

H 15

SŁOWNIK LINDEGO.

SŁOWNIK JEZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE

STARANIEM I NAKŁADEM

ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Tom III.

M — O.

LWÓW

W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1857.

Narody Sarmackie, Bułgarskie, Ruskie, Gockie, Polskie, Wołyńskie, Wandalskie, Czeskie, tak bardzo waleczne były, iż wszystkę jakmiarz Europę, Azyą oboję i Afrykę wojowały; tedy też język swój przyrodzony Sławiański, dla różności granic i częstego między cudzemi narody obcowania, pomieszały. Przeto Serbowie, Karwaci, Racowie Bułgarowie z Greki, z Węgry i z Turkami; Dalmatowie zaś, Karniolani, Styryjczykowie, Istrowie, Illirykowie z Włochy; Ślązacy, Morawcy, Czechowie, Misnacy, Pomorzanie, Kaszubianie z Niemcami; Rusacy Biali z Moskwą i z Tatory; Podgorzanie, Mazurowie, Podlaszanie, Rusacy Czarni, Wołyńcy i Litwy część z Polakami; a Polacy ze wszystkiemi narody obyczaje, ubiory, i po części język ojczysty pomieszali.

Strykowski Kron. 107.

J A Ś N I E W I E L M O Ź N E M U

S T A N I S Ł A W O W I K O S T C E

H R A B I

P O T O C K I E M U,

S E N A T O R O W I W O J E W O D Z I E ,

P R E Z E S O W I R A D Y S T A N U I M I N I S T R Ó W ,

O R A Z I Z B Y E D U K A C Y I P U B L I C Z N E J , K O M M E N D A N T O W I G E N E R A L N E M U K O R P U S Ó W
K A D E C K I C H , C Z Ł O N K O W I T O W A R Z Y S T W A K R Ó L E W S K I E G O P R Z Y J A C I O Ł N A U K ,
K A W A L E R O W I O R D E R Ó W P O L S K I C H I L E G I I H O N O R O W E J .

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

RESOLUTION

RESOLUTION
OF THE BOARD OF TRUSTEES
OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PASSED AT A MEETING OF THE BOARD
HELD AT CHICAGO, ILLINOIS,
ON THE TWENTY-NINTH DAY OF
MAY, A. D. 1901.

Imię Meża, który w kraju i za granicą słynie z nauk i gustu, który w nich wzory innym do naśladowania podaje, który mianowicie zdoła, krzepi i wspiera Język i Literaturę Narodową, do pracowania w niej pobudza i zachęca, uczących i uczących się swoją opieką zaszczyca, Instytutu kształceniu młodzieży poświęcone po Ojcowsku pielęgnuje, przy tylu zwłaszcza i tak obszernych obowiązkach i pracach, jakie wkłada, jakich wymaga urząd kierującego stérem Rządu Narodowego — takiego mówię Meża Imię położyć na czele nowo wychodzącego dzieła, jest to zjednać zaszczyt najznakomitszy dla dzieła samego.

Raczyłeś JW. WCPan Dobrodziej dać łaskawe zezwolenie na to, abym ten tom dzieła mojego wydał pod Pańskim Imieniem. Czuję ważność tego zaszczytu; bo toż samo już stawia dzieło moje w niepospolitym rzędzie, gdy okazuje, żeś go JW. WCPan Dobrodziej nie niegodnym Siebie osądził. Miałem ja liczne powody do proszenia JW. WCPana Dobrodzieja o zezwolenie w tej mierze, a najważniejszy jest dla serca mojego, żeś przez przeciąg lat kilkunastu, względów Pańskich doznawał, za które do wynurzenia JW. WCPanu Dobrodziejowi przed publicznością uprzejmej serca mojego czułości, dziś szczęśliwą dla mnie porę znajduję.

Zostającemu jeszcze w Uniwersytecie Lipskim, JW. WCPan Dobrodziej nie ubliżyłeś ni wsparcia, ni dzieł, ni osobistej pracy, aby mię naprowadzić na drogę, wiodącą do skarbów Ojczystej Literatury; poprawowałeś słabe pierwiastki i próbki prac moich, a przez to wskazałeś mi doskonalenia się sposób, i zagrzałeś do tego, abym jego się chwycił.

Zacóż los nieżycziwy pozazdrościł nam, zwłaszcza teraz w tym czasie, w Bracie JW. Pana, ś. p. *Ignacym Potockim*, Męża, którego śmierć okryła żałobą całą Ojczyznę i wszystkie jej stany? mam ja i dla Niego obowiązki w podobnymże względzie zaciągnięte. Wspomnienie tutaj Męża tego, jest hołdem powinnym zasłudze Jego, i chwale Imienia całego.

Bliższe potem związki zdarzyły mi okoliczności, w Wiedniu z JW. Hrabią Józefem *Osolińskim*, i z JO. Xiążęciem Imcią Adamem *Czartoryskim*. Co dwom tym tak znakomitym Mężom należy się ode mnie, starałem się podług uczucia serca wyrazić w przypisaniu Im pierwszego tomu dzieła mojego.

Tutaj zaś niech mi się godzi złożyć czułe dzięki Opatrzności Najwyższej, że gdy wezwany byłem do urządzenia nowego Liceum w Stolicy naszej Ojczyzny; wypadło mi na szczęście pracować pod okiem i opieką JW. WCPana Dobrodzieja. Światłym Jego radom, gorliwemu interessowaniu się, to przyznać należy, cokolwiek dla zachowania w szkołach narodowości czynić się dało w czasach zagłady kraju. — Jego czynnej opiece i osobistym staraniom winien jest nasz Instytut ocalenie swoje, podczas najsroższych zaburzeń wojennych; tak jak wszystkie inne po kraju szkoły winne są JW. Panu, że się utrzymują, że się tyle, ile okoliczności pozwalają, doskonalić mogą.

Korzystałem i ja co do mojej osoby z Pańskiej opieki w tych okolicznościach, szerzą-

cę się na około owęj wojny wszystko niszcząc; bo nieprzerwanie postępować mogłem w pracy około wydawania dzieła już zaczętego, i to to jest, nad czém zagraniczne nawet dzienniki wyraziły swe zadziwienie.

Mogę i tego nie wspomnieć, ile tak do doskonalenia mnie samego, jako też i dalszego ciągu słownika mego, wpływają posiedzenia Wydziału Literatury Naszego Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, odbywające się w pomieszkaniu JW. Pana, téj świątyni nauk i gustu? W témto miejscu otaczają JW. Pana Mężowie z talentów, z dzieł swoich najznakomitsi, tu wspólną pracą rozbiegają dzieje i język Ojczysty, tu otwierają się najpomyślniejsze widoki dla Narodowej Literatury, tu wyraz każdy języka, mniej pewne mający znaczenie, odbiera ograniczający go okres; a wszystko w przyjemném towarzystwie najwyborniejszego gustu, najdelikatniejszego rozsądku.

Mógłbym się z tego przybytku przenieść na owo miejsce, które nam wzory tego wszystkiego w najpiękniejszych a najrozmaitszych zbiorach wystawia, co rozrzewnia Polaka, co w zachwycenie wprawia cudzoziemca; mówię o *Wilanowie*. Tamto JW. Pan utworzył szkołę, w której to, co młodzież słyszy o starożytnościach, co czyta w dziejach o sławie i guście *Bohatyra Polskiego*, czegoby nie widziała, co do teraźniejszego gustu, i połączenia go z dawnym, chyba gdzieś w obcym kraju, przewybornie na oczy sprawdza; i więcej czegoś się uczy, bo nawyka czuć to, czego opisać nie można; lecz opis *Wilanowa* nie do tego należy miejsca.

To co JW. Pan czynisz dla dobra Kraju, dla Nauk, dla Instytutów im poświęconych, i to co już uczyniłeś, zniewala każdego z kochających Ojczyznę do czulej wdzięczności; ja zaś z Horacyuszem w duchu uniesień jego względem Mecenasa, powtarzać sobie będę do JW. Pana

O et praesidium et dulce decus meum.

Z najgłębszém uszanowaniem mam honor zostawać

Jaśnie Wielmożnego Pana i Dobrodzieja

*w Warszawie, w miesiącu
listopadzie 1809 roku.*

najniższym sługą

L I N D E.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

Bióro JW. Ministra Wewnętrznego.

Bióra Wojenne Xięstwa Warszawskiego.

Szkoły Akademickie Czauszowskie.

Szkoły Akademickie Czerykowskie.

Laurenty Dzieduszycki.

Aloizy Feliński.

Mikołaj Glinka, Podkom. Rożański.

Paweł Jarkowski Professor Gimnazjum Krzemienieckiego.

Józef Łuba Prefekt Poznański.

Stanisław Małachowski Prezes Senatu.

Gimnazjum Akademickie Mohilowskie.

Szkoły Akademickie Mscisławskie.

Szkoły Akademickie Newelskie.

Szkoły Akademickie Orszańskie.

Szkoły Akademickie Połockie.

Alexander Xiąże Radziwił.

January Campo Scypion, Dyrektor Szpitalów militarych Francuzkich.

Skibicki Podkomorzy Konstantynowski.

Floryan Straszewski dziedzic Boguchwały.

Konstanty Tymieniecki.

Antoni Urbanowski, Deputat Gubernii Wołyńskiej.

Gimnazjum Akademickie Witepskie.

Szkoły Akademickie Wielizkie.

X. Wojtkiewicz Prefekt Szkół Grodzieńskich.

U W A G A A U T O R A.

Wydane dotąd trzy części, składają mniejszą połowę całego Słownika; zostają albowiem do wydania jeszcze trzy inne, które od tamtych będą obszerniejszemi. Następująca litera *P*, dla znajdujących się pod nią przyimków *po-*, *pod-*, *prze-*, *przed-*, *przy-*, z którymi prawie wszystkie z pod innych liter Słownika składane słowa, tu się powtarzają, taż litera *P* sama jedna zajmie tom grubszy od każdego z poprzedzających. Piąty zatym tom zawierać będzie litery *R*, *S*, i *T*; szósty i ostatni resztę *U*, *W*, *Z*; bo *Y* i *X*, już weszły, tamto pod *i*, to pod *ks*.

Uchybiłbym zaś wdzięczności, gdybym tu przed Publicznością miał przemilezczyć, że zacni przyjaciele moi, W. JX. *Kamiński* Rektor Konwiktu Imć. XX. *Pijarów*, JX. *Bielski* Prefekt drukarni tychże, JP. *Wolski* Dyrektor redakcyi książek elementarnych, trwają w tój gorliwości, którą od samego początku aż do końca tój piérwszój połowy całego dzieła, wydanie jego wspierali. Ich niezmordowanój pracy w czytaniu drugiej korekty każdego arkusza, Publiczność winna, że dzieło to, niezmiernie ciężkie do drukowania, z błędów drukarskich ile możności, oczyszczonóm się okazuje; lecz tymże mężom należy się też niejeden dodatek, niejedno sprostowanie znaczeń, nie jedno objaśnienie. Ufny w ich przyjacielskiej, a więcój powiem, obywatelskiej pomocy, spodziewam się i drugą połowę równo szczęśliwie dokończyć.

Lecz nie mogę jeszcze nie wspomnieć znakomitój pomocy, którój wciąż doznawam od złączonego ze mną nie tylko krwi związkim, ale serca przyjaźnią, JPana Jakóba *Bürgera*, Sekretarza Poczty. Wolne albowiem chwile poświęca zacny ten młodzieniec układaniu licznych bardzo wypisów moich, w dzieło to jeszcze wchodzących, czém wiele mi czasu i zmudnój pracy ochraniając, przykłada się znacznie do przyspieszenia druku. Mam to sobie za powinność serca mojego, abym mu publicznie za to wyraził wdzięczność moje.

M.

Jedenasta litera Łacińskiego abecadła; Grecy ją zowią *my*, w Hebrajskim języku mem. Kras. Zb. 2, 79. J. Kochanowski od pospolitego *m, n, p, dom, różni drugie kreskowane, n. p. uskrom*; na tym Gornicki kładzie daszek. Now. Char.

§. 1. *M* fini nominis additum, primam personam verbi *jestem* significat: *mocnym teraz = mocny jestem. Trzeźwymci, żywemci vel żyw-emci, id est, wždy żywy jestem. In his vero: bylim tam, słyszelim to, contractio est pluralis, pro byliśmy. In his vero: siedziem, miłujem się; apocope est, pro siedziemy, miłujemy się. Loco m antiquiores, ut hodie dum Bohemi ponunt *ch: słyszałech, słyszelichmy, słuchalechci, et-ciem, e. gr. świadomciem dobrze tego; item: myśmyć abo myciechmy, abo mycieśmy to sprawili. Aliquando seperatur a suo verbo, ut pro nie chciałem go bić, dicitur biciem go nie chciał. Vide differentiam in his: zarazem szedł; in tertia persona: statim ivit; zaraz-em szedł, de prima: statim ivi; Orthographia diversa. Cn. Th. — §. 2. Litera *m* est characteristic a Dativi Pluralis omnium generum, substantivorum finientium in -om, e. gr. *królom, pannom, słowom; adjectivorum desinentium in -ym vel -im, e. gr. dobrym, miękkim. — §. 3. Characteristica Instrumentalis et Localis Masculini et Neutrius generis Adjectivorum, facientium in -ym vel -im e. gr. z dobrym, w dobrym, z miękkim, w miękkim. In Plurali vero Instrumentalis Adjectivorum desinit in: -ymy vel -imi, e. gr. z dobrymi, z miękkimi; sed Localis in -ych vel -ich e. gr. w dobrych, w miękkich. — §. 4. Substantiva, primae et teriae declinationis faciunt Instrumentalem in -m, n. p. z królem, z słowem. — §. Vocales *a* et *e* ante literas *b* et *p* adjunctunt sibi sonum literae *m*, e. gr. *dab*, quasi *domb; debina* quasi *dembina*.***

M abbreviatura = *Mój* = *Mości* = *Miłościwy* = *Mościwy*; e. gr. Królu Panie *M. Mł. Gaz. Nar. 2, 184.*

1. *MA* = moja, ob. *Mój*. 2. *MA* tertia pers. sing. Praes. Verbi *mieć*.

MAC, non nisi in casibus rectis usitatum = *macierz, plebeja et abjecta vocabula, hinc tamen macierzyński, macierzyzna, nitida et usitata. Cn. Th. matka, die (Māmmē), Mutter. (Boh. matē, mati, mateř, ob. Maciora; Slov. mat, matka; Sorab. 1. macz, maff, maczer; Sorab. 2. mati, mahsch, G. mahscherē; Carn. mate; Vind. mati, G. matere, maika, mama; Croat. mati, matere; Slav. malti; Dal. mate, matka; Ross. мать, G. матери; dalszy ciąg*

etymol. pod słowem: matka). *Mać*, Ruskie słowo. *Dudz. 32.* Słowo wiejskie; używa się i za uczciwą matkę w wierszu smutnym, jako *J. Kchanowski* przednie użył, mówiąc o żonie swojej w żalonych pieśniach: «Nie do takiej żoźnicy, moja dziewczka droga, Miała cię mać uboga doprowadzić». *Włod.; J. Kchan. Dz. 115.* Alexander, wzięwszy mać Olimpiadę z sobą, jechał do Grecyi. *Biel. Hst. 123.* Pallas, Jowiszowa dziewczka, a Apollinowa mać. *Biel. Św. 8 b.* Co zasłuży taka mać, któraby swe syny Potracić rozkazała, krom żadnej przyczyny. *Papr. Gn. 1056.* Pomnij na ojca, będę i na mać pomniała. *Bardz. Trag. 131. — De animalibus: Małe cielę pod mać się kryje. Bardz. Trag. 219. Prov. Psia mać jeszcze nie zdechła. Rys. Ad. 54.* (jeszcze nie po naszej nadziei, mogąc jeszcze być szczenięta). *Psia ci mać!*, sposób łajania komu; cf. jebiona mać.

MACA, *y, ź*, (cf. *Germ. Meße, Maß*; cf. **mas; Carn. mas, masa; Sax. Inf. Mat; Hung. macez; Lat. modius; Hebr. מַדַּם mad mensura*). (*Boh. měřica (ob. Míara); Sorab. 2. meriza; Slav. mirov, osmák, (cf. ósmak); Vind. malobir-link; Croat. vagan*); — §. 1. kłoda, statek abo miara suchych rzeczy, jako zboża; na Rusi macą zowią, ma cztery korce abo ćwierci w sobie, półmiarków 8, macek 16, półmacków 32. *Cn. Th. ein Getreidemaß von vier Scheffeln. — §. 2. Maca żydowska, chleb żydowski, ciasto żydowskie, Zübischer Kuchen, [jestto chleb przasny podczas paschy u Żydów. 2]. Eccl. maza, z *Grec. μάζα. W te dni żydzi jeść powinni przasniki, vulgo mace, alias placki, nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. Chmiel. 1, 1067.**

MACAC, *ał, a, act. niedok., (Morav. macam; Boh. makati, maknauti, (cf. mačkati = premere, urgere), šmatám, hmatám, hmotám; Sorab. 1. maszam; Sorab. 2. szmaszasch; Graec. μάσσω, μάσσομαι; Hebr. מַשַּׁשׁ maschasch palpavit, מַזַּח mazah expressit; Arab. مَسَس tetigit; cf. masa, cf. miazga); a) palcami lub rękami dotykając się doświadczać, taſten, betafſten, fühlten, befühlten. Carn. shlátam, tipam, tiplem; Vind. tipati, popadati, shlatuvati, ofhlati, ofhlatuvati; Croat. pétam, pipam, pipati, piplým; Slav. pipati; Bosn. pippati, opippati, popippati; Ross. мы-пать. Dworniczka w marcu gęsi maca, któraby niosła owoc. Haur. Sk. 124. Puls u ludzi na rękę się maca. Kluk. Zw. 1, 33. Macam pulsu, ob. Puls. Maca po gołej ścianie, Wiedząc, iż nic nie dostanie. Lib. Sen. 6. Macać przed sobą = nie widząc rękami przed sobą doświadczać bezpieczeństwa drogi, po omacku chodzić, im ſinſtern*

tappen. Drżącą ręką w ciemny mrok przed się maca. *Bardz. Trag.* 397. Macamy ściany jako ślepi, a macamy, jakobyśmy oczu nie mieli. *Bibl. Gd. Jes.* 59, 10. Będziesz macał o południu, jako maca ślepy w ciemności. *Bibl. Gd. Deut.* 28, 29. Niechaj cię skarże Pan, abyś szród biała dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach. *1 Leop. Deut.* 28. Ślepy w około siebie kijem maca. *Stas. Zam.* 10. Woli patrzeć, niżli macać. *Pot. Zac.* 37. Ręce mają, a nie macają. *Budn. Ps.* 115, 7. *Bibl. Gd.* (t. j. czucia w palcach nie mają, nie czują). *Transl.* Każda rzecz swych początków z kąd pochodzi maca, Co z niczego stworzono, to się wniwecz wraca. *Zab.* 8, 395. *Koryt.* (tyka się, trzyma się ich). — b) Macać kogo: przetrząsać rzeczy jego, rewidować go. *Cn. Th.* einen revidiren. Łakomstwo najgłębiej maca, i najwyżej patrzy. *Falib. O.* 3. *Transl.* Macać kogo: do żywego mu dojmować, dogrzewać, macać w kim duszę: wybijać kogo, einen herb durchwahlen, ihm wader zusehen. Cygan tylko kradnie, i za to batogiem maca go szlachcic. *Kniaź. Poez.* 2, 179. *fig.* O jak często łyżę leje, kiedy smutny maca serce prognostyk. *Ustrz. Klauđ.* 17. (dokucza, martwi, przeraża). *Transl. fig.* Macać: doświadczać, dochodzić, dowiadywać już macał, chcieć zrozumieć, versuchen, forschen, zu erforschen suchen. Kiedyśmy przyczynny, przeczby się to działo, u nich macali i dowiadywali się, ten pretekst ukazywali... *Vol. Leg.* 2, 1082. Skrutynia na miejscu zbrodni być mają, i tam sam sąd, z kogo mu się zda, prawdy macać i pytać powinien. *Gorn. Wł. L.* Maca sposobu wszelkiego. *Lib. Hor.* 70. Zgoła wszystkich fortelów buntownik już macał, Księża nawet łakomą pieniędzmi przepłacał. *Pot. Arg.* 160. *Gorn. Sen.* 533. Nasi szturmem zamku macają w krag. *Białob. Od.* 13. Uciekać z bitwy, brodu w noey ukradkiem przez rzekę macać, jest to zdracją być. *Birk. Kaw. Malt. B 4 b.* Maż dobry i rostopny swój sam sędzia, z pilnością maca się w swym stanie. *Min. Ryt.* 3, 110. t. j. roztrząsa siebie samego, examiniuje się, er prüft sich. Macam: doświadczę, doszedłem, odkrywam dotknięciem, ich erfüllt etwas, entbede durchs Gefühl. Nie mógł odwrócić śmierci, Minąwszy tytuł, maca go po sierci. *Pot. Syl.* 522. **MACANIE**, ia, n., *subst. verb.*, *Slov.* matáni, chmatáni; *Sorab.* 2. szmaszame, zusche, (cf. czucie); *Croat.* pipanye; *Slav.* pipanje, ticanje; daš Tasten, Fühlen, Befühlen, Tappen. **MACZACZ** a, m., który maca, der Taster; *Boh.* macák; *Sorab.* 1. maszak; *Vind.* fhlatuvauz, obfeguvauz, ofhlatavez; (*Ross.* маца piłka drukarska). **MACALNY**, ob. Domacalny, *Boh.* hmotný; *Croat.* piplyiv; *Ross.* осязательный, cf. osiągnąć. **MACANKA** = macanie. *Weg.*

Pochodz. domacywać, domacać, domacalny; namacać; obmacywać, obmacać; omacywać, omacać; pomacywać, pomacać; podmacywać, podmacać; przemacywać, przemacać; przymacywać, przymacać; rozmacać; umacać; wmacać; wymacać; zmacać; zamacać. *g.* miazga; *g.* massa.

MACE, ob. Macić.

MACERACYA, yi, ż, z *Łac.* odmięczenie w wodzie, daš Einweichen, Aufweichen im Wasser. Ziółka mające zawiklaną substancją, ażeby sposobnemi się stały do dystylo-

wania, powinny być przez kilka dni moczone; ażeby odmięczenie czyli maceracya łatwiej się stała, dodaje się sól kuchenna. *Krup.* 5, 17. **MACEROWAĆ**, ał, uje, *act. niedok.*, zmacerować, przemacerować *dok.* odmięzczać, moczyć, dla odmięczenia, einweichen. *Zool.* 26. Tarcza ze skóry macerowanej w occie. *Papr. W.* 1, 391.

MACH, u, m, *Vind.* mah, mahanje, fhlak, shverk, shverklei; *Croat.* mäh, zamah, hit; *Rag.* mah, zamaha; *Ross.* махъ, взмахъ; machnienie, zamach, szerm, der Streich, der Hieb, daš Aufholen zum Hauen, (der Haul). Ostrzę już miecz, już mierzę w kark miłego syna, Lecz coś ręka drętwieje, w machu się zacina. *Zab.* 9, 263. *Koss.* Już ich ogniste miecze, rzucając postrachy Koliste na powietrzu wywijały machy. *Przyb. Mill.* 186. Nieprzyjaciel jednym machem rozplątany leży. *Stas. Num.* 1, 144. Jednym machem dwu ściąć. *Cn. Ad.* 219., (cf. jednym pociskiem kilka wroblów zabić; jedną biesiadą dwoje wesela odprawić; dwie wrony za jedną nogę ułapić; dwie robocie razem robić). Rozżarzasz ognisko częstemi machami. *Toł. Saut.* 85. wachlowaniem, Webeln, Fädeln.

MACHABEJCZYK, a, m., der Maffabäer. **MACHABEJSKI**, a, ie, Maffabäisch, Maffabäer. Machabejskie księgi w biblii, zawierają historią żydowską pod Machabejczykami. *Kras. Zb.* 2, 82.

MACHAĆ, ał, a, *act. contin.*, **MACHNAĆ** *jednł.* 1) mach czyli szerm czynić czym na powietrzu, szermować na powietrzu, kiwać czym, powiewać czym; (cf. *Boh.* machati = w wodzie czym ruszać i tam i sam); aufhohlen mit dem Schwerte, mit der Hand, mit dem Stode, schwenken, in der Luft hin und her bewegen, Luftstreiche thun; *Carn. et Vind.* mahati, mahuti, mahnem, habvati, vihtiti, sukati, v'okroggnati; (*Vind. et Carn.* majat movere); *Rag.* mähnuti, mahati; *Slav.* mahati; *Bosn.* mahati, ciniti vjetar; *Croat.* mahati, mahnuti, massem; *Ross.* махать, махают, махнуть, машу, взмахнуть, взмахивать; cf. *Graec.* μάχη, μάχομαι. Co się mnie tycze, wiem ja co się stanie, Pozna Jegomość... w tym machnął obuchem. *Kras. Ant.* 56. Szablą im nad łbem machał. *Teat.* 26. b, 39. Chce uderzyć Marcina, ten uchyla się, on machnąwszy kijem na wiatr, upada. *Teat.* 33, 76. Chcąc lokaja uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową jego ręką machnie. *Teat.* 22. b, 10. Niech go kaci wezmą, widzę, dziadus rączy, często macha, na kształt coś krzyżowej sztuki. *Teat.* 43. c, 122. Z bagna dwa straszne wyskakują wilki; szczęście że za machaniem jakoś na krzyż szabli, zniknęły. *Teat.* 42. c, 4. Niezdatny machać bronią, ani dźwigać zbroi, Przed obcemi ucieka, a swoich się boi. *Szym. Ś. W.* 37. Uderzyli w bębny, machając proporcji. *Papr. Ryc.* 98. Ucieka mucha, bo na nią oganka machnęła. *Toł. Saut.* 21. Jakoś śmierć marnica przykro machnie kosa. *Rej. Wiz.* 85 b. Rozumieli którzy byli bliscy, że miał trzy miecze; z machania predkiego To pochodziło, że się tak mylili. *P. Kchan. Jer.* 542. (cf. migać). Czyniąc wiatr, chustami machali. *P. Kchan. Orł.* 1, 161. *Rag.* mähati tkoga, far vento à chi ha caldo; ob. Wachlować. Z chęciąbym się urzędu podjął kaznodziei; A machając rękami z wysokości ambony Wrzeszczałbym.

Weg. Org. 12. Machnąwszy na nich ręką, aby milczeli, tak mówił. *Budn. Act.* 12, 17. (zkinąwszy na nie ręką. *Bibl. Gd.*), er winkte ihnen mit der Hand; *Boh.* opráhnauti se; *Ross.* манить, подманиваю; *Eecl.* маати, поманати, поманати. Macha ogonem pies marga, marda, der Hund schlägt oder webelt mit dem Schwanz. Hypogryf prędko skrzydłami machał, i sieł powietrze piórami. *P. Kchan. Orl.* 1, 145. *Toł. Saut.* 93. — 2) *Intrans.* Machać - śpieszyć się, biegać, laufen, eilen, *Ross.* махнуть, стрекнуть, (махать umknąć). Potym powiem, teraz machaj We Pan żywo. *Teat.* 3, 27. ruszaj, vorwärtš. *Ross.* въ маху w ognieniu od. *MACHADŁO, a, n., *Bosn.* mahallo, mahalnica *flabellum*; *Vind.* mahalze, hladilu, mahalniza; *Croat.* mahalo - motowidło; *Ross.* махака oganka, махало, махальцо, опахало wachlarz.

Pochodz. *mach*, *machnienie*, *domachać*, *namachać*, *od-machać*, *odmach*, *przemachać*, *rozmachać*, *wymachać*, *zamach*, *zamachać*, *zamachnąć*, *zamaszysty*.

MACHARZYNA, y, ż., MACHARZYNIKA, i, ż., *dem.*, a) męcherz, pęcherz, *Boh.* měcheyř, měchyř; *Slov.* mechar; *Carn.* mehür, mehiur; *Vind.* melir, mehler; *Croat.* mehür, mehürheez; *Bosn.* mjehir, mibir; *Slav.* mihur; *Rag.* mjehir, mjehirich; *Ross.* пузырь, cf. miech; (cf. moszna, moszenka); die Blase, Urinblase. Macharzyna moczowa, jest schronienie z błon zrobione, albo pęcherz, uryne na czas w sobie zachowujące; leży w miednicy, u mężczyzn między kiszka prostą i kośćmi haniebnymi, u kobiet między kiszka prostą i macharzyną, macica przegradza. *Krup.* 2, 120., *Kirch. Anat.* 60. — b) Pęcherz, eine jebe Blase. Bogactwa głupiego jak macharzynę nadyмага. *Birk. Exorb.* 30. Macharzynę nadyма. *Otw. Ow.* 618. Tchórz; zastraszyłbyś go macharzyną. *Cn. Ad.* 38. (cf. lisim ogonem). — §. Macharzyna od pieniędzy, kaleta, moszna, Gelbblese, Gelbbeutel. Nosi pieniądze macharzynę w zanadru, a żebrze, żeby jej co jeszcze do onej macharzyny przybyło. *Rej. Zw.* 66. — §. Macharzynka na grzybku, na purchase etc., *volva. Cn. Th.* die Hülle, das Bläschen, Häutchen. Cyprysowa gałka, macharzynka, *galbulus ib.*

MACHINA, y, ż., silnia, wszelkie narzędzie służące do pomnożenia skutków siły jakiegokolwiek. *Jak. Art.* 3, 315. *Os. Fig.* 99. instrument przyczyniający i regulujący moc wzruszoną. *Kras. Zb.* 2, 83. die Maschine; *Vind.* machina, vmetalnostnu delu; *Ross.* машина, машина. Machina, związanie jakie misterne z drzewa, albo inszej materji. *Solsk. Geom.* 4. Machina pneumatyczna - wiatrociąg. *Jak. Art.* 3, 301, die Luftpumpe. Machiny cyrulickie różne. *Czerw.* 36. Z miedzi piorunowe maszyny po wałach huczą. *Teat.* 50, 49. działa, armaty, moździerze. — §. Jakakolwiek wielka bardzo rzecz, gmach, eine Maschine, etwas Maschinemäßiges, etwas Großes. Wszystka machina kościoła Jerozolimskiego z ciosanego kamienia. *Warg. Radz.* 146. My Polacy wszystkie przeszłych wojen maszynę wytrzymywali. *Krom.* 594, *cunctam molem*. — §. Machina, machinacya w poezji, die Maschinerie in der Dichtkunst. Za największą rzecz w eposie poczytana bywa machina, czyli wpływanie nadprzyrodzo-

nej istoty dla ułatwienia trudności. *Gol. Wym.* 451. MACHINACYA, yi, ż., *polit.* czuwanie na zgubę innego. *Kras. Zb.* 2, 84. praktyka, Ränke zum Verderben des andern; *Ross.* ковь. MACHINKA, i, ż., *dem. nom.* machina, eine kleine Maschine. Gdyby machinki jakie zaczynała skakać, trzepotać się. *Przestr.* 47. cf. łatki, lalki.

MACHLANINA, y, ż., machlarstwo, szalbierstwo, Betrügerey, Raubeley, Schelmerey. Zyd krawcem, szmuklerzem etc., i gdy się kramową machlaniną zapomoże, arędarzem. *Grodz. Dis. F. b.* MACHLARKA, MACHLERKA, i, ż., szalbierka, die Betrügerinn. Ha machlerko, znam ja cię; mówić o tym szkoda. *Treb. S. M.* 57. Pyszna, wielkość ma duszy; machlarka, rozumna. *Zab.* 9, 33. *Zabl.* MACHLARSKI, a, ie, szalbierski, betrügerisch. *Ross.* маклерский, маклеровъ, stręczycielski. MACHLARSTWO, MACHLERSTWO, a, n., szalbierstwo, die Betrügerey, Durchsteferey. Wezyr Kioerli machlarstwo urzędników powzięgnął. *Kłok. Turk.* 221. Turcy zażyli machlerstwa z cesarzem pod czas traktatów zaczętych za Mahumeta, zerwanych przez Achmeta. *ib.* 120. Odpowiedź pełna machlerstwa i potwarzy. *Zyg. Pap.* 280. MACHLARZ, MACHLERZ, a, n., *Ross.* маклеръ; z *Niem.* der Mäfler, der Unterhändler der Kaufleute, der Sensal. (*Svec.* mäklare; *Holl.* maeckelaer). Stręczyciel kupca, jednaczk kupca, litkupnik. *Volck.* 764. *Sorab.* 1. dowikwar. Machlerze u Niemców między kupcy bywają, co targi stanowią. *Opal. Sat.* 188. Przekupniom i machlerzom nie trza się dać rozwodzić. *M. Biel. S. N.* 23. W Gdańsku wielkie zobaczysz śpichlerze, Masz i machlerze. *Klon. Fl. G.* 3 b. — §. *meton.* Szalbierz, oszust, cygan, zyd. *Cn. Ad.* 1124. ein Leutbetrüger; *Ross.* щечило. Niedawno poszłście za machlerzem jednym Greczynem, który się mienił patryarchą Jerozolimskim. *Birk. Ex. C* 4 b. Jeszczeż dufasz w te machlarze? *Brud. Ost. A* 11. *Zygr. Pap.* 372. MACHLOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, szalbierować, fałszować, mieszać rzeczy i sprawy. *Durchstefereyen machen*, *Unterhändler machen*, *hintergehen*, *betrügen*; *Ross.* щечить, щечу. Szalbierowane i machlowane dryakwie i bezoary. *Syr.* 550. Ta świeżo szedłszy za mąż przy mężu pijanym Machluje głupia swoim nieuczciwie stanem. *Petr. Hor.* 2. *F. b.* — §. Zmachlował to. *Smotr. Ex.* 42. sprzątnął na bok, zemknął.

Pochodz. *przemachlować*, *wymachlować*.

MACHLUGA, i, ż., gatunek potażu, Weibsch. eine Art Potäschke. Potaż dzieli się na korytowy, czyli blauż, i na machlugę czyli wydaż. *Pam.* 84, 764.

MACHNAĆ, MACHNIENIE, ob. Machać.

*MACHOWIE, ia, n., wieś sławna brzydką mową swoich mieszkańców, n. p. Głupi owi Matusowie, Co krzyczą, wrzeszczą, napruszywszy głowę, Każdy ich sędzi, że ze wsi Machowie, Dość szpetną mając, jeszcze krzywią, mowę. *Wad. Dan.* 260.

MACHRAM, u, m., n. p. Towary Turckie muchairy, machramy chustki... *Vol. Leg.* 4, 82. materya jakaś Turcka, ein Türckischer Zeug.

MAĆIĆ, ił, i, *act. niedok.*, zmącić, pomącić, zamącić *dok.*, mętnym czynić płyn jaki, kłócić, trübe machen (ein Ge-

tráńf), aufrühren, umrühren; (cf. *Boh.* machati w wodzie i tam i sam ruszać), *Boh.* zkaliti (cf. kał); *Sorab.* 1. muzu moveo, misceo; *Hebr.* מוּט מוט *mut motus*; cf. mieszać; *Carn.* motiti, motem turbare; *Vind.* motiti, pazhiti, obmotiti, smotiti, smotuvati, smielhuvati, skaliti; *Croat.* mutiti (= przeskadzać), mütim, zmutiti, izmutiti; *Rag.* mütiti, smütiti, izmutiti, zamütiti, pomütiti; *Bosn.* mütiti, zamutiti, smutiti, izmutiti; *Ross.* мутить, мучу, смутить, смущать, возмутить, возмущать, баламутить, (ob. Bałamucić); *Eecl.* мутю, (масти, матъ, съмъцати помieszzać, мятежствую, мяту, *Ross.* мятежничать buntować się); macić co et macić czym; n. p. Baranie, nie mac' wody. *Rys. Ad.* 1. Gdy łzami zdroj zmacił, na wodzie wzruszonej stała się ciemność piękna. *Otw. Ow.* 123. — *Fig.* Widzimy niespokojnych, że choć się ustoi, Macą klarowną wodę dla prywaty swojej. *Pot. Poc.* 32. Chciałaby mi kochana Jejmość grać na nosie, Nie nie, nie z tego, nie dam sobie macić w sosie. *Zabl. Fr.* 26. — Macić rzeczy vel rzeczami : mieszać, zamieszanie w rzeczach czynić, verwirren, in Verwirrung und Unordnung bringen, durcheinander werfen. Rozruch czynili i macili w ludzie swoim. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 7, 22. (roztyrk czynili. 3 *Leop.*) Są niektórzy, co wami macą. 1 *Leop. Gal.* 1, 7. (co was trwożą. 3 *Leop.*) Miasto, co byś tłumić miał domowe boje, Lentulu, mac' ojczyznę, wzbudzaj niepokoje. *Min. Fars.* 14. Jeśli macę światem, I z przepisanej sam kluby wypadam, Prożno się chełpię, że szczęście posiadam. *Nar. Dz.* 2, 87. Możliwszy jak chciał macił ludem pospolitym, Nikt nie słuchał, a każdy głową swoją rządził. *Nar. Dz.* 2, 126. Niech wami nie maci Ezechiasz, mówiąc, Pan nas wyswobodzi. *Leop. Jes.* 56, 18. (niech on was nie maci. *ib.* 19. niech was nie zwodzi. *Bibl. Gd.*) Przykrości, i pokój macące kłopoty. *Pilch. Sen. list.* 2, 143. Ani praw, ani polityki chowa, Olów ze złotem, jedwab' z kirem maci. *Pot. Syl.* 475. (wszystko pomiesza). To piwo czyli wino bardzo maci głowę. *Tr.*, t. j. bardzo bije do głowy, upaja, daß Getränk macht den Kopf bumm, benebelt den Verstand. *Transl.* Ledwo na bardonie gładka Pierys zgodne zmaci sznury, Strach go dojeżdża. *Zab.* 6, 372. *Nar.* poruszy, rühren, in Bewegung setzen. MĄCIC SIĘ recipr., mętnym być, nieustalym, trübe seyn. Wszelkie wino narychle się maci, gdy zachodzą pod słońce gwiazdy zwane baby, a to bywa, gdy głóg kwitnie. *Cresc.* 348. (cf. mutynować). Złe wino pić potrzeba, gdy się jeszcze maci, Ledwie się podklaruje, zaraz octem trąci. *Pot. Jow.* 203. *Transl.* W głowie mu się maci : miesza się, traci przytomność, odurzonym zostaje, er wird confus.

Pochodz. pod słowem męć.

MACICA, y, ż., MACICZKA, i, ż., dem., (cf. mac'). — §. *obs.* Matka, die Mutter, n. p. Macica pszczoł. *Tr.*, ob. Matka pszczoł. — §. Dziś oznacza niby to matkę niezujących rzeczy; to, co stanowi ich istotę, daß, woher leblose Dinge ihr Wesen haben, die Mutter, der Stamm, der Quell, Ursprung lebloser Dinge. — a) *Botan.* Macica albo korzeń średni, korzeń główny, caudex descendens. *Bot.* 49. die Hauptwurzel, Mutterwurzel. (*Boh.* macište folia in-

tima plantarum). — *Fig. alleg.* Z 'odszczepty omarwiałej przeszczepiło mię miłosierdzie bozkie do żywej macicy, do prawdziwej wiary. *Smotr. Ex.* 14. Jam jest macica prawa, Która wdzięczny owoc dawa, A wyjście są lato-rośle. *Kanc. Gd.* 262. Rzym mają za korzeń i macię wiary. *Sk. Dz.* 154. *Per excell.* Macica : winna macica, loza. *Ursin.*, der Weinstock, die Weinrebe. *Vind.* vinska terta, terfs, grebeniza; *Carn.* terta, vinika; *Croat.* vinika, tērsz; *Dal.* loza; *Bosn.* loza, vignaga; *Slav.* vinovaloza; *Rag.* loza; *Sorab.* 1. winowypenk; *Ross.* виноградная лоза; *Eecl.* лоза винничие, рождик. Przy swojej macicy młoda wszedłszy lato-rośl winna, nie mając ogrodniczej pomocy, po ziemi się tylko czołga. *Tward. Wł.* 15. Niebo tam trudne, krnąbrnego przyrodzenia macica. *Fallis. Fl.* 119. — §. b) Macica źródła : główny zdroj, die Hauptquelle, Mutterquelle. Możesz studnią kopać tak głęboko, że główne źródło najdziesz, to jest, prawą macię wody. *Cresc.* 28. — §. *Chym.* Soli alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywają się w powszechności macicami, matrices, bases. *Jak. Art.* 1, 47. — c) Macica perłowa : skorupa, die Perlemutter; *Boh.* perłowa matka; *Vind.* perlenova matiza, biferski saklopnjak, perga; *Ross.* жемчужная раковина; *Eecl.* урѣшма. Z perłowej macicy, albo lśniących się skorupce, przednie wyrabiają się rzeczy. *Ead. H. N.* 127. *Boter.* 248. — §. *Mechan.* Macica od szruby, die Schraubenmutter. *Ross.* шурупъ, шурупецъ, шурупикъ, гайка. Macica jest bryła, w której chodzi szróba, wewnątrz wydrożona, czyli wybrodziona, właśnie tymże samym kształtem, jak jest szróba zewnętrznie opasana, tak iż jest doskonałą formą tej części, którą obejmuje. *Jak. Mat.* 4, 348. Mutterkę czyli macię szruby kluczem przykręcają. *Os. Rud.* 192. *Zabor. Geom.* 538. Macica, dziura wyrznięta w gwinty, w których szróba chodzi, obracając się. *Jak. Art.* 3, 301. Szróbki utwierdzone maciczkami. *Teat.* 6, c, 57. — *Meton.* Macica, ob. Maciczna deska. — §. Macica drukarska od wybijania liter drukarskich, forma, w której się litery odlewają, die Matrize zum Abguß der Buchstaben. *Cn. Th.* 821. — §. *Anatom.* Macica : żywot niewieści, die Bärmutter, Gebärmutter, Mutter; (*Boh.* maternik, dělha, dennjk; *Sorab.* 1. maczerza, macz', maczerné život; *Sorab.* 2. masch; *Carn.* materniza; *Vind.* materna vutroba, materniza, plodniza; *Ross.* ложесна; ob. *Graec.* μήτρα; *Lat.* matrix). Macicza jest to mechcz, w którym płód przemieszkiwa. *Spicz.* 173. Macica jest jakoby miejsce albo gospodka płodu, leży między odchodową kiszka i macharzyną urynową w miednicy. *Krup.* 2, 164., *Kirch. Anat.* 66. *Wejch. Anat.* 100. Macicy czyścienie; macicy upad, to jest, wychodzenie; macicy wstąpienie, macicy zaziębienie. *Sien. Rej.* Macinnik, abo macica zbytnie zawarta. *Syr. Ziel.* 198. — §. Macica. *Tr.* : maciczna choroba, dolegliwość maciczna. *Dykc. Med.* 3, 648. die Mutterbeschwerung. — §. Macica, ziele, ob. Przestęp, ziele. MĄCICIEL, a, m., który maci, bądź trunki, bądź sprawy, der etwas aufrührt, trübe macht, fig. ein Verwirrer, der Verwirrung und Unordnung stiftet. *Tr. Wrodz. żeńsk.* Macicielka. *Bosn.* smetnik, uzbunitegl; *Vind.* smotuvauz, smie-

Shuvauz, motnik; *f.* motniza; *Ross.* мятежникъ, мятежни-ца, смутитель, смутительница, смутникъ, смутница, возмутитель, возмутительница; *Eccl.* мятежливый, ма-тежникъ, любомятежникъ; cf. wartogłów, wichrzyciel i t. d.

MACICORODNY, a, e, (od macicy winnej), winorodny, weinerzeugend, vitifer. *Cn. Th.*; *Croat.* terszonoszni. **MACICOWY**, **MACICZNY**, a, e, od Macicy *qu. v.*, Haupt-*Stamm*, Mutter, — § a) macicowy, viteus. *Cn. Th.*, Iozowy, Weinstod, Weinreben. *Ross. et Eccl.* лозынк. Nóż macicowy, (*Vind.* vinjak, kriu nosh.) Maciczne wszy, (*Vind.* penkle). — § Maciczna woda nazywa się w salitrarni woda pozostala i zcedzona po ukryształowaniu saletry. *Jak. Art.* 301. *et* 1, 53. daß Mutterwasser, Grundwasser, daß nach der Crystallisation deß Salpeters jurid bleibet. — § b) Od macicy szróbnój, Schraubenmutter. Maciczna deska abo macica, jest bal mocny, do którego się przy-macenia nabity szturmak. *Jak. Art.* 3, 300. — § c) Od macicy niewieściej • żywotny, Bärmutter. *Carn.* maternezhn; *Ross.* маточный. Opadnienie maciczne, gdy nietylko pokrowiec maciczny, ale też i sama macica w krok się osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. Maciczna choroba, (*Croat.* maternicza; *Slav.* maternica). Maciczne lekarstwa. *Dykc. Med.* 3, 648. Trąby maciczne lub Falopiusza. *Krup.* 2, 174. **MACICZKA**, i, ż, *dem. nom.* macica.

MACIEJ, eja, m., imię męskie, Mathias; (*Boh.* Matěj; *Slov.* Matuš; *Sorab.* 1. Mathi; *Sorab.* 2. Matscha; *Ross.* Матвѣй. cf. Matyasz, Mateusz). Maciej s., Mathias apostoł, na miejsce Judasza łosem wybrany. *Kras. Zb.* 2, 133. Ś. Maciej z rzek i stawów zwykł ruszać lody. *Haur. Sk.* 146. Święty Maciej zimę traci. *Tr.*, Mathias bricht Eis. ob. Maciejowy. Maciek, Macius.

MACIEJOW, a, m., miasto w ziemi Chełmskiej, gniazdo domu Maciejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 106. **MACIEJOWY**, a, e, do Macieja należący, Mathias. *Slov.* Mategow. **MACIEK**, ćka, m., — § a) *demin. nom.* Maciej, (*Boh.* Mategček, Macek; cf. *Germ.* Matz), Mathias. Nie bądź taki, miły Macėku. *Pot. Jow.* 108. Maciek zarał, Maciek też zjadł. *Tr.*, (jak nabyte, tak odbyte). — § Maciek, głuptaś, ein Dummtan. Lada maciek na piecu to też tak potrafi mówić. *Mon.* 71, 60. A już rozumiesz? rozumieje! nie bądź mackiem! *Twor. Wiecz.* 24. — § b) Maciek, matuš, miano kocie, Wieß, die Katzen zu rufen. (NB. słowo to prawie we wszystkich dyalektach nasze słowo kot zastępuje; *Slov.* mačka, kočka; *Hung.* matska; *Carn.* mazhk, *f.* mazhka, muzėka; (2. mazhk • kotwica, *qu. cf.*); *Vind.* mazhik, mazhka; *Croat.* machek, machka, machica (2. machka • hak, cf. kotwica); *Bosn.* macka, macica, (cf. *Bosn.* maćicah, hudoba, koja nohjom plasci *spiritus improbus*); *Slav.* maeska; cf. *Gall.* matou; *Hisp.* miz; *Ital.* muccia; cf. *Sorab.* 2. matschka krówka; cf. *Ross.* мама • słowo, którem na kozy i małpy wołają; *Ross.* мечка niedźwiedzica). Co zaś? u ciebie jest kot? nasz maciek? *Teat.* 14. d, 15. I wy rozumiecie, że to był prawdziwy kot? *B.* A jużci, nasz maciek! *ib.* 14. d, 45. Ki ci ci! ki ci ci! hej maciek ki ci ci! *Teat.* 18. d, 4. — § Maciek, kiszka gruba wieprzowa, *crassum et pingue intestinum suis*, der große Schweinēdarm, maciek nadziewany,

der Sauß, die Magenwurst. Jak zabijesz wieprza, będziesz miał kiełbasy, kiszki, maćki, dorotki. *Haur. Sk.* 59.

MACIERZ, y, ż, [mylnie, jestto bowiem *acc. nominis* mać, a *nom.* maci (*Gaw. Siel.* 400) lub mać, 2], *vulgare ut* mać • matka, *Boh.* máteř i t. d. (cf. maciora), die Mutter. Wrócił Władysławowi cesarz koronę Węgierską, którą był Ludwik z macierzą wyniósł. *Gwagn.* 76. Tamtego chęć szalona trąby słuchoać bierze, I krwawych walek, co je biedne klną macierze. *Hor. Poez.* 1, 7. Nar. Tak się staw' ojcu i macierzy starėj. *Klon. Fl. H* 2 b. Śliczna macierzy kwiecia woniącego, Wiosno młodości czasu dorocznego. *Past. Fid.* 121. **MACIERZANKA**, **MACIERZADUSZKA**, i, ż, *Vind.* materina, materna dufhiza, mazhja dufhiza; *Croat.* materina dussicza, babina dussicza, popona, poponak; *Dal.* mravinacz, materina trava; *Sorab.* 1. badduschka; *Bosn.* matterina duscica, mravinac, poponac, poponak, papric, babbina duscica; *Ross.* душина; ziele *serpillum*, wilber Quendel, wilber Zhyntan, w srogich serdecznych młodościach, w których się zda, że już dusza ciała ma odbieżeć, ratunek prędko daje, i duszę jakoby odbiegłą przywraca, i stawia się jej jako matka, ocerstwiająć siły serdeczne, ciało ożywiająć. *Syr.* 509. Skutek jej na defekta macicy. *Kluk. Rosl.* 2, 236. *Krup.* 5, 135. *Dykc. Med.* 3, 650. Gdzie pszczoły chcesz zachować, staraj się mieć ziele macierzaduszkę. *Cresc.* 596. Macierza duszka ogrodna, Gartenquendel, macierza duszka polna czyli macierzanka, wilber Quendel. *Sienn.* Wykl. Wieśniacy lebiotkę, *origanum Linn.*, macierzę duszką zowią. *Jundz.* 316. **MACIERZANKOWY**, a, e, od macierzanki, Quendel, Macierzankowe liście. *Syr.* 509. **MACIERZYŃSKI**, a, ie, **MACIERZYSTY**, a, e, matczyn, od matki pochodzący; *Slov.* materinski; *Sorab.* 1. maczerny, maczerski; *Sorab.* 2. mutterzini; *Slav.* materinski; *Bag. et Bosn.* matterin, majcin; *Croat.* materin; *Vind.* matern, maternski; *Carn.* materne; *Ross.* материнъ, материнскій; mütterlich, Mutter. Jezus wyszedł z macierzyńskiego żywota bez wszelkiego panieństwa matki swęj uszczerbku. *Kucz. Kat.* 84. Dobra macierzyste ocieć synowi wydać powinien. *Szczerb. Sax.* 93. Ojczysta i macierzysta substancya. *A. Zamoj.* 125. Dziad macierzysty. *Krom.* 250. Macierzynski język • ojczysty język, die Mutter-sprache. Macierzynsko *adv.* *Ross.* матерски; *Eccl.* матерольный. **MACIERZYŃSTWO**, a, n., stan matki, die Mutter-schaft, der Mutterstand, da eine Person Mutter ist; (*Carn.* materstvu; *Vind.* maternost, materstvu; *Croat.* materinsztvo). Dwie rzeczy w Najświętszej Pannie zgodę znalazły, które w żadnej innej pospołu stać nie mogły, to jest, macierzynstwo z panieństwem. *Sk. Żyw.* 75. *Zach. Kaz.* 1, 185. *et* 177. Osobliwsze macierzynstwo Maryi Panny. *Psalm.* 48. **MACIERZYŻNA**, y, ż, majątność matczyna, daß mütterliche Erbe, daß Mütterliche, *Boh.* mateřizna. Wielkie miał Zygmunt August trudności koło Baru, własnej macierzyżny swej. *J. Kchan. Dz.* 184. Nie twojej macierzyżny kołacz. *Rys. Ad.* 45. (nie twojej gęby kasek). Trudno z jedną macierzyżną na dwoje gody. *ib.* 66. — § Wstyd czyli członek białoogłowski, die weibliche Schaam, (daß Muttergut). Chelidonią warzyć, i podstawić pod się, iżby para szła między nogi do macicy abo do

macierzyzny. *Spicz. 21.* Dobry pan jakiś jadąc sobie w drogę, Ujrzał u dziewczki w polu bosą nogę. Nie chodź powiada, bez bótów, ma rada, Bo macierzyzna tak zwierzeje rada. Łaskawy panie, nie jej to nie wadzi: Chyba żebyście pijali z niej radzi. *J. Kchan. Fr. 11.*

MACINET, ob. Mazinet.

MACINIEC, *ńca, m.,* der Eyerstod. W kokoszy ziarnka jajec w macińcu wiszą. *Syr. 1276.* MACINNIK, *a, m.,* choroba macicy, gdy zbytne bywa zawarta. *Syr. 198* daß Zusammenziehen der Bärmutter, der Mutterframpf. MACIORA, *y, ż.,* MACIORKA, *i, ż.,* (*Bosn. mattica, sgivina,* koja se drisgi za plod; *Rag. mattiza*); a) samica między ptakami i zwierzętami, jako kura, przepiórka, owca, świnia etc.; nie mówi się jednak łatwo o wszystkich zwierzętach. *Włod. die Mutter junger Thiere.* Płodna maciora mysz, która wylęła razem mysząt siła. *Jabl. Ez. 20.* Maciorki: owce kotne lub okocone. *X. Kam. —* Maciora pszczoł: matka pszczoł, die Bienenkönigin, die Mutterbiene; der Weiser. Straciwszy tego wodza, nie inaczej jedno jako pszczoły bez maciory, albo dziatki bez matki jesteśmy. *Falib. Dis. B 1. — b) per excell.,* U świni samica, świnia, die Saummutter. (*Boh. plemenice, prasna swjné; Slav. prasica; Vind. dojinza, fwinska mati, prafiza, prafzhja fwina, dojezha fwinja; Sorab. 2. rampa; Carn. presiza*). W 15 dni po okoceniu maciorki zdrowe. *Pam. 84, 383.* Maciorki, to są świni, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek. 132.* Maciorka z prosiętami. *Switk. Bud. 72.* U dzików samiceg o dzieci zowiemy maciorką. *Kluk. Zw. 1, 346.* Nie wybiegały się przed ich zapalczywością, prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon. 68, 187. — c)* Matka, die Mutter; (*Boh. máteř; Sorab. 1. maczeř; Sorab. 2. mahsch, G. mahscheré; Croat. maternica*). Szczęśliwaś między maciory, któraś urodziła nam Jana. *Groch. W. 94. — d)* Samca konopi, który nie kwitnąc, daje nasienie, zowią głowaczkami, maciorami, der Saathans. *Syr. 822.; Ład. II. N. 26.* cf. płoskonki, suszki. [mylnie; jestto samica konopi, ob. Konopie. 2].

MACKA, *i, ż.,* *demin. nom.* maca, miara od zboża, 16 części kłody, czyli macy. *Cn. Th., Viertelsheffel.*

MACKA, *i, ż.,* narzędzie macania, daß Fühlhorn. U niektórych robaków są wyrostki krótkie, grubawe, które maczkami, *tentacula,* zowiemy. *Zool. 85.*

MACIUPKI, MACIUPCI, MACIUPENKI, *a, ie,* maleńki, maluczki, maluteńki, *Carn. majzèkun; wntzjg ftein.* Prześliczną ma nóżkę, maciupenką, maciupcią. *Teat. 36. c, 11.* Kobieta maciupka. *ib. 53, 20.* Połóż tu maciupkie paluszki twoje. *Teat. 53, 42.*

MACIUS, *ia, m.,* *demin. nom.* Maciej, Heiner Matbieß, Matbießen. Teraz Maciejowie, stali się Maciusiami. *Kras. List. 168.* *MACKA, ob. Maciek, kot, kotka.

MACLOCH, *u, m.,* MACLOSZEK, *szka, m.,* dziura w czym wydrożona, ein Höhleß Loch, eine Höhlung, Vertiefung. Gołębicą sściele gniazdo swe w maclochu. *Radz. Jer. 48, 28.* (na kraju dziury. *Bibl. Gd.*). W rozpadlinach skalnych, w maclochach parkanu. *Leop. Cant. 2, 14.* *Bzow. Roż. 81.* (w skrytościach. *Bibl. Gd.*). Schowajże ten pas

w maclochu skalnym. 3 *Leop. Jer. 13, 4.* (w dupiu skalnym. 1 *Leop.*). W opocznych maclochach przemieszkiwali. *Birk. Kant. B 3.* Jelonek porwał się do jam i maclochów węzowych. *Birk. Kaz. Ob. C 3.* *Bzow. Roż. 92.* Co za nikczemne z nich niewiasty, żeby w te maclochy podziemne kryć się mieli? *Tward. Wł. 76.* *Transl.* Gnuśne serca w puchowym nie dyszą maclochu. *Hor. 2, 356.* Snać to mniemasz, że ludzkie maclochy W niebo przemieszają tu swoją łożnicą? *Morszt. 72.* Macloch, macloszek, murek, miejsce wolne w murze dla postawienia czego, framuga, eine Blende, eine Nische, eine Bilderblende. MACOCHA, *y, ż.,* MACOSZKA, *i, ż.,* *Boh. mačecha, mačeška; Slov. macocha; Hung. mostoha anya; Sorab. 1.* maczocha, (maczoch, woczim ojczym); *Carn. mazháha, pisana mate; Vind. mazheha, mazhaha, nepristna mati, popovi mati; Croat. macháha, machuha, (cf. ochuh: ojczym); Bosn. machjeha; Rag. macchjeha; Slav. machja, machá, machua; Ross. мачиха; Eccl. мащеха.* Macochą jest, żona ojcową wtóra, dzieciom od pierwszej żony. *Sax. Porz. 132.* die Stiefmutter. Ojczym i macocha, nieprawe rodzice *Vind. popoustareifshi* (półrodzice), Stiefältern. Wstręt czujesz nazywać mię macochą, i ja do nazywania cię pasierbem. *Teat. 7, 71.* Matka, niby matka dzieciom; macocha, niby ma co, to chowa dla siebie albo swoich. *Chmiel. 1, 57.* *Sorab. 1.* macucha je fly prut. Co matka to matka, a co macocha to macocha. *Cn. Ad. 667.* Matka daje, a macocha pyta dzieci, czy chcecie? *Burl. A 3.* Zawsze fortunę wiedz być płochą, Dziś matką, jutro może być macochą. *Kchow. 5.* Nigdy ma się szczęście macochą nie stawiło. *Groch. W. 537.* Natura Maciejowskiemu macochą nie była, ale taką matką, iż co człowiek jeden od niej żądać może, to wszystko była jemu dała. *Gorn. Dw. 2.* Natura wszystkim matką, nikomu macochą. *Kras. W. 51.* MACOCHOWAĆ, *ał, uje, intrans. niedok.,* po macoszyńsku postępować, stiefmütterlich handeln. Meźnie odbija zamachy fortuny macochującej. *Boh. Kom. 2, 70* MACOSZYĆ. *Pot. Syl. 39., Sorab. 1.* maczoschu szo; *Croat. macháhim novercor.* MACOSZYN, *a, e,* MACOSZYŃSKI, *a, ie,* od macochy, stiefmütterlich; *Boh. mačejin; Slov. macošný; Sorab. 1.* máczoschné; *Rag. macchjehni; Croat. machahin, machuhin; Hung. mostohai; Bosn. machjehin; Ross. мачихинь.* Macoszyne dziecię dwa obroki bierze. *Cn. Ad. 461.* *Rys. Ad. 39.* Nielitościwa macoszyzna opieka. *Kur. Pet. 86.* Dla potwarzy macoszynej przyszedł w taką niełaskę do ojca. *Otw. Ow. 632.* Władysław Zbigniewa bękartą swego dla macoszyńskiej nienawiści do Saskiej ziemi zaśłał. *Krom. 117.* Brandeburgią natura po macoszynemu obdarzyła. *Pam. 85, 1, 18.*

MACULCA, *y, ż.,* n. p. Mularze potrzebują drzewa na roszutowania, na sztandary, maculce etc. *Kluk. Rosl. 2, 170.?* MACUŻNY, ob. Maczuga.

*MACYAN, *a, m.,* n. p. Jabłka, które zowią macyany i też lacetule. *Cresc. 13,* gatunek jabłek, eine Art Apfel.

MACZAĆ, *ał, a, act. contin. et frequ. verbi niedok.* moczyć; *Boh. mačeti; Vind. mozhitit, vmakati, pomakati, namakuvati; Ross. макать, макнуть, макаю, мачу; eintauchen,*

- eintunfen, naß machfen. Zdradzi mię jeden z tych, który ze mną macza w misie. *Radz. Marc.* 14, 20. *Bibl. Gd.* Maczają się chusteczki w dekokcie ciepłym, i na rany się przykładają. *Krup.* 5, 399. Jądlby kot ryby, ale nie chce ogona maczać. *Cn. Ad.* 285 — *Transl.* Ciesła macza sznur czernidłem, rubryką. *Tr.* beſchmiert die Schnur mit Schwärze, mit Röthel. Karmazyn po dwa kroć maczany. 1 *Leop. Exod.* 28, 5. (farbowany. 3 *Leop.*).
- MAĆZANY**, ob. Maćzny. **MAĆZASTY**, a, e, na kształt mąki, mehlſicht; *Sorab.* 1. mukoity. Z wiktü maćzastego zatwardzenie stolca pochodzi. *Perz. Lek.* 176. Cukier maćzasty. *N. Pam.* 2, 141. Bedłka olszowa, pod spodem ma błonki popielate maćzaste. *Jundz.* 561.
- MACZEK**, czku, m., *Boh.* maček zdrobn. rzeczown. mak. — §. Maczek polny, *papaver erraticum*, znajduje się w każdym zasianym zbożu. *Kluk. Rośl.* 2, 236 ob. mak obłędny, Klatſchrofen, wilber Moſn. Maczek zajęczy, ob. Zawilec, zer; *Ross.* багряная ворцонера.
- MAĆZKA**, i, ż., *demin. nom.* mąka; * mąka subtelna, fetmeß Mehl; *Sorab.* 2. muzka; *Ross.* мучка; *Ecc.* мучица. Maćzka prochowa, proch miarko rostarty i przesiany przez gęste sito. *Jak. Art.* 3, 301. Maćzka papinkowata dla dzieci w powiciu. *Syr.* 953 et 954. Kinterbrey. Maćzka jest jedną z części, z których się istoty roślinne składają. Części te są cukier, olej, maćzka, klej, lep i t. d. *N. Pam.* 6, 308. (*fecule*). *ib.* 4, 2. *Cremor*, maćzka, którą szaty maćzkują. *Mącz.*; krochmal; daß Kraftmehl, die Stärfe. *Ern.* 1102. Krochmal zamięnięby można na wyraz maćzka. *N. Pam.* 6, 320. Maćzka od twarzy * bielidło, weiße Schminke. Gładzenie lica maćzka albo blejwasem, bardzo paniom szkodliwe. *Urzed.* 406. **MAĆZKOWAĆ**, ał, uje *act. niedok.*, krochmalic, maćzką zapuszczać chusty, kraftmehlen, stärken. Szaty maćzkują maćzką czyli krochmalem. *Mącz.*, *Ern.* 1102. Maćzkowany * krochmalny.
- MACZKOWY**, a, e, od maczku polnego, von Klatſchrofen. Wieśniaczkki kwiatem maczkowym farbują nici granatowe. *Ład. H. N.* 100.
- MAĆZNICA**, y, ż., (*Boh.* maučnice * 1. arca farinaria, maćzna skrzynia, 2. gatunek gruszek; *Carn.* mōzhnek * gąszcz maćzny); 1. *arbutus uva ursi* *Linn.*, *Ross.* толокнянка, roślina jedna z najpożyteczniejszych do garbowania skór. *Jundz.* 237, die Bärentraube. — 2. Maćznica we zbożu, maćznik, sporysz, ziarno długie, krzywe, czarne, wyrastające z kłosa. *Włod.* Mehlmutter, Mutterforn, Kornmutter, Aſterforn. W samym kłosie żytnym wyrasta źdźbło czar-nase, zowie się dla przysporzenia mąki przy życie maćznikiem. *Haur. Sk.* 54. — §. Maćznica, w młynie, dziura, którą się mąka sypie, daß Mehlloch. *Bandk.* Maćznice, belka wałowa w wiatraku, der Wellſtufen, Stattelbalfen in der Windmühle. *ib.*, *Schneid. Młyn.* — **MAĆZNIK**, a, m., *tenebrio*, owad podłużnookrągły, którego gasienica żyje w mące, w chlebie; pospolicie zowią go drewniakiem. *Zool.* 167. der Mehlkäfer, Mehlwurm, die Hausflabe. — §. *Maćznik, *Vind.* mokař, mokni predauz; *Ross.* мушник * mąkarz, przedawacz mąki, der Mehlhändler. **MAĆZNOŚĆ**, ſci, ż., istota maćzna, die Mehlſigfeit, daß Mehlige. Nasienie ku osiewaniu ma mieć w sobie niejaką maćzność
- świeżą, nie zbuczniął, ale białą. *Cresc.* 201. **MAĆZNY**, a, e, *Boh.* maučnj; *Slov.* maučny; *Croat.* melynĭ; *Carn.* mōzhnat; *Vind.* moken, mokoun, muſhen; *Sorab.* 1. muczny, mucznę; *Ross.* мучный, мушный, 1. do mąki należący, Mehl *. *Młyn maćzny. Solſk. Arch.* 87. Maćzna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125. (*Ross.* закрошь, сусѣкъ; cf. sąsiek). Nie z jednego jądl maćznego woru. *Alb. na Woj.* 5. (t. j. nie z jednego pieca chleb jądl, bywalec, praktyk). Rdza abo maćzna rosa, Mehlſtau, na roślinach zdaje się być uschłą miodową rosą. *Kluk. Rośl.* 3, 92. — 2. Maćzny, z mąki, maćzany. *Cn. Th.* von Mehl. — 3. Maćzany, do mąki podobny, mehlſicht. Nabrzmiałość, mająca w sobie materią do mąki lub do papki podobną, nazywa się guzem maćzanym, atheroma. *Perz. Cyr.* 1, 126.
- MACZUGA**, i, ż., **MACZUSZKA**, i, ż., *demin.*, *Lat. med.* macia, machia; *Gall.* massue; *Ital.* maza, mazocca; *Bosn.* macjuga, tojaga; *Croat.* mączel, bāt iz dreva, kihacha, *Dal.* kich, tolyga, tolyaga; *Rag.* bāt, scestopèr, battich; *Carn.* robatiza, shestopernèza; *Vind.* pazi, zepiz, hlod, kolba, robata paliza, shestoperniza, roglouiza; *Ross.* па-лица; * wiekiera, pałka, pastusza laska, kula. *Dudz.* 44, eine Keule, ein berber Stod. Buława, successorka maczugi Herkulesa. *Jez. Wyr.* Z gałęzi migdałowych bywają * czyste palice albo maczugi, w których się rycerze radzi kochają. *Cresc.* 400. Maczuga sękowata. *Past. Fid.* 11. (cf. nasiek). Wziąwszy zwyczajną maczugę do podpierania się, zaszedł do gaju. *Banial. O.* 2. Wyprawił go z maczugą do pług. *Falib. L.* 2. Dawid przy kamieniach i lichej maczuszce, Filistyńskiego ubił potentata. *Jakł. Buk. L.* 3 b. — §. *Transl. Muscarium*, główka abo maczuszka, albo makówka na ziołach, w których nasienia są, jako na maku. *Mącz.* Samenköpfe, Samenköpfe. — *Metonym.* Maczugi * kije, plagi, Stodſtreiche, Stodſchläge. Za swe usługi, Miast płaty, odbierają bicze i maczugi. *Kulig.* 249. ***MACZUGONOSZ**, a, m.; *Ecc.* дубинникъ, дубиноносець, noszący maczugę, der Keulenträger. **MACZUZNY**, a, e, od maczugi, Keulen *. Tezeus * macuznę zgniółł Wulkańskie plemię. *Zebr. Ow.* 174. (*clavigeram*).
- MAĆZYĆ** cz. *niedok.*, umaćzyć, pomaćzyć *dok.*, mąką posypać, pobielic, mehlen, bemehlen. *Rag.* mūciti, omūciti, pomūciti. **MAĆZEC**, *nijk niedok.*, mąką się stawać, w proch się rozsypać, zerſtieben, zu Staub und Mehl werden. *Borax.* gdy leży na wolnym powietrzu, mąceje. *Torz.* 293. **MAĆZYNIEC**, nca, m., *chenopodium Linn.*, Gänsefuß. *Ross.* гусинная лапка, лебеда. Maćzyniec strzałkowy, *bonus Henricus*, gute Heurich, miejski urbicum, der Stadtgänsefuß, czerwony *rubrum*, der rotte Gänsefuß, biały *album*, der weiße Gänsefuß, smierdzący, *vulvaria*, daß Bodſtraut, wieloziar-nowy *polyspermum*, der vielſamige Gänsefuß. *Jundz.* 176. Ziele to białe jest, jakoby go mąką obsiał, a za dotknięciem zaraz z siebie jaką ułostość puszcza. *Syr.* 634. *Kluk. Rośl.* 2, 238. **MAĆZYSTOŚĆ**, ſci, ż., maćzność, maćzna istota, die Mehlſigfeit, mehligeß Wesen; *Boh.* maučnatost, maučnatiwost. Kielek, gdy już wszystkę maćzystość z grudki wypotrzuje, korzeniem się żywie poczyna. *Bot.* 135. Grudka ma maćzystość sposobną do kiśnienia. *ib.* 136. **MAĆZYSTY**, a, e, pełen mąki, voll Mehl; *Boh.*

maučnaty, maučnatiwý; *Ross.* мушннстый; mączasty, do mąki podobny, mehlícht, vom Obste; n. p. Mączysta gruszką. *Tr.* MĄCZYWAŚ, *ob.* Moczywaś.

MADA, y, ż., szlama, u flisów, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* in der Schiffersprache, hoch aufliegender Thonboden, Leimboden.

*MADA, y, ż., mudo (*Boh.* maudj *testiculus*), stroje męzkie, die Hoden. Pobłądzą prędko w takim domu rządu, Gdzie kiep' powozi, a w chomacie mądy. *Kchow. Fr.* 29. cf. biada temu domowi, gdzie krowa dobada wołowi.

MADERA, y, ż., wyspa na oceanie Atlantyckim, bardzo żywna w wina. *Dykc. Geogr.* 2, 107. die Insel Madera. — §. Madera, medera, wino z tej wyspy, Maberawein. Wina, które morzem przychodzą, alakanty, madery. *Vol. Leg.* 2, 1253. Pójdźcie do mnie; napijemy się medery. *Teat.* 14. d. 47. Piołun w seku abo w mederze warzony. *Syr.* 349. Do wina, aby je drożej udali, cukier kładą, seki, medery leją. *Petr. Ek.* 127. No! jak ci nasza smakuje medera! *kniaź. Pocz.* 2, 209. (nasz miód); medera, na Rusi miód pity.

*MADLAĆ się, *frequ. verb.* modlić się. (MADAME, z *Franc.* Jejmość, Pani, *Ross.* сударыня. — §. Guwernantka, *Francuzka*, cf. bona, eine Gouvernantin, *Frantzösin.* MADMOZELKA, i, ż., *burl.* z *Franc.* panienka, n. p. Kompania z przeslicznych madmozelek, które serce i kochanie za dukaty sprzedają. *Teat.* 22, 41. *Мамселкен.*

MADR, *ob.* Mądry. MĄDRELKA, *ob.* Mędralka. MĄDROCHA, *ob.* Mędrocha. MĄDROLUBIEC, *ob.* Filozof, *Eccl.* любомудренный. MĄDROLUBOŚĆ, MĄDROZNANOŚĆ, *ob.* Filozofia, *Croat.* mudroznanztvo, mudroznanoszt; *Slav.* mudroznanstvo; *Rag.* mudroznannos. MĄDROŚĆ, ści, ż., (*oppos.* głupność, głupstwo); *Boh.* maudrost; *Slav.* mudrost; *Sorab.* 1 et 2 mudrošč; *Carn.* modrust; *Vind.* modrust, resumnost, umnost, pamet, pametnost; *Bosn.* mudróst, spametnost, razum, (cf. pamięć, rozum); *Croat.* mudroszt; *Rag.* müdros; *Ross.* мудрость (• 2. trudność), правомудрие; *Eccl.* благоумие, хждождьстро, die Geshuetheit, Weisheit, Klugheit, Einsicht. Mądrość tego świata przyrodzonym rozumem z rzeczy widomych rzeczy niewidome poznaje; mądrość chrześcijańska bez pracy z światłości bożkiej, wszystko poznaje. *Karnk. Kat.* 12. Mądrość największa każdego, znać dobrze siebie samego. *Cn. Ad.* 463. Mądrość uczy, czego szukać i czego się chronić. *J. Kehan. Dz.* 193. Mądrość jest doskonale i zupełne dobro duszy. *Pilch. Sen. list.* 3, 33. Wielka mądrość, *Eccl.* великомудрие; *Graec.* μεγαλοφροσύνη. Na mądrości zażywanie trzeba osobnej mądrości i miary. *Lub. Roz.* 23. Gdzież jest człowiek mądry, któryby w wszystkim szedł za mądrością? *Zab.* 16, 305. Ile kto ma cierpliwości, tyle mądrości. *Cn. Ad.* 466. Mądrość przychodzi i roście z laty, acz nie każdy jest mądry brodaty. *Cn. Ad.* 463. (cf. rozum z laty przybywa; cf. co dzień człowiek mędrszy). — *Dentes sapientiae*, zęby mądrości, die Weisheitszähne, są to dwa z trzonowych ostatnie, które się dopiero puszczają w trzydziestym roku. *Kirch. Ost.* 103. *Wejch. Anat.* 36. MĄDROSTKA, MĘDROSTKA, i, ż., *demin.* n. p. *Tyrocinium animi*, mały rozumek, pierwsza mądrostka.

Mącz. der Weisheit Anfang. *Iron.* Swą mądrostkę schowaj. *Zebr. Ow.* 128. Teć nas mędrostki wszędy o to przyprawują, iż w sprawach Rzeczypospolitej słusznie się obaćzać nie możemy; bo bóg obiecał pohańbiać te mędrostki a wymysły ludzkie. *Rej. Zw.* 198. Klügeleyen, Weisgeleyen. MĄDROSZKA, i, ż., die Weisē. *Iron.* No ty gębata, gada! mądrozsko z Warszawy. *Teat.* 43. c, 43. *ob.* Mędrocha. MĄDROWAĆ, *ob.* Mędrować, mędrkować. (MĄDROWAĆ, *cz. niedok.*, n. p. Jeden lubi nad wierszami mózg suszyć, drugi w instrumentach mądrować. *Teat.* 36. c, 31. z *Niem.* maddern, palcami przebierać nieumiejętnie, niezgrabnie). MĄDROWNIA, i, ż., 'naucznia. *Tr.* akademie, główna szkoła, universitas, eine hohe Schule, Akademie; *Turc.* muderis; *Carn.* modrishe; *Vind.* modrinna. MĄDRY, MADR, a, e, mądrzejszy, mędrszy *compar.*; *opposit.* głupi, (*Boh.* maudri; *Slav.* maudrý; *Sorab.* 1. mudré, mudry; *Sorab.* 2. mudri; *Vind.* moder, pamet, umen, resumen, (cf. pamiętny, rozumny, umny); *Carn.* mödr; *Croat.* müder; *Dal.* mudar; *Bosn.* mudar, spameten, razuman; *Slav.* mudar; *Rag.* muudar; *Ross.* мудрый, мудръ, умный, умень, правомудрый; (*Ross.* мудренный dowcipny, sztuczny, zręczny; trudny; dziwaczny, fantastyczny); *Eccl.* хждогъ; cf. *Indost.* madri vir consilii, mandaryn); *geschent, wesse, flug, einstichtvoß.* Mądry, (cf. rostopny, dowcipny, szpak, kos; ma kielbie we źbie; wronami karmiony, szczwany, i t. d.). Ten mądry, który najmniej głupim jest. *Mon.* 65, 394. Mądrym to człowiekiem zowią, kto każdą rzecz z statecznym rozważeniem zaczyna. *Rej. Zw.* 80 b. Mądry ten mi jest, który pełen radości, miły, spokojny, niewzruszony, prawie w jednej chodzi parze z bogi. *Pilch. Sen. list.* 2, 41. Jeśliś mądr, nie bądź 'bezpieczny. *Dar. Lot.* 23. Bądźcie mądrmi, jako węźowie. *W. Malth.* 10, 16. Wielce mądry, arcymądry *Ross.* велиумный; *Eccl.* великомудрый. Wielce mądrym być *Eccl.* великомудрствую; *Graec.* μεγαλοφρονομαι, magna sapio. Wielce mądrym uczynić *Eccl.* उपремурити. Mądrym uczynić, *Rag.* pomüdriti, muudrim tkoga; *Ross.* et *Eccl.* умудрить, умудрять, мудрю, удобромудрствити; mądrym się stawać умудриться, мудрюю, мудреюся, *ob.* Mądrzeć. (*Eccl.* целомудрый саломудры, wstrzemięzliwy). Po szkodzie, Polak mądry. *Kchow. Roż.* 110. Przynajmniej ten zysk kłeska zostawia w narodzie, Iż jak niesie przysłowie, mądrzejszy po szkodzie. *Kras. List.* 174. Nie kto siła umie, ale kto co potrzebna, dość mądry. *Fredr. Ad.* 4. Mądrego nie wiele trzeba uczyć, mądemu nie wiele trzeba mówić; mądemu dość skinąć, ostatka się domysli. *Cn. Ad.* 461. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *ib.* 462. Mąż w mowie mądry. *3 Leop.* 1 *Reg.* 16, 18. (obaczny. 1 *Leop.*). Ludzie mądrzy strzegą się zawsze wielomowności, a im są uczeńsi i mędrsi, tym mniej mawiają; są jako beczki pełne wina, które remi chociaż obracasz, nic w sobie nie kołaca. *Gil. Post.* 99 b. Mądry nie mówi, aż głupi przestanie. *Cn. Ad.* 466. (cf. lutnista grać nie zacznie, aż gajda umilknie). Mądry na obie strony się ogląda. *ib.* Mądry rozumu słucha jak musu, ratio sapienti pro necessitate est. *ib.* 467. Mądry za wróżka stoi, mądry bez wróżka zgadnie. *ib.* Mądrym

gwiazdy nie rządzą; mądry szczęściu nie podlega; mądremu zawsze na wszystko dobry aspekt. *ib.* 462. Słuchając mądry mędrszym będzie. *Budn. Prov.* 1, 5. *Slov.* Nikdi člověk došt nepremudruge, člověk nikdy nie dosyć mądrym. *Slov.* Mnogo mudri nĕdobre mudruge, subito qui sapit, non tute sapit. Codziennie człowiek mędrszy. *Cn. Ad.* 91. (cf. rozumu z laty przybywa; cf. niedzisiejszy, niewczorajszy). Dlatego dyaból mądry, że stary. *Rys. Ad.* 12. Mędrsze jajca, niż kokoszy. *Cn. Ad.* 482. Zaden się naród księgą w moc nie przysposobił; Mądry przedysputował, ale głupi pobił. *Kras. Sat.* 9. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. *Bratk. B* 2 b. I mądry głupi, gdy nędza złupi. *ib.* B 2 b. Nikt nie zna mądrego, jeno mądry. *Birk. Zamoj.* 25. Świat go ósmym mądrym liczył. *Hor. Sat.* 210. (mędrzem ósmym). MĄDRYNI, i, ż., mądrozka, die Weife, die Kluge. O nowa filozofko! O świata mądryni. *Łączw. Zw.* 6., *Ross.* умница. MĄDRZE *adv.*, *Boh.* mautdře; *Slov.* mudre; *Slav.* mudro, pametno; *Ross. et Eccl.* мудро, мудръ, умно, благоумно; *compar.* mędrzej; *flug.* flüglic, weife, gefcheut. Głupi człowiek mądrze nie mówi. *Sekl.* 61. Mądrze panujący *Eccl.* мудрокормный. MĄDRZEĆ, ał, eje, ob. Mędrzeć. MĄDRZENIEC, nca, m., kwiatek, *consolida regalis*, *Rittersporn. Tr.*; cf. ostrożka, *Delphinium. Jundz.* 285.

MĄDRZYK, ob. Małdryk.

*MĄDZAR, a, m., Węgrzyn, *ber Unger.* (cf. Magier, magierka, Magierski; *Slav.* Мацарски). Wszędzie na rokosz po Węgierskiej ziemi, Madzar się bierze do zbroi, do koni. *Kchow. Wied.* 8. Każę wskok do piwnicy przynieść madzaru Lub Brzezińskiego nektaru. *Hor.* 2, 319. t. j. wina Węgierskiego.

MADZISTY, a, e, — o *adv.*, pełen mady, voll Eßm. Grunt madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.*

*MAGA, n. p. Jeden Wiedeń, Praga Maga, Kraków miasto. *Rys. Ad.* 19.?

*MAGAZ, *MAGAZEN, MAGAZYN, u, m., skład na schowanie zboża i różnych rzeczy, *Boh.* zbožnice; *Carn.* gamazyn, almazen, saloshnishe, saloshniza, hranishe, blagabranishe; *Vind.* magazina, hranishe; *Ross.* хранилище, полагалище, амбаръ, кладовая, запасная, припасной домъ; (cf. *Hisp.* almazen; *Hebr.* מִגָּזֵן; *Pers.* magzen); baś Magazjn. Magazyn na schowanie sprzętów. *Teat.* 7, 43. Król rozkazał magazyn czyli składy wełny w miasteczkach poczynić. *Pam.* 85, 1, 607. Dawniej magazynów prochowych nie budowano takich, jak dziś budują. *Jak. Art.* 3, 95. Kłamca jest magazynem wiatru. *Zab.* 7, 32. — Magazyn w karecie, w koczku, i wszelkim pojeździe. — §. Magazyn, worek, w którym każdy mularz swoje chowa naczynia do roboty. *Magier. Mskr.*, *ber Wertzeugbeutel der Maurer.* — §. Magazyn Warszawski • tytuł żurnalu, n. p. Pamiętnik i magazyn Warszawski, dokładne względem handlu i porządków wewnętrznych kraju zawierają w sobie wiadomości. *Kras. List.* 52. *MAGAZNY, *Tr.*, MAGAZYNOWY, a, e, od magazynu, *Ross.* амбарный, Магазин. Magazny, ego, *subst. masc.*, przełożony czyli dozorca magazynowy, *Carn.* hranik; *Ross.*

магазинщикъ, амбарщикъ; *Eccl.* житохранитель, *ber Magazinauffeher*, *ber Wagenmeister* bey der Armee. MAGAZYNOWE, ego, *subst. n.*, płata magazynowa, *Speicher-geld*, *Ross.* амбарщина.

MAGDA, y, ż., *Boh.* Manda, Mára, Mařena, Mařenka, *zgrubiale* • Magdalena, n. p. Większe moje zbrodnie nad siedm czartów piekielnych, wyrzuconych z Magdy. *Kulig.* 32. Magda, imię służącej. *Teat.* 30. c, 6. — §. Trotz. wywodzi Magda z *Niem.* Magd • służąca dziewczka. MAGDALENA, y, ż., MAGDALENKA, i, ż., *dem.*, (ob. Magdeczka etc.), Magdalena. Ś. Marya Magdalena, siostra Marty i Łazarza. *Kras. Zb.* 2, 122. Magdalenko, hej Magdalenko! *Teat.* 19, 22.

MAGDALON, u, m., n. p. Lutrowana siarka wylewa się w formy wałeczkwate, magdalony zwane. *Kluk. Kop.* 1, 221. Magdalion.

MAGDEBURG, *MAJDEBURG, a, m., wielkie i mocne miasto w niższej Saxonii należy do króla Pruskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 109, die Stadt Magdeburg; *Sorab.* 1. et 2. Madeburk; *Boh.* Děwčjhrad. Zwano je niegdyś Parthenopolis, od Wenery Partenii, którą tam za pogaństwa chwalono, po Polsku jakoby miasto dziewicze. *Gwagn.* 456. *Majdeburg tąd tak rzeczony jest, iż był zameczek, w którym panny i inne białogłowy mieszkały, rozkazując i zamkowi, i wszystkiemu powiatowi przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. — §. Magdeburg, Majdeburg, Magdebury, Magdeburya, Magdeburgia • prawo Magdeburskie miejskie, baś Magdeburger Stadtrecht. Magdebury, prawo Magdeburskie, którym się sędzą miasta. *Zabł. Zbb.* 49 not. (ob. Śrzedzińskie czyli Śrzedzkie prawo). Prawo Magdeburskie składa się z prawa municypalnego Rzymskiego, i ze szczególnych przywilejów, które Cesarze zachodni miastu rzeczonemu nadali. *Ust. Konst.* 1, 234. Prawo Magdeburskie Otto Wielki tamtym mieszczanom dał, a u nas Kazimierz W. w miastach i we wsiach chować postanowił. *Sax. Porz.* 4. Miasta dzielą się Niemagdeburskie od Magdeburskich. *Vol. Leg.* 8, 635. (t. j. rządzących się pr. Magd). Miasta Królewskie rządzą się prawem albo Magdeburskim, albo Chełmińskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 97. Czemuż ta majetność, którą mi prawo Chełmińskie dawa, prawem Majdeburkim bywa mi odjęta? *Modrz. Baz.* 402. Rota dla magistratów i Magdebury. *Vol. Leg.* 7, 130. t. j. sędziów miejskich pr. M. — Majdeburg Szadowowi. *Vol. Leg.* 4, 822, t. j. miastu temu nadajemy Pr. Magd. — §. Burl. Magdebura, imię wójta. *Teat.* 30. c, 2. Name eines kleinen Stadtrichters. *MAJDEBURCZANIN, MAGDEBURCZANIN, a, m., z Magdeburga mężczyzna, n. p. Majdeburczanie noszą na chorągwiach pannę stojącą między dwiema wieżami. *Szczerb. Sax.* 220. *ib.* 342.

MAGDECZKA, MAGDUSIA, i, ż., *blande, dem. nom.* Magdalenka, Magdalena, Eendfen, Magdalendfen. Miała dwie służebnice, Magdeczkę i Kachnę. *Zab.* 13, 278. *Tręb.* Magdeczko, czy kawa już gotowa? *Teat.* 19, 63. Jak się masz Magdusiu? *Teat.* 19, 26. Może mnie już moja Magdusia nie kocha. *ib.* 7. b, 34.

MAGIA, ii, ż., die Magie, kunszt czarodziejski, czyniący

rzeczy nad siły ludzkie i możność przyrodzoną. *Kras. Zb. 2, 88.* (*Rag. vilenistvo, vilinstvo*). Magia jest dwójaka, jedna czarnoksięzka sromotna, druga przyrodzonej mądrości doskonała nauka. *Biał. Post. 156.* Z uczastych gzemów wiszą lampy promieniste, W nich knoty przez subtelną magią świeciste. *Przyb. Mill. 30.* MAGOWIE, Magier, tak się nazywali kapłani i filozofowie dawniej Persyi, którzy oprócz obrządków religii, gwiazdarstwem się bawili. *Kras. Zb. 2, 88.* Biegł między Persyany, a widząc niektóre magi, abo burtniki zabobonom służące, karać ich począł. *Sk. Żyw. 1, 51.* MAGICZNY, *Rag. vilovit.* MAGIEL, glu, m., et gli, ż., *Boh. mandl; Vind. likaunik, likalu, rolovishe, povalavishe, povalilu; Ross. катокъ; §. a)* narzędzie do gładzenia płótna lub chust pranych, wałkownica, die Mangel, Mandel, Rolle, die Wäsche zu glätten. Jaworowe drzewo do magłów płóciennych bardzo zdadne. *Ład. H. N. 54.* Magle do chust, warsztat bywa dębowy, wałki dębowe, brzożowe, gdzie zaś płótna białą, jaworowe. *Kluk. Rosl. 2, 161 et 21.* Magiel w fabrykach płóciennych składa się z siedmiu ruchomych wałków, pionowo nad sobą ułożonych, w dwóch belkach osadzonych, nie więcej od siebie odległych, jak tylko, aby płótno między niemi przesunąć się mogło. *Przedz. 96, cf. kalendra. — §. b) transl. Daremne były jej brzyże, jej magle. Pot. Syl. 78, t. j. maglowanie, gładzenie twarzy.*

Pochodz. maglownia, maglować, maglowany, pomaglować, wymaglować.

MAGIER, gra, m., Madzar, Węgrzyn, *Rag. Magjâr, Ugrin, ein Unger.* Ostrogami brząkając, jako bocianowie, Wzniosłszy ramiona, chodzą udatni Magrowie. *Zbil. A 2 b. Tęten Magrów kowanych za panem. Miask. Ryt. 2, 126.* MAGIERKA, i, ż., czapka Węgierska, eine Ungriſche Mütze. Wełna na czapki magierki. *Vol. Leg. 4, 360.* Koń Turek, chłop Mazurek, czapka magierka, szabla Węgierka. *Rys. Ad. 25, Mon. 76, 281.* Wraca się flis z żeglugi Gdańskiej w magierce zuchwałej. *Klon. Fl. II 2 b.* Toć mi to dworzanie, za magierką piórko. *Bies. D. 2.* Dziś pan ociec, gdy widzi, iż ma bótek świeży, Sobie, także pacholku, magierkę przypierzy. *Pap. Pr. E 2.* Kuczma, czapka lub magierka. *Comp. Med. 706.* Nie usłyszysz, ktoby teraz kopia pierścień tylko gładko wziął, ni arkusz papieru z ziemie abo magierkę. *Star. Ref. 172.* Magierek kopa. *Instr. cel. Lit. Co świnią w magierce, toś ty, jeżeli mojej nie słuchasz przestrogi. Pot. Jow. 174.* MAGIERÓW, a, m., miasto w Belzkim, założone od zgastłej familii Magierów. *Dykc. Geogr. 2, 110, eine Stadt.* MAGIERSKI, a, ie, (*Hung. Magiarol; Rag. Magjarshi; Slav. Macxarski; Węgierski, Ungriſch.* Arcybiskup w Magierskim ubierze dwieście kopijników przeciw królowi wywiódł. *Gwagn. 144.* Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. D. 1.* Dworzanie i łoznicy pokojowi, ci po Włosku, ci po usarsku, z Magierska, od srebra i złota strojni, nie mniejszą ozdobą pocztom pierwszym byli. *Gwagn. 146.* MAGIERSZCZYŻNA, y, ż., Węgierszczyzna, Ungriſche Kleidung, Трафт и. Ci po Wło-

sku, ci po usarsku, ci zaś z Magierszczyzny okazałej stroje swe wywodzili, i sztuki rycerskie wydorne pokazowali. *Gwagn. 145.* Polacy rozmaitych nacyj habit noszą, Włoski, Hiszpański, Francuzki, Niemiecki, Czeski i usarski. A którym Magierszczyzna przyzwoita jest, w Adziamskim, Węgierskim, Tureckim, Wołoskim, i Tartarskim stroju się kochają. *Gwagn. 212.*

MAGISTER, stra, m., §. 1) tytuł częstokroć w starych autorach używany, znaczy doktora filozofii. *Kras. Zb. 2, 88, der Magister. — §. 2)* Magister = majster, przełożony, der... Meister, Borgejęte. Poczmagister, Postmeister, pocztmajster. *Vol. Leg. 5, 399.* Kwatermagister. *Vol. Leg. 5, 174, der Quartiermeister, kwatermistrz. — Magister artylleryi. ib. Generalfeldzeugmeister, generał artylleryi. — General prowiant magister. ib. 4, 887.* Magister kapeli muzycznej, der Kapellmeister, kapelmajster. MAGISTRALNY, a, e, pryncypalny, główny, n. p. Magistralne ściany budynku. *Zabor. 69, Haupt:.* MAGISTRAT, u, m., urzędnicy miastem rządzący, burmistrze, radni etc. *Kras. Zb. 2, 90, der Magistrat; Sorab. 1. městžanska huszoknofež, romadnofeže huszoknofež.* MAGISTRATOWY, a, e, Magistratſ. Przychodzi radzca w sukniach magistratowych. *Teat. 13, 104. MAGISTRATURA, ob. Przełożeństwo.*

MAGISZ, ob. Maiz.

MAGLOWNIA, i, ż., wielki magiel. *Tr. eine große Mangel oder Rolle. — §. Maglownia. Boh. mandlowna, Ross. катокъ, die Rollstube, Mangelstube.* MAGLOWNICA, y, ż., MAGLOWNIK, a, m., deska od maglowania ręką, die Handrolle, das Mangelbret. — §. Płachta od obwijania chust maglujących się, das Rolltuch, Mangelstuch. MAGLOWAĆ, ał, uje, cz. niedok., umaglować, wymaglować dok., *Boh. mandlowati; Vind. likati, povalkuvati, valati, rolati; Ross. катать, катывать; płótno czyli chusty maglem gładzić, Wäsche mangeln, rollen, auf der Mangel glätten.* Wybielone płótno magluje się, aby garby i zmarszczki wygładzić, i aby płótno cieńszym okazało się. *Przedz. 94. (cf. kalendrować).* Chusty często prać trzeba i maglować, przeto o dziury nietrudno. *Pot. Arg. 453. (cf. prasować koszule).* Przykryć to kirem białym, gładkim, umaglowanym. *Haur. Sk. 361.* Usta jej gniewem blednieją, jak maglowana chusta. *Chrośc. Ow. 105.* Płótna maglowane. *Przedz. 95. — Fig. tr. Włosy swojeimi, które przedtym maglowała, Marya nogi Pańskie uciełała. Hrbsł. Nauk. C 4 b, trefila, kędzierzawiła, sčniegestn, pugen.* MAGLOWANIE, ia, subst. verb., das Mangeln. *Przedz. 94, Ross. катаніе.* MAGLOWNY, a, e, maglowany, do maglowania, gemangelt. Mandel: , Mangel: . Płótno maglowne, płótno niemaglowne. *Haur. Ek. 57.* MAGLOWY, a, e, od maglu, Mangel: , Mandel: . Maglowa płachta, Rolltuch, Ross. закатникъ.

MAGNAT, a, m., паносца, ein Magnat; *Sorab. 1. wulkofežnik; Ross. ядецъ, ядникъ, вельможа, сановникъ.* MAGNATYZM, u, m., arystokracya, pańskość, górno-rządztwo, Aristokratie. Nie dumny magnatyzm zbawi rzeczpospolitą, ale tęgość rządu. *Gaz. Nar. 2, 52 b.*

MAGNES, MAGNET, u, m., *Boh. et Slov. magnět; Hung. mágneskő; Sorab. 1. magnetski kamēn; Carn. magnēt,*

kalamit; *Vind.* magnet, na fe vlezhni kamen, kalamit; *Croat.* kalamit, selezovlek; *Dal.* gvozdotegh; *Slav.* gvozdotëg; *Rag.* gvozdotëgh, (cf. gwoźdź); *Bosn.* kalamita; *Ross.* магнитъ, z *Grekolac.*, §. a) der Magnet; od Magnazyi miasta albo od Magneta pasterza, pierwszego wynalazcy. *Ład. H. N.* 100, kamień, który mineralistowie liczą między kruszce żelazne; trociny żelazne i żelazo czyste do siebie ciągnie; jedną stronę zawsze obraca ku północy. *Kluk. Kop.* 2, 92., *Os. Rud.* 17 et 218. — §. b) *fig.* Każda rzecz, pociągająca do siebie, etwaś, daś an sich feffelt. Służący, jeżeli w kuflu języka nie mocy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770, Ignie mu do palców, kradnie. **MAGNESOWY, MAGNETOWY**, a, e, od magnesu, Magnet; *Carn.* kalamite, kalamitov; *Vind.* magneten, kalamiten; *Ross.* магнитный. Iglą magnesowa, strzałka magnesem natarta. *Solsk. Geom.* 1. Najgłówniejszą sztuką w kompasie magnesowym jest magnesowa igielka, ruchodkiem swoim zasadzona na walczyku, na którym ma ród zupełnie wolny. *Jak. Mat.* 1, 285. **MAGNETOWAĆ**, ał, uje, *cz. niedok.* magnesem nacierać, mit dem Magnet befeiffen, magnetisiren; *Ross.* магнитить, намагнитить. Magnetowane żelazo: magnetem natarte. *Cn. Th.* **MAGNETYCZNY**, a, e, od magnesu, magnetisich. Gdy żelazo hartowne, trudniej poruszyć w nim materią magnetyczną. *Scheidt.* 106.

MAGNIFICENCYA, yi, ż., **MAGNIFIKA**, i, ż., lustr, parada, wspańiałość, die Pracht, der Glanz. Rozmyślajmy, jakie jest królestwo Pana Chrystusowe, co za magnificencya! *Sekl.* 99.

MAGNUSZEW, a, m., w Sandomirskim, dawne gniazdo rodziny Magnuszewskich; należy teraz do ordynacyi Zamojskich. *Dykc. Geogr.* 2, 110. eine Stadt im Sandom.

MAGORA, y, ż., [tak się zowią góry miernej wielkości lasem okryte, porówn. *Włosk.* mégurè. 2] Część gór Karpackich pod Nowym Targiem zowie się Magora, pod Druzbakami Krępak, pod Gorlicami Beszkid. *Ład. H. N.* 44, ein Theil des Carpathischen Gebirges.

MAHONIOWE drzewo, z Ameryki, koloru jest ciemnoczerwonego. *Kluk. Dykc.* 3, 104, pospolicie mahoniowe, z mahonii, Маhаgони: Holz; *Ross.* красное дерево.

MAHOMET, a, m., prawodawca muzułmanów, herszt wymyślonej od siebie wiary. *Kras. Zh.* 2, 91. Маhomet. —

MAHOMETAN, **MAHOMETANIN**, **MAHOMETCZYK**, a, m., *Vind.* mahometanar; *Croat.* mahometanecz; *Ross.* магометанинъ; trzymający się wiary mahometanickiej, der Маhometaner, (cf. bisurman). Ojca mahometana miał, matkę chrześciankę. *Sk. Dz.* 802. Mahometanie w różnych częściach świata, Turcy, Tatarzy, Arabowie, Marochity, Persowie, Fecanie, i wszyscy Saraceni. *Star. Ryc.* 5. Turcy i mahometczycy. *Biał. Post.* 131. *Zygr. Gon.* 445. **MAHOMETANKA**, i, ż., die Маhometanerin. Kobity nieobrzezany miał sprawę z mahometanką, ma być do śmierci na galere dany. *Star. Dw.* 61. **MAHOMETAŃSKI**, **MAHOMETSKI**, a, ie, Маhometanisch; *Vind.* mahometanski; *Ross.* магометанский; *Eccl.* исхметовъ. Religia mahometaniska. *Kras. Zh.* 2 93. Mahometskie zabobony. *Sk. Dz.* 802. *Boter.* 223. **MAHOMETAŃSTWO**, a, n., n. p.

Wdarły się do ojczyzny kacerstwa, świętokupstwa, mahometanstwa. *Birk. Ezorb. C.* 4., *Slov.* turestwo. **MAHONIOWE** drzewo, ob. Mahagoniowe drzewo.

MAIĆ, ił, i, umajać, *cz. niedok.*, umaić *dok.*, majem czyli kwieciami zacieniać, lauben, belauben, umlauben. Wszystkie okna, wszystkie odrzwia maik. *Pot. Arg.* 309. Na drugiej stronie Tej zagrody kwieciste maikło się błonie. *Przyb. Ab.* 137, (t. j. pstrzyło się w kwiaty). Umajano miasto, t. j. wawrzynem lub innego drzewa gałęziami, kwieciami etc. ozdabiano wrota bramy. *Nar. Tac.* 2, 423. Czas umaić wieńcem w koło Z wsiennego kwecia czolo. *Hor.* 1, 28. *Min.* Czas słubnemi wieńcy Umajać gładkie czoło oblubieńcy. *Nar. Dz.* 3, 4. Gracye zgodne z Muzami, Umajcie dziś skroń zacnego Jana. *Kniaż. Poez.* 1, 194. Pięknej sławy zielonością Umaiły Tryon dzieła Władysławowe. *Psalm.* 17.

MAIK, u, m., *zdrobn. rzeczown.* Maj *qu. v.*; *Cn. Th.*, MAJÓWKA, i, ż., rodzaj chrząszczów, pokazujący się najczęściej w maju. *Kluk. Zw.* 4, 47, der Maykäfer, robaczek skrzydłasty majowy. *Cn. Th.*, — §. Maik wrzesienny, maik jesienny: babie lato. *Tr.*, der Alteneifersommer, der Nachsommer. — §. *tr. fig.* Maiku zażyć, kuracyi majowej. *Wol.*, Maycur. W dzień ś. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuścić, żeby wychędożyć, potem ich jęczmieniem, w piwie umoczonym posilić, a tak pierwsze koński odprawisz maik. *Haur. Ek.* 178, pierwsze koni przeczyszczenie, które w maju pierwsza trawa robi. *X. Kam.*

MAISTY, a, e, pełen maju, liściasty, *Vind.* listen, lepenski.

1. **MAIZ**, a, m., *avis venatica tiruncula seu recens ad venatum exercita.* *Cn. Th.*; ptak do polowania zaczynający się wprawiać. *Włod.*, *Dudz.* 44, ein junger Stoßvogel, der die Beige erst gelernt hat, (cf. *Graec.* μέστωρ, μέστωρ; cf. *Germ.* Meise). *Prov.* Młodzik niewolnik, Maisz towarzyszy, ćwik pan. *Rys. Ad.* 40. Tak tedy siła rąk się usadziły, Żeby Polskiego magisza zwabiły. *Kchow.* 260, orla.

2. **MAIZ**, u, m., *Mayß*, Indyjskie zboże, Türksich Korn, Łodyga trzcinna kolankowata, ze rdzeniem we środku gębczastym białym, liście podobne trzcinnym; ma niby szyszki, na których gestemi rzędami ziarna się zawieszają wielkości grochu. *Kluk. Rosł.* 3, 143, cf. kukurudza, Turrecka pszenica.

MAJ, ja, m., der Monat May, der Wonnemonat, Rosenmonat; *Böh. et Slov.* máj; *Sorab.* 1. meya, meyske mészactwo; *Sorab.* 2. gmejnski, majski, rosheloni; *Vind.* majnik, veliki traven, petnik, shentipufnik, zvettizhnjek, (cf. kwiecień); *Carn.* travn velike; *Croat.* rosnyak, veliki traven, filipovschak, rosoczvət, szviban, szviben; *Dal.* traven, szviban; *Slav.* svibanj; *Bosn.* svibagn; *Rag.* svibagn; *Hung.* ponkosdhava; *Ross.* май, мая; *Eccl.* maik, maia. Od stycznia piąty miesiąc w roku; nazwany był od Romula Majus, na pamiątkę senatorów i szlachty Rzymskiej nazwanych *Majores*. Inni wywodzą od czei bogini *Majae* w tym miesiącu wyrządzonej. *Kras. Zh.* 2, 139. (sed vide Adlg. s. h. v.). Suchy marzec, mokry kwiecień, chłodny maj, Będzie żyto jako gaj. *Kluk. Rosł.* 3, 98. *Rys. Ad.* 64., *Slov.* Suchí marec, mokrý máj, bude humno, gako hág. Po niestatecznym marcu świat

się cieszy majem. *Pot. Pocz.* 39. *Żegl. Ad.* 82. Maj właśnie drzewa i kwiaty rozwijał. *Niem. P. P.* 130. — *Fig. allegor.* Maj wdzięczny światu, żyzny w kwiecie różne. Był mu w styczeń i luty obrócony mroźne. *Kulig.* 6. Płaczę na moje lata przebiegłej młodości, Żaluję, że mój przekwitł marnie maj zielony. *Kulig.* 121. — §. Maj, — ju, rozgi z liściem zielonym, abo zieleń obwinione, abo ziola z łodygami sporem. *Cn. Th.* grüne Zweige, abgebaute grüne Baumchen, grüneß Laub, May; *Boh.* mag; *Carn.* maja; *Vind.* lepen, list; *Ross.* листья. *Festae frondes*, maj, który na dzień święty w kościoły i w domy przyrządzają. *Mącz.* (cf. zielone świętki). Tu mi chłopięta znoście na ofiarę maj, i kadzidło i darnie zielone. *Hor.* 1, 99. Maj zażywany na świętki przy kościołach i domach, lipowy, jarzębowy, brzozy. *Kluk. Rosl.* 2, 162. On kościół stroi, gotuje ofiary, Ołtarze majem złotolistym puszy. *Pot. Syl.* 218. Postanowił Febus, aby przy pogrzebach maju kupresowego używano. *Otw. Ow.* 366.

Pochodz. *majowy, maieć, omaieć.*

MAJACZYĆ, ył, y, *intrans.* niedok., krażyć, okrażać, młynkować, kołować, im Kreise herum gehen, einen Umkreis, Umschweif machen, Umwege nehmen; (*Ross.* маячить, промаячить biedę klepać, маять mordować, маяться schnać od cierpienia; *Carn.* majati movere). Różne zwierze, co je kryją bory Zwykły koło bydłowej majaczyć obory. *Min. Ryt.* 4, 83. — §. Majaczyć, mamić, wykręcać się różnemi wywijaniem. *A. Czart. Mscr.*, Drehereyen machen, drehen, Schwindereyen machen, schwindeln. Wprawdziec tu nic nie mogą majaczyć, atolić dam przestrożę, iż może jaka cię mozolić praw niewiadomość. *Zab.* 10, 336. *lżyck.* §. *Transl.* Od rzeczy gadać, Unsinn reden, irre reden, phantastren. Ponure i przycichsze myśli obłąkanie, nazywa się majaczeniem. *Perz. Lek.* 193. Pacjent w największym majaczeniu (*paraphrenitis*) noc przepędził. *Perz. Cyr.* 3, 210. Chory, czy majaczy, czy od rzeczy gada, czy przez sen marzy. *Perz. Lek.* 78. **MAJAK**, u, m., Majak, jest to właściwie znak, po którym Kozacy, a mianowicie Dońscy, zwykli podczas wojny swoich poznawać; n. p. Kozak na podsłuchu stojący, postrzeżę podjazd ku sobie idący; rusza z miejsca, i od wschodu do zachodu w kręgi różne koniem toczy; jeżeli wypadnie który z pomiędzy zoczonej kupy, i od zachodu na wschód odpowiada majakom, wtedy poznaje, że to swoi. *A. Czart. Mscr.*, die Schwenkungen zu Pferde, woran die Kosaken im Kriege die Ihrigen erkennen. — §. Majak, Kozak, letki kawalerzysta, ein Kosak, ein leichter Cavalierist. Majaki zostawił Szwedom, a sam kinie ku Gdańskowi. *Leszcz. Class.* 52. — Majakiem • krążąc, nieprostą drogą, młynkiem, młynkiem, auf Nebenwegen, auf Abwegen, Seitenwegen. Morze tam i sam objeżdża majakiem. *Chrośc. Ow.* 204. Orda skupiona majakiem, Niepostrzeżonym chciała tył brać szlakiem. *Kchow. Wied.* 23. Z wielkim impetem uderzają na się, Ci w czoło godzą, ci krążą majakiem, Chcąc nieprzyjaciół obbiedz. *Chrośc. Fars.* 478.

MAJĄTEK, tku, m., MAJĄTECZEK, czka, m., dem., (*Etym.* mieć, mają); mienie, majątność, fortuna, fortunka, daß Vermögen, daß Habe und Gut; *Boh.* gmění; *Carn.* imęnje,

(ob. Imienie); *Vind.* jimeine, imetik, imetje, imaniost, imanstvu, blagu; *Croat.* imetek, blago, tmetek, sztoka; *Bosn.* stokka, blago, imanje; *Sorab.* 1. kublo, *Slav.* statek; *Ross.* имущество, имѣние, поклажа, статокъ, бурторъ, зажитокъ; *Eccl.* животы. Przeciwnie sobie r. czy są majątek i dług. *Łesk.* 2, 40. Gdy jakiego mająteczka dochrapać mi się dostało... *Teat.* 29, c, 42. Rosła ich majątność w dobytках i w majątkach. *Sk. Żyw.* 203. Majątek wewnętrzny jakiego kraju, są to roczne jego ziemi produkta, wartość pracy i przemysłu wszystkich jego mieszkańców. *Pam.* 83, 484. **MAJĄTNOSTKA**, ob. Majętnostka.

MAJDAN, u, m., **MAJDANIK**, a, m., *zdrbn.*, §. a) z *Tur.*, plac czworogranny w mieście jakim, *place publique*; majdan obozowy, ulice między namiotami. *A. Czart. Mscr.* ein öffentlicher vieredrtiger Platz; der Platz oder die Straßen zwischen den Zelten, rynek obozowy, cf. bazar, der Marktenberplatz im Lager. (*Croat.* majdan • pojedynek; *Croat.* barb. mejdan • pobojowisko, meghdan • równina, majdaniza circus; *Vind.* maidaniza, turniralische • plac turnierów). Takli sprzęt bojarski drogi Na majdan da Litwin srogi! *Tward. Misc.* 29. *Tward. W. D.* 69. *Jussit rex, ut singuli quidquid cepissent, conferrent in commune*, majdan vocant, *ex aequo inter omnes dividendum*. *Piaseck.* 271. Ognie często się po przestronnych majdanach błyszczą. *Psalmod.* 64. *Susz. Pieśn.* 3, G 4. Woda była bliżka na majdanie. *Pot. Arg.* 292. Majdan, *place d'armes*, w fortyfikacyi, są miejsca na tarasie ukrytej drogi, zawarte w kątach wyskakujących, na które zgromadza się piechota broniąca ukrytej drogi. *Jak. Art.* 3, 301. der Waffenplatz. Majdan, plac fabryki, budowli, der Bauplatz, Zimmerhof. — Od majdanu, gdy przez wyrobienie drzewa, umkną się lasy, to też za lasami majdan z robotnikiem pomykać się powinien. Majdan ten ma być nakształt rynku, osadzony budami z ludźmi według potrzeby i porządku, gdzie ma być sędzia i inni sposobni urzędnicy, aby się nie działy excessy. *Haur. Ek.* 178. — §. Majdan potaszowy, Pottaschfieberey. Majdanik potaszowy corok półtora sta szyfuntów lutrowanego wydaje potaszu. *Torz.* 12. — §. b) część środkowa łuku, którą ręka obejmuje, i za nią łuk trzyma. *A. Czart. Mscr.* der mittlere Theil der Armbrust, den man auf der linken Hand anlehnt. Majdanem na dół, w górę cięciwą łuk wspaczny. *Pot. Pocz.* 701. Łuk jest wspaczny, lub do góry nogami trzymany, kiedy majdanem na dół, a cięciwą do góry. *A. Czart. Mscr.* **MAJDANNIK**, a, m., dozorca majdanu, der Plazsauffeber. Dobroci ługów majdannik powinien dojrzeć, próbować i przestrzegać. *Haur. Ek.* 178.

MAJDEBURG, **MAJDEBURSKI**, ob. Magdeburg.

MAJERAN, u, m., **MAJERANEK**, nku, m., *Boh.* magorana, magoranka, maryanka; *Sorab.* 1. mayeron; *Sorab.* 2. majeran; *Carn.* majarôn, majerôn; *Vind.* marjon, majoron; *Croat.* majorán, majorün; *Hung.* majoranna; *Dal.* sansegh; *Rag.* sánsegh; *Bosn.* sansegh, majorana; *Slav.* majuran; *Ross.* маеранъ; *origanum Majorana Linn.*, der Majoran, ziele ogrodowe, jest letnie i zimowe, zapach ma korzenny, używają go do kiełbas i potraw kuchennych. *Ład. H. N.*

401., *Kluk. Rosl.* 1, 218. Majeranku dwa są główniejsze gatunki, majeran pospolity, *vulgaris*, i majeran drobniolisty *lenui folio*. *Dykc. Med.* 3, 652. Majeran Kreteński albo Macedoński, albo Egipski, to nazwisko dają dwom gatunkom, jeden jest prawdziwe *Marum* czyli prawdziwy majeran Kreteński lub Macedoński, *Candischer Majoran*, drugi *Marum mastix* majeran Kreteński mastyx. *Dykc. Med.* 3, 653. *Ambrafraut*, *Mastirfraut*. MAJERANOWY, a, e, od majeranu, z majeranu, *Majoran*; *Boh.* magorankowy; *Sorab.* 1. mayeronowé. Olejek majeranowy z sadłem zajęczym, nieco piżma przymieszawszy, jest osobliwym sekretem na ciężkie rodzenie. *Lad. H. N.* 101. Sok majeranowy głowę czyści. *Sienn.* 240.

MAJERZ, a, m., z *Niem.* *Mejerer*, folwarczek miejski, na Spizu. *X. Kam.*, cf. *futor*.

MAJESTAT, u, m., §. 1. *Majestät*, tytuł monarchiczny. — *Dés son élection à l'empire allemand, Charles-Quint prit le titre de Majesté. Jusqu' alors les monarques d' Europe n'avoient pris que le titre d' Altesse ou de Grâce; mais la vanité des autres cours leur fit bientôt imiter l' exemple de celle d' Espagne. Le titre de Majesté n'est plus une marque de prééminence monarchique; les plus petits monarques en jouissent aujourd'hui.* *Roberts. Charl.* 3, 90. Majestat od wielkości ma swoje nazwisko, *majestatis nomen a Magno*. *Lub. Roz.* 203. U nas tytuł *Votre Majesté*, *Eure Königlich*. *Majestät*, wyraził się: Wasza Królewska Mość, *Boh.* gegich kralowska welebnost; *Sorab.* 2. majestata; *Sorab.* 1. majestofcz; *Carn.* mahlikast, velizhastvu; *Vind.* mogozhnost, svetlust, velizhastvo; *Slav.* velicsanstvo; *Ross.* величество, cf. najjaśniejszy s. v. jasny. — Majestat: godność monarchiczna, czyli królewska, lub dzielna krajowa, bte monarchische oder königliche Würde, *Majestät*. Czechowie majestat królestwa swego Władysława oddawali. *Krom.* 486. Króla Węgierskiego Karola synowie, tak wielkiego króla potomkami będąc, wiele ozdoby mogli majestatowi Polskiemu przyczynić. *Krom.* 345, (*amplificare regni majestatem*). Występek obrażonego majestatu. *A. Zamoj.* 182, *Verbrechen der beleidigten Majestät*. Majestat jest wielmożność a dostojność Rzeczypospolitej i tych, którzy nią rządzą, pochodząca z mniemania zacności a należąca w sędziach i władzy rozkazowania. *Modrz. Baz.* 527. Majestat, słowo znaczące nadzwyczajną wielkość, lub wspaniałość, użyte było dla okazania powagi ludu Rzymskiego, n. p. *Majestas populi R. Czack. Pr.* 244. — *Fig. transl.* Majestat Boski n. p. będą błagał za Was, t. j. Pana Boga wszechmocnego. *Id.* — §. 2. *Transl.* Majestat, majestatyczny czyli wspaniały, pański pozór, figura majestatyczna, majestätische Würde, figur, *Majestät*. Majestat i figura w nim się widzieć dała. *Jubl. Tel.* 153. — §. 3. *Meton.* Majestat: stolec królewski, lub rządcy udzielnego, tron, der königliche Thron, der Fürstenthron. Król kazał majestat budować, Na którymby mógł przysięgę hołdownika przyjmować. *Zbil. Dr. G.* 3. Król w majestacie wyniosłym na górze Siedział, na który wchodzono stopniami. *P. Kchan. Jer.* 422. Uczyniono majestat na zamku Wileńskim, na którym Zygmunt był podniesion, z zwykłymi ceremoniami, na Wielkie Księstwo Litewskie.

Stryjk. 544. (cf. krzesło; cf. czapka książęca). Popiel pierwszy majestat i mieszkanie swoje, (*regiam et domicilium suum*), z Krakowa do Gniezna, a potem do Kruświcy przeniósł. *Krom.* 45. Przemysław wielką pieczęć królewską dał sobie uryć, na której z jednej strony wyrzeczano orła, a na drugiej osobę królewską siedzącą na majestacie, dzierżąc w prawej ręce berło, a w lewej jabłko z krzyżykiem. *Biel.* 170. (cf. myńca). zład *meton.* — §. a) Na początku 16go wieku w W. X. L. trojaka pieczęć kanclerzom Litewskim w zwyczaj u była: pierwsza wielka, którą *majestatem Lithuaniae* zowią etc. *Nies.* 1, 258. daś grośe *Litthauische Siegel*. — §. b) *Transl.* Krzesło, stolec, katedra, Siś, Stuhl. Od Tuscyjskich narodów przejęli Rzymianie owe majestaty wożone. *Faliss. Fl.* 10, *sellas curules*, (ob. Wozowe krzesło). Budowano w Krakowie Janowi Kapistranowi Bernardynowi majestat śród rynku, gdzie kazywał, nauczając słowa bożego. *Biel.* 353, t. j. ambonę, katedrę. MAJESTATOWY, a, e, od majestatu, *Majestät*. Królowie się gniewają, gdy im ich własnego tytułu, który jest majestatowy, nie daje. *Sk. Kaz.* 58. Widzieli Jezusa, bez majestatowej wielmożności, w żłobie leżącego. *Żyw. Jez.* 36. MAJESTATYCZNY, MAJESTATNY, a, e, MAJESTATYCZNIE, MAJESTATNIE *adv., Tr.*, pański, wspaniały, majestätisch, herlich; *Sorab.* 1. mayestotżne; *Vind.* majestuten; *Ross.* августыйшии, величественный. MAJESTATYCZNOŚĆ, ści, ż., majestatyczna wspaniałość, majestätische Wesen; *Vind.* majestust, velizhastvu, visokostvu, velkozhasstvu; *Rag.* velicjanstvo; *Ross.* величество, величество, величие.

MAJĘTNIĆ *cz. niedok.*, umajętnić *dok.*, majątnym uczynić, bogacić, ubogacać, begütern, bereichern. Założył Bolesław i umajętnił klasztor Krzyżanowiecki. *Krom.* 285. MAJĘTNOŚĆ, ści, ż., MAJĘTNOSTKA, MAJĄTNOSTKA, i, ż., et MAJĘTNICZKA, i, ż., *demin.*, §. a) mienie, majątek, własność, (*Boh.* magetnost), daś Vermögen, daś Habe und Gut, daś Eigenthum. Majętność twoja, ani wzwiesz, ani obaczysz, jako z ciebie złupiona będzie. *Rej. Ap.* 36. Dam wszystkę majątność miasta tego, i wszystkie skarby królów Judzkich w ręce nieprzyjaciół. *1 Leop. Jer.* 20, 5. (*wsztornekę istotę. *1 Leop.*). Nie tak dla zguby majątnostek i ubóstwa, jako dla utraty dzieci nieszczęśliwi. *Wez. Zap. C* 1. Złupili ich ledwie nie z skóry, rozbijając ich z majątnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 b. Majętnostka i jakkolwiek zbiory, czaczko dziecinne i połyskujące się nic. *Psalm.* 102. Kto chce pokłon oddać z chwały bogu, ma go chwalić w duchu i w prawdzie, ma go czcić z własnej majątnostki swojej. *Birk. Kant. A* 2 b. *Peculio-lum*, majątniczka, mała własność. *Mącz.* Majętność ich była obfita, tak iż nie mogli mieszkać pospołu. *1 Leop. Genes.* 13. Majętność, majątek, bogactwo, dostatek, Vermögen, Reichthum. Wszystkę majątność swą kładą Tatarowie w bydło. *Boter.* 167. Masz jeszcze z łaski bożej majątnostkę, z której się możesz wyżywić. *Baz. Hst.* 145. Majętnością swą więźniów wykupują. *Budn. Cyc.* 423. — §. b) *per excell.*, Dobra nieruchome ziemskie, Güter, Landgüter; (*Slov. mager*; *Hung.* major; *Vind.* maroff, pristava, dobrotina, dobrotinstvu, gradizh, semlishtvize; *Croat.* maroff, majer,

- majur; (*Ross.* маѣтностъ *une seigneurie*); *Ross.* хуторъ, cf. *futor*; *Ecccl.* стяжаніице possessyja, cf. *Germ.* Meyer, Meyerey). Jeśliżeby zszedł na majątności brat twój. a przeto majątnostkę swą odbył... 3 *Leop. Levit.* 25, 25. (dzierżawkę swą odbył. 1 *Leop.*). Majętności cudzej kupno doczesne = wyderek; majątności cudzej trzymanie na poprawę, *emphyteusis*. *Cn. Th.* Rosła ich majątność w dobytках i w majątkach. *Sk. Żyw.* 203. Niewielka majątnostka. *Modrz. Baz.* 298. Na majątności swoje pojechał *Tr.* MAJĘTNY, a, e, — *ie adv.*, dobrze się mający, begutert, wohlhabend; (*Boh.* maęetný właściiwy, maęetnjk właściielciel; *Carn.* blagovit; *Ross.* имовитый, гутетный, денеженъ, зажиточный, заводный; *Ecccl.* имѣтельнъ, снмодовальнъ. Kto majątny, u tego i z rozumu u kwita. *Zab.* 14, 68.
- MAJONOSY, a, e, maj czyli liście noszący, laubtragend. Ty z Indyi Bachu majonosy. *Bardz. Trag.* 155, t. j. umajony, maj na głowie noszący.
- MAJOR, a, m, der Major, urząd wojskowy autoramentu cudzoziemskiego, miejsce jego jest po oberstlejtancie, idzie zaś przed kapitanami. Generał major tę ma w wojsku dostojność, którą major w reimencie. *Kras. Zb.* 2, 95., *Kaw. Nar.* 127. MAJOROWA, y, ż., żona majora, die Frau Majorinn. MAJORSTWO, MAJOROWSTWO, a, n., ranga majorowska, die Majorenstelle. Żadałbym, aby to majorstwo komu innemu oddane było. *Teat.* 47, 16. — §. Majorostwo *collect.*, major i majorowa, Major und Majorinn. MAJORAT, u, m., §. a) daś Majorat, natura dóbr działowi niepodległych, a według przepisu najstarszemu z braci dostać się mających. Takie są w Polsce Zamojska ordynacya, margrabstwo Pinczowskie etc. *Kras. Zb.* 2, 95. Majorat, czyli prawo pierworodztwa, nie było znane w prawach Rzymskich. *Czack. Pr.* 2, 11. — §. b) Majorat, a, m., *meton.* właściciel majoratu, der Majoratsherr. MAJORATKA, i, ż., właścicielka majoratu, die Majoratinn, der daś Majorat zufällt. MAJORATOWA, y, ż., żona majorata, die Majoratsfrau, Gemahlinn daś Majoratsherrn.
- MAJOREK, rka, m, imię żydowskie, ein jüdischer Name. Wołał Majorka, wiernego faktora. *Teat.* 27, 5.
- MAJÓWKA, i, ż., §. 1. *caltha*, rodzaju tej rośliny mamy tylko jeden gatunek, majówkę błotną; która bydlu przyjemna. *Kluk. Dykc.* 1, 94, die Butterblume, Dotterblume. — §. 2. Majówka, *ob. Maik.* Majówka, majowa rekreacya studentska. *X. Kam.* MAJOWY, a, e, od maja miesiąca, Мау; *Boh.* mágowý; *Vind.* mainski, mainikni, fhentlipashni; *Croat.* velikotravni; *Ross.* майскій. Nie potrzeba majowej kuracyi, kiedy człowiek zdrow. *Perz. Lek.* 216. Chłop w niedzielę wyciącowawszy się, nazajutrz będzie tak zdrow, jak po majowym lekarstwie. *Haur. Sk.* 99. Mleko majowe, skuteczniejsze jest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Majowa Miodunka, *pulmonaria maculosa*, schmalblättrig Zungenkraut. *Syr.* 1352. Majowy trank, sierotki, gatunek łamikamienia, eine Art Steinbrech. *ib.* 1275. Prawda na wszystkie cnoty jest prawie jak majowy deszcz na wszystkie zioła na ziemi rosnące. *Rej. Zw.* 82 b. Majowa uroczystość, w czwartek siódmego tygodnia po wielkiej nocy *Ross.* семикъ.
- MAJSTER, stra, m, według *Niem.* der Meister, z *Łac.* magister; mistrz, (*Boh.* mistr; *Sorab.* 2. mejstar; *Sorab.* 1. mischter; *Vind.* moister; *Carn.* mojstr; *Croat.* mēster; *Dal.* maysztor, mustar; *Hung.* mester; *Slav.* majstor; *Bosn.* majstor, mesetar, soshtar; *Rag.* majstor, mesetar; *Ross.* мастеръ; *Ecccl.* первохудожникъ; cf. *Hebr.* מִשְׁכֵּר mischter *magisterium*). Każdy uczeń do majstra jakiegokolwiek professyi ku nauce przystający, ma być w protokule cechowym zapisany. *A. Zamoj.* 80. Mógłby być majstrem w cechu. *Hor. Sat.* 44. (biegły, zręczny). Majstrów trzeba dobierać, żeby byli biegli w robocie, a nie fuszerów. *Torz.* 281. Majster mularz, rozdaje innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Magier. Mskr.* Mało jest majstrów mularskich, którzyby się na plantach znali. *Switk. Bud.* 35. Powstał rozruch między majstrami i czeladnikami. *Gaz. Nar.* 1, 221. Insza rzecz, uczyć się na majstra i do praktyki; a insza rzecz czytać, aby się tylko znać na cyrulictwie. *Perz. Cyr.* 1, 4. W hucie, majster piecowy; do niego należy piece zaprawiać, i doglądać jak w nim ruda topnieje. *Os. Żel.* 79. Majstrowie, robiący instrumenta stalowe. *Os. Rud.* 573. *Fig.* Platona jako majstra filozofów na pierwszym miejscu tu posadzić przystoi. *Budn. Apoph.* 1. (naczelnik; cf. książkę). *Transl.* w hucie, ogień jest majstrem do dobrego szkła. *Torz.* 126. (wiele do tego działa). MAJSTERSKI, a, ie, Meister. *Vind.* moisterski, moistrun; *Ross.* мастрепскій, мастреповъ; *Ecccl.* месрепскій. Odbycie sztuki majsterskiej. *A. Zamoj.* 81. Czterech filutów, przedniej w swym kunszcie nauki, którzy swoje robili po majstersku sztuki. *Min. Ryt.* 4, 270. meisterhaft; *Vind.* po moistruneu, moistersku. MAJSTERSZTUK, MAJSTERSZTYK, u, m., z *Niem.*, daś Meisterstück; *Carn.* mojstrya; *Vind.* moistrunu delu; (cf. przednie dzieło, główne dzieło, arcydzieło, czelne dzieło; cf. dowód, popis). Gdy czeladnik osieść zechce, starsi cechowi wyznaczą mu robotę majsterszytk zwaną. *A. Zamoj.* 80. Większy jest majsterszytk złoto, niżli złotnik. *Jaq. Gr. A.* 3. MAJSTERYA, yi, ż., mistrzostwo, die Meisterschaft, daś Meister seyn; *Vind.* moistrust, moistrina, moisternia; *Ross.* мастрепство. Czeladnik, gdy przez starszych za zdanego do majsteryi uznany będzie... *A. Zamoj.* 80.
- MAJTEK, tka, m, flis, okrętnik, bosman, marynarz, wioslarz, żeglarz, ein Matrose, Botstnecht; *majdek. Pot. Arg.* 199. (cf. *Gall.* matelot; cf. *Inf. Sax.* Mat towarzyszy). *Boh.* plawec; *Carn.* zhovnar; *Vind.* zygar, brodnik, brodar, ladjovosez, ladjouski hlapez, veftar, lopatar; *Ross.* матрозъ; *Ecccl.* корабельникъ, корабельникъ, кесльникъ, грельникъ, которой весломъ дѣйствуетъ. — §. Majtki *plur.*, ubiór majtkowski, Matrosenhabit. MAJTKOSTWO, a, n., stan majtków, żeglarstwo, der Matrosenstand. Sedzia pozwolił mi majtkowstwo na okręcie wojennym, lub żołnierstwo obrać. *Zab.* 3, 184. — §. *coll.* Majtkowie, Matrosenvolk, Schiffsvolk. MAJTKOWSKI, a, ie, Matrosen. *Boh.* plaweczy; *Ross.* матрозовъ, матрозкій.
- MAK, u, m., (*Boh.*, *Slov.*, *Sorab.* 1. mak; *Sorab.* 2. mahk; *Vind.* mak, makovu seme; *Carn.* mak; *Slav.*, *Bosn.* mak; *Rag.* mak; *Croat.* mak; *Hung.* makmag, (*Hung.* magh,

maak, mag *granum*); *Ross. et Eccl.* МАКЪ, *Græc.* μῆκων; *Obd.* Mage, Mag); § a) ber Mohn, roślina ogrodowa różnego rodzaju, jako to biały, siwy, czarny, czerwony, i patroch, który się otwiera. Kwiat i nasienie sprawiają sen. *Lad. H. N.* 101., *Kluk. Rosł.* 1, 226. — Narodów dzikich świat pełen był jak maku. *Strujk. Gon. M* 3. Ten bój sprawi, czego wick żaden nie nadgrodzi, Ni ludzkie pokolenie, choć się jak mak zrodzi. *Bardz. Luk.* 119. (*Slov.* Nē dal mi, čobi ten za mak bolo; *nihil omnino*). Paganie dusze chrześcijańskie jak mak żobią. *Falib. X.* Człowieka zabić, nie mówią zabić, ale uspić, pożreć, pożobać, jako mak posiec. *Kosz. Lor.* 145 b. Nie trzeba maku siekać. *Rys. Ad.* 51. *actum ne agas*. Darmo na jego miękkie piernaty, Kłaczystych maków sen rzuca kwiaty, Bo dawno się wybrał na gór wierzchołki. *Zab.* 9, 351. *Zabl.* Rzekłbys, że ktoś między niemi posiał maku, takie milczenie panowało, młodzian jeszcze przeszkodził, że nie podrzymali. *Ossol. Str.* 5. so still, als wenn man Mohn zwischen sie gesät hätte, als wenn alle Opium genommen hätten, als wenn sie alle schliefen. Skoro matka weszła, jako zasul makiem, Choć dotąd igrał, żartował i broił. *Pot. Syl.* 487. — § b) *Transl.* Nie radzę Mościa Panno siła jadać maku, Bo zbytnim makiem tego człek przypłaca smaku. *Pot. Jow.* 201. — § c) Polny mak, maczek żytny, wileczy mak, *Rhoeas*, żeldmohn, kornmohn, Klapperrose, Zitschrose. *Syr.* 1358., *Jundz.* 282; (*Slav. divji* mak; *Vind.* purpeliza). Mak strączysty długi, *cornutum. ib.* 1562, gehöruter Magamen, stadtliger Mohn. Mak pienisty albo slińczy, *spumeum*, Löwenmaul, Orant, Hundskopf. *ib.* 1359.

Pochodz. *maczek*, *makówka*, *makowica*, *makolągwa*, *makowy*, *makuch*, *makutra*, *wiercimak*.

MAKA, i, ż., *Mączka demin.*, *malka. *Petr. Ek.* 47; więc smęta, od słowa mleć, *mauka. *Sekl.* 67; *Boh.* mauka; *Slov.* mūka, mauka; *Sorab.* 1. muka; *Sorab.* 2. mucka, melk, mēl; *Carn.* mōka; *Vind.* moka; *Croat.* mela, mēlya, mūka, brassno; *Dal.* mlivo, brasno, muuka; *Rag.* mljevo, mūka, braseno; *Bosn.* mūka, braseno; *Slav.* brashno, melja; *Ross.* мыка; *Germ. in Lusat.* Maule; cf. *Hebr.* קמח kemah *farina*; § 1. daś Mehl; są to ziarna zbóż miadko starte między kamieniami młyńskimi. *Kluk. Rosł.* 3, 258. Makę przednią wyborną dla cudności kwiatem zowią. *Syr.* 920., (*Boh.* weyraček, bēl; *Croat.* melya chishto bela, muka, czvēt). Najwyborniejszy chleb z cudnej, jasnej, i w miarę wpytłowanej maki, z maki nowej, niezależalęj, niestęclitęj, świeżo w młynie zmeltęj. *Syr.* 920. Mąka Marymowska, montowa. *Ld.* Mąka pszeniczna, (*Vind.* pogazhna, bielopshezhizhna moka), mąka rżana czyli żytna, mąka orkiszowa, jęczmienna. *ib.* 921. Mąka niepytłowana pszeniczna drugiego gatunku *Ross.* подрукавная мука. Mąka posłednia, *Ross.* халый, ob. *Gryz.* Mąka subtelniczka, kurzawa mączna, mączka, omieciny, stoehmal, Staubmehl. Mąka zaczyniona *Ross.* судоу. Mąką żyto przedawać, wielki pożytek, otręby zostają. . . *Haur. Ek.* 75, zmelte żyto, gemahlen, als Mehl. — *Prov.* Jednym mąka, a drugim należą otręby. *Pot. Jow.* 2, (cf. jednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi). Tego co robić nie chce, mąka w ręce kole. *Papr. Koł. S* 4 b, (ob. Klóć). Nie

będzie z tej rży mąka, *Slov.* ne budē s teg reži mūka, (ob. Rež). Szczurkowie z jednej maki, Osłowie z jednej łaki. *Dwor. D.* 3, (jednej faryny, jednej mynicy, jednej kuźni, tegoż płota kól, na jedno kopyto). — § 2. Ziarna mąka, *stenomurga*, bardzo subtelna, biała i lekka kreda, jedną Niemcy zowią górną mąką, Bergmehl, drugą mąką niebieską, Himmelsmehl. *Kluk. Kop.* 1, 249 et 308. Pochodz. *mączka*, *mączkować*, *mączny*.

MAKAO gra jakaś w karty; n. p. Nie za długo w makao pójdzimy, każ więc Francuzkie nagotować karty. *Teat.* 48. b, 40. MAKAR, MAKARON, u, m., § 1. z *Włosk.* maccarone, Nudel zum Essen; *Boh.* nudle, nudljk; *Carn.* makaron, lisanje, mushli; *Vind.* nudelni, krapci, testouniki, mokjaki, riesanki; *Croat.* makarun, mlinecz, ritēs, lazanye, mlinecze, rezanczi; *Hung.* rétes; *Rag.* ljestolisti; *Bosn.* prikla, prricejatura, hrustulica, hristule, uscipci, jeriscte, lazagne, (cf. łazanki); *Ross.* мапра. Makarony robią się z ciasta rozwałkowanego, które cienko i drobno w paski krajać trzeba, potem suszyć; są i inne makarony według wynalazków kucharzów. *Wiel. Kuch.* 405. Drożdzy piwnych kucharze często używają do makarów albo ciast krajanych, lejąc je do maki pszenicznej, żeby ciasto pulchniejsze było. *Syr.* 949. Makarony to jest ciasto, albo po naszymu kluski. *Grodz. Dis. F* 5 b. Rosół ten tak mi smakuje, jak gdyby makaronem Włoskim był zasypany. *Teat.* 8, 39. — § 2. Makaron, makaronizm, makaroniusz. zażycie w mowie lub pisaniu słów innego języka nad ten, którym się mówi lub pisze. *Kras. Zb.* 2, 96. Makaronizmy są to słowa niewłaściwe Polskie, ale już z Greckiego, już z Łacińskiego, lub z innego języka wzięte. *Dudz.* 27, ausländische Wörter in einer Sprache, fremde Sprachstückeren; *Slov.* cudzomišanost, cidzomēchawost. Mieszana mowę makaronizmem nazywano, od Włoskiego przysmaku, w który migdały siekane i różne korzenie mieszają. *Kłecz. Zdan.* 88. *Hoc genus orationis maccaronicum vel macharonicum vocant aliqui, e vocabulo Italico mecherone, quod stultum, vel nebulonem sonat, appellatione ducta.* *Cn. Th.* 429. Merlino Coccaio przysmak ten uwielbił wierszem pod tytułem *Maccorea*, w którym Lombardzkie z Łacińskimi wierszami mieszał, a zład podobne mieszane wiersze i pisma makaronizmami zwano. Taki jest sławny makaron *J. Kochanowskiego*: Est prope wysokum celeberrima silva Krakowum, Quercubus insignis, multo miranda zoledzio etc. Orzelskiego makarony przytacza *Opaliński Sat.*: „Niech ostatek makaron Orzelskiego powie”. *Opal. Sat.* 38. Orzelskiego makaron lepiej to opowie. *ib.* 163. Male parta pójda do czarta, starodawny makaron. *ib.* 27. *Ital.* maccheronea s krotofilny wiersz z pomieszaną Łacinią. — Ze też nie mogą przestać tego stylu szkolnego tych makaroniuszów niepotrzebnych. *Lub. Roz.* 56. Dzikie i przywózne makaronizmy. *Pilch. Sal.* Styl szkolny i makaroniczny nie przystoi do traktowania wielkich spraw. *Lub. Roz.* 56, t. j. pełen zagranicznizny, *Ital.* maccheronico, ein Styl gepflzt mit fremden Wörtern und Redensarten. MAKARONOWY, a, e, od makaronów, *Nudel*; *Boh.* nudlowy, nudlowitý. Makaronowa deska czyli stolnica (*Vind.* nudelna, nudelska diliza, nudelniza, testa resvalniza.)

- Makaronowy wałek *Vind.* nudelnjak, triblovz.
- MAKARZ, a, m., mącznik, koło maki chodzący, przedawacz maki, der Mehlhändler; *Carn.* mokař; *Vind.* mokni predauz, mokni predkupez, makar; *Ross.* мушникъ.
- MAKAT, u, m., MAKATA, y, z., z *Tureck.* obicie. A. *Czart. Mscr.*, eine Tapete, ein Teppich. Nad łózkim skłił się makat złotogłowy. *Kras. Dos.* 69. Stolik makatą przykryty. *Xiadz.* 21, kobiercem, Teppich.
- MAKOLAĞWA, y, z., *fringilla cannabina*, eine Art Hänfling, Zitscherlein, mały ptak, na grzbiecie rudawy; żywi się ziarnem konopnym, lnianym i makowym. *Zool.* 222. konopniczek. *Kluk. Zw.* 2, 256. Makolağwa gwizdze. *Bunial. J* 3 b.
- MAKOLIUS żartem, kamień młyński, co mąkę robi. *Dwor. J.* 3, im Scherze: der Mühlstein. (*Ross.* мукоуъ 'makosiej, przesiewacz maki, der Mehlseber.)
- MAKOWICA, y, z., MAKOWICZKA, i, z., *demin.*, *Boh.* makowice; *Ross.* маковица główka makowa, ein Mohnpopf. — §. Makowica, *Eecl.* окръжлик; słupów sznicerskich nadgłówek, kapitela. *Włod.*, das Kapitell einer Säule. (*Ross.* макуша, макушка wyższa część głowy, korona). Słupy te mają makowice złote. 1 *Leop. Exod.* 26, 32. (wierzechy. 5 *Leop.*). Świątynia Jowisza jaspisowe kolumny o srebrnych makowicach we dwa okrążyły rzędy. *Tr. Tel.* 173. — Gałka na wieży kościelnej, der Thurmpopf, stauft auf einem Kirchturme. Tamże już ujrzyś nad górami szpice, Z wysokich wież złote makowice. *Klon. Fl. F.* 3. MAKOWICZY, ob. Makowy. MAKOWINY, in, plur., Jodygi makowe. *Dudz.* 44, Mohnstengel. Chmieliny i makowiny spalić trzeba na popioł. *Zaw. Gos.* MAKÓWKA, i, z., *Boh.* makowice, makowička; *Ross.* маковка; gałuszka makowa, das Mohnpopfen. W wschodnich krajach z makówek zielonych wzdłuż naciętych płynie sok obfity, pod nazwiskiem opium znajomy. *Jundz.* 281., *Sorab.* 1. makoyczna yusehka. Główka jak makówka, a rozumu puśto. *Cn. Ad.* 248 *abo:* Główka by makówka, a rozumu by napłwał. *Rys. Ad.* 14, (urody dość, rozumu ni kaska). — §. Makówki abo kapitela na słupach. 1 *Leop. Jer.* 52, 21, ob. Makowica. MAKOWY, a, e, od maku, Мошн; *Boh.* makowý; *Carn.* makov; *Ross.* маковый, маковный. Sok makowy, opium. *Kruml. Chym.* 110. Makowiczy sok. *Śleszk. Ped.* 416, (cf. masłok). Po tej pracy wyspicie się, jak po makowej polówce. *Haur. Ek.* 117. Główek makowych namocz w wodzie. *Sienn.* 352. Makowe pole, (*Carn.* makovje; *Vind.* makouje). Makowy placek *Ross.* маковникъ, маковничекъ. Makowe ziarno; *Prov. Croat.* Uchinilsze kuliko makovo zerno; *Rag.* uciniöse koliko makkovo zarno, humiliavit se cum maxima demissione.
- MAKRELA, i, z., *scomber, scombrus* *Lin n.*, ryba morska, podobna do sledzia. *Kluk. Zw.* 3, 114. die Mafrele, ein Seeffisch; *Ross.* макрель.
- MAKSZTA, źle zamiast maszt. *Dudz.* 29.
- MAKUCH, a, m., *Boh.* makowec, kuch, wytłoczyny z maku, gdy się bije olej. *Włod.*, wytłoczone makowiny. *Dudz.* 44, außgepreßte Mohnstengel. — §. Wytłoczyny którejkolwiek rośliny, z której olej wybito, Zeinfudfen. Makuchy po wybięciu oleju, dają się świniom, krowom, rozmoczone w potyjach. *Kluk. Rosl.* 3, 526. Makuchy, owe u olejarzów
- zostające się wygniotki po wytłoczeniu olejów, są gatunkiem pognoju. *Kluk. Rosl.* 3, 188.
- MAKUŁA, y, z., MAKUŁKA, i, z., *demin.*, z *Łac.* plama, plamka, skaza, ein Fleck. Panna strzedz się ma, aby białej i rumianej czystości swojej, na której i małą makułek znać, nie zmaszała. *Sk. Żyw.* 2, 413. Dusze oczyszczone od najmniejszej makuly i zmaszy. *W. Post. Mn.* 54., *Dambr.* 55. Małżeństwo niezgodne, małżonkom i dziatkom nieskończone makuly przynosi. *Modrz. Baz.* 129. Słowne makuly i łajania. *Petr. El.* 322, (zelzenie, zelżywość). — Białe makuly na paznokciach. *Tr.*, kwiaty, Blüthe auf den Nägeln. MAKULATURA, y, z., plama w sukni, ein Fleck im Kleide. Wywabić makulaturę z materyi. *Tr.* — §. typogr. Nieczystość między literami, der Spieß, der Schmutz zwischen den Buchstaben. *Tr.* — §. Papier drukowany niepotrzebny, Makulatur, Papier zum Einwickeln. W makulaturę co uwinąć. *Tr.* MAKULEUSZ, a, m., niechłuj, nieczystych obyczajów człowiek, ein schmutziger Mensch. — §. Dyabel, dyabel, der T... Pijaków sobie nacechuje, albo ich w błocie makuleusz kapie. *Gil. Post.* 130.
- MAKUTRA, y, z., donica na Ukrainie, do tarcia maku. *Ryd.*, ein Mohnpopf, ein Ißch zum Mohnreiben. MAKUTEREK, rka, m., zdrobn. — §. Nakrywka, die Stürze. Garki, w których w hucie szkło dostyga, żeby dobrze z wierzchu były nakryte makuterkami. *Torz.* 157. Garnek nakryć makuterkiem, żeby się szkło nagle nie ochłodziło. *ib.* 160.
- MAKSYMA, y, z., [zasada. 7] die Maxime. Miał to u siebie za największą maksymę, chociaż z uszczerbkiem zdrowia własnego, ratować bliźniego. *Sk. Żyw.* 2, 44.
- MAKSYMILIANISTÓW nazwano tych, którzy Austryakom sprzyjali, i arekksiażecia Maksymiliana obrali królem przeciwko Zygmuntovi III. *Nar. Chodk.* 1, 15. Maksymilianistowie, kiedy do Wisłice się zebrałi, co tam był za rząd i ostrożność, bo tam wszystko panowie byli, wszyscy rozkazowali, a żaden nie słuchał, boję się, że ten Maksymilian królem nie będzie. *Falib.* A 3.
- z MAŁA, ob. Mało.
- MALACHIASZ, a, m., Malachia; ostatni z proroków. *Zał. Test.* 524.
- MALACHIT, u, m., z *Greck.*, kamień szluzowy, der Malachit, Pappelstein, nieprzezroczysty, ma kolor liścia topolowego abo szluzowego; lieżą go między kruszce miedziane. *Klup. Kop.* 2, 65.
- MALACYA, yi, z., z *Łac.*, cisza morska, bezwietrze, Windstille. Na ów czas najgorzej się dzieje z okrętem, gdy wiatru niemasz, i malacya panuje. *Xiadz.* 181. — fig. Leżeć w gnusności nieprzeszkodzonej, nie jest spokojność, ale malacya. *Pilch. Sen. list.* 2, 128; cf. *Ital.* mallia choroba.
- MALARCYK, a, m, czeladnik malarski, ein Malerburische.
- MALARKA, i, z., die Malerinn, *Boh.* maljřka, która maluje. MALARNIA, i, z., izba malarska, warsztat malarski, die Malerstube, die Maleracademie. *Cn. Th.* Malarnia obrazów śś. *Ross.* живописная. MALARSKI, a, ie, *Boh.* maljřsky; *Sorab.* 1. molerski; *Croat.* kipopiszni, obrazodelni, szlikovni, malarszki; *Rag.* slikovni, pjsacni; *Hung.* kepiroi; *Ross.* живописный; *Eecl.* живописатель; od

malarzów, czyli malarstwa, *Mahtler*, *mahtlerisch*. Malarskie srebro, złoto, metal, są to listki czworoboczne cieniuchne, malarzom do posrebrzenia i wyślacania potrzebne, w książeczkach papierowych układane. Zowie się też tak inna materia, która raczej jest farbą, do złota lub srebra podobną. *Kluk. Kop.* 2, 329. Pędzel malarski *Vind.* obrasodelnu pere, mawarska fhetiza. — §. Malarski, malowny, do malowania, wart malowania, mogący być odmalowanym, *mahtlerisch*; *Eccl.* образуемое, что изобразить, начертать, представить въ живописномъ изображеніи можно, *mahtlerisch*. MALARSTWO, a, n., *Boh.* maljrstwj; *Vind.* obrasenje, obrastvu; *Croat.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazene, kipopiszichtvo, szlikotvorstvo, obraznichtvo, malaria, malarsztvo; *Rag.* slikotvorstvo; *Ross.* живопись; *Eccl.* сѣнописаніе, иконописто; kunszt malarski, die *Mahtlerey*, *Mahtlerkunst*. — *fig.* Słońce malarstwem promieni swoich wydoskonaliło ten niewymowny horyzontu widok. *Zab.* 13, 123. — Malarstwo z ogniem, smelcarstwo. *Cn. Th.*, die *Schmelzmahtlerey*, *Schmelzkunst*, *Schmelzkunst*. MALARZ, a, m., cf. malusz, *Boh.* maljř; *Sorab.* 1. moleř, piszaniczę; *Sorab.* 2. mohlař; *Vind.* malár, mavar, mauar, obrasar, obrasnik, podobuvauz; *Croat.* málar, obraznik, szlikovalacz, kipopiszecz; *Dal.* szlikovacz; *Rag.* slikovalaz, pisaz, (cf. obraz, cf. lice, cf. kibić, cf. pisać); *Bosn.* ispisalač, pengatur; *Slav.* pengatur; *Ross.* живописецъ, сѣнописецъ, иконописецъ; *Eccl.* живописецъ, живописатель, cf. *Graec.* ζωγράφος; *Ross.* образописатель, человѣкописецъ; der *Mahtler*. Malarz musi malować takie, jakie są twarze. *Kras. W.* 53. Nie zaeność osoby malowanej zaleca malarza, ale żywość wyrazu. *Zab.* 12, 257. *Dudz.* Bóg człeka z prochu stworzył, toż czynią malarze, Gdy z startej na proch farby ludzkie tworzą twarze. *Min. Rył.* 3, 346. Malarz dobry napisu nie kładzie, zły musi. *Cn. Ad.* 468. *hic canis, iste lepus*; (cf. dobre się samo zaleca; dobremu piwu nie potrzeba wiechy). — Pamięć jest malarzem, rozum tablicą, na której maluje; zmysły są pędzlami, któremi maluje, inaczej maluje widzeniem, inaczej słyszeniem, wedle różności zmysłów różne bywają obrazki; farby, z których maluje, są myśli, już jaśniejsze, już ciemniejsze. *Bals. Niedz.* 1, 271. Piękny malarz, co ukradł, to mówi, że znalazł. *Wol.*, cf. barwić. MALBRET, u, m., MALBRECİK, a, m., *zdrobn.*, z *Niem.* dař *Mahtbret*, tablica ukosna, do zawieszenia obrazu przy robocie. *Vog.*

MALBORK, MALBURK, MALBORG, a, m., znaczne miasto Pruss zachodnich. *Dykc. Geogr.* 2, 115, die Stadt Marienburg. MALBURCZYK, a, m., ein Marienburger. MALBORSKI, a, ie, von Marienburg. Ekonomia Malborska należała do króla. *Dykc. Geogr.* 2, 115.

MAŁDR, u, m., §. 1) *Lat. med.* maldra, maldarium, dař *Mahter*, ein Getreidemaß, dwie ćwiertni. *Cn. Th. mensura medimnos Cracovienses* 36 *cupiens. ib. Modius*, miara żytna, korzec, ćwiertnia albo też małdr. *Macz. Maldrum*, *maldrus*, *maltra*, *maltrum*, była miara Niemiecka, znana od jedynastego wieku. Była dwojaka, jedna zwykła, i ta większa, miewała cztery korce; druga mniejsza klastorna. *Czack. Pr.* 1, 317. *N. Pam.* 12, 347. Małdr

zboża albo dwanaście ćwiertni. *Syr.* 945, *Vind.* Stiro-birling. — §. *Transl.* Gdy Podwojski sędziemu winę przepadnie, w tym izby mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem królewskim, który jest trzydzieści i dwie pladze albo uderzenie wirgą dębu zielonego, któraby na dwa łokcia długa była. *Szczerb. Sax.* 303, zwey und dreyßig Stochhiebe. — §. 2) Małdry, MAŁDRATY, der Fruchtzehente, Körnerzehente, Sadzkehente, Scheffelzehente. Na Rusi małdraty są osep, które miejsce wytycznych dziesięcin zastępują. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301. Z gruntów tych, z których dziesięcina idzie, małdraty iść nie mają. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 32, *not.* «małdrat znaczy dwie ćwiertnie, to jest jak cztery korce miary dzisiejszej.» Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, albo meszne, spy albo małdry. *Vol. Leg.* 2, 662. Zamiast dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano małdratami. *Czack. Pr.* 1, 317.

MAŁDRZYK, MAŁDRZYK, MAŁDRZYK, a, m., *Boh.* maldřiček, maldřjk; *cascolus pinguis planus*, ein flacher, fetter, fleiner Käse. *Cn. Th.*, sēr z słodkiego mlęka. *Dudz.* 44, ein Käsechen von süßer Milch. Po półkach pełno małdrzyków. *Dzwon. B.* 4. Za sēr wielki węglasty dwa grosze, za mały okrągły sēr albo małdrzyk, ośm pieniędzy. *Stat. Lit.* 395. Jam małdrzyk tobie i pirogi, i co najśłodszej zebrawszy śmietany, W spore pod wieczor nalała trynogi. *Tward. Daf.* 44. Małdrzyki albo krajaniki wyciśle, po lesicy rozłożyć. *Cresc.* 360. Olenderskiego i swojskiego séra i małdrzyków, aby mole nie jadły, w chmiel włożyć. *Haur. Ek.* 178. Weźmij miarę maki i dziesięć małdrzyków. *Leop. 1 Reg.* 17, 18. (dziesięcioro chleba. *Bibl. Gd.*) placków, runde Pfäffchen. Małdrzyki robią z słodkiego mlęka, z podpuszczką czyli animelką, które wyciśnięte w talerki układają, i w masle obsmażają. *Wiel. Kuch.* 417. MAŁDRZYKOWATY, a, e, na kształt małdrzyków płaskookrągły, flachrund. Rzepa małdrzykowa. *Sienn. Wykł.*

MALE, ob. Mało. MALEC, lea, m., mały człeczek, *Ross.* мальчикъ, мальчуга, мальчишка, ein fleiner, fleiner Mensch. Pomnę, będąc malcem, Jednego; wszędzie go też wytykano palcem. *Teat.* 45, c, 4.

MALEC, ał, eje, *neutr. niedok.*, zmaleć dok., małym czyli mniejszym się stawać, flein werden, fleiner werden; *Boh.* malit se; *Bosn.* malaklati, omalaklati, pomankati; *Ross.* малѣть, омалѣть, помалѣть, смалѣть. Ciało rozrzedzone stygnąc maleje, i staje się tak wielkie, jakie było przedtem. *Os. Rud.* 66. Zda się, iż wszystek niszczeję, ustawam z lekka i maleję. *Dar. Lot.* 1. Uważaj, jak cerkiew zmalała pod patryarchami. *Smotr.* Apol. 102. Chęć sławy ojczę, już we mnie maleje. *Zabl. Tel.* 162. — *Arih.* Szeregi nazywają się malejącami, jeżeli w tym szeregu, terminy tym się bardziej mniejszeją, im są odleglejsze. *Śniad. Alg.* 1, 108. Ciąg malejący, przeciwny rosnącemu, coraz mniejsze ma wyrazy. *Alg. Nur.* 275. MALEM, ob. Mało. MALEŃKI, MALEKI, a, ie, MALEŃKO *adverb.*, maciupci, maciupenki, ob. Maluchny i t. d., wingig flein, ganż flein, *intensiv. adj.* mały, *Boh.* maličký,

- maličko; *Bosn.* pomagani; *Ross.* маленький, маленекъ, малехонький, малехонекъ. Mam do We Pana maleńką prośbę. *Teat.* 7, 52. Żyłam bez matki maleńką dziewczyną. *Chrośc. Ow.* 108. Bądźmy pokorni i w duchu maleńcy, Duma nas o nieszczęścia przywodzi najwięcej. *Zabl. Zbb.* 95. Maleńki, *f.* Maleńka *subst.*, n. p. Jak ona ładna! Pójdź do mnie maleńka! kogo szukasz? *Teat.* 38, 15. *Keinel* komm her zu mir! — §. Po maleńku, powoluteńku, ganj ałmähltich, gemach. Z maleńka, z młodu, z dzieciństwa, von Klein auf. Umyslnie z maleńka chowają ten ptaków rodzaj w domu. *Chmiel.* 1, 607. MALEŃKOŚĆ, *ści*, *ż.*, *Boh.* maličkost, znaczna małość, drobnosc, die Winzigkeit. MALEŃSTWO, *a*, *n.*, małość, die Kleinheit. Dzieci z maleństwa wprawiać w dobrą wymowę. *Klec. Zdan.* 78, von Klein auf, von der frühesten Jugend an. — §. Maleństwo maleńka rzecz, mało bardzo znacząca, wielka fraszka, bzdura, eine große Kleinigkeit. Takie maleństwo, a tyle o to harmideru; *Vind.* maluvriedstvu. MALESZKA, *i.* *ż.*, tak po wiejsku zowią lilią polną albo leśną. *Lek. Kon. C.*, die Zeldiste.
- MAŁGORZATA, *y*, *ż.*, MAŁGORZATKA, *i*, *ż.*, et MAŁGOSIA, *i*, *ż.*, *dem.*, Margarethe; §. a) imię białogłowskie, Greta, *Boh.* Marketa, Marketka; *Sorab.* 2. Grëta, Grëtka, Grejtk, Grëtizka; *Sorab.* 1. Marscha; *Ross.* Маггарита. Brzemienne za patronkę mają ś. Małgorzatę. *Farn. pr.* Dziesięcina wszelakiego zboża płacona być ma w dzień ś. Małgorzaty. *Sax.* 56. Rosła tam i macierzanka W święto Małgosi do wianka. *Jak. Baj.* 249. — §. b) Małgorzaty, gatunek gruszek. *Ład. H. N.* 46, Margarethbirnen; *Boh.* marketka. Gruszki, które margorzatkami zowią, w lipcu się dostawają. *Cresc.* 386.
- MALIĆ *cz.* niedok., zmalić, umalić *dok.*, małym uczynić, cf. mniejszyć, klein machen; *Boh.* maliti; *Ross.* малить, обмалить, умалить, умалять. Miłość ku drugim człowiek w sobie mnożyć i więźnić, malić i mniejszy może, a w bogu równa k wszystkim miłość poruszona być nie może. *Smotr. Ek.* 30. Sposób dawania odbiera darowi szacunek, i wdzięczność albo niszczy, albo przynajmniej mali w odbierającego umyśle. *Mon.* 73, 396. cf. *neutr.* maleć.
- MALIGNA, *y*, *ż.*, gorączka zjadliwa. *Dykc. Med.* 3, 659, daß hitige Fieber; *Boh.* hlawnice, hlawnicka; *Croat.* ognienicza; *Slav.* ogan, vatra; *Ross.* горячка; *Eccl.* гноевница. Gorączka maligna, pochodzi z krwi gęstiej zapalonej, z rany jakiej.... *Haur. Sk.* 416. — *metbn.* Durnowatość czyli waryacja w palających gorączkach bywająca, maligną zowią. *Perz. Lek.* 193, daß Phantastren in der Fieberhitze. Coż to jest? We Pani jak w malignie gadasz? *Teat.* 30, c, 42.
- MALINA, *y*, *ż.*, MALINKA, MALINECZKA, *i*, *ż.*, *dem.*, *Boh.* malina; *Carn.* méline, malenzi, (« a *subst.* malen = młyn, quia dentibus, ut grana frumenti in molendino moluntur » *P. Marc. a S. Ant.*); *Vind.* malinje, (*Vind.* maline morum, malinca morus); *Sorab.* 2. malina; *Croat.* kupina, kupinachya; *Rag.* kúpjena, kúpjeniza, (maghigna unedo); (*Bosn.* malina paliurus; paucitas); *Ross.* малина; jagoda malinowa, die Himbeere. Nie każda jagoda malina, Bywa
- czasem i smrodynia. *Dwor. F.* 2. Dziewczyna jak malina, Waśc też nie ułomek, W swoim czasie rozumiem będzie i potomek. *Zabl. Zbb.* 84. Chłopiec świeży jak malina. *Teat.* 10, 51. MALINY *plur.*, krzak malinowy, *Boh.* malinowy kriček; *Rag.* kúpjenisete; *Ross.* малиникъ; *rubus idaeus*, der Himbeerstrauch; mała krzewinka z różczek zielonych, drdzenistych, kolczykami osadzonych, kwiat różyczkowy. Owoc z jagodek czerwonych w gronko skupiony, słodkowinny z zapachem, zdrowy i przyjemny. *Kluk. Rosł.* 2, 60. Maliny czerwone z lasów przesadzone dobre; lepsze są białozółtawe ogrodowe. *Kluk. Rosł.* 1, 152. Malina Szwedzka, *rubus arcticus*. *Kluk. Dykc.* 3, 31. *Ross.* княженица, куманиха, куманика, die nordliche Himbeere. Malina porzeczkoliscia, *rubus chamaemorus*. *Jundz.* 271. *Ross.* морошка. MALINNIK, *u*, *m.*, malinowy trunek, der Himbeerwein; *Ross.* малиновка, княженичникъ. Z jagod malinowych na Rusi robią sławne malinniki, trunek bardzo przyjemny i zdrowy. *Ład. H. N.* 101. Wypotrzuje się nie mało malin na trunek malinnikiem zwany. *Kluk. Rosł.* 2, 60. *Xiadz.* 77. Od baryły malinniku 6 groszy. *Vol. Leg.* 2, 666. MALINOWY, *a*, *e*, od malin, Himbeer.; *Ross.* малиновы; malinowy krzak, *ob.* Maliny; malinowy trunek, *ob.* Malinnik. Octy malinowe z zapachu i koloru są od wszystkich ulubione. *Ład. H. N.* 101.
- MALKA, *i*, *ż.*, mała, (*Etym.* mleć, cf. mialki), daß Mehl. Dla człowieka potrzeba zboża mleć, małą chędożyć, ciasto uczynić, chleb piec. *Petr. Ek.* 47.
- MAŁMAZYA, MAŁWAZYA, *yi*, *ż.*, (*Boh.* malwazy; *Vind.* malvasia, malvasir, malvasier; *Carn.* fermashya; *Croat.* malasia, malvasia; *Hung.* malosa; *Rag.* mavasia; *Bosn.* malvasia, mavasia; *Ital.* malvagia; *Niederf.* Malmasier, Malmesier, *Angl.* malmsey); wino z pod miasta Napoli di Malvasia w Morei; podobne też wino z wyspy Kandyi, der Malvasier. Wina Kreteńskie rozkoszne, które u nas zowią małmazya od góry Małma. *Gwagn.* 628. *Vinum Graecum, vinum Malvaticum.* *Sleszk. Ped.* 416. Przyjmuć okręt do Krety Dla Małmazyi. *Klon. Fl.* C 2. Przyprawa pewna, czyniąca wino małmazya. *Śl-szk. Ped.* 383. MAŁMAZYOWY, MAŁWAZYOWY, *a*, *c*, MAŁWAZYJSKI, MAŁWASKI, *a*, *ie*, Malvasisch. Małmazyi we Lwowie zawsze wielki dostatek bywał, a skład małmazowy nigdzie indziej miał być jak we Lwowie. *Vol. Leg.* 3, 20. Małwazyjskiego pełne napoju piwnice. *Jak. Baj.* 79. Wino Małwaskie. *Krup.* 5, 106.
- MAŁO, *a*, *n.*, *subst.* et *adverb.* trocha, niewiele, *Boh.* málo; *Slov.* málo; *Sorab.* 2. malo, malko; *Sorab.* 1. mahwko; *Carn.* malu; *Vind.* malo, pizhlo; *Croat.* malo; *Rag.*, *Slav.* *Bosn.* malto; *Ross.* et *Eccl.* мало, немношко; §. 1) *Substantive* Mało, ein Wenig, ein Weniges, daß Wenige. W nadziei wiela, mała nie opuszczaj. *Rys. Ad.* 73. Mało się nie sprzykrzy. *Cn. Ad.* 473, (cf. mało jedz, nie przeje się). Kto wierny jest na male, i w większym wierny jest. *Leop. Luc.* 16, 10. Rozgniewany, gdy karze, nie zachowa tej mierności, która jest między trochą a małym. *Glicz. Wych. C* 3 b. Cieleśne ćwiczenie k małuć jest pożyteczne. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 4, 8. Mało

do mała uczyni wiele. *Cn. Ad. 472*, (cf. mała a często stoi za wiele; cf. nitkę do nitki). Człowiek gospodarny zbiera mała do wielkiego, trochę do większego, aż się zapomoże. *Glicz. Wych. M 8 b*. Kto na małe przestaje, ten błogosławiony. *Lib. Hor. 103*. Takci Panu mała bronić, jako wiela. *Biał. Post. 241*. — §. 2) *partitive* Mała czego, *subst. et adverb.*, (cf. mniej *compar.*), ein Weniges, oder wenig von etwas. Patrzcie jak mała prochu z Alcyda mężnego, W tak małe wielki olbrzym zmieścił się naczynie. *Bardz. Trag. 521*. Kto czego mała ma, oszczędza. *Cn. Ad. 374*. Odważa się na pracy wiele, a zysku mała. *Lach. Kaz. 1, 40*. Rzecz ta mogła się przedać za niemała. (*ellipt. scil. pieniędzy*). 1 *Leop. Math. 26, 9*. — §. 3) *sine Genitivo*. Mała, wenig. Wszystko ma każdy, gdy żąda mała. *Teat. 52, 64*. Nigdy nie jest mała, gdy jest dosyć; a nigdy wiele nie jest, gdy dosyć nie jest. *Pilch. Scn. list. 4, 143*. Mała mówi, ale siła czyni. *Cn. Ad. 474*, (lepsza ręka, niż język). Mała jada, wiatrem syt, manna bożą żyw, nie wiedzieć co jąda. *ib. 473*. Mała za wiele przyjmij. *Cn. Ad. 473*. Mała dać wstyd, wiele żal. *Rys. Ad. 82*. Będzieszli miał wiele, hojnie dawaj; jeśli mała będziesz miał, też mała z chucią udzielaj. 1 *Leop. Tob. 4, 8*. Lepiej mała a dobrze, niż wiele a źle. *Cn. Ad. 439*. Mała mówmy, czynimy wiele. *Gaz. Nar. 2, 242*. Proś mała, weźmiesz wiele, Chcesz woła, proś o ciełe. *Min. Rył. 3, 355*. Mała na czym mieć nie uspokojąc się tym, nie za dosyć mieć tego, nie przestawać na tym, niht genug daran haben, damit niht zufrieden seyn. Żołnierz mała na tym mając, iż tam, którądy idzie, podejmowany bywa, zasyła jeszcze w stronę, stacye dawać każąc. *Vol. Leg. 3, 582*. Mała na tym mając, że jednego sprzątnął, i drugiego brata zabić kazał. *Stryjk. 153*. — Mała o czym sądzić niewysoko, niedróg von etwas urtheilen. Choć i po twoim najlepszym dziele, zawsze o sobie sądz mała. *Karp. 2, 101*. — §. 4) Mała *cum adject.*, *adverbiis etc.*, wenig. Zdrożny a Rzpłtęj mała sposobny mieszczanin, któryby się tym nie kontentował, co drugim dano. *Warg. Wal. 122*. O tym tu mała dalej powiadać będziemy. *Rej. Ap. 4*: Zobacz co apostoł mała niżej mówi. *W. Post. W. 429*. — Jużem ci to mała sto razy powiedział. *Teat. 35, b, 96*, najmniej sto razy, więcej jak sto r. — §. Mała kto rzadko który, selten einmal jemand, selten einer. Morałów mała kto czytać i bi. *Teat. 24, 59*. *Czart*. Na górę mała wstępną, wszystkich poprowadzi. *Stryjk. Turk. L 3*. Mała razy nieczęsto, rzadko. *Cn. Th.*, selten einmal, mała kiedy, *Eccl. малоци, немногokratно*. — Mała co cokolwiek tylko, nur etwas wenig, nur wenig. Wszystkie moje starania i zabiegi, albo mała co, albo żadnego skutku nie przynoszą. *Kras. Pod. 2, 33*. — §. 5) Mała, *elliptice*. Mała tobie na tym. *Cn. Ad. 473*. *scilicet* zależy tobie to wszystko za jedno, es liegt dir wenig daran. Oni o to nie dbają; tobie na tym mała. *Pasz. Dz. 58*. Mała o słowa (*scil. idzie*), kiedy w rzeczy zgoda. *Kłok. Turk. 85*, *in verbis simus faciles*, es liegt wenig an den Worten. — §. 6) O male niedostateczne, mit wenigen, dürftig, wenig. Kar-

miono mię coś bardzo o male. *Jabl. Ez. 33*. Kiedy monety u chudszych o male będzie, u bogaczów pełne skrzynie stoją. *Sum. Um. A 3*. Ze ekliwym idą oporem te czasy, w których ma zażyte pociech nie o male. *Mon. 75, 690*, obficie, hojnie. — §. 7) W male skracając, skróciwszy, skrócenie, w krótkości; *Ross. мало, im Kleinen*, zusammen gedrängt. Najbliższa związku między krwią powinowatemi, bo od onęj niezmierzonej spójności narodu ludzkiego już się w male zamyka. *Budn. Cyc. 29*. — §. 8) Malem, *instrum. adverbialiter*, *Boh.* małem, bezmála; *Sorab. 1*, nimahle, zkoroz; *Slov.* malo chibi; *Vind.* skori, malu da ne, kopreze; *Ross. et Eccl. мало не, мало, едва, чуть, чуть чуть; bez mała, mała nie, o mała co nie, mała brakło ledwie nie, o włos, o trochę, o krsztynę, niemal, prawie, fast, beynahe, es fehlt wenig. Facile primus*, małem pierwszy. *Mącz. Ferme*, małem, jakmiers. *Mącz.* Wyszli Israelici małem jako po sześć kroć sto tysięcy mężów. *Leop. Exod. 12, 37*, (około sześć. *Bibl. Gd.*). Małem wszyscy na zatracenie idą. *Leop. 4 Ezdr. 10, 10*. (mała nie wszyscy idą na zginienie... *Bibl. Gd.*). Przymuszon był o biskupów małem wszystkich, którzy tam byli. 1 *Leop. pr. Hier.* Dobra powieść o nich małem wszędy się rozchodziła. *ib. 3 Macch. 3*. Było małem o szóstęj godzinie. *ib. Luc. 23, 44*. (prawie. 3 *Leop.*). Była godzina małem szósta. *ib. Joan. 4, 6*. My chrześciance, coby był ołtarz, małem nie wiemy; *propemodum. Zygr. Pap. 190*. Połowcy zabrawszy wojsko potajemnie, bez mała Kijowa nie ubiegli. *Stryjk. 173*. To usłyszawszy rzekł, ja bez mała nie zażyję tego fortelu. *Lub. Roz. 323*, t. j. ja może zażyję, podobno, ich werde vielleicht. Więcej bez mała, (bez mała) wygranych rachuje, niż klęsk. *Leszcz. Class. 24*. Herb Kotlic z Niemiec do nas przyniesion, mała nie tegoż czasu, kiedy i Radzie. *Biel. 177*. Ledwieś się uknął, małos nie był w saku. *Cn. Ad. 450*. Z śmiechu mała się nie pukał. *Jabl. Ez. 51*. Kto chciwości ma na wodzy, a udaje się rozumnie, u mnie jest mała nie aniołem. *Gorn. Dw. 406*. Zaciąć koniowi żyłę, i dać krwi cieć, aż mała nie do odmlenia. *Cresc. 533*. Jeśli byś mógł bez tego się obejść, tedyby mała nie lepiej. *Rej. Zw. 38 b*. Mała nie jednaki blask od mosiadzu i od złota. *ib. 19*. Mała mię dyabli nie wzięli. *Teat. 28, 24*. — §. 9) Z mała z maleństwa, z młodu, von Klein auf, von Jugend auf. — §. 10) Od wiela do mała wszystko a wszystko, od początku do końca, alles bis auf geringste, alles ohne Ausnahme. Umysł wszech zniszczyć od mała do wiela. *Grock. W. 303*. Wszystko od wiela powiada do mała. *Pot. Syl. 231*. Wszystkie skarby Syccylii od wiela do mała widać tam było. *Pot. Arg. 808*, (cf. od małych do wielkich). — §. Po mała, ob. Mały. — §. 11) Mała, *adverb. temporis*, niedługo, krótko, w krótkce, niht lange, im Sturzen, kurz; (*Carn. kmalu subito*). Mała, a nie widzicie mnie, i zasię mała, a ujrzycie mię. *Sekl. Joan. 16, not.* «krótko temu, alie» (mała, a nie ujrzycie mnie, i zasię mała, a ujrzycie mię. *Budn. Joan. 16, 16*. maluczko. *Bibl. Gd.*). Do trzeciego dnia tylko czekajcie; mała co ujrzycie ehała pana waszego. *Sk. Kaz.*

220. Ale zkądby się rozpocząć miało, Powiem ci krótko, a ty słuchaj mało. *P. Kchan. Jer.* 28. ein wenig, nicht lange. MAŁOBACZNY, a, e, nieuważny, lekkomyślny, unachtsam. Jęj cnoty dzielności w małowaczna nawet myśl najpotężniejszej były. *Zab. 9, 179.* MAŁOCENNY, a, e, ceny niewielkiej, von geringem Werthe; *Ross.* щепетильный. MAŁOCHEŃNY, MAŁOCHUTNY, a, e, nie bardzo oho-czy, letni, obojętny, unlustig, kalt, lau. MałowcheŃni i nieuważni ludzie. *Tr.* Sam na ostatku kapłan z płaczu małowchutny, W jęj wystawione piersi miecz wraził okrutny, *invitus.* *Zebr. Ow.* 330. MAŁOCNOCKI, a, ie, nie bardzo cnotliwy, wenig tugendhaft, frevelhaft. Na wstyd białogłowski rozpusta swawolna żołnierzów niektórych małowocnočkih waży. *Birk. Kaw. Malt. C 3.* Małowocnoocy jego synowie. *Dwor. G. 2,* (cf. cnotka). MAŁOCZYNNOSĆ, ści, ż., n. p. Wykrot jeden wielmożności jest w niedostarczeniu, to jest, małowczynność, małowś przystojności. *Petr. Et.* 257, *oppos.* wielkoczynność. MAŁODAWCA, y, m., n. p. Bóg nagradza każdemu według jego uczynności; małowdawcy mało daje, a wielodawcy wiele dawa. *Gil. Post.* 280. MAŁODOBRSKI, n. p. So-biedobrski, Małowdobrski, *Cn. Ad.* 502, (sobie nazbyt do-bry, nikomu nie będzie szczodry). MAŁODOBRY, ego, m., *subst.* kat, der Henker, Henkersfuecht. Tak mówi kat; a sędzia dekretem nakaze: Małowdobry, skarz go tam, jako prawo każe. *Klon. Wor.* 40, *not.* kata z starego zwyczajuz zowią małowdobrym. MAŁODUSZNOŚĆ, ści, ż., brak duszy, brak energii, Seelenlosigkeit, Seelenschwäche; *Ross.* маюдушие, слабуюшие, робкость, робость. Po-dległych sobie, przez ostatnią małowduszność upomnieć lub ukarać nie śmieją, aż zażywszy dobrze z beczki le-karstwa na gniew i odwagę w tęg mierze potrzebna. *Mon.* 73, 64. — *Adj.* małowduszny *Ross.* маюдушный, слабуюдушный, робкий, робок; małowduszny być, ser-ce tracić, małowduszniczać, małowduszestwować. MAŁO-GAŁĘŻNY, a, e, gałęzi małych, feinstätig, *Ross.* маю-вѣтвенный. MAŁOGŁOWY, a, e, głowy małej, feinstöpfig, *Eecl.* маюглавый, *oppos.* wielkogłowy, głowacz. MAŁO-GODNY, a, e, niewiele wart, wenig werth, *Ross.* маю-годный, niewiele zdatny; (*Eecl.* маюгодный: krótkotrwa-ły). MAŁOGOSZCZ, szcza, m., miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 117, eine Stadt im Sandomirischen. (MA-LOGRANAT, u, m., albo pomagrań, z *Lac.*, jakoby ziar-niste jabłko, granatowe, albowiem ziarenek abo jądek pełne, zowią też *malum Punicum*; jedne są słodkiego, drugie kwaśnego smaku. *Cresc.* 423. *W. Num.* 13, 24; *Rag.* seipak, der Granatapfel. Malogranatów cztery sta. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 42. (ziarnistych jabłek. 1 *Leop.*). Ma-logranat, malogranatowe drzewo, der Granatenbaum, Gra-natapfelbaum. Drzewo malogranatowe jest bardzo zawile, sękowate, krzewiste. *Cresc.* 423. *Leop.* 1 *Reg.* 14, 2.). MAŁOKRWI, ia, ie, niewiele krwi mający, von wenig Blute, *Ross.* маюкровный, маюкровный; *subst.* маюкро-вие, brak krwi, Blutmangel. MAŁOLETNOŚĆ, ści, ż., brak zupełnych lat, die Winderjährigkeit; *Boh.* nezletilost; *Vind.* nedolietnost, menjelietnost, menjestarost; *Ross.* маюлетство. Małowletność króla trwać tyko będzie do

18 lat zupełnych. *Gaz. Nar.* 1, 182. MAŁOLETNY, a, e, MAŁOLETNI, ia, ie, lat doszłych jeszcze nie mający, minderjährig; *Boh.* nezletilý; *Vind.* nedolieten, menjelieten, menjestar; *Ross.* маюлѣтний, маюлѣтень. Małowletni, którzy dwudziestego czwartego roku nie dorosli. *Gal. Cyw.* 1, 18. MAŁOLISTNY, a, e, liści niewielkich, fleinblätterig, *Boh.* malolistný. MAŁOLUDNY, a, e, nie bardzo ludny, nicht volfreich; *Ross.* маюлюдный, маюлю-день; *subst.* маюлюдие, маюлюдство brak ludności, Volksmangel. MAŁOMĄDRY, a, e, MAŁOMĄDR, nie bar-dzo mądry, głupawy, wenig flug, nicht recht flug. Małowmądr k tęgże cofnął się błędniczy, *male sanus.* *Zebr. Ow.* 69. Z porady swoich małowmądrych panów, Olbracht nie chciał wyjechać z Węgier. *Biel. Św.* 251 b. MAŁOMO-CNY, a, e, bezsilny, słaby, *Ross.* маюмощный, wenig stark, *subst.* маюмощие. MAŁOMOWNOSĆ, ści, ż., *Ross.* маюмрѣчие; *pauciloquium*, krótkie słowa. *Mącz.* powściąga-nie języka. *Cn. Th.*, sparfameß Reben. Małowmownosć, przy niej gruntowne myślenie, stanowi w Rzpltej je-dność wewnętrzną. *Stas. Zamoj.* 12. MAŁOMOWNY, a, e, milczący, nie wiele słów mówiący. *Mącz.*, powściągli-wy w mowie. *Cn. Th.*, *Ross.* маюмрѣчивый, sparfam im Reben; *Slov.* malomlumné. Rzeski Francuz, Anglik małowmowny, Holender pełen ciału i złotem ładowny. *Zab.* 8, 83. MAŁOMYŚLNY, a, e, nie wiele się zastanawia-jący, nicht viel nachdenkend. Lud małowmyślny, do zamie-szań skory. *Teut.* 45, d, 52, *Boh.* malomyslны *demisso animo*; *subst.* malomyslnost; *Slov.* malomislni; *Sorab.* 1. malczkomszne pusilanimis; *Carn.* malomislénost, ma-loserzhnost *abjectio animi.* — (MALON, ob. Melon). MAŁONOGI, a, ie, fleinfüßig. *Cn. Th.*, struthopus. MAŁONOSY, a, ie, nosa małego, fleinnästig, *Rag.* mallonossast. MAŁOOCZKI, MAŁOOKI, a, ie, małe oczka mający. *Mącz.* feinstätig. oczko. *Cn. Th.* ocella, *Boh.* widaurek; *Carn.* malook; *Eecl.* маюоочесный. MAŁOOK, a, m., *Physeter microps*, gatunek wielorybów, znajduje się na morzu północnym. *Zool.* 396, eine Art Wallfisch. MAŁOPLE-MIENNY, a, e, niemnogiego plemienia, nicht stammreich, von wenigen (Völker-) Stämmen; *Ross.* маюосемянный. MAŁOPŁODNY, a, e, nieobficie płodzący, wenig erzeugend; *Ross.* маюплодный; *subst.* маюплодие. MAŁOPOLAK, MAŁOPOLANIN, MAŁOPOLAN, a, m., z Małej Polski rodowity, ein Kleinpole, einer auß Klein-Polen. Małowpolak (Małowpolanin) do Piotrkowa, a Wielgopolak do Lu-blina pociaganym być nie ma. *Vol. Leg.* 3, 952. Małow Polacy, i Wielcy Polacy. *Biel.* 436. Wielcy Polanie. *ib.* 364. MAŁOPOLSKA, G. Małej Polski, Klein-Polen. Polska jest dwoja, jedna mała, druga wielka. *Gwagn.* 194. Małowpolska, wielka prowincya królestwa Polskie-go, która zawiera 11 województw, księstw 3 i 2 ziem osobnych. Właściwie zaś Małowpolską zowie się Krakow-skie, Sandomirskie i Lubelskie. *Dykc. Geogr.* 2, 117. MAŁOPOLSKI, a, ie, z Małej Polski, Kleinpolnisch. Co Małowpolskim kupcom spadnie z wasa, tym się Poznani-kom kontentować przyjdzie. *Gost. Gor.* 88. MAŁOPO-SIADŁY, a, e, *Ross.* маюпомѣстный, niewiele posiadają-cy. MAŁOROSŁY, a, e, niewielkiego wzrostu, flein ge-

maßten; *Ross.* малорослый. MAŁOŚĆ, *ści, ż.*, §. 1) miary niewielkość, cf. drobnosć, Kleinheit, Mangel der Größe; *Boh.* malost; *Slov.* skrownost, chatrnost; *Sorab.* 1. mahwofcz, mahwofcz; *Vind.* malnost, malina, mainhenost; *Croat.* malócha; *Dal.*, *Bosn.*, *Rag.* malina; *Ross.* малость, мализна; *Eecl.* малъство. Małosć, niskosć, mały wzrost. *Cn. Th.* Małosć duszy = słabosć umysłu, Kleinheit deß Geistes. Tak to rozsadek niepewny, i umysł do oszukania łatwy, w słabosć i małosć duszy ludzi zwykł wprawiać. *Zab.* 12, 155. — Znamy się od małosci. *Teat.* 17. c, 36, od mała, z młodu, von klein auf. — §. 2) Małosć liczby, paucitas. *Cn. Th.*, die Kleinheit der Zahl, geringe Anzahl. — §. 3) *transl.* Słabosć, niezdolność, Schwäche, Unvermögen. Znam małosć moję i niezdolność. *Tr.* MAŁOSERCY, a, e, tehórzliwy, furdziam, fleinzerzig; (*Boh.* malomyslňý, chaulostiwý; *Vind.* malofserzhen, flabofserzhen). O Sybaryci gnuśni małosercy. *Kchow.* 524 et 297. *Brud. Ost. F. 3. Mon.* 75, 595. *Subst. Boh.* chaulostiwost; *Vind.* malofserzhnost, flabofserzhnost. MAŁOSILNY, a, e, — *ie adverb.*, siły niewielkiej, von geringer Kraft, *Ross.* малосильный; *subst.* малосилie. MAŁOSŁONY, a, e, nie bardzo słony, wenig gesalzen, *Ross.* малосольный. MAŁOSŁOWNOŚĆ, *ści, ż.*, *ob.* Małomownosć, *Eecl.* малословie; *verb.* малословствую małosłownym jestem. MAŁOSOCZNY, a, e, niewiele soczysty, saftarm, *Ross.* малосочный. MAŁOSPRAWNY, a, e, niebardzo zręczny, wenig geschickt. Niebezpieczna jest małosprawnym białogłowom, nowo narodzonych dziątek dozór zlecać. *Mon.* 69, 809. MAŁOSTKA, *i, ż.*, maleństwo, drobnostka, mała rzecz, fraszka, bagatela, eine Kleinigkeit. Są małostki, które sprawiają niespokojnosć życia. *Xiadz.* 42. MAŁOSZKODNY, a, e, niewiele szkodliwy, wenig schadend, *Ross.* маловредный. MAŁOTRWAŁY, a, e, krótko trwający, kurz dauernd, *Ross.* маловременный, *subst.* маловременность. MAŁOUKINIA, *i, m.*, mało uczony, wenig gelehrt. *Smotr. Apol.* 49, cf. niedok. MAŁOUWAŻNY, a, e, lekki, małomyślny, leichtsinnig, unbedachtſam. Małouważni ludzie. *Tr.* MAŁOUFNY, a, e, niemocno dusający, fleingläubig, schwachgläubig. Jeśli trawę polną bóg tak przyodziewa, zali was nie daleko więcej? o małoufni! *Sekl. Matth.* 4. MAŁOUMNY, a, e, niewiele rozumny, blödsinnig, *Ross.* малоумный, *subst.* малоумie. MAŁOUSTY, a, e, ust małych, von kleinem Munde, *Eecl.* малоустый.

MALOWAĆ, *ał, uje, cz. niedok.*, zmalować, pomalować *dok.*, farbami figury wyrażać, *Boh.* malowati; *Sorab.* 2. mohlowasch; *Sorab.* 1. molowacz, moluyu, pizšanu; *Carn.* malam; *Vind.* malat, mavati, obrasiti; *Croat.* malati, malam; *Dal.* pissati (cf. pisać, pisanka), szlikujem; *Rag.* slikovati, pisati, upisati; *Bosn.* pengati, mastju pisati, slikovati, prilika ciniti; *Ross.* живописать; *Eecl.* съннописати, сънопишу; cf. *Граес.* σκιογραφέω; maßen, in Farben abbilden. Dobremu malarzowi miłej jest rzeczywiscie malować, niżeli że malował cudnie. *Pileh. Sen. list.* 57. Stan tak

piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluje malarz nauczony. *P. Kchan. Orł.* 1, 171. Co za niewinnosć, gdyby pędzlem malował! *Teat.* 42. c, 41. Pamięć jest malarzem, rozum tablicą, na której maluje; zmysły pędzlami, którymi maluje; farby z których maluje, są myśli, już jaśniejsze, już ciemniejsze. *Bals. Niedz.* 1, 271. Nie tak szpetny dyaból, jak go malują. *Birk. Ex. H.* 3, (cf. straszniejszy dyaból w farbách, niż w samej istocie). Ni lew tak srogi, jak go malują. *Rys. Ad.* 48. Nie maluj dyabła na szenie, być się nie przysni! Różnie dyabła malują, *ob.* Dyaból. — Nie maluj sobie tak srogo kochania. *Teat.* 1. c, 40, (nie wystawiaj sobie, nie imaginuj sobie). — *Recipr.* Smutek się maluje na twarzy. *Teat.* 38, 212, (przebijają się, odbijają się, wyrażają się, maßt sich, drückt sich auß, wird kennbar). — §. Malować, pomalować stół, laskę, farbować. *Cn. Th.*, anstreichen, bemahlen. Czemu to panna urodziwa nie maluje twarzy? *Bals. Św.* 2, 585. — §. *fig.* Zdobić, przyozdabiać, pstrzyć, barwić, sfmudzić, maßen, zieren. Poschły zielone jodły, ani świecą góry, Ani cienia rzucają, nie malują pola Rozliczne kwiaty, ani zieleni się rola. *Zab.* 8, 505. *Nar.* Widzę obłoki wielkie pod nogami, Jako się tęcze malują farbami. *P. Kchan. Jer.* 566. MALOWANIE, *ia, n.*, *subst. verb.*, *Vind.* obrasenje, obrastvu, (cf. *Vind.* etc. malik idolum, malikovanie idololatria); *Carn.* mal; *Croat.* kipopiszanye, szlikovanye, obrasene, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo; *Ross.* живописание; *Eecl.* съннописание; §. a) *actio*, daß Maßen. Uczy się malowania. *Ld.* Malowanie, pomalowanie, farbowanie, daß Anstreichen. Drzewo wyrobione na sprzety, pokrywać się zwykło malowaniem. *Jak. Art.* 5, 174. Malowanie szmelcem = szmelcowanie, daß Schmeltmaßen. — §. b) *Opus pictum*, daß Gemälde, (cf. obraz, malowidło). Malowanie prostakom stoi za czytanie. *Cn. Ad.* 476. Księgi prostaków, obrazy; (cf. *pisać = malować). Pałac malowaniami ozdobny. *N. Pam.* 9, 261. Widziemy, jakie nam malowanie przed oczy niniejsze podobienstwo stawia. *Sekl.* 95. Wprawiać malowanie = illuminować. *Cn. Th.*, ein Gemälde illuminiren. MALOWANY, a, e, *part. perf.*, farbami wyrażony, gemahlt; *Eecl.* съннописанный, шаровный. — *fig.* Żal i cnota na twój malowane twarzy. *Jabl. Tel.* 28, (wyrażone, wydają się, odbijają się, dają się widzieć). — §. Malowany, pomalowany, farbą po wierzchu powleczony, bemahlt, gemahlt, angeſtrichen. On z wierzchu malowana twarz swą pokazuje, A wewnątrz śmierć kuje. *Kulig.* 243. Umalowany, upstrzony, ozdobiony farbami, mit Farben geschmückt, wie gemahlt, bunt. Podobien gołębiowi, od którego szyje Malowanęj, to złoty, to srebrny blask bije. *Groch. W.* 603. Malowane ptastwa swój sen długi kończyły jeszcze i odpoczywały. *P. Kchan. Jer.* 279. Powietrzne ptastwo malowane. *Otw. Wirg.* 430. Łąki malowane. *Brud. Ost. A.* 3. Nad to nie może być nic malowańszego, piękniejszego, quo nihil potest esse pictius. *Mącz.* — §. *Transl. fig.* Nieistotny, nieprawdziwy, pozorny, powierzchowny, nierzeczywisty, nur gemahlt, nicht in der That gegründet, nichts bedeutend, bloß scheinbar. Senatorowie by nie byli malowanemi panami, a tylko dla ozdoby majestatu, jako Moskiewski kniaz ma wielką radę. *Gorn.*

Dw. 572. Malowana jego męźność, nauka, cnota, godność. *Cn. Ad.* 475. Chrześciance malowani. *Hrbst. Nauk.* A 5, (na pozor, obłudni). Mówię o jedności doskonałej, nie malowanej i powierzchownej. *Sak. Persp. pr.* A 4 b. Nie malowany mu ja. *Cn. Ad.* 613, (t. j. nie dam sobie grać na gębie). Stefan nie chciał być królem malowanym, Ale rzeźwym, łaskawym i ojcowskim panem. *Petr. Hor.* 2, M 3 b. *Weresz. Reg.* 137. Malowanym i tytularnym królem. *Lub. Roz.* 210. Z nas malowani dziś tylko rycerze, Szabla we złocie, koło serca pierze. *Nar. Dz.* 4, 144. Jam tu hetmanem, ja tu sam chcę rządzić, Malowanym być nie chcę na urzędzie. *P. Kchan. Jer.* 116. Rządy państwa Mieczysław puścił swojej żonie, Sam tylko malowanym był królem w koronie. *Min. Rył.* 2, 15. Żywym, nie malowanym berłem, rządz narody. *Pot. Arg.* 632. Sędzia jest żywym głosem, prawo, malowane nauki, nie mówią nic. *Petr. Pol.* 325. Jęjmość Dobrodziejka malowanych mężów nie lubi. *Teat.* 1, 59. Dowie się świat cały, że jestem ojciec nie malowany. *Boh. Kom.* 4, 132. Dyabła mi się tam chciało jeść; siedziałem za stołem jak malowany. *Ossol. Str.* 8, t. j. jak nie swój, idy saß hinter dem Tische, nie gemaßt. W nic mu się wdawać nie dadzą, siedzi jak malowany. *Mon.* 73, 341.

Pochodz. malarz, malusz, malarczyk, malarski, malarstwo, malarka, malarnia, domalować, namalować, omalować, obmalować, odmalować, pomalować, przemalować, przymalować, umalować, wmalować, wymalować, zamalować, zmalować, malowidło, malownia.

MAŁOWATY, a, e, nieco mały, etwas klein, *Ross.* маловатый, subst. маловатость. MAŁOWAŻNY, a, e, MAŁOWAŻNIE adv., mało znaczący, geringfügig, wenię Bedeutung; *Vind.* maluvrieden, malustiman, flabovlajozh, flabovrieden; *Croat.* malovrēden; *Ross.* маловажный. Z małoważnym gniewem forcuje się bez siły. *Tward. Wł.* 81, cf. serdit, a nie duż. MAŁOWAŻNOŚĆ, sci, ż, die geringfügigkeit, Wertlosigkeit; *Vind.* maluvriednost; *Croat.* malovrednost; *Ross.* маловажность. MAŁOWIAREK, rka, m., MAŁOWIERNIK, a, m., małowafajacy, *Ross.* маловѣръ, f. маловѣрка, ein Kleingläubiger. Jeśli więc tę trawę bóg tak przyodziewa, jako nie więcej was, małowiarzowie? *Leop. Matth.* 6, 50. Coż to myślicie między sobą, małowiarzowie, że chleba nie macie? 1 *Leop. Math.* 16, 8. O małowiernicy, Zaś nie pómnicie bozkie obietnice! *Auszp.* 54. MAŁOWIERNY, a, e, — ie adv., małego zaufania, *Vind.* maloveren, flaboveren; *Eccl.* маловѣрный; *modicae fidei.* *Mon.* 75, 595, kleingläubig. *Bibl. Gd. Matth.* 6, 50. MAŁOWIERNOSĆ, sci, ż, niewielka ufność, die Kleingläubigkeit, *Ross.* маловѣрие. MAŁOWIECZNY, a, e, krótkowieczny, niedługo trwały, kurz lebend; *Ross.* маловѣчный, маловѣчень.

MAŁOWIDŁO, a, n., malowanego coś, malowanie, obraz, ein Gemälde. — §. Farba od malowania, barwidło, Schminke, Farbe zum Malen. "MALOWNIA, i, ż, poet. imaginacya, die Einbildungskraft. Dowcip, co śmiałym buja polotem, Puściwszy wolne malowni skrzydła, Zeby opacznym nie poszedł zwrotem, Musi szanować sztuki prawidła. *Dmoch. Szt. R. dedyk.* — Tu się malownia zagrzewa. *ib.* 91.

MAŁOWNIK *ziele*, ob. Miłek.

MAŁOWODNY, a, e, nie obfitujący w wodę, wasserarm, *Ross.* маловодный. MAŁOZBOŻNY, a, e, małowocoki, nie wiele na boga dbający, wenię tugendhaft, nicht sehr fromm. *Brud. Ost. E b.*

MAŁPA, y, ż, (cf. *Germ.* Maulaffe); *Sorab.* 2. nalpa, nawpa; *Boh.* opičak, opice; *Slov.* opica; *Sorab.* 1. wopicza, wopiza; *Carn.* afēna, afflinia, vōpēza, mōrkouza, mirkuvza; *Vind.* mōrkouza, merkouza, afflinia; *Croat.* opicza, mūnna, mojemun, mojemucza; *Dal.* mūna; *Hung.* majom; *Slav.* majmun; *Rag.* munnā, mojemuceja; *Bosn.* munnā, majmuceja; *Ross.* обезьяна, обезьянка, пификъ; §. a) der Affe. Opicę dziś małpą zowią. *Eraz. Jez.* X 8 b. Zwierzę to ręce, palce, paznokcie podobne ma do ludzkich, i chodzi prosto na dwóch nogach, jak człowiek. Ułożenie wewnętrzne i zewnętrzne czyni wielkie podobieństwo do człowieka, jedna tylko mowa i używanie rozumu, różnią mocno te dwie istności. *Ead. Dykc.* 2, 305., *Zool.* 288. Prostośmy jako małpy, kiedy je łapają, Tedy się tam przed niemi w bōty ubierają, A potym je pod drzewem z daleka położą, One potym zbieżawszy też tam nogi włożą... *Rej. Wiz.* 47. — §. b) *Transl.* Małpa, samopaska, błakająca się niewiasta, *ambubaja. Mącz.*, uszetechnica. *Pot. Syl.* 46, eine unzüchtige Weibsperson. Chiera żona, żeć z małpą milsza, niż z nią zabawka. *Chrosc. Ow.* 117. Weźcie słudzy tę małpę, precz ją odprowadźcie, Niech srogą tę pannę wieża uskromi. *Bardz. Trag.* 288. — *Prov.* Zawsze małpa małpą będzie, acz królewskiego palcata nabędzie, *semper simia simia, etiam si regia gestet insignia. Mącz.* Małpa zawždy małpą, byś też i złota koło niej nawieszał. *Kosz. Lor.* 7, *Slov.* opica zostanie opica, bis na nu bars zlatu rēlaz dal. MAŁPECZKA, i, ż, demin., daß Affchen; *Sorab.* 1. wopiczka; *Rag.* munniza, mojemuciza; *Bosn.* munniciča, majmuciča; *Croat.* opichicza, munnicza, mojemuczicza; *Hung.* majmotska; *Ross.* обезьянка, обезьяночка. MAŁPI, ia, ie, od małpy, Affen; (*Boh.* opič; *Carn.* afenske, afenēne; *Vind.* merkouzhen; *Croat.* opichki, majmunski; *Hung.* majomhoz-*valo*). *Megabizus*, człowiek niemężny, to jest, małpiego i niewieściego przyrodzenia. *Mącz.* Małpia jagoda, *empetrum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 199. Bagnówka małpia jagoda, *emp. nigrum Linn. Jundz.* 495., *Ross.* водяница, Sträubenbeere. MAŁPIARSTWO, a, n., małpie postępowanie, Affenwesen, affischer Handel. Małpiarstwo arlekina, bredzenie improwizatora, jałowe rozrywki. *N. Pam.* 24, 298. Osobliwie zaś: ślepe naśladownictwo, daß Nachäffen. MAŁPICA, y, ż, *Boh.* opice; duża brzydka małpa, ein großer häßlicher Affe. (cf. koczkodan). MAŁPOWODNIK, a, m., co małpy wodzi, prowadzi, der Affenführer. *Mon.* 69, 55. MAŁPOZWIERZ, a, m., lemur, zwierzę podobne do małpy, prócz pyska, który podobny do psiego, znajduje się na Jamajce, Madagaskar etc. *Zool.* 290, der Hundsaße.

MALTA, y, ż, *Boh.* Malta; *Croat.* Málta, wyspa na morzu szrodziemnym między Afryką i Sycylią. *Dykc. Geogr.* 2, 117, die Insel Maltā. MALTAŃSKI, MALTSKI, a, ie, Maltsefer; *Boh.* Maltecký, Maltezký, swatomorský; *Croat.*

Maltes; Ross. Мальтійскій. Maltańscy kawalerowie, zakon rycerski, różnie mianowany, hospitalarii, kawalerowie s. Jana, kawalerowie Rodyjsey. Teraz od wyspy, którą mają w dzierżeniu, pospolicie Maltańskimi się nazywają. *Kras. Zb. 2, 105.*, *Wyrw. Geogr. 200*; *Boh. Janowský kněz*, (cf. *Boh. Janow Genua*). Orderu Maltańskiego dwie zostały z dawnych w Polsce komanderye, Poznańska i Stwołowska. *Vol. Leg. 8, 845.*, *Skrzet. Pr. Pol. 2, 275*. Wiele rycerzów Maltskich z rąk Tureckich na przyczynę króla Francuzkiego wyszło. *Biel. 629*. MALTEJCZYK, MALTAŃCZYK, a, m., Maltański rycerz, ein Maltheiser. Maltejczycy okręt wzięli. *Fur. Uw. G 4 b*.

MALTUZA, y, ż., z *Niem. Maultasche*, alś Zuname. Żona króla Czeskiego Jana Małgorzata, Maltuzą nazwana. *Nar. Hst. 6, 124*, od podobieństwa ust jej do taski czyli kieszonki. MALUCHNY, a, e, MALUCZKI, a, ie, MALUSKI, MALUTKI, MALUTY, MALUSIENKI, MALUSIENECZKI, MALUTENIECZKI, MALUTURNY, MALUTYENKI, MALUTUPERNY, cf. maleńki, maciupki, maciupci, maciupenci, *intensiva adj. mały*; flein winzig, młgig flein. *Adverbia faciunt in: - o, ut: maluchno, maluczko etc.*, *Boh. malaučko, malaunko, maličko*; *Slov. maličko, malički, malinki, malilinki, malulinki, malučički, maličički, malučki*; *Sorab. 2. malki, malushki, maluczko*; *Sorab. 1. mahliczki, mahlečki, mahwuzki, mahwuzki, mahweżiczki, maluczko*; *Croat. malahan, majuczek, majczuken, myczun*; *Bosn. malahan, malačan, malačno*; *Ross. малехонскъ, малехенекъ*. Maluchne dziatki w powiciu. *Warg. Wal. 517*. Jeszczem maluchna dziecina. *Zab. 5, 257*. Wieczera zwyczańna, to jest, prawie maluchną, czestował ich. *Warg. Wal. 128*, (skąpa, letka). W maluchnych leciech będąc. *Warg. Wal. 15*, t. j. młodziuchnych, in gar febr jungen Jahren. Po maluczku i ostrożnie stapał. *Budn. Apoph. 59*, t. j. pozwolnuteńko, ganż langjam. Ta syna maluckiego pożyła dziryda. *Bardz. Trag. 67*. Włoży wielkie gniewy w maluczkie piersi. *Birk. Zam. 33*. Maluczkie osady. *Bater. 240*. Karawany płacą Arabom maluczki trybut. *ib. 250*. Kto wierny w maluczkiem, i w wielu wiernym jest, a kto w maluczkiem niesprawiedliwy, i w wielu jest niesprawiedliwy. *Sekl. Luc. 16*. Dziś kto wyżej niż Rzplta nie stanął, ten się zda sobie, że jest bardzo maluczkiem. *Gorn. Sen. 364*. Jeśli co w porównaniu z najwyższym niższe jest, nie dlatego staje się zaraz maluczkiem. *Pilch. Sen. list. 3, 290*. Proszę za wdzięczny przyjmij dar ten mój maluczki. *Biel. S. M. A 2 b*. (lichy, błaży). Inszego brzegu nie znali na ziemi, Krom tej, widziała co ich maluczkiemi. *Zab. 5, 246*. Doma nieznośny, a z domu wyszedłszy, tak maluczki jest, żeby go i w garść schować. *Gorn. Sen. 198*. Gdym był maluczkiem, mówiłem jako maluczki, rozumiałem jako maluczki, myślałem jako maluczki; a gdym się stał mężem, wyniszczyłem precz to, co było maluczkiego. *Leop. 1 Cor. 13, 11*. Ludzie maluczkiego rozumu. *Rej. Post. A a 3*, (miałkiego). Patrzenie co mu się stało w maluczkiej (!) godzinie. *Rej. Wiz. 126*, (t. j. w króciuchnym czasie). Na maluczki czas opuściłem cię; na króciuchny czas twarzem moje zakrył od ciebie. *Sk. Kaz. 224*. Na maluczki czas użył onęj kró-

ciuchnej rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onęj nę-dzy swojej. *Rej. Post. y y 2*. Mieli maluczko rybek. *Sekl. Marc. 8*, t. j. troszeczkę, ein flein wentig. Odwróciwszy się maluczko od nich, jał płakać. *Leop. Genes. 42, 24*. Ten rok maluczko pocierpisz. *Rej. Post. G g g 5*. Czytaj maluczko dalej. *ib. J i 4*. Porównajże maluczko to nabożeństwo z dzisiejszą oziębłością. *W. Post. W. 2, 108*. Proszę cię, abym ja sługa twój mógł co maluczko rzec. *Leop. Radz. 14, 18*. Tych maluczkich słówek, szkodaby opuścić, gdy się z nich wiele nauczyli możemy. *Rej. Post. A a 6*. Coż nam czynić z niemi? jeszcze maluczko, a ukamionują mię. *W. Exod. 17, 4*. (blisko tego, że mię ukamionują. *Bibl. Gd.*). Maluczko, a już mnie nie ujrzy-cie, i zasię maluczko, a ujrzycie mię. *Sk. Kaz. 217*. *Leop. Joan. 16, 16*. Jeszcze maluczko jestem z wami. *Sekl. Joan. 13*. Maluczkoć jeden z nas nie spał z żoną twą. *Radz. Genes. 26, 10*. (bez mała. *Bibl. Gd.*). Maluczko duszy mej nie ułowili. *Ryb. Ps. 108*. Z oczu naszych po maluczku zniknęły. *Gorn. Sen. 566*. To rzekłszy po ma-luśku do niego się rzucił i lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab. 1, 103*. *Nar.* Po malusieńku nogi wprzód na wodę kładzie. *Żebr. Ow. 53, sensim*. Mój ty maluśki. *Pieśn. 44*; (*Ross. малютка, малга dziecię*). Co za uste-czka, maluśkie pieścidełko. *Teat. 53, 27*. Śliczny choć maluśki. *Pieśn. 50*. Na trzeinie jeździł Sokrat między ma-luśkimi chłopięty. *Warg. Wal. 278*. Strzyżyki malusien-kie. *Banial. J. 3*. Świt malusieńki z twojej ręki bierze płaszcz biały. *Susz. Pieśn. 2, E 3*. Czas malusienki. *Banial. C*. Częścią nań głosem woła, częścią cichusienkie W uszy słówka posyła bardzo malusienkie. *Banial. F. 2*. Z konia po malusieńku postawił ją na ziemi. *ib. C*. Boże rzeczy te zakryłeś przed mądrymi, a objawiłeś je malut-kim. *W. Math. 11, 25*, (pokornym). Daj mi malutko wody, że się napije. *Leop. 3 Reg. 17, 10*. Maluteniecza książeczka. *Teof. Zw. B 2*. (MALUSZ, a, m., malarz, der Malher. Historyka uważajmy jako ludzi i narodów ma-lusza. *Zab. 8, 176*. MALUCZKOŚĆ, MALUCHNOŚĆ, ści, ż., znaczna małość, fleinwinzigkeit; *Bosn. malahnost*; n. p. Jeszczem u piersi ufał w łasce twój, a doznawałem w maluczkości swęj twojej opieki. *Ryb. Ps. 37*. MAL-WAZYA, MALWASKI, ob. Malmazyja). MAŁY, a, e, (*comp. mniejszy*); Mało adv., qu. v.; (*Boh. mali, menši*; *Slov. mali, mały, skrowný, menši*; *Sorab. 2. mali, mawki, malki* (cf. mialki), menschi; *Sorab. 1. mahlečki, mahwki, mahwé*; *Carn. mal, male, majhen, majushe*; *Vind. mali, mihen, nuzen, maihen, menfhi*; *Croat. mal, menyshi, manyi, menyi*, (*Croat. malik malus, diabolus*); *Dal. malyahan*; *Bosn. mali, mao, malahan*; *Rag. mali*; *Slav. malen*; *Ross. малый, малъ, меньшій*; *Ecll. малъ, малшій, малъшій, меншій*); (cf. *Graec. μάγος tener*; cf. *Germ. - mählig, allmählig*, cf. *fchmal*; cf. *Lat. ma-lus*; cf. *Hebr. מַעֲלֵל meolel parvulus*); niewielki, flein. Żadna rzecz nie jest w sobie mała, lecz nazywa się małą w porównaniu z inną większą. *Rog. Doś. 1, 67*. Mały, co do wzrostu, (cf. guz, karzeł, zapeziały). Małemu ro-słego pacholka szaty nie służy. *Sk. Żyw. 1, 22*. Iżes to mały, nie bądź zuchwały. *Rys. Ad. 21*, (cf. nie porywaj

się kotku na niedźwiedzia; cf. z motyką na słońce; cf. serdit a nie duż; cf. miły jezu nie kol). Mały, ale serdeczny. *Cn. Ad. 65.*, *Croat.* mal, ali jak; (cf. chłopu korcem nie mierzą). Mały wielkiego pod czas przemoże. *Cn. Ad. 476.* Choć to małe, a złe, widzę. *Teat. 15, 41.* — Mała rzecz • fraszka, eine Kleinigkeit. Mała rzecz wielkiego obali; mała rzecz pod czas wiele pomoże, zaszkodzi. *Cn. Ad. 468.* Z małej chmury wielki deszcz. *Cn. Ad. 1356.* Mała iskierka wielkie pożogi wznieca. *Cn. Ad. 467.* (małe rzeczy na początku, wielkie bywają na końcu). Wielkie rzeki z małego idą zrzódła, wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz. 1, 293.* Z małych złączonych, rzecz wielka się rodzi. *Kras. Ant. 50.* (cf. mało do mała, czyni wiele). Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. *Opal. Sat. 148.* Nic na wojnie nie jest tak małego, coby lekce poważić godziło się. *Lub. Roz. 561.* Niedostatnemu daj co małego, bo nic temu małego nie jest, który nic nie ma. *Sk. Żyw. 1, 294.* Małemu małe. *Cn. Ad. 472.* Małych ptaków małe gniazda. *Rys. Ad. 39.* Na co tytuł wielki, kto w rzeczy samej małym? *Pot. Jow. 90.* Małe winy gryziemy, wielkie całkiem połykamy. *Cn. Ad. 470.* Małe złodziejki wieszać, a wielkie puszczać; małe złodzieje wielcy karzą. *ib. 471.* (mucha więźnie, bąk się przebiję). Małe złodzieje wieszają, a wielkim się kłaniają. *Rys. Ad. 39.* *Slov.* Welke ribi žeru male. I wielcy i mali tego człowieka kochają. *Jabl. Tel. 323.* Dwór od małych do wielkich wszystkim się radował. *Pap. Ryc. 25.* Już ja nie jestem małym dzieckiem. *Teat. 14, 60.* — O włos mały, ob. Włos. Mały palec, mizynny, *Boh.* malik, maliček; *Vind.* mesienz, mesink; *Ross. et Eccl.* мизинчикъ, малый персть, мизинчикъ, отъ частаго мизанія, миганья или киванья, (sed cf. мизинный najmniejszy). — §. W małym wieku • w młodym wieku, im frühen Alter, in früher Jugend. Ja już rodziców nie mam, w małym wieku mnie odumarli. *Teat. 22, b, 47.* — Mały w lecicach • małodetni, młody, młoderjährlig, jung. Nie chciéj być w tym błędzie, abym będąc małym w lecicach, i lat tylko czternaście mając, rozum dziecinny miał. *Sk. Żyw. 1, 304.* Nie stawajcie się dziećmi na rozumie; ale we złości bądźcie małemi, a w rozumie bądźcie doskonałemi. *1 Leop. 1 Cor. 14, 20.* — Małe serce • niemeżne, etn fleineš Serz, wenig Mutš, wenig Serz. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* Jawnie Bolesława biskupi upomnieć mieli; ale gdy się arcybiskup i inne małego serca z tego, wymawiali, s. Stanisława prosili, aby to uczynił. *Sk. Żyw. 287.* — §. Mały cum collectivis • nieliczny, niéht zahlreich, wenig, flein. Mały lud, małe pieniądze. Jalmużny ubogim dawał niemałe. *Star. Dw. 52.* Rzucił się na nieprzyjaciela w małej drużynie, to jest z trochę swoich konnych. *Warg. Wal. 74.* Gdyżes nad małym był wierny, nad wielem cię postanowię. *W. Matth. 25, 21.* Czemuż małe a złe są lata nasze? *W. 4 Ezdr. 4, 33.* — Mały czas • krótki czas, furze Zeit, wenig Zeit. Dobył miasta tego w małym czasie. *Ustrz. Kruc. 1, 328.* Mały czas mieni małe w wielkie rzeczy. *Bardz. Trag. 320.* Po niemałym czasie wrócił się pan. *W. Matth. 25, 19.* Po mału adv., • małym krokiem, nieprędko, wolno, po

woli, alsmaßßig, langsam; *Boh.* zdlauha; *Slov.* po máli, po málički; *Sorab. 2.* po malem; *Sorab. 1.* po malu, po mahwu, po dówhu; *Bosn.* po mallo; *Vind.* po malem, po lehku, po zhali, pozhasnu; *Carn.* po malem, po lohkem, pozhasno; *Croat.* malo, po malo, po lahko; *Ross.* помалу, косно, мало по малу, медлительно, медленно, долгоюко; *Eccl.* лагодно, по малу, по долгоюку, по немлогу; (помаљ wkrótce potym). Każdy dalej zjeździe, co idzie prędko, niżli ten, co po mału. *Petr. Et. 122.* Po mału idąc dalej zajdziesz. *Rys. Ad. 21.*, *Slov.* po máli daleg ugděš; kdo po máli idě, idě dobre; cf. bezpečněj lądem; po lehku lepiej zrobisz; cf. śpieszno wolno.

Pochodz. malič, maleć, mało, małość, maluczki i t. d. MAŁŹ, u, m., MAŁŹYK *demin.*, pław morski, skorupiasty, ostryga, rak, żółw morski etc. *Dudz. 44;* cf. muszla; *Germ.* Muschel; *Lat. med.* musculus; ein Schalenthier, eine Ceemuschel, Auster ic. Ostryga i każde zwierzę morskie i rzeczne skorupiaste. *Włod Ostrea reddit Ursinus małże, Carn.* mushel; *Vind.* mishelni, ostriga, saklapniza, kapeze; *Slav.* shkolkjka; *Bosn.* scckogljka, cjaska, kamenica; *Ross.* черепъ, раковина; *Eccl.* урѣпъ. Gdy ostrea abo małżyk chce używać lepszego powietrza, wylezie z skorupy, aby się ochłodził na wietrze. Ten małż ma w sobie jedną perłę bardzo drogą w téj małżowinie. *Sienn. 311.* (t. j. w skorupie, w macicy perłowej, die Schale deš Schalenthierš). Ta małżowina (ostryga) jest pokarm samych panów, bo jęj raczej używają, niżli innych ryb. *ib.* Gdy kto ma głębokie rany, tedy te ostrugi (małże) spalić i przykładac. *ib.*, te małżowiny starte. *Spicz. 259.* Purpury są małżowie morscy. *Sienn. 311.* Purpurschnede. Małż perłowy śpiczasty, astura, pinna, Austermuschel. *Sienn. Wykl.* Ten małż ma w sobie jedną perłę w swojej małżowinie, bardzo drogą. *Spicz. 159.* Małże śniedne, tellinae, flüße Schneden. Małże zieiste abo ziejki, chamae, Stenmuscheln. *Sienn. Wykl.* Małże farbierskie, bo z nich kosztowna farba brunatna, purpurae, buciniae, Purpurschneden. *ib.* Murices, małże morskie, twardą skorupą pokryte, których sok farbuje wełny czerwono. *Otw. Ow. 215.* Małże palone, to jest wapno żywe, co z żywych rzeczy palone bywa. *Sienn. Wykl. Śleszk. Ped. 416.* Wiele to małżów trzeba, do ułożenia jednéj opoki. *Stas. Buff. 147.* animal testacé.

MAŁŹEŃSKI, a, ie, od małżeństwa czyli małżonków, Ehe, ehelich; *Boh. et Slov.* manželski; *Sorab. 1.* mandželski; *Vind.* sakonski, tovarshen, sdrushliu; *Carn.* sakonske; *Rag.* xenidbeni, muxevni; *Slav.* xenidbeni, udadbeni; *Ross.* супружеский, супружній, супружественный; *Eccl.* сѣпружьнѣ, (cf. sprężny). Rytugier przez posłów w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom. 57.* Uczynił wesela małżeńskie synowi swemu. *Sekl. Math. 22, not.* „gody abp swad”, (*Eccl.* бракопрчастіе; *Ross.* бракочечтаніе). Zaklinam cię mężu, na miłość małżeńską. *Teat. 10, b, 91.* Sprawa małżeńska powinna się dziać dla płodu. *Szerzb. Sax. 224.*, *Ross.* соитіе. W złączeniu małżeńskim większa lubość poczuwają białogłowy, niżeli mężczyzny. *Otw. Ow. 113.* MAŁŹEŃSTWO, MANŹEŃSTWO, a, n., *Boh.* manželstwj, snatek; *Slov.* manželstvo; *Sorab.*

1. mandželstwo; *Vind.* shenitua, sakon, sakonski stan, vdaja, (cf. żeniny, zakon, wydanie); *Carn.* sakon; *Croat.* sēnitva, senitba, hisni zakon; *Hung.* házasság; *Dal.* xenitba, braak; *Rag.* xenidba, vjencjanje, vdadba, ūdaja; *Slav.* xenidba; *Bosn.* sgenidba, vjencjanje, vincjanje, udadba; *Ross.* супружество (cf. sprzegać, сожитие, брак, (cf. pobranie); *Ecll.* сьжителство, (cf. spólne życie), сьпражьство, сьчетаннє, сьпражнє, сь мужской стороны женитьба, а сь женской замужество и посяганіе; die Ehe. Małżeństwo jest między osobami, zdolnemi je zawierać, mężczyzny i niewiasty porządne złączenie, społeczność żywota nierozdzielna mające. W kościele katolickim siódmy sakrament. *Karnk. Kat.* 274., *Kucz. Kat.* 2, 641, złączenie mężczyzny z niewiastą przez kontrakt prawny, dla nabycia płodu uczynione. *Kras. Zb.* 2, 109. Małżeństwo. *Budn. Ezech.* 16, 59. Mąż i żona małżeństwem złączeni. *Chełm. Pr.* 69. W małżeństwie żyć *Ecll.* сьжителствовати. Pierwsze małżeństwo *Ross.* первобрачїе, первобрачностъ, *adj.* первобрачнїй. Czwarte małżeństwo *Ecll.* четверобрачїе, *adj.* четверобрачнїй. Małżeństwo powtórzone albo drugie, *ob.* Dwojeństwo. Izraelitom bóg małżeństwa z nieobrzezańcami brać, zakazał. *Sk. Żyw.* 2, 1. Córa Kiejstutowa w małżeństwo szła za Janusza. *Biel. Św.* 225 b, (za mąż szła, za niego szła). Posłuchaj córko! żądają cię w małżeństwo? *Teat.* 35, 14. W małżeństwie będziesz gronem dziełek otoczony, W zupełniejszej swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. Nie niewola w małżeństwie, ale myśl bezpieczna, Ale uciechy miłe, ale zgoda wieczna. *Simon. Siel.* 48. W małżeństwie powiadają sam bóg błogosławi. *ib.* 49, (cf. komu bóg da dziatki, da i na dziatki). Małżeństwa są najmocniejsze towarzystwa związki. *Modrz. Baz.* 127. Powiadają pospolicie: małżeństwo ostatnie szczęście, co uchwycisz, to trzymaj. *Petr. Ek.* 19. Ubogie małżeństwa pocziw. *Morszt.* 240. Jadwidze dano moc sprawować królestwo Polskie, do tego czasu, póki małżeństwu nie będzie poddana. *Stryk.* 438. — §. Małżeństwa zażywać, małżeńską sprawę mieć, odprawować, z żoną obcować, albo żenie z mężem. *Cn. Th.*, ehelidь beywohnen. — *Collect.* Małżeństwo = małżonek z żoną, małżonkowie, Eheleute, ein Ehepaar. Będiesz moją żoną, a ja twoim mężem, i będziemy małżeństwo dobre. *Teat.* 33, b, 37. Przyjechałszy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 138. MAŁŻONEK, MANZONEK, nka, m., *Boh. et Slov.* manžel; *Sorab.* 1. mandzelski; *Sorab.* 2. rowna, (cf. równy); *Vind.* sakonski mosh, sakonik, porozheni mosh, drusha (cf. drugi, družba), tovarh. (cf. towarzysz); *Croat.* tovarush; *Carn.* drushē; *Bosn.* sadrusgenjk, vojno, mŭsg; *Ross.* супругъ, сопругъ, (*Ecll.* сьпражъ sprzējaj, para), сожитель (spółmieszkaniec), сожитникъ; *ber.* Ehemann, der Gatte. MAŁŻONKA, i, ż., *Boh.* manželka; *Slov.* manželka, chol; *Sorab.* 1. mandzelska; *Vind.* sakonska shena, porozhena shena, sakoniza, drusha; *Croat.* tovarushicza; *Dal.* xena; *Bosn.* sadrusgeniča; *Ross. et Ecll.* сьпражѣ, дружина (cf. družyna), подружнє, сьжителница, посестріе, помощница; die Ehefrau, die Gattin. Małżonek niektórzy piszą, dowodząc, iż to słowo zło-

zone jest z Niemieckiego Mann, co znamionuje męża, i z Polskiego żona, małżonek, mąż mający żonę; małżonka, żona mająca męża. *Mącz.* — Przy zaczynaniu małżeństwa, przysięgali sobie małżonkowie... *Budn. Ezech.* 16, 59, małżonkowie, die Eheleute. Małżonek nie jest, aż ten, kto ma żonę. *Gorn. Sen.* 544. Są pewne powinności, które na małżonka włożono; są nie mniejsze te, które na małżonkę. *Gorn. Sen.* 91. Małżonka ma być nieswarliwa, skromna, i żeby umiała w bojaźni bożej wychować dziatki swoje. *Rej. Post. M m n* 5. MAŁŻONKARZ, a, m., *burl.*, n. p. Kawaler, jednakowe mający z nią skłonności, wielki małżonkarz także, koło niej się kręci. *Teat.* 1, 22, zwodziciel małżonek, *ber.* den Eheweibern nachstellt. MAŁŻONKOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, małżeństwem się łączyć, sidi ehelidь verbinden, heirathen. Rozumie, iż na nie kto spojrzy, to i kocha, i gwałtem chce małżonkować. *Teat.* 1, 21. Małżonkować się *recipr.*, n. p. Władysław czwartym już razem z Ruską żoną małżonkował się. *Krom.* 489. Po tyluż złego i nużnym szeleście Małżonkuje się kochanej niewieście, Pozar wygaśnie, niesmak serce zdycha, Nie jest-li droższa zaprawa, niż ryba? *Zab.* 15, 535. MAŁŻONKOWY, a, e, od małżonka, Ehemann.

MAŁŻOWINA, MAŁŻYK, *ob.* Małż. MAM, *ob.* Mieć.

MAMA, y, ż., (*Boh.* mama, mamjka; *Sorab.* 2. mamma; *Carn.* mama, mamēka, (cf. mamka); *Slov.* mama, mamka, mamička, mat, matē, matka; *Croat.* māma, mamek, mammo *matricula*, a *pueris praecipue pro matre vocatur*; (*distg. Croat. et Rag.* mama, mēka *illecebra*, *illix*, *ob.* Mamić, mamidło); *Slav.* stāra mama = babka; *Ross.* мама matka (2. piastunka); *Lat.* mamma; *Graec.* μάμα, μάμη); *Mamma*, *infantum vox, qua balbuliendo matres, avias, nutrices appellant.* *Cn. Th.* (cf. tata); głos dzieci, którym matki, mamki etc. wołają. *Włod.* Jam ci w ustach słicznych języczek kierował Domowy, com cię to tata, to mama Nauczał mówić. *Past. Fid.* 195. Dzieci co le dwie mama wymówili... *Bardz. Trag.* 45, cf. mamunia, mamuleńka, mamusia. MAMAĆ, ał, a, *intr. niedok.*, mama wołać, Mama rufen. Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, I ojeu tata, matce zaś mamała. *Past. Fid.* 195. Dzieci, co chleb jadły, przestawszy już mamać, Chcą go, a nie masz, ktoby mógł ułamać. *Chrośc. Job.* 197. MAMCARZ, a, m., z mamki syn, *ber.* Sohn von einer Amme. Królowa mamkę bardzo gładką wzięła do dziecięcia, której potym król się rozmiłował, i miał z nią dwóch synów; po śmierci królewskiej oni nabyci mamecarze królowica z królową z królestwa wygnali. *Falib. G.* 2. MAMCIA, i, ż., MAMĆKA, i, ż., MAMECZKA, i, ż., *dem. nomin.* mamka, kleine Amme, Ammchen, liebe Amme. Patrzajcie moja mameczko! *Teat.* 18, b. 35. *Mon.* 73, 325. MAMCZY, MAMCZYN, MAMCZYNY, a, e, od mamki, *Carn.* amene; *Ross.* мамкинъ, мамушкинъ; *Ammen*. Czego się dzieci z mlekiem, jakoby mamecznym nassały, tego się przez wszystek żywot będą trzymać. *Modrz. Baz.* 44. *Job.* zorzeczy: na co mię baba podźwignęła w łono, Na co mamecznym mlekiem wykarmiono? *Chrośc. Job.* 17. Ma sposobność mameczą do wszystkich zaba-

wek, których ten stan potrzebuje. *Zabl. Roz.* 114. MAMCZYĆ *intr. niedok.*, mamką być, za mamkę służyć, *Amme seyn. Mon.* 72, 280.

MAMIC, *MOMIC, *it, i, cz. niedok.*, omamici *dok.*, *Boh.* mamiti, zmamiti; *Slov.* māmjm, omāmenj *fascinum*; *Carn.* mamiti, mamem; *Vind.* mamiti, omamiti, shertati, omești, klamiti, obmotiti; *Croat.* mamiti, zmamiti, zmamlyujem; *Bosn.* mamiti; *Rag.* māmiti, (māmitise *insanire*, *po-mama insanja*); (*Bosn.* izmamiti, (smamiti *dementire*, smamitse *insanire*); *Ross.* сманить, сманивать, (манить machnąć ręką, kiwnąć; мана пęcenie, ponęć; cf. *Graec.* μαία; cf. *Ital.* mōmmiare; *Ger.* Mūmme); zamydlać komu oczy, blask mu czynić, etnen verblenden, etnem die Augen verblenden, tyn beriffen, (cf. *Łudzić*). Niech cię godność Cesarska w Tytusie nie mami. *Teat.* 46. d. 42. Wytrzepawszy ją mówi: a toż masz dosyć, nie bedziesz momiła, Wieręć mi się też już gra uprzykrzyła. *Past. Fid.* 133. Jeszcze ciekawa żądza w krajów odległości Nadzieją zysku nie była zmomiona. *Past. Fid.* 252. Mamiący *Ross.* ослѣпительный. Choćby cię inna zmamiła w czasie przez wdzięki swoje, Jeśli ci stateczność miła, Pewnam osiaść serce twoje. *Teat.* 52 c. 33. MAMIENIE, *ia, n., subst. verb.*, baś Blenden, Verblenden, Täufchen. Ciągnęło ku niemu jakieś skryte mamienie, którego przyczyzny wytłumaczyć nie umiał. *Stas. Num.* 2, 93, un *charme secret*. MAMICIEL, *a, m.*, który kogo mami, der Verblender, Verführer; *Boh.* mamič; (*Boh.* Mamil, bůh kterýž lidi mājnj); *Carn.* mamēsh, odurzyciel, mamez, kuglarz; *Vind.* mamnik, mamez, omamnik, obmotnik, shertavez; *Rag.* mamez, mamitegl, zamamitegl; (*Bosn.* mamez *adulator*); (*Ross.* машиця wab', wabny ptak). MAMICIELKA, *i, ż.*, *Boh.* mamička, która mami, die Verblenderin. Próżność, mamicielka płochych ludzi. *Kuiaz.* *Poez.* 3, 158. MAMIDŁO, *a, m.*, to co oczy mami, Blendwerf; (*Bosn.* mama illecebra; *Rag.* māma, zamama *esca*, *allertatio*, *po-mama insanja*); *Judarstwo*, kuglarstwo, Blendwerf, Gaufler. Tron elekcyjny mamidłem, zgubą narodu. *Gaz. Nar.* 1, 146

Pochodz. *odmamić, rozmamć, zmamić.*

MAMKA, *i, ż.*, (cf. *mama*, *Boh.* mama, mamjka; *Slov.* mama, mamka, mamička; *Ross.* мама matka, piastunka; cf. *Ger.* Mamma, Mūmme *Adlg.*; §. 1) die Amme, niewiasta nowo zległa, najeta za pewna cenę do karmienia dziecięcia cudzego. *Dykr. Med.* 4, 161, *Boh.* kogną, od kojenia, chowa, *ob.* Chować: *Slov.* chůwa, chowačka, dogka, (cf. *doić*); *Sorab.* 2. hamma; *Sorab.* 1. doika, doyka; *Vind.* amma, hamma, ana, hama, doika, dojiza, dojiteliza doiniza; *Carn.* dojiza, dojiza, ama; *Croat.* doika, doyka, doiniza; *Dal.* doyka, doicza; *Hung.* dajka, dajka, dayka, dajkatska; *Rag.* dójniza, doitegliza, podojka, babba, (cf. *baba*); *Bosn.* dojnica, doitegliza; *Slav.* dójka, doilja; *Ross.* мамка, мамушка, доилица, кормилица, (*ob.* Karmicielka). Lepiej żeby matka pierśiami swemi karmiła dziecię, niżli przez mamkę. *Petr. Ek.* 94. Nie godzi się w mamki brać głupich, abo też układnych, to jest, swowolnych, jako są szwaczki, praczki, bastarki i insze takowe warsztatniczki. *Sienn.* 465.

Spicz. 183. Matki zlecają mamkom do chowania dzieci swe. *Groch. W.* 242. W mamki poszła, poszła służyć za mamkę. Mamka za matkę nie stoi. *Cn. Ad.* 478, (cf. co matka to matka; cf. cudze ręce lekkie). Umie już pacierz bez mamki. *Cn. Ad.* 593, (t. j. sam się rządzić może; nie dziecięć już jest; ma-ć rozum; minęło mu siedm lat; wyrósł z dzieciństwa, z różgi; wie co złe, co dobre). Więc się Jasięć urodzi; gotujże mu mamkę! *Rej. Wiz.* 57. Mamki i niańki przyjmował. *Teat.* 24, 134. Pilniejszego tu oka trzeba, a niżli na mamkę. *Falib. G.* 2 b, (jak największej pilności). Jak mamka się bał. *Arch.* 369, wie eine Māmmē. — *Allegor.* Pochlebca synowi swemu Interessowi wziął w mamki Sztukę, tę szalbiękę starą, która go cnoty odziała szlafrokiem. *Zab.* 10, 156, nahm zur Amme für jetnen Eohn. O przewładna naturo, o ty mamko świata. *Zab.* 9, 113. *Zabl.* Sycylia i Sardynia miłe (Rzymu) mamki. *Warg. Wal.* 241, (karmicielki, śpichlerze). Próżnowanie strawą jest wszelakich złości, namiętności złej żagwią, mamką nieczystości. *Kulig.* 149. — §. 2) *transl.* Mamka, mgła, der Rebel. Mgła kiedy wstaje, mówią flisy, mamka wstaje. *Klon. Fl. E.* 4.

MAMLIWY, *a, e*, *Łudny*, mamiący, *Łudzający*, täufchend, betrügerisch. Precz wieszczę, wrogi, badacze, Mamliwe przepowiadacze, Tak jak alchymistów mary, Nie godności większej wiary. *Jak. Baj.* 66.

*MAMON, *u, m*, 1. MAMONA, *y, ż.*, słowo języka Syrackiego, (jeżeli nie z *Greck.* μαμοειν), znaczące bogactwo, pieniądze. *Kras. Zb.* 2, 3. *Dambr.* 427, der Mammon, Reichthum, Geld; *Sorab.* 2. mammon; *Vind.* mamona, bogastvu; *Ross. et Eccl.* мамона; (cf. *vulg. Ross.* мамонъ *zoładek*). Nie możecie bogu służyć i mamonie. *W. Matth.* 6, 25. Czyńcie sobie przyjaciele z mamonu niesprawiedliwego. *W. Post. Mn.* 283. *W. Post. W.* 517., Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy kim ta mammona, I sama szpetność skli się jakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. *Nar.* Wszystkim tym Judaszom przewodnikiem była do przedaży ojczyzny przeklęta mamona. *Birk. Ex. B.* 3. Biada człowiekowi bez żony, ale z żoną biedniej bez mamony. *Jag. Gr.* A 4. Mamony chciwość na co nie pobudzi Łakomych ludzi? *Groch. W.* 558. Wszystko czynić gotowi dla nieszczęsnej mamony i wziętku. *Pim. Kam.* 195. Do szeląga od grzesznej mamony Wolen zostawszy, z niczym powrócił do żony. *Zab.* 16, 126. *Nar.* Żołnierz ostatniej mamony dobywa na prowiant. *Bardz. Luk.* 55. — §. Mamonem poganie zwali onego boga zmyślonego, któryby miał majątność dawać; Grecy go zwali Plutem. *Budn. ad Matth.* 6, 24.

2) MAMONA, *y, ż.*, mamidło, Blendwerf. Książka ta, pełna zwodniczej mamony, którą prawem człowieka nazywają. *Gaz. Nar.* 1, 177.

MAMOT, MAMOTAĆ, *ob.* Momot, Momotać.

MAMRZEĆ, MAMRUCZEĆ, *al, e*, *cz. niedok.*, MAMROTAĆ, *al, oce, kont.*, (*Carn.* mermram, mēmrām; *Vind.* mermrati, mumlati, shebetati, mumrat, godernjati; *Croat.* mermrati, mēmrām; *Dal.* marmorim; *Bosn.* mermgljati, mrrimgljati, marmgljatti, mrrimosciti; *Rag.* marmoriti,

- marmosciti; *Ross.* мурчать, мурнычать, мурныкать, мурлычать, бормотать; cf. *Gall.* marmotter); mówić choć głośno, ale czego drudzy nie rozumieją. *Cn. Th.*, pod nosem mówić, mrużyć, mummeln, murmeln. Słowa przekesywając, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pilch. Sen.* 110. Czarnoksiężnik ten mamrocząc cztery słowa, za sto mil wszystkie wygania przeszkody. *Teat.* 28. b, 9. Kiedy pacierz mówimy, mamruczymy, jakobyśmy z bogiem igrali. *Hrbst. Nauk.* d 8 b. Na odpust chodzić, i zdrować Marya z pacierzem i kredem mamrotać. *Sekl.* 110. Niedźwiedź mruczy, mamrze. *Dudz.* 21, der Bär brummt. MAMRANIE, ia, n., subst. verb., mruczenie, (*Vind.* murmranje, mumlanje; *Sorab.* 1. mamleno; *Bosn.* marmoscenje, mrrimoscenje; *Croat.* memranje, cf. szemrać), daß Murmeln, Brummen, daß Gemurmeln, Gebrumme.
- MAMUNIA, MAMUSIA, i, ż., dem. bland. nom. mama; *Ross.* маминка; matynka, matusia, Mammačinn, liebste Mütterchen. Czemuż te lzy i ta twarz smutna u mamuni? *Przyb. Ab.* 188. Ah tato! ciesz płaczącą, tul mamunię tato! *ib.* 226. Dzieci wyszły z chaty, Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *ib.* 200. Nasza mamusiu. *Jabl. Ez.* 21. Dziecko, mamusiu! woła. *Zebr. Ow.* 157. MAMUNIN, a, e, do mamuni należący, Mammačen. *Ross.* маминь.
- MAMZER, MAMZER, MANZER, a, m., [z *hebr.* skurwysyn 2], wychrzta, przechrzta, ein getaufter Jude. Uczyniono na synodzie kanon, aby mamzerów nie chrzczono. *Tworz. Wiecz.* 411. *Tworz. Ok. C.* 1. Rzekł żydowi: manzer, poki krzyża na czoło twoje nie włożysz, póty... *Sk. Żyw.* 2, 14. (*Eccl. et Ross.* манзеръ со скло topi).
- MAN, a, m., (z *Niem.* Mann, Rittersmann, cf. leman, hołdownik), der Basall, Lehenšmann, (*Boh.* man; *Svec.* man, ob. Ud 1 g. Mann 2 b) - lennym prawem co trzymający. *Cn. Th. feudatarius vasallus*, który trzyma maństwo. *Sax. Tyt.* 215. (cf. *Boh. et Slov.* podmaniti subjicere sibi). Opolski książę poddał się królowi Czeskiemu, i został mańem wiecznie królestwa Czeskiego. *Biel. Kr.* 168. *Biel. Św.* 206 b. Król może sądzić o gardło i dziedzictwo każdego swego mana albo hołdownika. *Szczerb. Sax.* 227. *Biel. Św.* 238 b. — 2. Man - niewolny, ein Leibeigner. Ten był wczoraj nędznikiem a dziś wielkim panem, Ów zaś z pana zacnego małućko nie mańem. *Falib. R.* 3. (ob. Mański, maństwo).
- MANASTER, ob. Monaster.
- MANATY, MANATKI, ek, plur. (z *Włosk.* manata), fascykuł, związanka, paczka, rzeczy czyje niewielkiej wartości, które z sobą zabiera, jemandes Häbseligkeiten, fetne sieben Sačfen. Zbieraj czym prędzej swoje manatki, zwiąż w jeden fascykuł, i umykajmy. *Teat.* 16. c, 106. Nie zostaje mi, tylko zabrać manatki i umykać! *ib.* 24, 164. *Czart.*; *Slov.* zebrał swoge suchi.
- MAŃCZASTY, a, e, mańkaty, lewą ręką robiący, linfs, mit der Linken arbeitend. Było siedmiuset mężów z ludu wybranych, którzy byli mańczastemi, a którzy wszyscy z procy kamieniem ciskając, i włosy nie chybili. *Radz. Jud.* 20, 16. *Budn. ib.*, (którzy nie używali ręki swęj prawęj. *Bibl. Gd.*) ob. Mańka, mańkat.
- MANDAT, u, m., specialis constitutio principis. *Farr.* 627. (*Croat.* zapověd, cf. zapowiedź), daß Mandat. Mandata stolicy Apostolskiej w duchownym prawie, są listy papieżkie, przez które wołają swoją w duchownych i beneficjalnych materyach ogłaszają. *Kras. Zb.* 2, 112. ein Päpstliches Mandat. Pozew do sądów assessorskich wydany, nazywa się także mandat. *ib.* die Ladung vor daß Affessorialgericht, (cf. pozew). Słowo mandat pochodzi od słowa mandamus rozkazujemy. Dla różnicy od innych pozwów, te które wychodziły do sądów królewskich lub sejmowych, nazywano mandata. *Czack. Pr.* 1, 206. — W ogóln. : rozkaz główny, ważny n. p. Ten mandat bozki, to przedniejsze rozkazanie jego, aby przed oczyma swemi zawsze mieli. *Wiśn.* 250. Befehl, Hauptbefehl.
- MANDEL, 1. MANDLA, ob. Mędel.
2. MANDLA, i, ż., mandle plur., (*Boh.* mandle), die Mandeln, Mandeldrüsen zu Anfange des Schlundes, (*Ital.* mandole; *Dan.* mandel; *Lat.* amygdala); ślinne jagody w usciech, z których ślina płynie. *Dudz.* 44. Mandlami nazywają anatomicy dwa gruczoły, które mają kształt migdałów; leżą przy nasadzie języka, jedna na prawej, druga na lewej stronie; i sączą w gardziel, krtani i rurę oddechową płyn łyusty, zdolny do ślizzenia i wilgoceńia ich. *Dykc. Med.* 4, 176.
- MANDOWESZKA, ob. Mendoweszka.
- MANELA, i, ż, MANELKA, i, ż., dem., naramiennik, bransoletka, ozdoba ramienia lub ręki. *Włod.* naruczak, ein Armband, eine Armspange; *Sorab.* 1. ručné wobwazk, habo rěczazk; *Carn.* narokniza, prerozhniza; *Vind.* narokva; *Croat.* narukva, narukvica; *Rag.* narukviza; *Bosn.* narukvice, zasejakke; *Ross.* зарукавье, запястье; *Eccl.* пленица. Obiecali jej dać manele złociste, które na lewych rękach nosili. *Otw. Ow.* 599. Manelki szmelcem napuszczone, By gwiazdeczkami perłami natknięte. *Groch. W.* 352. Miasto manelek dyamentowych, fałszywe kamienie na rękę nosił. *Kłok. Turk.* 179. Manelle wdział na rękę jej. 3 *Leop. Genes.* 24, 49. (zaponki. 1 *Leop.*). *Transl.* Wiązali króle w pęta, a szlachtę w manele żelazne. *Birk. Kaw. Mult. C.*, t. j. w kłody, w więzy ręczne, in Handseßeln, Handseßeln.
- MANEWR, u, m., Manewrami, czyli rękoczynami, obrotami wojennymi, nazywają rozmaite poruszenia wojska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwyczajone do stoczenia bitwy. *Łesk.* 2, 214. *Jak. Art.* 3, 313.
- MANEŻ, u, m., z *Franc.*, (*Boh.* gjzdarna; *Vind.* pojesdithe, jedna ograja); miejsce, gdzie uczą jeździć na koniu, die Reitshule. Synowie moi nie byli na maneżu, przecież na koniach mocno siedzą. *Kras. Pod.* 1, 205. Nauki maneżu i fektowania, nadają składowość wzruszeniom zwierzeznim. *Kras. List.* 66. *Min. Ryt.* 2, 60. Koń ten biegać ma na lince w maneżu. *Kaw. Nar.* 384. Maneżowy adj., Reitshule. Koń maneżowy. *N. Pam.* 76, 12. ein Schulpferd.
- MANIA, ii, ż., z *Greckołac.* zapalczywość albo szaleństwo, pochodzące z gorącości mózgu, bez gorączki, mieszające imaginacją. *Comp. Med.* 89. *Perz. Lek.* 195 *Krup.* 5,

622. die Hirnmuth, die Manie. (Bosn. mahnitost). MANIACKI, a, ie, waryacki, verrückt, wahnsinnig; (Rag., Bosn. mahnit, manen). Po skończonej tej maniackiej rozmowie, gdy odleciał ode mnie ów modniś, prawiem od pamięci odszedł. *Mon.* 74, 368. MANIAK, a, m., manią cierpiący, waryat, ein Verrückter. Maniacy szalejąc biją przytomnych. *Comp. Med.* 89. Ta przeklęta dziewczyna mózg mi pomieszała, już chodzę jak maniak. *Teat.* 54, 19. Kiedy on głupi, toż Wasć jest maniak. *Zabł. Zbb.* 110. Czy śni się, czy drzymię, czy nareszcie jaka Moc zloczynna zrobiła ze mnie maniaka! *Zabł. Amf.* 27. *Boh. Kom.* 1, 186. et 5, 186. *Krup.* 5, 624.

MANIERA, y, ż, MANIERKA, i, ż, dem. z Franc. obyczajność, Manier, Sitte, Artigkeit; *Vind.* visha, manira, furm; *Ross.* манеръ, образъ; cf. *Ross.* ухватка. MANIERY, MANIERKI, plur., obyczaje, grzeczności, Manieren, feine Sitten, Höflichkeit. Grzeczność i dobra maniera nigdy nie była w tej doskonałości, w jakiej ją dzisiaj widzimy. *Mon.* 68, 32. Miał ten święty w sobie niejakie obyczaje dworskiej manieri; pod czas siedział niepięknie nogę za nogę założywszy. *Sk. Żyw.* 2, 41. Obraziłbym wielu, gdybym prawdę szczerą Objawiał, a nie zwykłą dworom manierą. *Kras. Sat.* 85. O fe do kata, nie jest taka maniera Francuzka. *Boh. Kom.* 1, 370. Manierę ma tak grzeczną, że mi się arcy podoba. *Teat.* 9, 7. Flet do twych ust kładziesz z manierą, Z cudną na nim słicznie grając cerą. *Zab.* 14, 132. (t. j. kształtnie). Ton grzecznej manieri nie każe się pospolitować. *Kras. Pod.* 2, 156. Co za słiczne manierki! *Teat.* 9, 29. MANIERNOSC, ści, ż, grzeczność, *Vind.* fletnost, lepovishnost, Manierlichkeit, Höflichkeit, Artigkeit. Ukłony, które mi często czynił, były skutkiem manierności jego. *Teat.* 9, 85. MANIERNY, a, e, — ie, adverb., obyczajny, grzeczny, *Vind.* fleten, lepovishen, manierlich, höflich, artig. Strasznie manierny ten hrabia. *Teat.* 9, 44. Nie wiedziałam, iżby uczeni ludzie nieprzyjacielami maniernego pożycia być powinni. *Teat.* 9, 79.

MANIFEST, u, m, MANIFESCIK, a, m., dem., daś Manifest; w dyplomacji znaczy, albo ostrzeżenie prawa krajowi należącego, albo deklaracją, którą naród czyni przeciw narodowi. Manifest zaś prywatny, prywatna jest deklaracją w publicznych aktach zaniesioną, przez którą ostrzega kto prawa swoje przeciw uzurpatorowi lub ukrzywdzicielowi. *Kras. Zb.* 2, 115. cf. protestacya. MANIFESTOWAĆ się recipr., manifest zanosić, cf. protestować się.

MANIPULARZ, a, m., strój kościelny, zawieszający się na lewej ręce; ma zastępować miejsce chustek, które dawniej duchowieństwo w tym miejscu wieszało. *Kras. Zb.* 2, 114. naręcznik kapłański, narękwie. *Cn. Th.* die Armbinde am linken Arme des Priesters bey der Messe. Z manipularza obaczysz przywiązanie Jezusowe do słupa Piłatowego. *Hrbst. Odp.* J i 4.

MANISTA, y, m., MANISTOWIE plur., sekta nowochrześciców, osiadła po różnych miejscach w Hollandyi, w Niemczech, w Polsce. *Wyrw. Geogr.* 140. Mennonity, od herszta swego Mennona Simonis zwani. *Kras. Zb.* 2, 149.

die Mennoniten, Wibertäuser. (*Ross.* маниста u rybaków Wołgajskich: dolna szczeka wyza).

*MANIZOWAĆ, ał, uje, intr. niedok., n. p. Czarne oko delektuje, Marsowate odkazuje, Nurowate manizuje. *Comp. Med.* 699.?

MANKA, i, ż, manus sinistra, qua quis instar dextrae promte utitur. *Cn. Th.* die linke Hand eines Menschen, der links ist; (*Ital.* mancino; cf. *Gall.* manchot). (*Boh.* lewa ruka, krcha ruka; *Carn.* leviza; *Bosn.* liva ruka). Sceava, lewa ręka, mańka, jak niektórzy mówią. *Mącz.* Panteusz i prawicą i mańką sprawny. *Stas. Num.* 1, 115. Niektórzy lepiej mańką, nizeli prawą ręką robią. *Sak. Probl.* 110. — Z mańki kogo zażyć, podstępnie, chytrze, verstedt, arglistig, listig einem bekommen. Zażyjemyż my go z mańki; ani pozna nieborak, z kąd na niego nieszczęście padnie. *Teat.* 15, 70. Dyabelnie go z mańki zażyto. *Teat.* 23, d, 60. Wszystkie przygotowuje szrodki, żeby ją należycie zażyć z mańki. *Teat.* 6, 123. — 2. Mańka: MAŃKATY, MAŃKUT, a, e, subst. et adj., qui sinistra manu pro dextera utitur. *Mącz.*, który lewą za prawą używa. *Włod.* linfs; eine Person die links ist, ob. Wardawy. (*Ital.* mancino; cf. *Gall.* manchot); *Boh.* lewák, lewačka, krchák, krchnak, krchaček, lewaček, kršňak; *Sorab.* 1. korsehniwcz, korch; *Carn.* levizhnék; *Vind.* lievak, lievorozhnik; *Croat.* lěvak, lievorúk; *Rag.* ljevorúk, ljevák; *Slav.* livák; *Bosn.* liuák, livoruk; *Ross.* лѣвша. Ofiara nie ma być mańka, to jest, kusa. *Pim. Kam.* 78. [cf. *lat.* mancus. 3] — 3. Tenby górował, lecz go szczęście hopnie mańkutom, w pierwszym zaraz gasząc świecie. *Mon.* 81, 155, (cf. kikut), z mańki go zażyła, zdradziła go.

MANKIET, u, m, MANKIETEK, tka, m., dem., z Franc. die Manschette. *Sorab.* 2. mánschettá; *Carn.* rokavz; *Slav.* taclie; *Rag.* zascjakká, zascjaczina; *Ross.* манжета, манжетка, брыжи. Gada o modach, z przyganą mankietów, pudru, fryzary. *Zab.* 14, 273. Gors i mankiety mocno pokazane, już dziś nie modne. *Teat.* 20. Ten gors i te mankiety tyś przyszywała. *Teat.* 29, 83. Zmarszczonego poprawiła mankietu. *Zab.* 10, 392. *Zabł.* MANKIETNICA, y, ż, MANKIETNICZKA, i, ż, zdrbn., co mankiety robi, *Ross.* манжетница, die Manschettenmacherin.

MANNA, y, ż, §. 1. pokarm niebieski, żydom na puszczy użyzony. *Kras. Zb.* 2, 115, daś himmlische Manua; *Sorab.* 1. manna, něbeski klieb; *Vind.* mana, nebeski kruh; *Bosn.* manna; *Croat.* mana, szladka jegyza; *Ross.* манна. Gdy przestała padać rosa, ukazało się na puszczy, co drobnego, okrągłego, jako śrzon na ziemi, co gdy ujrzeli synowie Izraelscy mówili jeden do drugiego: Man hu! (co to jest?), bo nie wiedzieli, co było. I rzekł Mojżesz: tenci jest chleb, który wam dał bóg ku jedzeniu. *Bibl. Cd. Exod.* 16, 15. — *Phrasticę:* Mało jada, manną bożą żyw. *Cn. Ad.* 473. — §. 2. Sok zgęstniony do znakomitej steżalności, nieco tusty, który płynie z łodygi i gałęzi jesionu, jaworu i wielu innych drzew w stronach południowych. *Dykc. Med.* 4, 176. daś Apotheker - Manna, ein verhärteter süßer Saft einer Art des Aescenbaums etc. — 3. Manna, trawa manniana, gatunek kostrzewy, *festuca stilians*, ziarna tej trawy są ową manną, którą w niektórych

- województwach, mianowicie na Polesiu, obficie zbierają, bo zdrową są kaszą do zażycia. *Jundz.* 120. *Kluk. Rośl.* 3, 145. *Syr.* 1012. *Manna*, *Himmelsthan*, *Himmelbrod*, *Schnaden*. MANNIANY, a, e, *Manna*. *Ross.* манний (2. powabny, słodki). Korzenie manniane, nasienie manniane. *Syr.* 1013. Pije sok manniany, który co rano bywa z powietrza spuszcany. *Toł. Saut.* 83. (rosę niebieską).
- MANOWIEC, wca, m., *MANOWIE, MANOWISKO, a, n., bezdroże, zdroże, Umweg, poboczna drożka, ein Nebenweg, Seitenweg. *Vind.* odpotje, sravenpotje, perpotje, postranski pot, nastranski pot; *Ross.* заулукъ. Pierzchała manowiskami, per avia. *Zebr. Ow.* 24. Manowcami przekradł się cichemi. *Tward. W. D.* 2, 104. Chrostami, *manowiami czyni sobie tory. *Klon. Wor.* 20. *Manowiem biegad. *Zebr. Ow.* 278. qua via nulla.
- *MANOWY, a, e, od mana, *Lehnträger*. W jakim przypadku pożytki z lenna pochodzące, potomkom manowym należą. *Szczerb. Sax.* 214. MANSKI, a, ie, lenny, od mana, czyli maństwa, *Lehn*, *Lehnbar*, *Boh.* manský. Jagiello zamek z włością Kamieniecką dał Witołdowi mańskim albo hołdownym obyczajem. *Stryk.* 470. MAŃSTWO, a, n., a) *Boh.* manstw, lenno, lenne prawo, das Lehen, Lehnrecht. Książęta Szląskie wdali się w maństwo Janowi królowi Czeskiemu. *Biel.* 187. W maństwo przyjmować. *Niemc. Kaz.* 25. Maństwo przysiądz. *ib.* 22. — b) Dobro lenne, Lehnsgut. Dobra od zwierzchniego pana rycerskim pospolicie ludziami za ich zasługi używane, z których usługi Rzeczypospolitej, albo daninę winni dawać, zowią maństwo. *Sax. Tyl.* 215. Udziały ziemi pod warunkami lenniczemi, w zepsutej łacinie nazywały się *maneria*, po Franc. *manoir*; źródło tego w słowie *mansio*; w Polszcze zostało imię maństwo. *Czack. Pr.* 272.
- MANSYA, yi, ż., n. p. Był na mansyi u XX. Pijaarów. *Steb.* 2, 345. MANSYONARYA, yi, ż., ustanowienie mansyonarskie, das Mansjonarium. Fundusz mansyonaryi. *S. Grod.* 5, 6. *Sekl.* 35. MANSYONARZ, a, m., tak się nazywają kapłani, których obowiązek oficium Panny Maryi codziennie w chorze śpiewać w katedrach, w kolegiatach, lub prepozyturalnych kościołach. *Kras. Zb.* 2, 115. ein Mansjonarius, ein Priester, der das Officium der Jungfrau Maria täglich zu singen bestellt ist.
- *MANTA, y, ż., salopka, eine Art Saloppen. Manta ramiona okryła, goły kark wydała, Tak jak była dopiero od pogrzebu wstała. *Bardz. Luk.* 26. Rejtroki, manty i kolety. *Łączw. Zw.* 30. Manty, półmancie, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519. Różne stroje wymyślały, Manty zwane szamerlany, kamizole, robdeszany. *Comp. Med.* 705. *MANTEL, tła, m., mantelum, der Mantel; płaszcz. *Mącz.*, ob. Medlik; *Croat.* menten chlamys; menten = futro, kozuch; *Ross.* мантия, мантийна; *Sorab.* 2. mantel, mantlik; *Sorub.* 1. mantyl. MANTELZAK, a, m., MANTELZACZEK, czka, m., *zdrobn.*, z *Niem.* der Mantelsack, Ułomok, n. p. Starszy brat zdjął z niego mantelzak. *N. Pam.* 23, 186. MANTOLET, u, m., płaszczyk krótki, ein kurzer Mantelchen. Kawalerki, kapoty, westy, mantolety. *Łączw. Zw.* 30. — §. W szczególności, mantolet, płaszczyk kanoniczy, das Chorherrenmantelchen. Xiadz pleban chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rakiety i mantoletu. *Xiadz.* 157. Niegdyś i ja też w mantolecie Do choru skrzątny, czy się los pomnoży Szedłem dla groszy, i dla chwały bożej. *Kras. List.* 36.
- MANTUA, ui, ż., miasto we Włoszech. *Dykc. Geogr.* 2, 120; *Mantua*, *Boh.* Mantawa, Mutina. adj. MANTUAŃSKI, n. p. Mantuańskie xięstwo. *Dykc. Geogr.* 2, 120.
- MANTUARY, szychy, pozłotki. *Instr. cel. Lit.*, Vol. Leg. 4, 359. ?
- MANTYKA, i, ż., *Lat.* mantica; mieszek takowy, który i na zad i na przód wisi, biesagi, kapsa. *Mącz.*, *Baz. Hst.* 89. ein Queersack, torba. *Dudz.* 44. Widzisz na grzbiecie tego, co idzie przed tobą Srogą pełną mentykę, a swojej nie bacysz, Którać na grzbiecie wisi. *Opal. Sat.* 156. Coż czynił zubożały? wziął w ręce mentyki, I tak na zebraniu dla chleba partyki Błakał się w obcych kątach. *Błaż. Tł. B. b.* Rzekł Jezus uczniom: nie bierzcie na drogę, ani srebra, ani laski, ani mentyki, ani po dwu sukien miejcie. *Sekl. Luc.* 9. (taistry. *Bibl. Gd.*). Synowi wszystko zapisawszy, sam piszczy w garść, a sam z mentyką do lasa na grzyby chodzi. *Groi. Obr.* 126. (cf. grzyby, dziady, zubożał). MANTYK, a, m., zmudnik, nudnik, ciemiega, sam nie wie czego chce, innych bez potrzeby kłopotce. *Ossol. Wyr.* ein langweiliger, lästiger Mensch. MANTYCYŻ intrans. niedok., ciemiegać, bez potrzeby komu głowę suszyć, gadać ni to, ni owo. *Ossol. Wyr.* langweilen, den Kopf warm machen.
- MANTYKORA, y, ż., *mantychora*. *Plin. H. N.* 8, 21, zwierz Indyjski, jako go z Indyjska Grecy i Łacinnicy zowią, abo ludojad, jako to słowo brzmi u Indów. *Cn. Th.*, der Menschenfresser, ein wildeß Indianisches Thier. [właściwie *μαρτυροφα*. *Ctes. Ind.* 13; tak Persowie nazywali dziec indyjską w znaczeniu ludojadów; porówn. *zend.* mēreta = mąż i khar = jeść; — i teraz lud Bhillas nazwan jest merdikura, ob. *Benfey: Indien*, 8. — 2].
- MANTYLKA, i, ż., płaszczyk białogłowski. *Tr.* eine Weibermantille; *Ross.* мантиля; *Gall.* mantille.
- MANTYNA, y, ż., materyjka jedwabna, n. p. Kontusz z rasy moru, a żupan z mantyny. *Mon.* 74, 366.
- MANUALNY, a, e, z *Łac.*, ręczny, doręczny, Hand = Muzyka manualna. *Warg. Wal.* 306. t. j. instrumentalna, *oppos.* głosowa. MANUALIK, a, m., zbiór pism dorywkowych, n. p. Manualik pocziwego człowieka, p. *Ejssymonta.*, ein fleines Handbuch.
- MANUFATURA, y, ż., rękodzieło, die Manufaktur, (cf. fabryka). Kompania manufaktur krajowych. *Vol. Leg.* 7, 751.
- MANUFATURZYSTA, y, m., rękodzielnik, bawiący się manufakturą, ein Manufacturist, Fabricant. *Pam.* 85, 1, 248.
- MANUSKRYP, ob. Rękopism.
- MANZER, ob. Mamżer.
- MAPA, y, ż., MAPKA, MAPECZKA, i, ż., *demin.*, wyobrażenie królestw, prowincyj etc., z wymiarem ich obszerności, na kartach sztychowane. *Kras. Zb.* 2, 116, die Karte, Landkarte; (*Mappe). *Vind.* desheln perkas, semelska karta, semlokashezha takla; *Ross.* kapra. Zrysowanie placów budynkowych, granic, powiatu, królestwa, ziemi całej. *Solsk. Geom.* 4. Karte, Kitz, Abriß. Mapa graniczna.

Zabor. 568. eine Gränzkarte. Mapa ryta. *Mon.* 65, 477. eine gestochne Karte. Rysowanie map na tym zawisło, żeby na papierze ustanowić punkta, któreby tak były między sobą położone, jak są położone na polu przedmioty, mające być oznaczone. *Jak. Mat.* 2, 274.

MARA, y, ż., cf. mor. (*Boh.* mūra *ephiattes*, *incubo*, *latawice*, *Niederf. der Mahr*; *Svec. Isl.* mara; — cf. *Bretagn.* mor = krótki przerywany często sen; (*Vind.* mar, *vanzhanje*; *Rag.* mar *cura*, troski, staranie); cf. *Germ.* Mährre, Mährchen; cf. *Lat.* merus; cf. marny); = § 1. co się śpiącemu marzy, co śpiący przez sen widzieć mniema, widziadło, obłuda; *Ross.* сновидѣніе, греза, ein Traumgesicht, eine Erscheinung, die der Träumende zu sehen vermeint, ein falsches Gesicht, ein Gespenst. Przespawszy różną marę sen przerwany, wstaje. *Morszt.* 57. Najpróżniejsza na marze snów dalsze zakładać nadzieje. *Boh.* Zamoj. 210. *Prov.* Sen mara, bóg wiara. *Żegl.* 222. *Rys. Ad.* 61. (cf. co komu bóg obiecał, to go nie minie). Miesiąc marzec zwykły starych straszyc marami. *Haur. Sk.* 479. Omamienie zniknie, jako mary sennie. *Weg. Marm.* 208. Ujrzawszy Jezusa, a on po morzu idzie, strwożyli się, rzeknąc, iż obłuda jest. *Sekl. Matth.* 14. not. „mara abo widziadło”. Znajduje monstrum zamiast swej kochanej żony, Biedny człek w zdradzie, jakby z mary ocucouy. *Zab.* 15, 190. *Nagł.* (ze snu). — *Transl.* Mów, co nam za karę gotujesz, zdejmuj fałszu marę z naszych bied. *Bardz. Trag.* 227. Pochlebne żądom, wszak się częściej mary Zdają, niż prawda, być godniejsze wiary. *Zab.* 5, 364. — §. *Fig. tr.* I dla Cezara i dla swobod względu, Tylu narodom przyjdzie stanąć marą. *Chrośc. Luk.* 252, niszczyć? — 2. Mary *plur.*, ob. Mary.

Pochodz. *marzyć*, *marzenie*; *rozmarzyć*; *marny*, *marnować*, *marność*, *marnotrawić* i t. d.

MARANTA, y, ż., rodzaj rośliny, do którego należy galgant. *Kluk. Dykc.* 2, 109. Galgantmaranta.

MARASZEK, szka, m., *demin. nom.* Marek, *Heitner* Marcuś. MARCEPAN, ob. Marcepan.

MARCHA, y, m., et ż., *Plinius commemorat aliquot voces Celticas, e quibus marcha equam vel equum vilem significat.* *Sarn. Ann.* 965. cf. *Pausan.* μάραξ; *Alemann.* marach = koń, rumak; cf. *Germ.* Marstall; cf. marszałek; — w znaczeniu kłaczy. (*Niederf.* Märe; *Anglos.* mere, myra; *Holl.* merry; *Angl.* mare; *Svec.* mär; *Finl.* maerae; *Vind.* mora, kobila, plasa, shrebizhna zisa; cf. *Croat.* mërha, *merczina* 1. *cadaver*, *foetidum*, *caro morticina*, cf. *mercha*; 2. *merha pecus*, *marsha*, *marsha* = bydło, bydłeta; *Bosn.* mahra, *goveda armentum*, *pecus*, *grex*; *Slav.* mārva = bydło; *Boh. et Slov.* mreha, mršina *ścierw*; *Vind.* merha, merfhina, merzina, zerklina, mertvu *truplo*; *Rag.* marzina). — My także jak Niemcy w naszej mowie stare koniska marchami zowiemy. *Nar. Hst.* 4, 280. Mährre, Schindmährre, *Boh.* herka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошадецька, кляча, клячка, кляченька. Leniwy marcha, Choć go być mienia potomkiem Pegaza, Bez względu na ród zacny, pług na grzbiecie dźwiga. *Nar. Dz.* 3, 110. Stary marcha zrobiony, znędzniały, nosaty i cale zchorzały. *Alb. z Woj.* 8. Orły na ścierwy spadają, jako

są marchy końskie. *Cresc.* 623. Koszt ten niemożna łożać na każdego stadnika, zwłaszcza gdzieby sama marcha za to nie stała. *Hipp.* 17. Bóg może pysznego monarchę strąciwszy, zmienić w sianem spasną marchę. *Kehow. 316, et Kehow. Roż.* (alluzya do Nabuchodonozora, w leśnego zwierza przewierżnionego). — *Transl.* Wyżeń marchę (o koźle) z pieczęci; weźm baranka. *Pot. Począ.* 441. paskudnika, szkodnika.

MARCHEW, chwi, ż., *Boh.* mrkew; *Sorab.* 1. morchwa; *Sorab.* 2. marchej, marchwej; *Vind.* merlni, emena repa, korenje; (*Vind.* merkva = gatunek rzepy); *Carn.* koréuje, (cf. korzeń); *Bosn.* marqua, mrikva, mrikvola; *Slav.* mërka; (*Croat.* mërka, merkëva; *Hung.* murok, karó-répa; *Rag.* mårkva, markvjella *napus*, *pastinaca*); *Croat.* merlin; *Ross.* морковъ, барканъ, (cf. burak); die Mõhre; *Svec.* morrot, *Daucus Linn.* Marchew' swojska, roślina ogrodowa, *daucus sativus*, gelbe Mõhre, Gartenmõhre, Mõhr-rübe, wielorakiego gatunku; pospolita, cukrowa abo Holenderska, czerwona; wszystkie suchotnikom bardzo zdrowa potrawa. *Kluk. Rośl.* 1, 206 et 2, 237. *Ład. H. N.* 102. Marchew' włoska, karota, głuchy pasternak, marchew' czerwona. *Syr.* 1058, die rotte Mõhre, Carotte. Marchew' polna, dzika, gniazdo sroczce, die wilde Mõhre. *ib.* 1065. *Boh.* olešnjak; pastornaczek, świniak, serdecznik. — ob. Marchwiany, marchwisko.

MARCHIA, ii, ż., die Marf. Brandeburgia składa się z kilku marchij, starój, średniej, Pregnickiej, Ukeraskiej i nowej. *Nar. Hst.* 4, 380. (cf. margrabstwo). *Boh.* Marky • Brandeburgia.

MARCUŁT, MARCHOŁT, a, m., *Marcolphus, vox et persona ficta de terriculamentis nocturnis vel sepulchrorum.* *Cn. Th.*, teraz mówią upiór, poczwara grobowa, straszidło nocne. *Włod.* (*Germ.* Marfolf, imię pewnego ptaka); ein Nachtespennst, Todtengespenst, Gråbergespenst. *Boh.* matocha, zły duch; *Ross.* дѣдушка домової. Jeśli ich do tego namówicie, będę was miał za mędrze, niż samego marchołta. *Twor. Ok. A* 1. — *Fig.* Uczynki te więcej na sówizrała i marchułta, niż na człowieka uczciwego należą. *Zygr. Pap.* 153. — *Transl.* Szkaradnie szpetny człowiek, koczokodan, ein häßlicher Mensch. Podczas szpetny Marchułt mędrszy, niż krasny Ganimed. *Cn. Ad.* 1014. MARCHOŁSTWO, a, n., n p. Świętego kijem biją za marchołstwo. *Zygr. Pap.* 153. może sówizralstwo, Cufenspiegleren.

MARCHWIANY, a, e, od marchwi, *Ross.* морковный. Mõbren. Nasienie marchwiane; nać marchwiana *Syr.* 1062. Liście marchwiane *Ross.* морковникъ. MARCHWISKO, a, n., pole na marchew', daß Mõhrenfeld. Szkodę swinia czyni w marchwisku. *Pot. Zac.* 66.

MARCIE, ia, n., *subst. verb.* mrzeć.

MARCIN, a, m., imię męskie, Martin; *Boh.* Martin; *Sorab.* 2. Måto, Tinno. Ś. Marcin, będąc jeszcze świeckim, gdy ubogiemu połowę płaszczu swego dał, w też połowicę odzianego we śnie Chrystusa obaczył, i hojną nadgodę odebrał. *Kras. Zb.* 2, 118. Próżno Abrahamowemu liczy się synem, Co płaszczu ubogiemu nie rzeże z Marcinem. *Pot. Zac.* 152. Wie ś. Marcin, dlaczego płaszcz dał. *Rys.*

Ad. 70. pileum donat, ut pallium recipiat; (cf. czapka za biret; wet za wet). Jak ś. Marcin, dlaczego urznął płaszcz, tak oni wiedzą przyczynę tego. *Pot. Arg. 624.* — Starszy godniejszy; starszy bóg, niż ś. Marcin. *Rys. Ad. 65.* (cf. starszy pan Baranowski, niżeli pan Kozłowski). *Frons occipitio prior*, starszy bóg, niż święty Marcin; daleko lepiej sam przez się swej rzeczy dojrzeć, niżli się na kogo spuszczać. *Mącz.* (cf. cudze ręce lekkie). — Olaszowy Marcin, *ligneus, ineptus, stupidus. Cn. Ad. 784.* nieulizaniec, nieruchawy, ochoczy jak pień na ptaki, ein *Hölzerne Peter.* — Ze śnieg na święty Marcin pospolicie spada, Na białym koniu jeździ, przypowieść powiada. *Pot. Pocz. 147.* — Skłębnie mieszek u wójta nazajutrz po ś. Marcinie, kiedy z dworu idzie. *Rej. Zw. 61.* po zapłaceniu raty; cf. świętomarciński. MARCISIA, i, ż., imię kobiece, n. p. Piersi Marcisi na me oczy wędą. *Zab. 15, 208.*

MARCÓWKA, i, ż., eine *Märzhenne.* Marcówki zowią się kokosze z owoco, który miesiąca marca znoszą. *Haur. Sk. 120.* [właściwie: kokosze w marcu wylęgle. 2] MARCOWY, a, e, od miesiąca marca. *Boh. marcowy, marcowny, březnowý; Ross. мартовский; Evcl. мартовый, Märtz.* (ob. Marzec). Młoda rada, panienska łaska, marcowa pogoda, skutku nie mają. *Rys. Ad. 41.* Pojedyna przyjaźń, jak marcowy lód. *Rys. Ad. 57.* Jako chwila marcowa, w pannie miłość płocha. *Pot. Arg. 447.* Jakem zmiarkowała, że to ten Jegomość marcowy gaszek. *Teat. 24. b. 13.* (niestatek). [stary kawaler. 2]. Tak miłe na się patrzeli, jak dwaj marcowi koguci. *Pot. Arg. 131.* Matka dziecię kapie, pieści, karmi, upstrzy, ubryzuje, jako marcowe prosię, a ociec już nie tak się z nim pieści. *Rej. Zw. 178 b.* Marcowe piwo, marzec, *Vind. sufhezni ou; Slov. marec.* Marcowe piwa tak dobre, nie dla jakiej innej przyczyny, tylko że marcowe wody najwięcej pochodzą z śniegów. *Kluk. Kop. 1, 118.* Marcowy kwiat = hiacynt. *Syr. 1355.* die *Hyacinthe, Märtzblume.*

MARCYALISTA, y, m., bojownik, ein *Striegsheld.* Twierdzą gwiazdopisowie, że się pod Marszem marcyalistowie rodzą odważni i nieustraszeni. *Susz. Pieśn. 3 Q.* Daj Panie wiele takich marcyalistów ojczyźnie, którzyby jej i substancją i odwagą zdrowia służyli. *Sak. Okul. MARCYALNY, a, e, Marsowy, bojowy, martialisch, fraterisch.* Starają się o to, aby żołnierz imponującą i marcyalną miał minę. *Łesk. 2, 212.* — 8. Wody żelazo w sobie mające marcyalnemi zowią. *Krup. 5, 216. mineralische Eisenwasser. ob. Mars 3 = żelazo.*

MARCYPAN, u, m., *Boh. marcypan; Croat. marcepán; Hung. martzafánk; Ross. марципанъ, родъ пирожного изъ сахару и миндалю; Lat. med. marci panis, panis martius; Ital. marzapana; Hisp. maçapana; Gall. massepain; ber Marzipan, rodzaj placka albo androta cukrowanego, i przyprawnego migdałami etc. Włod. Marcepán z migdałów, cukru etc. Wiel. Kuch. 405.* Nie uczynią się same migdały z cukrem marcypanmi; trzeba koło tego chodzić. *Petr. Pol. 16.* (cf. bez prace nie będą kołaczki). Robią dzieciom z marcypanów i miodowników litery, aby się snadniej uczyły abecadła. *Petr. Et. 13.* Nie obaczysz u mnie na stole piramid, ani marcypanów. *Kras. Pod. 2, 70.* Obejdą się bez We Pana miłości, jak Tatarskie we-

sele bez marcypanu. *Teat. 24. b. 33.* MARCEPANIK, MARCYPANIK, a, m., marcypanowy piekarz, ber *Marzipanbäcker, cf. androtnik. Cn. Th. MARCYPANOWY, a, e, od marcypanu, z marcypanu, Marzipan.* Musiała dać na zastaw cztery łyżki srebrne marcypanowej roboty. *Teat. 26, 80.*

MARDAĆ *vel* MARGAĆ, ał, a, *intrans. niedok.,* ogonem machać, mit dem Schwanz wedeln, ogonem ruszać. *Dudz. 45.* Pies ogonem marda. *Haur. Sk. 284.* Margali ogonami. *Zebr. Ow. 535.* Legawiec, aby ptaków nie spłoszyć, ogładając się na pana, układzie się, mardając ogonem. *Cresc. 631.* Jak psu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rej. Zw. 81 b.* Przybieżał pies, a marganiem ogona swego radował się. *Leop. Tob. 11, 9. Wujek.* — 8. *Transl. Marga łaciną, jak martwe ciele ogonem. Rys. Ad. 58.* Ci szkolarze zawsze muszą margać łaciną. *Teat. 24. c, 52.* Dziwnemi się projekty czupryna mu jeży, Marga jak z Babilońskiej językami wieży. *Nar. Dz. 3, 116. Ross. марковать, radebređen. (Gall. écorcher une langue).*

*MARDOSZ, a, m., n. p. Temu się Panie Mardoszu dziwuj, że... *Pim. Kon. 160.?*

MAREK, rka, m., imię męskie, *Marfus.* Marek ś. ewanialista, był uczniem Piotra ś., i pisał swoją ewanialią według tego, czego się dowiedział od Piotra. *Kras. Zb. 2, 120. Zł. Test. 360.* — 8. I ducze się, jak po piekle Marek. *Zabł. Firc. 37. Rys. Ad. 65.* niespokojny. — 8. *Botan. Marek, Sium, rodzaj, tu należy cukrowy korzeń, sierpnica etc. Kluk. Dyke. 3, 83.*

MARENA, y, ż., ryba, poławia się w Dnieprze, kształtu okrągłego, długa na łokieć, oczy ma kryształowe niby i wypukłe, około których są dwie obrączki rubinowe, łuski ma perłową i pletwy czerwone. *Ład. H. N. 104.* die *Moräne, Morune, ein Bluffisch; Croat. mrena.*

MARENKA, MARYNKA, ob. *Marysia.*

MARGIEL, MERGIEL, u, m., *Boh. sljn, merk; Vind. et Carn. merglina; Ross. рухлякъ; Let. med. marla; Gall. marle. marne; ber Märtgel, ziemia twarda tusta, do poprawy gruntów i innych użytków służąca, ziemia właściwie z wapna i gliny się składająca. Kluk. Kop. 1, 249. et 281.* Mergiel jest złożony z krety, piasku i gleju. *Torz. Szk. 258.* MARGLOWY, a, e, od marglu, *Märtgel, Ross. pyhляковий.* Wapno marglowe. *Weresz. Kij. 9.*

MARGINES, z *Łuc. ob. Brzeg, kraj.*

MARGORZATKA, ob. *Małgorzatka*

MARGRABIA, i, m., *et-biego, mascul. subst., ber Markgraf; Vind. mein knez; Carn. markez, markovz; Boh. markrabě; Ross. маркграфъ.* Margraf; tytuł wielu domów w rzeszy Niemieckiej, osobliwie czterech udzielnych książąt, margrabi Brandeburskiego, Miśnieńskiego, Badeńskiego i Morawskiego. W Polsce z przywileju cesarza, Pinczowska włość na margrabstwo erygowana, a starszy w domu Myszkowski zawsze ją posiadać ma; że zaś ten dom zszedł z Wielopolskich familii najstarszy wziął imię Myszkowski z tytułem Margrabi Pińczowskiego. *Kras. Zb. 2, 121. Wiel. Her. 1, 203.* Ci, którzy rządzą kantonem jakim, zwali się Landgrafami; ci, którzy strzegli granic

Margrabiami; ci, którzy rząd mieli nad fortecą Burgrabiami. *Dykc. Geogr.* 2, 62. *Szczerb. Sax.* 233. — 2. Margraf, w dawnych pismach Brandeburski margrabia, der Margraf von Brandenburg. *Biel.* 18. *Krom.*, *Stryjk. etc.* MARGRABCZYK, a, m., z Margr. Brandeburskiego rodowity, ein Märker, ein Brandenburger. MARGRABIANKA, i, ż., Margrabiego córka, die Tochter des Markgrafen. MARGRABINA, y, ż., żona Margr., des Markgrafen Gemahlinn. MARGRABSKI, a, ie, od Margrabiego, markgräflisch; (*Vind. meinokneshen*). — *per excell.*, Brandeburski, Märktisch, Brandenburgisch. Łokietek wyprawił się do Saskiej ziemi i Margrabskiej, przeciw margrabi Brandeburskiemu. *Stryjk.* 362. Droga nie przez Margrabską ziemię, ale przez Głogów z kupiami niech będzie. *Herb. Stat.* 353. MARGRABSTWO, a, n., §. 1. godność, władza i kraj Margrabiego, *Vind. meinoknostvu*; *Carn.* markęzya, markosina; die Markgrafschaft. Margrabstwo Badańskie, Brandeburskie etc. *Wyrw. Geogr.* 121. Margrabstwo Pińczowskie. *Wiel. Her.* 1. 203. Fryderyk, Margrabia Brandeburski, nowe margrabstwo, które za dawną częścią Kaszubskiej ziemi było, przez dobrowolne poddanie wziął. *Krom.* 596. *novam Marchiam*, die Neumarf. — *per. excell.* Margrabstwo Brandeburgia; die Mark Brandenburg. Kommissa od Wegier, Szlązka i Margrabstwa. *Vol. Leg.* 2, 687. *Biel.* 18. — 2. *collect.* Margrabia z margrabiną, der Markgraf und dessen Gemahlinn. Państwo margrabstwo przyjechali. MARKA, i, ż., die Spielmarke, Marke. Losów nieszczęśliwych dopełniając miarki, Pozbywszy gotowizny, gra teraz na marki; Złe rzecz sądzić z pozorów, o marki, o sztony! Ktożby zgadł, żeście czasem warte miliony. *Kras. Sat.* 110. Karty przygotuj, marki w pogotowiu być powinny; może państwo nie na gotowe grać będą. *Teat.* 33. d, 32. — 2. Znaki, poznaki, zkad się co pomiarkuje, Zeichen, Merkzeichen, Merkmale. Te które odbierasz podarki, To są dla ciebie przyszłych względów marki. *Teat.* 43. b, 73. MARKIETAN, a, m., (*Boh.* markytan; *Vind.* marketander, vunkuhauz, jestvinar, jedvinar; *Slav.* marketan; *Ross.* маркитантъ; *Ital.* mercadente; *Gall.* mercadant; *cf. Croat.* marka hultaj); bazarnik, der Marktetender. Markietany w wojsku są potrzebne. *Pap. W.* 1, 434. MARKIETANKA, i, ż., bazarnica, (*Boh.* markytanka), die Marktetenderinn. MARKIETANSKI, a, ie, od markietana, Marktetender. *Ross.* маркитантовъ, маркитанскій. MARKIETAŃSTWO, a, n., handel markietanski, Marktetenderey, *Vind.* marketandaria, vunkuharia, jestvinaria, jedvinaria. MARKIEZ, MARKIZ, MARKWIZ, a, m., ein franz. Marquis. Markiezowie po książętach następują. *Tr.* — MARKIZA, y, ż., nad oknem z dworu daszek odsłoneczny, die Marquise, ein Sonnendach. Tu wonne kwiatów pachnacych awizy, Siatkowe w oknach dla chłodu markizy. *Zab.* 10, 18. *Skrzet.* — MARKIZOWA, y, ż., die Marquissinn. MARKIZOSTWO, a, n., das Marquisat. MARKOPOL, a, m., miasto na Rusi, teraz w cyrkule Złoczowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 127. eine Stadt im Zloczower Streife. MARKOT, u, m., 1. markotanie, szemranie, mruk, das Brummen, Murren. Kain wyskoczył za próg, i bakał

pod nosem, Zadrzała za łających markotów odgłosem Jaskinia. *Przyb. Ab.* 131. — 2. Markot, a, m., człowiek markotny, markotliwy, markocący, szemracz, ein Brummer, Knurrer. *Cn. Th.*, *Ross.* воркотунъ, воркунь; *Eccl.* негодователь; (*cf. Boh.* moras, *cf. mor*). MARKOTAĆ, a, a et oce, *intrans. et trans. niedok.* mrućąc odwarkać, szemrać, marmotać, mamrzyć, widerstänstig murren, brummen widerbelfern, murren, gnurren; *Boh.* mrzeti, mrzým (*cf. mierzić*), zpauzeti se; *Bosn.* ghrstitise; *Vind.* merzhim; *Ross.* негодовать, пороптать, пыхтѣть, пыхчу. Chłopczyk na pedagoga nie nie dał, gdy go do kościoła przyniewolił, on markotał: pójdęć, ale ujrzysz, jeśli pacierz będę mówił. *Dwor. K.* Jeśli się nie nasycą, będą markotać. *Leop. Ps.* 58, 16. Markotaliście przeciwko mnie. 1. *Leop. Num.* 14. (szemraliście. 3 *Leop.*). Nie wierzyli słowu jego, i markotali; nie usłuchali głosu pańskiego. *ib. Ps.* 105, 25. (szemrząc nie byli posłuszni. *Bibl. Gd*). Na Ulissesa markotał szczonego Pirrus, że kiedy słuchał rady jego. *Bardz. Trag.* 270. O to markocę, styskuję albo markotno mi, haec ego tecum mussito. *Cn. Th.* Słyszę, że on jakieś szemranie markoce. *Banial. J 2 b.* Szemranie warg, w którym ludzie nie wiedzą, co markocą, fałszywi prorocy wprowadzili. *Sekl.* 110. Sobie tylko samemu słowa wieczery Pańskiej markotał, albo potajemnie szeptał. *Zygr. Pap.* 167. — 2. O niedźwiedziu mrućąc, mamrzyć, (vom Bären), brummen. Niedźwiedź mru mru markoce. *Petr. Ek.* 43. MARKOTANIE, ia, n., *subst. verb.*, odwark, *Ross.* негодование, das Murren, Widerbelfern. Sługa ma być posłusznym bez markotania. *Petr. Pol.* 49. Dań i pobor każdy bez markotania i ociągania się wypłać. *Pilch. Sen. list.* 3, 233. Niemala to rzecz, za nadejściem owej nieuchronnej godziny (śmierci), bez markotania wychodzić. *ib.* 244. — 2. Markotanie, mrućenie, szeptanie, Murren, Gemurre. Słowa czarowne eichym markotaniem Do tego przyłączają, z dziwnym zaklinaniem. *Pasz. Dz.* 64. Miarkotanie kotów. *Sak. Kal. B.* 4. MARKOTLIWY, a, e, mrukliwy, brummerisch, markocący, mamrzący, mrućący, brummen. Niedźwiedzia lizaniem swoim markotliwym formuje członki płodu swego. *Otw. Ow.* 623. MARKOTNIC, i, i, *act. niedok.*, markotnym czynić verdrießlich machen. Wzrok nieufność markotni. *Przyb. Mill.* 152. MARKOTNICA, y, ż., kobieta markotna, ein verdrießliche murrische Weib. *Ross.* воркотунья, воркунья. MARKOTNIE, MARKOTNO *adv.*, verdrießlich. Markotno mi, nie miło mi, gniewno mi na co, na kogo. *Cn. Th.*, *Vind.* mersi, samersi tu meni; *Carn.* na lube se meni; *Croat.* veygasze; *Sorab.* 2. mne muzi, muza. Okrutnie to sercu jej markotno będzie, gdy mię obaczy księżną. *Teat.* 48. b, 39. Niech się pan nie gniewa; prawda, że to markotno. *ib.* 6. b, 82. MARKOTNOŚĆ, ści, ż., zły humor, böse Laune, Verdrießlichkeit. *Boh.* mrzutost, newhodnost, newrllost; *Carn.* nalubnost; *Vind.* merslivost, samerslivost, sapetnost, terma; *Ross.* воркливость, досада. MARKOTNY, a, e, nieukontentowany, zniechęcony, verdrießlich; *Boh.* mrzutý, newhodný, newrlý; *Vind.* mersliu, samersliu, mershak, mersik, termen, traglivu, navolen, jesen, hudobin; *Carn.* nalubne, klavern, odörn, toshliv (*cf.*

teślkiwy), shpindęg; *Rag.* marzêch; *Slav.* dosadljiv, grjivan; *Ross.* воркливый, досадный, досадительный. Gdybym odjechała bez jego woli, możeby był markotny. *Teat.* 54, 25.

Pochodz. odmarkotać, odmarkotywać.

MARKOW, a, m., miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 127. eine Stadt in Litthauen. **MARKOWA**, y, ż., imię różnych wsi, n. p. pod Rzeszowem. — *Prov.* Wolałbym w Markowej świnie paść. *Rys. Ad.* 72. **MARKOWICA**, y, ż., miasto w Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt in Wolhynien. **MARKOWICE**, ic, plur., miasto w Inowrocławskim, ozdobne klasztorem Karmelitów. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt im Negdisfrifte. **MARKOWO**, a, n., miasto w Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt in der Woim. Witebsk. **MARKUSZEW**, a, m., miasto w Lubelskim, gniazdo zgastłej familii Markuszewskich. *Dykc. Geogr.* 2, 128. eine Stadt im Lubnitschen.

MARKOWY, a, e, od mark do grania, Marken: Ciężko to markowe pieniądze płacić. *Teat.* 13, 11. (płacić za przegrane marki).

MARMELADA, y, ż., z *Włosk.*, z różnych owoców, t. j. pigwo, morel, jabłek etc. *Wiel. Kuch.* 405. die Marmelade.

MARMOTAĆ, **MORMOTAĆ**, ał, oce, *act. niedok.*, (cf. markotać), fnurten, schnurten (von Raßen), *Vind.* mermrawkati; *Rag.* mormoriti, marmosati; *Ross.* бармотать. Gdy kto koty głaszcze, marmoczą. *Kluk. Zw.* 1, 303. Pies kontent ogonem wije, kot marmocze. *Kluk. Zw.* 1, 116. — *Transl.* Cieszy troskliwego ojca, coś niewyraźnie marmocząc. *Stas. Num.* 1, 71. t. j. mamrząc, półgebkim gadając, przekęsywając, murmelnd. **MARMOTEK**, mrukliwy, (niedźwiedz). *Kniaź. Poez.* 3, 21. *Ross.* бармотунъ.

MARMUR, u, m.; z *Greckolac.*, der Marmor, *Boh. et Slov.* mramor; *Sorab.* 1. marmor, marmel; *Hung.* márvány - kö; *Vind.* marmel, marbel, mramor; *Carn.* marbél; *Croat.* marmor, mramor; *Dal.* mramor; *Bosn. et Rag.* mramor; *Slav.* mramor; *Ross.* мраморъ, мраморъ; *Graec.* μαρμαρος, μαρμαρον; *Chald.* מרמא. Marmur jest przednim wapiennym kamieniem, który ma kolor, i daje się szlifować i polerować. *Kluk. Kop.* 2, 69; bardzo twardy, wypolerowany staje się jasnym, i nabiera piękności podobnej kamieniom drogim. Paryjski marmur, z wyspy Paros, *Parischer Marmor*, wybornej jest białości, *Lacedaemoński* jest zielony, a ten najdroższy. *Ład. H. N.* 105. Prawdziwy i najlepszy marmur jest zielony; albowiem złąd wziął przezwisko marmo. *Sienn.* 536. Portir jest marmor czerwony z białemi żyłkami; *Ophites* koloru wężykowego; *Bazalt* koloru stalowego, *Thepria* popielatego. *Ład. H. N.* 105. — *Sokratesa* ojciec marmurem robił. *Warg. Wal.* 94. er arbeitete in Marmor. Wszystko tam budowano od marmurów różnych, dziwne rzezania po ścianach. *Star. Dw.* 25. Umiała ukoić one gniewy, które według przysłowia starego, na marmurze były napisane, spadły z marmuru i z serca. *Birk. Zyg.* 52. Urazy pisze na marmurze, dobrodziejstwa na piasku. *Mon.* 76, 325. *ib.* 70, 688, (pierwsze pamięta, drugich zapomina). Na marmurze: na posadce marmurowej: w pałacu pańskim,

królewskim, auf dem Marmorboden, im Königl. Palaß. Buławy teraz dają tym, co pięta tylko wiercą u dworu; więcej na marmurze Wysłużywszy, niż żołnierz w polu i na koniu. *Opal. Sat.* 85. Nietrwały taki szpłacheć, który na marmurze Figlami a cherhelem na królu wydrwiwasz. *Opal. Sat.* 28. **MARMUREK**, rka, m., liszka marmurowej maści. *Włod. der Marmorfuchß*; lisie futro teje maści, ein marmorirter Fuchßbalg. Marmurek teraz widziałem, oszacowany na złotych czterdzieści, który przed rokosem ledwieby był mógł być sprawiony za złotych pięć set. *Star. Ref.* 45. Czarne lisy czyli marmurki. *Zool.* 310. Kosmaty marmurek. *Banial. J.* 2. Nie znajdziesz bez trudności sobola i marmurka; lada potoczny kosmek w cenę poszedł. *Mon.* 69, 600. — *z.* Marmurek, człowiek się układający, ein Fuchßschwänzer. — Marmurek od ostrzenia, ein Abziehstein, Schleifstein zu Federmessern etc. gemeinlich von Schieferstein. Marmurki są to owe oselki, które się w podłużne pospolicie wyrabiają paski, i do zbytniej ostrości potrzebujących rzeczy, na przykład brzytwy, zażywają, nie wodą, ale oliwą odwilżając. Kamienie do tego zdadne, należą do rodzaju łupków. *Kluk. Kop.* 2, 83. **MARMURKOWY**, a, e, od lisa marmurka, *Marmorfuchß*. Przed lat czterdziestą kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Marmurkowe futra z różnych krain przywożą, jest ich niemało w Moskwie; ale najlepsze ze Szwecji pochodzą. *Gwagn.* 476. **MARMURNIK**, **MARMUROWNIK**, a, m., kamiennik marmurowy. *Cn. Th.* ein Marmorarbeiter. Wężownicy, architekci, śnicerze, marmurnicy, mularze najczęściej potrzebują. *Solsk. Geom.* 155. W poczet nauk wyzwolonych niechce wpisać malarzów, także śnicerzów albo marmurników. *Pilch. Sen.* 2, 12. **MARMUROWAĆ**, ał, uje, *act. niedok.*, (*Vind.* marbelirati, marblati; *Croat.* mramorim; *Bosn.* mramoriti; *Rag.* mramoriti, omramoriti); marmurzem pokładać, sadzić. *Cn. Th.* mit Marmor belegen, bescheiden; tynkować marmurem, czyli marmurowym tynkiem. mit Marmorstück tünchen. *ib.*; marmurowatym czynić, marmoriren. *Tr.* **MARMUROWANIE**, ia, n., *subst. verb.* *Sorab.* 1., marnelwano, marmorwano. **MARMUROWANY**, a, e, *part. perf.* — **MARMUROWATY**, a, e, do marmuru podobny, marmorähnlich. *Cn. Th. Sorab.* 1. marmelwaté. **MARMUROWY**, a, e, od marmuru, *Boh.* marmorowy; *Slov.* marmorowi; *Sorab.* 1. marmelowé; *Vind.* marbelski, marmelnou; *Croat.* mramorni; *Bosn.* mramoron; *Rag.* mramorni, mramorit; *Hung.* marvanybul; *Ross.* мраморный, мраморный; *Marmor*. Na słupach marmurowych wierzech pałacu wystawiony. *Star. Dw.* 27. Młynek marmurowy, *ob. Zorn. Torz.* 285. Marmurowy pokład, posadzka. *Cn. Th.* Marmurowy tynk, *marmoratum. ib.* Marmorstück. **MARMURZASTY**, a, e, marmurowaty, marmorähnlich, marmorirt. Szybuje się w powietrzu marmurzastym żywo. *Przyb. Mill.* 92.

MARNIE *adv.*, *Boh.* marně; nikczemie, niepożytecznie, daremnie, eitel, vergebens, umsonst, unnütz. Czas marnie upływa ten, którego na pożytek nie obracamy. *Pilch. Sen.* 2. Marniem ten dzień stracił, zem nikomu nie nie dał, mówił Tytus. *Budn. Apoph.* 89. Tak bóg chce,

abyś nie długo zażył, czegoś marnie nabył. *Opal. Sat.* 27. Król Iakomstwa, poglądając tu na świat, jakoby wilk marnie, A czego gdzie dosięże, to do siebie garnie. *Rej. Wiz.* 167. Nic się do serca marniej nie wlepi. jako to, do czego kto z młodu przywyknie. *Modrz. Baz.* 35. Bodaj cię marnie piekło zabiło. *Teat.* 30. c, 76. Ten oszust, bogdaj go marnie zabito. *Teat.* 30. c, 71. na zgubę wieczną. MARNIĆ, ił, i, *act. niedok.*, przemarnić *dok.*, (*Boh.* mařjm, -iti, mrhati, zmařiti; *Carn.* potrutiti); marnotrawić, marnować, *verschleudern*, *schlecht durschbringen*. Marnić czas swój. *Tr. MARNICA*, y, ż., osoba marna, próżna, eine leere Person. Jakoż ona marnica (śmierć) przykro machnie kosa. *Rej. Wiz.* 83. cf. mara. MARNICIEL, ob. Marnik. MARNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, marnym się stawać, nizeczemnieć, znikać, *vergehen*, in *Luften zergehen*, *verschwinden*, *sich vergehen*, *elend werden*. Owce strzyżone przy zimie, nim obrósna, od zimna zmarnieją, że zdychać muszą. *Haur. Ek.* 128. To się gryźć mam potwarzą, i marnieć od troski! *Zab.* 8, 535. *lyck.* Od wielkiego chudniejąc i marniejąc żalu, najmniejszym się nie posilał pokarmem. *Tr. Tel.* 448. MARNIK, a, m., marnotrawca, rozrzutnik, der *Verschwendter*: *Sorab.* 2. brojař; *Boh.* rhač; *Ecccl.* мотшшка. On marnik. *Rej. Wiz.* 51 b. MARNOCHLUBNY, a, e, *Slov.* marnochluny; próżny, chełpliwy, *ruhmfüchtig*, *eitel*. Ludzie marnochlubni. *Modrz. Baz.* 197. MARNOWANY, a, e, — ie, *adverb.*, marno, próżno gadający, pleliwy, *schwatzhaft*, *grundlos redend*; *Boh.* marnomluwný *vaniloquus*; *Ecccl.* *суетловлю vaniloquor*. Marnomowność *Slov.* marnomluwnost. MARNOSĆ, ści, ż., próżność, nizeczemność; *Boh. et Slov.* marnost; (cf. *Ger.* Mäbre, Mäbrchen); die *Eitelkeit*, da nichts dahinter ist, die *Worthlosigkeit*, *Vergänglichkeit*; *Sorab.* 1. hinitofež, (cf. ginąć); (cf. *Carn. et Vind.* marnost, *marlivost diligentia, cura*). Marnosć nad marnosćiami, a wszystkie rzeczy marnosć. *Leop. Eccles.* 1, 2. *Bibl. Gd.* Rzucam marnosći świata. *Teat.* 8. c, 37. MARNOTRACTWO, MARNOTRAWSTWO, a, n., *Boh.* marnotratnost; *Carn.* potrata; *Vind.* potrata, *sapraulenje*; *Ross.* *мотовство*; rozrzutność, *Verschwendung*. Nierzad albo marnotractwo najwięcej między ludźmi płuży. *Falib. A 1 b.* Przez młodych ludzi zbytki, marnotractwo się szeroko rozkorzeniło. *ib.* Czas na marnotrawstwie traci. *Teat.* 8, 68. Hojność, skoro zacznie na rzeczy niepotrzebne tracić, staje się marnotrawstwem. *Boh. Zamoj.* 318. *Kras. Sat.* 35. MARNOTRATA, y, ż., n. p. Wynajdujemy tak rozliczne zbytków i marnotraty obyczaje. *W. Post. W.* 2, 352. utrata marna, dař *Vergeuden*, *Verschwenden*. *Rej. Zw.* 60 b. MARNOTRATNIK, MARNOTRAWNIK, a, m., MARNOTRAWCA, y, m., MARNOTRATNICZEK, czka, m., *demin.*, *Boh.* marnotratnik, marnotratee, darmotrat; *Slov.* marnotratnik, mrhač; *Sorab.* 1. schlamuwař, zwohlořtarski; *Vind.* *fhlemař*, *sapraulenik*, *sapraulavez*, *sagnauz*, *respraulavez*, *sapraulenik*, *potreknauz*; *Carn.* *sapravlivz*, *potreknavz*; *Croat.* *postroshlivec*, *potrosslyivec*; *Ross.* *мотъ*, *мотыга*, *еыра*; utratnik, rozrzutnik, ein *Verschwendter*. Marnotratnik ten wszystko przez gardziel przepuścił. *Fur. Uw. G*

2. *Petr. Hor.* 2, N b. Marnotratniczek dobro ojcowskie wszystko nizeczemnie obrócił. *Falib. Dis. D* 2. Marnotratnicy, kiedy objad zjedzą, Czasem o głodzie przy wieczery siedzą. *Rej. Zw.* 217 b. Syn mój marnotrawca, hultaj i kostera. *Teat.* 7. c, 75. MARNOTRATNY, MARNOTRATLIWY, MARNOTRAWNY, a, e, *Boh.* marnotratny; *Slov.* marnotratný, marnëutratný; *Vind.* *sanikarn*; *Slav.* *rasipljiv*; *Ross.* *блудный*, *ерыжный*, *мотовский*, *мотоватый*; rozrzutny, *verschwendertsch*. Król Aleksander więcej za marnotratnego, niżli za hojnego od ludzi był mnieman. *Stryjk.* 686. Tych, którzy na nieczystość majątność swoją wydawają, marnotratne zowiemy. *Petr. Et.* 249. Marnotrawne prowadzi życie. *Teat.* 8, 49. Mierzi pana zły rząd sługi marnotratliwego. *Kanc. Gd.* 218. Marnotratna żona. *Petr. Ek.* 76. Syn marnotrawny, komedya wierszem *Trebeckiego*. Marnotratny syn potracił wszystkłą majątność swoją, żyjąc rozpustnie. *Damb.* 909. Marnotratny syn w ewanlii. *W. Post. W.* 2, 89. der (*verschwendertsch*) *verlohrne Sohn im Evangelio*. — §. Leszka i Wendę, marnotratną duszę, i Ziemowita z ojcem, wspomnieć muszę. *Petr. Hor. C b. t. j.* marnie tracąca życie, die *ihr Leben freywillig aufopferte*. MARNOTRAWCZYNA, y, ż., *Boh.*, marnotratnice; *Ross.* *мотовка*; utratnica, die *Verschwendertinn*. Macocha jej największa w świecie marnotrawczyni; nie jej nie brakuje, tylko pieniędzy. *Teat.* 74, 9. MARNOTRAWIĆ, ił, i, MARNOWAĆ, ał, uje, MARNIĆ, ił, i *act. niedok.*, rozgardyas stroić, nizeczemnie tracić, hulać, *verschwenden*, *vergeuden*, *verprassen*; *Boh.* *zmařiti*, *mařjm*; *Sorab.* 2. broisch, (cf. broić); *Sorab.* 1. schlamuyu; *Carn.* *sapraveti*, *sapravlati*, (cf. zaprawiać); (*Carn.* *marnam* • bajać; *Marna* • bogini deszczu; cf. marnujem, *marnuvati operam navare*, *mar cura*); *Vind.* *saprauit*, *sadajat*; (*Vind.* *marnuvati*, *marnujem loquor*, *marn sermo*; cf. *Ger.* Mäbre; *ap. Ulphil.* merjan). — Na nic cię, tylko abyś jadł, pił i marnował. *Opal. Sat.* 6. Długów narobił, marnuje wszystko. *Teat.* 27, 149. Pieniązki zmarnował. *Teat.* 43. c, 135. Nie trzeba marnotrawić czasu. *Teat.* 6. c, 56, die *Zeit verschwenden*. Marnowanie *Croat.* *poteptanje*. — §. Marnować konia i t. d., marnie niszczyć, tracić, *nędznieć*, *zu Grunde richten*, *umkommen lassen*. MARNY, a, e, próżny, niewiele wartający, nizeczemny, *eitel*, *schlecht*, *nicht viel werth*, *vergeblich*, *vergänglich*. *Sorab.* 1. *proznofežiwé*, *zahinité*; (*Carn.* *marne*, *marliv studiosus*; *Marna* • bogini deszczu; *marn*, *marliu* • pieczołowity, staranny). — Marni są wszyscy ci ludzie, w których nie jest wiadomoř boska. *Leop. Sap.* 13, 1. (nizeczemni. *Bibl. Gd.*). Marnych marnie rzeczy strażą. *Pilch. Sen.* 204. Marna chluba świecka rozumieć się tym, czym kto nie jest. *Rej. Ap.* 18. Młodź Turecka bardziej waży na chłopięta, niż na panny, marniejsze w tym są nad bydłęta. *Puszk. Dz.* 34. O marną cię rzecz proszę; daj mi rękę, że uczynisz. *Boh. Kom.* 2, 124. Walens cesarz, od Gottów porażon, w jednej marnej chałupie, gdy z bitwy uciekł, spalon. *Biel.* 17. — §. Marny do czego • niezdalny, *untauglich*. Popiel Wtóry, do rzeczy czynienia marny, najmniejsz nie dowcipny. *Krom.* 45. Udali Bolesława za gnu-

- śnego, niezgrabnego i do zawiadowania powinności książecznej marnego. *ib.* 182.
- MARODER**, a, m., z *Franc.*, drab, rabuś, der Marobeur. *Tr.* [pospolicie żołnierz, który odłączywszy się od armii, oddaje się grabieży. 5].
- MARONA**, y, ż., gatunek większych kasztanów, z *Włosk.*, eine Marone, eine Art Castanien. Josień marony w prysku pieczone zjada. *Mon.* 71, 203.
- MARS**, a, m., §. 1) bożek wojny i żołnierstwa u Rzymian. *Kras.* Zb. 2, 125. der Kriegsgott Marš; *Boh. et Slov.* Ladon, Smrtonoš, (cf. Lado); *Carn.* Ladon, Tor, Törk, (cf. wtorek), Radagost, (Törka · Bellona); *Vind.* Tork; *Croat.* Davori; (*Prov. Dal.* Davori junacki szine, cum aliquem mirantur s. animant), *Melon.* Bój, walka, wojna, Kampf, Krieg, Schlacht. Żołnierz waleczny, kiedy wiek przesłużył w ustawnym boju, ani Marsa dłużej Wytrzymać zdoła, składa broń. *Zab.* 13, 293. *Harab.* Lud który w mrozach północnych się zrodzi, Sposobny jest do bitwy, do Marsa się zgodzi. *Bardz. Luk.* 139. I cudzoziemskiego Marsa świadom. *Leszcz. Class.* 80. Kto się dał związać nieprzyjacielowi, Bojąc się umrzeć, ten już nie ponowi Marsa. *Lib. Hor.* 68. — W Marsa uderzyć, Marssem ruszyć: do ataku iść, nacierać, cf. marsz, angreifen, attackiren. Hetman widząc góry od nieprzyjaciół opuszczone, uderzył w Marsa, i skoczył każe w pogonią. *Chrośc. Luk.* 104. Gdy wojska nazajutrz Marssem ruszyć miały, Chcąc wiedzieć, jakim sercem iśeby na bój chciały, Tak rzecze... *Bardz. Luk.* 30. — §. *Transl.* Mars na twarzy: kozieł, kwaśna twarz, groźna, grożąca marsowata czyli marcyalna mina, ein fürchterliches, bräuerendes Gesicht, eine kriegerische Miene. Razu jednego nastroilem na twarzy mój tego marsa, którego w potyczkach znaczniejszych zwykłem pokazywać, i z trefunku, gdym zajął w zwierciadło, samem się go przeląkł. *Boh. Kom.* 4, 208. Śmierć z marssem obróciła na starca gniewliwe oko. *Zab.* 16, 358. Marssem spojrzeć: gniewliwie i groźno patrzeć, mit bräuerender Miene einen ansehen. Nadał się jak półtora nieszczęścia, spojrział na mnie marssem, z miną, Panie odpuść, jakąś dziką, zaindyconą. *Teat.* 21, 151. Marssem spojrzawszy, krzyknie na mnie. *ib.* 29, 71. Jeżeli mąż na nie spojrzy marssem, oczy natychmiast spuścić powinna. *ib.* 27, 68. — §. 2) *Astronom.* Mars, imię trzeciego planety, znaczący się u astronomów. *Kras.* Zb. 2, 125, der Planet Marš. *Chmiel.* 1, 173. Pod Marssem rodzą się marcyalistowie, odważni, i nieustraszeni. *Susz. Pieśń.* 3 Q. — §. *Chym.* Mars, imię żelaza, daß Eisen, (cf. marcyalne wody). *N. Pam.* 15, 350.
- Pochodz. marcyalny, Marsowy, marsowaty, marsorodny, marcyalista; cf. marzec, marcowy.
- MARSARD**, u, m., W ziemi Pomorskiej dań, która portem, alias marsard za starym postanowieniem książąt Polskich była zwana, kasujemy. *Herb. Stat.* 747. *Wład. Jag.*
- MARSK**, ob. Zmarsk, die Runzel. **MARSKOŚĆ**, ści, ż., n. p. Kiedy się ciało nie tuczy, a zawsze z niego nieco odchodzi, a nie nie przybywa, ztąd zbytnia szczurość a marskość pochodzi. *Sienn.* 368. *Spicz.* 235, niegładkość, zmarszczenie, pomarszczenie, die Runzligkeit.
- MARSORODNY**, a, e, bitny lud rodzący, Selben erzeugend. Wisła marsoroda. *Zab.* 9, 500. *Zabł.* **MARSOWATY**, a, e, — o *adverb.*, marcyalny, bojem groźny, martialisch, kriegerisch. Czarne oko delektuje, marsowate odkazuje. *Comp. Med.* 699. Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmiejący. *Chmiel.* 1, 701. Człowiek zsiadły, krępy, marsowaty, krew mu oczy zasłaniała. *Xiadz.* 32. Ranniejsze spotkanie może cię wprawiło w marsowaty humor. *Teat.* 36, 54. **MARSOWY**, a, e, od Marsa, Marš · Marsowa gwiazda. *Cn. Th. ob.* Mars 2), der Planet Marš. Miroszewski chciał założyć szkołę rycerską albo akademią Marsową przy akademii Krakowskiej. *Vol. Leg.* 5, 476, t. j. wojskową, eine Kriegsschule, Ritterakademie. Królowie dawni zaszczycałi przodków naszych w Marsowym dziele. *Mon.* 65, 51. Tu niebo miłe i powietrze zdrowe, Lecz burdy wszystko pustoszą marsowe. *Zab.* 6, 238. — §. *Transl.* Marsowy, marsowaty, marcyalny, groźny, martialisch, kriegerisch. Pełen ognia w oczach Marsowego. *Jabl. Tel.* 12.
- MARSTWO**, a, n., n. pr. Nabuchodonozor, jaki los czekał w przyszości mocarstwa, W złotej osobie gliny znaczą marstwa. *Zab.* 14, 156,? cf. mara, sen, widziadło.
- MARSYLIA**, ii, ż., Marseille, miasto nadmorskie Francuzkie, *Dyk. Geogr.* 2, 130, miasto to, portem powszechnym okrętów kupieckich na morzu śródziemnym. *Wyrw. Georg.* 316.
- MARSZ**, u, m., **MARSZERUNEK**, **MASZERUNEK**, nku, m., z *Franc.*, pochód, podróż czyli ciągnięcie wojska, lub jakiejś dzielnicy jego. *Jak. Art.* 3, 308; *Vind.* marfh, hod, hositje; *Slav.* polazak; *Ross.* походъ; (cf. *Sorab.* 2. marszno prędko), der Marsch, der Zug einer Armee. Marsz wojska, aby szedł równo, powinien żołnierz iść podług taktu, który dobosze wybijają na bębnach. *Pap. W.* 1, 388. — §. Muzyka do marszu, der Marsch, die Musik zu einem Marsche. Grali trębacze marsze, któremi się żołnierze przed potyczką pobudzać zwykli. *Zab.* 3, 79. *Alb.*
- Pochodz. maszerować, wymaszerować i t. d.
- MARSZAŁEK**, lka, m., (*Boh.* maršalek; *Vind.* marefhal; *Ross.* маршалъ; *Lat. med.* marescalcus; *Gall.* marechal); der Marschall, pod królami Francuzkami z domu Karola Wielkiego, należał tylko do straży i dozoru koni książęcych; (cf. *obsol. Ross.* конюший marszałek nadworny; dziś koniuszy). Jakoż nazwisko marszałek, utworzone ze składu dwóch słów stariej Niemczyzny Marš, (cf. marcha), konia, i Schall mocnego, rządce, dozorce (sługę) znaczących. *Nar. Hst.* 5, 471. (*Bohoritz derivat a mark · granica; administrator finium*). Co w prywatnym domu gospodarz, to w Polsce i na dworze Królewskim marszałek; jego powaga równa się cum magno magistro *aulae Gallicae.* *Nies.* 1, 249, cf. *Ross.* ключникъ степенный. Urząd marszałka Koronnego, Kronmarschall, i nadwornego, Hofmarschall, ten jest, iż ma być sprawcą i mistrzem wszystkich dworskich ceremonij, popisować dworzany, im płacić, gości i rady przyjmować, występki miarkować, wszystko ordynować na dworze etc. *Herb. Stat.* 187. Marszałkowie wielcy, Großmarschälle, obojga narodu są pierwszymi w rządzie ministrami; tych marszałko-

wie nadworni zastępują. Rada nieustająca miała także swego marszałka. Izba poselska obiera marszałka sejmowego, Reichstagsmarschall, podług alternaty między trzema prowincjami przypadającej, (cf. laska). Na wszelkich sejmikach obierają naprzód marszałków, Landtagmarschalle. W trybunałach głównych jest także marszałek. *Kras. Zb.* 2, 128. — §. *Transl.* Ogólnie przełożony, ein Vorgesetzter. Marszałek rzadca dworu, pana zastępuje. *Kras. Pod.* 2, 203. *Slav.* dvornik; *Rag.* naredbenik; *Ross.* управитель; *Eecl.* службоначальникъ, маршалокъ, der Haupthofmeister. Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek, komissarz, Major domus, zgoła drugi ja. *Teut.* 19. b, 5. Marszałków dworu królów Francuzkich zwano *Majores domus.* *Sk. Dz.* 715. Merkury, marszałku boży. *Petr. Hor. B.* 4. Marszałek weselny, biesiadny, der Marschall bey einer Hochzeit, Gastfrey; *Sorab.* 1. braschka; *Vind.* starahina, natozhila; *Ross.* тысячкой, (cf. družba). *Zerzec, marszałek swadziebny, który radzi na weselu. *Macz. paranympus.* Marszałek taneczny, rej wodzący, *choragus.* *Cn. Th. Carn.* pleszovod, kolovod, der Vortänzer, Auführer eines Tanzes. Marszałek pogrzebny, *designator.* *Cn. Th.*, der das Leichenbegängniß anordnet. — §. U flisów marszałek, jest pierwszy flis od sztaby na szymborku. *Magier. Mskr.*, ob. Podmarszali. MARSZAŁKOSTWO, a, n., urząd marszałka, daß Marschallamt. — §. *coll.* Marszałek z żoną, der Marschall mit seiner Gemahlinn. Państwo Marszałkostowo pojedali. MARSZAŁKOWA, y, ż, żona marszałka, die Marschallinn. Mokotów Ksieźny Marszałkowy Lubomirskiej, pod Warszawa. *Dykc. Geogr.* 5, 180. MARSZAŁKOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.*, przewodniczyć, przodkować, przodem iść, cf. kałuzować, voran gehen, vorher gehen, auführen. Jutrzenka od wschodu marszałkuje słońcu. *Haur. Sk.* 183. Zorza zaranna wschodzącemu marszałkując słońcu, dzień nam pogodny obwieśczała. *Tr. Tel.* 108. Cnota marszałkowała słowu, a słowo głosiło cnotę. *Bals. Niedz.* 2, 88. Przed twarzą jego marszałkuje zaraza. *Birk. Chodk.* 29. Kiedy on idzie, brzuch mu marszałkuje, Który śmierciami ptastw, zwierzyn ładuje. *Min. Ryl.* 5, 354. MARSZAŁKOWSKI, a, ie, od marszałka, Marschalls. Urząd marszałkowski. *Nar. Hst.* 5, 471, (ob. laska). Straż marszałkowska, ob. Kruk. — A nam co do Pańskiego stołu? będziemy mieli nasz marszałkowski. *Zabl. Dz.* 53, dla osób mniej dystyngowanych drugi stoł.

MARSZCZKA, ob. Zmarsk, zmarszczka. MARSZCZYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, zmarszczyć, umarszczyć *dok.*, (*Boh.* wrastiti, swraskati, swraskowati, swraštiti; *Sorab.* 1. morżczu, zmorżczu, zmorżczu; *Sorab.* 2. ropisch, (cf. ropić); *Bosn.* smersiti, zamrirsiti, smrirkati, fraskati, smarsiti, suerusgjati, verusgjati, fraskati, naiesgiti (cf. najeżyć), ruditi, naruditi; *Rag.* namarskati, braskati, nabraskati; *Croat.* guzati, rugati; *Dal.* fraszkam; *Vind.* gerbat, sagerbati, gerbazhiti, sgerbuvati, sgerbati, vrapati, vrapuvati, sgusati, narugati; *Carn.* sgerbiti, gerbazhiti, gerbazhem; *Ross.* морщить, сморщить, сморщивать, (cf. морычить), супить, насупить (cf. sepić), хмурить; *Lat.* marcescere; cf. *Ger.* Morchel); w zmarski składać, fałdo-

wać, strzępić, runżeln, falten, in Falten und Runzeln legen. Nic nie robią te panny, tylko garnerują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, I jak kielbasy nadziejają. *Teat.* 24. b, 8, (cf. kędzierzyć). Marszczony, zmarszczony, pomarszczony, marszczysty, pełen zmarszczek, faltig, voll Falten; *Boh.* swraštily, swraskaly, wraskačy, řasny; *Vind.* gerbast, sgerban, gerbau, sgusau; *Carn.* gerbast, gerbāzh; *Rag.* braskao, nabarskan, smarskan, namarskan; *Sorab.* 1. zmerskojité; *Ross.* морщиноватый, бористый, набористый, обрюзглый; *Eecl.* враскавый; (cf. fałdzisty). To lekarstwo ciału marszczy. *Tr.* Suknia marszczona. *Radz. Ex.* 28, 4. Czoło zmarszczone latami. *Teat.* 49, 117. W samym niebezpieczeństwie nie zmarszczyła czoła. *Leszcz. Class.* 30. (cf. kozła na czele postawić). Ponnuro patrzy, sępa umarszczył na czole. *Przyb. Ab.* 98. Zawsze zmarszczone czoło wad oznacza wiele. *Hul. Ow.* 54. Nos marszczy. *Kanc. Cd.* 85. — MARSZCZYĆ się *recipr.*, stawać się pełnym zmarszczków, runżelnig werden; *Boh.* scwrknauti se, scwrkati se; *Vind.* ovrapati se, savrapati se; *Rag.* marsejaviti; *Croat.* rugam; *Ross.* брюзгнуть, обрюзгнуть. Twarz jej się już od starości marszczy. *Ld.* — §. *active* Marszczyć się = czoło marszczyć, kwaśno patrzeć, die Stirne runzeln, ein sauer Gesicht machen. Tu on od gniewu z oczu iskry sypie, Marszczy się czołem, i w wargi się szczypie. *Zegl. Ad.* 81. MARSZCZENIE, ia, n., *subst. verb.*, daß Runzeln; *Vind.* sgerbanje; *Bosn.* smriskanje.

Pochodz. *zmarsk, zmarszczek, zmarszczać, zmarszczyć, wymarszczać, rozmarszczać.*

MARSZOWY, a, e, od marszu, Marsch; *Ross.* походный, ob. Pochod, marsz.

MARTA, y, ż, imię białogłowskie, Martha; *Ross.* Марта. Ś. Marta siostra Łazarza i Magdaleny. *Kras. Zb.* 2, 129. — *Prov.* Nałazła Marta Gotarta. *Cn. Ad.* 532, (trafił swój na swego, diabeł na poganina). Ezopowi się ożenić zachciało, I w nim się Polskie przysłowie wydało, Znajdzie Marta swego Tarta. *Jabl. Ez. C* 3.

MARTAHUZ, MARTAUZ, a, m., *Croat.* martoloz, ein Seeleverkaufser, Menschenlieb. Ludokrajce w Węgrzech martahuzami zowią. *Klon. Wor.* 26. *Kmit. Spil. B* 2. Co to za niesłuszność, gdy kto wolnego człowieka kradnie i przeda, jako czynią Tatarowie, Turcy, martauzowie. *Petr. Ek.* 110. Judasz martauz. *Pot. Zac.* 5.

MARTWAKI *plur.*, robią się na zgłębłościach rosnących na skórze, ale szczególnie na rękach i nogach, od gwałtownego uciśnienia. *Dykc. Med.* 4, 187, ob. Martwa kostka, Nervennoten, Ueberbein, cf. nagniotki, cf. modzel.

MARTWIĆ, ił, i, cz. *niedok.*, umartwić *dok.*, (*Boh.* mrtviti, umrtviti, umrtwowati; *Slov.* zmrtviti; *Vind.* mertvazhiti, vkoriti); §. 1. martwym czynić, umarzać, umorzyć, *morte officere; sed hac significatione raro usitatum; tödten.* Zezwalajmy na wolę bożą; dobrze wszystko uczynił, i kiedy dał był żywot naszemu przyjacielowi, i kiedy go umartwił. *Gil. Post.* 309 b. — *fg.* Rozruchy te Król darunkami do czasu tylko bardziej przymartwił, a niżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedavit.* *Krom.* 612. Synod otworzono kwoli umartwieniu rozerwania

w kościele, *extinguendi schismatis causa*. Krom. 442. — §. *Transl.* Drętwić, czynić że co drętwieje, erstarren machen. Plastr ten martwi członek. *Tr.* Żywe srebro martwić stałym go robić, Quedsilber tödten, es figiren. — §. 2) *Transl.* Martwić, umartwiać, *theolog.* mortificare aliquem, casteyen, freuyigen, tödten; (*Sorab.* 1. smertofczu; *Carn.* dolitrëti, dolitãram; *Vind.* martrati, pefuvati, ka-ftigati). Chrześcijańska powinność, ciało i pragnienia swoje martwić. *Tr.* Umartwiającej członki wasze. *Rej. Post. T. 3.* Ciało swoje ukrzyżowali a umartwili z pożądliwościami swemi. *ib. Q. 2.* Na obroku skromnym ciało Niechajby się umartwiało. *Groch. W. 34.* Żadna sekta nie miała nigdy ludzi tak świętych, i umartwionych i światu i ciału. *Sk. Kaz. 277.* (der Welt abgestorben). — §. Martwić, *dok.*, zmartwić kogo, gryźć go, zasmucać, frasować, einen fränfen, betrüben. Martwiłoby mię to mocno, ujęć w jego rozumieniu za taką. *Teat. 33. d. 41.* Łatwo poznać, jak martwion myślą jest zgryźliwą. *Teat. 45. b. 8.* Miej w bogu nadzieję, Ten co umartwił, może was pocieszyć. *Kniaź. Poez. 2, 221.* Umartwienie, zgryzota, frasunek, fränfung, Kummer, Betrübniß. Schnie z umartwienia. *Teat. 28, 45.* Zkąd ten tak wielki smutek, zapewne musisz mieć jakie umartwienie? *Teat. 25, 86.* MARTWIĆ się *recipr.*, gryźć się, frasować się, sich härmen, fränfen, grämen. — §. *theol.* Zwyciężać siebie i swoje skłonności, dobrowolnie dokuczając sobie, ćwiczyć się w mniemaniej doskonałości, sich casteyen, freuyigen. MARTWIENIE, ia, n., *subst. act.*, daß tödten, Ertdöten, Kreuyigen, Casteyen. Martwienie kogo, *mortificatio*. *Cn. Th.* Martwienie siebie samego, szrodek do umartwienia. *ib.* Umartwienie, skutek martwienia. *Cn. Th. 1185,* powściągnięcie złych pożądliwości, obyczaj pohamowania od grzechów, przestanie źle czynić. *Rej. Post. T. 3. Kat. Gd. 39.* Nawrócenie do Pana należy w umartwieniu starego człowieka, a obzywieniu nowego. *Kat. Gd. 39.* MARTWICA, y, ż., martwa zwierchnia kora na drzewie, ble obere Rinde deß Baumã. Skóra wewnętrzna bzu, która jest pod martwicą, purguje dołem i górą. *Syr. 1506.* Czynią syrop bżowy, z skórek średnich między martwicą, a ostatnią skórką od drzewa. *Syr. 1507.* (*Boh.* martvice paralysis; *Carn.* mertviza paralysis, baldryan; *urtica mortua*; *Bosn.* mrricina, telesina cadaver). MARTWIEĆ, iał, jeje, *neutr. niedok.*, zmartwić *dok.*, *Boh.* mrtwëti, zmrtwëti mori, animam agere, umierać; *torpescere, emori, stupescere*; *Ross.* мертвътъ, омертвътъ, помертвътъ; drętwieć, nie czuć się, czucie postradać, nieczułym się stawać, nieruchawym, krzepnąć, *propr. et fig.*, erstarren, absterben, steif werden, stüßloß werden; *Sorab.* 1. wprostnu. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącej rany martwiejąc wytargnął. *Zebr. Ow. 82. moriens.* Przeszłej zimy omałom nie skościł, i rękoma od mrozu zmartwiałem już władać nie mogłem. *Mon. 68, 291.* Lekarstwo, komuby oczy poczynały martwić, żeby nie mi ruszać nie mógł.... *Syr. 989.* Wszystkie członki martwieją me mnie; ledwo odetchnąć mogę. *Teat. 53. d. 51.* Zmartwiałam, na oczy padają mi ciemności, Coż

stoisz serce? patrzysz na tak srogie złości? *Bardz. Trag. 476.* Na żalostną nowinę zmartwiała, i siły pozbywszy upadła. *P. Kchan. Orl. 1, 127.* Zmartwiałem, czytając ten liścik. *Teat. 4, 89,* (struchlałem). W dzikich zarośli ponurzony cienie, Często step żyzny martwieje odłogiem. *Zab. 14, 101. Nar.* MARTWIENIE, ia, n., *neutr.*, Martwienie członka albo ciała, gdy martwieć poczyna albo martwieje; *gangraena. Cn. Th.*, daß Absterben, Erstarren etneß Ostebeß; (*Ecccl.* мертвътне blednienie z bojaźni). MARTWO *adverb. adj.* martwy, bez czucia, tobt, gefüßloß. *Ross.* пьянъ мертво tak pijany, że o sobie nie wie. MARTWO-BARWY, a, e, bład, tobtensfarbig, *Vind.* mertuskofarbast. MARTWOŚĆ, ści, ż., *Boh.* mrtwost, zmrtwëlost; *Ross. et Ecccl.* мрътвость (2. мертвость, мертвенность trupia cera; *Reg.* martvillo lentitudo); §. 1) zdrętwiałość, nieczułość, nieruchawość, die Stüßlosigkeit, Erstarren. Pamięć pierwszej rozkoszy martwość jego wzruszy. *Teat. 48. b, 22.* — §. 2) *concret.* Rzecz martwa, etwas tödteß, lebloseß. Mamże na to przystać, by ożyła ta martwość! (statua Amora). Nie, nie ożyje ta martwość nigdy. *Teat. 30. d, 18. Boh.* mrtwola; *Bosn.* mrricina. MARTWOTA, y, ż., stan martwości, der Zustand deß Todeß. Z nocnej świat niezmierny wyrwałeś martwoty. *Przyb. Ab. 11.* MARTWOWIERNY, a, e, mający wiarę martwą, bezdzielną, von tödten, nicht lebendigen Glauben. Bez miłości może być człowiek wiernym, i prawowiernym; ale martwowiernym, i żadnej nadziei zbawienia nie mającym. *Smotr. Apol. 26.* MARTWY, a, e, (*Boh.* mrtew, mrtwý, zmrtwëlý, umrlëj; *Slov.* mrtwý, bezdušný; *Vind.* mertou, vmerl, merteu; *Carn.* mertve; *Mag.* martav, mártav, (martvi san, martvillo letarg); *Croat.* mërtev; *Bosn.* martav, mrritav; *Slav.* mërta; *Ross.* мертвъ, мертвый, (мертвенный trupi), замерлий); bez życia, nie żyjący, umarli, tobt, lebloß. Ledwie nie martwemi ustami ojca mego był im zalecony. *Teat. 19. b, 7.* Chrystus z martwych wstał. *Groch. W. 74. ob.* Zmartwychwstać. *Kanc. Gd. 104.* Skaczą zające, gdy ich lew martwy nie słyszy. *Min. Ryt. 3, 358.* Poznała puklerz miłego, Wzięła w rękę i zbladła, Nie rzekła słowa żadnego, Jęknęła i martwą padła. *Kras. Oss. B 3 b.* Po przeczytaniu listu, stanął król jak martwy. *Niemc. Król. 2, 199.* Tłuczone korzenie pietruszki, gdy w łono niewieście natkane będzie, martwy płód i łożysko wywodzi. *Cresc. 215.* — *Transl. fig.* Zdrętwiały, nieruchawy, nieskuteczny, niedzielny, starr, steif, tobt, kalt, lebloß, unthätig. Łatwiej może być ożywiony członek martwy, który jest w ciele, niżli odcięty, albo oderwany. *Hrbst. Nauk. M 6.* Nogi drżały pode mną, język martwy nie mógł przemówić i słowa. *Stas. Num. 2, 62.* Wiara, nieożywiona dobrami uczynkami, jest martwa. *Lach. Kaz. 1, 219.* Martwa cnota bez ludzkości. *Tr. Tel. 416.* Martwym jest członkiem społeczeństwa, kto nie pracuje. *Gaz. Nar. 1, 255.* Martwa kostka, pęcherzykowata nabrzmiałość na rękach lub nogach. *Perz. Cyr. 126,* ein Nervenfnoten, Ueberbein, (cf. martwak), ob. Kostka. — Wole na gardle martwemi guzmi albo kostkami zowią. *Sienn. 519,* der Kropf am Halße. — *Mechan.* Żywe siły są siły ciał stojących w ruchu; martwe zaś, w których, jako to w siłę

łoczenia, przyczyna skutkująca nie ma ruchu. *Jak. Mat. 4, 21.* Kąty martwe w fortyfikacyi, nie mające znikąd obrony żadnej. *Jak. Art. 3, 301, et 2, 421.* ungedeckte, verlorne Winkel, die von keiner Seite her vom Geschütz gedeckt werden. Węgłe martwe - zgasłe, tobtę, ausgegöschte Kohlen. Sole alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywają się w powszechności macicami. *Jak. Art. 1, 47,* strirtes Alfali. Martwa pokrzywa, *ob.* Pokrzywa. — Morze martwe w Palestynie. *Hub. Wst. 139,* das tobtę Meer.

MARTYROLOGIUM, *ob.* Męczennickie dzieje.

MARUCHNA, y, ż., *demin. bland. nom.* Marya, Marie, Marien. Drugiby chciał paść trupem przy swojej Maruchnie, Choć jej z nosa i z gęby, jak sto dyabłów cuchnie. *Zab. 13, 64.*

MARUDA, y, m., nudnik, gawęda, *Slov.* zahaleč; *Vind.* mudiz, samuda, mudnik, shulei, shulovez, halei, kefnuvauz, ein langweiliger Mensch. Poszedł przecię maruda przekłety. *Teat. 27, 99.* Chimeryk, porywoczy, maruda. *ib. 33, d, 76.* Jest tu Bizarski, bogacz, a wielki maruda. *Treb. S. M. 74.* Uchodzi za największego w świecie gdyracza i marudę. *Teat. 24, c, 68.* — (Maruda, z *Franc.* marodeur, żołnierz odłączający się od wojska, dla rabunku, ein Marodeur, Gartenbruder). MARUDA, y, ż., MARUDNOŚĆ, ści, ż., zrudność, mitrężność, nudność, langweiligkeit, Langsamfeit; *Boh.* wahawost; *Vind.* mudenje, muditi, saprega, samuda; *Ross.* медеда, медленность, медлительность, косность, коснѣние. MARUDNY, a, e, — *ie adv.*, nudny, zrudny, langweilig, langsam; *Boh.* wahawy; *Vind.* muden, kafen, medliu, omuhau, shulast, pozhefen; *Ross.* косный, косень, копоткий, копотокъ, медлительный, медленный. W jego rozumieniu uchodzę za marudną kobietę. *Teat. 33, d, 41,* MARUDZIC, il, i, *intrans. niedok.*, łabudać, powoli robić, nudnie się ociągać, zaubern, zögern; *Boh.* wahati, (cf. wahać się); *Sorab. 2.* sze kommużisch; *Vind.* muditi, odkladiti, odlashati, kefniti, kefnuvati, omuditi, shuliti; *Ross.* медедить, помедедить, шишкать, шишкаться, шишлять, гузать, мотчать, валандаться, проваландаться, коснить, коснѣть, укоснить. Nie marudźże tak długo, w tej okoliczności bawić nam nie trzeba. *Teat. 1, b, 82.* Mój dobrodzieju, nie marudźże, i wyjdź co prędzej. *Teat. 24, c, 80.*

MARUNA, y, ż., *matricaria*, Mutterkraut; *Boh.* matecznik (cf. matecznik), rjmbaba; *Sorab. 1.* boża martra; *Carn.* reshimbaba; *Ross.* какорба; *Eecl.* рябъ; roślina utrzymywana w ogrodach, kwiat i ziele mają moc czyszczącą, łożysko i martwy płód wyprowadzają. *Lad. H. N. 103, Kluk. Rosl. 2, 237.* Zowią ją maruną od matki albo macicy, bo macicom bardzo pomaga; zowią też marella po Włosku, bo tak Włosi zowią macicę. *Urzed. 203.* MARUNOWY, a, e, n. p. Marunowe liście. *Cresc. 286.*

MARUSIA, *ob.* Maruchna.

1. MARY *plur. nom.* mara.

2. MARY, G. mar, *plur.*, *Boh.* mary; *Slov.* máry, nosyďla, (cf. nosidło); *Sorab. 1.* maré, mary, (cf. mor, cf. mara); *Sorab. 2.* borra; *Vind.* para, päre, smertne pare, mertwihki konj, tragè, mertizhnu nosilu; *Carn.* pare, nosilu; *Bosn.* nosila; *Croat.* lesz mertvechki, traglye, sz. Mi-

hala kony; *Hung.* szent Mihály lova; *Ross.* одръ; podstówek, na którym trunę stawia, na których trupa noszą do pogrzebu, die Bahre, Leichenbahre, Todtenbahre. Do mar przystąpi, a kwieciami trupa potrzęsie. *Birk. Sk. D. 4.* Synom swoim umierając rozkazał, aby go na marzech (na marach) nieśli. *Warg. Wal. 111.* Łóżko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Pot. Pocz. 227.* — Mary poczesne, próżne, *feretrum honorarium inane. Cn. Th. cenotaphium,* ein bloßes leeres Ehrenbegräbniß ohne Leichnam. — §. *Transl.* Na mary iść, na marach być - umierać, sterben, inß Grab wandern, auf der Bahre liegen. By dziesięciu synów miał, wszystkichby wolał na marach widzieć, aniż jedną ojczyznę. *Birk. Zamoj. 55.* Patrzaj na tę krew, która mię na mary Wneteczki wprawi, z którą wnet wypłynie dusza. *Past. Fid. 243., Chrośc. Ow. 303.* Wolał sam umrzeć, niż żeby miał widzieć żonę swoją na marach. *Petr. Ek. 64., Teat. 1, 24.* Umiera wszystko, tak młody, jak stary, Wszystka pleć idzie bez braku na mary. *Past. Fid. 23.* Jeżeli tak bogowie ze wszystkich ofiary Chcą Rzymian, czemuż wszyscy nie idą na mary? *Bardz. Luk. 25.* Nędzarz niech żyje, szczęśny niech idzie na mary. *Bardz. Trag. 27.* Człowiek podeszły leda dzień na mary pójdzie, i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. 179.* — *fig.* Upadek, zguba, Untergang, Verderben. Przemysłał Zamojski, Jakoby nachyloną ojczyznę na mary I na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W. 534.* Już słodka ojczyzna mary swe widziała, Tylko że ją opatrność boża zatrzymała. *ib. 129.*

MARYA, yi, ż. § 1. imię biadogłowskie. Maria; *Boh.* Má-rj; *Sorab. 2.* Marija; *Vind.* Maria; *Ross.* Мария. Marya, Najświętsza Panna, matka Jezusowa. *Kras. Zb. 2, 121,* die Jungfrau Maria. Święto P. M., *Carn.* shmarn dan, ein Marienitag, ein Frauentag. Zwiastowanie Maryi, die Heimsuchung M. Narodzenie P. Maryi, Maria Geburt. Wniebowzięcie P. M., Maria Himmelfahrt. Oczyszczenie P. M., (*ob.* Gromnice). Kościół P. M., die Marienfirde, die Frauentirde. — § 2. *Botan.* Panny Maryi len - *ob.* Lenek, unster Frauen Gładz. *Syr. 595, ob.* Dzwonek Szwedzki. — Panny Maryi Dzwonki, *hypericon,* St. Johanniskraut. *Krup. 5, 157.* Fioletka albo Rożyczka Panny Maryi, Frauen-Röslein. *Syr. 575.* (cf. krewnik). Panny Maryi kożuszek, *ob.* Kożuszek, Brytanika. Panny Maryi drzewko, *ob.* Boże drzewko. P. Maryi miętka, Marzymiętka, miętka Grecka, szadwia Rzym-ska, Piwonia wonna, karupień *Ursino,* Frauenmünze, Marienmünze. *Dykc. Med. 4, 291., Cresc. 255.* MARYANA, y, ż., imię zwyczajne kobiece, dla różnicy od Maryi, imienia N. P., Marie, Marien, (*Sorab. 2.* Marja (*ob.* Maryna, Maruchna, Marusia, Marysia); *Vind.* Maria, Moiza, Minka, Mina, Miza). MARYANSKI, a, ie, od M. N. P., lub też od Maryany, Marien, *Boh.* Maryanský. [Maryański sodalis, członek areybractwa Panny Maryi. 4]. Zamiast tych w dawniej edukacyi bractw Maryańskich, ustanowiono w święta pewne zgromadzenia pod imieniem której enoty, lub jakiego wielkiego obywatela. *Stas. Zamoj. 22.*

MARYASZ, MARYAŻ, u, m., MARYASIK, a, m., *demin.*; z *Franc.* §. a) skojarzone małżeństwo, eine Mariage, eine Scheittparthie. Maryaż ten uprojektowany do skutku nie

- przyszedł. *Ld.* — §. b) Gra w karty, ein Kartenspiel. Grać będziemy w maryasza. *Teat.* 28. b, 95. Grać maryasza ślepego po groszu. *Teat.* 22. b, 55. Pójdziem sobie oboje w maryasika. *Teat.* 52. d, 102., *Mon.* 76, 728.
- MARYJKA**, i, ż., gatunek jabłek. *Tr.*, der Marienapfel. **MARYNA**, y, ż., §. a) imię białogłowskie, Maryana, Marya, Marie. Tak ubrana, nie będzie Maryna zwana, bo też to szpetne nazwisko. *Teat.* 54. b, 21. Za Zygmunta III. Mni-szcz Wojewoda, wydawszy swą córkę za Dymitra, gdy ją na tron Moskiewski wyprawował, w obecności króla, rzekł do niej: Maryno! pokłoń się królowi Jmści. *Mon.* 66, 459, ob. Marysia. — §. transl. On aż ucho boli Twardym smykem na hucznej Marynie rzępoli. *Dmoch. Sz. R.* 23, na basetli, eine Art Bassgette.
- MARYNAŁ**, u, m., n. p. Za żydem chodzi, modląc się na płaszcz, abo marynały pieniądze. *Falib. P.* 1 b.
- MARYNARSKI**, a, ie, od marynarzów lub marynarstwa, *Carn.* mornarske, Seewesen, Schiff, Schiffser. Po marynar-sku: po majtkowsku, Schiffmännisch. **MARYNARSTWO**, a, n., żeglowanie, żegluga, okręty, daś Seewesen. **MARYNARZ**, a, m., żeglarz morski, der Schiffsmann; (*Croat.* mornar, brodar; *Bosn.* marnar, mornar, brodar; *Vind.* marinar, murner; *Carn.* mornar, zhovnar). Ta rzecz, iż się marynarzom nie podobała, umyśliłi go zostawić na jednej wyspie. *Wys. Ign.* 25. Przewoźnik albo marynarz, i ludziom dobrze czyni i sobie; sobie, iż mu płacą, onym, iż je przewiozł po potrzebach swych na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 b.
- MARYNATA**, y, ż., z *Włosk.*, robi się do ryb z octu win-nego, oliwy, rozmarynu, soli, pieprzu. *Wiel. Kuch.* 405, der Ueberquß, womit die Fische mariniert werden; cf. kaszanat.
- MARYNATKA**, i, ż., majtki, ubiór marynarcki, Schiffsflei-dung. Miałem na sobie bagazyową marynatkę, jakom był w niej wysiadł z galery. *Warg. Radz.* 539. **MARYNO-WAĆ**, ał, uje cz. *niedok.*, mariniren. Marynować można, oczesawszy ryby, nasolisz, usmażysz, potrzebniejszy mąką, ułożysz w naczyniu, i marynatą zaprawisz. *Wiel. Kuch.* 405. **MARYNOWANIE**, ia, n., *subst. verb.*, daś Mariniren, jest to ryb w maśle a popolicie w oliwie przysmażonych, w occie przechowanie. *Kluk. Zw.* 5, 283.
- MARYSIA**, **MARYNKA**, **MARENKA**, i, ż., *demin. nom.* Maryana, Maryna, Mariane; *Sorab.* 2. Marka, Marijka; *Ross.* Mama. Wolę żeby mi we wsi służyła Marysia. *Teat.* 43. c. 40.
- MARZANA**, **MARZANNA**, y, ż., (cf. *Boh.* Mařena · Magdale-na; *Carn.* Marza Agenoria, bogini pilności; *Carn.* Marna · bogini deszczu). Chwałyły narody Słowiańskie Cererę, nazywając ją Marzaną. *Krom.* 55, die Ceres der Slav. Na-tionen; (*Boh.* Zewěna; *Carn.* Sejvina, ob. Ziewanna). Sar-matowie Cererę boginią ziemną, wynalęczycielką zboża wszelkiego, zwali Marzaną; téj też w Gnieźnie z wielkim kosztem zbudowany kościół, gdzie jej na chwałę dziesię-ciny wszelkiego zboża po żniwach ofiarowali, prosząc na drugi rok o żyzne urodzaje. *Stryjk.* 156. Chrystusowi ustąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna. *Stryjk. Gon. K.* 3. W Wielkiej Polsce i w Szląsku, siód-mego dnia marca, topią Marzanę, ubrawszy jako nie-wiastę. *Biel. Św.* 166. Marzana, takby rzekł, że to był bóg Mars. *Biel. Kr.* 34. — §. 2. *Bot.* Marzana, marzanka, *Boh.* mařena; *Carn.* sumah; *Rag.* brocchje; *Ross.* мапи-она; · reta, *rubia tinctorum* Linn., Färberröthe, Grapp, Krapp, najduje się u nas dzika, która sadzeniem się do-skonali; korzenie ususzone i uszrotowane pakują się w fasy farbierzom do przedania. *Kluk. Rosł.* 2, 237. et 3, 351., *Krup.* 5, 154. Czerwony korzeń farbuje czerwono, dlatego zowią go też marzaną. *Urzed.* 26. Marzana far-bierska, *asperula tinctoria* Linn., rother Waldmeister, wilde Färberröthe, wilder Krapp, Färberwaldmeister. Marzanka polna *arvensis*, wonna odorata. *Jundz.* 133, Waldmeister. Marza-na · przytulia, *Gailium*, Labfraut. *Syr.* 1411.
- MARZEC**, rca, m., §. 1. trzeci miesiąc w roku, *Martius.* *Haur. Sk.* 478, der Monat März; *Boh.* et *Slov.* marec, brezen, w nemż brzozowa woda teđe, (cf. brzoza, brzezi-na); *Carn.* sushéz, osujak, obahtnek; *Vind.* bresen, su-shez, óbahtnik, fufhnik, osujak, ebehtnik, tretnik; *Croat.* szússecz, gregurschak; *Dal.* oshujak; *Rag.* oxujak; *Slav.* oxujak; *Bosn.* marac, osgujak; *Sorab.* 1. mērcz, mērczke mēszacztwo; *Sorab.* 2. polmski; *Ross.* мартъ мѣсяць. Po niestatecznym marcu, świat się cieszy majem. *Pot. Pocz.* 39. Nie odmieniajże się, jako marzec na wiosnę, gdzie jednego dnia będzie i deszcz, i jasno, i krupy. *Rej. Zw.* 24 b, (cf. marcowa pogoda). Suchy marzec, mokry maj, będzie żytko jako gaj. *Rys. Ad.* 64. Suchy marzec, mokry kwiecień, chłodny maj, będzie żytko jako gaj. *Kluk. Rosł.* 3, 98, der März trocken, der May naß, fällt dem Bauer Schein und Faß; *Slov.* Suchi marec, mokri may, budě humno jako hág. — §. 2. *Melon.* Marzec · marcowe piwo, Märzbit. Przednie piwo Krakowskie mar-cem abo dwurażnym nazwane. *Sleszk. Ped.* 406. Pod-piwszy sobie Niemiec i Tatarzyn marcem, Na pojedynek konny wywali się harcem. *Pot. Jow.* 31. Bywał tu kie-dys marzec dobry u Pani Krzaczkowej na Floryańskiej ulicy *Alb. na Waj.* 17.
- MARZE**, **MARZENIE**, ob. Marzyć.
- MARZNAĆ**, **Mar-znać**, **marznał** et **marzł**, **marznie**, *med. je-dnost.*, **zmarznąć** *dok.*, (*Boh.* mrznauti, zmrznauti, zmrzł, zmrznu, zmrzły, mrzawam; *Sorab.* 1. märnsusch; *Slov.* mrznauti; *Carn.* smersnēm, smersneti, smersujem, smer-sovati; *Vind.* smersniti, smersouat, smersuvati, smersu-jem, marslu, merslu, studenu, smersniti; *Croat.* mraz-nem; *Rag.* mraznuti, smarznuti; *Bosn.* mrriznuti, leditise, smerznuti, smarznuti, smrriznutise; *Ross.* мерзнуть, из-мерзнуть; *Eecl.* мразить, мерзнуть, cf. mróz, mrozić); mrozem być ścinanym, frieren, gefrieren. Woda ciepła rychlej zmarznie, niżli zimna. *Urzed.* 450. W ciszy tyl-ko woda marznie. *Węg. Marm.* 58. Dlaczego woda mar-znie? *Os. Fiz.* 244. Bez rekawiczek ręce ci marzną. *Ld. MARZNIE* *impers.*, es frieren; *Sorab.* 1. marfno; *Ross.* морозить. Marznie na dworze: mróz jest. *Cn. Th.* Ma-rznie na północy. *Dardz. Traj.* 544.
- MARZYĆ**, ył, y, cz. *niedok.*, śnić, mary przez sen widzieć, roic, träumen, einen Traum haben, Traumgesichte sehen; *Croat.* szenyati, szenyám, ob. Sen; *Ross. et Eecl.* грезить, грѣ-жу. Nie dbajcie na sny wasze, które marzycie. 1 *Leop.*

Jer. 29, 8. (które się wam śnią. 3 *Leop.*). Snom wiary Nie dawam; słucham jednak, coś marzył za mary. *Past. Fid.* 44, (cf. mara, mor, marny, cf. *Boh.* mariti marnowac, rozmařilý gnušny; *Carn.* marnati bając; *Vind.* marnuvali, marnujem loquor; *Croat.* maram, marim curo; *Bosn.* maritise, hajatise curare; *Rag.* mārati desiderare). — §. Marzyć, *vaniloqui*, marnie gadać, pleść, śmagać, albern reden; (cf. *Ross.* морочить, ob. Moryczyć). Kara dla proroków, którzy marzą nieprawdę, którzy powiadali to, co się im marzyło, a zwodzili lud mój matactwem swoim i dziwy swemi. 1 *Leop. Jer.* 23, 32. MARZYĆ się *recipr.*, śnić się, einem träumen; *Sorab.* 2. sze zowasch; *Ross. et Eccl.* мечтаться, мечтаюся, грезиться, пригрезиться. O tym się marzy, co czyniem na jawie. *Kniaz. Pocz.* 2, 69. Co we dnie kto w głowie warzy, O tym mu się w nocy marzy. *Cn. Ad.* 375, (cf. co kto miłuje, to i we śnie czuje; czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy). Te wszystkie rzeczy Przejdą jak sen, co w głowie marzy się człowieczeń. *Dmoch. Sąd.* 55. — §. *Transl.* Niech Walery We Pannie przestanie się marzyć, Na co się śpieszyć? może bogatszy się zdarzyć. *Niemc. P. P.* 94. On sam nie wie, co mu się w głowie marzy. *Teat.* 35. c, 61, (roi). MARZENIE, ia, n., *subst. verb.*, mara, sen, widziadło, urojenie, daš Traumgeſicht, daš Träumen, der Traum, *pr. et impr.*, *Ross.* соние, сновидѣние. Długom został bez władzy jak kamień nieczuły, Marzenia się okropne tylko w oczach snuły. *Teat.* 44. d, 19.

MARZYMIETKA, i, ż., mietka Grecka, Frauenmünze. *Comp. Med.* 25, Marienmünze, ob. P. Maryi mietka, ob. Mietka.

MARZYCA, y, ż., rodzaj traw, *schoenus*. *Kluk. Dykc.* 3, 59, Knopfgraß. Marzyca czarniawa, *nigricans*, *pospolita mariscus*, brudna *fuscus*, biała *albus*. *Jundz.* 104.

*MAS, *MOS, MUS, u, m., z *Niem.* daš Maß, ein Maß voll von einem Getranke, niby to garniec trunku jakiego n. p. Mieli nasi synowie w on czas złote czasy, Gdy moje wino pili po pieniądzu masy. *Biel. S. M. B.* 3, (ob. Maca). Korzcie i *mos równej i jednakięj miary będą, aby brał dziesiątą część korca mos, a dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11. (effi i bath. 3 *Leop.*). Winien mu jest sto musów oleju. *Rej. Post. K k* 1., *ib.* 3. Niech będą sprawiedliwe *muschy albo kwarty. 1 *Leop. Levit.* 19.

MASA, MASSA, y, ż., z *Łac.*, bryła jakięj materyi, die Masse, der Klumpen einer Materie; *Boh.* hmotnost; *Ross.* крухъ. I jam z tēj massy zlepiony, zkąd pierwi rodzice stworzeni. *Dar. Lot.* 4, 5. Mniemano, że z razu niedźwiadki młode niekształna są mięsa massa, i że kształt ich i członki lizaniem matki uformowane bywają. *Zab.* 12, 182. Ciało, więzienie duszy, massa zgnilości, ceber plugastwa. *Psalmod.* 101. — *Math.* Massa ciała, bryła rozmnożona przez gęstość. *Śniad. Jeog.* 25. (*Hebr.* מַשַּׁח maschach *palpavit*, cf. macać).

MAŚĆ, MAŻĆ, ści, ż., (*Boh.* mast *adeps*; *Sorab.* 2. mahs, maz, žalwa, žalba; *Sorab.* 1. mas mazidło, sadło; maść žalba; *Vind. et Carn.* mast, salu, toustina - sadło, tłustość, mazidło; maść *Vind. et Carn.* shavba, shalba, po-

mas, mas, masilu; *Croat.* mászt, mazt, masalu; *Rag.* mást, pomást, (mást *pinguedo*); *Bosn.* pomást, mást (2. *pinguedo*, 3. farba; *Slav.* máz - klej); *Ross.* мазь *unguentum*; *Eccl.* масть balsam; (*Ross.* масть kolor, farba, o koniach i kartach); cf. *Germ.* die Mast, *obs.* mast, *ap. Notker.* masta - tusty; *ob.* Mazać); §. 1. die Salbe; miękkie lekarstwo zewnętrzne, gęstość miodu przasnego mające. *Krup.* 5, 306. *Perz. Cyr.* 2, 323. Maść królewska, *unquent. basilicum.* *Perz. Cyr.* 2, 329., *Sienn.* 344. Szara maść, *unquent. Mercuriale.* *Perz. Cyr.* 2, 327. Maść Pruska, *diacquilon.* *Sienn.* 345. Z tego ziółka sok przedko wycisnąwszy, I samę tylko treść z niego odjąwszy, Zmieszał z nasieniem owym koszyczkowym, Potym z cytwarem zaczyniwszy zdrowym, Tak maść uczynił. *Past. Fid.* 317. Słojek maści spiki nardowęj. 3 *Leop. Marc.* 14, 3, (olejku). Kot od maści pachnącej szaleje. *Zab.* 11, 334. — §. 2. Maść - farba, barwa; dziś o sierści końskiej, i o maści kart, die Farbe, Couleur, ješt bloß von der Farbe der Pferde, und von den Spielfarten; *Bosn.* mást, kolor, boja; *Rag.* mást; *Slav.* dlaka; *Ross.* шерсть, шерстка, масть. Z maści nie można poznać cnoty lub przywary konia; w każdej maści bywają dobre i złe. *Kluk. Zw.* 1, 165. — Karty jednęj maści, *Ross.* пугыць. *Mon.* 76, 728. — *obsol.* O kolorach sukna, von den Farben der Tücher. Płaszcz otworzy, którym była otoczona, Prześwieśtny maścią szafrową. *Birk. Dom.* 98. Szaty rozmaitej maści. *Warg. Wal.* 313. Aksamit różnęj maści. *Gost. Gor.* 77., *Vol. Leg.* 3, 370. Przyodziana kapa szafrówęj maści. *Zygr. Pap.* 145. MAŚCIC, il, i, cz. *niedok.*, (*Boh.* mastiti; *Vind.* masilati, shaubati, masati, pomasati, omasati, namasati; *Carn.* mastim, shavbam; *Sorab.* 1. żawbuyu, namažu; *Croat.* masztem mastiti, zamaschujem; *Rag.* mastiti, zamastiti, (*Rag.* mastiti *colorare*; *Bosn.* mastim *coloro, ungo*); *Eccl.* мастити, машу, мастю, умастити, умащать; (*Ross.* умаслить, умасливать smalcem lub olejem smarować); cf. *Germ.* másten, die Mast); §. a) maścią namażywać, mit Salbe schmieren, salben. Myją ciało, w pachnące maszczą je oleje. *Dmoch. II.* 2, 176. Zmaścić ciem nie mógł, ni isć za twym ciałem. *Zab.* 15, 395. On to da pogrzeb, on przy hojnej stypie, I woniąć zmaści, i kwieciem osypie. *Zab.* 15, 396. — §. b) Tłuszczyć, tłustym uczynić, krasić, fett machen. Nawóz gnojny i gęsty na jare pole lepszy, bo na lato zaraz maści rola. *Haur. Sk.* 31. Maścić potrawę, okrasić potrawę. *Cn. Th.* — §. *fig.* Każdemu z nich maszczono dłonie sowitemi brzęki. *Chrośc. Fars.* 242, die Hände schmieren. Fehbus w złotoognistym wozie siedząc, brunatnemi Zorzami nieba maści światło. *Kołak. Wiek.* A 4. MAŚCICIEL, a, m, który maści, maścią smaruje, der Salber; *Croat.* masztitel. *W rodz. żeńsk.* maścicielka. *MAŚCIODZIEJ, ieja, m., *Vind.* masilodelavez, der Salbenmacher, co maści robi. *W rodz. żeńsk.* maściodziejka, *Vind.* masilodelauka. *MAŚCIGĘBA, y, m, *Slov.* mastihuba, qui ungit ora. MASCISTY, a, e, pełen maści, voll Salben, *Croat.* maszten; *Vind.* masilast, shauboun; (*Eccl.* маститъ pachnący, wonny), ob. Mastny, masny. — §. Maścisty, jednęj maści z innemi, n. p. Cztery konie maściste, gleichfärbig.

MASEŁKO, a, n., *demin. nom.* masło, Butter. Pojde, kró-

wki wydoje, maselka narobie. . . . *Teat.* 52, 8; *Ross.* ма-слицо.

MASIA, MASSIA, ob. Maża.

MASKA, MASKOWAĆ, ob. Maszka.

MASŁANKA, i, ż. die Buttermilch; *Boh.* podmaslj; *Sorab.* 1. feik; *Carn.* pinenu mleku; *Ross.* сыворотка, избойна, пахтање; (*Ross.* малянка *meloe proscarabaeus*). Kiedy się w maślnicy od śmietanki masło już oddzieli i skupi, zostaje się mleczna maślanica, której na domowe potrzeby używają. *Kluk. Zw.* 1, 223. MASŁANY, a, e, od masła, Butter, von Butter. Przez post niewolno mięsne lub maślane potrawy jadać. *Boh. Kom.* 1, 135. — *fig.* Jakże też u dyabła trzymasz? czy maślane masz ręce? *Teat.* 20, 18. Nie spodziewaj się, abym był tak maślanym, jak mój pan. *ib.* 29, 82, zniewieściaty, bezkostny. MASŁANICA, y, ż. maślnice plur., *Eccel. et Eccel.* масленица, седмица сырная, tydzień przed wielkim postem, w którym z masłem wolno jeść, podług cerkwi Greek., die Butterwoche vor der großen Fasten. Ruś przez tydzień maślanicą nazwany, mięsa nie jedzą. *Pim. Kom.* 321, ob. maślna niedziela. — *§.* Maślnice, zapusty, kulig, karnawał. *Tr.*, Fastnachtlustbarfeit. MASŁARKA, i, ż. która masło robi, sprzedaje, (*Boh.* maselnice), die Butterfrau, das Butterweib. Wszelkimi siłami starał się ogłosić, że też i on autor; ledwie już nie i maślarkom o swoim dziele powiadał. *Mon.* 73, 67. MASŁARZ, a, m., *Boh.* maselnik, który masło robi lub sprzedaje. *Włod., inusitatum est. Cn. Th.* 392, der Buttermann, Butterhölde; *Ross.* пахтальщикъ; (cf. масленикъ przedawacz oleju lub masła). — *§.* *Transl.* Maślany człeczek, bezkost, niewieściuch, ciastoch, ein Weichflüg. Jakież to wykwinis; krzywi się na nas maślarz. *Ossol. Str.* 8. — *§.* Maślarz, maślaz, maślacz, wino słodkie gęstawe z dojrzałych doskonale jagód, maśtkie wino, którym zaprawiają się cienkie, Weinaußbruch, (Defterr.) Außbruch. MASŁEK, ka, m., n. p. Chcąc (prawi Amor) nas Pan ojciec porobić maśkami, Kazał nam kuć ufnale, poddymać miechami. *Zimor. Siel.* 222. MASLESKA, i, ż. ziele, złotogłów, lilia żółta, złote główki, martogum. *Syr.* 107, Goldwurz, eine Art von Eßien. *Carm.* slatovist; (cf. *Ross.* масленикъ, козякъ hubka włoknista). MASLIĆ cz. niedok., masłem krasieć, mit Butter anmachen, (cf. maścić); (*Vind.* mafliti, pomafliti, sabieliti (ob. Zabielić), obieliti, zerkati; *Ross.* маслить posmarować olejem lub masłem). MASLIĆ się recipr., gadając pieścić się, jak małe dzieci. *Tr.*, im Sprechen, wie die kleinen Kinder, hätscheln, tändeln. MASLNICA, y, ż. Maślniczka, i, ż., zdrobn., *Boh.* masnice, máselnice; *Croat.* maszlenka; *Carm.* pinov; (*Carn.* maslènek, masovnek + garniec od szmalcu), das Butterfaß. Wlewa się śmietana w maślnicę, w naszym względem swojej wysokości wazkie; a w nim się tak długo klóci, aż się masło oddzieli i skupi. *Kluk. Zw.* 1, 223. — *§.* Maślnice, ob. Maślanica. — *§.* Maślniczka, puszka od masła, jaszczyk, *Ross.* маляная чашка, маляница. MASŁNY, a, e, maślany, od masła, Butter, butterartig; *Boh.* máselný, (ob. Masny, mastny); *Vind.* mafloun, maflen, masten; (*Carn.* maslen + szmalcowany, szmalcem zaprawny); *Croat.* maszlen; *Ross.* масленый (2 ole-

isty). Mleko oslicy subtelniejsze jest i niemaślnie, przeto dobre przeciw kaszlowi. *Sienn.* 273. Rusacy w niedzielę mięsopustną jadają przez cały tydzień z masłem, i samę one niedzielę tygodniową maślną nazywają. *Gwagn.* 504, ob. Maślanica.

MASŁO, a, n., (*Boh.* maslo; *Slov.* maslo; *Vind.* frovu maflu, puter, smedenz; *Carn.* pùtr; *Croat.* puter, maszlo; *Sorab.* 1. butra; *Sorab.* 2. bultra; *Dal.* masslo; *Rag.* mäslo; *Ross.* коровье масло; die Butter. *Vi primaria literali dialecto aliisque quibusdam Slavon. dialectis adhuc dum significat oleum; butyri vero significatus secundarius est; quod derivata haud obscure innuunt. Durich.* 1, 368, (cf. mazać); *Vind. et Carn.* maflu; *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo + szmalec; cf. *Germ.* Schmalz; *Ross.* масло olej, masło; *Ross. et Eccel.* маляна, маляница oliwne drzewo, малянукъ oliwny, малянуке ogrojec; *Bosn.* maslna; *Rag.* maslina + oliwa; *Bosn.* maslinisce oletum; (cf. *Ross.* меса oléj; *Mecia* Messyasz, pomazaniec). Masło jest tłusta część mléka, oddzielona od wodnistej przez zakisnienie. *Kluk. Zw.* 1, 34. Zwyczajem jest, oleje zsiadające się na umiarkowanym powietrzu, jeżeli z roślin zbierane są, maśkami butyry nazywać; łojami zaś, seba, albo tłuszczami, adipes, gdy się otrzymują ze zwierząt. *Kruml. Chym.* 132. Masło robić, (*Vind.* mesti, medem; cf. mięsieć, miatać, śmietana; cf. mieszać; *Carn.* mędem, pinem, pineti; *Ross.* пахтать, (cf. pachać). Owece masła (*Vind.* ouzhjiu maflu, ouzhji puter, smetenik). Ustoiny masła roztopionego (*Vind.* tropine). Osła masła *Boh.* homole masla. Od masła formowanego z migdały, niech płacą po groszy dwadzieścia, bo dobre po staremu masło. *Lek. C 2 b.* Namaż go ty masłem, przecię on śmierdzi dziegiem. *Cn. Ad.* 638, (cf. wilk chowany, żyd chrzczoney; czego się za młodu skorupa napije, tym trąci). Choćbyś mazał i masłem Judaszowską głowę, Przecię łże po staremu. *Klon. Wor.* 28. — Oplywały drogi moje masłem. *Budn. Job.* 29, 6. Ma się jak pączek w masle. *Rys. Ad.* 39. Dziecię ma się u ojca, by pączek w masle, nie nie ucierpi, nie nie uzna, jedno zawsze by w uwinieniu leży. *Glicz. Wych. E 4.* Iż wszystkiego pómiernie z rozmysłem używa, Już jak pączek w masle w dobrej sławie pływa. *Rej. Wiz.* 19, (cf. ma się jak piszczyk na stypie). Jeśli taki trzyma starostwo od ciebie i zamki, Dać drugiemu połowę, ująć masła z grzanki. *Pot. Arg.* 328, (ująć mu obroku). *Proteo mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pedziwiatr, tak stateczny, jak masło na słońcu. *Macz.* Na końcu każdego objadu bywa miękka, jak masło. *Teat.* 8, c, 46. — *§.* *Transl.* Masło spiglasowe, butyrum Antimonii. *Kruml. Chym.* 408. — *§.* *Botan.* Wronie masło, ob. Wroni.

MASŁOK, u, m., ein berauschender und wüthend machender Saft, den die Türken aus verschiednen Körnern und Pflanzen pressen, Maschlaß; *Turc.* maeslaek, pulvis e foliis cannabis masculae, pilula inebrians. (*Croat.* maszlak, chemerika; *Vind.* maflak, zhemerika + ciemierzyc). Popi ich Janczarowie z kwiatu konopnego czynią sobie maśłoki rozmaite, jedne dla wesołego serca, drugie dla smutku i płaczu, inne dla miłości i Wenusa, inne dla

- śmiałości i serdeczności do boju. *Syr.* 825. Popy Turckie, gdy się do boju gotują, biorą masłoku na raz, jako bobowe ziarno; zaczym się do takowego męstwa pobudzają z śmiałością i cierpliwością, że nic nie używszy sobie niebezpieczności i śmierci, prawie bez rozumu do okrucieństwa idą. Tak ten masłok z rozumnego czyni szalonego, z cichego i pokornego okrutnika. *Syr.* 158. *Birk. Exorb. H.* 3. Z olejku, z soku, z korzenia i z żywicy serdecznego korzenia, bywa konfekcik czyniony od Turków, który oni masłachem, my masłokiem zowiem. *Syr.* 136. Ziele masłach piją, a potem wpadają w oszalenie, sami sobie zadawają rany, przez piersi, poprzek, także przez ramiona. *Pasz. Dz.* 99. *Warg. Radz.* 27. Pisze Radziwił w peregrynacji, iż widział murzyna, który jadł masłok; jest to proszek zielony, na kształt Reubarbarum, a jedząc go, koło głowy obiema rękoma sobie szermował, mrużąc coś pod nos sam sobie. Powiadali tam ci obywatele, że ten człowiek jest chory, oż mu to lekarstwo na to, żeby bolu nie czuł, i tak przez onę furję i manią zbywszy rozumu, wszystkiego zapomina. *Gwagn.* 683, (cf. opium). — *Transl.* Masłoku sobie w czub nalał. *Pot. Arg.* 518, t. j. oszalał, er ist rasend. **MASŁOK**, a, m., **MASŁOCZNIK**, a, m. §. a) który z masłoku szaleje, ein von Maselach Wüthender. Wysiadłszy z okrętu zabiegł nam drogę niejaki szaleniec, jakich tam zowią masłocznikami. *Warg. Radz.* 26. Masłokowie Turcy. *Cn. Th.* — §. b) Ogólnie: szaleniec, *Croat.* maszlachki; *Hung.* maszlagos ember, ein Rasender, Verüthter. Masłoczniki chrześcijańskie, których płonemi obietnicami czart upaja, któremi spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H.* 3. Pijany, masłocznik, szaleniec. *Pot. Arg.* 260. **MASŁOCZNY**, a, e, szalony, verrüdt, wahnfüchtig. Masłoczna sentencya. *Biel.*
- MASŁOŚWIASZCZENIE**, w Greck. cerkwi, ostatnie pomazanie. *Sak. Sob. B.* 1. **MASŁOWATY**, a, e, isabellenfärbig. Masłowaty koń. *Tr.*
- MASŁUK**, a, m., *boletus luteus* Linn., gatunek hubki, rośnie obficie w sierpniu, okrywając prawie ziemię w lasach sosnowych. *Kluk. Dykc.* 1, 75. Grzyb masłuk. *Jundz.* 563, eine Art Erdschwämme; *Ross.* масленникъ, осиножникъ.
- MASOWY**, **MASSOWY**, od masy, ob. *Masywowy*.
- MASNY**, a, e, namaszczony, gefalbt, mit Salbe geschnitten. Kobiety takiej nieodpędzisz od masnej skóry, jak sobakę. *Zab.* 12, 100. *Iżyk.* — §. Masny, ob. *Maślny*. **MASŃKI**, a, ie, **MASTNY**, a, e, (*Boh.* mastný, mastliwý; *Slov.* mastni, tučni; *Bosn.* mastân; *Croat.* maszlen, mastzen; *Carn.* mastne, (maslen: szmalcowany); *Vind.* masten, (massen, masfloun: smaleem zaprawny; masilast, shauboun: maścisty, pełen maści; *Eecl.* маститъ pachnacy, wonny); *Usty.* fett. W krokosie mięsowość jest biała, masna i słodka. *Syr.* 1526. Jadający wiele i masno, powinien też ciężko pracować. *Perz. Lek.* 341. Kosztywał ma korzeń poczerniały a wewnątrz biały a mastny. *Sienn.* 486. Stare orzechy mastniejsze są, a ku jedzeniu gorsze. *Sienn.* 212., *Spicz.* 121. Cytrowe jabłko ma skórę masną. *Spicz.* 121. Żółta mastka glinka. *Torz.* 5. Ziemia mastka, jak mydło. *ib.* 64. Ziemia masna, ko-
- loru szarego. *Os. Zel.* 35. **MASNOŚĆ**, **MASTKOŚĆ**, ści, ż., *Ustosć*, die Fetttheit, Fettigkeit; (*Boh.* mastnost, mastnota; *Vind.* maśha). Ziemia masności czyli *Ustosći* nie mająca. *Os. Zel.* 32, (ob. Łysak). Glęj ma w sobie wiele mastkości. *Torz.* 63.
- MASSYK**, u, m., n. p. Gładko choć małe kieliszki wysuszam, by tylko massyk był stary. *Mon.* 68, 427, wino, essencya. [zwane tak od góry winnej, *mons Massicus*, w kampanii 1].
- MASTAB**, u, m., miara, pomiar, z *Niem.* der Maßstab. Kopersztychy do mastabów rysowane. *Torz.* 51. *Muszlap. Aqua Msc.* *Musztabel* u malarzy, kijek do podpierania ręki, gdy się maluje. *Magier. Mscr.*
- MASTYKATORYUM indecl.**, lekarstwo, które w usciach trzymając, głowę od flegmy oczyścimy. *Cn. Th.*, lekarstwo zdolne do wzbudzenia wyproznienia przez kanały gruczołków ślinnych. *Dykc. Med.* 4, 203, ein Saumittel, ein Arzeneymittel im Munde zu halten und zu lauen. **MASTYKOWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, zębami gryźć, żuchać, lauen. Mastykując albo żuchając korzonki zajęczego maczku, flegmy z głowy wyciąga. *Urzed.* 27 et 339. Zadnich zębów powinność jest mastykować, t. j. drobić. *Sak. Probl.* 71.
- MASTYKOWE** drzewo, ob. *Lentyszek. Sienn. Wykl.* der Mastibaum; *Sorab.* 1. mastiksowe drzewo; *Croat.* mastik; *Dal.* mirtvina, trislyja; *Vind.* mirtvik, mirtvikovu drevu; *Bosn.* mastik, mrritvina, triscglja; *Rag.* xvátka; *Ross.* мастика. Mastykowa żywica, abo **MASTYKS**, u, m., der Mastix, żywica żółtawa, przezroczysta, sucha, w krupkach łomna, która się zapala na węglach. Wypływa z drzewa należącego do rodzaju terpentyny, rosnącego na wyspach Archipelagu. *Dykc. Med.* 4, 20.
- MASYWOWY**, **MASOWY**, a, e, lity, massiv, von gebiegnem Metalle. *Tr.* Z masywowemi pęclicami suknia. *Mon.* 72, 432.
- MASZCZE**, ob. *Maścić*.
- MASZEK**, szku, m, Sala w szczerozłote obita szpalery i usadzona drogim maszkciem. *Pot. Syl.* 474, cf. *adamaszek*.
- MASZEROWAĆ**, **MARSZEROWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, w marszu ciągnąć, marszieren; *Vind.* marshirati, hoditti; *Ross.* маршировать, итти.
- MASZKA**, **MASKA**, i, ż., twarz przyprawna, zasłaniająca postać człowieka dla niepoznania. *Kras. Zb.* 2, 132, die Maske; *Boh.* škraboška; *Carn.* shema, mashkara, (ob. *Maszkara*); *Vind.* shema; *Croat.* lárva, maskara, preobrazza, nalicheje, krinka; *Dal.* krabanossnicza, krinka, maskara; *Rag.* priobrazza, nalijeje, krabanossiza; *Bosn.* masckara, maskara, krabanosića, krabanosnića; *Ross. et Eecl.* маска, харя, харька, харица, личина, личинка (cf. lice), рожа притворная; (*Arab.* mascara: gra, igra, *Walach. et Alban.* maskura: figlarz, błazen). *P. Marcus a S. Antonio* deducit maska a Carniolico mashem *maszce, maže*, «quia personati primitus non erant larvati, sed variis coloribus facies pingebant, quod etiamnum plebs in pagis facere solet.» X. Labbe prowadzi etymologią maski od *masca*, co właściwie znaczyło czarownicę w prawach u Longobardów. *Lib.* 1, tyt. 40. W Delfinacie, w Pedemoncie tym nazwiskiem dotąd czarownicę zowią, a że się tedy ukrywać zwykły, nazwaliśmy twarze fałszywe maskami. *Teat.* 24, 29. *A. Czart.* (cf. *βασκα* apud

Hesych. Saumaise Solin. 923., Menage Etym. 487., Wacht. Gloss., Deutsch. Merkur 1795, 4, St. 349, 2b1g. s. v. Maske). Przyniesiono ze sklepu maski bardzo gustowne. *Teat. 24. c. 60.* Eschil po Tespisie w przyzwojny strój przybrał osoby, On wymyślił na twarze maski dla ozdoby. *Dmoch. Szt. R. 45.* Rzymianie przyznają sobie wynalazek maski. *N. Pam. 2, 222.* Pod czas karnawału Weneckiego wszyscy od rana do nocy w maskach ukryci chodzą. *Zab. 15, 212.* Suty chcąc ślub wyprawić, sam się ubrał w maskę, i kuligiem wyjeżdża chcąc sąsiedztwo skupić. *Teat. 43. c. 163.* Z kuligiem wpadli, postrojeni w maski *ib. 57.* — §. *Meton.* Masko osoba w masce, eine maskierte Person, eine Maske. Reduta gdy była dla posła dawana, wszystkiej przytomnej szlachcie i maskom, trzeba było dawać podarunki. *Pam. 83, 2, 53.* Kto też ta piękna maska, co teraz przyszła? *Ld.* — §. *fig.* Larwa, Maske, Larve. Dla pięknej maski twarzy swojej, dostała męża bogatego. *Teat. 50, 36. ob. Facyata.* §. *Transl.* Pokrywka, zasłona, płaszczyk, barwa, Maske, Dedmantel, Schein. Spada maska, a zdrajca, co pod nią przebywa, Tym jeszcze wszeteczniejszy, im dłużej był tajny. *Kras. Sat. 20.* Zedrę maskę wdzięczną, a pokaże oczom ślepych inamatorów, co jest, za czym się tak usilnie ubiegają. *Bals. Niedz. 1, 173.* Szcześliwa potomności, rzucisz z nauk maski, Nie będą twoją szkołą głupstwa mądre fraszki. *Zab. 4, 234, Vind. odshemati, resobrasiti demaskować.* — §. *Person.* O masko zdrajczyno! *Bals. Niedz. 1, 175,* o obłudnico, licie miernico! *Heudflertm.* MASZKARA, y, ż., MASZKARKA, i, ż., *zdrbn. §. 1)* Maskary albo maskary są odmiany zwyczajnego stroju dla tym większej osobliwości umyślnie czynione. Nazwane z Włoskiego *mascaro*; Włosi zaś wzięli z Arabskiego *maskara*, znaczącego żart, krotofilę. *Kras. Zb. 2, 132,* die Verkleidung des ganzen Körpers, cf. *Ital. barb. maskara* żart. — §. 2) Maska *propr. et fig.,* die Maske. Larwy albo maskary na twarze Aeschylus wynalazł. *Dambr. 614.* Sproсна rzecz, kiedy dobra pani czegoś tak wiele na twarz nakładzie, iż się zda, jakoby była w maskarce. *Gorn. Dw. 54.* Świat jedną jest tragedją, na którą kto we wspaniałym pokaże się majestacie, wnet odprawivszy scenę, złoży maskarę, i do tego z którego się począł, powróci prochu. *Bardz. Trag. praef.* Trudno maskarę długo nosić. *Pilch. Sen. 7.* Maskara, postawa, a dalej nic; w maskarce chodzi; z wierchu coś pięknego, wewnątrz plugawstwo. *Cn. Ad. 481.* Jedną sobie miłość w gminie popspolitym Maskarą, i postępkiem swym pokrytym. *Tward. Wł. 10.* Na oko kto co czyni, powierzchownie, na pozór, maskary stroi. *Cn. Th. 445.* Co rok to inną maskarę na gębę włoży, udaje się raz za Kalwina, drugi raz za Lutra. *Birk. Zyg. 12.* Swoję rzecz w maskarce cudzej sprawuje. *Cn. Ad. 779,* (o kim inszym mówić, a o sobie myśli). Złoto, srebro, klejnoty, na czas tylko zdobić mogą maskarkę. *Mon. 68, 1015.* Odważył się wewnętrzne skrytości przezierać, i ozdobne maskarki z ludzi złych pozdzierać. *Hor. Sat. 155.* Niech zdejmą ludzie maskarę, pod którą się tają. *Mon. 65, 150.* Oblec

kogo w maskarę. *Cn. Ad. 708.* oblec go w kapturek, szydzić z niego, na błazna go wystrychnąć, einen vor der Welt zum Narren machen. — §. Brzydka twarz, larwa, n. p. Meduzyna maskara mioce sprosne węże ze łba rozczochranego. *Tward. Wł. 112.* Jaki mi specyał; rozumie, że do tej jego przebrzydłej maskary wdychać nie przestane. *Teat. 29, 81.* — §. *Person.* Osoba brzydka, zła, koczkodan, ropucha, eine häßliche, böse Person, eine Schlaraffe. Pani służbitę łajała, zowiąc ją maskarą. *Dwor. C 3.* Idź sroga zła maskaro! *Bardz. Trag. 80.* MASZKARADA, MASKARADA, y, ż., *Ross. маскарадъ,* maskowa biesiada, eine Masfarade. Wszędzie podstęp, nieszczerłość, ostrożność i zdrada, Nie dziw, ludzie to samo są, co maskarada. *Zabl. Z. S. 25.* MASZKARDNY, a, e, *Ross. маскарадный, Masfaraden.* MASZKARNICA, y, ż, kobieta umaskowana, *propr. et fig.,* eine maskierte Weibsperson. Ona się maskarnica ciesząc z swęj roboty, Mówi: toć mu się pewnie obrzydzą zaloty. *Bannal. G b.* MASZKARNIK, a, m., umaskowany, *propr. et impr.,* ein Masfirter, ein Vermummter. Co za pożytek onych maskarników, którzy biegają po ulicach i po przecznicach? *Modrz. Baz. 141.* Komedjanci albo maskarnicy, gdy się ubiorą w jedwabne szaty, zdadzą się jakoby wielcy ludzie. *Petr. Ek. 9.* Dłużej się szerczyć nie dali temu maskarnikowi, (Dymitrowi fałszywemu). *Tward. Wł. 26. Birk. Dom. 55. Kosz. Cyc. B.* MASZKARNY, a, e, MASZKARSKI, a, ie, od maski, umaskowany, od maskary, Masfen, maskirt. Zbytnie te stroje, nieróżne są od maskarnych ubiorów. *Petr. Ek. 8.* Miły boże, jako wiele na świecie żon jest błaznie, jako wiele maskarnych! *ib. 75.* Maskarskie ubiory najwięcej się połykują. *Smotr. Lam. 65.* Maskarne pisma. *Zygr. Pap. 91.* MASZKOWAĆ, MASKOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.,* umaskować, *dok.,* maską zasłaniać, (*Croat. barb. maskaritisie jocarı*), *Croat. nalichujem,* (cf. lice); *Bosn. priobraziti,* pokrıtiti obraz maskarom, krabanositi, pokrabanositi; *Rag. priobrazivati;* *Ross. маскировать, maskiren, propr. et fig.* Sciany takie wewnątrz maskować trzeba lampery. *Switk. Bud. 464.* Rozkošników szczęście jest umaskowane. *Pilch. Sen. list. 2, 310.* MASKOWAĆ się *recept.,* sich maskiren. Do tak wielkiej doskonałości przyszła dziś maskowania się sztuka, iż się już nie trzeba pod innym ukrywać strojem. *Teat. 49. d. 30.* Udawanie i maskowanie się. *Teat. 22, 42.* Dobrze trzeba mieć oko na tego maskowanego gaszka. *Teat. 22. b. 29.* Maskowany, maskirt; *Croat. maskaraszt, preobraznik;* *Rag. priobrazhenik;* *Carn. shemast;* *Vind. obsheman, themast, samumran, preblezhen;* *Bosn. maskaran, krabanos.* MASZKOWY, MASKOWY, a, e, od maski, Masfen. *Ross. личинный.* Książę dawał bal maskowy. *Teat. 48. b, 39.* Maskowy argument Chrysippa: Gdybym ci ojca w maszce pokazał, nieboże, i spytał, czy znasz tego, cobysь odpowiedział? *Min. Ryt. 1, 313.* MASZT, u, m., *Sorab. 1. mažt;* *Boh. stežen;* *Carn. jambora, ambora, garzhin;* *Vind. jadrou penj, ambora, jambora, jadrenu drevu, drevu h'veflu, jarbolu;* *Croat. jadrenu drevu, jarbolu, jambor, arbor;* *Dal. jedarna jal-*

va; *Bosn.* jarbuo, arbuo od drieva, jambor, katarka; *Ross.* мачта, ядрило, шегла, шегла, (cf. żagiel); *Eccel.* маштъ, шогло, шогла, шегла; *der Mast, Mastbaum.* (*Dan., Angl.* Svec. mast; *Gall.* mas, mast; *Hisp.* mastil; *Finl.* masta); — drzewo wysokie, proste, znacznej grubości, którego zażywają w pośrodku okrętu albo statku wodnego dla zawieszenia na nim żagłów. *Ead. H. N.* 104. (cf. spiry). Maszt jest obłe drzewo wysokie, które na okrętach w pośrodku stawiają, linami na wszystkie strony rozpiętemi ujęte; reja w przek pod sam wierzch masztów wciągają z rozpostartym żaglem. *Otw. Ow.* 452. Maszty bywają sosnowe, świerkowe. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Już reje przyprowadzają, już maszty dźwigają majtkowie. *Bardz. Luk.* 34. Nawę na morzu spierające wiatry skołatały, maszt i żagiel utracón. *Tward. Wł.* 94.

MASZTALERZ, m., starszy stajenny, (z *Włosk.* cf. *Germ.* Marstall), *der Reitfnecht, Stallfnecht;* (*Boh.* marštalfjř; *Carn.* mashtalir; *Vind.* konjar; *Ross.* стреманный, cf. strzemie). Nie poruczą konia, jedno umiejętnemu i pilnemu masztalerzowi. *Sk. Kaz.* 420. Już masztalerze konie posiadali. *Auszp.* 36. Żupnik powinien do czterech koni chować jednego masztalerza. *Herb. Stat.* 103. Z strzelczyków i masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. b, 6. **MASZTALERSKI**, a, ie, od masztalerzów, *Stallfnechts-, Reitfnechts-.* Na sobie powinność masztalerską mają, Za wojskiem ku potrzebie zawsze konie wodzą. *Pasz. Dz.* 105. Ja nie znam się na masztalerskiej robocie. *Teat.* 35. c, 25. **MASZTARNIA**, **MASZTALNIA**, **MASZTELNIA**, i, ż., stajnia na konie; *der Pferdestall, Marstall.* Żłoby masztarni. *Zab.* 9, 267. Gdyby koń krwią mokrzył, nie ruszaj go kilka dni z masztelni. *Syr.* 915. Bononczyk w izbie, a kondel do psiarzni, Szpilka w pułtynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545. Tak się nam piękna ta masztalnia widzi, w której się Jezus urodził. *W. Post. W.* 2, 255.

MASZTÓWNIK, a, m., rodzaj wieloryba, *physeter tursio*, długi na łokcie 50, podobny do małooka, znajduje się w morzu północnym. *Zool.* 397. cf. obrot, eine Art Wallfisch. **MASZTOWY**, a, e, od maszlu, *Mast-;* *Ross.* мачтовый. Masztowy drąg poprzeczny, *antenna.* *Cn. Th., Slov.* żeżło, reja, die Segelstange, die Rah. Masztowy odziemek, *calx mali.* *ib.* der Fuß des Mastbaum. Masztowy wierzch albo dziura, *carchesium.* *Cn. Th.* bocianie gniazdo, *Vind.* verfhelu, *der Mastforb.* Masztowy powróż, drąg poprzeczny trzymający. *Cn. Th.* rejowa lina, daß Rahjeil. Masztowe drzewo, na maszt *Ross.* мачтовникъ.

MASZTYKOWY, ob. Mastykowy.

MASZYNOWY, a, e, n. p. U smuklerzów guzik bywa rozmaity, *Angielski*, *maszynowy*, *Polenderski.* *Magier. Mskr.* eine Art Knöpfe, bey den Pofamentirern.

MATA, y, ż., plecienie czworogranne z słomy, zielska, trzciny, die Matte, Strohmatta, (*Lat. med.* matta; *Angl., Holl.* matt; *Svec.* matta; *Anglos.* matta); *Sorab.* 1. Iwo-mané pžikřew; *Croat.* szlamnicza, sztura, rogoznicza; *Vind.* pleteniza, storea; *Bosn.* asurra, sturra, rogosgja; *Ross.* рогожа, рогозина, цыновка, цыновочка. Mata ma być wszcz jako słoма dwa kroć, a wzdłuż na czte-

ry łokcie. *Zaw. G.* Jeśli przymrozki panują, matami grzedy okrywać należy. *Przedz.* 65.

MATAĆ, ał, a, *trans. et intrans. niedok.,* (*Boh.* masti, matl, matu; *Slov.* mašt, matol *confundere*), cf. matlać. Matać szaty, pończochy, steppen, *Gall.* piquer, *D. Poln.* Wörterb. 449. cf. cyrować. — §. Matać, kręcić, wykręcać, kłamać, břeřen, verdreřen, lügen. Plecie, bredzi, mata oszust bezsumienny. *Klon. Wor.* 47. Słowo boże matać nie może, a zmysły nasze niepewne są. *W. Post. W.* 2, 35. Kupują Faryżowie fałsz, prosząc stróżów, aby matali, jakoby Jezusa ukrasé mieli uczniowie. *Sk. Kaz.* 186. Odpędzeni od Paryża, udali się do Aurelii, matając, iż od króla na pomoc miastu posłani są; lecz kłamstwo swoje i zdradę odkrywając, wnet na mieszczenie uderzyli. *Sk. Żyw.* 2, 449. Kiedyś się raz na jedną rzecz zgodzila, więcej jej nie trzeba matać wykretami. *Teat.* 5. b, 78. (cf. motać). — §. Matać kim n. p. Nie należy na dobrego człowieka matać kim, t. j. omylać kogo, *mendacio fallere.* *Mącz.,* einen berüthen. Jeśli Chrystusa naśladować nie chcesz, czemu bogiem matasz? *W. Post. W.* 269. **MATACKI**, a, ie, wykretny, kłamliwy, lügenhaft, verdręht. Tych kroków wśród matackich sposobów nie kładę. *Teat.* 43. b, 79. Aż nazbyt przesławne imię JJ. PP. Matackich de stemmate kłamca. *Mon.* 71, 295. **MATACTWO**, a, n., machlarstwo, wykretarstwo, kłamstwo, szalbierstwo, wykret, Dreheren, Verdrehung, Flüge. Prorocy powiadali to, co im się marzyło, a zwodzili lud mój matactwem swoim i dziwy swemi. *1 Leop. Jer.* 23, 32. Pismo ś. za kłam, za fałsz, za matactwo miano. *Żarn. Post.* 5, 623. Matka plotek, albo matactwa, jest próżnowanie. *Biał. Post.* 276. Słów aż nadto, a same matactwa i igrarstwa. *Kras. Sat.* 13. Bóg jest bogiem prawdy, a matactwem się brzydzi. *Sk. Kaz.* 22. Do króla w matactwie donieśli, jakoby biskup z cesarzem sekretne korespondencye miewał. *Sk. Żyw.* 1, 215. Bezczelności podłej do tylu matactw nie chciej tu przydawać. *Teat.* 48. b, 30. **MATACZ**, a, m., krętarz, machlarz, kłamca, wykretarz, igrarz, szalbierz, cf. *mate-matacz, ein Verdreher, ein Flügner. Szatan kłamcą i matactwem i kłokolnikiem jest. *Żarn. Post.* 245 b. Był to wielki matacz, nie jednego wyzuł z fortuny. *Mon.* 67, 11. Pochlebce, matacze i inni źli ludzie, którzy niecnotą urosć chcą. *Gorn. Dw.* 394. Matacz ewanielicki. *Dwor. J.* 4. t. j. heretyk. — Najszkaradniejsi matacze i plugawcy oni, którzy się gnostykami nazwali. *Sk. Dz.* 102. *Birk. Dom.* 21. **MATACZKA**, i, ż., machlarka, wykretarka, die Verdreherinn. Żle mataczki i szalbierki niektóre czynią, za lekarki się udając. *Syr.* 1079. **MATACZYĆ**, ył, y, *act. niedok.,* kręcić, motać, verdreřen, verwirren. Nawy ich jako jelenie osaczy, Gdy pstrą siecią powietrze nad niemi mataczy. *Bardz. Luk.* 65. **MATACZYNA**, y, ż, **MATACZYŃKA**, i, ż., *zdrbn.,* rzeczy zamotane, verwirretes Zeug, Wirrwarr. Mataczyną jakąś z ludźmi mówić. *Eraz. Ob. G i i.* Ktoż zdrowego oka dziecinnej tej mataczynki nie widzi? *Weryf. pr.* Dziecina ta podziurzyła w te mię mataczyny. *Tward. Pasq.* 105, kręte obroty, Dreherereyen, dreherende Bewegungen. Przez świat cały mam stroić z szczę-

ściem mataczyny! *Bardz. Luk. 134.* Znaków ujrzyć tak wiele złych kłesk, gdzie Tygrys strojąc mataczyny Trupy znosi i rzuca na brzeg. *Bardz. Luk. 140.* Dalsze boju czyny Zaćmiła niepogoda przez swe mataczyny. *Bardz. Luk. 54.* Wsparte wiosły zdrząły karyny A rufy z częstych razów stroją mataczyny. *Bardz. Luk. 47.* MATANINA, y, ż., zamotanie, *tricae. Cn. Th.* mierzwa, verworrenes Zeug, Wirrwarr, Verwirrung. *fig.* bałamuctwo, wykręt, Dreherey, Verwirrung; *Boh.* zmatnost, zmatek, matenice; *Vind.* smota, opazhina, smotenje; *Carn.* komatya; *Ross.* путань, путаница; cf. płatanina, pętanina; cf. *Boh.* motanina *titubatio*, (*ob.* Motacé). Prawdy nie było, ale było wiele mataniny i pochlebstwa. *Birk. Sk. B 2 b.* Wielu ludzi ta matanina omamiła, że zapomniawszy uczciwego, wszystkie myśli swoje w zbieraniu pieniędzy utopili. *Star. Ref. 93.* Gdy każdy co swojego przyda, za czasem śmieszna matanina rośnie. *Kłok. Turk. 169,* (łatanina). MATANINKA, i, ż., fraszka, eine Kleinigkeit, ein Nichts. Dziś przedają duszę swoje leda za czaczko, leda za mataninkę. *Klon. Wor. ded.*

Pochodzi: *domatać, namatać, omatać, odmatać, pomatać, przematać, rozmatać, wmatać, wymatać, zamatać, zmatać; matnia, może też i: gmatwa, gmatwać.*

MATCZY, MATCZYN, MATECZNY, a, e, macierzyński, Mutter-, mütterlich; *Boh.* matčín, matečnj; *Slov.* matkin, materinski; *Sorab. 2.* mutteržini, mutterowi; *Sorab. 1.* macžerné, macžerski; *Carn.* materne; *Vind.* matern, maternski; *Croat.* materin; *Rag.* mätterin, majcin, materinski; *Slav.* matterinski; *Bosn.* majcin, matterin; *Ross.* матерний, материнский. Niech się matcze na synów nie zlewają winy. *Bardz. Trag. 85.* Występki mateczne częstokroć, jakoby dziedzicznym spadkiem na dzieci idą. *Birk. Zyg. 54.* Nigdy matczej wiary nie złamałabym synu. *Bardz. Trag. 209.* Ledwie przypuszczał mateczne prośby, nakoniec zwyciężon, Matko, rzecze, moja, co mam wdy z tym światem czynić? *Birk. Dom. 28.* Synowi Mieczysława z Dąbrowki dano imię z ojca matczynego Bolesław. *Biel. 34.* W którym przypadku córki do wiana matczynego przychodzić mają. *Stat. Lit. 4.* Matczyn i bratni. *Pot. Syl. 43.* MATECZNIK, a, m., dla utrzymania matki rojących się pszczół, robi się z lipiny, nakszałt zamkniętej baryłeczki, z tak gęstemi szparami, aby ani matka wyleźć, ani pszczoły wleźć mogły. Z tego nie prędzej wypuszcza się, aż znać będzie, że się pszczoły w ulu utrzymać mają. *Kluk. Zw. 4, 228. et 2, 162, Ross. маточникъ, daß Weiserhaus, Mutterhaus im Bienestode.* Dawszy pszczołom cudzą matkę po utraceniu własnej, jeżeli nie będzie w mateczniku tak osadzona, aby jej szkodzić nie mogły, prędko ją zagryza. *Kluk. Zw. 4, 185.* — Świnie, gdy mniszą, z boku rozwór nożem uczyniwszy, dobywają z niej matecznika, aby się dla lepszej karmi nieplodną stała. *Rydel. cf. jajecznik, der Eyerstod, Fruchtstod.* — §. *Botan.* Matecznik abo pszczelnik, ziele, w którym się pszczoły bardzo kochają, *melissa. Urzęd. 206. Melisse.* (*Boh.* matečnik *matricaria* Maruna *qu. v.*). Jest też i pszczelnik leśny, który Fuchsius płoszczycznikiem, a według nas, matecznikiem zowie. *Syr.*

691. Honigblume, Mutterkraut. Ziele króliki, książki, gwolwa ś. Jana, też matecznikiem i stokrocią wielką zwane, *bellis. Syr. 782, Maßlieben.* — §. Matecznik, *Boh.* matečnj, matečnjček pieszczoch, Mutterjöhnen.

MATEDORSTWO, a, n., (*z Hiszp.*) pierwszeństwo, przewaga pewnych kart nad drugimi we grze, n. p. Słusznie niżnik czerwienny, a kinal z nazwiska, Uczczony matedorstwem. *Kras. Sat. 103.* Mataborschaft, Matabortitel. MATADOR, a, m., we grze, karta przeważająca, ein Matabor. Idź społem i z kłótnikiem, gdzie trzy matadory Niezawodne do garści gałą luisdory. *Mon. 76, 727.* MATADORA, y, ż., osoba poważna, eine angesehene, ehrwürdige Person. *X. Kam.*

*MATEMATYCZ, a, m., szydząc: matacki matematyk, jak n. p. astrolog, kuglarz matematyczny, ein mathematischer Gaufler, ein Astrolog etc. Zabobonicy i mistrzowie ich matematyczne. *Syr. 176.* Matematyczne tym chcą podpieścić błąd swego, że każdy człowiek ma konstellacyą swoje. *W. Post. Mn. 59.* Na korzeniu dzięgiowym matematyczne każą wyrzezać raka, i to przykładać na wrzody jadowite. *Syr. 97.* MATEMATYCZKI, a, ie, MATEMATYCZNY, a, e, mathematisch. Figury matematyczne. *Petr. Pol. 2, 358.* Instrumenta matematyczne. *Star. Dw. 3. Boh.* matematycký. MATEMATYK, a, m., w matematyce biegły, osobliwie w astronomii, der Mathematicus. Lepszy chłopiec przy swojej prostocie który żyje przy enocie, A niżli matematyk biegły, który siebie Zapomniał, pogląda na gwiazdy po niebie. *Kulig. 154.* Z Rzymu wygnani gwiazdarze abo matematycy. *Sk. Dz. 39.* MATEMATYKA, i, ż., die Mathematic, *Ross.* математика, nauka mająca za cel, własności rzeczy ile rozciągłych i sposobnych do mierzenia i rachunku. *Kras. Zb. 2, 132.* *Vind.* matematika, snanost semlomere, razhunstvu, svedarie etc.

MATENKA, i, ż., *bland. dem. nom.* matka, Hebe Mutter. Coż się z tobą dzieje, moja najukochańsza matenka, ty płaczesz, ojciec płacze! *Zab. 14, 349.* Prawo do rajy utraciliśmy przez niepowściągliwość w smaku matenki naszej. *Mon. 70, 814.* Ewy.

*MATEOLOG, a, m., *matematacz, n. p. Ciemny mateolog Ruski. *Sak. Kal. C 1 b.* Błędy mateologów schismatyckich. *Sak. Persp. E 2 b.* O miły babi mateologu! *Pim. Kam. 63.* cf. teolog.

MATERAC, a, m., (*Lat. med.* matariatium, mataricium, matracium, almatracium; *Ital.* materazzo, matarazze; *Angl.* mattress; *Gall.* materas, matelas); piernat spodni, die Matrage; *Croat.* matrâcz; *Vind.* madroza, perniza, zohba; *Carn.* arovník, arovniza; *Bosn.* matarač, duscek, mataricich; *Bosn.* vaukusna posteglja; *Slav.* proshivena perinja; *Ross.* тюфякъ, тюфячек. Dla chorych najlepsze są materace włosami końskimi pomiernie międko wysłane. *Krup. 5, 336.* Sierć z ogonów bydłych gotuje się, i nią się wytykają do sypiania wygodne materace. *Kluk. Zw. 1, 239.* Widziałeś ten materac, na którym sypiam? *Boh. Kom. 4, 199.* Położył się na swoim materacu zwykłym, to jest na worze. *Birk. Dom. 57.* Sypiał na słomie, abo jakim wełnianym materacu ubo-

gim. Sk. Żyw. 1, 219. Ciężar mego materaca. *Hul. Ow.* 145. MATERACYK, a, m., dem., eine kleine Materace. Cyrulicki materacyk, jaki na rany przykładają, ein kleines Ruffen der Wundärzte auf die Wunde zu legen. Przykładają się rzeczy przygotowane, włożone w materacyki, to jest woreczki, wielkość przyzwoita mające. *Krup.* 5, 297. Materacyki robia się z pachnących ziół kwiatów i nasion. *Perz. Cyr.* 2, 332. Ranę plastrem nakrytą, materacykiem z ziół zrobionym, w ciepłym winie rozmaczanym z wierzchu przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80.

MATERKLASY, ow, plur., *Boh.* haraburdy, stare graty, rupieci, zbiór różnych rzeczy starych, połamanych, Gerülle, Gerümpel, Gerümpelwerk. W ubierze bardzo skąpa; nie lubi mniej potrzebnych materklasów. *Teat.* 7, 48. Z wielką zaświadczeń podróżnych i materklasów nabożnych, Powracał pielgrzym do domu. *Kniaż. Poez.* 3, 122. Kupiwszy materklasów i wiatru i dymu, Powracał jeden łajdak na osielku z Rzymu. *Zab.* 13, 274. *Tręb.* — §. *Vocant sic aliqui et figuras mathematicas et literas sibi ignotas.* *Cn. Th.* unbekante oder unfernbare Schriftzüge, Hieroglyphen, mathematische Figuren.

MATERYA, yi, ż., z *Łac.* 1. to co stanowi ciało i bryła go robi, die Materie, die körperliche Materie, *Boh.* hmotnost, od hmatania - macania; *Sorab.* 1. materiya; *Carh.* materija; *Vind.* materia, riezh, perprava, naprava, sprاونost, perpravek, perpravina; *Ross.* матерія; *Eccl.* вещество. Jeszcze nam nikt nie powiedział, co jest materya, bo do dziś dnia nie znamy wszystkich jej własności. *Stas. Buff.* 16. Człowiek we średnim niejakiem miejscu między myślą i materyą pastanowiony. *Birk. Kaz. Ob. A* 4. — 2. Materya znaczy rzecz, z której się powinna robić rzecz druga: cegła, wapno, drzewo, materya na dom; sukno, płótno, bławat, materya na odzienie; przygotowanie myśli i dowodów jest materyą pokazania tej prawdy i tego zdania. *Jez. Wyr.* To z czego co robią, jako w budowaniu drwa, kamienie. *Cn. Th.* materyały, Baumaterialien, Materialien. Widząc Dawid, iż nie jest wola bożą, żeby koscioł sam budował, synowi gotował wszystkie materyą, kruszce wszelakie, drzewa cedrowe i inne potrzeby. *Sk. Żyw.* 2, 161. Salomon zbudował kościół z tej materyi i skarbu, który był ociec jego zostawił. *ib.* 176. Materya na budowanie, jakie są drzewo, cegła, wapno etc. *Mącz.* Materya, watek, wszelaka rzecz, z której może co być. *Mącz.* Pszczoła we dnie materyą tylko znosi, a w nocy robi. *Kącz. Pas.* 20. Malować się Aleksander nikomu nie dał, jedno Apelesowi, a lać z materyi, tylko Lizypowi. *Warg. Wal.* 282. t. j. z kruszcu, von Metall. Oliwa materya, to jest, ognia; im więcej oliwy, tym ognia więcej i dłużej. *Birk. Sk. B* 2. — 3. *Transl.* Przedmiot pisanina, mówienia, materya listu, ksiąg, kazania, rzecz o której kto pisze, mówi, die Materie, der Gegenstand der Behandlung, der Stoff. Taką materyą przed się biorę, której podobno sam tytuł niejednego od czytania odrazi. *Zab.* 12, 257. Przypadek ten był materyą wielu dyskursów i szeptów. *Kras. Pod.* 2, 23. W materyach status, jednodomyślność jest potrzebna; a pod większość głosów pociągane być nie mogą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 70. Nauka,

która uczy rzeczy, któremi choroba ma być uleczone, zowie się materya medyka. *Krup.* 5, 14. O! to gruba materya! *Teat.* 21, 113. a) gruby postępek, gruby kawałek. — b) powód, podnieta, pobudka. *Cn. Th.* Veranlassung. Masz teraz materyą do zwady. *Tr.* — 4. Materya jedwabna, bawełniana, wełniana, Zeug, Seidenzeug, Baumwollenzeug etc. (*Vind.* materia, roba, robovina, riezh; *Slav.* svitta, podstava). Materye dla przykrycia nagości naszej, i zasłonienia siebie od ostrości wiatrów. *Xiadz.* 73. Tak kra-wiec kraje, Jak mu materyi staje. *Teat.* 20, 99. Robota wyborna leda materyą zaleci. *Cn. Ad.* 995. — 5. Materya rany, wrzodu, otok, ropa, der Eiter, die Materie. *Ab-scessus*, zebranie się materyi alias wrzód. *Comp. Med.* 8. Materya czyli jad oszę czyniący, musi mieć podobieństwo z jadem francę sprawującym. *Krup.* 5, 444. MATERYAŁ, u, m., MATERYAŁY, ów, plur., materya 2. z czego co robią, Materialien. *Ross.* материалы, строительные припасы. Materyał taki kształt wydaje, do jakiego go młot w kuźni przymusi. *Zab.* 8, 260. Proś go tu, może mi dodać cokolwiek materyału do mojej komedyi. *Teat.* 54. b, B. MATERYALISTA, y, m., w hucie skłanej materyalista, przysadczyk, który materyą na szkło przysadza, tyle znaczy w hucie, ile przysięgły gumieny, czyli karbownik w folwarku. *Torz. Szk.* 120-1. der Materialienausgeber in der Glasshütte. — 2. Korzennik, kupiec handlujący korzeniami, suchemi roślinami etc., *Vind.* materlist, sazhimbar, ein Materialist, Materialhändler, Materialfrämer. Sprosno się mylili pierwsi aptekarze, także materyalistowie, którzy nasienie stoziarnu za amomum przedawali. *Syr.* 732. — 3. Materyalista, utrzymujący materyą wieczną, z której dopiero bóg porządek świata ułożył; albo też utrzymujący, iż dusza nie jest duchowna, iż materya jest wieczna i jest bogiem, albo iż bóg jest duszą powszechną ożywiającą materyą. *Kras. Zb.* 2, 133. ein phitof. Materialist, der es bloß mit der Materie hält. Materyaliści *Eccl.* вещественники; cf. веществовати, боготворять ubóstwie materyą. MATERYALNIK, a, m., co materyo lub materyjki robi, tkacz, der Zeugmacher. *Ern.* 1468. W rodz. żeńsk. materyalniczka. *ib.* MATERYALNY, a, e, — ie adv., z materyi złożony, ciało mający, *Ross.* материальный, материал, körperlich. Duszy żadna rzecz materyalna nie może się dotknąć. *Biał. Post.* 230. — *Transl.* Zmysłowy, nieduszny, cielesny, körperlich, sinnlich. Proszę mi ani wspominać o posagu; mądry człek nie dba o te materyalne bagatele. *Boh. Kom.* 4, 171. To są rzeczy materyalne, podle, niegodne naszej uwagi; rozum grunt, i nauka. *ib.* 4, 125. MATERYJSKI, a, ie. materiatus, co jakoby z materyi jest. *Mącz.*, *Sorab.* 1. materiyski. MATERYJKA, i, ż., materya jedwabna, półjedwabna, bawełniana, cienka, ein feiner Zeug.

MATEUSZ, a, m., imię męskie, Matthäus; *Slov.* Matus; *Ross.* Матвѣй, (cf. Maciej). Mateusz ś. apostoł i ewangelista, pierwój celnikiem był. *Zał. Test.* 337. *Kras. Zb.* 2, 133. MATEW', twi, ż., (*Etym.* maciej); drewno do kłócenia płynne, ein Quirl. *Tr.* koziołek; *Sorab.* 1. mutci; *Ross.* мутовка, шутовочка, колотовка.

MATKA, i, ż., (*Boh.* matka, mater, matě, mati; *Slov.* mať,

matka, mater, mama, mamka, mamicka; *Carn.* mâtê, *G.* matere, (*Carn.* mada, majda + matki siostra; *Bremens.* Mōbber; *Carn.* majka obesa mulier); *Vind.* mati, maika, mama; *Croat.* mati, *G.* matere, mayka, rodieza; *Slav.* matti, mati, *G.* materé; *Bosn.* matti, majka; *Rag.* mājka, matti, *G.* mattere; *Hung.* annya; (*Hung.* matka + gamrat, fryjerz); *Sorab.* 1. macz, maff, maczer, mahsch, matka, maczeria; *Sorab.* 2. masch, mahsch, *G.* mahschere, mutter, mutterka, mamma; *Ross.* мать, матери, (matka samica; pszczelna matka; macica, żywot; матерщина słowo zelżywe); *Eecl.* [МАТН, accus. 2] МАТЕРЬ; *Pers.* mader; *Ital.* madre; *Lat.* mater; *Graec.* μήτηρ; *Dan., Svec.* moder; *Angl.* mother; *Belg.* Mōber; *Gall.* mere; *Hebr.* מֵא em mater; *Arab.* مَاتَر mater fuit, cf. mama); §. 1. co płód czyli dziecie na świat urodziła, die Mutter, bey Menschen und Thieren. To zwierzę, które do pewnego czasu płód nosi, a potem go na świat wydaje, jest jego matka; u zwierząt zowie się samica. *Zool.* 73. Był ten dzień, gdyśmy w matkach bywali, i sami Nadzieją tylko ludzie wprzód, a zarodami. *Otw. Ow.* 614. Snadniej dziesięciu synów jedna matka, niż matkę dziesięć synów żywi. *Pot. Arg.* 416. Mamka za matkę nie stoi; co matka to matka. *Cn. Ad.* 478. Nie toż macocha, co matka. *ib.* 667. (cf. matka daje, macocha pyta, czy chcesz?). (*Croat.* Y bila mayka, y mila mayka; *Rag.* I billa majka, i milla majka = matka choć obje, kochana). Nie nie umie, chyba za panią matką pacierz mówić. *Mon.* 71, 107. (na paskach jeszcze chodzą; trzeba go prowadzić). Jaka matka, taka córka; cf. jabłko niedaleko jabłoni pada; (*Vind.* kar mazhka rodi, radu mishi lovi; *Croat.* sto machka rodi, vsze misse lovi; cf. kotka). W matkę się wdawać, *Vind.* se pomaterim; *Bah.* pomateřiti se. Wiele ze złych matek córek świątobliwych. *Auszp.* 29. Ojca i matki tylko za grosz nie dostanie. *Jag. Gr. B* 3. Pewna była Marya pociechy swojej po trzech dniach; jednak matką jest, matką się być znać musi spólnie z synem na krzyżu wisi. *Sk. Kaz.* 176. (cf. krew' nie woda). — Matka z ojcem + rodzice. Jednej matki, rodzeni *Eecl.* единоматерный, вкупоматерный. Druga matka *Eecl.* второродительница, вмѣсто матери. Stara matka + babka, *Slav.* stára mama. Matka żony + teścia; matka mężowa + świekra. *Sekl. Marc.* 1. Po rynku biegał, jak go matka urodziła. *Falib. Dis.* N. 2. t. j. naguleńki, mutternaden. — Od matki komu zadawać, bękartem go nazywać. *Dudz.* 48. einem uneheliche Geburt vorruden. *Ross.* бранить кого по матерны; (матерное слово grube zelżywe słowo). Ty synu takiej niewiasty, która się sama ku chłopu miała, zaż nie wiem, że ty milujesz syna Isai ku swęj lekkości, i ku zelżywości nieuczciwej matki twojej? 4 *Leop. 1 Reg.* 20, 31. Gdy szlachcic szlachcicowi matkę wspomni, co przepada. *Tarn. Ust.* 124. Przysiągł nam, pod złej matki synem. *Pot. Jow.* 152. t. j. pod skurwysynem, so wabr er ein ebrlische Mutterkind ist. Niech takiej matki synem mię nazwie, kto dotąd ujrzy, że to czynię. *Pot. Jow.* 167. Zawoławszy go rzecze: synu takiej matki, Wróc coś ukradł, bo cię dam na katowskie męki. *Pot. Jow.* 103. On się sprawia i stawia oczywiste świadki, że złego słowa nie rzekł, ani

wspomniał matki. *Pot. Jow.* 142. Matka czeladna + gospodyni; (cf. ojciec czeladny + gospodarz), die Hausmutter, Hausfrau. Rostropne matki czeladne i gospodynie najlepiej temu zaradzają. *Syr.* 141. Matka boża + bogarodzica, die Mutter Gottes. Tak piękny, jakoby go matka boża urodziła, os humerosque Deo similis. *Mącz.* Matko Boża!!! — ah dla boga, Jezus Maria! — Matka chrzescna, die Puffe, ob. Chrzescny. *Figur. transl.* Matką pierwszą, a powszechną wszystkich rzeczy, jest ziemia. *Petr. Ek.* 4. Ziemia matką wszystkiego, z niej wynika wszytek Dla kraju porządnego i wzrost i pożytek. *Zab.* 15, 303. Moskiewska ziemia jest matka wielu rzek przednich. *Boter.* 158. Cnota jest matką rostopności. *Teat.* 18. c, 86. Próżne były znoje, trudy, poty, kiedy fortuna matką być nie chciała. *Mon.* 65, 96. Czy im przyrodzenie matką, nam macochą, że ich samych tak bardzo, nas tak mało kocha? *Zab.* 8, 331. *Koss.* Matką ojczyzna. *Teat.* 1, 6. Statutu Litewskiego matką jest statut Herburta. *Gaz. Nar.* 1, 211. (żródłem). — §. *Transl. Poloni* matko dicunt annosioribus; pani honestioribus. *Ch. Th.* (altē) Mütterchen. Haj Matko! a dajcież też tu wódki. *Teat.* 30, 10. — §. 5. *Oecon.* Matka pszczoł, maciora, królwa, *Carn.* mazhëza; *Vind.* matiza; *Ross.* matka, die Königin, der Weiser. Gospodarz ma obaczyć, aby w ulach wiele królów abo matek nie było. *Cresc.* 398. Matka jest właśnie fundamentem zgromadzenia pszczoł, daleko dłuższa od pszczoł roboczych, ale smaglejsza od trądu. Nie daremnie ją matką zowią, bo jej wszystkie pszczoły bytność swoje winny. *Kluk. Żw.* 4, 170. et 177. — §. 4. *Anatom.* Błonki mózg otaczające, zwiemy matkami, że mózg od różnych przypadków obraniają; n. p. Gruba błona mózgu + twarda matka, *dura mater*; cienka błonka, *pia mater* + po-bożna matka. *Krup.* 3, 108. — §. Matka + macica, żywot macierzyński, die Bärmutter, Gebärmutter. Paniom, którym matka bywa skażona i zaziębiona, gdy się w niej wiatry zamykają, że się odyma, a bywa wielki żywot, lekarstwo takie... *Urzed.* 8. — 5. *Botan.* Matki Bożej włoski, *capillus Veneris*, Frauenhaar, u nas roślina ta rośnie na starych murach, albo w murowanych studniach. *Kluk. Rośl.* 2, 237. — Bylicę, Beyfuß, niektórzy zowią matką zielną, a to dla jej wielkiej mocy. *Cresc.* 271. MATKOBÓJCA, MATKOMORDERCA, y, m., *Sorab.* 1. maczeře zamorduwar; *Vind.* materni vmorez; *Ross.* et *Eecl.* матре-поубиѣна; der Muttermörder. Ojcobójce i matkobójce. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 b. Matkomorderca. *W.* 1 *Timoth.* 1, 9. *Bibl. Gd.* MATKOBÓJCZYNI. i, ż., która zabiła swoją matkę, die Muttermörderin; *Sorab.* 1. maczëra zamorduwarëka. MATKOBÓJSTWO, a, n., zabójstwo matki, der Muttermord. *Sorab.* 1. maczëre zamorduwanstwo; *Ross.* матрепоубиѣство. Pochodz. cf. mac; macica, maciecorodny, macicowy, maciczny, macierz, macierzanka, macierzaduszka, macierzankowy, macierzyński, macierzysty, macierzyństwo, macierzyna, maciniec, macinnik, maciora, maciorka, macocha, macochować, macoszyński; — matczyiny, mateczny, mateńka, matuchna, matula, matusia, matusinka, matusineczka, matuchniczka; cf. mama, mamula, mamunia.

MATLAĆ cz. niedok, gmatwać, matać, pomieszać, zusammen

brüden, unter einander werfen, vermischen, verwirren. W kupę rzeczy różnych nie matlając, przystąpmy do tego artykułu. *Hrbst. Odp. P b.* Tak mówiącej matlały się słowa, *confusa fuere. Zebr. Ow. 47.* Matląc palcy po czele, co ujrzał, namacał. *ib. 391, (digitis ad frontem saepe relatis, macając).*

MATNIA, i, ż., (*Etym. matać*); *Ross. матня; Carn. metavneza (cf. mieść, miotać), potshvu; Sorab. 1. rebaczka wata; Bosn. halov; Ser Sađ am žiščerneže.* Matnia jest sam wór niewodu, w tyle z skrzydłami jego się łączący, w którym się ryby zbierają, i który bywa na trzy sążnie długi. *Kluk. Zw. 3, 242. — Fig. et transl. Sieć, sidło, łapka, dołek, Reż, Jalle, Ščlinge.* Gdy odkładacie nie-dbale, tym czasem Filip ze wszech stron w matnią was zagarnia. *Nag. Fil. 19.* Jak błotni linowie Kozacy na matnią przyszli. *Biał. Odm. 43.* Co czynić, wpadłszy już do matni! *Bardz. Trag. 314.* Strzeż się matni zdradliwych, w które płochych mieści Zbyt czuły nad podstępny zawždy, kunszt niewieści. *Kras. Sat. 67.* Z jednej Luterskiej matni tak wiele różnych sekt wyszło. *Sk. Żyw. 2, 78.* Miał pogotowiu sposób, aby wszystkim dogodzić, a sa o tylko duchowieństwo w matni osadzić. *Nar. Hst. 7, 55.* Pociągać do niewolnictwa matni. *Teat. 46, 65.* Wszystko złe bez porządku; jak w matni się zgubię. *Dmoch. Szt. R. 65.*

MATOŁKA, i, n., *parvus, deformis et stupidus homuncio. Cn. Th., ein kleines und dachy einfältiges und häßliches Menschenchen, człowiek mały, szpetny, głupowaty. Włod. — §. Possunt etiam sic dici cacodaemones familiares, servorum habitu conspicuo, domestica munia diligentissime obeuntes, quales in Lithuania, Russia, Samogitia aliquot, in Svecia vero et Lapppia quam plurimos, nostro etiam saeculo reperiri a fide dignis (?) audivi; quos Delrius ex Joanne Meletio Teutonica lingua Coltri vocari ait, de quibus vide Olauum Magnum. Cn. Th.; dyabeł wcielony, posługi sprawujący, czemu wierzyło przedtym pospólstwo. Włod., Dudz. 44. (cf. inkluz); ein Hausgeist, (Espirifux, Spinnefux), der so gut war, sich zu allerley Hausdiensten brauchen zu lassen. Lamia, nocna jędza, matołka, nocne straszdyło, duch albo czarownica. Mącz. Spectrum, matołka, fałszywe wyobrażenie na oczy łączące, obłuda. *ib. (cf. marcholt).**

MATONOG, u, m., MATONAK, a et u, m., chwaścisko w zbożu, (*Etym. od matania nóg*), ein gewisses Unkraut im Getreide. We lnie się znajduje matonak, łoboda i inne chwaściska. *Haur. Sk. 34.* To matonog, to osty pszenne żniwa głuszają, że w trudnym do plewienia chwaście ginąć muszą. *Otw. Ow. 203.* Natura matonaka do szaleja podobna, głowę zawraca. *Haur. Sk. 37. — fig.* Krótko cię wyplątam z tego matonogu. *Pot. Arg. 581, (z tej wiklaniny, mataniny).*

MATRAC, ob. Materac.

MATRONA, y, ż., z *Łac.* dama przez stan i wiek poważna, eine Matrone. *Vind. matrona, poshtena shena; Rag. plemieniza, vladikka; Eccl. посадница, благородная жена.* Matrony Rzymskie pierwszego marca obchodziły uroczystość *Matronales* zwaną, na pamiętkę prześlagnych Sabinów przez niewiasty. *Kras. Zb. 2, 134.* Marcya Kato-

nowa, tu leży matrona, Za żonę Hortensemu dana, czy wypchniona. *Bardz. Luk. 26. ob. Matedora.*

*MATROS, ob. Majtek, żeglarz, marynarz, flis.

MATRYKUŁA, y, ż., uroczysty zapis osób jakie zgromadzenie składających, bte Matrifel, *Croat. matiča.*

MATUCHNA, y, ż., MATULA, MATULKA, MATULENKA, MATUSIA, MATUSIENKA, MATUSIENECZKA, MATUNIA, MATYŃKA, MATEŃKA, i, ż., *demin. blanda nom. matka, (cf. mamunia); Sorab. 1. macziczka; Vind. mamiza, babiza; Rag. majciza, mamma; Ross. матушка; Eccl. маточка; bestes Mütterchen, Herzens Mütterchen, liebste Mutter.* Patrz jak się chwytą rączkami różanej Szyje matuchny swej niepokalaney. *Groch. W. 341.* Matuchna jego, dziewica Marya. *Wróbl. 202. et 26.* Ach matulo! jakże ja wdzięczna wam będę. *Teat. 54. b, 34.* Dobry wieczór matulo. *ib. 30, 81.* Troskliwa matulka synaczkowi zawsze lży otarła. *Pileh. Sen. 225.* Jak pucek się kwili, gdy z rąk tatusia Padło, co dla zabawki dała mu matusia. *Tol. Šaut. 44.* Jakbym teraz doznawał, czuję, że matula Na łono mię swe wzięszy do piersi przytula. *Zab. 8, 257. Nar. Antosiu jałsiś przewinił, Trzeba, żebyś matuli zadosyć uczynił. Nor. Dz. 3, 19.* Moja najukochańsza matulenko. *Teat. 30. b, 55.* Moja matulenka dobrze powiedziała, że... *ib. 7. b, 30.* Same panie matusieńki synaczków do złego wprawują. *Falib. G. 3. — Z Mazowiecka: Matuchnicho miła Boża! Bies. A. 1. t. j. matko boża! — Matusciny, a, e, od matusi, Mütterchen. Ross. матушкинь. Słówek matuscinych bardzo nasładujesz. Zebr. Ow. 25.*

MATUS, ia, m., miano kota, ob. Maciek, *Rame einer Raße.* Stary matus spojrział na myszkę. *Nar. Dz. 3, 213. Zab. 5, 235.* Łap za myszkę matus w nielitościwie spony. *ib. 5, 236.*

MATWANINA. *Teat. 28. b, 84. ob. Gmatwanina, matanina. MATWAĆ, ob. Gmatwać, matać.*

MATYASZ, a, m., MATYASZEK, szka, m., *demin., Maciej, Maciek, nom. propr. Matthias.* Oklej i z płcią to dla Matyasza, Lepziej potrawy godna gęba nasza. *Jabl. Ez. 5.* Dobra Matyaszowi płotka. *Cn. Ad. 162.* A Matyaszowi płotka. *ib. 5. in partitione piscium communi opera captorum, parochus scholarchae ophidion et sibi anguillam, assignabat. (cf. dobra kozie brzoza; dobra psu mucha; szkoda psu białego chleba; dobra w chomąto słoma, w kaffan bawełna; dobry tobie chleb; dobry tobie cienkusz; do wody z gębą; nie twojej to gęby kasek; takiemu takie; jakie odzienie, takie raczenie; jak cię widzą, tak cię piszą; komu się mięsa nie dostanie, ten na polówce niech przestanie; a mnie przecię piskorz; lepszy rydz niż nic; co bóg da, do kobiałki; jednemu się skrupi, drugiemu się zmiele; jednemu szydła gołą, drugiemu brzytwy nie chcą etc.).* Brudny Matysie! *Pim. Kam. 62.* Matyasz, chłop, kruczek, Wołoszyn, zdrajca, nie był godzien córki Kazimierza. *Biel. 416. Gwagn. 260.* Wyprawił się Matyaszek, chcąc spróbować wojny. *Mat. z Pod. A 1. (cf. Albertusy).* Matyaszki abo kruczki. *Klon. Wor. 12,* czerwone złote bardzo rzadkie, z wybitym krukiem, od Węgierskiego Matyasza bite, *Rabendufaten des Rönig Matthias von Ungarn.*

MAUKA, z *Czeska* mąka. *Sekl.* 67. *MAWA* my dwa mamy, *Dualis*, ob. *Mieć. Groch. W.* 335. *Papr. Koł. D 3 b.*

MAUR, **MAURYTANIN**, a, m., z Maurytanii rodowity, ein Maure, (cf. murzyn). **MAURYTANIA**, ii, ż., kraj Afrykański, Mauritanien. **MAURYTANKA**, i, ż., rodowita z Maurytanii, eine Maurinn. W Trypoli Kologlossowie, czyli z Turczyzna i Maurytanki zrodzeni. *N. Pam.* 12, 293. **MAURYTAŃSKI**, od Maurytanii.

MAWIAĆ, ał, a, act. *niedok.*, frequ. verbi mówić, Boh. mluwivati; *Rag.* govorukati; oft sagen, zu sagen pflegen. Mawiali starzy Polacy, gdzie wiele ceremonij, tam szczerości mało. *Mon.* 66, 457. Ludzie im są mędrsi, tym mniej mawiają. *Gil. Post.* 99 b.

MAWROT ziele, ob. Szczodrzeniec.

MAXYMILIANISTA, ob. Maksymilianista.

MAŻ, ęza, m., (Boh. et Slov. muž; *Sorab.* 1. muž; *Sorab.* 2. muhž; *Carn. et Vind.* mosh, (Vind. moshivu, zhlovek - człowiek, chłop); *Croat.* mus; (2. mus, selyan - chłop); *Dal.* mux, mush; *Rag.* muux, vojjan, vojno, drugh; *Slav.* csovik; *Ross.* мужъ; (cf. *Eccl.* мужикъ chłop); cf. *Lat.* mas; *Germ.* Mensch; cf. *Arab.* müzsekür masculus); der Mann. a) mężczyzna, człowiek, w poważnej mowie, einer männlichen Geschlechts, ein Mann. Nie płacze maż, chyba ten, co od męstwa stroni. *Bardz. Trag.* 524. Tego, kto wielkiego serca, a mężny, mężem zowiemy. *Kosz. Lor.* 162 b. Kleofas nazywa Chrystusa mężem od męstwa. *Dambr.* 225. Matka, od żalu, że tam nie skończyła. Mężtwo w tym, wszystkich mężów przewyższyła. *Odym. Św.* 2 G g.; *Carn. et Vind.* mōshāk vir constans. — Maż zasny, *Eccl.* мужедоблственникъ, *Graec.* ἀνδραγαθητης; мужедоблство, *Graec.* ἀνδραγαθία; мужедоблствую, *Graec.* ἀνδραγαθέω. Mężowie wielce mężni, *Eccl.* великоумие, *Graec.* μεγαλανδροι. — (oppos. *Vind.* figamosh - tchórz). Z męża w kobiecie przewiergniony *Eccl.* przemужежь. — Wiem, żeć zarz odliczy pieniądze, bo maż z niego pocziwy wielce i rzetelny. *Teat.* 42. d. B. *Vind.* Bodi tebi besieda mosh; ein Wort, ein Mann. Gwałtem na siebie nacierają, Maż o męża, konie się z końmi rozpierają. *Tward. Wł.* 139. Piątym pułkiem władał sam Henryk, a tam stanął główny maż (łos) Polskich i Śląskich ludzi. *Krom.* 245, t. j. sam wybór, sama treść, der Herr; *Eccl.* мужизбраніе, *Graec.* ἀνδρολογία. Błogosławiony maż, który nie chodzi w radzie niepobożnych. *Bibl. Gd. Ps.* 1, 1. Przebrał Jozue trzydzieści mężów bardzo mocnych. *ib. Jos.* 8, 3. — 2. Maż, małżonek; oppos. żona, małżonka, der Ehemann, der Mann; *Slov.* muž, manžel; *Sorab.* 1. woženenē muž; *Vind.* sakonski mosh, sakonik, drushe; *Croat.* mus; *Slav.* mūx; *Bosn.* mūs, vojno; *Ross.* сожитель; *Eccl.* сожитникъ. Maż z żoną składają małżeństwo. *Sax. Porz.* 132. Przecież to maż głową w domu! *Teat.* 53, 8. Żony podległość mężowi *Eccl.* подмужество. Maż jest najwyższa familii głowa. *Zab.* 16, 12. Maż jest domu każdego podporą i szczytem, Panna bez tego tęskni, i jej byt nie bytem. *Gaw. Siel.* 384. Jejmość Panna czego inszego potrzebuje, nie raharbarum, senesu; maż! *Teat.* 18. b, 15. Męża zbyt pragnąc, *Ross.*

мужениствовствовать, mantoll sejn, (ob. Chłopotur). — W mówienia sposobie: „za maż isć” przez wyrzutnią przypadek czwarty ma tak jak pierwszy. *Kpcz. Gr.* 2, p. 125. einen Mann nehmen, heirathen (bloß von den Weibern); oppos. żenić się; cf. *obsol.* brać męża, brać za męża, ob. Brać; *Slov.* wdávám se, manžela sobě беру; *Rag.* vdatise; *Vind.* vdati se, vdajati se, omoshiti se, obmoshitiše, mōsha vset; *Croat.* szkupsze vdajem, skup idem za musa; *Ross.* посягнуть за кого, посягать, (cf. posag). *Sorab.* 1. wudahwam szo. Ludwisia za maż idzie. *Teat.* 7. d, 6. Zofio, tyżes to za maż poszła! *Zab.* 14, 349. Panna, która jeszcze za maż nie szła... *Szczerb. Sax.* 259. (Córa Kiejstutowa w małżeństwo szła za Janusza. *Biel. Św.* 225 b. Widział uchybione swe nadzieje przez za maż pójście królowy. *Niem. Król.* 2, 43. durch die Heirath der Königin, *Vind.* omoshenje, vdaja, vdajanje; *Carn.* moshenje, moshitva; *Eccl.* замужество, посяганіе. Małgorzata z przymuszenia rodziców za męża króla Szockiego Malkolina poszła. *Sk. Żyw.* 373, in hac phrasi hodie omittitur za męża: z przymusz. rodz. za króla Szockiego poszła. — *Omisso verbo isć*: Przymusili ją za maż przeciw jej życzeniu. *Teat.* 43. c, 117, sie zwangen sie zu heirathen. Eudoxia Cesarzowa musiała przez dzięki za maż za Diogenesa. *Biel. Św.* 77 b. Długo wdową będąc, ku starości za maż chciała. *Ezop.* 25. Wdowy za maż gotowe. *Rys. Ad.* 63, (cf. z jednym w dół, z drugim w dom). Zmówić dziewczkę za maż, pactionem nuptiale facere. *Macz.* ein Frauenzimmer verloben. Za maż wydawać o corkach, toż co o synach, żenić ich, eine Tochter verheirathen, *Vind.* hzhi vdati, vdajati, omoshiti, (cf. panna na wydaniu, domężna; *Sorab.* 1. wudaczna, pomużka żonska; *Vind.* vdajatliva, mosheiva; *Sorab.* 2. wudahta nupta). Gdy przyjdzie czas, albo dziewczkę za maż wydawać, albo syna ożenić... *Petr. Ek.* 16. Jedli, pili, żenili się i za maż wydawali. *Leop. Matth.* 24, 38. *Bibl. Gd.*; (ożeniali się, i za maż dawali. *Sekl. Math.* 24). W osmiu dniach wydać za maż dwie córki, na to chyba bankier który wystarczył. *Teat.* 7. b, 41. Uczynił fundacyą, podług której corocznie trzy panienci ubogie kosztem jego za maż wydawane i wyposażone będą. *Gaz. Nar.* 1, 287. — *Obsol. et vitios.* Małgorzata, gdy jej za maż chciał książę Polskie, król Czeski i król Sycylijski, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Żyw.* 113. et 185. — Kocha słyszę na męża Walerego. *Teat.* 42. c, 17, t. j. myśli za niego pójść, albo że się z nią ożeni. — Już trzeci rok za mężem - mężatką jest, zameżną, sie ist schon drey Jahre verheirathet. Gdyby która matka miała córkę za mężem, któraby umarła... *Szczerb. Sax.* 140. wenn sie eine verheirathete Tochter hätte.

Pochodz. mężata, mężatka, mężny, mężki, mężnie, męstwo, męzczyzna, męzczyński, mężność, mężobójca, mężobójski, mężobójstwo, mężowa, mężyca, mężyka, mężowy; bezmężna, zameżna, zameżcie, zameżniała.

MAŻ, i, ż., kołomaż, (tuste wozowe, (Boh. mazadlo mazidlo, maz plama; *Vind.* mast; *Croat.* salov - kołomaż, mazidlo, sadlo; máz litura); [Zheer 4], Wagenschmiede. [Miętka] albo rzadką smołę mazią zowiemy. *Sienn.* 224, ob. Smoła. — 4]. Kto się tyka mazi, palec smołą skazi. *Min. Ryt.* 4.

190, kto się smoły dotyka, pomaze się nią. *Bibl. Gd. Syr.* 15, 1. (ob. Mazać).

*MAZA, y, ż., MAZIA, MASIA, MASSIA, i, ż., gatunek wozów, eine Art Wagen. W mazażach lubianych wozili Kozacy polcie do Lwowa. *Zimor. Siel.* 251. Podwił, co osła z koniem sprząga do ładownej maży. *Pot. Poc.* 563. Posłanników Szwedzkich zdradliwych, ku pamiętnej światu ich sromocie, na mazażach wywieźć precz wołowych każe z miasta. *Tward. Wł.* 189. Chmielnicki do szturmów moc wielką Sposobił maś wołowych z chróstami, w które naprzęgi chłopów. *Tward. Wł. D.* 74. Skarżyła się na mrówki, które jej spać nie dały, i na maże, które ją na drodze wśród lasa przestraszyły. *Kniaż. Poez.* 1, 159. Lepiej swego doglądać, a spokojnego żywota używać, niż tak jak gonna maśsia za dworem biegać. *Rej. Zw.* 158 q. *Pror.* Ołóż tobie byśku mazia. *Rys. Ad.* 52. *Cn. Ad.* 801. (masz, czegoś żądał; dźwigaj ciężar, któregoś pragnał).

*MAZA, ob. Zmaza.

MAZAC, ał, maże, act. niedok.; Boh. mazati, zmazati; Sorab. 2. mafasch, ja mažu, mažom, mafu, mafom, smafasch; Sorab. 1. mafacz, mažu, mažem, mazam; Vind. masati, masal, masheim, pomasati, shalbat, shaubati, oshaubati; Carn. mäsati, mashem; Croat. mazati, masem, (cf. lichiti - mazać, pochlebiać); Bosn. mazati; Rag. mazați, (mazați adulari); Ross. мазать, мажу, тазнуть, смазать, смажу, смазывать; Eccl. елеопомазать, мвропомазовать; cf. Hebr. מָשַׁח maschach; Syr. מֶשַׁח meschach unxit; cf. Ital. macchiare; Germ. schmißen, schmußen; Graec. σμύζω; cf. Lat. smegma). Edm. Castelli *Lex. Heptagl. ad rad.* Hebr. מָשַׁח observavit, convenire cum Slavonico masati, Dalm. et Boh. mazati. Sed non tantum dialecto Boh., verum etiam Slavica Literali, Dalmatica et Russica ceterisque мазати ungere significant. *Durich.* 1, 368; §. 1. schmierem, bejschmierem, salben. Krzyżmo s., którym ochrzczonego mażą, godność wielką chrześcianina znaczy. *Hrbst. Lek. F b.* (pomazują, cf. pomazaniec) Maże nas Duch s. na kapłaństwo, i królewicami niebieskimi czyni. *ib. C b.* Plastry, lekarstwa, mazania, syropy... *Petr. Et.* 17, Carn. masanje; Croat. maž, mazanye; Hung. mázolás; Ross. смазка. Nie bij, a nie głaszcz, nie maż a nie liż. *Zegl. Ad.* 155, (cf. obraziwszy leczyc; uderzywszy pogłaszać; cf. nie chwał mnie, a nie gań mnie). — §. Kalać, plugawić, pr. et fig befudeln, beschiieren. Chłop idąc drogą woła: wara! drewno wlecze Bardzo sprośnie zmazane, błoto z niego ciecze. *Pap. Pr. C 3 b.* Wbieżawszy do miejsca kalnego, umazał się. *Pap. Kol. T 4.* Zły to ptak, co swe gniazdo maże. *Hipp.* 53. Nie maże się słońce od błota, które suszy. *Sk. Kaz.* 300. Słoneczny promień od gnoju się nie maże. *Sk. Dz.* 374. Mazią się maże, kto się mazi tyka. *Kchow.* 132. Jeżeliby maż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łożę nierządem cudzołożnym maże się. *Kucz. Kat.* 3, 146. Sorab. 1. wonekmanczžu conscelero. Nie jadowitszego nie-masz, coby nad nieuczciwe ludzkie bardziej lżyło, i sromociło i mazało. *Weryf. pr.* 2. (hańbiło). I namby też przystało nie mazać nikogo, Gdyż o ludzie bez winy

dzis na świecie drogo. *Pap. Kol. E.* (lżyć, 'bezeczcić). Mazać się, o dzieciach, ob. Płakać. — §. Mazać, paskudnie pisać, (Boh. mazati); schlecht schreiben, schmierem. — §. 2. Mazać, zmazać, wymazać - przekreślać, niszczyć pisanie, Bosn. smersiti, auslöschten, austreicheren, wegwischen. Gdy lepiej roztrząśnie swoje pisma, maże te myśli, z których był kontent gdy pisał. *Zab.* 4, 171. Zydek jarmarkowy, tu się pisze, tu się maże. *Teat.* 24. b, 21. (tu zaciąga dług, żeby tam płacił; lata się). MAZACZ, a, m., Boh. mazač; Sorab. 2. mafar; Vind. masavez, masez, omasavez, masilar, masilavez; Croat. mazitel; Ross. мазальщик; Eccl. мазатель; który maże, pomazuje, ber Schmierer, Beschiierer, Salber, Bestreicher, Anstreicher. MAZANIEC, ica, m., zarazony, nieczysty, ein inficirter unreiner Mensch. W Auszurgu osobne są domy chorych, osobne sierot, osobne mazańcom, osobne trędotawym. *Gwagn.* 450. MAZANEK, nka, m., (Boh. mazanek mollis, delicatus); bezkost, niewieściuch, ein Weichling, Zärtling. Syrop z sadzcu bywa dla rozkoszniejszych i pieszczonych mazanków czyniony. *Syr.* 284, cf. Boh. mazat se pieścić się. MAZANINA, y, ż., cokolwiek jest mazanego, namazanego, pokalanego, zmazanego, przekreślonego; Vind. masouje; (Boh. mazanina - lepenice, lepianka; mazanice illitus, labor sordidus; Boh. mazanec libum; Sorab. 1. mazanka panis unctus pinguedine, butyro; Ross. мазанка gliną oblepiony dom; Pruski mur; ob. Lepianka), Geschmiere, Schmiererey, schmieriges Zeug. MAZŹ, ob. Maś. MAZEPA, y, m., Jan Mazepa sławny hetmant Kozacki, przywiał się przeciw Piotrowi W. do króla Szwedzkiego Karola XII. *Kras. Zb.* 2, 141, ein berühmter Feldherr der Kosaken. — §. Transl. Mazepo przekłety, własnieś się umył do Anielki. *Teat.* 22. b, 100, i. q. mazgaj, schmieriger Stiel. Powierzono kosz dwom wielkim mazepom, którzy rozumiejąc, że był z brudną bielizną, wrzucili go w wode. *Teat.* 11. b, 69. Gadajże mazo, masz-li gadać. *ib.* 16. c, 71. MAZGA, i, ż., brzydkie plugawe babsko, ein garstiges, ekelhaftes Weib. Tr. MAZGAC, ał, a, c., niedok., paskudzić, plugawić, sudeln, besudeln, barbouiller. Tr. Mazgać, klecić, sudeln. *Ern.* 1135. MAZGAJOWATY, a, e, — o adverb., plugawy, rozlazły, tłóptą, schmierig. Derbisz mazgajowaty. *Teat.* 14, 108. MAZGAL, a, m., MAZGAJ, aja, m., (cf. Rag. etc. mazgar mulio, mazak - muł) - paskudnik, nieulizany, ein schmieriger Kerl, ein Tölpel. Mazgal, klecha, ein Sünder. *Ern.* 1135, Boh. sliwou, trdlenec, halomna, pauza, bliwou; Carn. zmók, shöstovilast; Vind. siazb, siauz, tarban, mlalilu, hedovez, zepez, riban, kluk; Ross. пентюхъ, толень. Dla takiego mazgaja jak ty, żadnej Pan bóg nie stwarzył kobiety na świecie. *Teat.* 22. b, 52. Mlecz głupi mazgaju. *ib.* 52. d, 118. Prędeżje hurtaje, coż za mazgaje! *ib.* 52. d, 65. Gdyraś We Pan, że mazgaj, że się nie stara podobać ludziom. *Teat.* 29, 88. Jurga niby mazgaja udaje, ale poznałem ptaszka, jest to z głupia frant. *ib.* 30. c, 12. Ma-ż on służącego? R. I jak jeszcze żywego chłopca, nie mazgaja! *Teat.* 46. b, 64. MAZIARNIA, i, ż., gdzie maż robią. X. Kam., die Schmierfederer. MAZIARZ, a, m., robiący lub prze-

dający maź, der Schmierfeder, Schmierbändler. MAZIDŁO, a, n., maść do namazywania, die Salbe zum Schmieren; (*Carn. mast, masilu; Sorab. 1. mas; Vind. masavina, namas, obmas, masilo, masilu, pomas, shauba, shalba; Croat. masalu*). Chustę mazidłem potrzyj po ranu i w wieczor, i przykładaj. *Sienn. 513*. Rozmaite mazidło wymyślacie na ozdobę ciał waszych. *W. Post. W. 312*. Łaziebników, golaczy i barwierzów wydworne owe zielone, czerwone, żółte mazidla, któremi ludzcie w dłuż zaciągają. *Syr. 278*. Mazidłem smarować *Ross. умасливать, умаслять*. (MAZINET, MACINET, a, m., rak morski pajakowi podobny. *Włod. ex Chapii Th. 909*, die Krabbe, Garnese, der Laupfentreib). MAZISTY, a, e, Boh. mazawy; rozmazisty, do mazania snadny, schmierig, leicht zu schmieren. Używają olejów mazistych, najbardziej oliwnego zamiast karmi ogniowej. *Kruml. Chym. 29*. Wytłaczanie oleju mazistego z jąder świeżych, olei unguinosi. *Kruml. Chym. 135*. Oleje niewonne za pomocą prasy otrzymane, nazywają mazistemi. *Kruml. Chym. 132*. MAZNICZA, y, ż, puszka na kołomaż, die Schmiermaste, Scheerbuchse, das Schmierfaß; *Sorab. 2. małniza; Boh. kołomaznice; Ross. лагунь, лагунчикъ, лагунка, лагушка, (Ross. мазильница puszka na maści)*. Maźnice na smołę przy pojazdach, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl. 2, 162*. Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę na drodze. *Pot. Pocz. 650*, (większa strata niż zysk). MAŻNIK, a, m., rzeka w Kijowskim, która wpada do Olszanki. *Dykc. Geogr. 2, 139*, ein Fluss im Kitowischen.

Pochodz. kołomaż; namazać, omazać, obmazać, pomazać, pomazanie, pomazaniec, pomazanka, podmazać, przemazać, rozmazać, rozmazisty, umazać, wymazać, zamazać, zmaza, zmazać; maść, maścić, namaścić, omaścić, omasta, pomaścić, premaścić, rozmaścić, zamaścić; masło, maselko, masłanka, masłany, masłny, maśny, maślarzka, maślarz, maślnica, maścić się.

MAZOWIECKI, a, ie, od Mazowsza, Masurisch, Masowisch. Kraina Mazowiecka coś ma w sobie niewdzięcznego i grubego, tak iż z mowy i z postępów ich zwykliśmy się naśmiewać. *Petr. Et. 297*. Gawronięta żartem Mazowieckie kury zowią. *Pot. Jow. 106*. Mazowieckie księstwo. *Herb. Stat. 27* etc. MAZOWSZANIN, a, m., Mazur, z Mazowsza rodem, ein Masovier, Masur. Z Mazowszany wojnę stoczył Kazimierz. *Pap. Ryc. J. Kchan. Dz. 169*. Smiecież to twierdzić o cnych Mazowszanach! *Birk. Exorb. 7*. MAZOWSZE, a, n., MAZURY, ur, plur., Masovia, Masau, Masuren; wielka i znaczna prowincya Polska, z tytułem księstwa; z dawna miała udzielnych książąt. *Dykc. Geogr. 2, 139*. Maslausz abo Mazosz, który był u Mieczysława podskarbin, dzierżawy na pograniczu Pruskim pod moc swoje podbiwszy, Mazowszem od imienia swego nazwał. *Krom. 86. Gwagn. 205*. Druddy od Massagetów Mazowsze nazywają. *klec. Zdan. 8*. Z Litwy do Mazowsz po mierniki słano. *Grzepsk. Do Mazowsz. Vol. Leg. 2, 634*, zamiast do Mazowsza albo do Mazur. MAZUR, a, m, §. 1) Mazowszanin, ein Masur. Mogło być, że Słowianie podbiwszy nad Wisłą Massagetów, imię ich dawne zostawili, które się potem

przez pomieszanie języków w Mazowitów czyli Mazurów przemieniło. *Nar. Hst. 2, 525*. Mazurami i Radomianów i Podlasianów zwykliśmy częstokroć nazywać dla bliskości; jeśli się urażają, tedy im powiadamy: nie Mazuryście; ale gdy potrzeba wam ognia, idziecie po niego do Mazurów. *Sarn. Ann. 842. Prov. Rozsmiał się, by Mazur na ziemię. Rys. Ad. 59*, (cf. pełen nadziei rolnik się śmieje). — Mazurek, demin. Falib. *Dis. L. 2. — §. 2*) Mazur, mazurek, tańce, ein Tanz. Tańczymyż Mazurą. *Teat. 24. c, 74*. Skakać mazurka przy multankach. *Mon. 71, 201. — §. 3*) Mazur: trunek, może piwo Mazowieckie; n. p. Ja to kiedy Mazura piję kusz po kusz, Przybywa choć po trosze we łbie animuszu. *Pot. Jow. 2, 78. — §. 4*) Mazurek, wróbel leśny, mniejszy od domowego, na głowie kałowy, w koło szyi ma czarną obrączkę, pod oczami biały, na grzbiecie jaśniejszy od domowego. *Ład. H. N. 104*, ein Waldsperling, Felsperling. Ty mię odziej na ów czas piórami mazurka, Będę sobie świegotął skacząc po gałązkach, Jedno być w kraju Turków, co wróblem w Powązkach. *N. Pam. 24, 374. — §. 5*) Płacek z migdałów, ein Mandelsuchen. MAZURKA, i, ż, z Mazowsza rodzona, die Masurinn.

M C, M D, M E.

MCHOWATY, a, e, *Ross. моховатый*, na kształt mchu, doń podobny; n. p. Bluszcz drzewny kwiat ma mchowaty. *Syr. 887*, moosartig. MCHOWY, a, e, od mchu, (ob. Mech), Boh. mechowaty; *Rag. mahast; Ross. моховый; Моосъ, von Моосъ*. Mchowa pościółka. *Kchow. Fr. 17*. Czym do pancierza się przynęci, Kiedy mu mchowaty ciężki kozuszek łabędzi? *Kchow. 59*, cf. mszysty.

MDŁAWY, a, e, nieco mdły, słaby, etwas śchwach. Widziszże to równinę, miejsce spustoszenia, Gdzie się smutny mdławego błysk iskrzy płomienia? *N. Pam. 12, 367*. MDŁAWOŚĆ, ści, ż, słabość, die Schwächheit, Schwäche; *Croat. mlahavoča*. MDLEĆ, a, e, neutr. niedok., cf. mgleć, (*Boh. mdleti, zemdleti; Vind. smedleti, medleti, mlahou biti, omlahati, omahniti, omagati, omedleti; (Croat. mlednem = chudnąć); Slav. obamliti*) = słabieć, śchwach werden, kraftlos werden, propr. et fig. Mdleje, mdło mi, omdlelam. *Cn. Th., ich werde ohnmächtig*. We Panna mdlejesz, kiedy kurezę rzną. *Teat. 19. c, 153*. Pragnie i prawie mdleje dusza moja do nich. *Sk. Żyw. 100*. Żmny po członkach mdlejący pot płynie. *Hul. Ow. 254*. Ach! panna nam mdleje. *Teat. 42. c, 19*. Hiszpańska siła już dziś mdleje prawie. *Pasz. Dz. 37*. MDLIĆ, i, i, cz. niedok., cf. mglić; *Boh. mdliti, zemdliti, zemdlivati, zemdlowati; Slov. mdliti, mdljwam; Bosn. mlohaviti; Vind. smedlupati, vunsmedlupati, (Ross. медлить, mitrzyć, межда mitrega)*; mdłym czynić, osłabiać, śchwachen, schwach machen, abmatten, entkräften. Gdy to mówiła, inieczyła serce jego, i mdliła mężkie serce jego. *Sk. Żyw. 123*. Nieprzyjacieli naszych pracą prawie ustawiczną mdlił. *Warg. Cz. 128*. Gdy kto posty zachowuje, zaraz mówi mu: czemu ciała

twoje tak mdlisz? *Biał. Post.* 245. Dzieci po polach sypiały, aby tak we mdlonych a co dopiero roślach leciech, ku pracy się przyzwyczajały. *Glicz. Wych. E* 5, (w słabych, wątłych, pieszczonych latach). MDŁO *adv.*, (*Boh.* mdlo), słabo, *schwach*, *hüßlos*, *ohnmächtig*. Natura nas tak bardzo mdło rodzi, że nas snadnie ku złemu swawola przywodzi. *Rej. Wiz.* 101. Człowiek stworzony mdliej nad wszystkie inne zwierzęta. *Petr. Pol.* 2, 254. Dawniej przejrane troski mdliej nacierają. *Oss. Sen.* 53. Mdło mi, mdleję, omdleвам. *Cn. Th.*, ich werde *ohnmächtig*. MDŁOŚĆ, ści, ź, (*Boh.* mdloba; *Slov.* mdloba; *Vind.* omaganje, omedlaviza, omedleuza, omedlenje, oflabetje, nemuzh; (*Vind.* medluest, madlost macies; *Croat.* mlednoszt); *Croat.* mlahavost, gingavocha, tesina; *Rag.* mlohavos; *Bosn.* mlohaustvo; *Slav.* obamljenje); zabraknienie siły, słabość, bezsilność, die Schwäche, Ohnmacht, Kraftlosigkeit. Mdłość rozumu i zabawy poważniejsze (niewiadom) odjęte, wszystkie myśli i starania (ich) obróciły do strojów. *Warg. Wal.* 313. Litery trzymać się, a znaki za rzeczy brać, niewolniczej mdłości jest, *miserabilis animae*. *Zygr. Gon.* 203. Mdłość omdlewanie, die Ohnmächtigkeit, die Ohnmacht, in die man fällt; *Ross.* обморъ, безпамятность, безпамятство. Mdłość jest nagłe sił ustanie, ze krwi, w cyrkulacyi przeszkodę mającej; z ustaniem pulsów. *Comp. Med.* 165. Przeciw mdłości, która bywa z zawróceniem głowy, lekarstwo. *Cresc.* 499. Skoro to usłyszał, mdłości go porwały. *Teat.* 56. b, 110, nudy, Uebelfeit, Beängstigung. Jezus uzdrawiał wszelką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, not. «mdłość albo niedużność.» MDLUCHNY, a, e, bardzo mdły, sehr schwach; *Boh.* mdljčky. Mdluchne siły. *Cziach.* 94. MDŁY, MEDŁ, mdła, mdle, cf. mgły, (*Boh.* mdlý; *Slov.* mdlý; *křehký*; (*Carn.* medl, madal; *Vind.* medel, medou, *Croai.* mleden - chudy; *Ross.* медленный mitręzny); *Croat.* mlahav, gingav, nemochen; *Dal.* mlahav; *Bosn.* mlohav; *Slav.* mláv, mlahav; *Rag.* mlohav; cf. *Sax. Inf.* möde, möe; *Anglos.* methig; cf. *Germ.* müde) - słaby, bezsilny, *traftlos*, *schwach*, *ohnmächtig*, *pr. et fig.* Białogłowy są pospolicie od mężczyzn mdlejsze. *W. Post. Mn.* 570. Natura ludzka mdła jest i zraniona. *Petr. Pol.* 61. Mdłe róży szypułki. *Zab.* 13, 326. *Zabl.* Szpiegowieście wy, abyście obejrżeli mdlejsze miejsca w ziemi, przyszlście tu. *Leop. Genes.* 42, 9. (nieobronność ziemi. 1 *Leop.*). W młodości mdłą radę w sobie mamy. *Budn. Cyc.* 61. Wywiedźcie mię z bitwy, bociem bardzo medł. *Radz.* 3 *Ezdr.* 1, 30. Wywieź mię ztąd, bo medłem. *Budn.* 1 *Reg.* 22, 33. (bom zranion. *Bibl. Gd.*) Z wielkiego pragnienia był medł. *Pap. Ryc.* 95. Patrząc przed strachem był każdy medł. *Rej. Wiz.* 85. Jeszczem prawie nie ozdrowiał, medłem jeszcze, *nondum sum confirmata valetudine*. *Mącz.* Kęs sobie odpoczywał, aby k sobie przyszedł. Bo wzdzy z onych przestachów był jeszcze jakos medł. *Rej. Wiz.* 109., *Leop. Jud.* 16, 13. Sędy wytrzeć popiołem, zwłaszcza byłoby mdłe wino. *Cresc.* 345. Patrz, na cnocie byś nie był medł. *Rej. Zw.* 236 b.

Pochodz. nademdleć, nademdlewać, nademdlały, nade-

mdlony; omdleć, omdlewać; zemdleć, zemdlewać; cf. mgleć, mglic, mgły, mgła, mgnąć; cf. mknąć.

ME, ob. Be, beczenie owiec, daß Mödern der Schafe auszürüden.

ME, *contr. loco* moje, a *Pronom.* Mój, moja, moje *qu. v.*

MEBL, MEMBL, a, m., MEBLE *plur.* z *Franc.* meuble, e *Lat.* mobile, a *movendo*, Meublen, Mobiliten; porządki domowe, sprzęty, (*Vind.* premiklive rezhi, prenoshliva roba, preloshliustu, ob. Ruchomości). Chcę mówić o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędostwie domów, to jest, jako dziś modnie mówimy, o meblach. *Mon.* 66, 622. Zbytek w kosztowności meblów tak wielki, że też meble gubią czasem dom cały. *Zab.* 16, 280. Papierowe obicia nierównie piękniejsze, bo adamaszkowe smutny mebl robia. *Zab.* 15, 210. Widziałam salę piekzoną ładnie, meble, malowania i inne ozdoby. *Teat.* 45. b, 6. U stariej baby, co już po zwierciedle, Złość smutek, zazdrość, zostały za meble. *Zab.* 13, 353. *Druzb.* Memblów kosztownych wybory. *Zab.* 9, 138. *Skrzet.* 159. MEBLIK, a, m., *zdrbn.*, n. p. Najmniejszy meblik dwanaście razy jest opłacony. *N. Pam.* 22, 7. MEBLOWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, omeblować, umebłować, wymebłować *dok.*, meblami zdobić, w meble opatrywać, meubliren, außmeubliren. Pałacyk kształtnie meblowany. *Teat.* 34. c, 26.

MECENAS, a, m., §. 1) patron doświadczony poważny, pod sobą młodych praktykantów mający, ein angesehener, erfahrender Advocat, unter dem die Practicanten arbeiten. Pałestrze w trybunale nie więcej jak trzydziestu mecenasów pozwalamy; z których każdy za swoich dependentów odpowiada. *Vol. Leg.* 7, 770., *Skrzet. Pr.* *Pol.* 2, 387. Wystarał się o jednego z najlepszych Warszawskich mecenasów do swojej sprawy. *Teat.* 9, 25. et 7. b, 53. — §. 2) Mecenat, a, m., który się opiekuje naukami i uczonemi, od Mecenasu Augustowego ministra tak zwany, ein Beschützer der Wissenschaften und Gelehrten, ein Mäcenat.

MECH, mchu, m., (*Boh.* mech, chmerek; *Slov.* mech; *Sorab.* 2. moch, möch; *Sorab.* 1. moch, möch; *Carn.* mah; *Vind.* mah, meh; *Croat.* mah, mēhen, mehlen; *Hung.* moh; *Dal.* maah; *Rag.* maah, máh; *Bosn.* mosak, musak, missak. (*Bosn.* máh, perjice od ptice; prriva brada); *Ross.* мохъ, мха, мошокъ, мошечникъ, (мохна kosm wełny, pierze na nogach niektórych ptaków); *D b d.* Mies, Miesch; *Angls.* meos; *Angl.* mos; *Gall.* mousse; *Dan.* moos; *Svec.* mossa; *Isl.* mosa *Arab.* mose; *Lat. med.* mussa); *muscus* *Lin n.*; §. 1. daß Moos; (cf. *Hebr.* מוח much tenuem esse, attenuari). Mchy są pospolicie bardzo drobne roślinki, mające łodyżkę gęsto listeczkami okrytą; rosną na gruntach najnieurodzajniejszych, na drzewach, kamieniach etc. *Bot.* 170. Mech na drzewie, Baummoos, włókno albo włochaciny na drzewach, jako na starych dębach, drzewach sosnowych, jodłowych, świerkowych, brzoźowych, cedrowych, topolowych, modrzejowych etc. *Syr.* 844. Ten, który rośnie na twardej ziemi, zebrany i wysuszony, przydaje się do wysycielania dylów w ścianach i do utykania szpar, Erdmoos. *Zad. H. N.* 104. Mech wodny, Wassermoos, Wasserstnsen, w długich włóknach

w wodzie rosnący, jest potrzebny do budowy wodnej młynów i statków, gdyż miejsca poutykane przerasta i coraz bardziej spaja. *ib.*, *Kluk. Rosl.* 2, 188. et 238, cf. rzęsa wodna. Mech porosły na murach. *Karp.* 3, 122. Mech skalny kamienny, który na skałach i kamieniach roście. *Urząd.* 61. *Steinmoos*, (*ob. Liszajec*). *Prov.* Kamień często poruszany, mchem nie obrośnie. *Cn. Ad.* 330. I kamienie mocne mchem porastają. *Prot. Kont.* C. 2. Chwałę ja wsi lubej dary, Strugi i mchem kosmate kamienie i gaje. *Zab.* 9, 313. *lżyck.* — Pierś z podgardłkiem wołowi od mchu się lipkiego zieleni. *Bardz. Trag.* 169. — Mech z trupiej główki, *e craneo humano*, najduje się na czaszkach ludzkich, zwłaszcza które przez długi czas w miejscu wilgotnym leżą. *Syr.* 845. Mech psi, *musc. caninus*, *Hundsmoos*, *Hundsflöhe*, wychwalają go w ukaszaniu od psa wściekłego. *Krup.* 5, 155. Mech koralowy, morski, gniazdo koralowe, glisnik, z koralami w morzu roście. *Urząd.* 60. *Syr.* 1417. *Sorallenmoos*. Mech morski: porost morski, *Meermoos*, roście po skałach morskich, a najwięcej po skorupach ryb i małżów morskich ziemią objętych. *Syr.* 1418. — §. 2. Mech *transl.* papie, mech, perz, pierze, wełna na ziołach, jako na oście, mnichu etc. *Cn. Th.*, daß *Wollige gewisser Pflanzen, wollige Staubfäden*, (*cf. kocanki*). *Hałun* jeden *plumosum* zowią, że jest jako pierze abo mech. *Urząd.* 402. Niektórych krzewów nasiona, mające na sobie mech lub rostki, bywają daleko od wiatru zaniesione. *Brzost. Duch.* 20. — §. 3. Na zwierzętach włosiki, niby wełna delikatna, *feine wollige Haare*, *weiches Haar auf den Thieren*. Stwórca niektóre zwierzęta mchem odział, niektóre w skórę kosmatą obokł. *Gorn. Wł. U.* Wieś według przyrodzenia piękny strój i szaty Z jagnięcego mchu daje bez szkądł utraty. *Gaw. Siel.* 358. Niemasz lepszej zwierzyny, jako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49, (*puch*). — *Per excellent.* Mech na jagodach, *pubes*, *lanugo*, młodociana bródka, pierwsze włosiki na twarzy, na jagodach, *die ersten Bartbaare, ein Milchbart*; *Boh.* *chlauptky*, *peyr*; *Dal.* *zaali maah*; *Hung.* *moh*; *Croat.* *mah*, *pavulicza* na *bradischu*; *Vind.* *podlafi*, *pavolize* na *bradifhi*, *pervi bradni meh*; *Carn.* *dlaka heshka*; *Rag.* *parvi mah*; *Bosn.* *máh*, *priva brada*; *Ross.* *пушокъ, просѣдьяна*; *Ecc.* *мѣсине*. Kwap, mech, puch. *Volck.* 458. Ledwie kwiaty dopiero pierwszemi I mchem mu były porosły jagody. *P. Kchan. Jer.* 245. Mech brody pacholecej. *Nar. Hst.* 4, 102. Gdy mu pierwszy mech z rumianej jagody Bez pracy spądza wyostrzona brzytwa... *Pot. Syl.* 44. Dopiero mu subtelny mech na twarz wstępował. *Otw. Ow.* 543. Lato mu dwudzieste wyciska mech na twarzy. *Gaw. Siel.* 368. *Slov.* Gaki mech, taki flek; *qualis sponsa, talis sponsus*. Mechem udefeni; *aliquantum rarus*. — §. 4. Podatek rybny za Piastów nazywał się mech, który dawali arendarze wodni w rybach. *Nar. Hst.* 2, 259, *cf. miech*.

Pochodz. *mchowy*, *mchowaty*, *mszysty*, *omszed*. *Carn.* *mahovje muscosetum*; (*Ross.* *мшеникъ* chlów zimowy, stajnia ciepła).

MECHANIKA, i, ż., część matematyki, nauka, o ruchu i równowadze. *Jak. Mat.* 3, 227; *die Mechanic.* MECHANICZNY, a, e, mechanicznie *adv.*, *mechantsh.* MECHANIK, a, m., mechaniką się bawiący, *der Mechanicus*. Pierwsi ludzie byli mechanikami, jeżeli pomysłili o mechanicę. *Znosk. Condill.* 1.

*MECHERZ, a, m., (*Boh.* *mécheyr*, *méchyr*; *Slov.* *mechar*; *Vind.* *mehir*, *mehur*, *mihier*, *mehier*; *Carn.* *mehür*, *mehiur*; *Croat.* *mehür*, *mehürchez*; *Bosn.* *mihir*, *mjehir*; *Rag.* *mjehir*, *mjehirih*; *cf. macharzyna*, *miech*); urynowy pęcherz, *die Urinblase*. Przez zamianę głoski za głoskę mówią męcherz zamiast pęcherz. *Kpż. Gr.* 1, p. 85. (?) Dekokt na rozpędzenie klejowatych wilgości w męcherzu, które częstokroć mocz zatrzymują. *Śleszk. Ped.* 195. Męcherza bolenie jak leczyć. *Sienn. Rej.* Pszeniczne krupy często używane czynią kamień w męcherzu i w nerkach. *Cresc.* 158. W nerkach i w męcherzu odymania, z wody bywają. *ib.* 15. Picie wody z winnego drzewa kapiącej, w męcherzu kamień łamie. *Cresc.* 291. MECHERZYK, a, m., *demin.*, n. p. Kłokoczyna miasto owocu rodzi w niej męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Zółć w jeden męcherzyk zebrana. *Sak. Probl.* 206. Jad w męcherzykach. *ib.* 80. MĘCHERZOWY, a, e, od męcherza, *Urinblasen*, *Blasen*. Lekarstwo na kruszenie kamienia męcherzowego. *Śleszk. Ped.* 195. Na męcherzowe zatkanie. *Sienn. Rej.* Męcherzowe owrzedzenie. *ib.*

MĘCINY, in, *plur.*, zamącone płyny, męty, trubeś *Wasser* z. Sepia wypuszczając czernidło, kryje się w męcinach. *Klon. Wor.* 2.

*MĘCZADŁO, a, n., narzędzie męczenia, *daß Marterinstrument*, lub co mękę cierpi, przedmiot męczenia, *der Gegenstand der Marter*, *daß Marteropfer*. Sam wojarz, którego złe jest sprawą, tego zostaje męczadłem. *Stas. Num.* 1, 55. MĘCZARNIA, i, ż., miejsce męki, katowania, męka, stan męczenia, *der Marterort*, *die Marterkammer*, *die Marter*, *martervoller Zustand*; (*Boh.* *mučirna*; *Slov.* *mučirně*; *Vind.* *martranje*, *peluvanje*; *Carn.* *pęsirna*; *Croat.* *merezvarnicza*, *muchanye*; *Sorab.* 1. *čzweluwano*. *Ross.* *докука*, *ob. Dokuka*). Dwa szturmcy do serca ś. Agnieszki założono, jeden od lubieżności, drugi od męczarni. *Bals. Niedz.* 1, 45. MĘCZARSKI, a, ie, MĘCZENNY, a, e, od męczenia, *Vind.* *martrouni*, *martarski*, *trinogni*; *Croat.* *muchyan*, *tesek*; *Ross.* *мучительный*, *мучительскій*, *томительный*; *Marter*. Męczarskie narzędzia. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. Rudolf gardło dał u pogan, męczenie. *Chodk. Kost.* 43, na mękach, *auf der Folter*, męczenie śmiercią, *durč den Martertob*. Wielce męczenie z wielką męką *Ecc.* *многo-испытѣ*. MĘCZE, *ob. Męczyć*. (MĘCZĘCIK, *ob. Męczet*). MĘCZENNICĄ, y, ż., *Boh.* *mučirna*, §. 1) katownia, miejsce, na którym męczą, n. p. zloczyńce, *carnificina*. *Mącz*, *die Marterstube*. Ufał w bogu, już w katowni i w męczeniu samej podziemnej będąc, do której zloczyńce tylko przedtym na gardło osądzone spuszczano. *Birk. Gł. K.* 43. Wywiedzion lotr z męczennicy. *Pieśn.* 58. — §. 2) Męczennica MĘCZENNICZKA, i, ż., *Boh.*

mučedlnice; *Rag.* mucseniza; *Ross.* мученица; *Eccl.* stratototerpičnica, исповѣдница; białogłowa, która męczeństwem zginęła, die Märterinn. Czyliż ta męczennica Chrystusowa, od świata i od czarta, i od ciała kuszona nie była? *Bals. Niedz.* 1, 48. Zakonnica męczenniczka *Eccl.* преподобномученица, священномученица. — §. 3) *botan.* Męczennica, *passiflora*, die Passionsblume, ma wyrażać na sobie niektóre znaki męki Chrystusowej. *Kluk. Dykc.* 2, 170. MĘCZENNICKI, MĘCZENSKI, a, ie, MĘCZENNICZY, a, e, *Boh.* mučedlnický; *Ross.* мученический, мучениковъ, страдальческий; *Eccl.* stratototerpčeský; od męczenników czyli męczeństwa, Märtyrer. Staranie koło ciał męczenniczych. *Smotr. Lam.* 167. Męczennicza korona. *W. Post. W.* 2, 309. Korona męczennicka. *Sk. Żyw.* 1, 272. Męczennicki ufiec sześciu tysięcy sześć set, i sześćdziesiąt od ręki niewiernych poległ. *ib.* Męczennickie księgi martyrologium. *Sk. Dz.* 423. Dzieje męczennickie. *Smotr. Lam.* 173. Pieśń na cześć męczenniczą *Ross.* мученичъ. MĘCZENNIK, a, m., *Boh.* mučedlník; *Slov.* mučedelník; *Sorab.* 1. martrař, swědk, (cf. świadek); *Carn.* marternek; *Vind.* marternik; *Croat.* muchènik; *Bosn.* mucsenik; *Slav.* mucsenik; *Rag.* mucsennik; *Ross.* мученикъ, страдалецъ; *Eccl.* stratototerpčický, исповѣдникъ, (cf. spowiednik); der Märtyrer, kto za wiarę Chrystusową śmierć w przesładowaniu od pogan otrzymał. *Kras. Żb.* 2, 144. Męczennicy, którzy dla świadectwa wyznania wiary a nauki o P. Chrystusie, śmierć podejmowali. *Mącz.* Pierwszy męczennik *Ross.* первострадалецъ. Męczennik zakonnik *Eccl.* преподобномученикъ; męczennik kapłan, biskup *Eccl.* священномученикъ; *Ross.* священнострадалецъ. — §. *Transl.* Jakokolwiek niewinnie cierpiący, der unschuldig leidet, ein Märtyrer. Zasłużonym, alem nieszczęśliwym; jest to być męczennikiem bez palmy. *Mon.* 65, 96. MĘCZENIEC, ńca, m., *idem. poet.* n. p. Zemsty cudzej a własnej męczoność ślepoty. *Zab.* '3, 99. *Nar.* MĘCZENSTWO, a, n., *Boh.* mučedlnictw; *Rag.* mucsenstvo; *Vind.* marternictvu; *Ross.* мученичество, страдальчество; *Eccl.* мученичество, стрatototerpčество; §. a) cierpienie męki i śmierci męczennickiej, Märterthum, Märtyrertod, Materleiden, Martertod. Męczeństwo nietylko ono jest, które przez krwi rozlanie bywa, ale i w onych, którzy dla wyznania wiary cierpią przesładowania, urągania; drugie męczeństwo pismo pokazuje w onych, którzy dobrowolnie dawali swe ciała na męki i śmierć dla wiary. *Biał. Post.* 109. Umierać od przesładownika, męczeństwo jest jawne; ale potwarze wytrwać, męczeństwo jest na sercu tajemne. *Sk. Żyw.* 1, 28. — §. b) *active* Męczenie, daš Martern, [bie Marter. Cesarz Feliksa był na męczeństwo chrześcian postawił. *Sk. Żyw.* 1, 23.

MECZET, u, m., meczyt, Tureckie słowo, bożnica. *Pasz. Dz.* 52; eine Türksche Moschee. *Kras. Żb.* 2, 144, ob. Meczkitka; *Croat.* mečit; *Carn.* mezhyt; *Vind.* Turska zirkou, moshea, mezhit; *Rag.* mecit; *Ross.* мечеть, мизгитъ. Konstantynopolowi dodają ozdoby meczety, czyli kościoły Tureckie. *Pam.* 84, 770. Tatarowie w Litwie osiedli, wolne mają stawiania i utrzymywania meczetów. *Skrzet.*

Pr. Pol. 2, 72. Młody Derwisz zaczął się kręcić, i w krótkim czasie tak daleko postąpił, iż mu pozwolono kręcić się w meczecie. Ale raz z wywichnioną nogą wyniesiono go z meczetu. *Kras. List.* 137. MECZECIK, a, m., *demin.*, *Kras. Sat.* 80. MECZETNY, a, e, od meczetu, Moscheen; *Ross.* мечетный.

MĘCZYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, mordować, trapić *phys. et mor.*, martern, plagen, plačten, matt und müde machen; *Boh.* mučiti, zmučiti, lomcowati, hrdliti; *Slov.* mučiti, mučim; *Sorab.* 1. muczu, czweluyu, czwielowacz; *Croat.* muzbiti, murchiti, murchim, trapiti; *Bosn.* mucčiti, kiniti; *Rag.* mucciti, karscitti, (*Rag.* mucciv *passibilis*, muccivos *passibilitas*, cierpietliwość); *Carn.* pesati, pesam (cf. pytać, pytki), tarām; *Vind.* pefuvati, martrati, mujat, nadlugati, hudusadeti, nadleshuvati, restegniti, (cf. rozciągnąć se. na torturach); *Ross.* мучить, мучу, смучить, измучить, крочить, томить; cf. *Germ.* matt; *Inf. Sax.* mat; cf. *Graec.* μόθος). Rychlej się ty, męcząc mię, zmęczysz; nizeli ja męczony na złą twoję radę przystanę. *Sk. Żyw.* 1, 254. Pragnienie swoje w bagnach raczej męczyli, nizeli gasili. *Warg. Wal.* 254, (drażnili). Długom się nad nią męczyła, niż do siebie przyszła. *Teat.* 26. d, 22. *Bosn.* muccitise, sgjuritise; *Eccl.* мучительствоватися, зълострадати. — Много мęczony, trapiony *Ross.* многострадаальный, e. g. Ювъ. — *per excell.* Męczyć na wyciśnienie prawdy, mękami wyciskać co od kogo, na pytki kogo brać, ciągnąć złoczyncę, einen foltern. Męczenie złoczynców zawsze jest rzeczą niebezpieczną. *Sax. Porz.* 134. Dano go na męki; a on siedmkroć męczony, do żadnej się rzeczy nie przyznał; niewolnika jego ośmkroć męczono. *Warg. Wal.* 267. Nie trzeba go męczyć, sam się zaraz wyda. *Cn. Ad.* 669. MĘCZYCIEL, a, m., męczący drugiego, der einen martert, der Quäler, Peiniger; *Bosn.* muccitegl; *Rag.* muccitegl; *Vind.* martrar, martravez; *Carn.* pšovt, pšovt, tarovt; *Ross.* мучитель, томитель, герзатель, изязатель, плоторазтерзатель; *Eccl.* бирчий. *W rodz. żeńsk.* męczycielka, *Rag.* muccitegliza, *Ross.* мучительница. Męczycielski *Ross.* мучительевъ; męczycielstwo, tyrania, okrucieństwo *Ross.* мучительство; *verb. Eccl.* мучительство-вать tyranizować.

Pochodz. pod słowem: męka.

MEDAL, u, m., MEDALIK, a, m., *zdrobn.*, (ob. Metal), pommnik bity, pieniądz pamiętny, eine Medaille; *Bosn.* medaglja, medaglica; *Croat.* medalja, sulenczja; *Rag.* peccjantniza, kovniza; *Ross.* медаль. Ma gabinet medalów. *Węg. Marm.* 3, 25.

MĘDEL, MANDEL, dla et dela, m., *Boh. et Sorab.* mandel; *Carn.* mandel; *Ross.* пятнатчатъ; z *Niem.* die Mandel, fünfzehn Stück. Mandel ma w sobie sztuk piętnaście. *Solsk. Geom.* 3, 136. Mędel. *Cn. Th.* Mendel. *Chmiel.* 1, 167, ob. Bunt. Już były kopy w polu, już mendele stały. *Kmit. Spit. A 3 b*, t. j. zboże w kopach, w mędelach. MENDELEK, lka, m., *zdrobn.*, n. p. Len powiązany w snopki, w niewielkie mendelki układa się. *Przedz.* 9.

MĘDELANU sztuka. *Instr. cel. Lit.*, ob. Mędzelan.

[MEDARD, a, m., imię chrzestne; uroczystość przypada 8 czerwca. 4]

MEDARDEK, dka, m., imię dziecięcia. *Teat.* 19.
MEDERA, ob. Madera. ***MEDŁ**, ob. Mdły.
MEDLNY, a, e, w mędle bogaty, mandelreich. Żyd mędlnemu chłopkowi, zamiast jednej lub drugiej porcji wódki, dziesięć przypisze. *Mon.* 73, 587. **MĘDŁOWAĆ** cz. *miedok.*, w mędle układać, in Mandeln legen; *Sorab.* 2. mandlowasch.
MĘDOWESZKA, ob. Mendoweszka.
MEDREK, drka, m., **MEDROSZEK**, szka, m., **MEDRELA**, **MEDRELKA**, **MADRELKA**, i, m., **MEDROSZKA**, i, m., ***MĘDROHEL**, a, m., ***MĘDROHELEK**. lka, m., *zdrobn.*, fałszywie mądry, za bardzo mądrego się mający, (*Boh.* mudrak, mudraček, mudroch, mudrlant; *Sorab.* 1. mudruwaczek, mudraczek, wschohowëdomczżik; *Vind.* modruvauz). Mędrek, mędrozka, *argutulus*. *Cn. Th.*, półmędrek, niby to mądry; cf. po Łacinie mądry, a po Polsku głupi, der sich weisse dünft, ein Flügling. Insa mądry, insza mędrek. *Fredr. Ad.* 18. Mędrek przecię coś widzi, lubo nie w rzeczach nie widzi. *ib.* 3. Lepszy prostak powolny, niż mędrek swowolny. *Cn. Ad.* 452. Tyś bardzo prostak, choć się mędrohelem jakimś czynisz. *Pim. Kam.* 205. Obawiają się, aby ich kto z mędrohelkowi herezyi nie nabawił. *ib.* 354. By nie postylle, nie pokwapilibyś się krasomowco na kazalnicy, i gęby mędrelo rozdzwieć nie umiałbyś. *Smotr. Ex.* 7., *Smotr. Lam.* 5. et 25. Bardzo ci mędrozskowie z brzegów wylewają, A nas prostą chudzinę szpetnie w zysku zdają. *Rej. Zw.* 239 b. Młode mędrki podobne są owocom, przez kumszt wczesnie wydanym; dojrzewają prędzej; nigdy jednak tej jedności mieć nie mogą, jaka jest w tych, co o właściwej porze dochodzą. *Kras. List.* 75. Gdzie są mądrzy, tam muszą być i mędrkowie. *Teat.* 34. b, 11. Wolałbym urazić sto mądrych, niż jednego mędrka; bo tamci rozumem, a ci płochością rządzą się. *Teat.* 34. b, a 2. Wolałbym być nieuczonym, a rozumnym, niż mędrkiem nierostropnym. *Boh. Kom.* 4, 164. Nierostropny mędrek jest głupszy nad prostaka. *Boh. Kom.* 4, 163. Moi mili mędrkowie, tożecie mądrzy na złe roboty. *Birk. Ex. H* 2 b., *Birk. Dom.* 165. Wejże tego mędrki, jako dworzańskiego zakrawa! *Alb. z Woj.* 17. Mędrka ten chciał z gwiazd przyszłość przepowiadać. *Pot. Arg.* 240. Skoro dopadli księgi, choć za czas niewielki, Wyrównali, ba przeszli nadęte mędrki. *Pot. Pocz.* 682. — *§. Bez przytyku, *demin. blande*: One ze wschodu mędrki, którzy za nowa gwiazda nowonarodzonego króla szukali. *Pot. Pocz.* 37. ***MĘDROCHA**, **MĘDROCHNA**, **MĄDROCHA**, y, ż., **MĄDROSZKA**, i, ż., *zdrobn.*, fałszywie mądra, która udaje mądrą, *Carn. modrijanka*, modriža, die flug seyñ will; die die Gelehrte macht. Nasza mądrochna siła głupstwu czyni. *Falib. Dis. A* 3. Wnet mądrocha mędrszemu głupstwu przypisuje. *Łączw. Zw.* 17. Trzymam, że tamtych filozof nie jedna, ale mędrochna. *Falib. Dis. J.* 5. Mędrochna. *Pot. Jow.* 2, 58. **MĘDRKOSTWO**, a, n., (cf. *Boh.* mudrctwj *philosophia*), fałszywa mądrość, *Boh.* mudractwj, mudrlantstwj; *Vind.* premodrust, presbrifnost; *Ross.* cyemyapie; *Eccl.* тшечудapie; *Сопыстечер*, false Weisheit. Tym

do mędrkowania zapędem należało zabieżeć. *Mon.* 66, 806. **MĘDRKOWAĆ**, **MĘDROWAĆ**, ał, uje, *intrans. contin.*, mędrka udawać, po mędrkowsku rozumować, flügeln, vernunfteln, philosophastern; *Boh.* mudrowati; *Carn.* modrim se, modruvati; *Vind.* modruvati, modruvanje, premodruvati; *Croat.* mudrovati, mudrújem; *Bosn.* mudrovati; *Rag.* mudrovatti; (*Sorab.* 1. mudruyu, na pžekor řetžu *obloquor*); *Ross.* мудрить, помудрить, помудровать, мудрую, суемудрствовать, умничать, мудрование, мудрствование, многоумдrie; *Eccl.* зломудрствую, зломудрие, суеумие, пустое мудрование, умление, умствование. Już to trudno mędrować. *Rej. Post. x.* 1. Ale tu trudno mędrkować. *Rej. Zw.* 10. Nie wiem, by nam co pomogło to mędrowanie. *Rej. Post. M m* 4. Co komu przeznaczono, trudno ma ujsć tego, by też nie wiem, jako figlował abo mędrkował. *Ezop.* 60, (cf. ruszyk conceptem). *Slov.* Mnoho mudri, nëdobre mudruge. Tylkobys nie mędrkował, bo to nie są drwiny. *Zabl. Zbb.* 86. Żadnego w swym dworze zachować nie chciał, któryby nad obyczaj mędrował. *Baz. Hst.* 30. Miło jest mieć sługę rostropnego, ale nie sługę mędrkującego. *Teat.* 24. c, 18. Mieszka kto nie dobrze naśpiżuje, mędrować nie może. *Papr. Ryc.* 720, *indigenti difficile philosophari*. Każdy filozof swoim mędruje sposobem. *Zab.* 4, 14. *Ossol.* — Nie mędruj w sprawach twoich. *Radz. Syr.* 10, 27., *Budn. ib.*, (nie wynos się z mądrości w wykonywaniu spraw twoich. *Bibl. Gd.*). Czytałem ja poety, mawiał z filozofy, Lecz jedni mędrowali, a drudzy bajali. *Rej. Wiz.* 81 b. **MĘDRKOWSKI**, a, ie, od mędrka, z mądra głupi, gelehrtbumm, flug seyñ wollen, anmaßeñ flug; *Boh.* mudrecky; *Ross.* мудреный. Prawnik z mędrkowską miną, z nadętymi tony, Zdaje się w sprawie stawać, gdy mówi do żony. *Treb. S. M.* 19. **MEDROSTKA**, ob. Mądrostka. (**MĘDROWESZKA**, **WĘDROWESZKA**, ob. Mendoweszka). **MĘDRSZY** - Mądrzejszy, *comp. adj.* mądry. **MĘDRZEC**, drca, m., cf. młomędrzec, *Boh.* mudřec; *Carn.* modrijan; *Vind.* modruvauz, umovez, pametuvaуз, resumovez; *Rag.* mudaraz; *Sorab.* 1. mudrak, mudrowecz, mudraczek; *Ross.* мудрецъ, умникъ; *Eccl.* мудростникъ; mądry człowiek, der Weisse. Słyszałem o sławnych Dziwiących wieki swoje, siedmiu mędreach dawnych. *Zabl. Firc.* 45. Spytany Pytagoras, jakoby się dał znać, nie chciał mędrcem; bo już ten tytuł ubieżeli byli oni siedmi mędrcowie; ale się filozofem, to jest, miłośnikiem mądrości nazwał. *Wary. Wal.* 272. Z śmiechem różni urągają, i ósmym go mędrcem nazywają. *Bach. Epikt.* 27., *Hor. Sat.* 210. — *§. Święto mędrców. *Modl. Gd.* 15, (trzy króle). **MĘDRZEC**, **MĄDRZEC**, ał, eje, *neutr. niedok.*, zmędrzec *dok.*, *Boh.* mudřeti; *Eccl.* мудрью, мудрюся, упремудрятся; mądrym się stawać, mądrości nabierać, geſchuet werden, weisse werden. Coraz bardziej świat mędrzeje. *Haur. Sk.* 64. Teraz świat schytrzał bardziej, niż zmędrzał. *Star. Zad. C.* Cokolwiek przeciw prawdzie mędrzeje, to będzie heretyctwem. *Zygr. Gon.* 71. Próżno mędrzejesz po szkodzie. *Pot. Zac.* 15. (cf. po śmierci lekarstwo; po objedzie łyżka). Wnet ten drobiazg głupków zmędrzeje, jako chlusną jednego z nich. *Birk. Zw.* 15. Czynieć, że kto mędrzeje, robieć kogo mądrym *Ross. et*

Eccl. умудрить, умудрять, мудро, любомудрити, научить мудрости.

MĘDRZYK *Tr.*, ob. Małdrzyk.

MĘDYACYA, yi, ż., wdawania się, instancya, orędownictwo, pośrednictwo, *Rag.* sriedustaanje, hodotajstvo, die Vermittelung.

MĘDYCKI, a, ie, MEDYCYNY, a, e, lekarski, medicinsk, *Ross.* лекарственный. Żadne już nie chciały pomódz medyckie remedia. *Haur.* Sk. 508. MEDYCYNA, y, ż., a) lekarstwo, die Arznei, Medicin. — b) Lekarska nauka, lekarnictwo, die Arzneikunde, Medicin; *Croat.* vrachtvoznanstvo. MEDYK, a, m., lekarz, doktor, der Medicus, der Arzt. Łukasz medyk, abo lekarz Antychoeński. *Sk. Zyu.* 2, 273. Trzeba, żeby medyk cokolwiek był szarletanem i umiał wróżyć. *Zab.* 5, 88.

MEDYK, ob. Mendyk.

MEDYKA, i, ż., trawa od kraju Medyjskiego tak zwana, my ją kozorożcem polnym zowiem, *medica, gramen Burgundicum*, Burgundijś Graß. *Syr.* 1242, Schneeflees, Schelflee.

MEDYKAMENT, ob. Lekarstwo. MEDYKASTER, stra, m., udający doktora czyli lekarza, (cf. doktor pończoszka), ein Pfarrer. Miedzy medykatrami pierwsze miejsce mają baby. *Comp. Med.* 139.

MEDYOLAN, u, m, Milan, Maylant; (*Boh.* Medyolan, Medulan; *Bosn. et Croat.* Milan; *Slav.* Milán); dawne miasto Włoskie, stolica księstwa tegoż imienia. *Dyk. Geogr.* 2, 157. MEDYOLANSKI, a, ie, Mayländisch, von Maylant; (*Boh.* Medulanski; *Croat.* Milanski; *Bosn.* Milanski). Księstwo Medyolańskie. *Wyrw. Geogr.* 241. MEDYOLAN-CZYK, a, m., z Medyolanu rodem, ein Mayländer; (*Boh.* Medulančan; *Bosn.* Milanez; *Croat.* Milanez; *Slav.* Milánac). Papieże Aleksander II, Urban III, Celestyn IV, Pius IV, i Grzegorz XIV byli Medyolańczykami. *Dyk. Geogr.* 2, 157.

MĘDZEŁAN, n. p. Od Mędzełanu różnej maści, od sztuki po gr. 4. *Vol. Leg.* 358, ob. Medelan.

MEJ; n. p. Herb kupił, a nie czynił nic godnego, Lecz mu też mówia: o towarzyszu hej! W twoim herbie mej! *Stryjk. Gon.* 2.

MEJSTER, ob. Majster.

MEKA, i, ż., *Boh. et Slov.* muka; *Slav.* muka; *Bosn.* mukka, kina, mucność, mucenje; *Rag.* mukka, mucnos, mucćenstvo; *Croat.* muka, moka, muchanye; *Dal.* kina, muka; *Hung.* munka: trud, praca, cf. *Germ.* Mühe; *Vind.* muka, martra, marterstvu, hudasadetje, nadluga, muja; *Carn.* martr, martra; *Sorab.* 2. martra, pina, (cf. müha, müja: trud; *Germ.* Mühe); *Sorab.* 1. cźwiela, cźweluwanu; *Ross.* мука; męczenie, mordowanie, trapienie, *phys. et mor.*, die Pein, die Marter. Wielka męka tu na ziemi. *Sk. Dz.* 499. Męka Pańska; historia o męce Pańskiej, passya, die Passion, daß Leiden Christi; *Vind.* Kristisovu terplenje, pasion; *Ross.* страдание, страсть; *Eccl.* страданіе, страданіе. Boża męka, ob. Boży. — Niedziela biała abo męki Pańskiej. *Groch. W.* 65, der Sonntag Jubilate. — Męki zloczynców, pytki, ciągnięcie zloczynców, die Folter; *Vind.* pefa, restesai, sbarkuvanje na pefi; *Rag.* mucilo; *Ross.* пытка, розыскъ. Mękami dochodzić *Ross.* пытать, (ob. Pytać). Na mękach świecami, albo rozpalo-

nemi blachami i szynami żelaznymi palą. *Syr.* 87. Męka ku wybadaniu prawdy, zawsze jest rzecz niebezpieczna. *Sax. Porz.* 134. Na mękę go dawali, chcąc się na nim czegoś dowiedzieć; jedni powiadają, że z mąk umarł, drudzy że go zabito. *Nar. Chodk.* 1, 251. *Warg. Wal.* 267. Po męce swój występek godzi się powiedzieć. *Kmit. Tr. C.* — *Proverbialiter*: Co widział, słyszał, robił, plół jakby na mękach. *Zab.* 12, 91. *Nagl.* Pleciesz jak na mękach. *Teat.* 8. b, 93., *Zab.* 16, 151. Czarownice bredziły na torturach, zład przysłowie pospolite: bredzą jak na mękach. *Boh. Dyab.* 2, 310., *Slov.* gako na mukach pleté.

Pochodz. męczadło, męczarnia, męczennica, męczenniczka, męczennicki, męczeniński, męczennik, męczenstwo, męczyć, domęczyć, namęczyć, przemęczyć, rozmęczyć, umęczyć, wymęczyć, zamęczyć, zmęczyć; cf. nukać; cf. nukać.

MEKLENBURG, a, m., księstwo i miasto w Niemczech. *Dyk. Geogr.* 2, 141. Lubow. *Klec. Zdan.* 27, Mecklenburg.

MELABIJA, [ii, ż., biesiada; cf. *Graec.* μελοποιία; *Lat.* melopocia, spiewanie biesiadnicze 7]; n. p. Poskromcie radze młodzi swoje melabije, [Tollite de lautis juvenes convivium mensis. *Sarb. epigr.* 119. — 7]. Ktoż wie, jeśliże z waszych śmierć kułłów nie pije? *Kchou. Fr.* 58.

MELAMP, a, m., z *Łac.*, miano psów myśliwskich, ein Name der Jagdhunde. *Banial. A* 2 b.

MELANKOLIA, ii, ż., z *Greck.*, krew' abo żółć spalona, czarna. *Cn. Th.*, böses, schwarzes Geblüt; *Boh.* černokrevnost, kalokrevnost; *Vind.* zherna kri; *Eccl.* черножелуіе. Wyłup tymowy wywodzi melankolią, to jest czarne wilgoci. *Urząd.* 131. Żnaki melankolii głównej naprzód są szaleństwo abo głupstwo bez gorączki; przy tym bojaźń i smutek. *Comp. Med.* 91. — Melankolia, choroba ze krwi czarnej pochodząca. *Cn. Th.*, smutnodur, Schwermuth, Melancholie; *Rag.* zlovoglnos, zlovoglja, dreseglje; *Slav.* turównost; *Bosn.* zloba, tuga, zlvoglja, sgjalost; *Vind.* tegota, teshkoferszhnost, teshoumnost, britkomiflenost, teshaunost, samofvojomilost; *Ross.* грусть, задумчивость. Melankolii, tak smutnej jako wesolej, przyczyna, jest zgęstwienie krwi, i zamulanie humorów w mózgu. *Boh. Dyab.* 2, 79. Kianianka melankolii, którą Łacinnicy hipochondryką zowią, jest pomocna. *Syr.* 504. Bądź wesół, melancholia szkodzi zdrowiu. *Boh. Kom.* 4, 375. MELANCHOLICZEĆ, MELANKOLICZEĆ *nijk.* niedok., zmelankoliczeć *dok.*, melankolikiem się stawać, melancholisch werden. Oszpecony tą chorobą, jał melankoliczeć. *Oczk. Przym.* 12. Melankoliczejąc na lata przeszłe wspomina. *ib.* 297, ob. Melancholizować. MELANKOLICZNY, a, e, Melankolicznie *adv.*, melancholisch; *Boh.* kalokrevny; *Vind.* zhernokerven, klopovuffhen, tegoten, sakernel, teshkoferszhen, britkomiflen, tefnoumen; *Carn.* tutast; *Slav.* turóvan, sumoran; *Bosn.* zlotan, zlvogljan; *Ross.* задумчивый, грустный, грустливый, заунывный, заунывенъ; *Eccl.* черножелчный. Burak melancholicznym i z melancholii zbłaźnionym jest ratunkiem. *Syr.* 1290. MELANKOLIK, a, m., ein Melancholisch. Niewesoły, ponury, melankolik. *Cn. Ad.* 691, (cf. kwaśny, zasępił się; wesół jak świnia w deszcz). Melankolik rodzi się lisowato, koleryk czarno. *Rej. Zw.*

- 6 b. Melankolik lamentuje, wszystko mu nie w czas, wszystko się mu krzywdą widzi. *ib.* 3 b. Melankolicy bywają smutni, milczący... *Petr. Pol.* 2, 302. Melankolicy mają postanowienie ciała zimne i suche. *Petr. Et.* 139. Melankolików nazywamy tych, którzy ustawicznie, albo najwięcej o jednej rzeczy myślą, tak że o innych rzeczach nie wiele dbają. *Krup.* 5, 608. Żeś sam jest melankolik, nie gań drugim baśni. *Pot. Jaw.* 2, 84. — *W rodz. żeńsk.* Melancholiczka. MELANKOLIZOWAĆ, *ał.* uje, *intrans. niedok.*, melankolicznym być, *Rag.* zlovoglitise, melankolifiten, traurig seyn. Począł melankolizować i smucić się. *Haur. Sk.* 400. Psyche tym czasem melancholizuje, I pędzi swe dni utopiona w myśli. *Morszt.* 24., *Teat.* 3, 5.
- MELCHMUS, u, m., z *Niem.* Melchmuß, robi się z mleka słodkiego i t. d. *Wiel. Kuch.* 415.
- MEŁCIE, ia, n., *subst. verbi* mleć; daß Mahlen in der Mühle. *MELE - miele, *ob.* Mleć.
- MELDOWAĆ kogo, z *Niem.* melden, anmelden, *ob.* Opowiedzieć, oznajmić, n. p. Eh co tam meldować, u mnie nie trzeba tego. *Teat.* 30, 60; *Vind. meudat*, pouedat, naglasiti; *Ross.* обослать. Meldowanie *Ross.* обсылка. Meldować się *Ross.* доложиться, докладываться.
- *MELIHBAŚZ, *Trotz* ma słowo Meszelbas, Musulbas, rotßer glatter Cattun zum Unterfüßtern. Towary Tureckie, kobierce, melihbasze... *Vol. Leg.* 4, 82.
- MELILOT, *ob.* Koniczyna, nostrzyk.
- MELISSA, y, ż., z *Carn.* melisa; *Ross.* Melissa, папочная трава, пчельникъ; *melissa officinalis* Linn., Melisse; przedniejszy rośliny tej gatunek jest ten, który raz posiany pomnaża się potem przez podzielenie korzeni. *Kluk. Rosl.* 1, 271. Najpożyteczniejsza jest melissa cytrynowa, której liście rostarte wydają zapach cytryny. *Ład. H. N.* 105. Melissa Turecka, *Dracocephalum Moldavicum*, Türksche Melisse; gatunek smoczęj głowy. *Kluk. Dykc.* 1, 195. [ob. Matcznik. 4]. MELISSOWY, a, e, od melissy, Melissen, *Carn.* melisen.
- *MEŁKA, i, ż., *ob.* Myłka, omyłka.
- MELNICA, y, ż., ryba morska po Kaszubsku nazwana, jest z rodzaju Iososiów, ale z morza nigdy nie wychodzi; nie jest tak dobra jak Iosos. *Ład. H. N.* 105, eine Art Laß.
- MELODYA, yi, ż., z *Greckołać*, die Melodie; figuralna muzyka, t. j. z kilku różnych głosów albo tonów, niższych, wyższych, średnich albo z instrumentów rozmaitych złożona. *Cn. Th.*, ułożenie i razem zebranie wielu tonów, dźwięk zgodny w śpiewaniu lub graniu sprawujących. *Kras. Żb.* 2, 147., *Vind.* skupsglasnost; *Ross.* напѣвъ; (*Ecl.* сладкогласнѣ, cf. harmonia). MELODYJNY, MELODYCZNY, a, e, Melodyjnie *adv.*, figura idący, *harmonicus.* *Cn. Th.*, melodifß; *Ecl.* сладкогласнѣ. Na lutni melodyjne granie. *Lib. Hor.* 59. Niechaj Orfeusz zabrzmi z strony swoje, By melodyjne były wiersze moje. *Auszp.* 9. Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznej treny. *Jabl. Ez.* 147. Arf i organów głosu najmelodyjniejsze. *Przyb. Mil.* 366. Nie innych jedno melodyjnie wypieszczonych słodko brzmiących głosów słuchali. *Pilch. Sen.* 367. Bogu wdzięcznie krzyk kapeli melodyjnie przygrawa. *Kchow. Roż.* 15.
- MELON, *MALON, a, m., *Ital.* mellone, die Melone; *Boh.* melaun, turek; *Sorab.* 1. melona; *Vind.* malávn, dinja; *Carn.* angurka, dina; *Hung.* dijnujje; *Croat.* dinya (cf. dynia), gërchka, (cf. ogórek); *Dal.* melun, mlun, pepun; *Bosn.* melun, mlun, limun, pepun, pipun, digna, lubeniça, gljubenica; *Rag.* pipun, pipunich, digna; *Slav.* dinja, lubenica, lyubenica; *Ross.* дыня. Bardzo wielorakiego gatunku, są żółte, zielone, małe, wielkie. Najprzedniejsze, Kandelupy zwane, po wierzchu są chropawe, niemile na wejście, ale w smaku bardzo delikatne. *Ład. H. N.* 105., *Kluk. Rosl.* 1, 223. *Malony jabłczyste albo dynie okrągłe, malonom podługowatym i kuklastym podobne są. *Syr.* 1186, Melonenpfefen. *Malony wodne, *auguriae*, Saugmelonen. *Sienn. Wykl.* Melon siatkowy, *ob.* Arbus, die Regmelone. MELONOWY, *MALONOWY, a, e, od melonów, *Ross.* дынный, Melonen, n. p. Melonowy konfekt. *Sienn.* 531.
- MEŁTY, a, e, *part. perf. verbi* mleć - mielony, gemahlen. *Dudz.* 15.
- MEMBEL, *ob.* Mebel.
- MEMBRANA, y, ż., z *Łac.*, skóra wyprawna do pisania, pergamin, eine Haut, darauf zu schreiben, Pergament. — *Jurid.* Chciałbym, żeby pisarz membran nie dawał; ale oglądawszy pozew, żeby go pieczętował, jeśli słuszny; a jeśli niesłuszny, żeby go nie pieczętował. *Gorn. Wł. Q* 4 b. Membrany, albo zapisy ręczne, mają być do akt podane. *Vol. Leg.* 3, 378. Słowo przy świadku, jest jakoby cyrografem i membraną. *Haur. Ek.* 173.
- MEMORYAŁ, u, m., MEMORYALIK, a, m., *demin.*, *Croat.* memorial, napomenek; *Dal.* uspomena; a) książki pamiętne. *Cn. Th.*, ein Notirbuch, Denkbuch. — b) Prośba na piśmie podana, supplika, ein Memorial, eine Supplik. Przeczytam Wc Panu memoryalik ode mnie ułożony, i upraszam, abyś go chciał podać dworowi. *Boh. Kom.* 2, 312.
- MEN, u, m., rzeka w Niemczech, der Fluß Mayn. *Wyrw. Geogr.* 21.
- MENDAK - byk, buhaj.
- MENDEL, *ob.* Medel.
- MENDEWESZKA, MEDOWESZKA, DEMNOWESZKA, i, ż., Wędrowieszka, wesz od zwyczajnej ludzkiej płaciejsza, mnożąca się za skórą, osobliwie koło części wstydlivych, pod pachami, czasem i w brwiach. *Ład. H. N.* 184., *Dykc. Med.* 4, 281, die Hitzlauf; *Boh.* muňka; *Carn.* kershëlu; *Vind.* kirthella, turka; *Croat.* ficzayzlin; *Ross.* площина. Wszy te po ciele w skórze bywające, sprośnie Polacy zowią; ja je zowią skórnemi. *Sienn.* 502, [cf. mady. 7]. *MENDYK, *MEDYK, a, m., z *Łac.*, żebrak, ein Bettler. Łazarz medyck leżał przed wrotami bogacza wrzodów pełny. *Bals. Św.* 2, 428., *Susz. Pieśn.* 3, O 3. Przedtym żołnierz jak potrzeba, teraz mendyk ubogi. *Bal. Sen.* 65.
- *MENESTRA, y, ż., rosół Włoski. *Wiel. Kuch.* 406, eine Italiänische Brühe. Tu Włoskie menestry, także figatelle. *Banial. B.* 3.
- MENICA, MENNICA, MENNICZNY, *ob.* Minca, (mynica).
- MENONISTA, *ob.* Manista.
- MENTAL, u, m., MANTALIK, a, m., z *Franc.* medaille, medal, poświęcony przy paciorkach, eine geweihte Medaille. Jesteś jeden z czarodziei, którzy pewne mentale nosząc

i inkluzy Z pomocą dyabelstw dokazują. *Zabl. Amf.* 89, ob. Metal, metallum.

MENUET, MENWET, u, m., z *Franc.*, pewny taniec, eine Menuet. **MENWECIK**, a, m., *demin.*, n. p. Złożyłem niedawno pewny menwecik, muszę ci go grać. *Boh. Kom.* 2, 257.

MEOTYS, ob. Widowe jezioro.

MERCHA, **MYRCHA**, y, ż., (cf. *marcha*), *Sorab.* 1. morchei wszetecznicza; *Vind.* podrepenza, kusla, zifa, podnudiga, zafuta; eine lieberliche Weibsperson; (cf. *Boh. et Slov.* mrcha, mršina; *Carn.* mërha, mershina, merlatina; *Vind.* merha, merhatina, merfhina, merlatina, merletina, orlova vranska pasha, ścierw, cadaver; *Croat.* mërha, merezina cadaver foetidum, caro morticina, merha pecus, mierzvarim ez-carnifico; cf. *Boh.* zmrhat protrudere, viciare, stuprare, mršeti marchą się stawać; *Slov.* mrchač, marnotratný). Już się powietrze, ziemia, tobą zaśmierdziała, Od twego wszeteczeństwa, mercho niewstydliva, A nad wszystkie niewiasty, na świecie złośliwa! *Pap. Kol. F 4 b.* Chował sobie w swojej wsi myrchę, z której miał bęsia. *Zygr. Pap.* 334. U nas te merchy najwyżej sadzają, A tę co nie ma złota, do kąta wepchają. *Pap. Kol. C. 2.* Merchy jawne. *Zygr. Pap.* 9. Merchą albo cudzołożnicą niewstydliwą ją nazywali. *ib.* 47. Z Carogrodu wszyscy nieczystością kupczący, i sprosne merchy, wygnane były. *Sk. Dz.* 418. Pożarł z merchami majątność swoją. *Sekl. Luc.* 15. (z wszetecznicami. *Bibl. Gd.*). Ukażę ci osądzenie merchy wielkiej. *Budn. Apoc.* 17, 1, not. „abo wszeteczniczy.”

MERGIEL, ob. Margiel.

MERKIN, n. p. Korzenie, szafrany, merkiny płacą cla... *Vol. Leg.* 4, 81.

MERKURYAŁ ziele, ob. Szczyr. **MERKURYUSZ**, a, m, **MERKURY**, ego, m., ber Gott Mercur, (ob. Laskownik); §. a) bożyszcze pogańskie, posłaniec bogów i bogiń, protektor kupców, krasomowców i złodziejów etc. *Kras. Zb.* 2, 151, (*Boh. et Slov.* Zeloń, Dobropan; *Carn.* Selan, Sélón, Shilón). "Miroczynny Merkury, pacifer. *Zebr. Ow.* 356. — §. b) Planeta najbliższy słońca, znaczy się §. *ib.*, *Chmiel.* 1, 173, ber Planet Mercuriūs. — §. c) *Chem.* Merkuryusz, gen. u, m., żywe srebro, rtęć, daš Quedsilber. *Dyke. Med.* 4, 243. Z merkuryuszu, merkuryalny, n. p. Merkuryalne pigułki. Maś Merkuryalna. *Dyke. Med.* 4, 267. **MERKURYUSZOWY**, a, e, od Merkuryusza, Mercurūs. Jako ten, który kładzie kamień na gromadę Merkuryuszową, tak kto wyrządza poczciwość niemądremu. *Leop. Prov.* 26, 8, *Wujek. ib.*, not. „kamienie położone na znak drogi zwano Merkuryuszem." (*Rabenstein Entf.*).

MERSKAC, ał, a, cz. *niedok.*, różgami bić, smagać, chłostać, mit Rutßen schlagen; *Boh. et Slov.* mrskati, mršiti, mrsknauti, mrskawati; (*subst.* mrškač = flagellans, mrsk cięcie różgą); *Sorab.* 2. marskasch; *Vind.* tepsti, sefhviziati, shverkati, shibati, oklotiti. Kazał nieposłusznego merskać aż do śmierci. *Gorn. Dw.* 110.

MERYDYAN, u, m., ber Meridian, cyrkuł południowy, do którego słońce przyszedłszy, wszystkim krajom pod nim leżącym południe czyni. *Wyrv. Geogr.* 49. dyrekcyja

cienia skazówki prostopadłej do poziomej płaszczyzny w tej chwili, kiedy słońce najwyżej. *Łęsk. Mier.* 2, 162 [południk. 7].

MESEŁ, sła, m., z *Niem.*, der Meißel, dłoto, n. p. Bukszpany strugane Dłotem, kształt biorą ostrym mesłem wytaczane. *Otw. Wirg.* 415.

MĘSKI, MĘZKI, a, ie, (*Elym.* mąż); (*Boh.* mužský; *Slov.* muzski; *Sorab.* 1. muzki, mužaczé; *Vind.* moshki, moshoun, moshat; *Carn.* móshke; *Croat.* mūski virilis, rusticus; *Bosn.* muscki; *Slav.* musko; *Rag.* muscki; *Ross.* мужскій, мужескій; *Ecll.* мажьскъ, яко мужь; *Ital.* maschjo; *Lat.* maseulus); mężczyźnie należyty, "mężczyński, männlich, Männer, von Mannspersonen. Niemęska rzecz stroić się. *Cn. Ad.* 618, forma viros neglecta delect. — Wszędzie płacz męski, wszędzie krzyk niewieści, Wszystkich przejął strach blizkiej śmierci srogi. *P. Kchan. Jer.* 30, ob. Płeć męska, rodzaj męski, "naród męski, n. p. Przykazał król, aby każde dziecko, które się urodzi w męski "naród, zabili. *Biał. Post.* 28. — *Gramm.* Wyrazy żeńskie, meżkie, nijakie, masculina, feminina, neutra, n. p. król, królowa, królestwo. *Kpcz. Gr.* 3, p. 3. Bywa i w niemęskim ciele męski rozsądek. *Fred. Ad.* 12. — §. Męski, meżowy, małżonkowy, Gemainē, Mannē = oppos. żeńiny; n. p. Sól Alkali męską niepotężność do małżonki przez czary uczynioną odpądza. *Syr.* 437. Pokrzywa w winie uwarzona pobudza i umacnia użynek męski ku żenie. *Sienn.* 184, cf. sprawa małżeńska. — §. Męski = meżny, *Boh.* zmužily; *Ross.* благодушный; tapfer, wađer, männlich. Męskie serce. *Tr.* — *Transl.* Jagody miernie cierpkie czynią wino męskie, mocne i trwałe. *Cresc.* 355. **MĘSKIE, MĘSKO, MĘZKO**, adverb., meżnie, jak meżowi przystoi, po meżku, männlich, tapfer; *Boh.* mužsky; *Slav.* rebreno, junacski; *Ross.* мужественно; *Ecll.* мужественнъ, мужское. Pokrzepiajcie się, a meżko sobie poczynaajcie. *Leop.* 1 *Macch.* 2, 64. (meżnie. *Bibl. Gd.*). (*Boh.* zmužiti se, zsrdatjm serce wziąć). Posilaj a zmacniaj się, a czyn męsko, nie bój się, ani się lękaj. 1 *Leop.* 1 *Par.* 22, 13. Męskie czynili, zadając razy ciężkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W żadnej rzeczy sobie niestatecznie a niemęskie nie poczyniali. *Kosz. Lor.* 126. Każdego z nich napominała głosem ojcowskim męsko. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 7, 21. Niechaj nas znajdzie on złośnik, a my męsko sprzeciwiamy się temu. *Birk. Dom.* 143. Męsko uśmierz kłopoty, siłą zwyciężone. *Bardz. Trag.* 403. Wdzięczne piosnki na lutni niemęsko wygrywał. *ib.* 197. (pieszczenie). Zginał Wezyr niemęsko powrozem uduszony. *Psalmod.* 74. Po MĘSKU, Po MĘZKU adverb., jako mężczyzna, wie eine Mannsperson, als Mann. Przebrany po meżku. *Teat.* 29, 41. et 14. c, 24. Kędziory jak hyacynt gronisto do koła Wisiały mu po meżku z przedzielnego czoła. *Przyb. Milt.* 112. **MĘSKOŚĆ**, ści, ż., męstwo, meżność, die Männlichkeit, Tapferheit. Zyczą takiej meżkości i serca naszemu narodowi. *Falib. B.* 2. *Sorab.* 1. muskofcz; *Slov.* mužnost, zmužilost; *Vind.* moshkust, moshounost; *Ross.* мужество, возмужалость, доблесть.

MESÓWKA, i, ż., gorzalka pierwszy raz przepędzona. *Rydel.*, nur einmal erst abgezogener Brantwein, Tutter. cf. szumówka.

MESPIL, MESPUL, MESPLIK, ob. Niesplik.

MESTWO, MEZTWO, a, n., (*Boh.* mužnost mužnosť, (mużstwo lud, mężowie collect. Mannschaft; *Croat.* mustvo rusticitas); *Slov.* mužnost, zmužilost; *Ross.* мужество, возмужалость; *Vind.* moshust, moshkust, moshounost, bradinstvu; *Rag.* cjojectvo; *Bosn.* clouisciuo); §. a) wiek męski, już nie dziecinny, nie młodzieńczy, daß männliche Alter, die Mannbarkeit. Od 14 roku do 18 człowiek z młodzieństwa k męstwu wyrasta; a piąty ten wiek życia, męstwo, trwa do czterdziestego roku; potem idzie starość. *Kořak. Wiek.*, *Eccl.* возмужити, въ совершенный возраст привести кого. Wzrost ciała ludzkiego, większy jest w męstwie, niżli w dzieciństwie. *Sk. Kaz.* 66. Zobaczemy, jak się naród ten poczał i urodził, wzmacniał i wzrastał, a do doskonałego jakoby męstwa przyszedł. *Faliss. Fl. praef.* (cf. 'mężność'). — §. b) *Quemadmodum Latinis fortitudo a viris virtus dicta; ita nostris* od mężów męstwo = mężność, die Tapferkeit, Männlichkeit, männlicher Mut; *Slov.* zmužilost, udatnost; *Boh.* zmužilost, udatnost, udatenstw, statečnost; *Vind.* mužeh, junastuo; *Bosn.* varlost, jakost, hrabrost, mocch, snaga; *Rag.* jakost; *Ross.* доблесть, благодумие, храбрость. Męstwo [zachowuje w niebezpieczeńściach stałość i przystojność. *Modrz. Baz.* 28. Męstwo ma czynić odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyjacielem. *Star. Woj. A 2 b.* Męstwo należy na wycierpieniu i znoszeniu przykrości cielesnych. *Star. Ryc.* 36. Nie dość na męstwie, trzeba byś go dobrze użył. *Teat.* 45, d, 36. Wczas walecznie poczyna, męstwo nie czeka na lata. *Morszt.* 126. Wszak w sercu człowieka Z dobrej krwi zrodzonego męstwo lat nie czeka. *Osiń. Cyd.* Męstwa dobywać przystoi, Gdy przeciwność w oczach stoi. *Cn. Ad.* 482. — §. c) Męstwo = cnota, *ad modum ethicae virtutis Latinorum*, Tugend. Możliwość, chocia za bogactwy, chocia za zacnością rodzaju chodzi, tedy odłożywszy męstwo, a coż jest jedno miecz w rękę szalonego? Każda Rzplta doznała bardzo wiele złego od ludzi możnych, ale męstwem nie ozdobionych. A czegoż tedy nie dostawa, jedno tego, żeby ci, którzy chcą, aby je nad insze przekładano, do-wcipem, cnotą i zacnem i tego sprawami poprawowali. *Modrz. Baz.* 167.

MESSYASZ, a, m., *Ross.* Meccia, Messiaš, zbawiciel świata, obiecany patriarchom. *Kras. Zb.* 2, 153. Słowo Greckie Chrystus po Żydowsku Messyasz się wyklada; po naszymu pomazaniec. *Hrbst. Nauk. C 5 b.* (ob. Maść, maścić, mazać). *Prov.* Wyglądać czego, jak żydzi Messyasa, t. j. z utęsknieniem, jak kania deszczu.

MESZCZYŻNA, ob. Męzczyzna.

MESZKA, i, ż., pchła ziemna, ber Erbfloh, mordella *Linn.*, chrząszczyk bardzo małeńki, którego liszki w rozsadach kapuścianych wielkie szkody czynią. *Kluk. Zw.* 4, 46. et 377. *Ład. H. N.* 105.

MESZEK, szka, m., (cf. mech), *Riccia Linn.*, rodzaj ro-

śliny, do skrytoplciowych należący. *Kluk. Dykc.* 3, 19, jest kryształowy, najmnniejszy, siwy, pływający. *Jundz.* 542.

*MESZELBAS. *Tr.*, ob. Musulbas, Melibasz.

MESZKITA, y, ż., meczet, bożnica Turecka, eine Moschee.

Ten obraz, który chowają tak skrycie, Z niepobożnego gwałtem weź kościoła, i własną ręką postaw w twój meszkicie. *P. Kchan. Jer.* 28. Ach jakom nieprawości wszelakiej hołdował, Właściem światu i dyabłu meszkicę zbudował Z ciała mego. *Kulig.* 19.

MESZNE ego, n., dochody za msze. *Dudz.* 44. (*Boh.* mešný *missalis*, mešného (obyli) dáti dziesięcinę dawać; cf. *Croat.* malomeshnyak = wrzesień; velikomeshnyak = sierpień). — §. Dziesięcina w ziarnie dawana, nie snopowa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 32, ber Körnerzehente. Meszne, mszowe czyli *missale*, ztąd wzięło początek, że przy układzie z plebanem o dziesięcinę, pleban brał obowiązek odprawiania mszy. *Czack. Pr.* 1, 318. *N. Pam.* 12, 348. Po dziesięć groszy mają płacić, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy. *Vol. Leg.* 2, 662. Na Rusi meszne zastępuje w wielu miejscach dziesięcinę; a jest meszna pewna kwota pieniężna, którą wieś składają na msze, za należące z krescencyj swych dziesięcin. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301.

MESZTY, plur., pantofle Tureckie, cf. kaptcie; *Croat.* mész-tva = trzewik skórzany.

MESZYSTY, ob. Mszysty.

MET! §. 1) słowo graczy w szachy, którym się wyraża zamknięcie i opasanie cudzej strony. *Włod. Pers. mat;* *Gall. mat;* *Ross.* матъ; matt! im Schachspiele. Uczyniwszy na szachownicy kilka 'szcia bardzo misternego, dał mu met. *Gorn. Dw.* 159, er machte ihn matt. — *fig.* Albo szach albo met. *Cn. Ad.* 2, (t. j. jak kostka padnie; lub strata lub zysk). Daje szach fortuna i met rozumowi. *Pot. Syl.* 304. Za łaską bożą przeciwnicy tak wzięli met, iż zostali w po-hańbieniu. *Baz. Hst.* 287, klęskę, porażkę; cf. *Boh.* giž gest po nas weta, (cf. wet!), już koniec, już po nas, przepadliśmy. — *Transl.* Met = ciasny ką, trudność, cieśń, *Ross.* мать, die Enge, Bebrängniß, Noth, Schwierigkeit. Met komu dać = przyprzeć do ciasnego kąta, ob-skakiwać kogo, trudność mu zadawać, etnen in die Enge treiben, ihn eintreiben; (cf. kozi rożek). Mógł im szach i met dać, i ukazać nie jednemu wrota do rozum. *Birk. Zamoj.* 27. W tył, w boki, w czoło rozpuścił zagony, I tusząc złamać ostatnim nas metem Uderzył z ordą. *Jabl. Buk. P.* — §. 2) Met, ob. Meta.

MET, u, m., kał, gąszcz płynów nieczystych, daß Dide, Trübe, noch nicht ausgestandener Getränke (Hefen); daß Trübe im unreinen Wasser, (der Bodensatz); (cf. drożdże, fusy, ustoiny); *prop. et impr.* *Boh.* okalek, rmut; *Rag.* mütex; *Bosn.* mütesg, smetgna, buna; *Ross.* et *Eccl.* муть, (чмута, смута, матежь odmet, bunt, rokosz; cf. *Ger.* Meute-rep; мятежливый warchogłowy). Wodę mętą od samej ziemi, postawisz na chłodnym miejscu, aż męty osiędą. *Kluk. Kop.* 1, 124, (ob. Męciny). Gdy wino przestaje burzyć się, tedy glina w nie wpuszczone, czysci je, ciagnąc z sobą na dół wszystkie męty i drożdże. *Cresc.* 349, (cf. ustoiny). Czarnego Stygu męty. *Hor.* 1, 266.

— *fig.* Zródło czyste nauki Chrystusowej bez mętu. *Bals. Niedz.* 1, 242. Ci którzy z mętów i cieniów starożytnego zakonu do światłości prawdy niebieskiej wychodzili, mętami jeszcze oczy zamulone i zaćmione mając, rychło się światła domacać nie mogli. *Żarn. Post.* 3, 160.

Pochodz. *mętny, odmet, zamet, męciny; mącić, mąci-ciel; mąteu; namącić, omącić, pomącić, rozmącić, zamącić, zmącić; smęcić, smętny, smutny, smetek, smutek, smucić, zasmucić; chachmet, zachachmęcić; bałamut, bałamucić;* (*Ross.* баламутить замęcić).

META, y, ż., **MET**, u, m., z *Łac.*, kres, cel, daś żiel, die bestimmte Gränze; (*Croat.* meta, czil, (metalacz: strzelec); *Rag.* svárha, (cf. zwierzech); *Vind.* namienik, namerik, nakonz, tarzha; *Ross.* мѣта, (мѣтка, мѣточка znak, znamię), мишень, предѣлъ, предметъ; cf. przedmiot, przedział; cf. *Ross.* мѣткій dobrze trafiający, mierny; мѣтить godzić, celować, mierzyć; cf. mieść, miatać; помѣтить ugodzić, trafić). Niemasz drogi bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list.* 2, 267. Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ostateczne; błakacz nie zna terminu ani mety. *ib.* 1, 125. Nie stawiając kroków, dojść do mety pragną. *Mon.* 65, 161. Idą na umor w zawody, aż się o met sam pożądaną oprą. *Birk. Kr. Kaw.* 23. Cesarze z domu Karolingów zakładali metę swoich najazdów aż do Odry. *Nar. Hst.* 3, 207. Ta to jest meta myśli moich godna. *Hul. Ow.* 183.

METADOR, ob. Matedor.

METAFIZYKA, i, ż., die Metaphysik, nauka przyczyn rzeczy zmysłom niepodlegających. *Kras. Zb.* 2, 134. Gdybyśmy mieli wiadomą w całej obszerności metafizykę naszych myśli, rozum nasz ogarniałby rzeczy ogólniej. *Śniad. Alg.* 1, 66, (metafizyczne rodzenie się ich). — *Transl.* Ciemne, nie do pojęcia zdanie, etwaś, daś idwer zu begreifen ist. To, co mówicie, ciemna jest metafizyka; Któręj żołnierski mój rozum nie przenika. *Zabl. Amf.* 98. **METAFIZYCZNY**, a, e, — ie *adverb.*, metaphysisch. **METAFIZYK**, a, m., der Metaphysicus. **METAFIZYKOWAĆ** cz. *intrans.*, metafizycznie rozierać, metaphysiciren, philosphiren. Krzyżeli uczeni, i metafizykować zwawiej zaczęli. *Mon.* 69, 29. — **METAFORA**, y, ż., eine Metapher, figura retoryki, przez którą słowo traci swoje właściwe znaczenie, przenośnie inne na się biorąc. *Kras. Zb.* 2, 154, ob. Przenośnia; *Slov.* pretwaritelka. **METAFORYCZNY**, przenośny. **METAFORYCZNE**, przenośnie.

METAL, **METALL**, u, m., *Graec.* μέταλλον; *Hebr.* מטל metil, metallum; §. 1 a) kruszec, daś Metall; rzecz kopalna nad inne cięższa, w ogniu topniejąca, ochłodzona blask czyniąca, po stopieniu zwierzeł wypukły czyniąca, młotem bita rozciągająca się. *Kluk. Kop.* 2, 134., *Os. Rud.* 6. Metalem zowią każdy kruszec, topić, kuć i ciągnąć dający się. *Jak. Art.* 3, 301, *Boh.* kow; *Slov.* kow, ruda, meď, (cf. miedź); *Sorab.* 1. mētal; *Vind.* ruda, rudstwu, bron, bronz, medenina; *Carn.* brom, bron; *Croat.* med; *Bosn.* mjed; *Rag.* gvōzdje, (cf. gwoźdź; *Ross.* металл, руда. Metalla kruszczynami zwać możemy, bo z kruszczu pochodzą. *Sienn. Wykl.* — b) Po-
dług pospolitego wyrażenia nazywa się też metalem, mie-

szanina złożona z miedzi, mosiądzu i cyny, z której działa leja. *Jak. Art.* 3, 301, spiż, Glodenspeise, Glodenerz, Gieberg. — §. 2) *Metalum* z *Łacińska*, obrazek mały mosiężny, srebrny, rogowy, kościany etc., okrągły, czworograniasty, albo krzyżyk u paciorków, (cf. mental, cf. medal); *tabella metallica sacram imaginem utrinque impressam habens.* *Cn. Th.* 397, ein Schaustüd mit dem Bildnisse eines Heiligen zu beyden Seiten. **METALIK**, a, m., dem — **METALLURG**, a, m., umiejętny koło metalów i ich dobywania, der Metallurg; *Ross.* рудословъ; *Eccl.* рудодѣлатель, рудныхъ дѣлъ мастеръ. **METALLURGIA**, ii, ż., nauka o metallach, o rudach, o górnictwie, die Metallurgie; *Ross.* рудословие; *Eccl.* рудодѣланіе. Metallurgią się bawie, *Graec.* μεταλλουργέω; *Eccl.* рудодѣлаю, рудокопаю. **METALLURGICZNY**, *Ross.* рудословный. **METALLOSIARCZAN** żelaza, metallo-sulphas-ferri, siarczan żelaza, mający w sobie nadto solnej zasady. *Śniad. Chem.* 2, 49. **METALLOWY**, **METALNY**, a, e, Metall; *Sorab.* 1. mētaliski; *Vind.* medenen; *Carn.* bronzen; *Ross.* металловый, металлическій, рудный.

***METKI**, a, ie, [rzutki; *Etym.* miotać; to znaczenie ma *rusk.* metkij. 2], n. p. Mizguś metki. *Hor.* 2, 271, może miękki; cf. *Ross.* мѣткій dobrze celujący, zręczny.

***METLARSTWO**, a, n., męcenie, odmet, niepokój, daś Trüben, Unruhe machen, Verwirren, die Verwirrung. Niezadnie żyją, nie nie robią, ale chytrze metlarstwo stroją. *Gil. Post.* 191 b. **METLIĆ**, **METLIĆ**, **METLOWAĆ** cz. *niedok.*, pomętlować *dok.*, mącić, mieszać, niepokoju nabawiać, trüben, verwirren. Złe, kiedy Pan ludziom dopuszcza obyczaje swe psować, metlować, i prawie jakoby cudzołożyć. *Weresz. Reg.* 105. Między zawiedzionymi ludźmi pomętlował, powichrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Post.* 18. Męli mi się to słowo. *Tr.* 840, jest mi na języku, bieżę Wort läuft mir auf der Zunge herum, idź babe es auf der Zunge. Mętle się. *Tr.* 861. Mętle mi się, wikle mi się, wije mi się, gdy nie mogę przypominieć. *Dudz.* 45.

METEL, tla, m., z *Niem.* der Mantel, płaszcz; (*Sorab.* 2. mantel, mantlik; *Sorab.* 1. mantyl; *Croat.* mēnten, mēntēnez; *Hung.* mente; *Bosn.* modraccja, modrina, koret; *Ross.* мантия, мантийца; ob. Mantolet). **METLIK**, a, m., zdrbn., mantylka, ein Mäntelchen; mętlík, rodzaj sukni, płaszcza lub podwłosnika białogłowskiego. *Włod.* Została królewna mętlík w gęstwinie, mordując się z rozbójnikami. *Pot. Syl.* 327. Szafarka w Tureckim letniku, Tabin na mętlíku. *Bies. C.* 4. Mętlík kanonicki z futerek. *Tr.* daś Domherrnmäntelchen. Nieszczęsna miłość szaty wymyśliła nowe, Paniom mętle, mężczyznom delie dębowe. *Pot. Jow.* 162. (ob. Delia, ob. Dębowy).

METNICZA, y, ż., mąciela, która spokojność mąci. *Tr.* die Friedensstörerinn. **METNIK**, a, m., mąciiel. *Tr.* der Friedensstörer. **METNOŚĆ**, ści, ż., nieklarowność, daś Trübeseyn, die Unreinheit; *Vind.* motnost, motnina, kalnost, kounost; *Ross.* мутность. **MĘTNY**, a, e, **MĘTNIE** et **METNO** *adverb.*, nieklarowny, kalny, trübe, biď, niďt klar; *Boh.* kalný; *Sorab.* 1. mutné, zamutžené; *Croat.* muten; *Vind.* moten, kalen, kauen, koun; *Rag.* mütan,

umutni, mütexan; *Bosn.* mutan, izmuhjen, smuchjen; *Ross.* мутный, мутенъ, мятежливый, (мятежный buntowniczy). Mętnym być *Eccl.* стиняться, мутнымъ быть, тиюю замаратся. Mętno piwo tuczy, lecz nie zdrowe jest. *Kluk. Rosl.* 3, 271. Wina młode, mętno, aby się rychlęj ustały, co robić... *Śleszk. Ped.* 370. Morze czarne ma kolor swój od mętnych wód, które tam przy-pędza północny wiatr. *Boter.* 19. W mętnęj wodzie nikt się nie przejrzy. *Pot. Pocz.* 80. Jaki szecap, taki owoc; przczrocyste źródło Mętnych z siebie poników nigdy nie wywiodło. *Zab.* 10, 320. *Kniaż.* W mętnęj wodzie przedź się piskorze łowią. *Jan. Lig. F.* 5 b. (cf. w odmęcie łowić). — *fig.* Już mi się napełniona Bachem Świeżym po sercu myśl łucze przestraczem W mętnęj radości. *Hor.* 1, 307. *Nar.*, (w radości zmieszanej. *ib.* 305. *Min.*) MĘTOWY, a, e, od mętów, Сагъ, ѱепенъ. *Tr.*
METHOD, u, m., METODA, y, ż., z *Greck.*, sposób dawania lub robienia czego porządnie, die Methode; *Rag.* püt, räd, näcin; *Ross.* методъ, способъ. **METODYCZNY**, a, e, — ie *adverb.*, podług pewnego metodu, methodisch; *Rag.* rädni, spütni. **METODYUSZ**, a, m., imię własne, *Boh.* Strachota. **METONYMIA**, ii, ż., figura retoryczna, *Slov.* dow'tipilka, cf. doweip.
METOPERZ, ob. Nietoperz.
METR, a, m., z *Franc.*, dający lekcye czego, ein Matre. ber in etwas Unterricht giebt. Pani jako metr w tych rzeczach będzie mi lekcye dawać, a ja jak żaczek, ut re mi fa sol la za nią powtarzać będę. *Teat.* 32. d, 104. **METRESSA**, y, ż., **METRESKA**, i, ż., *zdrbn.*, nałożnica, cf. fryjerka, gamratka, kawalerka, pani duszka, die Matresse, daß Nebenweib. Juno nie raz się żali na metressy i baszardy Jowiszowe. *Bardz. Trag.* 2. () jako białogłowy srogi żal podżega, Gdy się w jednym metressa z żoną domu zbiega! *ib.* 447. Jak wielkie stado za nim metress się uwija! *ib.* 252. Gaszek dyament oddał swęj metressie Na długich miłości zadatek. *Zab.* 15, 250. *Nar.* — § Metressa, suka legawa z gatunku wyłłów. *Ryd.* Name der Vorsteherinnen.
METROPOLIA, ii, ż., katedra arcybiskupia. *Kras. Zb.* 2, 157, *Ross.* митрополія; *Eccl.* матероградъ; die Metropolitanfirche, erzbischofliche Kirche. **METROPOLITA**, y, m., arcybiskup mający zwierzchność nad biskupami. *Kras. Zb.* 2, 157, der Metropolit. *Ross.* митрополитъ. **METROPOLITAŃSKI**, **METROPOLITSKI**, a, ie, arcybiskupi, erzbischoflich; *Ross.* митрополитовъ, митрополитчій, митрополитскій. Palliusz Metropolitaniski. *Ld.* Lwowski władcy metropolitaniskiego tytułu używa. *Gwagn.* 500.
METRYKA, i, ż., (cf. Lat. *matricula*), § 1) pospolicie nazywają się metrykami księgi kościelne, gdzie chrzty, pogrzeby etc. zapisywane są. *Kras. Zb.* 2, 157, öffentliche Registerbücher, Protokolle, Kirchenbücher, Taufbücher, Leichenlisten. Papież przez kanonizacyą świętego tego w metrykę s. wyznawców włożył. *Birk. Dom.* 59. — §. Zaświadczenie chrzestne, der Taufschein. Co to do niej należy, w cudzą metrykę zazierać? *Teat.* 10, 69. — §. 2) Metryka, archiw, daß Archiv; *Boh.* listowna, listownice, tag-nice; *Vind.* arhiv, pisfualtthe; *Rag.* pismoshranna,

pismoshranisete. Metryka Koronna, archiwum korony Polskiej, jest także osobne *W. X. L. Kras. Zb.* 2, 157. **METRYCZNY**, a, e, od metryk, archiwowy. *Tr.* Archiv-. **METRYKANT**, a, m., der Archivarius, der über das Archiv gefest ist; *Boh.* listownjk. Metrykantów nazwisko jest późniejsze, wzięte od urzędowego obowiązku, strzeżenia metryk czyli archiwów Rzpltej; ale urząd ich był dawniejszy, i nazywali się pisarzami kanclerza. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 347. — (Seraja był pisarzem. *Budn.* 2 *Sam.* 8, 18, (not. «kronikarzem, metrykarzem, a właściwie, pamiętnikiem królewskim»).

MĘŻATA, y, ż., **MĘŻATKA**, i, ż., *Boh.* mužatka; *Carn.* moshakena *virago*, cf. mężyca; *Rag.* muxattiza, muxatta, dovedena; *Bosn.* udana, sgena; *Sorab.* 1. newesta, (cf. niewiasta); *Eccl.* мѣжата, мѣжатница, коя за мужемъ; zameżna białogłowa, die einen Mann hat, eine verheiratete Weibsperson. Tak panny, jak męzate, i wdowy, białogłowy zwiemy. *Bial. Post.* 202. Niemęzotka *Vind.* nevdana, neomoshena. — *Meton.* Mężyca, żona, Männinn, Frau. To jest kość z kości moich, rzekł Adam, zwana męzatką będzie, bo z męża wzięta jest. *Sk. Żyw.* 133. Nazow ją męzatką, bo z męża wzięta ta. *Budn. Gens.* 2, 25, ob. Męzysta, męzyna, Männinn. Euth. **MĘŻCZYN-SKI**, a, ie, mężczyźnie należyty, przyzwoity, służący, od męzczyzny, męski, männlich, Mannspersonen zukommend, Männer. W ubiorze trzeba być ochędźnym; wszakoż aby nie było białogłowy ochędstwo, ale męzczyńskie. *Gorn. Dw.* 114. Zygunt August ostatni potomek z męzczyńskiego plemienia domu Jagiellowego. *Gwagn.* 153. *Biel.* 392. Męzczyńskiego rodzaju. *Biel. Hst.* 30. Męzczyński, abo niewieści. *Radz. Deut.* 4, 16. W tym nie białe głowy krzywe, ale przeklęte żądze męzczyńskie. *Gorn. Dw.* 412. Brzydziła się ogółem wszystkim męzczyńskim narodem. *Otw. Ow.* 291. Wszelakie jajca a najwięcej wróble, pobudzają męzczyński uczynek. *Urząd.* 452. Ani cudzołozstwa, ani porubstwa, ani męzczyńskiej psoty chronić się nie unieją. *Zygr. Pap.* 353. (pederastyi). **MĘŻCZYŻNA**, **MĘŻCZYŻNA**, y, m., męskiej płci człowiek, mąż, die Mannsperson; *Slov.* chlap, (cf. chłop); *Vind.* moshtvu; *Rag.* müscko; *Croat.* muska glava, (cf. białogłowa); *Ross.* мущина. Niechaj będzie obrzeżan każdy męzczyżna. 3 *Leop. Gens.* 17, 10. (każdy pogłowia męskiego. 1 *Leop.*). Boniwel, najpiękniejszy wieku swego męzczyżna. *Niem. Król.* 4, 84. — *Generis feminini*; n. p. Trzykroć przez rok będzie się ukazowała każda męzczyżna twoja przed Bogiem. *Bial. Post.* 173. *Leop. Exod.* 25, 17. (każdy męzczyżna twój. *Bibl. Gd.*, wszelki męzczyżna twój. *Leop. Ec.* 54, 25). Święto białe głowy obchodzili, przy którym tylko jedyna męzczyżna bywała. *Otw. Ow.* 247. — §. *collect.* Męzczyżna • pleć męska, męzczyzny, Mannspersonen, Männer. Sto miasteczek spalili, męzczyżnę siekli, tylko niewiasty i dziatki w niewolę pędzili. *Stryjk.* 271. Żaden z męzczyzny sprawy ich bronić nie śmiał. *Warg. Wal.* 266.

MEZELAN, u, m., materya wełniana i lniana, Meselang, *Gall.* mezeline, ein wollner und leinener Zeug. *Tr.*

MĘŻEN, zna, m., n. p. Sam król trzymał na smyczy mę-

zna i sokoła. *Banial. A 2 b*, miano charta, Name eines Windbundes.

MEZKI, MEZKO, MEZKOSC, po **MEZKU** ob. Męski, **MEZ-
ZNIE**, *adverb. adj.* mężny, *Boh.* mužne; *Eccl.* храбрки, храбро, смѣло; mannhaft, tapfer. Mężnie się stawić, mężną twarz pokazać. *Cn. Th., Eccl.* мъжъствовати. Serce się w królewczu mężnie radowało, Gdy mu się z przyjacielem powitać dostało. *Banial. J. 4.* **MEZNIĘĆ**, iał, ieje, *nijak. niedok*, rozrastać się, *masculescere.* *Mącz.* männlich werden, mannbar werden; *Vind.* braditife, (cf. broda); *Eccl.* мужаюся; *Ross.* мужать, возмужать. Dzieciuch w siedm lat zęby roni, w drugich zarasta, potem mężnieje. *Psalm. 77.* W trzecim miesiącu pawięta wypuścić na pole, żeby rosły i mężniały. *Haur. Sk. 132.* Trzy czasy w życiu ludzkim, czas wzrostu, mężnienia i ubywania. *Mon. 69, 634, Ross.* возмужаніе. — *activ.* Mężnić. *Chodk. Kost. 43, Eccl.* мужаю, *Graec.* ἀνδρῶω, *in virilem aetatem perduco.* — **MEZNOCZYNNY**, a, e, — *ie adverb.*, mężnym sposobem czynny, männlichthätig. Duższa mężnoczynnie prostopna. *Zab. 16, 147. Nagł.* **MEZ-
ZNOŚĆ**, ści, ź, *Boh.* mužnost; *Vind.* moshovitnost; *Ross.* возмужалость; a) mężki wiek, die Mannbarkeit, daß männliche Alter. Peryod ten do Augusta; tu już pora mężności państwa Rzymskiego, a sama już jakoby dostatecznie duża dostałość państwa. *Faliss. Fl. praef.* (cf. mestwo). — b) Mężka dzielność i odwaga, mężstwo, Männlichkeit, Tapferkeit, Mannheit; *Vind.* ferzhnost, junakost, ferzhlivost; *Croat.* jakoszt; *Bosn.* hrabrenost, jakost; *Ross.* храбрость, доблесть. Mężność bez śmiałości nie jest, sama jest śmiałość, która mężność sprawuje. *Ezop. 12.* Panie Spartańskie dla mężności serca, jakiej pochwały godne! *Falib. Q. 3.* Mężność, która wszystkie smutki i przeciwności cierpiemy. *Wróbl. 201.* Mądrość, sprawiedliwość, mężność, mierność, dobra to są samego umysłu. *Gorn. Sen.* Sama mu szyję ku ścięciu nastawiła; na co on jako wryty stanął, dziwując się takiej mężności, jakiej w wielu mężach nie doznał. *Sk. Żyw. 1, 143.* O łwie, i jego mężności. *Haur. Sk. 317.* Stał upieniony, srodze zajązony, Trudno psa tego mężności wysławić. *Past. Fid. 197.* **MEZNOSTRAŁE** *Per-
sy. Otw. Wirg. 466, pharetrati.* **MEZNY**, a, e, męski, co do wieku, dorosły, mannbar; (*Vind.* moshoun, braditen, moshki, moshat, (moshakenja = domeżna panna); *Carn.* moshat; *Ross.* возмужалый; *Boh.* mužský, statečný, udatný; *Slov.* zmužilý, srdnatý; *Carn.* moshakast, shtajf, jak, moshak; *Vind.* moshiku, moshoviten, moshkoviten, mozhan, junaken, junazhen, tersath, ferzhen, ferzhliu, (cf. junacki, serdeczny); *Bosn.* snagjan (cf. snažny), jaki, hrabren, junacki, vitescki, vrilli, varli, vrrio; *Croat.* jak; *Slav.* jaki, sêrdesan; *Ross.* мужественный, воинственный, доблественный, доблій, храбрый, взбранный, взбранный, благодушный; mannhaft, tapfer, männlich, (cf. dzielny). Mężny, wielkiego serca; nie ustąpi placu; nie zepsuje serca. *Cn. Ad. 483.* Mężny woli na placu, niż na łożku umrzeć. *ib. 484.* Mężny z tyłu nie bije. *ib. 484.* Mężny pocziwiał śmierć przedsięwzięwszy, wszelakim złym przygodom, prędkim i nagłym, które

śmierć przynoszą, niechęliwym się stawi. *Petr. Et. 173.* Mężnemu serce pomaga. *Cn. Ad. 239*, cf. gdzie serce, tam szczęście, *audaces fortuna juvat.* Mężnym fortunę nieba obiecują. *P. Khan. Jer. 28.* Mężnym był, nie tak dalece w ciele, jako w duszy, nie w barkach abo ramionach. *Birk. Kaw. Malt. B 3 b.* Jeżeli ma mężstwo, nie rad widzi mężniejszych za siebie. *Mon. 65, 228.* Mężnym umysłem znoszą karanie. *Hul. Ow. 131.* Mężnym jestem *Eccl.* доблствую, мужедоблствую, *Graec.* ἀνδραγαθῶω. W mężtwo lub w mężnych obfituję, *Eccl.* благодоблствую, *Graec.* ἐνανδρῶω. — §. *loci tituli:* Byli przy tym Wielmożni i Mężni mężowie Krystyn z Ostrowa Kasztelan Krakowski, Sędziwój z Ostrowa Poznański Wojewoda etc. *Herb. Stat. 300.* — §. *Transl.* Będzieli wino z wierzchu mężne a mocne, tedy wszystko takie jest; ale jeśli miękkie z wierzchu, tedy i w środku. *Cresc. 347.* Jagoda winna, która jest subtelniejsza wodniejsza, smaku też mężniejszego, zimniejsza ma naturę. *Cresc. 335.* **MEZOBŁAGA**, i, ź, **MOZOBŁAGINI**, i, ź, U Rzymian jeśli między małżeństwem stały się pswarki, tedy szli do kościoła bogini mężobłagi, *viriplaca*, tak nazwanęj od ublagania mężów. *Petr. Ek. 63. Warg. Wal. 36.* die Männerfürnerinn. Mężobłagini. *Mon. 75, 590.* **MEZOBÓJCA**, y, m., zabójca, morderca, der Todtschläger, Mörder; *Croat.* lyudomorecz, ludomorecz; *Sorab. 1.* cżwoyeka zamorduwať; *Ross.* чelовѣкоубійца, душегубецъ, душегубникъ. Ktoby kogo czymkolwiek uderzył, a żeby umarł, mężobójca jest. *Radz. Num. 35, 18.* Mężobójcy nam przyszli zabić go. *Petr. Pol. 141.* Wyprawił wojska, potracił mężoboce onc. *Rej. Post. R r 6.* Wywiódł na puszcę 4000 mężów mężobójce. *1 Leop. Act. 21, 38.* (zbojców. *Bibl. Gd.)* Mężobójca być *Eccl. et Ross.* чelовѣкоубійствую, душегубствую, убиваю. Mężobójca sam nad sobą. *Cn. Th., der Selbstmörder.* Nikt się zabijać, ani sobie mężobójca i do śmierci swęj przyczyną być nie ma. *Sk. Żyw. 1, 92.* — §. *proprie* Mężobójca *fem.*, która zabiła męża, die Mannsmörderinn. Orestes matkę zabił, sroga mężobójce. *Klon. Wor. 65.*, *Ross.* мужеубійца. **MEZOBÓJNY**, a, e, bojacy się męża, männerscheu, mannsscheu, *Vind.* moshobojefh. **MEZOBÓJSKI**, a, ie, morderski, zabójski, mörderisch, mordhaft. Mężobójskie, po mężobójsku *adv.* mörderischer Weise. **MEZOBÓJSTWO**, a, n., zabój, der Mord, Todtschlag; *Sorab. 1.* cżwoyeka zamorduвано; *Carn.* ludomorstvu; *Vind.* vboi, vmor, vmortjenje, vmorstvu, ludomorstvu; *Croat.* ludomorztvo, ludomorsztvo; *Ross.* мужеубійство, душегубство. Mężobójstwo, gdy kto kogo umyślnie zabije, gdy kto kogo zabije z gniewu, gdy kto kogo z przygody zabije. *Szczerb. Sax. 243.* Nie każdy mężobójstwa winien, kto kogo zabije. *ib. 158.* Mężobójstwo popełniać. *Cn. Th.* **MEZUCHWYTA** *Kreuz.* *Petr. Hor. 2, O b.* „t. j. chciała męża, a sobie go łapiącego ze szkoda Medei”, die mannbafende Greufe. **MEZODUR**, ob. Chłopotur. **MEZOKSZTAŁTY**, a, e, w kształcie męża, *Eccl.* мужеподобенъ, *Graec.* ἀνδροειδής. **MEZOLUBNIK**, a, *Eccl.* мъжелювецъ, *Graec.* ἀνδραγαστής, lubiący męża lub mężów, mannliebend, männerliebend. W rodz. żeńsk. *Eccl.* мъжелюбница, жена искренно любящая своего мужа; мужерачительница,

Græc. ἀνδραγάθεια. *MEZOMADRY, a, e, *Eecl.* мужему-дренный, mężom równy mądrością, n. p. młodzian, мужеужный, имѣющий разумъ мужескій. (MEZOPOTAMIA, ob. Międzyrzecze). MEZOWY, a, e, od męża, Manns, Mannen; *Slov.* małżelow; *Carn.* moshov; *Vind.* moshouj; *Rag.* muxévli; *Ross.* мужевъ, мужный. Pod mocą mężową będziesz, a on będzie tobie panem. 1 *Leop. Genes.* 3. Żona bez mężowego przyzwolenia nikomu nie dać nie może. *Szczerb. Sax.* 443. et 144. *Paprockiego* dziesięcioro przykazania mężowego. — *Mężowa *subst.*, ob. *Mężata, *mężyska. — *Mężożen *Eecl.* мужоженъ, Hermafrodyta, *adj.* мужеженскій. (MEZOZEUGMA, figura retoryczna, *Slov.* prostredowázalka). MEZTWO, ob. Mestwo. MEZULEK, lka, m., MEZULENKÓ, MEZUNIO, i, m., MEZULO, a, m., MEZYCZEK, czka, m., MEZYK, a, m., *demin.* §. a) *blanda nomin.* mąż, Герзенмánnchen, lieber Mann; *Ross.* муженекъ. Jak się masz mężulku? *Teat.* 54. b, 51. Klóciłem się z mężulkiem We Pani. *Niemc. P. P.* 85. Wyśmienity z ciebie byłby mężulek. *Teat.* 52, 55. Mój mężuleńku! *ib.* 10. b, 89. Mężulku luby, moja ty pieśczo-to! Mężulek wszystkiemu temu wierzy. *Zab.* 14, 240. *Szym.* Mężulu! *Teat.* 45. c, 27. Mężuniu miły, siadajmy do stołu. *ib.* 51, 65. Otoż to jest ten przeznaczony mężunio. *ib.* 21. b, 16. Oj kochany mężunio. *ib.* 52. d, 15. Moje serce, mój mężyczku. *Teat.* 50. c, 42. Życzyłbym jak przyjaciel, by Waś Dobrodziejka swego kochała mężyka. *Teat.* 45. c, 85. — b) *aliter* Mężyk, ein kleines Männchen. *Nanus.* karzeł, mały, krótki mężyk by pieniek. *Mącz.*, *Slav.* mushko; *Slov.* mužátko; *Sorab.* 1. mužik; *Sorab.* 2. muhžik; *Vind.* moshei, moshiz; (*Ross.* мужичекъ, мужиченко = chłopek, мужикъ nieokrzesaniec). *MEZYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, za mąż wydawać, *Vind.* omoshiti, ein Frauenzimmer verheirathen, ihr einen Mann geben. Chcieli księżniczkę mężyc z królewicem. *Pot. Syl.* 306. — §. Prawda, że tam inaksza moda księży, Kędy się każdy żeni, każdy kapłan męży. *Pot. Zac.* 50. mężem czyli małżonkiem jest. *MEZYCA, y, ż., męska kobieta, cf. bohaterzyca, cf. matrona; ein mannhaftes, männlich denkendes Frauenzimmer, eine Felbinn. Wanda, waleczna mężyca. *Kmit. Spit. C.* Gmin Ludowice Przyznać musi, że Polska tak wielkiej mężycc od początku nie miała, i że mieć nie będzie. *Leszcz. Class.* 27. *MEZYNA, *MEZYSTA, y, ż., die Männinn. (*Putb.*). Rzekł Adam: toć kość z kości mojej; ta (Ewa) będzie nazwana mężysta, iż z męża wzięta jest. *Leop. Genes.* 2, 25. (mężyna. *Wujek.* *ib.* mężatka. *Bibl. Gd.*). MEZYSKO, a, m., *na ohydę*: brzydki mąż, ein häßlicher Mann; *Sorab.* 1. mužisk; *Sorab.* 2. muhžisko. Ów mężysko, z ową matrymonialną powagą, kroku nie odstępował. *Teat.* 19. c, 54.

M G.

MGŁA, y, ż., MGIEŁKA, i, ż., *demin.*, *Pot. Arg.* 609; (*Boh.* mha, mlha; *Morav. et Slov.* mhla; *Vind.* megla, megliza; *Carn.* mégla; *Sorab.* 2. mla, kurawa; *Sorab.* 1. mha, hma, maha; *Croat.* mēgla; *Bosn.* maghla; *Slav. et Dal.* magla; *Rag.* maghla, maghlina, oblacina; *Eecl.* мгла; *Ross.* туманъ; cf. *Græc.* ομίχλη; cf. *Chald.* עמרא obscurari); der

Rebel. Kiedy wapory blisko nad ziemią tak się skupią, iż się staną nieprzeźroczyste, tedy jest mgła. *Kluk. Rosl.* 3, 92. *Hub. Wst.* 164. Mgła kiedy idzie w górę, plute przynosi. *Opul. Sat.* 47. Mgła, u flisów Mamka *qu. v.* — *Transl.* W urynie krytycznej pokazuje się z początku mgła w środku jej pływająca. *Krup.* 5, 467. (obłoczek). — §. *fig. allegor.* Wiele w Turczach ludzi, co ni mgła za słońcem z samej szczególnie łaski Cesarskiej podnoszą się na najwyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadają na ziemię. *Kłok. Turk.* 95. — §. Mgła, zasłona, zakrycie, przeszkoda do widzenia, chmura, n. p. Przyjdę do ciebie we mgle obłoku. 1 *Leop. Exod.* 19. Cnota, chociaż zakryta na czas mgłą zazdrości, jednak blask swój kiedykolwiek wydać musi. *Mon.* 65, 63. Czemużem ciebie nie widziała, światłem najświętszej wiary twojej? bo mgła własnej miłości zaćmiła oko rozumu mego. *Wys. Kat.* 424. Już czy Izraelowe mgłą były zasły. 3 *Leop. Genes.* 48, 10. (już Izrael na oczy nie dojrzał. 1 *Leop.*, cf. bielmo). O mgło wieczysta, mętne ciemnoty, Darmo u was mój rozum szuka, Chętnie się do mej cofam prostoty, Próżność jest i nauka. *Zab.* 13, 232. *Nar.* Nie widzą tylko przez mgłę zdań uprzędzonych. *Zab.* 8, 175. — Mgłę komu w oczy puszczać = tuman w oczy puszczać, oczy zamydlać, einem Sand in die Augen streuen, ihm einen blauen Dunst vormachen. Mistrz Inflantski Jagiellę łagodnie słowy ubłagawszy, szkodkiem wojska Polskiego, któremu był podobno mgłę w oczy puścił, wjechał wolno do Malborku. *Stryjk.* 502. *Wstydaż się, mgłę w oczy puszczejac, w ohydę podawać. *Pim. Kam.* 19. *MGLEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, mgławym się stawać, nebligt werden. Wzrok jej szukając próżnej już pomocy, Mglą, i okropnej podawał się nocy. *Kniaź. Poez.* 1, 229. — §. Mdlec, słabnąć *Croat.* mlahavem languo. Gdy strzała zraniony mglął a truchlał, upamiętał się. *Glicz. Wych.* F 5. Marnie próżnować, tylko spać a z lenistwa mgleć. *Kosz. Lor.* 67. MGŁAWY, a, e, (*Boh.* mlhawý *nebulosus*); §. a) mglisty, neblig. Podnoszą się pary w mgławie powietrze. *Przyb. Ab.* 10. — §. b) Łacno się mgnąć, czyli mknąć, leicht beweglich. Sen przerwany rozkosznie wachlarzem jutrenki, Gdy szemrza mgławie strugi i liście. *Przyb. Mill.* 144. — §. *Transl.* Mdły, niemocny, schwach, ohnmächtig. Nie gniew żartki zasili rękę, chociaż mgławą. *Hul. Ow.* 44. MGLIĆ się *recipr. contin.*, MGLI się *impers.*, mgła wstaje, mglisto jest. *Cn. Th., Boh.* ge mlhawo; *Croat.* meglisze; *Ross.* туманиться; es ist neblig. *MGLIĆ, il, i, cz. *niedok.*, mgławym się czynić, mgłą oblekać, (*Slav.* magliti; *Croat.* meglim; *Bosn.* maghlitti; *Rag.* maghlitti, omaghlitti, namaghlitti); neblig machen. Por pomaga przeciw boleści zębów, ale wzrok oczu mgli. *Cresc.* 215. — §. Mglić = mdlić, schwächen, ohnmächtig machen, der Kraft berauben. (Gdy nieprzyjaciele oslep uciekali, (Izraelici) w jednym hufie bieżąc za nimi, mglili wszystkie, których należeć mogli. *W. Judit.* 13, 4. MGLISTY, a, e, MGLISTO *adv.*, pełen mgły, *propr. et fig.*, neblig; *Rag.* maghliv, maghläst; *Carn.* meglen; *Vind.* meglen, megläst, meglenast, megleche; *Croat.* meglyiv, meglen; *Bosn.* namaghljen; *Slav.* maglovit; *Ross.* мглистый, мгляный, ту-

манний; Sorab. 1. hméyité. Białawe plamy na niebie, częstokroć tak małe, iż tylko przez przezierniki być mogły widziane, gwiazdami mglistymi, *stellas nebulosas*, zowią. *Hub. Mech.* 532. MGLISTOŚĆ, ści, ż., mnogość mgły, die Nebeligkeit; Croat. meglenszt, namegljenje; Rag. meghlnost.

MGLY, a, e, mgnący się, słaby, leicht beweglich, schwach, nicht fest. Twarde pieśni splawna słysząc Wisła, W zdumieniu mgłych wirów zawisła. *Zab.* 12, 19. *Przyl.* — §. Mgły mdły, (cf. omglewanie. *Oczk. Przym.* 5), (Croat. mlahav; Dal. mlohav). Plot bywa namglejszy, gdy między dwa koły żerdzi kładą etc. *Cresc.* 144. Czego nie mógł mgły głos, nie mogło wołanie, Dokładały gęste ły, i rękę łamanie. *P. Kchan.* Orl. 1, 266. Na co stawiasz mgłą ręką zwierciadło przed oczy! *Hul. Ow.* 89. Im dłużej człowiek zamleczł grzechy swe, tym mglejsze bywają cnoty jego. *Wróbl.* 70. Zemglone są cnoty moje. *ib.*

MIGNAĆ, ał, ie, intrans. niedok., (cf. mignąć, mknąć; cf. mżyć; cf. *Germ.* schmiegen; *Isl.* mykia; *Dan.* myg); (*Vind.* megniti, namegniti, oghi odmegniti, samegniti; *Bosn.* maghnuti occima (cf. machnąć), mighnuti occima; *Sorab.* 1. mikam, z woeżzima kiwam; *Lat.* nicto); z łatwością łagodnie poruszać, mit leichtigkeit sanft bewegen. Rychlej, niżby kto mgnął okiem, stało się to. *Pieśń. Kut.* 17. Mgnienie, łatwiuchny ruch, eine ganz leichte Bewegung, leichte Rührung. Narody jako mgnienie języczka u wagi przed bogiem poczytane są. *Leop. Jes.* 40, 15, (jako proszek na szalach. *Bibl. Gd.*). — Mgnienie oka, mgnienie okiem, miganie, *Boh.* mženj, okamženj, mžiknuti; *Slov.* okamženj; *Vind.* smeshik, sameshik, trenik, (okomegnik, okomegnjenje, mignienie, skinienie okiem, Augenwink); *Carn.* hip, hipz; *Croat.* megněnye, smānye, hip; *Bosn.* trenutje od okka, hip, cjas od vrjemenja; *Slav.* okotrenutje; *Ross.* мгновение, (adj. мгновенный momentalny, мгновенно momentalnie); *Bewegung der Augenwimpern, Wimpern, Augenwink.* W zachwyceniu po dwie godziny bywała, nieporuszoną zostając, tak że nie było w niej widać ani jednego oka mgnienia, ale tylko otwarte oczy w krucyfiksie zatopione trzymała. *Sk. Zyw.* 556. — §. Mgnienie, okamgnienie, ocemgnienie, moment, najkrótsza chwilka, czas króciuchny, der Augenblick, ein Nu! We mgnieniu giną lubości, we mgnieniu gasną radości. *Lib. Sen.* 6, *Ross.* въ маху.

Pochodz. smagły, smagać, smagliczka; śmigac, śmigownica; migać, mignąć, migotać, migolliwy, miği; śmiech, uśmiechnąć, śmiać się, śmieszny; smuga; mżyć; cf. mknąć.

M I.

Ml *Dativ. Pron.* Ja, co obacz.

MIAĆ, miał, mnie, mnę cz. *niedok.*, zmiąć *dok.*, *Boh.* mnauti; *Croat.* mēnem; *Ross.* mять, mnu, жать, жму, мятіс, умять, уминать, коверкать, комкать; gnieść, ściierać, pocierać, drüden, reiben, winden. Liście mydelnicy, gdy je w rękach mnie, puszcza z siebie jako mydliny. *Syr.* 621. Pszenicę namoczoną na krochmal, gdy zmięknie, między rękoma ją mna. *Syr.* 957. Stopiwszy ten łój,

wylejesz na miednicę, mniiesz w czystej wodzie. *Sienn.* 564. Cokolwiek około siebie nalazł, zmiął to i zwiął. *Biel. Św.* 237 b. Pościel zmięta. *Hul. Ow.* 60. Nie zawiązesz ust wołowi, który mnie, albo wyciera zboże w gumnie. *1 Leop. Deut.* 25.

Pochodz. wymiąć, wyminać, wymię.

MIAŁLIĆ, ob. Miedlic. MIAŁLICA, ob. Miedlica. MIAŁCZEĆ, MIAĆCZEĆ, MIAKNAĆ, MIAKAĆ, MIAŁKAĆ. *Tr.*, ob. Miauczeć. MIAŁK, MIAŁCZENIE, MIAŁKANIE. *Tr.*, ob. Miauczenie.

MIAŁCZA, y, ż., miela, mielizna, miąłkość, miąłkie miejsce, (*Boh.* mēčina), eine Untiefe. Zebyś się raty miał strzedz abo prądu, Wskok ty na mialczą do nizkiego ładu. *Klon. Fl. E* 5. MIAŁCZEJ, *comp. adverb.* miąłko.

MIAŁKI, a, ie, MIAŁY, MIEŁY, (*comp.* Mielejszy, miel-szy); §. 1. drobno zmięty, (*Etyim.* miele, mléc); fein oder sehr gemahlen, fein gestoßen; *Sorab.* 2. malki, mawki mały; *Ross.* мѣлкій drobny, mały, пытки; мѣль kręda; *Eecl.* мѣлкій, некрупный, измѣлен Miałki popiół, miałki pieprz tłuczony. *Cn. Th.*, in pollinem tusus, in pulverem contritus. Chleb pszeniczny z najbielszej i najmilszej maki. *Syr.* 956. — §. Miałki, drobne mający ziarneczka, feinförnig, ganz fein; *Ross.* разсыпной, разсыпчивый. Miałkie piaski. *Teat.* 50, 30. Piasek bardzo miałki i prawie ziarna niedotycznego, którego wielkości dojrzeć nie można. *Sienn.* 600. Piasek miałki, arena glareaa, ma najdrobniejsze ledwie widziane ziarnka. *Kluk. Kop.* 1, 255, sehr feiner Sand, Flugsand. Piasku trzeba dobierać, jak najmielejszego, żeby się lepiej topił. *Torz. Szk.* 222. Najmilsze stają się proszki, gdy się trą między kamieniami porfirowemi. *Kruml. Chym.* 70. — §. 2. *Transl.* Rzeka miałka-niegłęboka, tak że piaski widać, płytka, ein seichter Fluß; *Boh.* mělky tenis, non profundus; *Vind.* plitel, neglobok, gasliu; *Ross. et Eecl.* мѣлководный, мѣлководный, мѣлкій, неглубокий. W miałkiej rzęce, zawsze ryba drobna. *Pot. Jow.* 77. Łodźby ta mogła, dla swojej lekkości, iść po najmilszej wodzie, bez trudności. *P. Kchan.* Jer. 379. U łisów blak, miejsce gdzie woda miałka. *Magier. Mskr.*, ob. Miela, mielizna, cf. hak. — §. fig. Miałka myśl etc., niegłęboka, ein seichter, fader Gedanke. *Weg. Marm.* 1, 105. Miałki rozum, prosty człowiek, albus mente, alba praecordia habet; ab aqua non profunda, quae albescit, λευκὰς κούρας ἔχει. *Pindar.*, *Cn. Th.* 250, ein seichter Kopf. Kto jest mózgu miałkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Henryk, pan miałkiego rozumu, na cudzym zdaniu najczęściej polegający. *Nar. Hst.* 3, 87. Nie ja, człek miałkiego rozsądku będący, ale ludzie, którzy głębsze rzeczy baczny rozsądkiem upatrować umieją, wszyscy mu to przyznają. *Falib. Dis. P.* 2. MIAŁKO *adv.*, Miałej, miałczej *compar.*, *Eecl.* мѣлко, drobno; §. 1. drobiuchno, w drobiuchne ziarnka, feinförnig, fein. Ziemie, które jaki kolor mają, jak najmilszej się rozcierają. *Kluk. Kop.* 1, 329. Miałko co tłuże, krusze, in pollinem tundo. *Cn. Th.* — §. 2. Miałko, niegłęboko, nicht tief, seicht; *Boh.* mělko. W bród przez Rodan, gdzie było najmilszej, usiłowali przebyć. *Warg. Cez.* 7. Na wilgotnej ziemi rośliny mają być miałczej sadzo-

ne. *Cresc.* 664. Na siew lnu 3 albo 4 razy nowinę, co-raz płytej albo miąłczej zorać. *Przędz.* 24. — *Transl.* Miąłko rzeczy brać. *Przestr.* 253, t. j. niegłęboko. **MIĄŁKOMYŚLNOŚĆ**, ści, ż., *Petr. El.* 109, §. a) brak głębokich myśli, *Seichtigkeit im Denken, Fadıgkeit.* **MIĄŁKOŚĆ**, ści, ż., miąłkość mąki, pieprzu utłuczonego, piasku, die *Feinförnigkeit*; *Ross.* мѣлкость, мѣлкота, мѣлковагость. — §. b) Miąłkość rzeki-niegłębokość, mielizna, miela, cf. odmiał, die *Untiefe, Seichtigkeit*; *Vind.* plitvost, plitlust, gaslivost; *Ross.* мѣлководіе, отмель; *Eccl.* мѣлкота. — §. *Transl.* Miąłkość, die *Seichtbeit, Fadıbeit.* Miąłkość dowcipu rostopność nagradza. *Nar. Dz.* 1, 52. Zaszle mgłą dowcipu żrzenice, wyjaśnia bóg, aby człowiek choć w miąłkości, poznać mógł rzeczy skrytych tajemnice. *Wad. Dan.* 54.

***MIĄŁY.** *Smotr. El.* 57: miany, ob. Mieć.

MIANA, y, ż., *Boh.* mēna; *Carn.* mejna; *Croat.* mena; *Dal.* izmina, promina; *Ross.* мѣна; (*Rag. et Bosn.* mjēna-nów) odmiana, die *Veränderung.* Fortuny sztychy sprawiły we mnie mianę. *Jabl. Tel.* 154. — §. Zamiana, der *Tausch, der Wechsel.* Widzę, że w sprosznym dźwigasz pałacu kajdany, Ździe Cyrcie więziom bydlat postać daje w miany. *Zab.* 15, 85. Za złodziejów nie chcąc uchodzić sąsiedzi, Wziąwszy srebra, bielonej podsunęli miedzi; Były to niby miany. *Zab.* 8, 95. *Treb.*

Pochodz. *mienić, mieniać, mieniony, mieniono, mienio-krusz, mienny, domieniać, namieniać, odmienić, odmienny, odmienność, odmiana, odmieniacz, pomienić, przemienić, przemiana, na przemiany, wymienić, wymiana, zamienić, zamiana, zmienić, zmiana, zmiennik.*

MIANIE: Mienie, Mieć, *quae vide.*

MIANO, a, n., *vocabulum priscum, imię.* *Cn. Th., Boh.* gmeno, ginē; *Slov.* mēno; *Sorab.* 2. mjeno, meno, mē; *Ross.* мня, *obs.* теза, тезл; der *Ramen.* Henryk, tego miana ósny, król Angielski. *Baz. Hst.* 42. Miano jej dano na chrzcie Hilarya. *Burl. B.* 5. Za co się tak przeważes? Ź. Tak mię zawsze zwano. Jako? Sozya, twoje ma być własne miano? *Zabl. Anf.* 22. Dawne miano przytaje, Poźniejszym zaś czasem Zwali go szydercy sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Treb.* Karól Wielki i wiatrom i miesiącom wymyślił nowe miana. *Budn. Bibl. pr.* Wnijdźcie w kościół, nieście dzięki Panu, Dajcie winną chwałę jego mianu. *J. Kchan. Ps.* 147. Nie weźmiesz miana boga twego na próżno. *Budn. Exod.* 20, 7. — *Not. nomen canis melius exprimitur voce:* miano, *quam imię;* n. p. Gończym dają miana od rzek: Wisła, Dunaj, Raba, Skawa. *Ryd.* Jeden myśliwy swoim chartom i charcicom te nadał miana: Murzyn uwił wieniec, panna warkocz spleła. *Chmiel.* 1, 585. — §. Miano: imienie, dobro, das *Gut, Landgut.* Utratnicy stracili marnie miano i majątność swoje. *Petr. Ek.* 92. — (II. **MIANO gerund. praeter. verbi mieć**: miał ktoś, man hat gehabt). **MIANOWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, (*Boh.* gmenowati, gmenugi; *Slov.* menował, gmenugi; *Vind.* jimenuvati, jemnovat, jimluvati, pojimenuvati, pojimluvati; *Carn.* imēnujem, imēnuvati; *Croat.* imenuvati, imenujem; *Bosn.* immenovati; *Rag.* immenovati, imēnujem; *Sorab.* 1. menuyu, woenuyu, menicz, pomenicz; *Sorab.* 2. namenisch, (cf. *namienić, mienić*); *Ross.* име-

новать, именую, наименовать, нарекать, нарицать; *Eccl.* имяную); imię nadawać komu, einen benennen, einem einen *Ramen* geben. Postrzygli ono dziecię, i mianowali Semowit. *Biel.* 30. Nie każdy tym jest, czym się mianuje i głosi. *Mon.* 66, 192. — *Grammat.* Przypadek mianujący, mianownik, *Nominativus, Slov.* mengični, menowalliwi, menowalliwee; *Carn.* imēnuvauz; *Rag.* jmmenovnik, (ob. *Mianownik*); *Croat.* imenovnik; *Ross.* именительный падежь; *Eccl.* имянительный. Do mianowania, mający być mianowanym *Slov.* menowauliwi, *nominandus.* — §. Po inieniu nazywać, wymienić, einen nennen, beym *Ramen* nennen. Po nazwisku go We Pan mianuj, albo zgoła po rzemieśle. *Teat.* 30. c, 67. Nie mianował go, ale dosyć wyraźnie, lub pod pokrywką wytknął. *Kłok. Turk.* 225. — §. Mianować: głosić, wspominać, powiadać, nennen, erwähnen. Jam, pry, Kłorynda; jeśli kiedy moje Imię, o królu, słyszałeś mianować. *P. Kchan. Jer.* 40. Kto kogo o dług powie, powiniem powiedzieć przyczynę, i mianować imię długu. *Chelm. Pr.* 150. Wszelka nieczystota, łakomstwo, niechaj się nie mianuje w nas. *Eraz. Jez. L l.* 2. (niech się nie znajduje). — §. Kto dobrowolnie dług odniósł, sam się mianował. *Pilch. Sen. list.* 2, 518. odezwał się, lub też upominał, cf. *Germ.* mahnen. — §. Mianować kogo czym, mianować na urząd kogo: nominować, ogłaszać, jemanden zu etwas, zu einem *Amte*, ernennen; *Vind.* jimenuvati, veliti, praviti, rezhi; *Ross.* нарядить, наряджать; *Eccl.* изоставити. Król We Pana mianował chorążym. *Teat.* 8, 118. **MIANOWANIE**, ia, n., *subst. verb.*, nazywanie, cf. *mienie, Boh.* ginowanj; *Sorab.* 1. menuwacznosc; *Vind.* jimenuvanje, jimluvaje; *Croat.* imenuvanje; *Eccl.* имянovanje, именованіе; *Ross.* нареканіе, нареченіе, нарядъ; das *Nennen, die Benennung, Ramengebung.* Zacharyasz skarany był niemotą, aż do urodzenia i mianowania syna swego. *Zal. Test.* 367. — Mianowiny, n. p. Piast zabił wieprza, i beczkę miodu nasycił na mianowanie syna swego, według pogańskiego obyczaju. *Biel.* 30. Przyszli do niego dwaj mężowie nieznamomi; prosił ich na mianowiny. Postrzygli mu ono dziecię, i mianowali Semowit. *ib., Biel. Sw.* 164 b. Zjechali się na mianowiny dziecięcica goście. *Pap. Ryc.*, cf. *postrzyżyny, das Ramensfest, au welchem dem kinde der Name gegeben wurde.* — §. Mianowanie kogo na urząd: nominacya, die *Ernennung* zu einem *Amte.* **MIANOWANY**, a, e, *part. perf. nazwany, imieniem nadany, wspomniany, wymieniony, genannt, benannt, erwähnt.* Żywot s. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żywu.* 184. od bezimiennego. — *Arithm.* Liczba, która wymawia się bez naznaczenia gatunku jedności, zowie się liczbą niemianowaną, *numerus abstractus, ungenannte Zahl*; kiedy się zaś i rodzaj jedności razem wymawia, jako to mówią cztery funty, sto kul, w ten czas nazywa się liczbą mianowaną, *numerus concretus, genannte Zahl.* *Jak. Mat.* 1, 3. — §. Mianowany na urząd: nominat, zu einem *Amte* ernannt; *Ross.* нарядный. **MIANOWICIE** *adv., Boh.* gmenowitē, zegmēna; *Sorab.* 1. mynuize; *Slav.* imenom; *Vind.* sjimenam, jimenitnu, po jimeni, per jimeni; *Ross.* имено, именито, поимянно; po imieniu, bey Ra-

men, mit Namen, namentlich. Pasterz nazywa owce swe mianowicie. *W. Joan.* 103., *Sekl. ib.* — §. Szczególnie, osobliwie, insonderheit, besonders, namentlich. Nic mianowicie dotknąć nie śmieli, tylko w obec i w pospolitości. *Sk. Dz.* 782. O każdej rzeczy, albo ogółem, albo mianowicie pisać można. *Hipp.* 58. MIANOWINY, ob. Mianowanie. MIANOWISKO, a, n., miano, imię, denominacya, der Name, die Benennung. Doznawamy, iż się mianowisko twoje stosuje z sprawami twojemi. *Bzow. Roz.* 58. Niemasz żadnego, któryby na jej szczęśliwe mianowisko nie drzał. *ib. pr.* MIANOWITY, a, e, wyraźny, wyrazisty, namentlich, ausdrücklich; *Slov.* menotliwi, meneski; *Vind.* jimenliu, rezhliu; *Carn.* imenske. Inaczej na żadnego pana nie pozwolimy, jedno z takową pewną a mianowitą umową, iż nam prawa wszystkie poprzysiądz ma. *Stat. Lit.* 63. Nie obawiaj się panu uprzykrzyć się uprzejmą, mianowitą a ustawiczną modlitwą swoją. *W. Post.* 76. Mianowity, znamienity, znakomity, namhaft, ansehnlich; *Sorab.* 1. menuwaczně; *Croat.* immenit, imenuvan; *Dal.* prozvan; *Vind.* jimeniten, jimenoviten, jimenitliu; *Carn.* imēnitu; *Ross.* именитый; *Eccl.* имянитый. MIANOWITOŚĆ, ob. Znamienitość, *Vind.* jimenitnost, jimenovitnost; *Ross.* именитость. MIANOWNICZY, ego, subst. m., MIANOWNIK, a, m., oznajmiciel imienia, nomenclator. *Macz.*, der Ramennener, der die Namen der Sachen und Personen nennt. Mianowniczy u Rzymian, sługa, który każdego z mieszczan umiał mianować; tłumacz imion ludzkich. *Cn. Th.* Porządkiem alfabetu spisywali mianowniczkowie (nomenclatores) imiona panów dostojniejszych. *Pilch. Sen. list.* 2, 136. — §. aliter Imionotwórca, nazywacz. *Cn. Th.*, który imiona nadaje, impositor nomenclaturae, der Ramengeber; *Eccl.* мянователь, имяноположитель; (*Rag.* immenik; *Croat.* imenik; *Boh.* gmenowatel; *Eccl.* имяноложение nomenclatura, cathalogus). — §. Arith. Mianownik, mianujący w frakcyi, pisze się pod linijką. *Solsk. Geom.* 3, 78., *Sorab.* 1. menuwař; *Vind.* jimenuvauz, jimenounik; *Carn.* jmenuvauz; *Croat.* jmenovnik; *Ross.* именитель; der Reiter eines Bruch, część dolna, wyrażająca, na wiele części jedność jest podzielona. *Łesk.* 2, 18. Mianownikiem zwany, że ułamkowi daje nazwisko. *Jak. Mat.* 1, 61. — §. Mianowniczy, mianownik, co mianuje urzędniki. *Cn. Th.*, der Ernener zu Aemtern. — §. *Grammat.* Mianujący, casus Nominativus. *Macz.*; *Slov.* menowatlivec; *Carn.* jmenuvauz; *Rag.* jmmenovnik; *Croat.* imenovnik; *Ross.* именительный падеж; *Eccl.* имянительный. MIANY, part. perf. verbi mieć.

MIARA, y, ż., (*Boh.* mjra, mijra; *Slov.* mjra; *Sorab.* 2. mēra, (mēriža maca); *Sorab.* 1. mēra, mira; *Vind.* mera, resmir, merik, (domernost, demeritje - prawidło); *Carn.* mira, bokál, firkěl; *Croat.* mera, mertuk, vāgan; *Dal.* mira; *Hung.* mérő, mérték (waga); *Slav.* mirra, (mirov, maca); *Bosn.* mirra, mjerra, onira (2 pondus, 3. aequilibrium); *Rag.* mjerra; *Ross.* мѣра; *Eccl.* мѣра, мѣрило - miara, waga; cf. *Graec.* μέτρα sors, μέτρον divido; cf. *Lat.* metiri; *Graec.* μέτρον; cf. *Germ.* die Maß Ablg.); dař Maß. Chcąc mierzyć, trzeba mieć jaką znajomą wielkość, aby z nią porównywać nieznaną, i ta się właściwie nazywa

miarą. *Łesk.* 1, die zum Messen dienende Größe, der Maßstab, dař Maß, cf. cal, palec, dłoń, piędź, stopa, krok, sążeń etc. — §. Narzędzia i naczynia od mierzenia, Maße, Instrumente, Gefäße, mit denen man mißt. Kieliszki szynkarskie, byleby były do miary zrobione; bo szynkarzowi więcej zależy na mierze, niż na czystości szkła. *Torz.* 125. Miary do mierzenia zboża, jeżeli bednarskie, bywają dębowe, sosnowe, bukowe; jeżeli z jednego kłosa dłubane, topolowe, wierzbowe, ośowe, olszowe. *Kluk. Rosl.* 2, 161; cf. kłoda, korzec, ćwierć, achitel, maca; becza, garniec, kwarta; łokieć, arszyn; pret etc. Wielą dawnymi konstytucjami nakazywana była jednostajna w kraju miara i waga. *Kras. Zb.* 2, 159. Miara główna, dař Eichmaß, ob. Główny. Miara szewska, ob. Kompas. Miara krawiecka, *Croat.* mertuk; n. p. Krawiec dobywa miary. *Teat.* 11, 88. Nie mógł zrobić sukni bez miary. *ib.* 11, 88. Nastaly suknie tak podkasałe, iż się zdało, jakoby w wodzie miarę brano. *Dwor. H.* 2. Jeden chodzi w mierze, drugi suknią dzierze. *Cn. Ad.* 509, t. j. mnie obiecano, drugiemu dano. — §. *Fig.* Nauka religii miarą powinna być i prawidłem spraw naszych. *Kłok. Turk.* 155, Maßstab und Richtschnur. Nierozsadek tego projektu dał miarę o głowie podającego go. *Ust. Konst.* 2, 5. Wewnętrzne dary, nie mogą mieć z zwierchniemi wagi ani miary. *Koźlak. Cat. C.* 3, (scil. spólnę, t. j. niemasz żadnego między niemi porównania). Sternika się o wszystkie gwiazdy dobadywa, Zkad zna ziemię, gdzie z nieba miarę morze miewa. *Bardz. Luk.* 134. podług których się gwiazd dalekość morska mierzy i miarkuje. — §. *Per. Excell.* Miara skarbową polną ma łokci 14 1/2. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297, ein bestimmtes Feldmaß von 14 1/2 Ellen. Cztery szopy czynią jedną miarę naszą; 24 miar zowią się ohmą. *Krum. Chym.* 64, ein bestimmtes Weinmaß von vier Schoppen. — §. Miara pro modo et quantitate capacitalis, longitudinis, temporis: jednej to miary statki, łokcie, mile. *Cn. Th.*, jednej wielkości, von einerley Maß, von einerley Größe, Umfang, Länge etc. Wszystkich opon była jedna miara. 3 *Leop. Exod.* 36, 9. (wszystkie były jednolite. 1 *Leop.*). Garce i kwarty mają być po wszystkim państwie jednej miary. *Stat. Lit.* 100. — §. Miara - mierzenie, n. p. Lepsza miara niżli wiara. *Rys. Ad.* 55, lepiej mierzyć niż wierzyć, dař Messen, die Messung Vermessung. — §. Miara, rzecz pomierzona jaką miarą, ut cum dicimus; daj miarę od maki, srodu etc. *Cn. Th.*, ein Maß voll, ein Maß; 3. B. Meßl, Maß u. s. w. — §. Miara - pomierne, co się daje od mierzenia albo melca młynarzowi, die Meßmeße, Müllermeße; (*Boh.* mýmelek; *Bosn.* ujam, koji uzimlje mlinar vodenicjar). Odpust bez osiary, a młyn bez miary, nie lubią czekać. *Mon.* 76, 281. Klucznik młynarza ma mieć na pieczy, aby pańska miara dochodziła do dworu spełna. *Haur. Ek.* 39. — §. *Moraln.* Miara, naznaczony kres, dař Maß, die bestimmte Gränze. Jest miara w każdej rzeczy, są pewne granice. *Jeż. Ek. G.* 1, est modus in rebus. Bóg złe na czas przepuszcza, miarę im daje, jako i póki szkodzić mogą. *Sk. Dz.* 20. Jednak o grzeszy, gdy kto z miary wykraeza, jako i ten, kto miary nie dochodzi; równy

występek jest, gdzie co zbywa, jako gdzie niedostawa. *Kosz. Lor.* 114. Wszystkie cnoty mają miarę swoje; tak ten grzeszy, kto przejdzie miarę w wielkości, jako i ten, który miary nie dopędzi. *Gorn. Sen.* 84. Na mierze każda cnota, a miarą jest pewny kres. *Pilch. Sen. list.* 2, 91. Miara we wszem ma być zachowana. *Rys. Ad.* 59. Taka jest natura wszystkich rzeczy na świecie, że im co jest w mierze swęj najpiękniejsze i najpożyteczniejsze, tym gdy wyjdzie ze swęj miary, jest najsporniejsze i najszkodliwsze. *Gorn. Wł. C 4.* Nigdybym przed tym nie dał wiary, Do tęj nieszczęścia, że mogą przyjsć miary. *Zab.* 13, 297. (do tego stopnia). Nigdy miary w napojach nie przebrał. *Zab.* 2, 168. er hat nie über die Schnur gehauen. Dobra groza, gdy ma miarę, co jeśli wychodzi z swęj miary, lepiej jest, gdy się ku łaskawości przeważa. *Pilch. Sen.* 381. Zadnej miary na pohamowanie swawoleństwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. (t. j. żadnego hamulca, żadnego szrodka). W siłach nie dobrały miary pogaństwu, w starciu zaraz przemożone. *Białob. Odm.* 34. t. j. nie zrównały im, sie hielten ihnen daß Maß nicht, waren ihnen nicht gewachsen. Jagoda winna, w swęj mierze i w słodkości dostała, krew' dobrą mnoży. *Cresc.* 352. t. j. w należytym czasie, die gehörige Zeit. — §. Niemiara, zbytca mnożość, zbytca, zbytek, Uebermaß, zu große Zahl, Ueberfluß; *Ross.* тморицею, тморицею; *Eccl.* чрезасыть, превзышно, безмѣрно, пребезмѣрно. Za doktorów się ludzi udaje niemiara, Książd, mnich, prostak, żyd, kuglarz, balwierz, baba stara. *Min. Ryt.* 4, 185. Co niemiara, nieskończenie wiele; unzählig viel. Do mnie się zewsząd co niemiara zleci, Sarmaci, Niemcy, Cymbrowie, Geci. *Hor.* 1, 312. *Kniaż.* Samych kościołów na sto i czterdzieści spalił, a wsi co niemiara. *Biel.* 180. Postaw jedno nad żołnierzami zbyt srogiego pułkownika, a będziesz miał co niemiara zbiegów. *Pilch. Sen.* 58. *Star. Ryc.* 29. Pojeżdżało się tego, co niemiara. *Teat.* 28, 92. — §. Miary zachowywanie, mierność, wstrzemięźliwość, daß Maßhalten, daß Maß, die Maßigkeit. Według Polskiej mowy po przeczkę, t. j. we wszystkich rzeczach miarę chować, a z brzegów, tak w radości, jako w smętku nie wylewać. *Kosz. Lor.* 15. Miara swych uczy nie tracić dóbr gula, Zbytkiem szalonym, ani w kregle kula. *Stryjk. Gon. B 2.* W dostatku trudno miarę zachować. *Rys. Ad.* 71. Trudna w dostatku, w szczęściu miara. *Cn. Ad.* 460. (cf. ma chleb rogi; dostatek rozpycha; szczęście podnosi; honory przemienia humory). Dał ci bóg dary, używajże miary. *Rys. Ad.* 9. halte Maß. Trzeźwość a miara, najwierniejsze stróże zdrowia. *J. Kchan. Dz.* 197. Miara we wszystkim potrzebna. *Cn. Ad.* 487. cf. piędzia się mierzyć; szrodka się trzymać. — W życiu miarę zachowaj według twego stanu, Mierność jest wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Epikt.* 42, (parsimonia magnam vectigal; niech się gęba zgadza z mieszkciem). Dziwuję się w Maciejowskim tym wielkim darom bożym, uczciwości, miary, wstydu. *Gorn. Dw.* 3. — §. Miara, w miarę, (Vind. po maru, mernü) według miary, pomieranie, stosownie do miary, mit Maß, mäßig, oppos. bez miary,

bezmieranie, niemasz miary, n. p. Dobrze iść miarą, co nie ma miary w sobie, ale gwałtownie idzie, to trwać nie może. *Gorn. Wł. C 4.* Trzymaj miarę w wydatkach, miarą kotek mówi. *Opal. Sat.* 31. Miara kocie, idzie o cie. *Jabl. Ez.* 19. *Min. Ryt.* 3, 360. *Żegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał w miarę! *Rys. Ad.* 46. Kota masz w herbie, który przypowieścią starą Malowany w kominie, miarą woła, miarą! *Pot. Poc.* 524. (alluzya do miauczenia kotów; cf. kot). — Wszystkie dobrze w miarę. *Budn. Apoph.* 150. Najlepiej wszystko w miarę. *ib.* 89. alleß mit Maß. Wiejską syt strawą, ni pragnie, ni łaknie, Wszystko mu w miarę na niczym nie braknie. *Zab.* 9, 15. U nas w miarę nic; albo nazbyt, albo nie dostaje. *Pot. Poc.* 702. Bez miary lekarstwo, stanie za truciznę. *Fred. Ad.* 75. Czego chcesz od nas Panie za twe hojne dary, Czego za dobrodziejstwa, którym niemasz miary! *J. Kchan. Dz.* 270. t. j. nieograniczone, niezmierzone, nieskończone są, ohne Maß, unermäßig. — §. Kara powinna być w miarę występku, t. j. w stosunku. Te słowa mają być w miarę rozumiane. *Glicz. Wych. N.* 2. (stosownie do związku rzeczy). — §. W miarę, w cel, inß Ziel, celnie, trafnie, (cf. mierna ręka); (*Ross.* мѣркій; cf. *Ital.* mira; *Gall.* mire-cel), n. p. Już się wprawił ten łuk w miarę strzelać; strzała z niego jedzie w pewny cel; a same zaś wypuszczone strzały w miarę idą. *Bardz. Trag.* 516. Boże daj, aby król przez ciekawą królestwo swe dźwignął, i w miarę pierwszą wstawił. *Orzech. Qu.* 8. w klóbę, w ryżę, w porządek, in die alte Ordnung. — §. Pod miarą pod przepisana miarą, nach einem vorgeschriebnen Maß, nach dem Maße. W mieście już pod miarą dawano ludowi wodę na każdy dzień. *1 Leop. Jud.* 7, 11. Lekarz najpierw to przepisuje lekarstwo, żeby chory pod pewną miarą zażywał pokarmu i napoju. *Pilch. Sen.* 125. Wino średnie najlepsze jest, zwłaszcza zdrowemu pod miarą zażywane. *Cresc.* 369. Zażywaj dóbr doczesnych pod miarą, pod likiem; Nie bądź żądź wyuzdanych podłym niewolnikiem. *Nar. Dz.* 2, 203. Ta cnota i ta była katona nauka, Żyć pod miarą wedle stanu swego. *Bardz. Luk.* 26. — *Oppos.* Nad miarę, *Ross.* чрезмѣрно, голамо, über die Maßen. Godzienem wprowadzie za grzech odnieść karę, Gniew jednak mściwy dotknął mię nad miarę. *Zab.* 13, 297. *Harab.* — §. W mierze w naznaczonym kresie, w równowadze, nie wahać się, jednostajnie, im Gleichgewichte, in einerley Lage, ohne sich zu verändern, ohne zu wanken. Proszę Wac Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (przy fechtowaniu). *Teat.* 26. c, 118. Ze strachu tak drzę, że stać nie mogę w mierze. *Teat.* 43. b, 55. Mym ustom ust nie umykała Swoich przeslicznych, i w mierze trzymała. *Past. Fid.* 75. Księżyc nigdy w mierze Nie stoi, raz szczupleje, drugi cerę bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. (nie idzie w górę, nie upada). Jezycek wagi w mierze stoi. *Tr.* (w szrodku). Nie znać było, czy rzeka szła, czy w swęj mierze stała. *P. Kchan. Orl.* 408. (bez ruchu). — §. *Melon.* Miara strona, względ, część, Rückicht, Maßgabe. Z każdej miary doskonały.

Cn. Th. in jeder Rücksicht. Obiecował do Cesarza ze wszech miar pilno napisać. *Warg. Radz.* 5. Chcesz wiedzieć nie tylko jakim sposobem, ale i z których miar drogę tę wziąłem przed sobą. *Warg. Radz.* 1. Niemasz niczego, co byś z każdej miary Miał bez przywary. *Hor.* 1, 285. (nikt bez ale). Przemień ich smutek w radość, nagrodź z inszej miary, Daj im za ich doczesne insze wieczne dary. *Groch. W.* 599. — §. Żadną miarą = żadnym sposobem, auf keine Art und Weise; *Boh.* nikterak; *Vind.* nikoli, kralku nikar; *Bosn.* nikako; *Croat.* nikak; *Ross.* никакъ; *Eccl.* отъиждь, никакю. Córka moja żadną miarą nie chce iść za niego. *Boh. Kom.* 4, 84. Odbieram drżącą rękę wyrazy, że żadną miarą nie może. *Hul. Ow.* 105. — §. W jego miarę, *idem est, quod* nie przymierzając. *Cn. Th.* 1215. ob. Przymierzyc. MIARKA, MIARECZKA, i, ż., *Boh.* mjrka; *Carn.* mirëza; *Vind.* meriza; *Rag.* mjerriza; *Croat.* vagánecz; (*Sorab.* 1. mjrica ćwierć korca); *Ross.* мѣрка, мѣрочка; *dem. nom.* miara, daß Maßßen, ein kleines Maß. Zbytek ciała naszemu ku rozpustności wędziła rozpusza; dosyćci jest bujny ten osieł nasz, a gdy mu nad miarkę dosypiesz, będzie bujniejszy. *Żarn. Post.* 13. (nad potrzebę). Jaką miarką mierzysz, taką odmierzasz. *Cn. Ad.* 286, *Sorab.* 2. S kakeju miru tü mërisch, i takeju buzo tebe saszej merone; wet za wet; co drugim wyrządzał, to samego potkało. Ruś Sandomirski wszystek kraj splondrowali; zebrał się na nie Sandomierzanie, chcąc im też to tężę miarką oddać. *Biel.* 172. (odwetować). Ja się daną mi od boga miareczką kontentuję. *Smotr. Ex.* 7. (darem jego). — Z miarką do wszystkiego. *Mon.* 76, 198. (z umiarkowaniem, wstrzemięźliwie). Miarkę przebrałem mych występów. *Kulig.* 54. (przeładowałem). Trafi się przebrać miarkę w winie. *Kłok. Turk.* 199. Dopełniły się już nasze miarki, Przyszedł czas, że nas pobrano za karki. *Chrośc. Job.* 200. — §. Miarki prochowe, Pulvermaßßen, pudełka wałkowej postaci, zrobione z białej albo z miedzianej blachy. *Jak. Art.* 5, 501. — §. Miarka, ósma część korca, der achte Theil eines Scheffels, daß Stückmaß. Korzec Krakowski ma miarek ośm, a miarka kwart siedm. *Tr.* Dziesiątą część korca brała w się miarka. *1 Leop. Ezech.* 45, 11. Miarka, 16ta część korca, czyli garcy 2, którą młynarze biorą od zmielenia korca zboża. *X. Kam.* Miarkami przedawać, maßweise verkaufen = na miarki. (MIARKOTAĆ, ob. Markotać). MIARKOWAĆ, ał, uje, act. niedok., umiarkować dok., (*Sorab.* 2. markowasch; *Sorab.* 1. merkuyu animadverto; *Vind.* merkat spectare, auscultare, curare, explorare; *merkat, samerkat intelligere; Carn.* merkali, mirkam attendere, mandare memoriae; *Croat.* merkam attendo, observo); miarą określać, wymierzać, nach dem Maße bestimmen; (*cf. Germ.* merfen. Ablg.) Każda taka część alunu namoczy się w wodzie, miarkując do każdego łota, sześć łotów wody. *Kłok. Kop.* 1, 187. Nie chcecie zepsutym waszym zdaniem apostołskiego miarkować obyczaju. *Bals. Niedz.* 1, 216. WMc Pan Dobrodziej miarkujesz czas po swojej niecierpliwości. *Teat.* 22, 15. t. j. mierzysz go według niej, sądzisz o jego długości według niej. sie messen die Zeit

nach dem Maßstabe ihrer Ungeduld. Dorastanie przedtym nietylko z liczby lat, ale też z ciała w mężczyznach miarkowano. *Szczerb. Sax.* 198. Rzecz jest barzo sprośna, z siły miarkować sprawiedliwość. *ib.* 72. Nie było ani rzeki, ani góry, któraby granicę swą miarkowali, co onych krwawym i długim bojem waśniło. *Pilch. Sall.* 249. miarę jej określali, naznaczali, es gab da keinen Fluß, keinen Berg, nach dem sie ihre Gränzen bestimmt (gemerkt) hätten. Za Bolesława jeszcze nie wymyślne prawa mieli, przetoż w długie nie wdawali się sądy, lecz jako sama słusność ukazywała, tak trudności swoje miarkowali. *Krom.* 78. (rozsądzał). *Modulor,* śpiewam, nocę, miarkuję n. p. miarkować, umiarkować, podać głosy. *Mącz.* — §. Miarkować do czego = przymierzać, przystosować, etwaś nach einer andern Sache abmessen. Kapłani sami mogli tekst żydowski, i słowa, różne rozumienia mające, do prawdziwego rozumienia z daru ducha s. miarkować. *Sk. Dz.* 116. — §. Miarkować = określać, hamować, ograniczać, beßränken, bemmen, maßigen. (*Sorab.* 1. pomeřam; *Boh.* mjrnjm; *Carn.* mäsati; *Vind.* masati, rednosmeriti, sdershuvati). O po tysiąc kroć błogosławiony, Kto tak swe żądze i chciwość miarkuje. *Past. Fid.* 26. Miarkuj gniew tak przedki, wynikający z fałszywego rozumienia. *Teat.* 25, 95. Miarkuj pani żale swoje. *Teat.* 45, d, 73. Umiąłem affekt, mimo swe kochania powody miarkować. *Teat.* 46, 53. — Miarkować = powodować, rządzić, kierować, leiten, führen, regieren. Puszczają się losy na łono, ale Pan Bóg je miarkuje. *Sk. Żyw.* 1, 122. Życzę sobie tego, byś mię mądrmi twemi radami w tej sprawie miarkował. *Żab.* 14, 218. Miarkować szczęście, to dzieło mądrego. *Żab.* 15, 264. — §. Miarkować co czym = jedno drugim hamować, łagodzić, tłumić, etwaś durch eine andre Sache maßigen, im gebörigen Maße erhalten, damit bemmen. Miarkuj frasunki śmiechem. *Hor.* 1, 285. — §. Miarkować co z czym = mierzyć co z czym, mierząc porównywać z czym, stosować, pomierzać, etwaś mit einer Sache abmessen, damit vergleichen, darnach messen. Aleksander swoje z nieprzyjacielską potęgą miarkując, najemnych ludzi zaciągnął. *Krom.* 769, suas hostilesque vires metiens. — *Aliter:* Według miary mieszać z tym, łączyć z tym, mit einander nach dem Maße vermischen. Zaden się na niego o karanie nie gniewał, tak umiał łaskawość z karnością miarkować i pogodzić. *Sk. Żyw.* 2, 50. — §. Miarkować co z czego = dochodzić z czego miary jego, sposobu czyli istności lub kształtu jego, eine Sache aus einer andern abnehmen. Ludzie to co słyszą, sami z siebie miarkują; coby sami uczynić mogli, temu wierzą; co nad siły być rozumieją, za zmyślone mają. *Sk. Żyw.* 1, 20. — §. Miarkować dociekać, dochodzić, postrzegać, pomiarkować, zmiarkować, dok., docieć, dójść, postrzedz, merfen, abnehmen, errathen. *Vind.* merkati, vanzhati, svanzhati; *Ross.* мекать, замѣчать, замѣтить. (*Vind.* samerkliu; *Sorab.* 2. merkowne; *Sorab.* 1. merkowne znaczy). Coż We Pan miarkujesz po mojej słabości? *Teat.* 52, b, 58. Kto zmiarkuje, jak wiele chór ma głosów? dają się głosy wszystkich słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 378.

Zgadłeś? któż ci to o tym powiadał? *B.* Miarkuję ja to. *Teat. 9. b.* 87. Po worku We Pana miarkować można, czy serce jego tli się, czy stygnie. *Teat. 1.* 19. MIARKOWANIE, ia, n., *subst. verb.*, miarą dochodzenie, dociekanie, *baß* Ermessen, Erforschen. Kazimierz kanclerza do Torunia wyprawił, dla miarkowania i ustanowienia sprawy Pruskiej. *Krom. 657, ad disceptandum et transigendum.* Miarkowanie okiem. *Tr.*, okomiar, *baß* Augenmaß. Miarkowanie, hamowanie, w mierze trzymanie, *baß* Mäßigen, Mäßern. Panowanie jest ozdobna niewola, która miarkowania mocy potrzebuje. *Sk. Dz.* 581. MIARKOWAĆ się *recipr.*, miarą rządzić sobą, sięć im Maße halten, sich selbst zum gehörigen Maße anhalten, sich mäßigen. Kto się nie miarkuje przystojnością, szlachcicem się zwąć nie może. *Star. Ref.* 33. Nigdy się nie zmarszczył, tak się miarkując, iż żadnej po nim popędliwości znać nie było. *Sk. Żyw.* 2, 79. Drogi to teraz czas, trzeba się ująć, trzeba się miarkować. *Mon.* 75, 684. Miarkować się szkatuła, dochodami. *Tr.* — §. Miarkować się po ludziach (do ludzi), jakiego są życia i umysłu. *Tr.* (t. j. miarę podług tego dla siebie brać, stosować się). Miarkować się z kim - na ostrożności się z nim mieć. *Tr.* beßtsam mit jemanden verfahren. — §. Pierwsza miarkuje się do trzeciej liczby, jako druga do czwartej - ma się. *Tr.* die erste Zahl verhält sich zur dritten. — §. Jeśli bój domowy, jak się miarkujemy, zaczynasz i niesnaski, płaćć tylko przyjdzie. *Bardz. Luk.* 42. (jak miarkujemy, dociekamy). MIARKOWANY, a, e, *part. perf.*, do miary przystosowany, nach dem Maß bestimmt. Najlepsza miarkowana z wielu rządów Rzplta. *Petr. Pol.* 105. MIARKOWNIK, a, m., modulator, śpiewak, miarkownik głosów. *Mącz.* der etwaß proportionirlich abmißt. 3. B. der Tonkünstler, Tonmesser. *Croat.* merkavěcz *observer.* MIARKOWNY, a, e, miarkowany, w miarę się dziejący, proportionirt, gehörig abgemessen. Miarkowna hojność krzewi cnoty znaczne. *Zab. 14.* 103. *Nar.* MIARNOŚĆ, MIARNY, ob. Mierność, Mierny. MIAROWY, a, e, od miary, według miary, nach dem Maße. *Ross.* мѣрный, мѣрительный. Dźwięk miarowy dwóch wierszów słodko w ucho wpada. *Dmoch. Szł. R.* 4. — 1. MIARZ *in voce* Jakmiarz *qu. v.*

Pochodz. miarkować; pomiarkować, pomicrkowanie; umiarkować, umiarkowanie; wymiarkować; zmiarkować; mierny, mierność, bezmiernie, niemierny, niezmierny, niezmiernie; mierniczy, miernicki, miernictwo, ziemniernictwo, krajomiernictwo, miernik; dłużmiernik; domiar, domierny; mierzyć, domierzyć, namierzyć, obmierzyć, odmierzyć; jakmiarz, nadmiarz; nadmiarek; pomierzyć, pomiar, pomierny; półmiarek; przemierzyć, przemiar, przemierny; przymierzyć, przymiarek, przymierny; mir, mirny, mirzyć, zmierzyć, przymierze, sprzymierzyć się, sprzymierzeniec; rozmierzyć, rozmiar, rozmierny; zmierzać, zmierzyć; śmierzyć, usmierzać, usmierzyć, nieusmierzony; umierzyć; wmierzyć; wymierzyć, wymiar, wymierny; zamierzać, zamierzyć, zamiar, zamierzenie, nad zamiar.

2. MIARZ, u, m., Imperatoria, rodzaj rośliny; korzeń wcho-

dzi do lekarstw. *Kluk. Dykc.* 2, 57. mistrzownik, Raiferwurzel, Meisterwurzel.

MIĄSKO, MIASECZKO, MIASENKO, a, n., *Boh.* masysko, masyčko; *Slov.* masko; *Ross.* мяско; *dem. nom.* mięso, garteß Fleisch, (Fleischchen). Niemasz lepszej zwierzyny, jako masza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i mięska. *Rys. Ad.* 49. *caruncula.* Karmi go co najlepszym kaskiem, Chlebem, masłem, i jajcy, pod czas też i mięskiem. *Papr. Kol. T 4 b.* — §. *Transl.* Mięso rad jadający, ein Fleischesser, (*Boh.* masogidek), der gern Fleisch ißt. Który się w mięsie kocha, mięsko niektórzy mówią, *carnarius. Mącz.*

MIASTEczKO, *MIASTKO, a, n., (*Boh.* městecko, městyš; *Slov.* mestečko; *Sorab.* 2. město; *Sorab.* 1. městažko; *Hung.* mezőváros; *Vind.* mestize, varafhez; *Croat.* varassecz, gradich; *Slav.* varoshesich; *Ross.* городокъ, посадъ; *Eccl.* градъць; (*Ross.* мѣстечко male miejsce, placeyk, miasteczko; *Boh.* mistecko *loculus*); *dem. nom.* miasto, ein Städtchen, eine kleine Stadt. Wieś kościelna, czyli jak u nas nazywają miasteczko. *Xiądz.* 17. Marktsteden, Pfarrdorf. Miasteczko to było, nie zwano go jeszcze miastem. *Warg. Wal.* 3. Miasteczka i wsi aż do Halicza, Tatarzyn wypłóndrował. *ib.* 82. Dziś Ateny bezkształtnym w swój postawie targowym miasteczkiem. *Zab.* 16, 152. Dwie miasteczce, (*dual.* - dwa miasteczka). *Biel.* 594. Tam i sam po drodze do miastek wstępują. *Białob. Odm.*

1. MIASTO, *MIAST, na to MIAST, w MIASTO, za MIASTO, *Boh.* mjsto, na mjsto; *Carn.* namęst; *Vind.* na mesti, na mestu, sa ta; *Croat.* meszto, meztto, na meztto; *Rag.* mjesete, na mjesto, zâ; *Bosn.* mjesto; *Slav.* misto; *Ross. et Eccl.* мѣсто; *adverb.*, zamiast, na miejsce czego, za, anstatt, statt. Chrystus umarł za nas, umarł miasto nas, i na miejscu nas. *Salin.* 4, 238. *ib.* 229. Nagroda wybranych bożych jest nagrodą pewną, miasto cio światowe są wątpliwe. *Lach. Kaz.* 1, 52. Miasto włosia utrefionego łysina, i miasto pasa powróż, a miasto kształćka miekkiego siermięga. *Birk. Kant. C 4.* Człowiek człowiekowi jest czasem miasto boga, Czasem też miasto wilka abo złego wroga. *Klon. Wor.* 81. (cf. człowiek człowiekowi zdrowie; człowiek człowiekowi zguba). Miał wdzięczności, stałem się niewdzięcznikiem. *Kulig.* 97. Nieraz lud Izraelski niewdzięczny łask Pana, Miał boga, cześć ukłonem w bałwanach szatana. *ib.* 96. Za mój ulkaranie wina, Miał chleba, przyszło mi jeść z wieprzami słodziny. *Kulig.* 11. Jeżeli będzie miał służę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miał będzie miał ręce magmesem natarte. *Mon.* 76, 770. Kłokoczyna w miasto owoc, rodzi w męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Niema smaku w potrawach, a w dzieciach pociechy, Strach i ból od nich czuje, za miasto uciechy. *Jabl. Tel.* 311. — cf. natychmiast, odychmiast, dotychmiast.

2. MIASTO, a, n., *Boh.* et *Slov.* město; *Sorab.* 1. město, miesto; *Sorab.* 2. město; *Vind.* mestu, varafh, obsidanu gradishtvu; *Carn.* mejstu; *Dal.* misstò, grad, (cf. gród); *Croat.* varas, varash; *Hung.* város, (cf. warowác); *Bosn.* grad, (misto, mjesto *locus*); *Slav.* varosh, grad; *Rag.* grad, (mjesto - miejsce, położenie); *Ross.* городъ; *Eccl.*

градъ; (cf. *Graec. μεστός; refertus*); die Stadt. Miasto jest mnóstwo domów, ulicami porządnie sadzone. *Modrz. Baz. 8.* Miasto bywa stanowione z wielu ulic, z wielu pierzai. *Petr. Ek. 49.* Wszelkie miasto zład się stawa, że w nim ludu jest zebranie w pewną gromadę, ku spólnemu życiu pod jednym prawem. *Gil. Post. 248.* Ludotłumne miasta. *Zab. 6, 241.* Miasto główne, miasto stołeczne, ob. Główny, stołeczny, stolica. — Miasta ludźmi stoja, nie murami, lub domami. *Cn. Ad. 487.* (cf. wielka stodoła, a zboża pusto; wielka klatka a ptaków mało). Ręka rękę myje, miasto miastem żyje. *Modrz. Baz. 58.* (cf. noga wspiera nogę). — Książętom Mazowieckim dwie mieście (*dual. = dwa miasta*) wydarli. *Biel. 569.* — §. Miasto *oppos.* wieś; n. p. Na wsi każdy wybaczy, że czasem brakuje czego, bo to nie miasto, żeby wszystkiego dostać. *Teat. 24. b, 25.* — §. Miasto *oppos.* stancya, dom, n. p. Jeżeli też pod czas mojej niebytności siostra moja często na miasto nie wychodziła? *Teat. 15, 40.* ob sie nicht oft (in die Stadt) ausgegangen ist. Muszę wyjść do miasta. *Teat. 28, 120.* Jejmość wyjechała do miasta. *ib. 14, 70.* Upewnij go, że nie jesteśmy w domu, że w mieście kolacją jeść będziemy, i że się późno wrócimy. *ib. 12. b, 114.* Pójdę na momentik do miasta i zaraz wrócę. *Teat. 7, 31. NB.* Na mieście i w mieście, *duae locutiones, rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua civitatis est, ut poszedł na miasto, na mieście gdzieś pije, byłem na mieście, co tam na mieście słyhać, Lat. foris est, foris bibit etc.* — *Posteriorem usurpat, qui extra civitatem est, ut: byłem w mieście, co w mieście słyhać: sui in civitate. At vero po mieście chodzić, szukać, est civitatis plateas vel domos obire quaerendo etc. Cn. Th. 1216.* — Miasto, *oppos.* przedmieście n. p. Patron mój mieszka na Krzywim-kole w mieście samym. *Mon. 70, 61.* — §. Miasto, *civitas*, społeczeństwo miejskie, die Stadtbürger, Einwohner der Stadt. Całe miasto wyszło naprzeciw niemu. *Ld.* — *Petrycy* tłumaczy *civitas* miasto; *civis* mieszczanin, koronny syn: «Iż co u nas Rzplta Koronną zowiemy, to u starych miasta były, jak Sparta, Ateny, Kreta. Przeto gdy co o mieście powiemy, to się może rozumieć o Rzpltej, Staat, jak u nas Korona, więc mieszczanin toż co koronny syn». *Petr. Pol. 194. et 200.* Prawo miasta: miejskie, daś Bürgerrecht. Rzymianie dawali garnącym się do siebie prawo wolności, które zwali prawem miasta; zaczyn cudzoziemcy swobod wszelakich używali, jakoby się w samym Rzymie urodzili; u nas to się zowie indigenat. *Kłok. Turk. 100.* *MIASTOBURZYCIEL, a, m., burzący miasta, der Städtezerstörer; *Eccl. градоразоритель.* *MIASTORZĄDCA, y, m., rządzący miastem, gubernator, *Ross. градоначальникъ, градоправитель; gubernatorstwo, miastorządztwo градоначальство, градоправительство.*

Pochodz. pod słowem *miejsee.*

MIĄSZSZY, ob. Miąszszy.

MIAU MIAU! krzyk koci, Miau, der Schrey der Katzen. Stach na dworze, udając kota wrzeszczy: miau miau miau! *Teat. 14. d, 12.* — Zład alluzya do słowa miara: n. p.

Przypowieścią starą Kot malowan w kominie miarą woła, miarą. *Pot. Pocz. 524. Opal. Sat. 31. Lek. C. Jabł. Ez. 19. Min. Ryt. 3, 360. Żegl. Ad. 139.* Niema kota w domu, coby nań wołał: w miarę! *Rys. Ad. 46. ob.* Miara. MIAUCZEĆ, MIAŁCZEĆ, ał, y, act. *niedok., MIAUKNAĆ, ał, ie, jednott.,* krzyk koci miau wydawać, miauten; (*Carn. mavkati, mavkam; Vind. mav'kam; Croat. maukati, muczam, mlemlyam; Hung. miogok; Rag. mi-skati, maukati; Ross. маучать, маукать; Lat. maumare; Ital. miagolare.*) Miaujących kotów przeraźliwa wrzawa, Szczurów odważnych pisk słyhać ohooczy. *Kras. Mysz. 26.* Kotka tam miauczała głosem cieniym. *Jak. Baj. 74.* Niemasz tam kota weale, bo to ja miauczałem. *Teat. 14. d, 13.* Jak kot zamiauknie swym głosikiem drogim, To myszy jak piorunem postrzelone srogim Lecą w gruzy. *Zab. 9, 279.* Miauknęła tylko żałościwie pstrusia: Ah najmilszego straciłam lilusia. *Kniaź. Pocz. 2, 123.*

MIĄZDRA, y, ż., *Boh. mazdra, mązdrička; Croat. mēzdra; błonka, daš štůtchen.* Dzieci aby w nosie palcami nie dłuwały, rozjątrzywszy bowiem miązdre, wdać się ogień może. *Mon. 70, 69.* *Ross. мездра, мяздра* zewnętrzna strona skóry u garbarzów, ob. Miezdrzyć. — MIAZGA, i, ż., Pod korą roślinną jest miazga, składająca się z wielu warstw siatek, pełnych pęcherzyczków. *Bot. 14.* der Splint in einem Baume, (*Boh. miza succus arboris, mizka dem; Slov. mja; Carn. męsga; Vind. mesdrou, snoterna melika skorja teh drevels (ob. Miązdra), musga argilla; (muszg), muesik; Croat. mozg, mozag v drevu medulla, cf. mōzg; Croat. mēzga; Bosn. mozak; Sorab. 2. mēsga; Sorab. 1. maszola succus, cf. mięso; Ross. мязга, мзга, сердцевина; (Eccl. мсто, влажность, разтворение wilgoć); cf. Hebr. מֵצָה mazah expressit; Sorab. 1. meczu, meczim; Graec. μέζω).* Miazga jest między skórą i między drzewem. *Sienn. 163.* Druga skóra na drzewiech spodnia, bywa zielona, czasem też biała; a tę zowią miazgą. *Cresc. 54.* — §. *Medic.* Miazga, *chylus*, jest płyn biały, bez zapachu, bez smaku, mający sześzość mleka. *Dykc. Med. 4, 282.* Chylus, Witłciaft. — §. Miazga, gąszcz lepisty, ein dicker flebriger Brey. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała, Od gnusności z pijaństwem złączonej zropiała. *Zab. 8, 93. Treb.* — Cicho obwiesiu, bo cię na miazgę stłukę. *Teat. 8, 85.* Zbił mię na miazgę Kozak. *Zimor. 240.* Kartacze ich w miazgę zsiekły. *Przestr. 40.* Jeżeli się waży zbliżyć do nas, maczuga ich nasza na miazgę zdruzgoce. *Stas. Num. 1, 111. Rag. razkostiti.* MIAZGOWANIE, *chylificatio*, naturalne owo działanie w człowieku, za pośrednictwem którego pokarmy odmieniają się w miazgę. *Dykc. Med. 4, 286. ob. Trawienie.* MIAZGOWATY, a, e, *Tr.,* MIAZDZYSTY, a, e, na kształt miazgi, gęstolepisty, wie ein dicker flebriger Brey. (*Sorab. 1. maszotné; Slov. mjazwy soczysty.*) Szczepienie nie ma być jedno w pniak miąszszy, a który ma skórę miąszszą a miążdżystą, jako jest figa, gruszka, jabłoń. *Cresc. 124.*

w MIAŻ, w MIA SZ, ob. Miesz. MIAŻSZEC, MIEŻSZEC, MIA-SZEC, MIEŚZEC, ał, eje *neutr. niedok.,* miąszszym się stawać, grubieć, did werden, dider werden, an Dide zunehmen. (*Croat. odebelyujem.*) *Crassesco*, na szerzą rość,

miąszszeje. *Mącz.* Zgrubiało a zmieszszalo serce ludu tego. 1 *Leop. Math.* 13, 15. Drzewo z wilgotności i obfitości soków miąszszeje. *Cresc.* 50. *Vox roboratur*, głos miąszszeje, mężnieje. *Mącz.* *Spissesco*, gęścieje, miąszszeje. *ib.* MIĄSZO, MIĄSZSZO *adverb.*, 'rubo, grubo. *Cn. Th.* bić, grób. MIĄSZOŚĆ, MIĄSZSZOŚĆ, ści, ź, 'rubość, grubość, Mięź, miész, *qu. v.*; *Cn. Th.* die Diße. Miąszzość, gęstość, die Diße einer Flüssigkeit. Różność wina z wodności albo miąszzości, bowiem wino albo będzie subtelne a wodne, albo gęste i miąszsze. *Cresc.* 369. — Summa części materyalnych, z których składa się ciało, nazywa się miąszzością, *masse*, der Körperliche Inhalt, die Körperliche Masse, die Dichtigkeit, Diße; ale my używając tego słowa, oznaczać będziemy przez nie liczbę wyrażającą, z wielu części materyalnych jest złożone ciało jakowe. *Jak. Mat.* 3, 233. Ponieważ ciężary ciał jakichkolwiek zawsze są w stosunku miąszzości, idzie zład, że z dwóch ciał jednakową objętość mających, jedno cięższe od drugiego, to też większa ma miąszzość. *Hub. Mech.* 72. Bryła i miąszzość ciał nie z mięjsca się poznaje, które zastępują, ale raczej z wagi i ciężaru. *Rog. Doś.* 1, 194. MIĄSZSZY, MIĄSZSZY, a, e, 'ruby, gruby. *Cn. Th.* bić. (Zaginął *Positivus*, który musiał być miąski; *Etym.* mięso). Około zamku były cztery mury, każdy mur na trzy sąźnie miąszszy. *Gwagn.* 122. Przywiązali go do miąszszej i zwiercianej tarcicy. *Baz. Hst.* 10. Gwoźdz miąszszy na palec. *W. Post. W.* 299. — Miąszszy, miąszszejszy *comparat.* : grubszy, n. p. Najmniejszy palec mój miąszszy jest, niżli grzbiet ojca mego. *W. 3 Reg.* 12, 10. (miąszszy niż biodra ojca mego. *Bibl. Gd. ib.*). Arcydzięgiel jest korzenia większego miąszszejszego nad inne dzięgle. *Syr.* 98. Co z miąszszego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. — 2. Powietrze wilgotne i miąszsze. *Boter.* 246. gęste, diße Luft. — 3. *Transl.* Był król Jagiello głosu miąszszego, mowy prędkiej... *Biel.* 505. Rozkosze pół niebieskich zmysłł Mahomet, na przychęcenie ludzi prostych i miąszszego dowcipu. *Kłok. Turk.* 167. — 4. Stopa miąszsza, *pes cubicus.* *Rog. Doś.* 1, 45. ein Cubicfuß; *cf.* bryła. — 5. Insi opiwszy się, wczas sobie miąszszym końcem czynia: on zaś pijąc, nie po sobie nie zostawił, ani sobie wracaniem, ani miąszszym końcem [t. j. zadem. 7] pomógł. *Kosz. Lor.* 118. ? Pochodz, mięź, miész, w mięź, w zmiesz, mięsić; *cf.* mieso.

MICHAŁ, a, m., MICHAŁEK, lka, m., *demin.*, MICHAŚ, ia, m., *demin.*, *Slav.* Mihoilo; *Ross.* Михайло; *Ecll.* Михаилъ; Michał archanioł, jeden z pierwszych duchów niebieskich. *Kras. Zb.* 2, 160. (*cf.* *Croat.* miholschack : wrzesień; *cf.* sz. Mihala kony; *Hung.* szent Mihály lova : mary). Do ś. Bartłomieja masz wszystko z pola sprzątnąć, i począć siać, i masz zasiać do ś. Michała. *Haur. Ek.* 44. Święty Michał, kopy spychał. *Wol.*, (źniwo skończone). — 2. *burl.* Michałek : łyk jakiego trunku, *cf.* glu glu, bul, bul; ein Schluß eines Getränks, ein Pfiff (*cf. f. r.*). *Inepte aliqui dicunt*, małe michałki czynić, *pro* luku, nie bardzo lyać pijąc, po kąsku, wolno pić bez lukania. *Cn. Th.* 768. Nie pił od urodzenia Włoch jeden gorzałki, Widząc, kiedy jęj zażył dwa spore michałki,

Dla boga Mości Panie będziesz Waszmość chorzał... *Pot. Jow.* 228. Na chudej szyi jego wszystkie kawalki i wszystkie przez krtan możesz policzyć michałki. *Pot. Jow.* 200. MICHEASZ, a, m., prorok starego zakonu, prorokował za króla Joatana. *Zal. Test.* 520. der Prophet Micha. MICHNIK, a, m., *demin. nom.* Mikołaj, Mikołajek, Miś, Nidel, Htetner Nifolauß; n. p. Mój drogi Michniku. *Opal. Sat.* 158. Mały Michniku. *J. Kchan. Fr.* 75. *MIDERA, n. p. Jego suksessor, jego pokolenie, W midere pójdzie. *Kchow.* 253. może mizerya, mizeractwo. MIE, ob. Ja. MIEĆ, miał, mieli, miej, ma, mam, *med. niedok.*, miewać *czestl.*, *Boh.* mět, mjt, mji, *gmjti, mël, meg, mam; *Slov. mat.*; *Sorab.* 2. mēsch, mēl, mam, *F. Imeju*; *Sorab.* 1. miecz, miel, mam; *Vind.* met, imeti, imam, (*cf.* imać); *Carn.* jmeti, imel, imām, jimeiti; *Bosn. et Croat.* imati; *Rag.* imatti; *Slav.* imati, imao, imala, imalo, imā, imash, imām; (*cf.* kada ia uzimam : jak będę miał, *cf.* wezmę, wziąć, *cf.* jać); *Ross.* имѣть, имѣль, имѣю; *Ecll.* имѣти имѣхъ, имамъ. — 2. 1 a) Posiadać, w majątku dzierżeć, haben, besitzen. Pieniądze miał, ale zdrowia nie miał. *Sk. Dz.* 874. Kto chce co mieć, musi cierpieć. *Zegl. Ad.* 45. (*cf.* bez prace, nie będą kołacze; leżąc wilk nie tyje; kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć; Boga wzywaj, a ręki przykładaj; łów sobie kotku; leniweimu pieczone gołębie do ust nie wleca). Łakomy mówi: lepiej co mieć, niż wiele umić. *Cn. Ad.* 437. (*cf.* lepszy funt szczęścia, niż cętnar rozumu). Ma-li co? wszyscy pytamy; a jak dobry? mało dbamy. *Cn. Ad.* 472. Mam swego do nowego: Mam z gębę chleba. *Cn. Ad.* 479. Masz dom, a u sąsiad prosisz; ma, a u drugich prosi. *Cn. Ad.* 480. Ma, a nie zażyje; mając nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 459. — *Intrans. absolute*: Ma w kalecie, w rzemieniu : ma kota, (*ob.* Kot). Kto nie ma, nie straci. *Fredr. Ad.* 24. Z niemianej rzeczy nie ucierpię straty. *Zab.* 11, 7. *Koss.* Lżej mieć, nie miawszy, niż postradawszy. *Cn. Ad.* 457. (*cf.* ciężej postradać, niż nie dostać). Miawszy nie mieć, ciężko. *ib.* 487. Najgorsze słowo: miałem, teraz nie mam. *Pot. Jow.* 25. Miał, a teraz nie ma nic. *Teat.* 29. c, 69. Ma zkad, więc może czynić bogaty ofiary. *Hul. Ow.* 71. Ociec jego; iż ma na co inszego, a to na piwo, abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? *Glicz. Wych. M 6 b.* (*cf.* stać go). Rozdał między nich pieniądze, ażeby się mieli za co ochłodzić. *Gaz. Nar.* 1, 264. — Mieć na sobie, na głowie, na szyi i t. d., ubranym być w co, haben, aufhaben, anhaben, *Vind.* gorimeti, na febi imeti. — 3. *ogólniej.* Mam co : nie jestem bez tego, należy to do mnie jakkolwiek, ich habe etwas, mir kommt es zu, es befindet sich bey mir. Mógłbym go zgubić, ale mam summienie. *Mon.* 66, 191. My miejmy w usciech to, co w sereu mamy. *Teat.* 54. c, D. Nadzieję swoje w bogu będę miał, niechaj nadzieję swoją w tobie pokładają. *Gil. Kat.* 53. Wielką z niego dogodę będziwa miał. *P. Kchan. Orl.* 25. (*dual.* : my dwa będziemy mieli). Tu leży Archedice, co chluby nie znała, Choć ojca, syna, męża, brata królów miała. *Zab.* 15, 173. t. j. króla miała za ojca, króla syna, króla męża etc. sie hatte

einen König zum Vater, einen König zum Sohne, einen König zum Gemahl ic. Radaby druga co dzień dziesięć mężów miała. *Pasz. Dz.* 127. Tak u siebie płonne rozumiałam, że ten dzień najpiękniejszy w życiu moim miałam. *Teat.* 45, 34. (liczyłam). Juliusz Cezar, Katulla, jednego z pomiędzy najwierniejszych miał przyjaciela. *Mon.* 68, 213. — Ma, nie ma: piórko, kołpak, szablę etc., a droga magierka? a przedajna? etc. *puerorum petulantium voces, quibus insectari solent eos, qui ultra suam conditionem vestiti sunt.* *Cn. Ad.* 479. Ostrożnie, krzyczy woźny, bo z sobą mam autentyczny. *Teat.* 43. c, 42. Godnie takowy urząd na sobie mieć mogą. *Budn. Apoph.* 133. (piastować go, być nim przyrodzianemi). Jeden z tych urzędników, miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. (władnął nad szynkarzami. 1 *Leop.*). Rzecz ta nie w sobie rozumu nie miała. *Sk. Dz.* 187. Wojenne zabawy więcej mają rozlania krwi, niżeli sławy. *Min. Ryt.* 2, 12. Chrześcijański żywot w wielkich Pańskich stanach, osobliwe ma podziwienie, i większe ludu zbudowanie. *Sk. Żyw.* 1, 29. Błąd, który się na wojnie dzieje, nie ma poprawy. *Warg. Wal.* 252. (nie jest do poprawienia). Oczy odwraca, i co wprzód kochała, w oczach i myśli radaby nie miała. *Past. Fid.* 22. Zaczekaj, mamy z sobą do mówienia. *Teat.* 29, 28, wir haben mit einander etwas zu sprechen... Mam z Wac Panem co mówić, proszę nie odchodzić. *Teat.* 17, 23. *el* 17. c, 57. Nie ty nie miej z tym człowiekiem. 1 *Leop. Math.* 27, 19. (t. j. do czynienia, nie wdawaj się). — b) Mieć co do kogo: a) W stosunku z nim być, im Verhältnis stehen. Co te przykłady mają do nas? co za stosowność między tamtymi krajami a naszym? *Gaz. Nar.* 2, 211. Nie ma nic prawda do krwi, enota do musu. *Pot. Zac.* 59. (w żadnym nie są stosunku). Bądźby był żonaty, bądź stanu duchownego, Byle z dowcipem pięknym, nie ma nic do tego. *Star. Vol. C* 3. mniejsza o to; to nie nie znaczy. β) W pretensjach być do kogo, n. p. Muszę się z nim sam na sam rozmówić, co on ma do mnie. *Boh. Kom.* 1, 32. Chciałbym wiedzieć, co we Pan masz do mnie, że wszędzie honor mój szarpiesz. *ib.* 1, 47. — Mieć co do siebie: wyznać, nałóg mieć, an sich haben, in der Gewohnheit haben. Maniacy mają to do siebie, że żadną miarą niechęcą zażyć lekarstwa. *Comp. Med.* 90. *Dyar. Gr.* 548. — *similiter* Ma chleb rogi; ma nędzę nogi, (ob. Róg, noga). — Mieć co czynić, mieć o czym myśleć, ob. Co. Mieć co nad kogo, ob. Nad. Mieć naprzód, ob. Naprzód. — Mieć co po sobie, ob. Po. Mam z cię siły, mam go z kaszel, ob. Kaszel. Mam zeń rozum, ob. Z. — Mieć, dostawszysy sobie, uchwyciwszy, n. p. Miawszysy w rękę opuścił. *Cn. Ad.* 488. Mam cię, jużes w saku. Już ci go mam, wilk w sieci. *Cn. Ad.* 477. — c) Mieć dostawszysy od kogo, osiągnąwszy od kogo dostać, osiągnąć, bekommen, haben, kriegen. Bądź zdrów Hołotkiewiczzu, masz na garniec miodu. *Treb. S. M.* 80. (cf. nać). Będziesz miał tedy ten worek, tylko uczyni mi to, co wiesz. *Teat.* 55. b, 9. To masz! ob. aluzya pod imieniem Tomasz et Jadam. Czego mi Jowisz nie dał, od Aleydam miała. *Bardz. Trag.* 525. Gdy Jezus począł uczyć w bożnicy, wiele ich słuchając zdumiewali

się rzeknąc, zkądże on to ma? *Sekl. Marc.* 6. Mieli to kapłani żydowscy z pisma, iż Messsyasz przyjsć miał. *Sk. Kaz.* 16. (wiedzieli). Mamy to za rzecz pewną, iż cała armia Moskiewska przeszła za Dunaj. *Gaz. Nar.* 1, 240. (t. j. odebraliśmy pewną wiadomość). Błogosławieni będą to mieć, iż żadnej boleści, ani przykrości ucierpieć nie będą mogli. *Karnk. Kat.* 91. *Mawa. *Groch. W.* 553. (dualis - mamy, my dwa). *Papr. Kol. D* 3 b. W targu: Ośm złotych weźmiecie. B. Nie dam od dziesięciu. A. Macie pół dziewięta. B. Przyłóżcie spół dziesięta. *Alb. na Woj.* 12. (daje wam). — *Transl.* Masz tu (w tym piśmie), przez jakie i krwawe trudności Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. t. j. masz tu naukę o tym, znajdziesz tu, osiądziesz wiadomości o tym, in dieser Schrift hast du, oder findest du, lernst du, wie... Masz czego się chronić, a czego życzyć sobie potrzeba. *Bardz. Trag. praef.* — Ale to niechaj już ma swą drogę; jest jeszcze coś innego, co człowiekowi wiele ująć może wziętości. *Gorn. Dw.* 117. (t. j. niech ma swą odprawę, niech już pójdzie na stronę, niech pójdzie swoją drogą). — d) *Passiv.* Mieć co - cierpieć co, n. p. krzywdę, szkodę, stratę, etc. Widerwärtigkeiten haben, d. i. leiden. Mówimy o febrze, że my onę mamy, a ona nas ma. *Pilch. Sen. list.* 48. Skepcy tak mają bogactwa, jak my mamy febrę, która nas ma raczej. Przeto należałoby wspak mówić: febra go trzyma; i podobnymże sposobem, trzymają lub w szpony wzięły skępca bogactwa. *ib.* 4, 147. Z pospolitej powieści, ten co ma szkodę, ma i grzech; wer den Schaden hat ic. Na tych towarach wielką stratę miał. *Ld.* (doznał). Postyjon jadący do Paryża, odebraną miał sobie gwałtem torbę z listami. *Gaz. Nar.* 1, 248. es war ihm das Felleisen mit Gewalt abgenommen worden. Krzywdę mieć - cierpieć, doświadczać, Unrecht dulden, leiden. Nawet przeciwno tym, od których krzywdę masz, przystojnie postępować powinien. *Kosz. Cyc.* 19. Pewnie nieprzyjaciela tu wkrótce będziemy mieli, bo się o jassyr wzięty pomścić zechce. *Jabl. Buk. Q* 3 b. wir werden den Feind im Kurzen hier haben. *Phrastica:* Masz czegoś chciał. *Cn. Ad.* 480. otoż tobie! dobrze ci tak! da hast du's nun! es ist dir schon recht! dir geschieht schon recht! Ma! dostał, uchwycił, uderzono go. *Cn. Th. oberwal.* Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 254. *Nar.* Bolesław na tym był, jakoby to oddał Prussom, acz mieli już za swe, co mu szkody poczynili. *Biel.* 78. Dobrze ci tak, masz za swe, niebacznym Korylu, i cóż ci po twym niebie, po Dyanach tyłu! *Zab.* 9, 367. *Ejsym.* Masz tobie! *Teat.* 56. c, 19. — *aliter:* Otoż masz vel macie! indignationis, irrisiois, da hast ihr's nun! den Unwillen und Spott auszudrücken. Otoż go macie! teraz ja wszystkiemu winien. *Teat.* 8, 107. Otoż go macie, gadule! *ib.* 24. c, 22. Otoż go macie, to drugi kato, samemi sentencyami sadi. *ib.* 6. d, 43. — *Activ. varie:* Prowizya od summy, którą miał u jednego z sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 234. t. j. ulokował był, er hatte das Capital bey ihm. Bodaj dyabeł we Panią miał z takim uporem. *Teat.* 53. c, 35. t. j. bodajby ją wziął, daß sie der L. holte. Miał wzgląd na to, żeby dom jego nie zginał, i tak siła inszych rzeczy miał przed sobą, a nie

to, żeby synowi dał wychowanie. *Gorn. Sen.* 213. miał w myśli, w oku, er hatte viele andre Sachen vor. Mieć kogo na oku, mieć oko na kogo, *ob.* Oko. Mieć na pieczy, *ob.* Piecza. Miej język za zęby. *Cn. Ad.* 489. (mało i ostrożnie mów; gdy co masz powiedzieć, ukąś się w język; nie wszystko powiadaj, co wiesz: wiedz nie wiedząc; milcząc lepiej). Miej to przy sobie: tajemnicę chowaj. *Cn. Th.* Powiem ci, ale proszę, miej to przy sobie. *Biel. Hst.* 62. behalte es bey dir. Miejże w sekrecie, co mówił. *Teat.* 35. c. 18. bewahre es als ein Geheimniß. Mieć mowę do ludu, eine Rede halten; (*ob.* Prawie). Mieć kazanie, eine Predigt halten. — Senatorowie, pamiętając, kogo im w opiekę poruczono, mieli do tego królewica, żeby o wszystkim w ciagnieniu wiedział. *Gorn. Dz.* 4. pilnowali go w tém, sie hielten ihn dazu an. Nie tylko sam się w dobrych naukach ćwiczył, ale i syna k temu miał. *Kosz. Lor. pr.* (*ob.* Mieć się do czego *recipr.*). — Mieć na kogo co, *ob.* Chrapkę, gas, wark. — Mieć kogo w uszanowaniu, we czci, einen in Ehren halten. Mieć kogo w nienawiści, gegen einen Haß hegen. — Mieć za co, poczytywać za co, für etwas halten; *Slov.* za to móm; *Sorab.* 1. za to ye mam arbitror. — Prózną chlubę, marny zysk, znikomą rozkosz, za boga miałem. *Psalm.* 35. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na polu przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319. Tak obietnice, jako i pogrożki jego za nic sobie miała. *Sk. Żyw.* 47. Głupi za nic ma wszystko, chyba co sam zrobi. *Min. Ryt.* 4, 47. Na tym zależy, coś jest, nie za co cię mają. *ib.* 4, 160. Abyś takim był, za jakiego chcesz, aby cię miano. *Budn. Apopht.* 1. Wszyscy Jana jako proroka mają. *Sekl. Math.* 21. (za proroka mają, jako proroka czczą). Jam jest dotąd miany Ojcem Mirtylla, i tak rozumiany. *Past. Fid.* 305. Król powinien poddać swoje za bracią swą własną, a nie za niewolniki u siebie mieć. *Orzech. Qu.* 151. Mamy sobie za powinność, dać powszechności sprawę z naszych czynności. *Zab.* 14, 190. Głupiego człowieka, mieć się już za wiecznie nieszczęśliwego. *Warg. Wal.* 216. Za rozbojniki, nie za rycerze słusznie się mieć mają. *Star. Ryc.* 22. Biorąc Dąbrówkę za żonę Mieczysław, Chrystusa za boga mieć obiecał. *Sk. Dz.* 878. Złoto miał za miedź. *Sk. Dz.* 571. Proszę cię, miej mię za wymówionego. 1 *Leop. Luc.* 14, 18. Nie rozumiecie, że to czyni z bojaźni, tchórzem go nie miejcie. *Jabl. Tel.* 152. Pojedynku nie przyjmiesz, nikczemnikiem i becznym będziesz miany. *Birk. Gl. K.* 18. Kto gospodarzem, ja cię mam partaczem, bo nie dbasz o to, na czem należy wszystko. *Pot. Jow.* 185. Chłop durny dużo o sobie mający. *Jabl. Ez.* 85. t. j. trzymający, der große Stüde von sich hält. Mam ja za to, że mi teraz już milczeć dopuścicie. *Gorn. Dw.* 137. t. j. tak sądzę, ich halte dafür. Mam za to, często używane od Litwinów, niesłychane u Polaków, za mniemam. *Włod.* Mam za to, mam to za pewne, *compertum habeo.* *X. Biel.* — Mieć za złe, übel deuten, übel nehmen. Nie miej mi za złe, że przed tobą wynurzam zdanie moje. *Teat.* 25. b, 38. Prosiłem go, iżby troszkę poczekał, za przykre nie miał. *Wys. Żyw.* 397. Mieć za niedobre, nie pochwałać,

nie approbować, *Vind. krivudati, dolpovedati, nepoterditi, mißbilligen.* — §. Mało na czym mieć: nie przestawać na tym, an etwas nicht genug haben, nicht damit zufrieden seyn, *oppos.* dość mieć na czym, n. p. Oni wielcy hetmani starzy mało na tym mieli, iż umieli rycerskie rzemiosło, ale chcieli być k temu i uczonemi. *Gorn. Dw.* 57. — §. 2. Mieć, *adjectum infinitivo alterius verbi, significat destinationem, obligationem, et historicam incertitudinem, sollen.* — a) *Destinationis:* Jam mu jeszcze w dzieciństwie była przeznaczona, On mnie miał być małżonkiem, a ja jemu żoną. *Teat.* 44. d, 13. Co ma wisieć, nie utonie. *Dwor. K.*, was hängen soll, erlaßt nicht; (cf. co komu przeznaczono, to go nie minie). Miał jaki pasorzyt zjeść i wypić, wolałem ja. *Teat.* 55. d, 10. Ma-li co być złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (cf. kiedy mam wisieć, wolę za obie nogi; kiedy ma być kwaśno, niech będzie jak ocet). Masz-li co dać, daj szczerze. *Cn. Ad.* 444. Gadajże, kiedy masz gadać. *Teat.* 10, 26. — b) *Obligationis:* (*Vind. imeti, imam; Sorab.* 1. derbesch, derbu). Nawet przeciwko nieprzyjacielom mają być niejakie powinności przystojnych postępów zachowane. *Kosz. Cyc.* 19. W pierwszych czworych księgach powiedziało się to, co się powiedzieć miało. *Gorn. Sen.* 327. Jesliby król po tym upomnieniu Papieskim trwał w uporze, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344. Co na Alonza, niemasz co narzekać. *R.* Nie mam go też za co i chwalić. *Teat.* 24, 85. (nie mieć przyczyny). *Iron.* Miałeś czego czekać, było czego żałować. *Cn. Th.* 505. — c) *Incertitudinis historicae* α) Niby to gatunek *futuri conjunctivi* n. p. To jest rzecz jawna, że to co ma być, jeszcze nie przyszło. *Kucz. Kat.* 2, 645. Dojutrkowie nigdy nie żyją, ale zawsze żyć mają. *Pulch. Sen. list.* 342. Stanie Ceres zdumiała, i co się już stało Trwoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustr. Troj.* 58. Tego co ma być, nikt nie może wiedzieć. *P. Kechan. Jer.* 263, *quod futurum sit, was geschehen soll, was geschehen könnte.* Niechaj mu do tego nie przychodzi, żeby miał kogo mięczyć; a sam żeby miał być twardy komu. *Gorn. Sen.* 460. daß er jemand erweichen und selbst gegen jemanden fähllös bleiben sollte. β) *Cum praesenti et praeterito:* Zdaje mi się, że mam znać Wc Pana. *R.* Być może, bo i mnie się Wc Pan coś ochapiasz. *Teat.* 30. b, 88. mich dünkt, ich soll sie kennen. O Zbigniewie powiadano Bolesławowi, jakoby Czechy poruszyć miał. *Krom.* 126. — *Cum participio:* Część dzieła twego już wyszłego, a naszego wyjść miałego (mianego). *Smotr. El.* 37. *opus edendum.* — NB. Na wyrażenie tego imiesłowu *participii futuri passivi*, w Słowackim i w Cerkiewnym dyalekcie odkryłem osobne zakończenie, n. p. *Slov.* menowomliwi mianowanym być mający, *nominandus; Eccl.* попустительный dopuszczonym być mający, *concedendus; дѣйная* dzieć się mające, *agenda.* Podobnież i na *gerundium Eccl.* попустительно mające być dopuszczonym, *concedendum est.* — §. *Absolute,* n. p. Ludzie wymarli, i nie miał kto z pola zbierać, za czym na polach wszystkie zboża niepożęte zostały. *Gwagn.* 379. nie było komu, *ob.* Niemasz; (*Ross.* имѣтся, имѣлся, *Gall.* il-y-a; *oppos.* нѣсть niemasz). Jedno wzdram nie za równo, według

tego jako komu, masz, albo niemasz, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F. 2 b.* (jak kogo staje). MIEĆ się *recipr.*; (*Doh. etc.* mit se); — §. 1. *neutr.*, Mieć się dobrze, źle, średnio — znajdować się w dobrym, złym, średnim stanie zdrowia, majątku etc., sich wohl befinden, übel befinden, in Ansehung der Gesundheit; sich gut stehen, in guten Umständen, oder in schlechten Umständen seyn, in Rücksicht des Vermögens. Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale źle się mający. *Budn. Matth. 9, 12.* Ci którzy się niedobrze mają, potrzebują lekarza. *Leop. Marc. 2, 17.* Przynosił do Jezusa wszystkich, którzy się nie dobrze mieli; i uzdrowił ich. *Leop. Marc. 1, 32.* Jako szalony, lub co się ma choro, Kiedy sny straszne, nocy niedospałe... *P. Kchan. Jer. 556.* Pytał się godziny, której się lepiej miał? A oni mu powiedzieli: że go wczoraj siódmej godziny febra opuściła. *Sekl. Joan. 4.*; (kiedy mu się poprawiło?) Jestem dosyć krzepki, i na zdrowiu mam się dobrze. *Pilch. Sen. list. 2, 357.*, *Ross. здравлю, здравить, здравствовать.* Mam się dobrze, nie schudłem. *Cn. Th. 585.* Wiele ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc. 1.* Pokojowy, jeśli się źle ma bardzo, zaraz mu stancyą dadzą w pokojach Sultańskich. *Star. Dw. 51.* Jakby się miał? pyta się chorego Stefana lekarz. *Zab. 16, 361.* (cf. *Eccl. имство, имѣнство; Graec. εἶς, complexya, konstytucya ciała.*) — *Ogólniej:* n. p. *Quomodo tibi res se habet?* jak się masz, jak się wodzi? *Macz., Slav. kakose nahodite? kakoste? Rag. kak-kosi? kakko stojse? kakkose chinutise? wie geht's? waß machst du? wie befindest du dich? Jakże mi się masz? Teat. 15. c. 25.* Jak się masz? *Р.* Jak o mnie dbasz! *ib. 33, 20. Zab. 15, 198.* Mam się jak groch przy drodze. *Cn. Ad. 478.* t. j. każdy mię szarpnie, traci. (cf. *Slov.* Tak sa mám, gako holi w trni; jak goły w cierniu). Mieć się, powodzić się, wieść się, *Ross. можеться, моглося,* n. p. *Ему худо можеться; źle się ma, źle mu się powodzi,* (cf. *módz.*) Dobrze się mieć, *Ross. благоимѣться; Eccl. благоимуществу, благоимствую, Graec. εὐεχτώ; adj. благоимный, благоимственный, благоимущественный* dobrze się mający. Miałem się jak piszczyk na stypie. *Cn. Ad. 478.*, (ma być dobry; opływa jak pączek w masle). Straż przy więźniach Turckich ma się dobrze, bo tego sami więźniowie przejeść nie mogą, co im w jałmużnie Turcy dają. *Star. Dw. 20.* Miałbym się dobrze, gdybym miał pieniądze. *Teat. 22, 28.* Miał się kiedyś dobrze, utracił wszystko na burku. *Birk. Exorb. 30.* W przygodzie przyjaciela najrychlej poznamy, Nie tak nam więc trudno oń, gdy się dobrze mamy. *Biel. S. M. B 3 b.* Mam się dobrze, żyję sobie wygodnie. Wszystkobyś miała czego potrzebujesz. *Teat. 54. b, 80.* — Miej się dobrze, bądź, zdrów, bądź się, *(Vind. sgodi se tebi dobru).* Miej się dobrze, czego nie dostanie, kup sobie. *Cn. Ad. 492.* Miej się dobrze, może-li być, miej się jako chcesz, jakos godzien. *ib. 491. Male affecti alicui vel offensi dicunt: vale, bywaj zdrów, nie chcę więcej z tobą przestawać. Włod. rozbrat z tobą, wypowiadam ci przyjaźń. Cn. Th. Różnie się różni mamy, jedni więcej w potęgę, a drudzy w bogactwa. Lub. Roz. 96.* Kto się chce mieć dobrze na

dzień, niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabije; kto na cały rok, niech żonę pojmie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad. 31, (prov. Ital.).* Oczy się wždy dobrze miały, zęby od głodu szczekały. *Cn. Ad. 51.* (t. j. było na co patrzeć, ale nie było co jeść; oczy tylko paść było; głodny dostatek; cf. wonno, a głodno). Jak się mam w lasce We Pana Dobrodzieja? *Mon. 67, 458.* (czy sprzyjaż?) — §. Mieć się, w jakim stosunku być, sich verhalten, beschaffen seyn. Wiersze ich tak się mają, że każdy jedenaście sylłab zamyka. *Pasz. Dz. 101.* Rzecz ta tak się ma... *Sk. Żyw. 1, 172.* bie Sache verhält sich so. Wzięli przedsię artykuły listu Aleksandrowego, który list tak się ma sam w sobie Łacińskim językiem... *Herb. Stat. 674.* Sentencya ta Kwintyljana tak się ma językiem Polskim. *Glicz. Wych. K 3.* Polskim językiem tak się w sobie ma. *Weryf. pr. 16.* t. j. tak brzmi, der Brief lautet so... Taki się też równie dobrodziejstwa, jako i role mają. *Gorn. Sen. 71.* — *Mathem.* Kropka, oddzielająca dwa wyrazy każdego stosunku, znaczy ma się do, a dwie kropki oddzielające dwa stosunki, znaczą jak, n. p. 7. 9: 12. 14, siedm ma się do dwunastu, jak 7 dwanaście ma się do czternastu, lub 7 jest do 9, jak 12 do 14. *Jak. Mat. 1, 138.* — §. Mieć się ku, nachylać się, zanosić się ku, w kierunku być ku, sich zu etwas hin neigen. Wszelka rzecz ku swemu końcowi pewnemu ciągnie i ma się. *Glicz. Wych. O 1 b.* Widząc, iż się Rzplta ku upadku miała, nie czekali aby... *Stryjk. 295.* Powiadano, jakoby Zbigniew Czechy poruszał, jakoż powieść miała się ku prawdzie; gdyż on na wojnę Czeską nie chciał być bratu pomocen. *Krom. 126.* Zostań z nami, boć się już ma ku wieczorowi. *Sekl. Luc. 24.* — *Impers.* Ma się ku wojnie — zanosić się na wojnę, es hat den Ansehen zum Kriege, es läßt sich dazu an. — §. 2. *Activ.* Mieć się, sprawować się, zachowywać się, sich verhalten, benehmen, betragen. Zamknął się w twierdzy, gdzie mieć się odpornie umyślił, dopóki mu posiłki nie nadeszły. *N. Pam. 24, 259.* Nie inaczej przeciwko nim ma się mieć, jeno jako ten, który... *Glicz. Wych. N 3 b.* Ma go uczyć, jakoby się miał z osobna ku każdemu mieć, tak słowy, jako ukłonem. *ib. L. 8.* — §. Mieć się gdzie — obracać się tam, dążyć tam, nakłaniać się tam, *phys. et mor., sich wohin wenden, neigen, wohin trachten, wohin loß arbeiten, sich auf etwas legen, verlegen.* Gdzie się mam? zkad jestem tu? *quo feror;* (wicher go niesie). *A. Kchan. 293.* wo gerathe ich hin? Idźcie póki możecie, a do głównego wojska się miejcie. *Warg. Cez. 183.* Z ściagnionemi miał się na koń do niego ręczynkami. *Tward. Wł. 6.* Do czego nas sama natura wiedzie, tam się mamy mieć zawdy. *Petr. Ek. 71.* Gdy pierwszy uf począł ustępować, drudzy wnet tył podawszy, do lasów się mieli. *Stryjk. 320.* Rodan tak letko płynie, że na którą stronę się ma, okiem rozznać nie można. *Warg. Cez. 9.* Ma się ku Włochom — zamyśla k. Wł., *pergit ad Italiam. Cn. Th.* — Skoro dorastasz lat, i lepszej siły, Mieżże mi się do zbroi zaraz bracie miły. *Star. Vol. C 4. Zygr. Ep. 91.* Kto się z młodych lat wyówiczy w cnocie, ustawicznie potym się ma

do poczciwości. *Star. Ref.* 158. Z młodu nie się ku dobremu nie miał, i owsem do wielu złego złą skłonność w sobie pokazał. *Sk. Zyw.* 1, 114. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Tym, którzy się mieli do nauk poczciwych, przystojnie do cudzej ziemi nakładał. *Star. Zad. D b.* Do sławy się miejmy, abysmy znowu zawołanemi Słowianami byli. *Star. Ref.* 6. Widzę, iż wy sami do tego się macie, wszyscy sami dobrowolnie z chucią, jeden przed drugim uprzędając, staracie się o to. *Baz. Sk.* 654. Spodziewa się, aby wzruszeni onego przykładem, i oni się też mieli do tego. *Pasz. Dz.* 81. Przed śmiercią miej się do siebie, Ty światem gardź, nim on ciebie Wzgardzi. *Dar. Lot.* 24. t. j. wchodzi w siebie samego, głębie in dich, głębie dich in dich selbst zurüd. Każdy człek poczciwy ma się do boga ze czcią jak największą i nabożeństwem. *Pilch. Sen. list.* 2, 250. Jesliby trwał w uporze, a w piętnastu dniach nie miał się do zgody, i pokoju, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344. wenn er sich nicht zum Frieden lenkte. Zuchwały umysł króla, ma się znowu do wojny. *Pilch. Sall.* 211. Manliusz z wielką zgają ludu począł się mieć do broni. *Pilch. Sall.* 54. machte Instalt die Waffen zu ergreifen. Hej Panowie moi, Szyper głosem zawoła, miejmy się ku zbroi. *Pap. Ryc.* 26. Skoro pierwsza straż rozruch usłyszała, I do sprawy się, i do broni miała. *P. Kchan. Jer.* 228. Porzuć błazeństwo prostaku, A miej się w skok do szyszaku. *Jag. Wyb. C* 2. Już chrześciański hetman w onej dobie, Do szturmie się miał wszystkimi siłami. *P. Kchan. Jer.* 274. (gotował się). W strojach swoich mają się nie do natury, ale do zbytku. *Mon.* 69, 594. (nie trzymają się natury, zakrawając zbytku). — §. Mieć się ku komu = skłaniać się ku niemu, skłonnym być ku niemu, zyczliwym mu być, sprzyjać, życzyć mu, einem geneigt seyn, gewogen, hold seyn. Pan mój kochał Elizę i mieli się do siebie wzajemnie. *Teat.* 27. c, 47. Stach, jak uważam, lubi moję Basię, a widzę ma się i ona do niego. *Kniaz. Poez.* 3, 126. Serce moje lituje się zbyt nad nim, i ma się ku niemu. *Jabl. Tel.* 331. Jadwiga, gdy jej powiedziano, jako pan osobliwy Jagiełło, dopiero jeła się mieć ku niemu, i stroić. *Biel.* 230. Consectatio, zabieganie czego, mienie się po czym, staranie. *Mącz.* Mieć się na ostrożności, na pieczy, czuwać o sobie, auf seiner Hut seyn. Mieć się na pieczy, żeby czego dziecinnego po tobie znać nie było. *Gorn. Dw.* 53. Wychodzisz na świat Janie, miej ostrożność. *Kras. Sat.* 61. Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń króla Pruskiego. *Ust. Konst.* 1, 28.

Pochodz. majalek, majelny, majętność; cf. miano, mianować, mienić, mienie, namienić, pomienić, pomieniony; cf. pomnieć, wspominać etc., mniemać; — imienie, imię; namiętność; umieć, umiejętny, umiejętność; rozumieć, rozum; miewać; ob. imać, cf. jać.

MIECE się, ob. Miotać się.

MIECH, u, m., (Boh. mēch, chmerek; Slov. mēch, pytel, ob. Pytel); Sorab. 1 et 2. mēch; Carn. mēh; Vind. mieh, fhakel, vrezhje, vrezha; Croat. mah, meh, sakel, (cf. sak); Rag. mjeh, miscnizze, miescina, maxa;

Bosn. mih, mjeh; Ross. мѣхъ, мѣшокъ, лутарь, куль; Eccl. мѣшурь; (cf. [Hebr. שָׂדֵה vas in quo est semen; cf. moszna, moszenka); cf. Muschel. Adlg.); wór, der Saß, der Beutel. Ojca żegna, miech pieniądze bierze, i idzie. *Falib. E* 2. (cf. mieszek, trzos). Nie ostoi się woda w miechu. *Cn. Ad.* 629. (w rzeszocie). Za miechem wody stało. *Cn. Ad.* 1299. de praesentia facta vel incredibili. — Skórzany miech, ob. Sęd, sumka. Miech wełniany, Vind. sūra, Wollsaß. — Miech futerał, der Saß, das Futteral. Włożyć piszczele w miech = kęsać się w wargi, milczeć i smutnym być, contrahere rictum. *Mącz.* die Pfeife in den Saß stecken. Miech, na którym grają = kozieł, dudy, Sorab. 2. mēchawa; Vind. pilhou na miech, melhniza, der Dubelsaß. Grają, szaleją ludzie, póki staje miechu. *Pot. Pocz.* 443. — §. Miech skórzany do poddymania, abo nadymania, der Blasebalg; Sorab. 1. mēch, naduhwak; Boh. nadymač; Slav. mishina; Rag. mjehovi; Carn. pihavnek; Vind. mieh, pihalu; Ross. мѣхъ. Blozaki abo miechy kowalskie. *Eraz. Ob. E* i i i. Miech składa się z drzewa i ze skóry, są też w nim pewne dziury, klapy czyli drzewiczki. *Hub. Wst.* 205. Głowa miecha kowalskiego Boh. zhlawj mēchu. Miechy kowalskie bywają brzozowe, lipowe; miechy u organów, dębowe, lipowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. Podnieś jeno miech wzgórze, tedy wnet do niego Nabierzesz pełno wszędy powietrza wolnego, A gdy gwałtem przyciśniesz, ujrzysz, alić szumi. *Rej. Wiz.* 149. Wiatry, próżne miechy nadyniają. *Zab.* 7, 225. Koss. Płuca są jako miechy niejkie. *Sak. Probl.* 102. MIECHASTY, a, e, worowaty, buchasty, Boh. mēchaty, (mēchna = gruba kobieta, pękata); Carn. mēhast; Ross. мѣшковатый. *MIECHONOSZ, a, m., noszący miechy, der Saßträger; Croat. mehonoszcz; Vind. vrezhjesz, fhaklonofazh; Sorab. 1. mechow noscher, ob. Miechownik. MIECHOW, a, m., miasto w Krakowskim. *Dyke. Geogr.* 2, 155, eine Stadt im Kraßauischen. MIECHOWITA, y, m., Za Bolesława Kędzierzawego osadzeni w Polsce kanonicy grobu bożego, nazwani Miechowitami. *Nar. Hst.* 3, 363, ein Canonicus vom Grabe Christi. — §. Nomen. Propr. Matyasz Miechowita, z Miechowa, kanonik Krakowski, medyk Zygmunta I, kronikarz sławny. *Petr. Et.* 307. *Kras. Zb.* 2, 163, der berühmte Arzt und Geschichtschreiber. MIECHOWNICTWO, a, n., rzemieślnictwo robienia miechów, mieszków, worków, das Täschnerhandwerk. MIECHOWNICZY, a, e, od miechownika, Täschner. MIECHOWNIK, a, m., który miechy robi, der Täschner; Boh. kapsar; Vind. moshnar, arfhatar; (Ross. мѣховщикъ кушнеръ). Ów kaletnik abo miechownik rzemieślniczym się żywił. *Baz. Hst.* 37. *Szerb. Sax.* 182. Kottlarze, rymarze, miechownicy. *Vol. Leg.* 3, 592. — §. Co wory nosi z ciężarami. *Włod.* der Saßträger, miechonosz; Sorab. 1. mēchownik, mēchownoscher. Miechownik, tragarz. *Dasyp. F f f* 3. MIECHOWY, a, e, worowy, od miecha, Сащ; Ross. мѣховый, мѣшечный, кулечный. (*MIECHTAĆ, ob. Miotać). MIECHUNKI, ów, plur., Boh. mechuňka; Bosn. moscemski; Sorab. 1. židowska wischna; Ross. мѣхунька; rozmaite mają nazwiska, garliczki, pęcherzyca, żorawiny, wiśnie psie, psinki pęcherzyste, morskie. *Syr.* 1374. Mni-

chówki. *Tr.*, Zudentischen, Boberelle. *Physalis alkekengi* L i n n.

Pochodz. macharzyna, mecherz, pecherz; mieszek, mieszewnik, mieszeczek, rzezmieszek; moszna, moszenka. *Boh.* mēchura gatunek ciasta miechastego.

MIECIELICA, y, ż. (*Etym.* miotać), *Tr.*, zamieć, zadyмка, zawięrucha, wijadł, zawiewka, kurzawa śnieżna, Schneegestöber; *Boh.* metelice, prašenice, chumelice; *Ross.* метелица, метель, вьюга, кутерма. **MIECISKO**, a, n., miejsce miotania, gdzie się co miota, ciska, rzuca, der Wurfort, wo etwas hingeworfen wird, (cf. śmiecisko). Myśliwy mieciska, gdzie na jelenie siatki miotać, pokazuje. *Kosz. Lor.* 40 b.

MIECZ, a, m., (*Boh. et Slov.* meč, *Sorab.* 1. mecz, miecz, mitz; *Sorab.* 2. ma'z; *Vind.* mezh, kordezh, sabla, (cf. kord, szabla); (*Vind.* mezhuvati, f mezham vdarjati - płazować; domezhuvati, f mezham dobiti - doszermować się); *Carn.* mēzh, (mēzhe - szpada); *Croat.* mēch, mäch; *Dal.* macs; *Hung.* metzőker, kard - kord; *Dal.* korda gladiator; *Rag.* mac, (maccia gladiatora, maccitise - szermować); *Bosn.* mač, (mečati percutere, ob. Miotać, mieść); *Slav.* macs; *Ross.* мечь; [*Eccl.* мечь; *Goth.* mekis; *Skand.* moecir 2]; *Svec.* stekamets; *Angls.* mece; cf. *Germ.* megen, Meßer; cf. *Gr. Lat.* machaera; cf. *Arab.* ربيح percussit gladio; daš Schwerdt. Miecz, którym złoczyńce karzą. *Warg. Wal.* 46, miecz katowski, daš Hēnterššwerdt. Piękny to honor, zabić człowieka; u nas za taki honor, mieczem katowskim płaca. *Boh. Kom.* 4, 225. Kto kogo zabije, miecz katowski powinien go w kark pocałować. *Boh. Kom.* 2, 125. Pod miecz isć te wszystkie mają. *Past. Fid.* 153. Miecza go sąlżą godnym. *Bardz. Trag.* 469. — Miecz, broń, cf. żelazo, daš Schwerdt, Streitschwert. Przyszli z mieczmi, z broniami. *W. Post. W.* 266. I on też w powszechnym zamieszaniu Rzpltej miecza dobył. *Pilch. Sen.* 30. er zog daš Schwerdt. Kraj uspokoił, miecza nie dobywając. *Sk. Dz.* 875. Przed dobytym i gołym mieczem uciekli. *Warg. Cez.* 176. Miecza nie daj szaloneму, a dostatku głupiemu. *Cn. Ad.* 488. Mieczem swoim sam się zabija. *Smotr. Lam.* 51. Utopię w nim miecz pomsty. *Teat.* 18, 128, daš Račesšwerdt. Kto miecz trzyma, pokój miewa. *Rys. Ad.* 27. si vis pacem, para bellum. Ogień i miecz, częstokroć za lekarstwo stawa. *Bardz. Trag.* 217. Zwojowali kraje mocą i mieczem. *Kłok. Turk.* 84. Miasta i wsie mieczem i ogniem pustoszył. *Warg. Wal.* 245. Kto mieczem wojuje, od miecza ginie. *Rys. Ad.* 22. Kto mieczem robi, mieczem bywa też zabity. *Pot. Zac.* 44. *Pieśn. Kat.* 68. By był nie on, huf wszystek rozproszony Szedłby był na miecz nieprzyjacielowi. *P. Kchan. Jer.* 545. Dwaj ci Hektorowie murem mocnym i mieczem byli na Tatory. *Kořak. Cut. A* 4. — § Miecz - meżka pleć; (*oppos.* kądziel, podwika - żeńska), daš männliche Geschlecht. Statku więcej powinien mieć miecz, niż podwika. *Pot. Syl.* 492. Krewni z ojca, u nas: po mieczu. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 176, Schwerdtmagen, Verwandte von der väterlichen Seite. (cf. rzemienny brat; cf. *oppos.* po kądzieli, po wrzecienie). Krewny po ojcu, jako mówią po mieczu, agnatus, krewny po matce, po wrzecieniu, cognatus. *Groi. Obr.* 78. Po korzeniu abo po

mieczu. *ib.* 64. W Pawle biskupie Wileńskim skończyli się książęta Holszańskie meżkiej successyi, co zowiemy, po mieczu. *Stryjk.* 306. — § *Theol.* Dwa miecze - władza duchowna i świecka, n. p. Oto dwa miecza (*dual.*), jeden ma mieć papież, a drugi cesarz. *Szczerb. Sax.* 324. 1 *Leop. Luc.* 22, 38. Kazał używać obojga miecza, i duchownego i żelaznego. *Sk. Dz.* 822. — § Mieczem, płazem, *Vind.* mezh - płaza; (mezhuvati; f mezham vdarjati - płazować); mit der Judtel. Jeśli obwiniony nie przyjdzie za trzecim przywołaniem, tedy powód wstawszy ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb. Sax.* 438. — § Na skutach miecze, łączą cztery słupki od zimbelka i szymblocha, na których leży półka. *Magier. Mskr.*, Schwerdtbözer, Kreuzbalken. **MIECZKO**, a, m., *dem. nom.* Mieczysław. *Jabl. Her.* **MIECZNICZY**, a, e, § a) od miecznika, Schwerdtfegeř; *Boh.* mečirský. Z rąk jej wypadła broń, mieczniczego robota kowadła. *Morszt.* 60. Mieczniczy warsztat *Rag.* maccjarniza. **MIECZNIK**, a, m., § 1 a) co robi miecze, der Schwerdtfegeř; *Boh.* mečir; *Sorab.* 1. mētznik, mētzler; *Bosn.* macjar; *Rag.* maccjār; *Vind.* mezhar, mezhudelevez, mezhir, mezhunik, orashniar, (cf. orężny); *Carn.* mezhir, brytvar, (cf. brzytwa); *Slav.* sabljār; *Croat.* szablyar, (cf. szabla); *Ross.* шпажник, шпажный мастеръ, (cf. szpada; *Ross.* мечникъ - kat, mistrz). — b) Co nosi miecz, urzędnik Królewski, Koronny, abo powiatowy, ensifer. *Cn. Th.*, der Schwerdtträger, ein Beamter; *Croat.* mehonšzecz; *Ross.* меченосецъ, меченоса. — *fig. tr.* Gdy zaś wpoł nieba w złotym migając ubierze Oryon stary miecznik na północ się bierze... *Zab.* 10, 51. *Koss.* — § 2) Miecznik, xiphias gladius, *Boh.* mečowa ryba; *Ross.* сабля, чехоня, der Schwerdtfisch, ryba morska, u której z wierzchu szczeka wyrosła na kształt jakiego miecza. *Kluk. Zw.* 3, 93. mieczyk, ostropysk. *Chmiel.* 1, 625. — § 3) Srokos wielki, ptak. *Tr.* **MIECZNIKOWA**, y, ż, żona miecznika, die Gemahlinn deš Schwerdtträgers, die Schwerdtträgerinn. Miecznikowa Koronna, Litewska. **MIECZNIKOWNA**, y, ż, córka miecznikostwa, deš Schwerdtträgers Tochter. **MIECZNIKOSTWO**, a, n, urząd miecznika, daš Schwerdtträgeramt. — § *collect.* Miecznik z miecznikową, der Schwerdtträger und dessen Frau; n. p. Państwo miecznikostwo przyjęchali. **MIECZOBOJ**, oja, m., *Ross.* мечбитецъ, мечбоецъ, gladiator, fektownik, szermierz. **MIECZOTANE-CZNIK**, a, m, z dobytym mieczem tańczący. *Tr.* der Schwerdttänzer. **MIECZOWY**, a, e, od miecza, *Boh.* mečowý; *Rag.* macni; *Ross.* мечный; Schwerdt. Kawalero wie mieczowi w Inflanciech. *Wyrw. Georg.* 576, die Schwerdttritter. *Pam.* 85, 1, 465. Na placu już mieczowym żywot mu darował. *Tward. Wł.* 18. U nas w Polsce nietylko rozvodu mieczowego, ale też znać i listowego, dla marności i cudzołozstwa niemasz. *Sekl.* 20. — Linia mieczowa. *Nar. Hst.* 5, 160, t. j. po mieczu, meżka, die männliche Linie; ob. Miecz. **MIECZYK**, a, m., *dem. nom.* miecz, *Boh.* mečik; *Vind.* mezhiz; *Sorab.* 1. mētzik; *Bosn.* macić; *Croat.* mēchich; *Rag.* macciz; *Ross.* мечикъ; *Eccl.* мечецъ; ein Schwerdtchen, ein kleines

Schwertl. Jan Olbracht mieczyk zawsze przy boku nosił. *Strzyk.* 661. — §. *Botan.* Mieczyk, *gladiolus Linn.*, *Vind. mezhizhovje*; *Ross.* шпажная трава; *Schwertel*, *Schwertlilien*, rodzaj rośliny, rośnie w zaroślach trawnych dziko. *Kluk. Dykc.* 2, 29, wyzwano to ziele tak od figury, bo ma liście jako mały mieczyk, albo jako nóż w ostrość się kończąc. *Urzed.* 158. *Spicz.* 46, cf. kosaciec. Mieczyk smrodliwy, *ob.* Staropłodzień. — Mieczykowie ziele: mieczyk. *Cn. Th.* Insze jest ziele mieczyk, a insze mieczykowie. *Urzed.* 158. Osiekną rzeki, trzcina i mieczykowie wygina. *Budn. Jes.* 19, 6. (sitowie. *Bibl. Gd.*). — §. Mieczyk, ryba. *Chmiel.* 1, 625, *ob.* Miecznik. **MIECZYSKO**, a, n., miecz stary, niezgrabny, ein häßliches Schwert, *Rag. maccina.* **MIECZYŚLAW**, a, m., (Mieczsław. *Biel.* 100, 102, 105), *Nom. propr.*, Mieczysław, mieczem sławny. *Chmiel.* 1, 60. Dziecięciu już widomemu imię Mieczysław, który jakoby mieczem sławy dostępować miał, nadają. Potym go matka z fraucymerem swym Mieszkiem albo Mieczkiem z pieszczoty nazwała. *Wincenty* (Kadłubek) pisze, jakoby ślepego jeszcze przy postrzyżynach od zamieszki i rozruchów wszczętych, Mieszko nieszczęśliwie nazwał, a potym na chrzcie imię to na lepszą stronę w Mieczysława obrócić miano. *Krom.* 53. *Pap. Ry.*

MIEDLIĆ, **MIADLIĆ** i, i, *cz. niedok.*, zmiędlić, pomiedlić *dok.*, cf. miąć, *Ross.* мять, len albo konopie obrabiać międlącą, *šladš* oder *šanf räufeln, risseln, raufen.* Len skoro z pola będzie zebrany, zaraz go miądlić i główki wymłócić. *Zaw. Gosp.* Len i konopie miądlić, *czesac. ib.* Aby październik, gdy konopie miądla, w oborę nie miotali. *Haur. Ek.* 19. Zmiądleni a starci są, jako len. 1 *Leop. Jes.* 43, 17. **MIEDLENIE**, **MIADLENIE**, a, n., *subst. verb.*, *Ross.* мятие, *daš* *šladš* oder *šanfraufen*, die Raufe. Czas miądlenia konopi, wypada pospolicie pod tę porę, kiedy już inne roboty w polu ustają. *Jak. Art.* 3, 219. W miądleniu baczyć trzeba, aby szkody nie było przez słabe ujęcie garści przedziwa. *Przedz.* 15. Miejsce miądlenia *Ross.* мяльня. **MIEDLICA**, **MIADLICA**, y, ż, *Boh.* mědlice; *Ross.* мяло, мялица, мялька; narzędzie od miądlenia, *daš* *Werkzeug zum Risseln, die šladštraufe. šanfraufe.* Len już przesuszony trzeć trzeba miądlicami, a pocierać cierlicami. *Haur. Sk.* 82. Miedlica albo łamaczka o dwóch powinna być żłobkach; len zaś pierwój przez miedlice, a potym przez cierlice przepuszczony być ma. *Przedz.* 15. Sposób miądlenia czyli tarcia konopi na miądlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — §. Gdy się ciasto dobrze ruszy, umieszać go co najlepiej rękoma albo jako gdzie zwyczaj, międlącą albo dragiem. *Syr.*, cf. maw, ein Quirl.

MIEDNICA, y, ż, **MIEDNICZKA**, i, ż, *demin.*, (*Boh. et Slov.* medenice, medenička; *Sorab.* 1. mēdzencza; *Sorab.* 2. bekina; *Vind.* medniza, vmyvauniza, vmyvalu, ulivalu, omivalu; *Carn.* mēdenza; *Croat.* medenicza, vmyvalnicza, umivācha; *Bosn.* mjedenica (2. miedzjak), leghegn; *Rag.* leghjēn, leghjencich; *Hung.* medentze, medencze, metencze, mosdómedentze; *Ross.* рукомоиникъ, рукомоиничекъ, доханъ, даханъ, доханка, тазъ, тазикъ (*Ross.* мѣдница miedziane naczynie, kocioł, garnek; *Eccl.*

мѣдница miedzjak); *Eccl.* конобъ, омывальница, мѣдная, доханъ, омывальная; *Etym.* miedz); doniczka do umywania rąk, do mycia głowy, do płókania czego, *pelvis. Cn. Th.*, ein Waschbecken, ein Becken. Miednica do nóg u Rzymian i Greków, fasek u nas używają albo kociołków niegłębokich, które poszły na miedznice; naczynie do nóg, *pelvis. Cn. Th.*, ein Fußbecken. Miedziczka od golenia, *daš* *Balwierbecken.* Wylali trzy miedziczki wody na każdego. *Puszk. Dz.* 82. Miedzica dla przemywania oka, *pelvis pro balneatione oculi. Czerw.* 34. — §. Miedzica, czyli czasza, miara do miodu przasnego, ma garcy 12, czyli garcy cechowych 6. *Czack. Pr.* 292, ein Metßmaß, (*Etym.* miód). Miedzice i kwarty mają być po wszystkim państwie jednej miary. *Stat. Lit.* 100. — §. *Anat.* Z dwóch gatunków kości bezimiennych a z trzeciego kupra, składa się w ciele owa wydrążałość miedzicą nazwana. *Perz. Cyr.* 1, 32, der unterste Theil im Schmeerbauch, *daš* *Becken. Krup.* 2, 111.

MIEDNIK, a, m., (*Etym.* miód), *melittes. Plin. H. N.* 36, 19, *lapis dulci et mellito sapore. Cn. Th.*, der Honigstein; *Rag.* medenizza vino melato.

MIEDŹ, i, ż, (*Boh.* mēd aes, *cuprum*, (zvonovina • miedz); *Slov.* mēd, kow, ruda aes; *Sorab.* 1. mēž, khopor; *Sorab.* 2. kuppör; *Vind.* med, medeniza, medu, mede-nina • mosiądz; kufier, kotlovina • miedz; *Carn.* mēd, mjedu, medu, mēd, mjed • mosiądz; bakr • miedz; *Croat.* med, mēdo • kruszec, metal; kotlovina, kufēr, kuffer, bruncz • miedz; *Dal.* mido, myedo aes; *Dal. et Slav.* bakar *cuprum*; *Rag.* mjēd; *Bosn.* 1. mjed, svakka stvar, koja se vadi iz rude *metallum*, 2. mjed crigljeni *cuprum*; *Ross.* мѣдь, (желтая мѣдь, газовая мѣдь mosiądz, мѣдиовачъ, мѣдникъ kotlarz, мѣдничество kotlarstwo; *Eccl.* мѣдствовати, ковать на наковальнѣ куć); cf. *Obb.* Měš; *šofb.* Měšing; cf. mosiądz; cf. metal); *daš* *šupfer*, miedz, metal czerwonawy, w przełamaniu lśniący, dźwięk wydający, twardy, przecięż znacznie ciągły. *Kluk. Kop.* 2, 177. Miedz Norweską poczytają za najlepszą na działła artyleryczne. *Jak. Art.* 3, 302. Miedz żółta, *ob.* Mosiądz. — §. Bujają wyrojone pszczoły, a gdy kto w ten czas w miedz zakolące, zdumiałe powracają. *Bardz. Luk.* 158. (w miedziane naczynie). — Miedz, miedziki, miedziane pieniądze, *šupfergeld.*

Pochodz. *miedzjak*, *miedziany*, *miedzianka*, *miedzisty*, *miedzny*, *miedziolity*, *miedziennik*, *miedzica*, *miedziczka*.

MIEDZA, y, ż, (*Boh.* meze, mez, (meznjk kopiec); *Morav.* meza; *Slov.* meze, (pomezy, končiny granice, *šnes*); *Sorab.* 1. mjeza, mefa, miofa granica, miofnik kopiec; *Vind.* meja, krai, krajšhe • granica; mejitise, menitise, narnejati, permejati • graniczyć; meini knes • margrabia; mōja, mejnifs *discrimen*; menik • kopiec; *Carn.* meja *comfina*, meinik • kopiec; *Croat.* međa, medya, meja, megya *terminus*, *confinium*, *meta*; *barb.* mejāsc; *Rag.* meghja, *vulg.* meghiaasc *terminus*, *maceria*; *Bosn.* 1. meghja, ograda od kamenja *maceries*, 2. meghja, brigh, koji razdigluje zemglju; *Dal.* meas; *Hung.* megye *terminus*, mezö, mezea • pole; *Ross.* межа granica, kopiec, miedz, сумѣжје pogranicze, смежно о сѣане, межевать

mierzyc pole, *межевщикъ* ziemiomierca; *Arab.* *متر* *terminus*; *Chald., Syr.* *משח* *mensus est*, *Arab.* *متر*; cf. *Lat.* *messus*, *metior*; cf. *Graec.* *μετρέω*; cf. *Ind.* *madjama* - miedzy; cf. *Lat.* *medius*. — §. Granica, okres, Gränze. Spowiednik trzyma króla w miedzach powołania jego. *Weresz. Reg. pr.* — §. Szczególniej: miejsce między dwiema rolami, *der Rahn zwischen den Aedern, der Feldanger.* Miedze pól ościennych *Ross.* *сполье*. Na miedzy płonki mają sadić. *Haur. Ek.* 21. — *fig.* Na miedzy siedzi. *Cn. Ad.* 1226. (cf. we dwoje mlóci; na dwóch stołkach siedzi). — *Transl.* Kiedy w podziale twojey mowy niemasz pewnych i znacznych miedzy i kresów, jednę czastkę odłączających od drugiej, mieszają się one z sobą. *Pir. Wym.* 147. Gränzpunkte, Ruffpunkte, Ruffpläze. — *Fortific.* Miedza, *merlon*, w przedpiersieniu, pełność czyli miąższość przedpiersienia, wzięta od strzelnicy od strzelnicy. *Jak. Art.* 3, 301. część parapetu między strzelnicami zawarta. *Lesk.* 2, 229. die Zwischenwände zwischen den Schießöffnungen der Brustwehre.

MIEDZIAK, a, m., §. a) pieniądz miedziany, *Vind.* *kufrou denar*; *Carn.* *meshëza*; *Bosn.* *mjedenica, novaç*; *Rag.* *mjedeniza*; *Ecccl.* *мѣдница, пѣмъль*; eine Kupfermünze. Miedziaki, *Kupfergeld*. Trzy tysiące złotych miedziami. *Ossol. Str.* 3. — §. b) Miedziak, miedziane naczynie, miedziany kocioł, *Boh.* *mëdenec*; *Ecccl.* *мѣднотворение*; *Ross.* *мѣдница*; (*Ecccl.* *мѣдная мѣдница*); ein Kupfergeschirre. Miedziak albo sagan, w którym się różne grube mięsiwa gotują. *Wiel. Kuch.* 416. Miedziak w piec wmurowany dla grzania wody dla krów. *Switk. Bud.* 56. eine kupferne Ofenblase, daß Wasser für daß Vieh zu wärmen. **MIEDZIANKA**, i, ż., szpilka miedziana. *Cn. Th.*, eine kupferne Nadel. — §. Ruda miedziana, miedzianka u górników. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. **MIEDZIANOBRODA**, y, m., *ahenobarbus*, der Kupferbart, Rothbart. Cesarz Frederyk Miedzianobroda. *Birk. Dom.* 1. **MIEDZIOBRODY**, a, e, *Mon.* 75, 595, kupferbärtig. **MIEDZIANOGÓRSKI**, a, ie, od gór, gdzie się miedź dobywa, *Kupferbergwerkß.* *Mier. Mscr.* **MIEDZIANÓNOGI**, a, ie, mający nogi miedziane, *kupferfüßig*, erzfüßig. Oto miedzianonodzy cielcy ogniem parzą z nozdrzy dyamentowych, *aeripedes.* *Żebr. Ow.* 163. **MIEDZIANY**, a, e, *Boh.* *mëdený*; *Slov.* *mëdeni*; *Vind.* *medenen* - *aereus*, kruszcowy; (*medini*; *Carn.* *mëden* - *mosięzny*; *Croat.* *miden, mëden*; *Dal.* *miden*; *Rag.* *mjedni*; *Bosn.* *mjeddeni aeneus, cupreus*); *Ross.* *мѣдный*; *Ecccl.* *мѣдникъ*; miedziany, od miedzi, z miedzi, *kupfern*, von Kupfer, Kupfer; (*Sorab.* 1. *khoporowë*; *Sorab.* 2. *kuprowi, kuporowi*; *Vind.* *kuffrast, kufrou, kuffrast, kotlovinski, bronzhen*; *Croat.* *kufren*; *Carn.* *kuffrast, kuffren, bakren*; *Slav.* *bakreni*). Miedziana kopalnia, (*Carn.* *bakrishe*). Malenka miedziana tabliczka. *Teat.* 37. d, 49. Szczęro miedziane bez żadnego pobielenia szelągi, były kowane dla ubóstwa. *Star. Mon.* A. 3. Rdza miedziana, grysipan. *Urzed.* 401. Miedziany sok, koperwas, *Kupferwasser.* *Sienn.* 265. Miedziana piana, miedziany wytrysk, miedziany kwiat, *flos aeris, Kupfertreiben, Kupferischaum*. Gdy w hutach wycieczoną miedź polewają zimną wodą, wyskakuje ta piana, jako ziarnka jaglane. *Śleszk. Ped.*

416. Miedziana mąka, *Kupferbraun, Kesselbraun*, stawa się na miedzi, gdy rozpaloną w wodę wraza, potem z niej nóżka zającą zmiota. *Sienn. Wykl.* *Zwonili na miedzianych cymbalech. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 19. (na szpizanych. 3 *Leop.*). — *fig.* Miedziany - kamienny, twardy, nieczuły, *ebren, steinern, hart, fühllos*. Kto co wskórać chce, trzeba mieć miedziane czoło. *Teat.* 27, 89. Człowiek prawdziwie miedzianego czoła. *Przestr.* 101. (bezczelnik). Miedziane, w troją miedź miał ten serce okowane, który naprzód nawa swą puścił się na morze. *Birk. Krz. Kaw.* 56. *MIEDZIENICA, y, ż., *Ecccl.* *мѣднѣ, кузница мѣдодѣльная, die Kupferschmelde.* *MIEDZIENNIK, a, m., *Graec.* *χαλκοπλάστης.* *W. Sap.* 15, 9. *Jes.* 41, 7. (kotlarz. *Bibl. Gd.* blachę młotem gładzący. *ib. Jes.*), der Erzarbeiter, Kupferschmid; *Ross.* *мѣдниковачъ, мѣдникъ*. — Miedzią handlująca, miedziennik *Carn.* *bakrenar*. — §. Związał go dwoma łańcuchoma. *Budn. Jer.* 52, 11, *not.* właściwie: *miedzianikoma. (łańcuchami miedzianemi. *Bibl. Gd.*) *eborne Ketten.* (MIEDZINKA *botan.*, ob. Miodunka). *MIEDZIOGROMNY, a, e, *poet.*, z miedzi ogromny odgłos wydający, *metallischtonend.* Hucznej trąby brzękiem miedzioгромnym. *Zab.* 2, 596. *Nar.* Szlachetnej waltorni brzęk miedzioгромny. *Nar. Dz.* 3, 41. **MIEDZIOKRUSZ**, u, m., *Kupferstüdel, kruszec arsenikowy*, od koloru tak nazwany. *Kluk. Kop.* 2, 245. *MIEDZIOILITY, a, e, z miedzi lany, von Erz gegossen, miedziany, *ebren, propr. et fig.* Zamki królów miedzio-lite. *Hor.* 2, 200. Mus z miedzio-litej ręki Wypuszcza na kogo chce drapieżne oseeki. *Hor.* 1, 158. *Nar., Mon.* 75, 595. *MIEDZIOPLAWNY, a, e, topiący miedź, *kupfereschmelzend.* Miedzioplawna huta *Ross.* *мѣднплавильный заводъ.* *MIEDZIORZEŻBA, *N. Pam.* 3, 317, ob. *Kopersztych.* *MIEDZIOTARG, *Ecccl.* *мѣдноку-плище, Graec.* *χαλκοπρατειον*, gdzie się miedź przedaje, der Kupfermarkt. *MIEDZIOZIELONY, a, e, *kupfergrün*, *Vind.* *kotlounoselen.* **MIEDZISKO**, a, n., miedź brzydka, *häßliches Kupfer*. — §. W kasku jądła kryjesz wiszące miedziska, *pendentia parvo aera cibo celas.* *Żebr. Ow.* 216. ? **MIEDZYSTY**, a, e, miedź w sobie mający, *Vind.* *kuffrast, kotlovinst*; *Ross.* *мѣдоватый*; *kupferhaltig.* Miedzisty kamień, *chalcites.* *Cn. Th., Plin.* 37, 11. **MIEDZKA**, i, ż., *dem. nom.* miedza, ein kleiner Rahn. *Tr.* **MIEDZNY**, a, e, od miedzy, *Rahn*, Gränzen; *Boh.* *mezni*; *Ross.* *межевый*; n. p. Miedzne drzewo, na miedzy stojące drzewo, *terminalis.* *Cn. Th., Boh.* *mezni*, miedzny kamień, kopiec; *Dal.* *messnik* - miedzny, ościenny sąsiad. **MIEDZNY**, a, e, §. 1) od miedzi, miedzisty, *kupferhaltig.* Kamień miedzny, *cadmea, lapis ex quo fit aes.* *Mącz.* — §. 2) Miedzny od miodu, *mellarius.* *Mącz.*, *Sontg.* **MIEDZNO** *adverb.*, n. p. Pilnie pszczoły robią, będzie miedzno albo miodowo, *erit magna copia mellis.* *Mącz.*, *honigreich.* *MIEDZWIĘDZ, *Rej. Zw.* 17 b, ob. *Niedzwiedz.* **MIEDZY**, **MIEDZY** *praepos.*, (*Boh.* *mezy*, (cf. *Boh.* *mezek*, *Vind.* *meseg, mesek* - *muł*, cf. *mieszaniec*); *Slov.* *medzi, mezy*; *Sorab.* 1. *mes*; *Sorab.* 2. *măfi*; *Vind.* *med, mei, miefama, vmiefs*; *Carn.* *mëd, mejd, mëj, smejs*; *Croat.* *mëd, mey, megyu, meju, megy*; *Slav.* *mediu*; *Rag.*

męghju; *Bosn.* meghju, ũ srid; *Ross.* между, межъ; (cf. *Eecl.* междуъ średni, состоящий между двумя вещами; cf. *Lat.* medius; *Graec.* μέσος, μετά, μεταξύ; *Ger.* mitten, mit; *Ital.* mezzo; *Angls.* mid; *Goth.* mith; cf. *Ind.* madjama; cf. miedza); śród, pośród; z czwartym przypadkiem na zapytanie dokąd? *ad locum*; z szóstym na zapytanie gdzie? *in loco*; zwischen; auf die Frage wohtu? mit dem Accusat.; auf die Frage wo? mit dem Instrumentali. Rozdał między burzycielów pieniądze. *Gaz. Nar.* 1, 264. To hrabstwo idzie między dwa kliny gór Pyrenejskich. *Boter.* 7. Niżliby na dwór wyszedł między ludzie, powinien używać tego lekarstwa. *Syr.* 272. Jeszcze moje imię nie miało szczęścia, mieścić się między tłum korrespondentów *We Pana.* *Mon.* 75, 185. Skrytość tylko złości sprzyja, niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamoj.* 20. Między złemi znajdziesz dobrego. *Cn. Ad.* 489. Czasem też i między pokrzywami lilia roście. *Kosz. Cyr.* 70. Będąc między młotem i kowadłem, wołałem łaski Pańskiej postradać, a nizeli na uczciwym szwankować. *J. Ossol. Mscr.* 57. Miasta te między strachem i nadzieją były. *Fur. Uw. H h.* Między strachem i nadzieją stoję. *Past. Fid.* 340. Potrzeba mi sukien uczciwych, żebym się przynajmniej między ludźmi mógł pokazać. *Teat.* 14, 113. To jest sekret, który między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21, b, 13. Niech to będzie między nami. *Teat.* 28, b, 89. Niech to się zostanie między nami. *Ld.* Między nami mówiąc, nie znają się u nas na ludziach. *Mon.* 66, 77. unter uns gesagt, im Vertrauen... Tak między nami mówiąc, pan doktor może się nie poznał na chorobie. *Perz. Lek.* 357. Wątpię, między nami mówiąc, żeby cię Eliza kochała. *Teat.* 5, c, 49. — §. Z między z pomiędzy, n. p. Z pomiędzy nich najwaleczniejszy, t. j. z grona ich, z liczby ich, auß ihrer Zahl, auß ihrer Mitte, auß ihrem Mittel; *Vind.* ismed, smed; *Croat.* zinéd, zmegy. MIĘDZYBALCZE, a, n., *intertignium.* *Cn. Th. (Vitruv.* 4, 2), miejsce między balkami. *Włod.*, der Zwischenraum zwischen den Balken. MIĘDZYBOŻ, a, m., miasto w Podolskim, w okolicy przedziwnie urodzajnej. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Pod. MIERZYBRWIE, ia, n., *Ross.* междубровие; *Graec.* τὸ μεσάρων. *Cn. Th.*, miejsce między brwiami. *Włod.*, der Zwischenraum zwischen den Augenbraunen. MIĘDZYCHÓD, a, m., miasto w Poznańskim, po *Niem.* Birnbaum. *Dykc. Geogr.* 2, 156. MIĘDZYCZASIE, ia, n., czas między jedną a drugą chwilą upływający, die Zwischenzeit; *Eecl.* междочасие. MIĘDZYDROZE, a, n., średnia droga, der Zwischenweg, Mittelweg. *N. Pam.* 17, 255. MIĘDZYDUPIE, ia, n., grobla, taras między półdupkami, *perinoem.* *Perz. Cyr.* 1, 176, die Arschferde, ob. Międzyszew. MIĘDZYFILARZE, a, n., *Eecl.* междустолпие, *intercolumnium*, plac między filary. *Cn. Th.*, der Zwischenraum zwischen den Säulen; *Rag.* meghjuredje "międzyczędzie, *interordinium.* MIĘDZYGÓRZE, a, n., miejsce między górami, ein Ort zwischen Bergen; *Ross.* межгорие, междугорие; *adj.* międzygórnny, межгорный, междугорный. MIĘDZYKOSTNY, a, e, będący między kośćcami. *Ross.* междукостный, zwischen den Knochen befindlich. MIĘ-

DZYKŁADKA, i, ż., *Slov.* medzokladka, medzostogka, parenthesis, ob. Nawias. MIĘDZYKROK, u, m., miejsce między nogami, der Zwischenraum zwischen den Beinen. *Krup.* 2, 157. MIĘDZYKRÓL, a, m., *interrex.* *Biel.* 609, der Zwischenfürst, ob. Bezkrólewie. MIĘDZYKSIEŻYCZNY, ob. Międzemiesięczny. MIĘDZYŁĄZ, ęza, m., królewszczyzna w województwie Pomorskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Starostie. MIĘDZYLES, a, m., miasto w Podlaskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Podlach. MIĘDZYŁOPATCZE, a, n., pochrypczyzna. *Cn. Th.*, *interscapilium*, der Raum zwischen den Schulterblättern; *Croat.* jarèk; *Eecl.* междоурамие. MIĘDZYMIJSCE, a, n., *intervallum*, plac między jednem a drugim miejscem, der Zwischenraum, *Ross.* промежутокъ; *adj.* промежуточный. MIĘDZYMIJSZCZNY, MIĘDZYKSIEŻYCZNY, a, e, *interaustis.* *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen zwey Monathen, oder Monden, *Slov.* mezymiesychny. Międzemiesięczny czas, międzemiesięcze, *Rag.* meghjumjesecje *interlunarium*; *Ross.* междомесячие, межмесячие. MIĘDZYMIOT, a, m., *Ross.* междомерие; *Slov.* medzihádëka, predhadzka, predhaditelka *interjectio*, ob. Wykrzyknik. MIĘDZYMORSKI, a, ie, *bimaris.* *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, dwumorski, zwischen zwey Meeren gelegen; *Croat.* megyimorecz. MIĘDZYMORZE, a, n., ziemi plac wazki między dwojem morzem. *Cn. Th.*, *Eecl.* неопное мѣсто; (*Vind.* medmorje - wyspa), die Landenge. *Isthmus*, ziemia wązka między dwoma morzami leżaca. *Wyw. Geogr.* 11., *N. Pam.* 22, 21. MIĘDZYMURNY, a, e, *intermuralis.* *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen den Mauern befindlich. MIĘDZYMURZE, a, n., *pomoerium.* *Rag.* meghjuprokdòpje, der Zwinger, der Platz zwischen den Mauern; *Boh.* městičtë. MIĘDZYNOŻNY, a, e, zwischen den Beinen befindlich. Planeta *Wenus* panuje macicy u pań, i strojom ich międzynożnym. *Sienn.* 480, ob. Międzykrok. MIĘDZYPIĘTRZE, a, n., *Archit.* miejsce między jednym a drugim piętrem. *Tr.*, der Zwischenraum zwischen den Stockwerken. MIĘDZYPLUCNY, a, e, zwischen den Lungen befindlich. *Błona* międzyplucna, *mediastinum.* *Perz. Cyr.* 1, 44. MIĘDZYPOSEŁ, sła, m., *Slov.* mezyposel, internuncyusz. MIĘDZYRZECZE, a, n., MIĘDRYZRZECZA, y, ż., termin geograficzny, znaczy ziemię między rzekami położoną. *Dykc. Geogr.* 2, 156, cf. *Graec.* ἡ μεσποταμία, ein zwischen Flüssen liegender Landesstrich; *Ross. et Eecl.* междорѣчье, средорѣчье, земля, которая лежит между двумя рѣками. — Na tej międzyrzeczy wielkie imiona dziedzicy. *Pot. Arg.* 552. zład MIĘDZYRZECZ, a, m., imię różnych miast: 1. Międzyrzecz, *Interamna*, lub *Mederecum* w Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt in Wolhynien. 2. Międzyrzecz, po *Niem.* Meseritz, w Poznańskim, leży nad dwiema rzeczkami. *ib.* 3. Miasto w Kijowskim nad brzegiem Rosi. *ib.*, eine Stadt in der Wojwodschafft Kijow. 4. Miasto w Podlaskim. *ib.*, eine Stadt in Podlachien. Są i inne w Polsce małe tego imienia miasta; w Trockim jest starostwo tegoż imienia. *ib.* MIĘDZYRZECZKA, i, ż., miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 156, eine Stadt im Kijowischen. MIĘDZYRZECZNY, a, e, między rzekami leżący, zwischen Flüssen liegend. Z miasta międzyrzecznego. *Budn. Deut.* 23, 4. (z Mezopotamii. *Bibl. Gd.*) MIĘDZY-

RZĘDZIE, MIĘDZYSŁUPIE, *ob.* Międzyślazze. MIĘDZY-SWIECIE, *ia, n., intermundia. Cn. Th., Włod., die Zwischenwelt, Zwischenräume zwischen den Weltkörpern.* MIĘDZY-SZEW, *szwu, m., perinoeum. Krup. 2, 14, ob.* Międzydupie. MIĘDZYWALE, *a, n.,* miejsce między podwójnymi wałami, *der Zwischenraum zwischen doppelten Wällen. Tr.* MIĘDZYWODNY, *a, e, cf.* międzyrzeczny, *zwischen dem Wasser liegend.* Miasto międzywodne. *Morszt. 79.* MIĘDZYWSCHODNI, *ia, ie, ku* wschodowi mieszkający, *gegen Osten wohnend.* Starzy historykowie wszystkie narody północne i międzywschodnie Scytami i Sarmatami za jedno zwali. *Stryjk. 105.* MIĘDZYZEBERNY, *a, e, będący* między zębrami, *zwischen den Ribben befindlich; Ross. межадзуберный.* MIĘDZYZIEMNY, *a, e, śródziemny, mitelländisch.* Dzieli Europę od południa morze międzyziemne. *Gwagn. 1.* Sydończykowie i Tyryjczykowie byli najslawniejsi żeglarze dla przyległości morza międzyziemnego. *Stryjk. 14.* Ocean międzyziemny. *Pot. Syl. 308.* MIĘDZYZYLE, *a, n.,* miejsce między dwiema żyłami, *der Zwischenraum zwischen zweyen Adern. Tr.*

*MIEGOĆ, *MIGOĆ, (*qu. v.*), *i, ż.,* wilgoć, *die Feuchtigkeit.* Rymę miewa bydłę z zbytnej miegoci powietrza. *Cresc. 552.* Gdy kołami słońce ocyrkowane, znaczy migoć. *Haur. Sk. 101.* Jeśli czasu siania ziemia bardzo sucha, tam nasienie lepiej będzie leżało, niżli w skrzyni, zwłaszcza będzieli potym jaka miegoć. *Cresc. 155.* *MIEGOTNY, *a, e, wilgotny, feucht, (distg. migotny).* Pod owcami ma być sucho, bowiem miegotne stanie nie tylko ich wędnę psuje, ale też i kopyta chropawe czyni. *Cresc. 556.* Pastwiska owcom najpożyteczniejsze na suchych łąkach, ale miegotne miejsca są im niezdrowe. *ib. 556.* Owoc czasu pogodnego zbierany, smaczniejszy bywa, niż ten, który bywa zbieran czasu miegotnego, albo gdy ma być deszcz. *Cresc. 676.* Owce mięso nie dobrego smaku, bowiem bardzo miegotne. *ib. 563.* MIEGOCEĆ się, MIEGOTAĆ się, MIEKCIĆ się, *ob.* Migotać.

MIEJSCE, MIESCE, *MIEŚCIE, *a, n., Boh. misto, demin. mjstečko; Slov. mesto; Sorab. 1. miesto, męsto; Sorab. 2. město (ob. Miasto subst. et adv.); Carn. męstu; Vind. mestje, mestu, mestouje, stant; Croat. mezto, meszto; Bosn. misto, mjesto; Rag. mjesto, misto; Ross. мѣсто, мѣстечко, (cf. miasteczko); Eccl. мѣсто okolica, cf. Graec. μιστός-plenus, refertus). J. Kchan. chce, żeby pisać miejsce, wyraźnie dodając, nie podoba mi się miejsce, jak piszą. Now. Char. Miejsce. Sk. Kaz. 59., Herb. Stat. 64. Na miejscu zwykłym. Papr. Ryc. Mięście. 1 Leop. Joan. 20, 7. Derivat miesce a verbo jest Durich 1, 53, nam miejsce locus est, ubi quidquam consistit. Varro 4, 2. — §. 1. Miejsce, na którym co jest, albo być ma, *der Ort, die Stelle.* W gospodarstwie wszelakiej rzeczy trzeba mieć pewne miejsce i schowanie. *Petr. Ek. 13., Ross. вмѣстѣннѣе, (ob. Wmieścić się).* Każda rzecz miejsce swoje ma mieć, i na swoim miejscu leżeć. *Petr. Ek. 15.* Na słowo komenderującego szcztoki na miejsca! puszkarze wyjmują z kanału armaty szcztoki, które zostają w ręku pomocników. *Jak. Art. 1, 410.* Ujrzał prześcieradła zwinięte na jedno miēście. 1 Leop. Joan. 20, 7. Idźcie na*

swoje miejsca! *Teat. 12. b, 117.* Na miejsca! do porządku! — Miejsce potrzebne, sekretne • potrzeba, sekret, dwór, ganek. — Miejsce ścinania, *der Richtplatz, Carn. mertvishe.* — (NB. na wyrażenie wyobrażenia miejscowego, służy w Polskim zakończenie na -sko, a z Ross. -iszczę, *n. p.* bojowisko, boisko, bojsko • miejsce bicia; pobojo-wisko • miejsce bitwy; obozowisko • miejsce obozu; uroczysko, uroczyszczę • miejsce roku, zroku, termin, meta, granica). Płaca od miejsca, od stanowiska, miejscowe *Vind. mestifhnia, Standgeld.* Na jednym miejscu, na miejscu, *auf einer Stelle.* Na jednym miejscu (leżąc) i kamień obrasta. *Jabl. Ez. 175.* Na miejscu kamyk mchem obrasta. *Rys. Ad. 42. oppos.* kamień często poruszany, mchem nie obroście. *Cn. Ad. 350.* częsta miejsc odmiana, niepożyteczna; *Vind. gosta slushba, riedka suknja.* Godziny jednej na miejscu posiedzieć nie możesz. *Teat. 14. d, 5.* Biegun, wszędybył, miejsca nie zagrzeje. *Rys. Ad. 48, Slov. nikdē ne mā mesta; Croat. nigder dugo.* Nigdy długo fortuna miejsca nie zagrzeje, Zawsze w obrotach, zawsze mieni swe koleje. *Min. Ryt. 3, 104.* Niewieście potrzeba na miejscu w domu siedzieć. *Petr. Ek. 6.* spokojnie, *auf einem Bledē.* Ja się dziś mam prezentować w miejscu pańskim, a sukien ucziwych nie mam. *Teat. 36, 25, (na pokojach).* Miejsce, nie rozum odmieniają, którzy za morze biegają. *Fund. 81, (coelum, non animum mutant. Horat.). Slov. Prov. Ani ohna nē ma, ani mesta; i ognia i miejsca nie ma.* Łokieć na miejscu kosztuje połowę mniej. *Gost. Gor. 115. t. j.* na miejscu, gdzie tę materją robią, *auf der Stelle, an dem Orte, wo der Zeug gemadt wird.* Na miejscu, w domu, *auf Ort und Stelle.* Jak się z końmi w drodze, i na miejscu gnarować. *Haur. Ek. 149.* Został na miejscu, zabitym został gdzie był, *polegl, er ist geblieben, ist auf dem Plage geblieben.* Chrystus umarł miasto nas, i na miejscu nas. *Salin. 4, 238.* na naszym miejscu, za nas, zastępując nas, *an unſrer Statt.* Odynieć rozdrażniony, Gdy nie po miejscu ręką strzelecką trafiony. *Pot. Arg. 481.* nie po należyłym miejscu. Tak niegodziwa droga, że ani z miejsca ruszyć się nie można, *man kommt nicht von der Stelle.* Z miejsca na miejsce, *von einer Stelle zur andern.* Łasica dzieci swoje młode z miejsca na miejsce przenosi, aby ich nie znalaziono. *Sienn. 286.* Fatalnym dla kraju zrządzeniem przenosiły się tylko domowe kłeski z miejsca na miejsce. *Nar. Hst. 4, 257.* Miejscami *adv., Boh. mjstem, misty, onde i onde; Ross. помѣтно; (cf. czasami),* gdzie niegdzie, *an manchen Stellen, hier und dort.* Miejscami dobra droga, miejscami najniegodziwsza. — §. Miejsce • co się znajduje w jakim położeniu, *Derter.* Miasta, wieś, miasteczka, wszystko to są miejsca, *(cf. Ross. помѣстный possessyonal, помѣстье, помѣстьице* dobro nieruchomości). Obronne miejsca. Miejsca święte, lub uprzywilejowane. *Mon. 76, 562.* Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb. Sax. 392. (na cmentarzach, w kościołach).* — §. Miejsce • położenie części ziemi, na której się co znajduje, *die Lage des Orts.* Hetman, który się nie zna na miejscach, nie może się zwać rozumnym. *Lub. Roz. 557.* Wielka pomoc zwycięstwa jest miejsce.

Warg. Cez. 221. lokalność. — §. Miejsce • miejsce próżne, plac, w którym się co znajdować lub mieścić może, rum, der Raum, der Platz; *Vind.* prestor, prostor, (cf. przestwor); *Croat.* proztor; *Ross.* мѣсто, пространство; (oppos. безмѣстие brak miejsca; *adj.* безмѣстный). Mamy tu wszystkie miejsca dosyć. *Ld.*, (zmieścimy się). Obecność boga żadnym się miejscem nie zamyka. *Sk. Kaz. 59.* (nieokreślony, wszędybytny). — *Fig.* Dać komu miejsce, powolnym być, ucho dawać, Raum geben. Słowom jego miejsca dali. *Zbil. Dr. B 4.* t. j. wysłuchali go, sie geben ihm Gehör. Daj miejsce rozumowi. *Teat. 52. d.*, 111. Opuść mi, ale prawda musi mieć swe miejsce. *Gorn. Du. 280.* Jeśli dziś usłuchasz ludu twego, a pofolgujesz mu, a dasz miejsce prośbie ich, a będziesz do nich mówił łagodnie, będziesz je miał sługami. *1 Leop. 3 Reg. 12, 7.* Posłuchaj mnie, niech ma miejsce i wagę prośba moja. *ib. Jer. 37, 19.* Ubogi jeśli rzekł co mądrze, pewnie nie dano temu miejsca. *Biał. Post. 296.* Mąż lekkowierny słowom zdradliwym żony dał miejsce, i nie wysłuchawszy młodzieńca, potępił go. *Sk. Zyw. 322.* Jeśliś godzien, że mię naśladować, i miejsce memu chcesz dać przykładowi. . . *P. Kchan. Jer. 118.* Wojsko, Tortozę wzięwszy, miejsce dało Ziemi, i roku nowego czekało. *ib. 3.* (t. j. ustępowało ziemie). Miejsce mieć, *fig.*, Raum finden, einen Platz finden, Platz haben. Senatorowie przy boku królewskim, mają na sejmach miejsce i głos. *Boter. 3, 44.* (zasiadają). Placze, żalosci, ciężkie narzekania, Miejsca nie mają u niej, ni słuchania. *Past. Fid. 22.* Cnota wszędy ma miejsce. *Żegl. Ad. 38.* (cf. dobremu wszędy dobrze). Cnota, pokora, nie ma miejsca u dwora. *Żegl. Ad. 36.* Siła rzeczy prawo dopuszcza, któreby same w sobie miejsca mieć nie miały. *Szczerb. Sax. 206.* (nie godziłyby się). Radzili mu, żeby tego nieprzyjaciela, albo zabić kazał, albo jakokolwiek z miejsca ruszył. *Warg. Wal. 116.* t. j. oddalił, na bok uchylił, auf die Seite schaffen. Litość bierze miejsce pomieszenia w jej sercu. *Teat. 18, 103.* (zastępuje). — Miejsce wyznaczone, względem porządku, godności, poważania • ranga, die Stelle, der Platz, der Ordnung nach. Miał u stołu bardzo nizkie miejsce. *Xiadz. 214.* Klócić się o miejsce, o pierwszeństwo, (*Ross.* мѣстничаться, *subst.* мѣстничество sprzecznienie się o miejsce). Ludzie wyższe miejsce dali rzeczom potrzebnym, niżli rzeczom na schwał dobrym. *Gorn. Sen. 165.* Nie to mię obraża, że enocie po rozkoszy dajecie miejsce, ale to, że ja na sztych kładziecie z rozkoszą. *ib. 229.* — *Aliter* Ja z miejsca mego wnoszę, żeby tego pozbyć się ciężaru. *Zab. 13, 281. Treb.*, t. j. ja z mojej strony, ile do mnie, ich für meinen Theil. — §. Miejsce • funkcyja, urząd etc., die Function, das Amt, die Stelle, die man bekleidet. Nie miejsce męża, ale mąż miejsce zdobyć ma. *Cn. Ad. 621.* Nie miejsce szuka głowy, ale głowa miejsca. *Rys. Ad. 45, aliter* służba, ein Dienst, Unterfornen. Jak się odprawisz od pani swojej, tedy masz miejsce u mnie. *Teat. 30. b, 62.* W domu moim na zawsze miejsce ci dać przyrzekam. *Teat. 2. c, 45.* Idź precz z mego domu, nie masz u mnie miejsca. *Teat. 11. c, 21.* (straciłeś służbę). — *Allegor.* Na chrzcie każdy przysiągł,

wszystkim tym rzeczom miejsce u siebie wypowiedzieć, a pokój dać, któreby się szatanowi podobały. *Kosz. Lor. 62.* — §. Miejsce • legowisko zwierzęcia, die Lagerstelle, das Lager eines Thiers. Amoniakami miejsca, albo tylko brzegi pieleszów, w których się bestye przechowują, skropisz, precz uciekają. *Syr. 219.* Zająca często z miejsca, skoro ich zająszą, W polu na ręce charty ogarzy poruszają. *Pot. Poc. 501.* — §. 2. Miejsce po dziecięciu ze sznurkiem, co wychodzi po porodzeniu płodu, *secundinae.* *Kirch. Anat. 72,* die Nachgeburt. Placek czyli miejsce, jest płaska i okrągła część, która się znajduje w samym spodzie macicy. *Wejch. Anat. 105.* Boleści i zapaleniu niewięsich miejsc. *Urząd. 130.* MIEJSCOPIS, a, m., opisujący miejsca, topograf, der Topograph, *Ecccl.* мѣстоописатель. MIEJSCOPISMO, a, n., *Ross.* мѣстоописание, topografia. MIEJSCOPISKI, a, ie, *Ross.* мѣстоописательный, topograficzny. MIEJSCOWY, a, e, od miejsca, *Boh.* místný; *Slov.* mestownj; *Sorab. 1.* meztowně; *Ross. et Ecccl.* мѣстный, намѣстный; *Ort* •, örtlich, den Ort betragend. Choroby miejscowe, które w tym samym miejscu przyczynę swoją mają, w którym się znajdują. *Krup. 5, 7.* Stosować się potrzeba do miejscowych zwyczajów. *Xiadz. 69.* Poszczuje miejscowego zająca; lecz że charty już znuzone, musiał go pościgać dłużej. *Pot. Poc. 501.* t. j. z miejsca, z legowiska, auß seinem Lager. — Ze prawie po wszystkich narodach prowincye, stany, miasta, kompanie, mają swoje od praw powszechnych excepcye, takowe prawa muncypalnemi albo miejscowemi nazywamy. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 8.* Miejscowa jurysdykcyja *Boh.* sydelne prawo. Miejscowy rzadca *Ross.* мѣстоначальникъ. Miejscowe wino. *Tr.,* krajowe, Landwein. — *Gram.* Miejscowy • spadek. *Tr. Localis, Slov.* mestowec. MIEJSKI, MIESKI, a, ie, od miasta. *Stadt* •; *Boh.* městsky; *Slov.* mestski, městsky; *Sorab. 1.* městžanski, poměstžanski; *Carn.* meistne, meistni; *Vind.* mesten, miesten, miestaun, miestni; *Croat.* varaski, purgarszki; *Dal.* gradzki; *Hung.* városi, pölgári; *Slav.* varoshki; *Ross. et Ecccl.* градскій, городскій, городовый, (cf. grad). Miejskie mury, (*Vind.* mestni sidi, bofhitia, mostnu sidouja, obsidje). Chleb pszeniczny z średniej mąki, nie do czysta wypytłowanej, miejskim albo kupieckim mianujemy. *Syr. 936, Stadtbrot;* (cf. królewski, pański). Miejska przyjaźń, konwi na piwo, a różna na pieczeniu nie bronić. *Hys. Ad. 40.* Miejskiej przyjaźni, wiernej miłości, przewozu we krę musi przypłacić. *ib. 41.* (cf. mieszczanski). Miejski sługa, woźny miejski, ceklarz. *Cn. Th.,* (*Boh.* holomek; *Slov.* radnj služebnj; *Vind.* miestni hlapez, miestni fhlushaunik, vapot, berizh; *Hung.* város szolgája; *Ross.* разсылщикъ, приставъ. *ob.* Przystaw). Miejskie sprawy • cywilne, n. p. Miejska sprawa, *actio civilis,* dlatego tak jest nazwana, że tak aktor, jako i pozwany i przed skargą i w skargę, i po skardze, mieszczany zostają. *Szczerb. Sax. 4., ib. 320.* Więźniowie o sprawy miejskie i długie. *Star. Dw 20.* — Wieniec miejski • obywatelski, die Bürgerfrone, był u Rzymian w wielkiej uczciwości, choć z dębowego a wierzbowego gałęzia upleciony; sąsiad sąsiadowi, od niego w potrzebie jakiej ratowany, dawał go. *Budn. Apoph. 87., Warg. Wal. 60.*

— Miejskie *subst.*: miejskie prawo, *Boh.* městké prawo; *Ross.* городское право; daś *Stadtrecht*. Miejskie prawo, które każde miasto sobie ku używaniu własnemu postanowiło, jako prawo Magdeburskie, którego nasze miasta używają. *Sax. Porz.* 4. — *aliter* Miejskie, prawo miejskie, prawo pod którym mieszczanin w mieście mieszka, daś *Bürgerrecht*; *Sorab.* 2. bergarstwo; *Vind.* miestna, me-mestauna praviza, mestne praude; *Rag.* gradjānstvo; *Bosn.* graghjanstvo, puejanstvo; *Ross.* мѣщанское право. Miejskie prawo, któremu wszyscy, którzy w murze siedzą, jednako podlegli. *Szczerb. Sax.* 461. Nie była w te czasy Etrurya do miejskiego naszego przypuszczona. *Warg. Wal.* 134. Konną służbę im odjęli, miejskie też wzięli. *ib.* 65. Cały korpus officerów przysiągł na miejskie. *Gaz. Nar.* 1, 152. — *aliter* Miejskie • wkupno do miasta. *Cn. Th.*, die Kosten des Bürgerrechts. — §. Miejskie, po miejsku *adv.*, städtisch, bürgerlich; *Ross.* по городску.

Pochodz. *mieścić*, *domieścić*, *namieścić*, *obmieścić*, *pomieścić*, *przemieścić*, *przymieścić*, *rozmieścić*, *umieścić*, *wmieścić*, *zmieścić*, *namiestnik*, *namiestnictwo*, *namiestniczcy*. 2. *mieszkać*, *mieszkiwać*, *domieszkać*, *namieszkać*, *mieszkanie*, *mieszkanika*; *omieszka*, *omieszkać*, *omieszkać*, *obmieszkiwać*, *pomieszkać*, *pomieszkanie*, *przemieszkać*, *zamieszkać*, *zamieszka*, *zmieszkać*. 3. *miasto*, *miastko*, *miasteczko*, *mieścina*, *mieścinka*, *mieścisko*; *zamiast*, *natychmiast*, *dotychmiast*, *odtychmiast*; *przedmieście*, *przedmieszczanin*, *przedmiejski*; *mieszczanin*, *mieszczak*, *mieszczanek*, *mieszczaninek*, *mieszczanski*, *mieszczanstwo*, *mieszczanka*, *mieszczka*. — §. *mścić*, *mścić*, *zemszczyć*, *zemszczyć*, *zemszczyć*.

MIĘKCZYĆ, *al.* y, *cz.* niedok., *zmiekczyć*, *umiekczyć* *dok.*, *Boh.* měkčiti, *změkčiti*, *obměkčiti*, *obměkčovati*; *Sorab.* 1. womechzechem; *Carn.* měškám, mězhim, mehzhām; *Vind.* vmehkuvati, omezhliti; *Croat.* mehchati, měhcham, mehkotim; *Rag.* mekotiti, meksejatti, omeksejatti, omeksejávati; *Bosn.* meksejati; (*Hung.* lagyalanni, *cf.* *łagodzić*); *Ross.* *et Eccl.* мягчить, смягчить, смягчать, умягчить, умягчать, измягчаю; (*cf.* *Graec.* μαλακίζω); *zmiekczać*, *miękkim* *czynić*, *propr. et fig.*, weitf machen, erweiden. *Łobodę* przyłożyć na twardość albo na gruzle, tedy *miękczy*, i ból *uśmierza*. *Spicz.* 10. Prośb, gniewu, *tez* *nawetem*, *miękcząc* go, *używał*, *Ale* *coż*, *gdy* *na* *wszystko* *głuchym* *zawsze* *bywał*. *Teat.* 45. b, 16. Jużem ja *zaczynał* *miękczyć*; *serce* *jej* *skłaniało* *się* *ku* *politowaniu*. *ib.* 57, 24. *Przestań* *mię* *miękczyć* *dowodami* *przywiązania* *swego*. *Teat.* 50. c, 114. *Upartych* *żydów* *Piotr* *miękczy* *ciudami* *i* *mądrymi* *wywodami*. *Groch.* W. 81. *Mięcżący* *Ross.* мягчительный. **MIĘKCZEĆ**, *al.* e, *neutr.* *niedok.*, **MIĘKNAĆ** *jednottl.*, *zmieknąć*, *zmiekczyć* *dok.*, *Boh.* měkčeti, měknauti, změknauti; *Slov.* měknu; *Sorab.* 1. wotaknu; *Croat.* měknem; *Hung.* meglagyúlok; *Ross.* мякнуть, мягчѣть; *Eccl.* мягчѣю, мякотѣю, мягну; *Graec.* μαλακίζομαι; *miękkim* *się* *stawać*, *propr. et fig.*, weitf werden, gelinde werden, erweidft werden, sich erweiden lassen. *Twarde* *dęby*, *srogie* *skały*, *Zmiekczyły* *się*, *i* *łzy* *wypuszczaly*. *Past. Fid.* 20. Już się *zmiekczy*, już się *nasyć*, *przez* *przyczyniasz* *męki*? *Bardz. Trag.* 500. *Biada* *tym*, *którzy* *jak* *twarda* *opoka* *Nie* *zmiekczą*

się, *ani* *im* *łza* *nie* *padnie* *z* *oka*. *Teat.* 44, 31. *Trybu* *się* *oduczyli* *zmiekczeni* *dawnego*, *Zwolna* *się* *przyuczywszy* *Egiptkiej* *swobodzie*. *Bardz. Luk.* 16. (*rozpieszczeni*, *zniewieściali*). *Patrząc* *na* *niego*, *serce* *mi* *mięknieje*. *Teat.* 2, 127. *Bars.* *Duszę* *masz* *nieokrutną*, *i* *czyniącą* *pięknie*, *Która* *nad* *przypadkami* *nieszczęśliwych* *mięknie*. *Treb. S. M.* 132. *Na* *honor!* *widzę*, *już* *cały* *mięknę*, *Na* *te* *przymioty* *i* *wdzięki* *piękne*. *Teat.* 56. d, 21. *roztapiam* *się*, *rozpływam*, *jak* *wosk*, *jak* *masło* *na* *słońcu*. **MIĘKCZENIE**, *ia*, *n.*, *subst. verb.*, *zmiekczenie*, *zmiekczenie*, daś *Weißmachen*, *Erweiden*. *Kupcy* *rzeczy* *zmiekczeniu* *animuszów* *służących*, *do* *Belgów* *nie* *mają* *przywozić*. *Warg. Cz.* 2, (*rozpieszczenie*, *łagodzenie*). **MIĘKCZYCIEL**, *a*, *m.*, *Cn. Th.*, *miękczący*, *zmiekczący*, der *Erweider*, der *etwas* *weitf* *macht*. **MIĘKCZYCIELKA**, *i*, *ż.*, *die* *Erweiderin*. **MIĘKINY**, *in*, *plur.*, *słodziny*, *otręby*, *czyli* *plewy* *drobne* *ze* *zboża*, *Vind.* mezhine; *Eccl.* осывки, отрубь; *Ross.* мякина, zarte Hülsen und Spreu. *Miękiny*, *które* *z* *prosa* *otłukanego* *odchodzą*. *Syr.* 1006. *Kiedy* *się* *prosa* *rodzą*, *jągły* *łtuc*, *i* *miękiny* *chować* *dla* *świni*. *Zaw. Gosp.*, *Haur. Ek.* 75. — §. *Spissamentum*, *treść*, *drożdże*, *miękiny* *i* *wszelkie* *ostatki* *z* *wyżętych* *a* *wybitych* *rzeczy*. *Mecz.*, *gąszcz*, *distel* *Saß*, *Brey*. **MIĘKISZ**, *a*, *m.*, *dolna* *wisząca* *część* *ucha*. *Tr.*, *język* *uszny*, *daś* *Ohrläppchen*. — §. *Miękisz* *pozostały* *po* *wyciśnionej* *miękko* *ugotowanej* *rzepie*. *Kluk. Dykc.* 1, 78, *miękki* *gąszcz*, *miękiny*; *cf.* *Rag.* mekotta, mecina, mehscina *pulpa*; *Ross.* мякишь, мякишекъ; *osrózka* *chleba*, *mięsistość* *owocu*, *brzusiec* *palców*. — §. *W* *górn.* *Miękisz*, *mydłak*, *ziemia* *przybozna* *rudzie*, *do* *niej* *podobna*, *z* *tym* *wszystkiem* *nie* *jest* *rudą*. *Os. Żel.* 80, *Seifenerde*. **MIĘKKAWY**, *a*, *e*, **MIĘKKAWO** *adv.*, *niewiele* *miękki*, *Ross.* мягковатый, weitflücht, gleichsam weitf. *Pecherzykowa* *nabrzmiałość* *miękkawo* *uczuc* *się* *daje*. *Perz. Cyr.* 3, 145, *cf.* *pulchny*. **MIĘKAWOŚĆ**, *ści*, *ż.*, *Ross.* мягковатость. **MIĘKKI**, **MIĘTKI**, *a*, *ie*, (*Boh.* měký, měkký, žjdy; *Sorab.* 2. měki; *Sorab.* 1. mechki, mjehcki, miachki; *Vind.* mehak, miehok, meuk, mehzhmu, mejhak, mekak; *Carn.* měhk, mekak, mekufin; *Croat.* měhkek; *Dal.* mekahan, mēk; *Rag.* mek, meck, mekahan; *Slav.* mekan; *Bosn.* meki, mekahan *Ross.* мяккий, мягокъ; *cf.* *Graec.* μαλακός; *cf.* *meknąć*, *mgnąć*; *cf.* *German.* jähligen; *Dan.* myg; *cf.* *Rabb.* מַיִם מֵלֵךְ); *nietwardy*, *weitf*. *Wszelkie* *ciało*, *które* *mierną* *siłą* *znacznie* *ściśnione* *być* *może*, *nazywa* *się* *miękkim*. *Hub. Mech.* 250. *Gdy* *nie* *trzeba* *znacznej* *siły* *na* *rozdzielenie* *cząstek* *jakiego* *ciała*, *to* *ciało* *nazywamy* *miękkim*. *Rog. Doś.* 4, 66. *Miękkimi* *częściami* *ciała* *są*: *chrząstki*, *myszki*, *żyły* *suche*, *więzy*, *blony*, *blonki* *i* *wnętrznosci*. *Perz. Cyr.* 1, 15. *Drzewa* *miętkie*, *składające* *się* *z* *żyłek* *miętkich*, *rzadkich*, *białych*, *takie* *są* *olszyna*, *leszczyna*, *wierzbiina*, *lipina*, *topolina*. *Jak. Art.* 1, 66. *Jasion*, *buk*, *kasztan*, *iodła*, *sosna*, *liczą* *się* *między* *gatunkami* *miętkiego* *drzewa*. *Jak. Art.* 5, 152. *Na* *rogaciznie* *najpodlejsza* *skóra* *biała*, *bowiem* *bywa* *najmiękniejsza*. *Cresc.* 548. *Wody* *miękkie*: *deszczowe*, *śnieżne*, *rzeczne*, *jeziorne*. *Hub. Wst.* 120, *weitf* *Wasser*. — *Transl. et fig.* *Łagodny*, *łaskawy*, *miękki*, *cichy*. *Cn. Ad.* 419, *weitf*, *gelinde*; (*cf.*

dobry jak lato); *Ecc.* мяккоправный, добронравный. Charakter miękki *Ross.* мяккоправие. Na końcu każdego objadu, taka bywa miętka, jak masło. *Teat.* 8. c, 46. Min-daka Strojnat zabił, a państwo Litewskie osiadł; wszakże nie miękczysz ten stawiał się chrześcianom. *Krom.* 272. — §. Miękki - delikatny, miły, delikat, zart, śliczny. Głos jęj miękki i wdzięczniejszy zniewalające wydawał odgłosy. *Węg. Marm.* 56. Prawde przedź w ludzie więc wmo-wiemy, Kiedy rym miękki doda jęj wdzięczności. *P. Kchan.* *Jer.* 2. Nie widać w niej było uładności miękkięj, nie-butnej, którą miłość nastarcza. *Zab.* 11, 87. *Pias.* Od miękkięj młodości mojęj. *Aqu. Mscr.* — §. Miękki - pie-szczony, delikatny, z przyganą: zniewieściału, niemęzki, zartliwy, weidy, weidyliwy; *Ecc.* мяккостный, сластолюбивъ; *Ross.* нѣжный. Człowiek miękki, *Rag.* mekoputiza; *Carn.* mekush, mekusbnok; *Sorab.* 1. mechliwec. Miękkim, piezczonym być *Ecc.* ласкосердствовать. Miękkie ko-biety krzyki boleści wydały, Męzczyzny chociaż twardsze, łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 136. Piezczone dziecię miętka matka w płaczu tuli. *ib.* 48. Prosił młody Leszek, aby go więcej w miękkim białychłół towarzystwie nie trzy-mano. *Nar. Hst.* 4, 116. Rzymianie obrzydli sobie na-koniec Grecki język, jakoby niewieści i miętki. *Sk. Dz.* 52. Dusze miętkie rozkosz enocie przekładają. *Jabl. Tel.* 46. — §. Miękkie szaty, abo jedwabne, męzczyźnie za hańbę przyczytają. *Eraz. Ob. B.* MIEKKO, MIETKO *adv.* Miękczej *compar.*, (*Boh.* meko, mekce); weidy. Ty śpisz miętka na miękkim materacu. *Bardz. Luk.* 185. Miętka spał, kto na ławie całą noc przespał. *Cn. Ad.* 126. (*be-ne dormit, qui non sentit, quam male dormiat; czego zgoła nie czujemy, na to się nie skarżemy*). — *Moral.* Upom-niał go miętka i łaskawie. *Sk. Dz.* 648, łagodnie, śanft. — §. *Abusiv.* Miętka - zniewieściale, piezczenie, *Ross.* нѣжно, weidyliwy. Z młodych lat nie chowaj dzieci miętka, Niech przywyka synaczek niewczasom. *Opal. Sat.* 5. Miętka żyją, to na toż mas wychodzi, jak gdyby mó-wili, że źle żyją. *Pileh. Sen. list.* 2, 335. *MIEKKOLICZNY, a, e, n. p. Mało pomogą Muzy miękkoliczne, Kiedy Kupidynowe dochodzą strzały sercotypczne. *Zimor. Siel.* 274. lica miękkiego, weidywangig. MIEKKONOGI, a, ie, *mollipes.* *Cic. Div.* 1, 9, weidyfußig. *Cn. Th.*, *Sorab.* 1. mjehkohohawecz; *Croat.* mehkonog, nogomebkek. MIEKKOREKI, a, ie, delikatnych reku, mit zarten Händen. *Tr.* MIEKKOŚĆ, MIETKOŚĆ, sei, z., (*Boh.* mekost; *Vind.* mehkota, mehkust, mehkoba, mezheunost; *Carn.* mekushnost, mehkust, mehkóta, mehkóba; *Bosn.* mekota, mekahnost; *Rag.* mekós, mekseina, mekota, mekahnos; *Croat.* mehkócha; *Dal.* mekota, mekoszt, mekchina; *Sorab.* 1. miechkošez; *Ross.* мяккость; *Ecc.* макъкотъ; cf. *Graec.* μαλακότης); *oppos.* twardość, *propr. et transl.* die Weiche, die Weichheit, die Weichlichkeit; cf. zniewieściałość, piezczoność, papinkowatość, *Sorab.* 1. mechliwecztwo; *Rag.* mekahnos, mekoputnos; *Ecc. et Ross.* макъкость, сластолюбие, нѣжность, нѣга, цыакъство, ласкосердие, ласкосердыство. Żyć nie masz w gnuśliwej miękkości. *Mon.* 68, 169. MIEKKOSERCY, a, e, serca miękkiego, *Vind.* mehkoferzen, weidherzig; *subst.*

miękkoserczość *Vind.* mehkoferzhnost, Weidherzigkeit. MIEKKOSKORUPY, n. p. pław. *Tr.*, eine weidherzige Muschel. MIEKKOUSTY, a, e, weidherzig. *Tr.* Koń twardousty, koń miękkousty. *ib.* MIEKKOWŁOSY, a, e, włosów miękkich. *Cn. Th.* weidherzig; *Ecc.* мякковласый. MIEKNAĆ, ob. Miękczeć. MIEKUCZKI, a, ie, MIEKUCHNY, a, e, MIEKUSIENKI, a, ie, *intens. adj.* miękki; Miekuczko, miękucho, miękusieńko *adverb.*, *Boh.* mekaučký; *Sorab.* 1. mechkužki, pomechkužki, *Croat.* mehkehen; *Ross.* мякконикий, мякконежъ; sehr weid, ganz weid. Skrzydła męzki miękucho, z Zefirów złożone, Niby z delikatnego jedwabiu złożone. *Zab.* 10, 191. *Molliculus*, cienki, miękusieńki, subtelnuchny. *Macz.* Miękusieńka blaszka. *ib.* (*Ross.* мякушка згнилка, odleżałka).

Pochodz. domiękzyć; namiękzyć, namiękzać, namiękać, namięknąć; omiękzyć; odmiękzyć, odmięcz, odmiękać, odmięknąć; pomiękzać, pomiękzyć; przemiękzyć, przemiękać, przemięknąć; rozmiękzyć, rozmiękać, rozmięknąć; zmiękzać, zmiękzyć.

*MIEKTAĆ, ob. Migotać.

*MIEKUT, a, m., n. p. Sardowie noszą dla ciętca i dla pełnienia przy boku miekuty. *Pot. Arg.* 273, cf. miecz. MIEL, i, z., mielizna, odmiel, miejsce miałkie w wodzie, miałkonia, płyteczna, eine Untiefe, ein seichter Ort im Wasser, cf. bród; *Ross.* мель; *Ecc.* мѣль на водѣ, мѣлкота, мѣлководіе, отмель; (*distq.* *Ross.* мѣль kręda; *Ecc.* мѣль, вапно warpo). Puściwszy głab, po mieli się wozimy. *Cn. Ad.* 354. Na mieli utonać. *Cn. Th.*

MIELCARZ, a, m., z *Niem.* der Mälzer, Mälzmacher, słodownik, który sól robi, *Boh.* sładownik, sladek, hwozda ozdownik; *Ross.* солодовникъ. Mielcarz, jeżeli cokolwiek spożni się, sól zatechnie. *Świtk. Bud.* 268. MIELCARKA, i, z., *Cn. Th.* 1018, die Mälzerinn. MIELCUCH, a, m., ozdownia, słodownia, (*Boh.* sladowna), baś Mälzhaus, die Mälzbarre. Gdzie znaczna jest propinacya, musza być wielkie mieleuchy, znaczne słodownie. *Świtk. Bud.* 268. Mieleuch albo browar. *ib.* 264, Brauhaus. *Dudz.* 45. O browarze albo o mieleuchu. *Haur. Sk.* 161.

MIELE, ob. Mleć. MIELEC, lea, m., miasto w Sandomirsk. nad Wisłoką. *Dykc. Georg.* 2, 155, eine Stadt im Sandomirischen. — §. Mielec, gatunek trawy, *poa aquatica* *Linn.*, młoda dobrą paszą dla owiec. *Kiuk. Dykc.* 2, 206. wiklina wodna. *Jundz.* 117, Wasserispengraß. MIELENIE, MIEŁCIE, ia, n, *subst. verbi* mleć, baś Mählen in der Mühle.

MIELERZ, a, m., z *Niem.* der Meiler, Holzhaufen der Kohlenbrenner, (*Boh.* mljr; *Svec.* mila; cf. *Vind.* milar, defet zentou; *Carn.* majlar = 1000 funtów surowego żelaza). Mielierz, stós z drzewa, na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurza. *Os. Żel.* 79. Źle kiedy węglarz mielerz nadto pochyły robi, albo jeden bok mielerza układa z drzewa grubego, drugi z cienkiego. *Os. Rud.* 75. *ib.* 582. (cf. mielerz razować, obrazować). Weź wajsztynu i saletry, ugnieć na kształt głowy cukru, połóż na wierzech wagiel, a będzie do dna jakoby mielerz gorzeć. *Sienn.* 513.

MIELIZNA, y, z., (*Boh.* melcina; *Slov.* namel; *Carn.* me-

lina; *Bosn.* plitko, gaziscte; *Ross.* мѣлководіе, мѣль, отмель, сорма; (мѣлизна, мѣлочь drobiazg, fraszka); *Eccel.* мѣлота, мѣль на водѣ, мѣлныя, мѣли, мѣлкія мѣста въ рѣкахъ); miálkie miejsce w wodzie, miela, płytyczyna, blak, eine Untiefe, ein tiefer Ort, (cf. brod). Znalazłszy na Odrze mieliznę, przeszedł na drugą stronę bez trudności. *Nar. Hst.* 3, 157. Przeszli Wisłę, częścią łodziami, częścią w bród mieliznami. *ib.* 4, 140. *Przyb. Luz.* 23.

MIELNIK, a, m., n. p. Pójdźno Waśc do mielnika, żeby mlił zaraz. *Teat.* 8. b, 25; co miele w młynie; der Müller, *Ross.* мельць. Mielnicy za Kaz. Jag. układali między sobą towarzystwa; a w ustawie swojej względem dozoru młyna warunki postanowili. *Czack. Pr.* 1, 191.

MIELONY, a, e, zmełty, gemahlen in der Mühle, n. p. Pszenica mielona. *Radz. Levit.* 2, 14. Mielone maki. *Kluk. Rosl.* 3, 259. **MIELUCHNO** intensiv. adverb. miálko - drobnuchno, in feinen Körnern, ganz fein zerstoßen. Pieprz, cynamon, siarkę mieluchno zetrzyj. *Sienn.* 371. Mieluchno trą perły niektórzy na proch do zębów. *ib.* 516. **MIELZY, MIELSZY**, ob. Miałki.

MIENCARSKI, a, ie, (*aliud est* mincarski), od zmieniania pieniędzy, wekslarski, Wechsel, Wechsel; *Boh.* měnnj. Wszedł Jezus do kościoła, i wyganiał wszystkich, którzy przedawali w kościele, i stoły mieńcarskie... *Leop. Matth.* 21, 12. **MIENCARSTWO**, **MIENCZARSTWO**, a, n., wekslarstwo, zmienianie pieniędzy, daś Geldwechseln. Do pieniężnego handlu należy mieńczarstwo. *Petr. Pol.* 50, ob. Mincarstwo.

MIENIĄĆ, iał, ia, cz. *contin.* (*Boh.* měniwati frequ.), zamieniać, frymarczyć, vertauschen, verwechseln, wechseln. Bartek z swego stanu bardzo kontent, żeby go na inszy mieniał. *Teat.* 52, 44. Jakaż to szkoda, że mieniac zón swych nie można. *Teat.* 14, 68. — §. Mieniac się z kim na co, albo czym, recipr., frymark z kim czynić na co, einen Tausch mit jemanden, mit etwas, machen; *Sorab.* 1. mieniam szo. Mieniał się z nim odzieniem, wypuścił go tylnemi drzwiami, a sam się do pokoju wrócił. *Warg. Wal.* 215. **MIENIANIE**, ia, n., subst. verb., zamiana, daś Tauschen, der Tausch. 1. **MIENIĆ**, il, i, cz. *niedok.*, zmienić, przemienić etc. *dok.*, *Boh.* měniti, změniti; *Sorab.* 1. mienim; *Carn.* mejnam, meınam; *Vind.* menjati, mejniat, menit, enu sa drugu dati, taushat; *Rag.* mjēniti; *Croat.* menjati; *Ross.* мѣнять, смѣнить, смѣнять, смѣнивать; mianę czynić, odmieniać, ändern, verändern. Co to jest? gdy cię ujrzę, zaraz kolor mienie, albo bliednieję, albo zbytnie się czerwienie. *Zab.* 16, 298. Zmienione masz oczy, plakałeś zapewne. *Teat.* 4, 59. (nie wyglądają, jak zwyczajnie). Jednak twarzy nie mienił, i wesółym się pokazywał. *Sk. Dz.* 1169. Nie masz nadziei mienić, w największym strachu a niebezpieczeństwie o panu swoim. *Rej. Zw.* 200 b. — **MIENIĆ** się recipr., odmieniać się, sich verändern, sich ändern. Zbladłem raz, to znowu rumieniłem się, sto razy zmieniła się twarz moja. *Teat.* 3. c, 7. Ó jak się zmienił, gdzież ono rumiane lice, gdzie twarz wesółą? *Damb.* 435. Dajej go bogu, jako się zmieniła, Ta tu kraina,

jakby nie ta była. *Past. Fid.* 265. Mam to z doznania, Jako się ludzkie wole mienia i mniemania. *Jag. Wyb. C.* 4. Wino, których czasów się najbardziej mieni. *Sleszk. Ped.* 380. Z lada przyczyny zdanie mieni się człowiek, Co chce jedna godzina, druga się odrzeka. *Min. Ryt.* 4, 188. Lata się mienia, lecz nie natura w człowieku. *Nar. Dz.* 3, 216. Czasy się mienia, i my się w nich odmieniamy; Jakże to? zawsze gorsi z czasem się stawamy. *Min. Ryt.* 3, 216. *mutantur tempora, et nos mutamur in illis.* Mienia się rzeczy, tak jak my zmieniamy. *Kras. List.* 2, 89. — Mienić się, cerę twarzy odmieniać, n. p. zemdlewając, die Gesichtsfarbe verändern, bleich werden, erbleichen. Com ją otrzeźwiła, znowu mleć zaczęła, znowu się mieniła. *Teat.* 45. c, 35. Mieniony, part. perf., zmieniony, odmieniony, odmienny, zmienny, n. p. Głosem żalonym i mienionym wołał: bieście, bieście sasiedzi, miasta naszego mury wywrócono. *Warg. Wal.* 111. niezwyčajnym, mit ungewöhnlicher Stimme. — §. Mienić - mienionym co do koloru czynić, pstrzyć, bunt machen, mit mannigfaltigen Farben schmücken. Tam łąka się zieleni, Która kwiat rozmaity wdzięczną farbą mieni. *Szym. Ś. W.* 3. Mienić się recipr., odmiennemi kolorami się pstrzyć, sich bunt färben, mannigfaltige Farben annehmen, oder haben, in verschiedene Farben spielen, *schillern, schillern. Mora (materya jedwabna) z każdej strony inaczęj w oko bije, owo zgoła mieni się, jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. Kierz biały, kierz czerwony, naddobnie się mienia, Drugim rzędem siółki za tym się zielenią; To wszystko swym porządkiem rozsadzone było, Tak iż się jedno z drugim farbami mieniło. *Rej. Wiz.* 23 b. Mieniony farbami - pstry, bunt gemacht, bunt; *Boh.* měnawý *discolor.* Wszystkę bacność obrócił na chustkę moje, i na suknią mienionego koloru. *Zabł. Roz.* 102. Szarlat rozmaitemi farbami i haftami mieniony. *Ossol. Sen.* 16. (*variis coloribus distincta*). Zasłona robotą tkacką mieniona, i przetykana. *W. Exod.* 36, 35. Szczęście w mienionej szacie chodzi. *Birk. Zamoj.* 26. (cf. łaska pańska na pstrym koniu jeździ).

2. **MIENIĆ** cz. *niedok.*, (cf. namienić; *Etym.* miano; cf. *Lat.* memin, comminisci; *Graec.* μνάσμαι, μνάω) - wspominać, mianować, nennen, erwähnen. Mień hasło, *dic castrense verbum.* *Macz.* Hasło wiary, przez któreby rozeznawani byli wierni od innowierców, gdyby mienić hasło zapytani byli. *Smotr. El.* 22. Nie mień octu, piwo warząc. *Rys. Ad.* 41. (nie wspominaj złego). — Mienić, ogłaszać za co, alś etwaś befannt machen. Pisma ich ganiłem, i heretyckie być je mieniłem, a gdzie tego potrzeba była, i dowodnie pokazywałem. *Smotr. Nap.* 6. Poehleby prawdę za fałsz, a fałsz za prawdę mienia. *Zab.* 15, 279. Wielki fałsz, mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rej. Post. J* i 5. Pytał go, jeśli się mieni, albo chce być członkiem tego kościoła? *Baz. Hst.* 211. — §. Mienić - mniemać, pocztywać, rozumieć, dafür halten, glauben, achten, meinen, (*Vind.* mienit). Ty szedłszy chłopu w dom, wszystko mienisz twoim. *Star. Vot. E.* 4. Jan król Czeski mienił się mieć bliskość do królestwa Pol-

skiego, gdyż ma Waclawa córę. *Biel.* 179. Ci którym przesady pożytki przynoszą, każdą książkę, ukazującą szkodliwość ich, mienić będą, że jest przeciw religii. *Gaz. Nar.* 1, 35. Wojewoda Krakowski jechał do Mieczysława, chcąc mu się z tego sprawić, co nań mieni. *Biel.* 112. Był s. Waclaw w podejrzeniu u pogan, którzy nań mienili, że Drahomirę dał potajemnie zabić. *Biel.* Św. 144 b. — 1. MIENIE, ia, n., od słowa mienić 2. sława, imię, der Ruf, der Name. Uczciwe mienie (*rumor*), jest to jak majętność druga. *Min. Ryt.* 4, 139. Za twym rozkazem idą Cześć, sława, mienie, hańba z ohydą. *Chrosc. Job.* 193. — 2. MIENIE, ia, n., *subs. verbi* mieć 2. a) posiadanie, daß Haben, Besitzen. Więcej pociechy z nadziei, aniżeli z mienia. *Oss. Str.* 3. — §. b) Co kto ma, lub jak się ma, majątek, (die Habe), daß Vermögen; *Boh.* gměnj; *Slov.* gměnj, statky, zbożj; *Vind.* imetik, imetje, imanjost, (ob. Imienie); *Carn.* imenje; *Ross.* имущество, имѣніе, поклажа, зажитокъ, (cf. zażyć); *Eccl.* животы, (cf. żywot); cf. *Eccl.* неимущество niedostatek, ubóstwo, благоимѣнство, благоимство dobry byt; *Ross.* благосостояніе. Jest w nim grunt poceziwości, dar wyższy nad mienie. *Teat.* 43. b, 82. *Drozd.* Nie łakomili się na dobre mienie, ale wszystko opuściwszy z jałmużny tylko żyli. *Star. Dw.* 49. Przedłużeniem wojny mienia ich i majętności szkodę ponosiły. *Pilch. Sall.* 229. Kraj nasz całe swoje mienie winien roli. *Gaz. Nar.* 1, 20. — MIENIONO *adverb.*, odmiennie kolorami, pstro, bunt. Mieniono czynię. *Cn. Th.*, pstrze. MIENIONY, a, e, *part. verbi* Mienić *qu. v.* — MIENIONY, ego, n., a) taniec, w którym się damy z mężczyznami mienia, der Wechselfanz, wo Damen und Chapeaux einander abwechseln. — b) Mienione, zielone, gra dziecienna, ein Kinderpiel. Choć odmiany w rzeczach są lubione, Lepsze gonione w szczęściu, niż mienione. *Jak. Wyb. E. b.* MIENIOKRUSZ, u, m., Taubenbalserz, kruszec mieniący się w różnych kolorach. *Kluk. Kop.* 2, 234. *MIENNOŚĆ, ści, ż., odmiennosc, die Veränderlichkeit. Miennosc luno. *Chodk. Kost.* 13. [odmiana księżycy, lunaeya 2]. 1. MIENNY, a, e, *Boh.* mēnitedlný, mēnnj; *Ross.* мѣновный; mogący być przemienionym, verwandelbar. Grunt wszystkich ciał jest we skło mienny, gdyż ich ostateczne prochy można w skło obrócić. *Stas. Buff.* 16. (cf. *Boh.* mēnnj lįst, wexel). 2. — MIENNY, od miana, w składanych: dwumienny, bezmienny.

MIENTUS, ob. Miętus.

MIER, ob. Mir.

MIERNICKI, a, ie, MIERNICZY, (*contr.* Mierczy. *Kosz. Cyc.* 161.) a, e, (*Etym.* miara; *Boh.* měrický; *Ross.* мѣрильный, мѣрительный, межевий); od mierzenia, czyli miernictwa, Maß, zur Maßkunst gehörig, geometrisch. Geometria, to jest miernicka nauka, (miernictwo) *Grzepskiego*. Mierniczny pręt, placowy, laska do placu mierzenia, łokieć też zowią. *Cn. Th.*, *Croat.* zemlyomernicza; *Hung.* földmérték; *Vind.* merna sňnura, merauna verv, die Maßruthe. Mierniczny statek, celowy, naczynie którym prostują, w prost mierzą, groma. *Cn. Th.* ein Einial mit Dioptern. MIERNICTWO, a, n., ziemiomiernictwo, nauka

miernicka; *Boh.* měřictvĭj; *Carn.* mirstvu; *Vind.* merna viednost, merna vmetalnost; *Croat.* meroznanye; *Ross.* землѣмѣrie; die Maßkunst. MIERNICZNE, ego, n., Mierniczego zapłata. *Cn. Th.*, daß Maßgelb. MIERNICZY, ego, m., MIERNIK, a, m., *Boh.* měřič; *Sorab.* 1. mērcz, mērnik; *Carn.* mirzhun; *Rag.* mjerrilaz, mjerác; *Slav.* mirács; *Vind.* mernik, merez, merzhun, merni sastopnik, merni vmetalnik; *Bosn.* miernik; *Croat.* mērcz, mernik, meritel, kupnenik, polyomérecz, zemlyomérecz; *Hung.* mérő, mereü, földmérő; *Ross.* мѣритель, мѣряльщикъ, межевщикъ, размысль; *Eccl.* мѣрильщикъ, мѣритель; a) miernik powszechnie każdej rzeczy, długiej, wysokiej, szerokiej, dalekiej, blizkiej. *Cn. Th.*, mieryciel, der Messer. Miernicy, miernik pol, gruntów. *ib.* der Feldmesser. Inaczey świat malarze, inaczey miernicy, Konterfetować zwykli na małej tablicy; Miernik wszystkich krąg ziemski linijami kryśli, Nie wiele oczom, więcey pokazuje myśli. *Zimor. Siel.* 126 Miernik abo geometra, od punktu, jako przeznaczonego celu, wymiar czyni. *Haur. Ek.* 22. Miernicy jeździli po Podlasiu, a starszy nad niemi, czasem przez postrzodek izby sznur miernikom ciągnąc kazał, dziury poprzewierciawszy. *Gorn. Dz.* 145. Mierników najwięcej jest w Mazowszu, niż gdzie indziej w Koronie. *Grzep. Geom. K. b.* Miernik abo mierniczny, urzędnik, który miar publicznych dogląda, *Graec.* ὁ μετρονομος. *Cn. Th.* der Maßaufseher, der über die Maße die Aufsicht hat. Józef był sprawcą wszyskiego państwa Egipskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wych. C.* 6., ob. Mirocznik. — b) Miernicy, geometra, rodzaj zanoenie, których gasienice chodząc całe się skrzywiają, i tyle zarazem postępują, ile samę są długie. *Kluk. Zw.* 4, 102. eine Art Raupfalter. — §. Miernik, człowiek umiarkowany, wstrzemięzliwy, ein Maßiger; *oppos.* niemiernik, n. p. Trudno, żeby niemiernik ku skromnemu życiu przyzwyczaił się. *Modrz. Baz.* 29, ein Unmaßiger, (cf. rozpustnik). MIERNIE, MIERNO, *adv.*, pod miarą, niezbytecznie, średnie, mäßig, mittelmäßig; *Boh.* mjrně; *Croat.* změrum; *Dal.* szamirom; *Hung.* mertekletessen; *Ross.* умѣренно. Niemiernie *Slov.* nēmīrně, nad miru. Królowna chodziła do klasztoru, a tam w refektarzu bywała uczciwie i miernie z Gwilemlem i z innemi pany, takżeż z paniami, wesola. *Biel. Św.* 227 b. Miernie się mam, ani zbyt źle, ani zbyt dobrze. *Teat.* 34. b, B 2. — §. Miernie, w miarę, w cel, nie chybiąc celu, dobrze mierząc, godząc, trafając, trafnie, celnie, genau abgezielt, accurat, richtig ins Ziel treffend. *Ross.* мѣтко, цѣльно, цѣлко. Było 700 meżów, tak miernie bijących z procy, że też i włosu nie chybili. *1 Leop. Jud.* 20, 16. Ten pusty chłopiec, śniący się piórami, Jak miernie z łuku srogie puszcza strzały. *Bardz. Trag.* 134. Strzały mierno do celu puszczają z łuków. *Lib. Hor.* 34. Umiej łuk miernie ciągnąć, umiej bronią władać. *J. Kchan. Dz.* 42. Szlachcic tak miernie strzelał, że z łuku na ścienie Szychtował zawieszono przalami pierścienie. *Pot. Poc.* 633. To mówiąc, rzucił pocisk zjadły na niego, ale jad nie dał miernie rzucić i uderzyć. *Jabl. Tel.* 218. MIERNIU-

CHNY, a, e, MIERNIUCZKI, a, ie, *intensiv. adj.* mierny, Mierniuchno, mierniuczko, 'miarniuczko *adverb.*, recht sehr mäſſig; *temperatissimus. Mącz.* Ziele to jest mierniuchno oziębające. *Urząd. 125.* Sztuczkę mięsa tylko zje, i także 'miarniuczko pije. *Sekl. 13.* 'MIERNOMAJĘTNY, a, e, średnie bogaty, mäſſig begüttert. W wolnych rządach najlepiej, kiedy radnicy są miernomajętni. *Petr. Pol. 384.* MIERNORÓWNY, a, e, równej miary, von gleichem Maße. Cykle miernorówne. *Zebr. Zw. 27.* MIERNOŚĆ, 'MIARNOŚĆ, ſci, ż., *Boh. et Slov.* mjrnost; §. 1. miara, wielkość lub stopień w miarę, wczesność, daß recht Maß, die Maßigfeit. Pszenica najlepiej się tam kocha, gdzie jest mierność powietrza, to jest, ani bardzo zimno, ani też bardzo gorąco. *Cresc. 134.* W tym słowie mierność, miara się zawęzuje. *Budn. Cyc. 74.* Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy tej mierności nie zachowa, która jest między trochę a małym. *Glicz. Wych. G 3 b.* Każda cnota jest mierność, t. j. w środku dwu poboków występnych stoi, z których jeden jest niedostatek, a drugi zbytek. *Petr. Et. 119.* — §. Mierność, cnota, skromność, wstrzeźliwość, obeszłość, die Maßigkeit, Enthaltſamkeit; *Sorab. 1.* zmęromnoſcz; *Vind.* mernost, domernost, sderſhliwost, triesnost, rednosmernost; *Carn.* masnost; *Croat.* mertuchlivozt, mertuchlyivoszt; *Ross.* умѣренность; *Eccl.* мѣрность. Mierność chwalebna, na tym ma dosyć, co bóg dał. *Hor. Sat. 55.* Mierność w życiu, dobrowolnym ubóstwem jest. *Pilch. Sen. list. 128.* Mierność nas od niesłuszných rozkoszy odzywa, a do słuszných obżarstwu i nierządności miarę ustawuje. *Modrz. Baz. 28.* Mierność i na małe przestawanie, a zbytów się chrońnienie, osobliwiej młodzi zalecaj. *Star. Ref. 7.* Pan o 'niemiarność potępia, o post nie. *Sekl. 13.* Dziś nie na 'mierności, ale na przebieraniu pokarmów post ustawili. *ib. 13.* Post w 'mierności zależy, nie w przebieraniu potraw. *ib.* W każdej rzeczy trzeba mierności. *Biał. Post. 198. Zab. 4, 163.* Mierność ma ten urząd, przywodzi rozumowi pod posłuszeństwo to, co się w affekciech poczciwości przeciwi. *Gorn. Dw. 350.* Grunt mierności jest ten, aby żądza rozumowi posłuszną była. *Kosz. Cyc. 62.* W życiu miarę zachowaj według twego stanu, Mierność jest wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Epikt. 42.* Mierność, *frugalitas. Mącz.* Niech mierności zbytek próżny ustępuje. *Zbil. Żyw. D 2.* Rzplta nasza ma siła zbytów, niemierności, rozpusty, której wielu potrzeba lekarzów. *Gorn. Wł. Q. 4.* Miernością nierządności zwyciężamy. *Wróbl. 201.* — §. Mierność - średniość, die Mittelmäßigkeit. Mierność stanu, mierność myśli, To przedziwnym czeka losem; Niechaj kto chce, jak chce kryśli, Z wstążką, tytułem i trzosem, I w tym co jest i co czeka, Mierności szczęściem jest człowieka. *Kras. List. 2, 90.* — §. Nieprzedniość, średniość, niedoskonałość, die Unvollkommenheit, Mittelmäßigkeit. W rzemiosłach przepisom wierność Dosyć działa, choć rzecz trudna; Ale w rymotworey mierność Więcej niż zła, bo jest nudna. *Kras. List. 2, 70.* Przy małej liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóstwo miernych, a wiele i niższych od mierności. *N. Pam. 3, 325.* — §. 2. Mierność

ręki w strzelaniu - dobre mierzenie, godzenie do celu, celność, trafność, die Accurateſſe der Hand im Schießen. Mierność oka; mierność strzelby. MIERNY, a, e, 'MIARNY, *Boh. et Slov.* mjrný; *Sorab. 1.* poměrnoscziwé, zmeromé; *Carn.* masliyv, masne; *Vind.* rednosmeren, masast, triesen; *Croat.* mertuchlyiv, mertuchliv, szmeren, merni; *Hung.* mértékletes; *Rag.* mjerriu, mjerni; *Ross. et Eccl.* мѣрный, умѣренный; 1) odpowiadający miarze, będący w miarę, nie nad miarę, nach dem Maß, mäſſig, nicht über die Maßen, *pror. et fig.* Mierne długo trwa, a niemiernie leci, Ledwie więc czasem iż zostaną śmieci. *Rej. Zw. 217 b.* Cycero miał na swe potrzeby mierną majątność. *Kosz. Cyc. A 3 b.* Kto tak swe żądze i chciwość miarkuje, Ten się fortuną mierną kontentuje. *Past. Fid. 261. Teat. 35. d. 49.* Strefa mierna, *la zone temperée.* *Stas. Buff. 219.* umiarkowana, gemäßigt. — *Moral.* Mierny, skromny, wstrzeźliwy, mäſſig, gemäßigt, enthaltſam. Mierny, obeszły, *frugalis. Mącz.* Wielu się znajduje ludzi niemiernych, których brzuch bóg jest. *Rej. Post. H. 5.* 'Miarny, stateczny, niewiele mówny. *Sekl. 51.* 'Niemiarnie ciepło. *Oczk. Przym. 423.* Ręka w szafunku hojna, w gniewie mierna. *Czach. Tr. C 2.* Była postępów statecznych, w słowach mierną. *Sk. Żyw. 1, 178.* Miernym czyli umiarkowanym być *Eccl.* мѣрнствовати. Na Orfeusza gędzenie, Lucyper w piekle mierniejszy, a cichy bywał. *Biel. Św. 10.* (łagodniejszy, łaskawszy). — §. Mierny, średni, nienajlepszy, ujdzie, kiedy lepszego niemasz, mittelmäßig, passabel, leiblich; *Ross.* середовый, незадорный. Przy małej liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóstwo miernych. *N. Pam. 3, 325.* — 2) Mierny, dobrze mierzący, godzący, w cel trafiający, celny, accurat zielend, pünktlich zielend, auf den Punkt treffend; *Ross.* мѣткій, мѣтокъ, цѣльный, (oppos. пробросчивый) Temu z pod miernej cięciwy Nie ujdzie żaden zwierz żywy. *Morszt. 202.* Tak ręki był miernej, że ścinał chłopcu pieniądz drobny z głowy, a włosą żadnego nie ruszył. *Pap. Ryc. 51.* Nie ujdzie twojej miernej ręki jeleni. *Pot. Arg. 209.* Psy pod mierną zwierza prowadzą cięciwę. *ib.* Zabiwszy smoka, łuk wedle dębu zawiesił, znak szczęścia i oka miernego. *J. Kehan. Fr. 41.* Mierną strzałą w biegu jelenia nie minie. *Lib. Hor. 74.* Łanie wiatronogie Strzelał z miernej rusznice, abo wieprze srogie. *Zbil. Żyw. B 3.*

MIERUNKA, i, ż., *Boh.* merunka, morelka. *Tr., eme Morelle.* — MIERZ; zakończenie wielu imion Polskich, n. p. Gniwomierz, Kazimierz, to jest, gniewem mierzi, kazią mierzi. *Jabl. Her.; (Boh. Miroš, imię mezikie). cf. mir.*

MIERZCH, MIERZK, SMIERZCH, SMIERZK, ZMIERZCH, u, m., (ob. Mrok; *Slov.* mrak, mrkáni, mrákota, *Sorab. 1.* smerkowano, szmerknoni; *Croat.* mrak, kaz, szumrak; *Ross.* сумерки; *Eccl.* сумракъ, сѣмракъ, сумерки, примракъ; (*Carn.* merknenje *ecclypis*; *Boh.* mrak chmura; *Slav.* mĕrk - brunatny; *R d r d.* murf ciemny; cf. *Gall.* morne; *Pol.* morag); mierzchanie, die Dämmerung, Abenddämmerung, (cf. brzask). Tu straszliwe płomieni odbicie o chmury Migając bładem skrzeniem z tamtej strony góry Rzucalo szare mierzchy. *Przyb. Ab. 93.* Chmur u nas niemasz; zład aże do smierzchu widzieć możem,

nie nie émi firmamentu. *Pot. Arg.* 241. Z mierzchem, in der Dämmerung. Poszedł z zmierzkiem pod wieczor. *W. Prov.* 7, 9. (z zmierzkiem. *Bibl. Gd.*). Przed oczyma ich z mierzkiem wyjdiesz. *W. Ezech.* 12, 6. (z zmierzkiem. *Bibl. Gd.*). Z smierzkiem dochodzi kres czucia dziennego. *Kanc. Gd.* 344. MIERZCHA się, MIERZKA się, ZMIERZCHA się, MIERZCHNIE *neutr. imp. niedok.*, zamierzchnie, zmierzchnie, zmierzchno *dok.*, mrak pada. *Cn. Th.*, es dämmeret, es wird Abend; *Boh.* mrkne, smrká se, saumrká se; *Sorab.* 1. szo szmerka, szmerknu, smérkuyo szo, wétzori szo, szmerknuč; *Vind.* se mrazhi, nuzh fe diela, mrak fe dela, fe nozhij; *Carn.* mrazhi se, (merkniiti, merknem • mroczy • zamroczyć); *Croat.* mrachisze, (merchím, potemuujem • zamraczam; merchanye • zaćmienie); *Rag.* mracitise, smarknutise, smarknîvatisse; *Bosn.* mracitise, smarknutise, smrriknutise; *Slav.* smêrcese; *Dal.* vecser se csini; *Ross.* меркнуть, померкнуть, смеркаться. Gdy się już mierzchało, z onego miejsca się wracał. *Baz. Hst.* 24. Świta, mierzka, bieża lata, Ludzie młodo schodzą z świata. *Pieśń.* 168. *sol oritur et occidit.* Nie mierzchający się, wiecznie światły *Ross.* немерцающий, немерцаемый. — Mierzcha mi się w oczach, *vertigine tenebrosa laboro, vicinus epilepsiae morbus.* *Cn. Th.* 1378, *Ross.* мерещиться, помешаться, mir wird dunkel vor den Augen. Prędko się zamierzchno. *Cn. Th.* cf. zamierzch, zamierzchnąć; cf. omierzchnąć. MIERZCHLIWY, a, e, mroczy, ciemniawy, dämmerig, buntel; *Ross.* сумрачный. Była jeszcze mgła mierzchliwa. *Przyb. Ab.* 151.

MIERZE, MIERZENIE, *ob.* Mierzyć. MIERZE, *ob.* Mierzić. MIERZEJA, ei, ż. Wyspę przy wpadnięciu Szkarpawy do Wisły Niemcy Neryngiem, Polacy swą mową Mierzeją zowią. *Klon. Fl. G* 3, die Nährung. NB. corrigas *Adelungium* s. v. Nährung.

MIERZIĄCZKA, i, ż. *Boh.* murzutost; *Bosn.* mrrizochja, ne-avidost odium; *Sorab.* 1. rozmerzano, rozmerzanczko, wostuda; *Slov.* oškliwani, čemeř; *Slav.* gerstanje; *Vind.* gnulfoba, gnulfnost, grosa, ostuda; *Croat.* grúšcha, vtraganye, vegyanye, lenoszt; *Dal.* lenobia, doszada; *Ross.* скука, досада, печаль; obrzydzenie, niesmak, ohyda, Unlust, Berdruß, Efel, Abſcheu. Oczy spuściwszy, okazywał mierziączkę. *Mon.* 69, 215. (niechęć). Wyście nas w mierziączkę wprawili do Faraona. *Leop. Exod.* 5, 21. (wyście nas ohydźili w oczach Faraonowych. *Bibl. Gd.*, ihr habt unsern Geruch stinkend gemacht vor Pharao. *Źutb.*). Bałem się mierziączki i gniewu jego. *Leop. Deut.* 9, 19. (jego popędliwości i gniewu. *Bibl. Gd.*). Oto dzień pański przyjdzie, pełen wielkiej mierziączki, i gniewu. 1 *Leop. Jes.* 13, 9. (niełaski. 3 *Leop.*). Królował Bolesław po klątwie więcej roku, ale z wielką u wszystkich mierziączką. *Krom.* 108. *invisus omnibus.* Sługa, który pana swego ratując, kogo rani, za to żadnej mierziączki od rannego niech nie ma. *Herb. Stat.* 246. Dla przyjaźni, mierziączki, bojaźni, darów . . . *Sax. Porz.* 11. Masz mierziączkę na złe, *odisti malum.* *Wróbl.* 9. Do grzechów języcznych należy bluźnienie, przeklinanie, mierzaczka, w słowie uwłocstwo. *Wróbl.* 91.

nienawiść, Haß. O boga nie niedbając, ludziom wielkie przyskorki, a mierziączki i krzywdy czynili. *Glicz. Wych.* E 2. MIERZIĆ, i, i, *act. niedok.*, omierzić, umierzić, zmierzić, obmierzić *dok.*, (cf. *Boh.* mrzeti *molestiam afferre*); w ohydę co komu podawać, einem etwas zum Abſcheu machen; (*Boh.* ohawiti; *Bosn.* mrrziti *odi*; *Rag.* marzjetti *aspernari*, marzjetti tkôga, na tkoga *odi*). Grzech to jest, co cię mierzi bogu. *Chrośc. Job.* 123. 1) Mierzić sobie co, brzydzić się czym, niesmakować w czym, sich etwas verleben, es überdrüssig seyn. Swoje nie idzie w smak, chyba mądrymu, każdy głupi mierzi sobie własne dobro. *Pilch. Sen. list.* 67. — 2. Mierzi mię co • mierzę się czym, (*Boh.* mrzet se *indignari*), przykro mi jest, brzydzę się tym, es widersteht mir etwas, efelt mich an, macht mir Efel, ich trage Abſcheu davor; (*Boh.* w ohawności miti; *Slov.* oškliwjm sobě, ostjhwám se; *Sorab.* 1. merfacz, me merfy, merzé mé, fom rozmerzané, wostudza szo mé; *Sorab.* 2. sze wostuzisch, muzasch; *Vind.* mersati, mersi, samersat, samersi tu meni, merzhati, merzhim, merzhuzh, kujati fe, ostuditi fe, gnusiti fe, grositi fe; *Carn.* mersy se meni, mersém, mersiti, gravsha se, pergnúsy se, gnusiti; *Rag.* marzitti, omraziti se, marzjetti; *Bosn.* mrrisko bitti; *Croat.* merzim, odurjavam, (merzeti • gardzić), grushti mi se, utraga mi sze; *Dal.* mrazi mi sze, leni mi sze, gnussitise; *Ross.* мерзѣть, смерзѣть, мерзить, омерзить, брезговать, побрезговать, *ob.* Obrzazg; *Ecll.* мерзюся, мерзить ми, омражати; *cf. Lat* morosus; *Germ.* mürrisch; *cf. Pol.* śmierdzić, smród). Jeleniowi spodobało się czoło z rogami gałęzistemi; ale golenie chude te go bardzo mierziały. *Ezop.* 16. I boga i ludzi pycha mierzi. *Kosz. Lor.* 32. (nie podoba się). August ludzie bardzo mierział, dla zbytniego wyciągania podatków. *ib.* 130. (ohydnył się stawał). Pospolicie takiego każdy mierzi, kto mu prawdę mówi. *Rej. Post. H h h* 6. (każdemu jest przykry). Chrystus Faryzeusze mierział, i nauka zbawienia jego, która je w oczy klóła. *Zarn. Post.* 3, 701 b., (był im nieznośnym). Kto z pijanicą żyje, pospolicie tego samego wino nie mierzi. *Kosz. Lor.* 4. Cymonowi to przeczytano, jakoby go nie miał kufel mierzić. *Gorn. Dw.* 326. Mierziła ta rzecz, którą uczynił Dawid, Jehowę. *Budn.* 2 *Sam.* 11, 27 *not.* „za złe było w oczach Jehowy”. (to była zła rzecz przed oczyma Pańskimi. *Bibl. Gd.*). On mię mierzi, jak grzech. *J. Kchan. Fr.* 17. Mierzi go łakomy, wolałby sam. *Rys. Ad.* 40. Mierzi go każdy towarzysz, ktoby się chciał wdawać w sprawy jego. *Rej. Ap.* 25. Iż go błogosławieństwo wielce mierziało, Daj to Panie, aby go wiecznie mijało. *P. Kchan. Ps.* 166. Żołnierzom Tureckim wojna Węgierska *mierziła, że na sam jej odgłos powstało nieukontentowanie. *Kłok. Turk.* 205. *MIERZIĘCZYĆ się *zaimk. niedok.*, mierzionym sposobem klócić się, sich efelhaft herumzanfen. Szalony ten, co się z każdym mierzięczy. *Ezop.* 8. Gospodarzowi potrzeba dobrze opatrzeć, aby żona taką była, aby się nie mierzięczyła w domu. *Petr. Ek.* 3. *MIERZIENIEC, nca, m., *Bosn.* mrrizak; *Ross.* мерзавецъ, plugawiec, spurcificus. *Mącz.*, ein efelhafter Mensch, *Boh.* ohawnik. Ty mierzeniec, zasłużyłeś karanie. *Ezop.* 4. Jeszcze gadasz mier-

zienie! *Pap. Kol. T 2 b.* (Sorab. 1. merslak; *Vind.* mersliuz + tetryk, dziwak). *MIERZIENNIK, a, m., leno. *Mącz. ein Hurenhändler.* *MIERZIENNIC, y, ż., czarownica, *pharmaceutria.* *Mącz.*, eine Hexe. MIERZIOŃO adv., (cf. *Boh.* mrzute morose, et mrze spurce; *Slav.* mersko, neraddo + nierad; *Croat.* merszko; *Dal.* gardo foede); brzydko, pakskudnie, efelhaft, häßlich. W Inflanciech baby z włosami rozkudłanemi, niewiasty i dziewczki głowy mierziono noszą. *Gwagn.* 414. MIERZIOŃOŚĆ, ści, ż., cf. *Boh.* mrzutost indignatio, et mrzkost spurcitia, brzydota, omierza szpetność, efelhafte Häßlichkeit; *Boh.* ohawnost, ohawa; *Sorab.* 1. mierzacznosc, wostuda; *Vind.* merkost, merhust, gnu-nobna (merzchno, merzhivost + zły humor, markotliwość); *Croat.* gnušoba, mersota, merszkoča, gnyusz; *Dal.* gardnoszt; *Bosn.* ghušoba, ghušochja, (mrrizochja odium); *Ross.* мерзость. Mierzioności w starym chwalić nie mogą. *Budn. Cyc. Star.* 33. Mierzionościami swemi napełnili dziedzictwo moje. *Budn. Jer.* 16, 18. (sprosnościami. *Bibl. Gd.*). MIERZIOŃY, a, e, (*Boh.* mrzuty ingratus et mrzky spurcus); brzydki, omierza, sprosny, efelhaft, häßlich, ver-haft; *Boh.* ohawny; *Slav.* mrzky, mrzutý; *Vind.* mersik, samersliu, (mersliu, samersliu, mershak + markotny); *Carn.* ghušné, (cf. ghušny, gnój); *Sorab.* 1. mjerzaczé (rozmer-zane indignatus), wostudné; *Croat.* merszek, gruszten; *Dal.* dodian, doszadjen, doszadliv; *Slav.* merszak; *Rag.* merszak, marzgliw, (marzéch ingratus); *Bosn.* mrrizgliw, ghušni; *Ross.* мерзкий, мерзостный, мерзокъ, безгливый, бого-мерзкий; *Eccl.* скучный. Choroby, wrzody, które są brzydliwe a mierzone, przystoi zakrywać. *Glicz. Wych. G 4 b.* Trzeba im te wady zganić, ująć, a jakoby czym mier-zionem osypać. *ib. M 2.* Zywot plugawy i mierziony i nieszczęśliwy prowadzić. *Star. Ref.* 76. Mierzone rze-zaństwo. *Petr. Hor. F. 4,* (not. „rzezańce zniewieścieli, bez brody, zmarszczki po twarzy mając, głos niewieści”). Wychodziło innych siedm wołów, tak bardzo mierzionych, i chudych, zem takich nigdy nie widział. *Leop. Genes.* 41, 19. (szpetnych. *Bibl. Gd.*). Bydłę, byłoby chrome, albo wzdę na którym członku mierzone, albo ułomne, nie ma być ofiarowane. *Leop. Deut.* 15, 21. Prawda nam jest niewdzięczna i mierzona. *W. Post. W.* 202. Wszys-tkie te rzeczy złe są, i bogu mierzone. *ib.* 216. W rę-ku łaskę trzymał zieloną, Znak że poseł z nowiną idzie niemierzoną. *Pot. Arg.* 260. (przyjemną). — Mierzeńszy, mierniejszy *compar.*, n. p. U Turków niema narodu mier-zeńszego nad Niemiecki. *Stryjk.* 41. Niemasz nic bogu i ludziom mierzeńszego, nad okrutnego człowieka. *Kosz. Lor.* 28 b. Daleko mierzeńszą nieludzkość nieprzyjmo-wania gości w dom przedsiębiorzeli. *Leop. Sap.* 19, 13. Najmierzeńsza brzydkość. *W. Post. W.* 253. Im prze-wrotniejszy a chytrzejszy człowiek, tym bywa nierządniej-szy, mierniejszy. *Kosz. Cyc.* 126. MIERZK, ob. Mierzch. MIERZLIWY, a, e, obmierzły, efelhaft, gräulich. Tuż ścięta za nimi zaraza mierzliwa, Co niepozbytym ciosem wnę-trzności przeszywa. *Zab.* 6, 148. *Minas.* MIERZNAĆ, ob. Omierznąć, cf. nadmierznąć, namierznąć.

MIERZWA, y, ż., słoma pogmatwana, nieprosta, Wirrstroß, Strummstroß; *Boh.* mrwa, mrwka, drchotina; *Slav.* mrwa;

Vind. mrina, merva; *Carn.* merva, mervéza; (*Croat.* mervina scobs; mervo, mervichik paullulum; *Bosn.* mrriva, mrrivica mica, mriive, ostaći reliquiae). Słomy omłóco-ne na boisku ozierać trzeba, i mierzwę rewidować, aby się w nich niedomłócone kłóski nie znajdowały. *Haur. Sk.* 20. Spiesznie skryła te rzeczy pod mierzwę, którą sła-no wielkłodom, i usadziła się na niej. *Leop. Genes.* 31, 34. (*Wujek.* barlog). Praca oraczów nieoszacowana, Z mierzwą zrównana. *Groch. W.* 557. Siana, słomy, ple-wy, i mierzwę od nas kupują. *Gost. Gor.* 106. Drobný gnój albo mierzwę po łakach rozmiatał, aby trawa lepiej rosła. *Cresc.* 38. Strohdünger. MIERZWIASTY, MIERZ-WIATY, a, e, pogmatwany, zgnieciony, burd einander ge-wirrt, Wirr = (stroß). (*Carn.* smershán + rozczochrany; *Bosn.* smervivi, izmervivi, izmrriviv friabilis). Mierzwiątą słomę osobno kłósć, a dłuższą na powrosła znówu osobno. *Zaw. Gosp., Haur. Sk.* 21. Gnojem mierzwiałym przysypować. *Cresc.* 326. MIERZWIĆ act. *niedok.*, zmierzwić, pomierz-wić dok.; (*Rag.* mǎrviti, smǎrviti, razmarviti diminuere; *Slav.* mrwim, mrwiti friare; *Carn.* smervim; *Croat.* mervim com-munio, frio, razmervlyujem contero; *Bosn.* mrriviti, smerviti, smrriviti); pognieść, pogmatwać, ścięrać, zusammen rüllen, zu-sammen wirren, reiben, brüden. (*Sorab.* 1. mermu szo scateo). — §. Mierzwić, pomierzwić, namierzwić, mierzwą nagnoić, i ogólnie pognoić, mit Wirrstroß düngen, und überhaupt düngen, *Boh.* mrwjm, pomrwjm; n. p. Mierzwić rolą owcami. *Tr.*, w hurtach owce trzymając gnioć, den Adler hürden. MIERZYĆ, ył, y, act. *niedok.*, mierzać *contin.*; *Boh.* meřiti; *Sorab.* 2. mersich; *Sorab.* 1. mersu, merim, mjrim; *Vind.* merit, pomerit; *Carn.* mirëti, miruvãti; *Slav.* miriti, mi-rim; *Croat.* meriti, mërím, zmirjati (+ mierzyć, ważyć na wadze); *Dal.* miriti; *Hung.* merni, mirni, megmërem; *Bosn.* mirriti, mjerriti metiri, ponderare; *Rag.* miriti, mjeriti, izmjerriti, izmjerrivati; *Ross.* мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять; *Eccl.* мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять; (*Eccl.* мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять, мѣрять); *Graec.* μέτρον, μέτρον partior); §. 1. miarą wielkości rzeczy jakiej dochodzić, messen. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie na włoki mierza, w Wielkiej Pol-szcze na szlady, w małej Polsce i w Rusi na łany. *Grzeg. K 2 b.* Rozmaite są sposoby mierzenia, inaczej się mie-rzą grunta, inaczej gmachy, inaczej towary. *Trot.* 26. c, 106. Nie zawsze szczęśliwy, co mierzy korcami złoto. *Bardz. Trog.* 231. Wymyslacze, co wodę łyżką mierzą. *Rej. Ap.* 68., *Rys. Ad.* 73. (cf. piasek liczyć, drzwi do lasa robić, baki strzelać; cf. liczykrupa). Nie mierzą chłopa w korzec, często mały bije, A wielki z piwnym wą-sem nadstawuje szyje. *Kchow.* 52. Pewniej mierzyć, niż wierzyć. *Cn. Ad.* 828. (lepsza miara, niż wiara). Rozcią-gnął się, i zmierzyl się nad dziecięciem umarłym trzy kroć. *1 Leop. 3 Reg.* 17, 21. (położył się na nim roz-czepierzwszy). — §. Mierzyć się z kim, próbować się, skosztować się, tentować się z kim, sich mit einem messen. Z walecznym Hektorem zmierzę się wzajemnie, Czy ja zgine od niego, czy też on ode mnie. *Dmoch. Il.* 2, 241. — *Transl.* Mierzę co czym + miarkuję co czym, stosuję co do czego, eine Sache nach einer andern abmessen. Chę-cią się, nie datkiem, mierzą usługi. *Zab.* 3, 219. *Ossol.*

Chwałę, co się pędzią mierzą, Objad miarkując z wierzczą. *Kchow.* 190. *Zabl. Amf.* 96. (cf. niech się gęba zgadza z mieszkciem; cf. miarą kocie); *sich nach der Dede strecken.* Głupi kto z wydatkami przychodu nie mierzy. *Nar. Dz.* 3, 123. Mierzając się swą stopą, i wiedząc, że mu tego wiele ludzi zajrzeć miało, daru nie przyjął. *Gorn. Sen.* 83. — Mierzę co czym sądzę o czym z czego, eine Sache aus etwas abnehmen. Twoją wielkością mierzam cnotę twoją; Powierzam się królowi i nic się nie boję. *Teat.* 51. d, 53. — §. 2. Mierzyć do czego, na co, godzić na co, celować, na cel brać, *Boh.* směřiti, směřovati; *Vind.* namerjati; *Carn.* namirjati; *Bosn.* smirati, nagaghjati, zagohiditi u cigl; *Slav.* mishanati; *Croat.* czulyati; *Ross.* мишенить, цѣлить, нацѣлить, прицѣлиться, намѣтить, намѣчать, изноровить, изноровливать; (cf. *Gall.* mirer; *Ital.* mirare, mira = cel, celownik), worauf zielen, wohin zielen. Gdzie indziej mierzy, a gdzie indziej uderzy. *Pot. Arg.* 364. *P. Kchan. Orl.* 1, 47. Nie zawsze uderzy, gdzie kto mierzy. *Cn. Ad.* 600. Wiele radnicy do swego pożytku mierzą, niżeli do całości Rzpltej. *Star. Zad. C.* Powieszony Masław od Prusaków z uragowiskiem: wysoko mierzył, wysoko wisisz. *Nar. Hst.* 2, 353. *alta petisti, alta tenes.* W bok dyszłem mierzą, zawrócę ich. *Teat.* 42. d, d. na bok się biorą, kierują, sie lenken seitwärts um. MIERZYCIEL, ob. Miernik, mierniczy.

Pochodz. pod słowem miara.

*MIERZYK, a, m., (*Boh.* mřik opium), *Эппид, Apium.* Stefanek w swoim herbarzu wyłożył mierzyk, nie wiem co to za słowo, ani Polskie, ani Ruskie, ani Niemieckie. *Urzed.* 28. więc Czeskie!

MIERZYN, a, m., MIERZYNEC, óca, m., [MIERZYNEK, nka, m., 4.], ein Mittelpferd, von mittlerer Größe. Mierzyny, konie miernego wzrostu, zażywają się do różnych pojazdów, pospolitej jazdy. *Kluk. Zw.* 1, 162. Koń świadom boju, gdy trąby usłyszy, Uszy podnosi, pysk zadziera łysy, Nogami tupa, a robotny Mierzyn, kark powiesiwszy, stoi nieochotny. *Kchow.* 38. Konie Moskali niewielkie, mierzyńcy, wałachy niekowane. *Gwagn.* 578.

MIEŚC, ob. Miotać.

MIESCE, ob. Miejsce. MIEŚCIC, il, i, act. niedok., pomieścić, umieścić, zmieścić dok., *Ross.* умѣстить, умѣщать; (cf. *Graec.* μετόειν; cf. *Gall.* mettre; *Lat.* mittere); dać miejsce, wyznaczać miejsce, umieszczać, placiren, *Platz anweisen, einen Platz geben, verwahren, bewahren an einem Orte.* Dałem mu 100 dukatów, aby je gdzie dobrze umieścił. *Teat.* 8. c, 77. ulokował, unterbringen, anlegen. To doniesienie w gazecie swojej umieścisz. *Gaz. Nar.* 1, 239. (położysz, in die Zeitung aufnehmen, darin einen Ort vergönnen). Na pozór on jest grzeczny, a wewnątrz jad mieści. *Kras. Baj.* 111., chowa, verbergen. Mieszczący, obejmujący w sobie *Ross.* вмѣстительный. Mieścić kogo na funkcji, amployować, *Ross.* расчитать, расчинять, placiren, anstellen. — Mieścić się *recipr.*, miejsce mieć, Raum haben, Raum finden, *Platz haben.* *Boh.* směstknati se; *Ross.* умѣститься. Zmieścić się wszyscy już prawie nie mogą. *Past. Fid.* 322. (miejsca już prawie niema). Skarżemy się, iż szlachta u nas mieścić się gdzie nie

ma; wojsko małe, zmniejszone panów dwory. *Mon.* 65, 466. finden nirgends ein Unterkommen. Dworzanstwo ustalo; nie ma się gdzie szlachecki syn umieścić. *Kras. Pod.* 2, 274. Znalazł przy dworze umieszczenie, przyzwoite urodzeniu swemu. *Stas. Num.* 1, 35. (Unterkommen). W ustach ludzkich równie fałsz i prawda mieścić się może. *Teat.* 26, 15. (znajdować się). Co umysł wzrusza i co oko pieści, W twojej osobie wszystko się to mieści. *Kras. Woj. Choc.* 30. W głowie mu się to nie mieści, jakby to być mogło. *Karp.* 4, 35. pojąć nie może, nie chce mu wleźć do głowy; er kann gar nicht begreifen, es will ihm nicht in den Kopf. (*Eccl.* вмѣстливое schowanie). MIEŚCINA, y, ż., MIEŚCINKA, i, ż., *demin.*, biedne ubogie miasto, eine elende Stadt. Wypędził go do निकчемnej miejsciny. *Warg. Wal.* 147. Ziemi Włoskiej wsi i miejsciny mieczem i ogniem pustoszył. *ib.* 243. Leżała mieścinka w padole, niewielką mając równinę. *Warg. Cez.* 56. Miasta wszystkie, mieścinek do 40 zapalili. *Warg. Cez.* 5. Nie masz tak podłej wioski, tak lichiej mieścinki, co by w niej trzydzieści i czterdzieści chorągwi nie brało. *Star. Ref.* 115. Teraz idę do lasa narąbać chrościeiny, Bo jeszcze mam niektóre bez płotów mieściny. *Banial. K.* 4. (miejsca). MIEŚCISKO, a, n., z przyganą, *Ross.* городище, eine armfeltige Stadt, ein elendes Nest. Bezbożne to mieścisko. *Pot. Zac.* 114. Dym tylko z mieścisk wychodzi. *Dar. Lot.* 1. Ten, co jamy dał wszelkiemu zwierzowi leśnemu, w mieściszczku swoim gospody mieć nie mógł. *Kanc. Gd.* 49.

MIESI, ob. Mięsy.

MIESIĄC, a, m., (*Boh.* měsyc; *Slov.* mesác, mesic; *Sorab.* 2. mászez; *Sorab.* 1. miszaz, mieszaz, mészacz, mieszaczk, mészacztwo; *Slav.* misěc; *Bosn.* misseć, mjeseć, mjesećina; *Rag.* mjeséz; *Vind.* melez, mielez, luna, melsez; *Carn.* mejsz, mész, messez, luna; *Croat.* meszecz; *Ross.* мѣсяць, луна; cf. *Graec.* μῆς, μῆρος; *Lat.* mensis; *Ital.* mese; *Gall.* mois; *Aeol.* mēis; *Arab.* manath); §. 1. czas, który obroty księżyca czynią, der Monat. Mieszają niektórzy te słowa niedobrze, jako masz pod słowem księżyc. Słowo Polskie miesiąc zgadza się z Łacińskim mensis. *Cn. Th.* Miesiąc słoneczny, der Sonnenmonat, miesiąc księżycowy, der Mondenmonat. *Zebr. Zw.* 26. Miesiąc księżycowy, przeciąg czasu, którego potrzebuje księżyc, do okrążenia ziemi. *Śniad. Jeog.* 201. Miesiąc gwiazdowy, sidereus, czas, w którym księżyc powraca do jakiej gwiazdy stałej. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc peryodyczny, przeciąg czasu, którego potrzebuje księżyc, żeby odszedłszy od jakiej gwiazdy stałej, znowu do niej powrócił. *Śniad. Jeog.* 202. Miesiąc obieżny, periodicus, czas, w którym księżyc przebiega długość 360°, rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc synodyczny, lunacya, przeciąg czasu od nowiu do nowiu. *Śniad. Jeog.* 202. Miesiąc dobieżny. *Hub. Mech.* 426. Zwyczajny miesiąc cztery tygodnie i jeden albo dwa dni w sobie zawiera. *Hub. Wst.* 281. Dwa miesiaca przedtym. *Biel.* 401. (*dual.*) Imiona miesiadców: styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień. Pierwszy dzień miesiaca, *Calendae, Eccl.* священномесячье. Jest przy-

słowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc. *Sak. Okul. 39.* (t. j. bardzo długo). U dworu znowu wytrwasz miesiąc Ruski, Niżli przybiją na drzwi rejestr Pruski. *Klon. Fl. H 2 b.* — (*Slov.* Na psě letničke, *ad Calendas Graecas*). — *Transl.* Miesiące żołnierskie, abo towarzyskie. *Papr. W. 2, 230.* die *Solbatenmonate*. Konstytucya za Jana Kazimierza obiecuje, iż w każdym roku przez cztery miesiące, Sept., Oct., Nov., Dec., cokolwiek starostw, dzierżaw i urzędów ziemskich do dyspozycyi królewskiej przypadnie, to wszystko król zasłużonym w wojsku rozdawać będzie. August II. w paktach obiecuje miesiące żołnierskie prawem warowane, mieć w pamięci. *ib.* — Miesiące Rzymskie, *Römermonate*, podatek nadzwyczajny pod czas wojny cyrkulów rzeszy Niemieckiej. *Wyrw. Geogr. 229.* — §. *Trannl.* Miesiące białogłowskie, uprawy miesięczne, miesięczki, czasy, krew' miesięczna, daß *Monatliche der Weiber, die monatliche Reintigung.* *Carn. dishu, dishenga, sumäh; Sorab. 1.* žonska mészaczna khorofcz; *Rag.* vrjeme xensko, stvari xenske; *Ross.* мѣсячина, мѣсячное; *Eccl.* лунноевѣние, мѣсячное, отсѣданіе. Białogłowa miesiące czyli miesięczki mająca, *Carn. dishna shena; Sorab. 1.* mészaczniwa, mészaczniwofcz czerpacza. Lekarstwa na zatrzymanie miesięcy białogłowskich. *Sleszk. Ped. 145.* Macierza duszka, pijąc ją, paniom miesiące wywodzi. *Urzed. 284.* Mała ozanka mocz i miesiące przywodzi. *Spicz. 232.* — §. 2. Żle Miesiąc zamiast księżyc; *Dudz. 31,* der *Mond.* Miesiąc jest tej natury, iż światłość swoje od słońca bierze. *Rej. Ap. 64.* Lubo spojrzal na słońce, lub na miesiąc krzywy, Zaraz żagle opuszczał, miał wicher straszliwy. *Bardz. Luk. 49.* Czarownica swym wierszem, miesiąc sprowadziła z nieba na dół. *Bardz. Trag. 462.* Odmiennie chodzi rad, jako i miesiąc. *Birk. Zamoj. 7.* Miesiące odmiennie. *Groch. W. A 3.* Miesiąc świeci księżyc świeci, der *Mond* schein. Panna Julianna, ani jeść chce, ani pić, ani spać, ustawicznie wzdycha, lubi po miesiącu chodzić. *Teat. 24, 110.* im *Mondscheine* spaßieren. W zimie nocy całe przepędza na miesiącu, chuchając w ręce. *Teat. 6, 97.* im *Mondenscheine,* (*ob.* Poświata). — *Slov.* Nedbám na mesác, keď mi slunce switi; nie dbam o gwiazdy. — *Blande:* À Dieu jasna pogodo, zorzo, miesiącu! *Teat. 22, 76.* słońce moje, gwiazdo, perełko, rybko, gołębku. — §. 3. Przez miesiąc rozumie się też figura, którą składają dwa cyrkuly nierówne, spólnie się dotykające wewnątrz. *Solsk. Geom. 214.* zwey in einander geschobne Zirkel, *ob.* Miesiączek. *MIESIĄCOSŁOW, u, m., *Ross.* мѣсяцословъ, kalendarz; *adj.* мѣсяцословный kalendarzowy. MIESIĄCOWY, a, e, 1. od miesiąca, *Boh.* mēsýněj; *Sorab. 1.* mészaczowné; *Carn.* mejszov; *Monatš.* Są gołębie miesiacowemi zwane, zład że co miesiąc młode wyprowadzają. *Kluk. Zw. 2, 169.* — *2. Księżycowy, *Mondš.* Światłość miesiacowa. *Budn. Jes. 30, 26.* Miesiacowy okrag, *Vind.* obstretna, der *Mondšhof.* MIESIĄCZEK, czka, m., *demin. nom.* miesiąc, a) ein fleiner *Mond;* (*Sorab. 1.* mészacz; *Bosn.* mjeseć, misecjać). Koło Jowisza obracają się jego miesięczki. *Os. Fiz. 539.* — b) Miesiączek, promienie nad głową świętych na obrazach,

kolko święte. *Włod., Ross.* цара, der *Rimbuš* um einen heiligen Kopf. — c) Miesiączki, miesięczki, gatunek podków, które się dają, kiedy kopyto na pięcie ma jaką wadę. *Kluk. Zw. 1, 182.* eine Art Hufeisen. — d) Miesiączki niewieście, *ob.* Miesiące, upraw niewieści, daß *Monatliche der Weiber.* *Dykc. Med. 4, 288.* — e) *Botan.* Nogietek, Miesiączek po Czesku, *Boh.* měsýcěk, *calendula, die Ringelblume.* *Syr. 1530. Spicz. 46.* — §. Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, ziele, a że w strączkach nasienie ma, na kształt miesiąca w pierwszej kwadrze, pochodzących, też miesięczkiem zwane, *Weiftraut, Felschen, coronilla securidaca* *Lin n.* *Syr. 769.* MIESIĄCZKOWATY, a, e, — o *adv., lunaris.* *Perz. Cyr. 158.* mondförmig. Półmiesiączkowaty kabłaczek u paznokciów, *lunula digiti.* *ib.* MIESIĄCZNICA, y, ž., miesięczny upraw niewieści, die *monatliche Reintigung.* (*ob.* Miesiące, miesięczki). Sara już była stara, i już miesięcznic nie miewała. *Sk. Zyw. 2, 202.* — §. *Botan.* Miesiącznica, Miesiącznik, a, m., *lunaria* *Lin n.* *Mondfraut,* rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc. 2, 98., Jundz. 330.* zaparstnica. *Urzed. 180.* MIESIĄCZNIK, MIESIĘCZNIK. (*Cn. Th.*), a, m., *Boh.* měsýčník, namēsýčnj; *Carn.* mejszen; *Croat.* meszěchnyak; *Rag.* mjesećnik, mjesećjár; *Ross.* мѣсячный, мѣсячникъ. Choroba miesięcznika, miesięcznictwo, (*Boh.* měsýčnost; *Vind.* miefezhlivost, miefezhna boliesen). Miesięcznikiem jestem (*Eccl.* лунствуюся, лунящійся; *adj. Vind.* miefezhliu, miefezhast, od miefeza bou); §. 1 a) lunatyk. *W. Matth. 17, 15.* *Sienn. 324,* ein *Mondsichtiger.* Lunatycy abo miesięcznicy. *Sk. Zyw. 1, 118.* cf. nocobład. — b) Dziecię na świat urodzone obrzezane, czyli bez napletku. *Tr.?* ein *Kind,* daß ohne *Vorhaut* geboren worden. (*Ross.* мѣсячникъ miesiąc mający). — §. 2. *Botan.* Miesiącznik ziele, *Selenotropium.* *Cn. Th.* *Mondwende,* ein *Kraut,* so sich gegen den *Mond* wendet. MIESIĘCZNY, MIESIĄCZNY, a, e, *Boh.* měsýčný; *Slov.* mesačni; *Sorab. 1.* mészaczni; *Croat.* meszěchni; *Vind.* miefezhen, vlakomiefezhen; *Rag.* mjesećni, messecni; *Ross.* мѣсячный, лунный; jeden miesiąc trwający, lub co miesiąc powracający, *monatlich, Monats.* Miesięczny obrok abo jurgielt. *Cn. Th.* Miesięczne *subst. neutr., Ross.* мѣсячна, *Monatgeld, Monatgehalt.* Musi być jeszcze u Pana moje miesięczne, moje strawne, moje roczne, moje zasługi, moje suchedni. *Teat. 32. b, 11.* — Czyszczenie białogłowskie miesięczne. *Krup. 2, 176.* miesiące, miesięczki, miesięcznice, die *monatliche Reintigung.* Białogłowy miesięcznego nie mające płynienia, nieplodne są. *Krup. 2, 177.* Grecy chcą, aby niewiasta, w niemocy swej miesięcznej, ś. tajemnic nie brała. *Sk. Dz. 145.* Uprawy, to jest zbytne miesięczne pławy. *Sienn. 381.* Niewiastom miesięcznym używania ciała Pańskiego bronią. *Sk. Dz. 1026.* t. j. czasy swoje mającym, die daß *Monatliche* haben. — Glisty miesięczne, *lunaticae vermes, Herzwurm; Ital.* maldella luna, wzięły to imię od miesiąca, abowiem i miesiącem rosną i zaś maleją. *Sienn. 548.* Miesięczne ziarno, *menispermum* *Lin n.,* *Mondsaamen,* rodzaju tego roślinnego gatunkiem jest rybotrój. *Kluk. Dykc. 2, 116.* Miesięczny kamień, *Boh.* měsýčnj kameň, księżyczny kamień, *Mondstein, Frauenstein.* — Miesięcznie *adv.,*

co miesiąc, monatlich, *Ross.* помѣсячно, (cf. мѣсячно miesiąc święci, ob. Poświęta).

MIĘSIARZ, a, m., mięsojadacz, mięsożerny, ein Fleischesser. Grzeszy, któryby nie naczcho przyjął chleb duchowny; trzeba to uważać cielesnym mięsiarzom, aby wiedzieli, że grzeszą. *Hrbst. Odp. U. 8.* cf. *Slov.* masař; *Sorab.* 1. mjasznik; *Croat.* meszar; *Hung.* mészáros; *Vind.* mefar; *Ross.* мясник rzeźnik; *Germ.* Metzger.

MIĘSIĆ, il, i, act. niedok., zamięść dok., rozczyniac. *Cn. Th.* 408. den Teig einmachten, einteigen. Mięść ciasto, wapno. *Włod.*, cf. miąższo czynić.

MIĘSISKO, a, n., paskudne mięso, elendes Fleisch. Grube miesisko. *Past. Fid.* 164. Mięsisko narosłe. *Hipp.* 105.

MIĘSISTOŚĆ, ści, ż., cielistość. *Cn. Th.* die Volligkeit des Körpers, Reichthum an Fleisch, Corpulenz; *Boh.* masytost. Mięsistość drzewa, owocu - części jego miesiste, daß fleischige, fleischartige Theile; *Bosn.* mecja, mekota, pupa, ob. Mięsiwość. **MIĘSISTY**, a, e, Mięsisto adv., cielisty, fleischig, körperlich; *Boh.* masytý, libiwý; *Slov.* masnaty; *Sorab.* 1. mjaszoyité; *Vind.* mafenast; *Slav.* mesnat; *Croat.* mésznat, meszaszt; *Ross.* et *Ecl.* мясистый, мякотный. Anioł mięsistsze na siebie przyoblecze ciało. Żeby go łacniej oko śmiertelne dojrzało. *Przyb. Ab.* 8. Pacjent ten zdrowo i mięsisto wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 150. Mięsista część abo sztuka w zwierzęciu, pieczenia. *Cn. Th.* ein fleischiges Stück von einem geschlachteten Thiere, ein Bratenstück, ein Braten. Korzeń mięsisty, carnosar., z substancji kruchej złożony. *Jundz.* 2, 6. **MIĘSIWO**, a, n., collect., Fleischwerk, Fleisch, Fleischwaare, Fleischspeisen; (*Boh.* libiwina (cf. lejba); *Carn.* mesnina). Mięsiwo, owe miesiste części, które się z nitek składają, i z wielu zwierząt są pokarmem człowiekowi. *Kluk. Zw.* 1, 31. Mięsiwa nad wszelkie inne pokarmy posilne. *Haur. Sk.* 504.

MIĘSIWOŚĆ, ści, ż., n. p. Kapary większe więcej w sobie mięsiwości i soku mają, niżli mniejsze. *Syr.* 870. Oliwki moczyć, dokąd się mięsiwość od kostek nie puści. *Sienn.* 608. Dynie wodniste są mięsiwości bardzo jusznej. *Syr.* 1188. *Rag.* mekota, mecina, mehscina; *Bosn.* pupa, pnpica, mecja, mekota od mesa, sridina od kruha, (cf. ósrzodka); *Ross.* мякоть. **MIĘSNICA**, y, ż., jatki mięsne, schowanie na mięso, Fleischbank, Fleischbehälter, (*Boh.* masnice; *Carn.* mesniza; *Vind.* mefarniza, mefniza; *Slav.* mesarnica; *Croat.* meszarnicza, mesznicza; *Hung.* mészárszék). Na szkucie mięsnica bywa naprzeciwno kuchni, gdzie słoninę i leguminy dla lisów chowają. *Magier. Mskr.* (cf. spiżarnia). **MIĘŚNICZEK**, czka, m., musca carnaria, co do kształtu pospolitym muchom podobna, lecz większa, jaja składa w miesnej zgniliznie. *Kluk. Zw.* 4, 571. *Kad. II. N.* 112. die Fleischfliege, Emeßfliege. **MIĘSNY**, a, e, od mięsa, z mięsa, *Boh.* masný; *Slov.* masiti; *Carn.* mész, mészén; *Vind.* mafen; *Sorab.* mjaszné; *Rag.* meesni; *Slav.* mészny; *Croat.* meszny, meszan; *Ross.* мясной; *Fleisch*, zum Fleisch gehörig, von Fleisch. Niewolno przez post wielki, mięsne lub maśne potrawy jadać. *Boh. Kom.* 1, 135. Od wszelkiego się miesnego pokarmu wstrzymywali. *Pilch. Sen. list.* 4, 14. Mięсна polewka. *Sienn.* 153. (cf. rosól). Mięсны dzień, w który

z mięsem jedzą, ein Fleischtag, (oppos. postny dzień, (suche dni); *Vind.* mefni den, masten den). Środy i soboty niemięsne. *Ustrz. Kruc.* 2, 154. (w które nie godzi się mięsa zażywać). Mięсна grzęda - polica, ein Fleischbrett, Haßbrett. Mięsne jatki, *Boh.* masné kramy, masnice; *Slov.* masný kram, galka. (ob. Mięsnica), od przedawania mięsiwa, Fleischbänke, (cf. jatki). — *Fig.* Wydał go na mięsne jatki. *Rys. Ad.* 72. t. j. na rzeź, na sztych, *Vind.* mefniza, mefarniza, ubijaliche, umorjaliche, er hat ihn zur Schlachtbank geliefert, in Lebensgefahr hinein gestürzt. — Mięsne serce, oppos. zkamieniałe, ein fleischern Herz, daß nicht steinern ist, *fig.* Wszak i wy macie serca mięsne? *Pot. Arg.* 749. (cf. człowiek nie kamień). Twardsze w piersiach nad żuźel, nad skały, nad krzemień, Na miękkie i na mięsne serce Panie przemień. *Pot. Zac.* 192. **MIĘSO**, a, n., MIĄSKO demin., (*Boh.* maso; *Slov.* maso; *Sorab.* 1. maszo, mjaszo, máfso; *Sorab.* 2. mész; *Vind.* mefu, mészú; *Carn.* mészú; *Croat.* mész; *Dal.* meszo; *Rag.* et *Bosn.* meso; *Ross.* мясо, cf. mięsiarz; *Carn.* etc. mésar - rzeźnik; *Germ.* Metzger; cf. Mett, Maus, Muskel; cf. mařten, Mařt; *Lat.* mando, mansum, macellarius; *Ital.* macellaio, mazzare; *ap.* Ofryd. mazalar; cf. *Graec.* μασσαραι; *Aeth.* ماسح masach epulatus est; *Arab.* maza - mięso; cf. mész, miąź, miąźszy); §. 1. daß Fleisch. W skład zwierzęcy wchodzi mięso i kości; mięso składa się z skupionych włókien. *Zool.* 63. (O zwierzętach, których nie jedzą, n. p. o koniach, mówi się, że wiele ściervu mają na kościach; o człowieku, że dużo ma ciała. (*Slav.* put; *Ross.* плоть, cf. pleć). — §. per. excell. Mięso - mięso do jedzenia, Fleisch zum Essen. Mięso wyraża się często zakończeniem zwierząt na — ina, cielęce mięso, cielęcina; w *Ross.* zakończenie to oznacza tak mięso, jak skórę n. p. оленина jelenie mięso, jelenia skóra; свижина świeże mięso; — w *Cerkiewnym* skórę n. p. воловина, воловая кожа wołowa skóra, (cf. wołowina). Wedle Pitagoresa nie mamy zabijać bydła i jadać mięs. *Otw. Ow.* 629. Rzeźnicy od mięs wszelakich mają płacić... *Vol. Leg.* 5, 185. Mięso ociągac, (ob. Ociągac). Mięs wieprzowych miernie tylko zażywać. *Haur. Sk.* 476. Kaczki mają mięso czarne, a tym samym są ciężkie do strawienia. *Boh. Kom.* 1, 286. Lepiej ten pości, który sztuczkę mięsa zje, niż ten, co strawi całą mię ryb dobrze korzennych. *Sekl.* 13. Sztuka mięsa, (ob. Sztuka). Gdybyś kładł mięso do beczki bez soli, zgnije do trzeciego dnia. *Pot. Arg.* 445. Głupie mięso, (ob. Nerka). Kto chce mięso jeść, trzeba z skóry odrzeć zwierza. *Pot. Jow.* 173. (cf. bez prace nie będą kołacze; cf. leniwcze nać jaja, R. czy też obłupione?) Z mięsem jeść, oppos. z postem, Fleischspeisen essen. Bolesław Chrobry dzikie prawo ustanowił na tych, co w poście z mięsem jedli. *Nar. Hst.* 6, 191. (*Slav.* mésziti; *Bosn.* omrrisitise). W wielki piątek dla słabości jadał z mięsem. *Mon.* 68, 208. Będę dziś z mięsem jadł. *Teat.* 19, 25. Kazali gotować im z mięsem, w te dni, kiedy oni sami poszczą. *N. Pam.* 10, 55. sie ließen ihnen Fleischspeisen kochen. Mięso lubiący, mięsu rad, (ob. Miąsko). Kaszka fraszka, jarzyna perzyna, chleb trawa, mięso potrawa. *Haur. Sk.* 507. Ryba

woda, chleb trawa, mięso wsiemu hołowa. *Sak. Probl.* 151. Im mięso, a nam polówka zostanie. *Bratk. G.* 3. (cf. Matyaszowi płotka; cf. ubogiemu piskorz). Ten bóg, któryć dał mięsa, da-ć pewnie i chleba. *Pot. Arg.* 516. (cf. kto dał zęby, da-ć chleb). Komu się mięsa nie dostanie, ten na polówce niech przestanie. *Cn. Ad.* 162. (cf. lepszy rydz niżli nic; co bóg da, do kobiałki). Kto mięso ma, o grzankę nie dba. *Rej. Wiz.* 105. Z łustego mięsa, łusta polewka; *Rys. Ad.* 79., (*oppos. Slov.* Lačné maso, ridká polewka; *merces pretio correspondent*). Z mięsa się chlubią, a ono i polówki nie widzieli. *Gorn. Dw.* 272. Niemasz tu komu ufać, ni z mięsa, ni z pierza. *Pot. Arg.* 744. (nie ufaj pozorowi). Zakryta w mięsie na tym świecie wada, Pan wilk dla mięsa często w jamę wpada. *Bratk. H 4 b.* (*Croat.* Isches rānu v czelem meszu, *quaerere pilum in igne*; cf. węzła w sitowiu szukać). Mięso mięsem gonić potrzeba, t. j. karmionemi dobrze chartami polować. *Chmiel.* 1, 80. *Allegor.* Głodny ci zieć powie: złe mięso bez chleba. *Pot. Arg.* 817. t. j. dziewczka bez posagu; *eine schöne Braut ohne Brautstück, ist kein Glück.* Ta bywszy jedynaczka, miała chleb do mięsa, Powabne to oboje w żonach interessa. *Pot. Poc.* 183. — §. Mięso jagody - mięsiwość, n. p. Gdy dławiając jagodę winną mięso jagodne ziarnka nie puści, jest to znak niedojrzałej jagody. *Cresc.* 335. *Reichthum, Fleisch in den Früchten.* — §. 2) *Transl.* Mięso górne albo ziemne, *Bergfleisch*, jest to kamień składający się z grubych szymb i niby nitki twardej. *Kluk. Kop.* 2, 100. MIĘSOJADACZ, MIĘSOJAD, a, m., jadający mięso, lubiący mięso jeść, rad mięsu, mięsko, *Boh.* masogidek; *Slov.* masogedek; *Rag.* mesojeghja; *Croat.* mesojed; *Eccl.* мясоядецъ, плътоядецъ, живоядецъ. (*Ross.* мясоѣдъ; *Eccl.* мясоѣстие mięsne dni). MIĘSO-PRZEDAWCZA, y, m., *Ross. et Eccl.* мясopродавецъ, der *Fleischverkaufser*, ob. Rzeźnik, mięsiarz. MIĘSOPUST, u, m, MIĘSOPUSTY, G. pust *plur.*, (*Boh.* masopust; *Slov.* masopost masopust; *Croat.* meszopuzst, poklady, fa-senk; *Dal.* poklada, poklade; *Bosn.* pokladdi; (*Ross.* мясопуста, мясопущие początek postu, gdzie się przestaje jeść z mięsem); *Eccl.* мясопуста *bacchanalia, libera-lia*, (zarowienie *carnisprivium*; *Ross.* сыропуста, сыропущие ostatni dzień karnawału); zapust; *si vocem Po-lonicam* mięsopust *expendas, proprie sonat id, quod Graeci recentes vocant: τὸ ἀποχρεῶς, Latini recentes* *carnisprivium; si vero rem, quae illo triduo geritur, consideres, dicas ethnicorum bacchanalia.* *Cn. Th.*, (sed cf. pusty, pust); die *Fastnacht, der Fastning, das Carneval, besonders die drey letzten Tage*; (cf. kulig). Post odrzucają, ale mięsopusty, od czarta wymyślone, bardzo pilnie zachowują. *W. Post. W.* 57. — §. *Transl.* Rozgardyas, lej rozlej, hulanki, luszyki, *lustiges Leben, Lustbarkeiten.* Pościć po mięsopustach miłosnych. *Teat.* 3, b, 82. Jeśli tak będą codzień mięsopusty, na szary koniec przyjdą. *Wad. Dan.* 14. Po nieustannych mięsopustach, post nieustanny nastąpi. *Teat.* 22, 9. (po godach głód). MIĘSOPUSTNIK, a, m., *Boh.* masopustnik, mięsopusty obchodzący, *bacchanalia celebrans.* *Cn. Th.* ein *Fastnachtschwärmer.* — *Transl.*

Luszykujący, rozgardyas strojący, biesiadnik, godownik, ein *Schlammmer, Prasser.* Prózne mięsopustników życie. *Bals. Niedz.* 1, 132. MIĘSOPUSTNY, a, e, *Boh.* masopustny; *Ross.* мясопустный, сыропущный, od mięsopust, *Fastnachts-, Fastningss-.* Mięsopustne święta, obżarstwa i pijaństwa pełne. *Petr. Ek.* 80. (cf. kuligowy). Siła najdziesz, którzy dni szalone mięsopustne wypełniają, nie uprzykrzyłyby się drugiemu mięsopusty i cały rok, a czas krótki postu uprzykrzy się wnet. *Bial. Post.* 176. Wody się opije, a prawie się jako mięsopustna kiszka nadmie. *Rej. Zw.* 157. Niedziela mięsopustna, der *Sonntag Sexagesima.* *Maj. Kalend. Ross.* сыропущная недѣля *zapustny tydzień.* MIĘSOPUSTOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, mięsopusty obchodzić, die *Fastnacht begehen, Fastning halten; Slov.* fašangovati; *Croat.* fašenkovati; *Dal.* pokladdujevati; *Eccl.* мясопустую, *Graec.* ἀποχρεῶς *carnem edere cesso; comessor, heluor, bacchor; заровниваюся ἀποχρεῶς.* Większy zysk czynimy dyabłu trzy dni rozpustnie miesopustując, a niżli bogu czterdzieści dni nieochotnie poszcząc. *Zarn. Post.* 95. Chrześcianie złe mięsopustujący. *Bals. Niedz.* 1, 30. — *Transl.* Rozgardyas stroić, luszykować, hulać, godować, *schlammern, prassen.* Biesiadować, mięsopustować. *Petr. Ek.* 80. Rozpustnie żyje, huczę, miesopustuję, *bacchor. Macz.* Ustawicznie miesopustują, wszystko łokciem rozkoszy wymierzają. *Birk. Ek. D 2 b.* Biesiady i miesopustowanie. *Petr. Ek.* 80. *MIĘSOTARGOWISKO, a, n., targowisko na mięsa, jatk, der *Fleischmarkt, Eccl.* мясopродаище, мясный рядъ. MIĘSOZER, a, m., der *Fleischfresser.* Wszyscy ludzie stali się już teraz, iż tak rzekę, mięsożerami. *Mon.* 74, 586. *MIĘSOŻERNOŚĆ, *Eccl.* живожрение, daß *Fleischfressen.* MIĘSOŻERNY, a, e, żrący mięso, mięsem żyjący, *fleischfressend; Boh.* masožrawy; *Sorab.* 1. mjasza wożrawé; *Croat.* meszoser; *Rag.* mesoxderaz; *Ross.* плътоядный. Sep miesożerny. *Przyb. Mill.* 87. Ptaki miesożerne. *Zool.* 26.

*MIESTCE, ob. Miejsce.

MIĘSZ, MIĘŻ, MIĄSZ, y, ż, MIĄŻSZOŚĆ, die *Diide.* Mięsz umywalni była na trzy wielkie palce. *W.* 5 *Reg.* 7, 26. Drzewo u włóczni jego było na miész, jako nawój u tkaczów. *Leop.* 2 *Reg.* 21, 19. Ławy z balek, w miész na stopę były. *Warg. Cez.* 62. W miész albo na miész, trzy, dwa palce, gruby trzy albo dwa palce. *Włód.* Kamień on był wzdłuż trzynaście stop, a w miész siedm. *Sk. Dz.* 1180. Słupy miały wmiész półtóry stopy. *Warg. Cez.* 81. Naczynie to było wmiész na dłoń. *Budn.* 2 *Chron.* 4, 5. cf. miąwszy.

MIĘSZAĆ, MIĘSZAĆ, ał, a, *acl. niedok.*, zmieszać, pomieszać *dok.* *Boh.* misyti, smisyti, *frequ.* michati; *Slov.* mjsým, mjsjm; *Sorab.* 1. mieszcz, mischu, mischam, mëschem, miszu, muezü (cf. macić); *Vind.* miefhati, smiefhati, samiefhati, permiefhati, pomiefhati, smieshu-vati; *Carn.* mejsiti, mejsem, mësëm, mejsham, mësham, sblöditi; *Croat.* meshati, mësšam; *Rag.* mjëšiti, njëšc-jati, umiëšc-jati, umiëšcivati, umjëšiti, zamjëšiti, izmjëšc-jati, mjëšcjam, smëšti, smëten, (cf. zmiesć, zmiatać); *Bosn.* mjëšc-jati, miscjati, smiescjati, izmjëšc-jati, smiscjati,

izmiscjati, pomiscjati, smesti, zamesti, smetati (*ob.* Miotać), smutiti, (*ob.* Mącić, smućić); *Ross.* мѣшать, мѣшаю, смѣшать, смѣшиваю, (мѣсить, мѣшу miąć; *Eccl.* масти, мата, смѣжати burzyć); *Ital.* mescolare, mischiare, miscere; *cf.* *Lat.* miscere; *Graec.* μίσγῆν; *Angl.* mash; *Hebr.* מִשַׁח מִשַׁח; *Chald. et Rab.* מִשַׁח masag, miscuit; *Ger.* mischen, (*cf.* manschen, mengen; *Graec.* μίγνυμι); mischen. Mieszać, mieszać co z czym, pomieszać, zmieszać co z czym, vermischen, unter einander mischen. Trudno zle z dobrym mieszać. *Opal. Sat.* 7. Śmieli chrześciance i małżeństwa z Arabów mieszać. *Sk. Dz.* 906. Łzy z łzami mieszać, miło człowiekowi. *Bardz. Trag.* 271. (*cf.* napłakać się pociecha. Bolu nie małe ulżenie płacz, k temu wypowiedzenie; Pociecha, gdy co boli, Namówić się do woli). Pijcie wino, którem wam zmieszał. *Kucz. Kat.* 3, 370. (t. j. z wodą nagotował). Mieszają przysłowia w pismach swoich, jak groch z kapustą. *Mon.* 75, 63. Eutychnus mieszał natury w Panie Krystusie. *Kat. Gd.* 86. Mnie Panowie do rzeczy tej nie chcecie mieszać. *Teat.* 11. c, 47. (wplatać, wciągać). Z panami palca nie mieszaj, bo jeśli krótszy naciągną, jeśli dłuższy, to wcale utną. *Teat.* 22. b, 63. — §. Mieszać w garcu, w kotle, kłócić, umrühren, durcheinander mischen. Zioła te warząc ustawnie mieszała, wierzch wywracając, A na spodek zaś wierzchnich rzeczy naganiając. *Ow. Ow.* 266. — *Fig.* Będę tak długo tym odmetem mieszał, ażę wždy kiedy ułowie węgorza. *Orzech. Qu.* 20. — §. Zwierzeta niektóre, niedaleko siedliska swego, wszelki ślad mieszają i gubią. *Pilch. Sen. list.* 2, 133. (zatracają). — Mieszać, zamieszać, zamącać, burzyć, uniespokajać, verwirren. Za co tak smutną myślą mieszasz swą spokojność? *Teat.* 45. d, 21. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teat.* 46. b, 46. Mieszają pycha rozum. *Psalm. 19.* Nadzieje i twrogi mieszają szczęście. *Bardz. Trag.* 431. Nie trzeba mieszać pokoju. *Boh. Dyab.* 3, 138. den Frieden stören. Krew niewiną dla swojej dumy rozlewamy, bunt i fakeye czynimy, Rzplą mieszamy. *Star. Ref.* 11. A tyżes to, który mieszasz Izraela? *W. 5 Reg.* 18, 17. (który czynisz zamieszanie w Izraelu? *Bibl. Gd.*). Nie lubi ze mną tańcować, powiada, że mieszam w kontradansie. *Teat.* 39, 21. MIESZAĆ się *recipr.*, a) *passive* zamieszać się *propr. et fig.*, sich vermischen. W małżeństwie się nie mieszał z niewiernymi i pogany. *Sk. Dz.* 875. — §. Pomieszonym się stawać, trwożyć się, strwożyć się, Ionfuß werden, verwirrt seyn, sich verwirren. Historyk Kranc sam z sobą ustawicznie się miesza. *Nar. Hist.* 2, 245. U pijaka we łbie zawsze się jako w kotle miesza. *W. Post. W.* 3, 236. Częstokrć próżnemi i niekzemnemi mieszamy się rzeczami. *Pilch. Sen.* 355. Gdy cię ujrzę, zaraz kolor mienię, Albo błednieję, albo zbyt się czerwienię, Gdy chce do ciebie mówić, miesza mi się mowa. *Zab.* 16, 298. — §. b) *Active* Mieszać się do czego, albo w co wdawać się w co, (*Boh.* Pflichtli se; *Vind.* nufs notervtikuvati, *cf.* nos wścibić), sich in etwas mischen. Dziwujemy się, iż naród wasz miesza się do spraw naszych. *Gaz. Nar.* 2, 141. Mieszanie ja się do czego, czegobym do końca nie przywiódł?

Teat. 7, 47. Daje ci to zupełnie na wola, sam się więc mieszać do tego nie będę. *Teat.* 38, 190. Milcz, i nie mieszaj się do nas! *ib.* 36, 102. Jurysty pospolita zabawa, mieszać się za pieniądze w cudze interessa. *Teat.* 23. c, 36. Na co się w to mieszacie, co do was nie należy? *ib.* 9. b, 44. Królowa w matery Rzpltej mieszać się nigdy nie powinna. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 122. — §. Mieszać się cielesnie, odbywać sprawy cielesne, sich vermischen (*fleischlich*). Kogut, ptak najlubieźniejszy, gdyż na dzień z 50 razy może mieszać się z kurami. *Ład. H.* N. 73. MIESZAŁA, y, m., mąciiciel, *Vind.* miefhavez, smiefhar, ein Verwirrer. Jednacza tego świata, mieli za mieszałe tego świata. *W. Post. W.* 285. *MIESZALKA, i, ż., narzędzie od mieszania, *ob.* Mątew', koziolatek, ein Rührstod, Rührlöffel, *Ross.* мѣшаака; *Rag.* mjescjaliza, mechajizza. MIESZANIE, ia, n., *subst. verb.* daß Mischen, Vermischen, die Mischung, Vermischung, *Ross.* умѣска. Związek początków między sobą nazywa się mieszaniami ciała, mixtio, które rozróżnić należy od gromadzenia, aggregatio. *Kruml. Chym.* 15. W arytmetyce reguła mieszania, regula alligationis. *Śniad. Alg.* 1, 37. Mieszanie się cielesne, sprawa cielesna, *Ross.* coutrie; *Lat.* coitus. MIESZANIEC, ica, m., z różnych zwierząt urodzony. *Cn. Th.*, *ob.* Pomieszaniec, *Carn.* smejs; *Ross.* помѣсь, гума; (*Desterr.* der Mischling), der Artzwitter, der von zweyerley Arten gezeugt ist. n. p. Mieszaniec koń, (*cf.* muł *Vind.* mişg, mieşg, inefeg, mefek; *Carn.* mész; *Croat.* mész; *Eccl.* мѣска, G. мска; *cf.* miedzy). Mieszaniec pies. — *Transl.* Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) zabił. *J. Kchan. Dz.* 280. Mieszający srodzy Centaurowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 159. Samarytanie byli mieszający, ani prawi żydowie, ani prawi poganie. *Sk. Kaz.* 145. (*cf.* Hälberlinge. *Abig.*). Persius Grek z ojca, a z Rzymianki rodem Mieszaniec, znacznym bogactw chlubił się dochodem. *Hor. Sat.* 105. — *similiter* Mieszaniec, pólszlacheica, ein halber Edelmann, szlachcic po matce, bloß mütterlicher Seite von Adel, nicht ebenbürtig. — §. Mieszaniec, obojey płci, androgynus, hermaphroditus. *Cn. Th.* ein Geschlechtzwitter, der beyderley Geschlechter in sich vereinigt, *Carn.* obojnak; *Dal.* dvoyszpolnik; *Rag.* dvospolnik, polucjójvek, poluxena, polumuxko, poluxensko; *Eccl.* муженцъ, мужженскій. — §. Równie jak gdy Neptunus, wód *mieszaniec srogi Trójzebem wymiatając, rozsiewa drogę... *Chodk. Kost.* 10. który miesza, burzy, kłóci wody, mieszała, mąciiciel, Umrührer, Aufrührer. MIESZANIEC, herb; tarcza podłuż linią przedzielona; z prawej strony pół orła białego, z lewej dwie róże białe. *Kurop.* 3, 33. ein Wappen. MIESZANINA, y, ż., MIESZANINKA, i, ż., zdrobn., (*Boh.* michánice, mįšma, směsyce, michanina, hatla matla, *Slov.* smįšanj; *Sorab.* 1. mēšhancza; *Carn.* mejshnina, mēsheta, smejs, smejsnhava; *Vind.* smiefshjava, smiefs, smiefshik, shunder bunder, enu skuf drugu; *Croat.* zmész, mēshanye; *Bosn.* miscjanja, mjescjanja, izmiscjanje; *Rag.* mjescjanja, miscjalina, mjescjalina; *Ross.* мѣшанна, смѣсь, всячина, раствор; *Eccl.* примѣсьникъ, примѣшенецъ, всякого рода смѣсь, безъ разбору неотборный; *Hebr.* מִשְׁחָה

sech; *Chald.* מֵסֵג meseg, *miztio*); pomieszane rzeczy, Gemische, Gemirre, Mischmasch, Verwirrung. Kirgiewie kropią słuchaczy swoich krwią zmieszaną z błotem i z ziemią, a tę oni mieszaninę rozumieją być swoim bogiem. *Boter.* 4, 132. Zrobiono z wina pewną mieszaninę, kaldeszan zwaną. *Mon.* 73, 356. Odchłań abo gromadę początków pomieszanych, poganie zwali chaos, my mieszaninę. *Otw. Ow.* 3, (cf. odmęt). Mieszanina ciemna wyprowadzeniem jasności, i przydaniem kształtów rzeczom, rozprątniona była. *ib.* 7. Rozumiały, że się świat w mieszaninę obraca. *Sk. Dz.* 60. Wielka mieszanina przez wojny świat udręczyła. *Sk. Dz.* 1074. Przyszliśmy do sromotnej mieszaniny i nierządu ostatniego. *Star. Ref.* 6. Teraz takie bigosy, takie mieszaniny, że mi się od kłopotu aż kurzy z czupryny. *Teat.* 43. c. 4. Reguła mieszaniny w arytmetyce; *regula alligationis.* *Łesk.* 2, 78. — §. *Rhetor.* Mieszanina, hysteron, proteron, *Slov.* mišatelka, hakmatilka. MIESZANKA, i, ż., mieszanica bydła, *farrago.* *Cn. Th.* Gemengsel, Mengfutter, Gemenge, gemischtes Futter; *Boh.* mišanina; *Ross.* мѣсно, мѣсяшка; karmia dla bydła z różnego zboża, lub z różnej słomy. *Włod.* — §. Mieszanka, w *rodz. żeńsk.*, toż co mieszaniec w *rodz. męzkim*, n. p. Gładsza żadna inna w puszczech się nie udała między mieszanikami, *inter semiferos.* *Zebr. Ow.* 306. MIESZANO *adverb.*, gemischt, vermischt. Ciepło, zimno, wilgotno w wszystkich przyrodzonych rzeczach mieszano się najduje. *Petr. Pol.* 54. MIESZANY, a, e, *part. perf.*, gemischt. Mieszana linia, składa się po części z prostej, a po części z krzywej linii. *Łesk.* 6. Mieszana mowa makaronizmem zowią. *Klec. Zdan.* 88, *Slov.* cudzomišanost, cizdomichawost = *barbarismus*. — Mieszana twarz, pomieszana, bestürzt, *Sorab.* 1. kaykižlēm. Pościć nie z mieszaną twarzą; ktoż bowiem smutny koronę odbiera, kto z mieszaną twarzą tryumfuje? *Pociej.* 88.

Pochodz. domieszać, namieszać, pomieszanie, pomieszany, przemieszać, przynieszać, rozmieszać, umieszać, umiesznać, wymiesznać, zamiesznać, zmiesznać.

MIESZCZAK, a, m., *contemptim*, zgrubiale: brzydki mieszczanin, mieszczuch, ein elender Spießbürger. Waśb mieszczak, a mój ojciec na ostatnim sejmie został szlachcicem. *Teat.* 8, 7. MIESZCZANEK, MIESZCZANINEK, nka, m., *dem. nom.* mieszczanin, ein unbedeutender Bürgermann (Kleinstädter). Przez wzgardę pyszny ten sędzia mieszczan w dekrecie swoim mieszczankami nazwał. *Ust. Konst.* 2, 164. Kijem zbić mieszczanka nie nowina; bo to chłop powiadają, nie szlachcic. *Opal. Sat.* 142. Zagradzamy i najbliższe ścieżki, któremi się z popolitości jakkolwiek nędzny gramolił mieszczanek. *Mon.* 65, 49. Z paszczeki odrzyczłopskich panów wydarł obłów mieszczaninka ubogiego. *Birk. Zyg.* 18. MIESZCZANIN, a, m., *Boh.* měštenin, měšťan; *Slov.* mesčan, mešťan, měšťanin; *Sorab.* 1. mestžan; *Sorab.* 2. bergar; *Vind.* mestnik, mestannik, purgar, mjesten zhlovek; *Cur.* mejstnek, burgar; *Croat.* varaschan, varossecz, gradchan, purgar; *Dal.* gradyanin; *Hung.* varosi, polgár; *Bosn.* graghjanin, pucjanin, (cf. pułk, cf. grad); *Slav.* gradja-

nin; *Rag.* gradostatnik, gradianin, (cf. mjesctanin = rodak, ziomek); *Ross.* мѣщанинъ, горожанинъ, градожителъ, гражданинъ; obywatel miasta, czyli miejski, pod prawem miejskiem żyjący, der Bürger, Stadtbürger, Stadtbewohner, Städter. Kto w mieście żyje, każdy mieszczaninem. *Zab.* 15, 273. Jestem Rzymski mieszczanin, i za wielką sumę tegom mieszczanstwa dostał. *W. Act.* 22, 28. miejskie Rzymskie imam, ich bin Römischer Bürger, habe das Römische Bürgerrecht; *Eccl.* гражданствую, *Graec.* πολιτειομαι. *Petrycy civis* Rumaczy, nie obywatel, lecz mieszczanin, dodając *in parenthesi*: syn koronny. *Petr. Pol.* 197, (cf. miasto). Mieszczanin = obywatel, mieszkaniec, der Einwohner. Przystal ku jednemu mieszczaninowi krajiny onej. *Sekl. Luc.* 15. MIESZCZANKA, contracte MIESZCZKA, i, ż., MIESZCZANECZKA, *demin.*, §. a) która w mieście żyje, obywatelka miejska, die Stadtbürgerinn, Städtlerin, Bürgerfrau, Bürgerstochter; *Boh.* měštanka, měštka, měštenjka; *Slov.* mesčenka; *Vind.* mestniza, mestauniza; *Croat.* gradchanicza, varoschicza, varoskinya, purgaricza; *Slav. et Rag.* gradjanka, (*Rag.* mjesctanka = ziomek); *Ross.* мѣщанка, горожанка. Mieszczki biorą na się ubior szlachecki, szlachecki stroj woiewodziny. *Petr. Ek.* 68. Wej! jak się mieszczaneczki stroja. *Teat.* 36. c. 14. — §. b) *transl.* Mieszczanki góry Parnassu. *Zab.* 12, 297. *Gawdz.* t. j. mieszczanki Parnassu, Muzy. MIESZCZANKOWAĆ, ał, uje, *intr. niedok.* mieszczankiem być, einen unbedeutenden Bürger abgeben. No! to już podobno teraz mieszczankować zacniemy. *Teat.* 14, 179. MIESZCZAŃSKI, a, ie, od mieszczan, miejski, *Boh.* měšťanský; *Vind.* mestaun, miesten; *Sorab.* 1. mieschczanski, měšťanski, birgarski; *Croat.* purgarszki; *Ross.* мѣщанскій, мѣщаниковъ, гражданскій; Stadtbürger, Städter, die Einwohner einer Stadt betreffend. Mingajło ciągnął prosto do Połocka, chcąc mieszczanską hardość uśmierzyć. *Stryjk.* 232. MIESZCZAŃSTWO, a, n., §. 1) miejskie, prawo miejskie, *Vind.* mestnifstwu, mestaunifstwu, miestnina; *Croat.* purgarsztwo; *Ross.* мѣщанство, гражданство; das Bürgerrecht. Jestem Rzymski mieszczanin; jam za wielką sumę tego mieszczanstwa dostał. *W. Act.* 22, 28. Dawne prawa broniły przyjmować do mieszczanstwa niekatolików. *Vol. Leg.* 7, 754. — §. 2) *coll.* Mieszczanstwo = mieszczanie, miasto. *Cn. Th.*, die Bürgerschaft. MIESZCZE, ob. Mieście. MIESZCZUCH, a, m., *Pot. Jow.* 198, mieszczek, verächtlich: ein elender Bürgermann.

MIESZE, ob. Mieście. MIESZEĆ, ob. Miążeć.

MIESZEK, szka, m., *dem. nom.* miech, *Boh.* měšec, mjšek; *Slov.* mešec, mešček, mešhurjk; *Sorab.* 1. měšch, moschna; *Sorab.* 2. měšch; *Carn.* meshizlk; *Vind.* mošhja; *Rag.* mjescnizza, mjescich, mišescjaz; *Bosn.* mieschich; *Croat.* šep; *Ross.* мѣшокъ, мѣшечикъ; *Eccl.* мешокъ, мѣшекъ, мѣшечникъ, мошонка, лутаръ; worek ledajaki. *Cn. Th.*, einbeutel, ein Sädel. — §. *Botan.* Okrycie owocowe zowie się mieszek, *folliculus*, kiedy z jednej sztuki złożone, która się w czasie dojrzewania z jednego tylko boku otwiera; ziarna w nim są luźne, nieprzyrośnięte. *Bot.* 126, der Fruchtbalg. — Mieszek do rozża-

rzania węgla. *Kluk. Kop. 2, 144. Sorab. 1. naduhwacz; Bosn. mieseniça, puhalo, ein fleiner Handblafebalg. Mieszki do kominków pokojowych. Kluk. Rosl. 2, 162. — §. Mieszek od pieniędzy: kaleta, worek, sakiewka, bursa, ein Geldbeutel. Każdemu dała Sultanowa po pięć mieszków, każdy o pięciu set talarach. *Kłok. Turk. 25.* Choć pieniądze wydasz, przecie mieszek chowaj. *Rys. Ad. 8. Slov. Mešec mu wipráhol, pauper est. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszkunie staje. Bratk. B 2 b. (cf. i mądry głupi, gdy go nędza złupi). Eklipsys figura, gdy w mieszkun dziura. ib. — Slov. Kdo si nepredre oči, predre mešček. Był mieszek blisko, przyjaciel przybędzie. *Jag. Gr. A 2. Pan Bóg i mieszek, to przyjaciel prawy, A ludzka przyjaźń tylko dla zabawy. Rys. Ad. 55. W mieście zawsze rękę w mieszkun miejcie. Dwor. D 3. Kto mieszek straci, niech skórą płaci. Cn. Ad. 385. (Slov. kdo mešec trati, nech chrbtom plati; cf. kto ma ciężą, tego nie wiążą). Kto ma mieszek, niech weźmie i kaletę. Sk. Dz. 894. (cf. wzięłeś konia, weź i bicz). Wyuczeni mieszki rzezać, kraść, zbijać, palić. *Pot. Arg 432. (cf. rzezimieszek). Lepszy mieszek za grosz, w którym kopa, niż za kopę, w którym grosz. Rys. Ad. 35. Slov. Zlati mešec ma, bohati gest. Dobrze napichowani mešec ma. Mieszek pan. Cn. Ad. 834. (cf. grosz pan od roku do roku; cf. pieniądze wszystkiego dokażą; złoty orzeł wszędzie doleci; dowody srebrne albo żydowskie najmocniejsze; złota szwajca najtwardszy mur przebijie). Mieszka dziekami nie napełnisz, ale dziegami. Cn. Ad. 489. (cf. dobry co dziękuje, lepszy co oddaruje; cf. czapka za biret; cf. darmo nic, brząkać tu trzeba; cf. bez pieniędzy do targu, bez soli do domu). Kto służy z łaski, ma mieszek płaski. Cn. Ad. 428. (Slov. Mešec plni pawučin; mešec pawučinami zatáhnuti; marsupium vacuum; pajęczynami mieszek napełnić). Boli go mieszek. ib. 42. (boli go kaleta, zmindak, skąpy; ma, a nie zażywa). Nie mego to mieszka potrawa. Cn. Ad. 618. (tańsza u mnie gęba; cf. nie twojej to gęby kasek; do wody z gębą). Niech się gęba zgadza z mieszkim; parsimonia magnum vectigal. *Budn. Apoph. 7. Star. Ref. 75. Rys. Ad. 77. (cf. pędzią się mierzyć; cf. miarą kocie). Budować więzę chciał, z mieszkim się nie pomiarkowawszy. Sk. Żyw. 1, 22. Nie według mieszka koszt wiedzie. Cn. Ad. 77. (większy rozchód, niż dochód). De suo apponere, z swego mieszka dokładać. *Mącz. Zapłaci za nas z mieszka swego. W. Post. Mn. 58. Kradną jednym, aby drugim rozdawali, hojni z cudzego mieszka. Gorn. Dw. 384. Wytrząść kogo, wypróżnić mu mieszek, excutere aliquem. *Mącz. Im kto lepiej czestuje, im lepiej komory, obory, mieszki swoje wytrząsa, tym sławniejsze panie. Sk. Kaz. 594. Za mieszek kogo wodzić, wytrząsać komu mieszek, kaletę, ciągnąć go, wyciągać, trawić, sol-litim ductare aliquem. Cn. Th. 409. Slov. Šturmuge ně k zamku, ale k mešku. MIESZEWNİK, a, m, (Boh. mešedník; Carn. móshnár; Vind. moslnar, vrezhar, shaklovez, moslnodelauz; Croat. mosnyar; Hung. mosar; miechownik, der Beutler.*******

*MIESZKA, i, ż, zamieszka, mieszanina, burzka, Wirrwarr, Verwirrung. *Pap. Ryc.*
 MIESZKAĆ, ał, a, med. niedok., (Etym. miejsce, miesce; Boh. etc. meškati morari, cunctari). *1 a) na jednym miejscu długo się zatrzymywać, bawić się długo, sich wo lange anhalten, verweilen. Samarytanowie prosili Jezusa, aby mieszkał u nich. *Sekl. Joan. 4, not. *aby został albo trwał przy nich; (prosil go, aby u nich został, a został tam przez dwa dni. Bibl. Gd). Przychodzi do niego, i u niego zamieszkał dzień on. Budn. Joan. 1, 39. (zostali przy nim onego dnia. Bibl. Gd). Prosil go, aby mieszkał u nich przez kilka dni. 1 Leop. Act. 10, 48. Gdyby kto po dwie godziny siadał w tej wodzie na dzień, musiałby 25 dni przy tej wodzie mieszkać; a jeśliż po 4 godziny na dzieńby siadał w niej, tedy 13 dni powinien wymieszkać. Syzt. Szk. 254. Popędzaj, abysmy nie mieszkała (dual.) na drodze. 1 Leop. 4 Reg. 4, 24. Trzydzieści lat i dziewięć na świecie zamieszkawszy, przemieścił się na tamten świat. Groch. W. 576. Zamieszkał tam niemal cały rok w Manrezie. Wys. Ign. 20. Grecy pisali mądre rzeczy, a sami w wielkim błędnie mieszkałi. Biel. Hst. 25. zostawali, sie steden in einem großen Irr.). — §. b) Mieszkać na czym: bawić się na czym, sich mit etwas verweilen, mit etwas beschäftigen. Na strawę deputatom, póki na poprawie statutów mieszkać będą, ma być dawany z każdej włoki grosz jeden. Vol. Leg. 2, 794. — §. c) Mieszkać, mieszkać do czego, albo w czym: nie spieszyć, omieszkać, säumen, zaudern; Boh. meškati, bawiti, wáhati, (cf. wahać się); Slov. meškám, adj. meškawý powolny, zmuđny; Carn. meškam, shókam, (meshkov: powolny); Vind. se mudit, kefniti, kefnuvati, odkladiti, odlashati; Sorab. 2. sze pitwasch; Sorab. 1. komdžu; Dal. kaszniti, karczmati; Hung. kesni; Bosn. kasniti, ućknitti; Ross. мешкать, умешкать, мотчать, гузять, медлить, мелчить, помелчить, умедлить, гузять, укосить, укосить. Nie mieszkać nie, a co wskok to rychlej do niego, aby cię nie uprzedził gniew jego. Itj. Post. S s. 6. Wstań, a nie mieszkać, biegaj nocą, a nie zostań się aż w Egipcie. Sk. Żyw. 1, 176. Przysłałoby do elekcyi się pośpieszyć, a w tej rzeczy długo nie mieszkać. Biel. 636. Nie mieszkaćmyż do niego, póki czas mamy. Sk. Kaz. 23. Gdzie Chrystus ich, czemu do pomocy im mieszka! Sk. Kaz. 14. Mieszkać w tym nie chcieli, aby do niego posłać nie mieli, wywiadując się, czyjaby tu mocą czynił? Biel. Post. 49. Nie trzeba nam z tym Amuratem mieszkać, dać już pokój radom, i na wojnę zawołać. Baz. Sk. 71. Gdy mi potrzeba bez odwłoki się wrócić, dla Boga proszę, abyscie nie mieszkałi. Wys. Kat. 397. Mieszkać, ociągający się, mitrežny, Ross. мешкотный, мешкотно; Eccl. мешьнь, мѣдль. — §. Mieszka mi się recipr. impers., późno na mnie, długo się bawię. Włod., mora mihi fit. Cn. Th., mudzi mi się, es bauert mir zu lange, man hält mich zu lange auf, es wird mir zu lange zu warten, ich habe nicht Zeit. Głodnemu najbardziej się mieszka. Cn. Ad. 244. (czekać długo pragnącemu, markotno; Żadzy wielkiej, mała chwila Zda się jak najdłuższa mila;*

cf. głodny woli jeść, niż muzyki słuchać). Wyliczanie mego nieszczęścia byłoby nader obszerne. *R.* Nie będzie obszerne; mieszka mi się, wiedzieć je muszę, nie baw' się a powiadaj. *Tr. Tel.* 9. — §. 'd) Mieszkać w czym • żyć w tym, życie przepędzać w tym, leben, daß Leben führen, hinbringen in etwas. Nauczał, iż małżeństwo złe jest, i brzydził się temi, co w nim mieszkali. *Sk.-Dz.* 248. die in der Ehe leben. — *Transl.* Szczęśliwe miasto, które mieszkając w pokoju, Obawia się przygody, a myśli o boju. *Modrz. Baz.* 85. Mieszkać z kim • żyć z nim, mit einem leben. Jan ś. napominał Antypatra, aby nierządnie nie mieszkał z żoną brata swego. *Bial. Post.* 34. Miał sumnienie z tą mieszkać, z którą brat mieszkał. *Baz. Hst.* 42. Miło im jest miłośnice mieć, a z niemi w swój woli i w psocie mieszkają, niżeli swą własną oddaną z boga a ludzi dźierać. *Glicz. Wych. B* 7. Bolesław Mściśławowi żonę mocą wziął, i z nią sprośnie z zgorzeniem poddanych mieszkał, i potomstwo miał. *Sk. Żyw.* 1, 286. Ze złą żoną mieszkać, jest skracać sobie żywota. *Petr. Ek.* 6. Miał Ulisses przénagabienie od Atalanty, aby z nią mieszkał. *ib.* 24, (cf. *Ross.* сожителъ małżonek (• spółmieszkanie); *Eecl.* съжити, съжителствовати w małżeństwie żyć). — Mieszkać z kim dobrze, złe; chować się z nim dobrze, złe, mit jemanden gut, oder schlecht leben, verträglich, unverträglich mit ihm leben. Złe bardzo mieszkają to książę z tą Jadwigą, bo się nierządem bawił. *Biel.* 418. Papież złe mieszkał z Barbarosą Cesarzem. *Biel.* 100. er stand mit ihm auf feinem guten fuße. Olgierd i Kiejstut zgodliwie bardzo i przyjacielsko z sobą mieszkali. *Krom.* 404, *Ross.* ужиться, уживаться, (cf. używać). Żeby nie Kozacy, tedyby Tatarowie dobrze z nami mieszkali. *Biel.* 659. — 2. Mieszkać gdzie • domem stać, • obywać, cf. • obywatel, wohnen; (*Boh.* bydleti, bydliiti, obywatli, byti bytem, zůstawati; *Slov.* bydlijm; *Sorab.* 2. būdlich; *Sorab.* 1. bodlu, wobodlu; *Vind.* prebivati, stanuvati, pozhivati; *Carn.* prebivam, (ob. Przebywać, bywać, spoczywać, stanąć, stać, stawać); *Croat.* prebivati, prebivam; *Dal.* prebivati; *Slav.* stajati; *Bosn.* stati, stanovati, pribivati, domuati; *Ross.* выжить, выживать, житьелствовать; *Eecl.* обитати, обитаю, станствовать). NB. *similem Polono idomati translationem significationis morandi in habitationem, offert lingua Gallica in voce demeurer*). Kazał im mieszkają w mieściech Samaryjskich. *3 Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10. (obywać. *1 Leop.*). Po tej ziemi nie chodził mąż, ani tam mieszkał człowiek. *3 Leop. Jer.* 2, 6. (obywał. *1 Leop.*). Ja i ta oto niewiasta • mieszkalaśwa (*dual*) w jednym domu. *1 Leop.* 3 *Reg.* 3, 17. (• mieszkaliśmy. *3 Leop.*). (mieszkałyśmy). Oba razem nie możemy pod jednym mieszkać dachem. *Teat.* 18, 126. Jak sobie zbudujesz, tak też mieszkać będziesz. *Haur. Ek.* 34. Lubi pięknie mieszkać. *Teat.* 19. b, 18. Gdzie stoję, tam zaraz mieszkam; bo przyznam ci się, wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. d, 14. Biegaj, a nie zostań aż w Egipcie, i mieszkaj tam. *Sk. Żyw.* 1, 176. Mistrzu! gdzie mieszkasz? rzekł im: pójdzcie a oglądajcie; i szli, i widzieli, gdzie mieszkał, a zostali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd. Joan.* 1, 39. *Budn.* Kto własność swoje ma,

temu nie trzeba komorą mieszkać. *Ern.* 190. W sąsiedztwie mieszkać *Eecl.* приобитаю. — *Fig. theol.* Bóg w nim mieszka, a on w bogu. *Wiśn.* 609. (bóg z nim jest). — §. *Trans.* Mieszkać, bewohnen; *Vind.* obstanuvati; *Ross.* населять. Wszyscy ci, którzy mieszkają tę ziemię, Jednego syny ojca, jedno to jest plemię. *Zab.* 15, 109. Uczynię, że będą mieszkane miasta. *3 Leop. Ezech.* 36, 33. (obywane. *1 Leop.*). • MIESZKACZ, a, m., mieszkaniec, der Bewohner, Einwohner; *Boh.* bydlitel. Wy mieszkać miasta tego. *Budn. Judic.* 5, 25. (obywatele miasta tego. *Bibl. Gd.*). Mieszkać domów glinianych. *Budn. Job.* 4, 19. (co mieszkają w domach gl. *Bibl. Gd.*). MIESZKALNIA, i, ż., *poet.*, mieszkanie, pomieszkanie, die Wohnung. Dla precudnej architektury, zdały się być te miasta mieszkalnią bogów. *Przestr.* 133. W tej świętej Apollina mieszkalni. *Zab.* 6, 210. MIESZKALNY, a, e, §. 1. gdzie można mieszkać, *Boh.* obytný, bydlitedlný; *Rag.* pribivaoni; *Vind.* h' prebivanju, prebivatiu, stanuvatiu, stanujetliu; *Sorab.* 1. wobodenité; *Ross.* обитаемый; *Eecl.* обитатель; bewohnbar. Mieszkanii służyący, mieszkalny, *inusitatum est. Cn. Th.* 409. Niemasz kraju, któryby nie był mieszkalnym. *Ossol. Sen.* 11, *nulla terra aliena nobis*. Wstręt naturalny mamy od miejsc pustych niemieszkalnych. *Mon.* 65, 105. (niezamieszkalnych, unbewohnt). Po niemieszkalnym dąży Kaukazie, w miejscach, które Hydasz podmywa. *Mon.* 67, 616. — §. b) Od mieszkania, domowy, Wohnung, Haus. Z oświeconym wiekiem strachy nikną, już domy nasze duchów mieszkalnych mało mają. *Mon.* 65, 106. Dom jeden zawierał wygodnie całe mieszkalne gospodarstwo, w piwnicy, kuchni, izbach i śpiżarni. *Xiądz.* 74. MIESZKANICZKO, a, n., maleńkie pomieszkanie, eine ganz kleine Wohnung. Obejrzą się, aż wszędzie jezioro zalało, Tylko co mieszkaniczko ich szczególne stało. *Zebr. Ow.* 210. (chata). W korabie mieszkaniczka sobie poczynisz. *W. Genes.* 6, 14, *not.* „komory, przegrody, gniazda”; (przegrody. *Bibl. Gd.*). Wróbel znalazł sobie mieszkaniczko, a sinogarlica gniazdo. *Leop. Ps.* 83, 4. (domek. *Bibl. Gd.*). • MIESZKANIE *adv.*, ociągając się, z ociąganiem się, z omieszkiwaniem, zaubern. Niemieszkanie wszystko złe przybyło, jak na gwałt. *Wad. Dan.* 106. MIESZKANIE, ia, n., *subst. verb.*, *Boh. et Slov.* měškanj; *Vind.* pozhafnost, kefnuvanje; *Rag.* kasnenje, karsmanje, zkaenje; *Ross.* мѣшkanie, мѣшкота; *Eecl.* прѣжданіе; 1 a) niepośpiech, omieszkiwanie, mieszkanina, daß Zaubern, Säumen. Słyszawszy o praktykach Ruskich Bolesław, wezwał bez mieszkania senatorów na sejm. *Stryjk.* 188. (cf. niemieszkalnie). — §. b) Mieszkanie z kim • życie z kim, daß Leben mit jemanden, (cf. *Ross.* сожити spółmieszkanie, małżeństwo). Nie chcą złego mieszkania między małżeństwem być okazy, nie chcą zgody ich psować. *Sk. Żyw.* 1, 322. Okrom takowych przyczyn, które słowem bożym są wyrażone, żadnych okazji do niemieszkania powinnego w małżeństwie, abo do rozwoadu, szukać sobie nie będziemy. *Vol. Leg.* 2, 901. *Stefan.* — 2 a) Mieszkanie gdzie, domem stanie, • obywanie. *1 Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, daß Wohnen, der Aufenthalt an einem Orte; *Boh.* obydlj, obyť, byt, bydlenj, bydlište; *Slov.* přj-

bytek, (ob. Przybytek); Sorab. 1. wobodleno, statek, (cf. stancya, stanie); Croat. prebivalische, ztan, dom; Carn. stanuvanje, prebivalishe; Vind. stanuvanje, prebivanje; Bosn. pribivaliscte, stan, kuchja, dom; Slav. pribivalac; Rag. pribivaliscte; Hung. szállas, (cf. szafas); Ross. жителство, обиталище, жилище, обитание, жило, жилье; Eccl. обитель, селнѣа, селнице (ob. Sioło, siedlisko), мрокъ, своя, својаси, (ob. u siebie, do siebie; cf. Gall. chez lui, chez moi). Pojedziemy do Warszawy na mieszkanie. Teat. 15. c, 97. — Generis feminini: Wszyscy tam wiecznie zostaną w mieszkani. Pot. Syl. 378. — §. b) Mieszkanie - miejsce albo budowanie do mieszkania, die Wohnung, der Wohnort. Po wszystkich brzegu zachodnim morza czerwonego są mieszkania rzadkie i małe. Boter. 212. Mieszkania są zdrowe, kiedy nie mają wilgoci. Pir. Pow. 77. Różne mieszkanie, przychodzi w nieznanie. Rys. Ad. 60. Mieszkanie górne w domu, góra, ut na górze on mieszka, a ja na dole. Cn. Th. MIESZKANIEC, ŋca, m., który gdzie mieszka, der Einwohner, Bewoŋner; Boh. obywatel, (ob. Obywatel); Sorab. 1. wobodlenk; Carn. ossebenk, ossebenek, sabenĕk; Vind. prebivauz, stanuvauz, stanounik, ofar, offar, prebivaliz; Croat. prebivavec, prebivalitel; Rag. et Bosn. pribivalaz; Ross. обыватель, житель, жилецъ; Eccl. сельникъ, всельникъ, которой живетъ гдѣ. Mieszkańcy Ross. жити, жили люди. Lekoć mowa była o ludziach nieszlacheckiego stanu, obywatelów mieszkańcami nazwanych mieć chciano. Ust. Konst. 1, 119. MIESZKANINA, y, ż., omieszka, daß Zaubern, Sâumen, die Versâumniß. Władysław Wielkopolaków o mieszkanię zabawną ostremi słowy zgromił. Krom. 515. MIESZKANKA, i, ż., która na pewnym miejscu ma swoje mieszkanie, die Bewoŋnerinn, Einwoŋnerinn; Boh. obywatelkyně, (ob. Obywatelka); Vind. stanouniza, ofrava; Bosn. pribivalica; Rag. pribivaliza; Ross. обывательница, жилица. Królowa lasów, górnej mieszkanka pustyni Bardz. Trag. 139. Pompeja żonę przez te wojny Lezbijczyki miały za swą mieszkankę. Bardz. Trag. 134. MIESZKAWAĆ, 'MIESZKAWAĆ, ał, a, intrans. frequ., zwykle gdzie bawić, sich aufzuhalten pflegen. Ta pyszna rzeka, w której krokodyl mieszkawa, kraj Abissynów oblewa. Przyb. Luz. 314. Sprawy ludzi na ziemi mieszkawających. Żurn. Post. 3, 711 b.

Pochodz. pod słowem miejsce.

MIESZKOWATY, a, e, — o adv., na kształt mieszka, wie ein Sâdŋen; Sorab. 1. moschnatĕ; Ross. мѣшковатый. MIESZYSKO, a, n., miech niekształtny, brzydki, ein häßlicher Sâd, Eccl. мѣшище.

MIĘSZCZEC, MIĘSZCZEC, ob. Miąszceć. MIESZKO, ob. Mieczko, Mieczysław.

MIĘTA, y, ż., MIĘTKA, i, ż., MIĘTKIEW', tkwi, ż., Boh. mata; Sorab. 2. mätwej; Sorab. 1. mjatwej, miatkej; Vind. metiza; Carn. męta; Croat. meticza; Hung. ménta; Dal. metvicza; Bosn. metva, metvica, celina gljudica, puligna trava, kaloper; Rag. metviza, mëtva; Slav. metviha; Ross. мята; Eccl. мѣтѣа; Lat. menta Linn.; Graec. μίνθη; Angl. mint; Dan. mynte; Germ. die Münze, daß Kraut; ziele ogrodowe i dzikie, służą żołądkowi; na Rusi pieką pi-

rogi z serem i z miętą; zapach ma przenikający. Ład. H. N. 106. Kluk. Rosl. 2, 238. Miętka kędzierzawa, *crispa*, Krausemünze. Dykc. Med. 4, 289. Miętka leśna, polna, kobyła, Boh. mata plana (ptasza miętka), *sylvestris*, Roßmünze, Pferdēmünze. Cresc. 255. Sienn. 99. Miętka Grecka, marzymiętka, szalwia Rzymska, Włoska, Piwonia wonna, P. Maryi miętka, karupień *Ursino*, *angusti folii spicata*. Dykc. Med. 4, 291. Cresc. 255. Cn. Th., Frauentmünze, Marienmünze. Miętka wodna, *aquatica*, Wasser-münze. Dykc. Med. 4, 292. Jundz. 304. (cf. lebiotka). Miętka ptasza, *alsine* (mokrzyca. Jundz. 198), tego rodzaju u nas tylko jeden gatunek jest Kurzyslep. Kluk. Dykc. 1, 26. Vogeltraut, Hühnerdarm. Kocia mieta, Raŋenmünze, że kotki bardzo jej rade pożywają. Syr. 499. *Calamintha*, kocia miętka, ziele, niektórzy białą lebiotką, niektórzy rybnią nacią zowią. Mącz., Ross. кошечья мята. Miętka polej, *pulegium*, der Poley, Wasserpoley. Jundz. 304. Kluk. Dykc. 2, 119. — Prov. Język uszczypliwy Zwykl obracać i miętkę pachnącą w pokrzywy Pask. Dz. 112. Potwarca miętka w pokrzywy, złoto czyste w miedź obraca. Pot. Arg. 499. Są i tacy, co zwykli miętkę w pokrzywy obracać. Gwagn. 713. Jakoby mieszal pokrzywy kto w miętki, Kiedy w pociechach przypomina smętki. Pot. Syl. 226. MIĘTCZANY, a, e, od miętki, Münzen, Krausemünzen; Ross. мятный. Olej miętczany. Kruml. Chym. 356.

MIETELNICA, y, ż., *agrostis* Linn. rodzaj traw właściwych, Straußgras, rolowa, *spica venti*; łakowa, *calamagrostis*; psia canina; trzcinnna *arundinacea*; odnogowa *stolonifera*; włoskowa *capillaris*; biała alba. Jundz. 111. Kluk. Dykc. 1, 17, Eccl. паучникъ.

MIETELNICTWO, a, n., kunszt miotania się po powrozach czyli linach, Seiltänzerkunst, Luftspringerey. Morszpręgi, latanie po powrozie, już coś na mieltnictwo poszło, a szlachcicowi by kaska nie przystoi. Gorn. Dw. 33. MIETELNICZY, a, e, od mieltników, Seiltänzer, Luftspringer. Mieltnicza, kuglarska obręcz, koło. Cn. Th., *pe-taurum*. MIETELNIK, a, m., (Boh. prowazolezec), der Seiltänzer. Mieltnicy, kuglarze, co się po powrozie z wysoka spuszcza. Petr. Ek. 29. Mieltniki, które po powrozach latają. Mącz.

MIĘTKA, ob. Mieta. MIĘTKI, MIĘTKA, MIĘTKIE, ob. Miętki. MIĘTKIEW, ob. Mieta. MIETLÉ mi się, ob. Mętli mi się.

MIETLICA, y, ż., kółkolnica, Boh. metlice; Ross. метлица, метлика, der Raden, ob. Miotła 2. — Wiejska Fidylo, chesz by w twą pszenicę Jałowej upał nie nasiał metlice... Hor. 2, 146. Nar. MIETLINA, y, ż., miotła niemocna, ladajaka, n. p. Ufność nieprawych kształtem pajęczyny Zginie od lada wiatru i mieltniny. Chrosc. Job. 33. ein schwa-cher Besen.

*MIĘTOSIĆ cz. niedok., n. p. Nieprzyjaciela polip doskoczywszy, w morzu miętosi, *continet*. Zebr. Ow. 90. gnębi, dusi, neber drüden in den Grund. MIĘTUS, MIENTUS, a, m., Boh. mjk, mnjk; Slov. meň, mnik, mentuš; Sorab. 1. menck; Carn. mēnk; Vind. menizh, rutel; Slav. mlieh; Hung. menyhal; Ross. мень, менекъ, налимъ; gadus lota,

die Aalraupe, ryba węgorzowi podobna; głowa i szczęki szerokie; u dolnej szczęki was jeden; znajduje się w rzekach. *Zool. 178. Kluk. Zw. 3, 171.* MIĘTUSOWY, a, e, Aalraupen, *Ross. налима.* Mięso miętusowe ciężkie do strawienia. *Kluk. Zw. 3, 172.* MIĘTY, a, e, zmięty, *part. perf. verbi miąć.*

MIEWAC, ał, a, *act. frequ. verbi miąć, (Boh. mjwati, mjwawati), zu haben pflegen, fortdauernd haben.* Poseł prawie codzień konferencye z książęciem miewa. *Gaz. Nar. 1, 257.* Miewać się, sich befinden, (eine längere Zeit hindurch; cf. miąć się). Jakże ci się powodzi, i jakże mi się miewasz? *Teat. 30. b, 73.* Jak się miewasz Teresiu? dobrze ci się spało? *Nieme. P. P. 24.* Jakże się miewasz, moja Anusienku? *Teat. 27, 31.*

MIEWIDŁO, a, n, mlewidło, męlcie, mielenie, mléwo, daš Mašten in der Mühle; *Boh. meliwo molitura.* Zboże niedożrzałe do użytku niespore, ziarno się skureczy, do tego w miewidle będzie ujma i mitrega. *Haur. Sk. 15.*

w MIEZ, MIEZSZEĆ, ob. Miaz, Miazszec etc.

MIĘDZIĆ się, *zaink. niedok.*, miazgę puszczać, pienić się, słuńić się, geifern, schäumen. n. p. Mieżdzącego się paskudnymi jady, dziecina dojrzawszy... *Zebr. Ow. 53, madi-dum.*

MIĘZDRZYĆ, y, y, *cz. cont.*, mięso wyrzynać, außfleischen, daš Fleisch heraus schneiden; *Ross. мяздрить, (мездра, мяздра strona sierciowa skóry; Boh. mazdra membrana, ob. Miazdra, miazga).* Kusznierezyk miezdry skóry. *Tr.*

MIĘGAC się, ob. Mizgać się.

MIG, u, m., MIGI, ów, plur., §. 1. mgnienie okiem, ein Augenwink, Wink mit den Augen; *Croat. namegnjenje; Vind. megnjenje, namiganje, kasanje, okomegnik, okomegnjenje, (uameshik - mina); Ross. мигъ, перемиги, (мигъ момент, въ мигъ, мигомъ, съ мигу в моменте).* Oczyma tylko z sobą gadały na migi Tym językiem serdeczne tłumaczac intrygi. *Min. Ryt. 3, 120* Augensprache. Migi czyli poruszenie pewne ciała, mianowicie twarzy, są pierwszym i pospolitym językiem. *Kpez. Gr. 3, 10.* Gebärden Sprache, Mienen Sprache. Najpierw się tłumaczono przez znaki jakieś, czyli jak pospolicie nazywamy, na migi. *Karp. 2, 6.* Na migi tylko z sobą mawiali przez znaki. *Otw. Ow. 141, Ross. перемигнуться, перемигиваться.* Z głuchemi na migi rozmawiają. *Star. Dw. 25.* Przez migi co pokazywać sobie. *ib. 59.* Nieznajome migi i tkazy. *Chrośc. Ow. 259.* Szczypię, ściskam, na różne pokazuje migi. By mię wyrwał z tej intrygi. *Zab. 7, 207.* Zwyczaj na dworze Tureckim mówić jeden do drugiego na migi, żeby się cicho sprawować, i tak są niektórzy wywęczeni w tym niemym języku, że sobie całą historią wypowiedzieć mogą, nie mówiąc. *Ktok. Turk. 19. et 44.* — §. Figi migi - sik mik - fortel, n. p. Kiedy służebna zna te figi migi, Kiedy z piwnicznym będzie jednej ligi... *Bratk. D 4.* Teraz wszystko na sik mik. *Teat. 45. c, 80.* Wszystko sik mik za nic. *ib. 65. Klec. Zdan. 67.* — §. 2. Mig - migot, migotanie, miganie, drżący blask, daš flimmern. Blask na blask odbijają tarcze migiem czestym. *Przyb. Mit. 176.* MIGAĆ, ał, a, *cz. cont.*, MIGNAĆ, ał, ie, *jednotl.*, (cf. mgnąć, mknąć, mżyć; *Slov. okom mihnūt;*

Sorab. 1. z woczżima kiwam, mikam; *Carn. mignèti, mignem, migam, (miglām - iskrze); Vind. megniti, namegniti, miniti, snaminje dati f ozhi, f ozhmi migati, namigati, nameshati, nameshuvati, meshim; Bosn. mighnuti occima, migati, maghnuti occima, namighnuti, higlijati occima; Rag. namighnuti, namighivati, (cf. Rag. migna fulgor); Croat. migati, migam, misem, (miczam moveo, agito, miczamsze mictor); Ross. мигнуть, мигать, мигу, подмигивать, смигиваться, смигнуться; Eccl. мизаю, мижати, мжу; Graec. μω; Lat. nicto, cf. mico; cf. Germ. miegen, schmiegen; Boh. mžikati, mžiknuti); §. a) powiekami ruszać, mżyć, Carn. treném, treniti, mit den Augendeckeln blinzen, wimmern. Ustawicznie miga. *Tr. — §. b)* Migać na kogo, mrugać nań, *Ross. помавать, mit den Augen einen Wink geben, ein Zeichen geben. — Transl. Gęba tylko miga coś pod nosem, mruczy jako niedźwiadek jaki. Opal. Sat. 117.* rusza gębą, mit dem Maule rühren. Nie dbale się modli, tylko wargami migając. *Hrbst. Nauk. b. 3.* Nosem migać. *Eraz. O b. a. — §. nijak.* Błysnąć, iskrzyć się, funkeln, strahlen, flimmern. Każdy się w różnokrasnym wieniec kwiatek mieści, Ten miga, tamten pachnie, ów wabi, ten pieści. *Zab. 12, 220.* (migota). Tak mignie strzała, lecąc z tegiego cięciwa. *Zab. 16, 189.* *Sakow.* Już puścił strzałkę, a ta ledwo mignie, Twardego serca Tetydy doścignie. *Zab. 16, 330.* Alć ledwo drobna mignie chwila, już po nim. *Zab. 12, 233.* (ledwie zabłysła). MIGAĆ się, MIGNAĆ się recipr., z drżącym blaskiem się ruszać, migotać, cf. Lat. micare, flimmern. Iskry radości w oczach wszystkich się migały. *Przyb. Mit. 48.* W tym się światelko wśród gęstwi mignęło, W tamte natychmiast udali się stronę. *Kras. Woj. Choc. 59.* Jeden drugiego w zapędzie wyściga Do blasku światła, co się coraz miga. *ib.* W spokojnych wodach nadbrzeżnego morza Miga się drżący blask zeszłego zorza. *Kras. Oss. C. b.* Płomień migający się, flamma tremula. *Mącz, ob. Migotny, migotliwy.* Nie wszystko drogi kruszec, co się mignie. *Zab. 14, 402.* *Nar.*; (nie wszystko złoto, co się świeci, co się lśni). Za co z taką wylwornością trefisz włosy? gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilck. Sen. list. 4, 256.* Odchodzi bystra Irys, i ledwie się mignie. *Dmoch. II. 2, 328, Ross. мелькнутъ, мелькать, промелькнутъ, (мелькомъ nagle, прѣдко).* Ktoż to był ten, który przy wejściu naszym mignął się tylko i uciekł. *Teat. 32. b, 41.* (tylko co się pokazał, zjawił; cf. minąć). Aten się Pandiońskich imię ledwie miga, quid restat nisi nomen? *Zebr. Ow. 587.* (słabo się przebija). — §. Migające się brwi, vibrans supercilium. *Cn. Th., drżące, jitternd.* — §. Miga się w oczach, błyska się co, perlabitur aciem nostram. *Cn. Th., Ross. рабнть въ глазахъ.* Jakiś człowiek w oczach mi się mignął. *Teat. 56. c, 103.* Coś mi się mignęło. *Teat. 27, 115.* t. j. zabłysnęła mi jakaś myśl, es blizt in meinem Kopfe eine Idee, es steigt in mir ein Gedanke blizschnell auf; ich aynde maš. MIGAĆ, a, m., Boh. mhauran mrugacz; *Vind. namigavez, kasauz; Ross. мигунъ, f. мигунья; oczyma migajacy, ein Blinzelaug, der mit den Augen blinzelt. MIGANIE, MIGNIENIE, ia, n., subst. verb., (cf. mgnienie), (Eccl. мизаніе, миганіе, мженіе; Ross.**

мигание; *Boh.* mhauranj); daß Blinzeln mit den Augen. Mru-ganie, daß Winken mit den Augen, (*ob.* Mig). Mniemanie że o żonie łacno uroście, z jakiego jej kiwania albo mi-gania nieprzystojnego. *Petr. Ek.* 68. Miganie się: migot, migotanie; daß flimmern. W bólach oczu i w iskrzeniu lub w miganiu się przed niemi, pijawek używać. *Perz. Cyr.* 2, 131. *MIGAWKA. *Lodereck.*, * powieki, die Augendeckel.

MIGDAŁ, u, m., MIGDAŁEK, *ika, m., demin., Boh.* mandle; *Slov.* mandlowé gádro; *Sorab.* 1. mandelina; *Vind.* mandelni, mandelnovu drevu; *Carn.* mandele, mandalno-vo drevu, mandola, badém, jédr; *Croat.* mandala; *Dal.* mendala; *Hung.* mandola, mondala, *barb.* bajam; *Rag.* mjendeo, *G.* mjendela; *Bosn.* mjendela; *Slav.* bádemi, bádemovo drévo; *Ross.* миндалина, миндалинка, миндаль; *Eecl.* аминдаль, мигдаль, z *Greckotac*, ἀμυγδαλον, αμυγδαλον, §. 1. die Mandel, drzewo i owoc, der Mandelbaum und die Frucht. Migdały są owocami drzewa nazwa-nego migdał. *Dykc. Med.* 4, 295. Migdały potrzebują gruntu suchego, piaszczystego, ciepłego. *Kluk. Rosł.* 1, 158. Cukiernicy przyprawują migdały wielorako. *Kluk. Dykc.* 1, 33. Migdały gorzkie. *Dykc. Med.* 4, 297. — Migdały lub kaszanki ziemne, Erdmandeln. *N. Pam.* 17, 202. — *burl.* Niebieskie migdały: rozkosze tamtego ży-cia, die Freuden des himmlischen Jerusalem. Czyście się zamysłili o niebieskich migdałach? *Mon.* 70, 98. Głucha na starca pobożne exorty, kogo inszego rada słuchała, który jej nie o niebieskich migdałach gadał. *Ossol. Str.* 3. — §. *Personif.* Migdał, migdałek, firecyk, gach, ein Stupfer, ein Buchser. Widząc wdowa Mazurka, że migdał niełupiony... *Kehow.* 206. Otoż to mieć takiego mig-dałka panicza. *Zabl. Z. S.* 15, (*Boh.* mandeljček gatunek gołębi). — §. 2. *Anatom.* Migdały, są dwa dosyć duże gruczołki na każdej stronie ust, między obłakiem zasłony podniebieniowej. *Krup.* 2, 338. Ślinne jagody w ustach, albo migdały śliniaste. *Kirch. Anat.* 49, die Mandeln im Halse; *Boh.* mandle; *Sorab.* 1. schiyney mandlikay; *Sorab.* 2. pli; *Vind.* gobize, slesde na poshiriki; *Croat.* zléda, zadussnicze; *Bosn.* zavratak; *Rag.* ghlindurra; *Ross.* жельза. MIGDAŁOWATY, a, e, na kształt migdałów, mandelförmig. Uczynisz trzy czaszki migdałowe na każdym słupcu świecznika, gałka jego i kwiat jego. *Budn. Exod.* 25, 33. (na kształt orzecha migdałowego. *Bibl. Gd.*). MI-GDAŁOWY, a, e, *Boh.* mandlowy; *Sorab.* 1. mandelné; *Croat.* mandalszki; *Hung.* mondolából, bajamski; *Rag.* mjendolov, mjendalski; *Ross. et Eecl.* миндаляный, ами-гдаловый; od migdałów, Mandel. Migdałowy olejek. *Sienn.* 254, *Ross.* миндальное масло. Migdałowe mleko, orszada, Mandelmilch, (*Vind.* mandelnovu mleeku). Migda-łowe drzewo *Rag.* mjendelovina.

MIGI, *ob.* Mig.

MIGOĆ, *ob.* Miegoć.

MIGOTAĆ, MIGOTAC się, ał, migota nijak. *contin.*, migoce niedok., MIEGOCIĆ, *MIEKCIĆ, MIGOCIC się, drżącym się lśnić blaskiem, flimmern; (*Bosn.* miçati movere, agitare; *Vind.* meshgetati, meshati *mżyć; *Lat.* mico; *Carn.* meketam *drże). Na tle błękitnym, w pięknym stojąc szy-

ku, Błyskotnym gwiazdy promykiem migocą. *Zab.* 5, 404. *Nar.* (*Bosn.* prisivati, sjatti). Miegojące gwiazdy. 1 *Leop. Job.* 38, 31. (iskrzące). Nad przepyszny szyszakiem kita się migota. *Przyb. Luz.* 63. Jako światłość zorzy, gdy słońce wschodzi rano bez obłoków, miegoce się... *Leop. 2 Reg.* 25, 4. Febus między czarnymi chmurami migocze się. *Leszcz. Class.* 75. (przebija się swoim blaskiem). Wzru-szają się światnice, jako błyskawice po wierzchołkach migocą. *Zab.* 15, 4. *Kniaź.* Dobędzie błyszczącego mie-cza swego i oszczepu miekającego się. *Radz. Nuh.* 5, 3. (lśniącego oszczepa. *Bibl. Gd.*). Pszczoły po powietrzu latając, jedna drugą tracając, miekając skrzydłami, żądła swe jakoby ostrząc wymykają. *Crese.* 605. *Crispari her-bis terra dicitur*, miekce się od kwiatków. *Macz.* MIGOT, u, m., MIGOTANIE, MIEGOTANIE, MIEKCENIE, ia, n., *subst. verb.*, blask drżący, daß flimmern, daß Geflimmre; *Boh.* plápol. Promienie albo miekcenie od złota, *aur.* *Macz.* Miesiąc i gwiazdy puszcza z siebie straszając cie-mność i miegotanie. *Sk. Kaz.* 5. Gwiazdy tak świetne migotem. *Przyb. Mill.* 250. Niebo, ziemia i wody, ja-snią się migotem. *Przyb. Luz.* 62. Krzesła jaryn lśniły się migotem, Sadzone kosztownymi perłami i złotem. *Przyb. Luz.* 7. MIGOTLIWY, MIGOTNY, a, e, migający się, flimmernd. Nieinaczej jako zwykł piorun przeraźliwy, Zerwany z błyskotnego gromu migotliwy, Błyszcząc chmu-ry przenikać... *A. Kchan.* 223. *Chodk. Kost.* 26. Miecze te ogniste piekło migotliwym oświeciły blaskiem. *Przyb. Mill.* 28. Migotne gwiazdy, micantes. *Ossol. Sen.* 11. — *Zytki bez zasłony migotne znacznie skaczą. *Zebr. Ow.* 149, *trepidae*, trzęsące, drżące, zitternd.

MIGRENA, y, ż., die Migräne, daß halbseitige Kopfsch. Ból głowy, który bywa w jednej tylko jej połowie. *Perz. Lek.* 167. Sen ten sprawił mi migrene. *Mon.* 66, 286.

MIJAĆ, ał, a, *contin.*, MINAĆ *jednotł.*, *Boh.* minauti, minu, mjgeti, mijjam; *Carn.* minem, mënim; *Vind.* miniti; *Croat.* minujem, minuti; *Rag.* minuti; *Bosn.* minuti, priminuti; *Ross.* миновать, миную; (cf. *Lat.* minui). — a) *ne-utrum* uchodźcie, upływać, ustawać, vorüber gehen, verflie-ßen, vergehen. Dni moje, jako cień mijają, a czekać nie chcą, do śmierci mię prowadząc. *Sk. Kaz.* 25. Mija świat i pożądlivość jego. *ib.* 500. Jako cień, gdy się nakłania, mijam. *Budn. Ps.* 109, 25. Gdzież ta godzina bieży, któ-ra mija? *Zab.* 16, 376. Wszystko mija, każda rzecz odmianę swą bierze. *Otw. Ow.* 612. Zaczność, uroda, moc, pieniądze, sława, Wszystko to minie, jako polna trawa. *J. Kchan. Fr.* 4. Co minęło, już się nie wróci. *Cn. Ad.* 107. (co zginęło, zginęło; przepadło; czas utra-cony nigdy się nie wróci). Mijający, przemijający, *Boh.* pomigitedlny, pominutedlný; *Carn.* mimezhe; *Vind.* po-fvetu. — §. b) *Transit.* Mijać co, kogo: mimo kogo cho-dzić, nie potykać go, nie trafiać nań, przemijać go, chy-biać go, einen, etwas übergehen, nicht treffen, verfehlen, aus-weichen, an der Seite liegen lassen; *Rag.* mimöchi, mimo-hoditi; *Vind.* zhriesjiti, prohoditi, prestopiti, vugnuti, vugiblyem, vunhenjati, vunvihati, isgibati, vungibati. Jak strzełę, pewnie cię nie minę. *Bardz. Trag.* 461. Śmier-telny koniec życia nikogo nie minie, Śmierć pewna, lecz

pewności niemasz o godzinie. *Min. Ryt.* 2, 169. Kogo mija przypadek, nakoniec znajdzie. *Bardz. Trag.* 17. Co komu bóg obiecał, to go nigdy nie minie. *Zegl. Ad.* 40. Przyjdzie do rąk to, co nas przez lat wiele minie. *P. Kchan. Orł.* 1, 17. — *Activ.* Biskupi oni, na króla się i moc jego oglądając, mijali prawdę i sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. (unikali). Myślny co czynić mamy, mińmy co się działo. *Teat.* 45, b. 95. (puśćmy). Jastrzębiu ty! bodajes zginął, I pierwszj kuli nie minął. *Kniaż. Poez.* 3, 209. t. j. nie uszedł, nicht entgehen. Jeżeli kiedy trafi się We Panu przejeżdżać naszą stroną, proszę mnie nie minąć. *Teat.* 53, d. 62. nie zbaczać, nicht vorbeigehen, sondern einzusprechen. Mijając mimochodem, mimozajdem, im Vorbeypassiren, Vorbeigehen, Vorbeifahren; *Ross.* вскользь. Wszystkie mię insze sposoby mijają. Tę samę jednę widzę na to drogę. *P. Kchan. Jer.* 157. t. j. opuszczają mię, nie służą mi, mich verlassen alle andern Hülfsmittel, bloß.... Wojsko miało być pisane W przestronym polu, kędy nad pieknemi Łakami jezdnj mijali z pieszemj. *P. Kchan. Jer.* 421. t. j. przeciągali, przemaszerowali, sie jogen vorüber. Ni się tu waz łuskaty w srogię kłebj zwija Po ziemi, ni za kołem wielkim w eyrkiel mija. *Otw. Wirg.* 403. t. j. wtula, in einen Zirkel drehen. MIJAĆ się recipr., *Sorab.* 1 et 2. minusch szo, minu szo; nie potkać się z kim, chybić się, propr. et fig., nicht zusammen treffen, einander verfehlen; n. p. Mijam się z kim w drodze, nie widziawszy go, ut nie wiem, gdzie się z nim minął, i. e. nie potkał, chcąc abo mogąc potkać. *Cn. Th.* Bardzo daleko minales się z rozumem. *Teat.* 33, d. 57, du und der Verstand ihr send beyde weit von einander. Z prawdą się mijał. *Groch. W.* 264. oddalił się od niej, er mich von der Wahrheit ab. Sędziowie często się z świętą sprawiedliwością mijają. *Teat.* 49, 81. Twój język tu się z prawdą mija. *Zab.* 15, 181. — §. *Active* Mijać się z kim w drodze ustępować mu z drogi, przepuszczając go, einander (auf der Straße) ausweichen. Potkał swego nieprzyjaciela na tak ciasnym miejscu, iż się minąć nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 24. Ulica, którą wozy tam i sam przechodzą, niech będzie na szesnaście stop szeroka, aby się mogły dobrze mijać. *Chelm. Pr.* 201. — *Transl.* Kłaniam kapitanie! mijajmy się, jak gdybyśmy unikali od siebie. *Teat.* 4, 46.

Pochodz. pod słowem mimo.

MIK - fik mik, ob. Figa, ob. Mig.

MIKOŁAJ, aja, m., MIKOŁAJEK, ajka, m., dem, *Ross.* Николай, Николинька, 1) imię męskie, Nicolaus, (cf. Michnik dem.). *Kras. Zb.* 2, 165. W Kijowie wielkie się cuda przez s. Mikołaja działy. Nazywa się Mikołaj 'Przyciski, że przycisnął ścianą złodzieja, który lał w nocy kraść do cerkwi; s. Mikołaj mokry, że wyciągnął z Dniepru dziecię. *Fund.* 22-3. 'Mikulę (*Russice*) świętego Rus między świętami najbardziej wenerują. *Gwagn.* 509. — 2) botan. Mikołajek, *Boh.* máčka, *Eryngium* Linn., Mannstreu, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 207. *Jundz.* 179. *Krup.* 5, 201. *Ross.* свиначка трава, чертополохъ синий, переполошная трава. Korzeń Mikołajków, babia rzyć. *Spicz.* 44.

MIKROSKOP, ob. Drobnowidz.

MIKSTATNIK, MIXTATNIK, MISTATNIK, a, m., nosarz, tragarz, co dźwiga ciężary. *Dudz.* 45., *Włod.* ein Träger, Lastenträger; *Graec.* μισθωτός, mercenarius. Mixtatniki, co na ramionach łómoki albo jakie rzeczy z najmu noszą. *Warg. Kurc.* 34. Dosyć się i nazbyt nade mną pomściła, O pani mixtatnikom i przekupniom miła. *Petr. Hor.* 2 Q 3 b. By aksamit miał być po kopie, toby mixtatnicy w aksamitnych kamizelach na trećie stawali. *Falib. Dis. M.* 3. Mularze, cieśle, mistatnicy, *Vol. Leg.* 5, 179. MIXTAT, u, m., tret, gdzie stawają mixtatnicy, n. p. Chłop z drągiem na mixtacie. *Stryjk. Con. E.* 3. MIKUŚ, ia, m., n. p. Widziałem pijanicę, ku pośmiewisku przechodzących, mikusia, inne sally, po ulicy z pijaństwa odprawującego. *Mon.* 71, 268.

MILA, i, ż., MILKA, i, ż., zdrbn., (*Boh.* mjle; *Sorab.* 1. mihla; *Sorab.* 2. milá; *Vind.* mila, milla, versta; *Carn.* mila, milia; *Croat.* mila, milya; *Rag.* migl; *Bosn.* miglja; *Slav.* milja; *Ross.* миля; *Ecccl.* поприце; *Isl.* myla; *Svec.* mil; *Angl.* mile; *Gall.* mille; *Ital.* miglia); die Meile; (*Łac.* milliare, *Graec.* μίλον; *Chald.* Arab. مِيل mil, milo, milion) wyniar ziemi, według krajów różniący się. *Kras. Zb.* 2, 166. Mila Polska mała, sążniów 2500; średnia • 3533 1/3; wielka • 3750. *Jak. Mat.* 1, 4. Mila, brana za cztery Włoskie, trzyma łokci 13333 i calów 5; brana zaś za pół piątęj • 15000; a za pięć • 16666 2/3. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. Staj 32 czynią naszą Polską milę równą; a staj 40 czynią naszą milę wielką. *Warg. Kurc. praef.* Mila Buska; wyrażenie używane, gdy mila zdaje się być długa jadącemu. *Wol.* — O milę, etne Meile weit weg. Badź mi przyjaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. *Szym.* (nie chcę z tobą mieć przyjaźni). Taki tehorz, jakiego o dwadzieścia mil w okolicy nie znajdzie. *Teat.* 17, b. 14. Gdy szedł, na milę w koło czuć go było frantem. *Zab.* 13, 280. *Pręb.*

MILAN, ob. Medyolan,

MILCZACOŚĆ, ści, ż., taciturnitas. *Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 868. mileczatość. *Tr.* ob. Milkliwość, *Boh.* mlčeliwost; *Sorab.* 1. melečžitofez, melečžawa; *Vind.* mouzheunost, mouzhlivost, samouzhnost, satihnost, sampuzhlivost; *Rag.* mük, zamuuklost, muklina; *Croat.* mük, muchanye, skom; *Ross.* молчаливость; die Berschwiegenheit. Pomierność, ochota, wstydlivość i mileczacość ozdobi biesiadę. *Eraz. Ob. E.* *MILCZALNICA, y, ż., *Ecccl.* мълчальница, cela samotnego bogomyśley lub pustelnika, samotnika, etne Einsiedlercelle. *Ross.* молчальникъ pustelnik, молчальный pustelnicy, samotny; *Ecccl.* молчалъствовати pustelnikiem być. MILCZANA, *MILCZENA, y, ż., (ob. Milczany), milczenie, daß Schweigen, reinen Mund halten. Zerwał aż dotąd Eumenes milczaną Chrapliwym głosem. *Pot. Syl.* 342. Z tym się wszyscy rozejdą, skoro z rady wstaną, Ale sobie przyrzeką wzajemnie milczaną. *Pot. Arg.* 157. *Sorab.* 1. melečžawa. Powiedz mi wszystko, znajdziesz u mnie milczaną. *ib.* 700. (sekret). Kazał przysiądz milczaną raz, drugi, i trzeci owęj babie. *Pot. Pocz.* 431. Kto chce *milenęj, niech sam nie nie prawi. *Morszt.* 247. *MILCZATOŚĆ, *MILCZASTOŚĆ, ści, ż., *Tr.* milczacość,

milkiwość, die Verschwiegenheit. Jakoż się w tak młodeńkim wieku do milczatości mógł przyzwyczaić? *Tr. Tel.* 40. MILCZĄCY, a, e, *Tr., Boh.* mlčeliwy; *Slov.* mlčeliwi, mlčawi, mlčaliwi; *Sorab.* 1. melčži; *Carn.* movzhliu; *Vind.* mouzhast, mouzhliu, mouzhehen, mouzhèn, samouzhast, samouzhliu; *Rag.* muukli, mùkli; *Ross.* молчаливый; *Ecll.* млъульмникъ, который не много говоритъ; *verschwiegen*, milczący.

MILCZEĆ, ał, eli, milczy, milczą *intrans. cont., Boh.* mlčeti, mlčel, mlčjm; *Slov.* mlčat, mlčim; *Sorab.* 2. malzasch; *Sorab.* 1. melčecz, melčžu; *Vind.* mouzhet, mouzhati, mutati, obtihnuti, vtihniti, mouzhim, muzhim; *Carn.* mouknem, movkniti, movzhati, movzhim, mutâm, (cf. *Lat.* mutus); *Croat.* muchati, muchim; *Bosn.* mucjati, (*activ. Bosn.* muckati *far silentio*, uciszać); *Rag.* mûcjatti; *Slav.* mûcsati; *Ross.* молчать, замолчать, смолчать, смалчивать; nie gadać, nie mówić, śchweigen. Caluchną drogę milczał, jak zakłęty dyabeł. *Teat.* 11. b, 60. I głupiego, gdy milczy, za mądrego poczytują. *Budn. Prov.* 17, 28. *Rys. Ad.* 14. Mądry, i gdy milczy, boga chwali. *Zab.* 7, 228. Milczał w domu, ale z wielką utratą zdrowia swego bieżał na obronę ojczyzny. *Birk. Zbar.* 13 b. Kiedy język milczy, rozum ni zacząć nie stoi. *Rys. Ad.* 24. *thesauri absconditi nulla utilitas.* Kto milczeć nie umie, nie umie i mówić. *Mon.* 70, 682. Sposobnym do mówienia nie jest, kto się pierwój milczeć nie nauczył. *Zab.* 6, 318. Nie ustąpi milczenie częstokroć wymowie, Gadać nas uczą ludzie, a milczeć bogowie. *Nar. Dz.* 3, 106. — Milczeć: nie odzywać się, śchweigen, still nicht melden, still bleiben. Proszę milczeć i nie mówić, aż swoje przełożę. *Boh. Kom.* 2, 331. Mów, będą już milczał, jak słup. *Teat.* 34. b, G 2. — Milczeć, przestawać mówić, n. p. Milczećby lepiej; cudniejby tobie milczeć; a kiedyby milczeć? *Cn. Ad.* 493. — Milczeć: zamilknąć, stumm werden, verstummen. Milczy od strachu. *Cn. Ad.* 497. (cf. wilk go ozionął; cf. piszczele w miech schować). Milczeć: nie odpowiadać, nicht antworten, śchweigen. Kto milczy na pytanie, zda się że pozwala. *Pot. Zac.* 60. Kto milczy, zezwala. *Rys. Ad.* 24. Milczy, znać że winien. *Cn. Ad.* 497. *Slov.* Kdo mlči, ten sa priznáwa. Milczącemu przymówka. *Cn. Ad.* 493. Czyli się to nazywa być przekonanym, milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę? *Teat.* 19. c, 79. Nie zawsze trzeba milczeć; szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. (*Croat. Prov.* Muchehaga deteta ni szvoja mayka ne pozna; cf. kot niełowny, chłop niemowny, zawsze głodny). Boże nie milcz mi żadnej godziny, bo jeślibyś mi zamilczał, byłbym zgubion. *Wróbl.* 61, not. «nie zatulaj uszu twych od modlitwy mojej.» — Milczeć: nie powiadać, w sobie zamykać, nie opowiadać, nicht sagen, śchweigen. Mądry, co milczy, gdy go rana boli. *Jabl. Ez.* 64. Kto dał dobrodziejstwo, niechaj milczy; a kto wziął, niech o nim powiada. *Gorn. Sen.* 69. Jest to do człowieka wada, gdy o tym mówi, o czymby milczeć miał. *Kosz. Lor.* 99 b. Im bardziej milczysz, tym mi do wiedzenia Przydajesz coraz większego pragnienia. *Past. Fid.* 295. (*Prov. Croat. et Rag.* Tko mucij, dva uccij: kto milczy dwóch uczy,

siebie i drugiego). Dajmyż już tedy sobie pokój, ty milcz, ja milcz. *Opal. Sat.* 42. ty cyt, ja cyt, (cf. język za zębami trzymać; ukąsić się w język). Milczeć lepiej; milcząc nie wiele zgrzeszysz. *Cn. Ad.* 494. (szkoda podczas mówić). Milcz, kiedy dobrze; nie wykrzykaj. *Cn. Ad.* 492. Kto teraz milczy, aby wiecznie milczał. *Sax. Porz.* 46. — *Transl.* Zawieszona na kołku z lutnią milczy piszczałka. *Lib. Hor.* 79. Wszak próżna beczka szumi, a wiatr ją obali, Pełna stoi, choć milczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. MILCZĄCY, a, e, *part. praes.*, śchweigend. Z milczącej twarzy można wnosić, jaki był skutek tej mowy. *Hul. Ow.* 75. — Milczący: milczaty. *Tr.*, trzymający język za zębami, verschwiegen. Milczący, słowa się na nim nie dopytasz; milczy, jakby mu gębę zawiązał; gęby otworzyć nie umie. *Cn. Ad.* 493. (cf. niemy). Zbyt milczący najostrożniejsi są censorami wielomowstwa. *Mon.* 66, 220. Większy przestrach bywa od psa milczącego, który z tyłu uszypnie, niżli od jawnego. *Rej. Wiz.* 9 b. t. j. milczkiem kłusującym, nie szczekając. — MILCZĄC, MILCZĘCY, MILCZKIEM *adverb.*, *Boh.* mlčkem, mlčky, mlče; *Sorab.* 1. melčžo, melčžo; *Vind.* mouzhe; *Croat.* muchech, mukom; *Slav.* mûcséchi; *Bosn.* múce, mukom, podmuklo; *Ross.* молча, молкомъ; nie mówiący, po cichu, śchweigend, stillschweigend, still, in aller Stille. Masz co? zażywaj milcząc; nie wykrzykaj. *Cn. Ad.* 492. Milcząc mi przygania, czoło marszczy, rękę kurczy. *Sk. Dz.* 113. (cf. na migi). O północy milczkiem z obozu wyszli. *Warg. Cez.* 203. Statkom milczkiem po rzecę spłynąć kazał. *ib.* 189. Chwalący milczkiem. *Otw. Ow.* 102. Bożajliwi psi bardziej szczekają; jadawici milczkiem kłusują. *Mącz.* Jako pies, milczkiem gdy kłusa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wyłgał, czeka. *Rej. Zw.* 216 b. Pies gorszy, co milczkiem kłusa. *Cn. Ad.* 840. *Kchow. Fr.* 58. (cf. cicha woda brzegi podrywa). Głęboka rzeka milczkiem zawsze płynie. *Jabl. Buk. M* 3 b. Milczy, a złe broi; milczkiem ukąsi; mówić nie umie, a przecież obrazi. *Cn. Ad.* 497. (*oppos.* kwiczy a wór drze). MILCZENIE, ia, n., *subst. verb.*, *Boh.* mlčenj; *Sorab.* 1. melčženo; *Rag.* mûcjânje, mùk; *Croat.* muchanye, mùk, skom; *Ross.* молчание; daß Schweigen, Stillschweigen. Uczniowie Pytagora powinni byli przez lat pięć milczenie chować. *Pilch. Sen. list.* 401. Stoją zbledli jak chusta, w głębokim milczeniu. *Zab.* 8, 222. Zamknął żelaznym usta swe milczeniem. *Zimor. Siel.* 162. Daleko ważniejsze rzeczy wiem, i w milczeniu chowam. *Teat.* 29, 40. Ten snadnie myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłómaczy. *Teat.* 46. c, 64. Przeciwno dużomówiącym pomoc w milczeniu. *Węg. Marm.* 1, 61. W mieście, jak w lesie, głębokie milczenie. *Zab.* 15, 271. Milczenie, głupiego uda za mądrego. *Cn. Ad.* 496. Milczenie, młodego ozdoba. *ib.* Milczeniem wszystkiego zbędzisz. *ib.* 494. (szkoda pod czas mówić). Milczenie pod czas szkodliwe. *Cn. Ad.* 496. (szkoda pod czas milczeć). Milczenie stoi za pozwolenie. *Smotr. Nap.* 11. (kto milczy, zezwala). MILCZANY, a, e, (cf. milczana), zamilczany, nie opowiadany, verschwiegen, nicht bekannt gemacht, verschwiegen.

Z Muz ma cnota zapłatę, a dzielność milczana, Ledwie nie toż jest; co i gnusność pokopana. *J. Kchan. Dz. 27.* Rzeczy były tajne i milczane. *P. Kchan. Orl. 1, 177.*

Pochodz. *milknąć; zmilknąć, zamilknąć, zmilkł, zamilkły, zmilczec, zamilczec, umilknąć, pomilczec, wymilczec.*

MIŁ, ob. Miły. **MILE**, *adverb. adj. miły*; (cf. miło), miłościwie, łaskawie, liebreich, (*Ross. мило; Boh. mjle*). Czy dyabli nadali te jej ślepki; tylko mile spojrzała na mnie, jużem ci się udobruchał. *Teat. 29, 85.* 1. **MILEK**, ika, m., **MIŁKO**, a, n., *botan.*, Molownik, stoziarz, *Chenopodium Botrys Linn., Traubenfrucht. Syr. 736. Krup. 5, 119.* — 2. **MILEK**, ika, m., Miłosz, (*Boh. Mjlaus*), imię meżkie, ein Mannsname; (*Boh. Milek Amor*). Miłosz jej swoje tak nocił zale: Pasterko moja, moje kochanie, Kiedyż usłyszysz Miłka wdychanie? *Zab. 10, 200. Zabł.* — 3. Nie ciebiem się Miłku bał. *Stryjk. Turk. F. 2.* (maćku, cf. mydłku). **MILEŃKI**, a, ie, **MILUTKI**, *intensiv. adj. miły, sehr lieb, werth, angenehm; Ross. миленький*. Pani go zaraz z synem łagodnie przywita: Gdzieście byli mileńki, z pokorą się spyta. *Pap. Gn. 1056.* **MILIC**, ił, i *act. niedok.*, umilać, miłym uczynić, *Croat. goditi, lieb machen, verlieblich*. Dzikiem skał głazy miła słaz i róża polna. *Tom. Rol. 67.* — §. Przymilać sobie, smakować w czym, lieb geminnen. W krótkiej chwili, tak piękne miejsce sobie mili. *Pot. Arg. 208.* **MILIC** się przymilać się, sich lieblich einstimmen. Dziś się mili, dziś się wdzięczy, Wkrótce strapi i udreczy. *Jak. Baj. 194.*

MILICYA, yi, ż., die Milig, pospolicie nazywają tak wojsko nieregularne, straż mające granic i bezpieczeństwa wewnętrznego. Milicya województw lub ziem nazywa się w Polsce, zaciąg żołnierzy z publicznych województwa tegoż lub ziemi podatków płacony, dla bezpieczeństwa wewnętrznego. *Kras. Zb. 2, 167.*

MILION, a, m., tysiąc razy tysiąc. *Łesk. 2, 4, Boh. milion; Slov. milion; Sorab. 1. million; Carn. milljar; Vind. miliar, milion, defet stu jeserou; Ross. миллионъ, eine Million.* Dla dzieci wiosek za miliony nakupili. *Wad. Dan. 92.* Co do milion dyabłów! *Teat. 35. c, 17.* U milion kroć sto tysięcy! *ib. 30, 35,* (*Ross. obs. колода 100 milionów; cf. kłoda*). **MILIONOWY**, a, e, na miliony wychodzący, miliony liczący, *Millionen*. *Carn. milljarskie; Ross. миллионный; Slov. millionni.* Intraty milionowe. *Teat. 22, 25.* Milionową dóbr swych oprawą, Pragnie przymilić cerę chropawą. *Zab. 9, 347. Zabł.*

MILKLIWOŚĆ, ści, ż., milczącość. *Cn. Th. milczatość. Tr., Boh. mlčeliwost; Sorab. 1. mlčžawa; Vind. mouzheunost, samouzhnost; Ross. молчаливость; die Verschwiegenheit.* Szło mu tylko o całość wiary, i milkliwość senatorów. *Warg. Wal. 38.* **MILKŁY**, a, e, milczący, milczaty, verschwiegen. Nie milkły Tantal. *Petr. Hor. 2, R b. not.* • który wydał tajemnice bogów. **MILKNAĆ**, milknął, *contr. milkł, milknie, med. jedntl. umilknąć dok., poczynać milczec, zamilczec, przestawać mówić, Ross. et Eccl. смолкнуть, измолчать; still schweigen, stumm werden, verstummen.* Odgłos największy milknie z wolna za dalszą co-

raz miejsca odległością. *Zab. 14, 175.* Umilkł, jak słowik w ś. Wit. *Pot. Jow. 171.* — §. *Transl.* Milknać, zmilknąć • martwieć, drętwieć, erstarren, absterben. Już zmysły władzy pozbyły, Już wrodzone zmilkłszy siły. *Kanc. Gd. 318.* Wódką tą nacieraj żyły mdłe albo zmilkle. *Sienn. 119.* Zmilkla ręka, zmartwiała, uschła • odebrało mu rękę. *Włod.*

MIŁKOWY, a, e, od Miłka *qu. v.*

MILLENARYUSZ, a, m., Sekta Millenaryszów, albo Chiliaistów, którzy nauczali, iż dusze sprawiedliwych zupełnie oczyszczone nie zaraz bywają przypuszczone do widzenia boga: ale wprzód będą z Chrystusem na ziemi królowały przez tysiąc lat. *Boh. Dyab. 3, 255.* Millenarier, Millenaristen. (*distg. Ross. миллионщикъ, milionowy bogacz, ein Millionär.*)

MIŁO *adv. adj. miły, Boh. mjlo; Slav. ugodno; Croat. drago, (cf. drogo); Ross. мило, умильно, усладительно, любо; przyjemnie, wdzięcznie, lubo, lieblich, angenehm.* Miło co umieć, wiedzieć, słyszeć, zwłaszcza nowego, pięknego. *Cn. Ad. 499.* (nauka uciechą wielką i ozdobą). Miło doma siedząc, o wojnie słuchoć. *ib. 500.* Miło kiedy nas słuchają, a zwłaszcza gdy pochwalają. *Cn. Ad. 500.* (piosnka najprzyjemniejsza, chwala). Miło mi jest (*Slav. drago mi je*). Co tobie niemiło, tego drugiemu nie czyn. *Zegl. Ad. 45.* Co tobie miło, czyn drugiemu; a co tobie nie lubo, nie czyn drugiemu. *Wróbl. 7.* Miło nam brać dobre było, I złe przyjąć ma być miło. *Pieśn. Kat. 152.* Jakże to Rajnal księży łaje, aż miło czytać. *Kras. Pod. 2, 216.* Aż mi było miło na sercu. *Teat. 19, 65, Ross. по нутру, (cf. wnętrze)* — §. Nie-miło mu było na dziewczosłyby, iż mu tak żadną żonę przywiezli. *Biel. 240.* markotny był na nich. **MIŁOME-DRZEC**, drca, m., miłośnik mądrości, ob. Filozof, *Boh. libomudrec; Ross. любомудръ; der Weltweise.* Co miłomędrców dzieje się nauce, Obraz odmiany w wynalazków sztuce. *Zab. 12, 78.* (*Ross. любомудренный, Boh. libomudreký, filozoficzny; любомудрие, Boh. libomudretwj, filozofia; любомудрствую, Boh. mudrowati, filozofować.*)

MIŁOŚĆ, ści, ż., *Sorab. 1. milofc, mjwofc; Boh. milost amor, gratia; w innych dyalektach słowo to poszło na znaczenie łaski, miłościwości, n. p. Slov. milost, millost; Slav. milldsti; Rag. millós, millotvornos, millostivós; Croat. miloscha, milost; Vind. milost, gnada; Dal. miloszt; Hung. malazi; Ross. милость - łaska, miłosierdzie, łagodność; §. 1) miłowanie, kochanie, lubowanie, die Liebe, Boh. et Slov. milost, láska amor, (ob. Łaska); Sorab. 1 et 2. lubofcz, (cf. lubość); Carn. lubesn, lubesan; Vind. lubesen, lubiesen, lublenje, lublivost; Croat. ljubav; Dal. lyuvezan, lyubav; Slav. ljubav; Rag. gliubav, gliuvezan; Bosn. gliubav, millost; Ross. любовь, любление, возлюбление; Eccl. любовь, союзство, любви, равенние, рачительство.* Czucie mocniejsze nad przyjaźń, żywsze i czulsze niż wdzięczność, nazywamy miłością. *Teat. 41, 113.* Miłość jest, która myślą rządzi, serce parzy, Słodko w młodych się rodzi, a zbytkiem się żarzy W próżnowaniu... *Bardz. Trag. 56C.* Uwaga

rozkoszy, którą rzecz jaka w nas sprawić może, daje nam wyobrażenie miłości. *Cyank. Log.* 39. Miłość jest pożądanie piękności. *Gorn. Dw.* 403. Miłości to jest przyrodzenie, aby rozdziałów nie dopuszczała, a związki jednego z drugim utwierdzała. *Sk. Kaz.* 630. Prawa miłość pragnie obecności. *ib.* 519. — Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, jako miłość złota, pieniędzy, czci... *Petr. Et.* 136. Kochałam Wc Pana przedtym, kocham i teraz, coż jednak za koniec miłość ta weźmie? *Teat.* 9. b, 112. Miłość miłość rodzi. *Pot. Syl.* 32. Miłość z miłości się rodzi. *Cn. Ad.* 584. (cf. kto miłuje bliźniego, będzie miłowan od niego). Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. c, 76. Miłość wszystko słodzi; miłującemu nic nie ciężko. *Cn. Ad.* 503. Miłości nie wygrosisz; miłość z bojaźnią nie stoi. *ib.* 504. Miłość z obcowania roście. *ib.* Miłości, tylko cię do śmierci. *Rys. Ad.* 40. (cf. z jednym do grobu, z drugim do domu). Ślepa miłość. *Sk. Dz.* 124. Miłość zaslepia. *Cn. Ad.* 503; *Slov.* miłost z ludi bláznów robi. Miłość wszystkiego nauczy; miłość powab do wszystkiego. *ib.* 502. (cf. nauka gdy smakuje, prędko się pojmuje). Miłość cielesna albo nieuczciwa, jest bardzo sprośna i szkodliwa. *Cn. Ad.* 501. Rad się Jowisz kradzioną bawi miłością. *Bardz. Trag.* 571. t. j. miłostkami, umizgami, gachowstem, verstoffne Buhleren. Kto się chce żenić, domu i dostatku trzeba, Zła miłość powiadają, bez soli i chleba. *Simon. Siel.* 49. sine Baccho et Cerere friget Venus. Trunek miłości, podżar za mną, zadanie miłości, philtrum. *Volck.* 702. podarek zaletny, miłośniczy. *Dasyp. X x 4 b., Eccl.* бхудопитие. Bożek Miłości *Boh.* Milek. Miłości godny, (*Carn.* lubesniv; *Croat.* lyublyen, lyubki; *Dal.* lyubezlyiv amabilis; *Ross.* любезный; *Croat.* lyubeznoszt amabilitas; cf. miłosny). Miłość rodziców ku dzieciom wielka. *Cn. Ad.* 502. (krew' nie woda). Miłość W. K. Mści przeciwko Rzpltej. *Gorn. Dw. praef.* t. j. ku Rzpltej, die Etebe gegen den Staat. Święta miłości kochanej ojczyzny Czują cię tylko umysły pocziwe, Dla ciebie zjadł smakuja trucizny, Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe, *Kras. Mysz.* 85. Vaterlandstebe. Janowi miękka a łagodna nad inne pokazał Pan miłość. *Sk. Żyw.* 2, 427. Miłość chrześcijańska takowa jest, iż człowiek nie tylko sam się o się starać powinien, ale i o bliźnim mieć pieczę. *Karnk. Kat.* 425. Uczyn' to dla miłości bliźniego. *Teat.* 55. d, 31. Braterska miłość *Eccl.* любобратство. Wielką miał miłość (upodobanie) ku zbawienia ludzkiego pozyskaniu, tak iż nad grzesznikami płakał, pragnąc gorąco zbawienia ich. *Sk. Żyw.* 1, 310. Na miłość Bożką proszę Wc Pana. *Teat.* 33. b, 79. um Gottes Willen. Na miłość bożką, nie wyrzucaj mu najmniejszej rzeczy. *Teat.* 41. b, 278. (jak Boga kochasz). Zapewne to dla miłości twojej moja Anetka ustroiła się tak pięknie. *N. Pam.* 11, 235. dla przypodobania się tobie, dir zu Gefallen. — Miłość ku sobie, miłość własna, samolubstwo, die Eigenliebe, die Selbstliebe. (*Vind.* lastna lubesen, samofvoje lubjenje, velku na se dershanje). Człowiek z miłości wrodzonej ku sobie, wszystko do swego pożytku obraca. *Sk. Kaz.* 465. Wła-

śna miłość sądzi być zbawiennym dla dobra powszechnego, co jej żądzom pochlebia. *Boh. Zamoj.* 35. Miłość własna nie ma żadnego przyjaciela. *Cn. Ad.* 502. (cf. sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry; sobiedobrski małodobrski). — §. 2) *titulus* Wasza Miłość, *obsolet. id quod hodie:* Wasz Mość, *Vind.* gnada; *Ross.* высочество, *Guer* Eiebben. *Mon.* 66, 460. (Jego Miłość, Ich Miłość, Jegomość, Ichmość). Panie braeie, Wasza Miłość się kokoszy, a grosza nie ma. *Bies. B* 1. Jan Hus odpowiedział: niechaj o tym wiedzą Miłości Wasze, że wolę umrzeć, niżlibym miał na się widzieć jeden błąd. *Baz. Hst.* 7. Jeden żonę złą karał dla nieposłuszności, Odchodząc mało z domu, kazał Jej Miłości, Aby palców nie kładła w skałę przyprawioną... *Papr. Koł. Q* 3 b. (Jejmości). Zgubiwszy Marya Jezusa, pyta Józefa, gdy się z nim spotkała, o swym synu; on odpowie, iż z Jęj Miłością być go mniemał. *Żyw. Jez.* 47. *ib.* 21. Pod obroną Jego Miłości Pana Piotra Kmity, pierwsze wydanie tych ksiąg było. *Wróbl. praef.* Latopisca tego dostałem u Ich Miłości Książąt Zasławskich. *Stryjk.* 56. Przed Jego Królewską Miłością ma być taki pozwan. *Vol. Leg.* 2, 606. (cf. Pan nasz Miłościwy). MIŁOŚCIWAĆ, ał, a, *intr. niedok.,* Waszą Miłością (Wasz Mością) kogo nazywać, waszmościwać, wysoko go tytułować, einen *Guer* Eiebben titulieren, etnem *schmeichlerisch* hohe Titel geben. Niechaj się ludzie kłaniają i zalecają i miłościwiają sobie, jako chcą. *Orzech. Qu.* 80. Nie będę teraz patrzył na osobę człowieka, ani człowiekowi tytułów wyliczać. *Budn. Job.* 32, 21 *not.* «tytułować, z tytułami mówić albo miłościwać». Słychać teraz mnóstwo wielmożności, jasności, miłościwania i inszych tym podobnych. *Modrz. Baz.* 236. MIŁOŚCIWIE *adv.,* łaskawie, mile, łagodnie, güttig, gnädig, *Boh.* milostiwé; *Ross.* милостиво; *Eccl.* любезнѣ. Król Olbracht miał z Wojevodą Wołoskim miłościwie nałożyć. *Biel.* 436. MIŁOŚCIWOŚĆ, ści, z., serce miłościwe, łagodność, łaskawość, litościwość, *Šulb, Milbe, Boh.* milostiwost; *Sorab.* 1. miwofeč, (milefečiwofeč uśmiechliwość); *Rag.* millostivost. Niemiłościwość. *Leop. Syr.* 49, 3. MIŁOŚCIWY, a, e, *Boh.* milostiwý; *Slov.* miłostiwý; *Sorab.* 1. mjlofcivy, miwofcivy, miwofečiwé; *Carn.* milostiv, milostn; *Vind.* milosten, milostliu, milostnou; *Dal.* milostiv; *Croat.* miloztivni; *Rag. et Bosn.* millostiv; *Slav.* milostiv, millostivan; *Ross.* милостивый; (милостивецъ łaskawca, F. милостивница); łaskawy, łagodny, litościwy, gnädig, *Šulb* retsch. Bóg miłościwy jest nad stworzeniem swym. *Glicz. Wych. F* 5. Grzegorz III, był tak miłościwy, iż nigdy od siebie człowieka, jałmużny żądającego, darmo nie puścił. *Biel. Św.* 75 b. Miłościwym jestem *Ross.* благостынствую. Cnotliwe a miłościwe uczynki. *Biel. Św.* 69 b. Przysięgał się: jak boga kocham, jak sobie dusznego życzę zbawienia, niech mi tak Bóg miłościw będzie. *Mon.* 73, 347. — Miłościwy Pan, tytuł Wasza Miłość Wasz Mość, *Guer* Eiebben, Allergnädigster Herr; (*Vind.* milostnik, gnadlovez, shlahntnik). Bez miłosierdzia ma tytuł fałszywy Pan Miłościwy. *Groch. W.* 565. Do Kasztelana Sierakowskiego pisze Rybiński: pismo

moje Miłościwej osobie Twojej ofiarą paść miało. *Ryb. Geśl. dedic.* Większym stanom, jako miłościwym panom, książętom, królom, przystoi na kopanie kruszców łożyc. *Petr. Ek.* 129. Gdy kto z zachości domu i z dostaku pięknie się ubiera, i sługom przystojną barwę daje, taki dworzani miłościwy pan, a dworstwo jego wielmożnością. *Petr. Ek.* 115. (cf. mościwy). Jakoć się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że słowa innego, jedno mój łaskawy a miłościwy, nie da sobie mówić. *Glicz. Wych. F 4 b.* Kraj tak zapyszniały, że w nim wszystko miłościwi panowie, by jeno kęs bobru do zawojku przyszył, a knafel u szyi powiesił. *Rej. Zw.* 17. Królu najjaśniejszy, Panie nasz Miłościwy. *Dyar. Gr.* 52. — Miłościwe lato = jubileusz, rok święty, lato święte, zupełny odpust, *Rag.* veliko proscetęgne; *Vind.* svetu letu, svetu godishe, odpustiknu letu, jubilevu, odpusthanstvu, daš Zubeljahř, daš Zubiläum. Lato miłościwe, czas ubłagania. *Sk. Dz.* 12. Miłościwy rok. *Bzow. Roż.* 91. Roku 1511 Papież Juliusz jubileusz albo miłościwego lata odpusty do Polski posłał. *Stryk* 707. *Pieśn. Kat.* 115. W roku Pańskim miłościwoletnim 1600. *Klon. Wor. ded.* — *Fig.* Pękaj się brzydka od złości prywato, Już ci upadło miłościwe lato *Zab.* 14, 408. t. j. już ci nie przepuszcza. MIŁOSIERNIE, ob. Miłosiernie. MIŁOSIERNIE, ia, n., MIŁOSIERNIENSTWO, a, n., MIŁOSIERNIENIĆ, ści, ż., *Boh.* milosrdenstw, autrpnost; *Slov.* miłosrdenstw; *Sorab.* 2 et 1. smělnož; *Carn.* milost; *Vind.* miloferzhnost, miloferdnost, milost, v'smilanje, gnada; *Croat.* milosardje, szmiluvanje; *Bosn.* milosrdje; *Rag.* millosardje; *Ross.* милосердіє, милосердованіє. милость, милованіє, благоутробіє, утроба, умиленіє, сострадательность, сострадательство, помилованіє, (cf. *Ross.* милостиня, милостинка jałmużna); *Eccł.* сострастіє, собољзнованіє, litość, politowanie, die Barmherzigkeit. Miłosierdzie jest dolegliwość serca, powięta z innych biedy, którą rozumie, iż niewinnie ponoszą. *Pilch. Sen.* 97. serdeczne nad nędzą ludzką uzalenie i wzruszenie. *Dambr.* 345. ratowanie nędzy i potrzeby bliźniego, z litości serdecznój i z miłości pochodzące. *Hrbst. Nauk.* n. 6. Miłosierdzie boże znaczy, że bóg jest skłonny ku ratowaniu człowieka nędznego. *Salin.* 4, 198. Zmiłuje się nad tym, którego mi lito, a miłosierdzie okaże nad tym, nad którym się zlituje. 1 *Leop. Rom.* 9, 15. Lutość człowieka przy bliźnim jego, ale miłosierdzie boże nad wszelkiem ciałem. 1 *Leop. Syr.* 18, 12. Miłosierdzie mieć *Ross.* миловать, помиловать, милую, милосердовать, милосердствовать, умилосердиться. *Prov. Slov.* Kostel krási oltar, a človeka milosrdenstwo; kościol krasi oltarz, a człowieka miłosierdzie. — Miłosierdzia nie godzien, który żadnemu nie przepuścił. *Cn. Ad.* 505. Już ten zdrajca miłosierdzia woła. *Pasz. Bell.* A 3 b. Najczęściej miłosierdzia od cudzych doznajemy. *Teat.* 8, 51. Dzierzgowski arcybiskup, i Jan Łaski na sejmie chcieli, aby skarb popolity założono, który nazwali *montem pietatis*, to jest góra zbożności albo miłosierdzia. *Modrz. Baz.* 557. eine Beihülffe, Armenhülffe, Lombard. Miłosierność nieprzyjacio-

lom okazał. *Budn. Apoph.* 49. Jakoż to słodki Pan kaźdemu, a miłosierdzieństwa jego nade wszystkie sprawy jego. *W. Post. Mn.* 381. — *Phrast.* Wc Panes Igał bez miłosierdzia. *Teat.* 26, 29. (na umor). Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, stojącego jak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. cf. passya. — 2. Uczynek miłosierny, jałmużna = *Ross.* милостиня, daš Almosen, eine barmherzige Handlung, erwiesene Barmherzigkeit. Kiedy czynisz miłosierdzie... *Budn. Matth.* 6, 2. „not. teraz to po Niemiecku (z Greekiego) jałmużną przewano. — *\$. Opposit.* Niemiłosierdzie; n. p. Bali się o młodego Bolesława, aby Konrad jakiego niemiłosierdzia nad nim i nad matką jego nie pokazaował. *Krom.* 130. jakiego okrucieństwa, Unbarmherzigkeit, Grausamkeit. MIŁOSIERNIE, MIŁOSIERNIE adv., *Boh.* milosrdně; *Ross.* милосердно; łaskawie, litościwie, barmherzig, mitleidig. Wejźrzyj na mię, miłosierdzie wysłuchawszy mię. *Pim. Kam.* 214. MIŁOSIERNIK, a, m., *Boh.* slitownjk; *Eccł.* милователь, ушедритель; *Ross.* сострадатель; który jest miłosiernym, ein Barmherziger. Miłosiernik i miłosierny bóg. *Sk. Kaz.* 67. *W. radz. żeńsk.* *Boh.* slitownice. MIŁOSIERNY, a, e, litościwy, *Boh.* milosrdný, autrpný; *Slov.* miłosrdný; *Sorab.* 1. miwofeziwé, smělné; *Sorab.* 2. smilni; *Carn.* mile; *Vind.* milostiu, v'smilen, milosten, milostliu, miloferden, miloferzhen; *Slav.* miloserdan, milosěrđni, milostivan; *Bosn.* milosrdni; *Rag.* millosardan, millostiv, millosni; *Ross.* милосердный, милосердый, милосердъ, благоутробный, сострадательный; *Eccł.* любимолюбивый; barmherzig, gnädig, mitleidig. Bóg jest miłosierny, iż długo czeka tych, którzy zgrzeszyli. *Budn.* 4 *Ezdr.* 7, 64. Jest miłosierny, bo okazuje wielkie dobrodziejstwa wszystkim. *ib.* 66. Nie mogę mieć politowania dla Wc Pana, kiedys dla mnie niemiłosierny. *Teat.* 9, 42. Stworzeniu bożemu miłosierny uczynek, dopomoc ku czemu. *Pasz. Dz.* 95. — *Transl.* Miłosiernym okiem poglądał, jak czapla schwytała. *Mat. z Pod.* C 5. t. j. miłosierdzia wymagającym, mit einer barmherzigen Miene, (Barmherzigkeit erregenden oder heischenden). MIŁOSNA, y, ż., *botan.* ziele, *Cacalia*, Cacalienkraut; fraucymer tego ziele, a ile korzenia, do zjednania miłości i łaski używa. *Syr.* 592. Ziele, kani albo koczcy pazur także Miłosną rzeczono, dla mniemanych swych skutków, w czarach miłości, *Damnamene*, Streitkraut. *ib.* 125. MIŁOŚNICA, y, ż., MIŁOŚNICZKA, i, ż., *demin.*; (*Boh.* milenka, mjlička; *Slov.* milostnica, ljuba, drága; cf. *Boh.* milownica; *Ross.* милостница = dobrodziejka, łaskawczyni); kochanka, die Geliebte. Herman miał syna z miłosnicą Zbigniewa, a potym z Judytą żoną drugiego Bolesława. *Biel.* 64. (cf. fryjerka, gamratka, kawalerka, nałożnica, pani duszka). 1 *Leop. Jud.* 8. Mił im jest miłosnicie mieć, a z niemi w swój woli i w psocie mieszkać, niżeli swą własną żonę. *Glicz. Wych.* B 7. Miłosnice, drapieżnice. *Rys. Ad.* 40. Miłosniczka. *Rej. Wiz.* 57. MIŁOŚNICZEK, ob. Miłosnik. MIŁOŚNICZY, a, e, miłości albo miłosnikom służący, Liebes = Miłosniczy podarek, miłość u kogo jednający kamień, ziele etc. *philtrum. Cn. Th.*, podarek zaletny, miłosniczy. *Dasyp. X* z 1 b., trunek miłości, pójdz za mną, zadanie miłości.

Volck. 702. ein Liebesgeschenk, Liebestrant zc. Miłośniczy listek. *Tr.* ein Liebesbriefchen. Owid, sławny i doskonały w miłośniczej nauce professor. *Mon.* 68, 1015. (*artis amandi*). MIŁOŚNIE *adv.*, pełno miłości, voll Liebe. Trzeba ich pożenić, bo coś miłośnia na siebie z boczką oglądają. *Teat.* 15, 83. MIŁOŚNIK, a, m., MIŁOŚNICZEK, czka, m., (*Boh.* milostnjak, mjlk faworyt, kochanek; miłownik *amator*, *amans*; *Ross.* милостивецъ dobrodziej, łaskawca; *Ecll.* милостыинникъ jałmużnik); 1. lubiący co, kochający się w czym, miłownik, der etwas liebt, der Liebhaber von etwas. Miłośnik starożytności. *Mon.* 69, 38. ein Alterthumsliebhaber. Najlichsze dzieło znajdzie wszędy miłośników, Znajdzie wszędy drukarów, znajdzie czytelników. *Dmoch. Szt. R.* 21. Niemasz cię ojczyzny swej wielki miłośniku, Przednia teźże podpora i czujny strażnik. *Groch. W. B.* 5. Taki ubóstwa miłośnik, iż i potrzeby swoje ledwie miał. *Sk. Dz.* 181. Wiernemu króla swego miłośnikowi prawdy tać nie przystoi. *Orzech. Qu.* 82. Przy łasce panów sława miłośnikom roście. *Gorn. Dw.* 22. t. j. faworytom ich, ihren Liebftugen. — 2. Miłośnik, (*Boh.* milaček; *Hag.* milostnik; *Slav.* ljupovnik, dragi; *Ross.* милостникъ) gach, fryjerz, amant, der Liebhaber, Вуфле, Фрегер. Jaby m chciała, by miłośnik mój żył w najdłuższe lata. *Otw. Ow.* 123. Coś na cudzołożnika poszedł mąż, gdy gorętszym nad uczciwe zostaje miłośnikiem. *Birk. Kaz. Ob. K.* 2 b. Miłość i miłośnik stały, Godne w oczach i w sercach Pańskich pochwały. *Jag. Wyb. Rug. B.* 2. Kocham ją, nie jak mąż, ale jak miłośnik. *Teat.* 25, 4. Rodzaj marzących na jawi dziwowidzów, co ich miłośnikami zowią. *Mon.* 69, 188. Romanse miłośniczków i Nowe Ateny. *Zab.* 9, 268. *Papr. Kol. S.* 4 b. — 3. *Botan.* Miłośnik, *amaranthus tricolor*, gatunek jego szarłat, dla piękności chowa się w ogrodach. *Kluk. Dykc.* 1, 27., das brennfärbige Taufensschön. MIŁOŚNIKOWY, a, e, od miłośnika; kochankowy, Liebhaber's. Uczciwe serce rychlej zezwala na miłośnikową prośbę za dobrowolną żądoscia, anizeli za musem. *Gil. Post.* 91. MIŁOŚNY, a, e, (*Boh.* milostny *gratiosus*, *elegans*; *milostnost venustus*, *elegantia*; *Hag.* milostiv, millostiv, millosni; *Carn.* milostiv; *Vind.* milosten, milostliu, miłosierny); od miłości, Liebe's, (*Boh.* milowný; *Vind.* lubesni, salublen, lubesenski; *Ross.* любовный). Spokojność pójdzie z wstydem, w tył spięta powrozem, I to co się nie swoi z miłosnym obozem. *Hul. Ow.* 12. Dała swemu kochankowi napój miłosny. *Mon.* 76, 22, (*ob.* Miłośniczy). Futra abo podarunki miłosne, są właściwie chimery. *Boh. Dyab.* 563. Miłosna piosnka *Carn.* drajna. — §. Zakochany, verliebt. Młodzieńcy, którzy są szpetni a miłośni, mają płacić po złotych sześć. *Lek. D.* Błazej silny i zdrowy, daleko wierniejszy Powraca do swej Kasi, coraz miłośniejszy. *Weg. List.* 11. — §. Miłosny, *amabilis*, *gratiosus*. *Cn. Th.* liebenswürdig, beliebt. Nowina ta, piekielnemu straszna, i miłosna niebieskiemu, i ziemskiemu gminowi poczesna jest. *Bzow. Roz. pr.* MIŁOSTKA, i, ż., MIŁOSTKI, ek plur., właściwie *zdrobn.* rzeczownika miłość; 1. miłosne kochanie, gachowanie, umizgi, miłosne konszafy, Liebesbündel, verliebte Intrigue, Careffe, Liebshaft;

(*Vind.* salublene misli, salublen pergod). Dziwnie pośpiesznej miłostki się dorwał. *Zebr. Ow.* 117. Podobno nowe jakieś miłostki są przyczyną tej nieśtałości. *Teat.* 48. d, 27. Doniesiono mi o miłostkach Wc Panny z Panem Hrabia. *ib.* 54, 96. Plugawe miłostki. *Birk. Exorb.* 6. Miłostkę Wenery zgoła zowią miłoscią, a insze z przydatkiem, jako miłość złota, pieniędzy etc. *Petr. Et.* 156. Szalona miłostka pali w człeku wnętrznosci. *Comp. Med.* 266. Słyszano o jej bezeznych z tym miłokosem miłowkach. *Tr. Tel.* 140. miłowka, *obsc.* = obcowanie cielesne. — 2. Miłostki = miłosne wiersze, Liebesgedichte. MIŁOSZ, *ob.* Miłok. MIŁOWAĆ, ował, uje, *contin.*, (*Boh.* milowati, milkowati; *Slov.* milował; *Sorab.* 1. mjliu = kochać; *Bosn.* millovati *amare*, *blandiri*; *Slav.* millovati = cackać; *Carn. et Vind.* miluvati = litować się, (*ob.* Zmiłować się); *Croat.* miluvati = litować, żalować, (milenye = pieszczenie, umizgi); *Ross.* милование miłosierdzie, миловать = litować się). — a) *intrans.* kochać, zakochanym być, lieben, verliebt seyn. Podał jej listek od miłogo, i dołożył litownemi słowy, jako nieborak nader bardzo miłuje. *Gorn. Dw.* 285. Wojsko takich ludzi, którzyby miłując, przy bytnosci białych głów swych, bićby się mieli, światby zwalczyło. *Gorn. Dw.* 289. Gore nieboga, okrutnie miłuje, A żadnej nie ma nadziei w miłosci. *P. Kchan. Jer.* 149. W tym księżycu ku miłowaniu, jeśli masz pieniądze, dobry czas jest, z paniami się oznajmij, w nowe odzienie się ubieraj. *Spiez.* 199. (*ob.* Zaloty). — b) *Transl.* Kochać kogo, miłosnie, sprzyjaźnie, *Sorab.* 2. lubowaseh; *Sorab.* 1. lubuyu; *Carn.* lubiti; *Bosn.* gljubiti, millovati; *Croat.* lyubim; *Ross.* любить, люблю, *ob.* Lubić; einen lieben. Miłował ją tak bardzo, że własnego serca Tak nie miłował, i zdrowia swojego. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. Imeś go miłował Bardziej, tym więcej będziesz go żalował. *Past. Fid.* 504. Ja ciebie miłuję, i wziąć za swą żonę chce, a ty przede mną uciekasz! *Sk. Żyw.* 2, 292. Jeden drugiego jako duszę swą miłował. *ib.* 15. et 158. Dawid Jonatę miłował, jako zdrowie swoje, i jako matka jedynego syna. *ib.* 2, 160. Człowiek, którego miłujemy, zda się nam bez wszelakiej wady. *Gorn. Dw.* 9. Byście miłowali jeden drugiego, jako umiłowałem was. *Budn. Joan.* 15, 12. (byście się społecznie miłowali. *Bibl. Cd.*). Witołt z Jagiełłem tak się miłował, jak przedtym Olgierd z Kiejstutem, iżby prawie parę Orestesów i Piladesów, i jedno chcenie i niechcenie, przyjaciela i nieprzyjaciela, między niemi mógł obaczyć. *Stryjk.* 428. Woli Car, że się go boi lud, niżli miłuje. *Bardz. Luk.* 37. Miłuje go jak wilk barana. *Cn. Ad.* 506. (*cf.* dziecko przywłaszczony śmierci dobrodzieja, jak kruk ścierwu czeka). Miłują się jako bracia, a patrzą swego jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. Miłujmy się jako bracia, a rachujmy się jako żydzi. MIŁOWANY, a, e, kochany, luby, geliebt. Od stosu na ślub oblubieniec nowy Idzie, od swojej miłej miłowany. *P. Kchan. Jer.* 42. MIŁOWNIK, a, m., (*Boh.* milownik; *Slov.* miłownjk; *Croat.* lyubovnik, lyubitel; *Dal.* lyubovnik, lyubezan; *cf.* miłośnik); który co lubi, der Liebhaber von etwas. (*cf.* *Ecll.* милователь miłosiernik). Prawdziwi miłownicy i stróżowie Rzpltej. *Papr.*

Ryc. 60. Miłownik ojczyzny. *Chrzyst. Nin.* Nie możesz inaczej okazać się być miłownikiem cnoty, jedno odnoszeniem dla niej wasni. *Modrz. Baz.* 114. Oni, co niepotrzebnie mówiąc, czas trawiają, więcej mają być poczytani za sofisty, niżli za miłowniki prawdy. *ib.* 112. Nietrudna rzecz miłować miłowniki swoje. *W. Post. W.* 2, 98. Miłowniki i naśladowniki świata. *Rej. Post. K k k 6.* "MIŁOWIEWNY, a, e, powiewający miło, lieblich wehend. Zefirów miłowiewne chłody. *Mon.* 75, 270. "Miluchnowienny Zefir. *Chodk. Kost.* 38. ("MILSKO, a, n., mila fatalna, eine fatale, bößliche Weile, *Sorab.* 2. milisko. — MILTOWNE szkło, szkło zaprawne w hucie, tak iż jest miękkie do roboty dla paciornika. *Magier. Mscr. z Niem. milde).* — MILUCHNY, a, e, MILUSIENKI, MILUTEŃKI, a, ie, *adverbia in - o, intensiv. adj. miły, recht sehr lieblich, äußerst angenehm, einnehmend.* On co dotąd tylko lajał, klócił, Miluchny, od We Pana jak się tylko wrócił. *Teat.* 45. c. 55. Słowik milutki. *Kniaź. Pocz.* 5, 111. Domek miluchny, kucharz dobry, winko stare. *Teat.* 5. c. 17. Swą łagodnością ujmie ich miluchno. *Auszp.* 77. Jeszcze się, jeszcze sciskają miluchno. *Groch. W.* 542. Swym panom miluchno pochlebają. *Pilch. Sen.* 255. Oto jako lekucho zasypia, i coraz się uśmiecha miluchno. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Dzień zchodzi miluteńko. *Teat.* 19, 50. Trwała i po śmierci na twarzy jego ona piękność miluchna, jakoby się pomału i wdzięcznie uśmiechał. *Sk. Żyw.* 2, 350. Tak sobie na chłodzie milusienko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* Co za głosek milutki! *Teat.* 55. b. 22. Siostra jej milutkie jest stworzenie. *ib.* 55. b. 26. MIŁY, "MIŁ, a, e, (*Boh.* milo, libý, (*Milek amor*); *Slov.* miły; *Sorab.* 1. mjlny, mjly, mjwy, swodkomerné, (cf. słodki); *Vind.* perjasliu, radliu, lubliu, lub, perjeten, lubesniu; *Carn.* perlizhn, (cf. *mile misericors, miser*); *Croat.* mil, dragi; *Dal.* mijl, drag; *Rag.* millij, mio, milla, millo; *Bosn.* mio, mili, draghi, drág, gljubesgljv, ugodan, (cf. drogi, ugodny, dogodny); *Ross.* милый, миль, любый, сладостный, усладительный, благолюбный; cf. *Germ.* milde; *Angl. et Svec.* mild; *Isl.* milde; *Graec.* μελιχος; cf. *Arab.* ميسر propensus sum; cf. *Lat.* mollis); §. 1. przyjemny, wdzięczny, lieb, angenehm, lieblich. Niewiasty, które w krasności stopnia najpierwszego nie dochodzą, raczej miłemi niż krasnemi nazwać się mogą, że ich uroda nie ze wszech miar jest doskonała, lecz tylko niektóre powaby onym udzieliła. *Mon.* 65, 608. Twarz miła. *Teat.* 23. b. 37. Czemuż cię kochać nie ma? nad cię miłsza żadna. *Hul. Ow.* 52. Drozdy miłe. *Banial. J.* 3. Miłe powietrze *Ross.* благовоздушие. Miłym być *Ross.* нравиться, понравиться. Miła i pożyteczna zabawka. *Mon.* 66, 15. Komuż nie miły spokojny z żonką i z dziatkami miłemi objad i wieczera wesola... *Falib. A* 2. Każdy do apetytu swego ciągnie rzeczy, Co miłe, to i dobre. *Pot. Arg.* 383. Miłsze jest zdrowie po ciężkiej niemocy, Miłszy wschód słońca po burzliwej nocy, Miłsza po przykrój żegludze, część ładu, I po nierządzie miłsza lepszość rządu. *Zab.* 14, 415. *Szost.* Jak mi Bóg miły! *Teat.* 28. b. 24. (jak Boga Kocham). Jak mi dusza miła. *ib.* 58. Miło doma; niemasz jako doma. *Cn. Ad.* 498.

(cf. prywatny żywot najlepszy; bywszy w Rusi, do domu musi). Miłsz mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. (cf. kole mię w oczy; blask mi od niego; patrzeć nań nie mogę). Za żądaniem wielu dobrych ludzi, którym pokój "mił. *Lek.* Mnie "mił pokój, a oni w zwadzie się Kochają. *J. Kchan. Ps.* 185. Twój zakon sam mi "mił. *ib.* 182. Koło mogłki kto tylko przebieży, Westchnij, tu filus najmilszy leży. *Kras. Mysz.* 39. — §. Miły = Kochany, Kochanek, luby, geliebt, der Geliebte, der Geliebteste. Swojego miłego czas długi płakała. *P. Kchan. Orl.* 4, 178. Żal mię trapi, bez przestanku ciężki niebogę, Że bez ciebie najmilszy wytrwać nie mogę. *Zimor. Siel.* 286. Nie weźmie wieńca tego nikt inny, Tylko mój najmilszy jedyny. *ib.* 538. Gdzie jest mój miły i jako się niewia? *Jag. Wyb. C* 3 b. Płacz córko Inistory, twój miły nie żyje, Zginał twój miły, mieczem Kukulina. *Kras. Oss. B* 2. Komuż przykro wykonać dla tego, kto miły? *Zab.* 13, 224. Stracił swoje miłą. *P. Kchan. Orl.* 1, 5. (swoję lubą). W tym "księżycu przyjaciół sobie nie jednaj, ani sobie miłej szukaj. *Spicz.* 199. (Kochanki). — §. Miły komu, od niego Kochany, uKochany, lieb, beliebt, geliebt. Był wielki buntownik ten Saturnin, i pospółstwu bardzo nie mił. *Warg. Wal.* 253. Poznał wnet Osman, że to wojna była z narodem bogu miłym. *Birk. Zyg.* 29. (cf. Bogumił). Na cześć i chwałę miłego boga *Pap. Ryc.* — *Vocandi casu:* Miły bracie, lieber Bruder. Co tu słyszemy, bracia "miła (mili). *Sekl.* 51. Najmilszi chrześcianie. *W. Post. W.* 254. (cf. drogi, złoty, mój ty, nieoszacowany). — Ale miły boże, że się to cnota nigdy nie utai. *Boh. Kom.* 1, 541. Jedna niewiasta, przyszedłszy przed Mieczysława Starego, wołała o sprawiedliwość. Król pytał się, czego chce; powiedziała tak: Miły Królu! („bo na ten czas inaczej nie mówiono")... *Biel.* 101, ob. Miłościwy. — §. W Panu Bogu, w Chrystusie miły, w Bogu miły, dilecte in Christo. *Cn. Th.* Geliebter in Gott, in Christo. Wiernie nam miły. *Kur. Pet.* 58. Lieber Getreuer, ob. Wierność, titulus. — §. "2. Ironice n. p. Miły dudku. *Twor. Wiecz.* 88. Miły bajdku. *ib.* 41. Bez rządu, bez obyczajów, jako miłe bydło, żyjemy. *Star. Ref.* 35. wie daß liebe Vieh, t. j. jak bydlatka. — *Observ.* "Ideam vocis miły exprimunt diminutiva blandientia braciszku = miły bracie, matuchna = miła matka; twarzyczka = miła twarz, mężu = miły mężu.

Pochodz. *Bogumił, Bogumiła, ludomiły; namilować się, przymilić się, przymilenie, rozmiłować, umilować, zmiłować, zamilować.*

MIMO, "IMO *adv. et praep.*, *Boh.* mjmo; *Slov.* mimo, pomimo; *Bosn. et Rag.* mimo; *Vind.* mimu, zravenprezh, sraventotai, tesraunu; *Carn.* memu; *Croat.* mimo; *Sorab.* 1. nimo; *Sorab.* 2. mimo, žela; *Ross.* мимо, невизрзя; *reg. Genit. et Accus.*, mijając, koło, podle, vorber, verüber. Żle, kiedy musisz od mimo idących słyszeć: począł budować a nie mógł dokonać. *Orzech. Qu.* 70. von den Vorübergehenden, *Rag.* mimohdaz praetergrediens. Siedział ślepy wedle drogi, powiedzieli mu, iż Jezus mimo idzie. *Sk. Kaz.* 101. daß Jesus vorüber gehe; *Slov.* mjmo giti; *Vind.* mimu jiti; *Rag.* mimohci, mimohoditti; *Ross.*

et *Eccl.* **МИМОТН**, **МИМОГРАСТН**, **МИМОХОДТН**, **МИМОХОЖУ**, **МИМОХОЖДУ**. Mimosmy żeglowali. *Pilch. Sen.* 334. Pan lasa jechał do domu imo swój las, a słyszał, że w lesie rąbią. *Gorn. Wz. J.* 6. Puścić mimo się, mimo uszy; nie nie dbać na coś, etwaß nicht achten, seiner Aufmerksamkeit nicht würdigen. Wiele jest rzeczy, które czasem panowie przegłędać muszą, a wiele mimo się puszczać, jakoby nie widzieli, a nie słyszeli. *Kosz. Lor.* 169 b. Harde mowy mimo się puściła. *Otw. Ow.* 216. To przecię drugim mimo uszy pójdzie. *Budn. Apoph.* T 2. Tobie z ust, a jemu mimo uszy szust. *Rys. Ad.* 40. (t. j. na wiatr, słucha nie słuchając; mów tyścienie). *Praetervecta est oratio mea aures vestras*, poszła mimo uszy. *Cn. Th.* Wielka hańba twoja, jeśli ten policzek mimo się puścisz bez pomsty. *Orzech. Qu.* 104. Młodzi bojaźń zadali hetmanowi; ale on to mimo uszu puszczał i bitwę odwlekał. *Gwagn.* 283. — Mimo pory; chybiąc porę, nie w porę, außer der Zeit, nicht zur gelegnen Zeit. Zatrzymajmy się trochę, by przyjście nasze do niego mimo pory nie było. *Teat.* 42. d, B. — Mimo czego; pomimo tego, nie zważając tego, chociaż co na przeszkodzie, obngeachtet dessen. Czujny stérnik ostatniej swój dobywa mocy, Mimo gwałtownej wichrów upartej przemocy. *Zab.* 13, 265. Spieszę do ciebie, mimo wiatru przeciwnego. *Teat.* 35. b, 138. Mimo te wszystkie wstępy i niestałość, znam, że mię kochasz. *ib.* 25, 75. Głupstwo jest, żenić się z panienką, mimo jej chęci. *ib.* 25, 75. — Mimo kogo; niezważając go, na jego prawo, bezwzględnie nań, z jego krzywdą, ujma, ohne Rücksicht auf jemanden, mit dessen Hintansetzung, Zurücksetzung. Jabłko Parys gładkiej, mimo cnotliwsze, Wenerze przysądza. *Zab.* 15, 214. Głupiby był, gdyby mając syny godne, innemu dać swoje państwo, imo nie, miał. *Biel.* 111. — 2. Mimo; oprócz, außer. Imo osobę sędziego muszą być dwie osobie u sądu; tego co skarży, i co odpór daje. *Modrz. Baz.* 376. Nie jest żaden, komuby potrzeba więcej umieć, mimo człowieka przełożonego. *Kosz. Lor.* 5 b. **MIMOCHÓD**, u, m., *Ross.* **МИМОХОДЪ**; *Rag.* mimoscjastje, daß Vorbeygehen. Mimoschodem, *Vind.* grede, griede; *Ross.* **МИМОХОДОМЪ**, перепутье, adv. im Vorbeygehen; adj. *Rag.* mimohodgliv. **MIMOCIĄGNAĆ** *jednotl.*, ciągnąć mijając, vorbeyziehen, *Sorab.* 1. nimoczanu, nimoczaham. **MIMOCIEC** *dok.* *Vind.* mimu tezhi; mimopłynać, vorbey fließen. **MIMODROZNY**, a, e, *Sorab.* 1. nimpuczne devius; cf. zdrożny. **MIMOJAZD**, u, m., *Ross.* **МИМОЪЗДЪ**, daß Vorbeyfahren. Mimosjazdem pewnie nas nie minie. *Teat.* 51, 3. Wstąpił tylko do miasta mimosjazdem. *Gaz. Nar.* 1, 137., *Zuł. H. T.* 151. — *Fig.* Niekiedy mimosjazdem, o czym innym rzecz mając, napomyka niektóre środki zapobiegania złemu. *Pilch. Sen.* 376. t. j. nawiasem, im Vorbeygehen. Ma on zręczną rękę do pojedynku; niech ci to mimosjazdem napomkniotne będzie. *Teat.* 6, 119. **MIMOJECHAĆ**, przyjechać, *Vind.* mimupelati, vorbeyfahren. **MIMONATURALNY**, a, e, *Sorab.* 1. nimonaturski monstrosus, cf. przeciwnaturalny, nienaturalny. **MIMOPŁAW**, u, m., daß Vorbeyschiffen. Nieumyślnym, ale imopławem do niej zawina. *Pot. Syl.* 377. **MIMOPŁYNAĆ**, *jednotl.*, *Eccl.* **МИМОПЛОВУ**, **МИМОПЛОВУШИЙ**,

vorbeyschiffen. **MIMOŚRZÓD**, u, m., *excentricitas*. *Śniad. Alg.* 2, 55. Mimosród, odległość ogniska od środka elipsy. *Śniad. Jeog.* 16. *N. Pam.* 19, 86. **MIMOŚRZODKOWY**, a, e, **MIMOŚRZODKOWO** *adv.*, excentricisch. Jeżeli kierunek przechodzi przez środek ciężkości, na ten czas uderzenie jest szrodkowe; w przeciwnym przypadku zaś będzie mimoszrodkowe, *collisio excentrica*. *Hub. Mech.* 161. Mimoszrodkowo, *excentrice*. *ib.* 162. **MIMOWOLNY**, a, e, — ie *adv.*, niedobrowolny, unwillfährlich. Gdy myśki mimo woli naszej poruchować się zwykły, co się dzieje w poruchu serca i śledziony, nazywa się to poruchem mimowolnym, *notus involuntarius*. *Perz. Cyr.* 1, 56. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Mimowolne czułości. *Niemc. Król.* 2, 6. Szlachcic mający dom w mieście, nie ma mieć przykrości w mimowolnych stanowiskach, które się nazywały *ex officio*. *Czack. Pr.* 325. Wszelki mimowolny uczynek, ani kary, ani nagrody nie zasługuje. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 42. Każdej rzeczy nadajemy mimowolnie, i przez samą moc naszej wyobraźni, tej lub owej w naszym umyśle postaci. *N. Pam.* 10, 65.

Pochodz. *pomimo*; *mijac*, *minac*; *pojmiac*, *pominac*; *minely*; *omijac*, *ominac*; *przemijac*, *przeminać*, *przemijac*; *rozmiac*, *rozminac*; *wymijac*, *wyminac*; *zmijac* się.

1. **MINA**, y, ż., Minka, Mineczka, *demin.*, twarzy pozór, *Vind.* nameshik, sadershba, naoblizhje; *Ross.* **МИНЪ**; *Gall.* mine, die Miene, Gesichtsmiene. Sama postać i mina jego, niemało rzeczom przydaje do śmiechu. *Zab.* 12, 263. Widać z miny, że musi być uczciwym człowiekiem. *Teat.* 54, 28. Nie sądz nikogo po minie, bo się w sądeniu poszkapisz. *Zab.* 13, 286. *Tręb. Jak. Baj.* 178. Nie trzeb to po minie człowieka sacować. *Teat.* 52, c, 18. Jestże to postać służącego? nie ma miny na niego. *Teat.* 17, 27. Przy minie kłapouchej nam dobra siermięga. *Teat.* 43. b, 12. Z kwaśną miną słuchał zebraniny. *Zab.* 14, 245. *Szym.* (*Vind.* pomerdik). Mina płacziwa *Vind.* narkorpizh. Mina uśmiechliwa (*Vind.* narashik). Owoż nadechdzi! mina desperata, mina bycza! *Teat.* 43. c, 144. Mina gapiowata. *Teat.* 36. c, 64. Poglądała nań miną wzgardy. *ib.* 30. b, 28. Nie trap' mnie tą miną, która mi krew' w żyłach ścina. *Niemc. Król.* 2, 189. Coż to u dyabła za miny robisz przyjacielu! *Teat.* 15, 85 (cf. mig; ob. Stroić miny, *Vind.* se saderfhati, naoblizhjati). Minę poważną stroić, powagą nadrabiać *Ross.* **приосаниться**. Zdawał się kochać We Pannę, czynił miny, jak gdyby był najprzywiazanszym. *Teat.* 17. c, 24. Wzięła na siebie minę, jaka przystała w takowej okoliczności. *Zab.* 3, 137. Przechodzi się z gęstą miną, dobywa szpady i ogląda. *Teat.* 21, 11. et 137. Ja zaś, nie nie straciwszy miny, odpowiedziałem... *Hul. Ow.* 136. (nie straciwszy fantazyi, przytomności).
2. **MINA**, y, ż., *fortif.* podkop, *Boh.* prukop; *Slov.* mina; *Slav.* lagum; *Ross.* подрывъ, подкопъ; eine Mine, Pulvermine, ganki podziemne, które podsadzonemi prochami mogą być na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. *Fig.* Podstarości mój wielki nieprzyjaciel; ale już i na niego

miny podsadziłem, wkrótce go wysadzę. *Boh. Kom. 1, 314.* Żebyś mi się miał koniecznie wdzierać w jej serce, broń Boże, bobym cię minami od niej wysadził. *Teat. 22. b, 34., Ross. подорвать, подрывать.* Wielu te jakimkolwiek końcem od nas założone, i czy z bliska, czy z daleka prowadzone miny, z fortun i z życia wysadzają obywatelów. *Mon. 66, 320.*

MINAĆ, ob. Mijać.

MINCA, MYNCA, MENICA, MINICA, MYNICA, MENCA, y, ż., (*Boh. mince; Sorab. 1. mincza; Ross. златица, монета, деньги; Svec. mynt; sed mint, mynd. figura, obraz; Hebr. המינה*); §. 1. moneta, pieniądze, Münze, Geld. Za Kazimierza W. dopiero mynicy Polskiej najwięcej poczęto kować, gdyż przedtym skórczanęj więcej było; a na niej z jednej strony był orzeł, a z drugiej król na majestacie. *Biel. 170.* Sam królu, niedowazną mynicę kujesz. *Krom. 625. (levem monetam).* Mynice albo pieniądze kować, któreby drugim podobne były, nie godzi się. *Szczerb. Sax. 255.* Dopuszczam ci bić swą mincę w twój ziemi. *1 Leop. 1 Macch. 15, 6.* Mynca fałszywa jest, gdy kto pod cudzemi herby mynce bije, albo gdy z metalów niedobrych, albo myncę mniejszej wagi. *Sax. Porz. 37. Vol. Leg. 3, 12.* By mincy małoważnej i nikczemnej nie kował. *Stryjk. 609.* Mincę bić królowi należy. *Herb. Stat. 78.* Większa mynica, jako są talary i czerwone złote. *Cen. Pie. A. Grod. Dis. A 3.* Ukażcie mi mence czynszową. *1 Leop. Math. 22, 18. (myncę. 3 Leop.).* Oto masz mincę, na której jest wybita twarz stwórcy; widziałeś pieniądze, oglądajże też teraz i perły. *Sk. Żyw. 2, 103.* Obrażon będzie majestat, gdyby kto mincę bez woli naszej bił. *Stat. Lit. 3.* Cztery sta sekłów srebra dobrej mynce pospolitej. *Leop. Genes. 23, 16.* (tak jako szły między kupcami. *Bibl. Gd.) Prov. Jednej kuźni mince. Cn. Ad. 315.* (jednej faryny, jedna to bursa; tegoż płotu kół; na jedno kopyto; jeden jako drugi). — §. 2. Minca, mincarstwo = argentaria. *Cn. Th. Geldwechfel.* Ludziom majątnym przystoi mincą się bawić, odmieniać pieniądze kupcom, do cudzych krajów jadącym. *Petr. Ek. 129.* — §. 3. Minca, menica, miejsce gdzie biją pieniądze, bić Münzstätte, Münze; (*Rag. pjenëzniza; Croat. penezarnicza; Vind. denarska hisha, penezarniza, denarjanishe; Bosn. čekka.*) Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menice, już to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Gil. Kal. 325.* MENNICZNY, a, e, od menicy, Münz. Pałac menniczny w Warszawie. MINCARCZYK, a, m., czeladnik mincarski, der Münzgefelle. MINCARSKI, MENCARSKI, a, ie, od mincarza, Münzer, Münz. Urząd minczarski. *Kosz. Lor. 131.* Mincarska forma, iconium. *Cn. Th. der Münzstempel.* Stoły mincarskie. *1 Leop. Math. 21, 12. ob. Mienarski.* MINCARZ, MYNICARZ, MYNCARZ, MENNICZNIK, a, m., MENNICZNY, ego, m., *Boh. mincyř; Sorab. 1. minczar; Vind. denarski moister, penesar, denarjedelavez; Croat. penezar; Hung. penzverö; Slav. novesar; Ross. монетчикъ, монетной мастеръ; 1) który pieniądze bije, der Münzer. Myncarz, co pieniądze kujesz. Spicz. 198.* Ci co pieniądze kują, to jest, mincarze.

Sienn. 451. Pieniądze robi mincarz. *Petr. Pol. 72.* Myncarz fałszywej monety. *Baz. Hst. 167. (Slav. krivonovesar).* Myncarz, któryby pieniądze swe fałszował, albo ich nie tak kował, jakoby podług prawa kował miał... *Szczerb. Sax. 255.* Fałszywi mincarze. *Vol. Leg. 3, 12.* Na blaszkach wybijają czasem menniczniki wyobrażenia monet. *Czack. Pr. 1, 123.* Poborca niech myśli o cłach; menniczny o ewaluacji. *Mon. 75, 714.* Myncmistrz, der Münzmeister. *Czack. Pr. 1, 161. ib. 11. — 2) Mincarz, mincownik, wexlarz, der Geldwechfel. Slov. penezomënc; Hung. pénz-váltó; Vind. menjavez, denarski barantauz, meinarz, bechslar; Croat. menitel; Ross. мѣновщикъ. Mincownik, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniając kto chce, numularius. Mącz. Argentarius, mincarz, który nad tym siedzi, aby myncę za myncę dostawał. Mącz. Mensarius, mincarz, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniając monety za monetę. ib. Chcąc być bezpieczniejszy w drodze, zwinowię z mincarzem, abo z głównym kupcem, który za granicą ma sprawy swoje, aby mi tam oddano pieniądze za listem jego. *Petr. Ek. 129.* Myncarz w cudzej ziemi rad zmienia orły. *Grod. Dis. 9.* Myncarze, myncownicy, machlerze. *Zygr. Pap. 372.* MINCARSTWO, a, n., a) kunszt bicia pieniędzy. *Włod. die Münzwerkunst, Vind. denarstvu, denarjaria. — b) Mincarstwo, minca (ob. Mienarsstwo), wexlarstwo, der Geldwechfel, das Münzwesen. Petr. Ek. 129.* MINCOWAĆ, ał, uje *act. niedok, Boh. mincowati; Vind. denar delati, kuvati, vdarjati, penesati, denariti; Sorab. 2. mincowasch; pieniądze kuć, Geld münzen.* Mają próbę mincowania monety i ceny ich. *Gost. Gor. 53.* MINECZKA, i, ż., *zdrbn. rzeczwn. mina; minka, ein Mienchen.* Któżby się spodziewał, żeby panienka z tą mineczka, niby niewinniuchną, tak bezczelną być miała? *Teat. 29, 46.**

MINĘŁY, a, e, *part. verb. minąć, mijać, Boh. minuly; Slov. minulí; Vind. minul, minyl, minjen; Ross. et Eccl. минувший, минувший, przeszły, upłyniony, verflissen, vergangen.* Nie był równie tobie z przeszłych królów przez wszystkie dni imię. *Leop. 3 Reg. 3, 13.* Zaci przodkowie minętego wieku. *Rej. Wiz. 5. (cf. Ross. минувший).* Minęlny, co minąć można, vermeidlich, uchronny. MINERA, y, ż., MINERAŁ, u, m., rzecz przez pracę ludzką z miejsc podziemnych dobytą. *Ład. H. N. 106.* (kruszcze i sole); *Boh. preuštenina, cf. kow; Vind. rudovina, rustyu; Ross. минераль, ископаемое; ruda, kopane rzeczy w ziemi, kruszce, kamienie, cf. kruszczyna, ein Mineral. MINERALNY, a, e, mineralisch; Boh. kowný. Wody mineralne mniej więcej mają w sobie co przymieszanego z rzeczy kopalnych. *Kluk. Kop. 1, 91.* MINERALOGIA, ii, ż., die Mineralogie, uczy rzeczy kopalne w pewnym porządku poznawać. *Kluk. Kop. 1, 13, kruszczopismo, rudopismo.**

MINERWA, y, ż., bogini mądrości, *Boh. Mudřena; Carn. Modriza.*

MINIA, ii, ż., (*Boh. minyum; Lat. minium; Gall. mine; Dan. mønne; Svec. monja; der Mennig, (Carn. mēnka; Ross. сурикъ*); farba znajoma czerwona, palona z popio-

tu ołowianego. *Kluk. Kop. 2, 331, n. p.* Usta minią namazane. *Pilch. Sall. 275.*

MINIATURA, y, ż., **MINIATURKA**, i, ż., *zdrbn.*, *Vind.* piknu obrasenje, etn *Miniaturgemäße*; sposób malowania drobnego przez punkta, farbami umyślnie do tego przysposobionemi, na kości lub pergaminie. *Kras. Zb. 2, 169.* Ja się kołcham w miniaturach. *Teat. 9, 18.* Małeńka miniaturka. *Teat. 52, 95.* Postać jej nawet miniatura sama. *Teat. 50. b, 97.* Malarz miniatur *Vind.* pikni obrasnik, der *Miniaturmaler.*

MINICA, ob. *Minca.* **MINICZNY**, **MENICZNY**, a, e, *Boh.* mincownj, od minicy, *Minig*. W jednej kuźni mennicznej wybity szeląg, tak jak czerwony złoty, służy swęj Rzpltej. *Zab. 16, 161.*

MINIER, a, m., podkopnik. *Jak. Art. 3, 302, Ross.* подковыльщикъ.

MINIMUS, a, m., mnich zakonu od ś. Franciszka de Paula postanowiony. Generał tego zakonu zowie się korektor. Są i zakonnice *Minimae.* *Kras. Zb. 2, 169,* ein *Mönch vom Orden* deś h. Franc. de Paula.

MINIOWAĆ, ał, uje, cz. *niedok.*, minią malować, mit *Mennig* malen. **MINIOWANY**, a, e, mit *Mennig* gefärbt. *Cn. Th.* **MINIOWATY**, a, e, na kształt minii, wie *Mennig.* *Cn. Th.* **MINIOWY**, a, e, *Ross.* суриковый, od minii, *Mennig*. Miniowe góry. *Cn. Th.*, *Menniggruben.* Miniowy kamień drogi, *corallis minio distincta.* *Plin. H. N. 37, 10.* ein *mennigfarbiger Edelstein.*

MINISTER, stra, m., der *Minister*, z *Laec.* powszechnie znaczy usługującego komu. Minister stanu, *Staatsminister*, usługujący stanowi, czyli pod monarchą, czyli w wolnym rządzie, osoba zaszczycona osobliwą prerogatywą do działania rzeczy publicznych. W Polsce dwojaki ich rodzaj: pokoju - marszałkowie, kancelerze, podskarbiowie; i wojny - hetmani. *Kras. Zb. 2, 169.* Których zowiemy teraz ministrami, nazywali się dawniej urzędnikami senatorskiego rządu, że oni sami z urzędników, miejsce mieli pomiędzy senatorami. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 166.* Przeworni ministrowie przy sterze siedząc, pracują. *Kras. Sat. 10.* — §. Minister jest także tytuł poselstwa, i dwojaki ich jest rodzaj, ministrowie przez się, i plenipotentiarii. *Kras. Zb. 2, 169,* ein *abgesandter Minister*, ein *Gesandter*, cf. *ambassador*, poseł walny. — §. Minister słowa bożego, nazwisko pasterzów protestanckich. *Vol. Leg. 7, 574.* *predykant*, ein *Diener* deś *göttlichen Wortes*, ein *protestantischer Geistlicher.* *Sk. Kaz. 249.* Strzeżcie się ministrów kacerskich. *W. Post. Mn. 310.* Ministrowie Belowi. *W. Dan. 14, 10.* (kapłani Belowi. *Bibl. Gd.*). **MINISTRANT**, a, m., §. Minister protestancki, ein *evangelischer Geistlicher.* Przypatrzcie się tym odszczepieńskim ministrantom. *W. Post. W. 553.* — §. Minister, ministrant do mszy świętej. *Cn. Th.*, der dem *Pfister* bey der *Messe* administirt. Liturgią czytana z ministrantem jednym odprawować. *Sak. Persp. 33.* **MINISTRANTURA**, y, ż., przepis ministrowania przy mszy świętej, die *Ministrantur.* **MINISTROWAĆ** albo **MISTROWAĆ** do mszy, *inepte dicitur pro* służyć kapłanowi przy mszy świętej. *Cn. Th.*, bey der *Messe* administriten. **MINISTROWSKI**,

a, ie, §. 1) od ministra, deś *Minister*, *Minster*. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski Szwajcar. *Teat. 29. b, 42.* Po ministrowsku, *adverb.* *ministermäßig*, cf. sztucznie, nieszczerze. — §. 2) Od ministra protestanckiego, n. p. Nauka ministrowska. *Sk. Kaz. 249.* *predykantska*, *pastorska.* **MINISTROWSTWO**, a, n., urząd ministra, die *Ministerstelle.* Wyniosła go królowa na kardynałstwo i ministrowstwo. *N. Pam. 18, 323.* **MINISTRZYSZCZE**, **MINISTRZYSZCZA**, a, n., z pogardą *fararz*, *pop*, ein *(protest.) Pfaffe.* Gdyby nie spowiednik jego zabiegł, byłby już jawnym heretykiem albo sławnym jakim ministrzyszczem. *Zebr. Zw. 158.*

MINKA, i, ż., **MINECZKA**, *dem. nom.* *mina*, deś *Minden*, eine *niedliche Geschäftiene.* Taliyka składna, owa jakaś minka fartyczna czaruje człowieka. *Teat. 21, 110.* Choć niestrojny, przecież ma powabną minkę, Mógłby złowić rozsądną i młodą dziewczynkę. *Teat. 45. b, 25.* Na tak zamaszyste drwinki, szeląg skruszałej minki, mówi... *Zab. 16, 160.* Te minki grzeczne, hoże, Jakich już świat mieć nie może, Nie wiem, co we mnie wznawiają. *Teat. 55. b, 34.* Mocno się lękam, żeby minka pobożna tej osoby, nie była zdradziecka. *Teat. 5, 76.* Pod tego pokornego baranka minka, jest wilk utajony. *ib. 30. b, 54.* **MINKOWAĆ**, ał, uje, *intrans. niedok.*, minki stroić, na migi się umizgać, wdzięczyć, przymilać, *freundliche Gesichter machen.* Nasi labbusiowie kłaniają się oczkowaniem i minkowaniem. *Zabl. Bal. 31.*

MINOG, **NINOG**, a, m., die *Reunauge*; *Boh.* neynok, *okaltice*; *Slov.* mgen; *Hung.* menyhal; *Vind.* lampreta, szvelzhiza, ofunniza; *Bosn.* moruna, cikow, cik; *Ross.* мунога, миногъ, немногъ, влюнь; *petromyzon fluviatilis Lin n.*, lampetra, ryba rzeczna, kształtem podobna do węgorza, krom głowy, która jajkowata; ma po bokach głowy siedm otworów okrągłych w jednym rzędzie leżących. *Zool. 195.* *Minog* morski, u Niemców *Lamprete*, *Bride.* *Kluk. Zw. 3, 41.*

MINOTAUR, ob. *Ludobyk.*

MINTUS, ob. *Mietus.*

MINUCYA, yi, ż., kalendarz z prognostykami, ein *Calender*; *Boh.* minucy. W minucyach sprawy, którego sie dnia i miesiąca co dzieje, terminujemy. *Stryjk 273.* Epakte poznasz z minucyj albo z rubrycelli, gdyż ją zawsze konotują, tak w tych jako i w tej. *Solsk. Geom. 5, 59.* O kalendarzach albo o minucyach rocznych. *Haur. Sk. 112.* Minucyom wierzymy, choć tak często bają, Kiedy nas o zaćmieniach co rok upewniają. *Pot. Pocz. 209.* — *Prov.* Lepiej w drogę jechać z opończą, niż z minucyami. *Fred. Ad. 111.* **MINUCYARSKI**, a, ie, kalendarzski, *Calender*. Latosa korektura minucyarska. *Zebr. Zw. 110.* **MINUCYARZ**, m., co pisze minucye czyli prognostyki z gwiazd, kalendarzopis, der *Kalendermacher.* Nie był Stankiel pielgrzymem, ni minucyarem, Gdzież się tego nauczył, że takim jest Igarzem? *Kchow. Fr. 125.* Minucyarze dla krótkości znaki niebieskie obrazkami znaczą; insze są znaki astronomików. *Solsk. Geom. 3, 31.* *Pot. Jow. 202.* **MINUTA**, y, ż., **MINUTKA**, i, ż., *zdrbn.* §. 1) die *Minute*, po Słowiańsku drobica. *Sak. Ok. 34.* *Slov.*

minuta; *Hung.* minuta; *Carn.* minūta; *Vind.* minuta, smeshik; *Rag.* mārvisa; *Croat.* hip; *Ross.* минута, минуточка; sześćdziesiąta część godziny, dzieli się na sekund 60. *Kras. Zb.* 2, 170. *Kal.* 39, M 5., der 60ste Theil einer Stunde. Co w okamgnieniu minuty latają, Kochającym się w lata obracają. *Past. Fid.* 126. — §. Część 60 gradusa jednego w cyrkule. *Solsk. Geom.* 4. *Jak. Mat.* 1, 10. der 60ste Theil eines Gradeß. — §. 2) Wypis, krótkie zebranie czego. *Włod.* oryginalne kreslenie czego, co się ma na czyste wypracować, der erste Originalentwurf. Minuta wyroku, wyjęta z ksiąg parlamentu Paryskiego. *Baz. Hst.* 51. Po cyrografy posłał, i brał już wyznania i minuty, iż już nie nie winien. *Rej. Post. I i 5.* Wziąłem ten zapis, i wyjąłem z osobna minutę jego. *Radz. Jer.* 32, 11. Prosta minutą nie nie może być dowiedzione, jedno tylko minutą pod pieczęcią. *Herb. Stat.* 405. Gdy prawa stawili przodkowie nasi, pozewek był na trzy palce, a minutka na dłoń. *Rej. Zw.* 189. b. MINUTOWY, MINUTNY, a, e, *Ross.* минушный, Minuten. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62, (*Ross.* минутникъ, минутная стрѣлка). Kołko minutowe w zegarku. *Mon.* 71, 389.

MINWET, ob. Menwet. MIOCE, ob. Miotać.

MIÓD, u, m., Miodek, dku, m., dem., (*Boh. et Slov.* med; *Sorab.* 1. mēd, mied; *Sorab.* 2. mōd, mōd; *Vind.* med; *Carn.* mēd, mjed, mēd, med; *Rag.* meed; *Croat.* mēd; *Bosn.* mēd; *Hung.* mēz, mez; *Ross.* медъ; *Svec. et Dan.* miod; (nazwisko to z Islandyi i Norwegii w swojej całości do Polski doszło, i w Polsce zostało zachowane. *Czack. Pr.* 1, 276); *Lith.* meddus; *Finl., Esthn.* messi; *Graec.* μέλι; *Lat.* mel; cf. *Ger.* Metb. M d Ig.). §. 1) Miód przasny, *Vind.* sterd, der Honig. Miodu pszczoły szukają w kwiatach, najwięcej w tych, w których są miodniki. *Zool.* 124. Miód pszczołom podbierać, ob. Łażbić. *Cresc.* 605. (*Ecc.* медобраніе: miodu podbieranie; Łażbienie; cf. barć, ul, bartnik, pasieka; cf. jary miód; cf. wiąza). W miedzie co warzyć. *Urząd.* 280. Miód niewarzony, surowy, *Ross.* сырецъ. Pszenica z miodem i rozynkami uwarzona, którą w pewne święta przynoszą do cerkwi do święcenia, [na parastas czyli exekwie. 2]; *Ross.* коливо. Trudno mnie miodu pożywać, aż pierwej muszę pszczoły z ula wygnąć. *Biel.* 113. *Pap. Ryc.* Słodki miód, lecz w pszczole żądło. *Pot. Arg.* 504. (cf. piękna róża, ale ma kolce). Płyn mu miedzie! *A. Kchan.* 495. (*mella fluant illi*). Do swego dyabeł Iyżkę miodu włożył, a do cudzego dwie. *Rys. Ad.* 9. (cf. sąsiedzkie lepsze; cudze rzeczy lepsze się zdają). Miód z wierzchu, ale piołun pod nim dyszy. *Pot. Syl.* 450. Wszędzie do miodu piołun się wlewa, I czyni słodycz mierzioną, Wszędzie w goryczy słodycz przebywa, I czyni gorycz zwolnioną. *Zab.* 10, 409. *Zabl.* Gdzie miód, tam też żółć. *Eraz. Jez. B.* 5. Obróciły się w piołun cukry, miody. *Jabl. Buk.* 2. Dobryś, łaskawy, słodszy nad miód, ale szkodzi Często żołądkom słodkość i cholerej rodzi. *Zab.* 16, 226. Bywa w miedzie jad. *Weress. Pob. D.* 1. (*Slov.* Wic gedu neż medu; więcej jadu, niż miodu). Na miód, nie na żółć łowią ludzie muchy. *Jabl. Ez.* 97. Na śmierć z ochotą, jako (muchy) na miód

biegli. *Zimor. Siel.* 521. Co żywo, jak na miód bieżeli. *Gwagn.* 362. Gdy tylko się zuchwalcom otworzy to żniwo, Już prawie jako na miód bieży tam co żywo. *Rej. Wiz.* 70. *Birk. Ex. H* 2 b. — §. 2. Miód pity, der Mēth; *Slov.* medowēc; *Sorab.* 1. mēt, napoy z mēdu ha z woh-de ztīnenē; *Carn. et Vind.* mēdiza; *Rag.* medovina; *Croat.* medicza; *Hung.* mēhser, mēz-ser; *Slav.* sharbet; *Ecc.* медокниа. Miód do picia, jest miód przasny rozpuszczony w wodzie, i za pomocą fermentacyi winnej na tęgi napój przerobiony. *N. Pam.* 6, 310. Z miodu przasnego, w wodzie gotowanego, staje się napój słodki, według różnej proporecy rzeczy korzennych przemieszanych. *Krup.* 5, 95. Miód pity. *Kruml. Chym.* 548. (cf. syta). Co jeno wezmą za zboża, to wszystko wydadzą na wina, miody Siedmiogrodzkie. *Star. Ref.* 52. (cf. lipiec). Miód z pieprzem, z bobkowem liściem i t. d., *Ross.* збитенъ; sprzedawcz takowego miodu збитенщикъ. Miód do picia tusty i stary, kopowiec. *X. Kam. oppos.* dębak. — §. 3. Miód, padz, Ruskim słowem, który się na kwiatach i na listkach drzewa znajduje. *Chmiel.* 1, 165, der Honigthau. MIODEK, dku, m., dem., *Boh.* medek; *Sorab.* 1. mjedzik; *Ross.* медокъ. Owe przyprawki, owe miodki, któremi się mażą, owe maszkary... *W. Post. W.* 279. Najlepiej wie, gdzie Węgrzyn stary, gdzie miodek słodki, Gdzie piwa dobre, gdzie dobre wódki. *Zab.* 9, 345. *Zabl.* Miodek aptekarski, ein Honigsaft, n. p. Miodek szczyrowy, rożany, siolkowy. *Dykc. Med.* 4, 311. MIODNIK, a, m., botan. nectarium, część przypadkowa kwiatu, zawierająca częstokroć wilgoć słodkawą. *Bot.* 105. der Honigseß einiger Pflanzen. MIODNO adverb., pełno miodu, miodowo, miedźno, *Vind.* sterdepoun, honigreich, voll Honig. Im więcej roju, tym bardziej bywa niemiodno. *Bratk. F.* 4. MIODOCIEK, u, m., der Honigfluß. Gdy usta otwiera, niby miodocikiem słodkie mu płyną słowa. *Teat.* 45. d. 27. MIODOJADKA ob. Trad. fucus. MIODOJEZYCZNY, ob. Miodomowny. MIODOMLECZNE n. p. potrawy. *Miask. Ryt.* 14. nabiał z miodem. MIODOLIZ, a, m., linea mellonella, zanocnica pszczołom bardzo szkodliwa. *Kluk. Zw.* 4, 568, ein den Bienen schädlicher Raftfalter, der Honigleder. MIODOMOWNY, a, e, MIODOMOWNIE adverb., *Ross. et Ecc.* медоязычный, медотоульнъ, сладкословесный, słodko brzmiący, süß tönd. Skoro głośna lutnia miodomowne strony Nawiązawszy, słodkimi dźwięk wydała tony... *Dmoch. Szl. R.* 96. MIODONOŚNE n. p. pszczołeczki. *Zab.* 4, 549. *Ross.* honigtragend, honigbringend. MIODOOKI, a, ie, wdzięcznooki, schönäugig. Znajże teraz bogini miodookiej syna! *Zimor. Siel.* 166. MODOPŁYNNOŚĆ, ści, ż., słodkowiedźczna wymowa, süßstießende Beredsamkeit. Dała się nam słyszeć miodopłynność wymowy. *Kras. Pod.* 2, 218. Znajdą na sejmie krasomowey plac do obwieszczenia miodopłynności swojej. *Kras. List.* 2, 41. MODOPŁYNNY, a, e, MIODOPŁYNNIE adverb., słodkowiedźcznie mijający, süß vorüber fließend. Ilekróć mi na pamięć przychodzą niewinne Zabawki jój, i pierwszych lat dni miodopłynne... *Zimor. Siel.* 259. Miodopłynna wymowa. *Kchow.* 314. Swady miodopłynne. *Tward. W. D.* 2,

222. "MIODOROB I, ia, ie, Honigmaden, Sorab. 1. mëddzewaczé. Komu piérwszy raz wypuszczone roje Swe miodorobie ofiarują słoje? *Pot. Arg.* 696. "MIODOROB Y plur., pszczoły, n. p. Jednych pogłaszcze, drugih muśnie, utnie, By w miodoroby poprzerabiał trutnie. *Mon.* 74, 34. — *Eccl.* медодѣлатель, медовщикъ, *Vind.* medizhni kuhar • co miód pity warzy, ob. Miodowar, der Methsieder. "MIODORODNY, a, e, Honigerzeugend. Miodorodne pszczoły. *Kchow. Wied.* 20. Gdy z wojskowych obozów w rozłożyste pole, Na kwiat wojska wywodzą miodorodne króle, Coraz kwiecia ubywa. *Ustrz. Troj.* 18. Motylu różnowzory, robaczku skrzydlaty, I ty lubisz posysać miodorodne kwiaty. *Nar. Dz.* 3, 51. Miodorodny Hymet. *Mon.* 75, 595. MIODOSOK, u, m., melianthus, die Honigblume, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 114. MIODOWANY n. p. ocet, który bywa z miodu pitego, gdy skwaśnieje. *Urząd.* 425, acetum mulsum, Essigmetz, Methsessig, cf. miodowy. "MIODOWAR, a, m., który miód pity warzy, der Methsieder; *Vind.* medizhni kuhar; *Ross.* медоваръ, медоставъ; *Eccl.* медодѣлатель, медовщикъ. "MIODOWARNIA, i, ż., gdzie miód warzą, die Methsiederey; *Vind.* medarna; *Ross.* медоварня. MIODOWICA, y, ż., *Boh.* medowice, medowka, gedowata rosa; *Ross.* медвяная роса; der Honigthau, ob. Miodowa rosa. "MIODOWIEC, wea, m., *Boh.* medowec, ob. Kolibryk, ptaszek Amerykański. MIODOWINA, y, ż., *Boh.* medowina; *Rag.* medenizza, voda medèna; *Bosn.* medovina; *aqua muls*, Wassermetz. Bylicę, warzoną w miodowinie, pijąc po kieliszku. *Syr.* 725. MIODÓWKA, i, ż., *Boh.* medowka; *Ross.* груша медовая; die Honigbirne. Miodówka najlepsza ze wszystkich gruszek. *Dykc. Med.* 2, 443. MIODOWNIK, a, m., ciasto miodowe czyli miodem przyprawne, *Slov.* medowijk; *Hung.* mézes kalás, mézes pogátsa; *Vind.* sterdeniza, sterdèna potiza; *Carn.* jebazha lezèt; *Ross.* медовикъ, медовичекъ; ein Honigkuchen. Grzankę ukroić z miodownika. *Haur. Sk.* 456. Smak manny był jak miodownik. *Radz. Exod.* 16. 31. (jako placki z miodem. *Bibl. Gd.*). Gatunek miodowników *Ross.* сусляникъ. Miodownik, piernik, ein Pfefferkuchen. Kichlarze miód nierozsyciony na miodowniki wyrabiają. *Vol. Leg.* 2, 1649. Miodowników od sta... *Instr. cel. Lit.* — §. Co miodowniki robi, miodownikarz, piernikarz. *Cn. Th.* 389, der Pfefferkuchler. Miodownicy albo kichlarze miód na miodowniki wyrabiają. *Vol. Leg.* 2, 1649. — §. Miodownik, co miód przasny lub pity przedaje, der Honigverfäufer, Metzverfäufer; *Carn.* medar, medizhar; *Ross.* медовчикъ. — §. Miodownik, co miód pija. *Kras. Pod.* 1, 20, ein Metztrinker. — §. *Botan.* Miodownik melissowy, *mellitis mellisophyllum Lin n.*, dla piękności kwiatu i zapachu u nas w ogrodach chowany; pszczołom bardzo ulubiony. *Kluk. Dykc.* 2, 116. *Jundz.* 317. *Boh.* medunka, sed vide Miodunka. "MIODOWONNY, a, e, süßduftend. Miodowonne brzegi. *A. Kchan.* 208. MIODOWY, a, e, *Boh. et Slov.* medowy; *Sorab.* 1. mjedowé; *Hung.* mézes, mézi; *Carn.* meden; *Vind.* sterden; *Rag.* médèn, mèdast; *Bosn.* meden; *Croat.* medven; *Ross.* медовый, медвенный; *Eccl.* медяный; od miodu,

cf. miedźny 2. *Mącz*, Honig • von Honig. Plastr miodowy (*Vind.* fet, fat, fetouje, fetje; cf. syta). Woda miodowa, to jest syta. *Sienn.* 73. (miodowina). Miodowa brzezka, którą sytą zowiemy. *Syr.* 501. Insza jest ocet miodowany, acetum mulsum, insza ocet miodowy, oximel, który jest z miodu przasnego. *Urząd.* 425. Honigessig. — §. Tak oszukuje sajdk tę miodową trzodę, iż rozumie w zwyczajną że wlatuje kłodę. *Tol. Saut.* 16. pszczoły, rój pszczelny. — *Anat.* Nabrzmiałość, mająca materyą do przasnego miodu podobną, nazywa się guzem miodowym. *Perz. Cyr.* 127. daß Honiggethwür. — *Oecon.* Miodowa rosa, *Boh.* medowice; *Ross.* медвяная роса; miodowica, miodunka. *Tr.*, der Honigthau, nie z powietrza spada, lecz jest wilgocią od jakowego bardzo drobnego na roślinach robactwa wypuszczoną. *Kluk. Rosl.* 3, 91. — "Miodowo adverb., miodno, Honigretz. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, erit magna copia mellis. *Mącz*. — §. *fig. tr.* Miodowy, słodkowiedźczy, süß, stebliz, stebreiz. Łagodnemi i miodowemi słowy od uciezki go odwrócił. *Stryk.* 174. Rzucił się na niewinne, zapomniał umowy, Powieść jego miodowa, a umysł bojowy. *J. Kchan. Ps.* 79. (cf. jedwabne słowa, cukrowe). Z twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 b. Miodowa cera, rada bywa trucizną podkładana. *Fred. Ad.* 69. Jedni mówią, iż panu nie przystoi okazać się sługom miodowym i łaskawym. *Petr. Ek.* 111. (cf. maślany). — *aliter.* Chryzostom złoty, a Bernard miodowy. *Kchow. Roz.* 72. t. j. miodopłynny, miodomowny, miodousty; cf. złotousty. 1. MIODUNKA, MIEDUNKA, i, ż., *botan.*, (*Boh.* medunka • melissa, ob. Miodownik), §. 1 a) pulmonaria, płucnik, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 241. *Jundz.* 151, *Ross.* медунца, Eimgenfraut. — §. b) Miodunka, *anchusa Lin n.*, Döhsenzunge. *Jundz.* 154. *Sorab.* 1. wohlacze yazék; *Ross.* языкъ воловий. Miodunka wielka. *Syr.* 1292. Miodunka płonna, płonny wołowy język. *ib.* 1296. *Sienn.* 25, ziele to dzieci zbierają, a miód z niego wysysają. *Urząd.* 95. Krótszego liścia Wołowy język też "Miedzinką zowią. *Syr.* 1292. MIODUNCZANY, MIODUNKOWY, a, e, von diesen Sträutern, n. p. Miodunkowy kwiat. *Krup.* 5, 119. Konfekt miodunczany. *Sienn.* 446. — 2. MIODUNKA. *Tr.*, • miodowa rosa, miodowica.

Pochodz. "miedźwiedz, niedźwiedz, omiedzić.

MIOLE, MIELE, ob. Mleć.

1. MIOTĄĆ, ał, a, *act. frequ.* MIEŚĆ, miotł, miece, miotę *niedok.* MIECIĆ, miecił, mieci *contin.*, MIOTNĄĆ *jednl.*, (*Boh.* metati; *Sorab.* 1. mjetam, cziskam, (mottati • na motowidło nakręcać, metel • motyl); *Carn.* metati, metshem, metam, (metavneza • matnia); *Vind.* metati, mezhem, mezheti, vrezhi, luzhati, (mesti, medem • masło robić, cf. śmietana); *Croat.* metati, mèchem; *Slav.* metnuti jacere, mittere, (cf. *Gall.* mettre); *Rag.* mesti, metem, metnutti, mecchjatti, metatti, vārch; *Bosn.* metati, metnuti, vrricchi, (cf. *Bosn.* mecati *percudere*, ob. Miecz; *Rag.* smetati, smesti, zamesti *perturbare*); *Ross.* метать, метнуть, мечу, cf. мячь, мячнь piłka do gra-

nia, мѣтити celować, godzić, mierzyć, (cf. meta); *Ecc.* метати, мешу; cf. *Hebr.* מטא matat, *dimoveri*; cf. *Arab.* متا mut, *movera*; cf. *Lat.* motus; cf. motać, motowidło, cf. *Arab.* مضى, *percussit gladio*; cf. *Germ.* schmetzen, cf. megen); §. a) ciskać, rzucać, werfen, schmetzen. Uschle galezie miecą w ogień. *W. Post. Mn.* 471. Kto prawa na bojaźń stanowi? Tarcze i zbroje miecą, chcąc być zdrowi. *P. Kchan. Jer.* 249. Leży lew, a straszliwy Wzrok miece na te i na owe strony. *ib.* 267. Gdziekolwiek słońce miece strzały swoje... *J. Kchan. Ps.* 9. (rzuca ogień swoje. *Karp.* 5, 16.). To wszystko się mówi, jakoby groch na ścianę miotał; nie na to nie dbają. *Modrz. Baz.* 323. *Birk. Gł. K.* 43. Bezzakonnym zostawał i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 536. Słowa żelźwe miotała przeciw córce swojej. *Niemc. Król.* 1, 155. Na imię jego pospółstwo wielkie miotało obelgi i zniewagi. *Boh. Kom.* 2, 504. Suknia niech będzie z nas jednego, komu ją skaże los o nią miotany. *Odym. Św.* 2 I i. Dobrze grać, i w jedenaście siedmi miotać umiał. *Glicz. Wych. L 8 b.* Tak się obiedwie stronie sieką zapalczywie, Mars temu i owemu los miece wątpliwie. *Stryjk.* 208. Bogowie ładem i wodą me zdrowie miotali przez nieszczęścia mnogie. *Zab.* 13, 294. *Hurab.* Panowie pochlebcom szaty z siebie miecą. *Star. Ref.* 151. Niespodzianą szablą razy miece, I kedy się mniej strzeżę, kole, siecze. *P. Kchan. Jer.* 115. Połowcy, wypadłszy aż ku rzece Okka, miotali na okoł pożogi i rozboje. *Nar. Hst.* 2, 598. — §. b) Miotać czym, rzucać czym, mit etwaß herum werfen, um sich herum werfen. O suknią moję miotali kostkami. *Ryb. Ps.* 58. Widziałem barana rogami miecącego przeciwko zachodowi. *Leop. Dan.* 8, 4. Głosem straszliwym zawyla, Szyją miecąc, po wietrze włosy rozkudliła. *Otw. Ow.* 155. Na wszystkie biskupy słowy miotał. *Sk. Dz.* 118. Bojaźń znou miota niespokojnym duchem jego. *Teat.* 9. c, 43. Mars się porywa z krzesła, i wszród bogów stanie, Miotają nim odwaga, дума, zagniewanie. *Przyb. Luz.* 11. O jak wiele wzruszeń miota duchem jego po drodze do pałacu. *Stas. Num.* 2, 6. Chwieje się w pomięszaniu, i zbyt mu markotno, Gdy srogie namiętności gwałtownie nim miotną. *Przyb. Mill.* 282. MIOTAC się recipr, §. a) rzucać się, sich herum werfen, umrühig seyn; (*Croat. métemse turbor, commoveor*; *Vind. metatife luctari*). Zwierz, im się bardziej w sieci miota, tym się w nią bardziej pląta. *Pilch. Sen.* 320. Próżno się miotać, kiedy już jarzmo na szyi. *J. Kchan. Dz.* 73. Darmo się wpadłszy w sieć, ptakowi miotać. *Pot. Syl.* 292. Miecę się, by pies na łańcuchu. *Rys. Ad.* 40. — §. b) Miotać się na kogo - rzucać się nań, porywać się nań, über einen herfallen, auf einen losgehen, sich über einen herfürzen. Nie mieć się kotku na niedźwiedzia. *Cn. Ad.* 620. Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś niewielkie stworzenie, a niedźwiedź nie mały. *Bies. A.* 4. Na papieża się wszeteczną gębą przed ludźmi i w kościele miotał. *Sk. Dz.* 1063. Niech się miota złość na cię, i chytróść bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. —

§. Letniemu człowiekowi siwizna się już miotała. *Ezop.* 77. rzucala, przebijała, dobywała, graue Haare brachen hervor, schimmerten durch. MIOTANIE, ia, n., subst. verb., abbrev. MIOT, u, m., *Ross.* метаніе, rzucanie, rzut, das Werfen, der Wurf; (*Ecc.* метаніе ukłon, pokłon). Starzy wielkie rzeczy odprawowali miotaniem kostek, jako i dziś w Wenecyi urzędników obierają miotaniem gałek w banie. *Petr. Pol.* 2, 169. U pogan bez losów miotania człowieka nie zabijano. *Sk. Dz.* 683. Paganie pojmanego Krzyżaka przez miotanie losów na spalenie ofiary wybrali. *Stryjk.* 284. Wielki okręt już w okropnych miotaniach być pokazuje się. *Przyb. Luz.* 192. Najdziesz go w szafasie lub pod miotem cienia, Gdzie szuka od upalów południch schronienia. *Przyb. Mill.* 149. (cf. namiot). Z całą siłą rzuca w nieprzyjaciela, a żadna tarcza już nie odeprze tego miotu. *Stas. Num.* 1, 145. — *Vomitum alicui excutere*, pobudzić komu wracanie, miotanie szyja. *Mącz.* wymiot, Auswurf, Erbrechen. 2. MIOTAC, MIEŚĆ - zmiatać, zamiatać, wymiatać, fegen, feyren; *Boh.* mesti, metl, metu; *Bosn.* mesti, pomesti; *Carn.* mëdëm; *Vind.* pometat, huliti, husati, dergati; *Sorab.* 1. miełcz, mjetu; *Sorab.* 2. mälcž, mätl, mätu, mäschem, roschisch; *Ross.* мечь, мету; *Ecc.* мьту дожь, пометаю. Wiatr huczne mi powiewy miota ziemię. *Dmoch. Sad.* 15. Śnieg, dotąd nie szłapany Nogami, ani Austry dżdżystemi miechtany. *Zebr. Ow.* 55. mieciony, miotany. MIOTACZ, a, m., który miota, ciskacz, rzuciciel, *Ross.* метатель. MIOTŁA, y, ż, MIOTEŁKA, i, ż., *demin.*, (*Boh.* metla *virga*, metlička *virgula*, metličtë *virgulum*; *pometlo*, chwoštištë, chwoštiško, koštištë, koštë, koštiško (cf. chwost), smëtak miotła, miotełka; *Sorob.* 2. matawa, chožischežo; *Sorab.* 1. metwo, kóschežischežo, khožczo, khožezhko, (cf. kosz); *Carn.* metla, metliza; *Vind.* metla, metliza, pometalu, ometizh, omouze; *Croat.* mëlla, metlicza; *Rag.* mëlla, metliza, smëtliza, cettiza, (cf. szcztotka); *Slav.* metlica; *Bosn.* metla, metlica; *Ross.* метла, метелекъ, метелочникъ; *Ecc.* вѣникъ, ob. Winik; cf. *Hebr.* מטה matte; *Talm.* מטה metal, *virga*, *ramus*); §. 1. der Besen. Z prącia brzożowego czynią miotły ku umiataniu domów. *Cresc.* 471. Z różg brzożowych robią miotły. *Kluk. Rośl.* 2, 14. Około gniazd pawich trzeba często miotełką umiatać i chędożyć. *Cresc.* 576. Miotła okrętowa *Ross.* твабра. Miotła otarta, nadpsuta *Ross.* окомелокъ. *Prov. Slov.* Nowa metla, dobre metë; *Croat.* nova metla dobro pomeche; *Rag.* nova mëlla dobro mete; nowa miotła dobrze umiata. — *fig.* Skoro prywata Miotłę z kupy rozwiąże, tak wszystko u kata. *Pot. Pocz.* 636. (towarzystwo rozprzeże, poróżni). — Miotełka do szat. *Cn. Th.* ein Scheiberbesen, Kleiderbesen; (*Vind.* pometanna flzhët, flzhëtina metliza); miotełka od sukien, za szcztokę służąca. — §. Miotła, różga, die Ruthe. Złodziej taki ma być u prągi bit miotłami. *Szczerb. Sax.* 521. (chłostany, śmigany, smagany). *ib.* 582. — *Fig.* Plaga, bicz, die Ruthe, die Plage, Geißel, Strafe. Tym sam na siebie tu miotłę przyniesie, i sam się osądzi. *W. Post. W.* 2, 41. Sami na się miotłę przyniesiecie. *Kosz. Lor.* 54 b. (bicz na siebie dacie). Bóg cięższą jeszcze miotłę, jak się w czas nie polepszy-

my, na nas sobie zgotował. *Hrbst. Lek. D 2.* Ani miotła się przybliży do przybytku twego. *Wróbl. 219*; „*flagellum, to jest, plaga boża*”. — §. 2. *Botan.* Miotła, *muscum scoparium*, hoch gewächserer Moos, (Besenfraut). Ruśniacy i koziarze nietotą zowią; kępiasto wzwyż jak miotła roślinie z wielu włosienkowatych korzonków gęsto poplecionych, każda z osobna różeczka prorośnie wyrasta. *Syr. 842.* — *aliter* Miotła, mietlica, *Boh.* metlice, *Ross.* метлика, метлица, kakolnica, der Raden im Getreide, zielsko we zbożu albo kłos płonny. *Cn. Th.* W życie znajdziesz miotłę. *Opal. Sat. 161.* — §. *Astron.* Światło za kometa ciągnące się, Polacy nazywamy miotłami niebieskimi, albo dla figury podobnej do miotły, albo iż wojną i powietrzem, które ona według pospólstwa poprzedza, miasta i królestwa wymiata. *Boh. Prog. 5.* der Schweif des Cometen. — Miotła na niebie, gwiazda miotłasta, kometa, ein Comet, Schwanzstern. Roku 1468 miotła niebieska przez piętnaście dni wynikała. *Krom. 691. cometes.* MIOTLARZ, a, m., *Boh.* pomellař, chwoštiřnik, chwoštjřk; *Vind.* metlar; *Croat.* metlar; *Ross. et Eccl.* метельщикъ, вѣнчникъ; który miotły robi, der Besenbinder. MIOTLARKA, i, ż., die Besenbinderin. MIOTŁASTY, a, e, na kształt miotły, in Gestalt eines Besens. Z lewej strony zagrzmiado, a ze światłem sporem Gwiazda miotłasta z nieba przez ciemność leciała. *A. Khen. 54.* t. j. miotła niebieska, kometa, ein Comet. MIOTLICA, y, ż., różga wielka, eine große Ruthe. W jednej ręce trzyma maczugę, w drugiej rozgorzała miotlicę. *Stas. Num. 1, 144.* (cf. mietlica, mietlina). MIOTLISKO, a, n., miotła brzydka, niezgrabna, ein schenßlicher Besen; *Ross.* метлице. — §. Trzonek miotły, ein Besenstiel. MIOTŁO, a, n., pomiotło, śmieci, fig. Schrig. Aufwurf. Król swoich ministrów miotło, a swojego ludu tyran. *Stas. Num. 2, 122.* niby piłka, którą miotają, der Spielball seiner Minister. Rolnik u nas jest miotłem żądzy, chciwości i dziaćwać właściciela. *Przestr. 215.* MIOTŁOWAĆ cz. *niedok.* miotłami smagać, chłostać, mit Ruthe peitschen. Z ubogimi ludkami gorzej, a niżeli z bestyami niektórzy się obchodzą, a to lichwami biczując, niesprawiedliwością miotłując. *Żarn. Post. 3, 779.* MIOTŁOWY, MIOTELNY, a, e, *Ross.* метельный, od miotły, Besen. MIOTNY, a, e, od miotu, rzutny, Wurf; *Ross.* метательный.

Pochodz. mietelnica, mietelnictwo, mietelnicy, mietelnik, mietlica, mietlina; meta; matnia; motać; motyl; miecz, mieczyk, miecznik, miecznikostwo; domiatać; namiatać, namiot, namiotek; omiatać, omieciny; obmiatać; odmiatać, odmiot; pomiatąć, pomiot; podmiatać, podmiot; przemiatąć; przedmiot; przymiatąć, przymiot; rozmiatać; zmiatać, śmietana, śmietanka; śmiotana, śmieci, śmieciisko, śmieciuch; umiatuć, umiatacz; umiatać; wymiatać, wymiot; zamiatać, zamiatacz.

1. MIR, u, m., *Boh. obs. et Slov. mjr; Sorab. 2.* mēr; *Sorab. 1.* mēr, mier; *Carn. myr; Vind.* myr, mir, mier, pokoi; *Croat.* mir; *Slav. et Bosn.* mir; *Rag.* mir; *Ross.* миръ; (cf. *Graec.* ἡμερος, cf. miara, mierny, mierzyć); pokój, der Friede. Gdy Joram uźrzał Jehu, rzekł: jeśli mir a pokój Jehu? *1 Leop. 4 Reg. 9, 22.* Sam ich wzrok twój

gniewliwy W złamanym potępi mirze. *Tward. Misc. 7.* Ja przyjdę sam, za tyle nieszczęść, z sprawy wojny Wziąć zemstę, żebym światu wrócił mir spokojny. *Min. Rył. 1, 141.* Chcemy z sobą w mirze i pokoju wedle prawa żyć. *Orzech. Qu. 12.* Niema miru nielutościwym, mówi Pan. *Leop. Jes. 48, 22.* (niemasz pokoju im. *Bibl. Gd.*) Już człowiek i wstydowni mir dawno wypowiedział. *Hor. 2, 155.* *Kobyl., Pilch. Sen. list. 4, 9.* W sługach swoich przystojność chce mieć nienaruszoną, a sam onej mir wypowiada. *Pilch. Sen. 244.* Raz się małżeńskim związawszy mirem, Po zgubie męża twym byłam jassyrem. *Chrośc. Ow. 26.* t. j. przymierzem małżeńskim, ehefließ Bündniß. Wiele imion Polskich kończy się na mir, od miru, (cf. mierz), n. p. Kazimir, Skarbimir, Wisimir, Słowomir, Dobromir, Gniewomir, Cieszymir, Stomir. *Jabl. Her.* Tu należy też imię Lubomirskich, n. p. On to z Turczyńcem uczynił przymierze, Prawdziwy Lubomirski. *Pot. Jow. 83.*, *Ross.* миролюбецъ mirolubiec; *Rag.* mirnik; *adj. Ross.* миролюбый mirolubny; *Dal.* lyubomirni; *Vind.* radomiren, mirovolen; *Ross.* миролюбие mirolubność, spokojność, Friedfertigkeit, mierność, *Croat.* mirnoszt, mirvosnost. MIRNY, a, e, MIRNO *adverb.*, spokojny, pokój lubiący, friedfertig; pokojowy, od kończenia wojny, Friedens; *Bosn.* miran, tih; *Slav.* miran; *Rag.* miran, mirni, mirna, mirno; *Vind.* miren, pokoin, miern, smiran; *Carn.* myrn; *Croat.* miren, mirni, miroven; *Ross.* мирный, миренъ, смиренный, мирно, смирно, (oppos. немирный niezgodny). Mirny traktat z Moskwą. *Vol. Leg. 6, 148.* Smirno (mirno) po naszymu, spokojnie, zgodnie. *Żółk. Mser.*, friedlich. MIROCZYŃCA, y, m., zgodziciel, Friedensstifter; *Boh.* miřitel, mirce; *Croat.* miritel, pomiritel, f. miriteliza, pomiriteliza; *Rag.* mirotvdraz, umiritegli; *Dal.* mirotvoracz, f. umiriteliza; *Ross.* миротель, мировщикъ, примиритель, f. примирительница; миротворецъ. Był nieprzyjacielem złych, wybawicielem dobrych, miroczyńca i na ziemi i na morzu. *Gorn. Sen. 41.* MIROCZYŃNY, a, e, n. p. MiroczyŃny Merkury, pacifer. *Zebr. Ow. 356.*, *Ross.* примирительный. MIRODARNY, a, e, — ie *adv.*, pokój dający, *Eccl.* миродарный, friedensgeben. MIRODAWCA, y, m., dający pokój, der Friedengeber; *Ross.* миродавецъ, миродатель; *adj.* mirodajny. MIROŁOMCA, y, m., naruszyiciel pokoju, der Friedenstörer; *Vind.* mirolomovez, prelomez mira; *Ross.* миронарушитель. MIROŁOMNOŚĆ, *Vind.* mirolomenje, prelomenje tega mira; *adj.* mirolomny *Vind.* mirolomezhen. MIRONACZELNIK, *Ross.* мироначальникъ, początek pokoju, bóg. MIRONOSZEC, szez, m., *Rag.* mironossaz; *Croat.* miranoszitel, pacifer, ein Friedenbringer. MIROPOSŁANIEC, Ńca, m., herold, *Croat.* miraposzel, der Friedensbote. MIROPOSŁANSTWO, a, n., *Croat.* miraposzelsztvo; *Dal.* poklizszansztvo legatio pacificatoria; die Friedensbotschaft. MIROTWORCA, ob. Mirodawca; *adj.* mirotworny, uspakajający, *Ross.* миротворительный; *verb.* миротворить, umirotvorit, миротвореніе uspokajac, usmierzać, smierzyć; *Eccl.* миротвореніе pacyfikacya; мирствовати, мировати w pokoju żyć. MIRZYĆ, *Eccl.* мирить, помирить smierzyć, usmierzyć; *Carn.* myrim,

myruvati; *Croat.* mirim; *Dal.* umirivam; *Slav.* mirim; *Bosn.* miriti. *MIRZYĆ się z kim • złączać się, przymierze robić, *sch verbinden*, n. p. Ci żydowie, co z nami mieszczą, zmirzą się z nieprzyjacielem, i miasto podadzą. *Jer. Zbr. 16, oppos. Ross. размирились* rozróżnić się; *Bosn.* razmirica, boj bellum; cf. rozbrat.

Pochodz. *śmierzyć, uśmierzyć, uśmierzyciel; przymierze, sprzymierzeniec*, ob. pod *śl. miara, mierzyć*.

2. MIR, u, m., *Ross. et Eccl. миръ* • świat, die Welt. (2. миръ chłopstwo, gromada, gmin). Do skończenia świata, po Słowiańsku, do skończenia miru. *Sak. Kal. B. 2 b.* — §. Mir • wziętość, znaczenie, n. p. Wielki mieć mir, niemieć miru. *X. Kam., Ansehen, Credit.* *MIRNY, *Eccl. мирный*, światowy, świecki i t. d.

MIROCZNIK, a, m., Ruskie słowo, u żyda aredara, do miarek służący, mierniczy, miernik, *der Suedt einẽs jüdischen Maßers, der über die Maße die Aufsicht hat, Ross. мѣральный.* Mirocznik żydziak u aredara, odmierzył wódki tyle garcy, ile gospodarz jaki był mu w inwentarzu podany, że ma na chrzciny, na pogrzeb, lub na wesele wypotrzebować. *Perz. Lek. 259.* *MIRNAJA n. p. czasza. *Pim. Kam. 341, ob. Krasowola*, poczerpało.

MIRRA, MIRA, y, ż., *Sorab. 1. mara, mjrra; Sorab. 2. marra*, żtaks, marowa żywica; *Vind. mira*, (mirtvik • mastyx); *Ross. мирра; Graec. μύρρα; Hebr. מירר; Myrrhen*, sok żywiczny drzewa jednego Indyjskiego. *Dykc. Med. 4, 316*, Drzewo, z którego ten sok ciecz, także mirrą zowiemy. *Mącz. der Myrrhenbaum.* Mirrą przyprawny, *myrrhatus. Cn. Th.* — §. Mira, kamień drogi, z którego kieliszki, czarki, miseczki czyniono, *myrrha vel murrha, ein gewisser Edelstein. Cn. Th.* *MIRNICA, y, ż., naczynie od *mira czyli chrzyżma, chrzyżmał, *daß Christambüchchen. Sak. Persp. 6., Eccl. муро, daß Christam. Sak. Persp. 5. Pim. Kam. 370.* MIRONOSICA, y, ż., *Ross. et Eccl. мѣроносца* jedna z tych świętych niewiast, które ciało Chrystusowe balsamowały. Mironosice, trzy Marye. *Mon. 75, 590.* MIROPOMAZANIE. *Sak. Persp. 4. Sak. Sob. B 1*, bierzimowanie, *Eccl. мѣропомазаніе, мѣрованіе; мѣропомазовать* bierzimować. *MIROŚWIECIC. *Pim. Kam. 23*, świecic chrzyżmo. MIRNIK, a, m., kamień drogi, *myrrhites Plin., ein myrrhenfärbiger Edelstein.* — §. *Botan.* Ziele Mirnik, mirra, popie jajka, kwiat ma zapach własnej mirry. *Syr. 361 - 65. Rosenferbel.* MIROWY, MIRZANY, a, e, *Sorab. 1. marowé, z miry, żywicy lub drzewka, Myrrhen.* Mirowy olejek. Mirzany, z kamienia mirnika, *auß dem myrrhenartigen Edelstein gemacht.* Mirowy, mirnikowy, od ziela mirnika, *Rosenferbel.* *Cn. Th., Eccl. мѣрный; Ross. мѣровонный, мѣроточивый, мѣроуханный; Slav. mirishav • wonny; Ross. мѣровоніе* wonia; *Eccl. мѣроточецъ*, przezwisko ś. Demetrego.

*MIRSK, *MIRSCH, ob. Mierzch.

MIRT, u, m., *Slov. myrtus; Hung. mirtus-fa; Vind. mirtovez*, mirtovu drevo, mirtovina; *Croat. mirta; Dal. marchya; Bosn. mrricja, merceja; Ross. мѣртъ, смѣрна; Graec. μύρτος; Pers. mert; die Myrthe*, drzewo Indyjskie, którego jagody suszone kupujemy pod imieniem Angielskiego korzenia. *Kluk. Dykc. 2, 155.* Mirt dziki, ob. Iglica.

MIRTOWANY, a, e, mirtem przyprawny, *myrtatus. Cn. Th., mit Myrthen angemacht.* MIRTOWY, a, e, *Myrthen.*; *Slov. myrtowý; Hung. mirtus-fai; Ross. миртовый.* Mirtowy ogródek. *Cn. Th., Vind. mirtovifhe.* MIRTYNEK, nka, m., mirtem przyprawione wino. *Cn. Th. Dudz. 45, Vind. mirtnu, mirtovu vinu.*

MIRZANY, ob. Mirowy. MIRZCH, ob. Mierzch.

MIS, ia, MISIEK, ska, m., §. 1. *demin. nom. Mikołaj, Nicolschen, fleiner Nicolauß.* Abyś mógł być do tego Misiu sposobniejszy, patrz na Mikołaja ojca. *Groch. W. 595.* Misiek chłopiec już dzieciom niepotrzebny. *Boh. Ossol. 14.* — §. 2. Mis • miedźwiedz, niedźwiedz, ein Bär. Mis w tańcu padł jak długi. *Zab. 12, 93. Nagl.* Srogi misiek wysłucha cię spowiedzi, Ale zdrowie w tułowie le dwie się wysiedzi. *Mysl. C 3 b.* Oszczep, sieć, pies, kij dobry, misiowi do rzeczy. *ib. C 3 b.*

MISA, y, ż., Miseczka, Miska *demin.*; (*Boh. et Slov. misa, misečka, miska • miska; cf. Germ. Meste; Eccl. миска, сосудъ для кушанья, на подобіе глубокаго блюда съ рукоятями глѣбока мѣса з ухами; Ross. мѣса, миска, мѣсочка* czasza, czara głęboka, cf. misiurka; *Vind. mifa, tabla; Carn. misa • stól; Lat. mensa; cf. Hisp. mesa; Kero mias; cf. Graec. μέσος*); naczynie znajome kuchenne lub stołowe, die Schüssel; *Sorab. 2. žkla, schkla, žkliczka; Sorab. 1. schkla, schklizka; Carn. sklęda; Vind. sklęda; Croat. zdela, zdelicza, (cf. Lat. scutella); Dal. zdila; Hung. taal; Slav. zdila, zdilla; Bosn. zdjella, zdilla, plitica, bgljuddo, golár, krinca, krincica, zdjellica; Rag. zdjella, krinza, krijnciza, plitizza, skip, zdjelliza, zdjellizica; Ross. блюдо, блюдечко, блюдище; Eccl. блюдице (Sorab. blido • stól), панница, (cf. panew').* Misa spora, głęboka, *paropsis. Cn. Th., (Vind. et Carn. latovza).* Misa chlebowa *Boh. wošitka.* Misa drewniana *Ross. ставецъ, ставчикъ.* Misa płaska, *patina;* misa średnia, półmisek, przystawka. *Cn. Th.* Za starych Polaków misy stawiano, Jedną z mięsem wołowym, drugie z jarzynami, A czwartą z grochem, półmisków nie było. *Opal. Sat. 52.* Coż wzdzy czynisz żółtozruchu, Marnie ożarły paduchu, Na pięć mis ci wrzody dają, Franca z wierzchu potraszają! *Rej. Zw. 251 b.* Coż po sześciu misach, gdy na jednej dosyć? *Rej. Zw. 14 b. quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura.* Przed półmiskami zawsze ustawiają misy. *Pot. Jow. 184.* (starszy Pan Baranowski, niżeli Pan Kozłowski). Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, Sto flasz, a tysiąc do tego kieliszków. *Bratk. K b.* Na objedzie u Wezyra, nie bywa jeno dwanaście mis. *Kłok. Turk. 61.* Było ryb na sześć mis. *Dwor. J. Fastuosus*, pyszny, nadeły, wielmożny, który sobie na wiele mis poczyna. *Mącz.* Aby ociec dziecięcia swego na dwie misie sam nie rozkładał, ale na jedną, aby nie dwoił synaczkowi. *Petr. Ek. 96.* Od misy pod czas miła do gęby. *Cn. Ad. 141.* (cf. grzanka czyli łyżka czasem od gęby odpadnie). Misa u fontany • bassin, *daß Springbrunnen becken.* Rurna misa, panew', czasza, w którą woda z cewek stryka, a z niej w skrzynią opada, *crater. Cn. Th. 956.* — Misa szalna, die Schale, Wagšhale an der Wage. — *Prov. Slov. Wšecko sa ti na misu wiložit musi; Boeticum*

- ingenium*; (cf. *Łopata*). MISECZKA, i, ż., *Boh.* misečka, *Ross.* блюдочко, daß Schüsselchen. Mieczka do krwi puszczania. *Tr.* Mieczka, miarka aptekarska, lekarska, *acetabulum. Cn. Th.*
- MISIEK, ob. Miś.
- MISIÓRKA, MISIURKA, i, ż., część szyszaka, zasłaniająca twarz. *Dudz.* 45, daß Visier am Helme; (*Ross.* мисюрка gatunek hełmów); żelazna jamułka, do której jest przyczepionym czepec, spadający na ramiona, z kołek żelaznych złożony, teje roboty, co kolecza zbroja. Pancerne towarzystwo siedziało w pancerzu z misiurką na głowie, tak nazwaną od Misru, czyli Misyru, to jest Egiptu. *A. Czart. Mscr.* Rotmistrze mają mieć rotły Kozackie, po stu koni pod chorągwią, w pancerzach, w misiurkach, z karabinami dobremi. *Vol. Leg.* 3, 406. *Zyg.* III. Kolczugi, zbroje, pancerze, misiórki. *Chrośc. Fars.* 292. Sołtaki sami z pomiędzy Turków noszą na głowie miedziane misiórki. *Tward. Wł.* 106. Słudy jego mieli misiórki u pasa zawieszzone. *Star. Ref.* 81. Jęczą misiórki, pejkają drzewa, Śmierć całą garścią rany rozsiewa. *Nar. Dż.* 1, 125. Obozem naszym zaszedł przez te brody, Lecz i tam trafił na dobre misiórki. *Jabl. Buk. K.* 4.
- MISKA, i, ż., *Boh.* miska; *Vind.* skleda; *Ross.* блюдочко; eine gewölbliche tiefe (irdene) Schüssel. Przodkowie nasi prawowali się, na jednym wózku jeżdżąc, i z jednej miski jedząc, i ze dzbanka jednego pijąc, nierzkąc, żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Ofiarował miskę srebrną. *W. Numer.* 7, 25. Z miskami prosząc o jałmużnę po mieście chodzili. *Sk. Dz.* 51, mit Schalen.
- MISNIA, i, ż., prowincya i miasto w elektorstwie Saskim. *Dykc. Geogr.* 2, 145, Meissen. U dawnych Myszęńska, Myszynska ziemia, et miasto Myszna, od słowa Polskiego mysz. *Krom.* 45. (Błażowski). *Wagn.* 454. *Mącz.*; *Boh.* Mišen; *Sorab.* 2. Mischa; cf. *Carn.* mestni (= miejski) urbanus, apud Bohoricz. MISNIĘCZYK *Boh.* Mišnař; *Sorab.* 1. Mischonski; Misnieńka, *Sorab.* 1. Mischonska.
- MISNIK, a, m., prawda stołowa. *Tr., Carn.* sklednäk; *Vind.* sklednjak, sklednik, ber Schüsselring; (*Boh.* misnik vas detersorium, ein Schüsselfaß, Schenerfaß). — *§.* Misnik, co misy lub miski robi, *Croat.* zdelár. MISNY, a, e, od mis, Schüssel, do mis należący. *Cn. Th.* MISOLIZACZ, *Croat.* zdelolizávecz, ein Schüssellecker, Zellerleder, cf. pochleba, darmojad, darmochleb. MISONOSZEC, szca, m., *Croat.* zdelonoszcz, ber Schüsselträger.
- *MISSIA mała, ob. Bułgarya; *MISSIA większa, ob. Serbia et Bosnia. *Gwagn.* 641.
- MISSYA, yi, ż., z *Lac.*, wysłanie, posłanie, osobliwie dla nawracania do wiary chrześc., eine Mission. Missye aby rzadko były dopuszczane, po ścisłym osób na to obierających się examinie. *Mon.* 76, 580. MISSYONARZ, a, m., *Ross.* въроповѣдникъ, kongregacya kapłanów od ś. Wincetego a Paulo założona; z obowiązkiem nauczania ludu prostego, i odprawowania missyi po kraju. W Warszawie osadzeni przy kościele ś. krzyża. *Kras. Zb.* 2, 172, ein Missionarinn. MISSYONARSKI, a, ie, od missyonarzów, Missionarien.
- MISTATNIK, ob. Mikstatnik.
- MISTERKINI, i, ż., doskonale co robić umiejąca, eine Meisterinn tu etwaß. Używała nań dwornych przysmaków, jako w tym była dobra misterkini, aby się mógł ku miłości zapalić. *Gorn. Dw.* 269, ob. Mistrzyni. MISTERNIE *adv.* sztucznie, kunsztownie, künstlich, meisterlich; *Sorab.* 1. męczelně; *Dal.* mestarno; *Hung.* mestersegessen; *Vind.* povmetalnski, po moistersku, po künfti, po moistroven; *Ross.* мастерски. Drzewa tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdały. *Opis. Jer.* 22. Misternie farbowanemi słowy historyą żywota swego wypowiada. *Kornk. Kat.* 234. Rzecz ta cała zmyślona była misternie. *Teat.* 52. d. 126. (zręcznie). MISTERNOŚĆ, ści, ż., sprawność sztuczna, sztuczność, kunsztowność, zręczność, die Künstlichkeit; *Hung.* mesterség; *Vind.* vmetalnostnia; *Ross.* искусство. I w drzewach może misterność a dobra sprawa odmianę uczynić. *Cresc.* 78. MISTERNY, a, e, sztuczny, kunsztowny, zręczny, künstlich; *Boh.* mistrny, mistrowský; *Slov.* mistrowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Carn.* mojstrovské; *Vind.* moisterski, moistrun, künften, vmetaln, vmetalnosten, sbrit; *Croat.* mesterszki; *Ross.* мастерскій, мистерскій, искусственный, художный, художественный, хитрый; *Eccl.* благохажоужитъ, художничій, благоковарный, благокозненный. Tak swa umiał postawę układać, że się nie misternym nie pokazał, i owszem otwartym i wiernym. *Jabl. Tel.* 223. Dostę misterny, zręczny, *Ross.* мастеровать. MISTERSTWO, a, n., kunszt, sztuka, *Boh.* mistrowstwj; *Sorab.* 1. mižterstwo; *Vind.* moistrust, moistrina, moisternia; *Croat.* mestria; *Dal.* mestria, zanat; *Hung.* mesterseg; *Bosn.* majstoria, mesetria, zanat; *Ross.* мастерство, художество; die Kunst, Künstlichkeit. Kunszt to natury w małych rzeczach pokazać misterstwo. *Psalm.* 37. Petroniusz kazał sobie wielkim kosztem i misterstwem obraz Kaliguli zrobić. *Sk. Dz.* 24. Wódki rozmaitem misterstwem bywają działane. *Spicz.* 98. Misterstwo natury w składzie ciała człowieczego. *Petr. Pol.* 407. A co wdzięczności więcej przydawało, Misterstwa nie znać, co wszystko działało. *P. Kchan. Jer.* 599. Nie zawiódł nas w błąd wymysł złego misterstwa. *W. Sap.* 15, 4. (wymysł szkodliwej umiejętności. *Bibl. Gd.*). W mówieniu więcej trzeba patrzeć prawdy, niżli misterstwa. *Modrz. Baz.* 63. W tej prostej figurze mówienia, wielkie się misterstwa i tajemnice zawierają. *W. Post. W.* 28. Acz nie każdy rozumie misterstwa wierszów, jednak wszyscy czują jawny skutek ich. *Petr. Pol.* 2, 379. Sixtus V, obelisk z Alexandryi wielkim nakładem i misterstwem budowniczych podniósł. *Sk. Dz.* 239. Dowodzą tego chymistowie w swym misterstwie. *Cresc.* 76, ob. Misterność. MISTROWAĆ, MISTRZOWAĆ, ał, uje, cz. *contin.*, §. 1. sztucznie sprawować, künsteln, künstlich machen; *Boh.* mistrowati; *Germ.* meistern; *Ross.* мастерить, смастерить, хитрствовать; *Sorab.* 1. mischtruju, mischtrujam; *Vind.* moistruvati, künftuvati, vmetalnosttuvati, (moistrit moderari, Carn. mojstriti superare; *Slov.* mistrowánj censura). Pszczoły robotę swą tak mistrzują, że każdy plastr ma dwie rureczki. *Kączk. Pas.* 32. Kufle bukowe pięknie mistrzowane. *Żebr. Ow.* 209. (fabricata). Jemu i myśl i sztuka

z ręki wyleciała Kowalskiej, koło której wtedy mistrzowała, *quod opus fabrilis dextra tenebat*. *Zebr. Ow.* 84. *ib.* 193. Boska moc i mądrość razem mistrzuje, około wszystkiego świata części. *Gorn. Sen.* 240. Siła jest rzeczy, które nam wielkie przynoszą pożytki, jedno iż się do tego pożytek tych, którzy około tego mistrzują, przymieszał, nikt zatem mistrzom nie jest powinien. *Gorn. Sen.* 257. Koło czynów wojennych w tym rzemiośle teraz mistrzował jedyny Gwilem. *P. Kchan. Jer.* 459. t. j. celował w doskonałości robienia ich, er war ein Meister in dieser Arbeit. Szujski scenę swą mistrzuje tym śpieszniej i ufalej, gdy żadnej przy Czarze ostrożności nie czuje. *Tward. Wł.* 19. *in malam partem*, chytrze układa, prowadzi, sztucznie udaje, gotuje, eifrig führt er seinen arglistigen Plan aus. — §. 2. Mistrzować, ob. Ministrować do mszy.

MISTRZ, a, m., cf. maistr, *Boh.* mjstr; *Sorab.* 1. mižter, mischter; *Sorab.* 2. mejstr; *Carn.* mojstr; *Vind.* moister, vmetalnik; *Croat.* mēster; *Dal.* maysztor; *Hung.* mester; *Slav.* majstor, (meshtar = szkolnik, bakałarz); *Rag.* majstor, mesetar; *Bosn.* majstor, mesetar; *Ross.* мастръ; *Graec.* μιστρον; *Hebr.* מִשְׁטָר mishtar; *Wallis.* meistri; *Ital.* maestro; *Walach.* mastoru; *Angl.* master; *Svec.* mestare; *Isl.* meistare; *Lat. med.* meistralis; *Gall.* maitre; *Lat.* magister; *Germ.* der Meister. *§. a) doskonałością roboty celujący, ein vollkommener Meister in etwās. Lepiej mistrzów słuchać, niżeli wółmistrzów. *Petr. Pol.* 2, 372. Mistrza dobrego z małej sztuki poznać. *Cn. Ad.* 506. On mistrz wojny Chodkiewicz. *Pasz. Bell. B.* Teraz mistrzu sam się lecz. *J. Kchan. Dz.* 131. On był lepszy mistrz, bo lepiej wymierzył, i właśnie ją pod szyszak trafił. *P. Kchan. Orł.* 1, 169. (cf. gracz). — §. *b) Mistrz, nauczyciel, der Lehrer, der Meister. Mistrzu, mówi Nikodem do Jezusa, iż uczyć się do niego przyszedł. *Gil. Kat.* 207. Eleazar, jeden z przedniejszych mistrzów. *3 Leop.* 2 *Macch.* 6, 18. (uczelników. *1 Leop.*). Chcąc brać księgi Tertuliana, mówił: podaj mi mistrza. *Sk. Dz.* 111. Najlepszy jest mistrz i nauczyciel pobożności natura. *Warg. Wal.* 170. Kto nigdy uczniem nie był, też mistrzem nie będzie. *Budn. Apopht.* 82. Nie może być mistrzem, jedno który był pierwój uczniem. *Petr. Ek.* 96. Mnie być uczniem a jemu mistrzem należało. *Mon.* 63, 90. Arystoteles był Aleksandra W. mistrzem. *Gwagn.* 628. Dał mię tobie ociec twój za mistrza własnego, Abym cie z młodu ciągnął do wszego dobrego. *Modrz. Baz.* 54. Cypryan rektoryki w Kartainie sławnym był mistrzem i nauczycielem. *Sk. Żyw.* 2, 186. Jeśli płacim drogo kawalkatorowi, co nam konie ćwiczy, a czemuż nie mistrzowi, który mi syna uczy? *Star. Vol.* C. 3. Mądrzy mistrzowie uczą, jakie się mają czasy obierać w kopaniu korzenia. *Syr.* 141. Dzieciom więcej się podobają żądze i chęci ich, niżli porady rodziców, albo mistrzów ich. *W. Post. W.* 194. Jaki mistrz, taka i nauka. *Opal. Sat.* 158. Mistrzowie kłamliwi, którzy wprowadzają sekty. *W. Post. Mn.* 310. Doma siedząc, uczył się od umarłych mistrzów, t. j. z ksiąg. *Warg. Radz.* 2. Sprawa dnia wczorajszego, Mistrzem jest dzisiejszego. *Rej. Zu.* 232 b. (nauczycielką, przestroją).

— §. Scypio censorem, t. j. mistrzem był uczynion obyczajów ludzkich. *Kosz. Lor.* 108. sędzią, Sittenrichter. — *§. Mistrz w naukach akademicki, doktor filozofii, der Magister, der Philosophie Doctor. Jan Tęczyński został mistrzem w Krakowie 1456 r., będąc panem z panów gradum magisterii dosłułował się. *Pap. Gn.* 1200. Zostawszy mistrzem w filozofii, do teologii się udał. *Sk. Żyw.* 2, 76. Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. *Biel.* 170. Jagiello akademią Krakowską fundował, przyzwawszy do niej doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryjk.* 482. Professorowie, mistrze i studenci. *Vol. Leg.* 4, 639. Czcij kantorze mistrza, czcij klecho plebana. *Cn. Ad.* 123. (cf. pierwszy wójt, niż ławnik; cf. starszy Pan Baranowski, niżli Pan Kozłowski; cf. starszy Pan Bóg, niż s. Marcin). — §. Mistrz rzemieślniczy, majster, rzemieślnik pod którym czeladnicy robią, der Meister einer Profession; *Ecccl.* пер-вохудожникъ. Rzemieślnicy mają w swych cechach schadzki miewać, a stare mistrze, Altmeister, Aeltermāner, między sobą obierać, którzyby mieli moc, innych mistrzów doglądać. *Sax. Porz.* (ob. Cechmistrz). W tej aptece zawsze robi 300 aptekarzyków, 18 samych mistrzów, a 4 przełożeni nad niemi. *Star. Dw.* 29. — §. Mistrz kat, małodobry, der Feldmeister, Abbeßer, Halbmeister; *Vind.* kernnik, kervaunik, rabel, fraiman; *Ross.* мечникъ; *Ecccl.* главосъщецъ, палаць, маунтель, спекуляторъ, паличникъ, заплечный мастеръ. Zęby ścisnąwszy cierpi boleś meźnie. Choć go nielutościwy ciągnie mistrz potężnie. *Klon. Wor.* 59. (Włodek utrzymuje: «słowo mistrz kata nigdy nie znaczy, lubo i kat mistrz jest w swoim rzemieśle.» Trotz czyni tę uwagę, że dla tego znaczenia słowo to dziś się już w inszych nie używa). — §. Mistrz = przełożony, der Vorgesetzte. Zbierz mi siedm dziesiąt mężów z starszych ludu, które ty znasz, że są starszymi ludu tego, i mistrzowie. *Leop. Num.* 11, 16. (książęta. *Bibl. Gd.*). Mistrzem generalnym będąc, zakon prowadził świątobliwie. *Birk. Dom.* 29. S. Atanazyusz, biskup Neapolski, był książęciem Neapolskim abo mistrzem żołnierskim; tacy się i marchionami zwali. *Sk. Dz.* 838. Mistrz u Krzyżaków był jako król albo książe. *Stryjk.* 274. der Großmeister. Wielki Mistrz Maltański. *Kras. Zb.* 2, 108. — §. Mistrz = sprawca, autor, der Urheber. Często kroć człowiek swego szczęścia mistrzem, i robi je sobie. *P. Kchan. Jer.* 257. — §. Mistrz, pies myśliwy, pewny swój tryb polowania mający. *Tr.*, ein Jagdhund, der zu einer Verrichtung bestimmt ist. Mistrze psy są: przejemca, popądzca, gońca, wyprawca i poprawca. *Tr.* MISTRZOWNIK, a, m., miaz, imperatoria, ziele, Meistermurz. *Krup.* 3, 133. *Syr.* 113, *Boh.* wśedobr. *MISTRZOWSKI, a, ie, MISTRZOWNY, a, e, sztuczny, misterny, doskonale zrobiony, künstlich, meisterlich; *Boh.* mestrowsky, mistrowny, mistrny; *Sorab.* 1. mischtersky; *Dal.* mestrovzki; *Hung.* mesterseges; *Vind.* moisterski, moistrun; *Ross.* мастрекій. Dedal w postawieniu budowania wielmi mistrzowny. *Mącz.* — §. Od mistrza nauk wyzwolonych, doktorski w filozofii, Magister =, Doctor =. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego abo

bakałarskiej rewerendy? *Falib. Dis. O 3.* Nauki Mistrzowskie, filozoficzne, philosophische Wissenschaften. Człowiek uczony w naukach mistrzowskich. *Sienn. 431.* Człowiek uczony w gwiazdarskiej nauce, w naukach mistrzowskich, w filozofii. *Spicz. 198.* — Nauczycielski, Lehr-, Lehrer-. Bonawentura katedrę mistrzowską w Paryżu otrzymał, na której *librum sententiarum* z wielkim pożytkiem słuchaczy wykładał, trzy lata onę katedrę doktorską sprawując. *Sk. Żyw. 2, 28.* Grzegorza s. studenci z Aten puścić nie chcieli, prosząc, aby mistrzowską katedrę wziął, a im nauk ich skarb otworzył. *Sk. Żyw. 1, 291.* — §. Od wielkiego mistrza, Meister-, n. p. Wielki mistrzowski urząd, Großmeister-. — §. Mistrzowski, kaci, katowski, Henfers-, n. p. Oddać kogo w mistrzowskie ręce. *Zab. 5, 162.* — Po mistrzowsku, mistrzowskie *adverb.* jak mistrz, misternie, meisterlich, meisterhaft. MISTRZOWSTWO, MISTRZOSTWO, a, n., *Boh.* mistrzostw; *Sorab. 1.* miżerstwo; *Vind.* moisterina, moistrina, moistrust; *Ross.* мастрство, (cf. majsterya); stan mistrza, §. a) nauczycielstwo, daß Lehramt, der Lehrerstand. Filip bardziej się cieszył z przyszłego mistrzostwa Arystotelesa, niż z urodzenia Aleksandra. *Kras. Hist. 30.* Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa, albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dziećmi nie powinien. *Szczerb. Sax. 429.* — §. Godność mistrza nauk wyzwolonych, doktorska w filozofii, daß Magisterium, die Magisterwürde. *Magisterium*, mistrzostwo. *Macz. Kollegia*, i przy nich bakałarstwa, mistrzostwa, są bałamuctwa pogańskie. *Hrbst. Odp. X x.* — §. Mistrzostwo wielkie, godność wielkiego mistrza, Großmeisterthum. Zygmunta xięstwo z mistrzostwa Pruskiego uczynił. *Strzyk. Gon. 3.* — §. Katostwo, die Feldmeisterey, daß Scharfrichteramt. *Tr.* MISTRZOWY, a, e, od mistrza, nauczycielski, daß Lehrer. Nie jest godzien nauki ten, który karania a nauczania mistrzowego nie przyjmuje cierpliwie. *Budn. Apopt. 82.* MISTRZOWA, t. j. żona, die Meisterinn, daß Meisterß Frau, *Boh.* mistrowa; *Vind.* moistrova. — §. Experyencya, jako najlepsza mistrzowa, oznajmi, która partya górę odniesie. *Fur. Uw. F. 2.* mistrzyni, nauczycielka. MISTRZYK, a, m., *magistellus. Macz. den. nom.* mistrz, Meisterchen, Meisterlein; (*Boh.* meystřik najstarszy z parobków, Großnecht; *Sorab. 1.* mižtrik; *Rag. mesctřiz*). Terazniejsi mistrzykowie płochym zdaniem twierdzą, iż ażeby być madrym, niedosyć jest umieć po Łacinie. *Mon. 73, 130.* MISTRZYNI, i, ż., die Meisterinn, misterkini; *Boh.* mistřyně; *Sorab. 1.* mischterka; *Carn.* mojstrovna; *Salv.* majstorica; *Bosn.* mesctřigna, mesctřica; *Ross.* мастринна. S. Ewfrozyna była do zakonu przychodzącym panią mistrzynią i przewodniczką do zbawienia. *Steb. 98.* Wszyscy uczeni do jej nauki, jako do mistrzyni garnęli się. *Sk. Dz. 385.* Mistrzynią była miłość, co rozum i dowcip ostrzyła. *Past. Fid. 68.*

Pochodz. burmistrz, gwiazdmistrz, cechmistrz, kunsztmistrz, sztukmajster, ochmistrz, ochmistrzyni, zegarmistrz; cf. majster.

MISZESTRZE, ob. Myszotrzew, Kurzyslep 2.

Słownik Lindego wyd. 2. Tom III.

*MITENKA, i, ż., [rękawiczka bez palców. 7] n. p. Dama mitenki robiąca. *Min. Rył. 3, 349, Gall.* mitaine, gatunek rękawiczek, eine Art Handschuhe.

MITRA, y, ż., *Ital.* mitra; *Ross.* мятра, z *Grekołac.*, der Bischofshut; *Sorab. 1.* męcza; *Eccl.* оувакло; infuła biskupia; także czapka książęca, der Fürstshut. *Kras. Zb. 2, 173.* — §. *metonym.* n. p. Gdyby chciał, mitryby i orderzy do jego córki wdychały. *Teat. 25. c, 21.* (księżeta i orderowi panowie).

MITREGA, i, ż., MITRĘŻKA, i, ż., *dem.*, §. 1. robota zmudna, zwłaszcza tych, co latają stare rzeczy; langweilige Arbeit, Filderey, Kläuberey; *Ross.* помъха, меледа, мъшкота, нажиданіе. Mitrega, partanina. *Cn. Th.* — §. Skepstwo, zmindactwo. *Cn. Th.*, Snauferey. — §. 2. *person.* Powolny, ochoczy jak pień na ptaki, ein langsamer Zauderer. Czynią się Argusami, choć w biednej mitrędze kretowi równi. *Zab. 15, 180.* Ach mitręgo, jaćbym kości w tobie pogruchotał. *Teat. 21, 64.* Co tu robisz, od wstydu zśniedziały mitrążka. Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab. 16, 160.* — §. Zmindak, skąpiec, zmigrosz, liczykrupa, ein Snauffer. Ma męża, który to ludzkie wysmienienie zdiera i wielkiego mitręge. *Teat. 15, 43.* — §. Mitrega *obsoen.*, wetyd kobiecie, cf. mudo. MITRĘŻNY, a, e, MITRĘŻNIE *adv.*, powolny, nudny, zmudny, langsam, langweilig; *Boh.* zpředily; *Ross.* косный, косень, медлительный, медленный, мъшкотный. Starzec rad zwłóczy, ma nadzieje dalekie, mitrężny. *Kor. Hor. 10.* Lepiej podług mnie raz tu ginać mężnie, niż z cudzej dyskrety, królować mitrężnie. *Pot. Arg. 143.* MITRĘŻYĆ, y, y, *cz. niedok.*, §. 1) trawić czas darmo. *Cn. Th.*, mudzić, marudzić, zaubern, zögern; *Ross.* мъшкать, меледить, помеледить, коснить, мотчать, die Zeit langweilig, tändelnd, hinbringen, verleiern, verflümpern, verstümpern. Staraj się, niech ci marnie czas się nie initręży, Tak ci spłynie godzina, praca nie zacieży. *Min. Rył. 4, 184.* Gdy jest zabawny, cierpieć nie mogę, kiedy mi kto czas mitrężyć przychodzi. *Teat. 23, 19.* (psuć czas, truć czas). Insza czynić, insza mitrężyć. *Fred. Ad. 16.* Ani bitwy wydawał, ani też pokoju i spoczynku dozwalał, aby tylko nieprzyjaciela zmitrężył. *Pilch. Sal. 214.* (trzymał go na wodzy, zmudził go, er hielt ihn hin). — §. 2) Mitrężyć, skepić. *Cn. Th.* Snauffern, snuffen.

MITRYDAT, ob. Dryakiew' Gegengift, Zheriac. *Syr. 531.*

MITUK, a, m., *Tatar.* mitiuk, krótki czaprak na konia. *A. Czart. Mscr.*, eine kurze Schabraße, cf. szekambet.

MITYNKA, ob. Mitenka.

MIXTATNIK, ob. Mikstatnik.

MIZANTROP, a, m., z *Greck.*, nienawistnik ludzi, tetryk, *Ross. et Eccl.* человеконенавидецъ, человеконенавистникъ, дикарь; mizantropka человеконенавистница; mizantropski человеконенавистный; mizantropija, człowiekoza-wiść *Eccl.* человеконавидьнне.

MIZERACTWO, a, n., §. a) mizerya, nędza, Elend, Noth; *Vind. riva*, riunost, nadluga, teshava; *Ross.* злостраданіе. — §. b) *collect.* Mizeracy, elendes Volk. MIZERAK, a, m., MIZERNIK, a, m., MIZERACZEK, czka, m., *dem.*,

nędzarz, nędznik, biedak, nieboga, ein Elender. Z pana mizerak nagle przerobiony. *Wad. Dan.* 5. Przecie mizerakiem Jest przy władzy tak wielkiej, przy złości żebrakiem. *Jabl. Tel.* 52. Mizeraka, co nie miał ratunku, zbawiał od frasunku. *Chrośc. Job.* 106. Nie potrzeba mizeraków nauczać płakać, ani żebraka, jak ma prosić. *Sk. Kaz.* 258. *Star. Ref.* 54. Mizeraki lubią ubolewać. *Treb. S. M.* 75. O nieszczęsny mizerniku. *Rej. Ap.* 42. Z wierzchu mizerak, ale wewnętrznie majątny. *Hor. Sat.* 191. Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Weg. Mskr. MIZERACZKA*, i, ż., MIZERNICA, y, ż., kobieta mizerna, biedaczka, nędzarka, eine Glende. Przed ołtarz mizernica pogrzebny przyciekła. *Żebr. Ow.* 205. *ib.* 332. *infelix.* MIZERERE, Ileum, daß Miferere, choroba, w której ekskrementa grube, enemy dane, przez womity ustami odchodzą. *Krup.* 5, 725. MIZERNIUCHNY, a, e, — o *adverb.*, *miscellus*, niedźniuchny. *Mącz.*, *intens.* *adj.* mizerny, gar sehr elend. MIZERNIEC, iał, jeje, *neutr.* *niedok.*, zmizernieć *dok.*, nędznieć, biednieć, elend werden, verfallen. Przez całe sześć dni konie od codziennego na ulicy stania bardziej zmizerniały, niż gdyby drogę odprawiły. *Mon.* 65, 71. Jakem zmizerniała, jakżem źle ubrana! *Mon.* 75, 328. MIZERNY, a, e, MIZERNIE *adverb.*, z *Łac.* miser, *Boh.* mizerný; *Sorab.* 2. miferni; *Vind.* riven, nadlshen, fromazhen, vsmilitliu; *Ross.* ядашии (cf. ladaco), прохити, (cf. płochy); nędzny, biedny, elend, armseelig. Oj mizerna głowo, na żadne pytanie odpowiedzieć nie umie. *Teat.* 5. b, 59. Wielką podejrzliwość miał w rzeczy mizernej. *Jabl. Tel.* 52. (bzdurnej). Słowa mizernego do mnie nie przemówiła. *Teat.* 8. b, 7. Lunatykiem jest, i mizernie się z nim dzieje, bo częstokroć wpada w ogień, i częstokroć w wodę. *Sekl. Matth.* 17. Oplakuje on upadek, a ono mizernie zginienie jego. *Rej. Post. Kk.* Ostatni jarmark był mizerny. *Pam.* 84, 1177. (lichy, cf. kiepski). MIZERYA, yi, ż., (cf. *Boh.* mizyna, cf. mizynny), §. 1. nędza, bieda, Glend, Notz. Nie widziałem takiej mizeryi, jak w dobrach jego. *Teat.* 8, 49. Łazarz w mizeryi życie przepędził. *Sekl. Luc.* 16. Jezus tychże mizeryj naszych skosztował. *Sk. Kaz.* 531. Patrząc suchym okiem na ludzką mizeryą nie mógł. *Sk. Żyw.* 1, 286. Nie uważając mizeryi, nędzy i wzgardy swojej. *ib.* 2, 44. — §. 2) *Econom.* Mizerya z octem. *Tr.* śledzie, lub ogórki drobno pokrajane z jabłkami w kostki, octem, oliwą i pieprzem przyprawne.

*MIZG, u, m., umizg, Careffe, verliebte Schmeicheley, Käffelen. Migi, mrugi, mizgi. *Klon. Wor.* 58. *MIZGAĆ, MIZGAC, ał, a, *cz. cont.*, mizgnąć *jednotl.*, stroić się. *Tr.*, sich puzen, schmeigeln; cf. muskać, musnąć; cf. *Ger.* musen. *Abdg.*, cf. schmeigen. Mizgać się: wystrajać się, sich heraus puzen, sich schmeigeln, niedlich machen. Wszystko się mizga w zwierciadle jak gaszek. *Jabl. Ez.* 157. (*ob.* Umizgać się). Gdy się łasił, mizgał i prosił pokornie, W bród mu odpowiedziała. *Żebr. Ow.* 52. *verba jactanti mitissima.* MIZGUŚ, ia, m., zalotnik, fryjerz, gach, ein Käffler, ein Stutzer. Bilet zapewne jest przysłany od jakiego misgu-

sia. *Teat.* 20, 72. Wolnie 'sobie postępować, wołają: debosz, mizguś, galancik! *Xiadz.* 52. Porzuć Telefa, Telef mizguś 'metki. *Hor.* 2, 271. MIZGUŚKA, i, ż., umizgalska, kokietka, eine Käfflerin, Kofette. Niemasz tu i tych przykrych mizgusiek, Młodych o siwym włosie Jagusiek. *Zub.* 9, 347. *Zabl.*

*MIZYNNY, a, e, *Ecc.* мизинный najmniejszy, der Kleinste. Ostatni, mizynny palec. *Chmiel.* 1, 60. *ib.* 685, mały palec, der kleine Finger; *Boh.* malik, maliček; *Vind.* mesienz, miesink, mihini perst, mesinik; *Carn.* mesinz; *Croat.* mezinecz, persztecz; *Bosn.* mzinç, mazinç; *Ross.* *cf. Ecc.* мизинець, малый персть, мизинчикъ (отъ частаго мизанія, миганья, или киванья; *sed* мизинный najmniejszy).

M K.

MKŁY, a, e, §. 1. szybko się pomykający, szybujący, poszligający się, daßin schlüpfend, forteilend. Mkłym czodnikiem czyniła przetykania z takowych nici. *P. Kchan. Jer.* 404. Bieg mkłego roku. *Petr. Hor.* 2. L 2. § 2. Mkły do czego, skłonny, porywczy, prędko do czego, schnell zu etwas. Chciej pohamować rece mkłe do złości. *Petr. Hor.* 2, H 2 b. — §. 3. Mkły, mskły, gibki, giętki, smukły, wysmukły, geschmeidig, schlank, biegsam. Mkła sosnina. *Zbil. Żyw.* A 2. Był Kazimierz wzrostu wysokiego, mkłego, długiej twarzy. *Biel.* 450. Był wzrostu mkłego, urody dostatniej. *ib.* 54. *Mskłe sliże i rybki, które piaskiem żyją, Pasmami tam po krzemiennym bruku w stoku się wiją. *Pot. Arg.* 211. *Mskła ryba. *ib.* 750. U niego młodość rzeczwa, mskła. *ib.* 591. Jakie szumy we mkłych się choinach dzieją, Gdy z światem niemi srogie wschodnie wiatry chwieją. *Otw. Ow.* 658. MKNAĆ, ał, ie, *cz. jednotl.*, (cf. mgnąć), Mykać, *qu. v.*, *frequ. et cont.*, pomykać, posuwać, sunać, schieben, rücken, fortschieben; (*Boh.* mknauti, mkl, mknu; *Vind.* mekniti, mknuti, premekniti, meknem, (mkati trząść, mkniti rapere, cf. smyk; meknenje: ruch; *Carn.* mkniti, mknem trahere, mikam peclere linum, allicere; *Croat.* mikam lan); *Rag.* mknutti, pomaknutti; *Slav.* mknuti; *Bosn.* mknuti, miccati; *Ross.* мчать, мчу szybko unosić, мкнуть, мкны zatkać, мыкать, мычу cesać konopie, мыканца grzebień konopny; cf. *Ger.* schmiegen. *Abdg.*). Wieżę mkniono na kołkach, i chodziła na nieb bardzo łatwo i prędko. *Warg. Cez. praef.* 4. — *transl.* Potaczać, walić, porywać z sobą, fortwältzen, weggeschaffen. Tam gdzie niestała mknie Wisła wode, Filis usiadłszy pasła swą trzodę. *Zub.* 15, 302. *Zabl.* Śmierć lub dziatki lub dziadki mknie, jako się nawina. *Brud. Ost.* 9. (*surrupit*). Śmierć nie zna złota i drogiej purpury, Mknie po jednemu, jako z kojca kury. *J. Kchan. Fr.* 10. — MKNAĆ *verb. med.* MKNAĆ się *recipr.*, ruszać, machać, piąć się, umykać, *Croat.* meknújemsze; *Vind.* musniti, sinusniti, smukniti; *Ross.* мчаться, sich fortbewegen, fortrücken, sich rühren, weiter zu kommen. Mknąć z kim do wieży na mekił, *corripere in quaestionem.* *Mącz.* Corripio me hinc, ja zład mknę preez. *ib.*, ich machę, daß ich fort komme,

tumnie miś fort. W ciemnym ukryta obłoku, mknie z Seryfu. *Zebr. Ow. 112. Seryphon deserit. Józef z Herodowego nie strwożon edyktu, Mknie do Egiptu. Koch. Roz. 115. (macha). Tolutim incedere, mknąć się, by płynął, czerstwo, szybko, prędko. Macz. Pola się uśmiechają, rzeki cichym pędem Mkną po gładkich kamieniach. Zimor. 331. Naznaczonym wszystkim cugiem Mknieniem w ziemię, jeden za drugim. Kchow. 72. Rychniej mknie w dom słomą kryty Sen, niż na pałac obity. Petr. Hor. 2. D 2 b. Płótno mknie na wał. Zebr. 128. (tela jugo vincula est). Ramiona mkną w gałęzie, palce w roszecki małe. ib. 259. (eunt, szybko się przeobrażają, przewierzgają).*

Pochodz. myk, mykać, namykać, namknać; odmykać, odemknać, odemkniety; podmykać, podemknać; pomykać, pomknać, pomkniety, pomek, pomyk, prędkopomkły; napomykać, napomknać, napomkniety; przemykać, przemknać, przemyk; promień, promyk, promyczek, promienisty; przymykać, przymknać, przymkniety; rozmykać, rozemknać; zmykać, smykać, zemknać, smyk, smycz, smyczek; smok i t. d.; posmyk, posmyczny; smuk, smuknać, smukły, wysmukły; smuzyk; umykać, umknać, umknioty, unknieny; wmykać, wemknać, wemkniety; wymykać, wymknać, wymkniety; zamykać, zamknać, zamkniety, zamknioty, zamek, zamczek, zamczysty, zamkowy, zamkarz. *Ż. Boh. mok ciecza, płyn; zład: moknąć, mokry, moc, moczyc i t. d. — Ż. cf. miękki, mięknać i t. d.*

M L.

MŁACAC, ob. MŁócić.

MLANKA, i, ż, gardus, Ryjerle, ryba rzeczna, bardzo smaczna, podobna do uklei. *Sienn. 317, ein Flußfisch. Mrzewki i mlanki niech dawa czeladzi. Myśl. F. 2.*

MLASKAC, ał, a, et szcze, intr. cont., Młasnać, młasnie jedntl. (*Boh. mlaskati; Ross. чмокнуть, чмокать, жевать, чавкать, почавкать, почавкивать; Carn. zmakam, dleskām; (cf. Hung. malatz porcus, cf. młoto); Croat. mlāszkam; Bosn. mgljaskati, mlaskati; Rag. mgljēskati comedere sine appetitu*); jedząc wargami klaskać, śchmażen. W gorączce nie napije się, byś mu cebrem nosił, Młaska gęba, jeszcze daj, przebóg, będzie prosił. *Rej. Wiz. 120. Zbik mlaskał. Baniat. J. 2 b, Sorab. 1. won mlātscha oko szwina. — trans. fig. O ile całowań po gajach mlaskało, Ile czułych uścisków widzieć się im dało. Przyb. Luz. 285. Nasze siwce zaraz się po brodach młasnęły I wnet zgryźliwą jakąś rozmowę zaczęły. Tręb. S. M. 28. t. j. całowały się. MŁASKANIE, ia, n., subst. verb., contin. daś Śchmażen, daś Ośchmażen. MŁASNIE-NIE subst. verb. jedntl. = MŁASK, u, m., Sorab. 1. z huboma młaszkmeno, młaszk, mlask; Boh. klok; Ross. жевание; daś Śchmażen. Wietrzyk wydaje poszept i wdzięczne młaskanie, Gdzie mu się balsamowe łupy zkraść dostanie. *Przyb. Mill. 107. (Boh. mlaskaček liguritor, ein Rāsjher; Etym. mls liguritis, Rāsjheres; łakotki mlsky cupedia; mlsny amans cupediorum; mlsnost liguritis; mlsota cupedia).**

MLEĆ, mlił, mioł, f. mliella, 'miał, 'miał, miele, miele miolę cz. niedok., umleć, zemleć dok., (*Boh. mljti, mlēl, meli; Sorab. 1. mliecz, mlju, mlēyu, mlētzo; Sorab. 2. mlasch; Vind. mleti, mlēl, melem, mejlem; Carn. miēti, mleiti, mēlēm; Croat. mleti, melyem, (mela = mąka, Germ. Mehl); Dal. szamlyivam; Bosn. mlitti, samlitti; Slav. mliti; Rag. mljetti, megljem, mliosam, samljetti, samglivati, (mljevo farina); Ross. мלותь, смלותь, млю, смлю, умלותь, молотый; Lat. molere; Graec. μύλλειν; Gall. 'mouldre, moudre; Angl. mill; Svec. mala; Dan.. male; Hebr. מלל malal); maßen in der Mühle. Pójdź no Waś do mielnika, żeby mlił zaraz. *Teat. 8. b, 25. Mąkę dać mleć na zimę, bo ta długo trwa. Zaw. Gosp. Młynarz miele, piekarz piecze. Zab. 12, 274. Dwie dziewczki będą miołły we młynie. Sekl. Math. 25. et Luc. 17. Samson w łańcuchach mioł w ciemnicy. Budn. Judic. 16, 21. (musiał mleć w domu więźniów. Bibl. Gd. ib.). Kto miele w młynie, umaczy się. Pot. Poc. 110. (kto się tyka smoły, ubrudzi się). Proch ten umiel na kamieniu marmurowym z wodą, jak farby trą. Sienn. 601. Nazbierawszy manny, zmeł w żarnach. Leop. Num. 11. Kto piérwój zboże do młyna przyniesie, piérwój ma mleć. Szerzb. Sax. 248. (kto piérwszy, ten lepszy). (Prov. Slov. Tak nēch sa mele, ľeda sa rumplovalo; ita agere, ne nihil egisse videamur). — fig. Mleć językiem = młynkować, [wiele i nie do rzeczy gadać. 4]; die Zunge künstlich beugen, nichtlich und zärtlich sprechen. Umieją śpiewać, płasać, stroić się wytwornie, Mleć językiem i strzelać oczyma niesforne. *Przyb. Mill. 368. (Ross. пустомялить bredzić, пустомятельство gadulstwo). — Ż. Miele się komu = powodzi się, szczęści mu się, eś glićt je-maunden, geßt ihm von statten. Widząc Kniaź, iż się naszym miele, a Moskwa trwoży sobą, wnet tak krzyknął... Stryjk. 728. Powiadacie, że się nie wasze miełło. Falib. Q. Jednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi. Cn. Ad. 314. (na wilka okrzyk, a wrona świnię skubie). Wiele przeciw tobie knował; choć się to wszystko na nim zmello. Pulch. Sen. list. 321. na jego głowę spadło.***

Pochodz. melcie, melty; mieli, miaki, miały, miałkość, miela, mielizna, mléwo, młyn, młynarz, młynarski; zmełty, zmelcie; wynleć, wymielek; domleć; namleć; pomleć; przemleć; rozmléć; zamleć. MLECZ, a, u, Boh. mlić; Bosn. mljecce od ribbe; Eccl. молока; Ross. молоки; *Ż. 1) sok mleczny, istota mleczna, Milchsaft, Milch, etwaß Milchartiges. Piórkami syny swe obtykają, prawie pokąd im mlecz jeszcze na gębie. Glicz. Wych. F 2 b. (cf. młokos; cf. mech na gębie). — Rybi mlecz, die Milch in einem Fische, im Milchner. U ryb samce mają w sobie mlecz, samice ikre. Zool. 74. — Ż. 2) Śpik pacierzowy, daś Marf im Rüdgrade, w pacierzowej rurze u zwierząt, świeczka Ursino. Cn. Th. Przedłużeniem mozgu jest mlecz pacierzowy, medulla oblongata. Zool. 43. Mlecz grzbietowy. Krup. 3, 197. Mlecz tarniowy, medulla spinalis. ib. 3, 199. Kirch. Anat. 76. — Ż. 3) Mlecz w drzewach niektórych, abo zdrzeń, jako we bzie, w winorośli, medulla. Cn. Th., daś Marf im Steber, im Weinstocke und andern Hölzern. — §. 4) Mlecz,*

mleczko cielece. *Tr.* das Bröschen, Kalbsbröschen. — §. 5) *botan.* Mlecz, *Boh.* mleč, mlič; *Sorab.* 1. mlócz; *Rag.* mlte, mlicja, mljecer, mljēc, smljęc; *Bosn.* mlicjač, cepečgh, kostrice; *Ross.* молочай, молочайникъ. Każde ziele, mające w sobie sok mleczny; *sonchus Linn.*, Gänsefußel, Saubstfel, Haisfußel, roślina kwiatu żółtego, w przecie pełna jest soku białego. *Kluk. Rosl.* 2, 239, błotny palustris; polny *arvensis*; gładki *oleraceus.* *Jundz.* 397. *Urzed.* 129, *Ross.* заячья капуста. Mlecz ostry abo czarny, od soku zwany, Saubstfel. *Syr.* 1144. Świni mlecz, psi mlecz, mniszek, papawa, popia główka, mnisza główka, świni pysk, radyki, wilczy ząb, Pfaffenblatt, Saubstfel *ic.* *ib.* 1168. Wilczy mlecz, Wolfsmilch. *ib.* 1487, *Ross.* молочай волчий, etc. Mlecz jary, *ob.* Jary. Mlecz krowi, *ob.* Krowi. Mlecz słoneczny, *ob.* Kozia brodka. Mlecz sałaciany, *ob.* Endywia. MLECZAJ, *a, m., Vind.* mlezhniza, kugniak, blagva, kupmak, kutmanka; *Croat.* mlech gliva; *Dal.* klobuchyacz; *Ross.* сыроѣра, сыроѣжка, груздь, груздокъ. Bedka gorzka, *agaricus piperratus Linn.*, od pospólstwa na niektórych miejscach mleczajem nazwana. *Jundz.* 555, der Pfefferchwamm. MLECZAK, *a, m., Boh.* mličnik; *Vind.* mlezhnjak, ribji samez; *der* Milchner, *der* männliche Fisch. U ryb samców abo u mleczaków jest pozduż brzucha mlecz. *Kluk. Zw.* 3, 84, *oppos.* ikrzak. — §. Mleczak, ososek, sysak, ein Fhier, das noch saugt; *Ross.* молошникъ; *Rag.* mlidšceze. — §. Mleczak, garniec od mleka. *X. Kam.,* der Milchtopf; *Mor.* látka; *Carn.* lambora; *Ross.* молошникъ. MLECZARKA, *i, ż.,* Mleczniczka. *Tr.*, przekupka nabiata, *Boh.* mljaka; *Carn.* mlekarza; *Ross.* молошница, сливошница, die Milchfrau, Milchbündinn. Otoż macie mleczarkę grzeczną, kto chce od niej kupić mleka? *Teat.* 51. c, 19. — Krowy postępowały z wolna ku mleczarkom, czekającym na nie z skopcami. *N. Pam.* 23, 183. dziewczki dojące, Melferinnen, Milchmägde. MLECZARNIA, *ob.* Mlecznik. MLECZEK, *ob.* Wilczy mlecz. MLECZKO, *a, n., dem. blandum nom.* mleko, *Ross.* молочко, §. 1) Milch, schöne Milch. Ja oliwki, słaz, kapary, Mleczko gdy jem, nie znam biedy. *Hor.* 1, 143. *Kobyl.* — §. Mleczko kamienne, *lac lunae*, Mondmilch, substancja gębkowata, biała, którą nazywają grzybem kamiennym, podobna do gębki modrzewowej; zmieszana z wodą wydaje kolor mleka. Znajduje się w jaskiniach między górami Szwajcarskimi. *Lad. H. N.* 107. — §. 2) Mleczko cielece, *animela.* *Wiel. Kuch.* 396. Kalbsbröschen. Mleczko u rzeźnika, *n. p.* Mleczko cielece, jest przy piersiach. *Magier. Mskr.* — §. 3) *person.* Mleczko, *masc.* co rad mleka używa, *ut dicitur* mięsko, wódka. *Cn. Th.* ein Milchmann, *der* gern Milch ißt oder trinkt. MLECZKOWY, *a, e, n. p.* Sok mleczkowy, *chylus* (*ob.* Miazga), jest treścią wyciągniętą z pokarmu. *Zool.* 31, *der* Milchsaft, Nahrungssaft; *ob.* Mleczny. MLECZNICA, *y, ż., §. 1) botan.* roślina *polygala Linn.*, Milchkraut, Streußblume, Milchwurz. *Jundz.* 357. krzyżownica. *Kluk. Dykc.* 2, 210. *Ross.* исцоль. Konicza wyczka, *polygala*, słuszniej z Greecka ma być zwana mlecznicą, wielomleczną, dla skutku, że mleka paniom i mamkom dostatek daje. *Syr.* 598. — §. 2)

Mlecznica, *ob.* Mlecznik. MLECZNICZKA. *Tr., ob.* Mleczarka. MLECZNIEĆ, *iał, ieje, neutr. niedok.* Mlecznieję, mleka nabieram, *lactesco.* *Cn. Th.*, mlekiem się stawam. *Mącz.* in Milch übergehen; *Eccl.* млечню, млеко́мъ обилствую. Pszenica jeszcze nie jest w mleczniejaczej trawce, lecz w samém już zbożu zupełnie dojrzałym. *Pilch. Sen. list.* 4, 228. MLECZNIK, *a, m., Boh.* mlekař, mljkař; *Croat.* mlechar; *Ross.* сливошникъ; *Rag.* mljecjar; §. 1) co robi koło mleka albo przekupień mleczny. *Cn. Th.*, *der* Milchhölfe, Milchmann. — §. 2) Mlecznik, mleczarnia, mlecznica, (*Boh.* mličnice; *Slov.* mličnica; *Croat.* mlechnicza); schowanie nabiatawe, das Milchbehältniß, Milchgenölbe, *der* Milchfeller. Podłoga w mleczniku porządny, powinna być z cegły. *Switk. Bud.* 317. Dziwić się jeszcze trzeba nie pomału, Kiedy mlecznicę ujrzysz dla nabiata, Na końcu ogroda. *Zab.* 9, 146, *Boh.* mličnik; *Ross.* молошникъ naczynie od mleka, mleczak; (*Vind.* mlecznik, przedni sob. mleczny ząb, Milchzahn) — §. 3) Mlecznik, kamień, *galactites, leucographia Plin.*, *atritus succum lacteum et dulcem reddit.* *Cn. Th.* (*Boh.* kameň bily, mlekowy), *der* Milchstein. — §. 4) *botan.* Mlecznik, *glauz*, eine andre Art Milchkraut, dostatek mleka paniom i mamkom dodaje, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. MLECZNO, *a, n., §. 1) Mleczywo, nabiata, Milchwerk, Milch, coll.* Milchsaften. O nabiatach, abo mlecznie. *Haur. Sk.* 64. Szwajcarya ma wielki dostatek masła, serów i mleczna wszelakiego. *Bot.* 107. W lecie chowają mleczno w chłodnym miejscu, aby się z wolna zsiadło, a te naczynia z mlecznem, lepiej żeby nie pokrywano dla paru. *Haur. Sk.* 64. Gdy bydo trawy zakusi, zaraz się mleczno zmieni. *ib.* 55. Łatwa im wszelka robota, bo mlecznami tylko żyją. *Jabl. Tel.* 114. Mięsa i mleczna nie jedzą, a mięso i mleczno dobre jest. *W. Post. Mn.* 110. Pewnych dni wstrzymujemy się od mięsa i mleczna. *ib.* 3, 251. A to powściągnięcie od mięsa i mleczna, zowie się post. *W. Post. W.* 138. — §. 2. Mleczno *adverb. adject.* mleczny. z mlekiem, *mit* Milch; obficie z mlekiem, *milchreich*, *mit* viel Milch. Mleczno lubi kawę pić. *Ld.* MLECZNY, *a, e, Boh. et Slov.* mličný; *Sorab.* 1. mloczně, mlokowé; *Vind.* mliezhen, mlieken; *Carn.* mlezhn; *Bosn.* mlicni, smlicjan, koji ima mleka, mljecjan; *Rag.* mljeecni, mlkoscze; *Croat.* mlēchen; *Ross.* молошный; *Eccl.* млечный; od mleka, *Milch*; mleko mający, dający, *lactarius.* *Cn. Th.*, *milchgebend*, *milchreich*; mleczny, z mleka, *von* Milch, *Milch*. Kwas mleczny, *acidum lactivum*, formuje się w mleku kwaśnym, gdzie z kwasem octowym jest zmieszany. *Sniad. Chem.* 2, 29. Leczenie mleczne, *die* Milchcur. Leczenie czyli kuracya mleczna, gdy chorzy przez pewny czas samym mlekiem żyją, albo przynajmniej po większej części. *Krup.* 5, 80. Na suchoty leczenie mleczne zachwalane. *ib.* 380. Sok mleczny, (*ob.* Mleczkowy, *ob.* Miazga), *der* Milchsaft, Nahrungssaft, *chylus*, oddziela się w kiszkach z wółstrawionego pokarmu, i staje się potym sokiem pożywnym. *Kluk. Zw.* 1, 35. Naczyniami mlecznemi, *Milchgefäße*, nazywamy te białe cewki, które sok żywiący, *chylum*, z cienkich kiszek w siebie przejmują, i onże w ściek mleczny, *in receptaculum chyli*, *Milch*

beßtñiß, wylewają. *Perz. Cyr.* 1, 43. Żyły mlęczne, *vasa lactea*. *Wejch. Anat.* 76. Cukier mlęczny, *Milchzucker*, staje się z serwatki przez długie gotowanie i częste cedenie. *Krup.* 1, 79. Ryba mlęczna, *ob. Mleczak*. — Twarz mlęczna • mlęczowata, biała by mlęko, ein *Milchgefäßt*, weiß wie *Milch*. Twarz mu się mlęczna krwią zamieni. *Zab.* 8, 357. *Kniaz.* — *Astron.* Mlęczna droga, białomlęczna droga na niebie, koło mlęczne białe, które widzimy w pogodną noc przez pośrzodek nieba nad gwiazdami naszymi rozwiedzione, pas białawy nieforemnego kształtu, tu i owdzie jakoby na wyspy podzielony, *via lactea*, die *Milchstraße*. *Otw. Ow.* 14. *Hub. Mech.* 532. *Dudz.* 45; *Rag.* drobnojezdza; *Ross.* млечной путь. — *Botan.* Mlęczne ziele, Mlęcznik, *glauca*, das *Milchkraut* *qu. v.*, cf. przytulia. — *Anatom.* Mlęczne zęby • mlęczociane, pierwsze, die *Milchzähne*, które w siódmym roku wypadają. *Krup. Ost.* 1, 79., *Vind.* mliezħnik, przedni sob. MLĘCZOWATY, a, e, — o *adv.*, do mlęka podobny, *Ross.* млечковидный, *milchicht*, *milchähnlich*. Wewnętrzna istota mózgu wygląda biało, czyli mlęczowato. *Perz. Cyr.* 37. MLĘCZYSTY, a, e, §. a) mlęcz mający. *Cn. Th.*, voll *Milch*; *Carn.* mliezħnāt; *Vind.* mliezħnast, poun mlęka; *Rag.* mljeciast; *Ross.* молочистый; *Eccl.* млечистый. — O roślinach, pełen mleczu, voll *Milchsaft*, voll *Marf*; *ob.* Mlecz. — §. b) Koń mlęczysty. *Tr.*, mlęczowaty, maści na mlęko pochodzącej, ein *milchfarbiges Pferd*. — Żywot nasz wąty, i mlęczysty, w każdym nadto szczytku Latom równie dziecięcym na wiosny początku. *Zebr. Ow.* 381. *aetas tenera et lactens*, mlęczna; cf. mlęko pod nosem, mlękos. MLĘCZYWO, a, n., mlęczno, nabiał, *Milchwaare*, *Milch*. Przy folwarku powinien być sklepik do mlęczywa. *Switk. Bud.* 58.

MLĘKO, a, n., *Boh.* mlęko, *mljko*; *Sorvb.* 1. et 2. mlęko; *Carn.* mlęku, (*mlesva* • szara); *Vind.* mlieku, *mliku*, (cf. *Vind.* mlōsti, *mulgere*, *doić*); *Croat.* mlęko; *Bosn.* mljeko, *mliko*; *Slav.* mljko; *Ross.* молоко; *Eccl.* млѣко, (cf. *Eccl.* мѣлзѣти, *измѣлзѣти doić*); *Svec.* miölk; *Dan.* mölk; *Angl.* milk, §. 1. *Germ.* die *Milch*, (cf. *Germ.* melken). Mlęko jest białe, słodkawe i tusta płynność, która się w cych zwierząt ssących zbiera. *Kluk. Zw.* 1, 35. Mlęko, płyn biały, słodkawy, rozdzielający się na trzy części, to jest, masło, sēr i serwatkę. *Śniad. Chem.* 2, 23. Mlęko krowie, kozle, owcze, oslicze. *Dykc. Med.* 4, 337. Mlęko majowe skuteczniejsze jest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Migdałowe mlęko, czyli orszada. *Perz. Cyr.* 2, 156. Pierwsze mlęko po ocieceniu, *ob.* Siara, młodziwo. Mlęko kwaśne, zsiadłe, (*Bosn.* sgetica, (cf. *żętyca*, *rzętyca*), *strighljata*, cf. *serwatka*). Mlęko pokłócone, *Rühmilch*, (*Vind.* smedki, *smedeniza* (cf. *śmietana*), *matuda*, *penjenu* mlieku, *stepki*, (cf. *masło*, cf. *doić*). *Prov. Vind.* *Zherna krava ima sai bielu mlieku* • czarna krowa białe mlęko daje; nie sądź z pozor. *Vind.* *Krava per gobzi mouse* • jaka karmia, takie mlęko. — *Croat. Prov.* *Vidi-sze, iz kojega mleka more szir biti; de fructu cognoscitur arbor, ex unguibus leo.* *Prov. Pol.* Już laćniej mlęko od mlęka rozdzielić, niżli Polska krew od Litewskiej. *Gwagn. praef.* Wszystkiego tam obficie, mlęka tylko ptaszego nie

było na wety. *Pot. Arg.* 508. Taka ładna, mlęko i róża *Teat.* 30, 27. schön, wie *Milch* und *Blut*. Jak mlęko wyglądasz tak białe. *Min. Ryt.* 1, 320. Dziewcze kochane, Twe lice z mlekiem różane. ... *Zab.* 16, 177. *Świet.* — Mlekiem karmić • karmić piersiami, dać ssać dzieciciu (cf. *obs.* doić), *säugen*. Chowala syna swego, aż go odchowala od mlęka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. (od piersi); *Eccl.* измлечняю, млekomъ питати престаю, *Graec.* ἀπογαλακτίζω. Mlęko w piersiach utracam (*Carn.* sadojim). Zażył był Karakalla mlęka chrześciańskiego i wychowania dobrego. *Sk. Dz.* 109. miał mamkę chrześciankę. *ib.* Radziwiłł, dawszy Jerzemu Ossolińskiemu ś. chrzest, ojcu jego na mlęko zaraz wypuścił dwie wsi. *Boh. Ossol.* 8, t. j. na koszt dziecinnego wychowania, na mamki etc. Coż wam złego uczyniły dziateczki, że je zabijacie jeszcze w mlęku, jeszcze na łonie matek! *Birk. Ex. C.* (t. j. jeszcze ssących, jeszcze niemowlęta). Mlęko jeszcze ma pod nosem • mlękos, od cycka niedawno odsadzon, er ist faum der Brust entwöhnt worden, hinter den Ohren noch nāt tröden, ein *Gelbschnabel*. Niektórym jeszcze mlęko macierzyńskie w usciech nie wyszło, a ojcamiśmy je nad przystojność poczynili. *Smotr. Lam.* 25. Czyż ja mam wās podstarzały zaufać chłopcu, co jeszcze mlęko ma pod nosem? Mnie trzeba męża z twardym w brodzie włosem? *Zab.* 14, 247. *Szym.* (cf. *mech* na licu). — §. 2. Z Benzoinu robią mlęko panieńskie, *Jungfernmilch*, ein *Schminkewasser*, wlawszy kilka kropel w wodę, zaraz woda biejeje; która do czyszczenia rąk i twarzy służy. *Krup.* 5, 123. *Dykc. Med.* 4, 339. — §. *Botan.* Mlęko czartowe, wilcze, *ob.* Czartowy, wilczy. "MLEKODAJNY, a, e, *milchgebend*. Mlekodajne rogate dobytki. *Groch. W.* 13. "MLEKOKARMNY, a, e, karmiony mlękiem, *milchgenährt*, *Ross.* et *Eccl.* млечопитающий, млечопитный, млечопищный. "MLEKOLICZNY, a, e, lica mlęcznego, białego jak mlęko, *milchwangig*. Położywszy na trawie skronie mlękoliczne, Zasnęła twardo. *Tward. Pasq.* 94. "MLEKOPLYNNE n. p. rzeki. *Ryb. Gest. C 2 b*, *milchströmende Flüsse*. "MLEKORODNY, a, e, *Croat.* mljekorodni, *milcherzeugend*. Czemu odkryte piersi noszą heroiny? doić jak krów nie zwyczaj, coż tedy po gołym mlękorodnym ciele? *Zaczw. Zw.* 22. MLEKOWY, a, e, od mlęka, *Milch*. Masło nadsładuje przyrodzenia mlękowego. *Urzed.* 434.

Pochodz. od słowa mlęka, *Ross.* молоко, *mlękos*, *mlękosik*, *Ross.* молокосось.

MLEWO, a, n., (*Etym.* mlęć), *Vind.* mela, melaja; *Bosn.* mlivo, mlika; *Rag.* mljevo; *Croat.* mēlya; *Dal.* mlivo, brasnó; *Ross.* меливо; §. a) co zmielono, mlika, *Gemahleneß*, *Mehl*. Rzecz podlejsza nad plewę mliwa startego. *Dar. Lot.* 4, 12. Ściskacie lud mój, i oblicza ubogich zmiełacie, by mlewo. 1 *Leop. Jez.* 3, 15. — §. b) Mlewo, *Boh.* meliwo *molitura*, mielenie, melcie, das *Mahlen* in der *Mühle*. Sposób, jak się mliwa z różnego zboża odprawują na mliki i krupy. *Haur. Ek.* 142. Mlika startego mliwa bywa zatechła. *Syr.* 937. W wyższych mliwach za podniesieniem wody w niższym stawie, mliwo być nie mogło. *Stat. Lit.* 299. *Haur. Sk.* 38. — *Transl.*

Tu nas do sławy woła nowe 'mliwo. *Pot. Syl.* 205, t. j. żniwo. — §. c) Młynarstwo, Mühlen, Mühlwerk. *Tr.*
MŁOĆBA, y, ż., **MŁOCKA**, i, ż., **MŁODŹBA**, y, ż., *Boh.* mlatba; *Sorab.* młoczeni; (*Sorab.* 2. młoschni listopad); *Carn.* mlazhva; *Vind.* mlaten zhafs, zhafs sa mlatenje; *Croat.* mletenye, verssitva; *Rag.* mladitba, varscidba; *Bosn.* varscidba, verscidba, vrriscenje od sgitta; *Ross.* мoлoтbя, (cf. мoлoтuлo cepy); *Eecl.* mlat'ba, młoc'ba; młocenie, czas młocenia, i to co się młóci, daś Dreschen, Gedresche, die Dreschzeit; daś Gedroschne, oder zu Dreschende. Gdy się gumno młóci, karbarze ustawicznie w gumnie pilnować mają młodźby, wymłacania dobrego ze słomy, gardlinę dobrze wytrząsać, pośladu nic nie zostawiać. *Haur. Ek.* 52. Jeżeli w pierwsze młóćby, cena zboża w górę idzie, pospolicie potem upada. *Kluk. Rosl.* 3, 251. Upadło Babilon, połamały się na ziemi młodźba moja i córka bojowiska mego. *Leop. Jes.* 21, 10. (gumno moje. *Bibl. Gd.*). **MŁOCEK**, cka, m., który młóci, (*Boh.* mlatec; *Sorab.* 1. młocz; *Sorab.* 2. młosch; *Vind.* mlatiz, mlatizh; *Carn.* mlatish, mlatizh; *Rag.* mlatta, mlatatalaz; *Croat.* mlatecz; *Ross.* мoлoтuлbнuк; der Drescher. Młockowie, gdy młóca, trzeba ich pilnować, by... *Haur. Sk.* 6. Pierwszy młócek, (*Boh.* poklasny, der Oberdrescher. **MŁÓCIC**, i, i, cz. *niedok.*, **MŁACAC**, a, *frequ.*, (*Boh.* mlatiti, mlatiwati, zmlatiti, umlatiti; (młócić wózkiem *Boh.* trjbiti, trjbiwati tribulare); *Slov.* mlätiti; *Sorab.* 1. młocz, mwocz; *Vind. et Carn.* mlatit, mlatem; *Croat.* mlatiti, mlätim, verssim sitek; *Rag.* mlätiti, varscitti, varhatti, värchi; *Hung.* tséplein, tsépen, (ob. *Cepy*); *Bosn.* cepati, verscitti sgitto, varscitti, vrricchi; (*Dal.* mlatiti = kuć, ob. *Młot*); *Bosn.* mlatiti, ularati *percutere*, smlatiti *pro-sternere*; *Ross.* мoлoтuтb, мoлoчy, мoлoтuтb; *Eecl.* мaлaтuтu, młacu, młochu; cf. *Lat.* malleo; *Aeth.* מלאת malat, allisit); cepami ziarna z kłosów wybijać, dreschen. Na klepisku młacają. *Marz.* Z dalka stojąc nasłuchawają, gdzie drudzy młóca. *Rvj. Zw.* 165 b. (pracujecie i wy). Próżno słomę młócić. *Tward. W. D.* 2, 155, *Slov.* slámu mlätit; *aërem verberare*. Darmo wodę młócić. *Chrośc. Fars.* 449. (*Slov.* Nagprw mlätá, potom plátá; pierwój pomłócić, potem zapłatę wziąć). We dwoje młóci. *Cn. Ad.* 1226. na miedzy siedzi; *duplici spe uti*; *geminas chordas pulsare*, cf. na dwóch stołkach. — 2. Witold Pruskiich Liflandskich Krzyżaków moc skrócił, Często ich młócił. *Stryjk. Gon.* Q 5. (zbijał, trzepał). **MŁOCENIE**, ia, n., *subst. verb.*, *Boh.* mlacenj; *Ross.* мoлoчeнuе; daś Dreschen, ob. *Młóćba*. **MŁOCISKO**, a, n., trzonek młotowy, der Hammerstiel, *Ross.* мoлoтoвнuцe. **MŁOCKA**, ob. *Młóćba*. **MŁOCKA**, **MŁOCZKA**, i, ż., która młóci, die Drescherinn, *Croat.* mlatnicza. **MŁOCKOWY**, a, e, od młocka, Drescher, (*Carn.* mlatishke). Ujął w swą silną rękę młockowe narzędzie. *Tom. Rol.* 95. Młockowy wózek, *Boh.* trj; *Carn.* orev.

Pochodz. pod słowem: *młot*.

MŁOD, **MŁODA**, ob. *Młody*. **MŁODEC**, dea, m., (*Sorab.* 1. modžo; *Carn.* mladizh, mladiza); zwierzątko, ptasztko, bez rodziców jeszcze się nie obchodzące, ein junges Thier oder Vögelfchen, daś sich selbst noch nicht forthelfen kann. *Tr.*

Weź orła z gniazda, gdy już będzie odrosły, dochowały i opierzony młodec. *ib.*, *Boh.* mládek trzeci parobek browarny. **MŁODENKI**, a, ie, młodziutki, *Boh.* mládieky; *Ross.* млaдeнчecкuй, gar sebr jung. Niedawno mamy przykład młodeńskiego pana. *Opal. Sat.* 52. W tak młodeńskim wieku, jak zżęty poległ kwiatek. *Tr. Tel.* 83. et 40. **MŁODKA**, i, ż., *oppos.* starka; (*Boh.* mlodka imię biało-głowskie; mladice *adolescentula*; *Ross.* мoлoдкa, мoлoдaя, мoлoдyшкa młoda pani, co niedawno za mężem; młodiца która z pierwszym synem zległa, pierwiastka); §. 1. młoda kobieta, *Slav.* mláda, (mladica *rososiopstrag*); *Ross.* мoлoдкa, мoлoдuцa, мoлoдyшкa; *Rag.* mladizza, dikla, diklizza; *Croat.* mladicza, podraszczica; ein junges Weibsel. Jedne z tych kobiet były młodki, drugie blizkie zgonu. *Nar. Dz.* 5, 138. Złota powaby Czynią nad piękne młodki drożdże stare baby. *Teat.* 43. b, 63., *Drozd.* Zona niemłodka. *Bratk. C* 2. I tobie niemłodko, młodego potrzeba! *Opal. Sat.* 19. — §. 2. Młodka, o zwierzętach: samica, która nie rodziła jeszcze, n. p. jałówka, junge weibliche Thiere, die noch keine Jungen gehabt haben; (cf. *Mojshe.* 2 b 1 g.; cf. *Lat.* virgo equina); (*Ross.* мoлoдкa młoda kokoszka; *Sorab.* 2. młoziza; *Croat.* mladicza = młodoszczep). Tak obfity płód trzody wydały, że jarym młodki w liczbie prawie wyrównały. *Zab.* 10, 58. *Koss.* Skoro matka z rojem kąt zostawi goły, Bartnik starki dłużnią w ulu zatka, A na robotę i na towar słodki, Bez omieszkania poosadza młodki. *Jabl. Buk.* J 2 b. **MŁODNEC**, iał, ieje, *neutr. niedok.*, zmłodniec *dok.*, (*Boh.* mladnauti; *Slov.* mladnut, mladnu; *Vind.* pomladatise, mlad gratati; *Ross.* мoлoдeцb, помoлoдeцb; *Eecl.* mład'cu); odmładzać się, jung werden, sich verjüngern; (*Rag.* mladovatti jubenari; *Croat.* mladujem, po mladenichko chinim). Patrząc na ciebie, zdaje mi się, że młodnieję. *Teat.* 55, 16. Skryte nauki umiała, któremi się zdała być gładka i młodniała. *P. Kchan. Orł.* 1, 191. Witaj słońce! wszelka piękność zmłodniała do nas się uśmiecha. *Przyb. Ab.* 10. **MŁODNIŚ**, ia, m., człeczek młody, młodzienszek, ein junges Männchen. *W rodz. żeńsk.* **MŁODNIŚKA**, n. p. Ja się nie sądzę być stara, ale roztropniejszą od dzisiejszych młodnisiek. *Teat.* 52. b, 115. (młodych kobietek, trzpiotek). **MŁODO** *adv. adj.* młody. **MŁODOCIANY**, a, e, młody i pieszczony, dla młodości niestężaly, delikatny, jung und zart; *Boh.* mladistvý; *Vind.* mladoviten, mladonizhen, mladosten; (*Ross.* мoлoжaвuй, мoлoжeвaтuй 'młozawu, młodo wyglądający; młozawost', młozewatost' wyglądanie młodo; młodcovatyy tégi, silny). Po upłynionym wieku niemowlęcym i dzieciennym, wchodzi człowiek w wiek młodociany, w którym trwa od dziewiątego roku do 14. *Zool.* 284. daś zarte Snabenalter; (cf. młodzińczy wiek). Młodociane mięso *Eecl.* мoлoдuвo. Młodociane zwierzątko *Eecl.* мoлoзuвo, (cf. młodziwo), ягнeнoк, телeнoк, или козлeнoк, которой не отосeлe еще маткuнa мoлoкa, (ob. *Osysek*). Młodociany lasek, sad, *novella silva. Cn. Th.*, *Boh.* mladistwo; *Ross.* мoлoдeжнuк. Przyjdzie czas, że tym drzewom laty nadpsowanym, Ustąpić trzeba będzie drzewkom młodocianym. *Karp.* 3, 44. **MŁODOLATEK**, tka, m., człowiek młodo-

letni, ein Minderjährig. Jupiter z młodolatków postanowi meże, *faciet viros impubibus annis*. *Zebr. Ow.* 250. MŁODOLETNI, ia, ie, lat zupełnych nie mający, małoletni, młody, minderjährig, (*Boh.* niezletilý), jung. Młodoletni stan. *Zimor.* 200. Samuel w usługach młodotetnich chciał mieć boga pana. *Chodk. Kost. ep.* — *Intens.* Młodziuchnoletni bogu chciał być poślubiony. *ib.*, w młodocianym najpięszczęszym wieku, in den allerjartesten Jahren. MŁODOŚĆ, ści, ż., *Boh.* mladost, mladictw, ginochstw, (cf. junosza, juniec, junactwo); *Sorab.* 2. mladosež; *Sorab.* 1. modosež; *Vind.* mladuest, mladust, mladenstvu, mladistvu; *Carn.* mladost, mladust; *Rag.* mladós; *Bosn.* mladóst; *Croat.* mladozt; *Ross.* молодость, младость; *Ecccl.* юношество; §. 1. młody wiek, młodzieństwo, daś Jugendalter, die Jugend. Młodość człowieka, albo dzieciństwo. *Salin.* 5, 112. We dwa razy siedm leciech młodość zaczyna się. *Boh.* *Dyab.* 2, 241, (ob. Młodzieństwo). Od młodości, z młodości, z młodu. Znać w młodości, co ma być w starości. *Cn. Ad.* 1561. (cf. za młodu tarń ostrzeje). Młodość przyjemna, i starość zgrzybiała zaleca. *Cn. Ad.* 508. Starość obraz młodości, starość owoc młodości, Poznać łatwo z starości, jaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092., (*Sorab.* kak sze jeden wot mladoseži naloži, tak sze potem na stare dni żarži; cf. znać wino po ocie; cf. po dobrym winie i lagier wypija). Grzechy młodości, karze Pan bóg na stare kości. *Rys.* *Ad.* 14. Przyplączysz w starości Rozpustnej młodości. *Cn. Ad.* 1092. Młodość skazitelna, Siła trzyma o sobie, każda rzecz rzetelna Zda się być jej, i mniema, nie bać się niczego, Lekko ufać każdemu, dokazać wszystkiego. *Jabl. Tel.* 6. Wiekem zielonej uwiedzion młodości, Udałem się od boga do świata lubości. *Kulig.* 11. Młodość bujna, do rządu trudna. *Cn. Ad.* 508. (cf. młode piwko szumi). Młodość bez występk, jak ryba bez wody. *Falib. H* 3. Młodość wesofa kwitnieje, Starość zmarszczona truchleje. *Cn. Ad.* 508. (cf. starość sama choroba). *Slov.* Mładost radost; młodość radość. — Powiadają: młodość płochosć. *Teat.* 31. c, 51; *Vind.* mladust je norast. — *Transl.* Młodość spraw, względem obyczajów, *lubricum aetatis*, płochosć, niestatek, letkosć albo płochy lata. *Cn. Th.*, Zlat-terhaftigkeit, Jugendlichkeit. — §. 2. Młodość, młodzież, junge Leute, Jugend. Ach ach! młodości chrześcijańska, a mało was jest, którzy artykułów wiary waszej nie wiecie! *Bals. Niedz.* 1, 64. MŁODOSŁAWNY, n. p. Krzysztof Chodkiewicz. *Chodk. Kost. ep.*, za młodu sławny, in der Jugend berühm. MŁODOSZCZEP, u, m., płonka, szczep młody, cf. latorośl, ein junger Stämming. *Mon.* 75, 215, *Sorab.* 2. młoziza; *Croat.* mladieža. MŁODOŻEŃIEC, ńca, m., nowożeniec, pan młody, (*Ross.* новобрачный, жених; *Bosn.* mladosegna; *Sorab.* 1. nawožena; *Boh.* ženich 'zenich); der Neuvermählte. *Stas. Num.* 111., *Croat.* mladosenya; *Ross.* молодой. MŁODOŻEŃSTWO, a, n., wczesne pożenie, frühzeitige Heirath. Rodzice przez perswazy zabraniają dzieciom młodożęstwa. *Mon.* 75, 648. — §. Państwo młodzi, Neuvermählte. Powraca ociec z młodożęstwem, hymen zaślubny śpiewając. *Stas. Num.* 2, 110.

MŁODY, *MŁOD, a, e, *oppos.* stary, (*Boh.* mlady; *Slov.* mladi; *Sorab.* 2. mlodi, mwodi; *Sorab.* 1. mlody, modé; *Vind.* mlad, mlajłhi, mnajłhi; *Carn.* mläd; *Croat.* mlad, mlajshi; *Slav.* mläd; *Bosn.* mläd; *Rag.* mlad, (cf. mledan, = chudy); *Ross.* молодой; *Ecccl.* младый, молодь, младь, (молодь, молодизна piana na młodym piwku, cf. młodziu, юный, юнь, cf. juniec; cf. *Hebr.* מולדך muladh, natus, מולדך jaladh, peperit, מולדך joleth, puer); jung. Młody człowiek, chłopiec *Ross.* молодойчик, молодичик; *Slav.* mladieh, diceság, (ob. Dzieciuch; *Ecccl.* младя, младенья, дьта dziecie). Syn najmłodszy *Ross.* ментакъ. Młody płód (*Sorab.* 1. modžo). Młode zwierzątko, (*Carn.* mladizh, f. mladiza, ob. Młodec). Młody wół, juniec; *Rag.* jünaz, *Ecccl.* юнць. Młoda krowa *Ecccl.* юница. Młodym być *Ecccl.* юношествовати, младымъ бытъ. Byłem młód, a jużem się starzał. *Wróbl.* 86. Gdyś był młód, chodziłes gdzie chciales... *Biał. Post.* 111. Młodym będąc, pamiętaj, że starym będziesz. *Cn. Ad.* 507. Młody nabywaj, stary zażywaj. *ib.* 509. Młodym robić, meżom rządzić, starym modlić się przystoi. *ib.* 507. Młody, wiatr, pędziwiatr. *Gemm.* 162. Twoja głowa bardzo jest młoda, aby innemi rządziła. *Teat.* 12. b. 60. (zielona). Młody jeszcze jesteś mnie uczyć. *Niedz.* 38. (niećwik, żak). Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40. Młode rzeczy przyjemne. *Cn. Ad.* 469. (małe prosiatko piękne). Gaiczek młody. *Chod. Giesn.* 195. (młodociany). Śmietanka młoda. *Torz. Szk.* 70. (świeża). Śer młody, abo niedawno uczyniony, przeciwniej siły jest od starego. *Urząd.* 455. Wina młode, które nie mając nad trzy lub cztery miesiące, małą częścią lagru złożyły, i wszystkie niemal własności moszczu w sobie zamykają. *N. Pam.* 4, 17. Przytomność braci starszych i młodszych. *Warg. Wal.* 115. (senatorów i posłów, ob. Brat). I w młodych leciech znajduje się czasem stary rozum. *Sk. Żyw.* 1, 101. Młode lata, rozum stary, Młodość niemłoda, stateczna, mądra. *Cn. Ad.* 506. Młody, aleby starego nauczył. *Gemm.* 161. (*Vind.* Tudi mladenzh starjake sodi; cf. przed laty mądry; broda nie czyni mądrego; lata nikogo mądrym nie czynią; siwizna nie mądrości znak, lecz starości). Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509. junge Leute können sterben, alte Leute müssen sterben. — §. Lia a Rachel za wielki to sobie miały upominek, gdy im Pan Bóg dał co młodego. *Glicz. Wych. C* 2 b. (dziecie). Młode ptaków, ob. Pisklą; młode psów, ob. Szczenie; z resztą służy na wyrażenie tego zakończenie na-ę lub-ątko n. p. lwie, lwiątko. — Za młodu = w młodości, w młodym wieku, in der Jugend. Za młodu świata użyć. *Rys.* *Ad.* 78. A coż na starość, kiedy tak za młodu! *Zegl. Ad.* 5. Młody, jak młody, ale stary... *Gemm.* 162. Za młodu gałazki nachylać trzeba, bo kiedy się zroście, tedy się już złamie. *Rys.* *Ad.* 80. Młodym łatwiej rządzić; młoda płonkę łatwiej naprostować. *Cn. Ad.* 507. (cf. im kot starszy, tym ogon twardszy). Za młodu tarń ostrzeje. *Zegl. Ad.* 285. Z młodu = od młodości, von klein auf, von Jugend auf; *Vind.* sa pervega, od mladusti, dokler se terta vije; *Ecccl.* измлада, изъ мягкихъ ногтеи. Trzeba się z młodu opatrzyć, czymby na starość chciał żyw

być. *Ezop. 34.* Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. E 5.* Za młodu tarnek się ostrzy. *ib. K 3.*, *Slov.* z mładi sa trń ostrí. Z młodu zaprawować trzeba. *Gemm. 389.* Młody ćwiczenia potrzebuje. *Cn. Ad. 508.* (*Slov.* Keď sa človek za mładi nē usiluge, na starost ge taško; czego się nowa skorupa napije, tym na starość tręci). Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad. 297*; starość obraz młodości; *Slov.* mlada koza sol lúbi, a stara gu ze solnjėku uchicuge. Kto z młodu chodzi jako stary, na starość skacze jak młody. *Rys. Ad. 29*; (*mature fiat senex oportet, qui non cito velit esse senex*). — Pan młody • nowożeniec, oblubieniec, *der Bräutigam, der Neuvermählte*; *Boh.* ženich, choť; *Slov.* ženich, mladoženich; *Sorab. 1.* nawożena; *Sorab. 2.* nawożōna; *Carn.* shēnen; *Vind.* she-nin, shenim; *Croat.* vernik (cf. wiernik), zaruchnik, (cf. zaręczyny); *Rag.* mladoxėgna; *Slav.* mladoxenja; *Bosn.* mladogsęgna; *Ross.* женихъ, новобрачній. Rządca wesela zawoła młodego pana (pana młodego), i rzecze mu: naprzód dobre wino dają. . . *Sekl. Joan. 2, not.* • oblubieńca, abo "ženicha." Gdy czas był naznaczon ślubowi i weselu, wiele panów, jedni do króla, drudzy do Jana Zamojskiego, jako do młodego pana się schodzili. *Gwagn. 178.* Rad pan młody, i czeka dnia naznaczonego, Szczęśliwym się mianując z małżeństwa przyszłego. *Groch. W. 273.* — Panna młoda, pani młoda, oblubienica, (*Boh.* newęsta, choť; *Slov.* choť, mlada newęsta, mladucha; *Sorab. 1. et 2.* newęsta; *Vind.* newęsta, oblubeniza, (cf. mlada gospodinja, sinouna gospa • synowa); *Carn.* newęsta; *Croat.* vernicza, zaruchnicza; *Bosn.* neujesta, vjereńica, mlada nevista; *Rag.* nevjesta; *Slav.* mlada, (*Boh.* Młada Hebe); *Ross.* невѣста, (cf. *Ross.* молодая niedawno zamężna); die Braut. Nazajutrz upominki pannie młodej od Zamojskiego oddawane były. *Gwagn. 179.* Aniś matką nie wiodła młodej Pani z mężem do łożnicy. *Chrośc. Ow. 108.* — Państwo młodzi, *Vind.* svati, hořetni ljudi, die Brautleute, co się mają pobrać, n. p. To Ichmość są państwo młodzi; ach trzeba ich pożenić, bo coś miłośnie na siebie z boczka poglądują. *Teat. 15, 83.* Młode małżeństwo • nowożeńcy, daś Brautpaar, die Neuvermählten. Przyjechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod. 2, 108.* — Młodsza, izdebna. *Tr.* Młodsza • służąca, pokojowa, die Jungemagd. — Młodsze karty, bez figur, Karten ohne Bilder. *Tr.* MŁODYSZ, a, m., młodo wyglądający, ein jung Aussehender, *Ross.* молодой, молодеватый. Taki mi to We Pan młodysz, a myśmy się przecię jednego roku urodzili. *Teat. 26. c, 100.* MŁODŹ, i, ż., (*Boh.* mladež; *Croat.* mladina; *Sorab. 1.* modżenstwo); młodzi ludzie, młodzież, *collect.* junge Leute, Jugend; (*Slov.* mlad, mladistwo germen; *Slav.* mladina • ptastwo domowe, cf. drób'; *Sorab. 2.* miloż plód, plonka). Młodź wasza złe bardzo ma wychowanie, bo ich nie w pracy, ale w pieśczoćcie wychowywacie. *Gorn. Wł. S. b.* Nie z takich ojców młodź się porodziła, Która krwią morze Penów zamąciła. *Lib. Hor. 69.* Przebrawszy z kwiatu szczerą młodź i wyboru, kłeskę nieprzyjacielowi przyniósł. *Tward. Wł. 57.* (MŁODŹBA, ob. Młoćba, Młocka). MŁODZIAN, MŁODZIANIN, a, m., *Boh.* mladenec; *Slov.* mla-

dota; *Vind.* mladezh, mładenizh; *Eccl.* юноша, юношка, (cf. junosza); *Ross.* молодець; młody człowiek, ein junger Mensch, ein Jüngling. Młodzianem będziesz, siedm lat mając trzecie. *Chmiel. 1, 181.* Młodzian ognisty. *Jabl. Tł. 231.* Wiem ja co mogą młodziana wdzięcznego żałośne prośby. *Past. Fid. 107.* Różni młodzianie, jego przyjaciele nawiedzają go, i czas mu zabierają. *Boh. Kom. 2, 240.* MŁODZIANKI, ów, plur., (*Boh.* mładatko infantulus), dzieci niemowlęta, które Herod kazał zamordować. *Cer. 1, 198.* die unschuldigen Kinder, die Herodes mordeten ließ. Młodzianki, święto • dzień młodziankowy, (*Slov.* deň všech newinnich němluwnátek, aneb mladátek; *Carn.* pametva); święto przypadające czwartego dnia po narodzeniu Pańskim. *Cer. 1, 198.* der unschuldige Kinder Tag. Ewanielija na dzień młodziankowy. *W. Post. W. 3, 97.* Czyż się zapomniał kochany mężu, że to dzień młodziankowy, ach boże uchwaj! *Mon. 65, 124.* Poniedziałek za nieszczęśliwy mają, zowiąc go dniem młodziankowym. *Kras. Pod. 1, 298.* MŁODZIC, il, i, cz. niedok., *Boh.* mladiti; *Ross.* молодить; młodym czynić, odmładzać, jung machen, verjüngern. Nic po karminie, ani po blejwasie, które nie młodzą starego wieku. *Zab. 9, 348.* Żabł. Cnoty choć dawne zawždy kwitną, starość im nie szkodzi, Sława ich młodzi. *Stryjk. Gon. O 2.* MŁODZIC się recipr., młodnieć, odmładzać się, sich verjungen. Świat jednostajnym gościńcem chodzi, Nie występując z koleje, Co było starym znowu się młodzi, A co nowego starzeje. *Zab. 13, 237.* *Nar.* Daremnie się ten świat w ludziach coraz młodzi, Bo takięj Heleny drugieję nie urodzi. *Zimor. 322.* Ale mnie do ciebie nie tak krew' uwodzi, Która się na twarzy szlachetnej twęj młodzi. *Zimor. 326.* Już miesiąc zachodzi, Już pół nocy minęło, już się niebo młodzi Na zorzą, ja na oczu snu jeszcze nie miała. *Simon. Siel. 36.* bieleje. — * Młodziec, *Ross.* молодить, piwu młodzi zadawać. *X. Kam.,* dem Biere die Hefen geben. MŁODZIE, ia, n., podmłoda, drożdże, robota piwu zadana. *X. Kam.,* Oberhefen, Spunthefen; cf. *Ross.* молодь, молодизна, cf. młoto. *MŁODZICZKI, a, ie, młodziuchny, n. p. *Juvenca,* młodzieczka też mówią. *Mącz.* MŁODZIEN-CZY, a, e, od młodzian, młodzieński, Jüngling's; *Eccl.* младенъеснь, юношескій, юностный, юнотский; *Ross.* молодцовъ, (mladenecъ, mladenecskij dziecięcy). Wiek nasz już wyszumiał, już przywary, młodzieńczą popędliwością zbujale, osłabił. *Pilch. Sen. list. 2, 138.* Od lat czterestu poczyną się wiek młodzieńczy, który trwa do 24 roku. *Zool. 284,* cf. młodociany. MŁODZIEN-CZYK, a, m., *Ross.* молодчикъ, który już brodacieje, okrzos, śpiczak. *Mącz.,* gołowaś, ein Jüngling, ein Witföbart. Młodzieńczykiem był, a już głos był taki, Że z niego miał być wielki człowiek jaki. *P. Kchan. Jer. 72.* Śmiały młodzieńczyk. *Past. Fid. 345.* Młodzieńczyka Mars od niej przyjmuje, I krwią mu złane ścieżki pokazuje. *Susz. Pieśn. 3, G b.* Młodzieńczyk przed bojaźnią nie dobył miecza swego, albowiem jeszcze był niedorosłym. *Radz. Judic. 8, 20.* (bo był jeszcze pacholęciem. *Bibl. Gd.*) MŁODZIENIASZEK, szka, m., młokos, wyrostek, młodzik, *Boh.* mladeneczek, mladenček, hošek; *Vind.* mladenizh; ein

gan; junge Menschen. Młodzieniaszek Samuel posługiwał Panu. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 1. (chłopiaszek. 1 *Leop.*). Pożyteczniejszy syn młodzieniaszek; ale słodsze niemowlątko. *Pilch. Sen. list.* 57. Jeszcze młodzieniaszkiem będąc, Katylna wiele zbroił. *Pilch. Sall.* 30. Młodzieniaszek do boju chciw bywa. *Kotak. Wiek. B* 2. Poehlebna mowa ujęła mocno serce młodzieniaszka. *Mon.* 66, 854. MŁODZIENIEC, Ńca, m., *Boh.* mladenec, ginoch, gonak, gonaček (cf. juniec, junak), hoch, hošek, (cf. hoży, cf. chost, chostek); *Slov.* mladenec, mladec; *Sorab.* 2. mloženz; *Sorab.* 1. modžencz; *Carn.* mladenzh, hlapzhēzh, (cf. chłopiec); *Vind.* mladenizh, mladenzh, famez (cf. samiec), fant; *Croat.* mladenecz, mladazh; *Dal.* mladinačz; *Slav.* mladich; *Rag.* mlādz, mladich; *Bosn.* mladač, mladiceh; *Rag.* mlādz, mladich; *Ross.* юноша, молодой человекъ (младенецъ dziecię), молодець; §. a) młodzian, der Jüngling. Młodzieniecem być *Eccl.* младецьствовати. — §. b) Młodzieniec, panic, przy całości panińskiej, cuius femininum est pan-na, vel potius dziewica, sed dziewic masculinum inusitatum est. *Cn. Th., Bohemicum eandem habet significati-onem, ein reiner Junggefelle.* MŁODZIENNY, a, e, MŁODZIENSKI, a, ie, młodzieńczy, od młodzieńca, Jüngling; *Boh.* mlādenecy; *Sorab.* 1. modženczliwe; *Bosn.* mladovit; *Ross.* молоденькій; (*Ross.* молодецкій, молодецескій zwiny, obrotny); *Eccl.* юношескій. Od czternastego roku do dwudziestego drugiego wzrostu swego dosięgają synowie, który wiek młodzieński jest. *Petr. Ek.* 95. Ach szkoda lat młodzieńnych i mężkiej urody. *Hul. Ow.* 215. Bluszczem młodzienne uwieńczone skronie. *ib.* 233. Słodko zażywacie młodziennej szczęśliwości. *Past. Fid.* 120. Młodzieński szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. Stan młodzieński kawalerski, wolny, bezżenny, der Junggefellenstand, die Junggefellenschaft. Dziś stan młodzieński Jeden z twoich przyjaciół zamienia w małżeński. *Zab.* 9, 338. *Zabl.* Za największą poczytuję słabość, ożenić się; niemasz większej szczęśliwości nad swobodę młodzieńskiego stanu. *Teat.* 25, 22. MŁODZIENSKIE, po MŁODZIENSKU *adverb.*, jugendlich. — *transl.* płocho, niestatecznie, flatterhaft. MŁODZIENSTWO, a, n., 1) młodzieński wiek, młodość, das Jünglingsalter; *Boh.* mladenctwj, ginochstwj; *Sorab.* 1. modžencztwo; *Carn.* mladenstvu; *Vind.* mladenishtvu, golobradnost; *Croat.* junachtvo, od dwadeszet petoga do dwadeszet i oszmoga leta; (*Ross.* младенчество dzieciństwo); *Ross.* молодость, юность, юношество. Trzeci wiek człowieka młodzieństwo, poczyna się od 12 aż do czternastego; czwarty od 14 do 18 z młodzieństwa k męstwu wychodzi. *Kotak. Wiek.* Dorastanie lat jest, kiedy kto młodzieństwa dorasta, co bywa we trzynaście lat lennym prawem, a Saskim we dwanaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Mijają latka mego młodzieństwa. *Zab.* 11, 393. *Zabl.* W dzieciństwie i młodzieństwie swoim. *W. Post. W.* 3, 252. Jak w młodzieństwie syny chować; od czternastego roku do dwudziestego drugiego. *Petr. Ek.* 95. Wtóry wiek narodu Rzymskiego, jakoby w młodzieństwo wyrastanie. *Falib. Dis.* 45. Tego człowieka starość jest żywotem

niepokalany, który w cnotach młodzieństwo swoje strawił. Nieprzystojnie strawione młodzieństwo, czyni starość małostateczną. *Biał. Post.* 133. (cf. starość obraz młodości; jaki kto z młodu, taki na starość). Dzieciństwo nasze płakało, młodość igrała, młodzieństwo wywiczone i wychowane pracować poczyna. *Tr.* Wchodzimy na świat, pierwsze nas nagich przyjęcie idzie od swoich początków między dziecięciem a mamką; dalej gdy światło bierzemy, między młodzieństwem i nauczycielem. *Mon.* 70, 662. — *2) *collect.* Młodzież, młodzi ludzie, junge Leute, Jugend. Młodzieństwo ich pożarł ogień, gdy je palili nieprzyjaciele. *Wróbl.* 190. *juvenes eorum comedit ignis.* — MŁODZIEŻ, y, ż, MŁODZ *collectiv.*, młodzi ludzie, junge Leute, die Jugend, *Boh.* mladež; *Vind.* mladenishtvu, sbranje mladenzhou, mladenzhia, pubnia, mlad fviēt; *Ross.* молодежь. Pokojowa młodzież niech wiedzą, iż są w szkole, w której douczać się mają tego, czego nie umieją. *Kras. Pod.* 2, 209. Był nieszczęśliwym Rzym w swojej młodzieży, od tego też właśnie czasu upadać zaczął. *Mon.* 65, 401. — §. Młodzież, młodzina, (*Boh.* mladi surculi), latorosłe, junge Sprossen. Czasem lubo drzewa obficie wydają nasiona, przecię koło nich nie oglądamy rosnącej młodzieży. *Kluk. Rośl.* 2, 111. *Torz.* 19. — §. Młodzież, młoda czyli mniejsza zwierzyna, jung Wildpret, klein Wildpret. Wymownie rozwodził się o czasach polowania na młodzież, zające, lisy, sarny, słomki, bekasy. *Xiędz.* 20. MŁODZIK, a, (*Boh.* mladik; *Vind.* mladnik, hlapzhizh), młodzieniaszek, ein junger unerfahner Mensch. Co za młodzik! jemu jeszcze o żonie myśleć! *Teat.* 1. b, 52. Młodzik w czym, niewprawny, tiro. *Cn. Th.* (nowouk, oppos. ćwik). Młodzikiem jeszcze był w sztuce szermierskiej. *Siem. Cyc.* 22. MŁODZIUCHNY, a, e, MŁODZIUCZKI, MŁODZIUTKI, MŁODZIUSIENKI, MŁODZIUSINECZKI, a, ie, — o *adverb.*, *intens. adj.* młody, (cf. młodeńki), *Rag.* mladjahan; *Ross.* молодехонецъ, gar sehr jung. Każdemu smakują one lata młodzieczkie; wszyscy bardziej lubiem wiosnę niż zimę. *Gorn. Dz.* 118. Ojca mamy starzuchnego, a brata młodzieuchnego. 1 *Leop. Genes.* 44. Działki mam z sobą młodziutki. 1 *Leop. Genes.* 33, 13. (młodzieuchne. 5 *Leop.*). Scypio w jednej wielkiej bitwie obronił ojca swego, młodzieczkim bardzo będąc. *Gorn. Sen.* 210. Młodzieuchne serce łatwo się uwiedzie. *Past. Fid.* 266. Dobrze tam będzie na staruszka stronę, który młodzieuchną będzie tam miał żonę; Jeś już nie będzie, patrząc na dwoje, Na młodzieuchnego i na młódkę swoją. *Bratk. H.* 4. Oszalał stary, młodzieuchną żonę pojmuje, nie sobie. *Opal. Sat.* 14. Członki twe młodzieuchnie w ostre łożo włożono. *Żyw. Jez.* 28. Na członczki tak bieluchne, Tak rozkoszne, subtelne i na tak młodzieuchne, Nie godzi się koszulka z pospolitej przędzy. *Groch. W.* 368. Młodzieuchnie, *juvenculus.* *Mącz.* *MŁODZIUCHNOLETNI. *Chodk. Kost. Ep., ob.* Młodoletni, w bardzo młodych latach. MŁODZIUCHNOŚĆ, ści, ż, *Rag.* mladienós teneritas. MŁODZIWO, a, n., siara, pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz.* 31, die Bieftmilch, die erste Milch nach dem Kalben, *Boh.* mlezywa,

Carn. mlesva. MŁODZIZNA, y, ż., *collect.* młodzież, młody płód zwierzęcy, roślinny, die Jungen, die Kleinen, junge Brut, junge Schößlinge. O wychowaniu tej młodziny, gąsiąt, kurecząt etc. *Haur. Sk.* 123. Pawica nad piętnaście młodziny wodzić nie będzie. *ib.* 132. Młodzina za swą małą pnie się, choć nierównym krokiem. *Toł. Saut.* 94. Frasuje się młodzina w lesie zostawiona. *ib.* 64. Młodzina rybia. *Tr.* Młodziny chwastów wypłewić trzeba. *ib.*

Pochodz. *odmładzać, odmłodzić, odmłodnieć; zmłodnieć, zmłodniały.*

MŁOKICINA, y, ż., kozłina, witwina, chrościna złotowierbie podobna liściem, prącia drobniejszego, cudnego, gibkiego, do koszyków, półkoszków etc., roście przy wodach, na piaszczystych wylewkach. *Cresc.* 470, eine Art Bachweiden.

MŁOKOS, a, m., MŁOKOSEK, ska, (*Sorab.* 2. mlokaz; *Ross.* молокосось, od słowa *молоко* mleko); który mleko jeszcze ma pod nosem, chłystek, niećwik, niebyswalec, *Vind.* mladustnik, fmerkovez, (cf. smarkacz), ein Milchbart, Gelbschnabel, (D b d. ein Gauh). Podług Platona, młokos, który starca uderzył, jest hańbą ludzi. *Mon.* 76, 874. Co podobnego Herkulesowi miał wściekły ten młokos, który miasto cnoty, miasto dzielności, miał szczęście? *Gorn. Sen.* 40. Panna, aby się młokosom na dwie godziny podobała, maluje twarz sobie... *Bals. Św.* 2, 191. Potraciwszy młokos hultaj wszystko, udał się prędko na kradzież. *Jabl. Ez.* 151. Postępki jego dalekie są od terazniejszych młokosów. *Teat.* 48. d, 35. Nieuważny młokosek. *Pot. Pocz.* 352. Bój się razu lkara, młokosa płochego. *Ryb. Gesl. C. b.* Ci żołnierze dali się temu młokosowi tak sromotnie poranić. *Pap. Ryc.* 250. Hetman ten ćwiczył młokoski wojenne. *Leop.* 4. *Reg.* 25, 19. (nowouki 1 *Leop.*), ob. Młodzik.

MŁON, u, m., *Ross.* мелень, rękojeść żarna, n. p. Mlon u żarn domowych, bywa jarzębowy, leszczynowy, brzożowy. *Kluk. Rosl.* 2, 162. der Griff an der Handmühle.

*MŁOST, n. p. Dopadłszy warzęchy i młostu, Nawali w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32.?

MŁOT, a, m., (cf. *Boh.* mlat klepisko w gumnie, cf. młócić; kladiwo, kladiwko młot; *Slov.* kladiwo, kladiwko; *Hung.* kalapás; *Sorab.* 1. kiepatz (cf. klepac), hamyr; *Sorab.* 2. klápaz; *Carn.* kladuvu, kladvo; *Vind.* kladiwo, kladvu, kladilu, kyz, ky, (cf. kij; cf. kuć); *Croat.* mlát, mlatecz, bāt, kladiwo, (kladem *tudiculo*, cf. kłásć, kłade), chekich, cf. czekan; *Dal.* korach, mlat; *Bosn.* magl (cf. *malleus*), mlatać, (mlat, mlatać, maglic, mlatniça, tucka, kom se predivo tuce); *Rag.* mlāt, tucka, mlatniça, korāch, magliz; *Ross.* мoлoтъ (мoлoтoвaя hamernia, млатобіецъ kowal); *Eccl.* млатъ); der Hammer. Trzonek młota, *Ross.* мoлoтoвищe, der Hammerstiel. Młot kowalski *Ross. et Eccl.* ковадo, кузнеческій мoлoтъ. Młotem bić (*Vind.* kladivati, kovati). Kruszec, nim będzie złotem, Musi być w ogniu i pod młotem. *Teat.* 46, 4. Statua ta wyszedłszy z pod trybu i młota, sześćdziesiąt łokci brała wysokości. *Wad. Dan.* 68. Tak na mię spojrziała miło, że serce młotem w mój piersi biło. *Chod. Gesn.*

87. Między młotem i kowadłem. *Pot. Arg.* 366. (ani mi tam, ani mi sam; wilka za uszy trzyma; złapał Tatarzyna, ten go nie che puścić, *Vind.* v' tefnobi biti, zwisfen Zbur und Angel). Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaski pańskiej postradać, aniżeli w uczciwym szwankować. *J. Ossol. Dyar.* 5, 7. Nie młotci to. *Cn. Ad.* 625. nie motykać to; czego się kto nie uczył, nie podejmuj się; jeśliś szwiec, patrz swego kopyta. — *fig.* Hugona zwali młotem królów, bo zawzdy nad niemi wygrał. *Sk. Dz.* 1190. (cf. Makabeusz). Ś. Antoniego młotem heretyków nazywali. *Sk. Zyw.* 1, 384. cf. bicz. MŁOTEK, tka, m., MŁOTECZEK, czka, m., MŁOTYSZEK, szka, m., *deminutiva*; *Vind.* kladiliza, kladiłze; *Rag.* mlátaz, koracich, maglicich; *Bosn.* magliche, mlaciech; *Croat.* kladivecz; *Dal.* mlatacz, maglicich; *Slav.* czekichich; *Ross.* мoлoтoкъ; *Eccl.* млатикъ; ein kleiner Hammer, ein Hammerchen. Młotek mularski, *Ross.* кирешка, кирка, z jednej strony jest płaski i ostry do łupania cegły, z drugiej ma kształt młotka zwyczajnego. *Magier. Mskr.* Młotek na drzewiach do kołatania. *Cn. Th., Ross.* стукальцо, (cf. stukać), ein Zährpföpel. Młotek do strojenia instrumentów, der Stimmhammer. — §. *Anat.* Młotek, młoteczek - kość młotkowa w uchu za bębnem. *Krup.* 1, 94, daß Hammerchen im Ohre. MŁOTNIK, a, m., który młota używa, *malleator.* *Macz.* der mit dem Hammer arbeitet; *Eccl.* млатобіецъ; *Rag.* mlatitegl. MŁOTNY, MŁOTOWY, a, e, od młota, Hammer. *Rag.* mlatni; *Ross.* мoлoтoвыи. MŁOTO, a, n., (*Boh. et Slov.* mlato; (winné mláto lagier); *Vind.* mlatu, mieth, (zbożne słodziny, *Vind.* sadje, cf. sadze); *Sorab.* 2. szložina; *Ross.* рожцы, гуца, дробина, дробины, cf. *Ross.* молодить, моложу młodzie piwo, молодь, молодина młodzie, piana na młodym piwku; cf. *Hung.* malatz porcus cf. mlaskać); słodziny, die Träber. Młotem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. Świnie w ziemie młotem paszą, otrębami, zgoninami. *Haur. Sk.* 61. Jak wieprz tyje młotem rozkoszy. *Psalmod. A 2 b. Leop. Luc.* 15, 16. *Sekl. Luc.* 15.

Pochodz. *młócić, młócek, młócba, młocka, domłacać, omłacać, odmłacać, wymłacać, wymłócić, wymłot.*

*MŁOZAWY, MŁODZAWY, a, e, *Ross.* мoлoжaвыи, młodo wyglądający, młodociany, jung aussehend, frisch. Trzeba, żeby debina była młozawa, i od robaków nie tknięta. *Torz.* 45.

MŁYN, a, m., *Boh.* mleyn, mleynice; *Slov.* mlin, młyn; *Carn.* mlin, mälën; *Vind.* mlin; *Sorab.* 2. mlun, mun, mün; *Sorab.* 1. món; *Croat.* mēlin, sztoparnicza, (cf. stepory); *Dal.* mlin; *Hung.* malom; *Bosn., Slav., Rag.* mlin; *Ross.* мельница, (млинъ kamień młyński; *Gall.* meule; *meulen* mlon); *Eccl.* млынъ, жерновъ у мельница; *Isl.* mylna; *Svec.* mylna, mölla; *Dan.* molle; *Gall.* meule, moulin; *Anglos.* mylen; *Angl.* mill; *Finnl.* mylly; *Irland.* mulinn; *Lat.* mola; *Graec.* μύλη; *Ger.* die Mühle, (ob. Mleć, mahlen, Mehl. *Adlg.*) Młyny są wodne, Wassermühlen, wietrzne, wiatraki, Windmühlen, końskie, Rossmühlen, i żarna Handmühlen. *Kluk. Rosl.* 3, 260. Młyny płynące. *Os. Fiz.* 342. cf. Bułgarski młyn, korczak, ko-

rzecznik, walek, walecznik. Młyny konne i wołowe. *Solsk. Arch.* 82. Młyn bydłocy. *ib.* 88. Młyn tarciczny • tartak, die Schneidemühle. Młyny prochowe. *Jak. Art.* 3, 86. Młyn wietrzny abo wodociąg wietrzny, do wywodzenia wód z mokrzyn, jako w Prusiech tego dosyć, *aquagium. Cn. Th.* eine Wassersege, daß Wasser weiter zu blasen an fumpfigen Orten. Młyn od gładzenia materyi, kalandra, prasa *Ross.* площильня. — *Phras. Prov.* Na swój młyn wodę obracać, t. j. [na swoją korzyść. 7] łakomie zbierać, *studere suis compendiis. Macz.*, (cf. na swoje koła ciągnąć; na swoje zwiąć motowidło). Coby spólnemu dobru mieli służyć, to sobie na swój młyn wodę wiodą. *Lek. B.* 3. Ów poddymacz, przyjaciel omylny, będzie cię nadobnie przestrzegał, aleć iście nie dla ciebie, ale dla siebie, aby na swój młyn wodę obrócił. *Rej. Zw.* 91 b. Obie stronie chytrością swą na swój młyn wodę ciągnąć, wywracały dekret. *Modrz. Baz.* 352. *Gorn. Dw.* 26. Aza się w tym młynie i moje też zmiele? *Pot. Arg.* 335. cf. jednemu się skrupi, a drugiemu się zmiele; cf. *Slov.* W druhom mlině mleš. Kto pierwszy do młyna, pierwszy zmiele. *Cn. Ad.* 591. Kto pierwwej zboże do młyna przywiezie, pierwěj ma mleć. *Szczerb. Sax.* 248, (*Croat.* koi pervo v melin dojde, prvi z melun domov poyde; cf. kto pierwszy ten lepszy; kto pierwszy u mety, wygrał; cf. kto nierychło chodzi, ten sobie szkodzi). Póty młyn miele, póki co wody. *Pot. Pocz.* 14. (cf. do czasu dzban wodę nosi, aż się urwie). Na starom do młyna. *Rys. Ad.* 42. *Slov.* na starom do mlina, *equorum senio confectorum, ne pellis quidem usui est.* Nie chodź do młyna, jeżeli nie chcesz się umaczyć. *Pot. Arg.* 787. *Slov.* Kdo často do mlina chodi, zamuči sa; (cf. kto się smoły tyka). Klejnot rozumu w cichym siedzi sklepie, Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mleć, trzepie. *Zab.* 13, 219. (cf. becška próžna szumi, pełna milezy; cf. kierat; *Slov.* We mlině hust, *surdo fabulam narrare*; cf. groch na scianę). MŁYNARCZYK, a, m., czeladnik młynarski, der Mühlhnappe; *Boh.* prášek, cf. proch, prosiżyć; *Ross.* мѣличный батракъ. MŁYNARKA, i, ż., *Boh.* mlynarka; *Sorab.* 1. mólnkowa; *Croat.* mlinarica; *Hung.* mólnáré; *Bosn.* mlinariça; *Rag.* mlinariza; die Müllerinn. MŁYNARSKI, a, ie, od młynarza, Müller, *Boh.* mlynarsky; *Slov.* mlinarski; *Carn.* malnarske; *Croat.* mlinarszki, mlinarov; *Hung.* mólnári; *Ross.* мельниковъ, мельничій. MŁYNARSTWO, a, n., rzemiosło młynarskie; *Boh.* mlynarstwij; *Croat.* mlinaria; *Hung.* mólnárság; *Vind.* mlinstvu, mlinaria; daß Müllerhandwerk. MŁYNARZ, m., *Boh.* mlynar; *Slov.* mlinar; *Sorab.* 1. monk; *Sorab.* 2. munik; *Vind.* mlinar; *Carn.* malnar; *Croat.* mlinar; *Dal.* molinar; *Hung.* mólnár; *Rag.*, *Bosn.*, *Slav.* mlinar; *Ross.* мельникъ, мелець, (mielnik); *Ital.* molinargo; *Lat.* molitor; *Ger.* der Müller; *Dob.* Müllner. Próžnuje młynarz, skoro woda zbieży. *Pot. Syl.* 25. Młynarz niemączony, zwierzyna. *Rys. Ad.* 41. MŁYNEK, nka, m., *dem. nom.* młyn, *Boh.* mleynek; *Ross.* мельника, eine kleine Mühle. Trzepie młynek po deszczu; nastąpiły sucha, cicho stoi. *Pot. Jow.* 2, 76. Przy hucie skłanej, ma być żorn czyli młynek marmarowy. *Torz.* 285.

Młynek do kawy, eine Kaffeemühle. Młynek dziecinny z karty na kijku, eine Windmühle der Kinder auf einem Stofe. *Tr.* Młynek stolarskiej roboty, wygodny do oczyszczenia zbóż. *Haur. Sk.* 39. eine Getreide-sege; (*Vind.* stug). Zboże aby było piękne, przez sita, arfę abo młynek chędogo wywiać. *Haur. Ek.* 171. Oczyszczają wszelkiego zboża ziarno młynkiem i szufłą. *Mon.* 74, 185. Arfy żelazne, młynki i przetaki, Czynią coraz piękniejszych ziarn potrzebne braki. *Tom. Rol.* 93. — 2. Młynek, gra na szachownicy, daß Mühlshenspiel, *Carn.* shpana. Młynkiem, ob. Młyniec, młyncem. MŁYNICA, y, ż., (*Boh.* mleynice, młynýsté; *Rag.* mliniza); miejsce, gdzie miela. *Włod.* der Ort, wo eine Mühle steht, daß Mühlgebäude, Mählhaus. Miejsce, na którym młyn stoi, młynica, moletrina. *Macz.* Wszystkie młynica zawisła na kołku, jeśli ją siś urwie, powiezie z soba młynarza. *Klon. Fl. E.* 4. (o młynie nawiślnym). MŁYNIEC, ũca, m., Młynce plur., rodzaj gry; niewiem czy ta sama, co teraz nazywają młynek. *Włod.* daß Mühlshenspiel. — Młyncem, młynkiem *adverb.*, taczając się w około, kręcąc się, majakiem, im Kreise herum, in die Runde herum. Po żyłach krew się młyncem rzuci. *Zab.* 13, 160. *Kniaź.* Nieprzyjaciół do zamku się cisnących, z góry drzewy i kamieniami spychali, iż się młyncem toczyli, jako piły. *Strzyk.* 458. Tak się biedny człek kręci, tak obraca młyncem. *Nar. Dz.* 3, 120. Dał mu pięścią, aż się młynkiem zatoczył. *Min. Ryt.* 4, 233. Drzewo mym zyskom sporne, niech cię twardym młyncem, Łamią koła przychodniów, rozślane gościńcem. *Hul. Ow.* 78. Gdy się pewnym młyncem obieg zkręci wieku... *Zab.* 13, 9. *Kniaź.* Upadnę kształnym młyncem na mej pani łono. *Hul. Ow.* 47. Dusze nieprzyjaciół twoich pójdą młyncem, jako kamyki z procy, lada kędy wyciśnione. *Birk. Chodk. A* 2 b. Kiedy innych ciężki strach obchodzi, Sama nie poszła Massylia młynkiem, Owszem uchodząc Greckich miast przywary, Stałej Rzymianom dotrzymuje wiary. *Chrośc. Luk.* 77. Już Europa chodzi młyncem Zmieniła się z swym gościńcem, Państwa od spólnych sił giną. *Lib. Sen.* 13. Jeśli w polu wsięć na koń przychodzi, Aż junakowi głowa młyncem chodzi. *Kchow.* 8. Kto bitym pogardza gościńcem Bładzi, i już nie prosto, ale chodzi młyncem. *Pot. Arg.* 344. Zbieg dopadłszy lasa, zaraz skręci młyncem. *Pot. Jow.* 134. Młynkiem się bronił • kołkiem, obrotem w około, majakiem, mit einem Streiche in die Runde, mit einem Zirkelstreiche. *Tr.* MŁYNIK, a, m., n. p. Młyniki ręczne • żarna. *Solsk. Arch.* 81. eine kleine Mühle, Handmühle. MŁYNKOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, 1) zboże młynkiem czyścić, daß Getreide auf der Sege reinigen, fegen. Zboża do przedaży powinny być jak najczyściej wychędożone, wywiane, młynkowane. *Kluk. Rośl.* 3, 233. — 2) *Intrans.* Młynkować, kręcić, wykrczać, taczać, majaczyć, dreßen, menben, herausdreßen. Wiadomy dobrze, którymby trzeba młynkować kątem, Chcąc się wybiegać przed czujnym rątem. *Zab.* 9, 346. *Zabl.* (t. j. i w bok umykać). Tak pracowicie swój zwał udawał dyskurs, z tak łatwym młynkowaniem języka, żem w całej rozmowie nie uchwycił słowa. *Mon.* 66, 721. *Zun-*

gendreschen. (cf. *Slov.* Má dobrí gazik; idě geg gazik, gako kofeso młynské.). Oparty o ścianę, po brodzie pluje, młynkuje językiem, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. (jaka się, język mu chodzi jak w pantoflach). MŁYNOBUDOWNICTWO n. p. *Schneidera*; t. j. budownictwo młyńskie, der Mühlenbau. MŁYŃSKI, a, ie, od młyna, Mühl, Mühlen. *Boh.* mleynsky; *Slov.* młynski; *Sorab.* 1. monski, monowé; *Hung.* malomi; *Carn.* malenske; *Vind.* mlinski; *Croat.* melinski, melinzi; *Ross.* мельничный. Młyńskie kamienie, które się zażywają do wodnych, końskich młynów, albo też do żarn, są gatunkami kamieni paskowych, ziarna grubego. *Kluk.* *Kop.* 2, 81. *Os.* *Fiz.* 336. Młyński kamień, *Boh.* mlecy kameň, mleynský, żernow, (cf. żarna; żernownice góry młyńskich kamieni, gdzie je łamią); *Bosn.* sgervan, sgrivan, sgarvan, kammi za mlitti; *Rag.* xarvagni kammi; *Ross.* млынъ, жерновъ. — *Fig.* Prawda, że młyński kamień mieć będe na głowie, Lecz choćby się i spēkać, stawię ci się w słowie. *Teat.* 43, c, 22. Przez paprzycę kamień młyński zwierzchni wspiera się na samym wrzecionie. *Os.* *Fiz.* 336. MŁYWO, ob. Mléwo.

M N.

MNA, n. p. Ze mna, *instr. pronom. ja.* *MNAĆ, *mnał, *mnie, (cf. *Lat.* meminī); unde pomnać, przypomnać, przypominać, pamięć etc., cf. jać, imać, ob. Mniemać. *MNAZAĆ, *Frequ.*, ob. Mnożyć. MNE, mniész, ob. Miąć. MNICH, a, m., *Boh.* mnich, klášternik, *Slov.* mnich, reholnik; *Sorab.* 1 et 2. mich; *Carn.* menih; *Vind.* minih, menih; *Croat.* fratrar, frater, (cf. brat, braciszek, frater); *Slav.* redovnik, zvonár; *Bosn. et Rag.* kalughjer; *Ross.* монахъ, мнихъ, черноризецъ, чернецъ; *Eccl.* инокъ, что инакъ долженъ вести жизнь свою отъ мірскаго поведенія; *Graecolat.* monachus; *Hisp.* monge; *Angl.* monk; *Dan.* et *Vec.* munk; *Wallis.* mynach; *Isl.* munkur; *Anglos.* munuc; *Обд.* Münd; *Kero* municho; *Ger.* der Münd; 1) zakonnik, *postrzyżeniec, (cf. czerniec). W pierwszym ustanowieniu była to osoba, od świeckiej społeczności zupełnie oddalona (= pustelnik); teraz osoba duchowna obowiązana regułami pod władzą przełożonych żyjąca. *Krás.* *Zb.* 2, 174. Mnich męczennik *Ross.* преподобномученикъ. Mniczem jestem *Eccl.* мнишествую. — *Prov.* Mnich a baba, narzędzie dyabła. *Rej.* *Ap.* 82. Mnisi gdy się zejda, mówią o kapicach. *Rej.* *Wiz.* 147. (kowale o kleszczach; krawcy o nożycach). — (*Prov. Slov.* Mnich tak odpowiedá, gako mu opat spiwa, mnich tak odpowiada, jak mu opat śpiewa; jaki pan taki kram; jakie pytanie, taka odpowiedź). *Slov.* Habit nie robi mnicha; cf. i w kapicy wełna; cf. broda jak u proroka, i t. d. — 2) Mnich, pop w szachach. *J. Kchan.* *Dz.* 94. der Käufer im Schachspiel. Biały mnich = biało-skornik. *Tr.* der Schuster in einigen Spielen, (cf. kasztelan). — 2) *Chym.* Mnich, die Probierfapelle, narzędzie, w którym się osobliwie złoto i srebro w piecyku oddziela. *Kluk.* *Kop.* 2, 141. — 3) *Oeconom.* Mnich, der Waffer-mönch, der Mönch an den Teichen, *Boh.* barbora, poltrubj,

śłup wydrożony z jednej strony od stawu, które to miejsce wydrożone zastawia się szczelnymi ławeczkami, które woda w stawie przyciska; ile wody upuścić trzeba, tyle się ławek wyjmie. *Kluk.* *Zw.* 3, 201. — *fig.* Więcej wody wychodzi jedną przerwą za ćwierć godziny, niżeli trzema mnichami za tydzień. (*Zart* rozpustny *Smolicha* na to, że mu wymawiała jedna dama, iż często od stołu wstawał wodę odlewać). *Dwor.* *E.* 4. Już się nie jeden grobelnym stał mnichem, Zwłaszcza gdy wino sięga do kołnierzów. *Pot.* *Syl.* 228. (kto w się wlewa, z siebie wlewa). — 4) *Botan.* Mnich, ziele, ob. Mniszek. — Mnich, gatunek pirogów. *Vol.* eine Gattung gefüllter Klöße. — 5) Mnich, monachus, ryba, a raczej monstrum morskie, kaptur mnichów reprezentujące, i twarz ludzką. *Chmiel.* 1, 627. ein Cechier. — 5) *Geogr.* Mnich, wysoka skała, do gór Karpackich należąca, w starostwie Nowotarskim, z daleka patrzącym wyraża postać mnicha siedzącego. *Zad.* *H. N.* 44. ein hoher Felsen in der Starostey Nowy-targ. *MNICHÓW, *Boh.* Mnichow = Monachium, Mündfen. MNICHOWKI, ek. *Tr.*, ob. Miechunki. MNICHOWSKI, a, ie, mniski, mniszy, zakonniczy, Mönchs. *Cn. Th.*, *Rag.* dùmanski, kalughjerski; *Ross.* монаховъ, иноческій, чернеческій. MNICHOWSKO *adverb.*, *Pot.* *Jow.* 2, 46, po mniszemu, auf Mönchs Art. MNICHOWSTWO, a, n., stan mnichowski, zakonnicstwo, daß Mönchssthum, der Mönchsstand. *Carn.* menishtvu, *Ross.* монашество, мнишество, иночество, черноризничество, чернечество; *Eccl.* старчество. *Mnichostwo zganil, dla tego był w więzieniu. *Baz.* *Hst.* 25. W mnichostwie żyć *Ross.* монашествовать, мнишествовать, иночествивать. Nie ma mnichostwo Kazimierza, żadnego pewnego dowodu. *Nar. Hst.* 2, 271. *MNICHOWSZCZKO, a, n., *pogardl. i z pożał.* n. p. Ubogie mnichowszczko. *Zygr.* *Pap.* 302. Biedne mnichowszczko. *Zygr.* *Ep.* 38., ein armeß elendes Mönchlein.

Pochodz. mniszek, mniszka, mniski, mniszy.

MNIE 1. *Genit. Dat. Acc. Local: pronom. ja.* 2. Mnie *tertia pers. Praes. verbi* miąć, mnę. MNIEMAĆ, *MNIMAC, ał, ali, *ieł, *jeli, a; *act. niedok.*, *Boh.* miniti, mni, mněl, mnjm; *Slov.* domniwam se; *Sorab.* 1. mēnu, mam za to; *Carn.* mienit, meiniti, mneti, meniti, menem, dimlam; *Vind.* mienit, sdeti se, sdim, meni se sdi, jes mienim, sa tu deršati, namieniti, samieniti, domieniti, fhtimat; *Croat.* stimati, (cf. *stym); *Dal.* mniiti; *Bosn.* mnim, mnitti, sejeniti; *Rag.* mnitti, mnjetti, razmnivati, chjujjeti; *Ross.* мнить, помнить, мню, мниться, поминаться, возмнѣть, возмечать, думать, думаю; *Eccl.* мнительствую, испшую, нельщевати, вознепщевати, вмѣнаю; cf. *Lat.* meminī, mens; *Graec.* μνέομαι; cf. *Anglos.* maenan; *Źie der d.* meenen; *Ger.* meinen, vermeynen, vermuthen, dafür halten, denken. Mniemam = trzymam, rozumiem, mam za to, zda mi się. *Cn. Th.* dzierzę tak, biorę za to, domyślam się, n. p. Lepiej wiedzieć, niż mniemać. *Rys.* *Ad.* 34. *P. Kchan.* *Orl.* 1, 52. Wiara wiernych nie ma mniemać; ale pewnie i mocnie wiedzieć. *Żarn.* *Post.* 118. Najlepiej samemu doświadczać, abyś wiedział, a nie mniemał. *Hipp.* 22. Złęknieni i przestraszeni *mniemieli, żeby ducha

widzieli. *W. Post. Mn.* 202. Opiekunowie *mniemieli, że dziatek oszukać mieli. *Groi. Obr.* 156. Ujrzawszy go chodzącego na morzu, mniemali, żeby była obluda, i krzyknęli. *Bibl. Gd. Marc.* 6, 49. Wszelki, który was zabija, będzie mniemał, że bogu posługę czyni. *ib. Joan.* 16, 2. Augustyn ś. tak *mniema. *W. Post. W.* 229. — *Slov.* Človek miní, pan Boh meñi *człowiek myśli, a bóg rządzi. W sprawach wojennych sromota mówić: nie mniemałem. *Warg. Wal.* 252. (głupiego wymówka: nie spodziewałem się); *id. habe daš ničt vermuthet.* Mniemamy nowe mody za stare zwyczaje. *Teat.* 48. b, 16. mamy je za nie. MNIEMANIE, *MNIAMANIE, ia, n., *subst. verb.*, *Boh.* mñnĕnj; *Sorab.* 1. mĕneno; *Sorab.* 2. mejnunga; *Carn.* manĕnga, namĕn, dimlanje; *Vind.* mieneenie, menjenje, fhin, namiena, mienje, sdetje, sdenje; *Croat.* stimanyc; *Rag.* mnjenje, scjenna; *Ross. et Eccl.* мнѣніе, мнѣтельство, мысль, непѣцканиѣ, вѣнѣніе; rozumienie o czym, zdanie, opinia, suppozycja, domysł, widzi mi się, daš Meynen, Vermuthen, die Einbildung, Meynung. Mniemanie nie jest prawda, którejby się kto bezpiecznie a niewątpliwie ujać miał. *Zarn. Post.* 3, 730 b. Mniemaniem to zowią, kiedy kto inaczej nie wie o czym, jedno tak, jako się spodziewa. *Szczerb. Sax.* 253. Mniemanie, zastępując niewiadomość, pomagają uwadze w zbliżaniu, stosowaniu i równaniu jednych skutków z drugimi. *Sniad. Jeog. pr.*; (hypotezy). Omylne mniemanie, błąd. *Wiśn.* 190. Z mniemanie nikt przysięgać nie ma, bo powinien pewno wiedzieć. *Sax. Art.* 47. Lud się rządzi mniemaniem, i sędzi z pozoru. *Teat.* 45. d, 49. Mniemanie wiele może; mniemaniem ludzkie rzeczy stoją. *Cn. Ad.* 511. (jak sobie kto w głowie uknuje, tak mu wszystko smakuje). Mniemaniem stojący, na mniemaniu zawisły, *opinabilis, conjectura nitens.* *Cn. Th., Sorab.* 1. mĕnĕnitĕ. Mniemaniem narabiający *fantastyk. *ib.* To jest prawdziwa mądrość, żyć według rozumu, a nie według mniemanie. *Opal. Sat.* 67. Zawzięte mniemanie *Uprzedzenie, przewenya, *qu. v.* — Mniemanie o sobie *Ross.* самоувиѣніе. — W nauce wyćwiczony, wielkiego był u ludzi mniemanie. *Sk. Dz.* 746. t. j. sławy, er hatte einen guten Ruf, großen Ruhm, man hatte von ihm eine große Meynung. Zszedł z tego świata w mniemaniu świętości. *Boh. Dyab.* 3, 155. *in odore sanctitatis, im Geruche der Heiligkeit.* MNIEMANY, a, e, *Boh.* mñĕly, domnĕly; *Slov.* domnĕný; *Ross.* мнимый; rozumiany, vermeynt, vermuthet. O mniemanej rzeczy ma być tak dzie rzano, jako już o pewnej prawdzie. *Sax. Art.* 47. MNIEMACZ, a, m., który mniema, der Meyner, Vermuthet. *Sorab.* 1. mĕnicĕž; *Eccl.* вѣнѣтель. Srogi dekret Pański na takie marne licemierniki, a na takie *mniemacze o sobie. *Rej. Post. L l 4.* *Ross.* мнѣтельность skrupulatność, мнѣтельный *skrupulat, przywidzeniec.

Pochodz. domniemawać się, domniemac się, domniemamy, niedomniemanie.

MNIEJ *adv. comparat. posit.* mało; nietyłe, nie tak wiele; (*Boh.* menĕ, mjn; *Slov.* mĕñ, mĕnĕg; *Sorab.* 1. meney, *Sorab.* 2. menej; *Carn.* manje, main, mejn, maihin; *Vind.* menje, minjei; *Croat.* menyc, manye; *Slav.* manje;

Rag., Bosn. magne; Ross. меньше; *Eccl.* miñe; *Ital.* manco, meno; *Lat.* minus; *Gall.* moins; *Graec.* μετoν; *Germ.* minder; *cf. Hebr.* מנĕ mane, minuit); weniger, (*oppos.* więcej). Bodajes był mniej o Karynie wiedział, I ja mniej pytał, i ty mniej powiedział. *Past. Fid.* 295. Kto ma mniej, ma bezpieczniej. *Rys. Ad.* 27. Najmniej fortuna wydziera, komu najmniej dała. *Min. Ryt.* 4, 147. Mniej nie zdołam, a ty każesz więcej! *Cn. Ad.* 510. — *Arithm.* O oznaczeniu odejmowania (w substrakcyi) znaku — używamy, który jedno czyni co słowo mniej; tak 5 — 2 znaczy; 5 mniej 2, albo że 2 odjąć trzeba od 5. *Jak. Mat.* 1, 60. *Łesk.* 2, 14. — Mniej dbam o jego fochy. *Boh. Kom.* 1, 27. t. j. mniejsza o to, *id. mače mir ničt viel darauš.* — Mniej więcej *mniej albo więcej, mehr oder weniger. Znajdzie u ciebie ratunek sierota, Z brakiem między mniej więcej potrzebnymi. *Zab.* 17, 215. *aliter* Mniej więcej, plus minus, koło, około. *Mącz., obnggefähr,* (von Zahlen). Było tego ze trzydzieści mniej więcej. — Mniej dalej *prędzej czy później, obnggefähr (von der Zeit). Mniej dalej w kwadrans przyjdzie. *Tr.* Najmniej, by najmniej, w najmniejszej czastce, ein ganz klein Wenig. Ogłoskane zwierzęta, byle się napiły choć najmniej krwi, wraca się im dzikość. *Bardz. Luk.* 58. Bys jako najmniej odstąpił od świętych słów a od świętej nauki Pana tego. *Rej. Post. a 5.* — Nie mniej, przecież, z tym wszystkim, atoli, *Vind.* nizhemenje. MNIEJSZEĆ, ał, eje *neutr. niedok., umniejszeć, zmniejszeć dok., zmniejszyć się,* mniejszym się stawać, maleć, *Boh.* menšit se; *Rag.* smagnkattise; *Croat.* minuti, minujem, (*cf. minąć*); *fleiner werden, weniger werden.* W lecie dzień przez trzy miesiące mniejszeje. *Zebr. Zw.* 24. Kurczemy się, a dziwnym sposobem się dzieje, Ze wzrost ludzki w starości z kościami mniejszeje. *Zab.* 8, 394. *Koryt.* Aleksandrya nie ustępowała w wielkości mieszkańców żadnemu miastu; potem poczęła mniejszeć za Mahometa. *Boter.* 216. Codziennie zewsząd przybywało nieprzyjaciół, a naszych mniejszało. *Białob. Odm.* 20. t. j. ubywało, eš wurben ihrer täglich weniger. *MNIEJSZOROCZNY, a, e, jeszcze roku nie mający, młodszy od roku, noch ničt jährig, noch kein ganzes Jahr habend. Dzieciom czworoletnim, rocznym, mniejszorocznym, Iżkę jedno tej wódki dawać. *Syr.* 287. MNIEJSZOŚĆ, ści, ź., (*compar. subst. małość; oppos. większość*); die (*Kleinerheit) fleinere Zahl, Macht, Kraft. Polacy dla mniejszości swoich, spólnie wszyscy bić się chcieli. *Nar. Hst.* 4, 506. Nieby nas bardziej nie chyliło do anarchii, jak gdyby mniejszość przeciwko większości, protestacye czynić mogła. *Gaz. Nar.* 1, 260. Honor podwyższa i wyżsi nim hardzi, Ale i niżsi mogą się pocieszyć, Mniejszość rozrzewnia, większość serce twardzi. *Kras. List.* 2, 142. *superlativ.* NAJMNIEJSZOŚĆ, n. p. Zagadnienie o największościach, i najmniejszościach, *de maximis et minimis.* *Jak. Mat.* 3, 50. MNIEJSZY, a, e, *comp. adj.* mały, *Boh.* menšj; *Slov.* menši; *Sorab.* 1. et 2. menschi; *Carn.* majnshe (majhen, mal *mały); *Vind.* menšhi (maihen, mihen, mali *mały); *Rag. et Bosn.* māgni; *Croat.* menyšhi, manyi, menyi; (*Croat.* malahan, ma *mały); *Ross.* меньший, мень-

шой; *Eccl.* мнѣйшій, меншій, малѣйшій, мальшій; (мнѣи, мизинный najmniejszy, ob. Mizynny; cf. *Graec.* μεῖων); (oppos. większy), kleiner, geringer. Mniejsza przykrość się nie czuje, kiedy większa następuje. *Cn. Ad.* 510. Kto wytrwa co większego, wytrwa i co mniejszego. *Cn. Ad.* 404. Mniejszej mu rzeczy odmówiono, a on się większej upomina. *ib.* 511. Mniejszy się na większego miece, *aquilam cornix provocat. Mącz.* (nie miec się kocie na niedźwiedzia). Kmiecy mniejszy morg, kmiecy większy morg, ob. Morg. — Chwałę cnotę, choć w najmniejszym człowicku; ganię występki, gdzie je znajduję. *Kras. Hst.* 59. Mniejszym ja jest, niż wszystkie miłosierdzie twoje. *Leop. Genes.* 32, 10. *Bibl. Gd.*; t. j. niegodnym, nie założyłem sobie na nie, ich bin zu geringe aller Barmherzigkeit... *Eutb.* Mniejsza o to, mniej dbać o to, nie stać o to, daß macht den kleinsten Summer, daß hat wenig auf sich, hat wenig zu bedeuten. Gniewajże się! mniejsza o to. *Teat.* 36, 57. *Niem. Król.* 2, 87. Mniejsza o to, czy stara, czy młoda, garbata, Prosta, chroma, czy ślepa, byleby bogata. *Zabl. Firc.* 28. MNIEJSZYĆ, ył, y, act. *niedok.*, *Boh.* menšiti, zmenšiti, zmenšovati, skrownjm, uskrownjm; *Slov.* umenšiti, zmenšugi; *Sorab.* 1. womenscham; *Carn.* majnsham; *Vind.* menšhati, smenšhati, pomenšhati, mihenu storiti; *Bosn.* smankovati, smankati; *Rag.* smagnkatti, omáiliti, omalivati; *Eccl.* меншю; umniejszać, mniejszym czynić, uszczuplać, mindern, vermindern, kleiner machen, verkleinern. Niegodzi się cudzych zasług lżyć i mniejszyć. *Sk. Dz.* 378. MNIEJSZYCIEL, a, m., który co umniejsza, der Verkleinerer, Berringerer. W *rodz. żeńsk.* Mniejszycielka, *Slov.* zmenšowatelka, stenčowatelka, *miosis*, figura rhetorica.

Pochodz. *bynajmniej, pomniejszyć, przymniejszyć, przynajmniej, umniejszać, umniejszyć, zmniejszyć.*

MNISKA, MNISZKA, i, ż., (*Boh.* miška, nunwice, řezanice, *Sorab.* 2. nunwa, nunna; *majalis*; cf. *Mönch* apud *Ublig.*, et *Ital.* monacare; trzebić); n. p. Do tego plastru brać sadło nie wieprzowe, ale z świni, którą mniską zowią. *Syr.* 1405. Mniska, nie jest to wieprz, ale świni samica, której z boku wyjęto matecznik, aby się dla lepszej karmi nieplodna stała. *Rydel.* (cf. *mniszyć*), eine verschnittne Sau, eine Nonne. MNISKI, a, ie, MNISZY, a, e, MNICHOWSKI, *Boh.* mnjšky, mnichský, klášternj; *Sorab.* 1. mischi; *Vind.* miniški, klášterski; *Carn.* menishke; *Rag.* dumanski, kalughjerski; *Ross.* монашеский, мишицкий; *Eccl.* мнишеский, старческий; *Mönch*. O mniskim albo zakonniczym stanie. *W. Post. W.* 3, 415. Mniskie zakony. *Zygr. Pap.* 135. Zdał on się być żywota pobożnego, i mniskiego. *Sk. Dz.* 245. Po mnisku *adv.*, po zakon-nemu, sposobem mnichów, auf *Mönch* Art. Kazali się po śmierci w grobie kłaść po mnisku. *Pot. Pocz.* 504. MNISZEK, szka, m., *demin. nom.* mnich, 1. ein *Mönchlein*, *Boh.* mnjšek. 2. *Ornith.* Mniszek, pliszka Czerniec, *motacilla atricapilla* *Linn.*, eine Art Graßmüden, Graßspäß, Schwartkopf, Mohrenkopf, *Mönch*, ptaszek wielkości sikory; samiec na głowie czarny, pod oczami biały. *Ład. H. N.* 107. *Kluk. Zw.* 2, 254. — 3) *Botan.* Mniszek, mnich, ziele, popia główka, mnisza główka, świni mlecz, papa-

wa, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilczy ząb, gdy okwitnie, kosmatą i pierzowatą główkę ma, a gdy ją wiatr obwieje, główka jako u mnicha goło zostawa. *Syr.* 1154. *Urzed.* 268; *Carn.* regrat, briszavék, *Mönchskopf*, *Mönchspalte*, eine Art des Löwenzahns, Pfaffenplatte, Dotterblume, Butterblume, Schmalzblume, *Leontodon Taraxacum* *Linn.* Mniszek zły, mordownik, morderznik, do godziny siódmej zabija, kto-by go w się wziął, kwiat ma kapturowaty. *Syr.* 1387. *Sienn.* *Wykl.* Karrenfappe, blauer Sturmhut, *Aconitum Napellus* *Linn.* Mniszek dobry, *Aconitum anthora* *Linn.*, Giftheil, mam za to, iż go złąd zowią dobry, iż mniszka złego jad wygania, i silić mu się nie dopuszcza. *Sienn.* *Wykl.* MNISZKA, i, ż., *Boh.* mniška, klášternice, septiška, (cf. opat); *Slov.* mniška; *Carn. et Vind.* nuna; *Croat.* dumna (cf. dumny), koludricza, opaticza; *Hung.* apátza; *Rag.* dümna, dumniza, kolúdriza; *Sorab.* 1. nunwa, klożterska knežna, (cf. xieni); *Slav.* dūvna; *Bosn.* koludriča, dumna, kalughjerića; *Ross.* монахиня, инокиня, старица; *Eccl.* мнихиня, урѣшница; 1. zakonnica, klasztorna panna, die Nonne. Ksieni albo najwyższa mniszka, *Sk. Dz.* 100. die *Abtissin*. Mniszka męczennica *Ross.* преподобноу-ченница. Od mniszek *Ross.* монахиний. — 2. *Oecon.* Moiszka, ob. Mniska. MNISZYĆ, ył, y, act. *niedok.*, omniszyć *dok.*, 1. mnichem kogo czynić, kapturzyć, strzyżć, einen zum *Mönche* machen. Omniszył go ociec, ale on porzucił potem kapiec i zakon. *Nar. Hst.* 2, 220. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się jeden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. — 2. *Castrare* *sues*, mniszyć albo czyścić świnię. *Mącz.*; *Ital.* monacare, die *Sau* castriren, zu *Nonnen* machen. (ob. Mniska). Samice wieprzów domowe można też umniszyć, aby tustsze były. *Sienn.* 271.

MNOGI, a, ie, (*Boh.* mnohý; *Slov.* mnohý, mnohi, mnohotliwi, wczasobni, (mnogotliwé, hognotliwé měno *collectivum*, ob. Zbiorowe); *Sorab.* 1. mnohi; (*Sorab.* 2. młogi niektóry); *Carn.* mnóg; *Vind.* mnog, velkuteri, velkutiri, (cf. wielokrotny); *Croat.* vnođi; *Rag.* mnoghgi; *Slav.* mlogi; *Ross.* многий, многъ, множайший; cf. *Germ.* mannig, Menge; cf. *Hebr.* מנאח, *numeravit*); liczny, wieloraki, zahlreich, viel. Mnodzy sprawiedliwości pilno służą, ale ciż sami namiętności swoich pohamować nie mogą. *Modrz. Baz.* 228. Po nie mnogich dniach. *Budn. Luc.* 15, 13. (wkrótce). Przynabył sobie mnogszego i jeszcze sposobniejszego naczynia. *Smotr. Apol.* 10. — *Grammat.* Liczba mnoga, *Ross.* множественное число, *pluralis numerus*, (towarzyska liczba. *Bals. Niedz.* 1, 156), *oppos.* liczba pojedyncza, *singularis*. *Kpocz. Gr.* MNOGO, w *MNO-DZE* *adv.*, *Boh.* et *Slov.* mnoho; *Vind.* mnogu, veliku, velku; *Carn.* dukaj; *Croat.* vnoĝo; *Bosn.* mnogo; *Slav.* mlogo; *Eccl.* много, (немножко troszkę, стмного od dawna, попремногы tym więcej); licznie wiele, wielorako, viel. Umarł wielki Książ, panowawszy mnoho (mnogo) lat. *Stryjk.* 166. Wierny w male i w mnodze wierny jest, a w male niesprawiedliwy, i w mnodze niesprawiedliwy jest. *Budn. Luc.* 16, 10. (w wielu. *Bibl. Gd.*). *Slov. Prov.* Mnogo, ani wóz ne zněse; cf. koń nie uciagnie; *Slov.* Čo mnoho, to mnoho; *quod multum stultum.* MNO-

GOBARWY, a, e, — *adv.*, wielofarby, vielfarbig. *Vind.* mnogofarbast, pisan, cf. pisany; *Ecll.* многошарный; *Ross.* многоцветный; *Sorab.* 1. mnohobarboyté. *MNOGOBÓ-ZTWO, a, n, wielobóstwo, czczenie wielu bogów, die Vielgötterey, *Ross.* многобожие, многобожество. *MNOGOBOŻNY, a, e, — *ie adv.*, vielfötterisch; *Ross.* многобожный; *subst.* mnogobożnik многобожникъ. *MNOGOCIELISTOŚĆ, ści, ż, tusza, pełność ciała, *Ecll.* многоплотie, тучность, толстота тѣла, Vollfleischigkeit. *MNOGODZIENNY, a, e, — *ie adv.*, przez wiele dni trwający, vieltägig; *Ross.* многодневный, długo żyjący, podszły, *Ecll.* многоденствие, *Graec.* πολυήμερία; *verb.* многоденствовать кого, długoю życiową nagradzić. MNOGODZIENNY, a, e, — *ie adv.*, wiele dzieci mający, cf. bezdzietny, kinderreich, *Ross.* многодѣтный, многодѣтенъ, многодѣтный. *MNOGODZWIĘCZNY, a, e, — *ie adv.*, wiele dźwięków wydający, multisonorus, *Sorab.* 1. mnoho zenczáté, vieltönig. MNOGOFUNTY, MNOGOWAŻNY, a, e, wiele funtów zaważający, vielfuntig, *Ecll.* многоважанный, многовѣсный. *MNOGOGŁOŚNY, a, e, — *o adv.*, głosów mnogich, *Ecll.* многогласный, *Graec.* πολυφωνος, vielförmig. MNOGOGŁOWY, a, e, o wielu głowach, vielföpfig, *Ecll.* многоголовный, многоглазый, *Graec.* πολυκεφαλός, multiceps. MNOGOGRZESZNY, a, e, *Ross.* многогрѣшный; *Ecll.* многогрѣшательный, viel sündigend, sehr sündhaft. Każdy człowiek mnogogrzeczny. *Sak.* Ok. MNOGOJEZYCZNY, a, e, — *ie adv.*, *Ross.* многоязычный. MNOGOIMIENNY, a, e, — *o adv.*, *Ross.* многоименный, wielnamig, (cf. bezimienny); *subst.* многоименство mnogoiimienność, Stelnamigkeit. *MNOGOKARMNY, a, e, — *o adv.*, wielu karmiący, vielfährend, *Ecll.* многокормный. MNOGOKAT, i tak dalej, ob. Wielokat. *MNOGOKOLANKOWATY, a, e, — *o adv.*, wielkocig, von Pflanzen, *Ecll.* многоколаный. MNOGOKROTNY i t. d., ob. Wielokrotny. *Mnohokroć. *Sehl. Luc.* 18. MNOGOKSZTAŁTY, MNOGOLETNI, ob. Wielokształty, Wieloletni. MNOGOLUDNOŚĆ, ści, ż, wielka ludność, *Ross.* многолюдность, starfe Bevölkerung. Jeżeli mnogoludność znakiem pomysłowości krajowej, musi stan pokoju być szacowniejszym od stanu wojny. *Zab.* 9, 221. MNOGOMOWNY, ob. Wielomowny. *MNOGONACZELNY, ob. Wielorządny, wielorządztwo. MNOGONOGI, ob. Wielonogi. MNOGOOCZNY, a, e, *Ecll.* многооучный, wielooki, n. p. Mnogooczny Argus, vielfäugig; tak się też zowie motyl dzienny, jeden z mniejszych, którego tyłne skrzydełka pod spodem wiele oczek mają. *Zool.* 141. *MNOGOPAMIĘTNY, a, e, *Ecll.* многопамятный, *Graec.* πολυμνημων, multum memoria valens. *MNOGOPIECZOŁOWITY, a, e, — *ie adv.*, wielce troskliwy, *Ecll.* многопечаловенъ, viel besorgt. *MNOGOPLEMIENNY, a, e, — *o adv.*, *Ross.* многоплеменный. *MNOGOPŁODNY, a, e, — *ie adv.*, *Rag.* mnogopłodni; *Ecll.* многоплодный; *verb.* многоплодствую. *MNOGORAKI, ob. Wieloraki. MNOGORODNY, a, e, *Rag.* mnogorodan, vielersugend. MNOGOROGI, ob. Wielorogi. MNOGOROSISTY, a, e, — *o adv.*, obfitujący w rosę, *Ecll.* многоросистый, *Graec.* δρωσώδης. MNOGOŚĆ, ści, ż, mnóstwo, wielość, licznosc; (cf. moc, gwałt, siła = wielka liczba),

Sorab. 1. mnohoseč; *Vind.* mnogost; die Menge, reich. Mnożność. Ostatek drzewa lasu przez ich niemnogość będą zliczone. *Leop. Jes.* 10, 19. — *Arithm.* Wypadek z działania mnożenia, zowie się mnogość, factum. *Jak. Mat.* 1, 25. To co wypada z rozmnożenia jakiej liczby, wziętej kilka lub więcej razy za czynnika, nazywamy mnogością tej liczby, potentia, dignitas. *Alg. Nar.* 180. die Potenz; (cf. możność); produkt z więcej niż z trzech równych czynników złożony. *Łesk.* 2, 44. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOGOSKŁADNY, ob. Wieloskładny. MNOGOSŁAWNY, a, e, — *ie adv.*, *Ross.* многославный; *Ecll.* многосвятомы. *MNOGOSŁOWIC, ob. Wielomówić, wielosłowiec. *MNOGOSOCZNY, ob. Soczysty. *MNOGOSPADKOWY, *Ecll.* многопадежный, *Graec.* πολυπτωτος, multis casibus constans, ob. Przypadek grammat. *MNOGOSTRADALNY, n. p. Ś. Jan mnohostradalny. *Fund.* 58, *Ecll.* многострадалный, który wiele ucierpiał. MNOGOSTRONNY, ob. Wielostronny. *MNOGOŚWIETŁY, a, e, *Ecll.* многосветлый, многосвітлый, vielfeluchtig. *MNOGOU CZONY, wielce uczony, *Ecll.* многоученый. MNOGOWŁOSY, ob. Wielowłosy. *MNOGOWIDZ, drobnowidz, microscopium. *Klec.* *Zdan.* 76. *MNOGOWODNY, a, e, — *o adv.*, *Ross.* многоводный, blagowodny, w wodę obfitujący, wasserreich; *subst.* mnogo wodie obfitowanie w wodę, mnogowodność, *mnogowod. *MNOGOZENSTWO, ob. Wieleżeństwo. *MNOGOZNA CZNY, ob. Wieloznaczny. MNÓSTWO, a, n., *Boh. et Slov.* množstwj; *Sorab.* 2. man; *Carn.* mnoshéza; *Vind.* vnoshina, (mnoshiza = lud, pospólstwo), mnoshivu; *Slav.* mloshtvo; *Croat.* vnosina; *Dal.* mnostvo; *Bosn.* mnóshg, mnosetvo; *Rag.* mnoox, mnoxtvo, mnosetvo; *Ross.* множество; wielolicznosc, licznosc, die Menge, große Anzahl. Przeciw mnóstwu, z tąbą Polska posyłała małe wojska. *Birk. Chmiel. D b.* Nie trwożmy sobą; tam więcej oręża, Tu serca; męstwo, nie mnóstwo zwycięża. *Kniaź. Poez.* 2, 18. Wszelkie mnóstwo jako dawno mówią, czyni zamieszanie. *Modrz. Baz.* 361. (cf. wielu rząd, nierząd). Panów mnóstwo, czyni ubóstwo. *Rys. Ad.* 56. — §. Lud, pospólstwo, gmin, daß Volk, die Gemeinde. Wywiedli nas na tę pustynię, aby mnóstwo wszystkie głodem pomorzyli. 3 *Leop. Exod.* 16, 3. (wszystek gmin. 1 *Leop.*). Przyszło wszystko mnóstwo przed króla. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 8. Wyznali świadectwo przeciwko niemu przed mnóstwem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 21, 13, *ib.* 2 *Reg.* 18, 16. (*Ross.* сонмище, сонмъ; cf. sejm). MNOŻCA, y, m., rozmnażający, der Vermehrer, Mehrer. Akragas, množca urodziwych koni. *A. Kchan.* 85. generator. MNOŻNIK, a, m., ob. Mnożyciel; mnożący, multiplicator. *Arithm.*, liczba, przez którą się druga rozmnaża. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOŻNY, a, e, 1. mnożący się licznie, *Ecll.* множимый, sich mehrend, zahlreich vermehrend. Króliki bardzo množne są. *Sienn.* 284. *Zool.* 354. Wróble bardzo są množne, co miesiąc przez lato wyprowadzają po 5 młodych. *Kluk. Zw.* 2, 225. (*Ross.* водкий množny, płodny, množący się bardzo, o ptastwie domowém). Gorczyca tak množna jest ziele, iż gdzie go raz nasieją, trudno się go z onego miejsca pozbyć. *Cresc.* 242. — *Fig.* Pochwała nielada jakowe dawa posilenie, i množne czyni serca cheiwość chwały. *Gil.*

Post. 176. dodaje serca, мафт hochberzig. *Slov.* mnohotliwi *multiplicativum*. — 2. *Arithm.* Liczba, która ma być rozmnożona, nazywa się mnożnym, *multiplicandus*. *Jak. Mat.* 1, 25. *Łesk.* 2, 6. *Solsk. Geom.* 3, 79., *Ross.* множимое число. MNOŻYĆ, ył, y, *act. niedok.*, umnożyć, pomnożyć *dok.*, mnożyć *frequ.*, *Boh.* množiti; *Sorab.* 1. womnohosežam; *Vind.* mnoshiti, pomnoshiti, mnogoterniti, velikokratiti, povezhati, gmerati, svelikulhati; *Carn.* mno-shim; *Croat.* mnoshiti, kupitische, unoshtjem; *Bosn.* umnosgiti; *Ross.* множить, умножить, умножать; *Eecl.* мно-гоусугубити; rozmnażać, pomnażać, przysparzać, mehren, vermehren. Książęta wojska swe mnożyły. *Krom.* 477. Jowiszu, który bożkie, ludzkie sprawy mnożysz, Wieczną władzą sprawując, a piorunem trwożysz. . . *A. Kchan.* 9. Młode wychowanie rozropne siła potym obyczajów dobrych na starość każdemu umnożyć może. *Rej. Zw.* 7 b. — Mnożyć się *recipr.*, (*Boh.* množit se), sić mehren, vermehren. Stojąc mocno w wierze, mnożmy się we wszelkich uczynkach dobrych. *W. Post. Mn.* 315. Przez takie krwawe trudności, Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. Jako się nie ma w tej społeczności ta społeczna miłość umnożyć, patrząc na miłe dzia-łki swoje? *Rej. Post. H* 4. Jezus mnożył się w mądrości, i w łeciech, i w łasce u boga i u ludzi. *Biał. Post.* 172. t. j. podrasłał, er nahm zu. Dzisiejsze nasze mar-notrawstwo nikkąd się nie mnoży, jedno z łakomstwa. *Falib. S.* — §. *Arithm.* Mnożyć, multipliciren. Mnożyć jed-ną liczbę przez drugą, jest to brać pierwszą tyle razy, ile w drugiej znajduje się jedności. *Jak. Art.* 1, 25. Mno-żący, *multiplicator*. *Łesk.* 2, 6. *Ross.* множитель, liczba przez którą się druga mnoży. *Solsk. Geom.* 3, 78. mno-żnik. — §. Mnożyć dzieci, rodzić, płodzić, Kinder zeugen. Był z Fauna i z Semeli Nymfy umnożony Acis, erat crea-tus. *Zebr. Ow.* 559. Tyś mój syn, jam cię dziś umno-żył sobie. *J. Kchan. Ps.* 2. Synu najmilszy z twej krwi umnożony. *Groch. W.* 466. Nie gwoliś ojciec sobie mnie umnożyć. *Groch. W.* 433. MNOZENIE, ia, n., pomna-żanie, daß Vermehren, die Vermehrung. Mnożenie ptastwa domowego *Ross.* водъ. — *Arithm.* Jeden z pięciu sposo-bów rachowania, *multiplicatio*. *Solsk. Geom.* 3, 79. *Carn.* mnoshenje, mnoshitva; *Ross.* умножение, die Multiplica-tion. *Łesk.* 2, 6. Tablica mnożenia. *Łesk.* 2, 45; Pyta-goresowa, wieloraz, daß Einmaleins. MNOŻYCIEL, a, m., *Boh.* množitel; *Bosn.* umnosgitegl; *Vind.* povezhavez, gme-ravez; *Ross.* умножитель. — *Arithm.* Mnożący i mnożnik są czynnikami mnogości, albo mnożycielami, *factores*. *Jak. Mat.* 1, 25. *Ustrz. Alg.* 2, 168. et 2, 161.

Pochodz. domnażać, domnożyć, namnażać, namnożyć, namnożny, pomnażać, pomnożyć, przemnażać, przemnożyć, rozmnażać, rozmnożyć, zamnażać, zamnożyć.

M O.

MOC, y, ź, (*Boh.* moc; *Sorab.* 1. moz, motz, mocz; *Sorab.* 2. moz; *Vind.* mozh, muezh, mozhnust, smoshnest, samoshnost; *Carn.* mōzh, muzh, mogozhnost, (ob. "Moga-ćność"); *Croat.* móch, oblazt, jakozt; *Dal.* snaga; *Rag.*

mooch, jakost; *Bosn.* móch, uzmosgenje, snaga, hra-brost, jakost; *Slav.* moguchstvo; *Ross.* мочь, крѣпъ, мо-гутство, область; *Eecl.* мочь, могучесть; cf. *Svec.* magt; *Anglos.* myht, maeth, meath; *Dan.* magt; *Angl.* might; cf. *Germ.* mögen. *Abig.*, *Germ.* Мафт; *Lat.* magis, majestas; cf. *Hebr.* יצא amaz, *robustus fuit*); die Мафт, Kraft, Stärke, Gewalt. — a) mocność, siła, dużość, die Kraft, Stärke, daß Vermögen. Ogień nie tym mniejszej mocy będzie, iż na rzecz trafi, która się ognia nie boi. *Gorn. Sen.* 336. Żal, gniew, smutek doda mocy siła, Srogiego raczej me-ża zniewol układnością. *Bardz. Trag.* 542. Szymon czar-noksiężnik czynił się synem bożym, i mocą wielką bożą. *Sk. Dz.* 20. Bożek mocy, siły (*Carn.* Jodüt). Lekarstwo tym, którzy wnątrz na mocach poruszeni, jako na rozu-mie, na pamięci, na bacności, na mowie. *Sienn.* 235. na wewnętrznych siłach, władzach, die innern Kräfte. O swojej mocy • o swojej sile, bez cudzej pomocy, auß eigner Kraft, von selbst. Nieś go do ciemnicy kazał, roz-umiejąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swej mocy, a nieś się nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 101. Otwie-rają się drzwi o swej mocy, wchodzi coś czarnego, iskrzy z ust ogień. *Ossol. Str.* 1. §. Moc passive, stałość, nie-lączność odmianom, die Festigkeit. Wieża była tej mocy, że dobyć jej nie można. *Ld.* Na moc budować. *Cn. Th.* 444. (mocno). — §. Brać moc • brać górę, mocnić się, wzbijać się, Ueberhand nehmen, stark werden. Nasi zamek zapalili, a gdy ogień wziął moc, wnet Moskwa wytoczyli się ku bitwie. *Stryjk.* 774. W 16 wieku wzięła moc sekta nowochrześcijańska. *Biel.* 518. Widząc król, iż Mo-skiewski, im dalej tym więcej moc bierze, do króla Duń-skiego się udał. *ib.* 554. (cf. mróz bierze, ob. Brać). — §. Moc • władza, die Мафт, Gewalt zu etwas, über etwas. Mam od cesarza daną moc na śmierć i na żywot. Ona odpowiedziała: zabić możesz, ale dać umarłym żywota nie możesz; tak masz mówić: dana mi moc na śmierć. *Sk. Żyw.* 2, 357. Porzucił każdemu w moc po tysiącu ludzi. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 8, 22. (pod komendę oddał). Miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop. Genes.* 40, 3. (władnął nad szynkarzami). Taką mocą rozgrzesza, jaką sam od drugiego ma. *Rys. Ad.* 68. *nemo potest plus juris in alium conferre, quam ipse habet*; (cf. trzeba pierwej mieć, abys dał). — W mocy czyjej • pod jego władzą, in jemandes Gewalt. Jeśli u kogo, u Muz to jest w mocy, Nie do-puścić zamierzchnąć cnotcie w ciemnej nocy. *Groch. W.* 532. Ze zapał ugasił, szalone chciwości Pod moc roz-sądnej dały się skromności. *Past. Fid.* 75. Polacy po-zostałe dziewce Krakusa księstwo w moc oddali. *Krom.* 57. Bolesław zamek w Łeczycy zbudował, i Semowito-wi w moc go oddał. *Biel.* 150. Żle kiedy pospólstwo poczyna wiele o sobie rozumieć, nie dając się już star-zszym w moc. *Petr. Pol.* 137. Nie w mojej to mocy, (*Vind.* ni per mojej oblasti). Pełna moc, pełnomocnictwo, umocowanie, plenipotencya *Ross.* довѣренность. — §. Moc, przemoc, gwałt, Uebermacht, Gewalt. Tatarowie ba-cząc moc na się, sprawili się wszyscy w jeden uf. *Biel.* 468. Mocy miernie używaj. *Cn. Ad.* 514. (imesz mocniej-szy, tym bądź skromniejszy). *Slov.* Moc żelezo łáme, moc

żelaza łamie, mus). — §. Mocą • gwałtem, mit Gewalt. Mocą wypchnąć, wyrzucić, jak żabę z wierszy. *Cn. Ad. 512. aliter* Mocą • na fundamencie, cf. w skutku, frajt, vermöge. Mocą urzędu mego to uczyniłem. *Tr.* — (*Vind.* (is testamentu, sa volo testamenta). Na mocy swojej władzy *Vind.* is svoje oblasti. — b) *quantitatis*: Moc, mnogość, licznosc, gwałt czego, siła czego, eine gewaltige Menge. W porażce bitnych żołnierzy moc stracili. *Stryjk. 44.* Z Afryki biorą moc zboża do Turczeh i Indyi. *Pam. 83, 60.* Moc krwi przez dziesięć lat Troja lać mogąca. Tych czasów tylko romy sprawować. Nie dawne. *Otw. Ow. 626.* — §. *Abstr.* Mocy, mocarstwa, Mächt, Mächte, *Ross.* властн. Ty ziemio, i wy rzeki i mocy podziemne, Bądźcie świadki tych umów. *Dmoch. II. 1, 77.* Racz boże powietrzne mocy powściągać, i wszystkie przeszkody i uciški od ludzi oddalać. *Wys. Aloj. 481.* — §. Brzydka moc • szpetny jak dyabeł, eine abscheuliche Figur, eine Graue. Kazał Ezopowi rolę sprawować. Nie chcąc tej brzydkiej mocy w domu chować. *Jabl. Ez. A 4.* Nie są jej tak tęskliwe jeszcze same nocy, Żeby się sprzedać miała brzydkiej mocy. *ib. 2.* MOC, ob. *Modz. infin. verbi*; *Praes. moge.* *MOCARKA, i, ż., mocna rządczynia, eine gewaltige Herrscherin, (cf. mocarz). Mocarko, a wszeh bitew bogini Minerwo. *A. Kchan. 320.* W człowieku są mocarki dziwne, popedliwość, bojaźń, żalosc, radość. *J. Kchan. Dz. 40.* MOCARSKI, a, ie, od mocarzów, pański, herrscherlich, Herrscher. W mocarskiej ręce Minerwa lance trzymała świecące, Pod któremi drżą wojska, miasta wojujące. *Jabl. Tel. 338.* Stałeś się mocnością ubogiemu; abowiem duch mocarski, jakoby wieher popierając ścianę. *Leop. Jes. 23, 4.* (wścikłość okrutników była jako powódź podwracająca ścianę. *Bibl. Gd.*) Łupy mocarskie. *1 Leop. Jes. 53, 12.* (zwycięzcy). MOCARSTWO, a, n., państwo, panowanie. *Cn. Th.* potencya, die Herrschaft, Gewalt, Macht; *Ross.* могущество. MOCARZ, a, m., (*Boh.* mocnar monarcha); mocą celujący, ein Mächtiger, Gewaltiger. Samson męstwem i siłą, mocarz nigdy niesłychany. *Sk. Żyw. 2, 1.* Samsony, Alexandry, Baltasary, Herkulesy, byli tacy mocarze, że się ze lwy, z smoki i z innymi okrutnymi zwierzętami łamali a bijali. *Rej. Zw. 62 b.* Gdy ujrzeli Filistynowie, iż umarł Goliat, mocarz ich, pierchnęli. *Radz. 1 Sam. 17, 51.* *Bibl. Gd.* Nie może żaden sprzęta mocarzowego rozszarpać, jesliby pierwej mocarza nie związał. *W. Marc. 3, 27.* *Bibl. Gd.* Aniołów pismo ś. zowie mocarzami i zastępem Pańskim. *Karnk. Kat. 20.* Posyła Bóg do panny nie lada anioła, Lecz mocarza swego, cnego archanioła. *Pieśn. Kat. 3.* — §. Potentat, pan wielki, ein großer Potentat. Bóg podał księżęta na pomordowanie, a pobit sługi z mocarzami, a mocarze na stolicach ich. *Bibl. Gd. Judit. 9, 2.* W *mocarzech zbawienie prawicy jego. *3 Leop. Ps. 49, 7.* (w *potentaciech. *1 Leop.*) Mocarza nie gniewaj; mocarz rozniewany straszny. *Cn. Ad. 512.* (cf. nie mieszaj się sielska sobako między dworskie; nie graj myszko z kotkiem; nie wygrasz z nim; ugrozisz mu; uczynisz mu; zajmiesz mu kaczkę na błocie). MOCEN,

ob. Mocny. *МОСКА i, ż., *dem. nom.* moc, eine kleine Straft. *Viriculae*, mocki, siłki. *Mącz.* MOCNIEĆ, iał, ieje, *neutr. niedok.*, MOCNIC się *recipr.*, mocnym się stawać, dużej, stał werden, sich verstärken. Kozieł odtał rósł, i mocniał w trzodzie. *Wad. Dan. 159.* Któremi się państwa wszczynają sposobami i mocniej. *Psalm. 15.* Im dłużej mówił, tym się głos w nim mocni, I bojaźń ustąpiła z twarzy mu widoczniej. *Jabl. Tel. 322.* Sam w sobie żal, dawnymi mocni się siłami. *Bardz. Trag. 104.* Miecz sami na się obracamy, a sąsiady się mocnią rządem i pokojem. *Teat. 45. d, 10.* cf. zmocnić się. MOCNIC co, *activ.*, umacniać, wzmacniać, stärken, verstärken; befestigen; (*Boh.* mocniti, moenjm, zmocniti, zmocnowati; *Vind.* mozhneifhati, obmozhiti, pomozhneifhati; *Croat.* jachiti, temeliti). Skutecznie mocnią zdrowie z łąty Rozmaitego rodzaju sałaty. *Mon. 70, 801.* Serce swe zmocni, że mu nie słabiej z bojaźni. *Jer. Zb. 353.* Sprawiedliwość tron królewski mocni. *Gost. Gor. 123.* MOCNIUCHNY, a, e, *intensiv. adj.* mocny; *forticulus.* *Mącz.* mädtig stał. MOCNO *adv.* *Boh.* mocně; *Sorab. 1.* wulzy (cf. wielce), jara, jaru, (cf. jary); *Slov.* naramně; *Vind.* mozhnu, slu, pre-, (cf. prze-), hudu; *Croat.* kruto, jako; *Ross.* mocno, очень, голъмо, плотно, вполоть, дозъла; *Ecc.* зельнѣ, зълно, зело (cf. siła), дозъла (cf. cało), весьма, очень, кельми; silnie i bardzo, *pr. et tr.*, fräftig, stał, fest, sehr. Dobry to szewc, dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat. 29. c, 53.* Dzień i noc kuryerem biegnąc, mocnom się sfatygował. *Teat. 8. b, 28.* Brat We Panny był bliźniakiem, i mocno do niej podobny. *Teat. 29, 41.* Będzie już czekał, ale mi się mocno jeść chce. *Teat. 2. c, 49.* (gwałtem). Mocno żądam *Ecc.* прежелю; mocno požądany, *prežadany прежеланный, благовожденный. Straszny ogniem goreję do niej ale to jak wszyscy dyabli, alias mocno. *Teat. 6, 33.* Mocno, dobywaj mocy, przyłoż palców. *Cn. Ad. 513.* Hrabia Montfort • *Mocnogórny. *Birk. Dom. 23.* *Mocnogórski. *ib. 24.* Wybiera sobie prokuratorów, którym onę swą rzecz mocno w ręce daje, która aby wygrali, nie żaluje im dosypać. *Glicz. Wych. N 3 b.* (usilnie im zaleca, albo też umocuje, upowaznia do tego). MOCNOBOKI, a, ie, boków mocnych, stałseitig; *Ecc.* благорбочный. MOCNOMYŚLNY, a, e, — ie *adverb.*, myśli mocnych, *Vind.* mozhnoumen, *subst.* mozhnoumnost. MOCNOŚĆ, ści, ż., *Boh.* mocnost; *Slov.* moznost, (ob. Moźność); *Sorab. 1.* krutoscz; *Carn.* mogozhnost; *Vind.* mogozhnust, mogozhaost, mogozhivost, mozhnust, smoshnost, samoshnost, mahtekast, mahtek; *Slav.* moguchstvo; *Bosn.* jakost; *Ross.* могучество, прочность, плотность; *Ecc.* могучесть; moc, siła, silność, *dużosc, die Macht, stał. Ku poznaniu mocności końskiej i to zależy, czy jest śmiały, nogami ziemię grzebie. . . . *Cresc. 525.* Stałeś się boże mocnością ubogiemu, mocnością niedostatecznemu w udreżeniu jego. *Leop. Jes. 25, 4.* (twierdzą ubogiemu, zamkiem nędzemu. *Bibl. Gd.*) Bóg sam będzie ucieczka nasza, nadzieja nasza, mocność nasza. *W. Post. Mn. 308.* Napelnij nas odrobinami twego męstwa i mocności, w której wszystkie krzywdy wytrwasz. *Sk.*

Kaz. 178. Na apostołach mocność kościelna jest fundowana. *Hrbst. Art. 112.* Mocność i pewność wywodu. *Hrbst. Nauk. B 4 b.* MOCNOSERCY, a, e, *Vind.* mozhnoferzhnost, starberzig; *subst. Vind.* mozhnoferzhnost. MOCNOWIERNY, a, e, *Vind.* mozhnoveren, terdoveren; *subst.* terdovernik. MOCNY, MOCEŃ, cna, cne, *Boh. et Slov.* mocný; *Sorab. 2.* možni, *Sorab. 1.* moczné, motzny, mozny, kruté; *Vind.* mozhen, mogozhen, mogozhn, mogozh, mogozhan, mozhan, samoshen, mahtlig, silen, terdn, stanoviten; *Carn.* mózhn, mogozhn, mozhan, terdan; *Croat.* mochen, ják, seztok; *Rag.* mochni, mocchjan, ják, jáki, jamacejan, jakostan; *Slav.* ják, jáki; *Bosn.* mochjan, jáki, snasgian, hrabren; *Ross.* мочный, мочень, могучий, могучный, благомошный, молодцоватый, могучникъ, крѣпнышъ, зѣльный, матерый, прочный, плотный, плотноватый; *Eecl.* мощный, мощьнь, незыблемый; silny, *duży, tęgi, máchtig, starf, fräftig. Mocny lew, mocne wino, mocna niewiasta, mocniejszy czas, który je trawi, nad niego mocniejszy człowiek, który go umie zażyć. *Mon. 66, 255.* Kto mocniejszy, ten lepszy. *Birk. Zam. 31. Opal. Sat. 94; Slov.* kdo władnější, ten silněši. Mocniejszemu mocny ustępuje; mocniejszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad. 513.* Bóg nasz mocenci nas wyzwolić! *Rej. Post. H 8.* Mocnym być, mieć z to mocy, przemagać *Eecl.* можествовати. Mocne przedsięwzięcie (*Vind.* terdnu, friesnu priedvsetje). Poznałem, że on w tych wszystkich naukach jest mocny. *Boh. Kom. 3, 29.* (biegły, gruntowny). Mocne trunki. *Cresc. 345.* Kto czego mocnego szkodzi, W czym innym smaku mało czuje. *Cn. Ad. 375.* Ale też to nadto mocny jest ten bilet. *Teat. 5. c, 26.* (tęgi, ostry). Familia jego jest mocna; niebym nie wskórał. *Teat. 13. c, B.* (liczna, znaczna). — Mocny, krzepko na miejscu stojący, nieruchomy, stały, jak wryt stojący. *Cn. Th. fest, unbeweglich.* Amida, miasto mocne w Mezopotamii. *Sk. Dz. 483.* (twierdza, cf. twardy). Z natury mocne miasto, które albo na górze, albo wodą oblane stoi. *Papr. W. 1, 153.* Suchą nogą po morzu, jako po ziemi mocnej szedł. *Sk. Żyw. 1, 434.* po łądzie, po tegiej ziemi; *Ross.* матерая земля. — *ż. Nie stanął do sądu ani przez się, ani przez swego mocnego człowieka. *Sax. Porz. 54.* t. j. umocowanego, plenipotentą, burę seten Bevollmächtigten. MOCOWAĆ co cz. niedok., silić, nateżać; *Sorab. 1.* mocuju, mocujem; cf. *Graec.* μοχέω, anstrengen. Darmo sobie gardło mocuje, ona dziś nie przyjdzie. *Teat. 56. d, 4.* — *ż. Woźnego mocować. *Turn. Ust. 83.* gwałt mu wyrządzać, gewaltthätig behandeln, *Sorab. 1.* mocuju co go. — Mocować się, ał, uje, *recipr. niedok.,* silić się, pasować się, walczyć z kim, kämpfen, ringen, seine Kräfte mit jemanden messen; *Boh.* hrdlugi se, hrdlowati se, cf. gardłować; *Rag.* jaccitise; *Vind.* se samuezh, se skuffhati, skuffitife, se skom pipati, se metati, tergati, tepsti; *Croat.* boritise; *Ross.* бороться. Oto maż mocował się z nim aż do zaranja; który widząc, że go przemódz nie mógł, obraził żyłę łądźwi jego. *1 Leop. Genes. 52, 25.* Z nieprzyjacielem, i z trudnością niesposobnego miejsca mocować się im przychodziło. *Krom. 463.*

Tak się długo mocował z wodą, że nie zginął, i z morskich nawałności na brzeg wyszedł. *P. Kchan. Orl. 1, 141.* MOCOWANIE: w zapasy chodzenie, walczenie, daß Ringen, kämpfen. Za pasy chodząc z Anteuszem, mocowaniem go przemógł. *Otw. Ow. 606, Sorab. 1.* mocowano coactio. MOCOWNIK, a, m., zapasnik, co się mocuje z drugim. *Włodz. Dudz. 45, Vind.* metauz, pipavez, pardegauz, pulesh, der kämpfer, Ringer. (*Sorab. 1.* moczuwař coactor).

Pochodz. pod słowem modz, moğe.

MOCYA, ob. Agitacya; [wniosek. 3], die Motion. — *ż. Injure Ruszenie do wyższego sądu, die Appellation. *Włodz.* cf. promocya. MOCZ, u, m, (*Boh. et Slov.* moč; *Sorab. 2.* moksche; *Sorab. 1.* motz, mocz, žtžant; *Bosn.* misgesg; *Rag.* mixesc, būrex; (cf. *Lat.* mingere; cf. *Vind.* mozhilu polėwka, podlewa; *Carn.* mozhur; *Hung.* motsar, bloto, kał); *Ross.* моча; cf. *Svec. et Isl.* miga; *Niebersf. Mige; Anglos.* migan, mighta; *Lat.* meiere; *Graec.* μύξις, ομύξις); mokrz, der Urin, der Harn; wodnista, słona, ostrzej woni cieczka, wyprowadzająca z ciała zbytne cząstki olejne, solne i ziemne. *Zool. 40.* Mocz czyli uryna oddziela się w ciele przez nerki, i wypędza się przez macharzynę. *Krup. 2, 126. Kirch. Anat. 61. Spicz. 202.* Wół bieżąc mocz puszcza. *Haur. Sk. 324.* *MOCZNY, a, e, [t j. mocny, starf, według starej pisowni; i tu nie należy. 7] moczony, przemoczony, eingeweicht, geweicht. Przyprawił łąźnię, do której rozmaitych ziół mocnych [mocnych. 7] w kotliki i w garnce nakładł. *Biel. Św. 261 b.* MOCZOCIĄG, u, m., Moczociąg do wypuszczania moczu, catheter. *Perz. Cyr. 2, 6.* Jak moczociąg do pęcherza wprowadzić? *ib. 245.* MOCZOWY, a, e, *Boh.* močový, od moczu, Urin, Harn. Macharzyna moczowa. *Krup. 2, 120.* Kanał moczowy. *Zool. 40.* MOCZADŁO, a, n., MOCZARA, y, z., (*Boh.* močidlo palus; *Carn.* mozhur; *Hung.* motsar); bagno. kałuża, der Sumpf. Jako gdy z uschłych moczar i rozparów ziemnych Skwar słońca powietrze napruszy. *Zab. 14, 166.* Osuszył moczadła. *Star. Num. 2, 214, (Ross.* мочало, мочальцо, мочалка wiecheć z kory lipowej). MOCZYĆ, ył, y, cz. niedok., zmoczyć, umoczyć, namoczyć dok., maczać częstotł., (*Boh.* močiti; *Ross.* мочить). — *ż. Intrans. Mokrzyć, pffsen, barnen. Za każda razą, gdy na koniu jachał, moczył krewią. *Dykc. Med. 4, 555.* — *ż. Mokro czynić, naß machen; *Boh.* močiti, zmočiti, zmačeti, smočim, smáčim; *Sorab. 1.* macžzam; *Carn.* mozhiti, mozhem, makam; *Vind.* mozhiti, smozhit, vmakati, pomakati, namakuvati, mokriti; *Croat.* mochiti, makati, makam, machem; *Bosn.* smocitti, squassiti, stapati, natapiti; *Rag.* mocitti, mocijm, umocitti, smocitti, umaakam, umakati; *Ross.* мочить, мочу, макать, макнуть, макаю, мачу, смочить, смачивать, пзмочить. Moczący *Eecl.* мочотворный. Ognia nie oduczysz, aby nie palił, wody, aby nie moczyła. *Birk. Żyg. 16.* — fig. Gdzieś pojrzał, krzywdy moczyły się łązami. *Groch. W. 260.* O wszystkim mi donosił, a jemu za to mordę moczyłem. *Teat. 17, 44.* (poilem go). Jako wół Nabuchodonozor trawę jadł, i moczył się po rosie. *W. Post. W. 2, 291.* — *ż. Nogi moczyć, die Füße (im Fußbade) waschen, ein

Fußbad nehmen. *Kluk. Rosl.* 2, 276. Podług różnych wad, przy kąpielach, w inszym czasie dnia można nogi moczyć, lub różnego kąpania zażywać. *Krup.* 1, 221. — §. Moczyć co w czym namaczać, eintauchen, einweichen. Ziółka zawikłanej substancji, ażeby sposobnemi się stały do destylowania, powinny być przez kilka dni moczone. *Krup.* 5, 17. Moczenie, *maceratio. Kruml. Chym.* 82. *Ross.* мочка, вымочка. Moczenie konopi, daß Einweichen, Rösten, Wässern daß Hanß, pospolicie odbywa się w dole napełnionym wodą. *Jak. Art.* 3, 216. Czas do moczenia lnu najlepszy jest marzec. *Przędz.* 11. Konopi, ani żadnego przedziwa nie masz dopuścić moczyć w stawie. *Haur. Ek.* 42. — *fig.* Ledwie świat niestateczny zoczą, W gorzkości zaraz duszę swoje moczą. *Chrośc. Job.* 18. Natura uciechy nasze w smutku i gorczy moczy i przetrawia. *Mon.* 70, 593. Dobrego ma sługę, co w kuflu języka nie moczy. *Mon.* 76, 770. (nie pije, nie koczymorda). MOCZYCIEL, a, m., moczący, *Carn.* makávz, der Raßmacher, Einweicher. MOCZYDŁO, a, n., §. a) mocządło, bagno, kałuża, w której len, konopie moczą, der Sumpf, daß Wasser, worin Hanß, Flachs, gewischt wird, die Roste, Flachsroste, Hanfroste, Boh. močidlo. Miejsce na moczenie konopi, powinien być dół zwany moczydło, albo moczuła. *Przędz.* 40. (*Croat.* mochilnica lana fasciculus lini aqua maceratus). Konopie nałożone w moczydło, nakryte słomą, przyciśnij drzewem i kamieniami. *Jak. Art.* 3, 217. Za igrzysko Dunajec i San miawszy z Bugiem, Dzisiaj mię w jednym lichym moczydłe konopi Nieszczęsny kurcz i moja niestrojność topi. *Pot. Jow.* 64. (cf. przepłynawszy morze w Dunajcu utonął). — §. b) Ognia piekielnego, żadne moczydło, nawet największe, połumić nie może. *Bzow. Roż.* 65. (woda go nie zgasi, niezgasity). MOCZYDLNY, a, e, od moczydła, bagienny, kałużany, Sumpf. Jeziornych, moczydlnych wód wilgoci smrodliwe, powietrze każą. *Sienn.* 477. MOCZYWAS, a, m., MOCZYMORDA, y, m, Boh. močhuba, mólek; *Ger.* ein Raßfittel; pijanica wielki; gęba u niego jak cholewa; leje jak na kamionkę; kufel mu patrzy z oczu; kufel; ein Saufauß. Pijał do północy moczywas z swoją drużyną. *Min. Rył.* 4, 252. *Teat.* 43. c, 25. *Comp. Med.* 410. *Mon.* 75, 590. Opuszczam już tych dymowachów, moczywasów, suszykułów, którzy na cudze objady i flaszki czatują. *Mon.* 74, 557.

Pochodz. pod słowem *moknąć*.

MODA, y, ż., *Sorab.* 2. moda; *Vind.* shega, ushanza, navadnost; *Croat.* shega; *Ross.* мода, обычай, поведение; die Mode (z *Francuzkołac.*). Moda wyraz przedtym nie znajomy, oznacza nowy sposób działania, wszczęty od znacznych, naśladowany przez niższych. *Kras. Pod.* 2, 213, zwyczaj nowy, najczęściej obcy, czyli to co do stroju, czyli mieszkania, stołów, usług, porządków domowych i wszelkiego rodzaju kształtów, któremi się zmysły nasze bawią do czasu. *Kras. Zb.* 2, 177. Moda jest sposób na nowo używania rzeczy, należących do wygody, potrzeby lub ozdoby. Postać przerobionego sprzętu jest w modzie, gdy jest w zażywaniu powsze-

chnym. Jedno powszechne to tylko jest prawo mody: tak teraz noszą; albo też: już tego przestano nosić. *Jez. Wyr.* Moda jest tyran, który prawa daje. *Zab.* 15, 410. *Zabł.* Wielki świat idzie za modą. *Teat.* 13. c, 191. Z modą się świat obraca, wyszedł rozum z mody, Trudno walczyć z tłumem, Niech będzie rozum głupstwem, a głupstwo rozumem. *Kras. List.* 169. Do mody stosować się należy, aby uchodzić za ludzi umięjących żyć. *Teat.* 19. b, 7. Częstoć być głupim potrzeba dla mody. *Nar. Dz.* 3, 42. Najlepiej tak chodzić, jako kędy moda. *Pot. Arg.* 89. Francuzczyzna w modzie, a zatym i nasze listy piątno mody na sobie noszą. *Kras. Pod.* 2, 410. To teraz w największej modzie. *Teat.* 22. b, 52. Interes jest w modzie, a zysk we zwyczaju. *Teat.* 48. b, 28. Teraz to w modę poszło, źle o drugich mówić. *Teat.* 15. c, 5. Miłość małżeństwa, chociaż nie jest w modzie, przecięć gdy była, miała swoje wdzięki. *Zab.* 13, 373. Dawny zwyczaj młodym szaleć, to gorsza, co za naszego wieku w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 2, 116. Rzeczy istotnie potrzebne nigdy nie wyjdą z mody. *Pam.* 85, 589, ob. Modny, modnie, modniś, modziasty.

MODEL, u, m., MODELUSZ, u, m., *Carn.* model; *Vind.* model, modou, podoba; *Sorab.* 1. przednamo; *Bosn. et Slov.* kalup, (cf. kadłub); *Croat.* forma, zlevalka; *Dal.* tvorillo, (cf. tworzydło); *Ross.* модель, образец (cf. obraz), образчик; z *Francuzkołac.* modele, (modulus); daß Modell. Modelusz, oryginał rzeczy każdej, którą kunsztem naśladować pragniemy. *Kras. Zb.* 2, 179. Model budowania, kształt, konterfekt, wizerunek. *Cn. Th.* Model drzewiany albo malowany, rysowany, budowania całego wewnątrz i z wierzchu. *ib.* (abrys). Planta ta służyć może za model, według którego trzeba by stawić wsi. *Świtk. Bud.* 488. Obił wszystko blachami złotemi robotą foremną, według modła i prawidła. *1 Leop.* 3 *Reg.* 6, 35. Takiej był wcale formy najpiérwszy kape-lusz, Z niego następcą przejął niniejszy modelusz. *Zab.* 42, 72. Gdzie się tylko jaka w stroju moda wszczyną, Już ci z niej cała bierze modele kraina. *Zab.* 42, 64. Przeciąg ten krótki panowania twego, chcą mieć za model przyszedłego. *Pilch. Sen.* 6. Z pism peryodycznych najślawniejszy u Anglików *Spektator*, modelusz wszystkich następujących. *Kras. List.* 50. (wzór). Monarchowie są poddanych modele, Ich oni przewodniczym śladem zawsze chodzą, Pod wielkimi się królmi wiele ludzie rodzą. *Nar. Dz.* 1, 150. (jaki pan, taki kram). Nie sięgajmy w głąb czasu, Oto nam na jawi Przymyślnych jeszcze meżów żywy model stawi. *Zab.* 10, 323. *Kniaź.* MODELÓWAĆ cz. *niedok.*, w glinie modele wyciskać, modelliren, *Ross.* вылепить, (cf. wylepić). Modelowanie *Ross.* лѣпка. MODELOWNIK, a, m., *Ross.* лѣпщикъ, лѣпильщикъ, der Modellmeister. MODELOWY, a, e, wzorowy, *Ross.* образцовый. MODERACYA, yi, ż., z *Łac.*, die Mäßigkeit, wstrzemięźliwość, umiarkowanie, mierność, cnota trzymająca żądze na wodzy. *Kras. Zb.* 2, 179. *Boh. Kom.* 4, 185. MODERAT, a, m., wstrzemięźliwy, der Enthaltsame, Gemäßigte. Moderat, żeby w ciele wy-

suszył zbytnie wilgotności, Krew' puszcza, purgans bierze, co trzeci dzień pości. *Pot. Jow.* 69. Którzy są moderaci, ci wolną i lekką starość miewają; mierzioność zaś w każdym wieku przykra. *Budn. Cyc.* 5. (MODEREK, ob. Moderak). MODEROWAĆ cz. *niedok*, miarkować, pomiarkować, umiarkować, moderiren, maßigen. MODEROWNY, a, e, moderowany, do moderowania, mogący być moderowanym, gemäßigt, moderirt. *Mon.* 69, 442. MODESTYA, yi, ż., przymiot człowieka, znającego się na sobie, a szacującego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoskonałości. *Kras. Zb.* 2, 179, skromność, die Bescheidenheit. Przyzwoita grzeczność nie ubliża modestyi mej. *Teat.* 6, b, 55.

1. MODŁA, y, ż., (*Boh.* modla forma; *Vind.* furn, predklad, poduba; *Ross.* образецъ, ob. Model, Modelusz); modła do ustawienia prostego słupów, muru, ścian. *Cn. Th.*, die Bleywage, Richtwage, pendule. *Stas. Buff.* — fig. Model, wzór, prawidło, foza, die Richtschnur, daß Modell. Prawo jest modła, którą się uznawa, co jest sprawiedliwego, a co niesprawiedliwe. *Gorn. Sen.* 253. Prawo jest jako modła, podług której ludzie w społeczności mieszkać i żyć mają. *Gorn. Wł. G 4 b.* Życie Chrystusa jest jako modła, albo wizerunek żywota chrześcijańskiego. *W. Post. Wł.* 47. Stolica twoja będzie prawidłem albo modłą, prostującą królestwo twoje. *Bzow. Roz.* 79. — 2. MÓDŁA, y, ż., *Boh.* modla; *Carn.* malik; *Croat.* molvan, bolvan, *deus fictus*, bałwan; ein Götzenbild. Modlił się bogom; a była tam jedna modła złota, przed którą klęczał, która modła się ruszyła. *Biel. Św.* 142 b. Przy Libusy grobie udziałali Czechowie jedną modłę, chlopa na koniu, z szczerego złota, a zwano ją Zelu. *ib.* 138 b. — 3. MODŁA, y, ż., modlitwa, prosba do boga. (*Ross. et Eccl.* молюба uniżona prosba), daß Gebet. Złożywszy ręce na krzyż, modłę czynił. *Sk. Żyw.* 2, 402. Ojcowie nasi na tój górze modłę czynili, a wy powiadacie, iż w Jeruzalem jest miejsce, gdzie ma być modła czyniona. 1 *Leop. Joan.* 4, 19. Ahab służył Baalowi, i dawał mu modłę. *ib.* 3 *Reg.* 16, 31. MODLARZ, a, m., *contentim.* od modlenia, bałwochwalca, (*Boh.* modlař idolatra; modlosłuźebnik bałwochwalca; *fem. Boh.* modlařka; *adj.* modlařský bałwochwalcki; modlařstwij, modlosłuźba, modlosłuźebnost bałwochwalstwo). Baal nie dbał na one modlarze. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 29. MODŁEK, lka, m., który się modli, zawiesiwszy się komu ze szyi, albo klękając przed nim, *flagitator. Macz.* ein zudringlicher Bitter. MODLIĆ się, ił, i, *recipr. niedok*, *MODLAĆ się, *MADLAĆ się, MODLIWAĆ się *freq.*, *Boh.* modliti se, (cf. *Boh.* medle *quaeso*, *amabo*); *Slov.* modljm; *Sorab.* 2. modlisch sze; *Sorab.* 1. modlu szo; *Vind.* moliti, molitivati, moleduvati, shelnu profiti, shebrati, (cf. żebrzeć); *Carn.* modlit, moliti, mōlem, shebrām, (mołędumam *flagito*, mołęti ofiarować, podawać); *Croat.* moliti, mōlim; *Slav.* moliti, mollim, moliti boga; *Hung.* imádom; *Bosn.* moliti; *Rag.* molliti, mollitise, pomollitise; *Ross.* молить, молю, молиться, помолиться, богомольствовать, (молебствовать śpiewać Te Deum); *Eccl.* молитвовать,

молитвовать; modlić się bogu, świętym, beten. Młodym robić, mężom rządzić, starym modlić się przystoi. *Cn. Ad.* 507. Ty usłuchasz boże, prosbę ludu, którą się modła na miejscu tym. *Budn.* 1 *Reg.* 8, 30. Faryzeuszowie po rynkach, na rogach madlali się. *Pot. Poc.* 581. Gdyś się ty madlał z płaczem, jam ofiarował twoję modlitwę panu. 1 *Leop. Tob.* 12, 12. Nad konającymi goraco się modlono. *Kanc. Gd.* 163. Przy tym ołtarzu zwykł on się madlać. *Morszt.* 199. Tobiasz często modliwał się. *W. Tob.* 12, 12. Przed każdą potrzebą długo się modliwał Chodkiewicz. *Birk. Chodk.* 2. Częściej się modliwał za żywych, niż za umarłych. *Birk. Dom.* 151. Bogu modlić się mamy. *Karn. Kat.* 389. (*Slov.* Lahko sa človek modli, keď sa mu dobre vodí; cf. ma chléb rogi). *Slov.* Kdo sa modlit ně wge, něch na more idě; cf. do boga, gdy trwoga; (ob. Modlitwa). — §. Boga modlić, *Ross.* молить бoga; n. p. Wiele jałmużni czynił, a boga zawsze modlił. *Birk. Chmiel.* B. 2. Chrystusa boga naszego modl, aby nas zbawił. *Pim. Kam.* 242. (proś modlitwą). Tego, któregoś porodziła panna, jako miłosiernego, nie przestając, modl. *ib.* 242. — Smotrzycki braciom swoim łaski w duchu świętym uprzejmie modli, życzy i winszuje. *Smotr. Apol.* 1. — *Iron.* Często słychamy, kiedy się za niemi modła, bogdaj z piekła nie wyrzał, to mi odjął, tego mi nie zapłacił, to mi odgraniczył. *Falib. Dis.* S 2. — §. Modlić się człowiekowi, prosić kogo bardzo, pokornie, przebóg, suplikować, *Ross.* молить, demüthig bitten, inständigst, vor und nach Gott bitten. Porwano Eustachiuszowi żonę; modlił się o nią, i prosił pokornie ręce składając, aby na boga pomnieli, a onęj mu tak wielkiej żałości nie czynili. *Sk. Żyw.* 2, 196. Nie przykrzę się, nie modle się z przyjacioł żadnemu, Mam ja do woli z Sabińskiej inintraty. *Hor.* 1, 299. Mężnie się bronieć nieprzyjaciołom, nikomu się nie modlić. *Warg. Čez.* 77. Nikomu się nie modlił, ani płakał, jedno żalсны głos wypuszczał. *Sk. Dz.* 48. Modliwałem się synom moim. 1 *Leop. Job.* 19, 17. (modliłem się. 3 *Leop.*). Skoro się dowiedział, że się odstrzelił od niego Filip, upadła mu myśl, modląc się nieprzyjaciołom, poddał się im. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 13, 25. MODLICIEL, a, m., modlący się, der Beter; *Boh.* modlitelnik; *Carn.* molitnek; (*Vind.* obmolnik, namolnik, adorator); *Rag.* molnik; molitegl; *Bosn.* molitegl; *Croat.* molitel; *Ross.* молебникъ, моельщикъ (pielgrzym), богомольщикъ (bogomódlca), поклонникъ; *Eccl.* молитвенникъ, молитель, моельникъ. Intercessorami, przycyżkami, modlicielami są święci, a bóg dawca. *Smotr. Lam.* 204. (przez świętych do boga). *W rodz. żeńsk.* Modlicielka, *Croat.* molitelicza; *Rag.* molitegliza; *Ross.* молитвенница, богомольница; *Eccl.* моельница, молительница. *MODLISTY, a, e, MODLITEWNY, Gebeth; *Boh.* modlicy. Modlista kaplica, gdzie się modły odprawują. *Petr. E.* 4. MODLITEWKA, i, ż., *dem. nom.* modlitwa, (*Boh.* modlitbička; *Carn.* molituvza; *Croat.* molitvica), ein Gebethen, (cf. paciorek). Dnia jednego pewne mówili modlitewki. *Boh. Dyab.* 2, 57. Miedzy inszemi modlitewkami... *Pim. Kam.* 108. MODLITEWNIA, i,

ż., MODLITEWNICA, y, ż., MODLITEWNIK, a, m., *Boh.* modlitebnice; *Vind.* molitna lisha; *Rag.* pomoliset; *Ross.* молибище, молитвенникъ, часовня, часовенька; *Ecccl.* молителище, молибище, молитвинница, молитвенное мѣсто; miejsce, gdzie się modlą, kapliczka, ołtarz od modlenia, modlnica, der Ort zum Beten, daß Betstube, die Betstube, daß Betzimmer. Teraz proszę, pójdź ze mną do modlitewnicy. Gdzie mam bogom ślubione ziścić obietnice. *Pot. Arg.* 779. Weszła do modlitewnicy swojej. *W. Judit.* 9, 1. Uczynił Salomon wewnętrzny dom modlitewnicy, aby była świątynia świętych. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 16. Na około modlitewnika. 1 *Budn. Reg.* 6, 5. Udzielał ubłagalnicę abo modlitewnicę ze złota. 1 *Leop. Exod.* 37. — 2. Modlitewnik, modlitewniczek *zdrbn.* modlitwy, modlitewki. *Cn. Th.*, książka modlitw, daß Gebetbuch; *Vind.* molitve bukve, molitoune bukve; *Ross.* молитвенникъ, молитвословъ, часовникъ, часословъ; *Ecccl.* молитвенникъ книга, молитвословець, требникъ, *ob.* Trebnik. MODLITEWNY, a, e, od modlitw, Gebets-, Bet-; *Boh.* modlitebnj; *Ross.* молитвенный, (cf. молебный, молебный od modlitwy dziękczynnej, n. p. Te Deum laudamus; молитвенный suplikujący, молитвенное письмо suplika). Wszedł do domu modlitewnego. *Budn.* 1 *Chron.* 28, 11. MODLITWA, y, ż., *Boh.* modlitba; *Slov.* modlitba; *Sorab.* 1. modlitwa, prostwa; *Sorab.* 2. batowane, batowansko; *Carn.* molitva, molituv; *Vind.* molitva, molitje, shebranje; *Croat.* molitva, molba, molenje; *Slav.* molitva; *Bosn.* molba, molitva; *Rag.* mólba, molitva; *Ross.* молюба, молитва (2. prośba), молитвословие (молебенъ, молебствие Te Deum laudamus; kanony albo molebny. *Pim. Kam.* 509); daß Gebet. W modlitwie jest obcowanie i rozmowa z bogiem. *Sk. Żyw.* 2, 96. Modlitwa, podniesienie serca ku bogu. *Karnk. Kat.* 379. *Radz. Z. P. M.* 57. Modlitwa z panem bogiem w swych potrzebach umawia się. *Hrbst. Odp. R r* 6. Gorające a załobliwe modlitwy. *Rej. Post. N n n* 3. Modlitwy zapalone. *ib.* (ob. Strzeliste). Turcy kształtną postawę rozmaitą pod czas modlitwy biorą, zakładają ręce, chylają się, czołem biją, chwieją głową. *Kłok. Turk.* 192. Komu modlitwa nie smakuje, Ten niech po morzu żegluj. *Cn. Ad.* 556; (*Slov.* kdo sa modlit ně wge, něch na more idě; niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa; do boga, gdy trwoga). Modlitwa Pańska - pacierz, ojeze nasz, *Ecccl.* господская молитва, господня, отчешашъ, daß Gebet deß Herrn. — 2. Modlitwy, modlitewki, *plur.* książki, w których modlitwy są. *Cn. Th.*, *ob.* Modlitewnik, daß Gebetbuch. MODLŃICA, y, ż., modlitewnica, der Betort, daß Betstube. Do ciebie pobieżą, jako do modlnicy. *Birk. Kaw.* 14. MODŁOCZYŃCA, y, m., który modlitwy czyni, der Beter. Urząd modłoczyńców. *Petr. Pol.* 2, 150.

Pochodz. namodlić się, pomodlić, przemodlić; bogomodłca.

MODNIŚ, ia, m., fireyk modny, ein Modenarrthen. Jak młodemu skapcem, tak staremu modnisiem być nie przystoi. *Teat.* 22, 10. *Zab.* 12, 69. Bodajżeś przepadł modnisiu! *Teat.* 45, c, 4. W *rodz. żeńsk.* Modnisia, *Ross.* модница. MODNIE, MODNO *adverb.*, wedle mo-

dy, modniś, nađ ber Mode. Nie pije inaczej tylko modnie, bo go za każdym razem trzeba do domu zanieść; gra modnie, bo zawsze przegra; pożyczca modnie, bo nigdy nie oddaje; jeździ modnie, bo niedawno babę zatałował; kochał się modnie, bo nikt o tym nie wiedział; na reszcie ślub wziął modnie, bo bez księdza. *Teat.* 29, 89. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Strojno a głodno, modno a chłodno. *Żegl. Aż.* 241. — 2. Robiąc nowe koło, młynarz ma przestrzegać, aby wychodziły modno abo zupełnie cewy z palcami. *Solsk. Arch.* 82. t. j. zgodnie, w proporcji, in Uebereinstimmung. MODNIEĆ *nijk.* niedok, zmodnieć *dok.*, stawać się modnym, modniś werden. Właśnie na nasze nieszczęście, kiedyśmy najubożsi, tośmy zmodnieli. *Kras. Pod.* 2, 70. Poetyka teraz cale się wyleniła i zmodniała. *Mon.* 75, 134. MODNOCHODNY, a, e, modnie czyli podług mody się noszący, siđ nađ ber Mode tragend. Nie rzucaj na psa sadła, z przysłowia mówicie, A czemuż modnochodne inaczej czynicie? *Łączw. Zw.* 7. *MODNOGRZECZNY, a, e, modniśgalant. Powiadają modnogrzczeni, iż śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. *MODNOZYJSKI, a, ie, żyjący podług mody, modniś lebend. *Mon.* 71, 525. MODNY, a, e, *Ross.* модный, §. 1. modniś, (cf. modziasty). Kiedy on mniej dba o nią, ona umiera dla niego; kiedy ona nim gardzi, on się do niej umizga; oj modne głowy! *Teat.* 52, d, 86. Był niemodny, lecz dobry, wiek stary. *Zab.* 15, 521. — §. 2. Modny, stosowny, zgadzający się, übereinstimmend. Modna liczba albo sprawna palców u koła jest, kiedy żaden palec nie zachodzi na obrot cewów niezupełnych; a takie koło zowią modne koło. *Solsk. Arch.* 64.

MODRAK, u, m., modrzeniec, chabrek, bławat, rodzaj rośliny kwiecistej, mającej listki kwiatu rozmaitego gatunku. *Dykc. Med.* 4, 579, die Kornblume. *Sienn. Wykl.* Modrak między żytem, niektórzy zowią moderek. *Mącz., Boh.* modrak, charba, chrpa; *Carn.* rojeze; *Vind.* shitna rosha; *Rag.* modrugliza; *Bosn.* sagasilje; *Ross.* доскутной цвѣтъ, василекъ, синюха. Bławat, który chabrkiem, modrzeniecem i modrakiem mianujemy, czworakiego rodzaju znajdujemy. *Syr.* 1175. MODRAWY, a, e, — o *odv.*, na modry pochodzący, *Boh.* namodry, zamodralý, pomodralý; *Sorab.* 1. namodroyité, namodré; *Vind.* veshneukast, plavoten; *Ross.* голубоватый (cf. голуби), синеватый, (cf. siny); bláulig. Waż się z jadu wspina, A swe piersi modrawe nadymać poczyną. *A. Kchan.* 45. Jako wody morskie widzą się z daleka modrawe, tak i boginie morskie tejsze są barwy. *Otw. Ow.* 448. MODRO, *adv. adj.* modry, *Boh.* modře; błękitno, bławatno, blau. Modro farbujący *Ross.* синильникъ, синильщикъ. MODROBLADY, a, e, bladomodry, wodnistej farby, bławy, blaßblau, meerblau, *Sorab.* 1. woldowé. Hiszpańskiej rzeki Betys woda modroblada. *Bardz. Luk.* 51. et 99. *Mon.* 75, 595. MODROOKI, a, ie, oczu modrawych, (*Boh.* modrooký), blaßaugig. Modrooka Junona. *Tward. Pasq.* 47. Modrooka Minerwa. *Dmoch. II.* 1, 11. *ib.* 1, 35. MODROŚĆ, ści, ż., *Boh.* modrost; *Carn.* mudrost; *Sorab.* 1. modrenca; *Bosn.* modróst; *Rag.* modrizza; *Ross.* синета, синь, свп-

ka, ob. Sinoś. * MODRY, a, e, Boh. modrý; Sorab. 1. modrý, modré; Sorab. 2. modri; Carn. mudr, môdr; Vind. muder, vefhneu, vulg. plavi, (ob. Płowy); Croat. möder, modri, mavi; Bosn. modar; Slav. modar, pláv; Rag. modar, modra, modro; Ross. синий, cf. siny; blau, bławatny, błękitny zupełnie. Cn. Th. Chodziła w barwie niebieskiej, to jest, modrój. Biel. Św. 40. Lilia pomiędzy modrych fiołków. Anakr. 81. Farba modra Berlińska, Berliner Blau. Kruml. Chym. 494. Farba modra górna, Ross. голубецъ, Bergblau. Kolor jej odbija błękitnie. B. Ba modry jest, jako się zwykło prosto gadać. Zab. 11, 182. Modra góra, jedna z Bieszczadzkich. Ład. H N. 44. MODRZEĆ, ał, eje, neutr. niedok., Modrzyć się recipr., Boh. modrati, zmodrati; Sorab. 1. womodřam; Rag. modrittise; Bosn. modritise; Croat. modrimsze; blau werden, modrym się stawać, sinieć, n. p. Jeden poraził go pięścią przekłętą. Tak że mu śliczne zmodrzało lice. Miask. Ryt. 57. MODRZENIEC, řca, m., §. 1. ob. Modrak. — §. 2. Ryba morska, glaucus Plin. 9, 16, der Meerstichling, ein Seeřřřř. Cn. Th. Chmiel. 1, 626. — §. 3. Botan. Consolida regalis, Ritterřporn. Ostróżki, ziele ś. Katarzyny, modrzeniec zwane, że kwiecie ma modre. Urzęd. 101. *MODRZENIOWE n. p. lasy. Gaw. Siel. 360, ob. Modrzewowe. MODRZEW, ia, m., *MODRZEN, Boh. modřin, dřjn, (ob. Dereń); Sorab. 1. zkwřenczře dřevo, ob. Skowronek; Vind. mersezna, merseznovu drevu; Carn. mēzēsna; Ross. лиственница; der Eřřřenbaum, drzewo pierwszój wielkości, jodle i sosnie podobne; liście albo kolce są tylko jak nitki, miękkie; wyrastają po sześć w kupie z jednego guzika. Kluk. Rośl. 2, 28. (cf. keder). Topor ostry w modrzeniu. J. Kchan. Dz. 164. — Fig. Runał ach, modrzew' wielki těj korony, Na rum którego zadrzały tryony, Modrzew' który galeziami Nade dwiema przewyższał morzami. Tward. Misc. 103. MODRZEWNICA, y, ż., ziele andromeda Linn. Jundz. 256. Chamæ parvae, ziele modrzewnica, którą drudzy chcą być bagnem. Syr. 600, ma listeczków gromadkami pełno, równie jak na modrzewiu. ib. MODRZEWOWY, a, e, ob. modrzewia; Eřřřenbaum, Eřřřen; Boh. modřinowý, dřjnový; Ross. лиственничный. Modrzewowa gąbka, agaryk, Eřřřenřřřřam; Carn. mushēnze; Ross. лиственничная губа; gatunek grzyba rosnącego na modrzewiu czyli modrzewowym drzewie. Dykc. Med. 4, 380. Urzęd. 14. Modrzewowa żywica, iż bywa brana miasto terebintowój, zowią ją też terpentyna. Sienn. Wykl. Eřřřenřřřř, Vind. pulpah. MODRZYC, ył, y, cz. niedok., Boh. modřiti; Ross. синить, modrym czynić. blau mařřen, blau färben.

MÓDZ, MÓC, mógł, mogli, może, mogę med. niedok., (Boh. mocy, albo moct, mohl, mŕžeř, mohu; Slov. mužem; Sorab. 2. moz, mogl, ja mogu, tŕ mořosch, won mořo; Sorab. 1. moz, famoz, mořu; Carn. mozh, mogl, mōrem; Vind. mozhi, moreti, morit, samoreti, mogel, mogeu, mogla, mōrem; Croat. mochi, mogel, mozi, morem, moguch jeszem; Hung. meglehet; Rag. mocchi, mōgu; Bosn. mocchi; Slav. mochi, mogao, mogla, moglo, more, moresh, mogu; Ross. мочь, возмочь, могу; Eccl. мощи, мога, моществую, мощень есмь; cf. Germ. mō-

gen, Macht; Isl. meęga; Svec. maga, ma; Dan. maa, monne; Anglos. magan; Angl. may; cf. Graec. μέγας; Lat. magnus; Hung. magas altus; Graec. μογείν laborare, tolerare; Hebr. מַאֲסִים maos, robur); können, vermögen. §. 1. cum infinitivo: mogę zdołam, wydoływam, mocenem, nie jest mi niepodobno, jestem w stanie, idź Jan. Chce kąsać, choć nie może, i dziko się sroży. Bardz. Trag. 235. Kto nie jest architektem, może być mularzem, Może być cyrulikiem, kto nie jest lekarzem. Dmoch. Szt. R. 87. Tak jest, mężem, mężem, i jak może być doskonałym ze wszech miar mężem. Teat. 13. c. 10. (niepodobna być doskonalszym). Wszystko to może nie być, wszystko to być może. Pot. Arg. 701. Tak wielka zgraja dyabłów go opętała; mógł kto wierzyć, że wszystko piekło nań wstąpiło. Birk. Dom. 19. Sędziowie nie mogą nikogo na gardło sądzić, bez jego wiadomości. Star. Dw. 19. (nie powinni). Już na to strony nie więcej przykładać nie będą *moc (modz, mogli). Stat. Lit. 179. Rychlój w obozie stanęli, niżli coby się działo, obaczyć *możono. Warg. Cez. 71. (Gerund. *można było). Przeszłego lata owies był niepomału drogi, a nakoniec ani go dostać *możono. Gorn. Dw. 202. We dnie jechać nie *możono. Sk. Żyw. 526. Choć go szukano, należeć go nigdzie nie *możono. ib. 2, 409. — Gramm. Mogący tryb, potentialis. Kpecz. Gr. 1, 68. Chorował na piersi, oddechu wolnego mieć nie *mogł. Chodk. Kost. 85. (nie mogące). O okolicznościach tu być *mogłych. Kluk. Zw. 1, 57. — §. cum ellipsi infinitivi: Módz, können, vermögen. Kiedy tego nie możemy, co chcemy, chciejmy co możemy. Cn. Ad. 346. Kto tego dopiąć, czego chce, nie może, Niechaj chce, co ma raczej i co może. Past. Fid. 146. Jak możemy, nie jako chcemy. Cn. Ad. 302. Nie wszystko możemy, co chcemy. Cn. Ad. 719. Błażnij jak chcesz, ja tobie radzę jak mogę. Dzwon. A 2. Nie mogę na co patrzeć, czego słuhać; przykro mi, ledwim żyw, to śmierci mi się równa; *dobrzem żyw na to; *dobrzem żyw to słysząc, widząc. Cn. Th. 506. — §. absolute Módz, silnym być, skutecznym, skutkować, stosownej mocy być, *z to być, dokazywać, przemagać, stark seyn, kräftig seyn, vermögen, die Straft haben, wirken, gelten, auřřichten. Na těj wyspie białogłowy walczą szpadami, i mogą tak wiele jak mężczyzny. Boter. 51. Jeszczeście nie mogli, ale ani teraz jeszcze możecie, iż i teraz jeszcze jesteście cielesnymi. 1 Leop. 1 Cor. 5, 2. Bogactwa wiele mogą. Cn. Ad. 51. (pieniądze wszystkiego dokażą, mieszek pan). Patrzajcie, co ży białogłowski mogą, Miękczeją na nie rycerze zuchwali. P. Kchan. Jer. 101. Jeśli co z lichem nabożeństwem mogą, Stawiane świece twemu obrazowi, Weź w swą opiekę dziecinę ubogą. ib. 507. U Turków pieniądze bardzo wiele mogą. Warg. Radz. 131. On wiele może u pana ekonomy. Teat. 54. c. B 2. (wiele waży, znaczy, wpływa). Solon tych, którzy u okrutników nieco mogli, a w wadze byli, liczmanom przyrównował. Kosz. Lor. 175 b. Wiele może na wojnie fortuna. Warg. Cez. 147. Wiele ten może, kto sam sobą mądrze władnie. Zab. 12, 216. Siła przygoda może, a w jednej godzinie, Albo raczej w minucie

wiek ludzki upłynie. *Groch. W. B.* Chcieć i moc, jedno to u niego było. *Warg. Wal.* 226. Chce mózdz, czego nie może, kto ma mocy siła. *Bardz. Trag.* 130. Co mógł Polak i co jego sława, przed oczy kładę. *Jabl. Buk.* Dumny faworyt Carowej, rad był pokazać, iż i on mógł wiele w Polsce. *Ust. Konst.* 1, 67. Ludzie południowi więcej mogą rozumem, a północni więcej mogą dużością ciała. *Petr. Et.* 86. Nie wiele próśby moje na twym ojcu mogą, Ale pójde do niego. *Niemc. P. P.* 82. Nic ten nie może, kto umrzeć nie może. *P. Kchan. Jer.* 563. Tak wielka była możność Nowogrodzan, iż to przysłowie u nich było pospolite: kto może przeciw bogu i wielkiemu Nowogrodu? *Stryjk.* 513. O Amfionie powiadają, że tak wiele mógł cytrą i strunami, że kamienie do jego się grania schodziły. *Otw. Ow.* 225. t. j. tak mocen był na cytrze, er war so stark auf der Zither, vermochte damit so viel, daß... Jastrzab okrocony pierwszego roku mało może ku chwytaniu ptaków. *Sienn.* 291. — §. *Constructio obsoleta:* Często mnie dobywali od młodości mojej; wzdám jednak nic mi nie mogli. 1 *Leop. Ps.* 128, 2. (nie zmogli. 3 *Leop.*); *Ross.* смочь, смогать, nie wskórali przeciw mnie, sie konnten mir nichts anhaben. Skoro rozumie człowiek, iż na zatrefnowanie jakies dawno przedtym myślno, mało albo nie mu się może. *Gorn. Dw.* 164. t. j. nie można na nim impressyi czynić, man kann ihm wenig anhaben, wenig Eindruck auf ihn machen. — *Obsol.* Póki mogąc, jako mogąc • póki można, jak można, so lange, als möglich; so gut, als möglich. Świętopętk synom rozkazał konając, abo na Krzyżaki wojnę podnosić, póki mogąc, oclągali się. *Krom.* 276. Włodzimierz umyślił się bronić, a gwałt niesłuszny Witołdow jako mogąc słuszną obroną odbijać. *Stryjk.* 467. — §. 2. Nie mogę nie, podług Łacińskiego: non possum non • nie mogę inaczey tylko • muszę (koniecznie), ich kann nicht anders als, kann nicht umhin, ich muß notwendig, ich muß. Człowiek cnotliwy nie może tego nie czynić, co czyni, bo nie byłby cnotliwym, kiedyby zaniechał to czynić. *Gorn. Sen.* 459. Mówił ze mną w sposób taki, że nie mogłem troskliwych nie powziąć myśli. *Zabl. Dz.* 72. — §. Niemogę • choruję, ob. Niemodz. — §. Może być, może, adverbialiter, vide suo loco.

Pochodz. moc, mocarka, mocarz, mocarski, mocarstwo; mocny, mocno, mocnić, mocnieć, mocniuchny, mocność, mocować się, mocownik; niemoc, niemocny; omacniać; obmacniać; pełnomocny, pełnomocnik; przemoc, przemocować; umacniać, umocnić; wszechmocny, wszechmocność, wszechmogący; zmacniać, zmocnić, zmocować; wzmacniać, wzmocnić; możny, można, może, możność, możnorządca; domagać, domódz; pomagać, pomódz, pomoc, pomocny, pomocnik; przemagać, przemódz, przemoc; wielmożny, wielmożność; wymagać, wymódz; wzmacniać; zamagać, zamódz, zamożenie, zamożny, zapomagać, zaponódz, zamożenie; wspomagać, wspomozienie; zmagać, zmódz, zmożenie; niezmożony.

MODZEL, u, m., *Boh.* mozol callus; *Slov.* mozol, hrubła kuże od tja; *Sorab.* 1. mozel, podranicza; *Carn.* masül, shül; *Vind.* mosel, shulk, oshulk, shulink; (*Croat.* mozol

• wrzód); *Croat.* siä, suly; *Dal.* xuly; *Bosn.* sgjug; *Rag.* xügl; (*Slav.* mozuli • karbunkul choroba); *Ross.* мозоль, (мосоль gnat wielki wołowy); narostek twardej skóry na rękę od roboty ciężkiej, lub na nogach od chodzenia, twardizna, odtret, odcisk, nagniotek, (ob. Mozoł), die Schwielen, harte Haut vom Arbeiten an den Händen, vom Gehen an den Füßen. Modzele abo brodawki, które bywają na rękę i na nogach z roboty, albo z chodzenia. *Urzed.* 253. Lekarstwo na zganianie brodawek i modzelów. *Sleszk. Ped.* 68. On nie wie, co to jest, modzelami swemi, Dorabiać się, pracować rękoma własnymi. *Klon. Wor.* 55. — MODZELA, herb; idem quod Bończa. *Kurop.* 3, 33. MODZELOWSKI, rostrucharz; może się brać tak jak truchla, za handlarza, końmi oszukującego. . . *Alb. na Woj.* 11.

Pochodz. mozoł, mozolić, mozolić się.

MODZIASTY, a, e, modny, modisch. Dawniej nie było tych wymysłnych i modziastych strojów. *Haur. Sk.* 53. Modziaste towary. *ib.* 92. Niech pokaże moda, czegoby nie trzeba, Nie odradzi modziastym i sami anioł z nieba. *Łączw. Zw.* 6.

MOGIŁA, y, ż., MOGIŁKA, i, ż., *demin.*, *Ross.* могила, могила, (*Ross. et Eccl.* могилиникъ, могилякъ grobarz; *Sorab.* 1. Mogelin, *Germ.* Mügeln oppidum Misniae; cf. *Germ.* obs. Möller; *hodie* Mal; *Sax. Inf.* Macl; *Talm.* מוֹגֵל agger); § 1 a) mogiła samorodna • pagórek. *Cn. Th.*, ein Hügel, Erdhügel. — b) Z ziemi usypana, osobliwie nad grobem, ein Erdhaufe, besonders Grabhaufe, Grabhügel; *Sorab.* 1. nametana kupa; *Ross.* могилиница, курганъ, курганчикъ, (ob. Kurhan). Ciało Wandy miłe od Krakowa na wydałym miejscu pochowali, tymże kształtem jako i ojeu usypawszy mogiłę; ztądże wieś przy niej leżąca nazwiskiem Mogiła i po dziś dzień słynie. *Krom.* 38. *Dykc. Geogr.* 2, 165. — Pojrzyz na groby i smutne mogiły, które w przeszłych pięciu lat syny twe pokryły. *Groch. W.* 530. — *poet.* Mogiła • grób, daß Grab. Skonam na ich rękę; zale ich zakopią wraz ze mną w mogiłę. *Teat.* 5, 140. — §. 2 Ogólnie: Mogiła • kupa, ein Haufen, eine große Menge auf einem Haufen. Filozof żyw jeszcze ksiąg swoich mogiłą przywalony zostaje, zagrzebiony w myślach swoich. *Zub.* 8, 161. Więcej niżli tysiąc mogił, albo kup niemałych zboża popsowanego. *Wez. Zap. B.* 4. Te drobne prozki, których okiem dojrzec nie można, są w samej rzeczy, jak mogiłki jakie, z których każda jest z wielu innych jeszcze drobniejszych proszków ułożona. *Rog. Dos.* 1, 25. Mogiłka kretowa. *Tr.*, ein Maulwurfs-haufen. (*Ross.* могилище wielka mogiła, mogilisko; могилиной камень grobowy kamień). MOGIŁA, herb; mogiła czworograniasta; krzyże dwa na bokach; trzeci na środku jej; na hełmie strusie pióra. *Kurop.* 3, 33, ein Wappen. MOGILNICZY, ego, m., *Ross.* могилиникъ, grobarz, der Todtengräber. *Tr.* MOGILNICA, y, ż., miasto w Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 165, eine Stadt in der Wojew. Rawa. MOGILNO, a, n., bogate opactwo Benedyktynów w wojew. Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 165, eine reiche Benedictinerabtey in der Wojew. Kalisch, (cf. Mohilow). MOGILNY, a, e, od mogiły, Erdhügel •, Grabhügel; *Ross.* могилиный.

*MOGŁY, ob. Modz, moc.

MOGUNCY, a, ie, od Moguncyi, Maynzer, Maynz, Boh. Mohucký. Arcybiskupstwo Mogunckie. Wyrw. Geogr. 208. Arcybiskup *Moguntynski. Ustrz. Kruc. 1, 133. Arcybiskup *Moguntineński. Kosz. Lor. 138. MOGUNCZYK, a, m., z Moguncyi rodem, der Maynzer. MOGUNCYA, yi, Boh. Mohuč, Germ. Maynz, stolica stanów elektorstwa Mogunckiego, w cyrkule Renu niższym. Dykc. Geogr. 2, 166.

MOHILÓW, a, m., znaczne miasto Lit. w wojew. Mścisławskim. Dykc. Geogr. 2, 167, zład: Ekonomia Mohyłowska. ib. — §. Mohilów, miasto w Podolskim. ib., Städtnamen. MOHYLNA, y, ż., małe miasto w Mińskim. Dykc. Geogr. 2, 167, ein Städtchen in Eitthauen.

MÓJ, f. MOJA contr. ma, n. MOJE, contr. me, Boh. můj, ma et moga, me et moge; Slov. móg, můj; Sorab. moi, moy, moja, moya, moje, moye; Vind. moi; Carn. mui, moy, antiquitus mvoj, sicut tvoj, svoj; Bosn., Rag., Slav., Croat. moj; Ross. мой, моя, мое, (cf. mnic, mie, mi, mna, pod słowem ja); Lat. meus; Ital. mio, mia; Graec. ἔμος, Lett. manas; Wallis. man; Anglos. min; Angl. mine; Gall. mon, ma, mien; Ind. mama; Germ. mein; pronom. possess. primae pers. Sing., do mnie należący, ściągający się etc. n. p. Będzie wnet mój. Cn. Ad. 13. (t. j. w mojej mocy, w saku, już go mam prawie). To moje, co zjem, co wypiję. Cn. Ad. 1165. (cf. zażywaj, póki możesz). Nie karz mnie za niemoje grzechy. Mon. 95. t. j. za cudze). Uczynili złość przed oczyma *mojema (dual. *mojemi). Budn. 2 Reg. 21, 15. Dobrze czynią, na moje poczciwość. Teat. 15, 41. (jakem poczciwy). Twoje szczęście moje szczęście, twoja dola, moja dola. Teat. 19. b, 69. (wszystko nam wspólne). Już teraz zupełnie jesteś moja Zofia. Teat. 55. d, 54. Moja będzie, gdy przeze mnie będzie wyzwolona. Otw. Ow. 175. To nie moja rzecz, nie chcę ja też o tym więcej pisać. Paszk. Dz. 123. Myślę tedy sobie: oto mój człek, takiego mi właśnie trzeba. Mon. 65. 403. mojski, daß ist mein Mann, daß ist der Rechte, der Wahre. — §. Bland. Mój ty, mój miły, mój duszko, mój drogi etc., mein Lieber, Theurer, mein Herz ic. Moja ty etc. — Mel meum, mój duszko! mój rodzony, mój miły! Mącz. — Iron. Każę mu ojczyzną pogaństwu sprzedać; bieży mój do Carogrodu. Birk. Exorb. B b. (nasz poczciwiec). — §. Elliptice substant. Już to trzecia noc, jako doma niemasz mego, Jakoż ja się domyślać nie mam czego złego? Simon. Stel. 89. t. j. mego kochanka, męża etc., der Meinige, mein Liebster, mein Mann. — §. Moje ellipt. moja własność, daß Meinige, mein Eigenthum. Nie widzę, dlaczego mię przy moim tak nieprzyjacielsko gabają? Warg. Cz. 25. Wszystko co mego, to przy mnie. Pilch. Sen. list. 65. Czyli mi się nie godzi uczynić z mojem, co chcę? Sekl. Math. 20. Pierwszych chrześcian było serce jedno i dusza jedna, i żaden nie mówił: to moje. Sk. Dz. 19, daß ist mein! Odtąd, jak moje i twoje, mein und dein, powstało, wygnaną została przyjaźń z społeczności ludzkiej. Zab. 5, 95. Nieszczęśliwe te słowa dwa: twoje a moje, Mieszają świat i bracią przywodzą w zaboje. Pot. Poc. 579. Pan mój choć się czasem gniewa, jednak ma względy na za-

służonych, a co mego to twego. Teat. 27. c, 67. dzieli się po bratersku, udziela, obdarza. — §. Muszę się pomścić za moje. Teat. 41. c, 327. (t. j. za moje krzywdy, cierpienia). MOJKÓW, a, m., miasto w powiecie Piotrkowskim z wójtostwem. Dykc. Geogr. 2, 189, eine Stadt. MOJSKI, a, ie, zwykły mnie, zgoła do mnie się stosujący. Włod., so recht für mich, nach meinem Sinne. Po mojsku: po mojemu adv., moim obyczajem. Włod., nach meiner Art.

*MOJZE, n. p. Folwarki w Inflanciech mojzami zowią. Gwagn. 414. Mojze tym się mają dać, którzy w służbach statecznie trwają. Nar. Chodk. 1, 169, not. „z Łotewskiego języka, toż samo co folwarki, dwory”, ein Borwerk, cf. majerz.

MOJZESZ, a, m. Ross. Мойсей, prorok i prawodawca ludu Izraelskiego. Kras. Zb. 2, 206, Моисеѣ. Lata mu liczy, powiada, iż to już niemłody pater, czasby mu przed Mojżesza. Rej. Zw. 160 b. (do Abrahama, na tam ten świat). MOJZESZOWY, a, e, Ross. Мойсеевый, od Mojżesza, Моисѣ. Pierwsze księgi Mojżeszowe, Genesis, księgi rodzaju. Bibl. Gd., Ross. бытія; adj. бытейскій; czwarte числа, книга числ; piąte второзаконіе.

MOKNAĆ, moknął et mokł, moknie neutr. jednol., zmoknąć, umoknąć dok., (Boh. moknauti, mokł, moknu, zmoknauti; Slov. moknu; Sorab. 1. moknu, moknem, zmoknu; Croat. moknem, mochvarenszem; Rag. kisnuti, okisnuti; Bosn. quassitise; Ross. мокнуть, мокну, смокнуть, измокнуть; Eccl. мокрѣю, мокну; Boh. mok ciecha, plyn, cf. mknąć); §. a) naß werden, feucht werden. Gdy komu nogi zmokną, obmyć je w letniej wodzie. Krup. 5, 19. Skoro zmoknę, coż mi po oponczy! Pot. Syl. 133. Zły gospodarz, co w domu zmoknie. Cn. Ad. 1355. (Slov. Mokně gako dach; przemokł do szcztetu). Wlekleśmy się jak zmokli zórawie. Jabł. Buk. Q 2. Karczemy junak ma konexyą z bobrowym ogonem, że póty jest wielki i dzielný, póki moknie w trunku. Mon. 73, 309. — §. b) Moknę w wodzie, namakam, moczą mię, mięknię, maceresco. Cn. Th., eingeweicht seyn, weichen. — §. c) Fig. We łzach moknąć, śmierci wygląda. Pot. Arg. 211. t. j. płynąc, tonąc, in Thranen schwimmend. MOKRA, y, ż., rzeka na pograniczu Pruskim wpadająca do Wisły. Dykc. Geogr. 2, 168, ein Fluß an der Preußischen Gränze. MOKRADLA, MOKRADLA, i, ż., §. 1. mokrota, mokrość, die Nässe, die Feuchtigkeit; (Boh. mokrina; Slov. močarina, močar, močidlo; Hung. mótár). W ten czas Libijskie kraje mokradli pozbyły Przez gorąco, i wiele suchemi się stały. Otw. Ow. 64. Do Wisły wskoczył; co się dzieje duszy Nie wiedzieć; snadz się w piekle z tój mokradli suszy. Kchow. Fr. 150. Mokradla zbytnia ziarn macice niszczy. Haur. Sk. 9. — §. 2. Mokry grunt, wilgotne miejsce, mokradlina, feuchter Boden. Behemot leży pod cieniem w jamie trzciny na mokradli. Radz. Job. 40, 16. (w skrytościach trzciny i błota). Na górach, i bydlu i drzewa lepsze bywają, niżli w mokradlach. Petr. Et. 87. Przestrzegam, aby w błotny abo na mokradli zagon, daremnie nie rzucano ziarna. Haur. Sk. 23. Rzeżucha roście na mokradlinach i miejscach wodnistych. Syr. 1138.

W nizinach i na mokradlinach rosną olsze. *Cresc.* 486. — §. 3. Mokradła plur. neutr., słońca, nasseß Wetter, Regenwetter. Trafiły się długo z wiosny mokradła. *Haur. Sk.* 25. MOKRO adv., Boh. mokře; *Ross.* мокро, opposit. sucho; naß, feucht. Mokro tu. Mokro co chować. Mokro przyłożyć. *Cn. Th.* "MOKRODEPTES, żaba, *Graec.* Πηλοβάτης, *Przyb. Batrach. Homer.*, ein Frosch in der Batrachomyomachie, cf. bagnoch. "MOKRODZIWI, u, m., wodny dziwotwor, ein Meerungeheuer. On na Dellinie między ryb szeregiem Rozgania morskich mokrodziwów bydlą. *Morszt.* 20. MOKROŚĆ, ści, ż., MOKROTA, y, ż., Boh. mokrost; *Sorab.* 2. mokschesch; *Sorab.* 1. mokrošč, mokrota; *Vind.* mokrota, mokruta, mokrust, mokrina, vlaga; *Croat.* mokrina, mochwarina, mōchwār, mochwárnoszt; *Bosn.* mokróst, mokrina, mocjarglina; *Ross.* мокрота, подмочка, (мокрота с легма, мокротина слина); *Eccel.* мокрость, мокротл, (oppos. suchosć); die Nässe. Woda zimno stracić może, a mokroty nie może. *Zebr. Zw.* 2. Mokrosć - czas mokry, dżdżysty, (oppos. susza), nasseß Wetter, Nässe der Witterung. *Cn. Th.* MOKROŚNIEZYSTY, a, e, — o adv., schneenaß, feucht und schneelig. Zima długa, mokrośniezysta. *Haur. Sk.* 39. "MOKROWŁOSA n. p. ranna zorza. *Otw. Ow.* 201, rosista, naßhaarig. MOKRY, a, e, Boh. mokrý, močalowitz; *Sorab.* 2. mokri, mokshi; *Sorab.* 1. mokry; *Vind.* moker, mokruten; *Croat.* moker, mochwären; *Rag.* mōkar; *Bosn. et Slav.* mōkar; *Ross.* мокрый, мокрый; *Eccel.* мокреный; (*Syr., Arab.* ماء aquam terrae immisit), oppos. suchy, (cf. wilgotny); naß. Przy suchym drzewku i mokre goreje. *Bratk. R.* Mokra śmierć - śmierć pod woda, utonienie, ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ertrinken. Uszli żelaza, a mokra ich śmierć i ślepe pożarły zatopy rzeki nieublaganej. *Tward. Wz.* 235. Mokra śmierć wodze wojska Faraonowego starła czerwonymi wiry. *Groch. W.* 10. et 436. Mokra śmierć ich pada w słonych wód zatopy. *Groch. W.* 346. "MOKRZ, u, m., mocz, uryna, szezyny. *Macz.*, der Urin. "MOKRZA, y, ż., 1. cieczka, płyn, etwas Flüssiges. Rozpalone żelazo kowal topi w wodzie, to załym pryska zamoczone, i popiskuje, w mokrzy ciepłej zagrożone, in trepida unda. *Zebr. Ow.* 302. — 2. Mokrza, ob. Mokrzyca. MOKRZAWY, a, e, wilgotny, uwilżony, befeuchtet, feucht; *Bosn.* mocjargliv; *Ross.* мокроватый. Wioska mała, lecz zdrowa, z czystych wód mokrzawa. *Hul. Ow.* 161. MOKRZEC ziele, ob. Kurzy Ślep drugi et Sporysz wielki. MOKRZKO, a, n., 1. miasto w Sieradzkim. — 2. Miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, Städtenamen. MOKRZYĆ, ył, y, cz. niedok., Boh. mokřiti, zmokřiti; *Vind.* mokriti, smozhiti, namozhiti; *Bosn.* mokriti, mokriti, misgřatti; *Rag.* mixatti, omokřitti; *Croat.* czukati, szczati; *Dal.* misati, buritisze; *Ross.* мочить; moczyc, namaczać. *Cn. Th.*, neßen, naß machen. — §. Mokrzyć, szezac, o zwierzętach, häuten. Koń dziś jeszcze nie mokrzył. Mokrzyć się - ut pomokrzył się w łożku - zeszczał się, podlał, hat sich bepißt, (cf. ryby w łożku łowić). Lekarstwo to dzieciom mokrzacym i usikającym się w pościele użyteczne. *Syr.* 145. MOKRZYCA, y, ż., MOKRZA, y, ż., choroba w ognie u cugowych bydła. *Bndtk.*, eine Krankheit des

Schwanzes bey dem Zugviehe, cf. *Ross.* мокрецъ parch koński w nogach i pod kolanami, die Rappe, eine Pferdekrankheit; (*Ross.* мокрица stonóg sklepowy). MOKRZYDŁO, a, n., mokradlina, mokry grunt, nasser Boden. Zbłądziwszy przez skały się przedziera, Przebywa mokrzydła, pnie się na opoki. *Kras. Oss. H* 5 b. MOKRZYNY, MOKRZYNY, MOKRZYNSKA, plur., §. 1. mokre miejsca. *Cn. Th.*, mokrzydła, mokradła, nasser Boden. Topola podoba sobie na mokrzyznach. *Jak. Art.* 3, 162. — §. 2. Mokrzyzna, mokrota, mokrość, die Nässe. Tych, którzy przy ogniu się grzali suknie jeszcze mokre były; onego, który na modlitwie przez noc był, żadnej mokrzyzny na sobie nie miały. *Birk. Dom.* 83. — §. 3. Mokrzyzny, ką gdzie szezca. *Tr.*, ein Fißwinkel. MOKRZYNSKA, ysk, plur., miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, eine Stadt im Straußfischen. MOKWA, y, ż., (*Boh.* mokwati madere), mokrość, wilgoć wielka, die Nässe. Nie masz dachu na tak przejętą mokwę. *Pot. Pocz.* 466. Woli w polu niewczasu zażywać i mokwy dla sławy, niżli w domu siedzieć bez sławy spokojnie. *ib.* 543.

Pochodz. domoknąć, domakać; namoknąć, namakać; omoknąć, omakać; pomoknąć, pomakać; przemoknąć, przemakać, przemokły; wymoknąć, wymakać; zmoknąć, zmokły; mocz, moczociąg, moczadło, moczara, moczycdło, moczycdlny, moczycas, moczycmorda, moczyc, maczac; domoczyc, domaczac; namoczyc, namaczac; omoczyc, omaczac, omaczalny; pomaczac, pomoczyc; przemaczac, przemoczyc; rozmaczac, rozmoczyc, rozmoczki; umaczac, umoczyc; wmaczac, wmozczyc; wymaczac, wmozczyc; zmaczac, zmoczyc; zamaczac, zamoczyc. — §. miękki, mięknać. MÓL, a, m., (*Boh.* mol; *Slov.* mol; *Sorab.* 1. mola; *Sorab.* 2. mohla; *Carn.* molov, mōl, saplivk; *Vind.* mol, mul, mou, sapliuk; *Croat.* mōl, zaplyūvek, grizlicza; *Dal.* moly, grizicza, uplyuvak; *Hung.* moly; *Slav.* moliae, strixie, stricsak; *Bosn.* cmogł, grizica, gagřica; *Rag.* grizlica, grizica; *Ross.* моль, шашень, прусаекъ, тараканъ, кожебѣдъ, плевокъ; *Dan. et Norv.* mōl; *Celt.* mola; cf. *Lat.* molere; *Hebr.* מוֹל moel, succidens, מוֹל mul, circumcidere; cf. *Ger.* Mille); §. 1) die Motte, die Schabe, tineä, bardzo drobny gatunek ćmy, czyli motylów nocnych gąsienica; pospolicie w odzieży nieprzewietrzanej lęgnie się. *Zool.* 148. Mól kozuchowiec. *Ead. H. N.* 108, die Pelzschabe; suknowiec. *ib.*, die Kleiderschabe. Mól ulowy, motylek pszczołom bardzo szkodliwy, pospolicie je ćmami zowia. *ib.*, die Biennenmotte, Honigschabe. Ślabe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R.* 3. U żydów strojów siła mole gryza. *ib.* M 3. Czas na kształt mola pisma te podziurawił. *Pilch. Sen.* 10. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabl. Ez.* 71, Bücherwurm. — §. 2) transl. Mól, rupie, zgryzota, utrapienie, frasunek, nagerender Summer, heimlicher Wurm, Gewissensbiße ic. Los życia ludzkiego zgryźliwy, a wszystkim pospolity, malujemy w tym przysłowiu: każdy ma swego mola, co go gryzie. *Kpcz. Gr.* 3, p. 94, (*Slov.* každí nayloršeg wi, kdě ho čo kusé a swrbi; *Vind.* vsakiteri vie, kei ga zhreul tishi); (każdy ma swoje rupie; jednego to, drugiego owo gryzie). *Min. Rył.* 3, 327. *Biał. Post.* 113.

Teat. 49, 14. et 18. b, 15. Kogo gryzie mól zakryty, Nie w smak mu objad obfity. *Rys. Ad.* 23. Nie raz mól cichéj zgryzoty, Mścił się tajemnéj w tym sercu nie- cnoty. *Kniaż. Poez.* 2, 225. Zawsze nieprawosé ma swojego mola, ten gryzie wewnątrz. *Wad. Dan.* 53. No- wy się mól załagł w jego głowie, i coraz strachu na- bawiał nowego. *Wad. Dan.* 149. Nie tał się z tym, nie chcąc w sumnieniu mieć mola. *Ossol. Str.* 3. *Past. Fid.* 330.

*MOŁCZANKA, [-milenie. 1] n. p. Wszak mówią, że mołczanka nikogo nie puszy. *Zimor. Siel.* 234, cf. *Ross.* молчаніе милеііе.

MOLCZARZ, a, m., rzeka w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, ein Fluß in der B. Nowogrod.

MOLDAWA, y, ż., [po czesku Wltawa 5], znaczna rzeka Czeska. *Dykc. Geogr.* 2, 168, die Moldau in Böhmen, MOLDAWIA, ob. Multany. MOLDAWIANIN, ob. Multanin.

*MOLEBNY, *Ross.* молебный, ob. Modlitwa, modła.

*MOLESTYA, yi, ż., z *Łac.*, przykrość; [uciążliwość 5]. MOLESTOWAĆ kogo, cz. niedok., umolestować dok., przykrzyć mu się, naprzykrzać mu się, uciążać go, ein nicht belästigen. Żeby go żaden o żadną rzecz nie gabał, ani molestował. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 10, 65. Dzieci nie ćwiczą, aby ich nie strudzili i umolestowali. *Petr. Pol.* 2, 355.

MOLIK, a, m., (*dem. nom.* mól), acarus, rodzaj owadu tak drobny, że gołym okiem ledwo rozeznane być mogą, jak w serze, w chlebie etc. *Kluk. Zw.* 4, 146. (*Boh.* molik), Mille.

MOLISTY, ob. Molowaty.

MOŁODEC, dea, MOŁOJEC, jca, MOŁODZIEC, dźca, m., z *Ross.* молодец, młodzik, młodzian, młody człowiek, chłopiec, (*Boh.* mladik), ein junger Mann, junger Bur- sche; (*Rag.* mōmak; *Bosn.* momak). Ten to mołodec Amor, im starszy, młodnieje. *Kchow. Fr.* 56. W po- rażce mołojców bitnych moc stracili. *Stryjk.* 44. *Zimor.* 164. Mołodzię, juvenis. *Zebr. Ow.* 58. O mołojdzy, ujrzy z was wnet każdy, Jako nad białogłowska broń mężka ma zawždy. *Otw. Ow.* 517. Nasze czerstwych mołodeców rycerstwo pierwsze najazdy nieprzyjaciół na siebie zawždy czołem zatrzymawa. *Stryjk.* 187. Zaporoscy mołojcy, ob. Zaporozki. MOŁODYCA, y, ż., *Ross.* молодица, młodka, *Boh.* mladice; *Bosn.* moma, ein jun- ges Weib. Ja niedawno na kiermasz idąc ku Zniesieniu, Ujrzałem mołodycę w bieluchnym odzieniu. *Zimor.* 165. MOŁODZIECZNÓ, a, m., miasto w Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 168, eine Stadt in Litthauen.

*MOLOTOCZYNA, y, ż., *Ross.* молеточина, молица, dziury przez mole toczone; rzeczy, które mole pojady, Mottenlöcher, Schabenlöcher, Mottenfraß. MOLOWATY, MOLISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen molów, sfāblig, voll Schaben, Motten; *Carn.* molave; *Vind.* molen; *Sorab.* 1. molyoté; *Croat.* molaszt, molni, molszki; *Hung.* molyos; *Eccl.* et *Ross.* молистый. Mąka starego mliwa bywa zleżała, mo- lowata, zatechła. *Syr.* 937. MOŁOWNIK, a, m., ziele Stoziarn, Mišek, molownikiem też zowią, z obrony szat od molów. *Syr.* 732, butrys, Traubenfraut. MOLOTYŃ-

CE, iec, plur., miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169, eine Starostey im Kiöwischen.

MOMENT, u, m., MOMENCIK, a, m., mgnienie, okamgnie- nie, najkrótsza czasu chwila, ein Augenblick, cześć mała czasu w okamgnieniu wpływająca. *Kras. Zb.* 2, 183, *Boh.* mženj, okamženj, (*ob.* Mlýč, mgnąc); *Carn.* hip, hipz; *Vind.* smeshik, sameshik, trenik; *Croat.* hip, chasz; od vremena; *Bosn.* hip, cjas od vrijeme; *Rag.* hip, cjas, trenúte; *Ross.* мигъ (cf. migi), мгновение oka. Moment ten nasz jest, chwytać go należy. *Zab.* 15, 325. *Jukub.* Jeden moment pozbawia mię wszystkiego. *Teat.* 18, 149. Momentem później, jużby było po wszystkiém. *Teat.* 9. c, 90. Siła mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Za moment powracam. *Teat.* 24. c, 99. Niech się tu momencik zatrzyma. *Teat.* 55. b, 25. Zaczekaj choć mo- mencik. *Boh. Kom.* 1, 289. Pójdę na momencik do miasta, i zaraz wrócę. *Teat.* 7, 31. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u niego w momencie. *Teat.* 19. b, 7. (*Vind.* v'ennem slilaki, smeshnu, cf. w jednym tchu). Jadę w ten moment. *Teat.* 41. c. 322. tuż, na- tychmiast, tego momentu. MOMENTALNY, MOMENTO- WY, a, e, moment trwający, *Boh.* okamžily; *Ross.* мгно- венный, всеминутный, einen Augenblick dauernd. Biesiady, posiedzenia, tańce, krotofile, Momentowa uciecha jest, bo krótkiej chwili. *Kchow. Fr.* 21. Momentalnie *adverb.*, *Ross.* мгновенно, augenblicklich.

*MOMIC, ob. Mamić.

MOMOT, a, m., bkekot, zajakliwy, ein Stammer, Stotterer. Język momotów prędko będzie mówił, i jasnie. 1 *Leop.* *Jes.* 52, 4. (język zajakających się. *Bibl. Gd.*). — Przy- wiodą Jezusowi głuchego momota. *Sekl. Mat.* 7, not. «ledwie mówiącego»; (z ciężkością mówiącego. *Bibl. Gd.*). MOMOTAĆ, ał, oec *intrans. cont.*, mamotać, bkekotać, stotter, stammeln; *Vind.* et *Croat.* herbotati; *Eccl.* момо- тати, пѣмотетвовати, несправно говорить, бkekотать. Zajakliwy momose, bełkoce. *Dudz.* 21. Gdy co publi- cznie mówić mają, żeby im szcęgocza, język momota. *Pilch. Sen. list.* 74. Momotanie, zajakliwość. *Dudz.* 45. daß Stottern, Gestotter. MOMOTLIWY, a, e, zajakliwy, stotternd. Przywiedli Jezusowi głucha momotliwego. *Budn, Marc.* 7, 32. Języki momotliwe, zajakające. *Rej. Post.* *G g* 2. MOMOTOWY, a, e, od momota, n. p. Blego- cę, mo motowym przykładem, co owo Rzadko między tysiącem całe rzeczce słowo. *Groch. W.* 355. nakształt momota, wie ein Stammer.

MONARCHA, y, m, z *Greckolac.*, jedynowładzca, jedyno- rzadzca, samowładzca, samorządzca, (cf. samodzierżca, jedynodzierżca), der Monarch, (*Boh.* mocnař mocarz, sa- mowladec, samowladat, samopanownik; *Slav.* monarka, vlastelin; *Vind.* samokraluvauz, samoblastnik; *Croat.* sza- moladavec; *Ross.* et *Eccl.* монархъ, государь, владѣ- тель, властодержецъ, державецъ, самодръжъць, са- мовластный государь, самовластитель, единодержецъ, самодръжъць, единонаучальникъ; cf. król, car, cesarz). W Moskwie monarcha jedynowładecz. *Biel. Hst.* 428. MONARCHIA, ii, ż., die Monarchie, *Vind.* samokralstvu, samoblaststvu, samokralestvu, samogospodstvu; *Ross.* et

Eccl. самовластие, единоедержавие, единоедержавство, единоначалие; państwo, którym jedna tylko osoba rządzi. *Modrz. Baz.* 10. król albo cesarz. *Wyrw. Geogr.* 121. jedynowładziectwo. *Stryjk.* 353. jedynowładztwo, jedynorządztwo, samowładztwo. MONARCHICZNY, MONARCHALNY, a, e, MONARCHICZNIE *adverb.*, *Vind.* samokraliski, samokralujezhen, samogospedezhen, samoblasten; *Ross. et Eccl.* владѣльческій, единоначальникъ, единоедержавный, самовластникъ; jedynowładny, samorzadny, монархіѣ. Forma rządu cerkwi była monarchalna. *Smotr. Apol.* 161. Nadepty monarchalną pychę, chceiwy sławy... *Przyb. Milit.* 49. Monarchicznie panować. *Ross. et Eccl.* единоедержавствовать, монаршествую. MONARCHINI, i, ż, samowładczyni, die Монархиня, *Ross.* державица, владѣтельница. Monarchini Rossyjska. *Pan.* 85, 1, 58. (Imperatorowa). MONARZY, a, e, MONARZYŃSKI, a, ie, od monarchy, Монархъ. Trucizną kraju są grzechy monarsze. *Kras. Mysz.* 6. Wysoki umysł pragnienia monarszć wielkości. *Teat.* 47. c, 22. Monarsze trony. *Chrośc. Job.* 24. Ażaz nie wolno z monarszego stanu Zebrakiem zrobić wszecmocnemu panu? *Chrośc. Job.* 14. Berło, monarszyŃskiej godności znak. *Chmiel.* 1, 499. Suknie monarszyŃskie. *ib.* 1, 477.

1. MONASTER, u, m., MONASTEREK, rka, m., *zdrbn.*, *Rag.* manastir, manastirich; *Ross.* монастырь, ein griechisches Kloster, klasztor Grecki. W Państwie Rossyjskiem 479 męzkich, 74 panięskich monasterów liczono. *Dykc. Geogr.* 2, 558. Wszystkie manastyрки (monasterki), wielkie i małe, nie były fundowane bez błogosławieństwa episkopów. *Sak. Sob. B.* 3. — 2. MONASTER, die Stadt Münster, wielkie miasto w cyrkule Westfalskim w Niemczech. *Dykc. Geogr.* 2, 192. MONASTERSKI, a, ie, n. p. Biskupstwo Monasterskie, Bisthum Münster. *Wyrw. Geogr.* 2, 209. MONASTERSZCZYŃNA, y, ż, miasto w Mścisławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169, eine Stadt in der Wojw. Mścisław. MONASTERYCZ, a, m., a) miasto w Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 169. eine Stadt in Podolien. — b) W Kijowskim, in der Wojw. Kijow. *ib.* MONASTERZYSKA, plur., a) miasto w Wołyńskim, eine Stadt in Wolhynien. *Dykc. Geogr.* 2, 170. b) W Braclawskim. *ib.*

MONDERUNK, ob. Munderunek. MONDRZYK, ob. Małdrzyk.

MONECISKO, a, n., licha moneta, schlechtes elendes Geld. Rozkazać, aby cudzoziemskich drobnych monecisk do Polski nie wwozili. *Gost. Gor.* 58. Zrzucili nas za nasze złoto moneciskiem. *Grod. Dis. C.* 2 b. Lada monecisko. *Spos. Pien. A b.* 2. MONETA, y, ż, 1) pieniądz, pieniądze, minca, Geld, Münze; *Sorab.* 1. minca; *Sorab.* 2. münza; *Bosn.* minca; *Vind.* denar, piens, penes, meta; *Ross.* монета, златица. Moneta od łacińskiego, moneo, że o cenie metallu i zwierzchności szacunek jej naznaczającej, ostrzega. *Wyrw. Geogr.* 431. Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menice, już to nie srebrem, ale monetą zwiemy. *Gil. Kal.* 525. Moneta tego pana jest, którego napis i wyobrażenie na niej. *ib.* 588. Moneta jest złoto, srebro i miedź, bite albo stepowane urzędownie, aby była ceną i pomiarkowaniem wszystkich rzeczy. *Sum. A.* 2 b. U nas zwyczajna moneta jest, zło-

te, grosze, grzywny, talary. *ib.* A. 4. Nie tylko u nas, ale i w innych krajach złotą monetę nazywano czerwona; moneta srebrna białej, a zdawkowa, czyli mieszana z miedzią, czarnej otrzymały nazwiska. *Czack. Pr.* 1, 165. Rządy starały się, aby nie złej mieli monety, albo kotliny, ale złota, srebra do siebie przeciagnąć. *Gost. Gor.* 12. — 2) Moneta, drobne pieniądze. *Cn. Th.* Kleines Geld, Münze. — 2) *Alleg. Fig.*, Moneta, Münze. Komplementa stroić, to jest fałszywa światła moneta. *Weg. Marm.* 1, 259. Echo brzmiających tytułów, objające się o niegodnych następców, podobnemi ich czyni do sfałszowanej monety, na której, choć cecha dobra, przecież kruszec ładajaki. *Mon.* 72, 250. Piękną monetą mi We Pan płacisz moje starania i wysługi; przykrości, przegryzienia i ucinki, to są We Pana podziękowania. *Teat.* 56. d. 12. Tą monetą nie płacą się długi. *Teat.* 54. b, 50. Niech pani targuje na inną monetę; bo za tę upewniam, że nie kupi. *Teat.* 24. b, 40. Inni tak robią ze inną, a z tym i mnie to Godzi się, równą sobie płacimy monetą. *Zab. Z. S.* 25. mit gleichem Münze zahlen. Jam już 99 razy przez różgi biegał, a najmniejszy spacer był sześć razy na Pruską monetę. *Teat.* 8, 91. MONETNIK, a, m., odmieniacz pieniędzy. *Cn. Th.* MONETARZ, (*Ross.* монетчик; *Sorab.* 1. minczar); der Geldwechsler. Monetarze. *Sekl. Joan. not.* «którzy drobną a prostą monetą za wielką odmiennali». *ib. Math.* 21. MONETARSKI, a, ie, wexlarski, Wechseler, Wechsel. Dla czegoś nie dał tych pieniędzy na stół monetarski, a jabym je był przyjechawszy z łechwą wyciągnął. *Sekl. Luc.* 14. «not. bank». MONETNY, MONETOWY, a, e, od monety, Geld, *Cn. Th.*, *Ross.* монетный; *Sorab.* 1. minczowé.

MONIMENT, u, m., dokument, prawny spiszek, prawo na co świadczenie albo urzędownie napisane. *Cn. Th.*, ein Rechtssdocument. Aby sprawę jego u sądu odprawował, powierzył patronowi monimentów swoich. *Chelm. Pr.* 56. MONITOR, a, m., z Łac. napominaacz, postrzegacz. *Mon.* 70, 131. — Monitor, tytuł dziennika moralno-filozoficznego; który od roku 1764 do 1784 w Warsz. wychodził. Nowy monitor, dziennik polityczny, przez księgarza Krakowskiego JP. Maj wydany. Moniteur, sławna polityczna gazeta Francuzka.

MONOLOG, u, m., z *Greck.* rozmowa samego z sobą, (*oppos.* dyalog); *Rag.* samogovor, (samogovorni, samogovornik, *R.* samogovornicza soliloquus). MONOPOLIUM, samokupstwo, t. j. wolność samemu przedawania, czego się inszym nie godzi. *Petr. Pol.* 56., *Eccl.* откупничество. MONOPOLISTA, samokupiec. *Czack. Pr.* 1, 326.

*MONSTRA, y, ż, musztra, okazka, die Musterung. *Carn.* musht; *Vind.* muster, model, podoba; *Croat.* mustra; *Dal.* izgled; *Ross.* узоръ, узорчикъ, образецъ. Czegoż stać będziem po górach i lasach, Czyli dla monstry, czy dla przypatrzenia? *Jabl. Buk. S.* 2. — 2) Okazanie, okazywanie, der Erweis. Czy mogła się kiedy na świecie dać wietsza monstra a wietsze okazanie miłości! *W. Post. W.* 242.

MONSTRANCYA, yi, ż, *Vind.* monstranza, die Monstranz. Monstrancya, przenośny przybytek dla okazania ludowi

- hostyi poświęconej, oraz noszenia jej w processyach. *Cer.* 1, 67. MONSTRANCYJNY, a, e, die Monstranz betreffend; *Thensa*, pięknymi oponkami nakryta kolebka abo poklat, pod któremi poganie swe świętości w processyą wynosili; u nas może być zwan mostrancyjny grób. *Mącz.* MONSTRUM, *Zab.* 15, 190, dziwoląg, dziwotwór, cudo, *Vind.* zhemerni rod, poshast, spaka, neroistvu; *Rag.* nakazan, nemán. MONSZTUK, ob. Munsztuk.
- MONTWA, y, ż., *Evonymus*, rodzaj krzewu; do którego należy trzmiel. *Kluk. Dykc.* 1, 209, *Spindelbaum*, *Zwetzholz*; *Ross.* вересклекъ.
- MOPS, a, m., MOPSIK, a, m., *zdrbn.*, z *Ang.* der Mops; *Ross.* мопсъ, моська. Mopsy, pieski małe, na Ionach tylko dam pieszczone. *Kluk. Zw.* 1, 299. Mopsik igra sobie z kotką. *Mon.* 70, 775. MOPSOWATY, a, e, — o *adverb.*, nakształt mopsa, mopsig, Mops. Nos mopso-waty, oczy sowie. *Teat.* 18. b, 18.
- MOR, u, m., 1. nagłe umieranie między ludźmi i bydłem, osobliwie z głodu, przemorzenia, lub też z morowego powietrza, die Sterbe, das Sterben, unter Menschen und Vieh, Hungertod, Pest, (*Boh.* mor, (morna komora umarłych); *Sorab.* 1. mor, mohr, mohrny czas; *Sorab.* 2. mrętwa, *Vind.* moria, pomor, pomoria; *Ross.* моръ, падежъ; ob. Pomorka, umor; cf. morzyć, umrzeć; cf. *Lat.* mori, mors). Sam jeden mor bydła, może całe gospodarstwo na długi czas zniszczyć. *Pam.* 83, 531. Tego roku liche urodzaje i mor na bydło nawiedziły tę prowincyą. *ib.* 85, 1, 845. Mory, rozumieć, głód i pragnienie. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. Da bóg, że wojska nie zagubię morem. Łożąc opatrnie na żywność nakłady. *Jabl. Buk. B 3 b.* Frasunek ten najokrutniejszym zabija mię morem. *Pot. Arg.* 155. Mor, abo morowe powietrze. *Dykc. Med.* 4, 382. *Cn. Th. Kosz. Lor.* 54., *Boh.* mor; *Vind.* kuga, vmoria, pomoria, kushni tvur, prekush, shlesa; *Carn. et Slav.* kuga; *Croat.* kuga, nemoch szmértna; *Ross.* naryба, чума; *Eccl.* vceporyбаe-nie. Pieśni w mor, t. j. pod czas morowego powietrza. *Hymn. Gd.* Morowe powietrze oddala ruta; mogę rzec, że będąc w ciężkim morze, nie znalazłem rzeczy bezpieczniejszej. *Urzed.* 271. — 2. Mor 1. MORA, ZMORA, y, ż., *Boh.* múra, morás; *Slov.* mory, nočnj mátoha; *Vind.* mora, truda; *Carn.* móra; *Croat.* mora, nochnicza; *Sorab.* 2. murrawa; *Sorab.* 1. dusehate khodot, kodota; *Slav.* mora; *Rag.* mòra, prijkaza, nemán, nochnizza, upirína, ùzma, vukodlak, pustoloviza; *Ross.* кикимора; *Gall.* cauchemar; *Svec. et Isl.* mara; *Anglos.* mar, nachtmár; *Sax. Inf.* Maare, Moore; cf. *Lat.* lemures, (cf. *Ger.* Mäb're); §. 1. der Alp, die Trut, das Nachtmännchen. Duszenie nocne zbytniej krwi ku sercu, prości ludzie duchowi przypisują, którego morą zowią. *Syr.* 740. et 100. et 122. et 547. Latawiec, mora, kiedy kto mniema, żeby go kto dusił we śnie. *Volek.* 202. Aby go mor w kolebce udusił. *Teat.* 20. b, 208. — §. Mory mię przechodzą. *Chrośc. Ow.* 5. Zmora mię przechodzi, mrowie, (*Ross.* муравей mrówka), die Haut schaubert mir. Kiedy na niego spojrzę, aż mię mory przechodzą! *Teat.* 28, 112. Mory przez Poliarcha wskroś szły aż do du-
- sze, Gdy one tak haniebnie czyta kartelusze. *Pot. Arg.* 663. Zażliwa choroba i straszna, nad którą nie widziałem straszniejszej; jeszcze mory biorą, gdy wspomnę. *Przyb. Luz.* 165. — §. 2. Mora, herb; głowa Murzyńska, po samo ramię ucięta, bindą przepasana. *Kurop.* 3, 53; ein Wappen.
2. MORA, y, ż., gatunek materyi jedwabnej, cf. *Gall.* moirer, der Mohr, ein Seidenzeug. Mora z każdej strony inaczej w oko bije; owo zgoła mieni się jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. *Ross.* обьяръ, обьярина.
1. MORĄG, a, m., *subst.*, zwierz morągowaty, ein buntgestreiftes Thier. Spozrzegł w pustym murze szare, skrzydlate morągi, Brzydkie ptaki dziwolągi. *Jak. Baj.* 225. — §. *per excell.* Morąg, pies morągowaty, pstrokaty, ein buntschweifiger Hund, (*Vind.* moriz, żaba czarna). Już wilka morąg za gardło dusi. *Zab.* 15, 47. W tym na burego wilka wpadają, Rwie go chart morąg, on zębem kłapie. *Zab.* 9, 346. *Zabl.* Spuściwszy z obróż sierdziste morągi. *Hor.* 2, 117. *Nar.* (*vigiles canes*). Lutnio! folgo serc twardych najdzielniejsza, ciebie I w ciemnym morąg polubił Erebie, Więc by ci wolna i tam była brona, Zciągnął ogona. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Przed mówiącym Plutonem ucichnie odzwierny, Tuląc paszczę troistą morąg ów niezmierny. *Zab.* 15, 12. *Kniaz.* Zadumiał się i zamilkł morąg trójpaszczęki. *N. Pam.* 4, 99. (Cerber). Coż za dziw! kiedy sam strażnik katuszy Morąg trójpaszczę zwiśle wznosi uszy. *Hor.* 1, 256. *Nar.* — §. Morąg, u, m., pas czyli strefa ciemnego koloru, ein bunfler Streif. *Carn.* marôga macula; *Vind.* maroga, madesh, vmas, brud, odra. — 2. MORĄG, die Stadt Mohrungen, miasto w Pomezanii w Prusach. *Wyrw. Geogr.* 581. *Dykc. Geogr.* 2, 167. — MORĄG, MOREGI, a, ie, MORĄGOWATY, MRĄGOWATY, a, e, pasy różnej sierci mający, bunt gestreift, *Boh.* morhowany; *Vind.* maron-gast, brudny; (*Vind.* marogast, dziubaty); *Carn.* marogast cicatricosus). Morągowaty marmur. *Star. Dw.* 6. Morągowaty fraczek. *Teat.* 52, 52. Mrągowaty trąd. *Oczk. Przym.* 4. Morągie tygryny. *Banial. J 2.* Tygrysy morągowate. *Morszt.* 202. Jeden pies moregi, drugi bury. *Jak. Lub. B.* 212. Mój moregi chart. *ib.* 250.
- MORAŁ, u, m., MORAŁKA, i, ż., *zdrbn.*, uwaga czyli nauka obyczajowa, die Moral, moralische Betrachtung. Jużem sobie ułożył, żeby w tej księdze Nic morału nie było. *Weg. Org.* 10. Czytałem Seneki zdania i morały. *Teat.* 45. b, 73. Precz morały moje, bo się o grzbiet boję. *Teat.* 52. d, 119. O szczęściu sobie dumając swobodnym, Puści z umysłu ostrzejsze morały. *Kniaz. Poez.* 2, 141. Daj go katu, co za górne morały. *Teat.* 52. d, 25. Otoż morałka krótka, ale prze-wyborna. *Zabl. Roz.* 55. MORALIZOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, obyczajowe uwagi czynić, moralisiren. Predkoż We Pan przestaniez moralizować! *Teat.* 24. c, 24. MORALISTA, y, m., moralizujący, dający morały, der Moralist; *Ross.* правоучитель; *Eccl.* благоправотворитель, благоправоучитель. Będąc gołym, można być wysmianym moralistą. *Teat.* 51. b, 15. MORALNOŚĆ, ści, ż., obyczajność, die Moralität, Eittlichfeit; *Rag.* chjudore-

dnos; *Ross.* нравственность. Nazywają moralnością stosowanie się spraw ludzkich z prawem, które onych jest prawidłem. *Mon.* 75, 313. Co do moralności, życie ojca, matki, Stanie dziatkom za przepis skuteczny i rzadki. *Zab.* 11, 346. Dawszy pokój tym moralnościom, któremi wielu się brzydzi tego wieku. . . . *Zab.* 15, 289. (tym morałem). MORALNY, a, e, — ie *adverb.*, obyczajowy, moralistyczny; *Rag.* chjudoredni; *Ross.* нравственный, правоучительный; *Eecl.* правословный. Błędy moralnego świata. *Zab.* 11, 51. *Nar.* Trzy gatunki przyczyn moralnych, które wpływają do spraw ludzkich. *Mon.* 76, 41. Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczajną nazywamy. *Mon.* 70, 317, obyczajowa nauka, *Ross.* правоучение. Filozofia moralna, zbiór prawideł, za któremi isé powinniśmy w sprawach naszych. *Mon.* 75, 313.

MORAWA, y, ż, rzeka, od której Morawia ma imię swoje. *Dykc. Geogr.* 2, 182, der Fluß, die Marck, (*Boh.* Morawa). MORAWCZYK, a, m., z Morawii rodowity, der Mährer, *Boh.* Morawan, Morawčjk; *Slov.* Morawec. Morawczykowie pochodzą od Słowaków, których językiem dotąd mówią. *Dykc. Geogr.* 2, 182. MORAWKA, i, ż, *Boh. et Slov.* Morawka, z Morawii rodowita, eine Mährerin. MORAWSKI, a, ie, od Morawii, Mährisch, *Boh.* Morawský. Margrabstwo Morawskie. *Wyrw. Geogr.* 238. Morawski olej. *Spicz.* 135. MORAWIA, ii, ż, (*Boh.* Morawa), Mähren, prowincya przyłączona do Czech; kraj górzysty; stolicą Bryn. *Dykc. Geogr.* 2, 182. Podbił Bolesław Czechy, Morawce, Kaszuby, Pomeranią. *Sk. Żyw.* 1, 252. MORAWCZYŻNA, y, ż, język, obyczaje, ubiór i t. d. Morawskie, daß Mährische, Mährische Sprache, Sitten, Kleidung u. s. w., *Boh.* Morawčina. MORAWICA, y, ż, a) miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 182. eine Stadt im Kraukaischen. — b) Miasto w Wolyńskim. *ib.* — in Wolhynien.

*MORAZ, ob. Swiszez.

MORCZA, y, ż, miasto w Halickim. *Dykc. Geogr.* 2, 182. eine Stadt in Galizien.

1. MORDA, y, ż, MORDKA, i, ż, *dem.* (*Ross.* морда, мордака, (cf. мордашка brytan); *Vind.* gris, popad, sobje) a) pysk, die Schnauze, daß Geiß, daß Biß eines Hundes, daß Gefraß. U człowieka gęba; u zwierząt różnie, pysk, abo morda, albo ryjak. *Kluk. Zw.* 1, 45. Morda końska, (*Vind.* snodri). Żeby konia wezwyczaić do strzelania, stawaj przy piechocie musztrującej się z ogniem; wszakże nie nazbyt blisko, abys mordy nie osmalił; inaczej nie łatwo da się osmielić. *Pap. W.* 1, 397. — b) Rubasznie; gęba, daß Maul. O wszystkim mi donosił, a jemu za to mordę moczyłem. *Teat.* 17, 44. (poilem go; cf. moczymorda, moczywas). Mordy chłopskie zuchwafę. *Teat.* 19, 58. Nauczę ja ciebie, osła mordo. *ib.* 22, b, 100. Pozwól We Pan, tylko mu mordy nakuję. *Teat.* 16, 68.

2. *MORDA, y, ż, MORD, u, m, (*Boh. et Slov.* mord, wraida; *Sorab.* 2. mordowane; *Vind.* mord, rasboj, vboi, vmor, ludomorstvu, vbitje, vsmertenje, vmerlatenje; *Carn.* resvoj; *Croat.* ludomorstvo; *Ross.* уби́йство, смер-

тоноцие; *Svec.* mord, mordom; *Dan.* mord; *Goth.* mairthur; *Anglos.* morder, morder; *Angl.* murder; *Gall.* meurtre; *Lat. med.* murdrum, cf. mors; *Graec.* μόρος; *Pers.* mork - śmierć, cf. mor, morzyć, mrzeć); a) morderstwo, zabój, mężobójstwo, der Mord. *Morda okrutną mię potwarzają. *Warg. Kurc.* 22. parricidium obiectum mihi. Prawo o mordzie. *Petr. Pol.* 117. Pauzaniasz z tak wielkiej mordy, i z Filipa króla tak enego, był sławny. *Warg. Wal.* 301. Furaniuszowa *morda domowa, niezbożnością samą niecotę przeszła. *ib.* 334. Słusznój męki i karania za *mordę, niegodną spominania, nie odniósł. *Warg. Wal.* 214. Niedźwiadkom, gdzieby byli sokiem rzodkwi skropieni, wielką trucizną i mordem. *Syr.* 1048. (cf. Świnimord, Morzymord). — b) Mordy *plur.*, mordowanie, satygi, trudy. *Włod. Strapagen.* *MORDASTY, a, e, gebasty, *Ross.* мордастый. MORDERCA, y, m., *MORDERZ, a, m., (*Boh.* mordyr, wrah, wraždnljk; *Slov.* mordař, wraždnljk; *Sorab.* 2. mordař; *Sorab.* 1. mordař, moričeř, zamorduař; *Vind.* merdrar, kostnik, hostnik, ludomorz, vmorez, vmorjavez, resboinik, vbiunik, vboinik, vbijavez; *Carn.* resvojnek (cf. rozbojnik), mordrir; *Croat.* vmoritel; *Slav.* uboica; *Ross.* умертвитель, смертоубийца; *Eecl.* оуби́ица; *Dan.* morder; *Svec.* mördare; *Anglos.* myrthra; *Angl.* murderer; *Gall.* meurtrier; *Holl.* mordenaar; *Pers.* mirtan); §. 1. zabójca, zabijacz, mężobójca, der Mörder. Gdy jeden drugiego zabije chcąc, i bez słusznój przyczyny, ten jest własnym *morderzem. *Szczerb. Sax.* 242. Ktoby żelazną bronią kogo uderzył, ażby umarł, ten jest mężobójca, a taki morderz ma też i sam umrzeć. *Radz. Num.* 35, 16. Morderca sobie samemu być, wielki i najpierwszy jest grzech. *Sk. Żyw.* 1, 21. Dwa kroć morderz ojcowski, pierwiej rada, potom na śmierć jego patrzac. *Warg. Wal.* 354. Marek Brut swoich własnych pierwiej cnot, niżeli ojca ojczyzny *mordyrz. *Warg. Wal.* 204. *Morderze Chrystusowi. *W. Post. W.* 2, 199. Morderca zakątny tajny, Meuchelmörder; *Slav.* zasidács. — §. 2. Morderca, cruciator. *Cn. Th.*, katownik okrutny, der Heintiger, Märtirer. MORDERCZYNA, y, ż, *Pot. Low.* 79. MORDERKA, i, ż, die Mörderin, *Boh.* wraždelnice. Bodajżeśmy więcej nie oglądali syna albo córki z ciebie na ziemi, morderko mężów twoich. 1 *Leop. Tob.* 3, 9. (MORDEROWY n. p. kolor. *Teat.* 36. c, 55. z *Franc.* mortdorée; piñcfarben. Morderowe trzewiki. *Teat.*) MORDERSKI, a, ie, MORDERCZY, a, e, zabójczy, mörderisch. *Sorab.* 2. morderški; *Boh.* wrahowsky, wraždlný, wraždlnický; *Ross.* бойчевый, уби́йственный; *Vind.* vbijarski, ludomorski, resboinski. MORDERSTWO, a, n., *Carn.* mordrya; *Ross.* смертоноцие, смертоубийство; 1. Mord, Meuchelmord, Todtschlag. Przez morderstwo rozumieli dawni właściciwie zabój pokatny; pochodzi to słowo od dawnego Teutonów słowa: moerda, znaczącego zabój bez żadnego świadka i po cichu popełniony. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 256. Zabój rozmyslny, inaczej morderstwem zwany. *ib.* 271. (cf. morda, mord). — 2. Morderstwo - katowanie, męczenie, męka, daß Märtern, die Märter. Porwany, wszystkimi morderstwami ciągniony, bity, pieczony, targany był. *Sk. Żyw.* 1, 14. —

5. Morderstwo, skłonność do mordowania, okrucieństwo, Mordſucht, mörderiſche Graufamkeit. *Cn. Th.* MORDERZ, *ob.* Morderca. MORDERZ, MORDERZNIK *botan.*, *ob.* Mordownik. MORDKA, i, *ż.*, *demin. nom.* morda; *pysk*; *Ross.* мордка, Сѣднѣуѣн, Сѣбиѣ, Сѣтраѣ. Mordka liszki. *Kniaź. Poez.* 5, 147. *Ross.* мордки pyski wiewiórcze, co za pieniądze chodziły; *cf.* biela, aspergil. MORDOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, (*Boh.* mordowati *caedem facere*, *morden*; *Slov.* mordowati; *Sorab.* 2. mordowasch; *Bosn.* moriti, izmoriti, umoriti *fatigare, occidere*; *Carn.* mordrim, mordrujem; *Vind.* vmoriti, vmoruvati, pomorjati; *Ross.* умертвить, умертвлять; *Svec.* mōrda; *Pers.* mordaniden; *Isl.* myrda; *Dan.* myrde); — 1. zamordować, zabijać, morden, todtſchlagen, tödten. Ten, który człowieka morduje, jest mężobójcą. *Szczerb. Sax.* 237. Nie nowina żydom była mordować proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Biał. Post.* 101. — 2. Męczyć, umęczać, fatygować okrutnie, trupać, trapić, pracować kogo, trude, einen quälen, martern, strapasieren, müde machen, ermüden; *Boh.* unawiti; *Bosn.* umoriti, otruditi, nebaviti; *Vind.* truditi, martrati, smujat, obtruditi; *Carn.* truditi; *Ross.* пурить, томить, утомить, утомлять, истомить, истомлять, маять, умаять. Rzuce się na łupieżce, którzy najwięcej mordują starca, zabija trzech, miota się na innych. . . *Stas. Num.* 2, 412. Jeden morduje ziemię, drugi szuka w lesie, Co mu pożytek razem i rozrywkę niesie. *Zab.* 9, 20. *Harab.* Mordujesz moją cierpliwość; naostatek pokażę, kto jestem. *Teat.* 1, 25. Morduje wszelkie sposoby po głowie, Aż mu ta sztuka wypada w połowie. *Zab.* 12, 76. Słabszy daleko koń, którego nie mordują, i nie hartują do pracy. *Papr. W.* 1, 395. — 3. Mordować się *recipr.*, męczyć się, umęczać się, fatygować się mocno, się quälen, się müde machen, müde werden, ermüden. (*Rag.* morittise, umorittise; *Croat.* zatrudittise; *Vind.* se obtruditi, vgnatife, se vtruditi, se struditi). Sy-sy-fus z kamieniem się morduje, który albo w górę pehać musi, albo ściągając z góry. *Olw. Ow.* 160. Złeś zrobił, że tak dajesz matce mordować się, latając po wsi, szukając ciebie. *Teat.* 14, d, 13. *ob.* Zamordowany. MORDOWNIK, a, m., a) morderca, zabójca, der Mörder. Tyrany, mordowniki chrześcian. *Biał. Post.* 22. *Zarn. Post.* 3, 735. — b) *Milit.* Mordownik, Mordſchlag, krótka rurka żelazna, nabita prochem i kulą, osadzająca się między wiazaniem ognistej piłki. *Jak. Art.* 5, 502. *et* 2, 102. — c) *Botan.* Mordownik, morderznik, zły mniszek, *aconitum napellus*, ziele tak zwane od mordowania, bo do godziny siódmej zabija człowieka. *Syr.* 1387. *Sienn. Wykl. Kluk. Dyke.* 1, 5. Tojad mordowoik pospółstwo na wielu miejscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286. *Ross.* мордовникъ, преградъ, прострѣльная трава. MORDY, *ob.* Morda, Mord. 2. Mordy, miasto w Podlaskim. *Dyke. Geogr.* 2, 182. eine Stadt.

Pochodz. domordować, namordować, pomordować, umordować, zamordować, zmordować; *cf.* martwić, morzyć, mrzeć.

MOREGI, *ob.* Morağ.

MORELA, i, *ż.*, MORELKA, i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* merunka; *Carn.* marelza; *Bosn.* kaiscja; *Ross.* морель; die Morelle,

Amartille. Morele dwojaki są, większe, które apykozy zowią, i mniejsze, właściwe morele. *Kluk. Rośl.* 1, 155. MORES, z *Łac.* obyczaje, maniery, Moreš, Manieren. Nauce ja go mores, co on sweinu panu, Co za względy zacności mego winien stanu. *Treb. S. M.* 114. Dla ciebie zburzę go tylko, potem pogłaszczę, trzeba żeby znał mores. *Teat.* 42, c, 40. Na drugi raz grzeczniejszym będziesz, wiesz teraz co to mores. *Teat.* 8, 115.

MORG, u, m., z *Niem.* der Morgen Landes, ein Tagewerk, Tagart, *Boh.* gitra (*cf.* jutro), djlec, augezđ, (*cf.* ujazd); *Croat.* ral, (*cf.* role); *Sorab.* 1. honé, (*cf.* zagon). Morgiem w początkach nazywano to pole, które para wołów przez jeden dzień zorać mogła. Najzwyczajniejszy zaś teraz morg, jest to prostokąt z 3 sznurów kwadratowych, to jest pole, mające długości trzy sznury, a szerokości jeden sznur. *Łesk.* 2, 27. Trzydzieści morgów czynią włokę, a 5 włoki czynią łan. *Jak. Mat.* 1, 5. Morg Chełmiński ma sznurów trzy, lub pretów 50, albo łokci 225 długości; szerokości łokci 175. Morg gospodarski ma wzdłuż pretów 20; w szerz 10. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 226. Kmiecy morg większy i mniejszy. *Zabor.* 299. Morg każdy jest na trzy węzyska. *Grzepsk. K 4 b.* W Polsce mówią pret; a w Mazowszu morg. *ib.* L 4. (*cf.* stajanie, staje). Na hubę rachują 24 morgów. *Pam.* 83, 531.

MORMOTAC, *ob.* Marmotać.

MOROMSK, a, m., miasto w Kijowskim. *Dyke. Geogr.* 2, 184. eine Stadt im Kijowiſchen.

MORÓWKA, i, *ż.*, *Ross.* морушки, моровья бобыны; *Carn.* prekürsh; *Boh.* mornj hliza; bolączka morowa, die Pestheule, Pestdrüse. Morówka, czyli morowa czarna krosta, carbunculus, to jest niezmierne zaognienie się z zatkanymi cienkimi żyłkami krwi, morowa zaraz w sobie już mającą, pochodzące. *Perz. Cyr.* 2, 68. (*cf.* powietrzna dymienica, dziuma). Morówki powietrzne. *Syr.* 70. Morówki albo petocie, my przystudzienicami zowiemy. *ib.* 534. *et* 875. Pestſchſen; *cf.* karbunkul, *et* łożna czarna krosta, morówka. 1. MOROWY, a, e, *Boh.* morowy, mornj; *Carn.* kushen; *Vind.* kugan, kushen, kugoviten, nalesliu; *Croat.* kusen; *Bosn.* kugjan, okusgen, kusgni; *Rag.* kuxni; *Ross.* моровый; od moru, powietrzny, Pest-, pestſtlenzſtſch. Morowa dymienica. *Perz. Cyr.* 2, 64. (*ob.* Morówka). Morowe powietrze. *Urząd.* 274, *Carn.* shłesa; *Vind.* kuga, shlesa, pomoria; *Rag.* kuga; *Bosn.* kugga, bubba, ejumna; *Ross.* моровое повѣтріе, моровая язва. Zaraza morowa. *N. Pam.* 4, 117. Bolączki morowe. *Sienn.* 485. Pryszcz morowe. *ib.* Powietrze zarażone, to jest morowe. *Sienn.* 475. Strzeż się go, jak morowój zaraz. *Mon.* 66, 19. Ja tobą brzydź się, jak morowym powietrzem. *Teat.* 11, 59. (*cf.* jak zgniłym psem). — *Botan.* Morowy korzeń. *Urząd.* 245, *ob.* Carz ziele. — *Fig.* Złośliwych ludzi, których morowemi pismo ś. zowie, tak odcinać mają, żeby zdrowych członków nie zarażali. *Birk. Zyg.* 17. To jest moc morowa, silnym być ku uszkodzeniu. *Pilch. Sen.* 13.

2. MOROWY, a, e, od mory, z mory, materyi, von Mor. Wstęga błękitna morowa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 272.

MORSELE, MORSZELE, ów, plur., z Łac. morsellus, Morfellen, Ross. морсели; lekarstwo w tabletkach do jedzenia. Włod. Zaczyniwszy proszku tego i umieszawszy dobrze, naczynić morszeli albo kołaczków. Syr. 74. — Fig. Krew' nam daje ilopem, a w niewinnym ciele Ku wiecznemu żywotowi zbawienne morszele. Pot. Zac. 165.

MORSKI, a, ie, od morza, Boh. et Slov. mořský; Sorab. 1. morski; Carn. morske, murske; Vind. morski; Croat. morszki; Bosn. et Rag. morski; Ross. морский; See, Meer, Meerē. Morskie burzenie, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i opadanie. Cn. Th. Ebbe und Fluth. Wylew i odlew, fluxus et refluxus. Hub. Wst. 104; (Bosn. plimma, narastenje morra, osseka, rechescja; ob. Morszczyzna). Morskie koty (koczkodany), gatunek małp, nad wszystkie inne dłuższe ogony mające. Kluk. Zw. 1, 65, Meerfägen. Sól morska, Meerfals. Urzęd. 416., Ross. морянка. Sterty morskie, wyrostki sterczącego nad morzem ładu. Sniad. Jeog. 224. Morski pies, Vind. murski pefs, ob. Pies. Morskie ciele Vind. mursku tele, ob. Ciele. Morska świnią Vind. dellin, dupin, ob. Świnią. Morski koń Ross. моржъ. Morski zajac abo ozada. Syr. 825. Sienn. 68. Ukąszenie jadowite od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonięcy morskiej. Syr. 543. Morski wiatr Ross. моряна. Gwiazda morska Vind. buroush, ob. Gwiazda. Bogini morska, Boh. Mořena, manželka Widonowa, bohyně mořska. Morski mieszkawca, pomorzanin Ross. моряникъ. Handel ludzi lądowych z morskimi. Boter. 199. Morska bitwa Eccl. кораблестранство. Żołnierz morski, Croat. ladjobojnik; Ross. ладейникъ; Eccl. кораблестроецъ. Zegar morski. Warg. Radz. 508. (ob. Kompas, buksola). Warsztat morski. N. Pam. 12, 285, okrętowy, gdzie okrety budują, Schiffswerften. Mech morski, porost morski, Meermoos, roście po skałach morskich, a najwięcej po skorupach ryb i małżów morskich. Syr. 1418. Morski kopr, ob. Sól babia. Morski pław, ob. Pław morski. Morski ptak, ob. Zimorodek. ***MORSKORÓD**, u, m., płód morza, ein Meerthier. Przepływają rozliczne zatym morskorody. Zab. 9, 529. ***MORSKOZIELONY**, a, e, feegrün, Vind. morskoselen. **MORSZCZYŻNA, MORSZCZYŻNA**, y, ż, collect. morskie płody, morskie rzeczy, Meerzeugnisse. Konehy i inna morszczyżna, corpora marina. Hub. Wst. 14. — §. Pomorszczyżna, Seeuferland, Küstenland. Zygmunt księciu Stolpeńskiemu Lemburg i Bytom, i inszą pbrzeżną morszczyżnę w lenno dał. Biel. 505. — §. Przewor morski n. p. W morszczyżny szyper żegluję. Dar. Lot. 18. Meerēweitteu. — §. Morszczyżna, pomorszczyżna, morka, pomorka, wiatr od morza. Bndtk., Ross. моряна. — §. Morszczyżna xiężycą, ruch podnoszącego się i opadającego morza, sprawiony siłą samego xiężycą. Sniad. Jeog. 246. Ebbe und Fluth.

MORSZ, u, m., nadpruchniałość zwłaszcza w drzewie, (z Niem. morsch), die Morscheit, adj. morszaty, morszysty, ob. Nadpruchniały.

***MORSZPREGI**, n. p. Morszpregi, latanie abo chodzenie po powrozie, by dobrze było u nas pospolite, jednakbym ja swemu dworzaninowi tego nie dopuścił. Gorn. Dw. 35. może saltus mortales, cf. Germ. Sprünge, Sprung.

MORTYFIKACYA, yi, ż., martwienie, morzenie siebie samego z nabożeństwa, die Dual, die Selbstpeinigung auß Andacht, fleischliche Züchtigung. Co się tknie mortyfikacyi, tak był skłonny do umartwienia i innych pokut, iż gdyby go byli starsi na wodzy nie trzymali, snadnieby sobie był żywota skrócił. Sk. Żyw. 4, 418. **MORTYFIKOWAĆ**, ob. Martwić, trapić, umarzać.

MORUS, a, m., **MORUSEK**, ska, m., zdrobn., człowiek ubrudzony, brudny (cf. morąg), ein Schmutzling, schmutziger Mensch. **MORUSAC** cz. niedok., pomorusać, umorusać dok., brudzić, pobrudzić, ubrudzić, beschmutzen. **MORUSOWA-TY**, a, e, — o adv., brudny, (morągowaty), schmutzig, beschmutzt.

MORWA, y, ż., Boh. et Slov. moruše; Sorab. 1. maruscha, maruschna, molberna; Carn. murba; Vind. murva, murba, murvovu sadje, malina, (cf. malina); Croat. murva; Bosn. murva, dud; Rag. murva; Slav. dud, murva; Ross. моршшка, тутовая ягода, шелковица, (cf. szelki; cf. Ross. шелкъ jedwab'); Eccl. смороквица; (Ross. сморква figa); Graecolat. morus; Ital. mora; Holl. moerbesie; Angl. mulberry; Svec. mulbaer; Germ. die Maulbeere; drzewo i owoc, der Baum und die Frucht. Morwa drzewo, średniej wielkości; owoc wyraża główkę z jagód skupionych złożoną; jest czarny, jest i biały. Liściami białych morw żyją jedwabniki. Kluk. Rosl. 2, 66. Czarna morwa (Vind. stroshnize). Morwa, abo drzewna jeżyna. Sienn. 104. Kluk. Rosl. 1, 156. ***MORWIOLISTE** n. p. wiechy. Pot. Arg. 809., maulbeerblätterig. **MORWIORODY, MORWIORODNY**, a, e, n. p. Praca bogata pajaków morwiorodnych. Tward. Wz. 210. t. j. jedwabników, na morwach się rodzących, auf Maulbeeren erzeugte Seidenwürmer. Morwiorodne pajaki uczęszczają nam swych jedwabiów. Kulig. Her. 251. **MORWOWY**, a, e, od morwy, Boh. morušowy; Carn. murben; Ross. шелковичный; Eccl. смороквиный; Maulbeer-. Morwowe drzewo. Dykc. Med. 4, 405. (Slov. moruškový strom; Slav. dudovo dërvo; Vind. murvovu drevu, murvar, murva, malinea; Ross. тутовое дерево). Sok morwowy. ib. 407. Liście morwowe. ib. 408.

***MORYCZYC**, yf, y, act. niedok., (Elym. marszczyć, Ross. морщить; cf. морочить туманы puszcząc, oczy mydlić); nalegać na kogo, martwić go, einen martern, einem zu setzen. Oktaw pragnąc konsulatu, nie senatu o tę część moryczy, [: nalega na senat. 1], Ale prywatnie Cyncerona nuka. Chrośe. Fars. 140. Królowa króla moryczy, żeby swą ręką koronował wnuka. Pot. Syl. 285. Tego ta próżna otucha moryczy. [hacc (anima) solatia sola sperat. 1]. Chrośe. Luk. 2, 49. W subtelnym (dworskim) żołdackim delikaćkim głody Przez smaczne potraw kaski moryczą się. Gau. Siel. 557. [: umarzają się. 1]

MORZE, a, n., (Bch. et Slov. moře; Sorab. 2. mohro; Sorab. 1. moro, morio; Carn. murje, morje, more; Vind. morje, murje; Croat. more, morje; Slav. mòre; Rag. mòre, pùccina; Bosn. morre; Dal. more; Ross. море; Lett. marios; Esthnic. merri; Bretag. mor; Anglos. mere; Svec. et Isl. mar; Lat. mare; cf. Graec. μωρεῖν fluere; Hebr. מַר amaritudo); Germ. das Meer. Morze, część globusu wodą zalana. Dla łatwiejszego jednak sytuacyi

morza względem ziem różnych rozeznania, rozmaite mu nadano przezwiska. *Kras. Zb. 2, 204.* Kazał bóg: niechaj się zbiorą wody, które pod niebem są, na jedno miejsce, że się ukáže susza; i stało się tak. I nazwał bóg suszę ziemią, a zebranie wód morzem. *Leop. Genes. 1.* Wtedy grunt suchy ziemią, a wielkie rozcieki Wód zgromadzonych w jedno, bóg nazwał morzami. *Przyb. Mill. 221.* Morze Wielkie albo Ocean. *Dudz. 45.* *otoczywszy. *Cn. Th.* Morze lodowate, lodowe. *Tward. Wł. 29.* Północne. *Dykc. Geogr. 2, 185.* Morze śródziemne międzyziemne, (*Stryjk., Pot.*); morze Europejskie. *Cn. Th.* Adryatyckie. *Dykc. Geogr. 2, 184.* Azyańskie albo Chwaleńskie, *Caspium. Cn. Th.*; *Slav.* Valinsko móre, (*ob. Chwaleńskie*). Carogrodzkie. Arabskie, czyli cieśnina Perska; Czerwone czyli cieśnina Arabska. *Cn. Th.*; *Slav.* cěr-ljeno more, (*Ross.* Понтъ czarne lub czerwone morze); Morze białe; czarne. *Cn. Th.*, (*Slav.* cěrno móre). Helle-spontem woda z morza czarnego do morza białego, Propontis rzeczonego, pędem wielkim idzie. *Star. Dw. 2.*; Baltyckie, u Niemców Wschodnie. *Dykc. Geogr. 2, 182.* * (Szwedzkie. *Cn. Th.*). Morze umarłe, martwe. *Cn. Th.* Morze ciasne, ścisnione. *Cn. Th.*, (*ob. Cieśnina morska*). Wysokość morza, głębokość wzniesienia morza od pewnego punktu uważana i mierzona. *Sniad. Jeop. 250.* Morze wysokie, które dosięgło najwyższej swojej wysokości. *ib.* — Na rozlanej szeroko morz płynnych przestrzeni. . . . *Zab. 13, 154. Kniaż.* Bóg zakładał morzowi (morzu) granice. *W. Prov. 8, 29.* Morzem się bawię *Eccl.* морехителствую, при мори живу, *Graec.* θαλασσοένω. Nad morzem panuje *Eccl.* мородержавствую, *Graec.* θαλασσοκρατέω. Pan od morza do morza. *Zegl. Ad. 192.* (szerokowładny, bogaty). Jak morze, wszystko na wierzch wyrzuca. *Rys. Ad. 19.* (nie trzyma języka za zębami). Kto na morzu nie bywał, ten dziwów nie widał. *Rys. Ad. 26.* (*non vidit mira, qui non vidit maria*). Komu modlitwa nie smakuje, ten niech po morzu żegluj. *Cn. Ad. 556;* *Slov.* kdo sa modlit ně wge, něch na more idě. Kto zna morze, wie co gorze. *Rys. Ad. 29.* Niebo, nie umysł tacy odmieniają, Którzy po rozum za morze biegają. *Budn. Apoph. 5. Ezop. 22. coelum, non animum mutant, qui etc. Hor.;* (gąska z domu, gąsior do domu). Młody mówi: dopiero mi lat dwadzieścia; jeszcze śmierć za morzem. *Sk. Kaz. 512.* (za granicą, daleka, *oppos.* za pasem, tuż, nad karkiem, nad głową). Morzu wody przy-lewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel. 1, 75. Slov.* Do Dunage wodu nosit; *noctuas Athenas.* — Morze, otchłań, przepaść, bezgruncie, bezdno *Ross.* пучина. (MORZA, y, ż, jedwab' gruby z bawełną mieszany *Pincikow.*). MORZCZYŻNA, y, ż, *ob. Morszczyżna.* *MORZOLOTNY, a, e, über das Meer hinfliegend. *fig.* Wsiadać chcesz, widzieć, w nawe morzolutną. *Groch. W. 455.* Morzolutny okret. *Zab. 5, 517. J. Kchan. Ps. 69.* *MORZONOŚNY, a, e, od morza noszony, vom Meer getragen. Morzonośna Syrena. *Zab. 13, 188. Nagł.* *MORZORODNY, a, e, w morzu się rodzący, meerzeugt, *Eccl.* пучинородный. *MORZOPŁAWNIK, a, m., *Ross.* мореплаватель, мореходецъ, żeglarz; мореплавательный, мореходный, żeglarski; мо-

реплавание, мореходство, żegluga. *MORZOWŁADNY, a, e, meergebietend. Król morzowładny i w porty zamożny. *Groch. W. 443.* Morzowładny Neptun. *Dudz. 19.* Auster morzowładny. *Petr. Hor. 2, D 4.*

Pochodz. morski, nadmorski, odmorski, podmorski, pomorze, pomorski, pomorzyczk; przymorski; międzymorze; przymorze.

MORZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, MARZAĆ *freq.*, umorzyć dok., *Boh.* moriti, zmoriti, umrtwiti, umrtwowati; *Sorab. 1.* moru, moriu, morim; *Carn.* morim, mertvazhëm; *Vind.* vmoriti, vmertiti, pomoriti, vmelatiti, pomerlatiti, vbiti, vbijati, mertvazhiti, vkoriti; *Croat.* morim; *Rag.* moritti; *Bosn.* moriti, izmoriti, umoriti; *Ross.* морить, морю, умо-рить. *Activum verbi neutrius* mrzeć, umierać; (*cf. mor, mord, Lat. mori*); * robić, że kto mrze czyli umiera, mordować kogo na śmierć, sterben lassen, umkommen lassen, jemandes Tod befördern, ihn tödten. Doktorowie morza, nie leczą, kiedy się samych ksiąg trzymają. *Fredr. Ad. 73.* Śmierć tam nie próżnowała, jednako morzęcy (morzac), Okrutna wieki ludzkie i rodzaj bydłocy. *J. Kchan. Ps. 115.* — *fig.* W żartach człek morzy tęsknicę. *Zab. 11, 571.* *Zabl. t. j.* umorza, zatapia, zbywa. — §. Morzyć głodem, *Rag.* moritti glädom; *Ross.* морить голодомъ; głodzieć kogo na śmierć, einen mit Hunger quälen bis auf den Tod, einen verhungern lassen. Kazał mię morzyć głodem. *Boh. Kom. 4, 205.* Kiedy na nas Bóg głodu nie przepuszcza, głodem się nie morzmy. *Sekl. 13. Transl.* Umęczać, dokuczać, seyr quälen, martern, zusegen. (*cf. Boh.* moriwa zymnice febris lenta, daß schleichende Fieber). Już też i truczna morzyć go poczęła. *Gorn. Dw. 252.* Kto pić przy-musza niechęć, a kto morzy pragnące, który gorzszy nad drugiego? *Cn. Ad. 391.* *cf.* i cnota ma swoje granice, est modus in rebus. Pijaństwo zmorzy, starga przyrodzenie. *Biał. Post. 199.* Ludzi więcej gardło morzy, niż ostry miecz. *Ezop. 86.* Od dwóch dni już nie spałem; czuję, że mię sen morzy. *Teat. 39, 12.* Wieczór sen go okrutnie morzył. *ib. 55. c, 7.* Gdy się też zmorzysz snem i umordujesz, Na mym odpoczniesz łonie i sfolgujesz. *Past. Fid. 91.* (gdy cie sen zwycięża). Nade wszystko sen ich morzył cięższy. *Tward. Wł. 90.* Ty śnie kilkogodzinny ulgą jest w tej mierze, Morzysz wpród, niż nas wieczny sen ze świata zbierze. *Zab. 11, 187.* Na coż się przyda ten spoczynek, którego sen ustawiczny morzy? *Zab. 1, 115.* Snem zmorzony Na zielonej murawie leżał rozciągniony. *Zab. 1, 98. Nar.* — §. Żywe srebro morzyć, martwić. *Tr.*, daß Quecksilber tödten. — §. Morzyć się, trapić się, gryźć się, frasować się, sich quälen, martern, abmergeln, härmen. Ustawnie się w sercu swym o to gniewem morzył. *Papr. Kol. R 5.* MORZYCIEL, a, m., morzacy, męczacy, der Quäler; (*Sorab. 1.* morieček morderca). *W rodz. żeńsk.* Morzycielka. MORZYMORD, u, m., ziele, Mniszek dobry, od skutku tak rzeczony, bo truciznę złego mniszka czyli mordownika zamarza. *Syr. 1588.* *cf.* tojad. *Kluk. Dykc. 1, 6, aconitum anthora, Heilwurz, Carn.* zhmerunka. *MORZYSARNA, y, m., *Otw. Ow. 111.* miauo psa gończego, der Name eines Jagdhundes, Rebbiß. MORZYSKO, a, n., morzenie czyli

gryzienie w żołądku, Bauchgrimmen. Ziele srebrnik działkiem grzyzawki i morzyska w żywocie układu. *Syr.* 292. Olejek ten kolice i darciu w kiszki albo morzysku pomaga. *ib.* 94. et 101. morzenie w żywocie. *Sienn.* 278. — §. *Transl.* Coż znaczą te niezwykle wzdrygi, te morzyska, Te czucia, którym nadać nie można nazwiska? *Przyb. Ab.* 184. MORZYSKOWY, a, ie, Grimm. Morzyskowa kiszka, *colon intestinum*, der Grimmdarm. *Perz. Cyr.* 1, 149. et 48. kolkowa, kobielasta. *Cn. Th.*

Pochodz. pod słowem: *mrzec.*

MOS, ob. Mas.

MOŚĆ, ści, *commun.*, tytuł skrócony, ze słowa Miłość, (abo też Możnaść, cf. *majestas*). *Mon.* 66, 460, gnädiger Herr, gnädige Frau, Gnaden, Eieben; *Slav.* veličanstvo; *Ross.* величество, величество, величие; (ob. Wieliczaństwo). Jego Mość i t. d. ob. Jegomość, Jejmość, Ichmość, Jegomości, Jejmości, Ichmości. Jego Królewska Mość. J. K. M., *ÿbro* Königl. Majestät. Wasza Królewska Mość, W. K. M., *Euer* Königl. Maj. Jego Księcia Mość, *ÿbro* Fürstliche Durchlaucht; Wasza Księcia Mość, *Euer* Fürstliche Durchlaucht. Zartem: wilk chciał oddać usługę Jego Końskiej Mości. *Zab.* 13, 276. *Treb.* — Wasza Mość, *Slav.* gospodstvo, milostivo inde waszmość. — *Obsol.* Waszój Pańskiej Mości, Jaśnie Wielmożny a Mościwy Panie Wojewodo (Zebrzydowski), to dzieło poświęcam. *Gwagn. ded. Euer* Hochgräflichen Gnaden. — *Vocat:* Mości in masc., Mościa fem., *Ross.* сударь, сударикъ, сударчикъ; f. сударыня; Herr! gnädiger Herr! gnädige Frau! *Euer* Gnaden! Mości ojeze kochany. *Teat.* 34. c, 102. Mości Dobrodzieju! ob. Dobrodziej! Mościa Dobrodziejko, ob. Dobrodziejka. Mości Panie, mein Herr! Jaśnie Wielmożny Mości Panie N. N., Mnie wielce Mości Panie i Bracie. *Kras. Dos.* 65. U dawnych Polaków najpierwszy był tytuł Bracie! poczekawszy trochę, przydano: Panie Bracie; powiększono potem i mówiono: Mości Panie Bracie! *Mon.* 67, 460. Chciałby żeby się pozbyć tej nudnej intytulacyi: Mego Wielce Mości Pana. *Mon.* 65, 501. Mości Panowie Młodzi, dzisiejszy wieczór poświęcony jest dla uciech wieku waszego. *Zab.* 3, 111. Mos Panie, *skrócone zamiast:* Mości Panie, mein Herr, mein Freund. Przyszły twój małżonek nie jest urzędnik, ani uwielmożniony; nie będziecie sobie mówić; Mospanie, Mościapani; ale mój mężu, moja żono. *Teat.* 25. c, 69. Niechaj go poznam, spraw to mój Mos Panie. *Teat.* 45. b, 49. Trzymaj mocno cugle, Mospanie, trzymaj. *Teat.* 52. c, 50. Mospanie, gwałtowności w tym kraju nie są cierpiane. *Teat.* 36. b, 25. — Już Mości Państwo, kończcie komplementa. *Teat.* 45. c, 71, meine hochgeehrte Herrschaft, macht einmal ein Ende. — *Transl.* Mościapan Wielmożny tylko, nie Jaśnie Wielmożny, ein bloß Hochebler, Hochwöhlgeborner. Jesteś królem; a byłeś przedtem Mościapanem; To grzech nieodpuszczony. *Kras. Sat.* 5. Z tłustym wilk chudy brytanem Raz się spotyka, pachol z mościapanem. *Kniaź. Poez.* 3, 89. Jeden mospan otyły, silny i bogaty, Miał stada, trzody, łąki. *Zab.* 8, 93. *Treb.*, cf. Jespan. Mospanek zdrobn., n. p. Ci mospankowie. *Mon.* 74, 140. (panicze, panoska, Herrchen); ob. Mościwać, Mościwy, Mościenka.

MOŚCIC, ił, i, *ect. niedok.*, umościć, pomościć *dok.*, pomoszczać, mostem pokładać, (*Ross.* мостить, мощу brukować); *Ecccl.* мостю facio pontem, bebrüden. Rzeki mościć. *Klon. Fl. B* 3 b. Rozkazał Olgierd drogi proste ku Moskwie kilku tysięcy czerni gotować, i tak drogi wszędzie moszczono przez błota i starzyny, co najprościej być mogło. *Stryjk.* 379. O wyzwoleniu od płatów, od podwód, budowania zamków, moszczenia mostów. *Stat. Lit.* 87, (*Ross.* мощение brukowanie, dylowanie, cf. pomost). — *Transl.* Mostem położyć, podbić, unizyc, hinstreßen. Wszystkie mu fortuna pod nogi umości przeciwności. *Leszcz. Class.* 24, sprzątnie je przed nim. (MOŚCIENKA, i, ż, jejmość *iron.*, Oto jużci moję mościenkę wstyd nawet i przed Najsw. Sakramentem uklęknąć. *Mon.* 71, 712. (cf. żonunio, żonina).

MOŚCINA, y, ż, tarcice, szerokie dyle, które na most kładą, planca. *Mącz.* posadzka mostowa, pomost, *Sorab.* 2. mostniza; *Croat.* mosztnice; *Ross.* мостовина; Brückenbretter, Brückenbohlen, die Bedeutung einer Brücke. Naprawiać drogi, by nie były dziury w mościacinach. *Mącz.* munire viam. Na wierzchu kładł dębiny, którą rozmaity mościaciną, żerdziami i drzewem na kształt kraty zaścielał. *Warg. Cz.* 81. — §. Mościna, most biedny, mizerny, eine elende, jämmerliche Brücke. Mościny stare. *Kosz. Lor.* 161 b. MOŚCISKO, a, n., most brzydki, eine abscheuliche Brücke; *Ross.* мостище. MOŚCISKA, isk, plur., miasto w wojew. Ruskim, od Przemysła 4 mile. *Dykc. Geogr.* 2, 186. eine Stadt in Rußen.

MOŚCIWAĆ komu, ał, a, et MOŚCIAĆ *intrans. contin.*, tytułować go Mościwym Panem, jemanden *Euer* Gnaden tituliren. Kiedy do wsi przyjedzie, to mu mościwają. *Mat. z Pod. B* 3. Pan słudze nie mościwa, nie waszmościa. *Cn. Ad.* 811. (pacholek Jaś, Staś, Jasiek, Janek; cf. słysz! sam! idź! bieź! stój!). MOŚCIWY, a, e, a) *contractum ex* miłościwy, *cujus loco usurpatur, et dignitate ac potentiam magis, quam favorem, ut illud vetus significabat, sonat.* *Olim in personis illustribus compellendis vel nominandis, usurpabatur; jam viluit, et privatis etiam tribuitur;* cf. *Lat.* Ornatissimus, Clarissimus, Amplissimus, Humanissimus. *Cn. Th.* gnädig, gnädigster, hochgehrter, hochgehrtester. Aby inaczej chodziła mościwa pani, inaczej szlachcianka. *Gost. Gor.* 131. Wszyscy sobie równi być chcemy; wszyscy mościwemi pany, wszyscy równo chodzić, żyć, jeździć, gwardye trzymać. *Falib. E* 3. — b) Mościwy, łaskawy, gnädig, geneigt. Byś pracę tę moję przyjąć a mym mościwym panem być raczył. *Warg. Wal. praef., et Warg. Radz.* 121. Nie troszcz się Waszeć Mościem Pan (Mościwy Pan); już wszystko dobrze pójdzie. *Teat.* 7. d, 34. *Czart.* — c) Mościwy, mocą sławny, *illustris*, burch seine Kraft berühmmt. Któryż mię matką swoją nazwie tak mościwy znówu syn, jak był Herkul! *Bardz. Trag.* 522. przedni, vortreflich. Zaena, wyborna, mościwa rzecz, spokojne sumnienie. *Ern.* 186.

MOSIĄDZ, iędzu, m., *Boh.* mosaz; *Slov.* mosadz, mosaz; *Sorab.* 1. moszacz, moszaz, moszasz; *Sorab.* 2. misznik; *Carn.* mēd (ob. Miedź), medu, mjedu, mejnd, mednek, pirenzh; *Vind.* med, medeniza, medu, medenina; *Croat.*

zlatomede; *Rag.* xuuti mjed; *Slav.* pirines; *Ross.* желтая мѣдь, (зеленая мѣдь bronz), тазовая мѣдь; *Anglos.* maestling, maestlen, maeslen; *Angl.* mastling; *Dan. et Svec.* messing; *Germ.* das Messing; miedz żółta. *Jak. Art.* 3, 302. Mosiadz, mieszanina, składająca się z miedzi i z kruszcu żółtego, nazwanego kalamina. *Jak. Art.* 5, 302. *Kluk. Kop.* 2, 188. *Kruml. Chym.* 199. MOSIĄDZOWY, MOSIEDZOWY, a, e, MOSIEŻNY. *Cn. Th., von Messing.* Mosiędzowy grunt pod złotem. *Sienn. Rej.* Sierpiak mosiędzowy, *falx aenea.* *Zebr. Ow.* 167. MOSIEŻNIK, a, m, mosiędzem abo miedzią robiący, u nas konwisarzowie, złotnicy, rutgiserowie mosiędzem robią. *Cn. Th., der Messingarbeiter.* *Sorab.* 1. moszaznik; *Rag.* xutomjedar, Gelbgießer. Aleksander mosieźnik. *W. 2 Timoth.* 4, 14, not. «rotgisser, kotlarz»; (kotlarz. *Bibl. Gd.*) MOSIEŻNIKÓW, a, e, MOSIEŻNICZY, od mosieźników, Messingarbeiter's Gelbgießer's. MOSIEŻNICTWO, a, n., mosieźniczy kunszt, die Messinggießerey, Arbeit in Messing, Gelbgießerey. "MOSIEŻNODETA n. p. trąba, *Kehow.* 231., die höhlgegoßne messingne Trompete. MOSIEŻNY, a, e, (Boh. mosazny; *Sorab.* 1. moszazne, moszafny; *Carn.* mëden; *Vind.* medini; *Rag.* xutomjedni); z mosiędzu; messingen. Surmy rogowe ogłos wojny dały, Trąby mosieżne głośno zahuczały. *Bardz. Trag.* 381. Mosieżna skwara, łuska; żużel mosieżny, odmioty mosieżne. *Włod.* MOSIEŻYSTY, a, e, mosiędz w sobie mający. *Cn. Th., Messing enthaltend.*

MOSKAL, a, m., §. 1) cf. Moskwicin, der (Moskowitz) Russe, Rosssyanin; *Boh.* Rus; *Vind.* Rufianz, Rufiak, Moshovit, Moslikovitar; *Croat.* Moskov, Moskovita; *Hung.* Mushka; *Slav.* Moskov; *Ross.* Россіянинъ, *vulg.* Русакъ; *Ecccl.* Москвитянинъ, Россъ; (*Ross.* Москвитянинъ z miasta Moskwy rodowity). Narodom pod panowaniem Rosyjskiem zostającym, dają ogólne nazwisko Moskalów. *Dykc. Geogr.* 2, 358. «Moschi a *Vind.* mosh (maż), *vir*» derivat *Bohoriz.* [Nazwa Moskwy powstała według *Karamzina* od mostków na rzecę Smrodyńi 2]. — §. 2. Moskal, moskalik, gatunek pigułki, eine Art Pillen. Na zastanowienie biegunki, moskala ugnieść z mąki pszenicznej, z babczanym nasieniem, dać choremu jeść. *Sienn.* 374. Z gliny, dodawszy żółtek jajowy i wódki, urób jakoby moskalik, który ususz dobrze, a gdy będzie trzeba, wezmiesz tego moskala, a rozmoczywszy, jako plastr przykładaj. *Sienn.* 252. *Spicz.* 108. MOSKIEWCZYNA, y, ż., cokolwiek z Moskwy pochodzi, Moskwe obchodzi, Moskiewski język, obyczaje, towary Moskiewskie, *collect.* das Russische, etwas Russisches, was nur immer Rußland betrifft, Russische Sprache, Getränke, Waaren etc. MOSKIEWKA, MOSKALKA, i, ż., die Russinn; *Ross.* Россіянка. (*Ross.* Москвитянка z miasta Moskwy rodowita). MOSKIEWSKI, a, ie, 1) od miasta Moskwy, *Ross.* Московский; *Mosfauisch.* Wielkorządztwo Moskiewskie, jest prowincya państwa Rosyjskiego, zwana Moskwą. *Dykc. Geogr.* 2, 186. — 2) Rosyjski, Russisch. *Boh.* Rusky; *Sorab.* 1. Muskowski, Mużakowski; *Vind.* Ruski, Rufianski, Ruteniski, (cf. Ruski); *Ross.* Россійскій, Рускій; *Ecccl.* Московскій. Skło Moskiewskie, Frauenglas, kamień dzielący się na giętkie, lśniące i przezrocyste jak skło,

wielkie szyby; koło Archanielu obficie się znajduje. *Kluk. Kop.* 2, 91. *Solsk. Geom.* 2, 11. Mroz Moskiewski, gdy z paszczęki swej koziorożec wypuści, Niepochybnie winograd pomrozi. *Zimor. Siel.* 215. Dać komu pożałowanie Moskiewskie. *Haur. Ek.* 173. (plagi, knuty). MOSKIEWSKI, iego, *substant.* W. Książ Moskiewski, Car Moskiewski, der Russische Großfürst, Zar. Książeta Siewierskie, nie mogli się osiedzić przed Moskiewskim. *Biel.* 429. Wziął Moskiewski Połock r. 1565. *Gorn. Dz.* 159. Tych czasow znowu Moskiewski Infantom był ciężki. *ib.* 142. Gliński wiernego z listem do Moskiewskiego posłał, obiecując, jeśliby mu Wielki Książ (Książ) Moskiewski dobrowolnego do siebie przyjechania dozwolił, do niego się przekinać, z czego się Moskiewski bardzo uradował. *Stryjk.* 691. ('MOSKUD, u, m., n. p. Wielkie było wojsko ich; owdzie trzechset ludu, Nie było do potrzeby okromia Moskudu. *Pap. Gn.* 1075??) MOSKWA, y, ż., 1) *Ross.* Москва, die Stadt Moskau, wielkie bogate i bardzo znaczne miasto, niegdys stolica państwa Rosyjskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 186. *Gwagn.* 474. *Wyrw. Geogr.* 289. — 2) Rosssya, państwo Rosyjskie, (Moskovie), Rußland, das Russische Reich, *Boh.* Rusy; *Vind.* Rusku semla, Rutenska deshela, Moskovitsku zefarstvu; *Croat.* Moskovitzko czarsztvo; *Hung.* Muszkak; *Slav.* Moskovska; *Ross.* Россія; *Ecccl.* Москва. Wszystkie te obszerne kraje, które się zamykają pod powszechnym Moskwy imieniem, na Moskwę Europejską i Azyatycką dzielą się. *Wyrw. Geogr.* 287. Te księgi, na Moskwie za kapelana służąc, na Polski język przełożyłem. *Boter.* 3. (w Moskwie, w Rosssyi; cf. na). — 3) *collect.* Moskwa Moskale, Russen. Kupcy obcych narodów, t. j. Włosi, Niemcy, Francuzowie, Moskwa, Ormianie... *Vol. Leg.* 3, 440. MOSKWICIN, a, m., z pogarda: Moskal, ein (Moskowitz) Russe, *Ecccl.* Москвитянинъ. Moskwicin wiele czyni w Litwie w granicach szkody królowi. *Pap. Ryc.* 105. Których ogniów skoro się z strachem napatrzyli Moskwicinowie, z zamku poschodzili. *Chetch. Poprz.* A 4 b.

MOSPAN, MOSPANEK, ob. Mość.

MOST, u, m., *Boh., Slov.* Sorab. most; *Vind.* must, mu-est, most; *Carn.* möst; *Croat.* mózt, mószt; *Dal.* moost; *Slav.* most, chupria; *Rag.* moost; *Bosn.* möst; *Ross.* мостъ; die Brüde. Mosty nad wodami bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Zygmunt August zaczął most budować w Warszawie, którego potym Anna siostra jego dobudowała. *Biel.* 551. Mostów wojskowych różne rodzaje. *Jak. Art.* 2, 299. et 440. et 3, 302. (ob. Mosto-łódz; cf. wzwodny most, wzwód). Most na Łyzwach. *N. Pam.* 2, 236, *Ross.* мостъ на судахъ, eine Schiffbrüde. Most palowy. *Warg. Wal.* 159. Most słać. *Przyb. Milit.* 69. eine Brüde jähagen, (ob. Mościć, pomościć). Rzucić most. *N. Pam.* 2, 233. *ib.* 4, 87, eine Brüde abwerfen. Przystłowie dawne: most trzeba posłać złoty uciekającym. *Birk. Chmiel. C 2 b. Jabł. Buk. P. 3. Tward. W. D.* 48. *Prov.* Polski most, Niemiecki post, Włoskie nabożeństwo, wszystko to blażeństwo. *Rys. Ad.* 56. *Cn. Ad.* 888. Czej góry, mosty, chceszli mieć grzbiet prosty.

Cn. Ad. 125. Most komu zakładać, torować mu drogę, lód przełamać, den Weg bahnen. Sam swój wierszyk mdły, nie z inszego składam, Sam językiem mdłym, mędrszym most zakładam; Pisz kto che lepiej, jeśli sądzisz srogo, Papier niedrogo. *Stryjk. Con. O 2.* — *Prov. Slov.* Co osła na most dohnał; *necessitatem adferre*; (cf. ciasny kąt, kozi, rozek). — Mostem kłaść, słać, paść, §. a) *pass.* Pokosem, wie hingestreckt, wie abgemäht. Wszystka winnica z drzewem mostem położona; Za czym na nie jagody i zdeptane grona. *Kulig. 77.* Padają siewby mostem, w żalosość się obraca Żalosość oracka, wniwecz długoroczna praca. *Zebr. Ow. 9.* Smok ten, gdy ogonem po piasku długim sobie kręci, Konie przed smokiem mostem padają. *Bardz. Luk. 2, 44.* W nieprzyjacieliu taką kleskę sprawił, że jakoby położył mostem go po ziemi. *Tward. Wł. 79.* Koni i wielbłądów wiele Nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Susz. Pieśn. H. 3 b.* Rzuca się na nieprzyjacioł, za każdym miotem jego, słał się mostami, jak pod kosą żniwiarza pokosami kłosy. *Stas. Num. 1, 150.* W jednej bitwie tak tego strzelała legia Rzymska, iż mostem słała szereg nieprzyjacielskie. *Papr. W. 1, 240.* — §. b) *activ.* Mostem padać, kłaść się, leżeć; płazem upadać, pod nogi czyje się słać, czołem mu bić, do nóg mu upadać, pokornie mu się uniażać, korzyć mu się, czołgać, cf. bożkować się przed kim; sich vor einen in den Staub werfen, zur Erde fallen, auf sein Angesicht fallen, ihm zu Füßen liegen, zu Fuß fallen, sich vor ihm erniedrigen, demüthigen. Możesz się mostem z Aaronem kładzie Przed bogiem, żeby gniew w nim ulagodzić. *Leszcz. H. T. 156.* Woła, prosi hetman, nie nie wskóra, i choćby się nakoniec mostem im położył, nie nie sprawi, uciekają wszyscy. *Tward. W. D. 52.* Nie mógł mieć z niego przyjaciela, by mu się był i mostem kładł. *J. Kchan. Dz. 148.* Za toć się mostem uniożonym kładę, Ze o Meropie mojej masz staranie. *Pot. Syl. 275.* Ze strachu wszyscy zwycięzcy mostem się położyli. *Chrośc. Fars. 507.* Upadli na twarz przed bogiem, Leżeli, jak mówiem, mostem książę, urzędnik i pan z chłopem prostym. *Wad. Dan. 71.* Pod czas drugi, dla jakiej skrytej przyczyny mostem się kładzie. *Gorn. Dw. 221.* Mostem się kładzie, kto z kim na zdradzie. *Rys. Ad. 41.* (z przodu głaszczce, z tyłu drapie). (MOSTARDA, ob. Musztarda). MOSTEK, stku, m., MOSTECZEK, czka, m., Boh. mostek, müstek; *Sorab. 2.* mofczik; *Sorab. 1.* mostžik; *Vind.* mostizh, berv, (cf. brew'); *Bosn.* mostać; *Croat.* mosztecz; *Ross.* мостокъ, мостикъ, *demin. nom.* most, daß Brüdfen. Starosta ten przez lat dwadzieścia mostku mizernego nie kazał zrobić na kałuży. *Mon. 65, 300, Ross.* мостки лавка, кладка. — §. *Anat.* Kość piersiowa czyli mostek. *Perz. Cyr. 1, 51,* daß Brustbein, Bruststück. Pokrywa piersi kość twarda, płaska, mostkiem, sternum, zwana. *Zool. 67.* Mostek u rzeźnika, część wołu lub cielęcia, od piersi. *Magier. Mskr.* Weźmiesz mostek barana onego.... *Leop. Ezod. 29, 26.* (piersi barana. *Bibl. Gd.*) — §. Mosteczek mydła. *Tr., ein Riegel ober Steg Seife.* MOSTKOWATY, a, e, piersisty, starł von

Brust. Mostkowaty wól. *Tr. MOSTKOWY,* a, e, od mostku, Brust, Brustbein, Bruststück. Między piersiami jest miejsce mostkowe, regio sterni. *Perz. Cyr. 19.* Mostkowa pieczenia. *Tr., ein Bruststück, Brustbraten.* "MOSTOBRONNY n. p. Kokles. *Ryb. Geśl. D 3 b,* brüdenvertheidgend. MOSTOŁOŻ, i, ż., ponton, eine Schiffbrücke. Łodzie drzewiane, mosiężne lub z innej materyi, służące do postawienia na nich mostów dla przeprawy wojska. *Jak. Art. 3, 302. Łesk. 64.* MOSTOWNICZY, ego, m., subst., *Ross.* мостовщикъ; *Ecel.* мостодѣлецъ, *mostodziej, Brüdenaufseher, Brüdenmeister, Brüdenherr. Mostowniczy, urząd w niektórych województwach W. X. L., z obowiązkiem dozoru dróg publicznych, grobel, mostów. *Kras. Zb. 2, 205.* Mostowniczy od starania o mostach imię ma. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 213.* MOSTOWNICZOW, MOSTOWNICZOWY, a, e, od mostowniczego, den Brüdenaufseher betreffend. *Tr. Ross.* мостовщикій, мостовниковъ. MOSTOWY, a, e, od mostu, Boh. mostecký, mostký, mostnj; *Ross.* мостовой; *Ecel.* мостный; Brüden, die Brüde betreffend. Zasadek jakich fortelnych na przeprawie mostowej się obawali. *Birk. Podz. 15,* bey der Ueberfabrt über die Brüde. Mostowy pal, *Slov.* mistince, ślage. MOSTOWY, ego, m., subst., celnik na moście. *Cn. Th. der Brüdenzolleinnehmer.* MOSTOWE, ego, n., subst., cło, czyli myto od mostu, ber Brüdenzoll; *Vind.* mostnina, mostni denar; *Croat.* mosztovina; *Ross.* мостовое, мостовщина; rodzaj cła w Polsce, pozwolony tym, którzy kosztem znacznym w dobrach swoich mosty wybudowali. *Kras. Zb. 2, 206.* Cła bronnego, mostowego albo wodnego, kto by nie oddał, we czworonasób to nagrodzi. *Szczerb. Sax. 49.* Brukowym albo mostowym, cło, które w bramie dawać kaza, nazywają. *Kosz. Lor. 132.* Zapłaciwszy na Wisle mostowe, na walnym trakcie szukałem noclegu. *Zab. 14, 274.* MOSTY, ów, plur., §. 1) miasto w Belżkim. *Dykc. Geogr. 2, 187.* — §. 2) Miasto w Nowogrodzkim. *ib.,* Etättenamen.

Pochodz. pomościć, pomost, pomosta, Zamość, Zamojski, zamościć; *Ross.* взмоститъ rusztowanie dawać. MOSZCZ, MUSZCZ, *MOSZT, u, m., Boh. mest; *Gen.* mstu; *Slov.* mušt; *Sorab. 2.* moscht; *Sorab. 1.* mošt; *Vind.* mosht; *Carn.* mejshta, shönta; *Croat.* mōst; *Hung.* must; *Rag.* mäst; *Bosn.* mast; *Ross.* мсто, месь, G. мста, молодое вино; *Gall.* mout; *Ital.* mosto; *Svec. et Angl.* must; *Dan.* moost; z *Łac.* mustum, ber Most. Niżeli likwor winny kisać zaczyna, moszczem go, lub brzcęzką, nazywamy. *Krup. 5, 98.* Wyprasowany z jagód sok jest moszczem, który się zlewa w naczynia dla wyrobienia się. *Kluk. Rośl. 3, 345.* Mosztu słodkiego nalawszy. *Syr. 355. et 452.* Szydzono z apostołów, mówiących cudzemi językami, iż się oto ci moszczem popili. *W. Post. W. 420.* Wstają zafarbowawszy słodkim czoła moszczem. *Pot. Arg. 541.* Światum wino dał, Bogu zaś lagier daruję, Moszcz światum oddał zgodny, Bogu fus oddaje. *Kulig. Her. 174.* (deteriora Deo, chromą córkę do klasztoru). Natura człowiecza zawzdy się burzy, jako moszcz, aż gdy się ustoi, to też jedno la-

- gier, co się niczemu dobremu nie godzi, na dnie zostanie. *Rej. Zw.* 121 b.
- MOSZCZA**, y, [• moc, [potęga. 4] n. p. Bolesław Wstydlivy nie śmiał przeciw gestej moszcze [*tantae multitudini* 4] zaciągów Tatarskich orężnie stanąć. *Krom.* 242, ob. Moc, *Ross.* мочь; [*Ecc.* 2] мощь.
- MOSZCZE**, ob. Mościć.
- MOSZCZY**, relikwie. *Sak. Dusz.* 144, *Ross.* моши.
- MOSZCZOWY**, a, e, od moszczu, *Boh.* mestowy; *Sorab.* 1. moztowé; *Croat.* mōsten; *Hung.* musthozvaló; *Rag.* masni.
- MOSZCZYK**, ob. Moździk. **MOSZELKA**, ob. Muszelka.
- MOSZK**, ob. Piżmo, *Bisam.* MOSZKOWY, a, e, piżmowy, von Bisam. Chceszli tę maść wonną mieć, przyłoż piżma trochę moszkowego abo zybuczowego. *Sienn.* 497.
- MOSZNA**, en, plur., miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt.
- MOSZNA**, y, ż., **MOSZENKA**, i, ż., dem., in plurali; moszny, *Gen.* moszen, moszenki et moszenka; mieszek, der Beutel; (*Boh.* měšec; *Sorab.* 1. meschk, moschna; *Sorab.* 2. moschina; *Vind.* mofhna, mofhnja mofhniza, talhka, paitl; *Carn.* móshna; *Croat.* mōsny, mosnicza; *Rag.* mōsegna; *Bosn.* mosegna, tobołać; *Ross.* мошна, мошонка, мошоночка; *Ecc.* мошенка, мъшечикъ; cf. *Hebr.* מִשְׁכָּה *vas*, in quo est semen; ob. Miech). Dopieroż się [do moszen prostaczkowie mają, Na kościelny budynek hojną ręką dają. *Klon. Wor.* 49. Utrzebi rzezimieszek bogate moszenki. *ib.* 56. Miał nóż on w mosznie czerwonej. *Pap. W.* 2, 267. (t. j. w pochwie, w futeraliku). *Pericardium*, osierdzie, moszna sercowe. *Perz. Cyr.* 1, 176, der Herzbeutel, Herzfaß. — §. *per excell.* Worek moszny, moszna, moszenka, moszenki, dwie torbeczki błoniste, zawierające w sobie jądra męzkie. *Dykc. Med.* 412, *Boh.* šaurek, šaureček; *Ecc.* мошенка михирная, шулята, шулятная мошенка, der Hodenfaß. Trzeba obierać stadnika jądra i moszny wielkiej, ale nie obwisłej. *Hipp.* 13. (cf. puzdro). Plastru tego na chustce przyłożyć na moszną opuchłą i bolącą. *Spicz.* 234. Lekarstwo na puchlinę członka męzkiego albo moszen. *Śleszk. Ped.* 214. *Testiculus*, podolek, jądro w mosznach męzkich. *Mącz.* Stroje bobrowe albo moszenka. *Haur. Sk.* 304. — *Botan.* Moszenkowe drzewo albo moszenki, *collatea* *Linn.*, rodzaj rośliny, Sinsenbaum, noszący strąki niby moszenki abo macharzynki. *Syr.* 840. *Kluk. Dykc.* 1, 146. **MOSZENKOWY**, **MOSZNOWY**, a, e, od moszen, *Čáštěl.*, *Ross.* мошоночный.
- MOSZYN**, a, m., miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt im Posnischen.
- MOSZT**, ob. Moszcz.
- MOTAC**, ał, a, cz. niedok., **MATAĆ** *frequ.*, *Boh.* motati, másti, matl, matu, zmotati, zmasti, zmátl; *Sorab.* 1. mottam; *Vind.* motati, smotiti, obmotiti, premotiti, (motit *fallere*, motavilnik • włóczęga, cf. motyl); *Carn.* motám; *Croat.* motati, motam, szukati, (cf. sukno); *Bosn.* motati, zamotati, smotatti; *Rag.* motatti na motovillo, namotatti, omotatti, smotatti; (*Ross.* мотать, мотаю, мотнуть, помотать ruszać, wzać; *Lat.* motare, motus; *Hebr.* מוֹט matat, *dimovit*; *Arab. et Hebr.* מוֹט

mut, moveri, verti); *Ross.* (мотовский rozrzutny, мотишка rozrzutnik), мотать, смотать; nawijać, nawikłać na motowidło, Hapseln, weffen. Jeżeli jedwab' z orzechów w kilka zaraz dni ma się motać, nie im się nie czyni, i do motania są bardzo łatwe. *Kluk. Zw.* 4, 329. Nam żonom każą doma siedzieć, prząść kądziel, a motać. *M. Biel. S. N.* 7. — *Transl.* Kręcić, miotać, rzucać, dreßen, werfen, durç einander werfen; (*Ross.* мясти, мяту mieszać, путать; cf. pętać, płątać). *Flexiliquus*, który i tak i owak rzeczą mota. *Mącz.* Lot jaskółczym mota się abo przewija i tak i owak, *flexuosus. Mącz.*, *Boh.* motat se *motitare se*, sich hin und her bewegen; *Sorab.* 1. motam szo *titubo*. To w ten bok, to zaś w drugi z uchyleniem latam, Jak piorun się matam. *Jabl. Tel.* 66. Dla zdrowia lepszego galardy skaczą, aby za onym motaniem sobą, wzruszyło się ciepło przyrodzone. *Petr. Pol.* 340. cf. miotać, miotanie. **MOT**, u, m., **MOTEK**, tka, m., pewna liczba nici na motowidle zebranych, mniejsza od przedziona, eine Hapsel Zwirn oder Garn; *Ross.* мотъ, мотокъ, моточикъ. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzedła, com darmo latała. *Teat.* 14. d, 26. Dwa motki abo dwa przedzionka niewielkie surowej a niespieranej przedzy. *Syr.* 427. Praca jedwabnic pójdzie na kołowrotki, Przez tysiąc rękę sztucznie uwita na motki. *Zab.* 13, 91. Nici skrecone i złożone porządnie motkami. *Jak. Art.* 1, 429. Motkiem palce powiązawszy, *pectine junctis*. *Zebr. Ow.* 226. Niżeli palcem stron potraci rzutnie, Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719. (strun muzycznych). — *fig.* Różnych gatunków szczęście przedzie motki. *Zab.* 13, 367. Symonie! tobie długie życia zwią czas motki. *Min. Ryt.* 3, 27. — *Transl.* Prowadźże, rzecze Ewa; smok wiedzie, nie zwłoczy, Lecz się na przeskok w motkach wykręcanych toczy. *Przyb. Mill.* 280. t. j. w kłębach, in Ständeln. **MOTACZ**, a, m., motający na motowidło, *Croat.* motavec; *Vind.* motauz, godlauz; *Ross.* мотальщикъ, der Hapsler, Wefser. W *rodz. żeńsk.* Motaczka, *Vind.* motaviza, die Hapslerinn. **MOTŁAWA**, y, ż., die Motlau, rzeka, odnoga Wisły, osobliwym przemysłem prowadzona, aż pod śpichlerze Gdańskie, tak że po niej ładowane okręty z morza przystępują, a nazad przez Wisłę powracają. *Ład. H. N.* 109. *Dykc. Geogr.* 2, 187. **MOTŁOTA** y, ż., **MOTŁOCH**, u, m., sam łok, (cf. tłoczyć), wielki gwałt czego podłego, gęstwa, chmara, *per excell.* chałastra, gawiedz, tałajstwo, ein großer gewaltiger Haufen schlechten Zeug; der große Haufe, der Pöbel (cf. *Lat.* numerus), Jan Hagel; *Boh.* zběř, (cf. zbiór); *Carn.* puk (cf. pułk), skup, (ob. Kupa); *Vind.* mnoshiza, gmein volk, shterzouje, sanikarni ludi; *Rag.* cegljadina (cf. czeladz), puuk; *Ross.* шушера (cf. szuszfalki), сволочъ, збродъ, (cf. мотъ, мотыга rozrutnik). Księga pustych słów motłochem i uszczypliwiemi obelgami napchana. *Boh. Zamoj.* 123. Kartezyusz wsząd widział się motłochem zdań uprzedzonych otoczonym. *Zab.* 6, 295. W krótkim czasie niezmierne motłochy zebrał złoczyńców. *Nag. Cyc.* 38. Postawili ich przed nieprzyjacielem, aby ten motłoch, zebrany z wie-

lu narodów, nie miał drogi do ucieczki. *Baz. Sk.* 511. Wmieszani w motłoch ludu, zostanmy z daleka. *Teat.* 46. c, 31. Niech podłość motłoch dziwi, mnie z Parnassu zdroju, Doda pełne puławy Apollo napoju. *Hul. Ow.* 96. I sam gmin, chociaż tę motłotę za odmienną trzymamy, będzie sprawiedliwy. *Jabl. Tel.* 535. MOTŁOCHOWATY, a, e, — o *adverb.*, natłoczony, vollgepfropft, angepfropft. Zgraje motłochowatą rozgromił. *Krom.* 750, *promiscuam multitudinem.* MOTÓL, a, m., miasto w Brzeskim Litewskim. *Dykc. Geogr.* 2, 187, eine Stadt in *Litth.* Brześć. MOTOWAZ, eza, m., (*Ross.* мотовязъ, мотовязга szpagat, sznurek), §. 1) sznurek, którym przewijają nici na motowidle, żeby się nie płały. *Dudz.* 44. *Włod.* daß Kettel, womit die Gebinde auf der Haspel gebunden werden. — §. 2) Węda z kilku haczykami na osobnych sznurach, do głównego sznura przywiązanych. *Kluk. Zw.* 3, 257, na Rusi zowią kozulka. *Włod.* eine Angelschnur mit mehreren daran gebundenen Angelschnüren. Sznur wędny, die Angelschnur, *Ross.* хвца, лсга. Z motowężmi i z sicią się smykał, A z wód ryby drgające wędziskiem wymykał, *lino et hamis.* *Zebr. Ow.* 73. MOTÓWIDŁO, a, n, *Boh.* motowidlo, motadlo, swjgadło, (zwjadło); *Sorab.* 1. mottedlo, mottedwo, motédwo; *Carn.* motovilu, motavilu, garèmprat; *Vind.* motovilo, motavilu, motovilo, motaviza, lukaunik; *Croat.* motálo, mahalo (machadło), vitlo, vitel; *Hung.* motóla, matóla; *Rag.* motovillo, rasejak, vitlo, vittao (wijadło); *Bosn.* vittao, vittal, kolo za motati preghju, rasejak, na seto se preghja mota; *Ross.* мотовило, мотовильцо, могольница, вьюшка, мотушка, воробы; die Haspel, die Weise. Nici na motowidła zwijają. *Haur. Sk.* 82. Każdy na swoje wije motowidło. *Pot. Arg.* 118. (na swoje koła, na swój młyn wodę ciągnie; cf. na swój kłębek; cf. prywatą). Prędko znalazła szydło Na ono niecotliwej baby motowidło. *Pot. Arg.* 395. (na one matanine, intryge). Szczęścia motowidło. *Chrośc. Luk.* 167. (koło, obrotność, ślizkość). *Prov. Sorab.* 2. Rowno ako motele; prosty jak motowidło; sprzeczne przymioty; cf. czarny łabędź, biały kruk. — §. Motowidło, motek, mot, ein Gebinde. Na wielkie motowidło po 24 nici rachują. *Haur. Ek.* 57. MOTOWIDLNY, MOTOWIDŁOWY, a, e, od motowidła, Haspel; *Vind.* motovilen; *Ross.* мотальный. MOTOWIDŁÓWKA lub MOTOWILUWKA, i, ż, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 181, eine Stadt. MOTUZ, a, m., [*propr.* postronek; *transl.* gbur, ein Schfingel. 2] n. p. Ej cyt, bo jak się koło twojej zakręce skóry, ty szczebiocie, motuzie ty, bądźże cicho. *Teat.* 43. c, 39, wietrzniku, Windbeutel, *Ross.* мотыга rozrzutnik.

Pochod. (cf. miotać), motyka, motyl; domatać, domotać, namotać, odmotać, obmotać, pomotać, rozmotać, umotać, zamotać, może i: szamotać, wyszamotać.

*MOTYA, yi, ż, z *Franc.* moitié - połowa, die Hälfte. Ja w motyi do tego zakładu. *Teat.* 52. b, 52. W motyi z drugim szulerem zgrać kogo i oszwać. *Teat.* 28, 8.

MOTYKA, i, ż, MOTYCZKA, i, ż, *dem.*, *Boh. et Slov.* motyka, motyčka; *Sorab.* 1. motika, motyka, zahrodna motika, žpada, (cf. szpada); *Sorab.* 2. motika, motija;

Carn. matika, kramp; *Vind.* matika, motika, kopalu, kopazha, krampa, kreul, *Croat.* motika, motichicza, krámp; *Dal.* motika, dvoraticza, zubachya, kramp; *Hung.* kopa, (ob. Kopać); *Rag.* motika, moticiza, objételiza; *Bosn.* motika, ascjò, ternokop, trinokop, sadillo; *Ross.* мотыка, (ob. Motać; *Ross.* мотать; *Lat.* motare); ein Karsten, eine Hasel, eine Haue. Motyka wielka, Reutbaue, do wykopania drzew lub dołów pod drzewa. Są też motyki z drugiej strony jak oszkard, do wywalania kamieni. *Kluk. Rosl.* 1, 79. Motyka, naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 502. Motyka kabłączysta, naczynie podkopnicze, od postaci zakrzywionego ostrza w kabłąk tak nazwane. *Jak. Art.* 3, 502. Bóg liche kmiotki z senatorami miesza, i berła z motykami równa. *Birk. Kant. B.* 3. Motyczką zielska były kopane. *Cresc.* 675. — *Prov.* Nie motyka to. *Cn. Ad.* 623. (nie młot to; *cum quis in alienam professionem, praesertim difficiliorem se ingerit*; nie twojej to głowy; szewcze! nie wyżej kopyta; jeśliś kowal, nie chciej być konowalem, złotnikiem). Nie umie, jedno po prostu, figi figami, motykę motyką znać. *Kosz. Lor.* 55. (bez ogródki, nie obwija w jedwab'). Motyka się rozigrała. *Cn. Ad.* 516. (skacze, by ciele u kołka; niezgrabny; ochoczy, by pień na ptaki). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 43. *Pot. Jow.* 80. (cf. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. *quid valeant humeri*). Witołda chciał mocą odpierać Fiedor, ale iż się targnął z motyką na słońce, zarazem był od Witołda porażony. *Stryjk.* 469. Widząc mistrz, iż próżno z motyką miotać się na słońce, Zygmuntowi przysięgę oddał. *Gwagn.* 105. *Prov. Slov.* Z motyki strzelił; *rem acu tangere.*

MOTYL, a, m., MOTYLEK, lka, m., *dem.*, *Boh.* moteyl; *Slov.* motil, lisag; *Sorab.* 1. metel; *Sorab.* 2. matel; *Carn.* matül; *Vind.* matul, metil, viha, vesha, (cf. wyga, cf. *Vind.* metul, piaviza, vampir - pijawka); *Croat.* metúly, metepuly; *Dal.* metil, lepir; *Bosn.* metigl, lepir, lipir, ljeper; *Slav.* lepir; *Rag.* ljeper, ljeperizza, ljeperich; *Ross.* мотыль, мотылекъ, (мотылять latać tam i sam, motylkować), бабочка; der Schmetterling. Motylów trzy są rodzaje, dzienne, zmierzchne i nocne albo ćmy. *Zool.* 457, stają się z gasienie przemienionych w poczwarki. *Kluk. Zw.* 4, 79. Motyl Apollo, kapustnik, przeżuchowiec, prostoskrzydeł, pawik, błyszczak, perłowiec, paż królówej, srebrnokres, wilezomlekowiec, łśniok, białawek, gruszkowiec etc. Kiedys po łąkach goniła różnobarwne motyle; ów złotem i lazurem cętkowany, czyli też w perły sadzonemi skrzydłami powabny, to z drzewka na drzewko, to z gałązki na gałązkę, to z trawki na trawkę, i z listka na listek, raz w tę, raz w owę stronę uskakiwał, i wznosił się, i opadał, odlatywał, z daleka okrzył, wnet znowu po przed oczy się migał. *Ossol. Str.* 2. Czas na próżności strawisz, gdy motyle na powietrzu chwytasz. *Sk. Żyw.* 1, *praef.* (cf. baki strzelać). Na kształt motyla lataś co chwila inny kolejno wysuszać kwiatek. *Zab.* 6, 369. (*Vind.* motavilnik - powsinoga, włóczęga). Nasi tłucli nieprzyjacioł jako motyle i muchy. *Jabl. Buk. P.* 2. O śmieszne po-

równanie, jak słoń do motylów. *Mon.* 70, 177. Motyl świeczny, *Boh.* světluška. Motyl do świecy lecąc, skrzydła pali. *Kchow. Fr.* 124. (*Prov. Vind.* Lepota vpravi v' framoto, liepa je fliepa, veshá se na luzhi safmodi - piękność nabawia sromoty; piękna jest ślepa; motyl na świecy się parzy). Ja to sama poznaję, że lecę, jak zaslepiony motyl na ten ogień. *Teat.* 6. b, 71. MOTYLICA, y, ż., *fasciola*, płaskowazki robak, znajdujący się na roślinach wodnych; sprawuje chorobę bydła, osobliwie owcom, które tej wody albo tych roślin zachwyca. *Zool.* 92. *Kluk. Zw.* 1, 280. et 4, 495. *Wolszt.* 126, die Blattläus, der Blätterwurm. Czasem się też w plastrach miodu motyllice zalegają. *Cresc.* 508. — §. Choroba owiec, daß Dreben der Schafe, eine Krankheit. Owce chorują na motylicę bardzo niebezpiecznie. *Końsk. Lek.* 2, 11. O motylicach, albo o zgniętej chorobie. *Wolszt.* 123. Owce mi wszystkie pozdychały na motylicę. *Teat.* 50. c, 69. Prócz innych chorób miewają gąsienia niejakie motyllice, gdy im lotki w skrzydłach rość poczynają. *Kluk. Zw.* 2, 153. MOTYLICZKA, i, m., wietrznik, latawiec, ein Windbeutel, Schmetterling. Przegrał ów motyliczka, co skacze, jako kozieł po płociech. *Rej. Zw.* 164. MOTYLI, a, e, MOTYLNÝ, a, e, od motyla, Schmetterling; *Carn.* matulov. Tu łagodne wietrzyki, gdzie który zawionie, Ztrząsa z motylich skrzydeł rodowite wonie. *Przyb. Mil.* 106. Owadów rodzaje, co zamiast skrzydeł chwieją motylne wachlarze Z okrasą drobnych prążek w dokładnym rozmiarze. *Przyb. Mil.* 227. MOTYLKOWAC, ał, uje, *intr. cont.*, wiatru gonieć niby motyl, pędziwiatrem być. *Tr.* wie ein Schmetterling umher flattern, *Ross.* мотылять.

MOWA, y, ż., (*Boh.* mluwa oratio, mluw; *Ross.* et *Eccl.* млъва wieść; cf. *Gall.* mot); co mówią, daß geredet wird, daß Rede, daß Reden, die Rede, die Sprache; *Slov.* řeč, (cf. rzecz, rzec, rzekę); *Sorab.* 1. riecz, rětz; *Sorab.* 2. rěz, grono, (*ob.* Grono); *Vind.* sreka, riez, govor, marn, beseda, (cf. biesiada); *Carn.* govor (cf. gawor, gaworzyć), besęda; *Croat.* rihz, govor, govorenje, beszeda; *Hung.* beszéd; *Rag.* govór, razgavór, bessjedenje; *Bosn.* govor, besjedenje, besjedda; *Slav.* govorénje; *Ross.* рѣчь, говореніе, глаголаніе. Mowa nasza nic innego nie jest, tylko powietrze, z płuc wypadające, językiem wzruszone. *Boh.* Dyab. 5, 57. Mów ludzkich nic nie waź sobie, Gdy rozum i cnota przy tobie. *Cn. Ad.* 516. (mądra głowa, nie dba na głupie słowa; pies szczeka na słońce, a słońce świeci). Mowa pospolita, pospolicie prawdziwa. *Cn. Ad.* 519. niedarmo ludzie mówią; na co się wszyscy zgodzili, w tym się nieładcno omyli, *vox populi vox Dei.* — *Slov.* Nehleď na řeč, ale na wec; *non verba pensanda sunt, sed res*; (cf. słowo). Mnogo řeč, učinku ništ. Gdzie jest jedno serce a dusza jedna, tam też mowa musi być jedna. *Orzech. Qu.* 192. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. Znać dobrze po mowie, co się dzieje w głowie. *Rys. Ad.* 81., *Slov.* Ptáka po peri, vlka po srsti, človeka po řeči poznáš; gaki člověk, taka řeč. Taka jest mowa u ludzi, jakie i życie. *Mon.* 67, 606. Mowa, myśli naszych jest tłumaczem. *Zab.* 6,

318. Mowa jest obraz duszy, z mowy poznać człeka. *Min. Ryt.* 4, 174. Mowa zamyka w sobie i słowa, niby ciało mowy, i myśl przez słowa wyrażoną, niby duszę mowy. *Kpcz. Gr.* 1, 8. — Mowa do kogo miana rzecz, przemowa, oratio, eine Rede, *Sorab.* 1. wuděbena reźnikowa rětz. Mowy sejmowe poselskie Andrzeja Maksymiliana *Fredra*, wydane przez *Glinkę*. Mowy Jerzego Ossolińskiego Kanclerza, z Łacińskiego przełożone przez Józefa *Ossolińskiego*. Mowę mieć *Boh.* řečnowati. — Mowa, sposób mówienia, tłumaczenia się, wyrażenia myśli swoich, die Art zu reden oder sich auszubringen, die Sprache. Mowa gruba, prosta, pospolita, *stylus rudis. Cn. Th.* Mowa gruba, pełną gębą mówienie niewdzięczne. *ib.* Mieszana mowa, *ob.* Makaronizm. *Klec. Zdan.* 88. Mowa nieprawa jakiego języka (*ut* prawy Polak w mowie), mowa cudzoziemcem pachnąca. *Cn. Th.* — Mowa z kim dyskurs, rozmowa, die Unterredung, daß Gespräch, der Discours. Julia, jakim to mowę prowadzi sposobem, jaki to rozum! *Teat.* 50, 97. Niema mowa, *ob.* Migi, cf. niemy. — Mowa zdolność mówienia, die Fähigkeit zu reden, die Sprache. Bestye chociaż nie mają mowy, jednak piszczeniem, jęczeniem, szczeniem wyrażają chęć swoją. *Zab.* 12, 259. (cf. nieme stworzenie, niema twarz). Ze strachu mowę straciła. *Teat.* 18. b, 50. Apostołowie od ducha ś. mowy wszystkich języków wzięli. *Sk. Żyw.* 1, 118. Stał w kramie sztukatora Kupido woskowy Na sprzedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. (tylko co nie przemówił). — Mowa, wymowa słów, wymawianie, die Sprache, die Aussprache. Lekarstwo ciężkiej mowie, za nabrzmiałością i ocieżalością języka ze zbytnej wilgotności. *Syr.* 162. — §. Mowa jakiego narodu, język, którym naród jaki mówi, die Sprache einer Nation. Te dwie mowie (*dual.* mowy), Grecka i Łacińska są i piękne i obfite i dawne. *Gorn. Dw.* 51. Wandali w Afryce tamtych ludzi na swą mowę nie ochrzcieli, jakby Słowianie tak prędko Illiryczyków na swą mowę przekować mogli? *Biel.* 12. Wykładają pismo święte w mowę Łacińską. *Farnov.* 150. Grecki język, na pięć jakoby mów (dyalektów) rozdzielony. *Warg. Wal.* 271, *Ross.* нарѣчіе. MOWCA, y, m., *Boh.* weymłowěj, řečnjk, (*ob.* Rzecznik); *Carn.* govorežhnek, rezhnik; *Vind.* govornik, riekavez, besednik, marnuvauz, govorezhnik, beseduvauz; *Croat.* govoritel, govornik, beseditel; *Dal.* govornik, besednik; *Rag.* bessjednik, bessjeditegl; *Bosn.* govorrilač, govornik, razlošgnik dobar, koji ljepo besjedi, besjeditelgl; *Slav.* govornjivac; *Ross.* глаголатель, речеточень, краснословець, вѣтя, (cf. wiec); *Eccl.* глагольникъ, который говоритъ; *wymowca, cf. krasomowca, der Redner. Czyńmy dobrze, nie bądźmy wielkimi mowcami. *Bach. Epikt.* 62. MÓWIC, ił, i, *trans.* et *intrans.* niedok., MAWIĄĆ *frequ.*, *Boh.* mluwiti, mluwivati; *Slov.* mluvit, mluvim; *Sorab.* 2. gronisch, prawu; *Carn.* govoriti, marnuvati, besediti, beseduvati, kremlati, vesuvati, se pomenjati, se prauhati; *Slav.* govoriti, kazati; *Croat.* govoriti, beszediti, zpominatisze; *Dal.* beszediti, velim; *Bosn.* govoriti, besediti, velim, dim, (cf. *Lat.* dico; *Gall.* dis); *Rag.* govoritti, bessjediti; *Ross.* молвить, казать, кажу, сказать, ска-

зывают, говорить, вѣщать; *Eccl.* глаголати, возглаголи-
ти, изглаголати; (*Eccl.* млѣнѣти mruczeć, troszczyć się);
słowy myśli swoje wyrażać, reden, spredhen, sagen; mówić
• prawić, gadać, reden, spredhen. Kto wiele mówi, mało
uczyni. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 26. *Teat.* 13, 54. (cf. kro-
wa, co bardzo ryczy, mało mleka daje; cf. łacno gadać,
nie łacno dokazać). Mówi, a nie uczyni; słowa to tylko;
nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. Między mądrymi,
głupi najwięcej mówi. *Cn. Ad.* 488. Mówi, prawi, a
drudzy jedzą. *Cn. Ad.* 517. Mów ty, a ja będę jadł. *ib.*
(cf. gadu gadu, a psi w krupy). Mówi, a sam nie roz-
umie; własna pąpuga. *Cn. Ad.* 520. — Mówi leda co,
co ślina do gęby przyniesie. *ib.* — Mówić, *opposit.* ga-
dać, spredhen, reden, sagen. Nie usiłujemy uczyć tego mó-
wić, który gadać nie umie, *docere dicere, qui loqui ne-
sciat.* *Pir. Wym.* 225. Wiele gada, a mało mówi. *Teat.*
28. b, 28. *ib.* 25, 95. święgot, wiele słów, sensu mało,
er sprichť viel, und sagt wenig. Mało i ostrożnie mów. *Cn.*
Ad. 489. (miej język za zębami; gdy masz co mówić,
ukąś się w język; mileżeć lepiej; wiedz nie wiedząc; cf.
słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem; słówko raz
wyrzeczone, nigdy nie przywrócone). Niechże gada, ma-
li co mówić, bo czasu nie mam. *Teat.* 24. c, 87. Język
twój plecie zdrady, mówisz przeciw bratu twemu. *Dambr.*
417. Ten mówić nie umie, co nie rozważa gruntownie
tego, co zamysła mówić. *Zab.* 6, 518. Mówić do rze-
czy, nie każdy może. *Cn. Ad.* 520. Dobrze mówcie tym,
co wam źle mówią. 1 *Leop. Luc.* 6, 28. dobrorzeczcie
tym, co wam złorzeczą; cf. błogosławić. — Mówię-mó-
wiący jestem • mogę mówić; n. p. Człowiek mówi, wół
nie mówi. *Cn. Th.* — *Ogóln.* Mówić, powiadać, rzec,
gadać, sagen, reden, spredhen. Nie mów, jak drudzy mó-
wią, a co mnie do tego? *Pasz. Dz.* 47. Mówią o nim
wszyscy, noszą go, na języki go wzięli. *Cn. Th.* Mówić
do tych, co nie słyszą, głupia rzecz. *Cn. Ad.* 521. Głu-
piemu nie mów, aby się nie śmiał. *Sk. Dz.* 559.
Mówił, powiedział (*Vind.* on je djau, mówiłem sem djau,
mówiłam sem djala, ob. 'Dziać komu; cf. *Lat.* dicere).
Co mówisz? co powiadasz? (*Croat.* kaj velish?). O bogu
żadnej wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen
mówili. *Falib. Q.* 2. Jeśli *mówią (mówić będą, powie-
dzą), jakoż i mówią schismatyki. *Sak. Persp.* 9. Nie mó-
wią tego jawnie usty, ale uczynkiem. *Sk. Dz.* 818. (wy-
rażają). Tak się kochają w osobliwości, iż aby się od
innych różnić, chcieliby oczami mówić, a ustami patrzeć.
Mon. 66, 498. Nie turbuj się, wszystko mi mówi, że
Eliza Wac Panową będzie. *Teat.* 48. d, 20. (t. j. wszys-
tko mi dyktuje, okazuje, wróży). Przystojny, zacny, nie
ma co mówić. *Teat.* 26. c, 94. t. j. wyrzucać, man hat
nichts einzuwenden. Mówmy sobie prawdę. *Cn. Ad.* 521.
Mówże, powiadajże, a będziesz to mówił? *Cn. Th.*, nun
jo rede doch! Mówi dobrze po Łacinie • dobrą ma Łacinę,
nie zepsowaną, nie mieszaną. *ib.* Mówi źle po Łacinie,
po Polsku, złą Łacinę, Polszczyznę ma. *ib.* — Mówić pa-
cierz, daß Gebet bersagen, laut beten. Mów wilku pacierz;
a on: kozia macierz. *Cn. Ad.* 518. (cf. wilk chowany,
żyd chrzeczony, niepewne rzeczy; maż ty chłopca masłem,

on śmierdzi dziegiem; nie pomoże krukowi mydło). Mó-
wić z kim pacierz, przysięgę • przemawiać komu. *Cn. Th.*,
einem vorbeten, vorsagen. Mówić po kim, za kim • mowę
drugiego powtarzać. *Cn. Th.*, ihm nachspredhen. Mówić za
kim, po kim • przyczyniać się zań, bronić go, für jeman-
den reden, für ihn daß Wort reden, ihn vertbeidigen. Mó-
wiwszy za wilkiem, mówiny i za baranem. *Falib. J.* 3.
Mówić od kogo • w jego imię, in eines Namen spredhen.
Często krasomowca nie od siebie, lecz od innych mówi;
starać się tedy ma dobrze poznać tych, od których mó-
wi. *Zab.* 1, 86. MÓWIENIE, ia, n., *subst. verb.*, daß Re-
den, Gerebe; *Boh.* mluwenj; *Ross.* изглаголаніе. Aza nie
może być chrześcjanin między przeciwnymi mówieniami
posławiony? *Bals. Niedz.* 2, 14. Mówienia sposób, fra-
zesa, *Carn. et Vind.* govovina, govorna visha, Redensart.
MOWINA, y, ż., biędna, mizerna mowa, eine elende mi-
serable Rede. — Mowiny, gadanina, mówienie, wieść, daß
Gerebe. Są o tym niektórych mowiny. *Chodk. Kost.* 58.
*MOWISKO, a, n., gadanina brzydka, häßliche Gerebe, (cf.
obmowisko). Niepomysłne mowiska. *Chodk. Kost.* 16.
*MOWNICA, y, ż., 1. la tribune. *Kal. Kr.* 99, 103, *Ross.*
проповѣданіице, (cf. ambona, kazalnica); katedra mowcy,
der Rednerstuhl, die Rednerbühne. — 2) Grammatyka, za-
wierająca prawa mówienia. *Włod.*, die Sprachlehre. *MO-
WNIK, a, m., *Tr.*, ob. Dykeyonarz; słownik zaś Trotzowi
Vocabularium. Swemu dziełu dał tytuł: Nowy Dykeyo-
narz, to jest Mownik Polsko - Niemiecki; daß Wörterbuch.
*MOWNICZEK, czka, m., *demin.*, *Tr.*, (*distg.* *Ross.* мо-
вникъ мыciel, łaziebnik). MOWNIE *adv.*, wymownie, be-
redt. Dobrze i mownie zna w prawach przebierać. *Jabl.*
Tel. 74. MOWNOŚĆ, ści, ż., skłonność abo łaćność do
mówienia, *Boh.* mluwnost; *Sorab.* 1. rětzniwośeż; *Vind.*
sgovornost, govornivost; *Croat.* govornivozt; *Ross.* сло-
вохотность, словесность, любословіе, die Redseligkeit,
Bielredenheit. Mowności siła, mowy mało. *Fredr. Ad.* 27.
MOWNY, a, e, *Boh. et Slov.* mluwný; *Sorab.* 1. rětzni-
wé, frieczniwé; *Slav.* govornljiv; *Vind.* sgovorn, pogovorn,
govornliu, beseden, befeditliu, jesizhen, dober na marinj;
Ross. словесный; *Eccl.* благовѣщанный; któremu łaćno
mówić o czymkolwiek, choć nie wiele mówi, ale może
gdzie trzeba abo chce. Wielomownym być wada jest;
mownym, dar przyrodzony; wymownego ćwiczenie i na-
uka czyni, *disertus.* *Cn. Th.*, fertig im Reden, leichspredhend,
beredt. Byli więcej mowni a zwiawi, niżli wymowni. *Eraz.*
Jez. E. 2. Mieszkańcy tamtejsi są pospolicie gorących
dowcipów, więcej mowni, aniż wymowni. *Boter.* 28. Pa-
nowie nie lubią, kiedy chłop jest mowny. *Star. Ref.* 137.
Mnich niemowny, kot niełowny, gach wstydlivy, gracz
sprawiedliwy, nigdy nie wskórają. *Rys. Ad.* 40. nieumie-
jący się przymówić o co. — Mowny, mogący mówić,
(*oppos.* niemy), n. p. Syn Krezusa przemówił, widząc ojca
swego W blizkim niebezpieczeństwie, niemy z przyro-
dzenia, Jako się człek zatrzyma mowny od mówienia,
Czytamy że on zaraz przerwał związkę swego języka.
Groch. W. A. 2. Dzieciąteczko niemowne. *W. Post. W.*
382. (ob. Niemowlę, niemowlątko). Wzruszyły i niemo-
wnego jeszcze proroka w żywocie macierzyńskim, słowa

te ku radości. *Bzow. Roż. 20.* (nieurodzonego). — Wymowny, berebt, rebnerijšč. O któraż Muza znajdzie się tak mowna, Co jej weselu rymem swym wyrówna. *Nar. Dz. 1, 61.* — §. Świegotliwy, gadatliwy, rebfelg, *schwafhaft*; *Vind.* podgovorliu; *Croat.* govorlyiv; *Ross.* глаголивый, любословный. Niewiasty świegotliwe mowne, nietajemne są. *Petr. Pol. 467.* Nimfa Echo była bardzo mowna, i samą Junonę długimi słowy, ku jej szkodzie zabawiła. *Otw. Ow. 118.* — *Transl.* Strumyki szepejące, mowne ptaszyny. *Zab. 12, 10.* szczebiotliwe. — *Melon.* Mowny • mownym czyniący, berebt mačend. Wino jest mowne, wynurza tajemnice domowe. *Petr. Ek. 107.* — Mowny quasi passive, o którym wiele można mówić, szeroki. *Tr., n. p. verbosissimus locus. Cn. Th.,* wovon sich viel reden läßt, reichhaltig. Mowny, mogący być mówionym, wymówionym, *Eccl.* глагольный.

Pochodz. mawiać frequ.; *chytromowny, cudomowny, długomowny, długomowiec; domawiać, domówić; fałszomowca, gładkomowny, gładkomowca, głupiomowność, grubomowność, jednkomowny, krasomowca, krasomowny, krasomstwo, łagodnomowny, lekkomowny, krótkomowny, małomowny, dużomowny, wielomowny, wielomowność; namawiać, namówić, namawiacz, namowa; niemowny, niemowlątko, niemowlę; niemy, niemota; omawiać, obmawiać, obmowa, obmowca, obmowny, obmowność; odmawiać, odmówić, odmowa; potawiać, potowić, pomówka; przemawiać, przemówić, przemowa, przemówka; przedmawiać, przedmówić, przedmowa; przymawiać, przymówić, przymówka; rozmawiać, rozmówić, rozmowca, rozmowny, nierozmowny; utawiać, utowić, utowa, utowiony; wtawiać, wtowić; wymawiać, wymówić, wymowa, wymowny, wymowca, wymówka, niewymównie; wdzięcznomowny, wolnomowny; zamawiać, zamówić, zamowa; zmawiać, zmówić, zmowiny, zmowa.*

MOZA, y, ż., rzeka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr. 21,* Meuse, die Maas.

MOZAIK, u, m., MOZAIKA, i, ż., *Ross.* мозаика, mucia, z kawałków kamyczków lub szkła składane malowanie, *Lat. med. mossier, Gall. mosaïque, Rußarbeit, Mosaik, (ob. słojowata, szrotowana robota). Mozaika robota. Boter. 54.* Na głądzonej a *zobnej mozaiką posadzee. *Przyb. Milt. 30.* Dzieje te w mozaiku wiecznym wyryj i odkuj ze śpiże w odlanych kunsztach. *Leszcz. Class. 2.* MOZAIKOWAĆ cz. niedok., mozaiką wykładać, mit Mosaik auslegen. — *Fig. jocand. We Panna twarzyćki nie malujesz, nie mozaikujesz! Mon. 75, 528.*

MOŹDZIERZ, MOŹDZERZ, a, m., MOŹDZIERZYK, a, m., *demin., Boh.* možďř, možďřek; *Slov.* možďř, možďř; *Sorab. 2.* mörfel; *Sorab. 1.* pësta, (cf. piasta); *Carn.* moshar, möshnar; *Vind.* moushar, mousher, moshar, mosharizh, mousharez; *Croat.* mosar, musar; *Hung.* mósár, moxar; *Dal.* mortar, tucsak; *Rag.* tucjak, (ob. Tluc); *Slav.* moxar, havan; *Bosn.* mortar; *Ross.* можжеръ, можжиръ (можжить друзголаć), матрель, иготь, ступа, ступка, (cf. stepa); *Gall.* mortier; *Angl.* mortar; *Anglos.* mortere; *Ital.* mortaro, mortajo; *Svec.* mortel; *Dan.* mortar; *Lat.* mortarium; *Germ.* der Mörfser; §. 1. kuchenny moždzierz, mosiężny lub żelazny, w którym nietylko ko-

rzenie, ale i różne mięsa, migdały etc. na masę tłuķą. *Wiel. Kuch. 406,* der Mörfser zum Kleinstoßen, der Stückenmörfser. — §. 2. *Milit.* Moździerz, rodzaj działa krótkiego, ale średnicy obszernej, do rzucania bomb i różnych kul ognistych. *Jak. Art. 3, 302.* Aqua Mscr. *Pap. W. 1, 265., Slav.* havan top; *Ross.* мортира, мортирка, можжара; *Eccl.* мартиръ, пушка огнеметная, мождера, der Feuermörfser, der Böfser, der Mörfser. Moździerze nożne, rzeczne, okrętowe, łożowe, wiszące, stojące, kłocowe. *Jak. Art. 3, 302.* Moździerzki. *Jak. Art. 2, 24.* MOŹDZIERZOWY, a, e, *Ross.* мортирный, яготный, Mörfser. Moździerzowy kamień, na moždzierze dobry. *Cn. Th.,* der Mörfserstein, ein Stein, woraus man einen Mörfser machen kann. Moździerzowy tłuķ. *Ld.* Łoża moždzierzowe, okładki spojone z dwóch ścian, bywają drewniane, albo żelazne. *Jak. Art. 3, 300.* MOŹDZIERZOWANY, a, e, w moždzierzu utłuczony, gestampft. Ciasto formowane moždzierzowane, garnuszkowe. *Lek. C 2.*

MOŹE adverbialiter, (tertia pers. Sing. praes. verbi mödz, möge, mozesz, może) • podobieństwo jest, nie jest to niepodobna • podobno, vielleicht, es kann seyn, (cf. Gall. peut-être). *Ross.* можеть статья, можеть быть, развъ; *Vind.* more biti, mordei, lozhzhe, lahkai, lohkei, mari, lozhzhei, vufzhe, kedai, kaideka; *Carn.* morde, mordej, more bët; *Croat.* more biti, moze biti, jëda, jedali; *Slav.* more, more xe bit; *Bosn.* brrisg, brrisgek; *Rag.* barzech; *Sorab. 1.* sznacž, pjtscha, tšebas, (cf. trzeba); *Sorab. 2.* sznasch, sznatko; *Slov.* snad, asnad, tušim, (cf. tuszyć), nahoda; *Boh.* snad, cf. snadž, snadnie; *Eccl.* мерли. Podejrzliwość moja może jest daremną; lecz . . . *Teat. 11, 48.* Może że ja tu nadto jestem w tym momencie; zostawiam was. *Teat. 17, c, 40.*

MOŹDZIK, MOŹDŹEK, *MUŹDŹEG, MUSZCZEK. (*Zool. 42*), a, m., *demin. nom.* mózg; *Boh.* mozeček; *Sorab. 1.* mozeķi; *Rag.* moxdanicli; *Ross.* можжечекъ; daß Hirnlein, daß Gehirndēn. *Anat. Cerebellum,* drobny mózg, szatę się od mózgu oddziela, i za pomocą ścianki małej w tyle głowy będącej, na dwa się udziały rozdważy. *Perz. Cyr. 1, 40.* *Krup. 3, 129.* *Wejch. Anat. 144.* Muždžek mu się w głowie zmieni. *Czech. Tr. K 4,* t. j. oszalał. MOŹDZGOWY, MUŹDŹGOWY, a, e, od moždzika, daß Hirnlein betreffend. Osnowy muzgowe i muždžgowe. *Perz. Cyr. 1, 40.*

MOZELA, i, ż., rzeka w Niemczech. *Wyrw. Geogr. 21,* die Mosel, MOZELAŃSKIE n. p. wina. *Krup. 5, 107,* Mosler Weine. *MOZENIEC, ńca, m., n. p. Sam Zyzyf kamień ciężki w górę dźwiga, którego tysiąc błądych duchów ściga, Znajdziesz *możencych, co żywi na poły. Kopia się w doły. *Kchow. 299.?*

MOZERSZCZANIN, ob. Mozyrszczanin.

MÓZG, MUZG, u, m., NB. po dyalektach słowo to bądź mózg w głowie, bądź śpik w kościach, bądź oboje to znaczy: *Boh.* mozk, mozek; *Slov.* mozk, mózzi w hlawe, mozgi w kostach, śpik, mozek w kosti; *Carn.* musk • śpik; *mushgane* • mózg; *Vind.* musik, musg medulla, cf. miazga; *mushgani* • mózg; *Sorab. 1.* mozowki śpik, mosy, moze; *Sorab. 2.* morłgi mózg; *Croat.* mozg, mozag v drevu medulla, mosgyani; *Dal.* mosdani, moxgyani cere-

brum; *Bosn.* mozak *medulla*, mosgdani; *Rag.* moxdani; *Slav.* mozak *cerebrum*; *Ross.* мозгъ *cerebrum*, *medulla*, мозги potrawa z mózgu, (cf. *Lat.* mucus; *Graec.* μύξα; cf. *Hebr.* מוח *muuch*, *cerebrum*; *Arab.* دماغ); §. 1. mózg, daß Hirn, daß Gehirn, miętka massa, wypełniająca czaszkę główną; w mózgu naznaczają siedlisko duszy, i początkowe miejsce wszelkiego uczucia i ruchowości. *Kluk. Zw.* 1, 37. *Zool.* 42. *Wejch. Anat.* 144. *Krup.* 3, 120. *Kirch. Anat.* 72. Mózg drobny. *Kirch. Anat.* 75, ob. Moździk. — §. *metan.* Mózg • głowa, umysł, dusza, myśl, sposób myślenia, rozum, Hirn, Kopf, Verstand, Geist, Denkrafft, Denkart ic. Ach piękna głowa, gdyby mózg i rozum miała! *Jak. Baj.* 143. Komu źle w mózgu i w głowie ułożono, ten się chwytą, czego się nie chwytają. *Petr. Et.* 122. Kto jest mózgu miękkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Lekarstwo przednie było w proszku utajone, Wypileś! coż ci złego? masz mózgi zwrócone. *Zab.* 5, 343. Koss. Chybaby cale z mózgu oszalała, Coby dać takiej bajce wiarę miała. *Past. Fid.* 94. Chyba ten, któremuby się głowa zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych.* O 4 b. Nie wierzę, żeby mieli być tak głupi, albo z mózgu pijani. *Pot. Pocz.* 136. Mózg ci się w głowie przewrócił, rozumiałeś, żeś sam jeden rozumny. *Nieme. Bibl.* 14. Coż mam czynić? wyznaje, mózg mi się wywraca. *Morszt.* 134. *Teat.* 28, 56. Te słowa ojcowskie oni powtórzyli Tak mi często, że mi aż do mózgu je wbili. *Jabl. Tel.* 29. Różne mózgi w głowach w rozmaitych krajach. *Pasz. Dz.* 11. Ustaw siła knują podług głów różnych mózgów. *Gost. Gor.* 66. *Slov.* Aż za mozgi, a za wśëckie rozumi widi; *valde perspicax.* Zona według rozkazania mężowego, nie według swego mózgu, ma rząd w domu prowadzić. *Petr. Ek.* 76. (nie według swego kaprysu). Klepał mu głowę, mózg mu suszył. *Teat.* 24. b, 40. (pokoju mu nie dał). Ci, którzy umysłem i mózgiem robią, muszą mieć w czasie swój odpoczynek. *Petr. Pol.* 2, 356. U nas, kto nie szlachcic, by mózgiem niebo wywracał, nie ma nadgrody. *Petr. Pol.* 310. Suszą mózgi nad wynalezieniem środków do zgaszenia długów narodowych. *Wyrw. Geogr.* 475. Kłama, bredzi, fałszuje, Mózgiem rusza, gdzie czuje Co oberwać. *Klon. Wor.* 56, cf. konceptem ruszać. — §. 2. Mózg w kościach, w pacierzach. *Crecc.* 53, spik, mlecz, daß Marf. MOZGAWA, y, ż., rzeka mała w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, ein Flüßchen im Straußischen. MÓZGORODNY, a, e, rozumodajny, Verstand gebend. Kalliopea mię też za sługę przyznała, A mózgorodna dar swój Minerwa przydała. *Stryjk. Przypg.*, może też i *passive*, że się z mózgu Jowisza urodziła, Minerwa mózgorodna. MÓZGOWAĆ *cz. niedok. transit. et intransit.*, mózgiem nadrabiać, konceptem ruszać, roić, sein Gehirn anstrengen, brüten, ausbrüten. Fałszywe racye mózgowiał. *Obr.* 31. *Smotr. Lam.* 52. MÓZGOWATY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* мозговатый, nieco mózgu abo spiku, lub mlecza mający, etwaś gehirnitig, marfig. MÓZGOWIEC, wea, m., szumi-łeb, wartogłów, ein Tollkopf, wunderlicher Heiliger, *Eecl.* зломозгий; *Graec.* χακροῦς, który albo gniewliwy, albo zuchwały, albo też swęj myśli jest, *cerebrosus.* *Macz.* Owych

zuchwałych mózgowców gromada, Na wierzech Olimpu Peliony wkłada. *Hor.* 2, 46. *Kniaz.* Tysiąc głów zaradzało, by co kraj zyskiwał, A jeden psuł mózgowiec i uchwałę zrywał. *Zab.* 15, 502. Ktoby mógł być takim mózgowcem, żeby chciał na ten czas, gdy drudzy śpiewają, szermować? *Gorn. Dw.* 83. MÓZGOWCOWY, MÓZGOWCZY, a, e, od mózgowca, tollköpfig, grillig, wunderlich. Wymysł mózgowczy. *Tr.*, urojenie dziwaczne. MÓZGOWNIA, i, ż., MÓZGOWNICA, y, ż., *fig. burl.* czaszka mózgowia • głowa, łeb, rozum, der Gehirnkasten, daß Capitolum, der Kopf. Bóg sprawiedliwy brzydzi się tych myślą, Co niegodziwość w swęj mózgowni kryślą. *Hor.* 2, 47. *Kniaz.* Jęczą prasy, i biedni drukarze się poca, Głupie się mózgownice ledwie nie przewrócą. *Weg. List.* 23. Materya metafizyczna nie bardzo zgodna do zamącenia grubych mózgownic. *Kłok. Turk.* 162. Rojąc w mózgowni szczęścia nadzieje omylną, Chęć być doskonałemi przez pracę usilną. *Zab.* 7, 153. Niech co chęć rozumieją, pełne pustęj dumy, Mózgownice deistów i mone rozumu... *Zab.* 4, 580. *Min.* Trzeba w mózgownicy twojęj dowcipny znaleźć wybieg. *Teat.* 1. b, 44. Wszystko to mózgownicy mojęj wynalazkiem. *Teat.* 7. c, 79. MÓZGOWY, MUZGOWY, a, e, *Croat.* mosgyanaszt; *Dal.* mosdan; *Ross.* мозговой; od mózgu, Gehirns •, Hirns •. Błon muzzgowych jest trzy, które mózg sobą obtaczają; pierwsza twarda błona, *dura mater*, druga pajęczynowa, *arachnoidea*, trzecia cienka, *pia mater*, (cf. matka). *Perz. Cyr.* 1, 37.

Pochodz. *bezmózgi.*

MOŻNA *adv.*, • można rzecz, podobna, godzi się, możemy, mogą, cf. •z to, *Boh.* možna; *Slav.* moguče; *Ross.* можно; *Eecl.* можно, можно ми есть, возможно миѣ, дерзательно есть, man kann, es ist möglich. Trzeba umieć, ażeby można uczyć. *Kpzc. Ukl.* 10, um lehren zu können. Gdy niemożna czynić, jakby trzeba, czynimy co można. *Dyar. Grod.* 130. Trzeba jak można, gdy nie możemy jak chcemy. *Kluk. Rosl.* 3, 259, (*Ross.* нельзя, ob. Nielza, 'lza). Reszta kredytorów, jak można, mieści się po innych dobrach; ja tu siedzę. *Kras. Pod.* 2, 44. Wszak to Pan, można mówić, takiego gatunku... *Teat.* 48. b, 26. A dokąd? możnaż wiedzieć? *Teat.* 30. c, 9. Niemożna, niepodobna, niesposób, es ist unmöglich, *Croat.* ni moguče; *Eecl.* неудобь. Czyż można? czy sposób? *Ross.* не ужели, не ужьли, не ушто? — Nie można nie •trzeba koniecznie, nie można inaczej; (cf. *Lat.* non posse non), man kann nicht anders, kann nicht umhin, man muß durchaus. Niemożna nie przypominać sobie w Jędrzeju Wielkiego Jana Zamojskiego. *Zab.* 14, 201. Niemożna nie być czułym na nagane lub szacunek drugich. *Zabl. Roz.* 140. MOŻNIE *adv. adj.* możny, • §. a) z mocą, mocno, mit Macht. Coż to za nauka Jezusowa, że można też i duchom nieczystym rozkazuje, a słuchają go! *Sekl. Marc.* 1. (z mocą im rozkazuje. *Bibl. Gd.*) — §. b) Potężnie, mocno, bardzo, wielce, stark, gewaltig, sehr. Małemu miłosierdzie będzie uczynione; ale ci możni możnie będą męki cierpieć. *Leop. Sap.* 6, 7. (mocna pomsta nad nimi wisi. *Bibl. Gd.*) MOŹNIC, il, i, *cz.*

contin', rozmnożyć, możnym czynić, wielmożnić, mądrą czynić. Zostawił Karol Wielki następcom planę możnienia swojej familii. *Przestr.* 285. MOŹNIEĆ *nijk niedok.*, możnym się stawać, mądrą werben. Z majątkiem ludność się mnoży, rolnik nabiera do pracy ochoty, kraj cały możniejszej. *Pam.* 83, 375. MOŹNORZĄDY, ów, *plur.*, MOŹNORZĄDZTWO, a, n., MOŹNOWŁADZTWO, a, n., *aristocratia* albo też *oligarchia*. *Fredr. Ad.*, rząd arystokratyczny, gdy szlachetniejsi i możniejsi obywatele, bez dokładania się pospółstwa, najwyższą sprawują władzę. *Wyrw. Geogr.* 111. *Mon.* 75, 590. Wyparcie najszkodliwszej każdemu narodowi oligarchii czyli możnorządztwa. *Ust. Konst.* 1, 116. MOŹNORZĄDCA, MOŹNOWŁADCA, y, m., *aristocrata*, *oligarcha*, *Ross.* властодержецъ. Najwięcej możnowładcy uciskali wolność obywatelską przez czynszową szlachtę. *Ust. Konst.* 1, 218. MOŹNOŚĆ, ści, ż., *Boh. et Slov.* możnost; *Sorab.* 1. mocznosc, zamożność, zamożność; *Vind.* mogozhnost, mogozhliost, samoshnost; *Croat.* moguchansztvo, moguchnoszt, zmośnoszt; *Rag.* moguchtsvo; *Ross.* могушество, могушественность, возможность; die Möglickeit, podobieństwo, przemożenie, siła, moc, das Vermögen, die Kraft. Będę czynił w tej sprawie, co możność. *Teat.* 9, 25. Wymówić takowych piękności nie jest języka mojego możność. *Past. Fid.* 72. Nie jest możność wymówić, co Pan nagotował tym, którzy go miłują. *Gil. Kat.* 278. (niepodobna). Prosi na ubogą wieczera, i tym czestuje, co jest możność jego. *Jabl. Ez. A.* 4. Krasicki był uczynny, skoro mu tylko możność pozwoliła. *N. Pam.* 4, 79. Bez możności, wola jest nadaremna. *Bardz. Boet.* 113. Oczy zawarte mają możność widzenia, ale jej nie używają, to jest, mogą widzieć, ale nie widzą. *Gorn. Sen.* 394. — §. Próżność, potęga, siła, moc wielka, die Macht, Gewalt. To teraz możnością zowią, kto ma z to siły, żeby ojczyznę swą deptał. *Gorn. Sen.* 364. Przyszli Krzyżacy do wielkiej możności i bogactw. *Biel.* 118. Nie pomału zatrwożyła koronę ta możność i szczęście Moskiewskiego. *Gorn. Dz.* 160. Wielkie możności niedługo są trwałe, Nie mogąc swego znieść ciężaru, giną. *Chrośc. Luk.* 4. Romulus potężnie przyszłej Rzymian możności zakładać począł fundamenta. *Faliss. Fl. praef.* Oczyma swemi widzieli możności bóstwa jego, gdy przed ich oczyma umarłe krzesił. *Rej. Post. U.* 1. (siły, mocy, cudowne skutki): Państwa, hetmaństwa, królestwa, szlachectwa, dostojęństwa, możności. *Budn. Cyc.* 60. (znaczenie). — §. *Mathem.* Proporcya linii do linii taka, jaka jest ich kwadratów, zowie się możność. *Solsk. Geom.* 11, die Potenz, cf. mnogość. MOŹNY, a, e, *Boh.* możny; *Slov.* možni; *Sorab.* 1. możné; *Carn.* mogozh; *Vind.* mogozh, mogozhliu, storliu, sdelatliu, dopernafhliu; *Bosn.* uzmosgivi, uzmosgni, seto mosge bitti, mosgno; *Rag.* uzmochni; *Ross.* возможный, уповательный, чаятельный; *Ecll.* можный, возможный; §. a) *quasi passive*, być mogący, stać się mogący, podobny, möglich. Niemożna rzecz. *Kłok. Turk.* 31. Możliwi do rzeczy, niechaj przemienie kielich ten, abym go nie pił. *Bzow. Roż.* 65. Ojczy, wszystkie rzeczy tobie są możliwe. 1 *Leop. Marc.* 14, 56. Rzeczy niemożne

u ludzi, są możliwe u boga. *Sekl. Luc.* 18. Jeśli człowiek nie wyczyści rozumu swego, nie jest rzecz możliwa, aby kiedy sam z siebie przystojnie żyć mógł. *Gorn. Dw. ded.* (cf. można *adverbialiter*). Żaden człowiek nie jest doskonały; aby tylko taką miał cnotę, jaka mu jest możliwa. *W. Post. W.* 264. Nie była rzecz możliwa ciała świętego przez trzy dni pogrześć dla ustawicznych cudów. *Wys. Kat.* 457. — §. b) *active* Możliwy, potężny, mocny, starf, fräftig, gewaltig, mächtig; *Vind.* mozhen, mogozhen, samoshen, premoshn; *Sorab.* 1. możaczé, zamożné, zamożité; *Croat.* moguć, zmösen; *Doł.* mochni; *Bosn. et Slav.* moguch; *Ross.* могущественный, дѣйственный, властный. Co kto może wykonać, w tym jest możliwy, a kto nie może, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boet.* 113. Pan nasz bogiem możliwym jest nazwan, abyśmy nic nie wątpili, że go będzie z to, aby przemógł wszystkie siły. *Wiśn.* 425. Pospolity zwyciężaj możliwszy, niżli wszystkie prawa. *Gorn. Sen.* 383. Lekarstwo możliwe (*valens*) wszystkie niemoc odegnąć, raz przyłożone, wszystko sprawuje, że więcej nie bywa przykładane; a jeźliby zawsze przykładane było, jawny jest rozsądek, że mniej przemogło. *Zygr. Gon.* 285. Prorok możliwy w uczynku i w mowie. *Sekl. Luc.* 24. Z możliwych cedrów lub roślących modrzewi... *Zab.* 12, 211. Człowiek w zamki, miasta i skarby możliwy. *Biel.* 467. Krezus bardzo bogatym, a możliwym w skarby był. *Kosz. Lor.* 7 b. Król w rycerstwo możliwy. *ib.* Mąż urodziwy i możliwy w grosz. *Pap. Ryc.* 189. Gdy się możliwi mnożą, ludzie ubożą. *Rys. Ad.* 15. Książęta, urzędnicy i możliwi królewscy. *W. Dan.* 3, 95. (dygnitarze). MOZOŁ, u, m., MOZOŁA, y, ż., *ob.* Modzeł, (*Boh.* mozol *callus*, *callum*; *Slov.* mozol, zhrubła kůže od tjla; *Sorab.* 1. mozel dęga; *Carn.* masul gruczoł; *Vind.* mosel; *Croat.* mozol : wrzód; *Slav.* mozuli : karbunkul choroba; *Ross.* мозоль : nagniotek, odcisk, trud); trud, kłopot, bieda, frasunek, Mühe und Noth, Kümmeriß, Pläderey, Sorge. Czy w każdym roku taka z kochania Jak w osmnastym mozola? *Karp.* 1, 56. MOZOLIĆ kogo, ił, i, *cz.* niedok, kłopotu nabawiać, etnem Mühe und Noth, Kummer und Sorgen machen; (*Ross.* мазолить, намазолить odcisków, nagniotków nabawiać). Niewiasty mozolą często mężom głowę. *Bals. Niedz.* 2, 62. Próżno, jak widzę, myśl moją mozolę. *Teat.* 3, d, 5. Jeślić co głowę tajemnie mozoli, Masz ojca, zwierżaj mu się. *Pot. Syl.* 40. Lepiej sobie głowę nie mozolić nad taką rzeczą, której pożytku nie widzimy. *Mon.* 65, 248. Mozolić się : frasować się, się Sorgen, Mühe und Noth machen. Niechaj go palec, niech łokieć zabol, Zaraz się nudzi, zaraz się mozoli. *Min. Ryt.* 3, 335. Nie długo nad tym się mozoli, i ten bierze sposób... *Zab.* 14, 245. *Szym. Teat.* 24. b, 21. (głowy sobie nie łamie; mózgu nie suszy). Za co się o swą własną mamę mozolić sposobność, kiedy łacniejszym sposobem korzystać już można. *Mon.* 65, 190. — *Transl.* Widać tam większą do uprawy rolę i stawek, gdzie mdłe rybki się mozolą. *Zab.* 9, 143. MOZOLNY, a, e, §. 1. (*Ross.* мозольный szramowaty). — §. 2. Trudny, trudu i kłopotu nabawia-

jący, schwierig, mühselig, mühevoll. Dzieło to wiele prac mozolnych kosztujące. *Dyar. Grod.* 144. Pracy mozolnej nadgroda. *Przyb. Ab.* 55. MOZOŁOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt modzelów zatwardzony, szramowaty, *Slov.* mozolowaty, ztwardnuty; *Vind.* shulkast, ofhulken, shulenkast; *Ross.* мозолеватый, мозолистый, schwierig, verhärtet, voll Schwieren. Fistuły mozołowate i do leczenia trudne. *Syr.* 275. Mozołowatym się stawac *Boh.* mozolowatěti, *callere.* MOZOŁOWATOŚĆ, ści, ż., zatwardzenie na kształt modzelów, eine schwielige Verhärtung. Olejek ten fistuły i mozołowatość w nich twardą wyjada. *Syr.* 174.

MOZYR, a, m., znaczne miasto Litewskie w Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt. MOZYSZCZANIN, MOZERSZCZANIN, a, m., z Mozyra obywatel, n. p. Połoczenie, Nowogrodzianie, Mozerszczanie. *Steb.* 163.

*MOZYSTY. *Chodk. Kost. ep.*, zamożysty, ob. Możny.

M R.

MRĄGOWATY, ob. Morągowaty. *MRAW, ob. Narów, obyczaj. MRE, ob. Mrzeć.

MROGA, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt im Kalischn.

MROCZEK, czka, m., *demin. nom.* mrok, (*Boh.* mraček chmurka, mrakota, *caligo*); §. 1) mały zmierzch, ciemność nieznaczna, cień, ein nicht starkes Dunkel, Schattendunkel. Jak mi w was ckliwo będzie, cieniste szalasz. Kiedy mię pytać będą chłodne mroczyki wasze, Gdzie jest ten... *Przyb. Ab.* 197. — §. 2) Mroczek mrużek. *Cn. Th.*, ein Blinzelauge, ein Blinzer. *Dudz.* 46. Bij mroczyku żydy. *Rys. Ad.* 2? MROCZNY, a, e, *Boh.* mračny, saumračnj; *Vind.* mrazhen, mrazhliu; *Carn.* mrahn; *Rag.* mraacni, markli; *Bosn.* mraecjan; *Croat.* mráchen, mrachlyiv; *Ross.* мрачный; *Ecc.* мраковидный; ciemny, zaćmiony, düster, dunfel. Nawałność mrocznym obłokiem niebo zachmurzyła. *Przyb. Luz.* 47. Noc z cieńmi mrocznymi przyspiesza. *Nar. Dz.* 1, 29. Szcześliwsza pod poszyciem lichem wiejska chata, Gdzie na mrocznych skrzydełkach prędszy sen zalata. *Hor.* 2, 7. *Nar. Kniaz. Poez.* 2, 122. Otrącać się będą nogi wasze po górach mrocznych. *Budn. Jer.* 13, 16. (obrazie o góry ciemne. *Bibl. Gd.*). *MROCNICA, y, ż., wieczernica, wieczorna gwiazda, *Carn.* mrazhniza, mrakanos. MROCZNOŚĆ, ści, ż., ciemność, die Düsternheit; *Vind.* mrazhnust, mrazhliwost, temlivosť; *Rag.* marklos; *Ross.* мрачность. MROCZYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, umroczyć dok., émić, ciemnym uczynić, zacimiac, *Vind.* merkniti; *Carn.* merkniti, merknem; *Croat.* merchim, mráchim, potemnujem; *Rag.* mráčiti, pomarecjatti, omarciti, marcim; *Bosn.* mrricciti, omrriccitti, smraciti; *Ross.* мопочить (okpić), mracit, verdunfeln, dunfel machen. Ciemności mroczą oczy. *Bardz. Trag.* 263. Niech ci rozum oczy Otworzy, które miłość swą ślepotą mroczy. *Min. Ryl.* 1, 117. Grot śmiertelny sła bi go i mroczy. *Kras. Woj. Ch.* 72. Wzmaga się burza, a zrażone oczy Blask nagły ślepi, gruba ciemność mroczy. *ib.* 93. Sen cie

mroczy, przetrzaj oczy. *Teat.* 54. b, 11. — Mroczy się, mierzcha się. *Tr.*, es wird dunfel, zachmurza się, es bezieht sich, umwölft sich; *Boh.* mraaj se; *Soraab.* 1. mró-tzu szo; *Vind.* se mrazhiti, mrak se dela, se mrazhi; *Rag.* marcjatti; *Bosn.* mraicitise; *Ross.* мрачиться, мрачить. MROGA, i, ż., rzeka w Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, ein Fluß im Rawischn.

*MROGETNY, a, e, Grundychwał, nieuczosaniec, surowy, *mrogetny a gniewliwy człowiek. *Macz.*, mrukliwy, tetryczny. MROK, u, m., *Boh.* mrak, saumrak, umrak; *Slov.* mrak, mrákota, mrkani, saumrak; *Carn.* mrák, sumrák, pumrák; *Vind.* mrak, mrazhenje, (mrazhnik = włóczęga; *Carn.* mrazhnik = nietoperz); *Croat.* mrák, mrachnosť, szumrak, skúr; *Dal.* markloszt; *Rag.* mrák, marklina, marklós, smarknútje, parvi mrak, *vulg.* sùt; *Slav.* sùtonj; *Bosn.* mrák, sumrak, suton; *Sorab.* 1. smerkwano (mroczył, mrotzel, mrotzawka; *Sorab.* 2. mrokawa chmura, chmurka); *Ross.* мракъ, сумерки; (*vulg.* морокъ okpie-nie, oszukanie); *Ecc.* сумракъ, сомракъ, сумерки, при-мракъ, темноватость; mierzch, ciemność, die Dämmerung, das Dunkel; (cf. *Niederd.* mōrl = dunfel; *Isl.* myrkur = ciemnota; *Graec.* μινός ciemny; cf. *Udlig. s. v.* Mōhr). — Mrok światło stopniami gasnące. *Sniad. Jeog.* 326. Po zachodzie słońca, powietrzokrag jego jeszcze promienie ku nam odbijając, daje nam owo słabe światło mrokiem nazywane. *Hub. Wst.* 271. Już słońce zaszło, mrok nastal wieczorny, noc się przybliża. *Kras. Oss. Eb.* Dzień biały, Pożne wieczorne mroki z świata wyganiały. *Otw. Ow.* 16. Mrok pada mierzcha się. *Dudz.* 46, es däm-mert. Mrokiem, z mrokiem. *Cn. Th.* in der Dämmerung, (*Croat.* ob mraku). Z mrokiem każdy idzie do siebie. *Teat.* 32, 153, mit anbrechender Dämmerung. — *Fig.* Skonał, mrok go śmiertelny ogarnał. *Bardz. Luk.* 124.

Pochodz. pamrok, pamroczny; pomraczać; zamraczać, zamroczyć; mrużyć, mrużek; mrużek; mrużać, mrużać; mierzch, zmierzch, zamierzch, mierzchnąć, mierzchać.

*MROSZCZYĆ się, [zgrupować się; cf. *ilir.* mrestiti se; *etym.* sanskr. mś. ob. Hilferd. O родст. язык. Слав. съ Санск. 92. — 2] n. p. Szkoda w ten czas ryb, gdy się mnożą mroszczą, Lepiej że usta te ryby odposzczą. *Mysl. J* 3? *MROSZKA, i, ż., *Ross.* морошка, *rubus chamaerosus*, die Moltebeere, gelbe Himbeere, gatunek malin. MRÓWCZANY, MRÓWCZY, a, e, od mrówek, *Sorab.* 1. mrowaczé; *Croat.* mrawlij; *Vind.* mraulou, mraulinj; *Rag.* mrawgli; *Ross.* муравинный, von Ameisen, Ameisen. Mrówczą poczwarkę omylnie mrówczym jajem zowią. *Kluk. Zw.* 4, 585. Kwas mrówczany znajduje się całkiem uformowany w mrówkach. *Sniad. Chem.* 2, 52. MROWIE, ia, n., §. a) kupa wielka mrówek, *collect.*, Ameisen in einem Haufen. Kępa pospółstwem, jak mrówiem okryta. *Kniaz. Poez.* 2, 145. Natura tu swą płodność wywiera na wydanie wszelakiej poczwary, I mrowia dziwolągów. *Przyb. Mill.* 56. — §. b) Mrowisko. *Cn. Th.*, mory, osobliwsze skóry na człowieku wstrząsienie, jak gdyby go mrówki oblażyły, das Schaudern der Haut, der Schauder; *Slov.* zymomrawky; *Carn.* bolešt; *Ross.* подираетъ, подрадо на кожъ. Włosy na nich wstawały, i

szło po nich mrowie. *Pet. Arg.* 656. Przy tej powieści idzie przezeń mrowie. *Pol. Syl.* 327. Słyszac to, aż mrowie po mnie przechodzi. *Zab.* 13, 286. Wzdrygam się, jakieś zimne przechodzi mię mrowie. *Przyb. Ab.* 107. Ah mrowie przechodzi przez wszystkie me kości. *Przyb. Ab.* 54. cf. mróz się po mnie rozchodzi. MROWIK, MROWINEK, nka, m., kamień drogi, *myrmecites Plin.* 37, 11, der Ameisenstein. *Cn. Th.* MROWINIEC, nca, m., *Bosn.* mravinac trav, matterina duscica; *Rag.* mravinaz, labbina duscizza; *Dal.* mravinacz, materina trava, ob. Lebiotka, macierza duszka. MROWISKO, a, n., *Boh.* mravenište, brabenište, mravenecnik; *Carn.* mrovlishe; *Vind.* mraulithe, mraulinjak, merovlishe; *Sorab.* 2. mrojowischczo; *Croat.* mravhinyak; *Rag.* mrávin-gnak; *Slav.* mravinjak; *Ross.* муравейникъ; *Eccl.* мравиникъ; §. 1 a) kopiec mrówczy, der Ameisenhaufen, Ameisenberg. Gniazdo mrówek, czyli mrowisko, jest to niby kopiec, który z odrobin różnych drzew robią. *Zool.* 131. *Ład. H. N.* 111. — b) Mrowisko, wielka gromada mrowek, a transl. chałastry i t. d., ein großer Haufen Ameisen, fig. ein großer Haufen Gestindel u. s. w. Skoro to ustąpiło łotrowskie (Kozackie) mrowisko, Pokazało się oczom smutne widowisko. *Zimor. Siel.* 252. Liczba pogaństwa pojęcie przechodziła; rozsypało się mrowisko po Podlasiu i Mazowszu. *Nar. Hst.* 5, 205. Ma skarbów, jako mrowiska. *Kosz. Lor.* 11. (niezliczone). — §. 2) Mrowisko po innie idzie. *Cn. Th.*, ob. Mrowie 2. MROWISTY, a, *Sorab.* 1. mrowaté; *Croat.* mravlenchaszt; *Rag. et Bosn.* mrávinast; *Ross.* муравьиный; *Eccl.* мравистый; voll Ameisen, pełen mrówek. *Cn. Th.* MRÓWKA, i, ż., MRÓWECZKA, i, ż., zdrbn. (*Boh.* mravenec, brabeneec; *Slov.* mravenec, mrawec; *Sorab.* 1. mrowa; *Sorab.* 2. mroja; *Carn.* mrěvla, mrovla, mrovlinz; *Vind.* mroula, mraula; *Croat.* mráv, mravlicza, mravlichicza; *Bosn.* mrav; *Slav.* mráv; *Rag.* mráv, mrávak; *Ross.* муравей; *Pers.* mur; *Eccl.* мравки; Nieberšá f. f. Miere; *Angls. et Svec.* myra; *Isl.* maura; *Graec.* μύρμηξ); §. 1) die Ameise. Jest ich u nas kilka gatunków, wszystkie wyrabiają sobie kopce, gdzie wspólnie w wielkiej liczbie żyją; rząd prowadzą podobny pszczołom z niejaką odmianą. *Ład. H. N.* 111. Jak się mrówki w ciasnym pagórku kręca! większe noszą brzemię, niżli same są; inne ziarna wnoszą, drugie ziemię wynoszą, i groblę dla deszczu sypią; drugie, by ziarna w trawę się nie obróciły, ogryzają je; drugie umarłe wynoszą; jedna drugiej nie przeszkadza, owszem pomaga. *Sk. Żyw.* 1, 199. W mrówkach, podobnie jak pszczołach, dwójaka jest co do płci różnica. *Zool.* 131. Ziaronosze mrówki. *Otw. Ow.* 286. Za co w zaradnych mrówek wchodzić ślady, Kiedy szczęśliwsze są teraz motyle? *Mon.* 65, 191. Jak nędzne mróweczki gmerzemy pod nogami twojemi. *Weresz. Reg.* 59. Mrówkom, przypowieść Turecka, Bóg na co inszego skrzydeł nie daje, tylko na prędszą zgubę. *Kłok. Turk.* 59. Co żywo w on dzień, jak mrówki się wili. *Wad. Dan.* 69. Wszystkie z swych stanowisk rusza się potęga, jak mrówki na wiosnę. *Tward. Wł.* 79. I mrówka ma swój gniew. *Rys.*

Ad. 76. I mrówka kasa, kiedy się rozgniewa. *Ezop.* 26. (cf. i biedna mucha się odejmuje). Ty mrówko przekłeta, trafić do ciebie nie mogę. *Teat.* 10. b, 78. (zbduro, karle!). — Mrówki w piecu suszone, dla słowików *Ross.* мурашки. §. 2) Brodawki drobne, mrówkami zowią. *Urząd.* 379, eine Art kleiner Warzen. MRÓWKOJAD, a, m., *myrmecophaga Linn.*, der Ameisenfresser, Ameisenbár; *Ross.* муравейникъ, муравьѣдъ; zwierzę ssące, ogon ma bardzo kosmaty, którym się od słoty i gorąca zasłania; żywi się mrówkami, rozkopując mrowiska pazurami, i wyciągając je językiem. *Zool.* 297. MRÓWKOLEW, lwa, m., MRÓWKOŁÓW. *Cn. Th.* formica leo *Linn.*, *Ross.* мураволовъ, der Ameisenlöwe; gąsienica, mająca szczęki zębate, długie, któremi chwytą drobny owad, mianowicie mrówki. *Zool.* 135. MRÓWKOWIEC, wca, m., Mrówkowiec *Myrmidones*, mytholog. *Otw. Ow.* 286, ludzie, którzy się mieli z mrówek wyładz, die Ameiser. MRÓWNICA. *Węg. Marm.* 1, 249.?

MRÓZ, u, m, *Boh.* mráz, sychrawice; *Slov.* mráz; (*Sorab.* 1. mróz, mros; *Sorab.* 2. mros pruina, szron); *Carn.* mras, mrés; *Vind.* mras, merslina, smerlina, sima, blad, smers, friezh, smersnost, (cf. sryż); *Croat.* zmerzavica, merzlina, mērzloszt. mróz; (cf. *Croat.* mráz. szron); *Bosn.* mráz, léd gelu, glacies; *Rag.* mráz; *Slav.* mraz; *Hung.* zuzmaráz pruina; *Ross.* морозъ, стужа, (cf. studzić); *Eccl.* морзъ, стодъдъ, стодень, (cf. styczeń); cf. *Holland.* vrost, vorst; *Anglos.* frost et forst; *Dan., Svec. et Angl.* fröst; *Ger.* der Frost, die Kälte. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Mróz ziola i drzewa powarzył. *Zab.* 8, 305. *Nar.* Mróz Moskiewski, gdy z paszczki swęj koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozzi. *Zimor. Siel.* 215. List mrozem powarzony. *Past. Fid.* 8. Suknią z siebie przedań, a gdy potym mróz uderzył, zimno wielkie cierpał. *Ezop.* 72. *Slov.* Pridě na psa mráz, veniet tempus, ubi senties; prišel na psa mráz; sentit jam. Mróz bierze, sili się, chwytą; folguje, wolniej mróz, mróz opuszcza, spuszcza. *Cn. Th.* Biały mróz, szron, Reif. Już nie przykładam drewek do komina, Już i na łakach biały mróz nowina. *Lib. Hor.* 14. — *Transl.* Śmiertelny mróz ścina krew w żyłach. *Węg. Marm.* 1, 158. — §. Mróz, zamróz, zamrożona część ciała, Frost, Frostbeule, Frostschaden; *Slov.* omrzlina, zmrzłe maso na nohach; *Ross.* озноба. — *Fig.* Mróz: mrowie, falter Schauer; (*Ross.* знобъ, ознобъ, cf. ziębnąć). Aż mię mróz całą przechodzi. *Teat.* 25, 121, (*Carn.* mrasnenje). Strach mówić, mróz po ciebie zimny się rozchodzi. *Barz. Trag.* 190. Ach jaki mróz po wszystkich przechodzi żyłach. *Teat.* 46. c, 106. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teat.* 46. b, 46, daß mir ganz eisfalt wurde. MROZIĆ, id, i, cz. niedok., mrozem stężac, robić, że co zmarznie, przemrażać, gefrieren machen, fält machen; *Slov.* zmrazugi; *Vind.* smrasiti, smersuvati; *Bosn.* smrizznuti, slediti, lediti, (cf. lód); *Croat.* merzlim, hladim, (cf. chłodzić); *Ross.* морозить, морозу, знобить, зноблю, (cf. ziębić); *Eccl.* мразю, мерзлю, морозю, ледешю. Ten, co dał, co mrozi, dał i to co grzeje.

Kras. List. 2, 8. Boreas rzekł: moja rzecz, moc, którą śniegi mrozę, którą ziemię gradem wzbieram. *Zebr. Ow. 159. induro nives.* Grzegorz Henryka mrozi na szyderstwo. *Zygr. Pap. 520.* (na mrozie go trzyma). Rolnik dla wygód cudzych piecze się i mrozi. *Kniaź. Pöez. 1, 196.* t. j. na mrozy się naraża, fęst się dem froszte auß. — *Fig.* Strachem mię mrozisz. *Teat. 44. b, 80.* (przeziakasz, przeszywasz). Ton, którym do mnie mówisz, krew' w żyłach moich mrozi. *Teat. 41, 128.* (ścina). Bo jażń mrozi męstwo. *Przyb. Luz. 116.* studzi. MROŻNO *adverb.*, zimno z mrozem, frostig, falt, eisfalt; *Vind. merslu;* *Slav. směrzoivo;* *Ross. морозно.* Luty mroźno śnieżysty. *Jez. Ek. D. 3.* MROŻNOŚĆ, sci, z, zimno mroźne, ber frosft, die frosftälte; *Ross. мерзлостъ;* (*Carn. merslotina* lody; *Ross. мороженое*). W krajach wilgotnych zimie nie bywa mroźność zbytnia. *Cresc. 15.* MROŻNY, a, e, *Boh. mrażywý, sychrawý;* *Carn. mrasn, mrasliv, mersl;* *Vind. mersel, mrasen, smersnast, frieshen;* *Croat. mrazen, mērzel;* *Dal. mrazan, sztuden,* (cf. studzić); *Rag. mrazan, leden, mrazniv, smarznutiv congelabilis;* *Bosn. mrazan;* *Ross. морозный, зяблый,* (ob. Ziębnąć); *Eecl. мрзлый;* sprawujący mróz, robiący że mraznie, bardzo zimny; frosft, frostigt, eisfalt, falt zum frieren. Ciebie, najgorętsze, łakome, upały, Ni czas mroźny, w lodowe ukuty kryształy, Nie utrzyma w pokoju, żebyś miał posiedzieć. *Hor. Sat. 4.* Mroźny go wiatr podwiewa, widząc życie swe na cienkiej nici. *Pot. Syl. 518.* Oręż Sarinaty mroźnego. *Bardz. Trag. 443.* mrozom podległego, der kalte Sarmate, auß einem frostigen Clima. Bombele mroźne, frosftbeulen, czyli odmrożenie, gdy ciało wielkim zimnem przejęte, nadyma się, puchnie, a zwłaszcza w rękę i w nogach bombele wyrzuca. . . . *Perz. Cyr. 2, 70.* (*Ross. мерзлатина* rzecz zmarzła, мерзлякъ człowiek na mrozy zbyt czuły, zmarzłak). MROZOBICIE, ia, n., szkoda przez mróz w polach, jak gradobicie, szkoda przez grad, frosftschaden im Felde. Dzierżawca ostrzega przypadki nieprzewidziane, jakie są, z ognia, z gradobicia, mrozobicia, nieurodzajów. *Xiędz. 167.* MROZONOSNY, a, e, przynoszący mróz, frosftbringend; *Croat. merzlonosz.* MRÓZOWATY, a, e, schimmel-färbtg (von Pferden), reißfärbtg. Siwe konie mrozowate. *Hipp. 8. Lek. K 5;* u takich siwa sierść z wronią się pomiesza, a miejscami jako jabłka czarnawe się znajdują; k temu głowa, nogi, uszy, grzywa, ogon czarny, z rzadkim siwym włosem sierci. Hiszpani takiego konia zowią głową Murzuńską. *Hipp. 8, ein Mohrenkopf.*

Pochodz. a) domrażać, domrozić, namrażać, namrozić, odmrażać, odmrozić, pomrażać, pomrozić, przemrażać, przemrozić; przymrozek; umrażać, rozmrażać, zamrozić, zamrażać. b) marznąć, domarznąć, namarznąć, obmarznąć, odmarznąć, pomarznąć, przemarznąć, przymarznąć, rozmarznąć, umarznąć, wymarznąć, zmarznąć, zamarznąć, zmarzłak.

MRU MRU MRU niedźwiedź markoce. *Petr. Ek. 43,* daß Brummen des Bären ausjubruden. MRUCZEĆ, ał, eli, y, cz. niedok., MRUKAĆ, ał, a, contin., Mruknać jednoll. *Boh. mumlati, teptati, repcy, reptám, bubláti, bublaw-*

ti; *Slov. hlúčjm;* *Sorab. 1.* murczu, mértzu; *Carn. mer-mram, renzhati, renzhim, garzhim, godernam;* *Vind. mermrati, mumrat, tertrati, godernjati, kontrati;* *Croat. mermrati, mermram, morgujem;* *Dal. marmorim, marmlyati;* *Hung. morgok, morogni;* *Rag. romònniti, xàmoriti, marmosciti;* *Slav. marmorati;* *Bosn. mrrimgljati, mrrimosciti, brribosciti, rumoniti;* *Ross. мурнычать, мурныкать, мурличать, мурчать, роптать, ропшу, пыхтеть, пыхчу, ворчать, брюзжать, бормотать, кропотать, кропочу, кропчу;* *Eecl. мльвити,* (cf. mówić); cf. *Ger. murren;* *Graec. μορῖνω;* *Lat. murmurare;* warczyć, markotać, mamrzeć; o bestyach i o ludziach, brummen, murren. Niedźwiedź mrucał. *Banial. J 2.* Kot je mysz, przecież i nad myszą mruczy. *Bratk. L 3 b.* Mruknuł coś pod nosem, i nietylko mruknał, ale i zgrzytnął zębami. *Ossol. Str. 7.* To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon. 73, 723.* Choćbyś zrobił najlepiej, kiedy mruczysz przy tym, kwitujcie się. *Pot. Arg. 186.* Pokątnie mruzcycie. *Pociey. 182.* Wej, jak coś mruczy z sobą zamysłony. *Past. Fid. 291.* Jeżeli jaka przykrość ci dokuczy, Znoś w cierpliwości; nie wskóra, kto mruczy. *Mon. 73, 106.* Jeżeli tak, już ani mrukne. *Teat. 56. c, 8.* (ani pisnę). Dawaj przykład posłuszeństwa prawu, nie mruż na podatki. *Teat. 26. c, 76.* O coż to mruczą, jak muchy w garku? *ib. 20. b, 145.* Nosi koronkę w rękę, pacierze mrużąc na niej. *Star. Dw. 49.* Czytając mruknie, w śmiechach i szyderstwach cały, W reszcie krzyknie: spalić te głupie szpargały! *N. Pam. 5, 198.* Dążę na ucztę, żołądek pusty, już dawno sobie mruczy. *Teat. 42. d, A.* Miłość w serduszkę mruczy. *Teat. 6, 14.* Czego się człek nauczy, to też i na zawsze mruczy. *Mon. 71, 360.* MRUCZEK, czka, m., §. 1) *normyrus,* rodzaj ryb morskich, niejakiś szelest do mrużenia podobny, wydających. *Kluk. Zw. 3, 425,* ein gewisser Ceffisch. — §. 2) Gra na kształt ciuciubabki, w której mający oczy zawiązane po mruku powinien osobę poznać. (*Croat. kukuvach, sísmis*). Nuże dalej w ślepa babkę, dalej w mrużka. *Teat. 25, 14.* MURCZLIWY, MRUCZNY, a, e, mrużący, *Ross. ропотный, brummend, murmelnd.* Mrużliwa wiola. *Zab. 4, 395.* MRUCZYDŁO, a, m, mruk, który zawsze mruka, ein Brummbart. Ten gderak, mrużydło, wiesz, już się gniewa. *Teat. 43. c, 52.*

Pochodz. mruk, mrukliwy; namrukać się, odmrukać; słodkomrużny.

**MRUG, u, m., mruganie oczyma, migi, daß Augenblinzeln. Ty im się bardziej gniewasz, wdzięczniejsze masz mrugi. *Zab. 15, 110.* Przestań mrugiem i szeptem Dyomedowego skazowania. *Zebr. Ow. 326. vultu.* MRUGAĆ, ał, a, intr. cont., Mrugnąć jednoll, *Boh. mhaurati, mhaurjm;* *Slov. mhaurám;* *Bosn. setecati, setekati;* *Ross. змущиться, жмуриться; migać powiekami;* cf. mrużyć; mit den Augenlidern blinzeln. Powiekami mrugać od natury przymuszeni jesteśmy, aby częstem mruganiem i powiek ruszaniem, oko z różnych prosków weń wpadających, otarte było. *Krup. 2, 281.* Mrugnąwszy oczkiem, uśmiech dała. *Hul. Ow. 186.* Mruga często oczyma nad wołą,

blaskooki jest, mruży, zamruża oczy często, *nictatur. Cn. Th.* — Mrugać na kogo, migać, przez migi mówić, dać znać, einem jublinzen, durch Blinzen zu verstehen geben, mit den Augen winken. Próźna mrugać na ślepego. *Min. Ryt. 4, 221.* Nie już ten kocha, co mruga. *Karp. 1, 32.* MRUGNIENIE *subst. verb.*, mgnienie, daś Blinzen, Słońce pobladało, nieba się w obłoki I w chmury w oka mrugnieniu ubrały. *P. Kchan. Jer. 416.* t. j. w okamgnieniu, in einem Augenblide. MRUGANIE oczyma przyrodzone, zmruczanie. *Cn. Th.*, daś Blinzen mit den Augen besteln. Mruganie na kogo, dając znać czego, mrugi, migi, daś Winken mit den Augen, wenn man einem jublinzelt, durch Blinzen etwas zu verstehen giebt. *Cn. Th. MRUGAŁA, y, m,* który komu mruga, nau miga, ein Blinzel, Augerredner. Obłudni frantowie, mrugałowie nie-szczerzy. *Klon. Wor. 28.*

MRUK, u, m, mruczenie, mruknięcie, daś Murren; *Slov.* huk; *Vind.* mermranie, tertranje; *Croat.* mermrane, morguvanye; *Hung.* morgás; *Rag.* rómon, zük, xamor; *Bosn.* rumon, sgjator; *Ross.* ропоть, роптаніе, журьба, брюзга, кропотъ; *Eccl.* ропта. Zazdrość mrucała na stro-nie; mruki te słyszał, i niewiele na nie dbał. *Birk. Chodk. 4.* — §. *Personif.* Mruk, a, m, człowiek mrukliwy, mru-czydło, ein Brummhart; *Bosn.* mrimgljavač; *Vind.* mer-mrazh, mermrauz, godernazh, f. mermrauka, godernau-ka; *Carn.* godernavz, f. godernavka; *Croat.* mermravec, morguvavec, f. mermravka; *Hung.* morgolódó; *Ross.* ропотникъ, бармотунъ, бармотунья, ф. бармотунья, вор-котунъ, воркунъ, f. воркотунья, воркунья, брюзга, кропотунъ, f. кропотунья; *Eccl.* роптатель. Przyjaciel, że jest mruk dajmy, ale ostrość jego użyteczniejsza, niż słodycz pochleby. *Jabl. Tel. 190.* Niech już pokątne mruki, nieprzyjazne swęj ojczyźnie, wstydzą się i hań-bią. *Gaz. Nar. 1, 301.* Jeszcze mi będzie burezał! wej, wej! tego mruka. *Zabł. Fir. 36.* Co to za człowiek, co by mruk chodzi? *Pap. Przyk. C.* MRUKLIWOŚĆ, ści, ż., skłonność do mruczenia, zrzędność, die Brum-migkeit, brummigkeit Wesen; *Ross.* ворчаливость, воркля-вость, кропотливость. MRUKLIWY, MRUKOWATY, a, mrucejący, skłonny do mruczenia, zrzędny, brummerisch, mürrisch, brummend, murmelnd; *Boh.* bublawý; *Vind.* mer-mrarski, godernavi, mermrazhen, goderni; *Carn.* goderné; *Dal.* marmlyv; *Hung.* morgo; *Ross.* ворчаливый, воркливый, кропотливый, ропотливый, бармотливый; *Eccl.* роптательный. Z dudą prowadzi mrukliwe nie-dźwiedzie. *Nar. Dz. 3, 47.* Babsko swarliwe, głupie, mrukliwe, skoro wymruczy przez zęby spruchniałe słów kilka, choroba ma ustać. *Boh. Dyab. 2, 289.* Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sepowaty. *Przyb. Ab. 188.* Starzec ten był wszystkim mrukliwy. *Zab. 2, 62.* *Nar.* Prze-chadzał w smutnych myślach najmrukliwszy. *Przyb. Ab. 131.* Ludzie mrukowaci, surowi, łakomi. *Kłok. Turk. 162.* Mrukliwe źrzodła. *Zab. 9, 14.* MRUKLIWO *adv.*, n. p. Humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwo bu-rzliwego. *Perz. Lek. 345.* mürrisch auffahrend. MRUKNAĆ, ob. Mruceć.

MRUŻEK, żka, m., co oczy często zmrzuza. *Włod., Boh.*

mhauran, myops, ein Blinzelauge, der beständig mit den Augen blinzelt; *Ross.* шура, жмура, моргунъ, f. моргунья. — Mrużek, gra dziecinna, ciuciu babka, ob. Mruček, mrzek, mrzyk, mzyk, mzytek. MRUŻNY, a, e, — o *adv.*, od mrużenia, Blinzel. Niektóre zwierzęta mają je-szcze prócz powiek inną zaslonę mrużną, membrana ni-citans, którą bez opuszczenia powiek oko zasuwają, jak na przykład zajac. *Zool. 47.* To raz spuszczone k zie-mi składa oczy, To zasepione lice mrużno górą toczy, *torvos vultus. Zebr. Ow. 332.* MRUŻYĆ, ył, y, cz. nie-dok., zmrzyć dok., zamrużać oczy, cf. mżec, cf. mrużać, die Augen zumaßen, die Augendeckel fallen lassen; *Boh. et Slov.* mhaurám, mhaurjm; *Carn.* mēshāti; *Vind.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Croat.* smēriti, smē-rim, smim; *Bosn.* sgmiriti, sgmitti, darsgijati occhi zatvo-gene; *Ross.* жмурить, зажмурить, шурить, зашурить, моргать, *obso.* мругать. Tak myśli, a sen cichy myśl i oczy mruży mu po mału. *Pot. Arg. 606.* Czyż jeszcze oczu zmrzyć nie mogę? *Teat. 4. b, 5.* (usnąć nie mo-gę), Nie śpi serce żłośliwe, chociaż mruży oczy. *Pot. Arg. 364.* Zmrzuż oczy na swą biedę. *Teat. 51, 59.* Mru-żyli swe oczy na bożkiego światła przytomność, żeby nie patrzali. *Ozym. Św. A a 2 b.* (zamknęli). — §. Nie-podobna, iżbyśmy oczu, gdy kto w nie z nagła paleem chce ugodzić, nie zmrzużali. *Pileh. Sen. Gn. 183.* iżbyśmy nie mrużnęli oczyma, blinzeln.

MRZANA, y, ż., ryba, *Boh.* mřen, kiełb, Gründling, *Slov.* mrenka, mraenula, eine Eschete. Widać w tej wodzie srebrne mżany i pstrągi nakrapiane. *Tward. Pasq. 88.*

MRZEĆ, marł, mrze, mżę, *med. cont.*, (*Boh.* mřiti, mřel, mru; *Sorab.* 1. mru; *Carn.* mējem, mřeti; *Rag.* mřjeti, umřjeti; *Bosn.* mřjeti, umirati; *Ross.* мереть, мру; *Lat.* mori; cf. morzyć, cf. mżyć); umierać, zmierać, konać, dokonywać, sterben, dahin sterben, wegsterben. Upadła przed zbawicielem śmierć ona wieczna, którą zawždy marli przodkowie nasi. *Rej. Post. F. 2.* Mrzeć jest przesta-wać być. *Zebr. Ow. 383.* Nie będą mrzeć ojcowie za syny, ani synowie mrzeć za ojce; ale każdy w swym grzechu umrze. *1 Leop. 4 Reg. 14, 6.* Wszyscy mrze-my, a jako woda spływamy do ziemi. *1 Leop. 2 Reg. 14, 14. 1 Leop. Syr. 8, 8.* W krainach tych ludzie są mdli, i rychło mżą. *Biel. Św. 155 b.* Jeli mżec w woj-sku cesarskim czerwona niemocą. *Biel. Św. 185 b.* (umie-rać na czerwona niemoc). Komu, mówią, żony często mżą, przyjdzie do chleba. *Opal. Sat. 29.* Nie masz zwie-rzęcia, któreby nie marło. *Zool. 56.* Pożarł wszystko czas łakomy, Mżą i ludzie, mżą i domy. *Kras. List. 37.* Chętnie ginie, mrze sławnie, i mężnie wojuje. *Jabl. Tel. 72.* — §. Mrzeć głodem i t. d. z głodu umierać, Hun-gerš sterben. Dzieatki mając, dbania o nich nie mają, te dzieatki głodem, zimnem mżec muszą. *Biał. Post. 190.* Z nauki swej się pożywili, by głodu nie marli. *Kosz. Lor. 5.* Mrzeć głód, (*Boh.* hladem mřit), morzyć się głó-dem, hunger leiden, hungern. Słusznie ziemie mżesz głód, bo lecie nie nie robisz. *Ezop. 54.* Mrzeć głody. *Min. Aus. 22.* Wolą w insze dni mżec głód, a w dzień święty wszystko przepić. *Biał. Post. 114.* Nie dam się w kła-

sztorze zasklepić; wolę głód mrzeć, albo nad robotą sła-
pić, a żyć w świecie. *Teat.* 43. c. 39. MRZE kędy, *im-*
pers., zapowietrzyło się, mor jest, eß graffirt daß Sterben,
die Pest. Nie było jednego miasta, gdzieby okrutnie nie
marło. *Biel. Św.* 55 b. Roku 1553 srogie powietrze w
Wilnie panowało, marło też w Trokach i w inszych oko-
licznych wsiach i miasteczkach. *Stryjk.* 752. — §. *Transl.*
Mrzeć na co z upragnienia czegoś umierać, (cf. na zdech,
cf. zdechl na to), *Eccl.* ласкосердита, vor Begierde nad
etwas brennen, sterben, schmachten. Na cudze, jako na chleb
mrą. *Star. Ref.* 107. *Ferocire*, mrzeć na miłość. *Mącz.*
Baran na owcę, jelen na łanią mrze rączy. Tymże się
też i ptastwo kształtem z sobą łączy. *Otw. Ow.* 384. Jak
wilk zawsze na owcę mrze, tak zły schnie, gdy nie czy-
ni źle. *Rys. Ad.* 20. Mrze Cezar na włos Kleopatry pur-
purowy. *Bardz. Luk.* 2, 18. (ginie, przepada, schnie).
My na nowiny przemier. *Petr. Pol.* 2, 288. *Intentio lusus*,
marcie na grę. *Mącz.* Niech ten mrze pociech, kto ich
jest niegodny. *Chrośc. Ow.* 391. Rzemieślnicy, mrąc
zysku, radziby to widzieli, aby jak najdrożej było. *Kucz.*
Kat. 3, 228.

Pochodz. *mrzyć, mrzygłód; mor, morowy, morzyć, mo-*
rówka; morda, mord, mordować, morderz, morderca, mor-
derstwo; namordować się, pomordować, wymordować, za-
mordować, zmordować; nademrzeć, nadmarło; obumierać,
obumarć; pomorek; odumierać, odumrzeć, odumarły;
przemierać; przymierać, przymorek; umierać, umrzeć, u-
marły, unor, umerlak; wymierać, wymarły; zamierać,
zamarły; zmarły, zmerlak; martwy, martwić; umartwiać,
umartwienie; zmartwić, zmartwiały; zmartwychwstać, zmar-
twychwstanie; śmierć, śmiertelny, śmiertelność, pośmier-
tność, pośmiertny.

*MRZEK, a, m., zmrozek. *Tr.*, *mrzyk. *Volck.* 589, gra,
ciuci babka, blindes Mäusel, blinde Kuh; ob. Mroczek,
ob. Mżyk.

MRZEWKA, MRZEWCZKA, i, ż., rybka maluczka; też
owisek zowią. *Cn. Th.*, Stint, Spirtung, ein sehr kleiner
Fisß; *Boh.* pulec; *Sorab.* 2. schintwa; *Ross.* мукеунъ,
корюха, корюшка, в нихъ. Mrzewka, rybka maleńka,
w momencie się mogąca upiec. *Chmiel.* 1, 72. Mrzewki
i mlanki dawaj czeladzi. *Mysł.* F. 2.

MRZEZNA, y, ż., *Boh.* mrijze, mřje, mřizka; *Slov.* mřje,
mřeže kraty; *Vind.* mresha, mreshiza sieć; (omreshje,
reshetva - krata, mrena - kałdun); *Carn.* mřsha rete, mř-
shęza diaphragma, ommreshje - krata; *Croat.* mřša, mř-
šicza rete, mřšar retarius, mresni retarius; *Dal.* mřixa
- sieć, mřixe, razmresje - kraty; *Rag.* mřixa rete, mřixi-
za - siatka; razmřexja - kraty; *Bosn.* mřesgja, mřisgja rete,
mřjesgja od utrobe, opnića omentum; *Slav.* mřixa - sieć;
Ross. et Eccl. мережа, мережка, мрѣжа, мрежица, adj.
мрежный, мережный; (*Ross.* рѣжа sieć szerokooka; *Eccl.*
мрежу, ловлю capio); gatunek sieci na ryby, eine Art
Fisßnetz. Na rzekach i na szerokich wodach łowią ryby
sieciami, którą drgubica zowią albo mrzezną. *Cresc.* 645.
(cf. drgubica).

MRZYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, morzyć *activum medii* mrzeć;
robić, że kto mrze, umiera, daß Lebenß berauben, tödten.

Z czego piorun ulany, z jak tegiej cięciwy Błdych stra-
chem mrzy ludzi ogień przenikliwy? *Zab.* 9, 41. *Zabł.*
MRZYGŁÓD, a, m., §. 1. skąpy, sknóra, zmindak, li-
czykrupa, sobie nawet żalujący, etn Hungerleider, Knifer.
Ów stary sknora, brzydki mrzygłód, który bez dziedzica
wkrótce ma umrzeć; nie dla woru złota i srebra, ale
dla grosza, o który się czeladnik jego dopomina, ledwie
ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen.* 363. — §. 2 a) Miasto
w wojew. Ruskim; — b) W wojew. Krakowskim. *Dykc.*
Geogr. 2, 189.

*MRZYK, ob. Mrzek, Mżyk.

M S.

MŚCI *abrewiacya*, Mości, n. p. Waszćj Księćej Mści.

MŚCIBOW, a, m., miasto w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.*
2, 189, eine Stadt im Nowogrod.

MŚCIĆ się, ił, i, mszczę się, *recipr. niedok.*, zemścić się
dok., (*Boh.* mstjt, mstit se; *Vind.* se mafzhati, se mafho-
vat, se mafhovat, mafhuvati, se fantiti; *Croat.* fantitise,
zadovoljatisze, osvetati, nadomestłtzi; *Carn.* mashtujem;
Sorab. 1. szo weczicz, rachuyu; *Rag.* osvētītise, osveti-
vātise; *Ross.* мститъ, мщу, мшати, мшаю, отмстить,
отмщать, отмщевать; *Eccl.* мстити, мшуся, возоби-
ждать, ob. Msta, pomsta, zemsta, cf. miejsce); zemstę
sobie z kogo wziąć, sich rächen. Tak bywa, gdy nie mo-
że kto sposobem innym Mścić się nad większym krzy-
wdy, mści się nad niewinnym. *Gaw. Siel.* 395. (cf. kra-
wea za kowala, sprawa jak w Osieku). Niż się masz
mścić, trzeba pomyśleć. *Rys. Ad.* 46. Mścić się nad nie-
czułym głupstwem. *Cn. Ad.* 522. (cf. pies kamień gryzie,
którym go uderzono). Kto się mści, dwa kroć będzie
bitym. *Pot. Arg.* 434. *Rys. Ad.* 29. *Biel.* 680. *Gwagn.*
160. MŚCICIEL, a, m., *Boh.* mstitel; *Sorab.* 1. rachaf,
rachuwar; *Vind.* mafzhuvanz, ofvetnik; *Croat.* fantitel;
Dal. oszvetitel, oszvetnik; *Bosn.* osvetitegl; *Rag.* osvatanik,
osvetitegl; *Ross.* мстителъ, отмстителъ, отмстникъ; *Eccl.*
мстѣнникъ, мшатель; der Rächter. Może śmierci ojco-
wskiej być mściciel prawdziwy. *Bardz. Trag.* 213. Mści-
ciel bratniej krwi. *Pot. Syl.* 109. MŚCICIELKA, i, ż., *Boh.*
mstitelkyně; *Sorab.* 1. rachuwarika; *Bosn. et Rag.* osve-
titegliga; *Ross.* отмстителница; die Rächerin. Grecya
się mścicielka nie zemści tych złości? *Bardz. Trag.* 251.
Furye, złości mścicielki. *Bardz. Boet.* 108. MŚCICIELNY,
a, e, mszczący, rächend, Rächce; *Ross.* отмстительный.

MŚCICIELSKI, a, ie, od mściciela, Rächter; *Vind.* maf-
zhuvauni. MŚCISŁAW, a, m., znaczne miasto w Litwie.
Dykc. Geogr. 2, 189, eine Stadt in Littauen. — *adj.* Mści-
sławski, a, ie, n. p. Mścisławskie województwo. *ib.*

*MŚCIWOPRĘDKI, a, ie, predki do zemsty, rächeschnell.
Pharaon mściwopredki. *Chodk. Kost.* 59. MŚCIWOŚĆ,
ści, ż., popędliwość do zemsty, *Boh.* mstiwost; *Vind.*
mafzhuvanja shelnost, serd, slobnost; *Ross.* мстительность,
памятозлюбие, злопамятство; *Eccl.* зломнѣние, злопомнѣ-
ние (pamięć złego); die Rächger. Zachęcał ich do prędkiej
mściwości, Za tak okropne i nieznośne złości. *Leszcz. H.*
T. 219. 1. MŚCIWY, a, e, MŚCIWIE *adv.*, *Boh.* msti-

wy, mściwē; *Vind.* shelen se maszhuvati, sloben, ferdi-
ten; *Ross.* мстительный, злопамятный; *Eccl.* памятозло-
бный, памятозлюбивый; skłonny do zemsty, raufgterig.
Mściwym być *Ross.* памятозлюбствовать, злопамятство-
вать. Niemściwy *Ross.* стходчивъ. (2. MŚCIWY *abbrev.*
Mościwy. MSKŁY, *ob.* Mkły). *MSTA, y, ż., pomsta,
zemsta, *Boh.* msta; *Eccl.* мьсть, die Raße. Tak zają-
trzone do msty animusze, Gdy już tylko swęj cze-
kają pory. . . *Chrośc. Fars.* 45. Z uraz tylekroć zada-
nych, z ojczyzny ścisku, msty nad kolegami. . . *ib.* 53.
— §. Msta, rzeka w Moskwie, płynąca przez wyższy
Wołoczok. *Dykc. Geogr.* 2, 189. MSTÓW, a, m., miasto
w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 190, eine Stadt im Krafau-
tschen. MSTYCZOW, a, m., blisko Mrzygłoda, gniazdo
familii Piłzów. *Dykc. Geogr.* 2, 190.

Pochodz. *pomścić, zemścić, pomsta, zemsta.*

MSZA, y, ż., *Boh.* mše; *Slov.* mša, omša; *Hung.* mise; *So-
rab.* mscha; *Carn.* masha; *Vind.* melha; *Croat.* misza,
mesha, massa, saldov messni, (cf. velikomeshnyak sier-
pień, cf. meszne; malomeshnyak wrzesień); *Slav.* missa;
Bosn. missa, posvetiliscete; *Rag.* missa, svetiliscete, posve-
tiliscete; *Ross. et Eccl.* обѣдня (cf. objata), литургия, слу-
жба церковная, самизъ Христомъ на тайной вечери
установленная, (*ob.* Służba), мша; *Germ.* die Messe. Msza,
Lat. missa, obrządek ofiary ciała i krwi zbawiciela. *Kras.*
Zb. 2, 206. Ofiara nowego testamentu. *Cn. Th.* Ofiar
abo mszy sprawili trzy tysiące. *Sk. Dz.* 799. et 47. Mszą
cierń, *ob.* Mszyć, *Vind.* melhuvati; *Croat.* mashuvati;
Carn. machujem; *Ross.* литургисать. Mszy odprawianie
Eccl. священнодѣйствие, священнодѣйствование. Xiedza
z krótką mszą szukają. *Mon.* 68, 208. cf. byle zbyć, *Vind.*
hitra melha, Jägermesse, (*ob.* Mszyeczka). Hieronym ś.
od papieża to otrzymał, żeby Słowiańskim językiem msza
bywała. *Biel.* 10. (*Slov.* Ani na mšu, ani na kázeň ně
chodi; nie bywa w kościele). Mszy słuhać. *Ld.* Do mszy
służyć - ministrować. Msza za umarłe, zadusna, die See-
lenmesse. Zadusna msza przez dwadzieścia dni po śmierci
Ross. полусорочинъ. Żałobne msze, żałomsze. *Bzow.*
Roz. 106. Msza sucha. *Pim. Kam.* 85. (*ob.* Suchy). Fun-
dacye na wielkie i śpiewane msze. *Pam.* 2, 83, 51. Tak
ważna msza czytana, jako i śpiewana. *Rys. Ad.* 67. (cf.
nie biały chleb, ale bułka; nie kijem ale pałką; nie kwas,
ale ocet). MSZAŁ, u, m., (*Boh.* mšal; *Bosn.* missao,
missal; *Vind.* melhne bukve; *Croat.* missal, knyiga mess-
na; *Ross. et Eccl.* служебникъ, книга церковная, po
kotorой священникъ отправляетъ службу божественную,
ob. Służebnik); księga kościelna, w której nabożeństwa
do mszy świętej, modlitwy i przepis obrządków zawarty
jest. *Kras. Zb.* 2, 207, das Messbuch. Napisałi schismatycy
w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską tę na-
ukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 75. *Sak. Persp.* 1. pr.
MSZALNICA, y, ż., miasteczko w powiecie Sandeckim.
Dykc. Geogr. 2, 190, ein Städtchen. MSZAŁNY, a, e, od
mszału, Messbuch. MSZALNY, MSZOWY, a, e, meszny,
od mszy, *Boh.* mešný, mešni; *Carn.* mashni; *Ross.* обѣ-
дьянный. Mszowe, missale, *ob.* Meszne. *Czack. Pr.* 1, 318.
MSZANKA, i, ż., miasto w Bieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 190,

ein Städtchen. MSZANNA, y, ż., miasto w Krak., z sta-
rostwem. *Dykc. Geogr.* 2, 190, eine Stadt. *MSZARSKI,
a, ie, od *mszarza, kapłański, Messpriester; (*Sorab.* 1.
mēschniczki; *Vind.* melhnikou, dubouski; *Croat.* szve-
tnichki, messnichki; *Rag.* misnicki; *Slav.* misnicski). Bi-
skupi kazali go obłoczyć w *mszarskie ubiory, jakoby
miał mieć msza. *Baz. Hst.* 10. Ofiara *mszarska. *Żarn.*
Post. 197 b. *MSZARSTWO, a, n., kapłaństwo, Messprie-
stertum, (*Sorab.* 1. mēschnictwo, *Carn.* mashtvu; *Vind.*
melhtvu (melhnaia zakrystyaństwo; *Carn.* messenya dom
zakrystyański); *Croat.* messnictvo, szvetnichtvo). *Mszar-
stwo Lutrowe. *Zygr. Pap.* 187. *MSZARZ, a, m., kap-
łan, der Messpriester, (*Sorab.* meschnik, (cf. *Lat.* mysta);
Carn. mashnèk; *Vind.* malhnik, melhnik, far, (melhnar
zakrystyan); *Croat.* misznik; *Rag.* et *Slav.* misnik). Opat
go *mszarzem uczynił, i plebanja mu dał. *Baz. Hst.* 51.
ib. 16. *Mszarzowie Rzymscy. *Żarn. Post.* 3, 130 b. *Gil.*
Post. 25.

MSZCZE się, MSZCZENIE się, *ob.* Mścić się. *MSZCZONY,
a, e, zemszczony, gerächt. Ten człowiek na ulicach mszczon
będzie. *Leop. Syr.* 23, 30. (karany. *Bibl. Gd.*), gestraft.
MSZCZONOW, a, m., miasto powiatowe w ziemi Sochaczew-
skiej w wojew. Rawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 190, eine
Stadt; *adj.* Mszczonowski, n. p. powiat Mszczonowski. *ib.*
*MSZCZUG, a, m., imię staropolskie, Mestvinus. *Jabl. Her.*
MSZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, *Ross.* мшиться, замшиться,
mszystym się stawać, mchem porastać, moosig werden,
bemoosen; (cf. *Ross.* мохнатъть, обмохнатъть, (*Elym.* мохъ
mech) kosmacieć). Wilk leżąc nie utyje, kamień mszeje
leżąc. *Simon. Siel.* 59. MSZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, po-
mszyć *dok.*, mchem okładać, abo czynić podobnem mcho-
wi. *Włod. Dudz.* 46, bemoosen, mit Moos bededen, dem
Moose ähnlich, jaferig machen; (*Ross.* мшить, замшить, обо-
мшить mchem zatykać, msharить, zamsharить kosmacieć).
Koron aby w praniu rękami nie tarto, boby się darły,
psowały i mszyły. *Haur. Sk.* 354. t. j. straciłyby gładkość
i foremność swoje, sie würden sich jafern, rauf werden,
(*MSZYĆ *cz. niedok.*, mszą odprawiać, *Vind.* melhuvati;
Croat. mashuvati; *Carn.* mashujem; *Ross.* литургисать.
Missificare, *mszyć. *Zygr. Papr.* 181. Ludzie ci nieu-
miejetni, nie dbają, aby uczyli, ale aby tylko *msząc
życie swój jakokolwiek od ubóstwa obronili. *Żarn. Post.*
251 b. *ib.* 3, 597. *Mszyjcie, to jest, msze miewajcie
za żywe i umarłe. *ib.* 236 b. *Mszenie. *Zygr. Papr.* 181.
odprawianie mszy, (*Eccl.* священнодѣйствие, священнодѣй-
ствование). MSZYCA, y, ż., *Ross. et Eccl.* мшица ver-
miculus brassicam et olera depascens, моха, мошка, мши-
ца thrips; §. 1. robaczek kapustę i ogrodne rzeczy dru-
gie psujący. *Cn. Th.*, die Strautraupe. Mszyca roślinna,
aphis, owad drobny koloru zielonawego, znajdujący się
w wielkim mnóstwie na drzewach, latoroślach, kapuście,
róży. Nawet całe łodyżki pewnych roślin okrywają; od
niektórych wszami roślinnemi nazwane, Blattläuse. *Zool.*
157. Przeciw mszycom i wąsienicom dobrze jest, gdy
nasienie będzie zmoczone w soku rojownikowym. *Cresc.*
203. — *fig.* Szańcami oganiałiśmy się, jako puklerzami,
mszyco onej pogańskiej. *Birk. Podz.* 7. — §. 2. Mszyce

trawne, małe ptaszki, żywią inszych ptaszków ptaszeta, miasto swoich. *Mącz.*, *curruca*, ein gewisser kleiner Vogel, vielleicht die Graßmücke. — §. 5. *Botan.* Mszyca, *blattaria*, Schabenkraut, Mottenkraut, imię ma od mszyc, bo gdy to ziele wyrwiesz i gdzie porzucisz, wnet na niej pełno mszyc i innych robaków. *Urzed.* 55, cf. knasliczka. — *aliter* Mszyca, *Jungermannia Linn.*, rodzaj rośliny jeden z skrytopłciowych. *Kluk. Dykc.* 2, 64. *Jundz.* 530. (MSZYCZKA, i, ż., *zdrobn. rzeczown.* msza, eine kleine Mücke, ein Mücken. Mniemają, że już dosyć powinności swej uczynili, iż mszyczki posłuchali... *Zarn. Post.* 2, 338 b. Mszyczkę ranną roratami zowią, i mszą Panny Maryi. *ib.* 4 b.). MSZYNY, yn, *plur.*, *Titivillitium*, nieć, mech a mszyny z płótka pod krosna padające. *Mącz.*, *Zajern.* *Zajern*; *Ross.* мшица pagóreczek mechem obrosły; *мшарина*, *мшаринникъ* mszyste miejsce. MSZYSTY, *ME-SZYSTY, a, e, MSZYSTO *adv.*, *Boh.* mechowaty; *Sorab.* 1. mochaté, mochoyité; *Vind.* mehnast; *Croat.* mehnaszt; *Hung.* mohoszt; *Ross.* мшистый, мхомъ оброслый, моховый, (мохнатый kosmaty, мшаристый chropawy, мохноногий kosmatonogi, мохноножка kokosz kosmatonoga); pełen mehu, mechem obrosły, moosig, voll Moos, von Moos bewachsen, *omszony. *Mącz.* Kształtowały do koła mszyste murawy. *Przyb. Milit.* 155. Na damaszkowej kwieciem murawie meszystej. *ib.* 112. Wkoło meszystego wąż oplótł się pniaka. *ib.* 279. Dymna zużel w kominach hutnych mszysta, *pompholix vellerea*, Weißmück. *Sienn. Wykl.* (cf. urewiec). — *Transl.* Ty niepłytko rzeczy bierziesz, nie z prosta, nie mszysto. *Zab.* 12, 127.?

M U.

MU, *Dativ. pron.* on, ona, ono.

MUC, a, m., MUCYK, a, m., MUCEK, cka, m., *zdrobn.*, [zwyczajna nazwa czarnych psów. 2], (z *Włosk.* mozzo - kusy; *Lat. med.* mutis), gatunek psów, eine Art von Hund. Gdy mijał wrota, muc, któremu znać figura jego nie podobala się, zaszczeknął. *Teat.* 24. c, 44. Mój mucyk dryndając chwostem Łazus ku tobie szczyrzy ząbkami... *Zab.* 10, 200. *Zabl.* Mucka tańca wyuczył. *Mon.* 72, 105.

MUCEL, cela, et ela, m., Mucle albo mucele, kawalki żelaza krótkie i grubawe, które fryszerz z gęsi wyrabia, i oneż pod wagą oddaje, robiącym lemiesz, radlice, albo blachy. *Os. Żel.* 80. (cf. *Ital.* mozzo), furze dicke Eisenstüde.

MUCET, u, m., z *Niem.* die Mücke der Geistlichen, Doctoren, (cf. mycka). *Almutium*, mucet. *Czack. Pr.* 1, 119. Księża po kapitułach wnieśli modę z Niemiec w ubiorach swoich kanoniczych mucetów z skórek bądź wiewiórczych, bądź popielicznych. *Nar. Hst.* 5, 289. Dali doktorowi biret, mucet, czerwoną togę. *Jak. Baj.* 227. — *Fig.* Sa tam flinty, kaptury, ordery, mucety, Drogi szarłat, gronostaj, kożuchy i gunie. *Zabl. Firc.* 45, (rozmaite stany).

MUCHA, y, ż., *Muszka demin.*, *Boh.* maucha, muška; *Slov. et Sorab.* 1. mucha; (*Sorab.* 2. mucka komar); *Vind.* Carn. *Slav.* muha; *Croat. et Rag.* muha; *Bosn.* muhha; *Ross. et Eccl.* муха, мушка; *Gall.* mouche; *Ital.* mosca; *Pers.* mekes; *Svec.* mygga; *Anglos.* myeg; *Angl.* midge; *Isl.* my; *Dbb.* Mude, (cf. *Germ.* Mude); *Lat.* musca; *Graec.*

μύα; §. 1 a) die Fliege; owad bardzo liczny latający; ma pyszczek miękki, w słupiec zakończony, którym bierze rozmaity pokarm. Mucha koląca, *conops calcitrans*, die Stechfliege, ma pysk sztylowaty. *Zool.* 115. Mucha cesarz, ścierwowiec, nawozowiec, mięśniczek, mucha psia, mucha nawodna, bąk *Vind.* obad, kobla, muha, v. suo in loco. Mucha jezierna, *Seeffliege*, *Vind.* taboliza. — §. *Proverb.* Prawa są równie jako pajęczyna, Bąk się przebije, a na muchę wina. *Rej. Wiz.* 112. Mucha uwiąznie, a bąk się przebije. *Jak. Baj.* 72. (małych tylko złodziejów wieszają; nie gore czapka na wielkim złodzieju). By muchy na miód. *Rys. Ad.* 3. (t. j. chciwie tam gromadno śpieszą). Łacno muchy ułować przy miedzie. *Pot. Arg.* 447. Na miód, nie na żółć, łowią ludzie muchy. *Jabl. Ez.* 97. Muchy woła na wrzodach usieść, niż na zdrowym ciele. *Birk. Chodk.* 20. Muchy na rany i ropę przepadają. *Sk. Dz.* 804. (*Prov. Croat.* Y muha konya pekne; *Rag.* i muha kognu pekne i mucha konia kasa; i mały nieprzyjaciel zaszkoździ). (*Vind.* Muha, katira perleti, huifhi pikni - mucha, która przeleci, gorzej kolnie; co nagle, to po dyable). Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teat.* 10, 112. (od szkody broni). *Slov.* Muchi sa zděšit; muchy się lękać; (cienia się bać). I biedna mucha się odejmuje. *Cn. Ad.* 279. Jak to mówią: i biedna mucha się broni. *Teat.* 26. c, 97. i robak śmierci się chroni. (*Sorab.* 2. Jaden huženz sze kschuži, gaž won tlozoni, teptanj hordujo). Muchy po domu ścigać. *Bal. Sen.* 52. (bąki strzelać). Dla niepewnej nadziei i próżnej otuchy, Łapają niebożęta, po powietrzu muchy. *Zbil. Żyw. B b.* Muchę gonić po świecie. *Pot. Arg.* 705. Z muchy słonia robia. *Jabl. Tel.* 328; *Slov.* z muški welbluda robit; *Sorab.* 2. wono jo ledba noksch, a hordujo f nogo loksch. Usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. — Mocą upartej imaginacyi, muchę wielbłądem robi, *Pigmejczyka* olbrzymem. *Mon.* 66, 149. *Fredr. Ad.* 105; (*Rag.* cinitti od muhe völa). Jak muchy padną w boju syny ludzkie. *Wad. Dan.* 62. Jemu toż samo człowieka zabić, co i muchę. *Boh. Kom.* 1, 159. Ścinaj, przeszywaj, obeinaj, brodz w jusze, Dław', jako muchy, a posyłaj dusze Cmą do Plutona. *Pasz. Bell. B* 3 b. Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuna. *Jabl. Buk. J* 3 b. Teraz gdy się wzbił poganin do góry, narody wszystkie waży jako muchy. *Jabl. Buk. F.* U boga i mucha, kiedy każe, żołnierzem. *Psalm.* 48. — *Fig.* O marna mucho, o sprośny bałwanie, jakaż twoja pycha! *Rej. Ap.* 38. Nawróć się [nędzniku], obacz się mizerna mucho. *Rej. Apoc.* 2. (bzduro! żabo)!. Bedzie tam much wiele, (tak Kozacy Turków nazywali), nie bierze jednak oganek żadnych pawich na nie; dobre kopie, dobre pałasze na takie muchy i gadziny. *Birk. Zyg.* 26. — Muchaby z tym uleciała. *Cn. Ad.* 1259. (wróbelby uniósł jego majątność). Dobra psu mucha. *Żegl. Ad.* 60. *Opal. Sat.* 83. (*Slov.* dobra psu mucha, a chlapowi repa; cf. szkoda psu białego chleba; dobra Matyaszowi płotka; takiemu takie; do wody z gębą; dobry tobie cienkusz; dobra kozie brzozą; w cho-

mało słoma, w kaftan bawełna; nie twojej to gęby kasek; nie miec pereł przed swinie). Na bagnisku wojska jako muchy na smole zostały. *Gwagn.* 48. (t. j. zagrzeźły, uwieźły). Karbowna laty, a przy młodym chłopie Tak się otrząsa, jak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 141. *Nar.* Pijanemu i mucha zawadzi. *Bratk. P.* Wojsku ladaco i mucha zawadzi na nosie. *Pot. Arg.* 507. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. (by mu palec zakrzywił; sierdzisty, kokotliwy, jak osa jadowity). Muchy w nosie, w głowie roje, humory, gniewliwe dziwa-ctwa, kaprysy, szumy, verbrüßliche Grillen, Nergerlichkeit, munderliche Laune; *Slov.* Má ten muški w nose, *lurco*; (cf. wróblami karmiony), cf. *Vind.* muhuvanje, fantasia, muholovitje - przywidzenia, urojenia; muhovez, muhounik, muholovez; *Carn.* muhast phantasticus. Fanatykowi koczki drą we łbie, albo mu się muchy roją w głowie, niektórzy mówią. *Mącz.* Temu szaleńcowi muchy, co mu mózg we łbie pomieszały, wypłoszę. *P. Kchan. Orl.* 1, 340. *Slov.* Prebrať někomu muški; *compescere aliquem.* Czy nie muchy w nosie? *Teat.* 43. c, 33. Na wzmiankę rzeczy tej, pokazał zaraz muchy w nosie. *Pot. Syl.* 441. Jak jej w nos mucha jaka wlezie, o lada co Łaje, fuka, katuje, szczypie, bije i grozi. *Opal. Sat.* 44. Masz muchy w głowie, znać to dziś po tobie. *Bratk. P.* Coż ci to za mucha usiadła na nosie, żeś dziś tak niegrzeczny? *Teat.* 11, 51. Młodzi w głowie muchy mają, Prędko starych oszukają. *Dwor. K.* Psuje się cierpliwością, psuje folgą moją, Coraz to mu się we łbie nowe muchy roją. *Pot. Arg.* 146. — Przystoić, jak musze z pawim ogonem. *Cn. Ad.* 634. (jak kozie w czepku; jakby też pień ubrał). — b) *Figur.* Muchami zowią śpiegów, którzy ludzi śledzą, i co u cudzych stołów nieproszeni jedzą, Muchami także mienią dworskich podsłuchaczy. . . . *Jak. Baj.* 237. *Gall.* mouche, Espione, Gauner an der Thüre, Kellerleder u. s. w. — c) Muszka, mucha - plasterek od twarzy, ein Schminnpflasterchen. Zalotnice od much powabów pożyczają. *Jak. Baj.* 246. Muchami swych twarzy damy poprawiają. *Łączn.* Zw. 10. Baba, choć jej przeszkadzają zmarszczki, Nie przestanie much lepić, nie przestanie farby. *Pot. Zac.* 204. Często u panien znajdziesz pod muchami krosty. *Pot. Jow.* 36. (nie wszystko złoto, co się świeci; pozor oszukiwa). — §. 2) Mucha Hiszpańska, *Ross.* шпанская муха, *meloe vesicatoria*, die Spanische Fliege, nie jest muchą, ale chrząszczem miernym; lotna sól, którą ma w sobie, jest przyczyną, że się zażywa do wezykatoryów. *Kluk. Zw.* 4, 346. Muchy Tureckie, *cantharides.* *Perz. Cyr.* 2, 133, *Bosn.* babak, črivak. — §. 3) Mucha albo żaba, choroba końska, gatunek parchu. *Lek. Kon.* 46. *Hipp.* 20, eine Rosskrankheit, die Raupe, der Frosch. MUCHARKA, MUCHAJERKA, i, ż., naczynie szklane z małym otworem, w którym się muchy topią. *Magier. Mskr.*, daß Fliegenglas.

Pochodz. muchojadka, muchomor, muchotrzew, muszak, muszany, muszka, muszę, muszeta, muszy, muszyca.

MUCHAIR, u, m., jakaś materya, ein Zeug; *Bosn.* muhaviar svitta, cjambelot; *Ross.* мухояръ. Muchairu Weneckiego sztuka, Tureckiego, Niemieckiego. . . . *Vol. Leg.* 4, 81. Dobry mieszczce muchair niedrogi Turecki, Trwalszy niż

adamaszek [przedni a Wenecki. *Jeż. Ek. F.* 3. Sztuka muchairu czarnego dwunitnego. *Boh. Ossol.* 12.

MUCHAWIEC, wea, m., rzeka w Brzeskim Litewskim, *Dykc. Geogr.* 2, 190, ein Fluß. MUCHOJADKA, i, ż., MUCHO-ŁÓWKA, i, ż., §. 1. der Fliegenfänger; *Boh.* mucho-plaska fiedula; *Croat.* muhavicza, pięgza; *Rag.* muhold-vaz; *Croat.* muholovecz *muscipapa*; *Ross.* мухоловка, мухоловь; kamienniczek, błękitnogrzbiet, *muscipapa cyanaea*, ptak krajowy wielkości dzierlatki. *Kluk. Zw.* 2, 245. Muchołówka czarnołówka, muchołówka brunatek. *Ład. H. N.* 143. v. suo loco. — §. 2. *Botan.* Muchołówka, *Dionaea muscipula*, gatunek żywolistu, roślina Amerykańska. *Kluk. Dykc.* 1, 191. Fliegenkraut; *Ross.* мухоловка siatka na motyle. MUCHOMOR, u, m., MUCHORÓWKA, i, ż.; MUCHOWADŹ, i, ż., *Sorab.* 1. muchornik; *Boh.* mucho-mürka; *Vind.* miszenza; *Ross.* мухоморъ, мухояръ; *agarius muscarius*, Fliegenstamm. Muchomorzy w słodkim mleku rozwarzają, a na miskach wyleją; do nich tedy muchy lecą i zdychają. *Syr.* 1394. *Kluk. Dykc.* 1, 13. Muchorówki. *Urząd.* 149. Rosną w lesie czerwone bedki muchowadzi zwane; te usiekać i mlekiem polać, skoro muchy skosztują, zdechną. *Zaw. Gosp.* MUCHO-TRZEW, ia, m., *entunculus*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 184, Gaußheil. *Jundz.* 158.

MUCHRA, y, ż., n. p. Owe kutasy, owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58.

MUCZYK, ob. Muc.

MUDO, a, n., [cf. Mady. 7] (*Boh.* mud, maudj; *Carn.* môdi; *Vind.* mode, modete; *Rag.* mudo; *Croat.* mudo, jaječe; *Ross.* мудо, ядра; cf. jądra); jaje w mosznach, jądro, die Soße. Ktoby chciał, aby mu krowa samca urodziła, tedy bykowi, którego masz przypuścić, zawiązać masz lewe mudo albo jaje; a na samicę tedy prawe; bowiem z prawego muda plemię samcowe pochodzi, a z lewego na samicę. *Cresc.* 549. et 526. (cf. mitrega obsc.). ('MUDRAHEL, 'MUDROHEL, a, m., medrelek; ein Klügling. Niezbożny mudrahelu. *Pim. Kam.* 155. My ciebie mudrahela słuchać nie będziemy. *Pim. Kam.* 52. Stulże pysk, panie mudrohelu, i fałszów służebnikom Pańskim zadawać nie waź się. *ib.* 142). MUDZIĆ, ił, i, intr. niedok., czas trawić, mitreżyć, mieszać, die Zeit hinbringen, zaubern, zögern; *Vind.* muditife, sadershuvatife, muditi, odkladati, omuditi, samuditi, (smujat: zmordować, samuditi: zaniedbać); *Carn.* mudim morari, impedire; *Sorab.* 2. sze kommużisch, sze hokomużisch, nużlisch; (*Sorab.* 1. muzni zfatygowany); *Croat.* mudimsze, kerszmamsze, zamuditi, (mudim negligio, impedio, mude-nye negligentia, impedimentum); *Ross.* умедить, вадан-даться, гузать, шишлять, (cf. *Eccl.* мужикъ члор, cf. Zmudzinek). W lecie godzinę, netylko dzień szkodliwa zmudzić. *Haur. Ek.* 26. Mudzi jeszcze sejm tak długo wleczony, póki poseł od Hana nie przyjechał. *Tward. W. D.* 2, 123. Co się bawia i czemu tak mudzą? *Morszt.* 29. — Transitive Żyjesz bez towarzysza, a zdaniem wszech ludzi, Kto go nie ma, ten życie tyra, ten go zmudzi. *Pot. Arg.* 836. daß Leben langweilig hinbringen;

cf. nudzić, nudzić się. MUDZI mi się - mieszka mi się, późno na mnie, długo się bawię, *mora mihi fit, es dauert mir zu lange; ich habe nicht länger Zeit.*

Pochodz. *zmuda, zamuda, zamudzić, zmuścić, zmućny.*

MUFTY, ego, m., kapłan najwyższy religii mahometańskiej. *Kras. Zb. 2, 207, der türkische Mufti.* Mufty największy bałamut w duchowieństwie pogańskim. *Star. Dw. 70.* Tam Muftego pochowano, czy się boisz, żeby cię nie zjadł. *Teat. 55. e, 56.*

MUKAROW, a, m., starostwo w Podolskim. *Dykc. Geogr. 2, 191. eine Starostey in Pöbol.*

1. MUŁ, a, m., *Slov.* mul, mulice, mezek; *Boh.* mezek, *Etym.* mezy między; *Vind.* misg, miefg, mefeg, mefek, (ob. Mieszaniec); *Carn.* mèsq; *Sorab.* 1. konski woszwow; *Croat.* mulecz, mèzg, mážg, mizinacz; *Bosn.* mazak, (mazga, kopile - bękart); *Slav.* mazga; *Rag.* mázak, mazghlich; *Ross.* мулъ, ишакъ, ишачокъ, лошаць, лошацьекъ; *Eecl.* мѣскъ, G. мска; daš Maulthier. Z połączenia się osła z kłaczą, pochodzi gatunek zwierza nieprawdy, mułem zwany, który się między sobą nie mnoży. *Zool. 379.* Muły powolne. *Banial. J. 2.* Czasem i mól wierzgnie. *Pot. Arg. 321.* Mułowie. *P. Kchan. Orl. 1, 151.*

Pochodz. *mulica, mulnik, mularz, mułosiel, mułowiy, mułę, mułeta.*

2. MUŁ, u, m., co się na dnie w rzeczach rzadkich ustawa, szlam. *Cn. Th.* kał; *Slov.* kał, zmulina; *Vind.* glenza, klatje, glinza, glen, zekla, musga, bersu, blatu, mul; *Ross.* тина, илъ, (cf. ил); *däfer* Сап, Hefen, Schlämm; (cf. *Germ.* der Mulm, daš Mull; *Ital.* melma). Dziecie od pierwszój już na kilka kroków odbiegłszy istoty, coraz głębiej wchodzi w poznawanie mułu, z którego własna jego wyrobiona lepianka. *Zab. 12, 45.* Nawy, abo w łwirach toną ponurzone, Abo w piaszczystym mułe więzną pogrążone. *Simon. Siel. 99.* Wszak z mułu blocka ziemskiego Rodzaju wyście ludzkiego. *Dar. Lot. 3.* Uformował bóg człowieka z mułu ziemi. *Leop. Genes. 2, 7.* (z prochu ziemi. *Bibl. Gd.*) MULAĆ ob. Mulić.

Pochodz. *mulic, zmulic, zmulac, omulac, pomulac, zamulac, mulisko.*

1. MULARKA, i, ż., 1) żona mularza, mularzowa, die Mäurerin; *Boh.* zednice. — 2) Mularka - mularstwo, daš Maurerhandwerk, die Maurerey; (*Boh.* zednictw; *Vind.* sidarstvu, sidaria; *Carn.* sidarstvu; *Slav.* zidarluk). Na majstra wyszedł w mularce. *Pir. Pow. 166.* — (2. MULARKA, od mułów; poganiaczka mułów, die Mäuleseiltreiberin). MULARSKI, a, ie, MURARSKI, od mularza, mularza, Maurer, *Boh.* zednický; *Slav.* zidarski; *Croat.* zidarski; *Ross.* каменщикъ, каменщикеский. Kiela mularska. 1 *Leop. Am. 7, 7.* MULARSTWO, ob. Mularka. 1. MULARZ, MURARZ, a, m., *Etym.* Mur, q. v., *Boh.* zednik; *Carn.* sidar; *Vind.* sidar, shtamez, stamiz; *Croat.* zidar; *Bosn.* zidaq, kamenar; *Dal.* kamenar, (cf. kamieniarz, kamiennik); *Slav.* zidar; *Rag.* zidalaz, zidaz, kammenar; *Ross.* каменщикъ, каменной мастеръ; *Eecl.* домоздатъ, стѣнодѣлатель; *ber* Maurer. Mularza uczy murować jaskółka. *Klon. Fl. D 3 b. Leop. 3 Reg. 5,*

18. Mularz zmuruje dom, kamienicę... *Petr. Ek. 3.* Majster mularz rozdaje innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Magier. Mscr.* der Maurmeister. Ten kto się bawi koło kamieni, cegły i kawałków roboty, tylko jest mularzem, nie całym architektem. *Jabl. Tel. 512.* Murarze ciosali kamienie i gładzili na budowanie domu bożego. 3 *Leop. 1 Paral. 22, 2.* (kamienniki). Mularzem być *Boh.* zedniciti. — 2. Wolny mularz, frankmacon, *ber* Freymaurer. Coż to, znieście wy bracia, że wolnych mularzy Związek, zawsze na celu będzie złej potwarzy? *Min. Ryt. 3, 49.* — 2. MULARZ, MULNIK. *Mon. 76, 258.* mułów pastucha, poganiacz. *Cn. Th.* Mularter, *ber* Mäuleseiltreiber. *Boh.* meзка; *Carn.* mesgär; *Bosn.* mazgar, mazgasc; *Rag.* mazgär, kramär; *Sorab.* 1. wozliczeń. Idzie jako mularter abo masztalerz jaki. *Birk. Ob. F. 3.* Mularz, muleo. *Dasypp. M m 3.* MULE, ecia, n., *dem. nom.* muł, ein junges Mäuleseilchen. *Bosn.* mączicich; *Ross.* муленокъ; *Eecl.* мула, мулати. U maciorki w brzuchu też tak długo jako i konie, to jest dwanaście miesięcy od poczęcia, mieszkają mułeta. *Cresc. 545.* MUŁECZEK, czka, m., mały muł, ein kleiner Mäuleseil. Trzeba mi malutkiego mułeczka. *Teat. 36. b, 67.* MULL, a, e, mułowiy, od muła, n. p. Gnoj muli zastanawia upławiy. *Dykc. Med. 4, 414.* Mäuleseil.

MULETA, y, ż., MULETKA, i, ż., *zdrbn.*, z *Franc.* mule, (ob. Muły), pantofel osobliwie damski; ein Pantoffel, Damenpantoffel. *Mon. 76, 142.* Zbiera wszystkie damskie trzewiki, pantofelki, mułetki. *Teat. 36. c, 30. ib. 16.*

MULIĆ, il, i, *act. niedok.*, MULAĆ, al, a, *contin.*, omulac, zamulac, mułem oblepiać, zalepiać, mit Schlämm bedecken, anfüllen, verisclämmen. Woda zła muli żołądki. *Bardz. Luk. 93.* Potrawy różnej przyprawy mulają, a nie tuczą. *Pulch. Sen. list. 8.* Z nawaly, jeżeli się zamulą trawy... *Haur. Sk. 79.* Gdzie niegdzie kładą wołom jarzma na rogi; przynajmniej na rogach nie mulają się. *Kluk. Zw. 1, 212.* cf. zmulaly.

MULICA, y, ż., *Boh.* mezkyně; *Slov.* mulica, mezkina; *Sorab.* 1. konska wozlicza; *Rag.* mážga, mäska, masecizza, mazghizza; *Croat.* mezgina; *Bosn.* mazga; *Eecl.* мска; 1. die Mäuleseilinn, samica muła. *Cn. Th.* Mulica rzadko kiedy się żrzebi. *Dykc. Med. 4, 413.* — 2. Mulica, drzewo przyprawione dla zreczności rządzenia sochą, trzymając za rekojęść. *Kluk. Rośl. 2, 118.* daš Griffhol; am Hefenpfluge.

MULIDAS, a, m., żaba *Graec.* πηλειων. *Przyb. Batr.*; cf. bagnoch. MULISKO, a, n., paskudny muł, häßlicher Schlämm, Roth. Z nawaly, jeżeli się zamulają trawy, a deszcze przed grabieniem tego nie splócą muliska, tedy grabiami otłuc takie siano. *Haur. Sk. 79.* Kobyli kopr mulisko z pęcherza wywodzi. *Syr. 399.* MULISTOŚĆ, ści, ż., szlamowatość, die Schlämmigkeit, *Ross.* тиноватость. MULISTY, MUŁKOWATY, MULNY, a, e, pełen mułu, schlämmig, szlamowaty, kalny; *Vind.* mulnast, glenzast, glenast; *Ross.* тиноватый, тинистый. Wódka taka czyści nieczystości mulne jelit i nerek. *Spicz. 20.* Stawowa woda jest w sobie gruba, mulista. *Haur. Sk. 98.* Jeżeli grunt rzeki piaszczysty, mułkowa-

- ty, cząstki jego woda odnosi. *Oi. Fiz.* 261. Kasztan podobna sobie najbardziej, na gruncie mułkowatym, zwłaszcza kiedy jest pomieszany z piaskiem lub z kamieniem. *Jak. Art.* 3, 161.
- MULNIK**, ob. Mularz 2. — **MUŁOOSIEŁ**, sła, m., der Maulesel, *ex equo et asina. Cn. Th.* MUŁOWATY, a, e, na kształt muła, Maulsefartig. Klacz żeby była zadu rozbitego, 'a jako zowią, mułowatego. *Hipp.* 15. MUŁOWY, a, e, mułom służący. *Cn. Th.*, od muła, muli, Maulsefel, Maulstier. *Ross.* mazghin; *Rag.* mazghijn; *Ross.* мушакчиі, лошаковый. Kónskiego lub też mułowego rogu naraszplowanego dodać. *Jak. Art.* 2, 95.
1. **MULTAN**, u, m., gatunek bardzo miękkiej wełnianej materyi, der Multon, (cf. *Lat. med.* multeda, cf. *Lat.* mollis). Stają się tarcia tym sposobem: bierze się multan abo insze sukno, grzeje się nad węglami rozżarzonemi i trze się ciało. *Krup.* 5, 589.
2. **MULTAN**, **MULTANIN**, a, m, Mołdawianin, *Ross.* Молдаванецъ; der Molbauer. — 3. Gatunek szabli, *Ross.* мултанъ; eine Art Säbel. Dobywszy miecza swego, czy multana, W piersi wbije i ginie w żalości. *Chrośc. Fars.* 261. Wkrótce znowu się okropne multany z pochwę dobędą. *Zab.* 11, 306. **MULTANKA**, i, ż., **MULTANKI**, nek, plur., *MUTYANKI, eine mehrfältige Robrpfefse; *Boh.* moldánkų, nastrog buděbnų z pištal složenų; dudki, bączek mające z kilką piszczałkami, zowią je tak, że w Multańskiej ziemi najwięcej ich zażywają. *Nag. Wirg.* 489. (*disparibus septem compacta cicutis fistula*). Teraz zaniosę jej ten to bukiecik, Ma już ode mnie multankę i flecik. *Zab.* 9, 97. *Ejsym.* Przymuszony musiał *mutyanki nadymać, i grać na nich ladaco, palcami jako nieumiejętny ladajako przebierając. *Gwagn.* 538. **MULTAN-SKI**, a, ie, Mołdawski, *Ross.* Молдавский, Молдаванский, Молдауиш. Gospodar Multański stanowiący i zrzucony bywa od Turków. *Dykc. Geogr.* 2, 192. Multańska ziemia: **MULTANY**, an, plur., *Croat.* Moldavska zemlja; *Hung.* Moldva; *Ross.* Молдавія; Moldawia, die Molbau, graniczy z Polską, ziemią Siedmiogrodzką, Wołoską, Ukrainą i Bessarabią. Jasy jest stolicą. *Wyrw. Geogr.* 266. Za czasem naród Wołoski na dwoje państw rozcięto, tak iż ci, którzy się na wschód i na północ składają, nazwisko Wołochów zatrzymują; którzy się zaś południowego boku ziemi Siedmiogrodzkiej dotknęli, tych nasi właśnie Multanami, a drudzy Transalpinami zowią. Niektórzy też tych właśnie Multanami, a onych Mołdawianym mianują. *Krom.* 360. Ziemia jest Mołdawia żyzna i przestrona, Od rzeki Mołdawy niewielkiej rzeczona. *Tward. Wł.* 53. Dziś tę część Wołoszy, która się Siedmiogrodzkiej ziemi dotyka, Multańską ziemią zowią. *Biel.* 196. [Mołdawia, rzeczona od rzeki Mołdawy z stolicą Jasami dawniej Soczawą; Multany, ziemia muntańska, zwana tak od gór, łacińsk. montes, wołosk. munti; u południowych Słowian zowie się zapłanińską (zagórską), ze stolicą Targowiszczem teraz Bukaresztem. Popiętanie nazwiska tych obu prowincyj wołoskich stało się powodem niemało bałamuctwa. 2].
- MULTYPLIKACYA**, yi, ż., **MULTYPLIKOWANIE**, ia, n., die Multiplication, deß Multipliciren, jeden z pięciu sposobów rachowania • mnożenie. *Solsk. Geom.* 3, 79, rozmnożenie. *Rog. Doś.* 2, 190.
- MUŁY**, ów, plur., *Lat.* mullei; *Gall.* mule; *Niederf.* Mule; *Holl.* muyle; pantofle wysokie. *Cn. Th.*, obuwie wysokie z rodzaju patynek lub pantofłów. *Dudz.* 46. hohe Pantoffeln; cf. mulety, muletki.
- MUMIA**, ii, ż., *Ross.* мумія, die Mumie. Mumie, są to ciała zmarłych sposobem osobliwym namaszczenia dotąd sie w Egipcie konserwujące. *Kras. Zb.* 2, 207. *Sienn.* 109.
- ***MUMSZANC**, n. p. W tych maszkarach Arcyksiążę Ferdynand przyniosł *mumszanc królownie Katarzynie, i znać to było z wielu rzeczy, iż ku niej był serce poklonił. *Gorn. Dz.* 59.? cf. *Boh.* mumrag; *Ger.* die Vermummung; zakapturzenie, zakrycie.
- ***MUNDERUNEK**, nku, m., **MUNDUR**, u, m., z *Franc.*, die Montur, die Montirung. *Vind.* montura, shounirsku obla-zhilo; *Slav.* hodilo; *Ross.* мундиръ. Mundur, suknia z obszegami. Kawałek sukna odmiennego koloru na kołnierzu i na końcu rękawów, robi zaraz nazwisko munduru. *Jez. Wyr.* Mundury wojska u nas zaczęły się co do gwardyi za Augusta II, co do wojska całego za Józefa Potockiego. *Czack. Pr.* 217. Żołnierz w mundur i munderunek porządnie ubrany. *Dyar. Grod.* 166. Oto masz Apollinie, patrz pod twemi znaki, W jak odartym świecimy mundurze chudaki. *Zab.* 12, 170. *Zabl.* — 3. melon. Mundur: służba wojskowa, Soldatendienst. Często miał ociec, zamożny w intrate, Mundur dla syna, za wolności stracę. *Zab.* 16, 78. **MUNDUROWAĆ** cz. *niedok.*, umundurować *dok.*, w mundur ubierać, montiren. **MUNDUROWY**, **MUNDERUNKOWY**, a, e, Montirung. Sukna niebieskiego na kontusz mundurowy. *Teat.* 29, c, 76. **MUNDURZYSKO**, a, n., nieforemny mundur, eine elende Montur. Zdjął mi suknie uczciwe, a włożył to mundurzysko wytarte. *Teat.* 15, 95.
- MUNIA**, **MUNKA**, i, m., nizezemnik. *Cn. Ad.* 522. człowiek zadumiały, z zadumienia mało mówiący. *Włod.* pień, kamień, człowiek leniwy i głupi. *Dudz.* 46. ob. Niun, ein unbeholfener und einfältiger Mensch, ein Tölpel, ein Klotz. Co sam łąził by munia po drogach piechotą, Pod nim frez nogi stawia, ale nie z chromotą. *Mysl. C b.* Syna takiego mieć będziesz, jaki sam jesteś, domator, bałamut i munka. *Opal. Sat.* 155. Królu! długoż nami tak wzdzy by muńkami wodzisz, a nas jeno kusisz? 1 *Leop.* 3 *Macch.* 5.
- ***MUNICYA**, yi, ż., ufortyfikowanie, Befestigung. Pomorzenie na czoło i z boków płoty przed sobą uczynili; Skarbi-mierz z tyłu na nich uderza; zaczym też one municye ich na czele Bolesław przerwie. *Biel.* 78. W Bartonii, chociaż spustoszonej, municyi jest do siedmi, przez Krzyżaków zbudowanych. *Biel.* 46. O zamkach i municyach moc dajemy hetmanowi, te któreby nie mogły wydzierzyć nieprzyjacielowi, znosić i palić. *Vol. Leg.* 2, 1329. Obro-ny w municyach, w mieściech naszych żadnej niemasz. *Petr. Pol.* 165. Municye dwojakie są królestwom potrzebne; zamki według terażniejszego, a kolonie według

starego zwyczaju. *Star. Pob. A 4. Birk. Chodk. 3.* MUNICIPALNE n. p. prawo. *Pam. 85, 1, 721, ob. Miejscowe.* MUNICIPALNOŚĆ, ści, ż., miejska gwardya, die Municipalität, die Stadtgarde.

MUNNICH, u, m., Monachium, *Boh. Mnichow, Ger. München,* stolica elektorstwa Bawarskiego. *Wyrw. Geogr. 205.*

MUNSTER, ob. Muster.

MUNSZTUK, MONSZTUK, MUSZTUK, a, et u, m., z Niem. das Mundstück an einem Pferdegäume; *Boh. cańk, (ob. Czanka); Sorab. 2. gristka; Carn. bersda; Vind. bersda, vusda; Slav. xvale, pisak u jedne svirallë; Ross. муштукъ; Eccl. муштукъ; §. a)* Munsztuki, są to różnego kształtu żelaza, w pysk koniowi wetknięte w poprzecz, do którego rzemieńne przyprawione cugle, jeździec w rękę utrzymuje. *Kluk. Zw. 1, 183.* Munsztuki według konia każdego geby z podbrodkiem okrągłym być mają. *Hipp. 59.* Munsztuk jest własny hamulec, warownie z żelaza urobiony, gebę końską według przynależności stanowiący, i konia ku wszelkiej potrzebie, w obracaniu, w bieganiu i w zastanowieniu powolnym czyniący. *Hipp. 58.* (cf. czanka, wędziłło, uzdeczka). Koń z munsztukiem *Eccl. крѣпоуздыный, на которомъ узда съ муштукомъ.* Koniowi bystremu munsztuka, nie ostrog potrzeba. *Cn. Ad. 558.* W munsztuku a w wędziłle czeluści ich skroć, którzy do ciebie nie przystępują. *1 Leop. Psal. 51, 9.* (ogłowią a uzdą czeluści ich zewrzyj. *3 Leop.*). Włóż munsztuk w gebę twoję. *3 Leop. Ezech. 38, 3.* (kryg. *1 Leop.*). — §. b) *fig.* Hamulec, tama, Zaum, Hemmlette, Damm, Zügel, figlrl. Nie rozumiej, jakobym ja szczo-droblność wściagać i one na bardzo przykrym munsztuku mieć chciał. *Gorn. Sen. 42.* Wasza Pańska Mość mocno affekty swe w munsztuk ująć raczył. *Guagn. ded.* (cf. na wodzy trzymać swe żądze. *Gorn. Dw. ded.*). Bojaźnią osławy, jako dużym munsztukiem, trzymają je gwałtem w poczciwym życiu. *Gorn. Dw. 267.* Zebyście należli jaki munsztuk na krzywoprzysięstwo. *Gorn. Wł. K 5 b.* Iż z Włoch wiele się złych rzeczy do Polski przynosi, trzebaby i munsztuki ztamtąd przynieść te, którymi we Włoszech występki hamują. *Gorn. Wł. N 2.* Turcy Polaków mają za jedyny munsztuk powściągający potęgę Moskiewską. *Kłok. Turk. 118.* Miłość cnoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw. 271.* Potężny munsztuk dobre ćwiczenie. *Falib. G 3.* Chychotania nie słyhać, język skromny, gardło na munsztuku, obierać się nie umie. *Birk. Oboz. L 3.* — §. Munsztuk • ustna sztuka u dętych instrumentów, *Ross. дульцо, das Mundstück an Blasinstrumenten.* Munsztuk trąb, piszczałek. *Cn. Th.* Zapędzali się za nieprzyjacielem, aż wytrąbić każą przez munsztuk wodzowie, Ze się z nami do zgody biorą Tatarowie. *Tward. W. D. 60. t. j. synedoch.* przez trąby, burdę die Trompete. Hasło przez munsztuk otrąbiono. *Chmiel. 1, 83.* — §. Musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Magier. Mskr. MUNSZTUKOWY, a, e, das Mundstück angehend, Mundstück; Ross. муштучный.*

MUNSZTUŁUK, MUSZTUŁUK, a, m., nagroda, podarek, die Belohnung, das Geschenk. Herb ten żołnierzowi król

dał w munsztułu, że przed potrzebą w locie orła ubił z łuku. *Pot. Pocz. 423.* Ty Czauszu, coś przyszedł z fukiem, Z takim odejdiesz dziś munsztukiem, że z Polskich matek, każda co zleże, Rodzi serdeczne i mocne męże. *Kchow. 310.* Munsztułu sowity obiecuje mu Merope doroczy. *Pot. Syl. 521.* Ciche z wielką pilnością chwytą munsztułu. *Bardz. Trag. 211.* Dziś ten munsztułu odebrałem ze dniem, żebym w zad wrócił, tak Chan do mnie pilno przykazując pisze. *Jabl. Buk. H.* Gdy to się stało, sługa chcąc nabyć kopy za swój munsztułu jeszcze niesłyszany, Zbiegł do nieprzyjaciela. *Chrośc. Fars. 505.* I wesoly munsztułu, strachu mnie nabawi. *Bardz. Luk. 90.* Z niewielką garścią pod bunczukiem Idzie Wiedniowi Jan z dobrem musztułu. *Susz. Pieśń. 3, J b. Pot. Syl. 284.*

MUNTOWY, a, e, (z Niem. Mund • usta). Muntowa mąka, muntowa bułka, montowa, Marymontowa, Mundmehl, Mundsemmel, przedniejszego gatunku.

MUR, u, m., (*Dan. muur; Svec. Isl. Wallis, Alban. mur; Gall. mur, muraille; Ger. Mauer; Lat. murus, moreus; Sorab. 2. mura; Boh. zed, Gen. zdi; Vind. mir, sid, sijd, sidovje; Carn. sid; Dal. mir; Croat. zid; Slav. zid; Rag. zijd, mir, meghja; Bosn. mir, zid; Croat. barb. dvár, (cf. dwor); Ross. et Eccl. зидъ, стена, cf. sciana*); die Mauer. Od Niemców za Kazimierza Wielkiego mury w Polsce nastaly, i Niemcy dopiero w Polsce mury rozmnożyli. *Corn. Wł. S 2 b.* Główny mur *Vind. vogelnik, (ob. Węgielny).* Pruski mur, budynek z Pruska, to jest z drzewa i cegiel między nim dawanych. *Switk. Bud. 144.* *Ross. мазапка, Preussische Mauer, Fachwerk.* Z domu w Pruski mur i drewnianego, od każdego komina zR. 10. *Vol. Leg. 8, 134.* Z domu Pruskiego muru i drewnianego... *ib.* (cf. szachulec). — Między dwiema muroma. *1 Leop. ... (dual).* — §. W murze • w obrębie murów miejskich, w mieście, innerhalb der Mauern, in der Stadt. Pod czas trzęsienia ziemi Bajazet, bojąc się w murze mieszkać, na pole wyciągnął. *Stryjk. 702. §.* Pod murem • w międzymurzu miejskim, albo pod jakimś kolwiek murem, na ulicy, nie w domu, unter der Mauer, auf der Gasse, in keinem Hause. Starość w szpitalu albo pod murem skończył. *Teat. 19, 52.* — §. Mury zamków, mury miast bronią. *Gorn. Sen. 297.* Z ślicznymi wojski ciągnie pod cne mury Teby. *Jabl. Tel. 229.* — *zład:* Mur • obronne miejsce, obrona, Mauer, Schußwand. W przewrotności kłamstwa swego, jak za murem siedzi. *Psalmod. 29.* I baba śmielsza za murem. *Rys. Ad. 76.* (śmielsza niż rycerz w polu baba za płotem). — *fig.* Mury ojczyzny • bohaterzy, filary, przedmurze, Mauern des Staats, Helden. One Publikole, Emiliusze, Fabrycyusze, Scypiony, i tym podobne ojczyzny mury. *Warg. Wal. 132.* Wielki Achilles, mur Greckiego państwa. *Biel. Hst. 22.* Jeżeli ty był kiedyś, jam jest teraz mężny. Jam podpora królestwa, jam jest mur potężny. *Osin. Cyd.* — Murem stawić, murem stanąć • mężną odporą czyli obroną, sich wie eine feste Mauer entgegen stellen. Ganił go, iż królewskim rozpustnościom murem się nie stawi. *Sk. Dz. 1171.* Przy prawdzie i

sprawiedliwości murem stanął. *Baz. Sk.* 817. Gdy były na stan duchowny mocne zamachy, chcących go od rad publicznych oddalić, Jan Zamojski murem, iż tak rzekę, przeciwko nim stanął, i nie dopuścił mu czynić tej krzywdy. *Boh. Zamoj.* 310. — Mur *fig.* obrona, przeszkoda mocna, twarda, eine Mauer, eine feste Schußwehr, ein unüberwindliches Hinderniß. Mocne mury, miłość poddanych. *Rej. Zw.* 46. Mocny mur złych, jest towarzystwo dobrych; gdzie ci są, bóg gniewu swego nad ziemię nie rozciąga. *Sk. Żyw.* 1, 205. — Trudno głową mur rozrywać. *Pot. Arg.* 409. Muru głową nie przebijesz. *Alb. na Woj.* 22. *Petr. Hor.* 2. H 2. *Tward. W. D.* 2, 147. (trudno przeciw kosturowi wierzgać; mocniejszym ustąpić; podleźć, gdzie nie przeskoczysz). Chciał znać mur głową przebić ten kawaler zjadły, Ale darmo, włosy mu tylko z niej opadły. *Pot. Pocz.* 666. — Jakby do muru gadała, tak na nią patrzy panna zaniemiała. *Jabl. Ez.* 201. (cf. mów ty ścienie; cf. groch na ścianę rzucać). MURACHWA, y, ż., miasto w Braclawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 193, eine Stadt in Podol. MURARSKI, MURARZ, ob. Mularski, Mularz. (MURAWA, y, ż., *zdrbn.*, miejsce darniem, kwieciami i t. d. obrosłe, ein Rasenplatz. *Sorab.* 2. blome, (cf. błonie); (*Sorab.* 2. murrawa : mara nocna); *Ross.* муравя, (мурява glazura, polewanie garcowe). — Kochane wieczki, wy się cieszyecie na tej kwiecistej murawie! *Teat.* 54. c, i. i. Przechadzały się po murawie kwiatów pełnej. *Jabl. Tel.* 3. MURAWNY, a, e, darnisty, trawisty, kwiecisty, voll Rasen. Ziółka wzrastające spadkiem kopiąc wody, Murawnym mokrą ziemię darniem wskroś okrywa. *Hul. Ow.* 161. Puszczoney z więzów de pce koń murawne smugi. *ib.* 140). — MUREK, rka, m., *dem. nom.* mur, 1. przedmurek, eine kleine irgendwo angebaute Mauer, *Boh.* zýdka; *Croat.* zidek; *Rag.* zidak, mīraz; (*Sorab.* 2. murka nalepa). Dach Włoski obwiezion bywa murkiem w około, wysokim na 2 łokcie, grubym na półłokcia. *Switk. Bud.* 110. Ledwo się nie zabił o murek. *Teat.* 43. c, 76. — 2. Dziura, loch w murze, framuga, macloch, ein Mauerloch, eine Blende, eine Rißfuge. Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, stojącego jak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. — 3. Gra, może: mruczek. n. p. Grały tam różne gry murki, babki, piłki, cygi. *Pot. Arg.* 356. (MURENA, ob. Marena). MURGRABIA, iego, m., dozorca murów pałacowych, dozorca pałacowy, der Pallastaufsēher, Castellān, ob. Burgrabia. MUREAT, u, m., z *Niem.* die Mauerlatte, łata, podstawek, który się kładzie wzdłuż muru, żeby belki w przek idące muru samego nie dolegały. Podstawki balek. *Włod.* cf. płatwy. Murłaty bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162. *Switk. Bud.* 244. Twarde murłaty. *Zab.* 13, 29. *Kniaź.* MUROŁOM, u, m., kartan, armata wielka, niosąca kulę 48 funtową; dziś przestają do łamania murów na wagomiarze 24, 16 i 12 funtowym, i te trzy gatunki nazywają się ogółem murołomami. *Jak. Art.* 3, 302. (Mauerbrecher, Cartbanne; cf. burzące działo, cf. śmigownica, wąż; *Slav.* lubarda). — 3. Murołom, bresza *Ross.* стѣнобой. MUROŁOMNY, a, e, wyłamujący mury, mauerbrecher; *Ross.* стѣнобитный.

MUROM, a, m., miasto Rosyjskie w prowincyi Wołodzimirskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 194, eine Stadt in Rußland. *MUROPIS, a, m., ścianopis, *Ross.* стѣнописецъ, malarz ścienny, mury. MUROWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, zmurować *dok.*, mauern, *Sorab.* 2. murrowasch; *Vind.* miriti, siditi, sydat; *Carn.* sidati, sidam; *Croat.* zidati, zidam, zigyem; *Rag.* zidati, zighjati, sazidati; *Bosn.* zidati; *Boh.* zditi; *Eccl.* каменемъ зидати; *Ross.* каменое строение строить. *Murarze uczy murować jaśkółka. *Klon. Fl. D* 3 b. Kto muruje buduje, ale kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci. *Rys. Ad.* 29. Do trzech set kościołów po różnych miejscach zmurowała. *Groch. W.* 188. kazała wymurować. MUROWANIE, ia, ż., *subst. verb.*, baß Mauern. — §. *collect.* Mury, baß Gemäuer. MUROWANY, a, e, *part. perf.* gemauert. Owa, cokolwiek Polska dziś ma murowanego, większa połowica z Kazimierza Wielkiego jest pracy. *Biel.* 201. Kazimierz Polskę drewnianą zastał, murowaną zostawił. *Pam.* 83, 1, 784. MURÓWKA, i, ż., cegła pospolita do murowania; powinna pospolicie mieć 3 cale grubości, 6 cali szerokości, 12 cali długości. *Kluk. Kop.* 1, 302, der Mauerziegel. MUROWNY, a, e, w mury opatrzoney, woßl gemauert, mit Mauern versehen, voll Gemäuer. Sądcey murowny rozłożysto leży. *Pasz. Bell. A* 2 b. MUROWY, a, e, od muru, *Boh.* zedni; *Croat.* zidni; *Mauer.*, gemauert, von Mauer. Mury wieniec złoty u Rzymian temu dano, który pierwszy na mur wlażł. *Warg. Wal.* 60. Podźmyż zaś do murowych koron dawniej mody, Kto nieprzyjacielskiego muru dopadł wprzody, Ten bółkowaną koroną swoje dzieło szczycił. *Pot. Zac.* 108. Żeby murowej uszedł zgrai... *Tward. Wł.* 172. (t. j. miejskiej chałastrze). Jak w kosztowne pałace uderzają gromy, Giną murowe wzajem i drewniane domy. *Banial. G* 3. murowane, z muru.

Pochodz. *domurować; miedzymurze; namurować; nadmurować; omurować; obmurować; odmurować; poturować; podmurować; podmurny; pomurny, pomurze; przemurować; przedmur, przedmurze; przymurować, przymurze, przymurze; wymurować; wmurować; zamurować, zamurze; zmurować.*

*MURWA, ob. Kurwa.

*MURYA, yi, ż., Jeden gatunek soli z wody warzono, którą wodę z dołu do góry windowano, a ta woda nazywała się murya. *Nar. Hist.* 4, 288, Salsoble, Sohle; cf. *Gall.* muriate.

MURZA, y, m., *Ross.* мурза, kniaź Tatarski, ein Tatarischer Fürst. Murza abo mirza, tytuł wodza pokolenia lub pułku u Tatarów. *Krus. Zb.* 2, 210. Car Perekopski żądał, aby murzów, to jest cielniejszych, Witold nie przyjmował. *Czack. Pr.* 2, 138. Murza z Przekopu. *Pot. Jow.* 2, 38. Gdyby który Tatarzyn narodu zacnego, jako to są kniazowie, murzowie, ułanowie... *Stat. Lit.* 346. Tatarowie pogłówne płacą, wyjąwszy chorążych, murzów i ułanów, i tych, którzy służbę wojenną z chorążemi, murzami i ułanami swemi służą. *Vol. Leg.* 3, 235. Murzowie przedni, t. j. synowie hetmańscy. *Sleb.* 185. MURZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, umurzyć *dok.*, czernić, bru-

dzic, (schwärzen, schwärz maßen; *Bosn.* izmrriceiti, oęcarniti; *Ross.* вымарать, вымарывать. Bliższy ogień Indyana swego murzy nagiego. *Bardz. Trag.* 351. Twarz umurzona. *Ern.* 55. Tak brudno umurzony, jak co w piecu lega. *Ryb. Ps.* 127. Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce jęj przypieczę skwarą swą ognistą, Węglem zda się i jako płachorodym worem zmurzy niebo. *Tward. Wz.* 123. (cf. chmurzyć, chmura). Z południa parny wiatr wieje, błękitne murząc niebo chmurami. *Miask. Ryt.* 84. Dzień wesoły nastąpi po burzy, Co nas tak murzy. *ib.* 521. cf. zasępic. — MURZYN, a, m., MURZYNEK, nka, m., *demin.* *Boh.* maufenjn, černoč; *Slov.* maufenjn; *Sorab.* 2. mor; *Vind.* mor, mur, samurz, zhenik, saumeriz; *Carn.* samurz; *Bosn.* čarnač, črinač, (*distg.* czerniec); *Rag.* zaarnaz; *Ross.* мурынъ, Арапъ; *Eccl.* муринъ; 1. z *Lac.* Maurus, der Mohr. Nigrycykowie abo murzyny, nazwisko, które dajemy narodom czarnym, mieszkającym w Nigrycyi, Gwinei, Abissynii i innych pogranicznych krajach. *Dykc. Geogr.* 2, 218, powszechnie tak nazywamy ludzi czarnych, z krajów południowych pochodzących. *Kras. Zb.* 2, 210. Etyopy my pospolicie murzyny nazwiem. *Budn. 1 Chron.* 1, 11. not. Murzyna trudno obmywać. *Sk. Dz.* 558. Często gniew ich hamował sam ociec chudzina, Nie nie wskórał, tak właśnie jakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. nie pomoże krukowi mydło; darmo cegły myją; *Slov.* Murin ně budě bili, bis ho wicę mil. Nie pomoże, przypowieść starodawna mówi, Czarnemu z przyrodzenia woda murzynowi. *Pot. Pocz.* 570. *Haur. Sk.* 174. *Sk. Dz.* 216. (cf. maż ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegiem; cf. wilk chowany). Murzyn służący, n. p. Co to ludzi assistować mi będzie: lokaje, strzelcy, hajduki, pajuki, murzyni, laufry. *Teat.* 55. b, 4. — 2. Murzyn, murzynek, koń, głowa murzyńska, ob. Mrozowaty koń. *Hipp.* 8. ein Mohrenpferd, ein Pferd. Murzynek, koń czarnonogi, i o czarnej także głowie. *Tr.* 2, 5148. — §. Murzyn, miano charta, ein Name der Windspitzle. Jeden myśliwy chartom i charciom sześciu te dał miano: Murzyn uwił wieniec, panna war-kocz spleła. *Chmiel.* 1, 583. — 3. Pliszka murzynek, czerniczek, *motacilla maura*, ptaszek krajowy, wielkości pospolitej sikory, główkę czarną mający. *Kluk. Zw.* 2, 255. eine Art Bachstelzen, Mohrenfopf. — 4. Murzynek mineralny, czarny proszek z merkuryuszu i siarki zrobiony. *Dykc. Med.* 4, 418. ein schwarzes Mercurialpulver. MURZYŃKA, i, ż., *Boh.* maufeninka; *Carn.* samurkena; *Vind.* samurzinja, morinja; *Ross.* Арапка; die Mohrinn. Murzyni i murzynki, przeniesieni nawet do krajów najzimniejszych, dzieci mają czarne. *Mon.* 70, 19. MURZYŃSKI, a, ie, MURZYŃOWY, a, e, Mohren, *Boh.* maureninsky; *Carn.* samurske; *Ross.* мурынскій. Murzyńska ziemia: Nigrycyja. *Dykc. Geogr.* 2, 218. *Vind.* samurska, morna deshela, Mohrenland. Po murzyńsku ubrany. *Pap. Ryc.* 199, auf Mohren Art, wie ein Mohr. — *Chem.* Pokrywy kruszcowe, do których przyłączone jest zewnątrz naczynie jakie, które je wszad otacza, zowią się głowami murzynowemi. *Kruml. Chym.* 54, eine Art metallner Dessel oder Stürzen der Scheidekünstler.

MURZYSKO, a, n., mur paskudny, *Bosn.* zidina, mir star; *Carn.* sidje, sidovje; eine schlechte elende Mauer. Jeden buduje murzysko, a drudzy tynkują go wapniskiem. *Budn. Ezech.* 15, 10. (ścianę glinianą. *Bibl. Gd.*).

1. MUS, u, m., z *Niem.* daß Muß, die Nothwendigkeit, der Zwang. 1. muszenie, konieczność, niewola, przymuszenie, *Slov.* přineucenj, (ob. Przynukać); *Vind.* muzh, sila, posilje, perfilnost, permuranje; *Bosn.* nevoglja, (cf. niewola); *Ross.* необходимость, надобность. Rzeczy przesławnej mus nie urodzi. *Gorn. Sen.* 162. Mus ciężki: przymuszone rzeczy ciężkie. *Cn. Ad.* 974. (oppos. Iacno ten pojmuje, co w nauce smakuje). (*Slov.* Mus ge wielki pan; mus jest wielki pan). Cnotliwego na złe zhołdować, żadna siła, żaden mus nie potrafi. *Pilch. Sen. list.* 275. Musy krwawe. *Zygr. Ep.* 91. Mus w cnotę przemienić. *Birk. Chodk.* 7. auß der Noth eine Tugend maßen. Moja rada z musu cnotę przerobić; musim umrzeć, uczmyż się dobrze umierać. *Birk. Kaw. Malt. C 4 b.* Często z musu cnota urosć musi. *Arch.* 2, 27. (cf. chce, bo muszę; do boga, gdy trwoga; niebezpieczeństwa uczą nabożeństwa). Mus najlepszy bywa nauczyciel. *Fredr. Ad.* 31. Nie miej mi za złe Pani, widzi bóg mą duszę, Iż to, cokolwiek czynię, z musu czynię muszę. *Min. Ryt.* 2, 179. Z musu: musem: niedobrowolnie, nieochotnie. *Carn. et Vind.* po fili, auß Zwang, gezwungen, unger. Jeśli kiedy hałtować musiała, Szło jęj to z musu i prawie przez dzięki. *P. Kchan. Jer.* 58. Nie bardzo grzechnie ze mną się przywitał; on mię jakby z musu uczyłował. *Pilch. Sen.* 233. Co zbawienia pożądanie musem na mnie wyciągało, to ci tu podaje. *Smotr. Apol. pr.* Taki z ciebie leniwiec stał się, wszystko z musem i drzymiąc robisz. *Zab.* 16, 216. — Pachnęły prośby one musem. *Pot. Arg.* 543. (prosi a musi tak być; proszę, a niech inaczej nie będzie; jeśli nie proszą, tedy groźba. *Cn. Ad.* 931.). Żołnierz lub ubogi gnębi musem, potwarza i zdzierstwem, ukazując naprzód chłopu obuch, aby było piwo, gorzałka, miód, wino... *Star. Ryc.* 27. — W naszej kompanii nie masz musu; każdy sam sobie rad, i tyle pije, ile chce. *Mon.* 66, 82. nie żenujemy się. — 2. Mus, *necessitas*, *Fatum.* *Hor.* 1, 158. *Nar.*

Pochodz. pod słowem: *musić*.

2. *MUS, ob. Mas. *MUSS, u, m., z *Franc.* mousse, piana, Schaum, ob. Mussować. MUSAT, u, m., MUSATEK, tka, m., *zdrobn.*, *Ross. et Eccl.* мусать о что точать, a) stalka do ostrzenia, wecowania, der Wegstahl. Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.* Szablom nie dowierzają, ciągną musatami, U kopii także grot ostrzą osłkami. *Bardz. Luk.* 113. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniakiem albo musadkiem pociągną. *Rej. Zw.* 112 b. — b) *meton.* Miecz stalowy, cf. bułat, daß Schwert, der Stahl. Wszysey pod śmierci zostajem musatem. *Pot. Pocz.* 173. Gniewliwy pociągnie musatów na każdego z nich. *Chrośc. Fars.* 156. Porwie się z kordem do musata. *Pot. Arg.* 433.

Pochodz. *Ross.* мусатить ostrzyć, wecować.

*MUSCH, ob. Mas.

MUSIEĆ, iał, ieli, musi, muszę *med et activ. cont.*, *Boh.*

musyti; *Slov.* musët, musým, syljm, neutjm, (ob. Silić, nukac); *Sorab.* 2. muszasch; *Carn.* môram, morem; *Vind.* muriti, murem, mureti, permurati, permuravati, liliti, perfiliti, pofiliti, nafiliti; *Croat.* moram, szilim, szilujem; *Dal.* szilovati; *Bosn.* sillovati, usillovati, (cf. usilować), *Sorab.* 1. moczuju; *Ecll.* мушѣти, нужду (cf. nudzić), мушѣти, неволять, принуждать, бѣжду, (cf. biedzę); cf. *Angl.* must - muszę; *Svec.* motta; *Germ.* müssen; 1 a) musieć *nijak.*, przymuszonym, zmuszonym być, koniecznością przyniewolonym, z musu czynić, gezwungen seyn, müssen. Pocznijmy, co chcemy, Jeśli po dobrej woli nie pójdziem, musimy. *Groch. W.* 549. Dawszy słowo, że pojedziesz, musisz jechać. *Teat.* 42. c. 104. Nie chcą; musieć będą. *Bardz. Trag.* 301. Nie radaćby szła na targ, ale musi koza. *Alb. na Woj.* 17, *Slov.* ne radabi koza do trbu, ałe musi. Wiele czyni, kto musi. *Teat.* 33. d. 55. Wiele ten robi, co musi. *ib.* 10, 52. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Oboz. L. Żegl. Ad.* 42. (*Slov.* co musim, rád učinim; chcą, bo muszę; z musu enotę czynię). Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Przeciwno musisz! nie ma wymówki. *Fredr. Ad.* 114. — Muszę • nie mogę nie, ich kann nicht anders, ich muß, non possum non. Muszę prawdę zeznać: rzekę, nie nie ochylając. *Cn. Ad.* 522. Wilk żarłoczny, lis zdradny, ustawne czuwanie Jeżeli czynią, muszą, tym sposobem żyją. *Kras. W.* 28. — b) *Impers.* Musi, musi się • trzeba, potrzeba, man muß, es ist notwendig. Ustawnie o dotrwanie boga prosić potrzeba, ustawiczną straż mieć • musi około serca swego. Jest wiele pokus, na które się oglądać • musi, aby to, co się naprawiło, dotrwało. *Sk. Kaz.* 92. — *Elliptice:* Myśli sobie, mnieć tam być, by natrudniej było. *Rej. Wiz.* 177. t. j. muszę się tam dostać. — 2. Musi być, aliter, ut musi być, nie wie, non sonat koniecznie, sed podobno, quo pacto etiam pewnie usurpatur • ignorare videtur, probabile est, magnum argumentum est, eum nescire, ignoret oportet. *Cn. Th.* er muß es nicht wissen, es ist höchst wahrscheinlich, daß... Nasza Pani Podczaszyna, musiała albo zachorować, albo o mnie zapomniała. *Teat.* 15. c. 22. Ze dyabły jej wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teat.* 17, 117. — 3. *Active.* Musić kogo • przymuszać, niewolić, jemanden zwingen. Chcę ją obronić od niegodnego związku, do którego ją muszę. *Teat.* 20, 22. Przebóg! w coż człeka żądza przeklęta nie musi! *Pot. Zac.* 6. MUSZENIE, ia, n., subst. verb., daß Müßen • zmuszenie, mus, der Zwang, die Notwendigkeit. *Parere necessitati*, nie przeciwieć się muszeniu. *Macz.* Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *Pilch. Sen. list.* 2, 97. MUSZONY, a, e, niedobrowolny, gezwungen, erzwungen.

Pochodz, mus; domusić; przymuszać, przymusić, przymus, przymusić; przemusić, przemuszać; wymuszać, wymusić; zmusić; wmuszać, wmusić.

MUSNAĆ, ał, muśnie act. jednott, MUSZCZEĆ niedok., MUSKAĆ, ał, a, contin., umuskać, umusnąć, pomuskać, pomusnąć dok., (cf. mizgać, mizgnać); a) głąskać, streifeln. (*Vind.* mufniti, smufniti, smuknąć • mknąć, zemknąć, wymknąć, ludi omufniti, dreti, omufnuvati • zdzierać, omu-

fnik, omufovez • zdzierać; *Carn.* musam defolio, musem se, musiti subridere, smusniti, smusnem solvere, evadere, movsti, movsem mulgere, doić; *Bosn.* musti, pomusti; *Slav.* muzam, pomuzivam; *Rag.* müsti, müzem, pomüsti, omüsti, izmüsti mulgere; *Ecll.* мельзити, измельзити doić). Włosy muszce, płaszcz, aby kształtnie leżał, trefi. *Zebr. Ow.* 49. Wszetecznego głowy palcami muskanie wydaje. *Pilch. Sen. list.* 405. Woli się kochać w naukach, niżeli psy głąskać, muskać, a konie tuczyć. *Gliez. Wych. N 6 b.* Ja ją przycisnę, ona pod brodą mię muśnie. *Zabł. Firc.* 71. Zefir muszcząc lekkim skrzydłem wody, Wróci pogody. *Miask. Ryt.* 2, 91. Leży na górze, urodzajnej w bluszcze, A sen jej żrzeniec muszcze. *Hor.* 2, 165. *Nar.* — *Figur.* Co skoro rzekł, po szyi muśnie go berdyszem. *Pot. Arg.* 727. (t. j. uderzył go). — Musnać kogo po kalecie • ogołocić, wyszyplić, einem den Beutel fegen. Karano go na zdrowiu, i też na monecie, Kiedy go więc muśniono znacznie po kalecie. *Klon. Wor.* 18. Nie mógłby smaczno usnąć. Gdyby nie miał konwie musnać. *Rej. Zw.* 234. (chlipnąć). Musnać kogo po grzbiecie • łąć mu skórę. *Tr.*, garbować, einem daß Zell schmieren. Zmudź i Litwa, choć się zdadzą grubi, Lecz lepiej muśnie, niżli Hiszpan drugi. *Stryjk. Gon.* U 3. — b) Stroić, piększyć, mizgać, (cf. *Germ.* müßen. Müßig.), pußen, schmießen, schneiteln. Mężczyzna niepotrzebnie się muszcze, idąc do mężczyzn. *Budn. Apoph.* 52. Umuskałaś farbą brwi i oczy swoje i ozdobiłaś się strojem niewieścim. *Sk. Żyw.* 2, 313. Za co się tak barzo muszczysz, i piększysz? gdy wszystko ku krasie twój sporządzisz, znajdzie się jeszcze niemało zwierząt, które ciebie ozdoba przewyższą. *Pilch. Sen. list.* 4, 235. Wiele godzin strawiła ubierając się i muszcząc, wszystkie starania na to obracając, aby jej na żadnym ochędóstwie nie schodziło, żeby się oczom wszystkich podobiała. *Sk. Żyw.* 2, 256. W zwierciadle ustawicznie, ni tam mała jaka, muszcze się, goli brodę i dwa razy na dzień. *Opal. Sat.* 3. Dlaczego się niewiasty stroją, muszczą, pięknie ubierają? aby je chwalono. *Petr. Ek.* 67. Muskający i piększący się. *Pilch. Sen.* 267. Musnać, pomusnać • troche namazać. *Cn. Th.*, ein wenig bestreifen, beschmieren. MUSK, u, m., MUSKANIE, MUSZCZENIE, ia, n., subst. verb., głąszczenie, daß Streifeln, Strebosen. Słowa ich słodkie, są musk nadezwany smrodem. *Morszt.* 43. MUSKOWY, a, e, głąszczący, lekko się dotykający, leicht berührend, sanft streifeln. Patrz, jako zgięte bujnym płonem niwy, Muskowy wietrzyk w złote fale zmiata. *Zab.* 14, 103. *Nar. Dz.* 2, 175.

Pochodz. omuskać, obmuskać, odmuskać, pomuskać, przymuskać, przymuszczeń, wymuskać.

MUSOWAĆ, MUSSOWAĆ intrans. niedok., z *Franc.* mousser • pienie się, schäumen.

MUSTER, *Tr.*, ob. Musztra. MUSTROWAĆ, ob. Musztrować.

MUŚLIN, u, m., Od miasta Tureckiego Mozul, (Mosul. *Dykc. Geogr.* 2, 187), nad Tygrem, naprzeciw dawniej Niniwy, muśliny imię swoje mają i początek. *Wyrw. Geogr.* 262, materya cienka, *Gall.* mousseline; *Carn.* mushelin; ber Müßlin. Gatunek grubszego muślinu *Ross.* миткаль. MU-

ŚLINOWY, a, e, z muslinu, *Muslin*; *Carn.* mushelinast. — Z grubszego muslinu *Ross.* мишкалевый, мишкалиный. *MUSUŁ, a, m., n. p. Dróciate musuły, zdaje się, iż musuł a pancerz było brane za jedno. *Czack. Pr.* 1, 215, ein Panzer. MUSUŁBAS, MELIBASZ, a, m., (Maszelbas. *Tr.*), materya bawełniana, osobliwie do podszywania oponcz i namiotów; w mieście Musuł fabrykowana. *A. Czart. Mscr.* (cf. altembas). Nosicie z Azji musułbasy i cienkizny, a Tatarom srebrnych i złotych pieniążków niewolno nosić. *Azulewicz. Apolog. Tatar.* 2. (w rękopiśmie Czackiego o Tatarach). Towary Tureckie, kobierce, melibbasze. *Vol. Leg.* 4, 82.

MUSZAK *botan.*, ob. Kurzyslep 2.

MUSZANY, a, e, od much, *Fliegen*. Pająk, myśliwiec muszany, *muscarius.* *Mącz.*

MUSZCZ, ob. Moszcz. MUSZCZE, ob. Muskać. MUSZCZEK, ob. Móździk.

MUSZE, isz, i, ob. Musieć.

MUSZE, ęcia, n., *demin. nom.* mucha, eine fleine junge Fliege. Drobniejsze muszeta. *Lub. Roz.* 346. Pajęczyna małe muszeta sidli, a mocniejszych nie utrzymuje. *Warg. Wal.* 239. cf. bąk się przebijają.

MUSZEC *botan.*, ob. Kurzyslep 2.

MUSZELKA, i, ż., *demin. nom.* muszla; a) eine fleine Muschel, Farbenmuschel. Włożyć farbę w muszelkę. *Haur. Sk.* 359. Do rysowania tusz rozciera się świeżo w muszelce. *Łesk.* 87. — b) Czasza do polewania przy chrzcie, die Taufschale. MUSZELKOWE n. p. złoto, srebro co w muszelkach rozarte. *Tr. Muschelgold, Muschelsilber.*

MUSZESTRZE *botan.*, ob. Kurzyslep 2.

MUSZKA, i, ż., *demin. nom.* mucha, *Boh.* muška; *Sorab.* 1. muschka; *Carn.* mushęza; *Croat.* musšicęza; *Bosn.* muscięza; *Rag.* musciza; *Ross.* мушка; *Ital.* moschetta; *Lat.* muscula; §. 1 a) eine fleine Fliege. Lepiejby był muszki chwycił, niżeli się o tym pytał. *Lib. Sen.* 11. Muszka w nocy świecąca, *cicindela.* *Śleszk. Ped.* 416. Którym muszki albo pajęczyny przed oczyma się zdadzą latać, to bywa ze mdłości wzroku. *Syr.* 21. — b) Muchy, muszki do piekshzenia twarzy, *Edminpflesterchen.* Zalotnica rozumie, że się z muszek twarz udatniejszą staje. *Jak. Baj.* 247. Przemieniała więcej niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. *Mon.* 65, 564. Do ubierania się kazała nagotować i muszszetek, i pachniących mydeł i rumienidła. *Tward. Pasq.* 10. — §. 2. Muszka, i, m., *personif.*, Nigdy człek nie będzie z tego muszki, [cf. Mużyk. 1] Osieł a osieł. *Pot. Jow.* 2, 8. MUSZNY, a, e, n. p. Muszna białogłowa. *Łączn. Zw.* 10, t. j. muszkami przypiększona, voll *Edminpflesterchen*; *Ross.* мушчатый.

MUSZKAT, u, m., muszkatoowa, muszkatołowa galka, die Muskat, Muskatblütze; *Boh.* muškatowa kulka; *Sorab.* 2. muschkota; *Sorab.* 1. muškatska kruschwa, muškota; *Vind.* muhkatoou oreh, orehizh, orieflhiz; *Croat.* muskaplet; *Slav.* orashak; *Bosn.* orascęjac miskani; *Ross.* мушкаты, мускаты, мушкатоу орѣхъ; owoc drzewa Indyj Wschodnich, wielki jak orzech, zapachu wdzięcznego, który odziany jest powłoką szczególną, nazwaną kwiatem

muszkatowym, Muskatblütze, *Boh.* muškatowy kwět; *Ross.* мушкаты цвѣтъ. *Dykc. Med.* 4, 419. Muszkatoowy orzech zowią od woni, którą ma bardzo rozkoszną, podobną piżmu, które też *mosca* zowią. *Urzed.* 364. *Boter.* 34. Kwiat muszkatołowy. *Kras. Pod.* 2, 151. Galki muszkatołowe. *Mon.* 72, 318. Muszkatoowe drzewo, *Myristica*, na Moluckich wyspach. *Kluk. Dykc.* 2, 134. MUSZKATELA, i, ż., §. 1. wino muszkatołowe. *Krup.* 5, 104. Wino muszkatołowe. *Warg. Radz.* 50, macica, jagody, Muskatellerwein, Muskatellerbeeren; *Boh.* běl; *Carn.* mushkat; *Vind.* muhkaterski grosdizh, muhkatel, muhkaterski grosd, muhkatelni grosdizh, muhkatnu vinu, zofandlar; *Bosn.* muscato grozdje, muscateo vino; *Ross.* мушкатель. Z Macedonii idzie muszkatołowa do Polski. *Boter.* 132. Malmazyja, muszkatołowa. *Lek. C.* 2. Od muszkatołowej i wina Włoskiego płacić mają... *Vol. Leg.* 3, 57. Muszkatołowa przyprawa, to jest, aby wino miało smak muszkatołowy. *Śleszk. Ped.* 386. — §. 2. Muszkatołowa, muszkatołowa, muszkatołowa, (Boh. muškatołowa, owesnice; *Vind.* muhkaterska grufhka, muhkatelza; *Carn.* mushkatelze); gruszka muszkatołowa; najpierwszy w lecie owoc, zapach ma podobny do piżma. *Dykc. Med.* 2, 443. *Cresc.* 386. *Ład. H. N.* 46. *Śleszk. Ped.* 416. die Muskatellerbirn. MUSZKATOWY, MUSZKATOŁOWY, a, e, od muszkatołowej, Muskat, Muskat, *Slov.* muskatołowy. MUSZKATELOWY, a, e, od muszkatołowej, Muskateller. Wina leją na lagry muszkatołowe, malmazyowe i t. d. *Syr.* 1219.

MUSZKIET, u, m., *Sorab.* 1. mušketa; *Vind.* muhketa, shounirska puksha; z *Franc.* musquet, (*Ital.* moschetto), rusznica, die Musfete. Strzelba podobna do piechotnej broni, ale większa, używająca się z wałów fortecznych. *Jak. Art.* 3, 303. Kazał być hetman wszystkim pod muszkietem. *Jabl. Buk. J.* 3. (pod bronią). Pycha matką wszystkiego złego, zład łuk, zład muszkiet. *Pot. Syl.* 29. MUSZKIETNIK, a, m., MUSZKIETYR, a, m., żołnierz pod muszkietem służący, ber Musfetter, *Vind.* muhkettirar, nogazh.

MUSZKUŁ, ob. Myszka.

MUSZLA, i, ż., małż, die Muschel, (*Carn.* mushel; *Vind.* ostriga, saklapniza, cf. zasklepić; *Slav.* shkoljba; *Bosn.* cjaseka, (cf. czaszka); *Ross.* черепъ, черепокъ, раковина, раковинка, (cf. rak); *Eccl.* урѣпъ, (cf. skorupa); *Lat. med.* muscula; *Ital.* muscolo et musciolo; *Gall.* mousle, moule; *Angl.* muscle; *Holl.* mossel; *Svec.* musla; *Dan.* muskel). Muszlami nazywamy te skorupy, w których mieszczą robaki miękkie. Muszle pojedyncze, *cochleae*, złożone, *conchae*. Niektórych muszel malarze używają na chowanie farb. *Zool.* 95-7, ob. Muszelka. MUSZŁOWY, a, e, od muszli, Muschel. Linia muszłowa, *conchois.* *Sniad.* 2, 151.

*MUSZTAP, *MUSZTABEL, ob. Mastab.

MUSZOTRZEW *botan.*, ob. Kurzyslep 2.

MUSZTARDA, y, ż., z *Franc.* moutarde; (*Ital.* mostarda); zaprawna gorczyca. *Ład. H. N.* 43. eingemachter Senf; *Slov.* hořčice; *Carn.* musterd, shenof; *Vind.* shenf, shenof, muhtarda, gorushiza, musterd; *Croat.* mostarda, mustarda; *Dal.* sznop, gorussicęza; *Hung.* mustár; *Rag.*

mostárda, oslác; *Bosn.* smocenje, oslastića; *Ross.* горчица; *Eecl.* горошница. Głodnemu smaczny objad bez musztardy. *Pot. Arg.* 766. (cf. glód najlepszy kucharz). Musztarda od mostzu winnego, z którym przyprawiana bywa, zowią. *Syr.* 1203. *Rej. Zw.* 14 b. MUSZTARDNICA, y, ż., MUSZTARDNICZKA, i, ż., *zdrobn.*, naczynie od musztardy, die Senfbüchse, *Ross.* горчичникъ, горчицица. MUSZTARDNIK, a, m., robiący lub sprzedający musztardę, der Senfeinmacher, Senfhändler. MUSZTARDOWY, a, e, od musztardy, Senf, *Ross.* горчичный. — 2. Koloru czyli maści podobnej do musztardy. Jeden z musztardową, a drugi z żółtą gorącą brodą. *Teat.* 53, 81. *MUSZTASIE, (*Gall.* moustaches = wąsy). Czegoć się jęły białe głowy zasie, Gdy miasto muszek na czele musztasie? *Pot. Jow.* 273. Z trupich włosów na swoje kładzicie musztasie. *Pot. Zac.* 115. włosy pokręcone, *krajcarki, kędziorki.

MUSZTRA, y, ż., exerceunek wojska, cf. monstra, die Musterung der Soldaten, (cf. popis). *Slov.* muštra; *Sorab.* 1. mustruwanca, mustruwano, wóyske pžehladwano; *Carn.* mushtra; *Vind.* muster; *Croat.* muštra; *Dal.* izgled; *Slav.* prozivanje; *Ross.* смотръ. MUSZTROWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, wojsko exercytować, mustern; *Sorab.* 2. mustrowasch; *Slov.* muštrugi; *Hung.* muštralom; *Vind.* mušhtrati, pregledat, preberat, sberat, doudati; *Carn.* meshtram, mushtram; *Croat.* muštram; *Ross.* осматривать солдатъ. Adolf, król Szwedzki, musztruując wojsko swoje, srodze się rozgniewał na jednego pułkownika. *Zab.* 13, 82. Zeby konia wezwyczaić do strzelania, stawaj przy piechocie musztrującej się z ogniem. *Pap. W.* 1, 397. MUSZTROWNY, a, e, wyexcerowany, woł gemustert, woł exercirt. Rzymianie świat zwojowali musztrownym i karnym żołnierzem. *Pap. W.* 1, 1. MUSZTROWY, a, e, od musztry, Musterung =. Musztrowy plac, *Carn.* mushtrische, mestrishe, meshtrya; *Ross.* мѣсто, гдѣ воѣско осматриваютъ, гдѣ смотръ бываетъ.

MUSZTUK, ob. Munsztuk. MUSZTUŁUK, ob. Munsztułuk.

MUSZY, a, e, od much, fliegen =. *Sorab.* 1. muchowski; *Ross.* мушій. Obrazy i pamiątki świętych odszepeńcy muszymi bogami nazywają. *W. Post.* W. 185. *MUSZYCA, wielka mucha, *Croat.* mushicza; *Carn.* mushniza = komar. MUSZYNA, y, ż., biedna mucha, eine elende Fliege. — 2. Muszyna, materya jakaś, n. p. Muszyny Turckiej, od jednej... *Instr. cel. Lit.* *MUSZYŃSKI, a, ie, n. p. Muszyńskiego sukna postaw. *ib.* MUSZYSKO, a, n., brzydka paskudna mucha, eine hässliche Fliege.

MUTANT, a, m., z *Łac.* młodzienaszek, który głos dziecinny poczyna utracać; ząd mutować. *Dudz.* 46. ein Knabe, bey dem die Kinderstimme sich in eine männliche zu verwandeln anfängt, etwa im 14 Jahre; ob. Mutynować.

*MUTERKA, i, ż., macica szrubna, die Schraubenmutter. (*Sorab.* 2. mutterka matka). Szyft ten muterka czyli, jak zowią, macią przysrubowować się daje. *Zabor. Geom.* 338. Mutterkę szrubu kluczowem przykręcają. *Os. Rud.* 192.

MUTETA, y, ż., z *Włosc.* mottetto; *Gall.* motet; *Lat. med.* motetum; śpiewanie, die Motete, ein Gesang. Na lutniach o ośmiu stronach grali mutetę o zwycięstwie. 1 *Leop.* 1

Par. 15, 22. Wszystkie ganki śpiewały razem mutety rozmaite. *Warg. Wal.* 306. Już gram w fujarkę, naśpiewam mutet i pochlebnych pieśni. *Tward. Daf.* 13. Mutety żałośne, i ciężkie wzdychania. *Kulig.* 312. Gdy w rękę lutnią wzięła, I o pięknych boginiach mutetę zaczęła, Nic najlepsi mistrzowie przed nią nie umieli. *Simon. Siel.* 118. — 2. Prałacie, który cnotą na tym Polskim świecie, Zdobisz senat koronny, w poważnej mutecie! *Kchow.* 280. Kto się mógł wolnym nazwać, gdyby nie ta stanu pierwszego zakwiła muteta. *Chrośc. Fars.* 11. (odmiana?) MUTOWAĆ, ał, uje, *med. niedok.*, głos dziecinny utracać, mienić. *Cn. Th.*, die Kinderstimme verlieren. Chłopiec mutuje, kiedy mu wąsy pipią. *X. Kam.* — Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.*, *Croat.* mitarimsze a) plumas, pilos mutto, b) muto sententiam, de inconstantibus.

*MUTYANKI, ob. Multanki.

MUTYNA; herb, jedno co DRYA. *Kurop.* 3, 34.

MUZA, y, ż., z *Greckołac.*, 1. die Muse; *Carn.* popevka, marlivka, modriza; *Vind.* modriza, viednost, modropevka; *Rag.* mudropojka, pjevaliza; *Bosn.* pievalića, vila; *Croat.* popevka, pevka, pivka, vila, vilenicza; (*Boh.* wyla Hecate, cf. szalawiła); *Ross.* Муза. Muzy, dziewięć sióstr, córki Jowisza, boginie nauk i sztuk. *Kras. Zb.* 2, 212. *meton.* Muza, poetyka, i ogólnie każda nauka, die Dichtkunst, und überhaupt jede Wissenschaft. Nie wślawią ni bogactwa, ni laury Gradywa, Chyba kiedy je Muza swym brzękiem opiewa. *Zab.* 15, 306. Który tylko kraj kiedy do Muz się przyłożył, Zaraz w nim duch ludzkiego towarzystwa ożył. *Zab.* 15, 306. (didicisse fideliter artes, emollit mores). — 2. botan. Muza, Musa Linn. rodzaj rośliny, u nas bardzo rzadki, do którego należy Rajska figa. *Kluk. Dyk.* 2, 130, die Muse, die Paradiesfeyge. (MUZDZEK, ob. Możdżek). MUZEUM *indeclin.*, świątynia Muz; zbiór rzeczy kunsztowych, gabinet; miejsce schadzki w celu bawienia się wzajemnego kunsztami i naukami, *Carn.* uzhirna. *MUZOPŁYNNY, a, e, poetycki, poetisch, dichtersch. Ty królu, pobudzając strumyk muzopłynny, Uwieniasz skronie Polskiej Aganippy. *Zab.* 14, 108. *Nar.* Rzuć ktoś biegłym okiem na mój ryń niewinny, Com go ulał z kropelki wody muzopłynnej. *Zab.* 2, 227. *MUZOWODZ, a, m., musagetes, n. p. Apollo. *Mon.* 75, 590.

MUZUŁMAN, a, m., prawowierny w Arabskim języku, der Muselman, Mahometaner, ten tytuł przez dystynkeją nadal sobie mahometanie, religią swoje muzułmańską *per excellentiam* nazywając. *Kras. Zb.* 2, 212, die Muselmännische, Mahometanische Religion; cf. bisurman, Turek.

*MUZYCKI, a, ie, MUZYCZNY, a, e, *Boh.* hudebný, ob. Gędziebny, gędziecki, gędzcowy; *Vind.* musikalski, skladnopjetni; *Rag.* skladnopjetni; *Eecl.* прегудническій, музскійскій, органный; mustfalsch. Jubal był ojcem grających na arfiech i muzycznym naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. (gędziebne naczynie. *Macz.*, gędzieckie naczynie. *Cresc.* 269). Nabyć sławy z dzieła muzycznego. *Past. Fid.* 259. Granie na instrumentach muzycznych, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panięńską wchodzić powinno. *Kras. Pod.* 2, 248. Gółka muzyczna, czyli cała nota w muzy-

ce, ma w sobie ogonatek czyli półnotów dwie. *Magier. Mscr.* MUZYK, a, m., *Boh.* hudec. Gędziec *qu. v.*; *Croat.* musikash; *Vind.* musikant, musikash, skladnopeuz, musikontur; *Slav.* skladnoznanac, skladnopivaoc; *Rag.* skladnopjevalez; *Eccl.* смычникъ, играющий на мусикійскомъ орудіи смычкомъ; *ber* Musifus. Orfeusz muzyk albo gędziec znamienity. *Biel. Św.* 10. (cf. Balcerek, Bekwarek). Takich tonów ów muzyk dobywał, że go Jowisz u stołu rad pewnie posłucha. *Jabl. Tel.* 111. Muzyka muzyka szanuj, dworzanim dworaka. *Dzwon. A* 3. (cf. kruk krukowi). Muzyk, piszczyk, podła rzecz, podły stan. *Cn. Ad.* 523, cf. lekki chleb. (*MUZYK, a, m., *Ross.* мужикъ, prosty chłop, gbur, ein gemeiner Kerl, ein Bauerferl. W gnój po kolana wlaźł muzyk smrodliwy. *Jabl. Ez.* 57. *Sak. Kal.* 2 b. Wielką miał z pijanych muzyków pociechę. *Jabl. Ez.* 40. Smok wyratowany, za miasto bog zapłać chłopowi, Chodź sam muzyku, mam cie zjeść, mu powie. *ib.* 25. *Muzykaszmat. *Tr.*) — MUZYKA, i, ż. z *Greckolac.*; (*Pers.* musigi; *Eccl.* мусикія; *Ross.* музика; *Boh.* hudba. Gędzba *q. v.*), die Musif, die Tonkunst; (*Sorab.* 1. herczowstwo, herczowski kunzt; *Vind.* musika, skladnoflosnoglafje, glafviednost, glafina snanost; *Croat.* glaszoszlosnozt; *Rag.* skladnopjetje), kunst, dźwięków złączeniem, harmonią wdzięczną słuchowi przynoszący. *Kłok. Turk.* *Zb.* 2, 212. — Muzyka = śpiewanie, granie, eine Musif, Spielen, Singen. Muzyka głosowa abo wokalna, i narzędziowa abo instrumentalna. *Petr. Pol.* 3, 372. *Kpcz. Gr.* 3, p. 12. Wczoraj była muzyka pod zamkiem w nocy. *Pam.* 83, 125. (ob. Serenata). Turcy nie bardzo chwala nabożeństwo przy muzyce, twierdząc, że ich fundator jako żywy nie zażywał muzyki. *Kłok. Turk.* 171. Nieużyteczna jest muzyka, kiedy jej nikt nie słucha. *Petr. Ek.* 42. W muzykę wojskową, trąby, bębny uderzyć każe, wojsko uszykowawszy. *Tward. Wł.* 154. Marsyas Apollinowi, w śpiewaniu, w piskaniu i inszych muzykach przeciwieć się chciał. *Mącz.* (t. j. w inszych gatunkach muzyki). — Muzyka na czterech gankach stała; na pierwszym tylko same chłopięta były; na drugim manualna, t. j. pandora, lutnia, teorbja, arfa, cytara etc., przy nich klawicymbał; na trzecim instrumentów wszystkich dętych wszystkie gatunki, pomort, puzan, kornet etc.; na czwartym głośna, różnych głosów. *Warg. Wal.* 506. — *personif. collect.*, Muzyka = muzycy, kapela, Musifantent. Przyjmuje pacholki, muzykę, pokojowych, kredencerczów. *Opal. Sat.* 150. Pan, który muzykę chowa, powinien płacić poboru trzy sta; bo lepiej na to miejsce puszkarczów chować. *Lek. D.* Naprzód szła muzyka, pięknie i kosztownie ubrana. *Papr. Ryc.* 200. MUZYKALNY, a, e, muzyczny, musikalisch. Nie wiem, która ich muzykalna szkoła Uczyła tego ut re mi fa sol la. *Kchow.* 323. Słyszany był głos muzyczny bardzo wdzięczny. *Birk. Gł.* K 54. MUZYKANT, a, m., MUZYKANCIK, a, m., dem., żywiący się z muzyki, *ber* Musifant; (*Carn.* musikantar; *Vind.* godez, musikont). *W* *rodz. żeńsk.* Muzykantka, die Musifantinn, n. p. Córka twoja została najbieglejszą muzykantką swojego wieku. *N. Pam.* 19, 48.

*MUZYKASZMAT, a, m., *Tr.*, ob. Muzyk, ein Bauerferl.

M Y.

MY, wir, pierwszy przypadek liczby mnogiej zaimku osobistego ja; *Genit. et. Accusat.* nas; *Dat.* nam; *Instr.* z nami; *Boh. et Slov.* my; *Sorab.* 2. mu, mü; *Sorab.* 1. my; *Vind.* Bosn., *Slav. Croat.* mi; *Hung.* mi, mü; *Ross.* мы; *Indic.* aham = my; nau = nas. W dawnych pismach znajduje się, (co i dotąd w używaniu jest u wieśniaków naszych); *Dualis:* naju = nas; nama = nami, (*Vind.* ma = mi dva = my dwaj), n. p. Niechaj słuca obu naju, Lepiej nam tam, niż tu w gaju. *Groch. W.* 370. Nie masz między nama jednacza. *Budn. Job.* 9, 33. O tę summę idzie między nama. *Leop. Genes.* 23, 15. — Myć *cum enclit.* n. p. Zepsucie to jest powszechnie, i myć nie lepsi. *Teat.* 14, 10. — *Prima Persona Pluralis Verborum, ad normam Pronominis, facit in -my:* czytamy, przyszlismy, uczymy, słyszymy. *In Duali Veterum facit prima in:* — wa [*gener. masc. et wie gener. femin. et neutr.* 2] n. p. Słowa, któreśwa mówiła, ja i ty. *Budn.* 1 *Sam.* 20, 23. Pojdźmy = pójdzwa my dwa.

MYĆ, mył, myje, *cz. niedok.*, Myjąc *frequ.*, (*Boh. et Slov.* myłi abo meyt, myl, mygi; *Sorab.* 2. musch, müsich; *Sorab.* 1. méhyu; *Rag.* mitti; *Croat.* mivam; *Hung.* mosos, mosódom; *Eccl.* мыти, мыю; *Ross.* мыть, мочить, мою); §. a) wodą lub inną cieczą trąc czyścić, (o bieliznie czyli chustach mówi się: prać), cf. szorować, waschen z. B. die Hände, scheuern z. B. Geschirre, den Fußboden, (von der Wäsche wird prać gebraucht). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A.* 4. (noga nogę wspiera; miasto miastem żyje). Nic nie wskórał, tak właśnie, jakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. Zem ja tej krwi nie winien, oto myję ręce. *Pot. Zac.* 129. — §. b) *fig.* Myję kogo, strofuję, kapitułę wycieram, einem den Kopf waschen. Myć kogo bez ługu. *Rys. Ad.* 78. (cf. ług). Gdy kogo zmyją bez ługu, to się z niego drudzy śmieja. *Budn. Apoph.* 47. cf. ogolić bez mydła; cf. zmyty. — §. *fig. tr.* Rzeki te, tocząc się w gruntach letkich, myją brzegi swoje, podrywają je. *Pam.* 83, 473, wymywają, außspühlen. MYĆ się *recipr.*, §. 1) sich waschen. Starzy, pierwiej niż do stołu mieli iść, myjali się. *Syxt. Szk.* 64. Kot tak wieszca bestya, Ze się zawzdy na deszcz myja. *J. Kchan. Dz.* 259. t. j. liże, oblizuje. — §. 2) *Myć verb. neutr.*, umykać, mknąć, außtreiben, entfliehen. Skupiwszy się na odwrót, wszyscy nazad myją, Upadły im fortele, niemeżko się biją. *Bardz. Luk.* 122. Myje ku swym obozom mocno przetrzepany, Między swoje obrony znowu wparowany. *Leszcz. Class.* 78. MYCIE, ia, n., *subst. verb.*, umywanie, omywanie, daß Waschen, Scheuern. — (MYCIEĆ *cz. niedok.*, *Eccl.* мытствити, myto płacić, D e s t e r r. maithen, vermaithen, (cf. Ger. miethen); clić, zollen. *Sak. Dusz.* 157. *Bosn.* mitti, zamitti; *Croat.* mititi, mitim *corrumpere pecunia*). 1. *MYCIEL, i, ż., *Boh.* mytedlna; *Ross.* мыльня, мовня, мовница; ein Bad, Badewasser. Na ochwat koniom uczynić myciel z otrąb pszennych, a tym umy-

wać mu nogi. *Cresc.* 536. 2. MYCIEL, a, m., który myje, (*Boh.* myč), *ber* Wascher, *Ross.* мовникъ Iaziebnik. MYCINY plur., pomyje, Spülwasser, Spülst. Muciny, brudy. *Maćz.*, *malluivae.* (МУСКА, MYCZKA, i, ż., *Niem.* Müßchen; *Sorab.* 2. miza; *Sorab.* 1. męcza, mieča, męczka, czapeczka, (cf. mucet). Na głowę mykę bramowaną włożył, *mitram.* *Zebr. Ow.* 568. W domu modlitwy przystoi mykę zdejmować. *Hrbst. Nauk.* S 3. Rogate birety, długouchate mycki. *Gil. Post.* 41 b. Żydzi w królestwie naszym znaki, to jest biretki albo myezki, albo inne czapki żółte niechaj noszą. *Herb. Stat.* 376. Odejście Pan córkom Syońskim Iancuski i zaponki, i myezki. *Leop. Jes.* 3, 18. Spraw Jasku pstry kożuszek, więc czerwona mykę. *Rej. Wiz.* 57.). MYDŁKO, a, n., dem. nom. mydło, Seifen, *Ross.* мыльцо. Teraz piastuj zwierciadła, Pilnuj farbiczek, mydła. *Jag. Wyb. C* 2. Barskim mydłem grzbiet natrzeć. *Rej. Zw.* 161 b. — *Chem.* Mydłko, ciało z połączenia oleju lotnego z alkali powstające. *Śniad. Chem.* 1, 529, ob. Mydło. MYDŁNIK, a, m., MYDLNICA, y, ż., *Saponaria Linn.*, *Croat.* szopunica; *Ross.* мыльная трава, (мыльница, мыленка puszka od mydła); gdy liście tej rośliny z wodą trą w rękę, tedy pieni się jako mydło. *Urząd.* 277. *Syr.* 621. *Jundz.* 241. MYDŁAK, a, m., znaczy prawie też co miękisz, jest bowiem ziemia przyboczna rudzie, do niej podobna; z tym wszystkim nie jest ruda. *Os. Żel.* 80. Ostatnia ciaglika u górników zowie się mydłak wałowy. *Os. Rud.* 38, eine Art Seifenstein. MYDŁANY, a, e, von Seife, Seifen-, z mydła, *Boh.* mydłowý; *Vind.* shefni; *Ross.* мыльный, (мыльнй, мылокъ łatwo się rozpuszczający, мылкость łatwość rozpuszczenia się). Dać mydlane banki. *Torz.* 150. Mydlany plaster. *Perz. Cyr.* 2, 310. MYDLARKA, i, ż., *Boh.* mydlarka, która mydło robi, albo mydlarzowa żona, die Seifenstuderinn, (*Slav.* safuncijnica). Nie ma w kroju różnicy, mydlarka od senatorki. *Mon.* 69, 595. MYDLARNIA, i, ż., warsztat mydlarski, die Seifenstederey, die Werkstatt des Seifenstaders; *Vind.* shefaria, sopunaria; *Ross.* мыловарня. Browary, mydlarnie, garbarnie. *Sejm. Grodz.* 2, 81. *N. Pam.* 13, 22. MYDLARZ, a, m., który mydło robi, *Boh.* mydlář; *Slav.* midlár; *Carn.* shajfar; *Vind.* shefar, sopunar; *Croat.* szopunár; *Hung.* szapanfözö; *Slav.* safuncija; *Ross.* мыловарь, мыльщик, der Seifensteder. MYDLARCZYK, a, m., czeladnik mydlarski, der Seifenstedergefelle ober Bursche. MYDLARSTWO, a, n., *Boh.* mydlářstwj; *Slav.* safuncixiluk; *Ross.* мыловарение; rzemiosło mydlarskie, daß Seifenstederhandwerk. MYDLARSKI, a, ie, (*Boh.* mydlarský; *Croat.* szopunichni; *Slav.* safuncijski); od mydlarza, Seifensteder-. Ług mydlarski, potaż z wapnem nieugaszonym gęsto ugotowany. *Kruml. Chym.* 100. MYDLASTY, a, e, na kształt mydła, seifst, seifenartig; (*Vind.* shefast, shefen, sopunast). Głina ta jest mydlasta w palcach. *Torz.* 76. Głina mydlasta, *argilla fullonum*, Seifenerde, Waschthon, z wodą mieszana, pieni się jak mydło, i dlatego sukiennikom zdatna. *Kluk. Kop.* 1, 251. Ziele mydlarnica smak ma gorzko mydlasty. *Jundz.* 241. MYDLASTOŚĆ, ści, ż., (*Boh.* meydlowitost), die Seifenartigfeit.

MYDŁEK, Ika, m., n. p. Gonił Turczyn Mazura, bo się bał zawoja, Gdy mu spadł, rzecze Mazur: o już dobra moja; Nie ciebiem się mydłku bał, ale twego pudła. Przypadłszy, utnie mu Ieb. — Podźże panie kudła. *Gwagn.* 131. *Pasz. Dz.* 57. Nie ciebiem się, miłku, bał. *Stryjk. Turk. f.* 2? MYDLENIEC, ńca, m., albo MYDLATY kamień, der Seifenstein, jest ślizki, niby mydłem jakim powleczony, daje się skrobać; robią z niego różne naczynia. *Kluk. Kop.* 2, 88. MYDŁIĆ, ił, i, cz. niedok., *Boh.* mydliti; *Vind.* shefati, poshefati, sopunati, oshefati; *Croat.* szopunim; *Ross.* мылю, мылить; mydłem nacierać, seifen, mit Seife schmierem. — *fg.* mydlić komu oczymydlać, tumany mu puścić, einem Staub in die Augen streuen, ihm die Augen verblenden. «*Apophtegma hoc, a casu Sigismundo regnante desumptum, quo duo veterani aulici homines Cracoviae, tertii tyrunculi oculos, extrusis in platea e domo chirurgicis pelvibus, lavandi capitis causa venientis, inter abluendum, smygmate adeo oblitis essent, ut hunc caecutientem, detracta de colle torque, e domo protinus protruderent, pelvim subito absconderent, habitumque continuo mutarent. Iste vero diluto smygmate, veluti homo novitius, neque aulicos istos, neque locum noscens, torque veteranorum dolo amisit.*» *Orzelius Hist. Interr. Lib.* 5 med. Jakże mu mydli oczy, Jakże go też ślepi! *Zabl. Zbb.* 71. Mydli im rozum i wzrok na urzędach, Ze się w swych sami umotają błędach. *Chrośc. Job.* 47. t. j. myli, er macht ihnen den Verstand irre. Na wojnie rzadko kiedy liczba bije, Leda strach, leda serce mydła opinie. *Pot. Arg.* 650, machen daß Herz sonst. Mydlisz Waśc teraz i radbys się zaparł. *Teat.* 1, 89. t. j. kręcisz, du drehst, judst Außflucht. MYDLINY plur., *Boh.* mydliny; *Rag.* opërina, oplacina; *Ross.* помилки; woda mydłem zaprawna, albo mydło w wodzie rozpuszczone, Seifenwasser. Praczkę, żeby mydliny w beczkę jaką, do tego umyślnie urządzoną, zlewały. *Świtk. Bud.* 287. Mydliny czynią żyznymi pola. *Mon.* 73, 773. Kapiete z mydlin czystych. *Perz. Lek.* 178. Mydlarnica, gdy ją w rękę mną, puszcza z siebie jako mydło mydliny, które także wychędażają szaty. *Syr.* 621. MYDLNY, a, e, *Tr.*, mydlany, von Seife. MYDLISTY, a, e, *Tr.* mydlasty, seifst, seifenartig. MYDŁO, a, n., *Boh.* meydlo, mydlo; *Slav.* midlo; *Sorab.* 1. módwo; *Sorab.* 2. fejpa; *Vind.* shefa, sopun, shöffa; *Carn.* shajfa, shmigla; *Croat.* szopun; *Dal.* szapun, midlo; *Hung.* szapan; *Rag.* saplun, midlo; *Bosn.* midlo; *Ross.* мыло, §. 1) die Seife. Wszystkie istoty, które się składają z soli i oleju, i które się rozpuszczają w wodzie, mają nazwisko mydła. *Kruml. Chym.* 103. Mydło, ciało z połączenia oleju stałego z alkali powstające. *Śniad. Chem.* 1, 529, ob. Mydłko. Mydło robi się z ługu, wapna i łaju. *Kluk. Zw.* 1, 237. Weneckie, Barskie, Węgierskie mydło. *Perz. Cyr.* 2, 50. *Comp. Med.* 55. *Rej. Zw.* 237 b. Mydła po praniu resztki, kawałek *Boh.* zperek. Czarne mydło. *Syr.* 933. Golić bez mydła. *Teat.* 28. b. 6, ob. Golić. Nie pomoże krukowi mydło. *Zegl. Ad.* 163. (ob. murzynaa myć, cegłę myć). Ludziom ciekawym w oczy puścił to my-

dło. *Pot. Arg.* 60. et 74. (ob. mydlić oczy), tumany im puścił, er marj ihnen Staub in die Augen. Zasnął dyabelskim mydłem. *Pot. Zac.* 62. t. j. omamieniem, Verblendung. Jak po mydle, z mydła bez przeszkody, smarowo, glatt, glatt fort, wie geschmiert. Do gardła jak po mydle, z gardła, jak po grudzie. *Pot. Pocz.* 485. Pojeżdżajno, droga jak po mydle. *Pot. Jow.* 65. Wszystko już szło, jako z mydła. *Pot. Arg.* 817. Co dziś idzie uporem, jutro jako z mydła. *ib.* 454. Wskórać jak *Zabłocki* na mydle, który wedle powiastki, cały majątek w handel mydlany włożywszy, a wszystkie towary na jedną brykę napakowawszy, w Dunaju wyrócił i wszystko utracił. — Upewniam na mydle wskóracie, jeżeli moich rad nie usłuchacie. *Zab.* 10, 400. *Zabl.* ihr werdet schledt fortkommen, wenig Gedeihen haben. Szlachta nieprzyjaciół pogromili, a łupy swoje sowito odebrali, tak iż Rusacy z Litwą ledwo mydło uwieźli. *Stryjk.* 292. et 620. Zamyślał Antoni o Syryi, ale że tamteży piśkowi szli, bojąc się, żeby nazad nie wiozł mydła, i nie wydał się z kunsztem, co go tai, Drugiemu tę prowincję rai. *Chrosć. Fars.* 60. Niegodny mydła za nim wozic. *Pot. Arg.* 74. Drugiemu choć się zda, że jawniej do fortuny lezie, Mydło za owym, wpadłszy w samolówkę wiezie. *Pot. Arg.* 603. I trzeci brat nie wozil za tamtymi mydła. *Pot. Pocz.* 315. — *Corripere se intro*, wpaść w dom, uwieść mydła. *Mącz.* Jak zając przed charty ogona, tak on przed nimi mydła musiał umykać. *Glicz. Wych.* II 7. — §. Mydło, pudło, chyba w grach, daß Judeln im Spiele, ein Judel, ein Nichts. — §. Brausztyn hutnicy nazywają mydłem skalnym. *Torz.* 241. — §. 2) *botan.* Mydło. *Kluk. Dyke.* 5, 51, ob. Mydelnik, Mydelnica. MYJĘ, ob. Myć.

Pochodz. *domywać, domyc; namywać; omywać, omyty; obmywać; odmywać, odmyty; pomywać, pomyć, pomyje, pomywaczka; przemywać; rozmywać; umywać, umyc, umywalnik; zmywać, zmyć, zmyty; mydlić; domydlić, namydlić, pomydlić, przemydlić, umydlić, zamydlić, zmydlić.*

*MYEDZY, ob. Miedzy. *MYESCE, ob. Miejsce.

MYK! *interj.* wyraża, jak smyk, coś podobnego do: szust! i niby to nagłe szybowanie, pomykanie oznacza, (ob. *radicem:* Mknąć), sđub! fort, weiter! *Boh.* myk. Tak się cisnąć równym cugiem, To na wojnę, to w groby, Jaki taki myk za drugim, Jak z teatru osoby. *Biel. S. M.* 77. Mykże do swęj kalety, z tą świętą zdobycza. *Klon. Wor.* 49. MYKAĆ, ał, a, *act. contin. et frequ.*, (ob. Mknąć); §. a) pomykać, sđieben, hinsđieben, wegšđieben; (*Vind.* mikati trząść; *Ross.* мыкать, мычы konopie cześć). Fortuno, ty staruszki żywisz, młodzieńce połykasz, Ty płochemi koły czasy jak chcesz mykasz. *Ryb. Gęśl. B. b.* — §. b) Mykać, *neutr.*, umykać, uchodzić, sđi fortmachen, machen, daß man weiter kommt. Wilka szuka, a ślad jego ujrzawszy myka. *Cn. Ad.* 1061. (cf. śmiały na bruku; samotrzeć na pustki uderzy). Wielki książę żonę z synami wysłał wprzód, chcąc sam za nimi mykać. *Gwagn.* 175. Mykaj! *gradere.* *Zebr. Ow.* 26. Pierzchać im przyszło, aż do taboru mykając samego. *Białob. Odm.* 42. MYKAC się *recipr.*, szybować się, ru-

sząć się, pomykać się, sđi fortšđieben, weiter rñden. Nawy się mykały, Porząd sztabami morza rozległego waly. *Przyb. Luz.* 278. Wtedyśmy się na morze z okrety puścili, Mykamy się, wnet z oczu ladyśmy stracili. *ib.* 145. MYKITA, y, m., [z *Greck. Νικητης*, Nicetas, imię męskie. *transl.* chłop, 3] n. p., Na kłusaku pancernym harcuje Mykita (Kozak). *Zab.* 16, 125. *Nar.*, szybki, obrotny na koniu.

Pochodz. pod słowem: *mknąć.*

MYLIĆ, ił, i, *cz. niedok.*, *MYLAĆ, ał, a, *cont. et frequ.*, umylić, zmylić *dok.* *Boh.* meyliti, meyljm, zmeyljm, omeyljm; *Sorab.* 2. smolisch; *Sorab.* 1. mohliu, mohlim; (cf. *Hebr.* מהל mahal, *confudit, miscuit*); *Ross.* перебувать; §. 1) omylać kogo, einen irre machen. Mylać Greki, gdzie ranny Eneas z się podział, Feb marę w jego postać i zbroje przydział. *Dmoch. II.* 128. Nam teraz, jak w Babilonie, Pan Bóg języki myli. *Podw. Sion. O.* (pomieszka, vermitren). Większy bót krok myli, a zaś ciasny gniecie srodze. *Mon.* 68, 135. Król przeprawiwszy się swoim serca przydał, a Moskwie szyki zmylił. *Stryjk.* 696. Zmyliła, a zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 85. Mylić komu w książce, którą czyta miejsce, na którym stanął, zagubić, verblättern, versđlagen. — §. Szczep nad wodami nie myli w żaden rok owocami pana swojego. *Ryb. Ps.* 1. nie chybia mu, odpowiada nadziei jego, er täuscht ihn nicht. — §. 2) Mylić chybiać, veršđhlen. Zadam szyprowi tyle w głowę krętu, że trakt zmyli. *Jabl. Tel.* 123. Potym z onych frasunków młodzieńce ubogi Poszedł głowę spuściwszy, i umylił drogi. *Rej. Wiz.* 158. Kiedy psi przedni zmyła, odpędziwszy daleko zająca, pozadni częstokroć poprawują. *Ostror. Myśl.* 43. — Mylić się omylać się, błądzić, chybiać czego, brać jedno za drugie, *Sorab.* 2. moliseli se; *Slov.* myljm se; *Vind.* preposnati, presposnati se, sđi irren. Mylisz się bardzo. *Cn. Ad.* 523. (ustąpiłeś drogi). Nie byłbyś człowiekiem, gdybyś się czasem nie mylał. *Dyar. Grod.* 503. *Nar. Hst.* 5, 87. Na trzech rzeczach najpotrzebniejszych pospolicie ludzie najczęściej się myła, na żenie, przyjacielu i doktorze. *Peir. Wod.* (oszukują się). Oddając król pieczęć Jędrzejowi Zamojskiemu, rzekł: potomność mylić się będzie między Janem i Jędrzejem Zamojskim. *Gaz. Nar.* 2, 75. — *Passive.* Mylić, irre werden. W koło z nim wszystko chodzi; dzień odziany zda mu się we ény, i wzrok mu się myli. *P. Kchan. Jer.* 496. Gdy się (perorując) zmyli, to z głowy potrafi poprawić bład. *Teat.* 8. c, 61. MYŁKA, *MEŁKA, i, ż., *Boh.* meylka; *Sorab.* 1. zmulka, pomulka; *Vind.* smota; *Ross.* погрѣшность, погрѣха; omylenie, omyłka, pomyłka, der Irrthum, der Fehler. Wicher ten w jakie go błędy, w jakie go dał mełki. *Pot. Arg.* 609. A ja dopiero mełkę postrzegłszy w imieniu, Kłamię się, żem niesłusznie był w tym rozumieniu. *Otw. Ow.* 295. Haliż tu, zdaje mi się, Długosz miasto Włodzimierza kładzie; ale snadź tę myłkę nicostrożny pisarz do ksiąg jego wprowadził. *Krom.* 354. Myłka, omyłka drukarska *Ross.* опечатка. MYŁKOWAĆ *cz. niedok.*, myłki popełniać, Fehler machen. Nasi astrologowie i ka-

lendarznicy często myłkują. *Mon.* 70, 558. MYLNOŚĆ, ści, ż., możność mylenia się, skłonność do mylenia drugich, niepewność, die Fehlbarkeit, Irrigkeit, Trüglichsheit. Oczy mu otworzył nad fortun mylnością. *Jabl. Tel.* 300. *N. Pam.* 9, 514. MYLNY, a, e, — ie *adverb.*, omylny, *Boh.* mylný; *Slov.* mylný; *Sorab.* 1. mulkoyitě, mulkoyně; *Ross.* погрѣшительный; §. a) omylający, betrüglích, irríam. Błądzą posępną przerażeni ciszą, Droga się coraz mylniejsza wydaje. *Kras. Woj. Choc.* 59. Mylnym idąc gościncem błądziemy. *Zab.* 15, 36. Wenus zdradna, Mars mylny, i zbity się dźwiga, A ten, coś go nie sądził, że padnie, polega. *Hul. Ow.* 65. Znaki te dają znać o niemylnym boga na świat przyjściu. *Zab.* 15, 4. *Kniaz.* (pewnym, niechybnym). — §. b) Mylący się, irrēnd, sīch irrēnd, irríg. Strykowski pisarz pracowity, lecz w datach nader mylny. *Nar. Hst.* 6, 101. Mylnym na świecie każdy idzie torem, Ty zbłądzisz rano, a brat twój wieczorem. *Karp.* 4, 42.

Pochodz. *namylać się, omylać się, omylić się, omyłka, omylny, omylność, pomylać się, pomyłka, umyłać, zmylać, zamylać.*

MYNCA, MYNICA, *ob.* Minca. *MYRCHA, *ob.* Mercha.

MYŚL, i, ż., (*Boh.* mysl animus, *dem.* myslícka animulus; *Slov.* misel; *Sorab.* 2. müszi; *Sorab.* 1. mysl, mószla (mosz umysł); *Carn.* misl; *Vind.* misl, misal, misel, misfeu, misfou, misal, sliien; *Croat.* miszel; *Rag.* miso, misli; *Bosn.* misal, misao, miseglennje; *Slav.* misao, G. misli; *Ross.* мысль; *Eccl.* мыслѣние, мыслѣтельство, мыслѣ, разумѣтельное; *cf.* *Ger.* Muth, Gemüth, vernuthen; *Hebr.* מִסְלָה misle, sententia; *Aeth.* ሠላጸ putavit); od mój *et radice* sl *verbi* słać wywodzi *Durich.* 1, 175-5. — §. a) siła duszna, którą myślimy, die Denkraft, das Gemüth, der Geist. Myśl nieśmiertelna, nie umie próżnować. *Past. Fid.* 48. — §. Myśl, myślenie, Denken, Gedanken, Denkart. Myślą *Ross.* мысленно; *Eccl.* мысленнѣ. Jeśli się myślą na miejscu, o którym czyta, nie stawi, niech swojej nieczułości xiedze nie przypisuje. *Mon.* 72, 542. Tropiki dwa cyrkuły myślą postawione na niebie, któremi się graniczy bieg słoneczny. *Boter.* 265. Zgrzeszyłem myślą: myśleniem, pomysleniem. *Cn. Th.* Na postawie baranek, ale lis na myśli, Co wszystkie ludzkie sprawy cicho we łbie skryśli. *Rej. Wiz.* 77. Co z oczu, to i z myśli. *Pot. Arg.* 449. Myśli słodka i spokojna, Uszczęśliwiaj po kryjomu, Myśli prawa i dostojna, Jakaś weszła, trwaj w tym domu; Wszystko ma postać przyjemną, Gdy ja z tobą a ty ze mną. *Kras. List.* 2, 42. O myśli ludzkie, jakoście zaćmione Ślepotą, jako nocą otoczone! *Past. Fid.* 505. Usnę, sen w oczach twój mi obraz kryśli, Ocknę się, ty mi stajesz na myśli. *Zab.* 14, 265. Próżno gniazdo ściele, Myśl w niebie a nogi w popiele. *Pot. Arg.* 519. (*cf.* huczno buczno a w piety zimno). Nigdy nadziei z myśli nie wypuścił. *Sk. Dz.* 547. Pierwój niżem widział Pana, nie byłem spokojnej myśli, i wawszem się frasował z przedłużenia przyjścia jego. *Biał. Post.* 266. — §. Myśl: to co myślemy, *Boh.* mysljinka, myslenka, *ut* wpadła mi ta myśl. *Cn. Th.*, *cf.* idea, koncept, der Gedanke, das, was wir den-

ken. Przyjść na myśl *Ross.* вздуматься, (*cf.* думаć, *duma). Poznanie albo myśl, jest wyobrażenie rzeczy. *Boh.* Dyab. 50. Jeżeli która, tedy ta jest myśl i wysoka i głęboka. *Boh. Kom.* 4, 154. Miałem najpiękniejsze myśli, które tylko mogą być na świecie, ale Wc Pan ze wszystkim wybił mi je z głowy. *Teat.* 23. b, 14. Myśl liczna, jedna drugą oddala, odpycha. *Teat.* 43. b, 54. Myśl każda. wyobrażeniem jest zmysłowym lub umysłowym. *Col. Wym.* 165. Myśl cła nie płaci. *Rys. Ad.* 41. *Mon.* 70, 225. Myśli do wójta nie idą; myśli nie pozywają; myśli urząd nie sadzi. *Cn. Ad.* 524. Gedanken sind zoffrey. Myśli swojej objawienie *Eccl.* мыслодательство. — §. *Personif. Poet.* Myśl, n. p. "Myśli, łaskomych lat nieprzyjaciółki, Wierne wszystkich spraw stróże i szafarki, Ozdobcie język mój z skarbu waszego Tym, co by trwało do wieku późnego. *P. Kchan. Jer.* 11. (*cf.* Muzy). — §. Myśl, woła, zamysł, zamiar, chęć, koniec, Absicht, Gedanke, Augenmerk, Endzweck. Nikanor mówił Jude z prawej myśli, a był mu bardzo przychylny. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 24. (szczérze). Dobra życzliwa myśl *Slov.* dobromisel, dobromiselnost. Zła myśl *Ross.* зломыслие. Zła myśl mający *Ross.* зломысленникъ, *adj.* зломысленный. Zła myśl mieć *Eccl.* зломыслити. Obrócić abo nakłonić myśl do czego. *Cn. Th.* Mieć co w myśli, zamysłać, zamierzać *Ross.* смышлять, смышляю, (*distg.* zmyslić). Myśl za uczynek stoi. *Cn. Ad.* 524. — §. Myśl: skłonność, affekt, humor, smak, upodobanie, fantazyja, *puls, rumel; Sinn, Wille, Gefallen, Neigung, Geschmack. Gmysli, k - myśli, ku myśli, do myśli, wedle myśli, po myśli: pomysłnie, nach Wunsch. Bardziej do serca, co boli, przypuszczamy, niżli co gmyśli się dzieje. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie zawsze człeku wszystko gmyśli. *Cn. Ad.* 731. (*ob.* Gmyśli, kmyśli, ku myśli). Do myśli wszystkim się szczęściło. *Wad. Dan.* 66. Rozpaczają, że się im zaraz nie wedle myśli szanuje. *Biał. Post.* 47. Witold, mniemając, iż mu się wszystko według myśli miało wodzić, wciągnął do Pruss. *Stryjk.* 264. Przyzwól nam, a bądź nam ku myśli. 1 *Leop. Dan.* 13, 20, willfahre unß. Wszystko na rękę i po myśli trafiło się księciu Dowmantowi, gdy Trojdena przez zdradę zabił, a drudzy dwaj bracia pomarli. *Stryjk.* 315. Co by człek za to nie dał, żeby mu wszystko szło po myśli! *Teat.* 18. b, 15. Mądry nie obiecuje sobie łaskawej i po myśli fortuny. *Gorn. Sen.* 310. Wstaje i kładę się z najlepszą myślą. *Teat.* 19. c, 69. (w najlepszym humorze). Ester, jako mogła, czyniła królowi, co najlepszą myśl. *Weresz. Reg.* 155. (rozrywała, bawiła, rozweselała go). — §. Wolna myśl: opposit. frasunek, zgryzota, kłopot, ein freyes Gemüth, ohne Kummer und Sorgen, Kummerlosigkeit, Heiterkeit, Aufbeterung. Wolna myśl, jedna rozkosz dla człowieka. *Rys. Ad.* 71. Częściej na łowy dla wolnej myśli, niż dla zwierza wyjeżdża. *Lub. Roz.* 518. dla rozrywki. — §. Dobra myśl: §. a) wesołość umysłu, *Vind.* dobre vole; *Carn.* shidane vole; *Fröhsinn*, guter Muth. Jowisz dobrej myśli, mając wedle siebie nadobną Junonę. *Zbil. Dr. G.* 1. Zemiska był pod dobrą myśl wzruszony uro-

dą księżny Ruskiej. *Stryjk.* 119. Wszyscy byli weseli na tym obiedzie, a pod dobrą myśl podpiswszy Wasilko (podochociwszy sobie), jachał do swęj gospody. *Stryjk.* 294. Dobręj myśli być, (*Vind.* dobre voli biti, gmetnovolen, vesiel; cf. *Vind.* dobre vole! = wesoło! żywo!). Heliogabal żadnej godzinki nie opuścił, aby jakiej sprośnej krotochwili nie wymyślił ku dobrej myśli swojej. *Rej. Zw.* 102 b. Dobra myśl leda co zepsuje. *Cn. Ad.* 165. Bez białych głów i w niebie nie mogłaby być dobra myśl. *Dwor. H.* 2. Poważnym sercem swoim uczynił taką myśl onemu rycerstwu swemu. *Weresz. Reg.* 145. ochotę, serce, otuchę, *Muth, Herz.* — §. b) *meton.* To co sprawuje dobrą myśl, luszyk, biesiada, krotochwila, zabawa, *Luft, Lustbarkeit, lustiges Leben, Ergözung.* Gdzie się urzędnicy dowiedzą w domach poczciwych, że tańca abo dobre myśli jakie były, zaraz domem chrzczą podejrzczanym. *Star. Ref.* 94. Na dobrą myśl i tańce biegają. *Simon. Siel.* 59. Kilka tam dworskich przyszli, A to dla dobrej myśli. *Kchow.* 60. We wtorek skończyła się ta dobra myśl weselna. *Boh. Ossol.* 2, 31. (gody). Używała dobrej myśli, brzmiał zamek muzyką, tańcami i innemi rozrywkami. *Nar. Hst.* 7, 11. (*Prov. Vind.* Dobre vole moshne kole = luszyk kosztuje). Na jednego wieczora dobrą myśl, kilkaset utracić nie żałujemy. *Żarn. Post.* 5, 659 b. Gdyby komu o gardło szło, izaby się temu chciało dobrej myśli? *Żarn. Post.* 3, 737. Król dobrej myśli zażywał, a tańców dokończywał. *Zbil. Dr. G.* 1. Ich dobra myśl, luk, szabla, szańce, Nie lekkie tańce. *Groch. W.* 558. — §. Zła myśl, nieochota, niechęć, *Unlust, Unmuth.* Jakie szczęście nasładuje ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl albo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 598. Śpiegowie, wróciwszy się, złą myśl uczynili Izraelitom, mówiąc: olbrzymowie są w tej ziemi, którą nam bóg obiecał. *Sk. Żyw.* 1, 555. Na mię złą myśl macie, zem człowieka uzdrowił w sobotę. 1 *Leop. Joan.* 1, 23. (chrp, gniew). — §. — **MYŚL.** *observ.* Wiele imion Polskich kończy się na *mysl*: Ziemomysł, to jest, Samomysł; Radomysł, to jest, radę myśli. *Jabl. Her.* — **MYŚLEC**, ał, eli, et **MYŚLIĆ**, ił, i, ez: *contin.*, *Boh.* mysliti, smeyšleti; *Slov.* misleť, mysljm; *Carn.* mislěti, mislēm; *Vind.* misliti, spomeniti; *Sorab.* 2. mǔszlisch; *Sorab.* 1. myšćiz, myšliu, mislim, moszlu; *Dal.* missliti; *Croat.* miszliti, miszlim; *Bosn.* misliti, motriti; *Rag.* misliti, pomisliti; *Slav.* misliti; *Ross.* мышлю, мыслить; denken. Myśleć co, abo o czym, denken, in Gedanken haben, etwaß denken. Nie męcz się myślać. *Boh. Kom.* 1, 228. Patrząc w (dualis) w duchu, gdy go wyprowadzą, A myślwa (*dualis* = myślmy), że mu już wycchnąć nie dadzą. *Groch. W.* 196. — §. Pomyśleć, na myśl przywozdić, myśleć ze staraniem, rozważać, nachdenken, denken, in Gedanken fassen. Będzie się o tym myślało. *Teat.* 36. b, 58. Kto myśli o czym, łacno wszystkiemu dogodzi. *Simon. Siel.* 50. Trzeba było myśleć o sobie, bo się nie bardzo można było spuszczać na to, co rodzice zostawia. *Kras. Pod.* 2, 142. (staranie mieć o swoim losie, nie zapomnieć o sobie). Myśleć co frasowliwie = zamyslić się, utonać w tym. *Cn. Ad.* 524. Wiedz, że czas myśleć ztąd

o maszėj drodze; jest okręt już gotowy. *Jabl. Tel.* 314. Myśleć co czynić = zamyslać, umyslać, stanowić, postanawiać, gefonnen seyn, gedanken, Willens seyn; *Boh.* hodlati, (cf. godzić na co). Bili się rządznie, a żadna strona uciekać nie myślała. *Warg. Wal.* 23. Koronne wojska tu przybyły, i za Dniestr myślą. *Jabl. Buk. E* 5 b. Myślenie stoi pod czas za czynieniem. *Cn. Ad.* 524. (chęć za skutek). — Człowiek źle myślący *Eccl.* зломисаитель, *Græc.* κακοδύμος. Myśleć komu dobrze, abo źle = sprzyjać mu, nie sprzyjać, gestunt seyn gegen jemanden, einem gut oder übel wollen. Zadenby nie wiedział, jeśli źle abo dobrze myślał Judasz Panu. *Bial. Post.* 132. Co drugiemu myślał, to samego potkał. *Cn. Ad.* 213, waß er dem andern gedencht hatte, daß... (cf. kto drugim dołki kopie, sam w nie wpada). I więźniem będąc, ojezyźnie swęj dobrze myśli. *Pap. Cn.* 1164. Wyście mnie źle myśleli, a bóg to w dobre obrócił. *Sk. Żyw.* 524. *Leop. Genes.* 50, 20. Prosił królówęj o życie swoje, rozumiejąc, iż mu król źle myśli. *Sk. Żyw.* 2, 342. Boga za świadka mam, iż nie wam nigdy złego myśleć nie chce. *Sk. Żyw.* 1, 324. Nie wierzył, aby mu kiedy Jagiełło co złego miał myśleć. *Stryjk.* 429. Gdy im na gardło stał, myśleli mu też źle, a dobrej woli nań nie mogli być, naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych.* G 1 b. — Myśleć = rozumieć, mniemać, glauben, meinen, denken, vermuten; (*Ross.* думать, cf. думаć). Widzisz ten klawikord, myślałby kto, iż on wie, że ja lubię muzykę. *Teat.* 55. d, 47. Myśli się; *Ross.* мыслиться zdaje się. **MYŚLICZEK**, czka, m., polowa suknia, ein Jagdruf. Piotrowskiej odkazuje Jejmość w testamencie myśliczek swój aksamitny. *Boh. Ossol.* 12, cf. amazonka. **MYŚLISTWO**, a, n., (*Boh.* myśliwectwj; *Ross.* лова = łowy); die Jagdfunf, Jägercy; (*Ross.* промысл, промысел, cf. przemysł). Łowicтво nazwane jest myślistwem dla rozmaitych chytroski imowania ptastwa, zwierzat. *Cresc.* 611. — §. Myślistwo = łowy, die Jagd. Wsiadłszy na koń, jedzie na myślistwo, aby mógł jakakolwiek zwierzynę ułowić. *Star. Dw.* 55. et 69. — §. *collect.* Potrzeby myśliwskie, Jagdfachen, Jagdapparat; *personif.* myśliwcy, Jäger. Strzelców jest wiele, którzy bez myślistw sami chodzą z samopałem i kundlem przy boku i kilkanaście niedźwiedzi do roku zastrzeli. *Jabl. Ez.* 76. Trabus był wedle książęcej godności z koniem, z sługą, z myślistwem spalony. *Stryjk.* 304. **MYŚLIWCOWY**, **MYŚLIWCZY**, a, e, **MYŚLIWSKI**, a, ie, od myśliwców abo myślistwa, *Boh.* myśliwecky; *Ross.* охотнический, охотничий, (ob. Ochoczy); Jagd = Jäger =, Jäger =. Myśliwskie trąby. *Teat.* 51. b, 4. Myśliwcy gończy pies (*Croat.* kopov). Kto raz myśliwskiej polówki zakusi, Już ten językiem ich mówić musi. *Klon. Fl. E.* 2. Wymknij się, jako sarna z ręku myśliwcowych. *Radz. Prov.* 6, 5. Bóg wyrwie mię z sidła myśliwego. *Budn. Ps.* 91, 3. Psa nie ukradł; bo psa wziąć, to jest myśliwska sztuka. *Mon.* 75, 740. Po myśliwsku *Ross.* поохотничьи. **MYŚLIWCZYK**, a, m., *zdrobn. rze-czown.* myśliwiec, ein Jägerchen, Jagdliebhaberchen. Słyszałem mówiącego myśliwcyka, iż dobra psiania największy panu honor czyni. *Mon.* 68, 953. — §. Chłopiec

myśliwcy, ein Jägerjunge. Myśliwcyk psów dojeżdża. Tr. MYŚLIWIEC, wca, m., MYŚLIWY, ego, m., (Boh. myśliwec; Ross. охотникъ (ob. Ochotnik), промысленникъ, (ob. Przemysl); Eccl. пселовитель); łowiec, der Jäger. Myśliwy do bicia zwierząt, jest pod łowczym. Kluk. Zw. 1, 380, der Unterjäger. Myśliwiec, lubiący i umiejący polować, Jagdliebhaber, Jagdfenner. Myśliwcy ludziom zwykli wielkie szkody czynić, depcąc zboże. Stat. Lit. 316. Całodniowe w lasach dzikich polowanie, brodzenie po bagnach, i uganianie się za zwierzem, zostawiam myśliwcom. Mon. 66, 186. Od Nemrota wyszła przypowieść: wielki myśliwiec. 1 Leop. Genes. 10, 8. (duży łowiec. 3 Leop.). Turczyn, że ludzkim myśliwcom jest przeważnym, pokazuje się zład, że z jego Tureckich szabel krew' chrześcijańska nigdy nie osycha. Jan. Lig. B. Nuże! mój miły leniwcze, Na piecu sławny myśliwecze! Rej. Zw. 231 b, (ob. Legart). MYŚLIWY, a, e, lubiący polować, jagdliebend. Kazimierz Jagiełło radniej mieszkał w Litwie, niżli w Polsce, dla rozkosznych łowów, bo był bardzo myśliwy. Stryjk. Biel. 430. Biskup Krak. Paweł, tak był myśliwy, iż gdy mszą miewał, tedy psi około niego chodzili, i z ptaki przed nim myśliwce stali. Biel. 169. Żony mężów myśliwych nie lubia. Zab. 13, 378. — 2. Polować umiejący, jagdverständig. Myśliwy ptasznik łowił ptaka. Jabł. Ez. 79. Rarogi myśliwe. Banial. J 2 b. — Kobieta myśliwa Boh. myśliwecowa. — MYŚLNY, a, e, od myślenia, do myśli należący, Sorab. 1. pomoszně; Bosn. miscgljen, namiscgljen; Ross. мысленный, in Gedanken, gedacht, denkend. Kto słuszności w tym nie widzi, tak ten wiele światłości myślnego słońca widzi, jak wiele widzi kret światłości słońca zmysłom podległego. Smotr. Apol. 12. (Carn. mislënost imaginatio). Twierdzenie myślnie, albo słowne. Cyank. Log. 83. "MYŚLOTWORY, a, e, gedankenerzeugend. Tak wysiłony umysł, jak ma blyskać jasnie, Gdy w nim ów myślotwory płomyczek zagasnie. Zab. 13, 288.

Pochodz. bezmyślny, bezmyślność; bogomyślny, bogomyślność, chytromyślny, darmomyślny; domyślać się, domysł, domyślny, domyślność; namyślać się, namysł; obmyślać, obmyślny; pomysłać, pomysł, pomysłny, pomysłność, niepomyślny, niepomyślność; przemysłać, przemysł, przemysłny; górnomyślny; jednomyślny, jednomyślność; lekkomyślny, lekkomyślność; podłomyślny; rozmyślać, rozmyśl, rozmyślny; umysłać, umysł, umysłowy, umysłny; wymysłać się; wielkomyślny, wspaniałomyślny, niskomyślny, podłomyślny, wolnomyślny, wysokomyślny; wymysłać, wymysł, wymysłny; zmysłać, zmysł, zmysłny, zmysłność, zmysłowy, zmysłony, zmyslaczy; zamysł, zamyslić.

MYSTERYUM, ob. Tajemnice, Rag. svetotajstvo, cf. świętość. MYSTYCZNY, ob. Tajemny, Rag. otajni, svetotajni; Ross. таинственный.

MYSZ, y, ż., Boh. myš; Slov. miš; Sorab. 1. mosch, musch; Sorab. 2. musch; Vind. miefch, mifh; Carn. mish; Croat. mish, mis, miss; Rag. misc; Bosn. mjesc, misc; Slav. mish; Ross. мышь; Isl. maus; Angl. mous; Svec. et Anglos. mus; Dan. muus; Pers. mouses; Arab. موش; Lat. mus; Graec. μῦς; 1. Germ. die Maus. Mysz domowa, Haus-

maus, nierównie mniejsza od szczura, jemu przyrodzeniem zupełnie podobna. Zool. 350. Mysz ziemna, Erdmaus, polna Feldmaus, błotna Sumpfsmaus. Kluk. Zw. 1, 360. Mysz leśna. Ead. H. N. 113, Rag. pùh, die Waldmaus; laskowa. ib., die Haselmaus, Ross. яшуръ, (cf. ja-szczur, cf. szczur); żółędna. ib. Mysz ostropysk. ib., die Spitzmaus; Slov. plch, plech (cf. popielica), sisek; Sorab. 1. rosk, žurk, (cf. szczur); Sorab. 2. rěsch, rěschk; Carn. shpizhmah; Vind. strupna mifh, fhtakor; Croat. stàkor; Slav. tvórac; Ross. житникъ, (cf. żytnik). Mysz Brytańska, pajęczka, mus araneus. Cn. Th., Ross. землеройка, zalega miejsce pomiędzy szczurem a kretem; kryje się po stodołach; bardzo jest nieruchawa. Dykc. Med. 4, 456. Mysz pajęczka gryzie czasem konie, które po tym ukąszeniu miewają też przypadki, jak gdyby od węża były ukąszone. ib. Syr. 213. Mysz wielka ziemna, ob. Susiel. — Prov. Myszy tam nie bywają, gdzie o zbożu nie znają. Czach. Tr. H 4. Trudno mają być myszy, gdzie nie masz szpiżarni. Pot. Pocz. 524. Kota na myszy, na zająca charta. Mon. 65, 195. Gdzie nie masz kota, tam biegają myszy. Bratk. F 4 b. Gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują. Cn. Ad. 616. nie masz pana doma; Slov. magu miši hodi, keď kočki doma nenf. — Prov. Croat. Tesko je missu z machkem; Rag. tēskoti miscju s măckom. Niech nie igra mysz z kotem. Teat. 20. b, 190. Slov. Kočka miši nēnēcha, liška slepic, a wilk owec. Złodziej żyje jak mysz na pudle. Klon. Wor. 37. (na złodzieju czapka gore). Wyspał się, by mysz na pudle. Rys. Ad. 72. Z wielkiej chmury Mały deszcz, mysz się rodzi, choć stękały góry. Zabł. Fire. 73. (nascitur ridiculus mus). Gdy skonamy, pójdzie Eskulapi, Nie dba o myszy, bo kota ułapi. Mon. 74, 716. (nie o owce idzie, lecz o wołne). — Mysz się wkradł do dworu. Pot. Arg. 228. t. j. jak mysz, tajnie, nieznacznie, kryjomo, wie ein Mäuschchen, so heimlich, so unbemerkt, verstofflen. Ci pewno nie wleźli do szlachectwa myszą. Pot. Pocz. 702. — 2. Ziele świnia wesz, wydaje z siebie zapach myszami oddający. Perz. Cyr. 2, 80. t. j. coś na myszy przysmrodek wychodzący, einen Mäusegeruch, (Boh. myšina smrodek myszy), cf. myszką wino oddające. — 2. Myszy, myszki, choroba końska, bardzo niebezpieczna, der Feifel, eine Halbdrüsenkrankheit der Pferde, gruczolki, które się pod gardłem zgromadzają, tak konia duszą, aż upadnie na ziemię. Hipp. 102. Lek. Koń. 24. cf. żaby, żolzy. MYSZASTY, MYSZATY, MYSZOWY, a, e, maści myszj, Croat. mishje farbe, mäusefärbig. Popielaste, myszowe sukno. Ern. 69. Konie myszate. Hipp. 8. Koń myszasty. Budn. Apoc. 6, 8. (koń płowy, Bibl. Gd.). MYSZCZASTY, a, e, pełen myszek czyli muszkułków, muskultōš; od myszek czyli muszkułków, Mischel. Błona myszczasta, muscularis. Krup. 2, 3. MYSZE, ecia, n., MYSZATKO, a, n., demin., ein junges Mäuschchen. Płodna maciora mysz wyległa razem myszat siła. Jabł. Ez. 20. Małe myszeta. ib. Małe myszatko. Groch. W. 354. MYSZETRZE, ob. Kurzyslep 2. MYSZEIS, eidos. O bajecznym Popiela od myszy pożarcu mamy dzieło Myszeis, wyborym piórem i rymem napisane od Ignacego Kra-

sickiego. *Nar. Hist.* 5, 54, die Mausfade des Fürsten Erzbiſchof Krafft, cf. niżej: myszka Popielowska. MYSZKA, i, ż., *Boh.* myška; *Sorab.* 1. móschka; *Sorab.* 2. muschka; *Carn.* mishka, mishk; *Vind.* mishka, mishka, mishiza; *Croat.* missek; *Bosn.* mjescicich; *Ross.* мышка, мышенокъ, мышеночекъ; *Eccl.* мышица; *demin. nom.* mysz; §. 1. daß Mäusefen. Nie igraj myszko z kotkiem. *Rys. Ad.* 43. *Cn. Ad.* 598. (nie graj kotku z niedźwiedziem; nie gryź z czartem orzechów; nie składaj się z dworem; daj złemu pokój). — §. 2. Myszka, muszkuł, die Musfel, die Maus; *Boh.* swal; *Bosn.* miscica, guscter, mjescenica od ruki; *Croat.* mécha, mishicza; *Rag.* būt, misciza; *Eccl.* мышица; *Ross.* мышка; jest miesistą częścią ciała zwierzęcego, przez którą czynią się poruszenia. *Kluk. Zw.* 1, 31. *Zool.* 53. *Kirch. Anat.* 117. *Krup.* 4, 1. Każda myszka składa się z włókń prosto sobie odległych i wraz przez błonkę tkankową spojonych. *Krup.* 4, 3. Myszka przegrodowa, *diaphragma*, przedziela jamę piersiową od brzuchowej. *Krup.* 4, 68, daß Zwerchfell. *Brustfell.* — §. 3. Myszki końskie, gruczołki szkapie. *Cn. Th., ob.* Mysz. *MYSZKOPRZEGRODOWY n. p. nerw, *nervus phrenicus.* *Krup.* 3, 190, Zwerchfellsnurve. MYSZKOWATY, a, e, (*Boh.* swalowitý; *Rag.* buttav); muszkułowaty, do muszkułu podobny, muszkułob. Miesiste, muszkułowate, żyłowate ciała. *Kirch. Anat.* 117. MYSZKOWAC, ał, uje, *intrans. contin.*, czatować na co, jak kot na myszy, łapać, smykać, mausen, haſchen, Jagd auf etwaß maſchen. Lis po polu myszkuje. *Pot. Poc.* 104. Na ów czas liszka nie myszkowała, Ni charcica liszkę gnała. *Zab.* 1, 40. Myszka w polu myszkująca, Pożywienia szukająca. *Jabl. Ez.* 69. Lis o długim ogonie Myszkował kiedyś w onej stronie. *Jabl. Ez.* 31. MYSZNA, y, ż., *Gwagn.* 455, Miśnia, Meißner, ob. Myszyński. MYSZNARZ, a, m., z Myszeńskiej ziemi, to jest, z Miśnii, ein Meißner. Przeciwno Sasom i Mysznarzom sławny rycerz. *Warg. Wal.* 180. et 179. MYSZOŁÓW, a, m., der Mäusefanger, der Mäusegeyer; *Ross.* мышеловъ, *vultur percnopterus*, jest to ów sęp, który popolicie lata nisko nad rolami, szukając myszy i żaby. *Kluk. Zw.* 2, 504. MYSZOŁÓWKA, i, ż., łapka na myszy, die Mäusefalle; *Carn.* mishnëza; *Vind.* mishna stava, past; *Ross.* мытоловка, мышеловня. *Mon.* 75, 590. — §. Myszołówka, der Mäusehabicht, ptak wielkości kobuza, do rodzaju sępów należąca; pożywieniem jego są myszy. *Kluk. Zw.* 2, 229. MYSZOŁOWNY, a, e, łowiący myszy, mäusefangend, *Ross.* мышеловный. MYSZOTRZEWE, ob. Kurzyslep 2. — MYSZOWY, ob. Myszaty. MYSZUR, a, m., mysz samiec, daß Männchen der Maus. Żle myszurowi zięciem być lwowi. *Rys. Ad.* 79. (nie składaj się z dworem; nie gryź orzechów z dyabłem). MYSZY, a, e, *Boh.* myšj; *Sorab.* 1. moschi, moschaczé; *Carn.* mishje, mishne; *Vind.* mishy, mishni; *Croat.* missji; *Rag.* miscij; *Ross.* мыший, мышачий; *Eccl.* мышей; od myszy, Mäuse. *Carn.* Iajno, myszy gnój, mysze bobki, Mäusebred; (*Carn.* mishjek, mishnek; *Vind.* mishjak). Niektórzy aptekarze mysze Iajno za pieprz sprzedają. *Sienn.* 567.

Myszka trucizna (*Vind.* mishniza; *Carn.* mishëza, mishza). Dedykacy arkusz, a dzieło samo jako myszy ogon. *Mon.* 73, 199. (kuse). Koń jego, skoro trąby dosłyszy, myszym uchem strzyże. *Pot. Jow.* 91. Kot długo koło jamki myszej chodził. *Czach. Tr. G.* 4. — §. *Botan.* Myszy ber, *phalaris*, rodzaj trawy, do którego należy Kanarkowa trawa, Koci ogon etc. *Kluk. Dyk.* 2, 175, Kanarienkraut. Jaskółcze ziele, Pszonkę, Zeigwarzenkraut, myszemi jajki zowiemy, że kształt jajek spojonych do siebie ma. *Syr.* 898. Myszy jęczmień, wyczyniec, *hordeum murinum* *Linn.*, Mäuseform. *Jundz.* 127. Myszy ogon, *myosurus* *Linn.*, *Ross.* мышей хвостъ, rodzaj rośliny, Mäuseſchwanz. *Kluk. Dyk.* 2, 153. Mysze uszko, *Hieracium Auricula* *Linn.*, gatunek jastrzębca, od uszek myszych ma imię, że listki podobne myszym uszkom. *Urzed.* 45. *Syr.* 904. *Kluk. Dyk.* 2, 40; *Croat.* missevina, misje vuho, trava; *Ross.* мышья ушки, Mäuseohrlein. Myszą wiechą zowią ziele, inaczej Iglicą Włoską zwane, że myszy nie dopuszczają do rzeczy nią okrytych, *Ruscus* *Linn.*, *Ross.* мышей тернъ, Mäuseborn. *Syr.* 610. Mysze zboże, ob. Owiesek. MYSZYNIĘC, ũca, m., bobki mysze, mysze Iajno. *Tr.*, Mäusebred; ob. Myszy adj. — 1. MYSZYŃSKI, u Greków Smintejski, był zwan Apollo, dlatego, że z jego wieśby, wielość myszy napadła na Teukry. *Otw. Ow.* 495. — 2. *MYSZYŃSKI, *MYSZEŃSKI, a, ie, Miśnijski, z Miśnii, Meißner, von Meissen. Myszyńska ziemia, od słowa Polskiego, to jest, od myszy nazwana jest. *Blaż. Krom.* 43. Myszyńskiej ziemi głową miasto Myszna, przez którą idzie Albis. *Gwagn.* 455. *Hermunduri*, Myszeńska ziemia około Lipska. *Mącz.* Myszeńskie piwa zawołane są w Niemieckich stronach. *Syr.* 947, ob. Mysznarz. MYSZYNA, y, ż., biedna nędzna myszka, ein armeß Mäusefen. MYSZYSKO, a, n., paskudna mysz, eine abscheuliche Maus, *Rag.* miscina.

MYTEL, tlu, m., w drukarni, gatunek pisma mniejszy od tercyci. *Magier. Mskr.*, z *Niem.* Mittelschrift.

*MYTARSTWO, a, n., płacenie myta, wypłacanie się z należytości; w szczególności w Greckim kościele to, co w Łacińsk. czyściec; daß Zollzaphen, Verzollen, Steuern; in der Griechischen Kirche: daß Zegefener. Ci, którzy tu jeszcze nie wypłacili, tedy tam po śmierci na mytarstwach będąc zatrzymani, *wypłacują. *Sak. Dusz.* 158. Na tym mytarstwie, gdzie to się dusze mycą, jeśli jest jaka męka, niektórzy wątpią. *ib.* 157. Mamy między niebem i piekłem miejsce, które Łacinnicy *purgatorium*, Polacy czyścem, Słowianie mytarstwem nazywamy. *ib.* 154. Roszanie ognia czyścowego nie wymyślali, ale mytarstwa być wyznawali. *Fund.* 2. *ib.* 57. Aniołowie prowadzą dusze przez różne mytarstwa do nieba. *Galat. Alf.* 347. — §. Mytarstwo, *Ross.* мытарство, wykretarstwo, oszustostwo, Dreheren, Betrügeren. Wybawcie mię ze wszystkich złych mytarstw. *Pim. Kam.* 215. MYTLARZ, a, m., n. p. Obierają na woźnego, gdzie jest rząd, nie pijanicę, nie mytlarza. *Gorn. Wł. K.* 3. oszust, ein Betrieger. *MYTNICA, *Ross.* мытница, мытня; *Eccl.* мыто-ишица, ob. Celnica; *Vind.* mutaria. MYTNICTWO, a, n., celnictwo, Mauthneren, Zollwesen. Celnicy opuściwszy my-

tnictwa, naśladowali Pana Jezusa. *W. Post. W.* 3, 394. MYTNIK, a, m., *Boh.* meytnik; *Vind.* mutar, zolnar, aufhlakar; *Carn.* avshlokar; *Rag.* occitnik, zarinik nadharacnik, nadharacjâr; *Croat.* (mitnik, ochiveszt gresnik, jawnogreszsznik), maltar; *Ross.* мытникъ, мытчикъ, мытовщикъ, мытонимецъ (мытарь oszust, мытарить okpiwać); *Eccl.* мытарь, мытонимецъ, пошлиноимецъ, (мездникъ najemnik); *der* Mautführer, celnik, Zollnehmer. Celnik stojąc z daleka, nie śmiał oczu podnieść do boga; faryzeusz, patrząc na tego myтника. . . *Sk. Kaz.* 347. Z mytników i poborców wyganiał s. Jan kradziestwa i złe nabycie. *Sk. Kaz.* 29. Wiele celników, mytników albo wyborców. *Sekl. Math.* 9. Mytnik bogaty. *Prot. Jan.* 20. MYTNY, a, e, *Boh.* meytny; *Ross.* мытний, мытениый, мытаревъ, мытарский; celný, od cła, myta, Maut, Zoll, den Zoll betreffend, (*Carn.* mitne tributarius). Tam owe mytne Duńskie grody, Gdzie musisz płacić morskie cło od wody. *Klon. Fl. C* 1. (przeprawa przez Zunt). MYTO, a, n., (*Boh.* meyto portorium; *Slov.* mzda, dennj płat, merces; *Sorab.* 1. mjto, myto, móto praemium, zda, lda merces; *Sorab.* 2. mutto, mütto; *Carn.* mitje, czynsz, lichwa; *Vind.* muta, zol, aufhlak cło, mesda, plazhilu, mesditje, płaca, żold; (mitje, mitovina, len, lenność; *Croat.* mito donum corruptivum); *Croat.* malta cło; *Bosn.* mito munus pro corruptione; *Rag.* mito id.; *Eccl.* мыто cło, мздица nagroda; cf. *Graec.* μισθός; *Arab.* mi-izd, miijd, merces; *Chald.* מידה middah, tributum; cf. *Germ.* Miethe); *der* Maut, *der* Zoll, cło; *Dal.* vama, divona; *Bosn.* vam, čarina od púta; *Carn.* avshlok; *Ross.* таможнос. Licet aliqui cło ad principem vel Republicam referant; myto ad privatos; in constitutionibus regni video haec confundi. *Cn. Th.* — Myto lub cło wybierać niesprawiedliwie, lichwie *Eccl.* мытонимствовати. Wolność od myta *Vind.* muteprostnost. — *Fig.* Na swawolę bez myta puszcza. *Rej. Wiz.* 23. t. j. nie hamując, frey. — Myto najemnikowi, czeladnikowi, zapłata. *Cn. Th.*, *der* Lohn, Gefinde-lohn; *Boh.* mzda; *Ross.* мзда. Ciężkim grzechem jest słuźebnikom myto zatrzymać. *Haur. Sk.* 254. Wszyscy wzięli ode mnie odpawę bez myta. *Mon.* 70, 337. (z kwitkiem poszli, sie zogen leer ab). Wolał urzędem myta ze skarbu naznaczyć, aby poddanych nie darły. *Sk. Dz.* 524. t. j. pensye, jurgielty, Gehalt, Pension. Ceres płaci myto pracy oraczowi. *Jubl. Tel.* 144. t. j. nagrodę, sie lohnt ihm die Arbeit. Cierpliwość zawsze mie-wa swoje myto, I zwyczajnie się nagradza sowito. *Chrośc. Fars.* 272. O duszo jakożes droga, wielkim mytem zapłacona. *Pieśn. Kat.* 49. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 20. kosztownie, drogo, krwawo, mit großen Kosten, theuer. Nie wierzy, żeby którym mytem miał być odkupiony. 1 *Leop. Job.* 15, 31. (zapłata. 3 *Leop.*). Na całe wojsko złe myto przypada, Zamknięta aerya, złe powietrze wzięła w ciemną chmurę. *Bardz. Luk.* 93. (zły raz, niebezpieczeństwo). Po mieście i ulicy, wszystkich w pień wybito, Czym w tłumulcie zapłacił pierwszy sam to myto. *Tward. Wł.* 41

Tatarów pod Kopylem bardzo wiele zbito, I u Piotrowic gardłem zapłacili myto. *Stryjk.* 683. sie büßten mit ihrem Halße. Tą śmiercią zrzucon z Rzymskiej władzy szale, W jednym dniu wszystkie kłęski bierze mytem. *Chrośc. Luk.* 270. (w nagrodę). — Myto od pomieszkania. *Tr.*, komorne, czynsz, die Miethe, der Hauszins; *Ross.* пожилое.

Dalszy ciąg pochodz. *przemycac, przemycaci, przemycenie.* MYTOLOGIA, ii, ż., z *Greckoluc.*, die Götterlehre; *Ross.* et *Eccl.* баснословие, баснословство; historia bajeczna bożyszcz, i opisanie wszystkiego, co się ich obrządków tykało. *Kras. Zb.* 2, 214. MYTOLOG, a, m., trudniący się mytologią, *Ross.* et *Eccl.* баснословецъ, баснословъ, баснотворецъ, повѣствователь житія и дѣлъ вымышленныхъ; *verb.* баснословлю, *Graec.* μυθολογέω. MYTOLOGICZNY, a, e, — *ie adv.*, *Ross.* et *Eccl.* баснословный.

M Z.

MZEC, mzał et mzył, mże et mzy, *intrans. niedok.*, *Fut.* pomży, *Boh.* mžikati, mžikauti, mrkati, mrknauti; *Vind.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshgupati; *Croat.* migati; *Ross.* мигнуть, мигать, мигу, сомжить, смежить; *Eccl.* мѣжати, мжу, жмурю, мигаю, мизаю, *Graec.* μω; §. 1. migać, mignąć, mgnąć, oczy zamrużać, die Augen zumachen. Była niejaka krotochwila u starych, jeden mzał, a drugi ukazał palce, mówiąc, wiele ich? *Macz.* Snem mżę abo mzy mi się, *semisomis sum, dormiens vigilo;* drzemie plus significat. *Cn. Th.*, bloß schlummern, halb wachend schlummern. Zaniecha grać, a spania przytwierdzać poskoczy, Mżące czarowną laską zamuskując oczy, *languida.* *Zebr. Ow.* 24. Przez całą noc nie spała i jeszcze wątpliwym snem mżala. *Pot. Arg.* 84. — *Active* Sen mżec, marzyć, träumen. Widziszże na jawie, czy sen mżysz zawodny? *Zab.* 8, 112. *Nar.* — Sen mię mzy, sen mię napada, oczy w kupę idą, *der* Schlummer überfällt mich. Aby zaś sen nas nie mżył u objadu, Naucz się pieśni przekornego składu. *Hor.* 2, 272. Piasek pomżył smokcze jej oczy. *Zab.* 10, 66. *Koss.* — §. 2. Mzy, deszcz drobny pada. *Cn. Th. Ern.* 894, es regnet ganz feint, es rieselt; *Boh.* mžiti, mžel; *Carn.* pershi, (cf. prószyc); *Ross.* моросить. MZENIE, ia, n., §. 1. inumbata quies, *sonnus levis.* *Cn. Th.*, ein ganz leiser Schlummer; (*Boh.* mženj, okamženj okamgnienie; *Vind.* nameshik, spojzenie; *Eccl.* мженіе, мзніе, мганіе, мжа, мганіе, мignienie, mig oczny). Powoli ciężały mu powieki; lekkie mżenie odejmując mu obecnych widoków, marami go łudzi. *Ossol. Str.* 9. Sen lekkie siejąc mżenie Narkotnym powieki przycięzał obłokiem. *Kniaź. Poez.* 2, 231. Lekarstwo przeciwko niemocy śpiącej, a ustawicznemu mżeniu. *Urząd.* 449. — §. 2. Drobnuchny deszczyk. *Tr.*, ein ganz kleiner Regen; *das* Rieseln. MZYK, u, m., MZYTEK, tka, m., *Boh.* mžyk, mžitek, ciuciubabka, gra dziecinna, zmrůzek. *Dudz.* 46. *Włod.*, blindes Mäusel, blinde Kuh, ein Kinder-spiel. *Grali mžyka.* *Ern.* 126. *Glicz. Wych.* B 5.

N.

Litera N w Łacińskim abecadle dwunasta. Kras. Zb. 2, 214.

Po Rosyjsku nazwana Nasz • Н, н. — My mamy n dwoje: Łacińskie, jak w słowie: dzwón; a kreskowane z podsztytym niby i, n. p. zadzwón się. Gornicki ostatnie z daszkciem pisze n. Now. Char.

— ŋ praepositioni appositum; pronomen *jego*, vel *onego* significat: n. p. *Nie wieleż to nań?* Orzech. Qu. 184. (t. j. na niego). *Kto kogo raz słucze, ma już nadeń wiele.* Tward. Wł. 127. (nad niego). *Doń • do niego; poń • po niego; zań • za niego; weń • w niego; zeń • z niego.*

N. P. abbreviatura: Najjaśniejszy Pan. N. S. Najjaśniejsze Stany. — N. p. • na przykład.

1. NA! interj., — cum enclit. NAĆ! NAŚCI! NE-Ć, NE-Ż • ów! weź to, bierz! • da! nimm! • da haſt! Slov. na; Sorab. 2. na tosch masch; Carn. na, en cape; Ross. et Eccl. na, на возьми, се возьми. Na! masz ją, weź to żelazo. Teat. 2, 110. Piotrze, na ci na piwo! Teat. 10, 83. Naści przyjacielu na piwo. *ib.* 23. b, 41. Wenus mówiła do mnie: pasterzu, nać to z ręką moich Chłopiátko (Amorka), naucz mi go proszę, piosnek swoich. Simon. Siel. 20. Z więźniów, jeśli którzy chcą robić, nać na nich pieniądze. Pot. Arg. 213. Naści bracie; włóż te pieniądze do kieszeni. Teat. 8, 109. Naści, schowaj to na jutro. *ib.* 55. e, 23. Naści, tu masz pieniądze. *ib.* 52. d, 10. Choć mówi: naści, wprzód obaczyć, jeśli co ma w garści. Haur. Sk. 238. Lepiej gdy rzeką naści jedno, bierz za swoje, Niż gdy komu powiedzą, że będziesz miał dwoje. Min. Ryt. 3, 312. Nacież Kachno ten palet, schowajcie go. Teat. 8, 5. Naści także pastuszą tę laskę wzajemnie. Nag. Wirg. 504. Ja cię, Panno, z tym synem pojednam na wieki, Ne-ć rękę, neć cnotliwe na to słowo moje. Pot. Arg. 755. Ne-ż ja ten dar tobie. Otw. Ow. 171. — 2. Na • he! na! • he! Oj nie, nie wierzę ja temu. B. Na! o zakład! Teat. 59, 63.

2. NA —, NAJ —; *particula praeposita Comparativi Gradus adjectivo vel adverbio*, Superlativum efficit, ut: lepiej, *na-lepiej, najlepší; lepszy, *na-lepszy, najlepší; (Boh. ney-, neylepšj; Sorab. 2. nej-, neiz-, e. g. nejdalschi; Sorab. 1. nai-; Croat. naj-, pre-; Vind. ner-, nar-, nai-, pre- (cf. prze-) narveksli, narfveiteifhi, nerbullhi, predobar; Bosn. naj-). Exemplum nostrum sequentes Moscovilici, dicunt etiam: найкратчайший • najkrótszy; *quonquam apud illos, frequentior Superlativus cum praemissa Positivo particula pre- prze-*, n. p. пребогатый przebogaty • najbogatszy. Rodde. Or. 56. In usu apud illos etiam все-, e. gr. все-вышный najwyższy, (ze wszech cf. wszechmocny i t. d.); *utuntur etiam particula тре-, треблаженный najszcześniejszy*; cf. Gall. très-; cf. Lat. tres; Pol. trzy.

3. NA *praepositio*; *significans locum in quo, cum sexto casu, Locali*; *notans autem locum ad quem, cum quarto, Accusativo, nominis ponitur*; (Boh., Slov. Sorab. 1. na; Sorab.

2. na, naw; Carn., Vind., Croat., Slav. Bosn. na; Ross. na; cf. Graec. ἀνά; Ger. an, nahe, nach) • auf, nach, zu; auf die Frage wo? mit dem Locali nominis, auf die Frage wohin? mit dem Accusat. — 1. *Locus in quo*, auf. Kto na koniu, ten pod koniem czasem być musi. *Rej. Zw.* 144. Kto bywa na koniu, na wozie, bywa pod koniem, pod wozem. *Cn. Ad.* 371. Na czym wozku siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. *Cn. Ad.* 526. Powierzchnja szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.* 278. Żaden z tych bohaterów na swoim łóżku nie umarł. *Lach. Kaz.* 1, 91. Na dworze, ob. Dwór. Na filarach, na słupach dom stojący. *Cn. Th.* Na ledzie budować, ob. Lód. Na bruku mężny, ob. Bruk. Miasto na górze, auf einem Berge. *aliter* Na górze mieszkam, oben, na wyższym piętrze, *oppos.* Na dole, unten. Na obu stronach. Na prawej ręce. Na ramieniu niosę. Na rękach kogo wynieść. Podniósłszy się na palcach, pogląda do góry. *Bardz. Trag.* 234. Na ziemi, nie na wodzie. Na jednej ziemi kąkol i pszenica rośnie. *Cn. Ad.* 550. Na wierzchu, oben, oben-auf. Na boku, na stronie, na osobności, auf der Seite, in der Einsamkeit, na razie, na stręcie, na dorędziu, v. suis locis. — *Zamiast w*, kładzie się tam, gdzie objętość jednej rzeczy w drugiej nie jest wyraźna: in. Za wstyd żołnierzowi rozumiał na leży być, gdy hetman pod namioty. *Zamoj. Birk.* 5. in Winterquartiere. Na tym świecie tylko do czasu, jako na gospodzie mieszkamy. *Kosz. Lor.* 182. (cf. gospodą mieszkać). Tak sobie na chłodzie milusienko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* im Kühlen. Miej to zawsze na myśli (tu Gedanken) i na języku (und auf der Zunge), jeśli on to cierpiał, coż ja? *Birk. Gl. K.* 35. Cezar odniósł zwycięstwo na trzydziestu dwóch bitwach. *Zab.* 2, 191. Jedni na dygnitarstwach (in hohen Aemtern), a drudzy w obelgach. *Birk. Exorb.* 27. Na oku kogo mieć. *Teat.* 4. b, 85, einen im Auge haben, (cf. oko). Służyć panom pilnie, nietylko na oczu, i krom oczu. *Gil. Post.* 90. Wielkie szczęście na wszem od boga poznali. *Pap. Ryc.* Nie był on w podejrzeniu, i o nim na wszystkim dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 b. (ze wszystkim, we wszystkim, zupełnie). Jagnieszka, w ciele młodą, ale na duszy (am Geist) starą, na ciele niedoroślą, ale na sercu siwą, na twarzy piękną, ale w wierze piękniejszą była. *Sk. Żyw.* 1, 47. Piękna na twarzy, ale na duszy piękniejsza. *ib.* 178. Zdarzenie to niemałą we mnie sprawiło na cerze i na zdrowiu odmianę. *Teat.* 9. c, 11. Jakoli się ma Laban na zdrowiu? 1 *Leop. Genes.* 29. Wielką na sercu zjęty był boleścią. *Sk. Żyw.* 1, 175. Kazimierz się panom Litewskim na wszystkim w sprawach wojennych i domowych, podobał. *Stryjk.* 579, in allem. Za panowania na monarchii Polskiej Hermana. *Stryjk.* 171. t. j. w koronie, w Polsce. Jechali nasi do Cesarza pod namioty na giejcie. *Biel.* 96. t. j. za giejtem, na fun-

damencie glejtu otrzymanego, auf erhaltneß sichereß Geleit. Na pismie v. Pismo. Sultan naznacza im pewne dochody na miastach, miasteczkach i wsiach. *Kłok. Turk.* 61, scil. fundując, zapisując, Einfünfte, auf Städte, Fleden und Dörfer fundirt. Na kazaniu, in der Predigt. Co na kazaniach bywa, tego dziś nazywają nabożnisiem. *Boh. Kom.* 4, 57. Czy bywają oni na komedyach? B. Jużci zapewne nie na kazaniach! *Teat.* 19. c, 112. Na mieście: w mieście, locutiones hae duae rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua civitatis est, ut: poszedł na miasto, na mieście gdzieś pije, byłem na mieście, co tam na mieście słyhać? Lat. foris bibit. Posteriorem usurpat, qui extra civitatem est, ut: byłem w mieście, co w mieście słyhać? *fui in civitate. Cn. Th.* 1216. (cf. po mieście); in der Stadt. Similiter na wsi, we wsi, po wsi; ob. *Wieś. O niektórych krajach mówiąc, używamy zarówno na i w, n. p. na Węgrzech: w Węgrzech; na Szląsku: w Szląsku; o innych krajach lub krainach, samo na w używaniu: na Wołyniu, na Podolu, na Podlasiu, na Rusi (*w Rusi. *Syr.* 999; n. p. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Cn. Ad.* 54). Similiter: Ja te xięgi *na *Moskwie za kapellana służąc przełożyłem. *Boter.* 3. Na Wołoszczyźnie. — (Samo w w używaniu, w tych: w Polsce, w Mazowszu, w Litwie, w Krakowskim, w Niemczech, w Włoszech etc. Na zdaje się, że o takich krajach najwięcej się używa, co otwartością lub wyższością położenia celują. *Ld.*) — 2. *Sequentia sonant Germanice an, in, auf, na początku, am Anfange. Cn. Ad.* 559. Na przodku v. suo loco. — Na końcu listu. Na którym miejscu ze dwu? *utrubi?* Na słońcu biele, susze. Na słońcu sala, altanka, ob. *Nasłoneczny. Na łyeczku co wisi, na nitce, es hängt an einem Fäden. Trzymać na wodzy. Boter.* 3, 63. (ob. *Wodza*). Jednych na czciach, drugich na gardle karano. *Biel. Św.* 248 b. an der Ehre, am Leben strafen. Na tym zależy, zawisło, daran liegt es, darauf fommt es an. Czyś ty z Inacha rodu i bogaty, Nic na tym, czyś ty z podłej żebrak chaty, Na osiarę pójsć Plutona trzeba. *Hor.* 1, 195. (nihil interest). Bądź się kto zacnym zrodził i bogatym, Bądź niewolnikiem, u śmierci nic na tym. *ib.* 196. Wiele na tym, czy sługa Dawus, czy pan gada, Czy dziad stary, czy rzeźwy co młodzian powiada. *Kor. Hor.* 8. (intererit multum). Nie na tym ci to szczęśliwość, nie na tym, Gdy kto na ziemi potężnym, bogatym. *Karp.* 4, 23. Mnie wiele na tym. *Cn. Ad.* 510. Na tym wszystko. *ib.* 542. to grunt, to summa, wszystko, alles fommt darauf an, hängt davon ab. Mało tobie na tym. *ib.* 473. tobie to wszystko za jedno, dir liegt wenig daran. Mnie na tym nic, bądź winny, bądź niewinny, byleś ty jedno zginął. *Warg. Wal.* 261. Jeśli jest co na tym Rzpltej, aby kto nie używał złe rzeczy swój, jako daleko więcej jest na tym, aby kto nie używał złe ludzi. *Modrz. Baz.* 185. — 2. Być na czym, trudnić się czym, myśleć o czym, chodzić koło czego, sich womit beschäftigen, etwas vorhaben, damit umgehen. Biskup Paweł, z więzienia wypuszczony, na tym wszystek był, jakby nad królem zemścić się. *Krom.* 280. Wła-*

dysław na początku panowania swego na tym był, jakby uspokoić domowe rozterki. *Biel.* 64. Nieprzyjaciel był na tym, aby naszych mógł gdzie z kąta użyć. *ib.* 106. Wacław na niczym nie był, jedno żeby Łokietka do gruntu wykorzenił. *Biel.* 172. Gdy się Rakuski Polakom nie podobał, na tym byli, jakoby Jadwidze in-szego meża, a sobie króla naleźli. *Biel.* 229. Już wszystkie miasta Pruskie na tym są, że się królowi chcą poddać. *Biel.* 391. Prosił, aby się z swym ludem pierwszej potykał, jako z zwyczajniejszym, którzy zawzdy na tym są, i wiedzą obyczaj Tatarski. *ib.* 468. Prosił Witold Jagiełła o koronę Litewską, a gdy król na tym z senatory zasiadł... *Stryjk.* 529. da er über diese Materie eine Rathversammlung hielt. Którzy na tej sentencji są, nigdy nie wiedzą, co po czym chodzi. *Glicz. Wych.* J 7 b. (którzy się jej trzymają). Na robocie jest lud. *Cn. Th.* (bey der Arbeit, przy robocie, nad robotą, robotą zajęty). Poznali go, że on to był, co na jałmużnie siału (drzwi kościelnych. 1 *Leop. Act.* 3, 9. (żebrząc jałmużnę). Na zdradzie komu być, knować nań zdradę; n. p. Jeżelim umowę złamała, albo na zdradzie komu była, słusznie tę zawziętość ponoszę. *Psalm.* 40. Na czym, przy czym, w ciągu czego, bey etwas, über etwas. Na gwałcie albo na złym uczynku pojmany. *Sax. Art.* 26. Ale czas darmo tracę na mym narzekaniu, Darmo gubię momenta na płaczu, wzdychaniu. *Min. Ryt.* 1, 159. Niechaj na słowach droga chwila nie upływa. *Dmoch.* II, 2, 196. Nie jednogom półzłotka przepił na gorzałce. *Teat.* 32. b, 80. Na rozstaniu: rozstając się. *Cn. Th.* bey der Scheidung. — Rzadka cnota, aby kto wiernym był na cudzym. *Sk. Kaz.* 470. treu bey Verwaltung fremden Gütes. Na małych rzeczach, jako i na wielu, złym być nie przystoi. *Sk. Żyw.* 310. in großen und kleinen Sachen. Na tym stało: przy tym, dabey. Na tym mówić przestał. *Stas. Num.* 2, 144. t. j. w tym, bey dieser Materie hörte er auf. Dość na tym, genug daran. Nie dość na tym, co mamy dziś, trzeba myśleć, co będzie jutro. *Kras. Pod.* 2, 256. (cf. przestać na czym). — 2. *Locus ad quem, cum casu quarto, Accusativo, nominis, auf, nad, in; phys. et fig.* Na dwor wyjść, auf den Hof gehen, v. Dwor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647. er geht nie an die Sonne. Włóż go na ramię. Na wszystkie strony obracać. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701. Wszystko sobie dumaczysz na dobre. *Teat.* 41. c, 530. Na szyję spaść, na szyję zepchnąć. Wszystkowładna siła, Trząsnawszy piorunem, na głowę go strąciła Z nadpowietrznego stropu. *Przyb. Milit.* 8. Konie wędziła nie czując, na łeb leca. *Jabl. Tel.* 357. Komu ciasno, i na łeb ten ma prostą drogę. *Bardz. Trag.* 247. Uciekać z góry na górę, z jaskini do jaskini. *Zal. H. T.* 163. Już też Apollo swe wazy złocone Na świat gotował, i zorze schodziły. *P. Kchan. Jer.* 255. Jaka swawola w dzieciach! przez płot na ogród wlezie, ba i płot obali. *Petr. Ek.* 92. Na stronę co kładę. Na stronę co idzie. Biega z góry na dół. *P. Kchan. Orl.* 219, nad unten; oppos.

na górę, nadź oben, hinauf. Na miasto często wychodziła *Teat.* 15, 40. Na mnie kolej, mich triff die Reihe, an mich ist. Gdyby tak na mnie, unikałbym prawowania się. *Teat.* 56. b, 71, (sc. przypadało). Bieżysz na twą zgubę. *Teat.* 47. d, 84. du rennst in dein Verderben. Wezmij mię w ogrodzicie z sobą, Pójdę rada na śmierć z tobą. *Pieśń. Kat.* 56. Hej Janie, Macieju, hej na pomoc, gwałtu! *Teat.* 50, 24. Na - ku: Już dobrze po północy na dzień się skłoniło. *Bardz. Trag.* 203. Już dobrze na dzień, idźmy teraz. *Teat.* 27, 158. Na dzień najsmaczniej się sypia. *Teat.* 31. b, 116. (z rana). Trzecią dopiero godzina na dzień. *Odym. Św.* 2 O o 2 b. (rana). Został się tam na noc. *Sekl. Math.* 21. (zanocował tam). I tak-li nasza Nice, na stare lata Za mąż idzie! i myśli jeszcze zażyć świata! *Simon. Siel.* 51. (w tym wieku!) — Na zamiast do, przy niektórych krajach: nadź, pojechał na Wołyn, na Ruś, na Podlasie, na Podole, na Ukrainę, na Węgry, na Szląsk; (mówi się też: do Węgier pojechał, do Szląska). Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teat.* 24, 160. *Obsol.* Litwa z margrabstwa idąc na dom (do domu), Mazowsze bardzo wojowała. *Biel.* 180. — Na - w, do, in, auf. Wziął go do siebie na karetę, i bratem go nazwał. *Birk. Zyg.* 15. We Panów wszystkich proszę na kompanię. *Teat.* 12, 166. (do kompanii, do pokoju bawialnego). Na dłuż, na wyż, na miążs - grubość, in die Länge. Pod Erymantem zabił srogiego Dzika, na wielkość rzadko widzianego. *Past. Fid.* 196. (co do wielkości). Na kształt ten albo ów - w kształt, auf diese Art. Na krzyż składam, inß Kreuz. Na ukos, über zwerch. Na lewą rękę - w lewą. — Na - przeciwko, gegen, auf. Ślepo na miecze bieży. *Gorn. Sen.* 562. Nie przestając spotkania, na pałasze idą. *Dmoch. Il.* 2, 108. Na broń pójdę z gołemi rękami. *Bardz. Trag.* 214. Gdy tedy każą, na działa, na strzelbę, na włócznie i na sam ogień wszystek, powinien pójść rycerz. *Star. Ryc.* 38. Biegli do zakonu ś. Bernarda, ludzie bogaci na wielkie ubóstwo, rozkoszni na wielką nędzę, uczeni na wielką pokorę, zaci na wielką wzdargę. *Sk. Żyw.* 2, 126. Jozue dostatecznie żydów w pokoju nie zostawił, mając zawsze na się nieprzyjaciela. *Biał. Post.* 145. sie hatten sie immer auf dem Halse; (cf. trzymać na się). Łóżko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Zegl. Ad.* 117. t. j. idąc na niedźwiedzia, na łowy. Jeszcze po wielkim strachu, który na się mieli, k sobie nie przyszli. *P. Kchan. Orl.* 599. Samsonie, masz na się Filistyny. *Radz. Jud.* 16, 14. (Filistynowie nad tobą! *Bibl. Gd.*). Królowa Elżbieta, iż miała na ten czas co innego na się, bo Węgrzy posłali byli do Napoliej po innego króla, wątpliwą odpowiedź dała. *Biel.* 227. Rychlej się na trzeciego, niżli sami z sobą dwóch zgodzą. *Pot. Jow.* 1, 10. Rozum na rozum, i głowa na głowę. *Jabl. Ez.* 40. Na złe jest dobre. *Cn. Ad.* 354 (każdą choroba ma swoje lekarstwo). Biskup kazanie na cesarza uczynił; gdy z kazalnicy zszedł, rzekł mu cesarz: przeciw mnie kazanie uczynił. On odpowie: owszem, po tobiem je uczynił. *Sk. Żyw.* 2, 401. Nieprzyjaciel widząc złą sprawę naszych, wziął

na nich serce. *Stryjk.* 629. Pozywa go na szable i drzewa. *P. Kchan. Orl.* 247, auf Säbel und Lanze. *Similiter:* Zakazał trędowatemu Jezus, aby nań nikomu nie powiadał, iż go on zleczył. *Sk. Kaz.* 59. Od półgodziny wrzeszczę na ciebie, gadajże. *Teat.* 16, 53. (krzyczę nad tobą). — Chory na co, an etwas krank. Wielu ludzi, którzy się na rozmaite niemocy złe mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Owce wszystkie pozdychały na motylicę. *Teat.* 50. c, 69. Na to oko nie widzę; na to ucho nie słyszę. *Cn. Th.* auf diese Auge sehe ich nicht, u. s. w. Wolę umrzeć, niżlibym miał na się wiedzieć jeden błąd. *Baz. Hst.* 7. (ob. wiedzieć do siebie, znać do siebie, przyznać się do). Wie to na was ociec wasz niebieski, że wam tego wszystkiego potrzeba. *1 Leop. Math.* 6, 52. (co się tycze was). — Na - usum, consilium determinat - do, zu, auf, für. I na toż to nieba z tak wielu nas przypadków wyrwały, Żeby nas w te przepaści tak straszne oddały? *Jabl. Tel.* 80. Kiedy proszę o pieniądze, zaraz się bada, na co? *Teat.* 54. b, 11, mogą? Otoż macie na wino. *Teat.* 54. c, 60, da habt ihr zu Wein. Ciężko pracowałem na kawałek chleba. *Teat.* 53, 6. I stary Kato Pił żwawie na to, By zagrzewał cnotę. *Hor.* 2, 142. *Nar.* Dwu wnuków posłała na naukę do Włoch, bo chciała je mieć duchownemi. *Biel.* 142. Ociec posłał go do Aten na nauki. *Weg. Pow.* 118, um dort zu studiren. Ci co na nauki albo peregrynacje do cudzych ziem jeżdżą. *Grod. Dis. C 2 b.* W zaranie i w wieczor, na pacierze zwołują. *Hrbst. Nauk h.* Tak na ludzi, jak na się, sprawił szat kosztownych. *Falib. Dis. D 1.* Więcej wydajemy pieniędzy na bagatelki, niżli na rzeczy potrzebne. *Zab.* 16, 49. Ociec, iż ma na co inszego, a to na piwo abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? (*Dativus commodi* - na nauczyciela?) *Glicz. Wych. M 6 b.* Ktoby zboże na drogość skupował, albo ktoby zboże chował, aby je drożej sprzedał, ma być karan. *Szczerb. Sax.* 177. Czasem uczeni ludzie rozumu na złe używają. *Mon.* 66, 513, mißbrauchen. Miecze i ogień na niego gotuje. *Boh. Kom.* 11, 512. Sprawił gody na wszystkie swe sąsiady, i na wszystkie przyjaciół. *1 Leop. Tob.* 8, 22. Sprawił wielką cześć na pany swoje. *Zbil. Dr. G.* 2. Objady na ubóstwo sprawują. *Krom.* 80. Koronacya cesarzowy na królestwo Węgierskie. *Gaz. Nar.* 2, 36, zur Ungrißchen Königwürde. Orał ręką swoją na ubogie, aby im potu swego udzielać mógł. *Sk. Żyw.* 1, 35. Nigdy nie nie jadł, jedno chleb jęczmienny, na który sam młócił, i sam go na mąkę zmłół. *Sk. Żyw.* 2, 141. Król w Wilnie na pany Litewskie sejm złożył. *Biel.* 471. et 95. Kocha, słyszę, na męża Walera. *Teat.* 42. c, 17. (w nadziei, że za niego pójdzie). Skarby przez Baszów zebrane, po śmierci na cesarza idą; nie czują jednak, że na pana zbierają. *Kłok. Turk.* 98. Chłop na pana robi. *Leszcz. Gł.* 105. Poddani, jako pszczoły na pana robią. *Star. Ref.* 141. (cf. sic vos. non vobis). Szczepanowski kupił wieś Piotrowin na biskupstwo Krakowskie. *Biel.* 61, für das Bisthum Cracau. (NB. rzeczy zdolne wmieszczać się, kupują się do, n. p. wołu, chleba,

beczkę wina do klasztoru; rzeczy nie zmieszczające się, kupują się na, n. p. rola, wieś; dla commune). — Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (ob. Iść). Woznica poszedł na sprawy swe. *Baz. Hst.* 86. za swojemi sprawunkami, er gieng seinen Bestellungen nach. Na co to? coż po tym? woju? Na coż piszecie prawa, jeżeli ich nie słuchacie? *Kras. Doś.* 155. Na coż nam wiele, gdy tak krótko żyjem? *Hor.* 1, 281. Ej Rymedonie, nie na toć ta dana I powierzona chorągiew ode mnie. *P. Kchan. Jer.* 557. Wielką zgraję ludzi około siebie chowa, nie wiedzieć na co. *Stryjk.* 507. Męczenniki związane, na śmierć wiedziono. *Sk. Żyw.* 1, 216. man führte sie zum Tode. Proroki zabijają, samem się został, i jeszcze i mnie na śmierć szukają. *Sk. Kaz.* 120. t. j. na stracenie, cf. na gardło, sie suden mit, mid, zu tödten. Faraó dał szukać na stracenie Mojżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. Gdy kto królewskiego syna zabije, poddani go zaraz na śmierć szukają. *ib.* 301. Człowiek się rodzi na pracę, a ptak na latanie. *Leop. Job.* 5, 7. t. j. do pracy, zur Arbeit, zum Fliegen. Na same urodziłem się nieszczęścia. *Teat.* 55. d, 56. Na śmierć się rodzi. *Pilch. Sen. list.* 291. (żeby umrzeć). Na nie cię, tylko abyś jadł, pił, i marnotrawił. *Opal. Sat.* 6. (do niezego zdalny), zu nichts tauglich. Na listy Polskie dobry pisarz. *Pap. Ryc.* 271. Ja na dobre me słaby i zachorzały, Na złe zdrowy i duży. *P. Kchan. Orl.* 227. Coraz większe bezpieczeństwo na złość i uchwalstwo roście. *Star. Ref.* 144. Drowno na koły, pale, tyki. *Cn. Th.* Na łaknienie konfekt, trunki od łaknienia. *ib.* Na oczy, na zęby dobry; do oczu dobry. *Cn. Th.* Na wszystko można znaleźć sposoby. *Teat.* 22, 64. Próżne są leki, niemasz ziół na starość. *Zab.* 12, 504. es giebt kein Kraut wider das Alter. Na paniatkę; na próbę; na przeda; na przykład; na psotę; na sigel; na złość; na żart, v. s. l. Nie umrę na złość złemu. *Ryb. Ps.* 255. na przekorę, zum Vossen. Na to mówię; to chcę rzec, dlatego to mówię, eo dico. *Cn. Th.* Na co inszegom to rzekł. *ib.* Nie kupuje gruntu, ale idzie na arędę. *N. Pam.* 22, 91. arędą, dzierzawą, (ob. Iść). — Accommodandi; Na według, nach, im Verhältnis, für. Na mój mieszek, dość kosztowny. Nie wieleż to nań? *Orzech. Qu.* 184; *Eccl.* на. Na swoje kopyto przerobić. Na tę notę pieśń. To nie na mnie trzewik. Gaik ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat.* 10. b, 70. Dobrze tak na niego, gdyż tego sam sobie narzął. *Stryjk.* 559. es geschähe ihm recht. Nasi naskwierali potrwożonym nieprzyjacielom, a właśnie jak na toż drobny deszczyk przetrzepując, kurzawę pokropił. *Árom.* 451. Szata złota w lecie ciężka, w zimie zimna; sukienna tak na lato, jako i na zimę sposobniejsza jest. *Warg. Wal.* 10. Nie dosyć na ojca, być dobrym dla siebie samego, jeżeli się nie stara, aby i dzieci jego dobre były. *Zal. H. T.* 154. Czynisz, jako na wiernego należy. 1 *Leop. 3 Joan.* 1, 5. (jak nań przystoi, jak powinien). — Exitus: Na, zu. Na nie dobrego im nie wyszło. *Cn. Th.* zu nichts Gutem gedeben. Kto do niego

się po radę udał, zawsze mu na dobre wyszło. *Teat.* 54. b, 46. Koral z wody wywleczony, twardnieje na kamień. *Otw. Ow.* 625. Syn jego w narodzie Marsów na bohatyra wyrósł. *Stas. Num.* 2, 247. Ta niemoc nie jest na śmierć. *Sekl. Joan.* 11. Zabić kogo na śmierć. *Teat.* 15, 55. Ta się choroba, choć szerzy, Jej zaraza nie jest na życie. *Karp.* 1, 45. Na swe złe to uczynił. *Cn. Ad.* 540. (sam sobie szkodził). Pożądliwość zahamuj w sobie, bo cię ta zawsze będzie wiodła na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomstwo, na obzarstwo, i na insze przypadki. *Rej. Zw.* 56. Na mój mieszek, na mój grosz, na moję szkodę, meo periculo. *Macz.* Prosił mię, abym mu konia w swęj stajni, na jego grosz, i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. Na nieszczęście odszedł. Na szczęście odszedł. Na proch, na popiół spalić. Na gotowce pieniądze grać. *Teat.* 55. d, 52. Nie pij na skórę niedźwiedzia żywego. *Jabl. Ez.* 76. Na głupich orać nie trzeba, ani siać, sami się rodzą. *Teat.* 52. b, 51. Na traf. Na niepewną. — 2. Na; subsequenter, consequenter, po, z przyczyny, za, nach, darauf, auf, bey. Włostowicz mówił Bolesławowi, aby na jego fortel ze wszystką Polską od wojny Ruskiej spał bezpiecznie. *Stryjk.* 188. Na przyczynę czyjże uczynić. *Cn. Th.* 447. (za czyją instancją). Nie bądźże tak srogi, uczyni to na lzy moje. *Pot. Arg.* 82. Czyjeż na tak wspaniały widok, nie rozrzewni się serce? *Gaz. Nar.* 1, 500. Widzę, już cały miękne, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teat.* 56. d, 21. Na te tak piękna powieść, różne we mnie myśli powstały. *Mon.* 74, 47. Najlepiej głuchym być na takie baśnie. *Teat.* 45. b, 20. Upijamy się na spadki i przypadki, jednym okiem patrząc na duchowny chleb, drugim na świecki. *Lek. B.* 4. Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 75, 772. (szadziły o nich). Spi na to dobrze. *Rys. Ad.* 65. Na wszystkie te pobudki lepiej, niżeli na Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Na jego imię drża odległe kraje. *Auszp.* 58. — 2. Na swoje oczy, na swoje uszy, swojemi własnymi oczami, uszami, n. p. On to wszystko widział na swe oczy. *Pam.* 84, 504. Sama na własne uszy to słyszałam. *Teat.* 51. b, 44. — Przybliżył się do niego, i powiedział mu coś na ucho. *Niem. Król.* 2, 92, do ucha, szepem. — Na oko; oczywiście, wpadając w oko, ob. Oko. Na oko; czynić, na pozor, powierzchownie, udając, maskary strojąc, zum Schein. Na życie jego następowała, choć się za nim na oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. — 2. Na; augurationis, auf, zu. Gdy się po mieszkaniach dymy wleczą, na deszcz. *Haur. Sk.* 105. (znamionuje deszcz). Na deszcz wrona krzecz. Na złe psy wyja. Na deszcz kot się myje, auf Regen, wenn's regnet soll. Ognie niecąc kometa, prognostyki swoje Morzu daje na fale, królestwom na boje. *Ustrz. Klud.* 19. — 2. Na: assicurandi, obligandi, auf, bey. Na tę brode przyrzekłeś mi siwą. *Teat.* 45. c, 157. Na moję pocziwość! *Teat.* 15, 41. Prawdziwie, na życie moje. *Teat.* 50. c, 69. Na honor, na życie kładł się, że mię kocha. *Teat.* 45. d, 45. Na pocziwość, na honor, na wszystko, co najświętszego jest, przyrzekam. *Teat.* 30,

102. Na miłość bożka proszę We Pana. *Teat.* 53. b. 79. Proszę, wzywam, na miłość ojczyzny, nie burzmy narodu. *Przestr.* 16. Zaklina go na przyjaźń, miłość, na boga, na cztery litery. [kiep. 7] *Mon.* 73, 141. Prosił na żywy bóg. *Boh. Dyab.* 5, 99. (dla boga). Prosił na swą przyjaźń, na imię Augusta. *Hor. Sat.* 29. Fedor dawał na się listy i mocne zapisy, iż miał na potym zawsze być pod mocą królewską. *Stryjk.* 472. Na swą duszę biorę, na swoje sumnienie; (ob. Dusza, sumnienie). Kto winien różne summy, a dałby co na to, to wolno obierać mu, na którą summe, to co dał, będzie chciał rachować; inaczej ten, który wziął, może powiedzieć, na którą to summe chce wytrącić; z prawa zaś przyjdzie wytrącać, to co dano, z twardszej albo cięższej summy. *Szczerb. Sax.* 89. Czynią na miłosierdzie jego, jako na karb. *Glicz. Wych.* E 5 b. — 2. Na; *mc-tiendi* z, blisko do, koło, około, niemal, gegen, umge-fähr, auf. Teokryt żył na lat 270 przed narodzeniem Pańskim. *Kras. List.* 97. Stoja jedna od drugiej, jakoby na łokcie. *Star. Dw.* 45. W wojsku Tureckim nie rachować na 100,000 wojennika. *Kłok. Turk.* 216. Wzrostu na sześć piędzi tylko. *P. Kchan. Orł.* 79. Jest tam miejsce na stopień wyżej uczynione. *Star. Dw.* 60. Stój tu, na krok mi się nie rusz. *Teat.* 53. b. 57. auch nicht um einen Schritt. Nie odstepuje jej i na krok. *Stas. Num.* 2, 141. Niechaj się jeszcze, choćby sto lat smuci, Na jeden fenik szkody nie powróci. *Karp.* 1, 192. Już się też lew na tedy rozjadł bez pamięci. *Zab.* 15, 285. *Treb.* (t. j. na konice przecię, wtedy). Na moment nie przestaje hałasować, kiedy jest u siebie. *Teat.* 24. c. 5. Raz na dzień jeść mi przynosił. *Kras. Doś.* 241, einmal des Tages. Kto się chce mieć dobrze na dzień (für einen Tag, einen Tag lang), niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zbije; kto na cały rok, niech żonę pojmie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31. Piękneby to twoje małżeństwo było; chyba na godzinę. *Teat.* 50, 82. Na czas, ob. Czas. *Aliud est:* Na ten czas, n. p. To na ten czas opuściwszy, obaczmy drugą przyczynę. *Schl.* 110: w ten czas, teraz, für jetzt. — Na trzy zbyty, na oścież, na schwał, na wybor, na wylot, v. s. i. l. — 2. Na; *accumulandi*, zu, auf. Bieda na biedę przyjdzie, a wieść na wieść będzie. *Budn. Ezech.* 7, 26, eine über die andre. Szły dzień na dzień uniwersały... *Ust. Konst.* 2, 227. Nieszczęście na nieszczęście, rozpacz na rozpacz. *Teat.* 7, 112. — 3. Na; *dividendi*, zu. Na troje, na czworo. Na dwa, trzy, cztery głosy muteta. Na pięć części, *quinquepartito*. *Cn. Th.* Na trzy misy, abo na troje noszenie. Na przemiany *Ross.* попеременно. Na raty płacić = ratami, zu Terminen, terminweise. Dowiezio-ne do miasta ze wsi trunki, nie na kieliszki, na kwarty abo garce, lecz hurtem przedawane być mają. *Sejm. Grod.* 2, 101. nie kieliszkami, kwartami, garcami, lecz hurtem. (NB. *observes hic vim casus Instrumentalis Polonici*). Za Zamojskiego do Inflant po złotych 15 na koń dawano. *Star. Ryc.* 20. (rachując na konia). — *Ad cognoscendam plenius vim hujus praepositionis, conferas*

adhuc: na rozum; na oczy; na imię; na domysł; na pamięć; na czezo; na gardło; na udry; pochodzić na co, *et alia*.

4. NA — *praepositio inseparabilis*, dodaje czasownikom (*verbis*) a) znaczenia kierunkowego do miejsca, auf, n. p. Nakładać na wóz, naładować, aufladen. Napisać na ścianie. Namalować na murze. b) Znaczenia *accumulationis*, przygromadzenia, przysporzenia, viel auf einander... nach einander... auf... Naborgować, viel aufborgen; nakupować, recht viel aufkaufen; nałapać. *In hac significatione desiderat verbum Genitivum (pluralis) substantivi:* Nabudować śpitalów. c) *Verbis reciprocis adjungit significationem satisfactae cupiditatis*, sytości, i aż do zbytku nawet, i z mordowania się, recht satt... zur Genüge... nach Herzenslust... bis zum Ermüden, n. p. Najadł się, nacałował się; cf. nie mógł się odcałować. d) *Saepe numero non servit nisi ad exprimendam conjugationem completam, quam dokonane vocamus;* n. p. Jużem napisał. e) Na -, nad -, ein wenig, etwas. Natrać się nadtrącić; nabiegać konia nadbiegać; cf. *Slov. et Sorab.* 1. na-, *exprimens diminutionem adjectivi;* e. gr. naćerni czarniawy, naběl białawy, nahork gorzkawy; (cf. *Lat.* sub-, e. gr. subfuscus); *vide observationem sub Nad-, praep. inseparab. Novis in hac ab N incipiente serie, non pauca verba, a syllaba Na - incipientia, omissa esse, eo vel quod obliqua sint, nec in suo themate Na retineant, ut nałajac, nagotować, nakarbować, nakarmić i t. d., nec enim nałajam, nagotowam i t. d. dicimus; vel quod licet thema suum habeant, et composita videantur, tamen parum, aut nihil, a simpliciter differant, ut nagabam, gabam, nauczam, ucze, nazywam, zowie; quare talia bis poni minime oportebat.* *Cn. Th.* 440. W tym słowniku, choć umieszczono, na co się tylko przykłady znajdowały, lub do czego przynajmniej dyalekty pobratymcze upoważniają, a zatym więcej, niż w *Knapskim* słów z przyimkiem na- złożonych poprzyjmowano; atoli i tu służy ta sama uwaga, którą pod przyimkiem do, i w samym do dzieła wstępie, uczyniono, że niepodobna wszystkich wylizywać.

NABA, y, ź, mała rzeka w księstwie Zmudzkiem. *Dykc. Geogr.* 2, 195. der Name eines Flüsschens in Samogitien.

*NABABAC komu, *act. dok.*, nałajac której, że baba, babą ją często z urąganiem nazywając. *Cn. Th.* 455. eine auß-schelten, mit den Worten: alteß Weib; (*Elym.* baba), cf. na-chłopać, napopać.

NABABRAC, cz. *niedok.*, nagryzmolić, nabazgrać.

NABAJAC, cz. *dok.*, baśni nagadać, (*Elym.* bajka); *Ross.* навирать, viel her fabuliren, viel Märchen nacheinander vorbringen. O Argonautach błędnych nabajali się Grekowie. *P. Kchan. Jer.* 16. Turcy wierzą plotkom, co im Mahomet w piśmie swym nabajał. *Biel. Hst.* 462. To coś ty jak baba nabajał, mówić, jest nieprzystojna. *Pim. Kam.* 300. — Nabajać się *zaimk.*, do nasycenia się pobajac, sich satt fabuliren. Nabajawszy się o tych aparatach po dostatku. *Pim. Kam.* 110. NABAJANY, a, e, nawymyślany, nach einander außgedacht, erdacht. Morze nabajanemi osławione dziwami. *Faliss. Fl.* 53.

NABARDZIEJ: najbardziej, *superlat.*, ob. Barzo.

NABARŁOŻYC, cz. *niedok.*, barłogiem napaskudzić, mit *Streue*, *Birrstroh*, unsauber machen, verunreinigen. Umiatanie narbarłozonego domu, potrzebne jest. *Petr. Ek.* 151.

NABAWIAC, *al*, *a*, *act. niedok.*, **NABAWIC** *dok.*, (*oppos.* pozbawiać, wybawiać); 1. nabawiać kogo czego złego, dobrego - przyprowadzić kogo o co, abo do czego, wdawać kogo w co, jednać, zadawać co komu, ściagać nań, sprowadzać nań, einem etwas zuziehen, ihm etwas bewirken, verursachen, etwas über einen bringen, ihm etwas verschaffen; *Rag.* dobaviti, dobavljati; (*Croat.* dobaviti - dostać czego, dobavitisze - przyjąć do czego); *Ross.* приключить, приключать; (*Ecccl.* nabavljaju augeo). Czuję tu zapach rozmarynu; to mnie zapewne kataru nabawi. *Teat.* 55. b, 39. Wielom toż samo powód dało do bojaźni, że drugich nabawili bojaźni. *Pilch. Sen. list.* 104. On mnie bojaźni, a jam jego gniewu nabawił. *Boh. Kom.* 2, 91. Dzieci te nabawiły mnie niemało zgryzoty. *Teat.* 37, 56. Ten dawny oszust nie jednego biedy nabawił. *Boh. Kom.* 3, 365. Wieczny królu z wysokości, Tyś nas nabawił wolności. *Groch. W.* 78. (obdarzył). Sama tylko cnota szlachectwa nabawiać człowieka może i uszczęśliwienia. *Zab.* 10, 241. Kto zdrada zginie, większej żałości nabawia. *Zab.* 11, 191. Ten przewóz nabawi kiedyś nie jednego biedy. *Teat.* 54. d, D 2. — §. Nabawiać kogo czym, napełnić, n. p. Nad ziemią powietrze sprawił, I ono ptastwem nabawił. *Kanc. Gd.* 11. Bęczynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. Ze bardzo głupi, przetom go mógł łatwo nabawić strachem. *Teat.* 34, 87. Jazonowi to Medea sprawiła, Ze go tą złotą wełną nabawiła. *Klon. Fl. B* 4 b. — Nabawić się czego, *zaimk.*, ściagać na siebie, się zuziehen. Niesławy się wkrótce nabawi. *Teat.* 18, 125. — 2. Nabawiać się, bawić się do woli, się nach Herzens Lust amüsiren, unterhalten. Bylibyście się we Państwo nabawili z sobą do woli. *Teat.* 29, 5. **NABAWICIEL**, *a*, *m.*, przypawiciel, który nas nabawia czego, der Zuzieher, Stifter, Urheber, der mir etwas zuzieht, verursacht, stiftet. Bądź nam panie zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyjaciół, i nabawicielem pokoju. *Sk. Kaz.* 515, autor pokoju; *Rag.* dobavitegl curator, f. dobavitegliza.

NABAZGRAC, *dok.*, *ob.* Bazgrać, *Ross.* намарать, намарываю, накропать.

NABAŻYC się, *yl*, *y*, *recipr.*, (*Boh.* nabažiti se satiari); napuszyć się, aufgeblasen seyn, sich aufblasen. Niech się przeciw mnie sroży i nabaży. *Chrośc. Job.* 98. Choć się tak Porta nabażyła... *Jabl. Buk. H* 4. Wszyscy, którzy się mądrością nabażą, Badać się pewnie tego odważą. *Chrośc. Job.* 146. Kleopatę Antoni szatą ozdabiał lzydy, czym się wyniosła niewiasta nabaży, I boginią się zowie. *Chrośc. Fars.* 480. Ciebie z niej, choć się nie wiem jak nabaży, Żadne przeciwne szczęście nie obnaży. *Chrośc. Luc.* 41. Odebrawszy ten rozkaz, tym bardziej się nabaży. *Chrośc. Fars.* 106. Niechaj poganin, jak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem, nie wskóra. *Jabl. Buk. D.* Gdy bić się nie chcąc, w swych się szanicach zmieści, Aby się przecię na nas mógł nabażyć, I orda współ z nim plac do bitwy miała, Dziś w zad cofniemy,

na strzelanie z działa. *Jabl. Buk. O* 3 b. (cf. zabaza się - chce się).

NABEBNIC, **NABEBNIC** się, *Bosn.* nabubati, nalupati satis verberare. *ob.* Bębnić.

NABECHTAC, *al*, *act. dok.*, nabechta, nabechce *Fut.*; nabechtać kogo, poduszczać, namawiać, nabijać komu uszy. *Cn. Th.* Nabektać kogo - namawiać kogo. *Cn. Th.*, (*Boh.* nabidnauti, nabadati, nawadėti někoho na něco; *Croat.* nabadati, nabuhnajem; *Rag.* nabūniti; *Vind.* navabluvati, nabuskati; *Ross.* наустить, наущать, нашкодить; *Ecccl.* наваждати, наваждаю, наустяю, навштую, наваждаю кому lites fero, discordias persuadeo); ansetzen, anreizen. Cesarz od żony nabechtany, niechętną twarz Pulcheryi pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Wszystko co mówiła, mówiła z jego nabechtania. *Teat.* 24. c, 64. nastrojona od niego. Nabechtanie, *Slav.* nahādānj; *Ross.* затѣй. Pospólstwo nabechtane, iż Mirabeau został otrutym, żądało koniecznie, ażeby ciało jego otworzono. *Gaz. Nar.* 1, 151. (mając głowę tym nabita; cf. klin w głowie). Młodemu panu leda kto łatwie uszy nabechce. *Biel.* 69. Daje się nabechtać, nie ma własnego zdania. *Ossol. Wyr.* **NABECHTACZ**, *a*, *m.*, poduszczyiciel, który drugiego nabechta, der Aufseher, *Ross.* затѣйщикъ, затѣя, f. nabechtaczka затѣйщица.

NABECZEĆ, cz. *dok.*, *Ross.* нажужать, *ob.* Beczceć.

NABEL, *bla*, *m.*, (z *Niem.* Nabel pepek). W hucie skłanej, nabel, kawałeczek skła, średni punkt ciężaru naczyń, przez co można ten ciężar od piszczała oderwawszy, wziąć na haftajze. *Torz.* 55. ib. 205.

NABEŁKOTAC, cz. *dok.*, *Ross.* наболтать, набалтываю, *ob.* Bełkotać.

NABIADAC się, *zaimk. dok.*, do woli się biadaniem nasycić, sich satt jammern. Nabadawszy się, rzekł... *Żebr. Ow.* 86. multa praequestus, dixit.

NABIAŁ, *u*, *m.*, mleczno, Milchwerk, Milchsaft, Milch, Rahm, Buttermilch, Butter, auch Käse. Hollenderskie krowy osobliwie obfite są, co do nabiału. *Kluk. Zw.* 1, 205. Folwark, gdzie wiele wydają się mleka, powinien mieć obszerne sklepiki do chowania nabiału. *Świtk. Bud.* 316. Od mięsa, jajec, sera i od wszelakich nabiałów, z których się mięso rodzi, wstrzymywał się na wszelki czas. *Birk. Dom.* 158. — *ob.* Nabelne.

NABIC, *il*, *Fut.* nabije, *act. dok.*, **NABIJAC**, *act. contin.*; *Boh.* nabiti; *Slav.* nabit, nabigem; *Sorab.* 1. nabiyu; *Vind.* nabiti, nabijati, navdariti, gornabiti, gornabijati, gorperbiti; *Croat.* nabiatu, nabijam; *Bosn.* nabitti, nabiatu; *Ross.* набить, набивать; a) nabijać komu, często a gęsto go bić, einen viel und oft schlagen, prügeln. Natłukają, nabijają wołom, gdy źle robią. *Macz.* multantur boves. — b) Nabijać gwoździ - gęsto powbijając, gwoździami wybijać, ponabijać, mit Nägeln beiflagen, benageln, viel Nägel neben einander und nach einander einschlagen. Botów ich podeszwy ówiewkami nabijane są. *Teat.* 26. c, 58. Zbroja złotem nabijana. *P. Kchan. Orl.* 201. W drewnianą skrzynię, wewnątrz goździami nabita, był wsadzon. *Kosz. Lor.* 165. W beczkę go wsadzili, która była ze wszech stron ostrych gwoździ nabita. *Warg. Wal.* 518. Szufle i cepy i bro-

ny nabite. *Morszt.* 76. Nabijać trzcinę, *ob.* Trzcinować. — c) Nabijać, natykać, natłaczać, napychać, powypychać, voll pfropfen, voll stopfen. Pisarze dobrze wory nabijają Ellendemu, i do niezmiernych go dostatków przywodzą. *Kłok. Turk.* 71. Mieszek sobie nabijać, łakomie zbierać, *compendiis suis studere.* *Mącz.* Rynek był gminem nabity, i grodzie rozmaita hałastrą napełnione. *Pilch. Sen.* 191. Nabite ludem kościoły. *Mon.* 71, 151. Co rano przedpokój jego był nabity ludźmi, którzy życzyli sobie widzieć go. *Teat.* 24, 94. Ludzi, jak nabił, po całym Palmicze, Pełne ich dachy, rynny i kominy. *Pot. Syl.* 475. gestopft voll. Lekarstwo nabiciu boków, i rozpiernianiu z wiatrów zbytnich. *Syr.* 436. (t. j. rozepchnieniu, nadymaniu). Nabity gęsty, dicht. Ciało im więcej zamyka cząstek w mniejszym rozłożeniu, tym jest nabitsze. *Rog. Dós.* 1, 203. — *per excellentiam* Nabieć broń • ładować, daß Gewehr laden; *Slav.* puniti; *Ross.* зарядить, заряжать. Zaniesiesz te pistolety do mojej stancyi, ale ich nie nabijaj, jak tylko prochem. *Teat.* 7. b, 22. Ta fuzya kulmi nabita. *Teat.* 1. c, 42. Na słowo komenderującego: do nabijania! przeważyła się broń w lewą rękę na prawą stronę etc. *Kuw. Nar.* 259. — d) Nabijać co do czego • bijąc weiskać, wtlaczać, wpuszczając, einschlagen, hineinschlagen, einlassen. Jakim sposobem nabijać, czyli nazad wprawiać wybity członek. *Perz. Cyr.* 100, ein Gießel einrenken, wieder einsetzen. Wybitą w ramieniu rękę, jak nazad nabijać. *Perz. Cyr.* 1, 401. Słodu w miedziane garce czyście i chędogie na wódkę nabieć. *Haur. Ek.* 110. Do gorzałki do nabijania pewną przydać część surowicy żytniej. *Haur. Sk.* 164, einschlagen den Branntwein, einrühren. Nabieć jajec na jajecznicę. *Tr. Eyer* einschlagen. — e) Nabijać • pozabijać, nach einander tödten, tödt machen, schlachten. Lew nabrał dostatecznie szczeniętom swoim, i nabił lwicom swoim. *1 Leop. Nah.* 2, 12. Żołnierz im dostatniejszy, tym czujniejszy; gołota niewiele nabije. *Budn. Apopt.* 92. Z szanicy wiele mu ludzi nabito. *Tr.* Nabił wołów i bydła tłustego, i wezwał wszystkich do uczy. *W.* 3 *Reg.* 1, 49. Nabił Salomon ofiar spokojnych. *1 Leop.* 3 *Reg.* 8, 65. — f) *Figur.* Nabijać komu uszy • do uprzykrzenia mu nagadać, nabehtać kogo, namawiać, naklekać, einem etwas zum Ubel wiederhohlen, viel und oft von etwas vorreden, die Ohren voll schreyen. I moja także matka Najczęściej ta mi gadką nabijała uszy. *Zab.* 11, 375. *Zabl.* Iże mi ten smaganić ma uszy nabijać, śmie sobie tak gadać! *Cn. Th.* 452. I maż mi ten taki tak wolno mówić! *ib.* Święty Damascen czesto to nabija, iż obrazom częśc bozka nie należy. *Sk. Dz.* 741. powtarza, *inculcat, er wiederhohlt es beständig.* — Nabijać komu głowę • napychać, napełniać czym mniej dobrym, klin mu wbijać w głowę, einem etwas in den Kopf setzen, ihm den Kopf womit anfüllen, den Kopf warm machen; *Ross.* натвердить, натверживать. Próznemi marami nabijasz sobie głowę. *Teat.* 31, 36. Częstokroć próżnościami nabijają głowy młodych panien ci, którzy się starają przypodobać onym. *Teat.* 9. b, 30. Panny młode, nie mając jeszcze doświadczenia żadnego, nabijają sobie głowę tym, co w romansach czytały. *Kras. Pod.* 2, 247. Głowę nabitą mają

dymem romansowym. *Niemc. P. P.* 20. Głowę mając dziękami rzeczami nabitą, Wie dobrze co ananas, a nie wie, co żyto. *ib.* 21. Nabieć głowę nauką jaką. *Niemc. Król.* 3, 158. Jużes sobie głowę nabił Lucyndą. *Teat.* 29. c, 5. Jużes mi tym nierządem dosyć głowę nabił. *Falib. Dis. O.* Rozrywa światło żale, co mu sny nabiły. *Jabl. Tel.* 245. t. j. któremi mu sny natłoczyły głowę, *Summer,* womit Träume ihm den Kopf angefüllt hatten. Wszyscy liczą Amorka pomiędzy bogami, I jam nabity kiedys był temi baśniami. *Zab.* 9, 96. t. j. głowę niemi zaprzatnioną miałem, hatte den Kopf voll von diesen Fabeln. **NABIJAĆ** się, *recipr.*, 1. do woli komu nabijać, naprać się kogo, einen nach Herzens Lust ausprügeln. Epireńscy żołnierze byli już i spracowali, i do woli nabili. *Baz. Sk.* 173. Leda kto się go nabija. *Cn. Ad.* 429. (leda kto nad nim dokazuje; ma się, jak groch przy drodze; na ubożego wszędzie kapie). — 2. Nabijać się gdzie • natretnie się cisnąć, nadstawiać się, sich woju drängen, sich hinzu drängen. Do mnie same niegdys nabijały się dziewczęta. *Zabl. Bal.* 15. Darmo mię młoda lubi Zofia, Darmo się sama do mnie nabija. *Zab.* 12. *Zabl.* Lekarz gruntowny w swej umiejętności, nigdzie się sam nie nabija. *Perz. Lek.* 352. Wszysey się mi nabijają, ten o urząd jaki, ten o pensye, tamten o regiment. *Boh. Kom.* 4, 54. Zdjęci chciwością zysku, sami się jemu z swoim towarem nabijali. *Mon.* 68, 649. **NABICIE**, ia, n., *subst. verb.*, — b) Nabój *qu. v.*

NABIEC, **NABIEDZ**, *ob.* Nabiegać.

NABIEDZIĆ się, *recipr. dok.*, dosyć biedy nacierpieć się, genug leiden, außstehen. Do niebios teraz bozka częśc w kościołach bierze; Ale się wprzód z fortuną swą nabiedził szczerze. *Bardz. Trag.* 556. Wprzód się nabiedziły Z ta częścią cnego męża, niż śmierć wprowadziły. *Bardz. Luk.* 50.

NABIEG, u, m., **NABIEGANIE**, napad, napaść, *Ross.* набегъ, der Anlauf, Anfall, Einfall, Ueberfall, die Streiferey. Częste nabiegi Polaków, wojsko Henryka nadraziły. *Krom.* 155. W Galilei dla nabiegów Arabskich nie orzą. *Warg. Radz.* 55. *Gwagn.* 695. Podatki przeciw Tatarskim nabiegom. *Biel.* 486. Dwie przekopy wiódł, aby od nabiegu prędkiego nieprzyjacielskiego bezpiecznie chodzić mogli. *Warg. Cez.* 175. Nabiegiem nieprzyjacielskim nic się nie trwożyli. *Warg. Cez.* 47. Tatarowie częstym nabieganiem Podolską i Ruska ziemię pustoszyli. *Pap. Ryc.* 620. — §. Nabieg, przybieżenie, przyskoczenie, daß Herzuellen, Herbenlaufen. Za nabiegiem domowych, co zaczął, nie mógł dla zabronienia kończyć. *Warg. Wal.* 156. **NABIEGAC**, ał, a, *intrans. niedok.* Nabiedz *dok.*, nabiegnąć *jednott.*, *Boh. et Slov.* naběhnouti; *Sorab.* 1. naběhnu, nabjzu, nabjzim, nabjham; *Vind.* nabukniti, nariniti, natiekuvati; *Ross.* набѣгать, набѣжать; a) napadać na kogo, biegać nań, auf einen los laufen, über ihn herfallen. Na śmierć ciała swe wydawali, na działą nabiegali, przez wojska się przebijali, w ognie wskakowali. *Rej. Zw.* 167 b. Czekał czasu, żeby go we śpiączki nabieżał. *Pap. Koł. N 2 b.* Najwdzięczniejsze dobrodziejstwa, które są gotowe, które same nas nabiegają. *Gorn. Sen.* 50. — §.

Nabiedz - biegiem doścignąć, einholen, erhaschen im Lauf. Gnuśny pies nie nabiega nic. *Ostror. Myśl.* — b) Nabiegl konia *active* - nadbiegl koniowi. *Cn. Th.*, zmordował konia. *Włod.*, er hat das Pferd müde gerennt, müde gejagt, müde geritten. — c) *neutr.* Nabiegać - nabrzmiewać, wzbierać się, ociekać, anlaufen, anschwellen, schwellen; *Boh.* nabjhati. Dobywszy kańczuka, tak mię wyciął po rękę, że mi zaraz nabiegła. *Teat.* 24, 152. Zwalida mię kością w łeb, aż mi guz nabiegl. *Teat.* 22. b, 55. Nabiegnięcie żył, jest to pokurczenie się ich, a ztąd guzowate ponabieganie, sino lub czarniawo wyglądające. *Perz. Cyr.* 2, 285. — § Pierzem nabieżała, *sumsit pennas. Zebr. Ow.* 80. (przeobrażając się w ptaka, nagle pierzem obrósła). **NABIEGAĆ** się *recipr.*, *Boh.* nabehati se; *Ross.* набѣгаться, набѣгиваться. — a) *sensu molesto* biegać długo, zmordować się bieгая. *Cn. Th.*, sich müde laufen. — b) *Sensu jucundo*, nabiegałem się, ucieszyłem się bieгая, biegałem do woli. *Cn. Th.*, sich recht satt laufen, nach Herzens Lust laufen. — c) Sam się nabiegl na szpadę. *Tr.*, naraził się na nią, er ist selbst in den Degen gelaufen. **NABIEGLY**, a, e, nabrzmiały, ociekły, wezbrany, (*Boh.* nabehly), angelaufen, geschwollen. O dymienicach, i nabiegłych gruczołach. *Perz. Cyr.* 2, 63.

NABIELIĆ, *cz. dok.*, nabielać *niedok.*, po wierzchu pobielić, dosyć wybielić, von oben weiß machen, weiß genug machen; *Vind.* nabeliti; *Rag.* nabjêliti; *Ross.* набѣлить, набѣливать. Nabelić czego, dosyć czego wybielić, eine hinlängliche Zahl weißen, weiß machen. Dworka powinna serwet dostatek nadziałać, nici naprzyczyniać, sznurków nabelić. *Haur. Sk.* 86. **NABIELNE**, ego, n., *subst.*, dochód z nabiela, Einkünfte von Milch, Butter u. Matkać z nabelnego wlecze też co może, Jedno nic nie powiadaj przed ojcem nieboże. *Rej. Wiz.* 90. **NABIELUCHNY**, a, e, bieluteński, sehr weiß. Karczek nabeluchny. *Tr.*

NABIERAĆ, *ob.* Nabrać. **NABIJAĆ**, *ob.* Nabić. **NABIJACZ**, a, m., nabijający, który nabija, natłacza, der Einschlager, Beschlager; *Vind.* nabijavez; *Croat.* nabijach doliarus.

NABIKOWAĆ się, *recipr. dok.*, w próżnowaniu, w włóczędze, dość czasu, podług upodobania przepędzić; *ob.* Bikować się, zur Gnüge außsaussenzen. — § Natkać się, sich voll pflropfen. Chłop, kiedy się u pańskiego stołu raz potraw z korzeniem nabikował; usnął. *Bies. B.* 3.

NABIODRKI, iodrek, *abo* iodrków, *plur.*, części zbroi, lub też szorów końskich, nabiodrzne, die Hüftstücke an der Rüstung, am Geschirre, equi ornamentum laterale. *Cn. Th.*, ozdoby poboczne na koniu. *Włod.* Seitenzierathen an dem Pferdegeschirre. *Graec.* παραιφρίδια; *Croat.* parham; (*Ross.* набедреники, czworograniasta materya, noszona przez biskupów i opatów, pod czas nabożeństwa, na boku).

NABIOR, u, m., nabieranie, nabranie, nabrzmiałość, wzbior, wezbranie, daß Anschwellen, Anlaufen des Wassers. Z deszczu pełne wód nabioru. *Przyb. Luz.* 150. Tybr niezmiernym wód nabiorem zerwał mosty. *Nar. Tac.* 3, 98.

NABITY *part. verbi* nabić. **NABLADNAĆ**, *ob.* Nabladnać. **NABŁĄKAĆ** się, *recipr. dok.*, nawłóczyć się błędnie, *Ross.* наскитаться, наплутаться; genug und sattjam herumirren.

Długo nabłakawszy się, z znużenia w tak dzikim miejscu osiedli. *Ossol. Sen.* 8. longo errore jactati.

NABLAZGONIC, *cz. dok.*, nabzdurzyć, napaplać głupie, sattfam hinplappern. Nablazgoniwszy o gazetach, wpada w anatomia najtajemniejszych gabinetowych rad. *Mon.* 71, 211. **NABŁAZNOWAĆ** się, *recipr. dok.*, błazeńsko narzartować się do woli, *Ross.* надурачиться, надурить, sich nach Belieben auf eine närrische Art lustig machen. O Afrodyty synie nućmy sobie, Z tego kędziorki Wybieraj wzorki, Nabłaznuj się śmieie. *Kchow.* 152.

NABŁOCIĆ, *cz. niedok.*, błotem napaskudzić, mit Straßenfotz beschmieren, *Ross.* нагрязнить. **NABŁOTNY**, a, e, leżący na błotach, an Sümpfen liegend, *Ross.* наболотный; *ob.* Nadbłotny.

NABOCZYĆ się, *recipr. dok.*, podejmować boki, napuszyć się, sich in die Seite stämmen, dieß thun, sich aufblasen. Ktoż się odważy strofować go w oczy? Zwłaszcza, gdy się tu nadmie i naboczy. *Chrośc. Job.* 78.

NABÓJ, oju, m., (*Elym.* bić); *Boh.* nabitek; *Ross.* зарядъ; die Ladung, der Schuß für ein Gewehr. (*Ross.* набивка nabijanie, набойка plótno drukowane, набой deska na kraju małych statków nabita, dla podwyższenia brzegu). **Nabój**, ilość prochu potrzebna do wypędzenia pocisku, nasypana w komorze działa. *Jak. Art.* 3, 303. Niełatwo naznaczyć należyty nabój do każdej kuli i armaty. *Jak. Art.* 1, 348. Gdy nabój z pistoletu wykrecono, odkryto w nim dwie kule, kilka ziarn szrotu, i kilka gwoździ żelaznych. *Gaz. Nar.* 2, 159.

NABOLEĆ się, *recipr. dok.*, nacierpieć, genug Schmerz leiden. Coż z takim człkiem czynić, trzeba mu pozwolić, Aby się w nędznym stanie mógł chętnie nabolieć. *Hor. Sat.* 6, do woli swojej się nacierpieć, nabiedzic.

NABOŚĆ, nabódł, nabodzie, *cz. niedok.*, nabadać *cont.*, nakłóć, aufspießen, (*Boh.* nabusti, nabodnauti, nabodnu; *Vind.* nabosti, nabodem, nafulizati; *Rag.* nabósti, nabaadam; *Croat.* naboszt, nabadam; *Bosn.* nazabadati). Wól go nabódł na rogi.

NABOŻENSTWO, a, n., (*Elym.* bóg); *Boh.* naboženstw religia; *Slov.* náboženstvo; *Sorab.* 1. pobožnosc; *Vind.* poboshnost, boguflushnost, (cf. służba); *Carn.* andoht; *Rag.* posveteliscite; *Ross.* набожничество, набожность, богоговѣйство, благочестіе; 1. pobożność, miłość boga, die Gottesfürcht, die Andacht. Niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa. *Cn. Ad.* 556. *Żegl. Ad.* 113. (cf. do boga, gdy trwoga; komu modlitwa nie smakuje, ten niech po morzu żegluj). Oziębłość nasza i nienabożeństwo. *Opal. Sat.* 68. Ten co opatruje wielbłąda, który z alkoranem do Meki chodził, zbiera pianę, co od gęby mu ciecze, i smaruje sobie brodę nią z wielkim nabożeństwem. *Kłok. Turk.* 202. Nabożeństwem narabiać, nabożnisiem być, *Eecl.* прибожествовати; *Ross.* ханжить, ханжу, набожничать. — *burl.* Ziele to, kto z winem pije, zapala ku nabożeństwu do młodej pani. *Sienn.* 288. (chuć, żądza, ogień). — 2. Służba boża w kościele, der Gottesdienst, die Kirchenandacht. Dzwonią na nabożeństwo. *Tr.* Zchożdzą się na nabożeństwo i kazanie. *Kłok. Turk.* 146. W pogaństwie, jacy kędy bogowie takie nabożeństwo. *Warg.*

Wal. 5. Kościoły i nabożeństwo nasze w mocy Tureckiej było. *Baz. Sk.* 66. Nabożeństwa odprawianie *Eccl.* священнослужение. Odprawujący nabożeństwo *Eccl.* священнодѣйствователь. Nabożeństwo odprawiać *Eccl.* священнодѣйствовать. — 3. *obsol.* Wyznanie, wiara, religia, obrząd, die Religion, der Glaube zu dem man sich bekennt. Coś zacz, a jakiegoś nabożeństwa? powiedział, że chrześcianin. *Sk. Żyw.* 1, 312. Każdego, który się do przysięgi bierze, pyta pisarz, którego był nabożeństwa. *Modrz. Baz.* 343. *Sak. Persp.* 10. *ib. praef. B* 2. Przed oblicznością twoją, każdego nabożeństwa ludzi widzę. *Zygr. Pap.* 145. NABOŻNICA, y, ż., NABOŻNICZKA, i, ż., nabożna kobieta, dewotka, eine fromme andächtige Frau. Ta była wielka nabożnica zakonu naszego. *Wys. Ign.* 143. Coż to złego, że cię niebożni nazwą nabożniczką, zakonnicą, świętą? *Mon.* 73, 612. NABOŻNIK, a, m., NABOŻNISZ, ia, m., NABOŻNICZEK, czka, m., *demin.*, *Boh.* nabożnik, pobożnustka; *Ross.* ханжа; ein Andächtler. Boisz się, aby cię nabożnikami, mnichem nie nazywali. *W. Post. Mn.* 194. Nabożnik Paweł, trzech mszy słu chał, Zmówił cztery różańce, na gromnice dmuchał, Wpi sał się w wszystkie bractwa, dwie godziny kłęczał, Krzy wił się, szeptał, mrugał i wzdychał i jęczał; A pieniądze dał na lichwę... *Kras. Sat.* 21. Cnota twa nabożnisiom ofiary nie pali, Od potwarzy dewotek nikt cię nie ocali. *Węg. List.* 15. Nie zchodzi w Turczach na zmyślonych nabożnikach, co się schodząc pod maskarą nabożeństwa i kazania, niemałe zamieszania w państwie czynić zwykli. *Kłok. Turk.* 146. Nabożnisiem być *Ross.* набожничать, богомольствовать. — §. Brańcy z Rusi, pospolicie niewielecy nabożniczkowie, snadno lada pogróżką dadzą się Turkom ustraszyc. *Kłok. Turk.* 102. (nietrwali w wierze). NABOŻNICTWO, a, n., udawana lub przesadzona nabożność, Andächtelcy, *Boh.* pobożnustky; *Ross.* ханжество. NABOŻNIEC, iał, ieje, *neutr. niedok.*, znabożniec *dok.*, nabożnym się stawać, andächtig und fromm werden. *Tr.* NABOŻNOŚĆ, ści, ż., *Boh.* nábožnost; *Slav.* pobožnost, poboženstvo, (cf. pobożność); *Vind.* poboshnost, andoht; *Slav.* poboznost; *Ross.* набожность, набожничество; wzniesienie serca i myśli do boga, die Andächtigkeit, die Andacht. NABOŻNY, a, e, NABOŻNIE, NABOŻNO *adv.*, NABOŻNIUCHNO *intens.*, *Boh.* nabožny, nabožně; (*Vind.* poboshen (cf. pobożny), andoh tliu; *Carn.* andohltive; *Slav.* poboxan; *Ross.* набожный, благоговѣйный, богомольный; *Eccl.* убожнѣвъ, ob. Cześć); andächtig. Ludzie cnotliwi, ubogą ofiarą błagając bogi, bywali miani za nabożne i cześciwe; a ludzie grzeszni, chociaż hojnie krwią bydła oblewali ołtarze, przecię przewiska niebożnych i niecześciwych uchadzać nie mogli. *Gorn. Sen.* 22. Wszyscy jesteście nabożnymi, Panu Bogu się modlicie, jemu chwałę wzdawacie. *Baz. Sk.* 652. Nabożno schylił głowę. *Ezop.* 121. Z młodości był ku panu bogu nabożny. *Sk. Żyw.* 2, 98. Nabożny jestem ku któremu świętemu, mam nabożeństwo do obrazu tego, ku relikwiom etc. andächtig zu einem Heiligen, seine Andacht zu einem Heiligen verrichtend. — §. Mistrz Krzyżacki Władysławowi pochlebnie i nabożniuchno odpowiada, że cokolwiek czynił, tedy z dobrym Władysławowym

wszystko czynił. *Krom.* 316. układnie, in einem schmeichelhaften und gar sehr frommen Tone.

NABRAĆ, ał, f. nabierze cz. *dok.*, Nabierać *niedok.*, *Boh.* nabjrati, nabrati; *Sorab.* 1. naberu; *Rag.* nabratti; *Croat.* nabiram; *Ross.* набрать, набирать; §. a) brać co na się, przywlekać na się, przyjmować, annehmen, auf sich nehmen. W tym momencie oczy żywzemi się stały, płeć barwy nabrała. *Teat.* 26. d, 39. Niechaj cierpliwie w szczipłym niedostatku Nabiera młodzik i serca i statku. *Hor.* 2, 13. Każde wino dłużej zostawione na ciepłe, smaku kwaśnego nabiera. *Kruml. Chym.* 574. — Nabrać wody, naczepać, Wasser (nehmen), schöpfen. Przystąpiła do studni, i nabrała wody. 1 *Leop. Genes.* 24. Nabierzcie cztery wiadra pełne wody. *ib.* 3 *Reg.* 18, 34. Nabierz wody z rzeki, a wlej na suchą ziemię. *ib. Exod.* 4. Przystępuje do źródła, nabiera w rękę wody; w tym słyszy głos: któż ci pozwolił nabrać wody w tym źródle? *Stas. Num.* 2, 189. — Nabieram w się czego, imbuor. *Cn. Th.*, einschließen, einsaugen, in sich ziehen. Bocian koło półmiska próżno dziobając nosem, nic nie mógł weń nabierać. *Ezop.* 13. (wetkać, brać). — Nabierać, dostatkem czego nabrać, nabierać, genüglieh nehmen, sammeln, zusammenbringen. Lew nabrał dostatecznie szczeniętom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12. (nabłała). Nabrawszy pożywienia na bydło, pojechał. *ib. Genes.* 45. Nabierz sobie mych kwiatków, a w mojej wonności Użyj sobie rozkoszy, i każdej wolności. *Papr. Kol. G b.* Poddani, gdy drwa wożą, jednako nabierać mają, bo czy dobry, czy zły gospodarz, więcej brać nie powinien. *Haur. Ek.* 14. naładować, nakładać na wóz, aufladen, aufpassen. — Nabrać sił, Stärke sammeln. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teat.* 33. c, 24. Nabierają mleka krowy. *Cn. Th.*, dojnieszemi się stają, die Kühe bekommen mehr Milch. Dojmy nabrane te wymiona. *Klon. Wor.* 14. t. j. pełne, napęczniałe, die strofenben Eiter. Sadła nabrał. *Tr.*, roztył się. *Ross.* плотнѣть, er hat Speß auf die Ribben bekommen. — Rzeka nabiera, przybiera, wzbiera, nabrzmiewa, *Vind.* sajiesiti, sajieshiti, der Fluß schwillt an, wächst. Rzeki nabierają, im się dalej oddalają. *Birk. Chmiel. D.* Rzeki nabrane od śniegów. *Lib. Hor.* 99. Wrzody i przyszcze nabrane. 1 *Leop. Exod.* 9. (ociekłe, nabrzmiałe). NABRAĆ się, recipr., §. a) do woli się opatrzeć w co, sich genugsam beladen, nach eignem Belieben, zur Genüge, nehmen, sich voll packen. Już byli Tatarowie uszli, nabrawszy się, jak zawždy czynią. *Biel.* 441. Bolesław zebrał wojsko do Morawy, tam nabrawszy się, wrócił się do domu. *Biel. Św.* 196. (obładawwszy się plonem). Nikt się nabrać nie może, nikt nie mówi, mam dosyć. *Gorn. Sen.* 562. — §. b) Nabierz się cierpliwości. *Teat.* 19, 30. opatrz się w cierpliwość, fasse Geduld. Dziecię się strachu nabrało. *Gęb. Hym.* 300. (należało się). — §. c) Imperson. Nabrało się czego, licznie się skupiło, (cf. przebrało się), es hat sich gehäuft, ist in Menge zum Vorschein gekommen. Wiele z Afryki heretyków do Rzymu się nabrało. *Sk. Dz.* 420. Iż trojaka biblia była, różności się w nią i skazy bardzo wiele nabrało. *Sk. Dz.* 117. NABRANIE, NABIE-

- RANIE, ia, n., subst. verb. daß Annehmen, Aufnehmen, Auffassen, Aufschöpfen, *Ross.* набирка (2. koszyk do zbierania jagód); наборка składanie druku, наборная доска zecerska deska, наборщик zecer, складач, наборъ 1) werbunek 2) składanie druku, наборный wykładany, składany.
- NABRAM, herb; Waldorf; trzy pola czarne; od prawej ręki pierwsze także czarne, drugie białe, w odległości równej od siebie, prosto do góry idące. *Kurop.* 3, 54; ein Wappen.
- NABREDZIC, cz. dok., dosyć pobredzić, sattfam hinfchwagen, *Ross.* навирать, наколобродить, наколобродиваю, нагрезить, нагрешу.
- NABRNAĆ, ał, f. nabrnie intrans. jedntl., brnąć nachodzić, loswatan, auf etwas zuwatan. — fig. Sultan Nuradyn szerokim nabrnał zagonem na wodza chcącego pomsty. *Susz. Pieśń.* 3, G 5. naszedł.
- NABRODZIC się, f. nabrodi się recipr. dok., do woli pobrodzić, sich satt waten, zur Genüge herum waten. Aż w ten czas swego dochodzi, Gdy się w krwi własnej nabrodi. *Dar. Lot.* 4, *Ross.* набродиться, набраживаюсь.
- NABROIĆ, f. nabroi cz. dok., wiele złego porobić, viel Unheil stiften; *Ross.* накутить, наплутовать. Nabroiwszy, wstyd ich był kajać się. *Warg. Cz.* 178. Czy to ta była Wolność, która tak wiele u nas nabroiła? *Groch. W.* 601. Nie proszę więcej, już broj, jakoś nabroiła. *Bardz. Trag.* 119. Trzymali się tych błędów, których on był nabroił. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 19. Niewierny nauczyciel wieleby złego uczniowi nawarzył i szkody nabroił. *Glicz. Wych.* L 4 b.
- NABRONIĆ się, recipr. dok., (*Boh.* nabraniti se diu defendere), bronowaniem napracować się. *Wol.* sich müde eggen.
- NABROZDZIC, cz. dok., brozdami napełnić, auffurgen, mit Zurfen bejeben, *Ross.* набороздить, наборозжу.
- NABRUDZIC, cz. dok., brudem napaskudzić, beschmutzen, *Ross.* насквернить, нагадить.
- NABRUKÓWAC, cz. dok., brukiem nałożyć, mit Steinpflaster belegen, steinbrücken, *Ross.* намостиць, намащивать.
- NABRYZGAĆ, cz. dok., bryzgać nablócić, mit Roth anspritzen, *Ross.* нагрязнить, набрызгать, набрызгивать, напачкать.
- NABRZECHAĆ, f. nabrzecha cz. dok., naszczezać, viel verbeilen; (*Ross.* набрюзжать намруцещ). Nic nie pomogło psu, to co nabrzechał, Pan z kijem na nim, aż z domu wyjechał. *Jabl. Ez.* 117.
- NABRZEKŁY, a, e, nabrzmiały, ociekły, aufgeschwollen, aufgelaufen. Co z nabrzękłymi zawałkami w czelusiach będącemi robić. *Perz. Cyr.* 2, 200. (tonsillae). Cała nabrzękła. *Teat.* 18. b, 65. Zelazem po świeżo nabrzękłych ranach ryje i porze, nowe w ranach zadając rany. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. NABRZEKNIE, ia, n., NABRZEKŁOŚĆ, NABRZMIAŁOŚĆ, ści, ż; ociekłość, napuchnienie, (*ob.* Otok), die Geschwulst; *Slov.* otękanj; *Sorab.* 1. hopuklina, nabubneno; *Vind.* obraknenje, otiek, ottok, otuk, otezhnost, otezhenje, otezhliwost, obrakust, parnost, sparjenje, gerzha; *Carn.* ottok, otok; *Croat.* otek, otok; *Slav.* ottok; *Rag.* nátek, gukka, vārka; *Eccl.* пружение; (*Ross.* засады набрзмиаłość wewne-
- trzna u zwierząt). Nabrzmiłość, jest to napuchnienie czyli nabrzeknienie jakowego członka lub części ciała nad przyrodzoną jego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52. oedema. *ib.* 1, 172. tumor. *ib.* 1, 115, jest to przeciwprzyrodzone odęcie się części, lub też całego członka, pod powierzchnością ciała osiadające. *Perz. Cyr.* 1, 113. NABRZMIAŁY, a, e, nabrzękły, nadęty, ociekły, nabrany, angelaufen, aufgeschwollen, angeschwollen; (*Sorab.* 1. nabubnené, zapu, chwé; *Vind.* otekel, otekou, oteken, otezhliu, sabrakel, obrakel; *Slav.* otecsen). Właśnie w piérwopsy, z nabrzmiąłemi oczy Sen, z Letu rzeki, mnie całego zmoczy. *Zab.* 14, 159. Jak strumyk z deszczowych wód tylko nabrzmiąły, Schnie bez źródła, i moje chęci tak niszczały. *Zab.* 11, 262. *Zabl.* Z wiosiennych rostopów staw nabrzmiąły trzymaną wodę swą wywiera z upustów poruszonych. *Tward. Wł.* 77. Nabrzmiąłem czynić (*Ross.* пружить, cf. przeżyć). — *Transl. et fig.* Nadęty, n. p. Tak nabrzmiąłe mowy żadnego wyraźnego śladu nie zostawują. *Zab.* 8, 155. NABRZMIEĆ, iał, f. nabrzmieje neutr. dok., Nabrzmiewać, ał, a, contin. et frequ., nadymać się, nabiegać, ociekać, nabierać, anlaufen, aufschwellen; *Boh.* botnati, (cf. buta); *Sorab.* 1. naduhwam szo, nabubnatn, zapuchnu; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Carn.* otezhli, ottekam; *Vind.* otezhli, oblezhi, gortezhi, otikuvati, otiekati, obrakniti, satezhi, sabuhniti; *Croat.* otechi, otechem; *Bosn.* obotiti, otechi, napetise, (cf. napiąć); *Rag.* nabreghjatise; *Ross.* напярчяся, растечь. Z powodzi Prut nabrzmieje. *Tward. Wł.* 59. Rzeka nabrzmiawszy deszczami, niepodobne bez łodzi ukazywała przejście. *Nar. Hst.* 2, 406. Gdy staw wielki powodzią nabrzmieje, Pola, łąki, ogrody przyległe zaleje. *Tward. Wł.* 179. Te brzegi z Turskiej nabrzmiwały juchy. *Jabl. Buk. F.* Cała nabrzmiąła. *Teat.* 18. b, 66.
- *NABRZUSZEK, szka, m., *Boh.* nábršek ventrale, Bauchgurt, ob. Trzos.
- NABRZYDZIC się, ił się, f. nabrzydzi się, recipr. dok., brzydzić się czym dosyć długo i mocno, Gefel und Abscheu genug vor etwas haben. Tak bestyalską okrutnością nikt nigdy się słusznie nie będzie mógł nabrzydzić. *Ustrz. Kruc.* 2, 126.
- NABUCZNIĘĆ, iał, ieje, neutr. dok., nadgnąć, anfaulen, morsch werden. Gdyby pniak maciey winnej był naruszony albo nabuczniął od słońca, od deszczu, albo od robaków był wydupniały, wszystko sprochniałe ma być wyczyszczone. *Cresc.* 316.
- NABUCHAĆ czego, cz. niedok., nawalić czego, tüchtig aufladen, aufpaden, einstufen, *Ross.* набухать, набухиваю. — §. Nabuchać się, najeść się do sytu, sich dick essen.
- NABUDOWAC, ał, f. nabuduje, cz. dok., dosć pobudować, liczebó budynków powystawiać, genug bauen, eine Menge hinbauen; *Sorab.* 1. natworiež, natwofu; *Ross.* настронить, настроквать; *Eccl.* назидати, наздавати. Nabudował szpitalów w każdym mieście, aby się pielgrzymi jego szczodrobliwością chłodzili. *Sk. Dz.* 261. Nabudowałem sobie domów, uczyniłem sobie ogrodów. *Budn. Eccles.* 2, 4. *Leop. ib.* Gospod dla gości nabudowała. *Sk. Dz.* 315. Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów

nabudować około siebie, co się nigdy nie obala. *Rej. Zw.* 50. Daryus dał im corok 20 talentów, na nabudowanie kościoła, póki go nie dobudowali. *1 Leop. 5 Ezdr.* 4, 55. (na wystawienie). NABUDOWAĆ się *recipr.*, chęci swojej budowaniem odpowiedzieć, seine Baulust büßen, sich satt bauen.

NABUNTOWAĆ, *cz. niedok.,* dosyć pobuntować, genügtlich aufwiegeln; *Bosn.* nabuniti, uzbuniti.

NABURTA, *y, ż.,* na szkucie w budzie po obu stronach bale na burcie, których końce przed schodki wychodzą, i w nie wpuszczane są krokiewki od budy. *Magier. Mskr.,* die Bordbalken in der Kajüte des Flussschiffes.

NABUTWIAŁY, *ob. Nadbutwiały.*

NABUZOWAĆ, *f. nabuzuje, intr. dok.,* nalażać groźnie komu, einen mitt Drohworten aufschelten. Nabuzował, nalażał podstarościemu. *Falib. M 2.*

NABYĆ, NABYDZ, *ył, f. nabeździe, cz. dok.,* Nabywać, ał, a, *cz. niedok., Boh.* nabyti, nabywati, dogiti; *Slov.* nabiti, nabidēm, nabywam, nadobýwam; *Sorab.* 1. doběwam; *Carn.* dobiti, dobitm; *Vind.* dobit, sadobit, perdobiti, perdobiułati, perpraviti; *Croat.* zadobiti, zadoblyujem; *Dal.* dotechi, pribaviti; *Ross.* нажить, наживать, стяжать, стяжевать (cf. sciągnąć), приобрести, приобрести; *Eecl.* пристражати, приусвоить, (cf. oswoić, przyswoić). Nabywać, dostawać sobie, szukać sobie, swoim czynić, w swoje własność przemieniać, sich zu erwerben suchen, an sich zu bringen suchen; nabyć, dostać sobie kupnem i t. d., an sich bringen, erwerben, sich zu eigen machen, bekommen, erlangen. Siedział żebrak przy drodze, żebrząc a nabywając żywności swojej. *Rej. Post. M 2.* Naprzód mądrości nabywaj, a we wszem nabyciu twoim nabywaj roztropności. *Budn. Prov.* 4, 7. (nabywajże mądrości a za wszystkie majetności twoje, nabywaj roztropności. *Bibl. Gd.*). Upadać serce, biegasz, nabywasz rady. *Rej. Post. y. 5.* Młody nabywaj, stary zażywaj. *Cn. Ad.* 509. Nabywszy nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 525. Dwu rzeczy snadno pozbyć, ale trudno nabyć, grosza a zdrowia. *Jag. Gr. A 2.* Co złe nabeździem, to nie nasze jest, ale cudze. *Karnk. Kat.* 425. (*ob. Nabyty*). — Nabywać, kupować sobie, an sich kaufen, käuflich an sich bringen. Król na rzecz swoje, nie może nabywać żadnych dóbr. *A. Zamoj.* 7. NABYĆ się *recipr., Boh.* nabyt se, nabawić się gdzie dość długo, namieszkać się, lange genug an einem Orte seyn, sich genugsam verweilen; *Ross.* выжить, выживать. Dosyciem się w Warszawie nabywał, aż do uprzykrzenia. *Teat.* 24. b, 59. Jeszcze się z nami nabeździe i w niebie, Chociaż w starości weźmiem go do siebie. *Pot. Arg.* 687. — 2. Nabywać się *passive*, dostawać się, osiągać się, erworben werden. Ubyczaje i grzechność nabywają się na wielkim świecie. *Teat.* 19, 12. NABYWANIE, NABYCIE, *ia, n., subst. verb.,* zdobywanie się na co, dostawanie, dostanie, postąpienie czego, daß Erwerben, daß Ansißbringen. — 3. Nabycie - NABYTEK, *tku, m., (Boh.* nabytek *supellex; Sorab.* 1. dobetk *luerum*, cf. zdobyecz); *Ross.* стяжаніе, нажива, зажитое; *Eecl.* обраца, добыча, находка, прибытъкъ, польза; co się nabyło, własnością się sta-

ło, der Erwerb, daß Erworben, an sich gebracht. Z tego rzemiosła mamy niemały zysk a nabytek. *1 Leop. Act.* 19, 25. (zarobek, Verdienst). Z dawna już nie mam nic, ani do utraty, ani do nabytku, nichts zu verlieren, nichts zu gewinnen. Złe nabycie, złe zginie. *Petr. Ek.* 28. Ładne nabycie, ładne odbycie. *Cn. Ad.* 94; wie gewonnen, so zerronnen; (*Slov.* Gakó získal, tak strail; cf. co ładno przyjdzie, ładno odejdzie; lekko sobie szanujemy, czego darmo dostaniemy). Złe nabycie w korzyść się nie obróci nigdy. *Opal. Sat.* 27. Z niesprawiedliwego nabytku, Nie weźmie potomek łupieżcy pożytku. *Gil. Post.* 34 b. Dobre nabycie trwałe. *Cn. Ad.* 165. Dobre nabycie i w morzu nie utonie. *ib.* Dość mam i nadto z twej szczodroty w życiu Moim, o większym nie myślę nabyciu. *Hor.* 2, 501. Obowiązali się Krzyżacy wszelkie w Prusiech nabytki między sobą z książętami Mazowieckimi dzielić. *Nar. Hst.* 4, 255. Lekce zdają się ważyć nabytki swojej ojczyzny. *N. Pam.* 11, 231. akwizycye, zdobyte krainy, die Eroberungen, Acquisitionen. Cudzoziemcy nie poczynili zbyt wielkich w ziemi Francuzkiej nabytków. *ib.* 16, 70. (nie nabyli wielkich gruntów).

NABYTÝ, *a, e,* dostany, uzyskany, osiągniony, erworben, erhalten, erlangt, an sich gebracht; *Ross.* нажитый. Pługiem nabyte, najpewniejsze skarby. *Pot. Arg.* 310. Dobro tym miłsze jest, im trudniej nabyte. *Zab.* 1, 114. Dobrze nabyty *Ross.* благоприобретенный. Złe nabyte, nie bywa dobrze pożyte. *Rys. Ad.* 77. Złe nabyte, złe ginie. *Modrz. Baz.* 38. Z złe nabytych, rzadko się ucieszy trzeci dziedzic. *Kluk. Rosl.* 3, 12. unrecht Gut kommt nicht auf den dritten Erben; unrecht Gut gedeiht nicht; *Slov.* złe dobité, horšeg odbité; zboží złe dobité, ně dedi; co złe biwa nabité, mnoho horšeg biwa odbité. Miesiąc już stracił swą jasność nabyta. *Auszp.* 35. (t. j. nieswoję, pożyczaną, cudzą). Przyrodzony i nabyty rozum. *Gorn. Dw.* 360. (wykształcony). — 2. Nabyty - nabytny, nabywalny, czego nabyć można, erlangbar, erwerblich, was sich erwerben läßt. Wolałem łaski Pańskiej postradać, która nabyta jest, i kiedyskolwiek przywrócić się może, anizeli w ucziwym szwankować z niepewetowaną hańbą. *Boh. Ossol.* 57. Nienabywalny *Vind.* neperdobiulast. Nienabywalność, nienabytność *Vind.* neperdobiulost. NABYWCA, *m., NABYWACZ, NABYWALNIK, a, m.,* ten co nabywa, der etwas an sich bringt, der Erwerber, osiągaacz, *partor. Macz., Croat.* zadobitel; *Ross.* стяжатель; *Eecl.* пристражатель. Nabywcom dóbr kościelnych spokojność zawarowana. *N. Pam.* 21, 298. Znający się na rzeczach nabywca. *N. Pam.* 3, 315. (kupiec, który co kupuje). Prawa nabywca. *Gaz. Nar.* 1, 154. Nabywacz pieniędzy dla kogo. *Tr., der Geldmäfler.* NABYWČZY, *a, e,* od nabywey, Erwerberé - Nabyweze prawa. *Czack. Pr.* 2, 15.

NABZDURZYĆ się, *f. nabzdurzy się dok.,* do sytu nagadać się, sich satt schwagen, müde plappern. Nabzdurzą się, nabzdurza, nakoniec przestaną. *Zabl. Fir.* 30.

*NABZDYŻYW, *a, m.,* pochlebca, kadziciel, pasorzyt, ein Speißelacker, Schmeichler, süßschwänzer. Tak bogate sieroty gubią jako żywi Niewstydlivi pochlebcy, chytry

- nabzdzywi. *Klon. Wor.* 55. Mnodzy tak żądają chwały, iż też, chociaż z utratą swoją pochlebce bardzo radzi widzą, takowi ludzie nabzdzywom na pośmiech bywają. *Ezop.* 6. NABZDZIĆ, ob. Bzdzić.
- NAC, ob. Na 1. Naści, Na-ć.
- NAC, i, z., u ziół liście nad korzeniem. *Włod.*, liście z kłaczem. *Syr.* 192, daß Kräutig, daß Herz der Pflanzen und Kräuter, die Blätter, die sich schließen. Liście jarzyn ogrodowych, die Blätter der Küchenkräuter, der Petersilie, gelben Rübe, daß Pasternack; *Boh.* nat, braucj solia raparum et similium plantarum; *Vind.* nat, meteniza; *Carn.* zima; *Sorab.* 2. nasch, rep'acze kikernaki; (*Hung.* nád canna; *Ross.* настъ skóra na śniegu po odwilży). Hollenderska pietruszka obitą nać daje. *Kluk. Rosł.* 1, 212. Koszą nać marchwianą, pasternakową, na trawę dla bydła. *Kluk. Rosł.* 3, 312. Liście i nać od jarzyn dla bydła zbierać. *Zaw. Gosp.* Nać z jarzyny, co mąż przyniosł, żona obrzynała. *Otw. Ow.* 331. Chociaż na zimę naci ziół psują się, przecię one na każdą wiosnę krzaki zwyczajne z kwieciami z korzenia wypuszczają. *Otw. Ow.* 398. — Rybna nać, ob. Rybny.
- NACACKAĆ się, *zaimk. dok.*, nacieckać się, napięścić, cackaniem nasycić się, się satt liebfosen. Mąż o niczym wiedzieć nie będzie; a oni się z sobą nacackają do woli. *Teat.* 10. b, 11.
- NACAŁOWAĆ się, *f.* nacałuje się *recipr. dok.*, do woli pocałować, *Ross.* нацѣловаться, się satt küssen. Nie mogła się napatrzeć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 237, cf. odcalać się.
- NACECHOWAĆ, *f.* nacechuje *cz. niedok.*, cechą oznaczyć, *Ross.* намѣтить, намѣчать, bezejfnen. Gdzie kogo szatan opoi, niejednego sobie nacechuje, temu nie dostawa palca, tego usieczono, trzeciemu nogę ugolono. *Rej. Post.* 130. Nie darmo cię natura nacechowała. *Cn. Ad.* 568. (cf. nie darłoś się ty łysym, chromym, zezowatym, garbatym etc. urodził; co szpetne, to i złe; byś był co dobrego, nie miałbyś grzbietu krzywego, cf. cechowanych się strzeż). — *Protocollum*, krotkie naznaczenie, nacechowanie pisarskie, pisanie albo sprawy, z której potym szerzej w księgi pisza. *Mącz. notatki.*
- NACEDZIC, *f.* nacedzi *cz. ok.*, Nacedzać *niedok.*, dosyć powycedzać, genugsam einzupfen; *Croat.* naczéjam, nadočéjam; *Bosn.* nadočiditi; *Rag.* nazjéditi; *Ross.* нацѣдить, нацѣживать. Hojnej nacedziwszy juchy, napił się Gradyw i Bellona syta. *Jabl. Buk. F.*
- *NACEWIC, *cz. dok.*, nawijac na cewy, *Vind.* nazievati, na zieu naviti, navijati, svijati, ovijati, aufspulen.
- NACHAPAĆ, NACHAPAC, *f.* nachapnie *cz. dok.*, chapaniem nabrać, aufraffen. Trochę nachapał wykrętów od sławnego mecenasa, u którego trzy lata dependentem był. *Teat.* 1. b, 10. Mam ja w sobie cudzoziemskich przymiotów cokolwiek, com ich różnie nachapał. *Mon.* 71, 318. Wydrę ci wszystko, coś nahapał. *Teat.* 28. b, 127.
- NACHARKAC, *f.* nacharce *cz. dok.*, charkając napluć, anspreien, bespreien; *Ross.* нахаркать. (*Vind.* naherkati ofukać).
- NACHEŁPIĆ się, *f.* nachępi się, *recipr. dok.*, do woli się nachwalić; nach Belieben praßlen. Niech się nachępi zbytkiem nikczemnym. *Karp.* 3, 28, *Ross.* нахвастать.
- *NACHEŁY, ob. Nachylić, Nachyły.
- NACHLASTAĆ się *recipr. dok.*, *Boh.*, nachlastaty se, narzecz się, napchać się, się satt saufen, satt fressen; *Ross.* нахлебаться, ob. Chłastać.
- NACHLIPAĆ się, *f.* nachlipa się *recipr. dok.*, naszlochać się, się satt weinen, satt schluchzen. Ociec żalem przejęty, nie nie odpowiada, Dość się nachlipawszy, na te słowa wpada.... *Jabl. Tel.* 60. — §. Nachlipał się wody; ob. Chlipać.
- NACHŁODZIĆ, *cz. dok.*, dosyć chłodnym uczynić, sattfam abkühlen; *Ross.* находить.
- NACHŁOPAĆ komu, *f.* nachłopa, *intrans. dok.*, raz wraz komu chłopać, chłopem go z urąganiem nazywać, jemanden einen Flegel über den andern schelten; *debauchari in aliquem, rusticum identidem illum appellando. Cn. Th.*, cf. naropać, nababac.
- NACHŁOSTAĆ, *cz. dok.*, w miarę wychłostać, genugjam durchwischen, schlagen, Schmissе geben, *Ross.* нахлестать, нахлыстать.
- NACHŁYSTAĆ się, *cz. dok.* chłystając do woli napić się, się nach Belieben voll schlucken, voll trinken; *Ross.* нахлюстаться.
- NACHMURZYĆ, *f.* nachmurzy *cz. dok.*, nachmurzać *niedok.*, chmurą przywlekać, bewölken, umwölken. Czoło nachmurzy, jakoby się gniewał. *Leszcz. Class.* 49. Nachmurzyć się, namarszczyć twarz, nasępić *Ross.* нахмуриться, нахмуриваюсь. Nachmurzyło się na niebie, zachmurzyło się *Ross.* нахмурилось на небѣ.
- NACHOD, u, m., *NAŚCIE, NAJŚCIE, ia, n., napad, napasć, napadnienie na kogo, najazd, *Ross. et Eccl.* находъ, нахождение; (*Ross.* находка, находочка palazek; *Vind.* nahod, perhod, perhaja przybycie, przychod; nahod; *Carn.* nahod gravedo, ruma). Pomnij, że brat zawzięty gotuje nachody, I pragnie z ziemią zrównać wznoszące się grody. *N. Pam.* 8, 230. Zasadzki podróżne, gwałty i naścia domowe, burgrabia sądzi. *Szczerb. Sax.* 163. Podrapawszy twarz, a drzwi porąbawszy, opisz naście na dom na onego, którego samże ranił, i pozowie pierwój o naście domowe, niż o rany. *Gorn. Wł. L.* 3. Kraj nasz najściami Litwy, Tatarów, Pomorczyków zniszczony. *N. Pam.* 10, 84. NACHODZIC, ił, i, *cz. niedok.*, najść, naszedł *dok.*, (najdzie, ob. Należć), nachodzić kogo, nachodzić na kogo, napadać, najężdzać nań, *Sorab.* 1. nanhdu, nanhdzem; *Rag.* nāchi; *Vind.* nahajati; *Eccl.* нахъствовати; auf einen losgehen, einen überziehen, überfallen. Jeśli w nocz naść (najść) ma na cię nieprzyjacieli, nie zasypiaj. *Sk. Kaz.* 7. Wiem jednego, kogo naszto (naszli, nachodzono), na dom i urabano. *Gorn. Wł. L.* 3 b. Utarczkami ustawicznie nachodząc Skanderbega Sułtan, więcej go drażnił, niżli straszyl. *Baz. Sk.* 166. Pospolici ludzie naszli kościoły, posiekli obrazy. *Boter.* 4, 77. Mospanie! nie wstydź się mój dom nachodzić? *Teat.* 32. b, 100. Z twarzą Achilles taką, z jaką wiec pochodził, Z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. *Zebr. Ow.* 329. (petiit

ferro). Najść kogo • napaść go, nadejść go, spotkać go, natrafić na niego, zastać, einem überraschen, über etwas antreffen, ertappen; Sorab. 2, najhisch, nadajhisch, nadehisch; Vind. nadoiti, nadohajati, gornapriti, nadopriti; Ross. найти, находить, нашёл, найду; Eccl. **НАШАСТКО-ВАТИ**; (Rag. snächise, snahodimse • potkać się). Temiż słowy mówcie do Ezom, gdybyście go naszli. 1 Leop. Genes. 52. Jesliby gwałtownika swego gdziekolwiek naszedł, może go zatrzymać podług prawa. Szczerb. Szaz. 379. Nie •znaszedł (naszedł) mię żaden ani w kościele do kogo mówiącego, ani zbieg ludu czyniącego. Budn. Act. 24, 12. (nie znaleźli mnie. . . . Bibl. Gd.). — Najść, znaleźć, finden, Lat. invenire; Boh. nagiti, našel, nagdu; Carn. najdti, najdem; Vind. najti; Bosn. nacchi, nahoditi, (nasajastje inventio, nasajast inventus); Slav. nachi; Ross. найти, находить. Świnie orzechy z kształtu orzecha naszły sobie imię. Syr. 1255. t. j. znalazły, dostały; cf. naleźć. — §. Nachodź się • nabiegać się, do woli chodzenia używać, Boh. vychodit se, nachodit se; Croat. nahodilšemsze; Ross. наклоняться, находится, sich satt gehen, müde gehen. Gdy się do woli nachodzisz, musisz wrócić się do domu. Pilch. Sen. list. 4, 241. Biegłem za szczęściem, mniej baczny, bo młody, Niech też odetchnę, dościsiam się nachodził. Kras. W. 67. Zab. 16, 95. — §. Nachodziło się, naszło się, imperson., zbiegało się, zbiegło się, nabiegło się, es kamen zusammen, es versammelten sich. Bieżeli żołnierze na jedno miejsce, gdzie się było wiele niewiast i panien przed strachem naszło. Baz. Hst. 69. Naszło się do nich niemało ludzi; a gdy się niemało ich nazbierało, zbudowali sobie klasztor. Sk. Żyw. 1, 155. — §. Verb. neutr. Pospolicie koniom w drodze nogi nachodzą. Hipp. 56. t. j. nabiegają, nabrzmiewają, die Füße laufen ihnen an. — §. Najść czym • przejść czym; przeniknionym być czym, fig. napojonym, n p. Takem naszła z tej pary. kurzawy, tytoniu, że ledwie nie skonał. Teat. 45. c, 82, durchbrüngen sey von etwas. — aliter Dachy mehem były nieforemnie naszły. Zebr. Ow. 15. narosłe, nadrosłe, nakryte, von oben bewachsen, bedeckt. **NACHODNY**, Ross. находный, ob. Napastny.

NACHOWAĆ, f. nachowa, cz. niedok., nachowywać, nachowuje frequ., Boh. nachowati servare, reservare, ciągle chować, lange nach einander erhalten, Boh. nahlidati se. Będą zebrane wszystkie rzeczy, które w domu twoim są, i których nachowali ojcowie twoi aż do tego dnia. Leop. Jes. 59, 6. W mieście nachowano żyta, i śpi-chlerze tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. Baz. Sk. 277.

NACHRAMOWAĆ, ał, uje, intr. niedok., NACHRAMYWAĆ frequ., Nadechramować, (Elym. chromy), na jedną nogę napaść, nieco kulać, auf einem Beine ein wenig hinfen. Nachramował na jedną nogę niejako, która dla rany i kości wyjętej, poniekąd stała się krótsza. Wys. Ign. 75. Raniony na wojnie, nachramował. Budn. Apoph. 94. Ustupując znać dawa, że nie nachramuje. P. Kchan. Orl. 134. Oni gdym nachramywał, weselili się. Budn. Ps. 55, 15. Stracony z nieba Wulkan zgruchotał goleń

sobie srodze, Tak że musiał o jednej nachramować no-dze. Min. Rył. 2, 294.

NACHUCHAĆ, Vind. nařapati, naphniti, ob. Chuchać. **NACHUCHANIE**, ia, n., •nadchnienie (natchnienie), nadęcie, aspiratio. Macz. dař hauchen, Behauchen, Anhauchen.

NACHUDNAĆ, ob. Nadchudnać.

NACHWALIĆ, cz. dok., wielce pochwalić, genugsam loben, Ross. нахвалить. — Nachwalić się, sich satt und müde loben.

NACHWYTAĆ, ał, a, cz. niedok., Nachwycić, f. nachwyci, dok, wiele czego pochwytać, nałapać, Vind. nabasati, viel fangen, ergreifen, erhaschen. Jużem zdrów; nachwy-tałem niemało złotych plastrzyków. Boh. Kom. 1, 42. Wiele nachwytal. Hul. Ow. 60. Wielbłodom twoim nachwytam wody, żeby się napili. 1 Leop. Genes. 24, 19. (naczerpię wody. 3 Leop.). ob. Nabrać.

NACHYCHOTAĆ się, *zaimk. dok.*, do woli pochychotać, nasyć się chychotaniem, sich satt lachen und lachen; Ross. нахохотаться, ob. Naśmiać się.

NACHYLIĆ, f. nachyli, cz. dok., Nachylać niedok. Boh. nachyliti, nacheyliti, nachyłowati; Slov. nachylugi; Sorab. 1. nachilicř, nakhilam; Dal. prziloniti; Ross. тулить, при-тулить, (cf. tulić, przytulić); nakłaniać, hinneigen, hin-beugen, beugen, hinlenken. Nachyl waderka twego, że się z niego napije. 1 Leop. Genes. 24. Za młodu nachylaj gałazki. Ezop. 59. (naginaj). Jeśli masz syny, ucz-że je, i z młodu ich nachylaj. Biał. Post. 190. On w swęj nadętości Ledwie co na dół swęj głowy nachylił. Auszp. 37. (schylił, skłonił). Ucha nachylał na takie śpie-wanie. Prot. Jał. 33. (nadstawiał). Nim niedogodna starość cię nachyli, A rzeskie lata, i dobra myśl służy, Te-rasz wdzięcznej użyj krotofilii. Hor. 1, 50. Kniaź. (zgarbi, pochyłym uczyni). Wszystkie słowa my możemy deklin-ować, to jest, końce ich nachylać. Budn. bibl. praef., (przypadkować). — §. Verb. neutr. Koń nachyla, uważa, upada na posładek. Cn. Th., dař Pferd fällt auf ein Hin-terbein auf, hinfst. **NACHYLAĆ** się, **NACHYLIĆ** się, re-cipr., **NACHYNAĆ** się, *jednotł.*, nakłaniać się, chylić się gdzie, Boh. nachylit se, nachyłowat se; Eccl. **нныця**, sich neigen, sich beugen. Ten kapelusz zawsze w tę stro-nę się nachyla. Teat. 16. c, 44. przeważa na tę stronę, wisi, er hängt auf die Seite. Drzewo się pod ciężarem smoczym nachyneło, curvata est arbor. Zebr. Ow. 57. (schyliło się, skrzywiło się, nakrzywiło się). Młoda roz-szczka, dokad się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ją odchylić. Hrbst. Nauk. O. Nachyli się przed obrazem, i modli się. 1 Leop. Jez. 44, 17. (schyla się, kłania mu się). **NACHYLENIE**, **NACHYLANIE**, ia, n., subst. verb., nakłanianie, naginanie, chylenie gdzie, dař Hinneigen, Hin-lenken, dař Lenken, Neigen; Boh. nachylanj; Eccl. **сгькение**. Sposoby te więcej mogą ku nachyleniu duszy, niż ku poprawieniu. Zygr. Gon. 597. — §. Nachylenie • **NACHYŁ**, u, m., **NACHYŁEK**, lku, m., chylenie się, pochyłość, die Hinneigung, dař Neigen. Kąt płaski, roztwor dwóch równi, które się z sobą schodzą; ten kąt nazywa się też nachylenie jednej równi względem drugiej. Jak. Mat. 1, 144. W górnictwie, nachylenie żyły, Fallen des Ganges,

oznaczenie stopni na półkłęgu, ile żyła zbaczać może od linii poziomej i właściwego sobie kierunku. *Mier. Mskr.* Nawiódł je na to miejsce przez pewne nachyły. *Przyb. Mitt.* 186. Idź do wody z ludźmi; którzyć będą rekami łaptać wodę, tych nie bierz; ale którzyć będą pili nachyłym, tych weźmi z sobą. *Rej. Zw.* 205 b. nachyliwszy się; *hingebugt, hingestredt.* NACHYLNOŚĆ, ści, ż., *Boh.* nachylnost *propensio*; *Sorab.* 1. nakhilenofeż, nakhilitofeż; *Ross.* уклонъ, откосъ; przymiot dającego się nachylić, die Reigbarkeit, Lenfbarkeit, Geneigtheit, cf. przychylność. NACHYLNY, a, e, *Boh.* nachylny = przychylny; *Slov.* nachilni; *Sorab.* 1. nakhilnē; mogący być nachylnym, dający się nachylić, skłonić, skłonnny, lenfbar, bieglam, daß sich lenfen läßt. Obojętność okazują nienachylną ku jednej raczej, jak ku drugiej stronie. *Mon.* 76, 521. NACHYŁO *adv.* (*Boh.* nachylnē = przychylnie, życzliwie), z nadwerezieniem, z uszczerbkiem, wanfenb, schadhaft. Troi szło wszystko nachyło. *Zebr. Ow.* 587, *res laborat, eß hinke mit ihnen.* Czech wyrok czyni Polakom nachyło, Ale szczęście Krzyżakom i w tym nie służyło. *J. Kchan. Dz.* 170. NACHYLONY, a, e, *Boh.* nachyleny; *Slov.* ukriweni; *Sorab.* 1. nakhilenē; *Ross.* захилenny; *Eccl.* согбенный; nakloniony, pochyłony, pochyły, hingeneigt, hingebugt, gebeugt. Ku południu dzień jest nachylony. *Lib. Hor.* 87. Był nosa z góry nachylonego. *Wys. Aloj.* 454. (*oppos. zadarty*). Nachylona łodyga, gdy wierzech prosty łodygi poziomo jest pochyły. *Jundz.* 2, 12. — Nachylony przypadek w *Gramm.* *Slov.* ukriwenec, *casus obliquus.* O tym przemyślał Wielki Jan Zamojski, Jakoby nachyloną ojczyznę na mary I na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 554. (nadwałłoną). Biskup Warmieński, upatrując powodzenie Krzyżaków bardzo nachylone, przy królu przestawać, jawnie zeznawa. *Krom.* 668. *inclinatus esse.* — §. W sądach nienachylony (nienachylny) przeciw prawom, upominkami się ruszyć nie dał. *Sk. Dz.* 638. niewzruszony, niegiętki, umbeglam, unerjchütterlich. NACHYŁY, a, e, nachylony, cf. pochyły, hingeneigt. Wóz nachyły. *Zebr. Ow.* 118. *pronus.*

NACI = naci, nac, ob. Na *interj.* NACIĄC, ob. Nacinać.

NACIĄGAC, ał, a, cz. *niedok.*, NACIĄGIWAĆ *czstl.*, NACIĄGNAĆ, *f* naciągnie *jednotł.*, *Boh.* natahati, natahowali, natahnauti; *Sorab.* 1. nacżanu, nacżaham, nacżahuyu; *Vind.* nategniti, nateguvati, napotegniti; *Croat.* natesem, nategnulszem; *Ross.* натянуть, натягивать, тягить; *Eccl.* натязаю, натягаю, наляцаю; *паллцати, налящу;* dosyć czego ciągnięciem nabrać, naczepać, ziehend hinlänglich schöpfen, genug ziehen, *propr. et fig.* Naciągnij sobie wody, dla obleżenia. 1 *Leop. Nah.* 3, 14. (naczepaj. 5 *Leop.*). Naciągnął wody z nami, a napoił owce. *ib. Exod.* 2. Idźmy naciągnąć wina. *Teat.* 52. c, 55. t. j. do woli się napić, sich satt ziehen. Naciągać w siebie, wciągać w się dosyć czego, genug einsaugen, in sich ziehen, *propr. et fig.* Dopuszczwszy się kłamstwa w jednym, odważamy się i na drugie, a za czasem naciągniemy w siebie charakteru fałszywego i chytrego. *Zabl. Roz.* 97. — Naciągać bełłów, pęcherzyków, napryszczyć, Blasen auf der Haut ziehen. Plastr ten nie powinien być odejmovany, póki pęcherzyków nie

naciągnie. *Krup.* 5, 594. Jaskier zamiast kantyrad na naciąganie bełłów używać się może. *Jundz.* 299. — §. Naciągać, napinać, aufziehen, aufspannen, ziehen, spannen, *propr. et fig.* Z Memnozyny zrodzone połogu, Naciągnijcie mi stron ku tej potrzebie. *Jabl. Buk. A.* Obawiam się, aby ta śmiałość na sek nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Mącz.* Gdyby się urodził w Tartary, zarazy w dzieciństwie łuk naciągał. *Pilch. Sen. list.* 286. Naciągał łuk, aby szkodził dobrym. *Psalm.* 58. Kupido jak naciągnie łuczka, strzałkę naloży... *Zab.* 13, 165. Wszystkie myśli swoje na to zaczął naciągać, jakoby całą Polskę uspokoić. *Krom.* 506. (natezać). — Naciągać zegar z wagami; zegar bez wag, w którym sprężyna kół obrót czyni, taki się nakreca. *Cn. Th.* 461, die Gewächter einer Uhr aufziehen. — Naciągać staw wywichniony, wprawiać go, wsadzać, prostować, einrenfen, ein verrenftes Gſted gerade ziehen. Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę znou w staw swój wprawić, naciąga onę rękę albo nogi. *Sak. Kal. D 4 b. Nup.* 60. W kluby naciągać i wprawiać. *Sak. Kal. D 4 b.* Narzędzia do naciągania nóg lub rąk zwichnionych. *Czerw.* 57. — *Fig.* Naciągnąłem konwersacją do tego małżeństwa. *Teat.* 36. b, 65. nakierowałem, idź kienfte daß Geſpräch dahin. Kto do jakiej namietności skłonny, ten wszystko do niej naciąga. *Mon.* 66, 517. Zawsze naciąga do Lubieckiego, jak widzę, chce mię do jego przeciągnąć strony. *Teat.* 28. b, 24. Naciągniesz go jak chcesz, jak nos woskowy. *Cn. Ad.* 525. (t. j. powolny, człowiek jak wosk; nie ma własnego zdania; daje się nabechtać). Naciągam na swój pożytek = garnę do siebie, na swe koła wodę ciągnę, ob. koło. — Naciągnąć, nadciągnąć, gwałtem pociągnąć dokąd, musić, przykrećić, mit Gewalt ziehen, zerrren, *phys. et mor.* Nie dosć wiersz pisać, pospolitym kształtem, A tym bardziej nadciągać kadeneyą gwałtem. *Hor. Sat.* 66. Pokaléczył Horacyusza wiersze; do swoich je naciągając. *Boh. Kom.* 4, 151. Tych słów naciągają niektórzy przeciw prawdziwej obecności ciała. *Damb.* 214. (wymuszenie przytaczają). Aryusz bluźnił, że naciągając do tego słów z apokryfów. *Kat. Gd.* 64. Jeśli kto zechce naciągać wyrazy konstytucyi naszćj... *Gaz. Nar.* 1, 102. — NACIĄGAC się, *zaimk. niedok.*, do woli swojej ciągnąć, sich satt ziehen, spannen, reffen; mordować się ciągnięciem, sich müde ziehen u. s. w. NACIĄGANIE, NACIĄGNIE, ia, n., *subst. verb.*, *Croat.* nategnenye; *Ross.* натягивание, натяжна; genugames Ziehen, Hinziehen, Hinlenfen, Aufspannen, Aufziehen, Spannen, Reiffen. NACIĄGNIONY, NACIĄGNIĘTY, a, e, *Boh.* natažený; *Croat.* nategnyen; hingezogen, aufgezogen, aufgeſpannt, geſpannt, gereufft, gereufft. NACIĄGADŁO, a, n., narzędzie naciągania, ein Rechholz, Sperrholz, Recheifen, *Vind.* nategalu, nategnilu; (*Croat.* nategacha *attractorium*; *Slav.* nategacsa, teglica = lewar, hewar).

NACIASTA, y, ż., *Cn. Th.*, NACIAST, u, m., *Boh.* nátěstek, kwas; *Sorab.* 1. zakisz, częstowé kwas; *Ross.* кислое тѣсто, закваска, cf. квасца, кваска, der Sauerteig. Kwas albo naciast nic innego nie jest, jeno ciasto z ja-

kiegokolwiek zboża mąki, ciepłą wodą zaczynioną, zagniłością zakwaszone. *Syr.* 998. Na wsi niewiasty zostawiają w dzieży kawał już wykisiałego ciasta, aby na drugi raz rozczyniona mąka znowu mogła kisać, a to czynią dla niedostatku drożdży. *Syr.* 220.

NACIEC, *f.* naciecze *nijk. dok.*, Nacieknąć, *f.* nacieknie *jednol.*, Naciekać *contin.*, ciekąc napływać, dostatecznie cieczeniem przybywać, worauf hinfließen, hinrinnen, hinlecken; genugsam anfließen, anrinnen, zusammentreffen; *Vind.* natezhi, natekati; *Croat.* natechem, naviram; *Bosn.* navriviti; *Ross.* natecz, natekat. Z beczki w sień naciekło. *Ld.* Przez tę noc wiele wody deszczowej do beczki naciekło. *ib.* (*Rag.* natjezzatise, natjeccemse *velitari*, naciekać się, nabiegać się; *nadteechi redundare*).

NACIECKAĆ się, *recipr. dok.*, nacać się, do woli pocackać, napieścić się, sich satt liebosen. Gdy ta co jest w tkance mię ujmie i pozwoli Nacieckać się z sobą, wzajem poswywoli. . . *Zab.* 13, 130.

NACIECIE, *ia, n.*, *subst. verbi* nacinać, naciąć - narznięcie, ciosna, *Boh.* wrub, liz; *Carn.* saręsa; *Bosn.* urizak, riz, (cf. raz); daß Einschnitten, der Einschnitt. Trzeba w tej tablicy zrobić naciecie na kształt fug. *N. Pam.* 11, 215.

NACIEK, *u, m.*, nacieczenie, napływ, daß Anrinnen, Anlaufen, Zurinnen; *Vind.* natiek, natok; (*Ross.* nateczka pogoń, nabieg, cf. ucieczka).

NACIERAĆ, *ał, a, cz. niedok.*, NATRZEĆ, *natarł, f.* natrze *dok.*, *Boh.* natjrati, natriti; *Vind.* natreti, naterem, naribati; *Sorab.* 1. natru; *Ross.* натирать, натереть; nacierać co czym, trąc napuszczając, einreiben, einfrämen mit etwas. Nogi jego całuje, mascią naciera, Łzami kropi, włosami swemi sciera (Magdalena). *Groch. W.* 99. Dobywa chustki natartą piżmem. *Zab.* 9, 347. *Zabl.* (perfumowanej). W łaźni, jak się wypoci, gorzałeczką, oliwką a Barskiem mydełkiem grzbiet sobie natrze. *Rej. Zw.* 161 b. — Nacierać, nadcierać, trąc nadsuć, sahl reiben, mund reiben. Nie dla siebie, dla drugich wół sobie jarmem kark naciera. *Teat.* 46 b, 22. — §. *Fig.* Natrzeć komu uszu - wytrzeć komu kapitulę, powiedzieć pacierz, dać łacinę, naśpiewać, nabijać mu uszy, myć komu głowę, strofować go, łajać mu, szczypać go słowy, einem den Kopf waschen. Otoż jest zdrayczyzna, Złość się we mnie na nią wszczyzna, Muszę ja jej natrzeć uszy. *Teat.* 53. c, 37. Węgrowie Matyaszowi uszy nacierali, aby z chrześcianami nie walczył. *Biel.* 424. Obruszył się król na Gdańszczany, i kazał im uszy natrzeć Janowi Zamojskiemu, wyrzucając na oczy ich jawną rebellią. *Gwagn.* 160. — §. Nacierać na kogo - najeżdżać nań, nachodzić, rzucać się nań, auf einen losgehen, auf ihn einbringen, ihn angreifen; *Croat.* nasztorujem; *Sorab.* 1. wobztretuyu; *Eccl.* натрижняюся, подвизаюся, прилогствовати кому. Za wykonderowanym: nacieraj! kawalerya, dodawszy koniom silnie ostrogi, z największym impetem wpada na nieprzyjaciela. *Kaw. Nar.* 474. Zważo naciera, wprowadza wśród nieprzyjaciół pułk hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Starzy żołnierze, dawnego męstwa swego pamiętni, mocno nacierają, ci też nieustraszeni odpór dają; z obu stron bój zwawy. *ib.* Naciera na błę-

dy ludzkie z ostrożnością i z przemysłem. *Zab.* 8, 167. *Zygr. Pap.* 263. Gorącą modlitwą we dnie i w nocy do boga nacierać. *Furm. Uw. F 3 b.* NACIERACZ, *a, m.*, nacierający na kogo, der Losdringer, Eindringer, Angreifer; *Sorab.* 1. wobztretwař. NACIERANIE, NATARCIE, *ia, n.*, *subst. verb.*, §. a) *Ross.* натирка, натеріе, натирание, daß Einreiben, Aufreiben, Aufschmieren. — §. b) Naleganie, najeżdżanie, najazd, daß Losdringen, Losgehen, Eindringen, Angreifen; *Eccl.* натрижняние, подвигъ, срашь. NACIERANY, NATARTY, *a, e, part. perf.*, *Ross.* натертый.

NACIERPIEĆ się, *f.* nacierpi się *recipr. dok.*, dosyć wycierpieć, wiele znosić, *Ross.* натерпѣться, genug zu leiden haben. Nacierpiał się tam męki i ucisku. *Paszcz. Dz.* 37. Nacierpią się głodu, jako psi. *Wróbl.* 134. Cożmy się też tam nie nacierpieli! *Teat.* 24, 160.

NACIESAĆ, **NACIOSAĆ**, *ał, f.* naciesze *cz. dok.*, *Ross.* натесать, натесывать, dosyć pociesać, viel behauen, bezimern, fällen. Nacieszmy drzewa z Libanu, ileć go będzie potrzeba, i spuścimy je traftami. *W. 2 Paral.* 2, 16. (nawycinamy drzewa. *Bibl. Gd., ob. Nacios*). Siekierą rąbiąc wierzbę zawiła, chcąc jej rychłej pożyć, z niej klinów naciesała. *Ezop.* 75.

NACIESZYĆ się, *f.* nacieszy się *recipr. dok.*, *Ross.* натѣшиться, do woli pociechy zażyć, sich satt freuen, die Freude zur Gemüthe genießen. Nacieszył się i naśmiać do upadłej. *Mon.* 70, 604. Zboczyłem z drogi, bym cię nawiedził, i z tobą się nacieszył. *Teat.* 54. d, 31. Oczy jego nie mogły się nacieszyć oglądaniem tego, co już oglądały tyle razy. *Stas. Num.* 2, 98. Daj boże by się z tobą długo Kornelia nacieszyła. *Bardz. Luk.* 36. — *activ.* Nacieszyć *Ross.* натѣшить rozweselać kogo.

NACIEZ wy, *wam, plur.* - naści, *na-ć, sing.*; *ob.* Na! *interj.* **NACIEZĘĆ**, *nijk. dok.*, ciężkością naważać, schwer aufwiegen. Niepobożnie żyłem, ztąd przymnożył się i nacieżał grzech mój. *Baz. Hst.* 100.

NACINACIĆ, **NADCINACIĆ**, *ał, a, cz. niedok.*, Naciąć, naciąć, naciąć, *f.* natnie *dok.*, *Boh.* nacinati, natinati, načiti, načnauti; *Ross.* надтѣпнуть, надтѣпывать; narzynać, karbować, anschnitten, anbauen, einen Riß thun, einen Streich machen. Dwa palce mu uciał, i trzeciego aż do kości nadciał. *Steb.* 2, 179. Narzędzie do baniek stawiania, i nacinania ran. *Czerw.* 8. W ten czas zły jarmark, kiedy na jarmarku Pijanemu często nadcinają karku. *Bratk. K.* 2. NACINANY, NACIĘTY, *a, e, part. perf.*, narzynany, nakarbowany, voll Anschnitte, Einschnitte, Ritze, gefertigt, geringelt; *ob.* Naciecie, cf. naciunie, naton.

NACIOS, *u, m.*, naciecie, *n. p.* Do liczby znaków granicznych należą też naciosy na drzewach, które lubo czasem na kilka calów zarastają, i tylko plama czyli niewielki otwór domyślać się o nich każe, atoli za odszczerpieniem drzewa znak takowy w całości swojej znajduje się. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 115. Einschnitte, Siebe in den Gränzbäumen, als Gränzbenkmale. Jeżeli w ciągu ściany granicznej znajdują się znakomitszej wielkości drzewa, na tych przez sąd graniczny wyrzynane bywają znaki nakształt krzyża, które zowią naciosy. *Zabor.* 358. (cf. kopiec). **NACIOSAĆ**, *ob.* Naciesać.

*NACIOT, a, m., n. p. To szwagier, co ma siostrę; tego jak zwać potom, Co moje siostrę pojmie? A panna (rzece): *naciotem. *Pot. Jow. 227*, cf. ciotka. (*dsty. Ross. начотъ, начеть* defekt w kassie).

NACISK, u, m., *Boh. natisk, plur. natiský oppressio*; *Vind. natifh, potifhek, naganjik, poganja*; *Ross. натискъ, давка*; ścisk, ucisk, ciężar naciskający, *aufdrückende Last, Druck*. Tyfon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić, *pondera. Zebr. Ow. 116*. — §. Natłoczenie się, natłok, daß *Zusammenbrängen*, daß *Gebränge*. Wielki nacisk o ten towar. *Tr. Grecki surmacz i woźny wrzaskliwy, nie mniejszy mają do siebie nacisk. Pilch. Sen. list. 2, 240*. Nacisk coraz podlejszych monet zagranicznych, kraj cały o niepowetowaną szkodę przyprowadził. *Pam. 85, 1, 59*. NACISKAĆ, ał, a, cz. *niedok.*, Nacisnąć, ał, f. naciśnie *jednott.*, §. 1. natłaczać przyciskając, *aufdrücken, sehr drücken, brängen*; *Vind. natifniti, gornatifniti, natifhati, potifshuvati*; *Croat. natiszkavam*; *Rag. natiskati*; *Bosn. natjeskati, nameciti*; *Ross. натиснуть, натискать, натискиваю, натиснуть*. Nie naciskaj, *parce pressare. Cn. Th. 454*. Człowiek we śnie, przez krwi naciśnienie, Chce wołać, a nie może, tracąc odetchnienie. *Jabl. Tel. 538, ob. Mora. — §. 2. Naciskać* : narzucać, wiele czego do kupy rzucać, *viel nach einander werfen*; *Sorab. 1. naczisnu, naczisnu*; *Vind. gornatifhati, gornariniti*; *Ross. наметать, намечу, намечивать, накинуть, накидывать*. Kto to naciskał kamieni? *Tr. NACISKAC* się *recipr.*, §. a) dogadzać sobie ciskając, rzucając, *isth satt und müde werfen*. Naciskał się kamieniem do woli. *Tr. — Naciskać się* : narzucać się, nasierdzić się z gniewu na kogo. *X. Kam., isth vor Unwillen werfen. — §. b) Natłaczać się* gdzie, *isth woßin drängen*. Lud się na to miejsce nacisnął. *Tr.*

*NACIUNIE, ia, n., w Krakowsk., drwalnia, kolnia; *der Holzstall, ob. Nacinać, ob. Natoń*.

*NACYA, yi, ż., naród, die Nation. Kupey wszelakich nacyj. *Vol. Leg. 3, 262*. Zadna nacya. *Sk. Kaz. 275*. Przodkowie nasi u wszystkich pogranicznych nacyj zawołani byli. *Star. Ref. 6*. Ormiańska nacya. *Nies. 1, 94*. *Natie. *Petr. Pol. 268*. NACYONALISTA, ob. Rodak, ziomek. NACYONALNY, a, e, narodowy, national. Kościół i dom nacyonalny Polski z szpitalem i alumnatami. *Vol. Leg. 7, 373*.

*NACZ : na co, (*hodie non usurpatur, nisi praemissa negatione*: Ninacz *qu. v.*), (*Boh. nač; Sorab. 2. nač, na zo, nazga*), zu maß, woßu, worüber, worauf. Byłoby tu jeszcze nacz rozmyślić się. *W. Post. W. 2, 296*. Gdyby kto temu, co się nacz rozmyśla, wierną a zdrową radę dawał. *Kosz. Cys. 50*. Widzieliśmy go, i nie było nacz pojrzeć. *W. Jes. 53, 2*. Znam to do siebie, że się nie nacz nie godzę. *Gorn. Dw. 6*. Naczkolwiek (na cokolwiek) się obowiązwała. *Radz. Num. 50, 4*. Ona się nacz obowiązała. *ib. 5*. (cf. niocz), *ob. Co*.

NACZA, y, ż., miasto w Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr. 2, 196*. eine Stadt in Litthauen.

NACZAĆ, ał, f. nacznie, cz. *jednott.*, Naczynać, ał, a, *niedok.*, *Rag. naceti, nacignem*; *Croat. nachinyati*; *Bosn. naceti, stavit ruku*; *Slav. nacsėti*; (*Sorab. 2. nazesch zacząć*

beczkę; *Carn. nazhejnam, nazhnem, nazhęti* : zacząć chleb); *Ross. начать, начинать*; *napoczając, rozpoczając, zacząć, anfangen, anheben*. Teraz zacząłem mówić do pana mego. *Budn. Genes. 18, 27*. (zacząłem. *Bibl. Gd.*). Otożci dopiero naczął rozumieć. *Wróbl. 180. (nunc coepi)*. Dzisiaj naczę dawać strach twój na twarz ludzi. *Budn. Deut. 2, 25*. *NACZAŁO, ob. Naczelnictwo. NACZALNIK, NACZALNY, ob. Naczelnik, naczelný.

NACZAROWAĆ, cz. *niedok.*, (*Boh. načarovati* : *multas lineas ducere*), czarów nadziałać, genug zaubern, *Vind. nazoprati*; *Ross. наворазивать, наворозить*.

NACZATEK, tku, m., *Ross. начатокъ, начатие, начало* (cf. naczelnictwo), *начинъ*, cf. naczynie, początek, zaczątek, *der erste Anfang*. Poświęcon był Izrael Jechowie, zaczątek urodzajów jego. *Budn. Jer. 2, 3*. (z pierwocinami urodzajów. *Bibl. Gd.*), (*Ross. начатки* : *pierwistki, Erstlinge*).

NACZCZY, a, e, na czezo będący, *nüßtern, mit nüßterner Magen*. Ślina naczczą, *jejuna saliva. Mącz.*

NACZEKAĆ, *nijak. dok.*, NACZEKIWAĆ *częstl.*, czekając wyglądać czego, długo poczekać, *Vind. nazhekati*; *Ross. ожидать, ожидать, lange warten, wartend entgegen sehen, harren*. Pokoju im, ani odmawiał, ani przyrzekał; a tym czasem na obietnicę posłów naczekiwał. *Pilch. Sall. 200*. Obóz zmocniejszy królów naczekiwał. *ib. 252*. Wypogodzonym czołem w spokojności śmierci naczekiwała. *Pilch. Sen. list. 249. ib. 85*. NACZEKAĆ się, *recipr.*, dosyć długo do stęsknienia czego czekać, *lange genug warten und harren*; (*Boh. načekati se, popočkam sy*; *Rag. nacekkatise*). Drugi siła nie służącabrał; drugi naczeka się chwilę, niżli mu co podadzą. *Star. Vol. E 2 b*.

1. NACZELNIK, *NACZALNIK, a, m., na czele będący, przełożony, rządca, *Rag. et Bosn. poglavica*; *Ross. главной, тысячной; Eccl. уиновникъ, тристать, рига, князь, наумальникъ, воєвода, der an der Spitze steht, der Befehlshaber, daß Oberhaupt, (cf. Hauptlinge in Ostfriesland. Büsching's Erdbesch. 6, 289; Abtlg. Hauptling)*; (*Rag. naczelnik, naczelnik, nadeeonik*; *Carn. glavav; Vind. poglavar; Croat. naczelnik, pochetnik, poglavár, poglavnik*; *Ross. начальник autor, początek czego, ob. Naczać, naczynać; начальница, Rag. naczelniza* : *autorka; Eccl. злоначальникъ autor, seu origo malorum; началозлобный, Graec. ἀρχεπαχος; начальноводитель, наумоловождь, Graec. ἀρχηγέτης* najwyższy wódz; *первоначальникъ, военачальникъ betman, cf. wojewoda*). Arcybiskup Gnieźnieński, prymas królestwa, pierwszy senator i książę naczelnik w duchownych sprawach, jako i w świeckich. *N. Pam. 8, 158*. Piotra ś. nazywają naczalnikiem, t. j., książęciem apostołów. *Smotr. Ex. 54*. Naczelnik aniołów, wierny bóstwu, Michał. *Przyb. Ab. 158. (Eccl. уиновнаумальникъ archanioł)*. Najwyższy naczelnik siły zbrojnej narodowej; tytuł Tadeusza Kościuszki, będącego na czele powstania narodowego, roku 1794. *Gaz. Rzad., cf. Eccl. народоводитель*. Naczelnikiem być *Eccl. чиноначальствовати*; *Ross. начальствовать*. NACZELNICTWO, *NACZELSTWO, *NACZAŁO, a, n., *Vind. poglavaria; Rag. poglavstvo; Croat. poglavarsztvo; Ross. начальство; Eccl. наумало, власть; naj-*

wyższa władza, przełożenie, zwierzchność, die Obermacht, die höchste Gewalt. Synod pod naczelstwem Teodozjusza arcybiskupa. *Steb.* 1, 24. (pod prezydencją). W monasterku Ihumen nie ma się zwać Ihumenem, tylko za starca, i to pod naczałem inszego większego monasteru miały być. *Sak. Sob. B 3 b.* Najwyższe naczelnictwo *Ross.* первоначаліе. Naczelnictwo częstkowe (*Ross.* частоначалство, cf. podkomenda). Naczelnictwo na wojnie, najwyższa komenda *Ross.* военачаліе, военачалство, (cf. województwo), тысяцкое (cf. tysiącnik); *Eccl.* унноплалие dowództwo, komenda. **NACZELNIKOWSKI**, a, ie, od naczelnika, Oberhaupt, *Ross.* начальниковъ, военачалнической. — 2. **NACZELNIK**, **NACZOŁEK**, Ika, m., *Boh.* načelnik; *Slov.* načelnik; *Vind.* zhelna obvesa, zhelnives, (nazhelnjak, nazhelak, kość czołowa); *Sorab.* 1. nadzholné schatk, žtrontuch, bortka; *Carn.* puntk; *Croat.* fizér; *Ross.* начелокъ, начелочекъ, начельникъ, надобникъ; strój czyli przepaska naczelna, na czele noszona, eine Kopfbinde, ein Kopfriemen, eine Stirnbinde, ein Stirnriemen, frontale. *Cn. Th.* 455. *Cn. Syn.* 392. *Dasyp.* F 2 b. Mógłbym ukazać, kopie, chorągwie, naczelniki i inne wojenne narzędzia zdobyte. *Pilch. Sall.* 264. To będzie na znak w rękę twoich, a jako naczolki między oczyma twemi. *Radz. Exod.* 13, 17. *Budn. Deut.* 11, 18. (będzie to za naczelniki między oczyma twemi. *Bibl. Gd.* te słowa będą naczolkami między oczyma twemi. *Żarn. Post.* 3, 605 b.). — §. *Medic.* Naczelnik, lekarstwo, które przykładają na czoło. *Dykc. Med.* 4, 438, ein Heilmittel, auf die Stirne zu binden, ein Stirnpflaster, Stirnsädel x. **NACZELNY**, a, e, na czele będący, Stirn-, auf der Stirne befindlich. Naczelne włosy, ozdoby. *Tr.* — §. Naczelny, naczalny, pierwszeństwo mający, celny, główny, Haupt-, an der Spitze befindlich, den Vorrang habend, vorzüglich. Rzymski biskup jest kościoła pierwszym sprawcą i naczalnym pasterzem. *Smotr. Apol.* 112. U Persów trzy były naczelne prawa narodu: nie zadłużać się, nie zmyślać, i nie próżnować. *Krup.* 7, 110. Rząd pierwszy zwierząt ssących zowie się naczelny (*primates*), że człowiek w nim się zamyka. *Zool.* 285. O Wersallu! naczelne dzieło wielkiego króla. *Karp.* 3, 45, chef d'oeuvre; Meisterstück; cf. arcydzieło; *Ross.* начальный początkowy, z kąd się co naczyna czyli zaczyna. **NACZEPIC**, cz. dok., czepiac na czym nawieszać, aufheften, anhängen; *Vind.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati; *Eccl.* подцѣпляю на что, вшаю. **NACZERNIC**, cz. dok., czarno nafarbować, schwarz aufstreifen; *Vind.* nazherniti; *Ross.* начернить. Naczernić sobie oczy *Ross.* насурмиться, насурплюсь. **NACZERPAĆ**, ał, f. naczernpie cz. dok., czerpaniem dosyć nabrać, *Vind.* nazhrepati, nazhrepem, najeti, najemat, gorsajemati; *Ross.* начерпать, начерпывать, накачать, genugsam heraus schöpfen. Wielbłodom twoim naczernpie wody, żeby się wszyscy napili. 3 *Leop. Genes.* 24, 19. (nachwytam wody. 1 *Leop.*). Naczerniali z rzeki wody. *Przyb. Luz.* 162. **NACZERSTWIC**, cz. dok., czerstwiejszym uczynić, aufstreifen, *Vind.* gorzhherstviti. **NACZESAĆ**, **NACZOSAĆ**, ał, f. naczesse cz. dok., *Boh.* na-

česati; *Rag.* nacesegljatti; *Ross.* начесать; §. 1. włosy, len, wełnę grzebieniem przeczesać, ile dosyć, lub wzgórze, genug kämmen, hinauf kämmen. Naczosać się, do woli, lub do z mordowania, sich satt oder müde kämmen. Opuścić nędzną; com ja nakochoła, Com się zawilych kędzior naczosała. *Tward. Daf.* 43. — Szczotką naczesać, genug bürsten, aufbürsten, *Vind.* nafzhzetiti, gorfhzhzetiti. — §. 2. *Transl.* Nasmagać, wybijać, nałoić skórę, ob. Naciosać, naciesać, genugam außprügeln, durchpeitschen. U przegierza, gdyby tylko jednej z tych wszetecznie naczosano świerzbącego smrodnika, toby... *Pasz. Dz.* 127. — §. Mówiac bez naczosania uszu i języka, i bez nagrawania, zda się wam, jakobyśmy albo nie mówili, albo bezdowodnie mówili. *Smotr. Elen.* 32. bez urazy, obrazy, ohne Beleidigung der Ohren.

***NACZESNY**, a, e, na czas, w czas, wczesny, a propos, gelegen. Przez on swój niesłuszny ani naczesy upór, w ohydę do niej przyjdzie. *Gorn. Dw.* 301.

NACZOCHRAĆ cz. dok., *Boh.* načechrati, lazare, auflockern, czochranie napuszyć włosy, kudły, wełnę, len.

NACZOŁEK, ob. Naczelnik 2.

***NACZYNAĆ**, ob. Naczać.

NACZYNIC, ił, f. naczyni, cz. dok., Naczyniac niedok., *Sorab.* 1. naczinicz; jedno po drugim narobić, nadziałać, kilka rzeczy porobić, mehrereß nach einander machen, (*Boh.* nadělati; (*Vind.* nadjati, nadielati); *Sorab.* 1. natzinam afficio, imbuo, napawam; *Rag.* nacinitti, ponacinitti, nacininati resarcire; *Bosn.* naciniti, napraviti instauro; *Slav.* nacsiniti; *Ross.* начинить, начиниваю napelniać, nadziewać, начинка nadziewanie, distg. naczynać, ob. Naczać). Nabudowałem sobie domów i naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, a nasadziłem drzew, i nadziałałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4 - 7. Jakośmy sobie nowych ministrów, nowych zborów, brogów, bożnic naczynili, tak też nieszczęście Polski się jeło. *Podw. Sion.* L 2. Do owczarni Pańskiej złodzieje wiele dziur nadziałali, a z owczarni pańskiej gołębińców naczynili. *Żarn. Post.* 264 b. Nie zwykli miewać mszy bez ornatów, a tak musielibyście zaraz ornatów naczynić. *Tworz. Ok. E* 4. Bóg jest mocen i z kamieni naczynić sobie synów Abrahamowych. *Lach. Kaz.* 1, 113. Z kamienia prawie chce naczynić chleba sobie. *Rej. Post. O o 4.* Tak wiele świat w kościele naczynili, że ich ledwo nie więcej, niż dni powszednich. *Sekl.* 56. Niech sobie naczyni przyjacioł z majątku swego. *W. Post. Mn.* 317. — Naczynić, nakłaskać, nasycać, nalać. *X. Kam.*, worauf thun. — §. Naczynić się czego, raz w raz ściagać na się, in Menge über sich bringen, sich zuziehen. Chociaż twój koń nigdy nieprzyjaciela nie widział, aleś się ustawnie naczynił despektów i narzekania żołnierstwa twego. *Jan. Oksz. G 3 b.* ***NACZYNICIEL**, a, m., narobiciel, który czego naczynia, nadziała, der genugam von einer Sache macht, fertigigt; (*Rag.* nacinitegl refector, f. nacinitegliza; distg. *Ross.* начинатель, начинщикъ autor czego, zaczynający co, ob. Naczać). **NACZYNIĘ**, ia, n., **NACZYINKO**, ***NACZYNICZKO**, a, n., zdrbn., (*Boh.* plur. načenj, nadobj, naczynia, sprzęty; *Croat.* nachin forma, norma; *Rag.* cin, nâcin mo-

dus, na nâcin - jak, na kształt; *Bosn.* nacin; *Slav.* nâcsin - sposób; *Ross.* начинъ naczâtek, poczâtek *ob.* Naczâć; §. 1) statek, w którym co chowają, narzędzie nieczynne, даъ Gefäß, Gefäßtr, Gerât; *Boh.* nadoba, nadobka, nádobjčko, osudj, osudjčko, (*ob.* *Sad, sęd, *sud), zaměrka; *Sorab.* 1. hrat, (*cf.* grat); *Sorab.* 2. rēd (*cf.* narzędzie), nop, nopk; *Carn.* posōda; *Vind.* pōsōda, pōfōda, fōdje; *Croat.* poszuda; *Slav.* posuda; *Ross.* судно, судъ, сосудъ, посуда, сосудецъ, приборъ, снарядъ, снасть; *Ecll.* приѣтелице, съкровъ. Spizarnie mają być w równie budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Cresc.* 19. Mis, czasz, i kadzidlnic po dwanaście; a wszystkiego srebra w onym naczyniu było 2400 syklów. *Bibl. Gd. Num.* 7, 85. Stopione masło w jakie piękne wlewać naczynie. *Haur. Ek.* 178. *Vasculum*, naczynniczko. *Urs. Gr.* 329. Złe naczynie najlepszy likwor szkazi. *Mon.* 66, 277. — *Chym.* Narzędzia, które obejmują albo ciała mające być doświadczone, albo narzędzia czynne, nazywają się naczyniami, *vasa.* *Kruml. Chym.* 18. — *Anatom.* Naczynia w ciele zwierzęcym, die Gefäße in den thierischen Körpern. Naczynia, kanały, w których części cieknące się ruszają i pomykają. *Krup.* *Ost.* 4, 16. Naczynia te, dla humorów, które zawierają, dzielimy na naczynia krwawe, Blutgefäße, i naczynia nerwowe. *Krup.* 3, 2. W naczyniach po całym ciele zwierzęcym postrzeganych, jest jakaś ciecz. *Zool.* 6. Naczynka w ciele dziecęcym są powolne, i do rozmaitego kształtowania sposobne. *Mon.* 69, 1018. — Naczynie wodne, *coll.* - statki wodne, okręty, Schiffe, Wasserfahrzeuge. W 700 okrętów albo naczynia wodnego do Rzymu się brał. *Sk. Dz.* 380. Oskold w naczyniu wodnym, w okrętach i galerach ciągnął na Konstantynopol. *Stryjk.* 114. — §. 2) Naczynie, narzędzie czynne instrument, даъ Werkzeug, Instrument. Naczynie nic nie jest, jeśli nie będzie takiego, któryby onym naczyniem władał. *Gost. Gor.* 65. Grać na muzycznym naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. Dobremu rzemieślnikowi każde naczynie dobre. *Cn. Ad.* 172. Dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze robi. *ib.* Są między członkami takie, które natura dała jakoby naczynia do zmysłów, jako oczy do patrzenia, uszy do słuchania, ręce dla tykania... *Karnk. Kat.* 253. Here-tyk dyabelskie naczynie, zazdrości i złości pełne. *Sk. Dz.* 824. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272, *cf.* *czyny. NACZYNIŚTY, a, e, *Anat., vasculosus*, auß viel Gefäßen zusammen gefest. Błona naczyni-
sta, dlatego tak zwana, ponieważ złożona jest z wielu naczyń. *Krup.* 2, 3. et 196.

NACZYŚCIĆ się, *recip. dok., Boh.* načistiti se; czyszczeniem sobie dogodzić, lub też się zmordować, sich satt oder müde reinigen.

NACZYTAĆ się, *f.* naczyta się, *recip. dok.,* Naczytywać się *częstotl., pr.* naczytuje się, *Ross.* начитаться, czytając dogodzić sobie, sich satt lesen. Tam się naczyta do woli, co pogańscy królowie dobrego czynili. *Weresz. Reg.* 32. Przykładów takich naczytać się i napatrzeć można. *Mon.* 70, 734. — §. *activ.* Naczytać, czytając natrafić, im

lesen worauf stoßen, *Ross.* начитать. Gdzieżeście to w obronie weryfikacyi naszej naczytali, z czego tryumfujecie? *Smotr. Elen.* 39. *ib.* 46. Czytaliśmy wszystkie synody, a żadnegośmy takiego nie naczytali, któryby Rzymskiej stolicy poddawał pod posłuszeństwo stolicę Konstantynopolską. *Smotr. Elen.* 34.

1. NAD, *praeupos., regens Instrumentalem et Accusativum, Boh.* nad; *Slav.* nad, nade; *Sorab.* 1. nad, wosche, (*ob.* Wyżej); *Sorab.* 2. nad, huschej; *Carn.* nad, sgor (*cf.* z gór-ry), sgorei, verh (*cf.* wierzch), zhēs, zhēs (*cf.* przez); *Vind.* nad, na, sgorai, zhef, zries, vezh (*cf.* więcej), dalei, (*cf.* dalej, daleko); *Croat.* nad, oberh, ober, verhu, zverhu, visse, (*cf.* wyżej); *Slav.* nad, vishje, svērshu; *Bosn.* svrrih, odzgar, surrih, izvan, priko, (*cf.* przeko-); *Ecll. et Ross.* надъ, врхоу, поверхъ, сверхъ. *Aliquod mollioris pronuntiationis causa huic praepositioni e additur:* e. gr. nade wszystko, nade mną, pro nad mną, quod durius sonat. (*cf.* beze mnie, przede mną, nade mną, ode mnie, ode wstał, we drzwiach). — §. 1) *cum Instrum.* Nad, *impedens, über.* Gdy kto umiera, nad nim modlitwy czytają. *Pim. Kam.* 210. Jurgurcie zguba nad karkiem wisi. *Pilch. Sall.* 237. Nieprzyjaciele nam już nad głową wiszą. *Kłok. Turk.* 243. sie schweben über unserm Haupte, sind uns schon auf dem Halfe. Wilk ten zawady ustawicznie nad niemi chodzi, jakoby je podrapać a poźrzeć mógł. *Rej. Post. H h.* 6. Swoje śpiegi nad nami wszędy mieli. *Warg. Radz.* 338. t. j. pilnujących nad nami, wir hatten immer ihre Eptone auf dem Halfe. Moskwa Polaków nie tylko mieć nad sobą i imienia ich nienawidzi. *Tward. Wł.* 18. Szyper głosem zawoła, miejmy się ku zbroi, Ludzie mamy nad sobą, a nie wiedzieć kogo. *J. Kchan. Dz.* 284. t. j. tuż za sobą, wyżej siebie, gletch über uns, auf dem Nacken. O czeladź swoje Krassus bardzo się starał, stojąc częstokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 b. Nad książkami straciłem i zdrowie i oczy. *Krup.* 7, 82, über den Büchern. Nad robotą dukwiąc, święta gwałca. *Bals. Niedz.* 2, 265. Nad wsią stojąca sosna. *Lib. Hor.* 81. über dem Dorfe, zu Anfang des Dorfs, bey dem Eingange, am Dorfe. Kraków nad Wisłą, na pograniczu Galicyi. *Dykc. Geogr.* 2, 46, an der Weichsel. Lemgów, miasto w Westfalii, nad rzeką Bega. *ib.* 72. Niewidomy siedział nade drogą zebrząc. *Sekl. Luc.* 18. przy drodze, am Wege. — Nad, *praemissa alia adhuc praepositione:* Dziś rano pasłam po nad tym laskiem mą trzodę. *Teat.* 55, 11. *In hac significatione adjungimus nad substantivis eorumque adjectivis:* nadbrzeże, z nadbrzeża, po nadbrzeżu, nadbrzeżanin, nadbrzeżny; *praesertim nominibus fluviorum:* Naddunaje, Naddunajskie, Nadwisle, Nadwislny. — §. Nad, *tempor.* - ku, gegen, przed, vor. Nad świtaniem - przede dniem. *Cn. Th.* (gdy się miało do świtu). Pieśni nad wieczorem i w wieczor. *Kanc. Gd.* 340. *Cum Accusat.* Nad wieczor przyniósł jej krawiec suknie. *Niemc. Król.* 4, 110. — §. *Excessivum.* O miłości nad wszystkimi Miłościami gorącemi! *Groch. W.* 215. Stebe über alle Stebe. Marność nad marnościami, i wszystko marność. *Bibl. Gd. Eccles.* 1, 12, vanitas vani-

tatum. § 2) *Cum casu Accusativo* Nad a) *excedens, excessivum* : więcej niż, przechodząc miarę, *über, mehr als, als*. To nad ich rozumienie było, gdy książeczka w ogień wrzucona, nie zgorzała. *Birk. Dom.* 11. Lubię kobitek niewinne pieszczoty, Kocham z ojczyzną króla nad me zdrowie. *Zab.* 12, 52. *Nar.*, *mehr als mein Leben*. Kto miłuje ojca albo matkę nad mię (nade mnie), nie jest mnie dostojen. *Budn. Matth.* 10, 37. To jego wszystka myśl i to staranie, Nad świecką sławę i nad panowanie, By z miasta świętego wyrzucił pogany. *P. Kchan. Jer.* 5. Nic nad się. *Cn. Ad.* 550. (co w czas, to z nas; piędź się mierz; nie miotaj się kocie na niedźwiedzia; nie rzucaj się z motyką na słońce). Wydatek nad przychód, z cudzych jest pieniędzy. *Teat.* 19. b, 43. (większy od przychodu). Nie przywłaszczajmy sobie coś nad ród zwierzęcy, Nieme pono stworzenie coś ma nad nas więcej. *Nar. Dz.* 3, 70. *Wir wollen uns nichts vor den Thieren zum voraus anmaßen, über die Thiere herausnehmen; sie haben vielleicht was vor uns voraus*. Mieć co nad kogo : celować go w czym, prym mieć, przechodzić go w czym, *vor jemanden etwas zum voraus haben, ihn worin übertreffen, einen Vorzug vor ihm haben*. Miał wiele nad inoze hetmany, Nad przeważne, w cnotach pokazała pany. *Groch. W.* 550. Stary ma nad młodego. *Cn. Ad.* 1099. (stary rozum lepszy, niż młody). Wiele ma prawda nad nieprawdę. *Smotr. Ex.* 5. Prusacy utarczki z naszymi miewali, ale nasi wszędzie mieli nad nie. *Biel.* 360. (t. j. górę). Tłumaczenie biblii siedmiudziesiąt (*Septuaginta*) ma wiele nad inne. *Sk. Dz.* 116. Kto kogo raz stłucze, ma już nade-ń wiele. *Tward. Wz.* 127. Nikt nade-ń zacnością i majątnością nie miał. *P. Kchan. Orl.* 1, 111. Tankred obrotem i ciała lekkością Siła ma nade-ń, lub siecze, lub chodzi. *P. Kchan. Jer.* 491. Do takiego zbytku przyszło, iż pan stanu najwyższego nic nie ma nad szlachcica. *Sk. Kaz.* 20. Panowie chcą mieć nad pospółstwo w szatach, w porządku, jedzeniu i piciu. *Kosz. Lor.* 10. Jest nad cie albo nadeń. *Cn. Ad.* 318. (niejeden taki jest; dobry to, ale się najdzie taki drugi albo lepszy). Agezylaus z Tysafarnem, który nadeń ludem miał, miał się potykać. *Kosz. Lor.* 168 b. (więcej od niego). Kosarzu! robotniku dobry! co się stało, Przedtym między czeladzią nad cie nie bywało, Teraz, ani docinasz, i pokosy psujesz, Ani równo z insemi w rzędzie postępujesz. *Simon. Siel.* 28. Jest rozum nad rozum. *Cn. Ad.* 319. *ein Verstand ist noch über den andern*. Będzie krawiec nad krawca, będzie tkacz nad tkacza. *Pól. Jow.* 251. (sc. lepszy, doskonalszy). Niemasz, ach niemasz nad prywatne życie. *Hor.* 2, 504. *nichts geht über das häusliche Leben*; nie słodsze; (cf. doma najlepší). Nad ludzie coś. *Cn. Ad.* 526. coś nadludzkiego. *de eo, qui aliis longe antecellit, etwas übermenschtliches*. Sprawiedliwością, rozumem, porządkiem obyczajami, nad pospolitego się człowieka miał. *Kosz. Lor.* 18. (za lepszego, wyższego). — b) Nad *cum Comparativo* : większy nad niego : większy od niego, większy za niego, *als*. Większym cudom nad prawdę wierzyć się nie godzi. *Bardz. Trag.* 190. Mają tam chleb

lepszy niż chleb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter.* 85. Nic zacniejszego nad starożytno Rzymiany, nic też hardziejego nad nie nie było. *Mon.* 65, 138. Dusza nad ciało, życie nad śmierć są rzeczy lepsze. *Zach. Kaz.* 1, 288. *Elliptice* Nad piekielne męki umęczona dziś dusza moja. *Past. Fid.* 177. (t. j. większymi niż piekielnymi mękami). Uciecho moja, nad którą mię inna strudna ma potkać. *Groch. W.* 454. (t. j. od której większa). — Nad *cum Positivo, loco Comparat.*, Do wojny ochotnymi nas najdziesz, i posłusznymi nad innych wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 201. Niemasz sędziogo nad boga, ani rozumnego nad nawyższego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 19. — c) Nad, *adverbialiter* Byś wołał i nad wołał, tedy ja mówić będę, żeś ty zdrayca. *Orzech. Qu.* 24. Mniemam i nad mniemam, że się wam dosyć rzekło, *pulo et deputo. Macz.* Coż? mów nad mów takiemu; on sam chce być biednym. *Zab.* 8, 321. Ja wam tak powiadam, i nad powiadam, *dico et edico. Macz.* Nie przyleca do lenia pieczone gołąbki, By siedział i nad siedział, zgotowa-wszy ząbki. *Rys. Ad.* 43. By mi się sprawiał i nad sprawiał, *si per plures deos juret. Macz.* — §. Nad, *transl.*, mimo, przeciw, *widet, gegen, ohne Rücksicht auf*. Laskonogi z osiarowanego sobie państwa się wymawiał, jeśliby to było nad wołą Leszka białego; ale gdy to nie było naprzeciwko Leszkowi, dopiero przyzwolił. *Biel.* 115. Tak sprawiedliwie sprawował urząd swój, aż się wszystkim podobało, gdyż nad wołą swych rad nie chciał nic czynić. *ib.* Nie przyjmuje bóg dusz takich, które nad jego wołą z ciała wychodzą. *Sk. Żyw.* 1, 145. Jechał król do Litwy; co uczynił nad wołą i prośbę panów Polskich, którzy go prosili, aby teraz nie odjeżdżał. *Biel.* 362. Nie godzi się nikomu nie brać nad wołą jego, i mieć przy sobie nic cudzego nad wołą czyją. *Karnk. Kat.* 350. Nikt nie ma się nic nad pismo s. domyslać. *Hrbst. Odp. Z 7 b.* Nad wiadomość i uchwałę Rzpltej stało się. *Warg. Cez.* 92. Dano mu konsulat w młodszym wieku jego nad prawo. *Warg. Wal.* 301. Uciekł nad zakazanie. *Chelm. Pr.* 149. — §. Nad to : prócz tego, *Vind. zhries, zhes tu, tozhries, verhu tega, na verh, überdieß noch*. Nad to : k temu, oprócz tego. *Cn. Th.* Nie pozwoliłem mu; owszem nad to wiedzieć trzeba, zem zakazał. *Ld.* Kto inny mógłby przestać na szacunku, ale mężowi przyszłemu o miłości nad to zapewnić się potrzeba. *Teat.* 52, 67. — *Aliud est* Nadto *qu. v.* — 2. NAD — *praepositio inseperabilis adjungit verbis significationem* a) *excedendi* : nadmierzyć, nad-dawać, nadżyć. — b) *Deprehendendi, inveniendi* : nadcho-dzić, nadjechać. — c) *Altius apponendi* : nadbudować, nadmurować. — d) *Incipiendi, neque multum progrediendi* : nadgnieć, nadpsować. — *Observ.* Gdy się nad kładzie przed głoskami c, g, s, w, p, głoska d opuścić się może, n. p. nachudł : nadchudł; nagradzam : nadgradzam; nagrobek : nadgrobek; nagryźć : nadgryźć; nagnęły : nadgnęły; naskakuje : nadskakuje; nawątlony : nadwątlony; napsował : nadpsował. *Dudz.* 14.

NADAĆ, *af, f. nada, cz. dok., NADAWAĆ, af, a, frequ., nadaje niedok., Boh. nadati, nadawati; Sorab. 1. nadacz;*

Vind. nadati, nadajati; *Bosn.* nadavati, mnogo datti; *Ross.* надавать; a) nadawać komu co, galić komu co, galić na kogo, obdarzać go czym, zdarzać mu, einem etwas verleihen, ihm gewähren, ihm damit beschenken. Edukacya kształci rozum, ale go nie nadaje. *Teat.* 19. c, 51. Częstoć zdarzenie szczęśliwe nada myśl niewyćwiczonemu, na którąby się najdoskalszy nie zdobył. *Kras. Pod.* 2, 56. Niech ludzkie dobro pierwszy nasz cel będzie, Bozka to rozkosz nadawać wesela. *Zab.* 13, 322. *Jakub.* Znam obowiązki, które na mię wkłada konstytucya; ale znam i prawa, które mi nadaje. *Gaz. Nar.* 2, 118. Prawa, gdy się gruntują na ustanowionym społeczeństwie, nazywają się nadane. *Gal. Cyw.* 1, 2, *positivae.* — Nadawać kogo czym = obdarzać kogo czym, einen womit beschenken. Nadajcie rolników wolnością; pogańska niewola przez chrześcijańską sprawiedliwość zwróconą będzie. *Ust. Konst.* 1, 14. Nie są to rzeczywiste dobra, które mi oni ciebie nadanym radziby widzieć. *Pilch. Sen. list.* 255. — Kat go nadał etc., sprowadził go, sprawił to, der Henker hat ihn her gebracht, hat das gestiftet, veranlaßt, verleben. Do skąpcza pijesz: za zdrowie Jejmości, A skąpiec myśli: dyabeł nadał gości. *Bratk. D.* Dyabli nadalili taką robotę. *Teat.* 56. c, 5. Czy dyabli nadalili te jej ślepki, tylko spojrzęła, jużem się udobruchał. *ib.* 29, 85. Ale czy kaci nadalili, że on teraz powrócił! *Boh. Kom.* 4, 43. Czyż mi go złe nadało! *Teat.* 43. c, 12. *Pot. Jow.* 53. — Nadaję komu czego siła = obdarzam go hojnie, ich beschenke einen reichlich. Bóg błogosławił panu memu bardzo, nadał mu owiec i wołów. 1 *Leop. Genes.* 24. *Smotr. Apol.* 8. Nadaję kościół, kolegium, szpital, *doto. Cn. Th.* ich begabe, begifte ein Kloster, steure es aus. Zbudował tam kościół, i nadał go dochodami hojniami. *Tworz. Ok. F 1. Biel. Św.* 201. Przodków naszych pobożnych kościoły budowane i bogacie nadane. *Podw. Syon. Q.* Nadanie kościelne albo poświęćne. *Herb. Stat.* 156. (funduszowy grunt). — Nadać się, nadać co = stawić, nie cofać, nastawiać, nagadzać, entgegen stellen. Wstyd było ustąpić tej twardzie, Wszakżem zieloną szatę swą zrzuciwszy z siebie Ramion nadał i w placum stanął ku potrzebie. *Otw. Ow.* 546. Patrz, jak się jałowica goni za dorodnym buhajem, i nadawa sama. *Tward. Pasq.* 30. — *aliter* Tym dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie się nadadzą, A jak się rozbiegają, i na léc nie dadzą, *vix me paliuntur. Zebr. Ow.* 29. — Nadawać, kierować, podawać ku, lenken, führen. Tę krainę Węgierską, która ku Polsce nadaje się, plondrowano. *Krom.* 709. (*quae ad Poloniam vergit*). Laponczykowie, bardziej ku północy nadani, kłaniają się wschodzącemu słońcu. *Chmiel.* 1, 1061. Rzeka ta raz w tę stronę, skąd się wzięła, nadaje biegu, Drugi raz do pięknego morza ciągnie brzegu. *Otw. Ow.* 506. (t. j. nakłania, nachyla). — Nadawać = podawać, podsuwać, hinschieben, hingeben, hinreichen. Nadawanie drzewa pod piłę na miejscu jednym rznącą. *Solsk. Arch.* 100. Nadawać w drukarni, presserowi piłkami farbę na formę nadawać. *Magier. Mskr.*, die Buchdruckerstühle auf die Formen in der Presse auftragen. Nadawać komu piłkę do

grania, galić, den Ball einstecken. — U flisów, nadać linkę, znaczy onęć flisom, gdy holują, popuścić. *Magier. Mscr.*, den schiffziehenden Botefnedten das Seil lösten, nachlassen. — Nadać *absolute*, pomagać, służyć, pożytecznym być, (cf. *Boh.* naplat, n. p. co ge naplat. *quid juvat?* cf. płaci), nützen, helfen. Rozum i dobra minka teraz nie nada bez pieniędzy. *Teat.* 7. d, 29. Gdzie miękkie serce, tam rozum nie nada. *Kras. Mys.* 41. Nie szczyć się rodem, imię nie nie nada. *Hor.* 1, 77. Czy się krwią tykasz Inacha możnego, Nic to nie nada, czy z gminu podłego Zrodzony, żyjesz pod niebem gołota, Musisz za ciemne pojsć Ereba wrota. *Hor.* 1, 200. Wybiergi nic nie nadadzą, wszystkich nas ten koniec czeka, że umrzeć trzeba. *Teat.* 5. b, 27. — §. Nadać się komu = udać się, powodzić się, wieść się, einem gelingen, von Statten gehen, glücken. Niech mię ludzie przewyższają; byleby mi się nadało fortunę pokonać. *Pilch. Sen. list.* 2, 137. Nadało mi się pomyślnie dopiąć swego. *Teat.* 32. c, 31. Szalony to, kto pomstę na niepewną wkłada Wojnę, która sam nie wie, jako mu się nada. *Morszt.* 337. Nienadany = nienadarzony, nie na rękę, niepowodzący się, nieszczęśliwy, n. p. O nienadana miłości, Śmiech stroisz z mojej ciężkości. *Petr. Hor. F.* — §. Pojdzmy, zgładźmy ten naród nienadany. *J. Kchan. Ps.* 123. nieugłaskany, dziki, niecywilizowany, roh, ungeschliffen. Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, Póki żydów naród nienadany Od Rzymianby nie był zawojowany. *Odym. Św.* 2, *N n* 3 b. — Nadany, nadobny, ładny, schön, schön, schön. Niedawno w świat puszczoney, dziś chłopczyk nadany, *formosissimus. Zebr. Ow.* 260. Nadanie = powodzenie, der glückliche Erfolg, das Gelingen. Siła wojen z pany Greckimi szczęśliwym nadaniem zwozdził. *Krom.* 61. Poddał się Knajpów; a nadaniem tym uniesieni Krzyżacy, już mniej z sobą traktować dopuszczali. *ib.* 607. (*successus*).

NADAĆ, ob. Nadymać.

NADAJAĆ, ał, a, cz. *niedok.*, Nadoić, *f.* nadoi dok, dosyć wydajać mleka, genugsam einmelfen, Milch genug abmelfen; dojąc wypuszczać na co, einmelfen, auf etwas melfen; *immulgere. Mącz.*, *Bosn.* nadojiti; *Croat.* nadajam; *Ross.* надойть.

NADANIE, NADANY, ob. Nadać.

NADAREMNY, a, c, NADAREMNIĘ, NADAREMNO, NADARMO, *adverb.*, *Boh.* nadarmo; *Ross.* напрасный, все, cye, ob. Naprasny; vergeblich, unnütz. Nadaremna praca. *Tr.* Miłość chodzi na zamian, nigdy nadaremnie. *Jabl. Tel.* 110. Nie będziesz brał imienia boga twego nadaremno. *W. Exod.* 20, 7. *Pasz. Dz.* 113. Język nadaremno imię bozkie biorący, niechaj do podniebienia przyschnie. *Psalm.* 53. Nie śmieć słowa przemówić; boby było nadarmo. *Teat.* 10. b, 67. NADARZAĆ, ał, a, cz. *niedok.*, Nadarzyć, *f.* nadarzy, *dok.*, zdarzać komu co, nadać go czym pomyślnym, *Boh.* naděliti, nadělovati; *Rag.* nadariti; *Bosn.* nadariti; *Croat.* nadarujem; *Ross.* надарить, надарять, einem etwas verleihen, gewähren, schenken. Przyszedłem do nię; ale mi coś lepszego niż ją, miłość nadarza. *Weg. Marm.* 1, 184. Nienadarzony, niedogodny, nienadany, niezarzony, mißglückt,

nicht erwünscht. Dwakroć miały Sarmackie grody Nienadarzone wojewody. *Miask. Ryt.* 2, 28. — Nadarz bóg, zdarz boże, da-li bóg, za pomocą bozka, geliebt es Gott, mit Gottes Hilfe. U nas nadarz bóg, a swoje chowamy, Żeśmy jego szafarze, nie nie pamiętamy. *Papr. Koł. O. 2.* — §. Obficie obdarzać kogo, einen reichlich beschenken. Sama dawałaś dary miłośnikom swym, i nadarzałaś ich, żeby do ciebie wchodzili. *Budn. Ezech.* 16, 33. (dawałaś im upominki. *Bibl. Gd.*) Dlaczego was natura językiem nadarzyła? *Smotr. Lam.* 28. — §. Nadarzać się: ofiarować się, stawiać się, podawać się na co, sich selbst anbieten, antragen. Sami nadarżają się cudzoziemcom za narzędzie do przedsięwzięcia gwałtów. *Przestr.* 95. — Nadarzenie, ob. Zdarzenie, traf.

NADARZYCIEL, a, m., nadarżający, *Rag. nadaritegl remunerator, der Verleiher, Schenker, Geber, f. Rag. nadaritegliza.* NADARZYN, a, m., miasto w Mazowieckim. *Dyk. Geogr.* 2, 196, eine Stadt in Masowien.

NADAŚAC się, ob. Dasać. NADAŚANY, a, e, z gniewu sapiący, vor Zorn schnaubend. Nadaśanemu chłopcu dajesz jabłko próżno. *Zab.* 9, 75.

1. NADATEK, tku, m., (*Croat. nadavěk*); a) nadanie, fundacja, die Ausstiftung, Stiftung. Szczodroblowości Elżbiety okazałe nadatki trwają jeszcze i po dziś dzień. *Krom.* 780. (*donaria*). — b) Nadatek, nagoda, powód, okazja. *Cn. Th.* 804, zdarzenie, Gelegenheit, Ereigniß. 2. NADATEK, ob. Naddatek. NADAWAĆ, NADAWANIE, ob. Nadać. NADAWCA, y, m., który co nadaje, der Hingebner, Darreicher, Stifter. Nadawca w drukarni, co nadaje farby preserowi na formy drukarskie pod prasą, der Aufträger, der die Buchdruckerschwärze mit den Rollen auf die Formen aufträgt. Nadawca przywileju. *Czack. Pr.* 1, 57, der Verleiher. Nadawca kościoła, klasztoru: fundator, der Stifter, Ausstatter. *Włod.* NADAWCZYNI, i, ż., die Stifterin, fundatorka. NADAWCZY, a, e, od nadawcy, do nadawania należący, Stiftung's-, Ausstiftung's-, Verleihung's-. Rozkazywano w nadawczych przywilejach, czytającym o tym nadaniu, posłuszeństwo. *Czack. Pr.* 1, 256. Nadawczy list. Wolności jest nadawczym panem stwórca. *Jez. Wyr.* t. j. nadającym nas nią. NADAWKA, i, ż., w tartaku, która drzewa pod piłę nadaje. *Os. Fiz.* 351. *Solsk. Arch.* 100, der Aufstieher, eine Maschine in den Schneidemühlen, die den Baum auf die Säge andrängt.

NADAWIĆ, cz. dok., *Ross. надавить, надвинуть, nagnieść, dając nadusieć, ob. Dawić.*

NADAŻAĆ, cz. niedok., NADAŻYĆ dok., intr., komu, za kim, 'kogo' nie zostawać za nim, równia mu trzymać, równym z nim chodzić krokiem, gleichen Schritt mit jemanden halten, nicht hinter ihm zurückbleiben, es ihm gleich thun. Pan nadażyc przewodnikowi nie mogąc, więcj jako trzy staje został za nim. *Teat.* 52, b, 112. Acest stary, nie mógł go, choć męzny, nadażyc. *Jabl. Tel.* 12. Jeśli z piezemi biejąc umordowałeś się, jakoż będziesz mógł nadażyc koniom? *Leop. Jer.* 12, 5.

NADBABA, y, ż., NADBABKA, i, ż., prababka, die Urgroßmutter. *Tr.*

NADBIEGAĆ frequ., Nadbieżeć, ał, f. nadbieży niedok., Nad-

biedz dok., Nadbiegnąć jednł., *Sorab.* 1. nadbehnu, nadbehuyu; §. a) biegiem kogo napaść, biegiem nadejść, einen überlaufen, im Laufen einholen, überfallen, angelaufen kommen. Nadbieżał mnie wilk. *Lib. Hor.* 30. Tysiąc okropnych myśli nadbiegną ją w Umie. *Zab.* 12, 34. *Gawdz.* Skoro przybliżywszy się nań nadbieżał, Pyta dlaczego takim pędem bieżał. *P. Kchan. Orł.* 1, 197. Gdy też chęć łakoma, nadbieży którego, stańmy się miłośnierni, a bądźmy hojnymi. *Papr. Koł. U b. Sorab.* 1. nadbehženo *incursus*, nadbežne *incursim*. — §. b) Nadbiegł koniowi: nabiegł konia, aliquantum lassavit equum cursu. *Cn. Th.* 453. et 452. er hat das Pferd etwas abgemattet, müde gemacht.

NADBLADNAĆ, NABLADNAĆ, neutr. jednł., przybladszym się stawać, pr. et fig., etwas blaß werden. Nabladał: nabladało mu, *impalluit. Cn. Th.* 452. Najwięcej używane bezosobiście, nawet zaimkowo: Nabladało komu, n. p. Powstał wielki szturm na morzu, a w takim razie i Arystypowi się nabladało. *Budn. Apoph.* 19. (strach go napał). Cnota nogę złamała, z prawdy dno wypadła, A pokorze u dworu już bardzo nabladało. *Rys. Ad.* 5. Bardzoć czemuś nabladało, nie dobre to znamie. *Rej. Wiz.* 96. Przed strachem nabladało lice. *ib.* 105. Kiedy wejrzysz w te książki, jako we zwierciadło, Gdy widzisz, gdzie czerwono, a gdzie też nabladało... *ib. praef.* Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło, Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladało. *Rej. Zw.* 29 b. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladało. *Stryjk. Gon. R.* 5. (złe było koło Litwy). Już prawie na punkcie ostatnim stanęło Cesarstwo chrześcijańskie, bo już nadbladnęło. *Stryjk. Turk. d.* 3. (chwiało się, nachwiała się, nachyliło się).

NADBLAKOWAĆ, f. nadblakuje, dok. intr. trochę spełznąć, cokolwiek z koloru utracić, etwas verschließen, die Farbe etwas verlieren. Z przestrichu nadblakuje i poblednie zorza. *Leszcz. Class.* 1.

NADBŁOTNY, a, e, nad błotem leżący, über dem Sumpfe befindlich. Nadbłotne wiszary. *Nag. Wirg.* 492, ob. Nablótny; *Ross. наболотный.*

NADBÓTWIEĆ, nijak dok., nadgnieć, nadpsuć się butwiałością, etwas morsch werden, modrig werden. NADBÓTWIAŁY, NADBUTWIAŁY, NABÓTWIAŁY, a, e, nadgnity, nadpsuty, angefault, morsch, ambrüdtig. Księgi przez niedozor i dawność czasu nadbótwiałe. *Vol. Leg.* 8, 474. Zaczęłaś nadbutwiały okręt w ręcz naprawiać. *Zab.* 13, 267. Szost. Z pośród nadbutwiałych ciał drugich wyjeta. *Groch. W.* 320.

NADBRZANIN, m., nad brzegiem mieszkający, *Eecl.* брегжитель; *Ross.* морянинъ, cf. pomorzanin, der Küstenbewohner. Nadbrzeżanie Koromandelsey i Malabarsey. *Wyrw. Geogr.* 176. NADBRZEŻE, a, n., *Eecl.* подьвержье, ciąg brzegu morskiego, rzecznoego, die Küste. Po nadbrzeżach morza czarnego. *Nar. Hst.* 6, 259. Przechodzą się dosyć długo po nadbrzeżem (po nadbrzeżu) rzeki. *Nieme. Król.* 3, 42. NADBRZEŻNY, a, e, od nadbrzeża, Küsten-, *Ross.* набережный. Zale z łzami nadbrzeżne

usłyszawszy skały, Łamanym ich westchnienia jękiem powtarzały. *Zab. 5, 434.* — *Transl.* Nadbrzeżny ukraienny, krajny, nadgraniczny, Gránj, an der Gránze legend. Województwo Poznańskie jedno z nadbrzeżnych. *Gaz. Nar. 1, 146.*

NADBRZUCHOWY, a, e, nad brzuchem się znajdujący, über dem Bauche befindlich. — *Anat.* Żyła nadbrzuchowa, vena epigastrica. *Krup. 3, 78.*

NADBUDOWAĆ, f. nadbuduje cz. dok., wyżej czego pobudować, höher anbauen, über etwas hinauf bauen; *Croat.* naddelávam; *Ross.* наддѣлать, наддѣлывать, надстроить, надстраивать; *Eccl.* надзидаю. — *Fig.* Polecam was Bogu, który może nadbudować, i dać wam dziedzictwo ze wszystkimi poświęconemi. *Budn. Act. 20, 32.* — Nabudowanie *Ross.* наддѣлка, надстройка, das Angebaute.

NADCHADZAC, frequ., przychodzić do kogo często, bywać u niego często. *Cn. Th.*, uczęszczać do niego, oft zu etnem kommen, ihn oft besuchen. Sam gdy się zstarzał, dzieci go młode nadchadzały. *Pap. Koł. R. b.* (*Boh.* nadchazeti antevenire). **NADCHODZIĆ**, intrans. niedok., Nadchadzać frequ., Nadejść, nadszedł, nadeszła, f. nadejdzie dok., (*Boh.* nadgiti, nadšel; *Slov.* nadist; *Sorab.* 1. nadkhozuyu; *Vind.* nahajati, nadohajati; *Croat.* nadohajam; *Bosn.* nadicchi, pridocchi); idąc przybliżyć się, stawać, sich annähern, gegangen kommen, herbey kommen, anrücken, daju kommen, kommen, eintreffen. Otoż właśnie nadchodzi. *Teat. 15, 10.* Możesz nadejść po chwili. *Teat. 8. c, 3.* Nadejdiesz potym do króla. *Teat. 48, 110.* Właśnie tu nadszedłeś, gdy najpotrzebniej żądanym ode mnie byłeś. *Teat. 32. c, 50.* Zaczekać chciej na mnie, nadejdę niebawem. *ib. 32. c, 42.* Otoż Jegomość nadchodzi. *ib. 16. c, 60.* Po co tu chodzisz? Jejmość może nadejść! *ib. 16. c, 48.* Byłby dom skradł, gdybyśmy nie nadeszli. *ib. 52. b, 74.* Słońce we lwa nadnidzie w agusicie. *Jabl. Buk. D 2 b.* (nadejdzie, t. j. wstąpi, wstępuje, tritt ein, rückt ein). Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż jej lato ustąpić musi. *Podw. Wr. 37.* Nie bawmy dłużej, bo noc nadchodzi. *Teat. 56. c, 99.* Trzecia noc nadchadzała, Jako się ze mną zmówił, żebym go czekała. *P. Kchan. Orl. 1, 121.* Wiosna nadchodzi. *Zab. 16, 319.* (następuje) Nadchodzący mróz i śnieg, znakiem że zima niedaleka. *Zab. 13, 78.* Gdy Jezus uczył, nadeszli biskupi i doktorowie. *Sekl. Luc. 20.* („not. nadstanełi”). Ujdzim tam podejrzenia, chociaż kto nadnidzie (nadejdzie). *Pot. Arg. 352.* Nadszedł czas utrapienia. *Teat. 18, 10.* Gdy prawie dusza dla boleści wychodziła, a śmierć już nadchodziła, urodziła syna. 1 *Leop. Genes. 35.* Nadchodziły już blisko dni śmierci Dawidowej. 1 *Leop. 3 Reg. 2, 1.* (przybliżyły się. 3 *Leop.*). Kuryer z Petersburga jeszcze nie nadszedł. *Gaz. Nar. 1, 235.* (nie stanął). I do nas nadeszła wiadomość o powtórny ujechaniu jego. *ib. 2, 4.* (doszła do nas). **NADESZŁY**, a, e, particip., e. g. Dla nadeszłej burzy znalazł się okręt w najniebezpieczniejszym stanie. *N. Pam. 11, 159.* (dla nastąpniej, powstałej burzy, erfolgt, entstanden). Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Boter. 65.* morskie przy-

chodzenie i odchodzenie, podnoszenie i upadanie, fluth und Ebbe. — Nadchodzić po czym, za czym, następować po czym, isć po czym, folgen, erfolgen. Po rozkoszy nadchodzi żal. *Teat. 42. d, D.* Słowa jego niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod. 59.* — *§.* aliter Nadchodzę, jako dzieża, fermento. Fermentescit farina, dzieża nadchodzi, mnoży się. *Mącz.*, rusza się, gährt, geht auf. — *§.* Nadchodzić kogo, nachodzić go; nadejść kogo, najść go, zdybać go, napaść nań, *Vind.* popast, dobit, vjet; *Bosn.* prispiti, namirritise; etnen unvermuthet überfallen, ihn über etwas antreffen, ertappen. Nadszedłem go nad tym uczynkiem. *Ld.* Judasz nadszedł Pana w ogrójcu, gdzie się modlił. *Damb. 859.* Nadszcie (nadejście), napadnienie, interventus. *Mącz.*, *Bosn.* pridoscjastje; *Eccl.* наитиє. — *§.* Nadejść co, natrafić na co, naleźć co, worauf kommen, es antreffen, finden. Nadeszli jedną wyspę. *Pasz. Dz. 39.* Nadszedłszy różne ścieżki, zdumiawszy się stoi, Przypatrując się każdej, zbłądzenia się boi. *Groch. W. 272.* Dwaj towarzysze, idąc w drogę, nadeszli konia; jeden jął się chwalić, mówiąc: znalazłem konia... *Ezop. 84.* Świat na krąg obeszła, Pragnąc, by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Żebr. Ow. 57.* Kanizego i tam w Auszpurgu nie nachodząc, do Dylingu się (za nim) puścił. *Chodk. Kost. 34.*

NADCHRAMOWAĆ, ob. Nachramować.

NADCHUDNAĆ, NACHUDNAĆ, f. nachhudnie, neutr. jednoll., przychudzysz się stawać, etwas mager werden. Ej jak mi nadhudł buhaj, choć pastwy po uszy! *Nag. Wirg. 495.* Po zimie zawsze musi nadchudnąć bydło. *Haur. Sk. 55.* — *Impers.* Nachudło mu. *Cn. Th.*, (cf. nabladło mu) nachudł.

NADCIAGAĆ, ob. Naciągać. — *§.* 2. Naciągać nijak., ciągnąć nadejść, herbey gezogen kommen, (*Vind.* pervlezhi, navlezhi, perhajati, permarfhirati). Hetman nieprzyjaciela gotowego czując, a nie wiedząc kiedy naciągnie, lud po gotowiu ma, straży czuć rozkazuje. *Żarn. Post. 2, 451.* Naciągnięcie Albasza, Skanderbeg lekce ważył. *Baz. Sk. 75.* nadejście, nadchodzenie.

NADCIĘC, ob. Naciec. **NADCIERAC**, ob. Nadetrzeć. **NADCINAĆ**, ob. Nacinać, naciąć. **NADCISNAĆ**, ob. Nacisnąć.

NADDAĆ, ał, f. nadda, cz. dok., Naddawać, ał, awa, frequ., naddaje praes., *Sorab.* 1. nawdahwam; *Vind.* gornadati, gornadajati; *Rag.* nadodatti; *Ross.* наддаты, наддавать, передать, передаю; przydać jeszcze, więcej przyczynić, noch darüber geben, noch mehr hinzu fügen. Kto odkupi rolę, nadda piątą część oszacowanych pieniędzy. *W. Levit. 27, 19.* (przyda piątą część do szacunku jej. *Bibl. Gd.*) Kiedym kuflem chłodne mleko nachylała, Drugim kuflem rzadkiego miodu naddawała... *Otw. Ow. 265.* Nie przestaje szczodroblowości swęj używać, nie przestaje dawać i naddawać. *Gorn. Sen. 575.* Naddawać na pieniądze naddatku płacić, cf. nadzwż dawać, Aufgeld zahlen, Agio geben. Na stu po kilka złotych naddawali. *Gost. Gor. 2.* — *§.* Naddawać się czemu, zupełnie się poświęcać, sich gänzlich hingeben, aufopfern. Interesom swoim nadskakują, naddają się i ledwie ze skóry nie wydzierają. *Mon. 69, 578.* — *§.* Naddawać się z czym, n. p. Byli

u nas znaczniejsi panięta; ale żaden się z swemi pieniądze tak nie naddawał, jak We Pan. *Teat.* 8, 16. Naddawiać się szumno, występować dumno, womit dieß thun.

NADDAROWAĆ, *f.* naddaruje *cz. dok.*, hojnie obdarzać. *Tr.*, reichlich beschenken.

NADDARTY, *ob.* Naddzierać, Nadedrzeć.

NADDATEK, *tku, m., Boh.* nadawek; *Vind.* nadai, gornadauk, verlobiunost; *Croat.* nadolósek, nadavek, naversek; *Rag.* nakladak, nadometak, nametak; *Bosn.* pridak, nadodak; *Slav.* námetak, nadodavak; *Ross.* наддача, промѣнные деньги; *Ecccl.* наддатокъ. NADDAWEK, *wka, m., (distinguas nadatek)*, przydatek, przyczynienie, die Zugabe. Korce bez żadnych naddatków wymierzone być mają. *Vol. Leg.* 3, 200. (t. j. bez czubów, pod strych). Naddatek, przydatek, które dawają nad wyż, niżli to, co się winno dać, *corollarium, auctarium.* *Macz.* Jeśli co pożytku przyjdzie, będziesz to miał jakoby naddatek nad to, za coś stargował. *Gorn. Sen.* 227. Naddatek do pieniędzy, *agio, daß Aufgeld.* Lichwę i naddatek brałeś. *W. Ézech.* 22, 12. (płat. *Bibl. Gd.*). Do pomnożenia złej monety naddatki są wielką przyczyną. *Haur. Sk.* 90. — *aliter* Naddatek = nadmiar, der Ueberschuß, Uebermaß, gdy naród kupczący, zamieniwszy towary swoje na cudzoziemskie, jeszcze za nadmiar gotowe bierze od sąsiadów pieniądze.

Wyryw. Geogr. 411. Handel z Hollandją przynosił przed tym Francji naddatku corok 7 millionów; naddatek z Anglia jest na stronę Francuzką zawsze. *ib.* 316. NADDATKOWY, *a, e,* od naddatku, Zugabe, Ueberschuß, *Ross.* наметный.

NADDROBNIĘĆ, *cz. dok.*, przydrobniejszemu się stawać, nadmaleć, słabnąć, etwas kleiner, schwächer, hinfalliger werden. — *Impers.* Aby nie rozpaczali, jeśliż im naddrobniało, ale Panu dufali, który je jeszcze może wydzwignąć. *Gil. Kaz. C* 2 b. jeżeli ich stan rzeczy podupadł; (cf. nadbladło mu, nachudło mu).

NADDNIEPRZAŃSKI, *a, ie,* nad Dnieprem leżący, am Dnieper gelegen. Naddnieprzańska Ukraina. *N. Pam.* 10, 34.

NADDNIEPRZE, *a, n.,* kraina nad Dnieprem, brzegi Dniepru, daß Dnieperufer, daß Land am Dnieper. NADDUNAJE, *ja, n.,* brzeg Dunaju rzeki, daß Donauufer, die Donaugegend. Dowiadujemy się z Naddunaja, iż negocyacje pokojowe idą z jak największym pośpiechem. *Gaz. Nar.* 1, 231. NADDUNAJSKI, *a, ie,* nad Dunajem leżący, an der Donau liegend. Wypuścił hordy swoje naddunajskie Nogaj ku Polsce. *Nar. Hst.* 5, 204.

NADDZIAD, *a, m.,* pradziad, dziad drugi. *Tr.*, der Uelstervater.

NADDZIAŁAĆ, *ob.* Działać. (*Croat.* naddelavati = nadbuduje;

Ross. надѣлываю, надѣлывать, надѣлать).

NADDZIENNY, *a, e,* nade dniem będący, stający się nade dniem, vor Tagesanbruch sich ereignend. Mara, co w nadziennym drzymaniu się przekaze. *Przyb. Ab.* 33.

NADDZIERAĆ, *ał, a, cz. niedok.*, NADEDRZEĆ, naddarł, *f.* nadedrze *dok.*, trochę podzierać, etwas abreissen, zerreißen; *Boh.* nadřiti, nadru; *Ross.* надодрать, наддирать. Wzięli na się szaty naddarte, i zmyślili, że byli z dalekich krajów. *Zał. H. T.* 110.

NADEĆIE, *ia, n., 1. subst. verb.* nadymać, nadać. 2. NADE-

CIE = nadaćto *adv. partic.* nadaćty = pysznie, dumnie, aufgestasfen, stolz, schwüßtig. Odpowiadasz bogu nadaćcie. *Budn. Job.* 13, 13. Liczne w salach obrazy i herby rachujesz, Nadaćcie starożytnych przodków pokazujesz. *Toł. Saut.* 50.

NADEDRZWIE, *ia, n.,* nadprozek. *Cn. Th.*, spojenie w górze podwoju. *Włod.*, der Thürstur, die Oberschwelle an der Thüre; *Ross.* надверие; *Ecccl.* брусъ верхній у дверей; *Vind.* nadurze, nadpragje. (*distinguas nade drwy, ob. Drwa.*)

NADELBIAŃSKI, *a, ie,* nad Elbą leżący, mieszkający, znajdujący się, an der Elbe gelegen, befindlich, wohnend, *n. p.* Nadelbiańscy Słowianie. *Nar. Hst.* 6, 153.

NADEMDLEĆ, *ał, f.* nademdleje, *med. dok.*, Nademdlewać, (Nademgliwać) *cont.*, po woli omdlewać, allmählig in Ohnmacht sinfen. Wysłony prawie nademdlałem. *Past. Fid.* 81. — *Transl.* Przymdlejszym się stawać, allmählig von Sträften kommen. Podrzucają hetmani nademdliwającym świeże rotę posiłkujące. *Krom.* 602. (*laborantibus*). Ludwik też już nademgliwający z nienagła truchleć napoczał. *Krom.* 388. Nademdlony, nademdlący, przymdlejszy, etwas abgemattet, schwach, ohnmächtig. Srodzem nademdlala, Chodzić nie mogę, com się z mordowała. *Past. Fid.* 249. Długo już czekał Tankred nademdlony, Aza się kiedy poganin zmorduje. *P. Kchan. Jer.* 145. Jest on od boga wyznaczony, aby nademdloną dźwigał Sarmacyą. *Psalm.* 79. Dla imienia Pańskiego walcząc, nademdloną wskrzesimy reputacyą. *ib.* 64.

NADEMRZEĆ, nadmarło, nadmiera komu *impers.*, głód uczuć dokuczliwy nieco, etwas Hunger leiden. Nadmarło mi = głód trochę czuję. *Włod., Cn. Th.* 453. Nadmiera mi = jeść mi się chce. *Tr.*, cf. namrzeć się.

NADEN, nad niego, *ob.* Nad, *ob.* Ön.

NADEPTAĆ, *f.* nadeptce, *cz. dok.*, podeptać kogo, auf jemanden treten, ihm auf den Fuß treten. Jakżeś nieostrożny, nadeptałeś mi nogę. *Teat.* 36, b, 110. Kto by się też na tego gniewał, coby go w ciżbie nadeptał albo potracił? *Gorn. Sen.* 414. — Nadeptać się *recipr.*, nadrepcić się, nachodźić się, nabiegać się, sich müde und satt laufen. Nadeptałem się też ja dziś dosyć. *Kniaz. Poez.* 3, 199.

NADER *adv.*, zbytecznie, überaus, gar sehr, über die Maße. Niechaj się mści; nader na to zasłużyłem. *Węg. Marm.* 1, 153. W słowie twym naderem miał nadzieję. *1 Leop. Ps.* 118, 114. Greckich Rzpltych nader różne były interese. *Nag. Fil.* 1. — *Lusus verborum:* Nader dobry, nader chwalny; sędziego ganiąc, t. j. na dar dobry, na dar chwalny. *Dwor. D.* 1. NADERBEKART, *a, m.,* syn nieprawnie spółdzony z zamężną, lub z żonatym. *Czack. Pr.* 1, 266, ein Bastard im zweyten Grade.

NADERWAĆ się, *f.* naderwie się *recipr. dok.*, wywichnąć sobie jaki członek, sich verrenken, verreißen, (sich verbrechen); *Rag.* nadarvatti; *Ross.* надорвать, надрывать. Tak się pieniędzmi ujuczył, że nim do siebie dolazł, z ciężaru i zadyszenia naderwał się, i umarł. *Nar. Hst.* 2, 452. Wybicie niezupełne kości, czyli naderwanie, lub wywichnienie, *subluxatio*, gdy wybite jabłko wyskoczy ze swęj solniczki, na jej brzegu stanie i utrzymania się. *Perz. Cyr.* 1, 99. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 122. Miejsce naderwane *Ross.* надрывъ.

NADERZNAĆ, *cz. jednoll.*, Nadrzynać *niedok.*, rznąć nacinać, etwas einschneiden, *Ross.* надръзати, надръзывать. Naderznięcie, nacięcie *Ross.* надръзъ.

NADESCHNAĆ, *nijk. jednoll.*, Nadsyhać *contin.*, z wierzchu podeschnąć, von oben trofnen. Część wody deszczowej, jeśli ziemia jest nadeschła, w się bierze. *Syzt. Szk. 11.*

NADEŚCIE: nadejście; nadeszli. *ob.* Nadchodzić.

1. NADESŁAĆ, *cz. dok.*, Nadsyłać *niedok.*, w ciągu czego przysłać, zu etwas herbey schicken; cf. nasłać, nasyłać.

2. NADESŁAĆ, *cz. dok.*, Nadścielać *niedok.*, wyżej czego wyścielać, über etwas weg streue maßen; *Sorab. 1.* nadščěžam *supersterno.*

NADETO *adv. part.* nadety: nadećcie, aufgeblasen. Nadećtonogi n. p. Oedipus. *Urs. Gr. 173.* nóg nadećtych, odętych, von angelaufenen Füßen. NADETOŚĆ, ści, *z.*, *Boh.* nadu-tost; *Sorab. 1.* naduhtoseč; *Vind.* sdetnost, velkosdetnost, napuh; *Ross.* одутловатость, надмение, надменность, кичливость, высокопарность; ociekłość, nadećcie, die Aufblähung, Geschwulst, Schwulst, Aufgeblasenheit; pycha, duma, Stolz, Hoffarth. U Maciejowskiego w szczęściu nadećtości, a w nieszczęściu upadłej myśli znać nie było. *Gorn. Dw. 2.* On w swęj nadećtości Ledwie co na dół swęj głowy nachylił. *Auszp. 37. Obr. 75.* NADETY, *ob.* Nadymać, Nadać.

NADETRZEĆ, nadtarł, *f.* nadetrze, *cz. dok.*, Nadcierać *niedok.*, przetrzeć trochę, ein wenig abreiben. U Waści sukmana nadtarła się, trzeba sukna kupić. *Teat. 52, 8.*

*NADEUROPSKI, a, ie, zaeuropijski, nie w Europie leżący, außer Europa liegend. Grubosć, w której nadeuropejskie kraje żyją. *Tward. Wł. 9.*

NADEJŚCIE: nadeście, *ob.* Nadchodzić. *NADEŻYĆ, *ob.* Nadażyć.

NADGIAĆ, *cz. jednoll.*, Nadginać *niedok.*, zginaniem nadchylić, überhinbeugen, etwas abbeugen, *Ross.* надогнуть, надгибать.

NADGŁASZAĆ się, *recipr. niedok.*, Nadgłosić się, *f.* nadgłosić się *dok.*, odzywać się do kogo, *Vind.* naglasiti, sich hören lassen, sich melden, sich vernehmen lassen. Darmo Menelausza i Agamemnona, Darmo Kadma waleczne chcą śpiewać imiona, Lutnia miłości poświęcona nasza, Miłosnym tylko dziwiękiem się nadgłasza. *Min. Rył. 3, 56.* Poznasz Messalinie, na co w smutnym nadgłasza się Nazo rymie? *Zab. 15, 365.* Po kilkakrotnych nadgłoszeniach się do Henryka o powrócenie uzurpacyi, wyszedł w pole Kazimierz. *Nar. Hst. 1, 157.* t. j. po odezwach, nad mehren Aufforderungen an ihn, um Wiedererstattung.

NADGŁÓWEK, *ob.* Nagłówek. NADGŁÓWNIK, a, m., punkt nadgłówny, Zenith. *Hub. Wst. 43. Łesk. 2, 189. Carn.* vershnak, das Zenith, der Punkt über unserm Scheitel, der Scheitelpunkt. NADGŁÓWNY, a, e, nad głową będący, über dem Haupte befindlich.

NADGNIĆ, NAGNIĆ, *f.* nadgnije *med. dok.*, *Vind.* nagniti; *Boh.* nahniti, nahnigi; nadpsuć się gnijac, etwas aufaulen. Ściany chałup pochyłe, nadgniłe, i upadku blizkie. *Pilch. Sen. 368.* Owoc nagniły. *Tr.*, *Boh.* nahnily; *Sorab. 1.* nahnité; *Rag.* naghnio.

NADGNIEŚĆ, NAGNIEŚĆ, nióu, *f.* nadgniecie, nadgnioę, *cz. dok.*, *Boh.* nahnjsti; *Vind.* nagnjésti, nagnjel, nagnjétem,

nagnjeti, nagnjetim; *Bosn.* naghgnesti, najjeskati; *Rag.* naghgnésti, naghgnjeetam; *Ross.* нагнестъ, нагнетать, намять, нажать; trochę przygnieść, etwas abdrücken, abreiben. Tak pierwsze jarzmo karków więc nadgniecie, Kiedy kto młode cielce pod nie wplecie. *Chrośc. Ow. 41. (ob. Nagniotki).* Nadgnieciony owoc. (*Croat.* nagnye-tem *confertus*, nadziewany).

NADGNIEWAĆ, *cz. dok.*, nadjątrzyć, do niejakiego gniewu poruszyć, etwas böse maßen. Niechcąc sobie nikogo nadgniewać, gadać czasem nie chcemy. *Hrbst. Nauk. M 3 b.* Pospolite nadgniewania winniśmy wszystkie zawsze odpuszczają. *ib. E 4.* obrazy, urazy.

NADGOIĆ, *f.* nadgoi *cz. dok.*, ranę zasklepić, überheilen. — *Recipr.* Zagoić się trochę, etwas heilen, heil werden. Póki się rana nie nadgoi. *Hipp. 27.*

NADGONIĆ, *cz. dok.*, goniać nadejść, doścignąć, einholen, (erjagen). Gdy był w drodze, już niedaleko od miasta, nadgonił go sekretarz królowej. *Baz. Hst. 227.*

NADGORZAŁY, a, e, trochę pogorzały, etwas angebrannt, bebrannt. Widzieli nadgorzałe komory. *Warg. Cz. 169.*

NADGRADZAĆ, NAGRADZAĆ, *ob.* Nagrodzić.

NADGRANICA, y, *z.*, pogranicze, der Gränzstrich. Z nadgraniczy Moskiewskiej odebraliśmy te wiadomości. *Gaz. Nar. 2, 136.* NADGRANICZNY, a, e, nad granicą leżący, pograniczny, Gränz-, an der Gränze befindlich. Nadgraniczne komory *Sejm. Grodz. 2, 118.*

NADGRAŻNAĆ, *ob.* Nagrażać.

NADGRÓBEK, NADGRODĄ, NADGRODZIĆ etc., *ob.* Nagrobek, nagroda, nagrodzić.

NADGRYŻĆ, *f.* nadgryzie, *cz. dok.*, gryząc nadłamać, ein wenig anbeißen; *Croat.* nadgrizujem; *Ross.* надгрызть, надгрызать.

NADHOŁDOWAĆ, *cz. dok.*, podbić sobie, sich unterwerfen. Zymunt III. z nadholdowania Moskwicina tryumfował. *Krom. dedyk.*

NADIMIE, ienia, n., (*Rag.* nadimme *agnomen*, cf. przyzwisko, cf. przyimek), ein Beyname.

NADINTRATNY, a, e, przewyższający dochody, die Einnahme übersteigend. Nadintratny zbytek. *Teat. 43. c, 161.*

*NADISTNY, a, e, supersubstantialis. *Pim. Kam. 384.* Sam ociec jest źródłem nadistnego bóztwa. *ib.*; *Ecol.* пречыщенный, *Graec.* υπερωϊκος; cf. nadpodstatni.

NADJAZD, u, m., nadjechanie, przyjazd w ciągu czego, die Ankunft, Dazukunft, Dazwischenkunft, (cf. nadejście). — Odstąpił od obłożenia, upewniony o nadjeździe Matyasowym, *Krom. 712. adventus*, cf. najazd.

NADJEZDZAĆ, ał, a, *intrans. cont.*, Nadjechać, *nadjechać, nadjechał, *f.* nadjedzie, nadjadę *dok.*, *Boh.* nadgeti, nadgel, nadjzditi; §. a) przyjechać w ciągu czego, angefahren kommen, angeritten kommen, ankommen, daju kommen. Przyjeżdżaj zaraz do Warszawy, tam albo mię znajdziesz, albo kilka dni zaczekasz; nim nadjadę. *Boh. Kom. 3, 125.* — §. b) Nadjeżdżać kogo, *ob.* Najjechać kogo.

NADKASAĆ, *cz. dok.*, kasając nadgryźć, ein wenig anbeißen, *Ross.* надкусать, надкусывать.

NADKAZIĆ, *f.* nadkazi, *cz. dok.*, trochę skazić, nadpsuć, etwas verlesen, verderben. Jakoś mię sprawca bozki i lu-

- dzki nadkaził, Dotknawszy piorunowym powietrzem zaraził. *A. Kchan. 53.* Deszpot także Bosseński serca mu nadkaził, Gdy mu wojska Janczarskie i jezdne poraził. *Stryjk. Turk. J 3.*
- *NADKIDAĆ, *cz. dok.*, nadmiatać, nadrzucić, drüber werfen; *Ross. надкинуть, надкидывать.*
- NADKŁADAĆ, *ał, a, cz. cont.*, Nadłożyć, *f. nadłoży dok.*, więcej przyczyniać, naddawać, nadstawiać, mehr hinzu fügen, dazu legen, dazu setzen; *Slov. nadložiti; Ross. надкласть, надкладывать; Eccl. надлагаю.* Same stany niedostatki prawa mogą nadkładać, i wykładać. *Petr. Pol. 332.* Tu masz na koszt, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. *W. Post. W. 2, 205.* t. j. co więcej wyłożysz, maś bu noch darüber auslegen wirst. A jakoż uczyć mają, nie umiejąc sami, Muszą pewnie nadłożyć kazania baśniami. *J. Kchan. Dz. 154.* t. j. nadstawić, nadłatać, ausfüllen, ausfüllen. Nie synowie mają skarbić rodzicom, ale rodzice synom; a ja bardzo rad nałożę, i nadłożę sam siebie za dusze wasze. *Leop. 2 Cor. 12, 15.* (nakład uczynię i samego siebie wynależę za d. w. *Bibl. Gd.*), ich will darlegen und dargelegt werden für eure Seelen. *Lu th.* — §. Nadkładać, nadłożyć w handlu naddać nad pierwsze podanie ceny. *Ossol. Wyr. zulegen, im Handeln oder Dingen, (distinguas nakładać, nałożyć z kim).* — §. *Transl.* Nadłożyć ucha nadstawić ucha, baś Ohr hinhängen, aufmerksam hören, aufhören. Racz nadłożyć uszu twoich ku głosowi modlitwy mojej. *Wróbl. 305. sicut aures tuas intendentes.* *NADKŁADEK, *dku, m., NADKŁADKA, i, ż, naddatek, dodatek, dokładka, Ross. надкладка* przyczynek.
- NADKŁOĆ, *cz. dok.*, Nadkłać *niedok.*, niewiele przekłóć, ein wenig aufschneiden; nadkłóć, nadszczepać, *Ross. надколоть, надкалывать, ein wenig aufspalten.*
- *NADKNAĆ, *ob. Nadtknąć.*
- NADKOLANEK, *ob. Nakolaniek.*
- NADKOŁATAĆ, *cz. dok.*, kołatanem nadwerezzyć, durch Klopfen erschüttern, schwächen. NADKOŁATANY, *a, e,* trochę wzruszony, nadwerezony, etwas erschüttert, geschwächt. Rzplta Rzymska wojną domową nadkołatana, pod jednego panowanie przyszła. *Krom. 690. quassata.*
- NADKOPYCIE, *ia, n.*, krążek przy kopycie końskim. *Cn. Th., der Saum, der Preis, die Krone am Pferdehufe; cf. Boh. přikopitj.*
- NADKOSIĆ, *f. nadkosi cz. dok.*, nieco z wierzchu pokosić, etwas abmähen. Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeństwem wylegania, nadkoszą się albo nadezną. *Kluk. Rosl. 3, 205.*
- *NADKOSZULKA, *Rag. nadkosejgłiza rakieta.*
- NADKOWEK, *wku, m., n. p.* Fryszerze z żelaza odebranego z żuźlu, nie mogą mieć tego nadkowku, który mają z gesi. *Os. Rud. 115.?*
- NADKRACAĆ, *cz. niedok.*, Nadkrócić, *f. nadkróci dok.*, przykracać, umiarkować, etwas abfürzen, beschnitten, mäßigen. Bardzo już nadkrócona była potęga Krzyżaków. *Krom. 657. valde accisae vires.*
- NADKRÓPIĆ, *ob. Nakropić.*
- NADKRZYWIĆ, *f. nadkrzywi, cz. dok.*, nieco krzywszym

- uczynić, nadgiąć, nadchylić, etwas frumm machen. Bolesław nazwany Krzywousty, że mu w dzieciństwie wrzód wargi nadkrzywił. *Nar. Hst. 3, 87, cf. nakrzywić.*
- NADKWAŚNIEĆ, *iał, f.* nadkwaśnieje, *neutr. dok.*, przykwaśniejszym się stawać, sauer werden. Przyczyna tej choroby była ostrość nadkwaśniała. *Perz. Lek. 142, cf. nakwaśnieć.*
- NADŁAMAĆ, *ob. Nałamać.*
- NADŁATWIAĆ, *cz. niedok.*, Nadłatwić, *f. nadłatwi dok.*, cokolwiek ułatwić, etwas erleichtern. Nadłatwić się trochę sobie czynić, uwalniać się, wolniejszy cokolwiek czas sobie robić, sich leichter machen, sich mehr Mühe machen, etwas weniger zu thun haben. Cesarz do nadłatwienia się swego z kłopotami wojennymi, sprawę Polską odłożył. *Krom. 540. quo esset curis solutior.*
- *NADŁAZIĆ się, *recipr. dok.*, nadeptać się, nagnieść się, sich nach Belieben satt treten, satt drücken, satt stampfen. Jeżeli ty to sobie będziesz lekko ważyć, Leda kto się na potym może nas nadłazić. *Rej. Wiz. 69.*
- NADLECIEĆ, *f. nadleci intrans. dok.*, latając nadejść, *Rag. nadletjeti, herbey geflogen kommen.* Nadleciała szarańcza. *Teat. 43. c, 51.*
- NADLEGAC, *ob. Nalegać.* NADLEŻEĆ, *ob. Należać.*
- NADLEŚNICZY, *ego, m., subst.*, starszy nad leśniczymi, der Oberförster; *oppos. podleśniczy.*
- NADLEWAC, *cz. niedok.*, Nadlać, *f. nadleje dok.*, zbytecznie nalewać, übergießen, zu viel eingießen. NADLEWEK, *wku, m., Artill.* zbyteczna ilość śpiżu, nadlana na kształt głowy nad głową armaty; takowy nadlewec powinien być odpitowany. *Jak. Art. 3, 303, der Ueberguß, Anguß an dem Kopfe einer Kanone.*
- NADLICZYĆ, *f. nadliczy cz. dok.*, nad liczbę naliczyć, zu viel zählen. NADLICZONY, *supernumerarius. Cn. Th. 456. Cn. Syn. 860, überzählig, nadliczebny.* (cf. *Ross. надбой w cegielni, nadliczebna cegła, w nagrodę stłuczonych.*)
- NADLINIOWY, *a, e,* wyżej linii się znajdujący, über der Linie befindlich, *Ross. надстрочный.*
- NADŁOM, *u, m.,* co nadłamano, etwas Angeknichtes, *Ross. надломъ.*
- NADLOTKA, *i, ż.* pióra nad lotnemi się znajdujące, okrycie lotnych piór w skrzydłach, die Flügeldecke. Sroka ma brzuch i nadlotki białe. *Zool. 261.* NADLOTNY, *a, e, n. p.* Pióra w skrzydłach nadlotne. *Zool. 262, Schwungfedern.*
- NADŁOŻYĆ, *ob. Nadkładać.*
- NADŁUBAĆ, *cz. dok.* dosyć podlubać, mnogo wydłubać, genug ausböhlen, ausstochern, ausripfen, *Ross. надолбить, надлаблять, наковырять, наковырывать.* Nadłubać się, dłubaniem nasycić się, lub namordować się, sich satt stochern, sich müde stochern.
- NADLUDZKI, *a, ie,* człowieczeństwo przechodzący, *Vind. prezhloveški, zhezhloveški, übermenschlich,* (cf. boski, anielski, dyabelski). Salomon obdarzony nadludzką mądrością. *Zab. 5, 161.* Precz baśnie, i owe nadludzkie chwaly Achillowe. *Tward. Wz. 1.* Tam ustanowion dla nadludzkiej enoty, Opływasz w rozkosz, nie czując tęsknoty. *Zab. 13, 147.* Dziewica nadludzkiej urody. *Tward. Pasq. Jabł. Tel. 85.*

NADŁUŻYC się, *f.* nadłuży się *recipr. dok.*, długami się obciążyć, sich verschulden, viele Schulden machen.

NADMALOWAĆ, *ob.* Namalować.

NADMAZAĆ, *ob.* Namazać.

NADMARŁO mi, *ob.* Nademrzeć.

NADMARSZCZYĆ, *f.* nadmarszczy *cz. niedok.*, trochę pomarszczyć, ein wenig falten, runzeln. Kto się za darami fortuny ubiega, Nadmarszczyć musi z jej niestatkui czoła. *Zab.* 15, 39.

NADMIAR, *u, m., Croat.* nadomëra, priversek; *Vind.* premera, zhresmera; *Ross.* промѣръ, примѣръ; 1. co nad miarę czyli nad strych wychodzi, przewyżka, naddatek, der Ueberfluß, *excessus.* *Alg. Nar. Geom.* 2, 47. Liczba, po odciągnięciu mniejszej od większej, nazywa się reszta, lub różnica, lub nadmiarem. *Łesk.* 2, 6, der Rest, die Differenz. Gdy pierwsza osoba dwa razy tyle ma, jak druga, więc nadmiar pierwszego majątku nad drugi jest w samej rzeczy tym drugim majątkiem. *Alg. Nar.* 3. Zamieniwszy swoje towary na cudzoziemskie, jeszcze za nadmiar gotowe biorą od sąsiadów pieniądze. *Wyrw. Geogr.* 411. — 2. NADMIAR, *NADMIARZ. *Cn. Th.*, zbytek. *Dudz.* 46, daß Uebermaß. Z nadmiaru ukontentowania radziby wszystko mieć jak najdokładniej wystawione. *Gar. Nar.* 1, 88. — §. Nadmiarz *adverb.*, *superabundanter*, nadzwyczaj. *Cn. Th.*, zbytecznie. *Dudz.* 46, überflüßig, (cf. jakmiarz). Z natury był nadmiarz zuchwały. *Mon.* 74, 34. NADMIAREK, *rku, m.*, przydatek. *Cn. Th.* Włód, daß Uebermaß, die Zugabe. Zeby te nasze bole wyższy stopień miały, Jeszcze nam ten nadmiarzek wyroki przysłały. *Toł. Saut.* 27. NADMIERNOŚĆ, *ści, ż.*, przechodzenie miary, daß Uebermaß, die Uebergröße, *Vind.* premernost, zhefmernost, nemernost. NADMIERNY, *a, e, ie,* — *o adverb.*, nad miarę wychodzący, übermäßig, *Vind.* premern, zhefmer; *Ross.* надмѣрный, непомѣрный. — §. Nadmierny, dosyć mierny, nie bardzo wielki, nicht sehr groß, maßig, mittel. Był on wzrostu nadmiernego przy dziwniej układności ciała. *Ustrz. Kruc.* 2, 188. NADMIERZAĆ, *cz. niedok.*, Nadmierzyć, *f.* nadmierzy *dok.*, nad strych z przydatkiem wymierzać, przydawać do miary, mit Zugabe meßen, zugeben; *Rag.* nadomjerriti; *Croat.* nadomerüjem.

NADMIERZNAĆ, nadmierzał, *f.* nadmierźnie *neutr. jedntl.*, przymierzeńszym się stawać, einem etwas eitelhaft werden. Byś się trochę obaczył, nadmierzyłby ci cacka świata tego. *Hej. Ap.* 15, *ob.* Namierznać.

NADMIEŚCIE, *ia, n.*, citadelle, zamek abo twierdza, przyłączona do fortecy, budowana popolicie w położeniu wyższym. *Jak. Art.* 5, 305.

NADMIPYSK, *a, m.*, człowiek z odętą gębą, gebal, ein Paußbaß, Großmaul. Bieda będzie, jak tu tych nadmipysków sprowadzi. *Teat.* 52, b, 54.

NADMNIEJSZYĆ, *f.* nadmniejszy *cz. dok.*, cokolwiek przymniejszy, etwas vermindern, schwächen. Haniebnie było nadmniejszone wojsko Olbrychta. *Krom.* 748.

NADMORDOWAĆ, *f.* nadmorduje *cz. dok.*, trochę przymordować, sfatygować, ein wenig müde machen. Nadmordo-

wał nieprzyjaciela harcami. *Leszcz. Class.* 96. Będąc nadmordowane, smacznie bardzo jadły. *Tward. Pasq.* 84.

NADMORSKI, *a, ie,* *NADMORZNY, *a, e,* nad morzem leżący, nadbrzeżny, an der See liegend, am Meere. Ubior twój daje poznać, iż ci lasy nasze i brzegi nadmorskie nie są ojczyzną. *Teat.* 50, b, 15. Z dalekich nadmorskich stron. *Kluk. Kop.* 1, 317. Nadmorzna góra. *Urs. Gr.* 150. NADMORZE, *a, n.*, die Küste, brzeg nadmorski, *Rag.* nadmörje promontorium.

NADMORZYĆ, *f.* nadmorzy *act. dok.*, nadgłodzić, wygłodzić, hungrig machen. Z nadmorzonym żrzebcem do stajni powrócił. *Hipp.* 32.

*NADMOWA, epilog, *Eccl.* надглаголаніе; *verb.* надглаголю, *Graec.* επιλέγω, *ob.* Domówić, domawiać, domówienie.

NADMOŻONY, *a, e,* wysilony nad moc swoją, zmożony, przemożony, über seine Kräfte angestrengt, erschöpft, überwältigt. Drzewko skrzywione, Zostało ciężarem węża nadmożone. *Otw. Ow.* 105. Odłożmy na dalej swe łowy, Już bowiem i sieci i oszczepy zjuszone Krwia zwierzęca, wielce są teraz nadmożone. *ib.* 108. znużone.

NADMUCHNAĆ, *f.* nadmuchi *act. dok.*, (*Boh.* nadmauti), na co podmuchać, auf etwas hinblasen. *Tr., Croat.* napuhovati.

NADMULIĆ, *ob.* Namulić.

NADMUROWAĆ, *cz. dok.*, nad czym wymurować, über etwas hin maucrn, *Rag.* nadozřidati; *Eccl.* надзидаю.

NADNATURALNY, *ob.* Nadprzyrodzony.

NADNERKI, lub gruczolki nadnerkowe, glandulae suprarenales, są dwa gruczolki żółte, na wyższym nerki końcu położone. *Krup.* 2, 115, die Nierenstrüßen.

NADNIEBNY, *a, e,* nad niebem będący, überhimmlisch, *Vind.* prenebeski, zhefnebeski.

NADNIEŚĆ, nadniósł, *f.* nadniesie *cz. dok.*, właśnie w traf przynieść, przyprowadzić, grade zurecht herbebringen, *Slov.* nadněst; *Sorab.* 1. nadnoschuyu; *Ross.* наднести, надносить. Piorun nadniósł jakiegoś skądś Starogdyrskiego. *Teat.* 52, b, 5. nadał. — §. Nadnieść jednego końca belki, unosząc usunąć. *J. Kam.*, schwebend wegrüden.

NADNIEWALAĆ, *cz. niedok.*, Nadniewolić *dok.*, *n. p.* Dorys Memnona oko, serce nadniewala. *Zab.* 13, 315. nieco zniewala, wolności pozbawia, kępuje, etwas fesseln.

*NADNIJDZIE, NADEJDZIE, *ob.* Nadchodzić.

NADoba, *y, ż.*, (*Boh.* nádoba vas, nadobka, nadobičko vasculum, nadobj supplex; *Sorab.* 1. nadoba, nadobnosť abundancia, nadobewam abundo; *Ross.* надобье, надобность (potrzeba). — §. *Nadoba, naczynie, daß Geráth, die Geráthschafft. W przybytku były stoły z *nadoby ich. *1 Leop. Exod.* 31, 9. (z naczyniem ich. *3 Leop.*). — §. Piekność, uroda, die Schönheit; (*Vind.* podoba, spoduba (cf. podobać się), lepotnost, zhednost, zhistoba, nasladivost, mizhlivost, shlahtnost, shmahnost; *Ross.* пригожество, удѣльность, ширость, благообразіе). Miłości, których ty zajmiesz twą nadobą, Gardzą wszystkim, cokolwiek nie jest istic tobą. *Przyb. Luz.* 102. On nad resztę celował, nad wszystkie szwadrony, 1 nadobą, i wzrostem dumnie wyniesiony. *Przyb. Mill.* 25. Ta zbyt

łudliwa nadoba nie zwiodła ich. *ib.* 554. (NADOBFITOWAĆ, *f.* nadobfituje *med. dok.*, nader hojnie opatrzonym być, opływać, reiflich versehen seyn, überfließen; *Sorab.* 1. nadobewam. W śmierci bożkiej nadoblitująca dobroć Chrystusa okazuje się. *Bals. Niedz.* 1, 114). — NADOLNY, a, e, NADOBNIĘ *adverb.*, — NADOBNIUCHNY, a, e, NADOBNIUSIENKI, a, ie, *intensiv.*, (cf. *Sorab.* 1. nadobne *redundans*; *Ross.* nadobno godzi się, przystoi, licet, *decet*; *Eccl.* nadobny *decens.*); • piękny, gładki, nadany, ładny, schön, lieblich; *Boh.* heský; *Vind.* spodobn, lepoten, liep, fleten, zheden, zhistoben, naładliu, mizbliu; *Ross.* пригожий, удельный, благообразный, чинный, щирый. Dzieci zdrowsze bywają, które plugastwa zwierzcnie mają, a niżeli owe, co nadobne z dziecinstwa trwają. *Syxt. Szk.* 234. Widziałem pacholę tak nadobne, jakoby w 4 latach. *Sk. Żyw.* 2, 84. Złoty, jak mówią, był wiek za króla onego, Tak w nadobnym pokoju kwitnął świat za niego. *A. Kchan.* 222. Aleksander wszystek Egipt, miejsca pamiętkami staroświeckimi nadobne, przechodził. *Orzech. Tar.* 28. Jak bóg nadobnie przyodziewa kwiatki polne! *W. Post. W.* 2, 219. Dowodnie i nadobnie to jeden doktor kościelny pokazuje. *W. Post. W. praef.* I to też s. synodowi nadobnie i uczciwie się podobało. *Smotr. Lam.* 47. W wiekach, w których nadobne nauki zaniechane były, samym prawie Łacińskim językiem pisano. *Mon.* 75, 151. (cf. wyzwolone). Ciesząc bracią, nadobnie z niemi mówił. *Radz. Genes.* 50, 21. (tagodnie. *Bibl. Gd.*). Za jedną aryjkę, pięknie i nadobnie zaśpiewaną, znaczne summy ofiarują. *Mon.* 66, 51. Jasienuk mój maleńki, mój nadobnusięni. *Kchow.* 137. *Pulchellus*, nadobniuchny, piękniuchny. *Macz.* Dzieciatko nadobnusięni. *Syr.* 1568. NADOBNIŚ, ia, m., NADOBNICZEK, czka, m., *zdrbn.*, nadobny człowiek. *Tr.* ein schöner Mensch, ein netteliches Figürchen.

*NADOBYCZAJNIK, a, m., ceremoniarz, *Rag.* nadobicjajnik; nadobicjajstwo • ceremoniarstwo.

NADODRZAŃSKI, a, ie, nad Odrą rzeką będący, an der Ober besindlich. Słowacy nadodrzańscy. *Nar. Hst.* 4, 9.

NADODRZE, a, m., brzeg nadodrzański, das Oberufer, die Obergegenden.

NADOGONIE, ia, n., na przykład u ptaków, sam początek ogona. *Kluk. Zw.* 2, 10, der Ort über dem Schwanz.

NADOIĆ, *cz. dok.*, *Boh.* nadogiti, nadogim, dosyć wydoić, dojąc wpuszczając, genug melfen, auf etwas hin melfen. Nadoić się *zaimk.*, dojeniem do woli nasycić się lub zmorować, sich satt melfen, sich müde melfen.

NADOKUCZAĆ, *cz. dok.*, dokuczaniem dać się dość w znaki, genügend quälen, hinreichend zusehen, beschweren, *Ross.* надокучить, надокучивать.

NADOŻ, NADOLE, na dół, na dole, *ob.* Dół. NADOŻEK, Ika, m, dolna część, n. p. podolek u sukni, der Unterfaum eines Kleides. Poczyńcie sobie bramy u nadożków szat swoich. *Radz. Num.* 15, 38. (na krajach szat swoich. *Bibl. Gd.*). Wierzhnej szaty uchyli, i nadożek ukaże bogaty. *Pot. Arg.* 358. Spodem piersi jest nadożek, *scrobiculus cordis.* *Perz. Cyr.* 19, die Herz-

grube, mały serdeczny dołek. NADOLNY, a, e, na dole będący; *oppos.* górny; unten, unter; *Vind.* sdolni; *Eccl.* надольный. Wyszedłem broną nadolną. *Budn. Neh.* 2. 15. (bramą nad doliną. *Bibl. Gd.*). — *ż.* *Poet.* Nadolny, na tym padole świeckim się znajdujący, podmiesięczny, podśoneczny, podniebieski, hier unten auf der Welt befindlich, unter dem Monde, irrdisch. Wszystek świat nadolny swa zgubę obaczy. *Kulig.* 295. Noc już przynieść miała Sen zwierzętom i plastwu i uspokojenie Na ludzie i na insze nadolne stworzenie. *Kulig.* 234. *Rej. Post. X x 1.*

NADOMNY, a, e, od domu, Haus • *Lacus aedificii*, strop albo astrych nadomny. *Macz.*

NADOSTROŻNOŚĆ, ści, z., zbyteczna ostrożność, Uebervorsichtigkeit, zu weit getriebne Vorsicht. Niektórych praw naszych nadostrożność smutnym jest przypomnieniem dawnych między majestatem a narodem nieufności. *Dyar. Grod.* 326.

NADPADAĆ się, *NAPADAĆ się, *recipr. niedok.*, Nadpaść się *dok.*, trochę się spadać, nadłamać się, Brühe bekommen, rissig werden. Z ołowianej rury, kiedy się gdzie napadnie, woda wystrzeliwa. *Otw. Ow.* 145. (*distinguas* napadać). Ujrzał, że ku Tybrowi kamienista skała, Napadłszy się, od góry znacznie odewstała. *Klon. Wor.* 24. Jeszczebyśmy mogli byli dalej jechać, ale u galery nadpadła się żerdź, na której żagle wiszą. *Warg. Radz.* 518.

NADPADANY, a, e, trochę rozpadły, etwas rissig. Klocki narznięte znalazły się być bardzo nieznacznie nadpadane, i prawie tylko samo narznięcie utworzyło się. *Jak. Art.* 3, 168.

NADPALONY n. p. kolor ludzi, ciepłem austra przerażonych. *Bardz. Luk.* 182, czarniawy, ogorzały, schwärzlich gebrannt.

NADPEŁNOPEŁNE n. p. liczby, *Arith.*, *supersolida*, rodzą się z pięciu liczb równych przemnożonych. *Solsk. Geom.* 3, 150. übervolle Zahlen. NADPEŁNIĆ, *Bosn.* nadpuniti *adimpleo*, *ob.* Dopełnić, przepelnić.

NADPIĆ, *cz. dok.*, nieco odpić, etwas abtrinken. J. P. Gorkliwski, odebrawszy ode mnie kieliszek, gdy go nadpił cokolwiek, zaczął arcypożyteczny projekt układać. *Mon.* 75, 576.

NADPIECEK, cka, m., plac na murach pieca. *Os. Rud.* 141, der Platz über dem Ofen.

NADPIERSZEK, szka, m., podgardłek u kura, *cervix.* *Cn. Th.* 757. — *ż.* Nadpierszek, *ob.* Napiersznik.

NADPIĘTNY, a, e, nad piętami leżący, über der Ferse. Żyłła nadpiętna, *vena calcarea.* *Perz. Cyr.* 1, 186. Cięciwa nadpiętna, *tendo Achillis.* *ib.* 21.

NADPIŁOWAĆ, *cz. dok.*, nieco przepiłować, ansägen, *Ross.* надпилить, надпиливать.

*NADPIS, u, m., n. p. Napis rozdziału. *Obr.* 61. napis po wierzechu dany, adress, cf. podpis, die Uberschrift, distg. napis. NADPISAĆ, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. nadpischu; *Ross.* надписать, надписывать; *Eccl.* надписати, надписую; *napis dawać, adressować, podpisać, *distg.* napisać.

*NADPLAT, u, m., *Vind.* nadplat, verboufs, zhreulna oglawa • przyszwia u trzewika, der Obertheil des Schuhs.

NADPLENIĆ, *f.* nadpleni *act. dok.*, nadmniejszyć, nadrzędzić, etwas dünner machen, etwas verringern. Nieprzyjaciel

- pierwszą bitwą dobrze nadpleniony. *Krom.* 204. NADPLEWIĆ, cz. dok., plewiał nadrzędzić, burch Zäten dünner machen, pr. et fig. Brody sobie nadplewie. *Weresz. Reg.* 126.
- NADPŁODEK, dka, m., gdy kobieta, będąca już po ciąży, poczyną wtóry płód. *Dykc. Med.* 4, 441, die Ueberchwängerung.
- NADPŁYNAĆ, f. nadpłynie, med. jedntl., w ciągu czego przypłynąć, herbeykommen, heran (geschwommen, gestossen) kommen, herbeyfließen. Królu! przy tobie słodsze, jak tu szem, nadpłyną nam lata. *Zab.* 14, 80. *Rag.* nadplivati redundare, ob. Opływać.
- NADPODESZWIE, ia, n., pierwsza cieńsza podusza w trzewikach. *Tr.* die Brandsöhle, *Vind.* fout; *Ross.* стелька, стелечка.
- NADPODSTATNI, ia, ie, transsubstantialis, (cf. nadistny). Chleb duszom ku obżywieniu nadpodstatni niebieski, ciałom zaś ku posileniu, nasz ten powszedni ziemski. *Twor. Wie.* 41. W imię nadpodstatniej Trójcy ś. *Żarn. Post.* 3, 609 b.
- NADPOSPOLITY, a, e, nadzwyczajny, ungewöhnlich, außerordentlich. Szare bielmo dzielić się zwykło na pospolite i na nadpospolite. *Perz. Cyr.* 2, 169.
- NADPOTRZEBNY, a, e, przechodzący potrzebę, zbywający, über den Bedarf, überflüssig. Produkta nadpotrzebne wywożą, żeby nie ginęły nadaremnie. *Pam.* 83, 616.
- NADPÓWIETRZNY, a, e, nasz powietrzokrag przechodzący, überatmosphärisch, über unserm Luftreize. Niezwykłe cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowiska. *Psalm.* 60. Szatana starła w potyczce wszystkieśladna siła, I trzasnawszy piorunem na głowę straciła. Z nadpowietrznego stropu w zgubę niezbrodzoną. *Przyb. Mill.* 8. Siedzą tam bez płamy w nadpowietrznych gmachach. *ib.* 39. Nadpowietrzne kraje. *Bardz. Boet.* 111. Słońce wódz światów nadpowietrznych. *Nar. Dz.* 1, 55. Uleża się zorzy północnej dziec lekkowierna, jako wpływów na ziemny okrag nadpowietrznych nieświadoma. *Nar. Hst.* 4, 310. (*distinguas* napowietrzny).
- NADPRACOWANY, a, e, trochę zpracowany, nadwątlony, etwas ermüdet, geschwächt. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524. Nadpracować się, nadwątlić pracą, sich etwas matt arbeiten.
- NADPRADZIAD, a, m., prapradziad. *Jabl. Her.*, dziad trzeci, der Urgroßvater, Urältervater.
- *NADPRAWIE, ia, n., n. p. Kryli się pod tytuły nadprawa. *Przyb. Luz.* 245, wyższości nad prawo, Uebergeheßlichkeit, Weggehung über das Gesetz.
- NADPROŻEK, žka, m., NADPROŻNIK, NAPROŻNIK, a, m., NAPROŻE, a, n., (*Ety.* próg), nadedrzwie, *Sorab.* 1. durski werchowez, wudwernik; *Sorab.* 2. naglowk; *Slov.* swrchni podwoje; *Carn.* nadórz, eż; *Vind.* nadprag, nadpragje, nadurze; *Ross.* придорока, князь; der Thürsturz, die Oberschwelle an der Thüre. *Cn. Th.* Herbami wrót naproża piętnuje. *Min. Auz.* 9. Pokropcie tą krwią naprożnik i oba podwoje. *W. Exod.* 12, 22. Poruszyły się naprożniki z zawiasami od głosu tego. *W. Jes.* 6, 4. Nadprożek kamienny. *Boh. Dyab.* 5, 98.
- NADPRUC, f. nadporze cz. dok., nieco rozpruc, etwas auf-trennen, aufschließen.
- NADPRUCIE, ia, n., brzeg rzeki Prut, das Ufer des Pruth. Na odmienione Nadprucie. *Karp.* 1, 56.
- NADPRZYKRZYĆ się, ob. Naprzykrzyć się.
- NADPRZYRODZONY, a, e, NADPRZYRODZENIE *adverb.*, nadnaturalny, zwyczajny przyrodzenia tryb przechodzący, *Sorab.* 1. nimonaturski, nimanaturfche; *Vind.* zhefnaturen; *Rag.* nadnaravni, svarhnaravni, varhuarravni; *Ross.* et *Eecl.* сверхестественный, чрезвычайственный, прѣестественный, прѣсачный, вышеестественный; übernatürlich. Nauczał ludzi, że ich początek jest nadprzyrodzony. *Zab.* 4, 26. *Ossol.* Wielkość państwa Tureckiego nadprzyrodzonej jakiej przyczynie, aniżeli roztropnemu rządzeniu przypisować należy. *Kłok. Turk.* 3. W tej tajemnicy niektóre przyrodzonym porządkiem stały się, niektóre nadprzyrodzenie. *Karnk. Kat.* 51. Nauka przyrodzona, fizyka; nauka nadprzyrodzona, metafizyka. *Biał. Post.* 156.
- NADPSOWAĆ, NADPSUĆ, f. nadpsuje *act. dok.*, trochę popsuć, etwas verderben. Co się w obyczajach i w prawach nadpsowało, ekucyą pilną poprawić trzeba. *Star. Ref.* 5. Nasi długością bitwy znuzeni, i w ludziach nadpsuci, gdy im na początku złamano Rusinów, nie chcieli się za nieprzyjacielem daleko zapędzać. *Nar. Hst.* 4, 107. t. j. trochę uszkodzeni, osłabieni, etwas geschwächt. NADPSOWANIE, NAPSUCIE, ia, n., das Verschlimmern, nadpsucie się, die Verschlimmerung.
- NADRA, ob. Nadro.
- NADRABIAC. *act. niedok.*, Nadrobić, f. nadrobi, dok., nadstawiać, ansetzen, aufstellen; zu viel Wesens womit machen, sich viel zu thun machen, pr. et fig. (cf. narabiać, narobić). Nie nadrabiał miną, a szczerze się gotował do boju. *Ossol. Str.* 5. Potrzeba tu rozumem nadrobić, ażeby się nie dowiedział o niczym. *Teat.* 9, b, 72.
- NADRABAC, f. nadrabie *act. dok.*, trochę przerabac, nadciąć rabaniem, etwas anhaben, nicht ganz durchhaben, *Ross.* надрубить, надрубать. Nadrabiał lasowi. *Cn. Th.* 455, przerzedził las. *Włod.*, er hat den Wald gelichtet, ihn dünner gehauen.
- *NADRAGI, [spodnie. 7] n. p. Krawiec szlachcicem został; coż tu za tym idzie? To, że nam samym sobie nadragi szyć przyjdzie. *Khow. Fr.* 56. *Eecl.* надрагы плудры, Plumpshosen.
- NADRAPAC, f. nadrapie, *act. dok.*, wiele podrapac, *Sorab.* 1. nadrapam; *Ross.* нацарапать; genug fragen. Nizby wiersz który Sklecił, łbawy nadrapał, i pogryzł pazury. *Zab.* 10, 529.
- NADRAST, u, m, *Archit.* gzems sklepienie podpierający, der Kämpfer, ein vorspringendes Simswerk, das den Bogen eines Gewölbes trägt. *Tr.*
- NADRASTAC, *med. cont.*, NADRASTYWAC *frequ.*, NADROŚNAĆ, nadrosł, f. nadrosnie *jedntl.*, coraz to więcej podrastać, przyrastać, aufwachsen, emporwachsen, aufschließen; *Sorab.* 1. nadrostu. Z rosterku domowego Czechów, dzień w dzień więcej kłopotów nadrastywało. *Krom.* 540. ob. Nadrosł.
- *NADRAZA, y, ž, mała uraza, nadrażanie, das Zunahbetreten,

die Beleidigung. Z niejaka Kazimierza nadraza, Matyasowi papież królestwo Czeskie poślubił. *Krom.* 697. *cum nonnulla ejus sugillatione.* NADRAZIĆ, *f.* nadrazi *act. dok.*, nieco porazić, uszkodzić, beifährigen, etwas aufreihen. Buczaeki plondrowniki Tatarskie zaskoczywszy, niemalą kleską nadrazili. *Krom.* 377. Czyste nabiegi Polaków wojsko Cesarza nadraziły. *Krom.* 153. Nawałność niemal wszystkie nawy nadraziła, i na brzegi wyrzuciła. *Warg. Cez.* 99.

NADRAŻNIC się, *f.* nadrażni się *recipr. dok.*, do woli kogo zdradzić, einen nach Belieben herumzerren, reizen, böse machen. Bitny Mitrydat z gardłem uchodzi; Nadrażniwszy się Rzymskiej fortuny i młodzi. *Bardz. Luc.* 31. NADRAŻNIC, *Vind.* nadrashiti irritare, poduszczyć, aufreihen.

NADRĘCZYĆ, *cz. dok.*, ile dosyć dręczeniem namęczyć, genug placken, quälten, martern. Wszelaki ból rozwalniają, gdy owe części, które dobrze nadręczył, przytępia. *Pilch. Sen. list.* 2, 278. Nadręczył się, *zaimk.*, nasycić się dręczeniem, sich satt martern. Nadręczywszy się dziwnie onych niewiernych swoich, umarł. *Rej. Post. II* 6.

NADREPTAC, *f.* nadreptce *act. dok.*, dosyć podreptać, viel zertreten, niedertreten. Przez zimę bydło jedząc, chodząc, wiele słomy nadreptce. *Haur. Sk.* 50.

NADRO, *a. n.*, NADRA, *y. ż.*, NADRA *plur.* zanadrze, pazucha, *Boh.* nadra, nadýrka; *Slov.* nádra, lúno (*ob. Łono*), zádkhenj; *Carn.* nadérje; *Vind.* niederje, nederje, (nederz, muderz, *Ger.* Nieder schnurówka); *Croat.* nadra; *Dal.* nidro; *Bosn.* nidra, gnidra, gnjedra, skút; (*Hung.* nádra uterus); *Sorab.* 1. nadro; *Sorab.* 2. nadra piersi; *Eccl.* нэдpo łono, wnetrze (*cf. Etym.* wnątrz), нэдpo fartuch, нэддрникъ encolpium, (*cf. Etym.* dzierzć); *Ross.* пазуха, грудь; *ber. Bujen.* Coż pomoże nosić za nadry ewanlię, kiedy jej w sercu nie masz? *W. Post. W.* 3, 61. Rece za nadra włożyć. *Klon. Wor.* 34. Bierze pisma, i chowa sobie za nadrę. *Teat.* 34. b, F. 2. Za nadrzem węża sam odżywił. *Jabl. Tel.* 275, (*Slov.* Hada za nadrami, w pazusie, chował. *Prov. Slov.* Sahní za twé nadra; sięgnij do swego nadra; węz się za swój nos). Modlitwa moja do nadra mego się nawróci. *W. Ps.* 34, 13. Jam dała niewolnicę moję do nadra twego. *Budn. Genes.* 16, 3, «*not. do łona twego*», «*швош.* Umarł Łazarz, i doniesion jest od aniołów na łono Abrahamowe. *Secl. Luc.* 16, *not.* «*w nadro abo w zanadrze*», *Eccl.* Авраамова нэдpo.

NADROBIC, *f.* nadrobi *act. dok.*, Nadrobiać *niedok.*, dużo podrobić, wdrobić w co, viel nacheinander klein machen; auf etwas einbröckeln; (*Boh.* nadrobiti; *Sorab.* 2. nadrobisch; *Sorab.* 1. nadrebiu, nadrebiu; *Slov.* nadrobiti; *Croat.* nadroblyujem, (nadrobek intrita, drobianka); *Bosn.* nadrobiti; *Rag.* nadrobitti). Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę. *1. Leop. Dan.* 14, 32. *Affrio*, palcami co rozcieram, abo nadrobiam. *Macz.*

NADROBIC, *ob.* Nadrabiać.

NADROŚL, *i. ż.*, NADROST, *u. m.*, przyrostek, jak n. p. wilk u krzaków, Ueberwuchs, z. B. ein wilder Sproßling, Sprosse, ein Rauber. Drzewa czyścić trzeba, przecinając,

z niepotrzebnych nadrośców. *Fors. Drz.* 14. Krzewy bujają przez nadrostów zbytek. *Przyb. Mill.* 266. Nadrostek kości, ein Ueberlein, (*Vind.* zhefkostje).—*Math.* Geometrowie zwykli, pokazawszy propozycje, z nich cokolwiek wywodzić, które oni porismatami, abo nadrostkami, t. j. przydatkami, nazywają. *Bardz. Boet.* 91. *collaria.* NADROSNAĆ, *ob.* Nadrastać.

NADROŻNIK, *a. m.*, co na drogę daje, wyprawca na drogę. *Tr.*, der einem Reisegeld giebt. NADROŻNY, *a. e. a*) podróżny, drodze służący, *Sorab.* 1. puczowné, *cf. put.* putny, Reise-, *jur.* Reise gehrig. Nadrożne, ego, *n.*, *Subst.*, podróżne, opatrzenie na drogę, strawne, koszt. *On. Th.*, wijatyk, Reisegeld, Reizejehung, Reisekosten. *Sorab.* 1. puczna czéroba; *Carn.* popotneza; *Vind.* popotniza, potni denar, brashnja, smuk, fermat; *Croat.* poputno, brasno; *Bosn.* brascjanje; *Ross.* босманъ; *Eccl.* босмана, напутие, напутный, дорожное, спутная. Nadrożnego dawać, na drogę opatrzyć *Eccl.* напустствовати. — b) Nadrożny, na drodze abo przy drodze będący, an der Straße, am Wege. *Obvius homo*, nadrożny człowiek, którego łatwie znaleźć, nie trzeba go długo szukać. *Macz.* einer der häufig auf der Straße ist; *cf.* brukowiec.

NADROŻYC, *cz. dok.*, dosyć wydrożyć, *Ross.* надобить, надобливать, genug aushöhlen.

*NADRUKDANIE, *ia. n.*, *Tr.*, nakład na druk, der Verlag. *NADRUKDATNIK, *a. n.*, *Tr.* kto na druk łoży, nakład na druk czyni, der Berleger, der die Kosten zum Druck bergiebt. NADRUKOWAĆ, *cz. dok.*, wydrukować na czym, lub w czym, worauf drucken, abdrucken, *Ross.* напечатать. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach, bluznierską tę naukę. *Sak. Persp.* 26. *ib.* 2. *Pim. Kam.* 75. Nadrukować się, drukując nasycić się, namordować się, sich satt, ober müde drucken.

NADRWCIC się, *recip. dok.*, do woli przedrzeć, einen nach Belieben zum Besten haben, sich über ihn lustig machen. Zyskałem 20 czerwonych złotych, i jeszcze się nadrwimy z niego. *Teat.* 15, 65.

NADRZEC, *act. dok.*, Nadzierać *niedok.*, *Boh.* nadrati, nadru, nadřiti; darcie naruszyć, anreißen, einen Reiß machen. Lepiej z daleka bronić granic swoich, niż po czasie z bliższymi nadartymi poprawiać i bronić. *Jan. Post. C.*

NADRZECZANIN, *a. m.*, nad rzeką mieszkający, nadbrzeżanin, der Uferbewohner. Nadrzeczanie przeszli za Jordan. *Budn.* 1 *Sam.* 13, 7. NADRZECZE, *a. n.*, nadbrzeże rzeczne, das Ufer. Pałace te rzędem po nadzeczcu wesole oczom sprawują widzenia. *Lub. Roz.* 326. NADRZECZNY, *a. e.*, nadbrzeżny, nad rzeką leżący, am flusse befindlich, Ufer. Nadrzeczne wierzby. *Chrośc. Job.* 161.

NADRZUCIĆ, *cz. dok.*, przyrzucić jeszcze, *Slov.* nadhazugi; *Sorab.* 1. nadczisznu; *Ross.* надкинуть, надкидывать, надбросить, надбрасывать; nach dazu hinwerfen. Szukajcie sprawiedliwości bożkiej, a insze wszystkie rzeczy będą wam nadrzuczone. *Gil. Post. A* 2.

NADSADZAĆ, *cz. niedok.*, Nadsadzić *dok.*, n. p. Odprawujesz spław pracą, nadsadzasz siłami. *Bach. Epikt.* 11. nadstawiasz, nadrabiasz, ansehen, anstücken, übertreiben; *Boh.*

- nadsadili, nadsazugi; *Ross.* насадиць, насаждать. Jestami nadsadzać. *Weg. Marm.* 3, 17.
- NADŚCIELAC**, *cz. niedok.*, Nadesłać *dok.*, pościelać nad czym, eine Streu worüber hin machen, *Sorab.* 1. nadleżewam.
- NADŚCIGNAĆ**, *f. nadciągnąć act. jedntl.*, doścignąć w tym, nadażyć, inbessen etnhoßten, erjagen. Zabawili nieprzyjaciół, dokądby była piechota nie nadciągnęła. *Krom.* 463. Posła wielkiego, niż nadciągnę wyprawie, raczcie teraz gońca mego miłościwie przyjąć. *Zygr. Gon.* A 6 b. nim nadaże z wyprawą jego.
- NADŚIEĆ**, nadsiekić, *f. nadciągnąć cz. dok.*, siekać nadciąć, ein wenig einbauen, *Ross.* надсечь, надскаю.
- NADSIODŁYWAĆ**, *cz. czstl.* Nadsiodłać *dok.*, *f. nadsiodła act. dok.*, wyżej niż zwyczajnie osiodłać; etwaś zu hoch satteln. Siodłem zwyczajnym raczej nico nadsiodływać trzeba, anizeli w pośrodku grzbietu przypinać. *Hipp.* 39.
- NADSKAKIWAĆ**, *cz. czstl.*, **NADSKOCZYĆ** *dok.*, 1) przyskoczyć w ciągu czego, herbegegrungen kommen. — §. ob. Naskakiwać. 2) Naskakiwać komu *act. cont.*, zabiegać o czyjeś łaskę, nadślugiwać, einen Gunst zu erwerben suchen, einem aufspringen, um einen Gunst buhlen. Szczęśliwym nadskakują wszyscy. *Niem. Król.* 3, 148. Dla Wc Pana sprawy, trzeba konsyliarzowi jak można nadskakiwać. *Teat.* 52. d, 44. Nigdybym mu nie nadskakiwała z tą gorliwością, gdybym się pochlebnego dla siebie nie spodziewała testamentu. *ib.* 1. b, 7. Interessom swoim nadskakują, naddają się, i ledwie ze skóry nie wydzierają. *Mon.* 69, 578. Lekkomysłnej młodzieży przysługi i nadskakiwania, bynajmniej mnie nie poruszyły. *Weg. Marm.* 1, 196. **NADSKOK**, *u. m.*, nadskakiwanie, (*distinguas* naskok), daś Aufspringen, Aufpassen, Aufauern sich jemandes Gunst zu erwerben, daś Gunstbuhlen. Umarłby pieaszczoch bez tych umizgów nadsokoku. *Przyb.* Ab. 17.
- NADŚLEPIĆ**, *f. nadślepić act. dok.*, przyslepszym uczynić, nieco zaślepić, etwaś blenden, verblenden. Powodzenie i zdradna mamona trochę ją nadślepiła. *Teat.* 42. c, 45.
- NADŚLEPIEC**, *nijk. dok.*, nadślepnąć *jedntl.*, nieco olśnić, etwaś erblinden.
- NADŚLUGIWAĆ**, **NADŚLUGOWAĆ**, nadśluguje *intrans. contin.*, a) nadskakiwać komu, podle mu służyć, einem aufpassen, ihm niedrige schmeichlerische Dienste erweisen, auf jeden Wink zu Gebote stehen. Nie miała konstytucya na prowincjach nieprzyjaznych, tylko tych, którzy magnatom, w Jassach bezbożne knującym zamysły, podle nadślugiwali. *Ust. Konst.* 1, 215. Doma rozkoszom, pieniądzom, prywacie nadślugujecie. *Pilch. Sall.* 100. — b) Służyć, usługiwąć, dienen, bedienen. Co w pięciudziesiąt lat już nie mają sprawować urzędu, ale braci swojej nadślugować będą w przybytku. *Radz. Num.* 8, 23. Zamiast narodowi, co mi nadśluguje, być użyteczną, teraz staje się szkodliwą. *Przyb. Luz.* 47.
- NADŚLUPIE**, *ia, n.*, część balkowania, epistylum, vel trabs magistra. *Callit.* 7. der Architrab, der Balken auf dem Capitälchen der Säule; (*Rag.* nadstüpje; *Croat* nadglavje sztupa, nadsstupje). Nadślupie, balka, architrab. *Chmiel.* 1, 77. Nadślupie, czyli spodobelk. *Rog. Bud.* 25.
- NADŚMIERTELNY**, *a, e*, nadludzki, przechodzący śmiertel-
- ników, übermenschlich, die Sterblichen übertreffend. Obaczył bohatera nadśmiertelną postać. *Dmoch. II.* 2, 253.
- NADŚPIAĆ**, *f. nadśpieje, neutr. dok.*, nadściągnąć, nadbliżyć się, herbeyteilen, herzukommen. Kumejskich prorocत्व już nadśpiały czasy. *Nag. Wirg.* 497. venit jam tempus. **NADŚPIESZAĆ**, *f. nadśpieszy intrans.*, śpiesznie nadejść, przyspieszyć, heran eilen. Nadśpieszające niebezpieczeństwa. *Krom.* 562.
- NADSPODZIANY**, *a, e*, **NADSPODZIANIE** *adv.*, przechodzący nadzieje, niespodziany, über Verhoffen, unverhofft. Tu się wnet staje odmiana, Grzmoty, huk, łoskot, burza nadspodziana. *Zab.* 16, 521. *Sorab.* nenadźuizy; *Ross.* неожиданный, неожиданный.
- NADSPORZYĆ**, *cz. dok.*, sporo namnożyć, reichlich vermehren. Cnotliwym Pan niebo otworzy, Tam wiele pociech nadsporzy. *Kanc. Gd.* 29.
- NADSTAĆ**, *ob.* Nastać.
- NADSTALIĆ**, **NASTALIĆ**, *cz. dok.*, *n. p.* Stał lana dobra jest do nastalenia żelaz rolniczych. *Os. Rud.* 337, stałą nadstawić, vorstählen. **NADSTALONY**, *a, e*, stałą przekładany, nadłożony, vorgestählt. Narzędzie dobrze nadstalone. *Jak. Art.* 2, 8.
- NADSTANAĆ**, *ob.* Nadchodzić, nadejść. **NADSTARCZAĆ**, *ob.* Nastarczać.
- NADSTARZAŁY**, *a, e*, nieco podstarzały, podeszlejszy, älterlich, etwaś alt, vom Alter getroffen. Twarz nadstarzała rozumna, szanowniejsza od twarzyczki kształtnej a głupiej. *Teat.* 34. c, 6. Już mu był włos siwy Przyprószył skronie, już był nadstarzałym. *Odym. Św. D. b.* Nadstarzała jej kości. *Pot. Jow.* 2, 69.
- NADSTAWA**, *y, z.* *Boh.* nastawa, nastawek, naśewek, sztukowanie, co się przysztukuje, fig. łąta, przysada, *Vind.* gorpostavik, gorpostava, ein Ausfüßer, Eüßenbüßer, womit man etwaś ausfüßt, ausfüllt, zubest. Niedoskonałość potrzebuje nadstawy, aby się nagrodziła niedoskonałość. *Petr. Ek.* 74. Im gładza niewiasta, tym mniej potrzebuje nadstawy zwierzechniej. *ib.* 76. *Rag.* nadostavka hyperbola. **NADSTAWEK**, *wka, m.*, kregielek drewniany, który puszkarz stawia na głowie armaty, chce dać kanalowi nachylenie niższe, jak gdyby była wycelowana pod oko. *Jak. Art.* 3, 303; też linijka drewniana lub mcsiężna, do nachylenia wyższego. *ib.* der Richtegel ober daś Richtlinial der Canoniere, den Lauf höher oder niedriger zu stellen. **NADSTAWCA**, *y, m.*, przystawca, który stoi nad kim, der Aufseher, der bey den Arbeitern steht. Jakie bywają okrucieństwa owych nadstawców. *Kluk. Rosł.* 3, 215, *Rag.* nadstojnik, nadstavgljenik. **NADSTAWIAĆ**, *act. niedok.*, Nadstawić, *f. nadstawi dok.*; §. 1 a) sztukować, przysztukować, nadstosować, anstücken, anstücken, ansetzen, ausfüllen, ausfüßen. *Vind.* nastavit, gorpostaviti, gorpostaulati, gorpostaditi, nakofiti, nasttukati; *Croat.* nadoštávlyam; *Rag.* nastáviti, nastavgljati, nastavglivati, (nadostavgljati *hyperbolam usurpare*); *Ross.* наставить, наставлятъ, наставлявати. Nie godzi się urzędowi nadstawiać prawa, co w nim nie dostaje. *Petr. Pol.* 331. Annibal, gdy mocą nie mógł, chytrością a rozumem nadstawił. *Kosz. Lor.* 154. (udał się do fortelu). Gdzie nie

- staje wilczej skóry, tam lisiej nadstawić. *Cn. Ad. 1012.* ob. Lis. Mowa Turecka, będąc przez się bardzo jałowa, Perską i Arabską nadstawia się i zdobi. *Kłok. Turk. 35.* Gdy język nasz nie jest prawie doskonałym, jakim językiem nadstawiać swego mamy? *Gorn. Dw. 45.* Niechaj ten sobie obca nadstawia okrasę, komu na własnej zbywa. *Nar. Dz. 2, 136.* Jak może tak męstwa nadstawia uporem. *Pot. Arg. 237.* Rozumem nadstawiać urody. *Zegl. Ad. 218.* Nie mając żadnych przez samych siebie zasług, nadstawiamy się długą naszych przodków liczbą. *Mon. 65, 153.* Junacy pierzchliwość swoją powierzchowną zuchwałością i hajdamackim strojem nadstawiają. *Pilch. Sen. list. 2, 287.* Fałszywi prorocy powagi swojej nadstawiają sobie szerokiemi płaszczmi, długouchatemi myckami. *Gil. Post. 41 b.* Aktorowie Grecy nadstawiali się i obuwieciem wysokim i strojem głowy. *Teat. 24, 28. Czart.* Nadstawia się korkami. *Mon. 70, 382.* — b) Nadstawiać się piększyć się, zdobić się przysadnie, sich schmücken, schön machen, pußen. Już babą wydają cię lice, Ty przecie chcesz się nadstawiać urodą, Igrasz i pijesz, jakbyś była młoda. *Hor. 2, 278. Min.* Jak się on nadstawia, Jak puszy, jak pstry cały, gdyby ogon pawia. *Zabl. Firc. 10.* Im więcej po wierzchu się nadstawiasz, tymes mniejszym u mnie. *Opal. Sat. 117.* Owa księga pod ławą lega, która się słowy, a nie rzeczą nadstawia. *Gorn. Dw. 65.* — §. 2. Nadstawiać gardła, szyi, ucha, ob. Nastawiać. NADSTAWNIK, a, m., der Bergsteiger, Grubenaufseher, zawsze musi być przytomnym, kiedy górnicy do kopalni wchodzą i wychodzą. *Kluk. Kop. 2, 287.*
- NADSTOSOWAĆ, cz. dok., nadsztukować, nadstawić, nieco przysztukować, ansetzen, anstücken, anstücken. Gdzie lwiej skóry nie dostawa, może lisią nadstosować. *Ezop. 29.*
- NADSTYGNĄĆ, f. nadstygnie neutr. jednol., zastygnać, nieco letnym się stawać, überkühlen, abkühlen, etwas kühl werden, von der Wärme verlieren. Papkowate okładania na miejsce zaognione przykładają ciepło, a co nadstygnie, odmieniać. *Perz. Cyr. 1, 116.*
- NADSTYROWY, NADSTÉROWY, a, e, nad stérem będący, über dem Steuer befindlich. Pierze nadstyrowe u sokoła sniade. *Zool. 276.* t. j. pióra nad stérowemi znajdujące się, die Federn über den Schwingen; ob. Stérowy, lotny.
- *NADŚWIETNY, a, e, nad światem będący, *Eccl. премірний, supramundanus.* — §. ob. Prześwietny.
- NADSYŁAĆ, ob. Nasyłać.
- NADSZANCOWA n. p. działobitnia, w której po nad przedpiersie, albo po nad szaniec strzelają, à barbelte. *Jak. Art. 1, 368.* (ob. Nadwalnia), über die Schanzen weg.
- NADSZARGAĆ, f. nadszarga act. dok., trochę poszargać, pobrudzić, nadtyrać, etwas beschmutzen. Mamy kilkanaście kapeluszków z temi, co są nadszargane. *Teat. 22. c, 42.*
- NADSZARPAĆ, f. nadszarpie act. dok., trochę poszarpać, etwas zerfetzen, zerreißen. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr. 1, 112.*
- NADSZARZAĆ, cz. dok., szarżaniem nadwątlić, nadtyrać, ein wenig abnutzen, abreißen, schmähen. Ponieważ im się wojną lud nadszarżał, na zimowe go rozwiedli statywy. *Chrośc.*
- Fars. 400.* Sam czas i wojsko nadszarżane radzą traktować z nieprzyjacielem. *ib. 399.*
- NADSZASTAĆ się, f. nadszasta się recipr. dok., dosyć poszastać, sich satt oder müde springen, tanzen, laufen. Dya-belnie nadszastałeś się. *Teat. 17, 8.* — Szastaniem nadwątlić się, sich durch Heruntummeln abmatten.
- NADSZCZEKAĆ, ob. Naszczekać.
- NADSZEDŁE, ob. Nadchodzić, nadejść.
- NADSZCZEPAĆ, cz. dok., szczepaniem nadciąć, ein wenig anspalten, Ross. надтяпнуть, надтяпывать, надколоть, надкалывать.
- NADSZTUKOWAĆ, f. nadsztukuje act. dok., nadstawiać, nadstosować, nadsadzić czego brak, *Vind. nachtukti, perstukti; Ross. наставитъ, наставлятъ, наставляватъ, anstücken.* Potrzebna jest umiejętność nadsztukowania sobie linki, kiedy się zerwie. *Jak. Art. 3, 46.*
- NADTARTY, ob. Nadetrzeć. NADTERAĆ, ob. Nadtyrać.
- NADTKNAĆ, ob. Natknać.
- NADTO adverb., (distinguas nad to, ob. Nad); zbytecznie, nad miarę, za wiele, *Carn. natu, prevèzh, dówèl; Vind. prevezh, zhesmero, zhes vse; Croat. odvèch, preveh; zu viel, zu sehr, über das Maas.* Wszystko, co jest nadto, czteku szkodzi. *Nar. Dz. 4, 53.* Chcieć nadto jest grzechem. *Hor. 1, 283.* Już też to tego nadto. *Treb. S. M. 112.* A już też to i nadto. *Teat. 53, 4. Zab. 3, 145.* Zakonników nadto. *Kras. Pod. 2, 157.* Może, że ja tu nadto jestem, zostawiam was samych. *Teat. 17. c, 40.* (niepotrzebny, na przeszkodzie). Oto ten kochany lejtnancik za nadto sobie pozwala. *Teat. 47, 23.* (trochę za wiele). Wiele ludzie malują, różne są portrety, Jedni aż nadto czernią, drudzy nadto bielą. *Kras. List. 2, 101.* Któżż zwierzę od osła głupsze znacie? *B. Człowiek! — a już to nadto! — nie nadto; lecz mało. Kras. W. 28,*
- NADTRACIĆ, *NADUTRACIĆ, f. nadtraci act. dok., podtracić, nieco potracić, tracąc nadmniejszyć, zum Theil verlieren durchbringen, schmäblern. Znam słusność strofowania, że mnych dóbr nadtracił. *Teat. 43. c, 14.* Na niepotrzebnych strojach nadtracił wiele. *Kak. Pob. a i i j.* Jesteś familii podupadłej; ociec twój nadtracił substancyi. *Teat. 35. c, 16.* Nadutraciwszy sobie w Poznaniu, przeniósł się do innego miasta. *Zebr. Zw. 176.*
- NADRUCHLEWAĆ, med. cont., Nadtruchleć dok., zasłabieć, fränklich werden. Władysław, wróciwszy się do Krakowa, nadtruchlewać zapoczął. *Krom. 540.*
- NADRZAŚĆ, ob. Natrząść.
- NADTYRAĆ, NADTERAĆ, NATYRAĆ, ał, a, act. niedok., nadwierać, nadwątlić tyranem, schmähen, abmatten durch Heruntreiben, Heruntreiben, Abstoßen. Panowie teraz wolą i swojej reputacyi i majetności nadtyrać, tylko żeby swojej dumie dosyć uczynili. *Star. Hef. 19.* Porwać się na nieprzyjaciela z tak umniejszonym wojskiem i nadtyranem, niebezpieczno. *Birk. Chodk. 9.* Natyrał pod on czas zdrowia, że w nim ustawały siły do prac. *Birk. Dom. 78.* Cyrce, darmo żalotów nadterawszy, rzecze; *re-tentatis precibus frustra. Zebr. Ow. 359.*
- NADUMAĆ się, f. naduma się recipr. dok., Nadumywać się cont. et frequ., *Ross. надуматься, надумываться; do woli*

- się namyślić, dumać, sich satt genug denken, lange genug nachdenken, sich müde denken. Mój smutny przyjacielu, mój dawny sąsiadzie, Nadumałeś się dosyć o domowej biedzie. *Treb. S. M. 5.*
- NADUŻYWAĆ**, *act. dok.*, Nadużyć, *f. nadużyje dok.*, przesadzeniem na złe używać, mißbrauchen, durch Uebertreibung. *Vind. nevriednu nuzati, nepridnu oberniti; Ross. злоупотребить, злоупотреблять.* Niewolno w induktach i replikach nadużywać praw do rzeczy niestosownych. *Sejm. Grodz. 2, 168.* Zostającemu pod opieką wolno jest na opiekuna żalić się, jeżeliby ten władzy swej nad nim jakim sposobem nadużyć miał. *Gal. Cyw. 1, 89.* Nadużycie, przesadne użycie, na złe użycie, der Mißbrauch, besonders durch Uebertreibung; *Vind. nepridnu obernenje, hudobernost, nevriednu nuzanje, nepridna shega, resvada; Carn. resvada, svada, hudoběrnost; Ross. злоупотребление.* Nadużyty *Eccl. потребовательный, abusivus.* Nadużytny, mogący być złe użytym *Eccl. злоупотребительный.*
- NADWAŁEK**, *ika, m., die Brustwehr. Tr., ob. Przedpiersień. Jakub.* NADWALNY, *a, e, n. p. Nadwalna działobitnia, zasloniona przedpiersieniem bez strzelnic, tak niskim, iż z armat strzela się po nad przedpiersień. Jak. Art. 3, 304, eine låge Batterie, mit einer sehr niedrigen Brustwehr ohne Schießlöcher. Zaszczyty, baterye nadwalne, szańce. Archel. 2, 42.*
- NADWAŃLIĆ**, *il, f. nadwałli, act. dok.*, Nadwałlać *niedok.*, nadweryżyć, osłabiać trochę, etwas schwächen, wanfend machen. Ręce Attyliusza, które chłopska robota nieco nadwałliła, całość ojczyzny ugruntowały. *Warg. Wal. 131.* Annibala, którego niedostępne Alpy przytrzeć i nadwałlić nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. list. 389.* Żli ludzie pragną wiarę umniejszyć, i nadwałlić. *Zabk. 7.* Nic niemasz, coby tak mocne jego przedsięwzięcie nadwałlić mogło. *Stas. Num. 1, 63.* Fenixie trzykroć fortunny; to co dla nas zgonem, Tobie życiem i wiekiem jest nienadwałłonym. *Zab. 13, 163. Kniaź. nienaruszonym, niepodległym skazie.*
- NADWAŻYĆ**, *cz. dok.*, nieco przeważać, etwas überwiegen.
- NADWAŻENIE**, *ia, n., superpondium*, co zwłaszcza nad pewną wagę przydają. *Mącz., daß Uebergewicht; nadatek, die Zugabe.*
- NADWEREŻAĆ**, **NADWEREDZAĆ**, (*cf. rzedzić, rzadki*), *ał, a, act. niedok.*, Nadweryżyć, *nareżyć, f. nadweryży dok.*, nadwałlić, nadślabiać, *Vind. omadeshiti; Bosn. squariti, isquariti, isetettiti, schwächer machen, schwächen, wanfend machen.* Teraz i ludziom wypocząć należy, Których podróży niewczas nadweryży. *Chrośc. Ow. 98.* Jezus w rękach spracowany, w nogach nadweredzony, w siłach zwąłłony. *Pociej. 332.* Postem i niespaniem nadweredzać swego zdrowia. *Pim. Kam. 103.* Jezus śmiercią śmierć zwyciężył, Szatańskiej siły nareżył. *Kanc. Cd. 104.* Ma w głowie nadwerezzone krokiewki. *Teat. 7, c, 60.* Jak tę nadwerezoną robotę naprawić? *Teat. 6, 101.*
- NADWIĄZAĆ**, *f. nadwiąże act. dok.*, Nadwiązywać, nadwiązuje *cont., pronectere. Cn. Th., nadstawiąć, nadsztukować, anknüpfen, anstücken; Sorab. 1. nadwazyu, nadzwežu; Vind.*
- nadvesati; Rag. nadvězati. NADWIĄZKA, i, ż.,* związywanie wyżej czego, daß Ueberbinben, *Vind. nadves.*
- NADWICHNAĆ**, **NADWINAĆ**, *f. nadwicznie act. dok., Bosn. navinuti; Sorab. 1. nawihnu; nieco wywicznać, etwaß verrennen, verleugen.* Już to ostatnia, nadwinawszy nogi, Kamień, na wstręcie co był, zrzucić z drogi. *Mon. 71, 348.* Eurem bystrym Cyprys nadwichnięty. *Hor. 2, 237. Kniaź.*
- NADWIĘDNAĆ**, **NADWIĘDNAĆ**, *f. nadwiędnie med. jednol., nieco powiędnąć, ein wenig well werden.* Nadwiędle kwiatki. *Stas. Num. 2, 99. Nawiądł. Cn. Th. 453.*
- NADWIERCIEĆ**, *cz. dok.*, nieco nawiercieć, etwaß anbohren, *Ross. надсверлить.*
- NADWIEŚĆ**, *ob. Nawieść.*
- NADWIESZ**, *n. p. Zjawiąć się tobie będzie bóg z ubłagalni. Budn. Ezod. 23, 22. not. «właśnie: od nadwiesza;» od wieka, nakrycia, baldakinu, cf. nadwiesić, Sorab. 1. nadwizuyu superpendeo; Rag. nadvissjeti, nadvissiti impendere, imminere; Bosn. nadvissiti; (Ross. паднестъ, надноситъ nadwiesić, nad czym zawieszać).*
- NADWIETRZNY**, *a, e, nadpowietrzny, überlufftig.* Anielska istota gładka, nieśmiertelna i nadwietrzna. *Przyb. Milt. 187.* **NADWIETRZYĆ**, *f. nadwietrzy act. dok., Nadwietrzać niedok.,* wietrzeniem nadejść, außspüren. Trudno żeby pozadni psi zatarty trop od przednich nadwietrzali. *Ostros. Myśl. 43.*
- NADWIEŻĆ**, **nadwiozł**, **nadwiezli**, *f. nadwiezie act. dok., Nadwozić niedok.,* w ciągu czego co przywieźć, indeffen herbeiführen. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem, brykami za nim nadwiezli pieniądze. *Zab. 13, 207.*
- NADWINAĆ**, *ob. Nawinać.*
- NADWISLANIN**, *a, m.,* który nad Wisłą mieszka, der an der Weichsel wohnt. **NADWISLANY**, *a, e,* nad Wisłą leżący, nadbrzeżny, an der Weichsel legend. Zamki Nadwislane. *Nar. Hst. 4, 352.* **NADWISLE**, *a, n.,* nadbrzeże Wislane, daß Weichselufer. Wraz potym ciągle po Nadwisłu skały Ach! odgłos trzykroć przeraźliwy dały. *Zab. 12, 404. Koss.*
- NADWNUCZKA**, *i, ż.,* prawnuczka, die Urenkelinn. **NADWNUK**, *a, m.,* prawnuk, der Urenkel. Ślad pracy ojców, niezapomnianej przez późne nadwnuki. *N. Pam. 6, 301. Czack. Pr. 1, 10.*
- NADWODNY**, *a, e, Boh. powodněný,* nad wodą, rzeką etc. będący, am Wasser befindlich. Nadwodne drzewa. *Otw. Ow. 363.* Wierzby nadwodne, *amnicolae. Żebr. Ow. 246.*
- NADWORNÁ**, *y, ż.,* miasto w Ruskim. *Dyke. Geogr. 2, 196,* eine Stadt im Reuß. **NADWORNÝ**, *a, e, 1 a)* od dworu królewskiego, *monarszego, Ross. надворный, придворный, Hof.,* den Hof des Königs, des Monarchen angehörend. Marszałków wielkich marszałkowie nadworni zastępują. *Herb. Stat. 187.* Sądy nadworne - zadworne, królewskie, kanclerskie, assessoryalne, daß Oberhofgericht. Nadworny rok, *terminus curialis. Vol. Leg. 1, 388.* eine Ladung vor eines Gericht. — b) Od dworu wielkiego pana, den Hof eines großen Herrn angehörend. Panowie nasi utrzymują żołnierzy na swym żoldzie, pod imieniem gwardyi nadwor-

nej. *Leszcz. Gł. 117.* Hofgarde, Leibgarde. Nadworni ci żołnierze wycieńczyli intraty obywatelów. *Kras. Pod. 2, 174.* (cf. ordynacki żołnierz). — c) Nadworny, dworski, dworzaninowi przystojny, Hofß, für den Hof und das Hofleben. Zawziętość kosterstwa za zabawę osób godnego urodzenia, przewrotna chytrność za cnoty nadworne są poczytane. *Zab. 7, 37.* — 2. Nadworny, napodworny, podniebny, *subdialis. Cn. Th.*, pod niebem zostający. *Włod.*, unter freyem Himmel befindlich, draußen, im Freyen. *Fortif.* Nadworne obrony, zewnętrzne, na pole wychodzące. *Tr.*, die Außenwerke, gegen das freye Feld zu. **NADWOROWAĆ**, *f.* nadworuje *act. dok.*, do woli z kogo narzartować, mit einem nach Belieben seinen Scherz treiben. Nadworować kogo przed ludźmi. *Tr.* **NADWORZE**, *a, n.*, podniebie, der Ort unter freyem Himmel, daß Freye, *Boh.* nadwofi, podworzec; *Ross.* надворье. *Dium*, nadworze. *Urs. Gr. 129.* Spał na nadworzu, pod niebem. *Włod.* Z nadworza, zewnątrz, von außen. Bóg zamknął Noego w korabiu z nadworza. *Budn. Genes. 7, 16.* (zamknął za nim. *Bibl. Gd.*). Z nadworza pustoszyć je będzie miecz, a wewnątrz strach. *W. Deut. 32, 25.* (zewnątrz. *Bibl. Gd.*). Domy z belek, z nadworu obwodzą smolą. *N. Pam. 14, 180.*

NADWYSZ, NADWZWYSZ, NADWZWYŻ, NADZWYŻ, (*ob. Wyż*), *adv.*, nadto, nazbyt. *Włod.*, ex abundantia. *Cn. Th.*, nadmiar, über die Maaßen, überflüßig. Nadwysz to trzeba wiedzieć, iż... *Cresc. 335.* t. j. nad to, prócz tego, außerdem. Dałeś mi był pięć grzywien, otożem drugą pięć nadwyż zrobił. *1 Leop. Math. 25, 20.* Lichwy nadwyż nie brał. *Leop. Ezech. 18, 17. et 22, 12.* *Boh.* nadwyżek *superplus*; *Rag.* nadwysiti; *Ross.* надвысить, надвышать, nadwyższyć, przewyższyć.

NADYBAĆ, *f.* nadybie, *act. dok.*, zdybać nad czym, ertappen. *Ross.* набреть, набреду, наброжу. To tedy nie mam mówić ni przed kim, choćym ich razem kiedy pieć nadybał? *Teat. 10. b, 51.* Zwyczajna do żyda chodzić na przepalanekę, wlecze co nadybie. *Comp. Med. 396.* (co uchwyci). Z wiekiem upłynęły siły, nadybała starość. *Sir. Qu. 6.* nadyżyła.

NADYCHAĆ, *ob.* Natchnąć.

NADYMAĆ, *ał, a, act. niedok.*, Nadać, ał, eli, *f.* nadmie *dok.*; *Boh.* nadymati, nadmauti, nadul, nadugi; *Slov.* naduti; *Sorab. 2.* naduwasch, nadumasch; *Sorab. 1.* naduhwam, nadujnem, naduju; *Vind.* napihnuti, napihati, napihuvati; *Croat.* nadúvam, nabochujem; *Bosn.* nadutti, nadimati, nabotiti; *Rag.* nadutti, nadimati; *Ross.* надуть, надувать, надмить, надмевать, надымать; *Eccl.* надымаю, надуваю, кичить, возкичить; wiatrem rozpychać, aufblasen, aufblähen, *propr. et fig.*; (*oppos.* *Bosn.* zdimati, izduti *detumescere*). Umieją bogactwa mołojca głupiego, jako macharzynę nadać, że o sobie wiele rozumieć będzie, o żadnego nie dba. *Birk. Exorb. 50.* Fortuna pospolicie umysły nadyma, Komu płuży, rzadko się w swej mierze utrzyma. *Groch. W. 425.* Mniemanie ludzi głupich, Wiatry próżne miechy nadyniają. *Zab. 7, 225.* Wszystkie te rzeczy, które nas nadyniają, i wyżej, niż człowieczeństwo dopuszcza, wynoszą... *Gorn. Sen. 400.* Nadał gębę by

puddo, na piędz rozszerzoną. *Rej. Wiz. 166.* Długoli mu będzie wolno, tak nadymać tę postawę swoje? *Weresz. Reg. 82. Rej. Zw. 48.* — **NADĘTY, NADYMANY**, *part. perf.*; *Boh.* naduty; *Slov.* nadutý; *Vind.* napuhen, sdeten; *Slav.* napúnut; *Ross.* надутый, одутливый, одуловатый, бояроватый, бароватый, высокопарный; *Eccl.* кичливый; aufgeblasen, aufgebläht, *phys. et moral.* Zaczekby cię nastraszyl nadętym pęcherzem. *Teat. 51, 9.* Surm Berecyńtyjskich znadymane rogi. *Otw. Ow. 428.* (nadęte). Pryszcze nadęte. *1 Leop. Exod. 9.* (ociękle, nabrzmięte). Nadzieja ta jest bardzo daleka, i wiatrem nadęta. *Kłok. Turk. 73.* Nadęci, nie mając w sobie żadnej albo mało co godności, rozumieją o sobie, jakoby byli bardzo godni. *Petr. Et. 267.* Im kto uczeńszy, tym bywa nadętszy. *Rys. Ad. 21.* Nieposłusznym a nadętym, źle się wodziło. *Gil. Post. 128.* — **Nadęcie adv.** nadęto, nadętym sposobem. **NADĘCIE**, *ia, n., subst. verb.*, nadymanie, daß Aufblasen; cf. nadętość, die Aufgeblasenheit, *phys. et moral.* *Sorab. 2.* hopuklina; *Vind.* napuh; *Rag.* nadutje, nadúdba; *Ross.* высокопарность. **NADYMAĆ się, NADAĆ się, recepr.**; *Boh.* nadymat se, nadmaut se, botnati, banjm se; *Carn.* napuhujem; *Vind.* napihuvatiše, gornaperfuvatife, se podpirat; *Rag.* naduttise; *Croat.* napuhavatisze; *Eccl.* дмитися, дмюся, кичитися, надыматися, гордиться; *Ross.* бояриться; odymać się, puszyć się, pysznić się, kokoszyć się, sich aufblasen, aufblähen, *phys. et moral.*; (*oppos.* *Bosn.* zdimatise, izdieltise, ispihnuti *detumescere*). Nadymała się żaba, chcąc się wołowi porównać. *Ezop. 14.* Ci którzy pychą i dumą nad innych się podnaszają i nadyniają, są głowy czcze. *Zab. 13, 72.* Nadyma się jak ropucha. *Cn. Ad. 4. Sorab. 2.* Won sze hustawa, ako naduti mēch, ako tuzne jelito. Nadał się jak półtora nieszczęścia, spojrział na mnie marszem. *Teat. 21, 151. Mon. 66, 723.* Nadawszy się z palicą Mazur w karczmie siedział. *Jag. Gr. B 3.* Teraz się nadymasz, brwi oczu swoich wzgórem podnosisz! *Weresz. Reg. 83.* Próżnym o sobie dobrym nadyniają się mniemaniem. *Mon. 69, 272.* **NADYMACZ**, *a, m.*, Anat tak zowią muszkuł, największą część jagody twarzy składający, *buccinator*; on się nadyma, gdy człowiek dmie w trąbę etc. *Dykc. Med. 4, 444. Krup. 4, 22.* der Blasemuskel, Trompetermuskel im Gesicht. cf. *Boh.* nadymač *1. foillis 2. flator*; który nadyma, der Anblaser. **NADYMIĆ**, *cz. dok.*, dymem napełnić, mit Rauch anfüllen, voll rauchen, *Bosn.* nadimmiti; *Ross.* надымить.

NADYSZKUROWAĆ się, *f.* nadszkurowuje się *recipr. dok.*, nagadać się, sich satt diauriren. Długo nadszkurowawszy się o tym, nie mogli się zgodzić. *Lub. Roz. 371.*

NADZ, *Genit. plur. nomin.* nędza.

NADZAMIAR, *u, m.*, zytek, Uebermaß, (nadmiar). Wedle "nadzamiaru przesładowałem zbór boży. *Budn. Gal. 1, 13.* (nader, *Bibl. Gd.*).

NADZDZYĆ, *intrans. dok.*, deszczem napadać na co, worauf regnen, *Ross.* наложитъ, наложитъ.

NADZEGAC, *cz. dok.*, *Ross.* наджечь, наложжу, наджигать, podpalić, *ob.* Podzegać.

NADZIAK, *ob.* Nadziewać. **NADZIAK**, *a, m.*, Czekan abo nadzieak, broń Węgierska, różni się tym od obucha, że

koniec od młotka idący, jest zakrzywionym w obuchu; w czekanie zaś, czyli nadzieaku, na prost idzie, i że i młotem i końcem razić można, tłukąc młotem, a nadziejąc, czyli dziubiąc końcem. *Czart. Mskr.*, ein Ungarischer Spißfolben, Streiffolben mit einem spißigen Ende. W ręku nadzieak trzyma złotolity. *Kchow.* 51. Bystry nadzieak w ręku. *Pot. Jow.* 50. Dobrze go pięściami utłukłszy, potem nadzieakiem, aż do złamania kija, srodze go ubił. *Nar. Chodk.* 1, 560.

NADZIAŁAĆ, *act. dok.*, *Boh.* nadělati • *multum facere*; *Vind.* nadielati, nadjati; *Ross.* надѣлать, надѣлывать, надѣланный; wiele czego narobić, nagotować, viel und genügliß machen, fertig machen, anfertigen. Nabudowałem sobie domów, naczyniłem ogrodów, i nadałiałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4. Łotrowie do owczarni wiele dziur nadałiali, a z niej gołębińców naczynili. *Żarn. Post.* 264 b. Nadałiałasz forstów na przybytek z drzewa setym. 1 *Leop. Exod.* 26, 15. Dworska powinna obrusów, ręczników, serwet dostatek nadałiać. *Haur. Ek.* 86.

NADZIAŁY, NADZIANY, NADZIEWANY *part. verb.* nadziewać, nadać, *ob.* Nadziewany.

NADZICZYĆ się, *f.* nadzieży się *recipr. dok.*, *wydziwiać do woli, zur Genuße wußten und toben. Bestya ta na lądzie do woli się nadzieżywszy i napastwiwszy, do morza się wraca. *Gwagn.* 493.

NADZIEJA, ei, ż, (*Boh.* naděje, nadělost, čaka, (*ob.* Czekać, oczekiwąć); *Slov.* náděg, duffáni, (*ob.* Ufać); *Sorab.* 2. nažeja; *Sorab.* 1. nadžeja, nadzey; *Carn.* nadęga, vupanje; *Vind.* upanje; *Rag.* náda, nadanje; *Slav.* uffanje; *Bosn.* uffança, uzdanje, uffanjice; *Ross.* надежда, чаяние, упование; *Eccl.* надѣя, надежда; *cf. Etym.* dziać); a) spodziewanie się, otucha, die Hoffnung. Tuszysz sobie, że dostąpisz dobra, którego pragniesz; czuciem twoim jest nadzieja. *Pir. Wym.* 180. Nadzieja, ukontentowanie duszy, myślącej o przyszłym dobru, przytrafiać się mogącym. *Cyank. Log.* 40. Skutek niezawsze naszej rzeczy bywa, Ale nadzieja nigdy nie upływa. *Chrośc. Ow.* 290. Nadzieją cieszyć się nie wadzi. *Past. Fid.* 46. Nadzieja, dziecię miłości własnej, a dziedziczka przyszłość. *Jez. Wyr.* Nadzieja często omyla. *Cn. Ad.* 526. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koř. List.* 2, 14. Nadzieja, wszystkich głupich matka. *Teat.* 35. d. 5. Zgubione nadzieje, związane, pogrzebione. *Past. Fid.* 76. W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba. *P. Kehan. Jer.* 261. W bogu nadzieja. *W. & Reg.* 18, 22. *Zab.* 10, 261. Nadzieję swoje w bogu będę miał; niechaj nadzieję swoje w tobie pokładają Panie. *Gil. Kat.* 53. Nadzieję pokładać *Ross.* понадѣваться. W tobie ja samym, Panie, człowiek smutny Nadzieję kładę, ty racz o mnie radź. *J. Kehan. Ps.* 7. Z odwagi w samej szabli nadzieję pokłada. *Bardz. Luc.* 5. Gdy nadzieja zwycięstwo obiecuje, śmielej się następuje. *Warg. Cez.* 71. Czynieć komu nadzieję, tuszyć mu *Ross.* обнадежить, обнадеживать. Ta nadzieja utrzymuje nas jeszcze. *Teat.* 8, 43. Kto nadzieją żyw, wskóra-li wielki dziw. *Rys. Ad.* 26. Miłość nadzieją żyje i z nią kona. *Morszt.* 184. Stracić cale nadzieję, jest skończyć kochanie. *ib.* 47. Nadzieję tracić, wątpić, rozpacząć,

Eccl. отнадеждитися. Ach prędkie tych co kochają, nadzieje! *Morszt.* 233. Nie trać nadzieje, gdyż się nie dobrze dzieje. *Cn. Ad.* 526. (*cf.* spodziewaj się śmieje, póki dusza w ciele; póki jedno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa; będzie też kiedy dobrze, bywszy źle; będzie też kiedy słońce przed naszymi wroty). Nadzieja jeszcze jest. *Cn. Ad.* 526. (*cf.* jeszcze nie rozpacząć; jeszcze nie po wszystkim). Wierzę temu, co dawne nas przysłówie uczy, Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Karmimy nadzieją serca, w nieszczęściu tęskliwe. *Past. Fid.* 29. Rzecz szalona, nadzieją się karmić, gdyż nią nikt nie utyje. *Ezop.* 34. Nadziei za pieniądze nie kupi. *Ezop.* 2. Ja nigdy nadziei nie kupuję; gdy co mogę mieć teraz, wołę niż potem. *ib.* 34. (*cf.* lepiej chwalać bogu, niż da-li bóg). Wszędzie jużby była błędna nadzieja twoja. *Rej. Post.* S s 2. mylna nadzieja, niepewna, prożna. Próżną się nadzieją cieszyć *Ross.* существовать. Miasto w obleżeniu, i w złej nadziei. *Rej. Zw.* 94 b. (raczej w obawie złego wyjścia, nie spodziewa się dobrego końca). Dobra nadzieja. *Cn. Ad.* 163. dobry znak, dobra oznaka, dobre początki. — Przylądek dobrej nadziei, *Cap de bonne esperance*, w końcu południowej Afryki. *Dykc. Geogr.* 2, 15, daß Vorgebürge der guten Hoffnung. — b) *per excellent.* Nadzieja kobieca • brzemienność, die Schwangerschaft, die gute Hoffnung, Hoffnung, andre Umstände. Elektorowa już od trzech miesięcy przy nadziei ma się znajdować. *Gaz. Nar.* 1, 240. Królowa znowu przy nadziei znajduje się; już to dwudziesta druga cięża tej monarchini. *Gaz. Nar.* 1, 510. **NADZIEJNY**, a, e, od nadziei, czego się spodziewać można, Hoffnung's, hoffentlich, *Sorab.* 1. nadze-yiczně; *Rag.* naadni; *Ross.* надежный • (pewny, ufny, zaufania godny; *Eccl.* полнадежный, *Graec.* τιμωλιδος semisperans). Widoczną ułaim gorycz w nadziejną odziewając je sukienkę. *Mon.* 65, 95.

NADZIELIĆ, *cz. dok.*, Nadać *act. niedok.*, ile dosyć udzielić, genügliß mittheilen; *Boh.* naděliti, nadělovati; *Ross.* надѣлить, надѣлять, (надѣль, надѣлокъ udział). Ubogich jałmużną nadałielamy. *Sak. Probl.* 154. Dla czego was natura językiem nadażyła? dlaczego rozumem nadażyła? *Smotr. Lam.* 28.

NADZIEMNNY, a, e, nad ziemią będący, über der Erde befindlich, (*oppos.* podziemny. *Syxt. Szk.* 143.

NADZIEENIE, *ob.* Nadziewać.

NADZIERAĆ, *ob.* Nadrzeć.

***NADZIERAĆ**, *ob.* Dozorować. *Nadzieranie *Ross.* надзираніе, dozor. Nadzieracz *Ross.* надзираТЕЛЬ, dozorca; *cf.* nazierać, nagładać.

NADZIEWAĆ, *af, a, act. niedok.*, Nadać, *f.* nadzieje, *dok.*, (*Boh.* et *Slov.* nadjwati, nadjwám, nadjti, naděgi *farcire*; *Rag.* nadjetti, nadjěvati *farcire*; *Croat.* nadevam, natervavam *farcio*, nadevam ime *indo nomen*, *cf.* dziać, jak ci dzieja? *Bosn.* naditti imme *indere nomen*, naditti, naghgnesti *farcire*; *Vind.* nadjati, oblezhi • oblec, ubierać, nakładać; *Ross.* надѣть, надѣвать odziać, kłaść na się, oblec); 2. 1. napychać, natłaczać, napełniać, voll stopfen, anfüllen, stopfen, *propr. et figur.*; *Sorab.* 1. nawot-

żam; *Carn.* basam, fadlām, mashim, *Vind.* hatiti, fadlati, bulati, nabatiti, nabulit, nabafati, gatiti, nadregati, pitati, marjahtiti, moshiti; *Ross.* начинять, начинить, начиниваю. Z tabaki kurzawą nosy nadziali. *Birk. Oboz. L 2.* Jemu jedwabne słówka uszy nadziewają. *Banial. D 3 b.* Zeby się panowie przysłuchali, jak służący ich dyablami nadziewają. *Teat. 6. b, 19.* (t. j. dyablami karmią, klną im). Nadzieja nie nadziewa. *Min. Ryt. 3, 233.* t. j. nie karmi, nie tuczy, Hoffnung mäset nicht. *Teat. 42. d, d.* Nadziewać geś żywą, tuczyć, karmić klóskami. *Cn. Th., Gänse stopfen.* Nadziewać geś zarznietą, prosie, cielece piersi natykać nadzieniem, mit Füllsel füllen. *Wiel. Kuch. 406.* Kiszki tak wołowe, jako i wieprzowe powinna dworka nadziewać. *Haur. Ek. 86, ob.* Nadziewanka, nadziewanie. — §. 2 a) Nadziewać się *recipr.*, spodziewać się, *Boh.* naditi se, nadati se; spodziewać się, nadiwati se *diu spectare*, *Etym.* dziw; *Sorab. 1.* nadżeyu szo; *Sorab. 2.* nażasch; *Rag.* nâdatise sperare; *Bosn.* nadatse expectare; *Croat.* nadjamsze, nadejemsze; *praesagio, spero*; *Vind.* vupati, dovupati, (*ob.* Ufać); *Ross.* надѣяться, надѣюсь; (*Eccl.* надждаю, ожидаю; czekam); hoffen. Od kogo się najwięcej czego nadziewają, najwięcej temu zabiegają. *Kosz. Cyc. 29.* Od boga tego się nadziewał, co mu nie było obiecane. *Salin. 5, 25.* Zeszło mu na pomocach, zkąd się ich nadziewał. *Biel. 504.* Nigdy się nie nadziewał, abym ci kiedy widzieć miał. *Radz. Genes. 48, 11.* Nadziewał się widzieć od niego jawne cudo. *W. Post. Mn. 170.* Król Duński nadziewał się jeszcze czego lepszego od Polaków dostać. *Gwagn. 422.* Prawdy ostrój, abyś się tu doczytać nadziewał. *Orzech. Qu. praef.* Przekładał arcybiskup i gniew boży, którego i król i Rzplta nadziewały się mogła. *Gorn. Dz. 164.* Nadziewaj się każdy wierny, iż ci bóg da łaskę. *Rej. Ap. 15.* Zawsze bądźmy gotowemi, bo gdy się nie nadziejemy, pan przyjdzie. *Gil. Kat. 243.* — b) Nadziewać się na co, spuszczać się na co, sich auf etwas verlassen, sein Zutrauen setzen. Nie na łuk mój nadzieję się, ani miecz mój zbawi mnie. *Budn. Ps. 44, 6.* (w łuku moim nie ufałem. *Bibl. Gd.*). Sa, którzy nadziewają się na majetności swe. *Budn. Ps. 49, 6.* (ufaają bogactwom swoim. *Bibl. Gd.*). Nadziewajcie się na każdy czas ludzie, bóg ufanie nasze. *Budn. Ps. 62, 9.* Lepiej nadziewać się na Jehowę niż ufać w człowieku. *Budn. Ps. 118, 8.* NADZIEWACZ, a, m., co nadziewa, n. p. geś, prosie etc., *farlor. Cn. Th.* tuczyciel, karmiciel; *der Stopfen, Gänsestopfer, Füllnerstopfer*; co nadziewa kiszki, *der Füllselfüller, Wurststopfer*; *Slov.* nadiwać; *Bosn.* nadivalać; *Carn.* fadlavz; *Croat.* devenichar, nadevach. NADZIEWANIE, NADZIANIE, ia, n., napychanie, natłaczanie, daß Anstopfen, Vollstopfen. Nadziewanie geśi klóskami, daß Stopfen des Federweiches. Nadziewanie kucharskie, daß Füllen mit Füllsel. Biegli kucharze w nadziewaniach kunsztownych. *Hor. Sat. 200.* Nadziewanie • NADZIENIE *Boh. et Slov.* nadjwka; *Sorab. 1.* pełnen; *Rag.* nadjevak, nadjedba; *Bosn.* nadivenje, naghnetenje, kugljen; *Croat.* nagnyetenje, devenicza, nadev; *Ross.* начинка; to, czym nadziewają pieczenie,

kiszki i t. d., daß Füllsel, die Fülle. Nadzienie do wielu potraw mięsnych i postnych robi się, sporządziwszy do tego rozmaitym sposobem siekaninę. *Wiel. Kuch. 406.* NADZIEWANKA, i, ż., nadziewanego co, (*Boh.* nadjwanina, klobasa kielbasa), etwas Gefülltes, gefüllte Speise. *Tr.* — §. Kiszka nadziana. *Tr., eine Wurst; Croat.* devenicza; *Bosn.* diveniça, nadiveniça; *Rag.* djevenizza, nadijevenizza. NADZIEWANY, NADZIANY, a, e, *part. verbi* nadziewać, nadziać • §. 1) napchany, natłoczony, napełniony, voll gestopft, voll gefüllt. Wszyscy byli strachem nadziewani, Mogli być w obec tchórzami nazwani. *Auszp. 21.* Wiatrem i dymem nadziany, Musi świat lekki być zwany. *Dar. Lot. 12.* — §. Karmny, nakarmiony, tuczony, gestopft, gemästet, feist. Nadziewanego albo karmnego cokolwiek, geś, ptak, ciele, baran, *farctum aliquid. Cn. Th.* U dworu lepiej być odzianym, niż nadzianym. *Dwor. E 5.* — §. Nadzieniem natkany, *Croat.* nagnyetten, mit Füllsel gefüllt. I ryby na post siekaniem rozmaitym nadziewane bywają. *Wiel. Kuch. 406.* — §. 2) Nadziany, nadziały, nadzieśny • spodziewany, gehofft, verhofft; (*Slav.* nádanj; *ob.* Nadany). Zdziwił się nagłej odmianie nienadziałego zbawienia. 1 *Leop. Sap. 5, 2.* (niespodziewanego. 3 *Leop.*). Czas nienadzieśnej potrzeby. *Rej. Zw. 166.* Nagłe a nienadziane odjechanie. *Mącz.* Nienadziana rzecz na mię przyszła, *nec opinata. Mącz.* Przypadł na mię nagły i nienadziały strach. *Leop. Sap. 17, 15.* Nieodpowiednie i nienadziałego w namiocie zamordował. *ib. Macch. 1.* (*Croat.* iz nenada • z nienacka; *Eccl.* вънзчпаоу; *Rag.* nenaadni *repentinus*).

NADZIL, a, m., miasto w ziemi Chełmskiej. *Dykc. Geogr. 2, 196.* eine Stadt im Chelmschen.

NADZIOMEK, mka, m., w ogrodzie, *terrasse*, n. p. Ja cheż wieniec przybarwić pachnącemi ziołki, Po najbliższym nadziomku zbierając fiołki. *Zab. 16, 88. et 8, 120.* *Treb., eine Gartenterrasse.* cf. grzęda, lecha, leszka.

NADZIWIC się, f. nadziwi się *recip. dok.*, Nadziwować się *niedok.*, wydziwić się, sich einem wundern, bewundern; (*Boh.* nadjwati se *diu spectare*); *Boh.* nadiwiti se; *Ross.* надивиться. Pismom jego uczeni nadziwić się nie mogą. *Zebr. Zw. 96.* Nie może się nadziwić tak wielkiej mądrości w tak młodym wieku. *Stas. Num. 2, 158.* Nieprzyjaciel może się tej twierdzy dobrze podziwować, i nadziwować, aby ją miał otrzymać mocą. *Boter. 81.* *NADZIWY *adverb.*, (*ob.* Dziw), na podziw, zbyt, zu verwundern, außerordentlich. Siostra Wisława, iż nadziwy była szpetna, nikt jej pojąć nie chciał. *Biel. 86.*

NADŹKA, i, m., nędzarz, ein Elender. Nądkowie albo niedopankowie, nie czując się w powadze i wziętości, radzi ją pychą nadstawiają. *Fredr. Ad. 26.* Pyszny nądzka, kiedy spanoszeje. *ib. 55.* cf. sowa, kiedy skobuzieje; cf. ciężki z sługi pan, z klechy pleban.

NADŹOŁADKOWY, a, e, über dem Magen gelegen. — *Anat.* Okolica nadżoładkowa, *regio epigastrica. Krup. 2, 14.*

NADŹWIGNĄĆ, cz. jednł., Nadźwignąć *niedok.*, dźwignąć nakłasić, worauf hinheben, *Ross.* надвинуть, надвигать, надвигивать. Nadźwignąć się *zaimk.*, dźwignaniem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde heben.

NADZWONIC się, *zaimk. dok.*, dzwonieniem nasycić się, z mordować się, sich satt, oder sich mitbe lauten; *Ross.* названиваюсь, назвониться; *Vind.* nasvoniti.

NADZWYCZAJNOŚĆ, *ści, ż.*, niezwyčajność, extraordinaryjność, die Ungewöhnlichkeit; *Ross.* чрезвычайность, необычайность, необыкновенность, крайность, странность. Zdania samą nadzwyczajnością zaszczycone, w poważeniu zostają. *Zab.* 6, 307. Co mówić o wydarzeniach osobliwszych w swojej nadzwyczajności? *Jez. Wyr.* **NADZWYCZAJNY**, **NADZWYKŁY**, *a, e*, **NADZWYCZAJNIE** *adverb.*, niezwyčajny, nad tryb pospolity, extraordinaryjny, nietrybowy, außerordentlich, ungewöhnlich; *Vind.* isversten, vtheuzhen, prejmeriten, isporeden; *Sorab.* 1. n. moradne; *Ross.* чрезвычайный, необыкновенный, необычайный, крайний, сверхобыкновенный, странный; *Eccl.* израдьиъ. Bozka mądrość nie raz się przez nadzwyczajne zjawy do serc uda. *Przyb. Ab.* 64. Nadzwyczajnie, nie trybem pospolitym. *Cn. Th.*

NADZWYZ, *ob.* Nadzwyż.

NADZYC, *f.* nadzycie *med. dok.*, po kim, dłużej od niego żyć, einen überleben. *Tr.*

NAELEKTRYZOWAĆ, *cz. dok.*, elektrycznością zaprawić, electrisch machen. Listek złota naelektryzowany od szklanego walca. *Scheidt.* 24.

NAFABRYKOWAĆ, *f.* nafabrykuje *cz. dok.*, dosyć pofabrykować, eine Menge fabriciren. Nafabrykowali sobie wiele przywilejów, jakoby od zmarłego króla nadanych. *Nar. Hst.* 7, 80.

NAFARBOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć pofarbować, genug färben; *Vind.* nafarbati; *Ross.* накрасить, накрашивать, нарумянить, нарумянивать.

NAFASOWAĆ, *f.* nafasuje *cz. dok.*, napełnić, natłoczyć, voll propfen, anfüllen. Zamek Smoleński ścianami, blankami, k temu izbicami, z dębą zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony. *Stryjk.* 721. Mięsną-strawą chciwe *brzucho nafasował. *Zebr. Ow.* 378. Natkaj, nafasuj serce swe mym smutkiem, *pascere satiaque.* *Zebr. Ow.* 145.

NAFRASOWAĆ, *cz. dok.*, nagryźć, nadręczyć frasunkiem, genug fränken. Nafrasować się kogo. 1 *Leop. Deut.* 8. do woli nagryźć się kogo.

NAFTA, *y, ż.*, die Naphta, gatunek oleju ziemnego, bardzo płynnego, łatwo się zapalającego. *Kluk. Kop.* 1, 205.

***NAG**, *ob.* Nagi!

NAGABA, *y, ż.*, nagabanie, nadrażnienie, pokuszenie, pokusa, die Anfechtung, das Anfechten, Reizen. Chcę ci dowieść, że twoje domysły są słabe, które ci wątpliwości sprawiły nagabę. *Przyb. Mill.* 259. Twoja bojaźń zaręcza, rzekł mu Zefon śmiały, że cię najmniejszy zwalczy mimo twe nagaby. *Przyb. Mill.* 151. **NAGABAC**, *ał, a*, *cz. niedok.*, Nagabnąć, *f.* nagabnie *jedntl.*, **NAGABYWAĆ** *frequ.*, drażnić kogo ile dosyć, nie dać mu pokoju, einen anfechten, ihn reizen, zerren. Niech nieprzyjaciół częstemi podjazdami nagaba, aby tak bitwy unikając, ich strudził. *Stas. Num.* 1, 108. (*harceler*). Nie nagabnę, ale nagabującemu odpowiem. *Cn. Ad.* 624. Powoli nagabała ją tęskność, i chęci widzieć znowu stolicę wzmagaly się.

Weg. Marm. 1, 110. Nagaba mię choroba, napastuje mię, napada na mnie. *Włod. Świętopełk* tajemnie Prusaków do rebelli nagabywał. *Krom.* 231. *solicitavit*, poduszczał, nabeczał. **NAGABANIE**, *ia, n.*, *subst. verb.*, die Anfechtung. Jak długo kupca imienia, przedawca powinowin od nagabania bronić. *Sax. Tyt.* 75. **NAGABANY**, *a, e, part. perf.*, uniespokojony, zdradzony, skuszony; angefochten, gereizt. Gdy pospólstwo widzi grymasy, gadania i łamania się, z wielości robaków w człowieku pochodzące, sądzi go być opętany, czyli od czarta nagabany. *Perz. Lek.* 190. Ś. Agnieszka, różnemi sposobami nagabana do grzechu, nie pozwoliła. *Bals. Niedz.* 1, 44. Nietylko nagabany być żołnierstw, ale i biczami sieczony, i w sztuki krajany za Chrystusa chciał być. *Birk. Dom.* 72. **NAGABACZ**, *a, m., n. p.* *Exagitator*, niespokojnik, nagabacz, jako niektórzy mówią. *Macz.*, der Anfechter, Störer.

NAGACIC, *f.* nagaci *cz. dok.*, gacią pomocić, mit Reißbündeln befrüchten, mit Zaßhinen belegen; *Ross.* нагачить, нагачивать. Gałęzi i chróstowiska nanosiwszy, a rzekę niemi nagaciwszy, wskok na tamtą stronę przejeżdżają. *Krom.* 784. (*omne constrato*). *Via strata*, brukowana, nagacona droga. *Macz.*

NAGADAĆ, *f.* nagada *cz. dok.*, wiele pogadać, viel herfagen, herreden; *Ross.* наговорить, изговаривать, наказать, наказывать. Prawda, że mię wyciął w gębę; alem mu za to nagadał wiele rzeczy. *Teat.* 54, 26. Nagadać się, *Ross.* накаякаться, *recipr.*, do woli wygadać, sich satt reden, satt plaudern. Oto się dwóch bałamutów zeszło; nagadać się nie mogą. *Teat.* 55, e, 10. Nie słucham nigdy; i kiedy czasem nagada się dość długo, zdaje mi się, że tylko głos słyszała. *ib.* 14, 57.

NAGADZAC się, *ob.* Nagodzić się.

NAGALIC, *f.* nagali *cz. dok.*, Nagalać *niedok.*, nakierować, nastęczać komu, hültenfen, einem etwas zuweisen, ihm zu spielen, in die Hände spielen. W prawą, gdy m płachty nagalał, Coż czynisz? wrzasnął. *Zebr. Ow.* 75. (*dextra mihi lintea danti*). Biskupstwo Włodzławskie król Gruszczyńskiemu nagalał. *Krom.* 577. Senatorowie częścią Olbrachtowi, częścią Aleksandrowi, a niektórzy Zygmuntovi królestwa nagalali. *ib.* 752. (*destinabant*). Z dwoma swoich tysięcy, wzięwszy się do Rzewu, co się powinie, czego gniew nagali, Równa z ziemią. *Tward. Wł.* 252. Co pierwój mam chwalić, i zkąd tsk powiewnego polotu nagalić żaglom jego? *ib.* 1. Niech kupczy; morzu zdobyczy nagala. *Min. Rył.* 5, 171. Trafunek jej okazyją dość sposobną do zemsty nad Duninem nagalił. *Krom.* 166. Oszczerca więcej ci pochwały nagali, niż prawdziwy przyjaciel, który słusznie chwali. *Kor. Hor.* 22.

NAGANA, *y, ż.*, naganienie, przygana, der Tadel; *Sorab.* 1. hanidba; *Slov.* hana; *Boh.* hana, vtrška; *Carn.* graja; *Vind.* prigovor, tadeu, skruna, madesh; *Ross.* хула, расхулка, укорь, укора, укоризна, похулка, восхуление, наречение, нареkanie, (cf. narzekać); *Eccl.* гажда. Jak główne dawałem mu nagany! jakie mu kazania prawidłem! *Teat.* 36, b, 29. Cały mój smutek przychodzi z obawiania się nagany. *Teat.* 7, 5. Bez nagany czło-

wiek, święty, sprawiedliwy. *Wiśn.* 532. (cf. bez ale). NAGANIĆ, *il, f.* nagani, *cz. dok.* 1. NAGANIAC *niedok.*, przyganić, tabeln; (*Etym.* hańba, gańba); *Vind.* opesuvati, obtadvati, poimenhuvati, potvarjati; *Ross.* похулить, перехудить, восхулить, расхулить, расхувать, порочить, опорочить, опорочивать, порещи, пореку, порицать, оговаривать, оговариваю, укорить, укорять. Mam prawo naganiać twoje zdrożenia. *Teat.* 45. c, 14. Czyż możesz sobie naganiać, żeś była sprawiedliwa? *Węg. Marm.* 1, 196. Łatwiej jest czynności naganiać, niżeli być czynnym. *Dyar. Grod.* 84. Siła naganiać występków możemy, nie uskromić. *Petr. Wod.* 11. Ściągnęły się ich nienaganione wojska. *Krom.* 416. *non contemnenda*, nienaganne, untabelhaft. — *Juridice:* Naganić wyrok - ruszyć od niego do wyższego sądu, appellować, den Richter spruch nicht anerkennen, und höher appelliren. *Petrus non provocavit, vulgariter* nie naganił. *Vol. Leg.* 1, 23. Adwersarz nie ma nic, czymsby sentencyą naszę mógł naganić. *Salin.* 4, 416. (zbić i wyżej ruszać). *Sententia judicis, quae non fuit aliqua provocatione suspensa, vulgariter* nie naganiona, *transit in rem judicatum.* *Vol. Leg.* 1, 23. *Cum aliquis arguit, alias* nagani *sententiam castellani*... *ib.* 36. — §. Jesliby kto cudzoziemcowi naganił na szlachectwo... *Stat. Lit.* 81. t. j. zadawał mu coś, zarzut jakiś uczynił, jemandes Adel tabeln, Einwürfe gegen dessen Adelheit machen. O cudzoziemcu naganionym o szlachectwo. *ib.* (2. NAGANIAC, *al, a, cz. niedok.*, Nagonić, Nagnać, *f.* nagoni *dok.* *Boh.* nahrnauti, nahrnat, nahoniti, (nahańka spędzenie czyli ruszenie zwierzyny, *commotio*); *Sorab.* 1. nahanaan; *Croat.* naganyam; *Carn.* nagajnam; *Vind.* naganjati, nagnati, (naganja: pobudka); *Rag.* nagnnatti; *Ross.* нагонять, нагнать; (*Ross.* нагонъ napędzenie); napędzać, auf etwas hintreiben, hinjagen, hinzu jagen, vormwärts treiben. Jedni uciekali, drudzy naganiali. *Pilch. Sall.* 206. W dobrym bycie, kiedy komu szczęście zewsząd pędzi, zewsząd nagania... *Gorn. Dw.* 568. Ordę nagnał do parowu. *Jabl. Buk.* O 2. Rozgromiona i nagnana w błoto. *ib.* Branek pędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, jako bydło do taborów Tureckich na przedaj. *Birk. Podz.* 11. Młodemu rozumu do głowy naganiać trzeba. *Cn. Ad.* 152. (cf. dębowa wiec uczy robić, a brzozowa rozum dawa). Naganiam komu kłopot: nabawiam go kłopotu. *Cn. Th.* einem Kummer machen, [Sorgen auf den Hals bringen. — §. Nagonić, goniać doścignąć, nałować, erjagen, fangen. Liszek-li chytrych, wilków-li nagoni, Z jakim tryumfem pozwiesza ich z koni! *Tward. Daf.* 7. — §. Naganiać się do kogo, zapędzać się na kogo, auf einen losgehen. Rzekł: nie cierpię tego! i nagania się do Walka z kijem. *Teat.* 32. b, 118). 1. NAGANIACZ, *a, m.*, ganićiel, który wszystko gani, wszystkiemu przyganiający, der Tabler; *Bosn.* koritegl; *Croat.* koritel; *Eccl.* погаждатель, похудитель; *Ross.* порицатель, укоритель. Epikur, Stylpona naganiaz. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Piękne było arcybiskupstwo Aaronowe; patrz jak plugawy naganiaz za nim idzie Kore! Ile cnotliwych i pobożnych ludzi, tyle tych naganiazców i censorów. *Birk. Zbar. B.* 4. Niektórzy

niesprawiedliwi człowieka naganiacze, lżyć w pismach i i mowach swoich naturę zwykli. *Zab.* 7, 362. (2. NAGANIACZ, *a, m.*, od gonienia, napędzacz, który przy-pędza, der Zusammentreiber, Herumtreiber u.; *Boh.* nahoněj; *Sorab.* 1. nahaniczeř, *f.* nahaniczerka). NAGANNOŚĆ, *ści, ż.*, wartość nagany czyli przygany, die, Tabelwürdigkeit, Tabelhaftigkeit. Poczytałabym się za nieszcześliwa, gdybym ściągnęła na się jaką naganność. *Węg. Marm.* 1, 93. Rzadkiej rzeczy szukał, to jest nienaganności. *Pilch. Sen.* 6. cf. nieplamistość, niepokalaność. NAGANNY, *a, e*, NAGANNIE *adverb.*, przyganny, przygany godny. *Cn. Th.*, tabelhaft; *Vind.* gaditliu, fvaritliu, sanizhliu; *Ross.* зазорный, порочный, укоризненный, преткновенный; *Eccl.* гаждательный, достогаждательный

NAGARBIC, *f.* nagarbi *cz. dok.*, nakrzywić na garb, etwas frumm biegen. Był Ludwik twarzy wesołej, ramion troszczekę nagarbionych. *Krom.* 589. ein wenig bußlig. Nagarbić się *Ross.* нагорбиться.

NAGARNAĆ, *f.* nagarnie *cz. jedntl.*, (*Boh.* nahrnauti; *Rag.* nagarnutti; *Bosn.* nagarnuti, nagrrinuti; *Croat.* nagernujem); garścią nagromadzić, nasunać, nazsuwać w kupę, auftraffen. Kazał Turniusa przywiązać, i nagarnawszy plugawego śmiecia pod nim kurzyć. *Weresz. Reg.* 121. — §. Ogarnąć, uchwycić, ergreifen. Miłością ku niej nagarniony. *Zebr. Ow.* 253. amore captus. Kassandre widzę, że ją duch Apollinowy zwykły nagarnał. *J. Kchan. Dz.* 79. Nagarnać się *recipr.*, *Boh.* nahrnaut se, zbiedz się, zakupić się, sich zusammen haufen, zusammen drängen. Pogaństwa nagarnęło się wiele do kupy blisko szanca. *Birk. Chodk.* 54. Wódka ta języczka w gardle ociekłości, z zbytich flusów do niego nagarnionych, jest ratunkiem. *Syr.* 293. zebranych.

NAGDAKAC się, *recip. dok.*, *Boh.* nakdákam se, do woli lub do z mordowania się ugdać, sich satt oder müde gaßen, *prop. et figur.* Po kilkakroć o tym wyżej nagdakawszy się, tak dalej bluźni. *Pim. Kam.* 200.

NAGĘBEK, *bka, m.*, (*Boh.* náhubek, krabuška, skrabek; *Sorab.* 1. nahubné korb, rězadwo, přémza; *Ross.* нагубникъ, намордникъ); narzędzie na gębę, na pysk, aby głosu nie wypuszczać, aby nie kąsać, kaganiec. *Włod.* der Maulkorb, die Bremse. Nagębek wkładać *Ross.* бротать. NAGĘBNY, *a, e*, na gębę się znajdujący, auf dem Maule befindlich.

NAGĘŚCIC, *cz. dok.*, ile dosyć zgęścić, ziemstch anfüllen, voll und dick machen. Nageszczony, natłoczony, napełniony, voll gepropft, dick, häufig; liczny, zahlreich. Nageszczony senator do dworu królewskiego zjechał się. *Krom.* 755.

NAGI, *a, ie*, (*Boh.* nahý; *Slov.* nahí; *Vind.* nag; *Carn.* nág; *Sorab.* 2. nagi; *Sorab.* 1. nahi; *Rag.* nágh; *Croat.* nág, gól; *Ross.* нагий; *Isl.* naken; *Angl.* naked; *Svec.* nakot; *Dan.* nogen; *Ger.* nackt, bloß, unbekleidet, unbedeckt); bezszatny, nieodziany, nieokryty, unbekleidet; (*caret Comparativo*). Byli oboje nadzy, Adam i z żoną swą, a nie wstydził się. 1 *Leop. Genes.* 2. Nagi jestem *Eccl.* нагую. Panienska jedna naga, bo były na niej szaty pogoniły, należiona od jednego łowca... *Sk. Dz.* 858. Nagiego, tak jak się urodził, za koniem wlekli. *Sk. Ży.*

1, 232, mutternadt. Nagim przyszedł z matki mój żywota, Nagim się wrócić pod śmiertelne wrota. *Chrośc. Job. 10.* — Śniadek Afrycki nagim zowią, że korzeń jego tak subtelną łupinkę na sobie ma, że się zda żądnej nie mieć. *Syr. 862.* Łodyga naga, bez liści, łusek, koleców i t. d. *Jundz. 2, 14.* Włos nagim puściwszy po so sobie, błąka się samopas. *Zebr. Ow. 166.* (*nudos capillos*, bez wieńców i t. d.). Muszę teraz być kontent, jak nagi w pokrzywie. *Zabl. Amf. 60.* — Nagi obnażony, goły, nic nie mający, bloß, entblößt, nichts habend. Niestraszny nagiemu rozbój. *Rys. Ad. 45.* Dziesięć zbrojnych u jednego nagiego nic nie wezma. *Rys. Ad. 10.* Z nagiego trudno wziąć. *Opal. Sat. 149.* (gdzie nie niemasz, i cesarz nie weźmie). (*Vind. Prov. Kiri enobart pade v' nagu, teshu pride keda k' blagu* - kto raz został nagim, czyli gołym, ciężko kiedy przyjdzie do bogactwa). Boże daj ci dom nagi, czeze w starości głody. *Hul. Ow. 61.* Nagiego żołnierza zowią, nie żeby bez sukni był i koszuli, ale iż we zbroję nie jest ubrany. *Gorn. Sen. 361.* ein nasser, wehrlojer, waffenlojer Soldat. Nagie granice, naga obrona, A na zawodzie ręczszym korona. *Tward. Misc. 4. t. j. bezbronne, wehrloß, unbededt.* Jam jest młody, a przetom jeszcze bez uwagi, I burzliwym passyom jestem jak cel nagi. *Jabl. Tel. 74.* niezym nie zasłoniom, na sztych wystawion, den Feidenschaften bloß gestellt. Mało na świecie naga waży cnota. *Zab. 13, 248.* Nar. t. j. szczerza, nieprzyprawna, w bawełnę nie uwinęta, lub też uboga, bezposażna.

Pochodz. *naguchny, naguteńki, nago, nagość, nagota, obnażyć.*

NAGIĄC, *f.* nagnie *cz. dok.* Naginać, *al, a, niedok.,* (*Boh.* nahnũ, naheybati - nagnibać; *Slov.* nahybugi; *Sorab. 1.* nahwũ, zwihũ, nazhibũ; *Vind.* nagniti, napogniti, nagnil, nagnem, nanagniti, nageniti, nagibati; *Carn.* nagniti, nagnem; *Croat.* nagnuti, nagibbam, nagiblyem; *Bosn.* naghnuti; *Rag.* naghnutti, naghijbam; *Ross.* нагнуть, нагибать; *cf. Ger.* neigen; *Dan.* neye); zginać co ku czemu, woñin beugen, umbegen, beugen. Gałąz rosla nie da się naginać. *Cn. Ad. 324.* (im kot starszy, tym ogon twardszy). Snadno jest młode umysły naginać, i ku dobremu wkładać. *Pilch. Sen. 217.* Zaledwo dziewczę słubnych lat dosięże, Myśli, jak w tańcu gładką stopę nagnie. *Hor. 2, 70. Nar.* W czasie i mnie starość nagnie siwa. *Hul. Ow. 215.* **NAGIĄC** się, **Naginać** się *recipr., Boh.* naheybat se; *Ross.* нагнуться, нагибаться; *sich* beugen, *sich* krümmen; nachylać się, *incurvescere. Cn. Th.* **NAGIĘCIE**, **NAGINANIE**, *ia, n, subst. verb., §. a)* nachylenie, daß Beugen, Biegen; *Slov.* nahybãnj, nahybntuj, nahybka; *Vind.* nagnenje, nagnitje, nagibleni, sagib, pognenje; *Croat.* nagibanje; *Ross.* нагибъ, нагибание. Co za delikatność w nagięciach głosu, co za różność w jego odmianach! *Weg. Marm. 1, 287.* Naganianiu przeciwny, niepowolny, do naganiania twardy, nagięcia nie trzymający, odginający się, *renitens. Cn. Th., oppos. Croat.* nagiblyiv *flexibilis*, giętki, gibki. — §. b) Nagięcie, *curvatura. Cn. Th.,* krzywizna, przegub, die Krümmung, der Bug. Śrzonek łoża armatnego, gdzie

drzewo jest przecięte, zowią nagięciem. *Archel. 3, 60.* **NAGIĘTY**, **NAGINANY**, *a, e, part.,* (*Boh.* nahnuty; *Vind.* nagnen; *Croat.* nagnyen); nachylony, nakrzywiony, gebeugt, gekrümmt. Kornety nagięte. *Zimor. Siel. 174.*

NAGIĘTEK, *ob. Nogietek.*

NAGLĄDAC, **NAZIERAC**, *al, a, cz. niedok.,* Najrzeć, nazrzeć, *f.* najrzy, nazrzy *dok.,* (*Etym.* rzeć), *Boh.* nazyrãm, nahlizeti, nahlidnauti, nakaukmati, nakaukati; *Bosn.* nazritti, viditi; *Rag.* nazretti, ziram; *Vind.* nagledati, nakukati, (naglediu - oczywisty); *Ross.* надглядывать; *Eccl.* наглядая, назираю, назирати, назрити; - nagiędać dokąd z góry, patrzeć na dół, (*cf. nazierkiem patrzeć, w nazierki*), patrzeć w co, gdzie, herab schauen, hin schauen, hinein schauen. Ten, który ma wolność dostrzegania biesiadników, stoi i nagląda, których pochlebstwo, których obżarstwo, godnemi czyni wezwania na jutrzejszą ucztę. *Pilch. Sen. list. 350.* Szalony oknem będzie naglądał w dom. *1 Leop. Syr. 21, 26.* W każdy kierz, jeśli zajac pod nim nie siedzi, naglądają. *P. Kehan. Orl. 555.* Patrzałem na prawo i naglądałem, a nie był żaden, któryby mię poznał. *Wróbl. 522.* Marcin ustawicznie naziera, jeśli Pan nie idzie. *Teat. 24. c, 50.* Nie lubię, kiedy mi kto z tyłu naziera. *ib. 18, 5.* Nieznośna, kiedy kto swoje powiaty dzierży, i w drugiego grunta zazdrościwemi oczyma nagląda. *Smotr. Lam. 41.* (*cf. nienajrzeć*). Biegun, włócząc się tylko, w cudze garńce naglądał. *Sk. Dz. 363.* *Municulor*, do cudzych mieszków naglądam, kradnę. *Mącz.* Chcąc o pismach Stoików sądzić, trzeba je wskróś przeczytać, nie zaś z doryweza tam i owdzie najrzeć. *Pilch. Sen. list. 266.* — Naglądać gdzie, do kogo, nazierać - zaglądać doń, odwiedzać go, zu einem hinein sehen, ihn besuchen, sehen, wje eß ihm geße. Goście przerażeni okropnym dźwiękiem, coraz rzadziej do nas naglądają. *Mon. 67, 244.* Odtąd już nie najrzy na to tam miejsce. *Haur. Sk. 62.* (*cf. nienajrzeć, nienawidzieć*). Dłużnicy i rzemieślnicy nadchodzą, naglądając do pana. *Lek. C 3.* — Naglądać, najrzeć kogo, patrzeć nań, einen anschauen, *fig. n. p.* Nieszczęśliwy Sosyo, Sosyo niestety. Jak srogie twą kolebkę najrzały planety. *Zabl. Amf. 96,* *cf. Carn.* naględ *aspectus, ob. Aspekt;* *Ross.* наглядка *przypatrowanie się.* Naglądacz, nazieracz, doglądacz, obserwator, *Vind.* nagledauz; *Eccl.* наглядатель, назиратель; *Ross.* наблюдатель. — §. Nazrzeć się, napatrzeć się, sich satt sehen, *Ross.* наглядеться. Długich pomp nazrzą się Kapitolskie mury. *Zebr. Ow. 19. visent.*

NAGLASKAC się, *f.* naglaskcze się, *recipr. dok., Boh.* nahladiti se, do nasycenia lub zmordowania się poglaskać, sich satt, oder müde streicheln. Ostraszyłem się potym i szedłem ku lwowi, Wolnom się go naglaskał, by pieska jakiego. *Riej. Wiz. 110.* — *Transl.* Naglaskać, udobruchać, *Boh.* nachlacholiti se - *studere lenire, mitigare;* *Ross.* наложить, нащипывать *nagładzić, naglancować, napolerować, glatt streicheln, glätten.*

NAGLE, *adv. adj.* nagły; (*Boh.* nahle; *Slov.* náhle, naramně; *Vind.* naglo, hitro, naglu, na naglim; *Carn.* jedernu, (*cf. jedrznice*); *Sorab. 1.* nahli, nahle; *Sorab. 2.* napschizmo,

napschiszko; *Bosn.* naglo, brizzo; (*Ross.* нагло гwałtownie, zuchwale); *Ross.* мелькомъ; *Ecc.* хищно, потшанно; pędem, pędkiem, nierozumyślnie, płośliwie, jähling, schnell. Co nagle, to złe. *Zegl. Ad. 42.* Za zwyczaj nagle, bywa po dyable. *Teat. 29 c, 69.* (*Slov.* náhlá robota, nikdi nē biwá dobrá; cf. *Vind.* Muha, katira perleti, huishi pikni - mucha, która przelatuje, gorzej kąsa). Zapaść, zapuść kotwice, zrzucić napięte żagle, Wiedz, że ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Blaż. Tłum. A.* Nagle zginąć, znośniejsza rzecz jest dla człowieka, niż kiedy w długiej trwodze klęski swojej czeka. *Zub. 8, 399. Koryt.* Medyków dowcip nie ratuje chorych, którzy uprzedzają Śmiercią recepty i nagle konają. *Past. Fid. 23.* Z nagła - z kopyta, na predee, (*oppos.* z wolna); in der größten Geschwindigkeit, płośliwie, (urpłośliwie); (*Boh. et Slov.* znáhla ex abrupto). Wojna się z nagła zaczęła; wprzód się dowiedzieli o jej zaczęciu, anizeli się na nie gotują. *Siem. Cyc. 292. ib. 170;* *oppos.* z nienagła, *Boh.* znenáhla; *Medy.* poznē náhla - po woli, nie z pędka, wolno, gemach, ohne Hast. Rewizya listów wielki czas wziąć musiała, bo z nienagła się odprawowała, przestrzegając tego, aby kto ukrzywdzon nie był. *Vol. Leg. 2, 638.* Prosi i radzi, aby się zjeżdżali, Szlachetne serca z nienagła kołysz, Wszystko przekłada, czymby się wzbudzali. *P. Kchan. Jer. 7.* Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż jej lato ustąpić musi. *Podw. Wroź. 37.* Ja będę mówił cicho, a z nienagła, a wy słuchajcie, a w rozum bierzcie. *Jer. Zbr. 6.* NAGLIĆ, il, i, cz. niedok., przynaglać, do pędkości większej przypędzać, przyspieszać, beschleunigen, antreiben, geschwinde vorwärts betreiben; (*Slov.* náhljm; *Croat.* nagliti, náglim, harlim; *Hag.* nághliti; *Ross.* торопить, турить, тую; cf. trapić). Kiedy bydlę w robocie zbyt nie naglone będzie, następuje gwałtowne krwi okrażanie. *Kluk. Zw. 1, 134.* Czas nagli. *Teat. 30, 87,* die Zeit ist bringend. (*Slov.* náhljm se; *Ross.* торопиться спieszyc się; *Carn.* naglēm se - ukwapić się; *Ross.* наглеть натреть, zuchwalec, gwałtownik). NAGŁOŚĆ, ści, ż., (*Boh.* nahlost praecipitium; *Ross.* наглость - gwałt, gwałtowność); skorość, naleganie, nagła potrzeba, die Eilfertigkeit, die Eile, bringende Umstände; *Vind.* naglost, nagelza; *Carn.* naglost, nagléza, hitréza; *Croat.* naglost, nagloszt; *Bosn.* naglost, brrizechja celeritas, impetus; *Hag.* nághlos, naglos, nágllost impetus, vehemens animi affectio; *Ecc.* напрасство. Mając wzgląd na terażniejszą potrzebę i nagłość czasów. *Vol. Leg. 5, 420.*

NAGŁOZOWAĆ, cz. dok., nanotować, krótko na kształt głozy, głozi, głoziatki nakreślić, furz anmerken, aufnotiren. Gomony czynią, jak się im nie wygodzi w czym, co w punktach swoich nagłozowali. *Birk. Ezorb. B 3 b.* (*oppos.* wygłozować).

NAGŁÓWEK, NADGŁÓWEK, wka, m., (*Boh.* nahlawec - capistrum; *Bosn.* naglavnik, oglavnik, koji s gene stavgljaju na glavu za nositi teske stvari cesticillus, ob. Koło, kołko; *Croat.* naglavnik, podvitek cesticillus, capucium, capitis tegmen; *Hag.* náglavak; *Dal.* naglavek - kapelus; *Ecc.* наглавник tyaga); §. 1. nakrycie głowy, w

szczególności ogłówek munsztuka końskiego, jede Kopfbedeckung; insonderheit daß Kopfgestell, Hauptgestell am Pferdezaume. Najlepsza miara nadgłówek, gdy wędziło munsztuka o cal nad kiel konia, a wędziło trzęśli w tył pyska przychodzi. *Kaw. Nar. 396.* Munsztuki nad kłem końskim na palec wyżej równo z obu stron do nadgłówek przypinane być mają. *Hipp. 39.* — §. 2. *Archit.* Głaska słupowa, der Säulenhauf. Tr., *Carn.* nadglavje - kapitela. *NAGŁOWIE, ia, n., Weźmie dziś bóg pana twego od ciebie. *Budn. 2 Reg. 2, 3, not.* „właściwie: od nagłowia twego.” cf. głowy, w głowach siedział; cf. *Ger. Kopfstüd.* NAGŁOWICE, ie plur., miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr. 2, 196,* eine Stadt im Krakauischen. Mikołaj Rej z Nagłowic.

NAGŁY, a, e, Naglejszy comp., *Boh.* nahly; *Slov.* náhlý; *Sorab. 1.* nahwé, nahle; *Vind.* nagel, nagou; *Carn.* nagl; *Croat.* nágel; *Slav.* nágao, nagli, nagla, naglo; *Hag.* naaghli, naagli, (nághl curiosus, naglohexlja curiositas, cf. ciekawy); *Ecc.* наглый, похабный, напрасный; *Ross.* внезапный, (наглый гwałtowny, zuchwały); §. a) bardzo pędki, nadspodzianie napadający, płośliwie, jäh, schnell. Nagła śmierć, którą lekarze zowią apopleksją. *Sienn. 155. Syxt. Szkl. 231,* *Ross.* скоропостижная смерть. — Wtargnąwszy z nagła ludzi garścią do Rusi, Włodzimierz oskoczył. *Krom. 354.* (cum tumultuari amanu; na predee zebrana garść ludzi). — §. b) Nagłący, pilny, bringend; n. p. Bardzo nagły interes. Tr.

NAGMATWAĆ, cz. niedok., bez różnicy natłoczyć, ohne Unterschied zusamment stopfen. Siłaś zaraz nagmatwał rzeczy, nie wiem na coć pierwej odpowiedzieć. *Gorn. Wł. E 3 b.* Nagmatwać cudze błędy w swoje naukę. *Sk. Dz. 58.* W większym pułku stał motłoch nagmatwanego pospólstwa. *Krom. 618.* vulgus promiscuum.

NAGNAĆ, ob. Naganiać, Nagonić. NAGNAJAĆ, ob. Nagnoić. NAGNOIĆ, ob. Nadgnąć. NAGNIE, ob. Nagiąć. NAGNIECIONY, NAGNIEŚĆ, ob. Nadgnieść.

*NAGNIEWNAĆ się, recipr. jednol., *zagniewnać się, succensere. Mącz, unwillig werden. Leviter mihi succensuit, nagniewał się na mię. *ib.*, ob. Nagniewać. Nagniewać się, gniewem się nasycić lub namordować, sich satt oder müde ärgern. Pomysliwszy o jego bezczelności, trzeba się na przemiany i naśmiać i nagniewać. *N. Pam. 3, 303.*

NAGNIĘTY, ob. Nadgnąć, Nadgnięty.

NAGNIOTEK, tka, m., (*Etym.* gniesć, *Boh.* nahnětek - co gniecie), odcisk, kurze oko na nogach, martwak, twaradzina, narostek, daß Hüfnerauge, der Leichborn; *Boh.* kurjit, kuře oko, nasedlina; *Carn.* nawój, bunka, pėrhnik; *Vind.* kurju oku; *Croat.* natiszkavieza, nabdyi, kurje oko; *Ross.* мозоль, наминка, (cf. modzel). W ciepłej wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć je końcem nożyka ze swego miejsca. *Perz. Cyr. 2, 287. Dykc. Med. 1, 458.*

NAGNOIĆ, f. nagnoi cz. dok., Nagnajać contin., Nagnoiwać frequ., *Vind.* nagnojiti; *Bosn. et Hag.* naghnoitti; *Croat.* nagnájam; *Ross.* навозить, (ob. Nawieźć); gnojem pokładać, düngen, mit Dünger bemisten. Pilumnus nagnajanie ról wynalazł. *Mącz.* Cóż mam mówić o pożytku nagnoi-

iwania? *Budn. Cyc. Star.* 27. NAGNOJONY, a, e, gebüngt, ob. Gnojny.

NAGO, *adv. adj.* nagi, (*Boh.* naho), *naft.* Myśmy z żywota matek nago wyszli. *Bardz. Trag.* 548. Do naga, *Ross.* до нага, biß auf den bloßen Leib, ganz *naft.* Wszystkich do naga prawie wyguzje Okrutna chciwość zdobyczy. *Karp.* 1, 105, ob. Naguchno, Naguczko.

1. NAGODA, y, ż, (*Boh. et Slov.* nahoda, nahodilost *casus, fors, nahodau fortuito*), powód, okazy, zdarzenie. *Włod. Cn. Th.* 804, przygoda, die Gelegenheit, das Ereigniß, die Veranlassung, der Zufall. 2. NAGODA, *herb*; Prus trzeci, pod czas godów, to jest wesela, wszczął się jego początek, od zkolligowania się z Pobożanką. *Jabl. Her.*, po prawej stronie tarczy kosa ostrzem ku środkowi obrócona, biała, w czerwonym polu; po lewej stronie pół podkowy niby stojącej, tak że z kosą zdaje się niby bramę formować; na wierzchu jej półtora krzyża złotego etc. *Kurop.* 5, 42, ein Wappen. NAGODNY, a, e, (*Boh. et Slov.* nahodny fortuitus), zdarzliwy, szczęśliwie się nadarżający, erwünscht, nach Wunsch sich ereignend. Ujrzeni z żaglami rozpiętymi łodzi; cieszą się majtkowie, i okiem chciwie za tak nagodnym ścigają widokiem. *Przyb. Luz.* 13. Ode dnia do dnia ociągając się, nagodnych wczasów i pogody zasypiają. *Pilch. Sall.* 75. NAGODNIE, w NAGODŹY *adv.*, *Slov.* nahodau, nahodně. Tak się więc od łuczyła pasieka zatlewa, które w nagodź, lub blisko przysadził podróżny. *Zebr. Ow.* 16. NAGODZIĆ się, *f.* nagodzi się *recipr. dok.*, Nagadzać się *niedok.*, (*Boh.* nahoditi se, namásti se, namatl se, namatu se; *Carn.* nakluzhiti se, namiré se); nadarzać się, przytrafiać się, nawijać się komu, einem zutreffen, zustoßen, begegnen, vorkommen. Kapłan przy tych assessorach wyjmie jedną kartkę, która się nagodzi. *Bzow. Roż.* 117. Złego nie szukać, samo się nagodzi. *Cn. Ad.* 1335. (cf. licha nie budzić; złe się rychlej nawinie). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *Cn. Ad.* 1034. (cf. co bóg da, do kobiałki). Bonifacyusz, gdy z domu wychodził, A ubogi się który na drodze nagodził, Odzienie swoje oddawał mu. *Prot. Jał.* 18. Zdumiałym coraz się nagadza; *seque admirantibus offert.* *Zebr. Ow.* 22. Nawdzięczniejsza rzecz jest, która jest gotowa, a łatwie się nagadza. *Kosz. Lor.* 114 b. Tych czasów częste zaćmienia słoneczne się nagadzają. *Ber. Dek. A 4 b.* Ludziom się jeszcze długim czasem starzeć i młodnieć nagodzi. *Brud. Ost. A 2.* Z trafunku nagodzili się Piastowi dwaj nieznamy w pielgrzymkim odzieniu młodzieńcy. *Krom.* 48. Nie płacz Testyli, nie płacz, tobie się nagodzi Twoja szkoda, tobie się inszy mąż nagodzi. *Simon. Siel.* 115.

*NAGOŁOWY, *Eccl.* наголавый, ob. z nienakrytą, z odkrytą, z gołą głową.

NAGOLENICA, y, ż, ubiór na goleń, pończocha, ubranie, *Ross.* наголенокъ, наголенки; *Eccl.* голенище, облечение, eine Bedeckung des Schienbeins, der Strumpf. Odejmie pan córkom Syonskim łańcuszki i manelle i nagolenice. *W. Jes.* 3, 20. (ob. Pleszek). W Norwegii noszą na wierzchu nagolenice, i spodnie skórzane. *N. Pam.* 14, 182. Nagolenice żołnierskie, *ocreae ferreae.* *Cn. Th.*, Bein-

harnisch, Beinshien. Piechota Rzymska oprócz kirysia i szyszaka, żelazne nagolenice na prawej gołeni miewała. *Papr. W.* 1, 24.

*NAGOMĘDRZEC, *Eccl.* нагомудрственникъ, *gymnosophista.* NAGONIC, NAGONICIEL, ob. Naganiać, Naganiacz.

NAGORNY, a, e, górny, na górze leżący, (cf. na górze s. v. Góra), *Ross.* нагорный; *Eccl.* погорьить; oben, hoch, auf dem Berge, auf der Höhe. Nagórne boginie. *Zebr. Ow.* 215. *montanae.* Nagórny mieszkaniac *Eccl.* горожитель. Nagórny, niedolny, *supernus.* *Mącz.* *NAGÓRZE, a, n., nagórna-okolica, *Ross.* нагорье, Berggegend.

NAGORZEC, *nijak. dok.*, napalić się, aufbrennen, zu einem Haufen brennen; *Ross.* нагореть, нагорю. Kapłan wybierze popiół ten, który nagorzał w ołtarzu. 1 *Leop. Levit.* 6. Kupy popiołu, którego nagorzało. *ib.* 2 *Ezdr.* 4, 2.

NAGOŚĆ, sci, ż, NAGOTA, y, ż, *Boh.* nahota; *Sorab.* 2. nagota; *Sorab.* 1. nahota; *Vind.* nagost, nagota; *Carn.* nagost, nagóta; *Croat.* naga, golota, nagost; *Bosn.* nagost, golochja, golotina; *Hag.* nágos; *Ross.* нагость, нагора; die Rafttheit, die Blöße, *prop. et improp.* (cf. nagi). Na tym obrazie jedna Sabinka tak szpetnie wygorsowana była; takowe nagości są bardzo gorszące dla niewinnej młodzieży. *Teat.* 7, c, 74. Zrzuciłem do nagości wszystko me odzianie. *Jabl. Tel.* 65. Z domowej skóry, nagość zastonisz. *Mysl. B 2.* Oglądał nagość jego. *Leop. Hab.* 2, 15. (napatrzył się nagości jego. *Bibl. Gd. ib.*). Cóż gdyby Jezus za nas tej nagości i zelżywości przyjąć nie raczył? *W. Post. W.* 287. (ubóstwo, nędza). (*Vind. Prov.* Kiri enobart pade v' nagu, teshku pride keda k' blagu - kto raz wpadnie w nagość, w ubóstwo, ciężko przyjdzie kiedy do majątku). Jak ojczystą nagość tę zastonić, Gdy nie wiedzieć gdzie pierwiej i komu się bronić! *Tward. Wł.* 72, 15. t. j. bezzbrojność, obnażenie z obrony, die Blöße, Ungehörtheit der Grenzen. Nagość racyj jego jasno się okazała. *Zygr. Pap.* 206. (niegruntowność, słabość). Prawda nigdy się lepiej nie wydaje, jak w swiej nagości czystej. *Mon.* 76, 150. nie obwinawszy w bawednę, w jedwab', bez ogródki.

*NAGOŚCIĆ, *Ross.* нагостить, nagosty rester quelque tems chez quelqu'un en visite. *Nagościć się *Ross.* нагостить ся rester long tems en visite.

NAGOTOWAĆ, *f.* nagotuje *cz. dok.*, *Bosn.* nagotovati; *Vind.* pernarediti, narediti, napraviti; *Ross.* наготовить, наготовлять *nagotowywać, надѣлать, надѣлывать, (ob. Nadziałać); §. a) gotować co, aby na czas było, przygotować co, etwas im voraus machen, zubereiten, vorbereiten. Nagotujcie drogę pańską, poczyńcie proste ścieżki jego. *Sekl. Math.* 3. «not. *uprzeprawcie, albo urumujcie.» Jedno listy nagotuj, już on o swiej strawie Trafi tam nie pytając, co naprosićć prawie. *Rej. Wiz.* 101 b. Lemieszem wyczyścił rolę, a przyprawił, a nagotował, aby się godziła przyjąć nasienie. *Eraz. Jez. L 1 5.* Muszę pójść do mego pokoju, żebym się nagotował na jaki modny komplement. *Boh. Kom.* 3, 296. Nagą szyję mieczowi nagotowaną ukazał. *Birk. Kant. B 2 b.* — §. b) Nawarzyć, potraw nagotować, *Ross.* настряпать, гар соffen, соffen, genug absoffen. Gdzie dwiema nagotują, i trzeci

się pożywi. *Cn. Ad. 235. Rys. Ad. 15.* Każ nagotować kawę. *Teat. 29. b, 11.* NAGOTOWIU na dorędziu, fertig, bereit. Na wszystko ma nagotowiu odpowiedź. *Jabl. Ez. 154.* NAGRADZAĆ, *ob. Nagrodzić.*

NAGRABIĆ, *f. nagrabí cz. dok., Boh. nahrabati; Ross. нагрести, нагребать;* kupami zabrać, nagarnąć, in einem Haufen wegheffen. Tym sposobem mógł niespodzianych nagrabieć jassyrow. *Jabl. Buk. P 4.*

NAGRAWAĆ, NAIGRAWAĆ, NAJGRAWAĆ, *ał, a, cz. cont.;* Nagrać, *f. nagra dok., 'a) activ. nagrawać kogo: nagrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, urągać z niego, einen zum Gelächter machen, zum Spott machen, seinen Spott mit ihm treiben.* Już dziesięćkroć pohanbiliście mię, i nie wstydzę was, że mię tak nagrawacie? *Radz. Job. 19, 3.* Kłaniając się przed nim, nagrawali go, mówiąc: bądź pozdrowion królu żydowski. *Radz. Math. 27, 29.* (ukłękając naigrawali go. *ib. Leop., Sekl. ib., not. «pośmiewali się z niego,» naśmiewali się z niego. Bibl. Gd.).* Hardzi nagrawali mię, aż bardzo. *Budn. Ps. 119, 51.* (bardzo się ze mnie naśmiewają. *Bibl. Gd.).* Mężowie, którzy trzymali Jezusa, nagrawali go, bijąc. *Sekl. Luc. 22.* Herod, obaczywszy, iż go tak mędracy nagrali, rozgniewał się. *Sekl. Matth. 2, not. «iż nagran abo zblażnion jest.»* (że był oszukany od mędrców. *Bibl. Gd.).* Tym sposobem dyssymulować, jest jakoby pana boga naigrawać, który nie może być pośmiewany. *Weresz. Reg. 24.* Każdemu się zachowaj, nędznego nie nagrawaj. *Budn. Apoph. 5.* Najgrawał żydy. *W. 2 Ezdr. 4, 1.* Bóg sam będzie je naigrawał. *Wróbl. 5. (subsannabit eos). Cum Dativo: Goliat piekielny twojój dziedzinie nagrawał. Bzow. Roż. 56. — Absolute: Nic innego, jeno sny powiadamy, a sny, które naigrawają w nocy. Zygr. Pap. 212.* Iudzą, mamią, oszukują. — b) Nagrywać się z kogo, naigrawać się, najgrać się z kogo, naśmiewać się zeń, mit einem Spott treiben, einen verböhenen; *Croat. pospottivatisze.* Stateczność mężna, poprawuje częstokroć naigrawającego się, i czyni wysmiewacza naśladowcą. *Kras. Pod. 2, 215. — 3. Nagrać się, grając nasycić się lub zmordować, sich satt spielen, sich müde spielen; Rag. naigratise; Ross. наигратся; activ. наиграть, наигрывать, wiele powygrać; lub też grać na narzędziu muzycznym.* NAGRAWANIE, *ia, u., subst. verb.;* urąganie, szyderstwo, daß Gespötte, der Spott, die Verböhnung; nagabanie, pokusa, die Anfechtung. Korral przy sobie noszony wszystkie nagrawania we śnie oddała, przeciw dyabelskiemu nagrawaniu silną moc czyni. *Urzed. 409.* NAGRAWCA, *y, m., NAGRAWACZ, a, m.,* szyderca, urągacz, der Verböhrner, der Spötter; (*Vind. shpotuvauz, spotliviz, posmehovauz; Croat. pospottlyivecz).* Wyciągnął rękę swoje z nagrawcami. *Leop. Osea. 7, 5.* (z naśmiewcami. *Bibl. Gd.).* Niemasz przy mnie nikogo jedno nagrawacze. *Radz. Job. 17, 2.* Nagrawacze prawdy. *Rej. Ap. 89.*

NAGRAŻAĆ, *ob. Nagrozić.*

NAGRAŻAĆ, *ał, a, cz. niedok.,* grzaskim czyli lgnącym czynić, schlipfrig und morastig machen. Nie przestające deszczu ziemię z przyrodzenia lgnącą, tym bardziej nagrażały. *Krom. 497, Ross. нагрязнить пашлосіć, nabryzgać,*

(нагрузить, нагрывать наладować na okręt). — Nagrezić, nanurzyć w wodzie, inß Wasser versenken. Rybki głupie pływają w nawód nagreżony. *Wad. 129.* NAGRAŻNAĆ, NADGRAŻNAĆ, *f. nagrażnie neutr. jednol.,* grzaskim się stać, morastig werden. Po radzeniu, jeżeli nastąpi pluskota, rola zbyt zaraz nagrażnie, i nierychło wysycha. *Haur. Sk. 24.* Płakał cały Olimpus, płakały wszystkie Nimfy, Aż tym rodzajna ziemia nagrażnęła. *Otw. Ow. 233. —* Nagrażnąć, nagreżnąć, zamoknąć, naß werden, durchneßt werden. Kto się puści na burzki morskie, jeśli tam nie zginię, tedy się wody opije, nagrażnie, opracuje. *Rej. Zw. 157.* Pójdiesz Faetonie szrodkiem, By-ć skrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, Z wód nie nagreżły, górą ogniem nie zetlały; *ne unda gravet pennas. Żebr. Ow. 194.* Ciężały mu pióra z napluskania, I nie śmiał już Perseus dłużej mieć ufania W nagreżłych skrzydłach. *Otw. Ow. 174.* Ty Amor, coś zwykł rządzić i panować wszędy, Odpiałeś sajdak, i skrzydłać nadgreżły. *Morszt. 12. — 3. Błada, szczura osobka, twarzyćka nagreżła, Wszystkie u kredytorów majątność uwięzła. Klon. Wor. 57.* Ci, którzy się w picu zbyt kochają, mają twarz nagreżłą, oczy brłokowate i ciekące. *Eraz. Ob. F.,* ponurą, finstet, trube.

*NAGROBEK, NADGROBEK, *bka, m., (Boh. nahrobek), 3. 1.* daß Grabmal; Mauzoleum; sztuka architektury temu przyzwoitej, iż okrywa grób zmarłego, wyznaczona dawnym zwyczajem dla pamiątki między żyjącemi; na ten koniec kładą się napisy imienia, cnot i szczęścia osoby zeszedłej. *Kras. Zb. 2, 215. — 3. 2.* Nagrobek: NAGROBIEC, *NADGROBIEC, *bca, m.,* kamień i napis nagrobny, der Grabstein, die Grabsteint; *Boh. hrobnjk; Carn. nadgrobniza; Vind. nadgrobniza, pokopalishtvu; Bosn. nadgrobnica; Rag. nadgrobnje, nadgrobniza, grobno nadpisje; Ross. надгробіе, надгробная надпись.* Taki sobie nagrobiec napisał: depcie nogi ludzkie sól zwierzała. *Sk. Dz. 873.* Taki tyranowi nagrobiec położył: umarł krwi pełny. *Sk. Dz. 733.* NB. między słowem *nagrobek* i *nadgrobek* możnaby stanowić różnicę, stosownie do rzeczy samych od siebie się różniących: *nagrobek*, pomnik na grobie, czy napisany, czy położony, dosyć, że poziomy, horyzontalny; *nadgrobek*, pomnik nad grób wywiedziony. NAGROBNY, NADGROBNY, *a, e, NAGROBKOWY,* od nadgrobk, *Ross. надгробный, Grab, Grabmal, Grabstein.* Kamień nagrobny *Ross. надгробной камень, der Grabstein,* na którym nagrobki piszą. *Otw. Ow. 637.* Tu na tym miejscu pogrzebem uczczona, Gdzie trzy wiersze ma szrodek nagrobnej tablicy. *Groch. W. 521.*

NAGRODA, NADGRODA, *y, 3., (Boh. nahrada restitutio; Ross. награда; Etym. grod, do którego indemnizacye płacono; § 1 a)* odważenie drugiemu szkody ucyzionej, der Schadenersatz, die Vergütung; (*Sorab. 1. narunano (narównanie), Carn. pourazhilo; Vind. povrazhenje (powrócenie), povrazhilo, vernenje, vernilu, povernilu, dovernitje, dostavik, dostava; Rag. har, harnost, vzdarje; Croat. nadomeschenje; Ross. возвращение, заверстка, замѣна, замѣнь; Eccl. нзвѣмл.* W czym kto szkodę podjął, w tymże zaś szuka nagrody. *Modrz. Baz. 296.* (cf. przesąd).

Nagroda albo *besserunk, emenda. Szerzb. Sax.* 258, (ob. Naprawa). Nagrodą zbywa występku, kiedy przeciwko bliźniemu swemu wystąpi; winę daje sędziemu, iż przeciw bliźniemu wystąpił. *ib.* 262. *ib.* 82. — b) Nagroda, którą kto bierze względem szkody z pożyczku interesse, procent. *Cn. Th., Interessen, Procent.* Płacę prowizją i nagrodę daje. *Grod. Dis. C 4 b.* — §. 2. Dar zawdzięczenia za co; *die Belohnung; Boh.* oplátka; *Slov.* mzda; *Sorab.* 1. móto, zda, cf. myto; *Vind.* pomesdenje; *Bosn.* kolać, (cf. kołacz); *Ross.* возмездие. Od Parysa w nagrodę takiego uczynku, Wielkiego się spodziewać możesz upominku. *Dmoch. II. 1, 90.* Cnoty nagroda, u ludzi i u boga sława nieśmiertelna. *Star. Ryc.* 12. Gdzie niebywają nagrody cnotcie i występkom, ludzie gorsi się stają. *Petr. Ek.* 9. Kto dla nagrody dobrze czyni, nie godzien nagrody. *Zab.* 13, 75. Dobrodziejstwo nie jest, które potrzebuje nagrody. *Cn. Ad.* 178. Choć w nie nagrodzie są tak piękne blizny, Tak trać dla ojczyzny. *Jabl. Buk.,* t. j. nienagrodzone zostały. — NB. między słowem *nagroda* i *nadgroda* stanowić można różnicę stosowną do dwóch znaczeń wcale różnych, tym słowem bez różnicy dawanych, *nagroda dedommagement, nadgroda recompense.* NAGRODNY, NADGRODNY, a, e, od nagrody, *Ross.* награждать, возвратительный; *belohnend, lohnend, Lohn*, Belohnung. Zaraz nagrodne datki żołnierzom od króla posłano. *Krom.* 524. — §. Co może być nagrodzonym, ersetzbar, vergeltbar, belohnbar; *Sorab.* 1. narunanité; *Ross.* возвратимый; *Eccl.* воздаятельный. W reszcie postąpić do kary, ale łżejszej, odwrotniej i nadgrodnjej. *Pileh. Sen.* 125. *oppos.* nienagrodny, *Sorab.* 1. niewopwałżenité, neporedzenité; *Vind.* nedostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Ross.* ненаградимый, невозвратимый, невозвратный. Nienagrodna szkoda. *Zbil. Lam. B. J. Kchan. Dz.* 112. *Cn. Syn.* 500. NAGRODZIĆ, NADGRODZIĆ, f. nagrodzi cz. dok., Nagradzać, Nadgradzać *niedok,* §. a) na czym grodzić, grodzę porobić, worauf zäunen, Zäune, Fleyten machen; *Ross.* нагородить, нагораживать; *Rag.* nagräditi, nadogräditi *superstruere.* — §. Nagrodzić, nagradzać, *Boh.* nahraditi, nahrážowati; *Slov.* nahraditi, nahrázugi; *Sorab.* 1. narunam; *Carn.* namęstem, namęstiti; *Vind.* namestiti, nadomestiti, dostaut, povernit, sadobrustoriti, sadostistoriti, podobrotiti, podobruvati; *Rag.* nadomjeriti, naplätiti, nadoplatiti, naknaditi; *Bosn.* naplatiti, vratiti, nadoplatiti, namjeriti, namiriti, spodibiti; *Croat.* nadomestiti, nadomescham; *Ross.* награждать, награждать, замънить, замънять, навестать, навестывать, заверстать; заверстывать, выверстать, выверстывать; szkodę komu odważać, odwetować, vergüten, ersetzen, (cf. oprawić szkodę). Szkody, jeżeli jakie były przy zrządzeniu gwałtu, z dwóch części pozostałego majątku wróconemi czyli nagrodzonemi będą. *Czack. Pr.* 2, 153. Mostowego ktoży nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. *Szerzb. Sax.* 49. Nadwiga westchnąwszy rzekła: to się ubogim ludziom dobytek wróci; ale płacz ich, kto im nagrodzi? *Biel.* 250. Ukrzywdzonemu szkoda może się nagrodzić, ale łązy nigdy. *Rys. Ad.* 70. (*Hedvigis Reginae*). Wszystko się nagrodzić może, tylko strach nie.

ib. 74. Odmień twarz z umysłem, czas szkodę nagrodzi. *Hul. Ow.* 91. Co na jednym nie dostaje, drugim się nagradza. *Cn. Ad.* 98. (cf. nadstawić, nadsztukować; rozumem szczęścia poprawić). Masz głowę; to potrafisz omyłkę nagrodzić. *Teat.* 8, c. 62. Błąd nienagrodzony. *Nar. Tac.* 1, 279. (t. j. nienagrodny, nie mogący być poprawionym). Dobrze się to nagrodziło. *Cn. Ad.* 192. (za jednego dwa wziąłem). Co na jednym zeszło, drugim się nagrodziło. *Ern.* 10. Monarcha, ponieważ nie może być nigdy nagrodzony, więc powinien wzgardzić uraza. *Teat.* 39, 140. — §. Upominkiem za usługę obdarzać, zawdzięczać, *belohnen; Vind.* samesditi, vsaflushbati, pomesditi, pomesduvati, obmesduvati; *Ross.* награждать, награждать, возмездить, воздать, воздавать; *Eccl.* возмездывать, издovоздаяти, оплачивать, награждать, жалую, (cf. żałować). Król miał dobrze nagrodzić, Ktoży mógł tego zucha fortelem pochodzić. *Papr. Gn.* 702. Skoro tylko córkę odbiorę straconą, Osobliwie nagrodzę chęć sobie świadczoną. *Ustrz. Troi.* 46. Nagrodzony *Ross.* obs. тарханъ. — NB. między *nagrodzić* a *nadgradzić*, powinna być zachowana ta różnica, żeby pierwsze *dedommager*, drugie *recompenser* znaczyło. — NAGRODZICIEL, a, m., NAGRODZCA, y, m, co nagradza, *der Schädenerseger, Vergelter, Belohnen; Vind.* samesdnik, vernik, poverniu, dovernovez, povrazhavez; *Sorab.* 1. narunanik; *Ross.* наградитель, возмездник, издovоздатель, воздаятель; *Eccl.* возмездитель, почетидатель; (*Rag.* nagräditegl *structor*). Bogatego, gdy podejda, wiele ma nagrodzicielow szkody. *Leop. Syr.* 13, 26. *Bial. Post.* 296. Pan jest nagrodzca, a siedmkroć więcej ci odda. *Radz. Syr.* 55, 11 *et Wujek.* Bóg nagrodziciel wiernych posług. *Wys. Aloj.* 60. Monarchowie, skarbiący sobie wielkie imię nagrodzców cnoty. *Mon.* 76, 708. NAGRODZICIELKA, i, ż, *die Vergelterinn; Sorab.* 1. narunainczża; *Vind.* verniza, povrazharza; *Ross.* награждительница, воздаятельница. NAGROMADZAC, cz. *niedok,* NAGROMADZIĆ, f. nagromadzi *dok,* do kupy nazbierać, viel zusammen häufen; *Slov.* nazhromádziti; *Boh.* nazhromádzim; *Sorab.* 1. naromadziecz, naromadžam; *Eccl.* nagromadžaju, vozgromadžaju; *Ross.* набросить, набросать, набрасывать, (nagroimozditi nawalić, nakłść). Nagromadziliśmy grzechy na grzechy, i zakon zgwałciliśmy naszymi złemi uczynkami. *Ser. Zbr.* 259. Sława i bogactwo aż do nieba nagromadzone. *Warg. Wal.* 65. NAGROZIC, cz. *dok,* Nagrażać *niedok,* ile dosyć pograżać genug dräuen; *Vind.* naprotiti, poprotiti; *Ross.* нагрозить. Nagrozić się *recipr.,* grożąc nasycić się, zmordować się, sich satt oder mülde dräuen, *Croat.* nagrasämsze. NAGRYZAC, NAGRYZOWAC, cz. *niedok. et frequ.,* NAGRYZC, *dok, Boh.* nabryzowati, nabryzti, nabryznaut; *Ross.* нагрызть, нагрызать; nakasać, ogłodać trochę, anagen, anbeissen. Trzeba mu wprzód paznocy dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynię rym gotowy. *Mon.* 76, 566. Nagryźć się *rec.,* gryząc nasycić się, zmordować się, *phys. et moral.,* sich satt oder mülde beissen, nagen; nafrasować się, härmen.

NAGRYZMOLIĆ, *f.* nagryzmoli *cz. dok.*, ledajako napisać, nabazgrać, hinſchmieren, hinpinſeln. Tak piſze, że nie wiedzieć, czyli kijem czyli piórem 'nagrzymolił. *Haur. Sk. 180.* Jak jał piſać, i nadto piſmo nagryzmolił, W jednych jał. Igał w drugich, a w trzecich swywolił. *Kras. W. 25.* Leżę do czwartéj; potym to czytamy, to jażę, Nagryzmoleż też tak co. *Zab. 9, 90. Izyck.* Trzy lub cztery słówka w liſcie jako tako nagryzmolone, zgadzają kochanków. *Teat. 6, 101.*

NAGRZĄC, *f.* nagrzeje *cz. dok.*, **NAGRZEWAĆ** *dok.*, *Ross.* нагрѣть, нагрѣвать; ile doſyć ogrzewać, warm maſſen, *prop. et fig.* Poczną uſtępować Prussacy, a nasi uſtępującym nagrzewają. *Krom. 115. (instant; nacierając dokuczają).* Nieprzyjaciel nagrzewał Rzymian. *Strykk. 35.* Zamilkł; a wszyscy wnet jełi go nagrzewać, aby dalej o tym rzecz prowadził. *Gorn. Dw. 414.* **NAGRZEWAŁNIK**, *a, m.*, *Ross.* нагрѣвательникъ, naczynie do wygrzewania poſcieli, der Bettwärmer.

NAGRZESZYĆ, *cz. dok.*, wiele pogrzeſzyć, grzechów nagromadzić, viel zuſammen ſündigen, Sünden häufen, *Ross.* нагрѣшить.

NAGRZONAĆ, *cz. dok. jedntl.*, narzucić, namieſić, naciſnąć na co, woiſn werſen. Nieinaczéj wſpłonał, Jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonał. *Zebr. Ow. 151. (supponit).* Jak łopusze, kto pod nie ognia więc nagrzonie, Jakie z lekka, płomienia nie podawſzy, płonie. *ib. 52. (cum ignis supponitur herbis).*

NAGUCHNY, *a, e.* **NAGUCZKI**, **NAGUTENKI**, *a, ie.* **NAGUCHNO**, **NAGUCZKO**, **NAGUTENKO** *adverb.*, *intens. adj.* nagi; ſabennadt, ſplitternadt, ganj nadt; *Slov.* nazički, nahički; *Vind.* golonag, zielunag; *Carn.* parnag; *Ross.* нагишомъ. Zwlókł ſię z ſzat swoich, i ſpiewał naguczki przez cały dzień i noc. *Leop. 1 Reg. 19, 24.* Potkał ubogiego naguchnego zgoła, dał mu ſwoję sukienkę. *Prot. Jał. 19.* Naguchno przy drzwiach ſtoją, bez kórda, bez stroju. *Bratk. M 4.* Dla nabożeństwa naguczko bez wſzego zgoła zakrycia chodzą. *Warg. Radz. 43. Zebr. Ow. 86.* Nagutenki, jak go matka urodziła. *Falib. N 2.*

*NAGWATŁAĆ, *cz. dok.*, *n. p.* Cudaków 'nagwatłala; *monstra creavit.* *Zebr. Ow. 13,* może nagmatwała, natłoczyła?

NAGWAZDAĆ, *f.* nagwazda *act. dok.*, nabazgrać, nagryzmolić, hinſchmieren, hinſchleden, hinpinſeln. Bez wſzelkiego dowodu nie do rzeczy nagwazdał. *Pim. Kam. 525.* Z niego ma wſzystko, co w ſwojęj Perspektywie nagwazdał. *ib. 178, ib. 256.* Przeto Wielmożnych wſzystko obieramy, Że w inſtrukcyą tylko nagwazdamy. *Bratk. D 2.* Gdy co raz nagwazda, rad że z jego księgi Wiedzieć co będą dziecka i baby włoczęgi. *Zab. 10, 340.*

NAHAĆZYĆ, *cz. dok.*, naczepić na baku lub haczku, aufhaken, an einem Haken oder Hälſſchen aufhängen, *Vind.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati.

1. **NAHAJ**, *aja, m.*, **NAHAJCA**, *y, m.*, Nogański Tatar, ein Nogaiſcher Tatar, von der Nogaiſchen Horde. Nie gorzej Tatarowie robią i dzicy Nahajce. *Pot. Zac. 175.* Osiada tam Nahaj i Wołoszyn. *Mon. 69, 602.* 2. **NAHAJ**, *aja, m.*, **NAHAJKA**, *i, ż.*, *Ross.* нагайка, bicz Tatarski, kańczug,

ein Tatarifcher Kantſchuß. Część więźniów skrepowanych nahajką przed sobą pędził w dzikie krainy. *Pasz. Dz. 16.* Moskale, widząc garść naszych, tuszyli ſobie, że ich nahajkami zapędzić do Moskwy mieli. *Biel. 559. Star. Ref. 80.* — *ż. meton.* Nahaje, plagi, bizuny, razy, kije, bicze, *Schläge, Hiebe.* Sto nahajów wyliczyć ci każe. *Teat. 23. b, 64. Teat. 19, 59.* **NAHAJSKI**, *a, ie.* Nogański, Tatarski, Tatarifch. Zwalwſzy go z konia Tatarzyn, tam gdzie ciało nie dało przykryć ſię żelazu, Raz nahajską barbarą kładzie wedle razu. *Pot. Jow. 32.*

NAHAŁASOWAĆ *cz. dok.*, doſyć pohalaſować, genug lärmen. Nahalaſować ſię, *recipr.*, hałaſując dogodzić ſobie, lub zmordować ſię, ſich ſatt oder müde lärmen. Niech ſię nahalaſuje do woli; to samo go może uſpokoi. *Teat. 25, 121.*

NAHAPAC, *ob.* Nachapać.

NAHEBLOWAĆ, *cz. dok.*, ile doſyć pohęblować, genug hebeln, *Ross.* насторгать, наскоблить, наскобловать. Nahęblować ſię, heblując dogodzić ſobie, lub zmordować ſię, ſich ſatt oder müde hebeln.

*NAHODOWAĆ, *f.* nahoduje *act. dok.*, z Ruska, (*Etym.* gody); czestować, podejmować u ſiebie, rad być komu u ſiebie, einen tractiren, womit aufhehmen. Bóg ci zapłać, Miłoszu, żeś nas nahodował. Wprawdziem ci ſię dla goſci takich nie gotował, Jednak co dom miał, dałem wam ochotną ręką, Tylko mało za wiele chciejcie przyjać z dzieką. *Zimor. Siel. 211.*

*NAHOROWAĆ ſię, *recipr. dok.*, nabiedzić ſię, *ob.* Harować horować; ſich müde plaſſen. Doſć z początku ſwiata Los mój po te ſię nahorował lata. *Zebr. Ow. 39. fortuna fuit irrequeita.*

NAHULĄ, *y, m.* [glupkowaty 1], lejbowaty, baſalykowaty, rozkiſły, rozlazły, ein ungeſchickter Kloß. **NAHULAĆ** ſię, *recipr. dok.*, lej rozlej do sytu ſtroić, ſich ſatt und müde ſchwärmen. My ſię na konto panów naszych częſtokroć nahulamy. *Teat. 22, 37. Ross.* нагуляться наspacerować ſię, нагулять dohulać ſię *n. p.* choroby.

*NAIDUJE, ***NAIDZIE**, *ob.* Należć. **NAIGRAWAĆ**, *ob.* Nagrawać.

*NAIGRZYſKO, **NAJGRZYſKO**, *a, n.*, nagrawanie, igra, urągowisko, Verſpottung, Verhöhnung. Którzy ſię naigrzyſki i fukaniem nie ukarali, doznali sądu bożego. *1 Leop. Sap. 12, 26.*

*NAIŚĆ, *ob.* Należć.

*NAISKAĆ ſię, *recipr. dok.*, naszukać ſię, *Ross.* наискаться, ſich ſatt und müde ſuchen; najskać ſię, od iſkania wſzy *ob.* Iſkać. — *Ross.* наискать, наищу nazbierać; *Vind.* najiskati, najiskuvati; pytać, proſić, zachodzić.

NAIWNY, *a, e.* — *ie adverb.*, naturalny i niewinny, co do wyrażenia uczuciów, z *Franc.*; nat. Cieszyła ſię, gdy ſię nauczyła jakiego ſłowa, wyrażającego jakie ſłodkie wewnętrzne poruszenie duszy; zażywała tego ſłowa, wyrażając naiwne i uprzejme rzeczy. *Węg. Marm. 3, 222.*

NAIWNOSĆ, *ſci, ż.*, naturalność i niewinna otwartość w okazaniu wewnętrznego uczucia, die Nattheit.

NAJ — ***NA** — *ob.* Na.

NAJĄĆ, *ał, f.* najmie *act. dok.*, Najmować, *ał, uje.* *nie-dok.*, *Boh.* nagmouti et nagiti, nagimati; *Slov.* najimati; *Sogab. 1.* nayimam, pzenayimam; *Vind.* najemati, naje-

mlem, navseti, namititi, podmititi, savjemati, savietu-
vati; (najeti, najemem • naczepać, najet • wziąć); *Carn.*
najęti, najemlem, najemam, najmēm; *Croat.* naimlyem,
naimati; *Bosn.* naimati, najmīti, najati; *Rag.* najmīti, nai-
miti, naimati; *Dal.* najimati; *Ross.* нанять, найму, на-
нимать, рядить; *Eecl.* наймю, наемлю, нлмти, нлмтнє,
мзю. Najmować komu czego swego do używania, *Vind.*
samititi, vunsavdinjati, vunsamititi, nastaniti, likof dati,
likofovat, einem etwas vermietthen. Najmować komu roli
na dziesięć lat. *Cn. Th.*, (ob. Arędować). Dobra bez woli
dziedziców najmowane być nie mają, i najetych, dzie-
dziec sobie dojść może. *Sax.* 263. Samych niewiast,
chelpić się z łupów jest zwyczajem, Same noy najmu-
ją, i idą za najem. *Hul. Ow.* 69. Najmują się co ko-
mu zrobić, zbudować. *Cn. Th.* sīch bey einem zu etwas
vermietthen, sīch bey ihm verdingen. Chodziłem z miasta do
miasta, i najmowałem się, gdy znalazłem pracę; gdy
jęj nie znalazłem, nie miałem co jeść. *N. Pam.* 2, 149.
Najmowanie *Ross.* прокать. — § 2. Najmować czego
u kogo do używania, mietthen, in Pacht nehmen, in Sold
nehmen. Czyś już We Pan najął stancya? *Teat.* 54, 18.
Te kobiety przewodzą sobie, jak gdyby je kto najął. *ib.*
55. b, 7.

NAJACHAĆ, ob. Najechać. *NAJADA, Nimfa leśna wodna,
Ross. Русалка. NAJADAĆ się, ob. Najęść się. NAJADŁY,
a, e, nasytny, mogący się najęść, zu erjättigen, oppos.
nienajadły, unerjättlich. n. p. Bóg Erysichtona nienaja-
dłym uczynił. *Otw. Ow.* 559, *Ross.* ненажда росомак.

NAJARZMIĆ cz. dok., jarzmem obłożyć, daß Fuß auflegen,
Vind. najarmati, ob. Ojarzmić, podjarzmić.

NAJATRZYĆ, f. najatrzy act. dok., zjatrzyć kogo na dru-
giego, einen gegen den andern erbittern, aufbringen. Job
nieszczęśliwym jednak się nie kładzie, Choć nieprzyja-
ciel z swego najatrzenia, Czyni jako chce nad nim po-
hańbienia. *Chrośc. Job.* 15.

NAJAZD, u, m., *NAJAZDZKA, i, ż. (*Boh.* nagezd spisek,
rokosz); *Ross.* наездъ; *Eecl.* находъ; najechanie, na-
jeżdżanie na kogo, natarcie, nacieranie, uderzenie na
kogo. *Cn. Th.*, daß losreiten, Eindringen auf jemanden,
der Anfall, Ueberfall, Ueberzug mit gewaffneter Hand, Einfall
in fremde Güter, Einritt. Przyciągnął do Jamni, i jał naj-
azdzki czynić na lud. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 15, 40. (naja-
zdy. 3 *Leop.*). Wielkie przyskorki i najazdzki czynili na
lud Izraelski. *ib.* 11, 41. (najazdy. 3 *Leop.*). Przez naj-
azd domu szlacheckiego, rozumie się napadnienie gwał-
towne onego zbrojną ręką, tamże zabicie, skaleczenie
lub zabicie gospodarza albo domownika jego. *Ostr. Pr.*
Cyw. 1, 358. Monarcha powinien poddanych sposobić
do walecznego stawienia się gwałtownym i niesprawie-
dliwym najazdom kraju. *Zabł. Roz.* 17. — *Transl.* Sta-
rosta największy najazd na uczynił, przyzwawszy go,
namawiał... *Sk Dz.* 276. t. j. attack w słowach, er
brang auß stärkste in ihn.

NAJDA, y, ż. nalazek, nalezienie, daß Finden, der Fund.
Szczęśliwa najda po nieszczęsnej zgubie. *Pociej.* 89. NAJ-
DĘ, ob. Nachodzić. NAJDE, NAJDUJE, ob. Należć.
*NAJDUCH, *NAJDUK, a, m., należca, *Croat.* nahajavec,

nayditel, ber Finden. O dwu najdachach, co idąc w dro-
gę, nadeszli konia; — rzekł najdych do towarzysza:
biada nam! *Ezop.* 84. Ten najduk taki, co się nie wiem
z jakich puszczy wyrwał... *Jan. Oksz. D b.* — *W rodz.*
żeńsk., *Croat.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza.

NAJECHANY, **NAJEZDZANY**, a, e, napadnięty, angegriffen,
mit gewaffneter Hand überzogen. **NAJECHAĆ**, *NAJACHAĆ,
*NADJECHAĆ, f. najedzie, act. dok., Najeżdzać *contin.*,
Boh. najzditi; *Ross.* наѣхать, наѣзжать, наѣздить, на-
ѣзживать; najeżdzać na kogo, abo kogo • nacierać nań,
auf einen losgehen, losbringen, *phys. et moral.* Codzień
z większą wzgardą obóz najeżdżał. *Warg. Cz.* 125. Nie-
przyjaciele ostatnich naszych najeżdżał poczęli. *Warg.*
Cz. 15. Paweł pierwaj gwałtownie najeżdżał na tych,
którzy zwywali imienia Chrystusa. *W. Post. W.* 3, 140.
Gdy kto najedzie drugiego przed sądem słowy nieuczci-
wemi... *Sax. Porz.* 13. Najeżdżam kogo, to jest, maj-
jętność, dom czyj. *Cn. Th.* ich überjichte jemandes Wohl-
nung mit gewaffneter Hand, mache einen Einfall; reite ein.
Pan zabija, odziera, najeżdża, rozgania, Siedzieć mu je-
dnak w krzesle; a ty chłopku pewnie Za snopek, lub
barana, zawieszysz na drewnie. *Pilch. Sen. list.* 2, 434.
(cf. bak się przebijają). — §. Najechać kogo, nadjechać
go, idąc nadejść, trafić nań, n. p. Puścił się za mężem
bozym, i najachał go siedzącego pod Terebintem. 1
Leop. 5 *Reg.* 13, 14. zastał go, spotkał, zdybał, er fuhr
oder ritt ihm nach, und traf ihn an, oder fand ihn. — §.
Najeżdżić się, *recipr. dok.*, *Ross.* наѣздиться, наѣзжи-
ваться; do woli lub też do z mordowania się pojeżdżać,
sich satt oder müde reiten, fahren. Zbrali się na Tatarów
panowie Polscy z szlachta zbieraną; najeżdżiwszy się
nad niemi, dali im pokój, gdyż nierówny poczet ludzi
mieli. *Biel. Św.* 256 b.

NAJECZEĆ się, *recipr. dok.*, do sytu lub do z mordowania
się pojęczeć, sich satt oder müde steufen; *Ross.* навизжатъ.

NAJEDNAĆ, f. najedna act. dok., wiele zjednać, sich meh-
reres nach einander verschaffen, erwerben. Stara się, iżby
sobie więcej przyjaciół najednał. *Gorn. Sen.* 274.

NAJEDRZNIĘĆ, ob. Jędrnieć. *NAJEDYCZYĆ się, ob. In-
dyczyć się.

NAJĘCIE, ia, n. subst. verb. nając; *Slov.* najetj, najmānj;
Vind. najemlenje, namitenje; daß Mietthen, Vermietthen.
NAJEM, jmu, m., najęcie komu czego swego, daß Ver-
mietthen; *Boh.* nagem, pronágem; *Sorab.* 2. najam; *Carn.*
najem, vdin; *Vind.* najemfina, namitu, podmitu; *Bosn.*
najam; *Rag.* najam, (salarium; *Croat.* najem, najemek
merces, salarium); *Croat.* fit; *Ross.* наемъ, пожилое;
Eecl. наемъ stipendium, salarium). Najem od przedania
tym tylko różny jest, iż przedanie na wieki, a najem
tylko do czasu trwa. *Sax.* 262. Kobiety dziś idą za naj-
jem. *Hul. Ow.* 69. vermietthen sich. Najem abo najęcie
się czego zrobić komu. *Cn. Th.* daß Verdingen zu einer
Arbeit, um Lohn. Najem, najęcie czego u kogo, daß
Mietthen, Pachten. Najem, zakupowanie dóbr pospoliczych,
cel, gór kruszcowych, młynów • aręda, der Pacht. *Cn. Th.*
Wszystko jak w najem dopomaga memu szczęściu. *Teat.*
14, 44. t. j. jak najete, przekupione, als wenns gemie-

thet, bezahlt wāre. Najem = umowa najmowania, der Mietvertrag, Pachtvertrag. Każdy najemnik powinien się we wszystkim zachować, według umowy albo najmu. A jeśliby co w kontrakcie albo w najmie dołożono nie było, to ma czynić według słuszości. *Szczerb. Sax.* 262. Ktoś z najmu dom mu zapalił. *Biel.* (t. j. przenajęty, przepukopiony na to). Najem = myto z najmu, daß Mietgelt, die Miethe. Nalazł okret, i dał najem i wstąpił weń. *Budn. Jon.* 1, 3. (zapłaciwszy od niego, wstąpił nań. *Bibl. Gd.*). Z najmu jesteście pobożni, wedle tego, jak nam kto zapłaci. *Pilch. Sen. list.* 4, 99., (Vind. najemsku, na najeto visho, naiemansku, podmitnu). — Najem = zatek, jako część przyszłej płacy poczytany być ma. *Gal. Cyw.* 1, 124, daß Handgelt. NAJEMNICA, i, ż., NAJEMNICZKA, i, ż., zdrbn.; *Boh.* nagemnice; *Rag.* najmeniza, najmitegliza, godiseniza (*ancilla*); *Croat.* naimachicza, naimavka *mercenaria*; *Ecccl.* наемница; która się najmuje, die Mietlinginn, Gedungene, Besoldete. Mamka, będąc najemniczką, starać się nie będzie, aby się dziecię dobrze miało. *Glicz. Wych. D* 3. NAJEMNICZY, a, e, a) od najemnika albo najmu, *Boh.* nagemnj; *Rag.* najmenicki, godiscniki; *Ross.* наемнический, наемничий; Miethe, Mietmann. W prawie najemniczym to sobie uprawują, aby najemnik kóz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. b) Najemniczy, najemny, czego nająć można, verlassbar, vermietbar, zu miethen. Dobrze służebny charakter służy, do wszystkiego najemniczy, wydałeś w Sprawnickim. *Teat.* 54. d, 8. NAJEMNIE *adverb.*, z najmu, za najem, *transl.* przedajnie, (verfauflich, zu verlassen), zu vermieten, um Geld, bestedlich, verkauflich. NAJEMNIK, a, m., (*Boh.* nagemnik, pronagemnik; *Sorab.* 2. najamnik; *Sorab.* 1. nayownik; *Carn.* najemnek; *Vind.* najemnik, najemavez, najemauz, najemar, namitnik, (cf. najmacz, najmit); *Croat.* najemnik; *Rag.* najmenik, najmenik, (najmalaz *inquilinus*), najmitegl; *Ross.* наемщик; *Ecccl.* наемщикъ, мздыщикъ. a) Najemnikiem wielokroć Polacy nazywają tak tego, który z imienia lub domu swego czynsz bierze, der Verpachter, Vermietter, jako i tego, który daje. *Sax. tyt.* 213, der Mietter, Zimmann. (cf. komornik; *Ross.* постоялецъ, постояльщикъ czynszownik). Pan domu może najem wypowiedzieć przed czasem najemnikowi, dem Mietshmanne, gdy mu czynszu najemnik nie płaci, albo gdyby najemnik w onym domu się źle sprawował. *Sax. Art.* 40. — b) Najemnik, który się najmuje na robotę codzienną, albo dłuższą, ale nie o swej strawie, ani swym narzędziem, czeladzią etc, jako najmacz. *Cn. Th.*, wyrobnik, der Tagelöhner, Tagewerker, Stedlöhner. Których gospodarz, nie mogąc poddanemi albo czeladzią wydołać, na dnie lub krótki jaki czas, do roboty najmuje, są najemnikami. *Kluk. Rosl.* 3, 112. Sługa najemny, który mając wolność swoją, posługi albo robotę swoją za pieniądze sprzedaje drugiemu; takiego najemnikiem, robotnikiem zowią. *Petr. Ek.* 110. (cf. bandos, bandoska). NAJEMNIKOWY, a, e, od najemnika, Mietter, Mietmann. Cokolwiek się w dobrach najętych szkody stanie, tedy ona szkoda najemnikowa jest, nie pańska. *Szczerb. Sax.* 265. (dzierżawcy,

possessora, arendarza, nie dziedzica). Żywot człowieka na świecie jest bojowanie, a dni jego są jako dni najemnikowe. 1 *Leop. Job.* 7, 1. NAJEMNY, a, e, mogący być najętym; *Boh.* nagemny; *Vind.* najemliu, vdi-njatliu; *Croat.* najemni; *Ross.* наемный, Miethe, zu vermieten, daß man miethen kann. Najemny dom, grunt. *Cn. Th.* Najemny żołnierz = płatny, ein Söldner. Sługa najemnego, gdyby pan wygnał przed czasem, powinien mu myto spełna zapłacić. *Szczerb. Sax.* 257. (najętego, ugodzonego, za jurgielt służącego). Człowiek najemny ci. przedajny. NAJEMNOŚĆ, ści, ż., możność być najętym, die Mietbarkeit, Vermietbarkeit, *Vind.* najemnost, sadershnost, savjetnost. NAJEMSTWO, a, n., trudnienie się najmowaniem, *Ross.* наемничество, daß Pachten, Mietthen, Vermietthen, die Beschäftigung damit. Do piętne-go handlu należy lichwa, najemstwo. *Pert. Pol.* 50.

NAJESĆ się, najadł się, najedli się, f. naje się *recipr. dok.*, Najadać się *niedok.*, jedząc nasycić się, sich satt essen; *Boh.* nagisti se, nagdl se; *Sorab.* 2. sze najescz; *Sorab.* 1. sze najyscz; *Carn.* najesti se, najem; *Vind.* najesti se, nasobati se; *Rag.* najesti se, najeedam se, (najest *satietas*); *Ross.* наѣсться, наѣдаться. Jedli, i najedli się. *Sk. Kaz.* 317. Są jedni, co jedzą, a nigdy się nie najedzą, jako łakomi. *ib.* Doheretyków się udają, tam się do sytości najadają, bo im dopuszczają wszystkiego; a przenieć łakną, i jeszcze im czegoś nie dostaje. *Podw. Sion. N.* Bydlę gdy się naje, już więcej nie je. *Petr. Ek.* 69. Nie najem się tym. *Cn. Ad.* 624. (nie będę tym syt; nie da mi to jeść; cf. głodny woli jeść, niż muzyki słuchać; *Slov.* Peknoti sa človek ně nage; cf. oczy paść). Kiedy się myszka naje, to jej się pszenica gorzka być zdaje. *Teat.* 8, 45. — *Transl.* W złych przypadkach strachuśmy się najedli. *Falib. Dis.* A 3. wir haben Schreden genug eingefressen. Rad był Moskiewski pokojowi, bo się strachu najadł, gdy Radziwił był u Wołhy. *Biel.* 723.

*NAJESTY, a, e, [porówn. *karpack.* laisty = czarny, *wołosk.* lae = szary. 2], n. p. Zwierzchnia szata na zbroi najestej plugawej barwy. *P. Kchan. Orl.* 168.

NAJĘTY, a, e, najmowany, *part. verbi* nająć, gemiethet, vermiethet. Na reduty najętą pojechał karetą. *Teat.* 22. b, 4. Łże jak najęty. *ib.* 33, 75. Łże najęte sprzedają swą przysięgę świadki. *Hul. Ow.* 69.

NAJEŻAĆ, *ob.* Najeżyć.

NAJEŻDZAĆ, *ob.* Najechać. *NAJEŻDZANIE, *ob.* Najazd. NAJEŻDZCA, y, m., NAJEŻDNIK, NAJEŻNIK, a, m., (*Ross.* наездник partyzant wojenny, der Partheggänger); który kogo najeżdża, der den andern mit gewaffneter Hand überfällt, der Fehber, der angreifende Theil. NAJEZDNY, a, e, od najazdu, Anfall, Fehde, Eintritt. W przyłbicach kwoczki siedzą, koczy to najezdny koń, a poczet zaś woły; tak to teraz. *Pasz. Dz.* 47, z *J. Kchan. Dz.* 31, gdzie: nadzieżny.

NAJEŻYĆ, f. najeży act. *dok.*, Najeżać *niedok.*, wżeżać, nastorzyć włosy, i t. d, *prop. et improp.* *Bosn.* najesgiti, najexiti; empör sträuben, sträubig machen, hinauf streifen, empör stehen. Skały gęsto owe miejsca brzegu najeżały. *Przyb.*

Luz. 54. Byka kolor czerwony poburza, zmię cień najeża, niedźwiedzia biała chusta osroża. *Pilch. Sen.* 555. (jątry). Najeżyć się, sich sträuben, die Haare empor sträuben; *Rag.* najëxitise, najëxivatise; *Bosn.* najesgitise, nakostriscitise, nakostruscitise, zgroznilise; *Croat.* najesujemsze, nakustravamsze; *Ross.* наежитьсѧ, нахохливаться, нахохливаться. Pies najeżywszy się, a sierć po sobie postawiwszy, począł bardzo szczekać. *Kosz. Lor.* 135. Najeża się, zkąd ta śmiałość! *Jabl. Tel.* 3. NAJEŻONY, a, e, nasierzały, sträubig, emporsträubend, aufgesträubt. Włosy, które z czoła białego wisiały, Z nienagła najeżoną czupryną się stały. *Otw. Ow.* 595. Włosy mu najeżone wszystkie na łbie wstały. *P. Kchan. Orl.* 1, 11. Znać po najeżonym łbie twoim. *Rej. Ap.* 11. Nic w oczach moich bardziej nie wydaje tchórze, nad najeżoną postać. *Mon.* 66, 665. Twarz rumiana; pleć jego ledwo mchem młodości najeżona. *Węg. Marm.* 1, 186. Łodyga najeżona, *caulis muricatus*, miękkimi niekołącemi cierniami osadzona. *Jundz.* 2, 14. Najeżone włócznie pola jak żyźne żniwo osuwały. *Tr. Tel.* 192. sterczące.

NAJGORSZY, NAJAŚNIEJSZY, NAJLEPSZY, ob. Gorszy, Jasny, Lepszy.

NAJMACZ, a, m., 1. najemnik, pan który rzeczy swej komu najmuje do używania. *Cn. Th.*, der Mietblasfer, Vermietter, Verpächter. Najmacz tego ma patrzeć, któremu czego wynajął. *Chełm. Pr.* 152. *Sorab.* 1. pżenayimař, nayownik; *Rag.* naimalaz, naajmenik, najmitegl; *Vind.* najemavez, najemauz, najemar, namitnik, samitnik, vunsavdinjavez; *Ross.* наемщикъ; który co swego komu na zrobienie ogółem najmuje. *Cn. Th.*, der Bauberr etc., der Verdingler, der eine Arbeit bedingt. — 2. Który od kogo najmuje czego do używania. *Cn. Th.*, der Mietßmann, der Pächter. Najmacz, zakupnik dóbr pospoliczych, ceł, żup, gór, młynów. *Cn. Th.* — 3. Najmacz, który się co komu zbudować, zrobić ogółem swym kosztem podejmuje. *Cn. Th.*, der Uebernehmer einer Arbeit, der sich zu etwas verdingt. NAJMIT, a, m., najety robotnik, der Mietßling; *Ross.* наймитъ, мездникъ. Tych, których do roboty albo posług najmujemy, nie mamy znać sługami, ale najmitami albo pacholkami. *Petr. Ek.* 115. Klasa robotników i najmitów, co się do robot wszelakich najmują. *Petr. Pol.* 349. Prosty najmit. *Simon. Siel.* 80. Liczbę rzemieślników najmitami ze swej szkatuły pomnożył. *Nar. Tac.* 2, 427. Duma krajem wicherzyła, a szlachcic zostawał podłym u nię najmitem. *Zab.* 13, 298. Uczyciel niedbały, najmit, a nie pasterz owiec. *Smotr. Lam.* 24. *Smotr. Apol.* 14. NAJMITOWY, a, e, od najmita, Tagelöhner's. Najmitowe to jest dzieło. *Smotr. Apol.* 14.

NAJMNIJ, NAJMNIJSZY, ob. Mniej, Mniejszy. NAJMUJE, ob. Nając. NAJPRZÓD, ob. Naprzód. NAJRZEC, ob. Naglądać. NAJŚĆ, ob. Nachodzić.

*NAJU, *Genit., Accus., Loc. Num. Dualis*, nas dwu, nas dwóch, unß zwey, unß beyde. Trzeba nam być do dnia w Kaj, Tęsknią tam drudzy bez *naju. *Groch. W.* 517. Niechaj słuca obu *naju, Lepiej nam tam, niż tu w gaju. *ib.* 370. Wszak wiesz, jako o *naju u Ezopa stoi....

Biel. S. M. A 3 b. Noster duorum naju aliqui Polonice vertunt; sic waju vester utriusque. Cn. Th.

NAJUCZAĆ, *act. niedok.*, Najuczyć, *f.* najuczy *dok.*, *Ross.* навъучить, навъучивать; jukami obfadować, mit dem Saumsattel satteln, bepaßten. Cztery konie, dobrze najuczone, prowadził kłok. *Turk.* 29. Odebrał pięć wielbłądów, z inną niezliczoną liczbą bydła, najuczonych złotem i srebrem. *Ustrz. Kruc.* 2, 400.

NAJWIĘKSZOŚĆ, *ob.* Większość. NAJWYŻSZOŚĆ, *ob.* Wvższość.

NAKADZIĆ, *f.* nakadzi *act. dok.*, *Sorab.* 1. nakadzu; *Rag.* nakaditi; *Bosn.* nakaditi; *Croat.* nakagyujem, nakadye-pnye; *Ross.* накаживаю, накаживать, накадить; kadząc napuszczać dymem, okadzić kogo, einen beräuchern. Chore bydłe takowe nakadzić pilchem. *Haur. Sk.* 58. — Nakadzić, dosyć pokadzić, hinlänglich räuchern. Nakadzić się, sich satt und müde räuchern.

1. NAKALAĆ, *cz. niedok.*, z lekka tu i owdzie kłóć, worauf hin stechen; Nakłóć *dok.*, wiele pokłóć, skłóć, viel zerstechen. *Ross.* наколотъ, накалывать; *Vind.* napehnti; (*Ross.* накалить, накалывать rozpalić). Nakalany, rysowany, punctis notatus, impunctus. *Cn. Th.* 966. — §. Nakłóć się do sytu, do woli, do z mordowania nakłóć kogo, czego, sich satt und müde stechen.

2. NAKALAĆ, nakalić, dosyć pokalić, napaskudzić, genuß beßmußen, beßeden.

NAKAPAC, *neutr. et act. dok.*, *f.* nakapie, kapiac namaczać, worauf hintröpfeln, hinträufen, *Boh.* nakapati; *Vind.* nakaplyvati; (nakapluje - kropi, nakapati - wpoić); *Rag.* nakappiti, nakapivati; *Bosn.* nakappiti; *Croat.* nakaplyujem; *Ross.* накапать.

NAKARAC, *f.* nakarze *act. niedok.*, karaniem do upamiętania przywieść, durch Strafen bessern; *Boh.* natrestati. Jeśli go nie nakarze szkoda, niecham go w przedsięwzięciu jego. *Klon. Fl. C 4 b.* Jeśli przez to nie nakarzęcie się, a przeciwko mnie pójdziecie, tedy... *Budn. Levit.* 26, 23. *Bibl. Gd.* (t. j. jeśli się nie ukajacie). — §. Nakarać się, *verb. med.*, *Sorab.* 1. nakazyu szo, upamiętać się, wehodzić w się, ukajać się, zum Besinnen und zur Besserung kommen, sich bessern. Umrze, jeśli się nie upamięta, albo nie nakarze. *Kosz. Lor.* 65. Karz syna twego, póki nadzieja jest, aby się miał nakarać, a polepszyć. *ib.* 79 b. Zdarz Panie, abyśmy się choć o to temi cudami nakarali, a schizmę pożegnawszy, na jedność §. podpisali się. *Smotr. Ez.* 16. — §. Nakarać się, *activ. recipr.*, karząc nabiedzić się, sich satt und müde strafen.

NAKARBIC, NAKARBOWAC, *f.* nakarbi, nakarbuje, *act. dok.*, na karbach nakreślić, auf dem Sterbholze einferben. Poborca albo też podskarbi, który co kradnie, nigdy nie nakarbi. *Jabl. Ez.* 126. (t. j. nie napisze, nie nanotuje). — §. Jak się do szabliska porwie, pysk któremu *nakarbaszuje. *Teat.* 22, 124. nacechuje paragrafami, naszramuje.

NAKARCIĆ, *f.* nakarci *act. dok.*, nastroszować, nałajac, außschelten. Jak tak dziecię nakarciła, poszła dalej. *Jak. Baj.* 189. Zamiast zganienia i nakartania dziecko o niepotrzebny płacz, oni mu dagadzają. *Perz. Lek.* 204.

NAKARMIC, *f.* nakarmi *act. dok.*, *Boh.* nakrmiti; *Sorab.* 1. nakormu; *Vind.* nahatiti; *Bosn.* napittati; *Croat.* napitavam, (cf. *picować), nahranitjem; *Ross.* накормить; *Ecccl.* оухлѣбити; dosyć pokarmić, hmlänglich sättigen; *fig.* nasycić, napełnić, erfüllen, anfüllen, sättigen, zur Gemüthe gewähren, verurtheilen. Trwogami wielkimi Szweda nakarmił. *Birk. Chodk.* 52. Wielkim strachem Jowisza ona nakarmiła Młodź, co się z członków swych niezmiernych chępiła. *Lib. Hor.* 66. Śmiechem wszystkich nakarmił. *Warg. Wal.* 246. Śmierć syna smutku ciebie i żałości wielkiej nakarmiła. *Sk. Kaz.* 526. Persowie zwycięstwy się nakarmili. *Sk. Dz.* 621. Nakarmiony wstydem odszedł, nie myśląc więcej już o tej kobiecie. *Zab.* 14, 14. Twoim postępkiem szlachetnym nakarmiłeś mnie pociechą. *Kras. Dos.* 223.

NAKASAC, *f.* nakasa *act. dok.*, Nakesywać *cont. et frequ.*, *Boh.* et *Slov.* nakausauti, nakausati; *Sorab.* 1. nakufacz, nakuszam; kąsaniem na co natrafić, nagryźć, zakęsać, anbeissen, worauf beißen.

NAKASLAC się, *f.* nakaśle się *recipr. dok.*, długo pokasleć, lange husten. Nakasłał się, namigał się, naprosił się i z resztą uciekł. *Teat.* 56. e, 72. *Vind.* nakashlati.

NAKAZ, *u, m.*, nakazanie, i to co się nakazuje, przykaz, rozkaz, *Sorab.* 2. pschikafa; *Carn.* napovd; *Vind.* navkasa, napovedba, vkasanje, vkaša, sapoved, (cf. zapowiedź); *Croat.* zapoved, naredba; (nakaz = straszydło, bobo, strach, przeszkoda); *Bosn.* naredba, zapovjed; *Ross.* заповѣдь, повелѣніе; (наказъ instrukcyja, przepis; *Ecccl.* наказаніе instrukcyja; kara, kazń); (cf. Anbefehlen, Berordnen, der Befehl, die Berordnung, (cf. ukaz). Prawa coż są innego, jedno nakazy, z przydanemi pogroźkami? *Pilch. Sen. list.* 3, 153. Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *ib.* 2, 97. — §. Assynagacya. *Tr.*, die Anweisung, Assignation. Doszedł mnie list z nakazem na trzydzieści czerwonych złotych. *Tr.*

NAKAZA, *y, ż.*, nakazanie, skaza, nadpsucie, (*Boh.* nakaza lues, corruptela), die Beschädigung, Verletzung, Verderbniß, Verfehrung. Palnik kłaczę tak ma twardą, że bez nakazy i naruszenia trwa czas długi. *Syr.* 790, *ob.* Nakazić.

NAKAZAĆ, *f.* nakaże *act. dok.*, Nakazywać, *frequ.*, nakazuje *cont.*, *Vind.* navkasati, navkashuvati, vfkasati, nakasati, vkashuvati, sapovedati, sarozhiti, porozhit, navshati; (nakazati, nasnaunvati = oznajmić); *Carn.* napovedati, napovvem, napoveduvati, sapovdujem, sapovedati, narozham, narozhim; *Slov.* poručit poruczyć; *Croat.* zapovedati; *Slav.* zapoviditi; *Bosn.* zapovjediti, narediti, (cf. narządzić); *Sorab.* 1. nakazuju, (nakazuju szo *nakaram się, upamiętam się); *Ross.* наказывать кому, велѣть, повелѣть, повелѣвать, (наказывать, наказывать ukarać; *Ecccl.* наказати, наказую nauczać, napominąć, ukazatisia nauczać się); *Ecccl.* zavelѣvati, знамовѣдати, заветчикати; przykazać, zapowiadać, stanowić, anbefehlen, anordnen, andeuten. Ubóstwa mego gotowa jestem dowiesić, jako mi z prawa nakazano będzie. *Szczerb. Sax.* 469. Trudu tego, choćby ci nikt go nie nakazował, jednakże... *Pilch. Sen. list.* 2, 295. Czulość w sercu wzbudzona, ale nie nakazana być może. *Weg. Marm.* 1, 63. Nakazany *Ross.* указанный. Nakazu-

jący *Ross.* заповѣдательный. W Grammatyce tryb nakazujący, *ob.* Rozkazujący. — Nakazujący co, *nakazywacz, *subst.*, *Carn.* sapovdник, sapovednik; *Vind.* nakasauz, navkasavez, napovednik, vkasavez, sapovedavez; *Boh.* poručnik, *f.* poručnice, (cf. porucznik, poruczyć); *Ecccl.* заповѣдатель, (наказатель nauczyciel). *NAKAZNY, *a, e*, *Ross.* наказный, od nakazu (2. uczący, nauczny), Весефшъ. Ciciura nakazny hetman Kozacki, podniósł z pułkami zamnieprskimi rękę na pana swego. *Vol. Leg.* 4, 763. komenderujący hetman. [mylnie; jest to zastępca hetmana. 2.]

NAKAZIĆ, *f.* nakazi *act. dok.*, (*Boh.* nakazyti; *Sorab.* 1. nakafycz; *Slov.* nakazugi; *Bosn.* nakaziti, narusgiti); skazić, zakazić, ansteden, verderben, inficiren. Rzadko żeby kto ze złymi towarzystwem mając, nie nakaził się. *Sax. Porz.* 4. *Glicz. Wych.* L 4 b. Ilekróć się na świat ukaże, Tylekróć się w czym nakaże. *Cn. Ad.* 523. NAKAZENIE, *ia, n*, nakaza, skaza, skażenie, uszczerbek, uszkodzenie, nadpsucie, (*Boh.* nakaženj); baß Ansteden, die Ansteden, Verderbniß, Verderbung. Nie opuścisz duszy mojej w grobie, a nie dopuścisz mi oglądać nakażenia. *Radz. Ps.* 16, 10. (skażenia. *Bibl. Gd.*). Ciała między płomieniami chodzące, żadnego nakażenia nie miały. *Budn. Sap.* 19, 20. NAKAZONY, *a, e*, (*Boh.* nakažliwy, nakazeiwy = zaraziowy); zarażony, uszczerbiony, nadpsuty; angesteht, verderbt, angegriffen, etwaß verfehrt. Wierzyciel dłużnikowi, po odebranej zapłacie, fant powinien wrócić, jaki od niego przyjął, nienakazonny. *Sax. Porz.* 72. Nienakazonny, nienapsonowany. *Cn. Th.* 507. unversehrt. Nie mogło przyjść do tego, dla złych czasów i obyczajów nakazonnych. *Vol. Leg.* 2, 609. trochę niżej: «przez taką zabiegłość obyczajów i nakażenie czasów.» Król Polski radził się z senatem onym, jeszcze żadnymi sektami nienakazonnym. *Weresz. Reg.* 22. Będą-li które jagody nakażone, te wyrwać, a nie dopuszczać im być między zdrowemi. *Cresc.* 329. Wódka ta nakazonny słuch, puszczając w ucho, naprawia. *Urząd.* 426. Członki te od ciała odcinają, które tak nakażone są, iż i drugie pożarem chorobnym zarażają. *Birk. Zyg.* 17.

NAKAZDODZIENNY, *a, e, n. p.* Nakazdodzienna febra, quotidiana. *Macz.*, codzienna, na każdy dzień przypadająca, alltäglich, jeden Tag gefällig.

NAKESUJE, *ob.* Nakasać.

NAKIDAC, *ał, f.* nakida *act. dok.*, *Ross.* накинуть, накидывать; narzucać, namiotać, naciskać, aufwerfen, hinauf werfen. Jeśli się żeglować komu próżnym przyda Okretem, kamieni węg i piasku nakida. *Pot. Pocz.* 89. — §. Nalać czego gęstego, etwaß dicke eingießen. *X. Kum.*

NAKIEROWAĆ, *f.* nakieruje, *act. dok.*, obrócić ku pewnemu miejscu, wohin richten, wohin führen. (*Sorab.* 1. nawodžuju, (cf. nawiesić); *Vind.* gornaoberniti; *Croat.* napuchujem). Uchwycił uciekającego chorążego za głowę, i ku miejscu własnemu nakierował go. *Warg. Wal.* 79. Nie masz człowieka, żeby pilnym ćwiczeniem nie miał się nakierować do dobrego, i cnoty. *Petr. Ek.* 93. O jakbym ci rad Amorku dziękował, Gdybyś kochankę do mnie nakierował! *Zab.* 9, 97.

NAKIPIEĆ, *nijak. dok.*, na co wykipieć, dosyć wykipieć,

kipiąc nacies, im Roschen woraufhin überlaufen, genug überlaufen, übersieden, *Ross.* накипеть, накипаю, (накипеть ріана). **NAKISNAĆ**, *nijk. jednoll.*, nakwaśnieć, hinlanglich säuern, ziemlich sauer werden. *Rag.* nakisnuti; *Ross.* накиснуть, накисать; (*Bosn.* nakisnuti *maferi pluvia*).

NAKIWAĆ, *ał, a, act. niedok.*, (*Croat.* nakimavam, namigavam); dosyć pokiwac, genug madeln. — *§. fig.* Nagrażać, pogrążać, drängen. Jestem ten, który umiem pod nos nakiwac. *Teat.* 9, 65. *Mon.* 67, 721. Gdybym ducha potkał, nakiwalbym mu należycie. *Teat.* 28, b, 10.

NAKLAĆ, *f. naklnie act. dok.*, **NAKLINAC** *niedok.*, *n. p.* Ażem mu srodze naklena (nakleła), Bo mię z strachu drzączka wziena, (wzięła). *Zab.* 13, 285. *Tręb.* wiele poklinać, genug fluchen. Naklać się, sich satt oder müde fluchen.

NAKŁAD, *u, m.*, *Boh.* naklad, nakladek, auplat, auplatek, austrata, (cf. opłata, utrata); *Vind.* naklad, naklada, naloshba, vtrata, gorgreia, troshok, stroshek, potroshek, istroshek, saloshba, saklada, salog, vundanje, fermat, roba, ropolia; *Croat.* ztroshek, zpravnozt; *Bosn.* tratgna, potruscjak; *Sorab.* 1. naklad, nawozk, wudahwk, nawozitk; (*Ross.* накладь szkoda, strata, nakładka podwyższenie); *Ross.* истора, задержка, заводъ, cf. zawód; *Eccł.* иждивеніе, пробыти, протори; 1. koszt który na co łoża, wydatek; *Kosten*, Auswand, Ausgäbe. Kto z was, chce budować wieżę, usiadłszy pierwej nie obrachuje nakładów, które są potrzebne? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuje, siła czasu, pracy i nakładu bierze. *Dambr.* 115. Musić takiemu nie dostawać, kto nakład większy czyni, niżli ma dochód. *Petr. Pol.* 42. Większy nakład niż pożytek. *Cn. Ad.* 1255. (większy koszt, niż zysk; igły szukając, świecę spalił). Bez nakładu zysk nie będzie. *ib.* 16. (cf. musi łożyć kaczora, kto chce wygrać gąsiora). Przyczyna nakładu jakiego jest, albo potrzeba, albo pożytek. *Kosz. Cyc.* 143. Prosił panna, aby co jeść dla nich nagotował, obiecując odrobić on nakład. *Sk. Żyw.* 2, 197. Plebejusz może też mieć nauki, jeśli mu z to stanie, gdyż nakładu do nauki potrzeba. *Petr. Ek.* 93. Wiadomość stoi za nakład pracy. *Faliss. Fl.* Nie mam nakładu na druk. *Gost. Gorn.* 113. Pastor Fido, drukowany w Toruniu, nakładem J. C. Laurera, auf Kosten, im Verlage. Nakładem i drukiem Michała Grölla. *Wiel. Kuch.* — *§.* Nakład, w drukarni, ilość papieru, na którym się ma drukować. *Magier. Mskr.* die Auslage, Druckauslage. — 2. Nakład, ciężar (*Boh.* naklad • ladunek), *fig.* co się gdzie kładzie, *fig.* die Last, die abgemessene Schwere oder Größe. Podług konstytucyi zdrowia dzieci, układam porządek nauk, applicacya myśli, nakład pamięci. *Kras. Pod.* 1, 52. — *§.* Nakład • dodatek, przydatek, *Carn. et Dal.* naklad, Zugabe, Zusatz. Każdy miał przed sądem rzecz swa powiedzieć po prostu, bez wszelkiego nakładu. *Biel.* 452. — *§.* Nakład, zapas, der Vorrath. Nie powiecieli mi, kto to jest, co zjada ten tak wielki nakład, pomrzecie. 1 *Leop. Dan.* 14, 7. Wziąć beczkę miodu, w której, jaki będzie nakład, słusznie obejrzeć potrzeba. *Haur. Ek.* 141. **NAKŁAŚĆ**, *f. nakładzie cz. jednoll.*, **NAKŁADAĆ**, *ał, a, act. niedok.*, **NAŁOŻYĆ**, *f. nałozy dok.*, *Boh.* nakladati, naklasti, naloziti,

wzložiti, wkładati; *Slov.* nalozit; *Sorab.* 1. nalozicž, nawožu, nawożam, horepoložu, nakwaduyu; *Vind.* naloshiti, gornaloshiti, gornaklasti, nakladat; *Carn.* nalagam, naloshim; *Bosn.* nalosgiti, navercehi, navrrichi; (nakladiti *tudiculare*); *Rag.* naloxitti, nalagati, nakladiti; *Croat.* nalagam, nalasem, nakladam, nadkladam, nadolasem, nadpoztavlyati (2. nalagam *calumnior, falsitatibus onero*, cf. nałgać); *Ross.* накладъ, накладывать, налагаю, наложить, налагать, возложить, возлагать, нагромоздить, наворотить, наворачивать; *§.* 1. kłaść co na co, auflegen, drauf hin legen, auf etwas legen, anlegen. Ułożył drwa, i zrabal na szuki wołu, i nakładł na drwa. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Wóz próżny nałożonemu, i lżejszy cięższemu, ustąpić powinien. *Szczerb. Sax.* 110. *ib.* 49. (naładowanemu). Będzie zgrzytał, jak skrzypi wóz barzo nałożony siana. 1 *Leop. Am.* 2, 13. Brogi nie mają się przychyłać nałożone, bo brożyny miazsze mają być. *Haur. Ek.* 34. Ziól mocnych w garnce nakładł. *Biel. Św.* 261 b. Na grzbiet mój nakładli wielkie ciężary. *Wröbl.* 304. Okręt bogatemi towary nałożony. *Ustrz. Kruc.* 2, 394. Nałóżcie ogień, rzekła; a zatym i drwa straszliwie rozgorzały. *Sk. Dz.* 511. Nałozyc fajkę, lulkę, napchać, die Pfeiffe stopfen. Kto lubi tutuń, to mu trzeba lulkę nakładać. *Teat.* 6, b, 15. — *W kuchni:* Nakładać kapłuna, prosić nadziewać, nadziem natykać, mit Jüffel füllen. *Tr.* — Syna swego kazał nałozyc, i chłostę mu dać. *Glicz. Wych.* F 8 b. położyć na pieńku, hinlegen, überlegen, überziehen. — *fig.* Tysiąc zawsze oświadczeń nakładzie mi w ucho, a w rękę nic. *Teat.* 43, c, 52. Gospodarz wszystko z ciekawością słuca, i gdy już w obie nakładli mu ucha Przymówek, te się uprzykrzyły. *Jabl. Ez.* 191. Matka, przystawwszy, nałozyla ucha, a on jej ucho ukasił. *Glicz. Wych.* E b. nadstawiła ucha, sie reidete daß Ohr hin. — Pomieszenie twoje nakłada mi milczenie. *Weg. Marm.* 1, 254. t. j. nakazuje mi, legt mir Stillschweigen auf. — Łuk nakładać, napinać, den Bogen spannen. Wnet wszyscy swoich łuków chyżych nakładaja Meżowie, a z sajdków strzały dobywaja. *A. Kchan.* 151. Nałożony łuk, *idem aliquibus quod naciagniony, napięty; sed proprie nałożony est telo instructus.* *Cn. Th.* 469. mit dem Pfeile belegt. Nałozyles łuk strzałami. *Ryb. Ps.* 12. Ujrzeli myśliwca jednego, Łuk k temu nałożony tegi w rękę jego. *Papr. Kol.* S 5. Nie wolno chodzić z rusznicą, z łukiem; wszakże dla naprawy do rzemieślnika rusznice nienabite a łuki nienalożone bez strzał przynosić wolno. *Stat. Lit.* 11. Łuk w lewej trzymała ręce nałożony. *Otw. Ow.* 315. *Pasz. Dz.* 14. Nałożony kurek • odwiedziony; *n. p.* Z długimi rusznicami i nałożonemi kurkami wypadli do nas. *Warg. Radz.* 358. gespannte Hahn am Gewehr. — Nakładać • dokładać, dodawać, przyczynić, vermehren, zulegen, zusehen. Kuryer spóźnił się, bo musiał nakładać drogi, gdy zalane wszystkie tamte okolice. *Gaz. Nar.* 1, 252. Tym sposobem dziecję rzeczy Łacińskiej sobie nabędzie, nałozy, i jakoby naśpiżuje. *Glicz. Wych.* J 8 b. — *§.* Nakładać na co • koszt łożyć na co, koszt czynić, wiesć, auf etwas verwenden, Kosten worauf anlegen, darauf setzen, Kostenaufwand machen. Dla ciała żadnych kosztów nie żalują; a dla dusznego

zdrowia nie nałożyć nie chcą. *W. Post. Mn.* 582. Więcej sobie ociec waży gromady pieniędzy, niżeli rozum syna swego, któremu mógłby go dostać, kiedyby trochę pieniędzy usypał, a na nauki jemu nałożył. *Glicz. Wych. M* 2. Dla nakładu leda gdzie dają dzieci do szkoły, aby jedno niewiele nakładać. *ib. M* 1. Narzekają dzieci na rodziców, że im przyzwoiła nie nakładają edukacją. *Mon.* 69, 802. O synaczku! wychowałem cię, nałożyłem ci, miejże też na tym dosyć. *Glicz. Wych. O* 5. Tym co się mieli do nauk, lubo mu nie byli pokrewni, przystojnie do cudzej ziemi nakładał. *Star. Zad. D* b. Nakładać komu na naukę, na rzemiosło, *sustentare suis sumptibus aliquem. Cn. Th.* ciem bte Kosten zu etwas hergeben, ihn unterstüßen, unterhalten. Nie synowie mają skarbić rodzicom, ale rodzice synom, a ja bardzo rad nałożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15. (ja bardzo rad nakład uczynię, i samego siebie wynależę za dusze wasze. *Bibl. Gd.*) t. j. poświęcę się, daßin geben, aufopfern, daran setzen, daran wagen. Nałożenie na co, nakład, Kostenaufwand. Miałem do pisania tego pobudkę, i pewną obietnicę w nałożeniu na druk. *Sak. Probl. pr. Druckkosten.* — Nałożyć czym, zapłacić czym, mit etwas bezahlen, büßen. W otchłań otwartą za ojczyznę wpada Kurcysz, i swą głową za wszystkich nakłada. *Leszcz. Class.* 5. Którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nałożyli. *Psalm.* 73. Tyś go uwiódł, lecz zdrowiem Swym oba nałożycie, jak się o tym dowiem. *Min. Ryt.* 2, 212. — 2. Nakładać kogo do czego, przyzwyczajając do czego, wkładać, wprawiać w co, zвычайić, einen zu etwas anhalten, gewöhnen, darin üben. *Assuefacere*, nakładać kogo. *Macz.* Potrzeba, aby dzieciom zвычай dobry z młodu rodzice nakładali. *Glicz. Wych. D* 8 b. Młode ludzie dobrze wychowywać umie, a to tym, że je nakłada miernie i powściągliwie żyć. *Kosz. Lor.* 11 b. (cf. wkładać w co, włożyć, cf. nałóg). Nakładam się w co, zвычайając się do czego, wyknę czego. *Cn. Th.*, ich gewöhne mich zu etwas, übe mich darin, lege mich darauf; *Sorab.* 1. nawożam szo. W czym się nałoży dziecko z młodu, w tym zatwardnieje zawsze. *Glicz. Wych. D* 8 b. Nie mogę się odjąć, jużem przywyknął a nałożył się tak łotrwać. *Gil. Post.* 173 b. O tym się nałożyło myślicie obłądliwe serce jego. *Rej. Post. L* 5. (znarowiło się). Niechaj dzieci z sobą biorą do kościoła, żeby się uczyły modlić, a powoli się wszystkim dobrym rzeczom nakładają. *W. Post. Mn.* 66. Iż chleb i wino takie rzeczy są, któreśmy się nałożyli, tedy się imi nie brzydzimy. *W. Post. W.* 250. Kto skłonny z przyrodzenia do czystości, wnet się nałoży czystości, i będzie miał przedki nałóg czystości. *Petr. Et.* 152. Po długich się morzach żeglować nałożę. *Otw. Ow.* 254. *Assuetus*, nałożony, *assuetior*, należeńszy. *Macz.* Ciągnie się żyła, gdzie się nałożyła. *Rys. Ad.* 8. (natura ciągnie wilka do lasa). — 2. Nakładać z kim *verb. med.*, towarzyszyć z kim, przestawać z kim, obcować, mieć do czynienia z kim, mit einem umgehen, mit ihm zu schaffen haben, mit ihm zu thun haben, sich mit ihm abgeben; *Slov.* s nětčim nakladám; *Eccl.* обращаться, сообщаяся. Pospolicie równi z równemi

nakładają. *Budn. Cyc.* 4. Z jakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy. *Cn. Ad.* 745. (cf. obcowanie snadno daje złe lub dobre obyczaje; z jakim kto przestaje, takim sam się staje). Cesarz od Matyusza zdradzony, nie chciał być z nim nigdy więcej w przyjaźni, a raczej z Kazimierzem od tych czasów nakładał. *Biel.* 404. Widząc, że mocą nie mógł, jał pięknie z nim nakładać. *ib.* 405. Od tego czasu cesarz począł dobrze z papieżem nakładać. *Biel. Św.* 68 b. Chodzi z czyniacemi nieprawość, i nakłada z meżami niezbożnemi. *W. Job.* 34, 8. (przestawał. *Bibl. Gd.*). Namawiali Bolesława, iżby do cesarza przyjechał, chcąc z nim przyjacielskie nałożyć. *Biel.* 77. Upominali Olbrachta, aby z Wojewodą Wołoskim miłościwie nałożył, by w rozpacz nie przyszedł, a do Turków się nie uciekł. *Biel.* 456. Amazonki z obcymi ludźmi w płodzie nakładały. *Glicz. Wych. B* 5 b. (mieszały się cielesnie, cf. spółkować). NAKŁADNIK, a, m., (*Boh.* nakladač nakladacz; *Croat.* nalositel); który co nakłada, ładuje, der Aufleger, Aufstader, f. *Boh.* nakladačka. Nakładnik, łożący koszt na co, der Aufleger, Verleger, Kostenverwender. *Vind.* saloshnčkar, saloshnikar, saloshnik; *Bosn.* tratillac; *Eccl.* иждивитель; (*Croat.* nalagavec, potvoritel, calumniator, potwarca). NAKŁADNY, a, e, NAKŁADNIE *adv.*, *Boh.* nakladny, nakladně, autratnj; *Slov.* nakladný; *Sorab.* 1. nawožitkowně, drohotně; *Ross.* накладный, накладно; *Eccl.* иждивительный, иждивенный, иждивный; a) nakładu i kosztu wyciągający, kosztowny, kostspielig, Aufwand erforderlich, forstbar. Kopanie kruszców wiele nakładne jest. *Petr. Ek.* 128. Bogatym ludziom trzeba zlecić nakładne sprawy. *Petr. Pol.* 2, 146. Ciesząc smętek i narzekania ludzi, Elżbieta na zamku Krakowskim tańce i krotofile nakładne sprawowała. *Stryjk.* 418. Przepyszne i nakładne budowanie. *Sk. Dz.* 48. Królewska stolica bardzo nakładna (kosztowna). 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10. *Gil. Post.* 71 b. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 9, 18. Poseł nakładnie by był czestowany, dojrzeć kazano. *Auszp.* 59. — b) Nakładny, nakładziony, nałożony, naładowany, *Boh.* nakladnj; *Ross.* накладный; beladen. Łodzie próżne i nakładne. *Herb. Stat.* 710.

NAKŁAMAĆ na kogo, f. nakłamać *act. dok.*, wiele na kogo pokłamać, viel gegen jemand lügenhaft sprechen, viel Lügen von ihm sagen. *Cn. Th.* Nakłamać się *recipr.*, do sytu pokłamać, až do z mordowania się, sich satt oder müde lügen. NAKŁANIAĆ, *act. niedok.*, NAKŁONIĆ, f. nakłonić *act. dok.*, *Boh.* nakloniti; *Slov.* naklonugi; *Vind.* nakloniti, perklonit; *Rag.* naklonitti; *Bosn.* nakloniti; *Croat.* naklanyam; *Ross.* доклонить, доклонять, наклонить, наклонять; nachylać, nagnąć, hincigen, hinbeugen. Śpiewanie psalmów z tak lekkim głosu nakłanianiem, że mówiącemu raczej podobne było, niż śpiewającemu. *Ryb. Ps. pr.* Wprzód go złamie, niżeli nakłoni. *Bardz. Trag.* 501. (niezgięty). Syn twój da się nakłaniać na drogę poprawy. *Teat.* 16. c, 58. Nakłaniać się ku czemu, skłaniać myśl ku czemu. *Cn. Th.* sich wöhin neigen. Nakłonenie umysłu. *ib.*, die Hinneigung, *Slov.* naklonnost; *Ross.* наклонность, наклонение (2 tryb w grammat. modus; *Eccl.* склонение przypadkowanie, deklinacja). NAKŁONNY, a, e, do nakło-

- nienia, mogący być nakłonionym, beugbar; (*Ross.* наклонный pochodzisty; skłonny, przychylny). Nienakłonny, kto się nie da nachylić, nieużyty, *indeflexus*. *Mącz.* Ludzi upornych i nienakłonnych jak ukarać. *Rej. Post. H 8.*
- NAKLECIĆ**, *f.* nakleci *act. dok.*, wiele poklecić, wiele zusammen fleben, zusammen pappen. Nakleciłeś tych świętych za jeden dzień tak wiele; natworzyłeś teologów... *Birk. Exorb. E b.*
- NAKLEIĆ**, *cz. dok.*, dosyć czego pokleić, lub też na czym przykleić, aufleben, *Vind.* nalimati; *Ross.* наклеить, наклеивать.
- NAKLEKIWAĆ** się, *recipr. czestl.*, Nakłęczęć się *dok.*, długo klezczeć aż do sprzykrzenia, sich satt oder müde kuteen, *Croat.* naklékam.
- NAKLEKTAĆ**, *cz. dok.*, dosyć wiele poklektać, genug flappern, schwaßen. Naklektać kogo, klektaniem go namówić, einen beschwänden, beschwaßen. U paniąt łagodną mową naklektanych, zboże bardzo tanie kupowali. *Kosz. Lor. 53 b.*
- NAKLEPAĆ**, *f.* naklepie *cz. niedok.*, klepiąc bić na co, ile dosyć poklepać, *Boh.* naklepati *malleo czacuere*; (*Ross.* наклепать, наклепываю obmówić, potwarzyć). Naklepać się, *Boh.* naklepat se *diu pulsare*, sich satt und müde klopfen oder bängeln.
- NAKLINAĆ**, *ob.* Naklnąć.
- NAKŁO**, *a, n.*, Nacl, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr. 2, 197.* eine Stadt im Kalischer Depart.
- NAKŁÓC**, *ob.* Nakalać. **NAKLUĆ**, **NAKLWAĆ**, *cz. dok.*, dzióbem nadzieurawić, anpfehen. Nakluć się *Ross.* наклюнуться, наклеиваться, наклеваться, sich satt oder müde pfehen.
- NAKŁÓCIĆ** się, *recipr. dok.*, do upodobania lub z mordowania się klócić, sich satt oder müde zaufen. I nakłóciłem się z damami, i jeszcze mi śpiewały do myśli. *Mon. 73, 40.* Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było, jak u ludzi. *ib. 70, 598.*
- NAKŁONIC**, **NAKŁONNY**, *ob.* Nakłaniać.
- NAKŁOPOTAĆ** się, *recipr. dok.*, najeść się kłopotu, sich satt oder müde kummern, *Ross.* нахлопотаться.
- NAKOCHAĆ** się, *f.* nakocha się *recipr. dok.*, do woli się pokochać, sich satt lieben, genüßlich der Liebe pflegen. Synów narodzisz, a nie nakochasz się w nich, boć je zawiodą w niewolę. *Leop. Deut. 28, 41.* Duch ma to, że się może w panu nakochać. *Bas. Hst. 107.* Wszystkie dzieci bierze na pokoje; Nie mogli się nakochać, nie mogli nawierzyć... *Pot. Arg. 819.*
- NAKOLANKI**, *ek, plur.*, strój na kolana u starych Rzymian, *genualia. Ca. Th., Boh.* nákolanky; *Vind.* shibra na koleni, zheriza; *Ross.* наколѣнникъ, Kniestrüße, Kniebinden, Kniebänder. Miał nakolanki miedziane na nogach. *Radz. 1 Sam. 17, 6. Bibl. Gd.* Drudzy karaceny i ochędżone Nakolanka ze srebra czynią wyciągnione. *A. Kchan. 205.* Tetys prosiła Wulkana, żeby Achillesowi tarcz, przyłbice, karaceny i nakolanki przystojnie wykował. *Otw. Ow. 516.* Parys ku przyszłemu boju się gotował. Naprzód nakolankami nogi obwarował. *J. Kchan. Dz. 53.* (*Carn.* nadkoléniza *gremiale*). **NAKOLANNY**, **NAKOLENNY**, *a, e*, na kolanach się znajdujący, auf dem Knie befindlich. Jabłko
- nakolenne, *patella. Perz. Cyr. 1, 21. et 159.* **NAKOLANEK**, **NADKOLANEK**, okrągła, płaska, gąbkowata kość, która leży nad kolaniem. *Wejch. Anat. 51,* die Kniefschneibe. *Ross.* надколѣнный, nadkolanny, wyżej kolana się znajdujący.
- NAKOŁATAĆ**, *cz. dok., f.* nakołaczę, kołaczę bić na co, worauf klopfen, *Vind.* naterkati, gortliekati; *Ross.* наколотить, наколачивать. Nakołatać się *recipr.*, do sytu lub z mordowania się pokołatać, sich satt oder müde klopfen.
- NAKOLEBAĆ** się, *recipr. dok., Boh.* nakoljbatí se; do sytu lub z mordowania się pokolebać, sich satt oder müde wiegen.
- NAKOŁYSAC** się, kołysaniem sobie dogodzić, lub z morderować się, sich satt oder müde schaukeln, *Ross.* накачать.
- NAKONIEC**: na koniec, *adv.*, przecię kiedy, tandem, naostatek, endlich. Kuryer tak długo oczekiwany przyjechał nakoniec. *Gaz. Nar. 1, 208,* *Ross.* наконѣцъ, (*Ross.* наконешникъ wkówka u szpady, na końcu pochwy). — *§.* Nakoncem śnigać, samym końcem, mit der Peitschen Spitze, Schnurspitze. Weźno wszystkimi czterema (końmi) razem, podsobniego i naręcznego na przegiętkę, a lécowego nakoncem. *X. Kam.*
- NAKOPAC**, *act. dok., Boh.* nakopati; *Ross.* накопать, накапывать; dosyć czego powykopywać, genug aufgraben. Nakopać się *recipr.*, kopaniem nasycić lub z morderować się, sich satt oder müde graben.
- NAKOPCIĆ**, *cz. dok.*, kopcem napuścić, mit Rauch anlaufen lassen, begäuffern, *Ross.* накоптить, накапчивать.
- NAKOSIĆ**, *cz. dok.*, ile dosyć pokosić, genug hüt mähen, abmähen, *Rag.* nakossilti, nakossitti; *Bosn.* nakositi; *Ross.* накосить, накашивать. Nakosić się *recipr. dok.*, sich satt oder müde mähen.
- NAKOWAC**, *cz. dok.,* Nakuć, *f.* nakuje *dok.*, dosyć pokować, kujac na czym nabijać, worauf schmeiden, genug in Menge schmeiden; *Bosn.* nakovati; *Vind.* nakovati, perkovati, nakleniti, perkleniti; *Ross.* наковать, накую, наковываю. Nakowanie *Ross.* наковка. **NAKOWADLNI**, **NAKOWALNIA**, *i, z.*, **NAKOWADŁO**, *a, n.*, *Boh.* nakowadlj *et* nakowadlo; *Slov.* náková; *Sorab. 2.* nakowa; *Carn.* kovalnik, nakovalnik, naklu, nakvu, kladuvavnek; *Vind.* nakovalu, nakovaunik; *Croat.* nakov, nakovalo; *Rag.* nakov, nakovan; *Bosn.* nakovan; *Ross.* наковальня, наковаленка; kowadło, der Amböß. Kowal siedząc u nakowadlni, bawi się robotą żelaza. *Radz. Syr. 38, 29. Bibl. Gd.* (przy nakowalni. *1 Leop.*). Widząc ja pilność w rynsztunków robieniu, Słyszę, że młoty brzmią z nakowalniami. *P. Kchan. Jer. 132.* Nakowadła pod ciężkimi jeczają młotami. *Tr. Tel. 253.* **NAKOWADLNŃY**, **NAKOWADŁOWY**, *a, e*, od nakowadlni, Amböß. *Ross.* наковаленный
- NAKPIĆ** się z kogo, *f.* nakpi się *recipr. dok.*, nadworować z kogo, do woli sobie z niego nazartować, etnen nach Besten zum Besten haben. Z gościa się możesz nakpić przy biesiadzie. *Dzwon. A. 2.*
- NAKRAJAC**, *act. niedok.*, wiele pokrajać, viel abschneiden, flehen schneiden; *Boh.* nakragěti, nakrogiti; *Sorab. 1.* nakraju, nakrajem; *Ross.* накроять. Nakroić *dok.*, zacząć, krajać, skroić, aufschneiden, einschneiden.

NAKRAPIAĆ, *act. niedok.*, NAKROPIĆ, *f. nakropi dok.*; pokrapiać wodą, besprengen mit Wasser; *Sorab.* 1. nakrëpam; *Vind.* nakropiti; *Croat.* naskroplyujem; *Bosn.* nakropiti, nasckrappati; *Ross.* накрапать, крапать, крапнуть, накоплять. Szuka ryb pieczonych, i smaczno nakropionych. *Pim. Kam.* 302. Nakrapiać farbą • pstryżć, bunt, besprengen, sprengeln. Nakrapiany • upstrzony, pstry, bunt; gesprengelt; *Ross.* накропленный, крапленный, крапанный. Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado jednostajnej barwy, t. j. białej albo czarnej wełny, poruczył synom. 1 *Leop. Genes.* 30, 35. (srokate. 3 *Leop.*). Z nakrapianych jaspisów otwiera się brama. *Leszcz. Class.* 6. Noc czarna puściła się zarazem przez głębokie morze, Wysławszy nakrapiane wprzód przed sobą zorze. *Zbil. Dr. G.* 2. NAKRAPIA CZ, a, m., pokropiciel, (*Boh.* kropič), der Aufsprüher. Nakropienie, nakrop *Boh.* nakrop, pokrop, ukrop, krop.

NAKRASĆ, *f. nakradnie act. dok.*, *Boh.* nakrasty; *Ross.* накрасть, крадывать, наворовать, намошеничать, наплатовать.

NAKRASIĆ, *cz. dok.*, nafarbować, *Ross.* накрасить, крашивать, bemahlen, färben. — §. Okrasa nazaprawiać. *X. Kam.* fett anmahlen.

NAKRAŻAĆ, *act. niedok.*, Nakrażyć, *f. nakraży act. dok.*, w krag obracać, płaskookrągłość robić, flach und rund machen. Chrzan w talarki nakrażany, w winie moczyć. *Syr.* 1053. §. Nasiekać, n. p. pokrzyw dla wieprzów. *X. Kam.* flein haßen.

NAKRECAĆ, NAKRACAĆ *act. dok.*, NAKRECIĆ, *f. nakreći niedok.*, *Vind.* nasukati; *Ross.* накрутить, накручивать (2. przeładować), nasucить, наvertътъ, наvertнуть, наvertывать; kręcać nakierować, woñin dreßen; naciągać, woñin ziehen, leiten; *propr. et fig.* Kark zkręcony nazad nakrecać. *Perz. Cyr.* 2, 48. zurück dreßen. Wszystkie dyskursy do swego konia nakreca. *Karp.* 4, 37. t. j. naciąga, er leitet sie dahin. Kocha się w myślach nadetych, i gwałtem do materyi nakreconych. *Mon.* 67, 607. Płaskie śmiechy i nakrecone żarty. *ib.* 68, 1007. (wymuszone). U Porty zawsze ze dwie albo trzy osoby wszystkie sprawy nakrecają, i władną prawie całym państwem. *Kłok. Turk.* 114. t. j. kierują wszystkie sprawy, sie leiten alleß. Nakrecać zegar bez wag, w którym sprzężyna kół obrot czyni. *Cn. Th.*, *Croat.* naviati, eine Uhr mit dem Uhrschlüssel aufziehen. (o zegarze z wagami, mówi się: naciągać. *Cn. Th.*). Zegar w ręce nakrecającego czas pomierza. *Psalmod.* 24. W niebie nakrecają To koło, którym przypadki biegają. *Past. Fid.* 241. Sam na się nakrecił najwyższe kapłaństwo. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 4, 24. sobie galił.

NAKREDZIĆ, *cz. dok.*, kredą posmarować, befreien, *Ross.* намазлить.

NAKREŚLIĆ, *act. dok.*, *Boh.* načarovati; *Ross.* начертать, начертывать, начертить, начерчивать; na czym pokreślić, kreska rozpoznaczyć, bezeichnen. *Fig.* Znakiem zbawienym czoła nakreśliłi. *Auszp.* 22. Nakreślenie *Ross.* умоначертание.

NAKROCHMALIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć pokrochmalic, genug krafftmehlen, stärken, *Ross.* накрахмалить.

NAKRÓTCE: *adverb.*, krótko, w krótkości, kurz, mit kurzen Worten, im Kurzen. Powiemy nakróctce, co nam za paniątkę... *W. Post. Mn.* 270.

NAKRUSZYĆ, *cz. dok.*, krusząc nadrobić, kruszynami nasytać, bebrüdeln, genug hinbrüdeln, *Ross.* накрошить.

NAKRYC, *f. nakryje act. dok.*, NAKRYWAC, a, a, *niedok.*, *Vind.* nakriti, naprestreti, napokriti; *Bosn.* pokriti, poklopiti; *Ross.* накрою, накрыть, накрывать; przykrywać czym, bedecken, decken. Zimno przywieść go do tego nie mogło, aby był kiedy głowę swoją nakrył. *Warg. Wal.* 286. Proszę nakryć głowę. *Teat.* 36, 59. *Croat.* pokritisce, beßen sie sich. Nakryjmy głowy. *ib.* 34. c, 10. segen wir auf (die Hüfte, die Rücken). Nakrywam jedną, a jadę drugą. *Teat.* 18, 5. Stół nakryć, *Slav.* prostěrti stól, den Tisch decken. Stół nakryjesz na wielkiej sali. *Teat.* 6, 112. Niechże stół nakryją na trzy osoby. *ib.* 11. b, 58. Nie zaraz jeść, lubo stół nakryją. *Fredr. Ad.* 106. (cf. daleko zład do owad; daleko geby grzanka). NAKRYCIE, NAKRYWANIE, ia, n., *subst. verb.*, a) daß Decken, Bedecken. Nakrywanie stołu *Slav.* prostiranje stola. — b) Nakrycie, to czym nakrywają, pokład, *Ross.* накрытье, накрывало, die Decke, die Bedeckung, daß Bedeck. Nakrycie okretu *Carn.* shtorija. NAKRYTY, NAKRYWANY, a, e, *Ross.* накрытый, gedeckt, bedeckt. NAKRYWA, y, ż., NAKRYWKA, i, ż., *Boh.* poklička; *Sorab.* 2. pokschiwadlo, pokschywaz; *Vind.* pokrivauka, pokrovauka, pokrou, pokrovez, pokrouzhizh, reina; *Carn.* pokrov, pokrovz, pokryválu, shkridla, reña; *Slav.* zaklopac, kashiluk; *Bosn.* zaklop, zaklopać, poklop, poklopać, crjepuglja, tapün; *Croat.* pokrov, pokrivalo, riglya; *Dal.* gibka; *Ross.* нарышка, крышка, покрышка, сковородникъ; *Eecl.* нарышка сосудовъ, покрышка; przykrywadlo, wieko, der Deckel. Nakrywa do tego naczyńia by dobrze przystawała. *Torz. Szk.* 190. Nakrywy, wieka żelazne, któremi czopy armatne w pańwiach łożowych przyciskają się. *Jak. Art.* 5, 304. NAKRYWACZ, a, m., który co nakrywa, der Decker, Bedecker, Tafelbedecker, *Vind.* krivez, pokrivez; *Ross.* скатертникъ. NAKRYWALNY, a, e, nakrywaniu służący, zum Decken dienlich. *Cn. Th.*, cf. *Ross.* одъальный, ob. Odziać. — §. Mogący być nakrytym, przykrytym, bedeckbar.

NAKRZEPCZYĆ, *f. nakrzepezy act. dok.*, nastorzyć, podnieść, arrigere. *Macz.* aufsteifen, steif aufrichten.

NAKRZESAC, *act. niedok.*, Nakrziesić, *f. nakrziesi dok.*, pokrziesić, erregen, erwecken. Mocen bóg z kamienia oto tego *nakrziesić synów Abrahamowi. *Sekl. Muth.* 3., *Sorab.* 1. nakscheszu, nakscheszam; w szczególności: ognia nakrziesić, Feuer anschlagen. Nakrzesać się, krzesząc nasyć się lub zmordować się, sich satt oder müde schlagen am Feuersteine, Steinpflaster.

NAKRZYCZEC, *f. nakrzycezy act. dok.*, *Boh.* nakřičeti, nadjrati se; *Vind.* nakrizhati, navpiti, savpiti; *Ross.* накрывать; wiele krzyceć, viel nacheinander herschreyen. Uominając się, tak nakrzycezi, nahafasowali, zem prawie ogłuchł. *Teat.* 29. c, 68. Nakrzyczenie, *nakrzyk (*Vind.*

nakrizh, nakrizhanje, navpitje). Nakrzyceć się, krzyząc dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde schreyen, Boh. ukrříčeti se.

NAKRZYWIĄĆ, cz. *niedok.*, **NAKRZYWIĆ**, f. nakrzywi dok., Boh. nakřiwovati, nakřiwiti; Slov. nakřiwugi; Sorab. 1. nakžiwu, nakžiwam; Carn. nakluzhiti; Croat. nakrivlyujem, naklyuchújem, szluchim; Bosn. nakriviti, skuciti, ukriviti; Rag. nakriviti; Eccl. nakrivľaju; Ross. тулить, притудить (cf. tulić), nakrivít, nakrivľat; na jaką stronę skrzywiać, nachylać; woñin frúmmen, Trümm beugen. Trzęsąc głową, szyję nakrzywiła. Bardz. Trag. 109. Powiem wam, że się zadziwicie, i że wargi ściśnięcie i brwi nakrzywicie. P. Kchan. Orł. 1, 259. Dominikan, każąc, miejsce ono Pawłowe nakrzywił ku swęj stronie. Baz. Hst. 38. naciagał, nakrecał. **NAKRZYWIENIE**, ia, n., subst. verb., Ross. nakrivlenie; Boh. nakřivienj; Eccl. kosenie, koszenie, iskoszenie; nakrivlenie; daß Krümmen, die Krümmung. **NAKRZYWIONY**, a, e, part., zakrzywiony, przykrzywiony, Boh. nakřiveny; Bosn. prignut, sueden; Croat. szlukáv; etwas gekrúmmt, Trümm gebogen. **NAKRZYWIACZKA**, i, ż., naczynie do nakrzywania albo odkrzywania, flexabulum. Cn. Th. daß Biegeisen, ein Instrumēt, etwas damit zu biegen.

NAKSZTAŁT (ob. Kształt) adverb., niby, gładziam. On coś nakształt pomieszany ma rozum. Teat. 22. c, 62.

NAKUĆ, ob. Nakować.

NAKUPIĆ, cz. dok., Nakupiać *niedok.*, na kupę nazgromadzać, anhäufen, aufhäufen; Boh. nakopěm, (cf. kopa); Sorab. 1. nawihyam; Vind. nakupzati, gornakupzati, gorkorupati, v kope dielati; Bosn. et Rag. nakuppiti; Ross. накопить, накопляю, накапливать, скопить, скопять, набросить, набросать, набрасываю. — §. Nakupić dok., nakupować *contin.*, kupując, czyli kupnem, nazgromadzać; viel zusammen kaufen, aufkaufen; Boh. nakaupiti, nakupovati; Slov. nakupit; Vind. nakupiti; Ross. закупить, закупать. Nakupowanie, 'nakup, Vind. nakupenje, nakup, perkup; Ross. закупь. Nakupujący, nakupiciel, Vind. nakupez; Rag. nakuppitegl, f. nakupitegliza.

NAKURZAĆ, cz. *niedok.*, Nakurzyć, f. nakurzy dok., Boh. nakauriti; Ross. накурить (= 2. przepalić wódkę); §. a) kurzu czyli dymu napuszczać, okopcić, wiele pokurzyć, beráufen, viel ráufen. Nakurzyć konia chorego strojami bobrowemi z rutą suchą. Haur. Ek. 159. Gnój wymiatając i kadzeniem nakurzając (nakadzając), kościoły uczcili. Sk. Dz. 506. — §. Kurzem nasypać, bestauben; Vind. naprašiti, (cf. naproszyć); Ross. насорить, насаривать. — §. b) transl. Nakurzać komu: wycierać mu kapitulę. Tr. einen außschelten. Nakurzyłem nierychłemu posłańcowi. Ern. 54. (nalajałem). Nakurzyć się, kurząc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde rauchen, ráufen, stauben.

*NAKWAŚNIAC, cz. *niedok.*, ***NAKWAŚNIC**, **NAKWASIĆ**, f. *nakwaśni, nakwasi dok., Boh. nakwašovati, nakwasyti; Slov. nakwasyti; Bosn. naostiti; Ross. наквашить, наквашивать; nakisać, dać kwaśnicę; säueren, einfüeren, sauer machen. Cytryna wodę nakwaśnij. Tr. **NAKWAŚNIEC**, f. nakwaśniej *neutr. dok.*, przykwaśniejszym się stawać, säuerlich werden, einen säuerlichen Geschmack anneh-

men. Cn. Th. 453. Wino niezatkane, czasu ciepłego łatwie nakwaśniej. Cresc. 347. **NAKWAŚNIAŁY**, a, e, przykwaśniejszy, säuerlich geworden. Piwo nakwaśniałe jak naprawić. Syr. 934. Sienn. 480. — Ross. накваса, накваска naciast Kameczadalski.

NALAC, ał, eli, f. naleje cz. dok., **NALEWAĆ**, ał, a, *niedok.*, Boh. naliti, naliwati; Slov. naljwati; Sorab. 2. nalasch; Sorab. 1. nahliwam; Vind. nalyth, naliti, nalijati, gornalijati, gorsliti, gorpolti, noternaliti, notervlijati; Carn. natákam, (cf. natoczyć); Croat. nalevam, natachem; Bosn. nadoliti, nadolivati, zadoliti; Rag. nalitti, naljevati; Ross. налиять, наливать, возлиять, возливать; nalewać, polać jakie miejsce; begießen, angießen, ansfütten. Nie nalewaj tu. Cn. Th. Nalałeś tu bardzo: sadzawkę uczyniłeś. ib. Nalać do naczynia, n. p. do stołu wina, piwa, einfüeren, eingießen. Nalewa sobie herbatę i pije. Teat. 33, 3, Dla piany karczmarz z góry nalewa. Pot. Jow. 67. Gościu każ mi wina naleć, Tak ja tylko pragnę szaleć. Anakr. 41. Jeszcze sobie dobrze gęby nie utrże, a już woła: nalej drugą! Rej. Zw. 61. (cf. lej rozlej, rozgardyas). Dziesięćby się ich pożywiło, co jeden w brzuch swój natka i naleje. Hrbst. Nauk. U 2. Skoro przestaniez twoim pachółkom nalewać, tak oni jak muchy z kuchni, gdzie pary nie czują, precz odleca. Star. Ref. 83. Strzedz niewiasty nalewać w piasty. Rys. Ad. 63. Nalał w czub tak wiele, że rozum stracił. Jabł. Ez. B 4. Zdumiane muzykanty wypędzono z sali, Ani im zapłacili, ni w gardło nalali. Tręb. S. M. 124. Obranaś z ozdób ojezyno! lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nalalo. Chrośc. Job. 172. (więcej się jeszcze złego na cię zważyło, ob. za skórę komu nalać). — Transl. Nieprawdy w uszy Wezyrskie co dzień, co godzina, przez swoje posły nalewali. Birk. Zbar. D. pokładali, nakarmili go kłamstwami. **NALANIE**, **NALEWANIE**, ia, n., subst. verb., Ross. наливание; daß Aufgießen, Angießen, Begießen, Eingießen, Einfüeren. Jakże kładziesz cukier, czy przed nalaniem, czy po nalaniu kawy? Teat. 36. c, 20. — Med. Nalania, infusa. Ziółka przepisane posypawszy w garczek, nalewa się na nie wrzącej wody w miarę; nakrywa się; po upłynionym kwadransie zlewa się w osobne naczynie, i to się zowie nalaniem. Perz. Lek. 562. et Perz. Cyr. 2, 536, Ross. настой, Sud, Abguß, Decoct; (ob. Wywar). Nalewać na zioła, infuzę robić, Ross. настовать, настаивать, cf. nastać. **NALANY**, **NALEWANY**, a, e, part., begossen, angegossen, eingegossen. Brzuch wina nalany, prędko się ku nieczystości burzy Kosz. Lor. 66 b. (wina pełny, winem oblan). — Transl. Nadęty, nabrzmiały, aufgedummen, ungeschickt, (oppos. ulany). Najdują się tak na twarzy i całym ciele nalani (vultu motuque corporis vasti), niezgrabni i grubbi, że chociażby w nich sztuka moc miała, jednak w poczet mówców przyjęci być nie mogą. Pir. Wym. 65. Oziębła wątroba miasto krwi wodę rodzi, którą potym po wszystkim ciele rozelawszy, ono szpetne, blade, nabrzmiałe i nalane czyni. Sak. Probl. 204. Fryjerka luttistka, po którejbyś w tany pohasał, i bołubca zaciał, jak nalany. Zab, 8, 350.

NAŁACZNAĆ się, **NAŁAKNAĆ** się, *f.* nałacznie się *recip. jedntl.*, dosyć połać, genug hungern, sich aushungern. Nałacznieli się i napragnęli się słowa bożego. *Wrobl.* 253. sehr hungrig werden, lange hungern.

NAŁADOWAĆ, *cz. dok.*, ładując nałożyć, obładować, *cf.* juczyc, aufladen, beladen; *Vind.* nabafsat, nabafati, gornaloshiti, potovoriti; *Croat.* naterssujem, natovarujem, natovorliszem; *Bosn.* nakarcati, nakricati, natovariti, narpriiti, narparti; *Slav.* natovariti (*cf.* towar), spraviti, (*cf.* sprawić); *Rag.* nakarzatti; *Ross.* възкласть, возкласть, возкладать, навить, навивать (*cf.* nawijać), нагрузить, нагружать, нагруживать. W mieście tym nic nie robiłem, a brzuch zawsze miałem naładowany. *N. Pam.* 2, 150. (pełny). Naładowanie, *Eccl.* возлогъ; *Ross.* нагрузка.

NAŁAJAĆ komu, *f.* nałaje *cz. dok.*, do woli połać, (*Boh.* napljnsiti se; *Bosn.* navikati (nalajati naszczekać); *Ross.* налаять - 2. налаяć); etnen sehr aushelfen. Nałajawszy pogłaskać. *Cn. Ad.* 755. (obraziwszy leczyc). Nikt ci o to nie nałaje. *Wad. Dan.* 60. Nałajęć, dębowski słowy. *Cn. Ad.* 551. skóra odpowie.

NAŁAMAĆ, **NAŁAMAĆ**, *f.* nałamie, nałomi *cz. dok.*, Nałamywać, nałamuje, *fregu. et cont.*, *Boh.* nalamati, nalomiti; *Slov.* nalomiti; *Vind.* nalomiti; *Sorab.* 2. nalamasch; *Sorab.* 1. nawamam; *Ross.* наломать, наломывать, наломить, надламывать; *Eccl.* наломую; niezupełnie przełamać, nicht völlig zerbrechen, etwas andeuten, (finden), brechen. Upadek tu jednego, niecała wygrana, zgładzić jednego między tak wielu tyrany, Wyłoby do połowy nałamać kajdany. *Min. Ryt.* 2, 244. Gdy z trzech stron burza biła na twe ściany, Nie dziw, żeś w brzegach został nałamany. *Gaz. Nar.* 2, 240. Nałamanych dołamać. *Birk. Exorb. A 2 b.* Bóg mój nałomionej nie dołamał trzciny. *Groch. W.* 206. *Sk. Kaz.* 14, *Ros.* наломанный. Krew' ku siarce podobna, która się wnet zgęstnie, a niejako nałomi, ukazuje, że człowiek rychło zginie. *Spicz.* 165. (która się spada, rozpada). Nałomił umowy Pańskiej. 1 *Leop. Jos.* 7. (naruszył). Nałamać sobie głowę: suszyć sobie mózg, łamać sobie głowę wiele i długo, sich viel und lange den Kopf brechen. Nad tłumaczeniem tych liter nałamał sobie filozof głowę. *Jabl. Ez. B 4.* Siła sobie ludzie pisząc księgi, głowę nałamali. *Budn. Apoph.* 4. — § Dziwnie dobrze robić to będą czeladnicy, byle nie byli starzy, bo ci już nigdy się nie nałamia. *Torz. Szk.* 101. nie wejgną, nie wprawia, sie lassen sich nicht abrichten; *ob.* Nałomny.

NAŁANY, *ob.* Nałać.

NAŁAPAĆ, *cz. dok.*, *f.* nałapie, dosyć czego połapać, (*Slov.* nalapať), genug wovon zusammen fangen.

NAŁATAĆ, *f.* nałata *cz. dok.*, dosyć połatać, *Sorab.* 2. naplatach; *Vind.* nablekati, nablekuvati; genug zusammen fließen; na czym nałatać, lat naszyć, aufsticken. Nałatać się, do nasycenia lub zmordowania się połatać, sich satt oder müde fließen.

NAŁATAĆ, *intrans. niedok.*, Nalecieć *dok.*, *f.* naleci, na co przylatać, woran hingeflogen kommen; *Vind.* naleteti, naleietati; *Rag.* nalejetiti; *Ross.* налетѣть, налету, налетю. **NALECIEĆ** się, *f.* naleci się *dok.*, *Boh.* nalitet se;

Ross. налетѣть, налетать; do kupy się zlecieć, viel hingeflogen, auf einen Haufen zusammen fliegen. Gaik zielony nad samym wód stokiem Tam się plectwa drobnego naleciało łokiem. *Karp.* 1, 88. — §. Nałatać się, do nasycenia lub zmordowania się połatać, sich satt oder müde fliegen, laufen, rennen. Wiatry zakradłszy się w namioty, a nałatawszy się z niemi, w tysiąc sztuk one rozdzierały. *Ustrz. Kruc.* 1, 597. Ach jak się nałatał nieborak, rozumiałem, że zawrotu głowy dostanie. *Teat.* 53, 43. t. j. nabiegał.

NAŁAŻE, *ob.* Należć, Łazić. **NALAZEK**, *zku. m.*, (*Boh.* nalazek *inventum*, nalez *sententia*, wyrok); §. a) znalezienie, zdarzenie, co się znalazło, das Finden, der Fund; *Vind.* naid, naidenje; *Croat.* nashezjtje, (*ob.* Najść); *Ross.* находка, находочка, обрѣтение; *Eccl.* обваца, добыча, прирѣтъль, помысл. Jakich radości z tym nalazkiem zażył, Seiska raz po raz znalezionego przyjaciela... *Jabl. Tel.* 51. — §. b) Znaleziony przez sędziego wyrok, (*cf.* należeć, najdować wyrok, dekret, ein Urtheil finden. Ablg.), der Rechtspruch, das Urtheil, die Sentenz (das Befinden für Gut befinden). Ja wedle nalazku waszego nagrodzę obrażonemu ode mnie każdemu. *Orzech. Qu.* 37. *Szerzb. Sax.* 579. Strony się zgadzając, dały się na nasz wyrok, jako na nalazek komissarski, dając nam wolną moc i władzę. *Herb. Stat.* 140. Takowy ma być karan wedle nalazku prawa pospolitego. *Sax. Porz.* 40. Ktoby niewiastę brzemiennej rostracił, tedy wedle nalazku męża jej będzie karan. *Radz. Exod.* 21, 22. (karanie, jakie nań włoży mał jej. *Bibl. Gd.*).

NAŁECHTAĆ się, *f.* nalechce się *recip. dok.*, do woli połechtać, sich satt oder müde fressen, *propr. et fig.* Nie zlec, żebyśmy dłużej tu siedzieli, Aże się bieda tych Gaurów nalechce. *Jabl. Buk. Q 5 b.*

1. **NAŁĘCZ**, *u. m.*, chustka związana, (*Etym.* *lak) łuk, obłak, ein zusammen gefnüpftes Tuch. Pani młoda zawieszala na drzwiach domu nalecz wełniany. *Nar. Tac.* 2, 331. Wiąza sprawiedliwości oczy naleczem, pokazując przez to, że nie powinna żadnego mieć do stron przywiązania. *Mon.* 69, 1094. Przy nawróceniu się Polski tym, którzy do ołtarza przystępowali, wiązano ręcznikami głowy, (*fasciis*), na znak przywiązania do nowej wiary; co dało początek herbowi tegoż imienia. *Jabl. Her.* — 2. **NAŁĘCZ**; *herb.* biała binda czyli chustka w koło zawiniona, i związana, w polu czerwonym. Na hełmie panna między jeleniami rogami, rękami się tych rogów trzymająca; głowa u panny związana, i końce chustki z tyłu wiszącej widać. *Kurop.* 3, 54, cit Wappen. **NAŁĘCZOWATY**, *a, e*, na kształt naleczu, bindenartig, wie eine Binde. — *Anat. Musculus, fascia lata*, szeroka binda naleczowata. *Perz. Cyr.* 1, 165.

NAŁĘCZYĆ, *cz. dok.*, *Boh.* naleciti, naljëiti; dosyć poleczyć, genug curiren, heilen. Nałęczyc się, leczeniem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde curiren.

NALEGAC, *ał. a. med. cont.*, *Nalegnać, *nalegl, *f.* nalegnie, należe jedntl., Naledz *dok.*, (*Boh.* nalehati, nalehnauti; *Sorab.* 1. nadlehuuy; *Bosn.* nadligati *imminere*; *Carn.* nadlegam,

nadleguvali *incommodare*, nadlega *incommoditas*, *ob.* Dolegać; *Vind.* nadlegati, nadleguvali naprzykrzyć się; *Croat.* nadlogujem *molestare*; *Ross.* налечь, налягу, налегать, налегаю; *distg.* налагать, наложить - nakładać, nałożyć; przypierać, opierać się, napierać się na co, narzucać się; *sich* an etwaß anstammen, darauf losdringen, andringen. Uwięziwszy drzewo w tarczy Skanderbegowej, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że się ono jego drzewo złamało. *Baz. Sk.* 12. Porwał Saul miecz, a naległ nań, i umarł. Co gdy ujrzał kopienik jego, naległ też na miecz swój. *Leop.* 1 *Paral.* 10, 5. *Wujek. ib.* (padł nań. *Bibl. Gd.*) rzucił się nań, er stürzte sich in sein Schwert. Broń końcem w niskie piersi podprawiwszy, onę naległa, tak aż przepadł sztych na drugą stronę. *Otw. Ow.* 145. Woda wodą bywa popadza-na, i przynagła jej owa, co z góry nabiega, A ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. *Otw. Ow.* 613. dringt darauf los. Okręt był w niebezpieczeństwie, niepogoda niemała nadlegała (nalegała). *W. Act.* 27, 20. *Bibl. Gd.* (t. j. nacierała). Skanderbeg nie chciał na niesprawione Turki uderzyć i gwałtem naledz. *Baz. Sk.* 87. Te miasteczka były własne Skanderbega; lecz gdy je Amurat bardzo naległ, otrzymał je. *Baz. Sk.* 57. (oblegając doskwierał). Actna głowę naległa, degravat. *Zebr. Ow.* 116. Ufanie w bogu mieć mamy, gdy postrachy nalegają. *Sk. Kaz.* 66. Nie mógł Dawid budować kościoła, dla walk, które go nalegały w koło. *Leop.* 3 *Reg.* 5, 5. (które go ogarnęły. *Bibl. Gd.*) — 2. Nalegać - nacierać, przyciskać o co, przynaglać, dringend ansuchen, auf etwaß dringen; (*Boh.* nastupovati, *ob.* Następować; *Croat.* pergajnam, *cf.* przyganiać; *Vind.* pergajnat, naganjati, naperganiati, doperganjati, natirjati (*cf.* nacierać), obtirjati, narinjati, natishati, potishuvati, nafiliti, filiti, *cf.* silić; *Sorab.* 1. nastahwam; (*cf.* *Lat.* insto; *Ger.* inständig; *cf.* nastać); *Croat.* nasztajem, nasztajam, rádım; *Bosn.* nastojati, potukkati, poticęati, potaknuti, (*cf.* potykać); *Rag.* nastojati, potizzati; *Ross.* протурить, кучиться, покучиться; *Ecl.* прилогствовати кому; нудю, понуждаю; *cf.* nudzić). Woźny woła, wrzeszczy na ustęp; burmistrz o toż sukliwie nalega. *Mon.* 76, 141. Jeśli We Pan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ja będę nalegał o dotrzymanie słowa mej córce. *Boh. Kom.* 4, 348. Tu ociec nalega za Bogackim; i tam mie do Grzechnickiego prowadzą gwałtem. *Teat.* 6. b, 37. Żołnierz próżen korzyści, Należy na koronę, aż się mu uiści. *Miask. Ryt.* 2, 70. Nalegający (*Vind.* nastan, naganjathli, tisheshzen, filen (*cf.* usilny), natishezhen, nafilen, filast, naganjehzen). Nalegając, inständig; *Ross.* неотступно; *Sorab.* 1. nastayne. NALEGAĆ się, *ob.* Należeć się. NALEGANIE, *ia, n., subst. verb.,* nacieranie, przynaglanie, niestwora. *Cn. Th.* das Andringen, Losdringen, Dringen auf etwaß, dringendes Ansuchen; (*Sorab.* 1. nastahzho, nastahwnoscż, nastaynoscz; *Croat.* nasztajanye; *Vind.* naganja, perganja, napelanje, filnost, tisheshnost, nadleshnost, naleshanje). Naleganie częste, długie, za gwałt stoi. *Cn. Ad.* 532. (*cf.* ustawieczność wiele może; *gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo*; często

kapiąc mięka woda Natwardszy kamień wygłoda). NALEGACZ, *a, m.,* nalegający, niestwornie żądający, der sehr auf etwaß dringt, sehr darauf besteht, dringend darum ansucht, (*cf.* natręć); *Sorab.* 1. nadlehawcz latawiec; *Bosn.* potukać; *Ecl.* наждитель, (*cf.* nudzieliel). Przykazał Faraon urzędnikom onych robot, a ciężkim nalegaczom ludu... 1 *Leop. Exod.* 5, 6. (przystawom. 3 *Leop.*). NALEGŁOŚĆ, *ści, ż.,* należytość, własność należąca się; waß einem gehört, das Eigentum, Zugehörige. Zjednoczeni staliśmy się z dyablem, i z jego własnościami a naległosciami wszystkimi. *Gil. Kaz.* B b 5 b. NALEGŁY, *a, e,* należący się komu, właściwy, własny; zuständig, zugehörig. Mamy się wszystkiego warować, co jest zbytko-wi a pysze naległego. *Gil. Post.* 3 b.

NALEKAC się, *recipr. dok.,* najeść się strachu, den Schrecken satt haben, sich oft und lange genug erschrecken. Nieraz w nocy takowe widziałem larwy, iż ciężko się nalekałem. *Mon.* 73, 180. Wprzód się pracy nalekają, dzwiga-gają jednak. *ib.* 74, 42.

NALEPA, *y, ż.,* przypiecek, przymurek piecowy; eine fleine Rebenmuer am Ofen, darauf zu sitzen; *Boh.* záhrobec; *Sorab.* 2. murka; *Ross.* лежанка, лежаночка. Jaś wedle Grety, siadłszy na nalepie, Nadwiedł dymem swoje damę klepie. *Kchow.* 292. et 12. Czładź siadłszy przy ogniu tam na nalepie. *Hor.* 2, 320. Ona przy piecu siedzi na nizkiej nalepie. *Pot. Arg.* 78. Na nalepie ciepłych popiołów ruszyła, in foco. *Zebr. Ow.* 208. Na ognisku, Herber. NALEPIĆ, *cz. dok.,* nakleić na czym lepem, aufsteimen; *Vind.* nalimati; *Ross.* налѣпить, налѣплять, улѣпить, улѣплять; *Ecl.* налепляю. Nalepić się, nalepnać, na czym przylerpnąć *Ross.* нальнуть, нальпнуть, нальпнать, нальпнать.

NALEPSZY, NAJLEPSZY, *ob.* Lepszy.

NALEPTAC się, *f. nalepee* się *recip. dok.,* do woli poleptać, napić się, sich satt schürfen. Wojna gdy się krwi nalepee... *Chrośc. Luk.* 29.

NALEŚĆ, *ob.* Należć.

NALEŚNIK, *a, m.,* gatunek ciasta, eine Plinse, eine Art dünner Pfannkuchen. Zamiast robić pirogów, łazanków i naleśników, robi ona madrygały. *Teat.* 29. b, 8.

NALEWAĆ, *ob.* 1) Nalać. NALEWACZ, *a, m., Cn. Th.,* NALEWAJKA, *i, m, Tr.,* NALEWAJKA, *y, m.,* NALEWAJKO, *a, m., Boh.* nalewać; *Vind.* nalivar; *Sorab.* 1. to-tzka; (*Ecl.* винолин, кто вино наливает); 2) 1) który nalewa, der Einschenker, Eingießer. — 2) Nalewajko, imię hydne pewnego gatunku heretyków cerkwi Greckiej, Schimpfname einer Secte in der Griechischen Kirche. [Jest to nazwa na wyszydzenie nieunitów, od Nalewajka, który z powodu zaprowadzenia unii na synodzie brzeskolite-wskim stanął na czele powstania na Ukrainie i pokonany, w Warszawie był ścięty; była także xięga pod tytułem Nalewajko, *ob. Smotrzyckiego Lament Przedm. ark.* 5, k. 2. — 2]. Nalewajkami nas lżą i sromocą. *Weryf.* 43. Ta jedna kropka, o którą Nalewajkowie z Unitami za łeb ida, władzyckie wioski, archymandryckie dzierżawy, ziemi trochę. *Birk. Gł. K.* 14. Z Nalewajkami bądź Nalewajkiem, z politykami politykiem. *ib.* 18. Jednym

razem ukaże się Nalewajkow brat pop niesworny, i za-wołał na swawolniki odszczepione, za mną, za mną dzie-cil *Birk. Exorb. D.* [Damian Nalewajko, proboszcz nie-unicki w Ostrogu, który swojemi pismami więcej szko-dził unii, niż jego brat orężem. 2]. NALEWACZKA, i, ż., która nalewa, (Boh. nalewačka); die Einschenferium. NALEWALNY, a, e, nalewaniu służący, ministratorius. *Cn. Th.*, zum Eingießen oder Einschenken gehörig. — §. Dający się nalewać, eingießlich, daß sich eingießen läßt; *Ross.* наливаемый, наливатый NALEWKA, i, ż., Boh. nalewka; *Slov.* náljwka lejek; (Boh. nalewadlo, hubatka naléwka); *Carn.* nalyválu; *Vind.* kropiuna kandva, nakropivalu, kropiuni verz; *Bosn.* vrije; *Ross.* возливающий, возлиль-никъ, полевальня, (наливка gatunek likworu jagodowe-go); *Eccl.* наливка urceolus, trulla; naczynie do nale-wania, ein Steßgefäß, Gefäß zum Eingießen. Deszcz w kropkach pada, tak jakby je kto ogrodniczą przepuszczał nalewką. *Zab. 6, 112. Min.* Steßfanne der Gärtner. U ży-dów omywanie nalewek i statków stołowych jest z usta-wy starszych. *Sekl. Marc. 7,* «not. naczyń, z których pi-ją,» Trinfannen. — *Per. excell.* Nalewka na ręce, mie-dnica, umywalnik; daß Handbecken, die Kanne, auf die Hände zu gießen beim Waschen; *Vind.* medeniza, vivalu, vmivalu, vmivalnik, gießfal; *Bosn.* verc za liuati uodu na ruke; *Sorab. 1.* ruczna méhyewka. Przynies tu na-lewkę na ręce z wodą. *Teat. 42 d.* Wodę kryształo-wą dają rękom nalewki, w pułary perłowe leją wino. *Bardz. Luk. 180.* Od wódki perfumowanej do nalewki, niech płacą złoty jeden. *Lek. C. 2. b.* — §. *Meton.* Co się nalewa, nalewanie, trunek, der Zuguß, der Trank, daß Trinken, der Trunk. Prosi ich na sztukę mięsa przy kwarcie nalewki. *Pot. Jow. 166.* — §. Nalewki, w Warsza-wie ulica niedobrze słynąca, eine Straße in Warschau, die nicht im besten Rufe steht. Na podejrzane miejsca, na Grzybów i Nalewki chodzisz, gdzie cnota i poczciwość niezmazana odbiera plamę. *Teat. 1. b, 70.* NALEWE-CZKA, i, ż., demin., ampulka przy mszy. *Tr.*, daß Flüssig-chen zum Messwein.

NALEZACY, ob. Należeć.

NALEŻĆ, nalazł, f. nalezie *cz. dok.*, Nałazić *niedok.*, § 1. przyleźć gdzie, getroffen kommen; (*Ross.* нарзъать, нарзъать wzdrapać się do góry na czym). Nałazić się do woli, czyli dosyć połączyć, sich satt finden. — §. 2. Na-leżeć, znaleźć, nalazł, f. najdzie, znajdzie *cz. dok.*, (cf. najść, naszedł, najdzie; *sed. vid.* Nachodzieć). Najdować, ał, uje, *cont.*; (Boh. nalezeti et naleznauti, nalezati, na-gjiti, našel; nagdu, nachazeti; *Slov.* naišt, naidem; *Carn.* najditi, najdem; *Vind.* naiti, najiti, nafhël, najdem, na-identi, nahoditi, nalesti; *Sorab. 2.* najhisch, nadajhisch, nadehisch; *Sorab. 1.* nanedu, namakam, namakujem, pvt-siu, pytlem; *Croat.* najti, nahajati, nasseszt, nassesztje, nashezjtje, nahájam; *Dal.* nahodim; *Rag.* náchi, nahodim, nascten, nascjast; *Slov.* nachi; *Bosn.* nacchi, nahoditi, nascjastje, nascjast; *Ross.* найти, находить, нашель, най-ду, улучшить, учуать, обрѣсти, обрѣтать; cf. Lat. in-venire); znajdować, wynajdować, trafić na co, zastać, finden. Dwa towarzysze idąc w drogę nadeszli konia; te-

dy jeden, który go „pojął, jął się chwalić, mówiąc: na-lazłem konia. Rzekł mu towarzyszu, czemu nie mówisz: nalazłaśwa (*Dual.*)? *Exop. 84.* Potrafił Jezus w kościele uzdrowionego, i powiedział mu... *Sekl. Joan. 5;* («not. *nauduje abo *naudzie). Ś. Helena dziwnie nalazła krzyż on, na którym P. Chrystus wisiał. *Hrbst. Nauk. Q 5.* Na-lazł, czego szukał. *Cn. Ad. 531.* Nalazł swój swego. Nalazła Marta Gotarta. *ib.* (cf. trafił swój na swego). Zna-lazł małnicę, zgubił szkatułę w drodze. *Pot. Pocz. 650.* W tym ujrzą bez sprawców płynące dwie łodzie; które, kiedy stanęły, *naszli (naleźli) dosyć żywności. *Prot. Jał. 26.* (ob. Najść, nachodzieć). Gwałtownika pokoju poimać albo *naiść. *Szczerb. Sax. 437.* (zdybać). Prawdę szuka-ną, jeśliście *naszli, *najdzioną (znalezioną) jeśliście uwa-żali... *Smotr. Apol. 123.* Stary kurta na łańcuchu co zrobi, to jakbyś nalazł, a co zje, to jakbyś za płot wy-rzucił. *Burl. C 2.* Im mniej chwały szukał, tym więcej onę najdował. *Pilch. Sall. 106.* Przyzwoity swym oby-czajom, życia koniec nalazł. *Pilch. Sall. 106.* Inna radę zły jego umysł nalazł. *Sk. Dz. 871.* (wynalazł, wymyślił). Kiedy się kto ustawom przypatrzy, najdzie to, iż kiedy ustawa jaka przeciwna jest prawu przyrodzone-mu, tedy cesarze i prawodawcy najdowali zawsze spo-sób, jakoby onę ustawę pomiarkowali. *Szczerb. Sax. 114.* — §. *Najdować dekret; (cf. nalazek, b) *sententia*), ein Urtheil finden *Abtlg.*, s. v. abfinden, (cf. Befinden, Gutbe-finden) *sprechen. Ławnik niepowinien sołtysowi dekretów najdować, oprócz prawdziwych dni sądowych. *Spec. Sax. 207;* a nie powinien dekretów najdować, abo skazować, dłużej nad trzy godziny. *ib. Szczerb. Sax. 207.* Jak im wierzyć, że się stawia do sądu, a wszystkiemu, co pra-wo najdzie dostoją? *Modrz. Baz. 340.* Będzie powinien dać, ile jednacze najdą. *1 Leop. Exod. 21.* Gotowem niewinności swęj dowieść, tak jak bóg i prawo najdzie. *Szczerb. Sax. 181.* Pan lenny obiera do ławicy godnych mężów, ku najdowaniu prawa jemu albo poddanym jego. *ib. 198.* Uchwałą sejmu terazniejszego najdujemy, aby żaden lustratorom sprzeciwić się nie śmiał. *Herb. Stat. 56.* — §. Najdować się wzajemnie, sich finden. Dzień i noc się po lesie szukali, A dopiero się z sobą teraz naj-dowali. *P. Kchan. Orł. 1, 96.* — Najduje się, es befundet sich. Więcej przeciwko im z waśni mówił, niż aby się tak wszystko należeć miało. *Corn. Dw. 312.* NALEŻCA, y, m., naleziiciel, *repertor. Macz.*, wynaleźca, der Finder, Erfinder. Łodzi pierwszy naleźca Jason, *molitor. Zebr. Ow. 198.* Sem, patryarchy starszy syn Noego, Wina naleźca słodkiego. *Ođym. Św. F 4.* Uliss naleźca drogi do niecnoty. *A. Kchan. 56.* Merkury, Marszałku boży, o niewysłowiony Naleźco lutni, na której brzmia strony... *Petr. Hor. B 4.*

NALEŻEĆ, ał, eli, należy *med. niedok.*, (Boh. nalezeti; *Vind.* naleshati; *Ross.* надлежать, надлежить); § 1. Należeć komu abo do kogo: przynależeć, być czym, być czyją własnością, *propr. et fig.*, einem angehören, zugehören, sein Eigentum seyn, ihm zufommen; (*Vind.* doshlifhati, pershlishati, ob. *Przysłuścić). Nie powinienes do biskupstw należące dobra odrywać. *Steb. 190.* Wiedz, że czas zgo-

ła do ciebie nie należy. *Pilch. Sen. list. 264.* (że nie jesteś panem jego). Fortece z municyą, własnością samego Cesarzowi Tureckiemu należą. *Kłok. Turk. 4.* Jeśli by kto skarb znalazł na cudzym gruncie, tedy skarb będzie należał panu onego gruntu. . . . *Chelm. Pr. 56.* Tobie należyć będzie rozkazanie, Mnie zaś powolne tylko wykonanie. *Past. Fid. 91.* W zawód bieganie rycerskiemu rzemieniu niejako należy. *Gorn. Dz. 52.* Orlandowi nie upadek i trwogi onego ludu nie należały. *P. Kchan. Orł. 1, 315.* (nie tyczały się go). Należący do kogo, tyczący się go, *Slov. prisluchagicy; Ross. подлежащий, касательный.* Nie ma nikt nikogo pozywać do sądu o rzeczy, onemu sądowi nie należące. *Vol. Leg. 2, 694. Omisso verbo:* Oddajcie co Bogu to Bogu, co cesarzowi cesarzowi. *Sk. Kaz. 436. Sk. Żyw. 2, 118.* — §. 2. Należyć do kogo i krewnym jego być, mit einem verwandt seyn, zu seiner Familie gehören. Jak Aleksander We Panu należał? *В. Był moim dziadem. Teat. 27. c, 61.* wie nahe war er mit Ihnen verwandt? Taniec ceremonialny przy assystencyi należących i sąsiadów. *Kras. Pod. 2, 73.* Należący, krewny, *Ross. свойственникъ, f. свойственница;* cf. swój, swojski; cf. kolligat. — §. 2. *Activ.* Należyć i nalegać, naglić, dringen, andringen; (*Sorab. 1.* naležu, naležim *incumbo;* *Ross. належать* ciemiężyć, przesładować). Przypadły mu sprawy niektóre w Medyolanie bardzo należące. *Wys. Aloj. 137.* — §. 3. Należyć komu i sprzyjać mu, cinem gewogen seyn. Samey pawy jajcom swym bardzo nie sprzyjają, a dzieciom swym z młodu bardzo nie należą, póki im koronki na głowie nie wyrosną. *Cresc. 575.* t. j. nie dbają o nie. — §. Należy, należy się *impers.,* przynależy, przystoi, wypada, jest powinnością, potrzeba, es gehört sich, es kommt einem zu, geziemt sich, gebührt; *Slov. náležiti; Vind. naleshi, nadleshi, te spodibiti; Bosn. nadjesgjati; Sorab. 1.* hodži szo, děrbi szo; *Ross. достоинъ, приличествовать, приводиться, слѣдуетъ, должно, надобно.* Jak złym ukaranie, dobrom należy się pochwała i nagroda. *Kras. Pod. 2, 206.* To mi się należy (*Croat. to mi ide*). W szczęściu wiara potrzebna, w nieszczęściu należy. *Bardz. Trag. 285.* Nie do nas mścić się należy za nieba. *Stas. Num. 2, 145.* Oznajmujem wszem w obec i każdemu z osobna, którymkolwiek należy, i na potym należyć będzie, gdyż. . . . *Vol. Leg. 2, 609.* Będę człowiekiem, jak się należy. *Teat. 56, 5.* (*comme il faut,* wie sich gehört; cf. czysty, całą gębą). — *Omisso* Należy się: Bóg sam uszy otwarza grzesznemu, aby słuchały czego słuchać. *Sk. Kaz. 358.* A tobie dudku, język za zębami. *Teat. 53, 18.* Tobie pijaku, o tój porze powracać do domu! hultaić się noc całą! *Teat. 16. b, 94.* (czyż przystoi, godzi się, należy, przyzwolta, potrzeba?). Trojańskie miasta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła bożka gniewliwego. *Bardz. Trag. 574.* — §. Należy na kogo, przystoi nań, jest jego powinnością, es gebührt ihm, geziemt ihm, ist seine Pflicht. Czynisz, jak na wiernego należy. 1 *Leop. 3 Joan. 1, 5.* Na nas to należy, abyśmy się starali o niebo. 3 *Leop. 1 Macch. 6, 57.* Należy i tyczy się, n. p. Drugich części ustaw ile należy, te nie są przeciwko woli bożej. . . . *Sekl.*

76. ile się ściąga, was anbelangt, betrifft. — §. 4. Należy na czym i zależy, zawisło, es hängt davon ab, es fömmt darauf an. Wiesz co należy na twojej osobie; Wszystkiego wojska zdrowie, zdrowie twoje. *P. Kchan. Jer. 525.* Sprawiedliwość nasza nie na samej wierze należy. *W. Post. Mn. 501.* Starać się o przyjaźń tego, co jest u Turków na urządzie, i należy na nim, jest to wdąć się w koszty bez potrzeby. *Kłok. Turk. 114.* Wiele należy na tym królom, aby nie puszczali interessów swoich na uwagę tych, którzy jej mało mają. *Ustrz. Kruc. 2, 91.* — Podobnie: Należyć w czym; n. p. Obaczyli się panowie Litewscy, w których należał porządek i zachowanie Rzpltej, iż bez. . . . *Stryjk. 288.* Mądrość i rostopność z nauki pochodzą, i w umiejętności należą. *Petr. Et. 43.* O tym myśleli, aby tylko onego krzyża dostali, jakoby w tym co należało chrześcianom. *Baz. Hst. 1 b.* — NALEŻEĆ się, *f.* należy się *recipr. dok.,* Nalegać się *niedok.,* do woli się wyleżeć, sich satt liegen, satt saulenzen; (*Boh. naležati se; Rag. naleccchise.*) Należysz się w grobie. *Cn. Ad. 535.* cf. nie jutro zmartwychwstać.

NALEZIENIE, ia, *n., subst. verbi* należeć, *Boh. nalezenj; Bosn. nasecjastje; Croat. nassesztje; Ross. находка, находочка; Eccl. наитие, ob. Najście, ob. Nachodzić; cf. wynalezienie, das finden.* Ten co skarb znalazł, czwartą część jego weźmie, bo ta jest zapłata nalezenia prawem naszym ustawiona. *Chelm. Pr. 56.* Krzyża świętego nalezenie święcimy. *Hrbst. Nauk. Q 5.* Anioł skrył się nie do znalezienia. *Zab. 11, 562.* NALEZICIEL, a, *m., ob.* Należca, najduch; *der Finder, Erfinder; Boh. nalezce, nalezatel; Croat. nahajavec, nayditel, nahoditel; Sorab. 1.* namakař, namakawcz. NALEZICIELKA, i, *ż.,* która znajduje, die Finderinn, Erfinderinn, cf. wynalezicielka; *Croat. nahajavka, nayditelica, nahoditelica; Sorab. 1.* namakařka. Minerwa, nalezicielka tkackiego i knapskiego rzemienia. *Macz. Najświętsza panna, nalezicielka łaski dla nas. W. Post. Mn. 529.* t. j. jednaczką, wyjednaczką. NALEZIONEK, nka, *m., Boh. nalezenec; porzucone dziecie, infans projectilius. Macz. ein Findelkind. Cn. Th., porzutek, podrzutek, Ross. найденный.* NALEZIONY, a, *e, part. verb. niedok.,* znaleziony *dok.,* gefunden; *Boh. nalezeny; Croat. nasseszt; Rag. nascten, nasecjast; Bosn. nasecjast; Ross. находный; Sorab. 1.* namakacžné. NALEZISTY, a, *e, należny,* co łatwo należeć można. *Cn. Th. 465, leicht zu finden.* Nienalezisty, którego trudno należeć. *Cn. Th. 507.* NALEŻNE, ego, *n., subst.,* nagroda nalezenia, *Rag. naljexa, das Findegeld, Findgeld.* Charta jego chować pono nie zawadzi, Aza ten fortel w miłość go wprowadzi, I że w należnym swoją pożądaną Miłość za zdobycz da mi odebraną. *Past. Fid. 81.* NALEŻNIK, a, *m.,* należca, naleziciel, *der Finder.* Należnik nie powinien znalezionej rzeczy sobie przywłaszczyć, aż wprzód rzecz tę ogłosił. *Haur. Sk. 252.*

NALEŻNOŚĆ, ści, *ż.,* co się należy, przynależność, należytość, die Gebühr, cf. naległość; *Vind. naleshezhnost, naleshezhnost, nadleshnost, doushnust; (nadleshnost, naleshanje i naleganie).* Poddany każdy należność winien jest

oddawać. *Xiądz.* 248. Ziemię tę ze wszystkimi należyciostkami. *Vol. Leg.* 3, 196. t. j. ze wszystkim, co do niej należy, mit allem, maß dazu gehört. Należność - należenie do czego, daß Angehören, daß Gebören zu etwas. Nam episkopom, archymandrytom, igumenom, według każdego poważności i do tej sprawy należności, wiedzieć należy... *Smotr. Apol.* 117. Należność sądowa. *Tr.*, t. j. właściwość, *competentia fori*, die Eigenthümlichkeit des Gerichtshofes. Oświadczył sądowi należność swoje do tego spadku. *A. Zamoj.* 4. t. j. bliskość swoje, pretensye swoje, prawo swoje do niego, sein Recht, seine Ansprüche darauf. Dosyćby nam było na pokazaniu należności jego. *Weryf.* 52. NALEŻNY, a, e, §. 1. należyty, należący się, wie się gehört; *Vind.* nadleshen, praveden, spodoben, dostoin, (cf. naległy). Chwała samemu Panu należna. *Modl. Gd.* 19. Nieposłuszny każdy pod należne karanie cerkiewne podpada. *Weryf.* 16. Należniejszym sposobem. *Sak. Dusz.* 46. Mają to sposobami należnymi warować. *Vol. Leg.* 3, 51. Nikt nie ma nikogo od sądu należnego do drugiego wyzywać. *Stat. Lit.* 165. (właściwego). U sądu sobie nienależnego nie stawiał się. *Sow.* 59. Każdy z nich był z tej zmyślonej, a sobie nienależnej szaty rozebrany. *Smotr. Ex* 1. (§. 2. Należny - należisty, co łatwo należeć można. *Cn. Th.*, leidet zu finden. Ameryka należna. *Chodk. Kost.* 2. znaleziona, odkryta, gefunden, entdeckt. — Herkules, gdy był stracone woły nalazł, zbudował tam ołtarz bogu należnemu. *Biel. Św.* 17. *inventori*, należcy, dem finden). NALEŻYCIE *adv.*, *Boh.* należité; (*Vind.* nalosh, nalesh *data opera*); jak się należy, cf. czyście, wie się gehört, gehörig, maßer. Człek mający się wcale należycie. *Niemc. P. P.* 5. Alem też co pił to pił należycie dzisiejszej nocy. *Teat.* 6, 61. Skórę mu należycie wyrzepał. *Teat.* 22. b, 65. Odpocząłem już sobie należycie, i czuję się dobrze na siłach. *Teat.* 34. b, b i i. NALEŻYTOŚĆ, ści, ż., (*Boh. et Slov.* należítost; *Vind.* spoduba, spodobnost, spodoblivost; *Ross.* должность, cf. naległość); należność, co się należy, prawo do czego; daß, maß sich gehört, geziemt, die Gebühr, daß Recht. Wziąwszy chrześcijańskie około śmierci należyciostki, umarł. *Sk. Zyw.* 114 b. dyspozycye, wiatyk, świętości. NALEŻYTY, NALEŻYSTY, a, e, należny, należący, gebührend, gehörig, zugehörig; *Boh.* należity; *Vind.* spodoben, spodobliu; *Ross.* должный (cf. dłużny), досто-должный; przynależący, n. p. Tobie zapewne byłby należyty Piękności wieniec, od Grecy wity. *Szym. Ś. W.* 71. Póki nie upłynie tak drogi i należyty czas, i taka pogoda do dobrego żniwa, chwytajmy, róbmymy. *Sk. Kaz.* 511. Im rzeczy droższe i należystsze, tym szkodliwsza jest na nich omyłka. *Sk. Kaz.* 227. Druga rzecz nie mniej należysta. *Boter.* 268.

NAŁGAC, f. nalzę, nalgę *cz. dok.*, wiele pokłamać, viel nach einander vorlügen; *Croat.* nalegati; *Bosn.* nalagati, navuh-viti; *Ross.* налгать. Nałgał przed panem, to mu powiadając, że się cud stanął równego nie mając. *Jabl. Ez.* A 4.

NALGNAĆ, *nijak. jednott.*, na czym dosyć polgnać, genug leben bleiben, haßen bleiben; *Ross.* нальнуть, налипнуть,

налипать, налипаю. Muł, który przy ścianach onej studni nalgnał. *Syxt. Szk.* 215.

NALIBOKI, ów, *plur.*, miasto Lit. w Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 197. eine Stadt in Litthauen.

NALICHWIC, f. nalichwi *cz. dok.*, lichwą wiele nabierać, zusammen nehmen. Po te czasy z nas nalichwiwszy cudzoziemcy kalwinowie, wielce dźwigali turbacye Węgierskie. *Gost. Gor.* 68. Pieniądze, które żydzi z chrześcian nalichwili. *Wys. Kat. praef.*

*NALICZEK, *Boh.* nálicek; *Rag.* nalijeje - nakrycie na lice czyli twarz, ob. Larwa, maska; *Ross.* наличникъ blacha na zamku; odedrzwii; личникъ, la visière du casque.

NALICZYC, f. naliczny *cz. dok.*, ile dosyć policzyć, genug zählen, aufzählen; *distg. Boh.* nalčiti - fucare, schminfen, (ob. Lice); *Sorab.* 2. nalizisch; *Boh.* napočtu; *Vind.* nahltetii, naraitati, gornahltetii, narazhunati; *Ross.* насчитать, насчитывать. W konwencie braci naliczył do trzydziestu. *Birk. Dom.* 45. Naliczyć się, licząc zmordować się, sich satt und müde zählen; *Ross.* насчитаться.

NALINAĆ, f. nalinie *cz. jednott.*, (Elym. linąć - lunać), hojnie nalewać, reichlich ergießen, ausgießen, aufgießen. Nie drzewiej pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 45. (z musu cnota).

*NALITY, a, e, n. p. Niektóra rola, nietylko iż wody jest wnątrz nalita ustawicznie, ale też jeszcze przez wielką część roku bywa wodą przykryta i zalewana. *Cresc.* 102. nalana; cf. lity, ob. Nalinać.

NALIZAC, *cz. dok.*, f. nalize, na czym polizać, worauf lecken; *Sorab.* 1. nalizu, nalizam, nalizuyu. Nalizać się, do woli lub zmordowania się polizać, sich satt oder müde lecken.

*NALKI, *plur.*; z *Niem.* Nefsen, Gewürzessen, goździki kramne. NAŁKNAĆ się, *recipr. jednott.*, Nałykać się *niedok.*, do woli lub zmordowania się polykać, sich satt oder müde schlucken. Wyżeniesz precz do chlewa te, co drożdży smrodliwych nałknać się nie mogą. *Bzow. Roż.* 66.

NAŁODŻNY, a, e, (Elym. łódź), n. p. Żołnierz nałodżny, namorski, naumachinarius. *Mącz.* ein Schiffssoldat, Seesoldat.

NAŁOG, u, m., (*Bosn.* naloga *strues lignorum*; turba hominum; *Rag.* nálogh, nalogaj, nákup *strues*; *Croat.* nalog *strues*; *Ross.* налогъ *nałožny* podatek); §. 1. do czego się kto nałožył, (ob. Nakładać się do czego); zwyczaj, die Gewohnheit, daß Angewöhnen, der Gebrauch; *Sorab.* 2. nalog; *Rag.* navada, uvadiza; *Ross.* повадка, повычка, прилука, прилучка; *Eccl.* наловкъ, навывкъ. Nałog, łożenie chęci i pracy częstej na jaką sprawę. *Kpcz. Gr.* 3, 15. *Assuetudo*, nałog, nakład. *Mącz.* Nałog jest snadność do czynienia złego albo dobrego. Cnoty nałog mieć i żyć cnotliwie, różne są rzeczy; daleko jest lepsze życie cnotliwe, niżli mienie nałogu. *Petr. Et.* 29. Z tego, czego się czynić zwyczajmy, nałog roście. *Gorn. Dw.* 393. Z czasem wszystko w nałog się odmienia. *Zab.* 14, 250. Każdą niemal wadę nałog wdziękiem zdobi. *Zab.* 15, 203. Komu się nałog w naturę obraca, Siodło mu łożkiem, odpoczynkiem praca. *Pot. Syl.* 401. Nałog ulciana trudności. *Cn. Ad.* 534. (cf. zwyczaj wszystko przemaga; przykrość zwyczajna lżejsza). Baccie panowie, jak jest rzecz wielka nałog. *Kosz. Lor.* 10 b. I w połogu, nie

zapomni nałogu. *Bratk. D 4.* Nałóg łamie przyrodzenie. *Rys. Ad. 82.* Nałóg drugie przyrodzenie. *Cn. Ad. 533.* *Mon. 70, 222. ib. 69, 174.* (po staremu Bartosz). Trudno starego nałogu zaniechać. *Klon. Wor. 41.* Stare niemocy trudno leczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Dz. 740.* — *In malam partem:* Nałóg, eine böse Gewohnheit, eine Unart; *Sorab. 2.* nerod; *Carn. svāda;* *Ecl. zlonmstvo, zlonmŕtelstvo.* Młodość moja niebaczna z dobrej zszedłszy drogi, Wszystkie mych społeczników przejęła nałogi. *Treb. S. M. 102.* Nałóg do złego, nie gorszego. *Cn. Ad. 533.* Kretensowie, gdy kogo okrutnie przeklinają, mówią: bodajes złego nałogu nie odstępował. *Warg. Wal. 240.* Ze złego nałogu trudno ku bogu. *Lek. D 2. Rys. Ad. 81. Pot. Jow. 185. Podw. Wróż. 27.* Są też takie nałogi, Unarten, które lubo w sobie żadnej istotnej złości nie zawierają, nie mniej jednak społeczeństwu ludzkiemu przykre, a czasem nieznośne bywać zwykły. *Mon. 66, 662.* — §. 2. Nałóg, załoga miejscowa, die Garnison in einer Stadt. *Tr.*

NAŁOIC, *cz. dok.,* łojem nasmarować, betolgen, mit Talg beschmieren; (*Bosn. nalojiti; Croat. nalojujem.*) Skórę komu nałoić, wygarbować go, einen wider durchgerben.

NAŁOKAĆ się, *cz. dok.,* nałykać się, nachlapać się, sich satt schlucken, *Rag. nalokaltise.*

*NAŁOKIETNIK, *a, m.,* rękawek aż do łokcia od ręki idący, *Ross. nalokotnik;* szyna na złamaną rękę koło łokcia, eine Armschiene.

*NAŁOM, *u, m.,* *NAŁOMEK, *mku, m.,* nałomienie, nałamanie, kawał nałamany, daß Anbrechen, der Anbruch, Bruch, ein angebrochener Stuck; *Boh. nalomek; Vind. nalom.* NAŁOMIC, *ob. Nałamać.* NAŁOMNY, *a, e,* dający się nałomić, nagiąć, giętki, gibki, (hinbrechlich), hinzunigen, beugsam. Łacno ku każdej rzeczy nałomny jest. *Rej. Post. H h h 6.* *Naród dziewczęcy jest mdły, a na wszystko snadnie nałomny. *Rej. Zw. 7 b.*

*NAŁON, *i, ż., §. 1.* lignile wierzysko, miejsce gdzie drwa chowają, nałon też zowią. *Macz.,* der Holzplatz, (cf. naciunie, w Krakowskim mówią natoń, ia, - i natonie). — §. 2. Nałon, nałonie, nałęcz. *Tr.,* binda, eine Binde.

NAŁOTROWAĆ się, *recipr. dok.,* do woli nabroić, genug Bubenstreife machen. Nim sam zginie od kogo, tym czasem może się nałotrować do woli. *Mon. 74, 56.*

NAŁOWIĆ *cz. dok.,* Naławiać *niedok.,* ile dosyć złowić, genug fangen, fischen; *Sorab. 1.* nalowicz; *Rag. nalovitti; Ross. наловить, налавливать.* Nałowić się *recipr.,* sich satt oder müde fangen, fischen.

NAŁOŻENIE, NAKŁADANIE, *ob. Nakładać, nałożyć.* NAŁOŹNICA, *y, ż., Boh. sauložnice, ženina, kuběna; Slov. ženina, postrannj žena; Sorab. 1.* pschiložnica, pžilehawka; *Carn. poleg'niza, polegshena, perspavavka, perdrushnēza; Vind. perlshanka, srauna shena, perlshniza, perspanjiza, hotniza, hot, hut (cf. chuć), lubsha (cf. luba), sravenspanka; Croat. podlegavka, prilensniza, prilosniza, hotniza; Dal. hotniza; Bosn. prilosniza, hotniza, hotniza; Rag. hotmiza, hotiniza, zlizza; Ecl. наложница; Ross. меншица, меньшая жена, ненастоящая, наложница, подложница, (cf. Graec. πάλλακη; cf. Lat. pellex), совво-*

дная жена, подсадица, незаконная жена; założnica, daß Scheibweib, die Verführerin, (cf. przespałka; cf. duszka, duszycza; cf. kawalerka). Nałożnice. *W. Genes. 25, 6, not. insze żony, które pojmwano bez ceremonii, ani rzadziły, ani synowie ich dziedziczyli.* NAŁOŹNICTWO, NAŁOŹENSTWO, *a, n., Croat. hotinstvo; Boh. sauložnictw; Sorab. 1.* zlehan; *Bosn. et Rag. hotinstvo; Ross. наложничество; die Scheibē. Siostry żony twój na nałożnictwo przy niej nie weźmiesz. W. Levit. 18, 18. Nałożnictwem się bawię Ecl. наложничеству. NAŁOŹNICZY, a, e, od nałożnictwa, Scheibē, unehelich; Boh. kubenský; Ross. наложничий, наложнический. NAŁOŹNIK, a, m., Boh. kubenar, sauložnik; Sorab. 1. pžilehawcz, zlehawcz; Vind. perlshanz, perlshenik, sravenspanik; Rag. hotimik; Croat. podlegavec, prilensnik, hotnik; Ross. наложник; concubinus. Cn. Th., ein Verführer. NAŁOŹNY, a, e, od nałogu, nałogowy, przywykły, angewöhnt; (cf. Croat. naloslyiv constructibilis). Chciałbym upominać, aby jak mogą te nałożne w dyskursach powszednich wady odcinali. *Mon. 73, 349.* — §. Włożony w co, n. p. Młodź nienałożna dźwigać ciężary przed laty. *Min. Ryt. 2, 317.* — §. Nałożniczy, Scheibē. Pełni wszelkiej nieprawości, złości, nałożnej nieczystoty. *1 Leop. Rom. 1, 29.* Nałożnych i cudzołożnych bóg osądzi. *Mon. 76, 553.* NAŁOŻONY, *ob. Nakładać, nałożyć.**

NALUDNIC, *cz. dok.,* ile dosyć zaludnić, hinlänglich bevölkern, *Rag. napūciti.*

NAŁUPAĆ, *cz. dok., f.* nałupie; dużo połupać, viel spalten. Drew na kuchnię nałupał. *Tr., Bosn. nalupati multum verberare.*

NAŁUPIĆ, *cz. dok.,* ile dosyć połupić, wylupić, łupiąc nabierać, genug erbeuten, ansehnliche Beute zusammen bringen; Boh. nakořtugi. Nałupić się, do woli lub do z mordowania połupić, sich satt oder müde plündern.

NALUTOWAĆ, *cz. dok.,* lutując na czym nastawić, auflöten, (Vind. navariti, privariti, gorpervariti, gornavarati). Nalutować czego, ile dosyć polutować, genug fertig löten. Nalutować się, do woli lub z mordowania polutować, sich satt oder müde löten.

NAM *Dat. plur. pron. ja. *NAMA. Glicz. Wych. H 8 b. Odym. Św. J 3. Dual. *nami.*

NAMACAĆ, *f. namaca cz. dok., (Boh. namakati; Sorab. 1.* namaszam, (cf. namakacz, znaleźć); *Vind. natipati, nahlatati);* macaniem dojsć, doświadczyć, erföhlen, jöhlen. Matłąc palcy po czele, co ujrzał, namacał. *Zebr. Ow. 391.* — *Transl.* Trafiac na kogo, dojsć, należeć, auf einen treffen, biß zu ihm durchbringen. O male nie był kulą namacany. *Białob. Odm. 41.* Gorączka wszystkie członki namaca. *Syxt. Szk. 221.* Uchowa nas bóg, aby nas tak daleko mieli ci pohańcy namacać. *Star. Pob. B 2.* Ktokolwiek w enocie żyje, jój to własna praca, Choćby się krył namyslnie, sława go namaca. *Pot. Arg. 359.* Ci, co światem władają, I pod ziemią namacają. *Groch. W. 476.* — §. Bieżem namacać kogo, okładać, mit Ehflägen belegen, durchprügeln. Zenas jak tylko do domu powraca, Zaraz kijem Ezopa namaca. *Jabl. Ez. A 4.* Tym biczem do żywego namacany. *Pot. Syl. 297.*

- NAMACHAĆ**, *cz. niedok.*, **NAMACHNAĆ**, *f.* namachnie *jednł.*, wiele pomachać, dużo poszermować; wiele pośpieszyć; viel schwingen, schwenken, Euststreichē thun; viel eilen, schleunigst befördern. Na złej szkapie nie wiele palaszem zamacha. *Pot. Jow.* 132. W tak krótkim czasie namachał kawał. *Ld. Papieru!* chcesz? to miejsce, czas, straż obierzemy, A kto więcej namacha z nas wnet obaczemy. *Zab.* 10, 338. *Łyczk.*
- NAMACHLOWAĆ**, *f.* namachluje *cz. dok.*, machlerstwa nastroić, machlerstwem zebrać, zusammentügen, durch Euz und Trug zusammentbringen. Klęskę tę żydom przyniosła zażdrość szalbierstwem bogactw namachlowanych. *Krom.* 439.
- NAMACIĆ**, *cz. dok.*, wiele pomazać, viel aufstrēhen, trübe machen, *Ross.* намотить, намучать.
- NAMACZAĆ**, *cz. niedok.*, **NAMOCZYĆ**, *f.* namoczy *dok.*, moczyć czego wiele, dosyć długo moczyć, *Boh.* namačeti, namočiti; *Slov.* namočugi; *Sorab.* 1. namaczūyu, womaszelnoscžam; *Vind.* namozhiti, namakuvati; *Croat.* namachem, (namakavecz, farbavecz); *Ross.* намочить, намачивать, (намачать świece ciągnąć), einweichen einen Haufen, einen Theil von etwas; eintauchen; genug weichen lassen. Nil Egipt wodą swą, gdy mu jęj przybywa, namacza, i tłustym czyni. *Boter.* 213. W ciepłej wodzie nogi namoczywszy, nagniotków dobywać scyzorykiem. *Perz. Cyr.* 2, 287. (wykarawszy). Namaczanie, lekarstwo mokro przyłożone. *Cn. Th.*, ein nasser Umschlag. Naparzanie abo namaczanie, *fotus, fomentatio*, jest to lekarstwo tęgie lub płynne, które przykładają ciepło albo zimno, na rozmaite części ciała. *Dykc. Med.* 4, 444, cf. namocz.
- NAMĄCZYĆ**, *cz. dok.*, mąką posypać, bemehlen, *Eccl.* намушнити.
- *NAMAGAC**, *cz. niedok.*, ***Namódz**, *f.* namoże *dok.*, wymagać czego, żądać, begehren, verlangen. Bolesław do lat zarastywania przychodząc, z opieki Konradowej wydrzeć się już namagał, *cupiebat.* *Krom.* 234.
- *NAMAKAĆ**, *med. niedok.*, **Namoknąć**, *f.* namoknie *jednł.*, *Boh.* namokati, namoknauti; *Sorab.* 1. namokam; *Ross.* намокнуть; po części przemoknąć, naß werden, etwas durchfeßt werden. Gdy mokrą wiosną i południowemi Wiatrami ziemia wszystka namaka dżdżystemi... *Otw. Wirg.* 437. Skoro się mielerz wykurzy, węgle zwozić trzeba, aby nie namakały. *Os. Rud.* 582. W wschodnich krajach ziemia lepszymi wodami namokła, obfitsze daje urodzaje. *Petr. Pol.* 2, 290. Namokły *Boh.* namokralý.
- NAMALOWAĆ**, *cz. dok.*, na czym pomalować; wiele czego wymalować; aufmalen; viel hin malen; *Sorab.* 1. nadmoluju. Malarz, nie mogąc doskonale wyrazić strapionego ojca, namalował go z zasłoną na twarzy. *Mon.* 71, 870.
- NAMARZ**, *ob.* Nademrzeć, nadmarł.
- NAMARSZCZYWAĆ**, *act. frequ. et cont.*, **NAMARSZCZYĆ**, *f.* namarszczy *dok.*, pomarszczyć, w zmarszczki poskładać, *Rag.* namarskati; *Bosn.* namrriškati, nafraskati, naruditi, nagriscpati; *Croat.* narugiti, naguziti; *Ross.* наморщить, наморщивать; voll Runzeln machen, sehr runzeln, mit Runzeln bedecken. To wam namarszczywa czoła... *Bratk. J.* 4 b. Namarszczyć twarz *Ross.* нахмуриться, нахмуриваюсь; (cf. kozła postawić; cf. posepnny, ponury).
- NAMARTWIĆ**, *cz. dok.*, nieco martwości nabawić, etwas abtöbten, absterben machen. Rzeczy namartwionych, odrodzeniem i przetworzycielem jest Krystus. *Gil. Post. B b 5.*
- NAMARZNAĆ**, *jednł. nijak.*, ile dosyć pomarznąć, genug frieren, ober befrieren; *Vind.* namersniti; *Ross.* замерзнуть, замерзать.
- *NAMASLIĆ**, *Ross.* намаслить, намасливать; masłem zaprawić, mit Butter anmachen.
- NAMASZCZAĆ**, *cz. niedok.*, **NAMASCIĆ**, *f.* namaści *dok.*, namazywać, olejkować, salben; *Boh.* namastiti; *Rag.* namästiti, namazati; *Bosn.* namastiti, namazati, namazivati; *Croat.* namaschujem; *Sorab.* 1. namažu, zawbuyu; *Eccl.* намацаю, намастяю. Pomazanie ostatnie abo namaszczenie, die letzte Salbung, jest u katolików sakrament, który kapłan daje olejem świętym, niebezpiecznie chorym. *Karnk. Kat.* 250. **NAMASZCZENIEC**, *ńca, m.*, pomazaniec, der Gesalbte. Ze ta została całą namaszczenia głowa, którą bóg na podporę niech ojezyny chowa... *Zab.* 4, 382. *Min.*
- NAMAWIACZ**, *a, m.*, namównik, radiciel, powód, pobudka, (*Boh.* namluwce *conciliator conjugii*), der Bereder, Ueberreder, der einen zu etwas beredt; *Vind.* premarnuvauz, pregovornik; *Ross.* уговорщикъ. Namawiacz równy przymusicielowi. *Cn. Ad.* 536.
- NAMAWIACZKA**, *i, ż.*, (*Boh.* namluwěj), *persuastrix Plaut.*, która namawia, die Berederinn, die einen wozu beredet. **NAMAWIANIE**, *ob.* Namowa.
- NAMAZAĆ**, *f.* namaże *cz. dok.*, **NAMAZYWAĆ** *frequ.*; namazuje *praes. cont.*; *Boh.* namazati; *Sorab.* 1. namazuju, namažu, namažem, namažam, nadmaznu; *Vind.* namasati, namashuvati, gorpomasati; *Rag.* namàzati, namazi-vati; *Croat.* namazujem; *Ross.* намазать, намазывать; namaścić, nasmarować, olejkować, besalben, beschnieren, einsalben. Przy koronacji arcybiskup, omoczywszy mały palec w oleju świętym, namazuje królowi rękę prawą. *Wagn.* 188. — *Fig. transl.* Ręce komu namażać = smarować kogo, przedarować, przenjmować go, einem die Hände schmieren, ihn bestechen. Opanował wiele zamków przez dobrowolne poddanie starostów, że im ręce namażał był dobrze. *Biel.* 205. Namazywanie, namaszczenie, nasmarowanie, *actio. Cn. Th.*, daß schmieren, Salben. Namazanie, namaszczenie, nasmarowanie, *effectus. Cn. Th.*, die Einsalbung, Einschnierung; *Vind.* namas, namasilu. **NAMAZALNY**, *a, e.* namazywaniu służący, zum Einschnieren, Einsalben. **NAMAZYWAĆ**, *a, m.*, namazujący, der Salber, Einsalber; *Sorab.* 1. namazwał.
- NAMDLEĆ**, *f.* namdleje *neutr. dok.*, Namdlewać *niedok.*, przymdlejszym się stawać, schwächer werden, ohnmächtiger werden, abnehmen. Wychodziła na późny spacer słońce gdy namdleje. *Tward. Pasq.* 9. Skoro dzień namdleje, do pięknej wzywa ich przewagi. *Tward. W. D.* 73. **NAMDLAZY**, *a, e.* przymdlejszy, geschwächt, schwach geworden. Jednego Manliusza pogródki Rzymskie siły namdlałe otrzeźwiły, pierwsza czerstwość im przywróciły. *Warg. Wal.* 202. **NAMDLIĆ**, *f.* namdli, *cz. dok.*, przymdlejszym uczynić, nadwątlić, abmatten, schwächen. Pielgrzym,

- kiedy go praca i gorąco namdli, prześpi się w cieniu przy jakiej strudze. *Gorn. Dw.* 141.
- NAMECZYĆ**, *cz. dok.*, do nasytu pomęczyć, genug martern. Namęczyć się, męczyć nasycić się lub zmordować się, *řidť řatt und müde martern*; *Boh.* nawundati; *Ross.* наму-чаться, натомиťся.
- ***NAMENTANIEĆ**, *nijk. dok.*, n. p. Obesziło mię, żebyście nie szaleli różnie, byś ty nie zamentaniał, nie zycuku-ciał bratuń. *Zab.* 9, 68. *Izyek.*
- ***NAMGLEJSZY**, *ob. Mdły*, *mgły. ***NAMGLIĆ**, *cz. dok.*, mgłą nawieść, benebeln, imnebeln; *Bosn.* namaghlitti; *Croat.* nameglujem *obnubilo*.
- NAMIĆ**, *namnał*, *f. namnie cz. dok.*, *Boh.* namnauti, namnu; *Ross.* намять, намы; miąc nagnieść, wiel drücken, winden, auswinden, ausdrehen, austreiben. *Ross.* наминка kontuzya, nagniecenie.
- NAMIALSZY**, *ob. Miałki*.
- NAMIANOWAĆ**, *f. namianuje cz. dok.*, ile dosyć pomiano- wać, hermenen, herzhähen. Bóg Chrystusa wyżej posadził, niż wszelkie państwo i niż wszelkie imię namiano- wane, nie jedno w wieku tym, ale i w przyszłym. *Budn. Ephes.* 1, 21. (które się mianuje. *Bibl. Gd.*)
- ***NAMIAST** - na miast, *ob.* *Miast - zamiast, anstatt. Namiast nagrody kijem oberwał. *Tr.*, ***NAMIASTEK**, *stka, m.*, namiestnik, będący na miejscu czyim, zastępca, na miej- sce czyje następujący, następca, *Boh.* naměstek; *Ross.* наместникъ; der jemandes Stelle vertritt, der Vertreter, Statthalter, Verweser, Nachfolger. Apostołowie posłali ucznie i namiastki swoje, jako Paweł ś. Tymoteusza i Tyta. *W. Post. Mn.* 254. Chrystus chciał, by to wiadome było apostołom, a potem przez nich, i przez ich namiastki wszystkim. *Kucz. Kat.* 5, 229; (*przez następców*) Namiastki i opiekuna po sobie zostawić. *Baz. Hst.* 105. Już z weselem umrę, gdy zostawiam cię namiastkiem swoim. *Leop. Genes.* 46, 30. Słuchali królowie papieża, jako namiastka bożego na ziemi. *Biel.* 401. *W. Post. Mn.* 540. Chrystus ś. Piotrowi rzekł: cokolwiek zwią- żesz, będzie związane; co chcą rozciągnąć na jego wszystkie namiastki. *Szczerb. Sax.* 45. My Aleksander, Jowisza syn, Wam miłość, pokój i pozdrowienie od nas i od naszych namiastków będących po nas w sprawo- waniu i urzędzeniu świata. *Biel.* 12. t. j. gubernatorów, wielkorządzców. **NAMIASKA**, *i, ż.*, która na czyim miej- scu, (*Ross.* наместница gubernatorowa); die Stellvertre- tinn. Z tysiąca macoch jedną znalazłbyś, któraby swęj namiastki polubiła dzieci. *Burl. A.* 5. t. j. poprzedniczki.
- NAMIATAC**, *ob. Namiotać*. **NAMIECIK**, *ob. Namiot*.
- NAMIEKAC**, *med. niedok.*, Namieknąć, *f. namiekanie dok.*, miękkim się stawać, durchweichen, etwas weich und locker werden, pulchnieć.
1. **NAMIENIAĆ**, *cz. niedok.*, **NAMIENIĆ**, *f. namieni dok.*, wspo- mnieć, wzmiankę uczynić, natrać, dotknąć, *Rag.* namjéniti; *Bosn.* naromenati; *Ross.* напаятовать, на- паятываю, етъаћен, беріћен. (*Sorab.* 2. namenisch mia- nować; *Carn.* nameniti, namnem *destinare*; *Croat.* namenujem *intendo*, *statuo*, *namena casus grammaticus*; *Ross.* намянать, намянвать - zamienić, przefrymarzyć).

- Mądre mu dosyć namienić. *Rys. Ad.* 39. Przewiskiem ją nazwał, i Ora namienił. *Otw. Ow.* 602. On mi inne- go zięcia namienił. *Boh. Kom.* 4, 127. Namieniony - przereczony. *Cn. Th.*, erwähnt, gedacht. Wdowie bliższa jest otrzymać wiano swe przed inszemi wszystkimi dłu- gi, które się po namienieniu wiana stały, t. j. po za- bezpieczeniu na dobrach. *Szczerb. Sax.* 463. po wytyka- niu, zapisie, naznaczeniu, Benennung, Bestimmung. — 2. **NAMIENIĆ** się, ile dosyć poprzemieniać się, řidť wielřal- tig genug verwandelt. We wsze osoby darmo się namie- niwszy, nakoniec podoby zażył ptaka, co roznosi pio- runy. *Zebr.* 311. (*variatus*).
- NAMIERZNAĆ**, *f. namierznie nijk. jedntl.*, mierzionym się stać, zum Ziel werden. Chwała próżna i nieczemna, bogu namierzła bywa. *Żarn. Post.* 159 b. Nierzadnica dla namierznienia, podnosząc zapłatę... *Leop. Ezech.* 16, 31. cf. nadmierznać.
- NAMIERZWIC**, *f. namierzwi cz. dok.*, mierzwą potrząć, *Slov.* namrwiti; *Bosn.* namarviti, namrřiviti; mit Strumm- stroß bestreuen, unsauber, unrein machen. Chceszli pójść do królestwa niebieskiego z sianem twoim i słomą, abyś go namierzwił, a naprószyl? *W. Post. W.* 5, 466.
- NAMIERZYĆ**, *f. namierzy cz. dok.*, pomierzyć, ile dosyć wymierzyć, einem zumeßen, abmessen; *Boh.* naměřiti; *Sorab.* 1. namiriu, namirim; *Vind.* nameriti; *Slav.* namiriti; *Ross.* намѣрять, намѣриваю. Jak ci wierzą, tak ci na- mierzą. *Ern.* 150. *Cn. Ad.* 288. Ileć wierzą, tyleć na- mierzą. *Cn. ib.* (cf. jak cię widzą, tak cię piszą). Jak kto namierzy, ludzie mu odmierzają. *Mat. z Pod. B.* 1. (wet za wet). *Slov.* Staru miru mu namerat, *mansit, ut ante fuit*; cf. po staremu Bartosz. — 2. Namierzyć, go- dzić gdzie, celować, mierzyć do czego, wořin zielen; (*Vind. et Carn.* nameriti, namerjati). Do jednego biega ce- lu; faryzeusz namierzył, celnik w cel uderzył. *Pocięj.* 1; *Ross.* намѣрится, вознамѣрится zamierzyć sobie; *Rag.* namjeritise, namjerivatisse *intervenire, accidere*; *namjera occasio*; *Bosn.* namirritise; *Croat.* namerjamsze na kay; *Slav.* na koga se namiriti *incidere in aliquem*.
- NAMIEŚĆ**, *ob. Namiotać*.
- ***NAMIEŚCIĆ**, *cz. dok.*, dosyć czego pomieścić, genug pla- ciren, unterbringen; *Rag.* namjestiti, namiestivati *collocare*; *Bosn.* namjestiti; *Vind.* namestiti *restituere*; *Carn.* namę- stem, namęstiti; *Croat.* nameschujem, namesztiti, na- meschati, namescham; *Rag.* namiestiti jednoga za dru- goga *subrogare*.
- NAMIESIĘCZNY**, *a, e*, na miesiącu czyli księżycu się znaj- dujący, auf dem Monde befindlich, *Boh.* naměřycný; *subst.* naměřycník.
- NAMIESTNICTWO**, **NAMIEŚNICTWO**, **NAMIESTNIKOSTWO**, *a, n.*, *Slov.* naměstnistwj; *Croat.* namesztnichtvo; *Carn.* namęstnistvu; *Vind.* namestniftvu, namestje, mestu; *Ross.* мѣстоблюстительство, (наместничество gubernium); zastępstwo, die Stellvertretung, Amtvertretung, Statthal- terřchaft; następstwo, die Nachfolge. Znaczniejsi obywate- le, zakosztowawszy w namieśnictwie słodczy rozkazy- wania targnąć się nie mogą na władzę najwyższą. *Mon.* 68, 540. Postanowiony był exarchat, albo namiestni-

kowstwo patryarszeńskie. *Steb.* 2, 163. Potomstwo księżny Libusy ustawicznym namiestnictwem (*successione*) długo bardzo panowało u Czechów. *Krom.* 56. Amtsfolge. NAMIESTNIK, NAMIĘSNIK, a, m., NAMIASTEK, *Boh.* mjstodržejcy; *Slov.* mestodržici, náměstník (następca); *Carn.* namestnik, namestnik; *Vind.* namestnik, namiestnik, namestni oblastnik, (namestnik *haeres*); *Croat.* namesztnik, nameztnik (= zastępca, następca); *Rag.* námjesnik, námjestnik, (namjestitegl *collocator*); *Bosn.* namjestnik; *Ross.* мѣстоблюстителъ, (намѣстникъ *gouverneur*, *proposé sur un gouvernement ou sur plusieurs.* *Coxe Voy.* 2, 306 = gubernator); zastępca, *ber* Stellvertreter, *Statthalter*, *Vertreter.* *Chelm. Pr.* 163. Na to namiestników chowam, aby mię zastępowali w tym, czego sam przez się czynić nie mogę. *Kras. Pod.* 2, 200. Uczynił biskup dyakona swoim w kazaniu namiestnikiem, aby kazanie zań odprawował, gdy sam przez wadę języka nie mógł. *Sk. Żyw.* 1, 49. Leszek Popiela namiestnikiem (*successorem*), sobie jeszcze za żywota obrał. *Krom.* 42. (osiadł miejsce Piastowe Ziemowit, którego żyjąc jeszcze, laty osłabiały ociec, na miejscu swym używał. *ib.* 50). *Letus Romanus*, namiestnik helmański. *Pilch. Sall.* 117. Dominika ś. możemy nazwać porucznikiem albo namiestnikiem papieżkim. *Bzow. Roż.* 16. Przy chorągwi namiestnik znaczy to, co adjutant przy całej brygadzie lub pułku. *Kaw. Nar.* 62. Namiestnik Chrystusowy, (*ob.* Namiastek). Kazał mi uczyć się gospodarstwa, zaczynając od funkeyi namiestnika. *Teat.* 19, c, 126. — W Litwie namiestnik, wojewoda, n. p. Jędrzej Jakowicz R. 1440 był namiestnikiem czyli wojewodą Smoleńskim. *Nies.* 4, 5. NAMIESTNY, a, e, miejsce czyje zastępujący, *vicarius. Cn. Th.*, stellvertretend; (*Carn.* *namestna besęda pronomen*, zaimek; (*Croat.* *namestnyiv locabilis*); *Ross.* *намѣстническій* do gubernatorstwa należący; *намѣстничій* gubernatorski).

NAMIESZAC, *f.* *namieszca cz. dok.*, wiele pomieszać, *viel mischen*; *Sorab.* 1. *namjsechu*, *namjscham*; *Rag.* *namjēsiti*, *namomjēsajati*; *Ross.* *намѣсѣть* (osobliwie o obrotku), *намѣсѣть*, *намѣшивать*, *наболтать.* W one księgi namieszał powieści fałszywych i zatrudnionych. *Sk. Dz.* 843.

NAMIESZKAĆ się, *f.* *namieszka się recipr. dok.*, dosyć długo pomieszkąć, pobawić, *lange genug verharren*, *bleiben*, *wohnen bleiben.* Giligin był ze trzy lata na państwie Litewskim, jak umarł; a syn jego, nie namieszkawszy się też na tym państwie, umarł prędko. *Biel.* 127.

NAMIĘTNOŚĆ, *ści, ż.*, NAMIĘTA, *y, ż.* (*Etym.* *miąć*, *mięty*, cf. *jać*); *Boh.* *naruziwost*, *wašen*, (cf. *wašń*); *Carn.* *terpezhnost* (cf. *cierpięliwość*), *strast*; *Vind.* *terplenjost*, *terpezhnost*, *nagloshelnost*, *pohotenost*, (cf. *pochoć*); *Rag.* *ganūtje*; *Ross.* *страсть*; *Eecl.* *пристрастїе*; *die Leidenschaft.* Namiętność *latius patet*, *quam* *pożądliwość*; *nam continet non solum concupiscentiam, desiderium, gaudium, amorem boni; sed etiam mali fugam, odium, dolorem, tristitiam, iram, timorem, audaciam, desperationem etc.* *Cn. Th.* Namiętności w nas bez nas powstają. *Pilch. Sen.* 176. Namiętności cielesne, które człek w sobie czuje, gniew, chciwość, pożądliwość cielesna etc.

Karnk. Kat. 457. Ciało Chrystusowe nie było podległe niedostatkowi i affektowi, które drudzy namiętnościami nazywają. *Sk. Dz.* 559. Podobne namiętności dwóch ludzi, podobny temperament *Eecl.* *подобострастїе*, *adj. подобнострастїий.* Dobre namiętności *Eecl.* *добрострастїе*, *Graec.* *ἐπάθεια*, cf. *entuzjazyzm.* Bojaźń jest panującą tyranów namiętnością. *Węg. Marm.* 1, 156. Namiętność rozpuszczona pewna zguba. *Cn. Ad.* 536. Nie jestem tego mniemania; jakoby namiętności, albo popędliwe chęci, mogły być do gruntu wykorzenione; z przyrodzenia są dane, aby nas pobudzały do czynienia czegokolwiek. *Modrz. Baz.* 26. Gdy bóg ludzie stworzył, rozdał między nie wszystkie cnoty i też namięty. *Ezop.* 89. — §. Namięta, drzewko, *Agnus castus*, nakładzione w pościel broni ciała namięty, ani zmazania przez sen nie dopuszcza. *Cresc.* 474. NAMIĘTNY, a, e, NAMIĘTNIJE *adverb.*, od namiętności, z namiętnością, *leidenschaftlich*, *Leidenschafts*; *Rag.* *ganūt*; *Ross.* *страстный*; *Eecl.* *пристрастїий.* Namiętna pochodnia. *Hor.* 2, 160. *Nar.* Złości ludzkiej uchadzali, ani policzków namiętnie nastawowali, widząc, żeby to mały zysk, swoją namiętnością okrom potrzeby sobie gorzej uczynić. *Sekl.* 21.

NAMIGAĆ się, *f.* *namiga recipr. dok.*, wiele do uprzykrzenia się pomagać, *sich mühe thunen.* Nakaślał się, *namigał się*, *naprosił się*, i z resztą uciekł. *Teat.* 36, c, 72; *Rag.* *namighnuti*, *namighivati*, *namigovatti annuere oculo*; *Bosn.* *namaghnuti*, *namighnuti*, *miggati*; *Vind.* *namigati*, *namiguvati*, *nameshati*, *nameshuvati*; *Croat.* *namagnujem*, *namigavam*, *nakimavam*, *namegnujem*; *Eecl.* *намїгати.* (*Vind.* *namiganje*, *megnenje*; *Croat.* *namegnjenje* = *migi*).

NAMIŁOWAĆ się, *f.* *namiluje się recipr. dok.*, nasycać się miłowaniem, do sytu miłości zażywać, *sich satt lieben*, *satt Herzen*, *der Liebe nach Belieben pflegen.* Wnijdźcie, nie zajrzę wam tego, Wnijdźcie, *namilujcie się go.* *Groch. W.* 345. Wieczna ojcowska jasności, Daj się ciebie *namilować*, i z tobą spótem królować. *Groch. W.* 89. W nim nie była zazdrość, w nim nie były obrzydłe obyczaje; ale to było, czego się człowiek *namilować* nie mógł do woli. *Gorn. Dw.* 318. O jak się ty tych książek *namilować* nie możesz! *Baz. Sk. pr.*

NAMIOT, u, m., (*Etym.* *miotać*; *Boh.* *namětek subgrundium*; *namet.* przedmiot, obiekt; *Vind.* *namet*, *nametanje* = *narzut*; *Carn.* *namět vallum*; *Croat.* *namet*, *naszip vallum*, *agger*, *nametěk*, *pridav additumentum*; *Rag.* *naamēt*, *nāsap* = *grobla*; *Bosn.* *nametak additumentum*; *Ross.* *наметь* *narzutek*, wyższa część namiotu, wierzch; *gatunek sieci*; *Eecl.* *наметъ воинскїй, шалашъ namiot*); §. a) *namiot*, *namiotanie*, co *namiotano* na co, *narzut*, *daß Hinwerfen auf etwas*, *Ueberwerfen.* Namiotem haniebnych gór ościńiony. *Żebr. Ow.* 5 b. — §. *Wojenna budka obozowa pod płachtami*, *szatra*, *daß Zelt*, *Lagerzelt*; *Sorab.* 1. *czelda*, *woyerska yeta*, *czeldka*, *yetka*, (cf. *jata*); *Carn.* *shótor*; *Vind.* *shotor*, *al ena hisha* na pulo, *na voiski sa shunirje*, *tabor*, (*ob.* *Tabor*); *Slov.* *stan*, *šator*, *wogenska bauda*; *Hung.* *sátor*; *Croat.* *shator*, *sátor*, *sátorecz*; *Dal.* *sator*; *Rag.* *scjator*, *ceerga*; *Bosn.* *cerga*, *cerghica*; *Ross.* *вставка*, *палатка*, *колиба*, *коли-*

бица, юрта (z Tatarsk.); *Eccl.* шатъръ, маметь воинскій, шалашъ cf. szalas, сьнь (cf. sien), skinia. Namiotu tego nie przestawiają, a kołki jego nie będą poruszone, i wszystkie sznury jego nie będą odbierane. *Budn. Jes.* 33, 20. Pospołu w namiocie (namiocie) jedli. *Gorn. Dz.* 157. Namioty rozbili. *Birk. Chmiel. A 3.* Namiotów rozbijanie, stawienie *Eccl.* сьнопотухеніе. Święto chłodników i namiotów stawiania. *Odym. Św. O o 4 b.* (ob. Kuczki). Namiotów robienie *Eccl.* оусмошьвеніе, художество прошивать ремнями палатки. Obóz wężki i zbyt rzadki w siły, lecz same bohaterzy pod namiotami (namiotami) były. *Przyb. Luz.* 80. — §. b) Namiot, NAMIOTEK, tka, m., NAMIECIK, a, m., §. a) nad łóżkiem, nad stolicą, nad ołtarzem etc., *cadurcum. Cn. Th.*, pawillon, der Pavillon, Bettthimmel, Thronthimmel; *Bosn.* scjator; *Rag.* sejjator, zăstor, nadsjenna, cęrga; *Croat.* nadszēnca. Do uciszonej sypialnej komnaty Wchodzi, i w namiot kładzie się bogaty. *Morszt.* 40. W marmurowej łóżnicy, pod pięknym namiotem jedwabnym. *J. Kchan. Dz.* 57. Od namiotów do łóżka, niech płacą złotych ośm. *Lek. C 4 b.* Nalega żona, jeśli mąż będzie bogaty, Kupuj suknie, klejnoty, namioty, karoco. *Opal. Sat.* 39. Żona wyciąga, namiotek jedwabny aby był, kobierce w izbie aby były. *Petr. Ek.* 81. Namiotek łóżkowy. *Birk. Chmiel. A 3.* Judit, uciawszy głowę Holofernesowi, zrzuciła z słupków namiotek jego; mówiąc: oto głowa jego, oto namiotek, w którym spał pijany. A namiotek ten, który była wzięła od łóża jego, Panu ofiarowała. *Radz. Judit.* 13, 9-22. *Wujek. ib.*, (namiocie). *1 Leop. Jud.* 13, 10 et 19. Zmordował Wasil głowę rączych skłanek biegiem, więc mu ława namiotkiem, odwieczzerz nolegiem. *Kchow. Fr.* 112. — *fig.* Ciało jest jako namiotek z płótna. *Sk. Dz.* 50. — *Anat.* Szatra, namiotek, *tentorium.* *Perz. Cyr.* 1, 183. — §. b) Gatunek płótna; n. p. Za łokieć pacesnego płótna grosz; za łokieć namiotek dwa grosze. *Stat. Lit.* 395. NAMIOTNICZY, a, e, od namiotnika, Zeltmacher. S. Paweł był namiotniczego rzemiosła. *W. Act.* 18, 3. (robił namioty. *Radz.*). NAMIOTNIK, a, m., co robi namioty. *Cn. Th.*, der Zeltmacher; *Ross.* скинотворецъ, шатерникъ, (cf. шатерничей dozorca namiotów, oboźny). — §. Co mieszka w namiocie. *Cn. Th.* der Zeltbewohner. — §. Co jest do namiotów, rozbijacz namiotowy, der Zeltbewahrer, Zeltausschlagler, der mit den Zelten zu thun hat. Namiotnicy, skoro strzelba do obozu przyjdzie, mają najprzedniejsze namioty zaraz rozbijać. *Archel.* 2, 44. NAMIOTOWY, a, e, od namiotu, Zelt; *Ross.* шатерный. Namiotowe sznury, kołki. NAMIOTOWY, ego, *subst. ob.* Oboźny. *Cn. Th.* NAMIOTAĆ, f. namięcie, namiotę *czyn. dokon.* Namiotać *niedok.*, na kupę naciskać, narzucać, auf einen Haufen werfen, über einander häufen; *Carn.* nametschem aggero; *Vind.* nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi; *Croat.* naméchem; *Rag.* namēsti, namettati, namectam; *Bosn.* nametati, navricchi imponere; *Ross.* намстать, намечу, намстывать (2 lekko przyszyć, fastrygować), нахламошть. Na onym miejscu namiotana jest wielka kupa kamieni. *Radz. Jos.* 7, 26. — §. Namiotać się czym, naszamotać się, do

woli przerzucać, szamotać, нащ Belieben herum werfen, herum schaukeln. Gdy tak nami gwałtownie się burzliwość morską namiotała, drugiego dnia wymiatywali, co mieli w okolicy. *1 Leop. Act.* 27, 18. — §. Namięść, namiatać miotłą, na kupę zmiatać, wohin zusammen fehren; *Boh.* namesti, nametu, namjtati; *Bosn.* namesti *verrendo multum congerere*; *Ross.* наскреть, наскребать, об. Naskrobać.

NAMKNAĆ, ob. Namykać.

NAMLEĆ, f. namięcie *cz. dok.*, dużo pomleć, *Ross.* намолоть, viel Mehl fertig mahlen. W styczniu i w lutym maki jako najwięcej kazać namleć. *Zaw. Gosp.* Gdy w jakowej wsi nie było młynu, kazał na żarnach maki na knysze namleć. *Perz. Lek.* 259.

NAMŁOĆIĆ, *cz. dok.*, ile dosyć umłócić, zur Genüge aufbreiften; *Boh.* namlatiti; *Bosn.* namlatiti; *Ross.* намолитить, намолачивать. Namłócić się, do woli lub do zmordowania pomłócić, *propr. et transl.*, sich satt oder müde dreschen, prügeln, schlagen.

NAMNOŻYC, *cz. dok.*, Namnażać *niedok.*, wiele pomnożyć, viel anhäufen, vermehren; *Eccl.* набавляю, наращаю.

NAMOCZENIE, ia, n., NAMOCZ, y, ż., infuzya. *N. Pam.* 6, 318. NAMOCZYĆ, ob. Namaczać.

NAMODLIĆ się, *recipr. dok.*, do woli lub zmordowania modlić się, sich satt oder müde beten, *Vind.* obmoliti, namoliti.

NAMOKNAĆ, ob. Namakać. NAMOKRZYĆ, *cz. dok.*, mokrzem napuszczać, mit Urin aufseuchten; *Vind.* namokriti • nawilżyć: naß machen, anseuchten.

NAMORDOWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć pomordować, pozabijać, genug morden, tödten. Namordował zwierza z potrzeby. *Zebr. Ow.* 186. — §. Dosyć wysilić, fatygować mocno, starf müde machen. Namordowawszy się z temi niedźmiami przypadki świata tego, umarł. *Rej. Post. N n 1.*

*NAMOŚCIC, *cz. dok.*, *Ross.* намостить, намащивать • nabrukować.

NAMOTAĆ, *cz. dok.*, na czym pomotać, lub dosyć zamotać, worauf aufwickeln, aufwinden; genug wickeln, drehen, verwickeln; *Sorab.* 1. namottam; *Vind.* namotati, gornamotati, gorsmotati; *Croat.* namotavam; *Dal.* namotivati; *Rag.* namotattii; *Bosn.* namotati, (namotak, matassa); *Ross.* намотать, наматывать.

NAMOWA, y, ż., (cf. *Boh.* namluwa sponsalia); §. 1 a) namówienie do czego; *Croat.* nagovarjanye; die Ueberredung. Ożenił się Herman z namowy panów radnych z księżniczką Czeską. *Biel.* 64. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. (Łagodnymi słowy, pożyjesz twardęj głowy). — b) Namowa na co, umowa; z namowy • zmownie, umownie. *Cn. Th.* 1438, Abrede, Verabredung. — §. 2) Namawianie, naradzanie się, obradowanie, obrady, konferencya, Unterhandlung, Berathschlagung, Rathßitzung. Strony w czasie namowy sędziów (u nas deliberacją lub ustępem zwanęj), z izby ustąpić muszą. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 22. *S. Grodz.* 2, 183. Namowa, albo o chorobach, zszedłszy się między sobą, radzenie. *Oczk. Przym.* 295. Polacy zjazd w Gnieźnie założywszy, po długiej namowie (post longam consultationem), wszyscy zdaniem jednostajnym Krakusowi państwo poddają. *Krom.* 34. Po-

syła Władysław do mistrza dla traktatów; złożono miejsce namowom spólnym. *Krom.* 467. (*colloquiis*). Boleśław na on czas sądy, które namowami i głównymi sejmikami, *colloquia et terminos generales* zowiemy, w polu pod namioty odprawował. *Krom.* 106. Po długich i pilnych radach i namowach, któreśmy czynili i mieli z pany radami, ustanawiamy... *Vol. Leg.* 2, 610. Gdy posłowie Cesarsey list oddali; była długa namowa. *Sk. Dz.* 519. Trzeba, żeby posłowie zgodnemi namowami i umysły na sejm wielki przyjechali. *Stat. Lit.* 72. O szkołach na inszym miejscu namowę mieć będziemy. *Modrz. Baz.* 46, t. j. rozprawa, Verhandlung, Abhandlung. — §. 3) Namowa, NAMÓWKA, i, ż., sentencya, piękna powieść. *Mącz.*, eine Sentenz. *Sententiola*, piękna powiastka, sentencyjka, namówka. *ib. Interpunctae clausulae*, rozpunktowane albo rozdzielone sentencye lub namowy. *Mącz.* NAMÓWCA, y, m., namawiacz, der Bereder, Aufreder. Namówce dusz. 1 *Leop. Sap.* 12, 3. NAMÓWIC, f. namówi cz. dok., NAMAWIAC *niedok.*, Boh. namlawati, namluwiti; *Sorab.* 1. dorieczacz; *Vind.* nagovorit, pregovorit, premaruvat, ratat, v'raimat, dogovoriti, domaruvati, dopovedeti; *Carn.* pogovarjam, pogovarjam; (*Rag.* nagovoritti, nagovárati hortari); *Croat.* nagovarjati, vputiti, nasznubujem; *Ross.* сговорить, сговаривать, подозвать, подзывать, уговорить, уговаривать, приговорить, приговаривать; *Eccl.* наустья, наушаю; §. 1) namawiać kogo, einen zn bereben suden; namówić kogo, einen bereben. Do dobrych rzeczy, nie trzeba ludzi namawiać, sami idą. *Teat.* 52, 41. Namawiał ich Paweł o Chrystusie z proroków, od poranku aż do wieczora. *W. Act.* 28, 23. Namawiał ich do tych rzeczy, które są o Chrystusie. *ib.* Ten mię wnet namówi, który czyni to co mówi. *Cn. Ad.* 1160. Namówić się nie daje; namówić go trudno. *Cn. Th.* Namówiony *Ross.* навальный. Namówiona rzecz, do której kogo namówiono *Ross.* навальщина. Zaczęli się zjeżdżać jak namówieni, ledwie nie w jednę godzinę. *Ksiądz.* 196. jak umówieni. — §. 2) Namawiać komu, długo mu przekładać, zastanawiać go, einem Vorstellungen machen, einem vorstellen. Ludziom ja teraz namawiam i nawodzę, czyli bogu, czyli się chcą ludziom podobać? 1 *Leop. Gal.* 1, 10. — §. 3) Namówić komu, nałajać komu. *Dudz.* 13. wytrzeć kapitulę, einem das Kapitel lesen, ihn ausschelten. Namówić komu zelżywie, sromotnie, naplwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538. — §. 2) Namawiać co, namowę o czym czynić, konferencyą składać, rozprawę mieć, traktować, układać, negocyować, czynić o co, *Vind.* se podgovorit, se svetuat, etwas verhandeln, negociiren, unterhandeln. Na wyspie Toruńskiej tym czasem pokój namawiać zaczęto. *Krom.* 468. Na sejmikach o tych rzeczach, które im na liściech naszych oznajmiono, namawiać mają. *Stat. Lit.* 67. Drugiego dnia król począł namawiać z zacnym senatem o tym pogrzebie. *Zbil. Dr. F.* 3. Pieć rzeczy na tym koncylium uważane i namawiane były. *Smotr. Lam.* 154. (roztrząsane). Tego ś. ojcowie, którzy to symbolom na wtórym powszechnym synodzie namówili i napisali, nie przydali. *Smotr. El.* 31. — §. Na-

mówić się z kim, umówić się na co, sich mit einem was zu bereben. Namówili się do tego uczynku. *Tr.* — §. Namówić się, nagadać się do woli; sich satt und müde reden. Jam się namówił, a tyś się nasłuchał. *J. Kchan. Dz.* 789. Pocięcha, gdy co boli, namówić się do woli. *Cn. Ad.* 538. (napłakać się, jaka taka uciecha). NAMAWIANIE, ia, n., subst. verb. *niedok.*, daß Zureben. NAMÓWIENIE, ia, n., subst. verb. dok., daß Bereben. NAMOWNIE *adverb.*, §. a) skutecznie namawiając, przekonując, überredend, überzeugend. Namownie, nie gwałtownie. *Cn. Ad.* 225. *persuasione, non vi.* — §. b) Namownie, z namowy, zmownie. *Cn. Th.*, abgerebeter maßten, laut Abrede. — §. c) *Sententiose*, z pięknymi powieściami, namownie. *Mącz.* *sententiöſ.* NAMÓWNIK, a, m., namawiacz, co drugiego namawia na co. *Włod.*, namówea, der Bereder, Ueberreder. *Delinitor*, namównik, ublagacz. *Mącz.* NAMOWNOŚĆ, ści, ż., wymowa ku namówieniu sposobna. *Cn. Th.*, Berebungskunst, hinreichende Beredtsamkeit. — §. *Passive* łatwość dania się namówić, Neigung, sich überreden oder bereben zu lassen. NAMOWNY, a, e. §. a) *active*, który łatwo namówi, voll Berebungskraft, hinreichend beredt. Mowa jego była wdzięczna i namowna, która wielu ludzi pozyskowała, i do prawdy przyciągnęła. *Sk. Żyw.* 2, 398. — §. b) *Passive*, który się da łatwo namówić. *Cn. Th.* leicht zu bereben. — *§. Mieć co u siebie za namowną i pewną. 1 *Leop. Sap.* 17, 2. za ułożoną, nieuchybną rzecz, für außgemacht. Za namowną u siebie mają, że dobre są rzeczy widome. 1 *Leop. Sap.* 13, 7. (za pewną rzecz. 3 *Leop.*)

NAMOZOŁIĆ, f. namozoli cz. dok., nabiedzić, einem viel Roth und Mühe machen. Coż wart ów pedant, co chłopca nieboraka Namozolił, a zrobił nie człeka, lecz żaka? *Zab.* 10, 235. — *Recipr.* Namozolić, nabiedzić się, sich genug plagen.

NAMROZIC, cz. dok., mrozem naruszać, mit Frost und Kälte zuseßen, *Ross.* наморозить.

NAMRZEC się, cf. nademrzeć, *recipr. dok.*, nacierpieć się, n. p. głodu aż do umierania, den Hungertod leiden, großen Hunger leiden, verschmachten. I głodu się namarł, i pieszą się nazad wrócić musiał. *Gorn. Dw.* 203. Głodu się tam co dosyć namarłi. *Biel.* 697. Baczę, że się do woli namrzemy, *nos esurituros satis.* *Mącz.*

NAMSZEC, *nijak. dok.*, mchem narosnąć, mit Moos bewachsen, bemoosen. Czyszczenie jakiej rzeczy namszałej. *Spicz.* 134.

NAMŚCIC się, *recipr. dok.*, ile dosyć się pomścić, sich zur Genüge rächen, *Boh.* wymstiti se.

NAMUŁ, u, m., szlamowatość miejsce jakie paskudzaca, Schlamm, Leim, der auf etwas liegt, Schmuß. *Namuł, kał, limus.* *Urs. Gr.* 129. Nie wypędzi się bydło na wiosnę, aż deszcze namuły zimowe opłóczą, a trawa znacznie podrośnie. *Kluk. Zw.* 1, 150. Staw powinien mieć odmiał taki, żeby od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym szły pod wodę. *Kras. Pod.* 1, 174. *Os. Rud.* 45. NAMULAC, NADMULAC, cz. *niedok.*, Namulić *dok.*, mułem nakrywać, napełniać, *Ross.* насорить, насаривать, mit Leim oder Schlamm anfüllen, beschmücken. *Namulony*, n. p. staw *Ross.* намешный, наносный. — §. Namulić,

Vind. namuliti, nasmukati • skórę na ciele nacierać, przecierać, drasnąć, die Haut abstreifen, abreiben, durchreiben. Woły od słoty łatwo sobie jarzmem namulają. *Kluk. Zw.* 1, 212. Po skończonej robocie zawsze trzeba patrzyć, czy się wołom szyja nie namulala. *ib.* 213. Kark ich, jeśli nie nadmulony. *ib.* 3, 113. NAMULNY, a, e, mogący być namulonym, do namulenia, namulony, verschlammbar, Schlamm-, verschlammmt. Nienamulony, *illimis. Urs. Gr.* 166.

NAMUROWAĆ, *f.* namuruje *cz. dok.*, wiele pomurować, *Vind.* nasidati, viel mauern. Kazimierz Wielki kościołów wiele namurował. *Pap. Ryc.* Kazimierz Wielki miast namurował. *Stryjk. Gon. L.*

NAMYĆ, *f.* namyje *cz. dok.*, Namywać *niedok.*, *Boh.* namyti; *Ross.* намытъ, намывать; ile dosyć pomyć, genug aufwaschen, viel waschen, scheuern. Namyć się, myjąc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde waschen.

NAMYDLIC, *cz. niedok.*, *Boh.* namydliti; *Bosn.* nasapunati; *Ross.* намылить, намыливать; mydłem nasmarować, naprawiać, beseifen, mit Seife beschmierern.

NAMYKAC, *cz. niedok.*, NAMKNAĆ, *f.* namknie *jednol.*, nasuwać, nasunąć, napomknąć, *Vind.* namekniti; *Ross.* намекнуть, намекать, *propr. et fig.*; hinschieben, anrücken, hinrücken, fig. hingeben, angeben, eingeben. Namykam czego, napieram, napycham na inszą stronę. *Cn. Th.* Ja pierwszy królowi namknałem, aby kanał od morza do morza przekopano, i zaraz mej rady usłuchał. *Boh. Kom.* 3, 201, Erwähnung thun, etwas angeben, (*Ross.* намеки alluzye). Neronowi, niepewnemu jak zabić matkę, namknał swój dowcip, obtulit ingenium, Anicet wyzwoleniec. *Nar. Tac.* 2, 218, er ließ ihm sein künstreiches Genie, unterstützte ihn mit Rath. Gdy postrzegli, że im chętnie nadstawiono uszu, namykali zrzęcznie samego żołnierstwa obelgi. *Nar. Tac.* 3, 65. (t. j. wzmiankowali, przekładali). Z umartwieniem widzi, że się namyka W straszne sidła, co zdrada zastawiła dzika. *Przyb. Luz.* 40. t. j. że się przymyka, naraża, sam się wpłata, daß er sich den Schlingen nähert, ihnen näher rückt.

NAMYSŁ, u, m., §. a) namyslanie, rozmyślanie, *Rag.* namisao, namisli; *Vind.* namislik, namislenje, daß Nachdenken, Erwägen, die Erwägung. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 21, 195. Trzeba czasu do namysłu i przygotowania. *Gorn. Dw.* 16. Prosił o czas do namysłu. *Nar. Hst.* 2, 247. Bez namysłu, ohne langes Besinnen. — §. b) Namysł, namysłenie, skutek namyslenia, co się umysliło, rezolucya, der Entschluß. Prędki namysł w strachu. *Pot. Arg.* 365. Z namysłu • umyslnie, namyslnie, namyslnie, mit Vorsatz, mit Bedacht. NAMYSŁAC się, *recipr. niedok.*, rozmyślać, rozważać co u siebie, über etwas nachdenken, etwas bey sich überlegen, nachsinnen, sich bedenken. Namysłajac się, często okazya ginie. *Min. Ryt.* 4, 151. Długo się namysłaj, a spieszno wykonaj. *Cn. Ad.* 159. NAMYSŁIC się, *dok.*, umyslić co u siebie, stanowić, rezolwować się. *Cn. Th.*, etwas bey sich beschließen. Odjeżdżam, namysłony nie widzieć się z nią więcej. *Teat.* 48. d, 26. W prawie Litewskim godzinę nazywano czas namyslenia sędziów. *Czack. Pr.* 2, 97; cf. namowa; cf. ustęp. NA-

MYSŁIĆ, *act. transit.*, długo pomyslić, rozważyć co, lange genug überlegen, durchdenken; (*Sorab.* 1. namysliu, namyslim; *Bosn.* namisliu *comminiscor*, namisegljati *meditor*; *Vind.* namisliu; *Croat.* namisslyam *imagineor*; *Rag.* namisliu *excogitare*). Głębokiego układu zamiary wielkie, długim lat przeciągiem namysłone i przetrawione. *N. Pam.* 15, 374. NAMYSŁAW, a, m., Namslau, miasto Szląskie. *Dykc. Geogr.* eine Stadt in Schlesien. NAMYSŁNY, a, e, NAMYSŁNIE *adv.*, z namysłu robiony, umyslny, namyslny, mit Fleiß, mit Absicht, aus Vorsatz geschehen; *Rag.* namisegljeno; *Ross.* нарочный. Jedne mordy są namysłne, drugie z przygody. *Petr. Pol.* 397. — §. Namysłajacy się, rozmyślajacy, uważny, bedächtam, mit Nachdenken, bedächtigt. Namysłna jest fortuna w dawaniu, porywca w odbieraniu. *Krom. Błaż. ded.* Horacyusz, w trudach więzienia Moskiewskiego, na utulenie żalów, przez *Petrycego*, nie tak namysłnie, jak w niewoli teskliwość, przełożony, (t. j. nie z tak wolną myślą, ochoczo).

NAN • na niego, *Boh.* naň • na něho; *Eccl.* нань, на него, ob. Na, ob. On.

NANA • Mama, (Mamme!) Mutter! *равно Graecis soror est matris. Cn. Th.*, *Bosn.* nana, babka, gospa avia; *Sorab.* 1 et 2. nan ociec. NANKA, NIANKA, i. z., mamka, piastunka od dzieci, die Sinderwärterinn; *Boh.* chůva; *Ital.* nena; *Ross.* няня, нянка, нянюшка; (*Rag.* ninnanje *sonnus infantis*; *Ital.* ninna). Mamki i nianki przyjmował. *Teat.* 24, 154. Wkrótce Teosiu z rąk nianki przejdiesz do innych. *Zab.* 14, 259. Umie pacierz bez nianki. *Cn. Ad.* 593. (nie dziecię-c już jest; ma-c rozum; minęło mu siedm lat; wyrósł z różgi; sam sobie radzić może; wie co złe, co dobre).

NANARZEKAC się, *recipr. dok.*, narzekaniem nasycić się, zmordować się, sich satt und müde klagen. Nanarzekawszy się w swym żalu jak trzeba, *Rzekl. . . . Otw. Ow.* 149.

NANĘCIC, *cz. dok.*, ile dosyć ponęcić, zusammen loßen; *Croat.* napelyavam; *Ross.* наживать, наживлять.

*NANIEBIE, *Carn.* nanelje • klima, cf. podniebie.

NANKIN, u, m., materya, początkowo Chińska, od stolicy Chińskiej Nanking nazwana, Nanfin, ein Zeug. *N. Pam.* 21, 257, *Ross.* китайка, китичка, (cf. kitajka). Bela nankinu, po 10 sztuk zawierajaca *Ross.* тюнь. NANKINOWY, a, e, od nankinu, Nanfin. *Ross.* китайчетый. Nankinowy kitel *Ross.* китаешникъ. Nankinowa suknia kobieca *Ross.* китаяникъ.

NANOSIC, *act. cont.*, NANASZAC *frequ.*, NANIEŚĆ, *f.* naniosę *dok.*, *Boh.* nanosyti, naněsti; *Rag.* nanjeti, nanosim; *Vind.* nanesti, nanofiti, nanashati, ponashati; *Carn.* nanesem; *Ross.* наносить, нанести, наносы; wiele na kupę poznosić, viel zusammen tragen, zusammen häufen. Nanosiły *abo* naniosły mrowki ziarn. *Cn. Th.* Nasi wielką korzyść w Rusi wzięli; bo było nanoszono dosyć z Węgiel srebro i złota. *Biel.* 116. Egipt jest darem Nilu; nie tylko iż go wodą swą namacza, ale też i dlatego, iż ziemię onę sama naniosła rzeka, i ustawicznie jej przyczynia. *Boter.* 215. (*Ross.* наносный 1. namulony, 2. obmowny, potworny; *Ross.* нанестися *namulić* się; *Eccl.* нанести вино • obwinić). — Koń naniosł. *Rys. Ad.* 28. na-

- gnoił, nasypał, das Pferd hat Haufen gemacht. — Nanosić ławy, woza, stoła, łożka, drewna etc. — namykać czego, napierać, napychać na inszą stronę, *promovere, protollere*. *Cn. Th.*, herbey bringen, herbey tragen, herbey rüden. — Nanieść na kogo, ściągnąć na kogo, nawieść, naprowadzić, über einen bringen, ihm zusiehn. Heretyckiego upadku na dusze swe nanieść nie chcemy. *Smotr. Apol.* 18. — §. Nanieść, wnieść, wniosek uczynić, allegować, przytaczać, anführen, folgern. Nanieśliście i owo, że Nestor był kondemnowany; bezrozumnieście nanieśli. *Smotr. El.* 44. — §. *Phys.* Bóg wyjął żebro Adamowi, a ciałem naniósł miejsce wyjątego żebra. *Kanc. Gd.* 269. zasklepił, zamknął, naodział, bebeden, bekleiden, **NANOTOWAĆ**, *cz. dok.*, z *Lac.*, anotować, krótko napisać, furz anmerken, aufsetzen; (*Sorab.* 1. womérkuyu, podmérkuyu, podczeychuyu; *Vind.* navanzhati, nasnaminuvati, sasnaminuvati, posnaminuvati, narisati, sarisati). Nanotowanie *Ross.* памятописание.
- NANUDZIĆ**, *cz. dok.*, nudami namordować, recht müde langeweiten, *Ross.* надосадить. Nanudzić się, sich recht müde langeweiten.
- NANUKAĆ**, *cz. dok.*, na co przynukać, napędzić, *Croat.* nanukávam incito.
- NAOBCINAC**, *cz. dok.*, cf. obetnąć, *f.* obetnie *dok.*, wiele poobcinać, vieleß behauen, beschneiden. Naobcinawszy gałęzi z drzew, szli za nim. *1 Leop. Jud.* 9.
- NAOBIECYWAĆ**, *f.* naobiecuje *cz. dok.*, wiele poobiecywać, vieleß naß einander versprechen; *Ross.* насулить. *Oneratus spe praemiorum*, wiele tu naobiecywano. *Mącz.* (cf. złote góry).
- NAOBIERAC**, *cz. dok.*, wiele poobierać, viel aneßsen; *Boh.* naobjrati. Naobierawszy jagód przewiędłych.... *Cresc.* 340.
- NAOBŁAPIAĆ** się, *recipr. dok.*, nauciskać się, *sensu honesto*, genug umarmen. Skanderbeg Uranokonta, naobłapiawszy się go, pocałował. *Baz. Sk.* 333.
- *NAOBŁOCZYĆ**, *cz. dok.*, nawlec obłokami, *Bosn.* naoblaciti; *Croat.* naoblachujem obnubilo; cf. oblec.
- NAOBRACAC** się, *recipr. dok.*, do z mordowania się obracać, sich müde drehen, genug umdrehen; *Boh.* naobranceli se, naobracy m se.
- NAOBRYWAĆ**, *cz. dok.*, wiele poobrywać, viel abreißen, abspülen.
- NAOBRZYNAC**, *cz. dok.*, wiele poobrzynać, viel beschneiden.
- NAOCZNY**, a, e, — *ie adv.*, (*oppos. zaoczny*), w oczy uderzający, przed oczami będący, *Slav.* oscigledan; *Croat.* zóchen, (cf. zoczyć); in die Augen springend, vor Augen befindlich. Więcej nad jego prawidła i rady Znaczyły u niej naoczne przykłady. *Kniaź. Poez.* 3, 121. Dajesz oto i teraz naoczne przykłady. *Zab.* 11, 47. *Zabl.*
- NAODZIAĆ**, *f.* naodzieje *cz. dok.*, **NAODZIEWAĆ** *niedok.*, przydziać, noß drüber bekleiden, noß darüber decken, bebeden. Tak wielą znakomych cnot usłachasz zbiorem, Które śmierć żąbistym naodzieje worem. *Zab.* 9, 42. *Zabl. Corporis tegumenta*, naodzianie, nakrycie ciała, odzienie. *Mącz.* die Bedeckung, Bekleidung.
- NAOLEJKOWAĆ**, *f.* naolejkuje *cz. dok.*, namaścić olejkim,
- voll salben, mit Del voll schmieren. *Delibatus medicamentis*, lekarstwo naolejkowane. *Mącz.*
- *NAOŁTARZNY**, a, e, *Ross.* напестольный; na ołtarzu się znajdujący, auf dem Altare befindlich.
- NAOPAK**, *ob.* Opak.
- NAOPOWIADAĆ**, *cz. dok.*, ile dosyć poopowiadać, genug hererzählen; *Ross.* насказать, насказывать.
- NAORAC**, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. naworacz; *Bosn.* naorati; *Ross.* напахать; dosyć poorac, aufstern.
- NAOSTATEK** — na ostatek, nakoniec, nawet, zuleżt, übrigens. *Cn. Th.*, (*Etym.* stać, ostać się).
- NAOSTRZYĆ**, *f.* naostrzy *cz. dok.*, Naostrzać *niedok.*, kończato przyostrzyć, aufspizen, spizig machen, schärfen, zuschärfen; *Boh.* naostřiti, nabrausyti; *Vind.* naostrit, nabrusit; *Bosn.* naosctritti, nabrusiti, natočiliti; *Rag.* naosctritti; *Croat.* naostrujem, naoczelumem, nabrusujem; *Ross.* наострить, наострить. Chryzostom język swój na sprośne występki ich naostrzył. *Sk. Dz.* 545. **NAOSTRZYCIEL**, a, m., *Croat.* nabrusizitel, der Schärfser.
- NAPACHAĆ**, *cz. dok.*, n. p. Napęlnia swoją nauką drukarnie, Bylesmy chcieli nie żałować ucha, Pewnie napęcha wspaniałego ducha. *Mon.* 74, 34. natchnie nas nim, com-nice, begeistern.
- NAPAD**, u, m., napadnienie, napaść, najście, najazd; (*Ross.* нападение, нападокъ; *Boh.* napad, spadek; *Carn.* napadanje sors); *Sorab.* 1. napad, nadbehzeno; *Slov.* wpád, utok; *Vind.* napad, popad, prepad, zhespad, napadenje, nabuknenje; *Carn.* plan, (cf. plon); *Croat.* nadpad; *Ross.* нападение, нашествие, наступъ, напускъ, (napadki przesładowania), der Anfall, Einfall. Niespodzianemu napadowi trudno się odjąć. *Pilch. Sen. list.* 3, 377. Bagna te są dostateczne, do wstrzymania napadu jazdy. *N. Pam.* 12, 267. (attaku). Nieustanne wędrownych dziezy napady. *ib.* 4, 24. Prussacy częste czynili napady na ziemię Chełmińska. *Nar. Hst.* 4, 81. Czeskie napady na Polskę. *ib.* 2, 336. Mnisi za napadem sług królewskich, pomordowani zostali. *ib.* 2, 126. — **NAPADAĆ**, a, a, *contin.*, **NAPADNAĆ**, *jednol.*, Napaść, napaśdz, napadł, *f.* napadnie *jednol.*, *Boh.* napadati, napadnauti; *Slov.* napadám; *Sorab.* 2. napadnusch; *Sorab.* 1. napaduyu; *Rag.* napásti, napadati, nascociti, nadpasti, nadstupiti, docchi iz ne nadke, narjepiti; *Vind.* napasti, napadati, prepasti, zhrefpasti, planiti, prenadskozhiti, popasti, nahajati, lotiti se; *Carn.* lótitu, lótem, buhiti; *Croat.* napadam, nadpádam, navaljiti; *Ross.* напасть, нападать; *Eccl.* придогостовати кому; a) *verbum neutr.* napadać na co — przypadać, natrafiać, auf etwas stoßen, auf etwas treffen. Mijając tę kamienicę, napadam na czterech ludzi; ci skoro mię postrzegli, wraz na mnie się rzucili. *Boh. Kom.* 2, 231. Wszystko, co napadnie, pożera. *Otw. Ow.* 583. Ile razy do polityki się rzucę, zawsze napadnę na biedę. *Boh. Kom.* 3, 366. Ówo co na myśl napadnie głupiemu, Chce dokazować i zdołać wszystkiemu. *Białob. Odm.* 10. waß ihm nur einfällt, in den Sinn kommt. — §. Napadać na nogę, nachraćnować, chraćnować, *Croat.* napádam, auf einen Fuß hinken. *Dudz.* 47. Ślepi do bystrzejszego przychodzą widzenia, Chromi bez napadnienia zażyją chodze-

nia. *Banial. F 2 b.* — §. b) *verb. activ.* Napadać na kogo, rzucać się nań, sich worauf werfen, stürzen, überfallen, über einen herfallen. Czego gdym mu odmówił, napadłszy na szyć moje, łzami obłany, prosił mnie o to. *Smotr. Ex. 10.* Dowiedziałem się, że czterech ludzi miało napaść na We Pana. *Boh. Kom. 2, 231.* Skorom wjechał do lasu, rozbójnicy napadli na mnie. *Teat. 23. b, 50.* Febra codzienna rano, niekiedy po południu, albo w wieczór napada. *Krup. 5, 539.* Napadła go melankolia, bojaźń, nabożeństwo, *incessit. Cn. Th.,* ergriff ihn. . . Napadła go żądza zachciało mu się. Napada mię sen • drzymię. *Corripere viam,* ochotnie sobie w drodze pochadzać, napaść na drogę. *Mącz.* — §. Napadać kogo z czym • nacierać nań czym, nalegać nań czym, auf jemanden womit losgehen, losbringen, ihm bringend zusehen. Im żarliwiej kto go z tym napadał, Wyrzucając mu na oczy zdradę, to on na Dońce składał. *Tward. Wł. 67.* — §. Napadać, napadło *impers.,* licznie do kupy spadać, häufig und viel fallen. Co tej nocy śniegu napadło. — §. Napadać się *recipr.,* trochę się spadać; *ob. Nadpadać się.* NAPADŁY, a, e, (*Boh.* napadny spadkowy), §. a) oskoczony, najechany, angegriffen, überfallen. Od zbójców napadły. — §. b) Napadła droga • mokra, namiękła, durchgeweicht, grundlos, kothig. *Cn. Th.* Napadła droga śniegiem, beschneet.

NAPAJAĆ, NAPAWAĆ, *ob. Napoić.*

NAPAKOWAĆ, *cz. dok.,* na czym pakując nakłść, ile dosyć popakować, aufpacken, genug packen; (*Vind.* naharshatati, gornabafati, gornatorvjati; *Slav.* natovariti, spraviti; *Croat.* naperehujem). Napakować się, do dogodzenia sobie, lub do zmordowania się pakować, sich satt oder müde packen. — *Fig.* Najesć się, objesć się, sich voll stopfen.

NAPALIĆ, *f. napali cz. dok.,* Napalać *niedok., Boh.* napaliti, napalovati; *Sorab. 1.* napalam; wiele popalić, mocno zapalić, viel verbrennen, stark einheizen. Piec był bardzo napalony. *1 Leop. Dan. 3, 22.* — Napalić się, paląc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde brennen, heizen.

*NAPAMIĘTAĆ się, *recipr. dok.,* wiele popamiętać, wydołać spamiętaniu czego; viel gedenken, im Stande seyn, gehörig zu gedenken. Innych zabobonów, a ktoby się napisał albo napamiętał? *Rej. Post. p p 5.* Ktoby się tego naliczył a napamiętał? *Rej. Zw. 58.*

NAPAPLAĆ, *cz. dok.,* wiele popaplać, viel nach einander plappern; *Ross.* навирать, наболтать, набалтываю. — Napaplać się, do dogody lub zmordowania się popaplać, sich satt oder müde plappern.

NAPARCZYWY, a, e, NAPARTY, *ob. (Napierać), NAPARCZYWIE, NAPARCIE adv.,* wielce nalegający, nacierający, sehr bringend, zubringlich, ungestim. Umysł naparczywy. *Fredr. Ad. 95.* O to, co się raz ujmie, naparcie stoi. *Zebr. Zw. 86.* NAPARCZYWOŚĆ, NAPARTOŚĆ, *ści, ż.,* naleganie wielkie, natarczywość, ungestimmes Zubringen, Zubringlichfett, *ob. Napor.*

NAPARSTEK, stka, *m., NAPARSTECZEK, czka, m., demin., Slov. et Boh.* naprstek, (*Elym.* prst • palec, zkad pierścień); *Croat.* napershnyak, naperssnyak, (perzt • palec); *Rag.* naparstak, (parst • palec); *Vind.* perstnik, fingerat; *Carn.*

napèrstnèk, fingerat; *Slav.* nápèrstnjak; *Sorab. 1.* pors-
tżané kwobecz; *Ross.* наперстокъ, наперстникъ, напер-
сточекъ; *ber* fingerhut. Naparstek miosadzowy nie mógł
tój igły wstrzymać. *Wys. Katar. 156.* Od nici, igiel,
naparstków, co mają płacić. . . *Vol. Leg. 4, 359.* Na-
parsteczek srebrny. *Teat. 28. b, 100.* Pan naparsteczkiem
pije, jak kanareczek. *Teat. 26. b, 25.* Chciałby swego
nieprzyjaciela w naparstku utopić. *Opal. Sat. 189.* w łyżce
wody. — §. *Botan.* Naparstek albo NAPARSTNICA, *y, ż.,*
rodzaj rośliny, *Digitalis Linn.,* fingerhutblume, fingerhut-
traut, Walbglöcklein, ma kwiat podobny naparstkom, które
mają niewiasty na palcach, gdy szują. *Urząd. 121. Kluk.*
Dykc. 1, 191, Ross. наперсточная трава. NAPARSTKO-
WY, NAPARSTECZKOWY, *a, e,* od naparstka, lub na-
parsteczka, *Ross.* наперсточный.

NAPARTACZYC, *cz. dok.,* wiele popartaczyć, genug zusam-
men puschern, *Ross.* накропать. Napartaczyć się, sich satt
oder müde puschern.

NAPARTOŚĆ, *ob. Naparczywość.* NAPARTY, *ob. Naparczywy
et Napierać.*

NAPARZAC, *cz. niedok.,* Naparzyć, *f. naparzy dok.,* Naparzać
członek chory, fovere. *Cn. Th., Ross.* напарить, напарив-
вать, ein krankes Glied bāhen, durch warme Umschlāge aus-
dünsteln lassen. Naparzać się, vaporibus insidere. *Syxt. Szk.*
234, sich bāhen. Naparżanie, namaczanie, fomentatio, die
Bāhung, robi się z ługów alkalicznych, dodając lotnych
wysokowych i olejowatych rzeczy; zgrzawszy miernie ma-
czaj w tym chusty, i okładaj niemi ciepło, jak strzywać
możesz. *Perz. Cyr. 2, 353. Dykc. Med. 4, 444.* Napar-
żenie nóg chorych podagryka. *Mon. 69, 1035.* NAPA-
RZNAĆ, Naparżchnąć, *f. naparżnie cz. jednott., (Boh.* nap-
rskati multum spuere, naparżnji polluere). Naparżnął kot
co • parą swą zaraził. *Włod.* Naparżnąć mówią o psie,
kocie etc., gdy parą swą co zaraził albo ozionie. *Cn. Th.*
472. *Contactia habitu leonis,* co lew naparżnął, napuchnął
ib, durch Anhauchen ansteden. Wąż, pies to naparżnął. *Tr.*

1. NAPAŚĆ, napaśł, *f. napasie cz. dok.,* Napasać *niedok.,*
(*Boh.* napasti; *Bosn.* napasti; *Vind.* napasti, napasem; *Rag.*
napāsti; *Croat.* napaszujem; *Ross.* напасты, напасть • w
zapas się opatrzeć); dobrze do nasytu bydłu dać się pasć,
daß Vieh satt werden, lange und zur Genüge weiden lassen.
Napasł bydła. *Cn. Th.* Idą ku domowi owce napasione.
Lib. Hor. 111. — §. Nakarmić *propr. et fig.,* sättigen.
Za ten uczynek godzien psy napaść i kruki. *Pot. Arg.*
231. (cf. kruzca strawa). Nie mogła oczu napaść na nie-
go patrzaniem. *Jabl. Tel. 4.* Takęs też i ty już napaśł
się temi zdaniem przewrotnemi! *Teat. 22, 45.* nakarmiłes
się, napaśles się niemi.

2. NAPAŚĆ • *infn., ob.* Napadać. — NAPAŚĆ, *ści, ż.,*
Boh. autok; *Slov.* wpád, utok; *Sorab. 1.* napad, nad-
bèhženo; *Vind.* napad, napadenje, prepad, shespad, sa-
derka, popad; *Carn.* napast, plan; (*Rag.* nāpast • dyabel;
Croat. napaszt tentatio; *Ross.* напасть несчастіе, smu-
tek, krzyż); *Ross.* нападение, (нападки прещадования),
наступъ, наступление, напускъ, нашествіе, набѣгъ; *Eccl.*
сраца; napastowanie, prещадovanie, napad, Verfolgung,
Ueberfall, Anfall, Händel. Napaść jest wmwówienie jakiej

potwarzy w człowieka, upominając się od niego zado-
syczenia o krzywdę, której nie popełnił. *Jez. Wyr.*
Wilk szukając napaści, rzekł do barana: coż mi macisz
wodę? *Zab. 13, 273.* Napaść z Litwy, *querelle sur un*
pied de mouche. Tr., Zanf um deß Kaisers Bart. — §. Na-
paść, bieda, nieszczęście, Ungemach, *Kreuz, Glend.* Je-
dno największe nieszczęście a napaść, to jest nie nie
umieć. *Kosz. Lor. pr. §.* Napaść, choroba bydłęca, pa-
skudnik, nogięć, eine gefährliche Krankheit deß Viehes. Ko-
niom na paskudnika co robić, żeby zaraz ta napaść usta-
pić musiała. *Haur. Ek. 155.* — Szkaradna zaraza i napaść,
bydło i wszelaki dobytek morząc, Polskę zbrodziła. *Krom.*
750. Skoro napaść czyli nogięć w oczach konia postrze-
żesz... *Lek. Kon. 18.*

NAPAŚCIWY, NAPASTLIWY, NAPASNY, a, e, (*Ross.* na-
пастный nieszczęśliwy, biedny); napadający, napastujący,
nacierający, natarczywy, natrętny, angreiferisch, befehdend,
Źebbe sudfend; *Ross.* находный, наступательный, наступ-
чивый. Inkwizytorowie objeżdżają miasta i ziemie, dla
widzenia, jeśli tam nie masz napaśliwych kłótników, mie-
szających pokój publiczny. *Mon. 74, 528.* Męstwo nie-
ustraszone, ale nie napastliwe. *Kras. Pod. 2, 64.* Wilk
szkodny, napaściwy. *Haur. Sk. 311.* Straszą lud trwożny
napastliwe duchy. *Kras. Oss. E b.* Napasných karzą. *Hor.*
Sat. 156. Utaił się przed napasnemi kredytorami. *Zab.*
13, 212. (**NAPASKUDZIĆ, cz. dok., Boh.** naprznovati
foedare; *Ross.* напакоствити, нагадить, насквернить, на-
пачкать; paskustwa narobić, nakłásć, naplugawić, Unstath
bimthun, beunreintgen). **NAPASTNIK, a, m,** *Sorab. 1.* napa-
dnik; *Boh.* autočník; *Vind.* ropadnik; *Carn.* lotruvaz, pla-
nénik; *Bosn.* napastnik, progonitegl persecutor, tentator;
Croat. nahrupitel, navalitel, (napasztnik tentator, diabolus,
Rag. napasnik); *Ross.* нападчикъ; napastujący kogo, na-
padający nań, najeżdźca, przesładowca, der Ueberfäller,
Ueberzieher, mit gewaffneter Hand, der Befehder, der einen
ansfällt. Rozbójnik na życie i majątek razem, napastnik
na samą własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw. 1,*
334. **NAPASTOWAĆ, ał, uje, cz. niedok.,** przesładować
kogo, nacierać nań, einen verfolgen, ihm keine Ruhe lassen;
Carn. planiti; *Croat.* navalujem, nahruplyujem; (*Bosn.*
napastovati; *Croat.* napasztujem tento; *Vind.* napostuvat
irritare). Nie napastuj mnie. *Teat. 46, 60* -daj mi pokój.

NAPASTWIC się, f. napastwi się recipr. dek., napaść się,
nakarmić się, sed solummodo in malam partem, sich (an
etwas grausamen) satt weiden, sein Müßchen fühlen; (*Eccl.*
напаствовати biedę klepać). Rad był temu bardzo, że
się mu dostał ksiądz, na którym się mógł napastwić do
woli. *Birk. Gł. Kun. 45.*

NAPATRZYĆ się, f. napatrz się recipr. dok., Napatrzeć
się niedok., Napatrywam się częstl., patrzeć nasycić się,
lub zmordować się, sich satt sehen, sich müde sehen; *Rag.*
napazitise; *Croat.* napazitivati, napazujem; *Vind.* nafiati,
obfiati; *Ross.* наглядѣться, заглядѣться, посмотреѣться,
насматриваться. Przykładów takich nazytać się dosyć i
napatrzeć trzeba. *Mon. 70, 734.* Widywałem ją często,
ażebym się napatrzył cudownym jej wdziałom. *Zab. 14,*
299. Nie mogła się napatrzeć i nacałować onych ran

świętych. *Groch. W. 237.* (*Ross.* ненаглядной czego się
napatrzeć nie mogą). Teraz się napatrz pannu, kogo wi-
dzieć żadasz, Kto wie, jeśli go potom na wieki oglądasz.
Papr. Ryc. 25. Napatrzyłem się tego, jak częstokroć
najlepsze intencje źle tłumaczone były. *Kras. Dos. 261.*
Nie mogą się napatrzeć siebie, pan drzwiami, a pani ok-
nem. *Rys. Ad. 47.* Napatrzanie się, *Carn.* nagłęd; *Ross.*
наглядка przypatrywanie się.

NAPAWAĆ napajać, ob. Napoić. **NAPAWALNY, a, e,** na-
pawaniu służący, zum Tränfen, Tränke. Napawalne miej-
sce albo koryto, aquarium. *Cn. Th., Boh.* napagedlo;
Croat. napoische; *Vind.* napajalithe; die Tränke, der Trän-
fetrog. **NAPAWANY, NAPAWANIE, ob.** Napoić.

NAPCHAĆ, f. napcha cz. dok., Napechnąć jedntl., Napychać
niedok., pchając napęlnić, voll stopfen; *Boh.* nacpati, na-
cpawati; *Carn.* nawadam, nabasam; *Vind.* nahatiti, nabu-
lati, nadregati, (napehnti - nakłóć); *Bosn.* nakladiti, (cf.
nakłásć); *Ross.* напихнуть, напихать, напихивать. Dziu-
rawego woru nie napchasz. *Żegl. Ad. 70.* I wół lepiej
pociągnie, gdy się plewami napcha. *Boh. Kom. 5, 264.*
obetka, sich voll stopfen. *Prov. Slov.* Prawidłami nacpať
hlawu, gako krupami gelito; regulis superfluis onerare.
Lubię tę przemianę losu, kiedy kieszien pusta, potem
złotem się napcha. *Teat. 22, 41.* — §. *Intrans. obsol.* Na-
pychać, wiele popychać, viel stoßen. Ten się dorwał pa-
górka, w krzywym czólnie drugi Wiosłem napycha, ke-
dy zaciągnął się z plugi. *Żebr. Ow. 10.*

NAPCHLIĆ, f. napchli, cz. dok., pchłami napełnić, voll fül-
le machen, mit fülhen anfüllen; *Ross.* наблюдать. Napchlić
komorę, Ióžko, suknią. *Cn. Th.* Napchlony, pełny pfech,
pchlisty, pulicosus. *Mącz.* (*Ross.* наблюшнться formować
się, kształcić się, doskonalić).

NAPĘCZNIĆ, f. napęcznieje neutr. dok., pękato nabrzmieć,
aufschwellen, aufbersten, aufblasen; *Boh.* nabobtjm. Różga
Aaronowa zakwitnęła, i napęczniawszy pękowie z tej ro-
szczyki, wypuściły z siebie kwiatki. *Leop. Num. 17, 8.*
Zył napęczniałe, oczy lyskające. *Pilch. Sen. 285.* **NA-
PĘCZYĆ, f.** napęczy cz. dok., n. p. Oczy wytrzeszczył, a
gębę napęczył *Rys. Ad. 52.* nadał, odał, napęczniała
uczynił, aufblasen, aufschwellen lassen.

NAPĘD, u, m, napędzanie, natarcie, nawał, napaść, daß
Vostreiben auf jemanden, der Anlauf; *Ross.* стремительность.
Bili na około obozu parkan, aby pod jego zasłoną wy-
cieczki czynić, i w czasie napędu bezpiecznie coś się
mogli. *Nar. Hst. 3, 149. Mon. 76, 520.* **NAPĘDZIĆ, f.**
napędzi cz. dok., Napędzać niedok., przypędzić, *Carn.* na-
gajnam; *Vind.* nagnati, naganjati, napelati, pergajjati;
wobin treiben, antreiben. Napędziłem dzikiego zwierza do
parkana. *Bardz. Trag. 315.* Jesteś jak ów wilk, co go
do sieci napędzają, a onemu się nie chce. *Twor. Wiecz.*
100. Napędzenie (*Vind.* naganja, perganja, napelanje).
Napędzała dziewczki baba bardzo do roboty. *Zab. 13, 278.*
Treb. Do zimnej go wody napędził. *Cn. Ad. 209.* (cf.
przyparł go do ciasnej dziury). Napędzać komu Piotra,
ob. Piotr. Napędzać komu kłopot - nabawiać go kłopotu,
einem Kummer machen. Napędzili nam postrachów rywale.
Teat. 43. b, 68. Officer ten dyabelnie mu strachu na-

pedził. *ib.* 52. b, 45. NAPĘDZICIEL, a, m., *Sorab.* 1. nahaniczer; napędzicielka nahaniczerka.

NAPĘKNAĆ, *nijak. jednł.*, napęczniawszy pęknać, aufplagen, aufbörsten, (*Rag. et Bosn.* napuknuti). Napękiły, *Croat.* napuknyen *modice ruptus*, nieco splekany, etwaś aufgebörsten.

NAPĘLNIC, f. napelni cz. *dok.*, Napelnić *niedok.*, *Boh.* naplnowati, naplniti; *Slov.* naplnugi; *Sorab.* 1. napelnicz, napelnu; *Sorab.* 2. napolnisch; *Slav.* naplnut; *Rag.* napunniti, napuuniti, napugnivati, nadopunniti; *Vind.* napouniti, dopouniti, naopuniti, pounu storiti, domeriti, napounenje, napounjen; *Carn.* napolniti, nabulim; *Bosn.* napunniti, napugnati, nadopuniti; *Dal.* nadopuniti; *Croat.* napunjavam, naddopunjavam; *Ross.* наполнить, наполнять, начинить, начиниваю; wypełnić, voll füllen, aufüllen, erfüllen, *prop. et fig.* Kiedy naczynie jakie się napelni, dopiero wstrząsna, alie jeszcze zostanie miejsce, soby mogli napelnić. *Radz. Z. P. M.* 464. Napelniający *Eccl.* полнителем. Napelniasz miejsce wszystkie bóstwem twoim. *Groch. W.* 334. Jupiter, przywziewszy Satyrskiej postawy Napelnił dwójkiem dzieci piękną Niktyenę. *Otw. Ow.* 219. (sfwángern). Droę tę świętą, słuszną rzecz, abyśwa (*dual.* abyśmy) ją łzami gorzkiem napelniła (*dual.* napelniły). *Groch. W.* 496. Kałuże się bydlęcym rykiem znapełniały (napelniły). *Otw. Ow.* 447. Jedli wiele, a napelniwszy się, zaraz jednym rzygniem nic w żołądku nie czuli. *Sk. Dz.* 1148. Kogo pan zbytecznie swemi łaskami napelnia, tego podaje w nienawisć swym towarzyszom. *Boh. Kom.* 2, 64, (obsypuje, obdarza). Miłosierny opuszczonemu bogactw swych udziela, a mądry niedostatki ubogiego napelnia. *Smotr. Apol.* 28. — Napelnić się czego • czym, n. p. Krótka była radość moja, która się teraz napelnia gorzkości i pohanbienia. *Sk. Żyw.* 2, 170. Będzie napelnion ducha świętego, jeszcze z żywota matki swojej. *Sekl. Luc.* 1. Oni napelnieni byli szaleństwa. 1 *Leop. Luc.* 6, 11. Gdy Mardocheusz przed nim nie wstał, napelniony był Aman popędliwości przeciw niemu. *Radz. Esth.* 5, 9. (napelniony popędliwością. *Bibl. Gd.*)

NAPĘLNIENIE, *Ross.* наполнение • pełność, die Fülle, die Bölligkeit, die Vollabung. Jak tylko człowiek niestrawnego żołądka co zje, czuje prędkie napelnienie i odrzeganie się. *Krup.* 5, 40. NAPĘLNISTY, a, e, mogący być napelnionym, *Rag.* napunniv implebilis, aufüllbar. Napelnisty, którego trudno napelnić. *Cn. Th.* 507. NAPĘLNIENIA, i, ż., miejsce w kopalni pod szybem głównym, do zgromadzenia wyciętych skał lub kruszców, by te na wierzch kopalni dobytymi były. *Mier. Mskr.*, der Füllort im Bergschachte.

NAPERZAĆ się, *recipr. niedok.*, uprząść postawę, podejmować boki, kokoszyć się. *Cn. Th. Włod. Dudz.* 47, się entrüsten, sich brüsten, sich breit machen; (cf. perzyć się, gniewać się). Gdy u dworu przychodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi. *Kosz. Lor.* 41. najeżą, kózła postawią, marsa, sie sträuben die Augenbraunen.

NAPIĄĆ, f. napnie cz. *jednł.*, NAPINAĆ, *niedok.* *Boh.* napnauti, napiti, napjnati; *Sorab.* 2. napesch, napinasch,

napinam; *Carn.* napeti, napel, napnem, napejnam; *Vind.* napeti, napnit, napenjati, napnem; *Croat.* napinyam; *Bosn.* napeti, (napetise, otecchi tumeo); *Rag.* napeti, napeti, napignem; *Ross.* наполнить, напильвать, (напуться, напильваться) potykać się, utykać; *Eccl.* налягати, наляшу; naciagać, nastroić, aufspannen, aufspannen, spannen. Napinać łuk, kuszę • naciagać, cf. nałożyć. *Cn. Th.* Predką ręką pusć strzałę z napiętej cięciwy. *Bardz. Trag.* 162. Łuk napięty wysili się; czasem go z cięciwy uwolnić nie zawadzi. *Lub. Roz.* 481. *Mon.* 76, 2. Napnę oyczystej arfy chętnie strony. *Susz. Pieśn. B.* 3. — Napinać siły swoje, napinać się • usadzać się, usiłować, seine Kräfte aufspannen, sich anstrengen. Napina mocno swoje siły. *Susz. Pieśn.* 3 S. Na to najwięcej siły swoje napina, żeby ich na swój żołąd przewabił. *Bzow. Roż. pr.* Tak na to silnie się napięli, że nieprzyjacioł zład rugowali. *Tward. Wł.* 168. Król na wojnę Szlaską wszystkich napięty. *Krom.* 715. *intentus.* Nie mieliśmy sił, nie szły nam fortele, Często daremnym poszliśmy napięciem. *Pot. Syl.* 130. Żartuj sobie Wc Panna, ale to jest pewna, że tu jest napięte zamęcie. *Teat.* 57, 193. Zastał w Judaszu wolą złą ku przedaniu Pana napiętą. *Żarn. Post.* 79. (skłonną). — Melon. Napinać co • nastrajać co, rozpoczynać, przygotować, den Anfang machen, anheben, einleiten, einföheln. Kiedy co poczynasz, Upatruj srogi zawod, gdy ózieło napinasz. *Jabl. Tel.* 339. Tak rzecz swa napiawszy, na miejsca jak najskrytsze uchodzi. *Pilch. Sall.* 216. Już mam rzeczy napięte, niezego mi nie brakuje, tylko twego zezwolenia. *Teat.* 21, 185. Wszak widzą co złe; dla boga, czemu by nie umykać się od napiętej zguby! *Chrosc. Fars.* 58.

NAPIĄTNOWAĆ, NAPIĘTNOWAĆ, f. napiątnuje *act. dok.*, piątnem naznaczyć, nacechować, bebrandmarcken, stempehn. Literami napiątnowawszy żelaznemi twarz mu oskaradził. *Warg. Wal.* 215. Działa te mają być znakiem pewnym napiątnowane. *Vol. Leg.* 3, 489. Skanderbeg wielki od natury napiętnowany żołnierz. *Mon.* 69, 441.

NAPIĆ, f. napije *act. dok.*, Napijać *niedok.*, *Boh.* napiti; *Sorab.* 2. napisch; *Rag.* napitti; *Ross.* напиток; wiele pić, viel trinken. Trunków na borg napili. *Teat.* 21, 94. *Vind.* napianiti, vpianiti; *Carn.* napyam; *Croat.* napijam, napijati; *Bosn.* napitti, napiati, zdravice ciniti; *propino*, pić do kogo. NAPIĆ się, NAPIJAĆ się, *Boh.* napiti se; *Croat.* napijam sze; *Bosn.* napititi se; *Rag.* napitti se, nadusciti se; *Ross.* напиться, напиваться, испить, испивать, насуслиться; a) do sytu pić, pragnienie ugasić, sich satt trinken, genug trinken, zur Genüge trinken. Bydle, gdy się napije, ile przyrodzeniu dosyć, już więcej nie pije. *Petr. Ek.* 69. Jedliście, a nie najedliście się; piliście, a nie napiliście się. *Sk. Kaz.* 525. *W. Agg.* 1, 6. *Prov. Slov.* Napil sa, až mu za uchem prasklo. — §. Napijam się, często po troszę pije, pije sobie, ich trinke nach und nach, biß zur Genüge. Wstałabym sobie o osmej godzinie, napiłabym się kawy... *Teat.* 50. b, 28. Albo się i napijmy, kochany sasiedzie, rzekł po pierwszej potrawie. *Kras. Pod.* 2, 159. Hojne napijanie nasładuje wielkie zalecanie, *foecundi calices, quem non fa-*

cere disertum? Macz. (Croat. napijanye : picie do kogo). Napija się rad : upija się. *Cn. Th.* Napity, pijany, podпиты, betaufht, *Sorab.* 1. napité, pjané. — b) *Meton.* Napijać się dymu, smrodu : nabierać w się, wciągając w się, einfaugen, einziehen, in sich ziehen. Która ziemia była, Któraby się krwi naszej nie napiła? *Lib. Hor.* 42. Straconej nigdy nie odzyska zpełna Barwy, gdy farby napije się wełna. *Hor.* 2, 54. *Min.* Czego się zrazu skorupa napije, To się z niej potym nigdy nie wymyje. *Rys. Ad.* 4. (quo semel est imbuta; cf. nałóg trudno odmieniać, jaki kto z młodu, taki na starość; maż ty chłopa maślem, przecież on śmierdzi dziegiem). — *Transl.* Napił się n. p. swejwoli : nawrzał, zawział zlej nauki, wiary, zle wziął mniemanie o czym. *Cn. Th.* einfaugen. Alexander nie mógł się odjąć nieobyczajom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych.* L 8. Błędu obrazoborskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Czyby winna żona, gdzieby napiwszy się od złego męża złych obyczajów, zle żyła? *Petr. Ek.* 83. Augustyn z młodości napił się był kacerstwa Manichejskiego. *Sk. Żyw.* 2, 148. Cnotą i przyrodzeniem ludzie się rządziłi, Aż się potym z nienagła swejwoli napili. *Simon. Siel.* 25.

NAPIEC, *f.* napieczę *act. dok.*, Napiekać *niedok.*, *Boh.* naprecy; *Ross.* напечь, напекать, нажарить; wiele czego popiec, wiel bafcen, braten. Napiekił przasnego chleba. 1 *Leop. Genes.* 19. — *Fig.* Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 24. c, 64. t. j. zawstydziałabyś się, zacierwinałabyś się, zarumieniłabyś się, du würdest erröthen, cf. rak.

NAPIECIE, *subst. verbi* napiąć.

NAPIECZETOWAĆ, *cz. dok.*, wiele popieczetować, wiel sic-geln; (*Ross.* напечатать надrukować, wydrukować).

NAPIENIĆ, *cz. dok.*, piana napiełnić, voll schäumen, mit Schaum anmachen; *Eccl.* напняю.

NAPIEPRZYC, *cz. dok.*, pieprzem posypać lub zaprawiać, bepfeffern, *Rag.* napapriti.

NAPIERAĆ, *act. niedok.*, Naprzeć, naparł, *f.* naprze *dok.*; *Croat.* napiram; *Slav.* naperiti; *Bosn.* napriti, navaliti; *Sorab.* 1. naperam; *Ross.* напереть, напру, напирать; napierać co gdzie, przeć dokąd, naciągając, nosząc, *propri. et fig.*, wohin stoßen, drängen, wohin zwingen, ziehen, zerrén. Poskoczył za Euforbem, gdy on cofał nogi, Trafia w brodę, a silnie grot naparłszy srogi, Obala go o ziemię. *Dmoch. Il.* 2, 132. Od nieprzyjacioł w około oskoczony i orężem naparły, poległ. *Krom.* 714. *conclusus in medio et oppressus.* Każdy zwykł napierać na koła swe wody. *Tward. Wł.* 12. Ta stoi nieporuszona, napiera tylko na męża, aby się sam czempredzój ratował. *N. Pam.* 1, 88. (nalega nań, naciera). **NAPIERAC** się czego, *recipr.*, koniecznie z uporem sadzić się na co, natrętnie nalegać o co, gwałtownie wymagać, żądać czego, steif und fest auf etwas bestehen, dringend darauf bestehen, durchaus es haben wollen, mit Gewalt darnach ringen. (*Vind.* navpreti : oprzeć się). Trzeba się czasem czego większego napierać, aby otrzymać co jest pożądanego. *Lub. Roz.* 127. Naprzyj się, nie będzie odmówiono tobie. *Otw. Ow.* 52. Tam wóz musi, gdzie się konie na-

prą. *Rys. Ad.* 67. Kiedy się konie naprą, a dziewczki, nie trzymaj. *ib.* 24. Czego się naprze, to mu musza dać koniecznie. *Petr. Ek.* 91. Czego się paniatko naprze, o boże uchowaj, zaraz mu dać każą. *Falib. G.* 3. Aresztant w nocy naparł się na wychod, tam... *Perz. Cyr.* 3, 188. Naparł się Leszko z Wojewodą na Ruś ciągnąć. *Stryjk.* 204. Stój tak, stój okrutniku, gdzieć się to naparły nogi! *Jag. Wyb. D.* Gwałtem napieraszą się czegoś ode mnie. *Teat.* 18. b, 8. **NAPIERANIE**, *ob.* Napor, naporcie. **NAPIERACZ**, *a, m.*, który napiera, nalegacz, der worauf dringt, *Sorab.* 1. naperak.

NAPIERŚNIK, *a, m.*, **NAPIERSIEN**, *śnia, m.*, **NAPIERŚNICZEK**, *czka, m.*, *zdrbn.*, *Boh.* napsnik, prsnjk; *Carn.* napersnek, opersnek; *Vind.* naperfnik, naperfniza, ovratiza, ogerlai; *Rag.* nizparsniza, oklop, oklopje; *Ross.* наперсникъ, нагрудникъ, скржали; noszenie napiersne, meżkie, białogłowskie, halszant. *Włod.*, przepaska, Brustbände, Brustfed, Brusttuch, Brustriemen. Sprawisz dla kapłana napiersnik sądu. *Radz. Exod.* 28, 15. *not.* «niektórzy to zowią racynał.» Racynał sądu urobisz haftarską robotą. *W. ib. not.* «było to przed piersiami, jakoby noszenie szerokie albo załóżka, *Graec.* λόγιον.» daś Brustschilt deś jüdischen Priesterś. Pektorał albo napiersieci. 1 *Leop. Exod.* 28, 15. (napiersnik. 3 *Leop.*). Zartkonogie rumaki okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarlatnym; przód zaś napiersnikiem Szczérozłotym polyska. *Pilch. Sen. list.* 2, 426. — Dziecięciu dasz napiersniczek wełniany, aż do podołku długi, w tyle zawiązany z rekawkami. *Mon.* 69, 908. kaftanik. **NAPIERŚNY**, *a, e.* na piersiach położony, wiszący. *Cn. Th.*, znajdujący się na piersiach, auf der Brust befindlich, *Ross.* нагрудный. **NAPIERSZEK**, *szka, m.*, *Tr. ob.* Napiersznik; cf. nadpierszek.

NAPIERZAC, *act. niedok.*, Napierzyc, *f.* napierzyc *dok.*, pierzem napełnić, *Vind.* naperjati; voll federn machen, befedern. Suknią mi napierzysz. *Tr.* Napierzajcie strzały. *Budn. Jer.* 51, 11. — *Fig.* Ow fortunat pycią napierzony. *Wad. Dan.* 201.

NAPIEŚCIĆ się, *f.* napieści *rec. dok.*, nacać się, nako-chać się, do woli pieszczot zazyć, sich satt liebosen. Napieściwszy się, i z nim swoje żarty Skończywszy, w on czas miłego zegnała. *P. Kchan. Jer.* 404. Ktoż się dość kiedy napieścił z swojego kochania celem? *Zab.* 16, 191. *Weg.*

NAPIĘTEK, *tka, m.*, tylna część trzewika, obuwia część napiętna, daś Haftenstück, Haftenleder im Schuh, im Stiefel; *Boh.* zápět; *Carn.* panoge, oppetněza, shepánz; *Vind.* opatnik, sadnik; *Croat.* nadpétje; *Rag.* nadpetak; *Ross.* запятокъ, закабалучье. Nie po krzywych napiętkach u botów ma być poznawan prawdziwy szlachcic; ale po enocie. *Star. Ref.* 52. Pehnie konia napiętkiem. *Pot. Arg.* 37. Szewcu po napiętku dosyć. *Zegl. Ad.* 248. (cf. jeśliś szwiec, patrz swego kopyta). Ta zima nie jednemu z was zajrzy pod napiętki. *Chrośc. Fars.* 266. (t. j. będzie dokuczała; cf. spyta cię luty, masz-li bōty). Gore już Cezar do wojny skwapliwy Wławszy ojczyźnie waru za napiętki. *Chrośc. Luk.* 165. (cf. w kołnierz wsadzić). **NAPIĘTNY**, *ob.* Nadpiętny.

NAPIĘTNOWAĆ, *ob.* napiętnować.

NAPIĘTRZYĆ, *cz. dok.*, pietra nabudować, wysoko wynosić, Stodterfe aufbauen, aufstürmen, Vind. naparnati, gorsparnati, nakladati, nakopati, verhuvati.

NAPIĘTY, *part. verbi.* napiąć.

NAPIĘWAĆ, *act. niedok.*, Napiąć, *f.* napięje *dok.*, Vind. napeti, napojem; Ross. напѣтъ, напѣвать; zaśpiewać, intonować, anstimmen, den Ton angeben. Napiewają chwałę Herkulesową. *A. Kchan.* 221. (Ross. напѣвъ, напѣвка die Anstimmung, daß Anstimmen). Im śpieszniej napiewa, tym ochotniej głowa szańcuje się ku górze. *Żebr. Ow.* 356. Napiewała głosy niewieściami. *ib.* 358. *modulatur carmina.* — *Fig.* Doradzają jej leczyć miłość, lecz myśli głuchęj napiewają, *surdæ adhibent solatia menti.* *ib.* 257.

NAPIJAĆ, *ob.* napić. NAPIĘLY, *a, e,* nieco pijany, podpiły, berauscht, betrunken. Starszy jeden między niemi, bardziej napiły jak inni, zaprowadził ich wszystkich jako burzycielów pokoju. *Teat.* 7. *d.* 42.

NAPIŁOWAĆ, *cz. dok.*, wiele popiłować, viel sägen ober feilen; Ross. напилить.

NAPINAĆ, *ob.* napiąć. NAPINACZ, *a, m.*, *Rag.* napignalaz; Vind. napenjar, napenjavez *tendens.*

NAPIS, *u, m.*, *Boh.* napis; *Slov.* nápis; *Sorab.* 1. nadpisz zapiszmo; Vind. napifs, nadpifek, zhrespifsmu, napifsmu, napifek; *Croat.* nadpiszek, nadpiszje, nadpiszek, napisz; *Bosn.* nadpis, napis; *Rag.* nádpis, nadpisje; Ross. надпись, надписание, возписание, заглавие, столпописание, лозунгъ; napis ksiąg, obrazu, listu, tytuł. *Cn. Th.* die Aufschriift. Napis listu, adres, *ob.* Podpis. Na kopercie czytałem napis: à Monsieur... *Kras. Pod.* 2, 110. List ten bez napisu. *Teat.* 23. *d.* 31. Z samego tego rozdziału napisu, poznasz zfałszowanie ksiąg. *Obr.* 61. — §. Napis, przyzwisko, tytuł, der Beyname, der Titel. Rycharcd, pierwszy z Gotów król nawrócony, nazwanym był od synodu królem katolikiem; on sobie tytuł wznowił Adelfonsus; potomkowie zaś tego napisu zaniechali. *Sk. Dz.* 706. Napis kładę, rzezę: tytułuję. *Cn. Th.* NAPISAC, *f.* napisze *act. dok.*, Napisywać, *czestoll.* napisuje *Pr.*, *Boh.* napsati; *Sorab.* 2. napiszasch; *Sorab.* 1. napischu, nadpischu; Vind. napifati, na pifm sapopasti, spopasti, gorpifati, goraapifati, gorpopifati, gorsapifati; *Rag.* nadpisati; *Croat.* nadpissujem, napissujem; *Bosn.* napisati, nadpisati, upisati; *Slav.* napisati; Ross. написать, написываю, возписать, возписывать, надписать, надписывать, сочинить, сочинять; *Eecl.* надписати, надписую; popisac na czym, aufschreiben. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach schismatycy bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. Napisacby waglem na czeluściach. *Cn. Ad.* 537. Kreta na wapnie napisac. *ib.* Napisano u białego lwa, Nie czekają jednego dwa. *Rys. Ad.* 43. Lepiej niech pan napisze choć kilka słów; bo lokaj prostack, nie umie komplementu uczynić. *Teat.* 15. *c.* 7. — §. Napisac, *dokon. verbi* Pisać *qu. v.* — §. Napisac list *ob.* Podpisać list, adresować. — §. Napisac się czego, wydolać napisaniu czego, im Stande seyn gehörig aufzuschreiben. Innych wymysłów abo zabobonów, a ktoby się

napisal abo napamiętał? *Rej. Post. P p* 5. *NAPISACZ, *a, m.*, napisujący, *Eecl.* писатель inscriptor.

NAPISKAĆ się, *f.* napiszcze się *recipr. dok.*, piskaniem solbie dogodzić lub z mordować się, sich satt ober müde pipen. — §. Napiskać się czego, *n. p.* Tak fortuna chciała, Żeby się go do woli była napiskała. *Pasz. Dz.* 43.? (Ross. напишить, напишать napuszyć, nadymać).

NAPISNE, *ego, n. subst.*, Wyciągacz podatków względem znaku, który napisnem zowią, niech nic nie wyciąga, a wszakże listy swemi niech kmiecie kwituje z zapłacenia. *Herb. Stat.* 89. zaświadczenie na piśmie, ein schriftliches Zeugniß.

NAPITEK, *tku, m.*, (*Carn.* napytk propinatio; *Croat.* napitek potus, haustus; Ross. напиток napój); napijanie się, napój, trunk, daß Trinken, der Trunk. Niektórzy ser starry, nawet zagniły, nad świeży przekładają, że taki lepszy dla napitku. *Haur. Sk.* 512. Wielom stoi za mękę, nie mieć do napitku wina. *Pileh. Sen. list.* 2, 174. Wilk rzekł do barana: coż to ważysz się tak macić mój napitek? *Zab.* 13, 273. *Treb.* — *Obscoen.* Te wąsy, Mościa Pani, u zdrowego chłopca Dobry znaczą napitek, tylko ruszyć czopa. *Pot. Jow.* 2, 53. NAPITY, *ob.* napić.

NAPIWON, *herb;* jelenia głowa z rogami, a między niemi wilk szary; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen.

NAPŁACIĆ, *act. dok.*, (*Boh.* naplatiti = multum et saepe solve-re; *Croat.* naplácham; *Bosn.* naplatiti, vratiti compensare nagradzać); viel zahlen; cf. nadpłacić.

NAPŁAKAĆ się, *f.* napłacze się *recipr. dok.*, nasycić się płaczem, do woli popłakać, sich satt weinen, sich aufweinen; Ros. наплакаться, навопиться. Jednę mam wolność w swęj ciężkiej niewoli, Że się wždy mogą napłakać do woli. *J. Kchan. Frag.* 18. Napłakać się jaka taka uciecha. *Cn. Ad.* 538. (pociecha gdy co boli, namówić się do woli). Ubiwszy, nie dadzą się napłakać. *Rys. Ad.* 69. Napłaczysz ty się, luboś chrznanu nie przekasił. *Birk. Ob.* 2. *Baz. Sk.* 69.

NAPŁASAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć popłasać, sich satt ober müde tanzen, gaukeln, Ross. наплясаться.

NAPŁATAĆ, *ob.* Napleść.

NAPŁATAĆ, *f.* napłata *act. dok.*, wiele porozpłatać, nasiekać, viel zerhauen, niederhauen. Odparł od granic Amara-ta, Gdy mu wojska trzydzieści tysięcy napłata. *Min. Ryt.* 2, 36. (*Sorab.* 2. naplatasch nałatać). — §. Napłatać figlów, psot narobić, viele Streiche machen.

*NAPŁATAĆ, *f.* napłata *act. dok.*, dosyć popłatać, hinlänglich verwideln, verwirren. Z uprzedzonych zysków ledwo ręce im napłata Czastka dziesiąta. *Klon. Fl. C* 4.—*Recipr.* Napłatać się, nach Belieben verwirren. (Ross. наплутать, наплутаться nabłądzić się).

NAPŁAWIĆ, *act. dok.*, *Boh.* naplawiti; ziemi przyplawić, aufschwemmen, Erdreich ansetzen. — *Boh.* naplawowati *temitere, devehere per aquam, Holz flößen;* naplawać, der Flößer, qui ligna per aquam devehit; naplawka, naplaw, naplawia, locus quo ligna per aquam devehuntur, der Flußplatz; *Bosn.* naplaviti *inundare, naplov inundatio; Russ.*

наплавъ redestnica; kamienna nawłoka zkamieniałych ciał; pławu u sieci; (*Boh.* naplawisko przyplawiona ziemia).

NAPLEĆ, *cz. dok., f. napieleć; wiele popleć, viel zusammen jäten; Ross. наподоть.*

NAPLECZNIK, *a, m., (Etym. plecy), ber Rüdengurt; Eccl. наплечие, нарамьникъ; pas szlejki, torby lub jakikolwiek inny, przy pomocy którego, założonego przez ramię, nosi się albo ciągnie rzecz jaka. Jak. Art. 3, 304. et 1. 416. (Ross. наплечки część sukni od kołnierza do łopatek).*

NAPLEŚĆ, *naplótł, napletli, f. naplecić act. dok., Naplatać niedok., Boh. naplesti, naplysti; Vind. et Bosn. naplesti; Ross. наплести, наплетать, наплетывать; wiele popleść, nawikłać, viel verwickeln, verflechten, viel flechten. Nie mając konopi na powrozy, włosy białym głowom pourzynawszy, sznurów z nich napletli. Star. Pob. B 4. — Fig. Krótkać rzecz, ale węzłowata, «Pocziwie żyć» to słowo siła tu naplata, A silnejby tu na to isticie gloszy trzeba. Rej. Wiz. 50 b. — §. Translat. Plotek nagadać, viel klätterezen machen, viel vorführen; Ross. напутать. Wszystko fałsz, co pan Zwodnicki naplótł przed nami. Teat. 22. b, 130. Napleść się, nagadać się, napaplać się, sich satt und müde führen. Po karczmach chodzą, szukając, z kimby się leda o czym napletli a namówili. Eraz. Jez. D d 5.*

NAPLESNIĘĆ, *f. naplesnieje neutr. dok., pleśnią zachodzić, anfsimmeln, schimmelig werden. Naplesniał. Cn. Th. 455.*

NAPLESZCZEC, *cz. dok., pleszcząc nabryzgać, aufpläntschern, bepläntschern; Ross. наплескать, наплещу, наплескивать.*

NAPLETEK, *tka m., pospolicie nieobrzezaniem, nieobrzezka zowią, ale nie do rzeczy. Dawid miał przynieść Saulowi Filistyńskie nieobrzezki; ale jakoż je miał przynieść nie obrzezawszy! już to musiały być obrzezki! W Słowiańskim, praepulium, plet konieczna (Ross. крайняя плоть, передняя кожа), więc ja zowie napletkiem. Budn. Bibl. praef.; et Genes. 17, 11. die Vorhaut; ob. Przedskórek; Vind. obresek, pridkoshje, sgurna koshiza; Rag. lákoriniza, lakkorina. *NAPLETOWATY, a, e, napletek mający, nieobrzezany, mit der Vorhaut, unbeschnitt. Obrzezał ich Josue, bo napletowaci byli, ponieważ ich nie obrzezowano w drodze. Budn. Joz. 5, 7.*

NAPŁODZIĆ, *cz. dok., dosyć popłodzić, genug zeugen, gebären; Rag. naploditti; Bosn. naploditi; Croat. naplodümet; (Eccl. наплодити, учинить плодоноснымъ оплодiti). Dom jego, jako sad, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielen rozlicznym napłodzony. Glicz. Wych. N 1.*

*NAPŁOMIENIĆ, *cz. dok., płomieniami napełnić, bestammen; Vind. naplameniti, vplameniti.*

NAPŁOSZYĆ, *cz. dok., popłochu nabawić, aufschrecken; Ross. напужать, напугать.*

NAPLUC, *ob. Naplwać.*

NAPLUGAWIĆ, *f. naplugawi, act. dok., napaskudzić, verunreinigen, Unrath woñin thun; Boh. naprznovati; Vind. naskurniti; Ross. напакостить, нагадить, напачкать, насквернить. Odwiedz konia, bo naplugawi. Alb. z Woj. 4. Miód żydowski czym smaczny? bo go żyd zaprawi Gdy z żydówką, z żydzięty w niego naplugawi. Comp.*

Med. 394. Żaba raka ujrzawszy rzekła do niego: Jakos ty śmiał szpetniku tak się ważyć tego, Ześ naplugawił wodę sobą tę tak piękna? Papr. Kol. J 3.

NAPLWAĆ, *act. cont., NAPLUC*, *f. napluje dok., Naplunać jedntl. Boh. napljwati, napliti; Sorab. 1. napluyu, napluwam; Rag. napgljuvati; Vind. napluniti, naplupati; Ross. наплевать, наплюю, наплевывать, наплюнуть; pluć na co, etwas ansprehen. Naplwano mu w twarz. Pilch. Sen. list. 107. Główka jak makówka, a rozumu pusta, abo jak naplwał. Cn. Ad. 248. (ni kaska). Naplwać komu w kaszę. Cn. Ad. 538. (namówić komu zelżywie, sromotnie; natrzeć komu uszy). Naplwał mu w ręce, nasmarował mu ręce, przedarował go. Tr. er hat ihm die Hände geschmiert.*

NAPŁYW, *napływ, u, m., coraz większy przypliw, ber Zufuß, daß Zuschießen, Herbeschießen. Smarowidło to w drzewo chore nie dopuszcza wdzierać się napływom. Fors. Drz. 7. Odmieniała po razy kilka swoje postać ziemia nasza, napływem nowego coraz barbarzyństwa. Nar. Hst. 1, 11. Gmin tutejszy składa się z naplynu wszystkich prawie narodów. Pam. 85, 1, 385. Ross. набродъ. Do pierwiastkowego przechodu przez Bosfor, pomagały nowe hord naplywy. Czack. Pr. 7. Prawidła panujących o stopie mennicznej, w miarę naplywu jednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. ib. 174. Napływ interessów. ib. 2, 71. NAPŁYWAC med. niedok., Naplynać jedntl., plynąć lub pływając natrafić, nadejść, ob. Nadplynąć, heran fließen, heran schwimmen, heran gestoßen ober geschwommen kommen; Vind. naplavati; Bosn. naplitti, nalecchi, navriviti, naligati, navarviti; Ross. наплыть, наплывать; Eccl. наплавствую, по верху плаваю. Na brzeg Misena hucznego naplynął, intrat. Zebr. Ow. 350. Flota Angielska naplynęła pod Malte, kiedy ta już w mocy Francuzów była. N. Pam. 1, 108.*

NAPO —, *duae praeposit. inseparabiles, junctae verbis, exprimunt conjunctionem significationem, unicuique servantem; ob. Napomknąć, napomykać; cf. napod -; nawy -; pona -; cf. zapo -; cf. poroz -.*

NAPOCZAĆ, *jedntl., cz., Napoczynać niedok., zacząć, rozpocząć, anfangen, anheben, einen Anfang machen. Aleć też już czas, bym Myrtyla mego Szukać napoczął, tak pożądanego. Past. Fid. 265. Na rok następny zostało korycy 18 maki i beczka soli napoczęta. N. Pam. 18, 335.*

NAPOD —, *duae praeposit., junctae verbis, exprimunt significationem unicuique servantem, (ob. Napo-) e. g. Napodpalać, cz. dok., Boh. napodpalovati, diu et saepe accendere.*

NAPODWORNY, *a, e, na dworze, to jest, pod niebem zostający. Włod. auf dem Hofe, draußen, unter freyem Himmel.*

NAPODZIWI, *ob. Podziw. NAPOGOTOWIU, ob. Pogotowiu.*

NAPOIĆ, *f. napoi act. dok., NAPAJAĆ, NAPAWAĆ, niedok., Boh. napogiti, napageti; Slov. napájim; Sorab. 2. napojsch; Sorab. 1. natzinam, (cf. naczynie); Vind. napojiti, napajati; Carn. napojim, napajam; Croat. napajati, napajam; Bosn. napojiti; Rag. napojitti, napajam; Eccl. напаяю, напою; Ross. напоить, напавать; даć париć*

- się, trinken lassen, trünfen. Gdy w drodze będąc, nie możesz konia napoić przed zajechaniem do oberzy, дай mu potem przynajmniej godzinę spoczynku przed napojeniem. *Dyke. Med. 4, 450, Slov. napágenj.* Przy napawaniu koni utarczke mieli. *Warg. Cez. 120.* Niech matka napoi dziecko. *Tr. t. j. piersiami nakarmi, niech mu się da nassać; ob. Doić. — 3.* Napawać co czym, napuszczać czym, napełniać, mit etwas anfüllen, etwas einfüllen lassen, mit etwas trünfen, etwas einfüllen. Lampa napawa knot oliwnym sokiem. *Groch. W. 158.* Deszcz napawa ziemię i czyni ją płodną. *Budn. Jes. 55, 10.* Egipt Nil oblewa i napawa. *Boter. 215.* Napoił albo napuścił pop winem hostyą albo *alniec w czwartek wielki, a wysuszywa z tej wilgotności w wtorek wielkonocny. *Sak. Persp. 18.* Obmyli krew' z ran jego, a potem sokiem balsamu wonnego napoił je. *Odym. Św. 2 K k 3 l.* Na dnie, szkarłatnym napawaym mętem Zegary idą i excytarz czuły. *Morszt. 58.* (farbowanym). — *Transl.* Piękniemi widzę zdaniem rodzice W Pana napoiłi. *Teat. 8, 14.* Messala ślepą błędnych furją napawał, A zdrajcom tym sposobem ojczyznę przedawał. *Teat. 45, 54.* Oni co miasta często nawiedzają, Tam się obłudy duchem napawają. *Karp. 1, 45.* Ludzie, póki tylko trucizna szczerę się napawają, Za bogów się mają. *Jabl. Tel. 551.* **NAPOIĆIEL**, a, m., napawacz, który napawa, der Trünfer, *Vind. napajar, napajavez; Croat. napoitel, f. napoitelicza, napoićielka.*
- NAPÓJ**, oju, m., *Boh. napog; Sorab. 1. napouy; Vind. pitje, pivu, piva, populu, pialu, piazha, pilish, (cf. piwo); Croat. napitek (ob. Napitek), pilo, pitvina; (napoy, schava - stek; napojnicza potio); Ross. напиток, поило; (напойка szczypka tabaki); Eccl. пино, питие, напиток; co się pije, picie, napitek, trunek, der Trunk, daß was man trünft. Woda jest napój najpowszechniejszy, i najprzyzwoitszy. *Krup. 5, 86.* Przez wiele lat innego napoju nie pijał, jedno szczerą wodę. *Birk. Gl. K. 16.* W obłoki suche usta wlepili i oczy, Co większa tym ich bardziej głód napoju tłoczy. *Bardz. Luk. 61.* (t. j. pragnienie). Dała swemu kochankowi napój miłosny, od którego on umarł. *Mon. 76, 22.* **NAPÓJNY**, a, e, napojowy, od napoju, Trunk. Napojne ofiary, abo mokre ofiary. *W. Levit. 7, 30. Leop. ib. NAPÓJEK, jku, m., *demin. nom. napój. — Medic. Napojek, ein Trünkchen. Tr. NAPÓJENIE, NAPÓJONY, ob. Napoić.***
- NAPÓJMOWAĆ**, cz. *czestl., dok.,* wiele pojmować, viel nehmen, annehmen, aufnehmen. Salomon zjety głupią miłością, dziewczek pogańskich sobie napojmował. *Gil. Kaz. C c 6 b.*
- NAPÓJOWY**, a, e, napojny, od napoju, Trunk. *Boh. napogowy.* Czara do czynienia napojowych ofiar. *Stas. Num. 1, 111, Trankopfer; (Bosn. napojnica potatio).*
- NAPÓŁ**, **NAPÓŁY** - na pół, w pół, w poły, (*Boh. napoly*), auf die Hälfte, zur Hälfte, halb. Napół dziedziczny, *ex parte dimidia haeres. Cn. Th. Adjectivis praemissum exprimit Latinum semi: napóły nagi, seminudus, halbnaht; napóły spalony, semiustus; napóły śpiący, semisomnis; napóły umarły, Sorab. 1. na powinoszně, seminortuus, etc. Cn. Th., ob. Pół.*
- NAPOLICZKOWAĆ** się, *recepr. dok.,* ile woli lub do zmor-
- dowania policzków nadawać, sich satt oder müde abrfeigen; *Bosn. napestati, ispestati.*
- NAPOLNY**, a, e, na polu się znajdujący, auf dem Felde befindlich; *Ross. napolный, ob. Polowy, polny.*
- NAPOMINAĆ**, *act. niedok., NAPOMNIEĆ, f. napomni dok., Boh. napominati, napomenauti; Slov. napomjnam; Sorab. 1. napominam; Vind. napomeniti, napominati, opominit, opomeniti, opominati, opomenuvati, pominati, svarit, peratovat; Carn. pominam, oppominam; Croat. opominati, opominam, opomenuti, nagovarjam; (napominam mentionem facio, wspominam); Rag. napomenuti, napomegnivati, nagovoritti, nagovarati; Bosn. nagovarati, tolti, potićati, svjettovati, kaniti, nukkati; Dal. szitovati; Ross. увѣщать, увѣщавать, каять, каю, (напомянуть, напоминать, напомнить - przymownieć); Eccl. приувѣщаваю, уговариваю, приумоляю; upominać, słowami napędzać, namawiać, ermahnen, ermahnen. Ktokolwiek cię będzie napominać na dobro twoje, ze czcią słuchaj i podziękuj mu. *Teat. 42. d. B.* Między urzędniki dworskiemi mało jest, którzyby chcieli abo śmieli pana *napominać a słowy *strestać. *Kosz. Lor. 48.* Napominać drugich, najłaciej. *Cn. Ad. 559.* (cf. drugiemu dobrze wnet poradzimy, a sami sobie nie umiemy; drugim przygania a sam nie czyni; sam bładzisz, a drugich rządysz). Napominanie, napomnienie, *subst. verbi,* daß Ermahnen, die Ermahnung; *Sorab. 1. napominano; Vind. napomenenje, opominanje, opomina, opomenik, pomenitje; Rag. napomena, uspomena; Ross. увѣтъ, увѣщание, увѣщавание; Eccl. увѣтливство, уговорение, (напоминание wspomina-nie, wzmianka). Cierpieć nie może tych, którzy mu czynią napomnienia. *Teat. 25. b, 15.* Napominanie pierwsze ma być niż karanie. *Cn. Ad. 559.* (cf. nie zaraz do twardej słowy; pierwej fuki, niż puki: kto gardzi słowy prostemi, tego trzeba dębowemi). **NAPOMINACZ**, a, m., *Boh. napominač, napominatel; Slov. napominawatel; Sorab. 1. napominař; Vind. opominavez, opomeniuz, opomenjavez, opominar; Rag. napomenitegl, nagovaralaz, nagovoritegl; Bosn. nagovoritegl; Croat. nagovoritel, nagovarjavez; Eccl. напоминагель; Ross. увѣщатель; ten co upomina, napomina, hortator. Macz., der Ermahner. Miło mi jest urząd monitora, t. j. napominacza czyli przestrzegacza, sprawować. *Mon. 70, 151.* Niecierpliwý duch, ani jeszcze unoszony, Gardzi napominacza słowy oburzony. *ib. 129.* Ja jestem mileżącym napominaczem. *Baz. Sk. 189.* *W rodz. żeńsk. Sorab. 1. napominařka; Rag. nagovoritegliza.* **NAPOMINALNY**, a, e, napominaniu służący. *Cn. Th., Ermahnung.* *Sorab. 1. napominarski, napominatě; Ross. увѣщательный, увѣтный; Eccl. увѣщавательный, оукѣтливъ. Nakazuje senat księżom, aby wzięli listy napominalne, a publikować je kazali na kazalnicy, aby temi listy byli napomnieni wszyscy. *Baz. Hst. 92.* Dzieło napominalne. *Mon. 71, 219.* Owa część filozolii, którą Grecy napominalną zwali, my przykazującą zwiemy. *Pilch. Sen. list. 5, 180.* (*Napominek *Croat. napomenek, memorial; Dal. napomena - memoriał.*****
- NAPOMKNAĆ**, *f. napomknie act. jednoll., NAPOMYKAĆ, niedok., Boh. ponawrhugi, ponawrhnu; namknać, naprzymy-*

kać, przymknąć, nasunąć co, podać, hinschieben, hingeben, hinreichen. Jeden napomknął, drugi porwał. *Cn. Ad. 508.* (cf. jeden wynalazł, drugi zrobił). Napomykać kogo • nawodzić, wzbudzać, zachęcać, hinleiten, führen, bewegen. Nie mamy napomykać ludzi na łakomstwo, na niezgodę; sam człowiek przez się jest do tego skłonny. *Gorn. Sen. 164.* Niekarność napomyka niejako ku złemu. *Gorn. Wz. M 2.* Nie jest nikt, kogoby nie napomykało do dania powtóre dobrodziejstwa to, iż raz dał. *Gorn. Sen. 261.* Aleksander W. miał Homera tak we czci, aby napomknął kogo ku pisaniu o sobie. *Gorn. Dw. 66.* — Nie daj powodu, nie napomykaj. *Cn. Ad. 570.* nie daj przyczyny, gieß keine Veranlassung. — Napomykać, dawać do zrozumienia, natracić, an die Hand geben, zu verstehen geben. Veranlassung geben, einen Wink geben, veranlassen. Jenó napomknąć, sam się domyśli. *Cn. Ad. 669.* (nie trzeba go wiele namawiać). Nic nie tając, przyczynę napomkniętą powie. *Przyb. Milt. 61.* t. j. wspomniona, natknięta. **NAPOMKNIE NIE** subst. verb., powód. *Cn. Th. Anlaß, Wink.* Ty nie potrzebujesz napomnienia, lecz tylko napomknienia. *Pilch. Sen. list. 96.* natracenia.

NAPOMOCNY, a, e, przypomocny, (*Boh.* napomocny), mitbeihilflich, etwas beiträgend. O to starać się ma hetman, żeby żołnierzom słońce, kurzawa, dym napomocne były w bitwie. *Archel. 2, 27.* *Boh.* napomahati, napomocit; *Vind.* napomagati • pomódz do czego.

NAPOPAC komu, act. *niedok.*, nałajac mu powtarzaniem popa, ty popie, jemanden einen Pfaffen über den andern schelten; cf. nachłopać, nababac komu. *Cn. Th. 435.*

NAPOR, u, m., poet. • napieranie, Zudringlichheit, Zudringen, Aufdrängen; *Croat.* napor; *Sorab.* 1. napëranstwo; *Rag.* napor; *Ross.* напоръ. Tak rzekł monarcha z groźbą, i wstał z tronu skory, Uprzedzając roztropnie niewczesne napory. Gdyby jego odwagą zapalony drugi Kto z wodzów chciał się teraz podjąć tej usługi. *Przyb. Milt. 51.* Napor, napadanie, napieranie, daß Eindringen, Zudringen in den Feind. Mając już wpadać do ziemi Chełmińskiej, obwarował pierwej zameczki swoje dla wycieczek i przytułku w czasie naporu. *Nar. Hst. 4, 352.* **NAPORNY**, **NAPORCZYWY**, a, e, — ie adv., napierający, nacierający, natarczywy, zudringlich; *Ross.* напорный. Błąd naporczywy, *temerarius error.* *Zebr. Ow. 295.*

NAPORUCZAC, act. *dok.*, *Boh.* naporauceti • multa mandare, wiele pozalecać, viel auftragen, übertragen.

NAPORZAD, ob. Porząd.

NAPOSŁEDNIEJSZY, **NAPOSŁEDZ**, ob. Posledni.

NAPOSMIEWAC się z kogo, *recipr. cont*, naśmiewać się, uragiwać sobie, seinen Spott und Gelächter mit jemand treiben. Gdy się tak naposmiewali z niego, zwlekli z niego one czerwona szatę. *Leop. Matth. 27, 31.*

NAPOSYŁAC, act. *dok.*, *Boh.* naposylati; wiele nasyłać, viel über einander schicken.

NAPOTKAĆ, f. napotka *med. dok.*, natrafić na kogo, einen begegnen, antreffen. Ach jakom szczęśliwie Wc Pana napotkał. *Teat. 7, 96.* Szuka zgubionego syna; bada się wszystkich, kogo tylko napotka. *Stas. Num. 1, 151.* Potrafie ja z tym paniczem, byłem go tylko gdzie bezbron-

nego napotkał. *Teat. 28, 108.* Nie wiedziałem, że mię to napotka. *Pilch. Sen. list. 2, 257.* Mądry wie, że go wszystko napotkać może. *ib.* **NAPOTYKAĆ** się, *recipr. dok.*, dosyć często utykać, *Boh.* naklopeytati se; *saepe offendere, labi.*

NAPOTYM • na przeszłość, in Zukunft; ob. Potym, *Boh.* napotom, dopotomnischoho, dahley po tóm; *Ross.* впрѣд.

NAPOWIETRZNY, a, e, *Ross.* небопарный; na powietrzu się znajdujący, in der Luft befindlich. Twory napowietrzne, różne widwiska i dzieła przyrodzone, w atmosferze się pokazujące. *Śniad. Jeog. 277.* Twory napowietrzne ogniście, pioruny, gwiazdy spadające i t. d. *ib.* 546. Komety miano za ognie napowietrzne. *Boh. Prog. 8.* Różne różnych mniemania o napowietrznym ogniu. *Scheidt. 120.* — **NAPOWIETRZYĆ**, f. napowietrzy act. *dok.*, powietrzem pozarażać, verpesten, mit der Pest nach und nach anstecken. — *Fig.* Sekty heretyckie różnemi odszczepieństwem wszystkie ziemie Czeską napowietrzyły. *Krom. 486.*

NAPOWIEDZIEĆ, f. napowie act. *dok.*, Napowiadać *niedok.*, *Boh.* napowěditi, napowjdati; *Ross.* наказать, наказы-вать, наговорить, наговаривать; wiele jedno po drugim rozpowiadać, vieleß nacheinander hersagen, hererzählen; (*Carn.* napovedati, napovem, napovedovati • nakazać; *Vind.* napovedeti, napowiedati • oznajmić, zwiastować). Różnych rzeczy mu napowiadałem. *Teat. 56. b, 63.* Dobrze to jest; ale ja mam ci wiele nowin napowiadać. *ib.* 52. c, 29. Tyle mi strasznych napowiedała rzeczy, żem się aż rozplakała. *Teat. 16. b, 8.* O wolności wiele pięknych rzeczy nam napowiedała. *Pam. 55. 1, 291.* Wstyd mię za słowa, jakich śmiał mi napowiedzieć. *Zebr. Ow. 26.* (naliczyc). Nie jeden siła tak napowie, jako do czego ochotnego i cchiwego widzi. *Warg. Cez. 76.* Takeś tu Wc Pan czystych rzeczy napowiedział, iżby szkoda, którą inną rozmowę w to wtrącać. *Gorn. Dw. 580.* Napowiadać się, nagadać się (*Boh.* napowjdat se), sich satt reden, müde erzählen. Napowiadał mi się o dziwnych rzeczach. *Warg. Radz. 161.*

NAPOWIEŚĆ, f. napowiedzie *cz. dok.*, namknąć, *phys. et moral.*, berühren, erwähnen. O satyrowej zagubie napowiódł. *Zebr. Ow. 149. reminiscitur.*

NAPOWTARZAC, act. *dok.*, *Boh.* naopakowati • *saepe repetere*, oit genug wiederholen.

NAPÓZYCZAC, act. *niedok.*, Napożyczyć, f. napożyczy *dok.*; wiele raz po raz pożyczać, viel nach einander borgen, aufborgen. Napożyczała Jejmość pieniądze, i wydała je na bale. *Teat. 24. b, 74.* Hebrajczykowie napożyczali u Egipcyan kubków, i rozmaitych klejnotów. *Wróbl. 247.*

NAPRAĆ, f. napierze, napiore act. *dok.*; *Boh.* naprati; wiele poprać, viel waschen. — *Transl.* Naprać się kogo, do woli mu skórę wyłoić, einen nach Herzenslust durcharben. Tegom sobie najbarziej życzyła, abym się ciebie do woli naprała. *Past. Fid. 153.*

NAPRACOWAC się, *recipr. dok.*, *Boh.* napracowati se; *Ross.* наработаться, наработываюсь; n. p. Człowiek narobi się, pracuje, a grad wszystko psuje. *Karnk. Kat. 422.* do z mordowania się popracować, sich satt und müde arbeiten.

NAPRAGNAĆ się, *recipr. dok.*; n. p. Nałaczneli się i na-

pragnęli się słowa bożego. *Wróbl.* 253. pragnieniem z mordować się, vor Durst verſchmachten, lange genug ſchmachten.

NAPRAŚNY, NAPROZNY, a, e, — o *adv.*, *Ross.* напрасный, напрасно; próżny, nadaremny, daremny, na nic, eitel, vergeblich, vergebens, umsonst. Naprasne były nasze wrzaski i bezpotrzebne nasze prośby. *Weryf.* 65. Naprasno skwierczeli, i nadaremna dokukę czynili. *ib.* 65.

NAPRASOWAĆ, *cz. dok.*, ile dosyć czego wyprasować, ge-
lug pressen, außpressen, glätten; *Ross.* нажать, Нажимать.
Napasować się, sich satt und müde pressen, glätten.

NAPRASZAC, *ob.* Naprosić, *et* Naproszyć.

NAPRASZCZAC, *ob.* Naprosić. **NAPRASZCZACZ**, a, m., polepszacz, naprawiacz, poprawiciel, *corrector.* *Macz.*, der Graderichter, Verbesserer.

NAPRAWA, y, ż., *Boh.* naprawa, §. 1. poprawa, naprawianie na lepsze, die Verbesserung, Besserung, daß Ausbessern, Zurechtmachen; (*Vind.* naprawa, napraulenje, napraulistvu = nastroszenie, narządzenie); *Ross.* переправка, исправа, исправка, выправка. Wnet postrzeżono, że i Ptolemeusza geografia wielkiej potrzebuje naprawy. *Wyryw. Geogr.* 5. Zepsowanie prędko, naprawa nierychło się wiedzie. *Fredr. Ad.* 3. *Pulch. Sen. list.* 384. Bóg starca tak mądrego zesłał na naprawę Moich błędów, i czynów moich na naprawę. *Jabl. Tel.* 144. W takowych kobietach karmia wszystka w żywność a naprawę ciała się obraca, tak iż żadne pożywienie płodowi nie zostaje. *Spicz.* 181. (tucz). — *Jurid.* Naprawa, bassarunk. *Szczerb. Sax.* 6. nagroda, Schadenersaß. — §. 2. Naprawa = **NAPRAWA**, u, m., namowa, poduszczanie, naprawienie na co, przygotowanie, nastroszenie, narządzenie, Anstiftung, Anleitung, Zubereitung, angestellte Händel, aufgestellte Gallen. Wszystko to się działo za naprawem Antoniego. *Chrośc. Fars.* 77. Jeśli drugiego z nieobaczenia pchnie, albo rzuci nań jakie naczynie bez naprawy... *Budn. Num.* 35, 22. (nieumyślnie. *Bibl. Gd.* ohne Absicht). O tym rozbi-
ciu rozumiano, jakoby się z cesarskiej naprawy działo. *Sk. Dz.* 835. W porcie gotowano naprawy, Jak zdradziecko zacząć Portugalskie nawy. *Przyb. Luz.* 39.

NAPRAWCA, y, m., **NAPRAWIACZ**, **NAPRAWICIEL**, a, m., §. 1. który co poprawia, naprawuje, *Boh. et Slov.* naprawitel, naprawnjk; *Sorab.* 1. poředžak, zporedžnik; *Vind.* popraulavez, popraular; *Croat.* napravitel, prenapravitel; *Rag.* napravitegl, ponapravitegl, ispravitegl; *Ross.* исправитель; *Eecl.* справщик; der Verbesserer, Wiederhersteller, Zurechtbringer. Adryan zajechał do Afryki, pokój i urząd naprawując, i pisali go pochlebcy naprawcą Afryki. *Sk. Dz.* 78. Mamy w sobie ustawicznego skaziciela, trzeba nam więc ustawicznego poprawiciela. *W. Post. W.* 241. Publiczny sędzia i naprawca obyczajów. *Mon.* 71, 169. *ib.* 67, 47. Rzeczpospolita ma swoich obrońców, opiekunów, stróżów, poprawicieli. *ib.* 70, 269. Pan Jezus, ten najszlachetniejszy naprawca świata, chciał przywrócić człowieka do pierwszej godności. *W. Post. W.* 242. *Baz. Hst.* 48. Kazimierz, naprawcą pokoju nazwany. *Krom.* 94. — §. 2. Naprawiacz na kogo zdradliwy, *subornator.* *Cn. Th.*, der Anstifter, Aufseher. **NAPRAWIAĆ**, *act. niedok.*, 1. **NAPRAWIĆ**, *f.* naprawi *dok.*, Naprawować, na-

prawuje *contin.*, *Boh.* napraviti, napravowati, opraviti, opravowati; *Slov.* napravugi; *Sorab.* 1. zporedžam, (*ob.* Sporządzić); *Vind.* poprauit, popraulati, kerpati, (napraviti = narządzić, urządzić, zaprawić); *Carn.* napraveti, napravlam; *Croat.* napravlyam, prenapravlyam, zadelavam, zadelati; *Bosn.* napraviti, naciniti; *Rag.* napraviti, napravglivati, napravgljati, ponappravgljati, naciniti; *Ross.* исправить, исправлять, заправить,правлять, выправить, выправлять, сдобрить, слабривать, хитить, хичу, ухитить, ухичивагь, прихитить, прихичивать, учинить, учинивать, исчинить, вычинить, вычинивать; *Eecl.* справляю; — 1. popsute narządzać, poprawiać, polepszać, zurecht machen, verbessern, außbessern. (NB. poprawić dziś więcej używa się w znaczeniu moralnym, naprawić w fizycznym, osobliwie o rzeczy przez używanie nadsutęj; dawni mniej zachowywali tej różnicy). Nie tak łatwo naprawić ludzie, jako je łatwo zepsować. *Sk. Kaz.* 621. Łacniej zepsować, niż naprawić. *Cn. Ad.* 411. Naprawił wszystko, co się przeciw prawom kościelnym porobiło. *Sk. Dz.* 1065. Usiłował bitwę znowu naprawić; ale widząc, iż próżno, pierzchnął za drugimi *Stryjk.* 292. Chodkiewicz starał się karę żołnierską naprawić, która znacznie była z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł.* 97. Losy moje już naprawione; ta szacowna ręka zaciera we mnie pamięć dawnych nieszczęść. *Teat.* 53, 49. Moje interesa tym wcale się nie naprawiają. *Teat.* 1. c, 74. — 2. Naprawić, narządzić, urządzać, anrichten, zurichten, einrichten, *Vind.* pernarediti, narediti, napraviti, napustiti; *Ross.* наторить, натаривать, направишь, направлять, направляю, настроивать, настроить. Osobno obiedwie się stawia, i parę postaw z przedzy cieniuchnej naprawią; *intendant.* *Zebr. Ow.* 128. Gumna naprawione i nasadzone brogami stoja. *Glicz. Wych. M.* 5. Najał zdracę, aby Henryka zabił, na kościele kamień srogi naprawiwszy nań. *Zygr. Pap.* 315. Bóg lato swym dowcipem, i zimę naprawił. *Kanc. Gd.* 178. — Naprawiać kogo, albo co na kogo = nasadzać, nagotować nań, namawiać, poduszczać, gegen jemanden anstiften, ansetzen, auf ihn abrichten, bestellen, zurichten. Tak ten winny jest, co źle działo, jako i ten, co drugie naprawia. *Ezop.* 110. Cudze grzechy te zowiemy, które acz my nie sami czynimy, wszakże albo drugich naprawiamy, albo pomagamy, albo nie hamujemy. *Hrbst. Nauk.* 1 6 b. Myślili mu źle, a dobrej woli nań nie mogli być, przenjadowali i naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G.* 1 b. Henryk naprawił Niemieckie książęta na Bolesława, aby go namówili przyjechać do niego. *Biel.* 77. Naprawili nań fałszywych świadków. *W. Act.* 6, 11. Obaczyli wszyscy niewinność biskupa, a potwarz tych, co niewiastę naprawili. *Sk. Dz.* 206. Filip Miryusza, naprawiwszy lekarza, trucizną umorzył. *Sk. Dz.* 121. Euzebia zajrząc Helenie, że częste dzieci miewała, naprawowała baby, żeby dzieci... *Sk. Dz.* 237. Naprawił Olbracht niektóre poddane swoje, aby puścili głos, że Turcy ciągną wielką mocą na Podole. *Biel.* 454. (2. **NAPRAWIĆ**, *f.* naprawi *act. dok.*, wiele i długo nagadać, napowiadać, viel herreden. Człowiek, któren mówi, co mu przyjdzie

na myśl, naprawi często wiele bredni. *Zab.* 5, 85.). **NAPRAWIANIE**, **NAPRAWIENIE**, ia, n., *subst. verb.*, naprawa, daß Bessern, die Besserung; daß Anstiften. **NAPRAWIOWY**, a, e, *part.*, verbessert, angestiftet. **NAPRAWIACZKA**, **NAPRAWICIELKA**, i, ż, *Slav.* naprawitelkyně; *Rag.* popopraviteliza; *Ross.* исправительница; 1. która poprawuje co nadpsutego, die Verbesserin, Zurechtmacherin, Wiederherstellerin. Marya, naprawicielka rodzaju ludzkiego. *W. Post. W.* 5, 375. Naprawicielko świata! *Birk. Oboz. B.* — 2. Która co albo kogo na kogo naprawia, die Anstifterin. **NAPRAWIŚWIAT**, a, m., *Mon.* 75, 590, będący w pretensjach poprawy całego świata, cf. bocian, co świat czyszczy, ein Weltverbesserer. **NAPRAWKA**, i, ż, *dem. nom.* naprawa = reparacyjka, die Ausbesserung; *Ross.* чинка, починка, зачинка. Gmin w niewolą wzięty po zamkach pogranicznych na naprawki fortec rozsadzono. *Nar. Hst.* 3, 104. Naprawki i dobiorki łożów, kół, osi, przodków, dyszłów. *Jak. Art.* 1, 259. t. j. zapas do naprawy służący, Ausbesserungsvorrath. **NAPRAWNIK**, ob. Naprawiciel. **NAPRAWNOŚĆ**, ści, ż, możność być naprawionym, die Verbesserlichkeit; *Vind.* perpraulenost, perpraulivost; *Eccl.* исправность. **NAPRAWNY**, a, e, — ie, *adv.*, a) co się da naprawić, reparabilis. *Cn. Th. Mącz.*, *Boh.* naprawitedlny; (naprawny, z prawa k něčemu należący); *Sorab.* pořědně; *Vind.* napraulen, perpraulen; *Eccl.* исправный, verbessertlich. Nienaprawny, co nie może być naprawionym, irreparabilis. *Mącz.* — b) Naprawny, naprawiony, verbessert, zurecht gemacht.

NAPRAZYĆ, *cz. dok.*, prażąc dosyć posmażyć, genug prärgeln; *Ross.* напряжить.

NAPRĘZYĆ, *f. napręży act. dok.*, Naprężać *niedok.*, (*Boh.* napřahnouti, napřahati = zamach czynić, rękę wyciągać); *Ross.* напрячь, натягать, напружить, напруживая; mocno nateżyć, sehr ausspannen, ausreden, reden, ausdehnen. Naprężając wewnątrz swojej przestrzeni Płomiennym bania powietrzna duchem się odyma. *Kniaz. Poez.* 2, 148. Gdy baje, uszu napręż. *Zab.* 12, 101. Już nieprzyjaciel tak się naprężył. Jakby po większej części nas zwyciężył. *Chrośc. Fars.* 273. *Eccl.* пружатися nateżyć się, usiłować; *Ross.* напрячься набрзмієць, напружити теги, mocny.

NAPROŚCIĆ, *f. naprości act. dok.*, **NAPROSTOWAĆ**, *niedok.*, **NAPRASZCZAĆ**, *frequ.* prostym robić, grade rüfthen, grade machen. *Recurvo*, zaś nakrzywiam, na drugą stronę paginam, napraszczam. *Mącz.* Napraszczam, odginam, reflecto. *Volck.* 315. Co się skrzywiło naprostować. *Pilch. Sen.* 106. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać a napraszcząć, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rej. Zw.* 76 b. Czego krzywego, gdy kto z prędką napraszczą, rychlej snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. G* 1. Nasza krzywość ma być napraszczana prosta wola boża. *Hrbst. Nauk.* A 4 b. (nakierowana). Wyrównaj drogi, naprość krzywe sprawy W gościniec prawy. *Groch. W.* 91. Krzywe te serca jak naprościć? *W. Post. W.* 2, 182. Młodą płonkę łaćno naprostować. *Cn. Ad.* 507. (młodego łaćniej rządzić). Pa-górek będzie poniżon, i będą drogi krzywe naproszczone.

Leop. Jes. 40, 4. — Miej na to wagę mierną, kędy działo naprościć? *Biel. S. N.* 36. (t. j. nakierować). — Będę chwalił ciebie w sercu naproszczonym. *Wróbl.* 278, in *directione cordis.* (w naproszczeniu serca. 1 *Leop. Sap.* 9, 3. w prostocie serca. 3 *Leop.*).

NAPROSIĆ, *f. naprosi act. dok.*, **NAPRASZAĆ**, *niedok.*, wiele poprosić, viel zusammen bitten; *Sorab.* 1. naproschuyu; *Vind.* naprofiti, (naprafshti = zapytywać się); *Croat.* naprassam; *Bosn.* naprositi, proseech nakuppiti; (*Ross.* напросить, напрашивать нажебраć). Rozmaitych narodów naprosiwszy, wszystkim tam hojność wielką dóbr swych udzielają, sąsiady bankietują. *Pasz. Dz.* 86. Na wesele Zewsząd gości naproszono wiele. *P. Kehan. Orł.* 257. Napraszanie gości na biesiadę. *W. Post. Mn.* 351, *Vind.* naprofhnja, naproshenje. **NAPROSIĆ** się *recipr.*, *Boh.* naprosyti se, rozprosyti se; bardzo wiele i długo do namordowania się prosić, sich müde bitten, sehr viel und lange bitten. Nakaślał się, nimał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teat.* 36. c, 72.

NAPRÓSZYĆ, **NAPRUSZYĆ**, *f. naprószy act. dok.*, **NAPRÓSZAC**, *niedok.*, (*Etym.* proch); 1. potrząć, *prop. et fig.*, befreien, *Boh.* naprašiti pulvere conspergere; (napršeti multum depluere, impluere); *Vind.* naprašhiti; *Rag.* napršćiti; *Croat.* naprassujem; *Ross.* напоршить, насорить, насаривать. Nie tak jak owi głupi Matusowie, co krzyczą, wrzeszczą naprószywszy głowę. *Wad. Dan.* 260. — 2. Naproszyć = nafajdać, n. p. Litwa do Strasburga miasta najechali; a mimo insze zelżenie świętości, jeden Jotr w chrzcielnicę naprószył. *Stryk.* 260.

NAPROWADZIC, *f. naprowadzi, act. dok.*, Naprowadzać *niedok.*, nawodzić na drogę. *Cn. Th.*, auf den Weg bringen, auf die Spur bringen, jemanden mößli leiten, zu etwas hinführen; *Vind.* napelati, napeluvati; *Croat.* napelyati, napuchuvati, napuchujem, naputiti; *Slav.* vputchivati; *Eccl.* навожду. Starożytni żelaznym stylem na drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach pisywali. *Mon.* 73. 206. powleczoney, überzogen. **NAPROWADZICIEL**, a, m., der Hinführer, *Vind.* napelauz; *Croat.* naputitel, naputnik; *Eccl.* наставитель, наставникъ, кождь; *f.* Naprowadzicielka *Croat.* naputelicza.

NAPROŻE, **NAPROŻNIK**, ob. Nadprożek. **NAPRÓŻNY**, ob. *Naprąsny.

NAPRUĆ, *cz. dok.*, *f.* naporze, ile dosyć popruć, genug auf-trennen. Napruć się, sich satt und müde trennen; *Ross.* напоротъся наклѣе się.

NAPRYSKAĆ, *cz. dok.*, wiele popryskać, viel besprügen; *Ross.* напрыскать, напрыскивать. Naprysk *Ross.* напрыскъ u introligatora, nakrapianie oprawy książek.

NAPRZAŚĆ, *f. naprzędzie act. dok.*, wiele uprząć, viel spinnen, viel fertig spinnen; *Vind. et Bosn.* napresti; *Rag.* napršćiti; *Croat.* napředam; *Ross.* напрясть, напрудя. Wszystkie niewiasty jedwab' ten przędły, a przynosiły naprzędłszy. *Budn. Exod.* 35, 25. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teat.* 14. d, 2 b.

NAPRZEC, ob. Napierać. **NAPRZECIW**, **NAPRZECIWKO** *adv.*, et *praep. reg. Genit. et Dat.*; *Boh.* naproti, wstřje; *Slav.* naproti, naprotiwa, w ustřety; *Sorab.* 1. napřeczō,

z naprzecza; *Sorab.* 2. napscheschiwo; *Carn.* napruti, suproti, prejk, nazvist; *Vind.* napruti, zhrispruti, pruti; *Croat.* naszaproti, prema, naprot, szuprot, szuproti, naproti, proti; *Slav.* prama; *Bosn.* prema, protiva, suprocch; *Ross.* напротивъ, супротивъ, насупротивъ, насупротивку; z przeciwnej strony, gegenüber, entgegengekehrt, entgegen. Przez kąty wynajdować zwykłyśmy położenie różnych miejsc, jednych naprzeciw drugim. *Jak. Mat.* 1, 17. Nie jesteście nam bojując przeciwko ciału i krwi, ale przeciwko namiętności i mocom, naprzeciwko rządcom świata, naprzeciwko duchom nieczłowiecznym. 1 *Leop. Ephes.* 6, 12. Prawda, naprzeciw której nie masz co powiedzieć. *Teat.* 19. c, 77. Mieszka naprzeciwko ratusza. *Bndtk.* gegen über. Naprzeciw sobie. *Bot.* 49. Naprzeciw siebie. *Jundz.* 2, 11. einander gegen über. Wyjść naprzeciwko komu, einem entgegen gehen; *Croat.* naproiti; *Eccl.* противонду. Wyjechać naprzeciwko komu, entgegen fahren oder reiten. Naprzeciwko stawiam, kładę, *Graec.* ἀντιτίθημι, oppono. *Cn. Th.* Naprzeciwko stawianie, oppositio. *ib.*; *ob.* Naprzeki, przeciw, przeciwko. **NAPRZECIWLEGŁY**, a, e, naprzeciwko leżący, entgegenlegend. Liście naprzeciwległe, *opposita*, kiedy co dwa liście naprzeciw sobie wystają. *Bot.* 49. Gałęzie naprzeciwległe, gdy dwie gałęzie na pnieniu, lub łodydze, naprzeciw siebie są osadzone. *Jundz.* 2, 11. cf. naprzemianległy, (*ob.* Przeciwległe kąty). **NAPRZECIWNY**, a, e, naprzeciwko będący, entgegengekehrt, entgegenlegend, *Boh.* naprotějši, co na proti gest; *Eccl.* прямный. Idźcie do naprzeciwniej wsi. *Budn. Luc.* 19, 30.

NAPRZEDZIEJ, *ob.* Naprzód.

NAPRZEK, **NAPRZEKI** *adverb.*, *Carn.* prejk = naprzeciw; w poprzek, w przek, na poprzek, na ukos, przez, überzwerch, quer über. Drewno naprzeki drzewa żaglowego położone, *antenna.* *Mącz.* Gdzie jest, granic nie rozszerza Łotrostwo, z kimem naprzek, tam moja broń zmierza. *Ryb. Gesl.* C 2 b. **NAPRZEKARZAC** się komu, przekory narobić. *X. Kam.* viel zu Poffen thun.

NAPRZEMIANLEGŁY, a, e, *Ross.* поспѣнный, abwechselnd, in abwechselnder Ordnung gelegen. Liście naprzemianległe, *alternata*; z których jeden list powyżej drugiego w okolicy gałęzi wyrasta. *Bot.* 49. *Jundz.* 444. Gałęzie naprzemianległe, gdy stopniami po sobie następują. *Jundz.* 2, 10. **NAPRZEMIANNY**, a, e, na przemiany uczyniony, abo czyniący co, idący, abwechselnd. Anguś naprzemianny, *alternus.* *Solsk. Geom.* 2. **NAPRZEMIANNIE** *adverb.*, wechselförmig; *Ross.* поспѣнно; na przemiany; *ob.* Alternata = naprzemiannosc.

NAPRZÓD, **NAJPRZÓD** *adverb.*, ***NAPRZEDZIEJ** (niby *Superlative*), *Boh.* napřed; *Slov.* napřed, predně, ponagrpw; *Sorab.* 1. nauptrež, nauptřed, zpředka, předewschim; *Sorab.* 2. napretk; *Slav.* naprid; *Vind.* naprei, napried, priedi, propriedi, poprieda, (sanaprei = na dal), naprei, naproprei, predvsem; *Carn.* naprej, napporej; *Croat.* napre, napred, zpreda; *Ross.* напередъ, напереди; najpierwej, wprzód, voraus, zuerst, *temporis et loci.* Naprzód stworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Genes.* 1, 1. not. *przed wszystkim, albo pierwej niż co było. Naprzód

idzie nam o chwałę bożą, zasię o cześć syna bożego; po trzecie o sławę ducha świętego. *Gil. Kat.* 5. Naprzędziej to wam mówię. *Sekl. Joan.* 8. not. «na początku». — Naprzód! = dalej! vorwärts! (*Croat.* napredek = postępowanie, postepok; napreduvati = przyspieszać). Marszerując z rekrutem, komenderuje: naprzód! marsz! w lewą! w prawą! *Kaw. Nar.* 228. Konia za każdym zastanowieniem się harapnikiem postraszyć, i naprzód popędzić. *ib.* 383. — §. Naprzód mieć = przymiec, den Vorrang haben, zum Voraus haben. Nasi mieli wiele naprzód, iż byli zbrojni, siekli mieczmi pogaństwo nagie. *Biel.* 55. — §. Dać komu naprzód, wprzód, przodek = ustępować mu, einem den Vorrang lassen, ihm weichen. Wilk ze swemi zwierzęty na orła powstawał, Orzeł z ptakami wszystkimi naprzód mu nie dawał. *Biel. S. M. A* 3 b. Ten ma wiele nad insze w zasności domu, Ten dobrą sławą nie da naprzód nikomu. *Hor.* 2, 2. Znam kilku starych, którzy pięknie śpiewają, a nie dadzą w tym żadnemu młodemu naprzód. *Gorn. Dw.* 93. — §. Naprzód = na przyszłość, w przyszłe, *Ross.* напредки, in die Zukunft, voraus, vorher. Zygmunt stary był człowiek daleko naprzód patrzący. *Modrz. Baz.* 424. — §. **NB.** Naprzód powinno być pisane, gdzie znaczy na przód = na przodek, n. p. idź naprzód, abo na przód; gdzie zaś tyle znaczny co *najpierwej*, i wyraźnie jest w stopniu najwyższym, *in superlativo*, dla różnicy od pierwszego, lepiej jest pisać *najprzód*, n. p. *najprzód* to uczynił, potym do tamtego się wziął.

NAPRZTYKAĆ komu w oczy, *act. niedok.*, nałajac mu w oczy, nakpać, einem ins Gesicht aufstellen. Nie mam gęby, a przecież każdemu naprztykam. *Chmiel.* 1, 1201.

NAPRZYCZYNIAC, *cz. dok.*, dostatecznie przygotować, genug bereit machen. Dworka powinna serwet dostatek nadziać, nici pannom do białego szycia naprzyczyniac, sznurków nabielic. *Haur. Ek.* 86. — §. Naprzydawać, genug hinzu thun.

NAPRZYJMOWAC, *f.* naprzyjmuje *act. niedok.*, wielu raz po raz poprzyjmować, viele einen nach den andern aufnehmen, annehmen. Służebnych siła naprzyjmował. *P. Kchan. Ori.* 1, 350. Panicz sług więcej, niżli potrzeba, naprzyjmuje. *Petr. Ek.* 97. Gliński w Niemczech za pieniądze bardzo wiele rejterów i knechtów naprzyjmował i do Moskwy przywiódł. *Strijk.* 719.

***NAPRZYKAZOWAC**, *act. dok.*, *Boh.* naprikazovali = saepe jubere, häufig nacheinander anbefehlen.

NAPRZYKRZAC się, **NADPRZYKRZAC** się, *recipr. niedok.*; Naprzykrzyć się, *f.* naprzykrzy się *dok.*, *Vind.* nadlegati, nadleguvati, nadleshuvati; *Carn.* nagajam; *Ross.* надосадить, надокучить, надокучивать; *Eccl.* пакошу; — a) *active* przykryć się robić komu, z przykrością nań nalegać, nacierać, sich einem lästig machen, ihm Ungelegenheit machen. Upornie mucha ludziom się naprzykrza. *Dmoch. II.* 2, 155. Widzę przeszkadzam; nie naprzykrzam się, i kłaniam. *Boh. Kom.* 1, 392. Nie przestał prośbą mi się naprzykrzać, póki nie uprosił. *Teat.* 42. d, 13. — b) *Passive.* Przykryć się stawać, ciężarem być, zur Last fallen, lästig werden, lästig, beschwerlich, zumi-

der seyn. Czasem, jeśli się droga nadprzykrzyła, w trudach podróży utwierdzał ich. *Birk. Dom.* 83. Obawiam się, abym We Państwie ustawnym przebywaniem się nie naprzykrzał. *Teat.* 50. b, 44. Jeśli się z zbytniej społeczności Jej naprzykrzyły wdzięki i miłości. *Chrośc. Ow.* 37. **NAPRZYKRZENIE**, ia, n. subst. verb., przykróść, przykre naleganie, doleganie, dokuka, *Beschwerlichheit, Belästigung; Carn.* sitnost; *Vind.* nadleshnost, nadlega, napost. **NAPRZYKRZONY**, a, e, przykrzym się stający, drugim się naprzykrzający, *Beschwerlich, lästig; Carn.* nagajiv, nagajavz, nagajivz, sitnek, sitnesh; *Ross.* безотбойный; *Ecll.* пакостный, пакостникъ. Kto nigdy nie chorował, bywa naprzykrzonym, gdy zachoruje, i ciężkim swą niecierpliwością jak drugim, tak i sobie. *Perz. Lek.* 544. Przynszedłem, może już aż nadto naprzykrzony, odwiedzić We Panią. *Teat.* 22. c, 53.

NAPRZYMAWIAC się komu, cz. *niedok.*, do woli mu przymawiać, wiel *Stichelegen bis zur Genüge jemanden sagen.* Za to, żem mu się naprzymawiał, i za to, że mię goniąc upadł, dał mi kilka złotych. *Teat.* 34. c, 76.

NAPRZYRZEKAC, cz. *dok.*, *Boh.* napripowjdati - multa promittere, naobiecywać, wiel *versprechen.*

NAPRZYWOZIC, cz. *dok.*, n. p. Musiałeś We Pan naprzywozić wiele ciekawości z tych krajów. *Teat.* 17. b, 54, wiel mit bringen (zu Wagen).

NAPSOTAC komu, f. napsota cz. *dok.*, narobić komu psoty, szkody, złości nawyrządzać, einem viel zu Poffen thun.

NAPSOWAĆ, f. napsuje cz. *dok.*, dosyć popsować, genug verderben, übel zuriichten. Napsował miecza. *Cn. Th.* 455. (*hebetavit gladium*). Ileż to ludzi straszny ten potwor napsował! *Dmoch. II.* 2, 107. (pokaléczył). Fałszem chcesz napsować dobrej sławy mojej. *Pap. Pr. C.* 3. (skazić). Napadł na Polskie ciury, Którzy mu dużo napsowali skóry. *Białob. Odm.* 51. Napsować sobie głowy - nałamać, nasuszyć, sich den Kopf brechen. Napsowali sobie głowy w Konstantynopolu, wymyślając nowe opinie w wierze. *Kłok. Turk.* 158. Głowy napsul. *Mon.* 71, 48.

NAPUCHAĆ, cz. *dok.* **NAPUCHNAĆ**, f. napuchnie czyn. *jedn.*, 2. 1) wyziewem, wypuchem napełnić, mit Dampf anfüllen, voll dampfen; *Vind.* napuhati, napihniti, napihuvati; (*Carn.* napuhujem, napuhuvati *superbire*); *Sorab.* 1. zapuchnu; *Croat.* napuhavam; *Bosn.* napuhati; *Rag.* napuhati). Za to swym sługom zwykli płacić, Aby jedli i pili, izbę napuchawszy. Odejda do swych gospod. *Opal. Sat.* 47. — Napuchać na kogo, abo napuchnąć kogo, puchaniem zarazić, jako się dzieciom małym trafia od plugawych osób, (cf. *naparznąć*). *Cn. Th.* mit einem schädlichen Hauche inficiren, anbauchen. *Velut illis Canidia afflasset*, jakby ich ochuchnęła, ozionęła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th. Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.* Napuchnienie, nachuchnienie, ziewanie, puchanie na kogo, *afflatus. Cn. Th.* — 2) verb. *neutr.* Napuchnąć, nabrznieć, nabrzeknąć, naskoczyć, ociekłym być, schwellen, aufschwellen, auflaufen; *Boh.* napuchnu; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Sorab.* 1. naduhwam szo, zapuchnu, nabubnam; *Vind.* napuhati, nabuhiti, napuhniti, napuhati se; *Carn.* sabuhniti; *Rag.* napuhati

se; *Ross.* напухнуть. Nabrzmałość, napuchnienie, nabrzeknienie jakowego członka nad przyrodzona jego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52. die Gefchwulst. **NAPUCHŁOŚĆ**, ści, ż., nadętość, nabrzmałość, *propr. et fig.*, die Gefchwulst, die Schwulstigkeit; (*Sorab.* 1. zapuchwocż, nabubneno; *Slav.* ottok, (ob. Otok); *Carn.* napuh *superbia*, pycha). Przygaszać trzeba napuchłość tej prawnickiej miny. *Treb. S. M.* 6. **NAPUCHŁY**, a, e, — *o adverb.*, nabrzmały, *geschwollen, aufgeschwollen; Sorab.* 1. nabubnéné, zapuchwé; *Carn.* sabuhliv, (napuhnen *instatus, superbis*, napuszony, pyszny; *Vind.* napuh - gniew); *Slav.* otecesen, ob. Ociekły; *Ross.* запухлый.

NAPUDROWAĆ, cz. *dok.*, ile dosyć co popudrować, genug pudern; *Ross.* напудрить.

NAPUKAC się, f. napuka się *recipr. dok.*, do woli popukać, sich müde klopfen, fuallen. Dawszy się im do woli kilka dni napukać, Potym na nie fortelów ze wszystkich stron szukać. *Biel. S. N.* 54.

NAPUSZCZAC, cz. *niedok.*, Napuścić, f. napuści *dok.* *Boh.* napustiti, — eti, napustiti; *Sorab.* 1. napuschežu, napuschežim; *Rag.* napustiti; *Vind.* napustiti; *Ross.* напучить, напучать, напущать (2 naszczwać psy na kogo); wiele czego wpuścić, wiel herein lassen. Pochop ją pcha srogi, nieprzyjaciół, brony otwarszy, napuścić; *hosti recludere portas. Zebr. Ow.* 189. — §. U flisów, napuścić, na dół z wodą idąc, do jakiego miejsca opuścić statek, drzewo. *X. Kam.* mit dem Stromme wohin auflaufen lassen. — §. Napuszczać co czym - napajać co czym, *pr. et fig.*, eine Sache mit etwas tränken, damit anmachen, sie es einsaugen lassen, einflößen. Napuść pop abo napuścił hostya we czwartek wielki; a wysuszywa zaś z tej wilgotności aż we wtorek wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. O farbowaniu, a napuszczaniu kości i drzewa i kamienia rozmaitemi barwami, co rzemieślnicy besowaniem, *Beigen*, zowią. *Sienn.* 586. Napuszczony sokiem (*Croat.* naszochen). Dzikie narody strzały swe jaszczurzym jadem napuszczają. *Pasz. Dz.* 15. Nietylko same strzały hartowne puszczeją. Ale je też i jadem srogim napuszczają. *Bardz. Luk.* 157. Już umysł żony zręcznie napuścił jadem. *Teat.* 2, 27. *Barss.* Przeczucia srodze mię dręczą, i straszny niepokojem napuszczają mą duszę. *Teat.* 49, 58. *Bogusł.* — §. *Transl.* Wróżyły przez Apollina napuszczone baby. *Pot. Jow.* 226. t. j. natchnione.

NAPUSTOSZYĆ, cz. *dok.*, wiele popustoszyć, wiel verwüsten. Cóż majetności napustoszyło w Polsce, jeno aredy. *Falib. P.*

NAPUSZYĆ, f. napuszy cz. *dok.*, Napuszać *niedok.*, nadymać, aufblähen, aufdunsen, aufblasen, *propr. et fig.*; *Vind.* napuhati, nablapati, napihovati, napihniti; (*Carn.* napuhujem *superbio*); *Croat.* napuhavati; *Ross.* напышать. Cała muz gromada tehnie duchem Apollina, którym je napusza. *Min. Aus.* 63. Człowiek za pochlebstwem podnieść się w pychę; a język pochlebny więcej napuszy albo nadmie takiego, który się już wyższy rozumie, niżli jest. *Eraz. Jez. P.* Choć go zwycięstw napuszała sława, Zniże dumnego pod me wielowładne prawa. *Teat.* 51, 5. Podła napuszony duma. *Gaz. Nar.*

2, 279. — § Napuszyć się od kogo, oddechem zarażać się, (cf. naparznąć), sich durch den Hauch anstecken. Chcąc być zdrowi, chroniliśmy się z tymi żyć, którzy są trudnym chorobom poddani, abyśmy się od nich nie napuszyli. *Eraz. Jez. D d 7 b.* NAPUSZENIE, ia, n., *subst. verb.*, jest to udawanie niby wielkiej choroby, i niby opętania, z kuczowatym trzęsieniem i wylamywaniem się pomieszane. *Perz. Lek. 207.* verstellter Paroxysmus einer Person, die vom Teufel besessen zu seyn vorgiebt. — Napuszenie, NAPUSZYŚCIE, ści, ż., nadętość, Aufgeblähenheit. W młodym była napuszytość ciele, *dira superbia.* *Zebr. Ow. 63.* NAPUSZYŚCIE, a, e. — o *adverb.*, napuszony, pyszny, nadęty, dumny, aufgeblähen. Chłop dumny, napuszony. *Pot. Arg. 455.* Fortuna sama sobie zgubą lub powierzchowną napuszystą chlubą Zda się być czymś... *Kchow. 28.* Pycha głupiego napuszysta gubi, A żądrosć nigdy pocziwych nie lubi. *Chrośc. Job. 23.* Górnomyślną twarzą brząkał napuszysty, *tumidus.* *Zebr. Ow. 201.* Napuszysty puszczał na wiatr słowa, *animosus.* *ib. 308.* NAPUŻAĆ, [-nastraszac; por. *rusk.* napudyty, napużaty (erschrecken 4)], n, p. Bóg czuł o śpiącym wojsku, bóg oka nie zmrużał, Ze go zdrada przypadłszy, Niemiec nie napużał. *Pot. Pocz. 199.* Gdzie siłą nie zdłużał, Przynajmniej strachem pogan jako mógł napużał. *ib. 606.* NAPIYCHAĆ, *ob.* Napchać, Napchnąć. NAPIYLIĆ, *cz. dok.*, pyłem nakryć, napełnić, naprószyć, nakurzyć; *Ross.* напылить, bestäuben. NAPIYTAĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* naptati se; do z mordowania się wiele zapytywać, sich satt und müde fragen, *Eccl.* надпрошаю, *Graec.* ἐπιζητώ, *insuper quaero.* NARABAC, *cz. dok.*, ile dosyć porabac, genug flein baden; *Sorab. 1.* narubacz; *Ross.* нарубить, наколоть, накалывать. Narabac się, rabaniem z mordować się, sich satt und müde baden, *Ross.* нарубиться. Narabianie *Ross.* нарубка (2. wrab).

NARABIAĆ, *cz. niedok.*, NARABIĆ, *f.* narobi *dok.*, §. a) dużo lub dosyć czego porobić, viel nach einander machen. (*Ross.* наработать, наработывать - zarobić). Długów narobił, marnuje wszystko. *Teat. 27, 159.* To kochana moja ciotula tego wszystkiego narobiła, a to wszystko dlatego, iż za niego iść nie chce. *Teat. 52. c, 50.* — §. b) *Intrans.* Narabiać czym - frequenter, crebro aliquid usurpare; *in usu frequenti aliquid habere.* *Cn. Th.* häufigen Gebrauch von etwas machen, (cf. nadrabiać, nadrobić). Co fałszywym funtem narabiają, Naprzód ich do więzienia sromotnego dają. *Pasz. Dz. 128.* Głosem, piętami narabiałem, aby się mój osielek śpieszył w drodze. *Zab. 2, 120.* Niedbalstwem wszyscy narabiają, dlatego też jedna kraina po drugiej stracona bywa. *Fur. Uw. F 4.* Natarczywe i krwawe to potkanie było, że bardziej zawziętością, niż sprawą narabiano. *Ustrz. Kruc. 1, 162.* Tym wszystko narabiasz. *Cn. Ad. 1159.* (nadstawiasz; cf. tylko też to umiesz; tym-ci wszędy zatkać; zawsze jedno). Cóż o owych kobietach rzeczenie, co się sobie mądre zdadzą, co więc Łacina w mowie narabiają? *Opal. Sat. 40.* Są tacy, którzy umyślnie śmiechem narabiają. *Zab. 12, 288.* W żadnej sprawie nie mamy wy-

myślać, ani fałszem narabiać. *Kosz. Cyc. 199.* Nieprzyjaciela cię mają, Którzy fałszem narabiają. *J. Kchan. Ps. 5.* Piecinig grubością ciała, Rusin zaś czerstwością narabiał. *Strzyk. 127.* — §. Narabiać z kim - towarzyszyć z kim, nakładać z nim, mit einem Umgang pflegen. *Cn. Th.* NARABIAĆ się, NARABIĆ się *recipr.*, *Ross.* наработаться, наработываюсь; napracować się, dosyć zapracować się, sich satt und müde arbeiten. Narobiwszy się, nakopawszy ziemi, umrzesz. *Zab. 15, 215.* Człowiek narobi się, napracuje, zorze, przeorze, a grad wszystko psuje. *Karnk. Kat. 422.*

NARACHOWAĆ, *cz. dok.*, naliczyć, aufzählen, abzählen, genug rechnen; *Vind.* narachunati, naraitati; *Ross.* насчитать, насчитывать. Narachować się *recipr. dok.*, sich satt oder müde rechnen, *Ross.* насчитаться.

NARADA, y, ż., naradzenie, obrada, die Berathschlagung, das Berathen. Puścili się w drogę spólną naradą, iść z hetmanem dzielnym. *Białob. Odm. 19.* NARADZAC się, *recipr. niedok.*, Naradzić się, *f.* naradzi się *dok.*, z kim o czym, albo o co - namawiać się, znosić się, namyslać się, porozumiewać się z kim. *Cn. Th.*, sich mit jemandem berathen, mit ihm berathschlagen; *Vind.* se svetuat, se podgovorit, obratuvat; *Sorab. 1.* naradžu persuadeo, naradnik persuasor, naradzenitě persuasibilis. Naradzanie się z kim, dokładanie się go, obrada, porada, 'namowa, 'obmowa, das Zurathziehen, die Berathschlagung.

NARAGAĆ się, *recipr. dok.*, wiele się uragać, viel über einen spötteln; *Ross.* наругаться, наругание, наругательство uraganie, wyszydzenie; наругать lając, szkalować; (*Croat.* narugavam *in rugas contraho*, rugo, corrugo, narugati czelo caperare frontem).

NARAIĆ, *f.* narai *cz. dok.*, Narajać *niedok.*; nastęrczać, *Vind.* sarozhit, zisfanzen, zuweisen. (*Vind.* narejati, narediti - narządzić, nastroić). Gdy uwolnię cię od męża złego, Narajęć z wszystkich miar doskonałego. *Past. Fid. 103.* Ozwała mu się z pięknej panny narajaniem. *Otw. Ow. 411.* Nasz Stręczycki litkupnik, którego nam narajono, człowiek sprawny. *Teat. 7, 34.* NARAJOW, a, m., miasto w wojew. Ruskim. *Dykc. Geogr. 2, 199,* eine Stadt in Rußen.

NARAMICE, ic, *liczb. mn.*, miasto w wojew. Sieradzkim. *Dykc. Geogr. 2, 199,* eine Stadt im Sieradzkien.

NARAMIENNIK, NARAMNIK, a, m., NARAMIONEK, nka, m., *demin.*, *Boh.* naramek, naramnice; *Slov.* naramky; *Sorab. 1.* naramnicze, ramenicza; *Carn.* ramenza, naramenza, nadramněza, naroznhěk; (*Rag.* nádrameniza, okorámeniza stola, fascia collaris; *Vind.* nadramnice, naramik - szleki od spodni; duhouska nadremenza - stuła); *Croat.* nadplechje, nadoplechje, nadplechnicza, nadoplechnicza; *Eccl.* надраменіе, раменоносникъ; §. a) mężski żołnierski strój, ozdoba ramienia, kolca srebrne, złote, hafki, pellice, armilla. *Cn. Th.* die Armspange. Mężnego żołnierza złotym naramionkiem lewym uszanował. *Warg. Wal. 289.* Naramiennik białogłowski u Rzymian, *spinther.* *Cn. Th.* — §. b) Naramiennik, naramiennica, NARAMNICA, y, ż., przyramek, część ubioru na barkach leżąca, das Schulterstück der Kleidung; *Eccl.* нарамьникъ, нарамьница dawny krótki mętklik; порамьница, одежда

ветхозаконнаго архіерея, коя на плеча была возлагаема. Humerał, albo paramnik. 1 *Leop. Exod.* 28, 12. (przyrządek 3 *Leop.*). Naramiennik albo humerał Aarona był złotemi łańcuchami i drogiemi kamieniami ozdobion. *Sk. Żyw.* 1, 347. Naramiennik, epoletka, daß *Achseband*. NARAMIENNY, a, e, na ramieniu będący. *Włod. auf der Achsel, ober an dem Arme befindlich.* (*Boh.* naramny · ingens).

NARANIĆ, cz. dok., nieco poranić, etwaa verwunden. Jesliś w myśli naraniiony, Z niego będziesz pocieszony. *Hrbst. Lek.* L 3.

NARASTAĆ, NARASZCZAĆ, NARASTYWAĆ, ob. Narościć, Narosnąć.

NARASZPLOWAĆ, f. naraszpluje cz. dok., wiele poraszplować, viel zusammen rasplen. Do tych materyi dodać trzeba poraszpłowanego końskiego lub mułowego rogu. *Jak. Art.* 2, 95.

*NARAZ (*distinguas* na raz), n. p. Byli obowiązani poddani dawać panom podatek na karmienie psów (*canaria* abo *brennium*, *branagium*, od słowa starych Gallów *bren · otręby*). Powinność ta myśliwca u nas nazywała się naraz. Rozumiem, że to słowo utworzone ze stariej Francuzczyzny *branz*, *brana* raz. *Nar. Hst.* 5, 143, cf. *narzasz.

NARAŻAĆ, cz. niedok., Narazić, f. narazi dok., (*Boh.* narazyti przebijając, rozbijając; *narazeti hortari, alludere verbis*); §. 1. nieco porazić, naruszyć, nadwreżyć, naważlić; *Croat.* naléczam; verlegen, schwächen, beschädigen. Kilkunastu nam pachokków ubżyło, i koni dosyć siła, których pogaństwo strzała naraziło. *Jabl. Buk.* L b. Gdy od obłężenia odstępować musiał, obłężeni wycieczką go narazili. *Pot. Arg.* 280. Narazam ręki, nogi · obrażam. *Cn. Th.* (*Boh.* naraz, naraza, nárazek wrzód pod nogą). — Narazać kogo · obrażać kogo, urażać go, einen beleidigen, ihm zu nahe treten. Zawstydził się Faeton, i sromem gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epaful naraził; *tulit Epaphi convicia.* *Żebr. Ow.* 25. Kiedy się mówi, że syn boży u boga był, tylko się różności osób naraza, a nie istności. *Smalc.* 91. narusza, dotyka, wird berührt. — Narazać czego, narabiać czego przykrego, nabawiać czego, n. p. Z lewego ramiona strzał stróż skłoniowy, dźwięku narazał powieszony, *resonabat.* *Żebr. Ow.* 198. kořatał, flapperte. — §. 2. Narazać na kogo, naszczuć, napuszczać, lossetzen, loslassen. *Przecz nań byków nie narazę i ziemiorodów srogich? *exhortor.* *Żebr. Ow.* 161.

— Narazać kogo na co, wystawiać, na szanie puścić, (*der Gefahr*) aussetzen, bloß stellen; narazać się, sich Preis geben, der Gefahr bloß stellen, gerade darauf losgehen; (*Carn. giniti*, (cf. *ginać*); *Vind.* se vñavarnost podat; *Croat.* napechamsze; *Bosn.* usuditse, smitti se staviti). Narazający się; *Eccl.* великобѣдственничій, *Graec.* μεγαλοκίνδυνος. Król narazony był na niechęć magnatów. *Ust. Konst.* 1, 194. Ale zważ tylko, na co to mię narazasz. *Teat.* 24. c, 80. Nie należy się dobrowolnie na niebezpieczeństwa podawać i narazać. *Kras. List.* 143. Nikomu tak się narazić nie obawiamy, jak osobom od nas kochanym. *Zabl. Roz.* 36. Nie dba, że się narazi, byleby prawdę wyznał. *Karp.* 4, 35. — *Ironice:* Pan mię na funkeję zyskowne narazał. *Kras. Pod.* 2, 144. nadržęzał, er ließ

mir einträglige Functionen zufommen. — §. Narazać na co · zdarzać co, etwaa verleihen, gewähren. Mądrego to jest pana, urzędy rozdawać ludziom godnym i umiejetnym, co mu je szczęście abo trafunek jaki naraza. *Kłok. Turk.* 32. NARAZNY, a, e, na razie leżący, nadoredziowy, *peropportunos.* *Cn. Th. Włod. Croat.*; nareden, lasztan. NARAŻNIE *adverb.*, sehr gelegen, zur Hand, bequem gelegen. Konsulowi zasadzki, a miastu pożar sporządzał; narażnie i sposobne miejsca wartą osadził. *Pilch. Sall.* 51. NARAŻNOŚĆ, ści, ż., dogodne położenie, eine bequeme Lage. *Tr.*

NARCYS, a, m., NARCYSZEK, szka, m., dem. *Boh.* narcysek; *Sorab.* 1. narcżis; *Vind.* narziřs, narziřa; *Carn.* merzisa; *Rag.* sunovrat, luxagna; *Bosn.* sunovrat, luscgagna; *Croat.* narcis; *Ross.* нарциссъ; *Lat.* narcissus; *Graec.* νάρκισσος; *Pers.* narguez; §. a) die Narziře; baja iż kwiat ten tak nazwany od jednego dziecięcia, które weń było przemienione. *Sienn.* 143; rośnie z cebuli, kwiaty ma białe pachnące; ale jest i żółty; do tegoż gatunku należą taceta i zonkilla. *Kluk. Dykc.* 2, 136. Narcyzszek ziele · pierzga. *Cn. Th.* Wiele narcyzszków mają własne imiona w naszym języku, jako polny Turecki szafran, późnik, kwiecie kościelne, szyszkowy korzeń, kwiat królewski, etc. *Syr.* 1482. — §. b) Narcyzszek, kamień drogi, *narcissites.* *Plin.* 37, 41, ein gewisser Edelstein. *Cn. Th.* NARCYSOWY, NARCYSZKOWY, a, e, Narcissen ·; *Sorab.* 1. narcziszowé; *Ross.* нарциссовый. Narcysowa lilia, *amarillis*, Narziřenliste, rodzaj roślin zamorskich, u nas chowane bywają dwa gatunki: narcysowa lilia najpiękniejsza i królewska. *Kluk. Dykc.* 1, 28.

NADRA, y, ż., NARDUS, a, m., *nardus* *Lin n.*, *Graec.* νάρδος; *Ross.* нардъ; *Hebr.* נרד; *Pers.* nardin, die Narbe. Szpikanarda, narda Francuzka albo Niemiecka; narda Indyjska. *Sienn. Wykl.* (*Rag.* desepijk). Bliźniczki wonne, narda pękata, *nardum montanum.* *Sienn. Wykl.* Ziele kopytnik drudzy leśnym albo wiejskim nardusem zowią. *Syr.* 44. *Urząd.* 39, Hafelmurj. NARDUSZEK, szka, m., *nardus*, daß Nardengraß, rodzaj traw; prostokłosowy rośnie na gruntach nieurodzajnych. *Kluk. Dykc.* 2, 137, *Ross.* бѣлоуць. NARDOWY, a, e, z nardy, Narden ·, *Ross.* нардный. Nardowy olejek. *Cn. Th.*

NARDZEWIEĆ, *nijk. dok.*, rdzą zachodzić, berosten, rostig werden; *Vind.* se naerjavinati.

*NARĘBNY, a, e, opaczny, *praeposterus.* *Macz.*, verkehrt. *NARĘBNIĘ *adverb.*, opacznie, wspak, *praepostere.* *ib.*

NARĘCZE, a, n., ile na rękę unieść można, ein Armvoll. *Ern.* 65, *Ross.* охапка, охапочка; *Boh.* naruč et naručj, naručka. Naręcze drew. Naręcze zboża żetego. *Tr.* (*Ross.* наручи szyny ręczne pancerne). NARĘCZNIK, a, m., NARĘKAWIE, ia, n., manipularz. *Włod.*, binda, w której się ręka nosi, eine Binde, den Arm darin zu tragen, eine Armbinde. Wybita rękę nosić w naręczniku z szyi wiszącym. *Perz. Cyr.* 1, 101, (*Vind.* narozhnik · u szewca skóra naręczna, narokva · naruczak, manela; *Carn.* narozhnek, narozhniza *armilla*; *Croat.* narukva, narukvica; *Rag.* narükvica; *Ross.* нарукавник, зарукаве · зарęкавки; *Eccl.* наруквици, нарукавници). NARĘCZNY, a, e, (*Boh.* naručnj; *Vind.* narozhen, perro-

zhen); na doredziu, na ręce będący, zur Hand gelegen. Nareczny koń, (*Boh.* naručnj kun), daš Handpferd. Nareczny się skurczył, iż sierść na nim wstała. *Czach. Tr. L' 2.*

NARĘW, rwi, ż., NARWA, v, ż., rzeka znaczna w wojew. Podlaskim. *Dykc. Geogr. 2, 199, ein Fluß in Pöblachien*; miasto tamże. *ib.*, eine Stadt eben daselbst.

*NAREZYĆ, n. p. *Frumentum fressum*, żyto trochę kamieniem we młynie nareżone, to jest, skrupione. *Macz. cf. rez.*

*NAREZYĆ, ob. Nadwereżyc.

NAROBIC, ob. Narabiac.

NAROCZ, a, m., miasto w Wileńskim, nad rzeką tegoż imienia. *Dykc. Geogr. 2, 200, eine Stadt in der Wojw. Wilna an dem Fluße gleichen Namens.* *NAROCZYTY, a, e, — o *adverb.*, *Ross.* нарочитый; dostateczny, znakomity, znaczny, zůlänglich, ansehnlich. Oznajmili mi zdanie swoje o tym naroczyto, jak jeden do mnie pisze, i dostatecznie jak drugi pisze. *Smotr. Nap. 9.*

NARÓD, u, m., (*Boh.* narod; *Slov.* národ *gens*; *Sorab. 1.* nahrod; *Sorab. 2.* narod *nativitas*; *Vind. et Carn.* narod, sarod, ludvina, (*Carn.* narôdn = niezgrabny); *Croat.* narod *partus, genus, natio, progenies*; *Boh.* narod *genus, natio*; *Rag.* národ, narasetaj *progenies, natio*; *Slav.* národ *família*; *Ross.* народъ *nation, peuple, des gens, du monde*; 1 a) urodzenie, stan urodzenia, die Geburt, der Stand, worin man geboren worden. Ludzie narodu szlacheckiego. *Krom. 65. Vol. Leg. 3, 47.* Gniewali się synowie strutych stryjów Popielowych, iż mimo nie wybrano prostego narodu człowieka za pana. *Biel. 30.* Każdy szlacheć powinien sobie rozmyślać, iż nie tak dalece narodowi jego Rzplta urzędy dawa, jak narodu jego enocie. *Modrz. Baz. 160.* Urzędów naszych prostego narodu ludziom dawać nie mamy, ale szlacheć. *Stat. Lit. 79.* Agatokles, król Sycylijski, był zdunskiego narodu. *Weresz. Reg. 88.* — §. b) *Narod = ród, familia, dom, plemię, die Familie, daš Haus, daš Geschlecht. Najjaśniejszy naród nasz, albo familia. *Herb. Stat. 5.* Zadnego niemasz w narodzie twym, coby go zwano Janem. *Sk. Kaz. 565.* (w rodzic twoim. *Bibl. Gd. Luc. 1.*) Edward, król Duński, matki swęj naród do książąt Polskich przytaczał. *Krom. 252.* (t. j. genealogią). Opisanie genealogii, albo narodu Pana Krystusowego. *Zarn. Post. 3, 673.* — §. c) *Narod, gatunek, die Gattung, die Art. Naród psów trojaki najdujemy, jeden łowczy, drugi ku straży bydła, trzeci ku straży domowej. *Cresc. 568.* — *§. Matki około dziewczek powinny pilność mieć, gdyż to jest naród młdy, a na wszystko snadnie nałomny. *Rej. Zw. 7 b.* rodzaj, pleć, Geschlecht. Pirra żeński naród kamienia miotaniem wzbudzała. *Biel. Św. 8 b.* Przykazał król, aby każde dziecko, które się urodzi w męzki naród, zabili. *Biel. Hst. 28.* — 2. Naród = nacya, cały ten zbiór ludzi jednego języka, jednych obyczajów, w jednym kraju osadzonych, die Nation, daš Volk. Nietylko dorosli, ale i niemówiątki są narodem. *Salin. 6, 149.* Inni narodowie (inne narody), którzy są z ciepłych krain, nie są tak trwali jak nasz. *Biel. 2.* Niektórzy drudzy narodowie (= niektóre drugie narody). *Modrz. Baz. 300.* Słowo, naród, przemienione zostało w poprawie zasad rządowych,

na słowo Rzplta. *Ust. Konst. 1, 119.* Wszyscy narodowie będą mu służyć. *Leop. Ps. 71, 11.* Oni narodowie, które podbijecie. *Radz. Deut. 12, 2.* We wszystkich narodziech (narodach). *W. Post. 226. Eccl.* всенародство = wszechnarodztwo, *Graec.* πανδημία, cały naród. Narodowi obwieszczą, *Ross.* обнародовать, обнародывать, обнародование; *Eccl.* народствую, народствование; (*Ross.* ународить zaludnić). Twórca narodu, *Eccl.* народодѣтель, *Graec.* δημιουργός; tworzenie narodu *Eccl.* народдѣтельство; tworze naród *Eccl.* народодѣтельству. Narodu nauczyciel *Eccl.* народовѣшатель. Wódz narodu *Eccl.* народовожд, народодидатель, игемонъ, *Graec.* ηγεμων; naczelnictwo narodowe, *Eccl.* народоначалство, народоводство, игемонство, *Graec.* δημαρχία; narodowi naczelnicze, *Eccl.* народоначалствую, народоводствую, игемонствую, *Graec.* δημαρχίω, ηγεμονεω. Gdy związki jednego narodu z drugim, lub tegoż ze wszystkimi uważają się, to zowiemy prawo narodów, *jus gentium.* *Ostr. Pr. Cyw. 1, 7, Völkervercht.* Prawo narodów, jest prawo udzielnych w różnych państwach rządów, tym samym do zachowania wzajemnie pewnych przepisów obowiązanych. *Wyru. Geogr. 101.* *NARODEK, dka, m., zdrobn., *Eccl.* народецъ, ludek, ein Völkchen, eine kleine Nation. NARODOBÓJSTWO, a, n., *Przestr. 255,* zgubienie własnego swego narodu, der Rationalmord, Mitwirkung zum Untergange seiner eignen Nation. NARODOWY, *NARODNY, a, e, (*Ross.* народный ludowy, ludzki, od ludu; pospolity; народно, *Eccl.* народиъ publicznie, przed ludem; *Croat.* narodni *genticus*; *Sorab. 1.* nahrodné *natalis*); od narodu, narodu się tyczący, national. Przebóg! jak się cnotliwych mężów kraje serce za ohydę narodną przez takie morderce. *Zab. 4, 559. Koss.* Komissya edukacyi narodowej. *Kras. Zb. 1, 459,* die Nationalerziehungskommission. Grammatyka dla szkół narodowych. *Kpez., Nationalsschulen.* Gazeta narodowa i obca. Narodowego scil. tańca = po Polsku, der Nationaltanz, eine Polonoise, n. p. Kapela he! niech zabrzmi, a narodowego. *Teat. 43. c, 95.* Tańcowałem narodowego prawie każdego, i menuetę razy kilka. *Teat. 15. c, 79.* — *aliter* Wyrazy narodowe, *gentilicia*, n. p. Polak, Niemiec, Hiszpan etc. *Kpez. Gr. 3, 2,* t. j. całe narody oznaczające, Völkernamen, *Slov.* narodné měno. *NARODSKI, a, ie, od narodów, Völker =. Przynieście Jehowie, o plemiona narodskie, sławę i moc. *Budn. 1 Cor. 16, 28.* (plemiona narodów. *Bibl. Gd.*) NARODOWOŚĆ, ści, ż., narodowa właściwość, którą się jeden naród od drugiego różni, die Nationaleigenheit, der Rationalunterschied, die Rationalheit. *NARODSTWO, a, n., bytność narodowa, die Nationalheit, Nationalisten. Pójdźmy a wysieczmy je z narodstwa. *Budn. Ps. 85, 4.* t. j. by nie byli narodem; (wytraćmy je, niech nie będą narodem. *Bibl. Gd.*) NARODZIĆ, cz. dok., na świat wydać, auf die Welt setzen, gebähren, *Sorab. 1.* narodzieč; *Ross.* народить. Synów twoich, którzy wynidą z ciebie, których narodzisz, zabiorą. *1 Leop. Jez. 39, 7.* NARODZIĆ się, f. narodzi się, (*praes.* rodzi się), *recipr. dok., Boh.* naroditi se; *Slov.* narozugi se; *Sorab. 1.* nahrodžam szo, nahrodžu szo;

Rag. narodittise, *narāghjatise*; *Croat.* narajamsze); urodzić się na świat, zur Welt kommen, geboren werden. Narodzić się nie jest nic innego, tylko przyjść na świat. *Salin.* 2, 96. Gdy góra porodzi, Tedy się myszka narodzi. *Ezop.* 11. Kto się narodzi, umrzeć musi. *Pilch. Sen.* 3, 266. Jakby się znowu narodził. *Cn. Th.* 288. ożył, odmłodził, er ist wie neu geboren. **NARODZENIE**, ia, n., *subst. verb.*, *Boh.* narozenj; *Slov.* narodzeni; *Sorab.* 2. narožene; *Carn.* rojstvu; *Croat.* porod; *Ross.* рождение, рождество; die Geburt. Boże narodzenie, gody, *Boh.* hod božj, wánoce; *Sorab.* 2. godi; *Croat.* naroggyene Kristussevo, bosich; *ob.* Boży, *ob.* Gody. Gwiazda narodzenia, konstelacya. — §. Księgi rodzaju Chrystusowego. *Sehl. Matth.* 1, „not. narodzenia abo rodu a pokolenia,“ t. j. genealogii, „narodu, Geburtfolge, Geschlechtsfolge. **NARODZINY**, in, plur., dzień narodzenia, der Geburtstag. Panowie wielcy wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. *Kras. Pod.* 2, 238. Gwiazda na niebie przedtym nigdy niewidziana, Odkryje narodziny zbawiciela Pana. *Przyb. Mill.* 395. **NARODZIENCOWA** n. p. astrologia, opowiada o urodzenia żywot cały człowieka. *Zebr. Zw.* 345, die Nativitätastrologie.

NARÓG, a, m., n. p. Starzy Litwini, kiedy w Ruskich ziemiach pługi połupili, włócznie kuli z narogów. *Stryjk.* 215. sośniki, żelaza, któremi są okute końce widel u sochy. *X. Kam.*, eiserne Spitzen am Gabelpfluge.

NAROK, **NAROKIEM** (cf. nazierkiem), (*Boh.* narok (od rzeczenia), *oblocutio, interpellatio*); n. p. Kiedyby narokiem ochotnika z tysiąc O milę gdzie za Wisłą pokazało oczy, Wszyscyby odbieżeli króla. *Tward. W. D.* 41. Coż gdyby się oszukał narokiem, Ujął albo przyczynił wieku swego rokiem! *Pot. Arg.* 244. Mogła ona choć na to pozwoić narokiem, A głęboko w sobie zawziętość tę zataić. *Tward. Pasq.* 82. Akteon, że złym okiem Nagą Dyana oglądał, zaraz tym narokiem Podzierzgała go w jelenia. *Tward. Pasq.* 75. Skryty jad pożera członki, i gdzie skryte zasiały otwiera naroki. *Bardz. Luc.* 169. Tle w sercu ogień niesłychany pragnienia; już wynika spaliwszy naroki. *Bardz. Trag.* 296. Do ptaka z łuku strzelisz, przesyje naroki, a ptak spadnie na ziemię. *ib.* 516. Sajdak chcąc przypasać, postrzega z naroku, że próżny. *Tward. Pasq.* 97. Masztalerzowi potrzeba żelazka krzywego z naroka do wychodożenia kopyta końskiego z piasku i kamyczków. *Hipp.* 56. — *Ross.* нарокъ, umyślnie, abšichtlich, mit Fleiß. Między rozmowami, narokiem a umyślnie Scypio inszych stał, aby położenie wszystkiego wiedzieli. *Kosz. Lor.* 155 b. Wojsko swoje zmówiwszy, jakoby to zdrajców, kazał im narokiem do wojska Rzymskiego ze swego uciec. *ib.* 153 b. cf. z umowy; cf. zrok, zrzeczenie. *Ross.* нарокъ fryszł, termin, rata; *ob.* Rok, roczek.

NAROL, a, m., miasto w wojew. Bełzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 200, eine Stadt im Belzischen.

NAROŚCIĆ, f. narości *cz. dok.*, **NARASZCZAĆ** *niedok.*, §. a) skutkować do narośnienia czego, nakrywać czym rosnącym, etwas bewachsen machen, dazu beitragen, daß es bewachsen werde; *Croat.* narasztujem; *Ross.* наростить, на-

ростить. Lekarstwa te mają moc ciało naraszczuć i goić. *Żarn. Post.* 3, 576 b. Sól ta mięsa złe wygryza, a dobre naraszczą. *Spicz.* 43. Mała ożanka ma moc gojącą rany, naraszczając ciałem. *Sienn.* 46. Jako włosy naraszczą na ranie zagojonej. *Cresc.* 542. — §. Gdy kura znacznie nieśie jaja, mówią, że się narościła. *Rydel.* t. j. płodną się stała, ist fruchtbar geworden, hat sich befruchtet lassen. — §. b) *Transl.* Narościć co (cf. urościć), założyć co, zamierzyć, napiąć, nagotować, etwas einleiten, anspinnen, anlegen. Naroszczonej zdradzie zabiega. *Tward. W.* 32. **Naroszczy** *idem.* Książę Wiśniowiecki umyślnie miniony, Jakoby go nie było, abo w Moskwę kinał, Albo gdzie w naroszczywych od swych wnioskach zginął. *Tward. W. D.* 15. — (**NAROSIĆ** *cz. dok.*, rosą nawilżyć, befeuchten; *Bosn.* narositi; *Rag.* narossiti, zarossiti; *Croat.* narosujem; *Ross.* орошать, окроплять росою). **NAROŚL**, i, ż, **NAROŚLINA**, y, ż, **NAROST**, u, m., **NAROSTEK**, stka, m., dem., wyrostek na czym, na przykład na skórze, na ranach, dziwe mięso, ein Auswuchs worauf, z. B. wildeß Fleisch, ein Gewächs auf einer Wunde, auf der Haut u.; *Vind.* narast, narastenje, narastba; *Croat.* naraszt; (*Rag.* naraslizze lactes); *Ross.* нарость, нарость, желвакъ. Wrzód, mający brzegi swój rozpadliny niby powywijane, a miejscami niby gąbkowatą narośl z siebie ukazującą. *Perz. Cyr.* 1, 122. Narośliny lub wyrostki w pochwie macicznej wyrastające, wykorzeniać trzeba. *ib.* 2, 257. Grucznoły i narośliny twarde rozpęda ziele toczydło. *Syr.* 184. Z wrzodów wytrawiać przeciwprzyrodzone plugastwo lub narosty. *Perz. Cyr.* 1, 131. — Narost kości, porost, callus. *Perz. Cyr.* 1, 147, die harte Knochenwale. Lipka ciekłość z połamanych kości osiękająca, kawałki te do kupy klei, dalej kościeje, nazywając się narostem, callus, który to narost po upłynionych sześciu miesiącach, twardości inszym kościom równiej nabywa. *Perz. Cyr.* 1, 96. — Narostek na roślinach, guz, eine aufgelaufene Beule auf Blättern und Pflanzen, vom Stiche der Insecten. Z zakłócia galasowników robią się na liściu lub korze narostki, służące za zasklep liszkom tego owadu; takim narostkiem jest galas, der Gallapfel. *Zool.* 150. — Narostki, nadgniotki, odciski, modzele, martwaki, twardziny, które się robią na nogach, rękach, kolanach dla zbytecznego ściśnienia. *Dykc. Med.* 4, 458. zu einer Beule hart zusammen gedrückte Haut, dergleichen die Leichböner, Hühneraugen, Schwielen u. s. w. sind. **NAROSNAĆ** *nijk. jednoll.*, **NAROŚC** *dok.*, f. narośnie, **NARASTAĆ** *niedok.*, **NARASTYWAĆ** *frequ.*, w górę podrastać, podnosić się, aufwachsen, aufschließen, hervorwachsen, heranwachsen. *propr. et transl.*; *Vind.* narastiti, nakerkniti; *Bosn.* narasti; *Rag.* narastjēti; *Dal.* narestzi; *Ross.* нарости, нарастать, нарастаю; (narozhdenie wzrůst wielki). Znowu narasta mięso, albo porastają zaś kości, *recreantur carnes rasis ossibus.* *Cn. Th.* Co czynić, gdyby rana już była równa z ciałem, żeby się już napelniła, a narosła. *Spicz.* 239. (zarosła). Z takowej pszenicy, na której jest skórka subtelna, bywa ciasto puchłne, i narasta go wiele. *Cresc.* 154. Narasta, pęcznieje ziarno ku pełni, *grandescunt frumenta crescente luna.* *Cn. Th.* — §. *Passive:* Jedza sprosna wężmi nara-

stywa. *A. Kchan.* 192. obrasta, sie wird mit Schlangen bedekt, es wachsen auf ihr Schlangen hervor. NAROST, ob. Narost. NAROSTOWY, a, e, od narostu, pełen narostów, dziwego mięsa, nabrzęki, porostowy, voll Auswüchse, voll wilden Fleisches, verwachsen. O gojeniu narostowych wrzodów, *ulcus callosum.* *Perz. Cyr.* 2, 97. Wrzody fistułowate, narostowe, ciężkie bywają do gojenia. *ib.* 88. NAROSZCZONY, NAROSZCZOWY, ob. Narości.

NARÓW, *NORÓW, *MRAW, u, m., (*Boh.* mraw *consuetudo, mos*, mrawy *mores*, mrawnost *moralitas*; *Carn.* naráva *affectio, natura*; *Vind.* narau; *Slov.* nárav - natura, naravni - naturalny; *Croat.* narav, narava; *Rag.* nárav *natura, essentia, corporis constitutio*; *Bosn.* narav *natura, ingenium, mores*; *Ross.* нравъ *charakter, umysl, obyczaj, zwyczaj*; *norowъ* obyczaj, *zwyczaj*; уноровка stosowanie się, dogodzenie; *нравоучение* nauka moralna; *Eccl.* нравъ *mos, usus, consuetudo*); §. *zwyczaj, obyczaj, Gewohnheit, Sitte.* Ucz się mrawów cnotliwych, jak Czech mówi, zaty będziesz w łasce onych ludzi przyjęty. *Eraz. Dw. a.* Mówi Ruś: szto horod, to norow. *Pim. Kam.* 20. jaki kraj, taki zwyczaj; *Ross.* что городъ, то norowъ, что деревня, то обычай. — §. *In malam partem:* Zły nałog, występujący z granic należnych, *Vind.* prenavada, eine böse Gewohnheit, eine Unart. Przydawała Krzyżakom hardych norowów onych, przyjaźń z Tatarami ujednoczona. *Krom.* 479. (*augebat iis spiritus*). Jaropek w zgwałceniu przysięgi, nie uchybił narowu ojcowskiego. *Krom.* 156. Nieprzyjacieli tym jest niebezpieczniejszy, gdy maskarą przyjaźni pokryją, norowy chytrze wywiera. *Krom.* 129. Miłosne chłopczęta Te mają narowy, Ze lubią dziewczęta. *Skot.* 93. Umie swe chytróść narowy ugładzić. *Zab.* 14, 102. Nar. By nie niezgoda i wolności tak wielkiej niektóre narowy, byłby naród nasz niezwyciężony. *Tward. Wz.* 61. Pochyloonych ciężarem wieku mniej nas szpeci, Chociaż czasem wpadamy w narów małych dzieci. *ib.* Powodująca końmi reka, powinna być umiejętna, aby się przez jej nieumiejętność konie jakiego narowu nie nauczyły. *Kluk. Zw.* 4, 188, cf. *Ross.* лошадь съ norowомъ, koń narowisty, ein fettiger Pferd. Wiadome mi fortuny narowy. *Pot. Syl.* 258. (dziwactwa, kaprysy). NAROWIĆ, cz. *niedok.*, znarowić, f. *znarowi dok.*, (*Rag.* unáraviti *induere naturam*; *Ross.* наровить przez szpary patrzeć, dogadzać); narowów uczyć, einen unartig machen, Unarten lehren, verwöhnen; *Vind.* prevaditi, prenavajati, prevajati; *Rag.* navaditi; *Ross.* изнѣжить, избаловывать, мирволить, помирволить. Pieniądze ludzi znarowidy. *Tr. Tel.* 374. Nieprzyjaciela, albo przestרח, albo gniew znarowi. *Pot. Arg.* 278. Z jego przykładu pobudzeni inni, zaraz się znarowili. *Tward. W. D.* 2, 240. NAROWISTY, *NOROWISTY, NAROWITY, a, e, (*Boh.* mrawný *moralis*; *Croat.* naravski; *Dal. et Bosn.* naravni; *Slav.* náravni *naturalis*; *Ross.* правный, нравень *dziwaczny, uparty*; нравно podoba się, miło, przyjemno; злоправный, złego charakteru; *Eccl.* нравный *ethicus*); pełen narowów, znarawiony, voll Unarten, böser Gewohnheiten. Z natury swojej narowitój. *Tward. W. D.* 40. Ach niewdzięczny, nieużyty, Takeś śmiały, narowity. *Jag. Wyb. D.* 2. Po-

chop zmysłów *norowistych. *Błaż. ded.* Ma skuteczne dla narowistych obyczajowych chorób lekarstwa. *Mon.* 73, 153. Przekłeta to rzecz, narowista szkap. *Teat.* 24. c, 39, *Ross.* лошадь съ norowомъ.

NARÓWNAĆ, *NARÓWNIĆ, (*Tr.*), cz. *dok.*, f. narówna; NARÓWNYWAĆ *frequ. et cont.*, *Boh.* narownati, narownawati; *Slov.* narownávám, vyhľadjm; równym poczynić, gleich machen, eben machen, ebenen. Jeden ścianę budował, a drudy narównywają ją wapnem. *Kadz. Ezech.* 13, 10. (tynkują. *Bibl. Gd.*). — §. *Narównić, n. p. trzode. *Tr.*, dozupelić, uzupełnić, kompletować, vollständig machen. — §. Narównać co nagradzać szkodę, ersetzen, ersetzen. Powinien drugiemu tę szkodę narównać we wszystkim tak wielkością, jako dobrocią. *Tr.* Pilnością swoją tę niedbałość narównał. *ib.* powetował. NARÓWNIENIE, ia, n., *subst. verb.*, nagradzanie, powetowanie, daß Erstatte, Ersetzen. *Tr.* Zjechali się do Wiednia, a tam się stało narównanie, o co między nimi szło. *Biel. Św.* 153. ugoda, Vergleif. NARÓWNI, ia, ie, który na równi jest, ut potyczka narównia. *Cn. Th.*, in einer Ebene befindlich.

NAROZGADYWAĆ się, *recipr. dok.*, do sytu rozgadać się, sich satt und müde reden. Już teżem się dużo narozgadawał w listach moich o pći naszej. *Mon.* 71, 710.

NAROZEC, żca, m., (*Etym. róg*), kopiec narozny, naroznik, der Gegränzhügel, die Gegränzmarke; (cf. uroczyisko). Postrzega kamień ogromny, którego z obozu wyruszyć nie można było; a rolnicy w swoich granicach zwali go narozcem. *Stas. Num.* 1, 146. NAROŹNICA, y, ż., róg czego, albo ozdoba rogu. *Włod.*, die Gde, die Gdverjierung. NAROŹNIK, a, m., — §. 1. dom narozny, daß Gdhaus. Prędzej ruinie podległe są narozniki, aniżeli w w połaci kamienica. *Haur. Sk.* 87. — §. Naroznik, narozny czyli węgielny kopiec, węgielnik. *Zabor.* 358. narozec, der Gegränzhügel. Strona ościenna, na jedno miejsce naroznika czyli węgielnika, z węgielnym sąsiadem zgadzająca się, jednego tylko arbitra lokować ma; arbiter zaś, lub arbitrowie od różniącego się naroznika posadzeni, po osądzeniu węgielnika, w dalsze rozszędzenia ścian między stronami, wdawać się nie będą. *Kal. na r.* 1791. 2, 364. — §. Naroznik kafel, ten, który się na rogu czyli brzegu pieca osadza; naroznik rachuje się za półtora kafa. *Magier. Mskr.*, die Gdkafel. — §. Naroznik wojska - skrzydło, der Flügel einer Armee. Dowódcą był w prawym narozniku wojska. *Leop. 1 Macch.* 9, 12. (w prawym skrzydle. *Bibl. Gd.*) Przydał im prawy naroznik wojska. *1 Leop. 1 Macch.* 9, 1. — §. Naroznik ładowy, cypel, którego się warować trzeba dla bystrzej wody. *Haur. Ek.* 174, eine Landese, Erde, scharfe Erdjunge. — §. Na szkucie narozniki są klamry, któremi się kanty od budy z wierzchu zbijają. *Magier. Mskr.*, Gdflammeru. (*Ross.* наугольник *nawęgielnik, *naroznik, szafka narozna). — §. 2. *Fortif.* Naroznik, bastyon, część fortyfikacyi, powystawiana po wszystkich rogach wielokątu, składająca się z dwóch czół, z dwóch ramion, przytykających do zasłony, i z dwóch półszyjków, służących za wehód do naroznika. *Jak. Art.* 5, 404. *Łesk.* 280. NAROŹNIKOWY,

a, e, od narożnika, die *Wastey* betreffend. Kąty narożnikowe... *Jak. Mat.* 1, 18. NAROŻNY, a, e, NAROŻNIE *adv.*, *Boh.* narożnj; *Sorab.* 2. rofni; *Ross.* наугольный; §. a) na rogu się znajdujący, *Čet.*, węgielny, n. p. Korce narożne albo węgielne, *angulares*; większe być powinny od kopców ściennych. *Zabor.* 358. Krystus jest narożnym kamieniem, którym się wszystko budowanie podpira. *Baz. Hst.* 2, 199. Dom narożny. *Op. Jer.* 25. Tu to się działo, w tym narożnym pokoju, który wychodzi na rynek. *Teat.* 53, 53. — §. b) Narożna linia. *Tr.*, ob. Przekątna linia, przeciwna linia, węgielna.

NAROŻSWIECAĆ, *cz. dok.*, *Boh.* narozswěcowati *saepē accendere*; ile dosyć porożswiecać, *hinlänglich überall erleuchten*, beleuchten.

NAROŻTWARZAĆ, *cz. dok.*, wiele porożtwarzać, eine Menge (Getränke) mit Wasser vermischen, wässern. Narożtwarzała wina swego, przygotowała stół swój. *Budn. Prov.* 9, 2.

NART, u, m., NARTY *plur.*, kośle, łyże do ślizgania się po lodzie. *Dudz.* 47. *Włod.*, *Čšlittšchuše*; (*Boh.* nart a) *convexum plantae*, b) *corium superius, obstrigillus*; *Ross.* напра санки Камчатдальские вѣзкие обдлужные). Rusini na nartach bardzo prędko po wierzchu śniegu biegają; a te narty są drzewiane, przydłuższe, żelazem podłożone ze spodu, na dwa albo trzy łokcie wzdłuż; które na nogi miasto trepek włożywszy, kosturkami się przydłuższeni, na końcach zaostrownymi, podpierając, bardzo prędko wciąż bieżą. *Gwagn.* 491. NARTNIK, a, m., co narty robi. *Tr.*, der *Čšlittšchuhmacher*. — §. Biegający na nartach, der *Čšlittšchuhläufer*.

*NARUCZAK, a, m., (z *Ruska* naręczak, *Etym.* ręka), manela, ein *Armband*; (*Rag.* narúčkiza, narúčnik, narúčniza; *Carn.* prerozhniza; *Bosn.* narukviča; *Croat.* narukva, narukviča). Godny naręczak Jowiszowej ręki. *Pot. Arg.* 177.

*NARUMIENIĆ, *cz. dok.*, rumienno poszarbować, rumienidła nakłaść, rotz färben; *Ross.* нарумянить, нарумяннвать. — §. Narumienić się, nawstydzić się, genug erröthen.

NARUNAĆ na co, *jednol. med.*, runąć uderzyć na co, worauf hin pressen, (*Vind* nareniti). Narunęło czego dosyć, runąć naleciało, es ist genug hin gefallen.

NARUSZALNOŚĆ, NARUSZNOŚĆ, NARUSZLIWOŚĆ, *sci.* ż., możność być naruszonym, die *Verletzbarkeit*; *oppos.* nienaruszalność i t. d., *Ross.* нарушимость, ненарушимость, невредимость, сохранность. Nienaruszalność osoby królewskiej. *Gaz. Nar.* 1, 249. Nienaruszność, stałość umysłu. *Macz.*, *virtus, Unerstütterlichkeit*. NARUSZALNY, NARUSZNY, NARUSZLIWY, a, e, — *ie adv.*, podobny do naruszenia, *verletzlich, verletzbar, zu erschüttern*; *oppos.* nienaruszalny i t. d., *Ross.* нарушимый, ненарушимый, сохраняемый, невредимый, поврежденный. Osoba króla jest nienaruszalna i święta. *Gaz. Nar.* 1, 285. Nienaruszenie, całowicie, *integre. Macz.* Wiare królom nienaruszliwie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Macch.* 5. Prawa te świątobliwie i nienaruszenie zachowane mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. NARUSZYĆ, *f.* naruszy *cz. dok.*, Naruszać *niedok.*, *Boh.* porušjm, poraucham, (cf. poruszyć; *Croat.* narusujem *trudeliter verbero, saucio, deturpo*; *Bosn.* narusgiti, *izrusgiti destruere, mancum reddere*); *Bosn.* quariti, scet-

titi; *Carn.* kershniiti, kershnem, kresnem; *Ross.* напущить, нарушать; *Eccl.* порошнiti; nawatlic, narazic, *propr. et fig.*, verlesen, verfehren. Marya syna porodziwszy, panienstwa nie utraciła, ani naruszyła. *Bial. Post.* 66. Ajaks Kassandrę w kościele Pallady w panieństwie naruszył. *Otw. Ow.* 580. Gdy był Daniel wywiedzion z dołu lwów, żadne naruszenie na nim znalezione nie było. *Radz. Dan.* 6, 25, *Eccl.* попуха, повреждение; *Bosn.* quar, pomankanje, scletta, (ob. Skaza). Nienaruszony, — *ie adv.*, bezszkodny, nieszkodzony, *Sorab.* 1. bezkodné; *Ross.* сохранный. Tyś mi przyrzekła sekret nienaruszony. *Teat.* 38, 113. Przemysły łakomstwa nas w uczciwych postępkach, nawet i w dobrym sumnienu naruszają. *Falib.* 03. Jad występku mię zaraża; serce moje już jest naruszone. *Weg. Marm.* 3, 245, *Slov.* porušený. Jeżeli łygę, niechby mię palarusz (paraliż) naruszył. *Teat.* 8. b, 94. der *Čšlag* soll mich rühren, treffen. W kościele bez pokrycia msza odprawował, tam się wiatrem naruszył, i w febrę gorącą wpadł. *Sk. Żyw.* 2, 251. t. j. nawiało go, die Zugluft wehete ihn an. Apostołowie rozumiejąc, iż Piotra pan starszym po sobie czynił, o to się naruszyli. *Sk. Kaz.* 625. t. j. obruszyli, sie fanden sich daburdurch beleidigt. Nie mógł człowiek sobie przejednać boga naruszonego. *Brow. Roz.* 54. NARUSZYCIEL, a, m., nadwierzyciel, der *Verstärker, Verstärker*; *Slov.* rušitel; *Ross.* нарушитель, *f.* нарушительница.

NARWA, y, ż., 1. miasto w Estonii. *Dykc. Geogr.* 2, 200, die Stadt Narwa; 2. Narwa, Narowa, rzeka. *ib.*, der Fluss Narwa, ob. Narew'.

NARWAĆ, *f.* narwie, *cz. dok.*, Narywać *niedok.*, (*Ross.* нарывать, нарывать - na wrzód się zebrać; *нарывъ* - wrzód); wiele poobrywać, viel abspülen. Niezwyczajnych ziół po pagórkach narwała. *Otw. Ow.* 572. Pobiegł i narwał onego zioła przedziuchno. *Past. Fid.* 317. Wyszedł w pole, aby narwał ziół polnych. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 39. Narwanie członków, jest gatunek wywinienia zaszłego nagle w spojeniu stawowym, nadarżonym przez jaką gwałtowną usilność. *Dykc. Med.* 4, 460, ob. Naderwanie, naderwać się, das Verreißen.

NARYBEK, bka, m, młode rybki dla płodu utrzymywane, (*Boh.* nasada, potěr); der *Žiřsař*, der *Čař*, junge *Žiřsbrut*. Mnich z ikrami je ryby, pan żartuje: księże Ostrożnie, boć się w brzuchu narybek załęże. *Kchow. Fr.* 126. NARYBIĆ, *f.* narybi *cz. dok.*, Narybiać *niedok.*, narybkiem opatrzyć, płodem rybnym nasadzić, mit *Žiřsbrut* besamen. Różne ryby same przez się narybiają się i mnożą. *Haur. Sk.* 138. Wiesz apostoł siecią schybił, Gdy bóg chciał one narybił. *Mysl. A* 3. t. j. rybami napełnił, füllte sie mit *Žiřsen* an. NARYBNY, a, e, od narybienia, *Žiřsbrut* s. O gatunku różnym narybnym. *Haur. Sk.* 137. — §. Gnidos narybna. *Zebr. Ow.* 260, *piscosa*, obistująca w ryby, *fiřreidh*.

NARYĆ, *cz. dok.*, ryjąc narzucić, aufwühlen, aufwerfen durch Wühlen; *Ross.* нарыть, нарывать.

NARYCHTOWAĆ, *f.* narychtuje *cz. dok.*, na pewną stronę kierować, wohin richten, die Richtung geben. Tak kulę nagotowawszy, nabij, narychtuj działa i wypal. *Archel.* 3,

42. Działa wszystkie narychtowali byli na brzeg na te chłopcy. *Warg. Radz.* 324. Dział tak wiele na galerach nanosili, do kasztelów narychtowali, nie nie sprawili. *Birk. Kaw. Malt. C* 3. Narychtuje ja lepiej przeciw tobie tenże twój argument. *Twor. Wiecz.* 78.

NARYSOWAĆ, cz. dok., na czym odrysować, nakreślić, *morauif hin zeichnen; Vind. narisati; Ross. нарисовать, начертать, начертавать, начертить, начерчивать.*

NARYCZEC się, *recipr. dok., Boh. narwati se; dosyć poryczeć, sich satt und müde brühen.*

NARZAC, act. frequ. verbi narzuci.

NARZĄDZIĆ, f. narządzi cz. dok., *Narządzać niedok., (Boh. narj-diti, narjzowali imperare, jubere, constituere; Carn. naredim, narejam efficere; Vind. naredbati, nareduvati, narediti, narejati; Croat. narediti, naregytjem, redim ordino; Hung. el-rendelem; Rag. narēditi, naredivati, nareghivati constituere, praescribere, naredba lex, ob. Urządzić, urządzenie; Bosn. narediti, zapovjedati mandare, committere; naredba mandatum; Ross. нарядить, нарядать назначу, urządzić, ozdobić, stroić; снарядить, снаряжать устроить, выправить, опатрыzić; нарядный оздобно, strojny); nagotować, przygotować, naprawiać, Croat. odregtjem; Vind. napraviti, zu rechtē richten, zu rechtē machen, (rechtelt D b d.), anrichten. Biesiadę narządzić, aptare convivium. Macz. Tu krzesło dla starosty, tam dla sędziego, i stołek dla pisarza; wszystko tedy już narządziłem. Teat. 7. b, 47. Nie podoba-ć się w uczcie, że się podostatku narządziło? Budn. Apoph. 18. Zaboje, pożary, i inne obrzydłe i okrutne rzeczy, na współobywatelów, na ojczyznę narządzili. Pilch. Sull. 105. Żołnierza zbierali, wojnę narządzali. Warg. Cez. 188. Prokuraci rozbierają kauzę jego, od ciebie narządzieni. Birk. Gl. K. 58. (naprawieni, nastroszeni). Pańska ostrożność wielką mu cześć i chwałę u urzędników narządzi. Kosz. Lor. 60. (przyniesie, sprawi, zjedna). — Jozyas narządził kapłany według porządku dni. 1 Leop. 3 Ezdr. 1, 2. (postanowił. 3 Leop). — Narządzić się, gotować się, sich fertig machen. Aby was jak smok pożarł, na to się narządził. Strijk. Turk. K 5. (gotów jest was pożreć). Narządził się w drogę w obce strony, parabat. Zebr. Ow. 576. wybierał się, er machte sich auf. Tak się narządzi, abys podłych był sędzią, i poważniejszych nasładował. Glicz. Isocr. 1 i 5. **NARZĄDZENIE**, ia, n., subst. verb., nagotowanie, naprawienie, das Zurechtichten, Anrichten, Zubereiten, die Zubereitung; Croat. naredyēnye; Vind. naprava, naprauliftvu; (Boh. narizenj); Rag. naredba constitutio; Carn. naredba effectus, machina, opus; Vind. naredba = umieszczenie, postanowienie; nared = ugoda; Croat. naredba = reguła zakonna, nakaz, Ross. наряджаніе, нарядженіе rozząd, ozdobienie, strojenie; нарядъ назначеніе, urządzenie, ozdoba; снаряждъ przyrządzenie, naczynia, narzędzia. **NARZĄDZICIEL**, a, m., narządzający co, przygotowujący, der Zubereiter, Zurichter, Anrichter; Croat. oreditel, nareditel ordinator; Carn. narédnik effector, actor; Ross. нарядчикъ przystaw, dozorca; Boh. narjditel práwa legislator.*

NARZASZ, n. p. In Pomerania exactionem seu datiam, quae portus, alias narzasz veteri institutione ducum Polonorum

vocabatur, tollimus. Vol. Leg. 1, 177. Cas. Jag. 1454 r.; cf. naraz.

NARZAZAĆ, ob. Narzezać.

NARZANIEC, nca, m., **NARZANEK**, nka, m., (Etym. nuryć), ziółko Egipskie, którego główka, gdy słońce zachodzi, w wodę się kryje, zaś po ranu z słońcem się wynarza, *Lotus Aegyptia, Egyptische Wasserlilien. Syr. 1441.* Szafran, jacynt, narzaniek, zajętych rozkoszą, Na miękkich głowach lekko nad ziemią unoszą. *Dmoch. II. 2, 52.*

NARZEC, narzekł, f. narzeknie cz. dok., (Boh. narknauti, naricy, narękl, narкну accusare, incusare, ob. Narzekać; Rag. narecchi, narizati dictare, narecchi dan diem statuerē; Sorab. 2. naráz nazwać; Ross. нарицать, нарекать называть; Eccl. нарицати [nominare 2], appellować, нарековати, уставить uchwalić; cf. naręćcie dyalekt języka; cf. narzekać; Etym. rzec, rzeknąć); §. 1) wymówić co, mową oznaczyć, aussprechen, benennen, besagen. Aby ci tylko narzekł, a ty skazanie uczynisz; ut tibi voce praecirem, quid judicares. *Mącz. Nominatio*, mianowanie, zdanie imienia, narzeczenie. ib. — §. 2) Narzec, naganić, przyciąnić, [zarzut uczynić, tabeln, vorwerfen, einen Vorwurf machen. Ktoby ławnika na miejscu sądowym siedzącego narzekł, albo się nań słowy nieuczciwemi puścił... *Szczerb. Sz. 207.* Dziecię może być w prawie swym narzeczone, dlatego że się przedzję, niżli być miało, urodziło. ib. 15. ib. 185. — §. 2) Narzec komu co = przyrzec, przyobiecać, einem etwas zusagen, versprechen. Ludwik Rakuskiemu młodszą córę swoją Jadwigę już był narzekł dać. *Biel. 217. Devota sacrificia*, ofiary posłubione, zrządzone, narzeczone. *Macz.* Która to jest ta narzeczona Pańska żona? *Teat. 55, 4.* Proszę do siebie bliżę Mospanie narzeczonego zięciū. ib. 24. c, 47. Pójdź, zobacz się z swoją narzeczoną! ib. 49.

NARZĘDNY, a, e, narządzony, naprawny, opatrzony w co. *Cn. Th., zu recht gerichtet, (gerichtet D b d.), zubereitet, versehen.* **NARZĘDZIE**, ia, n., **NARZĘDY**, ów, plur., *Boh. narjadj; Sorab. 2. rēd, (cf. rzęd); Sorab. 1. hrat, (ob. Grat); Carn. orodje, orrodje (cf. oręż; Ital. arredo, corredo; R b s f s. Rade), brandus; Croat. orudje, orudelje; Rag. orudje, slogga, halat; Bosn. orudje, irudje, halat, alat; Ross. орудіе, снасть, снаряждъ, збуря; (нарядъ = a) rozkazywanie, b) narządzenie, ozdoba); §. a) instrument, das Instrument, das Werkzeug, (cf. naczynie). Narzędzia nazywają się wszelkie instrumenta, służące do różnych kunsztów. *Jak. Art. 3, 304.* Narzędzia czynne, *instrumenta*, narzędzia obejmujące, *vasa*, naczynia. *Kruml. Chym. 18.* Narzędzia do zębów wyrwania: klucz, pelikan, kleszcze, kruczy nos, pret. *Czerw. 51.* Trąbami, organy, i wszystkim narzędziem należy go chwalić. *Żyw. Jez. 28.* (całą kapelą). Skład narzedzi *Ross. збуреноложница.* Narzędzie zmysłowe, organum *Eccl. чувствилище, чувствило.* — *Fig.* Ty widzę urodziłeś się na to, abys był narzędziem udreżenia mego. *Teat. 53, 20.* Precz zład zazdrość i niezgoda, wyście zgrzyoty narzedzie! *Teat. 56. c, 130.* — §. b) Narzędzy = naczynia, statki, sprzęty, Gefäße, Geräthe. Przedtym wino w wykopanym dole deptali, jako dziś depcą, ale insze od te-*

go narzędzia mieli. *Sekl. ad Matth. 21.* Jedliny bardzo potrzebują do okrętów i narzędzi morskich. *Urząd. 323.* Część narzędzi próżnych. *Archel. 2, 12.* O narzędziach do strzelby należących. *ib. 15.* Narzędzia konia wierzchowego. *Tr. rząd, daß Reitzeng.* NARZĘDZIOWY, a, e, instrumentalny, instrumental. Muzyka głosowa i narzędziowa. *Kpcz. Gr. 3, p. 12.*

NARZEKAĆ, ał, a, intr. *niedok.*, (*Boh. narjkati, narknauti, naricy* (ob. *Narzec*), *hořekovati*, (ob. *Gorzej*, *gorze); *Slov. narjkam; Bosn. naricjati; Rag. narizati; Croat. narrekujem; Dal. lelekan; Sorab. 2. sze šjamrowasch; Sorab. 1. wóbskorżuyu szo, żawofczu*, (ob. *Żałość*); *Carn. klaguvati, jamram; Vind. toshit, se pertoshit*, (ob. *Tażyć, *tešknici*); *Ross. narekatъ, naricdatъ nazuywać, mianować* (ob. *Narzec*), *voпитъ, vozopitъ, vozopiatъ, navopitъ, vzopitъ, navizhatъ, sčtovatъ, najalovatъsja; Eccl. нарицати appellować, plachewolъstvovagi; Elym. rzec, rzeknać) = biadać, lamentować, weřflagen, flagen. Panna narzekala: nędzna ja sierota, dzisiaj do kogoż się ja skłonić mam! *Pieśn. Kal. 53.* NARZEKANIE, ia, *subst. verb.*, lament, lamentowanie, biadanie, daß flagen, Weřflagen, die Klage; (*Boh. narěk accusatio; questus, querela*); *Boh. hoře, hoř*, (ob. *Gorzej*, *gorze); *Vind. poteshava, poteshba, teshava, nadluga, riva, teshkust*; (narikanie = oznajmienie); *Croat. tušba; Dal. ukor; Bosn. tusgba*, (ob. *Tažba); *Sorab. 1. żawofcz*, (ob. *Żałość*); *Ross. гореваье, sčtovanie, вопль; Eccl. плачевольствие; Ross. narëkanie, narëchenie mianowanie, nazuywanie, naganiczenie). NARZEKALNICA, y, ż., NARZEKALNICZKA, NARZEKACZKA, i, ż., płaczka, która się na płacz, narzekanie, biadanie i lamenta przy pogrzebach najmuje; daß Klageweib, die Klagefrau; *Rag. narikaviza, naricjuseja, narikuseja, tuxbëniza, plakkaviza; Vind. toshniza, shaluvauka, plakaviza; Croat. narekavica, narekussa, jaukarica; Ross. vizgunyâ. Praeca*, najemna niewiasta ku oplakowaniu a obżalowaniu czyjej śmierci, jako u Rusi i u Litwy był obyczaj, który jeszcze niektórzy zachowują. *Męc. Zwołajmy narzekalnic niechaj go żalują, Niechaj nad grobem jego wszystko lamentują. Groch. W. 541. et 449.* Przymowcie narzekalnic, niech uczynią nad nami lament. *W. Jer. 9, 17.* (narzekających niewiast. *Bibl. Gd.*) Przymowcie narzekaczek. *Budn. ib.* Wołajcie narzekalniczek, płaczących niewiast, niech przyjdą, niech nam smutną pieśń zaczną. *Sk. Kaz. 180.* Prócz matki samej, były i drugie tam narzekalnice, które z lamentem czyniły płkanie, z Martą, Maryą z Magdalu, i siostry Marye, które przejmował żal ostry. *Odym. Św. 3, K k 3 b.* NARZEKALNIK, a, m., NARZEKACZ, a, m., płaczek, skwierkliwy, ein Klager, der immer klagt und lamentirt; (cf. *Skarga*); *Boh. tužebnjik; Sorab. 1. wóbskorżwaté, wóbskorżuyné; Bosn. tughgljv, turgiv, koj se tusgi*, (cf. *tešknici*); *Ross. vizgunyâ, vizglijvyyj.* Szemrzące, narzekacze. *Radz. Jud. 16.* (*Boh. narikawy querulus; narikliwy spis paszkwil*).**

NARZEKTAĆ się, f. narzekce się *recipr. dok.*, do woli porzektać, sich satt fräßen. Nie inaczej, gdy sroki za so-

wą latają, Narzektawszy się darmo, nic za to nie mają. *Rej. Wiz. 55.*

NARZEZAĆ, *NARZAZAĆ *act. niedok.*, wiele porzezać, *Boh. narëzati*, (narëzanj = *incisum*); *Croat. narezavam; viel zerřneiden, zerřauen, abřneiden, klein řneiden.* Tatarowie po wygranej dziewięć worów wielkich, u zabitych ludzi uszu narzezali. *Gwagn. 53.* Narzazał prorok byków i drobu. *Budn. Num. 22, 40.* (dał nabić wołów. *Bibl. Gd.*) er schlachtete viel... *NARZEZACZ, a, m., narzezający czego dosyć, *Vind. nareshuvauz.* NARZNAĆ, f. narznie *act.*, *jedn.* NARZYNAC *niedok.*, *Boh. nariznauti; Sorab. 2. narefasch; Sorab. 1. narjžu, narizem, narizam, narezuym; Vind. naresati, nareshuvati; Bosn. narizati; Ross. нарзати, нарѣжу, нарѣзываю, надрѣзати, надрѣзывать; naderznać, ob. Nacinać, nakarbować, einřneiden, einřauen, längs aufřneiden.* Koniowi w uszu żyły na krzyż narznij, aż z nich krew' pójdzie. *Lek. Kon. 18.* Narznienie, narzynanie, karbowanie liścia etc., *incisura. Cn. Th. Einřnitte, zařtiger Rand; Slov. řteřbina, cf. strępić, nastrzępić; narëzanj zubkawaté; Bosn. urizak, riz; Vind. nares, naresanje; Carn. saręsa; Ross. надрѣзъ, порѣзъ, подорѣзъ, зарубь, зарубина, зарубень, зарубка, пазъ. Narzynany, nacinany, karbowany, serratus. Cn. Th. zařtig, gefert.*

NARZUCIĆ, f. narzuci, *act. dok.*, NARZUCAĆ, *niedok.*, a) wiele na jednym miejscu rzucaniem namiotów, namiotać, naciskać; lub też rzucić na jakie miejsce; viel hınwerfen, wořin werfen; *Boh. nahazeti, nahazovati*, (cf. *nagodzić*); *Vind. nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi, naporiniti, narinti, gornariniti, gornatishati, perfiliti, naperfilit; Bosn. nametati, nametatti, navricchi; Ross. наметать, намечу, намetyвать, наворотить, наворачивать, набросать, набрасываю, накиннуть, накидывать; Eccl. возвергати, возвергнути. Ulice narzucane ciałami ludzkimi. Tward. Wł. 100.* — b) Narzucac u mularza, wapno rzadkie lub gips kielnią rzucac na ścianę, gzymis lub trzećcinowanie. *Magier. Mskr. auwerfen, bewerfen, mit Stalk bewerfen.* Narzucac na kogo, namiotać nań, *fig.* na szyć, na kark mu rzucić, einem etwas über den Hals werfen, ihm eine Last aufbürden, ihm etwas aufdringen. Któreż mocarstwo ma prawo drugiemu narzucac konstytucyą, a przeciwność takowemu narzutowi brać za słuszny powód do wojny? *Ust. Konst. 2, 40. 1.* NARZUT, u, m., narzucanie na kogo, ciężar, brzemie mu nałożone, *Boh. namjtka; Vind. namet, nametanje*, (cf. *namiot*); *Ross. накладка; die aufgebürdete Last, daß Aufbürden, die Bürde.* Stara się, aby się uiscił swemu bojarowi, jak i publicznym narzutom. *Mik. Obs. 23.* Troskliwością naszą jest, od narzutu praw przemoey uchronić się. *Gaz. Nar. 2, 319.* Rozumem wybić się trzeba z tych niesłusznych narzutów, które zmyślona natury władza swoim podaje prawem. *Zab. 8, 260.* Panowie na Ukrainie narzuty wódki na poddanych robią, to jest, wiele który gospodarz wódki wypić powinien, nakazują. *Perz. Lek. 258.* Gdy ślepym dóbr narzutem szczęście cie obdarza, Ty się nie miej za pana, ale za włodarza. *Pilch. Sen. list. 52.* — 2. NARZUT, a, m., *person.*, wtęret, wlaz,

intruz, ein Aufgedrungenener, ein Usurpator. Wkrótce ujrzał Halicz nowego w sobie narzuta. *Nar. Hst.* 4, 66. NARZUTNY, a, e, NARZUTNIE *adverb.*, przymuszony, mimowolny, aufgebürdet, aufgebrängt. Z nieposzanowaniem narodu, narzutnie swoje delacye wypychał. *Przestr.* 112.

NARZYNAĆ, *ob.* Narznać.

NAS, (*Boh.* nas), *Genit. Accus et Local. Plur. Pron.* ja, *plur. my.*

NASAD, u, m., NASADA, y, ż., §. 1 a) na czym się co nasadza, zasadza, grunt, bazys; worauf etwas gefest und gegründet ist, der Grund, der Boden, die Fläche. *Carn.* nâsad - pokład do młócenia; *Rag.* nâsad rjeppe *solum rapis consitum.* Ostrokąt i rozwartokąt, wyrzysowane na jednej nasadzie. *Cyank. Log.* 128. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, Wpół ja chyła z wszystkimi sosnami pospołu. *Przyb. Milit.* 182. — §. Nasad, *Boh.* nasada, rękojeść, trzonek, der Stiel. Dyana rzucony grot z nasadu zerwała, *ferrum volanti abstulit jaculo.* *Zebr. Ow.* 199. Z któregooby to lasa nasad był takowy, dawno się wodzę myślą, *hastile. ib.* 181. (*Boh.* nasad 2. narybek, *ob.* nasadzić staw). — §. *per excell.* Nasad pługowy, krojowy, lemieszowy, drzewo w które się kraj lub lemiesz osadza. *Włod.*, cf. styk, kozica; der Pflugbaum, der Pflugbalken, Grendel; *Boh.* plaz; *Slov.* pluzina, styk; *Sorab.* 1. pwużna hwowa, pwużna wopatka; *Croat.* gredel; *Bosn.* zubać od ralla. — §. Nasad wozowy: spód wozowy, na którym pudło leży; daś Gestelle eines Wagens. Nasady u wozów bywają sosnowe, wierzbowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162. Kobelica do wozu przystawiona, niższa być ma, niż jest nasad wozowy, na którym drzewo leży. *Rog. Dos.* 3, 52. Łoża armatne powinny mieć swoje przodkarę; ta składa się z osi, złączonej z nasadem, *sellette*, z dwóch kół, z dyszla etc. *Jak. Art.* 1, 271. — §. Nasad abo łódź bardzo prędka, *liburnum. Macz.* ein leichter schneller Kahn. *Biremis*, łódź, okręt abo nasad o dwu rządziech wiosel. *ib.*; (*Ross.* nacaъ gatunek większych statków wodnych). — b) *Poet.* To co się na czym zasadza, nasadzenie; daś waś auf etwas gefest und gestellt ist, der Aufstaz. Posadzkę jacynt, szafran i fiołek społem W gęste nasady haftem wieńczyły wesołym. *Przyb. Milit.* 123. Znać było mądrego cieśle z drzewi rzemiosła, Gdy na złotych zawiasach nasada się wzniosła. *Przyb. Milit.* 150. — c) Nasada strzelby, nasad u piłki stolarskiej. *Tr.* osada, der Schaft, daś Gestelle. — §. 2. *Moral.* Nasad, nasada na kogo, naprawa nań, zasadzka, kluczka, Anstiftung wider jemand, Falle, Schlinge für ihn, (*Carn.* nâsad esca). Z nasady złośliwych, zamordowano twego kolegę. *Stas. Num.* 2, 8. *Wiśn.* 409. Z takiego nasadu ujść niepodobna było. *Pot. Arg.* 471. Ktoby na kogo z nasady cisnął, izby umarł, mężobójca jest. *Radz. Num.* 35, 20. (z zasadzki. *Bibl. Gd.*). — 1. NASADKA, i, ż., łapka, łapica, eine Falle. Na liszki, tehorze i tym podobne zwierzęta trzeba nasadki stroić. *Cresc.* 582. Lis umierający rzekł: żadnej nasadki, ani sidła myśliwców nie będę się strachał. *Ezop.* 103. 2. NASADKA, *ob.* Nasiadka. NASADZIC, f. nasadzi *act.*

dok., Nasadzać *niedok.*, *Boh.* nasazowati, nasazeti, nasaditi; *Vind.* nasaditi, nasajati; *Carn.* nasadim; *Croat.* naszagyam, naszagyujem; *Rag.* nasaditi; *Bosn.* nasaditi, nadosaditi; *Ross.* насадить, насаживаю; *Eccl.* насаждаю; §. 1 a) nasadzać czego na polu, w ogrodzie, viel einpflanzen, viel pflanzen, viel stecken, nach einander bepflanzen. Nasadziłem sobie winnic, nasadziłem w sadach drzewa. *Budn. Eccles.* 2, 5. (naszczepilem *Bibl. Gd.*). Nabudowałem sobie domów, i naszczepilem winnic, naczynilem sadów, a nasadziłem je wszelakich drzew. 1. *Leop. Eccl.* 2, 4-7. Postawił ołtarz Baalowi i nasadził gaj. 1 *Leop. 3 Reg.* 16, 53. — *similiter:* Nasadzić wsie, ulice, domy: powystawiać; n. p. Ku murom w Stambule różne narody swoje ulice nasadzone mają. *Star. Dw.* 9. — b) Nasadzić narybkiem staw. *Tr.* narybić go, einen Teich mit Fischbrut besetzen, ihn besaamen; *Boh.* nasad narybek. — c) Nasadzać kokosz: podłożyć jej jaja, *Rag.* nasaditi kokose, eine Henne setzen, ihr Eyer zum Brüten unterlegen. W Egipcie kurczęta rodzą się bez nasadzenia kokoszy, w piecach. *Boter.* 218. W nasadzeniu gęsi upatrować tego, aby jej własny był owoc. *Haur. Sk.* 123. — *aliter* n. p. Jajec nakupić, pod kokosz nasadzić, tedy się to wylęże. *Haur. Ek.* 76. podłożyć pod kokosz, kokosz na nich nasadzić; *ob.* Nasiadka. — d) Nasadzać siekierę, młot, włócznią: osadzać, auf den Stiel setzen, mit einem Stiel versehen. Nasadzić fuzyą. *Tr.* w osadę wprawić, ein Gewehr schäften. Nasadzić armatę. *Tr.*: na łożach osadzić, eine Kanone auf die Lavette bringen. — e) Nasadzić czym, *propr. et fig.* przyprawić, przyozdobić, womit besetzen, spicken, bestreuen, schmücken. Kielich z kryształu, nasadzony kamieniami. *N. Pam.* 16, 16. Słowy cudnymi i przebranymi rzecz ozdobną i nasadzoną do wszystkich miał. *Warg. Wal.* 280. — §. 2. Nasadzić: wprawić, wohn richten, die rechte Richtung geben. Hetman lud po gotowiu uszykowany ma, w sprawie stoi, strzelbę nasadza, straży czuć rozkazuje. *Zarn. Post.* 2, 451. Lutnia odstrojona, gdzie głósy ze zgodnej a miernie nasadzonej melodyi wykrocza, jest obraźliwa. *Zarn. Post.* 3, 514. — Nasadzić, naprawić, nasłać, nastroić na kogo, zasadzić, gegen etwas anstiften, ansetzen. Gdzie dyabeł nie może, tam nasadzi babę. *Zabl. Fir.* 75. Zawsze bądź gotów przeciw nasadzeniu chytróści nieprzyjacielskich. *Ezop.* 122, Nachstellungen; *Ross.* насаживание, насадка, насаждение. Nasadzić się na co, usadzić się; sich worauf steifen, steif und fest darauf setzen, durchaus haben wollen. Nasadził się Herod, aby dzieciątko stracił, lecz Bóg syna swego oswobodził. *Bial. Post.* 120. Gdy się lis na cudze zdrowie nasadza, Rad też sam ku sidłu przychadza. *Sienn.* 287. t j. zasadza się na cudze zdrowie, er stellt ihm nach. NASADZICIEL, a, m., der Ansetzer, Aufsetzer, Besetzer, Nachsteller. *Rag.* nasaditegl sator; *Ross.* насадитель осадциел. *W rodz. żeńsk.* nasadzicielka. NASALAĆ, *ob.* Nasolić. NASALACZ, a, m., rosolowych rzeczy, zwłaszcza ryb etc., zaprawiacz, *salsamentarius.* *Cn. Th.* 929. der Einsatzer, Einpöfler. NASCHNAĆ, *jedntl. nijak.*, Nasychać *niedok.*, *Vind.* nafenhiti; *Ross.* насохнуть, насыхать, насохлый; po wie-

rzchu, lub też na czém z wierzchu przyschnąć, an-trocknen, austrocknen, auf etwas flehend trocken werden.

NASCHWAŁ, ob. Schwał. **NASCI**, ob. Na, Nać interj. **NASCIĘ**, ia, n. Najście *subst. verbi* nachodzić, najść.

NASCIĘ, *Vind.* - naist, i. e. nafesat, *additum nomen primis numeris, auget illos denario, ut jedenaście, t. j. jeden na dziesięć*; *Croat.* jedan na deset; *Vind.* ennajst; *Boh.* gedenact; *Ross.* одиннацать; dwanaście etc.; cf. kilkanaście; cf. - dziesiąt.

NASCIĘBAC, cz. *dok.*, nawłec na nitkę, nasilić, auffädeln. Niektórzy nasciebawszy piwoniowych ziarnek na sznurku, dzieciom na szyję zawieszają miasto paciorków. *Syr.* 786.

NASCIĘLAĆ, ob. Nasłać. **NASCIĘLISKO**, a, n., n. p. Mało pomogło ono nascielisko z koców, namiotów, bo wiąznęły rzesko. *Białob. Odm.* 49. ładajakie nasłanie, schledte Streue, schledtes Lager, Unterlager. **NASCIĘLNIK**, a, m., deka, nastolka, nascielnik, *stragulum. Ursin. Gr.* 132. eine Decke, ein Teppich, deka na konia, przykrycie. *Włod.* eine Pfederdecke (cf. wojłok); *Ross.* настлѣка nascielanie, nasciółka, nasłanie; podszwa wewnętrzna w obuwiu.

NASCIĘRZY, ów plur., ziele, *lunaria, Mondenraute. Tr.*, czy nie raczej: podezrzal?

NASCIĘGNAC, f. nasćgnie *med. jedntl.*, nadażyć, przybiedz, herjueilen; *Ross.* настичь, настигать; *Sorab.* 1. naczehuyu. Masłausz, nie czekając nasćgnienia posiłków Pruskich, Kazimierzowi bitwę daje nieodwłocznie. *Krom.* 91.

NASCIĘNAC, ał, a, *act. niedok.*, wiele pościnać, wiele nać einander hinrichten. Głowy wodzów na polach po mieście noszą, drugie przed Syllę na ziemi rzucali. Tam było znać, jak wiele ludzi nasćniali. *Bardz. Luk.* 22.

NASCIĘŁKA, ob. Nastolka.

NASEP, spu, m., *Boh.* nasep, nasyp, hraz agger, *vallum; Slov.* násyp, hať; *Vind.* nafip, sep, safip, flutina; *Carn.* sashap, nasip (= okop, szaniec); *Croat.* naszip, namet; *Rag.* nâsap, naamêt, zastava; *Bosn.* nasap, zasutje, (ob. Suć, zasuć); *Dal.* nassap; *Ross.* насыпь, насыпка, насыпаніе, приспа, приметъ, (насыпъ lichwa z rożyczanego zboża); ziemia nasypiana, nasuta, grobla, okop, (cf. wysep, wyspa); aufgeschüttete Erde, ein Erhäufen. Około drzewa, które na zimę ma być sadzone, lepiej jest, nasep uczynić ku górze z ziemi i dobrze obłoczyc. *Cresc.* 118. Tarnie wysoko wzrosło, jak jest nasep grobli. *ib.* 21.; ob. Nasytać, naspa.

NASEPIAC, *act. niedok.*, Nasepić, f. nasepi *dok.*, nieco zasępić, etwas düster und finster machen. Widzisz Tezeusza między bohaterami z nasepioną twarzą. *Tr. Tel.* 370. *Rag.* nâsupitise; *Ross.* насупиться.

NASEŚCIE, n. p. Od naseście pismo wzięli, od naseście się tego nauczyli. *Żarn. Post.* 47. od nas wzięliście, nauczyliście się.

NASIAĆ, f. nasieje *act. dok.*; **NASIEWAĆ**, *niedok.*; *Boh.* nasyti; *Vind.* nafjati, nafjevati, nafhjvat; *Sorab.* 1. nasschwam, nassahyu; *Rag.* nassjati, nasjeevam; *Ross.* насѣять, насѣвать; dosyć posiewać, nasienie porozrzucić na roli, außsäen, austreuen, *propr. et fig.* Taki uczy-

nek wiele niezgody nasiał. *Sk. Dz.* 746. Nasiewał niezgody między bracią Ruską. *Birk. Exorb. O b.* Tam tak wiele wysp, iż zdaje się, jakby nasiano. *Boter.* 41. Nasiało się teraz złych pieniędzy. *Tr. t. j.* porozchodziło się wiele.

NASIADAĆ, *med. niedok.* **NASIEŚĆ**, **NASIAŚĆ**, f. nasiedzie *dok.*, siadać na czym, *Sorab.* 1. naszeduyu, naszeduwacz; *Vind.* nafedeti, nafiedati; *Rag.* nadsjести, nadsjedam; *Ross.* насѣсть, насѣдать, надсѣсть, надсѣдать, насидѣть, насиживать; sich worauf setzen. Nasiada kokosz, siedzi na jajcach. *Cn. Th.* die Henne sitzt, brütet. Nad drzewem tym ptaki się gnieźdzą, jajka nasiadają. *Bardz. Trag.* 272. Skorupa jaja coraz cienieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka. *Sak. Probl.* 179, *Ross.* насѣдка, насѣженіе. Orlica nasiedząc, swe dzieci skrzydły ogrzewa. *Gęb. Hym.* 298. Kokosz każda radaby nasiedziała, jeno lecie rychłej kurczęta wylęże, niżli w zimie. *Spicz.* 148. Gdzie góry nasiedzą, tam się mysz wylęże. *Kosz. Lor.* 113. — §. Prac odwykłym, na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinać. *Żebr. Ow.* 361. rursus inire fretum, wsiadać na okręty. **NASIADKA**, **NASADKA**, i, ż., *Ross.* насѣдка; samica na jajkach nasiadająca, kokosz, indyczka, gęś, *Rag.* kvocka, kokosc nassaadjena; (*Ross.* насѣдъ kiefek w jajku, zaśniad; насѣсть, насѣстка grzęda kurza); der Eyer brütende weibliche Vogel, z. B. die Gluckhenne, Brütganß zc. Nasadki, kokosze siedzące na jajach. *Haur. Sk.* 120. Kokosze nasiadki tak opatruj, aby ustawno we dnie i w nocy siedziały, z gniazda nie schodząc, chyba jeść albo pić. *Cresc.* 532. *Ova gallinis subjicere*, pod nasiadki jajec nasypać, nasadzić na jajcach. *Mącz. Plejades*, gwiazda, pospolity lud zowie nasiadką z swemi kurczętami. *Mącz.*, ob. Baby, daß Siebengestirn, die Gluckstirn. **NASIAĐŁOŚĆ**, ści, ż., dosyć wielka osiadłość, ludność, *Bosn.* nasegljenje; die Bevölkerung, Menge von Niederlassungen, zahlreiche Einwohner. Masynissa państwo, które wziął puste, dziwnie gęste nasiadłością zamnożył. *Warg. Wal.* 276. Przez zagęszczenie i nasiadłość rycerstwa onych krajów, ustawujemy sejmik w Haliczu. *Herb. Stat.* 257. **NASIAĐŁY**, a, e, §. 1) zamieszkany, bewohnt. *Ross.* насѣлѣный, (cf. osiadły). Kraina ta pogaństwem nasiadła. *Nar. Hst.* 4, 83. Kraj przedtym nasiadły, dziś wody, *habitabilis*. *Żebr. Ow.* 208. — Ziemia zmłodniała, zieleń i trawą nasiadła, *mollia pabula surgunt. Żebr. Ow.* 169. okryta. — §. Ludny, zaludniony, dobrze osiadły, *Bosn.* nasegljen, zahlreich bewohnt, angebaut, bevölkert, volkreich. Nienasiadły, nieludny, nie osadzony dobrze. *Cn. Th.* Dla poznania, które są kraje bardziej nasiadłe, kładę tu każdego liczbę mieszkańców z proporcją jego wielkości. *Wyw. Geogr.* 181. Nasiadła i urodzajna Francya, *fertilis hominum frugumque. Mącz.* Wyspa ta jest znaczniejsza od pierwszej, i nasiedlejsza, bowiem pełna ludzi chrześcijańskich pobożnych. *Boter.* 4, 128. — §. 2 a) Nasiadły osiadły, mieszkający, bewohnt, seinen Ort habend. Zebrało się do niego mnóstwo nasiadłego po włościach okolicznych ludu. *Nar. Hst.* 2, 406. Lud to dziki i nienasiadły. *Pilch. Sall.* 251. (t. j. bez siedliska pewnego).

- b) Nasiadły w kupie. *Tr.*; křeppu, kure und die, unterseht.
- NASIARCZYĆ**, *cz. dok.*, siarką napuścić, natrzeć, beschwefeln, mit Schwefel bestrichen, anstrichen; *Ross.* настрыть.
- NASIEC**, *f.* nasieczy *act. dok.*, **NASIEKAĆ** *niedok.*, **NASIEKIWAĆ** *freq.* *Boh.* nasekati; *Slov.* nasekat; *Sorab.* 2. naszč; *Carn.* nasekam; *Vind.* nasekati, nasekati, nasekati, gorpsekuvati, gorpsekiati; *Croat.* naszekujem; *Rag.* nassjecchi, nasicčati; *Ross.* настчь, насткать, настегать; a) nasinać, narzynać siekać, einbauen, einferben, einbaßen. Na wyspie tej pija sok, co cieczy z pewnych palm nasiekanych. *Boter.* 246. O baniek stawianiu i o nasiekiwaniu. *Perz. Cyr.* 2, 127. Reka jego tak spuchła była, iż cyrulicy mieli mu nasiekiwania *scarificationes* uczynić. *Scheidt.* 242. Od kija padł nasiekanego. *Bardz. Trag.* 445. (*ob.* Nasiek, nasiekanie). *Chłop* ma być jak nasiekany kij, *forma viros neglecta decet. Pys. Ad.* 4. — b) Dużo pokosić, wiel mąsien. Nasiekli na łące. *Tr.* — c) Nasiec. *Tr.*, nachlostac, aufsteiften.
- NASIEDLIĆ**, *cz. dok.*, w siedliskach osadzić, ansiedeln, zalednić, bevöffern; *Rag.* naselitti; *Bosn.* naselity; *Ross.* населить, населять. ***NASIEDLICIEL**, *a, m.*, osadziiciel, der Ansiedler, Bevöferrer; *Ross.* населитель; (*Eccl.* насельникъ *indigena*).
- NASIEDZIEĆ** się, *recipr. dok.*, do uprzykrzenia sobie długo posiedzieć, sich satt und müde sitzen; *Boh.* naseděti se; *Ross.* насидеться, насиживаюсь; *cf.* nasiadać, nasieść.
- NASIEK**, *u, m.*, **NASIEKANIEC**, *ńca, m.*, kij nasiekany, i ćwiekami obity, w Krakowsk. kitajka. *X. Kam.* ein knorrig gefebter und mit Zween beschlagener Prugel, ein Knorrenstüttl. (*Ross.* насткыка nasieczenie, narznięcie; demeszkowanie; насткомое insekt, przewiez). Zakazano, aby chłopci na targi z nasiekami, z pałkami, z maczugami nie chodzili. *Haur. Sk.* 228. Już mię, gdy wszystkich trzyma w łożach sen głęboki, Nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 545. *Koss.* — 3. Siekierą i nasiekiem drzwi jego obalili. *1 Leop. Ps.* 75, 6. (*toporem.* 3 *Leop.*).
- NASIENIE**, *ia, n.*, *Boh.*, semeno siemie, *Lat.* semen; *Sorab.* 1. szymio, sehmo; *Sorab.* 2. szemě; *Carn.* sejme; *Vind.* seme, seime; *Croat.* szeme; *Rag.* sjemme; *Ross.* сѣмя; a) der Same (*ob.* *Etym.* siać). Nasienie ma w sobie sposobność, za dostaniem się w zdatną ziemię, wyrosnąć w taką samą roślinę, jaka jest ta, na której dojrzało. *Bot.* 130. Jakie nasienie, taki też owoc. *Stryk. Gon. h.* 2. Nasienie jest to ziarno, z którego, jak z jaja, wywija się roślina. *Kluk. Rosl.* 1, 9. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wždy szychując do tego, co z nasienia urosło, małuczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 200. — b) Nasienie zwierzęce, ludzkie, der Samen eines Thieres, des Menschen; *Boh.* wykal. Nasienie męzkie, humor żółtobiały, kleisty, w jądrach oddzielony. *Krup.* 2, 149. Kto cierpi nasienia płynienie, nieczysty będzie. *Leop. Levit.* 15, 2. *Nasieniaplenieć, *seminfluus.* *Zygr. Pap.* 544. — c) *Transl. met.* Nasienie dzieci, potomstwo, Kinder, Junge, Nachkommen. Sępów nasienie drzewo na swych gałęziach dźwigało. *Hul. Ow.*
79. **NASIENIOWY**, *a, e*, od nasienia, Samen, *Sorab.* 1. sehmenowé; *Vind.* siemni; *Ross.* сѣменный. Naczynia do jąder idące nasieniowemi nazywamy. *Krup.* 2, 131. *et* 3, 38. **NASIENKO**, **NASIONKO**, *a, n.*, *dem. nom.* nasienie; ziarno nasienne, ein Samenfrucht; *Ross.* сѣмечко. Rzuć nasienko pociechy w jego utrapienia. *Przyb. Ab.* 206. **NASIENNIK**, *a, m.*, ogród dla nasion, miejsce dla wychowania młodocianych roślinek, ein Samenplatz, Samenbeet, seminarium. *Cn. Th.* Nasiennik, plonnik. *Dasyp I i i.* szczepnik. *Volck.* 875., *Sorab.* 1. sehmenstwo. — 2. Nasiennik, ogórek, melon, arbuz, przezrzały, na nasienie zostawiony. *X. Kam.* Samenurke, Samenmelone; *Ross.* сѣменникъ. — *Fig.* Miłość założyła z niezgod pobratnych nasiennik rzeczy i świata osadę. *Morszt.* 6. **NASIENNY**, *a, e*, a) nasienie rodzący. *Cn. Th.*, *Ross.* сѣменоносный, samengebend, samenerzeugend. — b) Od nasienia, Samen.
- NASIEK**, *u, m.*, **NASIEKANIEC**, *ńca, m.*, kij nasiekany, i ćwiekami obity, w Krakowsk. kitajka. *X. Kam.* ein knorrig gefebter und mit Zween beschlagener Prugel, ein Knorrenstüttl. (*Ross.* насткыка nasieczenie, narznięcie; demeszkowanie; насткомое insekt, przewiez). Zakazano, aby chłopci na targi z nasiekami, z pałkami, z maczugami nie chodzili. *Haur. Sk.* 228. Już mię, gdy wszystkich trzyma w łożach sen głęboki, Nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 545. *Koss.* — 3. Siekierą i nasiekiem drzwi jego obalili. *1 Leop. Ps.* 75, 6. (*toporem.* 3 *Leop.*).
- NASIELIĆ**, *act. dok.*, Nasilać *dok.*, nawłóczyć na nitkę, nasiebiać; *Ross.* низать, нанизать, auf einen Faden auffädeln. Grybów, paciorków nasilić. *Urm.* ***NASIELOWAĆ**, *cz. niedok.*, usilnie nacierać, mit Gewalt losdringen, zwingen, (*Vind.* nafiliti, natishati). Będą krzyżeć dla nasiłowania mocnych okrutników. *1 Leop. Job.* 55, 9. (usiłowania. 3 *Leop.*). Nasiłując wielką mocą, miejsca otrzymali. *ib.* 2 *Macch.* 10, 17. **NASILSK**, *a, m.*, *Neosellia*, miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt in Masowien. **NASIELOW**, *a, m.*, miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt in Littb.
- NASINIĆ**, *cz. dok.*, sino czyli niebiesko nafarbować, blauen, blau färben; *Ross.* насинить.
- NASIONKO**, *ob.* Nasienie.
- NASIWIEĆ**, *f.* nasiwieje *neutr. dok.*, nieco siwym się stawać, podsiwieć. *Włod.*, etwas grau werden. Już nasiwał. *Cn. Th.* 455.
- NASKAKIWAĆ**, naskakuje, *med. frequ.* **NASKAKAĆ** *contin.* **NASKOCZYĆ**, *f.* naskoczy *dok.*, Naskoknąć *jednotl.*, (*Boh.* naskočiti; *Sorab.* 1. naskakuyu, naskoczzu; *Vind.* naskozhiti, naskakati, naskazhiti; *Dal.* naskocsiti; *Croat.* naskochujem, naskochakujem; *Rag.* naskoccitti, naskaacem, naskoccitti, naskoccivati; *Bosn.* naskociti, naskociti; *Ross.* naskochitъ, naskakать, naskakivati, naprygnuty; *Eccl.* naskakую, напрадаю; (*distinguas* naskakiwać komu); nagle się porwać, auffpringen. Naskoczyć na kogo, naskoczyć kogo, porwać się na niego, natrzeć nań, napaść,

über einen herfallen, auf ihn lospringen; (*Bosn.* nascociti, napadati; *Rag.* naskociciti tkoga). Naskakiwanie na cudzą dyceczyą nienależnego pasterza. *Weryf.* 52. (napasć). — §. *neutr.* Nagle napuchnąć, nabiedz, nabrzmieć, schnell aufschwellen, aufspringen, auflaufen. Dymienice, gdy naskakują na słabiznach, lekarstwo to je rozpedza. *Syr.* 1043. Zasiniałości na ciele z naskoczenia krwi za skórę... *ib.* 185. Dymienice mu naskoknęły, i wrzód wielki pod pachą. *Sienn.* 543. Naskakuje, *guz.* *Cn. Th.* Złyta nabrzmiała, naskoczyła. *Ern.* 35. Złyta, gdy źle będzie nacięta, naskoczy i nabiegnie; potem zbierze się ropa. *Spicz.* 192. — §. Naskakać się, *recipr. niedok.*, do woli poskakać, sich satt und müde springen; *Ross.* наскакаться (2. truchleć), напрыгаться.

NASKARBIC, *f.* naskarbi *act. dok.*, skarbiąc zebrać, zusammen sammeln. Zabierać wszystko, cokolwiek naskarbili ojcowie twoi. *Budn. 2 Reg.* 20, 17. *W. Jes.* 39, 6. (cokolwiek schowali. *Bibl. Gd.*). Skarb wielki naskarbiła sobie. *Birk. Krz. Kaw.* 14.

NASKARZYĆ, *cz. dok.*, zanieść skargę na kogo, Klagen vorbringen, verklagen. Iżby zausznicy bajek nie bajali, Z tym na kogo naskarżą, spuścić ich za pasy. *Pap. Koł. U 4.* — Naskarżać się *recipr. dok.*, do upodobania poskarżać, sich satt und müde klagen; *Ross.* навопиться.

NASKI, *a, ie*, naszego kraju, nasz domowy, auß unserm Lande, einheimisch, inländisch, unser; (*Rag.* nascinski, ob. Naszyniec). Jak on sztucznie obce drzewa w naskie mieni, Gdy pniak swojski z przywozną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* W nowym świecie widzieć wszędzie pola posiane maizem i zbożami naskiem. *Boter.* 515. Brzeg, który flisowie nazywają płaski, iż jest miałki, przeto też nienaski. *Klon. Fl. E 2 b.* Po NASKU *adv.*, po naszemu, auf unsere Art. Panie boże bądź z nami, nie po nasku to. *Orzech. Qu.* 9. Austerya, po nasku gospoda. *Pot. Jow.* 164.

NASKŁADAĆ, *act. niedok.*, wiele poskładać, viel nach einander zusammen setzen. Salomon naskładał przypowieści rozmaitych. *Budn. Eccles.* 12, 10.

NASKOCZYĆ, *ob.* Naskakiwać. **NASKOK**, *u, m.*, *Sorab.* 1. naskok; *Vind.* naskok, naskakanje; *Croat.* nadszkok; *Ross.* наскокъ. — *Poet.* Naskoczenie, daß Aufspringen, Herzuspringen, Auspringen. Jęczą grona pod prasą, a częstym naskokiem Wyciśnione obszerne kadzie pełnią sokiem. *Zub.* 10, 69. *Koss.* t. j. napływem, Zufluß, Zufluß. (*Boh.* naskoka, odrażenice, wrzód na nodze z urażenia). **NASKOCZNY**, *a, e*, — *ie adv.*, naskakując, *Sorab.* 1. naskoczne, pżiskoczne *assultim*, im Ausprunge, Aufsprunge. **NASKOCZYCIEL**, *a, m.*, *Bosn.* naskocitegl *oppugnator*; *Rag.* naskocitegl *invadens*; *Croat.* naskochitel, nadszkochitel.

NASKROBAĆ, *f.* naskrobie *act. dok.*, NASKROBYWAĆ, naskrobuje *niedok.*, wiele oskrobać, długo skrobać, viel aufreiben; *Ross.* наскоблить, наскобливать, (cf. наскреть, наскрабать namiesić). Probując nowo odlanego moździerzka powierzchni spiz, narzędziem dobrze nadstalonym naskrobuje się, jeżeli nie pokażą się jakie skazy. *Jak. Art.* 2, 8. Trzeba mu wprzód paznogi dobrze nagryźć,

głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366.

NASKRĘTNIE, **NASKRZĘTNIE** *adv.*, z pośpiechem, etwas eilig. Chutnie i naskrętnie pijąc kielich zbawienia ludzkiego, żądał, aby się to rychło skończyło. *Wyr. Kat.* 276. Morze się naskrętnie rozbujało. *Kanc. Gd.* 117.

NASKRZYĆ; [naskwarł, naskrę, *act. dok.*; Naskwierac *niedok.*, *qu. v.*, jemanden heiß zusehen - 1]. *n. p.* On' w swe ufając muszkiety i prochy, Kiedy go naskrą, ustępuje w lochy. *Archel. praef.* 11, b. naskrzyć, viel Funken werfen. Pierzchających żołnierz konny jednych pozabijał, drugich w Wartę naskwarłszy, potopił. [in Vartam compulsi, merguntur. 1] *Krom.* 169.

NASKRZYPIEĆ, *intrans. dok.*, wiele poskrzypieć, viel knarren; *Ross.* наскрипѣть.

NASKUPOWAĆ, *cz. dok.*, *Cn. Th.* 455., wiele poskupować, genug zusammen kaufen.

NASKWARZEĆ, [ob. NASKRZEĆ. 1]. (*Vind.* naskurniti, naplugawić). **NASKWIERAĆ** *med. niedok.*, nalegać, nacierać, dosyć doskwierać komu, dokuczać, andringen, losdringen, einem viel zusehen. Ja k dołu przychyłony, wszystkimi piersiami Czola czołem naskwierał, i palców palcami, *premebam.* *Zebr. Ow.* 218. Ruś z placu ustępuje, nasz tym bardziej naskwira. *Krom.* 77. W oczy i z boków przykro nieprzyjaciel naskwiera. *ib.* 180. Nie było zkądby żołnierzom, o zasłużone pieniądze usilnie naskwirającym, zapłacić. *Krom.* 704. (*flagitantibus*). Nasi naskwierali potwożonym nieprzyjacielom. *Krom.* 451.

NASŁABIĆ, *f.* nasłabi *act. dok.*, Nasłabiać *niedok.*, przysłabszym czynić, schwächer machen. Dwóch cesarzów wojska, złączywszy się, wiele nasłabili Gotów. *Sk. Dz.* 293. **NASŁABIEĆ**, nasłabił, *f.* nasłabieje *neutr. dok.*; przysłabszym się stawać, etwas schwächer werden. Patrząc ustawnie w niebo wzrok mam przytępiony, Oczy mi nasłabiały. *Groch. W. 8.* Nasłabieli nieprzyjaciele; zamkom już nie dowierzają. *J. Kchan. Ps.* 23.

1. **NASŁAĆ**, *f.* nasłacie *act. dok.*, **NASŁACIŁAĆ** *niedok.*, (*Boh.* nastlati, nastlat, nastelu; *Sorab.* 1. nastaju, nastajem, vulgo nastaju, nastajem; *nascelu, nascelam, nasczewu; Croat.* nastitram; *Ross.* настлатъ, настлатъ; cf. nastolka); porozkładać, nakrywać, nakładać, darüber breiten, auf etwas ausbreiten; *ob.* Nasłaciłisko, nasłaciłnik.

2. **NASŁAĆ**, *f.* nasła *act. dok.*, *Nasyłać niedok.*, *Ross.* наслатъ, насылатъ; wysyłać czyli wyprawiać na czyję szkodę, einem über den Hals schicken, einem zuschicken. Żeby żaden nie śmiał na cudze domy gwałtownie nachodzić albo nasylać. *Vol. Leg.* 5, 645. U niego nic z przypadku; lecz każde zdarzenie albo dyabel nasyla, albo przeznaczenie. *Zabl. Zbb.* 8. Dwór Moskiewski bez wypowiedzenia wojny, nasłał Polskę swojemi wojski. *Przestr.* 70. Czy mi go tu wszyscy dyabli nasłali? *Teat.* 21, 89. Już też to prawdziwe nasłanie. *Teat.* 43, c, 54. (t. j. pokusa, napasć, plaga). — Nasyłać albo nadsyłać do kogo, posyłać przyjaciół, jednacze, *allegare.* *Cn. Th.*, an einen absenden. *ob.* Nasłaniec.

NASŁAD, *u, m.*, *poet.* nasładowanie, daß Nachfolgen, Nachahmen. Nie dopuszczał, żeby się przez śmiały Nasład

wzoru mieć chcieli za jego rywały. *Przyb. Mill.* 31. NAŚLADNIK, a, m., n p. Za psa naśladnika trzy ruble groszy. *Stat. Lit.* 596, pies śladem czyli tropem goniący, ein Spürhund. NAŚLADOWAĆ, ał, naśladuje *act. niedok.*, *Boh.* nasledovati; *Slov.* následugi, po někom nětco činjm; (*Sorab.* 1. naszleduyu *indago, prosequor, investigo*); *Sorab.* 1. nazečehuyu, zčełhuyu, pozčełhuyu, (cf. cech); porunoszczam szo, (cf. równać); *Carn.* nasłędujem, posnęmam; *Vind.* nafleduvati, nahajati, nastopuvati, hoditi sa kam, nadostaulati, napomujatife, sadi poiti, nadjanuvati, nasnemati; *Bosn.* nasljedovati, sliditi, sljediti, (cf. śledzić); *Rag.* nasljedovati, pricinitti, (cf. przyczynić); *Croat.* naszleduvati; szleděti, szlediti, naszledūjem, szledim; *Dal.* nasslidovati; *Ross.* слѣдовать, наслѣдовать (= nastąpić), возслѣдовать, поревновать, послѣдовать, послѣдствовать, подражать; *Ecll.* спослѣдствовати, вслѣдствовати, итти за кѣмъ, послѣдовать кому, вослѣдую; §. 1. isć za kim, za jego śladem, (in die Fußstapfen treten), hinter etnem hergehen, ihm nachtreten, ihm nachgehen. Poważny senat przed nim postępował, Tego Moskiewski poseł naśladował. *Chełch. Poprz.* A 2. Dwór króla zmarłego jechał strojnie, Posłowie też ziemscy z pospólstwa jechali, A legatowie z cudzych stron naśladowali. *Stryjk. Henr.* B 3. Nie umarła z głodu ta rzesza, która pana Chrystusa na puszcza naśladowała. *W. Post. W.* 190. Miał Jezus zwolenniki na tym weselu, którzy weń uwierzyli; ale go jeszcze na ten czas nie naśladowali. *Biał. Post.* 208. (towarzyszyli mu w drodze). Obróciwszy się Jezus, widząc, iż go naśladują, pytał ich... *Rej. Post.* Z 2 6. (iż za nim idą). Jam ojeze gotowy; wieź gdzie chceś, ja cię będę naśladował. *P. Kchan. Jer.* 255. — *fig.* Tego lekarza tak łaska pańska zewsząd naśladowała, że nie tylko ciałom ludzkim, ale i duszom, były jego lekarstwa użyteczne. 1 *Leop. pr. Act.* Jakie szczęście naśladuje ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl, albo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 598. Wszyscy miłują dary, a naśladują odplat. *Leop. Jes.* 1, 25. (idą za nagrodą. *Bibl. Gd.*) uwijają się za darami, sie gehen der Belohnung nach. Popiel nic zacnego nie uczynił, tylko zawždy rozkoszy naśladował. *Gwagn.* 25. er gieng der Wollust nach. Książę Ruski przysiął, iż opuściwszy ceremonie Greckie, miał kościoła Rzymskiego wiernie naśladować. *Stryjk.* 281. t. j. trzymać się go, sich an die Röm. Kirche halten. Wprowadzi nas z sobą do nieśmiertelności, będziemy-li stóp jego naśladować. *Salin.* 2, 585. Będzie się układnie a ludzkie sprawował, i naśladował w tym woli mojej. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 9, 27. Naśladować boga, nie inszego nie jest, jeno mu wiernie wierzyć, a nade wszystko miłować. *Rej. Post.* A a 8. — §. 2. Naśladować kogo lub czego, *moraln.*, wzór sobie z tego brać, starać się równać temu, w strzemie jego wstępować, einen nachahmen, nachfolgen, in die Fußstapfen treten. Przykład jak wiele pomaga lub szkodzi, Na wzór jednego drugi się przemienia, Co czynią starzy, naśladują młodzi. *Kras. Mysz.* 21. Przodków swoich nie naśladujemy. *Star. Vol. C b.* W tym co dobre i uczciwe, naśladować drugich potrzeba. *Kras. Pod.* 2, 231. Czując się na siłach, przestał naśladować, i stał się wzo-

rem. *Teat.* 24, 55. (*Croat.* tekmimsze *aemulor*, tekmèneye *aemulatio*). Cnotę szanuj, a co jest dobrego naśladuj. *Haur. Sk.* 428. Dobrych naśladuj. *Cn. Ad.* 188. Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 71. *Salin.* 4, 155; *Croat.* naszleduvanye; *Vind.* nadjanuvanje; *Carn.* posnemanje; *Sorab.* 1. porunofčzeno; *Ross.* послѣдование, слѣдованіе, (наслѣдование dziedziczenie). — §. 3. *Verb. neutr.* Naśladować = następować, auf etwaß folgen, nachfolgen. Pierwsze dni piękne będą, następujące zaś z zimnemi obłokami się skończą. *Fur. Uw. F b.* Patrz o tym naśladujące rozdziały. *Archel.* 21. NAŚLADOWAŃSTWO, ob. Naśladownictwo. NAŚLADOWCA, y, m., NAŚLADOWNIK, NAŚLEDNIK, *NASZLEDNIK, a, m., *Boh.* nasledownik, nohsleda, pridřek, pridřenec; *Slov.* následownik; *Vind.* neflednik, nastopnik, nahajavez, navisnik, perdrushnik, nadjamevauz, napomnjaz, nadostaulavez; *Rag.* následnik, nasljedovalaz, pricinitegl; *Bosn.* nasljednik, sljeditegl, sljednik, sljedecchi; *Croat.* naszlednik, szleditel, tekměcz; *Dal.* nasslidovnik; *Ross.* слѣдователь, послѣдователь, подобникъ, подражатель, думецъ, думичъ, смудрствениникъ, смудрениникъ, единомышленникъ; (наслѣдникъ dziedzic, zastępcz); *Sorab.* 1. nazečehuar, zčełhuwar, porunofčzenik, (naszladuwał *indagator*); 1. naśladujący kogo lub czego, idący za kim, der Nachfolger, Nachahmer. Natury, obyczajów i serc naśladowca Rozsądny, w swych wyrazach, przedni będzie mowca. *Kor. Hor.* 17. Małachowski referendarz, tak wielkich swoich przodków wierny naśladowca. *Zab.* 16, 172. Prawy dobrego naśladowca, zasługuje sobie na to, aby i on też był naśladowanym. *Kras. Pod.* 2, 37. Po wsadzeniu Jana do więzienia, począł Jezus zwywać zwolenników, aby byli naśladownikami jego, opuściwszy wszystkie rzeczy. *Biał. Post.* 208. Bądźcie naśladowniki mojemu. *W. 1 Cor.* 11, 1. Na wieczną otchłań będzie przewodnikiem Temu, kogo swym znajdzie nastędnikiem. *Chrośc. Job.* 79. — 2. Następca, n. p. Nadał Konrad pierwszemu biskupowi Chełmińskiemu, i nastędnikom jego, część Chełmińskiej ziemi. *Stryjk.* 249. Ci, którzy bez potomstwa blizkich szczątków i naśladowników swych zemrą... *Stat. Lit.* 79. *Zab.* 3, 237. *Koss.* NAŚLADOWNICA, NAŚLADOWCZYNA, y, ż., NAŚLADOWNICZKA, NAŚLEDNICZKA, e, ż., *Boh.* nasledownice; *Vind.* nafledniza, nahajarza; *Rag.* nasljedniza, naslಿದೆtegliza; *Sorab.* 1. porunofčzeniczza, (naszleduwałka, slednicza sledzielka); *Croat.* naszlednicza; *Ross.* послѣдовательница, подражательница; (наслѣдница dziedziczka, spadek biogaca); która kogo naśladuje, die Nachfolgerinn, Nachahmerinn. Każda nauka jest naśladowniczką natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 72. Jeśli każda sztuka powinna być naśladowniczką natury, toż i mowa. *ib.* 3, 287. Roztropność, jak jest wybornym przymiotem, tak jej naśladowniczka, zła kopia dobrego oryginału, frantostwo, dostała się w podział nikczemnym umysłem. *Mon.* 72, 254. *ib.* 68, 682. Niechaj rząd żadnej statuy, któraby naśladownica była rzeczy takich, nie dopuszcza. *Birk. Gł. Kunc.* 76. W niej macie barbarzyństwa rywalke, naśladowczyną zbrodni waszych. *Przyb. Luz.* 77. — 3. Następczyni, die Nachfolgerinn (in

der Reife). Nasledniczi Ewy, maja być meżom posłuszne. *Mon.* 76, 803. (córki Ewy). **NASŁADOWCZY, NASŁADOWNICZY, NASŁADOWNY, a, e, NASŁADOWNIE adv., Boh.** nasledowny; *Carn.* nasledn; *Vind.* nasledliu, nadjanuvatliu, nabajatiu, nastoritliu; *Rag.* nasljedni, naslidiv, nasljediv, nasljedgliv, seto se mosge sljediti; *Croat.* naszedlyiv; *Sorab.* 1. zczehuwaté, nazczehuyné; (*Ross.* послѣдовательный nastepny, nasljedstvenny spadkowy); *Ross.* подражательный, подражаемый; od nasładowania; nasładowanie, nachahmend, nachahmerisch. Odrzily się od króla serca żołnierskie, których nasładowce nie ujęło złościństwo. *Nar. Hst.* 2, 433. Często duch nasładowniczy zawodzi nas. *Karp.* 3, 10. Obrazy malowane, jako nasładownicze kopie przyrodzonych oryginałów. . . . *Kpcz. Gr.* 3, p. 50. Stoją światu z podziwem nasładowne wzory Wielkiego plemię pana Arkad i Honory. *Zab.* 10, 321. *Kniaż.* — § Do nasładowania, godny nasładowania, podobny do nasładowania, nachahmungswürdig, möglicz nachahmen. Nienasładowne zgorzenia. *N. Pam.* 24, 372. Nasładowne prowadzi życie. *Chodk. Kost.* 57. **NASŁADOWSTWO, NASŁADOWAŃSTWO, NASŁADOWNICTWO, ob.** Naslednictwo.

NASŁANIEC, ńca, m., nasłany na kogo lub do kogo; którego nasylają; ein Abgeordneter, Abgesandter, Abgeschickter, (der einem über den Hals geschickt wird). Nasłał na mię swoich porwanców, alem za pomocą szlachty, onych nasłańców wypędził. *Sak. Persp. p. B* 3. Druga połowa tych nasłańców milczkiem na około długo śledzili, aż trafili do drzwi. *Pot. Arg.* 418. Ja posła nań nasłańce, janczary swoje, bronić się mi będzie. *Birk. Zbar. D* 2. *Mon.* 70, 685.

*NASŁAPAC, act. niedok., Nasłapić, *f.* nasłapi *dok.,* nadeptać, treten auf etwās. *Anguem pressit,* nasłapał, nadeptał na węża. *Mącz., Boh.* našlapek 1. lutum quod de calceamentorum soleis deraditur; 2. callus pedis.

*NASŁEDNICTWO, NASŁADOWNICTWO, NASŁADOWAŃSTWO, NASŁADOWSTWO, a, n., *Vind.* nasledba, nahanaja, nahajanje; (*Croat.* nasleda: sekta; *Ross.* наследіе, наследство spadek, dziedzictwo); nasładowanie, chęć nasładowania, Nachahmung, Nachahmen, Nachahmungssucht. Przewodnikom wdzięczność tylko należy, a prawdzie samiej ofiara i nasładowstwo. *Nar. Hst.* 2, 6. Przykład króla jest głównym nasładowaństw slakiem. *Zab.* 15, 75. — §. Następstwo, (cf. nasładować), die Nachfolge. Kazimierz W., gdy bez potomka umarł, skończył successyą albo nasłednictwo królów Polskich z narodu Polskiego od Lecha. *Stryjk.* 414. **NASLEDNIK, *NASZLEDNIK, ob.** Nasładowca.

NASLINIĆ, f. naslini *act. dok.,* **NASLINIAC** *niedok., Boh.* nasliniti; cf. naslintati; slina namazać, mit Speichel beschmieren.

NASŁODNIEĆ, nijak. dok., przysłodszy się stawać, süßlich werden. Nasłodniało, *Graec.* ἐπὶλυκάλερο. *Cn. Th.* ***NASŁODZIC, cz. dok.,** słodyczą zaprawić, süß anmachen; *Rag.* naslāditi, nasladivati; *Ross.* насластить, наслачивать; *Eccl.* наслаждаю, (cf. *Ross.* насладиться, наслаждаться delectować się, używać; *Vind.* nasladuvati: weselić; *Bosn.* nasladiti, arajdatti delectare, naslaghjenje delectatio; *Rag.*

nasłada oblectatio; *Croat.* nasladuvatisze: ucieszyć się, nasladujem delecto, nasłada: rozkosz).

NASŁONECZNY, a, e, Boh. oslonj, weyslunny; na słońcu położony, którego słońce dochodzi, apricus. *Cn. Th.* 448. an der Sonne gelegen. *Dudz.* 47. Miejsce nasłoneczne, na słońcu, *Boh.* weyslunj, mjsto weyslunne; *Bosn.* prisoj, mjesto prema sunču; *Eccl.* насолнечное; *Ross.* припека; cf. słońce piecze, ob. Przypiec.

*NASŁONIC, cz. dok., zasłona ponakrywać, von oben verdecken, verhüllen. Izraelczykowie wodę przeszli, i obłokiem byli naslonieni za powodem Mojżeszowym. *Gil. Post.* 39. (*Rag.* nasloniti na tkoga seto committere alicui; *Bosn.* naslonitti admovere, naslonimse inntor; *Carn.* naslajnati se: podeprzeć się; *Vind.* naslonja, naslon: poręcze; *Croat.* naszlanyam acclino, reclino; naszlanyamsze inntor; *Ross.* наклоняться nawłóczyć się; cf. słońc się).

NASŁONIEĆ, nijak. dok., nabrać w się soli ile potrzeba, salzig genug werden. Nasłoniał nieco, subsalsus jam est. *Cn. Th.* 450.

NASŁUCHAC się, *f.* nasłucha się *recipr. dok.,* Nasłuchować się *czestl.,* dosyć posłuchać, sich satt hören, müde hören, (*Rag.* naslusejatis; *Ross.* наслушаться). Na toż mam przyjść, abym się nasłuchał drwinek? *Teat.* 32, 52. Ten okrzyk teraz widzę, i nasłuchywam się go ustawicznie. *Zygr. Gon. A* 3 q. Czuly starzec nie mógł się napatrzeć, nasłuchać, nacałować syna. *Stas. Num.* 2, 135. Nie skończyłbym, gdybym miał wszystko powtarzać, czegom się od niego nasłuchał. *Mon.* 66, 65. — §. Nasłuchować, nasłuchować; słucho natężyć by usłyszeć, *Vind.* naslhuthati, hinhordjen. Nastroiwszy uszy, pilno nasłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Szaleństwo jest nasłuchawać przeze drzwi. *1 Leop. Syr.* 21, 27. Nie nie umieją, nie poradzić nie mogą, tylko z daleka stojąc, nasłuchawają, gdzie drudzy młóca. *Rej Zw.* 163 b. Król Antygon, nasłuchając, k czemu się też jego ludzie mają, dowiedział się. . . . *Weresz. Reg.* 129. Tylko się o nim pytamy, tylko o nim nasłuchawamy. *Rej. Post. T.* u 2.; ob. Nasłuchnąć.

NASŁUGOWAC, ał, nasługuje *act. niedok.,* Nasługiwać *czestl.* usługiwać komu, einem Dienste erweisen, zu Diensten bereit stehen. Dawać im, kedy trzeba nasługując, choćby od nich żadnego pożytku nie mieli. *Sekl.* 77. Ostatni byłbym z ludzi, gdybym ci ustąpił, Kto podły, niechaj twój nasługuje dumie. *Dmoch. II.* 14. (nadskakuje). Służna, abyśmy pobożnością nasługowali panu, że on nas na to oczyścił krwią swoją. *Rej. Post. D* 6. Krzest nasługuje do odrodzenia naszego. *Salin.* 50. (służy do tego). **NASŁUZYĆ** się, *f.* nasłuży się *recipr. dok.,* długo służąc sprzykrzyć sobie, sich müde und satt dienen. *Tr.*

NASŁYCHNAC, f. nasłuchnie *med. jednotl.,* usłyszeć co, dośłyszeć. *Włod., Ross.* наслушаться, наслушиваюсь; etwās zufällig hören, erhorden, erfchnappen, auffchnappen.

NASMALAC, ob. Nasmolić.

NASMAROWAĆ, f. nasmaruje *act. dok.,* *Ross.* насалить, насаливать; smarować co na czym, posmarować czym, etwās auffschmieren, eine Sache mit etwās beschmieren. Plastr nasmarować. *Perz. Cyr.* 2, 321. Dobył Tobiasz żółci ry-

bięć, i nią ojcu oczy nasmarował. *Teat.* 42. d. D. Kolska już nasmarowana. *Teat.* 28, 157. Kiedy wóz nasmarujesz, jakobyś trzeciego konia przyprzągł. *Rys. Ad.* 25. Kto nasmaruje, ten pojedzie sporzej. *Pot. Jow.* 153. Nasmarowano mu ręce. *Cn. Ad.* 939. *Mon.* 76, 276. przedarowano go, przekupiono, przenażęto.

NASMAŻYĆ, cz. dok., ile dosyć posmażyć, genug schmoren; *Ross.* напяржыць.

NASMIAC się, f. naśmieje się *recipr. dok.*, **NAŚMIEWAĆ** się *niedok.*, *Boh.* nasmati se, nasmal se, nasmęgi se; *Vind.* nasmėjatife, nasmehuvatife; *Croat.* nasmehavamsze; *Ross.* насмѣваться, насмѣяться, насмѣхаться, нахохотаться; do upodobania lub uprzykrzenia wiele się śmiać, zbytnie wiele się śmiać, sich müde und satt lachen, sehr viel lachen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłej. *Mon.* 70, 604. — §. Naśmiewać się komu, śmiać się komu. *Cn. Th.*, einen auslachen. — §. Naśmiewać się z kogo, śmiać się z niego, szydzić, uragać, über einen lachen, spotten, sein Gelächter haben, seinen Spott treiben, einen auslachen, verlachen. Naśmiewaj się z ludzkiego życia Demokrycie, Czas jest nad wszystkie czasy, byś się śmiał sownie. *Zab.* 15, 175. Ważył się z ceremonij naśmiewać, i one na błazeństwa i komedye obracać. *Sk. Dz.* 805. Od siostry pysznie dosyć naśmiana, (verlacht, ausgelacht, verböht, verspottet) krzywdy tej nie ścierpiała. *Faliss. Fl.* 49. Od żydów był naśmiewan, gdy na krzyżu wisiał. *Pieśń. Kat.* 69. Jezus gdy był do Piłata odesłan, naśmian jest białym odzieniem. *Baz. Hst.* 10. (**NAŚMIERTNIK**, a, m., *Ecccl.* на смертникъ; na śmierć przeznaczony, ob. Śmiertelnik). **NAŚMIESZYĆ**, cz. dok., śmiechu nabawić, genug zu lachen machen; *Ross.* насмѣшить. List Alfonsa niepotrafił naśmieszyć Skanderbega. *Baz. Sk.* 376. **NAŚMIEWCA**, y, m., **NAŚMIEWACZ**, a, m., (*Ross.* насмѣшникъ, насмѣшатель; *Croat.* oszmesiavecz); uragacz, szyderca, ein Lächer, Spötter, Verspötter, Spottvogel. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyjś powiadają. *Karnk. Kat.* 362. Lucyanus naśmiewca chrześcijański. *Sk. Dz.* 74. Obrzydłością panu jest każdy naśmiewca. *W. Prov.* 3, 52. (przewrotny. *Bibl. Gd.*, ob. Pośmiewca). Nie karz słowy naśmiewacza, by cię nie miał w nienawiści. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. Na rynku i na ulicach naśmiewcy sromocą i łają nas. *Weryf. pr.* 41. Nie wierz tym, którzy cię chwają, i owszem naśmiewaczom ucha twego nie nakładaj. *Kosz. Lor.* 44. — *Wrodz. żeńsk.* *Ross.* насмѣшница 'naśmiewaczka. **NAŚMIEWISKO**, 'NAŚMIEWSTWO, a, n., uragowisko, naśmiewanie; *Vind.* nasmieh; *Ross.* насмѣшничество, насмѣшка, pośmiejcho; szyderstwo, Gespötte, Gelächter, Spott. Czynili z niego żarty i naśmiewiska. *Haur. Sk.* 425. Że to nam się stało, różne naśmiewiska, uraganie, i sarkazmy sobie stroi. *Pim. Kam. pr.* Naśmiewiskiem światu jestem, a przedtym ludziom podziwienie. *Smotr. Lam.* 1. Naśmiewiskiem bliżkiemu jestem. *Budn. Job.* 12, 4. (pośmiewiskiem. *Bibl. Gd.*). Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 647. *Dicteria*, naśmiewstwa, przekwintowania, uszczypliwe przymówki. *Macz.* **NAŚMIEWNY**, a, e, — ie *adv.*, uragający, szydzący, szyderski, *Sorab.* 1. nasméschné; *Ross.* насмѣшническій, насмѣ-

шливый, насмѣшливо.' Szyderstwo ludzi chytrych a naśmiewnych. *Kosz. Lor.* 44., höhrend, höhntsch, spottend, spöttisch, verlachend. *Ross.* насмѣшливость uragliwość.

NASMOLIĆ, f. nasmoli *act. dok.*, **NASMALAC** *niedok.*, smolą, żywicą napuszczać, polewać, nalewać. *Cn. Th.*, *Boh.* nasmoliti; *Vind.* nasmoliti; *Ross.* насмолить, насмаливать, бериден, бетсеерен, верпиден.

NASMRDZIC, cz. dok., smrodem napełnić, voll Gestank machen, voll stäntern; *Vind.* nasmraditi; *Ross.* надушить, навонять.

NAŚNIC się, f. naśni się komu *recipr. dok.*, namarzyć się komu, raz po raz mu się marzyć, viel und oft im Traume vorkommen, häufig träumen. Co mu się w opitym łbie w nocy naśniło, to udawał miasto słowa bożego. *Birk. Ex-orb.* 13.

NASNOWAĆ, *ctr.* **NASNUĆ**, f. nasnuje *act. dok.*, napiąć, naciągnąć, aufspannen, aufstählen, anlegen; *Boh.* nasnowati; *Vind.* snovati, nasnovati, *prop. et fig. Telam ordiri*, przędzę nasnować, postawić, t. j. zacząć co trudnego i długiego. *Macz.* Gdy szkło bardzo miętkie, nie można na piszczał wielką nasnować gałkę. *Torz. Szk.* 172. — §. Nasnuło się czego, nabierało się, es hat sich viel gehäuft. Mych nieprawości na mnie jarzmo czuło, Których się w ręku tych panie nasnuło. *Chrośc. Job.* 179.

— **NASOB**, — 'NASOBNIE, *adjectitia particula, incrementum significans dictionis, cui additur. Cn. Th.*; -fach, -fältig. W czwornasob, vierfach, vierfältig; w dwójnasob, w pięcionasob, w sześciornasob, w dwudziestonasob, w kilkornasob, w dziesięcionasob. (*Boh.* -nasob, třinasob, dwognasob; *Vind.* -gub, n. p. shtiri gube, shest gub; *Slav.* -struk, dvastruk, trostruk; *Croat.* -sztruk, dvoysztruk, troysztruk). Stracił wszystko, żeby to w dziesięćnasob (w dziesięcionasob) złupił z ojczyzny. *Pot. Arg.* 147. Wnie-siono, aby pobor szlacheccy poddani w jeden 'nasob płacili; królewscy zaś i duchowni aby we dwójnasob składać go powinni byli. *Krom.* 610. — **NASOBNY**, a, e, *adject.* -fältig, n. p. Czwornasobny dwójnasobny, (*Boh.* -nasobny, dwognasobny, mnohonasobny, koliknasobny; *Slov.* gednasobni singularis, dwognasobni dualis, wienasobni, mnohotliwi pluralis).

NASOLIĆ, f. nasoli *act. dok.*, **NASALAĆ** *niedok.*, *Boh.* nasoliti, nasolowati; *Croat.* naszalyam, naszolyen; *Bosn.* nasoliti; *Ross.* насолить, насолить; solą zaprawiać, ein-salzen, einpöfeln. Do nasolenia masła lepsza jest warzonka; do nasolenia miesa kopalna sól. *Kluk. Kop.* 1, 172. *Ceterariae*, miejsce blizkie morza, na którym ryby nasalają. *Macz.* Nasalane rzeczy, rosółowa strawa. *Cn. Th.* Eingefalnes, Eingepöfeltes. Kmin z każdymi słoninami, to jest, z rzeczami nasolonemi strawność naprawia. *Cresc.* 220.

NASOWKA, i, ż., miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 200. eine Stadt im Kiuw.

NASPA, y, ż., **NASYPKA**, i, ż., (*Boh.* nasypka vas infusorium, daß Aufschüttegefäß in der Mühle; *Ross.* насыпка, насыпаніе - nasypanie); *saccus ipse, plumas aut tomentum continens, cui super induitur* poszwa. *Cn. Th.*, wór, worek na pierze, poduszka bez poszwy. *Włod.* daß Zudeft,

der innere Saß, morein die Federn unmittelbar gethan werden, und worüber hernach der Ueberzug kommt. (cf. *Etym. nasep*; ob. Nasypać, sypać). Spi na słomianym bez naspy struzaku, Lemiesza pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75.

NASPAC się, *f.* naśpi się *recipr. dok.*, NASYPIAC się *niedok.*, dowoli spać, sich recht auschlafen, satt schlafen; *Bosn.* naspatise; *Vind.* naspatife; *Sorab.* 1. naspju, naspim; *Ross.* наспаться. Spisz Solimania twardo i nie czujesz, Naspisz się czaszu inszego do woli. *P. Kchan. Jer.* 253. — §. Nienaspana noc, n. p. Kwap' się, póki jasne zorze Nie zapadną w bystre morze, Po chwili ómy czarne wstana, Choć noc noszą nienaspana. *J. Kchan. Dz.* 254. bez końca, ohne Ende, nie do przespania.

NASPACEROWAĆ się, *recipr. dok.*, spacerując sobie dogodzić, sich satt spazieren; *Ross.* накататься.

NASPIAC, *f.* naśpieje *med. dok.*, 1. NASPIEWAĆ, *niedok.*, (cf. dośpiał), nadażyć, przyspieszyć, herbey etlen, schnell hinzukommen. Przyszła mu noga na poprzecz kolei, a z tym wóz naśpiał, i przechodząc przez nogę, złamał mu nogę. *Gorn. Wł.* I. 2.

2. NASPIEWAĆ, *f.* naśpiewa *act. dok.*, wiele pośpiewać, viel singen. *Transl.* Naśpiewać komu. *Cn. Ad.* 543. natrzeć mi uszy, powiedzieć pacierz, dać łacinę, wytrzeć kapitułę, etnem den Leviten lesen. — §. Naśpiewać się, do woli wyspiewywać, sich satt singen; *Ross.* напѣться, напоютъ.

NASPIŻOWAĆ, NASPIŻYC, *f.* naśpiżuje *act. dok.*, w 'spiżę t. j. w żywność opatrzyć, versehen, versorgen mit Lebensmitteln, verproviantiren; (*Vind.* ofhpiflut; *Bosn.* namisiti). Szczęśliwemi zbożami gumna naśpiżują. *Lib. Hor.* 87. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze miejskie tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277. Józef naśpiżował w każdym mieście królestwa pełne śpichlerze zboża. *Biel. Hst.* 17. Śpichlerze Egipskie przez Józefa zbudowane i naśpiżowane. *Wi. Post.* W. 120. Będzie ona żywność za naśpiżowanie ziemi na siedm lat. *Budn. Genes.* 41, 56. (na wychowanie ziemi. *Bibl. Gd.*). Wozów żywnością wszelaką naśpiżowanych. *Krom.* 78. (onusti commeatu). Hojnieć wszystko wesoła wioska przygotuje, i wszelakich dostatków pełno naśpiżuje. *Lib. Hor.* 26. Zażył ten mądrym był, któryby do śpiżarni naśpiżowanej bieżąc, chlebaby z sobąabrał? *Żarn. Post.* 2, 508. b. (cf. drwa do lasa, wody do morza). Naśpiżowawszy na wielbłądy i muły żywności co mogło być, tak jechali dalej. *Biel.* 574. t. j. naładowawszy, aufladen, aufpacken. Przedawszy dom, naśpiżował okręty, i jechał na kupię. *Ezop.* 147. beiradten. Posłał ich na ocean, naśpiżowawszy im żywności w okręty do trzech lat. *Biel. Św.* 110. — §. Naśpiżować: w 'spiż, to jest w spiżową broń opatrzyć, mit Geschütz und Gemehr versehen. Zmocnili się na zamku, i naśpiżowali sobie w nim spiżę, zbroje. *Leop.* 1 *Macch.* 1, 57. (złożyli tam zbroję i żywność. *Bibl. Gd.*). Jowisz już gotowemi zbrojownie pociski naśpiży. *Nar. Dz.* 5, 189. *Zab.* 12, 241. — §. ogólnie: Krzyżacy budowali dwa zamki; a naśpiżowawszy obadwa dostatkami wszelkiej żywności, i rycerstwem i strzelbą porządnie obwarowawszy, i działa

w nich zostawiwszy, do Pruss odciągnęli. *Stryjk.* 368. Jupiter w wieży od ojca zamkniętej, Sam w łono bogatego naśpiżował złota. *Otw. Ow.* 173. Tym sposobem dziecię niejako rzeczy łacińskiej sobie nabędzie, nałoży, i jakoby naśpiżuje. *Glicz. Wych.* I 8 b. (naskarbi). Żadnej wiadomości o rzeczach nie może sobie nabyc albo naśpiżować, który sam tylko w kącie mieszka. *ib.* I 3 b.

NASPÓŁ: pospołu, ob. Pól; zusammen, gemeinschaftlich. *Włod.*

NASPORZYĆ, *cz. dok.*, namnożyć, powiększyć, pomnożyć, sporo przyczynić, vergrößern, vermehren; (*Rag.* nasporitti; *Bosn.* nasporiti). Bądź pilen królestwa niebieskiego, wszystkiego ja tobie nasporzę. *Rej. Post. G g* 1. Pan obiecuje sowito nasporzyć wszystkiego błogosławieństwa na ziemi i na niebie. *ib.* I i 5. NASPORZYCIEL, *Rag.* nasporitegl, naspornik; *f.* nasporitegliza, nasporniza, ob. Pomnożyciel, powiększyciel; (*Rag.* naspor augmentum; nasporni, nasporiv multiplicandus).

NASPRAWOWAĆ, NASPRAWIAĆ, *act. niedok.*, *f.* nasprawuje, nasprawia; wiele posprawiać, viel nach einander machen, anstatten. Nasprawował sobie wozów i jezdnych, mówiąc ja będę królowa. *W. 3 Reg.* 1, 5. *Budn. ib.* (nasprawiał sobie. *Bibl. Gd.* 1 *Leop. ib.*). Zebrał wielkie wojsko, a nasprawiał zbroje barzo wiele. 1 *Leop. Macch.* 10, 21.

NASPROWADZAĆ, *act. dok.*, wiele posprowadzać, viel zusammen geführt bringen, viel zusammen bringen, viel kommen lassen. Będziemy sobie tańczyć, nasprawadzamy sobie chłopców. *Teat.* 15, 4.

NASPRYCOWAĆ, *f.* nasprycuje *act. dok.*, sprycować na co, abo w co; *Vind.* nafhverkati, nafhterkati; aufsprützen, einprühen. Narzędzie do nasprycowania macharzyny. *Czerw.* 27.

NASRAĆ, *cz. dok.*, (*Boh.* nasrati, naseru; *Vind.* nasrati), sranieć napaskudzić, hinfleischen, beschleichen, voll scheißen. Nasrać się, sich müde scheißen.

NASROMOCIC, *f.* nasromoci *cz. dok.*, wiele i dużo pohaniać, viel und sehr beschimpfen, vielen Schimpf anthun. Roman nasromociwszy władycę, który mu na wyprawę tę nie chciał błogosławić, wciągnął do Polski. *Stryjk.* 207.

NASROŻYC, *f.* nasroży *cz. dok.*, Nasrożać *niedok.*, najatrzyć, najeżyć, srogim uczynić, fürchterlich machen. Sztukmistrz kreśląc obraz chwały, Rece jej mieczem nasrożył, Zwycięstwa wieniec wspaniały, Na groźnym czele położył. *N. Pam.* 4, 63. Chceszli groźną zostać? Zębami i pazurzem zaraz cię nasrożę. *ib.* 4, 100. Czy ci fortuna groźną twarz nasroży, Czy gwoli wszystko pomysłnie ułoży, Równym znos sercem. *Hor.* 1, 204. *Nar.* Kto nasrożył śmierciami pioruny hartowne? *Nar. Dz.* 5, 88. Obóz ostro zakończonemi nasrożają koły, Głębokie rowy kopią, a niezmierne doły. *Dmoch. II.* 190. NASROŻYC się, *recipr.*, srogim się stawać, fürchterlich wild und aufgebracht werden oder seyn. Nie zginał, choć się los srogi nasrożył, Kto w bogu swoje nadzieję położył. *Kras. Woj. Ch.* 57. Próżno się stan mniemaną potęgą nasrożył, Który na gruncie cnoty rządów nie założył. *Kras. Sat.* 16. Gęste na koło obozu ostrogi nasrożyły się bar-

dziej jeszcze licznymi oszczepami, które nieprzyjaciele ukosem ku naszym w ziemi utkwili. *Nar. Hst.* 5, 150. (cf. najeżyć się; cf. nastorzyć). Przez sen zda mu się, że okropnie obraz nasrożony Julii z grobu wstaje. *Bardz. Luk.* 35.

NASSAĆ się, *recipr. dok.*, Nasysać się *niedok.*, ssaniem się nakarmić, napoić, *propr. et fig.*; *jidh satt saugen*; *Rag. et Bosn.* nasissalisse; *Ross.* насосаться, насасываться, (cf. *Ross.* насось, насосецъ lewar, pompa).

NASTAĆ, *f. nastanie neutr. dok.*, **NASTAWAĆ** *niedok.*, (*Boh.* nastati, nastawati; *Slov.* nastaf, nastanem *exurgere*; *Sorab.* 1. nastahnu oborior; nastaju, nastajem *persto*, *consisto*; *nastainy aeviternus*; *Vind.* nastati, nastojim; *Croat.* nasztajem *immineo*, *insto*; *Bosn.* nastatti *venio*, *insto*; *Rag.* nadstati *imminere*; *Ross.* настоятъ, настою, настать, настану, настою; *Ecccl.* надстою *insto*, *Graec.* ἐπίσταται; (cf. *Ross.* настой infuzya aptekarska; настоять, наставить палаć na zioła, infuzya robić); §. 1) zbliżyć się, nastąpić, nadejść, wszczynać się, eintreten, aufkommen, erfolgen, anbreiten, entstehen. Nastaje żniwo nowe. *Tward. Wł.* 200. Od początku zbawienia po dwudziestoletnim i tysiącsetnym rok za tym pierwszy nastawał. *Tward. Wł.* 101. Gdy ich rozmowami wszystka noc zesła, nastawał dzień. *Baz. Sk.* 274. Po jego śmierci jeszcze gorszy nastał. *Budn. Apoph.* 145. Za Bolesł. Wstydliwego żydzi do Polski nastali. *Wag. Hst.* 43. (za Władysł. Herm.). Korzeń ten kopać czasu nastawania nowego księżycy to jest w ten punkt, kiedy nastawa, albo się z słońcem złącza. *Syr.* 405. Nastaje księżyc, *exoritur nova luna*. *Cn. Th.* *Dies tertia ineuntis lunae*, dzień trzeci po nastaniu. *ib.* Nów marca nastaje 27 dnia, około drugiej. *Furm. E 4 b.* Zwierzchność nastawanie nowych zgromadzeń zakonnych odmówiła. *Kras. Pod.* 2, 158. Co za spór i co za wrzawa, Tak sprzeczna sercu, nastawa? *Dar. Lot.* 4, 1. Teraz nastawa wielkie zamieszanie w Wegrach. *Baz. Sk.* 97. Rogiem nastał. *Rys. Ad.* 61. (zhardział). — §. 2) Nastawać na co, o co, *active*; nalegać, nacierać, *Sorab.* 1. nastahwam; *Bosn.* nastojati; *Rag.* nastojati, potizzati; (*nastojni industrius*, nastojanje *industria*); *Croat.* nasztajem, nasztojam, auf etwas bringen, auf etwas besteben, es nachdrücklich betreiben. Aż nadto We Pan nastajesz na mnie, chcesz mego nieszczęścia. *Teat.* 9, b, 109. O to tylko nastaje i proszę, abyś twe czyny w milezieniu taiła. *Hul. Ow.* 251. Brat mój na twoje nastawa życie. *Teat.* 18, 157. Rodzice moi niech rządzą tym szczęściem; oni zapewne nie będą tak, jak ty, na zgubę moje nastawać. *ib.* 9, b, 108. Na uporne ich nastawanie, potwierdził im to. *Szczerb. Sax.* 528. — §. 5) Nastać się, *nastoić się, *f. nastoi się recipr. dok.*, (*Boh.* nastati se); *jidh müde stehen*: postać ile dosyć, lub aż do sprzykrzenia sobie. (*Ross.* настояться, наставаться *zaprawnym być*).

NASTALIĆ, *ob.* Nadstalić.

*NASTALOWAĆ, *f. nastaluje cz. dok.*, (cf. obstalować), naprawić, narządzić, nagotować, nasadzić, nastroić, bereit machen, fertig halten, zubereiten, anstellen, ansetzen. Powie-

dziano mi o zdradliwych załogach, które nań byli nastalowali. *Leop. Act.* 23, 30. Nastalujcież dwu mężów przeciwko niemu, niechże powiadają nań faleszne świadectwo. *Leop. 5 Reg.* 21, 10. (postawcie. *Bibl. Gd.*).

NASTAŁY, a, e, *part. verbi.* nastać, *Boh.* nastaly; terażniejszy, aktualny; *Ross.* настоящий. **NASTANIE**, *ob.* Nastać.

NASTĄPIĆ, *f. nastąpi act. et med. dok.*, **NASTĘPOWAĆ**, *niedok.*, *Boh.* nastaupati, nastaupiti, nastupowati; *Sorab.* 1. nastupacz, nastupuyu; *Vind.* nastopiti, nastopuvati; *Rag.* nastupiti; *Croat.* nasztuplyujem; *Ross.* наступить, наступать; §. 1) nastąpić na co, nadeptać, *Vind.* gorstopiti, gorpostopiti, aufstreten, auf etwas treten. Nastąpiwszy na szatę. *Cn. Th.* Leżącego na ziemi następuje. *P. Kchan. Orl.* 157. Król wyrwał pocisk, trupa nastąpiwszy nogą, Wtedy się z taką odezwał przestrogą. *Dmoch. Il.* 151. Hektor nastąpił trupa, i natychmiast z rany Wyrwał pocisk. *ib.* 2, 128. Sługę zbić na niwecz kazał, za nastąpienie nieuważne psu na nogę. *Mon.* 73, 86. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rej. Zw.* 146 b. (cf. licha nie budzić). — §. 2) *transl.* Następować na co, nastawać, nacierać, nalegać, auf etwas losgehen, dringen, anbringen; (*Croat.* nasztuplyujem *impingo*, nasztup *offendiculum*; *Ross.* наступить, наступать; наступление *atak*, *parasć*; наступъ, наступчивость *natareczywość*; наступчивый *natareczywy*). Nasi byli gotowi do bitwy; Wołosi poczęli ustępować i zasię następować kunsztownie. *Biel. Św.* 267. Na nieposłuszne Kozaki z wojskiem nastąpił. *Steb.* 2, 316. Za nastąpieniem potężnym nieprzyjaciela na to miasto... *Vol. Leg.* 5, 615. Wiele nadtracił ludu, że się potem więcej szturmować i następować nie považał. *Bitk. Podz.* 9. Nie chce ani na honor, ani na życie jego następować. *Mon.* 66, 515. Przestrzeżeni o jego nastąpieniu, lud uszykowali. *Warg. Cez.* 164. Nastąpił piórem swym na zbytki. *Falib. Dis. M* 3. Tego abyśmy nie uprosili, będziesz przeszkadzał? i na nasz płacz następował? *Siem. Cyc.* 506. Tak gwałtownie następował Saul na Dawida, że chcąc zgubić jednego człowieka, wielką siłę sprowadził. *Zał. H. T.* 165. Tak marnie na śmierć bez potrzeby nastąpił. *Falib. Dis. Q.* 2. (naraził się). Wojna broniąca i następująca. *Lub. Roz.* 531, *defens. et offens.*, odporna i zaczepna; cf. *Ross.* союз наступательный i оборонительный. Następować na kogo wojna. *Lub. Roz.* 552. t. j. zacząć go, ihn angreifen. Następować komu na szyję, *jugulum petere*. *Cn. Th.* Ustępowanie i następowanie morza. *Boter.* 5. przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie się i opadanie, wylew i odlew, Ebbe und Fluth. — §. 5) *Verb. neutr.* Następować, nastawać po czym, folgen, erfolgen. *Carn.* nasledujem; *Vind.* nastopuvati, nahajati, nasleduvati, naperhajati, nadohajati, na tu, po tem, sa tem gre kai drugega; *Bosn.* izminiti; *Croat.* szlediti; *Sorab.* 1. naczehuyu, pozechuyu; *Ross.* наслѣдовать, послѣдовать, послѣдовать, возслѣдовать, возпослѣдовать. Muszę cię uprzedzić, że to postanowienie nie prędko jeszcze nastąpi. *Teat.* 15, 8. (do skutku przyjdzie, ziści się). Po burzy następuje pogo-

da. *Pilch. Sen. list. 3, 378.* Kościół poznać po nastawianiu albo następowaniu biskupów. *Baz. Hst. 316.* Porządne następowanie albo sukcesya kapłanów naszych od apostołów. *W. Post. W. 2, 275,* die Jolgereife. Równy z enotą sława następuje. *Birk. Chodk. 19.* Następuję na czyj urząd, miejsce, dobra, *succedo. Cn. Th., ob. Następa etc.*

NASTARCZYĆ, NADSTARZYĆ, f. nastarczy cz. dok., NASTARCZAC *niedok.,* (cf. dostarczyć, dostateczyć, dostatek; *Etym.* dostaje, stać); ile trzeba nastawiać, dostawiać, daß Abgehende gehörig ergänzen, herbey schaffen, aufschaffen; (*Slov.* nahraditi, (cf. nagrodzić); *Boh.* postačiti, postačowati; *Rag.* dobaviti, dobavgljati). Szalony, ktoby niewiele potędze utratą czci i wolności nadstarcał. *Pilch. Sall. 122.* Zartkiami przeskoki już osłabionych posilkuje, już miasto ranionych zdrowiem nadstarca. *ib. 117.* Mechanika nadstarca słabości rąk ludzkich. *Znosk. Kond. 1.* pomaga, wyręcza, ergänzt, kommt zu Hülfe, hilft auß. *Absolute:* Nastarczyć, nadażyć, wydać, außretchen, hinreichen. Byle te zbolale nogi już moje, i prawie zgrzybiałe, mogły nastarczyć. *Past. Fid. 301.*

NASTARZĄĆ się, *ob. Nastorzyć* się.

NASTAWAĆ, ob. Nastać. NASTAWIĆ, f. nastawi cz. dok., NASTAWIAĆ, NASTAWOWAĆ *niedok., Boh.* nastawěti, nastawowati, nastawiti; *Sorab. 1.* nastahwam; *Vind.* nastaviti, nastaulati, napostaviti, gorpostaulati; *Croat.* nastavljam; *Bosn.* navercechi, navrricchi; *Ross.* наставитъ, наставлятъ, наставляватъ, настановитъ, настановивать; cf. nadstawić; — §. a) nastawiać beczek, stupów, skleńnic. *Cn. Th.,* wiele po sobie postawiać, viel hinstellen, hinsetzen, hinlegen, aufrichten, errichten. Nastawili różnych flaszek, flaszczyk, pudełek, skrzyneczek. *Teat. 19, 25.* Ci, którzy winnice urodzajne mają, Dostatkiem z nich do piwnie wina nastawiają. *Lib. Hor. 55.* Nastawiał ołtarzów kilka przeciwko ołtarzom. *Birk. Exorb. C 4 b.* Turcy nastawili sobie wiele drabin i tarcie do muru, uczynili sobie jakoby jaką wieżę. *Baz. Sk. 229.* Potrzebna jest rzecz fortece zaprawiać, i nowych, kiedy miejsce po temu, nastawiać. *Star. Vot. D. —* §. Nastawić, ustawić, postanowić, ustanowić, festsetzen, beschließen, verordnen. Wróciwszy pokój ziemi, prawotwórcą pobożny, i uchwał nastawi. *Zebr. Ow. 400. leges ferel. —* §. b) Nastawić na kogo, *Boh.* naljknauti, naprawić nań, nasadzić, nastroić, auf einen aufstellen. Jednym nastawionym żelazem dwóch złapałem lisów. *Teat. 20. b, 213. —* §. c) Nastawiać, nadstawiać, n. p. szyi, gardła, ręki = nie cofać, owszem podawać, wyciągać, hinhalten, hinreichen, hinstrecken, darreichen, objicere, praebere, offerre. — Temu, kto cię uderzy w policzek, nastaw' i drugiego. *Leop. Luc. 6, 29. ib. Math. 5, 39.* (nadstaw' mu i drugiego. *Bibl. Gd.*). Odważnie szyi pod miecz katowski nastawił. *Ostr. Pr. Kr. 2, 257.* Bitwą trudno zwać; jedna strona bije, A druga tylko nadstawuje szyje. *P. Kchan. Jer. 542.* Żołnierz życie własne nadstawił był dla bezpieczeństwa narodu. *Żab. 11, 242.* t. j. naraził, er hat sein Leben der Gefahr außgesetzt, in Gefahr gegeben.

Katolicy w Aryańskim przesładowaniu majątności i gardła nadstawiać musieli. *Sk. Zyw. 1, 35.* Koniowi nogę kuja, a żaba też swojej nadstawia. *Rys. Ad. 26.* Konia kuja, nadstawia się żaba. *Zabl. Amf. 37.* sie stellt sich auch hin, hält ihr Bein auch hin. Po wierzchu szumno i groźno się nadstawiają, a serce truchleje od bojaźni. *Pilch. Sen. 170.* mit drohender Miene treten sie hervor. Nastawiać ucha, nastorzyć, słuchoć baczenie, aufmerksam auf etwas hören, sein Ohr hinneigen. Każdy ucha nadstawia, każdy z uwagą słucho. *Dambr. 894.* Kiedy nadstawiam ucha na mowy wasze, nie wiem, jak je pogodzić z tym, co widzę. *Nag. Fil. 105.* Potwarzom nie nadstawiaj łatwo ucha. *Pilch. Sen. 229.* Nadstawcie ucha tu pilnego, bowiem Nowe wam rzeczy, a nieznanne powiem. *Hor. 2, 4.* Nastawienie, *Vind.* nastava, nastaulenje; — to co nastawiono. *Vind.* nastava, nastavik; (*Sorab. 1.* nastahwa puklerz; *Ross.* наставление prawidło, nastavka nadstawiony płat); *Ross.* наставникъ nauczyciel; *Erel.* наставитель, наставльничъ, вождь wódz). **NASTAWNY, a, e,** nastawiony na kogo, naprawny, nastrojony, zasadzony, aufgestellt. Jeleń wydobywszy się z nastawnej sieci. *Hor. 2, 50.*

NASTĘP, u, m., (*Boh.* nástup, nastupek; *Vind.* nastop, gorstop, gorstoplenje; (*Carn.* nastop scaia; *Croat.* nastup *offendiculum;* *Slav.* nástup = kolika); *Ross.* наступъ, наступление nacieranie, napasé; наступчивый natarczywy; наступчивость natarczywość); §. a) *active* następowanie na co, nacieranie, nastawianie na co, daß Zwödringen auf etwas, daß Andringen, daß Nachstellen. W walnych potrzebach a gwałtownych następach Turckich. *Birk. Pod. 4.* Nasi lekko uzbrojeni, w pierwszym mianowicie następie, na pewniejszy cel ciosów nieprzyjacielskich narażać się musieli. *Nar. Hst. 3, 172.* Czekać następu Turckiego tak często na szance, nie jest bezpieczna. *Birk. Chodk. 9.* Gwałtowny i nagły apostatów naszych na nas następ bóg dopuścił. *Obr. 2.* Na króla krwawy następ czynili. *Weryf. pr.* Szatan nas następem silnym łowi, jako lew srogi. *Kanc. Gd. 259.* Schronię się przed szponami tych okrutnych sepów, Bo się boje niegodnych dla ciebie następów. *Treb. S. M. 115. —* §. b) **Następ = NASTĘPEK, pku, m.,** następowanie, iście za czym, wynikanie, skutek, die Folge, der Erfolg. Ustawiczny następpek potomnych ludzi. *Petr. Pol. 204.* (następstwo). W następstwie lat. *Wyrw. Georg. 453.* t. j. w postępie lat, in der Folgezeit. Z dobrego prosto lub ubocznie tylko dobre we wszystkich następach wynika. *Przyb. Milit. 293.* **NASTĘPCA, y, m, NASTĘPNIK, a, m.,** §. a') *active* przesładowca, który na kogo następuje, nalegacz, napaśnik, najezdnic, der Befolger, Angreifer; *Sorab. 1.* nazczęchwař; *Ross.* наступатель. Amor się znowu ozwie: jużes zarażony; Trzymaj łup, nie bedziesz już z niego pozbawiony, Tak bywa mym następcem. *Gaw. Siel. 385. —* §. b) Który po kim następuje, der Nachfolger; *Boh.* nastupnjk, nastupowatel, nastupce; *Slov.* naměstnjk, (*ob.* Namiestnik); *Sorab. 1.* nastupnik, potomnik, (*ob.* Potomstwo); *Vind.* nahajavez; *Croat.* nameztnik; *Rag.* namjesnik, izmjenitegl, následnik; *Bosn.* iminitegl; *Ross.*

наслідникъ; *Ecccl.* преемникъ, прѣкъмникъ. Damazus biskup Rzymiski, następnik Liberyusza. *Sk. Dz.* 296. Urban szósty następnik Grzegorzow. *Krom.* 588. Następca tronu, der Thronfolger, *Vind.* nahajavez na tron; *Ross.* настольникъ; *Ecccl.* преемникъ чьего престола. Nie pozwalają prawa o następcy wspominać za życia króla. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 88. — *Arithm.* Z dwóch ilości, do siebie przystosowanych, ta co się wymawia albo pisze najpierw, zowie się poprzednik, *antecedens*, druga zaś nazywa się następnik, *consequens*. *Jak. Mat.* 1, 136. *Łesk.* 2, 69. *Geom. Nar.* 1, 157. NASTĘPCZYNA, y, ż., NASTĘPCZYNI, i, ż., NASTĘPNICA, y, ż., NASTĘPNICZKA, i, ż., *dem.* która następuje na co, albo po czym, die Verfolgerinn; die Nachfolgerinn. Ktokolwiek jest ta moja następczyni, Z tak wysokiego zrzuca ją wnet progę. *Morszt.* 8. Następnica chorob, śmierć. *Cn. Th.* 476. Ludwik Katarzynę za następczynę naznaczył. *Czack. Pr.* 1, 181. *Steb.* 2, 405. *Ross.* наслідница, преемница — §. Wiele jest innych enot, które tamtej towarzyszkami są, i niby następniczkami. *Siem. Cyc.* 256. że idą za nią. NASTĘPNIĘ *adverb.*, po sobie, tudzież za kim, potocznie, posobnie. *Cn. Th.*, auf einander folgend, in einer Folgezeit; *Vind.* ponahodnem; *Sorab.* 1. poččehuwadne, nazčehuyne; *Ross.* послѣдовательно; *Ecccl.* преемно. Następnie szli, to jest, szli jeden za drugim. *Włod. Dom Jagielloński* następnie panował w Polsce. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 314. NASTĘPNIK, *ob.* Następca. NASTĘPNOŚĆ, ści, ż., *Tr.*, *ob.* Następstwo. NASTĘPNY, a, e, §. a) *active* następujący na kogo, nastawiający nań, napastny, zaczepny, *Ross.* наступательный, angreifend, angreiferisch. Wojna następna i odporna, *offens. et defens.* *Pap. W.* 1, 441, *cf.* *Ross.* союз наступательный и оборонительный • sojusz następny i odporny. — §. b) *neutr.* Następny, po czym następujący, Folge, folgend, erfolgend; (*Sorab.* 1. nastupniczki, poččehuwaczé; *Carn.* naslędn; *Boh.* poslaupny; *Ross.* слѣдующій, послѣдовательный, наслѣдний, преемничій, наступающий nastajacy). Czemuż po zgasłym Jagiellów domu, naród wyrzekł się następnego panowania? *Pam.* 83, 2, 240. Umiejętność następnym nie spada prawem. *Zab.* 7, 187. *Folgeredht, Erbfolgeredht.* — Rozciągłość następna, godziny, kwadrans, minuty. *Mon.* 76, 320. NASTĘPOWANIE, NASTĄPIENIE, *ob.* Nastąpić, Następować. NASTĘPSTWO, a, n., (następnosć. *Tr.*) §. a) iście czego po czym, die Folge, die Folgezeit, die Nachfolge; *Boh.* nastupka, poslaupnost; *Slov.* náměstenstw; *Sorab.* 1. poččehuwaczność; *Vind.* nahaja, rassedba; *Ross.* наслѣдство, наслѣдие, преемничество; *Ecccl.* прѣкъмство, прееманіе, бытіе одного послѣ другого. Herbarz Niesieckiego w pierwszym tomie następstwa senatorów, ministrów, marszałków sejmowych, trybunalskich, a w nim każde następstwo dowodami wsparte, zawiera. *Kras. List.* 162. Ten, co pragnąc w następstwie by był lat wspomniony, Spalił Dyany kościół, pewnie był szalony. *Zab.* 5, 386. — §. b) Następstwo, postęp, der Fortgang. Zastanowmy się nad peryodycznych pism początkiem, następstwem i stanem terażniejszym. *Kras. Hist.* 48.

NASTKA, NASTUSIA, i, ż., n. p. Bartek się żeni z Nastką, dlatego, że ją kocha. *Mon.* 67, 371. z Anastazyą. *NASTOJEĆ się. *Tr. ob.* Nastać się. NASTOLE, a, n, miasto w Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 201, eine Stadt in Gittbauen.

NASTOŁKA, NAŚCIOŁKA, i, ż., (*Ross.* настилка • nasłanie, naścielanie; podeszwa wewnętrzna); co się naściela; (*Etym.* słać); deka, eine Decke, §. B. Pferbedecke. *Ephippium*, siódło, też deka, którą konia nakrywają, albo nastołka. *Mącz.* Koń w pochwy i nastołkę przybrany. *Ezop.* 15. Byk na ofiarę, rogi złotem oprawione, a na nim nastołka złotogłowa z perłami i drogiemi kamieniami. *Jer. Zb.* 35. — §. Ten się dziwuje twój osobie, drugi Wspomniał szacie, i nastołce długiej. *Miask. Ryt.* 2, 93. Daję mi, nie przeto, żebym przed nim stał w pacholęcym kole; Abo i przy nastołce ciągnął się przez pole. *J. Kchan. Dz.* 28. Nie pragnę ja podierać cudzych drzwi ramiony I biegać za nastołką pańską jak szalony. *Zbil.* A 2 b. Jesliby na wyższy stan rad wstąpił, to za nastołkami błoto depeąc biega, przed progiem stoi, a cza-sem się na nim i prześpi. *Rej. Zw.* 158.

NASTOPERCZYĆ, NASTORCZYĆ, NASTERCZYĆ, NASTORZYĆ, NASTROSZYĆ, NASTROZYĆ, NASTRNOŻYĆ, *f.* nastroszyć, etc. *cz. dok.* NASTARZAĆ, NASTORCZAĆ, NASTROSZAĆ *niedok.*, *Boh.* nastraziti, nastrazovati, nastrati, nastrkali, nastrkowati *praefigere, imponere, tendere*; *Ross.* насторожить, настораживать łapki nastawiać; (*Etym.* storcz; *Niem.* Storz, Sturz); na storcz położyć, na krawędź, auf die scharfe Ede oder auf die hohe Kante stellen; (*Sorab.* 1. nazbchuyu; *Bosn.* nakostrusciti, nakostrisciti; *Croat.* oszavlyam, oszovilszem). *Arrigere*, podnieść, nastorzyć, nakrzepzyć. *Mącz.* empor richten, in die Höhe richten, empor steifen. Nastorezony, na storcz leżący, prosto wzgóre. *Cn. Th.* 479. Dźwirki u klatki z wierzchu spadające, tak nastroszysz, iż skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast dźwirki na się obali. *Cresc.* 656. Gołębie, gdy przy gniazdach ich siódło nastroszysz, możesz łapać. *Cresc.* 632. t. j. nastawisz, aufstellen. Na ponętę drapieżnego ptaka, mięsa jakiego kęs nastroszyć. *Cresc.* 631. (t. j. nawtykać, aufsteden; *ob.* Nastroga). Sinogarlicę łowią siódlami małemi, nastroszwszy bobu. *ib.* 652. (*Boh.* nastrazovati *inescare*), alß Ładspise legen, streuen. Ptaki spadające na ścierw, łowisz, gdy w pośrodku sieci ścierwu nastroszysz. *Cresc.* 629. Liszka przywiolała młpę na dół, gdzie było mięso nastroszone. *Ezop.* 67. Po polach ostre u nasterczonych włoczeń widziano grotty. *Tr. Tel.* 228. — *fig.* Zbiliśmy jedną zawadę; drugą jeszcze szkodliwszą nieprzyjaciele nastroszyli. *Zarn. Post.* 2, 343. (nastawili, nasadzili). — §. *Comas arrigere*, nastorzyć albo roztarzać, rozku-dlać włosy. *Mącz.* (die Haare strauben, empor strauben, empor richten; natrzmić, najeżyć, wziężyć). Zwierzęta gdy rozniewane są, jako się całego ścierwa postawą nadzwyczaj jeżą i nastroszają! *Pilech. Sen.* 110. Indyk, gdy się zaindyczy, nastrosza pierze, ogon roztacza i goł-gocze. *Zool.* 238. Dudek przestraszony czub nastrosza. *ib.* 266. Ryba ta, miasto żągla, nastoperczy wzgóre

Posłuszną skórę. *Klon. Fl. D 4 b.* Smok łuską okryty, nastrożywszy grzywy, wali się po ziemi. *Chrośc. Ow. 162.* Wzięła do ręki węże nastroszone. *Hor. 1, 174.* *Kobyl.* Nastroszeni węzowie. *Petr. Hor. H 4 b. (not. «ostrożni, którzy czego pilnują»?)* Smok nastroszone toczył z strachem skrzele. *Tward. Daf. 18.* Nie wadzi koniowi, gdy mu się na stawiech nożnych sierść nastroszy, jakoby opak wzgórze rosła. *Cresc. 526.* *Turgeo*, nady mam, nastarzam się; *turgidus* nadęty, nastorzony. *Mącz.* strožen von ctwad. Młynarze mierzą zboże do młyna miarą nastroszoną. *Kluk. Rosl. 3, 260.* (t. j. nie pod strych). — *§. Arrigere aures*, nastroszyć uszy, to jest słuchać pilnie. *Mącz.*, *Vind.* vuhu vlezhi, vufhete podiguvati, die Dñren spitgen. Nastroszyłem uszy. *Pilch. Sen. list. 2, 135.* Nastroszywszy uszy pilno nasłuchiwali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D. 29.* Słuchając wdzięcznych piosnek, uszy nastroszczały. *Przyb. Mil. 212.* Z nagłego złknięcia uszy nastroszywszy. *Otw. Ow. 633.* *Arrectus*, nastorzony, n. p. nastorzona chuć na bitwę, t. j. chutliwa, gotowa. *Mącz.*

NASTRĄCĄĆ, cz. dok., wiele postrącać, wtel hınab stoßen, zufammen stoßen. Charcica weszła do kredensu, i rozswywoiliwszy się, nastrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teat. 19. b, 54.*

NASTRASZYĆ, cz. dok., dosyć strachu nabawić, genug Schrecken einjagen; *Vind.* strah narediti, storiti, strah delati, stiftnovati, natefnovati, britkuvati; *Ross.* настрашать, напугать, напугать. Za katy nastraszyłem tego dziada. *Teat. 32. c, 39.* Nastraszy się, nakarmić się strachu, Angst und Schrecken genug haben. Fałsz uczynił, fałsz ucierpiał; a tym się sposobem i fałszerza nastraszył. *Kosz. Lor. 169 b.*

NASTRĘCZYĆ, f. nastreczy cz. dok., **NASTRĘCZAĆ** niedok., zalecając podawać do usługi, einem zuweisen, zuschänzen; *Boh.* naskytnauti, dohoditi; *Vind.* sarozhit, (cf. zaręczyć). sahsafati, savkasati, napraviti; *Ross.* наразумить, надо-разумить, подрадать. Nastreczył mi służę dobrego. *Tr.* Pochlebców na urzędy nastreczał. *ib.* **NASTRĘCZYCIEL**, a, m., *Boh.* dohazowač; *Vind.* sarozhnik, napraular, napraulenic, savkasavz; *Ross.* маклеръ; der Zuweiser, Zuschänzer. **NASTRĘCZYCIELKA**, i, ż., die Zuweiserin; *Boh.* dohazowačka.

NASTROGA, i, ż., *Boh.* nastraha; nastroszona ponęta, die aufgestedte Lustpeife, der Köder. (*Sorab. 1.* nastork *motivum*). Nad wilczym dołem przyprawiają deskę z wagą, po której wilk ku nastrodze idąc, przeważy się i w dół wpada. *Cresc. 639.* Skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast ruszywszy nastrogę, drzewiczki klatki na się obali. *ib.* 636. Rybitw w tój tam wodzie suma na ostrogę poima. *Tward. Pasq. 53.* Jak ryba pod nastrogą wędę, tak i świat pod ponętami zatracenie bierze. *Żarn. Post. 3, 707. ib. 3, 68 b.*

NASTROIĆ, f. nastroi cz. dok., **NASTRAJAĆ** niedok., (*Boh.* nastrogiti *instruere*; *Ross.* настроить, строить; nabudować; naprawić; instrument nastroić); naprawić, narządzić, nagotować, nakierować, nasadzać, zasadzać, zuricht machen, zurichten, zubereiten, lenken, leiten; *Vind.* napraviti, nastaviti, narejati; *Ross.* затвять, затвять. Turcy mają dostatek wszelkich potrzeb do budowania statków

i nastroszenia floty. *Kłok. Turk. 248.* (cf. *Boh.* nastrog narzędzie; *Slov.* nástrog silnia). Nam się nastroi zwycięstwo tu najpierwsze. *Bardz. Luk. 29.* Opiekunowi nie godzi się rzeczy sierocinnych kupować przez nastroszoną na to osobę. *Sax. Tyt. 177.* (t. j. naprawną na to, nasadzoną). Losy do łona rzucają, ale od pana bywają nastroszone. *W. Prov. 16, 53.* (rozsądzone. *Bibl. Gd.*). — Nastroić minę; przyjąć minę jaką, udawać, eine Miene annehmen. Ale daj go katu, jakąż sobie minę nastroiła, chcesz może, żebym cię przeproszał? *Teat. 29, 85.* Razu jednego nastroiłem na twarzy mej tego Marsa, którego w potyczkach zwykłem pokazywać. *Boh. Kom. 4, 208.* Oto już idzie! Obacz się! nastroj minę, nie pokazuj nędzy! *Min. Rył. 1, 79.* — *§.* Nastroić głos, die Stimme moduliren; *Boh.* nastrogit hlas. Głos w smutne trele nastroszywszy. *Zab. 13, 158.* *Kniaż.* Nastroj tu głos zwyczajny, tam poważny, tu żywo i śpiesznie, tam się wstrzymaj. *Nag. Fil. 16.* — *§.* *per excellentiam*: Nastroić narzędzie muzyczne, ein musikalisches Instrument stimmen; *Boh.* nastemugi, srownawati hlasy, struniti; *Ross.* наладить, налаживать. Doskonały gracz każdą skrzypcę zgodnie nastroić potrafi. *Zab. 7, 219.* *Koss.* (cf. dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi). Nastroiła lirę delikatną ręką. *Stas. Num. 2, 93.* Lutnia, gdy ją dobrze nastroją, dla zgodnych dźwięków, jest wdzięczna w uszach ludzkich; odstrojona zaś jest obraźliwa. *Żarn. Post. 3, 514.* Jak organy nastrosisz, tak grają. *Cn. Ad. 289.* (cf. jak ludy nadmiesz). Bęben dobrze nastroszony. *Chmiel. 1, 257.* mocno naciągniony. **NASTROIICIEL**, a, m., *Boh.* strůgec; *Ross.* затвщикъ, затвья, cf. nabechtacz; f. затвщица nastroiicielka. **NASTROJENIE**, ia, n., *subst. verb.* nastroić; nastroj, *Vind.* nastava, naprava; *Ross.* затвн; narządzenie na co, nasadzenie, das Zurechtbringen, Anrichten, Anstellen, Stimmen. **NASTROJNY**, a, e, nastroszony, lub do nastroszenia, od nastroszenia, (*Boh.* et *Slov.* nástrognj *instrumentalis*).

NASTRUGAĆ, cz. dok., *Boh.* nastrauhati multa radere; *Ross.* настрогать, настружить, наскоблить, наскаблывать; dosyć postrugać, genug schüteln. Nastrugać się, sich satt und müde schüteln.

NASTRZELAĆ, cz. dok., nabić dosyć strzelaniem, genug zusammen schießen; (*Vind.* nastreliti, nastrieliati, gornastrieliati, gornastreliti). Nastrzelać się, do uprzykrzenia lub zmodowania się wiele strzelać, sich satt und müde schießen.

NASTRZEPIĆ, f. nastrzepi cz. dok., **NASTRZEPIAC** niedok., marszczonym robić, namarszczyć, nakędzierzyć, trefić, frauß machen, frausen, außstiffiren; *Ross.* настрочить; (*Boh.* štřebina, nařezanј zubkował crena), *propr. et fig.* Około niej fraucymer dziwnie przystrojony, Perłami a kamieniem wszędy nastrzępiony. *Rej. Wiz. 25.* Wiatr łagodnym tchem nastrzępiał morze. *Nar. Dz. 1, 144.* Piórkiem czubek nastrzępiwszy, jak konik po polu lata. *Rej. Zw. 145.* Młódz otyła, paskając nosem nastrzępionym. *Słonk. Pers. 25.* I pieśni marne teraz, nastrzępione słowki, Bez rzeczy; a w nich gańby tylko i przymówki. *Simon. Siel. 53.* Orzechowski spisana rzecz, dosyć uczoną, a nastrzępioną Łacińskimi słowy, podał ku obronie Walentego. *Gorn.*

- Dz. 29.* Sielanka nigdy nastrzępionym wyrazem nie głuszy. *Dmoch. Szl. R. 22.* Liwiusz nieco nastrzępionego i żywszego stylu użył. *Pilch. Sall.* Opisanie to, by gładkie, nie zmuszone było, nie przypuszczając ani wytworności, ani nastrzępienia. *Mon. 605, 65.* Solon obaczył, iż to nastrzępiona prawda. *Weresz. Reg. 120.*
- NASTRZYDZ**, *f.* nastrzyże *cz. dok.*, dosyć postrzydz, genug zusammen scheren; *Ross.* настричь, настригать. Nastrzydz się, sich satt und müde scheren.
- NASTRZYKAC**, *cz. dok.*, Nastrzyknać *jednol.*, nasprycować, anspritzen, genug spritzen; *Vind.* nahsterkati, nahhverkati. (*Eccl.* настреканый, начертанный narysowany).
- NASTUDZIC**, *cz. dok.*, *Boh.* nastuditi *refrigerare*; *Ross.* настудить, настужу; dosyć wystudzić, genug abfühlen, kühl machen.
- NASTUŁKA**, *ob.* Nastółka.
- NASTURCYA**, *yi, ż.*, rodzaj rośliny, *tropaeolum Linn., Kluk. Dykc. 5, 133,* die Indianische Stresse, (*ob.* Rzeżucha); *Ross.* настурция.
- NASTYGNAĆ**, *neutr. jednol.*, *Boh. et Slov.* nastydnaui; dosyć wystygnać, genug abfühlen, kühl werden; *ob.* Nadstygnać.
- NASUC**, *f.* nasuje *cz. dok.*, nasypać, aufschütten, voll schütten; (*Bosn.* nasuti, nasipati; *Rag.* nassüti; *Vind.* nafuti, nafipati, napofuti, gorfuti, gornafuti, gorposuti, gornafipati). Najęła jednego, obiecując mu nasuc magierkę pełną czerwonych złotych, aby Władysława zabił. *Biel. 319.* Nasuli w wory ich pszenicę. *Leop. Genes. 42, 26.* (napelnili je zbożem. *Bibl. Gd.*) Dawajcie miarę dobrą, natłoczoną i potrzesioną, i zwierchem opływającym nasutą. *Sekl. Luc. 6.* Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hst. 252.*
- NASUNAĆ**, *f.* nasunie *cz. jednol.*, **NASUWAĆ** *niedok.*, namknąć, naszybować, herberg schieben, heran schieben; *Vind.* natifniti; *Ross.* насунуть, насовывать, насовать, напаять, напаячу, *propr. et fig.* Czapka nasuniona na uszy. *Teat. 6. b, 45,* auf die Ohren gedrückt. Groził mi, nasuwając kapelusz. *Teat. 12. b, 100.* Częstokroć mnie upominał, i ganił nasuwane nowe doradzenia. *Ksiądz. 85.* Przywary, które się w oczy nasuwają. *Teat. 19. c, 75.* w oczy leżą. **NASUWIEN**, *wnia, m.*, suknia, która się na wierzch nasuwa, surdut, wierzchnia suknia, ein Oberrock. Zbroją się jeszcze przed świtaniem i wierzchnim nowym nasuwniem odziewa Barwy formnej. *P. Kchan. Jer. 450.* Nasuwnia naciąga, By jako najkształtniej leżał, stara się i o to, Aby bramy i wszystko widać było złoto. *Otw. Ow. 93.* Strzała schroniona w kolistym nasuwniu zawisła; *sinuosa veste. Zebr. Ow. 106.* Dziś co kurta to dołoman, co delijka to nasuwiem. *Dwor. H.* **NASUWNY**, *a, e,* posuwny. *Tr.*, dający się nasunać, szybowny, mkły, schiebbar, daß sich hinein schieben läßt. Trzewik nasuwny. *Tr.* dobrze leżący na nodze.
- NASUSZYĆ**, *cz. dok.*, dosyć posuszyć, genug trodnen, trodnen machen; *Boh.* nasušiti; *Rag.* nasusciti; *Ross.* насушить, насушивать.
- NASWARZYĆ** się, *f.* naswarzy się *recipr. dok.*, wiele się pokłócić, poswarzyć, sich müde zanken; (*Sorab. 1.* naszwaru *objurgo*; *Vind.* nafvariti • fuknąć na kogo). Naswarzywszy się, a nie nie sprawiwszy, posłowie odjechali precz. *Strzyk. 705.* Myśmy się dosyć długo o tym z niemi naswarzyli. *Tworz. Ok. 2.*
- NASWATAĆ**, *cz. dok.*, swatając nastręczać, dosyć poswatać, zufreyen, zuwerben (einen Gatten, eine Gattinn); (*Vind.* nafvati, nafvatuvi). Naswatać się, do uprzykrzenia i z mordowania się wiele poswatać, sich satt und müde zufreyen, zuwerben.
- NASWIDRZYĆ**, *cz. dok.*, nawiercieć, dosyć poświdrzyć, genug bohren; *Ross.* насверлить. Naświdrzyć się, sich satt und müde bohren.
- NASWIECIĆ**, *cz. dok.*, światłem napelnić, genug beleuchten; *Vind.* nafvietiti, nafviezhuvati.
- NASWIECIĆ**, *cz. dok.*, dosyć poświęcić, genug weihen. Czernców po monasterach naświecić. *Ex. 22.* W sobotę wielką ognia i wody naświecić. *Rej. Post. P p 5.*
- NASWISTAĆ** się, *recipr. dok.*, do upodobania i aż do uprzykrzenia poświstać, sich satt und müde pfeifen; *Ross.* насвистать, насвищу, насвистывать. O naświstałżeby się dziś nie jeden. *Weresz. Reg. 15.* (*Ross.* насвистъ gwizdanie piosnki).
- NASYCIĆ**, *f.* nasyci *cz. dok.*, **NASYCAĆ** *niedok.*, *Boh.* nasytiti, nasycowati, wysytiti; *Sorab. 1.* naszetzam; *Vind.* nafititi; *Croat.* nashchujem, zasziliti; *Rag.* nasittiti, zadovogliti; *Bosn.* nasittiti; *Ross.* насытить, насыщать; sytym robić, do sytu nakarmić, sättigen, *propr. et fig.* Nie nasyci głodnego pełen wór pieniędzy, jeśli chleba nie kupi. *Pot. Jow. 214.* Nie podniosę głowy, nasycen będąc utrapieniem i nędzą. *3 Leop. Job. 10, 15.* (otuczony. *1 Leop.*). Nasycający, sytny *Eccl.* насытительный. — §. Nasycić się, *recipr.*, *Rag.* nasittitise; *Carn.* navelizham se, sich sättigen, sich ersättigen. Wypróżniły się cysterny, tak iż nie było w mieście, z kądby się mogły nasycić, bo pod miarką ludziom wody udzielano. *W. Judit. 7, 11.* (pragnienie ugasić, den Durst stillen oder löshen, sich satt trinken). — Uszy słysząc, język mówiąc, ręce do siebie garncę, serce pożądam, nigdy się nie nasycą. *Rys. Ad. 70.* Nie mogłem się nasycić patrząc na nią. *Stas. Num. 2, 51.* Nie można się napatrzeć i nasycić widokiem pięknych rzeczy. *Teat. 8. b, 37.* (cf. oczy paść). Ostatnie moje małżeństwo nasyciło mnie już za dyabły; przysięgłem, już więcej się nie żenić. *Teat. 52. c, 25.* (dało mi się we znaki, przyjadło mi się). — §. Nasycony, nasytny, do nasycenia, którego nasycić podobna, *Croat.* nashitlyiv; *Rag.* nasittiv, ersättlich, zu ersättigen. — *Oppos.* Nienasycony; *n. p.* Łakomy nienasycony. *Cn. Ad. 423.* (cf. rzeszoto; dziurawy wór). Nienasycony, nie nakarmisz go. *ib. 625, Vind.* nenafiteozh, kir se ne moré napoinit, nefitnik, poshreshnik, nigdarfit, voughjega shelodza zhlovek, shkerliuz, shkerlau, shkerliu prashhizh, shkerlavu prefe; *Sorab. 1.* nenasetzitit; *Rag.* nenasitiv, nenasitni; *Carn.* nautękn, nautęzhn; *Ross.* ненасытый; *Eccl.* безсытостный, безсытѣ, чревоненасытный. Nienasyconym być *Eccl.* урвоменствовквати. Aleksander W., serce miał nigdy nienasycone. *Warg. Wal. 300.* Nienasyciee, jest hasło proroka siódmego. *Pasz. Dz. 21.* (głód morzący). — *Chym. transl.* Nasycić • napoić, eintränten, tränfen. Gdy

- roztworzyciel z roztworzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, znać iż jest nasycony. *Kruml. Chym.* 79. NASYCENIE, ia, n., *subst. verb.*, syt, sytość, nasytek, dosyt; cf. dosyć.
- NASYŁAĆ, *ob.* Nasłać.
- NASYPAĆ, *f.* nasypie *cz. dok.*, NASYPOWAĆ, nasypuje *niedok.*; *Boh.* nasypati, naseypati; *Slov.* nasypugi; *Sorab.* 1. naspju, naspjam, naspjiem, naspjnu, naspjnem; *Vind.* naspipati, naspiplem, nafuti (*ob.* Nasuć), gornaspipati; *Rag.* nassipati; *Bosn.* nasippati, nasipati, nasuti; *Croat.* nasziplyujem; *Ross.* насыпнуть, насыпать, насыплю, насыпаю; §. a) na wierzch sypać, posypać czym, bestreuen. — §. b) Nasypać czego = dosyć posypać, genug streuen, hin schütten. Jeszcze ja tobie piasku na oczy nasypie. *Zabł. Zbb.* 92. (doczekam się twojej śmierci). Nasypać kosz młyński, in der Mühle aufschütten, in den Kumpf schütten. Nasypany *Ross.* насыпный, cf. nasep.
- NASYT, u, m, NASYTEK,tku, m., *dem.* nasycenie, die Sättigung, Befriedigung. Tatarowie do nasytku chęć swoje krewią i łupieżą naluczywszy, do Rusi odwrócili. *Krom.* 297. Chciwim nienasytkiem załęci, dziwne wymysły na spanoszenie wynajdują. *Błaż. Krom. dedyk.* NASYTNY, a, e, — *ie adv.*, do nasycenia, cf. nasycony, *Slov.* nasytny; *Bosn.* nasitivi, koji se mosge nasititi; *erfättlich*; *oppos.* nienasytny, nienasycony, *Vind.* nenasitliu, nesaitliu, nesadostliu, nesadovoljanliu; *Ross.* ненасытный. Nienasytne żądze. *Hor.* 2, 129. *Nar.* Ziemia, czując nieznaną głody, Nienasytna pożera płody. *Zab.* 16, 90. NASYTNOŚĆ, ści, ż., możność być nasyconym, die Erfättlichkeit; *Rag.* zadovolgnos; *oppos.*, *Vind.* nesadostlivost, nesadovoljanlivost; *Rag.* nenasitos; *Eccl.* урѣковѣние, урѣковенство; *Ross.* ненасытность, ненасытимость, die Unerfättlichkeit.
- NASZ, a, e, (*Boh.* náš, naše; *Slov.* náš; *Sorab.* 1. et 2. nasch; *Vind.* nash; *Corn.* nas, nash; *Rag.* nâse; *Croat.* nash, nashi, nassi; *Slav.* nash; *Bosn.* nase; *Ross.* нашъ; *Portug.* nosso; *Lat.* noster; cf. nas *Accus. plur. nom.* ja, my; cf. *Lat.* nos); *pronom. possessivum primae personae pluralis*; unser, (cf. naju). To nasze, co za swoją użyjemy pracą. *Dzwon. Stat.* A 2. Ten tylko moment czasu nasz, w którym żyjemy. *Zab.* 12, 578. Nasz, czy nienasz? *Cn. Ad.* 542, hospes an hostis? *Glicz. Wych.* H 7 et 8. (cf. naszyniec). — Hajże haj, dobra nasza, dobra nasza, wiedzie nam się wyśmienicie! *Teat.* 24, 105. *Czart.* (sprawa nasza goruje; cf. górą nasi). Po naszymu = naszym sposobem, auf unsre Art.
- NASZAC, *act. frequ. verbi* nosić, *ob.* Nieść.
- NASZALEĆ się, *recipr. dok.*, n. p. Najadł się ziela, z którego naszaławszy się umarł. *Sienn. praef.*; *Bosn.* namahnitatis; *Ross.* нашалить; dosyć poszaleć, viel verwirrtet Zeug machen.
- NASZARGAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszargać, genug beschlumpfern; *Ross.* напачкать.
- NASZARPAĆ, *cz. dok.*, (cf. nadszarpać). Już więcej naszarpał, niż oni. *Nar. Tac.* 3, 48. szarpiąc nagromadził, hinzerren. Naszarpać się, sich satt zerren. Skrycie się mnie naszarpali, Nawet i jawnie szczypli. *Ryb. Ps.* 62.
- NASZASTAĆ się, *recipr. dok.*, do woli poszastać, genug herum schleudern; *Ross.* нашататься.
- NASZATKOWAĆ, *f.* naszatkuję *cz. dok.*, nakrajać kapustę, n. p. Między naszatkowaną kapustę, mieszaj drobno pokrajane kwaśne jabłka. *Kluk. Rosl.* 1, 232. Straut fteit hobeln.
- NASZCZAC, *f.* naszczy *cz. dok.*, wiele poszczać, viel piffen. Naszczał ci skurwy syn. *Pot. Jow.* 213, *Vind.* nafzhati, nafzhim; *Ross.* насцать.
- NASZCZEDZIC, *cz. dok.*, naskąpić, dosyć oszczędzeniem nabierać, genug zusammen geßen; *Ross.* нашедить.
- NASZCZEKAĆ, *f.* naszczeka *cz. dok.*, Naszczekiwać, naszczekuje *niedok.*, szczekać na kogo, einen anbellen; *Bosn. et Vind.* nalajati; *Ross.* налаять. Kiedy pod starym dzika bukiem Psi naszczekują, on tylko poziera. *Pot. Syl.* 28. NASZCZEKAĆ się *recipr.*, do woli poszczekać; n. p. Gdy się do woli naszczeka pies, podzuconą karmią uspokaja się. *Pilch. Sen.* 572. sich satt und müde bellen.
- NASZCZEPAĆ, *cz. dok.*, wiele porozszczepać, viel spalten; *Vind.* naziepati; *Rag.* nazjěpati; *Ross.* нашенать, наколотъ, накладывать. Gesto naszczepane łuczywa paliła. *Otw. Ow.* 265. NASZCZĘPIAĆ *niedok.*, NASZCZĘPIĆ, *f.* naszczępi *dok.*, drewna na końcu rozszczepiać, am Ende etwas aufspalten, anspalten. Naszczępiać drzew owocowych = dosyć ich poszczępić, genug pspoffen. Naczyniłem sadów, a nasadziłem je wszelakich drzew, nabudowałem domów, i naszczępiłem winnic. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4 - 7. Naszczępił gaj. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 35. (nasadził. 1 *Leop.*). Zielone latorostki nowo naszczępione. *Ryb. Ps.* 286. — *fig.* Rodzice taki owoc z synów swoich zbierać muszą, jakiego swym zbytniem dozwalaniem im swęj woli, nasadzili, a naszczępiłi. *Rej. Post. H* 1. Dobrej powieści czyjiej naszczępić, sławę czyją zelżyć, *inquinare.* *Mącz.* jemandes guten Namen schmälern; *ob.* Naszczębić.
- NASZCZERBIC, *f.* naszczęrbic *cz. dok.*, Naszczęrbiać *niedok.*, §. a) szczęrbatym uczynić, schartig machen. Naszczęrbieś noża. *Tr.* — §. b) Nadwęrzyć, nadwątlić, naruszyć, narazić, verfehren, verfehren, schmälern. Pilnuje, zabiega, z naszczęrbieniem zdrowia i z niebezpieczeństwem żywota. *Gorn. Dw.* 287. Srożej się mszczą naszczęrbionych wolności, niżeli się za ich wydzieraniem opierają. *Budn. Cyc.* 96. Dwojako w tym prawa swego naszczęrbił. *Zarn. Post.* 40. Dla ojczyzny gotowi majątność i gardło swe tracić, a przeciwy sławy swęj najmniejszego kęsa nie chcieli naszczęrbieć. *Kosz. Cyc.* 51. *Pap. Tr. D. b.* Wo-leliby gardło dać, niż najmniej naszczęrbieć poczciwości. *Gorn. Dw.* 271. Szatan bardzo naszczęrbiał poczciwości państwo Maryi, tak na przykład przez Helwidysza szarpał i szczęrbił niepokalane jej dziewictwo. *Biał. Post.* 73. Człowiek sławy naruszonej i naszczęrbionej. *Chełn. Pr.* 47.
- NASZCZUC, NASZCZWAĆ, *cz. dok.*, dosyć poszczuć, genug jagen; *Sorab.* 1. našczuwam; *Ross.* нашכולить. Naszczwac na kogo, podeszczwac, aufheßen. NASZCZUWACZ, a, m., poduszczacz, der Aufheßer, Aufheßer. Boże uchowaj przygody z nieszczęścia, tedy wnet naszczuwacze zaskakują. *Rej. Zw.* 50 b.

- NASZCZYKAĆ, NASZCZYPAĆ**, *niedok.*, **NASZCZKNAĆ, NASZCZYPNAĆ**, *f.* naszczknie *dok.*, dosyć poszczykać, naobrywać, viel pflücken; *Rag.* nasetipati; *Ross.* нащипать. Liście ręką panięską naszczypie. *Toł. Saut.* 75. Pójdę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47.
- NASZEDŁ**, *ob.* Nachodzić.
- NASZELNIK**, *a, m.*, (*Ross.* нащельник obrózka), *lorum latum, quo collum equi temoni alligatur. Cn. Th.*, der Deichselriemen, die Deichselfette. Naszelniki na końcu dyszła przekładają. *Tr.* Naszejnik koński, monille equi. *Mącz.*
- NASZĘPTAĆ**, *cz. dok.*, *Sorab.* 1. naschepnu; *Croat.* nasèptávam; *Ross.* нащептать, нащептываю; szeptaniem napęplnić, voll zisfeln. Syrena tak ci pięknie ucho naszèpce, iż ani sam wzwiesz, kiedy się zanurzysz. *Rej. Zw.* 83 b. Naszèptać się, sich satt und müde zisfeln. Naszèptacz *Croat.* nasèptavec.
- NASZŁA, NASZŁO, NASZLI, NASZTO**, *ob.* Nachodzić. **NASZLADOWAĆ**, *ob.* Naśladować.
- NASZPIKOWAĆ**, *f.* naszpikuje *cz. dok.*, *n. p.* Udziec zajęczy naszpikować, bespicken. — Niedźwiedź tedy przychodzi; oh! naszpikujesz go uczeiwie. *Teat.* 57. c, 4. Trzeba głupstwu jego dogodzić, jeszczeby mię naszpikował, niech go kaci wezmą. *ib.* 53. b, 52. nakłóć, aufspießen. **NASZPIŁKOWAĆ** *cz. dok.*, szpilkami nasadzić, mit Stednadeln bespicken. Cytrynę gesto goździkami naszpilkować. *Haur. Ek.* 98.
- NASZPIŻOWAĆ**, *ob.* Naśpiżować.
- NASZPOCIĆ**, *cz. dok.*, szpetności nabawić, häßlich machen. Jesliby dziecię na jedną stronę oczyna nakrzywiało, tedy na onę stronę postawić świecę, żeby zasię onym światłem wzrok naszpocony uprostował się. *Spicz.* 190.
- NASZPUNTOWAĆ**, *cz. dok.*, szpuntując napęplnić, voll pfröpfen. Łakomecy skrzynie swoje a worki naszpuntując, nigdy nie mają sytości. *Gil. Kat.* 305.
- NASZRUBOWAĆ**, *cz. dok.*, dosyć poszrubować, genug schrauben; *Vind.* nasferkati, pervreteniti, navreteniti; *Ross.* навинтить, навинчивать.
- NASZTURCHAĆ, NASZTURKAĆ**, *cz. dok.*, dosyć poszturkać, genug stoßen, bestoßen; *Sorab.* 1. nastorkuyu stimulo; *Ross.* натолкать, натолкнуть, наталкивать. Gestami zławemii natryksał mię, i jak chciał naszturchał. *Mon.* 70, 65.
- NASZTYCHOWAĆ**, *cz. dok.*, bestechen, *n. p.* Każe cię ćwiertować i ćwierciami twojemi pale nasztychować. *Pasz. Dz.* 24. naszpilkować. — §. Nasztychować map, obrazów, viel Kupferstiche stechen.
- NASZUKAĆ** się, *recipr. dok.*, do z mordowania się szukać, sich satt und müde suchen; *Boh.* nahledati se; *Ross.* наискаться.
- NASZUMIEĆ**, *cz. dok.*, dosyć szumu narobić, *propr. et fig.*, genug Getöse machen; *Ross.* нашуметь.
- NASZYĆ**, *f.* naszyje *cz. dok.*, **NASZYWAĆ** *niedok.*, (*Boh.* našiti, našjwati; *Ross.* нашить, нашивать); przyszyć do czego, darauf nähen, annähen, anheften; (*Vind.* nashivati, gornashivati, gorpershivati). Naszyty *Ross.* нашивный. Naszycie *Ross.* нашивка. (*Boh.* nášewek *assumentum*). Naszywać perukę, u fryzera, tressę przyszywać, na siatkę robiąc perukę. *Magier. Mskr.*
- NASZYCHTOWAĆ**, *f.* naszychtuje *cz. dok.*, w szychty naszkładać, na przykład drzewa, aufschichten; — nastrożyć, nastawić, naprawić, *propr. et fig.*, aufstellen, aufstecken, zurechtigen. Stwórca niektóre zwierzęta gestą siercią i szczecinami naszychtował. *Gorn. Wł. U.* Tam zaraz się udała, Gdzie miłość swe żagle ślepa naszychtowała. *Tward. Pasq.* 30. Dokądże płyniem, dokąd się pławimy, Naszychtowawszy żaglami okręt? *Mon.* 71, 384. Naszychtowawszy żaglami odęty Okręt, wykręca sterem w odmetę. *ib.* 73, 269. Jakim takim ćwiczeniem domowym wdzy też sobie główkę naszychtuje. *Rej. Zw.* 16. Nie przydawała zwierzchności mówiacemu łakoma chciwość abo naszychtowana przedtem słuchających wiadomość. *Krom.* 647. non elevabat autoritatem dicentis, aut arguentis ambitio, aut conscientia audientium.
- NASZYDZIĆ**, *cz. dok.*, dosyć poszydzić, genug spötteln; *Ross.* нашутить, насучу. Naszydzić się, sich satt spötteln.
- NASZYJEK**, *ujka, m.*, (*Ross.* нащельник obrózka; *ob.* Naszelnik), kanak. *Tr.*, ein Halsband. **NASZYJNY**, *a, e*, na szyi noszony, am Halse getragen. Klejnoty naszyjne. *Nar. Tac.* 2, 483.
- NASZYNEC**, *ńca, m.*, *Boh.* našinec; *Slov.* našinec; *Sorab.* 1. nasch szwoybné; *Croat.* nassinecz, *f.* nassinka; *Rag.* nascinaz, nascinski, *f.* nascinka; *Bosn.* nascinač, *f.* naszinka; *Eccl.* нащестранецъ, нащеземецъ; *nostras*, einer von den Unstrigen. Rozumienia tego niektórzy z naszyńców byli. *Krom.* 4. Naszyńcom był wielce miłym, a Numanynym straszny. *Pilch. Sall.* 129. Nieprzyjaciele i naszyńce w jedno byli zmieszani. *Pilch. Sall.* 207. *Gil. Post.* 81, cf. waszyniec.
- NASZYNIONY**, *a, e, n. p.* Piastuje go na Ionie, a lepiejby było, żeby mu naszynionego karku przyłamała. *Tward. Pasq.* 125, cf. przeszyniony.
- NATACZAĆ**, *ob.* Natoczyć.
- NATAŃCOWAĆ** się, *recipr. dok.*, do woli potaćcować, sich satt tanzen; *Ross.* наплясаться.
- NATARCIE, NATARŁ**, *ob.* Nacierać. **NATARCZ**, *y, ż, poet.* §. 1. natarcie, nacieranie, napaść, napad, następ, daß Loßdringen, Eindringen. Lizybona z nieustraszonym mężstwem natarez odpierała pysznych zdobywców. *Przyb. Luz.* 85. — §. 2. Natarez; *herb.* w polu czerwonym strzała, żelezcem do góry stojąca między dwoma blankami; w hełmie ręka do góry wyniesiona, dzide trzyma. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. **NATARCZKA**, *i, ż.*, najazd, natarcie, nacieranie. *Cn. Th.*, der Angriff, daß Eindringen. **NATARCZYWOŚĆ**, *ści, ż.*, ochotne nacieranie, *Ross.* наступчивость, frischer, lebhafter Angriff, muthtigcs Eindringen. Punkt ataku najessencyonalniejszy dla kawaleryi, jest natarezywość, abo ostatnie do nieprzyjaciela najżywsze w zawod przypuszczenie czyli uderzenie. *Kaw. Nar.* 466. **NATARCZYWY, NATARCZLIWY**, *a, e*, — *ie adv.*, ochoczy do nacierania, *Ross.* наступчивый, lebhaft angreifend, muthtig eindringend. Pierzchliwy jelenź zewsząd otoczony Od charatów natarczliwych nie widzi obrony. *Kulig.* 216. Impetem w stronę każdą natarczliwym biją. *Kulig.* 108.
- NATARGAĆ**, *cz. niedok.*, **NATARGNAĆ**, *f.* natargnie *jednotl.*, §. a) naszarpać, narwać, *Boh.* natrhnauti, natrhati; *Vind.*

natargati; (*Bosn.* natrikivati *incursionem facere*); *Ross.* надергать, надергивать, натеребить, натереблывать, anreisen, nicht ganz durchreisen. Natargales tylko powrozu. *Tr.* — §. b) Nadwerezyc, naruszyć, schwächen, verletzen. Natargnionego zdrowia, często a gęsto chorujący, *valetudinarius*. *Mącz.* Nie owszeki dobrą sławę mieć, ale natargnioną, *audire minus commode*. *Mącz.* (*Boh.* natrhly *vesanus*; *natrhllost vesania*). — §. Natargać się kogo, do woli go potargać, sich an einem müde und satt zaufen. Zły duch popada go, tucze i rozdziera tak, iż piany toczy, a zaledwie odstępuje, natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 58.

NATARGOWAĆ się, *f.* natarguje się *recipr. dok.*, wiele potargować, viel und lange handeln, dingen; *Ross.* натроговать доhandlować się.

NATARTY *partic. verbi* nacierać, natrzeć.

NATCHNAĆ, *f.* natchnie *cz. dok.*, NADYCHAĆ *niedok.*; *tehem* napełnić, einathmen, inspiriren, einblasen; *Boh.* nadchnauti, nadechl, nadechnu; *Sorab.* 1. nadduchnu, nadechuyu, duhyu nutž; *Croat.* nadihavam; *Bosn.* nadahnuti; *Rag.* nadahnutti, nadissati; *Ross.* надыхать, поселить, поселять. Jadem go nadycha; *inspirat virus*. *Zebr. Ow.* 51. Uformował bóg człowieka, i natchnął w obheze jego dęch żywota. 1 *Leop. Genes.* 2, 7. (wetchnął 3 *Leop.*). Żebyć to was bóg wszechmogący natchnął, żebyście mi poradzili... *Ossol. Str.* 1. Bóg tym duchem jedności na tym sejmie natchnął nasz naród. *Gaz. Nar.* 4, 187. Natchniony, natchnięty, *Ross.* вдохновенный, вдохновенный, богоносный, богоносець; *Ecll.* духовенный, богодуховенный, *Græc.* θεοπνευστος. Natchnionym sposobem *Ecll.* духовенный. Mający być natchnionym *Ecll.* вдухновсвиденъ, *Græc.* εμπνευστικός, *inspirabundus*. Natchniętymi tych zowią, którzy bez wszelkiego zastanowienia, piękne wynajdują myśli. *Weg. Marm.* 3, 79. begeistert. Natchnieni duchem świętym. *W. Post. W.* 319. O boże, natchnij mię, co tu czynić potrzeba. *Teat.* 94. b, 86. Nie sądź o mnie podług pierwszego podejrzenia, którym mię strach natchnął. *Teat.* 50. b, 17. Bóg ją do klasztoru natchnie. *Teat.* 6, 114. (poda jej chęć). *Submoneo*, potajemnie kogo napominam, nadycham komu. *Mącz.* Chrystus o pocieszycielu mówi, ja nadycham w nim, i dodawam mu tego, co mówi. *W. Post. W.* 389. Natchnienie, *Inspiration*, Eingebung, Begeisterung; *Slov.* nadchnutj, nadutj; *Sorab.* 1. nadduchneně; *Bosn.* nadahnutje; *Croat.* nadehněnye; *Ross.* вдохновение, дохновение, откровение; *Ecll.* дхновение. Natchnienie, czułości wzbudzone w duszy, które ją nakłaniają, aby im nieodwłocznie zapobiegła. *Mon.* 75, 91.

NATEMPEROWAĆ, *cz. dok.*, dosyć potemperować, n. p. piór, genug (Federn) schneiden.

NATEPIC, *cz. dok.*, przytępszym uczynić, genug abstumpfen; *Rag.* natüpti.

NATERMINOWAĆ co, *f.* naterminuje *cz. dok.*, napisać krótko i leda jako dla pamięci, *annotare*. *Cn. Th.*, nanotować, kurz anmerken. Naterminowanie, terminowanie czego, pisanie krótkie dla pamięci, *annotatio*. *ib.* baß Anmerken, Aufnotiren.

NATEŻYĆ, *f.* nateży *cz. kok.*, NATEŻAĆ, *niedok.*, *Boh.* natahnauti, natahowati; *Vind.* perfiliti, nafiliti, natiskuwati; *Ross.* тяглить, натужить, натуживать, напрячь, напругать; *naciagać*, *napinać* mocno, tego, starł anziehen, spannen. Nateża Łuk, i w samo serce jego ugadza. *Pilch. Sen.* 314. Łuk, ażeby swojej nie tracił gibkości, nie zawsze powinien być nateżony. *Mon.* 70, 548. Lutnie stroi i nateża. *Brud. Ost. F.* 12. — §. Tegim uczynić, steif machen. Krochmal nateża chusty. *Tr.* — §. fig. Przykładać mocy w czym, usilniej czynić, usilować, anstrengen. Rzekł, i zamach na straszną Egidę nateżył. *Dmoch. II.* 2, 248. Nateżenie *Ross.* противость, натуга. Do pojęcia tych rzeczy trzeba pilnego nateżenia. *Pilch. Sen. list.* 3, 95. Gdy rozum przywiązuje się do jednego wyobrażenia usilnie, rozbiegając go z każdej strony, jest to nateżenie rozumu. *Cyank. Log.* 58. Choćbym wszystek rozum mój najmocniej nateżył, nie wywinę się. *Teat.* 7. c, 68. Nateżyć się *Ecll.* пружатися. Im bardziej się zbliżają, im bardziej nateżani wzrok, tym bardziej się widzą onym podobniejsi. *Teat.* 42. d, D. Nateżanie, podnoszenie z przedłużaniem sylab w mowie, w słowach. *Cn. Th.* przyeisk, der Ton, der Accent, den man auf eine Sylbe legt. Nateżaniem głosu nie gardź; ale abyś go miał, według pewnych stopniów i kształtów, wykwinie podnosić i spuszczać, tego się wystrzegaj. *Pilch. Sen. list.* 115. Odrzuciwszy dzikie makaronizmy, słów nowych, nateżenie Polskie mających, dostarczamy. *Pilch. Sall. praef.* (zakrój, brzmienie, Zuschnitt, Ton, Klang). — §. Nateżenie *adverb.*, z nateżeniem, usilnie, mit Anstrengung, *Ross.* натужно. Póty nateżenie krzyczeń nie przestają, póki jakiegokolwiek im siły wystarczyć mogą. *Mon.* 69, 810. Nateżony, nateżny, *Ross.* натужный, angestrengt. NATEŻAŁOŚĆ, *sci, z.*, siła do nateżania, Anstrengungsraft. Ten którego mi zalecasz, nie ma już w sobie nateżności i mocy. *Pilch. Sen. list.* 4, 59.

1. NATKAS, *cz. niedok.*, NATKNAC, *f.* natknie *jednpl.*, NATYKAC *contin.*, *Sorab.* 1. natëkam; *Sorab.* 2. hotkasch; *Carn.* natikujem, natikuvati; *Ross.* наткнуть, натывать, начинить, начиниваю; *napychać*, *napełniać*, *nabijac*, voll stopfen, anstopfen, voll füllen, *propr. et fig.* Nie miałem na czym leżeć, okrom woru słomą nadkanego. *Baz. Hst.* 147. Łacniej natkać jeden wór, niżli wiele. *Ezop.* 118. Worki i skrzyńie natkasz; ale serca nie natkasz, zawsze chce więcej. *Sk. Kaz.* 500. Łakomego nie natkasz i milionami. *Birk. Exorb. B* 2 b. Ich cheiwości nie natkać nie może. *Pilch. Sen. list.* 4, 9. Dziesięćby się ich pożywiło, co jeden w brzuch swój natka i naleje. *Hrbst. Nauk. U* 2. Dla natkania mizernego brzucha, przemy się prawdy. *Rej. Ap.* 25. Głodni się chleba natkają. *Ryb. Ps.* 59. Obżartuchy, choć się już natkają, przecię jedzą. *Petr. Ek.* 69. Marnością jakąś rzkomo słowem bożym natykacie uszy słuchaczów waszych. *Birk. Sk. A* 4 b. Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. Natkany, napchany, napełniony. *Cn. Th.* Książka Zyzaniego, jako kiełbasa, niezczystymi heretyckimi bluznierstwami jak natkana. *Sak. Dusz.* 142. Wszędzie moc wielka, jakoby natkał, lu-

du była. *Kosz. Lor. 184 b.* (jak natkano, jakoby potoczył). Natkane, nabite gęsto płótno, sukno. *Cn. Th.*, dicht zusammen gewebt, gut zusammen geflochten. Im większy wzór w adamaszku, tym więcej do niego jedwabiu wychodzi, i natkańszy adamaszek. *Gost. Gor. 103.* Adamaszki z pode dna krochmalą, aby się zdały natkańszemi. *Gost. Gor. 115.* — §. Nattykać winnicę, ogród, tyczkami. *Cn. Th.*, powtykać, ponatykać, pozatykać, bestechen, voll stecken; *Sorab. 1.* natjkam; *Vind. natkiniti*, natikuvali, ponatekniti; *Carn. natakiniti*, nataknem; *Croat. nateknuti*, nateknujem; *Bosn. nataknuti*; *Rag. nataknutti*, naticcem; *Ross. натыкать, наткнуть.* Natkniiony ogród tyczkami, ziola, winne łatorosle podwiązany. *Cn. Th.* bestedt mit Pfählen, bepfählt. Dziesięć wozów, w kosy i wojenne sztuki natkniionych. *Pol. Arg. 254.* (nastrożonych). Natkniiony ogród kwiatkami. *Cn. Th.* (upstrzony). Manelki, by gwiazdeczkami, perłami natkniione. *Groch. W. 352.* Niebo ze sklepem zawieszonym, Gwiazdami natkniouym. *Ryb. Ps. 31.* — §. Natknać w mowie, w pismie, natracić, namienić, tknąć wspominając, berühren, erwähnen. O czym iż insi szerzej piszą, jam tu tylko trochę w sposób przestrogi nadknął. *Wisn. 504.* Tak napisałem oracyą, żebym tylko natknął dary twe. *Radz. Z. P. M. 46.* Jak się te ognie pod ziemią rodzą, teraz tylko króciuchno natknę, *memorabo. Syzt. Szk. 152.* Z przyczyn natkniionych jawnie to pokazuje się. *Zygr. Pap. 239.* (przywiedzionych). Lżby to lepiej pojeli, nadknieniem tu rzecz tę podobieństwem jednym. *Glicz. Wych. M. 8 b.* (wytknę, wyluszczyć). Natknienie, natkniecie *Vind. natik.* — §. Natknać na co, narazić na co, urazić, uderzyć, an etwas stoßen, verlegen. Natknęli się na kamień, a ja za niemi, oni wpadli w jamę heretyctw, a z niemi i ja. *Smotr. Nap. 27.* NATKANO *adverb.*, ciasno jak natkał. *Cn. Th.* voll gepfropft, voll gestopft. 2. NATKAC *cz. dok.*, tkaniem wiele narobić, genug fertig werden, *Vind. natikati*; *Ross. наткать.*

NATŁOCZYĆ, *f. natłoczy cz. dok.*, NATŁACZAĆ *niedok.*, (*Boh. natlačiti*; *Sorab. 1.* natwoczżam, natwotżam, natwoczżuyu; *Vind. natlazhiti*; *Croat. natlachujem*); mocno powpychać, tego nabijać, naciskać, tłocząc nawtykać, eindrängen, viel hinein drücken, einpfropfen, voll stopfen. Zasykali kamieniami i grulą ziemia on dół natłaczając. *Sk. Dz. 10.* W tym ujrzą przy brzegu płynące po wodzie, Pełne i natłoczone bez sprawców dwie łodzie. *Prot. Jał. 26.* Miare dobrą i natłoczona i potrząsiona i opływającą dadzą wam. *Sk. Kaz. 273. Rej. Post. F f 4.* Przez całą tę drogę tak natłoczone było pospólstwo, iż karetą bardzo powoli iść musiało. *Gaz. Nar. 1, 350.* NATŁOCZNY, a, e, dający się natłoczyć, pakowny, stopbar. *X. Kam.* — §. Natłoczony, cisnący się, gedrängt, voll gepfropft. Lata podziw stooczny w natłoczonym gminic. *Zab. 12, 218.* NATŁOCZYCIEL, a, m., *Sorab. 1.* natwoczżiczer; który natłacza, napychacz, der Bollpfropfer, Stopfer. W rodz. żeńsk. Natłoczycielka. NATŁOK, u, m., napływ, nawał, gwałtowne natłoczenie się, nacisk, Bollgepfropfe, Gedränge, Zufloßen, Drang, Anbrang.

NATŁUC, *f. natłucze cz. dok.*, NATŁUKAC *niedok.*, *Boh. na-*

tlauet; *Vind. gortouzhi*; *Bosn. natucchi*, nameciti; *Rag. natūchi*; *Ross. натолочь, натолку, натолкать.* — §. Natłuc, nadłuc, nieco potłuc, anbrechen, nicht gänzlich zerbrechen. Garnica natłuczonego dłużej. *Cn. Ad. 230.* (cf. łatane zdrowie trwalsze). — §. Wiele potłuc, viel zerflochten. Choć nie wskóra, aby miał wziąć klucze, Nastrzela jednak hetman, nasiecze, natłucze. *Jabl. Buk. Q 3 b.* Charcica raz weszła do kredensu, i rozswywołwszy się, nastręcała i natłukła różnych rzeczy. *Teat. 19. b, 54.* — *Transl. Naruszyć, nadwąpić.* *Cn. Ad.*, schwächen verlegen.

NATŁUSCIC, *f. natłusci cz. dok.*, tłustym uczynić, fett machen. Natłusciłeś głowę moję olejki. *Radz. Ps. 23, 5.*

NATOCZYĆ, *f. natoczy cz. dok.*, NATACZAĆ *niedok.*, natoczyć okrągłych rzeczy z jednego miejsca na drugie, genug hin wälzen. Czerw' natoczył prochna. *X. Kam.* — §. Tokarz natoczył szachów, genug brecheln. — §. Natoczyć siekiere, szablę, na brusie naostrzyć. *X. Kam.* genug schleifen, *Ross. наточить.* — §. Trochę wytoczyć, dosyć natoczyć, etwas abzapfen, anzapfen, genug zapfen; (*Vind. natozhiti*, nazhepiti, nazhepati; *Carn. natákam*; *Sorab. 2.* natozisch; *Rag. natocitti*, natákati; *Bosn. natociti*, napuniti; *Croat. natachem*, nalevam). Śmieszna chcieć z beczki wody, wina natoczyć. *Burl. B 5.* Oby dosyć było Na tej krwi, której się w tych polach natoczyło Z dzikich szyj, żeby z inszej krew' nie poszła szyi. *Bardz. Luk. 122.* — Można! to rzecz, abym nie skosztował kielicha mnie natoczonego, wylęj go precz, niech go nie zakusze. *Bzow. Roż. 21.* nalanego, eingeschenkt, eingegeben. — §. aliter. Jeśli się jaki dziw natoczy, niech wstanie iuszy Aleyd. *Bardz. Trag. 500.* t. j. nadarzy, natrafi, vor Augen kommen, erscheinen, begegnen.

NATONAĆ, *njak. jednł.*, n. p. Skłanki z miodem zaprawiwszy, na muchy stawić, a gdy tego natonie, wylać. *Haur. Ek. 117.* dosyć wiele potonie, in ziemlicher Ausahl ertrinken, ersaufen.

NATONIE, ia, n., część lasu, gdzie drzewa spuszczają. Tr. daß Oshau im Walde; raczej kolnia, drewnia, kielnia, (*Vind. natan*, natën kloc; *Boh. naton drag*; cf. naciąg, natę). Stróżowie na natoniu drwa rabią. *Haur. Sk. 495.* Stróża miej na oku, względem kradzieży drow z natonia, z obory bydła. *Haur. Ek. 55.* Holzfall, Holzplag.

NATOPIĆ, *cz. dok.*, dosyć potopić, utopić, genug unter Wasser setzen, ersaufen, ertrinken lassen; *Rag. natopiti*, natapati; *Bosn. natopiti*, natapati; *Croat. nataplyam*; *Ross. натаять.* — §. Ogniem natopić, rozpuścić, czego dosyć ogniem, napławić, genug zusammen schmelzen; *Ross. натопить, натопливать.*

NATRACIC, *f. natraci cz. dok.*, NATRACAĆ, *niedok.*, trącając naruszać, nadwąpić, uszkodzić, mit Stoßen etwas beschädigen; verlegen, schwächen, verjebren; *Sorab. nastortzu*; *Ross. натрутить, натручивать.* W wojnie domowej los przyjaciół, krewne i bracia natraci, iż własnej krwi czynić między sobą żelazem przyjdzie. *Krom. 119.* — §. Natracić kogo na co = narażać, wystawiać na co, (einer Gefahr) aussetzen, in Gefahr setzen. Z szczerością natraciałem się w niebezpieczeństwo przy ich sprawie w boju.

- Stas. Num. 2, 37.* Na raz trafiam, natracam się. *Cn. Th. 447.* Natracił się mocny na mocnego, a obadwa pospołu upadli. *1 Leop. Jer. 46, 12.* uderzył się, uraził się, es stieß einer an den andern. — §. Natracać czego w mowie wspominać, przymawiać się, dotykać czego, wzmiankę czynić, natknąć, etwas berühren, erwähnen. Ustawicznie mi natracą o prawdziwej przyjaźni Wezryra ku tobie. *Teat. 39, 145.*
- NATRAFIĆ**, *f. natrafi intrans. dok., NATRAFIAC niedok.,* trafić na co, napaść na co, nadejść; *Carn.* narajmiam; auf etwas treffen, dazu kommen. Ostatniej mojej u nich wizyty natrafiłam, że furye wywierał na żonę. *Teat. 2, b, 10.*
- NATRAPIĆ** się, *f. natrapi się, recipr. dok., Boh.* natrapiti se; dosyć się frasować, gryźć się, sich satt quälen. Jeśli mi jeszcze i to nie pomoże, Na com się próżno natrapil, mój boże? *Chrośc. Job. 58.*
- NATRAWIC**, *f. natrawi cz. dok.,* wiele strawić, viel nach ein andern verzehren, vertilgen. Przyzwał go z Prus, zapłacisz zań wielką summę pieniędzy, które tam był natrawił. *Stryjk. 471.*
- NATREĆ**, *ob. Nacierać. 1. NATREĆ, u, m.,* napęd, napędzanie, natarcie, daß Fertutreiben. Są chęci ludzkie, według natrętu i wstrętu kłamliwej fortuny, odmienne. *Krom. 604. (secundum flatum et reflatum).* 2. **NATREĆ, a, m., NATREĆNIK, NATREĆCIK, a, m., dem.,** człowiek swoją natarczywością uprzykrzony, ein zudringlicher Mensch; *Croat.* nameknyěnez; *Ross.* наглещь, стужатель, cyeta. Natręć, co się w nieswie rzeczy wtrąca. *Smotr. Apol. pr.* Natręć wielki, wszędy się wrazi. *Comp. Med. 386.* Jak mucha nieproszona leci do potrawy, Tak i natręć do każdej rad się miesza sprawę. *Min. Ryt. 4, 206. Fredr. Ad. 51.* Natręć bez ładu, bez słuszności, bez wszelkiej okraszy, nie uprosić, nie wymodz, ale że tak rzekę, rozbić prawie chce. *Lub. Roz. 545.* Natręćcik. *Klon. Fl. D. 4.* Kaci nadali natręta; niechże wejdzie! *Teat. 24. c, 67.* Obawiam się, żeby tu znowu ten natręćnik nie przyszedł. *Boh. Kom. 4, 59.* **NATREĆNICA, y, ż, NATREĆKA, i, ż, (Tr.),** kobieta natrętna, eine sehr zudringliche. Otoż widzisz natrętnico! *Teat. 56, 77.* **NATREĆNY, a, e, NATREĆNIE, NATREĆNO adverb.;** nacieraniem uprzykrzony, sehr zudringlich, lästig; *Sorab. 1.* wobużné; *Ross.* навязчивый, суетливый. Natrętny przedź w skóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat. 46. b, 56.* Żadnej już nie żadam pomocy; wszystko mi jest natrętno. *Teat. 47. c, 128. t. j. przykro.* **NATREĆSTWO, a, n., NATREĆNOŚĆ, ści, ż,** uprzykrzenie się napieraniem, *Sorab. 1.* wobużnoszcz, wóbza; *Ross.* суетливость, докучка; zudringlichkeit, lästigkeit. Natrętność, gwałtowne przedstawienie swojej osoby i swego zdania, w owym okrzykliwym opowiadaniu rzeczy cale niepotrzebnej, albo niemilej słuchającym. *Jez. Wyr.* Mam słuszne przyczyny! **U.** Mógł się o nie spytać bez natrętności? *Teat. 41. c, 323.* Co za natręctwo kobiece! *Teat. 43. b, 7.*
- NATROSZCZYĆ** się, *recipr. dok.,* dosyć się troszczyć, gryźć, tęsknić, sich genug härmen; *Vind.* natefnuvati; *Ross.* натруситься.
- NATRUDZIĆ**, *f. natrudzi cz. dok.,* namordować, müde genug machen. Skoczyłem bez pamięci na grzędę, i jeszcze prawą nogę sobie natrudziłem. *Teat. 20. b, 99.* **NATRUDZIĆ** się, *recipr.,* nabiedzić się, sich müde placken. Com się natrudził, com się nażądał, Ażebym ciebie oglądał. *Kniaz. Poez. 2, 192.* Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było jak u ludzi. *Mon. 70, 598.* Przedsiębiorac jakową robotę, podjęciem się jej natrudzą i pracy nalekają; dzwigają jednak. *Mon. 71, 42. ib. 73, 720.*
- NATRWOŻYĆ**, *cz. dok.,* dosyć potrwożyć, genug bestürzen machen, ängstigen, (*Vind.* natefnuvati). — §. Natrwożyć się, sich genug ängstigen.
- NATRYKSAC** *cz. dok.,* dosyć potryksać, nabość (rogami), genug stoßen (mit Hörnern). Usłinił mię, gestami żwawemi natryksał, i jako chciał naszturchał. *Mon. 70, 65.*
- NATRZASAC**, *czyn. dok., NATRZASNAĆ, f.* natrząśnie jedntl., *Boh.* natrausyti, natrasti; *Sorab. 1.* natruscham, natruschu, nadtruscham; *Carn.* natręsti, natręsem; *Ross.* настрясать, настрясать; dosyć czym potrząsać co, bestreuen mit etwas hinlänglich. Od natrząsania gmachów ziouy, niech płacą złotych trzy. *Lek. C 2 b.* Natrząsanie *Ross.* натруска. — §. Natrzasać, dużo trząść, genug schütteln, rütteln. Dobrą miarą odmierzy ci bóg, natkana, natrzęsioną i opływającą. *Sk. Kaz. 279.* — §. Natrzasać czego, dosyć czego zrzucić trząsaniem, genug herabschütteln. Wlazł na dąb, aby natrzasał żołędzi. *Ezop. 73.* — §. Natrzasać się czym, *recipr. pass.,* wzruszyć się, aufgebracht werden, erschüttert werden. Tym się natrząsnawszy król haniebnie, postanowi sobie, nie ślać więcej do Hana nikogo. *Tward. W. D. 2, 109.* — §. Natrzasać się z czego, *activ.* uragać się, naśmiewać się, höhnißich wörber lassen, mit Höhngeleächter sich darüber wegsetzen, verhöhen, verspotten. Nieprzyjaciel się natrzasa i z kościoła twego naśmiewa. *Sk. Kaz. 76.* Z martwych wstawając, z śmierci natrzasać się będziem, mówiąc: gdzież zwycięstwo twoje? *ib. 188.* Heretycy tajemnice nasze wydalili, i z nich się natrzasali. *ib. 596.* Dokądże jeszcze ze mnie natrzasać się będziesz? *Teat. 9. b, 48.* Wywołany z kraju Zborowski przejeżdżał się po Polsce z taką dumą, jakby się z praw i słabości przełożonych natrzasał. *Boh. Zamoj. 170.* Cham śmiał natrzasać się z ojca, a nie umiał pokryć niedostatków jego. *Sk. Żyw. 1, 189.* Natrzasać się z religii. *Teat. 49. d, 24. ib. 37, 107.*
- NATRZEĆ**, *ob. Nacierać.*
- NATRZEPAC**, *cz. dok.,* dosyć potrzepać, genug klopfen; *Ross.* natrepnati. Natrzepać się, sich satt klopfen.
- NATRZMIĆ**, *f. natrzmi cz. dok.,* nastorczyć, najeżyć, wzjeżyć, aufsteifen, aufstößen, stroßen machen. Stąpa panna jak pawa, a natrzmiwszy rogi, Ogon za sobą włóczy. *Zimor. Siel. 151.* Zbielałym natrzmiła skronie włosom; *posuit ad tempora capillos canos.* *Zebr. Ow. 63.* Junacy w natrzmiionych fantazyach siła z płocha czynią. *Fredr. Ad. 44.* w nadętych, aufgeblassen. Swe brzydkie Tantalka uczynki natrzmiła zlorzezeństwuy, *adjectiv.* *Zebr. Ow. 143.* (jeszcze brzydszemi uczyniła).

NATRZNAĆ, *f.* natrznie *cz. dok.*, *n. p.* Podszadzi się żyd doktor pod zadek chorego, wszystko chcąc widzieć opatrnie, Gdy mu ten w oczy, w uszy, w gębę nawet natrznie. *Pot. Jow. 2, 77.* napuści, nafejda, er mašte ihm inß Gesicht.

NATRZYMAC się, *recipr. dok.*, dość długo i mocno potrzebować do z mordowania się, sich müde halten; *Vind. nadershati*; *Ross. надержать. Subst. Vind. nadershavez.*

NATUCHAĆ, *ob.* Allewować, przyrzynać.

NATUCZNIEC, *nijk. dok.*, dosyć otyć, napęcznić, genuß bid und fett werden; *Eccl. натучняю.*

NATULIC, *f.* natuli *cz. dok.*, **NATULAC** *niedok.*, przytulić do czego, aufdrücken, auf etwas andrücken, anshmtegen. Czapkę na uszy natulił. *Teat. 22, 7.* **NATULAC** się, *recipr.*, nabłądzić się, nawłóczyć się, sich sehr lange herum stoßen, herum treiben in der Welt; *Ross. натолкаться, наскитаться.* Zbity od Turków Zygmunt po morzu się natulał, aż go Wenetowie do domu odwiezli. *Biel. 288.* *Fluctuatus*, ten, który się i tam i sam po wodzie natulał. *Mącz. Natulałwszy się długo, przecięż naostatek, Stawiła mię w tym miejscu odwaga i statek. Teat. 44, 26.*

NATUPAC się, *f.* natupa się, *recipr. dok.*, wiele potupać, viel mit den Füßen stampfen, sich müde stampfen. Natupa się, nafuka, i na tym przestanie. *Treb. S. M. 18.*

NATURA, *y, ż.* przyrodzenie, die Natur; *Boh. přiroženj*; *Sorab. 2. natura*; *Sorab. 1. natura*, pžihrodzene waschno; *Vind. natura*, pant, narau; *Carn. natura*, narava, (*ob. Narów*); *Slav. narav*; *Rag. narav*; *Bosn. Teat. 44, 26.* narav, narava, chúd; *Ross. натура, природа*; a) *active*: siła twory wywodząca, die hervor bringende, die schaffende Natur. Nic na świecie nie zginie, tak to sposobila natura, to jest przyrodzenie rzeczy wszystkich. *Gorn. Sen. 346.* Nic z tego nie niszczeje, co się z oczu zmyka, i do wszystkorodnej natury, z której wyszło, i znowu wkrótce wejść ma, skrytym nurtem powraca. *Pilch. Sen. list. 288.* Co jest natura? bo nie trzymam się waszego zdania, Ze jest spoczynku albo ruchania Najpięrszym początkiem. *Suszyc. Pieśń. 3, 3.* Zawsze bóg i natura jedno dają prawo. *Przyb. Milt. 181.* Natura, jest to zrządzenie praw, od samego stwórcy ustanowionych, dla długiego trwania rzeczy i dla porządnego następowania po sobie istności; można ją uważać za moc dzielną, niezmierną, która wszystko ogarnia. *Stass. Buff. 29.* Nic sztuka bez natury, praca nadaremna, Jednakowoż je łączy potrzeba wzajemna. *Dmoch. Sit. R. 82.* Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. list. 2, 71.* Wszyscy się równi rodzimy z natury, Dopiero ślepa fortuna nas dzieli. *Pot. Sil. 243, von Natur.* Ujrzał u brzegu dziewczynę, jako ją natura stworzyła. *P. Kchan. Orł. 308.* naguteńką, wie sie Gott erschaffen hat. — *§. b) passive*: Ogół rzeczy stworzonych, die hervor gebrachte Natur, die ganze Natur. Sama natura mała dla chciwego. *Bardz. Trag. 466.* Świadomy natury, znawca natury, *Vind. naturosnez, der Naturverständige.* — *§. c) Natura*, istność, daß Wesen, die Natur. Czym jest różna natura od osoby (osoby)? natura jest człowieństwo, a persona jest człowiek. Natura jest w Pietrze, iż tak musim rzecz,

Piotrostwo, a persona Piotr. Natura jest istność abo jestestwo nieosadzone, które na jednym abo na wielu stanać może; a persona jest istność osadzona na jednym. *Sk. Kaz. 555.* Eutyech dwie rozdzielne naturze (*dual. natury*) w Chrystusie, bozką i ludzką mieszał. *Sk. Kaz. 556.* Dwie naturze są w nas, duchowna, którą dusza zowie, i ziemską, którą ciałem nazywamy, w jednej osobie (osobie) złączone. *ib. 556.* Nam śmierć nie jest natury skończenie, ale tego życia dokonanie; bo się natura nasza na lepsze po śmierci naprawuje. *Sk. Żyw. 2, 407.* Za nic sobie miał ludzi, jakby inszej natury, nie jako on byli. *Jabl. Tel. 24.* Jedna natura, jeden charakter *Eccl. соестественіе.* Jednej spólnej natury będący *Eccl. соестественъ.* Tej natury będący *Eccl. злоестественный.* *Rag. unaraviti indere naturam*, *cf. narowić*; (*Vind. se ponaturiti, przyjać naturę*). Natura wilka ciągnie do lasa. *Zegl. Ad. 150.* Natura przyrodzenie przymioty, natürliche Eigenschaften, Natur. O naturze, to jest dobroci abo defektach krajowych produkcji wiedzieć potrzeba. *Mon. 65, 290.* Flota podatki w naturze wiozła. *N. Pam. 24, 289.* Nie w pieniądzech, w zbożu, w fruktach i t. d., in Naturproducten. — *§. Prawo natury, Naturrecht*, zawiera prawdy, któremi człowiek względem boga, siebie i drugiego za powodem samego rozumu rządzić się ma. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 7.* — *§. Natura*, *cf. nasienie meżkie. NATURALISTA, y, m.*, fizyk. *Tr., ein Naturforscher.* **NATURALIZACYA**, *yi, ż.*, obrządek prawny, którym się cudzoziemiec przyswaja, i staje zdolnym do osiągnięcia urzędów krajowych. *Kras. Zb. 2, 220.* (*cf. indygenat*), die Naturalisirung. **NATURALNOŚĆ**, *ści, ż.*, ułożenie naturalne, przyrodność, die Natürlichkeit. **NATURALNY**, *a, e.* przyrodzony, przyrodzonym sposobem, natürliche, Natur; *Sorab. 1. naturski, pžihrodženski*; *Boh. přirozený*; *Carn. natiréh*; *Vind. naturn, naturen, famonafeben*; *Croat. naravszki*; *Dal. naravni*; *Slav. naravni*; *Rag. ponaravski*; *Bosn. naravni*; *Ross. натуральный, еродный.* Fortyfikacye naturalne mają rowy, okryte wzgórkami, skały, góry etc. *Jak Art. 2, 499.* Rzeki, strugi etc., oddzielające jedną majetność od drugiej, nazywają granicą naturalną. *Zabor. 560.* Naturalny włos. *Hul. Ow. 91.* Produkt naturalny *Ross. самородка.* Naturalnego koloru, niefarbowany *Ross. самоцветный.* Członki naturalne, *genitalia.* *Kirch. Anat. 3.* Historia naturalna, die Naturgeschichte, nauka o wszystkich ciałach poziemnych i podziemnych. *Bot. Nar. 2, Vind. naturosanstvu, snanost nature.* **NATURALNIE** *adverb.*, przyrodzenie, natürliche. Rozumiesz, że on powziął wielkie przywiązanie do starościarki? *R.* Jużci naturalnie, kiedy wielką niecierpliwosć widzenia jej pokazał. *Teat. 8, 54.* **NATURKA**, *i, ż, demin. nom. natura, contumeliose*, daß Naturchen. Tej Jejności naturkę dobrze znałem. *Teat. 24, b, 6. t. j. temperamencik.*

NATURBOWAĆ się, *f.* naturbuje się *recipr. dok.*, natrowżyć się, natrapić się, sich müde quälen, viel außstehen. Dosyć ja się naturbowałem, kiedym pożywał pieniędzy, niechaj oni się teraz turbują, jak mają odbierać. *Teat. 22, 40.*

NATWARDZIĆ, *cz. dok.*, dosyć twardym uczynić; *Vind.* naterditi; *genug* verhärten. **NATWARDZIEĆ**, **NATWARDNIEĆ** *nijk. dok.*, stawać się dosyć zatwardniałym, hart *genug* werden. Sok ten śledzionę zatwardziałą ścięcza. *Spicz.* 24. Lekarstwo na krę abo natwardzenie, żeby je rozpedzić. *ib.* 117.

NATWÓRZYĆ, *f. natworzy cz. dok.*, **NATWARZĄĆ** *niedok.*, dosyć potworzyć, *propr. et fig.*; eine Menge nach einander hervor bringen, machen, schaffen. Sieciech sprawując rządy, natworzył sobie wielu nieprzyjaciół. *Nar. Hst.* 3, 44. *N. Pam.* 15, 329. — *Ross.* натворить зачиніть, заправіть.

NATYCHMIAST, *adverb.*, §. a) Na tych miast, *repente*, z nagłą, w *ocemgnieniu, *hnet (wnet), natychmiast, mówią niektórzy. *Macz.* auf der Stelle, sogleich; *Boh.* poge-dnau, naobrat; *Sorab.* 1. naměztže; *Slav.* sadataki; *Carn.* natęgama, sdąje, sdajzi, obrat, na obrat; *Vind.* sdaizi, kmalu, jadernu, na tem mesti, v tem shlaki, shlakama; *Croat.* mahom, vréd; *Ross.* наскопо, сей часъ, абіе. — §. b) Zamiast, an der Stelle, anstatt, *ob.* Miast, miasto, na *to miast.

NATYKĄC, *ob.* Natkać.

NATYNKOWAC, *cz. dok.*, po wierzchu potynkować, von oben befünften; *Croat.* nakorivam.

NATYRĄC, *ob.* Nadtyrać.

*NAUCZALNY, a, e, *Tr.*, z czego można się nauczyć, lehrreich, belehrend, nauczny, naucznie, *Vind.* vuka ponu; *Ross.* учительный, поучительный, наказный, наставительный; *Eccl.* казательный, доброоучительный. ***NAUCZALNIK**, a, m., *Tr.*, dogmatyk, ein Dogmatifer. **NAUCZKA**, i, ż., *demin., nom.* nauka; eine kleine Lehre. Napisz sobie tę nauzkę; wara kocie, idzie o cię. *Teat.* 1. b, 79. Napisać racył krótką nauzkę, co to jest szlachectwo. *Mon.* 71, 895. *Zebr. Ow.* 115. Na pięknyśmy balik trafili, zamiast menwetu, mieliśmy nauzki. *Teat.* 24. b, 79. ***NAUCZLIWY**, a, e, — *ie adverb.*, chetny nauczyć się, przyjmujący naukę, *docilis*, gelehrig, lernbegierig, *Boh.* gemný, *cf.* jać, imać, pojetyny; *Vind.* navuzhliu, podvuzhliu, umen, vukashelen; *Rag.* naucgliv, nauciv, naüeni, uglavgliv; *Croat.* navuchlyiv; *Ross.* переимчивый, понятливый. ***NAUCZLIWOŚĆ**, ści, ż., chęć nauki, die Gelehrigkeit, Lernbegierde; *Boh.* gemnost; *Rag.* naucglivost, naüenos, uglavnos; *Vind.* navuzhdivost, podvuzhdivost, umnost; *Croat.* navuchlyvozt, navuchenoszt; *Ross.* переимчивость, понятливость. **NAUCZYĆ**, *f. nau-czy cz. dok.*, Nauczać *niedok.*, *Boh.* naučiti; *Slov.* naučjm; *Sorab.* 2. roshuzisch; *Vind.* podvozhit, podvuzhiti (*ob.* Poduczyć), dopovedeti; *Croat.* navuchati, navücham; *Slav.* naucsiti; *Rag.* naučiti; *Bosn.* naučiti, vjechati, uglaviti; *Ross.* научить, научать, вразумить, вразумлять, надоумить, надоумливать, наставить, наставляя, наставлять, на-разумити, наставити, наказать, наказую; skutecznie pouczyć kogo, einen (mit Erfolg) unterrichten, lehren, belehren. Byś uczył nie wiem jako, nie nauczysz nic, jeśli sam tego nie uczynisz. *Petr. Ek.* 22. Kto się czego nie uczył, nie może drugiego nauczyć. *Rys. Ad.*

26. Wielu jest, którzy nauczają (*uczą), a mało, którzy przyjmują nauki. *Teat.* 22, 17. Nigdy cię rozumu nie można nauczyć. *Teat.* 36, 103. Co zaszkodziło, to nauczył. *Cn. Ad.* 107. (*cf.* mądry po szkodzie). Nauczać wiary *katechizować. *Cn. Th.* — §. Set, jako sam się w dobrych przykładach ukazał, i potomstwo swoje na dobre nauczał. *Glicz. Wych. E 1 b.* formował, kształcił. **NAUCZANIE**, **NAUCZENIE**, ia, n., *subst. verb.*, daß lehren; *Croat.* navuchanye; *Ross.* учение, наставление; *Eccl.* нловкъ, (навыкъ, привычка, ученик, наѳог; *Ross.* навычка, вправа). Całe życie przepędzać będziesz z metrami; łożąc go połowę na uczenie się, a drugą na nauczanie. *Teat.* 38, 192. — §. *aliter* *Nauczenie *adv.* *uczenie, uczonym sposobem, gelehrt. — **NAUCZONY**, a, e, *partic. praet. pass.* a) *compl.*; b) *obsol.* *uczony, biegły, doświadczony, wprawny, gelehrt, geübt. Gdybyś mi gadał o twoich nauczonych rzeczach, gebę otworzywszy słu-chalbym. *Teat.* 19. b, 43. Tam się obróciła. Kedy ją nauczona wiedma prowadziła. *P. Kchan. Orł.* 60. Niektóre narody, acz same grubemi były, sąsiady nauczone miały. *Krom.* 6. Między jego sługami był jeden Greczyn nauczony. *Gwagn.* 110. Perły na szyszaku sadzone ręką nauczona. *P. Kchan. Jer.* 435. sztuczna, misterna, ćwiczona. **NAUCZYĆ** się *recipr.*, *Boh.* naučit se; *Sorab.* 2. nahuknusch, nawucknusch; *Sorab.* 1. nawuknuč, nahuknu, (*cf.* nawyknać); *Vind.* se navuzhiti; *Croat.* navuchitise; *Ross.* навукнуть, навукать; *Ieruen.* erlernen. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepłeniła, tak się zajała. *Pot. Arg.* 355. Kto się sam czego dobrze nauczył, słuszna aby drugich uczył. *Cn. Ad.* 598. Tak długo trzeba się uczyć, pokądby się nie nauczył. *Glicz. Wych. N 2.* Czego się człek nauczy, To też i na zawsze mruży. *Mon.* 71, 360. Nauczyć się na pamięć, anwendig lernen; (*Ross.* твердить, твержу, твержду, затвердить, затверживать; *cf.* twierdzić). **NAUCZYCIEL**, a, m., *uczyciel, który drugiego czego uczy, der Lehrer; *Boh.* et *Slov.* učitel; *Sorab.* 1. hutzeř, pzi-hutźwař; *Vind.* vuzhenik, podvuzhenik, (*cf.* poduczyć); *Carn.* uzhenik, poduzhenik, podvis; *Croat.* navuchitel; *Dal.* nauchitel, uglavitel; *Bosn.* naucitegl, ucitegl; *Slav.* naucitelj; *Rag.* naučitegl, ucitegl; *Ross.* учитель, вразумитель, преподаватель, наставникъ; *Eccl.* казатель, оучитель, наказатель, поучатель. Jan Długosz, nauczyciel synów Kazimierza. *Stryjk.* 636. Nauczyciel wiary *katechista. *Cn. Th.* **NAUCZYCIELKA**, i, ż., die Lehrerin; *Boh.* učitelkyně; *Vind.* vuzheniza, (*cf.* uczennica); *Croat.* navuchitelica; *Rag.* naucitegliza; *Bosn.* ucitegliza; *Ross.* учительница, наставница. Pijaństwo jest matką wszelakiej szkarady, a sromotnej nieuczciwości nauczycielką. *Koz. Lor.* 119. Osobność nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś! nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. list.* 3, 177. ***NAUCZYCIELOWY**, a, e, od nauczyciela, do nauczyciela należący, Lehrers, daß Lehrers. O dziwna moc nauczycielowa. *1 Leop. List. Hier. S. H.* 5. **NAUCZYCIELSKI**, a, ie, od nauczyciela lub nauczycielstwa, Lehrers, Lehr; *Boh.* učitelský; *Rag.* naučiteglski; *Croat.* navuchiteljski; *Ross.* наставнический. (*Eccl.* поучатель-

ный, *Graec. didascalikos, peritus docendi, qui valet arte docendi*). Osoby stanu nauczycielskiego. *Sejm. Grodz. 2, 67, vom Lehrstande*. NAUCZYCIELSTWO, a, n., funkcyja nauczycielska, trudnienie się uczeniem, stan nauczycielski, Lehramt, Lehrstelle, Lehrstand; *Vind. vuzhenistvu, vuzhenizhnu flushilu; Bag. nauciteglstvo; Croat. navuchitelsztvo; Ross. учительство, наставничество*. Uwagi te służą wszystkim do nauczycielstwa tak publicznego, jak domowego powołanym. *Pir. Pow. 1*. Którzyby się żywotem nauczycielstwa bawili, tych od wszelkich innych Rzpltej powinności uwalniamy. *Modrz. Baz. 512. N. Pam. 24, 363*.

NAUKA, i, ż, (*Boh. nauka, učenost; Slov. učení; Sorab. 1. hutzwa; Sorab. 2. huzba, wuzba; Carn. uk, nauk, uzhenüst, vedes; Vind. uk, vuk, navuk, podvuk, navuzhnost, navuzhenje, podvozhenie, vuzhnost, vuzhenost, sastopnost; Croat. navuk, navuchanye, vuchenost; Slav. nauk; Rag. nauk* (zwyczaj, ob. Nawykniecie) umstvo (cf. umiejętność, kgnixenstvo, kgnixna mudros, (cf. księga; cf. piśmienny); *Bosn. nauk; Ross. наука, проучка, тольк, вразумление, наставление, ученость, свидѣние, (навыкъ, навѣчка вправа); Eccl. художество, книжство, оуцѣние, книжное или ученость; (Eccl. наоукъ, привычка, навѣкъ наыкнѣние); §. 1 a) nauczanie, uczenie, daß Lehrn, die Lehre, der Unterricht*. Dał mu przytym i ustną informacją albo naukę. *Sk. Żyw. 53*. Granie na instrumentach, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panięską wchodzić ma. *Kras. Pod. 2, 248*. Młody ćwiczenia i nauki potrzebuje. *Cn. Ad. 508*. Nie trzeba tym dawać nauki, którzy się za uczonych mają. *Zab. 4, 19. Ossol. — §. aliter: Orygenes mógł siedmiom pisarzom z ust swoich nauki dawać. Sk. Dz. 113. t. j. dyktować. — b) Rzecz, która uczy, przestroga, die Lehre, die Warnung, daß, was einen belehrt. Padły stuletnie dęby, a trzcinom nauka. *Kras. W. 47*. I śmiech niekiedy może być nauką, Kiedy się z przywar, nie z osób narząsa. *Kras. Mon. 79*. Olbracht wojnę na Turka z nauki Kallimacha miał podnieść, aby szlachtę wojną wytracił. *Biel. 435*. (t. j. z rady, z namowy). Wyprawiła ich do Ormiańskiej ziemi, żeby tam byli, póki im innej nauki nie da. *Sk. Żyw. 239. — §. 2 a) Nauka to, czego ucza, der Gegenstand des Unterrichts, die Wissenschaft, die Kunst*. Nauka, gdy smakuje, sporo się pojmuje. *Cn. Ad. 544*. Nauki krasomostwa, rymotworstwa, geografii, historii, filozofii. *Kras. Pod. 2, 245*. Własny podział nauk dzielić się powinien na naukę fizyki i na naukę obyczajów. *Jez. Wyr. Nauka obyczajna (obyczajowa, moralna) powinna być z siebie jasną, czystą, niezawiają. Mon. 76, 150*. Nosząc do chluby serce pochopne, Szukałem z nauk imienia, Puściłem w knieje myśl niewytropne Skrytego przyrodzenia. *Zab. 13, 232. Nar. Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. Biel. 170, der freyen Kunst. Jagiello przyzwał do Krakowa doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. Stryjk. 482*. Nauki wyzwolone, *Ross. словесныя науки, словесность; (cf. wyzwolony)*. Nauka walna, wszystkie zawierająca w sobie, albo też umiejętność walna, *encyclopaedia. Cn. Th. Ociec go posłał do Aten na nauki. Weg. Marm. 1, 118. t. j.**

na uczenie się nauk, zu studiren; (*Vind. vuzhenstve, sttudirstve, navuzhlive rezhí, vuki*). Nauk pilnować, *sztudować, *szkołować, (*Gall. etudier, studiren, Vind. sttudirati, navuzhivatise, se svuzhivati, vuzhitise*). Pocięcha ojeu, domowi ozdoba, syn z nauk w ojczyste powraca progi. *Pocięj. 17*. (ze szkół, z uniwersytetu, z akademii). — b) Nauka *per excell.*, chrześcijańska albo duchowna nauka - katechizm, der Katechismus, die Katechismulehre, die Lehre. *Karnk. Kat. 116*. Nauki nam duchownej nie powiedział. *Ksiadz. 16*. Książd pleban z ambony miał naukę. *ib. 136, Ross. проповѣдь, cf. kazanie, Predigt*. Choć wielkimi ordami na początek kazania Janowego gromadzili się ludzie, przecięż gdy do ciemnicy wsadzon był, mała pamięć była na naukę jego. *Biał. Post. 40. §. 3*. Nauka, czego się nauczono, umiejętność, wiadomości uczone, Gelehrsamkeit. Pici niewiedzy nauka nie przystoi. *Kras. Pod. 2, 243*. Nauka wszędy ma miejsce. *Cn. Ad. 189*. (nauka się wszędy pożywisz; nie sromota co umieć; dobrze, co umieć; rzemiosło stoi za folwark). — Nauka wielka nie zawsze chwalna. *Cn. Ad. 545*. Co mi to za nauka, że tego, co z powinności, z urzędu, i ze stanu umieć powinni, nie znają, a o tym, co do nich nie należy, gadają. *Teat. 19. c, 60*. Zowiemy człowieka bez nauki, nie żeby nie nie umiał, ale iż doskonalszej nauki nie dosiadał. *Gorn. Sen. 361. — §. Ptasznik chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. Ezop. 56*. (sztuką swoją, podług swojej umiejętności).

NAUKŁADAC, cz. dok., *Boh. naukladati saepe multa repone-re; wiele na kupę poukładać, viel auf einander legen, in Ordnung legen*.

*NAUKLER, a, m., sternik, żeglownik, żeglarz, der Steuermann, der Schiffer. Nawałność pokazuje dobrego nauklera. *Min. Ryt. 4, 212*. Wyprawia naukler swoje floty Do Ameryki, po ten kruszec złoty. *Kchow. 68*.

*NAUKOLUBNY, a, e, — ie *adv.*, nauki lubiący, die Wissenschaften liebend; *Eccl. любоучительнъ, Graec. φιλομαθής*. NAUKOWY, a, e, od nauk, scyentyficzny; *Carn. naukske; Ross. учебный; wissenschaftlich, scientific*. Techniczne czyli naukowe wyrazy. *Kpcz. Ukl. 27*. Naukowe książki, compendia; *Ross. учебныя книги; szkolne, elementarne, Lehrbücher*.

NAUMIZGAĆ się, *recipr. dok.*, do woli się poumizgać, nach Belieben careffiren, liebäugeln, coetiren. Dobrze się naumizgała. *Teat. 35. b, 36*.

NAUMYŚLNIE *adv.*, umyślnie, namyślnie, mit Fleiß, mit Vorsatz und Bedacht; *Boh. z aumysla, z umysla, naschwal; Sorab. 1. zamyslom, zamyswom, za zamoszom; Vind. namislenu, namienjenu, navash, nalosh, nalesh; Croat. navlaszt, hotomcze, hotcze; Rag. navlasc; Slav. nafallicé; Ross. нарочно, нарочножъ*. Więc jak naumyślnie i w sam czas, oś się u karety zlamala. *Teat. 30. b, 148*. Studzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli... *Vol. Leg. 2, 1405*.

NAURAGAC się komu, *f. nauraga się recipr. dok.*, NAURAGIWAC się *niedok. et frequ.*, naśmiewać się, nach Belieben verspotten. Bóg naśmiewe się z nich; pan nauraga się im. *Budn. Ps. 2, 4*. (szydzi z nich).

NAUSZKA, i, ż., **NAUSZNICA**, y, ż., *Boh. et Slov.* naušnice, (*Etym.* ucho, uszy); *Sorab.* 1. huschowné wóbwěschk; *Carn.* naushesnek, ushesnèk; *Vind.* vuhna rinkiza, navuhiza, navuhsniza, navuhshje; *Rag.* nauhviza, uscierési; *Bosn.* nauhvica, oboći; *Slav.* mengjushe; *Croat.* navusnica, mēngyus, rinchicze; *Dal.* nauhvica, nausje; *Ross.* подвѣска, подвѣсь, серга, серги; *Eccl.* воушесца, оусераза, усерязя, серги; *der Dyrting, das Dyrgehänge, zauszniczka.* Brzescy tłumacze najpierwsi poczęli używać słowa nausznica, *inauris.* *Budn. bibl. praef.* Nausznica złota. *Leop. Genes.* 24, 22. (kołstki złote. 1 *Leop. Genes.* 24, 22. nauszki. 3 *Leop.*). Zawiesiłem nauszki ku okrasie oblicza jej. 3 *Leop.* 24, 48. (kołstki. 1 *Leop.*). Czyja to nauszka? 5 *Leop. Genes.* 38, 25. (czyja to zaponka? 1 *Leop.*). Nausznic perlowych dobywa, aby niemi zdobył szyje nałożnic swoich. *Birk. Chmiel. B 3 b.* Nausznicze złote. *Sk. Dz.* 1002. (*Ross.* наушница заuszniczka, poduszyczielka; *наушникъ* zausznik). **NAUSZNY**, a, e, na uszach się znajdujący, *Dyr.*, auf den Dyrren befindlich. Nauszny, na uszy usłyszany (cf. naoczny), mit (eigen) Dyrren vernommen. **NAUTACZNY**, a, e, [zapaśniczy, szermierski. ob. utaczka. 7] n. p. *Velitaris pugna*, harcowanie, nautoczne potykanie. *Mącz.*, Шфармигел.

NAUZDAC, *cz. dok.*, uzdę nałożyć, ouzdać; *Vind.* navusdati, oglaviti, obvsdati, gornavusdati, naklemati; *bezdumen, mit Zaum und Gebiß belegen.*

NAUZYWAĆ, *med. dok.*, dosyć použíwać, genug genießen; *Bosn.* nausgivatise oblectari.

NAWA, y, ż., (z *Łac.* navis), § 1. jakkolwiek statek wodny, ein Wasserfahrzeug; *Rag.* brood (cf. bród), laghia (cf. łódź), plav (ob. Pław), korabglja, korabgliza, sukorabgliza (cf. korab'); *Croat.* bròd; *Bosn.* bród, ormanica, drjevo, (cf. drzewo); *Ross.* рябикъ (cf. gabać), мишанъ, ушкуй, будара, сандалецъ, учанъ, сойма, буся; *Eccl.* катръга. Nawa mała łodka, czołn, bat, ein Boot, ein Raßn. *Fasellus*, niejaka forma łodzi, nawa też zowią. *Mącz.* — *Prov.* Kogo bóg ma w swęj obronie, Ten w złęj nawie nie utonie. *Cn. Ad.* 551. (Komu bóg jeszcze nie obiecał śmierci, Ten i z grobu snadno się wywierci). Nawa spora komiega, szkuta, dubas, łódź, prum, ein Flußschiff. Nawa morska wielka żaglowa do ciężarów, okręt, ein Seeschiff. Nawy, któremi rzeki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymyby to w tę, to w ową stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. Wsiadać chcesz widzę w nawę morzolutną. *Groch. W.* 433. Nawa wiosła mająca galera. *Cn. Th.* Naw budowania miejsce, *navale.* *Cn. Th.* warsztat, *der Schiffsbauplatz, die Schiffswerfte,* *Croat.* brodnaricza; *Boh.* lodénice. Naw budowniczy, *nauegus.* *Cn. Th.* *der Schiffsjimmermann.* — § 2. *Transl.* Nawa kościelna. *Solsk. Geom.* 2, 76. Nawa kościoła zwłaszcza murowanego, z filarmi wnetrz, *templum ipsum,* *Graec.* ó ναός. *Cn. Th.* *das Schiff einer Kirche, der Mitteltheil.*

NAWABIĆ, *cz. dok.*, dosyć czego powabić, wabiac naprowadzić, genug zusammen locken, wóhln locken; *Sorab.* 1. nawabicz, nawabam; *Vind.* navabluvati, napeluvati, (navabiti - zaprosić gości); *Ross.* наживать, наживлять.

NAWACHAĆ się, *recipr. dok.*, dosyć powąchać, sich satt riechen; *Vind.* navohati; *Ross.* нанюхаться. Bodajbyś pod się kakając, do sytości się smrodu nawachał swojego. *Pasz. Dz.* 11.

NAWADZIĆ się, *recipr. dok.*, *Boh.* nawaditi se *diu saepe litigare*, (nawadēti někoho na něco *instigare, incitare, nabechtać*; *Vind.* nanadit irritare; *navada* - zwyczaj; *Eccl.* наваждаю *litigo*, наваждаю кого кому *lites sero*); sich satt zanken.

NAWAŁ, u, m., **NAWAŁA**, y, ż., **NAWAŁNICA**, y, ż., **NAWAŁNOŚĆ**, ści, ż., (*Boh.* nawal nawalone drzewo; *Sorab.* 2. nawal wielka fala, bałwan, wełna morska; *Rag.* návala, navagljenje *concursum, multitudo*; *Vind.* naval, vodna muzh, vodni shum; *Bosn.* navala turba, *aggressio*; *Croat.* navala *irruptio, turba, caterva*; *Ross.* навалъ); wielka kupa nawalonych rzeczy, wałaca się kupa, nacierająca na kogo, *propr. et fig.*, ein aufgetürmter Haufe, eine große Menge, eine daher stürzende Last, (cf. natłok, napływ). Nieprzyjaciel niezmiernym nawałem pod miasto nastąpił. *Tward. W. D.* 24. Dziec narodów północnych nawałem zastępów swoich, zagnoiła państwa zachodnie. *Jez. Wyr.* Już nieprzyjaciel gonić nas gotuje się; hetman wielkim sercem skoczy wśród wszystkich nawału. *Tward. W. D.* 22. Gdyż my teraz przez nawałność spraw przyjsć do tego nie mogli, odkładamy to do drugiego sejmu. *Vol. Leg.* 2, 166. Musisz rozporządzać tyle żądań, tyle spraw, nawałem z całego świata przychodzących. *Ossol. Sen.* 37. (*rerum coeuntium congestus*). Nawałność - impet, napęd, gwałtigiess und ungestümes Eindringen, Bestürmen; *Vind.* naskok, napad; *Croat.* búk, napog, jagma; *Ross.* стремление, устремление, стремительность. Rusacy przebiwszy uprzejmą nawałnością uffy Greekie, zwycięstwo otrzymali. *Stryjk.* 122. — §. *per excellent.* Burza, szturm, zburzone fale morskie; *transl.* zamieszanie, trwoga, Sturm, Ungewitter, Fluthen, Bedrängniß, Zerstörung, Guß, Gussregen; *Boh.* et *Slov.* ligawec, licina, přjwal; *Sorab.* 1. hliyencza, morska nawałność; *Carn.* fertuna; *Vind.* fortuna, vreme, nevrje, pojoviza, pojouza, viha, pleha, ploha; *Rag.* poplaviza; *Ross.* вьюга, зыбь, зыбель, тревожение, порывъ, проливной дождь. Po spokojnej ciszy morza, przypada nawałność. *Pilch. Sen. list.* 3, 379. Aby gwałtowna nawałność morska, wzbijając się wzgórz, z brzegów nie wylewała, szkody nie działała. *Wiśn.* 319. Tu wichry w srogięj powstają nawale. *Kniaź. Poez.* 2, 109. Powstał wicher wielki, i nawałności obijały się o łódź. *Budn. Marc.* 4, 37. (powstała wielka nawałność wiatru, a wały były o łódź. *Bibl. Gd. ib.*). Nawałność dobrego żeglarza pokazuje. *Fredr. Ad.* 75. Po nawałnościach radzi na spokojne morze patrzamy. *Warg. Wal.* 118. Tu chmura grozi ogniem i wylewem Brzemienna kłęską wiszącą nawały. *Kniaź. Poez.* 2, 110. Na mię bije srogi szturm i nawał trwogi. *Kulig.* 2. Większa jest nawałność niż kropla. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 16. Przez kilka wieków obruszenie się narodów z północnych krajów Europy, zrobiło nawałność na państwo Rzymskie. *Jez. Wyr.* Do wielkiej nawałności Maryus i Cynna Rzpłtą przywiedli. *Warg. Wal.* 126. Gdyby w tych niebezpie-

czeństwach zachodzących, nawalność jaka na Rzpltą nastąpiła, postanawiamy pospolite ruszenie. *Vol. Leg. 5, 541.* Kościół za tak wiele a wielkich bijących nań nawalów, nie miał się najmniej naruszyć. *Hrbst. Art. 88.* NAWALAC, *cz. dok.*, 1. nabrudzić, nabłocić, bešřlum-pern, bešředen, *Vind.* navmasati, vmasati, pogerđiti, nanevzhediti. 2. Nawalać, nawalkować, dosyć czego powalkować, genug walſen, *Ross.* наваять. NAWALIC, *f.* nawali *cz. dok.*, Nawalać *niedok.*, *Boh.* nawaliti, nawalovati; *Rag.* navaliti; *Croat.* navalyiti, navalyujem, nahrupliem *irruppa*, *incurro*, navalyam *advolvo*, *accumulo*; *Bosn.* navaliti, natovariti *onerare*, *irruere*, navaglivati *ag-gredi*, navagljiati *multum volvere*, navaliti, napriti *angere*, *solicitari*; *Ross.* навалить, наваливать, накатать, накатывать, натолкнуть, наталкивать, наворотить, наворачивать, нагромоздить, набухать, набухиваю; wiele czego walac narzusać, do kupy powalić, zusammen walſen, zusammen werfen. Już się sroga śmierć we wszystkie wgroziła, Młodych i starych sobie nawaliła. *Kanc. Gd. 296.* Dopadłszy warzechy, nawalił w brzuch śmietany. *Pot. Jow. 2, 32.* nabuchał, t. j. tego się obzał. NAWALICIEL, *a, m.*, der Zusammenwälzer, (*Croat.* navalitel napastnik). NAWALNISTY, *a, e*, — *o adv.*, nawalom, burzom podległy, den Stürmen oft außgesetzt, stürmisch. Morze nawalniste-ga świata tego. *W. Post. W. 3, 4.* Zburza się, jak nawalniste morze. *ib. 4, 15.* NAWALNY, *a, e*, w wielkiej kupie czyli nawalem nalegający, nacierający, napadający, spadający, mit großer Last und Menge heran dringend. (*Ross.* навальный памовiony, nadspodzianie otrzymany). Dla nawalnych spraw Rzpltej nie przyszło jeszcze do zupełnego ukończenia tej materii. *Vol. Leg. 5, 526.* Mahomet z nawalnym wojskiem wtargnął do Bosnii. *Krom. 712. cum valido exercitu.* Męstwem wielkim i sercem pobił hufce wielkie nieprzyjaciół nawalnych. *Kraj. Chim. A 4 b.* Od Gallów nawalnych ojczyzna zgubiona. *Leszcz. Class. 11.* — *per excell.* Burzliwy, szturmowy, stürmisch; *Boh.* přjwalny, přjwalowý, přjwalčivý, ligawý; *Sorab.* 1. hlyenczki, hlyenczoyité; *Vind.* fortunast; *Ross.* стремительный, устремительный; *Eecl.* вьюжный. Morze nawalne. *Tward. Wł. 12.* W deszczu nawalnym. 1 *Leop. Syr. 49, 11.* Włapregen; *Ross.* ливень. Rzeki częstokroć swą nawalną prędkością podrywają brzegi. *Cresc. 146.* — NAWALNIE *adv.*, z nawalem, gwałtownie, *Croat.* z návalum, *Bosn.* s navalem *catervatim*, *turmatim*; *Ross.* влаемый; stürmisch, gewaltſam. Nie nawalniej z obłoków wypadać grad może, I ciężej bić ku ziemi wstawające zboże, Jako Żołkiewski bił nieprzyjaciół *Tward. Wł. 28.* Zda mi się przyjazd Jehogo, bo nawalnie a prędko przybiega. 1 *Leop. 4 Reg. 9, 20.* cwałem; *Ross.* стремить, стремлю; *Vind.* naglu vunnapasti, vunsdreti se, vunnaskozhuvati.

NAWARA, *y, z*, co się nawarza, narparza, der Sud, waš eingefotten mirb; (*Boh.* nawara co warzeniem przybyło; *Ross.* наваръ przykute zwarzone żelazo; *navara* uszcz, po wierzchu, n. p. rosolu pływająca okrasa, pozłota; posilność uwarzonej rzezy; *navarný* uszczem pokryty; zwarzony, o żelazach). W gorzelni kotłowy nawarę przygotowuje. *Chmiel. 4, 80.* Kości pierwej odgato-

wać na nawarę dla psów, potym do huty odesłać. *Torz. Szk. 270, ob. Parza*, ospa. NAWARYA, *yi, z*, miasto w wojew. Ruskim. *Dykc. Geogr. 2, 202,* eine Stadt in Reußen. NAWARZYC, *f.* nawarzy *cz. dok.*, Nawarzać *et* Nawierać *cz. niedok.*, *Boh.* nawařiti; *Vind.* navariti, privariti (*o* żelazie zwarzyć; *Ross.* наварить, наваривать); dosyć czego nagotować, wiele gotować, liczne potrawy warzyć, viel kochen, ſieden; *Ross.* настроять. Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę, i szedł na pole, chcąc donieść żeńcom. 1 *Leop. Dan. 14, 32.* Nazbierawszy manny, stłukł w moździerz, a nawarzywszy w garn-cu, nadziałał z niej kołaczków. 1 *Leop. Num. 11.* Nawarzyła kaszę, i wylała na stół. *Ezop. 15.* — Piwa nawarzyć, Bier brauen, *fig.*, licha jakiego narobić, Unheil anrichten, sich selbst Noth zuziehen, zurichten; *Vind.* kai hudega napraviti, narediti, vdelati, nařjati, podshgati, shtiftati; *Ross.* доварься. Jakiego nawarzyli, takie piwo pija. *Pot. Arg. 583. Dzwon. Stat. B 2.* Pleć, pleć, nawarzysz sobie, a nie komu, piwa. *Zabl. Zbb. 94.* Czemuż to ja mam pijać to piwo, którego głupie kto inszy nawarzył? *Pot. Syl. 592.* Pij piwo, jakiegoś nawarzył. *Rys. Ad. 55,* trink auß, waš du eingekochet hast; *Slov.* čo si si nawaril, zec; *Sorab.* 2. zo jaden szebe nadrobi, to dej teke hujecž; *Ross.* ты заварил кашу, ты ее и разхлебывай. Czego panowie nawarzą, tym się poddani porparzą. *Cn. Ad. 125.* (panowie za ſby chodzą, a poddanym włosy trzeszczą). Wyście sami tego wszystkiego zlego nawarzyli. 1 *Leop. 1 Reg. 12, 10.* (wyście do wszystko złe uczynili. *Bibl. Gd.*). To złe, które cierpią, sami sobie nawarzyli. *Pilch. Sen. list. 299.* Nauczyciel nieprawowierny, wieleby w tym zlego uczniom nawarzył, i szkody narobił. *Glicz. Wych. L 4 b.* Synowie, by sporni nie byli, a tobie jakiego żalu a frasunku nie nawarzyli. *ib. E 6 b.*

NAWASZCZAC, *ob.* Nawoszczyć. NAWATLIC, *ob.* Nadwałić. NAWAZYC, *f.* naważy *cz. dok.* NAWAZAĆ *niedok.*, *Boh.* nawaziti *inclinare*, *multum pendere*, *ad libram exigere*; wiele odważyć wagą, genug abwägen, *Vind.* navagati, prezhvagati, priedvagati, napreivagati. — 2. Naważać co, robić że się waha, rusza, chwije, in eine wägende Bewegung bringen, in Schwungung bringen. Ptaki naważają, uważaniem rządzą lot, *librant aves cursum in aere. Cn. Th. 1229.* Naważać się, *sz. i moraln.*, wahać się, schwaben, schwanken. Na obie naważa się strony; *momenta sumit utroque. Zebr. Ow. 254.* — 2. Naważyć, odważyć, udecydować, udeterminować, bešřlęczen, sich entschließen. Królewna osieść go naważyła, *ausu est. Zebr. Ow. 55.* Zejść naważyła z górnych wysokości, *sustinet ire. ib. 92.* — 2. Ważyć czyli łożyc na co, auf etwas verwenden, darauf setzen, daran setzen. Jak najchciwiej na to naważamy, Co wkrótce utracimy. *Pap. Gn. praef.*

NAWECOWAĆ, *cz. dok.*, dosyć wywecować, naostrzyć, genug wegen; *Ross.* наточить, (*ob.* Natoczyć).

NAWĘDROWAĆ się, *f.* nawęduje się *recipr. dok.*, do woli lub zmordowania się wiele powędrować; *Ross.* наскитаться; sich müde wandern. Całe jest pielgrzymką życie, Gdy się nawędujem do czasu, te rzezy Opusćm ziemskie. *Min. Ryt. 1, 291.*

NAWĘDZIC, *cz. dok.*, dosyć powędzic, genug zusammen rüchfern, einräuchern; *Croat.* navugyujem; (*distg. Ross.* наудить на wędę nałowić).

NAWĘGIELNÝ, *Ross.* наугольный. NAWĘGIELNIK, *Ross.* наугольник; *ob.* Narożny, narożnik.

NAWESELIC się, *f.* naweseli się *recipr. dok.*, nacieszyć się, sich zur Gemüthe freuen, nach Belieben ergötzen; *Ross.* навеселиться. Nie naweseli się ociec głupiego. *Budn. Prov.* 17, 21.

NAWET *adv.*, §. a) nakoniec, naostatek, na dokończenie, zum Beschluß, zuletzt. Słusznie my boga zawždy naprzód wspominały, Naprzód i nawet, bo ztąd wszystko dobre mamy. *J. Kchan. Dz.* 1. — §. b) Nawet i chociażby, ja fogar, auch, selbst; *Boh.* alebrž, anobrž, třeba; *Vind.* ja she, she tu; *Slav.* dajosh; *Ross.* даже. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trali czasem. *Pot. Arg.* 249. I podejrzenie nawet nai nie padło. *Kras. Pod.* 2, 79. NAWETOWAC, *cz. dok.*, dosyć powetować, odwetować, nagrodzić strate, štůlůnglůt eržegen. Jeśli się sługom nie stanie dostateczna od panów ich nagroda, mają pana w niebie, który im to wszystko nagrodzi i okwicie nawetuje. *Zarn. Post.* 67. Nawetuje wam lat, które pojadła szarańcza. *1 Leop. Joel.* 2, 25.

NAWIA, *ii, z.*, *Tr.*, obłok strzał, kul, eine Wolke von Pfeilen, Kugeln, ein Kugelregen, *ob.* Chmura, chmara. NAWIAC, *f.* nawieje *cz. dok.*, NAWIEWAC *niedok.*, *Vind.* napihati; *Ross.* навивать; wiać na kogo, einen anwehen. Przy drzwiach tak mi w kark nawiało, że obrocić się ledwo mogę. *Teat.* 24, 159.

NAWIEDŁ, *ob.* Nawiednać.

NAWIAS, *u, m.*, (*Etym.* wiesić); krzywa, nieprosta linia, eine frumme Linie. Tamże Tatarzy z góry puszczały nawiosy, Huk wielki z obudwu stron w same bił niebiosy. *Zimor. Siel.* 259. obłakowate wystrzały, Bogenschůße. Nawiasem nawiasowo *adv.*, nieprosto, obłakowato, im Bogen, nicht gerade. Arabcy strzelają z szybkich łuków; ale strzał prosto nie puszczają. Tylko co je nawiasem do góry rzucają. *Bardz. Luk.* 122. Z mōdzierzów nigdy poziemnie, ale zawsze strzela się nawiasowo. *Jak. Art.* 2, 9. Pōjdź, gdzie chcesz z swoją trzodą, ja za tobą w tropy. Choć nawiasem Halino, swe pożęne skopy. *Zab.* 11, 379. *Zabł.* Na nie ledwie nawiasem mogłem spojrzeć. *Teat.* 18, 76. (z ukosa). Nigdy się w takich nie chciał mieścić rzędzie, Co tak czynią jak drudzy, szedł zawždy nawiasem. *Kras. W.* 49. (osobno, swoją szczególniejszą drogą). Rzeczy te, będąc wyjawione, mogłyby nam w prost lub nawiasem sprawić zawstyżenie. *Mon.* 76, 402. — §. Nawias, *parenthesis*, die Parenthese, das Parenthesezeichen, dwie miesięczkowe kreski, między którymi poboczna jaka myśl wtrąca się. *Kpcz. Gr.* 1, p. 4. *Carn.* kluke, sęрпи; *Rag.* vmětka, vmět; *Slov.* medzokładka, medzostogka, zawreni, zatworení; *Ross.* вмѣстительная, скобки. Żeby naznaczyć rozmnożenie między dwiema ilościami wieloścownemi, każda z tych pisac się zwykła między nawiasami, *in parenthesis.* *Jak. Mat.* 2, 19. — §. *Transl.* Nawiasem natracając, namieniając, mijając, im Vorbeygehen berufend. Możesz mu sam o tym namienić, ale nawiasem. *Boh. Kom.* 4, 55. Ale nawiasem mó-

wię ci to, *inter nos*, że on największy zbrodzień. *Teat.* 25, b, 7. Świat pełen tych interesujących się nawiasem Ichmościów, którzy w rzeczy samej tyle o nas dbają, jak pies o piątą nogę. *Teat.* 24, c, 24. (niby też to, na pozór). — §. *Meton.* Nawiasem przypadkowo, na szczęście, na los, zufällig, auf gut Glück, auß Gerathe wohl. A z tym widzisz We Pan, że to nie nawiasem, Lecz z trudnością przychodzi, zostać mecenasem. *Zabł. Zbb.* 49. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafia czasem. *Pot. Arg.* 249. — Nawias, azard, przypadek, Zufall. Nie chcieliśmy królów omylnym natury nawiasem. *Pot. Arg.* 107. NAWIASOWO *adv.*, *ob.* Nawias. NAWIASOWY, *a, e*, nieprosty, frummlinig; *transl.* przygodny, przypadkowy, zufällig. Nawiasowe zdarzenia, ślepe przypadki. *Zabł. Zbb.* 71. Trzeba też to dawne znajomości Różnić od nawiasowych przyjaciół i gości. *ib.* 85. Witałem ją tylko w nawiasowych zdarzeniach. *Teat.* 18, 26.

NAWIAZAC, *f.* nawiaze *cz. dok.*, NAWIEZYWAC *czestoll.*, nawiezuje *praes. niedok.*, *Boh.* nawazati, nawazowati; *Rag.* nãdovčzati; *Vind.* navesati, navoslati, gorpervesati, nãflmurati, gornavoslati; *Dal.* nawezujem (= hafluje; *Bosn.* navesti, vesti ighlom = haftować); *Ross.* навязать, навязывать; §. a) przywiązać nad czym, über etwas anbinden. Zerwał się ten interesów łańcuch, że chyba szczęściem, kto mógł, nawiazał; a kto nie umiał, to mu się urwało. *Zab.* 13, 189. Na łuki cięciwy świeże nawiezują. *Bardz. Luk.* 113. Patrz czy też wszystko dobrze nawiazano. *Alb. na Woj.* 8. Przystap tu Muzo! nawiaz mi bandury, Niech się po złotych wdzięk stronach ozywa. *Zab.* 10, 155. *Zabł.* napinać stronami, mit Seiten bespannen. — §. b) *Jurid.* Nawiazac rany, szkodę bassarunk płacić, nagrodzić; Schmerzensgeld zahlen, Schaden vergüten. Raniony upominał się, aby ból onego i rany były nawiazane. *Dwor. B.* 4. Świadków niesłusznie zganionych i odstawionych, tak nawiazac trzeba, jakbys ich ranił. *Stat. Lit.* 295. t. j. tyle kary pieniężnej zapłacić. *Czack. Pr.* 2, 192. Od tego czasu, jako kto ludzi cudzych u siebie nadzierzał, ma ich nawiazac, to jest, za omieszkanie roboty ich, od każdej głowy, na każdy tydzień, po sześciu groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 383. Ktoby ku ojczystemu imieniu ludzie albo ziemię bez daininy naszój zabrał, ma każdego człowieka, jako wiele wziął, swemi ojczystemi nawiazac, i każdą ziemię ziemia *ib.* 20. *Czack. Pr.* 1, 189. NAWIAZANIE, NAWIEZYWANIE, *ia, n, subst. verb.*; a) nawiazanie, to, czym nawiezują, *amentum.* *Cn. Th.* das Band, der Riemen. Tobie przystoi dyament w pęlicy, złoto w przepasananiu, w szabli świetny kamień, w nawiazaniu nie od złota i jedwabiu przedniejsza. *Mon.* 69, 603. b) *Jurid.* Nawiazanie Nawiazka, *co ob.* NAWIAZANY, *a, e, part.*, nawiazane łózko; *podwiazane, subtentus lectus loris.* *Cn. Th.* ein Gurtbett. NAWIAZKA, *i, z.* (cf. *Boh.* nawazek; *Vind.* naves; *Ross.* навязка nawiazanego co); §. 1 a) czym nawiezują, Band, Binde. Nawiazki cyrulik przyłożył. *Tr.* — b) Pęk nawiazany, ein Bund, etwas Zusammengebundnes. *Fasces*, u Rzymian nawiazki. *Faliss. Fl.* 10. —

§ 2) *Jurid.* Bassarunk, Schmerzengel, Heilgeld, Schlägelgeld, Schädengelb. W sprawach kryminalnych, prócz kar cielesnych, zyskuje strona na stronie nawiążkę, czyli pewną, niby na felczerów i aptekę, pieniężną sumę, jeśli tylko rany albo siniaki zadane były. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 310. Pojmanego biskupa musiał Leszek z znaczną nawiążką jednać i wypuścić. *Stryjk.* 320. Midas wyciał policzek Dyogenesowi, i zaraz mu dał nawiążkę wedle prawa. *Budn. Apoph.* 29.

NAWIC, NAWICIE, *ob.* Nawinać, Nawijać.

*NAWICELLA, i, ż., czołnek do kadzidla. *Cn. Th.* die Beyhrauchbüchse; z *Lac.*

NAWICHNAĆ, *ob.* Nadwichnać.

NAWICHRZYĆ, *cz. dok.* dosyć powichrzyć, genug strümen, toben, Saß und Brauß machen.

NAWIDZIEĆ kogo, *f.* nawidzi *med. niedok.*, (*oppos.* nienawidzieć), rad widzieć kogo, rad mieć, kochać się w nim, einen gern sehen, lieben, gern haben. (*Vind.* naviditi, nagledati - zamierzyć sobie; navidlivati - nienawidzieć, zawidzieć, (*Lat.* invidere); naviden - poważny). Lubią go obiedwie, a ta, ta młodsza passyami go nawidzi. *Teat.* 22. b, 25. Dobrego gospodarza każdy nawidzi, chwali. *Kluk. Rosl.* 3, 11. Nienawidzę równie rozpusty, tak jakem ją przedtym nawidził. *Mon.* 70, 124. § *ob.* Nawiedzieć.

NAWIECZERZAĆ się, *recipr. dok.*, kończyć wieczerzą, daß Abendmaßl enbigen; *Boh.* nawěčereti se. Takoz i kielich wziął, gdy się nawieczerał. *Leop. Luc.* 22, 20. (gdy było po wieczerzy. *Bibl. Gd.*). Gdy się nawieczerałi, wprowadzili go do komory. *W. Tob.* 8, 1. (gdy wieczerzą odprawili. *Bibl. Gd.*).

NAWIEDZIĆ, *f.* nawiedzi, *cz. dok.*, NAWIEDZAĆ, *niedok.*, *Boh.* nawštjwiti, nawštěwovati; *Vind.* objiskati; *Sorab.* 1. wopytam, wopotam; *Croat.* pohoditi; *Bosn.* pocchi viditi koga, pohoditi koga; *Slav.* pohoditi; *Ross.* навѣститъ, навѣщать, посѣтитъ, посѣщать; *Ecll.* сѣшу, посѣщаю, прискѣтити, прискѣщати; a) odwiedzić kogo, zaglądać do jego pomieszkania, etnen besuchen. Wyciąga tego uprzejmość sąsiedzka, żeby się nawiedzać. *Kras. Pod.* 2, 85. Bogate pany z chęcią nawiedzają, a ubogich nie widzą. *Bial. Post.* 224. Mający być nawiedzonym czyli odwiedzionym *Ecll.* посѣтителенъ, *visendus*. Położnicę nawiedzi (*Vind.* na libel jiti, na libeu priti). Obiecał się był do nich rychło nawiedzić. *Sk. Dz.* 41. — §. Nawiedzić, troskliwie szukać, wyglądać, sorgfältig suchen, nachsehen. Będę szukał owice moich, i nawiedzę je, jako nawiedza pasterz trzodę swoje, gdy bywa w pośrodku owiec rozproszonych. *Pociej.* 386. Rozpraszcacie owce moje, owszem rozganiacie je, a nienawiedzacie ich. *Bibl. Gd. Jer.* 25, 2. — §. Posłowie Carscy oddawszy hetmanowi listy, zdrowie od Carza nawidzili. *Papr. Ryc.* 105. oświadczyli, sie statteten den Gruß ab. — §. Bóg nawiedza czym. *theol.* Gott sucht heim womit. Bóg choć ojca albo syna nie skarze, przecież dalszego potomka za ten grzech nawiedzi. *Karnk. Kat.* 307. Mieczem nawiedził bóg kraje owe. *Sk. Dz.* 555. Nawiedzę on naród w mieczu, w głodzie, w morze, aż go wytrawię. 1 *Leop. Jer.* 27, 8. Zona Zacharyaszowa nie miała sromu użyła, gdy ją bóg był

nawiedził nieplodem. *Glicz. Wych. C 3 b.* Bóg nawiedza swoich, i doświadcza ich przygodami rozmaitemi. *Sk. Żyw.* 245. Kogo bóg miłuje, tego i nawiedza. *Zegl. Ad.* 111. (*Vind.* Na respotjah frezha sedi - na rostajniach szczęście siedzi). Bóg wszechmogący swoje nawiedza rozmaitemi frasunki tu na świecie. *Bial. Post.* 230. Często bóg ten dom pogrzebami i żalobą nawiedza. *Groch. W.* 524. Od swej młodości chorobą był nawiedzony. *Prot. Jan.* 23. Atoż ja mężatek nie miłuję, a wždy mię pan bóg takową raną przez gębę nawiedził. *Gorn. Dw.* 208. Pan bóg cię nawiedził, mówiono pogorzalcowi; niech mię mija drugi raz, odpowiada. *Dwor. K 2.* Który mię nawidził bolem, ten mi dodał i cierpliwosci. *Psalm.* 95. — §. Nawiedzę, nawidzę co na kogo - nawiodę, *ob.* Nawiesić. — §. *Burles.* Skórę czyją nawiedzić - wyłupić, wyłoić, jemandes Budel heimsuchen, (mit Schlägen). Cieszyłabym się, gdyby ci czasem skórę nawiedzał za twoje głupstwo. *Teat.* 35. b, 136. Nie bój się, a choć ci czasem hajdamaki skórę nawiedzą, to nic nie szkodzi. *Teat.* 15, 88. Może ci ludzie mój grzbiet nawiedzić zechcą. *Teat.* 52. c, 52. — b) Nawiedziło kogo - opętało go, er ist befallen. Żeby cię nawiedziło, opętana przekoro. *Teat.* 53. d, 17. Przez dwie staruszki nawidzone przemówił dyabeł. *Mon.* 74, 421. Lata jak furya, jak nawiedzona. *Teat.* 11. b, 49. Wrzesczemy oboje, gdyby nawiedzeni. *ib.* 33. d, 37. NAWIEDZANIE, NAWIEDZENIE, *ia, n., subst. verb.*, NAWIEDZINY, *in plur.* *Boh.* nawštjwenj; *Slov.* naščiweni; *Croat.* pohooyenye; *Carn. vas;* *Ross.* навѣщаніе; *Ecll.* прискѣщениіе; odwiedziny, wizyta, zajrzenie do kogo, daß Besuchen, der Besuch, daß Heimsuchen. Kazał go zabić w ten czas, gdy był do niego przyszedł w nawiedziny. *Ustrz. Kr.* 2, 68. Ochmistrzyńni nasza poszła w nawiedziny do kumy. *Teat.* 28. b, 4. Czas wykradają przyjacielskie nawiedziny. *Pilch. Sen. list.* 2. Mojej zguby są przyczyny, Niewiast częste nawiedziny. *Zab.* 11, 331. Nie powiadać, żem zachorował, bo oni zechcą przyjść do mnie w nawiedziny. *Boh. Kom.* 5, 145. W nawiedziny do syna przyjechała. *Star. Dw.* 50. — §. Nawiedzenie Panny Maryi, die Heimsuchung Mariä. — §. *aliter.* Żywot i miłosierdzie dałeś mi, a nawiedzanie twoje przystrzegało ducha mego. *Leop. Job.* 10, 12. (opatrzność twoja. *Bibl. Gd.*, beim Aufsehen. *Luther.*), — §. Nawiedzenie od boga, doświadczenie, krzyż, przypuszczenie bozkie, die Heimsuchung von Gott. Stateczność wiary dzierża panu swemu, co znoszą pokornie każde nawiedzenie od niego. *Rej. Post.* 5 s 5. NAWIEDZICIEL, *a, m.*, *Boh.* nawštjwitel; *Ross.* посѣтитель, дозорщикъ; der Besucher. Racz przyjsz duchu, stworzycielu, Serce wiernych nawiedzicielu. *Pieśn. Kat.* 87. Ten, który ma w niebiosach mieszkanie, nawiedzicielem i obrońcą jest miejsca onego. *Leop. Macch.* 3, 59. (dozorca i obrońca. *Bibl. Gd.*). *Auffseher.* W rodz. żeńsk. Nawiedzicielka *Ross.* посѣтительница.

NAWIEJE, *ob.* Nawiać.

NAWIERAĆ, *ob.* Nawarzyć, et Nawrzeć.

NAWIERCIEĆ, *f.* nawiercić *act. dok.*, NAWIERTAĆ *niedok.*, Nawiertywać, nawiertuje *freq. et cont.*; trochę zawiercić,

Vind. navertati; *Slav.* navěrtati; *Croat.* navertavam; *Ross.* навертѣть, навертывать, навверлить; etwas anbohren. W bokach samej głowy zapalnika nawiertują się na krzyż cztery dziurki. *Jak. Art.* 2, 80. Nawiertanie drzewa ma być aż do drdzenia. *Cresc.* 458.

NAWIERZGAC się, *f.* nawierzgnie się, *recipr. dok.*, do woli powierzać, sich müde toben, viel herumtoben. Pojechali na reszcie z lichem, jedno nawierzgawszy się, a drugie nahałasowawszy. *Teat.* 24. c, 59.

NAWIERZYĆ się, *f.* nawierzy się *recipr. dok.*, wszystkich sekretów sobie popowiadać, sich vielerley vertrauen. Z płaczem pocałowawszy, bierze na pokoje, Nie mogąc się nakochać, nie mogąc nawierzyć. *Pot. Arg.* 819.

NAWIEŚĆ, nawiódł, nawiedli, *f.* nawiedzie, nawiodę; *cz. dok.*, Nawodzić *niedok.*, *Boh.* nawesti, nawoditi; *Rag.* navesti, navodim, navaadam; *Vind.* navoditi; *Sorab.* 1. nawodzuŕu, nadwodzam; *Dal.* navodim; *Ross.* навѣсть, наводить, навожу; *Eccl.* навожду; naprowadzić na co, nakierować, worauf hinführen, leiten, lenken. Do sławy i do cnoty chce go jakim kształtem nawieść. *P. Kchan.* Orł. 1, 181. Nawodzisz mię na krok tak niebezpieczny. *Teat.* 11. b, 47. Na zły raz nawieść. *Cn. Ad.* 548. (cf. nagnać do sieci). Gadał w bóżnicy, wkładając imię Jezusowe, i nawodził żydy i Greci. 1 *Leop. Act.* 18, 4. (miewał rozmowę i pozyskiwał żydy. *Bibl. Gd.*) nawracał, gewinnen, befehren. 1 *Leop. Gall.* 1, 10. — §. Nawieść na kogo, naprowadzić na kogo, ściągnąć na kogo, über einen bringen, über ihn verhängen, ihm zuschieben. Gdyby to utajono, musiałyby nawieść osobom tym i dostojenstwu ich zniewagę. *Weryf.* 40. Oto ja nawiedzę też na was złość chuci i usiłowania waszego. 1 *Leop. Jer.* 23, 5. (ja nawiedzę was. *Bibl. Gd.*) nawiedza kogo bóg). Gdy się wypełnią lata, nawidzę na króla Babilońskiego i na tamten naród, nieprawość ich, a przywiode na onę ziemię wszystkie słowa moje. 1 *Leop. Jer.* 25, 12. (nawiedzę. *Bibl. G.*) — §. Nawodzić, przywozдить, przytaczać, anführen, (citiren). Nawodzisz z Bellarmina, że on nie wie, jakim się sposobem sąd od Pana Boga odprawuje. *Smotr. Ex.* 22. *ib.* 44. — Nawiedzenie, nawodzenie, *subst. verbi*, *Vind.* navodenje, navodba; *Croat.* navoy inductio; cf. nawoj.

NAWIESIĆ, *cz. dok.*, Nawieszać *niedok.*, dosyć czego na czym pozawieszać, genug aufhängen; *Dal.* navisziti; *Croat.* navesztiti, navessujem; *Ross.* навѣсить, навѣшивать. Nie mają na pieczy darmołęga, chociaż nań czasem i złota, jako pstrocin na dzieciola, nawieszają. *Rej. Zw.* 135 b.

NAWIETRZNY, a, e, — ie, *adverb.*, *expositus ventis*. *Cn. Th.* der Luft ausgefegt, luftig. **NAWIETRZYĆ**, *f.* nawietrzy *act. dok.*, *Boh.* nawětrjti, -iti; wiatrem zaziębić, falt machen. Nawietrzenie zaziębienie, die Erfältung von der Luft, vom Winde, Zuge. Położnicom w żywocie ciężkie bole z nawietrzenia przychodzą. *Syr.* 456. Lekarstwo to od nawietrzenia i zaziębłości, zwłaszcza macicy, użyteczne. *Syr.* 131.

NAWIEWAĆ, *ob.* Nawiać.

NAWIEZĆ, nawiózł, nawieźli, *f.* nawiezie, nawiozę, *act. dok.*, **NAWOZIĆ** *niedok.*, *Boh.* nawezti, nawozyti, nawo-

zovati; *Vind.* gornavositi; *Bosn.* navesti; *Croat.* navásam; *Ross.* навезти, навозить, навожу, наваживать, на-тащить, нагаскать, нагаскивать, надернуть; przystawić wiele czego wozem, statkami etc.; viel herbey gefahren bringen; herbeyführen, herbeyfahren. Spichlerze nawiezione, pełne zboża rozlicznego. *Ryb. Ps.* 6. Insi niechaj spichlerze, nawiezione mają. *J. Kchan. Ps.* t. j. dobrze opatrzone, naśpiżowane, wohl verproviantirt. Wielką sobie przed bogiem górę zasług w szukaniu zbawienia bliźnich nawiozła. *Wys. Kat.* 180. t. j. nasypała, aufschütten, zusammentragen, zusammenschütten. Nawozić rolę, gnoić rolę. *Tr.*, einen Acker düngen; *ob.* Nawoz, *Vind.* navoshnja, navosenje, napel.

NAWIĘZUJĘ, *ob.* Nawiazać.

NAWIJAC, *ob.* Nawinać. **NAWIJACZ**, a, m., który co nawija, der etwas aufwickelt. U tkaczów nawijacz, der Spuljunge, co na cewki nici nawija. *Tr.*

NAWILEC, nawilał, *f.* nawileje (*praesenti caret*) *med. dok.*, szaleć od strachu. *Cn. Th.*, vor Schrecken rasend werden. *Insolens*, bujny, nawilały, szalony, wściekły. *Macz.* Nawilała bujna chępliwość. *ib.* *Civitas rabie contacta*, nawilała, oszalała. *Macz.*; cf. szalać.

NAWILKI, ów, *plur.*, herb; kosy. *Tr.*, zwey Sensen, ein Wappen.

NAWILZYĆ, *cz. dok.*, napuszczać wilgocią, anfeuchten; *Vind.* namokriti.

NAWINAĆ, *f.* nawinie *act. dok.*, **NAWIJAC** *niedok.*, *Boh.* nawinauti, nawinowati; *Sorab.* 2. nawisch; *Sorab.* 1. nadwihyam; *Rag.* navitti; *Vind.* naviti, gornavijati, gornviti, gornaviti, gorfviti, gornaklonzhati, navijati, svijati, ovijati, nazievati; *Croat.* navjati, navijam; *Ross.* навить, навивать, (naładować wóz; навивка ładunek wozu); a) wijać na co, aufwickeln. Nawijać nici na kłębek. *Tr.* Tkacz nawija krosna, osnowę na wałeczek. *ib.* Na nawoju przedzę do wyrabiania nawijają. *Pilch. Sen. list.* 5, 62. Trzyma śmiertelną kadziel, jako trzeba, swój dekret, srogą ręką nawinioną. *Bardz. Trag.* 394. (*Boh.* nawinek co nawinięto, daß Aufgewickelte). Nawijać papiloty, u fryzera, włosy skręciwszy, w papier zawinąć, do przypalania. *Magier. Mskr.* — b) Nawinać. *Tr.*, nawichnąć, nie ze wszystkim wywichnąć nogę, rękę, etwas verstauchen, ein wenig verrennen. **NAWINAĆ** się, *recipr.*, natracić się, w ręce wleźć komu, vorfommen, in die Hände kommen, von selbst sich einfinden. Dobrego szukając le dwie najdziesz, złe się samo nawinie. *Cn. Ad.* 170. (złego nie kupić). W kraj ten wciągnął, burzac, pałac i plundrując, co się nawinęło. *Stryjk.* 184. Zakazał, że- bym się na jego oczy nawinał. *Boh. Kom.* 5, 557. Jeżeli hultaju, jeszcze mi się raz przed oczy nawiniesz, to cię.... *Pam.* 83, 2, 178. Zdało mi się, że lzy mu się nawijały. *N. Pam.* 16, 21. rzuciły mu się, die Thränen drängten sich ihm in die Augen.

NAWIOS, *ob.* Nawias.

NAWŁACZANY, a, e, kosmaty. *Cn. Th.*, rauh, zottig. Szata kosmata, nawłaczana, kutnerowana. *Cn. Th.* 1103. Jakób sprawił Józefowi nawłaczaną suknię. *Biel. Hst.* 16. Koc

Turecki nawłaczany obustronny. *Vol. Leg. 4, 357.* NAWLEC, *cz. dok., NAWLEKAC niedok., NAWŁOCZYĆ cont., NAWŁACZAC częstotl., Boh. nawliknauti, nawlikowati; Vind. navlezhi; Sorab. 2. nawlaz; Rag. navŭchi, navlăciti; Croat. navlachim; Ross. навлечъ, навлещи, навлекать, наводочить, наволакивать; Eccl. навлачаю, навлекаю; lekac naciagnać, nakryć, zakryć, n. p. Chmura nawlekła na słońce gęste cienie. *Teat. 51. d, 77, cf. Ross. на небо наволокло, безіежен, іберзіежен. — Nawlec igłę, einfädeln; Vind. vdeniti, notervdeniti; Carn. fndram; Croat. nanizavam, napelyavam konecъ ú iglu; Bosn. uditti kopać ú ghlu; Ross. вдѣтъ нитку въ иглуку, вдернуть нитку въ иглу; Eccl. наляцати, наляшу. Zawłaczać, wtykać nić w ucho igłane. *Cn. Th. Nawłókszy nitkę w igłę, przeciągaj przez dobrą ospę. Perz. Cyr. 126. Nawlec piętę u pończochy. Magier. Mskr. ułożyć na drótach oka piętę. — §. Nawlec na nitkę perły, korale, naciagnać, naściebać, aufsfädeln, aufreihen, Vind. nisati, nisgati, nanisgati, nanisati; Croat. napelyavam zernye na nit; Ross. низать, нижу, нанизать, на-нижу, нанизывать. — §. Nawlec czego wiele, przywlec mnóstwo, wlekać przyciągnąć, nagromadzić, viel zusam- menführen. — §. Nawłóczyć, nawłaczanym czynić, ko- smatym czynić; zottig machen, striden, wirfen. *Tr. Nawłóczyć pończochy, czapkę. Tr. — §. Nawłóczyć się, nawalać się, sich genug herumschleppen, herum treiben. Ross. натолкаться, наслоняться, налытаться. NAWLEKACZ, a, m., który nawleka, der Bezieger, Ueberzieher, Herbezieher; Croat. navlachitel superinductor. NAWŁOK, u, m., po- włoka, n. p. na pierzyny, der Ueberzug, der Bettüberzug. *Ross. наволока, наволочка, (наволокъ іака над rzeką namulona; Croat. navlaka, kum sze obruchi natesu na lagev, harpago; Bosn. navlake, kalcine; Slav. návlacsci - skarpetki). Pojałeś bracie nadobną dziewczyne, Wziąłeś w posagu puchową pierzynę, Z kitajki nawłok; a czegoż chcesz bracie, Kiedy sypiecie smaczno na bławacie? *Bratk. I 3 b. Nawłók ciał skamieniałych, kamienna skorupa. Ross. наплавъ. NAWŁOKA, i, ż., u sieci powróż gru- by, na który się sieć nawłóczy. *Włod. die Reßleine, wo- rauf daß Fischernetz gereiht ist. Sznurek, na którym worek jaki nawłóczony. *Tr. daß Einreißeband, Einziehebend an einem Beutel.********

NAWOD, u, m., *Boh. nawod; powod, nawodzenie, po- duszczenie, nastroszenie, urządzenie, naprawa, die An- leitung, Verleitung, Anreißung. Grecy z nawodu a po- rady Temistoklesa umyśliли bronić się Persom. *Biel. Św. 25 b. ib. 185 b. Wojne podnieśli z nawodu Ma- tyaszowego. *Biel. Kr. 409. Ódstawali poddani od Wła- dysława, z nawodu Wszebora i Duńskiego. *Biel. Kr. 91. — §. Nawod, rozpoczęcie, zawod na nowo, daß Anfan- gen von Neuem. Naprzód zebranie historyi czytać, po- tym obszerną też historyą drugim nawodem. *Mon. 65, 253. cf. zawod.*****

NAWODNY, a, e, na wodzie będący, auf dem Wasser sich aufhaltend. *Zołnierze nawodni, classarii. *Mącz. Obóz nawodny do Włoch przewieźć, classen in Italiam traji- cere. *ib. Terrenum iter, poziemna droga, to jest, nie-***

nawodna. *ib. Nawodne ptastwo, gęsi-przebywające na wodzie. *Dudz. 24. Nawodna mucha, tipula solstitialis, *Ross. кохра. Nawodne miasto: nad wodą leżące, wodą otoczone. *Dudz. 24. mit Wasser umgeben. NAWODNIC, *cz. dok., wodą okryć, oblać, überflutemmen; Vind. navo- deniti; Ross. наводнить, наводнять.*****

NAWODZE, ob. Nawieść. NAWODZICIEL, a, m., napro- wadziciel, co na co nawodzi; *Sorab. 1. nawodzwař; Vind. navodnik, navishar; Rag. navoditegl; der etnen worauf hinführt, der Führer, Leiter. Nazową cię naprawcą rozwalenia, i nawodzicielem ścieżek dla mieszkania. *Budn. Jes. 58, 12. (przeprawca ścieżek. *Bibl. Gd.).***

NAWOJ, oju, m., utok, der Weberbaum; wał tkacki, na którym przedzę do wyrabiania nawijają. *Ol. Ow. 216. *Pilch. Sen. list. 3, 62. (Boh. wratidlo; Sorab. 1. nawoy- no; Rag. vratillo; Croat. vratilo, (navoy inductio); Ross. навой, орудіе, (cf. oreż, narzędzie); навойна краѣк клубовы). Oszczepisko Goliata było jako nawoj tkacki. *Radz. 1 Sam. 17, 7. — §. *Poet. Ta która z złotej kądzieli Zycia twego nici przedzie, Jeszcze nawoju ma wiele, Jeszcze na długi wiek będzie. *Karp. 4, 55. t. j. wątku, noch viel Fäden, noch viel Materie.*****

NAWOJOWAĆ się, *recipr. dok., dosyć powojować, sich satt kriegen, den Krieg satt bekommen. *Zołnierze Skanderbega, gdy się do woli nawojowali, do obozu się wracali. *Baz. Sk. 92.***

NAWOJOWY, a, e, do nawoju należący, den Weberbaum be- treffend. *Nawojowe płótno: na nawoje zwinięte. *Włod.**

NAWOŁAĆ czego wiele, *cz. dok., wołając nagromadzić, viel zusammen rufen, (Vind. naklizati). *Zołnierze uciekające widzi nienawołane. *Tward. W. D. 52. (których się nie do- woła). NAWOŁAĆ się, f. nawoła się *recipr. dok., wo- łaniem namordować się, sich müde rufen, sich abschreyen. *Tr. Boh. nawolati se.*****

NAWOŁOMNY, a, e, — *ie adverb., łamiący czyli rozbija- jący nawy, schiffbrechend. Nawołomne morskie przebyły nory; navifragum fretum. *Żebr. Ow. 347.

NAWONIAĆ się czego, *recipr. dok., woniając nasycić się, sich satt riechen. Daj mi się w sobie nabyć do sytości mojej, A niechaj się nawoniam tej wonności twojej. *Papr. Kol. G. (Ross. навонять насмродzić).**

NAWOSKOWAĆ, f. nawoskuje; NAWOSZCZYĆ, f. nawo- szczy *act. dok., Nawoszczać, Nawoszczać niedok., Boh. nawoskowati; Rag. navosclitti; Ross. навошчить, нава- щивать, наваксить, навакшивать; woskiem napuszczać, mit Wachs überziehen, wischen. *Cerare, incerare, nawo- szczyć, owoszczyć. *Mącz. Nić dobrze nawoskowana. *Perz. Cyr. 2, 29.****

NAWÓZ, u, m., *Boh. nawoz; Vind. navoshnja, navosenje, napel, gnojenje, gnojina; Eccl. et Ross. навозъ всякій, чемъ ямы засыпають; гнои, мотыла; to czym doły, ro- wy, przerwy, zasypują, wyrównywają. *Cn. Th. zusammen- gefahrner Schutt, zum Ausfüllen, Auschütten. — §. Gnój nawieziony, der Dünger. Nawozy oborne, stajenne, chle- wne, owczarne. *Haur. Sk. 50. Margiel przedziwnym jest nawozem. *Kluk. Rosl. 3, 177. Nagnoić nawozem, na-****

wozić *Ross.* унавозить, унавоживать. NAWOŻE, NAWOŻIĆ, *ob.* Nawieźć. NAWOŻNY, a, e, nagnojony, n. p. Ziemia nawożna i tłusta. *Syr.* 1154; *Ross.* навозный. NAWOZOWIEC, *wea, m.,* mucha, *musca stercoraria*, die Mistfliege, Schmeißfliege, jaja składa w gnoju, koło którego całe lato się bawi. *Lad. H. N.* 112. *Kluk.* Zw. 4, 392. NAWOZICIEL, a, m., który nawozi, der Zusammensfütter, Düngersführer, *Vind.* navosnik.

NAWRABAC, *act. dok., Boh.* nawraubiti = *striare, incidere, einferben.*

NAWRAŻAC, *act. dok., Boh.* nawrażeti = *multos clavos incidere*; wiele powrażać, powbijając, viel hinein drängen, treiben, schlagen.

NAWRÓCIĆ, *f. nawróci act. dok., NAWRACAC niedok., Boh.* nawračeti, nawratiti, nawracowati; *Slov.* nawracugi; *Sorab.* 2. hobroschisch; *Sorab.* 1. wobrocziecz; *Vind.* naoberniti, vtratism, gornaoberniti; *Bosn.* navrachjati, navarnuti, navrinuti, navernuti; *Croat.* navračam; (*Ecc.* навратити, навращати, навращаю przywrócić do pierwszego stanu; *Ross.* наворотить, наворачивать narzucić, nałożyć; przybić do lądu); nawracać co = kierować czym, nanosić czego, etwa umwenden, wohin wenden, wohin führen. Nawrócenie nic innego nie jest, jedno *mutatio situs*, odmiana położenia, gdy to co po prawej stronie leżało, będzie po lewej, a co po lewej, po prawej, co na przodku, to na zad pójdzie, co wzgórze to na dół. *Birk. Exorb. G* 2. Niech nawróci stangret. *Tr.* der Kutscher soll umwenden. Gdy rzeka była wezbrała, nie śmiał się przez nią ważyć, i nawrócił ku domu. *Ezop.* 115. Nawrócić się = obrócić się na drugą stronę, sich umbreien, umwenden, *Slov.* nawratiti se *redire.* Gdy się nawrócił Dawid, zabiwszy Filisteusza, wziął go Abner, i przywiódł przed Saula. *1 Leop.* 1 *Reg.* 17, 57. Szyją mi się z ciężkością przychodzi obrócić, Aż się wszystek jako wilk sam muszę nawrócić. *Prot. Kont. A* 3 b. — §. Nawrócić gdzie, dokąd = udać się tam, obrócić się tam, wohin zurückführen. Wziął nowinę o nawróceniu jego do Rzymu. *Wys. Aloj.* 351. *Croat.* navrachatisze = wstępować gdzie. — §. *Theolog.* Nawracać grzesznika, heretyka = na dobrą drogę go wracać, *Vind.* preberniti, preoberniti, einen Sünder, einen Ketzer bekehren, ihn wieder auf den rechten Weg bringen. Żaden tego nie nawróci, Od kogo bóg twarz odwróci. *Rys. Ad.* 81. Heretyk, chce-li się prawdziwie nawrócić, niechaj żałuje za to, że kiedy po heretyku wierzył. *Birk. Exorb. G* 2 b. Jagiełło kazał nawracać lud na wiarę chrześcijańską. *Biel.* 255. Dawni monarchowie mieli za jakąś pobożność, nawracać mieczem pogany. *Nar. Hst.* 4, 88. Jagiełło wielką pilność ustawicznie czynił w nawracaniu pogaństwa do chrześcijaństwa. *Stryk.* 445. (*Slov.* obráćeni; *Slav.* obrátjenje). Chrystus na upad wielom położony; dla ich nienawrócenia. *Bial. Post.* 129. (zatwardziałości.) — Nawrócić się, *per excellent.*, katolikiem zostać, katholisch werden. NAWRÓCICIEL, a, m., co na wiarę, cnotę ludzi nawraca, *Vind.* prebernenik, prebernar; *Ross.* обращатель; der Befehrer. *Tr.*; *Croat.* navrachavec *diversitor.* NAWRÓCICIELKA, i, ż., die Befehrerinn. NAWROT, u, m., a) nawrocenie, nawracanie, daß Umwen-

den, Umkehren. Nawrot wozu. *Tr.* Rzeka ta trudna do nawigacji, i niepośpieszna, dla wielkiego krążenia i nawrotów. *Boter.* 159. *ib.* 211. dla kołowania, zakrętów, Drehungen, Windungen, Krümmungen. — b) Powrot; daß Zurückkehren, Zurückkommen, Wiederkommen. Kazimierz z Malborka nawrotu do Polski przybliżył. *Krom.* 725. (*reditus*). Raz ucieklszy, już żadnego nawrotu nie mają. *Kanc. Gd.* 218. Bywają też zimnice nawrotami powracające. *Perz. Lek.* 95. — §. Nawrot = powtórny raz, powtórzenie, die Wiederholung. Z pierwszej żony (bo z Chmielowską drugim nawrotom żył nieplodnie) syna spłodził. *Nies.* 1, 176. Drugim nawrotom z Kisielnicką zrodził córkę. *ib.* 187. *secundo voto.* Nie chce prawo, aby winowajca za tenże występki powtórnie odpowiadał, lub drugim nawrotom był karany. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 137. Wiek Jagiełłów, wiek dla nauk złoty, Pod ich potomkiem zda się iść w nawroty. *Zab.* 8, 50. *Skrzet.* wracać się, powracać, zurückkehren. — §. Nawrot, przywrócenie, nagrodzenie, za dosyć czynienie, daß Wiedererstaten, Wiedergutmachen, Vergüten, Ausgleichen. Choćbyś dobył miecza na przyjaciela, nie rozpaczaj, bo jest nawrot. *W. Syr.* 22. 26. (jest droga do usmierzenia. *Bibl. Gd.*) — §. Nawrót słońca = die Sonnenwende, *solstitium*, roku czas, którego się słońce znowu nam zbliża, albo znacznie oddala, n. p. O wilgotne nawroty słońca, a pogodne zimy, proście oracze. *Otw. Wirg.* 578. — §. *Theolog.* Nawrot, nawrócenie się ku dobremu, ku prawdziwej wierze, die Befehrung. Ojcowie sadzą Zacheusa tego, że jest nawrotu przykład prawdziwego. *Leszcz. H. T.* 642. — §. *Botan.* Nawrot, słonecznik, podróżnik, brodawnik, brodawiec, oblubienica słoneczna; ziele to kwiatem swoim cały dzień się za słońcem nawraca; gatunek szczodrzynicy, *Citissus Austriacus.* *Kluk.* *Dyk.* 1, 179; *chondrilla*, klein Sonnenwirbel, Barzenfrucht. *Urząd.* 163. *Sienn.* 61. Nawrót, *lithospermum.* *Jundz.* 151. *Syr.* 1529. *Ross.* воробьиное сѣмя. — *Poet.* Piękność człowiekiem tak władnie, jak słońce wonnym nawrotom. *J. Kchav. Fr.* 19.

NAWROTNY, a, e, — *ie adverb.*, nawracający, rückkehrend, Rückkehr =, *Slov.* nawratiedlny. Słońce się pomyka a tropico cancri od letniego nawrotnego koła, ad tropicum capricorni od ozimego nawrotnego koła. *Otw.* 53, die Wendzirfel. Nawrotnie, powtórnie. *Chodk. Kost.* 82. — §. Wracający się, n. p. *oppos.* Chwile nienawrotne.

Zab. 9, 256. *Ejssym.* nie mogące być nawrócone, przywrócone. NAWRÓZYĆ, *cz. dok.*, wiele powróżyć, viel propheszen; (*Ross.* наворачивать, наворожить = naczarować). Nawróżyć się *recipr. dok.*, sich satt propheszen. NAWRZEĆ, nawrzał, *f. nawrze med. dok.*; *NAWRAC, NAWIERAC, *niedok., Boh.* nawřiti; *Croat.* navrénje *ebullitio*; wpijać w się czego, osobliwie mówi się o naczyniach, które od warzenia niejaki smak lub przysmrodek niewygubiony, przyjmują, (in sich hinein sieden), durch Sieden einen Geruch, Geschmack bekommen oder annehmen, einsaugen, einziehen. Mięso nawrzało soli, octu. *Tr.* Czego nowa skorupa nawre raz, tym na starość śmierdzi. *Petr. Ek.* 101. *quo semel imbuta testa.* Długo trwa, wierz memu

słowu, Czego garnek nawre z młodu. *Eraz. Ob. B., Slov.* čím hrnec nawre, tím až sa rozbige páchně. Świeża skorupa tustością smrodliwą, nawrzała, starą przywarą woniała. *Stryjk.* 382. Czego garki nawrają, taki zapach mają. *Star. Vol. C.* Jakim smrodem to dawno nawrzało, Podobno już tak wiecznie tym będzie śmierdziało. *Rej. Wiz.* 78. Nie odmieni niecnoty, której nawrzał z młodu, Jeszcze się ciśnie do niej, by wieprz do wychodu. *Pap. Kol. T 4 b.* Iż był w młodości swojej woli nawrzał, W starości się nikomu zachować nie umiał. *ib. O.* Za apostołów byli tacy, którzy będąc nawrzałymi faryzejską nauką, zakonne ceremonie z ewanilią staczali. *Gil. Post.* 49 b.

*NAWSKROŚLUSKA, i, ż., ryba Azyańska wyborna, ryba Grecka z morza Karpatskiego, *elops. Cn. Th.* 961.

NAWSTECZ *adverb.*, na wstecz, w zad, nazad, żuruf. Odtąd wiele uczniów jego poszli nawstecz. *W. Joan.* 6, 66., *not.* «opuszili go.»

NAWSZYC kogo, *f. nawszy act. dok.*; wszów nabawić kogo, einen mit Säuse anstecken, voll Säuse machen. *Tr.* NAWSZYC się *recipr.* *NAWSZEC, *f. nawszeje neutr.*, voll Säuse werden. — *Transl.* Wszystkim złym się nawszely obyczaje. *Ryb. Gęśl. C 3.* t. j. zaraziły.

NAWTYKAĆ, *cz. dok.*, wiele powtykać na czym, viel eintfecken. Kruk nabierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Włos u węża by szczeć nawtykana. *Jan. Oksz. C 2.*

NAWY — *Boh. nawy-*; *duae praepositiones inseparabiles, praemissae verbis, exprimunt conjunctam significationem unicuique servantem; verba talia significant actionem iterative finitam.* (cf. napo-; cf. pona-; cf. zapo-). NAWYBIERAC *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawybjrati; dosyć powybierać, genug zusammen ausführen. Nawybierawszy sztuk wielkich żelaznych, rozpalił je aż do czerwona w oszowie. *Torz. Szk.* 243. (NAWYĆ, się *recipr. dok.*, wyjąc zmordować się, sich satt und müde heusen; *Ross.* навѣтъся). — NAWYCIĄGAĆ *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawyťahowati; wiele powyciągać, viel zusammen herausziehen. NAWYDZIERAC, *f. nawydzieram act. iterat. dok.*; wiele powydziierać, viel erpressen, entreißen. Nakradłszy, nawydzierawszy, nałupiwszy. *Budn. 3 Ezdr.* 4, 24. Co z krzywdą nawydzierał, to mu też wydzierać poczęto. *Psalm.* 43. Wiele pieniędzy od kupujących nabierali, abo raczej nawydzielali. *Grod. Dis. E 4.* NAWYDZIWIAĆ się, *f. nawydzivia się*, nad kim, *recipr.*, do woli się napastwić, zur Genüge sein Mißheilen thun, (ob. Nazdziwiać). Krzyżacy, gdy się już do woli nad Polską nawydziewiali, do Pruss odchodzą. *Krom.* 353. NAWYGAŃIAC *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawyhaněti; wiele powygniąć, viel zusammen hinausjagen.

NAWYKNAĆ, *f. nawyknie med. jednotl.*, Nawykać *niedok.*; (*Boh.* nawyknauti, nawykati; *Sorab.* 1. nawożam szo, (nawuknuć, nabuknu nauczyć się); *Vind.* se navaditi, se navajati, (cf. wada; se navuzhiti - nauczyć się); *Croat.* navaditisze, navaguyjemsze, obiknujem, (navuchitisze - nauczyć się); *Bosn. et Rag.* obiknutise, cf. obyczaj; *Ross.* навѣкнуть, навѣкать 1. nawyknać, 2. nauczyć się); przywykać do czego, wkładać się, wprawiać się, wciagać się,

nabywać zwyczaju, etwas gewohnt werden, sich daran gewöhnen. Czego z młodości nawykł, swoje czyni stary. *Pot. Jow.* 2, 63. (cf. czego nowa skorupa nawrzała). Do czego się już nawykło, tego się nie chce porzucić. *Mon.* 71, 361. Nawykaj być jednakim. *Pilch. Sen. list.* 258. Pospolicie tak śpiewa, jak nawykła wrona. *Pap. Tr. C 4.* Nieprzyjaciół wszystkich nie wykorzenił, aby się żydzi do boju ćwiczyli, i rycerskiego rzemiosła nawykali. *Star. Ryc.* 7. Chciał spraw pod tobą nawyknać Marsowych, Tak dobrym mistrzem. *P. Kchan. Jer.* 199. Witołd w Prusiech mieszkając, po Niemiecku nawykł. *Biel.* 233. (t. j. nauczył się). Nie umiała inakszego języka jedno Niemiecki; wszakże za ośm niedziel nawykła po Polsku, gdzie się temu wszyscy dziwowali. *Stryjk.* 481. Skodliwych rzeczy uczą się, i nawykają. *Zebr. Zw.* 158. — 2. Chiron doktor nawykł leczyć ludzi, tak iż dwu wrócił od śmierci na prośby Dyany. *Biel. Hst.* 22. umiał.

NAWYLICZAC, *f. nawylicza act. iterat. dok.*, jak najdokładniej wszystko po jednemu powyliczać, alles haarflein herzhähen. *Tr.* cf. nawypowiadać.

NAWYŁUDZAC, *f. nawyludza act. iterat. dok.*, bardzo wiele powyludzać, viel auslöden, ablöden.

NAWYMYSŁAĆ, *f. nawymysła act. iterat. dok.*, wiele powymyslać, viel erdenken, erdichten. Nawymyslałeś wiele ustaw. *Gil. Kat.* 296.

NAWYNOSIĆ, *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawynašiti; wiele powynosić, viel zusammen hinaus tragen.

NAWYPOWIADAĆ, *f. nawypowiada act. iterat. dok.*; wiele nagadać, einem vieles vorsegen, vorreden. Wieleśmy mu rzeczy nawypowiadali, cale dla niego nowych. *Teat.* 19. c. 54.

NAWYTRZASAC, NAWYTRZESAC, *act. iterat. dok.*, wiele potrzesać, viel nach einander heraus rütteln und schütteln. Wiele głodny literat nowin nawytrzęsa, Nim się zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. *Nar. Dz.* 3, 120. My się lubim pokłócić, powadzić, nawytrząsać pod nosem; ale żeby zabić, rzadkie tego przykłady. *Teat.* 43. c. 126.

NAWYWOZIĆ, *act. iterat. dok.*, *Boh.* nawywažeti; wiele powywozić, viel zusammen ausfahren, ausführen.

NAWZAJEM, *ob.* Wzajem.

NAZABIJAC, *cz. iterat. dok.*, wiele pozabijać, viel zusammen umbringen. Ten kochany rycerz, jak z rejestru wyliczał tych, których nazabijał dla swego tryumfu. *Mon.* 76, 46.

NAZAĆ, *cz. dok.*, Nażynać *niedok.*, dosyć użąć, genug mähen, erndten, abhauen; *Bosn.* nasgetti; *Rag.* naxetti, naxgnijvam; *Croat.* nasinyam; *Ross.* нажать, нажну, нажинать. NAZACIĄGAC, *f. nazaciaga act. dok.*, wiele pozaciągać, wiele in Dienst nehmen. Jak mu się wróciła fortuna, nazaciągał chłopstwa bardzo wiele. *Bardz. Luk.* 20.

NAZAD *adv.* a) wzad (*ob.* Zad), w tył, żuruf, in Rücken. *Boh.* nazad, nazadek, zpět; *Slov.* nazad, spätkem; *Sorab.* 1. zadě, faszo (cf. zaś; zahde post), wospat, swopeczizu; *Sorab.* 2. szlětk, neszlětk, naszlětku, cf. posłedź); *Carn.* nasaj, sad, sadej, odsąd, odsadej; *Vind.* nasaj (* po), sad, nasai, odsąd, nasad, snak, sã febo, ritenski, (cf. rzyć); *Croat.* nazad, nayzad, natrag; *Slav.* natrag; *Bosn.*

- nazad, nazada, natragh, uzatragh; *Rag.* nazáda, (nazáda*k detrimentum*), natrágh; *Ross.* назадъ, задомъ, назадн, озадъ, обратно, вспять. Przeciwno woli bożej rozumi nasze zostaną nazad. *Gorn. Dz.* 28. (*Vind.* sad stati nie nadázać). We wszystkich tych sztukach dworzanin niechaj nazad nie zostaje. *Gorn. Dw.* 33. Wyprawił się prędko, nie czekając tych, którzy nazad byli. *Biel.* 74. Ludzie naprzód i nazad idący, wołali hosanna. *Sk. Kaz.* 148. Tym darem zostawił nazad Eschines pańskie serce Aleybiadowe. *Gorn. Sen.* 25. — b) Nazad *adjunctum verbis* = od-; wieder zurück, n. p. Nazad dać = oddać; nazad zanieść = odnieść.
- NAŻADAĆ się**, *recipr. dok.*, dosyć długo żądając wyglądać, sich müde sehnen, vor Sehnsucht ermüden. Com się natrudził, com się nażadał, Ażebyś cię oglądał. *Kniaź. Poez.* 2, 192.
- NAZADAWAĆ**, *act. iterat. dok.*, wiele pozadawać, viel verur-sachen. Najokrutniejszych mi mak nazadawawszy, wolno nie wypuścił. *P. Kchan. Orl.* 1, 243.
- NAZAJUTRZ** *adv.*, (*Elym.* jutro); *Boh.* nazeytrj; *Slov.* nazegtrj; *Sorab.* 1. zayutřichim; *Bosn.* sjutra dan, druggi dan; *Ross.* завтра; *Ecl.* наутрне, наутрей; dnia następującego, folgenden Tages, den Tag darauf, den Morgen darauf. Nazajutrz (*dzień) przed śniadaniem, prowadzę go na spacer. *Mon.* 65, 248. Gdy było nazajutrz, zawarł się legat z królem. *Biel.* 380. **NAZAJUTRZE**, a, n., *subst.*, posterum, dzień jutrzejszy. *Włod.*, der morgende Tag; *Boh.* zeytrék. **NAZAJUTRZNY**, **ZAJUTRZNY**, a, e, do jutra należący. *Włod.*, den morgenden Tag angehend.
- NAZAKŁADAĆ**, *cz. czestl. dok.*, dosyć pozakładać, genug zusammen anlegen, stiften, errichten. Władysław kościołów nazakładał. *Biel. Św.* 175.
- NAZALIC się**, *recipr. dok.*, wiele się żalić, poskarżyć, genug klagen, sich beklagen; *Ross.* навопиться. **NAZALOWAĆ się**, *recipr. dok.*, żalu się nakarmić, sich satt bedauern; (*Ross.* нажаловаться skarżyć się).
- NAZARTOWAĆ się**, *f. nazartuje się recipr. dok.*, do woli pozartować, zur Genüge scherzen, sich lustig machen über etwas; *Boh.* nadowaditi se; *Ross.* нашутить, нашучу. Nazartowałem się z onej staruszki. *Mon.* 65, 542.
- NAZAWODZIĆ się**, *recipr. czestl. dok.*, wiele się nasilić, zawodzić, sich viel und stark anstrengen. Wiatry darmo się nazawodziwszy nieba dójść swiebodniejszego, ziemię ciągłą rozdeły. *Zebr. Ow.* 584. *luctari.*
- NAZBIERAĆ**, *f. nazbiera act. dok.*, wiele pozbierać, viel zusammen sammeln, zusammen drängen; *Vind.* nabrati, nabirati, gornabrati, notersbrati, noterspraulati; *Sorab.* 1. nazbjru, nazbjram; *Ross.* наискать, наишу. Kruk nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Wiele pieniędzy od kupujących nazbierali, abo raczej nawydzierali. *Grod. Dys. E.* 4. Kiedyś weźmie ode mnie pieniądz, od drugiego pieniądz, nazbiera-ć mu się. *Sekl.* 104. **NAZBIERACZ**, a, m., który nazbiera, der Zusammenfammer, *Vind.* nabiravez, naberazh.
- NAZBIJAĆ się**, *recipr. czestl. dok.*, do z mordowania się pozbijać, sich satt und müde herumschlagen, tobt schlagen, morben. Turczyn, gdy tak po ukrainach waszych do woli się nazbija, na ostatek na gardle osiedzie waszym. *Jan. Oksz. B.* 3 b.
- NAZBYT** *adverb.*, zbytnie, więcej i bardziej niż należy, *Boh.* nazbyt; *Croat.* prevèch, preodvisse; zu sehr, zu stark, zu viel. Poczekam, aż mię Bóg lepiej wspomóż, jeszcze teraz nie mam nic nazbyt, z czego bym mógł kościołowi dobrze uczynić. *Dambr.* 212. Szczęśliwy kto między tym dwojgiem: «nazbyt i bardzo mało», szrodek należyty zachowuje. *Zab.* 6, 115. *Min.* Jednemu nazbyt, a drugiemu nie. *Rys. Ad.* 21. Nigdy u nas niedosyć, chyba kiedy nazbyt. Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni i psów. *Opal. Sat.* 99. Kto nazbyt dobrze co chce mieć, gorzej mu się trafia. *Cn. Ad.* 1051. (słodkość zbytnia w gorzkość się obraca; zbytnie rzeczy nieprzyjemne; cf. chlustał, chlustał; cf. strugał, strugał; cf. miara). Równie niebezpiecznie, być nazbyt prędkim, jako i nazbyt opieszalym. *Zab.* 13, 430. Kto nazbyt ciągnie, prędko zerwać musi. *Fredr. Ad.* 56. Dosyć aż nazbyt tego. *Groch. W.* 528. biß zum Ueberflusse; (cf. aż).
- NAZDOBYWAĆ**, *f. nazdobywa act. iterat. dok.*; wiele podobować, viel erobern, einnehmen. Ten do dziedzictwa swojego z macierze Nazdobywał państw i miast możliwych wiele. *P. Kchan. Jer.* 13. *Chodk. Kost. epigr.*
- NAZDRADZAC**, *f. nazdradza act. dok.*; wiele pozdradzać, viele nach einander betrügen. Wieleż to już twój Pan kobiet nazdradzał? *Teat.* 22, 46.
- NAZDYCHAĆ**, *f. nazdycha neutr. dok.*, liczenie pozdychać, zählen freieren. Co koni nam nazdychało! *Teat.* 24, 160.
- *NAZDZIAĆ**, *f. *nazdzieje act. dok.*, ***NAZDZIEWAĆ** *niedok.*, n. p. Będziec nazdziano imię nowe, które usta pańskie nazowią. *W. Post. Mn.* 55. t. j. nadane, es wird dir ein neuer Name gegeben werden; (cf. dziać komu). Przy chrzcie nazdziewają dzieciom imiona. *W. Post. W.* 3, 248.
- *NAZDZIWAĆ**, (*ob. Nawydziwiać się*), *act. dok.*, napastwić się, nazbroić, viel Unfug treiben. Nieprzyjaciele nad ludźmi niewinnymi nazdziwawszy, do domów ustępowali. *Krom.* 518.
- NAZDRZYK**, a, m.; *Tr.* ziele, saxifraga, Steinbrech, *ob. Ło-mikamień.*
- *NAZĘBEK**, bka, m., *Ross.* назубокъ; pilnik, do wypilowania zębów w pile, die Sägesteile.
- NAZĘBRAĆ**, *f. nażebrze, act. dok.*, *Boh.* nażebrati; *Ross.* напросить, напрашивать; wiele pożebrać, nach einander zusammen betteln. Wezbrał się przeciw niemu Konradyn, posiłków i tu i owdzie nażebrawszy. *Birk. Zamoj.* 29.
- *NAZĘGAĆ**, *cz. dok.*, napalić, dosyć pozazęgać, genug aufsteden, anbrennen; *Vind.* nashgati; *Bosn.* nasgēcchi, nago-riti; *Croat.* nasisem, nasgalszem, nasganie; *Ross.* нажечь, нажигать.
- NAZĘGLOWAĆ się** *recipr. dok.*, do sprzykrzenia sobie pozęgłować, sich müde und satt schtffen; *Vind.* najadrati.
- *NAZĘLEC**, *f. nażeleje neutr. dok.*, [w węgiel się obrócić. Pożeleć = przypalić się n. p. suknia na rozpalonym piecu zawieszona, poželała. 4] n. p. Gdy już drwa w wierzchim garńcu *nazelają, *odprzetnisz ogień. *Sienn.* 524.
- NAZEWNĄTRZ**, *ob. Zewnątrz.*

NAZGRZYTAĆ, *f.* nazgrzyta *act. dok.*, wiele pozgrzytać, viel mit den Zähnen kuitsphen. Nogami natupa, zębami nazgrzyta. *Teat. G. b. 7.*

NAZIĘBIĆ, *f.* naziębi *act. dok.*, Naziębiać *niedok.*; czynić, że co naziębnieje, sühle machen, verfallen machen; (*Elym.* zimno); naziębić się NAZIĘBNAĆ, sich verfallen; (*Rag.* naziębsti; *Bosn.* naziębsti, nahladitise, ohropotiviti, nastinnuti; *Croat.* naziębujem, nazimujem). Anim nogą z izby nie wyszła, jakem ja się mogła naziębić? *Perz. Lek. 546.* Naziębione z wiatru rany, ból wielki mu czyniły. *P. Kchan. Jer. 255.* Naziębienie, *Bosn.* nazięba; *Croat.* nazięba.

NAZIELENIĆ, *cz. dok.*, zielonym uczynić, namaić, grün machen; *Rag.* nazelenitti.

NAZIEMNY, *a, e, oppos.* podziemny; auf der Erde befindlich; *Eccl.* наземный; *cf.* ziemny.

NAZIERAĆ, NAJRZEĆ, *ob.* Naglądać. NAZIEREK, *rka, m.*, nazieranie, naglądanie, patrzanie z góry na dół, albo bokiem, zyzem, daß Herabsehen, daß Seitwärtssehen, daß Hinsehen. Sam Jan i Piotr, bo insi uczniowie uciekli, Z daleka się nazierkiem za Jezusem wlekli. *Pot. Zac. 49.* Rodzina i krewni, tylko zaglądają nazierkiem, z wierchu płaczem pokrywając chciwość puścizny. *Psalmod. 51.* Niech się zazdrość, w nazierki idąc za nią, puka. *Pot. Poc. 620.*

NAZJEZDZAĆ się, *f.* naziężdża się, *recipr. dok.*, z wszystkich stron pojeżdżać się, von allen Seiten abstreich zusammen gefahren oder geritten kommen.

NAZIMIEC, *mca, m.*, NAZIMEK, *m.*, młode zwierzątko, ciele, wieprzek, co się już zimę jedną chowało; ein junges Stück Vieh, ein Kalb, ein Schwein *z.*, daß schon einen Winter durchlebt hat. (*cf.* latoś, jarlik, noszczak). Niedźwiedz głodem przymuszony, Porwie i w las unosi nazińca (nazimca) młodego, Kwiczącego i stado zwoływającego. *P. Kchan. Orl. 1, 352.* — **g.* Nazima; *Sorab. 2. etc.* nasimma Jesień, *q. v.*

NAZŁOBIĆ, *cz. dok.*, na czym wyżłobić, wydrożyć, worauf ansöhlen, ansgraben; *Ross.* надолбить, надолблывать.

NAZŁOPAĆ się, *f.* nazłopa się *recipr. dok.*, do woli pożłopać, genug hincin schluden. Który brzeg ze krwią obficie zmieszanej Nie nazłopał się do sytości piany? *Hor. 1, 188.*

NAZŁORZECZYĆ, *f.* nazłorzeczy komu *act. dok.*; bardzo wiele przekląć, probra ingerere. *Mącz.*, einem viel auf den Hals fluchen, viel Böses anwünschen.

NAZŁOŚCIĆ się, *recipr. dok.*, złościć się długo, sich satt ärgern; *Boh.* nazłobiti se.

*NAZMINDZIC, *cz. dok.*, zmindactwem nazbierać, zusammen fügen, zusammen sparen. To co łakomca nalichwi, nazmindzi, nałupi, obróci się tak, jak onym żydom zbytnie nazbieranie pokarmu. *Gil. Kat. 304.*

NAZMYŚLAĆ, *cz. dok.*, wiele pozmyślać, viel erdichten; (*Vind.* namisłiti, namisłhluvati). Ustaw cudzych nie słuchali, Których ludzie nazmyślałi. *Kanc. Gd. 226.*

NAZNACZYĆ, *f.* naznaczy *act. dok.*, Naznaczać *niedok.*, *Boh.* uręjti, poznamenati; *Slov.* ułożjm, oznamugi; *Sorab. 1.* wobczeychuyu, wotczeychuyu, pzipokažu, predpostahwu; *Carn.* nasnázham, samirkujem, namęnem, nameniti; *Vind.* namienit, navanzhati, nasnaminuvati, nakonzhati, napostaviti, pomienit; *Croat.* odregvujem, odluchiti; *Dal.* zamiriti; *Ross.* назначить, назназчать, расpreděliti, рас-

predělять, определять, нарядить, наряжать, вчинить, вчинять; *Eccl.* наръчествовати, изоставити; насечować znakiem, bezcifen. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jad. 10.* Człeka tego zdrady pełnego, żeby naznaczyć kazał, dawszy mu napisać na czele pewne litery. *Gorn. Sen. 317.* (piątnować). Wart naznaczenia, zanotowania *Ross.* достопримъчательный. — **g.* Naznaczyć komu czas, miejsce.

Cn. Th., einem Zeit und Ort bestimmen. — **g.* Naznaczyć komu co •przeznaczyć, stanowie dla niego, przejrzyć komu, einem etwas bestimmen, für ihn festsetzen. Co komu bóg naznaczy, złodziej nie ukradnie. *Pot. Arg. 130.* Śmierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. *ib. 302.* Samo nadbieży, co jest naznaczone komu, A zła chwila namaca i w zawartym domu. *Simon. Siel. 58.* — **g.* Naznaczyć kogo na co, einen zu etwas bestimmen, dazu erwählen, ernennen. Olgierd naznaczył Jagiełłę po śmierci swojej na wielkie księstwo Litewskie. *Stryjk. 426.*

NAZNACZYCIEL, *a, m.*, który co naznacza; *n. p.* Annotator, pilny naznaczciciel a obaczyciel której rzeczy. *Mącz.*, der Bezeißner, Aufzeißner, Aufmerker; *Eccl.* назнаменатель. NAZNAMIONOWAĆ, *f.* naznamionuje *act. dok.*; *Boh.* poznamenati; *Vind.* nasnaminuvati, nasnaniti, nasnanuvati; *Ross.* намябить, намячать, назнаменать; naznaczyć, przeznaczyć do czego, lub na co, bestimmen. *Exsignare*, naznamionować, naznaczyć. *Mącz.* Bóg nic innego nie uczyni, jeno co każdemu naznamionował. *Eraz. Jez. P. b.* Każdy członek ma swój urząd, ku działaniu naznamionowany. *ib. D 3.* — **g.* Znamienitym uczynić, merklich machen. Naznamionowałeś nas Panie światłością oblicza twego. *Wrobl. 7.* signatum est super nos lumen vultus tui. Naznamionowana jest nad nami światłość oblicza twego. *Leop. Ps. 4. 7. W. id.*

NAZOBAĆ się, *recipr. dok.*, *Rag.* nazobattise; *Vind.* nasobattise, najestife; *Ross.* nazobattysja, naklewatysja; najesć się, szczególn. o ptakach, sich satt fressen, besonders von Vögeln. Ptacy się zboża nazobali. *Ezop. 99.* — *Fig.* Nakarmić się, *n. p.* Przez czas tej przewłoki pożytków się z cudzego imienia nazobał. *Sax. Porz. 107.*

NAZOŁKNAĆ, *nijak. jednotł.*, żółto nachodzić, gelb werden, gelb überzogen werden. Widziałyście pióra Nagłe, gdy nowa niemi nażółknęła skóra. *Zebr. Ow. 122.*

NAZONAĆ, nażonał, nażał; nażoneła, nażeła; nażonełi, nażełi, *f.* nażenie, nażonę, *act. jednotł.*; (*cf.* *Boh.* nażenu *f.*, nahnal, nahnati, *imper.* nażeń). Nagnać, napędzić, wohn treiben, auf etwas zu treiben. Nażonełi nas w sieci, w niewody. *Chrośc. Job. 193.* Jak wiele ptastwa kryje się w lesie, gdy zimny deszcz ich z gór nażenie. *Otu. Wirg. 475.* Złośni bogowie ludzi zład wynawszy, W kraj weżorodny nedzných nażonełi. *Chrośc. Luk. 515.*

NAZRZEĆ się, nażarł się, *recipr. dok.*, *Boh.* nażreti se, nażral se, nażeru se; *Sorab. 1.* nażracz; *Sorab. 2.* nażrasch; *Vind.* nashretife; *Bosn.* nasgriditise; *Rag.* naxdrjetise, naxdritise, naxdiratise, naxdirem se; *Ross.* нажраться, натрескаться, нахлебаться; żrac najesć się, sich satt fressen. *Odym. Św. 2, D d 2.*

*NAZRZEĆ, NAJRZEĆ, *ob.* Naglądać.

NAŻUĆ się, *f.* nażuje się *recipr. dok.*, nagryźć się; *Ross.* нажевить; *sich satt fressen, satt essen.* Niech tu zwierzęta nażują się trawy. *Tward. Daf.* 43.

**NAŻWA, *ob.* Nazwisko. NAZWAC, *NAZOWIĆ, *f.* nazwie, *nazowi *act. dok.*; NAZYWAĆ *niedok.*, *Boh.* nazwati, nazwu, nazowu, nazywati; *Vind.* pojemenovati; *Sorab.* 2. naraz, (cf. narzec); *Carn.* velim, cf. wołę; *Bosn.* nazivati, zvati, prozvati, naditti imme; *Croat.* zazavam, (nazavam *vocito*); *Hung.* nevezem; *Dal.* zazvati; *Ross.* назвать, назова, называю, нарицать, нарекать; imię, lub nazwisko nadawać, mianować, benennen, einen Namen geben, nennen, heißen. Nazywać się *recipr.*, *sich nennen, neutr.* heißen. *Rag.* nazvattise; *Vind.* jimenovatise, pravittise; *Ross.* назваться, наречься, нарещися. Panna porodzi syna, i nazową (nazwą) imię jego Emanuel. *Biał. Post.* 62. Porodzisz syna, i nazowiesz imię jego Jezus. *ib.* 62. *W. Math.* 1, 21. *Kucz. Kat.* 61. (nazwiesz). Nazow (nazwij) imię jego Izrael. *W. Osea.* 1, 4. Pismo rzeczy tak nazywa, jakie nam się widzą. *Karnk. Kat.* 182. Nazwać kogo inaczej przechrzcić go. Niech się siostrzenicą moją nie nazywa, jeżeli to uczyni. *Teat.* 7. c. 9. Żonę rzuca, Tasią nazowioną, (nazwaną). *Jabl. Tel.* 59. Niedarmo go tak nazwano. *Cn. Ad.* 566. (imię swe rzeczłą wyraża). Starożytni Polacy nazywali się, naprzód od herbów: Cioltek, Jastrzębiec etc., powtóre od wiosek: Piotr z Chodźca, z Zakliczyna; po trzecie od imion ojcowskich, jak teraz Rusini: Jan Iwanowicz, Witek Bieniewicz, to jest, syn Bieniasza. *Nar. Hst.* 4, 327. NAZWISKO, *a. n.*, *NAZWA, *y. ż.*, jakiegokolwiek rzeczy przezwisko, imię, die Benennung, der Name einer Sache; *Boh.* nazew, nazwánj; *Croat.* nadime, pridovek; *Ross.* название, нареченіе, нареканіе, (назвище przyzwisko, przezwisko ohydne, sztyderskie). Dla lepszego wyrozumienia, obaczmy rozmaite nazwiska, któremi się zowie ten żywot wieczny. *Gil. Kaz.* 276. Cesarza nazwiski niepocziwemi nazywał. *Sk. Dz.* 723. Nazwisko własne, prawdziwe mający, nazwisko wyrażający, *Graec.* ó γενώνυμος, *ex re nomen habens.* *Cn. Th.*, der den Namen mit der That führt. Nazwisko własne, *nomen proprium.* *Cn. Th.* Narzędzia wojenne mają ogólną nazwę broni. *Col. Wym.* 231.

*NAZYĆ, *cz. niedok.*, obnażać, nagim czynić, entblößen, nackt machen; *Vind.* ponagiti, do nagega slezhi; *Ecc.* нажу, обнажаю. Samego siebie z chwały twojej nażysz, piełuchami się lichemi pokrywasz. *Bzow. Roz.* 51.

NAZYĆ się, *f.* nażyje się *recipr. dok.*, długo dosyć pożyć, *sich satt leben, lange genug leben; Ross.* нажитьсѧ, наживаться (= 2. dorobić się, uzyskać; нажить, наживать пабыć, пабуwać; нажитый пабыту; cf. pożytek, użytkować). Dosyć się na świecie nażyłem, weź duszę moję Panie. *Sk. Żyw.* 2, 194. Dziś zjawił dzień się ten szczęśliwy, Nażyłem się na świecie dość starzec sędziwy. *Min. Ryt.* 1, 27. Krzyknie śmierć: wychodź dziadu, nażyłeś się. *Jabl. Ez.* 147. Ten dopiero chce żyć, a ów się już nażył. *Budn. Cyc.* 54. Ja ile ze mnie, nażyłem się do woli. *Pileh. Sen. list.* 2, 51. Ten się do woli nażył, kto śmierci żąda. *Sir. Qu.* 253.

NAZYCZYĆ, *f.* nażyczy *act. dok.*, Nażyczać *niedok.*; po-

życzyć komu czego, einem etwas leihen, borgen. Nażycz ty mnie nóg, ja ci nażyczę oczu. *Klon. Wor.* 51. — §. Nażyczać = używać, udzielać, nadarzać, nastęrczać, geben, erteilen, verleihen, verschaffen, gewähren. Racz pomocy nażyczyć; *per opem.* *Zebr. Ow.* 241. Nażyczę swęj rady. *Ryb. Ps.* 60. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości Grzała miłość; słońcowe powiedźmy miłości. *Zebr. Ow.* 83. Dobrze nażyczać, każdy tego świadom, Chleba sąsiadom. *Klon. Fl. C* 3 b. Zamek spalili, aby już przytułku nieprzyjacielom nie nażyczał. *Krom.* 304. Kiedykolwiek Bolesław na łow zajechał, wszędzie szlachta koni łowcom nażyczać musiała. *Krom.* 280. Tej czystości duszom naszym i ciałom przysparzaj i nażycz. *Birk. Dom.* 78. Głowa chora choroby nażycza ciału wszystkiemu. *Birk. Ezorb. F* 4 b. — §. Nażyczyć, wiele czego komu żyć, viel wünschēn; *Vind.* voshiti, navoshiti, nasheliti.

NAŻYNAĆ, *ob.* Nażać. NAZYWAĆ, *ob.* Nazwać.

NAŻYWIĆ, *act. dok.*, *Boh.* najzwiti; dosyć pożywić, nakarmić, genug nähren, füttern.

N E.

NEAPOL, *u. m.*, Neapel, stolica królestwa Neapolitańsk. *Wyrw. Geogr.* 194; *Slav.* Nápulja; *Bosn.* Napulā. NEAPOLCZYK, NEAPOLITAŃCZYK, *a. m.*, *Slav.* Napolitan; der Neapolitaner. Neapolczykowie. *Sk. Dz.* 530. Przymioty Neapolitańczyków. *Wyrw. Geogr.* 196. NEAPOLITANKA, *i. ż.*, die Neapolitanerin. *NEAPOLSKI, NEAPOLITANSKI, *a. ie.* Neapolitanisch. Matka Bony była córka króla Neapolskiego. *Gorn. Dz.* 144. Bona znacznej sumy pożyczyla królowi Neapolitańskiemu; ztąd urosło prawo Polskie do summ Neapolitańskich. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 126. Ś. Atanazyusz, biskup Neapolski. *Sk. Dz.* 838.

NE - Ć, *ob.* Na, Na-ci, Naści.

NEĆIĆ, *il. i.*, *act. niedok.*; wabić, *Boh.* wnaditi; *Carn.* vadem; *Vind.* nastaviti, nastaulati, nastaviti vabno jed; *Bosn.* mamiti; *Croat.* mamim, nūdim; *Ross.* льстить, польстить, льщу; loffen, anlocken, *prop. et fig.* Czego trudniej dostąpić, to nas bardziej neći. *Pol. Jow.* 2, 45. Co dzień inne nadzieje, co dzień inne chęci, Dziś się jedno podoba, jutro drugie neći. *Szym. Ś. W.* 56. Synu mój, jeśli by cię nećili grzesznicy, nie przyzwalaj im. *W. Prov.* 1, 10. — §. Gołębi dla ochedóstwa nie nećić, bo i od tych prędzej dach zgnije. *Haur. Ek.* 10. nie chować. NEĆISKO, *a. n.*, gumienko, na którym ptaki łowią, der Vogelheerd. Dla ulowienia kaczek dzikich, udziałaj przy stawie grube albo nećisko, albo gumienko, na kilka łokci długie i szerokie, według sieci etc. *Cresc.* 625.

Pochodz. *net, neta, poneta, przynęcać, przynęcić.*

NEDZA, *y. ż.*, *Boh.* nauze, neřest, strast, sauženj; *Slov.* psota, nauze, cf. *Lat.* nausea; *Sorab.* 2. nufa, noth; (*Germ.* Noth; *Anglos.* nead, neod, nyd; *Isl.* neid; *Niederf.* nood); *Sorab.* 1. hubenstwo, (nuza, nufa *necessitas*); *Vind.* pregon, riva, nadluga; *Croat.* tuga, nevolja, (cf. tazyć, niewola); *Dal.* nevoglya, nevolja; *Hung.* nyavalya; *Ross.* нужда (cf. nuda, nukać), скуда, скудота; §. 1.

mizerya, bieda, Elend, Noth, Müsseligkeit. Musi żyć w nędzy, kto nie ma pieniędzy. *Rys. Ad.* 41. Każda nędza najdzie pociechę. *Cn. Ad.* 534. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Co tych kłopotów na świecie! jedna nędza drugą goni. *Dambr.* 691, *Slov.* Żadna psota sama neni, gedna rada druhu honi. Jedna nędza nie dokuczy, nie dość na człowieka. *Cn. Ad.* 510. *Teat.* 43. b, 100. Kto cudzą nędzę uważy, Lekcej sobie swoje waży. *Cn. Ad.* 457. Nędze chude. *Tward. Wł.* 175. *Slov.* Psota mu z każdego kuta wizira. — Nędzę klepać: *Boh.* nazugowati; *ob.* Nędzować, *Vind.* filo terpeti, potrebuвати; *Ross.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Klepanie nędzy *Eccl.* жестокопробывание. Nędzę będzie klepał. *Leop. Prov.* 22, 16. (zubożeje. *Bibl. Gd.*); *Boh.* nuzowati se. Mogąc się mieć dobrze, nędzę klepie. *Cn. Ad.* 459. (ma, a nie zażyje). — *In plural.* Do paná udawać się mamy, z niedostatki i nędzami naszymi. *Biał. Post.* 216. Przyszędł zbawiciel do poratowania nądz (*Genit. plur.* : nędz) naszych. *Sk. Kaz.* 551. Co cię zniewoliło, żeś tyle nądz użył? *Kanc. Gd.* 52. §. 2. *Meton.* Materya jedwabna, ein gewisser Zeug. Nędzy bogatěj, od sztuki... nędzy wazkiej, od sztuki... *Inst. cel. Lit.* Od sztuki alheruntu, alias nędzy bogatěj szerokiej złoty jeden; od nędzy wazkiej groszy 15; od sztuki nędzy ubogiej groszy 6. *Vol. Leg.* 4, 558. NĘDZARZ, NĘDZNIK, a, m., NĘDZA, y, m., NĘDZNICZEK, czka, m., dem., NĘDZKA, i, m., dem., NĘDZIĄTKO, a, m., dem., nieborak, nędzny, biedak, biedaszek, niebogi, mizerak, niebożę, niebożatko, *Boh.* nužnik; (*Eccl.* *наждникъ* wielce usiłujący; *Ross.* *нужникъ* : prewet). Nędzarz on, nie bogacz; nędzarz każdy skąpy. *Pot. Jow.* 75. Chociażby on był całego świata panem, przecież jest nędzaczem. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Często przy hojnych stołach, przy stołach mamony, I w perłach siedzi nędznik jaśnie oświecony. *Nar. Dz.* 2, 65. Nędzarz we wszystko głodny. *Dar. Lot.* 4, 6. Okryła mnie nędzarza. *Teat.* 43. b, 79. *Bardz. Luk.* 81. Lepiej ci mądrym być, choć ubogim, niż głupim, a bogatym w skarbie drogim, Z rozumem wszystko masz, on zawsze nędznik, Żebrak i biednik. *Stryjk. Gon. F.* 5. Kto się bogu niepodoba, nędznik jest. *Biał. Post.* 195. Nędzniczek ubogi. *Pap. Gn.* 1059. *Rej. Ap.* 36. Ah nędzniczku! *Żebr. Ow.* 290, *heu miser.* Nędzniczek drugi przed zbytki twemi nie może się docisnąć, aby sobie dostać mógł partyki chleba ku żywności swojej. *Rej. Post. K k* 1. *ib. M* 2. *ib. F* 5. Aniołowie nas nędzniczki, to jest, małe braciszki swoje, na rekach noszą. *W. Post. Mn.* 567. Nie czyni się panem, gdyś nędzą. *Ezop.* 56. Jam ci jest nędzniczek i żebrak ubogi. *W. Post. W.* 2, 60. Biada mnie nędznikowi, iż przydał pan boleść ku boleści mojej! *Leop. Jer.* 45, 2. Nędznik za nic mający swe życie. *N. Pam.* 15, 551. Nędzniatka zwierzęta, w ziemi dłubając, nędznęć żywności szukają. *Rej. Zw.* 156. NĘDZIĆ, NĘDZNIC, ił, i, cz. *niedok.*, znędzić *dok.*, nędznym czynić; (cf. *Boh.* *nutiti*, *nutkati*; *Sorab.* 2. *nužisch* musić kogo; *Ross.* *нудить*, *нужу*; cf. *Pol.* *nukać*, *nękać*; cf. *nudzić*, *einen elend machen*. Zrzebne świeczropki nie mają być nędzone pracą. *Cresc.* 516. Znę-

dznił konie, zwałił. *Ern.* 18. Coż bydlęta bardziej gubi i nędzi, jak zła droga? *Kluk. Kop.* 1, 294. Nędzić kogo : męczyć kogo, einen pladen, quälen. Nędzili Egypcytkowie nas i ojce nasze. *Leop. Num.* 20, 16. (trapili. *Bibl. Gd.*). Król Egipski robotami koło błota i cegły znędził i zniewolił ich. *Leop. Jud.* 5, 10. Nikogo nie nędzcie. *Leop. Luc.* 3, 14. (nie sciskajcie. *3 Leop.* nie uciskajcie). Kiedy duch zły jał nędzić Saula, Dawid wziął harfę. *Leop. 1 Reg.* 16, 25. (porywać. *3 Leop.*). Choroby te zepsują oczy wasze, a znędzą dusze wasze. *Leop. Levit.* 26. Obacz, jakim znędzony, Od wszystkich porzucony. *Ryb. Ps.* 171. Miasto utrapione i znędzone. *Warg. Wal.* 148. Znędzenie i porażki żydowskie, pokłada za pofortunienie rzeczy swoich. *Leop. 2 Macch.* 14, 14. NĘDZKA, i, ż., *demin. nom.* nędza, *Ross.* *нуждиза*; eine kleine Noth. Nędzka, *aerumnula.* *Macz.*, cf. *nądzka*. NĘDZNICA, y, ż., NĘDZNICZKA, i, ż., *dem.*, *Boh.* nužnice; nędzna, biedna kobieta, eine Elende, Arme, Dürftige. *O me miseram*, o ja nędzna, nędznica. *Macz.* Wspaniała jest jego mina, a dusza jego nędznica. *Bals. Niedz.* 2, 45. Zabiła się nędznica. *Kraj. Chim. B* 5 b. Cnota lubo chwalona, drży jednak od zimna nędznica. *Birk. Ezorb.* 30. Córka Babilońska nędzniczka. *Leop. Ps.* 156, 8. NĘDZNIĘĆ, nędznije *neutr. niedok.*, nędznym się stawać, mizernieć, elend werden; *Boh.* nužeti, nužeti. Począł nędznieć, tak że onego długu nie mógł ani miał czym zapłacić. *Chelm. Pr.* 157. Pod czas prześladowania bardzo znędzniali byli chrześcianie. *Sk. Dz.* 29. NĘDZNIK, *ob.* Nędzarz. NĘDZNIKOWY, a, e, n. p. Pan nie lekce poważył utrapienia nędznikowego. *Radz. Ps.* 22, 25. (ubogiego. *Bibl. Gd.*). *deŝ* Elendn. NĘDZNY, a, e, NĘDZNIĘ *adverb.*, *Boh.* *et Slov.* nužny; (*Sorab.* 1. *nužně necessarius*); *Vind.* riun, nadlushen, potreben, frohen, fromazhen; *Slav.* siromashan; *Croat.* nevoljen; *Hung.* nyavalya; *Ross.* *нужный*; biedny, mizerny, elend, dürrtig. Nie jest ten nędzny, kto gdy chce umiera. *Bardz. Trag.* 441. Ten, który szczęścia swego nie poznaje, Nędznym wszrod szczęścia samego zostaje. *Pilch. Sen. list.* 67. Nędznik nędzny u prawa. *Rej. Wiz.* 122. Uczysz ubogiego żebrać, nędznego płakać, *aquilam volare doces.* *Macz.* Ja nędzny! *Croat.* tusni ja! (cf. *tažny*). NĘDZOWAC *nijk.* *niedok.*, nędznym być, nędzę czyli biedę klepać, *Boh.* nuzuwovati, nuzowati se; *Vind.* filo terpeti, potrebuвати; *Ross.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Nędzowaćby było lżyć bez winy. *Żebr. Ow.* 42, *miserum esse*. Każdy heretyk jest niewolnikiem szatańskim, jemu hołduje, pod nim nędzuje. *Smotr. Apol.* 120.

Pochodz. cf. *nękać*, *ponękać*; *wynędzać*, *wynędzić*, *wynędznieć*, *wynędzniały*; *znędzać*, *znędznieć*, *znędzniały*; cf. *nudy*, *nudzić*, *nudny*.

1. NEGA, i, m, z *Łac.* *negare*; sprzecznik, kłótnik; *Bosn.* *nikavać*; ein Feigner, Widerpredher, Zänfer. Ten sakrament jest cudem nie tylko względem skutku, ale też względem istności; czegoś ty przal Panie Nega. *Twor. Wiecz.* 24. — 2. NEGA, *ob.* Nyga. NEGLIŻ, u, n., z *Franc.*, ubior domowy niestrojny, daŝ Ne-

- glige. Damy w negliżu nie są tak surowe i zbyt poważne, jak w wielkim stroju. *Pam.* 85, 1, 955. *Teat.* 19, 26.
- NEGOCYACJA, yi, ż., czynienie z kim o co, n. p. Negocjacje są wojną gabinetową. *Zab.* 9, 229; *Vind.* podkupzניה; *Ross.* переговоры, переговорка; die Unterhandlung. NEGOCYATOR, a, m., *Sorab.* 1. zakhadźwař; *Vind.* podkpupez; podbarantuvauz. NEGOCYOWAĆ, czynić z kim o co, *Sorab.* 1. zakhadźam; *Vind.* podkupvati, podbarantuvati, mushetati.
- *NEGOWAĆ - przeczyć czemu, n. p. To fałsz oczywisty, ja temu neguję. *Teat.* 50. c, 68; *Bosn.* nikati.
- NEGUS, ob. Nygus.
- NEKAĆ, ał, a, cz. niedok., (cf. *Boh.* nutkati, nutiti nukac, przymuszać; *Ross.* нукать, нукну); *Ross.* нудить; męczyć, trapić; quälēn, martern. Wszech rozkosz syty pędziłem wiek młody, Smutne mię teraz nekają przygody. *Zab.* 13, 296. Ów na ubostwo, ów na zdrowie stęka, Każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. *Min. Ryt.* 3, 528. Mnie ojciec niech łaje, niech nęka, niech dusi, Ja twą Ulissie być muszę. *Chrośc. Roz.* 8. Choć kłopot nęka człowieka, bieda łechce, Przecież nikomu umierać się nie chce. *Mon.* 76, 370. Męstwo, którego żadna przeciwność nie znęka. *N. Pam.* 22, 113. nie zmorduje, nie odstępczy.
- NEKRA, y, z., der Fluss Nečtar, rzeka w Niemczech. *Wyrw. Geogr.* 21.
- NEKROMANCJA, yi, ż., wywoływanie z tamtego świata dusz. *Boh. Dyab.* 3, 64, das Todtenbeschwören.
- NEKTAR, u, m., trunek bogów w Olimpie. *Kras. Zb.* 2, 225, der Nečtar; (*Carn.* serbat, serbatje). Nad nektar słodsze wino. *Jabl. Tel.* 7. Gdzież znajdziem stałe na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie sypie ziele. *Zab.* 11, 120. (cf. do miodu piołun się wlewa).
- NEMEZYS, imię bogini sprawiedliwości, Remešič; *Boh.* Prjsněna.
- *NENI, [z czesk. neni - niema, 4], n. p. Kiedy groszy w pyłku neni, W ten czas się rozum odmieni. *Rys. Ad.* 25. ? może niemasz
- NEOFIT, a, m, z *Greck.*, nowowierca, nowochrzczeniec; w szczegól. przechrzta, ein getaufter Jude, ein Neugekaufter, nowo chrzczony. *Kras. Zb.* 2, 226. Nawróconych do ś. wiary żydów powszechnie neofitami zowią. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 45. Obawa, aby ten rodzaj neofitów, z przyrodzonej biegłości, i chciwości do prerogatyw szlacheckich cisnących się, rodowitego szlachty Polskiej imienia nie zaćmił... *Vol. Leg.* 7, 74.
- NEPTUN, m. bożek morza, Neptunus; *Boh.* Widlon, (cf. widły); *Carn.* Vodán, Murán.
- NERKA, NYRKA, i, ż., NERCZKA, i, ż., dem., die Niere; (*Sorab.* 1. nërka; *Isl.* nyra; *Svec.* njura, *Dan.* nyre; *Boh.* ledwina, ledwinka, cf. ledźwie; *Slov.* ledwina, oblička, (cf. obły); *Carn.* lediza, obist; *Vind.* lediza, ledvize, obist; *Croat.* ledovnicza, ledovje, búbřek, búbřeg, búbřesich, obisztje; *Dal.* bubrezi; *Rag.* lëghja, búbřezi, búbřëgh; *Bosn.* bubrigh, bubrisgicah; *Ross.* бубрегъ, почка, почечка, (cf. pączka); *Eccł.* почки,
- урысла; ap. *Keron.* lenti; ap. *Notker.* lancha). Nerki są dwie mięsiste z podłużną okrągłą miąższości, po obu bokach lędźwi leżące. *Zool.* 40. *Krup.* 2, 106. W nyrkach oddziela się mocz ode krwi. *Perz. Cyr.* 4. Wiecie, jako inaczej nerkę nazywają? Głupie mięso, a to z tej przyczyny działają, Ze w samym łoju siedząc, bardzo chuda bywa. *Jag. Gr. C.* (cf. ma mnogo dobra, ale nie zażywa). Nyrki zowią też pokrątkami. *Rydel.* Dwie nërce (= dual. nërki). *Budn. Deut.* 52, 14. *Exod.* 29, 22. Nérek jego świadek jest bóg. 3 *Leop. Sap.* 1, 6. (świadek wnętrzości. 1 *Leop.*, serca). NERCZANY, NYRECZNY, a, e, Nieren, n. p. Tłustość nerczana. *Budn. Deut.* 52, 14. Nerczane boleści. *Spicz.* 118. Nyreczne boleści. *Syr.* 1007, *Ross.* бубрежникъ. NERKOWATY, a, e, — o adverb., do nerek podobny, nierenförmig. Liście nerkowate, reniforme, gdy liść szerszy niż długi, zakończy się okrągławo, a przy ogonku wyrznięty jest. *Bot.* 55. *Jundz.* 303. NERKOWY, a, e, Nieren; *Boh.* ledwinkowý; *Vind.* ledizhni; *Rag.* bubrëxichi; *Croat.* obisztini, (obiszten *petulans*); *Ross.* почечный. Nerkowego kamienia drobieńie. *Sienn. Wykl.*
- NERW, u, m, z *Greckołac.*, der Nerv, żyła pięta. *Sienn.* 92, sucha żyła. *Syr.* 59; *Boh.* sucha žjla, žilna; *Sorab.* 1. zpinata žiwa, napinata žiwka; *Carn.* kita; *Vind.* biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; *Croat.* sila; *Bosn.* sgilla bjela; *Ross.* становая жила. Nerwy po całym ciełe rozchodzące się, sprawują w zwierzęciu uczucie; składają się z wielu skupionych nitek, cienką siatką związanych. *Zool.* 43. *Kluk. Zw.* 1, 52. *Perz. Cyr.* 1, 52, *Wejch. Anat.* 15. *Krup.* 3, 19. Żyły suche zowią nerwy. *Spicz.* 49. — *Fig.* Nerw, pieniądze, *nervus belli.* *Mon.* 66, 13. NERWOWY, a, e, n. p. Systemat nerwowy składają mięsa i nerwy razem wzięte. *Sniad. Teor.* 214. W oku retyna albo błona nerwowa. *Krup.* 2, 312, die Retine im Auge. NERWISTY, a, e. — o adverb., pełen nerwów, voll Nerven; *Vind.* mozhnoshilast.
- *NERUNGA, i, ż., (NERZEJA. *Tr.*), die frische Nährung, klin ziemi, obłany morzem Bałtyckim i zatoką Haffem. *Dyk. Geogr.* 2, 207. NB. popraw bład *Adelunga*, pod słowem Nährung, jakoby nerzeja znaczyło pokarm.
- NESPUL, NESPLIK, ob. Niesplik.
- NET, u, m., NETA, y, ż., NETKA, i, ż., dem., ponęta, to czym nęcą, posypka, nastroga, powab, *propr. et fig.*; przyłuda, die Eodipeise, der Köder; *Boh. et Slov.* wnada, nástraha; *Sorab.* 1. nawabenstwo; *Carn.* vada, násad, nejtilu; *Vind.* nastava, vabiuna jed; *Croat.* máma; *Dal.* meka; *Bosn.* mama, blazność; *Rag.* máma, mëka; *Ross.* мана, нажива, куклеванецъ. Rozkosz nęta do złego. *Cn. Ad.* 1000. Zaczepiwszy w ostrym haczku netkę, Wabi na zradną chciwe ryby wędkę. *Zab.* 9, 17, *Ross.* наживить, наживять. Skrytęj zdrady netem dał się oszukać. *Przyb. Mill.* 96. Któraż z bogiń net więcej miała od Dyany? *Przyb. Luz.* 47. Złe przykłady nęta są do zbrodni. *Pilch. Sen. list.* 37. NETNY, a, e, powabny; *Ross.* наживный; anlofend, reizend. Netne oczy. *Kniaź. Poez.* 3, 52. et 260.
- NEUTRAŁ, a, m., NEUTRALISTA, y, m., bezstronnik, ein

Neutralist. Jeśli będą neutralami, to jest, na żadną stronę.... *Sekl.* 60. Neutralowie i wszyscy, którzy się za słowem bożym mocnie nie zastawują. *ib.* Te wieże na przesmykach, od neutralistów niech będą tym czasem trzymane. *Jabl. Tel.* 151. NEUTRALIZOWAĆ, n. p. Neutralistą być, neutralizować, stron uchodzić, ni do tej, ni do owej przystawać. *Cn. Th.* 1076. NEUTRALNOŚĆ, ści, ż., *Carn.* nobēnoplatnost; die Neutralität, stan państwa w czasie postronnej wojny, do żadnej się strony nie przywieszającego. *Kras. Zb.* 2, 230. NEUTRALNY, a, e, NEUTRALNIE *adverb.*, *Carn.* nobēnoplatn; neutral. NEUTROWAĆ się *recipr. niedok.*, zneutrować się *dok.*, neutralnym się stawać, neutral werden. Kassyan nie tylko się od Ruskiej wiary odszczepił, ale też i z unitami zneutrowawszy się żył. *Pim. Kam. pr.*

NEWA, NIEWA, y, ż., rzeka w Moskwie, wpada do odnogi Finlandzkiej. *Dykc. Geogr.* 2, 211, die Rewa.

NEWEL, wła, m., miasto w wojew. Witebskim. Gniazdo Newelskich domu. *Dykc. Geogr.* 2, 211, eine Stadt in der Wojw. Witeb.

NEWLIN, herb; strzała ostrzem do góry; przez szrodek jej krzyż między dwiema gwiazdami. W hełmie skrzydło orle czarne rozpostarte, strzałą przeszyte. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NEŻ, ob. Na, Nać, Naści.

NI.

1. NI, *Vind. et Bosn.* ni, ne; *Croat.* ni; *Ross.* ни; *particula*, *varie usurpatur*, *sed potissimum pro ani*, by, nie, bynajmniej, nawet nie, auch nicht, selbst nicht, nicht einmal. On mu nie odpowiedział ni na jedno słowo. *Sekl. Math.* 27. Chcąc kajdany skruszyć Wikle nogi, że nawet ni się moge ruszyć. *Toł. Saut.* 69. Ni jednej przyczyny śmierci na Jezusa nie znalazłszy.... *Budn. Act.* 13, 28. Ni człowieczka tam niemasz nikogo, ani jednego człowieka. *Cn. Ad.* Ni dudu, *ob.* Dudu. — §. *Loco* Nikt, nie, *veteres ponunt* ni, *subsecente casu Pronominis* kto, co: Na obiady proszony, ni do kogo nie chodził. *Sk. Żyw.* 59 b. (• do nikogo). Nie zgodził się ni do czego. *Budn. Jer.* 15, 7. (• do niczego). Nie zgodził się ni nacz. *ib.* 15, 10. (• ni na co • na nic). Wszystko rozdał, ni przy czym nie zostając. *Sk. Żyw.* 116. (• przy niczym). Rodzice ni o co więcej się starają, jedno aby bogato dzieci zostawili. *Sk. Żyw.* 101. — §. Niocz • ni o co • o nic, um nicht (ni pocz, *ob.* Pocz). Do tych miast nioczeście nie prosili. *Sk. Kaz.* 255. Oni się niocz inszego nie starają, jedno.... *W. Post. W.* 349. Mów, że nioczym nie masz wiadomości. *P. Kchan. Jer.* 160. (• o niczym). Nie dba niocz. *Budn. Apoph.* 91. Już więcej nioczym, tylko o wojnie nie myślą. *Ustrz. Kruc.* 3, 183. Nie wiem o niokim, coby z nim równał. *P. Kchan. Jer.* 181. (• nikim). Słówka niokim nie mówił. *W. Post. W.* 2, 169. (t. j. z nikim). Żadna nizkim nieprzyjaźń. *Vol. Leg.* 2, 1087. — §. Niprzecz • nizacz, dla niczego, niemasz za co, bez przyczyny, za nic, um nicht, ohne Ursache. Mówili przeciwko mnie, i zburzyli mię niprzecz.

Leop. Ps. 108, 3. — §. Nizacz • za nic, für nichts. Nie-dbałość abo nizacz mienie. *Gorn. Dw.* 39. Srebra nizacz sobie nie wazyli. *Leop.* 2 *Paralip.* 9, 20. Przedałeś lud twój ni za co. *W. Ps.* 43, 13. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. *W. Post. W.* 2, 79. Rotmistrz nizacz nie stoi, gdzie nie ma roty. *Petr. Ek.* 42. — §. Ni • ni • ani • ani, *Vind., Slav. et Bosn.* ni • ni, weder • noch. Ni bogu świeczki, ni czartu ozoga; ni bogu, ni ludziom. *Cn. Ad.* 549. nikomu nie pożyteczny; ni pachnie, ni śmierdzi; ni to, ni owo. *ib.* 739. Ni przecz, ni zac. *Cn. Ad.* 549. (bez żadnej przyczyny). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię skalować. *Teat.* 30, 56, ohne alle Ursache. Ni to, ni owo. *Teat.* 33, d, 66, *nec caput nec pedes habet.* *Cn. Ad.* 739. (ni w pięć, ni w dziewięć). Kobieta bez męża jest ni to, ni owo. *Teat.* 13, c, a. Co Francuzi galimatyas zowią, to nasi: ni to, ni owo. *Mon.* Ni mnie, ni tobie; ni tobie, ni mnie; ni temu, ni owemu. *Cn. Ad.* 738. (niemasz się czym dzielić). W ten czas Tatar strzedz się najbardziej potrzeba, Kiedy mu ni do ziemi będzie, ni do nieba, Jakoby już miał skonać.... *Pasz. Dz.* 13. — 2. NI • ni • by • naksztalt, wie, gleich wie, gleichsam wie, als wie. Mięso, codzień ni wilk żrą. *Wad. Dan.* 15. Ni rybki pływają głupie w swewoli w nawod nagrężony. *Wad. Dan.* 129. Biegają ni szaleni, jedni bez odzieży, drudzy bez broni. *Kłok. Turk.* 21. Pospółstwo, ni szalone, jakby już nie było nadzieje Rzymu bronić, precz ucieka. *Bardz. Luk.* 15. W zwierciadle ustawicznie, ni tam małpa jaka Muszce się. *Opal. Sat.* 3. Bieżą chorągwie, ni mak rozkwitnione, Niosąc drzewa i hełmy. *Tward. W. D.* 26. Rozegnał konie, jak pioruny lotne I koła w wozie ni ptaki obrotne. *Hor.* 1, 153. *Koryt.*

NIANKA, ob. Nańka.

NIBY, *adverb.*, coś na kształt, na pozór, quasi, gleichsam, gleich als, wie, zum Schein; *Croat.* jen, jerbo, kakti; *Boh.* gakož. Niby z drugim gada, a trzeciego słucha. *Kras. Sat.* 88. Jak mię to gniewa takie udawanie, Bo to niby odmawia i niby się chwieje, A wewnątrz wiem że dla mnie z miłości szaleje. *Niemc. P. P.* 31. Karczma była niby przykryta dachem; mówię niby, bo słoma po większej części z krokwi była zdarta. *Kras. Pod.* 2, 18. Chodzi w zadumach niby uczony, Chociaż Tersyty bratek rodzony. *Zab.* 9, 546. *Zabl.* Zawsze, niby pomagając uciśnionym, obce siły wkraczały do kraju naszego. *Gaz. Nar.* 1, 398. Niby to ty tego nie znasz, niebożatko. *Teat.* 54, 67. Wstydzisz się, odwracasz oczy, niby też to niechce ci się pójść zań. *Teat.* 22, 157. Jestem głupia, niby to tak, jak Wc Pani o mnie trzymasz. *Teat.* 30, b, 128. namlit nády třet Meynung. Lecz bo też to chceć zabić, niby psa. *Teat.* 43, c, 148. t. j. jak gdyby psa, wie einen Hund. *Peninsula*, niby wyspa. *Ustrz. Kruc.* 3, 111. półwysep, eine Halbinsel.

NIC, NICO, G. niczego, D. niezemu, *Instr. et. Loc.* z niczym, w niczym; §. 1. *subst. et adverb.*, *Boh.* nic, ničeho, ničemu, ničem, ničjm; *Slov.* nič, ništ; *Sorab.* 1. ničzo, ničžo; *Sorab.* 2. niz; *Carn.* nezh, nishtr; *Vind.* nizh, nizhefer, nishzer, ofik, nikai; *Croat.* nikaj, ni-

star, nista; *Slav.* nishta; *Bosn.* nić, niscta; *Rag.* niscta, nisctan, nisctor, zer; *Ross.* ничто, ничего; *Eccl.* ничтоже; ničtš (oppos. co); żadna rzecz, (cf. nikt - żaden człowiek). Nic, po dawnemu nico. *Kpcz. Gr.* 2. p. 45. Lepszy rydz w ostatku, niżli nic. *Jabl. Ez.* 25. *Slov.* Lepši bol, než ně bol. *Vind.* Bufhi nekai, kaker nekai; beffer etwaš, aš ničtš. Lepsze i to niż nic. *Teat.* 54, 8. Jakiegokolwiek zbiory, są czazcko dziecinne i połyskujące się nic. *Psalm.* 102. Co tu kłopotu za jedno nic. *Teat.* 36, 65. Pęcherz nadęty, ogromne nic. *Fredr. Ad.* 85. Jedna fraszka, jedno nic. *Mon.* 76, 448. Czy można być komu wdzięcznym za całe nic, albo jeszcze mniej niż za nic. *Mon.* 74, 5. Jeszczeć to nic. *Cn. Ad.* 320. dopieroć to początki, daš hať noš ničtš ju bedeuten. Ja niczym to nazywam, co się nazywa nic, Czy loźne, czy spętane, czy w wierszu, czy w prozie. *Zabl. Amf.* 61. Nic nie znaczące słowo *Carn.* neshtěrz, nishterz. — §. *Cum praepositionibus:* a) *indecl.* n. p. Sprawa u sądu, wojna i kochanie, Często z nic nagłej podlega odmianie. *Nar. Dz.* 1, 55. auß Ničtš, durč ein Ničtš. Żadna materya nie niszczeje, istoty od nie odległość nieskończona. *Zab.* 11, 196, cf. niczość, nicestwo. — b) *declinab.* Wszystko z niszczego (niczego) jest stworzone. *W. Post. Mn.* 241. Albo rozumiesz, iże tak meżkiego Przypadku ma być początek z niczego? *Past. Fid.* 241. Przez wiele lat do niczego nie przyszedł. *Mon.* 70, 650. (do majątku nie przyszedł, majątku nie zrobił). — §. Na nie - nieużyteczne, nieskuteczne, ju Ničtš, unniš; (*Croat.* nichemu, za nistar; *Vind.* sanizhen, nizhoun, sa nizh). Wszystko się przewróciło, prawa poszły na nic. *Zab.* 15, 298. — §. Za nic, za cyfrę, für Ničtš, für eine Null. Za nic ma ludzi, lekce waży bogi. *Bardz. Trag.* 558. Za nic ma wszystko ten, kto na śmierć się odważy. *ib.* 457. Wszystka winnica z drzewem mostem położona, Za czym za nic jagody i zdeptane grona. *Kuliq.* 77. A ono jak mawiacie: wszystko stoi za nic! *Star. Vol. A* 3 b. Te przestrogi dla wojskowej trwogi, za nic były. *Tward. Wł.* 74. (groch na ścianę, głuchemu piosnka). Teraz w najwyższym stopniu stanęła ta sztuka, za nic wszyscy poprzedni. *Zab.* 12, 64. — §. Z niczym, nie wskórawszy, n. p. Pójdzie on ztąd z niczym. *Boh. Kom.* 4, 169. z kwitkiem, unverričtetet Sače. — §. Nic do rzeczy. *Teat.* 36. c, 95. t. j. nie służy tu, ni w pięć ni w dziewięć; ničt a propoš, unpašlič, untauglič. Ten napis weale jest nic do rzeczy, trzeba tu inszy zawiesić. *Teat.* 52. d, 49. Owo zgoła wszystko nic do rzeczy. *Kras. Pod.* 2, 144. — Nic mi do niego. *Jabl. Tel.* 91. nie należy do mnie, nie jest moim krewnym albo przyjaciелеm, bynajmniej mnie nie obchodzi; ič stebe mit ihm in feiner Verbindung, er geht mič ničtš an. — Nic po czymś - na nic, za nic, nic warte, unniš, fručtloš. Nic tu było po tobie. *Cn. Ad.* 351. Nic po nim, nie wart, nikczemny, niepożyteczny. *Cn. Ad.* 351. Jeśliż sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy nic po prawie, nie po urzędnikach, nie po trybunałach i po wszystkich sejmikach. *Star. Vol. E* 4. — §. Nic czego - żadna najmniejsza część czego, ničtš von etwaš, auß ničt daš Oeringste von

einer Sače. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 350. Nic doskonałego. *ib.* Nic trwałego na świecie. *ib.* 351. (wszystko przemija). O! co za nic dobrego ten chłopiec. *Teat.* 36. b, 81. (oppos. co dobrego), t. j. co za hultaj etc., waš für ein Zaugeničtš. — *Ellipt.* Albo wszystko, albo nic. *Teat.* 52. d, 84. (daj). — *Obso.* Są niczego dobrego zawždy przyczyną. *Ber. Dek. B.* (nic dobrego od nich nie pochodzi). — §. Nic albo nie, słowo odmawiającego komu czego. *Cn. Ad.* 553. ničtš. Nic, nic, nic z tego, krótko ci powiadam. *Teat.* 16, 14. Uczyni mi tę łaskę! *Б.* Nic z tego! *Teat.* 10. b, 90. Nic, nic, co się zowie nic. *Teat.* 33. d, 59. — §. Acz nic, ob. Acz. — §. *Quando nic subsequitur verbum, adjungimus adhuc negationem* nie, n. p. Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 554. Nic nie dam. *Cn. Ad.* 553. Nie będzie nic z niczego. *Teat.* 26, 69. *Fredr. Ad.* 3. (cf. z piasku bicz). Nie da nic - cf. da on duszkę świętą; da on łaskę bożą. *Cn. Th.* (cf. z Panem Bogiem). Gra we wszystkie, a żadnej gry nie zna, nic a nic. *Zabl. Fir.* 13. (auch ničt ein Bišfen, ni kaska). Admiral, choć większą potęgę objął, przecię nic a nic nie zrobił. *Pam.* 83, 2, 203. (*Vind.* nizhefar, zhistu nizh). Za nic niemam, za nic poczytuje, (*Eccl.* ничтожу vili pendo; *Sorab.* 2. sanizowař pogardziciel). Niemasz nic, ob. Niema. *Omittens verbum, omittas etiam negationem:* Nic z tego. *Teat.* 22, 46. (*scil.* nie będzie). Dawno nas tym strasz yli, ale chwała bogu, że wszystkiego nic. *Star. Pob. B* 2. Z onej rzeczy księże Janie nic. *Rys. Ad.* 80. Nic mu, jedno się przelakł. *Teat.* 53. c, D. eš išt ihm ničtš. — *Elliptice:* O mnie nic - mniejsza o mnie, na mnie nic zależy, auß mič fommtš ničt an, an mir liegtš ničt. O mnie nic, lecz mię o was trwoży strach ostatni. *Bardz. Trag.* 314. O mnie nic, ale Kalchas na to nie zezwoli. *ib.* 217. — §. 2) *Chym.* Na brzegach tygla, gdy miedz na mosiądz przetapiają, osiada biały proszek gębczasty, który biorą na potrzebę lekarską pod imieniem nic, nihilum. *Kruml. Chym.* 199, der Ničt, Weißničt, cf. urewiec. — §. 3) Nic, niczego (*scilicet* brak) - uchodzi, nie najgorzej, passable, nicze, eš passirt, geht mit, gan; leiblich, ničt schledt. Pan twój czy zdrow? *Б.* Niczego, dosyć czerstwy. *Zabl. Zbb.* 19. To jeszcze niczego. *Teat.* 17. b, 38. (ujdzie, nienajgorzej). Nic dziewczynie, ładna bestyjka. *Teat.* 21, 107. Spojrzę na niego; niczego mu, chłop wysoki, pleczysty, kubitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Nic jej, nieszpeta. *Teat.* 27. c, 71. Prawda, że twojej pani niczego, ale czyż ma ona tę kibić.... *Weg. Marm.* 1, 184. Pani piękna, i słudze niczego. *Teat.* 45. b, 43. — *Joc.* Jest sekta niczegoistów, których hałasem to słowo: niczego. *Mon.* 66, 255. Usilnie oblihowałem go, żeby głowę nakrył; na to trzy razy: niczego! *Mon.* 66, 240. Takich wielu, którzy bez tego a a e e, niczego, z niczym więcej ozwać się nie mogą. *Teat.* 24. c, 49. Prosiem, żeby nie tak wiele się kłaniał, odpowiada: Niczego. *Mon.* 66, 258. Usiadźże, bądźże łaskaw. *Б.* Niczego Mościpanie! A. Ale proszę! *Teat.* 30. c, 15. (mogę stać, nie trzeba mi siedzieć). — *Iron.* Otoż chleb wysłużony, codzien od Jegomości kułakiem w zęby, od Jejomości codzien

burka, niczego, pięknem się oporządził u tego dworu. *Teat.* 10, 83.

NIC, i, z, **NITKA** *dem.*, (*Boh.* nit; *Slov.* nit, nitka; *Sorab.* 1. nitž, nitsch; *Sorab.* 2. niž; *Vind. et Carn.* nit; *Croat.* nit, konecz (• 2 koniec); *Rag.* xizza, pteghja, prèden, strukka, kônaz; *Dal.* konacz; *Bosn.* sgića, konać, sgićica, pteghja (cf. przędza), strukka; *Ross.* нить, нитка, ниточка, прядь; cf. *Lat.* netum, neta, nema; *Graec.* νήσω, νήσω neo; *Arab.* نتر nata, fila extendit; *Hebr.* extendit; *Syr.* ن نen; *Ger.* Nath, nâhen, Niet; *Aegyptiis* Nit, Neith, Nyith, *Minerva*, nentium Dea); § 1) der Faden, Zwirn, Faden. **Nici** *plur.*, Zwirn; *Carn.* zvirn, sukanèk, sukanz; *Croat.* konecz; *Vind.* preja, nitje, nitruje; *Rag.* nitti; *Slav.* kònci; *Ross.* нитки. Ze lnu nici grube, cienkie, cieni-sze, bardzo cienkie przędą. *Kluk. Rosl.* 3, 328. Nici Gdańskich do szycia białych. *Gost. Gor.* 111. Siła nici i kłębów różnych potrzebuje szwaczka do roboty. *P. Kchan. Orl.* 1, 385. Nici tkacze, krosienne, naczynia część, osnęw z wątkiem przeplatające, *insubuli. Cn. Th.*, die Aufsere, die Sphèrung, der Aufzug. Z różnych postaw nici mi tu trzeba. *P. Kchan. Orl.* 1, 39. — Nic kreco-na *Ross.* скань. Nici kręcić, *Ross.* сучить, сучу; *Eccl.* скати, ску, (cf. sukno). Nici kręcenie, *Ross.* сучка; *Vind.* nititi, presti • przasć; *Rag.* nizati, nanizati, obni-zati *infilare*, nawlec igłę). Nici zamotane, motanina, *Ross.* путань. — *Phrases et Prov.* Cienkie dość nici stawimy, Gdy ptaki siatką łowimy. *Dar. Lot.* 17. (sidła). Niech tych zamysłów zbęda, Próžno tę nic przęda. *Chrośc. Luk.* (t. j. roją albo snują tę nadzieję). To na bardzo cinkiej nici wisi. *Rej. Wiz.* 71. (na lyczku, na włosku). Już na cienkiej nici korona wisiała, Sam tylko bóg ją trzymał, że się nie urwała. *Zimor.* 231. Widział życie swe na cienkiej nici. *Pot. Syl.* 518. U skępa czasu wszystkiego żywota Na bardzo cienkiej nici wisi cnota. *Rej. Zw.* 217. — By z nici nie kręcili powrozów. *Mon.* 73, 102. (z muchy słońca). Skaka jak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. (niezgrabnie, niekształtnie, jak cielę na powrozku). Po nici kłębka dochodzą. *Rys. Ad.* 53. *Slov.* po niti klubka dogdēs; (za śladem wytropić). Po nici • po szwie, nieprzerwanie, ciągle, in einem fort. Od pierwszych idzie między żołnierzy Z głosu do głosu strach jako po nici. *P. Kchan. Jer.* 548. Sądźmy o rzeczy, której ciągu nici znać nie możemy. *Xiądz.* 176, (pasma). — *Meton.* Zyczliwie, według myśli, erwünscht. Gryzie się, że rzeczy nie po nici, nie po szwie się porzą. *Pot. Poc.* 305. Bardzo mu markotno, lże się nie po nici próto ono płótno. *Pot. Arg.* 118. Sam się żrze w sobie, ani go nasyci Żadna fortuna, choć ją ma na nici. *Chrośc. Luk.* 67. w reku. — §. 2) *Transl. poet.*: W takt grają lutni Polskiej nici. *Zab.* 8, 190. t. j. strony, die Saiten. Tytan dziś jaśniej niżli kiedy świeci, Jaśniej rozpuszcza promieniste nici. *Zimor.* 182. t. j. promienie. **NICA**, y, z, **NIC**, a, m., **NICE** *plur.*; sukni lewa strona (*oppos. lice*), die linfe, äbißte Seite des Tuches; *Rag.* nizze; *Slav.* opaka, strána; *Ross.* изнанка, изнанница, выворотъ, изворотъ, изворотъ, исподокъ. Na ręby, na wy-wrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* Wywróćcie te szaty

na lice, W których dawno na nice Chodzicie. *Czach. Tr. F 2. Eccl.* на ниць, на ничь, на выворотъ. — *Fig.* Na nice wywracać • przewracać, umkehrten, verkehrten. Ze ser-ce prawie wszystko na nice wywraca, Rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. *Żebr. Zw.* 90. Śmierć wy-wrocila na nice Wiatrem nadziane nasze fantazje. *Zimor. Siel.* 196. Na nice • na opak, verkehrt. U bogaczów wszystko na nice, z człowieka bestją, z dnia noc, a z nocy dzień czynią. *W. Post. W.* 3, 118. Nie mogąc mu dać zła fortuna rady, Na dobrą stronę obraca się nicem. *Pot. Syl.* 3. Ogień wszczęty wszystko wywrócił na nice. *Bardz. Trag.* 417. (*Eccl.* ниць, ницы, никомъ, ничкомъ twarzą na ziemi). — §. *aliter*: Zbytecznie ganić, wzorki zbierać, nicować co albo kogo, strigeln, streng richten, crif-tistren. Każdy co jest wychwała, a co było gani, Prze-wraca dawnych mozoł działania na nice. *Kras. W.* 9. Już to z dworstwa wychodzi siostrzyce, Wywracasz tu mój żywot na nice. *M. Biel. S. N.* 10. Same cnoty na nice obracamy, często na gładkiej twarzy brodawki upa-trujem. *Ow.* 13, 65. Czemu twe słowa tak na nice idą? *Chrośc. Zab.* 78. — §. W kramie prędko się na nice wacek wywróci. *Alb. na Woj.* 11. t. j. wypróżni się, wy-szypli, leert sich auß, wird leer. — §. Nice, gatunek ciasta, lżejsze pączki, wietrzniki, Windbeutel, eine Art Pfannkuchen. **NICENNICA**, y, z., *flago Linn.*, rodzaj rośliny, baś Fa-denfraut. *Kluk. Dykc.* 2, 8. **NICIENICA**, y, z., u tkacza, jest z nici kręconych, bywa od dwóch do 30 szafów. *Magier. Mskr.*, die Fadenschleife bey dem Einweber. — (**NI-CESTWO**, a, n., niczość, nic, bycie niczym, baś Nichts, baś Nichtsfeyn, die Nullität; *Carn.* nezhëmër; *Rag.* nisc-tarstvo; n. p. Jeśli dalej coraz sięgać zechcemy staroży-tności, przyjdziemy do tego kresu, przed którym oba-czymy się w nicestwie. *Pilch. Sen. list.* 330. Jak zapo-biedz temu nicestwu, czyli zniszczeniu. *Mon.* 76, 325.). — **NICIANY**, a, e, z nici, *Boh.* nitenny; *Ross.* нитяный; von Faden, von Zwirn, zwirnen. Złota nicianego funt. *Gost. Gor.* 110, Faden gold. Niciane pończochy. **NICIA-STY**, a, e, — o *adv.*, pełen nici, fabig; *Carn.* shtrenast. **NICIK**, a, m., *demin. nom.* nit; nitabla. **NICOWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, przenicować *dok.*, §. 1. suknią na nice, na lewą stronę przerabiać, ein Kleid wenden. Nicowana suknia *Ross.* неворотъ. Nicowanie sukni *Ross.* перево-ротъ. — *fig.* Nicować co • przekrecać, verdrehen. Pismo ś. wykrecają, szpocą, nicują. *W. Post. W.* 84. Odszcze-pieńcy, kiedy poczynają wykładać albo raczej psować i nicować słowo boże. *W. Post. W. praef.* Arcybiskup bron-nił mistrzowi kościołów psować i wiary nicować. *Stryjk.* 754. Prokurat sens prawa wykrętnie nicuje. *Pasz. Dz.* 114. Moje przysługi przewrotnie nicujesz, Dyskursa moje wszystko przesładujesz. *Karp.* 1, 155. — *aliter* Przeszy-dzać z czego, wzorki wybierać, ostro ganić, burdshiehen, burdshcheln; (*Vind.* ponizhuvati, sanizhovat, tadvat, tadlat). Niema tego domu, gdzieby cudzej wiary nie nicowano. *Boh. Kom.* 2, 15. Niech jak kto chce nicuje, z fraszek będą fraszki, Nikomu nasze wadzić nie mogą igraszki. *Zab.* 11, 371. *Zabl.* Gotowi są ludzie do nicowania ta-lentów, których sami nie mają. *Nag. Fil.* 152. Dobre

twe sprawy źle nicując śledzą. *Zab. 11, 27. Koss.* Mam może niektóre śmieszne przymioty, pozwalam, aby je nicowano. *Weg. Marm. 3, 163.* Nicować czyje niewinne postępkę. *Teat. 46. b, 52.* Lepiej jest pisać, niżeli próżnować, Trudniej jest robić, a łatwiej nicować. *Teat. 27. c, O.* Chwała nicowana. *Dwor. D 1. t. j. na opak. — §. 2. Transl.* Gęste kubki z ochotą nicujmy. *Lib. Hor. 38.* spełniajmy, leeren, außleeren, außstehen die Becher.

NICWART, ob. Nic po nim. NICZEMNIEC, NICZEMNY, ob. Nikczemny. NICZOŚĆ, ści, ź., nic, subst., nicestwo, bycie niczym, daß Nichtssein, die Nullität, daß Nichts. Zdaje się, iż wszystkie żywoty zburzone, a cała natura znowu się w niczość pograża. *Stas. Num. 2, 158.* Mógłbym cię pogrzyżyć w niczości, z której cię wyciągnąłem. *N. Pam. 9, 369.* NICZYJ, yja, yje, do nikogo nie należący, niemandaś; *Sorab. 1. niczeji; Sorab. 2. nezoji, (cf. czyj).* Człowiek mądry nie gardzi niczyją radą. *Zab. 5, 80. (cf. Ross. нишій żeбрак).*

NIDA, y, ź., rzeka w Sandomirskim. *Dykc. Geogr. 2, 215,* ein Fluß in der Wojw. Sandomir.

NIDERLAND, 'INDERLAND, u, m., pays-bas, die Niederlande, kraina z 17 prowincyj między Niemcami, Francją i morzem północnym. *Dykc. Geogr. 2, 215. Wyrw. Geogr. 245; (Boh. Nizozemě; Carn. Nádolje; Vind. Sdolna deshela, Dolne nemshke deshele, Nadolje). Niderland* albo niższe Niemce. *Boter. 77. Izabella pani w 'Inderlandziech. Birk. Dom. 131. Do 'Inderlandu. Gost. Gor. 36. NIDERLANDCZYK, a, m., der Niederländer; Boh. Nizozemec; Croat. Nádolecz; (Vind. et Carn. Dolenz - niższy Kraińczyk). NIDERLANDKA, i, ź., die Niederländerinn. NIDERLANDSKI, 'INDERLANDSKI, a, ie, Niederländisch; Croat. Nadolzki; Vind. Sdolnadeshelski (Vind. et Carn. Dolenski - niższokraiński). Inderlandskie książęta. *Stryjk. Turk. F 3.**

NIE *negans particula; (Boh. ne; Slov. ně, ni; Sorab. 2. ne; Sorab. 1. ně, nie, niz; Carn. ne (in compositis na-, ni-, no-); Vind. ne, nak, něi, nikar, kar; Croat. né, ni; Hung. ně, nem; Rag. ně, ni; Slav. nie, ne; Ross. не, нѣтъ; Lat. non, nec, ne; cf. Graec. νή, vai; Svec. nei; Dan. nej; Angl. nay; Pers. nen; Hebr. יֵן en; Germ. nein, nicht); — §. a) respond. nein!* Skoro mu raz powiem: tak; to drugi raz powiesz: nie! *Teat. 24. c, 41. ja! nein!* Zamiast że miała mówić dobrze! zawsze odpowiadała: nie, nie! *Teat. 17. b, 27.* Alboż ci tych pieniędzy nie dałem? *R.* Co nie, to nie! wszakże je nazad do kieszeni włożył. *Teat. 56. b, 88. — §. b) historice: Nie, nicht.* Nie źleś mówi, ale nie wszystko też dobrze. *Cn. Ad. 553.* Nie byłeś na mych chrzcinach. *ib. 557.* A nie mówiłem ja, nie prorokowałem ja, co się teraz dzieje? *Jabl. Ez. 114.* Nie tu jeszcze koniec nieszczęścia mego. *Teat. 53, 12.* Ludzie nie niedźwiedzie, drzeć się za lby. *Teat. 11. b, 17.* Nie ten-inszy zupełnie, odmienny, nicht der, nicht mehr derselbe. Co się z tobą stało? ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teat. 19. c, 65.* Pokój jak nie ten, wyrzucili wszystko... *Teat. 19, 25. — Zart.* Powiedziałeś dwa razy: nie nie, powiedziałeś: nie nie dam, a to znaczy to samo, co dam. *Boh. Kom. 4, 179. — §. Nie mogę nie - nie mogę inaczej. tylko muszę, non possum non, ich kann*

nicht umhin, ich muß, ich kann nicht anders. Z śmierci córki nie mogły macierzyńskie wnętrzności smutku nie poczuć. *Sk. Zyw. 328.* Gdy córkę ujrzy, nie zmięczyć serca swego nie będzie mogła. *Gorn. Dz. 93. — §. Ledwo nie, ledwiuteńko nie, ob. Ledwo. — Dobrze nie, ob. Dobrze. — Nie do rzeczy, minus exprimit, quam nic do rzeczy, nihts zur Sache, unschicklich.* Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiej milcz. *Teat. 29. c, 7. — Elliptice: Nie - czy - , czy nie, es sey nun — oder nicht.* Gdyby drugi był w tej potrzebie, pan nie pan, ksiądz nie ksiądz, dyskret nie dyskret, skrupulat nie skrupulat, świętoszek nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno ode mnie miał dyskrecyi. *Teat. 21, 182. — §. Usus praevaluit, ut vocibus per se jam negativis, pleonastice subjungamus adhuc nie: n. p. Nigdy nie dokażesz. Kpcz. Gr. 1, 15. Nigdzie niemasz. ib. Nie chwał nikogo przed śmiercią. Cn. Ad. 561. Nie będzie z tego nic. ib. 554. Nic tam w smak nie bywa, Gdzie się bez towarzysza zażywa. Cn. Ad. 552. Żadna rzecz tak zła nie jest, aby w sobie czego dobrego nie miała. *ib. 1295. Zaden nie jest sobie dostatni. ib. 1294. — Mere pleonastice: Co tylko usłyszał swoje imię, jak nie cofnie się nazad. Zab. 12, 271. Dudz. (jak wziął się cofać!). — §. Elliptice cum infinitivo verbi: Nie zmilczeć, nie odpowiedzieć, niht zu schweigen!! niht zu antworten!! idiotismus, habens aposiopesisin verbi, quod ob affectum indignationis, vel alium, reticetur, quod aliquando etiam exprimitur, ut: co za głupstwo! welche Narrheit! co za szaleństwo! vel i tys głupi, nie zmilczeć! I tys też, nie usłuchać! pro czemuś nie milczał? milczeć było, głupi! Cn. Th. — §. Nie praemissum numeris - więcej niż, przeszło, nad, mehr als. Nie raz tam bywałem. *Jabl. Tel. 124.* Przez jeden miesiąc, nie raz, nie dwa, nie trzy razy, nie cztery, nie pięć, Nie sześć, ale i kilkanaście nocy u niej bywam. *P. Kchan. Orl. 120.* Jużem ci to nie sto razy powiedział. *Teat. 24. c, 27.* Powiadał mi to, nie tysiąc razy. *Teat. 28. b, 29.* Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto chce go wyciąć, nie raz piórko mieć w reku, kto chce dobrze pisać. *Birk. Kaz. Ob. K 3 b.* Nie sto razy wspomniano imię jego. *Niemc. Król. 1, 86.* Nie jeden nam dziś wymawia, żeśmy się uwiesić dali. *Ust. Konst. 1, 88. — §. Nie - tylko - więcej nic. tyle tylko, bloß so viel, bloß, einzig und allein.* Tobiasz nie był zaślepionym, tylko na ciebie, a był objaśniony wielce na duszy. *Zal. Test. 264. — §. Nie particula prohibens, ut nie mów, nie czyni, Lat. ne agas, thue es nicht.* Z panem kart nie graj, w zawod nie puszczaj, pieniądze mu nie pożyczaj. *Hys. Ad. 80.* Nie taj prawdy. *Teat. 46. c, 26.* Nie daj powodu, nie napomykaj. *Cn. Ad. 570. — Contra regulam apud nos receptam, qua verbum act. cum negatione, loco Accusativi Genitivus sequatur, saepissime peccat Minasow. e. g. Widzę, że sprawiedliwe te moje przestrogi Nie nie miękczą twój umysł uporczywy, srogi. Min. Ryt. 1, 133, et alibi. — §. Negatio Nie —, praepuncta nominibus et participiis, fere idem significat, quod bez, un -, n. p. niezmierny, bezmierny; niekrwawy, bezkrwawy; niekształtny, bezkształtny. Maximam partem talium vocum quaeras, abjecta negatione, in affirmativis; hic***

cas solummodo ponimus, quae absque negatione in usu non sunt, vel significatione a positivo suo differunt. NIEBACZNY, NIEBACZNIE, NIEBACZNOŚĆ, *ob.* Baczny, bacznie, baczność. z NIEBACZKA *adv.* nie bacząc, nieumyślnie; *unversehens.* Zalać mu konwią wody na łeb z niebaczka. *Haur. Ek.* 158. Nakazuje z niebaczka pod wody go wrzucić. *Zebr. Ow.* 366. *tacito*, sekretnie, żeby nikt nie widział. NIEBACZNIK, *a, m.*, nieuważny, *ein Unbedachtamer.* Czuj się niebaczniku, co mówisz! dobrze w takich raziech mieć język za zębami. *Obr.* 73. Co mówisz niebaczniku? Milcz! święty niech cię strach zdejmie. *Zabł. Zbb.* 77. *W rodz. żeńsk.* NIEBACZNICA, *y, n. p.* Niebacznicą gdzieś w chroście stała, i na nią większą żalostą tym głosem wołała. *Banial. F 4 b.* — NIEBAWEM, NIEBAWIĄC *adv.*, bezodwłocznie, natychmiast, niezabawem, *ohne Aufschub, unversüglig;* *Ross.* *наскоро*, (*cf.* skoro). Wesele niebawiac będzie. *Boh. Kom.* 4, 71. Idź, niebawem za tobą pójde. *Teat.* 47. c, 108. Niebawem do porannej roboty śpieszą się. *Przyb. Mill.* 148. *N. Pam.* 42, 268.

NIEBEZPIECZEŃSTWO, *a, n.*, NIEBEZPIECZNOŚĆ, *ści, ż.*, *Boh. et Slov.* *nebezpečnostw, nebezpečnost;* *Sorab.* 1. strachota, strach, (*cf.* strach); *Sorab.* 2. tschachota; *Carn.* *navarnost;* *Vind.* *nevarnost, navarnost, nefhirost,* (*cf.* warować); *Croat.* *pogibel* (*cf.* guba), *pogibelnost;* *Rag.* *poghibil, poghiblja, póguba, poghibionós;* *Bosn.* *poghi-bia;* (*Ross.* *опасность*); (*Elym.* *piecza*); *die Unsicherheit, die Gefahr.* Nigdy niebezpieczeństwo bez niebezpieczeństwa zwyciężone nie bywa. *Min. Ryt.* 4, 155. (*cf.* klin klinem wybić). Patrz boże, w jakiej jestem niebezpieczności. *J. Kchan. Ps.* 11. Nieprzespieczeństwo. *Herb. Stat.* 5. (*ob.* Bez przez). Zdrowia niebezpieczność. *Star. Ref.* 68. Musieli dla niebezpieczności ujeżdżać. *Baz. Hst.* 52. Przez trudne niebezpieczności drogi jeździł Alexander W. do kościoła Jowisza Hammona. *Strujk.* 14. *W. Post. Mn.* 355. NIEBEZPIECZNY, NIEBEZPIECZEN, *a, e*, NIEBEZPIECZNIE, NIEBEZPIECZNO *adv.*, *Boh. et Slov.* *nebezpečny, nēbezpečni;* *Carn.* *navaru,* (*cf.* warowny); *Vind.* *navarn, nefhiher;* *Croat.* *neszeguren, pogibelen;* *Rag.* *poghibilni, poghibilni;* *Bosn.* *poghibilni;* *Slav.* *pogibilan;* *Ross.* *опасный,* (*cf.* opatrny), *причинный* (*cf.* przyczynny), *небезопасный;* *unsicher, gefährlich.* Niebezpieczny był stan Wielkopolski od Czechów. *Nar. Hst.* 5, 258. Mówiłem mu, że ze mną żarty niebezpieczne. *Boh. Kom.* 4, 197. — *Active* Niebezpieczny jestem drugim, *gefährlich.* — *Ellipt.* Niebezpieczna, *scilic.* sprawa, *n. p.* Niebezpieczna ufać koniowi. *Ryb. Ps.* 58. *es ist unsicher.* — *Passive* Niebezpieczny sam jestem w niebezpieczeństwie jestem, *ich bin unsicher, in Gefahr.* Choroba ta w początku go niebezpiecznym życia uczyniła. *Zab.* 5, 89. (niepewnym życia).

NIEBIANIN, *a, m.*, obywatel niebieski; *Boh.* *nebeštian;* *Slov.* *nēbedidritel;* *Rag.* *nebbostanik;* *Croat.* *nebosztanik;* *der Einwohner des Himmels, der Himmelsbürger* (*cf.* anioł, nieboszczyk). Stronami się niebianie ukazali. *Przyb. Ab.* 97. *t. j.* aniołowie; *Slov.* *nebeštianē;* *Ross.* *небесная, небожители.* Zgromadzeni niebianie (bogowie) przyznali Minnerwie zwycięstwo, dla utworzenia oliwnego drzewa. *Stas.*

Num. 1, 220. NIEBIANKA, *i, ż.*, obywatelka niebieska, *die Himmelsbewohnerin;* (*Boh.* *Nebeštiana Astraea bogini*). Wenus najpiękniejsza z niebianek (z bogiń). *Stas. Num.* 2, 106. Mają złoté i niebianki. *Kniaz. Pocz.* 5, 108. (*Boh.* *nabeštanka znak niebieski*). NIEBIANSKI, *a, ie*, niebianom służący, *cf.* anielski, *Himmelsbewohnern zufommend, himmlisch, englisch.* Archanioł zbliżał się w pokoju, Nie miał wtedy na sobie niebiańskiego stroju, Lecz odziany jak człowiek, spotkał się z człowiekiem. *Przyb. Mill.* 354. (NIEBIEGŁY, NIEBIESIADNY, *ob.* Biegły, Biesiadny). NIEBIESKI, *a, ie*, od nieba, nieba się tyżący; *Boh. et Slov.* *nebeský, nēbeski;* *Sorab.* 1. *nēbeski;* *Vind.* *nebeski, nebeštiki, neben, nebj;* *Carn.* *nebeštike;* *Croat.* *nēbeštzi, nebezki;* *Dal.* *nebezky;* *Rag.* *nebeski;* *Slav. et Bosn.* *nebeski;* *Ross.* *небесный;* §. 1. *himmlisch, Himmels.* Niebieski dziedzic, tu nie ma nic. *Teat.* 29. c, 21. O niczym nie myślą, tylko o niebieskich migdałach. *ib.* 24. c, 56. *Mon.* 70, 98. (o rozkoszach przyszłego życia, osobliwie podług wyobrażenia raju Mahometa). Rycerstwo niebieskie. 1 *Leop. Act.* 7, 42. (aniołowie). Niebieski, napowietrzny *Ross.* *небопярный.* Słońce, księżyc i gwiazdy, iż nazbyt od ziemi są oddalone, ciałami niebieskimi nazwano. *Hub. Wst.* 275. *Himmelskörper.* — Homer poeta dowcipu niebieskiego. *Warg. Wal.* 228. (*t. j.* boskiego). — Niebiescy *subst. poet.*, *i. e.* obywatele niebiescy. *Cu. Th.* (*ob.* Niebianin), *die Himmelsbürger.* — §. 2. Błękitny, modry, bławaty, w kolorze do nieba czystego podobny; *Carn.* *nebinast, nebine;* *Vind.* *nebnoveštinen, bledoplaukast, muder, plavi,* (*cf.* płowy); *Slav.* *pláv, modar;* *Eccl.* *небошарный, васильковый* (*cf.* wasiłek), *голубый* (*cf.* gołębi), *синий, himmelblau.* Sybilla ta chodziła w barwie niebieskiej, *t. j.* modrej. *Biel. Św.* 40. Podniosła piękne oczy niebieskie iżami zalane. *Węg. Marm.* 1, 50. NIEBIESKAWY, *a, e*, na niebieski kolor pochodzący, modrawy, *bläulich.* Bielmo białawe, burawe, złotawe lub niebieskawe. *Perz. Cyr.* 2, 169. Margiel niebieskawy. *N. Pam.* 16, 97, *Ross.* *голубоватый, синий.* NIEBIOŚA, *ob.* Niebo. — (NIEBITNY, NIEBITY, NIEBLEDNY, NIEBLECHOWANY, *ob.* Bitny, błędny, blechować). — NIEBNY, *a, e*, od nieba, niebieski, do nieba należący, *himmlisch.* Czas był wyszedł pod niebne piękności. *Zab.* 9, 142. Wszedł do domu niebnego. *Chodk. Kost.* 55. NIEBO, *a, n.*, *in plurali* nieba i niebiosa. *Kpzc. Gr.* 2, p. 161. (NB. podobnym sposobem w Cerk. dyalekcie *ушеса, ушу, uszy*). (*Boh.* *nebe, plur. nebesa;* (*ponebj* *pietro, cf.* podniebienie); *Slov.* *nebe, nēbo, nebesa;* (*distg.* *nebo nam*); *Sorab.* 1. *nēbo, nebio, nebe, nēbesza;* *Sorab.* 2. *nebo;* *Carn.* *nebú, nebesa;* *Vind.* *nebu, nebefe, nebiefse, nebela;* *Rag.* *nebbó, nebbesa;* *Croat.* *nēba, nebesza;* *Dal.* *nebo;* *Slav.* *nebo, nebesah;* *Bosn.* *nebbó* (2. *suffit, strop*); *Ross.* *небо, небеса* (2. *podniebienie*); *cf.* *Lat.* *nubes, nebula;* *Germ.* *Nebel;* *Irland. et Celt.* *nev coelum;* *Gallie.* *nef, neso;* *Graec.* *νεφέλη, νέφος, nubes;* *Arab.* *نابو, nabo, praecipuum unum totius fere Orientis;* *cf.* *Germ.* *Nabej*); §. 1. *der Himmel, die Himmel.* Wystawujemy sobie w umyśle niejaki sklepienie błękitne, które niebem nazywamy. *Hub. Wst.* 157, *der blaue Luft*

himmel. Niebo, przestrzeń niezmierna, gdzie się mieszczą wszystkie dzieła stworzenia; przepaść odległości, w której tonie wzrok ludzki. *Sniad. Jeog.* 2. Niebo, to rozpostrzenie, na którym są postanowione gwiazdy, planety, słońce i miesiąc. *Gil. Kat.* 258. (*Eccl.* небоширокий rozpostarty). Niebo astronomiczne wystawujemy jak kulę wydrożoną, ziemię naszą otaczającą, z nią jeden śrządek mającą. *Hub. Wst.* 61. Chwalcie Jehowę niebiosa, wody które na wierzchu niebios. *Budn. Ps.* 148, 4. «not. rozumiej o obłokach modrych, które na powietrzu, bo to niebem zowią» Miejsce, w którym gwiazdy widzimy, nazywa się firmamentem, albo niebem gwiazd. *Boh. Prog.* 7 p. *Sternenhimmel*, (cf. twierdza, utwierdzenie). Niebo gwiazdeczne. *Otw. Ow.* 2. Niebo przyozdobił bóg słońcem, miesiącem i inszemi gwiazdami. *Karnk. Kat.* 19. Liczą aż jedenaste nieb. *Galat. Alf.* 59. Pierwsze niebo powietrzne *Eccl.* воздушное, drugie gwiazdowe звѣздное, trzecie najwyższe небо небесе, триковное небо etc. — §. Pod niebem, pod gołym niebem, na dworze, na otwartym powietrzu, *Carn.* pod milem bogam (cf. bóg), unter freyem Himmel. Chłopek co był w chacie, pod niebem nocuje. *Kulig.* 79. Swe noclegi częstokroć musieli pod niebem miewać. *Groch. W.* 364. Zginęło Podole Nasiadłe; tylko z niego niebo dziś a pole. *Zimor. Siel.* 250, t. j. budynków nie widać, błoß Himmel und Erde, fetne Häuser. Dom podpale, i z dymem We Pana wysię do nieba. *Teat.* 1. b, 59. (na powietrze). — §. Niebo, altum quid, elatum, gen Himmel, hoch, himmelan. Z góry mówi, nie z niska, nie z dołu, nie z ziemi, ale z góry. t. j. z nieba, z wysoka. *Wiśn. W.* 364. Te rzeczy tak są dalekie od siebie, jako niebo od ziemi. *Syxt. Szk.* 145. Ktokolwiek w niebo patrzy, a po ziemi chodzi, Niemasz dziwu, że często Ibem w kamień ugodzi. *Pot. Arg.* 396. Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dojdzie, zerwie mu się strzemie. *Pot. Arg.* 781. Jako urząd Wezyra najwyższy, i tyka się prawie nieba pysznej monarchii, tak też wystawiony na pioruny ziemskiego Jowisza. *Kłok. Turk.* 56. Elatus, wbił się pod trzecie niebo, bywa mówiono. *Mącz.* Wyślawiać kogo pod niebiosa, pod obłoki, uwielbiać; n. p. Żołnierze pod skromnym rządem jego, zpanoszywszy się, pod niebioso go wynaszali. *Pilch. Sull.* 281. — §. Zart. Tak się rządzi, jak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712. (zręda, gdy-racz, dziwak). — §. Niebo, stolica boska i rządu świata, der Sitz Gottes und die Weltregierung. Bóg z nieba sam wie i widzi, co komu potrzeba. *Kořak. Cath.* C 4. Kto czyni wolą ojca mego, który jest w niebiesiach (w niebiosach, w niebie), ten wnijdzie do królestwa niebieskiego. *Sk. Kaz.* 324. Jak bóg w niebie. *Teat.* 8, 67. Jak bóg na niebie. *ib.* 54. b, 29. Niebo mi was przysyła, nie czuje się od radości. *Teat.* 1. c, 69. Żonę i śmierć każdemu naznaczyły nieba. *Pot. Arg.* 502. Będę o niego łaskawych nieb prosić. *Teat.* 9. c, 66. (boga prosić). O zemstę do nieba woła. *Teat.* 10. b, 97. (do boga). — Niebo = życie niebieskie, błogosławione, raj, himmlische Leben, himmlische Glückseligkeit, himmlisches Paradies; *Eccl.* премірная, небо, вѣчное блаженство, будущая жизнь.

Nie wiem czy w niebie tak wesoło być może. *Teat.* 30. b, 10. Bodaj nam z tego nieba, do piekła pójść nie przyjdzie, jak się matuleńka dowie. *Teat.* 30. b, 11. Bywa im miasto rozkoszy karanie, a niebo w męczeństwie. *Birk. Dom.* 69. Choćby nieba widział otwarte, żyć woli żebrak. *Pot. Arg.* 729. Nieboszczyk mój ociec, niech mu tam bóg da niebo!... *Teat.* 30, 34. Panie daj mu niebo! *Mon.* 71, 363. Panie daj mu tam niebo! *Teat.* 12, 6. *ib.* 18, 19. cf. świec nad duszą jego, Gott gäbe ihm daß Himmelreich; *Boh.* nebeřtanřtw. W niebo wziecie N. P., ob. Wniebowzięcie, (cf. wniebowstąpienie); *Eccl.* успение богародицы. Nieba kogo nabawić *Eccl.* онебо-творити, земаго учинитъ небеснымъ, онебесившии, содѣлавшии кого небеснымъ. — *Prov.* Jakby z nieba spadł. *Cn. Ad.* 288. z obłoków, pożądany, nagły, erwünscht und wider Verhoffen. Dobrym się pokazuje, jakby rodem z nieba. *Jabl. Tel.* 189. Mową i całą postawą okazują się bożkami, i jakoby dopiero z nieba zstąpili. *Sekl.* 30. (bożkują się, jakby trzeciego dnia z Panem bogiem gadali). — §. 2. Niebo = klima, der Himmelstrich. Pod lepszym niebem to miasto leży. *Tr.* Niebo, nie umysł, tacy odmieniają, Którzy po rozum za morze biegają. *Fredr. Ad.* 50; *coelum, non animum mutant.* *NIEBOCHODZICIEL, a, m., *Eccl.* небоходець, *Graec.* οὐρανοβόμων, per coelum gradiens. NIEBODAJNY, a, e, — ie adv., n. p. Niebodajna cnota. *Chodk. Kost.* 5, den Himmel gebend, himmelschaffen. *NIEBODĄZYCIEL, *Eccl.* неботченикъ, *Graec.* οὐρανοδρόμος, in coelum tendens, sublimis.

Pochodz. niebogromca, nieboletny, niebonośny, niebotyczny, niebosiężny, niebieski, niebianin, niebianka, niebiański, niebny; nieboszczyk, nieboszczka, nieboszczyc; półnieba, podniebienie, wniebowstąpienie, wniebowzięcie.

NIEBOGA, i, ż., (*Boh.* nebohy, -a, -e miser, infelix; *Slov.* nebohi; *Rag.* nebogh, nebavaz, (cf. nieboras, nieborak); *Bosn.* nebog, nebavać; *Croat.* nebog, nevoljen, szero-mah, szioromaski, (nebstvo miseria, cf. ubogi, ubostwo); *Sorab.* 1. bohi vacuus, (cf. *Hebr.* בְּהוּ bohu, nebohi nieboszczyk); nieboga, biedna, nędzna, nieszczęśliwa, seil. kobieta, die Glende, Arme, (*Elym.* bóg; cf. bogaty; cf. ubogi).

NIEBOGROMCA, y, m., n. p. Jowisz. *Hor.* 2, 46. Książ., der Himmelsdonnerer. Zagrzmiął Jowisz niebogromny (adj.) *Zab.* 5, 406. Czyż., der Himmelsdonnernde.

NIEBOJ, oja, m., śmiały, zuch, nie bojący się niczego, ein fecker Mensch. Śmiały od nieboja tym się różni, iż śmiałego obejmuje strach, jednak kusi się zwyciężyć, choć widzi przegraną. Nieboja zaś żaden strach nie oburzuje, jako głupie bezpiecznego, żąd przypowieść: nieboja psi kąsają. *Petr. Et.* 110. *Rys. Ad.* 42. Jako nieboja pies kąsa, tak też nieopatrzego dyabeł sidli. *Gil. Post.* 196. Wyuzdanego pobije nieboja. *Pot. Arg.* 136.

*NIEBOJAWNY, a, e, *Eccl.* небоявленный, *Graec.* οὐρανοφανώς, ad coelum usque resplendens, coelo coruscans. *NIEBOLETNI n. p. Eliaszowie. *Ryb. Gesl. D* 4, gen Himmel fliegend, raczej nieboletni. *NIEBOMĄDRY, a, e, *Eccl.* небомудренный, мудрствующий о небесныхъ вещахъ.

NIEBONOŚNY, a, e, *Himmeltragend. Bardz. Luk. 2, 29, coelifer. Mon. 75, 595.*

NIEBORAK, a, m., NIEBORAS, ia, m., NIEBORACZEK, czka, m., *demin., (Etym. bog; cf. daj go 'Boru - daj go Bogu); biedak, wart poźalenia, ein Elender; (Slov. neborač; Sorab. 2. naborē, naborētko; (Sorab. 1. nebohradk, nebohrahdk posthumus); Vind. nebore; Rag. nebūgh, nebāvaz, siromascjaz; Croat. nebog, nebavacz; Bosn. nebog, nebavač). Kulawy, nieborak. Teat. 13, 51. Ze stołka spadłszy nieboras starzec, złamał szyję. Hrbst. Nauk. L. Ledwo łązi nieboras. Mat. z Pod. A 1. Aczci pono niewinien nieboras ubogi. Ryb. Geśl. B 2. Nas marnotrawne synaczki, Przyjmij w łaskę nieboraczki. Pieśn. Kat. 72. NIEBORACZKA, i, ż., biedaczka, nieboga, die Arme, Elende; Slov. neborka. Uznaj się nieboraczko, a pokutuj. Rej. Post. B 5.*

NIEBORODNY, a, e, (*Eccl. небородный bogomyślny*), niebo dający. NIEBOSIEŻNY, a, e, *Himmelaufsteigend, n. p. Orzel niebosieźny. Zab. 9, 7. Świętorz., cf. niebotyczny. NIEBOSZCZYK, a, m., quasi w niebo szczyk, ut aliqui ludunt in hac voce, Graec. οὐρανόδρομος, oppos. piekłoszczyk; Nieboszczyk quasi niebieszczyk, Graec. οὐρανοειδής. Cn. Th. 'Niebieszczyk. Urs. Gr. 159; Boh. nebožtk, nebožtček; Sorab. 1. nebohi, nebo; Slav. pokojni, (cf. pokoj, spokojny); Vind. povmert, odvmerti, raini (cf. zmarły, raj), nebotanik, nebelhki stanounik, Ivetnik, nebelzhen; Carn. ranke, ranze; Ross. покойный, покойник; der Selige, der Verstorbne, (cf. świętej pamięci). Z tego świata zeszłych nieboszczykami nazywamy. Smotr. Apol. 65. Starzec do nieboszczyków gotowy zstępować. Bardz. Trag. 184. Świętej pamięci nieboszczyk pan umiał fortunę powiększyć. Kras. Pod. 2, 28. Trąby straszne zabrzmiały; z grobu swego nie jeden z nieboszczyków wstaje. Bardz. Luk. 15. Lepszy był nieboszczyk. Cn. Ad. 451. (cf. po złym panie bywa gorszy). NIEBOSZCZKA, i, ż., 'NIEBOSZCZYCA, y, ż., die Selige, die Verstorbne; Boh. nebožka; Ross. покойная, покойница. Nieboszczka matka. — Burl. Gdy krowa swinia wesz albo ciemierzyce Będzie jeść, isticie z niej masz pewna nieboszczyce. Rej. Wiz. 61 b. (prędko zdechnie). NIEBOSZCZYKÓWSKI, a, ie, do nieboszczyka należący, deß Seligen, deß Verstorbnen; n. p. Nieboszczykowscy kolligaci. Kras. Mysz. 36. Brat rodzony nieboszczykowski grzebl ciało jego. Birk. Zbar. A 2 b. Wróżki niewesołe po mieście udaja, W trumnach nieboszczykowskie kości się ruszaja. Bardz. Luk. 14. t. j. zmarłych zwłoki. 'NIEBÓTOCZNY, a, e, *Eccl. неботочный, изтекающий съ небеси, von Himmel rollend. 'NIEBOTWORCA, y, m., Eccl. верхотворецъ. 'NIEBOTYCZNY, a, e, bardzo wysoki, wielki, wystrzelały; (Vind. nebfhkovifok), Himmelführend; (cf. niebosieźny). Niebotyczne skały. Psalm. 66. Kchow. 81. Na niebotyczne bija gromy góry. Hor. 1, 232. Min. Niebotyczne wieże. Zab. 2, 350. Koss. Grzech niebotyczny. Tr., do nieba wołający, pomstę nieba ścigający, Himmelführende Sünde. NIEBOWID, a, a, m., *Chmiel. 1, 625. Mon. 75, 590. (Croat. nebogled, premiszlyavec; Eccl. небови-***

децъ); w niebojrzal, ryba morska, *uranoscopus. Cn. Th., der Himmelsfauer, ein Seeisf.*

NIEBOŻĘ, ecia, n., NIEBOŻATKO, NIEBOŻATECZKO, a, n., *demin., nieborak, ein armer, elender Mensch, de genere masculino et feminino; (Boh. et Slov. nebožtko, nebožička; Sorab. 1. nebožtko, naborētko, nabore; (Carn. naborē subjungatus); Croat. nebose). Ty niebożę głodny tułasz się po lesie? Ezop. 45. Niebożęta szynkarze nie mają teraz tego co przedtym odbytu. Mon. 71, 514. Woly stoja niebożęciska w jarzmie popętane. Papr. Kol. R 2 b. Nie przyszedł doktor do zdrowych, jedno do tych niebożętek chorych. Rej. Post. N u 5. Przyszła uboga niewiasta niebożętko płaczliwa z dziecięciem zabitym do cesarza. Weresz. Reg. 34. Jaskółka, niebożęcisko, kiedy przyleciała Do gniazda zniszczonego, wielką żalosc miała. Papr. Kol. M 4. Ona niebożęcisko, acz niewinna była, Z wielkim wstydem przymówek takowych użyła. Papr. Gn. 1055. One niebożęciska, co wolno latają, Przecie na swęj swobodzie jeszcze mało mają. Rej. Wiz. 103.*

'NIEBOZNAWCA, y, m., *Eccl. небознатель, Graec. οὐρανοτρόφων, coelestium rerum peritus.*

NIEBRODATY, NIEBRZUCHATY, ob. Brodaty, Brzuchaty.

'NIEBYLICA, y, ż., [z rusk. nebylica - bajka 2], czego nigdy nie było, fałsz, ein Unding, deß nie war. Ross. небылица, несущество, (oppos. былица dzieje prawdziwe; Eccl. небылица niezemnik). Czemu potwarco, niebylicę za prawdę ważysz się na świat wydawać? Pim. Kam. 95. Jawne kłamstwa i niebylice nie wstyd cię na świat wydawać. ib. 18. Jawnie pisać niebylice nie wstyda się. Fund. 47. Barwiane ich listy pełne niebylic. Smotr. El. 16. Poetowie fantazyą narabiając, powymyślali wiele niesłychanych niebylic, Charona, Acheronta, Cerbera; ba i teraz jest takich wiele, co z prawdy zmyślone rzeczy czynia, i przeciwnie. Sak. Dusz. 22. NIEBYT, NIEBYTNOŚĆ, NIEBYWALEC, ob. Byt i t. d.

NIECAŁY, ob. Cały. NICE, ob. Niecię.

NIECHAĆ, ał, a, *act. niedok.; (Boh. et Slov. nechati, nechawati sinere, omiltere, relinquere; Sorab. 2. ja necham, nacham nie chce; ja cham, tū zosch, kschesch ja chce, ty chcesz; Sorab. 1. nechacz, necham nolo, necham, dahm boz, necham, necha szo piget, niechce się, chkam chce, wonecham desino, cf. odniechciało się; Vind. nechati, pustuti, nahati, donehatai, henjat; Carn. nehat, nehām, jejam, henjat; Rag. nehajati contemnere, nehajstvo contemlus, nehajati se non curare, hajati se curare, hajanie cura rei, ohajati supersedere; Bosn. nahajati non curare, nehajati se parum curare, hajati se curare, ohajati se facere missum; Croat. nehajam negligo, hajati sze curare; Dal. nehajati, nehajati se aspernari; Ross. нехаться wzbraniać się; niechać, dopuszcząć. Urs. Gr. 255. lassen, zulassen, erlauben. Niechajcie roboty ich, niech sobie budują. Budn. Ezdr. 6, 7. (dopuszcie. Bibl. Gd.). Niechaj mię, iż ocerzstwieję. Budn. Ps. 59, 13. Niechajcie, że dziatki przychodzą do mnie. 1 Leop. Luc. 18, 16. — 2. Hodie quam plurimum utimur hoc verbo, ad formandam tertiam personam Imperativi, niech czyta, niechaj czyta, niech czytają, niechaj czytają; Boh. nech,*

nechaj; *Slov.* něch; *Vind.* naj, *vel* pusti; *Slav.* neka; *Rag.* nekka; *Croat.* naj; *Sorab.* 1. nech, neczin; *Sorab.* 2. daschi; *Ross.* пусть, пускай. Puść abo niechaj tak będzie. *Sekl. Math.* 27. laß ihn leben, laß sie leben, mag er leben, mögen sie leben, mag es so seyn. Niechaj cię wielowładna pani Salaminy, Niech jasne zorze, bracia enej Heliny, Niech król wiatrów prowadzi, a zawarzą żywa, Wypuści tylko powiewy łaskawe. *Hor.* 1, 18. Nar. (oby!) Niechaj, jako chce prosi, niechaj wdycha. *Groch. W.* 566. Ponieważ Alexander chce być bogiem, niechże będzie. *Gol. Wym.* 9. Niechaj się nie cieszą ze mnie, niechaj się hardzie nie podnoszą. *Bibl. Gd. Ps.* 38, 17. Niech *cum enclit.* — że, — no, n. p. Kazał ptaki wieszcze w morze wrzucić mówiąc, a nie chcą jeść, niechże piją. *Warg. Wal.* 15. Niechno do moich dojdziecie lat, dopiero poznacie. *Teat.* 48, 54. — Niech *cum adjecta conjunctione conjunctivi* by, n. p. Około tego wszystkiego rodzice niechajby pilni byli. *Glicz. Wych. F 5 b.* Niechnoby tak, popamiętałbyś. *Teat.* 31, 30. — §. *Cum prima persona:* Niech zginę, jeżeli —; niech zginiemy; (obym zginął). Niech nie zginę od ręki zdradzieckiej. *Ld.* Oj dziewczę, niechby ja jeno matką twoją była. *Teat.* 50. b, 112. — §. *Obsol. construct. pleonast.* Kto by czynił więcej niż przystoi, niech żeby od tego niżej opisany pobor dawał. *Lek. C.* (niechby dał, niechaj da). Niechasz nam będą dane dwa woły. *Leop. 5 Reg.* 18, 25. (niechaj). Niechasz oni sobie obiora jednego, a zrabawszy go, niechaj włoża na drwa. *ib.* — Niechac dać pokój, unterlassen, bleiben lassen, mit Frieden lassen; *Sorab.* 2. sze loszowasch. Czemuś mię nie niechał w pokoju, aleś mi kazał przyjść? 1 *Leop. 1 Reg.* 28, 15. (nie zaniechał. 3 *Leop.*). Kto go mija, a niecha go spokojem, wyndzie kiedy chce. *Biel. Hst.* 21. Niechajcie, byście wyplewając kąkol, nie wyrwali z nim pszenice. *Biał. Post.* 243. Lepiej niechać, niż zbłądzić. *Opal. Sat.* 6. Niechaj tej figi jeszcze tego roku, owa snadź przyniesie jeszcze owoc. *Leop. Luc.* 13, 8. *Sekl. ib.* (zaniechaj ją. *Bibl. Gd.*). Niechajcie skarbów świętych. *Klon. Wor.* 11. RzUCA precz szturmy, niecha obłężenia. *Suszyc. Pieśn.* 7, L 2. Niechajcie tego niewinnego; on tego mężobójstwa nie popełnił. *Gwagn.* 213. Wiele kościołów popalili, tylko klasztoru na Łysiej górze niechali. *Gwagn.* 56. Czy miał zacząć wojnę, czyli niechać. *Star. Ref.* 166. Książęta Ruskie, niechając Polowców, Oleha obegnali na Starodubie. *Biel.* 65. (*Prov. Slov.* Kocika miśi nē nechá, liszka ślepica, a wilk owiec; kotka niecha miszy, liszka kur, a wilk owiec). — Niechać: zostawić, opuścić, zuriđlassen. Józef niechawszy w ręce jej szaty, wywinął się od niej. *Leop. Genes.* 39, 12. Gdy będziesz zbierał owoce, jeśli co na drzewie zostanie, nie wrócisz się zaś to otrząść, ale niechasz przychodniowi. Także gron, które zostaną, niechasz, że je zbiorą sobie sieroty. *Leop. Deut.* 24, 20. Proszę cię, niechaj tego, dla moich młodych dzieci. *Ezop.* 26.

Pochodz. *poniechać, zaniechać, poniechawać, zaniechawać.*

NIECHCĄC, NIEHCIEĆ, *ob.* Chcieć.

NIECHĘĆ, NIECHUC, i, ż, niechcenie, nieprzychylność, nieochota, die Unlust, die Abgeneigttheit; *Boh.* neljčka, zpurnost, (nechut, nechutenstwj *fastidium, nausea*); *Carn.* hudenje, klubivost, klubu, najovola, (cf. niewola); *Vind.* hudovola, odvolnost, hudovolnost, hudovoshlivost; *Dal.* chemer; *Hung.* cheümeür, (cf. humor); *Ross.* нехотѣніе, негодованіе, досада, остана, зложелательство; *Eccl.* мѣлѣ, злохотѣніе. Gość wdzięczniejszy, co sam z żuści a miłości przyjdzie do kogo, niżeli ów, co go wloką, a on się wydziera, a prawie gwałtem ukazuje onę niechuć swoje. *Rej. Zw.* 167. NIECHĘCICZ *cz. niedok.*, zniechęcić *dok.*, chęć odjąć, niechęci nabawić; *Carn.* klubuwam; unlustig machen, abgeneigt machen; (*Vind.* sgerditi). Lada bzdura go pomiesza z zniechęci. *Zabl. Roz.* 188. Powiedz mi szczerze, co cię zniechęciło ku temu młodzieńcowi? *ib.* 74. NIECHĘCIEN, NIECHĘTNY, a, e, — *ie adverb.*, nieskłonny, nieprzychylny, nieochoczy, unlustig, abgeneigt, ungeru; *Boh.* bezděčný, zpurný (nechutný *fatuus, insipidus, Subst.* nechuta); *Vind.* odvolen, hudovolen, hudovoshliu; *Ross.* лиходѣйный; *Eccl.* злохотный. Neptun Achillowi zlemu Niechęcien o wszystkim złym przemyślała jemu, *perosus. Zebr. Ow.* 312. Niechęcny być, nie sprzyjać, *Ross.* лиходѣйствовать, зложелательствовать; *Eccl.* негодую. Mina niechęcna *Vind.* pomerdik. NIECHĘTNIK, a, m., człowiek niechęcny, ein Unlustiger, Abgeneigter, Ungünstiger; *Vind.* hudushelnik; *Ross.* зложелатель, лиходѣй; *Eccl.* негодователь. *W rodz. żeńsk. Ross.* лиходѣйка.

NIECHLUJA, i, m., NIECHLUJ, ja, m., nieczysty człowiek, cf. flejtuch, ein schweiniſcher Mensch, ein Unflätbiger; *Vind.* vmasanek, mulei, bradomasnik, nevzhednik, sterganik, zotovez, koluder; *Ross.* сквернавецъ, неряха. Nie trzeba być, ani zbytnim gaszkim, ani wielkim niechlują. *Zabl. Roz.* 104. Jeśli nie dba o wykwinność w stroju, niechlują go zowią. *Mon.* 73, 429. *Słonk. Pers.* 17. NIECHLUJA, i, ż, NIECHLUJKA, i, ż, *dem.*, śladra, nieochędożna kobieta, eine Unflätbige; (*Vind.* potepka, shterzla, potepeuka, mazafura, nevzhedniza, laina, vlazhuzgarza, paizeva). Niechlują, co się błotem skłapię po kolana, A na głowie kołtuny, piękność zaniedbana. *Zab.* 9, 35. *Zabl.* NIECHLUJNY, a, e, — *ie adverb.*, nieochędożny, nieczysty; *Vind.* nevzheden, reszukan; unflätbig. Niechlujne świnię, w błocie się walające. *Kluk. Zw.* 1, 147. Dawne niechlujne Sabińskie matrony. *Hul. Ow.* 55. NIECHLUJSTWO, a, n., nieczystota, nieochędostwo, (świństwo), Unflätbigkeit, Unsauberkeit; (*Ross.* скверна, нерящество, *ob.* Nieschludność). Nieochędostwo i niechlujstwo. *Pir. Pow.* 79. Niechlujstwo ma być literatów zamię. *Teat.* 43. b, 12. Miara w zażywaniu ozdób, robi osobę przyjemną, i broni od niechlujstwa. *Jez. Wyr.*, *Zab.* 9, 86.

NIECHNO, NIECHNOBY, *ob.* Niechać.

NIECHRZCZENIEC, nca, m., (*oppos.* chrzczony, chrześcianiin), ein Ungetaufter. Jak grozi ewaniela niechrzczeńcom, tak też nieobrzczańcom. *Biał. Post.* 143, *Ross.* некрестъ поганин.

NIECHUC, *ob.* Niechęć. NIECHŻE, *ob.* Niechać.

NIECIĆ, *ił, i, act. niedok.*, wzniecać, ogień wywabiać, Feuer machen, Feuer anmachen. (*Vind.* nietiti, nietim, kuriti; palić w piecu; *Bosn.* nititi, topiti, griati fovere; *Croat.* netim). Każ w kominie niecić; wypijajmy sobie. *Opal. Sat. 9.* (każ na kominku zapalić). *Fig.* Zapala często czart ciała nasze, nieci w nas ogień pożądliwości. *Dambr. 152.* — *Transl.* Wzbudzać, erwecken, erregen, anstiften. Już pochlebna otucha W smutnym sercu radość nieci. *Niemc. P. P. 108.* Gniew się we mnie okrutny nieci, że go wstrzymać nie zdołam. *Teat. 4, 104. aliter.* Niecić się *poet.*, śnić się, błyszczeć się, schimmern, blitzen. Za kapeluszem cudna kita była, Przy niej zaponą jasno się niecią. *Chełch. Poprz. A 2 b.*

Pochodz. *naniecać, naniecić, podniecać, rozniecać, wzniecać.* (*Vind.* nietiz, nietovez, nietez; zapalacz w piecu, *f.* nietenza; netilo, netil fomes).

NIECIERPEK, *pka, m., botan.* rodzaj rośliny, należą do niego balsamina, nietykałek. *Kluk. Dykc. 2, 56.* **NIECIERPLIWIC** *cz. niedok.*, zniecierpliwic *dok.*, niecierpliwości nabawić, pozbawić cierpliwości, ungebuldig machen. Do tego stopnia ostre postępowanie posuwa, że nakoniec lud zniecierpliwiony bierze się do broni. *N. Pam. 6, 238.* Zniecierpliwiony sąsiad pogróźki w otwartą nieprzyjaźń zamienił. *ib. 366.* **NIECIERPIETLIWY, NIECIERPLIWY, ob.** Cierpietliwy, Cierpliwý.

NIECKA, *i, ż., NIECZUŁKA, dem., Boh.* necky, *G.* necek, neeyčký, troky, trůčky; *Sorab. 2.* nazki, hokschin, hokschink, hokschinaschk; *Vind.* nizke, nishke, kopelniza, koritu, kaduine, nishkize, koritize, mieshize; *Croat.* gněchyak, (*Etym.* gniesć); *Carn.* neshkę; *Dal.* nachve; *Bosn.* nacchve; *Slav.* nachve; *Rag.* nacchi, kopagna, gbněcjak, rusignaccja, tarveniza; *cf. Lat.* magis, matra; *It.* mettara; (*Ross.* ночвы, ночовки; *Ecl.* нѣщвы opałka); *Ross.* дотокъ; *die* Mühle, kopanka; *cf.* dzieża, koryto, *n. p.* Z topolowego drzewa robią niecki, kopanki. *Kluk. Rośl. 2, 35.* Niecka, naczynie drewniane do kuchni potrzebne, na rozczynienie ciasta. *Wiel. Kuch. 417.* Mąkę z prochu przetakami, nieczułkami przesiać. *Haur. Ek. 143.* Kasza czyści się przez opałanie, podzrucając na niecce, z której plewy opadają. *Kluk. Rośl. 3, 264.* Bez nauki człowiek, jak mdłe dziecię bywa. Co w nieckach pływa. *Stryjk. Gon. G.* (w wanienkach od kąpania). W lutach niecki abo trejtak, naczynie drewniane, którym rudę w piec sypią. *Os. Żel. 80.* Nieczułki, któremi rudę w piec wsypują, są albo drewniane, albo żelazne. *Os. Rud. 246.* — Niecka, miara, część Olkuskiego korca. *Czack. Pr. 2, 199.* ein bestimmtes Erzmaß in den Bergwerken.

NIECNOTA, *y, ż., NIECNOTKA, dem., Birk. Sk. B 2 b. 1)* zły uczynek, zbrodnia, psota, *Boh.* nectnost; *Sorab. 1.* nekmanstwo; *Ross.* нечестие; eine Lasterthat, eine böse Handlung. Przy mnie żadna niecnota nie będzie się działa. *Bardz. Trag. 420. Cn. Th.,* Niemasz niecnoty, któraby patrona osobnego nie miała. *Tward. Wł. 26.* Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. *Cn. Th. 431.* na przekorę, zum Voffen. — §. Brak cnoty, die Lastertastigkeit. Milsza mi z cnotą chudoba, Nizli z nie-

cnotą ozdoba. *J. Kchan. Dz. 298.* Milsza cnota uboga, nad bogatą niecnotę. *Teat. 35. b, 15.* Niecnota podli, cnota ludzi większy. *Mon. 68, 175.* Niecnota na majestacie siedziała, Wypchnąwszy szczerą cnotę fort za wrota. *Wad. Dan. 165.* Sama niecnota człowieka karze. *Rys. Ad. 62.* Wstyd w młodym człowieku cnota, a w starym niecnota. *Rys. Ad. 75.* — 2) Niecnota, niecnotka, *masc. et fem. personif.*, człowiek niecnotliwy, ein Lastertaster, (*cf.* lotr, zbrodzień, złoczyńca). Ten niecnota niech się mi na oczy nie pokazuje. *Teat. 12, 4.* Stać w oknie przez dzień ma zwyczaj ta niecnotka. *Mon. 70, 85.* Chłopiątka złodziejze z początku, więc dla dobroci cnotkami one przezywają, jakoby rzekł niecnotka. *Glicz. Wych. H 6 b.* Zginęli synowie Helego, iż byli źli, iż byli niecnotowie. *Petr. Ek. 91.* Szczęście niecnotom folguje. *Bardz. Luk. 45.* Największy w Tebach niecnota macezyn mąż (Edyp). *Bardz. Trag. 376.* Nad nich gorszych niecnotów nie przybierze. *Star. Dw. 50.* **NIECNOTNICA**, *y, ż, n. p.* Niecnotnica, która męża mego uwiódła. *Warg. Marm. 1, 260.* niecnotliwa kobieta. **NIECNOTLIWY, NIECNOTNY, NIECNY** etc., *ob.* Cnotliwy etc.

NIECO, *adverb., Boh., něco, něco, některak, kolik, kolikerý; Slov.* něco, několko; *Sorab. 1.* nieschto, nežto, nekak; *Sorab. 2.* nezo, nesto; *Vind.* nekai, keikai, kai; *Carn.* nekej, kolzhekaj, enmalu; *Bosn.* nikoliko; *Slav.* nikoi, nikoja, nikoje; *Croat.* nekaj, něsto, nekuliko; *Dal.* nikoliko, nisto; *Ross.* нѣскольکو, нѣчто, нѣчего; trochę, niewiele, więcej niż nic, cokolwiek, coś, etwaß. Gdy się już nieco zły los przekręcił, Pokój do kraju zawitał luby. *Zab. 15, 34.* Daj nieco wypokutować, Ostatek nam racz darować. *Groch. W. 64.* — §. Nieco przy — *praeposito comparativis adjectivorum* *n. p.* Nieco daleki — przydalszy. Nieco drogi — przydroższy. — §. *Substantive* Nieco pieniędzy; nieco chleba. — §. *In casibus obliquis hodie non usitatum: sed reperitur in antiquioribus, n. p.* Przyszła chcąc się 'nieczego od ciebie dowiedzieć. *Radz. Reg. 14, 5.* (*t. j.* czegoś). Gdy się żona dowiadywała 'nieczego od niego, on powiedział, że jej nie chce powiedzieć. *Eraz. Jęz. K 2.* Co się byli 'nieczego nauczyli, tego doma za bąkami chodząc, zapamiętają. *Glicz. Wych. N 1.*

NIECÓFNIONY, NIECÓFNY, NIECUDNY etc., *ob.* Cofać, Cofny, Cudny. **NIECZESANY, ob.** Czesać.

NIECZCIĆ, nieuczcić kogo, *cz. niedok.*, nieczesć i lekkość mu wyrządzać, einen verunehren. Przez przestępowanie zakonu boga nieczczisz. *W. Rom. 2, 23.* (boga lżysz. *Bibl. Gd.*). Boga przez przestępstwo zakonu nieczczisz a lżysz. *1 Leop. Rom. 2, 25, Boh.* zneuctjm. Ktoby z mandata mi jadącego zbił lub nieuczcił, półroku więzy siedzieć ma. *Czack. Pr. 189.* **NIECZEŚĆ**, *G.* nieczci, nieczęsci, ż., zelżywość, sromota, lekkość, *quoniam* nieczesć *levius quiddam sonat, i. e. privationem honoris debili aut convenientis. Cn. Th. Grac.* η άτιμία; *Boh.* necést, necti; *Carn.* nazhast; *Ross.* зазоръ, (нечестность niepo czciwość); *die* Verunehrung, die Unehre. Upominałem, aby króle swoje wiernie czcili, i o ich się nieczesć gnie-

wali. *Sk. Kaz. praef.* Niech dziś ma od nas cześć to ciało, które tak wiele nieczci dla nas podjęło. *ib.* 286. Wzgardę i nieczeseść dla Chrystusa cierpieć. *Sk. Żyw. 1, 214.* Mimo to obelgi, mimo te nieczęści, Tyle sobą władnąłem, że ani się gniewam. *Zabl. Amf. 91.* O niesławę ludzką i nieczeseść nie dba, na dobrym sumnieniu przestając. *Sk. Dz. 1150.* Cudzym żonom nieczeseść wy-rządzał. *Petr. Et. 34.* NIECZEŚCIWY, NIECZESNY, ob. Cześciwy, czesny.

NIECZOSANIEC, *nea, m., Tr.* nieokrzescaniec, nieulizany, grundal, ein ungechliffener Köpfe. Nieczosaniec, mroge-tny człowiek, prostak, *agrestis. Mącz.* NIECZOSANY, ob. Czesać.

NIECZUJA, *herb;* w polu czerwonym pień od drzewa, na wierzchu krzyż; trzy sęki po prawej stronie, dwa po lewej. W hełmie takież pieniek między dwoma skrzy-dłami. *Kurop. 3, 35, ein Wappen.* NIECZUŁA, *herb;* pie-niek o pięciu korzeniach, na nim szpak czarny; dwie gałązki z boku koło szpaka. *Kurop. 3, 35, ein Wappen.*

NIECZUŁKA *dem. nom.* niecka.

NIECZUŁY, NIECZUJNY, ob. Czuly, Czujny.

*NIECZYJ, *yja, yje, Boh. et Slov. něčj; alicujus;* jembandę; *Sorab. 1.* nieczęzi, ob. Czyj.

NIECZYŚCIEĆ, *cz. niedok.,* unieczyścić *dok.,* nieczystym uczy-nić, nieczystości nabawić, verunreinigen; *Boh.* nešvarjím, *Ross.* сорить, сорю, выгадить. NIECZYSTOTA, NIE-CZYSTOŚĆ, NIECZYSTY, ob. Czystość; Czysty.

*NIEDARNY, *a, e,* niepomysłny, nie zdarzający się, niezda-rzony, unglücklich, unglücklich, verunglückt. Zawój hardy trupem ich przywali, Mszcząc się pradziada meżnego u Warny W bitwie niedarnej. *Miask. Ryt. 65.* Poległ u niedarnej Sławnej dziś jeszcze Warny. *ib.* 2, 33.

NIEDBALEC, *lea, NIEDBAŁEK, lka, m., Boh. et Slov.* ned-balec; *Carn.* sanikernek; *Vind.* sanemarnik, obnemar-nik; *Rag.* nepomgniv, nepomgnivaz; *Ross.* нерадивецъ, рохля; *Eccl.* небрежникъ; niedbały człowiek, nie dba-jący o rzecz, ein Nachlässiger. Niedbalce słowa bożego, którzy załumiają je rozmaitemi myślami. *Bial. Post. 294.* Bądź raczej i na mnie niedbałkiem, niż takim jako pier-wej śmiałkiem. *Chrośc. Ow. 302.* — *Wrodz. żeńsk. Boh.* nedbalkyně kobieta niedbała, *Rag.* nepomgniviza. NIE-DBAŁOŚĆ, *ści, ż., NIEDBALSTWO, n.* *Boh.* nedbalost, nebedliwost; *Slov.* nedbanliwost, lhostegnost; *Sorab. 1.* nerodnoscz, zkomdženo; *Vind.* nemarnost, ponemarnost, neskerblivost, sanemarnost, sanemaranje, samudenje; *Croat.* nezkerblyivozt, mudenje, lenoba; *Rag.* nehajstvo (cf. niechac), nehajanje, nemár, nepomgna, nepomstvo, bezpomgna; *Ross.* безбережность, несправность, оплошность, оплошность; *Eccl.* небользнование, небре-жность; niedbanie o co, die Unachtsamkeit, Nachlässigkeit. Jakoś w niedbalstwie i zwierzchniej grubości Tyle tro-je przybyło jej wdzięczności. *Tward. Daf. 14.* Z nie-dbałości wciągają się w niejaką ciężkość do wszystkiego, czyżby się ojczyźnie kiedy przydać mogli. *Mon. 66, 307.* NIEDBAŁY, *a, e,* NIEDBALE *adverb., Boh.* nebedli-wý, lhostagný; *Slov.* nedbanliwý; *Sorab. 1.* nerodně, zkomdne; *Carn.* nikern, sanikern, lizhkak; *Vind.* nema-

ren, malumaren, vragliu, ponemaren, neskerbliu; *Slav.* nepomljiv; *Rag.* nepariv, nahajmechi; *Croat.* len, (cf. leniwy); *Ross.* безбережный, небережливый, небере-жливо, оплошальный, оплошный (cf. plochu), наскоро, вяло, несправный; *Eccl.* небережливый, небережно, нетщательный, нетщательный; ob. Dbały.

NIEDOBA, NIEDOBOR, NIEDOBRY, NIEDOBITY, ob. *sub Affirmativis* Doba, Dobor, Dobić. NIEDOBITKI, *G.* nie-dobitek *Plur.*; reszta z porażki uszłego wojska, die Trümmer einer geschlagenen Armee, elende Reste davon. (cf. niedomordki, niedogryzki, niedojadki). — *Niedobitki, lityry w druku niedobite, niedodrukowane, niezupelnie wybite; *Ross.* недопечатка. z NIEDOBACZKA. *Haur. Sk. 250,* z nienacka, unversehen, z nieobaczka. NIEDOBRY, ob. Dobry. NIEDOBRE, *a, n.* zle, szkoda, Böse, Uebel, Schaden. Przełożonemu należy, aby Rzpłtą od niedobra wyswobadzał, a jej dobrego postanowienia przestrzegał. *Glicz. Iscor. I j 2.* Taki sługa od pana z niedobrem i z wielką niełaską bywa odprawion. *Glicz. Wych. O 5 b.*

NIEDOCHODEK, *dka, m.,* niedonoszony płód, zaśniad, pomiotek, niedonosek; eine unzeitige Geburt; *Boh.* nedo-hudče, nedochodily; *Slov.* nedohudče, nedochudcatko. Jestem jako niedochodek skryty, abo jako ci, którzy począwszy się, nie oglądali światłości. *Leop. Job. 3, 16.* (martwy płód skryty. *Bibl. Gd.*). Naposledz po wszyst-kich ukazał się też i mnie, jako niedochodkowi. *Leop. 1 Cor. 15, 8.* (jako poronionemu płodowi. *Bibl. Gd.*).

*NIEDOCNA *adverb.,* nie ze wszystkim, nie do szczeru; wy-raz między prostactwem używany; nicht gänzlich.

NIEDOGODA, *y, ż.,* nierazność, niewczesność, die Unbe-quemlichkeit, das Mißbehagen. Przekłada Ludwik, iż to i Polakom i Węgom niedogoda być musi, gdyby obu-dwom jeden panował. *Krom. 372.* Derzawa Krzyżakom bramy dobrowolnie otworzyła; taka tedy niedogoda, aby więcej nie szerzyła się, król miasta warunkami obmo-cnił. 604. *id malum ne latius serperet.* Czy chcą, aże-by była powszechność szczęśliwa z niedogoda ich namię-tności? *Gaz. Nar. 1, 361.* NIEDOGODNOŚĆ, *ści, ż.,* dziwactwo, zrędnosć, mrukiwość, verdrüßlicheß Wesen, Mißbehagen, übler Humor. Niedogodność, która czasem na człowieka napadnie, bywa skutkiem hypochondryi. *Perz. Lek. 359.* Goździec choroba sprawuje w chorym nie-dogodność, zachowanie się i bałwanowatość. *Perz. Lek. 12.* NIEDOGODNY, *a, e,* — *ie adverb.,* któremu trudno dogodzić, dziwaczny, zrędný, wunderlich, eigeninnig, mü-rriß, selten womit zufrieden. Niedogodny, nie dogodzisz mu; nie mu się nie podoba; wszystkiemu przygania. *Cn. Ad. 574.* (cf. niedotkliwy, wrzód). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humo-ru kwaśnego, niedogodnego, mrukiwoburliwego. *Perz. Lek. 345.* Niemasz stworzenia bardziej niedogodnego, i które z większą przezornością powinnyby być rządzo-ne, jako człowiek; trzeba mu najwięcej ulegać. *Pilch. Sen. 59.* Starzy niedogodni są, mrukliwi, na kształt cho-rych i wzmagających się. *Pilch. Sen. 219.* Chory nie-cierpliwy, niedogodny, morosus. *Cn. Ad. 68.* Niedogodna

- starość. *Hor.* 1, 50. *Kniaż. (morosa).* NIEDOGODLIWY. *Tr. Tel.* 103.
- NIEDOGRYZKI, NIEDOJADKI, NIEDOJADY, ów, plur., reszty pozostałe niedogryzione, niedojedzone, (cf. niedobitki, niedomordki); *Vind. sjedi, Ross. недожки* (2 zbytnia wstrzemięźliwość od jadła, niedojadanie), *объѣдки, объѣди, die Ueberbleibsel, die Trümmer, nicht aufgezehrte Reste.* Z ich dzieł te tylko nam spływały zyski, W spleśniałych pargaminach molów niedogryzki. *Nar. Dz.* 3, 109. Za wojskiem lud ubogi, głodny, chudy, blady, Zbiera z płacem swą pracę, a ich niedojady. *Pot. Arg.* 238. Pańskie niedojadki dobre dla czeladki. *Cn. Ad.* 822; (w czym panowie brakują, w tym ubodzy smakuja; przy orle żywią się krukowie; dobra kozie brzoza).
- NIEDOKUNKI, n. p. Kunich niedokunków sorok. *Instr. cel. Lit.* Kosmate towary, wydry, norki, niedokunki. *Vol. Leg.* 4, 82; (cf. niedoliski); gatunek kun niedorosłych.
- NIEDOKWAS, u, m., w chymii ciało, które jeszcze nie ma tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem. *Śniad. Chem.* 1, 199, oxyde. *N. Pam.* 6, 320. NIEDOKWASZENIE, *oxydatio*, proces chemiczny; przez który ciała tyle przyjęły kwasorodu, iż jeszcze nie nabyły własności kwasów. *Śniad. Chem.* 195.
- NIEDOLA, ob. Dola.
1. NIEDOŁĘGA, NIEDOŁĘKA, i, ż., NIEDOŁĘŻNOŚĆ, ści, ż., NIEDOŁĘSTWO, a, n., ułomność, słabość, niewydoływanie, niezdoływanie, okaleczenie, *die Schwäche, Gebrechlichkeit, Verstümmelung*; niedostatek czego. *Cn. Th., die Unzulänglichkeit, Mangelhaftigkeit, fizycz. i moral.* Powiadają o Mieczysławie, że wyszedł na świat ślepym, i że dla tego niedoływania nazwano go Mieszkiem. *Nar. Hst.* 2, 7. Na niedoływanie męża publicznie się skarżąc, rozwodu chciała. *Nar. Hst.* 5, 143. Igra swą potęgą Niebo nad śmiertelności naszej niedołyga. *Pot. Arg.* 414. Skoro Kambyzes doznał ludzkiej niedołygi, Biorą korony Artaxes z Amazem. *Pot. Syl.* 168. Grzech nieumiejętność, kłamstwo, z krewkości i niedołyżności pochodzi. *Karnk. Kat.* 17. Niechby ten spisał prawa swego księgę, Co przyjdzie ludzką sądzić niedołygę. *Chrośc. Job.* 118. Pod pozorną świetnością wielka się niedołyga i bieda tajiła. *Tr. Tel.* 426. — 2. NIEDOŁĘGA, i, m., person.; niedołyżny człowiek, ułomny, kaleka, *ein Verstümmelter, Sinfälliger, Gebrechlicher, Schwacher, phys. et moral.* Obaczę, jak nasz ma się niedołyga. *Kniaż. Poez.* 2, 232. Słyszałem o nich, jak o niedołygach jakich, którym na nosie zagrać można. *Teat.* 17. b, 26. Hetman go kaleką widząc, rzecze: wróć się ty niedołygo do domu, bo ty nic nie sprawisz. Alie on mu odpowie: nie patrz na to, żem chromy, ale partrz na serce moje. *Star. Ryc.* 42. NIEDOŁĘŻEĆ, f. niedołyżęje *neutr. niedok.*, słabieć, *schwach werden.* Moc i rozum niedołyżęją starością. *Przestr.* 9. NIEDOŁĘŻNY, NIEDOŁĘŻLIWY, a, e, ułomny, słaby, *gebrechlich, verstümmelt, schwach, phys. et moral.* Izajasz nazwał Chrystusa mężem boleści, niedołyżliwym, chorym i nędznym. *Biał. Post.* 41. Dzieciaki porozone bywają niedołyżliwe. *Cresc.* 11. Niedołyżnych rodziców niedołyżniejsze być muszą dzieci. *Zab.* 10, 219.
- Już wiek niedołyżny mi blisko, sił tak mało, Że już mi ciężko dźwigać własne ciało. *Zab.* 13, 293. Ukryjcie przede mną ten żal niedołyżny. *Teat.* 46. c, 101.
- NIEDOLISEK, ska, m., n. p. Lisy Moskiewskie od każdego po gr. 3, od niedolisków po gr. półtora. *Vol. Leg.* 4, 337. (cf. niedokunki). *Ross. недолисъ, ein Frühfuchse* zu Anfang des Herbstes; lis młody na początku jesieni; cf. *Ross. недопесъ, недопесокъ* niedopies, lisek jesienny krótkosierci.
- *NIEDOMAGAC *nijk. niedok.*, słabym być, niemocnym na zdrowiu, (*ob. Niemoc, nie moge*); *etwas krank seyn, nicht ganz gesund seyn, unkräftig seyn, Ross. недомогать.* Antoniusz Cyceronu zazwał; on zmyślił, jakoby z drogi niedomagał. *Kosz. Cyc.* C 4.
- NIEDOMIAR, NIEDOMIAREK, ob. Domiar; *Ross. недожѣръ; (недожѣрокъ* ryba niedorośla).
- NIEDOMORDKI, ów, plur., *fortius idem exprimit quod* niedobitki; reszty z mordu ocalone, *die vom Morde Erretteten.* Romulus dla przebłagania bogów, nakazał uroczyste ofiary; wlece się tam wszystek lud, czyli wierniej powiem, wynędzniały niedomordków ostatek. *Stas. Num.* 2, 156. *le faible reste de son peuple.*
- NIEDONOSEK, ska, m., niedonoszony płod, niedoszły, zaśniad, niedochodek, odchodecz, pomiot, poroniątko, *eine unzeitige Geburt; Sorab. 1.* pometank, netzeszne żywota rwod; *Ross. недоносокъ, выкидышъ, извергъ.* Z irzebiecia niedonoska nie wielka korzyść. *Hipp.* 21. NIEDONOSZONY, ob. Donosić, donieść etc.
- NIEDOPAD, NIEDOPADKOWY, ob. Dopad, dopadkowy.
- NIEDOPALEK, lka, m., głównia niedopalona, ein Brand, ein Brandscheit. Nie mogąc dostać mocą tej twierdzy, otoczyli ją stosami pozostałych z zgorzeliska miejskiego niedopałeków. *Nar. Hst.* 6, 334. *Hor.* 1, 172.
- NIEDOPANEK, nka, m., udający pana, nie będąc nim; *einer, der den großen Herrn macht, ein großer Herr seyn will.* Nadzkowie albo niedopankowie, nieczując się w powadze, radzi ją pychą nastawiają. *Fredr. Ad.* 35.
- NIEDOPERZ, ob. Nietoperz.
- *NIEDOPIES, psa, m., *Ross. недопесъ, недопесокъ; ob. Niedolis.*
- *NIEDOPITKI *liczb. mn.*, reszta picia pozostała, (cf. niedojadki), *Ueberbleibsel von Getränken; Ross. опивки; Vind. fraga, fragiza.*
- NIEDOPŁAJCA, y, m., długów ostatki winien. *Cn. Th., Włod., ein Restant, der noch einen Rest schuldig geblieben ist.*
- NIEDOROBIONY, NIEDOROSTEK, NIEDOROSŁY, ob. Dorobić, Dorostek, Dorosły. NIEDORZECZNY, ob. Grzeczny.
- NIEDOŚCIGŁY, NIEDOŚIĘGŁY, NIEDOSKONAŁY, ob. Dościgły i t. d.
- NIEDOSŁUCH, a, m., głuszek, głuchy. *Cn. Ad.* 248, który nie dosłyszcy. *Włod., ein Gehöriger. Ross. недослыка* słuch niedobry. NIEDOSŁYSZEĆ, ob. Dosłyszeć.
- *NIEDOSOBOL, a, m., *Ross. недособоль* sobol młody jesienny krótkosierci; cf. niedopies, niedolis, niedokunki.
- NIEDOŚPIALEK, lka, m., kosmaczek, *pilosella*; *Mäuselhörlein. Sienn.* 17. NIEDOŚPIECH, ob. Dośpiech.
- NIEDOSTATECZNY, ob. Dostateczny. NIEDOSTATEK, tku,

m., *Boh.* niedostatek; *Rag.* nestàja; *Ross.* недостатокъ, нестяжаніе, неимущество, неимѣніе; *Ecc.* оскудное; a) niedostawianie czego, niedostarczanie, brak czego, *der Mangel*, *der Abgang*, *die Unzulänglichkeit*. Niedostatek wody, chleba. — b) *absolute*: Bieda, nędza z ubóstwa, *Armut*, *Mangel*, *Noth*. Gdy niedostatku swego tail, Arcezylas nawiedzając go, włożył mu pod poduszkę worek pieniędzy. *Gorn. Sen.* 65. Niedostatek cierpieć, biedę klepać (*Vind.* *stradati*, *potrebuвати*). Niedostatek pokazuje, jak mało człek potrzebuje. *Cn. Ad.* 578. (cf. w nędzy łatwo poznawamy, jak wiele zbytnich rzeczy niewamy). — c) Niedoskonałość, wada, defekt, *fiz. i moral.*, *Mangel*, *Fehler*, *Gebrechen*. Lekarstwo to na opuchnienie śledziony, na zatwardzenie i na jej wszystkie niedostatki pomocne. *Urzed.* 41. Wódka ta wszelaki niedostatek uszny oddała. *Sienn.* 548. Lekarstwo na rzeżawicę, kamień i inne niedostatki. *Urzed.* 29. I w największym szczęściu bóg zostawuje ludziom jaki niedostatek, po którymby znali człowieczeństwa swojego ułomność, iż doskonałego szczęścia mieć nie mogą. *Sk. Kaz.* 370. Mądry sam na się i swoje niedostatki oko ma. *Sk. Kaz.* 19. My pełni marności, nieumiejętności i innych niedostatków niezliczonych. *W. Post. W.* 237. Żaden człowiek nie na wszem dobry, każdy ma wiele niedostatków. *ib.* 2. 258. NIEDOSTATNI, NIEDOSTĘPNY, NIEDOSTOJNY, NIEDOŚWIADCZONY, NIEDOSZŁY, NIEDOTKLIWY, *ob. in Affirmativis*.

NIEDOUK, a, m., człowiek nie do końca wyuczony, cf. niedowarżony, (*ob.* Dowarzyć, douczyć); *ein Halbgelehrter*, *der nicht ausstudiert hat*; *Boh.* nedouk; *Vind.* *pizhlu vuzhen*, *slabofvuzhen*, *malusnanz*; *Ross.* недоучъ; *Ecc.* недочувный. A ty niedouku śmiesz tę prawdę swoją niewyparzoną gębą w wątpliwosć przywozić? *Pim. Kam.* 21. Tak fałszywie niektórzy niedouczenciçy mniemają. *Szerzb. Sax.* 49. cf. nieuk, uk, przeżak.

NIEDOWIAREK, rka, m., NIEDOWIERNY, a, e, *Sorab.* 4. neweriwé; niewierzący w co, nie do końca dowierzący, niezupełnej wiary człowiek, *ein Hartgläubiger*, *der schwer glaubt*, *der nicht alles glaubt*, *der nicht ganz am Glauben hält*, *ein Ungläubiger*. Nie bądź niedowiarkiem, ale wierzącym. *Radz. et Leop. Joan.* 20, 28. (nie bądź niewiernym, ale wiernym. *Bibl. Gd.*). Tomasz apostoł rzezon był niedowiarek, iż nierychło uwierzył zmartwychwstaniu Pańskiemu. *Biel. Hst.* 144. Ludzie ci byli jeszcze niedowiarki, bo jeszcze byli nie poznali prawej dobroćliwości Pańskiej. *Rej. Post. H* 7. Jesteście nietylko niedowiarkowie, ale i złowiarkowie. *Smotr. Ex.* 13. (cf. heretyk, kacarz). Deista, sceptyk, niedowiarek. *Mon.* 75, 720. *ib.* 590. Pół psa, pół kozy, niedowiarek boży. *Rydel.* Jestem niedowiarkiem, i mam w tym mój własny interes, żebym nie dowierzał. *Zab.* 2, 306. (*oppos.* *latwowierny*). Nas starych defekt, że jesteśmy niedowiarkami. *Teat.* 26, 12. NIEDOWIARSKI, a, ie, do niedowiarków lub niedowiarstwa należący, *der Ungläubigen*, *den Ungläubigen zustehend*; *Ross.* *многочудрый*, (cf. heretycki, kacerski). Bożnice, niedowiarskie miejsca. *Syr.* 1538. Nie wierzyć apostołom, szczerý jest upor i złość niedowiarska. *Sk.*

Kaz. 441. Według twojego niedowiarskiego rozumienia i wiary. *Pim. Kam.* 31. NIEDOWIARSTWO, a, m., niedowierzenie, niewiara, nieufność, *Misträuen*, *nicht völliger Glaube*, *Unglaube*, *Ungläubigkeit*; *Sorab.* 1. neweriwoscz; *Ross.* *многочудрие*. Niech tobą nie trwożą niedowiarstwa mówiących; bo każdy niedowiarek w niedowiarstwie swoim umrze. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 3. Oni przedsię trwają w swym niedowiarstwie. *Hrbst. Nauk. B* 5 b. *Rej. Post. M* 1. Zbyt wolny sposób myślenia, rodzi niedowiarstwo. *Kras. List.* 69. Niedowiarstwo teraz za bystrość rozumu poczytane. *Zab.* 7, 37. Niedowiarstwo wiernego zepsuje. *Fredr. Ad.* 6. Im więcej niedowiarstwa, tym więcej zdrady. *Teat.* 27, 167. Często małżeństwa w niedowiarstwa błędzie, Maż żonę, żona męża trapi wszędzie. *Zab.* 13, 354. NIEDOWID, NIEDOWIDZ, a, m., ślepek. *Cn. Th.* 1016, krótkiego wzroku. *Włod.*, *ein Sturzstücker*. NIEDOWIDZIEĆ, *intrans. niedok.*, *Niedowidzać contin.*, być niedowidzem, krótki mieć wzrok, *ein kurzes Gesicht haben*; *Ross.* *неодвидѣть*, *недовижу*. Jeden z nas niedowidzi. *Teat.* 52. c, 60. — §. *Transit.* *Niedowidzieć*, *niedostrzedz okiem*, *nicht ersehen*, *erblicken*, *mit dem Gesichte nicht wahrnehmen*. Gdy złych wad w twoim oku niedowidzisz wzrokiem, Czego na innych wady ostrym patrzysz okiem? *Mon.* 73, 663. NIEDOWIERNY, a, e, NIEDOWIERNIE *adv.*, nie wierzący w co, *ungläubig*. *Tr.*, *ob.* *Niedowiarek*, *niedowierzący*. NIEDOWIERZĄC, NIEDOWODNY, NIEDOZOR, NIEDOJRZAŁOŚĆ, *ob. in Affirmativis*. NIEDOJRZELEC, *lea*, m., nazwisko rudy niedojrzalej. *Os. Zel.* 80. unreifes Erz. NIEDOZRZAŁEK, *Ika*, m., n. p. Zebrane będą jako z winnicy niedożrzałki jego. *Budn. Job.* 15, 33. (niedożrzałe grona. *Bibl. Gd.*), niedojrzały owoc, *unreifes Frucht*.

NIEDOZIERKA, i, ż., niedozor, niedbalstwo, n. p. Koń taki za najmniejszą niedozierką w niwecz się obróci. *Hipp.* 8, *Mangel an Aufsicht*, *Unachtsamkeit*.

*NIEDROZNIK, a, m., 1 *Leop. Jes.* 43, 19. (bezdroże. 3 *Leop.*), brak drogi utworowanej, *Mangel an Wegen* *uud Straßen*. NIEDROZNY, NIEDROZONY, NIEDRZEWNY, *ob. in Affirmativis*.

NIEDUFNOŚĆ, NIEDUFNY • nieufność, nieufny; *ob.* *Ufność*, i t. d.

NIEDUŻY, NIEDUŻNOŚĆ, NIEDWORNY, NIEDYMNY, *ob. in Affirmativis*.

NIEDZIELA, i, ż., *Boh.* *něděle*; *Slav.* *něděla*; *Sorab.* 2. *nezela*; *Sorab.* 1. *nedžula*; *Carn.* *nedejla*, *nedela*; *Vind.* *nedela*, *nedelski den*, *nedöla*, (*nediel*, *nedeu*, *nedju*, *prasník*, *svetik* • święto); *Croat.* *nedělya*, (*oppos.* *delatnik dies laboris*); *Bosn.* *nediglja*; *Rag.* *nedjeglja*; *Slav.* *nedilja*; *Ecc. et Ross.* *господьница*, *день воскресной недѣли*, (cf. wskrzeszenie); §. 1. święto niedzielne, od niedziałania zwane, iż się w ten dzień nie działac i robić niegodzi. *Sk. Kaz.* 390. *Kpec. Gr.* 3, 32. *Chmiel.* 1, 57. *Cn. Th.*, *der Sonntag*. Jak niedziela od niedziałania, tak w Greckiej cerkwi *праздникъ свято*, *упразднение отъ дѣла*, (*ob.* *Próżnować*, *próżny*). Niedziela ludzi w spoczynku zagrzeba, Cichy dziś wieczor, nie słucać kołatu. *Kniaz. Poez.* 2, 94. Jest w tygodniu niedziela, jest także i piątek. *Pot. Jow.* 2. (nie zawsze gody). Przez

cały miesiąc było tej rozpusty, Zawsze niedziela, zawsze mięsopusty. *Pot. Syl.* 239. *Slov.* Dłuższa sobota, než neděla; dłuższa košela než kabat; *ordo inversus*. — Niedziela starozapustna, mięsopustna, zapustna, wstępna, sucha, szrodopustna. *Kal. Kr.* Niedziela biała, abo męki Pańskiej. *Groch. W.* 65. *Gil. Post.* 62, *Rag.* zvjeeetna, zvjeeetniza. Niedziela kwietnia; przewodnia. *Kal. Kr.* W sobotę po wielkiej nocy przed niedzielą przewodnią. *Warg. Radz.* 17. Niedziela pierwsza postna *Eccl.* сборная недѣля, православие. Piąta niedziela po wielkiej nocy krzyżową zowią. *Sk. Kaz.* 232; *Slov.* smrtna neb černa neděla. — Żydowie od soboty poczynają dni liczyć, jako my od niedzieli. *Sekl.* 131. cf. poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek. — §. 2. Niedziele *in plur.* tydzień, tygodnie, *Boh.* neděle; *Rag.* nedjeglja; *Bosn.* nedigla dana, sedmina; *Slav.* nedilja; *Ross.* недѣля, недѣлька; *Eccl.* седмица, die Woche. Wielka niedziela, wielki tydzień (*Slav.* velika nedilja). Serna niedziela. *Pim. Kam.* 316. *Ross.* сырная недѣля; (*ob.* Serny). W przyszłym tygodniu, w przyszłej niedzieli, z niedzieli *Boh.* snedělek. Dwie niedziele kwitnie, dwie niedziele się wysypuje, dwie niedziele dojrzeva zboże na polu. *Rys. Ad.* 12. — 1. NIEDZIELNY, a, e, niedzieli się tyczący, sonntagslich, *Boh.* nedělnj; *Slov.* nedělnj; *Vind.* nedelen, nedelski, (nedielen, nedielnodanski, poniedelen, fvetezhen : święteczny); *Rag.* nedjeglni; *Carn.* nedělske; *Ross.* воскресный, недѣльный (2. bez sensu, bez dowcipu). Litera niedzielna. *Zebr. Zw.* 67. *Zab.* 13, 77, die Sonntagzähl. Lepiej się częstokroć mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. *Sekl.* 13. Niedzielne śniadanie a piątkowe śpiewanie, rzadko na dobre wychodzi. *Rys. Ad.* 43. Suknia niedzielna, świętalna, odświętna *Ross.* однорядокъ, однорядка. — 2. NIEDZIELNY, *ob.* Dzielnj.

NIEDŹWIADEK, dka, m., — *demin. nom.*, niedźwiedz, §. a) ein kleiner Bär; *Boh.* nedwidek, nedwědátko; *Croat.* medvėdich, medvechich, medvedecz; *Rag.* medvjedich, medvjedcich; *Bosn.* medvicich; *Ross.* медведецъ, медвѣдокъ. Lepiej się potkać z niedźwiedzią, zabrawszy jej niedźwiadki, niżli z szalonym. 1 *Leop. Prov.* 17, 12. (niedźwiedzięta. 3 *Leop.*). *Stas. Buf.* 152. — §. b) Owad ziemny, podobny do raka, ogon ma długi, uzbrojony żądłem bardzo ostrym. *Dykc. Med.* 4, 555. *Zool.* 112, skorpion, jako pajak jest, ale ogon paciorkowaty. *Cn. Th.*, der Scorpion, *Sorab.* 1. žkorpion; *Ross.* паука, явца. — §. Niedźwiadek na niebie. *J. Kchan. Dz.* 4, daš Himmelszeißen, der Scorpion. Znak niebieski jesienny. *Zebr. Zw.* 25, między wagą a strzelcem. *Otw. Ow.* 57. *Bardz. Luk.* 100. — §. c) *Theolog.* Ociec mój chłostał was biczmi, a ja będę was chłostał głogiem. *Budn. 1 Reg.* 12, 41. *not.* «właściwiej: niedźwiadkami; były to biczce, których końce miały spiczane haczki ostre, jako ogony u niedźwiadków.» Na *Lupercalia* nago bijali się biczmi z niedźwiadki żelaznemi. *Biel. Św.* 55. — §. d) Niedźwiadek, *gryllotalpa*, gatunek świercza żółtawego; nóżki przednie ma grube, płaskawe nakształt łapek, żywi się korzonkami roślin. *Zool.* 134. *Kluk. Rosl.* 3, 204. *N. Pam.* 17, 214; die Maulwurfsgrille. — §. e) Niedźwiadki drewniane, kłody,

koziolki, kolce w ziemię wsadzone, dla warunku jakiego miejsca. *Warg. Cez.* 198. *cippi*, Kreuzspähle, Pfähle; (*Ross.* медвѣдки gatunek niskich wozów o czterech grubych kołach czyli walcach do przewożenia ciężarów). NIEDŹWIADKOWIEC, wca, m., *phalangium cancrroides*, ma kształt małego pajaka, a kolor pluskwy; czyni niemałą szkodę w rzeczach klejonych kłajstrem. *Kluk. Zw.* 4, 355, der Bücherorpion, Bücherfress. NIEDŹWIADKOWY, a, e, od niedźwiadka, Bärchen. *Scorpionius. Cn. Th.*, Scorpionen. Popędził go niedźwiadkowym biczem. *Przyb. Milit.* 57. NIEDŹWIEDNIA, i, ż., (*Carn.* medvedovna; *Vind.* medvedov'na); futro niedźwiedzie, der Bärenpelz; Zimy sprząty są, niedźwiednie, wilczury, i inne futra. *Mon.* 71, 204. NIEDŹWIEDNICZY, a, e, do niedźwiedników należący, skomoroszy, smorgoński, Bärenführer. Instrumenta niedźwiednicze, surmy, bębunki, mutyanki, trąby. *Gwagn.* 537. NIEDŹWIEDNIK, a, m., *Boh.* nedwědar; skomoroch, smorgończyk, co oprowadza niedźwiedzie tańczące, der Bärenführer. Gdzie trąbią niedźwiednicy, tańczą niedźwiedzie. *Klon. Wor.* 43. Przyszedłszy nad słaby lód niedźwiednicy radzą, Jak na tamtą stronę niedźwiedzia przeprowadzą... *Pot. Jow.* 143. Daje mu się, jak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Weresz. Reg.* 95. NIEDŹWIEDŹ, *MIEDŹWIEDŹ, ia, m., (*Boh. et Slov.* nedwěd, medwěd; *Sorab.* 2. medwez; *Sorab.* 1. medwěd; *Carn.* medvėd; *Vind.* medved, nedved; *Slav.* medvid; *Hung.* medvė; *Bosn.* medvid, medo; *Rag.* medo, medvjed; *Croat.* medved; *Dal.* medo; *Ross.* медвѣдъ, *Etyrn.* медъ : miód); §. 1. der Bär; zwierz dla składu ciała i długości włosów niekształtny, stopy ma podobne do ludzkich; u nas są czarne lub czerwonawe; mniejsze, bartnikami zwane, i małe, u których końce włosów połykują się jak srebrne. *Ład. H. N.* 115. *Zool.* 526. (*ob.* Miś). Niedźwiedz chmurnooki. *Mon.* 71, 389. Parafianin ten, dziki jak niedźwiedz borowy. *Teat.* 22, 33. Niedźwiedz mru mru mru markocze. *Petr. Ek.* 43. mruce. *Banial. I 2.* marmze. *Dudz.* 21; *Carn.* renzhim; *Ross.* мурчать. Kiedy niedźwiedzia uderza gałąź, tedy ryknie, a kiedy go drzewo przywali, tedy milczy. *Rys. Ad.* 21. Niedźwiedz srogo na żołądź ryka, Gdy gałąź spadnie, milczkiem umyka. *Cn. Ad.* 593. (cf. palec skrywisz, kryczyt, kułakom morsnesz, mowczyt, z *Ruska*). Niedźwiedz w lesie, a skórę jego przedajesz. *Pot. Syl.* 500. *Cn. Ad.* 504; *Slov.* Prw kożu predawaš, nežlis medweda zabil; uš kożu predawaš, a čšce wlk za humni. Na niedźwiedzią skórę pije, a niedźwiedz w lesie. *Rys. Ad.* 45. (cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nią; ptacy w polu, a on roženki na nie struże; daleko ztąd do owąd; cf. na łowca zwierz). Nie przedawaj niedźwiedzia, aż będzie zabity. *Jak. Baj.* 175. *Slov.* ne predawag z medwedá kožu prw, nežlis ho chitił. Z szwagrem na zajaca, z bratem na niedźwiedzia. *Rys. Ad.* 78. (cf. łożka brać na niedźwiedzia, na odyńca mary). Niedźwiedzia zabić : upaść na lodzie. *Wolsk.* Nie uda im się to, żeby na mnie mieli kłóc niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 395. (z mego niebezpieczeństwa korzystać; na moje rysiko). Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś nie wielkie stwo-

zenie, a niedźwiedź nie mały. *Bies. A 4.* (z motyką na słońce). Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. *Rys. Ad. 29.* *Miedźwiedź poki łaszkuje, a wzgórze skacze, póty mu się ludzie dziwiają, a kiedy go po ulicy wiodą, tedy przed nim uciekają. *Rej. Zw. 17 b.* Powiadają, że niedźwiedź przez zimę łustosć swoją przez łapy ssie, i tym tylko żyje. *Ład. H. N. 115.* Leży niedźwiedź mruzczać, a łapę ssąc, w barłogu. *Rej. Zw. 164 b.* Lata z statkiem każą siedzieć, łapę lizać, jako niedźwiedź. *Czach. Tr. H 3.* (cf. łapę lizać). Kiedy niedźwiedzia raz prze-możesz, już go gdzie chcesz za nos powiedziesz. *Rys. Ad. 33.* Właśnie tak, jako w taniec prowadzą niedźwiedzia. *Pot. Syl. 425.* — §. 2. Niedźwiedź morski, der Seebär, większy od leśnych, pokryty włosem długim, białym, znajduje się na morzu lodowatym. *Zool. Nar. 327.* — §. 3. Niedźwiedź, ob. Ostreżyny. NIEDŹWIEDZI, ia, ie, *Boh. nedwędj; Slov. medvědi; Hung. medvei; Bosn. medvidov; Sorab. 1. medwedziski; Rag. medvjedni, medvjedov, medvjedski; Carn. medvėdov; Croat. medvedov, medvedzki, medvedni; Ross. медвѣжий; Bären.* Niedźwiedzia skóra, niedźwiednia, *Carn. medvedovna; Vind. medvedov'na.* Niedźwiedzie grono, *arbutus uva ursi Linn.* (mącznica pospolita. *Jundz. 237*), die Bärentraube, gatunek chrościny jagodnej. *Kluk. Dykc. 1, 47. Krup. 1, 150, Ross. медвѣжья ягода, толокнянка.* Niedźwiedzia stopa, ziele, *Rag. medvjaska stoppa; Vind. kaifbra, medvedja taza; Croat. tacza, medvedova trava; ob. Barszcz płonny.* Niedźwiedzia łapa, ob. Łapa, *Boh. akant, nedwędj pazneht; Ross. медвѣжья лапа, борщ.* NIEDŹWIEDZICA, y, ż., *Boh. et Slov. nedwėdice; Sorab. 1. medwedzicza; Vind. medvida, medvedinja; Carn. medvėdėna, medvėdka; Croat. medvedicza; Bosn. medvidica, medvididica; Rag. medvjediza; Ross. et Eccl. медвѣдица, мечка, (cf. mac); 1. samica niedźwiedzia, die Bärinn. Niedźwiedzica kotna. *Dudz. 21. Otw. Ow. 545.* Z niedźwiedzicą swą niedźwiedź nigdy nie ma wojny. *P. Kchan. Orl. 1, 107.* — 2. *astron.* Niedźwiedzica, gwiazda, też wozem zwana. *Otw. Ow. 81. et 517, der Bär am Himmel; Vind. mala medveniza, hervor.* NIEDŹWIEDZIE, ěcia, n., młode niedźwiedzia, baś Junge der Bären, *Boh. nedwėdátko niedźwiedziátko; n. p. Niedźwiedzica, gdy jej niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie. 1 Leop. 2 Reg. 18, 8. (niedźwiadki. 1 Leop. Prov. 17, 12).* *NIEDŹWIEDZINA, y, ż., mięso niedźwiedzie, *Bärenfleisch; Ross. медвѣдина.* NIEDŹWIEDZIOMYSZ, y, ż., szczur górny, gatunek świszczów. *Zab. 12, 184; eine Art Murmeltiere.* *NIEDŹWIEDZIOSTRÓŻ, *arctophilax. Urs. Gr. 182, der Bärenhüter.* *NIEDŹWIEDZKI, a, ie, nakształt niedźwiedzi, *bärenmāšig.* Tancmistrz niedźwiedziego almandu. *Teat. 32. b, 25.**

NIEFARBOWANY, NIEFLORYZOWANY, NIEFOREMNY, NIEFRASOBLIWI, NIEGASZONY, ob. in *Affirmativis.*

NIEGDY *adv., temporis;* (cf. gdy; cf. nigdy); *Boh. někdy; Slov. někdi, někedi; Sorab. 1. něhdě, niede; Sorab. 2. negdi, nega; Carn. nekdej; Vind. nekeda, tanekada; Rag. gnėkada, gnėghda, gneko vrime; Bosn. nıkād, gnekada; Croat. negda, igda, ikad, ikada, kadkad; Ross. иногда,*

нѣкогда; — *a. niekiedy, pod czas. *Cn. Th., zuweilen.* Sędziowie niegdy niewinnych uciskają. *Sax. Art. 52.* Poronienie bywa niegdy przed ożyciem dziecięcia, niegdy też już po ożyciu. *Sienn. 457.* — §. Niegdy, kiedyś w przyszłości, w czasie, czasem, *künftig einmal, irgend einmal.* Proszę boga, owabym wždy jako niegdy mógł mieć szczęsną drogę w woli bożej przyjsć do was. 1 *Leop. Rom. 1, 9.* (iżby mi się wždy kiedykolwiek droga zdarzyła. *Bibl. Gd.*) — b) Niegdy, *cum enclit. niegdys, kiedyś tam, w przeszłym czasie, przed dawnym czasem kiedy, meylant ebedessen.* Niegdy były, *Boh. někdegšj; Vind. nekedaifhni: — NIEGDZIE adv. loci;* (cf. gdzie); *niekedy, alicubi. Cn. Th., irgendwo; Boh. et Slov. někde; Sorab. 1. niedze, nėdže; Carn. negdej; Vind. negdi, neiki, negdai, neikai, neizhei; Croat. negdi, negde; Dal. kadigoder; Ross. нѣгда, (distg. негда niemasz żadnego miejsca; cf. nigdzie).* Niegdzie wina nie podpierają, ale samo leży na ziemi. *Cresc. 293.* — §. Gdzie niegdzie miejscami, *hier und dort; Boh. onde y onde.* Sąć jeszcze gdzie niegdzie zabytki trwałości dawnej. *Kras. Pod. 2, 264.*

NIEGESTY, NIEGIBKI, NIEGLADKI; ob. in *Affirmativis.*

NIEGLĄŻNY, a, e, niezwinny, niezręczny, niezgrabny, *ungefähr, plump.* [porówn. *Ross. некаявой дурной, негодный Ряз. 2;* (ob. Głazny). Cześci chropowate, niegłazne, bez kształtu. *Rog. Doś. 1, 16.* Próżno drzenie bojaźliwego serca niegłazną junactwa sili się pokryć postacią. *Teat. 2, 30. Bars.*

NIEGODNICA, y, ż., a) niegodziwa kobieta, *Ross. негодница, негодайка, eine Unwürdige, ein schandloses Weibsfleid.* Moja rada, abyś tę niegodnicę na wieś, z kąd wyszła, odesłał. *Mon. 65, 597.* — *b) *aliter* Sprośność, grzech, niecnota, *Schandbarkeit, Verbrechen.* Pełny żywot niegodnice z łożnicy wyniosła. *Otw. Ow. 412. concepta crimina portat.* NIEGODNIK, NIEGODZIASZ, a, m., NIEGODZIWIEC, wea, m., *Ross. негодий, негодникъ; niegodziwy człowiek, ein Unwürdiger, ein schändlicher Kerl.* Niegodnik. *Otw. Wirg. 457. inglorius.* Znajdź mi z oczu niegodniku. *Teat. 30. c, 51.* Teraz żałujesz, żeś wczoraj temu niegodziuszowi takie pochwały dawał? *Teat. 8, 102. et 17, 120.* Szukać mam z moją chęcią niegodnika, którego inna już miłość przenika? *Past. Fid. 32.* Niegodziwce! jeszcześ tak zuchwały, podłość postępku obowiązkiem nazwać! *Teat. 48, 126. et 22, 27. et 20, 102.* Niegodnikom albo niedoskonałym ludziom pozwoliwszy, tegoż xiedzom swoim bronili. *Zygr. Pap. 286.* NIEGODNY, NIEGODZIWIY, NIEGOISTY, NIEGOLONY, NIEGOŚCINNY, NIEGOSPODARNY, NEGOTOWY, ob. in *Affirmativis.*

NIEGRUNTNY, a, e, — ie *adv., bezgruntny, gruntu niemający, grundlos.* *Spiegierzu miejscie niegruntnych. *Chodk. Kost. 32.* NIEGRUNTOWNY, ob. Gruntowny.

**NIEGRZEBNY, a, e, — ie *adv., niepogrzebany, niepochowany, ungraben.* Hektor niegrzebny przy twym leży progu. *Dmoch. II. 2, 342. ib. 344.* Nie cieszy się tronem. Lecz na piasku niegrzebny prędkim padnie zgonem. *N. Pam. 6, 360.*

NIEGRZECZNY, ob. Grzeczny i t. d.

NIEGUS, NEGUS, ob. Nigus.

NIEJAKI, a, ie; *cum enclitico*: niejakis, niejakaś, niejakies, (*Boh.* negaky; *Slov.* nĕgaki; *Sorab.* 2. nĕkaki; *Sorab.* 1. niekaiki; *Ross.* нѣкакій, нѣкій; *Ecc.* нѣкаковий, нѣкоторын, *ob.* Niektóry) = jakiś, ein gewisser. **NIEJAKO** *adv.*, *encl.* niejakoś; *Boh.* nĕgak; *Slov.* nĕgak, nĕkterak; *Vind.* nekaku; *Croat.* nekak; *Sorab.* 1. nekak, na nekayke waschno; *Ross.* нѣкакъ; jakoś, jakimś sposobem, auf eine gewisse Art. Okazują się te dowody niezgoła, *non simpliciter*, ani właśnie *improprie*, lecz niejako *quodammodo*. *Zygr. Gon.* 247.

NIEJASNY, **NIEJAWNY**, **NIEJEDEN**, **NIEJEDNAKI**, **NIEJEZDNY**, **NIEINAKSZY**, **NIEISTOTA**, **NIEKARNY**; *ob.* in *Affirmativis*.

NIEKAD, *ob.* Doniekad, poniekad.

NIEKĘDY *adv. loci*; *Boh.* nĕkady, nekudý, onde y onde; *Slov.* nĕkam, nĕkdě, wolakdĕ, nĕkaděl; *Sorab.* nĕdže; *Carn.* nĕkam; *Rag.* kadgodí; *Croat.* nekud, nekuda, nekam; *Ross.* нѣкуда; niegdzie, *alicubi*. *Cn. Th.*, trgenb wo. Kędy niekędy = miejscami, hier und dort. **NIEKIEDY** *adv. tempor.*, *Boh.* nĕkdý, lekdý, lĕckdys; *Slov.* nĕkdi, nekdy, nĕkedi; *Vind.* nekadaj, nekeda, tanekeda, keda, zhasi, vzhasi; *Carn.* merskedej, enekrati, katirĕkrat; *Croat.* nikada, negda, kadkad; *Hung.* néha; *Dal.* nikada; *Bosn.* nighda i nighda, kad i kad; *Slav.* kadgodii; *Rag.* ghjegòdi, kadegòd, kadgodi, kadgodjer; *Ross.* нѣкогда, иногда временем; 1. niegdy, *nonnunquam*. *Cn. Th.*, biß weissen. Kiedy niekiedy = od czasu do czasu = czasami, von Zeit zu Zeit. — 2. Niekiedy = przeszłego jakiegoś czasu, ehemals, vormals. Z króla Dawida z niekiedy żony Uryaszowej poszedł Salomon. *Sekl. Matth.* 1. (z byłej żony Ury). Niekiedy były *Boh.* nĕkdesj, *Vind.* nekedaifni.

*NIEKILKI, ***NIEKILKA**, *Boh.* nĕkolik; *Dal.* nikoliko; *Sorab.* 1. nekelko; niektóre, kilka, einige. Niekilki czas, albo niekilka dni, *aliquantisper*. *Mącz.* (*ob.* Kilka). Palma z jednej pestki niedługo trwa, ale ich musi niekieleko wespół wsadzić. *Sienn.* 214. Zdrowo jest niekieleko kęsów chleba rano zjeść. *Spicz.* 202.

NIEKISIAŁOŚĆ. *Tr.*, *ob.* Zakał. **NIEKLEISTY**, **NIEKONTENT**, **NIEKORZYSTNY**, **NIEKRASNY**, **NIEKRUCHY**, **NIEKRWA-WY**, *ob.* in *Affirmativis*. **NIEKRZECZY** = niegrzeczy, *ob.* Grzeczy. Grzeczny. **NIEKRZCZENIEC**, *ob.* Niechrzczeniec. **NIEKSZTAŁT**, **NIEKSZTAŁTNY**, *ob.* Kształt i t. d.

NIEKTO, *G.* niekogo = ktoś; *Boh.* nĕkdo, *G.* nĕkoho, nĕký; *Slov.* nĕkdo; *Sorab.* 2. nĕcht, nechto, nechten; *Sorab.* 1. niechto, nĕchto; *Vind.* nekak, nekakerfani, negdu, kedu, litu; *Carn.* nekak, nekakshn, nekakershn; *Croat.* negdo, nekoi, nekója, nekóje; *Slav.* kogod, gneko; *Dal.* niko; *Rag.* nikki, njekki, gnjekki; *Slav.* niki, nika, niko, *G.* nikoga; nekoi, nekója, nekóje; koigod, kojagod, kojegod; *Ross.* нѣкто; jemand, ein gewisser, Einer. Stań nad nim niekto z synów Joabowych. *Budn.* 2 *Sam.* 20, 11. Hetman wojsko upomniał: teraz obiedujcie, ponieważ niekto tak z nas, jak z nieprzyjaciół, na onym świecie będzie wieczerał. *Eraz. Jęz. H* 2, niejeden, manſer. **NIEKTÓRY**, a, e, jakiś, jaki taki, nie wszystkich, niejaki; *Boh.* nĕkterý; *Slov.* nĕkteri; *Sorab.* 2. nekotari, wotari, mlog. (*cf.* mnogi); *Sorab.* 1. nekotrĕ; *Carn.* enekatir,

enusakatir, nekatir; *Vind.* enkatir; *Croat.* nekoi, nekuli-ko, neki, nekoteri, nestĕri; *Slav.* niki, nika, nikò, nikoi, nikoja, nikoje; *Rag.* njekki; *Ross.* нѣкоторый; *Ecc.* нѣкаковий; einige, ein gewisser, ein; *plur.* einige. Złączyła się Ruś niektóra z naszymi. *Biel.* 105. (t. j. niektórzyc Rusini, częś ich). Od niektórych czasów siły Tureckie zmniejszone. *Kłok. Turk.* 205. (od niejakiego czasu). Przymnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy, ale skromniuchno. *Corn. Sen.* 557. Wacław był na królestwo Węgierskie od niektórej strony panów Węgierskich wybrany. *Stryjk.* 550. Był niektóry człowiek bogaty, a używał na każdy dzień. 3 *Leop. Luc.* 16, 20. (jeden człowiek. 1 *Leop.*).

NIEKUNSZTOWNY, **NIEKUPNY**, **NIEKWASZONY**, **NIEŁA-CNY**, **NIEŁAD**, **NIEŁADACO**, **NIEŁAGODNY**, **NIEŁAKO-MY**, **NIEŁASKA**, **NIELEKLIWY**, **NIELENIWY**, **NIELICZNY**, **NIELITOŚĆ**, **NIELOTNY**, **NIELUBY**, **NIELUDNY**, **NIELU-DZKI**, **NIEŁUSKOWATY**, *ob.* in *Affirmativis*.

NIEŁUSY, a, e, niegłazny, ungeschickt. (С б д. талfig). [porówn. *Ross.* люса = трусъ 2]. Gnuśny i niełusy. *Kochw. Wied.* 11. Ah jakiś teraz niełusy, ah pfe kurta! *Zab.* 13, 281. *not.* «niezgrabny.»

NIELUTOŚCIWY, **NIELZA**, *ob.* Lutościwy, 'Lza.

NIEM, *ob.* Nim.

NIEMA, **NIEMASZ** *impers.*; (nie było *imperf.*); nie jest, nie znajduje się, nie istnieje, nie staje, *Call.* il n'y-a pas; man hat nicht, es ist nicht da, es ist nicht vorhanden, es giebt nicht mehr; *Slov.* nĕni; *Carn.* ninam; *Boh.* nemĕti; *Dal.* nimati; *Hung.* nemlenni; *Ross.* нѣтъ, нѣсь, нѣсть, нѣсьмы, нѣсьте, несутъ; (*oppos.* имѣться, имѣлся il-y-a-ma się, *ob.* Mieć). I sam bóg nie bierze, gdzie niemasz. *Cn. Ad.* 282. *Hrbst. Nauk.* e 4 b. *Rys. Ad.* 52. *Slov.* Kdĕ ništ nĕni, smrt nĕ bere. Raz zbywa nazbyt, a drugi raz niemasz nic. *Fulib. Dis.* P 3. — 2. *Cum Genit.* Grzechu niemasz, gdzie woli niemasz. *Sk. Żyw.* 1, 83. Cokolwiek dzieje się dobrowolnie, w tym krzywdy niema. *Kořl. List.* 1, 129. Z domu wychodząc, gdzie suczka? niemasz suczki, zginęła! *Gaz. Nar.* 1, 16. Niemasz teraz owych Zamojskich, Żółkiewskich, Czarnieckich. *Cn. Ad.* 614. — 3. *Constr. obsol.* Ano niemasz kto posługując, niemasz kto pomagając, niemasz kto ratując, tylko one bydlęta zagrzewały one niewinność nowonarodzonego. *Rej. Post. D* 1. nie było komu posługiwać, nie było komu pomagać i t. d. — 4. *§.* Jako iskra co wiatr poddyma, zgaśniesz, i już cię na świecie niemasz! *Zab.* 16, 194. Ludzie jako kwiaty, rozwina się rano, a w wieczór ich niemasz. *Jabl. Tel.* 261. Nikogo niemasz na świecie, kogobyśmy nie mogli zwyciężyć. *Warg. Cez.* 77. Niemasz tego hultaja, coby jakiej nie miał cnoty. *Teat.* 54. d, 9. Niemasz tu co jeść, pić, a nawet z kim gadać. *Zab.* 11, 191. U skąpego na końcu języka siedzi: niemasz! *Cn. Ad.* 615. My mniemamy, czego na pewnym miejscu niemasz, jakoby tego nie było. *Sk. Żyw.* 1, 85. Zgraja dzieci prosi chleba, dać niemasz i kawałka komu. *Zab.* 16, 363. Chwali, a niemasz co. *Cn. Ad.* 73. Niemasz szczęścia tylko w bogu, niemasz pociechy, tylko w cnocie. *Kras. Pod.* 2, 76. — 5. *Constructio obsol.* Nie za

równy, według tego, jako komu masz, albo nie masz, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F 2 b.* (jak kogo staje lub nie). Na Turki się obraca, ale nie masz go z to, aby im bitwę miał dać. *Biel. 419, (ob. Z to),* niestaje go na to, nie ma sił). — 2. Nie masz go • nie jest przytomnym, nie jest doma, nie jest u siebie, er ist nicht zu Hause, nicht da, nicht zugegen. Jesliby kto przyszedł z obcych; powiedzieć, że mnie nie masz. *Teat. 22. c, 14.* Nie masz pana doma. *Cn. Ad. 616.* (cf. gdy kota myszy nie czują, bezpiecznie sobie harcują). Janie! Pawle! kędy was bies? a nie maszże żadnej bestyi! *Mon. 65, 541.* Pytam się, za co go nie masz. *Zab. 13, 193.* Poszła, nie masz jej, już nie obaczmy jej więcej. *Stas. Num. 2, 129.* Latają nakształt ptasząt, tu byli, tu ich nie masz. *Pilch. Sen. list. 3, 544.* Jedna polityczna pani sługom swoim to więc gani, Ze skoro czego nie stało, Nie masz mówić się im zdało; Mówcież raczej: przebrało się! Śle tedy po woźnicę dziewczynę, A że był odszedł ze dworu, Wedle swęj pani humoru, Ukłoniwszy jęj się dusza: Przebrało się i Matusza. *Pot. Jow. 24.* — 2. Nie masz *cum sequenti infinitivo activi* • nie masz przy czyny, man hat keine Ursache zu, man hat nichts zu... Nie masz czego żalować, szanować, czekać etc. • Miałeś czego czekać! Było czego żalować! Jest - ci czego szanować! Jest - ci dyaska bronić! Dyasek niech czeka! By on tego i owego chciał, bym go miał czekać. *Cn. Th.* — Nie masz na co odpowiadać. *Cn. Ad. 495.* (cf. szkoda mówić). Nie masz czego słuchać. *ib. 613.* Nie masz mu co zadać. *ib. 615.* Nie masz się o co kłopotać. *ib. 617.* A rogi jakie? i to prawda! A skóra? Nie masz co mówić! *Teat. 26. c, 115.* (bez nagany, bez kwestyi). Nie masz ufać komu. *J. Kchan. Ps. 15.* — 2. Nie masz, a, m., substantive; *ludens verbo* • niedostatek, Mangel, Nichthaben. Lepszy Tomasz (oto masz!), niż Nie masz; przeto bez odporu Kanclerz Sapieha wygnął Niemasa ze dworu; I chudzi z tym Niemaszem nie mieszkają radzi, Lecz ten pan znał, iż więcej panom Nie masz szkodzi. *Jag. Gr. B b.* Nie lubię ja tego Niemasa. *Pot. Jow. 24.* Dowod od Niemasa, *argumentum negativum. Włod.*

NIEMAL *adverb.*, bez mała, prawie, ledwo nie, małem, o male, ohngefähr, fast. (*Ukrab. 1.* zkoroz, nimahle; cf. skoro). Marszałek zagaił sessyą w tych niemal wyrazach. *Dyar. Grod. 373.* Głupiemu służyć, w nocy jeździć, w karczmie gospodarować, wszystko niemal za jedno. *Rys. Ad. 16.* NIEMAŻO, NIEMAŻY, NIEMAR-SZCZONY, NIEMARZĄCY, *vide in Affirmativis.*

NIEMCY, *G. iec. plur., Boh. Němcy; Vind. Niemshka de-shela; Carn. Nēmshku; Bosn. Njemacka zemglja; Rag. Njemacka zemglja, Njemcka zemglja; Croat. Nemska zemlya; Hung. Nemet ország; Ross. Германия, Нѣмецкая земля.* Niemiecka ziemia, Deutschland; wielki kraj w środku Europy, z tytułem cesarstwa; dzieli się na 10 cyrkulów. *Dykc. Geogr. 2, 216.* (w Niemczech; *Local.*). NIEMCZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok., zniemczeć dok.,* w Niemca się przemieniać, zu einem Deutschen werden, Deutsches Wesen, Sitte, Manier annehmen; *Boh. něměj se, zněmėjti se.* Znaczne już części Polski zruśniały, zniem-

czyły. *Zab. 10, 25.* Zniemczyły, a, e, *partic., Boh. zněmčilost zniemczalost.* NIEMCZURA, y, m., zgrubiałe, rubasznie • Niemiec, ein guter Deutscher Degentopf. NIEMCZYĆ *cz. niedok., zniemczyć, przeniemczyć dok.,* na Niemca, lub na Niemieckie przerabiać, deutschen, verdeutschten, umdeutschten; *Vind. nemshkuvati.* NIEMCZYK, a, m., *dem. nom.* Niemiec, ein junger Deutscher, ein Deutscher Junge; *Boh. Němeček, (cf. Niemiaszek).* — 2. Niemczyk, *herb;* tarcza wszzer przedzielona, w wyższej części pół jednoróżca czarnego, na dolnej pół karpia; w hełmie biała kitka, strzałą przestrzelona. *Kurop. 3, 35, ein Wappen.* NIEMCZYSKO, a, n., niezgrabny Niemiec; n. p. Leniwe Niemczyska. *Teat. 15. c, 64. Pot. Poc. 551.* — 2. Litosciwie • Niemczynna, n. p. Nie Węgrzyn on, owszem poczciwie Niemczysko. *Teat. 11. b, 22.* NIEMCZYŻNA, y, ż, *Boh. Němčina, Němčina; Slov. Nemčizna, Nemčina.* Niemieckie obyczaje, sposoby, język, literatura etc., daß Deutsche, Deutsche Sitten, Sprache, Literatur ic. NIEMCZYKA, i, ż, 2. 1) *dem. nom.* Niemka, eine junge Deutsche. W Dreźnie Niemczki slične. *Teat. 36. c, 9.* — 2) Kobiątka niemowna, eine Ungeprüfliche, die nicht viel spricht, (*ob. Niemy*). I to niedobrze, kochana niemeczko, Zw nim się zbierzesz na jakie słoweczko, Drugaby ty się puściła na szrotę, Teraz milczenia nie mają za nocę. *Zab. 10, 402. Zabł.*

NIEMEN, mna, m., rzeka spławna w Litwie, u dawnych *Chronus;* gdy przechodzi za granice Pruskie, zowie się Memelem. *Dykc. Geogr. 2, 217. Krom. 75. Biel. 3, Wagn. 3.* Wyrw. *Geogr. 20.* der Fluß Niemen ober Memel.

NIEMESKI, NIEMETNY, NIEMEZATA, NIEMIANOWITY, NIEMIARA, NIEMIARNY, *vide in Affirmativis.*

NIEMIASZEK, szka, m., Niemczyk, ein kleiner Deutscher. Niech się ja z tym Niemiaszkiem ucieszę. *Teat. 26. b, 27.* Musiały Niemiaszki tak mi skakać, jakem im zagrała. *Teat. 15. c, 65.* NIEMIEC, mca, m., *Boh. et Slov. Nėmec;* od ne i gmě, gměno miano. *Dobrowsk.; Sorab. 1. Nimz; Carn. Nēmz, Niemez, Nemaz; Vind. Niemez, Nemez, Niemiz, Niemezh, (niemez, północny wiatr); Croat. Nėmėcz; Dal. Nimac; Hung. Nemet; Slav. Nimac; Bosn. Njemac; Rag. Njemaz; Ross. Германецъ, Нѣмецъ;* z Niemiec rodem, der Deutsche. Niemcy tak zwani, albo że najpierw nad Niemnem osiedli; albo że ten, który obudwóch języków nie umiał, był jak niemy, i przez znaki tylko się rozmawiał, albo nazwisko mają od Nemetów. *Klecz. Zdan. 29.* Niemiec, że niemy jest do mowy Polskiej. *Urs. Gr. 325. Miemce. Kotak. Cat. A 4.* Kazimierz IV, Niemców z sąsiedztwa sprowadził, po dziś dzień pod prawem Magdeburgskim osiadłych, i głuchemi Niemcami rzeczonych. *Mon. 71, 202, Etwa deutsche.* Niemcowi dać zrobić, a wszystko porządnie i jak najlepiej robi. *Haur. 186.* Niemiec dał się dla towarzysza obiesić. *Rys. Ad. 43.* NIEMIECKI, a, ie, *Boh. Německý; Slov. Německsi, Německi; Sorab. 1. Nimski; Vind. Niemshki, Nemshki; Carn. Nēmshke; Croat. Nemski; Hung. Nemetes, Nemetol; Dal. Nymzsky; Slav. Njmackski; Rag. Njemacki; Ross. Нѣмецкій; Eccl. Аламанциѣ; Deutsch.* Ocean Bałtycki Niemieckim zowiemy.

Stryjk. 37. *Gwagn.* 6. Wiele słów Niemieckich mamy w języku naszym, których już nie mamy za Niemieckie, ale za Polskie. *Gorn. Dw.* 49. Niemiecki język. *Powod.* A b. Węzeł Niemiecki służy do zrobienia kluczek w uszach armatnych. *Jak. Art.* 3, 44. — Po Niemiecku *adverb.*, Niemieckim sposobem; Niemieckim językiem, *Deutsch*, auf *Deutsch*, auf *Deutsche* *Manier*, in *Deutscher Sprache*; *Vind.* Nemsku, po Nemshken. — *Botan.* Groch Turecki, groch Niemiecki, ob. Fasola. (*Ross.* Нѣмецкій янбиръ obrazki, wiele złego, ziele). — *Prov.* Jak na Niemieckim kazaniu tam siedziałem. *Cn. Ad.* 290. (niepowiem nikomu co mówił; nie rozumiałem nic). NIEMIEC, ał, eje, *neutr. niedok.*, Zniemieć, Oniemieć *dok.*, *qu. v.*; *Croat.* nemem; *Ross.* нѣмѣть, онѣмѣть; niemym się stawać, *stumm werden*, *sprachlos werden*. Wierz mi, że przed twojami ja czyni niemieję. *Jabl. Tel.* 41. Z truziczy tej człek szaleje, Choć nie umrze, ale jak bestya niemieję. *ib.* 117. Gdy przeciwność ustawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Past. Fid.* 262. Blednie trup skrzepły, amant azaż nie blednieję? Milczy trup; a miłośnik nie niemieję? *Toł. Saut.* 40. *Przyb. Luz.* 190. Złajnicy zniemieli, I na szkodnika psy szczeakać nie śmieili. *Groch. W.* 260. Zniemiały, *zniemiony, zmilkły, *verstummt*, *stumm*, n. p. Bez odpowiedzi dyszał tylko, i zniemiony upadł. *Przyb. Ab.* 226.

NIEMIEC, NIEMIENIE, ob. Mieć. NIEMIERNY, NIEMIESZANNY, ob. in *Affirmativis*.

NIEMIERZA, imię Staropolskie, *Erasmus. Jabl. Her.*

NIEMIESZKANIE, NIEMIESZKALE *adverb.*, niebawnie, bez omieszkania, *unverzüglich*. Ja tam teraz jadę niemieszkanie. *Pot. Arg.* 293. Posłał go niemieszkałe, aby jako ich w zamku wziął. *Warg. Wal.* 83. et 7.

NIEMIOROW, a, m., §. 1) miasto w Braclawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 217. — §. 2) Miasto w cyrkule Belzkim. *ib.* Same *verschiedner Städte*; cf. *mir*.

NIEMKA, i, ż., *contumeliose* NIEMKINI, i, ż., *Boh.* Nemkyně, *Nemkynka*; *Slov.* Nēmkiňa; *Carn.* Nemshkūta; *Vind.* Nemshkutta; *Croat.* Nemicza; *Ross.* Нѣмка; die *Deutsche*. Z synów jego jeden pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. Ze niema jest do mowy Polskiej, ztąd Niemkini albo Niemka. *Urs. Gr.* 325. Ryksa Niemkini nie mogła cierpieć u dworu Polaków. *Nar. Hst.* 5, 288. Bojażń okrutnej Niemkini była przyczyną książętom do ucieczki. *ib.* 2, 246. Niemkinie łaskawe. *Morszt.* 9. One Niemkinie, których męże Maryusz poraził. *Gorn. Dw.* 263.

NIEMOC, y, ż., §. 1) ob. moc. — §. 2) *Niemoc Boh.* nemoc, *neduh*; *Slov.* nemoc; *Rag.* nēmooch; *Croat.* nemōch; *Dal.* razboljenje; *Vind.* nemuzh, oflabetje, omedleuza, omedlaviza, omaganje; *Ross.* немощь, немощь, choroba, słabość, die *Krankheit*, *Unpäßlichkeit*. Wpadł w niemoc, i tak choro jechał do Pomeranii. *Biel.* 173. W niemocy człowiek sam sobie nie pomoże, trudno mu sobą władać i ciałem i myślami, które do bólu przystały. *Sk. Kaz.* 406. Wpadł w wielką niemoc, iż o zdrowiu jego zwątpiono. *Sk. Żyw.* 182. Skoro niemoc zemdli człowieka, podobny jest umarłemu. *Prot. Cont.*

C 4. Uzdrawiał Jezus wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Math.* 4. (*not. mdłość albo niedużość). Krwawnicę niemocą żydowską zowią. *Sienn.* 401. Żółta niemoc. *Śleszk. Ped.* 98. żółtaczką. Niemoc padająca, niemoc ś. Walentego, niemoc wielka, padaczka. *Spicz.* 236. *Śleszk. Ped.* 24. Zła niemoc go gnębi, co się nią klną chłopci, kiedy sobie łajają. *Rej. Wiz.* 62. (wielka choroba). Na drogach ustawiali, i biegunkami i czerwonymi niemocami marli. *Stryjk.* 391. — §. *Transl.* Kijowa niemoc, n. p. Zaden swarów nie ma wszczynać, pod kijową niemocą. *Gwagn.* 307, pod karą kijów aż do zachorowania. *Slov. Prov.* Kdo chodi po noci, hledá kigoweg nemoci. NIEMOCARZ, niemężny, niewaleczny, *imbellis. Macz.*, ob. Mocarz. NIEMOCEN, NIEMOCNY, a, e, §. 1) ob. Mocny. — §. 2) *Niemocny, Boh.* nemocen, *nemotny*; *Rag.* nēmochjan; *Croat.* nemochen; *Ross.* немощный, немощенъ; (*oppos. Eccl.* безнедушный, zdrowy), chory, słaby, *krank*, *schwach*. Niech przywiódą chorego niezleczonego, niech wzywają bogów swych, aby bóstwo swoje pokazali nad takim niemocnym. *Sk. Żyw.* 2, 66. Wpadłem był w wielką chorobę, a tak byłem bardzo niemocen w zamknięciu. *Baz. Hst.* 218. (*Slav.* nemochnik, inwalid). NIEMOCNICA, y, ż., *infirmaria. Klecz. Zdan.* 74, die *Krankstube*. NIEMOCNIEC *nijk. niedok.*, zniemocnieć *dok.*, *Boh.* znemocnēti; niemocnym się stawać, zachorować, słabieć, *ungesund werden*, *krank werden*, *erkranken*. Jeśli grzmi tego miesiąca, tedy mrozi ludzie *zniemocnieją. *Spicz.* 202. Czas ten niebezpieczny, nie zachowasz-li się od zimna, *zniemocniejesz. *ib.* 202. NIEMÓDZ, NIEMÓC, niemógł, nie może, niemogę *med. niedok.*, *Niemagać *contin.*, (cf. módz, móc, mogę), *Boh.* nemocnēti; *Ross.* немочь, немому, изнемочь, изнемогать; *Eccl.* немощьствовать; chorym być, chorować, (cf. oniemocnić się, rozniemódz się); *krank sein*, *kranken*. (cf. *Eccl.* могу, здравствую; cf. *Ross.* можется, моглося wieść się, powodzić się, n. p. Ему худъ можется źle mu się powodzi). Tak niemógł, że blizkim był śmierci. *Budn. Phil.* 2, 27. Ty będziesz niemógł wielką chorobą na wnątrze. *Leop.* 2 *Paralip.* 21, 15. Niektóry mąż, niemogąc na nogi, siedział, chromy z żywota matki swój. *Budn. Act.* 14, 8. Czasu Hippokratesa mało ich było, coby podagra niemagali, a to dla mierności chowania. *Kosz. Lor.* 119 b. Ci, którzy na kamień niemoga, od innych niemocy bywają wolni. *Eraz. Jez.* 7 b. Zemdląłem i niemogłem *przeze dni. 1 *Leop. Dan.* 8, 27. Niemogłem a wyście mię nawiedzili. *Sekl. Math.* 25. Doktor gniewa się za to, gdy mu się powie, że chory cały niemogę. *Perz. Lek.* 76. (że wszystkich sił pozbawiony leży). NIEMOGŁY, a, e, który nie mógł, n. p. Wprowadzili w cerkiew pasterza, żadnego przystępu do niej nie mającego, i mieć *niemogłego. *Smotr. El.* 19. który go też i mieć nie mógł.

NIEMONOJCE, ojciec, *plur.*, królewszczyzna w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 217, eine *Domaine* in *Stithauen*.

NIEMOŚĆ, ści, ż., NIEMOTA, NIEMOWA (*Tr.*), y, ż., *Boh.* nemost, nemota; *Vind.* nemost, negovorezhnost, negovornost, mutastnost, mutastust, *Croat.* nemoszt; *Ross.* нѣ-

мота, нѣмованіе, нѣмствованіе, безловесіе, безловесность; §. 1 a) niemówienie, die Stummheit, Sprachlosigkeit. Ktoby zbyt tego ziela używał, niemłość i mowy utracenie czyni. *Syr.* 457. Sok ten zbyt pity niemotę, a utracenie mowy przywodzi. *ib.* 455. Zapłakał i w niemocie długą chwilę stanie. *Przyb. Ab.* 214. Uczynił dziw wielki nad głuchym, i nad zarażonym niemotą człowiekiem. *Rej. Post. N n 4.* Rozkazał się otworzyć onej głuchosci i niemosci jego. *ib. M m 2.* Lew niemotę swą miłym giestem zastępuje, i za ratunek wdzięcznym mručeniem dziękuje. *Toł. Saut.* 168. — b) Niemłość *transfertur saepe ad significandas res viles, et nullius momenti, ut matanina; błażństwa, fraszka. Cn. Th.* etwas Unbedeutendes, eine Kleinigkeit. Sad ma być ogrodzony i od przechodzenia bydła, albo i inszych niemot szkodzących. *Cresc.* 145. cf. nieme stworzenie, *brutum.* — §. 2) *personif.* Niemowa, niemota, y, m., niemówiący, niemy. *Tr., ein Sprachloser, Boh.* njma. NIEMOWLA, i, ż, niemówienie; n. p. Złotoblasknemi kryte ściany blachy, na których dzieła Jowisza z niemowli misterną ręką kunsztownie wyrte. *Zab.* 14, 167. (prawie do przemówienia). NIEMOWLE, ecia, n., NIEMOWLATKO, NIEMOWIĄTKO, NIEMÓWNIĄTKO, NIEMÓWIĄTECZKO, a, n., dem., *Boh.* nemluwně, nemluwnátko *infans, infantulus, mladě, mladatko; Slov.* nemluwnátko; *Sorab.* 1. nerězne dječčo; *Rag.* ceddó; *Eccl.* младемыльство; ein Kind, daß noch nicht reden kann, ein noch kleines Kind, ein Säugling. Niemówiątko, dziecię, które jeszcze mówić nie może, od Czechów wzięte słowo. *Mącz.* Powoli się niemowlę w żywocie macierzyńskim wzmaga. *Kras. List.* 117. Herod kwilące od piersi macierzyńskich wyrwane ścina niemowlęta. *Pociej.* 218. Od strachu wielkiego, niemowlęta (oniemieli), Język się próżny za zębami pląta. *Wad. Dan.* 31. Znaki pojawiły się w Rzymie, świeże dzieciątko mówiło głosem, będąc niemowlątko. *Chrośc. Fars.* 161. I niemowlątka maluchne jego cześć opiewały. *Bzow. Roż.* 77. Należli niemówiątko położone w jasliskach. *Gil. Kaz. C c 5.* Jak niemówiątko wychowywać. *Petr. Pol.* 2, 250. Mleko własnej matki przyrodzeniu niemowlątka bardzo służy. *Sienn.* 464. Niemowlątka do rąk oddają macierzyńskich. *Otw. Ow.* 365. Nowo chrzczeni nie pozwalają, aby niemowlątka do krztu należeć miały. *Salin.* 6, 128. Niemowlątka ochrzczone, gdy już dorosną, biorą bierzmowanie. *Karnk. Kat.* 158. Jakie kwilenia o niemówiąteczko, Jakie kwilenia małe dziecineczko. *Groch. W.* 363. NIEMOWLECTY, a, e, NIEMOWLI, a, e, niemogący jeszcze mówić, *Croat.* negovorěch, noch nicht reden können. Wiek niemowlecty. *Pilch. Sen. list.* 372. Człowiek w stanie niemowlectym przebywa pospolicie lat dwa. *Zool.* 284. Gdy się ledwo na stopkach niemowlich mógł wspierać... *Zab.* 3, 289. NIEMOWLECTWO, a, n., §. a) niemówienie, daß Nichtreden, die Sprachlosigkeit. Nie cieszy niemowlectwo Chrystusowe wielomownych, nie cieszą łyzy chychotków. *Birk. Gl. Kunc.* 40. — §. b) Wiek niemowlecty, die sprachlose Kindheit; *Slov.* newymlywnost. Często króć towarzystwu ludzkiemu wiele zlego przyniosły te osoby, którym niemowlectwo dziełek z

poruczone było. *Mon.* 65, 101. Niechciał się ani w niemowlectwie swym wczasować. *Birk. Dom.* 4. — §. c) Niemowlectwo, *collect.* niemowlęta, sprachlose Kinder, die noch nicht reden, Säuglinge. Wymordowali starzyzną i niemowlectwo. *Nar. Hist.* 5, 206. NIEMOWNY, NIEMOŻNY etc., *ob. in Affirmativis.* NIEMOWY, NIEMY, a, e, NIEMO adverb., *Boh.* němý, *subst.* njma; *Slov.* němí, němý; *Sorab.* 1. niemy, němé; *Sorab.* 2. nimi; *Vind.* nem, negovorězhen, mutast, mutiz, mutez, mutastnik; *Carn.* mutast, mutuz; *Croat.* něm, nemak, mutavec; *Hung.* néma; *Slav.* nim; *Rag.* njém, njemaz (cf. Niemiec), muukli, (cf. milknąć); *Bosn.* nimmimac; *Ross.* нѣмый, нѣмь, нѣмко, нѣмтырь, нѣмо, безсловесный, безсловно; co nie może mówić, sprachlos, stumm. Człowiek niemy, który gadać nie może. *Chelm. Pr.* 24. Niemy z przyrodzenia syn Krezusa, widząc ojca w niebezpieczeństwie, przerwał związkę swego języka. *Groch. W.* 2. Ja szukam dla siebie żony niemój, któraby nie gadać nie umiała. *Boh. Km.* 2, 105. Na śpiewanie jego Cerberus stogłowy, staje się niemowy. *Petr. Hor.* 2 B 4 b. (umilkł). Niemy być, *Ross.* нѣмовать, нѣмотовать, нѣмотствовать; *Eccl.* нѣмотствовати, не исправно говорити, элекотати, момотати. — §. Niemy, gadać nie chcecy, nie lubiący, n. p. Sędziowie, aby nie byli dla darów ślepy mi, albo niemymi. *Kosz. Lor.* 162. Niemy czynię, (*Croat.* nemoga chinim; *Hung.* némitom). Głucho o tym piszą, mówią niemo. *Cn. Th.* perobscura est fama, man spricht ganz dummel (dumps) davon. Zabójcy ani osobność niema wyjawia, ani noc ślepa wydała. *Siem. Cyc.* 490. (cf. głuchy). — §. Niema mowa, migi, Gebürden sprache. Pokojowi w szaraju wymyślił niema mowę, wyrażając sobie ruszaniem oka, nogi, ręki, palca, ciała wszystkiego, sukni, najskrytsze tajemnice. *Kłok. Turk.* 43. *ib.* 44. Sejm 1717 odprawił się w siedmiu godzinach, że na nim przeczytano tylko umówione wprzody uchwały; nazwano go niemym, że wszyscy w milczeniu czytania słuchając, nie mieli wolności odezwać się. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 251. — §. Niema ryba, odgłosu nie wydająca, nie odzywająca się, n. p. Tak całą gębą Kokles prawil, A tyran jako niema ryba siedział. *Zab.* 15, 264, stumm wie ein Fisch; *Slov.* nemí gako riba. Głos po obszernej rozlega się sali, A ludzie jako nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Żaba niema, abo parszywa, abo ziemna. *Syr.* 430. ropucha, die Kröte. — §. Twarz niema, bestya niema, bezrozumna, bezumna, daß unvernünftige Thier; (*Vind.* nemu shivinzhe; *Croat.* nemo sivinche *brutum*). I bestye, i nieme twarzy, i drzewa i ziemia nas potępią. *Sk. Kaz.* 238. Rostropni ludzie do stanu małżeńskiego idą, nie jako nieme twarzy. *Sk. Kaz.* 51. Człowiek jest daleko wyższej dostojności, niż twarz niema. *Gorn. Wł. T.* 4. (cf. twarz). Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jako bydłę, jako twarz niema, żyje. *Gorn. Dz.* 80. Nieme pospólstwo. *Biel. Św.* 127. (nierozumne). — Niema ziemia, nieczuła. *Cn. Th.*, gefühllos, unempfindlich, leblos. Przez sprośnej czarownicy sprawę Odmienił w nieme drzewo człowieczą postawę. *P. Kchan. Orł.* 157.

NIENACKA adverb., §. 'a) nieznacznie, po mału, unper-

merft, allmählig. Starajcie się, abyście głupstwo sobie rodzone z nienaczka składali. *W. Post. W. 52.* — §. b) Z nieobaczka, z nagła, bez wieści, unversehen, unbemerkt, plöglig; *Boh.* ponenáhu; *Sorab. 1.* newadki; *Carn.* na naglerna; *Vind.* na naglem, bres nadjanja, nasnanze; *Croat.* iz nenada, iz nevarcze, znearcze, znenadeanya; *Rag.* iz nenadke, s nenádke, nenádno, nenádano, necekáno, (nenácka, nenáda - przypadek; nenaadan, nenádni inopinatus); *Bosn.* iz nenadi, od nenadi, s nenadi, s nenadke, nenadno; (nenadka accidens, nenadni improvisus); *Slav.* iz nenada; *Ross.* невзначай, внезапно, изневьсть, неначаянно; *Eccl.* незапно, кънезлову. W nosy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się niespodziany gość z nienacka z obozu wyszłych napada. *Pilch. Sall. 212.* Oddalmy się, a potem przyjdziemy z nienacka. *Teat. 51, 7.* Trzeba go zażyć w tej mierze z nienacka. *ib. 33. d. 17.* Zebrawszy resztę swoich, wpadł na nieprzyjaciela z nienacka. *Teat. 51. d. 86. ib. 18, 153.* Z nienacka i milczkiem do domu powracają. *ib. 7. c. 39.* Rękopisma jego przeglądając, napadłem z nienacka na sonnet Francuzki. *Mon. 75, 703.* (przypadkiem, zufällig). Daruj Wc Pan, żem go z nienacka nie poznał. *Teat. 30. c. 13. t. j. od razu, lub też przez predkość.*

NIENACHYLONY, NIENACIAGNIONY, NIENADZIAŁY, NIENADESZNY, NIENAGABNIONY, NIENAGANNY, *vide in Affirmativis.*

z NIENAGŁA, *ob.* Z nagła, nagły, nagle.

NIENAGNIECIONY, NIENAGNOJONY, NIENAGRODNY, *vide in Affirmativis.*

NIENAJRZEC, NIENAJRZEC, ał, eli, y, *cz. niedok., (Etym. obsol.* irzec, źrzec, zkad pojrzec, wzrok, źrzenica, zajrzec); nienawidzieć, *Lat. invidere, hassen.* Garnarcz garnarza nienajrzy. *Modrz. Baz. 260.* Pszczoły robotne nierobotnych nienajrzą. *Cresc. 601.* Nienajrzeliście mię, i wygnali z domu ojca mego. *Leop. Jud. 2, 8.* Każdy, który nienajrzy brata swego, mężobójca jest. *1 Leop. 1 Joan. 3, 15.* Katylinę każdy szlachecki człowiek nienajrzal. *Kocz. Cyc. B 2 b.* Nienajrzal Absalon Ammona o to, iż zgwałcił siostrę jego. *Budn. 2 Sam. 13, 22.* Jehowo nienajrzyz wszech działających próżność. *Budn. Ps. 5, 5.* Człowieka zdradnego Pan Bóg będzie nienajrzal, abominabitur. *Wróbl. 9.* Niemoc nieuleczona, kiedy chory lekarstwa nienajrzy, i nim się brzydzi. *Karnk. Kat. 217.* Jeśli tych, którzy nas kochają, będziemy mieć w nienawiści, a z temi co poczniemy, którzy nas nienajrzą? *Budn. Apopht. 141.* Z temi, którzy pokoju nienajrzeli, spokojniem się chował; a wszakże tak ma cnotliwy król żyć z temi, którzy pokoju nie lubią. *Weresz. Reg. 26.* Gniew, nienajrzenie etc. *W. Post. W. 212. cf. zazdrość.*

NIENAKAŻONY, NIENAKAŻONNY, NIENAKRECONY, NIENAKRYTY, NIENALEZISTY, NIENALEŻNY, NIENAMULNY, NIENAPZEWISTY, NIENAPSOWANY, NIENARUSZONY, NIENACIĄŁY, NIENASŁADOWNY, NIENASYCONY, NIENASYTEK, *vide in Affirmativis.*

NIENAWIDNY, *ob.* Nienawistny. NIENAWIDZIEĆ, nienawidział, nienawidził, nienawidzieli, nienawidzi *cz. niedok.,*

(*Boh.* nienawiděti, zanewřiti; *Sorab. 1.* hranu (cf. chronić), hidzić, (cf. hydzić); *Vind.* sourashiti, sovrashtit, navidlivati; *Slav.* zlobiti; *Carn.* zhertiti, sovraschem, sovrashtiti; *Bosn.* nenaviditi, mrriziti (cf. mierzić), zlobiti; *Rag.* nenáviditi; *Croat.* nenavidem, odurjavati (cf. odurzyć), nazlobujem, nasztorujem; *Ross.* ненавидѣть, возненавидѣть, ненавижу, враждовать, лиходѣйствовать; *Eccl.* ненавижду, ненавиствовати, ненавистничати; *oppos.* nawidzić; *Etym.* widzieć; cf. *Lat.* invidere, videre); §. 1) nienawiść, gniew tajemny przeciw komu chować, nienajrzec, einen hassen. Niech nienawidzą, byleby się bał. *Pilch. Sen. 90. (oderint, dum metuant).* Nienawidzi go, chroni się go jak ciego złego; utopiłby go w tyłce wody. *Cn. Ad. 627.* Te miłujesz, co cię nienawidzą, a masz w nienawiści te, którzy cię miłują. *1 Leop. 2 Reg. 19, 6.* Nienawidzę równie rozpusty, tak jakim ją przedtem nawidział. *Mon. 70, 124.* Jako nienajrzy swowolna niewiasta żony pocziwój, tak będzie nienawidzieć sprawiedliwość nieprawości. *1 Leop. 4 Ezdr. 16, 50.* — §. 2) Nienawidzieć komu co abo czego zazdrościć. *Tr. heiden. NIENAWIŚĆ, ści, z., Boh.* nenawist; *Sorab. 2.* gramota; *Sorab. 1.* hramota, (cf. *G. Gram.*); *Carn.* navist, navidlivost, zhertje, sovrashtu; *Vind.* sourashtvu, sourashnost, sovrashtvu, savrashtvo, obsourashba, obsourashtvu; *Dal.* omraza, nenavidoszt, zavidoszt; *Croat.* nenavidnoszt, nazlob, zloba, merzenye, nasztor, jal; *Rag.* nenávidos, navidos, omraza, zlobba, (cf. złość); *Bosn.* nenavidóšt, mrrizochja; *Ross.* ненавидѣнїе; *Eccl.* возненавидѣнїе; §. a) zawiść, gniew długo chowany, der Haß, die Feindschaft. Uwaga nieprzyjemności, którą nam wyobrażenie nienawiści. *Cyank. Log. 39.* Nienawiść jest jawne niemienie w miłości bliźniego. *Gil. Post. 173 b.* Wzajemna obopolna nienawiść *Ross.* усобица. W równej Atryd Alexandra nienawiści miał, jak skonanie. *Dmoch. II. 1, 84.* Nienawiść najdzie winę, i do krzywdy przyczynę. *Cn. Ad. 627.* Nienawiść wszystko we złe obraca. *ib. 628.* Nienawiść złym cudzem się chłodzi, choć jej to samęj równo szkodzi. *ib.* Nienawiść jakąś warzycie w sobie przeciw Cesarzowi. *Bcls. Św. 2, 581.* Otworzysta nienawiść. *Birk. Kant. C. 2.* — §. Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a ze sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czcładki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list. 354.* (ohydę, materyą, pochop do nienawiści). — §. b) Zazdrość, *Carn.* nid; *Vind.* nijd, ponijdanie, Nitb. Biskupi przez nienawiść Jezusa na więzienie wydali. *Sekl. Marc. 15, «not. zazdrość».* Nienawiść nigdy od bogactw i kredytu nierozdzielna. *Nar. Hst. 4, 125.* NIENAWISNIK, NIENAWISTNIK, a, m, NIENAWIDCA, y, m, (*Smotr. Apol. 9.*), *Boh.* nenawistnik; *Carn.* navidlivněk; *Vind.* navid-leuz, navisnik, pervisnik, nevoshlivz, sourashnik; *Sorab. 1.* hramotnik, hramnik; *Rag.* nenávidnik, zlohotnik; *Bosn.* nenavidnik; *Croat.* nenavidnik, nazlobnik, jalnik; *Ross.* ненавиственкѣ, лиходѣй; nienawidzący kogo, der Hasser. Nienawisniki moje wygubię. *Budn. 2 Sam. 22, 41. Budn. Ps. 55, 12.* Nienawisnicy nasi. *Weryf. pr. 27. W rodz. żeńsk. Vind. nevoshlivka; Ross. ненавистница, лиходѣй-*

ka. NIENAWISTNY, NIENAWISNY, NIENAWIDNY, a, e, NIENAWISTNIE, NIENAWISTNO *adverb.*, — §. *active*, nienawiść ku drugim mający, nienawidzący, *Carn.* navidliv, navoshliv, sovrash; *Vind.* navidliv, nidik, nevoshesh, kiri navoshi, obsourashen, vsourashliu, oferditliu, ostunden, oduren, sperskau; *Croat.* nenavidni, nazloben, ja-lén; *Slav.* nenavidijv; *Sorab.* 1. hramné; *Ross.* ненавистный, ненавистливый, ненавидящий, лиходѣйный; gebässigt, hassend, voll Haß. Puhacze nienawidne. *Banial.* 1. 3. Walery cie kocha, i ty nie jesteś mu nienawistną. *Teat.* 14. c, 49. — §. *passiv.* Nienawistny, którego drudzy nienawidzą, niemiły, nienawidzony, *Sorab.* 1. zadspe-né; *Vind.* savrashen; *Bosn.* mrrizech, mrrizgliv; *Ross.* ненавидимый, враждат. Jesteśmy nienawisnemi u wszech ludzi, i przeto nas morduje świat. *Baz. Hst.* 85. Rzecz ta wydaje się bardzo cierpko i nienawistno, bo krewkościom ludzkim nadzieję odbiera. *Pitch. Sen.* 97. Godny nienawiści *Ross.* достоуниверситный.

z NIEOBACZKA *adv.*, nieobacznie, z niepostrzeżenia, z nie-nacka, niespodzianie; *Croat.* znevarce, znenadeanya; un-versehend, unvernuthet. Jedli, pili, aż z nieobaczka przyszedł na nich potop. *W. Post. W.* 420. Z nieobaczka nań zjechał huf nieprzyjacielski, uczyniwszy nań zasadzkę. *Radz. 1 Macch.* 2, 68. Z nieobaczka nastąpiwszy nań gwałtem, wywlekli go na ulicę. *Birk. Dom.* 66, (ob. bez wieści). Aniołowie wybierali kamyki na drogach jego, aby się z nieobaczka nie obrazil w nogę swoją. *Rej. Zw.* 69. Nie chcąc z nieobaczka co niesprawiedliwego czynić. *Petr. Et.* 393. Romulus z nieobaczka z oczu ludzkich porwany. *Faliss. Fl.* 5. NIEOBACZNY, NIEOBECNY, NIEOBEL, NIEOBESZCZY, NIEOBJĘTNY, NIEOBŁĘDNY, NIEOBŁUDNY, NIEOBRAŻNY, NIEOBRONNOŚĆ, NIEOBROŃNY, NIEOBROŚLY, NIEOBROTNY, NIEOBRSZNY, NIEOBZRADNY, *vide in Affirmativis.*

NIEOBRZESKA, i, ż, NIEOBRZEZEK, NIEODRZEZEK, zka, m., obrzezek, odrzezek, obrzeżka, Napletek. *Budn., qu. v.*; *praeputium*; n. p. Jak się urodzili, dotąd w nieodrzesku byli, ani ich żaden na drodze nie był obrzeżał. *W. Jos.* 5, 7, *Boh.* neobřízka; *Ross.* крайная плоть, залупа; die Vorhaut. Obrzeżować będziecie ciało nieobrzeski waszej. *Radz. Genes.* 17, 11, *not.* t. j. skórka, która okrywa członek mężczyński, ob. Prędkokrek. NIEOBRZEZANIEC, *ńca, m.*, nieobrzesany; (*oppos.* żyd, cf. Mahometanin); ein Unbefchnittner; *Bch.* neobřezanec. Wydali Jezusa poganom, nieobrzeszańcom, sby od ich rękę umarł. *Sk. Kaz.* 162. Pobijmy tych nieobrzeszańców. *W. 1 Reg.* 14, 6. Obrzeżany kto jest, niech się czyni nieobrzeszańcem. *Budn. 1 Cor.* 7, 18.

NIEORUCZONY, NIEOBWAROWANY, NIEOBYCZAJNY, NIEOBŻAŁOWANY, NIEOCHEDOGI, NIEOCHEDOŻNY, NIEOCHOTNY, NIEOCHRONA, NIEOCIĘTY, NIEOCIOSANY, *ob. in Affirmativis.* NIEOCIOSANIEC, *ńca, m.*, t. j. nieociosany co do obyczajów. *Tr.*, nieokrzesany, ein Unge-schliffner. Nieuczesianiec. *Macz.*

NIEOCZEKIWANY, NIEODARTY, NIEOBBITY, NIEODBYTY, NIEODERWANY, NIEODETCHNIONY, NIEODISKANY, NIEODKUPNY, NIEODMIENNY, NIEODMYTY, NIEODPŁACONY, NIEODPŁATNY, NIEODPORNY, NIEODPOWIEDNY,

NIEODPRAWIONY, NIEODPROSZONY, NIEODRODNY, (NIEODRZEZEK, *ob. Nieobrzeszek*), NIEODSTĘPNY, NIEODWŁOCZNY, NIEODWOŁANY etc., NIEÓKREŚLNY, NIEOKREŚLONY, *vide in Affirmativis.*

NIEOKRZESANIEC, *ńca, m.*, człowiek nieokrzesany co do obyczajów, nieulizany, grundychwał, nieuczesianiec, ein Unge-schliffner; *Ross.* мужикъ, мужицкій, мужичій. NIEOKRZESANY, NIEOMYLNy, NIEOPASNY, NIEOPATRZNY, NIEOPŁOKANY, NIEOPOWIEDNY, NIEOSZACOWANY, NIEPAMIEĆ, NIEPEWNIK, NIEPEWCA, NIEPISMIE-NIK, NIEPOBOŻNIK, NIEPOCZESNIK, NIEPOGODA, NIEPOGODNY, NIEPOKALANY, NIEPOKÓJ, NIEPOKOIC, NIEPOLITYKA etc. etc., *vide in Affirmativis.*

NIEPOŁOMICE, *ic plur.*, miasto w wojew. Krakowskim, sławne łowami królów Polskich. *Dykc. Geogr.* 2, 247, eine Stadt in der Botw. Kraufau. NIEPOŁOMSKI, a, ie, n. p. Puszcza Niepołomska, Niepolomitzer. NIEPOŁOMCZYŻNA, y, ż., grunta do Niepołomic należące, baß Niepolomitzer Revier.

NIEPOMIARKOWANY, NIEPOMIERNY, NIEPOMNY, NIEPOMYŚLNY, NIEPOPŁATNY, NIEPOPRAWA, NIEPOPRAWNY, NIEPORZĄDEK, NIEPOSŁUSZENSTWO, NIEPOSŁUSZNY, NIEPOSTRZEGŁY, NIEPOSTRZEŻENIE, NIEPOTEMNY, NIEPOZNAKA, NIEPOZWOLONY, NIEPOŻYTECZNY, NIEPOŻYTEK, *vide in Affirmativis.*

NIEPR rzeka, *ob. Dniepr.*

NIEPRAW, NIEPRAWIEC, NIEPRAWDA i t. d., — NIEPRZYJACIEL, NIERZYJAŻNY, NIEPRZYJEMNY, NIEPRZYSTEP, NIERĄCZY, NIERÓWŃIA, NIEROZJĘTNY, NIERYMÓWNY etc., *vide in Affirmativis.*

NIERZĄD, u, m., brak porządku. NIERZĄDEK, dka, m., *demin.*, §. 1. die Unordnung, nieporządek, nieład, n. p. Układ ten mój szczyją, nazywając go nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groick. Obr. pr.* I w nogach bład, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D.* 4. (kiedy pijanemu w głowie szumi, nogi się płaczą). I w nierządzie jakiś rząd być musi. *Cn. Ad.* 233. (*Boh.* nĕrad confusio, sordes, coenum, pediculi; *Ross.* непорядокъ; *Sorab.* 1. nĕrad plugastwo, brud, gadzina, owad). — §. *praecertim.* Brak rządu krajowego, anarchia, Unarchie, Wasgel einer ordentlichē Regierung. Nierządem Polska stoi, nie śle ktoś powiedział, Lecz drugi odpowiedział, że nierządem zginie. *Cpal. Sat.* 89. *Falib. R.* 3. *Gorn. Wk. b.* 4. Mniej nam czkodliwy był nierząd, gdy z rządności żaden chlubić się nie mógł naród. *Zab.* 16, 170. Był czas, kiedy bład ślepy nierządem się chlubił, Ten nas nierząd o bracia, pokonał i zgubił! *Kras. Sat.* 16. Czasem się rząd nierządem naprawuje, zamieszanie i bunty wprawują w ryż zepsowane rządy. *Kłok. Turk.* 13. Wielu rząd nierząd. *Cn. Ad.* 237. — §. 2. Nierząd życia, nierządne cielesne życie, rozpusta, psoty, nieczystości, Ausschweifungen, ein unordentl. Leben, licerlicheß Leben, Hurerey, Unzucht. Nierząd z wolną, porubstwo. Nierząd z krewną, powiną, kazirodztwo. Nierządu patrzyć, nierządem się bawić, o mężczyźnie, cielesność z białogłową pełnić; o białej głowie, na nierząd się udać. *Cn. Th.* Mąż dopuścił żonie swęj z kim inszym nierządu patrzyć. *Chelm. Pr.* 78. Są rodzice, które córki swe do

nierządu sami przyprawują. *Petr. Ek. 25.* Ewanielia żąda po nas, nietylko żebyśmy cudzołoztwa, ani żadnego nierządu nie płodzili, ale też zlemi pożądlivościami się nie mazali. *W. Post. Mn. 303.* Niewiasta jedna niewstydliva jawnie do niego przyszedłszy, zapłaty się za nierząd upominała, mówiąc fałszywie, jakoby jej ku lubieżności swej cielesnej używał. *Sk. Żyw. 2, 338.* Nierządu chowanie - rufiaństwo. Nierząd trzymać - rufianską trzymać. **NIERZĄDNICA**, y, ż, wszetecznicza, ein unzüchtiges Weib, eine Hure; (*Sorab. 1.* wahlawa; *Carn.* zônta; *Eccl.* женщина, женщина непотребная). Nierządnica jednego - nałożnica, kawalerka. Z majątniejszych, który małżonkę pocziwają mając, nie ma nierządnicy jakiej, nie mają go za kawalera dobrego. *Star. Ryc. 35.* Nierządnica, która się przeto stroi, aby się podobała ludziom, a o bogu ani myśli. *Dambr. 361.* (cf. kokietka; cf. zalotnica, umizgalska). Nierządnica pospolita, jawna, bądź w domu nierządnym, bądź indziej mieszkająca, każdemu powolna, lupa. *Cn. Th. (ob. Kurwa).* **NIERZĄDNICZY**, a, e, do nierządnicy należący, Surens. Ona bez wstydu, skromną w stroju jest z widzenia, Ty nie nierządniczego niemasz krom odzienia. *Min. Aus. 22.* Nierządniczy dom, pełen zelżywości i hańby. *Pilch. Sen. list. 3, 235.* (ob. Zamtuz). Nierządniczy sługa - rufian. — Nierządnicze, ego, n., subst., nierządnicy zapłata, Surenslohn. **NIERZĄDNIK**, a, m., wszetecznik, nierządu patrzący, *Croat. lotër; Dal.* prelyubodelnik; ein Unzüchtiger, ein Surensboß. Nierządnik w zachowywaniu i w używaniu ma, czego i boski zakon i ludzkie prawo broni. *Smotr. Ex. 51.* Nierządniki, iż ciałem grzeszą, na ciele tez rozmaitych bólów, Włoskiego łamania, sprosnych bolączek dostawają. *Gil. Post. 54.* Był bez wstydu i czoła cudzołożnik, nierządnik, kostera, dobr oczystych utratnik. *Pilch. Sall. 28.* Nierządnik i cudzołożnik królestwa niebieskiego nie osiągnie. *Karnk. Kat. 345. Bach. Epikt. 58.* Nierządnik pospolicie rozrzutny. *Cn. Ad. 643.* **NIERZĄDNOŚĆ**, sci, ż., nałóg nierządu, nierząd, wszeteczeństwo, Unzücht; *Boh.* nezřizenost. Pijanica snadnie się dopuści wszelakiej nierządności. *Star. Ref. 48.* Miernością nierządności zwyciężamy. *Wróbl. 201.* **NIERZĄDNY**, a, e, **NIERZĄDNE** adv., *Boh.* něradný; §. a) nieporządny, unordentlich. Tak to idzie u nas ten nierządny porządek. *Klon. Fl. B 4.* Kto nierządnym w domu, niepodobna, aby miał być rządym w Rzpltej. *Petr. Ek. 2.* — §. b) Wszeteczny, unzüchtig. Nierządnę niewiasty głowa jej synowi nierządnie narodzonemu płacona być ma. *Vol. Leg. 1, 26.* Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zrodźże z niej syny psotliwe. 1 *Leop. Ozeasz. 1, 2.* Wystawiona nierządna każdemu do kupu, Szuka nędznego ciałem niewolniczym łupu. *Hul. Ow. 68.* Gdy widział, że żona jego z nierządną jedną, co niewolnicą przedtem była, gada, rozwiódł się z nią. *Warg. Wal. 200.* Nierządny dom - zamtuz, Surensbaus, (burdel). Ja cię do domu nierządnego na jawną sromotę i utratę panięstwa twego posłę. *Sk. Żyw. 1, 47.* **NIERZĄDORAJCA**, y, m., rufian. *Włod., zamtuznik, der Surenswirtb, der Suppler.*

NIERZESKI, NIERZETELNY, vide in *Affirmativis.*

NIERZKĄC, NIERZEKĄC adv., *Boh.* nercyli; *Sorab. 1.* nicz

yeno; §. a) coż dopiero, ani myśleć, nedum, geißweige denn. Zalotnik jej, choćby wielkim panem był, nie mógłby jej kosztu dostarczyć, nierzkąc, żebyś ty mógł. *Cn. Th.* Ani pojrzy na te towary, nierzekąc aby ich miał potargować. *Grod. Dis. D 4.* Przodkowie prawowali się na jednym wózku jeżdżąc, nierzkąc żeby sobie mieli okolo prawa gardła pobierać. *Sekl. 22.* Przyrodzonej i przystojnej pożądlivości nie zakazuje bóg, nierzkąc aby zakazywał duchownej. *Karnk. Kat. 371.* — §. b) Nierzkąc, ale i nie tylko, ale też, nicht nur, sondern auch. Sami z siebie nie dobrego nierzkąc uczynić, ale ani pomyslić nie możemy. *W. Post. W. 118.* Nierzkąc zabić, ale i gniewać się na brata swego, grzechem. *W. Post. Mn. 303.* Tak go grzech trapić nie przestanie wszędzie, że, nierzkąc dom, ale i rozum utraci. *Otw. Ow. 367.*

NIESĄDOWNY, NIESAMORODNY, vide in *Affirmativis.*

NIEŚĆ, niósł, niesli, niesie, niosę cz. *niedok.*, *Boh.* něsti, nesl, nesu; *Slov.* něst, nesu; *Sorab. 2.* nafcž, naszl, naszu, noszisch; *Sorab. 1.* nefcž, nefl, neszu, neszem, noschycž, noszem, noschu; *Carn.* něsti, něsl, něsem, nosēm, nositi, nosil; (*Carn. obsol.* nūdem); *Vind.* nesti, nefem, nefel, nositi; *Bosn. et Slav.* nositi; *Rag.* nossiti; *Dal.* nossiti; *Croat.* nezti, něszem, nosziti, nõszim, vjēdam; *Ross.* несть, несу, носят, ношу; *Hebr.* נָסָא, tulit; cf. nosić *contin.*, naszać *frequ.*; §. 1. dźwigając sobą z miejsca ruszyć, tragen. Wszystko przygotowawszy, co mieli nieść w drodze, żegnali Tobiasza. *W. Tob. 5, 22.* (potrzeby na drogę. *Bibl. Gd.*). Człowiek o dwu tyłko nogach jest, na których się unosi. *Sak. Probl. 4.* Nieść co gdzie przynosić, zanosić, bringen, herbey tragen, (getragen bringen), hin tragen. Dobra wieść, kiedy niosą jeść. *Rys. Ad. 12.* — *Transl.* Nieść bringen. Każdy swój ukłon niesie, każdy bije czołem. *Zab. 15, 17. Kniaz.* Nieście chwałę mocarze Panu mocniejszemu, Nieście chwałę królowi, królowi więszemu! *J. Kchan. Ps. 38.* Co niesiesz nowego? *Past. Fid. 63.* Jakoście mu pierwej złą nowinę o mojej śmierci przynieśli, tak mu tę wesołą nieście. *Sk. Żyw. 324.* Zawstydzil się Faeton, i sromem gniew zrazil, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził. *Żebr. Ow. 25.* (doniósł). Dokądże Wc Pan tak śpieszne niesiesz kroki? *Teat. 1, 100.* t. j. obracasz, zanosisz, wołtin tragen sie, richten sie ihre Schritte? Szcześnie mu służy, on sam w nieszczęście się niesie. *Bardz. Trag. 313.* t. j. podaje się, es führt sich selbst in Unglück. Gdzie oczy niosą - poprowadzą, wołtin nur die Augen führen, leiten, hin leiten. Nie wiedzą gdzie uchodzić, sami się turbują, Idą gdzie oczy niosą, domy opuszczają. *Bardz. Luk. 13. Sk. Żyw. 2, 12.* Gdzie żal, gdzie mię oczy smutne niosą, tam biegnę. *Zab. 13, 304.* Gdzie oczy niosą idzie, sprawy nie pilnuje, Góra czy las nie patrzy, z zamku ustępuje. *Bardz. Luk. 29. Nar. Hst. 3, 75.* Zebrawszy się, gdzie droga, gdzie niesie gniew, ślepo wypadają. *Tward. Wł. 20.* (unosi). — Właśnie też szczęście mi ją niesie. *Teat. 45. b, 52.* t. j. przyprowadza, zdarza, führt sie herbey. A czyż dyabli - znou niosą tego gryzkrupę. *Teat. 30, 90.* Nieś się zład. *Nag. Cyc. 21.* t. j. wynieś się, wyprowadź się zład, maße dich weg, paße

biß weg von hier. — Niesić • unosić, n. p. Achill poprawił się w kroku, ruszył wszystkich sił, i jak gdyby go wszyscy dyabli niesli, natarł na Hektora. *Ossol. Str. 2.* — §. Fuzya, strzelba niesie tak daleko, trägt so weit. Jako z mekkiej dłoni niesie może kamień niecieżki, tak on już był od nich oddalon. *Miask. Ryt. 54.* — §. Niesić co komu, ofiarować mu, einem etwas darbringen, darreichen, anbieten. Czechowie, wypędziwszy Zygmunta, Władysławowi swoje królestwo niesli. *Krom. 486.* — §. Niesić życie •łożyć życie, sein Leben darbringen, darauf setzen, daran setzen. Niosę więc życie na szanie, i wy bracia niesciecie, Gdy się August nie w kraju, lecz kocha w niewieście. *Teat. 45. d. 63.* Dla ojczyzny niesie na plac zdrowie. *Groch. W. 562.* — §. *Metaphor.* Niesić • wyciągać, wymagać, jako skutek za sobą przynosić, mit sich bringen, erfordern. Powinność to męża niesie, iżby żony swojej nie inaczej, jedno jako ciało swe własne miłował. *Gorn. Dz. 156.* Bieg przyrodzony koniecznie niesie, aby z początku wszystko wypływało. *Zab. 2, 33.* Są niektóre sprawy, które żadnej szkody, ani pożytku nie niosą. *Szczerb. Sax. 72.* Niedbalstwo może być takie, które żadnej szkody nie niesie. *ib. 72.* Co niesie przyrodzenie, zbraniać się nie godzi, Człowiek aby raz umarł, z tym się na świat rodzi. *J. Kchan. Dz. 275.* Zapłacimy-ć, co sprawiedliwość niesie. *3 Leop. Num. 20, 19.* (co słuszną a godną będzie. *1 Leop.*). Bliźniego byś miłował, jako niesie chrześcijańska powinność twoja. *Rej. Post. O a b.* wymaga. — §. Niesić *aliter* pozwalać, znosić, leiben, gewähren, verstatten. Zebrał wojsko, ile ścisłość czasu krótkiego niosła. *Krom. 254.* Był Kazimierz I. uczony, jako on wiek niósł. *Biel. 54.* Była dziwną gładkości, o którą nie dbała, Lub tyle dbała, ile cnota niosła. *P. Kchan. Jer. 31.* Ziemowit w karaniu, gdy tego potrzeba niosła, łaskawym był. *Krom. 51.* — §. Niesić się za • udawać się za co, za równo się trzymać; sich für etwas halten, ausgeben, so betragen, als wenn man das wäre. Świdrygiełło zaraz po śmierci Witolda za księżę się, krom pozwolenia Władysława, niesić począł. *Krom. 510.* Moskal sam się niesie za równego Cesarzowi Tureckiemu, i także też napełnia listy wymyślonemi tytułami. *Kłuk. Turk. 118.* Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swawoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla obyczaju czynili. *Żarn. Post. 100.* (stroją osobę pokut.). — §. Kto się hardo niesie nad inne, na pośmiech bywa drugim. *Ezop. 14.* wynosi, mer sich über andere erhebt. — §. Wyjął mąż kołtki złote, które niosły dwa łoty złota. *1 Leop. Genes. 24, 22.* (ważyły. *3 Leop.*), wynosiły. — §. Niesie się ku czemu •zanosi się, es läßt sich darauf an, es hat das Ansehen dazu. Król rozumiejąc, że się wszystko to ni ku czemu dobremu niesie, kazał miasto oprawić. *Biel. 154.* — §. *2. Oeconom.* Kokosz niesie, jaja niesie, niesie się, die Henne legt Eier. Kury w każdym czasie niesić mogą jaja, inne ptaki w pewnych tylko porach. *Zool. 214.* Samice pawiów leda gdzie po oborze jajca niosą i nasięda. *Cresc. 575.* Kury mogą się niesić przez cały rok; pospolicie w marcu niesić się poczynają; im obficiej się niosą, tym prędzej ustają. *Kłuk.*

Zw. 2, 98. Kokosz niosąca, niesna, nośna, *Vind. jaizenofezha kokush, kura, kokla; Ross. несущка.*

Pochodz. *nosić; donosić, doniesić, donośny, donośność, donosiciel, donosicielka; nanosić, nanieść; nosiciel, nosiwać, nasać, nosidło, nosze, noszar, noszarka, nośna lub niesna kokosz; obnosić, obnieść; odnosić, odnieść, odnosić, odnosić; ponosić, ponieść, ponosić, podnosić, podnieść, podniosły; prznosić, prznieść, przynosiny; przynosić, przynieść; roznosić, roznieść, roznosiciel; unosić, unieść, unosić; wnosić, wnieść, wniosek, wnioskować; wynosić, wynieść, wyniosły, wyniosłość; zanosić, zanieść, znosić; znieść, znośny, nieznośny, znosiciel; wznosić, wznieść.*

NIESCHLUDNOŚĆ, *sci, ż.*, niechłujstwo, wczystość, nieochędożność, die Unreinlichkeit, Unflätigkeit. Takie niedbalstwo, taka nieschludność, sprawiedliwie ludzi od siebie odpycha. *N. Pam. 21, 337.*

NIESCIERPLIWIC, *cz. dok.*, Niescierpliwiać *niedok.*, cierpliwości pozbawić, niescierpliwym uczynić, ungebührig machen. Nakoniec niescierpliwia mię ta ich niepojętność. *Pam. Warsz. 3, 320. Czart.*

NIESCIGNIONY, NIESCIGŁY, NIESEN, NIESFORA, NIESFORNOŚĆ, NIESIĘGNIONY, NIESIEKOMY, *vide in Affirmativis.*

NIESIENIE, *ob. Niesić.* NIESIONKA, *i, ż.*, którą niosą, unoszą, uwieziona. n. p. Niesionce dał szatę za upominek. *Zebr. Ow. 221, rapae; die Geraubte, Entführte.*

NIESKAZITELNY, NIESKŁADNY, NIESKONCZONY, NIESKUPNY, NIESŁYCHANY, NIESMAK etc. *vide in Affirmativis.*

NIESMIERTELNIC kogo, *cz. niedok.*, unieśmiertelnic *dok.*, nieśmiertelnym czynić, nieśmiertelności nabawić, einen unsterblich machen, (verunsterblich). Mógłbyśmy tysiące liczyć między walecznymi, Gdybym chciał nieśmiertelnic imiona na ziemi. *Przyb. Milt. 188.* Heweliusz, aby pamiątkę króla Jana unieśmiertelnic, nową konstellacyę tarczą Sobieskiego nazywa. *Karp. 4, 40.* Przez wiersze swe, imiona ich unieśmiertelnic. *Przyb. Luz. 226.* Gama unieśmiertelnic się odkryciem drogi do Indyj Wschodnich przez cypel dobrej nadziei. *ib. 331.* NIESMIERTELNIK, *a, m.*, t. j. ambrozja, bo tym, którzy jej używają, daje nieśmiertelność. *Otw. Ow. 587.* bezśmiertelnik, die Unsterblichkeitspflanze, Ambrosja. NIESMIERTELNOŚĆ, *sci, ż., ob.* Śmiertelność. §. *Bot.* Nieśmiertelność, n. p. Ziele iółcień albo nogietek, też nieśmiertelność zowią; *Ambrosia herba, immortalitas. Mącz.* NIESMIERTELNY, NIESMIESZNY, NIESMOLONY, *vide in Affirmativis.*

NIESNA kokosz • niosąca jaja, niosąca się, eine Leghenne; *Vind. jaizenofezha kokush, kura, kokla; Ross. несущка.*

NIESNADNY, *ob. Snadny.* NIESNASKA, NIEZNASKA, *i, ż.*, (cf. znać), rozróżnienie, niechęć, nienawiść, Haß, Zank, Feindschaft, Unverträglichkeit. O zapłatę trudności i nieznański żadnej nie będzie. *1 Leop. Num. 20.* Niesnaski i pomieszania zjawily się w moim domu. *Teat. 18, 235.* — §. Wilgoć stajenna czyni w nogach końskich gruczolę, guzy i inszych wiele nieznaszek szkodnych. *Cresc. 520.* wad, Fehler, Gebrechen.

NIESNIEDNY, *ob. Śniedny.*

NIESOBIA, *herb; pół* strzały białej, żelazcem w górę, pod

nią ogon orli czarny, na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 35, od rzeki Niesobi w Sieradzkiej ziemi tak zwany, nad którą przodek tych herbowników musiał co znaczne-
go uczynić. *Biel.* 41, ein Wappen.

*NIESOKÓR, u, m., n. p. Z niesokoru pleciono koronki. *Pot. Syl.* 365. Skórzany miał pas chrzciciel, póki mieszkał w boru, A ja cię opasuje pasem z niesokoru. *Pot. Jow.* 99.

NIESPLIK, MESPLIK, NIESZPUŁ, MESPUŁ, u, m., NIESZPUŁKA, i, ż., *neshpilus*, drzewo chowane; owoce zażywiają się na stół za przysmaczek. *Kluk. Dykc.* 2, 121, *Boh. et Slov.* nyšpule; *Carn.* neshple; *Vind.* neshplina, neshpel; *Sorab.* 1. nezpula; *Croat.* nesplin, oskorush; *Dal.* nespulya; *Hung.* nászpolya; *Bosn.* nespula, muscmula; *Slav.* mushmula; *Rag.* múscmula, néscpula; *Ross.* цѣвошникъ, ирга, кизильникъ, ароніе; *Eccl.* аронія; *Ital.* nispolia; z *Greck.* μέσπιλη; die Mispel. Nieszpuły, owoc z jednego drzewka kołącego, małe, jako jabłuszka. *Sienn.* 212. Nespuly są jakoby gnile gruszki lesne. *Boter.* 67. Drzewo nespulowe, nespulowe. *Cresc.* 432, der Mispelbaum; *Vind.* neshplinovez, neshplinovu drevu.

NIESPLUGAWIONY, NIESPODZIANY, NIESPOISTY, *vide in Affirmativis.*

NIESPOKOIC, cz. *niedok*, uniespokoić *dok.*, niespokoju nabawić, *Boh.* nepokogiti; *Ross.* безпокоють; beunruhigen. Ze stratą odpędzeni, przestali potym nas niespokoić. *Gaz. Nar.* 1, 23. NIESPOKOJNICA, y, ż., kobieta niespokojna, kłótniwa, cf. sekatorka, ein unruhiges Weib. NIESPOKOJNIK, a, m., NIESPOKOJNICZEK, czka, m., *dem.* człowiek niespokojny, warchoł; *Ross.* гомоза, гомоюнъ, блажный; ein unruhiger Mensch. Świdrygiello, jako niespokojniczek, i w Nowogrodku niedługo wytrwał. *Stryjk.* 474. *Krom.* 321. *Petr. Hor.* 2, M 2 b. Zbigniew niespokojnik burzył Pomorzaków, Prusaków i Czechów. *Nar. Hst.* 3, 126. Niespokojniczkowie na bunty, na wojnę gonia. *Petr. Et.* 49. *Krom.* 321. Kilka się niespokojniczków zwadziło. *Dwor. H* 3. NIESPOKOJNY, ob. Spokojny etc.

NIESPUŁ, ob. Niesplik. NIESROMIĘZLIWY, NIESTAŁOŚĆ, NIESTAŁY, *vide in Affirmativis.*

NIESTANIE, ia, n., u prawa, na rok, *contumacia Jurid.*, daß Richterſcheinen vor Gericht. NIESTANY, NIESTANNY, a, e, NIESTANNIE *adv.*, Contumaz. Ktoby na pierwszych rokach nie stał, tedy na drugich winę niestanną zapłaci. *Stat. Lit.* 157. Kto o rzecz krwawą pozwan nie stanie, tedy urząd ma go za niestannego na wywołanie zdać. *ib.* 149. Gdy pozwany na roku pierwszym nie stanie, ma być w winie niestannej przekazan. *Tarn. Ust.* 9. Od dekretów oczywistych, niestannych, i apelacyjnych po złotemu. *Vol. Leg.* 7, 404. W Litwie niestanne wyroki, w Polsce kondemnaty. *Czack. Pr.* 2, 81. Gdyby jedna strona niestannie albo *contumaciter* miała się... *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 116. Niestanne, ego, n., *subst.*, wina pieniężna za niestanie na roku, die Geldstrafe für daß Richterſcheinen vor Gericht. Ktoby na pierwszych rokach nie stał, ma stronie zapłacić niestannego, za każde pozwy cztery kopy groszy. *Stat. Lit.* 159. *Tarn. Ust.* 19. et 23. et 24. — NIESTATECZNY, NIESTATECZNOŚĆ, ob. Stateczny, stateczność. — 1. NIESTATEK, tku, m., §. 1 a)

niestateczność, brak statku, lekkość, odmiennosc, der Unbestand, die Veränderlichkeit; (*Rag.* nestavnos; *Vind.* nestanovitnost, prebernitlivost). Odmienna jest przyjaźń świata, niestatku się pełna być najduje. *Sk. Zyw.* 1, 53. Kto ukaże niestatek po sobie, Niżby z nim żyć, lepiej ledz z umarłemi w grobie. *Simon. Siel.* 45. Zaden tu nie stał w swęj mierze, Na dół ów, ten górę bierze, Ten ich stan i obrót wieczny, W niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Czas ma więcej niestatku w sobie, niżeli chmura. *Zab.* 13, 253. O ludzki niestatku, jakoż ci nigdy dufać nie można! *Sk. Dz.* 504. — *b) Niestatek, gdy nie staje czego, Mangel. Przyszedeł niestatek i wziął ostatek. *Cn. Ad.* 982. *Rys. Ad.* 55. Rozmyślanie niestatku i frasunków świata tego. *Sk. Dz.* 312. — §. 2. Niestatek, tka, m., NIESTATECZNIK, a, m., *personif.*, człowiek niestateczny, ein Unbeständiger, ein veränderlicher Mensch; *Boh.* neposeda. Niestatek wielki z niego, odmienny, lekki człowiek. *Cn. Dz.* 653. (raz tak, drugi raz owak). Do rady wołał młode i płocze niestatki, mądrych starców ojcowskich oddalił ze wzgardą. *Jabl. Tel.* 25. Skoro ustaniesz W przedsięwzięciu, już zaraz niestatkem zostaniesz. *Bach. Epikt.* 66. Człowiek humoru nieznośnego, niestatek, kłótnik. *Teat.* 15, 35. Trzpiot i niestatek. *Teat.* 10, 102. Niestatkem być *Eccl.* непостоянствовать. Wiele jest niestatków, których strach i nadzieja do odmiany przywiedzie. *Pot. Arg.* 173. Z cudzołożnikiem i niestatkem wdawać się nie chciał. *Sk. Dz.* 829. Kochałam cię niestatku, jakoż niezrównanie Większe ku statecznemu, byłoby kochanie! *Morszt.* 346. To się i w niestatecznikach znajduje, gdzie im dobrze, tam się kochają. *Dambr. Kaz.* 20. — §. Niestatek *collect.* tałajstwo, hołota, čma czego, Gefindel, Gefchmeiß. Jest tego niestatku (złośliwych żebraków) wszędzie niezliczone mnóstwo. *Haur. Sk.* 40. Gdzie są pluskwy, bursztynem nakurzyć, od tego do szczętu ten niestatek wyzdychać musi. *Haur. Ek.* 113. (to licho).

NIESTETY, NIESTETYŻ, NIESTETEŻ, NIESTECIE, NIESTECIEŻ, NIESTOTY, NIESTOTYSZ, NIESTOTES, NIESTOTA, NIESTOCIE! *interj.*; biada! biadaszku! kłopocie! o meh! o Angli! (*Boh.* neštěstj - nieszczęście, neštiasny - nieszczęśny); *Boh.* nastogte (= ratujcie! cf. nastać), hrotečku, po hrjchu; *Sorab.* 1. yaw; *Slov.* nestogtë; (*Croat.* nestěch invite). Niestetysz, babie Iono ogarnie Alcyda. *Bardz. Trag.* 521. Alexander płakał, mówiąc: niestocie, a jam jeszcze i jednego świata nie podbił! *Budn. Apoph.* 62. O ach niestetysz! i namci przysmaki świata smakuja. *Rej. Ap.* 28. *Radz.* 1 Sam. 4, 8. Niestetota, biada! *Pot. Syl.* 61. Ach niestetocie! *Pot. Arg.* 429. Niestetoty. *Leop. Jud.* 11. 35. Przeleknięone wołały: niestetota! *Tr. Tel.* 192. Będiesz mówił niestetęż na twój rozum głupi. *Mat. z Pol.* 3. (t. j. będziesz niestetotał, biadał, narzekał). Niestetysz na niedbałość przełożonych naszych! *Hrbst. Odp.* U u 6. Ach dniowi temu, w któryśmy się porodili, niestetysz ziemi, po którejeśmy chodzili! *Smotr. Lam.* 19. Komuż z tego biada? mnie! Komuż niestetety? mnie! Niestetety i wam, którzyście mię znieważyli. *ib.* 16. Ach niestetoty mnie! *1 Leop. Jud.* 11. Niestetotes, toć niewinnie

umierasz! *Eraz. Jez. G g 7 b.* NIESTOTA, y, c., *subst.*, nie-
szczęśliwy, nieszczęśliwa, *in sing. et plur.*, eine unglückliche
Person, ein Unglücklicher, eine Unglückliche. Ach biada tobie
niestocie! biada wam niestocie! *Tr.* NIESTOTAC, a, a,
med. niedok., narzekać, biadać, wepflagen. Poddani pod
ciężkim jęczą, narzekają i niestotają jarzmem. *Haur. Sk. 315.*
NIESTOSOWNIK, a, m., nonkonformista w Anglii, odstrze-
lający się od kościoła Angielskiego, ein Engländer Noncon-
formist. *Ostr. Pr. Kr. 1, 81.*
NIESTR, ob. Dniestr.
NIESTRACONY, NIESTRAWNY, *vide in Affirmativis.*
NIESTRĘTEK, tku, m., gatunek zawilca, *Anemone nemorosa*
Lin n., ziele bardzo szkodliwe. *Kluk. Dykc. 1, 37. Jundz.*
292. *Balkanemonien.*
NIESTROJNY, NIESTROJONY, NIESTWORA, NIESTWOR-
NOŚĆ, NIESTWORNY, NIESTWORZYSTY, NIESUBTELNY,
NIESUMIENNY, NIEŚWIADOM etc., *vide in Affirmativis.*
NIEŚWIĘTA, y, ż., rzeka w Litwie. *Dykc. Geogr. 2, 217,*
ein Fluß in Litthauen. NIEŚWIĘTY, ob. Święty.
NIEŚWIEŻ, a, m., miasto w Nowogrodzkim, należy do ksią-
żąt Radziwiłłów. *Dykc. Geogr. 2, 218,* eine Stadt der Für-
sten Radziwill in Litthauen. *Adject.* NIEŚWIEŻKI, a, ie,
n. p. Biblija Nieświejska czyli Radziwiłowska.
NIESWÓJ, NIESWORA, NIESWORNÝ, ob. Swój, sfora, sfor-
ny. NIESYTNY, NIESZACOWNY, *vide in Affirmativis.*
NIESZAWA, y, ż., miasto w wojew. Inowrocławskim nad
Wisłą. *Dykc. Geogr. 2, 218,* eine Stadt an der Weichsel,
cf. *Vind.* nishava - nizkość, ob. Niż.
NIESZCZERDA, y, ż., miasto w Połockim, sławne klęską
Moskwy. *Dykc. Geogr. 2, 218,* eine Stadt in Polod.
NIESZCZERY, NIESZCZĘSCIE, NIESZCZĘŚLIWY, *vide in*
Affirmativis. NIESZCZĘŚNIK, a, m., NIESZCZĘŚNIŚ, ia,
dem., Boh. nešťastný; nieszczęśliwy człowiek, ein Un-
glücklicher. Nieszczęśniku! *Treb. S. M. 105.* Obym był
między swemi zginął nad Libyą, Niżem pod Taps nie-
szczęśnik przywiódł ojeów boje. *Burdz. Luk. 2, 58.* Nie-
szczęśniku porzuć te twoje głupstwa! *Teat. 18, 22.* Wy-
chodź nieszczęśniku. *Teat. 20, 81.* — *W rodz. żeńsk.*
NIESZCZĘŚNICA. *Zebr. Ow. 528, Boh.* nešťatnice.
NIESZCZODRY, NIESZCZWANY, *vide in Affirmativis.*
NIESZEWA, y, ż., miasto i rzeka w wojew. Połockim. *Dykc.*
Geogr. 2, 218, eine Stadt in Polodischen.
NIESZKODLIWY, NIESZKODZIEN, NIESZLACHCIC, NIE-
SZLACHECKI, ob. *in Affirmat.* NIESZLACHETNICA, y, ż.,
NIESZLACHETNIK, a, m., nieszlachetnego życia lub umy-
słu, nieuczciwy, ein Unädler, eine Unädle. *Iste profliga-*
tor perditissimus, ten nieszlachetnik, który swe dobra
przez gardło przelał. *Mącz. Boh.* nešlechetnik. Idźcież
nieszlachetnicy, gdyście mię nie znali, Na wieczne po-
tępienie, tam was w zysku zdali. *Rej. Wiz. 121.* Śmierć,
szpetna ta nieszlachetnica. *ib. 96.* Nieszlachetnico, przecz
stoisz nade mną? *Pap. Kol. C 2 b.* — §. Nieszlachetnik,
nieszlachcic, nieznamomitego urodzenia, *roturier,* von
unädler oder unädlicher Geburt, nicht vornehm. Ten nie-
szlachetnik urodził się z prostych rodziców. *Rej. Ap. 82.*
A ty nieszlachetniku, coś się nadziewał być małżonkiem
moim! *Gorn. Dw. 252.*

NIESZPOR, u, m., NIESZPORY *liczb. mn.*, *Graec.* ἑσπερινόν;
vespertinae, wieczorne nabożeństwo, die Vesper, die Abend-
andacht; *Boh.* nešpory; *Slo.* nešpor; *Sorab. 1.* nižpor,
njschpor; *Sorab. 2.* wázorna; *Carn.* vezhirméze; *Vind.*
vezherniza, vezhirmiza, veshper; *Bosn.* vecergna; *Croat.*
vechernicza; *Ross.* вечерня; (cf. *Hebr.* עַרְבַּי; nescheph,
crepusculum). Nieszpor oznacza złożenie z krzyża, przed
wieczorem niedaleko. *Hrbst. Nauk. P 5 b. Wróbl. 295.*
Wieczernia albo nieszpor. *Smotr. El. 46. Pim. Kam. 229,*
ib. 260. Kazał księży nieszpor albo wieczernią śpiewać.
Stryjk. 152. Jabł. Ez. 56. Nieszpor przed południem
nie bywa. *Pim. Kam. 86.* Dobry uczynek za cztery nie-
szpory. *Zab. 15, 244.* Na nieszporze ludzi bywa nie-
wiele. *Jabl. Ez. 56.* — Sycylijezykowie pobili jednej go-
dziny w nieszpor wielkonocy wszystkie Francuzy; ztąd
przypowieść u Hiszpanów i Włochów, gdy kto komu la-
jał; o bogdaj cię potkał nieszpor Sycylijski. *Stryjk. 314;*
die Sicilianische Vesper. — *meton.* Nieszpor, wieczor, der
Abend. Jeśli na wschodzie (piękność ta) serca ludzkie szko-
dzi, Coż się jej zdoła oprzeć o nieszporze? *Morszt. 18. t. j.*
w nacylonym wieku. NIESZPORNY, a, e, *Boh.* nešpornj;
Vind. veshperni; *Vesper.* Psalmy nieszporne, od Psalmu
109. *Wróbl. 265.* Jezus z krzyża zdejmowan czasu nie-
szpornego. *Pieśn. Kat. 40. t. j.* wieczornego.
NIESZPUŁKA, ob. Niesplik.
NIESZTOWICE, *plur.* (*Boh.* neštovice, neštovicka krosta,
ospa). Z materji francowatej pochodzą różne guzy czer-
wone, bolące, palące, niesztownice, zapalenie korzenia
męzkiego etc. *Krup. 5, 146.* Krosty białe jątrzące nie-
sztownicami przodkowie nasi mianowali, terazniejsi nie
umieją nazwać. *Syr. 1419.*
NIESZTUCZNY, NIESZTUKOWANY, NIESZYTY, ob. *in Affirm.*
NIET, [NIE = nie jest, nie ma. 7] *Ross.* нѣтъ = niemasz,
brak, n. p. Przed złym umknąć; gdy mocy niemasz, niet
i rady. *Jag. Rug. C 3 b.* feßt, mangelt, gebrißt. [Przeciw
prawdzie rozumu nie. *Bielski, Ist. Conv. str. ost.; Id. Kr.*
Św. praef. Rzekl jest szalony nie (nie ma) boga! *Psalt.*
Małg. str. 7. — 7]
NIETAJNY, NIETEGI, NIETONACY, ob. *in Affirmativis.*
NIETOPERZ, NIEDOPERZ, NIETOPYRZ, a, m., (*Boh.* ne-
topeyr; *Slov.* netoper, netopir, netopger; *Sorab. 1.* ne-
dopor, nietopor; *Sorab. 2.* nedopor; *Carn.* topir, to-
per, tropir, mrazhnik, pirogahéza; *Vind.* nadopir,
mrazhnik, pihpogahiza, shishmish; *Croat.* shishmish,
sissmis, miszer; *Dal.* misir; *Slav.* slipi mish; *Rag.*
misopotopir, piraz, gligljak; *Bosn.* netopjer, nadopir,
gligljak, lieromisc, sljepi misc, pircaç, liromisc, sljero-
misc; *Ross.* натопырь, нетопырь, (натопырьте rozczę-
pierzyć, натопырьтеся pierze języć), кожанъ, мышь
летучая; *Ecl.* ношникъ (= 2. sowa), нетопырь, (жаба жа-
ба); latonka, latoperz, gacek, die Fledermaus, cf. ptak
błonoskrzydły, błonolotny. Nietoperz należy do zwierząt
ssących; wielkości jest myszy, lata w nocy. *Zool. 291.*
Nietoperze skrzeczą. *Tward. Wł. 29,* (*Croat.* skriplye).
Nietoperz jest ani ptak, ani mysz. *Gil. Kat. 388.* Kłam-
stwo, jakoby wieczorny niedoperz w nocy lata. *Weresz.*
Reg. 116. Nietoperz w słońce nie patrzy. *Pot. Arg. 705.*

- *Metonym transl.* Nocny kruk, ptaszek, frant, ein Nachtschwärmer, ein schlauer Gast. Miłosnego nietoperza Ledwo chwilka snem uśmierza. *Zab.* 15, 188. Biada nocnym nietoperzom. *Brud. Ost. E.* 9. Znać przecię mówią ptaka nietoperza. *Bies. B.* 4. (znac dudka z czubka). NIETOPERZOWY, METOPYRZOWY, a, e, Fledermaus. *Vespertilionum alae*, skrzydła metopyrzone. *Perz. Cyr.* 1, 184. Niedoperzowa głowa. *Pim. Kam.* 31. (ciemna). *Niedopyrzone rozsadek. *ib.* 104.
- NIETOPRNIŹY, NIETOROWANY, *ob. in Affirmativis.*
- NIETOTA, y, ż, *botan.* §. 1. [z *Wołosk.* netoté 2]. Miotłe ziele Rusnacy i koziarze nietotą zowią; dlaczego zaś, wiedzieć niemożemy. *Syr.* 842, *muscus scoparius*, hochgemachener Moos. — §. 2. *ob.* Sabina nieplodna.
- NIETOWARZYSKI, NIETRAFNY, NIETREFNY, NIETRWAŁY, NIETRWOŻLIWY, NIETRYBOWY, NIETRZEŻWY, *ob. in Affirmativis.*
- NIETYKAŁEK, ka, m., *impatiens*, noli me tangere *Lin. n.*, gatunek niecierpka; nasienniki tego zielea cokolwiek ruszone, natychmiast pękają. *Kluk. Dykc.* 2, 57, Rühr mich nicht an; eine Pflanze. NIETYKALNY, NIETYLKO, NIEUBŁAGLIWY, NIEUCHRONNY, NIEUCIESZNY, NIEUCZCIWY, *ob. in Affirmativis.*
- NIETCTWO, a, n., brak nauki, nieumiejętność; *Ross.* невѣжество, невѣжество, невѣжество; Unwissenheit, Ungelehrsamkeit. Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką, i nieuctwo było wywodem szlachectwa. *Teat.* 24, 41. Przesady skazują białe głowy na życie ciemne i nieuctwo. *Zab.* 15, 64. Zanurzeni w ciemnościach grubego nieuctwa. *Zab.* 7, 46. Prostota dawnego nieuctwa. *ib.* 7, 30.
- NIETCZCIC, *ob.* Niezczyć. NIEUCZEK *ob.* Nieuk. NIEUCZENNOŚĆ, NIEUCZENNY, NIEUCZLIWOŚĆ, NIEUCZNY, NIEUCZONY, NIEUCZYNNY, NIEUDATNY, NIEUDOLNY, NIEDZIELNY, NIEUFNOŚĆ, NIEUHAMOWANY, NIEUJĘTNY, NIEUJEZDŻONY, *ob. in Affirmativis.*
- NIEUK, a, m., NIEUCZEK, czka, m., *dem.* nieuczony, nieumiejący, ein Unwissender, Ungelehrter, der etwas nicht kann, nicht versteht; *Slov.* neuhuzencz; *Croat.* nekisen; *Slav.* lajk; *Ross.* невѣжа; *Eccl.* неуклад, неукладъ, неукладъ, неграмотный. Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, jeśli tego nie zrozumiesz. *Zygr. Gon.* 18. Nie takiego nieuka, jako ty, ale niepośledniego według szkolnych nauk uka, przywodze. *Pim. Kam.* 57. Nieuk pyta uka, co to w tym za sztuka. *Bratk. G.* 2 b. Nieukiem być *Ross.* невѣжничать. — §. *O zwierzętach*, n. p. Byczek pokładany, roboty jeszcze nie nauczony, zowie się nieuk. *Kluk. Zw.* 1, 202, ein junger noch nicht ausgelehrter Ochse. Nieuki w trzecim roku do roboty sposobić się mają. *ib.* 210. Za byka stadnika półtory kopy groszy, za byka nieuka kopa groszy. *Stat. Lit.* 394. Był to nieuczek ulagodzonej nogi, Szy łabędziej, Iba z złotemi rogi. *Zab.* 16, 310. Nieuk pies; nieuk koń. *Tr.* NIEUKA, i, ż, nieumiętność, n. p. Nieuka śmiałość, a nauka czyni bojaźń. *Orzech. Tarn.* 52. Dla samej tej nieuki, zbrzydź się temi naukami. *Sak. Persp. B.* 4 b. *NIEUKI, a, ie, nieumiejętny, unwissend. Naród ten choć swiebodny, nieuki jednak, niewiadomy. *Smotr. Apol. pr.*
- NIEUKŁADNY, NIEUKRÓCONY, NIEUKUSZONY, NIEULECZONY, NIEULECZYSTY, NIEUŁOMNY, NIEUMIECIONY, NIEUMIEJĘTNY, *ob. in Affirmativis.*
- NIEUNITA, y, m., dysunita, ein Nichtunitar, ein Altgläubiger, einer von der griechischen Kirche. Nastąpiła 1595 unia części Greków z kościołem Rzymskim, i podział na unitów i nieunitów. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 62. Nieunitci, to jest Rusacy. *Steb.* 68. NIEUNICKI, a, ie, nicht unitr. NIEUNITKA, i, ż, białołowa religii nieunickiej, die Nichtunitin. Nawrócenie Heleny nieunitki, żony Alexandra. *Steb.* 75.
- NIEUNOSZONY, NIEUPAMIETAŁY, NIEUPROSZONY, NIEURÓDZAJ, NIEURÓDZAJNY, NIEUSIDLONY, NIEUSKROMIONY, NIEUSTAJNY, NIEUSTAWNY, NIEUSTRASZONY, NIEUSTRZEŻONY, NIEUTRATNY, NIEUTULONY, NIEUTULNY, NIEUWAGA, NIEUWAŻNY, NIEUŻYTNY, NIEUŻYTY, NIEWAŁASZONY, NIEWALECZNY, NIEWAROWNY, NIEWĄTPLIWY, NIEWAŻNY, *ob. in Affirmativis.* NIEWAŻYĆ, *ob.* Znieważyc, ważyć.
- NIEWCZAS, u, m., 1. pora nie potemu, niepotemność, opóźnienie lub ukwapienie, *Vind.* nezhafs, nevrene, nevrement, negoda, negodnost; *Carn.* nadlega; die verfehlte rechte Zeit, daß Verspäten oder Ueberreiten. Najchwalniejsze dzieła w niewczasie przedsiębrane, tracą swoją cenę. *Nar. Hst.* 4, 324. — §. Po niewczasie: po czasie, zapóźno, już kłamka zapadła, już się stało, już spát. Żal próżny, kiedy po niewczasie. *Kras. Baj.* 15. Gdy słońce pod ziemią, już to po niewczasie, Czegoś okiem nie dojrzał, macać po kompasie. *Żegl. Ad.* 106. — 2. Niewczas, niewczesność, ści, ż, incommodum, niedogoda, niewygoda, Unbequemlichkeit. Czas, bym siedł od wygod na twarde niewczasy, Do głębokiej pustyni, między głuche lasy, Między głogi ościste. *Kulig.* 199. Na górach wysokich śnieżnych takową niewczasność cierpią, jako w zimnych krajach. *Cresc.* 15. Niewczasy w jedzeniu, w niedospaniu. *Pap. Ryc.* NIEWCZASOWAĆ, ał, uje kogo *act. contin.*, Niewczasie niedok., zniewczasować, uniewczasować *dok.*, inkomodować kogo, przykrej niewygody go nabawiać; *Carn.* nadlegovati, nadlegam; einen infommodiren, ihm Beschwertlichkeit verursachen. Obżarłszy się, becząc dudzie Każesz, niewczasując ludzie. *Lib. Sen.* 16. Najmniejsza muszka częstokroć największego człowieka uniewczasuje. *Lub. Roz.* 197. Na co bez potrzeby, ludzi w nocy niewczasować? *Haur. Sk.* 166. Podejrzliwość ustawicznie umysł jego obraca i niewczasuje. *Lub. Roz.* 504. *Pot. Jow.* 165. Mocnego nieprzyjaciela wojuj oglądając, niewczasując przez jesienne i zimowe niewygody. *Fredr. Ad.* 56. Pies czarny przy miłej biesiedzie niewczasował gości. *Kłok. Turk.* 165. Z przykrzonym nas kłopotem, już to od lat kilku wojna niewczasi. *Pot. Arg.* 518. Jam się po swym błędzeniu zniewczasował. *Banial. C.* 4 b. t. j. zmordował. NIEWCZESNY, a, e, — *ie adverb.*, a) nie na czas trafiający, unzeitig; za rychły lub za późny, zu früh oder zu spät. Tego niewczesna śmierć grzebie, Co wszystko zna oprócz siebie. *Zab.* 1, 112. Kiedy kto szanować umie osoby, niewczesnym pytaniem nie zwykł im się naprzykrzać. *Teat.* 6. c,

21. Niewczesne rzeczy nieprzyjemne. *Cn. Ad.* 689. Niewczesna uczynność, stoi za umyślną złością. *ib.* 179. — b) Przykry, niedogodny, niewczasujący; *Carn.* nadleşn; *befchwertlich, incommodirend, lästig, widrig.* Drogość sroga dla niewczesnego roku naród ludzki cisnęła. *Krom.* 792. *propter anni intemperiem.*

NIEWDZIĘCZEN, NIEWDZIĘCZNY, *ob.* Wdzięczny. NIEWDZIĘCZNICA, *y, ż.*, kobieta niewdzięczna, eine Undankbare. *Nar. Hst.* 4, 126, *Rag.* nehaarniza. *NIEWDZIĘCZENSTWO, NIEWDZIĘCZNOŚĆ, *ob.* Wdzięczność. NIEWDZIĘCZNIK, *a, m.*, niewdzięczny człowiek; *Rag.* nehaarnik, nesaznanik, nespoznán; ein Undankbarer. Niewdzięcznik podobny człowiekowi, który z fałszu i z zdrady żyje. *Gorn. Sen.* 172. Żaden gorszy nie wynika z ziemi płód nad niewdzięcznika. *Mon.* 76, 857. Niewdzięcznik łąski pańskiej. *Biał. Post.* 156. *NIEWDZIEK, *u, m.*, *NIEWDZIEKA, *i, ż.*, niewdzięczność, (*ob.* Wdzięczność); die Undankbarkeit, der Undank. Taką onę miłość mu niewdzięką oddasz! *Pot. Syl.* 47. Nie spodziewając się takiego niewdzięku. *Tward. W. D.* 6. — Niewdzięki: niewiastka, nieprzychylność, Ungunst. Pokazując mu znacznie swe niewdzięki Reke od siebie jego odpychała. *P. Kchan. Jer.* 565.

NIEWESOŁY, NIEWIADOM, NIEWIADUK, NIEWIARA, *ob. in Affirmativis.*

NIEWIASTA, *y, ż.*, (*Boh.* newęsta panna młoda; synowa, świekra. *Dalemil.* 95, 96, *Boh.* pranęwesta pronurus; *Slov.* newęsta, bratrowa žena *fratria*; muże męho sestra *glos*, sinowa žena, młada newęsta *sponsa*; *Sorab.* 1. et 2. newęsta panna młoda, pani młoda; *Vind.* newęsta sponsa; moją bratra shena, synowa shena; *Carn.* newęsta quasi nesciens virum; *Graec.* νύμφα, et nurum seu filii uxorem, et sponsam significat, ita et Gallis bru idem utrumque sonat; *Croat.* newęsta, bratova sena, bratova szeztra, (newęsh *inexpertus*); *Dal.* newizta: bratowa; *Hung.* newęstény; *Rag.* newęsta nurus, *fratria, sponsa*; *Bosn.* newęsta, młoda newęsta sponsa, nova nupta, sinowa sgena nurus; bratowa sgena *fratria*, (newęset *tyro*, nowak, *cf.* nieświadom); *Ross.* newęsta panna młoda, na wydaniu, dorosła, beznewęstnaja dziewica; *Ecc.* newęsta, sponsa, *cf.* synownaja ili bratnaja žena, newęstka, *cf.* оуnewęstити са, оуnewęстити са *viro sponsam collocare, оуnewęstienie desponsatio, connubium, newęstowodствую, Graec.* νυμφαγωγώ); — *2. Nowa młoda mężatka, nowozamężna, die Newverheuratete, junge Frau. Gdym była panienką, byłam ojeu we wszystkim posłuszną; ale gdym już niewiastą została, mężowi jestem posłuszną. *Kosz. Lor.* 68 b. — *3. Białogłowa, kobieta, *Bosn.* sgena, sgenska glava, daš Weib. Ani na wsi, ani w mieście Nie trzeba wierzyć niewieście. *Zegl. Ad.* 6. *Rys. Ad.* 1. *nec cras, nec heri, nunquam credas mulieri.* Nad niewiastą dokazywać, nie męstwo. *Cn. Ad.* 696. Bajka urosła, iż Jan osmy był niewiastą, gdyż z przymówki na bojaźliwe i niemożne to się słowo rado u ludzi obraca. *Sk. Dz.* 845. Dwie niewieście poziomki zbierały. *Krom.* 140. (*dualis*: dwie niewiasty). Niewiastka mężna, męska, *virago*, (*cf.* mężyca, mężowa; *cf.* bohaterzyca). Niewiasta szpetna (*cf.* larwa, maskara, koczodan). Niewiasta zła, (*cf.* dyablica, jędza,

jaszczurka). Rozgniewał się, gdy mu raz niewiasta jego zbyt potrawę osoliła. *Gorn. Dw.* 187. t. j. służąca, gospodyni. — NIEWIASTKA, *NIEWISTKA, *i, ż.*, *demin.*, 1. kobietka, ein Weiblein, Weibchen. Scewole i Reguluse wystawiacie, a my wam niewiastki i dzieci ukážemy, których wszystkimi katowniami zwyciężyć nie można. *Sk. Dz.* 109. Zwodzili niewiastki, obciążone grzechami. *Birk. Ezorb.* 6. Nic takiego nie poczęła, co dzisiejsze niewiastki czynią. *Biał. Post.* 197. — Żelw' albo żelwica, też niewiastka niektórzy mówią, mężowa siostra. *Mącz. deš Manneš Schwester, die Schwägerinn*; synowa, deš Sohneš Tochter, die Schwiegertochter, (*cf.* *Boh.* newęstka *meretrix*). Noemi stara Rut niewiastkę swoje, syna swego żonę, dzwigą swoją zwała. *Biał. Post.* 71. *Hrbst. Odp.* X 5. Niewiastki twej sromoty nie odkrywaj, bo jest żoną syna twego. *Radz. Levit.* 18, 15. *Wujek. ib.* (synowy twojej. *Bibl. Gd.*). Przyszedłem łączyć córkę z matką swą, i niewiastkę z świekrą swą. *Leop. Matth.* 10, 56. Świekier niewiastkę swą plugawił. *Leop. Ezech.* 22, 11. Jesliby kto spał z niewiastką swoją, oboje niechaj umrze. *Leop. Levit.* 20, 13. *cf.* dziewierz.

Pochodz. niewieści, niewieściec, niewieściuch, niewiejski, niewieściuszec. (*Ross.* newęstokрасительница ubierająca pannę młodą; *epith.* N. P. M).

NIEWID, niewidzanego co; (*cf.* niebylica, *cf.* ni slychu ni widu); etmaš Innerhörtes, Ungesehenes; n. p. Trzy niewidy. *Rys. Ad.* 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troje niewidy o ziele tym pisali. *Syr.* 612. Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Jest tak pomieszanego rozumu, że plół troje niewidy. *Teat.* 30. b, 41. (trzy po trzy). I o takiego nie trudno, co ustawicznie boże niewidy o sobie powiada, albo powiada, co jemu samemu szkodzi. *Gorn. Dw.* 503. NIEWIDA, *y, m.*, nie pokazujący się na świat, odludek; ein Unsichtbarer, der sich der Welt nicht zeigt, nicht sehen läßt. Gdy tego niewidę, Komparować ze Sesostrem tak przystępnym wnijdę, Tamten jak miły, tak ten okrutny... *Jabl. Tel.* 52. NIEWIDANY, NIEWIDNY, NIEWIDZIALNY, NIEWIDOK, NIEWIDOMY, NIEWIEDZA, NIEWIEDZĄC, NIEWIELE, *ob. in Affirmativis.*

NIEWIERNICA, *y, ż.*, niewierna kobieta, zdraczyna, eine Untgetreue. *Treb. S. M.* 115, *Rag.* newjerniza. NIEWIERNIK, *a, m.*, *NIEWIERCA, *y, m.*, (*Boh.* newęrnjk; *Slov.* newerici, newerni; *Vind.* najovernik; *Croat.* newęrnik; *Bosn.* newjernik; *Rag.* newjernik, newęraz, hudovjernik; *Ross.* bezwęръ; *Ecc.* bezwęrnик); a) niewierny człowiek, zdrajca, perekińczyk, zmiennik, ein Untgetreuer. Obiecał, ale niewiernik nie ziscił. *Sk. Dz.* 906. Ten niewiernik mię rzuca; umieram z rozpaczy. *Teat.* 48. b, 46. Nie bój się, acz niewiernicy są z tobą. *W. Ezech.* 2, 6. — b) Nie wierzący, ein Ungläubiger. Ukąż panie moc swoją niewiernikom. *Czach. Tr. G.* 4. Co który z onych niewierników myślił przeciw bogu, to się w ten czas pokazało. *Biał. Post.* 152 et 205. Taki nie jest wiernym, ale niewiernikiem. *W. Post. Mn.* 416. Pokaż się panie z nieba tym niewiercom, tym błędnym objawić się trzeba. *Przyb. Luz.* 81. Wielu tam niewierników, złowierników,

heretyków. *Sak. Persp. pr.* Umysłem niedowiernym niewierniku wahasz się. *Zygr. Gon.* 159. *NIEWIERCZY, a, e, niewiercom własny, n. p. Głosy niewiercze z wierne mi zmieszane. *Przyb. Luz.* 99. NIEWIERNOŚĆ, NIEWIERNY, ob. in *Affirmativis*. *NIEWIERZ, a, m., niewiernik, zdrajca, der Ungetreue, Verräther. Gdy przyjechała Narymuntowa do Dowmanta dziewierza, albo raczej niewierza swego, wziął on sobie gwałtownie za żonę bratowa. *Stryjk.* 310.

NIEWIEŚCI, ia, je, *NIEWIEJSKI, a, ie, *Cn. Th.* a) białogłowski, kobiecy. (*Bosn.* sgenski, Weiber; *Carn. et Vind.* nevesten • ślubny; *Ross.* невстникъ do synowej należący). Niewieścia choroba, krwotok, miesiące, miesiączki, miesięczna choroba, czasy. *Cn. Th.* Niewiejskie albo białogłowskie mieszkanie • fraucymer; (*Ecll.* невѣстникъ, sponsalis thalamus). Nad niego większy nie powstał między syny niewieściami. *W. Post. W.* 38. Szkoda się mężom w swary niewieście wdawać. *Sk. Kaz.* 370. Umysł niewieści nie ma stałości. *Rys. Ad.* 69. Niewieścia rzecz kądziel. *Cn. Ad.* 708. — In malam partem Niewieście podobny, słabością, pieśczożą • niemeżki, (cf. niewieściuch), weibisch, nicht männlich. *Cn. Th.* — b) aliter Niewieścia chęć, towarzystwo, nakładanie z niewiastami, mulierositas. *Cn. Th.*, die Weiberjudt. Po niewiejsku, niewiejskie, po niewieściu, muliebriter. *Cn. Th.* weibisch, auf Weiber Art. — c) *Botan.* Niewieście psiny, ob. Psiny. NIEWIEŚCIEC, *NIEWIEŚCIUSZEC, ał, eje *neutr. niedok.*, zniewieścieć *dok.*, effeminari, miętkim, niewieściuchem, bezkostem się stawać, weibisch werden; *Ecll.* ласкостествовати, женствую, творю яко жена, *Graec.* γυναικίζω. Tak srodze zniewieścieli, że do wojowania zgola są nieposobni dla serca lichego. *Star. Vat. E.* 2. Bierzenie się w pole przeciw nieprzyjaciolom, niechajże nie niewieścieje serce wasze, a nie lękajcie się ich. *Jer. Zbr.* 44. Przed tobą sam się Mars wstydzi i niewieściuszeje. *Wat. Arg.* 396. Męstwu swemu zniewieścieć dopuścił. *Warg. Wal.* 44. Zniewieściały; cf. pieśczożony, papinkowaty, zbabiały, bezkostny; (*Sorab.* 1. wożonskofczené, požonskliwe; *Boh. et Slov.* zženilý, chlipný; *Bosn.* sgenski; *Croat.* posenchen, senchaszt, prokshen; *Hung.* aszszonyos). Książki wierszami zniewieściami i miekkimi napełnione. *Sk. Dz.* 195. (ob. Zniewieściałość). NIEWIEŚCIC *cz. niedok.*, zniewieściałym czynić, weibisch machen, verzärteln; *Sorab.* 1. wożonsfeczū, wożonskofczu. Katon rozkoszami języka swego nie zniewieścił. *Eraz. Jez. C.* 8. Na macierzyńskim łonie zniewieściona, pieśczożami rozpuszczona młódz. *Mon.* 71, 737. *NIEWIEŚCINIEC, ũca, m., macica, członek, w którym się płód chowa, matris. *Macz.*, die Bärmutter. NIEWIEŚCINNY, a, e, *a) że-niny, Frauen. Niewieścinnie dobra *Tr.* — b) Z niewiastami nakładający, kobieciarz, weibischdilig, weibertoll. Niewieścinnie młódzian. *Tr.* NIEWIEŚCISKO, a, n., babsko, kobiecisko, ein garstiges Weibstüd. Sprośne niewieściska. *Sk. Kaz.* 578. Tales naśmiewiskiem był jednego niewieściska. *Petr. Et.* 68. Siła ich pożarta; stali się, jako niewieściska. *Birk. Zyg.* 22. Uderzył jako niewieścisko jakie w lamenty Osman. *Birk. Chodk.* 13.

NIEWIEŚCIUCH, a, m., a) zniewieściały, bezkost; ein weibischer Kerl, ein Mann wie ein altes Weib, ein Weichling; *Slov.* ženkył, na ženy łaskawy; *Sorab.* 1. mechklicwcz; *Croat.* senschak; *Rag.* xena, xénhar; *Bosn.* sgenharina; *Ross.* женоподобный, дьвуля; *Ecll.* женопитанный, ласкостердый. Mężowie niewieściami się stali. *Pilch. Sall.* 27. Kto niewieściami, niech się tu zostanie, Wart jest, by go Sybarys przyjął za syna. *Szym. S. W.* 38. Ludzie nikczemni, niewieściami, leniwi, kochający się w rozkoszy. *Ustrz. Kruc.* 2, 146. — b) Jurny, za kobietą szalejący; ein Weiberkerl, Weibernarr. Niechby Parys niewieściami z Heleną pokoju w amorach używał. *Jabl. Tel.* 146. NIEWIEŚCIUCHOSTWO, a, n., NIEWIEŚKOŚĆ, ści, ź, niemeżkość, zniewieściałość, papinkowatość, pieśczożoność zbytnia; weibische Schwäche, übertriebne Zärtlichkeit. Niewieściami, międkość, pieśczożenie. *Pir. Pow.* 89. Niewieściami, niemeżkie międkość. *Przyb. Ab.* 90. Ciało i umysł mężki niewieściami chostwem zaraził. *Pilch. Sall.* 23. NIEWIEŚCIUCHOWSKI, a, ie, zniewieściały, babski; weibisch, unmännlich. Niewieściami chostwowski umysł jest takowy, który strzyże i goli, i wnet się da na tę albo na owę stronę międkość. *Dambr. Kaz.* 20. NIEWIEJSKI, ob. Niewieści.

NIEWINIĄTKO, a, n., — plur. niewiniątka, niewinięta; *Boh.* newiňatko; człeczek bezwinny, ein unschuldiges Geschöpf, die liebe Unschuld selbst. *Ironice* Niewiniątko! patrząc nań, rozumiałby kto, że aniołka widzi, a on gorzszy od dyabła rogatego. *Teat.* 29, 94. *Slov.* Takim sa robi, gakobi ani wodi zamutił na wadł; *innocentior Metello.* Oh niewiniątko! niby to ona o niczym nie wie. *Teat.* 29, 57. Nie czyniże się niewiniątkiem. *Teat.* 52, d, 84. — *absque ironia*: Bogini słabe wołania niewiniąt łaskawie przyjmuje. *Teat.* 48, c, 13. Niewiniątka, ob. Młodziarki. *NIEWINNIC kogo *act. niedok.*, oniewinnić, oniewinnić, *dok.*, niewinnym uczynić, einen unschuldigen machen, schuldlos machen. A wy, aza niewinni będziecie? nie będziecie bez winy! *Budn. Jer.* 25, 29. *not.* • właściwiej: a wy niewinnąc się, oniewinnicie się? nie oniewinnicie się! — gdyby się nam tak mówić godziło. Popełnił zabójstwo, okoliczności nie mogły go oniewinnić. *Przyb. Luz.* 557. Zda się być przez uczynek sam oniewinniona. *Przyb. Mill.* 508. Jam cię z tak sromotnego złego przed bogiem i jego wiernymi oniewinnił. *Smotr. Nap.* 12. Nie rozumieć, aby ta wymówka mogła cię w oczach ludu oniewinnić! *N. Pam.* 15, 327. NIEWINIEN, NIEWINNY, ob. Winien, Winny. NIEWINIUCHNY, a, e, NIEWINIUTENKI, a, ie, *intensiv. adj.* niewinien • bez najmniejszej winy, niepokalany; *mor.* czysty jak złoto, ganz unschuldig, rein, ohne alle die geringste Schuld. Oj filutki, na kształt dzieci niewiniuchne się być zdajecie! *Teat.* 53, b, 24. Od stóp do głowy niewiniutenka. *Teat.* 53, b, 26. Ach małe dziecię! nie tego nie zna. Niewiniuchna! jak stary sędzia. *Teat.* 20, b, 10. NIEWINNOŚĆ, ści, ź, *Boh.* newinnost; *Sorab.* 2. newina; *Ross.* невинность; die Unschuld. Niewinność dziecinna. *Sk. Dz.* 683. NIEWINNY, NIEWINNIE, ob. Winny. NIEWISTKA, ob. Niewiastka, Niewiasta.

NIEWŁADNY, NIEWŁĄSCIWY, NIEWŁASNY, *ob. in Affirmat.*
NIEWOD, u, m., **NIEWODEK**, dka, m., *zdrobn.*, *Boh.* ne-
 wod; *Ross.* неводъ, неводокъ, неводчикъ, тагасы,
 погоняй (cf. pogonia), бродникъ, бродничекъ, (бродить
 niewodem łowić); die Zifschwarte, die Warte, das Ziehgarn;
 (*Sorab.* 2. wada, ważizka, scherren; *Sorab.* 1. rēbaczna
 wata; *Carn.* vakina, shpeglarza; *Bosn.* scjabaka, alov,
 halov); sieć wielka, na stawach, jeziorach i rzekach za-
 żywana, robi się z mocnych konopi; ma dwa skrzydła
 i matnię. *Kluk. Zw.* 3, 241. Niewód, sieć mająca 60
 sążni długości. *Magier. Mskr.* Na morzu albo na wiel-
 kim jeziorze łowią ryby niewodem albo knieją. *Cresc.*
 643. Niewod, w dawnym języku Pomorzan i Wielko-
 polanów nywoch. *Czack. Pr.* 3, 265. Niewodek. *Toł.*
Saut. 58. — *Prov.* Przed niewodem ryby łowi. *Rys. Ad.*
 55. *ante victoriam triumphat.* *Pot. Arg.* 680. *Ossol. Str.*
 3. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Wszystko wielkie
 za wielkim isć powinno rodem, Na przykopę z wier-
 ciochem, na Wisłę z niewodem. *Pot. Jow.* 2, 49. — §.
 Niewod ptaszny jest podobny do niewodu rybnego, ma-
 tnią tylko ma dłuższą. *Kluk. Zw.* 2, 350, ein Zuggarn,
 Bögel damit zu bebeden und zu fangen.

NIEWOLA, i, ż., (*Boh.* nevole *indignatio*, nezwole *servi-*
tus; *Carn.* navôla, najovôla *indignatio*, niechęć; *Vind.*
nevolia clades; *Croat.* nevolja *miseria*, nędza; nevolji-
 cza *aerumula*; *Hung.* nyavalya, nyavalyatska [*morbus* 3],
calamitas; *Dal.* nevolja, nevolgja; *Bosn.* nevolgja *solli-*
citudo, *miseria*; *Rag.* nevdglja *aerumna*, *necessitas*; *Slav.*
velika nevolja; padaczka, wielka choroba; *Ross.* неволя
 jęctwo); §. 1. przymus, mus, konieczność, brak wol-
 ności, Zwang, Noth, Nothwendigkeit, *Vind.* permurnost,
 perfilnost, sila, posilje; (*oppos.* dobra wola, freyer
 Wille). Niewolą się wymawiają, iż będąc dłużni, mu-
 sieli kraść. *Karnk. Kat.* 358. Zastawić gruntu dziedzic-
 znego niewolno białejgłowie, chyba żeby tego była bar-
 dzo wielka niewola, i niedostatek znaczny, który przy-
 sięgą oświadczy. *Chełm. Pr.* 90. I bez kmiotrów prawy
 chrzest, gdy tego niewola; ale gdy gwałtownej potrzeby
 niemasz, bez kmiotrów chrzest niech nie będzie. *Sk. Kaz.*
 404. Nie miał tej niewoli Zygmunt III, aby brał od schiz-
 matyków żonę. *Birk. Zyg.* 45. Co mi tego za niewola? *Cn.*
Ad. 95, cf. kto mię za szyję bije? was hab ich das nöthig?
 was zwingt mich dazu? Gdzie przewodzi bojaźń, tam nie-
 wola. *Pilch. Sen. list.* 2, 96. To na każdego wolą, a nie
 niewolą spuścił. *Zygr. Gon.* 409. (*necessitas*). Co to temu
 była za niewola, jak naumyślnie śmierci szukać? *Ossol.*
Str. 1. Upornie poddać się nie chcieli, aż już prawie
 wielka niewola do tego ich przygnała. *Pap. Ryc.* Uwa-
 żali goście gospodarską niewolą, to jest zbytnie jego bie-
 ganie, i około nich pieczęlowanie. *Dwor. H.* 3. (t. j. nie-
 wczasowanie się, fatygę, Gępladę). Niewola nauczy robić.
Rys. Ad. 43. Niewolać wszystkiego nauczy; a przeto
 jeśliby gospodarzem nie był, nauczyć go żona i niewola,
 gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą.
Glicz. Wych. P. 4 b. Kiedy niewola, znajdzie się też i
 rada. *Archel.* 2, 100. Od niewoli to sługa, koń etc.,
 nic nie wart. *Dudz.* 48. (t. j. dobry, że lepszego niema;

cf. z musu cnotę uczynić). *Cn. Ad.* 769. — Z niewoli,
 z niewolą, za niewolą, po niewoli, nie z dobrej woli,
 z potrzeby, z musu, bez dzięki, auß Zwang, auß Noth;
Bosn. zanevolgja; *Ross.* неволею, заневолю, по неволѣ.
 Ryb nie jada, chyba żeby nie miał nic innego do je-
 dzenia, tedy dopiero z niewoli musi jeść. *Star. Dw.* 68.
 Karania rzadko, i aż z niewolą używać mamy. *Budn. Czc.*
 71. Ubogiemu niech nie oadzą z niechuci, ani za nie-
 wolą. *W. Post. W.* 193. Nie chce po woli, więc po
 niewoli. *Cn. Ad.* 636; (cf. nie radaby koza do targu, ale
 musi). Wygnaliście mię, a teraz za niewolą przyszlście
 do mnie. *Leop. Jud.* 11, 7. (gdy ucisk przyszedł na was.
Bibl. Gd.). Znajdziesz w naszym tłumaczeniu kilka słów
 za niewolą wynalezionych. *Budn. Bibl. praef.* — §. 2.
 Niewola, niewolność, niewolstwo, niewolenstwo, stan
 życia niewolnego, die Sklaverei, Knechtschaft, Leibeigenschaft;
 (*Boh.* chlapstw (cf. chłopstwo), otroctw (cf. otrok); *Slav.*
 chlapstwo; *Sorab.* 1. wotrocztwo; *Croat.* szusanztvo, rob-
 sztvò, (cf. rob); *Rag.* suxánstwo, róbstvo; *Ross.* неволя,
 невольничество, холопство, няtie, пѣнничество, cf. ję-
 cie, jęctwo, plon). W niewolą zabrać (*Bosn.* zarobiti).
 Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i oso-
 bami drugiej części zarządza, takowy stan rzeczy nosi
 imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Niewola żelazna wyga-
 nia, wabi złota wolność. *Birk. Kaz. Ob. C.* 2. Nie jest
 tak ciężka niewola pod Turczyńcem, jako w naszej farbo-
 wanej wolności; oddałbym haracz, byłbym już wolny, i
 bezpieczny dobra swego. *Kłok. Turk. praef.* Gdzie kopa
 w niewoli, tam i pan u kopy. *Jag. Gr. C.* (gdzie pienią-
 dze w skrzyni, tam pan ich, skapieć, w więzach łakom-
 stwa). Panem wielkim być, wielka niewola. *Cn. Ad.* 32.
 (bogacz niewolnik). — §. Niewola *per excell.* jęctwo, Ge-
 fangenschaft, Strieggefangenschaft. W niewolą tak brańców
 poszła siła. *Kulig.* 45. **NIEWOLIC**, i, i, *act. niedok.*,
 zniewolić, uniewolić *dok.*; *Ross.* неволить, przymuszać, et-
 nen zwingen, nöthigen, (*Rag.* nevolgiti *affligere*; *Bosn.* ne-
 volgiti, napastovati *sollicitare*, *laborare*; *Croat.* nevoljim *af-*
stigo, *afflicto*; *onevoljujem debilitor*, *deficio*; *Dal.* nevoliti
afflicari). Nikogo do picia nie niewolono, ale każdemu
 dano na wolą, aby używał, jako mu się podoba. *Sk. Żyw.*
 2, 340. Gdy od boga wolna wola pochodzi, toć pewnie
 uniewolenia i przymusu nie kocha. *Psalm.* 22. W. K.
 Mści, pana mego, wierny poddany, a sługa uniewolony.
Błaż. ded. Krom. (obowiązany). Król Egipski budując
 miasta swe, robotami koło cegły znędził Izraelitów, i
 zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 5, 10. trapił, er pladte ste. —
 §. Niewolić, niewolnikiem uczynić, podbić sobie, opano-
 wać, bezwingen, unterwerfen. Wkląć dusze w sieciach,
 niewoli jarzmem swoich ustaw. *Teof. Zw. E.* 2. Fortuna
 da nogi pętom, ciało do niewoli, A wspaniałego ducha
 nie zniewoli. *Pilch. Sen. list.* 392. **NIEWOLNICA**, y, ż.,
NIEWOLNICZKA, i, ż., *demin.*, *Boh.* otrokyně, chamo-
 wina; *Bosn.* raba, robigna; *Ross.* невольница, холопка,
 рабыня, колодница; *Eccl.* рабынка; die Sklavinn. Otoż
 ja niewolniczka a służebniczka pańska. *W. Post. W.* 3,
 183. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 11. cf. roba. **NIEWOLNICTWO**,
NIEWOLSTWO, a, n., *Boh.* poroba (cf. parobek), otro-

ctwój (cf. otrok), człowieczeństw, (cf. człowieczeństwo); *Slov.* rabstw; *Carn.* sushnost; *Vind.* telolastnost, flushnost, flushanstvu, flushjastvu, flushabnost, (cf. służebność); *Ross.* невольничество, холодство (cf. chłopstwo), кабатщина, рабство, рабѣнность, рабѣльня, рабѣльство; a) stan niewolnika, życie niewolnicze, die *Slaveyren, Knechtenschaft*. Niewolnictwo jest prawo, poddające człowieka człowiekowi, tak dalece, iż jeden drugiego jest panem. *Mon.* 68, 585. Niewolnictwo ustanowieniem chrześcijańskiej wiary zniesione. *Mon.* 65, 197. *ib.* 68, 456. Bliżuchno nas stoi wolność, a przecież niejednym jeszcze żyje w niewolnictwie. *Pilch. Sen. list.* 2, 268. Wolność z niewolnictwa gwałtem sobie wyrobił. *Jabl. Ez. A.* Ty niewolstwa brzydkiego, Łańcucha więzień podłego. *Dar. Lot.* 6. Litwa, wyswobodzona z przyrodzonego swego niewolstwa, mogła być z wolną Polską, złączona. *Orzech. Qu.* 115. Chłopi ledwie kiedy którą rzecz pochwalenia godną uczynić mogą, będąc haniebnym niewolstwem związani i załumieni. *Modrz. Baz.* 156. Bóg cię wyprowadził z Egiptu, z domu niewolstwa. *Leop. 2 Chron.* 6, 12. *Budn.* Reka to swą bóg nasz sprawił, że nas z niewolstwa wybawił. *J. Kchan. Ps.* 145. Jeśli niewolstwo i poddaństwo z natury pochodzą? *Petr. Pol.* 14. Było w tym kraju zawsze niewolstwo wielkie. *Biel.* 548. Gdyby król rozkazał, aby zdrowi lekarstwą używali, byłoby to znakiem niewolstwa i tyraństwa. *Żarn. Post.* 3, 140 b. — §. *aliter* Duch czyli umysł niewolniczy, *Slaveyren, Knecht, sclavischer Geist*. Rokoszu niewolnictwo wysilało się na najpodlejsze uwielbienia Carowy. *Ust. Konst.* 2, 124. — b) *personif. coll.* Niewolnictwo - niewolniki, *Slaveyren, Knechte*. Jesteśmy boga stworzenie, proch nogi jego, niewolstwo jego. *Sk. Kaz.* 265. Ci co nie słuchają boga, nie są z boga, ale są niewolstwem szatańskim. *Bial. Post.* 288. NIEWOLNICZEK, *ob.* Niewolnik. NIEWOLNICZY, a, e, niewolnikom czyli niewolnictwu należny, *sclavisch, Slaveyren*; (*Sorab.* 1. wotroczi; *Vind.* telolasten, flushjazen, shklafen; *Ross.* невольничій, невольническій, рабскій, рабѣльный, рабыньинъ, колодничей, колодничій, колодническій, холопскій, холоповъ, полонскій; *Eccl.* рабовъ, рабыньинъ, поимный, *ob.* Imański). Niewolniczy syn. *Cn. Th., Eccl.* рабыньинъ. Rolnicy grunta nasze osiadają, w niewolnym, lepiej rzekę, w niewolniczym prawie. *Mon.* 67, 301. Lud pospolity po niewolniczu traktowany. *Leszcz. Gl.* 104. NIEWOLNIK, a, m., NIEWOLNICZEK, czka, m., *dem.*, (*Ross.* невольникъ jeniec, pojmaniec; *Boh.* niewolnik *seditiosus detractor imperii*; wężen więzień; *Rag.* nevolnik *calamitosus*; *Croat.* nevoljen; *Hung.* nyavalyás miser); niewolnik - człowiek drugiego własnością niby będący, wyzuty z własnej woli, ein *Slaveyren, Leibeigner*; *Boh.* člověk (*ob.* Człowiek), cham, (*ob.* Cham); *Sorab.* 1. popadnenez, z woynu habo z rubenstwom popadneně; *Carn.* sushnek, sushn; *Vind.* flushjak, telolastounik; *Croat.* rób; *Hung.* rab; *Bosn.* rób, susgiagn; *Dal.* rob; *Rag.* sùx, sùxagn; *Ross.* рабъ, холопъ cf. chłop, обель, колодникъ cf. kłoda, военнопльнникъ. W tym terazniejszym statucie tych ludzi na czeladź, którzy przedtem niewolnikami byli zwani, odmieniono nazwisko,

a napisano ich czeladzią dworną, ojczytą, macierzystą, kupną abo pojmaną. *Stat. Lit.* 420. *Czack. Pr.* 2, 239. Miał dwu niewolniku. *Glicz. Wych. M 3 b, (dualis)*. Niewolnikiem być, *Ross.* рабствовать, cf. рабѣльствовать czołgać się podło, niewolniczo; рабѣльствователь podły pochlebnik; равнорабный do niewolnika podobny. Niewolnikiem sobie czynić, *Ross.* кабалить, закабалить; *Eccl.* закабалити, *Ross. obs.* робити; cf. robić. — Niewolnik wojenny - braniec, jeniec, ein *Kriegsgefangener, ein Gefangner*. Niewolnik u Turków, człowiek całe poświęcony na wolą Cesarza, gotów pełnić najmniejsze jego skinienia, a gdyby można i same myśli; choćby rozkazał całemu wojsku z skały jakiej skoczyć, i most mu na rzecę z głów usłać. *Kłok. Turk.* 10. Niepodobna, musi ten niewolniczek być urodzenia niepospolitego. *Boh. Kom.* 1, 190. — *Transl.* Niewolnik pieniędzy, namietności. *Cn. Th.* NIEWOLNOŚĆ, NIEWOLNY, NIEWOLNO, *ob.* in *Affirmativis*. NIEWOLSTWO, *ob.* Niewolnictwo.

NIEWONNY, NIEPRAWNY, NIEWRZĄCY, *ob.* in *Affirmativis*. *NIEWRZĘDA, y, ż, n. p. Babilońskiej merchy niewrzęda niewstydlwa. *Zygr. Pap.* 22, nierząd?

NIEWŚCIAGLIWY, NIEWŚCIEZNY, NIEWSKOPANY, NIEWSPARTY, NIEWSTYD, NIEWSTYDLIWI, *ob.* in *Affirmativis*. NIEWSTYDNIK, a, m., bezczelnik, psu oczy przedał, ein *Schaamloser, Unverschämter*; *Boh.* nestyda; *Slov.* nestidatec. Niewstydnik, nie zaprowadził wprzód córki mojej do ołtarza, jak się należało. *Teat.* 48. d, 7. Dasz mi rachunek ze wszystkiego, niewstydniku. *ib.* 21, c, 75.

NIEWYBADANY, NIEWYCZERPANY, NIEWYCZOSANY etc. *ob.* in *Affirmativis*. *NIEWYCZOSANIEC, Ńca, m., male *feriatu*. *Volck.* 296, nieokrzosany, niewykszykany. — NIEWYPARZONY, *ob.* Wyparzyć.

*NIEWYWCZAS, u, m., niewygoda, niewywczasowanie, brak spoczynku, *Unbequemlichkeit, Unruhe*. Głowa mię z niewywczasu boli. *Teat.* 12, 18.

*NIEWZWOD, u, m., *Medic.* nie wzwodzenie się, osobliwie członka męskiego, nie podniesienie się, niesterzenie, n. p. Ktoby miał chorobę płynącą z członka męskiego, tym zieleń obłoż członek, zastanowisz płynienie, i niewzwod czyni. *Spicz.* 24. Tę wodę ktoby pił, czyni mu niewzwod, i nasienie mężczyźnie wysusza. *ib.* 20.

NIEZABAWEM *adv.*, niebawnie, nie bawiąc, nieodwłocznie, natychmiast, *unverweilt, sogleich*. Wyjechała do Warszawy, a niezabawem doszła nas wieść o jej śmierci. *Kras. Pod.* 2, 49. (nie za długo). Pójdę ja niezabawem do nich. *Teat.* 28, 139. NIEZABAWNY, *ob.* Zabawny. NIEZABRONNY, *ob.* Zabronny.

NIEZABUD, NIEZABUDESZ, a, m., NIEZABUDEK, dka, m., z *Ruska*, 1. niezapominaj mnie, upominek, pamiątka, podarunek na pamiątkę, ein *Andenken, ein Geschenk zum Andenken*. Już cię żegnę, już niesie i pierścionek, Na krótki niezabudesz, przyszły twój małżonek. *Pot. Arg.* 703. Pani moja z Wc Panem zrywając przyjaźń, prosi go, abys jej odesłał portret jej, i listy i niezabud wszelki, który od niej masz. *Teat.* 3, 77. Na zadatek nowej przyjaźni i wieczny niezabudesz, konia ci mego ofiaruję. *Teat.* 21, 178. Francowate dymienice na niezabud od osob już

zarażonych amanci odbierają. *Perz. Cyr.* 2, 69. — 2. *Botan.* Niezabudki, *Ross.* незабудочка, *ob.* Niezapominajki. NIEZACHWIANY, NIEŻADNY, NIEŻADNY, NIEZAGRAŻONY, NIEZAGRODNY etc., *ob. in Affirmativis.* NIEZADŁUGO, *ob.* Zadługo, *ob.* Długo. NIEZAPOMINAJKI, NIEZAPOMINAJMNI *botan.*, niezabudki, kwiatki, rosnące na wilgotnych miejscach, gatunek ptaszego oczka, *myosotis scorpioides palustris* *Linn.*, Bergfameinicht. *Kluk. Dykc.* 2, 152. *Kniaż. Poez.* 1, 87. (pacierzyczka błotna. *Jundz.* 155). *Boh.* otočnik; *Carn.* potozhnize, (*cf.* potok); *Vind.* potozhnize, potuzhniza. NIEZAPOLNY, NIEZAPRAWIONY, NIEZARDZEWIAŁY, NIEZARZUTNY, NIEZASŁUŻNY etc.; NIEZBADNY, NIEZBADANY, *ob. in Affirmativis.* NIEZBEDNY, a, e, sprosny, plugawy, brzydki. *Cn. Th.*, abschleudt, häßlich; (*Boh.* niezbedny *protervus*, *petulans*, *proca*; niezbednost *protervitas*; niezbeda, *protervus*, *petulans*; *distg.* niezbedny; *ob.* Zbedny, zbyty). Wolny bez troski i kłopotu żyje, W sercu niezbednej nie noszą chciwości. *P. Kchan. Jer.* 168. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim się pomieszały. *Smotr. Nap.* 64. Obyśmy byli wyswobodzeni od niezbednych i złych ludzi. 1 *Leop.* 2 *Thess.* 3, 2. Wstydzę się niezbedny potwarco. *Pim. Kam.* 15. Teraz po pracach spokojnie śród wioski, Czasby żyć próżnym od niezbednej troski. *Zab.* 13, 294. Żyd niezbedny. *Biał. Post.* 262. Książę wszystek się w kupca dla niezbednego łakomstwa, obrócił. *Star. Ref.* 96. Rozum ponurzywszy w niezbednej sklenicy, Nie znają uczciwości, od hańby różnicy. *Hor.* 1, 96. *Nar.* Niezbedna Atropa. *ib.* 131. *Nar.* Biec wojny niezbednej. *Nag. Cyc.* 44. NIEZBEDNIK, a, m., plugawiec, sprosny człowiek, brzydka, ein abschleudiger, häßlicher Mensch. Przyzwawszy go, z przygrożeniem mu rzekł: ty niezbedniku, wiele ci kroć trzeba to rozkazować? 1 *Leop.* 3 *Macch.* 5. Na coż niezbedniku czynisz taką dywizyą w jednej i teje hostyi? *Sak. Persp.* 27. Niezbednik pytał: jeźliże jest moeny na niebie, który przykazał święcić sobotę? 1 *Leop.* 2 *Macch.* 15, 3. NIEZBEDNICA, y, ż., brzydnicca, plugawica, koczodan, szpetne łabsko, jęzda, larwa, maskara, ein häßliches Weib. A ty maskararo, a ty niezbednico, duszo czernidla pełna! *Treb. S. M.* 126. NIEZBEDNY, NIEZBITY, NIEZBŁAGANY, *ob. in Affirmativis.* NIEZBOŻENSTWO, a, n., niepobożność, die Gottlosigkeit. Wielkie jest niezbożenstwo tych dzisiejszych ludzi. *W. Post. W.* 2, 367. NIEZBOŻNIEC, iał, ieli, ieje, *neutr. niedok.*, zniezbożniec *dok.*, niepobożnym się stawać, gottloß werden. Ja niezbożniałem. *Budn. Job.* 9, 29. Zgrzeszyliśmy Panie, nieprawiliśmy i zniezbożnieliśmy. *Żarn. Post.* 119 b. NIEZBOŻNIK, a, m., niepobożny człowiek, ein Gottloser. Prośby niezbożników boga gniewają. *Budn. Apopt.* 49. Nie nazywaj tych panami, ale niezbożnikami, którzy sługi Chrystusowe mordują. *Sk. Żyw.* 1, 374. *Budn. Job.* 10, 7. Niezbożnicy w wieczny ogień pójdą. *Smotr. Lam.* 157. NIEZBOŻNOŚĆ, NIEZBOŻNY, *ob.* Zbożność, zbożny.

NIEZBRODZONY, NIEZBROJNY, NIEZBYTNI, NIEZBYTY, NIEZDANY, NIEZDOBNY, NIEZDOLNY, NIEZDROWY,

NIEZDROŻNY, NIEZGANNY, NIEZDARZONY, NIEZGŁADZISTY, NIEZGŁĘBNY, *ob. in Affirmativis.* 1. NIEZGODA, *ob.* Żgoda. 2. NIEZGODA, *herb*; podkowa barkiem do góry, w środku jej strzała żelazcem na dół; przez szrodek podkowy miecz przechodzi. *Kurop.* 3, 35. ein Wappen. NIEZGODNIK, a, m., kłótnik, ein Händelmacher, Streitstückiger. Posiał dyabeł nasienie, z którego urosli niezgodnicy, zazdrośnicy, sektarze. . . . *Biał. Post.* 250. Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi ś. odpornik, szatan. *Gil. Post.* 65. NIEZGODNY, NIEZGODLIWY, *ob.* Zgodny. NIEZGOJONY, NIEZGONIÓNY, NIEZGONNY, *ob. in Affirmativis.* NIEZGORZEJ, *ob.* Gorzej. NIEZGRABIASZ, NIEZGRABNIK, a, m., nieokrzesianiec, nieulizaniec; *Ross.* чурбанъ, чурка; ein ungehöflicher Tölpel. Skrzyński starzec, niezgrabnik i opilec, od Władysława snadnie mógł być usidlony. *Krom.* 378. NIEZGRABNOŚĆ, ści, ż., *oppos.* Gracyi, q. v.; *Teat.* 24. *Czart. Pann.* Mangel der Grazie, Ungehöflichkeit, Plumpheit, Tölpelhaftigkeit; *Boh.* neohrabanost. W uczciwym posiedzeniu resztę niezgrabności domowej i szkolnej tracą. *Kras. Pod.* 2, 210. NIEZGRABNY, a, e, NIEZGRABNIE *adv.*, nieuczulany, nieokrzesany, niewdzięczny, ungehöflich, tölpelhaft, (Q b b. tallig), plump; *Boh.* neohrabany (ohrabati circumradere), nemotora; *Carn.* lępz, tepzbast, naródn; *Croat.* nekípen; *Ross.* ослопный, недѣльный. Twarz niezgrabna. *Teat.* 8, c, 43. Więcej złościę, pozór obyczajów mającego, dziś sobie szacują, niż poczciwego, ale niezgrabnego człowieka. *Zab.* 5, 36. NIEZGROMADNY, NIEZGWAŁCISTY, NIEZIARNIONY, NIEZLICZNY, NIEZŁOMISTY, NIEZŁOMNY, NIEZMARTWY, NIEZMIĘCZYSTY, NIEZMIENNY, NIEZMIERNY, NIEZMOŻONY, NIEZMRUGŁY, NIEZMRUŻONY, NIEZMYŚLNY, NIEZNACZNY, NIEZNAJOMY, NIEZNALEZISTY, *ob. in Affirmativis.* NIEZNASKA, *ob.* Niesnaska. NIEZNIKOMY, NIEZNOŚNY, NIEZNUŻENIE, NIEZRACHOWNY, NIEZRANNY, NIEZREBNY, NIEZREZNY, NIEZRZAŁY, NIEZROBNY, NIEZRÓŚŁY, NIEZRÓZUMNY, NIEZSIADŁY, NIEZSTARZAŁY, NIEZUMYSŁOWY, NIEZUPĘŁNY, NIEZWADLIWY, NIEZWALCZONY, NIEZWATPIONY, NIEZWIĄZANY, NIEZWIEDŁY, NIEZWIETRZAŁY, *ob. in Affirmativis.* NIEZWOD, *ob.* Niewzwod. NIEZWORNY, NIESFORNY, *ob.* Sforny. NIEZWROTNY, NIEZWYCIEŻNY, NIEZWYCZAJNY, NIEZWYKŁY, *ob. in Affirmativis.* NIEŻYT, u, m., [katar; porówn. *rusk.* nežyt 2]; (*Boh.* nežit - wrzód; *Eecl.* нежить, болѣзь особаго рода). Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imioniy nazywamy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, niegdy jedno w nozdrze, niegdy w płucu i insze członki. *Sienn.* 350, der Katharr, der Schnupfen, (Q b b. das Strauchen). Zimna reuma, abo nieżyt. *Cresc.* 234. Zimny nieżyt abo ryma. *ib.* 260. Mdłość mózgowa, pochodzi też z remy abo z nieżytu. *Spicz.* 114. Pigułki przeciw katarowi, to jest nieżytowi abo sapce. *Sienn.* 224. Woły mają jeden rodzaj niemocy, który bywa w głowie z mnóstwa flegmy; ten pospolicie zowią

rymą, sapką, abo nieżytem. *Cresc.* 552. NIEŻYTOWY, a, e, fat̄arat. Na rymę nieżytową kadzenie... *Sienn.* 351.

*NIEŻYWIATKO, a, n., nieżywy płód, embryon jeszcze nie ożywiony, n. p. Przyrodzenie z macicy chcąc i wody i nieżywiątka się pozbyć, rozmaicie się ratuje. *Cziach. Przy.* 3. NIEŻYWNY, NIEŻYWY, NIEŻYWOTNY, NIEŻYZNY, ob. in *Affirmativis*.

NIGA, ob. Nyga. *NIGD, ob. Nikt.

NIGDY *adverb. temporis*, (*nikiedy. *Chrośc. Luk.* 204); *Boh.* nikdý, nikdá; *Slov.* nikdi, nikda; *Sorab.* 1. nide, nihdê; *Sorab.* 2. nikul, nikula, žedne, (cf. żaden); *Carn.* nikol, nekol, nigdar; *Vind.* nikoli, nigdar, nikedai, nikolivezh, nikarvezh, karvezh, odnirikrat, obenobart, obenokrat; *Croat.* nigdar, nigda, nikada, nikadar; *Bosn.* nighda, nikada, nikadar, ikadar, ighdar; *Slav.* nikada; *Rag.* nighdar, nikad, nikada, nikadarevik; *Ross.* никогда, николи; żadnego czasu, w żadnym czasie, niemałś, nte. Nie będzie to nigdy. *Cn. Ad.* 737. na zielone świętki; pierwszej świat opak pójdzie; musiałoby słońce inaczej chodzić; póki świat światem, nie będzie to; kiedy mi na dłoni włosy urosną etc. — Na święty nigdy. *Rys. Ad.* 42. *Teat.* 36, 37. (cf. na święty Adam; *Slov.* na swatého Wita, co nebudé nikda; *Boh.* swatého Nikda swátky; *Slov.* po smrti w ten uterek; *ad calendas Graecas*). Do karczmy zawzdy, do kościoła nigdy. *Falib. R.* 3. Gracza poprawy nigdy świat jeszcze nie widział. *Teat.* 2, 12. *Bars.* NIGDZIE *adverb. loci*, *Boh.* et *Slov.* nikdež, nikdê; *Sorab.* 2. nidže, nihdže; *Carn.* nekjer, nekôd; *Vind.* nekir, nigder, nekiri, nikir, na obenem kraiu; *Croat.* nigde, nigdêr, nikâm, nikamo, (nigdernoszt *Utopia, nusquamia*); *Bosn.* nighdi, ù nijedno mjesto; *Rag.* nighdir; *Slav.* nigdi, (*oppos.* igdi = gdzieś); *Ross.* некуда (cf. nikąd), нигдѣ, (cf. негдѣ nieinasz miejsca); a) na żadnym miejscu, nigdêd. Nigdzie, byś zwiedził wszystkie świat, nie najdziesz. *Cn. Ad.* 738. — b) Nigdzie *ad locum* n. p. Gdzie idziesz? nigdzie! nigdêd wošin; ob. Nikam. NIJAK, NIJAKO, *NIKAKIE, *NIKAKI *adverb.*; *Boh.* nigakž, nikoli; *Slov.* nigako, żadnym sposobom; *Sorab.* 2. nikak; *Vind.* nikakor, nikar, nikolli, *Croat.* nikak, nikako; *Bosn.* nikako; *Ross.* никакъ; *Eccl.* никакко, отъмаждъ; żadnym sposobem, żadną miarą, bynajmniej, feineš Wegeš. On mu rzekł: nikakie nie umrzesz. *Budn.* 1 *Sam.* 20, 2. (boże uchwaj, nie umrzesz. *Bibl. Gd.*). Mówił bóg: nikakie już więcej nie będą złorzeczył ziemi. *Leop. Genes.* 8, 21. Nikaki już dalej nie będzie zagubione wszystko ciało. *ib.* 9, 11. Pętllice tak się zawinęły około gąlezi, iż krogulec nijak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. Sól zwietrzała nie może być już nijak naprawiona. *Odym. Św.* 2, B 4. Nikt przeciwko jej nijak odważyć się może. *Lub. Roz.* 211. Kopianie być ma, póki jeszcze winnice nie zakwitną, bowiem póki kwiat jest, nikakie nie godzi się ich tykać. *Cresc.* 325. Kiedy koniowi już oczy wpadną, a łyzy z nich cieką, taki nikaki żyw nie zostanie. *ib.* 685. Tyś bogiem, który nikakie złości nie chcesz. *Wróbl.* 8. Stań przy tobie, który nikakie grzechu nie lubisz. *ib.* Nijak ani tak ani siak, *neutro modo*, weder so, noch so. *Cn.*

Th. NIJAKI, a, ia, *Slov.* nigaki, żadni; *Sorab.* 1. nikaiki; (*Sorab.* 2. nikaki = nikczemny); *Carn.* nobêdn, nobên; *Rag.* nioboj; *Ross.* никакій; żaden z dwóch, ani ten, ani tamten, feiner von beyden; w ogóln. żaden, feiner. Bez służby żyjąc, i nijaką robotą nie bawiąc się, czas trawia. *Stat. Lit.* 389. Nijaki *Graec.* ó ἀποιος, *nulla qualitate praeditus*, ni słodki, ni gorzki, ni biały, ni czarny; *Graec.* ἀποσος, *nulla quantitate praeditus*, ni mały, ni wielki. *Cn. Th.* feinerley, von feiner Art und Eigenschaft. Niedostatku domowego dawnych bohaterów, pogrzebów nędznych, nijakiego córka posagu, tu nie uważamy, ale... *Warg. Wal.* 132. *Grammat.* Słowa nijakie, *verba neutra*, wyrażające prosty stan rzeczy jednej, bez żadnego względu na drugą. *Kpcz. Gr.* 1, 32. et 3, 2, (*oppos.* czynny, bierny). Imiona rodzaju nijakiego, *generis neutrius*, ungewissen oder sâchtigen Geschlecht. *ib.*, *Slov.* żadne, niezadenskie słowo. Wyrazy są męzkie, żeńskie i nijakie, n. p. król, królowa, królestwo. *ib.* 3, 3. (*distinguas* niejaki).

NIK, u, m., wnik. *Tr.*, kluczka, Schlinge, Schlinge, żalce. W sztuczne niki Siedząc przy trzodzie plotą z złotowierzba koszyki. *Gaw. Siel.* 363.

NIKAD, *adverb. loci*, (*Ross.* некуда nigdzie); *Boh.* nikudy; żadną drogą, przez żadne miejsce, nigdêd wo burč; ob. Niktorędy, cf. nizkad; ob. Nikam. *NIKAKI, *NIKAKIE, ob. Nijak. *NIKAM, *adverb. loci*, *Boh.* nikam nusquam, nullo; *Ross.* некуда; *Eccl.* никакоме; (*Croat.* kam, kamo = dokąd? kędy?); ani o krok z miejsca, auch nicht einen Schritt vorwärts. Było popisowania dosyć z chęciami swemi ku Rzpltej, jeden nad drugiego z oracyą się wynosząc, ale z miejsca jako ono mówią, nikam. *Biel.* 556; «ani się ruszyć, z miejsca chcieli.» *Boh. ad h. l.* Nikam z miejsca niesporo. *Cn. Th.* Bóg złutował się nad człowiekiem, iż kiedy już było nikam, (jako mówią), toż on sam ratował nas. *Gil. Post.* 140. cf. ani mię tam, ani mię sam. NIKASKA, ob. Kasek.

NIKCZEMNIEĆ, iał, ieje *neutr. niedok.*, znikczemnieć *dok.*, *Boh.* zničemněti; nikczemnym się stawać, wartość i szacunek tracić, nichtwürdig werden, seinen Werth verlieren, schlecht, elend werden. *Weg. Marm.* 1, 97. Żyto i pszenica na jednym gruncie lat kilka bez odmiany siane, nikczemnieją. *Przedz.* 3. Dzielne konie, gdy z rzeźwością i boju mając przedtym sławę, Między stado masztalerz puści ich gdzie w trawę, Znikczemnieją do czasu. *Tward. Wł.* 87. Epiřeńskie państwo nagle upadło, i niespoornie znikczemniało. *Baz. Sk.* 59. Wszyscy się odwrócili, i wszyscy znikczemnieli, niemasz czyniącego dobrze. *Żarn. Post.* 2, 277. NIKCZEMNIC *act. niedok.*, unikczemnieć, znikczemnić *dok.*; upodlić; *Ross.* уничтожить, уничтожать; zu nichts machen, herabsetzen. Dawno wykłameł miłość, znikczemnił rozkosze. *Teat.* 43. b, 56. Allians z Polską, choć tak nieszcześliwą i unikczemnioną, nie jest rzeczą obojętną. *Koń. List.* 1, 156. Chciwość unikczemniła powszechną w narodzie czułość. *ib.* 1, 30. Przesądami znikczemnione narody barbarzyńskie. *N. Pam.* 9, 359. Leżą w ognistym morzu znikczemnione duchy. *ib.* 12, 370. NIKCZEMNIK, a, m., nikczemny człowiek, nie wart, na nic się nie godzący, szuja, balatro. *Mącz.*, ein Nichts-

bedeutender, Nichtswürdiger, ein Taugenichts, ein schlechter, elender Mensch; *Boh.* darebák, daremnik, dareba (cf. darmojad), ostuda; (*Slov.* ani bich ho neobšćal; *Sorab.* 1. nicžžo dobroho cžwóyek, namaszelny); *Carn.* maluprida; *Vind.* sanikarnik, maluvriednik, neprćnik, prepeluh, loter; *Bosn.* nisetalo, od niseta, lotar, taman, tamgnak, lottar; *Ross.* негодникъ, негодяй, фаладей, бездѣльникъ; *Eccl.* нетягъ, небылица. *W* *rodz. żeńsk.* Nikczemnica, *Boh.* daremnice; *Ross.* негодница, негодяйка, бездѣльница. *NIK CZEMNOMOWCA, *u, m.*, który lada co mówi, *mattaeologus.* *Macz.*, ein leerer Schwätzer. NIK CZEMNOŚĆ, *ści, ż.*, NIK CZEMSTWO, *a, n.*, niegodność, podłość, niewartość, *Boh.* ničemnost; *Slov.* ničemnost, opowrženost; *Sorab.* 1. knicžžomnošč; *Carn.* nezhemernost; *Vind.* sanikarnost, potepuhnost, nizhnust, nizhevelanjost, nizhvriednost; *Croat.* nichemurnoszt, nistarsztvo, nischeťnostzt; *Bosn.* tamnost, lotrostvo; *Ross.* негодность, неключимость; die Nichtswürdigkeit, Wertlosigkeit, Schlechtheit. Numantyny, dla przeszłych hetmanów Rzymskich nিকেজেমন্যে Numantyny, dla przeszłych hetmanów Rzymskich nিকেজেমন্যে. Na sejmik nie pojedziesz, nie służyłeś wojny, Nিকেজেমন্যে stwo swe na żywot przechrzcziwszy spokojny. *Pot. Pocz.* 423. NIK CZEMNY, *NICZEMNY, *a, e,* NIK CZEMNIE *adverb.*; *Boh.* et *Slov.* ničemný, ničemně; *Sorab.* 1. knicžžomné, knicžžomný, nikaiki; *Sorab.* 2. nikaki; *Bosn.* nicemurni, *Carn.* maluuředn; *Vind.* sanikern, zhemern, maluvreiden, hudoben, sanizhen; *Croat.* nichemúren, zlocheszt, trischeten; *Dal.* trishen; *Ross.* негодный, пренегодный, дрянный, неключимый; *Eccl.* ничтожный, дульный; nicze mu się nie godzący, nicwart, do niczego, podły, błaħy, zu ničťš, untauglich, wertlos, schlecht. O zdrowie prosi niemocnego, a na pomoc niczemnego wzywa. *Leop. Sap.* 13, 18. (który w niczym nie jest doświadczony. *Bibl. Gd.*). Mieli lud wielki, ale nিকেজেমন্যে ku walce. *Biel.* 184. t. j. niezdatny. Wszyscy są nিকেজেমন্যে, mdli, ospali, próżnowaniu przywykli. *Baz. Hst.* 553. Macie rozum nিকেজেমন্যে i fałszywe mniemanie. *Farnov.* 120. Człowiek wyschły i nিকেজেমন্যe na ciełe. *Perz. Cyr.* 3, 5. t. j. słaby, schwach. Osli nিকেজেমন্যe. *Tward. Wz.* 230. t. j. nie wiele warci, unbedeutend, von keinem hohen Werthe, schlecht. Był człowiek gniewliwy, wszakoż gniew jego był krótki i nিকেজেমন্যe. *Papr. Ryc.* 60. t. j. bezskuteczny, ohne Erfolg. Naród Słowiański długo w nিকেজেমন্যem bałwochwaltwie przebywał. *Krom.* 56. *vanus.* — §. Wszystkie dawne listy psujemy, wyniszczamy, nিকেজেমন্যe czynimy, i wyniszczone, nিকেজেমন্যe i próżne opowiadamy. *Herb. Stat.* 2. Coby przeciwko wolnościom narodowym było, to wszystko ma być nিকেজেমন্যe, próżne i za nic miane. *ib.* 19. t. j. nieważne, ničťtig, ungültig. *NIK CZEMU *n. p.* niesposobny. *Eraz. Jez.* F 5; ni ku czemu, ku niczemu, do niczego, na nic.

NIKIEL, *u, m.*, *Niccolum*, der Nickel, ein Halbmetall, nowy półmetal, Roku 1751 w Szwecyi wynaleziony. *Kluk. Kop.* 2, 249.

NIKĘDY *adverb. loci*, nigdzie, nirgend; (*Slov.* nikadel, nikdel, nikkē, nikam; *Carn.* nekamer; *Vind.* nikamer; *Bosn.* nikamo; *Croat.* nikam, nikud). Nikędy nas śmierć nie ka-

leczy gorzej, Jak gdy dzieci dorosłe nam morzy. *Zab.* 15, 276. NIKESA, *ob. Kas.* NIKNAĆ, *niknie med. niedok.*; zniknąć, znikł, *dok.*, (*Boh.* zniknauti, znikl oriri, nasci, elabi, cf. wyniknąć, przeniknąć; *Vind.* nikniti, klize spušhati - kiełki wypuszczać; *Croat.* niknem, niknulszem *pullulo*; *Bosn.* niknuti, ničati, izniknuti *nasci, pullulare, germinare, exire*; *Rag.* niknuti, niccem, izniknuti, nizzati *pullulare, germinare, erumpere*, cf. ponik; *Ross.* никнуть kłonić się, schylić się; *Eccl.* **ПОНИЖАТИ** oczy spuścić, **ПРИНИЖАТИ**, **ПРИНИКАТИ** schyliwszy się przypatrywać; w niwecz się obracać, schwinden, verschwinden, vergehen, zu ničťš werden; *Boh.* mizeti, mizém, wymizeti, zmizeti; *Vind.* vihnit, ugalnit, miniti, strohnit, skopnet, smegniti, sgeniti, sginiti, vbihniti, sibniti; *Carn.* sgineti; *Croat.* izniknuti, iznikujem, izginujem; *Bosn.* vitriti, izvitriti, ludovati, izlignevati; *Ross.* гинуть, згинуть; *Eccl.* **ИЗУЧЕЖАТИ**, исчезноватися, безъявствоватися. Już coraz niknie z żalu, który go dreczy. *Teat.* 54. d, 42, (ginie, schnie, nিকেজেমন্যeje). Głos mój niknie. *ib.* 47. c, 150. Urodzenie, majątności, wszystko to niknie przed blaskiem twych przymiotów. *Teat.* 2. b, 154. Nikły, *nikomy, znikomu, mijający, verganglich, schwindend. Występek błędne omamia oczy Farbą i nikłym pozorem. *Kniaź. Pocz.* 3, 157. Nikłe ziarna, czece, taube, leere Körner.

Pochodz. *ponikać, ponik, przenikać, unikać, wynikać, znikomu, znikomość, znikać, zanikać, wnikać.*

(*NIKOŁAJ, *ob. MIKOŁAJ*).

NIKT, *NIKTO, *Gen. -ogo, Dat. -omu, Instr. nikim, *NIGD,* (*Boh.* et *Slov.* nikdo, nikoho, niktery; *Sorab.* 1. nicht, nichto; *Sorab.* 2. nicht, nichto, nichten; *Carn.* nezhesr, nezhe, nekōgr; *Vind.* nihzhe, obeden, nikieger, nikiri, needen, odniri, obeni, niłhir, niłher, nikoger, *Gen.* nikogerja; *Croat.* nigdo, nieden, nijeden, nische, nigdor; *Dal.* nitko; *Slav.* nitko; *Rag.* nikto, nijedan, niedan; *Bosn.* nitko, nijedan; *Ross.* нитко, *Gen.* никого, никакий, никийже, *Eccl.* **НИЕДИНЪ**; żaden, niemand, *latius tamen patet quam żaden, nam nikt excludit universe omnes et omnia; ut nikt tam nie był, i. e. nec homo, nec animal etc.; żaden certum genus excludit, cum addito substantivo, vel praemisso vel subauditio: żaden człowiek albo pies tam nie był, żadna krowa, żadne bydło, chłopię. Cu. Th.* *Nikto dobry, tylko jeden bóg. *Budn. Matth.* 19, 17. Nie może *nigd dwiema panom służyć. *Sekl. Matth.* 4. O nim *nigd nie wiedział. *ib. Marc.* 7. Sobie co dać nie jest to rzecz towarzyska, bo nikogo ten nie jedna sobie, nikogo nie obowiązuje, nie czyni nikomu nadziei. *Gorn. Sen.* 354. *Niodkogo przeszkodey nie miał. *Warg. Radz.* 310. od nikogo. NIKTÓRĘDY *adverb. loci*, żadną drogą, przez żadne miejsce, nirgendš wo burč; *Boh.* nikudy, nikady. *NIKUCZEMU - ku niczemu, *ob. Nic. Sekl. Matth.* 5; cf. ni.

NIM *adverb. temp.*; §. 1) prędzej niż, eħe alš. Nim się obrócimy, nim się obejrzymy, śmierć zawita. *Pilch. Sen.* Bóg myśli nasze z daleka rozumie, t. j. nim się stanie, wysłuchywa modlitwy nasze; nim zabrzmią, poziera na potrzeby nasze, nim przyjdą. *Pociey.* 363. Był u mnie dwa razy, nimem się obudził. *Teat.* 38, 193. — §. 2)

- Instrum. et Loc. singularis pronominis on, ona, ono.* — §. 3) *Nim; ob. Im - tym.
- *NIMAM: nie mam, ob. Niema, ob. Mieć.
- NIMBUS, miesiączek około głowy; *Carn.* obsteruje.
- NIMFA, y, ż, z *Greck.* §. 1) die Nympe. Nazwisko nymf dawane bywało boginiom leśnym, łącznym i górnym. *Kras. Zb. 2, 242, Boh.* Ozwena, (cf. echo, odgłos, odezwanie); *Vind.* vila, shalikshena; *Croat.* vila, vilenicza; *Bosn.* vila, vilenica; *Rag.* vila, (cf. szalawiła); *Ross.* пунцака. — §. 2) Nimfa, nierządnicza. *N. Pam.*, ein Freudens Mädchen. — §. 2) *Anatomicz.*: Nimfy, dwie marszczki między wargami wielkimi i otworem pochwy macicznej. *Krup.* 2, 158.
- *NINACZ: ni na co, auf nichts, zu nichts. Ninacz inszego nie patrzą oczy nasze, jeno na man. *W. Num.* 2, 6. Ślepa miłość ninacz nie pamięta. *Pot. Syl.* 284. Ninacz inszego obracać nie mają tych pieniędzy, tylko na zapłacenie żołnierza. *Vol. Leg.* 3, 168. Nie dbają ninacz inszego, tylko by przestronno mieszkać mogli. *Boter.* 128. Drzewo to już ninacz się nie przygodzi. *W. Post. Mn.* 312. To ninacz nie potrzebne. *Brud. Ost. D.* 7. — Z strony bożej ninaczem nie zyjdzie. *W. Post. W.* 2, 279: na niczym, an nichts.
- NINIE *adverb. temp.*, (*Boh.* nynj, nyníčko, nynčko; *Slov.* nynj, nini, teras, wěil, wěilek; *Sorab.* 1. na, no, nietk, nielk, nielko, net, neto, (cf. wnet); *Vind.* sedai, seda, sdai, tezhafs, koli; *Croat.* szad, szada, vzda; *Ross.* нынѣ, нынѣча, теперь, (cf. dopiero; *понынѣ* dotąd, *отнынѣ* odtąd); cf. *Graec.* νυν; *Lat.* nunc; *Ger.* nun; *Dan.*, *Svec.*, *Isl.* et *Holl.* nu; *Hebr.* נון; *Pers.* nuh); teraz, jest, gegenwärtig. Cześć tobie, ninie i na wieki wieków. *Sk. Żyw.* 58. Oznajmujemy wszystkim ninie i potym będącym. *Herb. Stat.* 582. Niech będzie imię Jehowy błogosławione od ninie i aż na wieki. *Budn. Ps.* 113, 2; *not. odtąd aż na wieki. NINIEJSZY, a, e, *Boh.* nynějši; *Vind.* sdain, sedain, sedaihni; *Ross.* нынѣшній, теперешный; terazniejszy, gegenwärtig, jest, Niniejszą nędzę przyszłą nadzieją cieszył. *Sk. Żyw.* 51. Ból każdy niniejszy zda się najnieznośniejszy. *Cn. Ad.* 41. Mądry nietylko upatruje czasy niniejsze, ale też i przyszłe. *Ezop.* 110. Co jest niniejsze, to niniejszym. *Leop.* 4 *Ezdr.* 8. 46. (co jest przytomnego, to przytomnym. 1 *Leop.*).
- NINOG. *Cn. Th.* ob. Minog. — *NIOCZ, ob. Ni. *NIODKOGO: od nikogo, ob. Nikt. *NIOKIM: o nikim, ob. Nikt. *NIPRZECZ, ob. Ni, ob. *Przec. NIOSE, ob. Nieś.
- NIS, NISIA, rzeka, ob. Niz. NISIOWCZYK, Kozak, ob. Nizak.
- NISKAD: ni zkąd. ob. Nizkąd. NISKI, NISKO, NISKOŚĆ, ob. Nizki etc. *NISKIM: z nikim, ob. Nikt. NISLI, ob. Niżli, nizeli, z NISZCZEGO: z niczego, ob. Nic.
- NISSA, y, ż, miasto Szląskie bardzo mocne. *Wyrw. Geogr.* 237, die feste Stadt Reisse in Schlesien. *Nyssa. Dykc. Geogr.* 2, 206; *Boh.* Nysa.
- NISZCZEĆ, ał, eje, *neutr. niedok.*, zniszczyć dok., w niwecz się obracać, niknąć, ustawać, vernichtet werden, zu nichts werden, untergehen, vergehen; (*Ross.* нищать, ubożać, изныть, изнывать, никнуть); *Eccl.* изнеявствитися, нью, выдѣю, тлѣю. Nazbyt byli zhardtzieli, Alić nagle wyniszczeli, Jako dym niszczeje. *Ryb. Ps.* 126. Nakupcie nam potrzeb, abyśmy żyć mogli, a nie niszczeni niedostatkiem. *W. Genes.* 42, 2. (abyśmy nie pomarli. *Bibl. Gd.*). Ciało chudniejące i niszczące. *Syr. Ziel.* 285. Ciało niszczeje, daß Fleisch vom Körper schwindet, gdy z ciała opada człowiek bez oczywistej przyczyny. *ib.* 278. NISZCZYĆ, ył, y, *cz. niedok.*, zniszczyć dok., w niwecz obracać, vernichten; *Boh.* ničiti, ničim, zničiti, zničim, břidim; *Sorab.* kničžom zžinu, zanicžuju, zanicžujem, rozkoczuju; *Vind.* sanizhuvati, sanikarvati, ponizhuvati, vñizhim; *Croat.* nistarim, nischetim; *Rag.* vniscetiti; *Ross.* уничтожить, уничтожать, (нищаться, ubogiego udawać); *Eccl.* изнеявствити, истнати, истнѣвати, тлѣти, тлѣю, истрыти, устрывати; (нището ubożyć, обнищавати, приводить кого въ нищету). Zniszczona albo pożarta bywa śmierć w zwycięstwie. *Vaz. Hst.* 239. Żydz skrytą chytrością niszczy panów samych, Gdy ich niszcza, nie samych, ale w ich poddanych. *Comp. Med.* 395. Żal mię niszczy. *Teat.* 46. c, 107. Niszczący, zgubny *Eccl.* уничтожительный. Niszczenie, zniszczenie, zguba, *Boh.* zmar; *Ross.* ничтожество, (нищета, нищество, ubóstwo, żebractwo). Niszczyc kontrakt jaki: rzucić, znieść. *Cn. Th.* NISZCZYCIEL, a, m., zgladziiciel, der Vernichter, który co niszczy. *Włod.*, *Boh.* břidil. Dzieciżna uwieńczonych grabieżników, ziemi niszczytelów. *Zab.* 12, 177. Nagł. NISZCZYCIELKA, i, ż, die Vernichterin.
- NISZSZY: niższy, ob. Nizki.
- NIT, u, m, z *Niem.* daß Niet, der Nietnagel, gwoździć, który się z drugiego końca zanituje; *Vind.* shenz, shenzanje, obriulanje, sakrivitje, krivitje; *Ross.* заклепа, укрѣпа, прикрѣпа, прикрѣпка. Ugodził go między nity i między pancierz. *Radz. 1 Reg.* 22, 34. Kędy obojczyk z przednim blachem nity zpinal, tam swój miecz wraził. *Pot. Arg.* 671. — *fig.* Skrzepnie się woda, wmarzna klasy nitem. *Chrośc. Luk.* 152. t. j. jak przynitowane, przygwożdżone, zamarza, — §. *Transl.* Nit puścić: nie wytrwać, psuć się, rozpruć się, nachlassen, nicht ausbarten anhalten, nicht bestehen. Rad puszcza nity, sprzęt źle nabyty. *Rys. Ad.* 60. Jeśli on dwa kroć od was nie ubity, Prędko moc wasza musi puścić nity. *Petr. Hor.* C 4. *Pol. Zac.* 122. Niechaj się дума niewiem jako chwali, Musi nit puścić. *Nar. Dz.* 2, 41. Uważając, że bądź krótko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, jał o sobie myśleć. *Biel.* 208. — §. *aliter.* Puściły zamki, nity, popuścił, nie mógł ztrzymać uryny albo mięszszego. *Cn. Th.* 776. NITABLA, i, ż, nit wielki, ein großer Nietnagel. Nitabla mają głowy płaskie na wierzchu, same są okrągłe; na końcu mają blaszki dziurawe okrągłe, aby się na nich końce nitabłów dały zanitować. *Solsk. Arch.* 129. Nitablami listwy do słupców przymacniają. *Jak. Art.* 1, 358, cf. nitownik, nitować, zanitować.
- NITAWA, y, ż, Mittawa, Nietau, stolica Semigallii, rezydencya x. Kurlandskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 164. NITAWCZYK, a, m., der Nietauer. NITAWKA, i, ż, die Nietauerinn. *NITAWSKI, a, ie, Mitauisch.
- NITECZKA, i, ż, *dom. nom.* nitka, nić; daß Fäden. Włó-

kna z wielu inszych pierwiastkowych niejako niteczek, (*fibrillae*) złożone są. *Bot.* 10. *Fraserden*. NITKA, i, ż., *dem. nom. nić*; *Boh.* nitka; *Sorab.* 2. nidka; *Sorab.* 1. nitka; *Vind.* nitiza, zuirn, konz ene nydi al nyti; §. a) der *Źaden*. Nitki przykładając do nitki, ukreści się powróz. *Fredr. Ad.* 123. (cf. mało do mała uczyni wiele). Po trosze robiąc, niby nitkę, jako mówią, do nitki przykładając, mogła się rzecz zrobić. *Pilch. Sen. list. pr.* Z wielu nitek robią się nici, a z nici kręcą się sznury. *Rog. Doś.* 2, 475. Nawłókszy nitkę w igłę. *Perz. Cyr.* 2, 126. Gdybym miał dość czasu jak nitkę po igłę, Takbym cię poprowadził przez jego psie figle. *Zabl. Zbb.* 45. — §. Do nitki do koszuli, biß außß *Źemde*. Do nitkiśmy przemokli. *Teat.* 20, 125, *Źadennaß*. Ani suchej nitki nie mam na sobie. *Teat.* 8, 6. — §. Na nitce wisieć - na włosku, słabo, an einem *Źaare*, an einem *Źaden*. Biedny człowieku, na nitce życie wisi. *Teat.* 53. c, 67. Zdrowie twoje nam się zdało, Iże na cienkiej już nitce wisiało. *Past. Fid.* 315. Głupi gardło swe zawiesi na nitce. *Gorn. Dw.* 88. Irlandya prawie na ostatniej nitce z Anglią się trzyma. *Pam.* 84, 120. — §. b) Nitki w siarce moczone skrzęsany krzesiwem ogień rozpalają. *Kluk. Kop.* 1, 222, *Źchwefelfäden*; *Ross. свѣтильна*. — *Impr.* Nitki gorejącej nie zgasił. *Sk. Kaz.* 155. t. j. knota. — §. c) *Anatom.* Nitka, *fibra*, w ciele zwierzęcym, *Źaser*, składa się z niewidomych nam ziemnych cząstek, które pewnym klejem spojone są. *Kluk. Zw.* 1, 28. NITKARZ, a, m., handlujący nitkami, niciami, der *Zwirnbändler*; *Boh.* nitkař. *W rodz. żeńsk.* Nitkarka *Boh.* nitkarka. NITKOWY, a, e, *Źaden*. Korony złote i insze rzeczy nitkowej roboty. *Haur. Sk.* 553. NITNY, ob. Dwunitny.

NITOWAĆ, ał, uje, cz. *niedoł.*, zanitować *dok.*, nitem czyli nitablą spajać, z *Niem.* niteten, vernieten; *Vind.* shenzati, se shenzami perbiti, sbiti, saterditi, sakriviti, okriulati; *Ross.* склепать, склепывать. Pod czas zanitować jest zaklepać nity, abo bez nitów żelazo jedno z drugim stwierdzić młotkiem. *Cn. Th.* Drugie końce nitablów na blaszkach mają być zanitowane. *Solsk. Arch.* 129. Stoi, odzienie mając zeszecone. Około szyi łańcuch nitowany. *Ody. Św.* 2 D d 3. (skuty). NITOWANIE, ia, n., *subst. verb.*, §. a) nitami spinanie. *Cn. Th.*, daß *Nieten*, *Vernieten*. — §. b) Nitowanie - to, co znitowano. *Cn. Th.* die *Nietung*. NITOWNIK, a, m., §. a) nitablą, der *Nietnagel*. Nitowników gładkich z obrączkami. *Jak. Art.* 2, 289. — b) Który co nituje. *Tr.*, der *Nieter*, *Vernieter*.

NIUCH, u, m., n. p. tabaki, tyle ile się razem w nos wciaga, ein *Zug* in die *Nase*, eine *Prife*, z. B. *Tabac*. NIUCHAĆ cz. *jednoł.*, [wachać 5], *Niuchać niedok.*, wciagnąć w nos, in die *Nase* hinauf ziehen.

NIUN, ia, m., ob. *Muńka*, [niegłażny, olszowy Piotr 2], *niedokołysany*, n. p. Za jakiegoż to niunia chce wydać tak grzeczną dziewczynę. *Teat.* 24. c, 49, ein *junger* *Leßer*.

NIWA, y, ż., §. 1) nowina, rola nowo kopana, *aliqui usurpant pro quovis arvo*. *Cn. Th.* *Neubruch*, *Neuland*; dann überhaupt *Flur*, *Feld*. (*Genes.* 27, 27: *Eccl.* яко воини нивы исполнены, sicut odor agri pleni; proprie agrum cultum videtur significare. *Durich* 1, 96.); *Boh.* niwa,

niwka, (niwař, sedlak rolnik); *Carn.* niva ager, agar; *Vind.* niva, njiva; *Rag.* gniva; *Slav.* njua; *Bosn.* gniva, gnivica; *Croat.* nyiva, nyivicza, ztern; *Dal.* niva ager, jugerum; *Ross.* нива; *Eccl.* нивка, нивка, нивница, (ниварь rolnik; cf. żniwiarz, żniwo; cf. *Graec.* *καθήγη γη*; cf. in *Holsatia* *Reffinger, judices agrarii, qui curare debent, ne cui ex ejus agro quid decedat*). Niwy zależałe bez fruktu odłogiem są za nic. *Kulig. Her.* 70. — §. 2) Niwa - żniwo. *Tr.*

*NIWCZYM - w niczym, in nicztß. Nie wyrodził się od przodków swoich niweczym. *Biel. Kr.* 32. w NIWECZ - w nic, in nicztß, zu nicztß; *Boh. obs.* niweč - nic. W niwecz obracać - niszczyć. *Cn. Th. Boh.* w niweč obrátiiti, w drt; *Slov.* na wniweč. Tak ich zwojował, iż się w niwecz jako dym obrócili. *Sk. Dz.* 849. Jak w niwecz obrócony, po smutnej minie sádzić można. *Teat.* 1, 13. Wszystkie starania poszły w niwecz. *Boh. Kom.* 4, 42. Każda rzecz stworzona w niwecz się wraca. *Zab.* 8, 395. — Okrutny pan sługę zbić na niwecz kazał. *Mon.* 73, 86. na miazgę, er ließ ihn zu *Źchanden* schlagen. Ranny leży przy drodze, iż mu się w niwecz przygodzić nie może. *Rej. Post. N n 2.* na nic, do niczego. NIWCZYĆ cz. *niedok.*, zniweczyć *dok.*, w niwecz obrócić, niszczyć, vernichten, zu *Źchanden* machen, vereiteln. Ciebie przeklęta ziemię, w mym gniewie zniweczę. *Przyb. Ab.* 49. Nie mieć postępów swoich prawidła, zupełnym byłoby całego ludzkości składu zniweczeniem. *Mon.* 76, 588.

*na NIŻ, *w NIŻ - §. a) na niższe miejsce, na dół; *Slav.* niz (n. p. niz vodu); *Ross.* низъ, внизъ; *Eccl.* ниць, ничь; (cf. *Eccl.* низ-, *praepos. insepar.* przed czasownikami, n. p. низпастн spaść); in die *Niedrigung*, nieder, herab; (*oppos.* na zwyż, wzgórze; *Slav.* uz; cf. wz-). Między *Dryssą* a *Dziszną* na niż do *Rygi* płynąć. *Stryjk.* 233. Rzuciwszy na niż okiem po polu szerokim. *Kulig. Her.* 173. Widzę kurzące *Etny* ogniem, a *Alpy* w niż upadające. *Kulig. Her.* 293. Baran wilkowi wodę maci, choć w niż rzeki stoi. *Weryf. pr.* 18. NIŻ, u, m., §. a) rzeka, która wpada w *Dniepr*. *Gwagn.* 338, ein *Fluß*. — §. b) Niższe nad *Dnieprem* kraje, die *Gegend* am *Unterdnieper*. Ujście *Dniepru* potoku *Ruszczyzna* *Niżem* nazywa. *Nar. Chodk.* 2, 286. Uszedł na niz, *ad confinia orientalia Poloniae*. *Cn. Th.* — §. *transl.* *Niz collect.* - *Nizacy*, *Nizowcy*, *Kozacy* od miejsca tego zwani. *Orzel. Interr.* *Nizower* *Kosaten*. — §. Sposób życia *włoczęgów*, *zbiegów* zostających nad *Dnieprem*; a *gólniej* życie *łotrówskie*. *Włod.* *Nizower* *Kosatenleben*, *Räuberleben*.

NIŻ, NIŻLI, NIŚLI, NIŻELI, ANIŻELI *adverb. comparat.*, ałß; *Boh. et Slov.* než, nežli; *Sorab.* 1. než, nežli, nieżli, yżli; (*Sorab.* 2. nežli, nelži jeśli nie); *Vind.* kaker; *Dal.* negh; (*Croat.* néli - niemasz-li?) *Ross.* нежели; *Eccl.* неже. W kraju tym mają chleb, lepszy niż chleb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter.* 85. Śmiech, niż płacz, komuż bardziej nie smakuje? *Past. Fid.* 320. Bywa i w dzieciach rozum, ale z rzadka; i bardziej dowcip, niż się rozum zowie. *Jabl. Ez.* 134. Lepiej mądrzej rady, niż słuchać swęj chęci. *Jabl. Tel.* 144. Łatwiej Ta-

tary zhołdować, Niż naturę zwyciężyć. *Groch. W.* 525. Pierwój niżli góry wstały, niż ziemia, niż okazały Krąg niebieski jest stworzony. Tyś jest boże nieskończony. *J. Kchan. Ps.* 134. 'Drzewiej niżli stanęły granice świata, pierwój niżli wiały zebrania wiatrów, przedtym niż हुआły głosy gromów, jeszcze niż się oświecały jasności łąskawic, i 'drzewiej niż były omocnione grunty rajowe; tędym ja myślił. 1. *Leop. 4 Ezdr. 6, 1.* On już był, a niżli było wszystko; jeśli był, a niżli było wszystko, tędyc był przed wszystkim czasem. *Żurn. Post.* 25. Dostał więcój, aniżeli się spodziewał. *Kłok. Turk.* 147. Więcój występnych, niżeli cnotliwych. *Kras. Mysz.* 22. Naród Epireński jest daleko waleczniejszy, niżli nabożniejszy. *Baz. Sk.* 105. (więcój waleczny, niż nabożny). Nie jestem niżli wy podlejszym. *W. Job.* 13, 2. t. j. od was, nad was podlejszym. — Boże oto usiłuję, Żebym cię dziś, niżli miłuję, Mógł miłować serdeczniej. *Groch. W.* 586. — §. *Omissa comparatione:* Jeśli król na Turki przyjechał, mógł prostą drogą ciągnąć, niż tędy. *Biel. Kr.* 435. t. j. mógł raczej, abo: mógł prościejszą drogą. — §. *Niż cum particula conjunct.* — by; *vel incertitud.* — li, n. p. Niżli, niżby — chybaby. *Cn. Th., eš fey denn.* Niżli co ku prawu duchownemu należeć będzie, to w duchownym prawie sądzone być ma. *Stat. Lit.* 90.

NIZA, y, ż., nizina. *Cn. Th., die Niederung, die Riedere.* Za zającem łowiec po nizie upędza się mroźnej. *Hor. 1, 174. in campis nivalis Aemoniae.*

NIZACZ, ob. **Niz**.

NIZAK, **NIZAL**, a, m., **NIZOWIEC**, wea, m., **NIZOWY** n. p. Kozak, ein Nieftſcher Kofak, vom untern Dnieper. Kozacy Dnieprowi na wschód ranny od Nizu Nizowcami się zowią. *Tward. Wł.* 61. *Weryf. pr.* Zaporozcy Kozacy nazywają się Nizowemi, dla spadzistego przy uściach Dniepru potoku. *Nar. Chodk. 2, 286. Orzel. Inter.; Ross. низовый, понизовый* na dół rzeki leżący.

NIZBY *adverb.*, chybaby. *Cn. Th., eš feyn denn*; ob. **Niż** *adverb.* **NIZELI**, ob. **Niż**.

NIZEJ *adverb. comparat.* ob. **Nizko**, **nizki**. **NIZINA**, y, ż., *Boh. nįzina; Rag. nixina; Croat. nizina; Ross. et Eccl. низина; nįza, nizki grunt, die Niederung, Riedere.* Kto z wysoka spada, rzadko zostawa w pośrodku, ale w spolicie do samój aż niziny pędzi. *Gorn. Sen.* 474. **NI-ZINNY**. *Tr., ob. Niżny.* **NIZIOŁEK**, lka, m., karzeł, łokietek. *Dudz. 47, ein kleiner Knirpš.* Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma? *Toł. Saut.* 143. **NIZIUCHNY**, a, e, **NIZIUTENKI**, **NIZIUTKI**, **NIZIUCZKI**, a, ie, — o *adverb., intens. adj.* **nizki**; gar fehr niedrig; *Ross. низенький, низехонько.* Dadząc chatę niziuchną, stropu po nos, ścian po boki. *Brud. Ost. A 9.* Częstokroć w ludziach niziuchnego stanu widzimy wielkie dary. *Gorn. Dw.* 20. Niziučne ukłony. *Zab 5, 236.* Niziučno się kłaniał. *Zab. 13, 198.* Niziučno o sobie rozumiał. *Birk. Sk. D 4 b.* Mogąc bujać wysoko, tuż nad ziemią niziučno się wlecze. *Rej. Wiz.* 65.

NIZKAJ, **NISKAJ** *adverb. loci* ni zkađ, z żadnego miejsca, *Graec. οὐδαμῶθεν, nirgend her; Croat. od nikud.*

NIZKI, **NISKI**, a, ie, (*obsoł. NIZNY*, a, e, *Now. Char.;*

*Slavi acque ac Bohemi, dicunt низкий et нижний. Durich 1, 267.); comparat. niższy; adverb. nizko, nisko, in comparat. niżej; Boh. et Slov. nizký, nižšj, nįzko, nįzce, nįž, nįže, nižegi; Sorab. 2. niski, nisko, niżej; Sorab. 1. niski, nizki, nisch, nisch, nižsch, nisko, nįže, nižey; Carn. niske, nisishi, sdol, sdolej; Vind. nisek, ponishen, nįshi, nįshlaish; Croat. nizek, nizkeshi, nįsezhi, nįseji, nįse; Rag. niizok, niski, niskó, nizóčko; Slav. nizak, nįxje; Bosn. nizok, dubok; Ross. низкий, низокъ, нижний, низовый, понизовый; Eccl. низши, нįжае, пониже; (cf. Chald. ܢܝܕܝܠܘܫܝܢ locus depressus; cf. Graec. νάσσα complano); niewyniosły nad ziemią, niewysoki, niedrig, niedt hoch; Ross. низменный, низовый. Ziemię mu dał wierzchnią i niższą. 1 *Leop. Jud. 1, 15.* (górną i dolną. 3 *Leop.*). Zamek jeden nizny, a drugi na kopcu wyższy zabudował. *Stryjk. 84.* Stoki wyższe, i stoki niższe. *Budn. Joz. 15, 19. Gwagn. 127.* Bethoron niżny i nadolny. *Budn. 1 Chron. 7, 24.* Ziele leczywzród w niżnej ziemi Niemieckiej bywa chowane. *Syr. 226, in Niederdeutschland.* Nicco nizki, pochyły *Ross. низковатый, subst. низковатость.* Gdzie nizko, zaleją powodzi. *Pot. Arg. 251.* (cf. na pochyłe drzewo kozy skaczą). Nizki — w dole leżący, głęboki. *Cn. Th., tief.* — *Transl.* Nizki ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w notach na niższej linii położony. *Magier. Mskr.* Nizki stan urodzenia. *Teat. 46. d. 5.* W niskich domach się porodzili. *Falib. P 3.* Nizka cena. *Teat. 52, 15.* (tania, niedroga, niewysoka). Co ma być wielkiego, z niska się poczytna. *Min. Ryt. 4, 159.* Odrodzeni nie z niska, ale z wysoka, nie z ziemi, ale z nieba. *Wišn. 523.* — **Niższy** subordynowany, untergeordnet; n. p. Czyniciel jest samą przyczyną główną w ten czas, gdy kto inny nie jest tylko niższą przyczyną. *Mon. 76, 41.* — *Moral. §. a)* Pokorny, demüthig. Kłania się bardzo nizko. *Teat. 22, 15, sehr tief.* Nizko prosili majestatu jego. *Ustrz. Kruc. 2, 124.* Po co tak nizko onęj usługować? *Past. Fid. 57.* Najniższy sługa, najniższy, pokorny, najpokorniejszy, *Ross. всенїжайшїй, unterthänigster; cf. unїzony.* — §. b) *in malam partem:* Podły, nikczemny, niederträchtig, niedrig. Dostałem tego urzędu niskim sposobem; jeszcze się wstydzę. *Teat. 30, 36.* Człowiek nizki albo podłomyślny. *Fredr. Ad. 94.* (***NIZKIM** = ni z kim = z nikim, ob. **Nikt**). **NIZKOLOTNY**, a, e, *Graec. χαμαιπετης. Cn. Th.* nizko latający, niedrig fliegend. **NIZKOŚĆ**, ści, ż., *Boh. nizkosti; Sorab. 2. niskofč; Sorab. 1. nizkofč; Bosn.} nizokost, dubina; Vind. nisekost, nįshava (cf. Nieszawa), nikust, niskota, nįsha, ponishnost; Croat. nizkoča, nizina, nizokoszt; Rag. niskocchja; Ross. низкость, низость; nizina, nįza, niewysokość, cf. dolność, pr. et transl., die Niedrigkeit. Pan z niebieskich wysokości Pojrzał na ziemskie nizkości. *J. Kchan. Ps. 16.* O niezmierna dobroci, o niewymowna nizkości syna bożego. *W. Post. W. 337.* t. j. pokora. (**NIŻLI**, ob. **Niż** *adverb.*), **NIZNIK**, a, m., w kartach, *oppos.* wyżnik, der Unter im Kartenspiele; *Boh. spodek, spodnj; Vind. spudnjak; Ross. хлапъ, (cf. члор).* Walety, damy, wypędziły niżników i wyżników. *Kras. Pod. 1, 189.* **NIZÓWIEC**, ob. **Nizak**, **Niż**. **NIŻSZOŚĆ**,**

ści, ż., większa nizkość, größere Niedrigkeit, *phys. et mor.* Panujący różne ma pod sobą stopnie niższości. *Zabl. Roz.* 75. NIŻYĆ, ył, y, cz. *niedok.*, zniżyé *dok.*, Boh. nižiti; *Ross.* низить, низу; nizkim lub niższym czynić, *propr. et fig.*, niedrigger machen. Trafunek jednych nader wywyższa lub niży. *Teat.* 52, 30. Fortuna usycha, Gdy wysokich nie niży, i w ziemię nie wpycha. *Pot. Arg.* 821. Fortunę ludzie ganią, że jest odmienna, wedle woli swęj, jedne podnosi, drugie lży a niży. *Eraz. Jez. B* 5. — §. Niżyć się *recipr.*, pokorzyć się; *Eccl.* НИЖАТИ, ничу, въ низъ наклонитъся. Setnik im najwięcej się niżył, tym więcej jest od Pana Chrystusa wysławion. *Hrbst. Nauk. G* b.

Pochodz. poniżać, poniż, unizać, unizoność.

N O.

NO, §. 1) *exclam. aggravans*, (cf. nu, nuż), no! nu! *Sorab.* 2. no; (*Ros.* но - ale, lecz). Teraz gdy razem jesteśmy pogadajmy sobie. *R.* No! zacznijmy. *Teat.* 57, 145. Słuchaj mnie We Pan przynajmniej. *R.* No! słucham. *Teat.* 22. c, 7. Nieszczęśliwy Gromko! *R.* No! coż mu? *ib.* 8, 88. No i coż? Mospanie Parkowski. *ib.* 14. b, 68. No! coż tam? powiadaj Waś. *ib.* 43. c, 58. No dalej, no! dalej! *ib.* 1, 71. No, no, no! spuść się We Pan na mnie. *ib.* 55, b, 11. — *Ex abrupto*: No! jakże mi się masz, Mospanie Starosto? *Teat.* 22, 68. — §. 2) — *No enclit. adjungitur Imperativis* - jeno, nur. Obróćno się. *Zab.* 13, 281. *Treb.*, fehr dich nur einmal um. Niechby no tu kto odważył się wejść! *Teat.* 11. b, 18.

NOBILITACYA, yi, ż., uszlachcenie, daß Adeln, akt najwyższej krajowej zwierzchności, przez który osoba zalecona, z kondycyi pospolitego urodzenia, idzie w porównanie ze szlachtą rodowitą krajową. *Kras. Zb.* 2, 244, (cf. skartabellat). Nobilitacya jest uszlachcenie niebędącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 1, 263. NOBILITOWAĆ, ał, uje, cz. *niedok.*, szlachcić kogo, einen adeln.

NOC, y, ż., *Boh. et Slov.* noc; *Sorab.* 2. noz; *Sorab.* 1. noz, nottz, nócz; *Vind.* nuzh, nuezh; *Carn.* nõzh, nuzh; *Croat.* noch; *Slav.* nõch; *Rag.* nooch; *Bosn.* nocch; *Ross.* ночь; *Eccl.* нощь, нощка; *Hisp.* noche; *Ital.* notte; *Lat.* nox; *Graec.* νύξ; *Hebr.* נַחַת nachath, quies; נַחַח nuach, quievit; *Gall. provinc.* nuech; *Gall.* nuit; *Angl.* night; *Dan., Isl. et Svec.* natt; *Ger.* die Nacht; §. a) czas, przez który słońce przechodzi podziemne krainy. *Zebr. Zw.* 31. Noc nie jest, jak zniknięcie słońca z horyzontu. *Wyrw. Geogr.* 47. Bóg oddzielił światło od ciemności i nazwał światło dniem a ciemności nocą. *Leop. Genes.* 1. Noc się robi, noc nadchodzi, mierzcha się, (*Carn.* nozhy se noctescit; *Vind.* se nozhij, nuzh se diela, nozhiti se, mrazhiti se; *Croat.* nochisze; *Rag.* nocchitti se; *Bosn.* nocchitti se, ciniti se nocch). Noc ciemna, bezksiężyczna, *illunis.* *Cn. Th.* Noc mglista, ciemna, wietrzna. *Krass. Oss. H* 3 b. Noc ponura, noc smutna, mgły na górach wiszą, Szum drzew słycał z daleka, wiatry się kołyszą, Skrył się księżyc, gwiazd nie znać, a potoki mruczą, Po wyniosłych wierz-

chołkach drzew puhacze huczą. *ib.* H 5. — Działo się tej nocy. *Gorn. Sen.* 284. (*Bosn.* nechjaska; cf. *Croat.* sznoch; *Carn.* snõzhi - wczoraj wieczor; *Croat.* nochasz - dziś w wieczor; *Slav.* nochas; *Ross.* ночесъ прешезлэй nocy, *adj.* ночешный прешзлоночny). Pożno w noc odjechał. *Zab.* 13, 206. Dzień i noc, n. p. szlocham. *Zab.* 14, 227. Tag und Nacht; (*Croat.* dan y noch; *Eccl.* днеошно; *subst.* *Ross.* ношеденство, ношеденствие; *Eccl.* всеношеденствие, цѣлые сутки, и день и ночь; cf. od doby do doby). Przyszedł do Betanii, tamże na noc został. *Sekl. Matth.* 21; (*not. gospoda był, zanoconwał). Dziś na noc (*Vind.* donefs na nuzh, drieve). Chodził w dzień za stadami, w nocy oplakiwał swe nieszczęścia. *Jabl. Tel.* 19. Nocą co robię, piszę, przędę, przy świetle ogniwym, *lucubro. Cn. Th.*, (cf. *Vind.* ponozhuvanje, ponozhnu delu - lukubracya). — *Prov.* Noc ma swój obyczaj. *Rys. Ad.* 44. W nocy wszystkie koty są bure, *Vind.* vse mazhke fo po nozhi zherne; *Slav.* w nocy wśecke krawi, kočki, su černé. Nocą, w nocy, po nocy, bey der Nacht, in der Nacht, Nacht; *Carn. et Vind.* ponozhi; *Croat.* po nochi; *Eccl.* нощю, обношь. Nocą wiele sprawisz. *Cn. Ad.* 740. (cf. nie dosypiać). Z wielkiego miasta nigdy ku nocy nie wyjeżdżaj. *Rys. Ad.* 78. Po złym dniu zła noc. *Burl. A* 4. (cf. jak sobie pościelisz, tak się wypisz). Po nocy się włóczyć. *Teat.* 30. b, 12. Nie na żadną kradzież godzę, Chociaż tak po nocy chodzę. *J. Kelhan. Dz.* 224. Wilki i złodziej po nocy wędruje, A trzeci błazen, co ich naśladuje. *Bratk. C* 4. Dlaczego błakasz się po nocy? *Teat.* 39, 293. Kto chodzi po nocy, szuka kijowej niemocy; (*Slov.* kdo chodi po noci, hleda kigoweg nemoci; cf. niemoc). — *Salut.* Dobra noc! gute Nacht! (*oppos.* dobry dzień!). Dobra noc. rozumie! wiesz to Pan Bóg, kiedy się z tobą oglądam. *Rys. Ad.* 12. Niemasz cię już, przeszedłeś, dobraś noc powiedział, Jako gość, który z nami dziś w gospodzie siedział. *Groch. W.* 546. — §. Wielka noc, ob. Wielki. — §. b) *Noc transl.*, ciemność, niewidok, *propr. et fig.*, Finsterniß, Nacht. Obie oczy straciła, i przez całe trzy lata w nocy długiej żyła. *Birk. Dom.* 106. Ona tylko może odkryć tę noc, w której swą ukrył zbrodnią. *Teat.* 47. c, 72. O myśli ludzkie, jakoście zamémione Ślepotą, jako nocą otoczone! *Past. Fid.* 305. — Wiele spraw zaonych przodków naszych w ciemnej nocy leżą. *Biel. Kr.* 7. — §. c) *Botan.* Ziele dzień i noc. *Cresc.* 537, ob. Dzień.

Pochodz. *nocny, nocleg, noclegować, nocować, przenocować, nocnica, nocnik, ponocnik, północ, północny, wielkanoc, wielkanocny.*

NOCIĆ *Cn. Th.*, (o vasto, quasi nuocę. *Cn. Th.*), NUCIĆ, ił, i, cz. *niedok.*, zanucić *dok.*, (*Etym.* nóta), śpiewać, jak poeci wierszami, (bichterisch) singen. Nućcie sobie poety w zapalony wienie! *Zab.* 15, 200. *Chod. Gesn.* 9. Teraz o bardy nućcie, już dzień gaśnie, Śpiewajcie dumy, niechaj Fingal zaśnie. *Kras. Oss. E* 2. (*distinguas* Nućcie kogo, *qu. v.*). *Prosodia*, nóta, nócenie, dźwięk, przynócenie niektórych sylab w mówieniu. *Mącz.* Gdy słowik tak sobie nuci Czyżyk z zazdrości się smuci. *Zab.* 11, 341. *Zabl.*

NOCLEG, u. m., *Boh.* nocleh; *vocabulum ex prima gentis Slavonicae memoria usurpatum, nam in Ottocari I. et Veneslai I. diplomatibus exstat, videturque antiquissimum esse Slavonicae legis monumentum, cujus observantia ex moribus patriarcharum originem duxerit, de quorum hospitalitate constat. Durich. 1, 81; Vind. prenozhifhe, prenozhivanje, jerberge, herperje; Ross. ночлежъ; Eccl. нащлѣжъ, нащлѣржъ; daß Nachtlager. Nie goń tego, co naprzód wyjechał; nie czekaj tego, co pozad jedzie, chcešli miec nocleg wczesny. *Rys. Ad. 51.* Dyonyzusz z adnej spokojnej nocy nie miał; na inszym coraz miejscu nocleg zakładał. *Pilch. Sall. 239.* — §. Nasi czwartym noclegiem na Bukowinę przyszli. *Biel. Kr. 436.* (t. j. czwartego dnia na noc; czwartym stanowiskiem). Szedł, a pierwszym noclegiem został u rzeki Tygrys. *1 Leop. Tob. 6, 1.* Jako najprzedszymi noclegami do Francji dalszej bieżeli. *Warg. Cez. 5.* Wielkimi noclegami do granic przyszędł. *Warg. Cez. 119, à grandes journées.* *NOCLEGARZ, a, m., *Boh.* noclehār = der bey einem übernachtet, der Nachtiger; f. noclehařka; *Ross.* ночлежникъ; *Eccl.* нащлѣжникъ. NOCLEGOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, nocleg odprawiać, nocować, nachtigen; *Boh.* noclehowati. Noclegować na jednym łozu będą ludzi dwoje, Z których do nieba jeden będzie wzięty, Drugi zostanie na drodze przekłętj. *Odym. Św. 2, Ū.* Co byli, wszyscy noclegują w ziemi, i co idą, noclegować muszą. *Kořak. Cat. C 3.* NOCNIKA, y, ż., (*Boh.* nocniče *candela nocturna; Carn.* nozhniza *1. Proserpina, 2. retis species; Eccl.* ношница сова, nietoperz); §. 1 a) éma, omaćmica. *Cn. Th.*, strach nocny, *Croat.* nochnicza, mora; *Rag.* nochnizza, prijkaza; *Bosn.* magicch, hudoba, koja nochljom plasci; ein Nachtspejnst, Nachtsgeist, (cf. przypołudnica). Za nic bogowie, za nic i księżyc I straszne bladěj Hekaty nocnicce. *Chrośc. Ow. 167.* Wzywała Cyree szatanów nocnych, które czarownice nocnicami zowią. *Otw. Ow. 576. Hrbst. Nauk. I 8 b.* — b) *Medic.* Nocnice = duszenie nocne, mora, daß Alptrüden. Hanyż spanie w nocnicach przywodzi, w trunku go używając. *Syr. 408.* Dzieciom, które nocnice miewają, z białego maku mleko dawać. *ib. 1560.* Dzieciom małym na spędzenie nocnic, i na insze złe przypadki. *Haur. Sk. 418. Comp. Med. 421.* — §. 2. Nocnice = motyle nocne. *Zool. 144, Nachtfalter, Nachtschmetterlinge, Nachtvogel.* NOCNIE *adv.*, *Boh.* nocně; nocą, nachtlifh, bey Nacht. Gwiazdy co nocnie przyświecające. *Teat. 8. c. 67.* NOCNIK, a, m., (*Rag.* nochnohodaz, nocchnik, nocchjưak *pernox; Ross.* ночникъ, ночничекъ *lampra nocna; Eccl.* ношникъ *sova, nietoperz; nocą* pracujący człowiek); §. a) po nocy się włóczący, kruk nocny, ein Nachtschwärmer. *Tr.*, ponocnik, (ob. Nocownik). Niktyleus, nocnikiem rzeczon Bachus, że w nocy największej obrzędj ko chwale jego odprawiano. *Otw. Ow. 159.* — §. b) Nocnik = szczak, urynał, der Nachtpopf; *Sorab. 1.* nocznė sudowo, hornėcz; *Vind.* nozhna pofoda, nozhna zhrepinja. — §. c) Nocnik Pruski, *sciurus glis, der Preußische Tagsschlāfer*, zwierzątko w Prusiech, trzymające się jak wiewiórka na drzewach; w dzień spi, w nocy szuka pożywienia. *Kluk. Zw. 1, 329.* NOCNY, a, e, *Boh.**

nocnj; *Sorab. 1.* nócznė; *Carn.* nóżhne; *Vind.* nozhni, nozhen, ponozhen; *Croat.* nochni; *Slav.* nochni; *Bosn.* nocchni; *Rag.* nocchni; *Ross.* ночный; *Eccl.* ношньк; od nocy, nachtlifh. Sowy są ptacy więcej nocni, niżli dzienni. *Cresc. 624.* Stróż nocny, der Nachtwächter; *Boh.* hlasný, ponocný; *Slov.* hlásni (cf. glosić), f. ponocná. Nocna straż (*Boh.* ponucka, hláska; *ponocowati vigilias agere*). Nocna chwila (*Vind.* nozhni zhafs, ponozhje). Nocne picie, nocny trunek, *Carn.* povėzhirk; *Vind.* nozhnu pitje, napitek sa dobru spanje, povezhirk, ein Schlaftrunk. Czapka nocna. *Baz. Hst. 87.* szlafmyca, die Schlafmütze, Nachtmütze; *Vind.* ponozhna kapa; *Ross.* спальной колпакъ. Nocna szata. *P. Kchan. Orł. 1, 176.* szlafrok, der Schlafrock, Nachtrock; *Vind.* nozhnu oblazhilo, nozhna jora, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spavacha; *Ross.* спалное платье. Nocny kruk, ob. Kruk. Nocne duszenie, ob. Duszenie. Nocna świeca, Nachtlifh. — *Botan.* Nocna świeca, roslina, *oenothera. Kluk. Dykc. 2, 146, Nachtfjerze.* — §. Gospodar nocnej Rusi. *Tward. Wł. 16.* t. j. północnej. NOCOBŁAD, edu, m., *somnambulismus. Perz. Lek. 194.* daß Nachtwandeln; cf. lunatyk, miesięcznik. *NOCOBLEDNY, a, e, nachtblaß. Już dzień z nieba ustąpił, a księżyc po niebie na karze nocoblednej rozświecał od siebie. *A. Kchan. 277.* Cyntya na nocoblednej karze. *Chodk. Kost. 2.* NOCODZIENNY, a, e, dniowonocny, Tag und Nacht =, Zegary nasze stosują się ku rewolucji nocodziennj. *Żebr. Zw. 13.* t. j. ku nocorówni czyli dniowonocnej równości, *aequinocialis.* *NOCOLSNY, a, e, nocą świecający, ob. Nocoświatny, nachtsrahlend. Na lutni dziecie Latony wysławiam I lunie chwałę nocolsnej wyjawiam. *Petr. Hor. 2 L b.* *NOCORODNY, a, e, *active* noc rodzący, przynoszący, nachtsbringend; — *passive* nocny, nachtlifh. Sowa nocorodna, nie wychodzi Z jamy na świat, aż w ten czas, gdy noc z mrokiem godzi. *Kulig. Her. 255.* NOCORÓWNA, i, ż., dniowonocna równość. *Żebr. Zw. 20 et 22, Tag und Nachtsleiche, aequinoctium; Sorab. 1.* dna ha nocze runośc; *Carn.* enakonzhnost; *Vind.* nozhnudanska gliha, enakost dnu inu nozhni; *Rag.* jednakonochstvo; *Croat.* jednakonochtvo; *Ross.* равноденствие. Nocorównia wiosnowa. *Żebr. Zw. 98.* Ci nocorówni podlegli życzliwej Zlytniego zimna i ciepła nie znają. *P. Kchan. Jer. 424.* *NOCORÓWNY, a, e, ekwinokcyalny, *Carn.* enakouzhen; *Rag.* jednakonòchni; *Ross.* равноденственный. NOCÓŚWIEC, a, m., *fulgora*, owad w Ameryce, większy nad szarańczę, ma na głowie wypustek, który znaczne światło w nocy wydaje, że przy nim czytać można. *Zool. 154, der Nachtleuchter, Laternenleuchter, ein Insect.* *NOCÓŚWIETNY n. p. miesiąc. *J. Kchan. Fr. 15,* nachtleuchend; ob. Nocolsny. NOCOWAĆ, ał, uje, *intrans. niedok.*, zanocować, przenocować *dok.*, noclegować; *Boh.* nocowati; *Sorab. 1.* pėz nocz hospoduyu; *Croat.* nochtujem; *Rag.* nocchjevatti, nocchitti, prinocchitti; *Bosn.* nocchiti, nochjati, nachjati; *Ross.* ночевать, ночую; *Eccl.* ношую, начую, ношествоую, обношевати, обношествовати; übernachteten, nachtigen. Nie będę dziś nocował w domu. *Teat. 55. c. 23.* Wigilie, czujności i nocowania na modlitwach. *Pim. Kam. 239. lucubrationes, przepędze-*

nie nocy. NOCOWNIK, a, m., który ludziom drzwi wybija nocą, *effractor. Mącz.*, ob. Nocnik, nocny kruk, ponnocnik, ein Nachtschwärmer. *NOCWID, a, m., [nietoperz, na Wołyniu niezwyd 2], n. p. Odmieniec z nocwidem. *Zimor. 225.*? straszyla nocne.

*NOG, a, m., *Boh. noh*; (*Eccl. ногъ потка, орелъ великій, иначе сажъ*); ob. Gryf; ptak zmyślony, der Greif. *Cn. Th. Macie się strzedz orła, noga i t. d. 1 Leop. Lev. 11, 14.* (gryfa. 3 *Leop.*).

NOGA, i, ż., *Boh. et Slov. noha*; *Sorab. 2. noga*; *Sorab. 1. noha*; *Carn., Vind., Slav., Bosn. et Croat. noga*; *Rag. nõgha*; *Ross. noga*; (*demin. nõzka*); §. 1. der Fuß, daß Bein. Nogi są właściwym narzędziem chodzenia, na których całe wspiera się ciało. *Zool. 56.* Przyrodzenie dało nam nogi, abyśmy niemi chodzili. *Pilch. Sen. list. 420.* (*Vind. k' nogam jiti - pieszą iść*). Nogi człowieka złożone są z uda, piszczeli i stopy pięćpalczystej. *Zool. 286.* (przednia część nogi, przyszwia; tylna, pięta). Wzrost hoży, talia piękna, noga czysta. *Teat. 22. b, 37.* Wół nogami kopa oracza. *Ezop. 42.* Siedzi i myśli, na krzyż nogi założywszy. *Teat. 35. b, 139.* Obiema nogami *Carn. okobél.* — Kto bluźnił, drgnął nogą na powrozie. *Twor. Ok. C 1.* (wisiał). — §. *Phras. et prov.* a) Od chodzenia: noga za nogą, z lekka, *pedatim. Mącz.*, (*Slav. korak*; cf. krok). Z bosemi nogami szedł. *W. Post. W. 260.* Staremu, gdy chodzi, trzecia noga z lasu płuży. *Kotak. Wiek. C 1.* (cf. Kiju mój, ty starości mej wierna podporo, Prowadź mię, już w tym wieku bez ciebie niesporo. *Nar.*). Noga jego nigdy tu nie powstała. *Teat. 1. c, 79.* *Star. Pob. B b. Boh. Kom. 1. 294.* We dworze nigdy nogą nie powstał. *Mon. 76, 597.* Niewolnicom nigdzie tam nie wolno jawnie nogi mizernej wynieść. *Pasz. Dz. 125.* Idź, gdzie nogi zaniosą. *Lib. Hor. 121.* Przedtym około botów chodził, a teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon. 73, 589.* (cf. stąpa jak z partessów). Skąpy do jałmużny ma leniwe nogi. *Prot. Jał. 10.* (nieochoczy). Gdzie głowa chodzi za nogami, a nie nogi za głową, rząd tam płochy być musi. *Smotr. Apol. 47.* (cf. gdzie donica rządzi, tam wierecimak błądzi). Mylą się nogi, kiedy błądzi głowa. *Mon. 71, 469.* Wolę się głowy, a niżli nóg ujać. *Gwagn. 381.* (przedniejszych się trzymać raczej, niż ostatnich). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi naszej, używa opieki rządu. *Ust. Konst. 1, 221.* — *Neutro pede satis utilis*, nie może się ani na tę, ani na ową nogę przygodzić, abo na obie nodze (*dual. - nogi*), pies, t. j. nie może sobie nic pomódz. *Mącz.* (cf. ani mi tam, ani mi sam). Koń potkliwy, pies na nogi. *Cn. Th. 695.* Nogi włóczący, bezkosty w nogach, *loripes. Cn. Th.*, cf. wlogawy. Koń ma cztery nogi, a przecięż się potyka; (*Croat. y konyuze prigodi na chetireh nogah popiknuti, ob. Koń*). — *Valet cursu*, nie wrzód mu w nogi może dobrze biegać. *Mącz.* Prędko; wzięwszy nogi za pas; na moich nogach. *Cn. Ad. 928, Slov. nohi na pľeca wzał.* — b) *Per excellent.*, od uciekania: *In pedes me confero*, uciekłem, uderzyłem w nogi. *Mącz. Biel. Kr. 122. Petr. Hor. F 4. Petr. Et. 323.* Nie doczekawszy trwogi, Uderzyli prędko w nogi. *Ryb. Ps. 96.* (cf. dra-

paka dać). Puścił w nogi. *Zebr. Ow. 343. terga fugae dederat.* Oni męstwu jego wytrzymać nie mogą, w nogi. *Boh. Kom. 2, 333.* Umknąć, uciec, w nogi. *Cn. Ad. 1203. Boh. na koty se bráti.* Nogi na pomoc wziąć. *Dambr. 845.* Wysiekl się nogami abo piętami. *Cn. Ad. 1286.* Nadzieja w nogach. *Pot. Arg. 64.* W potyczkach, bardziej bezpieczeństwo pokładają w nogach, niżli w orężu. *Pilch. Sall. 245.* Za co pełna trwogi, umykasz w nogi? *Zab. 15, 59.* Ma chleb rogi, a nedza nogi. *Cn. Ad. 480.* Dawszy rękoma, biegaj *nogoma. *Rys. Ad. 10.* Jak kto może, nogi za pas. *Teat. 24. c, 16.* I jedna noga z pola była nie uszła. *Nies. 4, 16, metonym,* nikt a nikt, żadna żywa dusza. — c) Od stania i wspierania ciała, *propr. et impr.* Ostatek krwi z siebie tocząc, jednak na nogach stał. *Gorn. Sen. 177.* Ilekroć był z nóg zwałony, tylekroć zwawszy na nogi powstał. *Pilch. Sen. list. 88.* Gdyby niewiast nie było, światby nie stał na nogach. *Burl. A 4. Warg. Wal. Z nóg się upijać. Dwor. I 4.* (t. j. żeby nie mózł stać na nogach). Noga mu się powinęła. *Pilch. Sall. 146.* (poszkapał się, posliznął się). Ręka rękę umywa, noga wspiera nogę. *Simon. Siel. 82.* — Na nogi postawić. *Sk. Dz. 371.* t. j. podpomódz, aufhelfen, auf die Beine helfen; *Slov. na kridla, nohi, ho postavil.* (*Vind. vnogati, nanogati - zasadać się; Germ. sich fassen*). Sultanowa chciała na nogi postawić powagę swego syna. *Ktok. Turk. 16.* Godność na nogi czleka stawia. *Falib. P 3. Gorn. Sen. 8.* Ludzką ułomność na nogach postawia. *Wad. Dan. 53.* niesprawiedliwą sprawę na nogach postawił. *Pilch. Sall. 147.* O jako ich siła, Na nogi promocya twoja postawiła! *Tward. Misc. 133.* — Przerzucić kogo przez nogę, t. j. zwiesić, podejść, zchytrzyć go, *invertere. Mącz., Ross. запнуть, запять, запинать; Eccl. подцѣпляю ногою.* Jako cię mogę, jeśli nie siła, tedy przez nogę. *Cn. Ad. 299. Żegl. Ad. 97. Rej. Wiz. 75. Obr. 41. Paszk. Bell. A 4 b.* (cf. gdzie nie staje wilczej skóry). Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. list. 104.* Niecnota ten przez nogę mię przewinał. *Ern. 114.* Stara mówi przypowieść, czy wręcz, czy przez nogę, Ujdzie nieprzyjaciela pożyć, jako mogę. *Pot. Poc. 674. Pilch. Sall. 84. Accipere repulsam,* nie być przyjęt na urząd, być przerzucon przez nogę, w przyp. *Mącz.* — Na jednej nodze stojąc - rychło, prędko; jak pióro opalił; rychlej niż się goła splecie. *Cn. Ad. 1015.* Dla niewieściuchów służbę bożą skracać, i jakoby na jednej nodze stojąc odprawować. *Pim. Kam. 90.* Kończcież już teraz, a na jednej nodze. *Teat. 43. c, 157.* Mogąc na jednej nodze sprawę odprawić, dzień za dzień odkładają. *Budn. Apoph. 135.* — Jedną nogą w grobie. *Cn. Ad. 310.* (cf. śmierć mu w oczy zagłada). Pod zeszyły mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap. 24.* Biją starych, choć w grobie jedną nogą stoją, I nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroją. *Bardz. Łuk. 20. et 65. Zab. 14, 352.* Człowiek stoletni, który lada dzień na mary pójdzie i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. Her. 179.* Me wiel-

kie nieszczęścia i smutki i bole Sprawidy, że już jestem jedną nogą w dole. *Tręb. S. M.* 102. — d) Do nóg, u nóg, pod nogi, pod nogami - nisko, z uniżeniem. — Padania do nóg, ściskania za nogi, podłość w sobie mają. *Zab.* 11, 69. Całuję nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, sciele się pod nogi i t. d. *Mon.* 69, 458. Upadanie do nóg, *Vind.* pad k' nogam, der Fußfall. Do nóg upadający, u nóg leżący, *Vind.* padezh k' nogam; *Eccl.* предвляющийся, fußfällig. O! u nóg twoich wiszę porzucona, O odpuszczenie zebrząc uniżona. *Past. Fid.* 112. Oboje mu do nóg padniemy, Chęci nasze wynurzymy. *Teat.* 54 c, d i i. Płakać muszę, do nóg piérwěj ci suplikuję. *Bardz. Trag.* 316. Ja świat nie lubię; u mnie świat pod nogami. *Boh. Kom.* 2, 17. (depcę go z pogardą). Wyższy Dyogen nad Aleksandra, pod którego nogami wszystko było. *Gorn. Sen.* 555. Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, już ten jest niewdzięcznikiem. *Gorn. Sen.* 265. To jest własność wielkiego umysłu, słać pod swe nogi dobrodziejstwa innym świadczone. *Mon.* 70, 690. Bezzakonnym zostawał, i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Wszystkie nauki zwietrzały, i pod nogami zostały. *Sk. Dz.* 135. Depcę cię z twemi pompami, Czas ci też być pod nogami. *Dar. Lot.* 7. Bieda zewsząd piecze, kto złożył fata drapieżne pod nogi. *Bardz. Trag.* 441. — Nogami się rodzący, *agrippa. Cn. Th.* Nogami wzgóre, głową na dół zawiesić, *catomo suspendi. Cn. Th.* Nogami wzgóre obraca wszystko. *Cn. Ad.* 788. (opak); (*Boh.* ruby na opak obratiti; *Slov.* kam noha, kam ruka, kam očas, kam hlava; *Sorab.* 2. to spodne k' werchoju; *Vind.* pried nu sad). Wszystko teraz do góry nogami przewraca się; świat się w niwecz obrócił. *Teat.* 54. c, 55. Wszystek stanie świat wzgóre nogami. *Past. Fid.* 159. — §. *Promiscue:* Niech głowa nogom nie mówi, nie jesteście mi potrzebne. *Sk. Dz.* 280. Ty mię z nogami chceś zjeść. *Teat.* 7, 61. Mam za jedną nogę wisieć, lepiej już za obie. *Ossol. Str.* 5, (ma-li być ciepło, niech będzie znój; ma-li być kwaśno, niech będzie ocet). Tyle dba o to, jak pies o piątą nogę. *Teat.* 24. c, 24. *ib.* 84. I po nogębył się tam nie wrócił. *Cn. Th.* 227. — Nogami i rękami tego się trzymał. *Ossol. Str.* 3; *Slov.* rukami i nohami, nechta-mi i zubami. — (*Slov.* To ani noh, ani ruk nema; to nie ma ani nogi, ani ręki; cf. ni w pięć, ni w dziewięć). *Strepito*, ustawicznie szmer czynię, woże się nogami po ziemi. *Odio et strepitu senatus*, za nielubością i zaciera-niem nóg panów radnych. *Mącz.* (cf. tupać). — *Prov. Slov.* Na tępłe nobi; *bene illi omnia succedunt; distg.* ciepłe nózki. *Slov.* Ge šuhag ubohi, nē ma len dve nohi; *est valde miser.* — *Slov.* Ne trafuge sa każda oþnu na kaþdu nobu. — §. 2. Noga u stołu, u łoża etc. *Gorn. Sen.* 150, der Fuß eines Tisches u. Łożowe nogi, (*Carn.* spõshje; *Bosn.* nosgićće; *Vind.* snoshje, snushje). Ujrzała dwu aniołów, jednego w głowach, a drugiego w nogach. *1 Leop. Joan.* 20, 12, zu den Füßen, cf. w głowach, (*ob. Głowa*). Nogi stołowe *Boh.* trnož. Nogi pługowe, kozica, *Boh.* kleč; *Croat.* nosicza plusna; *Ross.* вобжи. Porwawszy szpetna baba ożoga, Tak po zwiérciedle biła,

że go nie uszła i noga. *Łączw. Zw.* 55. — §. 3. *Transl.* Od trzeciego stopnia powinowactwa, jedną tylko nogą albo stopą następując. . . *Chelm. Pr.* 76, um einen Grad, um einen Schritt, Fuß. — §. 4. *Bolan.* Gęsia noga, *ob. Gęsi.* NOGAL, a, m., *NOGAJ, aja, m., wielkonogi. *Kpcz. Gr.* 3, 159, *Slov.* nohač; *Carn.* nogät; (*Vind.* nogazh - piechotnik; *Ross.* морара dawny pieniądz, 1/4 kuny); (cf. gębal, nosal); ein Langbein. Długi człowiek, smągły, nogaj, długowiezy, jak niektórzy zowią, *caliga. Mącz.* Który długie nogi ma, nogaj, *comperuis. ib.* NOGAWICA, y, ż., NOGAWKA, i, ż., (*Boh.* nohawice, nohawický femoralia; *Slov.* nohawice braccæ, caligæ; *Vind. et Carn.* nogaviza, shtumf, fhok - pończocha; *Bosn.* nogaviča; *Rag.* nogaviza; *Dal.* nogavicze); *nogawica, tibialium pars imum pedem tegens. Cn. Th.,* Streifhose, Strumpfhose. Nogawka, *caligula. Mącz.* Ubior z nogawkami. *Zab.* 13, 106. W jedną nogawicę moich szarawarów, byłbym takich trzech schował. *Teat.* 45. c, 98. Nogawica, żołnierskie skorznie, *caliga. Mącz., Ross.* бутурлыкъ. — §. W ciasnym miejscu przez siedm niedziel zamkniętym był, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywają katowie tę mękę skornią abo nogawicą, bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jako naczynia aptekarskie. *Baz. Hst.* 94, eine Art Gefängniß, der Stiefel, der Trichter. — NOGAWEK, wka, m., n. p. Uważać trzeba, jeśli konia gdzie u nogawka przeczka nie dolega. *Hipp.* 52. ? *NOGIEĆ, NO-KIEĆ, geia, m., (*Boh.* nehet, nehtu, nehtek - paznogieć, *Slov.* něhet, pahnost; *Sorab.* 2. noksch; *Sorab.* 1. nóchéž, nóchézik, *in homine, in pecoribus* panocht, *in avibus* pazor; *Carn.* nohat, noht; *Vind.* nueht, nohet, noht, kram-pel, nohtizh, nohtei; *Croat.* nohet, nohtecz; *Bosn.* nokat; *Rag.* nõkat; *Slav.* nokt *plur.*; *Ross.* ноготь, ноготокъ; §. 1. nizezemnik, nie wart, lada co, (*Etyim.* cf. *Lat.* noxa, noxius). — *Flagro*, sluga, który bicie abo kijem zaśluzyl, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib. Heroum filii noxae*, wielkich ludzi synowie, nogciowie. *Petr. Et.* 305. Niech się panowie starają, aby synowie ich byli dobrze wychowani, aby po sobie jakich nogciów nie zostawiali. *Modrz. Baz.* 185. Panienki na cię łaskawe, Powiadają, żeś nogieć wachawy. *J. Kchan. Pr.* 56. Na ratusze: Tuby trzeba dobrym łokciem Cnotę mierzyć, nie być nogciem. *Rej. Zw.* 237. By też chodził po workach, przecię nogieć nogciem. *Rej. Wiz.* 97. Wiedz nokcia z mieszku. *Gost. Gor.* 5. ? Ba prawda nokciu! *Rej. Zw.* 50 b. — §. 2. Nogieć - napaść, paskudnik, choro-ba bydłca, końska, eine Augenkrankheit des Viehes, besonders der Pferde. Nogieć jest błonka gruba z zaczerwieniałego zarastająca mięsa, na końcu ostrą chrząstkę mająca, prawie między powieką a źrenicą leżąca, która gdy zbyt nie narośnie, niemal całe oko zakrywa. *Hipp.* 105. *Koń. Lek.* 18. *Mysl.* 2. — §. 3. *Transl.* Nogieć, koń na nogieć chorujący, ein augenkrankes Pferd; ogólniej szkap-sko nie warte, eine schlechte Mähre. Zamiast zdrowego konia, zarzuciłeś go ślepym abo chromym nokciem. *Klon. Wor.* 67. NOGIETEK, tka, m., miesiącek, *calendula*, roślina, której kwiatem masło się żółto farbuję, die Ringel

blume. *Kluk. Rosl.* 2, 239. *Krup.* 5, 206. *Zab.* 10, 54. *Syr.* 1530; *Sorab.* 1. wulki bėwė kwėtk; *Carn.* rigėlz; *Ross.* ноготки. Ziele miesiǎczek zdaje mi siė, że popospolite jest, ktore zowiǎ nogietek. *Spicz.* 46. *Pam.* 83, 433.

Pochodz. nom. *noga*: *białonogi*, *cienkonogi*, *czworonogi*, *czworonożny*, *dwunogi*, *długenogi*, *dłoniatonogi*, *jednonogi*, *klaponogi*, *kozionogi*, *krzywonogi*, *lekkonogi*, *małonogi* etc.; (*Rag.* nogoból-pedagra; *nogobolan*-pedagryczyzny); *nózka*, *nożeta*, *nożny*; *odnoga*; *paznogieć*; *podnożek*, *podnożny*; *powsinoga*, *przynogi*, *szczupłonogi*, *stonog*, *trzynog*, *wielonog*; *zanokcica*.

NOKTURN, u, m., część jutrzni ze trzech lub więcej psalmów i lekcyj tyłuż składająca się; nazwana od czasu nocnego, w którym odprawiać się zwykła. *Kras.* Zb. 2, 246, ein Theil der Frühmesse. **NOKTURNY**, a, e, n. p. *Wszenocne albo nokturne wigilie. *Pim. Kam.* 207.

NOMINACJA, yi, ż., mianowanie na urząd, die Ernennung zu einem Amte; podawanie i wyznaczenie osoby na urząd świecki lub duchowny. *Kras.* Zb. 2, 247. **NOMINAT**, a, m., mianowany. *Cn. Th.*, der zu einem Amte Ernannter. **NOMINATKA**, i, ż., die zu einem Amte Ernannte. **NO-MINOWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, na urząd mianować kogo, einen wozu ernennen; *Eccl.* изоставити.

NOMPAREL, u, m., z *Franc.* non pareil; w drukarni, gatunek pisma najmniejszego. *Magier. Mskr.*, die kleinste Druckschrift.

NONA, y, ż., jedna z siedmiu części pacierzy kapłańskich, składa się na wzór innych godzin, z hymnu, trzech psalmów, responsorium i modlitwy; mówi się przed nieszporami. *Kras.* Zb. 2, 247, daß Gebet vor der Besper. Dziewiątej godziny, iż Jezus dał duszę swoją Bogu Ojcu, nonę dlatego mówimy i w kościele śpiewamy. *Hrbst. Nauk.* P 5 b.

NONCYUSZ, ob. *Nuncyusz*.

NOR, **NORA**, **NOREK**, ob. *Nur*, *nura*, *nurek*.

NORBERTAN, a, m., zakonnik reguły ś. Norberta, wieku 12go, ein Norbertiner, Prämonstratenser. **NORBERTANKA**, i, ż., zakonnica tejże reguły. **NORBERTAŃSKI**, a, ie, n. p. Zakon Norbertański.

***NORDERSKI**, a, ie, n. p. Norderskiego sukna postaw. *Instr. cel. Lit.*, ob. *Norski*. **NORDER**, u, m., sukno nabite tegie grube.

***NOROW**, ***NOROWISTY**, ob. *Narow*.

NORSKI, a, ie, n. p. Norskiego sukna postaw. *Instr. cel. Lit.*, [kosmaty; porówn. *staroprusk.* nortę koszula; *czudzk.* narts łachmany, ob. *Parrota Sprachvers.* No. 8.-3]. ob. *Norderski*.

NORT, ob. *Nurt*.

NORWEGIA, ii, ż., królestwo między Szwecją i morzem. *Dykc. Geogr.* 2, 225, Norwegen; wykłada się po Polsku droga północna. *Gwagn.* 404. **NORWEGCZYK**, a, m., *Dykc. Geogr.* 2, 225. **NORWEGIANIN**, a, m., n. p. Norwegianie są kształtni, mocni, zręczni. *N. Pam.* 13, 34, der Norwege. *W. rodz. żeńsk.* Norwegianka, die Norweginn. Piękniejsze mają zęby Norwegianki, niż kobiety Duńskie. *N. Pam.* 13, 35. **NORWEGSKI**, a, ie, Norwegisch. Je-

zyk Norwescy jest ten sam, co Duński. *N. Pam.* 13, 35. **NORYMBERGA**, **NURYMBERGA**, i, ż., miasto wolne w cyrkule Frankońskim. *Wyrw. Geogr.* 205. **NORYMBER CZYK**, **NORYMBERSZCZANIN**, (*Grod. Dis. C* 7), a, m., ein Nürnberger; *per excell.*, towarami Norymberskimi kupczący, n. p. Norymberczyk przyszedł z galanteryami. *Mon.* 67, 38. Do Norymberczyków poszła dla obrania jedwabiów. *Teat.* 3. d, 52. **NORYMBERSKI**, a, ie, Nürnbergisch. Rzplta Norymberska. *Dykc. Geogr.* 2, 231. Norymberskiej roboty pacholek. *Rys. Ad.* 47. (t. j. wymuskany). Głowa do pozłoty Norymberskiej roboty. Handel Norymberski, t. j. bławaty, i drobniejszych rzeczy sztucznie zrobionych do potocznego używania. Towary Norymberskie - **NORYMBERSZCZYNA**.

NORYN, a, m., rzeka w Ukrainie, wpada do Uszy. *Dykc. Geogr.* 2, 225, ein Fluß in der Ukraine.

NORZYCA, y, ż., n. p. Po męzu pozostałej konia daje wdowie Z nieuleczonym sednem, norzyca się zowie. *Pot. Jow.* 149. *Ross.* нарица choroba końska, wrzód niebezpieczny, eine Pferdekrankheit, ein gefährliches Geschwür.

NOS, a, m., **NOSEK**, ska, m., *demin.*, *Boh.* nos, nosek; *Slov.* nos; *Sorab.* 2. nosz; *Sorab.* 1. nóz, nofs; *Carn.* nos; *Vind.* nuf, nufs, nofs; *Croat.* nósz, noszėk; *Rag.* noos, nossaz, nossich; *Bosn.* nós, nosaę; *Slav.* nős; *Ross.* носъ; *Isl.* nos; *Svec.* naesa et nos; *Angl.* nose; *Anglos.* nese; *Lat.* nasus; *Germ.* die Nase; §. 1 a) narzędzie zmysłu powonienia. *Zool.* 51. Nos jest część organiczna, oddychania i wachania instrument. *Sak. Probl.* 79. Nos składają korzeń nosa, grzbiet nosa, koniec nosa, skrzydła nosa, dziurki nosa, nozdrze, chrząstki nosa. *Krup.* 2, 334. Nosa wyższa część *Ross.* переносе, переносица. Orli nos, *Carn.* klukanos; *Ross.* по-кляпой носъ. Chodkiewicz był nosa orlego. *Birk. Chodk.* 2. Nosa wypukłego, garbatego: garbonosy. *Cn. Th.* Garb na nosie *Eccl.* корнство. Spiczasty nos (*Vind.* kłunast nufs, klunski nufs). Nos mopsowaty. *Teat.* 18. b, 18. Nosa wklęsłego, szerokiego: płaskonosy, *simus.* *Cn. Th.* Nosa zakrzywionego *Croat.* zaviatonosz, *silo.* Nosa ode- rznietego *Eccl.* носотръзанный, носдреръзанный, *Graec.* ρινοτριτος przyzwisko Justyniana II. Nosa zadartego, (ob. *Zadarty*). Hej nos ci to, nos, mógłby go na kompas do zegaru użyć. *Haur. Sk.* 187. Czy nos dla tabakiery, czy ona dla nosa? *Kras. List.* 92. (czy kołnierz dla de- lli?). Kto mocno i często nos uciera, krew' wyciska. *Smotr. Lam.* 80, *Sorab.* 1. smorkam; *Vind.* se odftno- driti, nufs brifati; *Ross.* высмаркать, высмаркивать, die Nase schnäuzen. Nie wazą się tam ni nosa utrzcć, ni kaszlać. *Zab.* 7, 158. Nos ucierają często, płaczący. *Krup.* 2, 286. Chustka do nosa, *facelet, (*Slov.* šatka, ruč- niček; *Carn.* rōbz; *Slav.* marama, rūbac, otarsich; *Bosn.* rucinik za trritti nos, ubruscich; *Croat.* rubez, (cf. rabeč); *Hung.* keszkanő, cf. kieszeń). Wszystkim jakby patykiem poucierał nosy. *Teat.* 16, 212. (jak gdyby im dał po łbach). Krwi z nosa płynienie. *Krup.* 5, 459, daß Nasenbluten. Krew' ci z nosa idzie. *Teat.* 22. b, 135, die Nase blutet dir. Okulary kładzie na nos. *ib.* 30, 12, er sezt die Brille auf die Nase. To tupnie,

to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Gadać przez nos, cf. gęgać, *Carn.* hohnâm; *Vind.* huhnjati, skus nufs govoriti; *Croat. et Bosn.* hunkati; *Rag.* hünkati, gnürhati; *Ross.* гнусить, гнущу, (*deriv.* загнусить, пригнушивать). Gadający przez nos, *Carn.* hohnavz; *Croat.* hunkavec; *Rag.* hünkavaz, gnürhavaz; *Bosn.* hunkavaç; *Ross.* гнусарь. Gadanie przez nos *Ross.* гнусливость, *adj.* гнусливый. Duchowni w Rosyji pewnym tonem przez nos śpiewają. *Pam.* 85, 1, 818. — *Phras. et Prov.* Pod nos, przed nosem, z przed nosa, wyrażają: bliskość; (cf. w oczy). n. p. Przychodzi, i śmieje mi się pod nos. *Teat.* 36, 51. Pod nos komu kurzyć. *Falib.* O 2. Od nosa komu łajać, grozić, złorzeczyć. *Pot. Arg.* 788. Dopuścił sobie przed nosem nieprzyjacielowi manewrować. *Pam.* 83, 2, 233. (tuż). Uszło mu, choć kozę widział przed nosem. *Zab.* 13, 29. Z przed nosa komu co brać. *Teat.* 1, 43. et 17 b, 14; *Slov.* s pred nosa něčo nekomu odtrhnuf. Trzeba się spieszyć, żeby ją kto z przed nosa Wc Panu nie capnął. *Teat.* 22. b, 98. Dalej od nosa nie patrzy. *Pot. Arg.* 150; *Slov.* ně widi daleg od nosa, ně widi wác, gak nos ge. — b) *Phras. et prov.* Od wydatności i czułości nosa, n. p. Za nos kogo wodzić. *Boh. Kom.* 4, 172. *Petr. Ek.* 37; *Slov.* za nosom go wodí; *Vind.* sa nuef vodit; *Rag.* voditti tkoga za noos. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz. *Cn. Ad.* 525. (cf. pierwszy stos najcięższy). Daje mu się jak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Rej. Zw.* 66. Hej! dałać mu po nosie. *Teat.* 51, 22. *Chrośc. Fars.* 86. (cf. dać szczydłek; dać komu łacinę). Kochanek moje zastępował miejsce; chciała ona mi nos zakręcić. *Teat.* 11. c, 7. (cf. tumany w oczy puszcząć). Z nosem poszedł. *Cn. Ad.* 1375. (cf. z kwitkiem). Nie dam sobie w nos dmuchać. *Cn. Ad.* 566. (cf. na gębie grać; szydzić z kogo). Nie są to tchorze; nikomu sobie na nosie zagrać nie dadzą. *Teat.* 53, 5. *Mon.* 67, 723. Już się wziął po nosie od niego; chcesz i ode mnie oberwać. *Teat.* 34. b, F 2. On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył się też podleżeć mu pod nos. *Ossol. Str.* 2. Chrząszcza abo chrabąszcza komu przez nos puścić. *Rys. Ad.* 60. *Lub. Roz.* 95. Poszedł im chrząszcz po nosie. *Teat.* 53. d, 56. Gdy ten głos słyszeli, poszło im kaducznie po nosie. *Ossol. Str.* 3. *Zabł. Firc.* 82. Dyabelnie jej to w nos pójdział. *Teat.* 52. d, 47. (*Rag.* Hoditti tkomu Ź nos; *aegre facere*). Nigdy się nie spodziewał tego, iżby jej ta bagatela w nos weszła. *Teat.* 10, 83. Dyabelnie ich to w nos bije. *ib.* 24, 143. To mu w nos wlało. *Teat.* 36, 53. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. Czy nie muchy w nosie? *Teat.* 43, 35. Coż ci wsiadło na nos? *ib.* 28. b, 72. Jest nosa dobrego, i zwałchał, że mam skarb w domu. *ib.* 11, 59. Miłość ma długi nos, daleko sięga. *Pot. Arg.* 380. Przerzucać kogo nosem. *Hor.* 2, 326, przemieść, przerzucić kogo okiem; *Ross.* высокоглядать, (cf. заносчивый, заносчиво выносили). Wyżej nosa gębę nosi. *Cn. Ad.* 1290. (cf. wyższa gęba niż nos; pyszny, poważny). Dmuchał sobie poważnie, zdrzyj nosa w górę! *Teat.* 36. c, 15.

Do góry zadziera nosa. *ib.* 53. c, 51. Pamiętaj na twój stan, a wyżej niż ci przystoi nosa nie zadzieraj. *Boh. Kom.* 2, 438. Tam nos wścibią, gdzie nie trzeba. *ib.* 2, 103; *Vind.* povfod fvoi nufs notervteknũ, notervtikuvati; *Slov.* Musiš všadě twóg nos strčit. Tam swój nos wtykasz, gdzie się nie należy. *Teat.* 33, 24. Na bok z nosem, na bok; ja rywala nie cierpię. *Teat.* 22. b, 32. Nos ci się krzywi; znać nie prawda to. *Cn. Ad.* 741. (*Vind. et Carn.* merdati = nos marszczyć). Pysznemu skoro odejmujesz bogactwa, wnet zmienię koncepty, i nos zwiesi. *Weresz. Reg.* 85; *Slov.* powesil nos. Spuścił nos na kwintę; (*ob.* Kwinta). Chcieli szeląg dać, to się ciągną po nosach. *Brud. Ost. E* 10. (ociągają się, kurczą się). Ciągnij się za swój nos, (*Slov.* jipse wtip se, za nos chit se; sahní za twé nadra; *Vind.* primi febe sa nufs). *Slov.* I gá som z nosa ně wipadol; *et mihi sunt vires.* — §. 2) Nos ptaszy = dziób, der Schnabel. Bocianny nosem klekotały. *Banial. I* 3 b. Każdy ptak według nosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 343. (cf. poznać z mowy). Każdy ptaszek swoim się noskiem żywi. *Rys. Ad.* 25. Gołębica przyniosła różgę oliwną w nosie swoim. *Biel. Ist.* 4. — §. 3) Nosek komorzy, muszy. *Cn. Th.* pyszczek, ryjec; nos słoni, der Mäßen, Fliegen, Elephantenrüffel. — §. 4) Nos, nosek u statków, końwi, dzbana, bani, ampulki etc. *Cn. Th.*, die Schnauze an éner Kaune x. — *Chym.* Kolba z nosem abo z rurą. *Syr.* 71. Chcesz-li wódki działać, miej alembik z nosem dobrze długim; a w sklenicy aby była dziura, coby alembikowy nos wetknął się. *Spicz.* 99. Nóż z długim nosem. *Czerw.* 30. Nosek u bóta lub trzewika, sam koniec bóta lub trzewika śpiczasty. Bywają bóty z uciętemi noskami. *Magier. Mskr.* Nos u trzewików śnieżnych Syberyjskich *Ross.* цухонось. Nos okrętowy, rostrum, Schiffsschnabel. Nos pojmanyh okrętów. *Warg. Val.* 262. *Warg. Cez.* 63. *Bardz. Luk.* 49. (cf. *Ross.* носовицик na przedzie okrętu będący). — §. 5) Nos świecy palącej się, die Lichtschnuppe. Utrzyj świecy nos, oświeć świecę *Sorab.* 1. śwetźku wuwapnu. — §. *metonym.* Nos = wozgrzywość, nosacizna. *Cresc.* 558, der Roß, eine Pferdefrankheit. NOSACIZNA, y, ż, NOSATOŚĆ, ści, ż, §. a) wozgrzywość, der Roß, eine Pferdefrankheit, choroba bydłał roboczych, wpływ smarkowatości przez nozdrze. *Dykc. Med.* 4, 658. *Kluk. Zw.* 1, 193. — §. b) Nosacizna, tryper, rzeżączka, ciekączka. *Perz. Lek.* 116. *Perz. Cyr.* 2, 248, gonorrhæa, der Tripper.

Pochodz. *nosal*, *nosaty*, *nozdrza*, *nosisko*, *beznosy*, *długonosy*, *garbonosy*, *krzywonosy*, *wysokonosy*, *nosorożec*. NOSACZ, a, m., [*nom. pr.* pułkownik kozaków, z czasów Chmielnickiego. 2] n. p. Jako się (kozacy) w słowie Swym uiszczą, że te ich przysięgę posłowie, Acz nie zaraz odprawia, długo ją zwłaczając I zpod pułku każdego, Nosacza czekając, Z dwiema Asawułami, czymby warowniejszy Był jej skutek. *Tward. W. D.* 2, 265, może nosiciel, *Ross.* ношакъ, t. j. chorazy. NOSAL, a, m., wielkonosy, nosaty; *Boh.* nosač, *dem.*, nosaček; *Slov.* nosač; *Sorab.* 1. nosacz, noszaty, noszoyité; *Carn.* nosát; *Vind.* novfat, velikonofen, (nofazh)

wściłski); *Croat.* noszak, noszászt; *Bosn.* nosast; *Rag.* nossan, nossast; *Ross.* носастый, носастъ; *Eecl.* носастый. *Kpzc. Gr.* 3, p. 159, ὄροσασε. *NOSALISTA, n. p. Dzwonniczy i nosalisty. *Alb.* z *Woj.* P 1.?

NOSARZ, NOSZARZ, a, m, *Boh. et Slov.* nosyč; *Sorab.* 1. noscher, pēsten; *Carn.* noshāzh; *Vind.* nofahz, nofez, nofhnik, nofhizh; *Croat.* noszczec, noszitel; *Rag.* nossāc, bastāh; *Eecl.* носитель; co nosi, der Träger. Nosarze jeńcom jeść noszą. *Haur. Sk.* 182. Trawa ta nie napelniła ręki Żeńcowi ochotnemu, Ani Iona obciążyła Nosarzowi pilnemu. *J. Kchan. Ps.* 191. Nosarz. *Ryb. Ps.* 264.

NOSATY, a, e, *Boh.* nosatý; *Sorab.* 1. noszaty, noszoyitē; *Carn.* nosāt; *Vind.* novfat, velikonofen; *Croat.* noszászt; *Bosn.* nosast; *Rag.* nossast, nossan; *Ross.* носастый, носастъ; *Eecl.* носастый; *nasutus*; §. 1) z nosem, nos mający, näsig, eine Nase, eine Spitze, einen Schnabel habend. Nawa wojenna nosata, ostrożelazna, rostrata. *Cn. Th.* Nosate Iodzie, t. j. na przedniej stronie spiczasty koniec mające. *Macz.* — §. 2) Nosaty koń - na nosaciznę chorujący, ein rosiges Pferd, daß den Kopf hat. Nosaty koń z głową pochyloną stawa, z nozdrza mu płynie materia etc. *Hipp.* 108. *Koń. Lek.* 21. *Comp. Med.* NOSEK, ska, NOSECZEK, czka, m., (Nosio, *burl. Teat.* 56. b, 72), *Boh.* nosek, noseček; *Carn.* nōsk; *Croat.* noszek; *Hoss.* носокъ, носочикъ; *domin. nomin.* Nos, *qu. v.*, §. 1) ein Rādfuß, ein Schnäbelchen, ein gefrümmtes Spitzßen. Ptaszę gdy się już dostoi w jaju, w skorupę kołace i klucę noskiem. *Sak. Probl.* 179. Noski *Ross.* носки śpice trzewikowe, (2 szkarpetki). Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N n.*, *Sorab.* 1. lampowa trubka. — §. 2) Noski, gatunek gołębi. *Haur. Sk.* 172, eine Art Tauben. — §. 3) botan. Nosek, *geranium*, rodzaj rośliny; jest nosek bekasi, żołądowy, czapli, bociani, chróścielowy, wróbbli, szpaczy, żorawi, gołębi, ziębi, dzieciolowy, słowikowy. *Kluk. Dykc.* 2, 23, Storchnäbel, Gichtfraut. Żorawie noski. *Sienn.* 151, (cf. iglica), *Boh.* čapi nšsek; *Sorab.* 2. baczenacze nosz. Ziele to ma na końcu noski, jako bocianie, i ztąd go zowią tak. *Urząd.* 286. *Syr.* 604.

NOSIĆ, il, i, *cz. contin.*, (*Boh.* nosyti; *Carn.* nositi, nosil, nosēm; *Vind.* nositi, nesti; *Sorab.* 2. noszisch, naseč, naszl, naszu; *Sorab.* 1. noshyč, noszem, noschu; *Croat.* nosziti, nōszim; *Dal.* nossiti; *Rag.* nossiti; *Bosn. et Slav.* nositi; *Ross.* носить, ношу; *Eecl.* носити [nieść 2]; znosić, znieść); nieść *niedok.*, (Naszać, Nosiwać *freq.*; *qu. v.*), öfterß ober lange tragen, anhaltend tragen, zu tragen pflegen. Mamka w zanadrzu swoim dziecię nosi. *Sk. Kaz.* 215. Człowiek ze wszech, których jedno ziemia nosi, najniepocziwszy. *Pilch. Sall.* 159. Gdzie stoję, tam i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. d, 14. Nosi wilk, ale poniosą i wilka. *Rys. Ad.* 43. *captantes capimur. Pot. Arg.* 147. *Ezop.* 118. Każ wina nosić starego. *Petr. Hor.* 2 1 b, (t. j. przynosić, bringen). Od senatu wszystkiego x. Skarga był niemal na rękę noszony. *Sk. Birk. D* 4 b; *Ross.* носить кого на тѣ-

мячкѣ. Najrychlejsze ukrócenie krogulca bywa, często go na ręce nosząc. *Cresc.* 615. (cf. unosić). Rzeki Nisa i Odra wody czerwoniawe, jakoby zakrwawione, przez trzy dni nosiły? *Nar. Hst.* 5, 122. (toczyły, miały). Medowie drogie kamienie na szyi, na poszwach, na mieczach i na botach nosili. *Sk. Dz.* 100. Koń ma szyję nosić w górę. *Cresc.* 524. Nie dla kształtu ja moję głowę noszę. *Bratk. U* 3. Noszę długą brodę, włosy (nie gołę, nie strzygę, zapuszczam). Sławecki jest imię, które nosze. *Teat.* 33. c, 52. (które mam). Kapelusz nosić umiał. *Żab.* 12, 60. Powszechnie prawo mody jest; tak teraz noszą. *Jez. Wyr.* Jaby się rad nosił po Francuzku. *Teat.* 53. c, 41. (t. j. ubierał, chodził). Ta pannienka pięknie się nosi, ale z szpetnego zysku. *Bals. Niedz.* 1, 127. Krezus wszystkim kazał się w złocie nosić, aby Solon obaczył, iż Krezus pan jest w złoto. *Glicz. Wych. F* 4. Europejczycy noszą się krótko, orientalne narody długo. *Kluk. Zw.* 1, 57. Na on czas nie tak poważnie i pieczoń nosili się panowie. *Krom.* 48. (*minime fastuosi et delicati erant*). Noszę podło syna, służę - źle ubieram; noszę ich strojno, stroję ich. *Cn. Th.* Temu co w aksamicie służy nosił, samemu ledwie potym falendyszu dostawa. *Petr. Ek.* 97. Tetys nosiła Achillea nie jako mężczyznę, ale jako pannę, aby był wolen od wojny. *Otw. Ow.* 510. Semiramis wzięwszy na się odzienie syna, syna w swoim ubierze nosiła miasto siebie. *Biel. Sw.* 5. W jedwabiach syny swe nosili. *Glicz. Wych. E* 7 b. Noszenie się, noszenie. *Vind.* oblazhlna visha, nofha - habit, ubior; n. p. Chcąc różnicę szlachty od mieszczan w noszeniu się nawet utrzymać, postanawiamy, aby żaden mieszczanin nie zażywał szat jedwabnych. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 114. Kiejstut w płaszczu białym według Krzyżackiego habitu albo noszenia. *Stryjk.* 402. — Nosić płód - nosić w żywocie, jähwanger oder trädhtig gehen. Marya pićrwj niż się z Józefem zeszła, należona jest, iż już nosiła w żywocie z ducha świętego. 1 *Leop. Matth.* 1, 18. (mająca w żywocie 3. *Leop.*). (*Vind.* nofezh, brei - brzemienny; nofezhnost, breinost - brzemiennosc). Klacz nieujeżdżona, i nosząca w łonie. *Dmoch. Il.* 2, 295. — *Foetura*, noszenie płodu, to jest, wszystek ten czas, którego noszą płód. *Macz.* Swinia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. — §. Nosić, utrzymywać, zachowywać, erhalten. Ten, który wszystkie rzeczy stworzone do tego czasu nosi albo zachowuje i zatrzymywa, nie może być inszy, tylko sam bóg. *Salin.* 2, 519. — §. Noszę około, *circumfero. Cn. Th.*, obnoszę, ich trage herum. Ale co nosimy tu i owdzie oczy i uszy swoje po świecie? w Polskę, to jest, sami w się wejrzymy. *Orzech. Qu.* 175. — §. Noszę kogo *moral.*, obracam kogo, *verso. Cn. Th.* einem zu thun maßen. Nosić kogo po ludziach, obmawiać. *Cn. Th. Dudz.* 55, einen bey den Leuten herum tragen. Mówią o nim wszysecy, noszą go. *Cn. Th.* 432. Kto w niełasce Pańskiej, z tego wszysecy dworują, a będą go sobie podawać, nosić, piastować, aż do pacholat przyjdzie. *Gorn. Dw.* 124. — §. Nosić kogo za co - mieć go, poczytywać za co, einen für etwas

halten. Za młodzieńca bez próby nosił go wojennęj, za pieszczoną paniątko. *Jabl. Tel.* 217. Korybut w Czeskim królestwie za króla się nosił, aczkolwiek nie był koronowany. *Stryjk.* 536. — Nosić się przeciw komu • zachowywać się, stosować, sich gegen jemanden verhalten, betragen. Nie możemy dobrze się nosić przeciw drugim, jeśli piérwój przeciw samym sobie nie będziemy dobrze się nosić. *Petr. Et.* 386. NOSZENIE, ia, n., — §. 1) *subst. verb.* — §. 2) Noszenie potraw, jedno, dwoje, troje • danie, ein Gang Speisen. *Cn. Th.* Troje noszenie na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. Kurczę upiec, i tym na piérwsze danie stół miernie obdarzyć, a drugie zaś noszenie, co mógł mieć w ogrodach. *Hor. Sat.* 175. Zdejmują u stołu półmiski wskok jedne po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedemdziesiąt noszenia. *Kłok. Turk.* 106. — §. 3) *passiv.* To co noszą na sobie, co wieszają, daß Angehängte; *Sorab.* 1. wobwěschk; *Vind.* nofhnia, nofilnost; *Ross.* носка, подвѣска, подвѣсь. Noszenie drogie dla ozdoby, zawieszenie u szyi, *viriae. Cn. Th.* Chętnie ten upomineczek Świetnie noszenie, złoty łańcuszek Daje dziecięciu. *Groch. W.* 371. Oddał poseł od króla kosztowny upominek, noszenie na bogatym kamieniem osadzonym łańcuchu; który zaraz na szyję sobie włożył kazała. *Gorn. Dz.* 54. U szyi mu na piersiach wisiało noszenie. *P. Kchan. Orl.* 1, 185. Noszenie od czarów, uroków, trucizny, *amuletum. Cn. Th., Eccl.* хранящие, ладонка, хранильная, наусы, вязала, юзольница, конуры. Częstki krzyża ś. za najprzedniejsze noszenie używał. *Krom.* 72. *amuletum.* NOSICIEL, a, m., *Boh. et Slov.* nosyč; *Sorab.* 1. noscheř, noszečeř, pětsten, (cf. piastun); *Carn.* nošhâzh; *Vind.* nofhazh, zigar, nofahz, nofhizh, nofhnik, nofez, tovornik, (cf. towar; *Vind.* nofilnizhar • lektykarz); *Croat.* noszecz, noszitel; *Rag.* nossitegl, noszilaz, nossâc, bastâh; *Ross.* носильщикъ, ношакъ; *Eccl.* носитель; który nosi, nosarz, der Träger, (cf. tragarz). Pluto, nosiciel trojzębu. *Otw. Ow.* 328. Orzeł nosiciel Jowiszowej broni. *ib.* 623. Chrystusa nosicielami zostaniemy, gdy jego ciało i krew w ciało nasze weźmiemy. *Sk. Żyw.* 195. Siedź na twym nosicielu (koniu) i lekko i bacznie. *Toł. Saut.* 50. — W *rodz. żeńsk.* Nosicielka, *Boh.* nosyčka; *Sorab.* 1. noscherka, pestniczka; *Ross.* носильщица. NOSIDŁO, a, n., naczynie od noszenia czego, cf. jasło, eine Tragbâhre. *Cn. Th.* Włód; (*Boh.* nosydlo, nosidlo; *Sorab.* 1. noszedwo, noschenca; *Sorab.* 2. noszidla; *Slov.* nosydlo, nosidlo; *Carn.* nosilu, nosilnéze; *Croat.* noszilo, noszilnicza, *Bosn.* nôsila; *Rag.* nossillo, nossioniza, nssilnicza; *Ross.* носило, носяки; oprócz ogólnego znaczenia, w dyalektach, szczególnie się tym słowem wyraża lektyka, lub też mary). — §. Potym panom, któremu co przynależało Z ołtarza oddawano ich nosidła cało. *Stryjk. Henr. C.* 2. noszenia, zawieszenia, ozdoby. — (*NOSIO bland., ob. Nosek, cf. oko, *ocio. NOSISKO, a, n., niezgrabny, szpetny nos, eine häßliche Nase; *Boh.* nosysko). — NOSITELNY, a, e, mogący być przeniesionym, tragbar, Trag; *Vind.* lohkonofliu, prenofliu; *Rag.* nossiv; *Bosn.* nosiv; *Ross.* носильный, носимый, ноский, носокъ. Prze-

prawił się przez most nositelny. *Sk. Dz.* 631. die er mit sich führen konnte. Nositelna ciemnica, ob. Ciemnica. (*Slov.* nositliwi, nositliwec *Gerundium Gram.*). NOSIWAĆ, ał, a, *frequ. verb.* nosić • naszać, zu tragen pflegen. W ten czas rzeki poczęły nosiwać z olśy dłubane łodzie. *Otw. Wirg.* 580. NÓSNY, a, e, *Boh.* nosecý; *Rag.* nossiv; *Bosn.* nosiv; *Ross.* носимый, носильный, ноский, носокъ; §. 1) od noszenia, Trage •. Z łódka nośną nad wodami mętnemi Charon stoi. *Bardz. Trag.* 353. — §. Nositelny, dający się przenosić, tragbar. W Lemnie armaty leją nośne, koluwryny. *Kchw. Wied.* 7. — §. 2) Dający się dobrze nosić, sich gut tragen lassend. W tym suknie chodzimy, które jest droższe, nie które nośniejsze i trwalsze. *Star. Ref.* 168. — §. 3) Kura nośna • jaja nośąca, nieśna, eine Legehenn; *Vind.* jaizenofezha kokufh, kura, kokla; *Ross.* несущка. Półtoraroczne kury są najnośniejsze. *Kluk. Zw.* 2, 99.

NOSNY, ob. Nosowy. NOSOROG, a, m., NOSOROŻEC, żca, m., *Boh.* nosorožec; *Sorab.* 1. rohowé noszac; *Rag.* nossorôxaz; *Ross.* носорогъ; daß Nashorn; zwierzę wielkością do byka podobne, kształtem do dzika, o jednym rogu nie zbyt długim, w której na czele jednak, ale na nozdrzach wyrosłym. *Nies.* 1, 143. *Zool.* 387. Opisuje Plinius nosorożca, iż ma róg, który od nosa pochodzi, nie prosto, ale krzywo, i na ukos, którym on dziwnie mężny jest, i wojuje z słoniem, któremu w wysokości niemal jest równy; obostrza róg o skałę, i tak się na wojnę z nim gotuje, w której do brzucha słoniowego zmierza. *Birk. Chmiel. B* 4 b. Nosorożec parskał. *Banial. I* 2 b. — *Prov.* Do mnie się wszystkie zbiegają jak do jednorożca. *Boh.* 1, 320. — §. 2) Nosorog, *nasicornus*, gatunek chrząszczów. *Zool.* 164, eine Art Käfer. NOSOROŻCOWY, a, e, *Ross.* носороговый; Nashorn •. *NOSOWKA, i, ż., *Tr.*, chustka do nosa, ein Schnupftuch. NOSOWY, NOSNY, a, e, Nase •; *Carn.* nosne; *Croat.* noszni; *Ross.* носовой. Nosowy rzemień u uzdy końskiej *Ross.* нарыльникъ. Przegróda nosowa, *septum narium. Krup.* 1, 47. Nosowa chrząstka *Slav.* nosdërva, (cf. nozdrze). Wrzód nosny, polyp. *Syr.* 544. Wrzód nosowy. *Perz. Cyr.* 2, 185.

NOSTRZEK, NOSTRZYK, a, m., gatunek koniczyny, *trifolium Melilotus. Kluk. Dyk.* 3, 122, Steinfle. *Sienn.* 100, ob. Komonica swojska et Goryczka mała. *Urzed.* 116; *Vind.* nokata; *Ross.* кропило, донникъ. NOSTRZYKOWY, a, e, Steinfle •, n. p. *Emplastrum de meliloto*, nostrykowy plaster, Steinfleppflaster. *Perz. Cyr.* 2, 311.

NOSZARZ, NOSZARKA, ob. Nosarz, nosiciel, nosicielka. *NOSZA, y, ż., noszenie, daß Tragen; *Vind.* nofha, nofhnia, nofilnost; *Ross.* ноша, ношка; *Eccl.* бременница. Zapuchła w pasie i szczęśliwą noszą Powiła córkę. *Morszt.* 99. t. j. szczęśliwym położeniem, glückliche Niederkunft; ob, nosić płód. NOSZE, ów *plur.*, czym noszą co, tragi, nosidło, lektyka, eine Trage, ein Tragesset; *Boh.* nuše, nuška; *Slov. et Morav.* noša, nosidlo, nosydlo; *Sorab.* 2. noszidla; *Sorab.* 1. noszadwo, noschenca; *Carn.* nōsha, nōshna, nosilnéze, nosilu; *Vind.* nofilniza, nofenza, sedilu sa nofhnjo; *Croat.* noszilo, noszilnicza, traglo;

Bosn. nosila; *Rag.* nossillo, nossioniza, nossilniza; *Ross.* носило, носилки. Tam królowa bez lektyk, bez noszów chodziła. *Pot. Arg.* 207. NOSZE, NOSZENIE, ob. Nosić. NOSZKA, ob. Nożka.

NOTA, y, ż., NOTKA, i, ż., dem., — §. 1 a) noty, anotacye, przypiski, uwagi które się zwykły pisać dla tłumaczenia pisma jakiegos. *Kras. Zb.* 2, 249, die Anmerkung, die Note; *Vind.* nota, snamnik, snamink, obvanzhik, snamiza, navanzhanje, nasnaminuvanje, opomenenje; *Slav.* bilixka; *Ross.* выносъ. — b) Nota nagana, uszczerbek, makula, plama; *Rag.* prirok, prikor, (cf. przekora); ein Tafel, Fehler, Gebrechen, Zabel. Czyż oni są bez namiętności, bez błędu, bez noty? *Teat.* 45, 10. Życ bez noty. *Mon.* 66, 175. Nauczać mową, i stwierdzać naukę przykłady, był to przywilej sędziwej cnoty, i przepędzonego bez noty życia. *Mon.* 68, 498. Kto przy ocenie zgrai się opiera, notę niesłuszną osobliwości mężnie znosi. *Mon.* 72, 589. Gdy się kto raz kłamiwym w swym słowie pokaże, Trudno, by prawdę mówił, notę z siebie zmaże. *Zegl. Ad.* 110. — §. 2 a) Noty muzyczne, z których śpiewają, solfy pisane. *Cn. Th.*, Noten in der Musik; są to charakterzy, wynalezione do znaczenia rozmaitych dźwięków i tonów, składających muzyczną harmonią. *Kras. Zb.* 2, 249; *Boh.* nota. Nota w muzyce oznacza ton podług linii, na której lub nad którą jest położona. *Magier. Mskr.* Gółka muzyczna, czyli cała nota w muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotek dwie. *Magier. Mskr.* — Noty ogólnie znaczy papier muzyczny, czyli pismo muzyczne. *ib.* — Z not się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 547. *Zabl.* cf. z partesów. — b) Nota jakiej pieśni melodya, die Melodie, die Weise; *Vind.* visha, stima, petna nota, peuna mera, kot, fekirza; *Ross.* напѣвъ, подобенъ. Hymny te notą kościelną dawną śpiewać możesz. *Groch. W.* 27. Śpiewali hymn wdzięczną notą. *Groch. W.* 107. Subtelną notą dumy żalobne śpiewają. *Otw. Ow.* 575. Pieśni nową Panu zaśpiewajcie, notą głosu wesołego. *Ryb. Ps.* 57. Wesołe noty i stroje słodko brzmiącej lutni. *Ustrz. Troi.* 132. (cf. gędzba). Notę tylko umiem; *anicula praecandi formulam Dominicam dicere jussa, respondit:* notkęc go tylko umiem, *numeros memini, si verba tenerem. Cn. Ad.* 741. Poetyckich not nauczycielu, Dodaj mi rymów, dodaj mi słów wielu. *Suszyc. Pieśn.* 3, M 5 b. (poezji). *Slov. Prov.* Gednu nótu hušt; *crambo repetita. Slov.* Premeni nekómu nótu; *sermonem alicujus immutare,* (cf. zbić z jednochody, pomylić szyki). *Slov.* Nē wi, na kteru nótu tancował má; *nescit unde initium sumendum.* — Prawieście nam trafili w notę. *Biel. S. M.* 17. (dogodziliscie nam). Pochlebni ki umięją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jęj trafić. *Kosz. Lor.* 113. (cf. w rumel. *ib.* 25 b). Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, jako mówią, w notę ugodzić umięją. *ib.* 182. — §. Na tę notę coś mówił na ten sens. *Cn. Th.*, in dem Sinne. NOTARYUSZ, a, m., *Croat.* notariush; *Slav.* bilixnik; *Ecll.* подьякъ, подьячей; pisarz urzędownie upoważniający podpisem swoim wszelkiego rodzaju skrypta, der Notarius, Notar, (cf. pisarz jawny). NOTARYUSZOSTWO, a, n., urząd nota-

ryusza, (śaś Notariat. NOTATKA, i, ż., anotacya, die Aufmerksamkeit, Anmerkung. Kazał mi rejestr podać, zbierz tam wszystkie notatki. *Teat.* 19, 75; *Rag.* biglǐjǐka; *Ross.* записка, размытка. (NOTE CZ, y, ż., rzeka, Neže, wypływa z jeziora Gopła, a w Brandenburgii uchodzi do Warty. *Dykc. Geogr.* 2, 225. NOTECKI, a, ie, od Noteczy, Než. Powiat Notecki, der Nežbistritz). NOTNIA, i, ż, tak prosodia po naszymu zwać się może. *Kpzc. Gr.* 1, p. 3, die Prosodie. NOTOWAĆ, ał, uje, cz. niedok., osobno dla pamięci naznaczać, notiren, aufmerken; *Sorab.* 1. merkomne czechuyu; *Ross.* отмѣтить, отмѣчать, помѣчать. W tych słowach notować mamy, iż męstwo Judity czystości jest przypisane. *Birk. Zyg.* 23. — Notować przywary: ganić, rugować, Fehler rügen. Proszę was, notujcie moje potknięcia. *Wys. Ign.* 80. Zona nienotowana w wierności. *Zab.* 13, 365. bez plamy; cf. niepokalany. NOTOWY, a, e, od not, Note. Notowy papier, gruby, dychtowny, do not pisania. *Magier. Mskr.*

Pochodz. nanotować, annotacya, konotatka, ponotować, wynotować, zanotować.

NÓW, iu, m., der Neumont, gdy księżyc między ziemią a słońcem, mając całe półsferze światła do słońca obrócone, ziemi świecić nie może. *Wyrw. Geogr.* 60. *Boh.* nowmęsyc; *Slov.* novi mesác; *Sorab.* 1. nôwe mészacztwo; *Carn.* mlaj, shêp; *Vind.* mlai, nová luna, mlad miefez, nou miefez, mladina miefeza, miefezhna novina, miefezhnu mladitje, shep; *Bosn.* mjena, novi mješec; *Rag.* mjěna, novi mjesez, mlaadi mjesez; *Ross.* новомѣсячье. Nowiu początek *Ross.* нарoждение. Na nowiu miesiąca października, *sub initium. Krom.* 737. — Now'. *W. Osea.* 2, 11; (not. Kalendae abo pierwszy dzień miesiąca). Nów nastaje (*Vind.* mifez se mladi). Na nowiu będący, od nowiu, nowomiesięczny *Ross.* новомѣсячный. Nie życze szumieć z obietnic na nowiu. *Chrośc. Fars.* 63. NOWAK, a, m., NOWACZEK, czka, m., dem., *Boh.* nowacek; *Slov.* novaček, začatečnjk; *Sorab.* 1. nowak; *Vind.* novak, noviz, sazheunik; *Bosn.* nevjeset tiro, (cf. niewiasta, *Bosn.* sebar, novak plebejus, rusticus); *Ross.* новичокъ, вовикъ; §. a) nowotny żołnierz, orator, sługa etc., tiro. *Cn. Th.*, ein neuer Anfänger, ein Reuling; nowotny w jakiej nauce abo rzemieśle. *Włod.* nowieyusz, nowotnik, nowouk; *Sorab.* 1. nowotnik, pzihutžencz, pzihutženczk; (*Rag. vulg.* novalia; *Carn.* novák; *Croat.* novak, novachicz). Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, jeśli gdzie trudność jaką znajdziesz. *Zygr. Gon.* 18. Na wojnie żołnierze starzy, ewikowie, świadomi są wszystkiego; nowacy zaś, tirones, niebywali, nie wiedzą jeszcze, co się dzieje. *Petr. Et.* 181. *Mącz.* Lepszy żołnierz w potrzebach bywały, niż nowak. *Petr. Pol.* 2, 419. *Pap. W.* 1, 98. Na urzędy kościelne dawani być nie mają nowacy nieświadomi i nieumiejętni, ale ci, którzy się w tym ćwiczyli, i długo się w tej szkole uczyli. *Sk. Żyw.* 122. *Tirunculus*, nowaczek, młodzieczek prostaczek. *Mącz.* — §. aliter: *Novus homo*, młody człowiek, nowak, co niewysokiej będąc rodowitości, pierwszy z swego domu wzgóre się wyniósł. Ze

Polacy tego słowa w tymże samym znaczeniu, w którym Łacinnicy używali, jasno to poznać z mowy Jana Tarnowskiego, którą przywodzi Gornicki w dziejach. *Pilch. Sall.* 125. — §. b) Nowych rzeczy wynalęzca. *Cn. Th. Dudz.* 24; *Carn. novinek*; *Vind. novitnik, ponoulovez*; ein *Neuling, der Neuerungen macht*. 'NOWACYA, yi, ż., n. p. Kiedy przedający kupującemu pieniądze kupna jako użyżkę na prowizję daje, zowie się odmiana takowa nowacya, odnowieniem długu abo ugody. *Gal. Cyw.* 3, 242, die *Erneuerung, die Neuerung*. NOWALIA, ii, ż., NOWALIJKA, i, ż., *demin.*, co się piérwszy raz w roku zażywać zdarza; *Carn. et Vind. novina*; *Ross. новина, новинка*; waś *Neueß vom Jahre*. Ogrodnicy wymyślni w nowaliach dziwnych. *Horl. Sat.* 200. Nowalijka Mospanie dziś święcone jaje, Pociagnąwszy za ucho, wraz kiełbasę daje. *Pot. Jow.* 2, 82. — §. Co rzadkiego, osobliwego, nowina, etwaß *Befondereß, Neueß*. Czy to nowalia, powstać podpadłemu? *Tr.* 'NOWIC, ob. Nowicyusz. 'NOWIĆ, *Chodk. Kost. pr., Carn. et Vind. noviti, snoviti*; *Eccl. нов-ю; ob. Odnowić. NOWICYAT, u, m.,* czas próby w zakonach, przed profesją. *Kras. Zb.* 2, 250, daß *Noviciat*; *Carn. novashivu, novizijat*; *Vind. skufnu letu*; *Rag. novactvo*; *Croat. novachtvo*; *Ross. искусь*; *Sorab. 1. pžihutženstvo*. Nie skończyła jeszcze nowicyatu. *Zab.* 5, 236. Uczniowie Pytagoresa musieli odbywać pięcioletni nowicyat. *Mon.* 70, 785. — §. Pomieszkanie nowicyuszów, die *Wohnung der Novicen*; (*Rag. novackostanictel*). Mieszka na nowicyacie. *Tr.* — §. *Transl.* Niebysłwość, niebiegłość, *Unerfahrenheit, Ungeübtheit*. Znać, że w tej nauce nowicyat odprawuje. *Tr.* NOWICYACKI, a, ie, *Rag. novaacki*; *Croat. novachki*; *Novic*, daß *Noviciat betreffend!* NOWICYUSZ, 'NOWIC, a, m., ein *Novice*; nowotnik, nowouk, nowak; *Sorab. 1. nowotnik, pžihutženez, pžihutženezz*; *Ross. новикъ, новичокъ*. Katolicy rzeczy starożytne trzymając, nowicami nie są. *Hrbst. Art.* 56. (cf. frye). NOWICYUSZKA, i, ż., eine *Novicinn*; *Sorab. 1. pžihutženezka*. Romania obłócząc w zakonną sukienkę nowicyuszkę swą Przedziślawę, dała jej imię Eufrozyny. *Steb.* 93. Na znak nowicyuszki przyjąłam z pokorą Urząd smutny pilnować zakonieć chorą. *Teat.* 46, 19. Dla nowicyuszki ciężkoby było zdobyć się na takie doświadczenia. *Mon.* 69, 567. 'NOWIEC, ob. Odnowieć. NOWINA, y, ż., NOWINKA, i, ż. *demin.*, *Boh. nowina, nowinka*; *Sorab. 2. nowina*; *Carn. novina*; *Vind. novinna*; (*novina - nowalia*); *Ross. новизна, первина, первинка, (новина, новинка nowalia, nowe płótno, nowizna, lada)*; §. 1. rzecz nowa, a osobliwa, rzadka, etwaß *Neueß, Seltsameß*. Nie nowina to, że dla pieniędzy czasem wstępują w małżeństwo. *Boh. Kom.* 3, 411. Płacze, boleści, frasunki, i u bogów nie w nowinę bywają wedle poetów. *Warg. Wal.* 228. To nowina, jeszcześmy tego nie słyszeli. *Birk. Exorb. B* 2. (osobliwsza). Nowina na świecie, białogłowa dobra. *Budn. Apoph.* 136. Teraz o takich dzieciach nowina słyszeć, którzyby się po śmierci rodziców dobrze rządźili. *Haur. Sk.* 204. Nie piérwsza mu to, nie nowina mu to. *Cn. Ad.* 634. (cf. bywalec, wie gdzie kozy gnano). Nowina to, niesłychana, niewidana rzecz. *Cn.*

Ad. 742. Nie nowina starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów z Polakami. *Nar. Hist.* 2, 405. Często do nowinek się udają i mienia się. *Warg. Cez.* 76. (t. j. do nowości). Przynosi maj słodkie nowinki, zielone jarzynki. *Jeż. Ek. B* 3. (t. j. nowalijki). Wiosna opatruje kuchnią nowinkami ogrodowemi, do łechtania smaku sposobnemi. *Mon.* 71, 201. Nowiny zawsze woli człowiecza natura, Powszednie rzeczy gardzi, stare już potura. *Pot. Zac.* Inaczéj tego słuchamy, co u nas jest w nowinie, i podziwienie nam czyni, a inaczéj tego, za czym świadczyć mamy. *Warg. Cez.* 213. W nowinę mu biały chleb; *ne per somnium quidem albo pane saturatus*. *Rys. Ad.* 75. — §. Nowa wieść, wiadomość, nowe doniesienie, eine *Neuigkeit, frische Nachricht*; *Carn. novina*; *Vind. novina, noviza, osnanik, osnanitje, poshta*; *Croat. novina*; *Sorab. 2. nowina*; *Ross. вѣсть, извѣстie*. W mor, a w wojnę, najwięcéj nowin. *Mącz., Rys. Ad.* 4. Latały wszędzie żalosne nowiny. *Auszp.* 60. Nowiny zawsze uprzedzają samę rzecz. *Rys. Ad.* 49. Zawsze ludzie nowin przyczyniają. *ib.* 76. Rychléj się dobra nowina, niżli zła odmieni. *ib.* 59. To pewna nowina, bywszy lato, będzie zima. *Rys. Ad.* 68. Dobra nowina, będzie lato, poszła zima. *Cn. Ad.* 163. Świerzbujące uszy ich, tylko na nowinki są otworzone. *W. Post. W.* 3, 189. Dworscy tylko nowinkami żyją. *Dar. Lot.* 18. Mam ci dobrą nowinę powiedzieć. *Weg. Marm.* 141. — §. 2. Nowina, nowizna, piérworaz, lada, rola abo pole nowo orane, kopane, *Neubrud, Neuland, Dreßland*; *Boh. klučenina*; *Vind. novina*; *Sorab. 1. nowina*; *Carn. rôte, prelóg*; *Eccl. новосѣчie*; *Ross. новина, новинка, кулига*. Nowiny są role na nowo wykarczowane, o których niemasz wiadomości, żeby były piérwéj uprawione. *N. Pam.* 13, 72. Nowinę karczować *Eccl. новосѣчи, новшествовати, новое заводити*. Nowe role starzy ludzie, które piérwszy raz na całym polu bywają orane, albo też kopane, zowią nowinami. *Cresc.* 101. Balwierz mu głowę poszarpał, jak nowinę na odłogu. *Dwor. K* 2. Na nowiznach wszelkich tak dobrze urodzi się zboże, jako nigdy lepiéj na zwoźnéj ziemi. *Haur. Sk.* 28. Na nowiznie urosły *Ross. новоземельный*. — §. 3. Nowina; *herb*, ucho od kotła białe, a, n., w polu błękitnym, obiema końcami do góry; w środku miecz końcem na dół. W hełmie nad koroną noga zbrojna z ostrogą, jakby klęcząca na koronie. *Kurop.* 3, 36; ein *Wappen*. NOWINIARKA, i, ż., n. p. Zartowniczk, nowiniarki, statystki. *Mon.* 67, 285. *ib.* 68, 284, *Neuigkeitenfrämerinn*. Nowiniarki do uncyi prawdy cetrnary fałszu przyłoży gotowe. *Mon.* 72, 424. NOWINIARSTWO, a, n., gonienie za nowinami, die *Neuigkeitenjagd*; *Boh. nowinařstwj*. NOWINIARZ, NOWINKARZ, a, m., *Boh. nowinař*; *Sorab. 1. postkař*; *Ross. вѣстовщикъ*; nowinkonoś, nowinami się trudniący, ein *Neuigkeitenfrämer*. Nie są to powieści Mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. *Żebr. Ow.* 288. (*auctoris ambigu*). Zawsze nowego co nowiniarz przysywa. *ib.* 295. Niedawno do kalendarzników cechu wpisałem się; teraz zaś do nowiniarżów bractwa przystąpić umyśliłem. *Mon.* 68, 138. Nowin nie sięj; nowiniarza urząd nie poczesny.

Cn. Ad. 742. Nie dziw, że się tobie nowiniarzowi nowe te rzeczy podobają. *Pim. Kam. 117.* Ludzie tak małych rozumów, jak nowiniarze nasi. *Nag. Fil. 57. Mon. 67, 138.* NOWINKA, ob. Nowina. NOWINKARZ, a, m., nowiniarz; *NOWINKONOS, ia, m., *idem*, ein Neugierteinträger. Nowinkarze giną. *Morszt. 70.* Ci nowinkonosiowie nowiny powiadają trzy po trzy, uszy bolą na kogo napadną, nabają i naplotą, co się im śniło. *Opal. Sat. 50.* NOWINNY, a, e, od nowiny, Neugierteiten; Nowinne, ego, n., podarek za nowinę. *Cn. Th., Neugierteiten-Ioßn.* — §. Nowinny, od nowiny, nowizny, lady, Neubruch. Prawa do wielu nowinnych dziesięcin dla biskupów, nie są tak mocne, jak się zdają. *N. Pam. 13, 72.* — NOWIUCHNY, a, e, NOWIUCZKI, NOWIUSIENKI, NOWIUTENKI, NOWIUTKI, a, ie, *intens. uđj.* nowy; sehr neu, (sunfel nagel neu), novellus. *Cn. Th., Sorab. 1.* nowużki; *Vind.* ziele nou, vuls nou, kofedain, zhistu nou; *Ross.* новенькій; *nuperrimus. Macz.* Dam ci dwie symfonijki nowiuteńkie, jak z igły zdjęte. *Boh. Kom. 1, 212.* NOWIZNA, ob. Nowina, rola. NOWO *adv.*, §. 1. nowym sposobem, neu, auf eine neue Art, von neuen; *Boh.* wnowe, poznou; *Sorab. 2.* snowati, na nowe, wot nowotki; *Vind.* na novo, na novuzh, do novega, snovizh (ob. Znouu), nanovizh, is novega, od novizh, spet, opet, drugizh; *Bosn.* iz noua, istanoviće; *Slav.* opet, iz nova; *Ecll.* ново, пакы; *Ross.* изнова, вновь, (вновь niedawno). Nowo wprowadzić *Ross.* нововвести, нововодити. Jak ją ujrzy, to na nowo oszaleje. *Teat. 35. c, 22.* znowu, wieder von neuem; (*de novo*). — §. b) Nowo, świeżo, niedawno temu; *Carn.* novězh; vor kurzem, ohnlangt, neu-lidh. Nie zdołacie się oprzeć nieprzyjacielowi takiemu, jaki do was wtargnął tu najnowiej. *Przyb. Mlt. 114.* NOWOCERKWIANY, a, e, nowowierny, einem neuen Glauben anhängend. Z naprawy schizmatyków nowocerkwianych Wileńskich. *Birk. Exorb. C 3.* NOWOCHRZCZENIEC, NOWOKRZCZENIEC, ũca, m., (*Boh.* nowokřtěnc; *Slov.* nowokrstěnc *neophytus*), §. a) ein Wiedertäufer; *Slov.* haban; *Carn.* prekerstnik, prekerstenz; *Ross.* перекреститель, перекресть, перекрестенец; *Ecll.* перекрестиваецъ. Nowokrzczęncy przeganiają krztowi, który się dziatkom małym usługuje, i przetoż sami drugi raz się nurzają, a dziatek swych krzeić nie chcą. *Gil. Kat. 355.* Według nauki nowochrzczęnców chrzest dzieciom nie powinien być dawany przed wiekiem rozsądnym; a gdy przed tym wiekiem jest dany, powinien być powtórzony. *Wyw. Geogr. 140.* (cf. Aryanin, Rakowianin, Socynianin; nurek). Nowochrzczęncy sprzeciwiają się panieństwu Panny Maryi. *W. Post. Mn. 50.* — §. b) Nowo ochrzczony, neu getauft. Jadźwingom nowochrzczęncem, nowy miał być biskup ustawiony. *Strujk. 291. N. Pam. 12, 359.* — *W rodz. żeńsk.* NOWOCHRZCZENKA, *Ross.* перекрещенка. NOWOCHRZCZENSKI, a, ie, wiedertäuferisch. (*Slov.* nowokrstenski *neophytus*). NOWOCHRZCZENSTWO, a, n., nauka nowochrzczęńska, der Anabaptismus. Donatyści z Aryanami w nowochrzczęństwie się zgadzali. *Sk. Dz. 417.* NOWOCHRZCZONY, a, e, *neophytus. Cn. Th., neu* getauft, neu befehrt; nowonawrócony. NOWO-

CINA, y, ż., nowotność, nowina niechwalebna, die Neuheit, Neuerung. Widzisz ty, który się w nowocinach kochasz, że to zawsze tak bywało. *Pim. Kam. 90.* *NOWODNIOWIEC, wca, m., żyjący modnie, przerabiając dzień na noc, a noc na dzień, n. p. Ci, którzy się trzymają starego kalendarza, mają wielkie naprzykrzenie, bo radziby spać, kiedy ci nowodniowcy jeżdżą. *Mon. 71, 525, *Nachttagler, die auß der Nacht Tag machen.* NOWODWOR, u, m., starostwo Nowodworskie w Pow. Wałeckim. *Dykc. Geogr. 2, 228, eine* Starostey im Regdistricte. cf. Nowy Dwór. — NOWOGLADKA, i, ż., miasto Kozaków Grzebieńskich w Wielkorządztwie Astrachańskim, obtoczone wałami. *Dykc. Geogr. 2, 228, eine* Stadt. NOWOGRÓD, a, m., — 1. Siewierski; miasto powiatowe w województwie Czerniechowskim. — 2. Miasto w ziemi Łomżyńskiej nad Narwą. — 3. Miasto w województwie Braclawskim. — 4. Nowogród wielki, *Novogardia*, wielkie miasto Mosk., stołeczne wielkorządztwa tegoż imienia. — 5. Nowogród niższy, Xstwo i miasto w Państwie Mosk. przy zbiegu Okki z Wołgą. *Dykc. Geogr. 2, 228, Namen* verschiedener Städte; cf. Stargard, Stary gród, ob. *Frenzel Monim. 2, 2419.* Nowogród z dawna Starodubem zowią. *Steb. 2, 300.* NOWOGRODEK, dka, m., *Neogardia*, dawne i znaczne miasto Lit., wojew. tegoż imienia. *Dykc. Geogr. 2, 228.* NOWOGRODZIANIN, a, m., obywatel Nowogrodzki. *Steb. 163.* — NOWOKSIEŻYNY *plur.*, §. a) bankiet po nowej mszy, *coena sacerdotii aditialis. Cn. Th., der* Antrittschmauß eines Geistlichen nach der ersten Messe. Nowoksieżyny, uczta z okazji prymicyi. *Mon. 75, 59.* — §. b) Nowa msza. *Cn. Th., die* erste Messe eines neuen Priesters. *NOWOKWITĘLY, a, e, *Ecll.* новоцвѣтшіи; *Graec.* νεοφωτισμός, *nuper virescens, frisch blühend.* NOWOLETNI, ia, ie, noworoczny, lub też w lecie nowy; neujährig, im Sommer neu, von diesem Sommer frisch. Każ woły puścić na siewy, póki jeszcze zielony kłos, a nie każ je do domu gnać, aż wszystko ono zboże nowoletnie wypasa. *Kosz. Lor. 97.* — §. Nowoletnie sprawy i surrogatorskie. *Vol. Leg. 2, 1231.* NOWOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Świecienie *nowomiesięcznych świat. *Hrbst. Odp. Q., Ross.* новомѣсячный, t. j. na nowiu będący, nastający, Neumond; Neulicht. NOWOMIEJSKI, a, ie, od nowego miasta, neustädtisch; *Boh.* nowoměstský. *NOWOMIESTCZYK, a, m., *neapolitanus. Macz., ein* Neustädter. NOWOMODNY, a, e, — *ie adv.* neumodisch; nowoświecki; (*Boh.* nowoswětský; cf. staroświecki). Nowomodne stroje. *Teat. 30. c, 28.* Nowomodni bardziej, niżeli rostopni, języka ojczystego nieprzyjaciele. *Mon. 65, 80.* NOWOMYŚLNY, a, e, świeżo wymyślony, neu erdacht. W pismach kacerskich nic nie najdziesz, jedno nowomysłne rozumienia pisma ś. *Biał. Post. 9.* NOWONARÓDZONY, NOWORODNY, NOWOPOWITY, a, e, neu geboreu; *Ross.* новорожденный. Przed Bogiem nowonarodzonym Trzej królowie od wschodu stanęli z pokłonem. *Przyb. Luz. 162.* Dzieciąteczko noworodne. *Groch. W. 365, Boh.* zrozenetko. Noworodny syn boży. *ib. 594.* NOWONAWRÓCONY, a, e, *Vind.* novupreberrjen; *Ross.* новопросвѣщенный; nowochrzczony, nowowierny, neu be-

febrt; — *hinc subst.* NOWONAWRÓCENIEC, n. p. Nowonawróceńczy. *Leop. 2 Paral. 30, 25.* NOWOPOLE, a, n., miasto w Krak. nad Pilicą. *Dykc. Geogr. 2, 229, eine Stadt an der Pilze.* NOWOPRZYBYŁY, a, e, neu angekommen; — NOWOPRZYCHODNY, id.; zład *subst.* NOWOPRZYCHODZIEN, dnia, m., ein neuer Ankömmling; *Ross. новоземецъ, f. новоземка; Carn. nováz; Vind. novazh, pou posednik; Eccl. секретный, секретный, новый, издавший, новоприлучившийся.* NOWOROCZNY, a, e, od nowego roku, Neujahr. Noworoczny ofiarowniczy chleb *Vind. przykład, kruhek.* NOWORODEK, dka, m., nowo urodzony, ein Neugeborner. Parki mknąc watek żywotny, tak nócidy sobie; Czas znaczym, noworodku, ten drewnu co tobie, *modo nate. Zebr. Ow. 202.* — *Chym.* Noworodek; ein neuer Product, neu hervor gebracht Körper, ein neuer Erzeugniß. Te istoty, które przez rozebanie ciała wychodzą, dzielą się na wyjątki czyli istoty wyłączone, *educta*, i na noworodki czyli istoty nowozrodzone, *producta.* *Kruml. Chym. 11.* Noworodkami, *producta*, nazywają się istoty przez rozbiór ciała otrzymane, które nie znajdowały się w ciele takimi, jakimi się pokazują po rozbiórce. *ib. 12.* NOWORODNY, a, e, nowonarodzony, neu geboren; (*Vind. novorojen*). Pod żłobem drożonym noworodne Członeczki położono w zimna niepodobne. *Miask. Rył. 21.* NOWOROSŁY, a, e, neu gewachsen, frisch gewachsen. Na cudzym ogrodzie noworosła wydeptał kapustę. *Zab. 13, 69.* Z ust noworosłych dziatek chwala boska się mnoży. *Glicz. Wych. E 7 b.* (nowonarodzonych, noworodnych). Noworosłe lata i nieustały rozum dzieci. *ib. I 7 b. ib. E 6.* NOWORZYM-SKI, a, ie, Neu-Römisch. *Zygr. Ep. 15.* NOWOŚĆ, ści, ż., (*Sorab. 1. nowoscż; Vind. noulenje, ponoulenje, ponovitje, novina; Rag. novina; Ross. новость*); die Neuheit, Neuigkeit; (*oppos. starosc, dawnosć*). Śródkiem iść trzeba, między ślepym do starych zwyczajów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwytaniem. *Zab. 14, 193.* Żadnej nowości w domu naszym nie pozwalam czynić. *Teat. 19, 5.* NOWOSIEDLEC, dlca, m., świeżo osiadły, ein neuer Colonist, der noch nicht lange wo ansässig ist; *Boh. nowousadly; Vind. novazh, non posednik; Carn. nováz; Ross. новоземецъ, f. новоземка.* Prawa umówione nowosiedlcom daje. *Jabl. Tel. 176.* Opatrowali znacznym nakładem swoich nowosiedlców w nadzieję przyszłych korzyści. *Xiadz. 43.* NOWOSIEDLINY, G. nowosiedlin, plur., ż. a) nowa osiadłość, nowa osada, eine neue Colonie, neue Wohnstätte. Strzeżcie się, by nowosiedliny Przez złych sąsiadów sztuki, do prędkiej ruiny Nie przyszły. *Jabl. Tel. 188.* — §. Przeniesienie się do nowego siedliska, Einzug in einen neuen Wohnort. Te ci przestrogi na nowosiedliny Śle Erast wierny, życząc, byś godziny Szczęśliwe miała z panem w twoim sercu, Coś z nim na słubnym stanęła kobiercu. *Mon. 73, 116. ib. 75, 590.* — §. b) Uczta, którą czyni nowy mieszkaniec. *Włod., Graec. τό εὐχαινα, τὰ κατοικίσιον. Cn. Th., Einzugsfestmahl bey Beziehung eines neuen Wohnorts.* NOWOSIEDLINNY, a, e, *Ross. новонаселенный, neu besessen, neu bewohnt.* — *fig.* Tak każe i zwyczajowi i wdzięczności obowiązek,

ażebym pierwszy głos z tego tu miejsca nowosiedlinnego, na którym mię W. K. M. osadziła, zaczynał się od podziękowania. *Swad. 1, 246.* NOWOSIOŁKI, lek, plur., miasto w ziemi Chełmskiej z Stwem. Tegoż imienia jest królewsczyzna w powiecie Latyczewskim; także starostwo w pow. Nowogrodzkim. *Dykc. Geogr. 2, 229; cf. siele, sioło, Name verschiedener Städte.* NOWOŚWIECKI, a, ie, *Boh. nowoswetský; nowomodny, (oppos. staroswiecki), neumobilisch. Mon. 75, 595.* Alamedzka, nowoswiecka suknia. *Ern. 37.* NOWOTA, y, ż., *Boh. nowota; nowego co, nowa rzecz; n. p. Atoli osładzała przykre te nowoty radość. Nar. Tac. 3, 32, Neuheit, Neuerung; ob. Nowosc.* NOWOTANIEC, nieca, m., miasto w województwie Ruskim pod panow. Austr. *Dykc. Geogr. 2, 229, Name einer Stadt.* — z NOWOTKU, na NOWOTKU, za NOWOTKU *adverb.*, z początku, im Anfange. Garniec, gdy czego weń za nowotku należesz, onym już aż do szcztaku pachnąć będzie. *Kosz. Lor. 1.* (cf. skorupa). Obrął sobie Stefan Jana Zamojskiego, który ryby go, zwłaszcza na nowotku, w wielu rzeczach ostrzegł. *Biel. Kr. 675. Gwagn. 159.* Na nowotku. *J. Kchan. Dz. 190.* Obroty te niebieskie idą od wschodu do zachodu, i z nowotku do wschodu. *Lat. Kom. C b. Biel. Hst. 266.* znowu, na nowo, zaś, wieder, von neuem. NOWOTNIK, a, m., człowiek nowe rzeczy lubiący, wynajdujący, ein Neuling, ein Neuerer. *Sorab. 1. nowotnik. W. rodz. żeńsk.* NOWOTNICA, y, ż., NOWOTNICZKA, i, ż., *zdrobn., ob. Nowak, nowicyusz.* NOWOTNINA, y, ż., nowosc, nowota, nowego co, eine Neuerung, etwas Neues. Nie miłość nabożeństwa do zborów Ruś zaciągała, ale nowotniny widoki, organy, krzekotki, wyganiania Judasza. *Snotr. El. 39.* Jak jest rzecz głupia, pytać o nowotninie praw Polskich, tak jest rzecz głupia pytać Rusi o nowotninie praw ich duchownych. *Obr. 62.* NOWOTNY, NOWOCIEN, tna, tne, (*Boh. nowotný; Sorab. 1. nowotné; Bosn. novcat*); §. a) niedawny, niestary, nowego rodzaju, świeży, neu, nicht alt, von neuer Art, frisch. Stary żołnierz, w rycerskiej nienowocien szkole. *Kchow. 208.* — *substant.* Nowotny, jeszcze niedwiczony uczeń, tyro. *Mącz., nowotnik, nowak, nowicyusz, fryc; (oppos. bywalec, bieglec, ćwik); ein Neuling, ein Anfänger.* — §. b) Biskup nie ma być nowotny. *W. 1 Thim. 3, 6. 1 Leop. ib. t. j. nowości się chwytający, ein Neuling. Lutk., neuerungsfähig.* — §. c) Jan Długosz, Matyasz Miechowita, i insi nowotniejsi pisarze. *Krom. 5. t. j. nowsi, neuere Schriftsteller.* NOWOTWORY, a, e, — *ie adv.*, nowego sposobu czyli rodzaju, nowomodny, neumobilisch, nach neuer Art. *Blonde* wprawdzie pisarz nowotworniejszy, ale dziejów starych wyszperacz pilny. *Krom. 8. (Eccl. новотворити, дѣлать что вновь).* NOWOUK, a, m., nowak, nowotnik, nowicyusz, nowy w czym, (cf. fryc); *Sorab. 1. nowotnik, pžihutžencz. Hetman ten ćwiczył nowouki wojenne. 1 Leop. 4 Reg. 25, 19. (młokoski. 5 Leop.).* NOWOWIERNICTWO, a, n., nowotna wiara, ein neuer Glaube, neue Lehre. Porzuciwszy nowowiernictwo, idź za tą wiarą, którą starowieczność utwierdza. *Psalm. 20.* NOWOWIERNIK, a, m., NOWOWIERCA, y, m., NOWOWIAREK, rka, m., *Boh. nowowěrec, f. nowowěrkyně;*

Rag. novovjernik, novovjerez; *Ross.* нововѣрецъ, *f.* нововѣрка; nowej się wiary chwytający, ein Neugläubler, der einer neuen Lehre anhängt, ein Rezer. Ci niewiernicy albo nowowiernicy nasi dzisiejsi. *W. Post. W. 12. Sk. Kaz. 228.* Nauki tej o świętych i umarłych, niechca nam pozwolić nowowiernicy. *Hrbst. Nauk. M b.* Wszystkie one nowowiarki pobrał. *Birk. Kaw. C 2.* Zliczył Salomon wszystkie nowowierce, którzy byli w ziemi Izraelskiej. *Leop. 1 Paralip. 2, 17.* (cudzoziemce. *Bibl. Gd.*). NOWOWIERNY, a, e, *Vind.* novoveren; *Ross.* нововѣрный; §. a) *bono sensu* świeżo do wiary prawej nawrócony. *Cn. Th., neu befehrt.* Z ust nowowiernych brzmiał głos Pańskiej chwały. *Groch. W. 309.* — §. b) *infami sensu.* ob. Nowowiernik, kacierz, neugläubisch; nowym rzeczom lub wierze przeciwnym wierzący. *Włod. NOWOZACIĄGŁY, NOWOZACIEŻNY, a, e,* nowo zaciągniiony do wojska, nowo zwerbowany, neu geworben; *Eccl.* новобранный, нововизбранный. NOWOZACIĄŻNIK, a, m., ein Neugeworbener, ein Recrute. NOWOZAKONNY, a, e, zakonu nowego, podług nowego zakonu; *Boh.* nowozakonny, nowozakonský; *Ross.* новозавѣтный. Starozakonnej i nowozakonnej cerkwi różność. *Smotr. Lam. 5. Mon. 75, 595.* (*Ross.* новозаконіе nowe prawodawstwo). NOWOZAMEŻNA, ej, ż., kobieta, która nowo za męża poszła, eine Neuverheirathete, eine junge Frau; *Rag.* nevjesta (cf. niewiasta), skorodovedena; *Vind.* novovdana, novuomoshena. NOWOŻENIA, i, m., NOWOŻENIEC, íca, m., NOWOŻENI, iego, m., pan młody, świeżo żonaty, ein neuer Ehe mann, ein Neuvermählter; *Sorab. 2.* nowożóna; *Sorab. 1.* nowożóna, nowożónité; *Vind.* novuoshenjen; *Slav.* mladaxenja; *Ross. et Eccl.* новоженя, новобрауиць. *Neogamus,* nowy małżonek, nowożeniec. *Macz.* Czy mogą swawotwie śmieć się, póki z niemi nowożenia? Przyjdą dni, gdy od nich odjęt będzie nowożenia, a tedy pościć będą. *Budn. Matth. 9, 15.* (oblubieniec. *Bibl. Gd.*). Uciełł głos radości, i głos wesela, głos nowożenie i głos oblubienicy. *1 Leop. Jer. 33, 10.* (głos oblubienca i głos oblubienicy. *3 Leop.*). Jako nowożenia wychodzi z łożnicy swojej. *Budn. Ps. 19, 5.* Co do nowożenia, wiesz, że to jest człowiek rzadki. *Węg. Marm. 3, 25.* Za młodą panią z domu ojca jej przynoszono pochodnią do nowożenia. *Ezop. 152.* Godujące na weselu pobіл, nowożeniaego pojmał i z żoną. *Biel. Św. 204.* — *Plur.* Nowożenie, nowożeńcy = państwo młode, neue Eheleute, neue Ehepaar. Wszyscy nowożeńcy wólni będą od podatku przez dwa lata. *Pam 84, 108.* Z tych nowożeńców urodził się wielki Achilles. *Biel. Hst. 22.* Kiedy weselne gody odprawują, Nowożenie foremne tańce swe sprawują. *Pasz. Dz. 118.* Na weselach nowożeńcom oddają upominki. *Psalm. 52.* Napadli na godowników, wszystkich wycięli, a żony ich z nowożeńcami w niewolą pobraли. *Nar. Hst. 5, 199.* NOWOŻEŃSKI, a, ie, neu vermählt; neue Vermählung, neu Vermählte betreffend. Nowożeński, albo żeński, weselny, swadziebny, gamiles, gemma candida, manus inter se complexas exhibens, omen aptum nuptiis, ut ethnici superstitiose opinabantur. *Cn. Th., Mon. 75, 595.* — NOWOŻYDOWIN, a, m., *W. Act. 6, 5,*

nowo do wiary żydowskiej w starym zakonie nawrócony, ein zum Judenthum neu Befehrter. Krążycie morze i ziemię, abyscie jednego nowożydowina uczynili. *Sekl. Matth. 23.* NOWSZOŚĆ, ści, ż., *Nar. Hst. 3, 38, comparat.* substant. nowość; wyższy stopień nowości, die Neuheit, od compar. adj. nowszy.

NOWY, NOW, a, e, *Boh.* nový; *Slov.* nový, nový; *Sorab. 1.* nowy, nové, nowotné; *Vind.* novu, nou, ponoulen; *Carn.* nov; *Rag.* novi, nova, novo, skórní, sadagni, (cf. skory); *Bosn.* nov, nova, novo; *Croat.* nov, (novi = świeży), škodoben, (cf. skoro, doba); *Hung.* új; *Ross.* новъ; *Ital.* nuovo; *Lat.* novus; *Gall.* neuf, nouveau; *Angl.* new; *Irl.* nua; *Indic.* nava; *Pers.* nau; *Graec.* νέος; *Germ.* neu; (cf. *Hebr.* נָאָח naah pulcrum fuit, decorum fuit); (oppos. stary, dawny); §. a) nowy, niedawno będący, niedawno nastały, neu, nicht alt. Lepszy stary sługa, albo pan, z dziesięcia wad znajomych, niż nowy z jedną tajemną. *Cn. Ad. 455. Rys. Ad. 55.* Nigdy nowa przyjaźń nie wyrówna staręj. *Pot. Arg. 149.* Wszystkie nowe rzeczy nam się podobają, nowe sposoby, nowe ordynki w Rzpltej sobie stanowimy, a stare psujemy. *Biel. 609.* — Co nowe to nowe. *Alb. na Woj. 12.* Nowsze zawsze lepsze. *Rys. Ad. 40.* Nowa miotła lepiej umiata; *Slov.* nowá metla dobre metě; *Croat.* nova metla dobro pomeche; *Rag.* nova metla dobro metě. Nowe rzeczy przyjemniejsze, chociaż pod czas są podlejsze. *Cn. Ad. 741.* Nowe sitko na nowym kołku wieszają. *Rys. Ad. 43; Slov.* nový klobuk na klin zawešugu. Póty wisi na kołku, póki nowe sitko. *Pot. Arg. 147.* (póki nowe, póty go szanują). Zawsze się ludzie nowęj rzeczy dziwiają, póki się co nowszego nie nagodzi. *Ezop. 126.* Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B 2 b.* Złoto tak nowe dobre, jak i stare, w jednakej cenie idzie. *ib. B 2 b.* (*Russ.* Jak zołoto lipszeje staroje, niż nowoje, tak i wira lipszaja staraja, niż nowaja. *Sak. Kal. B 1.*). — Indyja, nowy świat. *Bial. Post. 247. Boter. 260.* t. j. niedawno odkryty, die neue Welt. List ten osobliwsze ma w sobie wiadomości, jakoby z nowego świata pisany. *Warg. Radz. praef.* Dochodzili nowych ludzi, zjeździli morza. *Leop. L. H. 1.* (dochodzili nieznanymych. *3 Leop.*). — Nowy świat, ulica w Warszawie, eine Straße in Warschau. — Nowa Ziemia, wyspa na morzu lodowatym w Syberji. *Dykc. Geogr. 2, 227.* Nowa Góra, miasto w Krak. *ib.* Nowa Wieś lub Igło, *Iglovia,* miasto w Spiskim. *ib.* Nowe, miasto i powiat w wojew. Pomorsk., Neuenburg. *ib.* a) Nowe Miasto albo Korczyn, w Sandmierskim; Nowe Miasto, miasto w ziemi Rawskiej; — Nowe Miasto, Neustadt, miasto w wojew. Poznańskim; — b) miasto powiatowe w ziemi Zakroczymskiej; — c) miasto i powiat w wojew. Chełmińskim, Neumarf. *ib.* Nowy dwor, a) miasto w wojew. Nowogrodzk. — b) miasto w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr. 229.* Nowy targ, miasto w wojew. Krak. *ib.*, (cf. *Carn.* Tershizh Neumarftel). — §. b) Nowy, nigdy nie były, nieoświadczony, nieznaný, nie gewesen, neu. Nowa dań, nowy podatek (*Vind.* noviza). *Sorab. 1.* nowy penez (= pieniądz, pieniązek, Pfennig). Wygnanie mi nie nowe, wprawiłem

się w biedy. *Bardz. Trag.* 254. Niepomysłności znam, i mnie nie nowe. *Teat.* 44. b. 24. Nic niemasz pod słońcem nowego, ani rzecz można, oto to jest nowe. *Leop. Eccles.* 1, 10. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 550. Cokolwiek mówimy, było mówiono, cokolwiek piszemy, było pisano, cokolwiek działamy, inni już to działali, zgoła niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Pod.* 2, 36. Zawsze co nowego, rzadko co dobrego. *Ern.* 40. (*Slov. Prov.* Nowim prawom staré sa kaži; nowém prawem stare się psuje). Nowego co rozpoczynam *Eccles.* новшеством, новое что издаю, *Graec.* νεωτερίων, res novas molior. Robić co nowego *Eccles.* новосодѣлать. — Zasięda oni te miejsca, które zasieść ich przodkom nie nowa. *J. Kchan. Dz.* 160; *scil.* rzecz nie nowina, nichtъ Neue. Miło słyszeć co nowego. *Cn. Ad.* 742. Chciej mi co nowego powiedzieć. *Teat.* 54, 21. Pytał go, jeśliby co słyszał nowego? powiedział, że nic. *Eraz. Jez. J. 7.* To niemasz nic nowego? *Teat.* 54, 49. Coż ten nasz nieprzyjaciel zamysła nowego? co knuje? *Bardz. Trag.* 19. — §. c) Nowy, na nowo nastający, rozpoczynający, von neuem anhebend, neu. Nowy rok. *Zabl. Z. S.* 23, Neujahr, baß neue Jahr; nowe lato, *Vind.* novu letu; *Croat.* novo leto; *Slav.* mlade litto; *Eccles.* новый годъ, новолѣtie. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, winszując sobie na nowy rok wszego dobra. *Hrbst. Nauk. N.* 5. cf. koleđa; cf. gwiazdka, Neujahrsgeschenf. Już tu chodzić nie będę, Ani po nowe lato, ni po koleđa. *Groch. W.* 428. Dwor jego nową a nową krwią zawzdy się polewa. *Gorn. Sen.* 546. (coraz to świeżę). Nowa kasza, kasza z żyta niedożrzałego. *X. Kam.,* Grüße von unreifem Roggen. — Nowe, *scil.* zboże albo żniwo, neu Getreide, Neubrot; *Eccles.* новоплодие. U mnie zawzdy do nowego Dostanie zboża każdego. *M. Kchan.* 305. Ma swego do nowego. *Rys. Ad.* 59. *Cn. Ad.* 479. (nie żebrze u nikogo chleba). Ma on odzież i cały rok do nowego chleba. *Pot. Jow.* 16. Chłop na nowe buczo każe, sporo pije. *Cn. Ad.* 62. (cf. na przednowku). — §. Nowy, niedoświadczony w czym, obcy, niećwik, nie biegły, dzisiejszy, zielony, nie wie gdzie kozy gnano, gdzie dzwonią, fryc, nowak, nowouk, n. p. Nie jest on tak nowy, aby uwiedziony pozorem, przestał być poczciwym. *Teat.* 40, 54. Ach jak We Panna nowa na tym świecie, tego nie wiedzieć, co to słowo zaręczyny znaczy? *ib.* 10, 56. — §. Nowy człowiek, nowak, novus homo; (*oppos.* pan z panów), einer von niedriger Geburt, der sich empor geschwungen hat. Przodkowie nasi na dostojenstwa ludzie starożytnie sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. Niechaj nie będzie ciężko ludziom nowym czekać, aż się w domach ich cnota wkorzeni i rozkorzeni; miło to będzie potomkom ich, gdy ich do dostojenstw nowi ludzie uprzedzać nie będą. *Gorn. Dz.* 104. *Pilch. Sall.* 123.

Pochodz. odnawiać, odnowić; ponawiać, ponowić, podnawiać; przednowek; wznawiać, wznowić.

NÓŻ, *G.* noża, *m.* Boh. nůž, *G.* noże; *Slov.* nóż, nůž, nožiček; *Sorab.* 1. nož, nowž; *Sorab.* 2. nož, nožik;

Carn. et Vind. nosh, noshizh; *Croat.* nos, nosicz; *Dal.* noox; *Rag.* nōx, noxich; *Bosn.* nōsg, nosgicch; *Slav.* nōx; *Ross.* ножъ; narzędzie od krajania, baß Messer. Nóż spiczasty, prosty, skrzywiony; wypukłego ostrza. *Czerw. Narz.* 25-30. Nóż kieszonkowy, cf. cygan, kozik; *Boh.* zawěrak, kudla, kudlička; *Carn.* popkarza, shkerbz; *Vind.* sklepomnik, skerbez, sgenjenik, sjenjenik, britelza, popkarza; *Croat.* kosztura. Nóż ogrodniczy, *Boh.*; klesák, klestak; *Carn.* fovzhék. Nóż bednarski, *Carn.* makëza; *Vind.* obrozhnjak; *Croat.* obruchnyak, maklicza, (cf. obřecz). Nóż stołowy *Vind.* stenjenik. Nóż garbarski *Carn.* stergón. Nóż winniczny, *Vind.* vinjak, kriu nosh; *Croat.* koszër, kemsze vinograd rese. *Ross.* косякъ wielki nóż do szczepienia drzewek. — Naukać bez obyczajów jest jakoby nóż bez okładzin, który zowią brzeszczot; a przeto jako do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczajów. *Glicz. Wych. L.* 7 b. Nóż z grabką, *ob.* Sztuciec; (*Carn.* noshnëk). Kto igra z nożem, pewnie się porzeze. *Pot. Jow.* 196. Sam się swoim nożem zarznął. *Rys. Ad.* 613. (cf. dołek). Kto ma nóż umyty, temu trzeba z drogi ustąpić. *Rys. Ad.* 33. Od stworzenia świata, tkwi nóż w polciu, z którego do tych dob żaden jeszcze nie ukroił. *Rys. Ad.* 52. (może alluzya do księżyca, mianowicie kiedy w pierwszej kwadrze). Jakby mu nóż w serce wraził. *Rys. Ad.* 20. On mię tam, jak podszywał, jako brał na noże! *Pot. Arg.* 701. (cf. brzytwa).

Pochodz. nożenki, nożny, nożowaty, nożownik, nożyk, nożyisko, nożyce, nożycki.

NOŻA, *y, ż.* Chrabaszcz, co się w końskim łajnie mnoży, Zdycha zaraz, jeżeli włożysz go do noży. *Pot. Pocz.* 704.? cf. nożenki, nożny.

NOZDRZE, *a, n., plur.* NOZDRZA, *G.* nozdry, (*Rag.* nōzdra, nozdarve, nozdarva; *Bosn.* nozdrine; *Croat.* nozderve, nosznice, nosznica; *Slav.* nosdërva; *Carn.* nosnize; *Vind.* nosnize, votvize, nosne luknje; *Ross. et Eccles.* ноздрн, ноздря, cf. *Etyim.* nos et dziura; (*Ross.* ноздреватый gąbkowaty, dziurkowaty); *Sorab.* 1. noszowey dżereze, in jumentis krëpë, (cf. chrapać); *Boh.* chripë; *Slov.* chripa; die Nasenlöcher. Nos wzdłuż przegrada się chrząstką na dwa nozdrza. *Zool.* 51. Innych rzeczy po dwójgu dało człowieku przyrodzenie: dwie oczy, dwie uszy, dwie nozdrze; a język jedno jeden. *Eraz. Jez. C.* b. Da wam Pan mięsa, byście jedli, aż wam polezie przez nozdrza wasze, aż wam obmierźnie. *Leop. Numer.* 2, 20. Gdyby kto czwarty raz niewinno-go spotwarzył, tedy mu nozdrza rozerznione być mają. *Stat. Lit.* 223. Melamp ma w nozdrzach zrazomość zwierzęcej tropy. *Banial. A.* 3 b. (węchem goni). — §. Na skutach nozdrze zowią się rówki w wręgach, ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy się do zyty. *Magier. Mskr.* NOZDRZYK, *ob.* Kōmonica.

NÓŻECZKA, *i, ż.* NÓŻATKO, *a, n., plur.* NÓŻĘTA, NÓŻATKA, *dem. nom.* noga, nóżka; *Žůščen.* Nóżeczki śliczne. *Groch. W.* 365. Nóżęta jej skakać po kwiatach czwająne. *Przyb. Ab.* 82. Jej malutkie nożęta. *Teat.* 54, 18. Jam ci nóżeczki i stopki prostował. *Past. Fid.* 195.

NOŻENKI, ek, plur., demin. nom. nożny, (cf. *noża); pochwa na noż, albo nożyczki, pokrowiec od noża, od nożyczek, die Messerschneide, Schneerschneide; Boh. nožnice; Rag. noxnica; Sorab. nožniczki. Noženka, pochwy. Volk. 1046. Noża cudzego nie kładź w swoje noženki. Dzwon. Stat. A 3. Ząbk. Mł. 297. Noženki z instrumentami pu-szkarskimi. Aqu. Mskr. futerał.

NOŻKA, i, dem. nom. noga; Boh. nozička, nožka; Sorab. 1 et 2. nožka; Carn. noshiza; Croat. nosicza; Rag. no-xizza; Ross. ножка, ножевка, ножечка; a) ein kleiner Fuß, ein Fußchen. Wzrost piękny, chód poważny, nožka jak u łani. Teat. 51, 13. Do nóżek upadam. ib. 10. b, 35. (cf. stopki całuję). Na ciepłe nóżki, ob. Ciepły. Prov. Slov. Ma tēple nohi; bene illi omnia succedunt. Nóżka Pan, dicto hoc perstringitur fuga timidi vel cauti. Cn. Ad. 744. Baranie nóżki dla psów. Teat. 19. b, 28. Dwie *nożce (dualis *nóżki). Budn. Exod. 26, 17. — b) Nóżki u owocu, u gruszek, sliwek. Tr. *ogonki, szyć-pułki, die Stiele am Obst. — c) Nóżki, gatunek gołębi na wysokich. nogach Tr., eine Art Tauben mit hohen Füßen. NOŻKOWY, a, e, Fußchen, Fuß, von Füßen. Rysiego błamu przedniego, tak nóżkowego, jako i słamowego. Gost. Gor. 78. NOŻNY, a, e, do nogi należący, Fuß; Boh. nožnj; Carn. nōshne; Slav. noxni; Croat. nosni; Ross. ножный. Od wierzchu głowy aż do stopy nóżnej. W. Post. W. 3, 113. Proch nóżny, co nim wiatr mie-ce, gdzie i jak raczy. Ryb. Ps. 1. Palce nóżne. Sk. Ds. 140, die Zeßen. Pedogra, to jest nóżna *dna. Cresc. 163. Dna nóżna i ręczna. Sienn. 107. Od męża pięści i po-liczki, nóżne stopy wytrwać musiała. Sk. Żyw. 1, 301. Stopy nóżne. Otw. Ow. 209. — Artill. Moździerze nóżne, nie mające ani czopów, ani łoża, ale tylko przyłaną do dna metalową nogę, czyli podstawek, na którym stoją. Jak. Art. 2, 24.

NOŻNY, G. nožen plur., dem. noženki, (cf. noża); Boh. no-žnice; Sorab. 2. nowžne; Sorab. 1. nožny, nožné, no-žniczki; Carn. noshněza, noshniza; Vind. noshenza, no-shenze, noshniza, pokrou; Croat. nosnicza, nosnicza; nosnichicze; Rag. noxniza, noxnica; Bosn. nosgenica; Ross. ножны; Eccl. ножница, во что ножь влагается, ножевлагище; pochwa, osobliwie na noż, die Schneide, Messerschneide. O mieczu Pański! dokądże się nie uspo-koisz? wróć się do nożeń swoich. Radz. Jer. 47, 6. (do po-chew twoich. Bibl. Gd). Rozum w nożnach, a radę w rękach, nie w głowie chowają nasi posłowie. Orzech. Qu. 44. NOŻOWATY, a, e, — o adverb., nożowi po-dobny, cultratus. Cn. Th., wie ein Messer, einem Messer ähnlich. NOŻOWNICTWO, a, n., Tr., das Messerschmids-handwerk. NOŻOWNIK, a, m., Boh. nožič; Slov. nožár; Sorab. 1. nožnik, noži kowař; Carn. noshár; Vind. no-shni kovazh, noshar; Croat. nosár; Rag. noxar; Slav. noxár; Bosn. nosgjar; Ross. ножевникъ, ножевщикъ; rzemieślnik od nożów, der Messerschmid, cultrarius faber. Mącz. Cn. Syn. 252. Volck. 515. Tokarze, powroźnicy, nożownicy etc. Vol. Leg. 3, 592. NOŻOWNICZY, a, e, od nożownika, Messerschmid. Warsztat nożowniczy, Slov. nožareň, nožárna, nožárna. NOŻOWY, a, e, od

noża, Messer. Rag. noxni; Vind. noshni; Ross. ноже-вый, (cf. ножевщина *kłótnia, zatargi, spór). Nożowy brzusic, ostrze wypukłe; lecz i tylec nożowy można na-zwać brzuscem, skoro on wypukły. Nożowy tylec czyli grzbiec Vind. noshni herbet, telabez, telab, (cf. to łub). Nożowa głownia Vind. noshna klinga, noshna plozhiza, noshna treпка. Nożowy trzonek Vind. noshni rug, hel-ze. Nożowy sztuciec Vind. noshenze. — NOŻYCE, G. nożyc plur.; NOŻYCZKI, G. nożyczek, *nożyczków, plur. dem.; Boh. nožice, nůžky, nužičky; Slov. nožnice; So-rab. 2. nožice, nowžnice; Sorab. 1. nožiče, nožicžki; Carn. shkarije, makaze; Vind. shkarije, shkarije; Croat. skarje; Dal. skara; Slav. shkare, makaze; Rag. nóxize, noxizice; Bosn. nosgice, nosgicice; Ross. ножницы, но-женки; a) die Schneere. Co dziś zowiemy nożyczki, że są jakoby z dwóch nożyczków złożone; kto wie, czyli ich potym nie nazwą strzyżkami, że strzygą, albo kra-waczkami, że kraja? Klecz. Zdan. 57. Prostych noży-czek używają cyrulicy najczęściej do plastrów wyrzyna-nia; krzywych do skóry i ran powierzchni przycinania; wypukłych do obcinania brzegów ran twardejących. Czerw. Nar. 4. — Śmierć wszystko *nożycą (singularis) przystrzyga. Pot. Pocz. 694. Matka wziawszy nożyczki sama córce warkocze i głowę ostrzygła. Śk. Żyw. 1, 178. — Prov. Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. Teat. 7, 17. cf. Sam się ozwie niepytany, gdy kto słyszy swe przygany. Kiedy w stół uderzy krawiec, nożyc szukając, ozwą się nożyce. Opal. Sat. Stój piórko, by kto mych słów nie wracał na nice, Abo się nieozwały na stole nożyce? Nar. Ds. 3, 115. — Nożyczki do świec szczy-pce, Eichtpuße; ucierałło vocat Wujek, sed commune mul-tis et abjectum vocabulum est. Cn. Th. — b) Rak i skor-pion, prócz innych nóg, mają przednie nogi, zwane no-życe. Zool. 59. Strebššceeren, Scorpionššceeren; (Boh. kle-peto; Sorab. 1. rakowe nožice; Croat. schipálke; Ross. клешня, cf. kleszcze). NOŻYK, a, m., dem. nom. nóż; Boh. nožik, nožiček; Slov. nožiček; Sorab. 1. nožik; Sorab. 2. nowžik; Vind. noshei, noshiz; Craat. nosicz; Rag. noxich; Slav. nóxich, nōxcis; Bosn. nosgicah; Ross. ножикъ, ножицек; ein kleiner Messer, Messerschfen. Czerw. Narz. 33. Nożyk pisarski do piorek, skrypturalik, tempora-lik. Cn. Th. ob. Scyzoryk, Federmesser. — §. Konie pod noży-kami, wszyscy i woźnicy I hajdncy srebrowi. Opal. Sat. 26? NOŻYNA, y, ż. 1. biedny noż, niewiele wart, ein elendeš miserables Messer; Bosn. nosgina, veliki nosg, ku-stura; Rag. noxina, veliki nox. — 2. Nożyna, biedna noga, ein armer elender Fuß; Rag. noxina. 1. NOŻYSKO, a, n., z przyganą, noż niezgrabny ladaco, ein ungeschla-ctes ungeschlactes schlechtes Messer; Ross. ножище. 2. NO-ŻYSKO, a, m., noga duża niezgrabna, ein großer unge-schlactter Fuß; Boh. nožisko; Ross. ножище.

N U.

NU! NUŻ! NUŻE! NUŻEŻ! interj., cf. no! Boh. nu, nuže, hůg; Slov. no, noša, nože; Sorab. 2. no; Sorab. 1. no,

no schak; (cf. na, no; *Lat.* nunc; *ob.* Ninie); *Carn.* no, nu, dedar; *Vind.* nù, no, ushé, nu tai, nub ersnu; (cf. inu, nu, jenu, ter, tar i); *Croat.* nù, nuda, de, dejda, de dar, (cf. dziać); *Dal.* nù, nó; *Hung.* nosza; *Slav.* nù, nudr; *Bosn.* nu, daj; *Rag.* nù, dà; *Ross.* ну, нуже; — 1. *excitando* działaj, dalej! nu! nun weiter! fort! auf! woßlan! Rzekli: nu! zbudujemy sobie wieże. *Budn. Genes.* 11, 4. (nużeż zbudujemy sobie. *Bibl. Gd.*) Nu! w imię boże. *Rys. Ad.* 41. Nuż zabieźmy temu! *Budn. Exod.* 1, 10; *not.* «właśnie: podźmy». Człowiek biedzi się z tobą jak z nieukiem, a nuże! pojdźże! *Teat.* 16. b, 25. Nużeśmy chrześciance, serdecznie się radujmy. *Bies. Balt.* 21. (*agedum*). Kiedy z cudzego, tedy nu nu; a kiedy z swego, tedy nie nie. *Rys. Ad.* 31. (cf. z cudzego się szeroko kraje). Nuż bracia, czas pieśnią smutną Wspomnieć Pańską śmierć okrutną. *Groch. W.* 170. A nuże zaraz gadaj, bo cię rozsiekamy. *Teat.* 36. b, 105. Dzień, noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie: nuże! nogi za pas, dalej! *Zabl. Amf.* 12. Komu miła ojczyzna, niech się ma do broni, Nuże młodzi rycerska, wsiądź na dzielne koni. *Zab.* 8, 355. *Koss.* Dalej kumie! nuże dalej! *Teat.* 35. c, 42. Nuże! nie baw mię dalej, włoż w ucho życziwe Co masz na myśli! *Hor.* 1, 124. *Nar.* Rad to słyszę; nu dalej! *Hrbst. Nauk. G.* 5. O czymże się zamysłasz? nuże panie młody! *Zabl. Z. S.* 12. Nuż go, nuż weń! dobrzeż go, *perge in eum!* *Cn. Th.* Nu, nu, pojmajcie go. *Baz. Hst.* 62. — Nu jeno, nuż jedno nuże! woßlan. Nu jeno wnidźmy w odpowiedź tego. *Lach. Kaz.* 2, 2. — 2. Nuż! oto natychmiast! sßau! und fogleiß! Pan Jędrzej przypomniawszy Zorawińskie kłęski, Nuż w płacz nad królem Janem! *Kras. Sat.* 37. — 3. Nuż *concedendi* co robić! nu! was ist zu thun! Nu kiedy się już zawiodło, a inaczej być nie może, otoż tak pójdźmy. *Falib. Dys. F.* 2. — 4. Nuż *interej. cum. conditione*: kto wie, czy-, a co, jeżeli; dajmy — może, azali, geßęst; *Ross.* нутка. *Cedo si conata peregit*, a nuż gdyby zamysły wykonał! *Cedo alioqui sonat* daj to, *vel* dajmy; *sed hoc loco melius reddes*, a nuż, *Græc.* αὖς ἐστίν, *quid si, quid putas si, quid foret si.* *Cn. Th.* Służmy królowi i ojczyźnie społem, Nuż do nas szczęście pierwszym zajdzie kołem. *Nar. Dz.* 2, 148. Ależ to długo czekać tej pogody! Nuż przykry zawsze bój prowadzić przyjdzie. *Zab.* 14, 78. Miałaś ufność w swych działkach, a nuż cię swojemi dźwigną kiedy rękoma. *Zab.* 12, 254. Nużby niebo upadło i skowronki potłukło. *Rys. Ad.* 42. Nie mogli imienia cnoty znieść, nuż pokuty. *Birk. Dom.* 6. (t. j. dopiero, co dopiero). — 5. *obs.* Nuż, *adverb. continuationis*, dalej, *feruer.* Kazimierz z Helżbietą miał te syny: Władysława, Olbrachta, Alexandra, Zygmunta, nuż te córki: Jadwigę etc. *Biel.* 430. Dwie Elżbiecie, które pannami umarły; nuż Annę etc. *ib.* — 1. NUCIĆ kogo, nęcić, łoßen; *Boh.* nutiti; music kogo, naglić, (cf. nukać); *Rag.* nükati *incitare*, *antreiben*, *nöthigen*. Mąż złośliwy nuci bliźniego swego. *W. Prov.* 16, 29. (przewabia. *Bibl. Gd.*) — §. Śmieie sobie poczynać mogli, aby im nie pikało pod kolany, albo

rozum nie nuczyl, język też nie uchodził. *Glicz. Wych. K 7 b.*

Pochodz, *nukać, przynukać; nuża, nużyć, znużony; cf. nuda, nudzić, i t. d.*

2. NUCIĆ, *ob.* Nócić.

NUDA, y, ż, (cf. *Slov.* nauza, nauze nędza, cf. *Lat.* nau-sea; *Sorab.* 2. nufa bieda, strach; *Carn. et Vind.* nuja, muja *miseria, necessitas, anxietas*, cf. *Ger.* Mühe, müde; *Croat.* nuda, nu - nuże; *Ross.* нужда potrzeba, mus, nędza (cf. nuża); *нытье* serca boleś; a) rzecz ckliwość sprawująca, *propr. et transl.*, *wobey einem Angst und bangung wird; eine höchst beklemmende Sache, etwas Langweiliges, Langweilichkeit, lange Weile; (oppos. krotchwila); Ital.* noja; (cf. *Ross.* ной ból głuchy); *Vind.* nadluga, dougzhafs; *Ross.* назола, скука. Gdy jeszcze druku nie znano, próżnej gadatliwości nuda z samym głosem niknęła. *Pir. Wym.* 126. Gdzie stąpisz, same nudy. *Teat.* 33. d, 65. Znowu same nudy przerwą nasze uciechy. *ib.* 48. b, 4. Dni nieszczęśliwych ostatki nudą zaprawione, sromotnie przeżyje. *Teat.* 47. c, 125. — b) Nuda, nudzenie sobą, *die Langeweile, die man hat.* Ów smutek, czyli nuda jakaś niepojęta, wkrada się za nami i do cudzych domów. *Mon.* 66, 245. Może przez nudę rzuci oko na ten papier dworny człowiek. *Xiądz.* 277. A jakie ja też nudy z tym człkiem ponoszę! *Niemc. P. P.* 7. NUDNIĆ, *ob.* Nudzić. NUDNIE, NUDNO, *adverb. adj.* nudny; *ekliwo, phys. et moral.*; (*oppos.* zabawnie); *beßlommen, ängstlich, langweilig; Ross.* недѣльно. NUDNIEĆ, iał, ieje *neutr. niedok.*, od sił odpadać, nikczemnieć, niknąć, *kraftlos werden.* Gąsietom rosa szkodzi, od niej zaraz nudnieją, i głowy im puchną. *Haur. Sk.* 124. Od plugawstwa w oborach bydło nudniało i schnęło. *Haur. Sk.* 178. Na nowinach nie paś, bo od tego nudnieją owce. *ib.* 125. Słońce piecze, aż się ludzie pocą i nudnieją. *Tr.* NUDNIK, a, m, człowiek nudny, drugich nudzący, *ein Langweiltzer Mensch; Croat.* naslānz; *Ross.* стужатель, (нужникъ usilnik, usiłowaniem wielkiem dokazujący). Nudnik, ciemięga, zmuda, mantyk. — *W. rodz. żeisk.* NUDNICA. NUDNOŚĆ, ści, ż, cf. nuda; serca boleś, ckliwość, *phys. et moral.*; *Herzenbeßlekmung, Bangigkeit, Langeweile; Ross.* тешнота, скука. Od kilku dni nudności serca cierpię. *Teat.* 10, 41. NUDNY, a, e, (*Slov.* nuzny nędzny; *Vind.* nujem *axius*, *naushezh avarus; Rag.* naudni - szkodliwy; *Bosn.* *naudin nocens; Ross.* нужный; *Ecc.* *нуждѣнь* potrzebny, *нудительный compulsativus*); (*oppos.* zabawny); nudę sprawujący, nudzący kogo, *Ital.* nojante, *verdbreißlich, langweilig, Langeweile machend; Vind.* dougzhafsen; *Carn.* *dolgozhasne; Ross.* скучливый, скучный. Smutny sam sobie nudny; złego każda rzecz gniewa. *Zab.* 8, 261. — §. Nudne jedzenie, picie, niesmaczne, ckliwe, *unßmaßhaft, Uebelfeit reißend.* NUDOTA, y, ż, NUDZIARSTWO, a, n, nudność, nudzenie sobie, *die lange Weile.* W kilka dni po ślubie najwyższe kochanie gaśnie, a zmniejszając się dzień po dzień, nudota po nim zostanie. *Teat.* 33. b, 151. Ustawicze tej rzeki zakręty, podsycają ciekawość podróżnego, i pozbawiają nudoty. *N. Pam.* 21, 265. Napojeni byli maxymami dawnego nudziarstwa. *Pam. Warsz.* 3, 327.

Czart. (nudnego sposobu życia). NUDZIĆ, *id*, *i*, *neutr.* *niedok.*, nudzić sobie, nudnić sobą; nudnić sobą. NUDZIĆ się *recipr.*, *Langeweile haben*, *bange Langeweile empfinden*, (*oppos. bawić się*), *Ross.* *стужаться, тошниться*, (cf. *tesknąć*). Nie uwierzysz, jaki mi czas długi, od godziny już nudzę się. *Teat.* 24. c, 85. Nudzić się, jest to czuć jakowąś czczość umysłu, nie wiedzącego co czynić, szukającego zabawy, a niemogącego jej znaleźć, udającego się do rozmaitych, a nie znajdującego w nich smaku: zostającego nakoniec w stanie opuszczenia, troskliwości, trwogi, pragnienia i obmierzania. *Kras. Pod.* 2, 400. Dziwujesz się, iż się ja na wsi nie nudzę; a ja się dziwuję, że się w mieście bawisz. *Kras. List.* 2, 24. Nudzić się zaczynam. *Teat.* 18, 162. Chciałaby wyjść, i nie chce jej się; zostaje; to powiada, że się jej nudzi. *Teat.* 22. c, 67. Przyuczone zawsze czym się zatrudniać, nie nudziły sobą. *Pod.* 145. Ah Dafnis, to ty chory nudzisz sobą! *Zab.* 42, 403. *Koss.* Nie nudźmy sobie w przeglądaniu kilku przykładów. *Kpcz. Gr.* 5, p. 125. Czego tak smutny chodzisz? i za jaką stratą nudzisz? *Karp.* 1, 15. Nudzi, nie widząc ukochanej żony. *Zab.* 13, 557. (*teskni*). Dowiec i rozum słusznie sobie nudnią, Oszukani od świata, nim się też nie trudnią. *Zab.* 14, 70. *Nagl.* Pan co nudzi rządem domu, i sam wniwco nie wgląda, najlepszych psuje ludzi. *Teat.* 19. b, 44. (zrzedła, zrzedny). Człowiek znudzony *teskni* na jednym miejscu. *Teat.* 6. b, 52. — 2. Nudzić *Verb. activ. niedok.*, znudzić, unudzić *dok.*, nudę sprawować, ciemięgać, *mantyczyć*, *Langeweile machen*, *beflommen machen*; (*Ital.* *nojaré*; *Ross.* *скупить, скупать, тошнить*; *Eccl.* *сѣдѣати*; (*Slov.* *nautijm cogo*; *Sorab.* 2. *nuzlisch* ociągać się; *Carn. obs.* *nudem ferre*; *Vind.* *ponuditi*, *ponujati* = potykać kogo czym, osiarować mu co; *se mujat*, *pomuiat* = usiłowac; *Croat.* *nuditi*, *nudim offero*, *allicio*, *illecto*, *ad comedendum incito*, cf. *nęcić*; *Rag.* *nuditi*, *ponuditi imitare*, *excitare*, (*uditi*, *nuditi nocere*, *naudenje* = szkoda); *Bosn.* *nuditi*, *uditi nocere*, *offendere*; *Slav.* *ponuditi* = osiarować co komu; *Ross.* *нудить, нужу, нудю, понуждаю* przymusić, cf. *nukać*; *нытъ, нью, ною* ból głuchy cierpieć; *trószczyć się, tesknąć*; (*Eccl.* *нуждати, неволять, мусиѣ*). W rozmowach wystrzegać się potrzeba, żeby nie nudzić powieścią o domowych okolicznościach. *Kras. Pod.* 2, 60. Jeżeli męża mego nudzi stateczność; wzgarda w nim musi miłość ocucić. *Teat.* 52. d, 87. Wizyty Alonza nudziły biedną twoją panią. *Teat.* 52. b, 13. NUDZISZ, *a, m.*, nudny człowiek, nudnik, *ein langweiliger Mensch*. Alieści nudzisz dotąd nam nieznaną, upatrzył chwilę i do nas wstępuje. *Aniaz. Poez.* 2, 150. — NUKAĆ, *ad, a, act. contin.*; (cf. *przynukać*; *Etym.* *nu, nuż!*), powtarzać *nu! age age repetere*. *Cn. Th.*; (*Boh.* *nutkati naglić, antreiben, zwingen*; *Slov.* *nautijm cogo*, (*ob. Nucić*); *Croat.* *nukam, nutkam incito*; *Bosn.* *nukkati, kaniti urgere, excitare, tukkati, potucęati koga*; *Rag.* *nutkati, nukkati, ponukati*; *Ross.* *нукать, нукну, нудять, нужу*; *Eccl.* *нужду, нуждати*; cf. *Ger.* *nöthigen*). Nigdy żaden ze służących niczego nie domyśli się; tylko za każdym razem *nukać*

potrzeba: *weźcież, wynieścież, przynieścież* i t. d. *Teat.* 11. b, 56. (nalegać, nalegając wołać). Pragnąc Oktaw konsulatu, nie senatu o tę część moryczy, Ale prywatnie Cyclerona nuka I w konsulacie mieć kolegą życie. *Chrośc. Fars.* 140. NUKACZ, *m.*, nalegacz, *der Antreiber, Soßdringer*; *Rag.* *nukkalaz, ponukkalaz, ponukkavaz, nůtkalaz*; *Ross.* *нутникъ*. W *rodz. żeńsk. Rag.* *nukkaviza, ponukkaviza*.

NUMER, *u, m.*, liczba, cyfra, *die Nummer, die Zahl*; *Croat.* *broj*; *Ross.* *числа*. Gdzież ten dom? jak się ulica zowie? pod jakim numerem? *Teat.* 19. c, 5. NUMEROWAĆ, *ad, uje, act. niedok.*, kłaść liczby porządkiem. *Tr.*, *numeriren*; cf. *liczyć*.

NUNCYATURA, *y, ż.*, władza nuncyusza papieżkiego, godność jego; pomieszkanie jego; *die Nunciatur*. NUNCYATORSKI, *a, ie*, *Nuntiatür*. Audytor nuncyatorski. *Tr.* NUNCYUSZ, *a, m.*, duchowny poseł Papieski, *der päpstliche Nuntius*.

NUR, *a, u, m.*, miasto i ziemia w Wwdztwie Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 250. *Stadt und Landtschaft in Masuren*; *adj.* *Nurski*.

NURA, NÓRA, *y, ż.* (*Ross.* *нора, норка, канура, канурка, (конура psiarnia)*; *Rag.* *ponor locus praeceps, ponorni profundus*); jama, dziura zwierząt pod ziemią; *Söhlung unter der Erde, Fuchsröhre, Dachröhre, Bau, Fährte, Fuchslöch, Mauslöch, ic.* Taxy idą w nóry na zwierze jamne, jako to na lisy, borsuki. *Zool.* 306. Lis robi sobie nóry w ziemi, dla bezpiecznego schronienia się. *ib.* 509. Kazał, ażeby wzburzyć Jamy, i ogniem z nóry. lisa wykurzyć. *Zab.* 2, 505. Kazał przekopać wilcze jamy, lisie nóry. *Zabł. Fir.* 77. Mysz każda do nury zemknęła. *Jak. Boj.* 48. *Hor. Sat.* 244. — 2. Nory, *ob. Nurty, nurt*. NURCIK *dem. nom.* *Nurt, qu. v.* NUREK, *rka, m.*, NÓR, NÓROWNIK, *a, m.*, (*Macz. urinator*); 1. człowiek, który nurkiem pływa; *Boh.* *morec*; *Slov.* *morec*, *genž* pod wodą płowali mże; *Sorab.* 1. *muřak*; *Rag.* *nóraz, norilaz, norilaz, noritegl*; *Vind.* *vtoplavez, makavez*; *Bosn.* *norać*; *Ross.* *водолазъ, ein Taucher, Untertaucher*. Opisał nurków dzielność, jak się w morze spuszcza, jak oddech zatrzymują, jak po dnie głębokości chodzą, jak małże do skał przypojone odrywają, jak czerepachy otwierają, jak perły wybierają. *Włod.* 287. W tej bitwie był Foceus, nurek znaczny, w wodzie zbierał fanty na samym zanurzone spodzie. *Bardz. Luk.* 51. — Nurki Kartezyusza, osobki szklane, ruszające się osobliwym sposobem w naczyniu z wodą. *Hub. Wst.* 202. (cf. *dyabli Kartezyusza*). — 2. Nurek, ptak, *ein Vogel, der Taucher*. Rodzaj nurków, *Colymbus*, należy do rzędu gęsiego. Nurek czubaty, *auritus*, w wodzie zanurzony długo trwa. *Zool.* 258. *Boh.* *roháč, potáпка*; *Sorab.* 1. *muřak*; *Rag.* *nóraz*; *Croat.* *pondurek*; *Bosn.* *norać*; *Ross.* *нырокъ, гагара, гагара, ob. Nurokaczka, nurogeš*. — 3. Nurek ryba, *hippurus*. *Plin.* 52, 11. *ein Meerfisch*. Ryby trzymające się zawsze w głębi, lub na samym dnie, należałoby nazwać nurkami, różniąc je od wierchołudków. *Kluk. Zw.* 5, 153. *Grundfische*. — 4. *Translate*: Nurek nowochrzczeniec. *Biał. Post.* 182, *ein Wiedertaucher, Unabtist*. Ci pohańcy nur-

kowe nie wierzą, aby N. P. boga prawego urodziła. *Sk. Kaz.* 600. Nurkowie ci, którzy się u nas w Polsce nurzają, plemię są magowe. *Biał. Post.* 5. ob. Ponurznik. — 2. Nurek, nurkowaty człowiek, ponury, eitt Trübsinniger. NURKA, i, ż., gatunek sobolego futra, 'Nürzfell, ein Art Zobel. *Tr.* (cf. *Ross.* норка *mustela lutreola*; норникъ gatunek lisów). NURKIEM *adverb.*, pod wodą, unter dem Wasser, unter das Wasser getaucht. Dla łowienia pereli w morzu, Wyrzucą muszle na brzeg, i chowają się znowu. *Tom. Rol.* 99. NURKOWATY, NUROWATY, a, e, — o *adverb.*, ponury, posepny, trübe, trübselig, trübsinnig. Nie dowierzaj człowiekowi nurkowatemu, i mało mówiącemu. *Mon.* 70, 251. Nurowate oko. *Comp. Med.* 699. NURKOWY, a, e, *Ross.* водолазныи; od nurków, Zaufser. Nurkowie wpuszczają się w głębią morza, za pomocą naczynia zwanego dzwonem nurkowym, campana urinatoria. *Hub. Mech.* 277. Zaufserglocke. NUROGEŚ, i, ż., die Zaufsgans; *Ross.* лутокъ, луточикъ, крохаль, *serrator merganser*, ma się u nas znajdować przy wielkich stawach; większa od kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 325. NUROKACZKA, i, ż., die Zaufente; *Boh. et Slov.* křehár, křehař, kačice, kteráž se zamára; *Bosn.* galeb, kaleb; *Vind. et Carn.* pandirk; *Slav.* piuljaca; *Ross.* каеръ, каверъ, гараучъ, пырокъ; *Eccl.* соухолпль. Rodzaj nurokaczek, *mergus*, należy do rzędu gesiego. Nurokaczka czubata, ma czubek w tył głowy wystawiający. *Zool.* 257. NUROWATY, ob. Nurkowaty. — NURT, u, m., 1. der Strom eines Wassers, eines Flusses. Miejsca najgłębsze, gdzie woda najprędzej idzie, nurtem rzeki nazywamy. *Hub. Wst.* 82, meat, *Vind.* tezhishe, struga; *Ross.* быстрина, стержень, стерженекъ, стремление. Rzeki Hiszpańskie mają wszystkie brzegi wysokie, a dna albo nórty niskie i niegłębokie. *Boter.* 8. Wszedłem do głębokości wód, a nört zabrał mię. *Budn. Ps.* 69, 2. (nawałność wód. *Bibl. Gd.*). Tamże u zamku Mintawa leniwa W łakomą Wisłę nurcik swój wylewa. *Klon. Fl.* F 2 b. Nawołomne morskie przebył nory (nurty); *navisragum fretum.* *Zebr. Ow.* 347. Nory rzeki. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 46. (promienie rzeki. 1 *Leop.*). Nurt główny rzeki; (oppos. odnoga, łacha); der Hauptstrom eines Flusses. 2. *Chirurg.* Nurt w pośladku, *fistula ani*; pochodzi z zbranego otoku. *Perz. Cyr.* 2, 275, ein Röhrgefchwür. NURTA, y, ż., głąb', głębia, die Tiefe, die Vertiefung. Idzie w dom, w samąj nurcie jaskini zamknięty, Słońcu, wiatru niedoszły, smutny, zamrożony. *Zebr. Ow.* 50. Gdzie dziura była w skale wykowana, W nurte go wpuścili. *Ody. Św.* 2, Hh 2. NURTAWY n. p. Klaniusz. *Otw. Wirg.* 405, *inundans*; *Ross.* струистый, pełnego nurtu. NURTOBYSTRY, a, e, n. p. Apennin wiele rzek rodzi z swego łona nurtobystrych. *Bardz. Luk.* 27. bystrego

nurtu, scharfströmen. NURTOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*; *Chyr.* jätzyć, eitem, eitem maßen. Ostrość humorów kołtunowych wywija się albo włosami, albo też nurtujać ciało, guzami i dziurami sączy. *Perz. Lek.* 12. Smarkociny chorym owcom z nosa cieką juchowate, nurtujać, zgnile i smierdzące. *Wolszt. Bydl.* 118. NURTOWATY, a, e, — o *adv.*, fiftulöß. Kurze dupki i ranki nurtowate wedle otworu pośladowego, *fistulae ani.* *Perz. Lek.* 2, 11. NURY, a, e, ponury, tiefäugig, finster, düster. Tu nuremi oczyma pierwszy raz ujrzeli Izawą stratę. *Przyb. Milt.* 55.

NURZYĆ, ył, y, *act. niedok.*, NURZAĆ *contin.*, NARZAĆ *frequ.*; *Boh.* nořjm, nořiti; *Rag.* noritti; *Sorab.* 1. nuriciz, ponuriciz; *Sorab.* 2. nirkasch; *Bosn.* noriti; *Croat.* norim, plavam; *Ross.* нырять, нырнуть, унырнуть; *vulg.* юркнуть, юркать; (нурить, томить tęczyć, mordować); a) potapiać w wodzie, pogrążyć, untertauchen. Już już go narza mokra śmierć: przecięż nie utonął. *Pot. Arg.* 191. Nurek ptak, za pierwszym zobaczeniem zapalającego się prochu, nurza się w wodzie pierwej, niż szrot do niego doleci. *Rog. Doś.* 3, 377. Nurzać się *Ross.* водолазничать. Długo marynarza morska fala narza. *Teat.* 56. b, 85. Jako skała w burzy, Co ją pieniaista fala zewsząd nurzy. *Kras. Oss. D* 3 b. — *Fig. et transl.* Tu kiedy na ojczyznę nowe wiatry wstały, Łódź Rzeczypospolitej w niezgodzie nurzały. *Groch. W.* 536. Zabity zdrady płaci, i we krwi się narza. *Morszt.* 353. er schwimmt in seinem Blute. — b) Nurzają się w radosnym łez potoku oczy. *Zab.* 13, 411. Znurzyłem twój smutny list w rzewnym łez potoku. *Zab.* 15, 391. W tysiącznych nurzałam się uwagach. *Niemc. Król.* 3, 93. ich ergoß mich in tausenderley Betrachtungen. Tam w brew' światu, co w zdrady odnięcie was narza, Ujrzycie okazałość szumnego mocarza. *Zab.* 16, 196. die Welt stürzt euch in die Wirbelstürme der Verrätherey. — 2. *Theol.* Narzać, nurzyć, chrzcić nurząc, taufen mit Untertauchung des ganzen Leibes. Czemuż dziś dziatek małych nie narzamy, ale tylko wodą je lejemy? *Hrbst. Nauk. E.* Na krzcie w pierwszym kościele trzy kroć narzano krzczone. *ib. D* 8 b. *Gil. Kat.* 340. Niepotrzebne nowokrzczeńców w szatach się nurzanie, a do wody wbrodzenie. *Gil. Kat.* 333, *Eccl.* гружение, погражение chrzest; cf. grążyć.

Pochodz. *ponurzyć*, *ponurzać*, *ponury*; *wynurzyć*, *wynurzać*; *zanurzyć*; *znurzyć*.

NUŻ, NUZE, ob. Nu. — NUZA, NUZDA, y, ż., a) wycieńczenie sił, zmordowanie; Kraftlosigkeit, Mattigkeit, Ermüdung; cf. nudność, (cf. nuda). Nuza z głodem, Trawę mehem, cukrem rzepe, wodę czynią miodem. *Pot. Jow.* 216. Wyśpi się na kamieniu pieszczoch pod czas nuży. *Pot. Jow.* 208. — b) Rzecz mordująca, praca wielka, bieda dokuczająca, abmattende Arbeit, Roth, Qual. Tak długa mając nuż wycieńczone siły, Padliśmy, i spoczynek nie był dla nas miły. *Szym. Ś. W.* 53. Tam na łożu wonnemi usłanym różami, Spoczywa, miłosnemi zemdlony nużami. *ib.* 8. Ja zaś, gdy dla mych dziatek wiek ciągnę w tej nuży, Żyję bym się trapiła, bym kołała dłużej. *Min. Ryt.* 1, 54. NUŻNIEĆ, iał, ieje, *neutr.*

niedok.; nudnieć, z sił odpadać, niknąć, (cf. *Boh.* nužeti *ad egestatem pervenire*), frałtłoš werben. Psiarnia powinna być czysto trzymana, żeby od gnoju psi nie nużnieli i nie marneli. *Haur. Sk.* 341. Od skrytej jakiejś choroby codzien bardziej nużnijeje i usycha. *Tr. Tel.* 448. NUŻNY, a, e, *Boh. et Slov.* nužny *egens*; *Ross.* ну́жный, *Etym.* нужда пędza; *Eccl.* *нуждѣнъ*; a) *active* nużący, mordujący, entfräftend, abmattend. Ofiaruję ci krew' hojną, pracę nużną. *Teat.* 46. c, 43. — b) Zmordowany, wycieńczony, frałtłoš, abgemattet. Niewczasem, pracą nużny, głodny. *Suszyc. Pieśń.* 3, 4 b. Widzi przy drzwiach, że człek ubogi, nużny, Potrzebujący w chromocie jałmużny. *Leszcz. H. S.* 703. Do skapėj pani, i już wiekiem nużnej, Przyszedł zakonnik proszący jałmużny. *Pot. Jow.* 155. NUZYĆ, ył, y, *act. niedok.*; znużyć *dok.*; mordować, wycieńczać, ermatten, entfräftigen, abmatten. Znużony praca.

N Y.

*NYA, yi, m., *Pluto.* Plutona boga piekielnego, którego

zwali Nia, chwalili Sarmatowie w wieczór; którego kościoł był w Gnieźnie najświętszy. *Strijk.* 136. Kościoł Nyėj. *Krom.* 58. Nyje. *W. Post. W.* 3, 185.

NYC *nijak. niedok.*, niknąć, ginać, nudnieć, n. p. Nyje, schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. *schwänden, vergehen, abfallen.*

NYDERLAND, *ob. Nederland.*

NYGA, NEGA, i, ż., z *Niem.* die Netze, der Rest; niedopitki, niedojadki, reszta. *Tr.*

NYGUS, a, m., niedbalec, byle zbyć wszystko odbywający, ein Raßläufiger. (cf. *Ross.* *нѣга* pieszczoność, *нѣжный* pieszczony).

NYKIEL z *Niem.* Mikołaj, Nicolai. *Prov.* Bij Nyklu Igarze. *Rys. Ad.* 2.?

NYNAC, n. p. Nynaj dziecię drogie moje, Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 367; śpij, drzymaj, śflafen, *schlummern, ob. Lilać, lulaj.*

NYRKA, *ob. Nerka.* NYSSA, *ob. Nissa.*

O.

Czternasta litera alfabetu łacińskiego; samogłoska czwarta. *Kras. Zb.* 2, 260. O mamy dwoje, Łacińskie otwarte, bez znaku, n. p. oko; drugie grubsze ściśnione ze znakiem, n. p. wóz, którego brzmienie średnie jest między o a u. Gornicki miasto ó, pisze dwie literze spojone: uo, n. p. bu-og, wu-odz. Nowy Char. Quidam addunt tertium o secundo affine, diverso tamen sono, ut in his: słoń, słono, słonce, słoma, sledziona, dzwonią etc., quae aliquantum per nares sonant; possit puncto diverso notari. *Cn. Th.*

1. O *interj.*; (*Carn.* o, o; *Sorab.* 1. oh, oh; *Eccl.* oie; *fere in omnibus linguis*; cf. *Graec.* *ὄ*; *Lat.* *eheu*; *Hebr.* *אָ*); O! *ad!* *servit admirationi, exclamationi, invocationi, optationi, irrisioni, comminationi, dolori etc.* O wielkie dziwy! O nieszcześni! O Boże mój! O by to! *Cn. Th.* O dla Boga! *Boh. Kom.* 1, 291. Bóg pożyczcia osnowę twego wywiódł, i dał tę żeś rzekł O! A! mowę pierwszą z płaczem. *Kulig. Her.* 55. O zacny Nestorze! *Jabl. Tel.* 145. Większa jest rzecz dać, niż brać; o złotaż to mowa. *Patr. Jał.* 7. O! o! jak się uśmiecha do mnie. *Teat.* 29, 84. (cf. *wej wej!*) O! O! Mospanie, powoli jeno, powoli! *Teat.* 1. b, 7, cf. *ey ey!*

2. O *praepositio*; *Boh. et Slov.* o; *Sorab.* 1. wo; *Sorab.* 2. ho, hob; *Vind. ob.* *Croat.* o, ob; *Bosn. et Slav.* o; *Ross.* o, обѣ; około, blisko, um, bey. (NB. *dziwna, jak kształt litery o, we wszystkich abecadłach Europejskich jeden, stosowny jest do znaczenia krążenia*). I. *cum accusativo* - a) *Directionis loci*: około, blisko, przy, przeciw, bey, um, naße, an. Ledwo się nie zabił o murek. *Teat.* 43. c, 76.

O łeb garniec stłuc. O pal, o pień koło się złamało. *Cn. Th.* O kość zęb złamać. *Cn. Th.* 555. Tygłe tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. Na co głową bić o ścianę? *Pilch. Sen.* 165. Maluchne działki o ziemię tłuc kazał. *Warg. Wal.* 317. A chłop o ziemię; *subauditur aliquid aptum, quod repente et violenter labi in terram solet*, (cf. *upaść na ziemię; runąć, ru!*). *Cn. Th., Ross.* оземъ. O ziemię translate, *ob.* Ziemia, cf. uderzyć. — O granicę, o ścianę: ościennie, naße an der Grånze. Jest na Szlasku, o granicę z Polska, Brzeg miasteczko, od brzegu nazwane. *Krom.* 21. O bok komu idę, pobocz. *Cn. Th.*, *zur Seite, an der Seite.* — Przyjść o co: nabawić się czego, wpaść w jaką biedę, się etmas zuzieben, eß über sich bekommen, auf den Hals kriegen, barein verfallen. Bolesław łysy o ściśłość, o niedostatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaście w głowę przyszedłszy, tułając błakał się. *Krom.* 258. Za niebiegłością opiekunów Leszka, wojna przeciw Słowakom o zaniedbanie przyszła. *ib.* 52. Przyjście o rozum, *defectio a recta ratione.* *Mącz.*, cf. odejść od rozumu; cf. *przyprawić o co, przywieść o co, przyprowadzić o co.* — b) *Intentionis, consilii, desiderii*: o; um. Do tych czas nie prosiłście o nic w imię moje. *Kucz. Kat.* 3, 273. (**niocz. edit. prim.*). O głos ich prosi. *Birk. Dom.* 84. Widziałem z jaką przychylnością byłeś o dobro bliźnich. *Karp.* 1, 68. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. O zakładbym poszedł. *Teat.* 52. d, 28., *ob. założyć się o co, auf etmas wetten.* Rzekł kupiec: *płaci, ty nie masz nic? Obieś rzekł: mam!

Kupiec: 'ocz 'nama, iż nie masz? Obieś: dobrze! a o co chcesz? O dwa grosza, rzekł kupiec. *Glicz. Wych. H 8 b.* O co, że tak, *subauditur*: chcemy się założyć? *Cn. Th.*, waß gift? waß gift die Wette? *ob. grać o co.* O mnie nic, lecz mnie o was trwoży strach ostatni. *Bardz. Trag. 314.* (nie boję się o siebie). O mnie nic; ale Kalchas na to nie zezwoli. *Bardz. Trag. 217.* (o mnie mniejsza, nie idzie tak o mnie). W więzieniu siedział o gardle, i o wszystkie majątność swoje. *Rej. Post. D 1.* (pod niebezpieczeństwem utraty życia i majątku). O ściętą szyję, o złamaną szyję; *ob. Szyja. — ob. Dhać o co, stać o co, starać się o co. — c) Dimensionis et numeri*: o około, blisko, do, z, an, gegen, auf, obngefahr, um. O włos, o kęs bez mała, um ein Haar; *ob. Kęs, włos.* Było na ten czas 'społu osób o sto i o dwadzieścia. *Rej. Post. C c c 1.* Było na tym sejmie o cztery tysiące księży, a o 50 tysięcy świeckich. *Sk. Dz. 1081.* O piętnaście razy było tego. *Pasz. Dz. 27.* Swatopelk z Chełmińskiej ziemi wywiódł o cztery tysiące ludzi. *Biel. 139.* Gdyby się był o jeden moment z łóżka nie porwał, zgorzełby od ognia musiał. *Sk. Żyw. 1, 416.* Ojciec rozumny swe wszystkie bogactwa nie o jeden raz dzieciom daje, lecz po trosze. *Mon. 70, 609.* (nie razem). Żołnierz żołąd o jeden wieczor przepiwszy, rabować musi. *Star. Ryc. 27.* O mil kilka złąd mieszkają. *Kras. Pod. 2, 252.* Bądź mi przyjaciel o milę daleki. *Zab. 14, 257. — d) Caussae*: o dla, za, z przyczyny, *Lat. ob; um, wegen.* Ba nie o to cię bito! *Tworz. Wiecz. 101.* Cesarz od papieża był kłęt o kacerstwo, o rozerwanie małżeństwa, o świętokradztwo. *Szczerb. Sar. 44.* Dla pychy anioły Bóg z nieba zmrutował, i króle możne zawzdy o nie niszczył. *Weresz. Reg. 89.* O jednę sarnę, abo niedźwiedzia, ktoby zabił, gardłem karał Mieczysław, jakoż i wiele ich o to potracił. *Biel. Kr. 100.* Otto dał zabić jednego grabież o żone. *ib. 58.* Oni o te tu ziemie swe gotowi są umrzeć. *ib. 248.* Zawzdy z wielką uczciwością i sławą bywało, o ojczyznę swą umrzeć. *Kosz. Lor. 157.* O dobrych uczynkach nie kamienujemy, ale o bluźnierstwo. *Sekl. Joan. 10.* Wadzą się jeden z drugim o grunty, o domy, o majątności. *Baz. Hst. 115.* Gniewasz się o to, że nie masz o co się gniewać. *Teat. 24, c, 22.* Ja się mam bić o dziecinności? *ib. 30, 80.* Nie krzyez o każdą rzecz! *ib. 35, 145.* II. *Cum locali*: — a) *Incumbendi*: o czym, na czym, z czym, auf, mit, an. Wóz o dwu kołach. *Cn. Th.* Ujrzałem kogoś przed sobą starego, który o lasce, nie o swej stał mocy. *P. Kchan. Jer. 255.* o kuli, o kiju, o lasce, an der Krütze, am Stofe. O kiju tylko jednym przeszedłem Jordan ten, a teraz z dwiema huffy się wracam. *Leop. Genes. 32, 10. Lach. Kaz. 1, 491.* O swej mocy, auß eigner Kraft. Nieś go kazali, rozumując, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swej mocy, a nieś się nie dał. *Sk. Żyw. 1, 101.* Co o nie swojej stanie mocy, długo się w sobie nie ostoi. *Tward. W. D. 17. — b) Coarctationis*: o czym, przestając na tym, nie więcej, ograniczając się tym, bloß dabey, bloß von, bloß mit. Nie taki nasze posty, jak owe niegdys pastelnice, o korzonkach, ziołach i wodzie. *Kras. Pod.*

2, 266. Że dobrze myśleć o chlebie i wodzie, Bajali niegdys medrze zapalczywi. *Kras. Mon. 44. Kras. List. 2, 153.* Pójdę, by o żebrany chlebie. *Teat. 47, b, und wenn ichs Brot betteln müßte.* Obiecał się do Loretu iść bosy, a o cudzej strawie. *Gorn. Dw. 11.* (t. j. o żebrany chlebie). Jadąc o głodzie i o pragnieniu, Turkom ledwo nie wszystkie konie pozdychały. *Biel. 578.* Wielka noc żydowska o tym rok po roku bieży, żeby tam patryarchów onych swoich dawnych wspominali. *Pasz. Dz. 86.* Póty hulał utratnie, aż póki żyć nie miał o czym. *Hor. Sat. 31; biß er nicht mehr wovon zu leben hatte.* Kto nie ma o czym na świat, wszystko ma niesporo. *Pot. Pocz. 654.* Pierwszy Adam cieleśnie, a wtóry Adam duchownie o jednej żenie jest. *Sk. Żyw. 2, 222.* Lubią sławę śmiałkowie, ale nie o szkodzie. *Kras. W. 41.* Wiatr tak jest słaby i leniwy, że o nim bardzo mało ujedzie. *P. Kchan. Orł. 1, 307.* Dom o jednym pięttrze. *Gaz. Nar. 2, 18, ein Haus von einem Stof.* Każdemu dawała po pięć mieszków, każdy o pięciuset talarach. *Kłok. Turk. 25. — c) Loci et temporis*: o czym, koło czego, za czym, po czym, według czego, um, herum, nach. Wniżdże, a zamknij drzwi o sobie. *Leop. 4 Reg. 4, 4.* Do miasta ich wpuściwszy, bramę o nich zamknęli. *Stryjk. Wrzucił go do przepaści, a zamknął i zapieczętował o nim. 1 Leop. Apoc. 20, 5.* W żadnej rzeczy im nie ustąpił, i zaprawdę już na ten czas było źle o nim. *Baz. Hst. 35.* Xiądz kanonik o milę wraz się może stawić. *Niemc. P. P. 91.* (t. j. prawie milę złąd mieszkający). Sejm powinien być tylko o świętym Michale. *ib. 14.* Zwyczajnie wstałabym sobie o 8mej lub 9tej godzinie. *Teat. 30, b, 28.* O piatku, o szredzie dam, przyjdę, quasi około. *Cn. Th.* O świtaniu: przede dniem. O tej dobie, o tym czasie. *ib. — c) Passive*: o, *Lat. de, von, über.* Mówiłem do nich o słowie bożym. *Baz. Hst. 139.* Kamilla ze mną tylko o mnie mówiła; ja z nią tylko o Kamilli gadałem. *Stas. Num. 2, 60.* Masz Wac Pan o tym wiedzieć, iż już... *Kras. Pod. 2, 45.* Rzadko, aby nigdy nie myśleć o grobie. *Groch. W. 402.* O kim mam powiedzieć pani mojej? *Teat. 15, c, 12.* O jej życiu i potrzebach pamięć na siebie wezmę. *ib. 47 b.* O ustanowieniu i upadku Konstytucyi 3go maja. — III. O, *praepositio inseparab.*; *Boh. et Slov. ob; Sorab. 1. wob; Sorab. 2. hob; cf. Lat. ob; Graec. ἀφ-, ἀπο,* przed wokalisem; ob-; częstokroć bez różnicy o-, lub ob-, używają, n. p. Obmierzam, obmowa, obcinam, obwiniam, obwieram; abo też omierzam, omowa etc. *Dudz. 14;* dodaje *verbo* znaczenie krążenia czynności na około czego, obejmowania czego na około: um, n. p. okręcić, obrócić, ocierać. — §. Ob-, przy *comparativis*: nieco, przy — n. p. Obgrubsze węgle. *Haur. Sk. 378.* t. j. przygrubsze; *etiam cum positivo*: obrzedni, obrzednie; obstarý, obszerny, obwyż, obdal, obdalny. — (*Boh.* obden co drugi dzień, *alternis diebus*, obnoc co drugą noc, *alternis noctibus*; cf. *Vind.* obedn alter, jeden z dwóch; nobedn neuter, żaden ze dwóch). — IV. O *abbreviatura*: ojciec, *pater*, duchownie: in *plurali* OO. : ojcowie, *patres*. n. p. Kazanie O. *Alexandra à Jesu, Karmelity Bosego. — Kollegium OO. Je-*

zuitów. *Vol. Leg. 7, 862.* — §. J. O. Jasnie Oświecony; Erlauch't. Postanowienie między J. O. Radziwiłami xiążęty na Olyce. *Vol. Leg. 7, 862.* — §. Marszałkowie O. *N. Gaz. Nar. 1, 197* t. j. obojga narodów, Polsk. i Lit. — O. P. D. obojga prawa doktor, *Juris utriusque.*

O B.

1. OB-, ob. O, *praeupos. insepar.* 2. OB co; źle zamiast: o co. *Dudz. 29.*

OBA, *fem.* obie, obadwa, obiedwie *plur.*, *Boh.* oba, obę; *Sorab.* 2. hobej, hobjoj; *Sorab.* 1. wobey; *Bosn.* obba; *Vind.* oba, obie; *Carn.* oba, obe, oba; *Rag.* oba, obje, oba; *Croat.* oba, obba; *Dal.* obba; *Ross.* oba, obę; *Germ.* beyde. Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Miask. Ryt. 22.* Lepiej chromo wnijsć do nieba, niż z obiema rękoma, albo z obiema nogoma być odesłanym do piekła. 1 *Leop. Math. 18, 8.* Względem wykonania człowieka dobry na obie ręce. *Nag. Cyc. 70.* Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma ująć. *Kosz. Lor. pr.* Obiema rękoma pisze; *utraque manu. Cn. Th.* Spi na obie uszy. *Jabl. Ez. 114. Bals. Niedz. 1, 159.* (tego, jak zarznięty). Obaśwa (*dual.* obaśmy) swych tajemnie sobie zwierzała (*dual.* zwierzali), I do Pańskiego domu w miłości chadzała. *J. Kchan. Ps. 79.*

Pochodz. *oboje; oboi; oboj; obojaki; obojętny; obopolny; zobopolnie; oboprawiec; oboreczny; obostronny; obuć; obuwie.*
4. *OBACZAĆ *act. contin.*, *OBACZYWAC, *OBACZAWAC, *OBACZOWAĆ *frequ.*, (*Rag.* obachi *gustare; Eccl.* obaye ale, lecz, przecież; cf. opak); z uwagą oglądać, baczenie patrzeć, uważać; *aufmerksam sehen, besehen, schauen, betrachten; (Boh.* zahlidnauti, cf. zagładać; *Sorab.* 1. na něto hladam; *Croat.* napazivati). Pojrzyj przeciwko sobie, a obacz to co widzisz. 1 *Leop. 4 Ezdr. 11, 36.* Wyśpiegujcież tedy, a obaczcie pilnie wszystkie chronki jego, w których się kryje. *ib. 1 Reg. 25, 23.* Obaczawałem one rogi, aliści rówek malutki wyrósł z pośrodku ich. 3 *Leop. Dan. 7, 8.* (obaczawałem. 1 *Leop.*). — §. Rozważać, erwägen. Żebyśmy to lepiej pojąć mogli, obaczaj mamy, co następuje. *Kucz. Kat. 127. 5, 541.* (rozważać. *recent. edit.*). Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, które bacznym sędzią ma obaczywać, i według tego skazować dowód, komu będzie rozumiał. *Szczerb. Sax. 66.* Obaczajmy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. *W. Post. W. 53.* Przy obrazowaniu macicy winnej, trzy rzeczy mają być obaczane. *Cresc. 317.* Ci ludzie się tylko około bystrości rozumu i subtelnie obaczania rzeczy pętają. *Gorn. Dw. 362.* Małoć zawsze pomoże przyjaźń bogatego, Bo nie umie w przygodzie obaczyć nędznego; Ale tak wiedz, chudzina jest na to bacniejszy, I przystęp o ratunek do niego łatwiejszy. *Papr. Koł. N 4 b.* (cf. 'rozumieć komu, wchodzić w jego stan). — OBACZYĆ *niedok.*, zobaczyć *dok.*; 2. *OBACZAĆ, OBACZYWAC *frequ.*; *cum effectu*, postrzegać, widzieć; *sehen, wahrnehmen.* Rotmistrz ten z rotą swoją mężnie poczynał; co do niego król obaczywszy, starszym go nad szan-

cami uczynił. *Papr. Ryc. 166.* Łotr obaczywszy one znaki bóstwa, nawrócił się. *Rej. Post. S 5.* Nie obaczysz Boga grzeszniku, nie zoczysz tryumfującego wszeteczniku pana. *Pociey. 252.* Puść uszy po domach xiążęcych, i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, że to szczerza prawda. *Smotr. Nap. 53.* Gdy się szczęście obróci tyłem, uznawają się ludzie, błąd swój obaczują. *Petr. Ek. 87.* Cudze wady rychlej, niż cnoty obaczamy. *Cn. Ad. 111.* Na wyższym stopniu cnoty człowiek dopiero obaczują, jako mu wiele jeszcze nie dostaje. *W. Post. W. 4, 180.* Z tych słów obaczyć i poznać możemy, jako to jest rzecz znaczna. *Wiśn. 410.* Zobacze, co z tym robieć. *Ld. OBACZYĆ* się z kim; a) widzieć się z kim, *sich mit jemandem sehen, jemanden sprechen.* Temi słowy się żegnał: podobno się już z sobą nie obaczemy. *Star. Zad. E 2,* wir werden einander nicht mehr wieder sehen. Ponieważ mi starość niewiele życia obiecuje, przetoż życzyłbym z tobą przed śmiercią obaczyć się. *Boh. Kom. 3, 125.* Do obaczenia, do zobaczenia, do obaczyska, do zobaczyska, *auf Wiedersehen.* — §. Obaczyć się, postrzedz się, pomiarkować się, upilnować się, *gewahr werden, wahrnehmen.* Pies ten do ciebie się łąsi, a gdy się nie obaczysz, alić on za nogę cap. *Rej. Zw. 83.* Gdy kto co nietrafnie uczyni, tedy więc tak mówią, że się nie obaczył, że się nieco potknął. *Kosz. Lor. 25 b. Rej. Zw. 198.* — b) Obaczyć się *transl.*; przychodzić do siebie, upamiętać się, *sich et-neß bessern bestimmen, in sich gehen, seinen Fehler wahrnehmen, recht zu sich kommen.* Tak bardzo był oddalony od zmysłów, iż kiedy przechodząc, umyślnie grzmot czynili, on najmniej nie słyszał, ani się obaczył. *Wys. Aloj. 62.* *Resipisco,* obaczynam się. *Urs. Gr. 49.* Obaczył się nazajutrz, gdy opłonał, a rozum od gniewu był uwolniony, posłał sługę za nim. *Birk. Sk. C 2.* Upamiętaj się wdy kiedy, a obacz się. *Baz. Sk. 530.* Obaczcie się, na żywy bóg was proszę, obaczcie się! *Smotr. Nap. 21. ib. 15.* Folguje bóg, abyśmy się upamiętali; ale jeśli się kto nie obaczy, ciężej karan będzie. *Gil. Kat. 227.* Obaczmy się; budzą nas swojemi przykłady blizy Siedmiogrodzianie. *Pasz. Dz. 111.* By przez nas lud się ten obaczył z grubych błędów, które go dotąd ślepiły. *Teat. 44, 9.* Utratnicy wszystko straciwszy, dopiero się obaczają. *Petr. Ek. 92.* Dopierom się obaczył, abo rzecz zrozumiał. *Cn. Ad. 200.* Rozgniewany, kiedy się obaczy, toż w ten czas sam gniewa się na siebie. *M.n. Ryt. 4, 142.* Wamby się obaczyć trzeba, a wynisć z tej ciemności, w któraście nie wiem jako wesli. *Gorn. Wł. N 5 b.* Nie chcęć na to odpowiedzieć, bo nie mogę się obaczyć, dobrzeźli to było, czy nie dobrze. *ib. P 5 b.* — §. Obaczony; który do siebie przyszedł; *zu sich gekommen, wieder zum Besinnen gelangt.* Po tym strachu stała ona jeszcze niecale obaczona; oko we łzach pływało; w pół umarła wargą. *Pot. Arg. 5.* — §. Obaczenie - bacność, uwaga; *Aufmerksamkeit, Achtsamkeit;* nieobaczenie, niebacność, nieuwaga, *Unachtsamkeit.* Tej nieprawości dopuścił się z niebaczenia. *Radz. Levit. 5, 18. et Deut. 19, 4.* (nie wiedząc. *Bibl. Gd.*). Jeśli drugiego z niebaczenia bez waśni pchnie. *Budn. Numer. 35, 22.* (z przygody-

Bibl. Gd.) bez rozmysłu, *ohnvorsätzlich*; cf. z nieobaczka, z nieobaczku. OBACZNOŚĆ, ści, ż., uważność, opatrność, bacność na okoliczności, *aufmerksames Umfichsehen, Vorsicht, Bedachtsamkeit*; *Eccl. облюденіе, осторожность, опасность*. OBACZNY, a, e, OBACZNIE *adverb.*, 1. rozważny, bacny, ostrożny, przeczorny, *aufmerksam, vorsichtig*. W tym masz obaczny być, abyś w ogrodzenie żadnego szczepia dobrego nie sadzał. *Cresc. 22.* Pamiętaj sądzić słusznie, ani być obaczniejszym na cudze maluczkie występy, niż na twoje wielkie. *Sekl. 27.* Patrzcie, jako obacznie chodzicie, nie jako niemądry, ale jako mądry. *Budn. Ephes. 5, 15.* Tak są nieobaczni i zapamiętali synowie światła tego. *W. Post. W. 2, 291.* Jeśliby kto słowy niebaczniemi przysiągł, choć na dobrą rzecz... *Radz. Levit. 5, 4.* Nie drzewiej oka z niego chciwego spuściła, Aż ognia nieobaczny sercem zachwyciła. *Pap. Ryc. 24.* Nieobaczna ufność. *Nar. Tac. 2, 304.* Mąż w mowie obaczny. *1 Leop. 1 Reg. 16, 18.* (mądry. *3 Leop. roztropny*). Nieobaczne wymówienie ust jej. *Budn. Num. 30, 6.* Masz być miłosiernym nad nieobaczny upadkiem bliźniego. *Rej. Post. H h 5.* — 2. *Passive:* Nieobaczny, nieprzewidywalny, niepostrzeżony, *unvorhersehbar*. Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. *W. Post. W. 3, 514.* (t. j. niespodziewane). Niedługo tego czekać, gdy się nieobacznie Upadek wszystkich rzeczy i zginienie zacznie. *Groch. W. 17.* Wypadł jakoś z pochew nieobacznie miecz. *Warg. Wal. 78, ob.* Z nieobaczka. do OBACZYSKA, do ZOBACZYSKA *familiar.* do zobaczenia, *auf Wiedersehen*. Mospanie Walcher, do obaczyska. *Teat. 55. d, 11. Boh.* na shledanj.

1. OBADAC *act. niedok.*; badając dochodzić; omacać *fig.*; na wszystkie strony wybadywać; *auf allen Seiten erforschen, rund um besühen, betasten*; *Ross.* опросить, опрашивать, (cf. opytać). Zawszad go obadawszy, poznałaś, że to część szczególnie twym ciosom odkryta. *Ossol. Sen. 32. cum bene illum undique circumisses.* W średnim wieku jednego baba obadała, Która muskaniem twarzy zmarszczki pokrywała. *Min. Ryt. 4, 22.* (kusiła). Oczy cię zbłaźniły, żeś mię tak obadał, I taki wstyd przed ludźmi i mą braćcią zadał. *Pot. Arg. 776.* Zapomina o wszystkim, komu strach serce obada. *Pot. Pocz. 43.* — 2. Upatrywać, badając obierać, wybierać sobie; *sich erfsehen, außerssehen, erwählen*. Miejsce sposobne w dworze obadały; *partem tenuere*. *Zebr. Ow. 157.* Fehowego dokłada się wyroku, gdzieby siadło miał obadać sobie; *quae sit tellus habitanda?* *ib. 54.* — 3. *cum effectu.* Obadać, zobaczyć, *erbliden, wahrnehmen*. Dziecko obadawszy, sobie go życzyła; *puerum vidit*. *Zebr. Ow. 88.* Po wszech dąbrowach często uganiana obadał. Cebrenową Eperya zwaną, *aspicit. ib. 292.*
2. OBADAC *cz. niedok.*, 'Obosć *dok.*, (*Bosn.* obadati, obosti; *Croat.* obadam; *Rag.* obosti, obadati); bodąc na około pokłóc, *umpiden, bepißen*; (cf. *Croat.* obadavec *stimulator, f.* obadavka).

OBADWA, *f.* obiedwie, *Boh. et Slov.* obadwa, obédwě; *Carn.* obadva, obedva; *Vind.* obadva, obudvie; *Rag.* obadva, obodvoizza, obodvoie, objedvie; *Sorab. 1.* wobeydway; *Croat.* obòdva; *ob.* Oba; *alle beyde.* Już złe żelazo, już

się złoto gorsze kurzy, Wojna się ściela, która obodwojem burzy. *Zebr. Ow. 5.* obojgiem.

OBAL, a, m., miano, które dają psom brytanom, *ein Name, den man Englischen Doggen zu geben pflegt.* Zaraz się raczy lypek ocuci, I zwałwszy pędem obal się rzuci. *Zab. 15, 47.* OBALACZ, a, m., *demolitor. Cn. Th.*, co obala jaką rzecz. *Włod.*, *ber Umstürzer, Zertrümmerer, Umwerfer.* (*Boh.* obal *ambages, circumitio*; *obalta involucrum*). OBALIC, *f.* obali *act. dok.*; Obalać *niedok.*; (*Croat.* obalyati, obalyam; *Rag.* obáliti; *Bosn.* obaliti); obwalić; *Ross.* обвалить, обваливать; wywracać jaki ciężar, *umstürzen, hinstürzen, umwerfen*; *Boh.* zwrcy, klopiti, přerušiti (obaliti, obalowati *obwijac w co*); *Carn.* douvrezhi; *Vind.* douvrezhi, kuzniti, pokuzniti, prevaliti, sverniti; *Ross.* опружить, опруживать, спять, спинать, опровергнуть, опровергать, опрокинуть, одолать, одолывать; *Eccl.* покрѣжати, поврѣжати. Nie już nowy dom zbudował, kto stary obalił. *Rys. Ad. 50.* Co jedni zbudują, to drudzy obalą. *Teat. 45. d, 37.* Drzewo obalone ze pnia, poczyna zaraz wysychać. *Jak. Art. 3, 165.* Wino chłopa obali. *Cn. Ad. 178.* Pewnego wieczora dwóch ludzi mię obaliło; byli to werbownicy. *N. Pam. 2, 150.* Na ziemię obalić *Eccl.* низповреши. Porwawszy kamień, w piersi go obalił, Aż Turczyn zaraz nogi i zęby rozwalił. *Pasz. Dz. 54.* t. j. wrzucił mu go w piersi, uderzył; *er warf ihn ihm an die Brust.* — *Transl.* Przewidział Bóg co ludzi wznosi i obala. *Zab. 12, 242.* maś sie hejt und stürzt. Wszelkiej sztuki zażyli, aby jego przedsięwzięcie na ziemię obalili. *Wys. Aloj. 118.* Obalam co na się, zwalam. *Cn. Th.*, ich zlehe mir etwas zu, stürze mich in ein Unglück. — §. Na skutach: obalić linę, mówi sternik, kiedy holując, linka się na chróście zawiesi, aby ją sliš kozica, to jest, widelkami zrzucił. *Magier. Mskr.* OBALIC się *recipr.* *Ross.* обвалиться, шлепнуться; *Boh.* kaceti se, kacym se; upadać, wywrócić się, *umstürzen, umfallen*. Mizerny świecie, jakoć wierzyć dalej, Gdy co dziś stoi, jutro się obali. *Kchow. 70.* Gdy fundament usuwa się, cała na nim wsparta obala się machina. *Dyar. Grod. 225.* Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, a wiecznie trwać będą. *Rej. Zw. 50.* Patrz, gdy moeny kamień, z górą się obali, (von oben herab stürzt), Już więc mocną drzewinę i z korzenia wali. *Rej. Wiz. 137 b.* — *Transl.* Na cię się to obali; na tobie tego będą ściagać, patrzeć, twoja to skóra albo mieszek poczuje. *Cn. Th. 441.* Tobie tego przypłacić, na cię się to obali. *Cn. Ad. 1463.* die Last wird über dich kommen; bu mirst es büßen. OBALENIE, daś Niederreiffen, Umstürzen, Umwerfen. Obalenie. *ber Umsturz, walenie, rozwalenie*; *Vind.* preverg, prekuz, pokuz; *Ross.* шлепокъ.

OBALASOWAĆ, *al. f.* uje *act. dok.*, balasami obtoczyć. *Tr.* mit einem Geländer umgeben.

OBALINY, *in. plur.*, rozwaliny, Ruinen, *zusammengestürzte Bruchstücke, Trümmer.* Obaliny zgruchotanego pałacu. *Teat. 48. e, 8.* Wielkich miast tylko obaliny, a nizkie i ubogie domki, widać. *Sk. Dz. 142.* Ginał ów Samson pod obalinami Z Filistynczyków trzema tysiącami. *Leszez H.*

- T. 216. — *Transl. fig.* Postanowił nie tylko ministra obalić; ale też siebie na jego obalinach postawić. *Pam.* 83, 442. OBALISKO, a, n., obalenie, nagły upadek, Umsturz, Unfall. Ciężkim obaliskiem starty został. *Pilch. Sen. list.* 2, 17. OBALISTY, a, e, *Dudz.* 49, mogący być obalonym; *Vind.* okulpotifnitliu, okulvershliu, podertliu, prevershliu; umstürzbar. Nieobalisty, *qui deijci non potest.* *Cn. Th.* 509. Upadku blizki, obalisty, *labilis.* *Cn. Th.* 1192. Mieszkają w tych obalistych miejscach. 1 *Leop. Ezech.* 33, 24. (rozwalonych. 3 *Leop.*). Zbuduje znowu obaliste budowania. 1 *Leop. Ezech.* 36, 33. (rozwalone. 3 *Leop.*).
- *OBAR, [OBWAR. 1] u, m, n. p. Nie mogą wody ugasić pożaru, Szerzy się ogień po okrętach wszędzie, Ci narzucają smolnego obaru, [*pice liquida* 1]. Ow czerpa wodę, że płomieni zbędzie. *Chrośc. Luk.* 93; cf. obwarzyć, obwarzanek, obarzanek.
- OBARCZYĆ, f. obarczy cz. *dok.*, Obarczać *niedok.*, *Obarszczać; §. 1) ciężaru komu na barki nakładać, obciążać go, uciążać, einem Lasten auflegen, ihn belästigen, nieder drücken, schmer drücken, *phys. et moral.* Pada na stołek, obarczony żalem. *Teat.* 9. c, 68. Wielą nieszczęściami zewsząd obarczony. *Teat.* 42. d, d. Krzyżacy obarczywszy Prusaków, na Polaków broń obrócili. *Wyrw. Geogr.* 577. Kiedy się potężniejszy interesuje do ratowania słabszego, w ten czas go myśli obarczyć. *Lub. Roz.* 126. Despota taxuje i obarcza, jak mu się podoba, podanych majątki. *Przestr.* 27. Obarczone, iż tak rzekę, objawszy państwa, całe, zupełne i ozdobne je potomności zostawił. *Gorn. Dz. ded.* Obarczon tyłu interesów tłumem. *Zab.* 13, 15. et 14, 206. Język Polski niegdys obfity, dziś wzgardzony, i w ostatnim obarczeniu. *Mon.* 65, 79. — *Fortif.* Obarczony kął flankowany, nazywa się głównego wału, wyskakujący w pole, złożony z dwóch czoł narożnika. *Jak. Art.* 3, 504. — §. Nie obarczony, nie mogący być obarczonym, n. p. Pracą nieobarczony, *Teat.* 25. a, 4. t. j. niezmordowany, unermüdbar. — §. 2) Obarczyć kogo z czego odjąć mu co, wyzuć go z czego, einem etwas abnehmen, entnehmen, entziehen. Wiem to, że duch mój z ciała obarczony I czas dni moich będzie ukrócony. *Chrośc. Job.* 61. Job obarczon z fortuny i z dziełek, Przyszedł na ciężki stos i niedostatek. *Chrośc. Job.* 13. Szwed z swojej potęgi znacznie obarczony, prosi o pokój. *Tward. W. D.* 2, 242. Wypędzając kacerze, chceszli teraz z tak wielu kawalerów koronę obarczyć? *Pot. Arg.* 171. OBRACZYCIEL, a, m., uciemięzyciel, der Bedrücker, Belästiger. Bogdajby tam najpierw zniszczał, gdzie najpierw zrósł, rodzaju ludzkiego obarczyciel. *Przestr.* 69.
- OBARŁOŻYĆ się *recipr.*, (*Etym.* barłog), leżuchem się robić, lenieć, gnuśnieć, sich auf die Bärenhaut legen, ein Faulenzler werden. Staraj się, abys się nie nazbyt domem obarłoczył, abys nie był tylko jak wieprz w karmniku. *Rej. Zw.* 36. Duchowni w swoich wczasiech tak się obarłozą, Ze wraz cnotę z nauką wzgardzą, z służbą bożą. *Pot. Arg.* 166.
- OBARTEL, tła, m., OBARTLIK, a, m., (*Etym.* od obracania); *Boh.* obrtlik; (*Rag.* obartulaz, vartitegl circumagens); §. a) *obex versatilis postis affixus.* *Cn. Th.*, zasuwka u drzwi. *Dudz.* 47, ein Schieber, ein Riegel, Schubriegel. Żelazo, którym się podnosi klamka, rękojeść klamki. *Włod.* — §. b) Obartel po wale prasnym chodzący. *Tr.*, macica u prasy, die Schraubenmutter. OBARTUCH, *OBORTUCH, a, m, §. a) *circulus ex farina, caseo et aqua.* *Cn. Th.*, ein runder Käsefuchen; ciasto kołowate z serem. *Włod.* Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył pierohy, abo obartuchami nadziewał. *Haur. Ek.* 111. §. b) *Transl.* Tłusty obartuch skłoni się nam do ziemi. *Teat.* 33. d, 89. brzuchacz, podsędek.
- OBARWIC, f. obarwi cz. *dok.*, na około ubarwić, upiekszyć, umfarben, befarben, befröhenigen, bemänteln. Bezwstyd jakiś obarwiony, nigdy niegodny tego świętego przezwiska piękności. *Gorn. Dwor.* 414; *Vind.* oblepupati; *Ross.* окрашивать, окрашивать.
- *OBARZAĆ się, *ob.* Oburzać.
- OBARZANEK, nka, m., obwarzanek, pracel, begiel. *Cn. Th.* ber Bręgel; *Slov.* přeclj; *Sorab.* 1. praczel; *Sorab.* 2. kringel; *Car.* přesta; *Slav.* perétac; *Croat.* vertanyi, (cf. *Croat.* obram aliquantum elizo, obwarzam, *obarzana kasza, obwarzana, *ob.* Obwarzyć); *Ross.* витюка, крендель, кренгель. — Na szkucie, nawdziewają się na obceje obarzanek, czyli wieńce ze sznurków, aby się obcejów trzymali. *Magier. Mskr.* Stridfränze; cf. obar.
- OBAWA, y, ż., obawianie się, wątpliwa czego bojaźń; *Ross.* опасение; *Eccl.* обниоженіе; die Besorgniß. Obawa, pośredni stan bojaźni, w którym człowiek, lubo się lęka nieprzyjemnego zdarzenia, nie jest atoli pewnym, że się zdarzy, nie jest bez nadziei, że odwróci. Obawa jest więcej jak niespokojność, a mniej jak bojaźń. *Niemc. Syn. ob.* *Pum. Warsz.* 1, 28. Udał, jakby był bez żadnej obawy. *Przyb. Milit.* 151. OBAWIAC się, *recipr. niedok.*, *Boh.* obawati se; (*Etym.* bać się, boję się); *Sorab.* 1. wobojażć, zaboyu szo; *Ross.* опастн, опасаться; *Eccl.* обниутися; besorgt seyn um etwas, etwas besürchten. Chwała bogu, iż to się na mnie obróciło, czegom się na wszystkie obawiał. *Sk. Zyw.* 2, 405. Obawiać się masz o to, co chcesz mieć bezpiecznie. *Min. Ryt.* 4, 146. Przez obawianie się zbytnie, odkrywa się słabość i wątpliwość w swych rzeczach. *Lub. Roz.* 127. *§. Obawam (obawiam) się ja króla mego. *Radz. Dan.* 1, 10. (boję się. *Bibl. Gd.* ich fürchte meinen König). Jeśliś wielom jest groźny, obawiaj się wielu. *Min. Aus.* 43. Obawiany: którego się boją, der gefürchtet wird. Nad całą puszcza powinien być przełożony człowiek obawiany, w sztuce leśnej doskonały. *Kluk. Rosl.* 2, 123. (*OBAWICIEL, a, m., bawiający gdzie, mieszkaniec; cf. obywatel; der Einwohner. W Niemieckich krajach najduje się woda taka, która sama przez się rozpuszcza złoto i srebro; o której obawiciele sami nie wiedzą. *Sienn.* 549.).
- OBAWNY, a, e, czego się obawiać trzeba, zu besürchten. Zale prawdziwe w jej sercu obawne; Gdyby zdradzieckie, nie byłyby jawne. *Teat.* 44. b, 58.
- OBAZARNIK, a, m., markietan, bazarnik, der Marketenber. Obazarnicy sami ledwie żywi Z głodu, a przecię za chleb złota chciwi. *Chrośc. Luk.* 101.

*OBBIC, ob. Obić.

OBBIEDZ, f. obbieże cz. dok., Obbiegać niedok., Boh. obběhnauti, obbihati; (oběhnauti $\cdot$ $\cdot$ $\cdot$ begatten, von männl. Thieren, salire, inire coitum, ob. Pobiegać); Sorab. 1. wokowo běham; Bosn. obteccchi; Ross. обѣгнуть, обѣгать, оббѣжать, оббѣгать, (оббѣгать чего chronić się czego); Eccl. оббѣгаю, кругомъ оббѣгаю, удаляюся, отбѣгаю, оббѣтци, обтичу, обтекаю; прѣдко со в коѣло obejsć, umlaufen, propr. et impr. Jego ludzie obiegli byli całe miasto nadaremnie. Pam. 85, 1, 347. Teat. 42. d. 2. Wstanę a obbieżę miasto; po ulicach i po rynkach szukać go będę. W. Cant. 3, 2. Nieobjechany cyrkuł dotąd, lotnemi nawami obbieżany. Leszcz. Class. 19. Dla nabrania rozumu obiegał świat. Stas. Num. 2, 82. Coż więc zyskamy w obiegnięciu krajów? ib. Kilka wieków obiega i błąka się około prawdy, która dalszy wiek dopiero ujrzy. Kpcz. Gr. 1, p. 114. Obiegł świat myślą na koło. Dar. Lot. 15. Proch naszym pogorzał, i samego hetmana, gdy obóz objeżdżał, dym szkaradnie obieżał, wszakoż nie szkodliwie. Papr. Hyc. 665. (opadł, obleciał). Skały, góry, miasto Fryburg w około obiegly. Biel. Hst. 282. (otaczają). Afryka ze trzech stron morzem obiegła. Biel. Św. B 4 b. (otoczona, oblana). OBBIEG, OBIEG, u, m., Boh. oběh, zápoli; Croat. zderkavanye; Ross. оббѣганіе; Eccl. крyгохожденіе; §. a) obbieżenie, ia, n., okrażenie, okrąg, daš umlauf, der umlauf. Obieg ziemi koło słońca. Hub. Wst. 297. Obiegu słonecznego przez rok jest dni 365 i godzin blisko 6. Solsk. Geom. 3, 31. Z obiegu gwiazd odmianę rzeczy wypatrzili. Zub. 3, 34. Ludzie obieżeniem słońca około sfery swojej przeciąg roku wymierzają. Zab. 2, 30. W niedługim lat obiegu. Nar. Dz. 3, 190. Zab. 12, 244. Po długim lat obiegu. Nar. Tac. 3, 7. Zabieganie i zakupowanie dostojęstw u Rzymian, zakazane były przez leges ambitus, obbiegu, obchodu. Pilch. Sall. 35. W innych krajach pieniądze były obficie w obiegu. Czack. Pr. 120. (w cyrkulacji). — §. b) Obieg obwod, peripherie, umkreis. *OBBIEZ, y, ż., n. p. I wszystkie porty z miejskimi uchody, błota, kałuże, obbieży i trzciny Ciekając, trzesąc, do najmniejszej krszyny spiegują. Chrośc. Fars. 169? (czy nie zdroża, manowce?). OBBIEŻNY, OBIEŻNY, a, e, — §. a) Pass. obbieżony, mogący być obbieżonym, otoczonym, umlaufen, umringt, umlaufbar, umringbar. Hetman miał Szweda jakoby w obieżnej knieje. Tward. W. D. 2, 183. Tam, gdzie obieżna knieja z niemi staje. Kchow. 25. (cf. objętki). — §. b) act, Obiegająca, kołująca, kołacy, in die Runde laufend, circulend. Obieg xieżyca obieżny, mensis periodicus, revolutio periodica. Hub. Wst. 299. Miesiąc obieżny, mensis periodicus, czas, w którym xieżyc przebiega długość 360 gradusów, rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. Hub. Mech. 476. Rok obieżny czyli gwiazdowy, sidereus. ib. 510.

OBCAS, ob. Abzas.

OBCEGI, *OBCAGI, ów, plur., OBCAŻKI zdrbn., OBCAŻKA sing., cegi, z Niem. die Zange, Rnetzange; Ross. емки, острогубцы, острозубцы, щипцы, щипчики, плоскогубцы,

плоскозубцы; Eccl. усѣкальница. Obcegi, naczynie kowalskie albo słóarskie. Jak. Art. 3, 304. Każ kowalowi ostremi obcagami i piłką precz piłować, kły takiego konia. Hipp. 54. Czerw. Narz. 18. *Obciążka do ściskania żyły bijącej. Czerw. Narz. 14. *Obciążki abo szróbsztak do zatrzymania krwi. ib. 13. Obcażki do obrzynania paznogi: kleszczyki, nożyczki nie strzygące, ale szczypiące.

OBCEJE, jów, plur., na skutach, obceje. Haur. Ek. 170. osm sznurów pojedynczych, po cztery z każdej strony, któremi jest maszt od sztaby umocowany, i te są trojaki: wiatrowa, średnia i dwie masztowe. Magier. Mskr. (cf. karnaty), Masttaue.

OBCES, OBCESSOWY, ob. Obses. OBCEŻLZNAĆ, ob. Ocheżlnać.

OBCHÓD, u, m., OBCHODZENIE, OBEJŚCIE, *OBEŚCIE, ia, n., §. 1) chód czyli iście koło lub na około czego; cf. obbieg; daš Umgehen, Umwandern, herumgehen, der Umgang; Boh. et Slov. obchod, obchodek, obcházka, obchoz, ochoz; Sorab. 1. wóbkhd, wobkhdzencza, wobenhodzeni; Vind. obhoja, obhod, okulhoja, okulhod, obhojenje, obhajanje, obhaja; Carn. obhod; Croat. obhod, obhajanye; Bosn. obhod, okrugh; Ross. обходъ, обиходъ; Eccl. обшесткнѣ, обходъ. Zabiegania dostojęstw u Rzymian zakazane były przez prawa, leges ambitus, obbiegu, obchodu, zwane. Pilch. Sall. 35. Kommissarz roczny obchód (objazdżkę) majątności zakończywszy, die jährliche Bereisung der Güter... Kras. Pod. 2, 203. — §. Milit. Obchód, ront, patrol, objazdżka, die Patrolle. Obiejście nocne przez officera albo unterofficera wartowego, wszystkich wart i stojek, dla doświadczania, jeżeli straż odprawuje się pilnie. Jak. Art. 3, 504; Vind. patrola, okulhodezha vahta, ogladauna ponozhna strasha; Boh. pogjzdkka; Rag. obhoda. Obchodzenie krwi, circulatio sanguinis. Kirch. Anat. 28, der umlauf des Bluts. Krwi obchód. Krup. 5, 91. obbieg. — §. 2) Obchód jakiej uroczystości, procesya, Carn. obhód, daš Begängniß, die Procession. Obchód abo procesya około cerkwi ma być na wspak. Sak. Sob. A 4 b. Miejsce obchodu czyli ptoesy (Carn. obhodeshe). Ten Pan, którego wiarę, ceremonie i obchody bronisz, stawia się za cię. Jan. Oks. O b. (służbę). Po obejściu służby bożej, do tego aktu przygotowali się. Smotr. Ex. 16. (po odbytej służbie, po skończonym nabożeństwie). Obchód roczny: rocznica, daš Jahrestfest, Jahrbegängniß. Uczeszczają sprawować obchody znowione. Otw. Ow. 153. Obchody, które zwano Saturnalia. ib. 10. Nie mając ludzi do śpiewania i procesyi, masz z nieba muzykę i obchód. Sk. Żyw. 2, 14. Obchód zaduszny, pogrzebowy, exekwie, Zeitbegängniß. Dziś sprawują obchód umarłemu. 1 Leop. Genes. 50. Nie doczekawszy, aby się obchody umarłego ojea skończyły, do Carogrodu pobieżał. Sk. Dz. 555. Chrześcianie pamiętki męczenników nabożnemi obchodami święca. W. Post. W. 3, 454. Kleopatry Oktawiego uprosiła, żeby sprawiła obchód Antoniemu, exequias. Chrośc. Fars. 509. Senat Rzymski uroczysty obchód czyli supplicacyą, ustanowił, abo w wielkiej przygodzie,

abo też po szczęśliwej jakiej wyprawie. *Pilch. Sall.* 215. — *NB.* Idea obchodu, aktu, *exprimitur frequenter terminatione pluralium.* — iny; *e. gr.* chrzciny, akt chrzczenia; imieniny, urodziny, obchodzenie imienin, urodzin; oględziny, poślubiny, zaręczyny, Janiny, Piotrowiny etc. — §. 3) *Passive:* Obchód, obeście, obwód, objęcie, der Umfang. Paryż jest miasto w kilka mil obchodu. *Tr.* Zakaz niewychodzenia za obeście domu i ogrodu. *Karp.* 1, 165. — §. 4) Obchód, obchodzenie się z czym, obeście, a) sposób traktowania czego, daß Umgang mit etwas, daß Verfahren, die Behandlung, der Umgang mit etwas. Do luty porządnej obechych nie puszczają, aby nie poznali, jakie zachowują obchody. *Torz.* 309. fortele, sztuki; (*ob.* Obchódka). Zapalenie macicy często staje się dla złego obchodu z rodzącą. *Krup.* 5, 324. Spokojny żywot i zgodne obeście z każdym zawsze kochała. *Psalmod.* 40. Nauk i z ludźmi obchodu się uczył. *Hor. Sat.* 99. Nie mieliśmy, dziećmi będąc, karności; obeścia na świecie żadnego nie nauczyliśmy się. *Petr. Ek.* 92. Obchód dobry, przestawanie z kim dobre *Ross.* Благодарение. Nie względem upodobania własnego, ale względem pożytku Rzpłtej obeście małżeństwa miał był Władysław zaciągać. *Krom.* 481. (sposób, wybór). — b) Obchod, obeście, którym się kto trudni, profesya jego, rzemiosło, sposób życia; daß Gewerbe, die Handhabung, daß Geschäft, die Lebensart; *Vind.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelstwu, dobizhkuwanje; (*cf.* obierać się czym; *cf.* gnarować). Co za obchód wasz? *Budn. Genes.* 46, 53; «*not. t. j.* dzieło wasze, co za robota wasza?» Kazimierza, inszym obeściem żyjącego, i na nim przestawającego, na tron wołali. *Krom.* 90. Do Krzyżaków się udawszy Brat Mieścingów, obeście życia ich przyjął. *ib.* 291. Krzyżacy względem ich duchownego obeścia, pod prawem papieżkim siedzieli. *Krom.* 343. To odprawiwszy, rozejdą się każdy do domu i do obeścia swego. *Szererb. Sax.* 345. Nie mniemaj, abyć Pan zakazował pocziwego starania, a obchodu twego. *Rej. Post. O o 5.* Wolno patrzy obchodu a obeścia swojego. *ib.* N 2 — c) Obchód, sposób do życia, mienie, majątność, fundusz, z czego żyje; Unterhalt, Lebensunterhalt, Habe und Gut; *Ross.* обиходъ (z sprzęt domowy). Ty masz z roli swoje obeście; a ten i siad i co orać nie ma. *Sk. Kaz.* 619. W obeścieu ziemiańskim Najmniej dostatkom nie zazdroszczę Pańskim. *Past. Fid.* 77. Nieście im zbiór! ja moim bezpieczny obchodem Pogardzam bogactwami, pogardzam i głodem. *N. Pam.* 18, 386. Całe jej obeście się było z pensyi. *Teat.* 28, 50. ihr ganzer Behelf. Nie ich bardziej, jak cudzy los i obchód budzi. *Teat.* 43. c, 27. Hultaje, którzy nie służą, nie robią, żadnego obchodu nie mają... *Sax. Art.* 62. We własnym swym obchodzie był niewolnikiem. *Stryjk. Turk. C.* Tarkwiniusz dzierżawy swe i obeścia rozdał. *Biel. Hst.* 102. Gospodarzowi trzeba obeścia jakiego, z ktoregoby siebie i swoich żywił. Obeściem zowiemy majątność, dzierżawy, imienie albo jakikolwiek przemysł, którymby swoich potrzeb nabywał. *Petr. Ek.* 115. Żądający sławy z dobrego obrządzenia

się domowego, nie pierwój dom swój, stół, usługę, sprzęt wszystek, i całe obeście swoje, ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno, czyli dochody na całe tak rozmiarkowane obeście wystarczą? *Mon.* 67, 452. Ze wszystkim obeściem swoim przed nieprzyjacielem do lasów się wynieśli. *Warg. Cez.* 82. [d] Obchód, obeście, domostwo z gospodarskimi zabudowaniami; Behaufung sammt Wirtschaftsgebäuden. — 4] Ludzie niemający służby, obeścia, ani opatrzenia. *Sax. Porz.* 10 (hołota). Gdyby szlachcie, zaniechawszy imienia i obeścia swego szlachckiego, mieszkał w mieście, szynk w domu mając... *Stat. Lit.* 85. Menniczny pałac z swojemi obeściami, machinami, funduszami. *Sejm. Grodz.* 83; *cf.* atynencye, pertynencye. OBCHODZIĆ, *il, i, trans. et intrans. niedok.*, *OBCHODZYWAĆ, OBCHADZAĆ *frequ.*, OBEJŚĆ, obszedł, obszli, *f.* obejdzie *dok.*, (*Boh.* obgiti, obchoditi, obchazeti; *Slov.* obisz, obchodit, obcházeti, obcházym; *Sorab.* 1. wobenhdu, wobenhdzem, wobkhdžam, wobkhdžam, wobkhdžayu; *Sorab.* 2. hobejhisch, hobojhisch, hobejsch, hobojtsch; *Carn.* obhajam; *Vind.* obhajati, obhoditi, okrog hoditi, okulhoditi; *Croat.* obhajati, obhájam, obisselszem; *Dal.* obhadyati; *Bosn.* obacchi, obiti, obiech, obhoditi; *Rug.* obiti, obáchi, obhoditti, obhodim; *Ross.* обойти, обойду, обшель, обходить, обхожу, обхаживать; *Eecl.* ОБИТИ, ОБХОДИТИ, обыду, обхожду, обшествую; *cf. Lat.* obire, obiit, oboe); §. 1 a) isć na około czego; *cf.* obbiec; umgehen, um etwas herum gehen. Ubiory podrapawszy, świat na krąg obszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Zebr. Ow.* 57. On codzién biega i obchodzi wszystkich chorych. *Sk. Żyw.* 2, 395. Obchodził mury, dla wysłedzenia miejsce słabszych. *Pilch. Sen. list.* 2, 40. Straże w nocy obchodzywał. *Jabl. Tel.* 256; (*Vind.* okulstrashuvati). Rzeka niemal w cyrkuł całe miasto obszła. *Warg. Cez.* 24. Gwiazdy obchodzą niebo. *Pap. Kol. A 3 b.* Jeden kieliszek wina, obszedł na okoł stołu. *Pam.* 85, 1, 158. Noc nas obszła cieniami. *Kanc. Gd.* 545. (otoczyła). Okropność i twrga złąką ziemi obszły. *Zab.* 15, 4. *Kniaź.* Obchodzi mię płomień, ogarnia, obit. *Cn. Th.* (daß Feuer umgeht mich, umgiebt mich, schließt mich ein; otacza). Skoro ich uszy trąba Polska obejdzie, a szelest zbroj waszych na nie padnie, pierzelną pewnie. *Birk. Chodk.* 7. t. j. koło uszu ich zabrzączy, ihre Ohren umtönen wird. Koral, jak go wiatr najmniej obydzie (obejdzie), kościeje. *Zebr. Ow.* 387. (*quo primum contigit auras, skoro go obwionie*). — b) *Vicinum:* Obszedłem wszystko miasto, schodziłem. *Cn. Th.* t. j. nie na około miasta obszedłem, ale wewnątrz prawie wszystkie domy, ich bin die ganze Stadt durchwandert, durchlaufen. Przyjdę do was, gdy obejdę Macedonia, bo Macedonia schodzę. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 16, 5. Obszli ziemię Edom. 1 *Leop. Num.* 21. O w jak różnej figurze świat zwierze obchodza! *Bardz. Boet.* 172. — §. *Passive:* Zgniłością moje ciało wszczął obszło. *Chrośc. Job.* 50. (na około pogniło). — §. 2) Obchodzić dzień jaki, uroczyść jaką, święcić, świątkować, *Ross.* праздновать, торжествовать, eine Feiertagheit begehen. Wszak

ojcu, kiedy pomrą dziatki, rozkazuje pogrzeb sam żal obchodzić. *Bardz. Luk. 25.* Ofiar z obrzędami uczył ich obchodzić. *Otw. Ow. 650.* — To skoro się obejdzie, wstępnie patryarcha w cerkiew. *Smotr. El. 46.* (gdy się obejdzie, odprawi). — §. 3) Obchodzi mię co, rusza, daje się czuć, nie zostawia obojętnym, interesuje mię, *Carn. amgrēm, eß interessirt mich etwas, eß geht mich an, läßt mich nicht gleichgültig.* Jestem człkiem, więc wszystkie, co na człeka godzą Przygody, mnie sięgają, i równie obchodzą. *Pilch. Sen. list. 5, 216.* (*humani nihil a me alienum puto*). Córki przynajmniej krzywda niechaj się obejdzie. *Otw. Ow. 204.* Co to mię ma obchodzić! *Teat. 53. c, 52.* Jeśli was prawda niemiła obchodzi, Mówcie, że zmyślać poetom się godzi. *Kras. Mysz. 40. t. j. oburza, w oczy kole, obraża; wenu eudj die Wahrheit entrüffet, beleidigt, aufbringt.* OBCHODZIC się *recipr., Sorab. 2. sze hobijasch; Sorab. 1. wohkhadzam szo; §. 1. obchodzić się czym, łozować się czym na około, sich bey etwas rund herum ablösen.* Obchodzili się panowaniem, koroną, *insigne per omnes in orbem ibat. Cn. Th.* Po sześciu godzin robili, robotą sześciu godzin się obchodzili, *senae horae in orbem operi attributae sunt. Cn. Th.* — §. 2) Obchodzić się czym, trudnić się czym, chodzić koło czego, cf. obierać się czym, gnarować, mit etwas umgehen, sich damit befassen, etwas treiben. Jesliby synowie szykiem i rzemieniem miejskim obchodzić się nie chcieli, a wzięliby się do spraw rycerskich. . . . *Stat. Lit. 83.* Urząd się ma pilnie dowiadywać, zkąd kto jest, czym się obchodzi? *Sax. Art. 62.* Nie pytaj mnie o imię, ani kto mię rodził, Ni zkąd jestem? com robił? czymem się obchodził? *Min. Aus. 40.* Ludzi lekkich, a którzy się błażństwem obchodzili, nie dopuszczano ku dostojństwu. *Eraz. Jez. O 5.* — §. 3) Obchodzić się z kim, postępować sobie z kim, traktować go źle, dobrze, *Vind. obhoditise, ponofhatise, podnositise; Croat. baratati; mit jemanden verfabren, umgehen, ihn behandeln.* Grzecznie się z kim obchodzić *Ross. благодаривтеговать.* Bóg dopuścił, że się z panem Chrystusem tak okrutnie obeszto. *Smalc. 85.* (obchodzono). Fałsznie a pokrycie obchodzili się z nim, chcąc go podstąpić w słowach. *Rej. Post. 1 7. 1 Leop. 4 Ezdr. 8, 28.* Proszę się więcej ze mną nie obchodzić, tylko jak z przyjaciąłem. *Teat. 34, 38.* Szanuj go We Pani, ochraniaj, obchodź się z nim jak najoszczędniej. *ib. 26. c, 28.* Po grubiańsku się z nim obeszła. *ib. 17, 35.* Nie jednako się z każdym obchodzić. *Cn. Ad. 602.* (cf. nie jednako wszystkim pozwalać, albo ich obciążać, karać etc.) Łatwo zwycięża, kto się łaskawie obchodzi. *Min. Ryt. 4, 155.* — §. 4 a) Obchodzić się bez czego, *Ross. обогитаться,* nie potrzebować czego, nie dbać o jego mienie, nie tęsknić bez czego, obyć się; *Vind. nepogriefhati, sgriefhati, breszhefabi; sich behelfen.* Obejść się bez ciebie. *Cn. Ad. 746.* Człowiek się bez człowieka obejść nie może. *Lub. Roz. 95.* Jaby się obeszł, choćym go nigdy nie widział. *Teat. 9. b, 71.* Łatwiej się jest bez zębów obejść, niż bez chleba. *ib. 43. b, 22.* Ja się obejść bez tój wygody. *Comp. Med. 388.* — b) Obejść

się czym, przestawać na tym, (nie potrzebować więcej nad to, sich mit etwas begnügen, sich damit behelfen. Małą się rzeczą ludzkie przyrodzenie Obejdzie zawzdy, i człowiecze zdrowie. *P. Kchan. Jer. 168.* — §. 5) *Passive* Obchodził się wałek, wychodził się, wyrobił się. *Włod., hat sich abgenugt, abgearbeitet, abgerieben, abgelaufen; (ob. Odchodzić się).* Obchodzona zawiasa. *Cn. Th., cf. Boh. obchodily.* OBCHÓDKA, i, z, sposób ochodzenia się z czym, fortel, sztuka, *Verfabren, Benehmen, Kunstgriff, Handgriff.* W tój robocie, małą obchódkę opuściwszy, całe dzieło zepsuć można. *Torz. 276. ib. 176.* Trzeba uważać, aby każdy materyał był należycie przygotowany, i obchódka z nim nieochybnie zachowana. *ib. 295. ib. 41.* OBCHODZICIEL, a, m., który co obchodzi, n. p. dozierając, *der Umwauderer, Umgeher. Tr. Boh. obchodnj: negotiator, mercator,* obegda chodzący od domu do domu; *Croat. obhodnik, obhoditel; Rag. obhoditegl, obhoda.* OBCIAĆ, obciał et obetnał, f. obetnie cz. dok., OBCINAĆ, ał, a, *niedok., (cf. ociąć);* drzewa obcinać, okrzysywać, obrzynać wilki, susz. *Cn. Th., einen Baum behauen, beschneiteln, beschneeren; (Sorab. 1. zciżnam, tzeschlyu, ha-wze wobrubuyu; Croat. oklestujem; Bosn. oplitti).* Drzewa niektóre obcinają, aby mnóstwo gałęzi wzrostowi na przekazie nie było. *Pilch. Sen. 106.* Po obcięciu gałęzi większe drzewo rodzi, Żelazo bujności nie szkodzi. *Lib. Hör. 96.* Z wierzby co rok obcinać może gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają lato-rośle. *Haur. Ek. 162.* Co z mięszczego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl. 1, 56.* Obcinać pazury: obrzynać, die Nägel abschneiden. Poznałam literata po wytartym boku, paznogciach nieobciętych. *Teat. 45. b, 12.* Obcinać włosy, pióra, skrzydła, ostrzydzić, beschneiden. — *Transl.* Obcinam komu skrzydła: uskrwiam kogo, odejmuję broń, odejmuję co komu; podskubuję kogo, jemanden die Flügel beschneiden, ihm Einhalt thun. Obcięto mu skrzydła; utarto mu rogów. *Cn. Ad. 745.* (cf. zedrzeć pypeć komu; cf. ogorzały mu skrzydła). By wam skrzydła obcięto, nie takbyście wysoko latali; by wam beneficya wzięto, nie hardzobyście o tę unia krew swoje ronili. *Smotr. El. 15.* — §. Położyłem niżej list Papieżki, obciąwszy tu i owdzie, co nie właśnie do tój materyi należy. *Birk. Dom. 59. t. j. wyrzuciwszy, ich habe hier und da etwas abgeschnitten, was nicht hierher gehört.* Świętości pańskie ocięto (obcięto), okaszono, zapakowano. *Zarn. Post. 41.* (skrócono, skureczono). — §. Obciąż człowieka, obsieć, kaleką go uczynić, rąk, nóg go pozbawić, porząbać go, *demanicare; einen verstümmeln, ihm die Hände, die Füße wegauen, zum Krüppel machen; Sorab. 1. wokuscham.* Uniażacemu się, ręce zobcinawszy, głowę urwały. *Otw. Ow. 155.* Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć. *Sk. Dz. 619.* My wolimy w tój sprawie bici raczej, i obcinani i zabijani być, niż ustąpić. *Smotr. El. 15.* Ścinaj, przesywaj, obcinaj, brodz w jusze, Dław jako muchy, a posyłaj dusze Cmą do Plutona. *Paszk. Bell. B 5 b.* Dwóch zabójców zaraz obciał; drudzy uciekli. *Stas. Num. 1, 226.* Nalazł jednego obciętego, który nie miał ręku, ani nóg. *Sk. Żyw. 2, 364.* Chocia go

z konia zrzucisz, obetniesz samego, okaleczysz, obnażysz, nie uleżę. *Pasz. Dz.* 13. Kto padł z nich na twarz, kto padł uderzony, kto stał, lubo obciety... *Bardz. Luk.* 124. Uszy tym hultajom obetne. *Teat.* 13, 68.

OBCIĄGNAĆ, *f.* obciagnię *cz. jednol.*, *Ociągnąć, (cf. ociągać), **OBCIĄGAĆ** *niedok.*, w około czego pociągnąć; *Hag.* otęgnuti; *Bosn.* otęgnuti; *Slov.* obtáhnauti, obtěhugi; *Sorab.* 1. wobczahnu; *Ross.* обтянуть, обтягивать, herumziehen um etwas, umgeben, einfassen. Tegim się członki ociągnęły (obciągnęły) spłotem, *complexu coierunt.* *Żebr.* *Ow.* 90. Często on mając skronie trawą *ociągnione, Mógł się zdać tym, który trząsał siano powleczone. *Otw.* *Ow.* 590. (obciągnione). Armate obciągnąć dwoma półwężłami słoswskimi. *Jak. Art.* 3, 63. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione; *junctae compagine cerae.* *Żebr.* *Ow.* 24. Związką nieugłaskane włosy obciągała. *Otw.* *Ow.* 28. Obciągnięcie *Ross.* обтяжка. Obciągły, *ociągły, *n. p.* Joab był w sukience ociągłej a ciasnej, według miary kształtu swego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 8; *ob.* Opięty. (**OBCIĄŻKA**, **OBCIĄŻKI**, *ob.* Obcegi, obciążki). **OBCIĄŻLIWOŚĆ**, **OBCIEŻLIWOŚĆ**, *ści, ż.*, niejaka uciążliwość, doleganie, (*Sorab.* 1. wobczężnoscz), die Beschwerlichkeit. Tyle przedziwa podzielić kmiotownom, ileby bez obciążliwości przasać mogły. *Haur. Ek.* 77. Między wszystkimi smętki, a między wszystkimi obciążliwościami, nie jest wietszy smętek, ani żadna obciążliwość, jako grzech. *Rej. Post. F f 1.* Obciążliwość głowy za obżarstwem przychodzi. *Kosz. Lor.* 3 b. **OBCIĄŻLIWY**, *a, e*, **OBCIĄŻLIWIE**, ***OBCIĄŻLIWO**, **OBCIEŻNO**, *adv.*, *Boh.* obtížný; *Sorab.* 1. wobczężne; *Ross.* отягощенный; ciężki do znoszenia, ciemieżający, uciążliwy, beschwerlich. Panowie poddanym swoim obciążliwi. *Petr. Et.* 252. Obciążliwy urzędnik, ciężki, przykro rządzący. *Włod.* Umierający głowę jako tako podniósł, choć już obciążliwą. *Kosz. Lor.* 6. (nieco ciężką). *Rej. Post. E e 2.* 1 *Leop.* 1 *Thess.* 2, 7. Niektórzy za obciążliwo sobie mieli, iż byli wyzywani na sejm do Krakowa. *Herb. Stat.* 10. Obciążliwie rządzić. *Petr. Pol.* 194. Umysłowi obciążno bywa, gdy świeckimi myślami obciążony, o niebo się starać ma. *Fur. Uw. F 3.* Przemawia Wenus do syna ze skargą tą obciążliwą. *Tward. Pasq.* 22. t. j. żaląca się na ciężkość krzywdy. sich beschwerenb. **OBCIĄŻYĆ**, *f.* obciążyć *cz. dok.*, **OBCIĄŻAĆ** *niedok.*, (cf. ociążyć), §. 1. narzucać kogo, belästigen; *Boh.* obtiziti, obtijziti; *Slov.* obtěžugi; *Sorab.* 1. wobczężam, wobczężuyu, wobczęzkam; *Vind.* obteshati, nabassat; (*Bosn.* obteskati, ucinitise tesgjak); *Bosn.* oteskati; *Croat.* obtesujem, otesujem, oterssujem, obtershiti; *Ross.* бременить, обременять. Ciało obciąża duszę. *W. Sap.* 9, 15. Mnoгими zbrodniami obciążone sumnienie. *Pilch. Sall.* 10. Ze wszech stron biedny, obciążony długami. *Teat.* 23, 8. Jupiter obciążył płodem Kalistę. *Otw. Ow.* 62. (cf. *Boh.* otezkat), er hat sie geistwängert. Brzemieniem ją obciążył. *ib.* 375; (cf. podbił jej bębenka). Widząc Faraó, że mu dano *odpoczynienie, obciążył serce swoje, i nie usuchał Mojżesza. *Leop. Exod.* 8, 15. *Wujek. ib. Bibl. Gd.* t. j. zatwardził, er verhärtete sein Herz. Obciążania od Ary-

anów, którzy zabijali wierne, sromocili panny, stare mężczyli. *Sk. Dz.* 276, Bebrüdnungen. — §. 2. Obciążyć sobie, skarżyć się, żalić się na ciężkość, für Bebrüdnung halten, über etwas als Bebrüdnung klagen, sich worüber beschweren. Król w uniwersałach obciążył sobie na posły, iż sejm rozerwali. *Gorn. Dz.* 29. Kaznodzieja na żydów w kazaniu szeroko obciążył, iż dzieciątko zamordowali. *Syr.* 1557. Nie lekajcie się, ani obciążajcie sobie tego, iżście mię ukrzywdzili. *Leop. Genes.* 43, 5. (nie trwożcie sobą. *Bibl. Gd.*). Posłał do króla, czyniąc mu dobrą myśl, aby sobie nie obciążył odkładania. *Biel. Św.* 277. (żeby sobie nie przykrzył). — §. Nie mniej sobie *obciążywa Hymenea, by przybył co najrychlej wzywa. *Żebr. Ow.* 241. (*aestuati*, oskarża się na ociąganie się jego, pragnąc go narzeka). **OBCIĄŻYĆ** się, **OBCIĄŻEĆ** *neutr.*, ciężkim się stawać, schwer werden. Obciążyło mi serce, i płakać nie mogę. *Grzech. W. A 3.* We dnie i w nocy obciążyła się nade mną bojaźń kary. *Psalm.* 35. **OBCIĄŻYCIEL**, *a, m.*, potłumiacz, oppressor. *Macz.*, uciemieżyciel, der Bebrüder; *fem.* Obciążycielka; *Ross.* отягочитель, обременитель, обременительница. **OBCIEŻNOŚĆ**, *ści, ż.*, obciążliwość. *Sienn.* 241, (*Boh.* obtížnost), die Beschwerlichkeit, (cf. ociężność). Paraliżowe ziele leczy niesnadność ku ruszaniu, i wszego ciała obciążność. *Spicz.* 102. **OBCIEŻNY**, **OBCIEŻYĆ**, *ob.* Obciążliwy, obciążyć.

OBCIEC, **OBCIEK**, *ob.* Ociec, ociekać.

OBCIECIE, **OBCIĘTY**, **OBCINACZ**, *a, m.*, co drzewa i inne rzeczy obeina, putator. *Włod.*, odrzynacz. *Macz.*, der Beschneider, Bebauer; *Croat.* lisztober; *Sorab.* 1. tžeschliczeř. **OBCINEK**, *ob.* Ocinek.

OBCIESNIĆ, *cz. dok.*, w koło nieco ścieśnić, beugen; *Sorab.* 1. wobezsznoszczu.

OBCIOS, *u, m.*, obeinanie, obkrzosanie, co się obeiosało, *propr. et fig.*, daß Abschnidjel, der Abschnitt, Abbruch. To tak powszechne prawidło nie znosi żadnego obciosu. *J. Ossol. Mow. P.*, t. j. wyjątku, keine Ausnahme. **OBIOSAC**, *ob.* Ociesać.

OBCISK, **OBCISKAĆ**, **OBCISNAĆ**, *ob.* Ocisk, ociskać, ocisnąć.

OBCOWAĆ, *ał, uje, intrans. niedok.*, (*Boh.* obcowati; *Bosn.* opechiti s' kjem god versari; *Rag.* opechitti; *Dal.* opechiti communicare; *Carn.* opptujem, opptujeti ablitigare; *Ross.* общежительствовать; *Eccl.* сообщаются, сообрашатися; (*Etym.* obec - spolnie; cf. *ops); współ żyć z kim, nakładać z kim, przestawać z kim, społeczność mieć z kim, *Carn.* pezhám se; *Rag.* drugariti, drugovitti, (cf. drużyna, drugi); mit jemanden Gemeinschaft haben, mit ihm Umgang pflegen, umgehen. Zmartwychwzbudzonego Jezusa Apostołowie oczyma swemi widzieli, i z nim obcowali, z nim jedli i pili. *Smalc.* 107. Żydowie z Samarytany nie obcuja. *Sekl. Joan.* 3; «not. spolnie nie żyją, nie nakładają.» Jam bardzo rad z tobą obcować, bowiem równie zabawić, jako i nauczyć umiesz. *Teat.* 9, 4. Obcuuj z białogłowami, ale wiedz, kiedy i jak się wdać z niemi. *Weg. Marm.* 1, 124. Dobrze czyni, kto zawzdy z dobrymi obcuje, i najlepszym miejsce nieprawe zepsuje. *Kras. Boj.* 100. Z świętym obcujać, świętym się staniem. 1 *Leop. Ps.* 17, 26. Po-

wiedz mi, z kim obcuje, a powiem ci, ktoś ty jest. *Mon.* 76, 185. — Obcowanie, przestawanie z kim, der Umgang; *Ross.* сообщение, сообщество. Miłość z obcowania roście. *Cn. Ad.* 504, Umgang erweckt Liebe. Obcowanie snadno daje Zie i dobre obyczaje. *Cn. Ad.* 745. (cf. z kim kto przestaje, takim się staje). — *Theol.* Obcowanie świętych = społeczeństwo świętych, die Gemeinschaft der Heiligen. Wszyscy wierni bowiem spółkują z Panem, jako członki jego, we wszystkich dobrach. *Kat. Gd.* 26. Nasze obcowanie jest w niebiesiech. *W. Phil.* 3, 20. (nasza rzeczpospolita. *Bibl. Gd.*). — §. Obcować z którą cielesnie sprawę z nią mieć cielesną, einer beywohnen, fleischlich umgehen. Starają się obcować z niewiastami tamtego kraju, mając to sobie za rzecz świętą, aby tam plód po sobie zostawić mogli. *Star. Dw.* 67. Obcowali nie tylko z matkami, i z siostrami, ale i z zwierzętami. *Glicz. Wych. E.* 2. — §. Myśmy źle obcowali. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 51. (myśmy się źle zachowali. *Bibl. Gd.*), sich betragen, anführen, benehmen, verhalten. — §. Prawem ziemskim sędzia nikogo nie przymusza do świadectwa, któryby w onym prawie nie obcował. *Szczerb. Sax.* 423. któryby pod nim nie mieszkał albo siedział, któryby jego nie był uczestnikiem, der daß Recht nicht theilhaftig ist. **OBCOWNIK**, a, m., (*Ross.* общникъ, f. общница 'obcowniczka); nakładający z kim, spółnik, towarzysz, przyjaciel, der mit einem umgeht, lebt, der Colleague, Gefährte, Genosse. Papież głowę swoje i wszystkich pomocników, obcowników i towarzyszy twoich kławią zakłada. *Krom.* 168. Jeden z obcowników i konsyliarzów Henrykowych. *ib.* 305. Litwa xiążetom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, dwa powiaty wydała. *Krom.* 624. *sociis.* **OBCOWNY**, a, e, obcuający, od obcowania, Umgang's, der Umgang betreffend. Biskup Paweł z Litewskim pogaństwem w przyjaźni obcowne zachodził. *Krom.* 280. *affinitates et amicitias jungebat.* **OBCY**, 'OPCY (cf. 'ops, obec), 'OB-SZCZY, a, e, (*Ross.* общій, общъ; *Boh.* obecny; *Dal.* opchen communis); 'obszczy, *obsol.* spółny, gemeinschaftlich. Ze chleb ważono, taki zwyczaj z dawnych czasów w monasterach 'obszczych bywał. *Pim. Kam.* 540. (gdzie spółnie, 'obszcze (ob. Obec), in communitate żyli). Schował w monastyrze 'obszczym żyjąc, trzy złote. *Sak. Dusz.* 160. Monastyr obszczytelny. *Pim. Kam.* 367; *Ross.* общежительный; rząd *subst.* общежитие społeczne życie, społeczeństwo. — §. Obycy, niedomowy, nie nasz, nie do nas należący, (*distinguas*, cudzy); *Carn.* ptuj, leshke, ludzke, (cf. 'ludzki); *Vind.* ptui, ptuini, nesan, nesanz; *Croat.* zvánzki; *Bosn.* stranik; *Ross.* людскій, странническій, сторонный, иноязычный; *Eccl.* странный (cf. prostronny), **OBNTAL'NIK**, nicht heimlich, nicht einheimisch, fremd. Przyrodzenie Polskie ku 'opcym a postronnym obyczajom skłonniejsze jest, niżli ku swym własnym. *Eraz. Jez.* 11 b. W piśmie ś. przez obcych rozumieją się poganie. *Salin.* 98. 'Opcego też, który nie jest z pocztu ludu two-go, ty wysłuchasz z nieba. 1 *Leop.* 2 *Par.* 6, 52. Nie możesz tam być obcą, gdzie będziesz kochana. *Teat.* 58, 219. Z obcych nędz weseli. *Warg. Wal.* 142.

'OBCZASOWAĆ, ob. Ociosać. **OBCZERSTWIĆ**, ob. Oczerstwić.

OBCZYTANY, a, e, wielkiego czytania, belesen; *Vind.* pifsmosnazohi, ob. Piśmienny; (*Ross.* обчество, обчитатъ, обчитываю omylić się w rachowaniu).

OBDACh, 'ABDACH, u, m., **OBDAŠZEK**, szka, m., *demin.*, (z *Niem.* Obdach, Abdach), daszek ściany od deszczu broniący. *Cn. Th.*, cf. okap, ein Wetterdach, Regendach, eine Regentraufe; *Sorab.* 1. wotžeschki; *Slov.* přjstřešj, strecha od wichřice hágičy; *Boh.* přjstřešek, přjstřešj; *Sorab.* 2. tschěcha; *Vind.* predstreha, nadstreshke, nadstreshje; *Carn.* nadstreshnek, nadstreshk, nadstroschk; *Croat.* podstrossnica; *Ross.* навѣсъ, выпускъ. Buduje-li kto co ku szkodzie sąsiada, jako gdyby mu strzechę albo abdach na jego dworzec wpuścić chciał... *Szczerb. Sax.* 36 *ib.* 317. Żołnierze, by byli bezpieczniejsi od strzał, uczynili sobie dyłowanie i obdaszek. *Baz. Sk.* 212. **OBDAChOWY**, **OBDAŠZKOWY**, a, e, n. p. Obdachowe wiązanie. *Cn. Th.*, Wetterdach.

OBDAŁ *adverb.*, opodał, przydalej, ein wenig weit, nicht gar nahe. Za nim obdał idzie. *Fur. Uw. F* 3 b. **OBDAŁNY**, a, e, opodałny, przydalszy, ein wenig weit entfernt. Kupiectwo odległe wyspy, głuchemi pustyniami obdałne kraje, złącza. *Arch. ded.*

OBDArcIE, ob. Obedrzeć.

OBDArNIC, il, f. obdarni cz. *dok.*, darniem obkładać, mit Rasen belegen. Miejsce zakryte wałem obmurowanym lub obdarnionym. *Pap. W.* 1, 472.

OBDArOWAĆ, f. obdaruje cz. *dok.*, podarkiem kogo zaszczycić, einen beschenken; *Boh.* obdarowati; *Eccl.* ударовати. Bóg wiernych obdarował takim błogosławieństwem, kedy żadnego utrapienia nie uznają. *Biał. Post.* 99. Od wielu osób dziękowano panu bogu za nas, z tego obdarowania, które w nas jest. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 11.

OBDArTUS, a, m., człowiek obdarty, gołota, galgan; n. p. Wola mieć dziesiąciu obdartusów, jak dwóch tylko ludzi, a dobrze ubranych. *Mon.* 65, 420, ein Abgetlumpter, ein Lump. **ODArTY**, ob. Obedrzeć.

OBDArZYĆ, f. obdarzy cz. *dok.*, obdarzać *niedok.*, *Boh.* obdariti; *Slov.* obdarauwam; *Sorab.* 1. wobdarim, wobdaruyu; *Vind.* obdaruvati, obdaroviti, obdieluvati; *Rag.* obdariti, nadariti, nadarivati, (cf. nadarzyć); *Croat.* nadarajem; *Bosn. et Slav.* nadariti; *Ross.* одарить, одаривать, надарить, нажаловать, надѣлать, надѣлять; *Eccl.* задаряю, удобротворити, оуцшедрити, облагодатити, о-благодательствовати; uszczęśliwić kogo podarzem, hojnie go w co opatrzeć, mit Geschenken beglücken, reichlich beschenken, versehen mit etwas, begaben, überreichen; *ejusdem significationis est cum darować, sed eam auget, i. e. multa, magna aut honorifica donare.* *Cn. Th.* Łaskami go swemi obdarzył. *Teat.* 46. d, 1. Rozdawanie orderów nie powinno mi być zazdroszczone, abym gdy nie moge obdarzyć, mógł przynajmniej ozdobić. *Gaz. Nar.* 1, 189. Stan. Aug., begüttern. **OBDArZYCIEL**, a, m., *Rag.* nadaritel; der Beschenker, Begaber. *W. rodz. żeńsk.* Obdarzycielka, *Rag.* nadaritelica.

OBDAŠZEK, *demin. nom.* Obdach, *qu. v.*

OBDAŁUŻNY, a, e, — *ie adv.*, *Boh.* obdylný, obdlažný; *Vind.* duugoviten, podougi; *Rag.* odugh; *Ross.* догрова-

тый, длинноватый. Obdłuż *adverb.*, cokolwiek długi, przydłuższy, podługowaty, länglich, etwaß lang. Ogród mierny, obdłużny. *Pot. Arg.* 208. Był Alexander średniej urody, twarzy obdłuż, kościsty i żyłasty. *Biel. Św.* 262 b. Rzecz jakakolwiek obdłużną raz z wieczora przeczytawszy, tak ją nazajutrz zupełnie mówi, jako drugi z ksiąg czyta. *Warg. Wal.* 71. OBDŁUŻNOŚĆ, *ob.* Podługowatość, die Länglichheit.

OBDUKCYA n. p. sądowa; widzenie, wizya, gerichtliche Besichtigung. *Tr.* OBDUKOWAĆ co, n. p. zabitego; sądownie go oglądać i trupa examinować. *Tr.*

OBDZIAŁ, u, m., (*Carn.* obdejl dos); dział komu przypadły, der einem zugefallne Antheil. Niewiernik w jej granicach już nie mieszkał cale, i nie miał części w Luzów dziedzictwa obdziale. *Przyb. Luz.* 94, *Ross.* обдѣлка оправа. OBDZIELIĆ kogo czym *dok.*, Obdzielać *niedok.*, udzielić mu po części, einem mitttheilen, ihn mit einem Theile von etwaß versehen. Wyzwolenka ta często nadobnym ciałem służalców dworskich obdzielała. *När. Tac.* 2, 480. (t. j. obdarzała). Czare z ręki syna Od prawej strony obdzielać zaczyna. *Dmoch. Il.* 20. (*Boh.* obdělati ogrodzić); (*Carn.* obdejlim dotare; *Vind.* obdeliti, okuldeliti; *Ross.* одѣлить, одѣлять hojnie obdarzyć; обдѣлять, обдѣляю w dziale oszukać).

OBZIERAĆ, *ob.* Obedrzeć. OBDZIERZEĆ, *ob.* Odzierzeć. w OBEC, w *OBIECZ, *OBSZCZE, *adverb.*, (*Boh.* obec, obecnicie, obecnyk, společnost gromada, gmina; wübec *vulgo*, občanský stanu, n. p. konsyliarz stanu; *Slov.* obec *respublica*, obecne *communiter*, wübec *generatim*; *Carn.* opzhina; *Vind.* obzhina - gromada, lud, mnóstwo; *Croat.* obchina *communitas*, obchinszki *communis*; *Dal.* opchina, opchen, opchiti *communicare*; *Slav.* opchinski *communis*; *Rag.* opchina *universitas*, opchjeni *universalis*; *Ross.* вообще w ogół, we wszem, всеобщий ogólny, общій, общъ spólny, pospolity, powszechny, общникъ spólnik, община społeczne pospolite dobro, (cf. obecny); общество społeczeństwo, общительность gorliwość obywatelska, obywatelstwo, Gemeinssinn; сообщительно spólnie, razem; общенародно powszechnie, wszędzie; *Eecl.* общно, общь, вообще spólnie, общиѣ, общиѣ, общимъ согласіемъ; общинникъ, общникъ, общитель uczeńnik, общительнъ hojny); *1. *obsol.* *obiecz *subst.*, n. p. Nietylko ludzie rozumni, ale też pospolita obiecz ludzka, za wielką to wadę zawsze mieli. *Eraz. Jez. D* 8 b. cały ogół ludzki, die Gesammttheit, Gesammtzabl. — *2. *Obszcze, spólnie, gemeinschaftlich. Jest to rzecz przystojna zakonnikom, a osobliwie obszcze, t. j. in *communitate* żyjącym. *Pim. Kam.* 340. Czerńcy według reguły s. Bazylego w manastyrach *obszcze, t. j. *communiter* żyli. *Sak. Sob. B* 3. — *3. W obec, w ogół, ogólnie związany, razem, niepojedynczo, *en general*, generalnie, überhaupt, alle zusammen; *Sorab.* 1. wschechrómadne. Traw jest wiele, o których wszystkich ani z osobna, ani w obec, tylko o niektórych, będzie się mówiło. *Syr.* 1302. Kazano nam modlić się w obec za wszystkich ludzi. *Modl. Gd.* 104. Chrystus, pan wszystkich rzeczy stworzonych w obec, i osobliwie ludzi wiernych. *Kucz. Kat.* 72. (w

powszechności. *edit. recent.*). Ociec niebieski jest wszystkich rzeczy w obec sprawca. *Salin.* 2, 408. Ludzie wszyscy w *obiecz, acz wiedzą, że to prawda, a wždy grzeszą. *Eraz. Jez. D* 8. *ib. M* 2 b. O tych rzeczach trzeba mieć pewną wiarę, bądź o każdej w szczególności, bądź w obec o wszystkich. *Kucz. Kat.* 22. (w powszechności. *recent. edit.*). Uwazanie o amiołach w obec. *Wys. Aloj.* 470. Statuta te chcemy, aby od wszzech w obec poddanych naszych chowane były. *Vol. Leg.* 2, 608. t. j. od wszystkich zgoła, von allen und jeden. Wszystkim w obec, i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznajmujemy. . . *ib.* 2, 650. My Stanisław August, wszem w obec i komu o tym wiedzieć należy. . . *Gaz. Nar.* 1, 255. Było w obec wszystkich ośm tysięcy. 1 *Leop. Num.* 4. (hurtem). *Prov. Slov.* Obec, wielki kopec; *communitas magnus obex*; *nec Hercules adversus duos.* — *2. W obec; teraz bierze się też za obecnie; pomimo przestrogi *Włodka*, że dawniej nigdy tego nie znaczyło: in Gegenwart, osobiście, in Person. Wieżeń w obec sadu popiera, iż niewinnie oskarżony jest. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 150. Zapraszasz mię do siebie, synu mój kochany, Bym się w obec stawiła, na ten dzień. *Zab.* 13, 412. OBECNY, a, e, OBECNE *adverb.*, (*Boh.* obecny, obecne spólny, občanský, obecanský od stanu, państwa, wšeobecny *omnibus communis, universalis*; *Slov.* obecni, obecne *generalis, communis*; *Bosn.* opchjen, tako jednoga kako drugoga, *communis*; *Rag.* opchjeni *id.*, *Slav.* opchenj; *Dal.* opchen; *Ross.* общій, обще, общежительный, общественный spólny); — *3. *obsol.* obieczny, ogólny, uniwersalny, allgemein, gesamt. Słyszę, że Chrystusowi wszyscy się poddali, widzę też krom tego już *obiecznego a wszem pospolitego zakonu, wszystko mu podlega. *Eraz. Jez. I* i 5. Ludzie obieczni niechaj będą posłuszni przykazaniu bożemu. *ib. K k* 8 b. wszyscy, generalnie. — *4. Osobisty, w osobie, osobą, persönlid, in Person. Na Pizański synod biskup Krakowski obecniejechał; drudzy zaś biskupi posły swoje wyprawili. *Krom.* 442. — *5. Przytomny, obliczny, gegenwärtig; *Slav.* ocsigledan; *Carn.* prizho; *Vind.* prizhen, naprizhen, vprizhen, sedain; *Ross.* присуцій; *Eecl.* насутсвующий, настоящій. Dawność wychodzi między obecnymi za dziesięć lat, a między niebytnymi za dwadzieścia. *Szczerb. Sax.* 65. Pierwój go ludzie już obecnego widzieli, niż o przyjeździe słyszeli. *Warg. Cz.* 143. Ciało wprawdzie bolało; ale dusza obecna sobie była. *Birk. Zbar. D* 3. Obecny być, *Vind.* tukaibiti, vprizhibiti, perstanuvati; *Eecl.* сприсуствую. Nieprzytomnym, nieobecnym być *Ross.* отбыть, отбываю. Nieobecny *Ross.* отсутствующий. Te rzeczy ludzi trwożyć zwykły, które obecne w oczach nie są. *Warg. Cz.* 207. OBECNOŚĆ, sci, ž., (*Boh.* obecnost, obecnstw; *Ross.* общество społeczeństwo; cf. *Boh.* občina *campus herbidus communis* - błonie; *ob.* Obec -); przytomność, obliczność. *Cn. Th.*, die Gegenwart; (*Vind.* prizha, prizhnost, naprizhnost, vprizhnost). Nieobecność *Ross.* неприсутствие, отлучка. Zawsze się zapłonił, zwłaszcza gdy miał rzecz w obecności wielu. *Pilch. Sen. list.* 1, 75.

Pochodz. *wyobcować.

OBEDRZEĆ, obdarł, *f.* obedrze *cz. dok.*, OBDZIERAĆ *niedok.*; *Vind.* okulpodreti, okulpotergati; *Ross.* обдирать, ободрять; na około poździerzać, *ob.* Odrzeć, rund um abrißten. Wszysey tacy warci, By żywcem byli ze skóry obdarci. *Kniaż. Pocz.* 3, 135. Rozumiałem, że na nim suknie w kawałki obedra, tak go każdy do siebie ciągnął. *Zab.* 13, 208. (*cf.* obdartus). Obdarłem się, i chodzę, gdyby drab jaki. *Teat.* 53, 21. Wyniosłość, zawiść, dumna, łakomstwo, rozpusty, Te czynią świat częstokroć obdarty i pusty. *Zab.* 11, 592. *Zabł.* Obdarcie *Ross.* обдирка.

*OBEDYENCYA, *yi, ź, z Łac.*, posłuszeństwo, uszanowanie, *n. p.* Idą obedyencyą oddawać cesarzowi. *Star. Dw.* 54. Czerńcy na różnych posługach i obedyencyach rozesłani i zostawieni będąc... *Pim. Kam.* 88.

OBEGNAĆ, *ał, a, cz. dok.*, (*Boh.* obehnauti, obehnal, obeżenu *circum agere*, *cf.* oganiać, ograć; *Vind.* okulgoniti, okulgnati; *Sorab.* 1. wobhonicz doświadczać; *Ross.* обогнать, обогнать dognać, doścignąć); obiec, obiegając otoczyć, *um* etwas herum rennen und es so einschließen. Jednego baranka białego Zgraja pasterzów w polu obegnała, Kijmi zabiła, i zamordowała. *Odyt. Św.* 2, G g 3 b. WySPA ta, lasy rozkosznemi obegnana. *Biel. Hst.* 280. (owieniona). — Obegnać miasto, położyć obóz około wszęgo miasta, *circumsedere. Macz.*, obledz, otoczyć, opasać, *Vind.* okulopafiti, obdati, okulskleniti; eine Stadt berennen, belagern. Polacy Soczawę w koło obegnali. *Biel. Kr.* 435. Nasi Krosno obegnawszy, w okolicy pustoszyli. *Gwagn.* 88. Kamieniec strwożysz bliskim wojska ciągiem, Obegnawszy go w koło, jako krągiem. *Jabl. Buk. Q 3.* Ciągnął do Rzymu, obegnał go, a wziął go za dwa lata. *Biel. Św.* 62 b. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 11, 9. O dobyciu zwątpił; o obegnaniu nie piérwój radzić postanowił, ażby się na żywność sposobił. *Warg. Cez.* 179. OBEGNANIEC, *ńca, m., activ.*, obleżeniec, *ber* Belagerer. — *ż. pass.* Obegnańcy na zamku i wody nie mieli. *Biel.* 88. *erronee pro* obegnani, obleżeni. OBEGNAŃCZY, *a, e,* Belagerungs. Obegnańczy wieniec, *obsidionalis*, hetmanowi obleżeńcy (obleżeni) dawali, wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60.

OBEJDZIE, *ob.* Obchodzić. *OBEJM, *u, m., Chodk. Kost.* 7, *ob.* Objątek, objat. OBEJMOWAĆ, *ob.* Objąć.

OBEJRZEĆ, *ał, eli, f.* obejrzy *act. dok.*, OBZIERAĆ, OZIERAĆ, OGLĄDAC, *OGLEDAĆ *niedok.*, *OGLEDNAĆ *jednoll.*, Oględywać, Oglądywać *frequ.*, oględuje, oglądywa *Pracs.*; *Boh.* ohlžeti, ohlidnauti, obhlidnauti, ohlidati, ohledowati, ohledawati, ohledati, shlednauti, shljidnu, shlednu; *Slov.* osýwam; *Sorab.* 1. wobladacz, wobladowacz, wobhladuyu, wohladuyu; *Vind.* ogledati, ogleduvati, obgledat, pogledat, oglejati, okulgledati; *Carn.* oggledam, sgledujem se; *Croat.* sgledam, ogledam, pregledati; *Bosn.* ogledati, ugledati, pomno viditi i gledati; *Rag.* obazritti; (*Slav.* ogledati, koshtati; *Rag.* oględati *gustare*); *Ross.* оглянуть, обглядѣть, оглядывать, огляжу, оглядаю, обглядяю, възглядать, разглядѣть, разглядывать, осмотрѣть, осматривать, обозрѣть, обзирать, обозрѣвать, озирать; *Eccl.* обглядати, осмотрѣть, оглядѣть, съзрѣлати, зєрцаю, сьмотрити, сьмотрати, смотряю; 1 a)

na około patrząc uważać, befehen. Oględował galery i wszystkie armaty. *Pasz. Dz.* 40. Oględowali fontanę, wśród placu uczyniona. *Warg. Wal.* 307. *Warg. Radz.* 160. Skanderbeg włożywszy delią na pancerz, jechał miasta oględywać. *Baz. Sk.* 208. Kiedy tak hetman mury oględował... *P. Kehan. Jer.* 71. Oględuje twarz swą w zwierciadle, a oględawszy się, odszedł, i wnet zabaczył, jaki był. 1 *Leop. Jac.* 1, 23. Dla większego przekonania, sam chciałem te rzeczy przegłądać i ozierać. *Xiadz.* 270. Wziąć co na oglękanie. *Cn. Th.* 615. zum Befehen nehmen. Na pokazanie, od kupca, szynkarza, na skosztowanie, na oglękanie rzecz jaka dana, *ob.* Proba. *Cn. Th.* 821. Oglękanie, obejrzenie, *Boh.* ohlžka, ohljdk; *Sorab.* 2. hogled; *Sorab.* 1. poladani; *Vind.* ogled, osiralost; *Ross.* оглядка, смотрѣ, засмотрѣ, досмотрѣ, осмотрѣ, смотрѣние, свидѣтельствование. Kiedy o czyich leciech wąpią, tam oględowanie ciała miejsce ma. *Szczerb. Sax.* 198. (*ob.* Oględy, oględziny). Obzierający *Eccl.* обзира-тельный; z tąd obzoriще, высокая башня, стражница, твержа, *ob.* Strażnica. — b) Oględam *vel* oględywam abo oględywać jadę, idę, miasta, kraje, w pielgrzymstwo dworne się wdaję; jadę, abym zwiedził kraje dalekie. *Cn. Th.* 615. zwiedzam cudze kraje, ich gehe auf Reisen, reise die Welt zu sehen. Chcąc cudze ziemie oględać, wezbrał się do Włoch. *Ezop.* 50. Oglękanie, oględowanie krajów, miast cudzoziemskich, pielgrzymowanie dworne, *lustratio locorum. Cn. Th.* 615. das Besuchen fremder Länder. — 2. Oględać kogo, obaczyć, ujrzeć, jemanden sehen, sprechen. Oględałem cię Boga mego w cielem, niestworzonego, stworzonym; nieogładanego widomym. *Sk. Żyw.* 1, 76. Wracasz na Iono matki, tak dawno czekany, Jakże jestem szczęśliwa, że ciebie oględam! *Niemc. P. P.* 34. Oględał dzień ten pożądany. *Tr.* Do oglękania, do ujrzenia co odłożyć. *Cn. Th.*, do obaczenia, auf Wiedersehen. Boże nie dasz świętemu twemu obejrzeć na sobie skazenia. 1 *Leop. Ps.* 15, 10. (*ogłędać. 3 *Leop.*, doświadczyć). Nie ogłęda zatracenia albo skazy, 1 *Leop. Ps.* 48, 11. (nie ogłęda. 3 *Leop.*). OBEJRZEĆ się, OGLĄDAC się; 1. w zad patrząc, abo po stronach patrząc, sich umsehen; *Sorab.* 1. wohladuyu szo; *Bosn.* obazrittise, obziratise; *Carn.* zgliedavatisze, osiram se; *Vind.* se ogledat, okulviditi, okulgledati, ogleduvatisze, osretise, osiratise; *Rag.* obazrettise, obziratise; *Croat.* obziramsze; *Ross.* обозрѣться, взориться; *Eccl.* озрѣти ся, озирати ся, обозрѣти ся, обозрѣваю ся. Oględnawszy się żona Lotowa, obróciła się w słup solny. 1 *Leop. Genes.* 19, 26. (obejrzawszy się. 3 *Leop.*). Obróciła się w słup solny, iż się ogłędnęła nad rozkazanie. *Biel. Św.* 6 b. Obejrzawszy się i tam i sam, widząc, że nikogo nie było... *Radz. Exod.* 2 12, Ozierając się woła: a gdzieś się podział! *Teat.* 20, b, 158. Na głos ten ogłędnawszy się, rzekł... *Warg. Wal.* 34. Oględnął się zasię, a ujrzał go. *Budn 2 Reg.* 2, 24. Oględać się na wszystkie strony, jak złodziej. *Teat.* 32, b, 87. Gumno nie ma być daleko od folwarku, ale tuż na obejrzeniu. *Cresc.* 149. t. j. pod okiem, gletſ vor den Augen, im Gesichte. — *ż. Transl.* Oględać się na co, na kogo uważać co, zastanawiać się nad czym, względać

na kogo, względ mieć nań, sich nach einem, ober nach etwas umsehen, auf ihn sehen, auf ihn Rücksicht nehmen. Otwartym na wszystko oglądać się okiem. *Torz. Szk.* 52. Na to, co mi przekładacie, najmniej się nie oglądam. *Smotr. Nap.* 23. Oglądający się, przezorny, obaczny *Ross.* осмотрительный. Oglądaj się na ostatnie koła, na przyszłe czasy. *Rys. Ad.* 52. *Kłok. Turk.* 120. Na te rzeczy trzeba się obejrzyć. *Salin.* 4, 451. Nie oglądali się ojcowie na syny, opuściwszy ręce. 1 *Leop. Jer.* 47, 3. (nie obejrżeli się 3 *Leop.*). Uczynił to dla bojaźliwych i na wszystkie się niebezpieczeństwa oglądających. *Siem. Cyc.* 560. Mądry na wszystkie strony się ogląda. *Cn. Ad.* 466. Na wiele się trzeba oglądać temu, który ma przysiądz. *Karnk. Kat.* 313. Nie oglądam się, co ze mną będzie; ale mówię, kto kocha ojczyznę, powinien być za tym projektem. *Ust. Konst.* 1, 156, Stan. Aug. Na żadne obietnice i pogroźki królewskie obejrzyć się nie chciał. *Sk. Dz.* 1081. Wieku swego całego na to nie żalowali, ani się na prace żadne nie oglądowali. *Warg. Wal. praef.* Tylko żeby dziś było; na jutro się nie oglądają. *Teat.* 22, c, 25. *Pasz. Dz.* 113. Na ludzi się oglądać. *Cn. Ad.* 555. (cf. respektami się uwodzić; cf. nie kto, ale co). Pan nie ogląda się na to, na co się ogląda człowiek; bo ludzie widzą to, co jest przed oczyma, ale pan w serce patrzy. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 7. Bóg się na osoby nie ogląda. *W. Act.* 10, 54. Bym się na cię nie oglądał; nisi pater esses, non tulissem. *Cn. Ad.* 50. — Oglądać się na kogo: obawiać się go. *Cn. Th.* Niejaki Aryanin, człowiek dzielny i wojenny, miał wielkie łaski u cesarza; i oglądał się nań cesarz, i bał się go niejako dla odstępstwa jakiego. *Sk. Żyw.* 59 - 60. Biskupi, na króla i moc jego się oglądając, mijali sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. Oglądać się na kogo, spodziewając się ratunku. *Cn. Th.* pendere ex aliquo. — Oglądanie się na kogo, względ, obawianie, obawa, respekt *Boh.* auhled, ohled. — 2. Oglądać się z kim: ujrzyć się z kim, widzieć się z kim, zejść się z kim; jemanden sprechen, mit ihm zusammen kommen, ihn wo sehen. OBEJRZAŁOŚĆ, ż., przezorność, die Vorsichtigkeit. Wrócił się nie tak nieuważnie, jako był ustąpił, ale z wielką ostrożnością i obejrzałością. *Pilch. Sall.* 283. t. j. oglądając się na wszystko. OBEJRZAŁY, a, e, *adverb.*, przezorny, względ mający, względny, vorsichtig. Panowanie Tyberyusza, na wszystkie strony obejrzałego, czyli raczej we wszystkim podejrzliwego. *Pilch. Sen. list.* 2, 148. Rzymianie w domu i obozie na wszystko obejrżeli i opatrzeni. *Pilch. Sall.* 12. Zaliż nie widzisz? jak obejrzałe postępuje roztropność? *Pilch. Sen. list.* 3, 570. Na wynikające skutki nieobejrżeli, do buntów niewiele potrzebowali przyłudy. *Pilch. Sall.* 29, *Eccl.* безобзорный. OBEJRZLIWY, a, e, obejrzliwy w około, circumspicius, co ze wszęch stron może być obejrżano. *Mącz.* umsehbar, umsehbar; *oppos. Eccl.* необзорный.

OBEJŚCIE, ob. Obchód.

*OBEL *adverb.*, [z *czes.* obel: zupełnie, porów. *cerk.* обелъ abundans 2], n. p. Zakonnikom naszym wszenocne modlitwy odjąć, obel usiłujesz. *Pim. Kam.* 240. Ceremo-

nie te nasze skracając, nie obel przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad chorymi używane były. *ib.* 198. ze wszystkim, ze szczeniem, zgoła, (cf. obli, obły; cf. *Ross.* obs. обель niewolnik).

OBELGA, i, ż, (*Etym.* Iga, Iżyć); hańba, obelżenie, Schimpf, Schmach, Schande; *Sorab.* 1. nekazanstwo, hanidba; *Croat.* psoszt, rugôta; *Ross.* обпаса, (cf. obraza). Żydowski naród jest na obeldze u całego świata. *Kłok. Turk.* 152. Każdy swoje zwycięstwa wyliczał, z wielką wielu godnych dam obelga. *Mon.* 70, 524. OBELGAĆ kogo, f. obelże *cz. dok.*, okłamać, kłamstwami kogo nakarmić, einen belügen. *Tr.*, *Vind.* oblegati; *Sorab.* 2. hobeldgasch, hobelgasch, hoholdgasch, hoholgasch; *Ross.* обогать, облыгать, обогая, облыгаю. OBELGAC, ob. Obelżyć. OBELGACZ, a, m., *Ross.* обогатель; potwarca.

OBELISK, u, m., OBELISZEK, szka, m., *demin.*, ostrosłup, ein Obelisk; rodzaj kolumny, u wierzchu kończącej. *Kras. Zb.* 2, 260; *Bosn.* guglja, slup. OBELGNAĆ, OBELNAĆ, f. obelnie *neutr. jedntl.*, przylgnąć około czego, rund um flehen bletten, anflehen. Powrozy w nasieniu cierniowym obwalać, tak iżby obelnęły. *Cresc.* 146. Zatyłość zakryła twarz jego, a głuszcą obelnęły łądzwie jego. *Radz. Job.* 15, 27. *Sienn.* 595. — Leży na ziemi, prochem obelniony. *Musk. Ryt.* 21. obsypany, oblepiony, bestlebt. Robak w mrówisko wbieży, i obelniony bez władzy leży. *ib.* 61.

*OBELŻA, y, ż., obelga, hańba, Schimpf, Schande. Więc z niej obelży, niż sławy nabędziesz. *Otw. Ow.* 182. OBELŻYC, ył, y, *cz. dok.*, OBELŻYWAĆ, *czestotl.*, OBELGAĆ *niedok.*, sponieważę kogo, einen schmähen, lästern, beschimpfen; *Vind.* ofhmagati, ofhmagati, obnesti, obnafhati, spofhtuat; *Bosn.* opsovati; *Croat.* opsuvati, obssanjem; *Ross.* ругать, выругать, бранить, cf. urągać; (обольстить, обольщая oszukać, okpić). Król Ammonitów obelżył posłów Dawida, ogoliwszy im po połowicy brody, i poprzekrawał w poły szaty ich. *Dambr.* 469. Słusznieby mię każdy obelżyć mógł, gdybym to uczynił. *Warg. Wal.* 142. Popuszczają dziś ludziom wędzidła na ucziwych panienek obelżenie. *Petr. Pol.* 424. Słyszycie prawdę świętą, obelganą, zbluźnioną, spotwarzoną. *Smotr. Lam.* 28. Lukrecya wolała ucziwie zginąć, niżeli w obelżeniu na świecie żyć. *Petr. Ek.* 19. t. j. w zgwałceniu, in der Beschimpfung, Verunehrung. OBELŻYCIEL, a, m, pohańbiciel, der Beschimpfer; *Hung.* balgatag; *Vind.* ofhmagavez, oberavez; *Croat.* obssanitel. OBELŻYCIELKA, i, ż., n. p. Obelżycielka sławy. *Wys. Kat.* 405, die Beschimpferinn, Verleunderinn. OBELŻYWOSĆ, ści, ż., pohańbienie, die Schimpflichkeit; *Vind.* ofhmagujehlivost, radoofhmagnost; *Croat.* obssanoszt. OBELŻYWY, a, e, OBELŻYWIE *adverb.*, Iżący, zelżywy, ofhimpflich, schmähtlich, schändlich, schändend; *Sorab.* 1. wohanidbenec; *Vind.* ofhmagujehliu, radoofhmagliu, obnafhajozhliu; *Croat.* obssanlyiv.

OBEMGLEĆ, f. obemgleje *neutr. dok.*, mgłą zająć, mgłą się okryć, umnebelt werden, sich in Nebel verhüllen. Ziemia obemglawszy... *Kołak. Wiek.* B 1.

OBEMRZENIE, ob. Obumrzeć.

***OBERCUCH**, a, m., z *Niem.* der Ueberzug; powłoka, wierzchnie pokrycie, wierzchnia suknia, das Oberkleid. U niego obercuchy szersze niż u kogo; Od kabata sto złotych, jeszcze to nie drogo. *J. Kchan. Dz. 34.* To nadobny obercuch, piękne sznurowanie, Gdy na enocie z rozumem będzie haftowanie. *Rej. Wiz. 16.* Już nie dba nie o stroje, nie dba o pstrociny, Najlepszy mu obercuch, dopaść do pierzyny. *ib. 93. ib. 57 b.* W świeckich burzkach, kto nie umie, jedno się w kabat uwiązać; kolet pięknie postanowić, obercuchy owe nadać, już mu tam za prawdę będzie trudno z żelaznemi się obercuchy obchodzić. *Rej. Zw. 115.*

OBERMAN, a, m., z *Niem.* Obermann, Obere; przełożony, starszy, der Vorgesetzte, praefectus operarum in salinis. *Cn. Th.* superintendent solny, der Ober-Salzaußseher; igrzysk sprawca, rzadca, sędzia, płajca, magister certaminis. *Cn. Th.,* der Director oder Ansteller der öffentlichen Spiele. Honorarius arbiter, oberman, t. j. sędzia na którego się obie strony zdawają, albo którego też sędzia na co wysadza, aby strony pojednał. *Mącz.* polubowny sędzia, rozjemca, der Schiedsrichter. Prawego obermana między sobą mieli, Obiedwie strony zatym na to się udały, Aby to, co on rzece, prawdziwie strzymały. *Papr. Kol. P 4.*

OBERMAŃSKI, a, ic, od obermana, Obermanns, rozjemczy, polubowny, schiedsrichterlich. Zjechali się do Wyszegradu król Czeski Jan, i Karzeł król Węgierski, obyczajem obermańskim, o posiedzenie krain Polskich przez Krzyżaki. *Biel. Św. 216 b.*

OBERMUS, u, m., z *Niem.*, starte migdały, z winem przypiekane w formach, geriebne Mandeln mit Wein in Formen gebaden. Obermus zrobisz, oczyściwszy migdały, utłuczysz w moździerzu, i cukru wysypiesz, potem zaląż winem; wyłóż gęste na półmisek, lub w formy blaszane, posyp cynamonem, upiecz w piecu wolnym. *Wiel. Kuch. 417.*

***OBERSTER**, a, m., z *Niem.*, Star. *Ref. 19, ob.* Półkownik. **OBERSTLEUTNANT**; *Slav.* oběrstlajnant, *ob.* Podpółkownik.

OBERSZTYNY plur., u szewców, listewka ze skórki około przyszwę, wewnątrz bóta, lub na wierzchu. *Magier. Mskr.* der Oberleisten im Stiefel.

[**OBERTAS**, a, m., (*Ety.* obracać); taniec ludowy na Mazurach, a szczególnie w Krakowskiem. *ob. Gołęb. Gry i Zab. str. 325.* — 5]. **OBERTASY**, ów, plur., (w *Niem.* Obertasse wierzchnia filiżanka, kubek; główka filiżanki); żartem, zamiast obroty, kurowody, ambarasy, kłopoty, tarapaty, Verlegenheiten, verdrißliche Händel; *Boh.* trampota. W jakież ja biedny człowiek wpadłem obertasy! *Teat. 43. c, 144.* Merkury w nieustanne wprzężon obertasy, służy Jowiszowi... *Zabl. Amf. 4.* W takowych obertasach, temu biedakowi został jeden przyjaciel. *Zab. 8, 96. Tręb.*

OBERTYN, a, m., miasto na Pokuciu, sławne zwycięstwem Polaków nad Wołochami, gdzie poległ Sieniński. *Dykc. Geogr. 2, 232, eine Stadt in Galiz.*

OBERWAĆ, f. oberwie *act. dok.*, **OBRZYWAĆ** *niedok.*, *Boh.* oberwati; *Bosn.* obarvati, obrivati, *Croat.* obrivati; *Ross.* оборвать, обрывать, отеребить, отереблявать; a) owoc,

kwiatki zkąd na około odszczypiając zbierać; rund herum abpflücken, abreißen, *Ross.* зажилить. Bartek na drzewie obrywa gruszki. *Teat. 51. b, 5.* Obrywać włosy, vellere comam. *Cn. Th.* Oberwanie *Ross.* обрывъ. *Fig.* Słowo to ledwie mi uszów nie oberwało. *Teat. 9. b, 10.* t. j. ledwie mnie uszu nie pozbawiło. — b) *transl.* Oberwać co, niesłusznie, chytrze, urywkami czego dostać, oskrobać, okroić, urwać, sich ein Profitstücken machen, sich Schwänzelstüpfen machen, *Ross.* завароваться, помечиться. Każdy chce co oberwać. *Cn. Ad. 338.* Uczy go maniere Francuzkiej, spodziewając się, że za to cokolwiek na grzbiet oberwie. *Boh. Kom. 1, 300.* (t. j. jakiej sukni dostanie). Żydowi materye przykrawując na szaty się oberwie. *Grod. Dis. F b.* — c) *Passiv.* Oberwać co złego, plagi, kije etc., Schläge, Schelte bekommen. Pójdź wcześniej, póki możesz, bo oberwiesz cięgi. *Zabl. Amf. 82.* A chcesz ty co na pysk oberwać? *Teat. 10. b, 41.* Wiesz ty, że tu u mnie możesz co oberwać? *ib. 24, c, 69.* Jużś wziął po nosie od mojej żony, chcesz i ode mnie oberwać? *Teat. 34. b, F i j.* Oberwie karę od drugiego, którąby miał wziąć od ciebie. *Pilch. Sen. 249.* Gdy się Pan wielki gwałtownie rozgniewa, Oberwie blizki, choć się nie spodziewa. *Wad. Dan. 43.* Jabym po skórze oberwała od matki. *Teat. 14. d, 14.* ich würde von ihr was auf den Pelz kriegen. *Zabl. Amf. 95.* Oberwać przez łeb. *Jabl. Buk. P b.* Kto nie ustąpi z drogi mej Minerwie, Kręconym z wierszy biczem w łeb oberwie. *Mon. 76, 372.* **OBERWAĆ** się *recipr.*, zerwać się dzwiganem, sich verheben, verreißen. (*Sorab.* 2. sze hobrisch, hobriwasch wyrwać, podrywać brzegi). Na urazy albo oberwanie lekarstwo. *Haur. Sk. 409, Verrenken, Verreißen.*

OBERWIPOŁEĆ, łcia, m., *Tr.*, urwipołec, rzeżymieszek, ein Beutelschneider.

OBERZA, y, ż, z *Włosk.* lub *Franc.*, die Auberge, das Gasthaus, dom gościnny; *Vind.* gofhtarja, kerzhma, lituś; *Ross.* постоялый дворъ. Nieporządne oberze. *Teat. 19, 8.* **OBERZYSTA**, y, m., *Slov.* hostinski; gospodarz domu gościnnego, der Gastwirth. Gracze, oberzyści, traktownie młodym dopomagają tracić pieniądze. *Teat. 22, 10.* **OBERZYSTKA**, i, ż, *Slov.* hostinska.

OBERZNAĆ, f. oberznie *act. jedntl.*, **OBRZYNAĆ** *niedok.*, (*disting.* orznąć), obrzezać, obcinać, beschnneiden; *Boh.* obřezati; *Slov.* obřezugi; *Sorab.* 1. wobrezuyu, wobrižu, wobrižem, wobrizam; *Vind.* obresati, obresuvati, okul-resati, ofdekuvati, okleshtuvati, naresat; *Croat.* obrezati, obrezavati; *Bosn.* obrezati, obrizati; *Rag.* obrèzati, obrezivati; *Dal.* obrizati; *Ross.* обрѣзать, обрѣзывать, обрѣжу. Nie przyszedł czas obrzynania wina. *Bzow. Roż. 82.* *Sorab.* 1. wobrezeno; *Vind.* obresanje, obresuvanje, (*cf.* obrzezanie). Obrzynają się gałązki, aby młodym drzewkom przyspieszyć owocowanie. *Kluk. Rośl. 1, 123.* Końce paznokci obrzynamy. *Wej. Anat. 61.* Łakomstwo obrzynania i uskapania złota. *Gaz. Nar. 1, 328.* Złotu oberzniętemu szacunku legalnego zabraniamy. *ib. 1, 328.* Oberznięcie księgi, *ob.* Kraj księgi, *Ross.* обрѣзъ. Trzech już gardło dało, czwarty na tymże oberznie się ostrzu. *Pot. Arg. 323.* t. j. urzną mu głowę, er wird sich an

demselben Messer mund schneiden. Agata piersi oberznione w ręku trzymała. *Wys. Kat.* 450. t. j. na około oderzniete, die rund um abgeschnittenen Bruste. — Obrzynieanie bydła, ciołków, baranów. *Haur. Sk.* 57. t. j. wyrzynanie, trzebienie, daß Verschneiden, Schneiden des Viehes.

OBESCHNAĆ, OBESCHŁY, ob. Oschnąć.

OBESZCIE, ob. Obchod, obchodzić.

1. OBESŁAĆ, f. obeśle act. dok. OBSYLAĆ niedok., (Boh. obeslati, obsylati przypoznać); *Vind.* okulposlati, okulposylati, oprostati, obflati, popoflati, doroflati; *Ross.* oboslat, obosylat; *Eccl.* obosylo, około posylo; na około do kilku porządkiem posyłać, zu mehreren nach der Reihe herum schicken. Obsyłam przyjaciół, pany, poruczniki, *dimitto pueros circum amicos. Cn. Th.* Po panach etc. rozsyłam. *Cn. Th.* 719. Tym kubkiem mieli się około obesłać, i tak skromnie pić, aby z niego wszyscy pili. *Tworz. Wiecz.* 71. Obesłanie *Ross.* obosyka. — 2. Obesłać kogo czym, posłać mu co, n. p. poczesnego, einen womit beschicken, ihm etwas hinschicken, ihm etwas zum Geschenk ic. schicken. Obesłał Zygmunta niedawno król Angielski księgą, którą sam napisał. *Birk. Zyg.* 13. Niedawno podobnym biletem i mnie obesłał. *Teat.* 2. b, 44. Zwierzyną sąsiadów obsyła. *Kras. Pod.* 2, 257. Ubogich potrawami obsyłał. *Sk. Żyw.* 2, 548. Panna od wieków przejrzana, Archaniołem obesłana. *Pieśn. Kat.* 6. (zwiąstowana). Śmierć chorobą, jak zawitym rokiem obesławszy, na trybunał boski gotować się każe. *Psalm.* 50. Makary posłał jagody drugiemu bratu; lecz ten także drugiemu je posłał; on trzeci także innemu; aż się wszyscy bracia onemi jagodami obesłali, a na koniec się do Makarego wrócili. *Sk. Żyw.* 1, 26. — Wojną kogo obesłać. *Pot. Arg.* 630. wypowiedzieć mu wojnę, einen mit Krieg beschicken, ihm die Kriegserklärung zuschicken, ihm mit Krieg überziehen.

2. OBESŁAĆ, OSŁAĆ, f. obściele, ościele cz. dok., Obscielać, Ościeleć niedok., *Ross.* ocslat, ocsylat; na około czego wyscielać, um etwas herum Streu oder Gebette machen, bestreuen, bestrophen. Męczennik Jerom był drwami obłożon, słomą osłany, i tak spalony. *Baz. Hst.* 12. Mata-mi na skutach zboże obscielają. *Magier. Mskr.* Ościelali wierzchy słomą i chróstem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. Potomku przedniejszego króla w Akwilonie, Możystemi cnotami słicznie obścielony. *Chodk. Epigr.* hojnie obdarzony.

OBESZŁOŚĆ, ści, ż., a) obchód, okrażenie, obtoczenie, daß Umgeben, Umringen. Plac leśną obeszłością ściśniony, na więcej ufców ludzi rozszykować bronil. *Krom.* 289. — b) Łacność i skłonność obejsca się bez czego, die Genügsamkeit, mierność w życiu, skromność. *Cn. Th. frugalitas. Macz.* — 2. Panna święta i apostołowie, jako też ludzką obeszłość i dotkliwość mający, słusznie płkanie wielkie uczynili. *Żarn. Post.* 3, 752 b. potrzebę, dolegliwość, Bedürfnis. OBESZŁY, a, e, 1 a) otoczony, obegnany, umgeben, umringt, eingeschlossen. Mieszkańcy wysep obeszłych wodami. *P. Kchan. Jer.* 425. Hibernia obeszła wodami. *P. Kchan. Orl.* 1, 230. Przy zdroju obe-

szłym płodnemi palmami. *P. Kchan. Orl.* 1, 147. Najwyższemu bogu światłem obeszłemu. *Kanc. Gd.* 347. Już od nieprzyjaciela w fortecy obeszej (obeszłej), Do ostatniej przychodzą obleżeńcy reszty. *Pot. Poc.* 709. (oblezonęj). Czemu nam głośne cytary nie brzęczą, Obeszłe siatką na ścianie pajęczą! *Hor.* 2, 132. *Nar.* — b) Nieobeszły, nie mogący być obchodzony, określony, indefinitus, nieograniczony, unumgangbar, unbegänzt; *Eccl.* obchodnyj circummeabilis, obchodno circumeundo; (*Ross.* необходимый nieuchronny, обходительный towarzyski; *Sorab.* woboszny). Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi. *Kanc. Gd.* 13. Wszystkie krainy świata nieobeszłego bogów swoich różnych miały. *Stryjk.* 135. Krąg nieobeszłej ziemi. *Zimor. Siel.* 235. Nie czyni tego żadne ludzkie plemię, Byś przeszedł wszystkie nieobeszłą ziemię. *Groch. W.* 197. — 2. Obeszły, mierny, frugalis, Macz., genügend, *Sorab.* 1. lutowne. ob. Obchodzić się bez czego. — 3. Obeszły, bez czego się obejdzie; *Vind.* nepogriehliu.

1. OBETKAĆ, OTKAĆ, f. obetka act. dok., Obtykać niedok., (distig. obtykać, powtykać); opchać, napchać na około, vollstopfen, vollprophen. Na wierzch kolby włóż hełm i otkaj dobrze wszystkie dziury. *Syxt. Szk.* 122. Myśmy nie tak stworzeni, byśmy jedno żarli, A otkawszy brzuch młótem, jako świnię marli. *Rej. Wiz.* 30. Obetkany żołądek nie sprawuje subtelności myśli. *Pilch. Sen. list.* 113. Lepiej po trosze dawać dziecięciu pożywienia, niżli go jednym razem obetkać. *Sienn.* 464. Nie najzdrowiej dziecięciu, gdy je rozlicznymi karmiami obtykają. *Kosz. Lor.* 4. *Spicz.* 185. Ciało ma być posilone, bez obetkania się do woli. *Eraz. Ob. F.* Zalani winem, zbytnią tuczą obetkani. *Nag. Cyc.* 59. Wpędzili do matni suma obetkanego. *Tward. W. D.* 2, 240. (t. j. tuczego). Liczbą brańców Turcy obtykają, i tuczą ciało tego Babilonu. *Kłok. Turk.* 103. *Pim. Kam.* 101. Póty w usługach smak czują, póki chlebem zasłużonych nie otkają się. *Swad.* 1, 270. Historją swoje błędami otkaj. *Smotr. Ez.* 48. — 2. OBETKAĆ, tkaniem obrabić, bemeßen, obtexere; *Sorab.* 1. wobtkayu. wobtzu.

OBETNIE, ob. Obciąć. OBETRZEĆ, ob. Otrzeć.

OBEWRAŻY, a, e, na około zawrzały, obelgniony, n. p. juchą, posoką, otokiem, mit etwas Geronnenen befeßt, (behaft). Zdzierali z pochowanych ropą obewrzałe szmaty. *Zimor. Siel.* 257. Lekarstwo żołądkowi ozieblęmu, flagmą wewnątrz obwrzałemu. *Syr.* 383. Szerokie rany krwią obewrzałe. *Stas. Num.* 2, 5. Brzydkiej Meduzy płód, obewrzały jadem, biorąc w palce, Śmiertelne pasła swą piersią padalce. *Hor.* 1, 172. *Nar.*

OBEZECNIC, OBEZECZCIC cz. dok., oszkaradzić, poplamić, verunehren. Jakaście się wy tak bogu mierzionemu bluznierstwy obezecznić dopuścili. *Smotr. Apol.* 94.

OBEZNAĆ cz. dok., obeznawać niedok., zaznajomić, womit befannt machen; (*Rag.* obaznatti; *Croat.* obznaniti). Obeznić się, f. obezna się recipr. dok., Obeznić się, obeznaję się niedok., oznać się, znajomość sobie robić, znajomość zabierać, sich Befanntschafft machen, befannt werden. OBEŻREĆ się, OZREĆ się, f. obeżre się, recipr. dok.,

Obżerać się, Obżyrać się, Ożerać, *niedok.*, *Boh.* obžirati, obežerati, obežeru, ožřim; *Sorab.* 1. wožeram szo; *Sorab.* 2. sze hobžrasch, hobožrasch; *Vind.* oshertuvati, poshrehovati, do doštokanja jesti; *Bosn.* prosgdriti, prosgdirati; *Croat.* osiramsze; *Ross.* обожраться, обжираться; obłokać się, objadać się, *sich* befreßen. Niedźwiedzie przed zimą tak niezmiernie się obżerają, jakoby raz na zawsze nasycić się chcieli. *Zab.* 12, 206. Obżyra się, opija. *W. Post. W.* 3, 14. Ożerać się. *W. Post. Mn.* 15. Niemiec się ożera, Czech śpi, Francuz skacze. *Paszcz. Dz.* 110. W nocy, gdy się ożarł, zabili go. *Sk. Dz.* 826. — §. Opieć się, (*Boh.* ožrat se), *sich* voll saufen. Ześ się już obżarł pijaku, Czyś się gorzałki dorwał? *Past. Fid.* 235. Jał się kufla, i ożarł się jak bestya. *W. Post. W.* 18. (*ob.* Ożralec, obżarty, ożrały). Ożarłszy się gorzałki, szyje złamał. *Smotr. Lam.* 67. — **ž.* fig. Obżarłszy się od radości, twardo usnął. *Weresz. Reg.* 155. (upiwszy się).

OBEZWAĆ się, *f.* obezwie się *recipr. dok.*, Obzywać się *niedok.*, do koła się odezwać, do kilku rżędem; *sich* bey mehreren der Reihe nach anmelden, womit hören lassen, mehreren etwas melden. Nie obezwał się wam? *Teat.* 11. b, 60. Czy słuszna na niecnolliwym dekreće cesarza przestawać, czyli też z wojną Krzyżakom się obezwać? *Krom.* 485.

OBFICIE, OBFITO, *OKWICIE. *OKWITO *adverb.*, hojnie, opływając, zbytecznie, überflüßig, reichlich, voll auf. *Sorab.* 1. nadobně, (*cf.* nadobnie); *Vind.* obiuonu, obiunostnu, kopastu, verhatnu; *Slav.* iz obila; *Croat. et Dal.* obilno; *Ross.* изобильно, излишне. Obfitorodny Nil. *A. Kchan. Wirg.* 240. *Okwicie. *W. Post. W.* 507. Pan bóg w niebie wam to wszystko nagrodzi, i *okwicie nawetuje. *Zarn. Post.* 67. Obfito czynię, *opulento. Cn. Th.* OBFITAL, *u, m.*, bassin, czasza fontany. *Tr.*, daß Springbrunnenbecken. *OBFITARZ, *a, m.*, bogacz, ein Reicher. Nędzny obfitarzu! *W. Post. W.* 2, 60. Nędzny bogaczu, a obfitarzu świata tego! *Reg. Post. E e 2.* *OBFIT, *u, m.*, *Tr.*, OBFITOŚĆ, *OKWITOŚĆ, *sci, ż.* hojność, zbytni dostatek, opływanie, Ueberflüß, Reichlichkeit, Reichtum, Fülle; *Sorab.* 1. nadoba, nadobnofeč (*ob.* Nadoba), pwo-dnofeč, (*ob.* Płodność); *Rag.* obijlnos, obilnost; *Carn.* preobilnost, obilnost, obilje; *Croat.* blagoszt, oblinoszt; *Vind.* obylnost, obylye, obiunost, preobiunost; *Dal.* obilnost; *Bosn.* obilatost, obilnost; *Ross.* обилие, обильство, обильность, изобиліе, изобильность, излишество, излишность; *Eccl.* изобилъство, изобильность, гобина, обилие плодовъ земныхъ, чрезпотребство, излишность, преизбытокъ, прѣизбытъльствіе. Kto w obfitości rzeczy wszelakich, t. j. w zbytku żyje, umarłym jest, chociaż jeszcze żyw. *Kosz. Lor.* 66 b. Za przemaganiem obfitości nieprzyjaciół, wkrąg Mazurowie obskoczeni byli. *Krom.* 762. Im więcej w kraju jest ludzi, tym większe zbierają obfity. *Tr. Tel.* 79. Wszelka *okwitość z rąk boga na szcudroblive dobrodawce wylewa się. *Gil. Post.* 281. Litwini w księstwie Połockim ludu wielkość z niezliczoną *okwitością łupów w plon zagnali. *Stryjk.* 86. Wielką mając *okwitość więźniów, onemi dwoje miast

osadził. *Krom.* 32-3. OBFITOWAĆ, *OKWITOWAĆ *intrans. niedok.*, opływać w czym, hojnego dostatku zażywać, im Ueberflusse leben, Ueberfluß haben; *Sorab.* 1. nadobewam, pzenadobewam; *Rag. et Bosn.* obilovati; *Croat.* obilujem; *Vind.* obiunuvati; *Carn.* obilnujem; *Dal.* obilnovati; *Ross.* обидовать, изобидовать, излишествовать. *Eccl.* избытъльствовати, преизбыти, преизбываю, прѣизбытъльствовати. Podług bujności ziemi swojej obfitował a rozmnożył się. *3 Leop. Oze.* 10, 1. (*rozhojnit a rozmnożył się. *1 Leop.*). Obfitujący *Eccl.* благодарный. W żołnierza konnego nasi, a w pieszego nieprzyjaciele *okwitowali. *Krom.* 580. Wejdewutos u Prussów wielkim poczem sług obfitował. *Stryjk.* 45. Jeśli nie będzie obfitowała sprawiedliwość wasza więcej, niż Faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 509. Liczba *okwitująca. *Krom.* 17. Słowianie wczesnością żandną do nauk ćwiczenia nie *okwitowali. *Krom.* 6. Obfitowanie *Ross.* изобилование. OBFITY, *OKWITY, *a, e*, hojnie dostateczny, opływający; *Carn.* obilu; *Vind.* obyln, obilen, obiun, preobiun, obiunast, vnošen, bogastven; *Croat.* obilen, blagovit; *Slav.* obilan; *Bosn.* obilan, obilat, blag; *Sorab.* 1. nadobny; *Ross.* обильный, независимый, неоскудный, нескудный; *Eccl.* гобовательный, гобизный; reichlich, überflüßig, reich, fruchtbar. Zawsze obfitsze żniwo bywa u sąsiada. *Pot. Arg.* 568. (*cf.* cudze czyli sąsiedzkie zawsze lepsze). *Okfite czasy. *Leszcz. H. T.* 89. Rzeka w ryby *okwita. *Stryjk.* 79. Nieprzyjaciel korzyść *okwitą zabrawszy, odejgnął. *Krom.* 288. Dostawszy tego miasta bardzo *okwitego, na łup dał rycerstwu. *Pap. Ryc.* Chrystus żywot swój ofiarował z *okwitym krwi wylaniem. *Biel. Hst.* 200. Miejsca w Niemieckiej ziemi *najokwitsze pod lasem Hercynią. *Warg. Cez.* 141. *Okwite pastwiska. *Wróbl.* 51. Nas też w lasce swej *okwitej Chowaj na czas nieprzeżyty. *Pap. Try. B.* 3. Pojedyńkiem go zabiwszy, kosztowne z niego i *okwite odniosł łupieży. *Krom.* 52. Ziemia *okwitsza. *Krom.* 12. Który ma, temu będzie dano, i będzie zostawion *okfitym. *Sekl. Math.* 25. Zapłata wasza *okwita jest w niebie. *Bial. Post.* 98. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie *okwitszą, niżli Faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 510. — §. Niepotrzebny, będący nad to, zbyteczny, bez czego się obejdzie, überflüßig, unnöthig. Nie są rzeczą oblitą i takie działania, które fraszkami zowiemy. Uwaga rozmyślna z każdej rzeczy może mieć korzyść. *Kras. List.* 1, 85.

OBGADAĆ, OBGANIĆ, OBGARNAĆ, OBGIAĆ, OBGRODA, *ob.* Ogadać, Oganić, Ogarnać, Ogiąć, Ogroda.

*OBGŁĄB *adverb.*, nieco głęboko, etwaś tief. W ziemi je zagrzebił obgłab. *Żebr. Ow.* 86. (*alta humo.*).

OBGOTOWAĆ *cz. dok.*, Obgotowywać *czestoll.*, (*Vind.* obkupati), nieco zagotować, etwaś aufkochen, aufsetzen. Obgotować mięso, lub jarzynę jakową. *Wiel. Kuch.* 418. Mięso wprzód obgotuje się, nim na czyste wstawisz, z którego masz potrawę robić, jednak nie trzeba długo gotować, żeby smaku nie utraciło. *ib.* 418. Migdałki ziemne na kawę w wodzie dobrze obgotować potrzeba. *N. Pam.* 17, 211. OBGRUBSZY, *a, e*, przygrubszy, etwaś dick, etwaś groß;

Boh. ohrubny; *Slov.* obhrubni. Węgle obgrubsze. *Haur.* Sk. 378.

OBGRYŻĆ, *ob.* Ogryżć.

OBHEBLOWAĆ, *f.* obhebluje *act. dok.*, heblem ogładzić, beßeln; *Ross.* обстружить, оструживать, острогиваю, обстрогиваю. Stolik mierniczy, z tablicy z wierzchu jak najdokładniej obheblowanej. *Zabor. Geom.* 85.

OBHEŁŻNAĆ *ob.* Ochełżnać.

OBIAD, *a, m.*, *Boh. et Slov.* oběd; *Sorab.* 1. wobyd, wóbed; *Sorab.* 2. hoběd; *Rag.* objěd; *Croat.* oběd, obrok; *Hung.* ebeed, ebéd; *Bosn.* objed, rucjak; *Slav.* rúcsak (u podne; *Dal.* ruchyak; *Vind.* juscina, vushina, kofilu, (ob. Jużyna); *Carn.* kossilu, kosilu, cf. kuszać; *Ross.* обѣдъ; jedzenie południowe, der Mittag, die Mittagsmahlzeit. Obiecał ze mną dnia jutrzejszego zjeść obiad. *Xiądz.* 143. mit mir Mittagß zu speisen. Dziś Waś u mnie na obiedzie. *Zab.* 13, 205. heute sind sie bey mir zu Mittagze, zu Xißße. Przysłał prosząc na obiad. *Teat.* 22. b, 27. Na obiedzie u Wezyra zwyczajnie bywa 12 mis. *Kłok. Turk.* 61. Tak trafiaj, żebyś przed samym obiedem zawitał, a nie odchodzi, aż obiad wydadzą. *Boh. Kom.* 1, 12. geße nicht eher, biß der Mittag angerichtēt wtrb. Jutro na obiad czekam. *Teat.* 30. c, 25. Zostań u mnie na obiedzie. *Teat.* 22. c, 59. Kazał mi być u siebie na obiedzie. *Mon.* 66, 54. — *Prov.* Po obiedzie łyżka. *Cn. Ad.* 896. (po śmierci lekarstwo). U skąpego zawsze po obiedzie. *Min. Ryt.* 4, 149. (nierad, nie częstuje). Omyliła go nadzieja, jakby mu psi obiad zjedli. *Cn. Ad.* 785. Jeśli król takim wierzy, Nie dziw że różny obiad jada od wieczery. *Pot. Arg.* 521. (t. j. że odmiennemu losowi podlega; że dziś tu, jutro tam). 1. OBIADAĆ *act.*, 1. *ob.* Obieść. 2. OBIADAĆ, OBIADOWAĆ, OBIEDOWAĆ, *ał, uje,* OBIEDWAĆ, OBIADWAĆ, *ał, a, intrans. niedok.*, *Boh.* obědwati, obědowati; *Slov.* obědugi; *Sorab.* 1. wobydowacz, wobedyuy; *Croat.* obedvati, obedvam, obedujem; *Hung.* ebédlem, ebédleni; *Rag.* objědovati; *Bosn.* objedovati, rucjati; *Slav.* rúcsati; *Vind.* jushinati, vushinati, kofiti, vudenjati; *Carn.* kossiluti, kositi, kosti, kósem cf. kuszać, kąsać; *Ross.* обѣдать, обѣдаю; *Eccl.* обѣдую, трапезовати; jeść obiad, zu Mittagze speisen, Mittagßmahlzeit halten; (*Vind.* obvushinati; *Ross.* отобѣдати *odobiadować, *zobiadować). Krezus na złocie obiada, Po złocie chodzi i siada. *Karp.* 7, 5. Obiadowałem w garkuchni z przyjaciółmi. *Zab.* 11, 165. Razem z kim obiadować *Eccl.* сообѣдати. Zaprosił go był biskup na obiad; ale nierychło godzina *obiedwania przychodziła. *Dirk. Dom.* 64. Prosił go, aby *obiedwał u niego, gdzie też wszedłszy usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. *Obiedwać. *Krom.* 318. *Leop.* 5 *Reg.* 13, 7. *Radz. Joan.* 21, 12. *Budn. Luc.* 9, 57. *Obiedwajcie towarzysze moi! na polach Elizejskich wieczerać będziecie. *Warg. Wal.* 85. Na drugiej stronie rzeki *obiedwał. *Sk. Dz.* 1192. Gdy się naobiedowali, rzekł... *Sekl. Joan.* 21. gdy się dość byli najedli na obiedzie. OBIADEK, *dku, m.*, zdrobn., mały obiad, ein kleiner Mittag, ein kleiner Mittagßmahl; *Boh.* objdek; *Sorab.* 1. wóbedk; *Croat.* obědecz; *Rag.* ebédetske; *Ross.* обѣдецъ. OBIADALNIA, *i, ż.*, pokój obiadowy, jadalnia,

daß Speisezimmer zu Mittag; *Croat.* obedvalische pransorium. OBIADOWNIK, *a, m.*, gość obiedni, ein Mittagßgast, Mittagßesser, pransor *obiednik. *Maçz., Croat.* obednik; *Ross.* обѣдникъ, пирователь. OBIADOWY, OBIEDNY, *a, e, Ross.* обѣденный; do obiadu należący, Mittagß-, zum Mittagßessen gehörig, *ob.* Poobiedny, przedobiedny.

OBIATA, *y, ż.*, (*Boh.* obět *sacrificium*; obětnj *sacrificialis*; *Slov.* obeta, *sacrificium*; *Bosn.* obet votum; *Ross. et Eccl.* ОБѢТА, ОБѢТОВАНИЕ obietnica, ślub, obščanie ślubowanie); — §. 1. obietnica, ślub, daß Versprechen, die Verheißung, daß Gelübde. *Cn. Th.* — §. 2. Obiata, si ab oblatione, laesa voce oblata, (cf. opłatki), ofiara. *Cn. Th.*, daß Opfer. Tobie można Wenero i twemu dziecięciu, Dawalem w upominku bogate obiaty, Często przed twym ołtarzem pysznym cap brodaty Upadał zarzezany; często na ofiarę Przynosiłem grzywaczów wychowalych parę. *Zimor. Siel.* 177. Sam swą osobą król ofiarował obiaty bogom. *Leop.* 2 *Paral.* 28, 22. Ofiary i obiaty nie chciales Ojczę. *Gil. Kat.* 209. Chrystus wydał się sam dla nas obiata i ofiarą bogu, ku wdzięcznej woni. *Leop. Ephes.* 5, 2. — §. 3. Gdy przyniesiesz *oblatę ofiary; biała mąka będzie ofiarą twoją. *W. Levit.* 2, 1; *not.* *obiata zwiemy מנחה, minchah, t. j. ofiarę z mąki abo z chleba w piecu upieczonego, abo w panwi smażonego, abo na roszenie pieczonego, abo z prażma; ofiara *śniedna. *Bibl. Gd.*, Speißopfer. In hac significatione ab obiad duci potest, quasi obiadnia, ut Russi obiadnia (обѣдня msza najś; *Eccl.* ОБѢДНИЦА, служба церковна виѣсто лигургии отправляемая), dicunt, coeleste prandium, vel coena divina. *Cn. Th.*, *ob.* Obiednia. OBIATOWAĆ, OBIETOWAĆ, *ał, uje act. niedok.*, (*Boh.* obětovati *sacrificare*; *Bosn.* obetovati *vovcre*; *Ross.* обѣщать, обѣщаю; *Eccl.* обѣщавая, ОБѢТОВАТИ ślubować, *ob.* Obiecać; ofiarować, offeren. Baalimowi ofiarowali, a bałwanom obiadowali. 1 *Leop. Oze.* 11, 2. Dawał chwały, i ofiary obietował panu zastępów w Sylo. *ib.* 1 *Reg.* 1, 3. W pewne dni ofiary obiadował pan. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 3. Na ten czas kapłani zwykłe ofiary obiadowali. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 31. Odejme z Moaba ofiarującego na wysokościach, i obiatającego bogom jego. 1 *Leop.* *Jer.* 48, 55.

OBIBOK, *a, m.*, rębacz, junak, burda, ein Schläger, ein Raufser. A dalibóg ci to jeden z tych obiboków. *Teat.* 31, 51. Jeśli masz skrupuł bić się, to cię ten obibok wyreczyć może. *Teat.* 24, 161.

OBIĆ, *f.* obije *act. dok.*, OBIJAĆ *niedok.*, (*Sorab.* 1. wobbiyu, wobiyam; *Croat.* obíam, otiram; *Bosn.* oscinnuti); a) obijać owoc z drzewa, decutere. *Cn. Th.*, na około odbijać, rund um abßlagen, §. 8. Obß. Wiatr srogi wielkie zamieszanie w lasach uczyni, i liście obije. *Lib. Hor.* 78. (*Ross.* обои́ owoc przez wiatr zrzucony). Leżą trupy na pował, jak robaczywe kiedy obleciały jabłka, za trząśnieniem różg, jak żoładz obity. *Zebr. Ow.* 179. Wychochząc z miasta takiego, proch z nóg waszych obijcie. *Leop. Luc.* 9, 5. (otrząśnijcie. *Bibl. Gd.*) schüttelt den Staub von euern Füßen. — b) Obić kogo, wyłoić mu skórę, wybić go, okładać go plagami, *Carn.* opplaseti; *Vind.* otepesti, oklati; einen durchprügeln. Postronkami go jak byka

każę obić. *Boh. Kom. 1, 345.* Obijam komu gębę, *ob-tundo. Cn. Th.* — *aliter* Obijać co • otłukać, ubijać, stampfen, rund um abschlagen, beslopfen, schroten. Obijam jeździeń, proso. *Tr.* Coż gdy się posieją takie rodzaje, które daleko są obitsze? *Kluk. Rosl. 3, 301.* (lepiej się dają obić, wymłócić?) Moskwa mocno Smoleńska dobywali, i w dzień i w nocy z dział obijali zamek. *Stryk. 660. bestürmten, beschossen.* — c) Obijać co kołmi, obręczami, *circummunire. Cn. Th.* poobijać, mit Pfählen umschlagen, mit Reifen beschlagen; *Ross.* обить, обивать. Obijać blachą, mit Blech beschlagen, beschlagen. Blachami srebrnemi pozłacanemi komorę s. Piotra obil. *Sk. Dz. 386.* *Obbil i podfutrował ściany wewnątrz forsty cedrowemi. *1 Leop. 3 Reg. 6, 14.* (*Sorab. 1.* zdeskuyu deskami pokładam, obijam, pobijam, taśluje). Waleryan, gdy mu żona była umarła, czarno wszystko obić dał, i czarny stół przed sobą postawić kazał. *Weresz. Reg. 149.* — *Transl.* Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami jakoby obszyta. *Jabl. Tel. 5.* Jaskinia zielonym bluszczem na około obita. *Past. Fid. 159.* OBIJAĆ się *recipr.*, bić o co, anprallen, abprallen. Uderzyły wiatry, i obily się o on dom, tedy się obalił. *1 Leop. Math. 7, 27.* (uderzyły w on dom. *3 Leop.*). — Obija się głos o uszy, erschallen. Obil się o moje uszy dźwięk muzyki. *Kras. Pod. 2, 25.* Obijanie się dźwięku od powierzchni chropowatych. *Hub. Mech. 198.* daß Schallen, der Schall; (cf. odgłos). Wieść niepocieszna o nasze uszy się obila. *Boh. Kom. 2, 492.* *Zab. 12, 275.* Obiło się to o jej uszy. *Teat. 59, 19.* Grzmot się po powietrzu uwija, Góry grzmia, głos okrutny się o nie obija. *Bardz. Luk. 2, 55.* OBIĆIE, ia, n., *subst. verb. dok.*, obić, daß Schlagen rund um, daß Beschlagen. — §. *Generale est, et sub eo sunt* opony, szpalery, kobierce, kortyny etc. *Cn. Th.*, alles womit Bände ausgeschlagen werden; insonderheit Tapeten; *Boh.* čaloun, (cf. calun); *Sorab. 1.* wobweschki (cf. obwiesić), tebih; *Vind.* prestera, prestranja, tebih; *Croat.* saag, karpit, sząg; *Rag.* ságh; *Slav.* chilim; *Bosu.* kerpatur, kripatur, zaklona, zastori, kojim se miri pokrivaju; *Ross.* обой, обивка, шпалеры, выковка. Pokój pierwszy miał obicie z adamaszku czerwonego, drugi z atlasu farb różnych. *Warg. Wal. 305.* Kazałem pięknym obiciem wybić pokoiki. *Teat. 26. d, 5.* Ściany okryte płóciannym obiciem. *Kras. Pod. 2, 138.* Papierowe obicia nierównie są piekniejsze; bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab. 13, 210.* Przystawał na szpalerach, lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam. 84, 346.* OBIĆIANY, a, e, od obicia, *Ross.* обойный, Таретен. Obicianego lwa pięścią uderzył. *Jabl. Ez. 45.* (t. j. wyrażonego na obiciach). Fabryka obiciana *Ross.* шпалерная фабрика. OBIĆIARZ, a, m., tapetyer, der Tapetierer; *Boh.* čalounjk; *Vind.* presternik, prapognek, tapetizar, prestranjar; *Ross.* обойщик.

*OBIDA, y, ż., [z *cerk.* обидѣ • krzywda 2], mierzączka. *Dudz. 47,* der Efel, daß Grauen. *OBIDZĄĆ, ał, a, *act. niedok.* *Dudz. 47.* obmierzac co komu. *OBIDZI, n. p. *P. Kchan. Orl. 1, 68.* Obidziem u Olbrychtem i Mikołajowi; musi być imię. [imię włoskie Obizzo. 1].

OBIE, ob. Oba.

OBIECĄĆ, ał *niedok.*, OBIECOWAĆ *contin.*, *Praes.* obiecuje, OBIECYWAĆ *frequ.*, *Boh.* slibowati, sljbiti, připowadati, (cf. slibować); *Sorab. 2.* flubisch, lubisch; *Sorab. 1.* flubu, pżiszlubu, lubu, polubam; *Vind.* oblubiti, obiezhati, saobezhati, obetati, (ob. *Obiatować, obiata); *Carn.* obętam, przyrzekain; obetuvāti *vovere*; *Croat.* oběchem, obechati; *Bosu.* obechjati, obitati, obrecchi (cf. przyrzec), dattirjec (obetovati *vovere*); *Slav.* obechati; *Rag.* obecchjatti, obitati, obecchjavati, objektivati, objětati, poobechiatti, narecchi, (cf. narzec); (objetovati *vovere*, *obstringere*); *Ross.* обѣщать, обѣщевать, обѣщая, обречь, обречать, сулить, посулить, отсулить, отсуливать, помолвить; *Ecll.* ОБЕКОВАТИ, обѣщаваю, запоручати, запоручити; przyrzekać, veripredfen. Kto wiele obiecuje, mało daje. *Rys. Ad. 22.* *Slov.* kdo mnoho sľubuge, málo dáwá; *Rag.* obechjavati zlato herzegovo; *Croat.* obetati zlato herzegovo; (ob. Góry złote). Lepiej jest nie obiecować, aniżeli obiecawszy, nie oddać. *Radz. Eccles. 5, 4.* Czego nie masz, nie obiecuj. *Rys. Ad. 8.* Mnie obiecano, drugiemu dano. *Cn. Ad. 309.* (cf. ten chodzi w mierze, tamten suknią dzierży). (*Slov. prov.* Sľubował ge pánski, a držal sedlácki; obiecać jest pańska, a dzierżec (dotrzymać), chłopska). Śmierć a żonę każdy ma sobie obiecaną. *Pot. Arg. 477,* *Ross.* обѣщанный, суленный. Co on to nam naobiecował! *Teat. 24, 115.* Nie tegoś sobie po nim ojcie obiecował. *Groch. 401.* nie tegoś się spodziewał, tuszył. — Obiecuję kogo albo siebie gdzie • sľubuję się na święte miejsce, ein Wallfahrthsgelübde thun, jemanden oder sich selbst wöhin geloben; *Ross.* обречься. Matkę swoją do grobu s. Agaty obiecała. *Sk. Kaz. 41.* Indult był takowy, iż ktoby do Krakowa, do Gniezna się obiecał, tak wielki miał osiągnąć odpust, jakoby do Rzymu chodził. *Biel. 547.* Oto cesarz, słysząc o cudach s. Wojciecha, obiecał się w chorobie swęj nawiedzić to miejsce swą osobą. *Biel. Św. 167 b.* Obiecali się do obrazu tego świętego. *Żarn. Post. 3, 787 b. ib. 3, 532 b.* Kropił, kadził, świeczki stawiał, do obrazów się obiecował. *Rej. Ap. 6.* — *Prov.* Idź, gdzieś się obiecał. *Cn. Ad. 305.* jakoś przyszedł, tak idź, z kwitkiem, z panem bogiem; geh nie du gefommen bist, geh deiner Wege.

OBIECADŁO, OBIECADŁOWY, ob. Abecadło.

OBIECANIE, ob. Obiecać, obietnica.

OBIECOWAĆ, ob. Obiecać. OBIECOWNIK. *Cn. Th.*, OBIECNIK, a, m., sponsor, przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuje. *Mącz.*, der Bersprecher, Berhetßer; *Carn.* obetavz; *Vind.* obezhavez, obezhuvauz, obezhar, obetavez, oblubnik, oblubovez, (cf. oblubieniec); f. obiezharza, oblubniza; *Croat.* obetavec, obetavka; *Rag.* obecchjavalaz, objětatalaz, objětataliza, obecchjaliza; *Ross.* обѣщатель, (обѣщаникъ sľubownik). OBIECUJE, ob. Obiecać.

*OBIECY, ego, m., żarłok, ein Greffer. Człowiek obiecy i pijak wina. *Sekl. Luc. 7;* (not. • który się kocha w jedzeniu i piciu.) Pana Jezusa i pijakiem i • obiecem sądzą. *Sekl. 49. ib. Math. 11.*

*OBIECZ, *OBIECZNY, ob. Obec, obecny.

OBIEDNI, ia, ie, obiadowy; *Croat.* obedni; *Ross.* обѣден-

ный, Mittagß, das Mittagßessen betreffend. Zaprosił ich na obiedni do siebie traktant. *Haur. Sk.* 425, zum Mittagßßmauße. **OBIEDNIA**, i, ż., obchód obiedni, czyli obiadowy, das Mittagßmal. O Władysławach Węgierskich, o Godefredach onych sławnych, nie jedno mowy wielkie bywały, ale i dziadowie przy obiedniach pieśni śpiewali. *Jan. Lig. H b.* — §. Obiednia; cf. obieta; (cf. *Ross.* обѣдня msza ś.; cf. *Boh.* obětnj *sacrificialis*); [officium odprawowane zamiast mszy, ob. *Obiata* 2]; msza Ruska, die Rußische Messe, nach der Rußischen Liturgie. Po godzinach zaraz czytana bywa obiednia. *Pim. Kam.* 228. Ceremonią na kształt liturgii, którą zowiemy obiednią, pod czas presbiter odprawuje. *ib.* 86. Czyńcie zapachy z wonnego kadzenia, Czyńcie w kościołach częste pomienienia, Tak na obiedni, jako na wieczerni, Niech modła za nim sładzy boży wierni. *Zimor. Siel.* 202. Kiedy obiednie albo wieczersze swe odprawują. *W. Post. W.* 2, 52. Prośba za kadzidło, rak złożenie, Panie, Niech ci za wieczorną dziś obiednią stanie. *J. Kchan. Ps.* 203. **OBIEDNIK**, a, m., *pransor*, gość na obiad. *Mącz*, ein Mittagßgast, objadownik; *Croat.* obednik. **OBIEDWAĆ**, ob. Obiadać, obiadować. **OBIEDZ**, ob. Obiedz. **OBIEG**, **OBIEGAC**, ob. Oblięć, Obbiegać.

OBIELIĆ, *act. dok.*, obielać *niedok.*, *Boh.* objljm, -iti; *Sorab.* 1. wobelam; *Vind.* obieliti, obbieliti; *Croat.* obelyujem (2 *decortico*); *Rag. et Bosn.* objeliti; *Ross.* обѣлѣть, обѣлѣвать, обѣлѣваю; *Eccl.* обѣляю; w około pobielić, beweissen, rund um weiß machen. Obielić cyna, pobielić (*Bosn.* okositeriti). Obielić zajaca, sarnę. *Wiel. Kuch.* 418. skórę z niego ściagnąć, daß Fell abziehen. Obieleńie *Ross.* обѣлка. **OBIELIĆIEL**, *Rag.* objelitegl, *f.* objeliteliza.

OBIERAC, ob. Obrać. **OBIERACZ**, a, m., *elector*, der Erwähler, Wähler, Wahlherr; (*Boh.* wolenc; *Slov.* wolitel; *Sorab.* 1. wohliezer; *Croat.* izberitel; (*Ross.* обиратель *zbieracz*; обируха *przekupny człowiek*); *Rag.* obirac, *f.* obiracizza). Kandydat kłania się obieraczom. *Klon. Wor.* 14. ob. Wyborca. **OBIERALNOŚĆ**, ści, ż., *zdatność* by być obieranym, die Wahlfähigkeit. Generalność wydała saneytum, przez które od obieralności i głosu na sejmikach oddaliła wszystkich mniej jej sprzyjających. *Ust. Konst.* 2, 265. Większa część najzaśniejszych obywatelów, i od obierania i od obieralności oddalona została. *ib.* 2, 271. **OBIERALNY**, a, e, — *ie adv.*, elekcyjny, Wahl-, wahlfähig. Odmiana obieralnej korony w następną. *Ust. Konst.* 1, 208, Wahlkrone, Wahlreich. **OBIER-CZY**, a, e, a) do obierania należący, Wahl-, wahlent. Elekcya zawisła od wolności zupełnej głosów obierczych. *Nar. Hst.* 4, 102. — b) *pass.* Obieralny, Wahl-, durch Wahl ertheilt. Od pierwiastków obierczego tronu, żaden król spokojnego nie miał panowania. *Nar. Chodk.* 1, 185. **OBIEREK**, rka, m., *usitatus in plur.* **OBIERKI**: a) rzeczy obrane, wybrakowane, ausgeführte abgeforderte Sächselchen. Wiara heretycka nie jest wiara boska, ale obierki i wynalazki i upodobanie ich. *Sk. Żyw.* 2, 407. Heretycy wiarę zgubili, i nie mają jej, jedno swoje obierki, mniemanie, rozsądki pojedynkowe. *Sk. Kaz.* 404. — b) Osta-

tki, ogryzki, odrzutki. *Cn. Th.*, der Auswurf, Auswurf, Reste, Ueberbleibsel. Jestem jak ten, który zbiera obierki po zbieraniu wina. 1 *Leop. Mich.* 7, 1. (pozostałe grona po zbieraniu. *Bibl. Gd.*). **OBIERZ**, y, ż., a) zdobycz, łupy *propr. et fig.*, Raub, Beute. Prusacy, złupiwszy trupy, obierzą onę bogom swoim poświęcili. *Krom.* 180. Ciało jego zwiercom przy morzu porzucił obierzą. *Chrosc. Ow.* 48. Z płaczem na świat wychodzić, żyć troskom obierzą. *Zab.* 9, 42. *Zabl.* — b) Obierze, sprzęty, narzędzia, Geräthe, Werkzeuge. Myśliwce obierze-sieci, Neze, Garne u. s. w. der Jäger. Leżą osierociałe, ciesz się płochę zwierzę, Po swym Panu plecione z jedwabiu obierze. *Zab.* 4, 280. *Nar.* (not. «obierze-sieci. *J. Kchan.*) Zbłąkany od smutnej macierzy, Wpadnie płochy jelonek w myśliwce obierze; Chcąc się z jednych wyplatać, w drugie wlatą sieci. *Nar. Dz.* 1, 51. Ciebie on z łowczych obierzy wyzuje. *Pieśn. Kat.* 160. (z mocy szatańskiej). Jezus sam więźnia miał z obierze. *Miask. Ryt.* 7. Obierz kuchenna. *Tr. Küchengeräthe.* — 2. W żółtej obierzy człowiek. *Tr.* w odzieży, Kleidung, cf. ubior. **OBIERZWIĄ**, i, ż., postronek sieciowy, der Netzstrich. Do łowienia ptaków wodnych miej sieć tak długą, któraby przez wszystkie rzekę przestała; a powrozy albo obierwie, coby przestały od jednej osęki do drugiej. *Cresc.* 626. Kołki cztery, u których sieci zastawiając na ptaki uwiążesz, wbij przy czterech końcach, ku którymby się powrozy albo obierwie sieci na kolce schodziły. *ib.* 625. Sieć ku łowieniu ptaków, ma być prostą poły, jako ściana płaska, która by się na dwu laskach według szerokości swojej podnosić mogła; na dwu też obierzwiach rozciągniona. *ib.* 627. Niewód miewa na dolnej albo spodniej obierzwi głazy albo kolca z ołowiu, któreby go na dół ciągnęły. *ib.* 643. **OBIERZCIEL**, a, m., obieracz, der Wähler, Wahlherr, Erwähler. — *femin.* **OBIERZCIELKA**, i, die Wählerin. Madrość nauczycielka jest umiejętności bożej, i obierzycielką spraw jego. *W. Sap.* 8, 4. (ta, która obiera sprawę jego. *Bibl. Gd.*).

OBIEŚ, **OBWIEŚ**, ia, m., szubienicznik, wisielec, (*Elym.* wieszac); *Sorab.* 1. wobeschencz, wobeschenc, wobeschenc; *Carn.* obesénk; *Vind.* obellenjak, gaugenjak, (obieshavez, rabel-kat); *Bosn.* obiscegnak, objescegnak; *Ross.* висѣльникъ, *f.* висѣльница, повѣса, удавленникъ, *f.* удавленница; (obwiesz fałszywa waga); ein Galgenstrich, Galgenvogel. Do obiesia: Wszystko wisi na cienkiej nici, ty z twą szyją Masz widzę od reguły swojej excepcya. *Kchow. Fr.* 18. Niedaleko zaś wisiał od tego grobsztynu Ów obwieś, za pokutę sromotnego czynu. *Min. Ryt.* 3, 158. Dziobać obiesia ptacy będą. *Jabl. Ez.* 204. Kto Dyany kościół chwalił Tak jako się godziło? Ach jeden to obieś spalił, Co tysiąc rak robiło. *Bal. Sen.* 12. Łotrze! obiesiu! *Zab.* 15, 128.

OBIESIĆ, *f. cz. dok.*, *Boh.* obesyti; *Slov.* obesit, obesugi; *Sorab.* 1. wobescham, wobessu, wobessen; *Vind.* obeliti, obieshati; *Carn.* obesem, obesel, obeseti; *Bosn.* obisiti, objesiti; *Rag.* objessiti; *Croat.* obessujem; *Eccl.* обѣщити, обѣщиваю; (*Ross.* обвѣстить = obwiesić); wieszac kogo, einen hengen, aufhengen. Złodziej ma być obieszon. *Saz.*

Porz. 141. Obieszenie, ob. Powrozowa śmierć. OBIESICIEL, a, m., który wieszka, der Aussenfer, Fenster; Croat. obeshavz.

OBIEŃNICA, y, ż., (Boh. obětnice mensa sacrificialis, ara; cf. obiata); Boh. přjpowěd; Sorab. 2. slub, slubene, (cf. slub); Carn. obět; Vind. obet, obluba, saobluba, oblubjenje, obezhanje; (obehtenza: zwiastowanie N. P.); Croat. obechanye; Rag. obit, objět; Slav. obechanje; Ross. обѣщаніе, обреченіе, суленіе, посуленіе; Eccl. ОБЪТОВАНІЕ, ОБЪЩАНІЕ; §. a) *activ.* obietnicy czynienie, obiecowanie, przyrzeczenie, daß Versprechen, Verheissen, die Versprechung. Obietnicami mię zwiódł; obietnicy mi nie strzymał; nierad peñnić obietnic; doś u niego obietnic, t. j. słów obiecujących, łacny do obiecowania, szczodry w obietnice abo bogaty. Cn. Th. Wielkie obietnice omylają rady. Simon. Siel. 49; Vind. Veliki obeti, malu prejeti, (ob. złote góry). Każda obietnica powinna być za dług poczytana. Dyar. Grodz. 461. Dwa kroć daje, kto się wskok w obietnicy iści. Pot. Arg. 532. Obietnica głupiemu radość. Teat. 21. b, 6. Mon. 74, 10; Slov. slubi sa slubugu, blázní sa radugu. Nic za obietnicę w kramie nie kupi. Budn. Apoph. 22. Lepiej więcęj dać, niż się obiecało, niżeli zawodzić datkiem, nie według obietnicy. Kras. List. 53. — §. Obietnica świątobliwa, slub na się wzięty, *votum*, daß Gelübde. Obietnicą oddaliśmy się, że nie mamy nic ukusić, aż go zabijemy. Leop. Act. 23, 14. Był ostrzygł głowę, bo miał obietnicę. ib. 18, 18. Mamy tu czterech mężów, którzy mają obietnicę nad sobą. ib. 21, 23. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice slubowali. ib. Joan. 1, 16. Król do Poznania dla wypełnienia nabożnej obietnicy odjechał. Krom. 703. *voti solvendi gratia*; dla slubu, daß Gelübde wegen. — §. Obietnica, zmowa spólna, *stipulatio*. Cn. Th. ein wechselseitiges Versprechen. — §. b) *pass.* Obietnica, to co obiecano, daß Versprochenes, daß Versprechen, die Verheissung, daß Verheissen. Mam u ciebie obietnicę; przyszedłem po obietnicę. Cn. Th. Po obietnicę trzeba wsiadać na rączego. Simon. Siel. 72. Rys. Ad. 55. Cn. Ad. 896. Sadownik oddawa obietnice wieńcem z jabłek uwitym. Otw. Ow. 593. *OBIEWOĆ, ob. Obiatować.

OBIEŻ, ob. Obbież.

OBIEŻENIE, ob. Obbiedz. OBIEŻNY, ob. Obbieżny. OBIEŻYKRAJ, ja, m., powsinoga, tułacz, wszędybył, miejsca nie zagrzal, ein Landläufer. Bywszy obieżykrajem, nie chce być nieukiem, więc co widział, co słyszał, tłumaczy się (niedźwiedz) mrukiem. Zab. 12, 91. Nagł. Tacy obieżykraje. Zab. 13, 180. OBIEŻYŚWIAT, a, m., roślina, pepownik, przcierwep, s. Jana ziele, ob. Dzwonki, Johannisfraut, hypericum. Sienn. 79; zowią tak, że kwiat jego za słońcem się obraca. Syr. 1429.

OBJAĆ, ob. Obić. OBJAK, a, m., ein Schlägel, Klopplöz, Kloppl, drewno podobne do pałki, którym w fryszerec kowale objają resztę geśi. Os. Zel. 80; cf. geś.

OBIOR, u, m., (Boh. et Slov. wolenj, (cf. wolić); Vind. voilia, isvoljenje, svol, svolstvu); wybor, obieranie, elekcyja; die Wahl, daß Wählen, die Erwählung. Lud zgromadza się na miejsce obioru króla. Stas. Num. 2, 160.

Dodawały wagi temu obiorowi na państwo, bogate i ludne prowincye. Nar. Hst. 3, 364. Przynajmniej gdy już wszelka moc ustała, Ciężarem ciała swego szkodził w ostatnim obierze. Chrośc. Luk. 90. t. j. w ostatnim terminie. *OBISK, u, m., *OBYSK, obiskanie, szukanie koło czego, dochodzenie, indagacya; daß Nachsuchen, Nachforschen, die Nachforschung; Ross. обискъ, обыскъ. Jesliby pan przy tym obysku być nie chciał, tedy żałobnik przecię z tymi, których ma przy sobie, obysk uczynić, i wszystkie schowania trząś ma. Stat. Lit. 403. OBISKAĆ *cz. dok.*, Obiskiwać *cont.*, Vind. okuljiskati, okulpojiskati; Ross. обыскать, обискать, обискиваю; szukać koło czego, dochodzić, trząś, roztrząsać, durchsuchen, nachsuchen, nachforschen, indagiren.

OBITY, ob. Obić.

OBJAĆ, jał, jełi, f. obejmie *act. dok.*, OBEJMOWAĆ, obejmuję *cont.*, Obejmować *czestl.*, *Objąć *niedok.*; Boh. obgimati, obgijti, obegmanti, obgal, obsahnanti, obsahowati; Slov. obgat, obgimat; Sorab. 1. wopżimnu, wopżiyimam; Vind. obvjati, obvjatuvati, objėti, objemati, obimem, objemlem, obramiti, okuliobjati, okuljemati, okulvseti, okulsavjeti; Carn. objeti, objamem, objemam; Dal. obnyeti; Croat. objeti, obimati, obimlyem; Rag. objumiti, objumijvam; Bosn. objumiti, objujati, obuzeti, obuhititi; Ross. обнимать, обнимати, обьму, обяль, обняль, обнимаю, обхватать, обхватать; Eccl. ОБЪЯТИ, ибиму, обяяхъ, объемлю, обьмаю, приобьемлю, приобьмаю; rekami obsiagnać, ogarnać, zawierać, *prop. et transl.*, umfassen. Kto wiele obejmuję, mało ścisła. Cn. Ad. 403. Wszedł Hektor, w ręku długi miał oszczep miedziany, Błyszczą się ostrze, złotym objęte pierścieniem. Dmoch. II. 161. (oprawne). On co go Rzymski świat nie obejmują. Chrośc. Luk. 343. Skala do objęcia miernego zamku dosyć przestronna. Pilch. Sall. 281. do mieszczennia w sobie; Vind. objem, objetje, objemanje; (Eccl. ОБЪЯТНО, пазуха; sinus). Cuda rozliczne, gdyby się wszystkie pisać miały. Na objęcie ksiąg snadży świat był mały. Odym. Św. 2, O o 3. Objęjący Ross. вмѣстительный, ob. Wmieścić; Eccl. прнмательный, который способенъ принять что. Objęjący wiele Ross. убористый. Objęjący *substantive* Rag. objumitegl. — Nieobjęte oddajemy ci dzięki wszyscy. Nag. Cys. 156. t. j. nieograniczone, nieskończone, unendlich, unbegränzt, gränzenlos. — Objęmuje mię strach; pada na mię strach. Cn. Th. es überfällt mich ein Schrecken. Żal mię obejmą srogi. Zab. 14, 128. Myśli go tak objęły, że nie słucha, co gadają do niego. Jabł. Tel. 555. (całkiem zajęły). Dalej pojechać nie mogła, dźdzami a gwałtowną powodzią objęta. Krom. 397. (t. j. na około obkoczona, napadła). — §. Objąć starostwo, królestwo, urząd, wziąć na się, osiaść, übernehmen. Objąć ogród w possessya. Mon. 70, 780. Objąwszy jaki urząd w ojczyźnie... Mon. 70, 561. Po rodzicach objął majetności długami obciążone. Kras. Pod. 2, 29. Wyjechał z Petersburga do wojska, na objęcie kommandy. Pam. 83, 2, 71. ob. Objął, objęcie, objętność, objętny.

*OBJADKI, ów, plur.; Ross. объѣдки; niedojadki. OBJA-

DACZ, a, m., który co objada, ogłoda, der Beeffer, der etwas rund um abbißt; *Vind.* objedecz; *Ross.* объѣдала, объѣдальщикъ pasorzyt.

OBJAŚNIC, f. objaśni *act. dok.*, OBJAŚNIAĆ *niedok.*, oświecić, *propr. et fig.*, *Sorab.* 1. woyasznam, woyasznu; *Boh.* wyswetliti; *Vind.* resvieszhuvati, arsvietit, resbistriti, reslagati, reskladati; *Rag.* obasjalti, obasjaavam, kazati; *Dal.* ocitovati; *Ross.* объяснить, объяснять, изъяснить, изъяснять, образумить, образумливать, предозарить, предозарять; beleuchten, hell machen, erleuchten, klar machen, erläutern. Objasnienie ulic miasta. *Pam.* 85, 1, 170. illuminacya, oświecenie, *Ross.* пояснение. Objasnić świecę, oświecić, utrzeć nosy świecom. *Plerumque usitatum improprie*: n. p. Objasniam rzecz całą podobieństwem... *Bals. Niedz.* 2, 130. Gdybym ją chciała objaśniać, pomnożyłabym jej zgryzoty. *Teat.* 58, 127. Ja słucham, uważam, i objaśniam się. *ib.* 57, 152. Teraz nieco jestem objaśniony. *Teat.* 53, 57. Objasniający *Ross.* объяснительный, изъяснительный. Objasnienie, oświecenie, wyumaczenie, *Sorab.* 1. woyaszmeno; *Vind.* rosbistrenje, reslaga, resklada; *Ross.* сказание, зазывание. Zaden nie pierwej powinien ku chowaniu nowej ustawy, aźby była przez obwołanie w królestwie objaśniona. *Herb. Stat.* 24. t. j. objawiona, bekannt gemacht. *Theol.* Ojcie objaśń imię twoje! — a w tym przyszedł głos z nieba: objaśniłem i jeszcze objaśnię. *Leop. Joan.* 12, 28. (uwielbić. *Bibl. Gd.* verklären). 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. *ib.* *Joan.* 15, 50-52. *ib.* *Joan.* 17, 5. Ja twe ojcowskie imię objaśniłem Na ziemi, chwałę twą opowiadając, Ty mnie też objaśń, żeby w której byłem Chwale u Ciebie, i jasności trwając Pierwej; a niżli ten świat był stworzony, W tejżem zostawał, Ojcie niezmierny! *Odym. Św.* 2, B b 2. Góra Tabor, gdzie Pan służy swego objaśniwa. *Chodk. Kost. ep.* OBJAŚNICIEL, OBJAŚNIACZ, a, m., der Beleuchter, Erleuchter; *Ross.* объяснитель, изъяснитель. W *rodz. żeńsk.* objaśnicielka. *OBJAŚNIENKO, a, n., n. p. Pisał Joachim Watt małe objaśnienie, (*commentariolum*), na rozdział o Sarmacyi Pompejusza Meli. *Nar. Hst.* 4, 286. OBJAŚNIEJSZY n. p. nasz wiek. *Mon.* 67, 179. t. j. przyświetlejszy.

OBJĄT, u, m., objęcie, objętość, der Umfang; *Boh.* obsah, obsazenj, obrada, (cf. osiągnąć, ogrodzić); *Carn.* objem; *Vind.* obvjetik, okrainik; *Rag.* okolisete, (cf. okolica); *Ross.* объемъ, окружје, окружность (cf. okrag), окольность. *Obejm *Chodk. Kost.* 7. Wielkość ciała jest rozłożenie jego, objąt, wymiar, *volumen*, to jest, miejsce, które zastępuje całą rozłożystość ciała, stronami jego zewsząd określona. *Rog. Doś.* 1, 193. Gdy w glinie zanurzę zupełnie kulę, okragłość całą, którą ta kula tam wydroży, nazywa się objąt czyli objęcie tej kuli. *ib.*

OBJĄTRZYĆ, f. objątrzy *act. dok.*, obropić, eitern machen, beeitern. Rana się objątrzyła, rund um voll Eiter. — §. Do gniewu poduszczyć, zum Zorne reizen, erbittern. Z żalem i objątrzeniem szedł spać. *Sk. Dz.* 44. Dopiero Turcy się objątrzyli, za oną schadzka naszych do Wołoch. *Nar. Chodk.* 2, 289. (*z mowy *Zołk.*). Żal mój zatajony Tym więcej był objątrzony. *J. Kchan. Ps.* (żałość świeżo się odnowiła. *Karp.* 5, 106).

OBJAWIĆ, f. objawi *act. dok.*, objawiać *niedok.*; *Sorab.* 1. wozyewam, wobzyewam, wozyawnoszczam; *Rag.* objaviti, objavglivati; *Croat.* javlyam, objavlyam; *Vind.* resodeti, resdeniti, odkrivati, resglafiti, arsdedit; *Ross.* объявить, объявлять; a) jawnym co czynić, wyjawić, offenbaren, entdecken, bekannt machen. Ten oznajmuje, który najpiérwej co nowego opowiada albo objawia. *Salin.* 4, 30. Kto objawia tajemnice przyjacielskie, wiarę traci. 1 *Leop. Syr.* 27, 17. (t. j. wydaje). Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 45, 92. (odkryć). Objawiający *Ross.* объявительный. Objawiony *Ross.* откровенный. Chrystus, który był u ojca, tenci jest objawion ludziom, którego objawionego widzieli, słyszeli, dotykali. *Wiśń.* 495. Objawienie, *Rag. et Bosn.* objavgljenje, ocitovanje, daß Offenbaren, die Offenbarung. Objawienie myśli swojej *Eccl.* мыслодательство. Objawienie życia, dwa rodzaje czynności życie składających, przyswajanie odżywniej materyi, i wyrzucanie nieodżywniej. *Śniad. Teo.* 205. *Theol.* Bóg albo anioł objawia ludziom rzeczy niewiadome, *revelat*, Gott offenbart dem Menschen. Objawienie sc. boskie, die Offenbarung; *Boh.* zgewien; *Slav.* ocistovanje; *Ross.* откровение, явление. Zjawienie albo objawienie Jana s. *Biał. Post.* 115. Apokalypsis, die Offenbarung Johannis. Objawiony (od boga) *Ross.* божоявленный, боговдохновенный, боговщанный. — b) Objawiać, obwieszczać, verkündigen, bekannt machen, *Eccl.* позорствовать. Usta moje będą objawiać chwałę twoję. *Wróbl.* 120. Medea, będąc urody niepospolitej, była sławna i objawiona wszystkiemu światu. *Biel. Św.* 9 b. *OBJAW, u, m., *OBJAWA, y, ż., *OBJAWY *plur.*; *OBJAWINY, *poet.*; objawienie, Offenbarung; *Ross.* явка, явление (= 2. scena w sztuce teatralnej); objawka, objawienie. Ty Kostko, w skryciu będąc, przez objawę boską, byłeś ludziom w jawi. *Chodk. Kost.* 69. *ib.* 35. Przez objaw widziany. *Przyb. Milit.* 199. Widział go Jakób w senne objawiny. *ib.* 90. OBJAWICIEL, a, m., *OBJAWCA, y, m., oznajmiciel, *Rag.* objavitegl, objavionik; *Eccl.* обаянникъ [exorcista 2]; *Ross.* объявитель; der Offenbarer. Mojżesz zakonu bożego objawiciel. *Stryjk.* 91. Jehowa wiadomeca sere, objawca skrytości. *Farn.* 56. — W *rodz. żeńsk.* Objawicielka *Ross.* объявительница.

OBJAZD, u, m., OBJAZDZKA, i, ż., 1 a) objeżdżanie, daß Umfahren, Umreiten, herumfahren; *Vind.* objesda, objesdenje; *Ross.* объѣздка, объѣздъ. Na tym się objeżdżki komisarza kończą, że go musimy za Pańskie pieniądze żywić. *Kras. Pod.* 2, 52. Objazdy lasów często czynią, a kogo przy rąbaniu zastaną, wóz do dwora zajmują. *Haur. Ek.* 161. Spodziewałem się mieć u siebie całą kompanię po zakończonej objazdce. *Xiadz.* 143. Nie trzeba było statkom czynić objazdu całej półwyspy. *Nar.* 2, 437. Wielki xiążę ze wszystkiemi panij jeździł w objazd po zamkach ukrajnych. *Stryjk.* 647. — b) W objazd, w około, w obwód, w objąt, im Umfange, im die Runde, im Umkreise. Kijów przestrzeństwa swego w objazd siedm mil rachuje. *Psalm.* 14. *J. Kchan. Dz.* 32. *Gwagn.* 314. *Nar. Hst.* 2, 189. Ten mur w objazd jest na dwie mile. *Baz. Sk.* 159. Ile jest w objazd od Baltydy kraju, Aże po Euxyn i brzegi Dunaju. *Kchow.* 275.

— c) Miejsce, które objechać, okrażyć trzeba, Umweg. Prosciny, objazdy, góry, rzeki, wszystko to niech hetman zważy. *Papr. W.* 1, 81. Objazd, objeżdżanie, kołowanie, zdrożna jazda; Umweg; *Boh.* obwoz; *Croat.* obhajanye. — 2. Objazd, objazdzka, obchód, ront, patrol, die Patrouille, objechanie nocne wart i stojek, albo też wszelki poczet wysłany na prześpiegi. *Jak. Art.* 3, 304. et 314; *Boh.* pogjzdka; *Ross.* объѣздка, объѣздъ. Objazdy przez godzin 2 były się, i Moskiewski został zniesiony. *Gaz. Nar.* 1, 291.

OBJECHAĆ, *f.* objedzie, objadę *act. dok.*, **OBJEJDZIC** *Contin.*, **OBJEJDZAC** *iterat.*, *Boh.* obgeti, obgedu, objjđeti; *Sorab.* 1. wobýezdnam, wobýezdžuyu; *Vind.* okuljesditi, objesditi, okulpalatife, okulvositi fe; *Rag.* objahati, objahivati; *Croat.* objahujem; *Ross.* объѣхать, объѣзжать, объѣзжаю. 1) jechać krążąc koło czego, bądź wierzchem, bądź pojazdem, umreiten, umfahren, bądź wodą, umschiffen. Lepiej objechać, niż ulgnąć. *Fred. Ad.* 104. (t. j. kolic, kołować). Trzeba teraz te wszystkie ziemie objechać, na wojnę zawołać, wojsko popisać. *Baz. Sk.* 71. Objężdzenie, objechanie, objazd, objazdka (*Vind.* objesda, objesdenje). Nie dość milę pojechać, trzeba świat objechać. *Mon.* 63, 233, umfahren, umreisen. Objężdżam kraje, miasta, dla uciechy, przejeżdżam się po miastach, oglądam. *Cn. Th.* Corocznie majątkości wszystkie ma objężdżać komisarz... *Kras. Pod.* 2, 200. bereiten. Objechać knieje. *Chmiel.* 1, 80. Objężdżanie urzędowe doglądając, *lustratio. Cn. Th.* Magellan pierwszy był, który ziemię objechał. *Wyrw. Geogr.* 9. t. j. wodą; opłynął, der um die Erde schiffte. — 2) Objężdżić, objężdżać konia, okrocić, do jazdy go wzwyczaić, ujeżdżać, *Vind.* objesdjazhiti, objesditi; *Ross.* объѣздить, объѣзживать, ein Pferd zureiten. Płochego źrebca objężdżić. *Rej. Zw.* 153. O chwytanii i objężdżaniu albo ukroceniu źrebców. *Cresc.* 517. Ci którzy objężdżają konie i ku gotowości je ćwiczą, nie odejmują im biegu, ani skakania. *Gorn. Dw.* 330. Objężdżony, ujeżdżony, *Vind.* objesden; *Ross.* объѣзженный; *oppos.* необъѣзженный. Koń nieobjężdżony jest waśniwy. *Radz. Syr.* 30, 8. (cf. otargiwać; ob. Objężdżacz, objęzdnik). Objężdżać albo raczej wyjeżdżać nowe sanki *Ross.* обкатать, обкатывать. — 3) *trans.*, Okrocić, hamować, hemmen, bändigen. Łacno swawolą, łacno objężdżić królowi. *J. Khan. Dz.* 163. Niech objężdżić swawolą śmie nieukróconą, A jego sprawy przysze wieki więc wspomina. *ib.* 202. Poleżesz strażką niemieźnej ręki, przedko objężdżon. *ib.* 80. (t. j. zwyciężon, zabyty). Stefana bóg wzbudził, Aby sąsiadów objężdżił, i ich hardości strudził. *Kimit. Spyt. A* 2.

OBJECIE, *ia, n.* a) *Subst. verbi* Objąć *qu. v.*; — b) Obwód, objat, *Sorab.* 1. wobpziytžo; *Carn.* okulishe; *der* Umfang, Umfreið. Z wielkości objęcia nie można wnosić wielkości bryły i miąższości ciała. *Rog. Doś.* 1, 194. *Ross.* объятие, обнимание; *Eccl.* обымание uscisk; *Croat.* obimanye.

OBJEDZIONY, *ob.* Objęść.

OBJEKT, *ob.* Obrzut; obmiot, przedmiot, przedrzut; *Boh.* namet; *Slov.* predklad, predkladka, predloha, predložka,

predhod, predhodka; *Rag.* oghléd, pridgléd, zamjera, *Ross.* предметъ; *Eccl.* прележащее.

OBJEMCA, *y, m.*, obejmujący co, der Uebernehmer. Iż nad samą fortuną zemścić się nie mógł, na mnie jako na uczestnika, i na objemcę fortuny onej, porwał się. *Krom.* 187.

OBJEŚĆ, objadł, objedli, *f.* obje *cz. dok.*, **OBJADAC** *niedok.*, (*Boh.* et *Slov.* obgisti, obgedl, obgidati; *Sorab.* 2. hobjefcz; *Sorab.* 1. wobjem, wobyđedzené; *Croat.* objedati, objedam; *Vind.* objesti, objeduvati, okulpojesti; *Ross.* объѣсть, объѣлъ, объѣмъ, объѣдаю; *Eccl.* объѣдаю (1. ogłodać, 2. pasorzycić); na około zjadać, rund herum be-fressen, auffressen. Szarańcza nie tylko łąki i zboże, ale i gałęzie z drzewa objadała. *Stryjk.* 631. Robaczek, gdy tę morwę napada, Kręta ją zatoką do koła objada. *Toł. Saut.* 73. Niesforna družyna, objadłszy tylko okolice, a resztę przez swawolę spaliwszy, już się do rozsypki zabierała. *Nar. Hst.* 2, 141. Chłopiec na drzewie siedząc, wiśnie objadał. *Haur. Sk.* 460. Psy objadły trupy aż do kości. *Bardz. Luk.* 129. Objedziony, ogłodzony, ogryziony, benagt. Objedzionych węzów ciała zostawuje. *Otw. Ow.* 93. — *aliter* Objedziony, obesus, Uusty, tyłowity, zsiadły. *Mącz.* dieß angefressen. **OBJEŚĆ** się *recipr.*; *Croat.* zobjeztisze; *Ross.* объѣсться, объѣдаться; obeżreć się, sich überessen, anessen, voll essen. Mysz, kiedy się mąki obje, tedy się jej gorzka widzi. *Rys. Ad.* 76. Objedli się, opili, brali upominki, Z twój zbytniej rozrzutności strojąc sobie drwinki. *Treb. S. M.* 62. Co dzień skoro się objadło, ożłopało, na łożko wwałił się, jak bela. *Mon.* 70, 177. Już się inni objedli, a jam jeszcze głodny. *P. Khan. Orl.* 1, 16. Nie daj boże, abym ja się objadać miał, gdy drudzy głód cierpią. *Sk. Dz.* 521.

OBJEŚNY, *a, e,* żarłoczny, geiztzig. Trudno oddalić objeśnych ludzi od dobrej wieczerzy. *Haur. Sk.* 174.

OBJĘTKI, *ów, plur.*, sieci knieję obejmujące, (cf. obławy), große Forstnetze, den Forst einzufächeln. Wjechał do wielkiej puszczy, psy rozsworowano, Mniejsze sieci i mocne objętki stawiano. *Dunial. A* 2 b.

OBJĘTNOŚĆ, *ści, ż.*, *Boh.* obsahlost; *Eccl.* объятность; zdatność obejmowania, objęcia, *phys. et moral.*, die Fassungsfähigkeit; *capacitas mentis. Cn. Th.* pojemność, die Fassungskraft, die Begreifungskraft, Begreiflichkeit. — *Math.* Objętność: objat, objęcie, obwód, *der* Umfang, Inhalt. Miejsce, które ciało jakie zapełnia, nazywa się objętością ciała, *volumen. Śniad. Jeog.* 22. Objętość ciała, *capacitas. Jak. Mat.* 1, 169. Bryła mająca w sobie objętości (*volumen*) 12 caliów kubicznych. *Śniad. Alg.* 1, 34. *Scheidt. Elekt.* 40. Objętność, *superficies solidorum*, pole powierzchniowne brył. *Solsk. Geom.* 3, die Fläche, *der* Flächeninhalt. **OBJETNY**, *a, e,* 2. a) objąć mogący, obejmujący; *Boh.* obsahlý; *Sorab.* 1. wobszawaté; *Eccl.* объятеленъ; *Ross.* емкий, in sich fassend, umfassend, fähig zu umfassen. *Cn. Syn.* 148. 2. b) *Pass.* Objętym być mogący, umfaßbar; *oppos.* nieobjętny. *Dudz.* 13, *Ross.* необъятный, необъемлемый; *Eccl.* необъемный.

OBJETY, *ob.* Objąć.

OBJEJDNY, *a, e,* mogący być objędzonym, umreitbar, um-

fahrbar, unfahrbar; *Ross.* обѣзжий. **OBJEŹDZĄC**, **OBJEŹDZIC**, *ob.* Objechać. **OBJEŹDZĄCZ**, *a, m.,* §. a) objeżdżacz koński, *domitor equorum.* *Mącz.*, kawalkator, ujeżdżacz; *Vind.* jesdni vuzhenik, objesdjak, der Bereiter, Zureiter. — §. b) Co objeżdża doglądając, der Landreiter, Bereiter; *Ross.* обѣздникъ. **OBJEŹDZANIE**, **OBJEŹDZONY**, *ob.* Objechać. **OBJEŹNIK**, *a, m.,* objeżdżacz, kawalkator, der Pferdbereiter, który umie konie młode objeżdżać, *desultor.* *Mącz.*

OKAŚAC, *ob.* Okasać. **OBKŁADAC**, *ob.* Obłożyć. **OKRĄŻAC**, *ob.* Okrążyć. **OKRĘCAC**, *ob.* Okręcać.

OKROIĆ, *f.* obkroić *cz. dok.*, Obkrajac, Obkrawac *niedok.*, *Boh.* obkrogjm, obkragjm, obkragugi; obrzezać, na około obcinać, rund um abschneiden. Z malogranatu obkroiwszy skórę... *Cresc.* 427. (*disting.* Okroić).

OBLAC, *f.* obleje *cz. dok.*, Oblewać *niedok.*, (*Boh.* oblewti, oblewovati - mróz puszcza, folguje; oblewa - odmiecz, folga); *Slov.* obliti; *Sorab.* 2. hoblewesch; *Sorab.* 1. wobhliwam, wobhliyu; *Vind.* obliti, povoduvati, obvoduvati, obtopiti, potopuvati; *Rag.* oblitti, obljevati; *Bosn.* oblivati; *Croat.* oblévam; *Ross.* облить, обливаю, окатить, окачивать; *Eccl.* obliaju; polewać co na około, umgießen, mit etwas rund um begießen, *propr. et fig.* Rodzice dziatki swe łzami radości oblewali. *Teat.* 54. c. Łzami oblane oczy. *Zab.* 10, 165. Jakby go zimną wodą oblał. *Cn. Ad.* 287. (cf. jakby go oparzył). Wypadła, jakby oblał ją gorącym warem, Technąca zapalczywości okrutnym pożarem. *Min. Rył.* 4, 242. Siła ich krew oblała między kłusami. *Lib. Hor.* 27. Nieraz się Smoleński zamek kwią Moskiewską i Litewską oblał. *Stryk.* 721. Krwawym się potem wprzód oblać potrzeba, Niż człek pocziwy przyjdzie do chleba. *Teat.* 55. e, 40. Przemyską ziemię oblewa rzeka San. *Nar. Hst.* 2, 405. beströmt, benest, befeuchtet, durchströmt. Egipt prawie cały rzeką Nil oblewa i napawa. *Boter.* 215. Francya, kraj żyzny; pięknymi rzekami oblany. *Wyryw. Geogr.* 310. — Oblewać cò ołowiem, cyną, woskiem. *Cn. Th.* 567. übergehen. — *Fig.* Przywiózł tu tę złotem oblaną córę. *Teat.* 22, 11. t. j. pozłacaną, posażną. — *Moral.* Oblewa się wstydem, miesza się. *Zab.* 1, 131. (cf. rumienić się, czerwionić się; cf. raki piec). Hańba oblany stoi. *Hor. Sat.* 205. mit Schande übershüttet. Demosten, gdy ujrzał młodzieńca wstydem oblonego, rzekł, taka barwiczka cnoty jest. *Petr. Ek.* 67. mit Schamröthe übergehen. Patrząca na morderstwa, żałością serec swe oblewał. *Sk. Żyw.* 1, 599. napełniał. — *Myśliw.* Oblany, tłusty, fett. Po myśliwsku nie mówi się bekas tłusty, ale oblany. *Podol.* 60. Widzieć po dziennej na paszach wędrowce, Ku wieczorowi pod domowe strzechy Spieszące skopy i oblane owce. *Zab.* 4, 269. Oblanie. *Medic.* n. p. W zastarzałych świerzbach, liszajach, w oblaniach ciała lub głowy, pijawek używają. *Perz. Cyr.* 2, 131. w nabrzmałości ciała, Ausgeduntheit.

OBLACYA, *yi, z.*, przynoszenie, podawanie, ofiarowanie; pewny obrządek cerkiewny, n. p. O chlebach, które się prosforami nazywają, oblacją albo przynos, prawisz, iż to jest niepotrzebne, że je ludzie na ofiarę przynoszą.

Pim. Kam. 143. Nie zabroniono dyakonom proskomizować, t. j. oblacze czynić. *ib.* 120.

OBŁĄCZEK, *czka, m., dem., nom.* obłak; (*Boh.* oblaučak), ein kleiner Bogen. Obłaczek żelazny do boków pudełka przyprawiać. *Switk. Bud.* 346. **OBŁĄCZYSTOŚĆ**, *sci, z.,* §. a) die Bogenwölbung. Obłaczystość abo obłaczysta strona jakiej rzeczy zwierzchnia, jako jaja, czapki, nieba, czołnu, sklepu zwierzchnia strona, *convexitas*, wypukłość. *Cn. Th.* Obłaczystość, *convexum*, pukiel. *Solsk. Geom.* 5, *ob.* Okrągłość. — §. b) Obłaczystość abo obłaczysta strona spodnia dzwona, czapki, nieba, czołnu, sklepu, misy, miednicy wywróconej spodnia strona, dołkowatość. *Cn. Th.*, *concavitas*, die Höhrnündung. Obłaczystość nieba modra. *Zabl. Roz.* 50. Co jest najwyższego, i okręgiem swoim cały ten gmach opasuje, całą tę obłaczystość, między którą leża morza i ziemia... *Pilch. Sen. list.* 3, 521. **OBŁĄCZYSTY**, *a, e*, **OBŁĄCZYSTO** *adverb.*, *Sorab.* 1. wobrukwaté; *Vind.* lokliu, po loki, (cf. łuk, łą); *Ross.* излучистый; *Eccl.* дуговой, дужный; §. a) z wierzchu okrągły, czołnkowaty, *convexus*; *banckrund*, *bogenrund*, *rundbündig*. Toki wody tak rozrządziły położenie gór, że węgiel obłaczysty legł naprzeciwko węgla wydrożonego. *Stas. Buff.* 129, *sailant*. Obłaczysto, esem, wężykiem, przeginając się, lezie gąsienica, *arcuatim.* *Cn. Th.* — §. b) Obłaczysty, dołkowaty, *lunatus*, *concavus*, *höhrnünd.* Wechodzi pod zasępne obłaczystych gałęzi zamroki. *Stas. Num.* 1, 64.

OBŁĄD, *edu, m.*, błakanina, pobładzenie, błąd; *Scrumirren*, *Irre*, *Irthum*, *Verirrung*. Pasterka po łące za swego zamyslenia się przypadkowemi obłędami postępuje. *Karp.* 3, 102. Nadto obłędy nasze łaskawie znosi, sam u siebie nas i zawiedzione dusze nasze omawiając. *Gorn. Sen.* 574. Białogłowy siłakroć obłędy mężczyńskie naprawowały. *Gorn. Dw.* 260. Ten szwank a obład Ewy, białogłowa zasię naprawiła. *ib.* 245. Ujrzałem w ludziach niespokojne obłędy. *Zab.* 15, 233. Lud w obłędzie będący, oświecieci należy. *Gaz. Nar.* 2, 300. **OBŁĄDLIWY**, *ob.* Obłędliwy.

OBŁADRA, *y, z*, u polszorków, rzemień, nawdziany na postronek, aby ten nie otarł boku koniowi. *X. Kam.*, z *Niem.* Oberleder. — §. Jelca, Degen, ober Säbelgeiß. *Tr.?*

OBŁADOWAC, *f.* obładuje *cz. dok.*, ładunkiem obciążać; *Vind.* obasati, obtovoriti; *Croat.* obtershiti; *Bosn.* otesc-kati; *Ross.* грузить, грузу; beladen, bepacken, *propr. et fig.* Grzeczność obładowana wymysłami, przykra się staje. *Mon.* 65, 147.

OBŁĄDZIC się, **OBŁĘDZIC** się, *recip. dok.*, Obładzać się *niedok.*, **OBŁĄDZIC**, **OBŁĄDZAC** *nijak.*, mylić się, błąkać się, obłakać się, *sich irren*. Jako inne zmysły, tak i wzrok się obładza i myli, niemniając, aby to było cudne, co cudnym nie jest. *Gorn. Dw.* 414. We dwu rzeczach bardzo się obładził. *ib.* 590. Zasadzać na tym wiare, czego nas nie uczy słowo boże, tedybyśmy się bardzo obłędzić musieli. *Rej. Post. P.* 4. Kościół w niczym nigdy się obładzić nie mógł. *W. Post. W.* 228. Jesliin obładził, naucz mnie ty; mówił - lim nieprawie,

więcej nie przydam. 1 *Leop. Job.* 34, 32. Ba i ci podobno obładzają, szukając boga, a chcąc go naleźć. *ib. Sap.* 15, 6. (błędz. 3 *Leop.*). — Obładzenie, omyłka, błąd, n. p. Obładzenie w historii autorowi przypisane być ma. *Wys. Aloj.* 13. W obładzenie mogą być zwiedzeni i wierni. *W. Post. Mn.* 585. in *Irthum, Verirrung.* — Cała noc prawie one obładzony Tam i sam jeździł. *P. Kchan. Jer.* 128 t. j. zabłąkany, obłąkany, irrend, in *der Irre.* Jeden błąd czyni człowieka obładzonym. *Smotr. Apol.* 59. 'Obładzili. *id.*, n. p. On w tym zdaniu jest 'obładzili i herezyzny. *ib.* 61.

OBŁAGAC cz. dok., błagając udobruchać, besänftigen, wieder gut machen. Grzesznicy! przyszedł wam jednacz wasz, i obłaganie za grzechy wasze. *Gil. Kaz. C. c.* 4, ob. Ubłagać.

OBŁAJAC, f. obłaje cz. dok., obłaiwać *contin.*, połajac trochę, ein wenig ausschelten. Gdy kogo przestrzegamy, napominamy i obłajemy... *Petr. Et.* 43. (*Croat.* obłajem oblatro, obloquor; *Ross.* облаять oszczekać).

OBŁAK, u, m., Obłaczek *dem.*, (*Boh.* oblauk = arcus, sed oblać = ein gefochter Bogen von geböthelten Fläch, der ein ganzes Stück ausmacht; *Rag.* obluk; *Bosn.* obluk, luk arcus; *Vind. lok.* oblok, luk = sklepienie; (lukati, lok delati = sklepić); *Ross.* лук obłak, luk; лука krzywizna, łuk; излучина przegub; *Eccl.* лукованіе krzywizna; *Graec.* λοξός, curvus); każda rzecz na kształt skrzydeł łuku skrzywiona; (cf. kabłak; cf. pałak); *Slav.* branik; *Ross.* дужка; jedes bogenförmige Ding, ein Bogen. Smok krętnemi pasmami łuszczyście zatoki Łamiac, gnie się jak obłak, srogie strojąc skoki. *Zebr. Ow.* 55. (*sinatur in arcus*). Tarca cała z szczerego złota, bita w obłak kształtem Traków. *Stas. Num.* 1, 156. Tym czasem Tęcza ku niemu skrzydły się podała, A chybkością w obłokach obłak rozerwała. *A. Kchan.* 157. (t. j. obłaczystość nieba). Obłakami, abo nakrzywionemi do ziemi gałęziami, rozmnożyć wierzbę; *mergis propagare salices.* *Cn. Th.* gegen die Erde gebogne Abjenfer, Ableger. Obłak garbarski na rozciąganie skór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.* der Gärberbogen, die Felle darauf aufzuspannen.

OBŁAKAC się *recipr. dok.*, **OBŁAKIWAC** *niedok.*, zabłądzić, zabłąkać, irre gehen, sich verirren. Obłakał się w lesie. *Jabl. Ez.* 106. Czuje, że mi się już obłakiwa przytomność. *Teat.* 45. b, 102. t. j. że mi się w głowie myli, że przytomność tracę. — Obłakany, błędzący, błędny, irrend, herum irrend, verirrt. Obłakane włosy składa w rzędzie. *Hul. Ow.* 72. Już przeszło 1700 lat, jak pielgrzymuje po świecie, znany pod imieniem żyda obłakanego. *Teat.* 17. b, 55. der wandernde Jude. — (Waż krzywo obłakany. *Bards. Luk.* 167; t. j. obłakowaty, obłaczysty, w obłaki skrzywiony, bogenförmig). — §. Obłakać kogo *activ.*, zwodzić go, na błędną drogę naprowadzać, einen irre führen. Gdyby imaginacya nie była tyle razy obłakiwała oczu ludzkich, liczba naszych wiadomości byłaby większa, a liczba naszych błędów mniejszylaby się. *N. Pam.* 24, 341. Częstość umiejętności sama obłakiwa tego, który ją posiada. *ib.* 18, 275. Nieszczęsna zazdrość, namiętność nieszczęśliwa,

mogła ją obłakać. *Teat.* 38, 95. Niedawno jak wszedł na chwały drogę, Ślepo w niej postępuje, obłakać go mogę, Wrząca młodość łatwo nam uwodzić się daje. *Teat.* 45, 12. Malkontenci wszelkich sprężyn poruszają, ażeby obłakać umysły ludu. *Gaz. Nar.* 1, 253. Próżność często mnie obłakała. *Teat.* 41, 161. Obłakany dziwnymi demokracji myślami, zabił się z rozpaczcy obywatelskiej. *Gaz. Nar.* 1, 266. — Obłakany, cf. pomieszany, skażonego rozumu, w głowę zaszedł. Obłakanie, ob. Waryacya. ***OBŁAKANIEC**, ńca, m., człowiek obłakany, ein Verirrter, ein Irrender. Bracie miły obłakańcze, a tułaczu nędzny, tu szukaj prawdy. *Żarn. Post.* 55.

OBŁAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, obłaczysty, łuczny. *Otw. Ow.* 459, bogenförmig.

OBŁAM, u, m., **OBŁAMEK**, mku, m., ułomek, obłamana rzecz, ein abgebrochener Stück, ein Bruchstück. Ziemia zarzucona swoich poroślin obłamy. *Stas. Buff.* 44. Zagięty wielkie starożytnych narodów umiejętności, z nich dostały nam się tylko grube obłamy. *ib.*, (ob. Obłomki). — *Milit.* Reduty sypać, kosze stawić, drabiny przystawiać, obłamki budować, tramy spuszczać. *Star. Ryc.* 41. t. j. wieże do obłamowania murów, Mauerbrecher. **OBŁAMAC**, ***OBŁOMIC**, f. obłamie cz. dok., **OBŁAMOWAC**, *niedok.*, *Vind.* okulsłomiti, okulnalomiti; *Rag.* oblomiti *Croat.* oblamlyam; *Bosn.* oblomiti, otarghnuti, otrighnuti; *Ross.* обломить, обламывать; na około poodlamywać, rund um abbrechen. (*Boh.* oblomiti *agilem facere, mollire*). Rószczki zielone z drzew, obłamowali. *Piesn. Kat.* 76. Obłamowali gałęzie z drzew i miotali na drodze. 1 *Leop. Math.* 21, 9. Brzeźnemu rakowi, gdybyś 'obłamował Dete nogi, a ciało do ziemi zachował... *Otw. Ow.* 622. Z tej strony już były obłamane mury miejskie; lecz przez położenie wysokie, miasto nie mogło być dobyte. *Baz. Sk.* 218. Obłamanie *Ross.* обломка.

OBŁAMOWAC, ał, uje, cz. dok., futrem obszywać, mit Fell ausschlagen, belegen. Z wydry bywają futra piękne do obłamowania szat. *Haur. Sk.* 306.

***OBŁAP**, u, m., ***OBŁAPIANEK**, nku m., zdrbn., obłapienie, uścisk, die Umarmung; *Croat.* obimanye, objetje, zaagerlay; *Ross.* объятие, обнимание; *Eccl.* обьманіе. Wzajemnymi uściskawszy się obłapami, do okrętu mię odprawił. *Tr. Tel.* 58. Gdzież Demetryusz? czego się kryje przed obłapem ojcowskim? *Teat.* 51. d, 129. Stokroć niebezpieczniejsze obłudne obłapy, niż otwarta nieprzyjaźń i daremne sapy. *Zegl. Ad.* 106. Przy miłym obłapie. *Pot. Syl.* 182. *Pot. Arg.* 154. Wdzięczne obłapy. *ib.* 742. Zbytne zatym całuje, nie panieńskim kształtem, I ratować się chcąc, obłapianków gwałtem, Rzecz przerywa. *Zebr. Ow.* 40. — §. Obłap, **OBŁAPKA**, i, ż., *obsoen.* sprawa cielesna; *Croat.* hotintzvo; fleischliches Umarmen. **OBŁAPA**, ż., *botan.*, Ziele kopytnik nazywają wonną obłapą. *Syr.* 47; *baccar. Nag. Wirg.* 497; *baccharis. Sleszk. Ped.* 417, Haselwurz. **OBŁAPIACZ**, a, m., co obłapia, zwłaszcza w znaczeniu sprawy cielesnej, der Umarmen, besonders in Ansehung der fleischlichen Beywobnung. **OBŁAPIC**, ***UOBŁAPIC**, f. obłapi cz. dok., **OBŁAPIAC**, **UOBŁAPIAC** *niedok.*, **OBŁAPIWAĆ** *czestl.*,

§. *a) uściskać, rękami do siebie przyciskać, umarmen; *Boh.* obgijti; *Sorab.* 1. wobpżimnu, wokoscham; *Vind.* objeti, obvratiti, objemati, obramiti, ogerliti, okul kragna perjeti, okuli gerla past; *Croat.* obimati, obimlyem, gerlim; *Slav.* gèrliti, zagèrliti, (cf. gardło); *Dal.* zagarliti; *Ross.* охватить, охватчу, обхватать, обхватываю, обнимать, обнимать, обмыму, обнимаю; *Ecccl.* обмымаю; (*Ross.* облапнть ларамі огарнаѣ). Oblapiwam, *amplctor.* *Urs.* Gr. 535. Pospolicie nasi zwykli się przy witanu oblapiać. *Star.* Ref. 82. Jakobyem cię rad całował, Uoblapiał i piastował. *Groch.* W. 543. Członki już zemdlone Uoblapiwszy podnieść chciał. *Otw. Ow.* 226. Ona go oblapią, ściskając go za szyję. *P. Kchan.* Orł. 1, 19. Oblapże ojca, nim odjedzie. *Boh.* Kom. 1, 403. Chciał ją w pół oblapić. *Bardz.* Luk. 36. Precz z temi od kolan rękami Owszem w pół jak należy oblapiamy się sami. *Bardz.* Trag. 316. Po wzajemnym oblapieniu. *Birk.* Dom. 57. (t. j. po wzajemnych uściskach). — *Fig.* Zgoda pod wieńcy świeżo oliwnemi Świat oblapiła rekoma wdzięcznemi. *Tward.* Misc. 6. Pokój się z sprawiedliwością, z nieba przyszedłszy, uoblapiają. *Kyb.* Ps. 171. Sen oblapił ją mile po przeszłym niewczasie. *Tward.* Daf. 55. — §. *aliter:* Co się mieli strzedz zgorzenia, to oni zgorzenie chutliwie oblapiłi. *W. Post.* Mn. 564. (t. j. jełi się go, rzucili się na nie). — §. Oblapiać kogo za nogi - do nóg mu upadając nogi ściskać, vor einem nieder fallen, und seine Füße umarmend drücken. Przystąpił xiążę przed majestat bliżej; tamże z wielką uczciwością za nogi króla oblapił. *Gwagn.* 395. Sam i żona i dzieci oblapiwały czestokroć za nogi cesarza, żebrząc pomocy od niego. *Biel.* Kr. 94. — §. b) *transl.* Ogarnąć, objąć, umfassen, in sich fassen, in sich schließen. Prawo pisane nie mogło wszystkiego oblapić, co się między ludźmi trafia, ale tylko to, co mogło zagarnąć, pod się zagarnęło. *Gorn.* Wł. K 2 b. Ujrzyj, skąd licha żrzenia wiele oblapi wzrokiem. *Miask.* Ryt. 2, 116. — §. c) *obscen.:* Cielosną sprawę mieć, fleischlich umarmen. Romulus i Remus narodzeni z córki Numitorowej, od Marsa oblapieni. *Otw. Ow.* 598. Kto rad oblapią mężatki, Bez oblicznej rany rzadki. *Rys.* Ad. 27. Dla francy, nie oblapić. *ib.* 12. Po jaju się napić; po jabłku pannę oblapić. *ib.* 57. (NB. *Verba honesta moribus perdidimus; nihil loqui tutum est. Quint.*)

OBLASK, u, m., blask na około roztocony; *Croat.* oblész; *Ecccl.* облістаніе; Umglänzung, Glanz in die Runde herum. Choć spelzł zewnętrzny oblask, mam stałą odwagę. *Przyb.* Mill. 10. Oblask nieba. *ib.* 44. Jak słodki zapadające słońce wydaje oblask! *Weg.* Marm. 1, 274. (OBLASKAWIC, ob. Łaskawic). OBLASKLIWY, a, e, na około błyszczący, oblask rzucający, rund umher blühend. Od płomieni strasznej pożogi daleko Oblaskliwe się łuny po morzu rozwleka. *Przyb.* Luz. 51 OBLASKNAĆ, f. oblasknie cz. jedn., OBLASKOWAĆ *niedok.*, blaskiem objaśniać, rund um mit Glanz erhellen, umglänzen. Jeszcze się cień tych ramion zbytym światłem żarzy, Tak oblaskując niebo z twej zakrytej twarzy, Iż najświatlejszy seraf zbliżyć serca nie ma. *Przyb.* Mill. 86. Nas zachow-

zące słońce oblaskło promieniem. *ib.* 50. Wielkim światłem oblaskniony. *ib.* 95. Oblasknięty. *ib.* 91.

OBLATA, {y, z, 1. oblatowanie, wpisywanie do aktów (z *Lac.*), daß Einreichen zu den Acten. Kancellarye grodzkie: od oblata żadnej opłaty nie wezma. *Vol. Leg.* 7, 68. — *2. Oblata, ob. Opłatek.

OBLATAĆ, ob. Obłecieć.

OBLATAC cz. dok. OBLATYWAĆ *contin.*, łalami okryć, befestigen, mit Jstücken belegen; (*Croat.* okerpávam). Na pierwszym wstępie chce podstrzydz owieczkę, i oblatać sobie skórę. *Teat.* 16, 110.

OBLATOWAĆ, ał, uie, cz. *niedok.*, podawać do aktów; *Bosn.* usigilatiti, upisati na sudu; zu den Acten einreichen, registriren lassen. O oblatowaniu metryk szlacheckich w własnym grodzie. *Vol. Leg.* 7, 68.

OBLATYWAĆ, ob. Obłecieć

OBLAWA, y, z, (*Etym.* łow); §. 1. objętki, sieć wielka do obsadzenia kniei, ein großer Jägergarten, den Forst zu befestigen; (*Ross.* obława gatunek polowania w stepach). Przez oblawy, niedbając na krzyki Zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz dziki, Czyniąc okna przestronne pyskiem i piersiami szablą, między cianami chrósty i między trzciniami. *P. Kchan.* Orł. 1, 427. — §. Obława, otoczenie, ostrojenie, ogrodzenie, daß Einschließen, die Einschließung, Umgehung. Zewsząd w silnej oblawie psi zębów mu dodają; *undique circumstant mersis in corpore rostris.* *Zebr.* Ow. 62.

Wieprz dziki, gdy mu myli obława psów skomlących szyki, Ów skrzydły kęsom chciwym chybkami uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Zebr.* Ow. 101. (*turba*). *Chodk.* Kost. 19. K niemu przyległych zdrojów kupi się obława; *conveniunt illuc flumina.* *Zebr.* Ow. 19. — §. 2. *Milit.* Porządek maszerowania. *Tr.* Ordnung im Marschiren, ob. Obławny. OBLAWA, OBLAWEM *adv.*, kupa, w kupie, na kupie, hurmem, in Haufen, haufenweise. Nie powinny się pastwiska spasać obławem, lecz podzielić na części. *Kluk.* Rosł. 5, 313. Janczar silny szedł niegdys obławem, i stał ziemię trupem z kup, przeciwko sobie równie bez porządku wystawionych. *Mik.* Turk. 104. Przedtym w mieście twym lud szedł obławą chwalić cię. *Wad.* Dan. 177. Pnie się ten, że przyjacioł i sług moc obławem za nim się wali. *Zab.* 11, 414. Rozumieli, że obławą każdy będzie jego strawa. *Jak.* Baj. 156. Jak zwier morduiesz i ścielesz obławą. *Chrośc.* Ow. 116. OBLAWIAC, ob. Obławić. OBLAWNY n. p. szyk - gęsto uszykowany. *Tr.*, dieht geschlossene Schlachordnung.

OBLAZ, u, m. (*Etym.* leżć, łazić); kołująca droga, nieprosta, manowiec, bezdroże, zdroże; Umschweif, Abweg, *propr. et fig.* Obłaz, łaz, górolaz, droga wazka, na bokach gór wyrobiona, która się objeżdża, gdy dobry gościniec wody zaleją, lub śniegi zasypia; używane najwięcej w liczbie mnogiej: górolazy, łazy, obłazy. *X. Kam.* Pójdzie krom wszelkiej trwogi przez ślizkie obłazy. *Pot.* Arg. 436. — §. Bez obłazu - bez ceremonii, bez ceregielów, bez ogródki, bez żartu (cf. oblesny), ohne Umstände, ohne Umschweife. Wziął ojca z soba na pokój, a tam bez obłazu prosi o córkę. *Pot.* Arg. 407. Występnych bez obłazy karał. *Chrośc.* Fars. 115. Tarcze o tarcze biją bez obła-

zy. *Chrośc. Fars.* 40. Ktoż, kiedyby nie z jego rozkazu, Śmiał się nad tobą pastwić bez obłazu! *Chrośc. Luk.* 267. Padnie do nóg bez obłazu. *Zab.* 15, 229. Bez obłazu bić, nie po prostu szermować; *rotatis et circumactis gladiis. Cn. Th.* 21. On go bez wszęgo obłazu Tnie przez szyszak, dufając dobremu żelazu. *Simon. Siel.* 44. OBŁAZEM *adv.*, n p. Skarby tam do Tyru i dostatki cisną się obłazem. *Jabl. Tel.* 166. hurtem; *ob.* Obławem. OBŁAZIĆ, *ob.* Obleźć. OBŁAZGIEM *adv.*, ciągle, nieprzerwanie, *zusammenhängend.* Rudy nowe, przybyte, niepiérwiastkowe, nie mogą mieć żył ciągłych, nie mogą iść obłazgiem. *Os. Rud.* 34. (*Boh.* obłatek krzemień). OBŁAZGOWY, OBŁAZNY, a, e, ciągle idący, *zusammenhängend, fortlaufend.* Rudy twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych, daleko ciągnących się, zowia skalistemi, obłazgowymi, obłaznemi. *Os. Żel.* 31. *Os. Rud.* 7. et 38; *oppos.* gwiaździsta. (*Boh.* obłazkowy, obłatkowy krzemieny). OBŁAZŁOŚĆ, ści, ż, obłężenie włosów, *die Kahtheit, daß Haarsfallen der Haare.* Pleszowatość i obłazłość głowy. *Syr.* 625. OBŁAZŁY, a, e, *Boh.* obleżły; *Ross.* obłazły; łysy, bezwłosy, *fahl.* Maścią tą głowę obłazła mazać, włosy rości. *Spicz.* 90. Futro obłazłe - wytarte, *fahl gerieben, abgetragen, abgerieben.*

OBŁAZNIC, *cz. dok.* błaznistwem omamić, *bethören; Vind.* obnoriti, shertati; *Sorab.* 1. wobwoznu. Omamiliście dusze swoje przekłątą mamoną, obłazniliście przyprawną maszkara niewinne Chrystusowe owieczki. *Smotr. Lam.* 14.

*OBŁAZOWAĆ, *ob.* Obleźć.

OBLEC. *OWLEC, oblokł, *f.* oblecze, oblokę *cz. dok.*, OBŁOCZYĆ *niedok.*, *Boh.* oblecy, obljknauti, oblect, obljkat, oblekł, oblaceti; *Slov.* obłekat; *Sorab.* 1. wobhlekam, zwobhlekam, nawobhlekam; *Sorab.* 2. hobláz, hoblákasch; *Vind.* okulvlezhi, okulivlazhiti, oblezhi, oblazhiti, nadjati; *Carn.* obłezhi, obłezgl, obłezhém, oblazhem; (obłazy se *nubilat*); *Croat.* oblachim, oblechi *induo*, oblachim, naoblachujem *innubilo*, (*ob.* Obłok); *Bosn.* obuechi, oblaciti, oditti; (uzoblaciti, naoblaciti *obnubilare*); *Rag.* oblaciti, naoblaciti; (obuechi, oblaciti, odjévat); *Slav.* obuechi; *Eccl.* облачаю, обволакою, облещи, облекати, облещи; *Ross.* надѣтъ, надѣвать, обволочь, обволакивать; (= *owłóczyć; *Etym.* wlec, *cf.* zewlec); ubierać, odziewać, wdziwać, anfleiden, anziehen, anlegen. Aby nigdy koszuli zimnej chorey nie obłoczył *Krup.* 3, 367. (nie kładł na się). Gdy się z niego nagrawali, zewlekli go z pawłoki, i oblekli go w odzienie jego. 1 *Leop. Marc.* 15, 20. *Pieśn. Kat.* 64. Nie troszczcie się o ciało wasze, w cobyscie się obłoczyli. *Sekl. Math.* 6. (w czymbyście chodzili. *ib.*). Bóg oblokł na się ciało. *Musk. Rył.* 15. (wziął na się; *cf.* wcielić). Pierwój sto godzin wycieczcie, Nim się niewiasta oblecze. *Rys. Ad.* 59. (*dum comuntur annus est*). Człowieka w miękkie szaty obleczonego widzieć chcieli; oto którzy w miękkie szaty się obłoczą, w domiech królewskich są. *W. Math.* 11, 8. Ustawicznie się stroił, a obłoczył w rozliczne odzienie. *Rej. Post. E e 2.* W inszą się, jak mówią, suknią oblec, inaczej niżli pierwój żyć potrzeba. *Sk. Kaz.* 337. (*ein anderes Kleid anziehen*; *cf.* przekabacić, przekopycić). Oblec kogo w kapturek,

ob. kapturek. — Obłoczenie, odziewanie, ubieranie, *daß Anziehen, Befleiden*; (*Croat.* oblachenye; *Vind.* okulvliek, okulvlazhenje). Obłoczenie rozmaite bywa, albo z potrzeby ku ochłodostwu, jako to szatami, albo ku nakryciu, ku opatrzeniu zdrowia swojego, jako we zbroje, albo też i w jakowe sprawy uczciwe, albo też zelywe. *Gil. Post.* 5. (*ob.* Odzież, ubiór). Obłoczyć się w zakonny ubior abo szatę, brać habit zakonny. *Cn. Th.*, die Stutte oder den Schleper wählen, (*cf.* obłoczyny). — *Transl. et fig.* Oblec się w co, brać na się, auf sich nehmen, anziehen. Uczeń trzeba, aby sposobem czynienia był podobien mistrzowi, a mogłoby to być, aby się prawie weń oblokł. *Gorn. Dw.* 57. Obloką się pola w drób, a doliny ubiorą się zbożem. *Budn. Ps.* 65, 15. Migdały cukrem obleczone. *Sienn.* 204. *Spicz.* 117. oblane, überjuchert, mit Zucker überjogen. Pójdę z tego domu smutkiem obleczoney. *Teat.* 19. b, 42. okryty.

OBŁECHTAĆ *cz. dok.*, w koło połechtać, *befigeln, rund um figeln, improp.*; n. p. Kara aby nie była ustawiczna, bo tak obłechtane będąc, żadnego pożytku z karania nie odniesie dziecie. *Gil. Kat.* 145; *cf.* oblektać.

OBLECIEĆ, obleciał, oblecieli, *f.* obleci *cz. dok.*, OBLATAĆ, OBLATYWAĆ, oblatuje *niedok. et czestl.*, §. a) w koło czego latać; *Vind.* okulleteti, okullietati; *Rag.* obljétati, oblitati; *Ross.* облетѣтъ, облетать, um etwas herum fliegen, etwas umfliegen. Przed deszczem jaskółki w koło jezior świegotliwe oblatywały. *Otw. Wirg.* 390. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatujecie krzaczki. *Groch. W.* 545. Samo niebo z Etny dym oblata. *A. Khan.* 80. (wznosząc się okrywa) — §. b) *Transl.* Oblecieć, obbiedz, objechać, umlaufen, umfahren, umreisen, rund um bereisen. Com ja drogę odbył; ledwo jest taki ką w Polsce, którego bym nie obleciał. *Kras. Pod.* 2, 145. — §. c) Obleciała kogo bojaźń etc., t. j. opadła, napadła nań, *fürcht. Schrecken u. f. w. bat ihn besallen.* Strach ich obleciał. *Pelk. Sall.* 187. Nagły srom oblata twarz ząspępną Plutona. *Zab.* 13, 10 *Kniaź.* O dumny, gdyć fortuna pochlebi choć mała, O tchórze, gdy cie trwoga w strachu obleciała! *Bardz. Trag.* 196. Nieraz gdy innych obleciały tchórze, Do nieprzyjaciół sam najpierwój skoczył. *Chrośc. Fars.* 48. Padnie do ziemi, śmierć go czarna obleciała, I dusza w okamgnieniu członków odbieżała. *Simon. Siel.* 44. OBLECIEĆ *neutr.* opadać, na około spadać, rund um abfallen, in Stücke zerfallen. Leżały trupy na pował, jak robaczywe kiedy obleciały jabłka za trząśnieniem różg, jak żoładz obity. *Zebr. Ow.* 179. Słyszał, że mury były oprawione, a iż to co było obleciało, zabudowano. *Radz. Neh.* 4, 7. Oglądałem mury miasta, które były obleciały, i bramy jego, które były popalone. *ib.* 2, 15. Na oprawę miast nie bardzo był dbały Jagiełło, tak iż ich wiele obleciało za niego, które Kazimierz Wielki pomurował. *Biel.* 305. Członki wszystkie zemdlone, włosy obleciały. *Prot. Kont. B.* Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. Przym.* 5. — (*OBLECZYNY, *ob.* Obłoczyny).

OBŁĘDLIWOŚĆ, OBŁĘDNOŚĆ, ści, ż, mnogość błędów, zabłądzenie, zabłąkanie, *daß Irren, die Verirrung, die Fehlerhaftigkeit*; *Boh.* poblaudilost. Na drodze obłędności długi

się błakali, na kształt dzieci nierozumnych żyjąc. 1 *Leop. Syr.* 12, 24. Wymiotać ciernie a kamienie, t. j. wszystkie omyłki a obłądliwości fałecznych nauk, a wymysłów świata tego. *Rej. Post.* X 5. Wszyscy, by najlepsi ludzie, mają swe obłądliwości. *Sekl.* 61. *Rej. Apoc.* 12. Ciemności i obłądliwości pogańskie. *W. Post.* W. 5. Rozmaite złości i obłądliwości, w których jako w nocy leżą. *W. Post. Mn.* 44. Iż nie było opisano, czego każdy pilnować miał, ztąd przydawały się obłądliwości i omieszkania. *Herb. Stat.* 187. (Jrtrthümer, obłądy). Opuście, jeśli co naprzeciw komu macie, aby i ojciec wasz niebieski opuścił wam obłądliwości wasze. *Sekl. Math.* 11; «not. upadki abo występy.» **OBŁĘDLIWIY, *OBŁADLIWIY, OBŁĘDNY, a, e, OBŁĘDLIWIE, OBŁĘDNIÉ adv., Boh.** poblaudily; tam i sam zabłądzający, błędny, fałszywy, irrend, irrig, fałsz. Powieść obłądliwa. *Kat. Gd.* 60. Gdybym tylko jednego obłądnego nawrócił! *W. Post. W. przedm.* Płochy to Rusin, wschodniej wiary wyznawca obłądny. *Obr.* 20. Obłądnie wie ci ucza, którzy chrzest Janów równają Chrystusowemu. *Biał. Post.* 57. W zapaleniu mózgu pacyc^o i wszystko obłądnie czynią. *Perz. Cyr.* 2, 136. Obłądliwi przychodniowie zarazili prawowiernych chrześcian. *Petr. Ek. ded.* Nic obłądnego nie przystąpiło do tej świętej winnicy jego. *Rej. Post. K* 6. Obłądliwy świat. *Rej. Post. U* 5. Szedłem za tym obłądnym światem. *Hrbst. Nauk. C* 3 b. Zachowywał się wedle wymysłów świata tego obłądnego. *Rej. Post. M* 4. Nie dopuść nam boże więcej błędzić po tych marnych pustyniach obłądnego świata tego. *W. Post. W.* 2, 95. Nieopatrzność głupich obłądna. *W. Ps.* 14, 8. — *Poet.* Winna latorośl obłądliwa po laszczkach utkwionych czyni chłodnik. *Banial. L* 4. t. j. błędząca po nich, wężykiem, obłączysto idąca, die steffemirrenden Weinreben. Narceys ilekroć chce swój wyraz i postać nieżywą Pocałować, całuje wodę obłądliwą. *Zimor.* 207. t. j. błędu go nabawiająca, mamiąca, ludzająca, daß ihn täuschende Wasser. Obłądna zdroju woda. *Karp.* 3, 84. błędnym wężykiem płynąca, sich irrig schlangelnd. — §. Nieobłądny, nieobłądliwy, nieomylny, niechybny, błędzić nie mogący. *Cn. Th., unfehlbar, dem Jrtrtume nicht unterworfen.* Twórco dobrotliwy, Rządco nasz nieobłądliwy. *Groch. W.* 59. Koniec przykazania jest miłość z nieobłądnej wiary. 1 *Leop. 1 Thim.* 1, 5. **OBŁĘDNIÉC** *nijk. dok.,* obłądnym się stać, irre werden, sich verirren. Oczy w nim utopiła, ani obłądnawszy w twarz ludzką zda się patrzyć. *Zebr. Ow.* 165. *demens.* Obłądniały; *immemor ipse sui. ib.* 248. Teraz w taką ohydę, podłość i obłądzenie przyszedł. *Sak. Persp. pr. A* 2 b. (**OBŁĘDNIÉC** *nijk. dok.,* obłądnąć *jednol.,* bładym się stać, blaß werden, erbleichen; *Sorab.* 1. wobłędnu; *Croat.* obledeti; *Bosn.* obliditi, popobliditi). **OBŁĘDNIK, a, m,** błędzielnik, ein Jrrieger, Jrregehender. Heretykowie jednę naturę w bogu rozumieją; takich obłądników nauka w Polsce niedawnych czasów szeroco była powiadana. *Biał. Post.* 85. **OBŁĘDZIC** się, ob. Obłądzić się.

OBLEDZ *cz. dok.,* OBLEGNAĆ, obległ, *f.* oblegnie, obłęże *jednol.,* OBLEGAC *niedok., Boh.* oblehnauti, oblehl, (2.

oblehnauti żeńska mieć sprawę cielesną z kobietą); *Sorab.* 1. wobłēhnu, wóbszenu, woblenem; wobhlaku, pohlakuyu; *Vind.* obfედuვაti, obfედeti, obfედati, obfhezł, obojuvati, obdati, obtaboriti, objet, (*ob.* Otaborzyć, objąć); *Carn.* oblezhi; *Croat.* obszedam, podszedam, oblegam; *Rag.* obsjesti, obkruxiti; *Bosn.* podsisti grad, zasjesti grad; *Slav.* obsisti; *Ross.* осадить, осаждаť, облечь, облегать; *Eccl.* обсасти, обсажду, обстояти, обстою; §. 1. kłaść się na około czego, otoczyć co, sich um etwaß herum legen, herum lagern. Oblegnął Alrycha z wojskiem Stylikon. *Biel. Św.* 62 b. Obledz fortecę obegnać, osaczyc, *Ross.* градоборствовать, eine Festung belagern. — *fig.* Niezmierny ciężar obległ mu serce. *Stas. Num.* 2, 73. — §. 2. *Verb. neutr.* Oblegać, zwyczajnie się przelegać, mieszkać, bawić gdzie, spoczywać, sich wo aufzuhalten pflegen; *Eccl.* облецим, облегаю, пребыть некоторое время, отдохнуть. Piastwo, w którychże lasach i kiedy oblega. *Past. Fid.* 4. Jeleni okrutnie zgrzany, obległ na murawie i pod drzewem spoczywał. *Zebr. Ow.* 247. *posuit sua corpora.* Scypio w mieszkaniu i obległego we Włoszech Annibala, kiedyż tedyż wymierzył. *Faliss. Fl.* 79. (*cf.* osiadły). **OBŁĘGIERZ, OBŁĘZYCIEL, a, m.,** ten który obległ kogo, *obsessor. Mącz.,* der Belagerer. Oblegający kogo; *substantivo opus est, nam* obłężyciel, oblegacz *dura sunt. Cn. Th.; cf.* obłożeniec, obegnamec; *Sorab.* 1. wobłēhnik, wobszēdnik.

*OBLEM, [z *czes.* zgoła 3], n. p. Kiedy oblem jaskółki połkną już jeziora, A szron ostry pospina na brzegach komiegi... *Miask. Ryt.* 2, 168. *cf.* obły.

OBLENIÉC *nijk. dok.,* stać się nieco leniem, gnuśnieć, trąge werden, faul werden. Smok z zimna obleniały, a próżen srogości, piger. *Zebr. Ow.* 32.

OBLEPA, y, ż, OBLEPKA, i, ż, §. a) n. p. ściany, śta, to czym oblepiają. *Cn. Th., Kleiberlehm, Lehm.* Oblepa gliniana. *Kruml. Chym.* 544, Töpfertelem. — §. b) *Opus ipsum factum, polepa. Cn. Th., Klebwerk; Sorab.* 1. woblepeno; *Ross.* облепка, облепление. **OBLEPIC, f.** oblepi *cz. dok.,* **OBLEPIAC** *niedok., Boh.* oblepiti; *Sorab.* 1. woblepam; *Rag.* obljepiti; *Croat.* oblepohujem, omlujem; *Ross.* облепить, облеплять, обольнуть, облинуть, облипать; na około polepić, rund umfleben, umschmieren. Owe śkła, które wystawione być mają na goły ogień, nie mogą goło nagłej mocy ciepła znieść, przeto oblepiają się gliną. *Kruml. Chym.* 59. Pełny wrzodów, by go oblepił, *cooptus vulneribus. Mącz.*

*OBLEŚNOŚĆ, *OBLICZNOŚĆ, ści, ż., pochlebstwo, die Schmeicheley; (*cf.* obłaz, bez obłazu; *cf. Ross.* лезть чхитроść, pochlebstwo, обლობызание pocałowanie, obласкать pochlebiać komu; *cf.* lizać). Sprawne bywają u mężów żeńskie obleşności, namowy i prosby. *Krom.* 486. (*cf.* obleşność). Sprсны jest a szkodliwy przymiot, szpetna obleşność, ohydna obłudność, a plugawa nieprawda. *Rej. Zw.* 96. Nie mógł go ani obleşnością, a pieniędźmi na swą stronę przeciągnąć. *Krom.* 325. Przez pochlebstwa i obleşności. *Zołk. Mscr.* 1. — §. *aliter* Aczci mają twarze człowiecze; ale swemi postawami, obleşnościami, ubiory, goleniem, bardzo je sobie odmienili. *Rej. Ap.* 79. pię-

kszydłami. *OBLEŚNY, *OBLESZNY, *OBLESZCZYWY, a, e, *Sorab.* 1. lesznē blandus; *Boh.* aulisny pochlebny, cf. lizać; *Vind.* perlisen, perlisenen, lesizhliu; cf. *Sorab.* 1. ličczu szo, lesznu szo; *Croat.* liszichitisze, lichiti : pochlebić; cf. *Rag.* lasctitti tkoga adulari, cf. laska; *Ross.* лестный chytry, zwodniczy, oblaskat' pochlebić, oblobызat', oblobызaju id., labызit'sja, labызus' id., ulestit', ulestiat' wyrochlebiat', ulaskat' pieścić, podlaza pochleba; *Eccl.* льстывъ, льстителъ, льстителный; pochlebny, schmeichelhaft. (NB. Nie wiem zkąd *Trotz.*, oblesny umysl, verdrüßlicheß Gemüth, markotny, umaczy). Mieczyślaw przedko wierzącej Heleny oblesnym pokusza fortelem; *blandis dolis.* *Krom.* 206. Zagrzewały w Władysławie nadzieję pogodzenia się oblesne Krzyżaków odowiedzi, *blandae.* *Krom.* 316. Są chytrymi i oblesznemi skazicielami. *Weresz. Reg.* 105. My takowych zawsze się strzedz mamy, W których mowę obleszną, aez łagodną, znamy. *Papr. Koł. P.* Nie daj się tym obłudom zwodzie obleszczuywm, Co są chciwi na złoto, a gardzą pocziwym. *ib. B 4.* To jest prawe dobrodziejstwo między pocziwymi, aby jeden drugiego nieoblesnie miłował. *Rej. Zw.* 95 b. (szczérze, rzetelnie). Nieprzyjaciele w kacie oblesnie a nieprzystojnie cieszą się z naszego nie-szczęścia. *Papr. Tr. A 2 b.* obłudnie.

OBLEW, u, m., oblewianie, oblanie, (ob. Oblać); *daß Umgießen, Umströmen.* Prócz oblewu rzeki, z innych stron szanice miasta bronidy. *Nar. Hst.* 2, 406; (*Boh.* oblewa : odmiecz, odwilż : *remissio frigoris*; *Ross.* обливанецъ oblewianie, we chrzcie oblaný; *oppos.* nurek, ponurzony). OBLEWINY *plur.*, zalanie, Uebergießung, Ueberflchwemmung. Noc, która oblewiny one poprzedzała... *Pot. Arg.* 458.

OBLEŻĆ, oblażł, f. obleżie cz. dok., OBŁAZIĆ *niedok.*, OBŁAZOWAĆ *freq.*, *Boh.* oblezti, oblezli; *Vind.* oblesti, slesti, okullesti, okullasiti; *Sorab.* 2. hobleščz, holščz; §. a) lazić na około, umfrießen, rund um befrießen. Mrówki mi oblaży. — §. b) Wycierać się, sich fahl reiben. Oto już mi ręce ze skóry oblażą. *Teat.* 43. b, 17. Grzbiet koniowi oblażł od długiego bicia. *Czach. Tr. L 3.* — §. Włosy oblażą : wypadają, die Haare gehen auß, fallen auß. Pleszowatość głowy z opierchnienia i oblażenia włosów. *Syr.* 184. Olej ten włosy czyni wielce trwałe, nie dopuszczając oblażowania. *Cresc.* 447.

OBLEŻEĆ *nijk.* dok., leżąc gnuśnieć, sich etwaß faul liegen Obleżałym i prac odwykłym, na wały morskie nasieść kazano. *Zebr. Ow.* 361. *resides.* OBLEŻEĆ, ob. Obledz. OBLEŻENIE, ia, n., *subst. verbi* obleżec, obledz; *Boh.* obleženj; *Sorab.* 1. hlecžžičečo, pohlecžženo; *Slav.* obsidnútje; *Vind.* obfestvu, obfeduvanje, obojuvanje; *Bosn.* zasjedanje, obkrusgenje, obsjedenje, podsighjenje; *Rag.* obsjada; *Croat.* podsžeda, podsžegyenyje, obsžedenyje, obsžed; *Ross.* обсаждение, осада, обстояние, градоборство; *Eccl.* облежаніе, облеженіе; die Belagerung, obeganie. OBLEŻENIEC, nca, m., obeganiec, obležony, der Belagerer; *Ross.* осадникъ, obs. сидѣлецъ. Fortecy tak długo dobywał, aż obleżeńcy, nie mogąc dalej wytrwać, musieli się poddać. *Biel.* 73. Obegnańczy wieniec het-

manowi obleżeńcy dawali wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60. — NB. zdaje się, że obleżeniec powinien oznaczyć *active* tego, co oblega, der Belagerer. OBLEŻCA, y, m., OBLEŻYCIEL, a, m., *Bosn.* zasjedalac, obsjeditegl, podsidedtegl; *Croat.* obszdnik, podsžednik, obsžeditegl; *Ross.* осаждателъ, градоборецъ. Z wież kamienie na obleżców puszczałi, obleżcy na też wieże rzucali ogień. *Chmiel.* 1, 464. OBLEŻENSKI, a, ie, od obleżeńców, obegnańczy, Belagerer, od obleżenia, Belagerung; *Sorab.* 1. woblehnski; *Croat.* obszadni; *Ross.* осадный, градоборный. *OBLEŻNOŚĆ, ści, ż., naleganie, natężność, Zubringlichheit. Obleżnością żony zniewolony, ranę serca swego odkrywa; *importunitate victus.* *Krom.* 166; cf. oblesność.

OBLI, ob. Obły.

*OBLICZ, a, m., OBLICZE, a, n., (*Boh.* obliceg; *Slov.* oblicag vultus, obliceg habitus; (oblička, ledwina ren, renes, nerka; cf. obły); *Sorab.* 1. woblecžo, woblicžžo; *Sorab.* 2. woblizo, hoblizo, nagledy. *Vind.* oblizhje, nagled, pogled, obras, (cf. naglądać, poglądać, obraz); (obliza sa jigro : piłka do grania, ob. Obły); *Carn.* oblizhje, (obliza : kula, ob. Obły); *Croat.* oblichaj, oblichje, lice, obraz; (oblicza; *Dal.* oblicza : kula); *Hung.* ábrázat; *Dal.* szlikka; *Rag.* lize, oblicje, oblicze, oblicje; (oblina : okrągłość); *Bosn.* oblicje, prilika imago, species, exemplar; obraz vultus, facies; obliča, okolisc : kula; *Slav.* oblicsje; *Ross.* обличіе, обликъ : fizyonomia, postać, kształt twarzy; *Eccl.* обануніе, образъ, видъ, подобіе лица); oblicze : lice, twarz człowieka, daß Angesicht, Antlitz, Gesicht. Twarz mówi się o człowieku i o bestyi; oblicze o człowieku tylko. *Dudz.* 65. Józef był piękny na obliczu, i wdzięcznego wejrzenia. 1 *Leop. Genes.* 39. Z pojrzenia bywa poznany mąż, a po obliczu bywa poznany mądry. *ib. Syr.* 19, 26. Nie byłem im znajomy po obliczu. *ib. Gal.* 1, 22. (z twarzy). Jakże na oblicz boga wejrzyć się ośmielić? *Przyb. Mill.* 297. Gdy przed oblicz króla przypuszczeni byli... *Przyb. Luz.* 37. Jak oblicze moje nie ma być smętne, gdyż... *Radz. Neh.* 2, 3. (jakoż nie ma być smętna twarz moja? *Bibl. Gd.*). W niebie oczywiście oglądać będziemy boga oblicze w oblicze. *Karnk. Kat.* 96. von Angesicht zu Angesicht; (twarz w twarz, oko w oko; cf. usta). W historyach ludzie prapradziadów swoich prawie obliczem w oblicze widzą. *Stryjk. przedm.* Widzą go, jaki jest, obliczem w oblicze. *Hrbst. Odp. R r b.* *Obliczym w oblicze mówił Jehowa z wami. *Budn. Deut.* 5, 4. (twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Nieprzyjaciele niechby spłynęli i zginęli od oblicza pańskiego, jak płynie wosk od oblicza ognia. *Pociej.* 374. (od obliczności, obecności, przytomności ognia). Po wszystkim szerokiego morza obliczu niewód kazania rozciągnawszy... *Birk. Dom.* 120. in superficte, na przestrzeni, Oberflächte, flächte. Umysł do pokrewnych sobie rzeczy oblicza dąży. *Ossol. Sen.* 11. ad cognatarum rerum conspectum, do poznania oznego. OBLICZNIIE *adv.*, twarzą, w twarz. w oczy, obecnie, w oczach, w osobie, osobiście, angefichtlich, gegenwärtig, in Person; *Ross.* лично. Rozmawiał się Pan z Mojżeszem oblicznie, jak przyjaciel z przyjacielem. *Radz. Exod.* 33,

11. (twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*; *ob.* Oblicze, w oblicze). Których oblicznie ludzie czcić nie mogli, jako ci, co daleko mieszkali, dalekie oblicze ich, gdy wyrazili, znaczny obraz ku uczciwości królewskiej sprawili, aby w jego niebytności, jakoby oblicznie jemu się przysługowali. *Budn. Sap.* 14, 17. (przytomnie. *Bibl. Gd.*). Porwał Leszko Swatopełka na sejm oblicznie. *Gwagn.* 50. Jesliby wielki sąd był, na nim szoltys oblicznie być powinien. *Szczerb. Sax.* 406. Nietylko oblicznie, ale i przez posły chlubią się. *Rej. Ap.* 39. Król będąc oblicznie w powiecie, łacnoby się wszystkiego dowiedział. *Modrz. Baz.* 79. OBLICZNOŚĆ, ści, ż., oblicze, obecność, przytomność, das Angesicht, Antlitz, die persönliche Gegenwart, das Dabeyseyn in eigner Person. Mamy obaczać niewidomą obliczność Pana swego. *Rej. Post. C 2*. Obliczność gospodarza wielki pożytek czyni w folwarku. *Cresc.* 655. (cf. oko pańskie; cf. stopy pańskie). Uwesela się wszystkie drzewa lasów dla obliczności bożej, iż przyszedł sędzić świat. *Wróbl.* 227. (*a facie*). Kain uciekł od obliczności ojca swego. *Stryjk.* 4. Wyżoną ich od obliczności twej. *3 Leop. Exod.* 23, 50. (z poróżnienia twego. *1 Leop.*) Straciłam ją w obliczności twej. *Bzow. Roż.* 60. Gdy usłyszeli głos Pana Boga, skrył się Adam od obliczności jego między drzewa rajske. *1 Leop. Genes.* 3, 8. Wszystko czyni, jako przed oczyma Pańskimi, jako przed oblicznością jego. *W. Post. W.* 259. — §. Chleby obliczności w starym testamencie. *W. Post. W.* 245, *ob.* Pokładne chleby, *Eccl.* проложенія хлѣбы, Schaubrote. Dawid szedł do domu bożego, i jadł chleby wykładów albo obliczności. *1 Leop. Math.* 12, 4. (chleby pokładne. *3 Leop.*). *1 Leop. Exod.* 35, 15. *ib.* *1 Reg.* 21, 6. *ib.* *2 Ezdr.* 10, 52. — §. Zglądzę człowieka z obliczności ziemi. *1 Leop. Genes.* 6, 7. (z oblicza ziemi. *Bibl. Gd.*, t. j. z powierzchni, z przestrzeni ziemskiej). OBLICZNY, a, e, §. 1. na obliczach będący, Gesichts, Antlitz. Obliczna rana. *Otw. Ow.* 484. t. j. w oblicze, eine Gesichtswunde, Verwundung im Gesichte. Widział Pyrrhus na pobojowisku zbitych Rzymian wszystkich oblicznymi razami pomorzonych. *Faliss. Fl.* 274. Rany obliczne. *Chrośc. Luk.* 254. Znaki obliczne, jako krzyż rozpalonym żelazem na twarzy albo na czele uczyniony, dlatego są, aby ludzie złodzieja znali. *Szczerb. Sax.* 521. — §. 2. Przytomny, obecny, *Slav.* oc sigledan, gegenwärtig. Mówił Pan do Mojżesza obliczny do oblicznego. *1 Leop. Exod.* 55. (twarzą w twarz). Tak obliczni, jako niebytni, jednostajnie byli trapieni. *1 Leop. Sap.* 11, 12. Świat ten zawsze jest obliczny przed majestatem Pańskim. *Rej. Apoc.* 49. Pan w sakramencie prawdziwie obliczny. *W. Post. W.* 2, 51. Obwiniony, nie ma być skazan pierwój, ażeby miał obliczne żalobniki. *Budn. Act.* 25, 16. *1 Leop. ib.* Wielkać to już jest, gdzie sam pan przy swoich pracownikach stoi obliczny. *Gil. Post.* 49 b. (cf. oko pańskie; stopy pańskie). Mądrość gdy obliczna jest, naśladują jej, a żądają jej, gdy się oddali. *1 Leop. Sap.* 4, 2. — §. W starym Testamencie, stół obliczny, na którym ustawicznie chleb położony był. *Budn. Num.* 4, 7. (stół pokładnych chlebów. *Bibl. Gd.*), der Schautisch, Tisch der Schaubrote. Chleby wykładów albo

obliczne. *Kucz. Kat.* 2, 411. pokładne, chleby obliczności, Schaubrote.

OBLICZYĆ, *f.* obliczy *cz. dok.*, OBLICZAĆ *niedok.*, wszystko w około policzyć, berechnen, überzählen; *Ross.* считать, счислать, сосчитать, сосчитать, сосчитывать. Obliczacie summę wszystkiego wojska. *Radz. Num.* 1, 2. Obliczyć tej szarańczy ani podobną. *Rej. Ap.* 78. Czujcie się starzy, czujcie się młodzi, Obliczcie stopnie, wiele ich już macie W górne pałace, jeżeli o nie dbacie! *Groch. W.* 411. Dni każdego człowieka są porachowane, i miesiące życia człowieczego obliczone. *Gil. Post.* 309. Falszywie obliczania i rachunki czynisz. *Pilch. Sen.* 559, *Ross.* сочитание, сочение. Obyś obliczył, co-ć wilk owiec i kóz pojadał! *Rej. Zw.* 49. toż samo temi słowy. *Weresz. Reg.* 106. Nim się okradziony pan z swojej przygody Obliczy, złodziej już się schronił. *Pot. Arg.* 724. Pan oblicza się maczugą z swoim Janem. *Rej. Wiz.* 73. OBLICZYCIEL, a, m., który oblicza, obrachuje; *Eccl.* сочитатель; der Berechner, Zähler, Abzähler.

OBLIG, OBLIK, u, m., OBLIGA, i, ż., OBLIGACYA, yi, ż., §. 1. obowiązek, die Verbindlichkeit. Obligacya moralna wypada albo z porządku natury, albo z obowiązku religii i sumnienia; obligacya cywilna obowiązuje nas z prawa i powagi cywilnej. *Kras. Zb.* 2, 262. Zakrzętał się, żeby powierzonej sobie funkei wypełnił oblig. *Nies.* 1, 14. Większy oblig nosi, Kto bierze pierwój, niżli prosi. *Pot. Arg.* 270. Każdy ma obligę swoją, którą mu należy, odprawować. *Petr. Pol.* 206. Mam ci za to wielką obligacyą. *Teat.* 7, 53. (t. j. bardzo ci obowiązany jestem). Przymierzem was ułowił; i oblikiem zradnego przymierza was podszedł. *Jan. Oksz. A 3 b.* Niesłusznie były obliki pokoju złamane. *1 Leop. 2 Macch.* 15, 25. (warunki). Roboam pod oblikiem pożytku pospolitego, swoje wymyślenie podawał. *Gil. Kaz. A a 5 b.* — §. 2) *per excell.* Pismo dłużne, ein Schuldbrief, eine Obligation. Pożyczył mu srebra pod zapisem albo na oblig. *Sk. Żyw.* 2, 533. Widziałem oblig na pożyczone pieniądze, ręką ojca mego podpisany. *Boh. Kom.* 3, 349. OBLIGOWAĆ sobie kogo obowiązuwać. Obligujący *Ross.* одолжительный. Obligowany, obowiązany.

OBLIKWIDACYA, *ob.* Obrachunek; *Ross.* расчеть.

OBLINIEĆ, jał, ieje, *nijk. dok.*, oblysieć, die Haare lassen, ganz faßl werden. Obliniały, oblażyły, oblysiały, rund um faßl gemorden; (*ob.* Linić). Krew kreta na głowę obliniała dla poroszczenia dobrze pomazować. *Sienn.* 288; *Croat.* olilénye kache ezuvium serpentis.

OBLITY, a, e, oblany; (*ob.* Lity); begossen, umgossen. Państwo tyrańskie krwią braterską oblite, nierado bywa trwałe. *Stryjk.* 288.

OBLIZAĆ *cz. niedok.*, OBLIZNAĆ, *f.* obliznie *jedntl.*, OBLIZOWAĆ *cont. et frequ.*; *Boh.* oblizati, obliznauti, oblizowati; *Slov.* oblizugi; *Sorab.* 1. wobližu, woblizam; *Vind.* oblisati, okullisati; *Croat.* obleznujem, oblizujem, obuzavam; *Rag.* oblizati, obliznuti, oblixivati; (oblaziti *gustare*); oblaznuti *primis labiis gustare*); *Bosn.* oblaznuti, laznuti, lizati, oblizati; *Ross.* облизать, облизывать, облизывать; lizać na około czego, etwas umlecken, rund um belecken.

Nie przystoi zwinionym językiem warg oblizować. *Eraz. Ob. a.* Drugi nie obliże jeszcze mleka, a ma już urząd. *Pot. Arg. 76.* (cf. młokos). Zjadł, oblizal się, i rzeźce, baj prawie Jeszczem nie wiedział o tej ja potrawie. *Jabl. Ez. 122.* Ledwo kość obliznie, ledwo ją winem spłóczy, aż już gotów na wszelkie usługi. *Pot. Arg. 119.* Jeszczem się po tych przysmakach nie obliznął, aż mię zaraz robak summienia gryzie. *Psalm. 8.* Nie żał się obliznąć do takiej nowalijki. *Teat. 10, 31.* Ojciec zgromadzał, ścisłał, palce oblizował, głodu przymierał. *Falib. R 3.* (cf. łapę lizać jak niedźwiedź). OBLIZACZ, a, m., który oblizuje, der Beflecker; *Sorab. 1.* woblizak, (wobliżaucz pasorzyt); *Vind. oblisavuz, perlisavez.* OBLIZESZ, a, m., mysz, *Graec. λειχίρωρ.* *Przyb. Batrach.*

OBŁOCIC cz. dok., błotem obryzgać, mit Kotł rumb um befeßen; *Croat. oblachujem, oblatujem; Carn. ozzmakâm; Ross. огрызнить.*

OBŁOCZEK, czka, m., dem. nom. obłok; *Boh. oblaček; Bosn. oblacina, oblacjac; Croat. oblâchez; Rag. oblacicch; Eccl. облачекъ, облачко; baś Wölffen.* (Slov. obłoczek, okenko; *Hung. ablakotska, okienko, cf. obly; Boh. oblečka indusium; Vind. oblazhilu, obliek, odzież; Carn. oblâzhilu, obleka; Ross. оболонка, оболочка, оболочка envelope, obwinienie, błonka; Elym. wlec, oblec).* Chmurka albo obłoczek mały, i szrod biała dnia słońce ludziom zasłoni, iż go ujrzeć nie mogą. *Żarn. Post. 200.* Chmurki, co się pokazują jak masy mdłego i nieruchomego światła, nazywają się obłoczki. *N. Pam. 19, 66.* Obłoczki owe, co się kręcą na niebie w chwile południa. *Przyb. Ab. 57. nubeculae. Hub. Mech. 532.* Lniany obłoczek. *Groch. W. 162. zasłona.* OBŁOCZENIE, ob. Oblec. OBŁOCZNY, a, e, OBŁOCZNO adverb., *Boh. oblačný; Croat. oblâchen; Bosn. oblacjan; Slav. oblacno, távno; Carn. oblâzhn; Vind. oblazhen, oblazhnu, meglen; (oblazhilen, oblazhillski, odzieżny, ubiorowy); Ross. облачный; od obłoków, obłoczysty, pełen obłoków, Wolfen, wolfig, voll Wolfen.* Weźrzał pan na wojsko Egipskie przez słup ognisty i obłoczny. *1 Leop. Exod. 14.* Jedno niebo niewidome, drugie widome, obłoczne i odmienne. *Biał. Post. 29.* Dzień obłoczny i pochmurny. *Budn. Ezech. 34, 12.* Jupiter z nieba obłoczną Tęczę zesłał do Junony. *A. Kchan. 267. aëriam.* Słońce się dobywa z chmur obłocznych. *Hor. Sat. 119.* Obłoczne grzmoty. *Wad. Dan. 85.* Odmienne czasy, wnet jasne słońca świecenie, tuż zasię pochmurno obłoczne. *Fur. Uw. F 3 b.* W niebo wstąpił Jezus w wielkiej chwale aniołów, w wielkim obłocznym majestacie. *Sk. Kaz. 244.* Mówił Bóg Mojżeszowi: teraz do ciebie przyjdę w mgle obłocznej. *Sk. Kaz. 257.* — *fig. transl.* Jesion rozrosły przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab. 21, 260. Zabł. t. j. na kształt obłoków zasłaniające, wolfigt.* Góry obłoczne. *Brud. Ost. D 10. t. j. niebotyczne, wolffenberührend.* Bława albo obłoczna maść, błękitna farba, *caesius color.* Mącz. niebieska, wasserblau, himmelblau. OBŁOCZYC ob. Oblec. OBŁOCZYCIEL, a, m., *Sorab. 1.* wobhlekar; który obleka, ubieracz, der Befleider, Anfleider. W rodz.

żeńsk. OBŁOCZYCIELKA. OBŁOCZYNY plur., uroczyste ubieranie w jaki habit, osobliwie zakonny; *Vind. obliezhenje; die Einfleidung, z. B. in den Mönchsstand.* Przemowa x. Załuskiego na obłoczynach Starościanki Kościńskiej u panien Brygitek. *Swad. 2, 115.* Zwyczaj jest w zakonie, odmieniać przy obłoczynach imię, jakie kto miał w świecie zostając. *Steb. 93.* Niektórych kadetów godnemi osądzono noszenia aktualnego munduru korpusu; obłoczyny zaś te jak najsolemniej odprawiać się miały. *Gaz. Nar. 1, 258.* OBŁOCZYSTOŚĆ, ści, ż, obłoków zebranie. *Dudz. 47. Cn. Th., baś Gewölle, die Ummöpfung; Boh. oblačnost.* OBŁOCZYSTY, a, e, — o adverb. *Ross. et Eccl. облачистый, облачный; obłoczny, z obłoków składany, obłoków pełny, wolfig, Wolfen.* Przed ludem Izraelskim w drodze był słup obłoczny przez dzień, a słup ognisty przez noc. *1 Leop. Exod. 13.* Bóg Izraelitom dał w obłoczystej kolumnie przejście do ziemi obiecanej. *Bals. Niedz. 1, 525.* Opadł strumień obłoczystej rosy. *Wad. Dan. 141.*

OBŁOG, u, m., OBŁOGA, i, ż, 1) obłożenie, obkładanie, obsadzenie, obtoczenie, baś Umlegen, Umstellen, Herumstellen; (*Boh. et Slo. obloha firmamentum*). Tabor z tyłu wałem, a z przodu obłogiem wozów opięty, bezpiecznie bronić się mógł. *Krom. 617.* Wojsko obłogiem wozów między ciasnymi ścieżkami obmocnić się nie mogło. *Krom. 565. objectu curuum.* — Tu ich zewsząd czterech set Kastylianów ścisła, Chcąc wszystkich żywo dostać w więzy przez obłogę. *Przyb. Luz. 243. t. j. przez otoczenie, obleżenie, durch Umzingeln, Einschließen.* Wzięły go w szrodek koliste obłogi. *Przyb. Mill. 135. t. j. grona, freisende Schaaren.* — 2) Obłog, leżysko, die Lagerstätte. Z wierzchu drzewa schodzi kot na dół do obłogu, Gdzie świnia była w połogu. *Jak. Baj. 100.* — 3) Obłoga u sukni, brama. *Cn. Th., wyłoga na około idąca, der Befatz, baś Gebräme eines Kleides. Włod. Obłogi aho bramy u szat, laciniae. Volek. 452.* — 4) Milit. Obłogi, bagaże, potrzeby; ob. Obnoża; Сепаде; są to wozy ciągnące za wojskiem z wszelkimi potrzebami osobistymi. *Jak. Art. 3, 305, Boh. zawazedla, (ob. Zawady); Ross. обозъ, обозецъ, кошъ (ob. Obóz, kosz), уготование.* Między przednim a zadnym hucem wszystkie obłogi wojenne prowadzone być mają. *Archel. 2, 23.* W mieście tym hetman plony, jeńców i różne obłogi i ciężary złożył. *Pilch. Sall. 253.*

OBŁOJCA, y, m., co się obłoka, (ob. Łoczyć), żarłok, obżartuch, ein Greffer. Obłojca i opilca. *Budn. Deut. 21, 20.* (żarłok. *Bibl. Gd*). OBŁOJNIE adverb., n. p. Gryf się scierwem każdy dzień, a obłojnie pastwi. *Mysł. E 2. żarłocznie.*

OBŁOK, u, m., (*Boh. oblak; Slov. oblak; (obłok, okno); Sorab. 2.* wobloka, hobloka; *Vind. oblak, meglouje; (obliek, odzież, ubiór); Carn. oblak, (oblök, okno); Croat. oblak, (oblök, okno); Dal. oblok; Hung. oblak); Bosn. oblak (oblok, okno); Rog. et Slav. oblak, obblacina, oblacich, oblačjasz; (oblök fenestra rotunda, obli prozor, ob. Obły); Ross. облако; Eccl. облакъ, cf. owłoka; Elym. wlec, 'owlec, oblec); §. 1 a) die Wolke. Obłoki są mgły wznie-*

sione na powietrze. *Hub. Wst.* 158. Kryje niekiedy słońce obłok ciemny. *Krass. Oss. G 4*, (ob. Chmura). Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, Przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. Niebo wezbrało się w obłoki, biją pioruny i grzmoty, dżdże i nawalności następują. *Birk. Dom.* 6. Przycho- dzą w obłocach niebieskich. *W. Post. Mn.* 164. (w obłokach). O czarownikach powiadają, że przyzywają obłoków burzystych, wzbudzają wiatry i grzmienia. *Boter.* 164. Z obłoków wieszczący, obłokowieszczek *Eccl.* облакогонитель, кой по облакамъ примѣчая предсказываетъ будущее. — b) *transl.* Święte ofiary Zapalone robidy obłok bogom w dary. *Jabl. Tel.* 155. t. j. dym, eine Rauchwolfe. Obłok w urynie. *Perz. Lek.* 79. — c) *fig.* Od zacimiania światła, obłoki przykrycia, ukrycia, zasłony, Hüllen, Berhüllungen, Wolfen. Umysł twój baczny dusze ich upatruje, Mimo wszystkie, w którą się uwijają, obłoki. *Zab.* 8, 155. — d) Pod obłoki, pod niebo, wysoko, biß in die Wolfen, biß an den Himmel, gen Himmel, himmelhoch. cf. *Ross.* змьбъ. Zaczne jego pod obłoki wynosić pochwałami. *Teat.* 35, 105. Fortuna znowu poczęła naszych nieść pod obłoki. *Tward. Wł.* 27. Jednak pluje pod obłoki. *Pot. Jow.* 30. — Z obłoku z nieba, auß den Wolfen, vom Himmel. Wcaleśmy się nie spodziewali We Pana; prawdziwie jakby z obłoku nam spadł. *Teat.* 7. c, 40. — §. 2) Obłok: chmara, chmura, tłum, Muszcza, ein dichter Haufen, ein Schwarm, eine Wolfe, ein Nebel. Obłokiem oszczepów leże zarzucony. *Tward. Wł.* 20. Poganin stojąc w gromadnych obłokach, nie ruszył się. *Jabl. Buk. N b.* Nie dbajcie na te licznych ord obłoki, Cnota nie liczbą wszystkie wojny stoją. *Jabl. Buk. I b.* Tak wielki obłok świadków. 1. *Leop. Hebr.* 12, 1. *Zygr. Ep.* 69.

OBŁOKAĆ się, *recipr.*, (*Elym.* łoczyć, łokać, *de brutis vel hominibus gulosis et sordidis proprie dicitur*, objadać się. *Cn. Th.* się beffren; *ob.* Obłójca.

OBŁOKORODNY, *nubigenus.* A. *Kchan.* 221. wolfenerzeugend. OBŁOKOWY, a, e, cf. obłoczny, obłoczysty, Wolfen-. Zstępował słup obłokowy. *Budn. Exod.* 35, 9. *Radz. Exod.* 15, 25. *Ryb. Ps.* 194. 1 *Leop. Exod.* 14.

OBŁOMEK, *mku, m.*, §. 1) obłamany ułomek; *Croat.* oblomek; *Ross.* обломокъ, обломочекъ; ein abgebrochenes Stückchen, ein Bruchstück, (ob. Obłam). Niektórych na deszczkach przewozili, a drugich na onych obłomkach okrętowych. 1 *Leop. Act.* 27, 44. Obłomki drzew i ziół są gruntem wszystkich węglistych kopalin. *Stas. Buff.* 145. Obłomki w lesie, wiatrołomy; *Ross.* валежникъ! (cf. walić). — §. 2. Gdy sługa czyj, rzeczony gołota, albo inaczej obłomek, komu krzywdę uczyni. *Herb. Stat.* 360. Si *fulmulus alicujus dictus gołota aut alias obłomek...* Vol. *Leg.* 1, 36; r. 1547. ein armer Schlußer.

OBŁÓW, u, m., połów, korzyść, die Beute, der Fang auf der Jagd; die Ausbeute, der Raub, *prop. et fig.* Powróć mi mój obłów uszczwany, daj mi tę łania *Past. Fid.* 89. Dyana obłowem pyszna postępuje. *Otw. Ow.* 76. Spodziewał się opaść zaraz gotowym obłowem w kraju naszym. *Tward. Wł.* 64. Mężnego ojca trybem na obło-

wy wojenne, bark i niedoszłe pazury wyprawuje. *Psalmod.* 71. Gruchnie pogłos, że Getowie Macedonia plon- drują w obłowie. *Chrośe. Fars.* 80. Wielki zysk i obłów dyabłu gniew przynosi. *W. Post. W.* 2, 124. Obłów do- bry będzie, oberwiesz. *Cn. Ad.* 748. Nie gwałtem trzeba, kto chce w miłości obłowu. *Pot. Arg.* 174. — §. Jeśli nie myślę się znowu, Widzę go, czy też marę on- nego obłowu? *Morszt.* 158? OBŁOWIĆ, *f.* obłowi *act. dok.*, OBŁAWIAC *niedok.*, połowić, korzyścić, fangen, erfaßten, erfapern. Jam myślał, żeś coś obłowił lub skorzyszał. *Teat.* 46. b, 66. Im wiele należało na tym, aby sobie obławiali intraty kościelne. *Boter.* 4, 66. Należewali się obłowić w jakiej omyłce jego w onym kuszeniu swoim. *Rej. Post. N n 1.* Załowalys tego, nie- winną duszę obłowiwszy czarty. *Pot. Syl.* 57. OBŁO- WIC się, dosyć dla siebie korzyścić, sich mit Beute beladen, berappen. Gdy mu się na łowach według myśli szanowało, iż się nacieszył i obłowił, czestował w po- lu dworzany. *Stryk.* 553. Biorąc podatki exaktor, i sie- bie obłowił. *Pot. Arg.* 634. Jeszcze ja spodziewam się, że się nie tylko od nich wydrwię, ale się też i obłowię. *Boh. Kom.* 1, 65. Nie szpetnie się obłowiemy. *Teat.* 55. e, 21. Prawda górą lata, jak orzeł, a gdzie się spuści, jak orzeł ptakiem, tak się ona sławą a poczi- wością obłowić musi. *Rej. Zw.* 50. OBŁOWINY *plur.*; zdobyć, korzyść, Ausbeute, Beute. Czas mnie obmyślać sobie obłowiny. *Groch. W.* 432. OBŁOWNE n. p. kwi- czoły *Banial.* 1 3. pieczne, tłum.

OBŁOŻNY, a, e, OBŁOŻNIE *adverb.*, n. p. Obłożna choro- ba. *Sejm. Grodz.* 2, 116. t. j. o łożko uderzająca, eine bettlägerige Krankheit. Jesliby kto był niemocen obłożną chorobą, za którą na służbę jachałby nie mógł... *Stat. Lit.* 50. Gdzieby sędzia bez prawdziwej obłożnej nie- mocy roków omieszkał, za trzecim razem urząd traci. *ib.* 120. Obłożnie chory. *Gaz. Nar.* 1, 235. OBŁOŻYĆ, *f.* obłozę *act. dok.*, OBKŁADAĆ, OKŁADAĆ *niedok.*, (*Boh.* obložiti, okladati; *Rag.* obloxitti, oblaagam; *Bosn.* oblo- sgiti; *Vind.* obloshiti, okulnaloshiti, obklasti, obkladati, obdjati; (oblesati, oblesuvati - oprawić strzelbę); *Croat.* oblagam, oblosujem; *Ross.* окласть, обкласть, оклады- вать, обкладывать, обложить, облагаю, облагать); a) kłaść eo na czym na około, belegen, auf etwas herum legen, umlegen, herum stellen, herum legen, besetzen. Pewne lekarstwo chorobie podagry, Nogi winnemi obkładają la- gry. *Pot. Jow.* 194. (ob. Okładania, kataplasmata). *Perz.* *Cyr.* 2, 305. Umschläge; *Ross.* припарить, припарка. Pu- ściżną po zmarłym plebanie obłozył kolase swoje. *Birk. o Exorb.* 28. Wieńcami nawy obkładają. A. *Kchan.* 102. belegen sie, bestücken sie mit Kränzen. Siedzi w krzesle, obłożonym poduszkami. *Teat.* 35, 3. Niewiasty niechaj się złotem nie okładają, ani zbytnym ochędostwem zdo- bia. *Karnk. Kat.* 287. et 348. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 3, 3. Szedł po ulicach boso, zewsząd obłożony rzeczami naj- podlejszemi i najwzgardniejszemi. *Wys. Ign.* 89. Rodzi- ce syny swe nauką ona obłozył mają. *Glicz. Wych. H 5 b.* (przyozdabiać nią, opatrywać w nią). Ma się każdy człowiek nauki pierwój obłozyc. *ib.* H 6. — §. Okła-

dać, obciążać, belegen, belästigen; *Vind.* obloshiti. Dusza obłożona jest ciałem. *Karnk. Kat.* 105. My ludzie ciałem obłożeni, rzeczy przez zmysły cielesne tylko pojmujemy. *Sk. Żyw.* 1, 213. *Aliter.* Ciałem obłożony: otyły. *Karnk. Kat.* 90. *fleischreich, feist, fett.* Rzeczy kopalne właściwie nie rosną, ale się tylko przez powierzchowne okładanie powiększają. *Kluk. Kop.* 1, 3, *durck Ansjage, Ansjuffe.* — 2. Okładamy się ludźmi lekkimi. *Star. Ref.* 92. (t. j. otaczamy się, obciążamy się). Nie obkłada się próżna gwaryda. *Falib. P.* Wkrótce zgrzybiałość wiek twój potrzebami obłoży. *Teat.* 2, 39. — b) Okładać kogo: plagami go obciążać, einen mit Schlägen belegen, einen durckprügeln; *Vind.* obkladati, okulvdariti, okulvrezhi, oklati, ostepsti; *Carn.* lopuzham; *Ross.* кокошнѣ. Kozak mię tak okładał bez wszelkiej litości, Ze mi niekiedy mięso odstało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Okładano mię kijmi. *Teat.* 33. d, 38. Jeżeli tylko o bicie chodzi, upewniam, że się nie ruszy z miejsca, jak go zaczę okładać. *Teat.* 27, 101. Pytam za co mię bije? a ona na nowo kulakami okłada mię. *Teat.* 54. b, 64. Gdy z ludu kogo spostrzegł, że upornie staje, Tego berłem okłada, i słowami laje. *Dmoch. II.* 36. Należy się być sprawiedliwym, ani małych wad wielkimi karami, ani wielkich cnót małymi nagrodami okładać. *Mon.* 74, 634. mit Strafe belegen. Sąd mię niewinnie grzywnami obłoży. *Teat.* 13, 55. skaże na grzywny, um Geld strafen. (OBLÓZOWAĆ, ob. Luzować.) — OBŁOZYSKO, a, n., miejsce na około ograniczone, ein umschlossener Ort. Między chróstami przy leśnych obłożyskach taborem stanął. *Krom.* 450. Obawiam się, aby nieprzyjaciele między obłożyskami ściśnionymi, trudności jakiej nie zadali odjeżdżającym. *Krom.* 760. in angustiis. OBŁOZYSTY, a, e, okrażony, rund um eingeschlossen, zugerrundet. Rozlega się po wszystkich pałacach obłożystego nieba okrzyk ten niezwyčajny. *Blaż. ded.*

*OBLUBIĆ *cz. dok.*, ślubić, poślubić, obiecać, geloben; (*Sorab.* 1. lubu, flubu; *Carn.* oblubiti, oblubuvati *promittere, vovere, obluba votum*; *Vind.* oblubit, obligare, oblubljen *obligatus, obluba, oblubljenje votum*; *Croat.* oblyblyujum *adamo*; *Rag. et Bosn.* oblyubiti *amore prosequi*). Achil oblubił pannę Polixenę za małżonkę. *Biel. Hst.* 59. OBLUBIENIEC, niea, m., (*Vind.* oblubnik, oblubovez: obiecownik; *Croat.* oblyubitel *adamans*; *Rag.* obgljubitegl; *Bosn.* obgljubitegl, gljubitegl *amans, benevolus*; *Sorab.* 1. lubcz *amasius*); pan młody, żenich. *Sekl.* 11; nowożeniec. *Sax. Porz.* 132. der Bräutigam, małżonek obiecany ulubiony, ulubieniec. *Cn. Th., Boh.* żenich; *Slov.* żenich, mladożenich; *Sorab.* 1. nawożena; *Carn.* shenęn; *Vind.* shenin, shenim; *Croat.* zaruchnik; *Slav.* zaruscnik; *Ross.* обручникъ. OBLUBIENICA, y, ż., (*Sorab.* 1. lubka *amasia*; *Vind.* oblubniza: która obiecuje); małżonka obiecana ulubiona. *Cn. Th.*; panna młoda. *Sax. Porz.* 132. die Braut; *Sorab.* 1. newesta, (ob. Nicwiasta, niewiastka); *Slov.* mladucha, mlada newesta; *Carn.* neveta; *Vind.* neveta, oblubljeniza; *Croat.* zaruchnica, (ob. Zaręczona); *Slav.* zaruscnica; *Ross.* обручница, невѣста, проsvатанная; *Eccl.* невѣста, увѣщанная. Kto ma oblubienice,

oblubieniec jest. *Budn. Joan.* 3, 29. Kościół nazywa się oblubienicą Chrystusową. *Kucz. Kat.* 180. OBLUBIEN-COW, OBLUBIENCOWY, a, e, Bräutigam. Przyjacieli oblubieńców, który słucha, wielce się raduje dla głosu oblubieńcowego. *Bial. Post.* 37. 1 *Leop. Math.* 9, 15. OBLUBIENCZY, a, e, swadziebny. *Cn. Th., Verlobung:*, *Freung:*. OBLUBIENICZY, a, e, od oblubienicy, Braut. Dar weselny, który mąż żenie czyni, zowią darem przedweselnym, (czasem też szczodroblowością oblubienicza, czasem wianem. *Szczerb. Sax.* 456. *ib.* 58.

OBLUC *cz. dok.*, orzygać, umspeien, bespeien; *Ross.* обле-вывать.

OBLUCHNY, a, e, *intens. adj.* obły: okrągłuchny, redt kugelrund. Owa buzia, oczki jak dwa słońca, pierś obluchna. *Zabl. Fig.* 85.

OBLUCZYĆ *cz. dok.*, oblukiem obwieść, mit einem Bogen umkreisen. Na takich kołach chyba obwód odpadnie, na którego miejsce, najłatwiej drugi obluczyć. *Torz.* 28.

OBLUDA, y, ż, 1 a) powab, czym kogo my albo nas kto oszukiwa; neta. *Cn. Th., versüßerliche Sodseife, falscher Reiz.* Obywatelstwa i cnoty obluda zjednali sobie opinia publiczności. *Ust. Konst.* 1, 67. — b) Pokrystwo, pokrytość, nieszczerłość, Heuchelei, Gleisnerey; cf. licemier-nictwo; *Vind.* hinaufshina; *Carn.* hinavshena; *Eccl.* притворение, притворство, лицемерие, выдумка. Obluda jest, postawą i usty do boga się przybliżać, a sercem i sprawami się od niego oddalać. *Wiśn.* 490. Obluda czyli hipokryzja, jest jadem w miodzie ukrytym. *Mon.* 65, 310. Obluda jest z wierzchu czystość zmyślać, a wewnątrz nieczystość potajemnie płodzić. *Żarn. Post.* 57 b. Wzgardził światem i podeptał jego obludę. *Boh. Kom.* 2, 10. Coż się w tych obludach bawię, Na czym próżno lata trawię? *Dar. Lot.* 16. Pełno w świecie obludy, wkrada się i w fraszki, Wewnątrz skryta osoba, z wierzchu same maski. *Kras. W.* 17. — 2. Obluda, mara, éma, widok fałszywy, pokusa, ein Geipensst, Geist, falsche Erkenntung; *Slov.* obluda; *Boh.* das (cf. djasek), obluda, zły duch, přjstrach. Ujrzawszy uczniowie Jezusa, iż on po wodzie idzie, wstrwożyli się, rzeknąc, iż obluda jest, i od bojaźni krzyknęli. *Sekl. Math.* 14; *not.* «mara aho widziadlo». *Leop. Mür.* 6, 49. *Chrośc. Fars.* 285. *Groch. W.* 45. Sama temu nie wierzyła, żeby żywego miała widzieć pana, lecz że ją jakaś obluda mamiła, i w swym widzeniu była oszukana. *Odim. Św.* 2 *L 14 b.* — 3. *Chirurg.* Obluda oczna, unguia, pannus, pterygio, ein Augenfell, skóreczka cienka przeciwprzyrodzonym sposobem wyrastająca, zasłaniająca sobą rogową błonkę oka, a tym samym wzrok odbierająca. *Perz. Cyr.* 2, 172. et 1, 185. OBLUDNIE *adverb.*, nieszczerze, pokrycie, heuchlerisch, gleisnerisch. Wszystko z serca, a nieobludnie mówił. *Zab.* 3, 85. *Dambr. Post.* 414. Z każdym w oczy cudnie, A za oczy obludnie. *Boh. Kom.* 1, 11. Jeżeli mię nieobludnie kochasz. *Teat.* 54, 56. OBLUDNICA, y, ż, OBLUDNICZKA, i, ż., *zdrbn.*, n. p. Gdyby niewiasta wychwalała męża, którego nie jest go-dzien, mianoby ją za nierozumną albo obludniczkę. *Zab.* 16, 287, *Rag.* rãzbludnica; *Vind.* hinnavka; *Croat.* zka-

zlyivka; *Ross.* притворница, пустосвятка; kobieta obłudna, nieszczera, die Heuchlerin. **OBŁUDNIK**, a, m., hypokryta, pokryciec, licemiernik; *Slov.* pokrytec, ošemetnik; *Sorab.* 1. tayencz; *Sorab.* 2. hejchlař; *Carn.* hinanz, aihler; *Vind.* hinauz, hinavez, skaslivez, lisjak, repovertz, vertorep; *Croat.* zkazlivecz, potmaunik, szatoravichnik; (*Ross.* двоедушникъ, притворщикъ, пустосвятъ, cf. świętoszek; *Ecl.* притворописатель, который лицемерно, притворно пишет о чемъ); *Ecl.* ханжа; ein Heuchler, Gleisner. Obłudnik ma mi oczy pozory zwierzchnemi, Lecz mu się przypatrz dobrze; ta odmiana twarzy, To zdradne oko wyda, jakie złości wazry. *Dmoch. Szt. R.* 74. Obłudnik, nie mając za cel prawdziwej cnoty, tyle tylko zażywa płaszczyka cnoty, ile u siebie założy do dokazania zamysłów swoich. *Mon.* 65, 510. Obłudnik tylko ludzi zwodzić chce, aby go za świętego mieli. *Sk. Żyw.* 229. Łapacze a obłudnicy, z wierzchu się przyjaciółmi czynią, a nie nie myślą, jeno jakoby cię w czym podeszli, ułowili, pochwytili. *Dambr.* 445. **OBŁUDNOŚĆ**, ści, ż., obłuda, pokrytość, nieszczerłość, fałszywość, Heuchelei, Falschheit, Gleisneren; *Boh.* obłudnost; *Slov.* ošemetnost, pokrytewj; *Sorab.* 1. tayenstwo; *Vind.* hinauzhnia, skaslivost, hinauszhina, hineenje, vertorepnost; *Croat.* zkazlyivoszt; *Ross.* лукавство, лукавствие. Ludzie pełni zazdrości, obłudności. *W. Post. W.* 162. **OBŁUDNY**, a, e, nieszczerzy, fałszywy, pokryty, *licemierniczy; *Vind.* hinauzhen, skasliven; *Ross.* двоедушный; heuchlerisch, gleisnerisch, falsch. Ludzie obłudni, przed drugimi nabożnemi, wstrzemięźliwemi i poszczącemi, a ciało swe dręczącemi udać się chcą. *Syr. Sekl.* 10, ob. Faryzeusz. Ludzie obłudni usta mię chwala, ale serce ich dalekie jest ode mnie. *Gil. Kat.* 111. Każę mi być obłudnym, ażebym inaczej myślał, inaczej gadał. *Teat.* 19, 18. Obłudny człowiek. *3 Leop. Job.* 13, 16. (pokryty. *1 Leop.*; cf. skryty). Człowiek obłudny usta podchodzi przyjaciela swego. *1 Leop. Prov.* 11, 9. Przyjaciel obłudny niebezpieczniejszy jest od jawnego złodzieja; przed tym dom zamykamy; przed owym serce otwieramy. *Zab.* 13, 73. Świat jest kłamca obłudny, Niewdzięczny zdrajca, lubo z wierzchu zda się cudny. *Kulig. Her.* 234. Manichejczyki mówili, że Chrystus nie miał ciała prawdziwego, jako my mamy; jedno obłudne. *Bial. Post.* 141. t. j. pozorne, einen Scheinförper. Obłudne widzenie. *Odym. Św.* 2 *M m 3 b.*, obłuda, mara, éma, widok fałszywy, pokusa, ein Traumgestalt. — *Milit.* Obłudny attack, udawany, pozorny, ein verstellter Angriff, ein falscher Angriff.

OBŁUPIĆ, f. obłupi act. dok., Obłupować, obłupuje niedok., *Boh.* obłupovati, oblaupiti, olaupiti, oblaupim; *Morav.* okrauzljm; *Sorab.* 1. woberu, worubu; *Vind.* obłupit, obrupati, poropati; *Carn.* ollupiti; *Croat.* oplenujem; *Ross.* облупить, облупать, слупить, слупать; z łupiny odzierać, pr. et transl. abhäuten, abziehen, beschälen. Ktoż mi je obłupi? scil. jajko; in delicatum et pigrum dictum, qui nullum penitus laborem habere vult, etiam sua causa. *Cn. Ad.* 405. (cf. kotek chce ryby łowić, ale ogona nie zmoczyć; cf. bez pracy nie będą kołaczce; cf.

pieczone gołębie). Obłupić barana ze skóry. *Tr.* die Haut abziehen. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hst.* 252. Wsadził go do tarasu, i obłupił go z odzienia, aż do skóry. *Baz. Hst.* 219. Bliźnich ciężyć, mordować, obłupiać. *Zygr. Pap.* 315. (*Vind.* obłup, lupinja, łupina; *Croat.* oblupek, odlupek, olupek; *Bosn.* obłupki, razbitki fragmenta vasis).

OBŁUSZCZYĆ cz. dok., z łuszczyń obierać, odzierać, abscuppen, abhäuten, abrinben, pr. et fig.; *Bosn.* obgljusciti, oblusetiti; *Rag.* obgljüsetiti; *Croat.* obluschujem, obluschujem, orusgyujem, ogrohavam; *Carn.* oblüshem, ollushem. **OBŁUZOWAĆ**, ob. Luzować, abtöten. **OBLUZ**, luzowanie, die Ablösung.

OBŁUŻYĆ cz. dok., ługiem obmaczać, belaugen; *Bosn.* obłusgiti, opepeliti; *Rag.* obłüxiti.

OBŁY, a, e, *OBLI, *Boh.* obly; (*Slov.* oblička nérka); *Sorab.* 1. wóbli, woblużki gruby, wobliwosc z ruditas; *Vind.* obel, jaizofurmen, okroglat, (oblu + balon; obliza sa jigro + piłka do grania; oblina, okroglost = okragłość; oblize = rzepy całkiem gotowane); *Carn.* obel, jajkowaty, (obliza = kula); *Croat.* obel rotundus, oblina, okolishe = krag; (*Croat.* et *Dal.* oblicza = kula, cf. oblicze); *Bosn.* obli rotundus, oblića, okolisc = kula; oblina, rotunditas, oblliti rotundare, oblia = kołacz; *Rag.* naobli in rotunditate rotens, oblina = okragłość; oblliti, zaoblitti rotundare, obli pozor, oblok = okno, cf. oblok; *Ross.* облыи gruby, duży, обель niewolnik; cf. *obel; okragłodługi, teres, lánglth ründ; *Sorab.* 1. podowho kulwaté. *Obli, t. j. okragły wzdłuż. *Urs. Gr.* 160. Jako dąb *obli stoi, I wichrów się nie boi. *Miask. Ryt.* 2, 152. Piers obła i na przód wydana. *Zabl. Bal.* 23. Koń dobry ma być we wszystkim ciebie *obli a okragły. *Cresc.* 525. Maszt z drzewa *oblego. *Klon. Fl. E* 1. Szyja, jakoby z tokarni obła, wysmukła. *Anakr.* 52. *Hor.* 1, 311. *Nar.* Aminek pręt ma *obli zielony. *Syr.* 445. Ty który mieszkasz na *oblich skałach. *Budn. Jer.* 49, 16. — *Ornithol.* Dziób obly, tępy. *Zool.* 246, ein stumpfer Schnabel.

OBŁYSIĆ, f. oblysi act. dok., Obłysiać niedok., łysym kogo czynić; *Ecl.* пльшивю, пльшива длау, einen fahl machen, ganz und gar fahl beschneiden. Hanon sługi Dawidowe oblysił i ogolił. *1 Leop. 1 Paralip.* 19, 4. Oblysi pan wierzch głowy córek Syońskich, i obnaży włosy ich. *1 Leop. Jes.* 5, 17. *Budn.* Każę odrzeć a oblysić te marne głowy ich. *Rej. Post. F f f* 2. Nie będą się rzezać ani oblysić dla nich. *1 Leop. Jer.* 16, 6. (ani łysina będzie dla nich. *3 Leop.*). Oblysij i ostrzyż się. *1 Leop. Mich.* 1, 16. **OBŁYSIĆ** neutr., ołysieć, oblażym się stawać, fahl werden. Tak Tomasz oblysieje, jako i pan Michał. *Bies. Roz. B* 4. Wiosna pola i łaki gołe, oblysiałe góry Okrywa trefionemi misternie kędziory. *Zimor. Siel.* 214. Jesliby na łysieniu okazała się blizna biała, tedy jest trąd rostacy na oblysieniu. *Radz. Levit.* 13, 42. (na przełysieniu. *Bibl. Gd.*) na łysinach, auf der Olatze.

OBŁYSNAĆ cz. jedntl., oblyszczeć dok., blyszcząc oświecić w koło, beblitzen, bestrahlen; *Croat.* obleschujem; *Carn.* obstreti, (obstertje circumfulsio); *Ecl.* облнстати, облнстаніе, озарить, озарять, (cf. zorza). Dafnis odszedł,

- miłym więzycą światłem obłyśniony. *Chod. Gesn.* 23. Fa-
le miłym słońca światłem obłyśnione. *ib.* 123.
- OBMACAĆ, OMACAĆ, f.** obmaca *act. dok.*, **OBMACYWAĆ**
niedok., na około pomacać. *rund um besüßlen, betasten*;
Boh. omakati, omakawati; *Bosn.* pippati, oppipati, po-
pippati; *Vind.* otipati, ofhlatati, ofhlati, ofhlatuwati; *Cro-
at.* opiravam (opriplyiv *contractabilis*, opira *contractatio*);
Ross. осязать, ощупать, ощупывать. Wprzód obmacu-
wa, potym całuje ustami, I udatną jej szyję obłapia rękami. *Otw. Ow.* 238. Palcy podniesionemi czoło obma-
cywał. *Otw. Ow.* 637. cf. omacmie, po omacku.
- OBMACNIAĆ, ob.** Obmocnić. **OBMACZAĆ, OBMACZO-
WAĆ, ob.** Obmoczyć, Omoczyć. **OBMAMIC, ob.** Omamić.
- OBMARTWIEĆ, f.** obmartwieje *neutr. dok.*, obumrzeć, er-
sterben, absterben. Obmartwione z zimna członki sok ten
odżywia. *Syr.* 436. Jeśli ziarno w ziemi nie obmartwieje,
samo tak zostanie; lecz jeśli tak obmartwieje, wielki
owoc przyniesie. *Radz. Joan.* 12, 24. (obumarło. *Bibl.*
Gd.).
- OBMARZNAĆ, obmarzł, f.** obmarznie *neutr. dok.*, *Ross.* об-
мерзнуть, обмерзать; na około pomarznąć, *rund um be-
frieren*. Obmarzły, *circumgelatus. Cn. Th.*
- OBMATAĆ, ob.** Omatać. **OBMAWIAC, ob.** Obmówić.
- OBMAZAC, OMAZAC, f.** obmaże *act. dok.*, **OBMAZOWAC**
niedok., pomazać na około, *rund um besüßmieren, besalben,*
umßmierem; *Sorab.* 1. womafacz, womazuyu, womażu,
womazem, womazam, wobmazuju, wobmaszuyu; *Vind.*
obmasati, ofhligati, okulmasati; *Croat.* omazujem, ob-
masujem; *Bosn.* omazali; *Rag.* omazati; *Ross.* обмазывать.
Dziurę kędy pszczoły z ula wychodzą, gno-
jem obmazać. *Cresc.* 596. Jada z obmazaną czyli oble-
pioną twarzą, aby słońce delikatnej gąbki nie razilo.
Pilch. Sen. list. 4, 213. Wzięła koszyczek z sitowia,
obmazała go klijem a smołą... 3 *Leop. Exod.* 2, 3. (okli-
ła go i zasmoliła. 1 *Leop.*). besleben.
- OBMIAC cz. dok.**, w około pomiać, *umbrüden, umfrücteln*;
Ross. обмять, обминать.
- OBMIERZIC, OBMIERZLIWY, OBMIERZŁOŚĆ, ob.** Omier-
zić etc.
- OBMIERZYĆ cz. dok.**, obmierzać *niedok.*, w koło odmierzać,
rund um abmessen; *Vind.* obmeriti; *Bosn.* omiriti; *Ross.*
обмѣрнть, обмѣрять, обмежевать, обмежевывать; (об-
мѣряться w mierzeniu pomylić się; обмѣръ pomyłka w
mierze); *Vind.* obmernik - wymierzyciel.
- OBMIEŚĆ, ob.** Omieść. **OBMINAĆ, ob.** Ominąć.
- OBMIESZ adverb.**, nieco w miąż, przygrubiej, etwaz biß.
Przywiń liścia kapustnego obmiesz. *Sienn.* 499.
- OBMIESZKAĆ się, f.** obmieszka się *recipr. dok.*, Obmieszki-
wać się, obmieszkuje się *niedok.*, osieść gdzie. *Tr.*, sich
häuslich niederlassen. Obmieszkały się na miejscu pewnym
i trwałym. *Tr.*; *distg.* omieszkać.
- OBMIOT, u, m.**, obrzut, przedmiot, przedrzut, obiekt, der
Gegenstand. Szeroko i daleko pomyka wejźnienie. Bo nie
kryły obmiotów zawady, ni cienie. *Przyb. Mill.* 93. *Przyb.*
Pis. 10. Kontentowałem oczy jednym po drugim ob-
miotem. *Mik. Turk.* 35.
- OBMOCNIC, f.** obmocni *act. dok.*, **OBMACNIAĆ, OBMOCO-**
- WAC niedok.**, obwarować, *rund um befestigen*; *Sorab.* 1-
womócnoszczam, wobkrutzu; *Vind.* obmozhiti, mozhnei-
shati, pomozhneishati; *Croat.* objachiti, objachujem; (*Ross.*
обмочься оздоровіть). Kazimierz W. Podole zamkami ob-
mocnił. *Krom.* 576. Nieprzyjaciel w taborze wozami i
okopami obmocniać się zaczyna. *ib.* 547.
- OBMO CZYĆ, ob.** Omoczyć. **OBMOKNAĆ, ob.** Omoknąć.
OBMOTAĆ, ob. Omatać.
- OBMOWA, y, ż.**, **OBMÓWKA, OMÓWKA, i, ż.**, *zdrobn.*, 1.
namowa, nagadanie, rozmowa, narada, obrada, das Be-
sprechēn mit einander, die Berathschlagung, die Unterredung;
Ross. переговоры, переговоры. Nazajutrz, skoro po
obmowie, prosił wszystkich na o biad. *Stryjk.* 294. Do
siebie obmowę taką zaczynali. *Simon. Siel.* 64. Obłężeni
posłali prosząc, aby ze dwa dni na obmowę. *Papr. Gn.*
1164. *Zimor.* 125; *ob.* Rokowanie. — 2. Obmowa, wy-
mówka, wymawianie siebie, exkuza, die Entschuldigung;
Ross. оговорка. Oskarżonego wojewodę, żadnych obmów
nie słuchając, ze wszystkich dóbr wyzwał. *Gwagn.* 528. Z
niewczasowanego obmówkę uczynił zdrowia, i swej przy-
czynę dawał niebytności. *Banial. D.* 3. Żydzi trudną mieli
mieć omówkę, aby o Mesyaszu nie wiedzieli. *Biał.*
Post. 49. Ci obmowy nie potrzebują, którzy do prawdy
od kłamstwa przystępują. *Żarn. Post.* 3, 770 b. Paweł
stojąc przed Agryppą, począł obmowę czynić. *W. Act.*
26, 1. (taką sprawę dał. *Bibl. Gd.*). — 3. *In malam par-
tem*: Obmowa, obmowisko, potwarz, ujmowanie sławy,
zły język, Aſterreden, Verläumdung; *Croat.* ogovarjanje,
prigovor; *Vind.* pogovor, obriekanje, obrezhenje, ob-
marnuvanje; *Ross.* молка, обнось, навѣтъ, взнось, ва-
ждение, злаязычье, вредословіе, наговорка, наговоръ,
обговоръ, оговоръ; *Eccl.* вредословіе, хоула, obada,
obolganie, oklevetanie, smutki, smutni. Obmowa tak
się brzydził, iż skoro kto mówić o kim źle chciał, wnet
go zfułkał. *Sk. Żyw.* 415. Dobrze czyń, obmować nie
zaszkodzi. *Fredr. Ad.* 42. Przeciwno prawdzie obmowy
niemasz. *Żarn. Post.* 3, 98. Taka rzecz bez sromoty, i
bez szeczekania albo obmówki ludu być nie może. *Baz.*
Sk. 257. Zeby się ustrzedz obmów i krytyki, niech pa-
miętają na to przysłowie: nie daj podoby, ujdiesz ob-
mowy. *Mon.* 75, 612. Boiszli się publicznej pism two-
ich obmowy, Trzeba byś sam dla siebie był krytyk su-
rowy. *Dmoch. Szt. R.* 19. **OBMOWCA, OMOWCA, y,**
m., co ogaduje drugich, potwarca, obwadzca, zwajca,
uwłoczytel, ożuwca, oszczerca, 'ossoczniok, der Verläum-
der, Aſterreder; *Boh. et Slov.* pomluwač; *Bosn.* opakanač,
klevetnik; *Vind.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar; *Carn.*
jěslām; *Sorab.* 1. mudruwak; *Croat.* ogovoritel, ogovar-
javez, krivogovorecz, oblajavecz, lajavecz; *Ross.* оговор-
щикъ, навѣтникъ, вредословъ, клеветаръ, клеветникъ,
навадникъ, поноситель, ябедникъ; *Eccl.* злословникъ.
Obmowcy staw' twarz surową, Wnet pójdzie precz z swą
złą mową. *Cn. Ad.* 750. Obmowcy słuchasz, grzechu
mu pomagasz. *ib.* 750. Obmowcę pokątnego, źmii pisz
podobnego. *ib.* 749. Taki sposób żywota wiodła dla
omowców. *Wys. Kat.* 220. (dla złych języków). Obmowca
uczonych zazdrościwy, *zoilus. Cn. Th.* Censor Rzyński

był szacownik i omowca ludzkich obyczajów. *Macz.* krytyk. **OBMÓWIC**, *OMÓWIC, *f.* obmówi *act. dok.*, Obmawiać *niedok.*; (*Boh.* omluwiti, omlauwati *objicere*). — 1 a) szeroko o czym mówić, słowami opisywać, ogradać; *Vind.* okulmarnuvati, okulgovarjati, okulgovoriti, pregovoriti; umständlich von etwas reden, es umschreiben. *Periphrasis*, obmówienie, t. j. słowne ogrodzenie, gdy wiele słowy jedna rzecz bywa ogrodzona, albo szerzej wymówiona. *Macz.*, *Slov.* okolkowatelka, okolkogičnost; *Ross.* определение. — Obmawia prawo, wyraża, przepisuje, baś Geseß besagt. Prawo omawia, iż każdy bliższy jest zdrowia swego bronić, niżliby go kto miał pokonać. *Sax. Porz.* 150. Pieśń ta omawia, jak Bóg miał zesromocić prześladowcę Jezusowe. *Wróbl.* 77. — b) Wymawiać, wymówki przekładać, ochyłać, ekuzować; *Bosn.* opogovoriti, ogovoriti, odvittovati, osviltati, entschuldigend. Nie tak prędko wierz, gdy o bliźnim źle mówią; raczej obmawiaj z miłosierdzia ku niemu, mówiąc: niepewne to rzeczy; rozumiejmy dobrze o nim. *Sk. Kaz.* 279. Jeden drugiego ratuje, omawia przed królem, przyczyniając się za oskarżonym. *Star. Ref.* 106. Henryk omawiając się, powiedział przyczynę wyrzucenia Boguszy. *Biel.* 175. *Eraz. Jez. E e 5.* Niewinność swoje omówił. *Biel.* 370. Wyprawiono posły na koneylium, aby omówili króla, bo tam nań byli naskarżyli Prusacy. *Biel.* 304. Obmawiaj u ojca twego, pośredniku nasz, grzechy nasze. *Sk. Kaz.* 632. Obmawia, daje sprawę o sobie temi słowy... *Groch. W.* 358. Rzymianie chcąc się Grekom obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękartą, twierdzili, żeby miał mieć ojca Marsa. *Glicz. Wych. B 5 b.* Iż się sposobnym nie czuję do tego, obmawiam się za czasu. *Prot. Jał. A 3. Sk. Dz.* 259. Każdy baczny rychlej nas w naszym nieszczęściu obmówi i pożałuje, niżliby nas winować miał. *Corn. Wł. S 4 b.* Próżno kto omawiać ma niewdzięczność swoje. *Corn. Sen.* 121. et 566. — 2. Obmówić kogo, mówić źle o kim, bramować kogo, cf. obwadzić, einen bereden, ihm Uebels nachreden, ihn verläumden, afterreden; *Slov.* omlauwati, pomlúwám; *Rag.* koritti; *Bosn.* klevetati; *Sorab.* 1. mudryuyu, na pžekor řetžu; *Carn.* opravlam, jěslám; *Vind.* obriekati, obmarnuvati, oporiekati, naporiekati, obrezhi; *Croat.* ogo-varjati, omraziti, omrasujem (cf. omierzić), obłajem, lajem, lajati, klevetati, klevechem; *Ross.* оговорить, оговариваю, клеветничать, клеветать, клеветать, оклеветать, наклепать, наклепываю, марать, оболгать, обалтывать, наябедничать, вредословить, взнести, вносить, поношу, опорочить, опорочивать, намушить, намучать, накутать на кого, наказать, наказывать; *Eccl.* ноношаю, **ПОНОСИТИ**, obвадати, **ОБЖДАТИ**, ogovarivati, **ОБНОСИТИ**, джеоклеветати, **ОБЛУНИТИ**, обезсловити, злоязычествую. Obmawiać nieprzytomnego, równo jak bić umarłego. *Cn. Ad.* 749. On się ludzkich dzieł sędzią powszechnym stanowi, A na tym mądrość kładzie, że wszystko obmówi. *Dmoch. Szl. R.* 81. krytykuje, nicuje, na przetaki bierze, wzorki wybiera. **OBMOWISKO**, ***OMOWISKO**, a, n., obmawianie, obmowa, uwłaczanie, uwłóctwo, zły język, szczekanie, potwarz, *ossoczenie, mowy; бѣсе ꙗзы-

тебе, Сеумуд, Afterreden; *Slov.* pomlúwánj, omłúwánj; *Ross.* клевета, наговорка, наговоръ, злоязычье, ябеда, ябеды, намушки; *Eccl.* языковредіе. Od omowiska wścigajcie języka. 1 *Leop. Sap.* 1, 11. Przez źle udanie i obmowiska nieprzyjaciół swoich, mniej był ludziom, a niż miał być, przyjemny. *Krom.* 136. Nędzny ze wszech stron obmowisk się boi. *Prot. Kont. B b.* Od obmowiska językowego zakryt będziesz. 1 *Leop. Job.* 5, 21. Sławę dobrą obmowisko i zazdrość psuje. *Birk. Chodk.* 21. Obmowiska pochopniejszym zazdrość przyjmuje uchem. *Nar. Tac.* 3, 6. Bliźniemu swemu obmowiskiem czci ujmują. *Biał. Post.* 174. Proszę cię, abym już więcej nie słuchał tych obmowisk. *Radz. Tob.* 3, 15. **OBMOWNICA**, y, ż., obmowna niewiasta; *Carn.* jeslavka; *Vind.* obriekarza; *Croat.* lajavica; *Ross.* клеветница, навадница, навѣтница, поносительница; die Verläumberinn, Euteberederinn. Oratorki, zasadzone na obyczajności, powstają z gorliwością przeciw zdrożnościom rodzaju ludzkiego; a lud prosty, nie umiejący szacować wielkich talentów i wygórowanej cnoty, nazwał je obmownicami. *Mon.* 72, 421. Niewiasty nie mają być obmownice. *W. 2 Thim.* 5, 11. (nie potwarliwie. *Bibl. Gd.*) **OBMOWNY**, **OMOWNY**, **OBMOWNICZY**, a, e, potwarzliwy, ogadujący; *Vind.* obrezhliu, obmarnujezhen, obriekajozhen, obsnafhajozhliu, fhmagujezhliu, radofhmagliu; *Slav.* marmorljiv; *Ross.* огла-сительный, клеветничій, клеветнический, клеветивый, клеветливый, поносливый, поносительный, наносный, взносный, злоязычный; beredertsch, verläumberertsch. **Maledicus**, zlorzeczny, omowny, plugawej geby. *Macz.* Języki złościewe, obmowne. *W. Post. W.* 3, 78. Białogłowy obmowne, swarliwe. *ib.* 51. Na niewdzięcznych i obmownych gości. *Opal. Sat.* 158. Radzibyśmy mieć przeciw obmowniczym językom obrońców sławy naszej. *Mon.* 71, 459. **OBMOWSTWO**, a, n., nałóg obmawiania, ogadania; Afterredigkeit, Nachredigkeit. Niepiękne wargi, z których wielomowstwo, obmowstwo idzie. *Birk. Zamoj.* 16.

OBMUROWAĆ, *ob.* Omurować.

OBMUSNAĆ, **OMUSNAĆ**, *f.* obmuśnie *act. jednott.*, Obmuskać, Omuskać *niedok.*, Obmuskiwać *czestl.*, *Obmuskawać *contin.*, ogładzić, glatt streichen, bestreichen, beglätten. Gdy olej już wyprasujesz w płótno zawiązane, obmuśniesz węzeł i prasę nożem. *Sienn.* 574. *Circumlino*, omuskuje. *Macz. Depurgo*, omietam, ochędożę, omuskuje. *ib. Repurgo*, zaś chędożę, omuskawam. *ib. Pictura*, in qua nihil circumlinitum est, nie pomuśniono, nie obmuśniono, nie okieszono farbą. *Cn. Th.*

OBMYĆ, *ob.* Omyć.

OBMYSŁ, u, m., obmyślony sposób, obmyśliwanie, obmyślenie; Vorforge, getroffene Anstalt, Vorkehrung. (*Boh.* obmysl chytróść, chytry zamysł). Chciał koniecznie do Syryi popłynąć; ale żadna mu się rada i obmysł do tego nie udał. *Sk. Żyw.* 2, 389. Chce Demosten, ażeby czerpano rady, obmysły z rozumów różniących się od swego. *Nag. Fil.* 153. **OBMYSŁIĆ**, *f.* obmysli *act. dok.*, **OBMYSŁAĆ** *niedok.*, Obmyśliwać *contin.*, *Boh.* obmęšleti, obmysliti; *Vind.* obmilliti, oskerbeti, preskerbeti, poskerbeti; *Sorab.* 1. wobstaram; *Ross.* обмыслить, обмыслять,

обдумать, обдумывать; *Eccl.* *строительствовать*; pomysłić o opatrowaniu czym, staranie mieć o czym; für etwas sorgen, Sorge tragen. Ten, który wszystkim rozkazuje, nie swój, ale wszystkich pożytek ma obmyślać. *Gorn. Dz.* 18. Bóg ma obmyślanie o każdym, i rozdaje wedle stanu. *Sk. Kaz.* 468. Każdy pracuje około obmyślenia szczęścia własnego. *Zab.* 2, 94. *Beforgung, Vorsorge, Verantwortung.* Królowie, jeden to królestwo, drugi owo, uczynnością i obmyślaniami bronić, za wielką rzecz zawsze sobie pocztyli. *Jan. Lig. A* 3. Pilnie obmyślał kościelny pokój. *Sk. Dz.* 1031. Pan zwierzom jamy obmyślał. *Kanc. Gd.* 66. Słodka jej troska i miłe staranie Jest tylko trzodom swym obmyślanie Pastwisk przestronych i karmu żywego. *Past. Fid.* 97. Obmyślił sposoby należyte. *Mon.* 70, 755. Obmyśl cię Bóg. *Cn. Ad.* 752. (Boże cię wspomóż, idź z Panem Bogiem dalej się żywić; mam ci ja komu dać). — §. *Cum Loc.*, n. p. O onym swoim szpitalu i po śmierci obmyślał. *Sk. Żyw.* 1, 431. — §. Naukę tę nową on dopiero wprowadzić obmyślał. *Twor. Wiecz.* 9. gotował się, zamyslał; er gedachte sie einzuführen. **OBMYŚLICIEL**, a, m., opatrzyciel, der *Beforger*; *Sorab.* 1. wobstaraczer; *Vind.* oskerbnik, preskerbnik. *W rodz. żeńsk. Sorab.* 1. wobstaraczerka. **OBMYŚLNY**, a, e, — ie *adverb.*; (*Boh.* obmyslny, obmyslněchyttry); przezorny, opatrny, bechäftsam, vorfichtig, flüglicht, vorsorgend; *Vind.* skerboviten, sbatliu. **OBMYŚLNOŚĆ**, ści, ż., (*Boh.* obmyslnost, chytrość); przezorność, opatrność, die *Vorsorge, Bechäftsamkeit.*

OBNAŻYĆ, f. obnaży *act. dok.*, Obnażać *niedok.*, ***OBNAŻYWAĆ** *frequ.*; *Boh.* obnaziti, obnażowati, rozhaliti, wyhaliti; *Vind.* ponagiti, do nagega slezhi, onagiti, ogoliti; *Sorab.* 1. wonahotžam; *Ross.* обнажить, обнажать, заголить, заголять, оголить, оголять; *Eccl.* нажу, обнажаю, узоблачаю; z nakrycia wyzuwać, zewlekać, nagim czynić, nażyć, außziehen, entblößen, *propr. et impropr.*, Czestokroć się do domu bez sukni wracał; bo skoro ubogiego najdował, onego odziewał, a sam siebie obnażał. *Sk. Żyw.* 1, 350. Żydzi poddanych królewskich chytremi sposobami obnażowali. *Grod. Dis. F* 2. (wycieńczyli, zubożali). O niemądry człowiecze, czyś miał wysuszoną Albo raczej z rozumu głowę obnażoną? *Kulig.* 130. (z rozumu obraną, ogołoconą). Na ten czas Kraków w godne i zacne medyki, jako i dziś, obnażony nie był. *Falib. D* 3. (t. j. ubogi w nie nie był). Gdy z półmisków obnaża zaś stoły, Ponowi taniec znowu swat wesoły. *Miask. Ryt.* 2, 128. (gdy zdęjmą półmiski z stołów). Już się obnażyła a odkryła zdrada jego. *1 Leop.* 1 *Macch.* 7, 31. (wydała się). Prawda, chociaż jej zatają, a wszakże ją czas odkrywa, obnaża. *Weresz. Reg.* 116. Obnażenie a) *actio*, daß *Entblößen.* b) *effectus*, nagość, die *Blöße.* ***OBNAŻNY**, a, e, *poet.* obnażony, nagi, goły, ogołocony, nackt, bloß. Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 235. **OBNAŻYCIEL**, a, m., który obnaża, ogołociel, der *Entblößer.* *W rodz. żeńsk. OBNAŻYCIELKA.*

OBNIĘŚĆ, f. obnieście *act. dok.*, **OBNOSIĆ** *niedok.*, **OBNAZAC** *frequ.*; *Boh.* obnesti, obnašeti; *Carn.* okuliperně-

sem, (obnâsem, nositi *atterere vestem*, znosić suknią; obnôshna, znoszenie sukni); *Vind.* okulnesti, okulnofiti, okuli ponafhkuvati; (obnesti, obnašati, potwarzyć, obmówić; obnašliun, zelżywy); *Croat.* obnâssam, obnašati, (obnassam chasz, *administro, gero officium*); *Ross.* обнести, обносить, обнашивать; na około roznieść, umher tragen, herum tragen, *propr. et impr.* Głowę mu uciawszy, posłali do ziemi swojej, aby ją obnoszono, i ukazowano po kościołach ludziom. *1 Leop.* 1 *Paral.* 10, 9. Woźny z prawej strony losy obnosi zaczyna. *Dmoch. Il.* 1, 180. W lektykach obnosić się każą. *Pilch. Sen. list.* 2, 310. Którzy się nasłuchali wdzięcznej melodyi, obnoszą z sobą ono miłe w uszach lechtanie. *ib.* 4, 214. — §. Obnosić, osławiać, ogłaszać (na złą stronę), berüchtigen, befaunt machen. Samego tylko ciebie głupim być obnieśli. *Hor. Sat.* 182. (*Ross.* обнось обмовиско, обносокъ, обносочек pochodzona suknia). Zbiega należy do urzędu zaprowadzić, a pana jego listem urzędowym w miarę dalekości mieszkania obnieść. *Czack. Pr.* 2, 222. (donieść mu). Nieprzyjaciele inaczej nas do ludzi obnoszą, a rzecz naszą inaczej obracają. *Żarn. Post.* 3, 622 b. (*Eccl.* обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый przesławny). **OBNOSICIEL**, a, m., który obnosi, der *Herumträger*; *Croat.* obnassavec. *W rodz. żeńsk. OBNOSICIELKA.*

OBNOCOWAĆ, f. obnocuje *intrans. dok.*, przenocować, übernächtigen. Nie obnocuje trup wisiela na drewnie. *Budn. Dan.* 21, 25. Tułać się będą, chcąc jeść; jeśli się nie najedzą, tedy obnocują. *Budn. Ps.* 59, 15. (układają się. *Bibl. Gd.*). — *Recipr.* Poszedłszy do lasa, zbłądził, i obnocował się. *Chmiel.* 1, 598. (*Boh.* obnoc *alternis noctibus*, obden *alternis diebus*; *Eccl.* обнощный *przeznočný*).

OBNOWIĆ, f. obnowi *act. dok.*, **OBNAWIAĆ** *niedok.*; *Boh.* obnowiti, obnowowati; *Slov.* obnowugi; *Sorab.* 1. wóbnowam; *Vind.* onovit; *Ross.* обновить, обновлять; całkiem odnowić, ganz erneuern. Przez ten sakrament dusza bywa obnowiona i napełniona radością. *W. Post. W.* 243. Łaską bożą obnowieni i odrodzeni. *ib.* 3, 25. Niech przyniosą dary swe na obnowienie ołtarza. *Budn. Num.* 7, 11. (ku poświęceniu. *Bibl. Gd.*). Kazał król, żeby wszyscy przyszli obnowić obraz, który był podniósł. *Budn. Dan.* 3, 2. **OBNOWICIEL**, a, m., odnowiciel; *Sorab.* 2. wobnowenik; *Ross.* обновитель, der *Erneuerer. fem. OBNOVICIELKA*, i, *Sorab.* 1. wobnowátka. (*Ross.* обнова, обновка nowa suknia, nowa rzecz).

***OBNOŻA**, y, ż., obłogi wojskowe, ciężary, bagaże, Gepäde. Litwa, zostawiwszy w lesiech z małym warunkiem obnoży swe, na naszych wypadają; *relictis sarcinis. Krom.* 292. Prusacy z niezmierną obnożą (*praeda*) od Ciechanowa ruszyć się mieli. *Krom.* 254.

***OBNOŻNIK**, a, m., chłopski bót, kurp', *carpatina. Mącz.* ***OBNUŻA**, y, ż., [więzy 2], nędza, utrapienie, Roth, Elend. Prosiła, żeby, póki noc służy, Z niewolniczej ją uwolnił obnuży. *Pot. Syl.* 97.

OBOCZYĆ, f. oboczy *act. niedok.*, bokiem obchodzić, okolicie; umgehen, von der Seite umgirteln. Długim zakolem oboczywszy, z tyłu na naszych uderzą. *Krom.* 492. **OBOCZNY**, a, e, — ie *adverb.*, o bok graniczący, rund um

anstoßend. Mocarstwa oboczne. *N. Pam.* 22, 107. OBOCZYSTY, a, e, n. p. Juliana Kardynała w oboczystym górzysku jednym łotrostwo odarło. *Krom.* 567. *in valle*; na około zamkniętym.

OBOD, u, m., [koło z jednostajnego drzewa 2], obwod, okrag, obłak u koła wozowego, dzwona, bte Radefelgen, der Radzirfel; *Boh.* laukot; *Slov.* laukat, bahoř na kolese; *Carn.* obłoga, okrōshje; *Vind.* oblag, platifhe, platniza, sgorni kolobar obłaga; *Bosn.* naplatak; *Croat.* oplatnica, platicza, napletek kolni; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочкъ. Koła te miały obody swe, a obody ich pełne były oczu. *Budn. Ezech.* 1, 18. (dzwona. *Bibl. Gd.*). Darmo ściagać obodu będziesz stoczystego, gdyż jest kołem ostatnim. *Słank. Pers.* 31. OBODZIASTY, a, e, — o *adverb.*, [z koła obodowego, *oppos.* dzwoniasty 2]; z dobrym obodem, gut gefelgt. Koła powinny być obodziaste. *Torz. Szk.* 28.

OBOADOWKA, i, ż., miasto w Braclawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Podol.

*OBODWOJE, ob. Obadwa.

OBOJ, oi, ż., OBOJA, i, ż., z *Franc.*, hautbois; *Sorab.* 2. hobej, hobo; *Vind.* huba; ein Hautbois; muzyczne dęte narzędzie; n. p. Trąby, hębny i oboje. *Teat.* 17. c, 9. Brzmi fletni i oboi kapela wesola. *Dmoch. II.* 2, 182.

OBOJ, oja, oje, *Boh.* obogi, oboge; *Carn.* oboj, obojak (ob. Obojaki), obójne, obójce; *Vind.* oboin, oboine sorte; cf. dwój, dwoja; beyberley, beyde, beyberseitig. Król obojój Sycylii. *Wyryw. Geogr.* 193. Sejmy i rady ten obój naród Polski i Litewski ma zawždy mieć spólne. *Herb. Stat.* 688. Oboj urząd, tak świecki, jak duchowny. *W. Post.* W. 320. Sakrament pod oboją osobą ustawiony. *W. Post.* W. 224. Uczyli się na obie ręce szermować, żeby oboja ręka była pożyteczna. *Petr. Pol.* 140. Wierny przyjaciel w obojój fortunie statecznie służy. *Nar. Tac.* 1, 283. W piersi razem i plecy został postrzelony, Oboj się w pośród piersi schodzi grot stalony. *Bardz. Luc.* 48. Patrz, jak w stronie obie, Oboj się polus kurzy. *Zebr. Ow.* 56. Dawać choremu pić dwie godzinie przed obojem jedzeniem. *Syr.* 327. (t. j. przed objadem i przed wieczera). Wojna oboja, i od nas, i przeciwko nam, czyniona. *Star. Pob. A 3 b.* (t. j. zaczepna i odporna). Oboja razą oboma razy. *Cn. Th.* Obojój płci obopłciowyy, ob. Mieszaniec; *Carn.* obojnak, (obojetuvati • wąpić, cf. na dwoje). (OBOJA *instrum.*, ob. Oboj). OBOJAKI, a, ie, OBOJAKO *adverb.*, obojema sposoby, *utroque modo.* *Cn. Th.*, auf beyde Art. *Dudz.* 47. *Vind.* oboin, oboine sorte; *Carn.* obojak, oboj; *Eccl.* обоякій, обояко. Nauczają, że duch ś. pochodzi od Ojca przez Syna, nauczają, że Duch ś. pochodzi od Ojca i od Syna; który obojaki mówienia sposób, ni przez Syna, ni od Syna, w piśmie znajduje się. *Smotr. Apol.* 153. OBOJAN, a, m., miasto Rossyjskie w Białogrodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Rußland.

OBOJCZYK, a, m., (*Boh.* obogek *collare* • obwojczyk); §. a) Obojczyk, *focale.* *Urs. Cr.* 134, kołnierz, strój na piersi, przepaska, eine Halsbinde, Brustbinde; kształcik, killik, *mamillare.* *Mącz.*, ein Dieber. (*Croat.* obojki • szmaty do podwiązywania nóg w bótach; cf. onuca, onuczka; cf.

obuw'). Bole nie inaczej, jako obojczyk około szyi, obtoczyły mię. 1 *Leop. Job.* 30, 18. (jako obojczykiem szaty opasały mię. *Wujek.* kołnierz. *Bibl. Gd.*). Obojczyki, kołnierze do obojczyków, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Nie oprze się mu obojczyk ze stali, Ani go włócznia najostrza obali. *Chrośc. Job.* 167. Nie kryje Cezar piersi obojczykiem. *Chrośc. Luc.* 179. — §. b) *Anat.* Obojczyk, obojczykowe kości, kość kluczowa, *clavicula.* *Wejch. Anat.* 23. et 47. *Krup.* 4, 86. *Perz. Cyr.* 1, 19. et 52. *Comp. Med.* 37; das Schlüsselbein; *Ross.* хульнь. — §. c) *Archit.* Obojczyk, półwalezyk, w ozdobach architektonicznych wazka opaska jakiejś powierzchni, wypukła w postaci półwaleca. *Jak. Art.* 5, 309. et 305, ein schmaler erhabner Gürtel auf einer Fläche.

OBOJE, G. obojga, D. obojgu • dwie osoby, dwie sztuki; beyde, zwey Personen, zwey Stüd ic. *Slov.* oboge; *Carn.* obdwoje; *Ross.* обое. Oboje We Państwo będziecie ożenieni, a to jeszcze dziś w wieczór. *Teat.* 24. c, 4. 'Obojeswa (*dual.* • obojemy) już 'beła (były) w słasnym lecie. *P. Kchan. Jer.* 90. Przyjechałem, abym wespołek z wami w obojgu szczęściu złym i dobrym równo cierpiał. *Pap. Ryc.* 104. Marszałkowie obojga narodów.

OBOJĘTEK, tka, m., OBOJĘTKA, i, m., et f., *Boh.* obogetnik a) *ambidexter* b) *fautor duorum hominum dissidentium*; człowiek ni ciepły ni zimny, barszczyk; etner ber nicht kalt noch warm ist; ein Gleichgültiger. Bądź z mną szczerzy, nie obojętką, karze bóg takie obojętki, którzy ani zimni, ani gorący są. *Gil. Kat.* 344. Potrzeba chrześcianinowi, znajacemu prawdę bożą, aby nie był obojętką. *Gil. Post.* 202. I z tej strony i z owej stali przyjaciele, Stało tam także obojętków wiele. *Pot. Arg.* 40. Tym kształtem swoim serca dodasz, stwierdzisz obojętki. *Pot. Arg.* 327. Trzeba koniecznie na te obojętki lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. OBOJĘTKA, i, ż., (*Boh.* obogetnice *fautrix duorum inter se dissidentium*); 1. obłuda, zdrada, *fraus*, *fallacia.* *Mącz.* Żrug, Betrug. — 2. Obojętką, pszenica, która się tak na wiosnę, jak w jesieni siał może. *Kluk. Rosl.* 5, 129. Wejten, der somohl im Frühjahr, als im Herbst gesät wird. OBOJĘTNIĘĆ *nijak. niedok.*, zobojętnieć *dok.*, stawać się obojętnym, bezróżnym, letnieć, flakezić, *gleichgültig werden.* Zobojętniały *Ross.* постымый. OBOJĘTNY, a, e, OBOJĘTNIĘ *adv.*; (*Boh.* obogetnj *utraquista*; cf. *Ross.* обоюдный *obustronny*; *Etym.* jać); co z obojey strony jętnym być może; von zwey Seiten faßbar. Obojętny garniec, *Boh.* obogetni hrnec *olla anceps*, o dwu uchach, ein zweydrigger Topf. Miecz obojętny, obostronny, obosieczny, oboreczny, ein zweyschneibiges Schwert. Postawił przed rajom cherubina, i ognisty miecz obojętny. 1 *Leop. Genes.* 3, 24. (i płomienisty miecz, na obie strony ostry. 3 *Leop.*). Miecz obojętny przypasał do boku. *Tward. Wł.* 171. 1 *Leop. Hebr.* 4, 12. *Radz. Ap.* 2, 12. *Bosn.* obrucgnak *culler duplicis manubrii carpentarius.* — Obojętnie, z obu stron, *Ross.* обоюду; *Eccl.* обоямо. — §. Centaurowie postaci mieli obojętne. *Chrośc. Luc.* 186. t. j. dwojakie, *zweydeutige.* — §. Obojętne słowa • dwuwykładne, *zweydeutige Worte*; *Vind.* dvoinopomeniten, dvoinokasen, dvoinokasbez;

- Rag.* dvoslówni, dvorjecni; *Ross.* двусмысленный. Słowa obojętne i dwojako znaczące. *Karp.* 2, 69. Sens w piśmie wątpliwy i obojętny. *Kłok Turk.* 148. Prawa mają być jasne, wyrozumiałe, nietrudne i nieobojętne, aby nie dały okazji rozmaitych wykładów i sporów. *Pilch. Sen. list.* 3, 157. — §. Niepewny, niedeterminowany; ungewiß, unbestimmt. Długo się obojętnie chwiali, nie mogąc sobie pewnej dać rady. *Pilch. Sall.* 71. Była potyczka zapalczywa, lecz przez kilka godzin obojętna i niepewna. *Nar. Hst.* 2, 379. — §. Człowiek obojętny, albo obostronny, bez przygany; powolny, obrotny, do wszystkich człowiek; uczynisz z niego co chcesz, każdemu chce dogodzić. *Cn. Ad.* 750. dworak, ein Hofmann, der sich zu finden weiß, er verdirbt's mit Niemanden. Obojętny; z przyganą; i z tym i z owym nakłada, na obie strony człowiek; i strzyże i goli; trudno go zrozumieć; z każdym przestanie; każdemu się umie przymilić. *Cn. Ad.* 752. ein Achselträger, ein Weidenhalter. — §. Obojętny, którego co wcale nie obchodzi, bezróżny, nie dający znać interesowania, *Boh.* matný; *Carn.* enakush, enakushne; *Vind.* mersloferzen, mlazhnomifeln, kesen, mersloben; *Ross.* равнодушный, хладнокровный; gleichgültig, nicht interessirt. Wezmij na siebie zimną, obojętną postać. *Teat.* 48. b, 22. — *Aliter:* Obojętny, nie obchodzący, nie interesujący; gleichgültig, nicht interessirend. Już mi jest obojętną, wzrok mnie jej nie ludzi. *Teat.* 48. b, 21. OBOJETNOŚĆ, ści ż., obostronność, die Zweysseitigkeit; dwuwykładność, die Zweydeutigkeit; *Vind.* dvojnopenitnost, dvojnokasnost; *Croat.* dvoszlovje, dvorehje, dvoynya, dvoynoszt; *Dal.* dvoumenye dubium, cf. wątpliwość; *Rag.* dvoslovje, dvorjecje; *Ross.* двусмысленность. Obojętność, nieinteresowanie, nieczułość, bezróżność, die Gleichgültigkeit; *Carn.* enakushnost; *Vind.* mersloferzhnost, kefnust, merslobnost; *Ross.* хладнокровность, равнодушность. Obojętność udaje, nie patrzy się na nie wcale. *Teat.* 53, 11. Trudno, abyś się miała w obojętności zachować, gdy tyłu wzdychają do ciebie. *Niemc. Król.* 2, 143. Śpiewaj z obojętnością, to się znaczy, śpiewaj, jak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teat.* 20, 29. Kiedy kobiątka widzi w mężu obojętność ku sobie, zaraz rozumie, że inna miłość zaprzątnęła mu serce. *Teat.* 52. d, 90.
- OBOK** *adverb.*, o bok, przy boku, pobocznie, podle, an der Seite; (*Carn.* memu; *Sorab.* 2. porome, sporome, pospor, posporome; *Croat.* tik, tikeze, cf. tykać się). Na tej uczcie widział szlachcic obok siebie siedzącego rzemieślnika. *Gaz. Nar.* 1, 184. Miło iść w piekło obok Herkulesa mego. *Bardz. Trag.* 452.
- OBOŁA**, i, ż., rzeka w Połockim, wpada do Dźwiny. *Dyk. Geogr.* 2, 233, ein Fluß in Rußland. **OBOLEŃSK**, a, m., miasto w wielkorządztwie Moskwy. *Dyk. Geogr.* 2, 232, eine Stadt in Rußland.
- OBOLEĆ** *nijk. niedok.*, w około ból poczuć; von Schmerzen umfangen seyn, rund um Schmerzen empfinden. Z próżnowania i obżarstwa rozliczne się wrzody w człowieku zamnożyć muszą, zkad i ona miła duszeczka z nim pospołu oboleć musi. *Řej. Post.* 115 b.
- OBOLEWIEC**, wca, m., *Boh.* obogetnik, (*ob.* Oboreczny, oboprawiec, cf. wardawy, mańkaty); *ambisinister*, *ambilaevus*. *Cn. Th. Graec.* ἀμφοίστερος, qui dextra ut sinistra utilis, der die rechte Hand wie die linke brauchet. **OBOSTRZYK**, a, m., lancet. *Czerw.* 5 et 6, die Lanzette. **OBOPLĘCIOWY**, a, -e, obojęt płci, von beyden Geschlechtern. Obopłciowe części, części rodzajne żeńskie i męzkie. *Śniad. Teo.* 167. *ib.* 175. Palczatka ziele, ma kwiaty obopłciowe. *Jundz.* 502. **OBOPOLNY**, a, e, **OBOPOLNIE** *adverb.*, *Tr.* (*ob.* Zobopolny), *Boh.* obapolný; wzajemny, beyderseitig, gegenseitig. **OBOPOLNOŚĆ**, ści, ż., *Tr.*, *ob.* Zobopolność, die Wechselseitigkeit. **OBOPRAWIEC**, wca, m., oboreczny, *aequimanus*, i prawą i lewą ręką do brze się bijący etc., *Dudz.* 47. der links und rechts ist, (*cf.* obolewiec). *Cn. Ad.* 755. *ambidexter*; *Rag.* dvodesnik; *Ross.* ободесноручный.
- OBOR**, u, m., obieranie, wybor osoby jakiej; *Carn.* svola; (*Boh.* obor kupa; *Ross.* оборъ brak, wyrzut); die Wahl, Auswahl. Dobrodziejstwa powinny uważniej i z pilniejszym oborem być dawane. *Gorn. Sen.* 168. Gdzie gwałt, tam już obor być nie może. *ib.*
- OBORA**, y, ż., **OBORKA**, ż., *demin.*, (*Boh.* obora; (*Ety.* wrzeć, zawrzeć; *sc.* obwora; *sed.* cf. *Ross.* заборъ, забрал, забранie plot, ogrodzenie; *Ety.* brać); *Croat.* obròv cinctura *asseritia*, obronnicze *asserres*; *obor*, ograja, odvet. ogrodzenie; *Carn. et Vind.* obdra - zwierzy-niec; *Rag.* obòr, toor; *Bosn.* obor, tór od krava i volova, tór govedji; *Dal.* obor - owczarnia); (*Eccl.* обора; *verevka restis, funis*; *Ross.* оборы, оборки rżemyki do zwieżywania kurpiów); stanie dla bydła pod niebem z okółem tylko nakrytym, ein bloß an den Seiten bedekt, in der Mitte unbedekt, Viehstand, der Viehhof, Viehstall; *Vind.* fortel; *Sorab.* 1. skotnicza, rodz. Lepiej więcej bydła mieć w oborze, niż szat w komorze. *Petr. Ek.* 12. Oborka u zagrodnika tylko na trzy krowy. *Świtk. Bud.* 457. Słoma zawsze się przyda chłopu na oborkę. *Haur. Sk.* 44. Zając do obory, *concludere pecus alienum in claustris*. *Cn. Th.* (*cf.* cizać). Nierychło oborę zawierać, kiedy już wilk owce pojadał. *Żebr. Zw.* 181. (owczarnia). Jak wilka do obory wpuścił. *Cn. Ad.* 294. pewnemuś zlecił, *ovem lupo commisisti*; bu hast den Boß zum Gärtnern gemacht. *Kpcz. Gr.* 3, p. 91. I myśmy na świat nie wyszli z obory, Wartujem pisma, czytamy doktory. *Chrosc. Job.* 55. (t. j. nie z lasa, nie z boru). — §. *Mentonym.* Obora - bydło, co się chowa w oborze, das Rindvieh. *Haur. Ek.* 120. *Ross.* говядо.
- OBORAC**, al, f. oborze *cz. dok.*, **OBORYWAĆ**, *niedok.*, na około przeorać, umacern, umpflügen; (*Vind.* oborati, okulorati; *Sorab.* 1. wobworuyu; *Rag.* oboratti). Jak wiele mógł jeden plug oborać od wschodu. *Otw. Ow.* 639.
- OBOREČNY**, a, e, — *ie adverb.*, *Boh.* oboručnj; *Slov.* oboručni, obauručny, oberučni; *Croat.* obòruk; *Bosn.* duodesnik, duodesni, obiručgnak; *Carn.* oborok, oborjak; *Ross.* ободесноручный; oboprawiec, *ambidexter*, der rechts und links ist. *Cn. Th.*, obolewiec, (*ob.* Oburącz).
- OBORNIK**, a, m., [nawóz 3], obora, Viehstand, Viehhof. Ciągnęli za nim do zamku, ale mu nie nie mogli uczy-

nić, jedno oborniki wybrali i spalili. *Biel. Św.* 227. — §. Oborniki, miasto w Województwie Poznańsk. *Dykc. Geogr.* 2, 233, eine Stadt im Posenschen. OBORNY, a, e, od obory, Viehstall. Końskiego nawozu nie trzeba pomieszać z obornym. *Haur. Sk.* 29. et 26. Osborne subst., zapłata za spaśne. *Włod.*, albo za przechowanie w oborze, Viehstandsgeld, Pfändungsgeld, Besegeld für gepfändetes Vieh.

*OBORTUCH, ob. Obartuch. OBORYWAĆ, ob. Oborać. OBÓRZYĆ się, ob. Oburzyć. OBOŚĆ, ob. Obadać 2.

OBOŚCIECZNY, a, e, — ie adverb., (*Ross.* обоюдный) obostronny, obojętny, oburęczny, o dwóch ostrzach, n. p. miecz, zweischneibig; (*Bosn.* obistraniča, obistranna, bistraniča, prosik, prosjek bipennis). — *Botan.* Łodyga obosieczna, *anceps*, z obu stron płaska, a katy ma ostre. *Jundz.* 2, 16. OBOSPOLNY, ob. Zobopolny. OBOSTRONNY, a, e, OBOSTRONNIE adverb., po obu stronach będący, beydersseitig; (*Boh.* obastranny; *Vind.* na oboinei strani, na obema krajama, na oboinem kraju). Czeladź twa ubrana po stopniach czeka, w obostronnym rządzie. *Miask. Ryl.* 8. Wprzód idących i na zadzie strzegących wielmożna ozdoba, w okrąg i obostronnie stojących drabantów gotowość. *Smotr. Lam.* 32. — §. Obostronny, dwom stronom służący; *Rag.* objestranny; zweyseitig. Obostronna odpowiedź. *Bardz. Trag.* 355. t. j. dwuwykładna, obojętna, zweydeutig. Jedne rzeczy dobre, drugie złe, trzecie obostronne, to jest, ani złe ani dobre. *Bals. Niedz.* 1, 271. gleichgültige Sachen, die weder gut noch böse sind, indifferentia, adiuphora. — §. Człowiek obostronny, z dwoma przeciwnymi chytrze nakładający, obojętny, ein Beydenhaltner, zweydeutiger. Kto pomoc obostronną niesie, ten jęj przeczy. *Bardz. Trag.* 355. — §. Obostronny, nie interesujący się, nieczuły, obojętny, gleichgültig. — §. *Grammat.* Obostronna płeć, genus dubium. Tr. OBOSTRONNOŚĆ, ści, ż., obojętność, dwuwykładność, die zweyseitigkeit, zweydeutigkeit; bezróżność, nieróżność, die Gleichgültigkeit.

OBOSTRZYĆ, f. obostrzy cz. dok., Obostrzać *niedok.*, *Croat.* obostrujem; *Ross.* обострить, обвастривать; na około zaostrzyć, rund um scharf machen, scharfen, pr. et fig. Obostrzyć karę, surowszą ją czynić, powiększyć ją. — Obostrzyć co karą, zapowiedzieć pod surowością kary. *Wol.* — Obostrzyć kogo na siebie, oburzyć, rozgniewać na siebie, einen wider sich aufbringen, entrüsten. Wzruszony i obostrzony gniewem. *Pilch. Sall.* 57. Nie tuszę, iżbyś. W K. M. obostrzony, nie gniewem, ale nieprawością Dymitra, miał dać miejsce wywodom wykrętnym. *Gorn. Dz.* 63. et 83. Sławiono bardzo biskupa o tak ostry dekret; owa po tym obostrzeniu ludzi wielkich i małych przeciwko biskupowi, sejm jest złożon. *ib.* 43. (t. j. po tym zjatrzeniu). — §. Bóg cudami zatwardziło serce Faraona obostrza, aby się ku bogu skłoniło, i zmiękczyło. *Pociej.* 117. neći, budzi.

OBÓW, ob. Obuw.

OBOWIĄZAĆ, f. obowiąże cz. dok., *OBOWIĄZAĆ qu. vid., Obowiążować, Obowiązywać, obowiązuje *niedok.*, *Boh.* obwazati, obwazowati, zawazati; *Rag.* obvēzati; *Vind.* savesati, savje-

tuvati, sadoushiti (cf. zadłużyć), sastauit (cf. zastawić), oblubit, koga sadershnega storiti; *Croat.* zavezati, zavesujem, zadusiti, zadusam; *Ross.* обязать, должить, одолжить, одолжать; — *moraln.* zniewalać kogo, obligować, powinność kłaść; verbinden, verpflichten, verbindlich machen. Więcej sobie mam ważyć tę powinność, którą obowiązuje mi narodzi ludzkiemu, niżli tę, którą obowiązuje mi jednemu człowiekowi. *Gorn. Sen.* 547. Zapis drugiemu uczynił, i obowiązał mu dobra swe, zapisawszy i uściwszy mu on dług na nich. *Szczerb. Sax.* 274. (na te dobra dług zawarował). Obowiązujący, *Sorab.* 1. pziwinwatofczaczé; *Ross.* обязательный, одолжительный. Obowiązuje kogo przysięgą, szlachectwem, słowem cnotliwym; zawięzuje kogo przysięgą. *Cn. Th.* Obowiązuje was przysięgą, córki Jeruzalem. 1 *Leop. Cant.* 5, 8. (poprzysięgam was. 3 *Leop.*). Obowiązuje kogo pod sumnieniem. *Dudz.* 12. Ja w tym sumnienie swoje Bogu obowiązuje, iż i tam w tych, i tu w tych księgach sam pracuję. *Stryjk.* 83. Przysięgą obowiązuwał wszystkie swe w lekarstwie naśladowce. *Lat. Kom.* A 2. Obowiązuje cię na Boga w ś. Trojcy jedynego, abys nam prawdę powiedział. *Sk. Żyw.* 94. t. j. zaklinamy cię, mit beschwören dich. Zakon boży obowiązuwał ludzi na rozmaite ceremonie. *Sekl. Joan.* 13. Nikt na rzeczy niepodobne obowiązuwany być nie może. *Sk. Kaz.* 362. (t. j. do rzeczy niepodobnych). Saul lud swój na post obowiązuwał. *Sk. Kaz.* 121. (do postu). Obowiązanie albo sakrament; gdy najś. sakrament chrześciance przyjmowali, obowiązywali się na żywot czysty. *Sk. Dz.* 70. Katylna napojem krwi towarzysze swoje obowiązuwał. *ib.* Chrześciance ma obowiązki, któremi nas bóg obowiązuwał raczył, a od tego obowiązuwania wszystek postępek nabożeństwa jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Zarn. Post.* 3, 585. Być obowiązany do sekretu. *Niemc. Król.* 1, 62. Nie obowiązuje jarzmem tym duchownych. *Zygr. Gon.* 408. (nie obciążajcie). Człowiek nieuczony, i obowiązany innemi sprawami powołania swego. *Eraz. Jez. C 4 b.* (zajęty, zatrudniony). Obowiązany, winien, powinien, *Slav.* obvezan; *Vind.* obdoushen, doushen, sadoushen, sadershan, savesliu, savjetliu, savesan, oblubljen; *Ross.* одолженный. Obowiązany być *Ross.* долженствовать. — Obowiązuje się do czego; *Ross.* обязаться; się może verbinden; *Boh.* zakazat se, podwoliti se, podwolowati se; *Croat.* zavezati se. OBOWIĄZEK, *OBOWIĄZEK, zku, m., — §. Obowiązka, obowiązek, czym co fizycznie obowiązuje, Band, Binde. Łazarz wyszedł z grobu, mając związane nogi i ręce obowiązkami grobowymi, i oblicze jego było chustką obowiązane. *Sekl. Joan.* 11. — §. Obowiązek, powinność, obligacya, Verpflichtung, Schuldigkeit, Verbindlichkeit; *Boh.* zawazek, podwoljenj; *Sorab.* 1. wobwazano, winwatofcz; *Vind.* saveza, savesanje, 'sadershba, savesnost, saveslivost, sadershnost, sadershlivost, doushnust, sadoushnost, (ob. Dłużność); *Carn.* dolshnust; *Croat.* dusnozt; *Slav.* dūxnost; *Ross.* обязанность, обязательство, должность. Posiada tę osadę z obowiązkiem służby wojennej. *Boter.* 177. Obowiązek ten, który na się mają, nie za mały trzeba poczytać. *Boter.* 3, 177.

Przywiedli go do obowiązków i przysięg i obietnic, jakich im było potrzeba. *Sk. Dz.* 838. Żydów wiązać piśmem i obowiązkami różnemi musiano. *Sk. Kaz.* 229. Wypuścił nas Jezus z onych ciężkich a twardych obowiązków zakonu. *Rej. Post. O o 1.* O kontraktach i obligacjach abo obowiązkach. *Modrz. Baz.* 305. Zaklinam cię na wszystkie obowiązki. *Kras. Doś.* 105. t. j. na wszystkie świętości, bey allem was heilig ist. — §. Obowiązek, obowiązka, i, ż., warunek, kondycya, die Bedingung. Przywolił na koncylium z taką obowiązką, aby nie było więcej zachodnich jak wschodnich biskupów. *Sk. Dz.* 550. **OBOWIĄZAŁY**, a, e, obowiązany, zniewolony; *Ross.* обяванный; verbunden, verpflichtet. Nas wszystkich masz obowiązywałych tobie za ocalenie. *Nag. Czc.* 127. Naród Morawski za Bolesława hołdownym i obowiązywałym miał być królowi Polskiemu. *Krom.* 69. Obrót szczęścia przyszedł obowiązywałym sobie i wiecznym poczytuje. *Krom.* 459. *cursum fortunae proprium et perpetuum existimat.* Król ją pięciadziesiąt i sześćdziesiąt tysięcy złotych na Gołubiu obowiązywałych, i prawem zastawnym warowanych, obdarzył. *Krom.* 616. (*in Golubio obligatis et oppignoratis*). Wojewoda Moldawski pod wiarą królewską zawsze zostawać, przysięga i obowiązywałym pisaniem warował. *Krom.* 589. *litteris consignatis*, t. j. obowiązyującym, Verpflichtungsschreiben, Handbrieff. **OBOWIĄZKOWY**, a, e, z obowiązku wypadający, Verpflichtung's, Pflicht's. Część dziedzictwa, którego się dziedzice koniecznie domagać mogą, zowie się częścią obowiązkową; a za taką naznacza ustawa każdemu małoletniemu dziecięciu połowę, każdemu zaś wieloletniemu trzecią część. *Gal. Cyw.* 2, 256-58.

OBÓZ, u, m., (*Ross.* обозъ, обозецъ багаže, облоги); *Boh.* tabor tabor; *Slov.* leženj; *Slav.* lexânje, logor; *Carn.* leshishe, (cf. leżysko); *Sorab.* 1. woyske lehow; *Vind.* logar, tabor, kamp, dondar, voisknu leshilhe; *Croat.* logor, dondar, tabor; *Dal. et Hung.* tabor; *Ross.* лагерь, таборъ, тавары, товараы (cf. towar), станъ; §. a) daß Lager, Feldlager, zbiór namiotów na obozowisku porządnie dla spoczynku wojska wystawionych. Obóz zakładać i szanć czynić kazał. *Warg. Cez.* 32. daß Lager abstecken. Obóz stawiać, obozem się kłaść, *castra ponere.* *Cn. Th. Eccl.* ополчаю, вооплчаюся. Obóz zatoczyć. *Tr.* Bolesław obóz pod Ciemierzynem rzuciwszy, zupełną zimę w nim trawił. *Krom.* 172. Uciekali z bitwy ku obozu. *Warg. Wal.* 54. Wojska obozem stoja. *Łęsk. Mier.* 97. Obóz ruszać, ruszać się z wojskiem, obóz składać. *Cn. Th.* daß Lager abbrechen. — Zła to sprawa, kto naprzód w obozie wykroczy. *Rys. Ad.* 80. (bo go najprzykładniej karzą). §. b) *transl.* Obóz, spoczynek wojska ciągnącego; nocleg wojska pod namiotami, Lagerruhe, Rafttag. Król ostrożnemi obozami idzie powoli. *Suszyc. Pieśn.* 3, K 3 b. **'OBOZIENSTWO**, a, n., urząd oboźnego, oboźnictwo, die Quartiermeisterstelle. *Tr.* **OBOZISKO**, a, n., mizerny obóz, ein elender Lager. Dość miał postraszyć szczupłe obozisko. *Chrośc. Fars.* 137. **OBOŻNIC**, a, m., *Vol. Leg.* 8, 755. syn oboźnego, daß Quartiermeister's Софн. **OBOŻNY**, **OBOZOWY**, a, e, Lager's; *Ross.* лагерный, становой. Zgraja oboźna szła bez bro-

ni. *Warg. Cez.* 51, (ob. Ciury). Obozowy żołnierz polny, Feldsolbat; (*oppos.* garnizonowy, warunkowy). Hetmani Rzymscy sami przy oboźnym ogniu rzepę piekli. *Birk. Kaz.* *Oboz. L.* 2. Flaszka obozowa. *Teat.* 8, 43, die Feldflasche. Wieniec oboźny. *Budn. Apoht.* 87. Obozowy wieniec hetman dawał temu, który najpierw do obozu nieprzyjacielskiego wpadł. *Warg. Wal.* 60. Biegunka obozowa. *Perz. Lek.* 122. — §. Oboźny, obozowy, *subst. masc.* *Ross.* обозный, шатерничей; *Eccl.* вооплчитель; der Lagermeister, Regiment'squartiermeister. Jak sobie oboźny postąpić ma, przy kładzeniu obozu. *Tarn. Ust.* 295. Oboźny Koronny i Litewski są dygnitarze i urzędnicy wyżsi; ich obowiązek zakładać obóz na miejscu, który najwyższy wódz naznacza. *Kras. Zb.* 2, 264. *Pap. W.* 2, 235. — **OBOŻNA**, y, ż., *subst.*, żona oboźnego, die Quartiermeisterinn. **OBOZOWAĆ**, ał, uje, cz. *niedok.*, obóz zakładać, obozem stawać, lagern, ein Lager aufschlagen, im Lager stehen; (*Vind.* taboreti, tabor sabijati, postautii). Wojsko dwojakim sposobem obozować może, zwyczajnie, to jest, w ulice ustawionemi namiotami, lub też takim porządkiem, jak jest do bitwy uszykowanym. *Łęsk. Mier.* 2, 257. Nauka obozowania jest trojaka: wybrać obóz, strzedz i opatrzyć go. *Służb. Ob.* 2. **OBOZOWISKO**, a, n., miejsce lub plac obozu; *Vind.* taborishe, kampishe; *Ross.* становище, юртовнище; der Platz, wo sich das Lager befindet, das Lagerfeld, Feldlager, der Lagerplatz. Wybór dobrego obozowiska częstokroć wiele pomagał do znakomych zwycięstw. *Jak. Art.* 2, 475. et 456.

OBOZYC, **OBÓSTWIC** cz. *dok.*, bóstwem zaszczyścić, vergöttlichen, göttlich machen; *Eccl.* обожати; *subst.* **OBOŻENIE**, obżenie, или соединение человека съ богомъ. Chleb i wino jest samo istotne ciało Chrystusowe obożone. *Smotr. Apol.* 48. Tegoż dnia zstąpił Chrystus duszą obożną (obożoną) do otchłani ojców ss. *Sak. Dusz.* 145.

OBRA, y, ż., dawne miasto w Wwdztwie Poznańskim. *Dyke. Geogr.* 2, 255, eine Stadt im Posen'schen.

OBRAB, ębu, m., (*Boh. et Slov.* obruba, obrubek margo; *Sorab.* 2. hobrubk; *Vind.* rob, brieg, okrajik, obfhiu, sarob; *Croat.* obrub limbus, rub 1. linteum, 2. obrubek; *Ross.* обрубъ, обрубецъ ocembrowanie, обрубокъ, обрубочекъ kloc, рубецъ bramowanie); §. 1) otoczenie rębem, obramowanie, daß Umschließen, Umbrâmen, Bebrâmen, Besâmen; *Sorab.* 1. wóbdahwk. We szrodku sukni będzie przepor, a obrab koło niego ikany. 1. *Leop. Exod.* 28, 52. (przepor w około oszyjesz. 3 *Leop.*). — §. **Obrab**, obrona wojenna z lasu porąbionego koło wojska. *Cn. Th.* zasiek w około, ein Berbau in die Runde. — §. 2) *Transl.* Określenie, ograniczenie, okres, kresy, granice; *Vind.* opir, okrai, opietje; Umgrânzung, Grânzen. Zachowując się w obrębach instrukcyi, niczym nie uchybi posel woli swoich współbraci. *Koll. List.* 2, 58. Władza przełożonych i posłuszeństwo niższych mają niejakie obręby; każdy przełożony wychodzący z tych obrębów jest tyranem. *Zab.* 16, 248. Sprawiedliwość nigdy nie ma z praw obrębów wykraczać. *Vol. Leg.* 7, 69. Obręby rozumu naszego są ciasne. *Zab.* 5, 35. Mnie według szczupłego sił miernych obrębu, i na tym dosyć

prześć. *Min. Aus. praef.* — §. Jeśliby której stronie o ziemię obrębną, ograniczną, powód z prawa był wskazan... Jeśliby prawo mieli o ziemię zobopolną, a nie w jednym miejscu, ale po różnych, niwami albo obrębami leżącą, świadkowie mogą o każdą niwę, sianożęd, albo obrąb świadczyć. *Stat. Lit.* 295. (zagroda?). **OBRABIĆ**, *f.* obrąbi *cz. dok.*, Obrąbać, obrąbiać, obrębuje *niedok.*, *Ross.* обрубить, обрубать; §. 1) ociosać, be-hauen, obcinać. *Cn. Th.* Z dziesięć tysięcy siekier mając, obrębali na koło wszystkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść. *Star. Dw.* 74. — §. Obrębem otoczyć, mit einem Berhau einschließen. Bał się hetman, aby go nieprzyjacieli na lesie nie obrąbił. *Biel.* 711. Dano znać o zbójcach, którzy obrąbawszy się na lesie, ztamtąd wielkie szkody czynili. *Biel.* 305. — §. 2) Obrębować, owrębować, rębny czynić, obrównywać, rowem, szwem, brzeg jakiej rzeczy otaczać, *marginare*; *Boh.* obraubiti, obrubiti, obrubowati; *Slov.* obrubugi; *Sorab.* 1. wobrubacz, wobrubuyu; *Croat.* rubiti, obrublyujem; *Vind.* robiti, rob storit, orobiti, priemati, opriemati (bramować), sarobiti, obdjati, sapriemati, saportirati, opriemati, okrajati; *Carn.* rōbēm, robiti; *Bosn.* obtociti haglinu; *Ross.* обрубять, торочить (cf. toczyć), каймить, okayмить, выкаймить, тачать, cf. toczyć, otaczać; *berapfen*, mit einem Rande umgeben, beśäumen, beśejen, rund um einfassen. Opruty kapelusze taśmą szczerozłotą wciąż obrębuje. *Zab.* 12, 77. Marysia obrąbia chustkę. *Teat.* 38, 23. Obrąbiony, owrąbiony, brzezisty. *Cn. Th.*, gerandet, beśejet, beśäumt. **OBRĄBEK**, *hku, m*, *Boh.* obruba, obrubek; *Sorab.* 1. wobrub; *Sorab.* 2. hobrubk; *Carn.* ob-tōk, rōb, rōbz; *Vind.* rob, priem, okrajik, oblihu, saroblenje; *Croat.* rub, obrubek; *Bosn.* obtoka; *Ross.* obrubka; obrąbek uczyniony na brzegu czego, *corona*. *Cn. Th.*, obrąbienie, owrąbienie, die Einfassung, der Be-faß, der Saum.

OBRABIAC, *ob.* Obrobić.

OBRAĆ, *f.* obierze *cz. dok.*, **OBIERAĆ** *niedok.*, (*Boh.* obrati, obrati, obreru *decerpere*; *Slov.* obrám; *Sorab.* 1. woberu, worubu, wuzwohlam *eligere*; *Vind.* obrati, dol-pobrati *decerpere*; *Bosn.* obratti, obrati, izbirati *eligere*; *Croat.* brati, berem, obram, odbiram *seligere*; *Rag.* obratti; *Ross.* обобратить, obrать, обирать *decerpere*); §. 1. brać co lepsze, wybierać, außwählen, außlesen, erwählen; *Carn.* svoliti, svolem, voliti; volim; *Vind.* svoliti, sbrati, isvoliti, vunsvoliti; *Ross.* изволить, изволять. Z dwóch jedno obrać *Slov.* z dwóch gedno ozelet. Lepsze obiera, złego nie ukusi, aż kiedy musi. *Petr. Hor.* D 4. Przyjaciela bacznie obieraj, a obrawszy mocno trzymaj. *Cn. Ad.* 961. Dawid z nędznego stanu pasterskiego był od pana obrany na stan królewski. *Wiśn.* 445. Pan obrał sobie Syon, a upodobał sobie, aby był mieszkaniem jego. *ib.* 441. Trudniejsze tam bywa obranie. Gdzie tyś się rzeczy widzied w równoważnym stanie. *Zab.* 4, 335. *Nag.* Nie sprzeczna była do obrania sobie stanu. *Teat.* 9. b, 108. Szlachcie należy obierać króle. *Pot. Arg.* 114. — §. 2. Obierać kogo z czego: ogołocić, wyzuć, einen be-rauben, faßl maßen, außplündern. (*Sorab.* 1. wobóbranki,

woberki *manubiae*). Zbójcy gwałtownie ludzi obierają. *Szczerb. Sax.* 165. Obrano w drodze z pieniędzy, i ze wszystkiego, aż nie miał i o czym zajechać do Polski. *Biel.* 662. Po śmierci króla Michała, pierwsza poczta niesie, że Litwa obrała Xcia Konstantego; aż po tym objaśniło się, że ci dobywszy się w nocy do gospody, Obrali ze wszystkiego, nie bez wielkiej szkody. *Pot. Jow.* 143. Kościoły obierają, aby domy swoje zbożacili. *Sk. Kaz.* 596. Nie nie mam, gdyż jestem obrany ze wszystkich dóbr. *Kulig. Her.* 75. Jestem z fortun wszystkich obierany. *ib.* (obrony). Ze wszystkiego obrała sprośna miłośnica. *Jag. Wyb.* C 2. Obrany w rozum, w pieniądzu, *sic Cochanius loquitur, pro obrany* z pieniędzy. *Cn. Th.* Czylibym tak głupi był i w rozum obrany? *Kulig. Her.* 280. Nie przeciwiać się człowiekowi w rozum obranemu. *Budn. Apoph.* 4. W rozum obrany, kto się śmierci boi. *Prot. Kont.* D 3 b. Nie jest obrana pewnie tak w rozumie, Aby temu dać kiedy wiare miała. *Past. Fid.* 93. Na co się przygodzi ziemia w ludzie obrana? *Zebr. Ow.* 9. — §. Obierać drzewo, sad, owoc zbierać, owoc obrywać, die Gartenfrüchte abnehmen. W winnicy zebranej gronka zostawiają ci, którzy pilnie winnicę obierają. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 31. — §. Drzewa należy obierać ze skóry po ścięciu. *Jak. Art.* 3, 165. die Rinde ab-schälē. Drzewa obrane z kory na pniu usychają. *Jak. Art.* 3, 159. Skotopas nadszedł lwa, a on jałowicę obiera. *Ezop.* 93. — §. Obierać, przebierać, chędożyć oliwki, jagody. *Cn. Th.* Trauben belesen. Groch po stole obierać. *Pot. Arg.* 114. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryzać. *Eraz. Ob. E i i i.* — §. Gruszki, jabłka obierać, abschälē, beśchälē; *Vind.* odlupiti; *Rag.* ogūliti, gūliti. — §. Chłop konia przywiązawszy, kijem go obierał. *Ezop.* 95. wzbierał, okładał, prügeln. **OBIERAĆ** się *recipr.*, wiele czego nabierać, ob-łowić się, sich berappen, sich voll paßen. Nie obierzesz się tu, *non multa hinc auferes*. *Cn. Th.* — §. Obiera się n. p. palec, ropą na około zachodzi. *X. Kam.* obna-za się ze skóry, der Finger schält sich, häutet sich, eitert. — §. Obierać się się czym, albo koło czego, parać się czym; *Boh.* obrat se; trudnić się czym, chodźć koło czego, bawieć się tym; sich womit beśchäftigen, abgeben, ein Geschäft treiben. Król Jagiello w myślistwie się obierał. *Gwagn.* 78. Tales obierał się w naukach gwiazdarskich i lekar-skich. *Biel. Św.* 27. Pytagoras się nie obierał, jedno w liczbie a rozmierzaniu świata. *ib.* 27 b. Ludzie w nau-kach się obierający. *Sak. Probl. pr.* My jeszcze w więk-szej próżności obieramy się, niżeli ona młodość dzie-cinna. *Kucz. Kat.* 3, 334. Żupnik ma sól przedawać kup-com i tym, którzy około soli się obierają. *Herb. Stat.* 102. Starajcie się dzieci, abyście się w naukach po-czcuiwych pilnie obierali. *W. Post. W.* 52. Obierać się około czego. *Petr. Pol.* 37. Obierali się ci lotrzykowie rozbojem. *Wys. Kat.* 376. Póki się w filozofii ćwiczyć i obierać nie zechcemy, póty drogi do szczęśliwego ży-cia nie potrafiemy. *Star. Ref.* 35. Zkądże tam enota po-chop dobry weźmie, kiedy się w niej żaden z rodziców nie obiera? *ib.* 157. Obieranie się w czym, bawienie

- się czym; *Vind.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelstvu; daß Gewerbe, Geschäft, die Beschäftigung. Cycero udał się do spokojnego w naukach obierania. *Kosz. Czc. A 2.* Zyczył sobie do śmierci w spokojnym filozofii obieraniu bawić. *ib. A 2 b.*
- OBRACAĆ**, *ob.* Obrócić. **OBRACHMANIĆ**, *ob.* Obrochmanić.
- OBRACHOWAĆ**, *f.* obrachuje *cz. dok.* obliczyć, berechnen; *Boh.* rozpočísti, rozpočítati, rozečtu; *Vind.* obrazhunati, obraitati; *Ross.* расчесть, разоčту, разоčтатъ, разочитывать, разочислитъ, разочислять, зачесть, зачитатъ, смѣтитъ, смѣчатъ, числитъ, счислять, сосчесть, сосчитатъ, сосчитывать. Liczbę ich obrachowawszy. *Pasz. Dz. 128.* Nie pierwój dom swój ustanawia, aż weźmie sprawiedliwą miarę stanu swego, i obrachuje się pilno z dochodami. *Mon. 66, 452.* Kto z was, chcąc budować dom, usiadłszy pierwój, nie obrachuje nakładów? *1 Leop. Luc. 14, 28.* **OBRACHUNEK**, *nku, m.*, rachunek z czego, *cf.* liczba, sprawa, likwidacya, die Berechnung; *Boh.* saučet, sečtenj; *Vind.* razhun, obrazhun, odrazhun; *Ross.* зачетъ, учетъ, счетъ, отчетъ, изочтение, разочетъ, сосчитание, сочтение, смѣта, смѣтка, смѣчаніе, выметка, псзясление, раскладка, выкладка, сложность; *Eecl.* расчтение, соччисление. **OBRACHUNKOWY**, *a, e*, od obrachunku, Berechnungъ, Реchen; *Ross.* зачетный, отчетный; *Eecl.* смѣтный. Najwyższa Izba obrachunkowa.
- OBRACZ**, *ob.* Obręcz.
- OBRACZACZ**, *a, m.*, co obraca, der Wender, Umwender, Umföhrer. *Anat.* Obraczacz udowy, trochanter, rotator, jest guz do przypinania myszkom wszelakim służacy. *Krup. 1, 152. et 3, 42.* Nerw obraczacowy. *Krup. 3, 222.* Żyło obraczacowa. *ib. 77.* od obracania, Wendē.
- OBRĄCZKA**, *i, ż.*, *demin. nom.* obręcz; *Boh.* obraučka, *Ross.* обручикъ; ein fleiner Reif. Obrączka szyi armatnej. *Łesk. 2, 240.* Zapałowa obrączka, wylotowa obrączka armatna, astragale. *Jak. Art. 1, 138.* Pierścionek na kształt obrączki, ein Reifring; *Ross.* белчугъ, кольцо. We Pan potrzebujesz obrączki na swoje zaślubiny. *Teat. 49. d. 25.* Obrączka koło pieniądza-brzeg, der Rand um ein Geldstück; *Ross.* гуртикъ. — *ż.* *Botan.* Obrączka, volva, jest kielich skórkowaty u niektórych bedłek na trzonie stojący. *Bot. Nar. 96.* die Blütenhülle. **OBRĄCZKOWY**, *a, e*, od obrączki, z obrączką, Rand, gerändert, Ränder. Zaćmienie obrączkowe, gdy brzegi słoneczne w około występują za brzegi księżycy. *Sniad. Geogr. 207.* *Boh. Prog. 19. pr.* Złoto ważne obrączkowe. *Kras. Doś. 63.* Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat. 53. b. 12.* *Ross.* гуртильный. — *Transl.* Ja wiem, że każdy z tych wierszów jest obrączkowy, i będzie przeważał. *Boh. Kom. 4, 133.* (celny). **OBRĄCZKOWAĆ** *cz. niedok.*, obrączkę czyli brzegi w koło czego dawać, rändern; *Ross.* гуршить, гурчу.
- 1. OBRA**DA, *y, ż.*, ucieszenie, radość, ukontentowanie; (*Ety*m. rad); Vergnügen, Lust. Niewielka obrada; podarek bratny. *Cn. Ad. 702.* (*cf.* obdarzyłeś mię *iron.*; *cf.* babko! dałem ci szeląg). Patrzyć a nie zażyć, mała obrada. *ib. 825.* Koń pod nim rze z wielkiej obrady, dźwięk trąb usłysawszy. *P. Kchan. Jer. 405.*
- 2. OBRA**DA, *y, ż.*, (*Ety*m. rada); obradzanie, naradzanie, daß Berathen, die Berathschlagung; *Vind.* obrath, posvituvanje, prevdarjenje; *Carn.* svjetuvanje, pomènitva; *Croat.* tolnáchtvo, tolnachenye, szvetuvanye; *Ross.* совѣтованіе, совѣше, совѣ, (*cf.* sejm). Dla dalszej obrady o tych rzeczach, naznaczamy sejm extraordinaryjny. *Vol. Leg. 5, 353.* Obrad publicznych dom, radziecki dom. *Pilch. Sall. 36.* ratusz. — **1. OBRA**DOWAĆ, *ał, uje, intrans. niedok.*, radzić o czym; *Carn.* pomèniti; *Vind.* obrathuvat, se svetuat, se podgovoriti, se pomenvati, svit der-shati; *Sorab. 1.* wuradzicz, naradžu; *Germ.* berathschlagen. Dawne prawa nie pozwalały obradować przy świecach. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 273.*
- 2. OBRA**DOWAĆ kogo, *cz. niedok.*, *Boh.* obradowati; *Bosn.* obradovati; *Ross.* обрадовать, обрадывать; *ż.* a) ucieśzać kogo, einen erfreuen. Słońce swoją przyjemną jasnością świat i obywatele jego czestokroć obraduje. *Fur. Uw. F.* — *ż.* b) Obradować się jakiej rzeczy albo osobie; *Ross.* обрадываться; sich einer Sache erfreuen. Gdy kto pojmie żonę, nie pójdzie na wojnę, aby przez jeden rok obradował się żenię swojej. *1 Leop. Deut. 24, 5.* (weseląc się z żoną swoją. *Bibl. Gd.*). Nie obradowaliśmy się. *Cn. Ad. 702.* simul aperuit et clausit theatrum; wir sind beffert nicht froh geworden. Obradować się temu dosyć nie mogli, że Telemaka z sobą wzięli. *Tr. Tel. 220.* Obradowanie jego będzie mu na żalóść. *1 Leop. Bar. 4, 34.* (*Croat.* obradoscha, *cf.* po weselu płacz).
- 1. OBRA**DZAĆ, *ob.* Obrodzić.
- OBRA**DZIĆ, *f.* obradzi *cz. dok.*, **2. OBRA**DZAĆ *niedok.*, obmyślic, Rath schaffen, berathen. Pan zbawienie wszystkim obradził. *Kanc. Gd. 109.* Ohradz cię bóg, obmyśl cię bóg; idź z bogiem, z panem bogiem, Gott helfe dir, gehe in Gottes Namen.
- *OBRA**Ć: okrąg, obrąb, *n. p.* Hiszpańskie Eskuryały Maja w obrąb powiat cały. *Kchow. 304.* [myłka druku 3].
- OBRA**MOWAĆ, *ob.* Bramować, Obrąbić. **OBRA**NIENIE, **OBRA**NY, *ob.* Obrac. **OBRA**NIIEC, *ńca, m.*, który został obranym, der Gewählte. *Rej. Post. C 2.* — **OBRA**SKI, *ob.* Obrazki. **OBRA**STAĆ, *ob.* Obrosnąć. **OBRA**SZAĆ, *ob.* Obrosić.
- 1. OBRA**Z, *u, m.*, (*Boh. et Slov.* obraz imago, effigies; *Sorab. 1.* wobraz monetæ figura, imago, typus, comma, character; *Vind.* obras, obrastvu + figura, kształt, obraz, oblicze, twarz; *Carn.* obras facies, imago; obrask, obrasnek imago; *Croat.* obraz + twarz, vultus, effigies, facies, imago, obriz forma; *Hung.* ábrázat vultus; *Bosn.* obraz, lice vultus, gena, mala; *Slav.* obraz + twarz; obrazi + jagody, policzki; *Rag.* obraz, lize, oblijeje vultus, facies, gena, (bezobrazni deformis; *Ross.* образъ + obraz, kształt, sposób; образно); (*Eecl.* образнъ tym sposobem, tym kształtem, bezobrazie nieforemność); obraz, wyobrażenie, podobieństwo rzeczy widomych i niewidomych, daß Bild; *Boh.* podobizna, (*cf.* podobieństwo); *Slov.* obraz, pilda; *Sorab. 2.* bilda; *Sorab. 1.* bilda, fnamio (*cf.* znamię), molwané známó, wotmolwano; *Carn.* pild, kip, obrásk, obrasnek; *Vind.* podoba, podobnust, spodoba, obras, obrasek; *Croat.* kip, prilika, obraz, lice, oblichay, szlik-

ka, prikaza; *Dal.* prilika; *Hung.* kép, ábrázát, (cf. kibić); *Rag.* prilika, slicceje, slikka; *Bosn.* prilika, inkuna, kip; *Slav.* prilika, inkun; *Ross.* образъ, картина; *Eccl.* зрѣлкѣ. Obraz znakiem jest tego, który jest malowany; a ten, który na obraz patrzy, zaraz patrzy na tego, którego znaczy. *Birk. Gł. Kun.* 53. (ob. Portret, malowanie). Daleko jest obraz i wymalowanie od swego oryginału. *Kluk.* *Turk.* 70. Obrazy ciał tych są, które widziane być mogą, nie tych, które niewidome są. *Zygr. Gon.* 389. Obrazy są księgami prostych ludzi. *ib.* 402. Cudowny obraz, ein wunderthätiges Bild, ein Gnadenbild; *Ross.* икона, иконопись. Mieni się, jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. (odmienia farbę, cerę, mine). Obraz formierski, na gipsie, na alabastrze odbity, albo wybity, *ectypum.* *Cn. Th.*, ein gegrabenes Bild. Obraz przemalowany albo wyrysowany z drugiego, ob. Konterfet, *Vind.* poobras, ein kopiertes Bild, eine Kopie. Obraz rzezany, lany, kuty, statua, posąg, eine Statue. Obrazy słupowe. *Warg. Wal.* 289. Gorgiasza obraz słupowy z szczyrego złota lany. *ib.* 314. Obraz większy nad wzrost ludzki, albo bardzo wielki, lany z kruszczo albo wybijany, rzezany, składany z rozmaitych materij, *colossus.* *Cn. Th.* Obraz niecały wzrost wyrażający • bust, półposąże, popiersie, ein Brustbild. Obraz mniejszy, niż wzrost ludzki • miniatura. Obrazy przodków w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli, aby ich cnoty potomstwo naśladowało. *Warg. Wal.* 282. — §. *Transl.* Obraz, wyobrażenie, wyrażenie, wizerunek, Bild, Abbildung, Vorstellung, Begriff. Wierzą, iż każdy Cesarz Turcki z domu Ottomanowego, jest prawdziwym obrazem Mahometowym i wikaryuszem jego. *Star. Dw.* 65. Przed poświęceniem niektórzy zowią chleb i wino tykami albo obrazami, po poświęceniu, właśnie się zowie i jest ciało i krew Pańska. *Sk. Dz.* 744. W tych Ichmościach własny mój obraz widzisz, jak byłem przed kilką laty. *Teat.* 19. c, 82. Lejąc krew, twarzy nie zmienił obrazu. *Chrośc. Luk.* 268. (t. j. oblicza, miny). Stworzyliśmy sami w głowach naszych jakiś o tym obraz umysłowy, *ideal. N. Pam.* 20, 179; *Boh.* widka. Z boga rodzić się mamy, tym sposobem okazemy w sobie niejaki obraz świętego poczęcia i narodzenia syna bożego. *Kucz. Kat.* 90; («not. sposób») — 2. OBRAZ, u, m., dawny podatek, eine alte Steuerabgabe. *Sep.* obraz, naraz, sokołowe... *Papr. Ryc.* 469. — 3. OBRAZ, u, m., n. p. Czytaj to pismo z uwagą, ani zawierzaj ślepo, ani odrzucaj na pierwszy obraz. *Przeł.* 15. (na pierwszy rzut oka). (OBRAZ, ob. Obróz). OBRAZA, y, ż., (*Boh.* obrázka odbijanie się od czego; *Ross.* образа obelga; *Vind.* obrastlika • blizna, szram); to czym się kto obraża, albo obrazić może, *offensus.* *Cn. Th.*, *phys. et moral.*, der Anstoß, der Aerger; *Sorab.* 1. postork, (cf. sterk, usterk); *Vind.* opotisk, prepotisk, shalenje, reshalenje, (cf. žal); *Croat.* zamer, vrasenye, bantuvanye; *Ross.* обида, оскорбление, зашибъ; *Eccl.* подткновение, преткновение, занннанне, понма. Którzy zawsze z smakiem jedzą i piją, takim wino piólkowe bywa obrazą. *Syr.* 354. obmierzle; cf. obrzazg, brzask, Gfel. — §. Obraza, obrażenie albo obrażanie kogo, *active*, którym ja kogo obrażam, abom obraził, *offensio.*

Cn. Th., die Beleidigung, daß Beleidigen, Verleßen. Im godniejsza osoba obrażona, tym większa obraza. *Lach. Kaz.* 1, 461. — §. Obraza albo obrażenie od kogo, *quasi passive*, którym mię kto obraził. *Cn. Th.* krzywda, die erlittene Beleidigung, Verlezung. Dotykali się rozpalonej szyny, a żadnej obrazy nie odnieśli. *Sk. Dz.* 840. Mam obrazę od niego, jestem obrażony od niego, obraził mię • mam krzywdę, cierpię od niego, er thut mir Unredt. Mam obrazę do niego, na niego, mam urażę do niego. *Włod.* mam chrapkę na niego, ich habe einen Groll gegen ihn. OBRAZAĆ, ob. Obrazić. OBRAZCA, y, m, OBRAZICIEL, a, m., der Beleidiger; *Boh.* auražce; *Ross.* обидчикъ, оскорбитель, повредитель, съвдуга; *Eccl.* обидитель, преобидникъ, который весьма склоненъ къ обидамъ, обижающей другихъ. Karano ich jak obrazicielow majestatu. *Sowit.* 28. *Obr.* 49. Majestätverbrecher. Któryby na wojnie powinności swęj nie czynił, niechaj będzie mian za obrażcę Rzpltej. *Modrz. Baz.* 479. W rodz. żeńsk. Obrazicielka, *Ross.* обидчица. OBRAZEK, zka, m., *demin. nom.* obraz; *Boh.* obrazek; *Vind.* obrasek, poduba; *Croat.* kipecz, kiphecz, peldicza, obrazhecz; *Hung.* képetske; (*Croat.* obrázecz, obrázhecz, obrazich; *Hung.* ábrázatoska • twarzyćczka; *Bosn.* obrazac vulticulus; *Ross.* образецъ, образчикъ • modelusz, forma, próbka); ein fleines Bild, Bildchen; *Sorab.* 1. znamežko; *Rag.* priliciza; *Eccl.* зрѣчикъ. Ci, co dla bogactwa i gładkości głupie żony sobie pojmują, obrazki sobie pojmują. *Petr. Ek.* 77. Człowiek niestalku obrazek, zwierciadło skazy, czasu łup. *Birk. Kaw. Mal.* A 4. Jak tylko postrzeżemy rzecz jaką, wnet ją przez wewnętrzne obrazki niesiemy do duszy. *Bals. Niedz.* 1, 196. — §. *Botan.* Obrazki, obraski, Aaronowa broda, dyablik, węzownik biały, *arum majus*, Maron, Wsafsfeupindt, Deutscher Ingwer; *Bosn.* obrazko, zminać; *Croat.* zminčez, natragulya; *Ross.* образки, Нѣмецкій инбиръ; ziele tak nazwane dla śliczności liści, które tak pięknie użyłowane są z przyrodzenia, jako malowanie jakie albo koltryny. *Syr.* 634; rodzaju tego mamy dwa gatunki: wiele złego i obrazki mniejsze. *Kluk. Dykc.* 1, 52. OBRAZIĆ, f. obrazi cz. *dok.* Obrażać *niedok.*; (*Boh.* obrazyti repercutere, offendere; w innych dyalektach bierze od obrazu znaczenie wyobrażania, kształcenia, malowania; *Carn. et Vind.* obrasiti, mavati • malować; *Croat.* obrazujem, obrazim; *Hung.* ábrázolom effigio, formo, imagino; *Ross.* образить, образовать formować); na ciełe obrazić, ranić, verleßen, verwunden; *Vind.* obrasiti, porasiti, oskruniti, naporiniti, nashokniti, poshokniti; *Sorab.* 1. postortžu; *Croat.* vraziti, ozledujem; *Bosn.* obolestiti; *Slav.* uviditi, ubiti; *Ross.* повредить, повреждать, ушибить, ушибать, зашибить, зашибать, отшибить, отшибать, пришибить, пришибать. Jeśliby pies kogo na ulicy obraził, a obrażony psa tego zabił... *Sax. Tyt.* 188. (ukąsił). Reče tak obrażone miał, że bronii trzymać nie mógł. *Warg. Wal.* 77. Kto śpieszno chodzi, obrazi się. 1 *Leop. Prov.* 19, 2. Na rękę będą ciebie nosić, byś jako nie obraził o kamień nogi twojej. *Wróbl.* 219. ne forte offendas pedem ad lapidem. Abyś się nie obraził w nogę swoją. *Rej. Zw.* 69. Obrazili się o kamień obrażenia. *Budn. Rom.* 9, 32.

Niż odstąpił, co wielka w helmanie, kazał nieść nazad w szturmie obrażonych. *P. Kchan. Jer.* 297. (pokaleczonych, poranionych, rannych). Na wojnach siła żywych i nieobrażonych zostawa. *Gil. Post.* 269. Kto komu obraził żrębca, ma za niego płacić 5 grzywien. *Tarn. Ust.* 142. Mocował się z nim, a widząc, że go przemódz nie mógł, obraził żyłą lędźwi jego. 3 *Leop. Genes.* 52, 25. (dotknął się żyły). — *Transl.* Obrażać kogo, obruszać, urażać, einen beleidigen, bey ihm verstoßen, ihn aufbringen; *Carn.* samireti, shalem; *Vind.* shaliti, reshalti; (obfourashiti, posfourashiti: przesładować); *Bosn.* uvrziti, uvrjediti, vrjediti, nauditi; *Ross.* обидѣть, обижать, оскорбить, избидѣть, избижать. Obrazić mocno, *Ross.* разобидѣть, разобижать; *Eccl.* омытарствовати. Nieco obrazić *Eccl.* приражаю, *suboffendo.* Uważny, by go słowem żadnym nie obrazić. *Teat.* 45. b, 17. Gotowiliśmy wszystkim z serca odpuścić, którzy nas obrazili. *Kat. Gd.* 51. Wolę prawdą obrazić, niżeli pochlebstwem przypodobać się. *Pilch. Sen.* 90. Obrażać, i być obrażonym, ma jakiś związek. *Pilch. Sen. list.* 3, 214. (*oderunt, quem laeserunt.*) Obrażamy sercem, albo myślą, słowy i uczynki. *Karnk. Kat.* 218. O występkach obrażonego majestatu, der beleidigten Majestät. O występkach obrażonej powagi sądowej. *A. Zamoj.* 183-85. *Pam.* 83, 458. Obrażenie majestatu tylko w osobie królewskiej bywa dopuszczone. *Herb. Stat.* 9. Niebo obrażone. *Teat.* 25. b, 96. Byśmy mówili, że grzechu nie mamy, samibyśmy się zwdzili; w wielu obrażamy wszyscy. *Sk. Kaz.* 363. t. j. wykraczamy, chybiamy, mir fehlen, stoßen an, verstoßen. Ostrożnie mówić, żeby się uszy i serca ucziwie nie obrażały. *Karnk. Kat.* 289. nie zgorszyły, daß ehrlare Ohren nicht beleidigt werden. Kto nowych dobrodziejstw przyjąć nie chce, ten się obraża temi, które wziął. *Corn. Sen.* 324. — §. Obrażać się na kogo albo do kogo, obruszać się nań, urażę do niego mieć, gegen jemand aufgebracht werden. Na nas dla Chrystusa będą się obrażać. *Kanc. Gd.* Słusznie się do mnie obrażasz. *Warg. Wal.* 155. Jesliście się w czym do mnie obrazili; *si in me aliquid offendistis. Cn. Th.,* wenn ihr an mir einen Anstoß genommen habt. **OBRAZICIEL**, ob. Obrażca. **OBRAZISKO**, a, n., obraz niepiękny, ein schlechtes Bild. Na uwieńczonym przedtym obrazisku Tylko już łubek z pajęczyną goły. *Morszt.* 5. **OBRAŻLIWOŚĆ**, ści, ż., — §. Obrażliwość słów active, słowa łącno obruszające drugiego, Anzüglichkeit der Worte; *Ross.* зазорность. — §. Obrażliwość człowieka popędliwego pass., który się prędko o co uraża, Empfänglichkeit eines Menschen; *Vind.* hitroferdnost — §. Obrażanie, daß Verleßen, Beleidigen. Poczęcie boskie było bez obrażliwości panieństwa, bez winności rodziców. *Biał. Post.* 71. — §. Położyli obrażliwości swoje w domu moim, aby go splugawili. 1 *Leop. Jer.* 7, 50. (obrzydlivości. *Bibl. Gd.*), *Greuel.* **OBRAŻLIWY**, **OBRAŹNY**, a, e, **OBRAŻLIWIE** adverb., łącno obrażający, obruszający, phys. et moral., leicht verlegend, beleidigend, anzüglich; (*Boh.* obrażny, obrażeny odbijający); *Vind.* obresni; *Bosn.* uvrjediv; *Ross.* обидный, обиденъ, обидчивый, обидливый, оскорбительный, досадительный, зазорный. Przestrzegać, aby

krotofile nie były szkodliwe, nieobrażne, niekrwawe. *Rej. Zw.* 165. W pozwach nie ma nikt rzeczy nieuczciwych i obrażliwych dobrej sławie pisać. *Stat. Lit.* 143. Nieobrażne jady. *Kniaz. Poez.* 1, 77. (nieszkodliwe). Lutnia, gdy ją dobrze nastroja, jest wdzięczna w uszu ludzkich; odstrojona zaś jest przykra i obrażliwa. *Zarn. Post.* 3, 514. — §. aliter Przymierze obrażliwe i odporne. *Wyrw. Geogr.* 101. t. j. zaczepne, etn. Angriff und Abwehrbündniß, eine Offensiv- und Defensiv-Allianz. Ciężkie orężę i zbroje przodkowie nasi na wojnie obronnie lub obrażliwie zażywali. *Mon.* 69, 651. (*defensive et offensive.*) — §. *Pass.* Obrażliwy, co się łącno obraża, moral., niecierpliwy, popędliwy, leicht zu verlegen, verlegbar, leicht zu beleidigen, empfindlich; (*Vind.* hitroferden, ferditliu). Nieobrażliwy umysł. *Pilch. Sen. list.* 54. **OBRAŹNIK**, a, m., *Boh.* obraznik, řezbař; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* obrasar, obraznik, mavar, podobuvauz; *Sorab.* 1. znamenik; *Croat.* obraznik, szlikovalaz, malar, kipopiszecz; *Ross.* иконникъ. Obraznik albo obrazny, może być zwanz sznicer, sculptor, bo to słowo sznicer Niemieckie. *Macz., der Bildhauer Volck.* 937. (cf. *Eccl.* образуемое "obrazne, der изобразить. начертать, представить въ живописномъ изображеній можно; ob. Malowny, malarski). **OBRAZOBÓRCA**, **OBRAZOBÓRZCA**, **OBRAZOBÓJCA**, **OBRAZOKAŹCA**, y, m., obrazoburzca, obrazoburzyciel, der Bilderstürmer; *Eccl.* образоборць, иконоборецъ. Zeneasza przodka mieli obrazobórcy. *Sk. Dz.* 468. *Sowit.* 44. Ikonoklasty albo obrazobórcy. *Ustrz. Kruc.* 3, 123. Maimburga historia obrazobórców, przekładania *Ustrzyckiego.* Obrazokażca. *W. Post. W.* 2, 329. Pisał wiele przeciw obrazobórcom ś. Damascen. *Sk. Żyw.* 1, 297. Bezecni obrazobórcy. *Birk. Gł. Kun.* 51. Obrazobórcą być *Eccl.* иконоборствовати. **OBRAZOBÓRSKI**, a, ie, bilderstürmerisch; *Eccl.* иконоборный, иконоборственный. Władę obrazobórskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Leo Izaurykus wniósł heretyctwo obrazobórskie, obrazy z kościoła wymiatając. *Sk. Żyw.* 296. W ósmym wieku wszczęło się kacerstwo obrazobórskie, które z kościołów obrazy wyrzucało. *ib.* 211. **OBRAZOBÓRSTWO**, a, n., iconomachia. *Cn. Th.,* Bilderstürmery; *Eccl.* иконоборство; obrazobórskie kacerstwo. *Mon.* 75, 590. **OBRAZOHWALCA**, y, ż., czciciel bałwochwalny obrazów, bałwochwalca co do obrazów, der Bilderdienner. Obrazochwalcy acz różno, wszakoż jednak jednemu panu, t. j. bałwanowi służą. *Zarn. Post.* 2, 587. **OBRAZOCHWALSTWO**, a, n., bałwochwalskie czczenie obrazów, Bilderdienst, *Eccl.* образопоклонение Żydzi i Turcy pogańskim się obrazochwalstwem brzydździ. *Zarn. Post.* 3, 130 b. **OBRAZONY**, ob. Obrazić. **OBRAZOTWÓRCA**, y, m., *Ross.* образописатель; malarz. *Min. Ryt.* 3, 346. **OBRAZOWY**, a, e, od obrazu, Bild, Silber; *Croat.* obrazni, kipni, (obrazodelni: malarski); *Hung.* obrázati, képi; (*Croat.* obrazen *formosus*, obrásznost *formositas*); *Ross.* образной, картинный, иконный, иконописный; (образный, образовательный *figuryczny*, *symboliczny*); *Eccl.* здручьнъ. Czesę obrazowa do tego się zanosi, którego w obrazie czyni. *Birk. Gł. Kun.* 78. der Bilderdienst. Galerya obrazowa *Ross.* образная. Warsztat obrazowy *Ross.* иконописная. Sztuka

obrazowa czyli malowania obrazów, *Vind.* obrasenje, obrastvu; *Croat.* obrazenye, obraznichtvo, malarsztvo, kipopi-szichtvo, szlikotvorsztvo; *Ross.* иконопиство, иконописание.

OBRAZOWAĆ, ał, uje, *cz. dok.*, razować *niedok.*, wyraz węglarski, den Meiler beschaffen, beratsen, mit Raub und Erde bestopfen. Mielerz niedobrze obrazowany, to jest, niedobrze liściami i ziemią przykryty. *Os. Rud.* 73. Mielerza złożenie, obrazowanie i wykurzenie. *Os. Żel.* 49. Gdyby rudę, którą mają przepalać, tak obrazowano, jak kurzące mielerze razują, rozstawienie większy daleko skutek czyniłoby. *Os. Rud.* 51.

OBREBNA n. p. ziemia, **OBREBNI**, ob. Obrab.

OBREĆZ, y, ź., *Boh.* obruč; *Slav.* obrücs; *Vind.* obrozh, (obrozhnjak - nóż bednarski); *Carn.* obrózh; *Rag.* obrüc, obrüce; *Croat.* obrüch, (obruchnyak *culter* *carpentarius*, obruchâr; *Hung.* abroncszo *arcuarius*); *Hung.* abronts; *Bosn.* obrüç, (obrüçgnak *culter duplicis manubrii carpentarius*, obiruçice, oborucice *ambabus manibus* obruręcz); *Ross.* обручъ (obručnyak bednarz; *Ecl.* **обручь манела**, cf. obręczka; *Elym.* ręka); der Reif, Faßreif. Obręcze dla bednarzów bywają dębowe, leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162. Obręcz wanny obiegała około trzydzieści łokci. 3 *Leop.* 2 *Páral.* 4, 2. (okrążek. 1 *Leop.*) Obręcz plecowa, do noszenia węborków wodnych *Ross.* хлудъ. — *Prov.* I obręcz uderzy, kiedy kto na nią nastąpi. *Rys. Ad.* 76. (cf. i biedna mucha się odejmuje). Ona, jak obręcz, ani się postrzeżesz, jak ci da po nosie. *Smotr. Ex.* 7. — §. Obręcze, ozdoby architektoniczne, opasujące armatę w różnych miejscach. *Jak. Art.* 3. 303, die Reifen an einer Kanone. Obręcze wylotowa. *Łesk.* 2, 240. *Jak. Art.* 1, 138. — §. Obręczami złotymi przybrał ręce moje. *Sk. Żyw.* 47. t. j. manelami, mit Armspangen. Przy drzwiach kościoła kilkanaście przybitych postrzegłem żelaznych obręczy na szyję, na ręce, na nogi i na pół. *Xiędz.* 32. — §. *Transl.* Swą obręczą nieba około połów kołem się pokręca. *P. Kchan. Ori.* 1, 56. t. j. swoim okręgiem, kołem, mit ihrem Reife. — *Fig.* Po wypadłych rzeczach z porządku obręczy. . . *Zab.* 12, 237. t. j. z obrębów, z kresu, z kłobów, auß dem Gleise der Ordnung. **OBREĆZOWY**, **OBREĆZNY**, a, e, z obręczą, Reif, Ränder; *Ross.* обручный. Wszystko to na obręczowej misie wniesiono. *Zab.* 8, 344. (t. j. na brzezistej misie). Wklęsłość półobrzeczna, *semicircularis. Rog. Bud.* 27.

OBREĆCZYĆ się, *f.* obręczy się *recipr. dok.*, Obręczać się *niedok.*, (cf. *Ross.* обручиться, обручаться zaślubić się, обручить, обручать zrekować córkę); zaręczyć samym sobą, sich verpflichten, sich verbürgen. W tym przypadku strona obwiniona ma się też za wszystkie szkody i nakłady obręczyć. *Sax. Porz.* 50. — §. Obręczyć co, zaręczyć, rękojemstwem zapewnić, verbürgen. Gwar od sądu nakazany, powinien powód obręczyć, po którym gwarze i po obreżeniu czyni odpowiedź. *Szczerb. Sax.* 145. Odszedł od sądu upornie, winy nie obręczywszy. *Tarn. Ust.* 111. (*Ross.* обручальный od zaręczyn, zrekowin). — §. Obręczyć bezkę, *Rag.* obrüčiti; *Croat.* obrücham *vasis circulos induco* obręczami obić, bereifen, mit Reifen beschlagen.

OBROBIĆ, *f.* obrobi *cz. dok.*, **OBRABIAĆ** *niedok.*, na około okrzesywać, ociosać, obrąbać, bearbeiten, bebaueu, bezimern; (*Ross.* обработать, обрабатывать wypracować). Dobyte z ciemnych lochów głązy Silnemi trzeba kować i obrabiać młoty. *Zab.* 14, 186. *Sak.* Korale obrobane. *N. Pam.* 12, 298. Sztuka drzewa obrobia na kształt piramidy. *Jak. Art.* 1, 184. Niech obrobi młynarz kloc czworograniasty. *Solsk. Arch.* 154. Drzewa do budowli powinny być obrobane z bieli. *Jak. Art.* 3, 156. Opiekunowie, przy spuszczeniu opieki, winni liczbę czynić z czynszów, a z bydła nieobrobionego. *Tarn. Ust.* 100. (do zaprzęgu nieużywanego?). Obrobienie szwów u krawca. *Magier. Mscr.* (zszywanie na piękne, już nie fastrygując). Skrajnie tej roboty subtelną listwą w okrąg były zobrabiane. *Otw. Ow.* 220. t. j. obrąbane, umfümt, befeßt. (*Ross.* обработка, обрабатывание uprawa roli; обработка wypracowanie).

OBROCHMANIĆ, *f.* obrochmani *cz. dok.*, rochmanym uczynić, okrócić, zařm machen, bündigen, bezähmen; *Ecl.* упритомъвати, оукрощати. Snadniej bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Namietności nie tak łatwo obrochmanić. *Pot. Poc.* 119. Obrochmaniwszy stada. *Faliss. Fl.* 182. Z umysłem już obrochmanionym, czekajmy ich tu. *Pot. Arg.* 417. t. j. uspokojonym.

OBROCIĆ, *f.* obróci *cz. dok.*, **OBRACAĆ** *niedok.*; (*Boh.* obratiti, obraceti, obracovati, wrtęti; *Slav.* obrátiti, obrácugi, (obraceni nawrócenie); *Sorab.* 2. hobroschich, (nawrócić); *Sorab.* 1. wobrocžicž, wobrocžu, wóbroczam, (wotwobrocžic odwrócić); *Carn.* obrážham, obérnem, obvernem, oberniti; *Vind.* oberniti, obérnil, obérnem, obrážhati, verniti, okuloberniti, svražhati, savražhati, vertiti; *Croat.* obernuti, obráčham; *Bosn.* obracchjati, obratiti, obrnuti, svrrnuti; *Rag.* obrátiti, obráčhjáti, obartati, obargnivati; (*Slav.* obrátjenje - nawrócenie); *Ross.* обратить, обращать, оборотить, оборачивать, vorochatъ, vorotitъ, vratitъ, vráčatъ, povorotitъ, povorochatъ, povorachivatъ; *Elym.* wrócić); §. 1. na około potaczać, w koło poruszać, umwenden, herum wenden, herum drehen, in die Runde drehen, *propr. et fig.* Obracać pieczenia. *Tręb. S. M.* 65. den Braten wenden. Zastał chłopca obracającego rożen. *Zab.* 13, 83. Łopatka podnoszenia, i mostek obracania. *Budn. Levit.* 10, 15. *Bibl. Gd.*, Wehebrust. *Łut.* (Schwingebrust). Derwizie obracają się w koło, ni cyga. *Kłok. Turk.* 170. Obracać się tam i sam *Ecl.* сообращатися. Osoby krwiste mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracającą się. *Boh. Dyab.* 358. *Slav.* samotržni, *versatilis*. Ziemia obraca się w koło swej osi we 24 godzinach. *Łesk.* 2, 191. Przyjść nie mogąc do siebie, darmo język obraca do słów wymówienia. *Jabl. Tel.* 135. Oczyma swemi z nim obracała wszędy. *Otw. Ow.* 151. Panna ta wdzięcznie oczyma obraca. *Petr. Et.* 326. sie brejt die Augen liebtlich nach allen Seiten. Prędko się fortuny obróciły koła. *Jabl. Tel.* 180. Obróci się koło fortuny. *Cn. Ad.* 751. nie zawsze będziesz panem, daß Blatt kann sich wenden. Tak mówił Tankred, a hetman swe myśli różnie obracał, co było lepszego, czy. . . *P. Kchan. Jer.* 344. (różnie rozmyślał, rozważał). Obrócenie jakiego słówka,

dwoiste tłumaczenie mającego. *Teat.* 49. d, 23. die *Ber-*
drehung eines zweydeutigen Wortes. Obrócona liczba trzech,
inversa regula de tri. Solsk. Geom. 3, 79. (ob. Odwrotna),
 die umgekehrte Regel de tri. — §. *Transl.* Obracać kogo
 albo kim, *versare*, einen herum drehen, herum zerren, ihm
 zu schaffen machen. Wszystkichem poruszył, zabawił, obra-
 cał, kazałem się uwijać, biegać, obracać. *Cn. Th.*, (*omnes*
solicitos habui.) Zwyczaj i praca kogo w obozach usta-
 wnie obraca, *Zołnierzem* czyni biegłym doświadczonym.
Suszye. Piesn. 3. Q b. Miastem onym obracał i kierował
 wedle upodobania. *Warg. Wal.* 280. er wirthschaftete mit
 dem Staate nach Belieben. Wszystkimi monarchami tak
 obracał, iż państwa ich własne jednym brał, drugim je
 dawał, podług woli swojej. *Zygr. Ep.* 59. Zdali się być
 mocarzmi takimi, żeby wszystkim światem obrócić mogli.
Żarn. Post. 20 b. (do góry nogami przewrócić, prze-
 rzucić). Długo mną to słowo obracało; *aiu me torsit.*
Mącz. Tak *Lentula* fortuna między ozdobami a sromota-
 mi obracała, po konsulacie zdawszy, po zdaniu cen-
 sorem obrawszy, że mu ani ustawicznie weselić się, ani
 wiecznie wdychać dopuszczala. *Warg. Wal.* 220. Często
 mię bez litości kijmi na wszystkie strony obracano. *Żab.*
 3, 186. *Bienk.* t. j. okładano, man hat mich mit Schlägen
 auf alle Seiten herum getummelt. Obracać kogo słowy-
 szydzić z niego, einen veriren, durchziehen, durchhefeln. Za-
 stawszy u plebana małe dzieci, Toć go pocznie obracać:
 sromotna to księże. . . . *Pot. Jow.* 137. — §. Obracać się
 gdzie, znajdować się, sich wo befinden, aufhalten, seine Ge-
 schäfte treiben. I dotąd nie wiesz, gdzie się obraca. *Teat.*
 9. c, 10. — §. *Aliter:* Ja nie pojmuję, jak ona się w tych
 zdarzeniach obraca. *Teat.* 6. c, 36. jak sobie radzi, jak
 postępuje. — §. 2. Obracać co gdzie, do czego, na co,
ad locum, kierunek pewny dokąd dawać, wohin wenden,
 wohin leiten, richten, anwenden, verwenden. Podług tego
 przymierza *Car Tatarski* miał za ten jurgiel z ludem
 swym na granicach leżeć, gdzieby go obrócono. *Biel.*
Św. 257. (gdzieby mu kazano; gdzieby go użyto). Na
 swój młyn wodę obraca. *Groch. W.* 190. (ściaga). *Me-*
dowie na się miecze obrócili. *Lib. Hor.* 72. Nie pragnę
 obrócić na siebie oczy ludzkie. *Węg. Marm.* 1, 37. Ni-
 gdy twarzy swojej do nieba nie obrócił, ufając swęj mo-
 cy. *Bardz. Trag.* 498. Obrócił oko *Chryzostom* na księ-
 żą swoją. *Sk. Dz.* 343. Do *Chrystusa* się *Hunni* obró-
 cili. *ib.* 747. (nawrócili). Obracałem się w dolegliwości
 mojej na wszystkie strony, upatrując pomocy. *Psalm.*
 35. Trzeba ciosy, które nam los zadaje, na swój zysk
 obracać. *Teat.* 2. c, 20. Kto wspominał *Faraona* albo
Nabuchodonozora albo *Holoferna*, na się przymówkę obra-
 cał *Genzeryk. Sk. Dz.* 420. Pan bóg snadnie może obró-
 cić zawzdy na miłosierdzie srogą rękę swoją. *Rej. Zw.*
 205. Fortuna obudwu i w swarach i w bitwach tak
 obracała, że jeden drugiemu, choć nieprzyjaciel, ratun-
 kiem był. *Warg. Cez.* 113. (t. j. tak kierowała). *Rzadki*
opiekun, któryby obróconych nie miał rąk do siebie, I
 raczej nie dogadzał pilniej swęj potrzebie, Niż sierocęj.
Tward. Pasq. 19. Miejsze to obrócił na pożytek *Rzpltej.*
Chelm. Pr. 125. Żywot mu darował; lecz co dał nie-

wdzięcznemu, marnie to obrócił. *Tward. Wł.* 18. Co
 oszczędzamy, ujmując swęj wygodzie, ty na uczy częste
 to obracasz. *Teat.* 42. d, a, *Vind.* naoberniti, gorober-
 niti, perdjati. Obracać kogo na co, albo do czego, *ap-*
plicare. Cn. Th. Tacy aniołowie nie bywają od boga,
 jeno do sprawowania rzeczy bardzo zacnych, obracani.
Smalc. 10. (używani). — §. 3. Obracać co w co, prze-
 mieniać, in etwas verwandeln, in etwas verkehren. Wszys-
 tkie te, co zabijały *Orfeusza*, w drzewa były zobracane
 od *Bachusa. Otw. Ow.* 431. Bóg sługom swym wszystko
 w dobre obraca. *Sk. Żyw.* 2, 27. Na świecie żadna się
 rzecz tak zupełnie nie niszczy, żeby się w nie obrócić
 miała. *Rog. Dos.* 3, 147. W popiół, w perzynę obrócić
Eecl. опелелити, преобратитъ въ пепелъ. Jak wiele
 miast spalonych, wsi w popioł obróconych! *Pociej.* 174.
 Leśny owoc obraca się, odmienia się, w ogrodny. *Cn. Th.*
 W niedźwiedzicę się obróciła. *Otw. Ow.* 78. sie wurde zu
 einer Bärinn. Najlepiej gniew zacierać, i w śmiech albo
 żart sobie obracać. *Pilech. Sen.* 305. W coż się bez cie-
 bie ci nieszczęśliwi obróca? *Stas. Num.* 1, 94. was soll
 auß ihnen werden. *OBROCICA, y, ż., n. p. Która suka
 rąca psica, Nazowiesz ją obrociaca. *Mysl. C.*, Name einer
 Jagdhündinn. OBRÓCICIEL, a, m., (*Rag.* obratitegl);
 który co obraca, der Umwender, Umkehrer, Wender, Dreher.
 (*Slov.* obratitelka apostrophe). OBROCISTOŚĆ, OBROCI-
 STY, ob. Obrówność.
 OBROCNIAK, a, m., co obrok bierze, *diacarius. Cn. Th.*
 cf. jurgielnik, qui cibum diurnum accipit, der von jeman-
 des Tische lebt, jemandes Pensionist, Soldner; (*Boh.* auro-
 čnjk frumentator; *Ross.* оброчникъ, оброчникъ w żoździe
 będący; kmieć pieniędźmi się oplacający; *Vind.* obro-
 znik: *October*). OBROCNZY, OBROKÓWY, a, e, od
 obroku; *Croat.* letinszki; *Hung.* obrakhozvaló; *Speise-*
zutter. Obrokowa skrzynia, *Sorab.* 1. rieserk; *Ross.*
 закомъ. Obrocny ochwat, die Zrebrehe. *Klug. Zw.* 1,
 197, ob. Ochwat. Obrocny subst.; *Boh.* obročnj, f.
 obročnjee; szafarz, rozdziela, podziela, distributor. *Mącz.*
strawny. Cn. Th., der Speisemeister. — *Aliter:* Obrocny
 obrocznik, co obrok bierze, der Soldner. (*Ross.* обро-
 чный czynszowy). Pokusił się *Kmita Zygmuntowi* tron
 wydrzeć, nasadziwszy z swoich obrocnych. *Teat.* 45. d,
 13. (cf. *Ross.* ружный пробошеч mający intratę od para-
 fianów w zbożu lub czynszu; cf. reż-żyto). *OBROCNZO,
 a, n., obrok, das Zutter. Nie cięży swe obroczo ko-
 niowi żadnemu. *Alb. na Woj.* 20.
 OBRODZIĆ, f. obrodzi intr. dok., Obradzać niedok., obficie
 owoc wydawać, viel Früchte hervorbringen, reichlich Früchte
 tragen. (*Sorab.* 1. wóbradzam elargior). Drzewa, jeśli
 bardzo obrodziły, podpierać trzeba. *Zaw. Gosp.* Niektóre
 drzewa, chociaż dobrze kwitną, wszelako mało obradza-
 ją. *Cresc.* 59. Ogrodnicy, chcąc, aby im drzewa obro-
 dziły, okładają je liśćmi, aby te, zagnoiwszy się, wię-
 cej dodawały drzewom wilgoci ku obfityszemu obrodze-
 niu. *ib.* 59. — §. *Pass. et neutr.* Obrodzić, obrodzić się,
 obficie się rodzić, im Ueberfluß zur Frucht kommen, gut
 geraten, wachsen. Jako na dobrych drzewach obradzają
 Dobre owoce, tak gdzie jest szczepiona Dobra nauka,

dobrze wynikają z niej obyczaje. *Odym. Św. 114 b.* Na tym gatunku bzu błękitne gęste obradzają się kwiatki. *Haur. Ek. 165.* Dziedzina jego 'czyście się obrodziła. *Sekl. Luc. 12.* Obrodzeniu kasztanów wiele dopomaga dobra uprawa. *N. Pam. 17, 203.* Insze zboże padło na pole cierniste, które także swym nie ucieszyło obrodzeniem. *Odym. Św. A a 2.* OBRODZIŁY, a, e, co obrodził, *fetus. Cn. Th., reich an Früchten, fruchtbar.*

OBROK, u, m., (*Boh.* obrok *pabulum*; aurok, auroček czynsz; *Slav.* obrok; *Hung.* abrak *pabulum*, abraklas karmienie; *Rag.* obrok *comestio*, obrokovatti *edere*; *Bosn.* obrok, smók *obsonium, pulmentum*; *Croat.* obrók *cibatio, portio cibi*, obrukuiem *comedo*, obrochnicza *coenaculum*; *Dal.* obrok, jezba, bloguvanye jadło, jedzenie; *Eccl.* оброкъ, оѣрокъ dań, czynsz, żołd; *Ross.* оброчка pańszczyzna, безоброчный od czynszu wolny, обоброчить, обоброчивать pogłówne nałożyć, обоброчка nałożenie pogłównego; cf. брашно karm); § 1. wyznaczony wikt codzienny, die bestimmte tägliche Nahrung, die Kost. (*cf. Ross. et Eccl.* руга, окладъ денежной или хлѣбной, *Graec.* ρούφος, roczna expens w pieniędżach lub zbożu na duchownego; ружити, содержать на ругъ кого, давать кому для содержания деньги и хлѣбъ; (*cf. reż.*) *Vind.* jied, spisha; *Croat.* brassno, pizha; *Sorab.* 1 et 2. piža, cf. spiza; cf. *pica, picować). Ani ja, ani bracia moi, nie jedliśmy obroku książęcego; a książęta, co przede mną byli, ociążali lud, biorąc od nich chłeb i wino. *Radz. Nehem. 5, 14-15.* Wszyscy jadałi u stołu mego; wszakożem się nie upominał obroku, który miał przyjsć na książę. *ib. 18.* Dowiedziałem się, iż obroki nie były Lewitom dane. *ib. 13, 10.* Obrok Salomonow na każdy dzień... *W. 5 Reg. 4, 22.* (rozchód Salomona na każdy dzień. *Bibl. Gd.*). Strawę mu dawano od króla obrokiem co dzień. *Budn. Jer. 52, 34.* (obrok jemu naznaczony. Obrok ustawiczny dawano mu od króla na każdy dzień. *Bibl. Gd. ib.*). Spisano mu wszystkich ubogich, a on nazaczył każdemu dzienny obrok jego. *Sk. Żyw. 1, 64.* W kościelną wieżę z parą siostyr się skradła. Obrok dość szczerpły wzięwszy, coby jadła. *Groch. W. 259.* Na obroku skromnym ciało, Niechajby się umartwiało. *ib. 34.* Pytał się dworzanina, co ma za obroki i zapłatę u dworu. *Sk. Dz. 249.* — §. Ująć komu obroku, podnieść komu korytko, *cibum deducere. Macz.* etnem den Brotforb bößer hängen. Powiadano Witoldowi, iż Dowmunt szlachte czestuje; przetoby mu trzeba obroku ująć. *Stryjk. 507.* Gdy ubodzy, za jego jałmużnami, robić przestali, ująć im obroku kazał, jednak ubóstwa ich wspomagać nie opuszczał. *Sk. Żyw. 1, 284.* Zbytkowi i łakomstwu obroku ujmowali. *Falib. Dis. R.* — §. *Fig.* Obrok duchowny, duszny, posiłek duszy, geistige Nahrung, Geistesnahrung. Za obrok i naukę duchowna niech będą słowa ś. Efrema. *Sk. Żyw. 105.* Sprawował biskupstwo czujnie, dając obrok duszny, w nauce, upominaniu, karaniu, każdemu według potrzeby jego. *Sk. Żyw. 1, 420.* Obrok duchowny z żywota ś. Bazylisza. *ib. 1, 8.* Na obrok duszom często kazywał. *Groch. W. 250.* Obrok duszom swym jeszcze kilka słów weźmie-

my. *ib. 187.* Ciało swe martwiąc postami, A myśl tużąc modlitwami, Obrok jej słodki dawała. *Groch. W. 121.* — §. 2. Pasza dla koni, osobliwie owies; *Carn.* klastje, klastnina; *Vind.* esbbizhje; Futter für die Pferde, besonders Hafer. Obrokiem koni pospolitym jest owies z sieczką; a potym siano. *Kluk. Rosl. 3, 115.* Siano choć lodygowate, ujdzie na pokarm koniom przy obrokach ziarnistych. *Haur. Sk. 80.* Cztery na obroku miał konie do kolaski. *Mon. 70, 78.* Ująć potrzeba tym brykającym szakpom obroku. *Mon. 76, 771, ob. wyżej.* — §. *Ironice.* Panie Pietrze, a Waszeć coś wskórał w tym roku? Uty-les! — więc winszuję dobrego obroku. *Kras. Sat. 32.* OBROKOWY, ob. Obroczny, obrocznik.

OBRONA, y, ż., (*Boh.* obrana, branba; *Slav.* ochrana, obhagenj, (*cf.* ochrona); *Sorab.* 1. woberancza; *Carn.* bran (*cf.* broń, brona, brama), braměsh, bramin; *Vind.* obrana, obranba, branba, bramba, branva, obranstvu, branishtvu, branilu, prutibranstvu, prutibranva; *Croat.* obramba, obrana, branitva; *Rag.* obrana, braniteglstvo, brana, branisete; *Bosn.* obrana, brana, braniteglstvo, branisete; *Ross.* оборона, опасъ, оберегательство, выручка, заступа, заступничество, покровительство; *Eccl.* крокъ, поборение, поборствие, поборствование, защитилище, защита); a) bronienie, actio, das Vertheidigen, die Vertheidigung. Zabić kogo w obronie. *Cn. Th. t. j.* broniąc się. — *Transl. et fig.* Opieka, Schutz, Schirm. Ketter królowi ziemię Inflantską w obronę, i samego siebie w opiekę oddał. *Stryjk. 757.* Kogo bóg ma w swęj obronie, Ten w złej nawie nie utonie. *Gol. Wym. 193.* — b) Budowanie wystawione dla obrony, twierdza, zamek, mur, wał, parkan, okop, etc., Vertheidigungswerk, Wehr, Befestigung. Ku swym obozom ucieka mocno przetrzepany, Między swoje obrony znowu wparowany. *Leszcz. Class. 78.* Mury te, wały i wieże, można poczytać za jedne z mocnych obron Francuzkich. *Boter. 55.* Winnie, ogrodów abo rol, grodze i obrony rozmaite bywają, bo jedni je przekopami okopują, drudzy płotami osadzają. *Cresc. 142.* Miasta tego nie wzięli, bo w dobrej obronie leży. *Biel. 301.* (w obronnym miejscu). Mahumet w Epireńskiej ziemi obronę bardzo mocną, na kształt miasta, za trzydzieści dni zbudował. *Baz. Sk. (twierdzą).* — §. Szczyt, zasłona *fig.*, Vertheidigungsmittel. Dawne prawa odnawiamy, i tą niniejszą obroną pisania tego potwierdzamy. *Herb. Stat. 13.* Przywileje, zapisy, wolności, nadania, exemcy, pozwolenia i inne obrony wolności. *ib. 20.* Największa obrona, nie potrzebowa obrony. *Fredr. Ad. 9.* Niemasz jako widzę, obrony jedności. *Sowit. 41.* Meliton pisał obronę za chrześciany. *Sk. Dz. 89. t. j.* apologia, eine Vertheidigungsschrift; *Sorab.* 1. zamowenske pismo. Na pierwszej mojej sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. *1 Leop. 2. Thim. 4, 16.* Obrona słowna, wymawianie, wymówka, *obmawianie, *obmowa, mündliche Vertheidigung; *Ross.* оговорка, оговаривание. Kędy uczyniki same instygują, Wszystkie obrony już tam ustępują. *Past. Fid. 217.* Każdy grzech ma swoją obronę. *Cn. Ad. 358.* każdy błąd ma swoją wymówkę; wymówkę łatwo znaleźć. OBRON-

CA, y, m., ORONICIEL, a, m., *Boh. et Slov.* obrance, obhágce; *Sorab.* wobaraczter; *Carn.* branik; *Vind.* obranovez, obranenik, branik, obvarnik, sabranik; *Croat.* obranitel, branitelj; *Bosn.* obranitegl, branitegl; *Rag.* branitegl; *Ross.* оборонитель, оберегатель, забрало, заступникъ, поборствователь, покровитель; *Eccl.* поборникъ; który broni kogo, aż do obronienia; der Vertheidiger, Beschützer. Kto ma mocnego obrońcę, nie boi się mdłego prześladowcy. *Wróbl.* 129. Dawid był obrońcą ludu bożego, który on od Filistynów i innych nieprzyjaciół wybawił. *Wiśn.* 458. Stróż i obroniciel świętej poczciwości. *Bardz. Luk.* 27. Równych doznanymsz rze przyjacielem, A niższych w biedzie jest obronicielem. *Zab.* 16, 141. *Patronus*, Łacińskie słowo, po Polsku wykłada się obrońca. *Hrbst. Nauk. R.* 4. ob. Obronicielka OBROŃCZY, a, e, broniący, *Wehr*, *Щуц*. Stan szlachecki jest stanem obrończym, stanem rycerstwa. *Przestr.* 5. Już miał zginać nasz kraj; lituje się raz jeszcze obrończe jego bóstwo. *ib.* 180. *Щуцгott.* OBROŃC, f. obroni *act. dok.*, (Bronić *niedok.*, *qu. v.*); *Boh.* obraniti, obranowati, obhagiti, obhagowati; *Sorab.* 1. wóbronu (cf. obarmo uzbrajam); *Vind.* branit, obraniti, obranuvati, sabraniti, obvaruvati, odbraniti, vbraniti, dovariti, dovaruvati; *Carn.* ottmim, ottevam; *Croat.* obraniti, obranújem; *Rag.* obrániti; *Bosn.* braniti, obraniti; *Ross.* оборонить, оборонять, оберечь, оберегать, ушивать; skuteczną obroną zasłonić, wirksam vertheidigen, mit Erfolg beschützen. Królestwo to siłami świeckimi obronione i zachowane być nie mogło. *Wiśn.* 519. Pokazili domy ku obronieniu muru. 5 *Leop.* 22, 10. (na obstalowanie muru. 1 *Leop.*). Szabli okrutnej, psom wściekłym, lwom srogim, Obroń mię bystrym zwierzom jednorogim. *J. Kchan. Ps.* 29. Prosimy boga, aby nas obroniwszy od grzechu, obronić raczył od wszelakiego złego, obronić od ognia, od wody, od gradu, od nieprzyjaciela, od wszelakich utrapień. *Karnk. Kat.* 446. Obronić słownie *Ross.* оговорить, оговариваю. OBROŃCIELKA, i, ż., która broni, die Beschützerin, Vertheidigerin; *Rag.* obranitegliza; *Croat.* braniteliza, obranitelicza; *Ross.* оборонительница, поборствовательница, заступница, покровительница; *Eccl.* поборщица. Joanna Darcya, grom Anglików, obronicielka Karola VII. *Boh. Dyab.* 2, 191. Prawica ta, obronicielka chrześcijaństwa. *J. Ossol. Mow.* 49. Już to wiek temu minął, jak Polska się stała obronicielką Wiednia. *Dyar. Grod.* 477. Rzeczniczka i obronicielka grzesznych, N. P. *Bzow. Roż.* 2. (orędownicza). Matką zbytku jest próżność, jest także jego gorliwą obronicielką. *Mon.* 74, 250. OBRONNIE, OBRONNO *adverb.*, de loco vel aedificio, *firmiter. Cn. Th.*; fest, befestigt. Obronno czynić: obwodzić murem. *Cn. Th.*, fest machen, befestigen. Użrzą koniec mądrego, a nie rozumieją, coby myślił o nim bóg, i czemu by go pan tak obronno miał? 1 *Leop. Sap.* 4, 17. (na co pan obroną opatrzył? *Bibl. Gd.*) — *§. de homine:* Obronno przyszedł, *cum praesidio*, *armatus*, *stipatus*, *munitus*, im Vertheidigungsstande, mit Waffen, mit Bedeckung, mit Bereitschaft zur Gegenwehr. Pogonią za nim posłał; jeśli by obronnie uchodził, zabić go kazał. *Warg.*

Cez. 97. — *§. Obrońnie*, broniąc się, na obronę, n. p. Cieżkie oręż i zbroje przodkowie nasi na wojnie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et offensive.* OBROŃNOŚĆ, *sci, ż.*, możność obrony, die Vertheidigungsmöglichkeit, Beschützbarkeit. Wycię przyszli śpiegować nieobronności ziemi. 1 *Leop. Genes.* 42, 12; *niżej:* mdlejsze miejsca, (nieobronne miejsca tej ziemi. *Bibl. Gd.*). OBROŃNY, a, e, *Boh.* obrannj; *Ross.* оборонительный, возбранный, избранный; a) obronnie służący, Vertheidigungs-, *Щуц*. Obronna linia w fortyfikacyi. *Jak. Art.* 3, 303. die Vertheidigungslinie. Wziął list obronny od króla, *securitatis. Sk. Dz.* 698, *Sicherheitsbrief.* — b) Obronę mający, befestigt, fest. Miasto założeniem i położeniem obronne. *Pilch. Sall.* 246. Miasta obronnemi czyni ręka ludzka abo natura, abo to oboje razem. *Pap. W.* 1, 183. *Star. Woj. A.* 3. — *Aliter:* Obronna rzecz, która łatwo może być wymówiona, *excusabilis. Mącz.*, vertheidigungsbar, daß sich vertheidigen oder entschuldigen läßt. Nieobronna rzecz, niewymowna, *inexcusabilis. Mącz.* [OBROŚĆ 2], OBROŚNAĆ, f. obrośnie *intr. dok.*, OBROSTAĆ, OBROSTAĆ, *niedok.* (*Boh.* obrůsti, obrosl, et obrostal; *Carn.* obrásti, obrásém; *Vind.* obrastiti, okulrastiti; *Croat.* obrogyujem; *Ross.* обрости, обростать); na około zarastać, porastać, bewachsen, rund um bewachsen, mit Haaren, Graß. Obrastam, kosmatym być poczynam, *pilare. Mącz. Pubesco*, pocyna mi łono obrastać, puszczają mi się włosy około łona. *Mącz.*, *Croat.* pavulichimsze, (pavulicza, mah, lanugo, ob. Mech). Hurkules skoro obrastać począł, myślił o stanie żywota swego. *Kosz. Cyc.* 77. Obrostać. *Budn. Cyc.* 62. Klodyusz jeszcze na ten czas bynajmniej nie obrastał. *ib. B.* 3 b. er hatte noch keinen Bart. Już obrósł jako Satyr; zapuścił włos siwy. *Bardz. Luk.* 26. er wurde zottig, rauß. Daj buzi, a to niech cię nie obraża ode mnie, jeżeli obrósł cokolwiek. *Teat.* 6, 29. Owce strzyżone na zimę źle wyglądają; nim obrosną, od zimna zmarnieją. *Haur. Ek.* 128. Obrosłe bydłę, *hirsutus. Cn. Th.* Oto puszczę w was ducha, dam na was żyły, i każe na was obróść mięsu. 1 *Leop. Ezech.* 37, 6. Zbierzesz łój, którym obrośły jelita. 1 *Leop. Exod.* 29, 15. (który okrywa jelita. 3 *Leop.*). Obrosły brzegi wierzbą, *obnata salicis ripis. ib. Vestitae ripae gramine. Cn. Th.* Obrosły ratwą, *transl.*, odziały się. *ib.* Rychlej kamień obrośnie, gdy na miejscu leży, *sc. mchem. Alb. z Woj.* 35. *Jabl. Ez.* 125. *Glicz. Wych. L.* 2 b. Kamień, gdy go często z miejsca przenasza, niełatwie obrasta ani mchem obchodzi. *Glicz. Wych. N.* 3, ob. Leżeć. — Obrastanie, obrośnienie, *obductio, quae fit crescendo, Graec. περίσσωσις. Cn. Th.*, daß Bewachsen, Umwachsen. Mchem obrosły: mszysty, *muscosus*, moosig. *Cn. Th.* OBROSTNICA, y, ż., botan., lotus. *Cn. Th.*, der Reifelbaum, Stigelfbaum. Lotus, po Polsku niedobrze wyrażają obrostnica. *Chmiel.* 1, 32. *Veneris mors*, krzak obrostnica. *Perz. Cyr.* 180. cf. słonecznik. OBROSIĆ, f. obrosi *act. dok.*, Obraszać *niedok.*, rosą przyprószyć; *Vind.* obrofiti; *bethauen*, *umthauen*, mit Thau besprengen. Czemu deszcz bezdrożne kąty i uboczy Z jednego sita obrasza i moczy? *Chrośc. Job.* 150.

*OBROSZCZONY, a, e, n. p. Sklep ten jabłka świeże niezmarzczone W chłodzie swym dochował, lodem obroszczone. *Pot. Arg.* 719. cf. obrosić. [porówn. *karp*, brość, broszcz; pącze na drzewie. 2].

OBROT, u, m., obracanie, obrócenie; (*Boh.* obrat; *Sorab.* 1. wobroczeno; *Rag.* óbartáj, óbart; *Ross.* оборотъ); § 1 a) daß Herumdrehen, Umdrehen, Ummenden. (*Carn.* na obrat *extemplo*; *Ross.* обротъ uzdienica, изворотъ wywrot). Proszę, uważaj pilnie obrót jej oczu. *Hul. Ow.* 75. Zaś słońce obroty swemi wielkimi roku nam nie naznacza, a księżyc mniejszemi obroty miesiąca? *Gorn. Sen.* 285. (ob. Obieg). Oś obrotu, *axis rotationis*, oś kręcenia się, linia stała, około której bieg jakiego ciała się odbywa. *Sniad. Jeog.* 21. — §. Obroty wojenne, *evolutions*, *manewry*, *Wendungen*, *Edwengungen*, tak nazywamy rozmaite poruszenia wojska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwyczajonym do stoczenia bitwy. *Łesk.* 2, 214. Wojsko w liczniejszej i dzielniejszej obrót swój już odbywa postawie. *Gaz. Nar.* 1, 307. — b) *Passive* Obrót, ruch w około, kołowrót, obertasy, męki, *ambarras*, *propr. et fig.*, *Bewegung in die Runde*, *Edwingung*, *Drehung*, *Zerrung*, *Warter*, *Herumreißen*, *Verlegenheit*, *Drang*, *Gebränge*. Świat jest w ustawnym obrocie; my jesteśmy mimo woli naszej w tenże obrót z nim pociągnięni. *Zab.* 5, 157. Wszystko w nieustającym obrocie, wszystko odmienia się. *Zab.* 6, 557. Często inszy chart porwie kota, nie ten co dogoni. Dosyć nań że dał obrót... *Pot. Pocz.* 66. t. j. że zajaca w bok zapędził, er naß dem Hasen die Seite. Pod ład spokojny podpłynęli łodzią, Już ich nie porwie wart w przykre obroty. *Zab.* 13, 220. Na jakiegokolwiek obroty przychodzili u Turków posłowie innych mocarstw, dotąd żadna zniewaga nie spotkała Angielskiego. *Kłok. Turk.* 3. Bóg mię snadź szatanowi na obroty podał, Ażeby przez swe naczynia mię głodał. *Chrośc. Job.* 59. Jak go nieszczęście ziemie na obroty... *ib.* 19. wenn ihn daß Unglück beuteln wird, herumstütteln wird. Jak się pan dowie, grzbiet twój w kaducznych będzie obrotach. *Teat.* 52. d, 51. (cf. obracać kogo kijmi), dein Bußel wird ins Gebränge kommen. Z gwiazd łaskawe albo nieszczęśliwe życia obroty ciągnie. *Past. Fid.* 60. Jam nigdy nie wierzył i przysiądz był gotów, że nie wróżki nie mają do ludzkich obrotów. *Pot. Jow.* 205. t. j. do ludzkich losów, do szczęścia lub nieszczęścia ludzkiego, mit den Wendungen des menschlichen Schicksals. Jeszcem nigdy się nie znalazła w podobnym obrocie. *Teat.* 16. c, 93. — §. 2. Obrót, na którym się co obraca, *cardo coeli*, biegun; (*Carn.* obrázháj); der feste Punkt, worum sich etwas umdreht, §. B. der Angelpunkt, der Himmelápol. Na obadwa niebieskie obroty młódz Rzymska patrzyła. *Bardz. Luk.* 120. Na arktycznym usiadł obrocie. *Bardz. Trag.* 512. Już świat cały Rzymianie zwycięzcy trzymali, Ziemią, morzem, obroty obiema władali. *Bardz. Luk.* 1, 2. Obrót w ciele, *vertebrae pedum, crurum.* *Cn. Th.*, die Gelenke, Wirbelbeine; *Ross.* позвонокъ. — 3. Obrót, obratność, zręczność obracania, kierowania, *phys. et metaph.*, chytróść, przebiegłość, koncept, *Gewandigkeit*, *Gelenkigkeit*, *Verfälagenheit*, *Schlauheit*; *Ross.* проворъ. Aby

dzieci były dużego ciała i czerstwego obrotu, mamy ich przyuczać zimnu. *Petr. Ek.* 94. Chciałaś tu także obrotu użyć, ale się nie udało. *Teat.* 17. c, 53. Chwalisz służbę z obrotu, wierzę temu snadnie, Musi ten rzesko służyć, kto cię rzesko kradnie. *Nar. Dz.* 3, 128. Złe w tym kraju, gdzie obrót prostotę wyściga. *Węg. Org.* 16. Ryłby przepadł, gdyby się był obrotem nie ratował. *N. Pam.* 11, 155. Trzeba mieć obrót, aby być szczęśliwym. *Teat.* 33. c, 24. Kobiętka z obrotem. *ib.* 9. b, 41. (z główką, z sprytem). Jeszcze i u nas dosyć obrotu, umiemy pokwitować za swoje. *ib.* 10, 98. — §. *Personif.* Patron ten najślawniejszy w tym mieście, obrót wielki tak w słowach jako i w rzeczy, sprawę najfałszywszą wykreści. *Teat.* 34, 86. t. j. obrotna głowa, spryt, ein verflägner Kopf. *OBROTLIWY n. p. czas. *Kmit. Tren. A* 4. t. j. kolacy, kołujący, w koło uchodzący, die circelnde Zeit. *Mon.* 74, 398 OBROTNY, a, e, OBROTNIĘ *adverb.*, *Boh.* obratný, obratně; *Carn.* obértn, obartn; *Bosn.* obrritan, obritan, pohitać; *Croat.* obërten, obrachlyiv, obrachni; *Rag.* obartan, obrativ; *Ross.* оборотный, обратный (obrotny, (obrotny powrotowy, оборотный uzdieniczy, обратно z powrotem nazad); *Eccl.* врашный, доброводимый; a) obracający się, albo mogący być obracanym, toczny, sich umföhrend, drehend, schwingend, drehbar, umföhbar; *Slov.* samotizni. Gwiazdy w obrotnym niebie. *J. Kchan. Dz.* 17. Cherubin z mieczem płomienistym i obrotnym. *W. Genes.* 3, 24. Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Obrotny miał statek, za szczęściem i ludźmi idąc, a cieniów się nadziei w ludziach trzymając. *Sk. Dz.* 825. — b) Obrotny, dobrze się obracający, zręczny, zwinny, przemyślny, *phys. et metaph.*, gewendtg, gelenk, schlau; *Ross.* бойкий, боекъ, расторопный, вертлявый, поворотлявый, проворный, молодецкий, молодецкий. *Obrotny (obrotny) w koleczku kieruje wałachem. *Banial. C* 3 b. Obrotny i pracowity umysł, dnia i nocy godziny ze smakiem trawi nad pracą. *Mon.* 73, 267. Rozkosznik pieskliwy, człeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list.* 2, 175. Obrotny, jak dwa razy żyje. *Fredr. Ad.* 68. Mój pan sywał, czegoby nie dokazał? jest to ptaszek obrotny. *Teat.* 29, 69. Chłopiec niby to obrotny, z chłopca wyszedłszy żyje i umiera z reputacją szalbierza. *Zab.* 11, 75. (*Rag.* obartnik *curator*, f. obartniza *curatrix*). OBROTNOŚĆ, ści, ż., *Boh.* obratnost; *Carn.* obertnost, obartnost; *Rag.* obartnós; *Bosn.* obrritnost; *Croat.* obërtnoszt, obrachlyivoszt; *Ross.* коловратность, поворотливость; a) *volubilitas ad versationem recipiendam.* *Ch. Th.* die Umdrehbarkeit, Ummendbarkeit, toczność. *Mącz.* Bieguny z swoją obrotnością. *Bardz. Boet.* 111. — b) *act.* Obracanie albo ruszanie przyjemne, zręczne, die Gewandigkeit; *Ross.* проворство, вертлявость, расторопность, молодечество.—*Transl.* Obrót w głowie, chytróść, przemyśl, die Schlauheit, Verfälagenheit.

OBROWNAĆ, f. obrówna *act. dok.*, Obrównywać *niedok.*, na około poglądzić, równym czynić; *Vind.* obraunat; *Ross.* обровнять, обравнивать; rund um gleich machen, be-glätten. Nie będą golić głów swych, ani włosów zapu-

szczę, ale obrównają je na głowach swych. *Radz. Ezech.* 44, 20. (równy przyszywać. *Bibl. Gd.*).

OBRÓŹ, OBRAŹ, y, ż., **OBRÓŹKA**, i, ż., *zdrbn.*, (cf. obrecz); 1. alsbant, naszyjnik, zwłaszcza w szczególności dla psów, ein Halsband, besonders für die Hunde; *Slov.* obogek; *Sorab.* 1. wobwazk, pszowé hozdžoyit khornar; *Carn.* grebeniza; *Croat.* ogerlina, ogerlay, ovraticza; *Bosn.* oghrri-licch; *Ross.* ошейникъ. *Millum*, obróz na psy, ostremi ćwieczkami nabita, dla wilka, charty za szyję łapiącego. *Macz.* Nie trzeba kundlu tak się bardzo srożyć, Zdjąć z kundla obrąż, a na charta włożyć. *Bratk.* O 4 b. Kondy w pstrój obróży, swinia w magierce. *Pot. Jow.* 174. — 2. *Aliter*: Obręcz na szyję, Halsreifen. Powiada męczennik, weź tę obróz żelazną z szyi mojej a włóż na szyję córki twój, a będzie zdrowa. *Sk. Żyw.* 278. — *Aliter. iron.* Alzbant, Halsband. Od obroży na szyję, albo bindy ze złotymi koronami, aż za kolana, co nie po niej, niech płacą złotowego poboru złotych dwaście. *Lek. C 3 b.* W złotej obroży. *Papr. Kol. S 4.* — 2. *Transl.* Kajdany, niewola, Joffeln, Sclaverey. Poczciwsza zginąć, niżli być w obroży. *Chrośc. Luk.* 120. Zdrajcę podał do obroże. *Jabl. Buk. F 4 b.* Wszystkich do stryczków napędzą ogółem, Szczęśliwy, kto się z obroży umyka. *ib. Q.*

OBRUCHAĆ, f. obrucha *act. contin.*, **OBERRUCHYWAĆ**, *fre-qu.*; firmum aliquid saepe agitando, commovendo, labefactare. *Cn. Th. Croat.* omajati, podmikavam; *Bosn.* isquariti, iscetitti; wadeliq madfen. Obruchnął ząb w czeluści. *Tr. ob.* Obruszyć.

OBRUDZIC, OBRUKAĆ, f. obrucze *act. dok.*, (ob. Brukać); osmolić, rund um beschmußen; *Carn.* osstudim; *Vind.* oskurniti, ogerditi, pogerditi, obmadeshuvati; *Ross.* обмарать, обмарывать, обгадить, обгажу; *Ecll.* отинити, оскръпнити. Ten ci to ogień wyuzdanej żądze Skoro świat w sadzach grzechowych obrucze, Odrywa wodnych otchłani wrzeciędzie. *Zab.* 15, 217.

OBRUS, a, m., **OBRUSEK**, ska, m., *demin.* (*Boh.* ubrus, ubrausek, stolnj prostěradlo, že se o ně lžce, nuž, ruce brausy, vtrajaj; (brausyti ostrzyć, wecować, brus osła); *Slov.* obrus; *Hung.* obrusz; *Dal.* obrusz; *Vind.* obriljak, obrifal, brifauka, recznik, ściierka; obrifati *abstergere*; *Carn.* brisalu, ściierka, brisati *tergere*; *Croat.* obriszach, obriszalo, ruchnik *tersorium*, *facitergium*, *manutergium*, obrissujem *tergo*; *Bosn.* obrus, ubrus, rucinik *sudarium*, ubruscicch, rucimicch za otritti nos *nasitergium*; *Rag.* ubrüs, ubrüsaz, chusta, chustka; *Ecll.* оуброуць, оуброуцьсь *mantile*, *mappula*); chustka do nakrywania stołu, daž Tischtuč. *Sorab.* 1. blidné rub, klébné rub; *Vind.* përt, misni pert, pertizh, tishtoh; *Croat.* ztolnyak, sztolnyak; *Bosn.* stonik, nappa, tarpeznik, trripeznik; *Slov.* stólnjak, tarpeznik; *Ecll.* столчинкъ, скагерть; *Ross.* скагерть, скагертка. Od obrusów Olenderskich, Nyderlandskich, cienkich adamaszkowych, od sztuki groszy 13. *Vol. Leg.* 4, 558. Alie już kredenczerze przynieśli obrusy, któremi stoły ścielą... *Pot. Arg.* 719. Nie zaraz ci to jesć, choć obrusem stoł przykryją. *Haur. Sk.* 238. (cf. daleka łyżka od gęby; cf. i od gęby odpa-

dnie; cf. daleko zład do owąd). Jeszcze miodu noszono, jeszcze ich za obrusem bawi. *Pot. Arg.* 77. t. j. za stołem. Chytry dłużnik ustawnie za obrusem siedzi, Tak go ceklarz zastanie, kiedy go nawiedzi. *Klon. Wor.* 73. (*impedimentum citationis*). — *Mensam jubet tolli*, każe zbierać obrus. *Macz.*, den Tisch abdecken. Obrus przed nim zjęto, psi mu obiad zjedli, z grzanki mu spadło, eš gieng ihm beyt Munde vorbey. Królowie chrześcijańscy w Litwie, gdy żywności nie mieli, bo przed nimi obrus zjęto, jeli od głodu umierać. *Guagn.* 384. (bo Litwini sami wprzód swoje krainy spustoszyli). — 2. Przodkowie nasi, ani sieść za stół z podejrzanym chcieli; obrus przed nim rzezali, talerz nożmi kłóli. *J. Kchan. Dz.* 36. Co żona twoja listków ma od gachów i młodzieńców, Dosyć, że temi czasy nie krają nożami Obrusów przed takimi, jako przedtym było, Teraz bodajby który obrus został cały. *Opal. Sat.* 58. U przodków waszych obrusy przed drugim rzezano, u stołu jednego z nim siedzieć, w szyku z nim stać nie chciano. *Gorn. Wł. S.* Pierwej przy obiadach książęcych albo królewskich, jeśli kto począł obmawiać kogo, tedy heroltowie, chcąc zasromać takiego, albo chleb przed nim przewracali, albo w obrusie dziurę uczynili. *Eraz. Jez. Y 3 b.* **OBRUSNIK**, a, m., co obrusy robi, tkacz od obrusów, Tischtučweber; *Ross.* скагертникъ. **OBRUSOWY**, a, e, od obrusów, Tischtuč. *Ross.* скагертный. 'Obrusowy pokój, kredens, *Ross.* скагерная.

OBRUSZYĆ, f. obruszy *act. dok.*, Obruszać *niedok.*; z miejsca swego poruszyć, obruchaniem złózować, potoczyć, durch Hin- und Herbewegen losmachen, in Bewegung bringen; *Ross.* обрушить, обрушиваю. Praca idzie sporo, Kamień się już wywali, obruszy się skoro. *Teat. 55. c.* 42. der Stein wird sich bald rühren. — *Transl.* Obruszyć kogo, obrażać, drażnić, jątrzyć, jemanden aufbringen, in Harnisch bringen, in Bewegung bringen. Kto kogo miłuje, ten się tego strzeże, aby go nigdy nie gniewał, a nie obruszył woli jego. *Rej. Post. A a 5.* Rząd terazniejszy niczego nie opuścił, czymby umysły obruszone ugładził, a obojętne ku sobie pociągnął. *N. Pam.* 4, 103. Obruszy się, byś mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 579. er gerath in Wuth, wird aufgebracht. Nie poduszczaj obruszonego. *ib.* 637. (nie podżegaj zapalonego; gniewliwego hamuj). — 3. Swym przemysłem, nie laty twemi się obruszę, odmłodzić wiek teściowski, *tentabimus.* *Zebr. Ow.* 165. nakłonię się, sich bewegen lassen, sich entfließen. **OBRUSZNY**, a, e, co się da obruchać, *quassabilis.* *Cn. Th.* 578. erschütterlich. — *Transl.* Co się łatwo obruszy, leicht aufzu-bringen, in Harnisch zu jagen. Nieobruszny, co się niełatwo obruszy, *aequanimus.* *Cn. Th.* 509.

OBRYĆ, f. obryje *act. dok.*; *Vind.* obriti, sriti, okulriti, okulsriti; *Bosn.* oriti, razoriti; *Ecll.* обрыяю; *Ross.* обрыть, обрывать; na około ryjąc ziemią otoczyć, umgraben. Plac taki potrzebuje płotem wysokim ogrodzenia i obrycia przekopami. *Cresc.* 20. Kopicie obryty. *ib.* 21. Groble przy ogrodziech obrytych. *ib.* 320.

OBRYCZEĆ, f. obryczy *act. dok.*, Obryknąć *jednoł.*, rykiem na około napełnić, umbrüllen. Obryczane błota, rykiem

ogłoszone, *demugitae paludes*. *Włod. Cn. Th.* 963. —
 2. *Fig. transl.*, n. p. Ledwie się hamując, znać gniew twarzą
 cała, Tajną nawet boginią obryknęła śmiała; *resecuta est*.
Zebr. Ow. 128. Obryknąć się na kogo, oburzyć się na
 kogo, einen anstürmen. *Racha*, który się na brata swego
 obryknie, jakoby brzydząc się i gardząc nim. *Mącz.*

OBRYN, u, m., miasto w województwie Nowogrodzkim,
 gniazdo rodziny Obryńskich. *Dykr. Geogr.* 2, 233. eine Stadt
 in Littb. OBRYSKI, a, ie, *adj.*

OBRYŚOWAĆ *cz. dok.*, (*Vind. sarifsat*, *sazirklat*); w koło
 odrysować, abreißen, abcirceln, umkreisen. Rozpalonym że-
 lazem obrysować to miejsce, gdzie koń tyłczak cierpi.
Haur. Ek. 155.

OBRYWAĆ, *ob.* Oberwać. OBRYWACZ, a, m., co obry-
 wa, der Abreißer, Abpflücker. Obrywacz owocu, *strictor*,
 obrywacz włosów, *depilator*. *Cn. Th.* OBRYWACZKA, i,
 ż., die Abreißerin, Abpflückerin. OBRYWKA, i, ż., 1.
 rzecz oberwana, etwaś Abgerißenes, Abgepflücktes; *Ross.*
 обрывъ, обрывокъ, срывъ. Obrywki, urywki ziół, wierz-
 chołki, kwiatki oberwane, *decemina*. *Cn. Th.*, Abgerupfte.
 — 2. Obrywka, co się komu oberwało, okroiło, sikor-
 ka, Accidens, Profit, Sportel; *Sorab.* 1. pżiberk, pżiberki;
Vind. perprid, perprida, dobizhki, sagrahi, darovi, da-
 rizhi; *Ross.* взятки, акциденции. Wino, co się w kie-
 liskach zostawało, To naszych chłopców obrywką by-
 wało. *Pol. Jow.* 213. Co urząd, to obrywka. *Cn. Ad.*
 299. Kiedy im się nabiera siła obrywek, miewają cza-
 sem i po sto czerwonych złotych na dzień. *Kłok. Turk.*
 47. Szukać obrywek *Ross.* тяпнуть, тяпать.

OBRYZGAĆ *cz. dok.*, w koło pobryzgać, rund um besprühen;
Sorab. 1. woranczam; *Carn.* opprisham, oppazkām; *Ross.*
 обрызнуть, обрызгивать, огрязнить.

OBRZĄD, ędu, m., OBRZĄDEK, dku, m., *dem.* *Ross.* об-
 рядь; rzęd w koło czego, eine Reihe um etwaś herum. Pereł
 obrzędy, *positae ex ordine gemmae*. *Zebr. Ow.* 50. — 1.
 Aparat przyrzadzony, Apparat. Poczekaj trochę, azby
 zgotowany był wszystek obrząd, azby otworzyli Kościoł,
 i wszystko wprzód w nim sporządzili. *Past. Fid.* 267.
 — 2. Ceremonia zwyczajna, die Ceremonie, die gebräuchli-
 che Weise. Wszystkie obrzędy, które się dzieją przy mszy,
 postanowione są dla uczciwości i powagi. *Karnk. Kat.* 205.
 Święci wszystkie obrzędy kościoła powszechnego trzymali.
Hrtst. Nauk. L 5 b. Zachowanie obrzędów i ceremonij
 kościelnych. *Ząbk. M.* 322. Polska przez zamordowanie
 Stanisława biskupa, kłatwą obciążoną będąc, duchownych
 obrzędów nie zażywała. *Krom.* 111. — 3. Episkop, obrzędu
 albo obrządka Greckiego, *ritus*, (*cf.* wyznanie). Żydzi nie
 przyzwolili mu, żeby się mieli wdać w obrzędy Greckie,
 ale że chcieli swój zakon trzymać. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 11,
 25. OBRZĄDKOWY, a, e, OBRZĄDKOWO *adv.*, obrzą-
 dkom służący, ceremonialny, ceremoniallich. Obrządkowo
 zapytana była Katarzyna, czy przystąpi do Wiedeńskiego
 przymierza. *Ust. Konst.* 2, 180. blos zur Ceremonie. (*Ross.*
 обрядливый lubiący ceremonie). OBRZĄDNY, OBRZĘ-
 DNY, OBRZĘDOWNY, a, e, OBRZĄDNIE *adv.*, *Ross.*
 обрядный; według obrządków, zachowując obrządki, den
 Gebräuchen und Ceremonien gemäß. Jest nóż ostry, który

się do ofiary zgodzi, Porządkiem wszystko idzie, by obrzą-
 dna była Taka złość. *Bardz. Trag.* 324. Czynią Panu
 obrzędne posługi. *Przyb. Mill.* 134. Wojnę obrzędnie
 opowiadał. *Kosz. Cyc.* 228. *Warg. Wal.* 3. Nieobrzędnie,
 nie według obrządków, niechowając obrządków, *non rite*.
Cn. Th. Eugeniusz Zygmunta w Rzymie koroną cesar-
 stwa obrzędownie uraczył. *Krom.* 525. (*ritu solenni*; uro-
 czyście). Koronę i insze królestwa Polskiego obrzędo-
 wnie klejnoty w Gnieźnie chowano. *Krom.* 313. t. j. obrzą-
 dkom służące. OBRZĄDZIC, *f.* obrządzi *act. dok.*, Obrzą-
 dzać *niedok.*, rozrządzić, oporządzić, in Ordnung bringen,
 quordnen; (*Ross.* обрядить, обрядять oprawiać bite bydłę).
 Żądający sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie
 pierwiej dom swój, stół, usługę, sprzęt wszystek i całe
 ohejście swoje ustanawiać ma, aż weźmie sprawiedliwą
 miarę stanu swego. *Mon.* 67, 452. Poddani nie mając
 czasu do obrządzenia swego gospodarstwa, w tym opu-
 szczają się. *ib.* 67, 215. Konopie, lny, ogrody obrządzić.
Mon. 66, 206.

OBRZĄSG, *ob.* Obrzazg.

*OBRZASKNAĆ, obrzaski, *f.* obrzasknie *act. jednol.*, brza-
 skiem czyli świtem oświecić, erhellen, erleuchten, bemorgen-
 rötten. Skoro zorza dnia obrzaskiła szara. *Przyb. Ab.* 143.

*OBRZAZAĆ, *ob.* Obrzezać.

OBRZAZG, OBRZASK, u, m, a) brzask; w winie, w pi-
 wie; *dulcedo ingrata et saepe acerba, eo quod foeculentus*
humor non subsedit, nec fermentescendo ejectus est. *Cn.*
Th., *Ross.* приторность; geile Süßigkeit der Getränke, daß
 ungelagertes Bier, daß Most. (*cf.* *Carn.* bersa, wino ze-
 psute; *Ross.* брезгливость brzydzenie się, брезговать,
 побрезговать brzydzić się; *Eecl.* брезгую brzydzę się,
 [обрязгати obrzazgnąć 2]. Ze się obrzazg pokaże w
 źle chowanym winie, Nie likwor temu winien, ale źle
 naczynie. *Kras. W.* 12. W chorobie tej jest język gorz-
 kością oblepiony, obrzask w usciach. *Perz. Lek.* 47. —
 b) *Transl.* Za co ze mną nigdy łagodnie nie mówisz, ale
 zawsze z obrzazgiem? *Teat.* 21, 198. z cierpkością, z
 fukiem, mit Bitterkeit, Rauheit. Sił obrzazg czując z ty-
 lemi kupami, rzeczce... *Zebr. Ow.* 110. *virtutem turbae?*
 OBRZASKOWATY, OBRZASGOWATY, OBRZAZNY, a, e,
Ross. приторный; geilig. Obrzaskowate piwo, *cerevisia*
mustulenta. *Cn. Th.* *Stipticus*, obraźny, obrzask w sobie
 mający, albo zatykający, zapiekający. *Mącz.* *Astrictus gu-*
stus, obraźny a przykry ku kosztowaniu. *ib.* *Gustus cum*
strictione, przykre kosztowanie, obrzask czyniące. *Mącz.*
 Kiedy niewykisiałe do zimnej piwnicy zanieziesz piwo, będzie
 obrzaskowate, że aż żywot odmie. *Haur. Ek.* 107. *ib.* 106.

OBRZAZAĆ, OBRZAZOWAĆ, OBRZAZYWAĆ, *ob.* Obrze-
 zać. OBRZAZKA, *ob.* Obrzezek.

*OBRZĘDA, y, ż., obrząd, Ceremonie. W lesie tym smutne
 stoja bałwaniska, bez żadnej obrzędy, na kształt pniów.
Chrośc. Luk. 82. Orły te z hetmańskiej miały karmią
 swą obrzędy. *Chrośc. Fars.* 243. OBRZĘDNOŚĆ, ści,
 ż., formalność ceremonialna, formelle Ceremonie. Wszys-
 kie niepożyteczne okazałości albo obrzędności, *solennita-*
tes juris, mają być zaniechane. *Dub.* 92. OBRZĘDNY,
 OBRZĘDNIE, *ob.* Obrządny.

OBRZEDNI, ia, ie, **OBRZEDNIE** *adv.*, a) trochę rzadki, niebardzo gęsty, etwas dünner, nicht zu dick, nicht zu dünn. Lepiej że obrzedny będzie klej, anizeli gdyby potem malowanie miało się lupić. *Haur. Sk.* 374. Obrzednia siejba dorodniejszy, niż gęsta len przynosi. *Przedz.* 104. Sieje się to nasienie obrzednie. *Kluk. Dyk.* 1, 110. Mąka rozczynia się kwasem dzieżnym z obrzednia. *Kluk. Rośl.* 5, 262. t. j. obrzednie, obrzednim sposobem. — b) Rzadko kiedy przypadający, nieco rzadki, nieczęsty, ein wenig selten. Wstyd, statek, cnoty te i w panach dziś obrzednie. *Pot. Arg.* 444. Trafunkiem obrzednim spotkał się ze mną we śródku morza. *ib.* 710. Coż dziś kiedy na świecie cnota tak obrzednie A wždy nizacz nie stoi. *Pot. Pocz.* 599.

OBRZEDOWNY, *ob.* Obrzędny.

OBRZĘKŁOŚĆ, ści, ż., opuchłość, Gefchwulst. Wylegających się ocieźałe ciała obrzękłość napada. *Pilch. Sen. list.* 4, 195. **OBRZĘKŁY**, *ob.* Opuchły.

OBRZEMSKI, **OBRZYMSKI**, *ob.* Olbrzymiski.

OBRZEZAC, **OBRZAZAC**, *f.* obrzeże *act. dok.*, **OBRZEZOWAC**, **OBRZAZOWAC** *contin.*, **OBRZEZYWAĆ**, **OBRZAZYWAĆ** *frequ.*; *Boh.* obřezati, obřezovati; *Slov.* obřezávám; *Sorab.* 1. wobrezuyu; *Vind.* obresat, obresuvati; *Croat.* obřezavati, obrezavam, obrezujem; *Dal.* obrizati; *Rag.* obrezati, obrezovati; *Ross.* обрѣзать, обрѣзывать; a) obrzynać (*ob.* Oberznäc), obkrajac; beschneiden, umschneiden, beschneitten, beschneitelit. Drzewo, aby często było obrzazowane od tarnia kolącego i od gałązek zbytnich. *Cresc.* 66. Winnice ku północy, lepiej jest na wiosnę obrzazować; zaś te ku południu, mogą być w jesieni obrzazowane. *Cresc.* 315. Obrzazowanie macicy winnej. *ib.* 317. Nie będą winnicy tej obrzazować ani kopać. *Budn. Jes.* 5, 6. — b) *per excell.* Obrzezać człowieka na wiarę Żydowską, Mahometańską, einen beschneiden. Obrzeżanie, obrzazanie, obrzezywanie, *Slov.* obrezowani; *Sorab.* 1. wobrzjani, wobrezano; *Vind.* obresanje, obresuvanje; *Carn.* obresa; *Eccl.* kraujkrovenie, обрѣзание; die Beschneidung. Żeby potomstwo Abrahamowe z innymi narodami się nie mieszało, ustawił mu bóg obrzeżanie; aby się każdy potomek jego obrzeżował na znak obietnicy o Mesyaszu. *Sk. Żyw.* 202. *Biał. Post.* 142. Niechaj będzie obrzeżan z was każdy mężczyzna, a obrzazować będziecie skórki członka tajemnego (napletek). 1 *Leop. Genes.* 27, 10. Turcy używają obrzeżania roku ósmego, żydzi ósmego dnia. *Pasz. Dz.* 79. *Star. Dw.* 61. Obrzezywanie. *Sekl. Luc.* 1. *ib.* *Joan.* 7. Zeszli się obrzazować dziecięcia. 1 *Leop. Luc.* 1, 59. Na Muzułmańską wiarę się obrzeżał. *Warg. Radz.* 28. *Pasz. Dz.* 80. poturczył się, pobisurmanił się, er ließ sich zu einem Muselman schneiden. — *Fig. et transl.* Grzechy cielesne obrzeż. *Groch. W.* 66. (skracaj, uskramiaj). Mieli serca nieobrzeżane, t. j. od próżnych myśli, języki nieobrzeżane od próżnych a złych słów. *Eraz. Jez. I i 8 b.* Kto tak obrzeżany w rozum, aby to tak miał rozumieć? *Zygr. Pap.* 146. (ogółocony z rozumu). *Zygr. Ep.* 26. **OBRZEZACZ**, a, m., który obrzezuje, der Beschneider; *Sorab.* 2. wobrezwar; *Carn.* obresnekar; (*Boh.* obrezak hebel intro-

ligatorski; *Sorab.* 1. wobrezwacz, winczarski nożik wincarski rzezak). **OBRZEZANIEC**, **OBRZAZANIEC**, *ńca, m.*, a) któremu członek męzki obrzeżan jest, żyd, recutitus. *Mącz.*, ein Beschneider; *Boh.* obřezanec; *Sorab.* 1. wobrezancz, wobrezanec; *Slov.* obřezaný; *Ross.* обрѣзачъ, обрѣзчикъ. Jesliby nas który z obrzeżanców spytał, czemu się nie obrzezujecie? . . . *Biał. Post.* 143. Grozi niekrzeżencom, nieobrzeżancom. *Biał. Post.* 143. **OBRZEZEK**, zku, (sku), *m.*, odrzezek, okrawek; *Sorab.* 1. wobrezk; *Carn.* obresina; *Croat.* obřezek, odrzerek; *Bosn.* obrizak; *Rag.* obrezak, ussjećak, utarak; *Ross.* обрѣзокъ; a) ein Abschnettel. Obrzeżki paznokci, praesegmina unguium. *Cn. Th.* Obrzeżków sukiennych, od beczki. . . *Instr. cel. Lit.* — *Transl.* Prawdę bez obrzeżków mówi. *Nar. Dz.* 5, 71. bez ogródek, nie zawijając w bawełnę; die Wahrheit ohne Umstände sagen. — b) *Per excell.* Obrzezek, *obrzazek, *obrzaska, odrzezek, nieodrzezek, nieobrzezek, nieobrzaska, praeputium, *ob.* Napletek. *Budn.*, przedskórek, die Vorhaut, skórka pokrywająca żołądz korzenia. *Krup.* 2, 139. (*Boh.* obřjzka; *Sorab.* 1. wobrizk, wóbrzck muzkoha stawu, pzedkoża; *Vind.* obresek, przedkoshje, sgurna koshiza; *Rag.* lakoviniza, lakkorina). Miał przynieść sto obrzeżków Filistyńskich. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 25. (sto prepucyj z *obrzazania Filistynów. 1 *Leop.*). Wszyscy poganie mają obrzazkę, a wszystek dom Izraelski jest nieobrzeżanego serca. 1 *Leop. Jer.* 9, 26. Obrzazujecie się panu, a odejmujecie obrzazki serc waszych. 1 *Leop. Jer.* 4, 4. *Smalc.* 159. **OBRZEZKOWY**, a, e, n. p. Sobola szuba obrzeżkowa. *Instr. cel. Lit.*, z samych obrzeżków zszyta.

OBRZMIEĆ *njak. dok.*, w koło nabrzmieć, rund um anfschwellen; zgrubieć, grob werden, dick werden. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze się stroi, To w wodę ziemia z wody obrzmiałej przystawa; tellus glomerata cogitur unda. *Żebr. Ow.* 385. Obrzmiałym tonem pytała mię, jeśli państwo będą? *Teat.* 16, 54. Wrzask przeraźliwy, huk *obrzmianny. *Przyb. Luz.* 300. (*Ross.* обрѣженъ brzemienna, ciężarna).

OBRZUCIĆ co, *cz. dok.*, Obrzucac *niedok.*, n. p. wapnem popiołem. *X. Kam.*, womit bewerfen. — **OBRZUCIĆ** się na kogo, *recipr.*; obryknąć się na kogo, hardzie mu odpowiadać. *Dudz.* 47. ofuknąć się na kogo. *Cn. Th.* 614. einen anfschnarthen, anfahren, hart anlassen. Bez przestanku nań dolegał, aż temi się słowy obrzucić musiał: zaprawdę, że się osłowie lepiej mają, niż królowie. *Kosz. Lor.* 20. (*Slov.* obhazugi circumjacio; *Vind.* okulvrezhi, okulozazniti). **OBRZUT**, u, *m.*, obrzucanie się, suk, ofuknienie, daß Anfahren, Anfschnarthen, Poltern. Nero, jakoby za niewolą papier w rękę wzięwszy, z obrzutem powiedział: radbym, abym pisać nie umiał. *Kosz. Lor.* 141. — 2. Przedmiot, przedruzut, obmiot, obiekt, *Boh.* namet; *Slov.* predklad, predkladka, predloha, predložka, predhod, predhodka; *Rag.* oghléd, pridgléd, zamjera; *Eccl.* подлежащее; der Gegenstand. Hersylia, nad którą nic w świecie nie widzi, Hersylia jednym obrzutem jego myśli. *Stas. Num.* 1, 72.

OBRZYD, u, *m.*, **OBRZYDA**, y, ż., obrzydzenie, brzyd,

omierzenie, omierzłość, *Utel, Utehaftigkeit*. Czasem brzemienne obrzydła pokarmów napadnie, iż przez czas długi mało co jedzą. *Czach. Prz.* 92. A babożeń ten miły, jako się obrzydłu nie obawiał? *Gaw.* 369. Wśród czar-tów w różne upstrzonych obrzydły. *Przyb. Mill.* 22. Par-szywy członek niemają obrzydę czyni ciału. *Rej. Post. F* f 6. Snują się w mych oczach do obrzydłu. *Chrośc. Ow.* 209. Jakie sobie igraszki niewiasta bez wstydu Stroi z tego ludzkiego i swego obrzydłu. *Jabl. Tel.* 40. (o tyra-nie mowa). Mój wzrost nie spodobał się bogini Tetydzie, Wzrost tak straszny i szpetny był u niej w obrzydzie. *Przyb. Luz.* 159. OBRZYDLIWIEC, wea, m., brzydł. *Ossol. Wyr.*, ein häßlicher Kerl, ein Scherzal. OBRZYDLI-WOŚĆ, OBRZYDŁOŚĆ, OBRZYDNOŚĆ, ści, ż., brzy-dliwość, brzydłość, mierzioność; *Slov.* gërstanje; *Eccl.* scyka; *Abſcheulichkeit, Häßlichkeit, Greuel.* Wykorzenił Jo-zyasz wszystkie obrzydności ze wszech powiatów Izrael-skich. 1 *Leop.* 2 *Chron.* 54, 33. (obrzydłości. *Bibl. Gd.*). Na tym miejscu obrzydność spustoszenia usiadła. *Podw. Wróż.* 59. (der Greuel der Verwüstung). W obrzydności mię niegdy mieli radni moi. 1 *Leop. Job.* 19, 19. Kiedy z żoną bliźniego swego obrzydność broił. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11. (obrzydliwość czynił. *Bibl. Gd.*). OBRZYDLIWY, OBRZYDNY, a, e, brzydki, brzydny, mierziony, efelhaft, häßlich, gräulich, abſcheulich; *Slov.* oškliwy; *Vind.* gnufno-ben, gnufen, gnufiten, ostuden; *Ross.* брезгливый, отвратительный; *Eccl.* скучный. Satyr, ten dziw obrzy-dliwy. *Past. Fid.* 206. Ta to sprawa przyczyną, żeś mi obrzydliwa. *Hul. Ow.* 67. Niebiosa nie są czyste przed oblicznością boską; tym więcej obrzydny człowiek. 1 *Leop. Job.* 15, 16. (brzydki. 3 *Leop.*). OBRZYDŃC, OBRZY-DŁY, OBRZYDZIĆ, ob. Brzydnać, Brzydzieć.

*OBRZYM; *Boh.* obr, ob. Olbryzm.

OBRZYNAC, ob. Oberznac. OBRZYNACZ, a, m.; *Sorab.* 1. wobrezwac; co obrzezuje, obcina, der Beſchneider. Obrzy-nanie złota za wystepk główny uznajemy, i obrzynaczów kryminalnie karanych mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 328. *Sejm. Grodz.* 2, 134. OBRZYNACZKA, i, femin. — OBRZYNEK, OBZYNEK, nka, m., [właściwie OBZYNKI plur. 2], wyżnek po skończonym żniwie, ochota którą żniwiar-zom sprawują, okrężne, wieńczyny, (*Boh.* obzinky, ożyn-ky); *Gründelustbarkeit, eine Lustbarkeit, die man den Schnittern nach geendigter Grnde macht.* Parobkom i dziewczkom cknęło się czekać na obrzynek. *Ossol. Str.* 5. Na obzynchach wie-niec oddają ze śpiewaniem panu poddani. *Chmiel.* 1, 29.

OBSACZYĆ, ob. Osaczyć, osoczyć.

OBSADZIĆ, ob. Osadzić. *OBSADZKA, *OBSECZKA, i, ż., un entremets. *Tr.*, ein Begeben, Nebeneffen.

OBSIĄGNAĆ, f. obściagnie act. jednł., trochę ściagnąć, etwaś zusammen ziehen. Plugastwem był oszpecony, broda zrosła, płaszcz cierniem był na niem obściagniony. *A. Kchan.* 81. Szorcem była obściagniona. *Chodk. Kost.* 46.

OBSIĘLAC, ob. Obesłać.

OBSERWA, y, ż., przestrzeganie czego, die Beobachtung. I lepsze prawa będą, i w większej obserwie. *Zab.* 15, 303. OBSERWACYA, ob. Uwaga, postrzeżenie; *Rag.* opaza, obzir, opip. OBSERWACYJNY, a, e, do obser-

wowania służący, n. p. korpus, *Observations*; *Eccl.* под-смотривательный, podglądający. OBSERWANT, a, m., Obserwantów u nas Bernardynami nazywają. *Sk. Zywu.* 2, 45, ein Minoritenmönch, Bernhardiner. OBSERWATOR, a, m., postrzegacz, dostrzegacz, podglądacz, der Beobachter; *Vind.* nagledauz; *Ross.* наблюдатель; *Eccl.* назиратель, наглядатель. Obserwator, gwiazdarz *Carn.* svedarnèk. OBSERWATORYUM, ob. Gwiazdarnia; *Boh.* hwèzdarna; *Carn.* svedarna, svedogledarna, lukovza; *Ross.* наблю-далище, вышка. OBSERWOWAĆ, ał, uje act. niedok. uważać, przestrzegać, dostrzegać, podglądać, beobachten; *Rag.* paziti; *Ross.* наблюсти, наблюдать. Przez skła obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70.

OBSSES, OBCEŚ, a, m., — 2. *Obsessus a Daemone, dae-moniacus*, opętany, obses. *Mącz.*, ein Besessener. *Fanaticus*, obses, albo opętany. *ib.* Zli z obsesów wyparci szatani. *Kchow.* 145. — 2. Szalony, szalenie nacierający, ein Ra-sender, der wützig drauf los geht. Bez broni się rwać, jako głupi czynią, Jest to z obsesem skoczyć, ginąć z świnią. *Pol. Syl.* 495. Postrzegłszy nieprzyjaciel takiej ich zabawy, Skoczy na nich jak obses, nim przyjdą do sprawy. *Pol. Pocz.* 327. — 2. Obces, natarczywość, Zu-bringlichkeit. Porzuć Wć Pan tę miłość własną, te obcesy, Te śmiałe z pokrzywdzeniem płci naszej karesy. *Zabl. Firc.* 51. — 2. *Adverb.*: Obses, w obces, obsesem, obcesowo natarczywie, zapędliwie, pędem; blind drauf los, hindringend, zubringlich, hinzuftürzend, unaußhaltbar. Człek obses we wszystko oslep lezie, gdzie chcą. *Teat.* 52, 20. Ktoż to widział, w dom cudzy włazić tak obcesem? *Zabl. Zbb.* 48. Rzuciłem się obces, i szczęściem ratowałem ich życie. *Teat.* 8, c, 78. Jak mrugnie, zaraz obses i w zawody Wszystkie do usług stawiają stworze-nia. *Wad. Dan.* 76. Przybrany po husarsku z wielkimi wąsami, wpada obcesowo. *Zabl. Bal.* 86. Mamże tym oświadczeniem wierzyć obcesowo! *Teat.* 45, B, 27. OBCEŚOWY, a, e, natarczywy, zubringlich, grade drauf losgehend. Za kogo to mię bierziesz! czy te twoje mowy Płochością, czy tchną wzgardą, panie obcesowy? *Zabl. Zbb.* 13. Czy ich dyabli przynieśli, jacy obcesowi! *Teat.* 28, 110. Może Wć Pan z żadną nie oświadczyłeś się pretensją; w takim razie trzeba być obcesowym. *ib.* 11, b, 32.

OBSIAC, ob. Osiać.

OBSIEC, obsieć, f. obsieccze act. dok. Obsiekać niedok., (cf. osiec); *Slov.* obsekati; *Vind.* obfekati, obfekuvati, okulpofekati, odfekati; *Bosn.* obsicchi; *Rag.* obsjecchi, obsjè-zati; *Ross.* обсець, обсецать; obcinać, beſauen, beſa-ſten, beſchneiden. Gałązki, które krzywe wyrosła, mają być obsiekane. *Cresc.* 375. Nogi mu ucieli, język urnęli, i tak obsiekanego odeszli. *Sk. Dz.* 687. (ob. Obcięty.) Obsiec komu skrzydła, t. j., odjąć swąwolą, pennas inci-dere. *Mącz.* Obsieczenie, *Ross.* обсецка; (*Eccl.* обсецки fragmenta, recementa; *Carn.* obsèk sectio.)

OBSIĘŚĆ, OBSIADŁY, ob. Osieść.

OBSIEWAĆ, ob. Obsiać. OBSIEWINY, OBSIEWKI, plur., przesiewki, opelki, posład. *Cn. Th. Cn. Syn.* 755. wysiewki. *Włod.* Auswurförner; *Vind.* obfietwa; *Rag.* scjùgizi,

ocijnzi; *Croat.* obchinki; *Sorab.* 1. woteżisk, wuszmark; *Ross.* обсъвки.

OBSKOCZYĆ, **OBSKAKIWAĆ**, *ob.* Oskoczyć. **OBSKROBAĆ**, *ob.* Oskrobać. **OBSKUBAĆ**, *ob.* OSKUBAĆ. **OB SMAZYĆ**, *ob.* Osmazyć. **OB SOCZNY**, *ob.* Osoczny. **OB SAĆ**, *ob.* Osać.

1. OBSTAC, *ob.* Obstawać. **2. OBSTAC**, *f.* obstoi *med. dok.*, Obstawać *niedok.*; stać naokoło czego, herum stehen; *Vind.* okulstati; *Sorab.* 1. wobstoyu; *Ross.* обстаъ; (*Ecl.* обстоюти, обстою obledz miasto, обстоюти oblezenie, обстоимъ, окруженный, осажденный okrażony; *Ross.* обстоятельный dokładny, wyszczególniony). Miękki żywot subtelnie łubki obstawają; *cinguntur tenui praecordia libro.* *Zebr. Ow.* 18. — 2. Śniegi miesiąca kwietnia za nawóz albo okrasę na zasiane pola obstoją. *Haur. Ek.* 17. (za nawóz stać mogą).

OBSTACH, *u, m.*, *Görn.*, czczya ziemia, w której rudy niemasz. *Tr.*, leere Erde ohne Erz. **OBSTACHOWANIE** *n.* p. statku, gdy statek drugi mijając, połąną linię przekładają. *Haur. Ek.* 175.?

OBSTALIC, *f.* obstali *act. dok.*, Obstalować *niedok.*, Obstalowywać *frequ.*; (*Etym.* stal); (*proprio physico significato non utimur, sed ustalić. Cn. Th.*) *Transl.* Utwierdzać, obwarować, upewniać, befestigen, versichern, sicher und gewiß machen, vergewissern. Gdańsk jest najznamienitsze targowisko; portem i trzema miastami obstalowane. *Krom.* 33. Ostatek wieku Bolesław na pokoju i na obstalowaniu rządu w Rzpłtej trawił. *ib.* 77. Pokazili domy, na obstalowanie muru. *1 Leop.* 22, 10. (ku obronieniu. *3 Leop.*). Kolki te obstaluj. *1 Leop.* Jez. 54, 2. (utwierdź. *3 Leop.*). Miał je namowami sobie obstalować i potwierdzić. *1 Leop.* *3 Macch.* 4. Krzyżacy chcąc sobie w ziemi Pomorskiej bezpieczną osiadłość obstalować, na spólne umowy Władysława zapraszają. *Krom.* 320. Za Jadwigi wieczny pokój między Polakami a Węgry obstalowany został. *ib.* 397. (*foedus sancitum*). Jednej córce Ludwik u Węgrów już obstalowywał państwo; o drugą się jeszcze frasował. *ib.* 376. Pisali, aby ten dzień święty był obstalowan na potomne czasy. *1 Leop.* *Esth.* 9, 29. (stanowion. *3 Leop.*).

OBSTALOWAĆ, obstaluje *act. niedok.*, z *Niem.* bestellen; zamawiać; *Sorab.* 1. wobstajnu; *Carn.* fręmam; *Vind.* navkasati, napostaviti, napovedeti; *Ross.* заказать, заказывать. Początem obstalował. *Teat.* 28, 157. **OBSTALOWANIE**, *ia, n.*, *OBSTALUNEK, *nku, m.*, zamówienie czego, das Bestellen, die Bestellung; *Boh.* zakazka; *Vind.* navkasa, napostava, napovedba; *Ross.* заказъ.

OBSTĄPIĆ, *OSTĄPIĆ, *f.* obstapi *act. dok.*, Obstępować, Ostępować *niedok.*; *Boh.* obstaupiti; *Vind.* obstopiti; *Rag.* obstupiti; *Sorab.* 1. wobstupiu, wobstupim, wobstupam, wobstupuju, wobstupujem; *Ross.* наступить, обступая; na około kogo isć, otaczać go, einen umtreten, umzingeln, umgeben. Ostąpić. *Warg. Cez.* 148. (cf. ostep.). Saul i mężowie jego ostepowali Dawida, aby go poimali. *Budn.* 1. *Sam.* 25, 26. Już i prawe skrzydło ostepowano. *Warg. Kurc.* 29. (*circumbatur*). Ostepują stryjowie smętni w krąg chorego. *Krom.* 46. Ustawicznie obstepują mię wszyscy, chodzą za mną, zawsze mię cizba ludzi otacza. *Teat.* 2.

e., 22. Sierot wiele wychowała, które ją, gdy przyszła, jako roje pszczoł obstepowały. *Sk. Żyw.* 2, 343. Obstepacie w koło kolebeczkę małą, A śpiewajcie mu, choćby przez noc całą. *Groch. W.* 356. W ten czas miast okopy głębokie nie obstepowały. *Zebr. Ow.* 4. **OBSTĄPICIEL**, *a, m.*, który obstepuje; der Umzingler; *Sorab.* 1. wobstupnik stipator; *Vind.* obstavez, okulstoinik.

OBSTARY, *a, e.* przystarszy; *Vind.* ostarjen, postarn, staroviten; etwaś alt, ältlich. Nuż co się dzieje w tych domach, gdzie mężowie obstare mają żony? *Gorn. Wł. F.* *Longius proventus aetate*, obstary, podstarzały. *Mącz.* Twarz już obstarnia (?) i opadłe schaby, Czyniły podobieństwo coś babie do baby. *Pot. Arg.* 338; cf. *Boh.* obstarožný, obstarožitný; cf. ostarzeń.

OBSTAWAĆ, *Pr.* obstaje, *intr. niedok.*, obstawać przy czym, za czym, o co, stawić się przy czym, koniecznie się czego trzymać; auf etwaś bestehen, fußen, dabey bleiben, beharren, steif und fest dabey bleiben. Sich morauf steifen, es unerfüßterlich behaupten; *Vind.* obstati, stanoviten biti, ostati, postati, obstajati; *Sorab.* 1. wobstajiu, wobstajem, wobstanu, wobstanem, wostahwam, wobstoyu, (wobstoyne, wobstajny constans, wobstoynoszcz, wobstainoszcz constantia); *Croat.* obsztajem, (obztojenje = trwanie). Porta obstaje przy podpisanych już przedugodnych artykułach; Moskwa wyciąga więcej. *Gaz. Nar.* 1, 535. Bóg jest święty, mocny i obstawający o cześć swoją, nie przepuści złościom waszym. *Sk. Żyw.* 556. Nie godzien, abyś obstawała za nim. *Teat.* 11, 80. Gdyby mi przy mojej sławie obstawać przyszło, nie wiem jeżelibym potkał się z wawiej. *Teat.* 53. d, 55. Nie nowina im stawać przeciwko tym, przy których niedawno zdrowiem, życiem, honorem, sumnieniem obstawali. *Mon.* 65, 265. Ma reputacyą z męstwa i obstawania przy słusności. *Teat.* 31, 94. Gdy tego ojczyzny niebezpieczeństwo wyciąga, każdy za nią i bez nagrody obstawać powinien. *Boh. Kom.* 2, 507. Nie puszcze to płazem, i owszem obstawać będę, żebyś na ciele ukaraną została. *Teat.* 7. d, 52. — Obstawać przeciwko komu, lub czemu, *Ross.* противостать, противостою, wider etwaś auftreten. Jabym przeciwko sobie samemu obstawał, gdyby tego mój honor wyciągał. *Teat.* 9, 8.

OBSTAWIC, *f.* obstawi *act. dok.*; Obstawiać *niedok.*, (cf. ostawić); *Boh.* obstawiti, obstawowati; *Vind.* obstaviti, obstaulati, okulpostaviti, okulstastaviti; *Ross.* обставить, обставляивать; na około postawić, rund umher stellen, setzen, befehen, umstellen. Psów mnóstwem dziki zapienione, Podzi w parkany zewsząd obstawione. *Mon.* 70, 803. Postawił siedm słupów, a około tych obstawiał słupy wielkie. *1 Leop.* *1 Macch.* 13, 28. Dziesięcią piór szyzak na znak tyleż wygranych pojedynków obstawił. *Warg. Wal.* 82. er bestellte ihn mit Zebem.

OBSTEP, *ob.* Ostep. **OBSTEPOWAĆ**, *ob.* Obstąpić. **OBSTRUKCYA**, *ob.* Zatkanie, zatwardzenie; *Rag.* ząduha, tvardine.

OBSTRYCHY, *Görn.*, Abstriche, Unrat von Bley. *Tr.*, paskudztwo odłączające się od ołowiu.

OBSTRYZDZ, *ob.* Ostrzydz. **OBSUĆ**, *ob.* Osuć.

OBSYGILLACYA, yi, ż., urzędowe zapieczętowanie, gerichtliche Verfestelung. Zabezpieczenie majątku przez obsyglacyę. *Gal. Cyw.* 1, 91.

OBSYŁAC, ob. Obesłać. OBSYPAC, ob. Osypać.

OBSZAR, u, m., szeroki plac, rozłog, przestrzeń, przestwór, eine breite Fläche, ein offener Platz, das Freye, Gefilde. Przemknij świat wszystkim z całym obszarem, acz nieobeszły w ogromie. . . *Zab.* 10, 408. *Zabl.* Piki, dzidy tak gęsto po polach sterczały. Jak gdy obszar Sykulski w kłosach pływa cały. *Jabl. Tel.* 144. Bujnych się pól obszar w czystych wodach pławi. *Hul. Ow.* 163. Przyległych pól obszary. *Pot. Arg.* 426. Zostawił ich ojciec przy włości bogatych obszarach. *Pot. Pocz.* 142. Wygnał trzody na obszary. *Zab.* 9, 120. Na obszar szeroki, Lećą pszczoły zbierać sobie soki. *Niemc. P. P.* 114. *Hor.* 1, 94. cf. obszerny; cf. obszerz, ob. Szerz, szeroki.

OBSZARPANY, ob. Oszarpany. *OBSZCZE, ob. Obec.

OBSZCZEPIC, f. obszczepi cz. dok., Obszczepiać *niedok.*, szczepami otaczać, umpfropfen, mit Pfropfreisern umgeben. *Consitura*, obszczepienie, zaszczepienie, zasadzenie. *Mącz.*

*OBSZCZEZYTELNY, *OBSZCZY, ob. Obey, Obec.

OBSZERNY, a, e, OBSZERNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* obšrný, obšrně; *Ross.* обширный; na około szeroki, przestronny, weitläufig, *phys. et transl.* Im obszerniejsza jest która prowincya, tym rzadzenie nią jest trudniejsze. *Zab.* 16, 13, ob. Obszar. OBSZERNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* obšrnost; *Ross.* обширность; przestronność, szerokość, die Weite, die Weitläufigkeit. w OBSZERZ: OBSZERZ *adverb.*, w szerz na około, in die ganze Breite. Ogień wojenny sunął się dalej na ograniczonych i wszystkich w obszerz Cefalonię. *Faliss. Fl.* 87. Jak obszerz zawiśle ręka zażał chmury, grzmot powstał. *Zebr. Ow.* 9. (*latu*).

OBSZCZYPAĆ, ob. Oszczypać.

OBSZLEGI, z *Niem.* Aufschläge, wyłogi, obłogi; n. p. Mundur z obszlegami. *Jeż. Wyr.*; *Sorab.* 2. huschlag; *Vind.* gorvklad.

OBSZNUROWAĆ, OSZNUROWAĆ, f. obsznuruje cz. dok., sznurami otaczać, beschnüren, mit Schnüren einschließen. Kazał zamknąć i osznurować krobie. *Warq. Radz.* 292. Sposób obsznorowania armaty. *Jak. Art.* 3, 63.

OBSZORCOWAĆ cz. *niedok.*, szorcem opasać, umschürzen, beschürzen; *Vind.* preogerniti, prepatati; ob. Przepasać, opasać.

OBSZTAFIROWAĆ cz. *dok.*, obsztafirowanie, u krawca, sposób przyszywania podszewki brzegiem do sukna lub materyi. *Magier. Mskr.*, bestaffiren, verändern; cf. wysztafirować.

OBSZTURCHNAĆ, f. obszturchnie cz. *jednł.*, Obszturchać *niedok.*, na około szturchając bolu lub szkody nabawić, bestoßen, rund um mit Stößen verlegen. Nogi mi zdeptał, suknią poobrywał, Boki obszturchał, pod nosem nakiwał. *Mon.* 67, 421.

OBSZYĆ, OSZYĆ, f. obszyje cz. *dok.*, Obszywać *niedok.*; *Boh.* obšiti; *Vind.* obshivati, oshivati, okulshivati, sarobiti, obdjati, obshitepati; *Carn.* rôbiti, rôbem, (cf. rąb); *Rag.* obscitti, obscivati; *Bosn.* obsciti; *Croat.* obssvávam; *Ross.* обшить, обшивать, торочить, оторочить, отора-

чивать; *Eecl.* oshivau; szwem otaczać, obrabić, benähen, umnähen, besäumen, einfassen, *propr. et fig.* Przepor sukni w koło oszyjesz. 3 *Leop. Exod.* 28, 32. (dasz obrąb koło niego. 1 *Leop.*). Obszywać trzewiki wstążeczkami. *Teat.* 36. c, 68. Rebeka, zabiwszy kozłę, obszyła ręce w skórę Jakobowi. *Biel. Św.* 6 b. Oszył ręce sobie Jakob w cielecą skórę. *Rej. Post.* K 2. Perłami się oszyć, pompa jest szatańska. *Hrbst. Lek.* E 3 b. Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami jakoby obszyta. *Jabl. Tel.* 5. Gdzie lwia skóra nie pomoże, więc się w lisia obszyć. *Jan. Lig.* A 4. Grecya chytróść a zdrada, pokojem obszyta, Tureckiemu państwu przyłączyła. *Jan. Lig.* B 2. Próżno to katolickim oszywasz opowiadaniem. *Zygr. Pap.* 199. barwisz, piększysz. OBSZYCIE, *actio*, obszywanie, das Benähen. — § Skutek obszywania, obrąbek, die Einfassung, der Saum; *Carn.* rôb, rôbz, (ob. Rąb); *Rag.* rumb, obtòk, *Vind.* obthiu, podshiu, rob, okrajik, sarob; *Ross.* обшивка; *Eecl.* ометь.

OBTABOROWAĆ, ob. Otaborzyc. OBTARGAĆ, ob. Otagać. OBTACZAĆ, OBTOCZYĆ, ob. Otoczyć. OBTARTY, ob. Otrzeć. OBTULIĆ, ob. Otulić.

*OBTSTOWAĆ się czym, z *Łac.*, świadczyć się, jemanden zum Zeugen anrufen. Gdy najbardziej skłamać chcesz, tedy się panem bogiem obtstujesz. *Smotr. Ex.* 46.

OBTYKAĆ, OTYKAĆ, ał. a, cz. *niedok.*, (cf. obetkać, obetknać, obtykać); *Boh.* obstrkati; *Vind.* obtikuvati, obtekni-ti; *Sorab.* 1. wobtkam; *Ross.* оботкнуть, обтыкать; po-wtykać na około czego, rund um besteden; (cf. otoczyć). Hełm swój otykał listy dębowemi. *Papr. Gn.* 907. Nie tylko sami rodzice, by panowie się szperzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykają. *Glicz. Wych.* F 2 b. Po roku drzewka te mają być z korzeniem do sadu przesadzzone, i obtykać je kółkami z laszczek. *Cresc.* 116. Obtykam zioła, chmiel, wielogroch, płonki młode; *palo, offigo. Cn. Th.* — § *Transl.* Obtykam się xiegami, okładam się; ob. Obetkać.

OBUĆ, f. obuże cz. *dok.*, Obuwać *niedok.*; *Boh.* obauti, obau-wati; *Sorab.* 2. hobusch, hobowasch; *Sorab.* 1. wobé-wam, wobywam; *Vind.* obuti, obujati, obujem; *Carn.* obùti, obujem, obuvam; *Croat.* obúvam, obuvati; *Bosn.* obutti; *Rag.* obutti, obùvati, nazutti; *Slav.* obuti; *Eecl.* обувствовати, обовкати; *Ross.* обувь, обувать; wło-żyć na nogi obuwie, die Füße bekleiden, Strümpfe, Schuhe oder Stiefeln anziehen; (*oppos.* zzuwać). W bóty obuwać. *Ryb. Ps.* 113; (*Vind.* naskronizati, oskronizati, skornizi obuti, obknieshati). Obuć mu się kazał, sam bóty jego podając. *Sk. Żyw.* 2, 82. *Calceor*, bywam obuwany. *Urs. Gr.* 252. Spustoszy Pan język morza Egipskiego, tak żeby przeszli przezeń obući. 1 *Leop. Jes.* 14, 15. (w ubu-wiu przechodzić będą. *Bibl. Gd.*). Opój szczka, spluwa, Pierza mu we łbie pełno, opak się obuwa. *Rej. Wiz.* 16. Obuwam trzewiki, bóty, obuwam się w trzewiki, obuwam kogo, *calceo. Cn. Th.* Obuć trzewiki (*Vind.* nazhreulati, perzhreulati, obzhreulati, pözbreulati, zhreule obuti). Przykazał im, aby obuwszy się w trzewiki tyl-ko, dwu sukien nigdy nie obłoczyli. 1 *Leop. Marc.* 6, 9.

- **ḡ. Transl.* Niech go i Latonia w swą obuje zbroję, *protegat. Zebr. Ow.* 201. (okryje).
- OBUCH**, a, m., **OBUSZEK** *demin.*; *Boh. et Slov.* obuch, obušek, (cf. *Boh.* bušim łupam, siekę); *Ecll.* обухъ, чеканъ, обушекъ *dorsum securis*; *Ross.* обухъ ucho siekiery; (*Ecll.* **опоушнѣ** koniec uszny, uszko; *Etym.* ucho), *securis pars aversa. Cn. Th.*, der Rücken einer Art, der Rücken einer Art; *ob.* Obuszkować. — *ḡ.* Obuch bindas, eine Bindart. *Tr.* — *ḡ.* Gatunek dawniej broni, eine Art Streitart, (cf. czekan, nadziak). Obuch tym się różni od czekana, że ma koniec od młotka idący zakrzywiony. *Czart. Mskr.* Na słobodach obuchem i kijem świąszczennikowi grozi. *Pim. Kam.* 167. — *ḡ.* Pod obuchem, pod kijem, pod grozą, przemocą, unter der Faustel. **OBUCHOWICZ**; *herb*, w polu czerwonym klucz biały, z lewej przy kluczu gwiazda. *Kurop.* 5, 56; ein Wappen. **OBUCHOWY**, a, e, *Ross.* обухный; *Artrücken*. Obuchowa dziura, *Græc.* τὸ στελλιαριὸν, *foramen in quod manubrium inseritur. Cn. Th.*, das Auge an der Art; *Ecll.* обуховые уши или скважня.
- OBU CZYC**, f. obuczy *cz. dok.*, Obuczać *niedok.*; *Ross.* обучить, обучать; wuczyć kogo, wzwyczać go, einen unterrichten an etwas gewöhnen. Nieobuczony koń, nieobjeżdżony, *sessorem non expertus, injugis. Cn. Th.*; *Ecll.* необученъ *non exercitus*, необучение *ruditas*.
- OBU DOWAC**, f. obuduje *cz. dok.*; *Ross.* обстроить, обстроить, обстраивать; w koło pobudować, budynkami osadzić, budowaniem otoczyć, umbauen, rund um bebauen. Mieszkał Dawid na zamku Syon, i obudował go wszędy w około i wewnątrz. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 3, 9. W Londynie liczą 20 placów, które pięknymi domami obudowane. *Pam.* 85, 1, 8. Obudowali miasto murem mocnym. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 1, 53. Obudował przeciwko mnie, żebym nie wyszedł. *W. Thren.* 5, 7. 1 *Leop.* *ib.* Jeńców do łałek w okrecie przykowano, a tarcicami tak gesto zewszad obudowano, że żadnego ujżenia nikedy nie mieli. 1 *Leop.* 3 *Macch.* 4.
- OBU DZIĆ**, f. obudzi *cz. dok.*, Obudzać *niedok.*; *Vind.* obuditi; *ob.* Budzić; weßen, erwecken, auferwecken, *propr. et fig.* Niech nas długoletnim zmorzonymi letargiem, obudzi dźwięk trąb wojennych. *Mon.* 63, 51. Niewdzięcznikom obudzają pamięć dary. *Gorn. Sen.* 57. **OBU DZAC** się ocucac się, erwaßen; *Vind.* sbuditi se, gorsbuditi se; *Ecll.* **оубоуждати**, разбужать, воспрядаю, воспряняю. Następującego poranku, tylko co obudzony, odebrał bilet. *Weg. Marm.* 12. erwaßt. Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł, mijaj cicho, Gorsze gdy się obudzi, mniejsze gdy śpi liecho. *Zabl. Amf.* 60. **OBU DZICIEL**, a, m, budziciel, co budzi; der Wecker, Aufwecker, der einen aufweckt, der Wächter. Zstąpił z nieba obudziciel święty. *Budn. Dan.* 4, 15; albo wartownik, ten co wartuje. (stróż. *Bibl. Gd.*)
- OBU MRZEĆ**, obumarł, f. obumrze *neutr. dok.*, Obumierać *niedok.*, obmartwić, zdrętwieć, ersterben, absterben; (*Dosn.* prinemoschi se; *Ecll.* обумираю, обмираю, обуморенъ, полумертвъ; cf. *Ross.* обмереть, обомру, обмирать omdleć, zemdleć; *обморокъ* omdlewanie, mdłość). Siły

- we mnie ustają, już obumieram wcale. *Teat.* 55, b, 77. Schnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. *Nagl.* Zesłably nogi, oczy zapadły, Ramiona zwiśły, całe zaś ciało Obumierało. *Kniaź. Poez.* 3, 66. Owieczki obumierać muszą prze niedostatek paszy. *Reg. Ap.* 55. Z wielkiej niespokojności prawie na pół obumarły. *Stas. Num.* 2, 62. Sen ciało w półśmiertelne wprawił obemrzenie, (obumrzenie, obumarcie). *Zab.* 14, 120. Gdy obumierają Snem gnuśne zmysły, najbardziej bujają. *Past. Fid.* 48. Jak mu to powiadano, obumarło serce jego w nim, i sam był jako kamień. *Budn.* 1 *Sam.* 25, 37. Niektóre zwierzęta w czasie zimy obumierają, to jest, zasypiają i drętwieją aż do wiosny. *Zool. Nar.* 58. Zimna obumarli Lappowie nie czują. *Tward. Wł.* 2. Obumarłe w ekucyi prawo, odżywienia mądrością waszą wymaga. *Gaz. Nar.* 1, 183. Dafne świętym wstydu zapaloną gniewem, Wolala raczej obumrzeć tym drzewem. *Tward. Daf.* 80. t. j. w martwe drzewo bobkowe być przeobrażoną.
- OBU RĄCZ**, z **OBU RĄCZ** *adverb.*; *Rag.* obborucize; *Croat.* oboruchice; *Ross.* обръчь; obiema rękami, *ambabus manibus*, mit beyden Armen, mit beyden Händen. Nietylko chętnie znosi, czego się inni obawiają; ale też oburącz do siebie garnie. *Pilch. Sen. list.* 2, 177. Wyniosłszy i głos i miecz wielki wzgórze Z oburącz nań tnie. *P. Kehan. Jer.* 144. Sarmaci szablicami oburącz robią. *Nar. Tac.* 5, 90. Puklerz odrzuciwszy od siebie, bestyą onę z oburącz siekł. *Birk. Kaw. Malt. B.* 4. Buława nań bił z oburącz. *P. Kehan. Orl.* 1, 503. **OBU RĘCZNY**, *ob.* Oboreczny.
- OBU RZLIWY**, a, e, co się łatwo burzy, leicht in Bewegung gerathend, stürmisch. Oburzliwe Amfitryta łono, słodkiego in spoczynku gospoda się stało. *Przyb. Luz.* 275. **OBU RSTWO**, a, n., **OBU RZLIWÓŚĆ**, ści, ż., skłonność do oburzenia się, die Stürmischheit, *phys. et moral.* Prze ich ku sprawom zbawienym ociętne oburstwo, [myłka *zam.* Ohurstwo *q. v.* 2], przyjsć słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex pr.* **OBU RZYĆ**, **OBU RZYĆ**, f. oburzy *cz. dok.*, Oburzać, **Oburzać** *niedok.* (*Boh.* obořiti - zwalić, zburzyć; obořit se a) ruere, labi, b) invehi in aliquem, increpare, objugare; *Rag.* oboritti evertere, praecipitare; *Bosn.* oboriti, obaliti; *Croat.* oborujemsze renitor; *Ross.* обуреваются выставионим być na burzę); poduszcać, aufbringen, böse machen, unruhig machen. Mężczyzna może łatwo być oburzony od krewnych na żonę. *Zab.* 16, 291. Wzorki zbierając, krytykując bez względu, nieując każdego, oburzyłeś na siebie wszystkich. *Teat.* 27, 22. **OBU RZAC** się na kogo, powstawać przeciw komu, *vertere iras in aliquem. Cn. Th.*, gegen jemanden in Harnisch gerathen, seinen Zorn auslassen, auf ihn zornig losgehen. Wszystek świat przeciw apostołom powstał i oburzył się. *W. Post. Wł.* 582. Moskiewski gniewem obostrzony z wielką mocą ku Litwie się oburzył. *Biel.* 535. Nie walcz z nim, ani się nań oburzaj wojną. *Budn. Deut.* 2, 9. (nie podnoś wojny przeciwko nim. *Bibl. Gd.*) Nie oburzajcie się na nie, bo nie dam wam ziemi ich. *Budn. Deut.* 2, 5. (nie drażnijcie ich. *Bibl.*

Gd.). Poczynaj, posiadaj, a obórz się na nie wojną. *Budn. Deut. 2, 24.* (podnieś wojnę. *Bibl. Gd.*) Postronni słysząc o panów Polskich niezgodzie, oburzyli się na nie zewsząd. *Biel. 30.* Mahomet na cię się obórzył, na cię szablą dobywa, aby cię z królestwa zsadził. *Baz. Sk. 533.* Nim się na nas wyrwie, sami my się dobrowolnie obórzmy. *ib. 69.* Albo z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą obórzmy. *ib. 132.* Obórzmy się na to Tureckie wojsko, uderzymy na nie. *ib. 594.* Wziąwszy z sobą tysiąc mężów, z nagłą obórzył się na miasto. 1 *Leop. 2 Macch. 5, 5.* — 2. Kazimierz, gdy się długo o królestwie Czeskim rozmyślał, kto inszy się na nie obórzył. *Biel. 599.* (pokusił się o nie). Gdy kto dobrze panu wierzy Hojnym funtem wszystko mierzy, A *naczą się kolwiek obórzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej. Zw. 251 b.* OBURZYCIEL, a, m., który oburza, der Sturmerreger, Bestürmer; *Bosn.* oboritegl.

OBUSTRONNY, ob. Obostronny.

OBUSZEK, szka, m., *denin. nomin.* obuch, der Kasten oder Rücken einer kleinen Art. U czekana obuszek, *dorsum securis rostratae. Cn. Th.* — §. Mały obuch, gatunek broni, cf. nadziak, czekan, ein kleiner Streifselben. Tak dobrze go obuszkami otukli Węgrowie, że potym prędko umarł. *Biel. 678.* Warta go obuszkami, z zamku wyprowadzając aż za wrota, żegnała. *Pim. Kam. 245.* OBUSZKOWAĆ, ał, uje, cz. *niedok., securi adversa tundere. Cn. Th.,* einen mit dem Artücken schlagen, mit der umgekehrten Art hauen; obuchem czyli obuszkiem, na kształt czekana, bić, mit dem Streifselben schlagen. Panowie chłopca obuszkować każą, że o leda co turbuje Jegomości. *Star. Ref. 107.* Chłopka ubogiego nie obuszkujemy, ale ten gniew na nieprzyjaciela zachowajmy. *Star. Hyc. 51.*

OBUTY, ob. Obuć. OBUW', OBÓW', ia, m., ('OBÓW', i, ż.), OBUWIE, OBÓWIE, ia, n.; *Boh.* obuw; *Carn.* obüda; *Vind.* obuja, obuvalu; *Croat.* obücha, obutel; (obojkę; szmaty w bótach koło nóg, cf. obwinąć); *Bosn.* obuchja; *Rag.* obüchja; *Ross.* обувъ; *Ecccl.* обуши, обуше, обувя, обувеніе, сапогъ, башмаки; *calcementum,* Fußbedeckung, Schuhe, Strümpfe, Stiefel. Szwiec szedł na jarmark z bótami i innym obuwiem. *Dwor. H 3.* Obów' twoja nie zstarzała się na nodze twojej. *Budn. Deut. 29, 5.* (obuwie wasze nie wiotrzało. *Bibl. Gd.*) Obuwie stare pochodzone *Ross.* отпопкъ, отпочекъ. Obuwie chłopskie z boku zasznurowane *Ross.* пошень. Ziele srebrnik w obuw' nakładłszy, podszwami gołemi na nim chodząc, biegunkę wstrzymuje. *Syr. 296. Prov. Slov.* Ne trefuge sa każda obuw na każdu nohu; (cf. trzewik). Na białą nogę obów' kształtny wciaga, który srebrnymi hałtki jak najmocniéj sprząga. *Dnoch. II. 79.* Obówie używane do grania tragedyi Greckiej: *cothurnus. Hul. Ow. 170.* Obów' staroświecki, i teraz niektórych zakonników, podszwa ze sznurkami abo z rzemykami, *sandalium. Cn. Th.* Obów' żołnierski staroświecki, *caligae. Cn. Th., Ecccl.* казиги; cf. trzewik, bót, skórnik, kurpie, nogawice, obnożnik, postoly, laptce, chodaki, choboty, baczmagi. OBUWAĆ, ob. Obuć. OBUWACZ, a, m., który obuwa; *Ross.* обувальникъ; cf. *Boh.* obuwnik a šwec,

szwe. OBUWIK, a, m., *Cypripedium Linn., Jundz. 443;* trzewik. *Kluk. Dykc. 1;* *Ross.* кокушкны сапожкы, башмаки; *Frauensfuß, eine Pflanze.* OBUWINY *plur.,* obuwie, Stiefel, Schuhe, n. p. Antoni szkolne na nogi wdziawszy obuwiny, z katedr oratorskich dał się słyszeć. *Chrośc. Fars. 598.*

OBUZDAĆ, ob. Uzdać, ouzdać.

OBWACH, u, m., odwach, hauptwaeh, kordegarda, z *Niem.* die Hauptwaeh. Dalej, dalej Mospanie chorazy, pójdźmy na obwach. *Teat. 21, 11.* W bęben bija, muszę iść na obwach. *ib. 21, 158.* W bliskości kordegardy i obwachu. *A. Zamoj. 2, 54.*

OBWAŚNAC cz. *dok.,* w około powąchać, beriechen; *Ross.* обнюхать, обнюхивать; *Ecccl.* обоникати, обонати.

OBWADZIĆ, f. obwadzi cz. *dok.,* Obwadzać *niedok.;* (*Ecccl.* obojdati, obwadhati, obadhati, ogovarivati, obnošiti, donošiti, kasketati, syšnikomъ бытъ; obmawianiem nabawić kogo' zwady, böjen Leutund maßen, bereben, verläumben; (*Rag.* obaditi, obadivati; *Bosn.* obaditi, osvaditi, opoviditi; *Dal.* oszvaditi, obvaditi; *Hung.* bevadolni; *Ecccl.* важду на кого *desero, accuso,* (ob. Wadzić); *Ross.* вадить, важдать потварzyć). Kto obwadza w tajemniku bliźniego, tego zatracę. *Budn. Ps. 101, 3.* (obmawia. *Bibl. Gd.*) Kto chodzi obwadzając, odkrywa tajemnice. *Budn. Prov. 11, 15.* (obmawiając. *Bibl. Gd.*) O wiare moje obwadzony jestem od żydów. *Budn. Act. 26, 7.* (skarża na mię. *Bibl. Gd.*) Obwadzenie, potwarz, *Ross.* важдение; *Ecccl.* обада, обоганіе, облетаніе; (*Dal.* obvadyeny; *Hung.* vadolas *accusatio*). OBWADZCA, OBWAJCA, y, m., zwajca, obmowca, ein Leutebereder, Beschänder; *Bosn.* obvaditegl, osvaditegl *accusator; w rodz. żeńsk.* obvaditegliça. Mąż przewrotny napuszcza rosterk, a obwadzca rozłącza książęta. *Budn. Prov. 16, 28; not. t. j.* obmowca. *ib. 18, 8.*

OBWALIĆ, f. obwali cz. *dok.,* Obwalać *niedok.;* *Vind.* prevaliti, okulvaliti, okulvalati, okulsvaliti; *Ross.* обвалить, обваливать; obracać w czym, potaczać w czym, in etwaš herum wälzen. Obwalać powrozy w macę rzadkiej z wodą ukwaszoną. *Cresc. 146.* (*distg.* obalić).

OBWAPNIĆ cz. *dok.,* wapnem obwieść, otynkować, befallen; *Vind.* obapniti.

OBWAROWAĆ, OWAROWAĆ, f. obwaruje cz. *dok.,* opatrzyć, obmyślić przeciw czemu, versehen, verwahren wider etwaš; (*Sorab. 1.* wóbwarnuyu, wokrutžam; *Vind.* obvariti, obvarivati, obarovat, obarnati. obstrahiti; *Croat.* obvaruvam, chuvam; *Dal.* obarujem; *Bosn.* obarovati, ukloiniti, cjuvati; *Rag.* obvarovati, obarovati). Oprawili a obwarowali grób. 1 *Leop. Math. 27, 66.* (osadzili grób strażą. *Bibl. Gd.*) Zamek obwarowany, ogrodzony, obmurowany, osadzony żołnierzem. *Cn. Th.* Prawo obwarowało żony, aby im nie działa się krzywda od mężów. *Petr. Ek. 7.* Temi cnotami obwarowanego Piasta wszyscy czcili. *Krom. 49.* Obwarowanie, a) actio, baš Verwahren, Versehen. — b) warunek, wszystko co do obwarowania czego służy, Verwahrung, Sicherstellung, Gemähr; *Vind.* obvaruvanje, obvarjenje, obaruvanje, obvarstvu, obvarifhtvu.

- *OBWAROWNIK, a, m., obrońca; *Vind.* obaruvaux, obvarnik, obranovez, varih. OBWAROWNY, OVAROWNY, a, e, w warunek opatrzony, wobl verwahrt. *Incustoditus*, nieopatrzony, nieowarowny. *Macz.* (*Carn.* neobvarn in-
vitabilis).
- OBWARZANEK, ob. Obarzanek. OBWARZYĆ, f. obwarzy cz. dok., Obwarzać *niedok.*; *Boh.* obwariti, obwarovati; *Croat.* obaram; *Bosn.* obariti, mallo provariti; *Ross.* обварить, обваривать; podwarzyć, etwaś aufsoßen, aufsteden lassen. *Pigwy* ku chowaniu w ipsymie obwarzają. *Cresc.* 415. Na obwarzaną kaszę tatarka się gotuje; potym wysuszona w stepie utłucze. *Kluk. Rośl.* 3, 265. Obwarzenie *Ross.* обварка, обварение.
- OBWĘDRÓWAĆ cz. dok., w około powędrować, umwandern; *Vind.* okulpopotuvati, obpotuvati.
- OBWENCYA, yi, ż., obrywka, Nebenportel, Accidentie. Nie wiele ma na tym urzędzie obwencyj. *Tr.* Prócz pogrzebów, chrzcin i innych drobnych obwencyj, znaczną ma z dziesięciny intratę. *Teat.* 16, 72.
- OBWESELIĆ, f. obweseli cz. dok., Obweselać *niedok.*; *Boh.* obweseliti, obweselowati; *Vind.* oveseliti; *Bosn.* obeseliti; *Croat.* obveszelyujem; *Eccl.* обвеселяю; radość nabawi, einen erfreuen. Obweselisz go radością z obliczem twoim. *1 Leop. Ps.* 20, 7. (rozweseli go. *Bibl. Cd.*). Ujrzysz je w kłopotcie obweselone. *Zarn. Post.* 3, 790. Syn boży nam jest dan na obweselenie. *Kanc. Gd.* 59. Obweselał go sprawami swemi, tak że wiecznie pamiątka jego z błogosławieństwem. *1 Leop. 1 Macch.* 3, 7.
- OBWIĄZAĆ, f. obwiąże cz. dok., Obwiązywać, obwiązuje *niedok.*; *Boh.* obwazati, obwazovati; *Slov.* obwazugi; *Sorab.* 1. wobwazu, wobwazuyu; *Vind.* obvesati, okulvesati, obvesuvati, obvoslati; *Croat.* obvesujem; *Bosn.* obuzlati, obvezati; *Rag.* obuzlati, obvezati; *Ross.* обвязать, обвязывать; §. 1) na około związywać, rund um bebinden. Szczepy gliną, woskiem, z chustami obwiązuja. *Macz.* — §. 2) *Transl.* Obwiązać; ob. Obowiązać, obowiązywać. OBOWIĄZANIE, a) actio, obwiązywanie, daß Umbinden. *obs.*, ob. Obowiązanie, obowiązek. — b) Obowiązanie, OBWIĄZKA, i, ż., OBWIĄZŁO, OBWIĄSZŁO, a, n., *Boh.* obáslo, (ob. Kądziel); *Sorab.* 1. wobwëzk, wobwazk, wobdahwk; *Vind.* obvesa, zhesvesa; *Ross.* обвязка; *Eccl.* обвязало, обвязка, (ob. Fartuch); nawiazka, nawiazki, die Umbindung, die Bänder, die Bandage. Obowią miejsce zastępowały obowiązania nóg płótnem. *Gaz. Nar.* 1, 274. ob. Onuca. — *Emplastrum in arboribus*, obwiąszło albo obwiązanie, gdy szczepy gliną, woskiem z chustami obwiązuja. *Macz.* — *Cestus*, obwiąszło, opasanie, związanie. *ib.* Łazarz wyszedł z grobu, mając ręce związane obwiązkami grobowemi. *Sekl. Jan.* 11; *not.* «chustami». Pieluchy i obowiązki dziecinne. *Zarn. Post.* 21 b. Obwiąszło, którym obwiązuja snopy. *Dudz.* 47. powiąszło, powrosło, daß Strohhäud, Garbenband. *Diadema*, obwiązka główna z purpury, jaką królowie nosili. *Macz.* (cf. zawój). Dąb sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, i tabliczek pamiętnych. *Otw. Ow.* 556; *sensu ambiguo*, może alluzya *ad nom.* obowiązek, votum.
- OBWICIE, ob. Obwinać.
- OBWIEDNAĆ *nijk. jedntl.*, w około nieco powiędnąć, umwelfen, rund um etwaś welf werden; *Vind.* sveniti, obveniti, obvedleti; *Carn.* ovvenem, -neti.
- OBWIEŃCZYĆ cz. dok., w koło uwieńczyć, rund um befränzen; (*Ross.* обвѣнчать слуб даяць); *Bosn.* okruniti; *Vind.* obvenzati, obkrienzati.
- OBWIEŚ, ob. Obieś.
- OBWIEŚĆ, obwiódł, obwiędli, f. obwiędzie, obwiędę cz. dok., Obwodzić *niedok.*; *Boh.* obvedu, obvedsti; *Sorab.* 1. wokowo wodzu; *Ross.* обвести, обводить; wieść na około czego, rund um etwaś herum führen. Obwiódłem go wszędzie. Obwodził wojsko koło lasu. *Tr.* — §. Obwieść czymś otoczyć czym; (*Boh.* odělati, odělavati); mit etwaś umgeben, einschließen. Miasto murem obwiódł. *Min. Ryt.* 2, 40. Tu Mincysz swe brzegi zielonemi trzeiny obwiódł. *Nag. Wirg.* 511. Obwodzenie murem, obmurowanie. Wieńcem topolowym swą obwiódłszy głowę. *Hor.* 1, 45. *Kniaź.* (tempora vinxisse corona). Rozpór u szaty obwiędiesz bramą, by się nie rozdzierał. *Bibl. Gd. Exod.* 28, 52. (ma mieć obwódkę w około. *Budn.*, obszyjesz go, obramujesz). Portret królewski, obwiędziony dużemi brylantami. *Gaz. Nar.* 1, 575. besęgt mit Brillanten. Niebo chmurą się obwiędzie. *Bardz. Trag.* 490. mit Wolken sich beziehen, überziehen. Dymy niebo obwodzą, las ciemnością okryty. *A. Kchan.* 81. Stawiają domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180. (posmarują, powlekają). — §. *Transl.* Obwodzić woźnym, woźnego na świadectwo zażywać, gerichtlich be-sichtigen lassen. Rany niegdy przez woźnego bywały obwodzone, i przez świadki dowodzone. *Herb. Stat.* 245. *Tarn. Ust.* 142.
- OBWIEŚCIĆ, f. obwieści cz. dok., Obwieszczać *niedok.*; *Vind.* posnaniti, resglasti, resohtiti; *Croat.* nazveschati, nazvescham, ochitujem, opovidam; *Bosn.* navistiti; *Rag.* navjestiti, navjestivati, (uvjesctiti instruere); *Ross.* обвѣстить, обвѣщать, возвѣстить, возвѣщать, повѣстить, повѣщать, извѣстить, извѣщать; *Eccl.* извѣщавати, народствовати, народствую, вѣтую; wieść przynosić, oznajmować, donosić, powiadać, ogłaszać; hinterbringen, verkündigen, ankündigen, bekannt machen, kund machen, kund thun, zu wissen thun. Obwieszczam co komu, albo kogo czym. *Cn. Th. Dudz.* 12. Obwieszczają mię, accipio nuntium. *Cn. Th.* Obwieścić szczęście *Ross.* благовозвѣщать. Obwieścił mię listem o weselu córki. *Kras. Pod.* 2, 42. Nazajutrz był obwieszczonym o nieszczęśliwym przypadku. *Mon.* 70, 745. Żadna strona nie ma atakować drugiej, póki się wprzód dziesięciu dniami nie obwieszcza. *N. Pam.* 2, 241. Bóg, ile razy straszny się chciał obwieścić światu, w ogniu się pokazywał. *Bals. Św.* 2, 162. Obwieszczam, opowiadam co złego, obnuntio. *Cn. Th.* Wie niebo, co nam tać, wie co nam obwieścić. *Kras. Baj.* 55. t. j. objawić, offenbaren. Obwieszczam co pismem publicznym jawnym, promulgo, proseribo. *Cn. Th.* Obwieszczam obranego na urząd, ogłaszam. *ib.* Obwieszczenie, ogłoszenie, *Rag.* licba, (cf. liczba); *Ross.* возвѣстие, извѣщеніе, извѣстіе; *Eccl.* на-

родствование. Obwieszczenie pismem, intymacya, programma, schriftliche Ankündigung. Obwieszczenie względem ksiąg elementarnych, pismo komisji edukacyi narodowej podane. *Zab.* 14, 191. OBWIEŚCICIEL, ob. Obwieszyciel.

OBWIESIĆ, *f.* obwiesi *cz. dok.*, 'Obwieszować, 'obwieszuję *częstotł.* Obwieszać *niedok.*, §. a) w koło pozawieszać, obiesić, powiesić, aufhängen, aufhengen; *Boh.* obvěsiti; *Vind.* obvisuvati; *Ross.* обвѣсить, обвѣшивать, увѣшать, увѣшивать. Krzyżacy nie tylko rozpólstwo, ale też i szlachtę obwieszowali. *Krom.* 476. Uczynisz się w przybytku, obwieszenia sienne z bieli kręconej. *Budn. Ezod.* 27, 9. (opony tej sieni z jedwabiu kręconego. *Bibl. Gd.*); t. j. obicia, zasłony, *Sorab.* 1. wobweschki; *Vind.* obiefha, obefilu, okulvifek, okulvifs, okulvifenje, die Umhänge, Vorhänge, Tapeten. — §. b) *Transl.* Spuścić, powiesić; *Boh.* ochljpiti, ochlipowati; *Ross.* свѣсить, свѣшивать; hängen lassen, sinfen lassen, fallen lassen; ob. Obwisnąć. Koń skoro nie zdrów, uszy obwieszuje. *Otw. Wirg.* 450. Obwiesił skrzydła. *Cn. Ad.* 1575. cf. zwiesił nos, spuścił ogon, z nosem poszedł, osowiał.

OBWIESZCZAĆ, ob. Obwieścić. OWIESZCZALNY, a, e, obwieszczający, obwieszczaniu służący, Verfündigung, Ankündigung; *Ross.* извѣстительный, вѣстовой, вѣстовый; *Eecl.* извѣститель. Pozwy inaczej nazywano obwieszczalne listy. *Czack. Pr.* 2, 204. *ib.* 105. *Sieb.* 2, 188. 'Obwieszcy. *Chodk. Kost.* 68. OBWIESZCZYCIEL, a, m.; *Bosn.* navistitegl; *Rag.* navjestitegl, navjestnik; *Croat.* nazveszitel, ochitnik; *Ross.* возвѣститель, извѣститель, вѣщатель, вѣстовщик; opowiadacz, oznajmiciel, ogłosciel, der Verfündiger, Ankündiger. Mędrki dzikiemi wyrazami zasepiają powieści swoje, i jak gdyby byli wyroków tylko samych obwieszczycielami, ćmia je i kryją zawzięcia. *Kras. Pod.* 2, 108. *W rodz. żeńsk.* OBWIESZCZYCIELKA, i; *Croat.* nazvesztitelica; *Rag.* navjestitegliza, navjstniza; *Ross.* извѣстительница, возвѣстительница.

OBWIESZENIE, ob. Obwiesić, obiesić. OBWIEWAĆ, ob. Owiewać.

OBWIEŻĆ, obwioził, *f.* obwiezie *cz. dok.*, Obwozić *niedok.*, w koło czego zawieźć, fahrend herum führen; *Vind.* obvositi, okulvositi, okulpelati; *Ross.* обвезть, обвозить, катать, катывать.

OBWIEŻYWAĆ, obwieżuje, ob. Obwiązać, obowiązać.

OBWILŻYĆ, *cz. dok.*, Obwilżać *niedok.*; *Boh.* obvlažiti, obvlažovati; *Slov.* obvlažugi; *Sorab.* 1. wowožnam, wowožnofezam; *Vind.* omokriti, ovlashiti; *Rag.* ovlaxiti, ovlaxniti; *Bosn.* ovlasgniti; *Croat.* ovlasujem, ovugnujem; *Eecl.* оусырѣти, cf. sér, serzyć; umfeuchten, ruid um feuchten. OWILGNAĆ, *nijk. jednol.*, wilgotnym się stać, feucht werden; *Rag.* ovùghnuti; *Eecl.* усырѣти.

OBWINAĆ, OWINAĆ, *Perf.* obwinał, obwił, *Partic.* obwiniały, obwiniony (cf. obwinić), obwity, obwiły, *f.* obwinie *cz. jednol.*, OBWIJAĆ *niedok.*; *Boh.* obwinauti, obwinowati, obtočiti, obtačeti; *Sorab.* 1. wobwihnu, wówwihyu; *Vind.* obit, obivat, obviti, oviti, okulviti, vijati, obdiati; *Carn.* okklemem; *Rag.* ovitti; *Croat.* obviám, oviám; *Ross.*

обвить, обвивать, обернуть, обвертывать; *Eecl.* взвиваю; zwijać koło czego, herum wickeln, umwickeln, umwinden. Obwił tę 'słoninę papierem we czworu. *Sienn.* 499. Józef ciało pańskie prześcieradłem czystym obwił. *Pim. Kam.* 256. Obwinać w pieluchy *Ross.* пеленать, спеленать. Obwinać się *Ross.* опахнуться, опахиваться. Widzimy często najwyborniejsze książki w ręku kramarzów, skazane na obwijanie towarów. *Zab.* 7, 100. (cf. na placki, na trąbki, na obwoluty). Obwinać koło drzewa lato-roslki, *coronae in modum circumdare coles arbori.* *Cn. Th.*, opleść, umflechten. Tyki rozmaite w ręce swe brały, winną chmielnią obwite. *Otw. Ow.* 157. Błuszcz drzewny około drzew wysokich się pnje i obwija. *Syr.* 886. Było mirtowe drzewo rozłożyste; obwił się wąż około jednej gałęzi. *Warg. Wal.* 24. sflang sich herum. Cerber weżami owiły łeb majacy. *Bardz. Luk.* 106. Włosy weżami obwiła Megera. *Bardz. Trag.* 485. — *Figur.* Słowa w jedwab' obwijac. *Zab.* 14, 117; albo w bawełnę. *Mon.* 65, 181; (oppos. bez ogródki mówić, unimwunden, w brew'), mit der Sprache nicht gerade heraus wollen, umwinden. Subtelność rozumu ludzkiego może tak dobrze ustroić kłamstwo, że go od prawdy nie rozezna; a z drugiej strony prawdę tak obwinać w obłudne wynalazki, że się tak szpetna pokaże, jak kłamstwo. *Kłok. Turk.* 167. OBWICIE *subst. verb.*, *Ross.* обвѣтка, §. a) actio, obwijanie, obwinienie, das Umwickeln. — §. b) Obwicie, obwinięcie, to, czym co obwijają, obwolut, der Umschlag, worin man etwas einwickelt; *Bosn.* obojak; *Croat.* obojek, obojki veteramentum panni involvendis pedibus ad frigus arcendum. (*Ross.* олуча, плóтно lub sukno, którém хлопи ноги обвиваю). OBWIJACZ, a, m., *Chirurg.* bandaža, obwiązki, die Bandage; *Boh.* obtačka; *Ross.* обвертка. Obwijaczami ranę nie tęgo, ani też ciasno umocnić, boby się rana zaognić mogła. *Perz. Cyr.* 70. et 85.

OBWINIĆ, *f.* obwini *cz. dok.*, Obwinać *niedok.*; *Boh.* obwiniti, obwinowati; *Slov.* obwinugi; *Carn.* obdolshim; *Vind.* obdoushit, okriviti, obzijati; *Croat.* kriveti, krivim, okrivljujem, pokrivljujem; *Rag.* okriviti tkoga, obaditi, obuzroceiti, (oppos. *Rag.* opravdati culpa liberare); *Bosn.* okriviti, (distig. *Bosn.* oviniti vinolentum facere); *Ross.* обвинить, обвинять, загбѣять, загбвѣть, клепать, поклепать, оговорить, оговариваю; *Eecl.* зазираю, осуждаю, клеветати, клевету, нанести вину, оглагодати, оглаголовати; §. a) winować kogo, winę mu zadawać, nań zwałać, einen beschuldigen. Obwiniam kogo o co. *Cn. Th.* — §. b) Obwinać kogo w czym, abo obwinać kogo czym winnym go osądzić, einen für schuldig erklären. Dwu kapłanów dali ściąć rajce, obwiniwszy je w złodziejstwie. *Biel.* 362. Dwoma grzechami Dawid król był obwiniony. *Kulig. Her.* 24; *Boh.* winnjk. Śmierć zloczynców, także kradzieża jaką i występkiem obwinionych, bogom wdzięczna. *Warg. Cz.* 137. — §. c) Obwinać kogo u sądu o co, skarżyć na kogo u sądu, pozywać kogo, zadawać komu, einen anflagen. *Cn. Th.* Obwiniający *Ross.* обвинительный. Trzeba wiedzieć, kto ma być powodem, aktorem, a kto obwiniony, reus. *Groick. Obr.* 185; *Boh.* narčený pozwaniec. — Bezpiecznie żyjesz, gdy bez ob-

winienia. *Fredr. Ad. 2.* t. j. bez winy, schuldlos, niewinnie, *inleger vitae, etc.* Obwinienie, *Boh.* nárek, (cf. nárzekac); *Vind.* obdoushenje, okriulenje, doushenje; *Eecl.* виновство, возрокъ, изкль, извинение; *Ross.* оговоръ. Obwinienie fałszywe, potwarz *Ross.* всклепъ, приклепъ. OBWINIACZ, OBWINICIEL, a, m.; *Vind.* dovshivz, obdoushovez, obzijavez; *Rag.* okrivitegl, osvaditegl; *Croat.* okrivitel, pokrivitel; *Ross.* оговорщикъ, винитель, обвинитель; *Eecl.* огадгольникъ; obwiniający kogo, oskarżyciel, der Beschuldiger, Ankläger. Gdzież są oni obwiniające twoi? nikt cię nie osadził? *Sekl. Joan. 8.* (oni co na cię skarzyli. *Bibl. Ged.*). W rodz. zeńsk. OBWINICIELKA, i; *Rag.* okrivitegliza, osvaditegliza; *Vind.* dovshivka; *Ross.* обвинительница. OBWINIENIE, OBWINIONY, ob. Obwinać et Obwinić. OBWINIĘCIE, OBWINIĘTY, ob. Obwinać.

OBWIODŃ, obwiedzie, ob. Obwieść. OBWIONAĆ, ob. Owiać. OBWIOŹE, ob. Obwieźć.

OBWISNAĆ, OWISNAĆ, f. obwisnie, *Partic.* obwisły, *neutr. jednol.*, zwisłym się stawać, obwiesić się, schlapp werden, herab hängen; *Sorab.* 1. wobwisznu, wobwiszuyu; *Vind.* dolvisiti; *Ross.* обвиснуть, нависнуть, свиснуть, отвиснуть, (ввиснуть, ввисать wklesnąć). W tym zachoruje sokoł bystropióry, Obwisły skrzydła, łeb mu osowieje. *Kniaż. Poez. 3.* 105. *Zebr. Ow. 370.* Obwisł z bojaźni, spadał jak nieżywy na ziemię. *Ossol. Baj. 2.* W bolu najmocniejszemu owisną ramiona. *Przyb. Milit. 291.* Obwisły, *Vind.* slaboshilast, slabovuden, dolspuffen, powisnjen; *Ross.* обвислый, навислый, отвислый, свислый. Kapelus z obwisłymi brzegami. *Tr.* Obwisłych uszu, ob. Kłapouszy. Kto tych zuchwałców na obwisłe morze Puszca bez stéru i przewodniej zorze? *Zab. 16.* 318. pochyłe; *Boh. et Slov.* obwýšny acclivis, pochodzisty.

OBWITY, ob. Obwinać. OBWIJKA, i, ż., obwicie, rzecz do obwijania służąca, Bandage. Panie cyruliku, za tak niespodziane szczęście, musisz przynajmniej przez siedm lat pana golić darmo, a pani darmo obwijki dawać. *Teat. 16. c.* 118. (flejtuszki). — § *Botan.* Gatunek kielicha najpospolitszy, *perianthium*. ściśle do korony przytulony. *Bot. Nar. 95.* die gewöhnlichste Art Blumenfelche, die sich hart an die Krone anschließen.

OBWÓD, odu. m.; *Ross.* обводъ; §. a) obwodzenie, obwiedzenie, die Herumführung. Myśl wasza, aby wielkimi a nieporządne obwoły tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę orłotkami. *Jan. Lig. A 3 b.* — §. Otoczenie, ogrodzenie, die Umgebung, Einschließung; *Carn.* okulishe; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочникъ. Miasto otworzyste bez obwołu murów. *1 Leop. Prov. 25,* 28. Krzywość albo okrażność koła, obwód (ob. Obod) niektórzy zowią. *Mącz.*, der Radefranz. Obwód czyli krzywizna koła, *curvatura*. *Śniad. Alg. 2.* 118. Na takich kołach chyba obwód opadnie, sprychy lat kilka trwają. *Torz. Szk. 28.* — *Math.* Obwód figury, *perimeter*. *Geom. 1,* 229, der Umfang; (ob. Objąt, objątek, objęcie). Summa wszystkich boków figury nazywa się jej obwołem. *Łesk. 16.* Obwód, *circumferentia, peripharia*. *Solsk. Geom. 5.* *Rog. Dos. 3,* 24. Obód, półobodu. *Grzep. Geom. L 2.*

Ten portret nie ma żadnej żywości, obwód głowy jest nie do rzeczy. *Teat. 39,* 101. (rys, profil). Jowisz obwód od okręgu ziemi jedenaście razy ma większy. *Stas. Buff. 79.* (obieg). — §. *Transl.* Zaraz go obwód najpiérwszych otoczy. Wszyscy w głuchym milczeniu zwrócili nań oczy. *N. Pam. 22,* 115. Tronów obwołem zdrada. *Stas. Num. 2,* 193. (t. j. zdrady je otaczają). Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniej skóry. *Pilch. Sen. list. 3,* 525. obwinięcie, Hüfle. Każdy obywatel życzy sobie mieć obwód i granice swych praw. *Gal. Cyw. praef.,* den Umfang. — §. b) Obwód prawny, oświadczanie urzędowe, (ob. obwoździe wożnym); gerichtliche Zeugenstellung. Nic ci to nie będzie pożytecznie czasu pomsty i obwołu. *1 Leop. Syr. 5,* 1. OBWÓDKA, i, ż., obrábek, brzeg, der Saum, die Einfassung. Rozpor u szaty ma mieć obwołkę w koło, aby się nie rozdzierała. *Budn. Exod. 28,* 32. (rozpor obwiedziesz bramą. *Bibl. Gd.*). Tablica srebrna połączoną obwołką obwiedziona. *Gaz. Nar. 1,* 274. — ? Palec ciskać obwoła. *Hul. Ow. 41.* (obraczką, pierścieniem). OBWODNIA, i, ż., OBWODNICA, y, ż., objętość, objątek, der Umfang, die Umgebungen. Całą płaszczyznę wsi i jej obwodnią na mapę przenieść. *Czack. Pr. 2,* 182. Pola te pewnym wymiarem czyli obwodnicą ograniczył. *Steb. 2,* 255. OBWODNY, a, e, obwiedziony, otaczający w koło; *Ross.* обводный; ringš herum geführt, herum gehend. Mur obwołny cały folwark zamykający. *Switk. Bud. 87.* OBWODZIC, ob. Obwieść. OBWODZICIEL, a, m., który obwołdzi co; *Eecl.* обводитель; der Herumführer. *Munitor,* obroniciel, obwołdzieciel murem. *Mącz.*, cf. obmurować.

OBWOINA, y, ż., ziele, *apocynum repens Mathiol.*; *aconitum lycoctonum Linn.*, Hundskraut. *Cn. Th. 583.*

OBWOŁAĆ, f. obwoła cz. dok., Obwoływać frequ., obwołuje cont., obwieszczając głosem, ogłaszać, zapowiadać, ausrufen, öffentlich kund machen; *Sorab.* 1. wobwówam, wuwowam, wozvewam, pžipoweam; *Vind.* oklizat; *Ross.* окликать, окликнуть, обнародовать, обнародывать. Ogień obwołać. *Szczerb. Sax. 299.* Obwołać rozkazał, aby się wszyscy do przodków swych religii wrócili. *Warg. Wal. 279.* Język nasz jest to ów pan woźny, co wszystko obwoływa złe i dobre. *Rej. Zw. 110 b.* Apostołowie wszyscy o tym bardzo obwołali, i głośno to światu opowiedzieli. *Rej. Past. P p 2.* Obwołanie, *Carn.* okkliz; *Ross.* обнародование. Aukcyja aho obwołanie na sprzedaż sekt filozofskich (z Lucyana). *Min. Ryt. 1,* 299. (licytacya). — §. A po coś panie bracie przyszedł między pany. Kiedyś tu w naszym kole nie jest obwołany? *Pap. Kol. H 4 b.* (nie wezwany). — §. *Aliter:* Cnota jego jasna, dzieła znaczne, zasługi obwołane. *Jag. Wyb. A 2 b.* t. j. głośne, sławne, słyną, berühm, laut gepriesen. OBWOŁYWACZ, a, m., proklamator. *Cn. Th.,* der Ausrufer. Do tej boskiej sprawy obrał Bóg Jezusa; jego a nie żadnego inszego. Śmiał mieć tak wielkiej rzeczy i obwoływaczem i wykończaczem. *Smale. 2. ib. 34.*

OBWOLUT, u, m., z *Łac.*, obwicie, obwinienie, do obwijania służące; *Boh.* obalowacy papjr, obálka; *Vind.* savjanski popir; *Ross.* обервь, завертка; der Umschlag,

zum Einwickeln. Trzymając w rękę chwilę one obwoluty Rzuci w komin. *Pot. Arg.* 603.

OBWSTAŻKOWAĆ, *f.* obwstażkuje *cz. dok.*, wstażkami ob-
szy; *Ross.* торочить, оторочить, оторачивать; mit Band
einfassen. Jam te pantofle sama obwstażkowała. *Teat.*
36. c. 17.

OBWYSZ, **OBWYZ** *adverb.*, (*Boh. et Slov.* obwyšny *acclivis*),
przywyżej, nieco wyżej, etwaš höher. Groby Turcy w ob-
wysz wystawiają, żeby tam pies nie wskoczył. *Pasz. Dz.*
95. W przegrodach ma być próg spodni obwysz we
drzwiach, aby prosieta za matką wyskoczyć nie mogli.
Cresc. 566. Widział dyabła, jako chłopca, statury obwyž.
Birk. Exorb. D 3 b. Biskup obwyž, jakoby na majestacie
siedział. *Gorn. Dw.* 153.

OBY! *interj.* boże daj to! duszkosz! by! *Boh.* kyž, (*cf.* kie-
dyby, gdyby); *Slov.* o kebi, kedbi, keđ; *Sorab.* 1. o dy,
o fa; *Vind.* bug oteu; *Bosn.* da; *Croat.* dābi; *Eccl.* обы;
o wenn doch! Gott gābe, daß! Oby szczęście z pięknością
twa szło równą drogą. *Hul. Ow.* 52. Oby mi lata i dech
dotąd służyć miały, Ażby twe dzieła wspomnieć godnym
rymem śmiały. *Nag. Wirg.* 499. Obych (obym) u ciebie
sądzony był jako zdrajca, radbych (radbym) pod miecz
tęj szyi nadstawił. *Sk. Dz.* 1042.

OBYĆ się, obył, *f.* obędzie się *recipr. dok.*, Obywać się
niedok., §. 1) obejść się, α) Obejść się bez czego, się
ohne etwas behelfen. Król wziął sobie to za punkt wielki
polityki, aby kraje jego obył się bez zagranicznego prze-
mysłu. *Pain.* 85, 1, 101. Wcale bylibyśmy się obyli
bez tej łaski. *Teat.* 17, 124. Stary mąż młodej żony,
bez koadjutora się nie obędzie. *Teat.* 15, 48. — β) Obejść
się czym, przestawać na tym, się mit etwas begnügen,
damit behelfen. Połowicę skarbu Oktaw wojsku rozdał;
czym kontentowani i oni byli, i Oktaw się obył. *Chrośc.*
Fars. 152. — §. 2) Obyć się gdzie, długo pomieszkać,
pobyć (*ob.* Obywać), eingewohnt sein, lange an einem Orte
wohnhast sein. Nie obył się tam, nie zagrażał miejsca,
nie skwasił tam. *Cn. Th.* 584. Nimfy, Satyrowie, gorale,
Sylwani, Ziemię raz sobie zdana, niech w wieczność osie-
da; Czy wierzyć, że i ci na niej się obeda? *Zebr. Ow.*
7. — §. 3) Obydzie go wiatr. *Zebr. Ow.* 387. obejdzie;
ob. Obejść, obchodzić.

OBYCZAJIĆ, *il.* i, *cz.* *niedok.*, obyczajów nabawiać, polero-
wać, obyczajnym czynić, gestittet machen. Religia oby-
czaj narody, łagodzi dzikie umysły. *Stas. Num.* 2, 204.
Pracy jego tak potrzebne do uszczęśliwienia każdej zoby-
czajonej społeczności. *Pam. Warsz.* 4, 47. *Czart.* (ucey-
wilizowanej; *Bosn.* uobicajiti *inducere in consuetudinem*).
OBYCZAJ, *u, m.*, **OBYCZAJEK**, *jku, m., dem.*; *Boh.* oby-
čeg; *Slov.* običag; *Dal.* obicsaj; *Croat.* obichay, (*Croat.*
obiknujem = nawykam, obiknenye = nawyknienie); *Slav.*
obicsaj; *Bosn.* obicaj, nauk, (*cf.* nawyknać, nauka; *Bosn.*
obiknutise = nawyknać); *Sorab.* 1. nawożeno; *Rag.* obcejaj,
nauk *assuetudo*, *ritus ecclesiasticus*, (obicajnik = rytuał);
Ross. обычай, обывковеніе, (обычуть, обыкать, на-
выкнуть, навывать навукnać); *Eccl.* нловкъ, привычка,
навыкъ; (*Elym.* wyknać, zwyknąć); §. 1) obyczaj, zwy-
czaj, zwykły sposób, nałog, Gewohnheit, Gebrauch. Mie-

szając się między żołnierzami, często słyssał, że oni
słów wolnych i nieuczonych używają, jako pospolicie ta-
kowi mają w obyczaju. *Wys. Aloj.* 36. Musimy używać
słów między współstwem w obyczaj wziętych. *Kosz. Czc.*
126. Tak obyczaj otrzymał; *ita usum receptum. Mącz.*
Łańcuchy jakieś widzę, nad obyczaj długie. *Pasz. Dz.*
55. Według ustawy i obyczaju kościoła powszechnego.
W. Post. W. 230. — §. 2) Obyczaj *differt* a zwyczaj, *ut*
cum dicimus, ma swój obyczaj lato, dzieciństwo, zima,
wino, grunt ten abo ów, koń, i. e. własność, przyro-
dzenie, *at* zwyczaj *est* nałog. *Cn. Th.*, eigentümliche Art
und Weise, Sitte; *Boh.* mraw; *Sorab.* 1. nawożeno, cžah-
nidba; *Vind.* sadershtvu, sadershanje, shega; *Rag.* chjuud,
uvadiza; *Bosn.* chjud, narav, (*cf.* narów); *Ross.* обычай,
поровъ, нравъ, ухватка. Zwyczaj mało się odmienia od
obyczaju w słowie. Zwyczaj właśnie jest, przez który się
dzieje obyczaj, gdyż obyczaj staje się z zwyczaju. A jako
obyczaj, tak też zwyczaj przynależny samemu człowiekowi
rozumnemu. U Polaków za jedno czasem się bierze zwy-
czaj, obyczaj, nałog, nałożenie się czemu, przyzwyczaj-
enie etc. *Petr. Et.* 120. Obyczaje są sprawami wolnymi
człowieka, przyjmującymi powodowanie się i prawo.
Mon. 75, 315. Mówimy pospolicie, każdy ma swój oby-
czaj, t. j. każdy ma coś osobnego od natury danego,
czego inszy nie ma. *Petr. Et.* 120. Osobliwie cztery złe
zwyczaje u nas w obyczaj weszły. *W. Post. Mn.* 351. sind
bey uns zur Sitte geworden. Co kraj, to obyczaj, ländlich,
sittlich, de moribus hominum, de fertilitate terrae, planta-
rum; nie wszędy się wszystko jednako rodzi. *Cn. Ad.*
358. *Ross.* Что городъ, то поровъ, что деревня, то
обычай. Mówi Ruś: szto horod, to norow; zwyczaj tam
taki i tu taki być może. *Pim. Kam.* 20; *Slov.* kolko kra-
gow, tolko običagi. Nie z obyczajami, ale do obyczajów,
jak mówią, jeździć każdy musi. *Stryjk.* 78. (*cf.* kiedy je-
steś między wrony; *ulula cum lupis*; *Slov.* podla običage;
cum fueris Romae, Romano vivito more). Bóg przez 30
lat obyczaje Izraelitów cierpiał na puszczy. *1 Leop. Act.* 13,
18. (złe obyczaje, niesworność, nieposłuszeństwo). Alex-
ander nie mógł się odjąć występkiem a nieobyczajom,
których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył.
Glicz. Wych. L 8. (złym nałogom). Psują dobre oby-
czaje złe rozmowy. *Modrz. Baz.* 215; *Ross.* худыя об-
щества портят хорошия нравы, (złe towarzystwo psuje
dobre obyczaje). Czas w nim może odmienić serce je-
go harde, Z zabaw leśnych zatrzymał obyczaje twarde.
Teat. 45. c. 46. Starych i młodych obyczaj przeciwny.
Pot. Jow. 155. Dobrzy bakałarze nietylko czytać dzieci
uczą, ale i innych obyczajków uczciwych, aby w jedze-
niu, w staniu, w chodzeniu, w mowie przystojnie sobie
poczynali. *Gorn. Dw.* 543. Obyczajek, *mosillus. Mącz.*
Obyczajów dobra nauka, (*ob.* obyczajna, obyczajowa, mo-
ralna nauka). Obyczajów poprawiacz, stróż, naprawca
publiczny, urzędowy, *ensor. Cn. Th.*, *Rag.* nachjudnik
morum magister, nachjudnos, nachjudstvo *morum prae-*
fectura. — §. 3) Obyczaj, sposób, kształt, gatunek, ro-
dzaj, die Art und Weise, Mittel. Wszystkich obyczajów
zażywa, jakoby nieprzyjaciela ubłagał. *Sk. Dz.* 1064.

Szukali obyczaju, jakoby go zabili przez zdradę. *Sekl. Marc. 14.* Nie tylko na to trzeba mieć wzgląd, co kto czyni, ale też którym obyczajem działa. *Ezop. 50.* By w najlepszy obyczaj ta miłość była, jednak za sobą osławę ciągnie. *Gorn. Dw. 293.* Wszelkim obyczajem podobać mu się pragnie. *ib. 12.* Bóg ma wiele obyczajów u ludzi niepodobnych, któremi wywieść może z wszystkich przygod. *Sk. Kaz. 66.* O dziwnym obyczaju swego nawrócenia ś. Paweł sam pisze. *Sk. Żyw. 1, 55.* Uchodził kryjomym i pokatnym obyczajem. *ib. 1, 176.* W prawie dano obyczaj, jako się opiekunowie sprawować mają. *Saxon. Art. 35.* Król Czeski przyzwolił dać Mieczysławowi Dąbrówkę tym obyczajem, jeżeli się ochrzczi. *Biel. 33.* t. j. pod tym warunkiem, unter der Bedingung. Zbawiciel nasz ten obyczaj śmierci sobie obrał, który... *Kucz. Kat. 94.* (rodzaj. edit. 2.). OBYCZAJNOŚĆ, ści, ż., (cf. dworstwo obyczajów), grzeczność, die Sittsamkeit, Höflichkeit; *Boh.* mrawnost, moresnost; *Rag.* obicnos *humanitas*, obicajnos *assuetudo*; *Vind.* fletnost, lepovishnost, pohleunos, lepudershnost, prausadershnost; *Sorab. 1.* czahnidbnofcz; *Ross.* благоправие, добронравие. Obyczajność uważa co mówić i czynić przystoi. *Zab. 4, 146.* Obyczajność jest dowodem powierzchownym umysłu łagodnego. *Zab. 1, 43.* Obyczajność jest rodzaj niejakich spraw, w których przez ćwiczenie i zwyczaj do jakowejś przychodzimy gotowości. *Mon. 70, 317.* Pewne prawidła, zwyczajem krajowym stwierdzone, obyczajnością mianuje. *ib. 71, 54.* Nieobyczajność zamyka w sobie występki i sprośności, jako pijaństwa, fryerstwa i t. d. *Glicz. Wych. L 8 b.* OBYCZAJOWY, OBYCZAJNY, a, e, §. a) do obyczajów albo życia cnotliwego należący, moralny, Sitten-, Moral-; *Boh.* mrawny, moresny; *Sorab. 1.* czahnidbené, czahnidbné; *Carn.* sadershliv; *Rag.* obicni zwyczajny; (*Rag.* obicjan *humanus*); *Bosn.* obicajni *consuetus*; *Slav.* obicsan ludzki, obicsajan zwyczajny; *Ross.* обывновенный, zwyczajny, правоучительный, нравственный moralny; *Ecll.* правный *ethicus*. Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczajną nazywamy. *Mon. 70, 317. ib. 76, 150; Rag.* filozofia nadchjudna, chjudorédna, chjudorédnos; *Ross.* правоучение. Bardzo pięknie o obyczajnej nauce mówią, von der Sittenlehre, a bardzo daleko obyczajami od niej się odsuwają. *Wyryw. Geogr. 325.* Obyczajne prawdy. *Bals. Niedz. 192.* (t. j. moralne, z nauki moralnej). Każda przypowieść Chrystusowa zamyka w sobie skutkującą obyczajną prawdę. *ib. 1, 117.* — §. b) Obyczajny, obyczajnie *adverb.*; (*Boh.* obyčegny, obyčegné; *Slov.* običegný; *Ross.* обычайный, обычно zwyczajny); dobrych obyczajów, gesttét, wobł gesttét; *Vind.* zheden, fleten, lepovishen, napraulen, sadersshezh, sadershtvan, pohleun; *Ross.* благоправный, добронравный, степенный; *Ecll.* легконравный. Obyczajnym jestem *Ecll.* добронравствую; *oppos.* злонаравствую. — §. c) Przeworny, ostrożny, vorfichtig. Gdy się około ognia nieobyczajny snuje, płomieniem zachwycony, na pół martwy z placu wzięty był, temere. *Krom. 714.* Buczacki z nieuzbrojonym czeladzi orszakiem na Tatarów nieobyczajnie napadł, imprudens. *ib. 618.* Wodę mu nie-

obyczajnie na ręce podał. *Sk. Dz. 866.* (niezgrabnie). Wełnianki z tego ziała dzieciom do igrania mają być obyczajnie dawane, żeby jedno drugiemu tego w uszy nie natkało. *Syr. 754.* Lew gdy gwałt jaki wielki na się widzi, odstęp czyni, ale obyczajny, pazury abowiem ostre w łapy pokryje, żeby śladu po sobie nie zostawił, i z lekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustepie. *Birk. Chodk. 8.*

*OBYDLE, a, n., *Boh. et Slov.* obydlj, et oby; *Ross.* обиталище; miejsce przebywania, pomieszkanie, die Wohnung. Zórawie tam swoje obydle miewały. *Kmit. Spyt. D., ob.* Obywać.

OBYDWA, OBYDWIE, ob. Oba, Obadwa, alle beyde.

*OBYECADŁO. *Glicz. Wych. J. 8, ob.* Abecadło. *OBYEDNAĆ. *Gil. Post. 313 b, ob.* Objednać. *OBYEGŁY. *Biel. Św. B. 4 b, ob.* Obiegły, Obiedz.

*OBYSK, ob. Obisk.

*OBYWAĆ, ał, a, *contin. intr.*; *Boh.* obywati; *Slov.* oby-wám; *Ecll. et Ross.* обитати, обитаю; mieszkać gdzie, domem stać, wobnen. Kazał im obywać w mieściech Samaryjskich. *1 Leop. 1 Ezdr. 4, 10.* (mieszkać. *3 Leop.*). Odpisał urzednikom, obywołającym w Syrii... *1 Leop. 3 Ezdr. 2, 25.* Lech i Czech przyszli pod góry, gdzie piérwéj obywali Boemowie. *Biel. Św. 136.* Obróciwszy twarz ku puszczy, użrzał lud Izraelski, obywołający w namiéciech. *1 Leop. Num. 24.* Po ziemi téj nie chodził mąż, ani obywał człowiek. *1 Leop. Jer. 2, 6.* (ani mieszkał człowiek. *3 Leop.*). Każdy, któryby obywał między synami Izraelskimi. *1 Leop. Levit. 17, 10.* (zagościł. *3 Leop.*). Z ludźmi obywanía nie ma. *1 Leop. 4 Ezdr. 5, 38.* (mieszkania. *3 Leop.*). Gdzie nocy jasne a nie mgliste, tam ciała obywołających (mieszkańców) zdrowe bywają. *Cresc. 651.* W suchych stronach obywołający, téż sułsi bywają. *ib. 15.* Bóg lud Izraelski wywyższył czasu obywanía w ziemi Egipskiej. *Budn. Act. 13, 17.* Przykazał ludu, który obywał w Jeruzalem, aby dawali część majątku kapłanom. *1 Leop. 2 Chron. 31, 4.* (mieszkaćemu w Jeruzalem. *Bibl. Gd.*). — §. Act. cum Accus. Obywać, bewobnen. Przed Panem niech się zruszają wszyscy obywołający krąg ziemi. *2 Leop. Ps. 52, 8.* (wszyscy obywołający w krąg ziemi. *1 Leop. Ps. 32, 8;* wszyscy obywatele okręgu ziemi. *Bibl. Gd.*). — §. Obywać z kim, cielesną sprawę mieć, bewobnen, sif fctifctif vermifctif. Nieprzyjaciel będzie obywał z żonami twemi jawnie. *1 Leop. 2 Reg. 12, 12.* (będzie legał z niemi. *3 Leop.*). Któryby obywał z macochą swoją, niechaj umrze. *1 Leop. Levit. 20, 11.* (któryby spał. *3 Leop.*). Niewiasta, któraby obywała z bydłociem, zabita będzie. *1 Leop. Levit. 20, 16.* (któraby podlega bydłociu. *3 Leop.*). — §. Obywać się, ob. Obejsć się; Obyć się. OBYWATEL, a, m.; *Boh. et Slov.* obywatel mieszkaniec, *Bosn. et Croat.* obitel czeladnik, domownik; *Ross.* обыватель mieszkaniec; *Ecll.* обитатель mieszkaniec, обитальник cudzoziemiec; *Ross.* обитатель; §. 1) obywołający gdzie, mieszkaniec, ber Obwobner, Infaß. Idźcie oglądać tę ziemię, i lud, który jest obywatelem jej, jeśli mocny jest. *W. Numer. 13, 14.*

(lud, który mieszka w niej. *Bibl. Gd.*). Słońce swoją jasnością świat i obywatele jego częstokroć obraduje. *Furm. Uw. F.*, *Ross. obs. житій, жытьи люди*. Przed zdradami obywateliów kraj ten niebezpieczny jest. *Kosz. Lor. 55 b.* Ziele to u nas ani gościem, ani obywatelem jest, bo tylko w krajach ciepłych swe kochanie ma. *Syr. 235.* Dyabeł po zbawieniu ludzkim już sam tylko ma być obywatelem wiecznego potępienia. *Biał. Post. 246.* Obywatel niebieski naśmiewa się z nich. *Budn. Ps. 2, 4.* (Bóg, który mieszka w niebie. *Bibl. Gd.*, der im Himmel wohnt. *Luth.*). — §. 2) Obywatel, członek cywilnie i politycznie wolny wspólnej rzeczy, *citoyen*, der Staatsbürger, der Bürger eines Staats, (cf. mieszkaniec, mieszczanin). Zostać obywatelem, jest oddać swoje moc osobistą towarzystwu całemu. *Stas. Zamoj. 20.* Samą szlachtę prawa nasze rozumiały właściwie przez obywateliów, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelskich, ściśle należy do samej szlachty, czy to w senatorskim, czy w rycerskim stanie będącej. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 187.* Prawy obywatel w każdej sprawie dobro kraju powinien mieć przed oczyma. *Kras. Pod. 1, 20.* Składam najgłębsze dziękczynienia u tronu Twego, u tronu Króla obywatela i ojca ojczyzny. *Dyar. Grod. 67.* vor demem Throne, König, Bürger und Vater des Vaterlands . . . Imię obywatela, ty mój skarbie złoty, Szacowniejszy nad wszystkie herbowne klejnoty. *Zab. 2, 275. Nar.* OBYWATELKA, i, ż.; *Boh.* obywatelkyně; *Ross.* обывательница; §. 1) mieszkanica, die Bewohnerin, Einwohnerin. Królowie wojsk uciekali, a obywatelka domowa podzieli korzyść. *Budn. Ps. 68, 12.* (ta, która przyglądała domu. *Bibl. Gd.*). — §. 2) Dzieląca wolność cywilną i polityczną państwa, die Staatsbürgerin. Matka obywatelka. *Kniaż.* OBYWATELSKI, a, ie, §. 1) obywatelem służący, należyty. §. 2) Tameczny abo tuteczny, *vernaculus, patrius, indigena.* *Cn. Th.*, domowy, krajowy, einheimisch, inländisch, Landes-; *Ross.* обывательский mieszkańczy. — §. 2) Członkom wspólnej rzeczy należyty, staatsbürgerlich. W rodackiej chodząc sukienice, niby obywatelską okazują postać. *Mon. 65, 188.* Brak wielki wyobrażeń i obyczajów obywatelskich w ludzie wiejskim. *Ust. Konst. 1, 114.* t. j. na obywateliów przystojnych, der Mangel an Begriffen und Sitten, die Staatsbürgerin erforderlich sind, unter unserm Landvolke. Po OBYWATELSKU *adverb.* według zwyczaju obywateliów kraju jakiego. *Cn. Th.*, 719. nach Landesart. — Duchem obywatelskim, sposobem obywatelskim, staatsbürgerlich, mit Bürgersinn, mit Biedersinn, patriotisch. Radzę postąpić w tej materii po obywatelsku, po bratersku. *Gaz. Nar. 1, 189. Stan. Aug.* Przysięga sekretarz rady, że swą funkcją sprawować będzie sumiennie, wiernie i po obywatelsku. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 292.* OBYWATELSTWO, a, n., — §. 1. *incolatus.* *Cn. Th.*, die Einheimischkeit, die Zusaßschaft, die Eingeborenschaft, das Indigenat. Obywatelstwa, abo miejskiego utracenie, abo niemienie, cudzoziemstwo, *peregrinitas.* *Cn. Th.*, Staatsbürgerrecht, Bürgerrecht. — §. 2. *politycznomoraln.* Patriotyzm, charakter obywatelowi należyty, Staatsbürgerinn, Patriotismus, Biedersinn; *Ross.* общительность. W średniej mieszkańców

klasie znajdują się umiarkowanie, obywatelstwo i inne cnoty. *Gaz. Nar. 1, 246.* Jędrzej Zamojski, sławny mąż w Europie cnotą, urzędami, obywatelstwem. *Zab. 14, 201.* Zna król twoje obywatelstwo, zna wierność bez skazy; wdzięczności się spodziewaj. *Teat. 45. d. 20. Wyb.* Najczystsze obywatelstwo, sentymenta pełne szlachetności, odmalowane są w całym tym dziele. *Gaz. Nar. 1, 302.* — §. 3. *personif. collect.* Obywatelstwo, zbiór obywateliów, obywatele, cf. pospólstwo, w dawnym znaczeniu; Bürger, Staatsbürger. Poseł od swego województwa, powagą mówi do obywatelstwa, jako od niego wybrany i delegowany. *Koll. list. 2, 31.* Widzi kraj do brze, co za pożytki w obywatelstwie zdatnym do usługi Rzeczypospolitej wyniknęły. *Zab. 14, 178.* Zgromadzone na ratusz obywatelstwo te ustanowiło uchwałę. *Gaz. Nar. 2, 195.*

OBŻAĆ *cz. dok.*, Obżynać *niedok.*, w około pożyć, bemäßen. Kosmata Polifem obżyna sierpem krzywym brode. *Zebr. Qw. 340.*

OBŻALEC, *lea, m.*, sorte de bois de charpente, Art von Bauholz. *Tr.*

OBŻAŁOWAĆ, *f.* obżaluje *act. dok.*; (*Boh.* obżalovati, prożalovati; *Dal.* oszvaditi); obżalować kogo u sądu; obwiniać kogo. *Cn. Th.* oskarżać, einen gerichtlich anklagen; (cf. żałoba). Osoczył a obżalował je wielą haniebnych złości. 1 *Leop. 1 Macch. 7, 25.* Przywiedziono one męże, którzy byli obżalowali, a oskarżyli Daniela. *ib. Dan. 6, 24.* Siostrę brat obżalował i wydał. *Sk. Dz. 802.* W zakonie starym godziło się ojcu syna nieposłusznego do urzędu obżalować. *Sk. Kaz. 44.* Obżalowany powinien prawdę zeznać, co żalującemu winien. *Sax. Porz. 25.* Epaminondas był obżalowan, i chciano go o gardło przypawić. *Eraz. Jęz. H 2 b.* Obżalował a oskarżył mię u ciebie. 1 *Leop. 2 Reg. 19, 27.* Dopuszczę mi, żeć maluczko obżaluję boleści moje. 1 *Leop. Job. 10, 20.* (niech ci się skarżę). Lukrecya żalobliwemi słowy krzywdy się swęj przed mężem dosyć żalobnie obżalowała, pugałaem się zabiła. *Kosz. Lor. 68 b.* — §. Obżalować, *ob.* Ożałować.

OBŻARCA, OBŻERCA, OŻERCA, OŻYRCA, *y, m.*, OBŻARTUCH, *a, m.*; *Boh.* obežralec, obžerac, ožralec, žraut, hlton; *Slov.* ožralec; *Sorab.* 1. wožrawcz; *Vind.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posheruh, poshrelfnik, trebulfnik, oshertuvauz, poshiravez, nefitnik, nigdarfit; *Croat.* osiravec, oserlyivecz, poshvih; *Bosn.* prosgdor, prosgdorač, sgderallo; *Ross.* обжора, чревообъядникъ, ѣдунъ, *f.* ѣдунья; *Ecccl.* пищикъ, который ѣсть, ожотникъ, прожорливъ, гортанобѣсникъ; (*Elym.* žreć); ožralec, oblojca, žarlok, ein Pfeffer, Schlemmer; (cf. wilk, rosomak, brzuch, utonął w brzuchu; tylko jeść a pić; jak w piekło wrzucił; pożarł; paso-brzuch). *Helluo*, obzarca, žarlok, Macz.. Obżerca, niepowściągliwy w pokarmach. *Sk. Żyw. 2, 20.* Niepotrzebni obżarce, którzy tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor. 107 b.* Do ożerców, których obżerstwo nigdy niesyte, zawzdy bezdenne. *Pilch. Sen. list. 3, 43.* Niemądry, który ożyrce karmi, a czyni zelżywość ojcu swemu. 1 *Leop*

O C.

Prov. 28, 7. On dla swej wspaniałości jedynie oznaku, Wszystkich w piątki obzarców czestował bez braku. *Zab.* 15, 93. Obzartuch, tyłkoby jeść a pić, zatonął w brzuchu. *Zegl. Ad.* 182. Wilk obzartuch. *Haur. Sk.* 315. *Jak. Baj.* 80. Obzarcą być *Ecccl.* *УРЖОЖНСТВОСТКОВАТИ*. OBŻARCIE, OBŻARLIWIE, OBŻERNIE *adverb.*, żarłocznie, łakomie, gefräßig, verfreffen. OBŻARLIWY, *OBŻYRLIWY, *OBŻERLIWY, OBŻARTY, OBŻARŁY, OŻARŁY, OŻRZAŁY, OBŻERNY, a, e; *Boh.* obžerny, ožraly, obežraly, hltawý, gicný; *Slov.* ožrali, obžerni, pažrawý, wozrawczki, woyedné; *Vind.* osherten, poshreshin, poshrehin, sherten, grosnojedezhen, trebushten; *Carn.* samogovtne; *Dal.* obgyden; *Ross.* обжорливый; *Ecccl.* чревообъядный, *УРЖОЖНСТВОСТКОВАТИ*, *ОБЖАДЛИВЫЙ*, *УРЖОЖНСТВОСТКОВАТИ*, чревоунасытний; żarłoczny, gefräßig, freßfüchtig. Kolera i morzenie jest człowiekowi ożarłemu. 1 *Leop. Syr.* 34, 23. Wilk bestya obžerliwa jest. *Sak. Probl.* 101. Wilk obžerny. *Zimor.* 275. Psi obžarliwi nie znają nasycenia. *Budn. Jes.* 56, 11. (oni są psami obžartemi, nie mogą się nigdy nasycić. *ib. Bibl. Gd.*). Obžarły, gulosus. *Mącz.* Ciężkość niewyspania trapi człowieka ožrzałego. *Radz. Syr.* 31, 22. Motłoch opity, ožrzały. *W. Post. W.* 280. Nie bądź obžyrlivy, będziesz długo żywy. *Sak. Probl.* 147. Obžarty brzuch rozumu ostrego nie czyni. *Kosz. Lor.* 4., *plenus venter etc.* Obžarły Mateusz biskup Krakowski. *Biel.* 100. Kto nie obžartem, opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Tym, którzy obžerniejsi byli przed chorobą, więcej pokarmu w chorobie pozwolić potrzeba. *Krup.* 5, 369. *et* 2, 104. OBŻARTOŚĆ, ści, ż., OBŻARSTWO, OBŻERSTWO, n.; *Boh.* obžerstvj, obežralost, žrawost; *Slov.* obžerstvo, ožralstvo, pažrawost; *Sorab.* 1. wozrawstwu, woyednolež; *Carn.* poshreshnost; *Vind.* oshertnost, shertlivost, poshreshnost, posherlivost, velkojedstvu, grosnojedezhnost; *Croat.* oserlyivoszt; *Dal.* харство; *Hag.* prohdorstvo; *Bosn.* prosghrrilost, posghjarlost, prosghdarstvo; *Ecccl.* чревообъядние, *УРЖОЖНСТВОСТКОВАТИ*, *УРЖОЖНСТВОСТКОВАТИ*, ласкосердство, гортанобъядние; *Ross.* обжорство, обжирство; chciwość zbytnia (*habitus*) nieporządna do jedzenia, żarłocstwo, łakomstwo w jedzy. *Cn. Th.*; ožralstvo, die Gefräßigheit. — *§. actio*: Obžeranie się, obžarcie się, obłożenie się pokarmem, przebranie w jedzy, abo i w piciu, daß Ueberladen mit Speise und Trank. Dla obžerstwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym jest, żywota sobie przyczyni. *Sk. Kaz.* 504. Na czei rozpasować się, znak obžartości. *Eraz E iii.* Ze zbytniego gorzałki obžarstwa, trafiają się ludziom różne przypadki. *Haur. Sk.* 164. pijaństwa. OBŻERAC się, *ob.* Obežrzc się.

OBŻEGLOWAĆ *cz., dok.*, w koło pożeglować, umsegeln; *Vind.* obladjati, objadрати, okuljadрати.

OBŻEGNAĆ, *ob.* Ožegnać.

OBŻIERAĆ się, *ob.* Obežrzc się. OBŻNACZYĆ, *ob.* Oznaczyć. OBŻOBAC, *ob.* Ozobać. OBŻYNAĆ, *ob.* Obżać. OBŻYNKI, *ob.* Obrzynek. OBŻYRAĆ się, OBŻERAC się, *ob.* Obežrzc się. OBŻYWIĆ, *ob.* Ożywić.

OCALIĆ, *f.* ocali *act. dok.*, w całości zachować, całości nienaruszenie obronić, ganz und unverfehrt erhalten, die Unversehrtheit behaupten. (*cf. Vind.* sazeliti, obzeliti, dozeliti, zagoić, wygoić; *Ross.* исцѣлить, исцѣлять wyleczyć). W odmęcie sprzysiężonych na zgubę niewinności Iotrów, szczęśliwy jeszcze, kto głowę na karku ocalić potrafi. *Teat.* 49, 27. Służył ojczyźnie i szlachetnie radził, Nie mógł ocalić, ale jej nie zdradził. *Kniaź. Poez.* 1, 74. Ocalone królestwo, uwolniony ociec, nieprzyjaciele zwyciężeni. *Teat.* 51. *d.* 123. OCALEĆ, *ał, f.* ocaleje *neutr. dok.*, w całości się utrzymać, ganz und unverfehrt bleiben; *Ross.* уцѣлѣть; (*Ecccl.* цѣлится ozdrowieć). W pośród zgrai złotych ocalała. *Hul. Ow.* 206. Albo ginąć, albo ocaleć razem musimy. *Nar. Tac.* 3, 47. (*Ross.* исцѣлитель lekarz, goiciel).

OCAP, *u, m., Fortif.* w cembrowaniu galeryj podkopowych, sztuka poprzeczna ramy, składająca u wierzchu niby balckę pułapowa. *Jak. Art.* 3, 305, der Zapfenbalken, daß Zapfenstift. Mur, lub parkan pospolicie ogradzają ogrody; kiedy jeszcze po ocapach ostre kolki gęsto na krzyż pozabijane będą, zabrania się tym wstępu wszelkiemu bydłciu. *Kluk. Rośl.* 1, 59. Ocapy u budowy zwyczajnie sosnowe. *ib.* 2, 162. U drzwi u wierzchniego ocapu przybił podkowę. *Haur. Sk.* 552.

OCAPIEC, *f.* ocapieje *neutr. dok.*, głupim jak cap się stawać, w rozum zejść, dumm werden wie ein Schöpf. Ocapiłby dziad stary, by mu się zachciało stawiać kłētki, grać w lichu, i na trzcinie jeździć. *Zab.* 8, 74. *Lżyck.*

OCCIANY, a, e, z octu, od octu, octowy, Essig. Dawaj jej kwaśny potraw i occianych pokarmów. *Spicz.* 175. OCCIARZ, *ob.* Octarz. *OCCIC, *Boh.* zocititi; na ocet obrócić; zu Essig machen; *Boh.* zocetiti octem się stawać.

OCEAN, *u, m.*, całe to zebranie wody słonej, która świat oblewa. *Wyrw. Geogr.* 14, wielkie morze, które wszystkie ziemie sobą opasało, i od bliżkich ziem bywa nazywane rozmaicie. *Otw. Ow.* 603. Rozlanie morza wielkiego, oceanem zowią. *Syxt. Szk.* 53. Ocean, otoczyświat, morze wielkie. *Cn. Th.* 426; *Slav.* širokó móre, daß Weltmeer. OCEANSKI, a, ie, Oceanś, Weltmeerś. Oceañskie wody. *Zbil. Dr. E* 5. die Gewässer des Oceanś.

OCECHOWAĆ, *f.* ocechuje *act. dok.*, oznaczyć, circumsignare. *Mącz.* bezejchnen, umschreiben. Ocechowanie. *Weryf.* 18.

OCEDZIĆ *cz. dok.*, *Vind.* ozhedit; *Croat.* oczejam; *Ross.* оцѣждати, оцѣждаю; *ob.* Cedzić.

*OCEKAŁY, a, e, ociętny, krnąbrny, hartnäckig. Zaslepione, oczekające a zatwardziałe serca pokutować nie umieją. *Kosz. Lor.* 63 b. Ziele Wrotycz febrý i gorączki oczekające leczą. *Syr.* 811.

OCEL, *u, m.*, bródka na podkowach, (*ob.* Cel 4.), der Stollen auf dem Hufeisen. (*cf. Boh.* ocel = stal; *Bosn.* ocigl, bližnica; *Croat.* ocel, oczely; *Hung.* atzél). Kto konia swego na ocel da ukować, Już i na gołoledzi może tym harcować. *Rej. Zw.* 4. Uzbrowszy w podkowy i stalne ocele konie żołnierów swoich. *Pot. Poc.* 117. — *§.*

fig. Co cnotą na ocel nie zakowano, trudno to szluznie ma być pochwalono. *Rej. Zw.* 145. Myśl stateczna, na żadną stronę nie uniesiona, a rozumem na ocel zahartowana. *ib.* 22 b. OCELOWAĆ, *f.* oceluje *act. dok.*, *okryzać, ograniczyć, *determinare. Macz.*, umgränzen. Okrażenie albo ocelowanie, *circumscriptio terrae. ib.*

OCEMBROWAĆ, OCEMBROWANIE, *ob.* Cembrować.

*OCEMGNIEŃCIE, *ia, n.*, okamgnienie, (*ob.* Mgnąć), *ber* Augenbl. Oczy po staropolsku oce; ztąd ocemgnienie. *Kpcz. Gr.* 2, p. 161. Na każde ocemgnienie boleści jego większą moc brały. *W.* 2 *Macch.* 9, 11. *W. Post. Mn.* 123. *Rej. Wiz.* 186. Język kłamiwy ustanie w ocemgnieniu. *Radz. Prov.* 12, 19. Pan Bóg w ocemgnieniu wszystko opatrzyć, odmienić, naprawić i postanowić może. *Rej. Zw.* 198.

OCENIĆ, *f.* oceni *act. dok.*, Oceniać *niedok.*; *Croat.* uczęnyam; *Vind.* ofstirati, dofstirati; *Ross.* оцѣнить, оцѣнять; cenę naznaczyć, oszacować, *taſiren, ſchätzen, einen Preis anſetzen.* Dziki wędrownik zbojeckimi nawy przybywszy do nas (Amerykańczyków) losy nie odmienił, Panów mych wyciął, a perły ocenił. *Zab.* 13, 247. *Nar.* (t. j. wartość im naznaczył). Nieoceniony, nieocenny, którego ocenić niemożna, nieoszacowany; *Ross.* неоцѣненный; *Eccl.* неоцѣнимый; unſchätzbar, ohne Vergleich ſetzbar. Błyszczała z cesarskiego berła nieocenna perła. *Przyb. Luz.* 219. Dziecię nieocenione, ani też wysławione W boskiej wszechmocności. *Pieśn. Kat.* 30. Moment każdy bawienia się z tobą, momentem jest u mnie nieocenionym. *Teat.* 16. c, 5. Ocenienie, cena *Ross.* оцѣнка. Oceniciel, *Ross.* оцѣщикъ; *Eccl.* оцѣнитель; *ob.* Taksator.

OCERKLOWAĆ, OCYRKLOWAĆ, *ob.* Cyrklować.

OCET, *G.* ctu, *m.*; *Boh. et Slov.* ocet, zocititi na ocet obrócić, zocētiti octem się stać; *Sorb.* 1. kiszawo, kiszalo; *Sorab.* 2. wozucha; *Carn.* jesch, urisk, (urishěžhn acetosus); *Vind.* efih, jefeh, jöfih, jefih, kifelz, grifhik; *Croat.* oczēt, *G.* oczta; ozat, kwasniczna, kwaszina, (ocztim aceto, zocztłujemsze acesco); *Dal.* oczat, kvassina, (ocztiti se • kwaśnieć, oczen • kwaśny); *Hung.* eczēt, eczeth, (ecztlui, eczetes); *Bosn.* ocat, (otiti se, uzoctiti se *acescere*, oçten, gljut • kwaśny; *Rag.* ozat, (xestok • mocny ocet); *Slav.* ocet, sirche; *Ross.* оцетъ, *G.* оцета; укусь; *Eccl.* оцѣть, кислина, то же что укусь по Россійски, а происходитъ отъ Римскаго реченія acetum, *Graec.* ὄξος острый; (*Eccl.* оцетность, кислота, kwasność kwaśność); *Anglos.* ecet; *Ger.* der Eßig. Ocet, zakwaśniałe wino, piwo, miód skwaśniały. Ocet bywa z wina i inszych rzeczy, gdy części winne w winie bywają zaziębione, a części wodne zagnijają. *Urzed.* 423. Rozmaite są octy; najlepszy winny. *ib.* Wino w cieple stojąc, staje się octem. *Kluk. Dykc.* 3, 170. Znać piwo, wino po ocie. *Cn. Ad.* 1092. (poznać łatwo w starości, jaki kto był w młodości). Z najlepszego wina, najostrzejszy ocet. *ib.* 184. (dobry gdy się zepsuje, bywa najgorszy). Czas octu za piecem pilnować. *Rys. Ad.* 6. — §. Ocet siedmiu złodziejów, przeciw powietrzu służy. *Perz. Lek.* 252. — §. Ocet z miodem zmieszany, oksy-

mel, miodek kwaskowaty, Drymel. Insza jest rzecz ocet miodowany, a insza ocet miodowy, który jest z miodu przasnego. *Urzed.* 425. OCETNIK, *a, m.*, chodzący koło octu, octarz, octownik; *Ross.* укусникъ; *ber* Eßigmann, Eßigsträmmer, Eßigbrauer. *Wrodz. żeńsk.* OCETNICA, *y,* Ocetniczka, *i, zdrbn.*, *Ross.* укусница. — §. Ocetnica, ocetniczka, naczynie od octu, flaszka, ein Eßigfläschchen, Gefäß zur Eßig; *Slav.* octownj nádoba; *Slav.* ocetnica, sirchetnica; *Rag.* osteniza; *Bosn.* oçtenica; *Croat.* ocztenka; *Carn.* zhotara; *Eccl.* укусница.

Pochodz. octowy, octowki, octarz, octownik.

UCH! *interj.*, *Ross.* охъ!, о! ах! (*cf. Ross.* охать jękać, ахъten!) Och jak wielkiej z bojaźnią upatruję złości, Boże odwróć to лихо z twojej wszechmocności. *Bardz. Trag.* 536. Kocha mię, och i jak kocha! *Boh. Kom.* 1, 391. Och! to się pocieszę i zemszczę się. *Karnk. Kat.* 357. Nie mieli wody w wojsku, i rzekł król Izraelski: och biada, biadaż nam! 1 *Leop.* 4 *Reg.* 3, 9-10. *Sak. Persp. pr.* B 2 b.

UCHAPIA mi się kto abo co *recipr. niedok.*, — *obversatur animo meo confusa species alicujus rei vel hominis; videor nosse, vidisse alicubi hominem. Cn. Th. Carn.* dimla se meni; es kommt mir etner oder etwas als schon gesehen oder bekannt vor, es scheint dunkel vor meiner Seele, als hätte ich es sonst schon gesehen. (*Ross.* охапать, охапывать nachapać, охапка, охапочка nachapanie; охабна gatunek dawny sukni). (Ochapia mię co albo kto, *n. p.* Ochapia mię ten głos. *Tr.??*). Pamiętaszże twarz albo imię jego? *R.* Ochapia-ć mi się przecię jakoś twarz onego. *Bardz. Trag.* 587. I mnie się coś ochapiało, zem cię znalazł kiedys. *Teat.* 54. c, C 2. Zdaje mi się, że mam znać W Pana. *R.* Być może, bo i mnie się W Pan coś ochapiasz. *Teat.* 30. b, 88. Widzi ją, ochapia mu się jej postać. *Pot. Syl.* 222. — §. *Aliter:* Mimy ochapiały się do tych sztuk, które Francuzi Fars zowią. *Teat.* 24, 35. *Czart.* t. j. przypominają je, podobne do nich były.

*OCHĘDOGA, *i, z.*, strój, suknie i insze rzeczy co najlepsze, *Рус.*, *État.* Biedny ten człowiek ochędogę swoje i stroje owe szlachetne wszystkie utracił. *W. Post. W.* 3, 24. Wzięła maneły, rekawiczki, pierścionki, nadto wszystkie swe ochędogi, owa bardzo się pięknie przybrała. *Radz. Judit.* 10, 4. (wszystko ochędostwo swoje. *Bibl. Gd.*) — *Transl.* Ochędogę chwały i wielmożności twojej w dziwnych twych sprawach rozprawować będą. *Radz. Ps.* 145, 5. (ozdobę chwały. *Bibl. Gd.*). *OCHĘDOGOŚĆ, *ści, z.*, przyozdobienie, ozdoba, Zierrath, *Рус.*, *État.* Iżbyśmy sprawowali sobie takie przyprawę, i takie ochędogości na duszach i na myślach naszych. *Rej. Post. R r* 5 *OCHĘDOŻKA, *i, z.*, szata do ludzi. *Cn. Th. Dudz.* 48.; chędožsza i lepsza suknia, odświętna, świętalna, ein Feiertagskleid, *État.* Stłudy jego swowolni, i barwy i ochędožki z siebie potyrali. *Petr. Ek.* 109. Konie sprzedam, sprawię ochędožkę na się. *Alb. z Woj.* 35. Nie włożywszy ochędožki, wyszedł do swoich. *Budn. Apoph.* 112. OCHĘDOŻNOŚĆ, *ści, z.*, a) ochędostwo, czystość, *bie* Reinlichheit; *Boh.* plechota,

čistotnost; *Vind.* zhednost; *Ross.* опрятливость, опрятность. W krajach wschodnich gorącość powietrza konieczną ochedożność wyciąga. *Mon.* 72, 711. — *) Stroje, sprzęty, *Рус.* Сѣмудѣ. Odszczepieńczy z swoich zborów wyrzucają obrazy i wszystkie ochedożność a porządek zwierzechni. *W. Post.* W. 5, 81. OCHEDOŻNY, a, e, OCHEDOŻNIE *adverb.*, OCHEDOŻNIUCHNY *intens.*, chędogi, czysty, sauber, rein, reinlich; *Boh.* čistotný; *Ross.* хольный, опрятливый, опрятный. Nie ma być pobłocona szata, ale ochedożna. *Petr. Pol.* 2, 148. W każdym gmachu ma być zawdy ochedożniuchno. *Haur. Ek.* 88. — §. Ochedożny, ochedogi, a, ie, (cf. czysty), piękny, strojny, schön, gerüst; *Ross.* узорочный. Posłał mu pacholę bardzo cudne, i wzrostu ochedożnego. *Warg. Wal.* 149. Amurat wiele ochedogiego wojska swego potracił. *Baz. Sk.* 236. Mieczysław przyjechał do Krakowa, ochedożnie i z dostatkami wielkim. *Biel.* 111. Tłumacze Radziwiłłowsy o ochedożna Polaszczynę najwięcej się starali. *Budn. Bibl. praef.*, t. j. o ozdobną, ein zierliches Polnitjch. OCHEDOŻTWO, OCHEDOŻTWO, a, n., 1) czystość, niebrudność, die Reinlichheit, Sauberheit; *Vind.* zhednoba, Inashnost, falost; *Croat.* sznaga; *Ross.* холя. Zostaje nam jeszcze mówić o czystości czyli ochedostwie względem pomieszkania i ubioru. *Mon.* 74, 593. Przez ochedostwo nie rozumiemy ozdoby, ani kosztowności domów, bo można zachować się czysto i w chałupie. *ib.* Koń, pan, i wino wielkiego ochedostwa potrzebują. *Rys. Ad.* 26. — *) 2) Ochedostwo, ochedożenstwo, przyozdobianie, ozdoba, ozdoby, strój, Рус, Семудѣ, (cf. *Lat.* mundus); *Boh.* šperky; *Sorab.* 1. dēbenstwo, czērich; *Carn.* shumrāk; *Vind.* koranda, lepostvu, kinzh, tinkustvu, koranda; *Croat.* gyungu; *Ross.* утварь, наряжаніе, наряженіе, нарядъ, узорочіе, убранство. Pospolicie chępią się białogłowy ze swych gratów, szat i chust białych; jeła i ona też wykładać swoje ochedożenstwa, szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych.* C 6 b. W świetnym odzieniu i ochedożenstwie ciała kochają się. *Glicz. Isocr.* I i 4. Mówię o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochedostwie domów, to jest, jak dziś modnie mówimy, o meblach, które z wielkim kosztem sprowadzają. *Mon.* 67, 622. Żona Stylikona z bogini Rei ochedożstwo wzięła, i na się włożyła. *Sk. Dz.* 323. Były przy ornacie dwa ochedostwa kapłańskie, które zwano rationale i humerale. *Sk. Dz.* 12. Księżna własne dobra swoje i wszystko prawie ochedostwo białogłowskie mundum muliebrem, na potrzeby ubogich wyłożyła. *Krom.* 112. Ściany kościoła złotymi blachami obite były, okrom innego nieoszacowanego ochedostwa w jedwabiach i w kamieniach drogich, i naczyniu złotym i srebrnym. *Sk. Kaz.* 436. *Biał. Post.* 181. Ołtarze sobie budował, i ochedostwem, jakie mieć mógł, ozdobił. *Sk. Żyw.* 317. Dobra a enotliwa żona wielkie jest ochedożenstwo małżonka każdego. *Glicz. Wych.* P 5 b. Za wielkie to sobie ochedożenstwo miała, dziatki. *ib.* C 6 b. (ozdobę, zaszczyt). OCHEDOŻYĆ, *f.* ochedoży *act. dok.*, Ochedażać *niedok.*; — a) chędogo czynić, czyścić; *Vind.* ozhediti; *Croat.* obchinyati; sauber, sau-

ber machen. Dawid smętny woła do boga o ochedożenie, i daje za oczyszczenie swoje ofiary. *Rej. Apoc.* 8. Ochedożcie sobie złość serca a umysłu złościwego waszego. *Rej. Post. M m m 2.* W tych dniach niewiasty się ochedażały, pomazując się przez sześć miesięcy olejkami i rzeczami wonnemi, i innym ochedostwem białogłowskim. *Budn. Esther.* 2, 12. Chrystus ochedożył nas krwią swoją. *Rej. Apoc.* 8. — b) Wystroić, ustroić, ozdobić, przyozdabiać, ausrüsten, ausstücken, zieren; *Boh.* šperkować; *Ecccl.* оутварити, утворю; *Ross.* охорашивать. Kościół dał blachami położyć, a we śródku gwiazdami pięknie ochedożyć. *Biel.* 201. Kościół zbudował, i wierzchem pozłocistym ochedożył. *Stryjk.* 179. Długimi naczyniami, oponami, malowaniami kościoły ochedożył. *Sk. Dz.* 799. Tym obiciem, a temi oponami obiecał zawdy ochedażać przybytek serca naszego. *Rej. Post. H h 2.* W sześciu dniach bóg świat stworzył, i rzeczami stworzonemi ochedożył. *1 Leap.* 1. Rozmnożyłeś lud twój, i ochedożyłeś go chwałą. *Radz. Sap.* 19, 21. — §. Ochedożyć kogo, rubasznie: oćwiczyć go, einen durchwalken. OCHEŁNICKIE starostwo w Wojewodz. Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 255, eine Starostie in Litt.

OCHEŁZNAĆ, OCHŁEŁZNAĆ, *OBHEŁZNAĆ, *f.* ochełźnie *act. jednł.*, OCHEŁZNAĆ *niedok.*, *OCHEŁZSTAĆ *niedok.*, okiełznać, ouzdać, uskromić, zäumen, bändigen, zähmen, bezähmen; *Slov.* zazubadlugi. Złość wyuzdana Munsztukiem srogim przez cię była ochełznana. *Lib. Hor.* 107. Młode mi wołmi jeżdżą po ulicach, gdzieby kołatanie było, albo gwar ludzi, aby się tak ochełstały. *Cresc.* 530. (oswoiły, ugłaskały). Polska teraz około tegoż chodzi, jakoby pewnemi prawami swowolą i śmiałością zbyteczną ochełznała. *Zygr. Pap.* 508. Od tych pokarmów się wstrzymać, aby tak ochełznawszy ciała bujność, uczynić je do przykazania bożego wypełnienia powolne. *Zygr. Gon.* 544.

OCHEŁNIAĆ, *ob.* Ochłonić.

OCHŁANSKI n. p. Ochłanski wina oxeft. *Instr. cel. Lit.*, d' Anjou, Tr. Anjou-Wein.

OCHLASTAĆ się *rec. dok.*, *Boh.* ochlastati se inebriari; *Boh.* ochlasta ebrius, *ob.* Chlastać.

OCHLICA, *y, ż.*, cierlica do lnu, do kondpi, eine Flachschedel. *Tr.* OCHLICZ, *a, m.*, OCHLICZY, *ego, m.*, co len na cierliczy chędoży, der Flachschelder. *Tr.*

OCHLNAĆ *f.* ochłnie *intr. jednł.*, oklnąć, olknąć, olchnąć, ogłuchnąć, taub werden. Na uszy ochłnącym, że dostatecznie słyszeć nie mogą, po kilka kropel tego ekstraktu w uszy puszczać. *Syr.* 565.

OCHŁODA, *y, ż.*; *Boh.* chlad; *Vind.* hladitje; *Bosn.* ohladisete; *Ross.* прохлада, (прохладъ wczesność, wygodą); охлада; §. a) ochłoda, skutek chłodzenia, die Kühle, Abkühlung. Pragniesz może ochłody w miłym zażyć wietrze. *Hul. Ow.* 194. Lasy pełne ochłody. *Brud. Ost. A 3.* — §. b) Uciecha, ukontentowanie, Trost, Freude, Vergnügen; (*Vind.* islohkota, polohkota, reshiulanje). O gdybym sobie przynajmniej śpiewaniem ochłodę uczynił. *Baz. Sk. pr.* Jezu mój, ochłodo moja. *Kanc. Gd.* 319. W moich żalach Ochłodę odnoszę. *Past. Fid.* 18. Bóg tak

uchwalił, by za prace młode Starość brała ochłodę. *Zab.* 2, 266. Japończyki gęsi i kury tylko dla ochłody oczu chowają, ale ich nie jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 385. W czekaniu Mesjasza wszystka była ochłoda i nadzieja wiernych. *ib.* 1, 268. OCHŁODNIEĆ *nijk. dok.*, OCHŁODNAĆ, *f.* ochłodnie *jednł.*; *Ross.* охладить, охолоднѣть; chłodnym się stawać, *sich* abfühlen, kühl werden. Póki owce są zagrzane, nie mają być dojrane, aże ochłodną. *Cresc.* 557. — *Fig.* Z krwi nieprzyjaciół jeszcze nie ochłodły. *Chrośc.* *Luk.* 329. Miecz po zwycięstwie ochłodnął w pochwy włożony. *Psalmod.* 73. — *Transl.* Gniew ochłodł; uśmierzył się, *der Zorn hat sich abgekühlt, besänftigt.* Ochłodł nakoniec, zapalczliwość uśmierzoną została. *Teat.* 2, 121. Ochłodnie w gniewie i ubłagać da się. *Przyb.* *Milt.* 42. Ukryli ją tak dobrze, iż bezpieczną była, aż gniew nieprzyjacielski ochłodł. *Gorn. Sen.* 185. — *Aliter:* Pocieszyc się, ucieszyć się, *sich* trösten, zufrieden stellen. Z twarzy Pańskiej ochłodnęła. *Groch. W.* 110. Dobrze już ochłodnęła z bojaźni. *Teat.* 28, b, 159. Po ukaranych tych gwałtach ochłodła wszystka ziemia. *W. 4 Ezdr.* 11, 46. OCHŁODNY, a, e, chłodzący, chłodny; *Ross.* охладительный, прохладительный, прохладный; *führend.* Ochłodna rosa. *Sk. Żyw.* 1, 48. OCHŁODZIC, *f.* ochłodzi *act. dok.*, Ochładzać *niedok.*; *Boh.* ochladiti, ochlazowati; *Slov.* ochladit; *Sorab.* 1. wokwodzam; *Carn.* ohhladam; *Vind.* ohladiti; *Bosn.* ohladiti; *Rag.* ohläditi; *Croat.* ohlaguyjem; *Ross.* охолодить, охоложать, охладить, охладять; a) chłodnym czynić, *fühlen, abfühlen.* Wody nietylko na obmycie używamy, ale i na ochłodzenie. *Karnk. Kat.* 107. Prosił Abrahama, aby posłał do niego Łazarza, żeby ochłodził wodą język jego, skwareczący się w płomieniu podziemnego ognia. *Smotr. Ek.* 42. — b) *Transl. fig.* Pocieszyc, ucieszyć, ułagodzić, uśmierzyć, trösten, beruhigen, besänftigen, erfrischen, erquiden, erfreuen; *Ross.* освѣжить. Obchłodziłeś mię, pocieszyleś mię; dusza w mię wstąpiła. *Cn. Ad.* 759. Ochłodziłeś lud twój pokarmem anielskim. *Radz. Sap.* 16, 20. (karmidēs. *Bibl. Gd.*). Ochłodzona na myśli swęj, na ciele też lepiej się mieć poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 110. Brał Dawid arę i grał ręką swą, i ochładzał się Saul i lżej mu bywało, bo duch zły odchodził od niego. *W. 1 Reg.* 16, 25. Radością się niezmierną ochłodziwszy. *Sk. Żyw.* 1, 23. Bym się wrócił do was, bym się ochłodził z wami. *Leop. Rom.* 15, 32. (ucieszyl. *Bibl. Gd.*). OCHŁODZICIEL, a, m., chłodzący, *der Kühler, Abfühler*; *transl.* ucieszyciel, pocieszyciel, Tröster. Duchu! gość w duszach najwziętszy, słodki ochłodzicielu. *Pieśn. Kat.* 88. Bóg będzie tobie ochłodzicielem duszy i podporą starości twej. *Budn. Ruth.* 4, 15. (ucieszysz duszę twoję. *Bibl. Gd.*). OCHŁONAĆ, OCHŁANAĆ, *cz. jednł.*, Ochłonić *dok.*, Ochłaniać *niedok.*, w koło pochłonać, umschlingen, rund um verschlingen. Nadaremnie będziecie osiewać, bo wszystko nieprzyjaciół ochłania. 1 *Leop. Levit.* 26, 16. Kto chce wiele ochłaniać, często musi na male przestać. *Ezop.* 111. Niech cię licho ochłoni, przeklęty gaduło! *Teat.* 28, b, 52.

OCHŁOSTAĆ kogo, *act. dok.*, oćwiczyć, chłostą okładać;

Ross. охлестнуть, охлыснуть, охлестать, охлыстать; einen durchpeitschen. Jeśli kradzież nie ważyła pięciu czerwonych złotych, tedy złodziej niechaj będzie ochłostany. *Chelm. Pr.* 189.

*OCHLUDNY, a, e, — *ie adverb.*, *oppositum* nieochludny, niechlujny, nieschlujny *unreinlich, unsauber.* Jest nieochludna w swoim odzieniu i około siebie, a dom jej niczym się od chlewa nie różni. *Mon.* 70, 84.

OCHMATOW, a, m., miasto w Kijowskim, sławne potyczką krwawą pod Koniecpolskim hetmanem. *Dykc. Geogr.* 2, 233, eine Stadt in der Wojw. Kiiow.

OCHMIELIĆ *cz. dok.*, *Miask. Ryt.* 2, 128, ob. Chmielić; (*Boh.* ochmeliti okpić, oszwabić).

OCHMISTRZ, HOCHMISTRZ, a, m., z *Niem.* Hofmeister, a) przełożony nad dworem marszałek domowy, Haushofmeister; (*cz.* podochmistrzy); *Carn.* okmasht; *Vind.* dvorni predstoinik, moister; *Sorab.* 1. domu zastoynik; *Ross.* гофмейстеръ. Ester uczyniła stryja swego ochmistrem albo przełożonym nad domem swoim. *Sk. Żyw.* 2, 342. Rzezaniec ten był hochmistrem i stróżem białych głów królewskich. *W. Esther.* 2, 3. (komornik. *Bibl. Gd.*). *Paranymphus*, dziewosław, swat, hochmistrz albo marszałek na swadziebnym weselu. *Mącz.* — b) Ochmistrz, dziecinny inspektor. *Petr. Pol.* 593. guwerner, der Hofmeister junger Herren, Lehrer. Cel ostatni doskonałego dworzanina ten jest, aby on wiodąc pana ku dobremu, został w tej mierze u niego ochmistrem. *Gorn. Dw.* 396. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, co się z nią jechać dalej napierali. *P. Kchan. Orł.* 405. OCHMISTRZOWAĆ, ał, uje *act. niedok.*, Hofmeisteru. Ochmistrowanie dworzani nowe ma się zład począć, iżby pana takich obyczajów zwyczajł, któreby go cnotliwie żyć zuczyla. *Gorn. Dw.* 369. Z młodych lat moich ochmistrowałaś i przewodziłaś nade mną; teraz kiedy dzieciniejesz, wzajemną winieniem ci przysługę. *Zabl. Bal.* 87. *Glicz. Wych. F 3 b.* *cz.* burmistrzować. OCHMISTRZOSTWO, a, n., *Cn. Th.*, die Hofmeisterstelle; *Sorab.* 1. domu zastoyniczwo. OCHMISTRZYNI, i, ż., die Hofmeisterinn; *Vind.* dvorna moistrova, predstoiniza; *Ross.* гофмейстериня. Jako teraz paniom młodym bywają przydane ochmistrzynie od matek; tak u starych pogan też miały prerogatywę mamki. *Bardz. Trag.* 69. Jejmość wzięła na siebie edukacją córek i zastępuje ochmistrzynią. *Kras. Pod.* 1, 165.

OCHMURZYĆ, *f.* ochmurzy *act. dok.*; chmurami na około odziać, umwölfen. Jak z nieba posłaniec, zwinąwszy obłoki, rzeki i morza omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam wyroki. *Smotr. Apol.* 77. Troski jak najgęściej mu ochmurzyły czoło. *Przyb. Ab.* 99.

*OCHNIKOWAĆ, *f.* ochnikuje *act. dok.*, n. p. Kazał go przez kilka dni kijmi ochnikować, Ze musiał Ruski miesiać na to się smarować. *Pasz. Dz.* 75.? oćwiczyć, ochędożyć.

OCHOĆIĆ, *f.* ochoci *act. dok.*, a) ochoty dodawać, podochacać, zachęcać, ermuntern, anfrischen. Rzekł to z owym wdziękiem królewskiej dobroci, Co poddanych ujmuje i do dzieł ochoci. *Przyb. Luz.* 133. — b) Ochocić kogo, częstować go dobrze. *Tr.*, uraczyć go, einen tractiren.

mohl bewirthen. OCHOCIC się *recipr.*, podochacać sobie, sich fröhlichen Muths trinfn. (*Ecccl. et Ross.* охотиться, охотитися ochotę mieć, chcieć.). Przynies mu miodu abo wiśniaku, niech się ochoci. *Teat.* 8, 69. OCHOCZOWAĆ, ał, uje *intrans. niedok.*; ochotować, biesiadować, schmaufen. Lichy bycie! lecz kto też tam z wami wraz siedział Ochocząc? *Zab.* 8, 339. *Iżycz.* (*Ross.* доброхотствовать sprzyjać; доброхоть łaskawca, dobrociej). OCHOCZY, a, e, — o *adverb.*, rzeski, raśki, munter, unverbrossen; *Ross.* охочий, охочь. Ochoczy gospodarz, siebie nie oszczędzając, wszelkimi sposobami nakłaniał mię, żebym z nim rzesiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Nie zbyt naglił gospodarz kieliszkami; sam jednak z kilku sąsiadami i za mię i za siebie był ochoczy. *ib.* 14. — *Aliter:* Ochoczy pułk z sobą wziął. *Warg. Cez.* 252. t. j. pułk ochotników, ein Corpß Freywillige.

OCHOPNY, ob. Pochopny. OCHOSTAC, ochwostać, ob. Chwostać.

OCHORZEC, *nijk. dok.*, moeno zachorzeć, gånzlich erfranfen. Ochrów tę nędzną a ochorzała dziewczkę moje. *Rej. Post. N* 3. Ochorzała leży w tobie nędzna dusza twoja. *ib.* N 4. Ochorzale sumnienie nigdy nie może być cudzą wiarą uzdrowione. *ib.* R r 4. A któż jest ochorzalszy? *ib.* O 3.

OCHOTA, y, ż., OCHOTKA, i, ż., *dem.*, (*Elym.* chcieć, chęć; *Ross.* охота, *secundo significatu* polowanie; *Rag.* hotjenje, hoochja, hotionos wola; *Hung.* obajtom desidero); a) rzeska chęć do czego, die Lust zu etwas, die Aufgelegtheit; *Carn.* radovolnost; *Vind.* shelje, hotenje, slatkust; *Bosn.* pohotivstvo, sgegja; *Ross.* изволение. Uczyn z ochotą, co masz uczynić z przymusu. *Min. Auz.* 43. (z musu cnotę czynić). Bez ochoty, niespore roboty. *Cn. Ad.* 16. *Zegl. Ad.* 13. Dwa razy czyni, kto z ochota. *Fredr. Ad.* 4. Co w ochotę, to też i miło. *Hipp.* 18. Lust und Etebe zum Dinge, macht Mühe und Arbeit geringe. Ochota gorsza, niż niewola. *Rys. Ad.* 52. Król z wojskiem swym przeciw Moskwie z ochotą wyciągnął. *Biel.* 472. żwawo, duchem, rzesko, śpiesznie, hurtig. — Ochota czego, chęć czego, pragnienie czego, die Lust, der Wunsch, das Begehren. Do mnie, w kim jest zbawienia swej duszy ochota, Dwadzieściem subtelnego lat wykładał Skota. *Weg. list.* 3. Obawiają się Turcy, żeby synom Sultanów przemieszkanie w stolicy nie dodało ochotki przed czasem panować. *Kłok. Turk.* 93. — Ochota, ochotność, dobra wola, wesołość, pogodność umysłu, dobra myśl, Fröhlichkeit, Fröhsinn. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać, aby ludzie patrząc na jego ochotę, dobrej myśli byli. *Tarn. Ust.* 252. Gdy tamten srożej mu się okazuje, rozumiejąc, że ta nieochota z dobrej myśli nie pochodzi, schronił się przed nim. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 14, 30. — Ochota, dobra myśl, sprzyjanie, gościnność, der gute Wille, die Neigung, Zuneigung, Gastfreundschaft. Za największy dar ubogiemu daj ochotę; a jeżeli nie masz, płakać mu pomóż. *Sk. Żyw.* 294. Odbierający więcej szanuje ochotę dającego, niż wartość daru. *Kras. Pod.* 2, 94. Prosił, aby u niego nocowali; wzbranił się zrazu, i nie przyjmowali tej ochoty; nakoniec do do-

mu jego weszli. Przyjął ich tedy z niesłychaną ochotą, i nad zwyczaj czestował. *Zab. H. T.* 51. Prosił go do swego domu, i taką pokazał ochotę, na jaką się mógł zdobyć. *ib.* 131. — b) *Transl.* Dobra myśl, biesiada, eine Fröhlichkeit. *Abig.*, Lustbarkeit, ein Schmauß. Oddając syna do bakałarza, ochotkę wyprawił. *Teat.* 34, 25. OCHOTNY, a, e, OCHOTNIE, OCHOTNO, *adverb.*, OCHOTNIUCHNY, a, e, *intensiv.*; *Boh.* ochotný, ochotně; *Slov.* ochotný; *Sorab.* 2. podwóhlné; *Vind.* svojevolen, radovoln; *Ross.* охочий, охочь, охотный, самохотный, изволенный, (охотнический, охотничий) myśliwcy, łowiecki; *Slav.* hotan chciwy; *Bosn.* pohotni, sgeglni cupidus; *Rag.* nehòtni, nehtjen nieochoczy); rzeski do czego, z dobrej woli żwawo się biorący do czego; (*opp.* ociągający się); mit Lust an etwas gehend, munter, voll Lust. Rozkazujesz mi, abym szedł ochotno w służbę tak nie pocziwaj. *Hor. Sat.* 125. Widzę duszę ochotną, ale ciało słabe. *Sk. Kaz.* 165. Krzyknął hetman, aby się ochotnie potkali, nie licząc nieprzyjaciół. *Pap. Koł.* 98. W tym skoczyła Ochotniuchno, chcąc by go zaraz ślapła. *Pap. Koł. H.* Czuję się ociężałym, chciałbym być ochotnym; — oni rzekli; a jako my cię lekkim uczynim? *Sk. Żyw.* 2, 110. — *Aliter:* Dobrowolny, z chęci, sprzyjając, gern, gutwillig; *Ross.* доброхотный Ochotnego dawcę bóg miłuje. *Patr. Jał.* 7. Dobrodziejstwo ochotnie dane, drogo bywa szacowane. *Cn. Ad.* 179. Dwa kroć daje, kto rychło, a trzy kroć, kto ochotnie daje. *ib.* Ochotniej soli dawszy na stół. *Tward. Pasq.* 62. (t. j. dobrą ochotą obiad zaprawiwszy). — Ochotna myśl = wesoła, der Fröhsinn. Czyniły mu ochotną myśl one dobre uczynki, które czynił. *Sk. Dz.* 518. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać. *Turn. Ust.* 252 (pogodną, wypogodzoną, better). — Krotobne ognie. ochotne ognie = fajerwerki. *Jak. Art.* 3. 298 Lustfeuer, Feuerwerk OCHOTNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slov.* ochotnost; *Sorab.* 1. podwóhlnofcz; chęć do czego, Lust zu etwas, freywillige Bereitshaft. Doznasz z jaką język mój ochotnością nigdy chwady twej nie przestanie. *Hyb. Ps.* 98. Niechaj go z wielką ochotnością wszystkie góry przywitają. *ib.* 193. Rozmładujmy się cnot świętych, szczodrobliwości, czystości łaskawości, życzliwości, mierności. ochotności. *Herst. Nauk.* i, 4 b. usłużność; *Ross.* доброхотство OCHOTNIK a, m., OCHOTNICZEK, czka *m. dem.*; (*Ross.* охотникъ a) amator, b) myślicie; ochotnika amatorka). z ochotą biorący się do czego, der mit Lust an etwas geht. — *Milt.* Woluntaryusz, ein Freywilliger, Volontair; *Boh.* dobrawolnik; *Slav.* svojevoldnik; *Carn.* radovolz; *Vind.* radovolez, radovolnik; *Rag.* dobrohotnik, dobrohotnik). Hetman na ochotnika wprzód otrąbić każe. *Lesz. Class.* 69. OCHOTOWAĆ, ał, uje *int. niedok.*; biesiadować, dobrej myśli zażywać, schmaufen, gaffren. Podemknęli się nieprzyjaciele pod samą wieś, gdzie Król ochotował, zaproszony od szlachcica na uroczystość poświęcenia kościoła. *Nar. Hst.* 3, 112 OCHOTSKOJ, miasto Tartary Moskiewskiej, przy ujściu rzeki Ochoty, między Syberyą i Kamszatką. *Dyke. Geogr.* 2, 233. eine Stadt in der Tartarey.

OCHOWYWAĆ, P. ochowuje *act. frequ.*, zachowywać, berać

ren, aufbewahren. Krwi swoich żołnierzy aż prawie do ostatniej potrzeby ochowywać. *Fur. Uw. E 4 b.*

OCHRAMIĆ, *ob.* Ochromić. **OCHRANIAĆ**, *ob.* Ochronić. **OCHRAPIEĆ**, **OCHRZYPIEĆ**, *f.* ochrapieje *neutr. dok.*; *Boh.* ochrapěti; *Bosn.* ohropotiviti, omuknuti, zamuknuti; *Ross.* сипнуть, охрипауть, охрипѣть, охрипать; chrypki dostać, głos utracić, heiser werden. Z zaziębienia ludzie ochrzypiają. *Sak. Probl. 98.* Spracowałem się wołając, aż mi gardło ochrapiało. *Radz. Ps. 69, 4.* (wyszło gardło moje. *Bibl. Gd.*). Gdy przeciwność ustawicznie dusi, Nakoniec zniemić i ochrapieć musi. *Past. Fid. 265.* Wołał przez siedm lat, a nigdy nie ochrapiał. *Sk. Dz. 48.* Chropawość gardłową ochrapieniem zowią. *Sienn. 363.* Ochrapieniu i zostrzałości gardła płókanie pomocne. *Syr. 11.* Z czasem styl się nam popsuł, Muzy ochrzypiały, Huczne tylko, lecz przykre dźwięki wydawały. *Dmoch. Szt. R. 14.* **OCHRAPIELINA**, *y, ż.*, ochrapienie; *Ross.* хрипота, хрипѣніе, сиплота, сипучесть; Heiserheit. Błażejki sobie około gardła wieszali, a ochrapieliny i inne gardłowe niemocy sobie tym leczyli. *Rej. Post. Fff 1.* **OCHRAPAŁY**, **OCHRAPĘŁY**, *a, e,* — *o adverb.*, ochrapiony; *Bosn.* omukao; *Vind.* hriplezh, shkripan, kriglast; *Ross.* сиплый, сипль, сипучий, охрипый; heiser. Sok pomocny przeciw ochrapiałemu gardłu, oniemiałemu głosowi. *Urząd. 386.* Dokąd kwapisz, rzekł gębą ochrapioną. *Otw. Ów. 209.* Trędowaci ochrapło mówili, bo choroba ona gardziel zarażała, że głośno mówić nie mogli. *Dambr. 421.*

OCHROMIĆ, **OCHRAMIĆ**, *f.* ochromi. *act. dok.*, **OCHRAMIAC** *niedok.*, chromym uczynić, okaleczyć, einen laßm machen, laßmen; *Carn.* ohrometi; *Vind.* ohromiti, resvudeniti; *Rag.* obromitti; *Bosn.* ohromiti koga, uciniti hromma. *Mutilo*, obcinam, ochramiam, obrzezuję. *Macz.* Ściał czterech jednym razem, dziesięciu ochromił. *Kmit. Spyt. B 4 b.* Gdy kto komu bydłę zabije, albo ochromi, tedy... *Szczerb. Sax. 432.* On mi rękę ochromił, przeciąwszy mię szabłą. *Baz. Sk. 102.* Kazał ich wymordować, albo oslepiwszy i na inszych członkach ochromiwszy oszpecił. *ib. 81.* Tłuczenie, rany, ochromienie. *Petr. Pol. 114.* *Szczerb. Sax. 245.* Szalona miłość, w kogo się wlepi, Albo ochromi, albo oslepi. *Teat. 24. b, 45.* **OCHROMIEĆ**, **OCHRAMIEĆ**, *f.* ochromieje *neutr. dok.*, Ochramować *niedok.*, chromym się stawać; *Vind.* ohromiti, hrom gratati, okruleti; laßm werden. Konia mu chromo wrócił, powiadając, iż przyczyny nie wie, od czego ochromiał. *Tarn. Ust. 92.* On ochramował na nogę. *3 Leop. Genes. 32, 31.* (okulawiał. *1 Leop.*).

OCHRONA, *y, ż.*, ochranianie, szanowanie, oszczędzanie, oszczędność, daß Schützen, Behüten, Bewahren, Sparen, die Sparsamkeit; (*Boh. et Slov.* ochrona *defensio*; *Vind.* ohranenje, hranva, sahranva, ohranstvu schronienie, zachowanie; *Ross.* сохранность całość, nienaruszoność). Byłoby się czemu dziwować, gdyby w porządnym domu liche naczynia w ochronie, a drogie w nieochronie były. *Bardz. Boet. 110.* Uczynił był Klodyusz z Korsykyany pokój; ale iż z nieochroną majestatu Rzymskiego, tedy go senat wydał nieprzyjacielom. *Warg. Wal. 198.* (t. j. ze zniewagą). Nie chcę powtarzać dla ochrony czasu tego,

co już przede mną powiedziano. *Dyar. Grod. 221.* Skępstwo teraz zowią ochroną i rządem. *Opal. Sat. 58.* Jeśli się im w czym noga powinie, powinnowatych dostatki, mnogie opieki podporą onym są i ochroną. *Pilch. Sall. 258.* Gdzie ja piękną? na taką nieochronę! *Teat. 10, 39.* (na takie nieszanowanie się). — §. Ochrona, to co ochrania, prezerwatywa, Bewahrungsmittel, Schuzmittel. Tych, którzyby albo wiersze śpiewać nad tobą, albo ochrony zabobonne przykładać ofiarowali się, z pogarda wypędzisz z domu. *Boh. Dyab. 2, 304.* Nosi ochrony, które tylko komu roztropna bojaźń poda. *ib. 2, 301.* (*ob.* Noszenie, amulet). Ochrona, *praemunitio*, obmowa, warunek, bfe Bedingung, der Vorbehalt; *Ross.* предохранение. Podskarbi zaległości wojsku zapłacić ma; wszakże z ochroną, aby nad wyznaczone summy większych podatków na województwa nie zwał. *Vol. Leg. 3, 238.* **OCHRONIĆ**, *f.* ochroni *act. dok.*, **OCHRANIAĆ** *niedok.*; *Boh.* ochraniti, ochranovati, uspořiti, ušetřim; *Croat.* ohraniti, ottmim, otęvam; *Sorab. 2.* hoplewasch; *Sorab. 1.* wobwarnuyu, lutuyu, pzelutuyu; *Vind.* ohranit, hranit, sahranit, obdershati; *Croat.* obchuvam; *Bosn.* sahraniti, spasiti; *Ross.* сохранить, сохранять, охранить, охранять, предохранить, предохранять, поберець, поберегать, опастн, опасать; *Eccl.* блюсти, блюду, осуществлять; nie naruszać, nienaruszenie zachować, od szkody uwarować, oszczędzać, szanując zachować; behüten, bewahren, schonen, sparen, erhalten. Za sprawą Jana Zamojskiego korona gwałtu ochroniona jest. *Petr. Et. 175.* Myśmy króla prosili, aby nas przywilejem swoim od waszej persekucyi ochronić raczył. *Obr. 74.* (zasłonić). On czas umie ochraniać. *Mon. 70, 831.* Dawno to w prawach świeckich ten punkt jest wytkniony, Ochraniaj drugich, jeśli chcesz być ochroniony. *Jak. Baj. 216.* Babilon ochraniaj swej głowy, Bo ciebie czeka upadek gotowy. *Ryb. Ps. 274.* Ciała ochraniali od ostrego powietrza, mrozu i użegu. *Przyb. Milt. 341.* Bojaźliwe ochranianie stoi za złe szanowanie. *Cn. Ad. 324.* (im bardziej kto skła szanuje, tym je więc rychlej zepsuje). Małym trzeba ochraniać wiela; kto żaluje Mała dla wiela, często na wszystkim szkoduje. *Simon. Stiel. 57.* (kto chce wygrać gąsiora, trzeba ważyć kaczoza; cf. lepsza szkódka niż szkoda). Ochraniać swego dobra, jest to nie dać mu nie iść na stronę, ale wcale obracać go na pożytek. *Mon. 71, 337.* Swoje niszczy, a cudzego ochrania. *Pot. Jov. 77.* (cudze proso ogania). Dopiero ochraniamy, gdy mało mamy. *Cn. Ad. 200.* (nie wczas oszczędzamy, gdy dna dobieramy). Jako nabyć, tak nie mniej rzecz jest nabytego Umieć ochronić, mając w wydatkach swą miarę. *Opal. Sat. 144.* **OCHRONIĆ** się, sich bewahren, sich verwalten; Ochraniać się, seiner selbst schonen. **OCHRONICIEL**, *a, m.*; *Boh.* ochrance; *Slov.* ochrance *defensor*; *Sorab. 1.* zwarnuwař; *Vind.* sahranja-vez, obvarih, ohranik; *Bosn.* sahronitegl, spassitegl; *Rag.* sahranitegl; *Ross.* хранитель, сохранитель, охранитель; obrońca, wybawiciel, conservator. *Cn. Th. der Erhalter, Befürzer, Schonner.* W *rodz. żeńsk.* Ochronicielka, *Sorab. 1.* zwarnuwarcka; *Ross.* хранительница, сохранительница. **OCHRONNY**, *a, e,* **OCHRONNIE** *adverb.*, (*Ross.* охронной

листь - glejt; охранительный obronny; *Boh.* ochranneho platiti za opiekę płacić); ochraniający, oszczędny, sparsam, behutsam, schonend; *Ross.* сохранный, сохранны, предохранительный. Officyer zastanowić się ma, z której strony najochronniej i najprędzej doprowadzić swoje ataki. *Jak. Art.* 2, 260. Przejorni wasi helmanowie tak ochronnie krwią waszą szafowali. *Swad.* 1, 210. OCHRONNOŚĆ, ści, ż., ochranianie, oszczędzanie, przezorna pilność, Sparsamkeit, Achtsamkeit, Vorsicht, Schonung, Behutsamkeit; *Ross.* сохранность. Wszelka nieochronność wojsko opanowała. *Krom.* 225.

OCHROPAWIEĆ, *ob.* Chropawiec.

OCHROSNAĆ się *f.* ochrośnie się *recipr. jednol.* ostrachać się, chrostu, chroszczenia, chrobotu przywyknąć, die Zucht verlieren, dreuster werden. Wpędziwszy młode stado w opłotki, tam im dać pokój, aż się ochrośnie i ubezpieczy. *Hipp.* 30. OCHROSTAC, *f.* ochrosta *act. dok.*; obić, otrzepać, ociosać, okrzosać, beflöpfen, mit Schlägen zudecken, rund um beschlagen, beprügeln, durchwischen, herumhüdeln, abhobeln, abstoßen, *propr. et fig.* Wziąć jęczmienia garsć otłuczonego, i z łupin ochrostanego. *Syr.* 769. Jużemy przez nieszczęścia różne ochrostani. *Pot. Arg.* 412. Jeśli chcesz przy zdrowiu się zostać, Daj się naprawić i złość swą ochrostać. *ib.* 189. Wojska te w tak wielu Marsach ochrostate, resztę do męstwa budzili. *Tward. W. D.* 2, 187. t. j. oćwiezone. Jeszcze skrupulatka; nie ochrostała się jeszcze między Warszawiankami. *Teat.* 36. c, 111. t. j. nieutarta, nieulizana, nicht abgeschliffen. Kupres ochrostawszy się, do domów przystawał Śmieie, i swą każdemu szyję głaskać dawał. *Zebr. Ow.* 246. (*naturali pavore deposito*, ośmieliwszy się).

OCHRZCIĆ, *ob.* Chrzcic. OCHRZYPIEC, *ob.* Ochrapiec.

OCHUCHNAĆ, *f.* ochuchnie *act. jednol.*, Ochuchać *niedok.*, na około naporznąć, napuchnąć, chuchem otoczyć; *Vind.* ofapati, opihiti; behauchen, anhauchen. Tchem gorszym Puńskich węzów były ochuchnione. *Zab.* 8, 345. *Lżycz.* Velut illis Canidia afflasset, jakby ich ochuchnęła, ozio-nęła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* 472.

OCHUDNAĆ, OCHUDŁY, OCHUDZIĆ, *ob.* Chudnąć, Chudzić.

OCHWACIĆ, *f.* ochwaci *act. dok.*, Ochwacać *niedok.*, konia nabawiać ochwatu, przesywać konia; (*Boh.* schwatiti, schwatjm); ein Pferd rebe machen, rebe tranken, rebe reiten, so daß es sich verschlägt oder versängt. Zbytnie razem podanie bydłu paszy, ochwaca prędko. *Kluk. Zw.* 1, 151. Ochwacił się koń. *Cn. Th.*, daß Pferd hat sich verschlagen, versangen, ist rebe geworden. Koń ochwacony albo ochwaty. *Hipp.* 112. *Lek.* 32. ein verschlagenes Pferd; *Boh.* schwáceny kůň. — *Fig. transl.* Rzeczy nowych ludzi siła jedzą, i prędko się niemi, jako szkapy owsem ochwacają. *Sak. Probl.* 152. Kraj nasz tą odmianą się ochwaci. *Pot. Arg.* 147. *Morszt.* 86. t. j. obmartwieje, ins Stoden gerathen. OCHWAT, *u, n.*, die Rebe, eine Pferdekrankheit. (*Sorab.* 2. chwát łamanie w stawach, *dna; *Etylm.* *chwatać, chwytać, chwycić). Gdy koń na jedną albo więcej nóg uchramuje, tak iż chodzi jako spętany, a obracać się nie może, toć są znamiona ochwatu. *Cresc.* 534. Ochwat obrocny albo żytny (rostrucharze zbożem zowią. *Hipp.*

112), die Rebe, pochodzi ztąd, kiedy koń po obfitym obroku znacznie pedzony będzie, albo po przynagłonej pracy obficie się da obroku; ochwat wodny, Wasserrebe, kiedy się zgrzany koń nagle poi, lub przez zimną wodę przejeżdża; wietrzny, Windrebe, kiedy przeciwko wiatru gwałtownie pedzony bywa. *Kluk. Zw.* 1, 197. *Hipp.* 112. *Lek.* 30. *Cresc.* 536. OCHWATNY, *a, e,* Rebe. Koń ochwatny albo ochwacony. *Hipp.* 112. *Końsk. Lek.* 32; *Boh.* schwáceny kůň.

OCHWIAĆ *cz. dok.*, OCHWIEWAĆ *niedok.*, ze wszystkich stron poruszać, loß machen, manfen machen, rund um ablöfen. Już się ochwiewały kliny pogłobione. *Otw. Ow.* 453. Kij gryzł zębami, Tenże mocą ochwiewszy na wsze strony, wyrwał; *vi multa partem labefecit in omnem.* *Zebr. Ow.* 56.

OCHYBIĆ, *f.* ochybi *act. dok.*, Ochybiać *niedok.*; *Ross.* ошибиться; ominać, uchybić. *Tr.*; fehl schlagen. Ochybiły zboża. *ib.* Ochybiła mię nadzieja. *ib.* Ochybienie *Ross.* oшибка. OCHYBNY, *a, e,* — *ie,* *adverb.* niepewny, uchybić mogący, unzuverlässig, fehlschlagend; *Boh. et Slov.* ohebný. Jest to rzecz nieomylna ani ochybna. *Rej. Post. N 3.* Wiemy to nieochybnie. *ib.* O 4. Ochybność *Boh.* ohebnost, niepewność.

OCHYDA, OCHYDZIĆ *ob.* Ohyda.

OCHYLIĆ, *f.* ochyli *act. dok.*, Ochylać *niedok.*, (*a*) *proprio sensu* odsuwania, usuwania *non usitatum*; *at observes exemplum sensu physico* omijać, meiden. Każdy się chronił jechać przez ziemie tego króla, a ochylał miejsce to; bo zabili każdego, ktoby przyjechał. *Biel. Hst.* 34.). — *b*) Wymawiać, obmawiać, ogradzać, nieprosto powiadać, nie wręcz. w bawełnę lub jedwab' obwijać, bemanteln, nicht gerade heraus sagen. Nie ochylając mówić w bród isć, prostym odmachem, bez ogródki, graben in den Wart sagen. — *Praetextu carens*, którego trudno ochylić. *Cn. Th.* 510. — Acz było wiele występnych, przedsię ogradzają, ochyla, a nie nie wspomina występków ich. *Rej. Ap.* 38. Pięknym słowem ochyla złe rzeczy. *Petr. Hor.* 2, R 2. Próżność to ochylać; nie może to żadnym oby-czajem dobrym zwano być, co nie bywa roztropnym. *Rej. Zw.* 71. *Zarn. Post.* 18. Popiszę to wszystko, tak jak się tu mówiło, nie ochylając niczego. *Orzech. Qu.* 182. Długosz nasz nikogo nie zwykł ochylać. *Biel. Kr.* 315. (menażować, ochraniać). Obowiązkiem naszym jest, abyśmy cudze grzechy ochylali i okrywali. *W. Post. Mn.* 557. Usta moje nie mają ochylać i okrywać wymówkami grzechy moje. *W. Post. W.* 78. Krzywdy bożej nie mamy cierpieć, ani ochylać, ale się mocno o cześć boską wszędzie zastawić. *ib.* 204. Muszę prawdę zeznać; rzekę nie nie ochylając. *Cn. Ad.* 522. Dzieci zabija matka głaskaniem, nauczyciel ochylaniem; biadaż tym mężobojcom duchownym. *Hrbst. Nauk.* S 4. Ochylanie *Ross.* обинякъ.

OCHYNAĆ się, *f.* ochynie się *recipr. jednol.*, Ohynać się, *Min. Ryt.* 1, 24; (*Ross.* окупуть, окупать, окупывать, ponurzyć się; ztąd okuń); 1 a) ponurzyć się, wskoczyć do wody, wrzucić się, *propr. et fig.*, sich in die Fluthen stürzen, sich untertauchen, hinein stürzen, hinein springen, hinein rennen. Ochynać się kilka razy w rzecę, ponurzać się kilka razy z głową. *Perz. Lek.* 26. Po ciałach miękkimi pióry obrastają, W Trytońskim się dziewięć raz ochynawszy zdroju;

cum novies subiere paludem. Zabr. Ow. 386. Niektórzy ledwie że się ochyną, Za tak pięknymi w nurty pływaczkami. *Jabl. Buk. F b.* Od brzegu swego odważył się płynąć, Odważył sobie, choć się i ochynąć. *Klon. Fl. B 3.* Ta łódka nigdy się zatrząsnąć, nigdy się zanorzyć, a nigdy się ochynąć nie może. *Rej. Post. G g 2.* W nieuchronnej toni ochynąć się przychodzi. *Mon. 70, 806.* Polacy jak w morzu trzykroć się w Moskiewskich ludziach ochynawszy, wielką w nich dziurę uczynili. *Biel. 473.* Gdy być nie mogło inaczej, mężnie Radziwiłł w pół się ochynie zastępów nieprzyjacielskich. *Tward. W. D. 2, 126.* Herbort ochynął się w one hufy Tatarskie, i z wielką Tatarską szkodą tam został. *Orzech. Qu. 132.* Wolał ochynąć się raczej o tego poganina i ważyć nań śmiecie. *Tward. W. 127.* W naukach się chciwie ochynął. *Birk. Dom. 5.* — §. *Active:* Ochynąć: na sztych wystawić, in *Gefahr* stürzen. Rzeczby zdesperowana przeciw wodzie płynąć, I Króla i ojczyznę pospołu Ochynąć W takiej rezolucyi. *Tward. W. D. 2, 105.* — b) Ochynąć się, *primum impetum sustinere, primum aliquid inexpertum agredi.* *Cn. Th.,* zuerst die Bahn brechen, den ersten Versuch wagen. Ochyn się, a nie odwłocz! *accingere.* Zabr. Ow. 161. W imię boże, ochynicie się na niego. *Weresz. Pob. C 4.* Najciężej się ochynąć; *omne principium difficile, prima coitio accerrima.* *Rys. Ad. 51.* (pierwszy stos najcięższy). — 2) Ochynąć się zkąd, wynurzyć się, wychynąć się, wybrnąć, auß den Gluthen empor kommen, herauf kommen, *propr. et fig.* Czekali pod niebem, póki się biały dzień nie ochynie z zamorza. *Tward. W. D. 2, 130.* Dzień się gmyśli ochynął. *Pileh. Sen. list. 113.* Gdy dzień się drugi z morza ochynie. *Tward. Misc. 32.* Albo się ochynie Z razu tego ojczyzna, albo wiecznie zginie. *Tward. W. D. 110.* — *Actv.* Taki wschodzi Lucyfer, niż szumnie swe konie Tytan z morza ochynie. *Tward. Misc. 131.* Dzień z morza ochyniony. *Tward. Pasq. 56.* Już się tedy zbliż do mnie, niech na twą ręczyne Słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab. 11, 374. Zabł. t. j.* wynurzę, außdrücken.

OCIĄĆ. ociął, ocieli, *f. otnie act. dok.,* Ocinać *niedok.,* a) siec kogo różgą, obić, burdwältsen, burdwprügeln, außpeitschen; (*Croat.* ossinujem; *Rag.* oscinuti; *Vind.* prefekuvati, okerniti, okerhati) Różgami cię ociąć, a potom w kominie uwędzić każę. *Teat. 32. b, 131.* Tę sekutnicę dziś jeszcze różgami otnę. *Teat. 47* Ej otnę! *ib. 18. b, 8.* Ociąć ucznia dyscypliną. *Boh. Kom. 1, 109.* — *Transl.* Ociąć kogo, okpić, odrwić, urwać, zedrzeć kogo, einen anführen, betrügen, berüden. Czasem też w karty zagrasz z nieznanym człakiem, Który cię otnie, potom stanie się dalekim. *Mon. 70, 175* O tak, u nas kto kogo otnie, to i otnie; a prawda coś słyszałem, że i Pana zmyto. *Teat. 43. c, 20. Wyb.* — b) Ocinać drzewo, obcinać, *ob. Obciąć.*

OCIĄGAĆ *act. niedok.,* Ociągnąć *jednlt. (distig. obciągnąć);* kucharski termin: mięso ociągać. *Wiel. Kuch. 406,* bijąc nad ogniem kruszczym czynić. *Tr.,* daß Fleisch auflaufen lassen, mürbe machen. Kapłuna, różne ptastwa lub zwierzyne, które masz pieć naroźnie, wprzód ociągniesz nad

żarzącymi węglami, ażeby stwardniało; można także ociągnąć w rondlu z masłem; nie trzeba jednak zbyt grzać, ażeby się nie przerumieniło. *Wiel. Kuch. 417.* **OCIĄGAĆ** się *recipr. niedok.* Ociąga się koń zadem. *Tr.,* (le cheval devuide, es geht hinterwärts jurüd). — §. Nie być ochoczym; mitreźnie koło czego chodzić, nicht gern dran gehen; nicht dran wollen, (sich reffen und ziehen). *Sorab. 1.* wobtzakuyu; *Sorab. 2.* nužlish; *Slov.* prodlewám; *Carn.* obotavlám se; *Vind.* postopuvati; *Bosn.* učknitti, kasniti; *Rag.* kasnitti, zknitti, kartjetti, odoznittise, karsmatti, kánitise; *Dal.* karszmam; *Croat.* kasznim, kėsznim, stentam, okunyavamsze; *Ross.* укоснить, укосить. Coż takiego? tylko się nie ociągaj, powiedz! *Teat. 15. c, 6.* Ociągając się, zwłaczając, nierychło, mitręgą, przez ręce, *cunctanter.* *Cn. Th.,* unluftig, zaubernd; *Sorab. 1.* wobtzakaynē. Ociągający się, odwłoczyciel, der Zauberer, *Carn.* obotavlavz; *Vind.* postopuvauz, postopavez, vedlohodez; *Rag.* kasnitegl; *Slov.* prodlewač. **OCIĄGNAĆ, OCIĄGAĆ, ob. Obciągnąć.**

OCIĄTNY, ob. Ociętny. **OCIĄZAĆ, ob. Ociezać.**

OCIEC, G. ojca, ob. Ojciec.

OCIEC, OCIEKNAĆ, ociekl, f. ociecez, ocieknie intr. dok. et jednlt., **OCIEKAĆ** *niedok.;* (*Boh.* otecy, otekl; otekati tumescere); — a) zciekać, ablaufen, abfließen. Ociekła woda z chusty. *Tr.* — b) *Neutr.* Ocieknać, polewać się na około, sich begießen, beneßen; *Vind.* okultezhi, okultiekati; *Bosn.* obteccchi, obtičcati; *Croat.* obtéchem; *Ross.* обтечь, обтекать; *Eccl.* обтеци, обтечу, обтекаю. Już pola krwią ociekły. *Tr. Partic.* Ociekły, polany, begossen. Stęka zkrzywdzona praca i w gorzkich łzach tonie, Ociekłe krwawym znojem wznosząc w górę dłonie. *Nar. Dz. 2, 196.* Krwią ociekłe odkryte żyły wyjęła. *Otw. Ow. 233.* — c) *Chirurg.* Ocieknać, puchnąć, nabrzmieć, *Vind.* otezhi, natezhi, otikuvat, otiekati, satezhi, otezhi, gortezhi; *Carn.* ottezhi, ottekam; *Sorab. 1.* začekam szo; *Croat.* otechi, otechem, otekam, natechem, podhuhnujem; *Rag.* otecchi, otjeccem; *Bosn.* otecchi, obotiti, napeti se; *Ross.* отець, отекать, затечь, затекать, растечь; anfwswellen, anlaufen, aufswswellen. Gdy już koniowi ze splecienia noga ociekać pocznie. *Końsk. Lek. 34.* Ociekły, nabrzmiały, (*Boh.* oteklý; *Vind.* oteken, otezhliu, otekuo, otekel; *Slav.* otescen; *Bosn.* otekao, -kla, -klo). Na ociekły albo spuchły brzuch, gdy koniowi brzuch ociecez albo spuchnie. *Końsk. Lek. 64.* Ziele to wodnocielnym a ociekłym duszność odejmuje. *Spicz. 96.* Żyła ociekła nadęta, ociekająca, nabrzmiwiająca, najwięcej w goleniach, *varix.* *Cn. Th.,* die Krampfadern. *Otw. Ow. 233.* **OCIEKLINA, y, ż., OCIEKŁOŚĆ, ści, ż.,** (*Boh.* oteklina, otečenj; *otok;* *Slov.* otekanj; *Vind.* otekluest, otuek, otuk, otezhnost, otezhenje; *Carn.* otok; *Croat.* otek, natechene, otok (2. wyspa; *Rag.* oték, náték; *Slav.* ottok); nadętość, nabrzmiałość, die Geschwulst. Którzy są skłonni ku trędowi albo guzowatej ocieklinie... *Sienn. 285.* Psinkowa wódka na ociekliny gorące dobra. *ib. 241. Spicz. 42.*

OCIELIĆ, f. ocieli się rec. dok., Ocielać się *niedok.;* ocielić się; *Boh.* oteliti se; *Sorab. 2.* sze hoschellisch; *Bosn.* ote-

litise; *Rag.* otelittise; *Croat.* otelujemsze; *Ross.* отелить-ся; o krowach, łozycach, łaniach, płód wydawać, fałben; (cf. okocić się, oszczenić się, oźrzebić się, oprosić się). Nie zawsze krowy w równym ociełają się czasie. *Haur. Sk.* 54. Ocielona krowa; (*oppos.* jałówka). Zaprzęgajcie dwie krowie ociełone. *W.* 1 *Reg.* 6, 7. (dwie krowie od cieląt. *Bibl. Gd.*)

OCIEMNIAŁY, OCIEMNIEĆ, OCIEMNIC, *ob.* Ciemnieć, Ciemnić. **OCIENIĆ** *cz. dok.*, Ocieniać *niedok.*, cieniem osłonić, cieniać otoczyć, umřfatten; *Vind.* obfienzhati, okulsafienzhati, obtemniti; *Sorab.* 1. wobszenu, woszenu, woczemnu; *Bosn.* obsjenniti, (osjenost opacitas); *Rag.* obsjenniti; *Croat.* obszenchujem; *Eccl. et Ross.* оцѣнѣти, оцѣняю, приоцѣнѣти, приоцѣняти, отемнѣти, отемняти. Stok ten dąb rosły mile ocienia. *Chod. Gesn.* 5. Ocienie-*nje* *Sorab.* 1. weszeneno, adumbratio.

OCIENCZYĆ *cz. dok.*, Ocieńczać *niedok.*, w około pocięńczyć, wycięńczyć, rund um dünner machen; *Sorab.* 1. woczenscham; *Vind.* obtinfhati, obtinkuvati, stinfhati; *Croat.* obtenchavam, otenchavam; *Bosn.* otanciti, omrrisejaviti, omerscjaviti.

OCIEPLIĆ, *f.* ociepli *cz. dok.*, Ocieplać *niedok.*, ogrzać, ciepłym uczynić, erwärmen; *Boh.* otepliti, oteplowati; *Sorab.* 1. woczoplam. Słońce wodę dosyć ociepliło. *Krup.* 3, 141. W ziemi urodzajnej musi być wapno, któreby ją ocieplało. *Kluk. Rosl.* 3, 71. Skoro mój duch ich ociepli, Rozgoreją się, co byli okrzepli. *Chrośc. Job.* 130. Ociepliło się - spuszcza móż, eš wırd wärmer, die Kälte läßt nař. Skoro się ku wiosnie ocieplać zacznie... *Kęck. Pas.* 10. **OCIEPLAŁY**, a, e, ogrzany, erwärmt, wärmer geworden. Ocieplade powietrze. *Tr.*

OCIERAĆ, *ob.* Otrzeć. **OCIERKI**, ów, *plur.*, cząsteczki podcierane, Abreibsel. Z żelaza ocierki. *Petr. Wod.* 6.

OCIERNIC, *f.* ocierni *cz. dok.*, Ocierniać *niedok.*, cierniem okładać, ogradzać. *Cn. Th.*, mit Dornen umgeben, umzäunen. *Cn. Syn.* 812.

OCIESAĆ, OCIOSAĆ, OBCIOSAĆ, OCZESAĆ, *f.* ociesze *cz. dok.*, Ociosywać, Obciosywać *frequ.*, ociosuje *praes.*, obcinać, okrzesać, behauen, bezimmern; *Boh.* otesati, oštěpiti; *Slov.* otesawam, otesati; *Sorab.* 1. woczeschlu; *Vind.* kolbati, pokolbati; *Croat.* oteszujem, obtessujem, ocheszavam; *Bosn.* otesati, ocesnuti, ocesciatti, odilati; *Ross.* обтесать, обтесывать, отребить, отреблять, хмылить, охмылить, *prop. et fig.* Michał Angelo, lubo już miał lat 60, tyle obciosował nader twardego marmuru w jednym kwadransie, ile... *N. Pam.* 24, 324. Ciesle ku postawieniu dachu, siekiery używali, a drzewa chędogo ociosywali. *Kosz. Lor.* 108. Ociesz sobie dwie tablice kamienne. 1. *Leop. Exod.* 34. (wyciesz. 3 *Leop.*). Sznicerz ociosuje swą robotę, póki z prostego pnia abo głazu nie wyrobi figury. *Leszcz. Gl.* 3. Dobry rzemieślnik, gdy widzi jaki kamień porzucony, bierze, ociosywa i gładzi. *Sk. Żyw.* 2, 61. Skórę wszelką chropawą z drzewa obczasować. *Cresc.* 378. (t. j. ociosywać). — *Transl.* Pień nieociosany, niezgrabny. *Zab.* 13, 64; *Ross.* мужикъ, ungehobelt, ungefliffen. Jakiż to kłoc nieociosany, do tych czas jeszcze się kłaniać nie umie. *Teat.* 6, 11. Nie-

ociosany kół, zawsze poznać że kół. *Mon.* 71, 122. — §. Na bót sobie pogląda, oczesuje bryże; Podobniej ci oczesać serdeczne niecnoty, Więcej cię to ozdobi, niżli łańcuch złoty. *Pap. Tr. C.*

OCIĘTNOŚĆ, OCIĄTNOŚĆ, ści, ż., krnąbrność, contumacia. *Męcz.*, Śalštarrigfeit; *Ross.* стропотность, стропотливость, стропотство; ociąganie się, upor; *sed* ociątność *ad corpus magis et ad bruta pertinet*; upor *ad animum magis refertur. Cn. Th.* Zdradliwa a przewrotna ociątność. *Kosz. Lor.* 56. Sąsiedy pogardziły nikczemnością i ociętnością Mieczysława, ignavia. *Krom.* 81. Ociętość. *Jabl. Buk. G.* 3. **OCIĘTNY, OCIĄTNY, 'OCZĘTAŁY**, a, e, **OCIĘTNIE, OCIĄTNIE** *adverb.*, zacięty, uporny, krnąbrny, hartnäckig, widerpenstig; *Slov.* twordořigný; *Carn.* snévértn; *Ross.* строптивый. Uparł się, chce swego dokazać; ociątny. *Cn. Ad.* 1205. Ociątni, gnuśni i nie-dbali. *Ryb. Ps. praef.* Zmysły nasze ociągne racz sam ku pełnieniu woli bożej skłaniać. *Modl. Gd.* 30. W grzechu ociątnie utwierdzony, rozkoszy przestać nie chce. *Kosz. Lor.* 68. Ociętny i zatwardniały umysł. *Kucz. Kat.* 3, 138. (zacięty. 2 *edit.*). Szalony, niezbożny i ociętny, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. Ociętnie serca macie. *Farn.* 135. Osieł jest zwierzę ociątniejsze. *Kosz. Lor.* 84 b. Syn ociętny i uporny, któryby nie słucał ojcowskiego abo macierzyńskiego rozkazania, a skarany wzgardziły posłusznym być. *W. Deut.* 21, 18. Ludzie tak ociętnie, uporne, nieposłuszne. *W. Post. W.* 368. Rytygierz, wszystkim pokuszając sposobów, serca swych ociętnie i od boju dalekie być widzi. *Krom.* 37. Nierozumby to był z nich każdego, by miał być w tej mierze który z nich oczętałym. *Weresz. Kij.* 22. *ib.* 21. Dowcip ociętny, około którego wiele zażył pracy potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 398. twardy, niepojętny. **OCIĘTY, ob.** Ociąć.

OCIĘŻAĆ *cz. niedok.*, Ociężać, *f.* ocięży *dok.*; *Boh.* obtěžiti, obteřowati; *Rag.* otěxati, otesckatti; *Ross.* отягчать, отяготить, отягощать; (cf. *Boh.* otěhotniti - reddere gravidam, schwingern); §. a) obciążyć, ciężarem gniesć, belästigen, beschweren, drücken. Skoro się mucha młeka dotknęła, wnet skrzydła ociąża Śnieżna rosa, i prawie na dnó ją pogrąża. *Toł. Saut.* 2. Mowa tych, co wiele mówią niepotrzebnie, tak ociąża słuchaczów, jakobyś się ociążył żelaznemi pieniędzmi, które małą cenę mają. *Eraz. Jez. F.* 6. Ojciec twój ociążał nas jarzmem, ale ty go nam ulżyj. *Budn. 2 Chron.* 10, 10. Ociążeni byli snem. *Smalc.* 72. (morzeni). Obróciła a ociążała się ona bitwa na Saula. 1 *Leop. 1 Paral.* 10, 3. (ciężka mu być zaczęła). Nędzny a ociążony człowiecze, kiedy obaczysz ociążone grzechem sumnienie twoje? *Rej. Post. U.* 6. Jezus na się wziął wszystkie ociążenia grzechów naszych. *Rej. Post. A a a.* 1. (ciężary). Brzemie i ociążenie moje bardzo lekkie jest. *ib. Ccc.* 1. — *Transl.* Nie ociążone są uszy Pańskie, żeby nie umiał wysłuchać. *W. Post. W.* 2, 191. t. j. nieociązałe. — §. b) Ociążać, ociążać się, żalobę zanosić, narzekać, flagen, sich beschweren. Pewne osoby dobra swe stawami naszemi pozalewają być ociążają. *Vol. Leg.* 3, 47. **OCIĘŻEĆ, OCIĄŻEĆ**, j.

ociężaje *neutr. dok.*, ciężkim się stawać; *Rag.* otezati, otesekatti, utēxati; *schwer werden, schwerfällig werden.* Do skoków i biegu wprawiać człowieka należy, nim ciało przez lata podeszłe ociężaje. *Papr. W. 5.* Spiegują momentu, kiedy się uspi albo ociężaje nieprzyjacieli. *Zab. 9, 218.* Ja władzy w sobie nie mam, serce ociężało, Jakom skoro zobaczył twe okrzeple ciało. *Groch. W. 419.* Ociężały, obarczony, belästet, beschwert. Ociężały lata starzec. *Nar. Hst. 3, 131.* Ociężały, ciężki, nieochoczy; ociężałe *adverb.*, *schwer, schwerfällig.* Ociężały gospodarz, choć mu Ceres szumna Wyda urodzaj żyzny, nie zwiezie do gumna. *Kulig. Her. 112.* Ociężałe serce nie zaraz na pociechę dbałe. *Groch. W. 434.* Czuję się ociężałym, a chciałbym być ochotnym. Oni rzekli: a jako my cię lekkim uczyniem? czyli my słórsarze, żebyśmy cię opitowali? *Sk. Żyw. 2, 110.* OCIEŻAŁOŚĆ, OCIEŻNOŚĆ, *sci, ż.*, ciężkość, nieruchawość, *Schwere, Schwerfälligkeit.* Wstydź się nierzeźwa młodzi twojej ociężności, Ze latom zaniedbywasz przystojnej miłości. *Kchow. 209.*

OCINAC, *ob.* Ociąć. OCINEK, *nku, m.*, pień odciętego drzewa, das Stammende eines gefällten Baumes. Na ocinku starego drzewa. *Pot. Pocz. 203.* — *Aliter:* Ziela tego ocinki albo odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. *Syr. 56.* Ług z popiołu winnej macicy ocinków uczyniony. *Syr. 344.*

OCIO, *bland.* oczko, Neuglein. Kiedy się będziemy ściskali, pieścili i całowali, Jak gołabek gołabeczka, w ocio, nosio i usteczka. *Zabl. Bal. 72.*

OCIOKAC, *ob.* Ocokać. OCIOSYWAĆ, OCIOSUJE, *ob.* Ociesać.

OCISK, *u, m.*, przetarta rana, sedno. *Tr.*, eine aufgeriebene Wunde. OCISKAC, *czym cz. niedok.*, Ocisnąć *jedn.*, przecierać skórę, ranić, mund reiben. *Tr.* Biega juncezyk, gdy mu ocisnionego karku sierszeń doszedł. *Zebr. Ow. 278; Bosn. otisnuti detrudere, impellere.* — *ż.* Ociskać, obciskać, ściskając w około dolegać, rund um fest an-schließen, andrücken, otulić, umhüllen. *Tr.* Ocisnąć się suknią, *apprimere tunicam corpori. Cn. Th.; Ross. окинуться.* Ciasnemi obciskane sznurówkami. *Mon. 69, 1089.* Dziecię ma na głowie kołpaczek, który mocno obcisnięty na przodzie. *Mon. 69, 1063.* Olbrzym namiotem haniebnym gór ocisniony. *Zebr. Ow. 3 b.* w koło gniesiony.

OCISZYĆ, *f.* ociszcy *cz. dok.*, Ociszać *niedok.*, na około uciszyc; *Vind. obtishati, otichati, rund umher stille machen, ruhig machen.* Między ociszzonemi domów swych ścianami. *Otw. Wirg. 460.* Dwór dla przykrych wiatrów drzewem różnym w koło osadzać i ociszać. *Haur. Ek. 11. ib. 139.* ogacać, obmajać; (*cf. Ger. befruchtigen.*)

OCKNAĆ, *ODSKNAĆ się, OCUCIĆ się, *f.* ocknie się, ocuci się *recipr. dok.*, OCUCYWAĆ się, OCKNIEWAĆ się, OCUCAC się, OCYKAĆ się, ODCYKAĆ się *niedok.*, (*cf. otehnąć 2*); *Sorab. 1.* wotuczicz, wotzuyu; *Carn. dramem se, dramiti; Vind. sbuditise, gorsbuditise, (cf. zhu-tik, obzhutik + uczucie; Croat. ochutiti praesentire; Bosn. ochjutiti audire, exaudire, praesentire; Rag. deittovanje*

objawienie, ochjuutni *sensus movens*); *Slav. osvistitise; Ross. (ощутить; ощущать + учуц), проснуться, просыпаться; Boh. procyti, (cf. octnauti se + pervenire);* obudzić się, erwachen, aufwachen. Mości Mądrogłowski, hej! ocknij się We Pan! *Teat. 7. d. 5.* Ocuć się arfo i cytaro, ocknij się rano. *Budn. Ps. 108, 3.* Nie *odskną się, ani będą obudzeni ode snu swego. *Budn. Job. 14, 12.* Bogowie, jeśli to sen, niechaj umieram, niżeli się ocknę. *Stas. Num. 2, 100.* Ocknął się ze snu Soliman słabego, i przebudzony mdle otworzył oczy. *P. Kchan. Jer. 233.* Bardzo się onęj rzeczy dziwować poczęła, I nie wie, jeśli spała, jeśli się ocknęła. *P. Kchan. Orł. 1, 59.* (czy sen, czy jaw). Nagle z oczu znika nocna mara, gdy się kto ocyka. *P. Kchan. Orł. 1, 346.* Oto już się ze snu odecka. *Bardz. Trag. 506.* Odcykując się, mówi. *Teat. 36. c. 11.* Natychmiast on się *ocuciwa. *Sak. Probl. 229.* Sen uspionego bogactwami obsypuje, a skoro się ocyka, jakim był, takim się znajduje. *Mon. 69, 403.* *Boh. Dyab. 2, 76.* Dusza, kiedy muzykę słyszy, to jako ze snu ockniewa się. *Gorn. Dw. 67.* Za czasu *ocuć się, który śpisz, a powstań z martwych. *Wiśn. 582.* Obyśmy się czuli! wždy się kiedy *ocuzemy (*Etym. czuć*), a uczujmy, iż między nami jest Chrystus. *Sk. Kaz. 22;* (*Ross. очувствоваться, очунуться + upamiętać się, przyjsć do siebie.*) A w tymem się ocknął, ano już dzień, a wszyscy w białej zbroi. *Rys. Ad. 1.* Pozna ocknięty, że sen chytry myli. *Zab. 14, 158.* OCKNAĆ *neutr.*, erwachen. Tak bardzo pijany, iż nie tylko na ono lektanie nie ocknąłby był, ale by go był snadź i palił świecami. *Gorn. Dw. 279.* Z twardego snu ocknął przebudzony. *Groch. W. 257.* OCUCIC, *f.* ocuci *cz. dok.*, Ocucać *niedok.*, obudzić, aufwecken, (*cf. otehnąć 2*). Mię zimny strach ocucił w tym ze snu smacznego. *Bardz. Trag. 204.* To rzekłszy po małusku do niego się rzuci I lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab. 1, 103.* *Nar.*

OCMA, *y, ż.*, ciemność, ociemnienie, die Finsterniß. Słońca nie widać, oćmy się w krąg *zbiierz. *Chrośc. Fars. 407.* Gdy noc grube oćmy swe wyzionie... *Chrośc. Ow. 76.* Pozwolił im dnia na rozmyśl połowę, lecz jak noc przerzedzi Oćmy i słońce jasną stawi głowę, Wraca pod mury. *Chrośc. Fars. 219.* W oćmie pod cudzy dom się podkopywa, Co w dzień uradził, w nocy wykonywa. *Chrośc. Job. 89.* W strachu, i w gniewie I w oćmie, sam wódz co ma czynić nie wie. *Chrośc. Fars. 458.* W oćmie trwała Europa czas niemały. *Teat. 24, 42.* OCMIĆ *cz. dok.*; *Sorab. 1.* woczemnoszczam; *Vind. obtemnit; Croat. otemnujem; Ross. омрачить, омрачать; ob. Cmić.*

OCOKAĆ, OCZOKAĆ, OCIOKAĆ *cz. dok.*, ciekaniem, cackaniem ugłaskać, zaßm machen, bändigen, zaßmen. *Domitura, uśmierzenie, ocokanie. Macz. Domitus, uśmierzony, ocokany. ib. OCOKAŁY, OCZOKAŁY, a, e,* nieochoczy, ociągający się, utäft raßh, unftüftig. Oczokały, *tardus. Zebr. Ow. 32.* Ludzie bez gniewu, oczokali są, głupi, bez czucia. *Petr. Et. 271.* Pijany musi być niestatecznym, niewstydlwym, ocokałym, na napominania niedbałym. *Petr. Hor. 2, P 2 b.* Czemu psie niewinnych kaszasz ocokały, O wilki srogie niedbały! *ib. 2, O*

2 b. Jako na karku końskim, kiedy ocokały Slep osiedzie... *Klon. Wor.* 76.

OC TOWA N Y, a, e, octem zaprawny, (*ob.* Ocet); *geessigt*; *Croat.* ocztika, mit Essig angemacht. Miód octowany, oxymel. *Urzed.* 435. **OC TÓ W K I**, *vibrio serpentulus*, Essigwürmer, Essigmaden; robaczki pokazujące się w occie, osobliwie winnym nienakrytym; tylko przez szkło powiększające widzieć je można. *Kluk. Zw.* 4, 417. **OC T O W N I K**, **OC E T N I K**, a, m., **OC T A R Z**, **OC C I A R Z**, a, m.; *Boh.* octar; *Ross.* укусчикъ; chodzący koło octu, der Essigmann, Essigbrauer, Essigbändler. *W rodz. żeńsk. Boh.* octarka; *Ross.* укусница. ***OC T A R N I A**, i, ż; *Boh.* octarna; schowanie na ocet. **OC T O W Y**, a, e, od octu, Essig; *Boh.* ocetný; *Croat.* oczten; *Eccl.* оцтовый; *Ross.* укусный. Octowa flaszka. *Tr.*

OCUCIĆ, *ob.* Ocknać.

OCUKROWAĆ *f.* ocukruje *cz. dok.* cukrem zaprawić, osłodzić, lub powlec; *Vind.* obzukunfti, posladkoriti, überzuckeru, zuckeru, süß machen, *propr. et fig.* Ocukrować to trzeba. *Cn. Ad.* 760; (samo to nie smakuje; przyprawić to trzeba; samo to nie pachnie; bez soli ryba; bez korzenia zwierzyzna; *cf.* złemu zalecenia potrzeba; dobry chrzan z miodem; *of.* zlemu dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Niewczas wojenny wdzięczną ocukrowany żołnierzowi małżeńską pieśczętą. *Tward. Wł.* 107. Nie może być tak mała rzecz, którejby Król, ocukrowawszy ją ludzkością, dać nie mógł. *Gorn. Sen.* 86.

OCWICZYĆ, *f.* oćwicyz *cz. dok.* ochłostać, burtspeitschen. Ktoż to zgodnie, i kto wyliczy, Wiele chłopców na kwartał bakałarz oćwicyz! *Nar. Dz.* 3, 120. Kazał go za to Kady laskami z drzewa bambukowego oćwicyz. *N. Pam.* 22, 15, *ob.* Okładać, obłożyć.

OCYGANIĆ *cz. dok.*; *Carn.* ozzegani; *Vind.* oziganiti; *ob.* Cyganić, oszwabić, odrwić, okpić.

OCYKAĆ, **ODCYKAĆ**, *ob.* Ocknać.

OCYRKLOWAĆ, **OCERKLOWAĆ**, *f.* ocyrkluje *cz. kok.*, cyrkułem ogrodzić, określić; *Vind.* obzirklati, pokrogliwati, pokroglati; *uncirfeln.* Ocyrklował mi to kijem na piasku. *Pot. Jow.* 108. — *Transl.* Ogrodzić, opisać, begränzen. Na nieocyrklowanej władzy potęgę państwa swego Turcy zakładają. *Kłok. Turk.* 4.

***OCZ**; *Boh.* oč; *Sorab.* 2. wož, wóž, hož; o co, czemu, dla, warum, um waš. Ocz była proszona, obiecała. *Otw. Ow.* 267. Głupi poseł, gdy z niszczy a ocz prosić idzie. *Jag. Gr. B.* 2. Nie chciał dopuścić, ocz prosił. *Leop. Num.* 20, 21. Obacz, ocz ci idzie. *W. Post. W.* 3, 494. *Rej. Post. K.* 1. Z ochotą dam, ocz prosić będziesz. *Papr. Gn.* 1061. Pierwszy rzekł: ocz nama, iż nie masz nic; a drugi na to: dobrze, a o co chcesz? o dwa grosza, rzekł pierwszy. *Glicz. Wych. H.* 8 b. (o co zakład między nami dwoma?). Ni ocz ni o co o nic, um ničtš. Temu, który ni ocz nie prosił, mawiał: a czemu ni ocz nie prosisz? *Budn. Apoph.* 91. Żołnierz nie dba ni ocz, gdy dobrze odziany. *Budn. Apoph.* 91. Wieszczków się ni ocz pytajcie. *W. Levit.* 19, 31. Dossyć mam na tym I ni ocz nie podnoszę Do nieba rękę. *Tward. Misc.* 111, *ob.* Niocz, *ob.* Co.

OCZ, zamiast oczu, *ob.* Oko.

OCZAKOW, a, m., mocne miasto w Besarabii; stolica Tatarów Oczakowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 233, Otschakow.

OCZAPIC, *f.* oczapi *cz. dok.*, ogarnąć, w się brać, na około otoczyć; (*Etym.* czepić, czapka); *cf.* oczepić; *umfasst*, *umfassen.* Garniec szerokogęby, któryby dno drugiego oczapił. *Sienn.* 523. Rozpalony ten kamień niechaj brzemienna oczapi podółkiem, aby jej ona para do macicy szła. *Śleszk. Ped.* 197. Oczapiony kabłukiem do monasteru odwieziony został. *Nar. Chodk.* 1, 404. Strach był na Germanów, gdy obaczyli, jak Rzymianie Ren mostem, jakoby jarzmem, oczapili. *Fallis. Fl.* 146. *Zebr. Ow.* 9. *et* 101.

OCZAROWAĆ, *f.* oczaruje *cz. dok.*, uroczyć kogo, urzekać, czarami go czego nabawić; *Boh.* oćarowati, okauzliti, ućarowati; *Slov.* oćarugi, začarýti; *Carn.* panam; *Vind.* obzoprati, sazoprati, vrekuvati, savplatiti, vplativati; *Bosn.* zacjarati, zatraviti; *Croat.* ocharati, oczóprati, osàtrujem; *Ross.* очаровать, очаровывать, заговорить, заговаривать, заморозить, замораживать, обворозить, обвораживать, наколдовать, наколдовывать, околдовать, околдовывать; *Eccl.* обавати, забавати, опъваю, обманываю; *einem bezzaubern, behexen.* Chciałbym wiedzieć, kto go oczarował, czy Bartosowa, czyli też Grzesiowa stara; wiesz, że jeżdżą na łysą górę. *Teat.* 28. b, 151. Nie rozumiejąc choroby, mniemają, że oczarowani są. *Krup.* 5, 621; *Eccl.* обалствитися urzeczoným być.

***OCZAS**, u, m.; *Boh.* očas; *Eccl.* ошибъ; ogon, chwost, der Schwanz, der Schwanz der Thiere, (*cf.* oczesać). Kazał pacholku, aby koniowi ogon utargnął; lecz nie mógł pacholek tego dowieść, aby on oczas utargnął razem, jedno po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał. *Eraz. Jez. G.* 7 b. ***OCZASOWAĆ** = ociosować, *ob.* Ociesać.

OCZASTY, a, e, — o *adverb.*, oczu pełen, oczysty, oczkowaty, voll Augen; *Boh.* okatý; *Sorab.* 1. wokoyitě; *Carn.* okat; *Bosn.* ocejast; *Croat.* ochaszt; *Eccl.* очистый, глазатый; *Ross.* глазастый. Nie tak pięknych barw niezliczone roje Paw' na oczastym pierzu ukazuje. *P. Kchan. Jer.* 404. (*cf.* ogonookie pawie). Wiezie Bootes skrzypiąciami wozy Osiwiała nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Class.* 98. t. j. lśnęc, iskrzące się, glänzend, funkelnd.

OCZCZONY, a, o, octem cuchnący, *acetosus.* *Mącz.*, essigartig, nach Essig riechend.

OCZECHRAĆ, **OCZOCHRAĆ**, *ob.* Czechrać.

OCZEKAWAĆ, **OCZEKIWAĆ**, ***OZYDAĆ**, oczekiwa, oczekuje *med. niedok.*, wyglądać czego, czekać czego, warten, erwarten; *Boh.* očekawati; *Sorab.* 1. wobtżakuyu (2. cunctor, wobtżakayne cunctorunter); *Vind.* obzhakati, perzhakati, dozhakati; *Croat.* ja šze nadjam, (*ob.* *Nadziewać się, spodziewać się; *cf.* nadzieja); *Ross.* ожидать, ожидаю, поджидать, обождать, обжидать; *Eccl.* надждаю. Podniosła się stojąc wedle stolicy, oczekawając królowej. *Wys. Kat.* 448. Wszystkiego się spodziewaj, wszystkiego oczekiwaj. *Pilch. Sen.* 251. Oczekują, spodziewają się *Ross.* ожидается, ожидают. Słudzy żeby byli cierpliwymi, a nagrody swej wierności od Pana *ożydali. *Gil. Post.* 155 b. Wyrok Pański nie zawsze do żniwa Bujnowyrosłym kło-

som oczekiwa. *Zimor. Siel.* 200, ob. czekać komu, cierpieć komu, einem nachsehen, Geduld mit ihm haben. OCZEKIWANIE, spodziewanie się, nadzieja, die Erwartung, die Hoffnung. Plemię oczekiwania u ludzi wielkiego. *Groch. W.* 325. Jezus był oczekiwaniem narodów. *Biał. Post.* 48. Wysłał król przed sobą królowica, jedyne oczekiwanie i nadzieję korony. *Birk. Chodk.* 16. Oczekawanie lenne, kiedy pan za żywota mana swego, przyobiecuje dobra drugiemu, jeśliby man jego bez potomka zszedł. *Szczerb. Sar.* 25. — 2. Bóg ukwapliwy nie jest, iż długie oczekawanie dawa grzesznikom. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 63. (czeka im długo).

OCZEMBROWANIE: ocebrowanie, ob. Cembrowanie.

OCZENKI, ob. Oczęta.

OCZEPIĆ, f. oczepi; (*Boh.* očepiti villa tegere, cf. oczapić), w czepiec przybrać, hauben, eine Haube aufsetzen. Tu kapłani w czerwone obleczeni kapy Prowadzą oczepione woły, owce, capy. *Pot. Arg.* 125. Rychlej dziś głowę siwy włos oczepi. *Pot. Syl.* 148; (*Ross.* оцанка зачепка, очепъ drag, na którym kolebka się zawieszają).

OCZERNIĆ, f. oczerni cz. dok., Oczerniać *niedok.*; *Vind.* ozherniti, obzherniti, sazherniti; *Croat.* ocherniti, ochernujem, ovranjungem, ochernenye; *Rag.* ozarnitti; *Bosn.* očarniti, očriniti; *Ross.* очернить, очернять; na około czarnym uczynić, rund um schwärzen, beschwärzen; an schwärzen, *prop. et fig.* Chodzi w rozpalonym obuwiu bez najmniejszej jednak spazeliny i oczernienia. *Mon.* 66, 48. Nie oczerni błoto, póki się go nie dotkniesz. *Fredr. Ad.* 118. Skarby, sława, urzędy, nie nas nie ocali, Jedna słabość oczerni, sławę w błąd obali. *Zab.* 15, 106. Dlaczego ona ciebie nie lubi, i oczernia z taką zajadłością? *Teat.* 58, 117; *Ross.* опорочить, опорочивать. OCZERNIEĆ *nijk.* dok., rund um schwärz werden. Nie gardźcie mną, patrząc na oczerniałą twarz moją postać. *Smotr. Lam. pr.*

OCZERSTWIĆ, OBCZERSTWIĆ, f. oczerstwi cz. dok., Oczerstwiać *niedok.*; (*Boh.* občerstviti, občerstwowati; *Slov.* občerstwugem, občerstwugi; *Vind.* ozherstiviti, ozherstiviti); orzeźwić, czerstwiejszym uczynić, ożywić, posilić; mit neuer Kraft beleben, stärken, erfrischen, frisch und munter machen. Wino z dzięcieliny duchy ożywiający, które w sercu bytność swoją mają, oczerstwia i posila. *Syr.* 502. Szukali jedła sobie, żeby oczerstwili duszę swoją. *Budn. Thren.* 4, 19. Oczerstwią słabego winem gorącym. *Pot. Syl.* 156. P. Jezus onym chlebem niebieskim tak był oczerstwiony, że żadnego przyrodzonego pokarmu przez on czas nie potrzebował. *Smalc.* 17. Skoro mokre Tytan otrzymał na świat grzywy, I oczerstwił nadwiedle dniem wczorajszym niwy... *Pot. Arg.* 754. Młody rycerz siły często oczerstwia przez gry i turnieje. *ib.* 577. Świętości tej pożywać, jest obczerstwienie a obżywienie duszne brać. *Rej. Post. Q.* 5. (posilek). OCZERSTWIC się, OCZERSTWIEĆ, f. oczerstwieje *neutr.*, czerstwiejszym się stawać; *Sorab.* wotzerstwam, wotzerstwu; *Bosn.* osgillaviti, očrstiti se; frisch werden, Kraft bekommen. Oczerstwiają się drzewa wysokie i cedry Libanu. *Radz. Ps.* 104, 16. Kości ich niechaj obczerstwieją na miej-

scach swoich, a sława ich niechaj wiecznie zostanie. *Radz. Syr.* 46, 15. Zaniechaj mię, że się mało oczerstwie. *Budn. Job.* 10, 20.

OCZERWIEĆ *nijk.* dok.; *Croat.* ochervlyujem, ochervivelszem, ob. Czerwieć. OCZERWIENIĆ *cz. dok.*; *Rag.* ozargljeniti; *Bosn.* očerveniti, očriveniti, očrigljeniti; *Croat.* ocherlenujem; *Ross.* очервляють, очервляють; *Ecl.* оброщаю, крашу, червленію, ob. Czerwienić, cf. purpurzyć.

OCZESAĆ, ob. Ociesać et oczosnąć.

OCZETA, OCZENKI. *Tward. Misc.* 165, OCZYNKI, G. ocząt, *demin., nomin.* oko, Neuglein. Ujmujące oczęta. *Teat.* 12, 46. Przysięgłaś na miłość, i na twe oczęta. *Hul. Ow.* 164. Znać było z ślicznych ocząt Co w nim za duchy, co za dowcip ostry. *Zab.* 5, 24. Zawrzyj sam oczynki małe, Często czujne, rzadko spałe. *Groch. W.* 366. (*OCZĘTAŁY, ob. Ociętny. OCZKAĆ się czym, ob. Opchać się czym). OCZKAS, n. p. Miasto klinika w oczku uła wprawują oczkas, t. j. czop zaciosany, aby z końca miał taki klinik, i tak boki zerznione, żeby pszczoła koło niego ze dwu stron wchodzić mogła. *Kąck. Pas.* 7, ber Augenzapfen im Bienenstode.

OCZKO, a, n., in plur. oczka et oczki, *demin. nom.* oko; *Boh.* očko; *Sorab.* 2. wozko; *Sorab.* 1. woczko; *Bosn.* očce; *Ecl.* очко, очесце; *Ross.* глазокъ, глазчикъ; 2. 1) das Neuglein, Neugfen. Oczko, gdyby kruczek. *Teat.* 53, c, 49. Ujrzycie dziecię z jasnemi Oczki gwiazdom podobnemi. *Groch. W.* 345. Nie psuj dziecię oczek ślicznych Z takowych Jez ustawicznych. *Groch. W.* 359. Otrzyj sam oczki z płakania, A uspokój go do spania. *ib.* 368. Ninaj dziecię drogie moje, Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 367. Oczki twoje obfitemi łzami oblewał. *Zbil. Dr. F.* 2. Oczki mu biegają. *Teat.* 15, 45. Rozśmiała się, i oczkiem coś mi obiecała. *Hul. Ow.* 199. Kochała cię, tak jak swoje własne dwa oczka. *Teat.* 52, 21. Brat, to był trzecie oczko, mię trzymano w szkole. *Treb. S. M.* 50. pieszczota; ztąd *transl.* Moje oczko, *ocule mi.* *Mącz.* rybko moja, moje serce, mein Schatz! — O o! jak się uśmiecha do mnie, nie spoglądaj z oczka filutko, nie tym nie zrobisz. *Teat.* 29, 84. t. j. nie mrugaj oczkiem na mnie, nie patrz zezem, schiele nicht auf mich her. — 2) *Transl. in plurali* zawsze oczka; n. p. *Botan.* Oczka, *gemmae*, die Neuglein auf den Zweigen, die Augen, Knospen, są to części rośliny zielne, łuszczkami okryte, zamykające w sobie przyszłe wyrosnąć mające gałązki. *Bot. Nar.* 84. (ob. Oczkowanie). Oczko w ulu, dziurka, otwór, die Oeffnung im Bienenstode, das Auge. Oczko w ulu jedno tylko ma być, klinikiem przedzielone. *Kąck. Pas.* 7. — Oczka, małe oka w robocie dzianej, tkaniej, n. p. w pończochach, Augen, Maschen. Mały pajęczek, na kształt subtelniej osnowy, Bez kądzieli sprzedał włokno, wynalazek nowy, Nie klejąc do nici i do oczek oczka, Wieży na muchę robił, coś na wzór powłoczka. *Toł. Saut.* 58. Taśmy u smuklerza rozmaite, jako to, w wemik, futrowane, w bugler, w węzyk, w oczka, w ząbki. *Magier. Mskr.* — Daje się u woro w koło idące oczko czyli obszywka, przez którą

przeciaga się sznurek do zawiązania. *Jak. Art. 1, 379.* die Einfassung an einem Saße, wo die Schnur zum Zubinden durchgezogen wird. — Oczka w rosole; z tustości na wierzchu rosół się pokazujące. *Tr. die Fettaugen in der Suppe.* — Czerwony złoty 64 oczek waży. *Tr. as, 18, 68, 68fen, deren 64 in einem Dufaten.* — §. 3) Oczko albo oczkowaty kamień, *leucophthalmos, gemma rutila oculi speciem candidam nigramque continens.* *Plin. 37, 10,* ein gewisser Edelstein. — §. Oczko *personif.*, małooki. *Cn. Th. Włod.,* ein Kleinauge, kleindäugiger Mensch. **OCZKOWAĆ**, ał, uje, *cz. niedok.*, okuliren, äugeln; *Boh.* očkowati. Oczkowanie albo okulizacya. *Kluk. Rosl. 1, 103.* Zażywają oczek na poprawę owoców przez oczkowanie. *Bot. Nar. 89,* cf. kożuchowanie. **OCZKOWATY**, a, e; *Boh.* očkowitz; oczu pełen, czysty. *Cn. Th.,* oczasty, voll Augen. Najprzedniejsza sól kopalna jest jara albo oczkowata, biała, w pół przezroczysta, ale jej nie wielka obfitość. *Kluk. Kop. 1, 168. Krom. 261. Syst. Szk. 103.* daš weißer Strassfallz, Perlsalz. Sól oczkowata, perła czy kwiatem soli zwana. *Eud. H. N. 161; sal gemma. Śleszk. Ped. 417.* Kadzidło oczkowate. *1 Leop. Levit. 24.* Paw, Junony kochanek, który oczkowate Nosi w piórach ogona ozdoby bogate. *Toł. Saut. 43.* — Szata kapłana wielkiego ma być długa koszula, oczkowata. *Budn. Exod. 28, 4.* (haftowana. *Bibl. Gd.*) **OCZKOWE**, ego, n., podatek ulowy, eine Abgabe von den Bienensöden. Oczkowe, rogowe, presudy. *Tward. W. D. 57.* Chłopi, chcąc dziesięciny zniżyć, na to godzą, żeby dziesięciu pniów (ulów) nie było, żeby oczkowym pańską dań odprawić. *Kack. Pas. 9;* (ob. Oczko w ulu). (**OCZŁOWIECZYĆ** *czynn. dokon.*, człowieczą naturą obdarzać, cf. wcielić, mit Menschennatur begaben; *Vind. vzhlovezhiti, vteloviti; Ross. вочеловѣчить, вочеловѣчивать, воплотить.* Oczłowieczyć się *Eccl. вочеловѣчиться, челоуѣчество воспрять, człowiekiem się stawać.* Oczłowiczenie, *Carn. rozhlouvezhhenje; Dal. učlovechenye, Croat. uchlovechenye; Ross. вочеловѣчение, воплощение; die Menschwerdung.* Oczłowiczony, wcielony, *Vind. vzhlovezhen; Eccl. плѣтнѣосъць, обложенъ тѣломъ, какъ то сынъ божий по вочеловѣченію. Bóg oczłowiczony, wiersz Odymalskiego).* **OCZNY**, a, e; *Rag. očni; Croat. ochni; Eccl. оуѣнь, оуѣсьнь; Ross. глазной;* od oczu, Augen. Żrzenica oczna. *Pap. Ryc. Kły oczne, dentes oculares. Kirch. Anat. 103,* Augenzähne. Oczny gnój. *Cn. Th.,* (Bosn. krimegl, suza osahla). Ogień w piekle dżdżem ocznym niegaszony (Izami). *Brud. Ost. C 8.* Truciznę oczną wszędzie widać, pełno obrazów plugawych po salach . . . *Birk. Gl. Kun. 75.* Augengift. Lekarz oczny, który oczy leczy, *ophthalmicus.* Mącz. okulista; *Eccl. очница, der Augenarzt.* Oczny, na oczu, przed oczyma, oczuwisty, vor Augen, augenscheinlich; *Slav. ocsigledan; Boh. očity.* Służcie panom wiernie, nie wedle ocznej służby. *Budn. Ephes. 6, 6.* (nie na oko. *Bibl. Gd.*) Pierwsze miejsce dają świadkowi ocznemu, poślednie zaoczemu. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 173.* Augenzeuge; *Ross. видокъ, самовидецъ, очевидецъ;* (cf. *Rag. očník; Croat. ochnik tubus.*) Często w słuszości ocznej są nie-

zgodne duchy. *Zab. 14, 172.* (cf. jak na dłoni). — *Transl. Armaty oczna sztuka = wylotowa sztuka. Jak. Art. 3, 306.* daš Mündungsstück der Kanone.

OCZOCHRAĆ, ob. Czechrać.

OCZODOŁKOWA n. p. dziura, *Anat. foramen orbitale. Krup. 1, 48,* daš Augengrubenloch.

OCZOKAĆ, ob. Ocokać.

OCZOW, n. p. Tak złą babę do Oczowa wygnąć, aby się tej pozbyć mogła złości. *Haur. Sk. 194.?*

OCZOSNAĆ, n. p. drzewo, *cz. jednol.,* zedrzeć go z kory, einen Baum abschälen, die Rinde abnehmen. *Tr.,* (Boh. očesati = demere, auferre e. g. poma; *Croat. ochesnujem, odchesnujem destringo; Eccl. отецю, ob. Ociosać, oczesac.* *Desquamo, oczesuję łuskę, sprawuję ryby. Mącz. Oczosac ryby. Mącz.,* abschuppen; *Sorab. 1. wotschupuyu; Carn. shlépám.*

OCZUCIĆ, ob. Ocucić, Ocknąć.

OCZY, G. oczu, ócz, ob. Oko. **OCZYĆ** *cz. niedok.,* (ob. Zoczyć dok.), postrzegać, erblicken, wahrnehmen. Gdzie prościej droga sobie oczę, Na przełaj skoczę. *Bardz. Trag. 124.* (*Croat. zochim confronto.*) **OCZYCE**, miasto w województwie Mińskim. *Dykc. Geogr. 2, 233,* eine Stadt in der Wojw. Miné.

OCZYŚCIALNIA, i, z., miejsce oczyszczenia. *Cn. Th.;* (Boh. očistec zčystiec; *Eccl. оуѣстнище оларъ;* der Reinigungsort. **OCZYŚCIALNY**, a, e, oczyszczeniu służący, *lustralis, expiabilis. Cn. Th. 589. Cn. Syn. 350,* Reinigungsz.; *Rag. ocistiv, ocistni purgabilis, justificabilis; Croat. ochisztlyiv, ochistliv; Hung. megisztitható; Ross. очистительный* oczyszczający; *Sorab. 1. zapokutženité, wuyedenité, wuschwarniczki, redženski.* **OCZYŚCIĆ**, f. oczyszczyć, oczyszczyć *cz. dok.,* Oczyszczać, Oczyszczac *niedok., Boh. et Slov. očistiti, očistowati; Slav. ocistiti; Bosn. ocistiti, ocinkati; Rag. ocistiti; Croat. ochischuvati, ochichujem, ochischujem; Hung. kitisztitum; Vind. ozhistit, ozhedit; Carn. ozhedit; Sorab. 1. wuschwarnu, zapokutžam; Ross. отчистить, отчищать, обчистить, обчищать, очистить, очищать, разчистить, разчищать; czystym zewsząd robić, ochędożyć, reinigen, säubern, rein machen.* Lecono go oczyszczeniem żoładka i krwi puszczaniem. *Boh. Kom. 2, 166; Ross. очистка, разчистка.* — Oczyszczyć z prochu *Boh. oprášiti.* Oczyszczać co względem religii, grzechu, nieczystości dusznej, *expiare, geistlich reinigen.* Przez ofiary grzechy ludu bożego bywały oczyszczone, t. j. z łaski bożej odpuszczone. *Salin. 4, 314.* Grzech oczyszczone zostaje przez pokutę. *W. Post. W. 213.* Oczyszczenie bogarodzicy, dzień gromnic. *Sk. Żyw. 357,* Maria Reinigung, Lichtmesse; *Boh. očišťowanj P. Marye.* Po trzech Królach jest święto oczyszczenia panny Maryi, dnia po narodzeniu Pańskim czterdziestego. *Hrbst. Nauk. N 6.* Oczyszczać się słowy, wyprawiać się z czego, z grzechu; niewinność swą albo czystą pokazywać, wymierzać się, omawiać, wywodzić się z tego, co zarzucono; entschuldigen, reinigen, rechtfertigen. Wyśmienienie We Panna zazdrość swoje oczyszczac umiesz. *Teat. 5. c, 35.* Z kraju nie wyjadę, póki się nie oczyszczę. *Teat. 4. b, 128.* Oczyszczyć sprawy i uczynki twoje. *W. Post. W. 212.* **OCZYŚCICIEL**, a, m., lustrator. *Cn. Th.; Rag. ocistitegl, ocistnik; Croat. ochisztitel; Eccl. et Ross. очи-*

стигатель; der Reiniger, Säuberer. Herkules oczyszciciel świata z strasznych cudów. *Petr. Et.* 186. — *Fem.* Oczyszcicielka: *Rag.* ocistitegliza.

OCZYSKO, a, n.; *Boh.* očisko; brzydkie oko, ein häßliches Auge. Oczyska mu wygnęły od picia, od spania. *Opal. Sat.* 131. *Pilch. Sen. list.* 3, 198. OCZYSTY, a, e, oczasty, oczu pełny, voll Augen. Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. OCZYWISKO, a, n., widowisko, pastwa oczu, Schauspiel, Augenweide. Wielkim dla ludzi będzie oczwiskiem, Ze Izabella będzie psów pastwiskiem. *Leszcz. H. T.* 340. OCZYWISTY, a, e, OCZYWIŚCIE *adverb.*; *Boh.* ličný, patrný, zřegený, biledně; *Slov.* patrně; *Sorab.* 1. czelewěsté; *Carn.* ozhytn; *Vind.* ozhiten, ozhivosten, nagedliu, ogedliu; *Rag.* occit; *Slav.* ocsivisto; *Croat.* oчит, ochiveszt; *Eccl. et Ross.* очевидный, очевидный; w oczu wpadający, jak na dłoni, na oko, augenscheinlich. *Oczywiśnie. *Kmit. Tr. C* 3 b. (= oczywiście). Oczwisty świadek, oczny, co na swoje oczy widział, ein Augenzeuge; (*oppos.* zaoczny). Oczywiści świadkowie świadczą rzeczy przez siebie widziane. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 172. Dekret oczwisty. *Vol. Leg.* 7, 450. (*oppos.* dekret zaoczny); *ex plenaria causae cognitione. Tr.* OCZYWISTOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* patrnost; *Sorab.* 1. czewa wěstostž; *Vind.* ozhitnost; *Croat.* ochivesztostž; *Rag.* occitos; *Ross.* очевидность; bie Augenscheinlichkeit, der Augenschein. Oczwistością nazywamy jasne i wyraźne widzenie rzeczy, oraz ich zgodzanie się z sobą. *Mon.* 75, 79. Prawdy największą ozdobą jest oczwistość. *Stas. Num.* 2, 117. Okoliczność ta ukazuje każdemu do oczwistości naprawę stanu Rzplitej. *Zab.* 14, 199. t. j. jak na dłoni, na oko, dotykalnie, biß zur Handgreiflichkeit.

O D.

1. OD, (ODE), *praepos. reg. Genit.*; *Boh.* od; *Slov.* od, ode; *Carn., Vind., Bosn., Croat. et Dal.* od; *Rag.* òd; *Sorab.* 1. wot, wote; *Sorab.* 2. wot; *Ross.* отъ; cf. *Hebr.* ׀ָּp adh, usque, ad, (cf. ׀ָּk eth, a, abs; cf. *Lat.* ad); — *oppos.* do; (cf. *Ital.* di, da; *Lat.* de); §. 1) wyraża kres kierunku pochodzenia ząd, zaczęcia ząd; *respectu loci, vel temporis, von, von wo.* Od ciebie wyszedł. Rosyjanie wierzą, że Duch ś. tylko od Ojca pochodzi. *Fund.* 1. Jedne stajnie są od muru szaraju, a drugie od wody. *Star. Dw.* 32. vom Wasser her. Mury od morza do morza prowadzone. *Star. Dw.* 10. Chodził od domu do domu prosząc, aby się składano. *Budn. Apoph.* 156. von Haus zu Haus. Od kołka do kołka, od pierwszego do ostatniego, a capite ad calcem. *Cn. Ad.* 764. Psy od pyska, a ludzie siwieją od głowy. *Pot. Jow.* 161. Posłał tam chłopię od katechizmu. *Sk. Żyw.* 2, 583. (t. j. uczące się katechizmu). Od słowa do słowa, aż za lby poszli, von einem Worte zum andern. Od słowa do słowa przełożyć: do słowa, słownie, wörtlich, buchstäblich. Od serca jestem jej przyjacielem. *Teat.* 11. b, 15. z serca, von Herzen. Wskazał do niej, czy kusząc ją, czyli też od prawdy, aby już dalej do jego się posłuszeństwa nie odzywała. *Sk. Żyw.* 2, 543. (po prawdzie). Nie wiedział,

by to od prawdy było, co się działo przez anioła. 1 *Leop. Act.* 12, 9. (cf. do prawdy, w samej prawdzie, rzetelna prawda). Od tego czasu, od wieku, od początku świata, od młodości: z młodu i t. d., von der Zeit, seit der Zeit, von der Zeit an. Ja tu od godziny stoję. *Teat.* 29. c, 10. Od dwóch godzin cię posłałem. *Teat.* 22. b, 10. Od trzech godzin biegam już wszędzie. *Teat.* 56. c, 119. Urzędy te tylko do roku; od roku drudzy następowali. *Gost. Gor.* 128. so wie daß Jahr um war. Herod rozkazał pomordować wszystkie dziatki, ode dwu lat zrodzone. *Gil. Post.* 268. Tak do nocy od poranku Musiały praść bez ustanku. *Zab.* 13, 278. *Treb.* von Früh, biß in die Nacht. Lub rano słońce wstanie, lubo wieczor siedzie, 1 rok od roku, ona twoją zawsze będzie. *Simon. Siel.* 117. rok w rok, ein Jahr inß andere. Od godziny do godziny: przez pół doby, biß wieder zu derselben Stunde. §. Od *respectu actionis, exprimit causam causantem* — przez, z, von. Od ciebie jest zabit. *Cn. Th.* Kometa tak wielka, że noc od niej jasna była. *Lat. Kom.* D 3 b. To nie od szczęścia jest, ale z ręką królewskich, iż ma Polska tyle xiąg swoim językiem. *Gorn. Dw. praef.* Kartownicy i biała płeć, najlepiej się od niego miała. *Mon.* 68, 649. Od kogo mówić, przełożyć, czynić, i t. d. — imieniem jego, za zleceniem jego; von einem sprechen, in seinem Namen sprechen u. s. w., an seiner Statt, kraft seines Auftrages. Przedtym mowa moja ku W. K. M. była, jako od sługi wiernego; teraz już nie sam od siebie, ale od wszystkiej rady W. K. M. poselstwo donoszę. *Gorn. Dz.* 125. Radzie Gdańskiej od Króla przełożył kanclerz, a od niego tłumaczył dworzanin jeden po Niemiecku, w czym Król miasto winuje. *ib.* 47. Gdy biskup w wielu rzeczach Królowi wymawiał, pytał go Król, jeśli to od wszystkich mówił, czyli sam z siebie? *Biel.* 348. Często krasomowca nie od siebie, lecz od innych mówi; musi tedy poznawać tych, od których mówi. *Zab.* 1, 86. Nie ufa swęj sprawiedliwości, kto złotu od siebie mówić rzecz każe. *J. Khan. Dz.* 65. Nie od człowieka na sądzie siedzicie; ale od Boga. *Sk. Żyw.* 2, 178. Za sędziów żydowskich, Pan Bóg miał królewską moc nad Izraelitami, i od siebie im tylko dawał namiestników tych sędziów. *Sk. Żyw.* 2, 33. Kallimach jeździł od Króla do Wene-tów. *Krom.* 434. Xiężnę przywitał Łaski arcybiskup, od Króla i od senatu. *Stryjk.* 711. Witold przełożył na xięstwo Kijowskie od siebie namiestnikiem xiąże Holsan-skie. *ib.* 468. Kapłani Polscy po Polsku słowo boże Litwie rozpowiadali, a Jagiello zaś od nich tłumaczył. *Stryjk.* 445. W polu, gdy kłosa głowy swe schylają, Zda się, że mi się od ciebie kłaniają. *Zab.* 14, 265. — *In sequentibus causa causans attribuitur magnitudini gradus, von, vor, aus.* Umarł od żalości. *Biel.* 450. Serce mi się od żalu kraje. *Teat.* 8, 52. Poznawszy głos jego, od radości nie otworzyła wrot. *Budn. Act.* 12, 14. Matka nie pamięta ucisku od radości, że się narodził człowiek na świat. 1 *Leop. Joan.* 16, 21. Pies na łańcuchu, jak mu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rej. Zw.* 81 b. Dobrze się nie prze-padła od kłopotu i frasunku. *Glicz. Wych. C* 2. Od fra-

sunku oszaleć. Od radości płakać. Ś. Arseniusz męczennik nie od miecza, ale od pracy w pokucie przez lat 55. *Sk. Żyw.* 2, 42. — §. Od *exprimit causam causatam*, von, von woher, auß, für. Od pisania zapłata. Od mieszkania płacić. Jeden drugiemu od matki nałaje. *Gorn. Dw.* 150. (t. j. że nie dobrego łoża). Zaleca Pan Jana ś. od skromności żywota jego wielkiej. *Żarn. Post.* 12 b. Ewangelista Annę zaleca od familii i domu jej, od darów bożych, od stateczności stanu jej. *ib.* 35. Od niewoli to sługa, koń. *Cn. Ad.* 769. t. j. że niema lepszego, i ten dobry; cf. złyś, ale mi cię trzeba; cf. z musu cnota; in der Noth ist auch der gut. — §. Od *respective* względem, co się tyczy, in Ansehung, in Rücksicht. Ochędostwu białych głów od szat, od pereł, od kamieni pewny kres zamierzył. *Gorn. Dw.* 388. Przyjdzie strojna od pereł i złota. Jedna niecnota, poddanka, lichota. *Chrośc. Ow.* 123. Dała jej skarbów od złota i srebra dosyć. *Stryjk.* 458. Dziewka Sarze, której dyabeł niemało mężów pogładził, na oczy wyrzucała nieszczęście, które od mężów miała. *Glicz. Wych. C 2.* (co do mężów). — §. 2 a) Wyraża kres oddalenia, von, weg. Te materye tak dalekie są od zagniłości, jako niebo od ziemi. *Syat. Szk.* 145. To mówiwszy, zarazem od oczu zniknęła. *Prot. Jan.* 19. Koń ten k sobie czy od siebie wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52, 10. Od wieczery wstać. — Bojaźń mu przypisowali, żeby mu było żal od żony młodej umrzeć. *Biel.* 248. t. j. odumrzeć żony, von ihr durch den Tod getrennt zu werden. Sara, Raguelowa córka, od której dyabeł nie mało mężów pogładził. *Glicz. Wych. C 2.* (z boku jej sprzątnął). — Od ręki robić, niedbale, byle zbyć, daß es nur auß den Händen kommt, daß man's nur los wird. Być od czego, nie sprzyjać, dalekim być od czego, przeciwnym, von etwas abgeneigt seyn, feine Reigung dazu haben. Gdy widzieli Krzyżacy swe nieszczęścia zewsząd, nie byli od zgody. *Biel.* 382. (nakłaniali się do zgody). Synowie chcą, żeby Sieciech więcej nie rządził; nie był od tego ojciec, i kazał im przyjechać do siebie. *Biel.* 69. Mieczysław prosił, by mu jego dział przywrócono; Kazimierz, jako był pan dobry i miłosierny, nie był od tego. *Biel.* 102. Ja na to zezwalam. *B.* Toć i ja nie od tego. *Teat.* 54. c, d 2. — Od rzeczy gadać, nie do rzeczy, nie do rzeczy (cf. grzeczy), nichts zur Sache, zwecklos; *oppos.* nie od rzeczy, do rzeczy, n. p. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć tu o powinnościach przychodniów. *Budn. Cyc.* 65. Mowy próżne i od rzeczy różne. *Biel.* 485. U dawnych miłość własna tym się tylko od dzisiejszej różniła, iż była otwartzą. *Mon.* 66, 293. — b) Od *Comparationis*, nad, niż, *Lat. quam, als.* Bydłę czasem pojętniejsze od drugiego człowieka. *Teat.* 52, 10. Wiem ja to lepiej od ciebie. *ib.* 34, 105. *Similiter*: Tyle tylko będę miał w zysku od złego króla; że ja pierwszy będę wdychał nad złem, którego poprawić nie mogę. *Stas. Num.* 2, 193. *le seul avantage que j'aurai sur un mauvais roi*; tym mój los będzie lepszym nad złego króla. — *Omissa praepositione ponitur solus Genitivus, ad instar Ablativi Latini*: Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.*

278. Rym złota droższy. *Groch. W.* 2. (*auro pretiosior*). Gniew jego nietrwalszy piany. *J. Kchan. Ps.* 39. Bóg Gabryela, jaśniejszego słońca przyzwał. *P. Kchan. Jer.* 4. (od słońca). Piękniejszy słońca. *Groch. W.* 239. Rzecz ta słońca jaśniejsza. *W. Post. Mn.* 268. Białe głowy w niczym nie są mężczyzn podlejsze. *Gorn. Dw.* 427. Sumnienie gorsze kata. *Bies. A 2.* Dobrodziejstwo jedno drugiego większe nie jest. *Gorn. Sen.* 527. Powietrze, czym jest lżejsze nad ciężkość wód i ziemi, tym ognia ważniejsze. *Otw. Ow.* 6. — *Omisso comparativo ponitur solummodo praepositio*: Od trzech tysięcy asper go nie dał. *Pasz. Dz.* 24. t. j. niżej, taniej, unter 3000 Asper. Doktor ten żadnego recipe od czerwonego złotego nie napisze. *Teat.* 1. b, 16. — §. 3) Nie dopuszczając, broniąc, uwalniając, od czego, przeciw, gegen, vor. Abyśmy ostrożności przeciwko wszelkiemu złemu używali, a od oczu złoczyńców uchroniali się. *Żarn. Post.* 3, 547 b. Od upicia lekarstwo, pijaństwa broniące. *Cn. Th.* Panienka, chcąc czystość swoją ochronić, udała, iż ma olejek od zranienia. *Boh. Dyab.* 165. Ziele to od zagnicia wilgotności i od zjadowiczenia ich, jest skuteczne lekarstwo. *Syr.* 310. Floryana ś. mają za patrona od ognia. *Haur. Sk.* 106. Ś. Jan de Matta jest patronem od febrzy, od powietrza, i na morzu. *Sk. Żyw.* 91. Od wiatru stanąć, wzwiatr, gegen den Wind. Mielisny dostatkiem bydła, i grosza od biedy. *Teat.* 8, 26. na przypadek potrzeby, einen Rothgroßchen. — *Emphat.* Potrafię i ja od biedy żonę wyżywić. *Teat.* 51. c, 74. t. j. z biedą, biednie, mit genauer Noth, auf eine nothdürftige Art. — §. 4) Od czego, *ad quem finem, usum, quo consilio*, cf. do, zu, wozu, zu etwas. Nie trzymam go od obcowania, ale od dozoru interesów i majątku. *Teat.* 28. b, 129. Dobry rycerz jest od zwady, Popa też nie źle zachować od rady. *J. Kchan. Dz.* 100. Aby u pana służył dobry jaki prokurator, któryby od rady panu był, tudzież od spraw wszelakich. *Glicz. Wych. N 4.* od porady, poradnik, a consiliis. Panowie chłopców trzymają od misternego zwodzenia białych głów. *ib.* J 2. Wielka jest różność między szkołą, a między domem; szkoła od mądrości, a dom od gospodarstwa. Niechajżeby dom był od gospodarstwa, a szkoła od rozumu i mądrości. *ib.* L 1. Zakon Trójcy świętej od wykupienia niewolników. *Sk. Żyw.* 88. Od czegoż poeci? *Kras. Sat.* 4. Od czegoż język, ręce, kleszcze. *Cn. Th.* Od żelaza, od drzewa rzemieślnik. *Tr.*, ein Arbeiter in Eisen, in Holz. Tubalkain był rzemieślnikiem we wszelkiej robocie od miedzi i od żelaza. 1. *Leop. Genes.* 4. Od pióra, *ab epistolis, a secretis*. — Od przygody, dla przygody. — §. 5) Erdziwił na xiestwie Nowogrodzkim od szczęścia poddanych panował. *Stryjk.* 228. t. j. z szczęściem ich, zu ihrem Glücke. — 2. OD —, ODE —, *praepos. inseparab., juncta verbis*, 1) *significatu amovendi*, weg, ab, auf, odjąć, odjechać, odejść, odlać, oderznąć, odpieczętować; odstrzelać się, odstraszyć się. — §. 2) *Usque ad finem deducendi*, odśpiewać, ganż abfingen, odmówić, ganż herfagen, odpokutować, abbißen, odplakać, abweinen; odboleć, odchorować, odcierpieć. — *Cum reciproci designat finem absolutum*, n. p. Nie mogę się was

odcałować, plus exprimit quam nacałować, quod non nisi completionem exprimit, sed nostrum simul finem, post eam subsecutum; similiter: odchwalić się, odjeść się. — §. 3) Restituendi, oddać, abgeben, odrobić, abarbeiten, odesłać, abschicken, zurück schicken; odczestować, oddarować. — §. 4) Przeciwności: odszczekać, odmrukiwać, widerbelfern; (Eecl. противоропу, cf. przeciwi). — §. 5) Renovandi, n. p. Odbudować rozwaliny.

1) ODA, y, ż., z Greck., rodzaj rytmu, pieśń. Kras. Zb. 2, 265, die Ode.

2) ODA, y, ż., izba abo szkoła w szaraju Cesarza Tureckiego, gdzie młodź dworska w naukach ćwiczona bywa. Kras. Zb. 2, 265. Mik. Turk., Pagenzimmer im Türkschen Serail.

ODAC, f. odmie cz. dok. Odywać niedok.; Rag. odadutti, odadimgliem; Ross. одуть, одувать, облуть, облудвать; opuścić, aufblasen, rund aufblasen, propr. et transl. Niezwązione piwo ludziom żywot odmie. Haur. Ek. 104. Od tego chwastu było się odyma. Końsk. Lek. 2, 1. Zaraziłbym się jadem wszystko w smoku odymało. Otw. Ow. 102. Liszka, gdy się objadła, nie mogła dziurą nazad wyleźć, dla odętego brzucha. Ezop. 20. Wiele w usta nakłasc, coby się oba policzki odęły, jakoby miechy kowalskie. Eraz. Ob. E i i i. Tak prawi, odąwszy gębę rozniewany. Kor. Hor. 7. (tumido ore). Odął się, by półtora nieszczęścia. Rys. Ad. 53. Umarł pyszny, jednakże co o sobie trzyma, I po śmierci znać, gdy się i w grobie odyma. Pot. Jow. 68. Nigdy cię zacość rodu i honory, Nigdy bogate dóbr obszernych zbiory, Nikczemną dumy nie odęły parą. Nar. Dz. 1, 151. Odęty Ross. одушливый, одушливатый. Nie wiele się nauki w tych odętych głowach mieścić może. Kłok. Turk. 39. Odęcie, odymanie subst. verb., daß Aufblasen; Odęcie, odętość, ści, ż., die Aufgeblasenheit, Ross. одушливатость.

*ODAL adverb., daleko, (cf. opodal); Ross. одаль; weit weg. Wyspy odal od ludzi rozsiane. Przyb. Luz. 303. Szatan z rokoszanami zniknął z drugiej strony, Odal z obozem w trwodze w cieniu przyniesiony. Przyb. Mil. 189. Szeroko i odal przepaść głos ten słyszała. ib. 52. *ODALNY, a, e. Obr. 47, ob. Daleki.

ODARCIE, ob. Odrzeć.

ODARNIĆ, cz. dok., Odarniować contin., darniem obłożyć, berafen, mit Rafen belegen. Baszta ta ma pół miesiące odarniowane i okolcowane. N. Pam. 8, 133.

ODARTKI liczb. mn., co z kogo odarto, łupy; Bosn. odor; Croat. odera (ob. Odra), plén; Geraubtes, Raub, Beute. Pobrali odartki z nich sobie na korzyść. 1 Leop. 1 Macch. 7, 47. (łupy. 3 Leop.). 1 Leop. Zachar. 2, 9. ODARTUS, a, m., człowiek odarty, goły, gołodupski, ein Abgereißner, ein Zerlumpter. Ktoby też na onego rzekł był obdartusa, Że w nim nagiego Marcina odziać miał Chrystusa? Pot. Pocz. 147. (cf. odra). Nieosiadły, odartus, albo gołota. Herb. Stat. 360. Vol. Leg. 1, 329. ODARTY, ob. Odrzeć.

ODBAĆ się, f. odboje się recipr. dok., odbyć bojażń, przestać się bać, die Zurück fahren lassen. Czytać czy milczeć, nie wiedział co z tym czynić; odbawszy się nakoniec, łabę-cim ale drzącym głosem, zabrzmiał dekret. Birk. Dom. 158.

ODBADAĆ, ob. Odbość.

ODBAWIĆ, f. odbawi cz. dok., Odbawiać niedok.; Ross. отваять, отбавливать; wybawić od czego, befreien. Odbawilem od brzemienia plecy jego. Budn. Ps. 817. (cf. zbawić).

ODBECZEC, f. odbeczy cz. dok., fig. transl. odpokutować, abbüßen, hinlänglich für etwas leiden. Odbeczal tego uczynku. Tr.

ODBIĆ, f. odbije cz. dok., 1. ODBIJAĆ niedok.; Boh. odbiti, obrazyti; Sorab. 2. wotbisch; Sorab. 1. wotbiyu; Vind. odvdariti, (ob. Uderzyć); Slav. odbiti; Bosn. odbitti; Rag. odbitti, odzbitti, odzbiati; Croat. odbiam, odvudiriam; Dal. odudaram; Eccl. противоударю; Ross. отбить, отбивать; a) bijąc oddalić, zurück schlagen, weg schlagen, abschlagen. Odbić nieprzyjaciela od miasta Ross. отразить, отражать. Odbić od siebie najazd. Odbijały nas wały od brzegu na głębią. Cn. Th. Odbijający, porywający z sobą wiatr, Ross. отбойный; (cf. odbić intrans.). Od siebie każdą złą żądę odbijmy. Papr. Koł. U b. Niemasz tak wielkich plag, któreby nie od pana mego odbiły. Biel. Św. 11 b. (odstraszyły). — b) Odbić, bijąc odłaczyc część od całości, Ross. отшибить, отшибать, отколотить, отколачивать, ein Stück abschlagen. Odbij kawałek cegły. — §. Odbijać, bijąc nie dopuszczać, odwracać, parować, wyparować, zurück schlagen, abschlagen, ausräumen, abwenden. Odbijam miecz, sztych. Nieodbity = nie dający się odwrócić, propr. et transl., nieuchronny, unab schlagbar, unabwendbar. Kiedy wygrać koniecznie potrzeba, sztychli niewym nieodbity. Tward. Wł. 128. Grota złotego sztychli nieodbity. Pilch. Sall. 148. Ulegać nieodbitej potrzebie, jest w najcięższym razie jedyna ulga. Pilch. Sen. 320. Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. Pilch. Sen. list. 4, 138. (konieczne, niezbędne). Muszę wyjechać, to nieodbity. Teat. 41. c, 319, cf. niżej adverb. nieodbicie. — §. Odbijać, bicie wracać od siebie odwracając; Bosn. priudritti, opet udritti; Vind. oddersniti; zurück schlagen, zurück schleudern, zurück werfen. Odbijam na kogo pociski jego, strzały jego wracam. Cn. Th. Moc mocą odbijają. Ezop. 13. Pisma ich odbite zostały gruntowniejszemi pismami. Ust. Konst. 2, 9. — Transl. Blask na blask odbijają tarcze migiem częstym. Przyb. Mil. 176; Bosn. odsivati, zurück werfen. Odbijający Boh. obrażny, obrażony. Odbijanie Boh. obrażka. Odbicie Vind. prutivdar, prutivhlak, prutivsiek; Croat. odboy, szprotivchina; Ross. отбивка, отбивание, отбой. Odbijać się, zurück prallen. abprallen; (Boh. obrázeti se; Vind. nareniti.). Odbija się głos od czego, resultat vox. Cn. Th., schallt zurück, prallt zurück; (Ross. отдаваться, отдаваться, cf. odgłos.). Odbija się słońce, promień, ob. Reperkusya, prallt zurück. Słoneczne promienie od ziemi odbijają się. Lat. Kom. B b. (ob. Odbić intrans.). Zwierciadło odbija, wydaje kształty, figury, rzeczy przeciw sobie stawionych. Cn. Th. 575. Twarz jej odbita od wody. Zimor. Siel. 208. Tu taka cię czeka skała, iż nietylko ten występek od Roscyusza odbije się, ale i owszem na was padnie całe podejrzenie. Siem. Cyc. 88. — Piłkę odbijać, den Ball zurück schlagen. Piłka odbita tym potężniej skoczy, Cyga się

chyzjé biczem wścięta toczy. *Morszt.* 2. Tak snadnie odbił piłkę, żeby i towarzyszowi dobrze do uderzenia przyszła. *Gorn. Sen.* 125. Nic ten nie winien, co tak odbija, jak mu gała. *Lub. Roz.* 346. Gdy bryła uderzająca natrafi na kamień twardy, natychmiast odskakuje w przeciwną stronę, i to nazywamy biegiem odbitym. *Rog. Doś.* 3, 316. — §. Odbijać komu, co pierwéj uderzył: płacić mu to, einem die empfangene Schläge zurück geben. — §. Bijąc powetować, an einem es abprügeln, sich seinen Schaden durch Prügeln gut machen. *Tergo poenas pendet*, zadkiem mi to zapłaci, odbije to na nim. *Mącz.* — §. Bijąc odebrać, odzyskać, odgromić, einem etwas abjagen, abschlagen, wieder abnehmen. Odbijać nieprzyjacielowi łupy, jeńce. — Szczęściem Waszjé K. M., hetman odbił ziemię Wołoską. *Janusz. Oks.* K 2 b. Przez was odbita Rzplita, z chęcią was przywita. *Pasz. Bell.* B 4 b. — §. Bijąc otworzyć, aufschlagen, abschlagen. Odbiwszy beczkę, nabrał srogie brzemie soli. *Pot. Jow.* 28; (*Boh.* odbednit bečku, odbednugi). Odbijam zamek, drzwi komorę. *Cn. Th.* Odbijać przybitego co. — §. Odbito mu skórę: przebito, wygarbowano, uan hat ihm das Fell schon wund geprügelt; (cf. odbolała mu skóra). Ciosy nowe mniej czuje, kto zwykł nieszczęść wiele Poznosić, razu nie czuje na odbitym ciełe. *Min. Ryt.* 4, 208. *Fred. Ad.* 49. (cf. odbolała). Okrucieństwo ludu niezbożnego, Choć pan do kości miał odbite ciało, Nie ugasiło tą się męką jego. *Odm. Św.* 2, G g. (zranione, zbite). — §. Odbijać kopersztychy: wybijać, abdrücken. Odbijam, obraz czynię, wyrażam. *Cn. Th.* 575. Odbijanie abo wyprasowanie kopersztychów. *Haur. Sk.* 376. Przez wzgląd na czyste odbicie tych modelów, na doskonałe wydanie figur i napisów, równo je cenią z oryginałami. *N. Pam.* 3, 315. Odbijać u cieśli, sznurem natartym węglami, linije odbijać. *Magier. Mskr.* 2. ODBIJAĆ *intrans.*; §. 1) odbijać *vel* odbijać się od ładu, od brzegu: odpychać się od brzegu, odpierać, odkładać, odcumować, puszczać się na wodę, na morze, abläuden, absteuern, abstoßen; *Vind.* ladjo od semle odtisniti, potisniti, odladajati; *Bosn.* odjedriti, odjidriti; *Ross.* сдвинуть, отпихнуть, отпихать, отпихивать, отчалить, отчаливать, отгресть, отгребать, сдатьсь, сдаваться. Odbicie od brzegu *Ross.* отвалъ. Okręty do odbicia od ładu w gotowości były. *Teat.* 50. b, 93. Do domu wracając, odbił się od portu. *Sk. Dz.* 1194. Skoro się od brzegu odbijał, nieprzyjaciel mu się pokazał. *ib.* 380. Rano odbiliśmy się od portu. *Warg. Radz.* 20. Wsiadł na okręt; odbijając od brzegu napisał do żony. *Teat.* 38, 124. — §. 2) Odbija suzya, pistolet, strzelba: wzad uderza przy wystrzeleniu, ein Gewehr stößt. — *Gorn.* Ruda odbija, znaczy, iż na przykład w lewéj stronie mało rudy ukazuje się, lecz w prawą idzie. *Os. Żel.* 80. — §. 3) Żołądek odbija: odmiata, odrzuca; *Ross.* отрыгать, рыгнется, рыгается, der Magen stoßt auf. Piłem wódkę, strasznie mi po niej odbiło się. *Zabl. Zbb.* 50. (*Vind.* jedbe gorpotiskuvajo, gorrigajo; *Carn.* burka se mi). Odbijanie się żołądka, *Sorab.* 1. pzeszedwano, żowika hoře storkano; *Ross.* отрыганіе, отрыжка, рыганіе, рыгора, (*ob.* Rzygać). — §. 4) Ko-

lor odbija, odbija się: kontrastuje, mocniéj uderza, die Farbe sticht ab, fällt desto besser ins Auge; *Ross.* противоположить, противоположать. Rzeczy przeciwne sobie podle się położone, najlepiéj od siebie odbijają. *Mon.* 65, 612. Odmiany w kolorach używa, a przez odbijanie jednego od drugiego usiłuje o to, aby twarz jéj dobrze odbijała. *Mon.* 65, 610. Lepiéj wydaje rzeczy odbicie wzajemne. *N. Pam.* 2, 214. kontrast, *Ross.* противоположность. — *Aliter*: Kolor jéj odbija błękitnie. *R.* Ba modry jest. *Zab.* 15, 182. t. j. wpada w błękitne, die Farbe fällt ins Blaue, schielt ins Blaue. ODBICIE *adverb.*, (*ob.* Odbić b), ubi nie-odbity); odwrotnie, mogąc być odwróconym, abwendbar. Nieodbicie, unabwendbar. Ja nie odbicie potrzebuję gotowych pieniędzy. *Teat.* 14, 90. Głos jedności nieodbicie dziś potrzebny. *Gaz. Nar.* 1, 399. *Stan. Aug.* ODBIEDZ, ODBIEGNAĆ, *f.* odbiegnie, odbieży *dok.*, ODBIEZEC *niedok.*, Odbiegać *cont.*; *Boh.* odběhnauti, odbjhati; *Slov.* oběhugi, odběhnauti; *Sorab.* 1. wodbjzu, wodbjzim, wodbjham; *Vind.* odbieshati, odbegniti, odhenjati, prezhibeshat; *Croat.* odbegnujem; *Dal.* odbegnuti; *Rag.* odbieghnuti, odbjeexam; *Bosn.* odbjeghnuti; *Ross.* отбѣжать, отбѣгать; — §. *Intrans.* biegiem oddalić się, uciekać; davon laufen, weglaufen. Co za zysk z rozkoszy, która prędko odbiega, żal i ból zostawując? *Psalm.* 8. (ubiega). Pasterz odbiega od owiec i ucieka, gdy je w niebezpieczeństwie opuszcza. *Dambr.* 250. — §. *Transit.* Odbiegać czego, od czego: nagle porzucając uciekać, nagle porzucić, opuścić; weglaufen von etwas, es im Eitche lassen, plöglidh verlassen. Skoro wołać poczęła, odbieżał szaty swéj u niéj, i uciekł. *Radz. Genes.* 39, 18. (odbieżał płaszcz. 3 *Leop.* wywinął się z płaszcz. 8. i uciekł. 1 *Leop.*). Zabrali łupy, których odbieżeli Asyryjczykowie. 3 *Leop. Jud.* 15; 7. (których oduciekli. 1 *Leop.*). Mądra to rada wskok odbieżyć tego, Co skutku nigdy wziąć nie może swego. *Past. Fid.* 18. Głos go i żywot odbieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 137. Niechciejcie rycerze w tym zamieszaniu odbiegać ojczyzny. *Vol. Leg.* 4, 789. Dla pospolitego Dobra, odbieżyć swego prywatnego. *Past. Fid.* 285. Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kulig. Her.* 90. Odbiega gniewliwych wszelka krasa i ozdoba. *Pilch. Sen.* 265. Którym szczęście płuży, tłum przyjaciół opasuje; których szczęście odbiegło, w posępnéj osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Na oku ją mają zawsze, i na piędz jéj nie odbiegają. *Past. Fid.* 268. (nie odstepują). Chwałebnych przodków naszych obyczajów odbiegamy. *Psalm.* 78. Ja czasem za latopiszczami idę, czasem ich odbiegam. *Chmiel.* 1, 461. Inne występki z rozumem się nie zgadzają; ten nad to zdrowia odbiega. *Pilch. Sen. list.* 274. Niepodobna, żeby głosy tylu posłów częstokroć od materyi nie odbieżały. *Dyar. Grod.* 481. (t. j. nie oddaliły się). Nie odbiegam od tego, ale jednak nimbym na to przystać miał, powiedz mi... *Teat.* 32. c, 37. (t. j. nie jestem dalekim od tego, nie jestem od tego; ich entziēhe mich dem nicht, ich bin nicht dagegen). Odbieżany, odbieżały, odbiegły: kogo odbieżano, opuszczony; im Eitidh gelassen, zurück gelassen, verlassen. (*Vind.* neodbieshliu: nieuchronny). Nabrawszy

się łupów w odbieżanych obozach, wrócił się do kraju. *Stryjk.* 242. Okręty na brodach stały bezpiecznie, odbieżane od wałów morskich. *Warg. Cez.* 63. Tempe i Tesalia teraz puste i odbieżane. *Kłok. Turk.* 204. Ucieczka Czecha Lechowi, dla spadku nań dóbr od brata odbieżałych, pożytek przynieść mogła. *Krom.* 26. Sprawę odbieżaną łącno wygrać. *Cn. Ad.* 1082. t. j. której nikt już nie broni. ODBIEG, u, m., odbieżenie; *Vind.* odbieg, wbieg, vbieshjava; daß Davontlaufen, Weglaufen. Rzuca się w łodzie w skwapliwym odbiegu, któremi się pierwój przepawili do brzegu. *Przyb. Luz.* 42. Galery te sposobne były, nad odbiegów i obrotów zapędu czynienie chybkie. *Fallis. Fl.* 228. Odbieg wody = spadek. *Tr.* Wasserfall, Abfluß. — *Transl. fig.* Odbieg lat. *Czack. Pr.* 1, 87. upłynienie lat. ODBIEGACZ, a, m., ODBIEGLEC, lca, m.; *Boh. et Slov.* odběhlec; *Rag.* odbjexnik = zbieg, dezterter, odbiegający. *Włod. der Wegläufer, Ueberläufer, Ausreißer.* Biada wam synowie odbiegley. 1 *Leop. Jes.* 30, 1. (zbiegowie. 3 *Leop.*). — *fem.* Odbiegaczka. ODBIEGŁY, a, e, odbieżany, odbieżały, opuszczony, im *Stich* gelassen; *ob.* Odbiedz.

ODBIERAC, *ob.* Odebrać. ODBIERALNIK, ODBIERACZ, a, m., odbierający co, der etwas empfängt, abnimmt. — *Chym.* Naczynia odbierające płyny z drugich, nazywają odbieralnikami. *Kruml.* 55; *Rag.* otimalaz; *Ross.* отбиратель. (*Slov.* odberatelka detractio).

ODBIEŻANY, ODBIEŻAŁY, ODBIEŻENIE, ODBIEŻONY, *ob.* Odbiedz.

ODBIJAC, *ob.* Odbić. ODBIJACZ, a, m., ten co odbija, der Jurüschläger. W ten czas piłka bieg swój dobrze odprawuje, gdy między podawaczem a odbijaczem, taka jest miara, iż ten grzecznie podaje, i tamten rozumnie odbija. *Gorn. Sen.* 87. ODBIJACZNY, a, e, od odbijania, jurüschlagend, jurüschwerend. — *Chym.* Piece dziela na odbijaczne, reverberatoriae, i na alembikowe i donicowe. *Kruml.* 24. ODBIJAK, a, m., ODBIJKA, i, z, w kuźni obozowej, sztuka żelazna lana, odpowiadająca samemu ognisku, o którą wszystka moc ognia odbija się. *Jak. Art.* 3, 505. et 3, 190; daß Heerdeisen in einer Feldschmiede, ein gegossenes Stück Eisen, daß den Feuerbeerd vertritt. ODBITKA, i, z, der Presser, daß Abpressen. Odbitka jest ruch, przez który pocisk, natrafwszy na jakąkolwiek zawadę, podskakuje, i odbija się, zaczynając na nowo ruch podobny pierwszemu. *Jak. Mat.* 4, 162. Strzelanie na odbitkę, nie tak dobrze strzelaniem czołgającym zwane. *ib.* 4, 161. (à ricochet). Za odbitkiem. *Chrośc. Fars.* 215. ODBITNY, a, e, Odbitny instrument muzyczny, jak n. p. kotły. *Kpcz. Gr.* 3, p. 12. t. j. w który bija, ein Schläginstrument, daß geschlagen wird. ODBITY *ob.* Odbić.

ODBLĄKAĆ się. *f.* odbłaka się *recipr. dok.* bląkaniem oddalić się, sich weit weg verittern, abtreen; *Sorab.* 1. wotbuhdzam. Zaraz się gdzieś od niego odbłakała i zginęła. *Otw. Ow.* 536. Kto od prawdy odbłaka się, światłość sprawiedliwości nie będzie mu jasnieć. *Biał. Post.* 91. Sternik drogi swej uchybiwszy, daleko się od Itaki odbłaka. *Tr. Tel.* 165. Dusza, przez skazitelność zmazana,

daleko od cnoty częstokroć odbłaka się. *Lub. Roz.* 390. *Teat.* 41. b, 81.

ODBLIŻYĆ, *f.* odbliży *cz. dok.* Odbliżać *niedok.*, oddalić, cofnąć, entfernen, entziehen. Starać się nie przestajesz, abys pomocnemi uwagami od tego smutnego odbliżyć go raczył letargu. *Mon.* 65, 195.

ODBOLEĆ, *f.* odboleje *neutr. dok.*; *Boh.* odboleti; *Sorab.* 1. wotbolu; *Vind.* odshalostiti fe; *Rag.* priboljetti, obboljetti sanum fieri; *Bosn.* priboliti, (ozdraiti convalescere), odboliti, pristatti bolest, ne chjuti dedolere; odbitym się stawać na bole, przywyknieniem czułość utracić; süßloß gegen den Schmerz werden; (*cf. Boh.* odstona-nati, odstona-ti, *ob.* Odstękać, stękać). Odbolałem, odbolało mi co, dedolui. *Cn. Th.* Corpus occalluit ad plagas, zatwardziało albo odbolało ciało na bicie. *Mącz.* Odbolały, qui dolorem amplius non sentit. *Cn. Th.* 595. süßloß gegen Schmerz.

ODBORNY, a, e, przewyborny, außgelesen, außertlesen. Jam tę kokoszkę na reku pieściła, Odbornym ziarnem karmiła. *Kniaz. Poez.* 3, 207. Tyś chciał pszenicą odborną zsiać pole, Ta przeciw czarne rzucała kakole. *Zab.* 12, 401. *Koss.* Już te odborne kozły i czabany, powiedły, poschły. *Zab.* 12, 403. *Koss.*

ODBOŚĆ, *f.* odbodzie *cz. dok.* Odbadać *niedok.*, bodząc odwracać, mit Hörnern jurüsch stoßen, *propr. et fig.* Broni jeleń, jak może od mięsa odbada. *Pot. Pocz.* 229. Co czynisz ehej przebóg, porzuć już te modły, Czy czekasz, by pacierze Pruską moc odbody? *Stryjk.* 494.

ODBRONIC, *f.* odbroni *cz. dok.* bronia odjąć, odbić, odgromić; mit Gewalt wieder abjagen, abschlagen, wieder wegnehmen, abnehmen. Nagonił Wojewoda Tatarzyna, i płońów cokolwiek odbronił niezmiernych zagarnionych. *Tward. W. D.* 2, 230; *Vind.* odbrantiti, vbrantiti; *Russ.* отра-зить, отражать.

ODBRONOWAC *cz. dok.* bronowanie odbyć, abeggen; *Ross.* отборонить, отборонавать.

ODBRZĘKAĆ *nijk. dok.*, n. p. *Resono*, odbrzękam, odbijam głosem. *Mącz.* wiedertönen.

ODBRZMIEWAĆ *intr. niedok.* dać się słyszeć, odgłos wydawać, ertönen. Cały świat odbrzmiewa głosem imienia twego. *Zab.* 13, 289. Powietrze odbrzmiewało hucznych trąb okrzykiem. *Przyb. Luz.* 63.

ODBUDOWAĆ, *f.* odbuduje *cz. dok.*, na nowo wybudować; *Slov.* znouwu budowati; *Ross.* возградить, возградять, возсоздать, возсозидить, отстроить, отстраивать; *Eccel.* возустроить; von neuem wieder aufbauen. Summa na odbudowanie zniszczonego miasta. *Nar. Tac.* 2, 398; *Ross.* отстройка, отстроение, отстраивание. Sardes po zbuzzeniu swoim znowu się odbudowało. *Krup.* 7, 14.

ODBYĆ, *f.* odbędzie *cz. et neutr. dok.* Odbywać *niedok.*; *Boh.* odbyti, odbeywati; (*cf. Ross.* отбыть, отбывать nieobecnym być, nieprzytomnym być); oddalać co od siebie, oddalać się od czego, uwalniać się; sich von etwas los machen, etwas los werden, frey davon werden, los kommen. Odbył konia, domu przedał, pozbył; odbył leda jako, przedał lada za co, przetkał. er hat daß Pferd verfleudert, um ein Geringes weg gegeben; *Ross.* отбыть,

отбываю. Co się źle nabędzie, to się źle odbędzie. *Cn. Ad. 1340.* (zbiór niesłuszny, nietrwały; jak nabyte, tak odbyte; *male parat*, idą do czarta; *Slov.* źle dobité, horšeg odbité; co źle biwá nabité, mnoho horšeg biwa odbité). Wpředce śniegów Rodope odbędzie, *nivibus caritura. Zebr. Ow. 34.* (utrąci je). Łos mié mój neka, i dłuższemi słowy Nie dopuści się bawić, już odbywam mowy; *vocis meae praecluditur usus. Zebr. Ow. 47.* (już tracę ją). Odbywać kogo zbywać go, odprawiać, einen abfertigen. Odbyć kogo, zbyć kogo, einen los werden. Ubogich słowem odbyli. *Brud. Ost. C 2.* Antystenes chcąc wszystkich uczniów odegnać, Dyogenesa dla stałości odbyć nie mógł. *Budn. Apophl. 42.* Jednym razem dwu odbyć. *Cn. Ad. 313.* (jednym bankietem dwoje wesela odprawić). Jeslibyś kilka słów napisał, prędzejbyś interes odbył. *Teat. 6, 81.* — *Jurid.: Si dicet citatus: volo id evadere, alias* odbyć; *citatus propinquior erit evadere. Herb. Stat. 8.* Byle jedno tym odbyć by jeno na tym stało. *Cn. Th., wenns nur dabey bliebe, byle odbyć, byle zbyć, od ręki robić, niedbale, oben bin, jähludern, jähludern.* Przyrodzenie małym się odbędzie. *Cn. Ad. 912.* (potrzebie łatwo dogodzić, zbytkowi trudno). Odbywać co, odprawiać, wykonywać, et was verrichten. Odbyć pańszczyzny *Boh.* robotu wybyć. Odbyć warty *Ross.* откарать. Odbyty, odbytny, dający się odbyć, was man los werden kann; *Boh.* odbytný. Odbyty człowiek, którego łatwo zbyć można. *Włod.* leicht abzufertigen. Odbyty pokarm, łatwo do strawienia. *Dudz. 48.* łatwo odchodzący, niezatwardzający kiszek. *Cn. Th. Speise, die leicht weg geht, leicht verdaulich.* Towar nieodbyty. *Klon. Fl. D 3.* którego zbyć nie można, nieskupny, *Waare, die sich nicht abgeben, verkaufen läßt, die man nicht los wird.* Nie zow swoim własnym tego, cokolwiek masz odbytnego. *Cn. Ad. 736.* co utracić można, was du verlieren kannst. ODBYT, u, m.; *Boh.* odbyt, odbytek, odněm; odbywanie, odbycie, oddalenie od siebie; oddalenie siebie od czego; das los werden, losmachen, freywerden; (*Ross.* отбытие odjazd). Umysł niedbały, jak na odbyt to czyniący. *Fredr. Ad. 94.* (byle zbyć). Odbyt towarów, odbyt kupi, skupność, pokupność, cf. *Gall. debit*; der *Waarenabsatz, Abgang*; (*oppos. Ross.* безторговина). Przyprowadziłem ci pana do kramu, coby ci uczynił odbyt. *Teat. 49. d, 9.* Odbyt mieć na co. *Dudz. 12.* (guten Abgang haben, rozprzedawać). — §. Odbyt, odchód przyrodzony, odchodzenie, wyciekanie z ciała rzeczy niepotrzebnych, albo szkodliwych, przez usta, nos, uszy, oczy, fistuły, wrzody: wypróżnianie. *Cn. Th. 593, der natürliche Auswurf, Abgang der Unreinigkeiten im Körper.* Natura czuła jest, występkiem naszym zabiega, i broni się czyniąc różne operacje i odbycia złego z ciała. *Petr. Wod. 11.* — §. *Transl.* Odbyt, miejsce odbytu w ciele, otwór w zadzie, stolec, pośladek, n. p. Wrzód mu zasiadł odbyt: ma wrzód w stolcu. *Cn. Th. die Oeffnung im Hintern.* — §. Odbyt, stek domowy kuchenny, pomyjnik wypuszczony za dom. *Cn. Th. 1066. der Ausguß, Gasse.* ODBYTNY, ODBYTY, ob. Odbyć. ODBYTOŚĆ, ści, ż., ODBYTNOŚĆ; *Boh.*

odbytnost; możność zbycia, odbycia, die Möglichkeit los zu werden. Niezbytość, nieodbytość, *difficultas amolendi aliquid, importunitas. Cn. Th. 545.* ODBYTOWY, a, e, od odbytu, Abgang; w szczególności zadkowy, odchodowy, Stuhlfgang, Stuhl. Kiszka odbytowa, odchodowa *Vind. ritniza*, tousta zhrieva, velika zhrieva. ODBYWAĆ ob. Odbyć.

ODCADZIĆ, ob. Odcedzić.

ODCAŁOWAĆ się, f. odcałuje się *recipr. dok.*, do sytu się nacałowawszy przestać, sich öftlig satt küssen und aufhören. Och dzieci moje, nie mogę się was odcałować. *Teat. 48, 136; Ross. отцѣловаться, (2. całowaniem krzyża ś. od winy się oczyścić).*

ODCEDZIĆ, ODCADZIĆ, f. odcedzi cz. *dok.*, Odcedzać *niedok.*, cedząc oddzielić; *Vind. odzediti; Carn. odzejam; absetzen. (Ross. отцѣдить, отцѣживать* odczozyć, wytoczyć, przetoczyć do inszego naczynia). Polewka sama odcedzona przez chustę. *Cresc. 172.* Kiedy się mleko zsiędzie, potym od niego serwatkę odcedziwszy, wylewają. *Pasz. Dz. 4.* — *Transl.* Nie było już religii czystej, a od łakomstwa, hipokryzy i zabobonów odcadzonej. *Nar. Hst. 5.*

ODCERKLOWAĆ, ob. Odcyrklować. ODCHADZAĆ, ODCHODZIĆ, ob. Odejść.

ODCHARCHNAĆ, ODCHARKNAĆ, f. odcharchnie cz. *jednł.*, Odcharkować *frequ.*; *Ross. отхаркнуть; Sorab. 1.* wot-smortžu; charkając wyrzucić, außrauspernen, losrauspernen, rauspernd außwerfen. *Excreo, odcharcham. Macz. Excreatus, odcharchanie. ib.* Szanta ziele odcharchania i odrzucania ślegmy z piersi wolne czyni. *Syr. 688.* Ropy smrodliwej odcharkiwanie. *Perz. Lek. 2, 12.* Z rana piersi i żuchwy przez odcharknienie a plunienie wyczyścić. *Sienn. 518; Boh. odcharkánj.*

ODCHCIEWA się, ob. Odechcieć się. ODCHECIĆ, f. odchęci cz. *dok.*, Odchęcać *niedok.*, chęć gdzie indziej odwracać, robić, że się odchciewa czego, chęć odejmować, die Lust benehmen.

ODCHEŁZNAĆ cz. *jednł.*, Odchęlać *niedok.*, odkiełzać, kiełzna czyli wędziła, albo uzdy, munsztuki zdejmować z konia. *X. Kam., abzáumen.*

ODCHŁAŃ, OTCHŁAŃ, i, ż., bezdno, przepaść pochłaniająca, (*Etym. ochłonać*); *Vind. presen, presdna, globokustvu; Ross. пучина; grundloser Schlund, Abgrund.* Między wami a nami wielka odchłan mocnie postanowiona jest. *Leop. Luc. 16, 26.* (otchłan. *Bibl. Gd., Klust. Eutř.*). Rozumiał, jakby we środku ziemi miała być jakaś odchłan albo przepaść wód pełna, z której wychodzą rzeki, i do której się wracają. *Boter. 1.* Czas, odchłan wszech rzeczy bezdenna. *Pot. Arg. 130. Otw. Ow. 3.* Otchłan piekielna, okno piekielne, przypiekle; *ostium Orci. Cn. Th., der Höllenschlund.* Otchłan starego zakonu, więzienie dusz dobrych, przypiekle od Chrystusa zepsowane. *Cn. Th., die Borshölle.* Prócz piekła, czyśca, trzecie miejsce, gdzie dusze ludzi świętych przed przyjściem Chrystusowym zatrzymane były bez udreżenia z pewną nadzieją zbawienia; to właściwie otchłanie. *Karnk. Kat. 45.* — §. *Anat.* Otchłan, gardziel, *qu. v., Perz. Cyr. 1, 45; der Schlund, die Speiseröhre; Boh. hltaŃ, hlton, požeradlo;*

Ross. глотка. *ODCHLINY plur., otworzliny, przetchliny, n. p. Odchliny niebieskie otworzyły się, i stał się deszcz na ziemi 40 dni. 1 *Leop. Genes.* 7, 11. (źródła przepaści. *Bibl. Gd.*, die Brunnen der Tiefe. Euth.). *ODCHLISKO, OTCHLISKO, a, n., otworzisko bezdenne, źródło głębokie bezgruntne, Schlund, Quelle, Quell. Ślepo się ciemne odchlisko rozpadło; *specus tenebroso coecus hiatu.* *Żebr. Ow.* 173. Przeszli przez rzekę, bo na ten czas najwyższy zatrzymał odchliska rzek, aż przeszli. *Radz. 4 Ezdr.* 13, 44. *Budn. ib.* (źródła rzek. *Bibl. Gd.*). Zatrzymał odchliska wód, aby mieli wolne przejście. *ib.* 47. Likus, ziemnym odchliskiem wypity, Odemknął się, a inszą dziurą jest odkryty. *Otw. Ow.* 617. Wydobędą się z tych *otchlisk i oni. *Jabl. Buk. G.* 4. Las krzewisty, na lgnących błotach mając swe *otchliska. *Jabl. Buk. G.* ODCHLISTY, OTCHLISTY, a, e, przepaścisty, pełen odchlin, voll Schlünde. W otchlistej przepaści niezłomnymi pętami przykowany jest. *Bzow. Roż. praf.*

ODCHLIPNAĆ cz. jednł., chlpaniem odpić; *Ross.* отхлебнуть, abshlürfen.

ODCHÓD, u, m.; *Boh. et Slov.* odchod, odchoz; *Vind.* odhod, odhaja; *Rag.* odhòd; *Croat.* odhòd, odhodek, odsztop; *Carn.* odhod (-wyjazd, odjazd; odhòdna uczta na odjezdny); *Ross.* отходъ; §. a) odchodzenie, odejście, daß Abgehen, Weggehen. Dać wodzie odchód dobry, aby zawsze czerpać tę, która świeżo wytryska ze źródła. *Pam.* 85, 1, 219. odpływ, Abfluß. Niewiasty na wiosnę rodzące, łąco lada za przyczyną odchód płodu miewają; jeśli odeście nie będzie, wdzy jednak trudne mają porodzenie. *Spicz.* 182. *ib.* 181. (cf. poronienie, ob. *Odechodczę). Odchód bydła, pomorek, Abgang des Viehes, Viehsterben. Z odchodu psów, wołów, ptaków nadto mnogich, I zwierzów, postrzeżono choroby sił srogich, strages. *Żebr. Ow.* 177. Odchód przyrodzony - odbył, wypróżnianie, der Abgang, die natürliche Ausleerung. Uważaj, czy pacyent odchody stolca i moczu miał przyzwoite. *Perz.* Cyr. 3, 145. Ziele to poty, mokrzy, i inne naturalne ochody porusza. *Jundz.* 305. — (*Slov.* odchodkonec *apocope*). — §. Miejsce odchodu, der Ausleerungsort. Co jest nos? odchód plugastwa, aż mówi sromota. *Pot. Jow.* 1, 9. — §. b) Odchód - obchód, potrzeba, zażywanie, der Gebrauch, daß Bedürfnis, daß Aufgehen, Aufwenden, Verbrauchen. Myto od tego na szlachcie brane być nie ma, kto z nich co kupiwszy, na swą własną potrzebę, na odchód domowy, a nie na sprzedaż komu powiezie. *Stat. Lit.* 52. ODCHODOWA n. p. kiszka. *Krup.* 5, 757. odbytowa, der Mastbarm. (*Boh.* odchódneho dati płacić odjazdowe; *Ross.* отходная modlitwa nad umierającym, cf. wijatyk; *Vind.* neodhodliu, neodjdliu - nieuchronny). *ODCHODCZE, ęcia, n., płód niedonoszony, niedochodek, niedonosek, zaśniad, pomiotek, poroniątko, eine unzeitige Geburt. Piątego księżyca od poczęcia, bardzo mocno dziecię bywa przypojojne w żywocie matczynym, a tak z wielką boleścią rodzi się takowe odchodczę. *Sienn.* 444. Przyczyna ciężkości rodzenia bywa też przy odchodczęciu... *ib. et* 329.

ODCHODZIĆ, ob. Odejść. *ODCHODZICIEL; *Eccl.* отъходникъ, отшельникъ odludek, anachoreta, pustelnik.

ODCHOROWAĆ, f. odchoruje *intrans. dok.*, pozbyć nakoniec choroby, die Krankheit los werden; (*Boh.* odstónati, odstúni - *propter rem aliquam aegrescere*, ob. Stękać, odstękać).

ODCHOWAĆ, f. odchowawczy, *dok.*, Odchowować *frequ.*, odchowuje *praes.*; (*Boh.* odchowati, odchowawati; *Slov.* odchowawám; *Croat.* odkajam, odhranjujem, odhraniti; *Slav. et Bosn.* odhraniti); §. a) do należytego kresu wychować, groß ziehen, aufziehen. Nie wychowywam młodzieńców, ani odchowuywam panien. *Bibl. Gd. Jes.* 23, 4. (anim ku dorośnieniu wychował panien. 1 *Leop.*). Nie ta tylko jest matka, która rodzi dzieci, ale ta jest większa, która odchowuje. *Haur. Sk.* 181. Pójdę mamki zawołam, iż ci to dziecię odchowaw. *Radz. Exod.* 2, 7. Weź to dzieciątko, a odchowaj mi go. 1 *Leop. Exod.* 2. Dzieciaki małe przyrodzonym pokarmem, z którego bywają urodzone, też odchowane bywają. *Gil. Post.* 83 b. Gołąb' jeszcze jednych dzieci nie odchowaw, a już drugie jajca miewa. *Cresc.* 385. Znaczne błogosławieństwo, gdy się komu w odchowaniu była dobrze powodzi. *Haur. Sk.* 55. (w hodowaniu). — §. b) Od piersi odchowaw, odsadzić, odkarmić, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Slov.* od mleka odsaditi, odlaučiti; *Sorab.* 1. wotezescham, wot nadrow wotszadzám; *Vind.* odstaviti, oddoiti, odsefeza odvaditi; *Eccl.* отдонти, отдаю, отмлечняю, измлечняю, млекою питати престаю. Niewiasta chowała syna swego, aż go odchowawła od mleka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. Gdy odchowawła i od mleka piersi swych własnych odsadziła synaczka, przywiodła go do domu Pańskiego. *Sk. Zyw.* 2, 32. — §. c) Odchowaw członek zażębiony - oczerstwić go. *Tr.*, neue Leben geben, laben, stärken. — §. d) Ogiera odchowaw, einen Hengst die Stutte so lange bespringen lassen, als zum Trächtigerwerden nötig ist. Insza jest uchowaw, a insza odchowaw. Odchowaw to zowią, aby się stadnik tak długo chowaw, póki świerzopa sama chęć więcej nie będzie. Dać jej pokój przez dni kilkanaście; a gdy w ten czas znowu bronieć będzie, znać że dobrze odchowana; jeśli też konia przypuści, znak że niedobrze odchowana. *Hipp.* 19. Odchowawanie stadnika. *ib.* 18. Persom króla mastalerz obiera Odchowawszy w tym miejscu z kobyłą ogiera. *Pot. Pocz.* 145. ODCHOWAĆ się, *recipr.*, rosnać, *propr. et transl.*, aufwachsen, zunehmen, befehlen. Młodzina z robactwa się odchowuje. *Tr.* Kiedy się żydzi nieco odchowali, siła płacić muszą. *ib.* ODCHOWAŁY, a, e, z mała wychowany, groß gezogen, erzogen, aufgezogen. Gdy się znajdują na twojej oborze odchowawle cielece trzyletne. *Haur. Sk.* 55.

ODCHRZCIC, ODECHRZCIC, ODEKRZCIC, cz. *dok.*, n. p. Moje tak pożyteczną pracą imieniem próżnowania odchrzcza. *Pilch. Sen.* 123. przechrzcza, umtaufen. Odechrzczył się na Aryańską sektę. *Biel. Św.* 60.

ODCHWALIĆ, f. odchwali, cz. *dok.*, Odchwalać *niedok.*, chwalić tego, co nas chwali, daß Lob erwiebern. *Tr.* ODCHWALIĆ się, *recipr.*, zupełnie wychwalić, naß Verdienst genug loben. Arcyspecyalne potrawy; odejść i odchwalić się ich nie mogą. *Teat.* 33. d, 83. Nie mógł

się tego kanarka, kto go słyszał, odchwalić. *Nar. Dz.* 3. 211. Nie mógł się odchwalić jej wdzięków. *Mon.* 69, 390. Nie możemy się jego nauk odchwalić. *ib.* 29. Szacunek osoby jego z nigdy nie odchwalonych pism jego wziąłem. *ib.* 71, 169. nigdy nie dosyć wychwalonych.

ODCHWYCIĆ *cz. dok.*, na powrot pochwycić, zachwycić, wieder ergreifen, erhaschen. Ledwie zaciśniony duch odchwycił. *Pilch. Sen. list.* 3, 297.

ODCHYLIĆ, *f.* odchylić *cz. dok.*, Odchyłać *niedok.*; *Boh.* odchyliti; *Sorab.* 1. wotchilicz; *Sorab.* 2. wotchülisch; *Ross.* отклонить, отклонять; odginać, odwracać, odkłaniać, weg wenden, anders woßin biegen, ablenken. Młoda różyczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ją odchylić. *Hrbst. Nauk. o.* Ani prośbą, ani groźbą nie dał się bynajmniej odchylić od prawdy. *W. Post. Mn.* 22. Odchylić się, (*Bosn.* okanitise; *Dal.* odklonitisse). Potym odchyliło się serce Salomona od Jehowy. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 9. (odwróciło się. *Bibl. Gd.*). ODCHYLISKO, *a, n.*, przerwa, urwa, urwisko, odchłań, przepaść, ein Schlund, eine Grust, ein Abgrund. Na niedostępnej skale zamek stoi, gdzie straszne oczom urwisko, ktoby wpadł w owo odchyliisko, śmiercią okrutną umierał. *Pot. Syl.* 259. *Pot. Poc.* 574. ODCHYLNY, *a, e*, — *ie adverb.*, do odchylenia, abbeugjam; *Vind.* odnagnjen, odvernjen; *Slov.* odchilnost declinatio.

ODCIAĆ, *f.* odetnie *cz. dok.*, Odcinać *niedok.*; *Boh.* odtjti, odtnauti, odtal, odtnu; *Slov.* odtjnam; *Sorab.* 1. wottnu; *Ross.* оттяпать, оттянуть; przecinając rozłączyć, abscondere cultro vel ense aut securi caesim aut cum impetu impactu. *Cn. Th.* 607., *cf.* oderznąć, abhauen, weg hauen, weg schneiden. Nieprzyjacieli odciać liny i uchodzić musiał. *N. Pam.* 23, 150. uciąć, przeciąć, die Zaue fapfen. Członki odcinają, jeżeli w sobie krew trącą. *Kosz. Cyc.* 183. Czegobys była Polska nie dostała! Co się odcieło od twojego ciała Odebrałabyś, i więznie zarazem Jednym żelazem. *Miask. Ryt.* 43. — *Transl. et fig.* Rozłączyć, odłączyć, oddalić, wyłączyć, wykluczyć, außschließen, abjñneiden, entfernen. Bóg odciał od ziemi morskie głębokości. *Lib. Hor.* 13. Morderców ś. Stanisława papież, aż do czwartego pokolenia, od wszelkich urzędów kościelnych odcina. *Krom.* 108. Odcinam cię, i odrzucam, od przyjmowania tajemnic P. Chrystusa. *Sk. Żyw.* 61 b. Nad to, cośmy patriarchę złożyli, wyklinanie nań kładziemy, i wszystko przeklęstwo, a od chrześcijaństwa odcicie. *ib.* Zadnego nie wymawiam, który się daje odcinać od obcowania świętych, co my kłac zowiemy. *Hrbst. Nauk. M.* 5. Odcinając zupełnie od społeczeństwa ludzkiego zbrodniów; tak zamknięci, nikomu już szkodzić nie będą mogli. *Krup.* 7, 44. Smutna pamiątka o swej pastierce, od której srogi go los odcina. *Zab.* 16, 350. (trennet). Boże! izali do końca odetniesz od nas miłosierdzie twoje? odetne! I zapomniesz już zmiłowania twego? zapomnę! *Sk. Kaz.* 372. *t. j.* zupełnie odwrócisz, ganj absephen, abwenden. — Odciać, odłamać, odjać, abbrechen, abziehen, völlig entziehen. Mniejsza o to, że odcina i rachuje się; dość że płaci. *Teat.* 33. d, 80. odtrąca, potrąca, odciağa, er zieht ab, rechnet ab, bricht an

ber Rechnung ab. Z pensyj urzędników odcinać się będzie najwięcej dwudziesta część. *N. Pam.* 22, 55. Czy nie można prawem odciać te niesłuszne wydatki? *Mon.* 75, 23. Mieli odciać w domach swoich to wszystko, cokolwiek było zbytecznego. *Ustrz. Kruc.* 155. Nauczyciel dzieci, ma odcinać wszelkie okazje widzenia rzeczy sprośnych. *Petr. Ek.* 99. Na pustynią poszedł, aby się grzechów lepiej ustrzedz, w onym oddalonym od świeckich spraw żywocie, i w owym odcieciu wszystkim przyczyn do jakiej zmayı. *Sk. Kaz.* 577. Trzeba im odciać wszelkie wymówki. *Gorn. Sen.* 537. (odebrać). — §. Gdy się strony zetną z dowody prawnymi, obie strony, ten tego, ten owego odcina obrony. *Pasz. Dz.* 114. (wzajemnie zbija). Odcinać komu, wzajemnie mu przycinać, auf den andern gegenfeitig loß hauen. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać, nacieram zawięj, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam; ale on i tym nieustraszony, odcina mi śmiało. *Mon.* 67, 404. Odcinać się komu, recipr., bronić się, odejmować się komu, odsiekać się, zurück hauen, sich wehren; (*cf.* odstrzelać się). Zmieszany żołnierz, odcinał się co sił. *Przyb. Luz.* 122. Nieustraszony odcina mi się śmiało. *Mon.* 66, 404. Sądząc za rzecz niegodną uciekać, trzymał na sobie długo natarczywość pogaińską odcinając się nie bez krwawej nad niemi zemsty. *Nar. Hst.* 4, 314. Meźnie się bijąc, zrzucony z konia, pieszo się Niemcom odcinał. *Nar. Hst.* 6, 300.

ODCIAĞNAĆ, *f.* odciağnie *cz. jedn.* Odciağać *niedok.*, Odciağiwać *frequ.*, *Hipp.* 26; *Boh.* odtahnauti, odtahowati; (odtah = odwłoka); *Sorab.* 1. wotczahuyu, wodeczanu, wodeczaham; *Vind.* prezhpotegniti, odtegniti; *Croat.* ztegnuti, ztešem; *Ross.* оттянуть, оттягивать, (оттяжка odwłoka); §. 1) ciągnąc oddalić, w inszą stronę ciągnąc, odwrócić, etwaß weg ziehen, abziehen, ablenken, absondern, propr. et. fig. Palce możemy zgiać, wyciağnąć, przyciağnąć i odciağnąć. *Wejch. Anat.* 220. Gdy podniósł rękę, tak mu zaraz uschła, iż jej nie mógł więcej odciağnąć. *Zal. Test.* 205. Już ten malarz nie tak się cieszy, który od dokonanego dzieła swego odciağnął rękę. *Pilch. Sen. list.* 57. Niemożna przeczyć, aby lekarze wielu chorych nie odciağali od bliskiej śmierci. *Mon.* 73, 548. (wrócili, uratowali). Nie może nikt miłować dobra wiecznego, aż się odciağnie od doczesnego. *W. Post. W.* 220. — Rachując: odciağać, odtrącać, subtrahować, abziehen, subtrahiren; *Ross.* вычесть, вычитать. Odciağanie, subtrahirenia *Ross.* вычитание. — §. *Chym.* Odciağnąć, odłączyć, abziehen, absondern. Gdy się plyn na tęgą istotę nalany z niej destyluje, mówimy, że się odciağa. *Kruml.* 221. Rzeczne krzemienie mają w sobie złoto, które przez ogień odciağnąć można. *Ead. II. N.* 85. — §. *Philos.* Odciağnąć, abstrahiren. Odłączenie wyobrażeń od wszelkich innych, nazywa się odciağnieniem, Abstraction, przez które robimy wszelkie wyobrażenia ogólne. *Cyank. Log.* 29. Dusza z już pojętych wyobrażeń tworzy odciağnienia. *ib.* 14. — §. 2) Odciağać *neutr.*, odciağać *n. p.* z wojskiem, ruszać się z wojskiem. *Cn. Th.*, wyruszać, mit der Armee abziehen, abmarschiren. ODCIAŻNY, *a, e*, mający być odciağnionym, odtrąconym, Abzugs. Przeciwnie sobie są

summy dodatne a summy odciążne, *negativae*. *Ustrz. Alg.* 3. Ilkość nierzetelna czyli odciążna, *negativa*, która mniej niż nie, t. j. dług albo brak czego znaczy. *ib.* 'ODCIAŻYĆ się od kogo, (cf. ciężać - zagrabić, zajmować); n. p. Kto się od kogo odciąży, tedy pamiętnego od wielkiej jak małej rzeczy, nie powinien więcej dać, tylko cztery groszy. *Stat. Lit.* 121.

ODCIECIE, a) *ob.* Odciać. — b) *ob.* Odcinek.

ODCIEĆ, odciekać, *f.* odciecze *intr. dok.*, Odciekać *niedok.*, na dół spływać, ściekać, abfließen, ablaufen; *Boh.* odtect, *f.* odtectu; *Vind.* odtezhi, vtezhi, doltezhi, doltezhi, prezhdotezhi; *Eccl.* оттекаю, отбгаю, востокаю, востипаю. Niech odciekają źródła twoje precz, a na ulicach wody twoje rozdzielaj. 1 *Leop. Prov.* 5, 16. Już woda odciekła. ODCIEK, u, *m.*, spłynienie, ściek na dół, der Abfluß, Ablauf; *Boh.* průtok; *Carn.* odték, odtékanje; *Vind.* odtiek, odtok; *Croat.* odtok, otok, (cf. otok); *Eccl.* отечение, отливъ. Kloce porzniete postawiają na storc; w takim położeniu przez odciek pozbywają spodem soku bardzo szkodnego. *Jak. Art.* 3, 171. *Os. Zel.* 82. et 83. Staw mający odciek. *Służ. oboz.* 20.

ODCIERAC, *ob.* Odetrzeć.

ODCIERPIEĆ, *f.* odcierpi *intr. dok.*, cierpiąc odpokutować, do końca wycierpieć, abbüßen, daß Leiden überstehen, es überstehen. Odcierpieć winę, *haurire supplicium*. *Mącz.* Odcierpieć karę, die Strafe ableiden. *Ern.* 14. By już raz odcierpieć; ale to gorsza na wieki w mekach być. *Rej. Wiz.* 85. Lepiej się obiesić a razem odcierpieć, niżli nędznego żywota długo używać. *Rej. Zw.* 87 b. Niektórzy sprawiedliwość zgoła wetem i odcierpieniem albo odnaniem zwali tego, w czym kto obrazem był. *Petr. Et.* 344. Odcierpi za wszystko co działał. 1 *Leop. Job.* 20, 17.

ODCIESZYĆ się, *recipr. dok.*, dosyć nacieszysz się przestać, sich ganz satt freuen. Oto już pokój w ojczyźnie; ja jednak z orężem się moim odcieszyć nie mogę, nań ustawicznie poglądam, i tylko co prawie z nim nie rozmawiam. *Sir. Qu.* 265.

ODCIETY, *ob.* Odciać.

ODCIMIĆ, *f.* odcimić *cz. dok.*, Odcimiać *niedok.*, (*Etym.* ciemny, éma; *oppos.* zacimieć), odsłaniać, helle machen, Borbänge weg nehmen, auß dem Lichte treten. — *Absis parumper a sole*, odsłoń, odcim. *Cn. Th. Włod.*

ODCINAĆ, *ob.* Odciać. ODCINEK, nka, *m.*, §. 1) ucinek, okrawek. *Włod.*, ein Abschneidsel. Odcinki *Rag.* pocinzi, sejüglzi, ustrojzi. — *Math.* Odcinek koła, *segmentum*, der Abschnitt eines Kreises, część między łukiem i cięciwą koła. *Jak. Math.* 1, 115. *Soisk. Geom.* 7. *Geom. Nar.* 1, 134. cf. rozceinek, wycinek. — *Grammat.* Odcinek, *apostrophus*, znamię pisarskie, pokazujące odcięcie jakiej głoski na końcu słowa, e. gr. *tun'*, *vin'*. *Kpcz. Gr.* 1. p. 5. — §. 2) *Ekon.* Odcinki, dwuletnie dziki, odłączające się już od stada, pojedynki. *Rydel.*, zweijährige wilde Schweine, die nicht mehr beim Hudel bleiben.

ODCIOSNAĆ, *ob.* Odczosnać.

ODCISK, u, *m.*, miejsce na ciele gniecieniem stwardiałe, otret, hart gebrühte Haut; (*Sorab.* 2. wotschisk; *Vind.* odtisk; *Ross.* мозоль, *ob.* 'Mozol). Obacz odciski, które

sznurówka wygniotła na ciele, a wraz osadzisz, z jak wielką się to przyrodzenia dzieje krzywda. *Mon.* 69, 1083. Odciski u nóg: odgniotki, nagniotki, kurze oko, *Croat.* kurje oko, Kridbörner. Musztardę dyabłą przykładają na odciski u nóg, które ma wykorzeniać. *Dykc. Med.* 1, 635. ODCISNAĆ, *f.* odcisnąć *cz. dok.*, Odciskać *niedok.*, odrzucać, odmiatać, odsuwać, jurüd werfen, jurüd brüffen; *Sorab.* 2. wotehischisch; *Vind.* odtifniti, odtifhati, odtifniti; *Croat.* otisnújem, otisnújem; *Rag.* otisnuti, otiskati; *Bosn.* odtjesnuti; *Ross.* оттѣснить, оттѣснять, отдавить, отдавливать, *propr. et fig.* Niewinnych odprędzają, a odciskają onemi srogimi rogami swemi. *Rej. Post. d d 6.* Żadne przymuszenie, a nakoniec ani śmierć nie odcisnę cię od niego. *ib.* X 4. Żadnego od skarbu łaski swojej odciskać nie raczył. *ib.* y 4. *ib.* B b 3. Opiekuna żaden nablížszy po śmierci ojcowskiej od opieki odcisnąć nie może. *Tarn. Usz.* 101. Oktaw powzie go do Antona prawnie, Ów do senatu sprawę z odciska. *Chrośc. Fars.* 84. Niedostatki i głodem od posługi powinnej ojczyźnie, nie mamy się dać odcisnąć. *Vol. Leg.* 2, 1086. — §. Odciskać, odgniatać, gniotąc zatwardzać, hart brüffen. Odcisnione żyły olejkiem tym namazuj. *Sienn.* 44.

ODCUMOWAĆ, *f.* odcumuje *cz. dok.*, cumę odwiązać, t. j. linę od palu; *Ross.* отчалить, отчаливать, daß Schiffstau vom Strandpfahl los binden. Żeglarze nie mówią odwiązać okręt od brzegu, ale odcumować. *Otw. Ow.* 302.

ODCYKAĆ się, *ob.* Ocknać.

ODCYRKLOWAĆ, ODCERKLOWAĆ, *f.* odcyrkuje *cz. dok.*, cyrkulem oddzielić, określić, abjzřfen. Kilka odcyrklować cyrkulów. *Haur. Sk.* 192. Bóg grunty, któremi woda bieżać miała, tak odcerklował i odmierzyl, że są schodziste i pochyłe. *Stroj. Staw. B b.*

ODCZAROWAĆ, *f.* odczaruje *cz. dok.*; *Ross.* отворожить, отвораживать, отколдовать, отколдовывать; odczynić urok, odzegnać czary, entzaubern, von der Zauberey befreuen. Drzewa i drogi Melissa w téjże nauce biegła, odczarowała *Jag. Wyb.* A 5.

ODCZEPIĆ *cz. dok.*, przyczepione odjąć, odpiąć, los steden, absteden, los machen; *Vind.* odapeti, odkopzhati; *Ross.* отцѣпить, отцѣплять. Odczepienie *Ross.* отцѣпление, отцѣпка. Odczepić się od kogo *Ross.* откачнуться.

ODCZERPAĆ, *cz. dok.*, Odczerpnąć *jednł.*, czerpaniem odjąć, abschöpfen; *Ross.* отчерпнуть, отчерпывать, отплекать, отплекивать; *Vind.* posneti, odsneti.

ODCZESAC, *f.* odczesze *cz. dok.*, Odczesywać *niedok. et frequ.*, czesząc odczyścić, abstampeln, weg fämmen. Lnu wyschłego szypułki żelaznym się grzebieniem odczeszą; odczesane te szypułki odmłócają się. *Kluk. Rosl.* 3, 325; *Ross.* оттеребить, оттеребливаю. Odczesać szczołkę *Vind.* odshzetiti, abbürsten.

ODCZESTOWAĆ, *f.* odczestuje *cz. dok.*, wzajemnie czestować, czestowanie drugiemu powetować, gegenseitig tractiren. Upomina nas Pan, aby uczty nie na przyjaciół, które nam odczestować mogą, ale na ubogie obracać. *Sk. Kaz.* 287. Gdy bankiet myślisz sprawować, Zaproś ubogich ułomnych i chromych, I ślepych, którzy tobie

odczestować Nie będą mogli, także nieznamymych. *Odym. Św. 2, B 2.* Upominkami mu odczestował. *Faliss. Fl. 134.* (nagrodził).

ODCZOCHNAĆ, *f. odczochnie, cz. dok., (Etym. czochać, czechać); [rusk. odczechnuty - oderwać, abreißen 2], otrzeć, abreiben.* Pieńki orzechów laskowych najlepiej w marcu z korzeniem odczochnawszy, przesadzać. *Kluk. Rosł. 1, 151, ob. Odczosnać.*

ODCZOPOWAĆ, *f. odczopuje intr. dok., czopowe zapłacić, cf. odeclić, Tranststeuer zahlen.* Beczek z piwem nie mają z wozów zstawiać, aż piwnej od nich odczopują. *Vol. Leg. 2, 667.* Od win już odczopowanych roku przeszedł go, mają być wolni od czopowego; także i od innego picia już odczopowanego. *ib. 666.*

ODCZOSNAĆ, ODCIOSNAĆ, *f. odczośnie cz. dok., odciać, odszczepić, odsiec; Croat. ochehavam, abhaden, abhauen, abspalten. Distringere, odczosnać, rozczosnać. Mącz. Gałąź oddarłszy od korzenia, albo odczosnąwszy od drzewa. Cresc. 118. (ob. Odczochnąć).* W rozdartej albo odczosnionej gałęzi. *ib. 62.* Aczkolwiek się odczośnie gałązka od drzewa, albo bywa oddzielona, jako widzimy w szczepieniu, może się zrosć. *ib. 61.* Piorun cegłę lewą ściany kościelnej odciosnął. *Krom. 724. — Transl. Wstąpmy do Judy, a zbudźmy go, i odczośniemy go k'sobie. I Leop. Jes. 7, 6. (oderwimy. Bibl. Gd.), odetniemy.*

ODCZYNIĆ, *f. odczyni cz. dok., Odczyniwać frequ. et niedok., co ci uczyniono wracać, wetować, oddawać, nagradzać, wieder thun, erwidern.* Co ja tobie dziś uczynię, odczyni mnie drugi za jutro. *Bzow. Roż. 106.* Poważysz coś mu zaczął, sowieć to wszystko odczyni. *ib. 70.* Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał być jaką uczynność taką niesłychaną odczynić uczynnością? *ib. 42.* Tkwało mi w sercu, jakbym był taką uczynność jakimkolwiek czynem odczynił. *ib. pr. (cf. odczestować, oddarować i t. d.). — §. Odczynić, robić że się co odstaje, uczynionego co znieść, rozczynić; Bosn. razciniti; per excell. Czary znieść, odczarować, (cf. Bosn. cini, cjar, czary; ciniti cini, cjarati - czarować, cf. czyn, czyny), ungeschehen machen, entzaubern; Vind. vundobiti, vunpraviti, oddjati, prezhdjati; Ross. отворожить, отвораживать, отговорить, отговаривать, отколдовать, отколдовывать.* Ziela tego używają do odczynienia czarów, zawieszając go na szyi. *Syr. 585.* Tak - li twój mocy Boże sprzeciwią się czary! Ej rata kto cnotliwy, Odczyni kunszt ten złośliwy. *Kchow. 213.* Liście wprzód na morzu zrosćie, wprzód brzeżny chwast po górach, niż mi kto odczyni miłość Scyle, pókim żyw. *Zebr. Ow. 548; quam immutentur amores.* Czary nieodczynione. *Kchow. 252.* t. j. których odczarować nie można, nieodczynne, nieodczarowne, nieodżegnalne, un-auslösbare Zauber.

ODCZYNSZOWAĆ, *cz. dok., opłatę z czego złożyć, opłacić się. Ossol. Wyr., cf. oclić, omycić, odczopować, abjnsen, die Zinsen abtragen.*

ODCZYTAĆ, *ODECZCIĆ, *f. odczyta, *odeczci cz. dok., Odczytywać niedok. et frequ., odczytuje praes.; (Ross. et Eccl. отъустн, отчитать, отчитывать, оточесть, ото-*

чту, отсчитывать odliczyć, odrachować); czytanie odbywać, daß Lesen verrichten, verlesen. Mszą tedy odczytali w oczach ludu wszystkiego. *Birk. Dom. 82.* Skoro mszą odczeczysz w Jeruzalem, tak umrzesz. *Biel. Hst. 175. Biel. Św. 88. — §. Odczytać, powtórnie czytać, wieder lesen, von neuem lesen, (Bosn. priprosciti, dvase scitti; Vind. spet brat).* Całego Plutarcha czytać i odczytywać lubięmy. *N. Pam. 15, 370.* Można te pisma i teraz z nie-małym pożytkiem odczytać. *ib. 3, 525.* Z ukontentowaniem czytane i odczytywane. *ib. 13, 99.* **ODCZYTAĆ** się *recipr.,* czytaniem nasyciwszy się przestać, sich völlig satt lesen. Listy Cycerona, wdziękiem i słodyczą tak zaprawne, iż się ich odczytać nie można. *Kras. Pod. 2, 112.* Odczytać się nie mogą opisania wieku złotego. *Mon. 69, 436.*

ODDAĆ, *f. oddmie intr. jednol. Oddymać niedok; Ross. отдуть, отдавать, entgegen blasen.* Oddyma wiatr z kąd, *reflat. Cn. Th. Oddzymanie wiatru, reflatus. ib; (Ross. отдуться zbyć się.)*

ODDAĆ, *f. od da cz. dok., Oddawać niedok., oddaje praes., od-dawa frequ; Slov. oddávám; Sorab. 1. wodacz; Vind. oddati, oddajati, zhesdati, saddati; Ross. отдать, отдавать, предать, предавать, передать, передаю, (distig. отдаеть, отдать [zam. оттаять 1], odtajac); — 1. wracać co czyje, abgeben, wieder geben, zurück geben.* Całowania te smaku nie mają, które się sobie wzajemnie oddają. *Past. Fid. 120.* Oddanie jest tego, co kto dłużeń. *Gorn. Sen. 542.* Zdrada to wziąć od kogo, co oddać nie możesz. *Min. Ryt. 4, 156.* Dasz mało, żeś mógł więcej, gniewać się nie wstydzisz; Dasz tyle, że nie może oddać, nienawidzi. *Pot. Jow. 23. — §. a) Oddawać, nagradzać, odwetować, *od-czynić, oddziaływać, oddarować; Vind. verniti, povrazhati, dostaviti; Ross. воздать, воздавать; vergelten, vergüten.* Żeby mi się nigdy ni od kogo dobrze moja chęć oddać nie miała, przecię wolałbym ni od kogo nie brać, niżli komu nie dawać. *Gorn. Sen. 10.* Ziemia tłusta aczkol-wiek pracą większą, wszakoż się praca oddawa. *Cresc. 140.* Dobrze się oddawać rolow zakazała, i zboże samo w sobie wszystkie zapsowała. *Otw. Ow. 203.* Niwa niesprawną z plonem w czas się oddawała; *per se dabat. Zebr. Ow. 8.* Patrz, jako Chrystusowi tę tak gorącą mi-łość oddawamy, i jako go zasię miłujemy. *Rej. Ap. 8.* Dobrodziejstwa moje niewdzięcznością oddaje. *Sk. Zy-w. 2, 455.* Dobrze złym oddawać. *Cn. Ad. 183.* Będąc gotów w każdej służyć ci potrzebie, Teraz mi się to tak złe oddawa od ciebie. *P. Kchan. Orł. 1, 116.* Jak się wiele krwi szlachetnej przelało, Jak się nam zawsze zdradą oddawało, Od tego złego narodu! *Pasz. Bell. A 4.* wie unß immer mit Betrug gelohnt wurde. Oddał mu wet za wet. *Smotr. Nap. 20.* Śmiech śmiechem, a chytrósć chytrósćia oddawają. *Ezop. 13.* Nie oddaj złym za złe. *Sk. Dz. 574.* Jak mnie uczynił, tak jemu uczynię; oddam każdemu według uczynku jego. *W. Prov. 24, 29.* Ekono-m zburzony, podstarościemu od da połajaniem, podstarości gumienemu groźbą, gumieny chłopu kijem. *Kras. Pod. 2, 35.* Dostyć uczynił swęj załości, i oddał zemstę. *Warg. Cez. 239.* t. j. powetował, vergalt mit Raße. — §. b) Oddać, podać, do rąk oddać; abgeben,

zusteßen, einhändigen; *wřęczyć; *Vind.* v roke dati, vrozhiti; *Ross.* вручить, вручать. Upominki jej od pana młodego oddano. *Biel.* 732. Na aktach weselnych niemasz teraz tych ceremonij, co przedtym bywały; wianków, łańcuchów, maneli nie oddają. *Mon.* 73, 143. — *Phrastic:* Wizytę oddawać. *Teat.* 30. c, 37; abstaten, ablegen. Melita nie przyjeżdża, a ja mam jeszcze oddać dwie wizyty przed obiadem. *Teat.* 38, 74. Od godziny 11tej aż do 2giej, oddawałem wizyty gotowalniane. *Mon.* 67, 36. Całe życie swoje trawi na oddawaniu wizyt. *Teat.* 38, 81. — 2. Oddać, *significatu removendi a se*, drugiemu dać, żeby u siebie nie mieć, abgeben, weg geben, geben. Oddano nas do szkół. *Kras. Pod.* 2, 143. man gab uns in die Schule. Oddano mię za chłopca do dworu. *ib.* 2, 143. man gab mich an den Hof, als Burschen in Dienste. — *Emphat.* Od siebie dalej podawać, weiter weg geben, übergeben, überliefern. Oddanie tronu prawem następstwa. *Gaz. Nar.* 1, 166. die Thronvergebung nach dem Erbfolgerecht. Do tego wypił, innemu oddaje. *Bratk. J 4 b.* (t. j. kieliszek). Tęj baśni i sam wiary nie dawam, I tu za pewną nikomu nie oddawam. *Pap. Gn.* 1029. — Oddaje co komu kupnym sposobem, warownie, za własne, na własność, *emancipo. Cn. Th.*, überlassen, verkaufen. Oddaje majątność - wzdam; (*Slov.* odewzdávám; *Hung.* oda adom). — Oddaje do wiernych rąk - pokładam co u kogo, ich deponire. Oddanie, *Vind.* oddaja; *Ross.* сдача. Mający być oddanym *Ross.* отдаточный. — Oddać serce, oddać rękę, sein Herz, seine Hand hingeben. Córko, teraz już Jegomości oddaj rękę swoją. *Teat.* 34. c, 107. t. j. żebyś zań poszła. — Oddawać pannę młodą przyszlęmu mężowi, die Braut dem neuen Ehe manne übergeben; (*Boh.* oddawati, oddati - ślub dawać; oddawki ślub.). Biskup Płocki ślub dawał; oddawał pannę od rodziców Starosta Zmudzki. *Boh. Ossol.* 250. Synowiec Stefana, oblubieniec Zamojskiego, marszałek Koronny w łóżnicy imieniem królewskim oddawał, a biskup Krakowski dziękował. *Biel.* 732. Druga część *Swady* Polskiej zawiera mowy, przy oddawaniu panny młodej używane. — Oddawać stadło małżeńskie, ślub dawać. *Cn. Th.*, populiren, trauen. Najeżdża kto wdowę, weźmie ją gwałtem, odda się z nią. *Gorn. Wł. F.*, t. j. weźmie ślub, er läßt sich mit ihr trauen. Którzy z nieoddanemi mieszkają, nie ujrzą królestwa niebieskiego. *Glicz. Wych. B 7 b.* Woła miłośnicę mieć, niżeli swą własną, oddaną z boga a ludzi dzierżać żonę. *ib. B 7.* Nierządu nie będzie patrzył, ale jednej własnej, z którą się odda. *ib. P 4.* Ślub Bogu złamawszy, małżonek małżonce zbiegł, i oddał się z inszą. *Podw. Sion. O.* Nie mieszkałby, aniby się oddawał brat z siostrą, synowiec ze stryjną, wuj z siostrzanką. *Gorn. Wł. Q 3.* Przystoi ojcowi, aby gdyby syna z żoną oddać chciał, równej onemu szukał. *Glicz. Wych. P 5.* W niedzielę po świętym Jakubie, było oddawanie małżeństwa między Królem i nową królową. *Stryjk.* 752. — §. Oddawać - poświęcać, zupełnie podawać, völlig dahin geben, weissen, widmen; (*Vind.* podan biti, podati se; *Carn.* udajam se.). Z młodych lat oddał się był enocie. *Birk. Dom.* 4. Oczy oddałeś rozpuście. *Nag. Cyc.* 15. Ten,

który się modlitwie odda, ma być we wszystkich enotach znakomity. *Birk. Dom.* 68. Oddany ze wszystkiem, ganż ergeben; *Slav.* podan; *Carn.* udajliv, udajovnj; *Ross.* преданный, приверженный, приверженник; (cf. преданность, приверженность przychylność, przywiązanie). — §. Oddawać - polecać, anempfehlen, empfehlen, ganż dahin geben, überlassen. Nie chcę się z tej potwarzy usprawiedliwiać, Bogu sławę moję oddaję. *Sk. Żyw.* 2, 455. Zebrawszy cożkolwiek ludzi, oddał się szczęściu i szabli. *Nar. Hst.* 5, 278. er überließ sich dem Glücke und dem Sabel; ließ es darauf ankommen. Komu słuszniej oddane moje nowe rymy, O wyzwolonym mają być Jerolimie, Jeno tobie Tęczyński? *P. Kchan. Jer.*, t. j. dedykowane, przypisane, zugeeignet. Teraz mię oddaję łasce W. Pani Dobrodziejki. *Teat.* 9, 23. ich empfehle mich zu Gnaben. Pożegnania grzeczniejsze: oddaję mię wielkiej łasce W. M. Pana, etc. *Mon.* 67, 458. Kłnać zaczyna i dyabłom oddawa. *Jabl. Ez.* 184. er wünscht sie zum ... *Devotio*, przekłęcie, oddanie wszemu złemu. *Mącz.* — 5. Oddawać czym, oddawać się czym, *medium*; wonią abo smród z siebie wydawać, dawać się czuć czym, cuchnąć lub pachnąć czym; nach etwas riechen, einen Geruch oder Gestank von etwas von sich geben. Konopie oddają zbutwiałością i pleśnią. *Jak. Art.* 3, 220. Ziele to wydaje z siebie zapach myszami oddający. *Perz. Cyr.* 2, 80. Gnoj kuny piżmowym zapachem oddaje. *Kluk. Zw.* 1, 311. Rhombus morski smaczny oddaje się mułem. *Hor. Sat.* 163. Wszystko nam teraz nie do smaku, cokolwiek się Polakom oddaje. *Mon.* 67, 635. Mowy jego kłamstwem oddają. *ib.* 67, 468.

ODDAJAĆ, *ob.* Oddoić.

ODDALIĆ, *f.* oddali *cz. dok.*, Oddalać *niedok.*; *Boh.* oddaliti, oddalovati, vzdaliti, vzdalovati; *Slov.* oddálit, vzdalugi; *Sorab.* 1. wodahlokořzam; *Vind.* oddelezhati, oddelezhuvati; *Rag.* odaleciti, odstrániti; *Bosn.* uklonitti; *Ross.* отдалить, отдалять, далить, даю, удалить, удалять, устронить, устраниать, уединить; *Eecl.* задаляю; dalej odsuwać, *propr. et transl.*, entfernen. Gdy obliczna jest, naśladowają jej, a żądają jej, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap.* 4, 2. Poganie, oddaleni są od żywota bożego. 3 *Leop. Ephes.* 4, 18. (wyobcowani. 1 *Leop.*). Oddalenie, daß Entfernen, die Entfernung; *Boh.* vzdalenost; *Ross.* дальность, далина, даль, дали, отдаленность, расстояние. Starożytność widokiem jest osobliwszym; oddalenie ją powiększa. *Zab.* 6, 356. Prawdziwe kochanie za śmierć ma oddalenie, przytomnością żyje. *Zabl. Amf.* 50. Oddalony, *Vind.* odleshezhen, odlozhen; *Ross.* дальный. — *Transl.* Majętność swą od krewnych oddalając, przywilej darowizny klasztorowi do opata przyniósł. *Sk. Żyw.* 2, 26. Oddalam co od siebie, pozbywam władzy na co abo prawa, *alieno. Cn. Th.* veräußern; (*Boh.* odcyżiti; *Vind.* natujati, odfojiti; *Croat.* odtugujem; *Dal.* potuiti; *Ross.* отчудить, отчуждать; cf. cudzy). ODDALACZ, *Tr.*, ODDALICIEL, a, m., *Mącz.*, *adpulsor*, ODDALCA, y, m., oddalający co, der etwas entfernet, abwendet, der Abwender, Abtreiber. Gordyanowi zwycięzcy Persów, oddalcy Rzymskich niezgod. *Sk. Dz.* 122.

ODDANIE, ODDANY, *ob.* Oddać. **ODDARCIE**, *ob.* Odedrzeć. **ODDAROWAC**, *f.* oddaruje *act. dok.*, odwetować drugiemu jego dar, oddać, odwdziaczyć, odczynić, odczestować, oddziałać, wieder beschenken, dagegen schenken, ein Gegengeschenk machen, vergelten; *Vind.* sadaravati, sadariti, oddaruvati; *Ross.* отдарить, отдаривать; *Eccl.* противодарствую, воздарствую. To coś mu ty dopiero darował, On zaś zarazem tobie oddarował. *Past. Fid.* 290. Dar najmniejszy tak wdzięcznie przyjmował Jagiełło, iż w czwornasob sowito hojnie oddarował. *Stryjk.* 549. Dobry, co dziękuje; lepszy co oddaruje. *Cn. Ad.* 489. (cf. czapka za biret.). Ziemia nie jest niewdzięczna, i kto ją sprawuje, Tego karmi i stokroć mu się oddaruje. *Jabl. Tel.* 172. (t. j. oplaca mu się, nagradza mu). Kogom ja wielce ważył, kogom miłował, Ten mi to nienawiscia dziś oddarował. *J. Kichan. Ps.* 166. **ODDAROWNY**, *a, e*, mogący być oddarowanym, do oddarowania, was vergolten merden kann. Nieoddarowny, nieoddatny. *Cn. Th.* 507, *irremunerabilis*. **ODDARUNEK**, *nku, m.*, podarunek na wzajem, daß Gegengeschenk; *Vind.* prutidar; *Ross.* отдарокъ, *Eccl.* противодарствие. Ze tajną wydał miłość, równą go chlusnęła miłością w oddarunek, *in vices.* *Zebr. Ow.* 84. **ODDATNY**, *a, e*, mogący być oddanym, do oddania, erseßbar, wieder zu geben. Nieoddatny, nieoddarowny. *Cn. Th.* 507; *Eccl.* **ОДДАТНИКЪ**, который скоро отдасть. **ODDAWAĆ** *ob.* Oddać. **ODDAWCA**, *y, m.*, **ODDAWACZ**, *a, m.*; *Ross.* отдатчикъ, сдатчикъ, воздаятель, вручитель; *Eccl.* отдатель, плательщикъ; co oddaje, podaje, wraca, nagradza, der Uebergeber, Ueberbringer, der Abgeber, Bergelter; (cf. odpłajca). **ODDAWKA**, *i, z.*, **ODDAWEK**, *wku, m.*, **ODDAŻ**, *y, z.*, oddawanie, i co się oddaje; *Ross.* отдача, daß Uebergeben, Wiedergeben, Zustellen. Gdy na oddawkę postanowią oborę, od faskowej krowy faska masła ma być oddana. *Haur. Ek.* 120. Po tym oddawku dopiero jego ta rzecz będzie. *Haur. Sk.* 44. Nie będzie grzech odpuszczony, póki rzecz wzięta nie odda się, która to oddaży wielką czasem ma w sobie trudność. *Kucz. Kat.* 5, 165. Potrzebę oddaży Pan na wszystkich włożył, aby się dosyć uczyniło temu, któremu krzywda stała się. *ib.* 5, 164. (*Boh.* oddawky; *Slov.* oddawki, oddawani, prstenkowaní, zaślubeni, prepigani *sponsalia*; *Siles. et Morav.* zdawky). **ODDECH**, oddechu, *obs.* odetchu, *odetchu, m.*; *Boh.* oddech; *Sorab.* 1. wodych; *Sorab.* 2. wodüch; *Vind.* odih, sapa; *Bosn.* oduha; *Rag.* odáh, odihaj, odihá, odüsejak; *Croat.* oduha, oddüha, odihaj, szara; *Ross.* оддыхъ, отдышка; 1. oddychanie, daß Athembolen, daß Athmen, der Athem. Oddech czy lekki, czy pracowity, czy ciężki, czy prędki, czy grający w gardle, czy charczący, czy boleśny na wszystko to uważać trzeba u chorego. *Perz. Lek.* 77. Oddech z wielkim piersi robieniem, bardzo zły jest. *Krup.* 5, 487. Bez oddechu, bez tehu, ziajony *Vind.* bresfa-pen, bresodihliu. — *Fig.* Oddech, dziecie, duma, Hauch. Lekkim oddechem dmie wiatr w żagiel wzdęty. *Kras. Oss. D* 5 b. — *Transl.* Odpoczynek, wytechnienie, odetchnienie, Raft, Ruße, (Desherr. Verschlaufen). Zamku tego, nie dając nic obłożonym odetchu, w dzień i w no-

cy ustawicznie dobywali. *Krom.* 270. Odtehu broni zacieklej z tyłu doskakuje; *requiem negat.* *Zebr. Ow.* 18. — 2. *Metonym.* Rura oddechowa, krtań, gardziel, die Luft-röhre. Lekarstwo to tym, którym się w odetchach i w gardle ślamowatości flegmiste sadzą, jest użyteczne. *Syr.* 935. et 176. Koryander odetchy od sapki i rymy wolne czyni. *ib.* 455; płuca i odetchy zatkane wychędaża. *ib.* 457. — 3. *Transl.* Oddech-luft, oddechowa dziura, Luftloch, Zugloch; *Sorab.* 1. dechel; *Bosn.* izduscjak, duscenik; *Croat.* oddüha, odüha, odüska; *Ross.* отдышина, отдышинка, одухъ. Każda jama w tak strasznie grubym murze, ma nie okno, ale mały oddech z trzema kratami. *Pum.* 85, 2, 135. Oto brzuch mój, jak moszcz bez oddechu, który łagwiczy nowe rozsada. 1 *Leop. Job.* 52, 19. Oddech w podkopałach i w magazynach, jest dziura zostawiona dla krążenia powietrza. *Jak. Art.* 5, 505. Jeżeli zamiast jednego komina, kilka dziur w górnej części pieca zostawujemy, te dziury nazywamy oddechami, *spiracula.* *Kruml.* 23. Etna siła ma oddechów, ustawicznym ziających płomieniem. *Otw. Ow.* 621. **ODDECHOWY**, *a, e*, oddychaniu służący, Athem-, Luft-; *Sorab.* 1. dëchacznë; *Carn.* dushliv; *Ross.* дыхательный. Gardziel oddechowy. *Wejch. Anat.* 107; krtań, die Luft-röhre; *Carn.* dushnik.

ODDEPTAĆ, *f.* oddepce *act. dok.*, Oddeptywać *frequ.*; wzajemnie podeptać, wieder zurüß treten. *Recalco*, oddeptuje, nogami odbijam. *Macz. Ross.* оттопать, оттапивать.

ODDETCIHAĆ, *ob.* Odetchnąć.

ODDŁAWIĆ, *cz. dok.*, odcisnąć, odgnieść, *n. p.* Oddławione albo odcisnione żyły tym olejkiem nasmaruj. *Sienn.* 44, abdrücken, hart drücken.

ODDŁUBAĆ *cz. dok.*, dłubiąc odjąć, abflauben; *Ross.* отковырнуть, отковырять, отковыривать.

ODDŁUZYĆ, *f.* oddłuży *act. dok.*, Oddłużyć *niedok.*; z długu się wypłacić; *Bosn.* oddusgitise; *Croat.* oddusujemsze; siß der Schuld entledigen. Ten honoru niegodzien, kto w wojnie nie służył, Kto go krwią i odwagą w polu nie oddłużył. *Żegl. Ad.* 89.

ODDMA, *y, m.*, który odete policzki ma, jako trebacze, *bucco.* *Macz.*, ein Pausbade. **ODDMUCHAĆ, ODDMUCHNAĆ, anhelare. *Macz.* oddać, oddymać, dmuchaniem odłączyć, wegblasen; (*Slov.* odfukowati; *Vind.* odpihati). Szatan, jako bywa plewą odwiana od ziarna, tak was ode mnie, oddmuchi. *Zarn. Post.* 5, 758 b.**

ODDOIC, *f.* oddoi *act. dok.*, Oddajać *niedok.*; dojąc odciągnąć; *Croat.* oddoiti; *Ross.* отдонть, abmessen, weg-messen. Skoro się jagnię urodzi, ma być przysadzone do wymiona, oddoiwszy pierwszej mleko, które będzie w cy-ckach gęste. *Sienn.* 269. (*Vind.* oddoiti; *Eccl.* **ОТЪДОНТИ** odchować od piersi).

ODDRAPAĆ *act. dok.*; *Boh.* oddrápati; *Sorab.* 1. wotdrapam; drapiąc oderwać, abfragen; na wzajem podrapać, zurüß fragen.

ODDRETWIEĆ, *f.* oddrętwieje *neutr. dok.*; drętwałości pozbycy, die Erstarrung verlieren. *Tr.* Oddrętwiała mi noga. *ib.*

ODDROŻYC, *f.* oddroży *act. dok.*; od drogi odprowadzić, vom Wege abbringen. W młodych latach był od prawdzi-

- węj wiary oddrożony. *Grodz. S. Jac.*, (cf. odbłąkany). ODDROŻE, a, n., zdroże, der Abweg. Wóz konie rwą po oddrożu, *per avia. Żebr. Ow. 35.*
- ODDRUKOWAĆ *cz. dok.*, Oddrukowywać *częstl.*; drukując odbić, abdrücken; *Vind. obtiskati, poshtampati; Ross. отпечатать, отпечатывать; cf. odpieczętować.*
- ODDUCH, u, m., *Tr.*, wyduch, wyziew, die Ausdünstung; (cf. oddech). Zimno nagle odduchem gorącym w ciepłym ciele drzewi zamyka. *Tr. ODDYCHAĆ, ob. Odetchnąć. ODDYCHALNY, a, e, od oddychania, Athmen, vom Athemholen; (Carn. dushliv). Gaz oddychalny czyli zdrowy, nieoddychalny czyli duszący. N. Pam. 4, 3, oxygene et azote. ODDYMAĆ, ob. Oddać. ODDYSZEĆ, f. oddysze *med. dok.*; odetchnąć, verschnaufen, sich erholen. Tu mi to miłe i wdzięczne zacisze, Gdzie myśl spokojnie po trudach oddysze. *Zab. 16, 177. Kniaż.**
- ODDZIAŁ, u, m.; *Boh. oddjl; Ross. отдѣлъ, полоса, полоска; część oddzielnie wydzielona, der Abtheil, die Abtheilung, daß abgetheilte Stück, (ob. Oddzielić). Oddział wojska, dywizya *Ross. спира. Komenderujący oddziałem Eccl. спироначальникъ.**
- ODDZIAŁAĆ, f. oddziała *act. dok.*, Oddziaływać *niedok.*, et *frequ.*; (*Boh. oddělati, oddělawati demere, detrahere; Ross. отдѣлать, отдѣлывать dokończyć dzieła; odrobić, abarbeiten; (Sorab. 1. woddźilam, woddźjwam; Vind. oddelati, dedelati, oddjati); — a) oddziałać dobrodziejstwa, odwetować, oddawać, Wobłsthaten erwidern, vergelten. Referre parem gratiam, odziałać, odsłużyć, odpłacić. Macz. Oddziaływam, odsługuje. *ib.* Do oddziaływania dobrodziejstwa, potrzeba i czasu i możności. *Gorn. Sen. 157. Nigdy mu tego tak nie oddziałam, nigdy tak nie oddam, bym też najwięcej czynił, najwięcej dziękował, żeby on jeszcze więcej uczynności mej, większej dzięki nie był godzien. Gorn. Sen. 55. Nie potrzebuje tej zobopolności a oddziałania. 1 Leop. 2 Reg. 19, 37. Człowiek ubogi łaski oddziałać nie może. Kosz. Cyc. 150. Czekał pogody, żeby dobrodziejstwa wzięte w jakiej części oddziałać mógł. Gorn. Sen. 172. Gdy im ty najlepiej działasz, tym oni najgorzej oddziaływają. Ezop. 56. — b) Oddziałać, odczynić, odjąć, odezarować, działaniem oddalić, osobliwie czary; abthun, wegthun, wegschaffen, besonders Zauberrey, entzaubern, entheren. *Cn. Th. Oddziaływam urok, arceo fascinum. *ib.* Cyrceś przemieniła towarzysze Ulisesa w świnie, aż ją gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. Biel. Św. 10 b. Czarodziejniki swą złą nauką komu chcą uszkodzić; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. Eraz. Jez. P 5 b.***
- ODDZIEDZICZYĆ, f. oddziedziczy *act. dok.*, od dziedzictwa oddzielić, von der Erbschaft absondern, a) wydziedziczyć enterben. Kazimierz w testamentcie syna Władysława oddziedziczył. *Krom. 750. — b) Dziedzictwem dostać, ererben. Ducha cząsteczkę boskiego oddziedziczyłeś. Zimor. Siel. 199.*
- ODDZIELACZ, a, m., ODDZIELICIEL; *Eccl. отдѣлитель; rozłączacz, der Absonderer, Abtheiler. Usiedzie oddzielać w Azocie. 1 Leop. Zachar. 9, 6. Wujek. *ib.* ODDZIELIĆ, f. oddzieli *act. dok.*, Oddzielać *niedok.*; *Boh. odděliti, oddělawati; Slov. oddělugi, oddělawati; Vind. oddeliti; Bosn. odjeliti, oddiliti, odluciti; Rag. odjěliti; Croat. oddelyujem; Ross. отдѣлить, отдѣлять; odłączyć, abtheilen, absondern. Oddzielił sobie bóg Abrahama, i ze złego towarzysztwa wywiódł. Sk. Żyw. 200. Oddzielający *Ross. отдѣлительный. Majętności wszystkie zostawiwszy, sam się na żywot oddzielił i bogomyślny udał. Sk. Dz. 602. (t. j. osobny, pustelnicy). Swantopelk, usłyszawszy o zabicu Borysa i Hleba, weselił się z tego, iż już dwu bratu jedną śmiercią z ojczyzny oddzielił. Strujk. 153. t. j. od ojcowskiego spadku odchylił, von der väterlichen Erbschaft entfernt. Oddzielać syna, córkę, odprawiać. *Cn. Th. austatten, austeuern. ODDZIELNOŚĆ, ści, ż; Ross. отдѣленность; a) możność być oddzielonym, die Abtheilbarkeit. — b) Stan oddzieliłony, die Abgesondertheit. Osobne przed tym ziemie rzekły się swojej oddzielnosci, dla uformowania jednego udzielnego ciała. Gaz. Nar. 1, 101; disting. udzielnosc. ODDZIELNY, a, e, — ie *adverb.*, a) rozłączny, co łatwo może być rozsadzono, separabilis. *Macz., abtheilbar, trennbar, leicht abzusondern; Ross. отдѣльный, отдѣленный, отдѣлный. Nieoddzielny, nieodłączny inseparabilis. *ib.* — Mathem. Liczby oddzielne, numeri abstracti, unbenannte Zahlen; oppos. liczby imienne. *Łesk. 2, 16. Alg. Nar. 47. et 175. — b) Oddzielny, oddzieliłony, abgefordert, abgetheilt; Ross. отхожий.******
- ODDZIERAĆ, ob. Odedrzeć. ODDZIERACZ, a, m., odrywacz, avulsor. *Macz., der Abreißer.*
- ODDZIERZGAĆ, f. oddzierzgnie *act. jednł.*, Oddzierzgać *niedok.*; odwiązać co zadzierzgniętego. *Włod., auffnűpfen, abfnűpfen, auflösen. ODDZIERZGNIŃNY, oddzierzgnięty, mogący być odwiązanym, auflösbar. Nie mów przeciw Wenerze, by cię nie chlusięła Abo w nieoddzierzgnięto sidło nie pojęła. Simon. Siel. 47. Banial. B 3 b. Serce me w sidło wdał nieoddzierzgnięto. Kulig. Her. 175.*
- ODDZIWOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć się nadziwować, sich auſwundern, genug bewundern. Niepodoła mu się oryginalom oddziwować. *Mon. 69, 58.*
- ODDŹWIĘCZYĆ *cz. dok.*, dźwięk nazad oddać, zurück schallen; *Sorab. 1. wotzenczŹu.*
- *ODDŹWIGNAĆ, *cz. jednł.*; *Ross. отодвинуть, отдвигать; ciężar dźwiganie podnieść; abheben; (Vind. odvsigniti, dolvsigniti). *Oddźwignienie Vind. odvsiglei, dolvsiglej. *Oddźwigalny *Ross. отдвижный, odsuwalny.**
- ODDŹWONIC *cz. dok.*, ukończyć dzwonicie, lub też na wzajem podzwonić; abläuten, seiner Seite wieder läuten, daß läuten erwidern; *Ross. отзвонить, отзвонивать. Oddzwoniłem ci tak z twoich własnych pieśni, jakom ci obiecał. Zygr. Pap. 578. Wszakżem cię przestrzegiał, abys nie ruszał dzwónka, żebyś go nie wydał; nie chciałeś przestrogi przyjąć, otoż masz oddzwonicie. Zygr. Pap. 156.*
- ODE: od, cum enclitico, quando plures consonantes insequantur, von. Prosili jałmużny do drzwi ode drzwi chodząc. *Birk. Dom. 80. Zastap' tam ode drzwi. Teat. 24. c, 70. Ode mnie. Ode dnia. Patet hic usus quam la-*

- tissime in compositione verborum, e. gr. odbierać, odebrać; odmykać, odemknąć; odpierać, odeprzeć.*
- ODEBRAĆ**, *f. odbierze act. dok.*, Odbierać *niedok.*; *Boh.* odebrati, odbjrti; *Slov.* oderbat, odbjram; (odberatliwy, oderberanliwi, oderberagični, oderberanliwec *Ablativus*); *Sorab.* 1. wodberu, preczberu, nucberu; *Rag.* odabratti; *Vind.* obrati, sadóbiti, dobiti, prejeti; *Croat.* odbiram; *Ross.* отобрать, отбирать, (отборъ wybor, отборный wybor-ny), получить, получать; §. 1 a) odjąć od czego, abo od kogo, abo komu, abnehmen, wegnehmen. W maju z owiec ozimą każ wełnę odbierać. *Jez. Ek. F.* 1. Zrzyna mięso, i wszystko odbiera od kości. *Bardz. Trag.* 328. Odbieram sobie od gęby, a im daje. *Teat.* 7, 65. Szumować, czyli odbierać ziarna na wierzchu wody płynącej. *Brzost. Duch.* 405. Cały areszt officjera kończył się na odebraniu mu szpady. *Gaz. Nar.* 1, 174. Kogo zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. *Min. Ryt.* 4, 166. Słowa złośliwe sławę drugiemu odbierające. *A. Zamoj.* 206. Kupcy skarżą się na posłów w Niemczech, że im chleb odbierają. *Pam.* 85, 1, 684. (zysk umniejszają). Umysliłem już z rozpaczy życie sobie odebrać. *Teat.* 21, c, 23. Ich das Leben nehmen. — §. *Phrastica*: Dzieci odbierać u babie, die Hebemutter machen, die Wehnmutter abgeben, den Gebärenden die Kinder abnehmen. (*Eccl.* воприемлю отроча do chrztu trzymam; воприемникъ осиес chrzesny, воприемница matka chrzesna). Niewiasta, co u innych niewiast przy rodzeniu dzieci odbiera. *Perz. Lek.* 315. Kazał Faraon babom, co dzieci odbierają, aby dusiły wszystkich synów z żywota macierzyńskiego wychodzących. *Zał. II. T.* 66. — b) *Emphatic*: Odbierać u nazad odbierać, zurück nehmen, wieder wegnehmen. Trzeba odebrać co naszego. *Stas. Num.* 1, 217. (odzyskać). Bóg daje, bóg odbiera swoje ludziom dary. *Pot. Pocz.* 486. — §. 2. Odebrać od dającego, dostać od niego, otrzymać, wziąć, erhalten, bekommen, kriegen, empfangen. Odebranie, (*Carn.* odusetje; *Vind.* prejemik, dobizhek, sado-bizhek, dobitje). Czyście odebrali, po którym was posłał, pieniądze? *Teat. d, d. Similiter* n. p. Wizyt nie odbiera, ani ich daje, ponieważ ją tu mają jeszcze za obcą. *Pam.* 84, 1060. Są tam kruszce bardzo dobrego srebra, a nie umieją go inaczej odbierać, tylko przez ogień. *Boter.* 228. odganiać, dostawać, dobywać. — §. Czekam z niecierpliwością, jaki koniec ta awantura odbierze. *Teat.* 25, d, 46. weźmie, mieć będzie.
- ODECHCIEĆ** się *infin. imperson.*, odechce się *f.*, odechciało się *praeter.*, odchciwa się *praes.*; odniechcieć się. *Tr.*, chęć stracić, odchcieć się, die Lust verlieren; *Boh.* odnechtilli se, odnechtělo se, odnechce se *amittere libidinem*; *Sorab.* 2. sze wotnachowasch; *Sorab.* 1. woncham; *Ross.* отхотѣться. Ślepo się dziś zakocha, jutro się jej odechce, Tysiąc ma celów, w które razem mierzy. *Zab.* 14, 374.
- ODECIE**, *ia, n.*, *Boh.*, odutj; a) *subst. verbi* Odać *qu. v.* — b) Odecie u nadzieie, nabrzmiałość, die Geßwulst. *Perz. Cyr.* 1, 113.
- ODECLIĆ**, *f. odecli*; *et* Odeclić się *dok.*, Odeclać *niedok.*; clo zapłacić, abzollen, verzollen, den Zoll richtig machen.
- Odeclić od towarów, opowiedzieć się na cle, *proferi merces.* *Mącz.* Kwity na odeclanie się. *Dyar. Grod.* 281.
- *ODECZCIĆ**, *ob.* Odczytać.
- ODEDNIEĆ**, *ob.* Odnieć.
- ODEDRWIĆ**, *f. odedrwi act. dok.*, Odedrwiwać *niedok.*, wzajemnie kogo odrwić, drwiny powetować, einen gegenseitig foppen, Gleicheß mit Gleicheß vergelten. Ja chciałem z niego zażartować, o on mi odedrwił. *Teat.* 52, b, 15.
- ODEDRZEĆ**, *oddarł. f. odedrze act. dok.*, Oddzierać *niedok.*; *Boh.* oddrati, oddjrti; *Sorab.* 1. wotdru; *Rag.* odrjěti, odirem; *Vind.* oddreti, sdreti; *Ross.* отодрать, отдирать; oderwać, abreißen. Oddartego co *Ross.* отдирокъ. — *Fig.* Krakus nieprzyjaciela jednego przymierzem, drugiego bogiem, z karków ojczystych oddziera; *a cervicibus patriae removit.* *Krom.* 35. Oddarcie] *Ross.* отдирка, отдиране.
- ODEGNAĆ**, *f. odgoni act. dok.*, Odganiać *niedok.*; *Boh.* odehnati, odhaněti, uhnat, uzenu; *Slov.* odhánjm; *Sorab.* 2. wottegnasch; *Vind.* odgnati, odjaget, odgainati, odgoniti; *Carn.* odgnat; *Bosn.* odaghnati, odgoniti, otirrati; *Rag.* odaghnatti, odgonitti; *Croat.* odegnati, odganyam; *Dal.* odganyati, odagnati; *Ross.* отогнать, отгонять; *Eccl.* отженити, въспратати; odpędzić, wegjagen. Kurzenie bylicą odgania pokusy z domu. *Sienn.* 2. Chciwości odganiają dobrą radę. *Gorn. Sen.* 78. Kupiec Krakowski Turza naprzód jał odganiać srebro od ołowiu przez miedź. *Biel.* 462. odbierać, abtreiben, absondern, odłączyć. Odegnanie, odgon, *Croat.* odgon; *Ross.* отгонъ, отгонка. Mieszczanie ku odganianiu nieprzyjaciela od murów gotowi byli. *Baz. Sk.* 182. Gwałt gwałtem odganiać. *Zygr. Pap.* 507. (klin klinem). Sędziowie powinni kłęte od sądu odganiać. *Szczerb. Sax.* 178. (nie dopuszczać ich).
- ODEGNAĆ**, *f. odegnie act. jedntl.*, Odginać *niedok.*; *Boh.* odehnauti; *Sorab.* 1. wotnhuyu; *Vind.* odgeniti, odgibati; *Croat.* odgiblyem; *Ross.* отогнуть, отгибать; na przeciwną stronę przegiąć, wegbiegen, abbiegen. *Recurvus*, odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* Gałęzie odgięte, *reflexi*, których końce w górę się zakrzywiają. *Bot. Nar.* 44. (*Vind.* odnagnjen, odvernjen). Napraszczam, odginam, *reflecto.* *Volck.* 315. Skrzywione dyle bywają ciepłem odgięte. *Pilch. Sen. list.* 385.
- ODEGRAĆ**, *f. odegra act. dok.*, Odegrawać *niedok.*, Odgrywać *frequ.*; a) przegrane odzyskać, wieder zurückgewinnen, wieder abgewinnen; *Vind.* oddobiti, doldobiti; *Ross.* отыграть, отыгрывать, сыграть, сыгрывать. Przegrałem czerwonych złotych piętnaście; trzeba będzie odegrać. *Mon.* 67, 37. Odda ci ten dług, skoro odegra, co przegrał. *Mon.* 66, 223. *Teat.* 34, b, E 2. To rzecz odwetowana, jak się przegra, tak się odegra. *Teat.* 22, 6. Odegranie *Ross.* розигрышь — b) Odegrać, skończyć igrzysko, gre, *deludere.* *Cn. Th.*, daß Spiel endigen, zu Ende spielen, (abspielen).
- ODEGRZMIEĆ**, *f. odegrzmi intrans. dok.*; przestać grzmieć; *Vind.* odgermeti, zu donnern aufhören, abdonnern. Odegrzmiało, *detonuit.* *Cn. Th.*
- ODEKLNAC**, *ob.* Odkląć.
- ODEKRETOWAĆ** *ob.* Dekretować. **ODEKRZCIĆ**, *ob.* Odchrzcić.

ODELGA, i, ż., ulga, ulżenie, odelżenie, die Entinderung; *Croat.* odlahkocha; *Eccl.* ogradstwo, ogradstwowanie, otdochnowienie, otryada, prokhladnost'. Wielka odelga jest, kiedy strapiony ma przed kim ciężkość swą wynurzyć. *Corn. Dw.* 308. et 279. Zdrowie mi przywrócił, i ból w odelgę obrócił. *Geb. Hym.* 323. Jedza do piekła się udawszy, niebu i ziemi wielką uczyniła odelgę. *A. Kchan.* 201. Próżno się na świecie odelżenia spodziewać, gdyż zawsze pracy i roboty dosyć. *Ezop.* 121. Dawać mamy, lecz nie tak, aby inszym odelga nie była, a nam samym ucisk. *Kosz. Lor.* 173 b. Odelżenie. *ib.* 115. Mrozu odelżenie. *Sienn.* 454. Boleści odelżenie. *Mącz. Kmit. Spit. C* 4 b. **ODELGNAC**, f. odelgnie *neutr. jedntl.*, lżejszym się stać, leiffter werden, gefinder werden. Odelgło mi, ulżyło mi się. *Cn. Th.* 1184. *Kosz. Lor.* 121. (**ODELNAĆ**, f. odelnie *neutr. jedntl.*, odlipać. *Cn. Th.*, f. abnehmen, losgehen). **ODELZYĆ**, f. odelży *act. dok.*, nieco ulżyć; *Boh.* odlehčiti; *Croat.* odlahkotujem; etwas lindern. Mogę teraz sercu memu rzewnym odelżyć płaczem. *Teat.* 13, 79. Takową zimę będziemy mieć, w którą podczas mróz i tęgie zimno będzie, wnet zasie odelży, i przyjemniejsza będzie. *Fur. Uw. F* 2. **ODELZYCIEL**, a, m.; *Croat.* odlahkotitel *allevens*. **ODELZYĆ**, f. odelży *act. dok.*, wzajemnie kogo lżyć, einen wieder schimpfen. Od słowa do słowa, zaczął go lżyć; on też odelżył. *Teat.* 22, 81. (*Vind.* odlogati; *Ross.* отогать, отлыгаю odkłamać). **ODEMNIE**: ode mnie, von mir; *ob.* Od, ode. *Teat.* 15. c, 17. **ODEMKNAĆ**, f. odemknie *act. dok.*, Odmykać *niedok.*; *Boh.* odemknauti, odmykati; *Slov.* odmikati; *Carn.* odmikam, odmikujem, odmizhem, odmaknem; *Vind.* odmeknuvati; *Croat.* odmeknuti; *Bosn.* odmaknuti; *Rag.* odmaknutti, odmizzati; *Ross.* отомкнуть, отмыкать; odsunąć, weg-schieben, wegrücken. Pobliżu się do niego nigdy nie przy-myka, A jeśli się on przymknie, ona się odmyka. *P. Kchan.* *Orl.* 1, 81. Na ten pocisk ani się poruszał, ani się z miejsca odmykał. *Birk. Dom.* 89. — §. Odmykać, drzwi, skrzynię, komorę, i t. d. otwierać, aufmachen, aufschließen; *Carn.* odklenem, odkleпам; *Vind.* odkleniti, gorskleniti, gorodkleniti; *Eccl.* отключаю, отмыкаю; *Ross.* разслонить, разслонивать. Cożby po drzwiach było, kiedyby ich pewnych czasów zamykać i odmykać nie potrzeba? *Pim. Kam.* 141. *Gil. Post.* 269 b. Tamże przez odemknione (odemkniete) połowicą wrota, Siła było w otwartych sieniach widać złota. *Otw. Ow.* 176. Gdy on zamknie, nikt nie odemknie. *Budn. Jes.* 22, 22. **ODEMSTA**, y, ż., odwetująca pomsta, vergeltende Rache. Luboby sam chciał od wojny poprzestać, tedy my sami mielibyśmy go przesładować, na samą sprawiedliwość i odemstę patrząc. *Star. Woj. Ab.* (*Ross.* отмстить, отмщать, отмщевать odemścić, pomścić, zemścić; отмститель, отмстник odemściciel, pomściciel, zemściciel). **ODEPCHNAĆ**, f. odepchnie *act. jedntl.*, Odpychać *niedok.*, pchnąć oddalić, odeprzeć, wegstoßen, abstoßen, jurüststoßen; *Vind.* odpechnit; *Ross.* отпихнуть, отпихать, отпихи-

вать, отпятить, отпячивать, оттолкнуть, отталкивать; *Eccl.* отрпью. Newton przypuścił dwie w naturze siły panujące, odpychającą i pociągającą. *Rog. Doś.* 1, 19. Czyli ciała mają własność odpychania się? *Os. Fiz.* 56. Roztworzone ciało, mocą właściwą, którą fizycy odpychaniem (*repulsio*) nazywają, roztworzyciela na dół strąca. *Kruml.* 459. Odpychanie plebejuszów od wszelkich w ojczyźnie miejsc. *Mon.* 65, 271. (oddalenie, odrzucenie). Turcy są teraz przez się od Europy odepchnieni. *Baz. Sk.* 95. (odparci). Nieschludność ludzi od ciebie odpycha. *N. Pam.* 11, 337. (wstręt im czyni). Odpychać się od brzegu, odbijać, odpierać, ablanden, vom Ufer abstoßen. Odpychając się od brzegu, na Carograd płynął. *Sk. Dz.* 660. Równno ze dniem odepchnęliśmy się, i płynęliśmy na morze. *Warg. Radz.* 177.

ODEPREĆ *nijk. dok.*, Odeprzeć *niedok.*, prejąc odewstać, odstać, absteben, losgehen, losfohen; *Ross.* отопреть, отопрывать. Ninoga obracać w ukropie, aż z niego skórę zdejmą, gdy odepre. *Spicz.* 158.

ODEPRZA, y, ż., *Jurid.*, odwod, die Gegenrede, Gegenklage; *Rag.* pówrahja; *Vind.* prutigovor, prutistava, isgovor, prutiudgovor; *Ross.* стрпчная жалоба, оговоривание. O przach i odeprzach. W sądach spory mogą być czynione przez pozwanego przez odeprzę. Ale po odpowiedzi pozwanego na žalobę, sędzia odciawszy swary zbytnie, każdej stronie niech uczyni sprawiedliwość nieodwłoczną. *Herb. Stat.* 496. **ODEPRZEĆ**, odparł, f. odeprze *act. dok.*, Odpierać *niedok.*, *Boh. et Slov.* odepřiti *denegare*; odpjati, odporowati *repugnare, resistere*; *Vind.* odpřeti, odpřeti, odpřel, odpřem, odpirati: otworzyć; *Lat.* aperire, apertus; *Græc.* πωρω aperio; *Hebr.* פתח aperuit; *Carn.* odpřeti, odpřel, odpřem, odpiram; *Croat.* odpřeti, odpiram, odperlszem: otworzyć; *Bosn.* odapřiti *aperire, vincere litem*; *odpiratise, rivattise obsistere*; *Rag.* odapřjēti; *Ross.* отпереть, отпру, отпирать, отразить, отржать; (отпереть, отпирать: odsuwać zasuwkę; отпереться, отпираться zapierać się); §. a) odpychać, odbijać, jurüststoßen, jurüstschieben, abstoßen, wegstoßen. Od portu flisy odpierają dalej. *Bardz. Trag.* 548. — Odpierać kogo: odpędzać, odganiać, odbijać, jurüstschlagen, abschlagen, wegschlagen. W najzaciętszej walce odeprą napasć Maura. *Przyb. Luz.* 50. Dozwolcie mnie samemu mężnie te burze odpierać. *Teat.* 6, 63. Czy godzi się gwałt gwałtem, kij kijem odpierać? *Petr. Ek.* 62. Rzucił nań Ajax dzidę, lecz się nie przedarła Do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. *Dmoch. Il.* 2, 10. Odparty, odparty, mogący być odbitym, odbitny, zwyciężny; jurüstschlagbar, bestegbar. O bożku miłości wielowładny, którego moc nieodparta. *Teat.* 1, b. 88. — O naturo! twe prawa są nieodparte. *Teat.* 13, 78. — §. b) Odpierać komu *intrans.*, odpór dawać, odejmować się, Widerstand leisten; *Eccl.* противопряса. Rzuciwszy się do szabli, co mężniejszym to tarczą, to wręcz odpierał. *Warg. Wal.* 82. Aby się wzdy nad nami kiedy zmiłowali, A tym srogim pohańcom spólnie odpierali. *Biel. S. M. B* b. Nie potrzeba nam pomocy zinađ na odparcie nieprzyjacielowi, gdyż sami z to mocy mieć mo-

- żem, żebyśmy każdemu swemu nieprzyjacielowi mężnie odparli. *Gwagn.* 136. Długą bitwą zmordowani, trudno mogli świeżym wojskom odierać. *Warg. Cez.* 182. Kazał im, żeby się nie trwożyli, a mężnie odpierali nieprzyjacielowi. *Biel.* 79. *Warg. Wal.* 156. Kościoły zakładali, a nieprzyjaciołom swoim odierać nie chcieli. *Biel. Św.* 201. Mieczem tym uzbrojony, mógł nieprzyjacielowi odeprzeć, i onego porazić. *Smalc.* 167. Widząc Prusowie, iż Polakom nie mogli odeprzeć, jęli łaski szukać. *Biel.* 97. Tak poruszony, że ledwie odpiera Płaczowi, i lży z trudnością hamuje. *P. Kchan. Jer.* 411. — §. Odpierać komu słowami etc., odwozić się, einen widerlegen; *Vind.* isgovarjati, prutigovarjati, prutistaviti, prutirjekati; *Ross.* отператься. Powstawa nieprawdy mocwa przeciw obliczu memu, odpierając mi. *1 Leop. Job.* 16, 9. Powiadał, iż kupił to imienie; ale strona odpierała. *Biel. Św.* 174. Głośno odpierał żydom, pokazując przez pisma być Krystusem Jezusa. *Budn. Act.* 18, 28.
- ODEPTAĆ**, *f.* odepce *cz. dok.*, otłoczyć deprec, obculcare *Cn. Th.*, die Erde rund um eintreten, rund herum fest treten; *Sorab.* 1. wobteptam; *Ross.* отоптать, отаптывать, (отоптанный wydeptany; отопокъ, отопочекъ obuwie wydeptane, pochodzone).
- ODERWA**, *y, z.*, część oderwana, odłomek, odłam, ein abgeriffenes Stück. Prusy, Szląsk, dawne oderwy od naszego kraju. *Przestr.* 184, *ob.* Oderwisko, odrywek.
- ODERWAĆ**, *f.* oderwie *cz. dok.*, Odrywać *niedok.*; *Boh.* odtrhnauti; *Rag.* odarvatti, zgrãbiti, ugrabiti; *Ross.* отрывать, отрывать; §. a) rwać odłączyć, urwać od czego, abreißen, *propr. et transl.* Jedne mocą, drugie postrachem, inne przyłudą nagrody, od nieprzyjaciela oderwał. *Pilch. Sall.* 275. Gdy się już siać godzi, nie odrywać się od siewu. *Haur. Ek.* 66. *Ross.* ринуться, рваться. **ODERWANIE**, *subst. verbi dok.*, Odrywanie *niedok.*, daß Abreißen. — **ODERWANIE** *adverb.*, *oppos.* nieoderwanie • nieodłącznie, nieodzielnie unabreißbar, untrennbar. Baruch trzymał się nieoderwanie Jeremiasza aż do śmierci. *Zal. Test.* 295. **ODERWANIEC**, *ńca, m.*, odszczepieniec, ein Abtrünniger. Synowie Belial, oderwanicy cerwki bożej. *Birk. Gl. Kun.* 22. *Żarn. Post.* 44 b. **ODERWISKO**, *a, n.*, urwisko od czego, oderwane miejsce, ein abgeriffener Ort, ein abgeriffenes, abgespültes Land. Rzeki wielkie czasem wyspy i oderwiska formują. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 108. Gdyby gwałtowne jakie przyrzucenie gruntu nastąpiło, co się nazywa oderwisko, *vis fluminis*; tedy pan gruntu zepsutego ma do niego prawo, pokąd na gruncie przyrzuconym korzenie nie puszczą się. *ib.* 1, 128. I tak dzika skała, i to tak straszne oderwisko, wielu od ojczyzny do siebie odciągnęło. *Ossol. Sen.* 7. **ODERWISTY**, *a, e,* — o *adverb.*, urwisty, pełen oderwisk; *Ross.* отрывистый, gebrochen, abgeriffen.
- ODERZNAĆ**, *f.* oderznie *cz. jedntl.*, **ODRZYNAĆ** *niedok.*, *partic.* oderznijęty; *Boh.* odřezati; *Slov.* odřezugi; *Vind.* odresati, dolvresati, (odriefhit solvere); *Sorab.* 1. wotreznu, wotrezuyu, wotriefacz, wodrizam, wodriżem, wodriżu, preczrjżu, preczrjżam; *Croat.* odresújem, odre-
- zavam; *Rag.* odrézati; *Dal. et Slav.* odrizati; *Ross.* отрѣзать, отрѣзывать; odrzezać, odkrajać, abschneiden. *Ab-scindere culltello tractim apresso. Cn. Th.* (cf. odciąć). Pługiem skibę oderznał. *Otw. Ow.* 635. Powinieneś mieć przy sobie nóż, abyś się miał czym oderznać, gdyby cię przywiązano. *Teat.* 8, 39. Oderznięcie, *Carn.* odresanie; *Vind.* odres, odresba, odresanje. — *Transl.* Oderznać, odjąć, odciąć, abschneiden, benehmen. Obsaczenie fortecy ze wszystkich stron, ażeby jej oderznać dowóz wszelkiej żywności. *Jak. Art.* 3, 305.
- ODESCHNAĆ** *nijk. jedntl.*, Odsychać *niedok.*; *Ross.* отсохнуть, отсыхать; znowu poschnąć, po wierzchu oschnąć, wieder trocken werden, abtrocknen.
- ODEŚCIE**, odejście, *ob.* Odejsć.
- ODEŚLAĆ**, *f.* odesła *cz. dok.*, Odsyłać *niedok.*; *Boh.* odeslati; *Sorab.* 2. wotposzlasch; *Vind.* odpoflati, odpofhilati, prezhpoflati; *Croat.* odessilyam, odeszlalszem, odpossilam; *Dal.* odasslati; *Bosn.* odaslati; *Rag.* odaslatti; *Ross.* отослать, отсылать; a) wracać co komu, zurückschicken, abschicken. Odesła książki, skoro przeczytam. (*Eccl.* противопосылаю, *Graec.* ἀντεπιστέλλω, odpisuję na list.). — b) Odesłać, odsyłając zkađ oddalić, wegschicken. Odesłano go od dworu na bezpieczne miejsce. *Tr.* Cezar żonę swoje odesłał od siebie, i rozłączył się z nią. *Eraz. Jęz. G g 5.* Odesłanie, odsyłka, *Ross.* отсылка, отослание, отпускъ; *Eccl.* отпустъ, cf. odpust; **ОТЪСЛАНИКЪ**, епископъ уволенный отъ своей епархіи. — *Transl.* Odsyłać do własnego forum, rejicere causam. *Cn. Th.*, verweisen, hin verweisen. Odsyłam cię do autorów samych. *Falib. R 3;* *ob.* Odsyłacz.
- *ODESPOD**, ***ODESPODŹ**, *ob.* Odspod.
- ODESSAĆ**, *f.* odessie *act. dok.*, ssanie odbyć, ssać prześcąć, abfangen. Gdy już prosięta odessa, to je odsadzać od maciorki. *Cresc.* 567; *Ross.* отсосать, отсасывать; *Vind.* ofafati, dolpofefati.
- ODESZCZWAĆ**, *f.* odszczuje *act. dok.*, szczując odbić, wieder abjagen. *Agnum lupo eripere*, odjąć, odszczwac. *Mącz.* Pasterze ich zaraz odegnali, i psy od swego bydła prędko odszczwali. *Pap. Kol. T 5 b.*
- ODESZŁY**, *ob.* Odejsć.
- ODETCRNAĆ**, *f.* odetchnie *intr. jedntl.*, Oddychać *niedok.*; *Boh.* oddechnauti, oddychati; *Sorab.* 1. wodycham, woděchuyu, hwon duhyu, hwon dëcham; *Vind.* odihovat, odehnit, sdihovat, oddehnitife, odihuvatife, odehnuvati; *Carn.* gãgam; *Croat.* odihavam, oddihavam, oddehnújem, odehnutisze, dihati, dishem, podihavam, poimlyem, opojavlyamsze; *Rag.* odahnatti, odissati, oduscivati; *Bosn.* oduhivati, odihivati, odhati, odahnuti; *Ross.* отдохнуть, отдыхать; 1. oddech w się brać i wydychać, atmen, den Athem aus- und einlassen, Athem hoñlen. Zwierzęta oddychają, gdy się powietrze w wyznaczone od przyrodzenia części wciśka; i ztamtąd znowu wypchnięte bywa. *Kluk. Żw.* 1, 115. Przedychanie przechodzi przez skórę, oddychanie z ust naszych na przemiany powietrze wypuszcza. *Rog. Doś.* 1, 108. Powietrza tego, które w się bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to go widać. *Sak. Probl.* 97. Oddycha-

jący (oddechowy) kanał (krtani), *Luftrohre*, w ustach się zaczyna, idzie do płuc; służy do oddychania powietrzem, i wydania głosu. *Kluk. Zw. 1, 38.* Po każdym w technieniu powinno nastąpić odetchnienie. *Zool. 19. (expiratio).* Oddychanie *spiratio*, wydychanie *expiratio.* *Wejch. Anat. 112.* — §. *Transl.* Oddychać czym, technąć czym, etwaß atßmen; voll seyn von etwaß. Moje serce tylko tobą oddycha. *Stas. Num. 2, 67.* Miejsce przyjemne, gdzie wszystko niewinna oddycha rozkoszą. *Zabł. Roz. 25.* — 2) Odetchnąć, spocząć, odpocząć, (*Defterr. verßchnaufen*), außrußen, zu Atßtem kommen. Niech odetchnę, bom się okrutnie zmordował. *Teat. 54. c, a 2.* Jak możesz tak zawsze pracować; odetchnij trochę, zabaw się. *ib. 9, 5.* Po ciężkiej pracy i gwałtownym biegu, Miło odetchnąć i spocząć na brzegu. *Kras. Woj. Ch. 29.* Odetchnienie, odpoczynek *Ross. отдыхъ, отдышка, отдохновение.* *ODETCHY: oddechy, ob. Oddech.

1. ODETKAĆ, *f. odetka act. dok.,* Odykać *niedok., detezere,* rozsypać coś pierwej natkał, z krosna. *Mącz., abweben, daß Gemebe wieder aufmaßen; Sorab. 1. roztkayu, wottkayu; Bosn. odkatti.* — 2. ODETKAĆ, *cz. niedok., ODETKNAĆ, jedntl. f. odetknie, ODTYKAĆ niedok.,* zatykanego co otworzyć, aufstößeln, aufstopfen waß zugetopft nar; odszpuntować; *Sorab. 1. wottkjam; Ross. ототкнуть, ототкну, оттыкать, откунарить, откупариваю, раскупариваю, разкупорить.* Kolejno czop po czopie odykać, i wodę tę spuszczać. *Torz. Szk. 71.* — §. Lice siostry nieszczęsnej wstydlive odyka, *devalat. Zebr. Ow. 156.* odsłania, aufdecken.

ODETNIE, *f. verbi* odciąć. ODETOŚĆ, ODECIE, *ob. Odać.* ODETRZEĆ, *odtarł, f. odetrze act. dok.,* Odcierać *niedok.; Boh. oddrbati; Sorab. 1. wottružu; Sorab. 2. wottrësh; Vind. odtreti, odtirjati; (Rag. odatárti - odpiłować); Ross. оттереть, оттирать, ототру, оттираю; wytrzeć co z czego, wegreifen. Odcierać zemdlalego, cucić go, einen Ohnmächtigen durch Reiben ermuntern; wieder ins Leben bringen. Omdał i padł, tak że go odcierać musieli. *Budn. Apophl. U 2.**

ODETY, *ob. Odać, 1. *ODEWRZEĆ, oppos. zawrzeć, ob.* Otworzyć.

2. ODEWRZEĆ, *odewrzał, f. odewre nijak. dok.,* Odwierać *niedok.,* odgotować się wrąc; aufsteben; *Slov. odwjrám.*

ODEWSTAĆ, *ODWSTAĆ, *f. odewstanie intr. dok.,* Odewstawać *niedok.,* odłączwszy się sterczeć, ablassen, absteßen, nißt anliegen, nißt anschließen. Nasienie to moczyć, aby z niego odwstała skóra. *Haur. Ek. 59.* Na drzewie skórę odęta, albo odewstała, najlepiej odrzazać. *Cresc. 377.* Ujrzał, że ku Tybrowi kamienista skała Napadłszy się, od góry znacznie odewstała. *Klon. Wor. 24.* Kopyta końskiego odewstanie od mięsa. *Końsk. Lek. 53. Hipp. 124.* Odewstał chleb, podniosła się skóra na chlebie. *Włod. odsiedział się chleb.*

ODEJMOWAĆ, *ob. Odjąć.*

ODEJŚĆ, odszedł, odeszła, odeszli, *f. odejdzie, odejdę, intr. dok.,* Odchodzić *niedok.,* Odchadzać *frequ.; Boh. et Slov. odgiti, odšel, odegdu; odchazeti; Sorab. 2. wottejhisch, wottejsch; Sorab. 1. wottenhdu, wotendu,*

wotkhadzam, wottenhdzem; *Carn. odhájam, odjidem, odjidi; Vind. odjiti, odhoditi, odhajati, prezhjiti, prezhhoditi; Croat. odhajati, odhajam; Dal. odhodim, ottiti, poyti; Slav. otichi; Bosn. otiti, odajti, otiechi, odacchi, occhi; Rag. otiti, odáchi, odhoditti; Ross. отойти, отойшеть, отойду, отходить, отхожу; Eccl. отыти, отходити, отхожду, отшествую; §. 1. idąc oddalać się, precz iść; oppos. przyjść, przychodzić; weggehen, davon gehen. Dobrą noc mu dawszy, wszyscy odchodzili. *P. Kchan. Orl. 1, 175.* W tym leżę, com nie lubił ludzi, Tymon grobie, Klnij mię jak chcesz odchodząc, ale odejdz sobie. *Zab. 15, 168.* geß deiner Wege. Anna nie odchadzała z kościoła. *Sk. Kaz. 50. Sk. Dz. 4.* sie sam gar nißt weg vom Tempel. Odchodzenie morskie - odlew morski, die Ebbe. Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Bo-ter. 65; (Bosn. osseka, rechescja).* Zie przychodzi prędko, a odchodzi pomału. *Teat. 22, 13.* (nieprędko minie). Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. A 2.* przeszedł, poszedł, er ist ins bessere Leben übergegangen, er ist heim gegangen. Chrystus śmierć swoją odeściem (odejściem), albo drogą do ojca zowie. *W. Post. W. 384.* Sini-gang zum Vater; *Eccl. отъшествіе, отъшествіе.* Wprzód odeszły, wprzód umarły *Eccl. преждеотшедшій.* Kiedy ojcowie niespodziewanie z tego świata odchodzą, dziatki w kłopotach zostawują. *Falib. R. Duch s. jest nie odeszły, ale pochodzący od ojca i syna. Gil. Kaz. B b 6.* Myśmy daleko od tych zwyczajów odeszli. *Warg. Cez. 159.* oddaliśmy się od nich, odstrzeliliśmy się, dalecyśmy od nich; wir haben uns weit davon entfernt. Za czarownej laski tknieniem, w zwierzów rozmaitych dziwy, młodź odchodzi; *variarum monstra ferarum in juvenes veniunt. Zebr. Ow. 360.* (przobraża się, przemienia się, przewierza się; cf. pójść na co, iść w co.) Płyniem z portu, nam ziemie i miasta odchodzą, *recedunt. A. Kchan. 62.* Dla niespania ustawicznego, sen cdchodził z oczu jego. *Birk. Gl. Kun. 16.* (to jest porzucił go). Co łatwo przyjdzie, łatwo odejdzie. *Cn. Ad. 94.* Ładne nabyć, ładne odbyć; źle nabyte, nietrawałe. Co na cie przyszło, na mycie odeszło; *male collecta, male disjecta; wie gewonnen, so zerronnen.* Trzecia część życia odchodzi przez spanie. *Prot. Kont. B 2 b.* upływa, ubywa, mija, traci się, verßsteht. Traktat na odeszłym sejmie zawarty. *Vol. Leg. 8, 846.* t. j. na dopiero skończonym, przeszłym, odbytym, auf dem vorigen, vergangnen Reichstage. Komu co z ręki pożytku odchodzi, miło to więc nie bywa. *Gorn. Dz. 94.* (czego nie zyska, co utraci, co mu z grzanki spada). Nie zdarło się, ani odeszło starością odzienie jego. *1 Leop. Deut. 8.* — §. Odchodzi co od kogo, miewa odbyt, stolec, es geht von ihm durch den Stuhlgang, es geht von ihm ab. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek. 147.* Cało odeszło od niego. *Cn. Th. 595.* (odchodzi pokarm niestrawiony; cf. odchod). Niewiasty na wiosnę rodzące, łatwo lada za przyczyną odchod płodu miewają; jeśli odeście nie będzie, wzdry jednak trudne mają porodzenie. *Spicz. 182.* (poronienie). — Odchodzi, ubywa, es geht ab, nimmt ab. Cokolwiek przez ciepło przyrodzone dzień ode dnia nam odchodzi i uby-*

wa, to wszystko pokarm przyrodzony przywraca. *Karnk. Kat.* 189. Srebro takie, gdy włożysz na kapelę, odchodzi go dymem mało nie trzecia część. *Zlot. A 3.* t. j. ulatuje, verfliegt. Uroda, gdy w długie lata się zawodzi, Traci cenę, zawsze jej cokolwiek odchodzi. *Bardz. Trag.* 455. — §. *Jurid.* Przysięgą odchodzić • uwalniać się, burch den Eid sich loß machen, frey machen und davon gehen. Kogo winią o co, a on przysięgą odchodzi, a to czyni już nie raz, temu samemu bez świadków nie wierzą dalej. *Sax. Art.* 24. Gdyby wdowę winiono, czegoby z rzeczy nieboszczyka nie miała, tedy przysięgą odejdzie. *ib.* 7. — §. *Transl.* Odchodzić od siebie, abo od zmysłów, od rozumu • tracić przytomność, zapamiętywać, szaleć; von Sinnen kommen, außer sich seyn, den Verstand verlieren. Zamysłony, ponury, odeszły od siebie, chodzi po izbie, sam do siebie gada, w koło stojących nie widzi. *Mon.* 65, 165. Odchodziłem prawie od siebie na ten widok. *Niemc. Król.* 3, 144. *Zab.* 14, 343. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, t. j. że uchylił radę, rozum i przytomność. *Pilch. Sen.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokojny. *Zab.* 6, 217. ganj außer sich. Nie przuczenni do takiego widowiska, od zmysłów prawie odchodziliśmy. *Zab.* 13, 123. mir famen von Sinnen. Niektórzy od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Odszedł od rozumu przez dni trzydzieści. *Sk. Dz.* 116; (cf. przyjsć o rozum). Wiele plotek, jako szaleni i od rozumu odeszli, mieszałi. *Sk. Dz.* 247. *Sk. Żyw.* 2, 165. Szalony człowiek, który od rozumu odszedł. *Chelm. Pr.* 20. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. — §. Odchodzi bydło • zdycha, daß Vieh fällt, frepirt, es ist eine Viehseuche, ein Viehsterben, Viehfall. Bydło zarazonym powietrzem odchodzi. *Lib. Hor.* 123. Zarazy skutki znajduj się w trzewach zdechłych bydła, które z tej zarazy odeszły. *Wolszt. Bydl.* 41. Świnie, gdzieby odchodziły i zdychały, opich dawać jest ratunkiem. *Syr.* 1082. Bydło mu gęsto na oborze odchodziło. *Haur. Sk.* 55. Na świnie bywa czasem jakoby powietrze, że tego oraz znacznie odchodzi. *Haur.* 62. Szarańcza, acz tego roku ludziom nie bardzo szkodziła, wszakoż koni dla niej odeszło przez trzy sta. *Pap. Ryc.* 104. Bydło jeśli gwałt uczynię chodzeniem wielkim, odejdą mi jednego dnia wszystkie stada. 1 *Leop. Genes.* 55. — §. Ktoby białogłową uderzył pięścią abo nogą, za czymby dziecko w niej odeszło.... *Karnk. Kat.* 339. (t. j. umarło). §. 2. *Transit.* Odejsć kogo, opuścić, porzucić, odbiedz, von einem weggehen, ihn verlassen, zurücklassen. Łakomy zbiory swe odchodzić musi. *Falib. G 3.* Wszysey go odeszli w tym niebezpieczeństwie. §. 3) *Activ.* Odchodzić co, chodzeniem odrobić, nagrodzić, odsłużyć chodzeniem, *compensare pedibus.* *Cn. Th.*, mit Gehen vergüten, burch Gehen und Laufen ersetzen.

*ODEŹDŹYĆ, *f.* odeźdźy *act. dok.*, herab regnen lassen. Spuścił bóg na nie man. *Budn. Ps.* 78, 24; •not. właściwiej, •odeźdźył, t. j. spuścił jako deszcz. *Eccl.* одождяю.

ODEZWA, *y, ż.*, odezwanie się do kogo, zgłoszenie się, odzow; *Ross.* вызовъ, отзывъ; (*Boh.* Ozwěna Nimfa, odgłos); schriftliche oder mündliche Addressirung an jemanden,

Adresse, Meldung, Zuruf, Aufruf. Zaraz po zapadłej konstytucyi nastąpiły liczne odezwy od Króla i sejmu Anglików, w których winszowali tak szczęśliwej odmiany Polakom. *Ust. Konst.* 1, 206. — §. Appellacya, odzew, die Appellation; *Ross.* отзывъ къ вышнему суду. Ten co się odzwie, nie ma sedziom słów sromotnych powiedzieć przy odzwie. *Stat. Lit.* 205. ODEZWAĆ się, •OZWAĆ się, •ODZOWIĆ się, •OZOWIĆ się. *f.* odezwie się, •ozwie się *recipr. dok.*, •ODZYWAĆ się, •OZYWAĆ się, *niedok.*; *Boh.* ozeywati se, ozywati se, ozwat se, (cf. ożjwati •obmówić); *Rag.* ozvattisse; *Croat.* ozavamsze, javlyamsze, ojavlyamsze; *Bosn.* javitse, zuatti, datti glás; *Ross.* отозваться, отзываться; (*Sorab.* 1. wozyewam •oznajmuje; *Croat.* ozivati, ozivlyem); 1 §. a) dać się słyszeć, się hören lassen, się vernehmen lassen, sich verlauten lassen. Owca obłądzona ozywa się, tam i sama po lesie biegając, na pasterza, aza ją usłyszy. *P. Kchan. Orł.* 1, 220. Ozywają się dłużnicy. *Cn. Th.* Raczejbys się nie odzywał z poradami takimi. *Teat.* 34. c, 81. Ozywa się z rozumkiem swoim. *Star. Vol. C* 16. Ozwał się ktoś, wyrwał się z łąka, zjawił się. *Cn. Th.* Tak zadecydował o wszystkim, iż nie było się można odezwać nikomu przed nim z zdaniem swoim. *Kras. Pod.* 2, 47. Nie śmiał się nikt ozwać. *Cn. Th.* Radził się ich, jeśli się z temi dyamentami miał ozwać. *Kłok. Turk.* 26. Odzywanie się listem. *Teat.* 49. b, 60. (zgłoszenie się). Odezwał się koncert w pokoju bliższym. *Zab.* 3, 110. U stołu się muzyki różne ozywały. *P. Kchan. Orł.* 1, 173. W kilku, które przemówił słowach, odzywało się serce przez usta. *Kras. Pod.* 1, 36. (dało się poznać). — *Transl.* Odzywa się stolec • chce się na wielki dwór, n. p. Za pierwszym odezwanem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. — §. •Ozywać się czym, ogłaszać się czym, sich (laut) nennen. Cycero najpierwszy w rodzie swym przezwano Cyceronem; i od niego na potym potomstwo jego ozywać się począł. *Kosz. Cyc.* A 4. Wszysey wierni, którzy się jeno imieniem Chrystusowym ozywają. *Rej. Ap.* 6. Wielki fałsz mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rej. Post. I* i 5. Koniecznie syny bożemi nie możemy się słusznie ozywać. *ib.* F 5. Od ciebie wszystko dobre na świecie mamy, którzy się kolwiek ludem twym ozywamy. *J. Kchan. Ps.* 3. (t. j. ogłaszamy, nazywamy). Sarmacya wszystkich narodów, które tylko Słowiańskimi się ozywają, jest ojczyzną pospolitą. *Krom.* 29. — §. Odezwać się do damy • oświadczyć jej się, einer Dame eine Erklärung thun, einen Antrag machen. Powiadają, że się odezwał Leander do panny Cześnikównej. *Teat.* 26. b, 60. er hat um sie angehalten. Dopiero mi teraz ojciec pozwolił mówić W. Panu, że się możesz o moje odezwać rękę. *Teat.* 2. b, 116. Słyszałem, że się do niej kilku odzywało gachów. *ib.* 49. b, 28. Jeśli się kto w 5 lat do rzeczy zgubionej nie ozwie.... *Chelm. Pr.* 57. (nie zgłosi o nie). — §. b) Odzywać się komu, n. p. wołającemu, odpowiadać, odgłaszać mu się, sich auf einen Ruf hören lassen, antworten, sich melden. Ryno! gdzie Ryno? ten co na wołanie najpierwszy z młodzi zawsze się odzywał? *Kras. Oss. F*

3 b. Pytała się kto kołace? gdy się Piotr odezwał, głos jego wnetże poznała. *Sk. Żyw.* 2, 82. Zawołał mię do siebie, i ozwał się mu, owom ja! *Radz. 2 Sam.* 1, 7. Wołałem go, a nie ozwał się mi. *Budn. Cant.* 5, 6. Wzowiesz mię, a ja się ozowę tobie. 1 *Leop. Job.* 14, 15. Będziesz ich wołał, a nie ozowiąć się. *W. Jer.* 7, 27.

Zawołajże teraz, aza będzie, co się ozowie. *Radz. Job.* 5, 1. Ozow mi się. *Budn. Ps.* 60, 1. Ozwał mi się pan zaraz, gdy m wołał do niego. *Kanc. Gd.* 320. Ozwał się duch, i taką dał odpowiedź. *P. Kchan. Orł.* 1, 60. *Prov.* Uderz w stół, ozwaj się nożyce. *Cn. Ad.* 1199. Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 15; sam się ozwie nie pytany, gdy kto słyzy swe przygany; tknij go jedno poznasz. — §. Odgłosem oddawać, wiederhallen, wiederhallen. Ozywają się lasy, góry, odbija się głos. *Cn. Th.* Niechaj się echo coraz odzowie, a odzow w dalsze podaje lasy. *Żab.* 10, 206. *Zabl.* Podniósł głos Fingal wspaniały, Ogromnym hukiem puszcze się ozwały. *Kras. Oss. E* 3. — 2. *Removendo:* Odzywać się, odwoływać się, sich abberufen; *juridice,* appellować, ruszać do wyższego sądu, appelliren. Pozwany chciał się ozywać na tego, od kogo rzeczy nabył. *Chelm. Pr.* 127. Odezwanie od skazania niższego sędziego do wyższego, zowie się appellacyą. *Sax. Porz.* 105. Komuby się krzywda stała od sądowych osób w wojsku; tedy ma być dopuszczono odezwanie do hetmana. *Tarn. Ust.* 303. Niechby już ci sędziowie mieli moc kończyć wszystkie sprawy, bez dalszego odzywiania. *Modrz. Baz.* 372. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych mówić przy odezwie, jedno temi słowy powiedzić: panowie sędziowie! to skazanie wasze mnie się widzi nie według prawa; odzywam się z tym do sądu głównego. *Stat. Lit.* 205. Do wyższego synodu appellowali, potem i do cesarskiego sądu się odzywiali. *Sk. Dz.* 505. Odezwanie, stosunek, das Berhältniß. Fundamentem jest ona boża istność, do której persony, chociaż trzy są, relationem albo odezwanie swoje mają. *Smotr. Lam.* 94. — §. *Activum* Odezwać, odzywać; *Rag.* odzavatti; *Croat.* odezavam; *Ross.* отозвать, отзывать; odwołać kogo, nazad go wołać, zurüdführen. Przez Chrystusa umarli byli do żywota odezwani. *Birk. Dm.* 101.

ODFARBOWAĆ, *f.* odfarbuje *cz. dok.*, farbę odbijać, paścić, abfärben; *Vind.* odfarbati, farbo vseti, farbo sgbiti.

ODFORMOWAĆ, *f.* odformuje *act. dok.*, formując odkształcić, abformen. Do odformowania różnych rzeczy dobry jest gips. *Kluk. Kop.* 1, 327.

ODFUKNAĆ *cz. jednol.*, Odfukać *niedok.*, nawzajem pofukać, wieder schelten und poltern; *Slov.* odfukowati deflare.

ODGADAĆ, *f.* odgada *act. częstol.*, Odgadywać, praes. odgaduje *niedok.*, odmruczeć, odmarkotać, odwarkania, odwrykać, widersprechen. Rezonowania, odgadywania, mrużenia porucznik nikomu nie dopuści. *Kawal. Nar.* 111.

ODGADNAĆ, *f.* odgaduje *act. jednol.*; (*cf. Boh.* odhadati *taxare*, odhad *taxatio*); *Ross.* отгадать, отгадывать; zgadnąć zagadkę zadaną, errathen. (*Ross.* отгадатель, отгадчик co zgaduje, zgadywacz). Z pierwszych liter snadnie Co to jest odgadnie. *Bratk. P.* Przykład ten łącznym jest do

odgadnienia; na coż go więc tać? *Xiądz.* 81. Zagadki do odgadnienia. *Mon.* 66, 725. Jakos tę gadkę sam zagadał, tak ją odgadaj; wszak to zwyczaj szkolny, samemu zagadywać i odgadywać. *Baz. Hst.* 71. Tak to jest trudna zagadka, że jej i anielski rozum odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej.* 114.

ODGADZAĆ się, *ob.* Odgodzić się.

ODGAIC, *f.* odgai *act. dok.*, Odgajać *niedok.*, wyłączyć z miejsca jakiego, von einem Orte außschließen. Jesliby urzędowi nie chciał być posłuszny, niechaj popada karanie, lub będzie należało do odgajenia z miasta, lub też jaka insza kara. *Chelm. Pr.* 7.

ODGANIAĆ, *ob.* Odegnąć. ODGANIACZ, *a, m.*, odpędziciel, odźeńca, *depulsor. Cn. Th.*, der Wegtreiber, Bertreiber, Berjager; *Croat.* odganyavec; *Ecc.* отгонитель, отгнатель; *adject.* отгнательный.

ODGARNAĆ, *f.* odgarnie *act. jednol.*, na bok osobno pogarnać, *propr. et fig.*, abfcharren, davon abfcharren, wegstreifen. Odgarnij włosy z oczu. *Tr.* Odgarnij węgle od garka. *ib.*; *Rag.* odgarnutti, ogartati; *Carn.* odgerniti, odgrinam.

*ODGELTOWAĆ, *f.* odgeltuje *act. dok.*, z *Niemieck.* vergelten, odwetować, odplacić, *par pari referre. Mącz.*

ODGIETY, ODGINAĆ, *ob.* Odegnąć.

ODGŁODAĆ, *cz. dok.*, głodając odgryźć, abnagen; *Vind.* odgłodati; *Ecc.* отгладую.

ODGŁOS, *u, m.*; *Boh.* ohlas, gekot (*cf. jek*; *Boh.* Ozwena; *Echo Nimfa*, *cf. odezwa*, *ozwał się*); *Sorab.* 2. fuk, (*cf. dźwięk*); *Sorab.* 1. wosza wozhliwano, žra; *Vind.* odgłafs, odbijanje głafa, jeka, jek, prutigłafs; *Carn.* ogglas, resgläs, (Ogglasuvavka Echo); *Rag.* ogläs, oglasje, odgovor; *Croat.* ogłasz, regłasz; *Ross.* отголосокъ, отзывъ, откликъ; *Ecc.* противоглашение, гласъ отзывный; odbijanie głosu, *cf. odjęk*; *der Wiederhall*, das Echo. Przez odbijanie się powietrza sprawuje się odgłos, który największy bywa przy wysokich murach. *Hub. Wst.* 222. *Echo*, odzywanie głosu, gdy się na czyje wołanie widzi, jakoby się kto odzywał; niektórzy mówią odgłos. *Mącz.* Echo, odgłos, głos odbijający się od jakiego twardego ciała, i na wstecz wracający się, z kąd wyszedł. *Sak. Probl.* 63. Nowi nie innego nie są, tylko odgłos starych, a od głosu rozmaity, albo ostatnie sylaby, albo całe słowa, powtarzający. *Mon.* 66, 817. Stogębny odgłos. *Zab.* 15, 106. *fama.* Odgłos niesie stary, Ze władzca Lipary, Groty dla miłości hartował. *Anakr.* 46; *Ross.* наслышка. ODGŁOSIĆ, *f.* odgłosi *act. dok.*, Odgłaszać *niedok.*, głos odbijać, odzywać się odgłosem, wiederhallen; *Vind.* prutigłafiti; *Ecc.* противоглашу, противовѣщаю; *Ross.* откликнуть, откликать; (*ob.* Klekotać). Płaczliwie im odgłaszał las i brzeg przyległy. *Otw. Ow.* 430. Ziemia i powietrze echem odgłaszały. *Przyb. Mill.* 230. Ej! choć się z nami odgłasza Już Amarylla nie nasza. *Kniaź. Poez.* 1, 173. ODGŁOSOWY, ODGŁOSNY, *a, e.*, od odgłosu, Echo, Wiederhallend. *Vind.* prutigłafen; *Croat.* oglaszni; *Ross.* отзывный. Wiersze odgłosowe. *Mon.* 67, 830. których końcowe zgłoski naśladowują odgłos czyli echo.

*ODGŁOBIĆ, *f.* odgłobi *act. dok.*, Odgłabiać *niedok.*, ref-

- bulare*, odłożyć. *Macz.*, aufheften, aufmachen, auflösen; cf. odpiąć.
- ODGNIC**, *nijk. dok.*, gnijąc odłączyć się, abfaulen; *Vind.* odgniti; *Ross.* отгнить, отгнивать; *Eccl.* отгниваю. Odgnicie *Vind.* odgnija.
- ODGNIEŚĆ**, odgnioł, odgnietli, *f.* odgniecie *act. dok.*, Odgniatać *niedok.*; odcisnąć gniotąc, abdrücken, durch Drücken beschädigen; *Ross.* отгнать, отгнать, отдавить, отдавливать. Sinogarięc przyniesie ofiarnik do ołtarza, i odgniecie głowę jej. *Budn. Levit. 1, 15.* Koniku przypomnij tłumoki, Nie zbyt dawno dzwigane, Co ci boki odgniotły. *Pot. Jow. 106.* t. j. odsedniły, wund drücken.
- ODGNIEWAC** się *f.* odgniewa się *recipr. dok.*, udobruchać się, *stomachum decoquere*, aufbören sich zu ärgern; wieder gut werden. Zawies gniew; a gdy się odgniewasz, a rozum się uspokoi, dopiero karz. *Sk. Dz. 608.* Odgniewa się wnet; *cito ab eo haec ira abscedet. Macz.* Są niektórzy, co się nic nie mogą odgniewać; *quorum infinitum est odium. Macz.* Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa; ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się. *Eraz. Jez. U 2.* Odgniewany udobruchany, ublagany, wieder gut gemacht, besänftigt. Za twym berłem, Bóg im odgniewany, Umknie za Wołędzkie bisurmany. *Miask. Ryk. 2, 65.* Zgon bliski państwa; chyba żeby odgniewani bogowie i ukojeni przez sposoby wszelkie, raczyli odmienić bieg rzeczy wieczny. *Nag. Cyc. 75.*
- ODGNIOTEK**, tka, *m.*, nagniotek, odcisk, der Zeitdorn. Człowiek przewidzi po bolu swoich odgniotków, iż deszcz padać będzie. *Teat. 29. b, 47.*
- ODGNOIC** *cz. dok.*, gnojeniem odłączyć, abdüngeu, lösdüngeu, durch Dünger oder Säulniß; *Eccl.* отгною.
- ODGODZIC**, *f.* odgodzi *act. dok.*, Odgadzać *niedok.*, oddalić, entfernen. Jedna rota odgodziła się od drugich hufów. *Baz. Sk. 172.* Aby żaden z obozu wybiegać, i od roty swej odgadzać się nie śmiał. *Vol. Leg. 2, 1702.*
- ODGÓRNY**, a, e, z góry będący, von oben. Gdy wasze insze członki powynajdowali, Miedzy gardłem a barkiem odgórnym zbywało miejsce. *Żebr. Ow. 149.*
- ODGORZEC** *f.* odgore; *nijk. dok.*, gorejąc odpaść, abbrennen, lösbrennen; *Eccl.* отгораю, отгораю.
- ODGOŚCIC** się *recipr. dok.*, *f.* odgości się; w gościnie być, w drodze daleko od siebie być, verreisen, sich von Hause entfernen. Gdyby się mąż daleko a długo odgościł od domu.... *Petr. Ek. 8;* *Ross.* отгостить, отгашивать.
- ODGOTOWAC** *cz. dok.*, odwarzyć, dosyć wygotować, genug abkochen; *Vind.* odkuhati; *Ross.* отстряпаться.
- ODGRABIC**, *f.* odgrabi *act. dok.*, grabiami odmiatać, wegrehen, wegbarren; *Boh.* odhrabati; *Ross.* отгрести, отгребать. Trawy wysiekli i odgrabili. *Krom. 761.*
- ODGRAMIAC**, *ob.* Odgromić.
- ODGRANICZYC**, *f.* odgraniczy *act. dok.*, Odgraniczać *niedok.*; oddzielić granicę, die Gränze abtheilen, scheiden; *Sorob. 1.* wotmezuyu; *Eccl.* отграняю. Miasto Prome odgraniczało Pegu od Awa na północ. *N. Pam. 25, 131.* Przebył góry, Morawy z Węgrami odgraniczające. *Krom. 155.*
- ODGRANA**, *ej, z.*, odegranie, odzyskanie przegranego granicem, daß Wiederabgewinnen des Verpielten. Póki tam bawi chęcią zapalony odegranej.... *Teat. 45. b, 52.*
- ODGRAZAC**, *ob.* Odgrozić.
- ODGRODZIC**, *cz. dok.*, Odgradzać *niedok.*; (*Boh.* odhraditi *aperire*, ogrodzenie otworzyć); odgraniczyć, odłączyć grodzą; *Vind.* odparnati; *Croat.* odgrajam; *Eccl.* отгараждаю; *Ross.* отгородить, отгораживать; (отгородка przegrodka). Bóg okrąg ziemi od nieba odgrodził. *Ozym. Sw. 2, Q 3 b.* Wyspę tę odgradzała od rozległego ładu cieśnina zbyt mała. *Przyb. Luz. 30.*
- ODGROM**, *u, m.*, gwałtowne odparcie, gewaltsame Zurückschlagen. Gdańszczanie na zasadzki wpadają, i z niepodłą kleską odgrom biorą; *repulsi sunt. Krom. 629.* **ODGROMIC**, *f.* odgromi *act. dok.*, Odgramiać, Odgromiać *niedok.*; gwałtownie odbić, odeprzeć, odepchnąć, gewaltig zurückdrängen, zurückschlagen, den Angriff abschlagen. Słowacy do Panonii wtargnęli; lecz odgromieni i wypędzeni z tamtąd od Klodyusza. *Krom. 20. Warg. Wal. 236.* W tym Febus przybył, i węża onego odgromił. *Otw. Ow. 450.* — Odgromić co nieprzyjacielowi, odbić mu co, dem Feinde etwas wieder abnehmen, abschlagen, wieder abjagen. Geryonowi odgromił plon zajęty Herkules. *Tward. W. 175.* Odgromił hetman Tatarom plonów w Polsce zajętych. *Tward. W. D. 2, 251.* Nie zginęło im nic ze wszystkiego, co nieprzyjaciele byli zabrali; bo wszystko to odgromił Dawid. *Budn. 1 Sam. 30, 19.* Uszli z wielkim plonem nieodgromionym. *Groch. W. 558.* Dyabol ludzi zwodzi, przez tyrany od prawdy odgromiając. *Gil. Post. 205.* (odstraszać). Bogowie przedsięwzięcie odgromieć przekłete! *Żebr. Ow. 255.* (odpędzić.).
- ODGROZIC**, *f.* odgrozi *act. dok.*, Odgrażać *niedok.*; *Boh.* odhrozyti; grożącemu pograżać, odkazać się; *Carn.* grosim se; etnem wieder dräuen. Grozili Rzymianie, odgroził im Annibal. *Kras. Hst. 61.* Odgrażać się na kogo, odzywać się nań groźbą; in Drobworte gegen jemanden ausbrechen. Sama na własne uszy słyszałam, jak się odgrażał na ciebie. *Teat. 51. b, 44.* Z tyłu odgrażań zdrowiuteńcy z placu schodzimy. *ib. 32, 114.* — §. Odgrozić się czemu = odjąć się groźbą, durch Drohen loß werden, sich mit Drohen loß machen. Rzuć mię w niebezpieczeństwa, jeśli to być może, Jeszcze większe, niż jego; ja się im odgrożę. *Przyb. Luz. 134.* — §. Odgrozić kogo od czego = odstraszyć go grożąc. *Tr.*, jemanden von etwas durch Drohen abschrecken. — §. Odgrozić co od kogo, groźbą odebrać od niego, wygrozić z niego, einem durch Drohen etwas abjagen, ihm etwas abdrohen.
- ODGRYZC**, *f.* odgryzie *cz. dok.*, Odgryzać *niedok.*; *Vind.* odgristi, odgrisniti; *Rag.* odgristi, grizam; *Bosn.* odgristi; *Croat.* odgrizujem; *Ross.* отгрысть, отгрызть, отгрызати, отгрызати, -пываю, отгрысти, откусити; zębami odłamać, odkąsać, abbeißen. Zwierzętom przednie zęby służą do odgryzania. *Kluk. Zw. 1, 46.* Na komenderowanie: odgryż ładunek! Ładunek żywo w usta się kładzie, i zębami przecina; odgryzłszy, z ust się odrywa. *Kawal. Nar. 238.* — §. Odgryźć się komu, zębami mu się odjąć, obronić się kasając, odkąsać mu się, odcinać się, propr.

et fig., sich jemandes mit Beissen erwehren; wieder beissen, durch Wiederbeissen abtreiben. Szalony, ktoby chciał mułowi piętami odwierzgnąć, a psu się odgryźć. *Pilch. Sen. 349.* Nie mógł się pies odgryźć wilkowi. *Jabl. Ez. 86.* Coż gości szarpiesz niewinnych, psie śmiały, Przeciwi wilkom opieszaly! Czemu na mnie paszczę nie obrócisz srogo, Który ci się odgryźć mogą? *in me remorsurum. Hor. 2, 333. Min.* — Romulus miał co czynić z sobą, oganiając i odgryzając się zewsząd nieprzyjacielom. *Gorn. Dw. 258.* broniąc się, się die Feinde abzumehren. Białogłowie nie jest z to, tak jako mężczyźnie, aby się odgryzała, a ludzkie pohamowała fałszywe języki. *ib. 229.* t. j. aby zbijała obmowiska, bösen Keimund zu Schanden machen. Kto się obronić i odgryźć umie, ten w pokoju siada. *Ezop. 109.* Z unitami się o to tam sobie odgryzuj. *Pim. Kam. 70.* Odgryza się, nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą przebarszczać. *Cn. Th.,* mit ihm ist nicht zu spaßen. (*Ross. огрыза, огрызень, огрызливый* odcinający się). ODGRYZEK, zku, a, m., odgryzionego co, etwas Abgebissenes; *Carn. grishlej; Vind. grislei, sagrisik, vgrislai, sagrislai, vgrisik, saloshai.*

ODGRZAĆ, f. odgrzeje cz. dok., Odgrzewać *niedok.*; *Boh. ohřít, ohřát, ohřjvati; Ross. отогрѣть, отогрѣвать, разогрѣть, разогрѣвать;* na nowo ogrzać, aufwärmen, wieder wärmen. Znowu trójzęb Neptunow w ogniu się wygrzewał, Swe strzały Phebus ze krwi Pytona odgrzewał. *Bardz. Luk. 114.* Miecz z mordu pierwszego kurzący się, chutnie W drugiego rodzonego krwi odgrzał okrutnie, *recalfecit. Żebr. Ow. 202.*

ODGRZEŚĆ, f. odgrzebie cz. dok., Odgrzebać *niedok.*; *Vind. oddersati, odpraskati; Ross. отгрести, отгрѣбать;* odkopać, aufgraben, aufscharren. Odgrzebać się, odejmować się, otrząsać się, sich rütteln, schütteln, von sich abschütteln wollen. Mizerna mysz i biedna mucha się odgrzebie. *Pot. Zac. 90.* Nie odgrzebuj, kiedy cię nie ugara; *extra teli jactum, quiesce. Rys. Ad. 42.* Dobrze przypowieść przypomina stara, Nie odgrzebuj się, gdy cię nie ugara. *Pot. Syl. 372.*

ODGRZONAĆ cz. jedn., n. p. Odgrzonał mało piasku, i trzask nabierał z czołniska starego, na pogrzeb Pompeja. *Bardz. Luk. 148.* Złości odgrzeniesz precz od nich. *Ryb. Ps. 35.* odgrześć, odgarnąć, odsunąć, weg scharren; cf. podgrzonać.

ODGURTOWAĆ, f. odgurtuje cz. dok., odpasać, aufgürten, los gürteln. Odgurtuj konie. *Tr.*

ODGWOZDZIC, f. odgwoździ cz. dok., Odgwaźdzać *niedok.*, entnageln, die vernagelte Kanone wieder aufmachen. Odgwoździć armatę, wydobyć z zapalu armaty gwoźdź, zabity dla uczynienia jej nieużyteczną. *Jak. Art. 3, 305; oppos. zagwoździć.*

ODHACZYĆ cz. dok., od haku lub haczka odpiąć, odczepić, los haken, abhaken; *Vind. odapeti, odkopzhati.*

ODHEBLOWAĆ cz. dok., heblem odrzynać, abhobelnen; *Sorab. 1. wothibluu; Vind. odstrugati.*

ODHERAPIĆ, f. odherapi cz. dok., uszczwaną zwierzyne psom odjąć; (*Etym. herap, harap;* den Jagdhunden den Fang

abnehmen. Co tehu za chartami kwapi, Bojąc się, że kto inszy przed nim odherapi. *Pot. Pocz. 501.*

*ODHOWIĆ się, [= odpościć, z rusk. howity 4]; n. p. Spół z Rzymiany paschę odprawować i odhowić się. *Sak. Kal. E 3;* cf. odchować.

ODISKAĆ, ODISKIWAĆ, ODISKACZ *Cn. Th., ob.* Odzyskać.

ODISTOCZYĆ, f. odistoczy cz. dok., istotę przemienić, odmienić, daß Wesen eines Dinges verwandeln, seine Natur verändern. Jątrzenie się, jest to odistoczenie się zastanowionej krwi w krazeniu swoim na materją, czyli otok. *Perz. Cyr. 2, 54, Wesenabwandlung, Verwandlung. Teat. 38, 91.*

ODJAĆ, odjął, odjeli, f. odejmie cz. dok., Odejmuwać *niedok.*; *Boh. odjiti, odnjiti, odgal, odial, odegmu, odjmati; Slov. odnjiti, odial, odjmati, odnimem; Sorab. 1. wodberu, preczberu, deleberu; Vind. odvsėti, odvsél, odvšamem, odjemati, oteti, otemem, dolvseti; Slav. otěti; Bosn. oteti, otimati, odnimati, uzimati; Rag. otěti, otimati, odnimiti, oduzěti; Croat. otimati, odimlyem, otimlyem, otimam, odvzimlyem, odevzimlyem, odevzetje, odevzět; Dal. oduzeti, odvseti; Eccl. отъати, отъиму, отъемаю; Ross. отобрать, отбирать, отнять, отнимать;*

wziąć od czego, ująć od czego, odebrać, wziąć precz, von etwas abnehmen, weg nehmen. Z plastrów miodu, jeśli co nieczystego będzie, odejmiesz. *Cresc. 607.* Tak długo powinien być plastr przyłożony, i nie odejmowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup. 5, 394.* Dałby, sobie od gęby odjawszy. *Cn. Ad. 140.* (sobie uwłaczając). Teraz po jej śmierci, jakby odjął ręką, Wszystko się odmieniło. *Zimor. 259.* jak gdyby odstrychniono; wie mit der Hand abgestriden, platterding. — Skoro odejmowano stoły. *Warg. Wal. 57.* t. j. skoro po obiedzie, sobald man die Tafel aufhob. — *Arith.* Odejmuwanie *substractio*, daß Abziehen; *Slov. odberatelka;* jeden z pięciu sposobów rachowania, działanie, przez które jedna liczba odciąga się od drugiej. *Jak. Mat. 1, 19. Solsk. Geom. 3, 79.* Odejmujący, *subtrahendus*, liczba mniejsza, którą wyjmujemy z większej. *Solsk. Geom. 3, 79.* — §. Odjąć co komu odebrać mu co, pozbawić go czego, einem etwas nehmen, abnehmen, weg nehmen, benehmen, ihn einer Sache berauben. Odjeli mu urząd. *Baz. Hst. 106.* (złożyli go z urzędu). Kochałem; nad to rozum odjęło kochanie. *Przyb. Luz. 159.* Zazdrość jej prawie rozum odejmuje. *Teat. 52. d, 100.* Gdy kogo Bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad. 30. Pot. Pocz. 414. Bardz. Luk. 112. Cn. Ad. 350. Tward. W. D. 11. Chrośc. Fars. 503.* Chrystus swoim przyjściem bogom pogańskim moc odjął. *Sk. Dz. 144.* Odtąd, jak się Cezar państwu poświęcił, sobie się odjął; *sibi se eripuit. Ossol. Sen. 37.* Żeglarzom twarzy bladną, serce zjął strach srogi, Odjął i ręce, odjął i nogi. *J. Kchan. Ps. 163.* Baczmy w tych, którzy są paraliżem zarażeni, że więc razem rękę i nogę i mowę im odejmuje. *Sak. Probl. 83.* Mnichom i zakonnicom swym chleb odjął. *Birk. Exorb. 33.* Postanowił miastu odjąć wodę. *Warg. Cez. 234.* Wojna między Turkiem i Wenetami wszystko im żeglowanie do ziemi świętej odjęła. *Sk. Żyw. 2, 380.* (pozbawiła ich sposobu do tego). Ustawione jest na morderców karanie, Gardła odjęcie, i dóbr

wszelakich zabranie. *Pasz. Dz.* 63. — §. Złodziej taki niechaj umrze, i tak odejmiesz to złe z pośrodku ludu. *Radz. Deut.* 24, 7. t. j. zniesiesz, wyrugujesz, du wirst es auörotten. Léczył Chrystus wszystkie choroby, śmierć odejmował, dyabły wyrzucał. *Smalc.* 58. Czarodziejniki swą złą nauką komu chcą uszkodzić; ale tego zasię odjąć a oddziaływać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. Jez. P 5 b.* (ob. Odczynić, obczarować; *Vind.* odpomagati, prezhpomagati). — §. *Emphat.* Odjąć co komu, nazad odebrać, odbić, odgromić, wieder abnehmen, abjagen, abschlagen. Wilkowi zająca z gardła nie odejmie. *Pot. Jow.* 183. (cf. odeszczwać). Psi odjęli owcę wilkowi, a zjedli ją sami. *Tward. Wł.* 168. Odjął wilkowi owce, a sam je pojadał. *Biel. Św.* 119 b. Odjął nieprzyjacielom nas nieprzejednanym. *Groch. W.* 18. t. j. odbronił nas, wyrwał nas z ich mocy, er hat uns ihnen entrissen. ODEJMOWAĆ się komu - bronić się przeciw komu, sich zur Wehre setzen, sich wehren. ODJAĆ się komu - obronić się, sich erwehren. Szkotowie, gdy najechali Brytanią, odejmowali im się Brytańczykowie. *Sk. Dz.* 423. Z tą waszą wolnością nigdy się nieprzyjacielowi nie odejmiecie; jedno zawsze Król u szlachty w niewoli będzie, a szlachta u nieprzyjaciela. *Biel.* 434. Nie zaznacie błogosławieństwa z nieba; ani się nędzy i niedostatku waszemu odjąć będziecie mogli. *Star. Ref.* 59. I biedna mucha się odejmuje. *Cn. Ad.* 279. (cf. odgrzeba się). Próżno się mam odejmować, Widzę, że muszę miłować. *J. Kchan.* *Fr.* t. j. wzbraniać się, sich weigern. Młodzieniec napełniał serce dobrymi myślami, świata pochlebstwem meżnie się odejmując. *Sk. Żyw.* 2, 28. Młodzieńcze! umiej się odjąć uciechom stołu, i czułym miłości rozkoszom. *N. Pam.* 10, 64. Alexander nie mógł się obaczyć, ani odjąć onym nieobyczajom, których się był za młodu napił. *Glicz. L.* 8. Mówią: nie mogę się odjąć, jużem przywyknął, a nałożył się tak lotrować. *Gil. Post.* 173 b. Coż meźniejszego, jak nieścześnieściu śmiało się odejmować? *Pilch. Sen.* 19. Kto tego świętego słyszał, z trudnością się odjąć mógł, aby chrześcianinem nie został. *Sk. Żyw.* 1, 32. — §. Odjąć się, uwolnić się, sich los machen, befreien. Petlice, które u nóg krogulca wisały, zawinęły się około gałęzi, tak iż on nijak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. — Odjąć się czego - uwolnić się z czego, pozbyć się czego, sich etwas vom Halse schaffen. Nastąpił Domarat z wojskiem, chcąc się wojny obecnej odjąć. *Krom.* 394. *bellum illatum depulsurus.*

ODJACHAĆ, ob. Odjechać ODJADAC się, ob. Odjeść się. ODJARZMIĆ cz. dok., od jarzma uwolnić, entjodnen; *Vind.* odjarmati, isjarmati; *Rag.* odjarmiti; *Croat.* odjarmujem, odkleplyem.

ODJATEK, tku, m., rzecz odjęta, zabor, das Weggenommene, die Eroberung, eroberte Sache; (ob. Odjemek). Prusacy mało nie wszystkie zamki pod władzą swoje odjęli, a Krzyżaki precz powyrzucali; zaczęły wszystkie one odjątki Kazimierzowi w moc poddawali. *Krom.* 592-3.

ODJAZD, u, m.; *Boh.* odgezd; *Carn.* odhod; *Vind.* odpel, odnapotenje; *Ross.* отъездъ, отбытие; odjeżdżanie, odjechanie, die Abfahrt, Abreise. Prosić miłego gościa, że-

by się z odjazdem nie spieszył, jest to mu dać poznać, iż bytność jego w domu naszym pożądana. *Kras. Pod.* 2, 10. ODJAZDOWY, a, e, od odjazdu, odjezdny, Abreise-. Odjazdowe płacie Boh. odchodneho dati. Odjazdowa uczta *Carn.* odhōdna. ODJECHAĆ, f. odjedzie, odjadę *intr. dok.*, ODJEZDZAĆ *niedok.*; *Boh.* odgeti, odgel, odgedu, odgjzēti; *Rag.* odjahati, odjezditi; *Bosn.* odjahati; *Croat.* odjahujem; *Vind.* odhajati, odnapotiti, odjesditi, sajesditi, odpelatife, prezhpelatife; *Ross.* отъехать, отъжать, отбыть, отбываю; (*oppos.* przyjechać); jazda się puścić w drogę, jadąc się oddalić, odjechać konno, odjechać pojazdem, odjechać statkiem, okrętem (= odpłynąć); abreisen, weg reiten, abreiten, abfahren, weg fahren; weg schiffen, abschiffen. Chory do doktora jedzie; skoro ozdrowieje, odjeżdża od niego. *Birk. Ezorb. G 2 b.* Trzeba zajeżdżać konia, na nim odjeżdżać, a znowu przybiegać, i zasię odjeżdżać, aby się zwyczail przy koniach bywać i bez nich. *Cresc.* 523. Miłość We Pana i moja na jednym dziś odjechały wózku. *Teat.* 29, 71. Już odjeżdżał; jam go jeszcze kazała wołać do siebie. *ib.* 20. b, 81. już był na wsiadany, er war schon im Begreifen abzureisen.

ODJECIE, *Ross.* отъятие; *Eccl.* отатик; ob. Odjąć.

ODJĘK, u, m., odgłos jekania, odbijające się stękanie, jekanie; seufzender Schall, widerschallender Seufzer. Słyszysz przeraźliwe stękanie; leci na odjęk boleści. *Stas. Num.* 1, 226.

ODJEMEK, mku, m., (cf. *Ross.* отъемъ, отымка odjecie), vox obsoleta, significat rem aliquam avulsam. *Zal. Test.* 72, etwas Abgebrocheneß, Bruchstück. Tobie zacny Żydowski, kałol i stokłose W odjemek, odwiawszy bróg herbów Polskich niose. *Pot. Poc.* 278. ODJEMNIK, a, m., *Arithm. subtrahendus. Alg. Nar.*, odejmujący; *Ross.* отъшчикъ, отъшмалычикъ, съемщикъ. ODJEMNY, a, e; *Ross.* отъемный; *Eccl.* отятный; mogący być odjętym, abnehmbar, wegnehmbar, wegnehmlich. — *Algebr.* Ilości odjemne, *quantitates negativae. Sniad. Alg.* 9. — *Arithm.* Odjemny, *minuendus. Alg. Nar.* — Elektryczność jest dodatnia i odjemna. *Scheidt.* odejmująca.

ODJESĆ się, odjedli się, f. odje się, odjedzą się *recipr. dok.*, Odjadać się *niedok.*; (*Boh.* odgjt, odgedl, odgjdati; *Vind.* odjesti; *Ross.* отъсть, отъдать, откушать - jedzenie kończyć); najadłszy się do sytu, jeść przestać, sich satt essen und zu essen aufhören. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teat.* 35. d, 85. Choćby mi był zbyteczny głód nie dokuczał, nie mógłbym się być jednak odjeść jarzyn, i smaku i zaprawy przedziwnej. *Kras. Dos.* 119. — §. Odjeść pieniądze, das Geld abessen. *Ern.* 9. za wartość ich u drugiego się stolować. — §. Odjeść kogo, zjeść co przed kim. *Vol.* einem etwas vor dem Munde weg essen.

ODJETY, *Ross.* отятый; *Eccl.* отъятый, ob. Odjąć.

ODJEZDNY, a, e, odjazdowy, od odjazdu, Reise-, Abreise-, Abfahrts-. Odjezdna godzina. (*Ross.* отъездной co odjechał). — Na odjezdny - na samym odjeździe, bey der Abreise. Na odjezdny krótko mu dobroczynności swoje przypomniał. *Warg. Cez.* 185.

ODKĄD *adverb. loci*; *Boh.* okad, okud; *Vind.* odkod, dokler; *Carn.* odklej; *Slov.* odkud; *Slav.* odkada; *Bosn.* odkada, odakle, odkle; *Rag.* odkād, odonada; *Croat.* odkud, odkuda, odkada; *Ross.* откуда, откуда, откуда, отъ куды; *Eccl.* отнюдуже; — *§. a) z kąd? z którego miejsca? woher, von woher? Pytamy go: odkąd urodzony? *A. Kchan.* 82. *Zopytał go: odkąd idziesz? *1 Leop. Judic.* 17, 8. — §. b) *temporis*: Odkąd, od którego czasu; od tego czasu, jak... von der Zeit an, als... Kamoens nieszczęśliwy był w ojczyźnie, odkąd zaczął pisać poezye. *Przyb. Luz.* 348.

ODKADZIC *cz. dok.*, nawzajem pokadzić, zupełnie wykadzić, *f. abräumen*; *Vind.* odkaditi.

ODKAJDANIĆ, *f.* odkajdani *cz. dok.*, z kajdan uwolnić, von den Fesseln befreien, entfesseln. Śmiertelny napój dziś mię z więzów odkajdani. *Teat.* 46, 74.

ODKAPAC *cz. dok.*, zupełnie wykapać, kąpiąc odwetować, lub zbyć, abbaden; *Vind.* odkopati.

ODKAPAC *med. dok.*, Odkapnąć *jednł.*, Odkapywać *częstotł.*, od czego skapać, abtraufen; *Sorab.* 1. wotkapuyu, wotkipu; *Vind.* odkapniti, odkaplati, odkapati.

ODKAPTURZYĆ, *f.* odkapturzy *cz. dok.*, kaptur zdjąć, die Kappe abnehmen. — *Myśl.* Odkapturzyć sokoła, dem Falcken die Kappe nehmen. *Tr.*

ODKARASKAĆ się, *f.* odkaraska się *recipr. dok.*, (ob. Skaraskać się; *Etym.* karaś, karasek); dobrym sposobem się zbyć czego, mit guter Manier los werden. Ona ledwie się go odkaraska. *Pot. Arg.* 393. Ledwo się w pojedynku rany odkaraskał. *ib.* 591. ustrzegł, uchwalił.

ODKARMIC, *f.* odkarmi *cz. dok.*, karmiąc odchowować, dziecię od piersi odsadzić, odchowować go, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Ross.* откормить, откармливать. Matki, jak nierozumne zwierzęta, ledwo odkarmią dzieci swoje, już zapominają o nich. *Bals. Niedz.* 1, 328. *Glicz. Wych. D* 5. Często się trafiać zwykło nabrzmienie piersi tym, które już odkarmiwszy dziecię, pokarmu stracić nie mogą. *Perz. Lek.* 288.

ODKASAĆ *f.* odkasze *cz. dok.*; podkasanie rozpuścić, das Aufgeschürzte los schürzen, los gürten; *Sorab.* 1. wotkaszam.

ODKASAĆ, *f.* odkasze *cz. dok.*, Odkęsywać, odkęsuje *niedok.*; *Sorab.* 1. wotkaszam; *Ross.* откусить, откусывать; *Eccl.* отхпати, отгрысти, откусити; odgryźć, *prop. et fig.*, abbeißen. *Cn. Th. Włod.*

ODKASZLNAĆ, *f.* odkaszlnie *intr. jednł.*, odkrzęchnąć, aufhusten, sich räuspern; *extussire. Mącz.* Trzykroć odkaszlnął, uśmiechnął dwa razy Piękny Hiacynt, nim zaczął przemowę. *Kras. Mon.* 37. Odkaszlnąwszy i spluwszy. *Teat.* 28. b, 86.

ODKAZ, *u, m.*, odkazywanie; (*Ross.* отказъ sprzeczną odpowiedź; *Boh. et Slov.* odkaz; *Sorab.* 1. wotkazano, legat, zapis); §. 1) odpowiedź, rezolucya, die Antwort, der Bescheid. Przecię dała odkaz łaskawy posłańcowi. *P. Kchan. Orł.* 1, 51. Przyjechali drugi raz gońcowie Moskiewscy, z obyczajniejszym po kaźni odkazem. *Stryjk.* 780. t. j. oświadczeniem, Erklärung. — §. 2) Odkaz, odkazek, odkazywanie się, odgrażanie się, Drohung. Nie-

rozumne mowy, pokątne odkazki, podle przechwałki, wprawiły go w podejrzenie. *Nar. Hst.* 3, 200. — §. 3) Odkaz, odkazanie, odkazywanie, legowanie, legat, zapis, *Vind.* savdielstvu, sadielshanje; *Ross.* справа, daß Vermähltniß, daß Legat. Odkaz do kupca na odebranie summy assygnacya, eine Anweisung. *Smotr. Lam.* 165. **ODKAZAĆ**, *f.* odkaże *cz. dok.*, Odkazywać *niedok. et frequ.*; (*Boh.* odkazati, odkazowati *legare*; *Hung.* atkozni; *Sorab.* 1. wotkazuyu, wotpokažu, wotposzczewu; *Ross.* отказать, отказывать a) odmówić; b) legować); — *§. 1) odkazać, odkazać się, odpowiedź dać, rezolucyą dać, sprawę dać, Bescheid geben, sich erklären. Pozwany ma na żałobę odkazywać i sprawować się. *Stat. Lit.* 179. Połowcy od Swantopełka żądali, aby z zatrzymanej dani im odkazał, i dosyć uczynił. *Stryjk.* 171. Strona pozwana, jako na pozew, tak i na rejestr szkód, powinna się odkazywać. *Stat. Lit.* 136. — §. 2) Odkazać, odkazać się, odgrązać, odchwalić się, bräuen, broßen. Oko marsowate odkazuje. *Comp. Med.* 699. Jeszcze się tak kapralowi odkazujesz! *Teat.* 24, 65; (cf. stawić się). Państwo to zburzyć królowa zuchwała, Po szalonomu się odkazywała. *Hor.* 1, 168. *Min.* Podana przez posła Rosyjskiego deklaracya wojny, nie sprawiła tu ani twogi, ani odkazywań się. *Gaz. Nar.* 2, 243. Nie było bezpiecznie z jawnym się odkazywać oporem. *Nar. Hst.* 3, 285. — §. 3) Odkazać, kazać precz, oddalać, wen! *Vind.* prezhokasati, napreikasati, weggehen heißen. Ktoby opuścił żonę, niechaj jej da list rozwodny. *Sekl. Math.* 5; «not. ktoby odkazał od siebie, albo lożną uczynił.» Aby żony z inszej przyczyny nie odkazywał od siebie, chyba... *Sekl.* 20. Z tych ludzi od dworu swego odkazywać. *Kosz. Lor.* 53. Na służbie utraci, i weźmie złe odkazanie a odprawę. *Glicz. Wych. H* 6. Przez ostracyzm został człowiek bannizowan, i od państwa precz odkazan. *Petr. Pol.* 248. — §. 4) Odkazywać co komu, legować, zapisować, (cf. odlecać); einem etwas legiren, vermahnen; *Boh.* odhodlati; *Rag.* odréditi; *Vind.* navishati, nakasati, napoflati, sadielfhati, savdeliti; *Ross.* отрядить, отряжать, справить, справлять. Dał mu dom, żywność, i ziemię mu odkazał a poruczył. *1 Leop.* 3 *Reg.* 11, 18. Kiedy komu jaka rzecz z dziedzictwa, summa albo prawo będzie odkazane, zowie się to legatem. *Gal. Cyw.* 2, 151. Nie znam go więcej za mego powinnowatego, i tobie wszystko odkażę. *Teat.* 18, 110. Odkazowanie testamentne może być tym wszystkim osobom, które odkazaną rzecz słusznie przyjąć mogą. *Sax. Tyt.* 168. Starszemu synowi księstwo umierając odkazał. *Krom.* 97. Boguchwała, biskup Poznański, do kościoła wiele ksiąg swych odkazał po śmierci. *Biel.* 146. Złe sobie postępuje chory, Co swoje lekarzowi odkazuje zbiory. *Min. Ryt.* 4, 145. — Odkazanie u kogo długów pewnych, miasto fantu przed sądem bywa poczytane. *Sax. Porz.* 114. assygnacya na nie, die Anweisung. — *Fig.* Jak mnie odkazał ojciec mój królestwo (mówi P. Chrystus), tak ja też wam odkazuje. *Radz. Luc.* 22, 29. wie mir's der Vater beſchieden hat. *Euth.* **ODKAZICIEL**, *a, m.*; *Slov.* odkaznik; *Sorab.* 1. wotkazwar; *Ross.* отка-

- ищкѣ testator; w rodz. żeńsk. откащика. (Ross. отказный legowany).
- ODKESYWAĆ**, ob. Odkasać.
- ODKICHNAĆ**, f. odkichnie intr. dok., kichając odezwać się, wykichnąć; aufstehen, auf einmal zu nieszen anfangen. Trzykroć potym odkichnęła; z kataru to przychodziło. *Lib. Hor. 8.*
- ODKINAĆ** się, f. odkinie się recipr. dok.; (Bosn. odkidati, odkidivati *infringere*, odkinnuti *disjungere*; *Rag.* odkidati *avellere*, odkinuti, odkidivati *defringere*; *Ross.* откинуть, odkidyvatъ *zrzucac*, odrzucac); przekinać się od kogo, odstać od niego, odkłonić się, von einem absteigen, ihn verlassen, von ihm zu einem andern übergehen. Po niesporze Sycylijskim Sycylijszykowie odkinęli się albo odstali od Francuzkiego Króla do Piotra Aragońskiego. *Stryjk. 311.* Wołosi odkinęli się od Węgrów po śmierci Ludwikowej, a do Polaków przystali. *ib. 448.*
- ODKIPIEĆ**, f. odkipi intr. dok., przestać już kipieć, wrzeć, zu sieden aufhören, abkochen, verschäumen; *Eccl.* откипаю. Odkipiało, *desiit spumare, bullire. Cn. Th.*
- ODKISNAĆ**, odkisnęło, odkisło, f. odkisnie neutr. dok., Odkisać niedok., *Odkisawać frequ.; §. 1) kiśnienie odbyć, abgähren, genug gähren. Moszcz, gdy w *sędziech kisa, trwalszy będzie; wszakoż nie tak rychło się ustoi, jako gdy na kadzi albo w wannie odkisa. *Cresc. 336. Fumarium*, miejsce, gdzie wino albo piwo odkisawa. *Mącz.* — §. 2) *Activ.* Odkisac piwo, abgähren lassen. *Tr.?*
- ODKIWNAĆ**, f. odkiwnie intr. jedntl., Odkiwac niedok., głową trząsać nie przyzwalając, abnuere, renuere. *Cn. Th.*, den Kopf schütteln, mit Kopfschütteln versagen, abschlagen; *Sorab. 1.* wotkiwnu; *Croat.* odkimavam; *Eccl.* отмаю, не изволяю; cf. odmrugac.
- ODKŁAD**, u, m.; *Boh.* odkład, hogemstwj; (*Slov.* odkład, přestánj od bogowánj; *Sorab. 1.* wotkwad : rozejm); *Vind.* odklad, odlog, odloshba, odloshik, odnafhanje, samuja, savliek; *Ross.* откладъ, отклада, отлагательство; odkładanie na inszy czas, odwłoka, der Aufschub, das Verschieben, der Verschieb, das Verlegen. Sprawę taką bez żadnej zwłoki i odkładów sędzić mają. *Stat. Lit. 149.* Odkład sprawy na inszy czas. *Sax. Porz. 82.* Dał tak nie rychło, z takimi odkładami, iż więcejby był dał, by mi był zaraz odmówił. *Gorn. Sen. 153.* **ODKŁADAC**, ob. Odłożyć. **ODKŁADACZ**, a, m.; *Vind.* odloshnik; *Rag.* odloxitegl; *Ross.* отлагатель; odwłoczyciel, odłożyciel, der Verschieber, Aufschieber, Zauderer. **ODKŁADNY**, a, e, **ODKŁADNIE** adverb., mogący być odłożonym, auffchiebbar. Nieodkładnie : bez zwłoki, nieodwłocznie, unauffchieblich, unverzüglich. Dekreta te nieodkładnie wykonywać się mają. *Vol. Leg. 7, 13.* **OKŁADNICA**, y, ż, daß Pflugbret, Streifbret, daß Ohr, die Pflugfärze. Okładnica u sochy do orania, bywa grabowa, jabłonowa; jest to drzewo, do którego się ziemia, sosnikiem podniesiona, od zakroju spuszcza, a które ją układa. *Kluk. Rosl. 2, 162. et 3, 118.* (*Slov.* odkladatelka *detractio*).
- ODKŁANIAĆ**, ob. Odkłonić.
- ODKŁAĆ**, **ODEKŁNAĆ**, f. odeklnie cz. jedntl., Odklinać niedok., §. 1) wzajemnie kłać, kłatwę kłatwą odwetować, wie-
- der fluchen. On mu klnie; a ten mu odklina. — §. 2) *theol.* Odklinać : kłatwę znosić, den Bann aufheben. Synod na synod; jeden wyklina, drugi odklina. *Sk. Dz. 283.* Dla grzechu jednego wielkiego kościół rekonceyliowany albo znowu przeżegnany być musiał; więc arcybiskup go z dwoma biskupami odklinał. *Sk. Żyw. 370.* — §. 3) Odklinać, odczarować, odżegnać, odzyskać urok. *Cn. Th.* oddziałać; entzaubern, die Beschwörung lösen.
- ODKLAROWAĆ** cz. dok., klarując oddalać, abflaren; *Vind.* sbistriti, iszhistiti od droshja.
- ODKLEIĆ**, f. odklei cz. dok., Odklejać niedok., rzeczy klejone ciepłą wodą rozmiękczając rozwodzić, *deglutinare. Cn. Th.*; *Rag.* odkliatti; *Croat.* odkelyujem; *Ross.* отклеить, отклеивать; abkleimen, aufsteimen, los weichen. Odkleić się co; cf. odewstać, odlipać.
- ODKLEPAĆ** cz. dok. odklepie f. odklepuje *praes.* klepaniem złozować, los flossen, abflossen, weg flossen; *Bosn.* odklapati, odklopiti; *Ross.* отклепать, отклепывать. — §. Na wzajem klepanie odwetować, wieber flossen. — §. Odklepać mową, n. p. Pacierz odklepać, abtreiben, herplaudern.
- ODKLIŃAĆ**, ob. Odkłać.
- ODKŁÓC** f. odkole cz. dok.; na wzajem pokłóć, wieber stechen; (*Ross.* отколоть, откалывать odszczepać, odpinać).
- ODKŁONIC**, f. odkłoni cz. dok., Odkłaniać niedok.; *Boh.* odkloniti; *Dal.* odkloniti; *Ross.* отклонить, отклонять; §. 1) odgiąć, w inszą stronę odwrócić, odchylić, abneigen, abwenden, abfehren, ablenken. Nie dobrze, żebyś się odkłonił od sprawiedliwego sądu. *1 Leop. Prov. 18, 5.* Niemasz, co by się o bogu pytał; wszyscy się odkłoniłi. *Zarn. Post. a 3 b;* (*oppos.* nakłonić, skłonić). — §. 2) Odkłaniać, odkłaniać się komu : na wzajem ukłon oddawać, die Gegenverbeugung machen; *Croat.* odklanyamsze, odklonilszemsze; *Eccl.* противопривѣтвую, противоблудю, противопоздравляю; (*Ross.* откланиваться żegnać się, pożegnać). Kłania się, witając Chryzanta; Chryzant odkłoniwszy się, rzecze... *Teat. 11, 69.* Odkłonił mi się tyle razy, co ja tobie. *ib. 22, b, 24.*
- ODKŁATAC** cz. dok., kłataniem złozować, los flossen, abflossen; *Ross.* отколотить, откладачиять.
- ODKOP.** *Tr.*, ob. Okop. **ODKOPAĆ**, f. odkopie cz. dok., Odkopywać, odkopuje niedok.; *Bok.* odkopati, odkopawati; *Vind.* odkopati, dolskopati; *Bosn.* odkopati; *Croat.* odkápam; *Rag.* odkopatti; *Ross.* откопать, откапывать; zawalonych rzeczy z pod ziemi dobywać, wieber hervor graben, heraus graben, *propr. et fig.* Poszedł odkopać loch zawalony. *Teat. 55, d, 40.* Odkopane świeżo szczątki Herkulanu. *Nar. Tac. 3, 7.* Włochy wiele dostarczają zabytków starożytnych; a im więcej onych odkopują, tym więcej się umiejnożają rozszerza. *Zab. 5, 283.* Ale coż za potrzeba We Pana przywiodła, Żebyś znowu mych żalów odkopywał źródła? *Tręb. S. M. 11.*
- ODKOSIĆ** cz. dok., kosząc rzynać, weg máhen, abmáhen; *Ross.* откосить, откашивать. — §. Kosbę odbyć, fertig máhen.
- ODKOWAĆ**, **ODKUĆ**, f. odkuje cz. dok.; *Vind. et Bosn.* odkovati; *Rag.* odkovatti; *Croat.* odkávam; *Ross.* отковать, отковывать, откуется, отковывание, отковка;

- kując odformować, abſchmieden, ſchmiedend abformen. Nie lekał się odkowanych w stali Gorgon. *Tward. Wł. 6.* Po tynkowanych drogo ścianach, historyj wiele odkowanych w miedzi, i starożytnym widać mozaikę. *Tward. Misc. 118.* Na puklerzu jego świat był odkowany. *Tward. Wł. 48.* — §. Odkuć co, kując odbić, złózować, loß hämmern, abhämmern, loß ſchmieden. Spuścili ciało od drzewa Pańskie odkowane, Nikodem z tyłu zaś wybijał groty. *Ody. Św. 2, K k 3.*
- ODKRAJAC, ob. Odkroić. ODKRAJKI, ob. Okrajki; (*Boh.* odkragky); *Abſchnittel, Schnittze.*
- ODKRAPIAĆ, ob. Odkropić.
- ODKRAŚĆ, odkradł, f. odkradnie cz. dok., Odkradać niedok.; *Vind.* odkrasti; *Sorab. 2.* wotkschadnusch; sobie ukradzione znowu wykraść, na wzajem ukrasć, Geshloßneß wieder ſtehlen. Im to ukradziono; dlatego swoje odkradają. *Karnk. Kat. 358.* Co ze strachem zyska w cudzym, to mu odkradną w jego domu. *Teat. 16, c, 5.*
- ODKRECIĆ, f. odkreći cz. dok., Odkrecać niedok.; §. a) kręconego co nazad odwijając, zurück drehen, abdrehen, aufdrehen; *Vind.* gornafukati, gorperfukati, odsukati, dolposukati; *Ross.* отсучить, отвертть, отвертывать. Tak *Wenus* czyni przekłętą, Do jednego zwiera pęta, Przeciwnie ku sobie chęci, Mąż odkreca, żona kręci. *Petr. Hor. F.* Potrafi on odkrecić, gdybyś chciał w czym zakrecić. *Teat. 19, b, 58.* — §. b) Przekreśnieniem odłamając, abdrehen, abbrehen. Odkrećcie klucz.
- ODKRĘŚLIĆ, cz. dok., Odkreślać niedok., kręśląc odrysować, odgraniczyć, oddzielić, (abreissen), abzschneiden, abzeichnen, beschreiben; *Ross.* очертать, очертить, очерчивать. Pyta ich, jeśli z nich który nie widział wieśniaka, jakiego im odkreśla? *Weg. Marm. 3, 150.* opisuje.
- ODKROCZYĆ, f. odkroczy intr. dok., Odkraczać niedok., Odkroczyć się recipr.; *Boh.* odkročiti; odstąpić, oddalić się, sich entfernen, abgehen, abtreten. Jeśli najmniej wystąpisz a odkroczysz od rozkazania pana twego.... *Rej. Post. G g g 4.* W nauce swęj najmniej się nie odkroczył od niego. *Biał. Post. 55.*
- ODKROIĆ, f. odkroi cz. dok., Odkrajać niedok.; *Boh.* odkrogati, odkragowati; *Rag.* krixati, izhvjellati; *Ross.* отрушати; kawałek oderznąć, ein Stück abschneiden. Dom, dzieci a żona nienatkane piekło, Już tam odkrój, skoro się bynajmniej przypiekło. *Rej. Wiz. 56.*
- ODKROPIĆ, f. odkropi cz. dok., Odkrapiać niedok., §. a) Nakrapiając odświeżyć, wieder besprengen, aufspritzen. — §. b) Odkropić święconą wodą; odpędzić czary kropiąc nią, kropidłem wypędzić, mit Weihwasser weg sprengen, sprengend vertreiben. Odkropić uroki święconą wodą. *Tr.* Tego czarta się nie odkropi od niego się nie uwolni.
- ODKRYĆ, f. odkryje cz. dok., Odkrywać niedok.; *Boh.* odkryti, odkreyt, odkrywati, odhaliti, odhalowati; *Sorab. 1.* wótkrëwam; *Vind.* odkriti, gorodkriti, reskriti, resozhiliti; *Carn.* odgerniti, resgerniti (cf. odgarnąć, rozgarnąć), resodęti, resodęvam; *Bosn.* odkrittiti, otrkrittiti; *Rag.* odkrittiti, odkrijvam, odkrivati; *Slav.* odkriti; *Croat.* odkrivati, odkriti, odkrivam, razkriti, razkrivam, izokrivam, zodeti, zodęvam; *Eccl.* укрываю (= 2. ukrywam); *Ross.*
- вскрыть, вскрывать, открыть, открывать; zakryte odsłonić, aufdecken. Czasem ją odkrywała, czasem zakrywała szata. *P. Kchan. Orl. 1, 415.* Głowę odkryć, *Croat.* zokrivati; *Vind.* glavo odkriti; daß Haupt entblößen. Po spolicie drugich czcimy, odkryciem głowy. Zwierzchnią naszą część obnażając, ukazujemy się pokornymi, i dlatego też nakłaniamy głowy. *Petr. Et. 316.* Nikt przed Królem głowy nie odkrył. *Gaz. Nar. 1, 230.* Z odkrytą głową *Eccl.* нагоглавий. — *Fig.* Odkryj oczy moje, a przypatrz się dziwom twoim. *Budn. Ps. 119, 18.* — *Transl.* Odkryć, dojść, uznać, dowiedzieć się, entdecken, dahinter kommen, erfahren. Nic nie jest skrytego, coby odkryte być nie miało. *Radz. Matth. 10, 26. Sekl. Luc. 12.* Nowe rzeczy odkryć, wynaleźć, *Ross.* изобрѣсть, изобрѣтать, entdecken, erfinden. Odkrycia wynalazcom wielką sławę dają. *Zab. 12, 63.* Odkryć co drugiemu, uwiadomić go, udzielić mu światła w jakiej rzeczy, objawić, etwas entdecken, bekannt machen; *Vind.* odkrivati, resglasfiti, resodeti, resdeniti; *Ross.* обнаружить, обнаруживать; (*Eccl.* откровение objawienie, natchnienie). Koniecznie z tobą mówić pragnąłem, aby ci odkryć jeden sekret. *Teat. 7, 7.* (*Carn.* sbernôshteti, sbernôschem = odkryć sekret). Powiedz, odkryj mi serce twoje. *Teat. 53, b, 20.* t. j. otworz, eröffne mir dein Herz. Przypadek odkrył tę prawdę, której nam nie wierzyłeś. *Boh. Kom. 4, 99.*
- ODKRYCIE, ia, n., subst. verbi, odkrywanie, daß Aufdecken; *Vind.* odkritje; (*Ross.* вскрышка karta we grze odkryta). Odkrycie, wynalezienie, die Entdeckung; *Ross.* изобрѣтание, изобрѣтение. ODKRYCIE, ODKRYTO, adverb., niezakrycie, otworzysto, aufgedekt, offen und frey, szczerze, otwarcie; *Ross.* откровенно; *Eccl.* откровенние. Szczerem w tej sprawie szczerze i odkryto. *Smotr. Nap. 8.*
- ODKRYTOŚĆ, ści, ż., niezakrytość, die Aufgedektheit, Offenbarkeit, Unverdecktheit; otworzystość, die Offenheit; *Ross.* откровенность. ODKRYTY, a, e, partic. perf. pass., aufgedekt, entdeckt; otwarty, szczerzy, offen; *Ross.* откровенный. "ODKRYWA, y, ż., odkrywanie, odkrycie, daß Aufdecken, Entdecken. W tej jawnej nienawiści i uraz odkryw. *Przyb. Ab. 144.* ODKRYWACZ, a, m., co odkrywa, der Aufdecker, Entdecker; (*Vind.* odkrivez; *Croat.* odkrivach). Bóg jest odkrywaczem tajemnic. *W. Dan. 2, 47.* *Budn.* Eryk czerwony, odkrywacz Grenlandyi. *Czack. Pr. 2, 92.* wynaleźca; *Ross.* изобрѣтатель; w rodz. żeńsk. изобрѣтательница.
- ODKRZĄKNAĆ, f. odkrząknie intr. jedntl., odkaszlnąć, aufhusten, sich räuspern. Po słodko dzielnym wódeczanym likworze odkrząknał żwawo, niby się uśmiechnął, Przyzmruzył oczy, nadał się, i kichnął. *Kras. Mon. 15.*
- ODKRZYKNAĆ, f. odkrzyknie cz. jednott., Odkrzykać niedok., krzyki odbijać, krzykliwe odgłos wydawać, den Schrey widerhallen, laut widertönen. I lasy odkrzykały raz temu, raz temu; Tytyrus wprzód zaczynał; *Dametas* po niemu. *Simon. Siel. 55.*
- ODKRZYWDZIĆ, f. odkrzywdzi czyn. dok., Odkrzywdzać niedok., krzywdy odwetować, daß Unrecht vergelten, sich für erlittenes Unrecht bezahln machen. Tyś odkrzywdził krzywdy w Izraelu. *Budn. 1 Jud. 5, 2.* Niech odkrzywdzi na nim

Bahal, kto rozwalił ołtarz jego. *ib.* 6, 32. niech się zemści.

ODKRZYWIĆ, *f.* odkrzywi *cz. dok.*, Odkrzywiać *niedok.*; *Boh.* odkriwiti; §. a) nazad nakrzywić, rückwärts beugen. *Recurvus*, odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* jurist gebogen. — §. b) Co krzywego wyprostować. *Tr.* gerade biegen.

ODKSIĘŻYĆ, *f.* odksięży *cz. dok.*; Odksiężać *niedok.*; wyzuć kogo z księżej godności, *cf.* wyksiężyć, entpriesteren, den Priesterroß ausziehen. Są czasy, żeby się nasz kanonik chętnie odksiężył. *Xiadz.* 28.

ODKUĆ, *ob.* Odkować.

ODKULBACZYĆ *cz. dok.*; *Boh.* odsedlati; odsiodłać, kulbakę zdjąć, abfstatteln.

ODKUP, *OKUP, *u, m.*; *Carn.* odkop; *Vind.* odkup, dolkup; *Rag.* odkúp; *Croat.* odkup; *Slav.* odkupljenje; *Ross.* окупъ, (otkupn aręda); odkupienie, i to czym się odkupują, daß Löskaufen, daß Lösegeld. Dam mu, nie dlatego, żeby on tego był godzien; ale żem ja obiecał; a nie dam tego, jakoby za dar; ale jako za odkup słowa swego. *Gorn. Sen.* 313. Pomnijcie na łuk Feba, strzelający z góry, Weźcie okup, nie przeczcie ojcu jego córy. *Dmoch. Il.* 3. Dawniejsze prawa karały zabójstwa nie śmiercią, ale pieniężnym okupem. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 155. (*cf.* okup, okupienie). Odkup śmierci w Polsce był poprawiony przez prawo. *Czack. Pr.* 2, 112. Lokować sumę na odkup czyli wyderkać. *Czack. Pr.* 2, 162. **ODKUPCZY**, *a, e,* wyderkałowy, reempcyonalny. *Czack. Pr.* 2, 161, wiederkauflich. **ODKUPIĆ**, *OKUPIĆ, *f.* odkupi *cz. dok.*, Odkupować *niedok.*; *Boh.* odkaupiti, odkaurowati; *Vind.* odkupiti, dolkupiti, riefhiti; *Croat.* odkupiti, odkuplujem; *Rag.* odkúpiti; *Bosn.* odkupiti; (*Ross.* откупить, откупать arędować); §. 1) znowu nazad kupić, wieder abkaufen. Ktoby sprzedał dom w mieście, może go odkupić, póki rok nie przeminie; a jeśli w roku nie odkupi, tedy go już kupiec będzie trzymał. *Sax. Porz.* 48. Prawo odkupienia przedanej rzeczy, zowie się kupno z powrotem. *Gal. Cyw.* 3, 92, *cf.* wyderkać; *Slav.* odkupljenje; *Croat.* odkuplenye. — §. 2) Odkupować abo okupować co z cudzych rąk wykupować, kupnem uwalniać, loß kaufen, auskaufen, einlösen, auslösen. Odkupienie fantu. *Sax. Porz.* 71. Przyjechali do Rzymu posłowie z Kartaginy okupować swoje więźnie. *Warg. Wal.* 145. Chrystus nas odkupił położeniem duszy swojej za nas. *Salin.* 2, 383. Ten, który kogo odkupuje od kogo, zapłatę zań dawa, i przez to zań dosyć czyni. *ib.* 4, 160. Ten, który nas odkupił, nas zbawił. *ib.* 2, 385. Odkupują się, okupują się, *celebro natalem.* *Cn. Th.* (*vulgus dicit* przepijać się abo kogo); *Ross.* откупиться; *cf.* wiązać kogo. — §. 3) Odkupić, okupić niewczas, niebezpieczeństwo, karanie pozbyć się ich dawszy pieniądze. *Cn. Th.*, sich vom Halsē kaufen, mit Geld loß werden. **ODKUPICIEL**, *OKUPICIEL, *a, m.*; *Boh.* odkupnik, *f.* odkupnice; *Rag. et Bosn.* odkupitegl; *Slav.* odkupitelj; *Croat.* odkupitel; *Ecccl.* откупитель. Syn boży w człowieczeństwie nas odkupił; dla téj przyczyny zowiemy go odkupicielem. *Hrbst. Nauk. B* 5 b. (*cf.* *Ross.* откупщик arędarz); wykupiciel z niewoli, z długów. *Cn. Th.*, der Lös-

kauser. Gdy brat twój zubożeje i przeda osiadłość swoją, a przyjdzie odkupiciel jej; tedy niech ją odkupi. *Budn. Levit.* 25, 25. — *Fem.* Odkupicielka. **ODKUPINY**, *OKUPINY *plur.*, podarek albo uczta przyjaciół w dzień narodzenia. *Cn. Th.*, natalitia, Gegengeschenk ober Schmauß am Geburtstage, sich loß zu kaufen; (*cf.* wiązanie). **ODKUPNY**, *a, e,* mogący być nazad odkupionym. *Tr.*, wieder käuflich, abkäuflich; *Croat.* odkúpni; (*Ross.* откупленный, откупный arędowany). Więźnie odebrał tym sposobem, że za nie sumę pieniężną obyczajem odkupnym położył miał. *Kosz. Lor.* 163 b. *Carn.* odkopna summa odkupna. **ODKURZYĆ** *cz. dok.*, kurząc odłączyć, z kurzu uwolnić; *Vind.* odprashati, dolprashiti; abstauben. — §. Winem plókanie trzewa bitych jałowic zwykle odkurzywszy, idą w królewskie gmachy; *fibris de more crematis.* *Zebr. Ow.* 336. przeczysciwszy, abdampfen. Dyanę Achil bityj krwią hodował krowy; z niej trzewa po ołtarzach gdy się odkurzyły, ofiary część odniosły. *Zebr. Ow.* 298.

ODKWASIC, *f.* odkwasi *cz. dok.*, kwasu pozbawić, entstauern, *prop. et fig.* Niechaj ta woda zakał ten odkwasi, Mój grzech obmyje, i twój gniew zagasi. *Morszt.* 65.

ODKWITNĄĆ, *f.* odkwitnie *intrans. jednol.*, Odkwitować *niedok.*; (*Etym.* kwiat); §. a) znowu zakwitnąć; *Vind.* iszvetiti, poszvetiti, vunszveteti; wieder aufblühen. Odkwitnie znowu laur troisty. *Suszye. Pieśn.* 2, G 2. Nogiećek mnożny jest, odkwituje co miesiąc. *Syr.* 1530. — §. b) Odkwitnąć, *Boh.* odkwesti, odkwell; *Slav.* odkwítam; *Vind.* odzveteti, sazveteti; *Rag.* odzvjétati, odzvästi; *Ross.* отцвѣсти, отцвѣтатъ; *deflorescere*, okwitnąć, abblühen.

ODKWITOWAĆ, *f.* odkwituje *cz. dok.*, odwetować, vergelten, abzahlen, (quittiren). Nigdy mu lepiej nie potrafiemy odkwitować tak pięknej jego serca ofiary. *Teat.* 28, 59.

ODLAĆ, *f.* odleje *cz. dok.*, Odlewać *niedok.*; *Boh.* odliti; *Sorab.* 1. wothliwam; *Vind.* odliti, odljati; *Rag.* odlitti, odljeevam; *Croat.* odlevam; *Ross.* отлить, отливать, уплескать, отполнить, отполнять; §. 1) część niejaką zlać lub wylać, etwas abgießen. Odlej trochę wina. *Tr.* Często od stołu wstawiał, wodę odlewać. *Dwor. B* 4. na mały dwór, sein Wasser abschlagen. Moszcz odlany z naczynia w inne naczynie. 1 *Leop. Jer.* 48, 11. (przelany). — §. 2) Odlewać omdlałego, cucić go; einen Ohnmächtigen zurecht bringen, ermuntern. Omdlałą ledwie święconą wodą odlali. *Sk. Żyw.* 2, 343. Była księżna tak ciężkim żalem zdjeta, iż kilkakroć odlewać ją musiano. *Gorn. Dz.* 70. — §. 3) Odlewać kruszec abo co z kruszczu, etwas von Metall gießen, abgießen. Działa dobrze odlewać, wielką jest sztuka. *Archel.* 23. Kule jak odlewają. *Ustrz. Troi.* 127. Kule armatne i bomby odlewają się mogą w dwojaki sposób. *Jak. Art.* 3, 193. Roboty odlewane. *Złot. A* 2 b. (t. j. lite, niedęte). Odlewano *adverb.*, n. p. Niektórych sprawy podobne do złotników, co dęto a nieodlewano robią. *Pilch. Sen. list.* 1, 46. (czcze, niegruntowne). Tak poczciwego sługę złotem odlać trzeba. *Pot. Arg.* 728. — *Transl.* Jak wzięto walić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. *Teat.* 42, c, 53. t. j. tegie, niemiekkie, (*cf.* na odlew), hart, berst. Niechaj przynajmniej choć piętnaście odlewanych dostanie, żeby

się nauczył, jak niewinnych posądzać. *Teat.* 16. c, 72. tęgich plag, berbe Riffe.

ODŁĄCZYĆ, **ODŁĘCZYĆ**, *f.* odłączy, *cz. dok.*, Odłączając *niedok.*; *Boh.* odlaučiti; *Slov.* odlučit, odlučugi; *Vind.* odlozhiti, oddelezhuvati, oddelezhati, prezhodlozhiti, lozhiti (cf. łączyć), reslozhiti, resdrushiti, oddrushiti, resdjati; *Rag.* odlučiti, odlučivati *ordinare*; *determinare*, *constituere*; *Slav.* odlučsiti; *Bosn.* odluciti, oddiliti *secernere*, *constituere*, odluka *constitutio*; *Croat.* lúchem, odluchujem, odlucham *destino*, *constituo*, *sancio*, *segrego*; *Dal.* odlucisiti *decernere*; *Ross.* отлучить, отлучать, уединить, (отлучка nieprzytomność); *Eecl.* отстаю, отъождити; złączone oddzielić, absondern, trennen. Syn słowicy odłączy je jedne od drugich, jako więc pasterz odłącza owce od kózłów. 1 *Leop. Math.* 25, 32. *Sekl. Math.* 25. (cf. łączyć). Odłączenie się *Eecl.* отстаданіе, пребываніе въ особноѣ мѣстѣ, отъождѣ. Odłączają Dzieci od matek, gdy ich w potrawę wuczają. *Jabl. Tel.* 340. Prosięta, gdy same poczną jeść, odłączać je od maciorek. *Cresc.* 566. Odłączyć kogo od kościoła. *Tr.* (wykląć). Taki niecnota niech będzie odłączony od cerkiewnej społeczności. *Pim. Kam.* 277. Dusze odłącza od boga, kto je od przytomności Chrystusowej oddala. *Smotr. Ex.* 28. (odciąga). Stopniami myśl postępuje do nabycia wyobrażeń najodleglejszych i najodłączeńszych. *Cyank. Log.* 30. *le plus abstraites*. Odłączenie w myśli, abstrakcja, n. p. Nie umieją czynić w umyśle swoim odłączeń stosownych do okoliczności. *N. Pam.* 10, 59; *Vind.* odlozhnik, odlozhenje. **ODŁĄCZALNY**, a, e, odłączający, absondernb. — *Chymicz.* Sztuka ogniowa, sztuka odłączalna. *Kruml.* 1. Lejki odłączalne. *ib.* 57. Banie odłączalne, *separatoriaae. ib.* 52. **ODŁĄCZNY**, a, e, — ie, *adverb.*, mogący być oddzielnym; *Carn.* odlozhenu; trennbar. Nieodłączny, nieoddzielny, *inseparabilis. Macz.*; *Vind.* neodlozhliu, neoddrushliu. **ODŁĄCZNOŚĆ**, *sci, ż.*, oddzielność, die Trennbarkeit.

ODŁADOWAĆ *cz. dok.*, odpakować, ładunek odjąć, abladen; *Vind.* odtovoriti, odbafati, sbafati, dolsbafati, odbremati, odteshati, odbuntariti.

ODŁAJAĆ, *f.* odłaje *cz. dok.*, Odłaiwać *niedok.*; (*Ross.* отбранить, отбранивать na wzajem wylajac); zle za zle oddać, *regerere convicium. Macz.*, wieber schelten. Jezus złajjan nie odłaiwał. *Budn.* 1 *Petr.* 2, 23. *Galat. Alf.* 280. *Kosz. Lor.* 29. Takowe twoje złajania mogłyby ku odłajaniu przyczynie podać. *Baz. Sk.* 120.

ODŁAMACZ, **ODŁOMICZ**, *f.* odłamię *cz. dok.*, Odłamywać *frequ.*, odłamuje *praes.*; *Slov.* odlamugi, odlomiti; *Sorab.* 1. wotlamacz, wotlamu, wotwamuyu; *Vind.* odlomiti; *Bosn.* odlamati, odlomiti; *Rag.* odlomitti, odlaamam; *Croat.* odlamlyujem; *Ross.* отломить, отломлять, отламывать; łamiąc oddzielić, abbrechen. Gałazki pamiętaj zbytne odłamywać. *Otw. Wirg.* 411. — *Milit.* Gdyby droga była tak ciasna, że i dwiema rotami maszerować nie można; komenderowano będzie: odłam! Na to słowo rota pierwsza idzie w przód, druga za nią. *Kawal. Nar.* 419. Płomienie się Cyntyi z wód odłamywały. *Przyb. Luz.* 17. odbijały. **ODŁAMACZ**, a, m.; *Croat.* odlomitel; der Abbrecher.

ODLATAĆ, *ob.* Odlecieć. **ODŁAZIĆ**, *ob.* Odleźć.

1) **ODLECIC**, *f.* odleci *cz. dok.*, Odlecać *niedok.*; polecieć od siebie odkazując, oddawać, von sich ab weg empfehlen, anempfehlen, übergeben, übertragen. W ręce twoje ojciec odlecam ducha mego. *Sk. Kaz.* 164. Odlecieć duszę swą bogu. *Baz. Hst.* 160. Żebyś Józef żył był jeszcze, jakby Pan matkę na krzyżu komu innemu, a nie jemu odlecał? *Sk. Kaz.* 10. Z krzyża Jezus matkę Janowi odlecał. *Sk. Kaz.* 35. *Groch. W.* 554. *Chełm. Pr.* 64. W ostatniej godzinie, domoin naszym wiarę w jednego zbawiciela odlecajmy. *Sk. Kaz.* 12. Odleciłiśmy geometryą ludziom prostym, grubym. *Grzyp.* porzuciliłiśmy.

2) **ODLECIC**, *f.* odleci *cz. dok.*, letnim czynić, odgrzać. *Tr.*, lau machen, aufwärmen.

ODLECIEĆ, odleciał, odlecieli, *f.* odleci *med. dok.*, Odlatać *niedok.*, Odlatywać *frequ.*, odlatuje *praes*; *Boh.* odletěti, odljtati, odlitnauti; *Sorab.* 1. wotlětzu; *Vind.* odleteti, odljetati, prezhodleteti, prezhsleteti; *Croat.* odlěchem; *Dal.* odletiti; *Bosn.* odletiti, poletiti; *Rag.* odletjeti, odletijvam; *Ross.* отлетѣть, отлетать, отлетывать; precz polecieć gdzie indziej, weg fliegen. Ptaki niektóre na zimę odlatują do krajów ciepłych. *Zool.* 231. Sokół dziki, póki go nie ułapią, i nie wywiczają odlatować i przylatować, albo wabić. *Szczerb. Sax.* 341.

ODŁĘCZYĆ, *ob.* Odłączyć.

ODLEDZ, odległ, *f.* odlegnie *neutr. dok.*, daleko od czego położonym być, abliegen, entfernt liegen; (*Ross.* отстають, *ob.* Odstać); отлечь, отлягу, отлегалъ осіеіа на дól). Śródek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 103. **ODLEGŁY**, a, e, *partic.* — o *adverb.*, daleki, oddalony; *Vind.* odlozhnu, odlozhen, odstaulen; entlegen, abgelegen, entfernt. Podział chymii na początki blizkie, *principia proxima*; i odległe *remota. Kruml.* 10. Iż ciało N. P. wskrzeszone, jest to rzecz mocy boskiej nietrudna, i przywilejom N. P. nieodległa. *Sk. Kaz.* 604. (nie obca). Obawiam się, aby rostérków jakich, pod taki czas odległy, w Polsce nie wzbudzili. *Krom.* 535. *alienissimo tempore.* — §. Odległe piwo, wystale. *Ern.* 10. odleżałe, abgelegen, ausgelegen. — §. W krainie tej odległo, to jest, tu i owdzie mieszkają ludzie. *Boter.* 52. rozległo, rozproszeni, nie na kupie. **ODLEGŁOŚĆ**, *sci, ż.*, oddalenie, dalekość, rozstanie, die Entlegenheit, die Entfernung, die Weite; *Vind.* odleshezhnost, odlozhnost; *Ross.* отстаюііе. Odległość ziemi od słońca jest z górą z 15 milionów mil wielkich. *Łesk.* 2, 52. Linia prostopadła, spuszczone od jakiego punktu na inną linią, zowie się odległością tego punktu od linii, na którą spada. *Geom. Nar.* 1, 27. Wielkie utraty przodkowie nasi popadali przez odległość królewską. *Krom.* 774. przez niebytność, nieprzytomność, oddalenie się, Abwesenheit. Odległością opinia roście. *Fredr. Ad.* 30. (*e longinquo major reverentia*). Kochał ją, mimo odległość, która była między nim a nią. *Nieme. Król.* 1, 76. **ODLEPIĆ**, *f.* odlepi *cz. dok.*, Odlepieć *niedok.*, zlepione odkleić; *Bosn.* odlipiti; *Rag.* odljerpiti, odljerpjvam; *Croat.* odleplyujem; *Ross.* отлѣпить, отлѣплять; *Eecl.* отлепляю; aufsteimen, abtfeben; cf. odlipać.

- ODLEW, u, m., odlewanie, daß Abgießen; *Ross.* отлипка, отливъ; *Ecc.* отечение, удаление, отъшастение, отливъ. Odlew morza, die Ebbe; *Voss.* osseka, rechescja; *Rag.* osséka, rekesa; *Ross.* отливъ. Wylew i odlew morza, *fluxus et refluxus.* *Hub. Wst.* 104. *Hub. Mech.* 464. — §. Odlew, odlewanie kruszcu; *Vind.* odlijk, odlitje; daß Sießen, der Guß, Abguß von Metall. Wielkie szkody bywają, kiedy dla złego kruszcu cały odlew armaty daremny się pokazuje. *Jak. Art.* 1, 180.
- ODLEW, na ODLEW *adverb.*, z lewej strony, lewą ręką, von der linken Seite her, mit der linken Hand. W prawą się siec mieczem i odlew go uczyła. *P. Kchan. Orł.* 1, 89. Siekiera odlew go ciąć kusi. *Otw. Ow.* 336. Odlew za jednym cięciem zabił Oldoranda. *P. Kchan. Orł.* 1, 428. Jakaśmy dobyli szabel, tak zaraz łup cup po sobie, chlust chlust, na odlew, spodem, krzyżową sztuką. *Boh. Kom.* 1, 360; *Ross.* отмашь, на отмашь przewróconą reka.
- ODLEWAĆ, ob. Odląć. ODLEWACZ, a, m., ODLEWANIEC, nca, m., §. a) ten co odlewa, der Abgießer, Sießer. Bogi ich z odlewaniami ich nieprzyjacieli w plon zawiezie. *Budn. Dan.* 11, 8. — §. b) *Passive:* Odlewaniec, odlewany bałwan, obraz, ein gegoffenes Bild, Götzenbild. Izraelici uczynili sobie odlewanca. *1 Leop. Deut.* 9, 12. Byś nie rzekł, obraz mój uczynił to, a bałwan mój i odlewaniec mój rozkazał to. *Budn. Jes.* 48, 5. ODLEWANY, ODLEWANO *adverb.*, ob. Odląć. ODLEWNY, a, e, odlewany, sposobem odlewania, ulania, Abguß. Z nausznice złotych uformował robotą odlewną cielca odlanego. *Pociej.* 175. ODLEWISKO, a, n., miejsce odlewu, n. p. Gofy, odlewiska morskie, t. j. mniej lub więcej rozległe zatopy łądu z morzem. *Sniad. Geog.* 224.
- ODLEŻĆ, odlażł, f. odlezie cz. *intr. dok.*, Odlazić *niedok.*, łążąc się oddalić; weg kriechen; *Sorab.* 2. holšcož; *Vind.* odlesti; *Ross.* отлѣзть, отлѣзаю.
- ODLEŻEĆ, f. odleży *med. dok.*; *Boh.* odležeti *decumbere*; leżąc odpokutować, liegend abbüßen. Ktokolwiek mu się nawinał. Albo dobrze odleżał, lub na miejscu zginał. *N. Pam.* 16, 120. — §. Leżeniem nadwerezyc się, abliegen, durstliegen, wund liegen; *Sorab.* 1. wodleżu, wodleżim; *Ross.* отлежать, отлеживать. Zebrak jeden układszy w noc się na ławie tak twardej, że odleżał całe ciało prawie. *Min. Ryt.* 4, 228. Rany na krzyżach z odleżenia długiego. *Syr.* 1011. — Odleżeć się, dość poleżeć, uleżeć się, lange genug liegen. (*Ross.* отлежаться леżeniem do siebie przyjsć). Gruszki leśne, potrzeba żeby się wprzód odleżały dobrze; a potem, je w piecu suszyć. *Haur. Sk.* 73; *Boh.* zhniličeti. ODLEŻAŁKA, i, ż., uleżałka, gruszka leśna, która do używania być powinna pierwej dobrze odleżała. *Haur. Sk.* 73, wilbe Birne, Knödel, Sugel; *Boh.* hniliče, hnilička; *Vind.* tepka, koroshtiza; *Ross.* мякушка. ODLEŻAŁY, a, e, dosyć długo spokojnie leżący; *Vind.* obleshanu; außgelegen, lange genug außgerastet. Rola miękka, pulchna i odleżała, dobra do siewu. *Haur. Sk.* 22; cf. odlog. — §. Leżeniem nadwerezony, wund gelegen.
- ODLICZYĆ, f. odliczy cz. *dok.*, Odliczać *niedok.*; *Boh.* odpočjsti, odpočtl, odpočtu; *Vind.* sešteteti; *Ross.* отсчесть, отчитывать, отчитывать, отсчесть, отсчту, отсчитывать. *Ecc.* отчитаю, отчисляю; (cf. *Ross.* отличить, отличать rozróżnić *distinguere*, отличиться popisać się); licząc oddzielić, osobno wyliczyć, abzählen, abrechnen, aufzählen. (*Ross.* отлика różnica, отликий różny; cf. rozliczny).
- ODLIGA, i, ż., n. p. Błotniste na koło miejsca dla niepewnych częstą odligą lodów, bronidy pewnego przystępu. *Nar. Hst.* 3, 219, odtajanie, roztaianie, daß Aufstauen; ob. Odwilż.
- ODLIPAC, odlipa, f. odlipnie *med. dok.*, (*oppos.* przylipać), odlepić się, odklejać się. *Włod.*; *Vind.* odhenjañ; *Ecc.* отлипает что; sich abkleben, los gehen, nicht kleben bleiben; cf. odlepić; cf. odewstało.
- ODLIZAC cz. *dok.*, Odliznąć *jednol.*, lizaniem odjąć, abieffen; *Sorab.* 1. wotliznu, wodližu, wodližam; *Vind.* odlisati, odlisuvati (= wyłudzić).
- ODŁOG, u, m.; *Boh.* aulehlč, aulehlina; (*Rag.* odlògh *alle-vatio*; *Ross.* отлога spadzista ziemia; отлогъ, отлогость pochyłość, spadzistość; отлагательство odwłoka); 1) odleżenie, odległość, daß Abliegen, Entferntliegen, die Entfernung, Entlegenheit. Odlog, jak piasta odlega od swoich dzwonów, punkt od cyркуlu. *Petr. Et.* 107. Od Szachmata dla dalekiego odlogu miejsca, późnych posiłków oczekawaćby wypada; *propter longinquitatem.* *Krom.* 779. Dla odlogu miejsc dalekich; *propter locorum intercapedinem.* *ib.* 454. — *Meton.* Odlog, odległa ziemia, odległy ziemi kawał, ein abgelegenes Land oder Erdreich. Większy ztąd tobie pożytek, gdy nas na ostatecznym ziemi odlogu zachowasz, *in extremo terrae angulo*, niż kiedybyś nas zupełnie wykorzenił. *Krom.* 459. W głębinach i odlogach leśnych; *in recessibus silvarum.* *Krom.* 58. — §. 2) *Oecon.* Odlog, niesprawianie ziemi, zaniechanie sprawiania roli. *Cn. Th.*, die Brache, daß Brachliegenlassen. *Adverb.* Odlogiem, *Ross.* подъ парь, брачъ. Odlogiem leży pole; odlogiem roli sztukę zostawić. *Cn. Th.* *Ross.* пашню оставать подъ парь. U nas jeszcze w pół gruntów leży odlogiem, a na tych, które uprawiają, ledwie połowę odnoszą zysku. *Pam.* 83, 366. Leżały odlogiem opuszczone od wieśnictwa role. *Nar. Hst.* 6, 9. — *Meton.* Odlog, odłożysko, pole odlogiem leżące, daß Brachfeld, die Brache, die Lēhe, cf. lada, der Brachacker; *Boh.* aulehle, aulehlina; *Rag.* oblogh, ledina, prilòxina; *Carn.* olegza, (prelòg, nowizna, lada); *Vind.* praha, prashna gniva; *Dak.* plassa; *Ross.* пашня оставленная для отдыха подъ парь, (перелогъ ugor). Te role, które przez rok lub dłużej po oraniu albo zebraniu zboża w pokoju leżą; za owym odleżeniem ku odnowieniu przychodzą; dlatego je zowią odlogami, iż się ziemia taka odleżała. *Cresc.* 101. Odlog jest, gdy się ugor przez jaki rok lub więcej nie przerabia; ale się zapuszcza na samorodne lub zasiane trawy. *Kluk. Rosł.* 3, 165. — §. 3) *Transl.* Odlogiem leżeć, odłożonym, odwleczonym, zaniebanym być, (cf. pod ławą, w kącie); brach liegen, unbenutzt, aufgeschoben, an die Seite gelegt, vernachlässigt, unter die Bank geworfen sein; (*Carn.* odlog; *Vind.* odlog, odklad, nadlog, odloshba, odloshik, odnashanje; *Ross.* отлагание, отлагательство; *Ecc.* возлогъ odwłoka). Gdy ta rzecz była do sejmu odłożona, potym

odłogiem aż dotąd została. *Biel.* 550. Dni i noce na muzyce trawi, a insze zabawy odłogiem leżą. *Boh. Kom.* 1, 204. Miałem to dawniej do druku podać; odłogiem to wszystko leży. *Falib. Dis. E.* Rozumowi odłogiem leżeć pozwalają. *Pilch. Sall.* 122. Leżał ten traktat odłogiem lat siła. *Gorn. Wl.* Niektóre prośby nasze odłogiem leżą; nie żeby skutku nie miały; ale żeby słusznego czasu były wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* Daj się nam najęść; niechaj o tej śmierci mowa twoja odłogiem trochę będzie. *Birk. Gl. Kun.* 26. — *Activ.* Odłogiem puścić, odłogiem rzucić, odłogiem położyć, w *odłogę puścić - odkładać, zaniechać, zaniedbać; auf die Seite legen, aufschieben, liegen lassen, nicht achten. Wszystkie insze rzeczy na ten czas odłogiem puściwszy, prosto do Pomorzan pośpiesza. *Krom.* 132. Waśni spólne odłogiem położywszy, pomagajcie sobie przeciw spólnemu nieprzyjacielowi. *Biel.* 288. Postanowiono, iż jesliby się wiele wojen w czasie jednym nacisnęło, aby insze tym czasem odłogiem rzuciwszy, na jedną wszystkie usiłki obrócić. *Krom.* 519. Tak lekce puścisz ludzkie języki w *odłogę? *Morszt.* 155. — *? Wroc umarłego proszę, Co jeśli obecnie ujrzę, będzie mi mój bałwan odłogiem, A twój bóg bogiem. *Miask. Ryt.* 161. (odrzutem, ohidą, porzucę go). — *? Bóg daruje z dobroci swój, aby się *odłoga stała tym, którzy nieprawości czynili. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 67. (aby się ulżenie stało. 3 *Leop.*). ODŁOGOWAĆ, a, uje, *act. niedok.*, rolą odłogiem puścić, brach liegen lassen. Nie wszystkie grunta jednakowo potrzebują ugorowania i odłogowania. *Kluk. Rosl.* 5, 165. ODŁOGOWY, a, e, od odłogu, Brach; *Boh.* přijložnj.

ODŁOIC *cz. dok., fig.* odłoić kogo, skórę komu odłoić, należycie odgarbować, tüchtig abwischen; *Ross.* отботать.

ODŁOMEK, mku, m., odłamany kawałek, ułomek; *Boh.* zlomek; *Slov.* zlomek; *Croat.* odlomek, odtërsek; *Bosn.* ulomak, odcip; *Vind.* offek, okerhek, druft; *Rag.* krixka, ukrixka, hvjella; *Ross.* отломъ, отломокъ, ломоть, ломтикъ, ломтище, (щebeteshkъ odłomek kamienny); *Ecll.* окуроухъ, ломоть, участокъ; ein abgetroffenes Stücf, ein Bruchstück. Odłomek od pałasza. *Gaz. Nar.* 1, 274, cf. obłam, obłamek. *ODŁOMIC, ob. Odłamać. ODŁOMNY, a, e, do odłamania, mogący być odłamanym, abbrechbar; *Vind.* odlomliu.

ODLOSOWAĆ, f. odlosuje *act. dok.*, losowanie dokończyć, ablosen, völlig zu Ende lösen. Po odlosowaniu. *Nar. Tac.* 2, 312.

ODLOT, u, m., odlatanie, odlecenie, der Wegflug, daß Wegfliegen; *Ross.* отлетъ. Od ludzkiej psoty Zmykały bóstwa szybkiemi odloty. *Zab.* 15, 303.

ODŁOWIĆ *cz. dok.*, łowiac odzyskać, lub też łowienie do końca odbyć; mieder abjagen, abfangen, daß Jagen vollenden; *Vind.* odloviti.

ODŁOŻYĆ, f. odłozy *act. dok.*, Odkładać *niedok.*; *Boh.* odložiti, odkladati; *Slov.* odkladati, odkladam; *Sorab.* 1. wotkwaduyu, wodložim, wotwożam, wotlozu, wotwozuyu, wotložicz; *Sorab.* 2. wotpoložisch; *Carn.* odloshim; *Bosn.* odlogiti; *Rag.* odloxitti, *Vind.* odloshiti, odlozhit,

odlshati, odkladat; *Croat.* odlasem, odlosilsem; *Ross.* отложить, отлагать, откладывать; §. 1. na bok, na stronę, osobno położyć, odechylic, weglegen. Nie umiał piórka odłozyc od ręki. *Birk. Sk. D b.* Poboczne gałazki obkrzesują się, i wiązka odkłada się na bok z warsztatu. *Jak. Art.* 1, 374. — *Hortulanor.* Odkładanie, sposób rozmnożenia drzew. *Kluk. Rosl.* 1, 109, daß Absetzen, Ablegermachen. — *Intransit.* Odkładać od ładu, odbijając, odpychać, odpierać, ablanden, vom Lande stoßen. Łodnicy już jadą od brzegu, odkładają. *Ern.* 14. W okret wstąpi, i z ładu odłozy. *Mon.* 71, 224. Mnie zład potrzeba dalej w świat odłozyc. *Chrosc. Luk.* 247. (umykać). — §. Odłozyc sztych, cios, odbić, abschlagen, auspariren; n. p. Sztych nieuchronny i nieodłozony. *Kchow. Roż.* 2, 7. t. j. nieodłozny, nieodbitny, unanweislich. — §. Odkładać na inszy czas, zwłaczać, odwłaczać, odraczać, auf eine andre Zeit verlegen, verschieben, aufschieben; *Sorab.* 1. podlëyscham. Mówili przyjaciele, aby się spowiedał, On wszystko jutro jutro kapłanom odkładał, Umarł on dojutraszek z swoim odkładaniem, Jeszcze o sprawiedliwość dziś wołają za nim. *Papr. Kol. O b.* Odłożenie, odkładanie, odwłoka *Ross.* отлагание. Nie odkładaj do jutra, gdy dobrze uczynić możesz. *Sk. Kaz.* 392. Wierz mi, nie mądrych dzieło, do jutra odkładać, Czyń dziś; co jutro ma być, bóg nie każe badać. *Kchow. Fr.* 49. Kto odkłada, ten żałuje. *Pot. Arg.* 79. *J. Kchan. Ps.* 100. Dla przyjaźni We Pana, odkładam to na inszy czas. *Teat.* 23. d, 48. Odkładają wszystko na ostatnią godzinę. *Mon.* 66, 70. Ode dnia do dnia pokutem odkładał. *Kulig. Her.* 176. To łzami, to prośbą, blizką śmierć odkładała. *P. Kchan. Orł.* 1, 105. Przynajmniej odłoz to na inszy czas. *Teat.* 23. d, 48. Elekcyja była odłożona. *Teat.* 57, 93. Nie mogący być odłożonym, nie do odłożenia *Ross.* неотложный, непреложный; *subst.* непреложность. — §. 2. Odkładać kogo czego - oduczać, odzwyczajając kogo czego, einen entwöhnen, ihm etwas abgewöhnen. *Desuesfacio*, odkładam kogo, oduczam. *Macz. Desuesco*, odkładam się, odwykam. *Macz. Desuetus*, odłożony, odwykły; *desuetudo* odłożenie, odwyknienie. *ib.* Jeśli zaraz przełomić nie możesz złego nałogu, odkładajże się po trosze. *W. Post. W.* 5, 257. Zbytecznie pije trunki, aż do tego punktu, że mu się od tego wstrzymać i odłozyc niepodobna. *Mon.* 69, 176. — §. 3. Odkładać, odłozyc - składać, zložyc, ablegen, absetzen. Aby syn w sprawie ojcowskiej nie odkładał świadectwa. *Chelm. Pr.* 59. Niechaj do odkładania świadectwa nie będzie przypuszczony. *ib.* 38. Kto by się na czas ustawiony z długu nie uiścił, niechaj sędziemu winę odkłada. *ib.* 139. t. j. odliczy, Strafgeß erlegen. *ib.* 41. et 134. Sędzia o swoje krzywdę, kiedy się swarzyli, Kazał wszystkie posadzać, że go nie uczcili, Winy kazał odkładać. *Papr. Kol. T 3.* Appellacyi gdy kto nie wygra, winę sędziemu przepada, i nakłady odłozyc powinien. *Szczerb. Sax.* 15. ODŁOŻYSKO, a, n., odłog, pole odłogiem leżące, daß Brachfeld. Chłop niektóry orać szedł nowe odłozysko, Chcąc aby mu w pożytku było pole wszystko. *Papr. Kol. R 2.*

- ODŁUBAĆ, *f.* odłubie *cz. dok.*, w około podłubać, rund um beuphlen; (*Ecc.* обваяю, обдлубую *circum sculpo*).
- ODLUD, *u, m.*, ODLUDNIA, *i, ż.*, miejsce od ludzi oddalone, einsamer Ort, fern von Menschen. Muzy, arf waszych wdziek po Marsowym trudzie, Ukaja słuch Cezara w Pierskim odludzie. *Hor.* 2, 42. *Nar.* (*Pierio antra*). Po stepach tylko i odludniach chodził. *Zab.* 16, 117. *Nar.*
- ODLUDEK, *dka, m.*, od ludzi stroniący, ein Menschenfueer; *Sorab.* 1. famszék; *Vind.* bresludnik, odluden zhlówek; *Ross.* отшельникъ, необходимый, непогребенный мертвецъ; *Ecc.* отходьникъ. Wszystkie uciechy mają w kompanii gusty, Miłość tylko odludek, i kąt lubi pusty. *Pot. Arg.* 753. Spytany, czemu tam sam siedzi, jak odludek? *Pot. Jow.* 119. Ty odludku w ponurych gdzieś myślach zagrzeży, Żadnemi się ze światem nie chcesz łączyć węzły. *Zab.* 2, 275. *Nar.* Święty odludek, jakbyś natury Powszechniej nie miał być synem, Nie dawaj enocie barwy ponurój. *Zab.* 13, 245. *Nar.* — *Femin.* ODLUDKA, *i*, die Menschenfuee. Chca, żeby żony ich żyły, jak odludki jakowe. *Teat.* 34. c, 27.
- ODLUDNOŚĆ, *sci, ż.*, oddalenie od ludzi, samotność; *Vind.* bresludnost, odludnost, osebnost; *Ross.* отшельничество; die Menschenleere, die Einsamkeit, Entfernung von Menschen. Owa odludność w puszczech Tebaidy Pawła. *Kras. Pod.* 2, 153. Odludność mu miłsza była, niżeli życie między ludźmi, ile dworskimi. *Sk. Żyw.* 2, 349.
- ODLUDNY, *a, e*, samotny, einsam, menschenfern, menschenfue; *Vind.* odluden, ludobojezhen; *Ross.* нелюдиный, отшельничий, отшельнический.
- ODŁUDZIĆ, *f.* odłudzi *act. dok.*, Odłudzać, *niedok.*; *Boh.* odlauditi; odwabić, odmamić, wegloffen, abloffen. Marne czaczka, którymi świat ludzi odłudza. *Pot. Zac.* 31. Krąży dyabeł, jako lew, łowiąc a szukając, aby którą owieczkę odłudził albo odstraszył od stada. *Rej. Post.* X 3. Nie światu, bogu trzeba liczbę dać, bo ludzi, Co tylko na twarz patrzy, łąda czym odłudzi. *Pot. Zac.* 120.
- ODŁUPAĆ, *ODŁUPIC, *f.* odłupie *act. dok.*, Odłupować *niedok.*, praes. odłupuje; *Boh.* odlaupiti, odleupnauti; a) odszczepać, abspalten, *fissura facta avellere.* *Cn. Th.* b) Odłupować co, od ściany odbijać, oddzierać, abreißen, lösetreßen. Gospodarz wziął siekiere, a zamek odłupił, A skoro go zepsował, w kąt zaraz zarzucił. *Papr. Kol.* E 2. — §. Odłupić n. p. jabłko obierać, z łupin obierać, *Boh.* odlupowati, odlaupati; *Vind.* odlupiti, odskorjati; *Croat.* odluplyujem; *Ross.* облупить; abspalten. Gdy konopie odmokną, skóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192.
- ODŁUPEK, *pka, m.*, odłupana sztuka, etwas Abgespalteneß; (*Croat.* olupek; *Vind.* lup, odlup; odlupiona łupina czyli skórka; od rzep lupenize).
- ODŁUSZCZYĆ, *ODŁUŻYĆ, *f.* odłuszczy *act. dok.*, Odłuszczać, Odłuskać, *niedok.*, z łuszczyń obierać, wyluszczać, abhülßen, aushülßen, abspäuben. (*Vind.* odlushiti, dolslushiti, odluskati, odskorjati, odrobiti orehe). Odłuszczać groch. *Włod.* Groch nieodłużany, żywot puszy. *Syr.* 1031. W skok grochu mu odłuży, i jeść każe z słoniną. *Pot. Jow.* 126. Garsć jęczmienia otłuczonego i z łupin ochrostanego, odłużyć go i w wodzie warzyć.
- Syr.* 969. Polówka z bobu odłużonego. *Spicz.* 233. Odłuskać ryby, abschuppen; *Vind.* lusko odstergati, ribjo skorjo odernkati, fhlepati, odluskuvati.
- ODLUTOWAĆ, *f.* odlutuje *act. dok.*, zlutowane rozłączyć, auflöten. *Replumbare*, odlutować, *odpojać. *Mącz.*
1. ODŁUŻYC, *f.* odłuży *act. dok.*, Odłużać *niedok.*, ługiem odmyć, mit lauge abwaschen, ablaugen, *fig.* Obejrzy się nań Jezus, a Piotr nie mogąc znieść dłużej Gorzkimi łzami grzech swój natychmiast odłuży. *Pot. Zac.* 57.
2. ODŁUŻYC, *ob.* Odłuszczyć.
- ODŁUŻYC *cz. niedok.*, ze wszystkim zadłuzyc, mit Schulden belästigen, ganz verschulden; (*Vind.* obdoushiti). Odłużony, *Sorab.* 1. wóbdówžené; *Ross.* одоженный; (*cf.* одолжительный obowiązujący, одолжитель).
- ODMACH, *u, m.*; *Ross.* отмахъ, отмашка; zamach uderzającego, daß Ausstoßen um zu schlagen, der Anfaß, die Ausstoßung, der Hieb. Widząc, że sieka, rąbią bez odmachu, W ten czas się prawdziwego nabrała przestachu. *Petr. Hor.* F 4. Jednym go zwała odmachem. *Nar. Dz.* 3, 190. *Zab.* 12, 244. — *Transl.* Iż tak mam mówić prostym odmachem. *Klon. Wor.* 81. t. j. prosto brnąć, wbrew, bez ogródek, nie ochylając, grade herauß. — Bez odmachu odpowiedział. *Gorn. Dw.* 164. jak z bicza, bez zastanowienia, ohne anzustehen. Ale to nie może być inaczej, brachu! Musimy się skosztować bez wszego odmachu. *Papr. Kol.* D 3 b. (bez odkładu). Potrawy zakazane, teraz bez odmachu jedzą. *W. Post. W.* 3, 251. bez skrupułu. ODMACHNAĆ, *f.* odmachnie *intr. jednł.*, Odmachać *niedok.*, z boku na zamach się zanosić, außhohlen, um zu schlagen, um zu werfen; *Ross.* отмахнуть, отмахивать, odciąć jednym razem.
- ODMAGLOWAĆ *cz. dok.*, odbyć maglowanie, abmangeln; *Ross.* откатать, откатывать.
- ODMALOWAĆ, *f.* odmaluje *act. dok.*, Odmalowywać *frequ.*; malowaniem oddawać co, wyobrazić, abmalen; *Sorab.* 1. wotmolowacz, wotmoluyu, (wotmolwano obraz); *Croat.* ismalati; *Vind.* obrasati, dolobrasati, obrasuvati, podobuvati, napodobuvati; *Dal.* izszlikovati, izszlikujem; *Ross.* списать, списывать, *propr. et fig.* Ponieważ jej dobrze nie znasz, więc ci ją dokładnie odmaluję. *Teat.* 38, 80. opiszę, schriftbern. Tak brzydko był w oczach każdego odmalowany, że się oddalić musiał od dworu. *Mon.* 65, 568. (*cf.* czernić). O jakim ja Sesostrą przeciwnemi farby sobie odmalowywał. *Jabl. Tel.* 31. wystawiał.
- ODMAMIĆ, *f.* odmami *act. dok.*, Odmamiać *niedok.*; *Rag.* odmamiti; *Bosn.* odmamiti, zavesti; *Croat.* odmamlyujem; *Ross.* отманить, отманивать, уманить; уманивать, сманить, сманивать; odwabić, odłudzić, abloffen, wegloffen; *Ross.* отманка odwab, daß Wegloffen, odmamenie. ODMAMICIEL, *a, m.*; *Croat.* odmamitel; der Abloffer.
- ODMARKOTAĆ, *f.* odmarkoce *intr. dok.*, Odmarkotywać, *niedok.*; *Sorab.* 1. wotmorkotam; odwarkać, *odwrykać, odmruknać, odgadać, wiederbelfern. *Cn. Th.*
- ODMARSZCZYĆ, *f.* odmarszczy *act. dok.*, Odmarszczać *niedok.*; (*Bosn.* odmrrisiti); wyciągać zmarszczki, erugare. *Mącz*, entrunzeln.
- ODMARZNAĆ, *f.* odmarzł, *f.* odmarznie, *med. jednł.*, Odmar-

zać *niedok.*, z przemrożenia odpaść, odmrożonym być; *Vind.* odsmersnuvati; *Ross.* отмерзнуть; abfireren, efrireren und abfallen. Jeleń gałęziste rogi swoje co rok porania, iż mu odmarzają. *Sienn.* 282. Odmarzły *partie*; abgefroren.

ODMATAĆ, *ob.* Odmotać. ODMAWIAĆ, *ob.* Odmówić.

ODMET, *u, m.*; *Boh.* směsyce, mrchanice, pleticha; *Croat.* zmůtnya; *Dal.* zmetnua; *Rag.* smůchja; *Bosn.* smechja, smuchja, smutgna, (cf. smętek, smutek); *Ross.* мятежь, возмущение, сумятица; *Ecccl.* смута, **МАТЕЖЬ**, мятежность, мятежение; zamacōna woda, zamęt, *prop. et fig.*, trübes Wasser, getrübtes Wasser. W odmiecie ryby łowić, *in turbido piscari*, im Trüben fischen. *Cn. Ad.* 1227. *Rys. Ad.* 70. *Pot. Pocz.* 32. et 636. (cf. węgorsze w zamęcie łowia). Każdy w odmiecie sobie łowić umie. *Teat.* 48. b, 28; (*Croat.* koi love v mutnoy vode, vszakojachkeh rib nahode). — Ciało psuje się, gnije i uchodzi w odmet czyli chaos, z którego nowe rodzą się ciała. *Mon.* 75, 76. — Nikt mnie nie zna, siedzę jak w odmiecie. *Jabl. Tel.* 27. jak za zasłoną.

ODMIA, *i, ż.*, odołość, Aufgeblasenheit, etwas Aufgeblasenes. Wiszą żagle; zkąd tylko Zefir kołowrotem kinie, Czyinając anfrakty, odmie i kobiele. *Pot. Arg.* 469.

ODMIAŁ, *u, m.*, odrzędna miążkość; (*Ross.* отмяль hak piaszczysty w wodzie, eine Sandbank); die Uferuntiefe, der Ufergrund. Gdy staw odmiału żadnego prawie nie miał; cały więc ciężar wody wspierał się na grobli. Dałem więc odmiał tym kształtem, iż od grobli piasek i namul spadkiem nieznacznym coraz w staw idzie. *Kras. Pod.* 1, 174.

ODMIANA, *y, ż.*; *Boh.* odměna; *Vind.* ozhredba, zhredba; *Ross.* отмяна; §. 1. przemienianie, die Veränderung, Abwechslung. Nic tu trwałego, wszystko odmianie podlega. *Zab.* 4, 6. *Kobyl.* Świata odmiana Niewyrozumiana. *Bratk. B.* 4. Niewiastom odmiana przyzwoita. *Boh. Kom.* 4, 171. (t. j. odmiennosc). Słońce biegiem swoim czyni odmiany w roku, to jest, wiosnę, lato, jesień i zimę. *Otw. Ow.* 55. (części roku). Koń bez odmiany, bez plamy, jednej maści, ohne abwechselnde Farbe, ohne Flecken, einfarbig. Konia bez odmiany oddać, z jedną sobie chować, ze dwiema przyjacielowi, ze trzema nieprzyjacielowi, a ze czterema przedać. *Rys. Ad.* 28. — Odmiana, odmienienie się, lozowanie się, Abwechslung, Ablösung, Wechsel. Zaczynj Dameto, potem Menalko w przemiany Nóćie będziesz, lubią Muzy te odmiany, *alterna. Nag. Wirg.* 494. — Odmiana, zbiór rzeczy od innych się różniących, cf. gatunek, rodzaj, Varietät, Untergattung. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species*, odmiany *varietates*. *Bot. Nar.* 144. — *Theol.* Zacharyasz był z odmiany Abiowej, a żona jego z córek Aaronowych. *Budn. Luc.* 1, 5; von der Ordnung Abia. *Lutb.* Gdy on służył w porządku odmiany swej przed bogiem. *ib.* §. 2. Odmiana; *Boh.* odměna, odplata, nagroda zamienienia, zapłata, nagroda, die Bergeltung, der Ertrag, der Lohn. Przysadził sobie cesarz winnice, a panu jej odmianę jaką dał. *Sk. Żyw.* 60. w ODMIANKI *adverb.*, w alternatę, abwechselnd, *invicem*

per vices. Macz., lozując się, naprzemiennie. ODMIANIEC, *ńca, m.*, zmiennik, odmieniec, przekięczyk, odmienny człowiek, ein Veränderlicher. Ty odmiańcze winny Lekszy od wiotkiej trzciny. *Hor.* 2, 85. *Nar.*

ODMIAR, *u, m.*, ODMIARA, *y, ż.*, a) odmierzenie, daß Abmessen. Zwrót swój obiecał, na który czas odmiara zboża wojsku przypadła. *Warg. Cez.* 145. — b) Odmiar, nagroda, wet, powetowanie, der Lohn, die Belohnung, Bergeltung. Na kark oprawcy ciała się waliło, aby gdy innym nie mogło odmiarem, Z tym przynajmniej mściło się ciężarem. *Chrosc. Luk.* 39. Muzy darem Rozniosłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem Podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 31. *Kniaz.*

ODMIATAĆ, ODMIOTAĆ, ODMIATOWAĆ, *ob.* Odmieść. "ODMIAT, *u, m.*, odrzucenie; *Croat.* odmet; Zurückwurf, Abwejtung, Upodobaj, co raczysz, odmiatu nie będzie, *repulsa. Zebr. Ow.* 30.

ODMIECZ, *y, ż.*; *Boh.* odměk albo oblewa; gih, odgiżenj; *Vind.* jug, juh, jushje; *Carn.* odmęka; *Ross.* таль, оттепель, отдаеть, отдать, изморозь; wilgoć po mrozie, gdy puszcza, odwilż, rozciecz; Thauwetter. Po gwałtownym mrozie, pospolicie bywa odmieć. *Gorn. Wl. D.* b. Sklepy takie nietrwale, dla słonej wilgoci w nich, która na odmieć albo i na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. ODMIEKĄCZYĆ, *f.* odmiekęcy *act. dok.*, Odmiekać *niedok.*; *Boh.* odměkčiti; *Carn.* odmekujem; *Vind.* goromezhiti, gorsmekhuvati; *Bosn.* odmeksejati; *Croat.* odmekchavam; *Ross.* умягчить, умягчать; miększym uczynić, erweicht, weicht machen. Wilgoć odmieka, a ogień zagrzewa *Rej. Wiz.* 152. Ocean wszystkę ziemię okrzył, tak iż ją ze wszystkich stron odmieka i odwilża. *Biel. Św. E.* 3 b. Bóg serce tyrana strumieniem łaski odmiekał stwardziałe. *Wad. Dan.* 48. Umiał biskup i tych, którzy byli niemilosierni, do jałmużny przywozić, i serce ich odmiekać. *Sk. Żyw.* 65. Nauka w nas srogość odmieka, tak iż nikt z przyrodzenia srogim tak bardzo nie jest, któryby się ubłagać a odmiekać nie dał, by tylko nauki naśladować chciał. *Kosz. Lor.* 13 b. Staraj się, byś przykre napomnienia pięknymi a łagodnymi słowy ubłagał a odmiekał. *Kosz. Lor.* 49. ODMIEKNAĆ *f.* odmieknie *neutr. jednł.*, Odmiekać *niedok.*; *Boh.* odměknauti, odgihnauti; *Bosn.* odmeknuti; *Ross.* отмякнуть; miękczeszym się stać, erweicht werden, weicht werden. W cieplej wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiekną, dobyć je nożykiem. *Perz. Cyr.* 2, 287.

ODMIENIACZ, *a, m.*, co odmienia, der Veränderer, Wechsel; *Sorab.* 1. wotmënik, peneznik; *Ecccl.* торжникъ. Odmieniacz pieniądzy, zamieniacz, monetnik, kambierz, przekupień pieniądzy. *Cn. Th.* der Geldwechsler. ODMIENIALNY, *a, e*, mogący być odmienionym, zamienionym, verwandelbar, verwechselbar, vertauschbar. Pieniądze szrodkiem są odmienialnych rzeczy. *Petr. El.* 345. ODMIENIĆ, *f.* odmieni *act. dok.*, Odmieniać *niedok.*; *Boh.* odměniti, odměnowati, odstřjdam; *Sorab.* 1. wotmenicz; *Vind.* odmëneniti, podrugazhiti, ozhrediti, zhrediti; *Bosn.* odminiti; *Ross.* отмянить, отмянять, измянить; *inszum*

robić, inaczyć, w insze przerobić, ändern, verändern, abändern. Szatan o to się stara, aby człowiekowi zaciemnić, zinaczyć, odmienić, zfałszował prawdziwą znajomość pańską. *Wiśn.* 311. Przeklęty, ktoby moje ustawy odmienić, albo im przyczyniając, albo ujmując. *Baz. Hst.* 239. Tak się ujrzeniem onego trupa odmienić, iż się stał jakoby inszy. *Sk. Żyw.* 2, 245. Wszystkie się rzeczy odmieniają. Jedne narody rosną, drugie upadają. *Otw. Ow.* 626. Nie jest to sromota, jako się odmieniają rzeczy, tak i radę naszą odmieniać. *Gorn. Sen.* 319. Odmienić myśl, zdanie *Ross.* отдумать, отдумывать. Z gruntu odmienić sposób życia; to zacząć czynić, czegośmy nie czynili; a przestać tego, cośmy mieli dotąd w używaniu. *Teat.* 28, 6. Wszystko bóg odmienić może. *Rys. Ad.* 71. Czasy się odmieniają, z czasami i ludziami. *Zabl. Z. S.* 62. *nos mutamur in illis.* Mienia się lata, noc za dniem żenie, Ja się w miłości mej nie odmienię. *Karp.* 4, 4. Odmieniać się w obyczajach, odmieniać obyczaje w lepsze albo gorsze. *Cn. Th.* (moralnie lepszym albo gorszym się stać, niż przedtem). Nie odmieniaj się, jako marzec na wiosnę, gdzie jednego dnia będzie i deszcz, i jasno i krupy. *Rej. Zw.* 24 b. Mój pan jak miesiąc się odmienia. *Teat.* 35, b, 141. Służący panów odmieniają, jak suknie. *Teat.* 19, 89. t. j. służbę odmieniają, sie verändern den Dienst. Co sześć tygodni, to służbę odmienia. *Teat.* 4, b, 30. Stan odmienić. *Teat.* 2, b, 4. żenić się, albo iść za mąż; cf. postanowić się, seinen Stand verändern. Odmieniać talerze. *Teat.* 23, b, 85. insze talerze na stół dawać; die Teller wechseln. Ten cesarz urzędników, których jego przodkowie ustawili, *zodmieniał. *Biel. Hst.* 189. (złożył i inszymi łózował). — Sardanapalus odmieniał twarz sobie farbami. *Weresz. Reg.* 46. pstrzył, bunt machen, bunt färben. — Odmienić w co: przeobrażać, przeistoczyć, obracać w co, verwandeln. Odmieniła się pszenica w kłokol. *Birk. Syn. Kor. B* 2 b. Śmiech się w płacz, wesołość w smutek, żart w lzy odmienia. *Teat.* 42, d. — Odmieniać się w co, niejednostajnie jednego się trzymać, n. p. Wolimy my starożytności się trzymać, niżeli za twoją idąc radą, coraz w nowe zwyczaje cerkiewne, by kucharz w potrawy się odmieniać. *Pim. Kam.* 70. — Odmieniać pieniądze, przemieniać, zamieniać, Geld wechseln. Monetarze drobna a prosta monetę za wielką odmieniali. *Sekl. Joan.* 11. Urzędnik powinien owcom piątno dać, dla nieodmienienia skór, gdy co zdechnie. *Haur. Ek.* 72. (żeby nie były zamienione). ODMIENIEC, ńca, m., odmianiec, zmiennik, przekięczyk; ein Veränderlicher, ein Unbeständiger. Małoby uczyniło pożytku, począć żyć w dobrej wierze, gdzieby w tym zaczątku człowiek miał ustać, a odmieniecem być. *Gil. Post.* 208 b. Odmienicy dwa razy tracą, a wżgardę z obu stron odnoszą. *Nar. Hst.* 7, 246. Łakomy, gniewliwy, odmieniec, stracił sławę rostopności i powolności. *ib.* 7, 186. Wprowadzoną do Ruskich księstw religią, odmieniec Daniel wyrugował. *ib.* 5, 49. (odszczepieniec). *Zimor. Siel.* 225. Odmieniec Proteusz, *ambiguus.* *Żebr. Ow.* 27. ODMIENNIK, a, m., ODMIENIKWIAT, ziele, *tripolium*, trzy kroć

przez dzień kwiat swój ma odmieniać, poranu biały, w południe szarłatny, wieczor czerwobrunatny, *Trippelfraut, Seesternfraut.* *Syr.* 584. ODMIENNY, a, e, ODMIENNIE *adverb.*; *Boh.* měnitedlný, wrtkawý, (odměnny wzajemny, *mutuus*); *Vind.* vertlivu; *Ross.* изменяемый, изменный; (отмѣнный osobliwy, wyborny, różny); *Eccl.* врашный, пережѣнъ подлежащий; niestateczny, verändernlich. Proteusz nie mógł być odmiennejszy, jako ci w stroju swym młokosi. *Opal. Sat.* 115. Odmienne i z sobą walczące myśli i skłonności miał. *Sk. Dz.* 304. Odmienny w myśli, *Ross.* раздумчивый; *Eccl.* волевращный, который по воли своей пережѣняется. Powietrze nieodmienne, *aer fixus*, które w ciałach znajduje się. *Os. Fiz.* 215. — 2. Barany odmiennej barwy i srokaty. 3 *Leop. Genes.* 30, 35. (pstre i nakrapiane). — 2. Odmieniony, inszy, verändertert, ander. Nie poznali go, tak się stał odmiennym. *Chrosc. Job.* 15. ODMIENNOŚĆ, ści, ż; *Boh.* wrtkawost; *Ross.* изменяемость, (отмѣнность wysmienitość, osobliwość); niestateczność, die Veränderlichkeit. Nic na ziemi trwałego, wszystko odmienności podlega. *Zab.* 12, 233. Uważaj odmienność fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66. ODMIERZYĆ, f. odmierzy *act. dok.*, ODMIERZAĆ *niedok.*; *Boh.* odměřiti, odměřovati, změřiti; *Sorab.* 1. wodmiriu, wodmirim, wotmiram; *Vind.* odmeriti; *Croat.* odmerjam; *Hung.* elmérem; *Ross.* отмѣрить, отмѣрять, отмѣривать, отмежевать, отмежевывать, измѣрить, измѣрять; *Eccl.* возмѣряю; 1. odbyć mierzenie, do końca wymierzyć; abmessen, vöellig abmessen. Czas odmierzenia zboża przychodzi. *Warg. Cez.* 11. Kmieć, gdy kędy zboże odsyłają, powinien na to korzec swój dla odmierzenia pewnego wziąć. *Haur. Ek.* 23. ob. Odmiaara. — 2. Odmierzać komu, nazad mu oddając odwetować mu, nagradzać mu, oddawać komu; einem zurückmessen, wieder vergelten. Tak miarą, którą mierzycie, będzie wam odmierzone. *Sk. Kaz.* 275. *Leop. Math.* 72; *Sorab.* 2. f kakeju mēru tū mērisch, f takeju bužo tebě faszej merone. Jak kto namierzy, zaraz mu odmierzy. *Mat. z Pod. B* 1. Jaką my piędzą drugiemu mierzymy, Tak odmierzaną i my odbierzemy. *Jabl. Ez.* 112. *Teat.* 35, b, 40. Szczęśliwy, który odmierzy złości, Coś niemi trapił nas bez litości. *Ryb. Ps.* 274. ODMIEŚĆ, odmiotł, odmiotli, f. odmiecie *act. dok.*, ODMIATAĆ, ODMIATOWAĆ, ODMIOTAĆ *niedok.*; (*Ross.* отместь, отметать deverrere, отметать, отметывать dejicere; *Boh.* odmesti deverrere; *Rag.* odmetnuti ejicere, excludere; *Sorab.* 1. wodmetu deverro); a) odrzucać, wegwerfen, verwerfen, *fig. et transl.* Przemożeni od naszych, poszli, odmiotawszy od siebie broni. *Biel.* 160. Wypadła, jeszcze głowy swej nie doczesawszy, Tylko włosy tam i sam z czoła, *zodmiotawszy. *Otw. Ow.* 447. z czoła odgarnawszy; sie hatte die Haare sich aus dem Gesicht gestrichen. Nie odmiatajże mnie od swej obliczności, Ani bierz ode mnie ducha swej mądrości. *J. Kchan. Ps.* 75. (nie oddalaj. *Karp.* 5, 142); verwirf mich nicht von deinem A. Chcesz, umiesz ratować, Nie chciejże nas odmiatować, Gdy cię wzywamy. *Kanc. Gd.* 272. Odmiałał nieprzystojny warunek. *Hor.* Libertyn odmiata xięgi pi-

- sma ś. *Bals. Niedz.* 1, 112. Proroki, jakoby nie mówili duchem świętym, odmiatał. *Sk. Dz., ob.* Obmiot. — b) Żołądek odmiata: odbija, odrzuca, der Magen stößt auf. Kwaśne odmiatanie żołądka i odrzycanie. *Syr.* 410. Odmiatowanie żołądka. *ib.* 451. — 3. Odmieść, odmiatać miotła, skrzydłem; abfehren, wegfehren mit dem Besen, fieberwische, i t. d. *Vind.* odhuliti, obhuliti, obtinshati, obhusati.
- ODMIESZAC** cz. dok., nawzajem pomieszać, wieder mischen. W kubku w którym on wam mieszał (wino), odmieszajcie jemu dwojako. 1 *Leop. Apoc.* 18, 6.
- ODMIESZKAĆ** med. dok., mieszkając odbyć, abwohnen; *Ross.* зажить, заживать.
- ODMIGĘBA**, y, m., *labeo*, który wielkie wargi ma, gęba. *Mącz.*, der ein großer Maul und große Lippen hat; (gębat, pucek). Policzki nadymać jedno dudom należy, abo owym odmigębom. *Eraz. Ob. a, ob.* Odmopysk.
- ODMIŁOWAC**, f. odmiłuje act. dok., 1) nawzajem kochać, wieder lieben. Umiłował ciebie bóg przed stworzeniem świata, przy stworzeniu świata, przy odkupieniu i poświęcaniu; nie będziesz chciał odmiłować takiego miłośnika twego? *Hrbst. Nauk.* K 5. — 2) Miłowaniem odciągnąć, durch Liebe ableiten, abwendig machen. Gniewała się Medea, iż córka Glauka odmiłowała jej Jasona, i ślub z nim brała. *Petr. Hor.* 2, O b. Małóż jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiła i odmiłowała męża? 1 *Leop. Genes.* 30, 15.
- ODMIOT**, u, m., §. 1. *Activ.* odmiotanie, odrzucanie, das Wegwerfen, Verwerfen; das Ab schlagen eines Ansuchens. Jeśli odmiot w prośbach naszych uznamy, *repulsa*. *Krom.* 625. Kogo czysty prawdziwej blask otacza cnoty, Nie zna on, co są gminne łaski lub odmioty. *Hor.* 2, 12. *Nar. virtus repulsae nescia sordidae.* Toć żadnej nie będzie różnicy, czyli Kato buławy dopnie, czyli odmiot odniesie? *Pilch. Sen.* 2, 164. Bezpiecznie króla o to, co chce prosi, A odmiotu swym prośbom nie odnosi. *Groch. W.* 264. *Zimor. Siel.* 319. Dałeś mu czego pragnął; a oczkolwiek prosił, W żadnej rzeczy odmiotu nigdy nie odnosił. *J. Kchan. Ps.* 27. Kandydaci zuchwali, i niecierpliwi odmiotu. *Petr. Pol.* 459. Powaga z niższych odmiotem nie ma tam miejsca, gdzie skromność panuje. *Zab.* 11, 125. — §. 2. *Passiv.* To co odrzucają, odrzutek, wymiot, brak, Auswurf, Ausstoß, Auswürfling. Bóg jednych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem; innych pszenicą abo żytem. *Chrośc. Job.* 5. Lekkich tych ludzi mają za odmiot podły narodu ludzkiego. *Mon.* 69, 1038. Przemysł wszytkotworny, co się być odmiotem Gniewnej zdało natury, czystym barwi złotem. *Nar. Dz.* 1, 156. Miedziane żużele abo odmioty w hutach miedzianych. *Cn. Th., Schladten.* Odmioty piecowe, *cadmia fornacum. Kruml. Chym.* 374. Czy snąc mdłym nas i gnuśnym poczytasz odmiotem? *Zab.* 15, 13. *Kniaź.*
- ODMŁADZAĆ**, ob. Odmłodzić.
- ODMLEĆ**, f. odmiele, cz. dok., mełcie odbyć, abmalen, das Malen (in der Mühle) vollenden; *Ross.* отмолоть, отмелю.
- ODMŁOCIC** cz. dok., odbyć młócić; nawzajem pomłócić, odrazić, odbić, abbreschen; *Vind.* odmlatiti, gorsmlatiti, gorpomlatiti; *Ross.* отмолотить, отмолачивать.
- ODMŁODEK**, dka, m., **ODMŁODŹ**, i, ż., odrostek, neuer Anwuchs, Sprosse. Drzewo to rozpuściło latorośli swe aż do morza; a do rzeki odmłodki jego. *Budn. Ps.* 80, 11. Sadzenie pigwy bywa, odrywając odmłodzi, które się puszczają od korzenia. *Cresc.* 412. Uważać trzeba, aby się odmłodzi, które wilki abo bekartami zowią, od korzenia nie puszczały. *Cresc.* 675. **ODMŁODNIEC**, odmłodniał, *contract.* odmłodł, f. odmłodnieje *neutr. dok.*; (cf. *Boh.* omladit se, *frondescere*); *Boh.* omládnauti, omladiti; *Sorab.* 1. womlázam; *Carn.* pmladujem se; *Rag.* pmladiti se, omládit se; *Croat.* omladujemsze; *Eccl.* помладѣти, помолодѣть; odmłodzić się, do młodości się wrócić, wieder jung werden, *propr. et fig.* Odmłodnienie twarzy. *Teat.* 35. b, 45. Widział go tłustym i zdrowym, zgoła odmłodniałym. *Jabl. Tel.* 195. Odmłodniał, ożył. *Cn. Ad.* 767. *Redivivus*, odnowiony, odmłodły. *Mącz.* Tego roku między Bolesławem a Sasami wojna znowu odmłodła. *Krom.* 276. t. j. odnowiła się, murbe erneuert. **ODMŁODZIC**, f. odmłodzi act. dok., **ODMŁODZAC** *niedok.*, młodość wrócić, verjungen. Wódka na odmłodzenie baby stariej, aby się zdała we 20 latach. *Śleszk. Ped.* 55. Wenus umyśliła odmłodzić Anchizesa. *Otw. Ow.* 370. Medea chciała ziemi odmłodzić starego Ezona. *Kulig. Her.* 127. Wąż się odmładza, zrzucając starą skórę. *Teat.* 28. b, 110. (t. j. lini się). Gdy się już gałązka drzewa odmłodzi, i liście się puści, wiecie, że już blisko bywa lato. 1 *Leop. Math.* 24, 32. — *Transl.* Odnowić, erneuern. Wszelkiego uczynku grzecznego ozdoba, z częstego wspomnienia sama się odmładza. *Warg. Wal.* 143. Odmłodzona między stanem duchownym a świeckim o dziesięciny niezgoda. *Krom.* 562. **ODMŁODZICIEL**, cf. odnowiciel; *Rag.* pomladitegl.
- ODMOCZYĆ**, f. odmoczy act. dok., Odmaczać *niedok.*, moczając odświeżyć, odkropić; *Ross.* отмочить, отмачивать; (отмачивание, отмочка); mit Waſſe erfrischen, anfeuchten. Dzionek mamy jasny; deszczuk odmoczył; byłaby dobra orazka. *Teat.* 52, 9. **ODMOKNAĆ**, f. odmoknie *neutr. jednl.*, Odmakać *niedok.*; *Boh.* odmoknauti, odmokati; *Ross.* отмокнуть, отмокать; moczeniem odmiekczyć, durch Einweichen erweichen, eingeweicht werden. Gdy konopie odmokną, skóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192.
- ODMODLIĆ** cz. dok., modlenie odbyć, zu Erde beten, ausbeten, abbeten; *Eccl.* отмоляю; *Ross.* отмолиять.
- ODMOPYSK**, a, m., żaba; *Graec.* γροίγυδος. *Przyb. Batrachomyomach.*, der Fauschbäfler; ob. Odmigęba.
- ODMORSKI**, a, ie, od morza daleki, nieprzymorski, lądowy, śródziemny, *mediterraneus. Cn. Th.*, fern vom Meere; auf dem festen Lande belegen. **ODMORZE**, a, n., od morza odległość, *mediterraneum. Cn. Th.*, die Ferne vom Meere. Odmorze, kraj odległy od morza. *Włod.*
- ODMOTAC**, f. odmota act. dok., Odmatać *niedok.*; (*Sorab.* 1. wodmottam; *Vind.* odmotati, dolsmotati; *Croat.* odmotávam; *Bosn.* odmotati, odvitti; *Rag.* odmotatti); odplatać, odwikłać, herauswideln, herauswirren, aufwirren, auflösen. Ach! kto mię z srogich zawikłań odmota! *Teat.* 44. b, 85.
- ODMOWA**, y, ż., odmówienie; 1. odpowiedź, die Gegenrede, die Antwort, die Erwiderung. Byłbym w naleganiach

żywszym, gdyby ona wolniejszą była w odmowach. *Weg. Marm.* 3, 55. To rzekłszy Merkuryusz, nie czeka odmowy, Lecz zarazem od niego zniknął. *A. Kchan.* 97. Byłem jako głuch, abo ten, co dotknion słowy, Nie ma nieszczęsnej w uściech odmowy. *J. Kchan. Ps.* 54. (jak niemy. *Karp.* 5, 104). — *Jurid.* Odmowa = replika, die Replik, die Gegenrede. Rękojmiemu godzi się używać wszystkich obron prawa, i wszystkich odmów, odporów, których miał używać dłużnik. *Sax. Porz.* 74. Odmowy przeciw świadectwu. *ib.* 91. — 2. Odmowa, odmawianie, niepozwalanie czego, odmiot, Abschlagung, abschlägliche Antwort. ODMÓWIC, *f.* odmówi *act. dok.*, Odmawiać *niedok.*; (*Boh.* odmluwiti sermonem absolvere, odmlauwati contradicere; *Slov.* odmławuám reclamo; *Sorab.* 1. wotmowam respondeo; *Ross.* отмовить odradzić); §. 1. odpowiedzieć, odrzec, antworten, gegenreden, erwidern. Papięzy posłowie pierwszy mówili, odmówił im Antyocheński patriarcha. *Sk. Dz.* 670. Co chce odmówić, to słowo połyka. *Wad. Dan.* 10. Próżne to groźby najmniej mężów onych nie strwożyły, I jako na nie z razu szydząc odmawiali, Tego potym i skutkiem znacznie dokazali. *Papr. Tr. B b.* Mamy skromną mową odpowiedzieć temu, co odmawia, bo tak rychlęj przestanie ta rzecz, któraby mogła przyjść ku czemu gorszemu, gdyby jeden drugiemu złorzeczenia odpowiadał i odmawiał. *Eraz. Jez. G g 6 b.* (oddawał). Jesliby komu łajano, a onby też łajał a odmawiał, nie powinien za to oprawować, gdyż odmawia; a sam nie jest początkiem, żeby przymawiał. *Sax. Art.* 46. Echo się ozywało; w koło głośnie skały Philli, ucieszna Philli, z mną odmawiały. *Zimor. Siel.* 171. t. j. odgłaszały, odbijały, sie wiedertönten. — §. 2. *Renuendo.* Odmawiać niepozwalając; versagen, abschlagen, nicht gemähren; *Sorab.* 1. zapowedam szo; *Carn.* odrzēhi; *Vind.* odrezhi, sarezhi, odtajiti, odvoliti, odriekati, nepervoliti; *Bosn.* odrecchise; *Rag.* odrecchi; *Slav.* odbiti, uskrātiti; *Ecccl.* отмаю, не изволяю, зарицаю, зарѣкаю. Czego żada mąż, odmawiać tego nie powinna żona. *Teat.* 3, b, 79. Odmawiał mi potrzeb nieodbitych. *ib.* 49, b, 63. Tak dobra była, żem jej nie odmówić nie mogła. *Teat.* 29, 42. Kto bez słuszności odmawia, grzeszy przeciwko dobrej przyjaźni. *Lub. Roz.* 531. Za pieniądze, kto czego odmawia? *Teat.* 24, c, 99. Nie mogłem sobie odmówić tego ukontentowania. abym nie oświadczył wdzięczności narodowi. *Gaz. Nar.* 1, 187. Stan. Aug. Część dobrodziejstwa, prośba wcześniej odmówiona. *Min. Ryt.* 4, 154. Pół dobrodziejstwa jest zaraz odmówić. *Cn. Ad.* 768. Grzecznie odmówić *Ross.* отбоарить, отбоариваю. Wygnanie cierpi, kto się ojczyźnie odmawia. *Min. Ryt.* 4, 154. (t. j. nie chcąc jej się poświęcić). — §. 3. Cożem ja zacz, abych się czego miała odmawiać panu memu! *Radz. Jud.* 12, 15. — §. 3. Odmówić kogo od kogo, namową odciągnąć; einen von jemanden abspenstigt machen, abreden, abwändig machen. Kto drugiemu odmówi służyć, ostręj wart kary. *Haur. Sk.* 255. — §. 4. Odmawiać mowę, rzecz, pacierze, absolvere recitationem orationis. *Cn. Th.*; versagen, auffagen. Tak swoje żale odmawiała. *P. Kchan. Orl.* 1, 369. Naucz się tego na pamięć, i z porannemi modli-

twami odmawiaj codziennie. *Teat.* 27, 71. Pacierza nie odmawiali. *Kucz. Kat.* 3, 396. Modlitwa ta przy końcu służby bożej odmawiana będzie. *N. Pam.* 21, 298. Nie będę jadł, aż odmówię rzecz swoją. *W. Genes.* 24, 33. (aż odprawię). Scierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmiecie się, będzieci się wam zdało. *1 Leop. Job.* 21, 2. Jeden uczynił gesta, drugi słowa odmawiał. *N. Pam.* 2, 254. Małe niech będą dla dzieci lekcy, byle je jak najczyściej i najrozumiej odmawiały. *Kpez. Gr.* 1, p. 52. Dyrektorowie na odmawianiu pensów całą naukę zasadzają. *Pir. Pow.* 134. — §. 5. Odmówić co się mówiło, cofnąć złą mowę swoją, odszczekać, odwołać; widerrufen, seine böse Rede zurück nehmen. Przymówkę temi słowy odmówić ma: com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwej matki synem, tom na cię szczekał, jak pies. *Stat. Lit.* 86. — §. Odmawiać, obmawiać, wymawiać, entschuldigē. Do innych wszystko baczmy, ganimy, a co sami czynimy, by najgorzej, tedy to odmawiamy. *Eraz. Jez. K k 6.* ODMÓWICIEL, a, m., który odmawia; der Erwidrer, der etwas abschlägt; *Slov.* odmłuwnik oblocutor. ODMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, — o *adverb.*, od odmowy, odmawiający, mogący być odmówionym, niepozwalający; *Vind.* odrezhliu; abschlägig. Upewniam, że nie u mnie dla We Pana odmownego nie znajdziesz. *Teat.* 10, b, 26. Rozwód u Turków nigdy nieodmowny. *Kłok. Turk.* 185. Proś ich, jak najmocniej, aby nieodmownie tu przyszli. *Teat.* 10, b, 79. Nie odmowność nie, zjaw tylko k czemu chęć masz. *Żebr. Ow.* 300. (*sint tua vota secura repulsae*). — §. Odmowny drugiemu, odpowiadający mu, stosowny. *Zabl. Roz.* 56. *relatif.*

ODMROZIĆ, *f.* odmrozi *act. dok.*, Odmrażać *niedok.*, abfrieren, erfrieren, erfroren machen; *Vind.* odmrasiiti; *Ross.* отморозить, отмораживать; (cf. odmarznąć). Odmrożonego pacyenta bynajmniej do ciepłych izb lub ognia nie przybliżać. *Perz. Cyr.* 2, 71. O członkach odmrożonych, abo mrozem zepsowanych. *Haur. Sk.* 593. — Odmrożenie, *odmroz. *Tr.*, są to bąbele mroźne, gdy ciało wielkim zimnem przejęte, zwłaszcza w rękach lub w nogach zwykło się odymać. *Perz. Cyr.* 2, 70. Erfrierung, Frost, Frostbeulen; *Boh.* omrázenina, odznobenj, oznobenina; *Slov.* omrzlina, zmrzle masso; zamröz.

ODMRUGNAĆ, *f.* odmrugnie, *act. jedntl.*, Odmrugać *niedok.*, oczami odkiwnąć. *Cn. Th.*, mit den Augen einen Gegenwint geben.

ODMRUKNAĆ, *f.* odmruknie *act. jedntl.*, Odmruczeć, *f.* odmrucze *dok.*, Odmrukać *niedok.*, Odmrukiwać, *Odmruczawać *czestotl.*, mrużąc odpowiedzieć, odmówić, wider murren, gnurrend antworten. Kotka do kota: Czyż to ci mało i szczęścia i chluby, Kiedyś odmrukam według twojej chęci? *Kniaz. Poes.* 2, 122. (t. j. odmiauczam). Odmruknąć, odwarceć, odmarkotać, odwrykać, *Vind.* jesizhuvati; *Ecccl.* противорощу, противовъшати, противоглаголати, widerbelfern, widermurren. *Obmurmuro*, odmrulkam, odwarkam, przeciwiám się. *Macz.* Ewa mu tak odmruknie... *Przyb. Milit.* 299. — §. Odmruczeć, mrużąc odbyć, abgnurren, abmurren, gnurrend oder murrend

- verrichten. Pacierze nasze częstokroć lada jak tylko odmrucawamy. *Hrbst. Nauk. C 2 b., ob. Odmówić.*
- ODMUCHNAĆ n. p. co z prochu, *f. odmuchnie act. jednł.,* den Staub wegblasen von etwas, *deflare. Cn. Th.; Vind. okulpihnti.*
- *ODMUNSZTUKOWAĆ, *f. odmunsztukuje act. dok.,* munsztuk zdjąć z narzędzia muzycznego. *Tr.,* daß Mundstück abnehmen von einem Instrumente.
- ODMUROWAĆ, *f. odmuruje act. dok.,* mur przebić, zwałić. *Tr.,* eine Mauer aufbrechen, abtragen. Ciało jej złożony w sklepiku, wejście do niego zamurowano; w kilka lat, odmurowano sklep, a ciało znalezione przy samym wejściu. *Boh. Dyab. 2, 153. — §. Odmurować,* na nowo wymurować, aufß neue aufmauern. Odmurować rozwaliny.
- ODMUSNAĆ, *f. odmuśnie act. jednł.,* Odmuskać *niedok.;* głaszcząc odjąć, abstreichen, wegstreichen. *Declino,* odmuskuje. *Mącz.*
- ODMYĆ, *f. odmyje act. dok.,* ODMYWAĆ *niedok.,* myjąc oddalić, wegwaschen; *Sorab. 2. wotmüsch; Vind. ovmiti, ovmitati; Ross. отмыть, отмывать.* Odmyty: odmytny, mogący być odmytym, abwaschbar. Nieodmyty, trudny do wypłókania, wyprania. *Cn. Th. 510. Odmycie, ob. Ablucya; Ross. отмыка.*
- ODMYCIC, *f. odmyci act. dok.,* myto zapłacić, odliczyć, cło odbyć, zapłacić, Zoll bezahlen, abmauthen, *propr. et fig.* U swego burmistrza odmyciwszy w domu; Nie będzie się po drodze już sprawiał nikomu. *Star. Vol. B 6. Przemysława zabito;* to snadź wyraźna była boża wola, By się krew' odmyciła biskupia krwią króla. *Min. Rył. 2, 28.*
- ODMYKAĆ, *ob. Odemknąć.*
- *ODMYŚLIĆ *cz. dok.,* myśla odłączyć, in Gedanken absondern. Skądby to pochodziło, jeszcze nie odmyślił. *Oczk. Przym. 7. (jeszcze nie doszedł).*
- ODMYTY, ODMYWAĆ, *ob. Odmyć.*
- *ODNASZAĆ, *ob. Odniesić.*
- ODNAWIAC, *ob. Odnówić. ODNAWIACZ, a, m.,* odnowiciel, który co odnawia, der Erneuerer. *Wład.*
- ODNAWIEDZIC, *f. odnawiedzi act. dok.,* Odnawiedzać *niedok.,* wzajemnie odwiedzić, wieder besuchen. *Tr.*
- ODNĘCIC, *f. odnęci act. dok.,* Odnęcać *niedok.,* odwabić, ablösen; (*oppos. przynęcić*). *Sienn. 610. Biel. 595.*
- ODNIEĆ, odniało, *f. odnieje intr. impers.,* Odniewać *niedok.,* oświtać, Tag werden, tagen. Widziała, albo się jej podobno tak zdało, Ze widziało, bo było nie dobrze odniało. *P. Kchan. Orl. 1, 266. Przede dniem bardzo rano w drogę wyszły, I do grobu, gdy odniewało, przyszły. Odym. Św. 2, L 1 2 b. 1 Leop. Jud. 19. ib. 2 Macch. 15, 17. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną. Odym. Św. A a 4 b. Gdy się nazajutrz odniało, wypuścił go z pęta. 1 Leop. Jer. 20, 5. (Ross. отдывать odbywać dejour). "Odniały, oświtły, widny, hell geworden, sichtbar. Patrzą z górki odniałych na koło. Przyb. Mil. 494. Wyszedł z chaty w odniałe okolicy strony: jak słicznym, rzece, nowe słońce porankiem nas wita! Przyb. Ab. 165.*
- ODNIECHCIEĆ, *ob. Odechcieć.*
- *ODNIEKAĆ *adverb.; Slov. odnekad, odnekál, odnekud ali-cunde;* od niejakiego miejsca, od niejakiego czasu, niejako.
- ODNIEŚĆ, -iosł, -ieśli, odniesie, odniosę *act. dok.,* Odnosić *niedok.,* Odnaszać *frequ., (Biel. Kr.); Boh. odnesti, odnesl, odnesu, odnašeti; Slov. odnašeti, odnosit; Sorab. 1. wotnoscham; Vind. odnesti, odnofiti, odnaflati; Carn. odnašam; Dal. odneszti; Croat. odnezti, odneselszem, odnašam, odnašsam; Bosn. odnesti, odnjeti; Rag. odnjēti, odnossim; Ross. отнести, относить; 1 a) odnieś co komu, nazad mu zanieść; zurück tragen, zurück bringen, wieder bringen, propr. et impropr. Odnies mi książkę. Tr. Zwykliśmy mówić: ten temu wdzięczność odniosł, gratiam retulit; odnosić bowiem jest to, coś winien dobrowolnie przynosić; nie mówimy: wdzięczność wrócił, gratiam reddidit; wracają bowiem ci, u których się domagają, którzy poniewolnie oddają. Odniesie, jest to niesie do tego, od któregoś wziął, a to słowo znaczy dobrowolne odniesienie; który odniosł, sam się mianował. Pilch. Sen. list. 2, 318. — §. Odniesie górę, pagórek, rozebrać, zniżyć, zrównać, eine Anhöhe abtragen. Podniesieni są na chwilę, a nie ostoją się, a poniżeni będą, i będą odniesieni, a jako wierzchy kłosów potarci będą. 1 Leop. Job. 24, 24. β) Philos. Referować, stosować wstecz; beziehen auf etwas, daßin zurückbringen. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. Koł. List. 1, 91. Odniesie się, Vind. napotegniti, navlezhuvati se na kai; Ross. отнестись, относиться; stosunek mieć, sich beziehen, Bezug haben. Myśmy powinni uważać zwiazki rzeczy, albo odnoszenia się do drugich. Karp. 2, 16. t. j. stosunki; Vind. odnofhija; Ross. отнечение, отность, относка, касательность, Verhältniſſe. Wesołość chrześcijańska nie jest doskonała, jeżeli na samej sobie przestaje, a do boga się nie odnosi. Bals. Niedz. 1, 147. t. j., nie ściaga, wenn sie sich nicht auf Gott bezieht. Piotra panowanie w kościele, albo się odnosi do wykładu nauki, albo . . . Bals. Niedz. 1, 432. Niewinna ta zabawa, którą wierz mój głosi, Do pierwszych się dni świata starego odnosi; remonte aux premiers jours. Karp. 5, 5. Dawniej panienek edukacya wszystka odnosiła się do tego, ażeby w czasie były dobreimi żonami. Skrzet. Pr. Pol. 2, 253. t. j., do tego mierzyła, dążyła. — 2. Odnosić, do końca ponosić, odbyć noszenie; abtragen, völlig abtragen. Choroby nasze on nosił; a boleści nasze on odnosił. W. Jes. 53, 4. — 3. Odniesić zwycięstwo, karę etc., powziąć, dostać; davon tragen, z. B. den Sieg. Odniesić zwycięstwo nad sobą samym. Teat. 4. b, 68. Godzienem za grzech odnieść karę. Zab. 15, 297. Wszakżem za ten występek już odniosł karę. Teat. 8, 96. Wyrok na się według starych praw odniosł. Sk. Dz. 811. Z hanbą wstyd tylko odnaszają. Ryb. Ps. 46. Kto dlatego nieczyni, iż zład pożytku nie odniosł, dlatego dał, iżby odebrał. Gorn. Sen. 8. — 4. Odniesie, gdzie indziej przenieść; überbringen, von einem Orte weg wo anders hinbringen, hintragen. Sprawiedliwe dusze dostają się rękami anielskim, przez które odnoszone bywają na miejsca światłe i wesołe. Smotr.*

Apol. 27. Roku 1559 Izabella w małżeństwo królowi Węgierskiemu na Budzyn odniesiona. *Stryjk.* 745. *Aliter*: Musiał tę sprawę do wszystkiego pospółstwa odnieść. *Warg. Wal.* 53. t. j. od swojej jurysdykcji do ludu przemieść. — §. Odnieść: oddalić, entfernen; (*Vind.* odnashati: odłożyć, odwiec; odnashanje: odkładanie, odwłoka). Wyciągnął z zamku, jednak nie śmiał się daleko z ludźmi odnieść od zamku. *Papr. Ryc.* 122. Faryzeuszowie dzielili się od innych ludzi, odnosząc się od obyczajów innych stanów. *W. Post. W.* 2, 243. Nie odnos się na żadną stronę od świętej nauki jego. *Rej. Post. B.* 5. Nie odnos się ani na lewą, ani na prawą od niego. *ib.* X 6. Chceszli stałe stać w boju swoim, nie się nie odnos od szczyrych słów nauki jego. *ib.* a 5. *ib.* 6 5. — 5. Odnosić do kogo, albo komu: oznajmować, donieść wyższemu; berichten, überbringen, hinterbringen, Bericht erstatten. Coście widzieli, chleb jest i kielich; to też i oczy rzeczą samą odnoszą wam, *renuntiant. Zygr. Gon.* 245. Do cesarza się wrócił; co widział i sprawił, odniosł. *Warg. Cez.* 84. Odnoszą posłowie Rytygierowi wybornej Wendę piękności i mądrości, *renuntiant. Krom.* 57. Iż strona nie była powolna biskupiej władzy, biskup rzecz Królowi odniosł. *Guagn.* 115. Za odniesieniem posłów urządzamy... *Vol. Leg.* 3, 10. Deputowani mają nakład na to podjęty zachować, i nam na przysły sejm odnieść. *Vol. Leg.* 3, 16. Jeśli zdrada jasna jest i prawdziwa, odnieść ją potrzeba urzędowi. *Petr. Ek.* 63. — §. Odnieść kogo do kogo: oskarżyć, donieść; einen anflagen, angeben, denunciren. Włodarz był odniesion do pana, jakoby dobra jego rozprószył. *W. Luc.* 16, 1. Oskarżony był u cesarza, któremu odniesieniu uwierzył cesarz. *Groch. W.* 75. Strzeż się obmow, zazdrości i odnoszenia, któremi się braterstwo rozrywa. *Sk. Kaz.* 638. ODNIOŚŁOŚĆ, *ści, ż.*, stosunek. *Cyank. Log.* 26; *Ross.* отношение, относительность; das Verhältnis, der Bezug, die Beziehung. ODNIOŚŁY, *ob.* Odnośny.

ODNITOWAĆ, *f.* odnituje *act. dok.*, nity odbić, aufnieten; *Ross.* отклепать, отклепывать. Miłość najtwardsze może odnitować harty. *Pot. Syl.* 256.

ODNOGA, *i, ż.*; *demin.* odnożka; (*Boh.* odnož palmes); *Botan.* Odnogi, rami, albo korzenie na bok wyrastające, część korzenia głównego. *Bot. Nar.* 49. Nebenstößling, Nebenproffe; *Boh.* obnož, obnož, kywak hřženice; *Sorab.* 1. wotnożki; *Croat.* grebenicza, (grebeniczati traduces facere); *Ross.* отродокъ, побѣги, побѣжки, высадокъ, отпрыскъ, прониченіе. Korzenie, jeżeli się głęboko w ziemi rozwijają, wyrastają z nich odnogi. *ib.* 35. (*ob.* Odrostki). — Odnoga morska, wylewek, wybrzeże, wbrzeże, zatok, golf, Meerbusen; *Boh.* wytažek, zatoka; *Slav. et Rag.* zamorje; *Ross.* лиманъ, култукъ. Zatok, odnoga morska, albo golf, jest woda, która z morza pomiędzy ziemię wpływa; która jeśli jest obszerniejszą, morzem się nazywa, jak morze Bałtyckie, Śródziemne, Czerwone. *Wyrv. Geogr.* 14. Miasto to leży nad małą morską odnogą, czyli wybrzeżem. *Pam.* 85, 1, 423. Przy wnijsciu do odnogi Bengalskiej. *N. Pam.* 12, 277. *ib.* 275. Miasto to ma piękne golfo, albo morze z zakoleniem i z odno-

gami. *Boter.* 62. — Odnoga rzeki, łacha, Arm eines Flusses, Nebenarm; *Boh.* paže; *Rag.* rjekee trák; *Carn.* struga; *Ross.* рукавъ, пастокъ; (*cf.* rękaw; *cf.* rozcięk). Jordan tam po prawej ręce dwie odnodze (*dual*: odnogi) ma. *Warg. Radz.* 52. Prypeć kolanem albo odnogą Dniepru nazywano. *Czack. Pr.* 1, 7. — §. Pienki lub odnogi zęba. *Perz. Cyr.* 2, 191. die Nebenwurzeln eines Zahns. — §. Odnoga góry, góry mniejsze złączone z większemi. *Włod.* Arm eines Gebirges; *Ross.* отрогъ.

ODNOSICIEL, *a, m.*, (ODNOSICIELKA *sem.*), donosiciel, oskarżyciel, podchwytacz. *Cn. Th.*; der Bericht, Angeber, Denunciant; *Croat.* odnassavecz, odneszitel; *Ross.* носитель, отнощик. Posłowie papieżcy byli ostrzeżeń papieżów odnosicielami. *Czack. Pr.* 1, 312. ODNOSNY, *a, e*, ODNOSNIE *adverb.*; *Ross.* относительный, возносительный; stosunek mający, stosowny, referujący się; Beziehung, Bezug haben. Wszystkie słowa użyte za znaki stosunku, i wiodące myśl od rzeczy nazwanej do drugiej rzeczy obcej, zowią się wyrazami odnośnemi, n. p. brat, ociec, weselszy, bielszy. *Cyank. Log.* 60. Wielkość i małość są terminy odnośne do zamierzonego celu. *Zabł. Roz.* 115. ODNOSZE, *ob.* Odnieść.

ODNOWA, *y, ż.*, odnowienie, die Erneuerung, das Erneuern. Dziedzic chciał być modnisiem, choć miał pustą głowę. Przeto też śmieszna weale wymyślił odnowę. *Zab.* 12, 69. Krawcy na stare rzeczy odnowy dają. *Teat.* 14. b, 63. Wtedy nieba i ziemi odnowa się ziści. *Przyb. Mill.* 326. Co oszczędził przez nieczęste odnowy sukien, to wszystko obracał na dobre uczynki. *Stas. Num.* 1, 215. *Przestr.* 25. *Zab.* 3, 417. ODNOWIC, *f.* odnowi *act. dok.*, Odnowiać *niedok.*, nowym czynić, do nowości przywracać, odmładzać, wskrzeszać, erneuern; *Carn.* novim; *Vind.* noviti, snoviti, ponoviti, ponaulati; *Sorab.* 1. wonowam; *Sorab.* 2. wotnowisch; *Croat.* novim; *Ross.* воссоздать, воссозидать, возстановить, возстановлять, возобновить, возобновлять, возставитъ, возставлятъ; *Eccl.* преновляю, возустроити, новю, вновь что творю, новотворю, новоизобрѣтаю. Zony nie uczą się dosyć sztuki utrzymywania nas, i odnowienia się niejako w miłości. *Teat.* 20. b, 205. Trzeci raz Pers wojnę na cesarzu odnowił. *Sk. Dz.* 540. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i my odnowmy żywot nasz. *Karnk. Kat.* 51. Odnowienia potrzebuje po was Pan Jezus, złoćcie Adama starego, a przyoblećcie nowego człowieka. *Dambr.* 191; *Croat.* ponovljenje; *Eccl.* новодѣйство. Pan bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. na odświeżenie, odwilżenie. ODNOWICIEL, *a, m.*, który co odnowia, przywraca, wskrzesiciel, der Erneuerer, Wiederhersteller; *Vind.* ponovitnik, ponaulavez; *Croat.* novitel; *Ross.* возобновитель, возстановитель; *Eccl.* новодѣйтель. Dzielne dla dobra powszechnego prace, dały Kazimierzowi I, nazwisko odnowiciela ojczyzny; restaurator. *Nar. Hst.* 2, 317. ODNOWICIELKA, *i, ż.*, die Erneuerin, Wiederherstellerin. Z twego rodu będzie wiele zacnych pań królów i cesarzów, które upadłych królestw będą odnowicielkami. *P. Kchan. Orl.* 1, 577.

ODNOŻKA, *i, ż.*, *dem. nom.* odnoga; u drzew, ziół, ga-

Łazka na bok wyrastająca, rosocha; ein Seitensproß, Schößling, Sprosse. Kozłkowego śladu ocinki albo odnożki korzenia, są podobne ocinkom Cynamonowym. *Syr.* 56. *Brachium vitis*, odnożka maciezna. *Mącz.* ODNOŻYSTY, ODNOŻKOWATY, a, e, pełen odnog, voll Rebenzweige. Aminiek jest korzenia odnożystego i rozpierzchłego. *Syr.* 445. Przewłoka jest ziele, mające kłace odnożyste i galeziste. *Syr.* 101. et 821. Iglica, ziele korzenia odnożkowatego. *Syr.* 1194. Rzeka odnożysta = wielokorytna. *Włod.*; *multifidus*. *Cn. Th.*, ein vielarmiger Fluß. (cf. *Boh.* odnożiti se frutescere, fruticari).

*ODODZIAĆ, cz. dok., rozebrać, z odzienia obnażyć, entfleiden. Noe nowym moszczem pijany, Usnął pod niebem z szat ododziany, Chamowi na śmiech. *Miask. Ryt.* 109.

ODONACZYĆ, ob. Onaczyć. ODONAD, ob. Onąd.

*ODOR, u, m., ob. Zapach, wonia; cf. fetor.

ODORAĆ, odorał, f. odorze act. dok., Odorywać, frequ.; *Slov.* odorati; 1. orząc odbyć, do końca poorać, abaftern, fertig aftern. Tyle pól, ile w pług woły wprzągłszy, ode słońca wschodu, Do samego byś przemógł odorać zachodu; *complecti posses*. *Zebr. Ow.* 393. — 2. Orząc odrywać; ein Stück mit wegaftern, abaftern, abpflügen, 3. B. von einem Rain. Krzywo granice prowadzą, miedzę odorywają. *Klon. Wor.* 4. — 2. *Aliter*: Odorać dług, oraniem dość uczynić, nagrodzić. *Cn. Th.*, seine Schuld abpflügen, abaftern, mit Pflügen bezahlen, abarbeiten.

ODOSA, y, ż., część od osi wychodzaca, n. p. Odosy przy hołoblach jednokonných wozów, bywają dębowe, brzozowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162; die Achsenstüde.

ODOSOBNIĆ, f. odosobni act. dok., Odosobniać *niedok.*; *Sorab.* 1. wowosobnu, wowosobnam, wotwosobnu; *Ross.* особить, особю; odprowadzić, oddzielić, osobno wyprowadzić, ableiten, abziehen. Jedwabie odosobniające maszyny elektrycznej. *Scheidt.* 54. Odosobniony człowiek jest jeden drugiemu równy. *N. Pam.* 20, 188. ib. 183. (pojedynczo, osobno uważany). Uczeni żyli w odosobnieniu od innych stanów; pisali w Łacińskim języku, myśl ich nie dochodziły do wiadomości klas nieuczonych. *N. Pam.* 9, 297. Odosobnienie takowe każdego stanu, przeskadzało wzajemnemu udzielaniu wyobrażeń. *ib.* — Odosobnione obrazy i wiadomości składały tylko prostą i niezwiązaną historią biegów niebieskich. *N. Pam.* 24, 359. (pojedyncze, urwane).

ODPADEK, dku, m.; *Boh.* odpad; *Vind.* odpad, dolpad *delapsus*; odpadanie, odpadnienie; das Abfallen, der Abfall. Strapiiony naród tyłu krajów nagłym odpadkiem. *Nar. Hst.* 2, 239. ODPADAĆ, ob. Odpasć. ODPADŁY, a, e, a) act. odpadający, odstępujący, odstępnik. *Cn. Th.*, abfällig, abtrünnig; (*Boh.* odpadlec; *Sorab.* 1. wopadnik; *Bosn.* odmetnik; *Ross.* отметникъ apostata, odszczepieniec). — a) Odpadły *part. perf. pass.*; ob. Odpasć.

*ODPADZIC, ob. Odpędzić.

ODPAJAC, ob. Odpoić.

ODPAKOWAĆ, f. odpakuje act. dok., upakowane rozbierać; *Vind.* odtovoriti; abpaßen, außpaßen. Trzeba wszystko odpakować, to darmo. *Teat.* 17. c, 67. *N. Pam.* 3, 313.

ODPALIĆ, f. odpali act. dok., Odpalać *niedok.*, palac przeformować, abbreunen, abtreiben, abziehen; *Sorab.* 2. wotpalisch; *Sorab.* 1. wotpalu. W probierskim piecu na kapeli odpalacie. *Zlot. G* 4 b.

ODPARAĆ, ob. Odpróć. ODPARTY, ob. Odeprzeć.

ODPARZYĆ, f. odparzy act. dok., Odparzać *niedok.*, parząc gorącą wodą odłączyć, abbrühen. (*Vind.* odparati, resparati = parę rozdwoić). Skórę z węgorza niektórzy łupią, niektórzy w ukropie odparzają. *Sienn.* 316. Odparzyć sobie ciało czyli skórę = odsednić, przetrzeć, cf. otręć, się wund reißen. ODPARZELINA, y, ż., osadnienie, starcie, sedno, *paraniuma*. *Mącz.* eine wund getebene Stelle, (Wolf).

ODPASAC, f. odpasze cz. dok., Odpasywać, odpasuje *niedok.*; (*Etym.* pas); pas zdjąć, z pasa zdjąć, abgürten; (*Slov.* odpasugi; *Sorab.* 1. wotpaszam, wotkaszam; *Vind.* odpafati, dolspafati; *Rag.* odpassati; *Bosn.* odpassati, raspassati; *Croat.* odpassujem). Bez długich ceremonij odpasz Waś szablę. *Teat.* 32. b, 98. Z węża się odpasała. *Otw. Ow.* 164. *Gorn. Sen.* 366.

1. ODPASĆ, f. odpadnie *intrans. dok.*, Odpadać *niedok.*; *Boh.* et *Slov.* odpadnauti, odpadati, odpadawati; *Sorab.* 2. hopadnusch, wotpadnusch; *Sorab.* 1. wotpadnu, wopaduy; *Vind.* odpasti, dolpasti; *Bosn.* odpadati, odmetnutise, odvrricchise; *Croat.* odpadam; *Ross.* отпасть, отпадать, испасть, испадати, отметнуться; *Eccl.* препадати, отстати, отъстанути; padając oddalić się, wegfallen, abfallen, herab fallen; — 2. 1 a) *Activ.* odpasć kogo od kogo = porzucić kogo nagle, odbiedz, odstąpić go; einen verlassen, von ihm abfallen. Kiedyśmy w szczęściu, wszystko idzie snadnie, W nędzy i statek i rozum odpadnie. *Kras. Mysz.* 61. Gdy wojsko usłyszało, że Holofernes ścięty, odpadł od nich i rozum i rada. *W. Judith.* 5, 1. Od obyczajów ojca swego bardzo był odpadł. *Sk. Dz.* 884. (t. j., oddalił się, dalekim był od nich). Już starców doświadczenie, przezorność i rada, A nawet naturalna zazdrość ich odpada. *Jabl. Tel.* 231. Dziwuje się, za co ją apetyt odpadł. *Teat.* 10, 18. Jak sen odpadł, z pamięci się zszlizał. *Wad. Dan.* 55. (jak się sen skończył; skoro śpiącego odbiegł). — Odpasć = poddaństwo, posłuszeństwa, wiary odstąpić; abtrünnig werden, abfallen. Człowiek przez grzech od boga odpadłszy, niewinność utracił. *Karnk. Kat.* 23. Nie nie frasujemy się, że całe prowincye odpadają, i nieprzyjaciel nad szyją stoi. *Star. Ryc.* 55. — b) *Passive*: Odpasć od czego = stracić co, pozbawionym być czego; etwas verlieren, darum kommen, verlustig geben. Odpasć od prawa jakiego. *Ld.* Dziedzictwo odpadłe, *haereditas commissa*. *Cn. Th.* ein verfallenes Gut. Nie gada kawaler, odpadłem od koni, od ryszunków, od czeladzi; ale raczej krew' swoje na szanie kładzie. *Birk. Kr. Kaw.* 50. Gdy się z nieprzyjacielem sciera, od broni odpadł; a nie mając się czym złożyć, topor porwał. *Nies.* 1, 151. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wiecznego nie odpadł. *Biał. Post.* 81. Rzymianie od narodów grubych zwojowani, od nauk zwykłych odpadli. *Krom.* 6. W niemocy wszystkie swoje urodę utraciła, i tym, którzy pierwiej małżeństwa jej pragnęli, od myśli odpadła. *Sk. Żyw.* 2, 418. t. j., z my-

- śli wypadła; sie kam ihnen aus dem Sinne, sie dachten nicht mehr an sie. — *Neutr.* Odpadać, spadać, paść, zginąć; dañin fallen, abfallen, abprellen, fallen. Opatrzność wodza zraziła ich wszędzie, Ze odpadli jako groch od ściany. *Jabl. Buk. P. b.* Animusz przy swobodzie podраста; w niewoli odpada. *Pilch. Sen.* 223. — *Aliter:* Chleb odpada. *Tr.*, odewstaje, daß Brot ist abtründig, daß Brot bñdt ab; *Boh.* chleb odpadł. — Bydło odpada = odchodzi, zdycha; daß Vieh fällt, freiert. Bydlę na przekarm z umowy dane, jeżeliby przypadkowie na przechowku odpadło, właściciela jest szkoda. *Xiadz.* 167. — §. 2) Odpadać = w co znou wpaść, nießer hinein fallen, z. B. in eine Krankheit. Gdy się był niejako pokrzepił z choroby, zaraz się do swych zwykłych pokut wrócił, dlatego odpadł drugi raz, i trzeci raz. *Wys. Ign.* 19. Odpadnienie w chorobę = recydywa, der Rückfall. Odpadania w grzechy. *Zach. Kaz.* 1, 218. Najmniejszej chwili nie omieszkiał Mentor, ponieważ Telemak w swoje znou odpadał błędy. *Tr. Tel.* 135.
2. ODPAŚĆ, odpasł, *f.* odpasie *cz. dok.*, pasienie odbyć, abweisen, abfrüttern; *Eccl.* отпажити, отпажаю, согнать скотину съ поля.
- ODPASUJE, *ob.* Odpasac.
- ODPEDDZIĆ, *ODPAĐZIĆ, *f.* odpędzi *cz. dok.*, Odpędzać *niedok.*, odgonić, odżenić; *Vind.* odpoditi, prezhspoditi; *Bosn.* odaghnati, odtjesnuti, odtirrati; *Slav.* protirati; *Croat.* pretirati, odtiravam; *Eccl.* въспрѣтати; weg jagen, weg treiben, abtreiben. Muchę, gdy już skosztowała miodu, rychlej zabijesz, niż odpędzisz. *Pot. Syl.* 94. Młodzieje tajemnie ode mnie odpędzić raczyłeś; odpądzże i tych następców jawnych. *Sk. Żyw.* 241.
- ODPEĆAĆ, *f.* odpęta *cz. dok.*, z pęta wyzwolić; *Bosn.* odputiti; *Ross.* отпутать, отпутываю; entfesseln, loß fesseln. Odpętać konia. *Tr.*
- ODPIAĆ, *f.* odpieje *cz. dok.*, pianie odbyć, vollends abfräßen, aufhören zu fräßen. Przez całą noc, aż kury odpieją. *J. Kchan. Dz.* 230.
- ODPIAĆ, odpiął, *f.* odepnie *cz. dok.*, Odpinać *niedok.*; *Boh.* et *Slav.* odepnauti, opinati; *Carn.* odepnam; *Vind.* odepiti, odapeti, odkopzhati, odtegniti, odsdergniti; *Croat.* odpinyam, odkapchujem, odpetyavam; *Rag.* odpēti, odpignem, odapēti, odapijgnem; *Sorab.* 1. wotpinam; *Ross.* отстегнуть, отстегивать, отколоть, откалывать; przypięte odjąć, zapięte rozjąć; abknöpfen, abknallen, aufknöpfen, aufknallen. Zapinałem się i odpinałem. *N. Pam.* 11, 144. Ostrogi odpinać. *Warg. Radz.* 342. ODPIECIE, ODPINANIE, *subst. verb.*, *Ross.* отколка. ODPIĘTY, *a, e, perf. pass.*
- ODPIĆ *cz. dok.*, pijąc odjąć, abtrinken; *Sorab.* 1. wotpič, wotpiyu; *Vind.* odpiti, dolspiti; *Ross.* отпить, отпью, отпивать. — Odpić się czego, pijąc pozbawić się; sich durch den Trunk um etwas bringen. Nigdy się tak bardzo od pamięci nie odpiję, iżbym się zapomnieć miał. *Kosz. Lor.* 12.
- ODPIECZĘTOWAĆ, ał, *f.* odpieczętuje *cz. dok.*; *Boh.* odpečetiti, odpečetowati; *Slav.* odpečatit; *Rag.* odpečattiti, razpečattiti; *Croat.* odpechatujem; *Eccl.* отпечатываю; распечатываю; list odpieczętowany otworzyć. *Cn. Th.*, rozpieczętować, aufsteigeln, daß Siegel erbrechen; (*Ross.* отпечатать, отпечатывать wydrukować, oddrukować; *Rag.* odpečatni, razpečatni *dissigillabilis*).
- ODPIENIAĆ *cz. dok.*, przez pienia odzyskać, abprocessiren; *Croat.* odpravdavam; *Ross.* оттягиваться, оттягать.
- ODPIENIĆ *cz. dok.*, odszumować, pianę odjąć, abschäumen; *Vind.* odpeniti, dolspeniti; *Rag.* odpjenniti; *Croat.* openujem.
- ODPIERAĆ, *ob.* Odeprzeć. ODPIERACZ, *a, m.*, odpierający, der Abdränger; *Eccl.* противоратователь; *Croat.* odpirach *clavis generalis*.
- ODPIŁOWAĆ, *f.* odpiluje *cz. dok.*; *Boh.* odpilowati; *Rag.* odatarti; *Slov.* odpilugi; *Sorab.* 1. wotfayluyu; *Vind.* odpiliti; *Croat.* odpilujem; *Ross.* отпилить, отпиливать; piłą odjąć, abfeilen, weg feilen. Nadlewek ulanej armaty odpilować. *Jak. Art.* 1, 188. ODPIŁKI, ów, *plur.*; *Boh.* odpilky, opilky; *Vind.* odpilek, ostrushek, shelintra, shagavina; *Carn.* stergotina, ostérsk; *Ross.* отпилко; proch z opilowania, Feinstaub; *ob.* Opilki.
- ODPIS, *u, m.*; *Rag.* odpis; *Croat.* odpiszanye; *Eccl.* противписание; respons, daß Antwortschreiben, die Antwort; cf. odpowiedź; *Ross.* отпись, конфискация; *Sorab.* 1. wotpiz kopia, przepis. ODPISAĆ, *f.* odpisze *cz. dok.*, ODPISYWAĆ *frequ.*, odpisuje *praes.*; listowną odpowiedź dawać, schriftlich antworten, Antwort schreiben; *Bosn.* odpisati; *Rag.* odpisati, odpisewati; *Croat.* odpissujem; (*Sorab.* 1. wotpizacz przepisac, kopiować; *Ross.* отписать, отписывать конфисковать); *Eccl.* противопишу, противопосылаю. Co ci odpisał na twój list? — §. Sama natura klimatu północnego przeciwno wielożństwu odpisywać zdaje się. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 212. t. j. nie odpowiadać wielożństwu; nicht entsprechen. — §. Odpisać, przepisać, na drugą rękę pisać, kopiować, abschreiben; (*Sorab.* 1. wotpizwar kopista, pisarek). — §. Odpisać co komu = zapisać, zapisać od siebie przenieść na drugiego, legować, odkazać; versprechen, vermachen. Jesliby kto odpisał komu zapisem albo testamentem po żywocie swoim, co majątności swojej... *Stat. Lit.* 96. — §. Odpisać się z czego, abo czego = zrzec się na piśmie, schriftlich entsagen. Zygmunt August sukcesyi się na W. X. Lit. odpisał, i onej Koronie odstąpił. *Biel.* 559. Jesliby się kto odpisze z ziemi i z własnego powiatu, ma odpowiadać tam, gdzie się odpisując zapisał. *Herb. Stat.* 211. — Odpisać się od czego, nie pisać się na co, nie zezwalać, nie zgodzić się, przeciwnego być zdania; etwas nicht unterschreiben, nicht bewilligen, nicht mit einstimmen, anderer Meinung seyn. Rozumiem, że to odgłos powszechny potwierdzi, i nikt się ode mnie nie odpisze. *Gaz. Nar.* 1, 301. St. Aug. Ja się od jego nigdy nie odpiszę zdania. *Teat.* 45. d, 5. Nie odpisuje się cale od tego zdania, lecz pod pewną miarą. *Pilch. Sen. list.* 3, 244. Gotowa zawsze na króla Czeskiego była kara, gdyby się kiedy od interesów cesarskich odpisał. *Nar. Hst.* 2, 146. t. j. odstrychnął, oddalił; wenn er jemals dem Interesse des Kaisers entgegen wäre.
- ODPŁACIĆ, *f.* odpłaci *cz. dok.*, Odpłacać *niedok.*; *Boh.* od-

plati, odpłacowati, upłacym, uplatjm; *Slov.* odpłacugi; *Sorab.* 1. wotprawžam, wotprawžu; *Carn.* obręsnem, obręsneti se; *Ross.* отплатить, отплативать, расплатить, расплативать, уплатить, уплативать, выверстать, выверстывать, выплатить, выплачивать; zapłacić, oddać wet za wet, nagradzać; bezahlen, lohnen, abzahlen. Jako mnie on uczynił, tak mu ja też uczynię; odpłace każdemu według uczynków jego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Często się dobre bez wdzięczności straci, Ale złe zawsze z lichwą się odpłaci. *Zab.* 12, 507. Poczekajno tylko twoja żona zostanie, odpłace ja ci to wszystko. *Teat.* 54, 82. *Refferre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.* Nie mów, jako mnie on uczynił, tak mu ja też uczynię; odpłace każdemu wedle uczynków jego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Ubóstwo wnieść ci w posagu, nie jesteże to aż do samego grobu wkładać na siebie ciężar nieodpłaconej nigdy dłużności? *Teat.* 2, 82. (nieodpłaconej, niemogącej być odpłaconą). **ODPŁACICIEL**, a, m., **ODPŁACCA**, **ODPŁAJCA**, y, m.; *Boh.* odplatitel; *Ross.* отплатчик; *Eecl.* отдатель, плательщик, возмездитель; nagrodziciel, der Bezahler, Vergeltr. Bóg dobrych wszystkich i złych rzeczy odpłaciciel. *Stryjk.* 672. *Biel.* 447. Bóg sprawiedliwy wszystkiego złego i dobrego odpłacca, remunerator. *Krom.* 777. *Biał. Post.* 7. Bogowie odpłajacy miłosiernych czynów. *Pot. Arg.* 120. **ODPŁACICIELKA**, i, ż., die Vergelterm.

ODPŁAKAC, f. odpłacze cz. dok., Odpłakiwać frequ.; *Boh.* odpłakati; płaczem zbyć, abweinen, weinen abbüßen. Nie odpłacziesz tego występku. *Tr.*

ODPŁASZAC, ob. Odpłoszyć.

ODPŁATA, y, ż, **ODPŁAT**, u, m.; *Boh.* odpłata, odpłatka; *Slov.* odpłata; *Ross.* отплата, уплата, выплата, выплачивание; zapłata, nadgroda, oddanie dobrego lub złego, die Abbezahlung, die Vergeltung, der Lohn, die Belohnung. Ni mamy prosić odpłaty pierwej, niżli ją wziąć zaśluzym. *Sk. Kaz.* 90. 1 *Leop. Genes.* 15, 2. *ib. Ps.* 90, 8. *W. Ps.* 18, 12. *Karnk. Kat.* 293. *Falib. Dis. X* 2. *Krom.* 414. *Teat.* 48. c, 4. Często dobrej czynności niewdzięczność odpłatem. *Zab.* 9, 112. *Zabł.* Powtórz tę pieśń Idasie, a w odpłat twój chęci Daruję ci tę sletnią o dziurach dziewieci. *Chod. Gesn.* 11. (nadgradzając, w nagrodę).

ODPŁATAĆ, ob. Odplesć.

ODPŁATNAĆ cz. *jednł.* Odpłatać *niedok.*, odciać, odsiec, abhauen, weg hauen; *Ross.* оттапать, оттапнуть.

ODPŁATNY, a, e, **ODPŁATNO** *adverb.*; §. 1) *passiv.* mogący być odpłaconym, nagrodzonym, powetowanym; *Ross.* уплатный; bezahlnbar, belohnbar, ersetzbar, gut zu machen. Nieodpłatny, niewypłacony, *insolubilis.* *Cn. Th. Eecl.* неотплатный. — §. 2) *Activ.* Nagradzający, lohnend, belohnend. Jałmużny są chwalebne, i z łaski boskiej odpłatne. *Sekl.* 24. Frasunki, gdy je skromnie znosimy, bywają nam odpłatne. *Hrbst. Odp. K* 6. (użyteczne). Pobożność zmysłona na tym tylko świecie jest odpłatna, na owym wiecznym mękom podłęże. *Smotr. Apol.* 12. Zasługi świętych, i im samym są odpłatne, i nas ratują. *Hrbst. Odp. C* c 4; *Eecl.* **отдавательник**, который скоро отдает.

ODPLEŚĆ, odpłóć, odpłelli, f. odpłecie, odpłotę cz. dok.,

Odpłatać *niedok.*; *Vind.* odplesti; *Ross.* отплеть, отплетать; rozpleść, aufplechten. *Tr.*

ODPŁOSZYĆ, f. odpłoszy cz. dok., Odpłaszać *niedok.*, odstraszyć popłochem, odganiać; *Ross.* отпугнуть, отпугать, отпугиваю; weg scheuchen. Odpłoszył wilki. *Sk. Dz.* 801. Na samym pograniczu nieprzyjaciela odpłasza. *Pilch. Sen. gn.* 129. Odpłoszyć to, co nam straszno. *Pilch. Sen. list.* 100. Wszelkie niebezpieczeństwa męstwem swym odpłoszyli. *Pilch. Sall.* 12. Czci twoje wielkie cnoty Artaxata nasza, Lecz nas twa ambicya od ciebie odpłasza. *Min. Ryt.* 1, 203. wstręt czyni, odpycha.

ODPŁYNAĆ, f. odpłynie cz. dok., Odpływać *niedok.*; (*Boh.* odpłynauti *natando avehi*, odpłiwati *exspuere*, odpławiti *se avehi nave*); oddalić się płynąc, pływając, weg schwimmen, weg schiffen, absegeln; *Croat.* odpłavam; *Ross.* отплыть, отплывать. Rybki odpłynęły. *Tr.* Już okręt odpłynął od brzegu. — Pragnie rychło płynąć, A ziemie ulubionęj co prędzej odpłynąć; *relinquere.* *A. Kchan.* 97. (cf. odbić od brzegu); von dem gestebten Lande abzu segeln. Otom ja niedzniku odpłynął od brzegu, a na głębią wszystkich niebezpieczeńści świata tego. *Rej. Post. G* 2.

ODPOCIC *med. dok.*, pocac odbyć, abschwigen; *Ross.* отпочить.

ODPOCZAĆ, odpoczął, odpoczywał, f. odpocznie *neutr. jednł.*, Odpoczywać *niedok.*; *Boh.* odpočinauti, odpočiwati; *Sorab.* 1. wotpotžuyu, wotpotžu, wotpotžnuč, wotpotžowacz, dahm szo k wotpotžiwkey, pžestohnu; *Sorab.* 2. wotpotžiwesch; *Vind.* pozhiti, pozhivati; *Carn.* pozhyti, pozhyem; *Croat.* odpochivam, pochivam, pochivati, pochinuti, pochuhnjem; *Bosn.* odpocinuti; *Rag.* opocinuti; *Slav.* pocsivati; *Ross.* опочити, опочивати. (отпочивать podejtmować kogo u siebie, rad mu być u siebie), zapocinować, sдохнуть; *Eecl.* прѣпоуити, препочивати, поуити, поцію; od trudów, pracy wytechnąć, przerwać pracę dla wzięcia sił przez spoczynek; anrühren, ruben, sich rubend erholen. Weż robotników od roboty do odpoczynienia, aby odtychmiast odpoczynęli od prac swoich. *Biał. Post.* 278. Takie jest przyrodzenie zwierzęcia każdego. Aby odpoczynęło też czasu swojego. *Rej. Wiz.* 31. Przyszedeł Król z ludem swym spracowany, a tam podjedli i odpoczynęli. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 14. Koniec wojny pokój, a koniec pracy odpoczywanie. *Gorn. Dw.* 365. Tym czasem odpoczne u siebie, i rozpakuję się. *Teat.* 19, 21. Insza odpoczywać, insza ustać. *Fredr. Ad.* 17. Komu może być miłe odpoczynienie, jeśli pierwej nie uczul niewczasu? *Gorn. Dw.* 78. Śmierć podjąć musimy, niżli w odpoczynieniu wiecznym usiędziemy. *Prot. Kont. D* 3 b. (cf. Iono Abrahama, dolina Jozafata). Pono on w bogu odpoczywa. *Teat.* 1. b, 110. er ruhet in Gott. Niech w bogu odpoczywa; bo już nie żyje kochany nieboszczyk. *Mon.* 74, 358. (cf. Panie świeć nad duszą jego). — §. *Transl.* Przez czwarty wiek mało kiedy nad chrześcianami miecz odpoczął. *Sk. Dz.* 350. t. j. nie dokazywał. — *Impropr.* Balki na murze odpoczywają. *Tr.* t. j. leżą, opierają się, sie ruhen ober liegen auf der Mauer. — §. *Active:* Odpocząć komu: dać mu odpoczynek, dać mu wytechnąć; einen anrühren lassen. Gdzie pasiesz? gdzie odpoczywasz owcom w południe? *Budn. Cant.* 1, 6. Odpoczywał

- wielbłdom przy studni w wieczor. 1 *Leop. Genes. 24, 11.* Grzesznych Pan ku sobie woła, i chce im wytchnąć i odpocząć, by tylko chcieli. *Sekl. 52.* ODPOCZĘŁY, a, e, który sobie odpoczął, *requietus. Cn. Th., außgeruhet. Włod. ODPOCZYNEK*, nku, m.; *Boh.* odpočinek, odpočinutj; *Sorab. 1.* wotpotziwk, wotpoczk; *Carn.* pozhink; *Vind.* pozhitek, pozhitje; *Croat.* pochinek; *Ross.* угомонъ, лажка; *Eccl.* прохладеніе, прохладъ, отдушіе, отдохновение, покоище; odpocznienie, odpoczywanie po robocie albo do roboty, przerwanie roboty, pracy, dla sił, dla zdrowia, dla uciechy. *Cn. Th.* przestanek, wytchnienie; das Austruhen, Austrasten, sich Erholen, die Ruhe, Erholung. Każda praca potrzebuje odpoczynku. *Lub. Roz. 523.* ODPOCZYNA, i, ż.; *Boh.* odpočiwadlo; *Vind.* pozhivalishe, pozhiiunu mestu, *Eccl.* покоище; miejsce odpoczywania; die Ruhestätte, der Ruheplatz. Schody powinny mieć odpoczynkę, czyli miejsce płaskie tak szerokie i długie, jaka jest długość stopniów. *Switk. Bud. 159.*
1. ODPOIC, f. odpoi cz. dok., Odpajać niedok., spojone rozłączyć; auß etnander nehmen, aufleimen, auslöthen ic. *Replumbo*, odlutuję, odpajam. *Mącz.*
2. ODPOIC kogo od rozumu, cz. dok., Odpajać niedok., upajając rozumu pozbawić; einen zu Boden saufen, neder saufen, ihn durch Zutrinken um den Verstand bringen. (*Ross.* отпить, отпаять odchować od piersi). Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw. 204.*
- ODPOKUTOWAĆ, f. odpokutuje intrans. dok., pokutą odpłacić, odbyć, abtüssen; (*Sorab. 1.* wotpokutžam; *Vind.* spokoritise, splantati). Nieco jawnie odpokutować, publice satisfacere. *Mącz.*
- ODPOLEROWAĆ cz. dok., odbyć polerowanie, odjąć polerowaniem, abpoliren; *Sorab. 1.* wotžolu.
- ODPOLNY, a, e, zewnętrzny od pola; auf das Feld hinaus, außen, von außen. Szańc odpolny, ein Außenwerk. *Tr.*
- ODPOŁUDNIE, ia, n., czas południowy, zaczawszy od południa; die Zeit gleich vom Mittage an, der Anfang des Nachmittags. Gra z nim w karty całe odpołudnie. *Mon. 68, 17;* adj. odpołudniowy, cf. popołudniowy.
- ODPOMPOWAĆ cz. dok., pompując odjąć, abpumpen; *Ross.* откачать, откачивать.
- ODPÓR, u, m.; *Boh. et Slov.* odpor; *Carn.* odpôr; *Ross.* отпоръ, супоръ; odpieranie, odbijanie, der Widerstand. Na samym pograniczu nieprzyjaciela odpłaszaj, i odpór mu dawaj. *Pilch. Sen. gn. 129.* Odpór dać tym srogim najazdom nieprzyjaciela. *Baz. Hst. 132.* Przez odpór powietrza ruch ciał słabieje. *Hub. Mech. 17.* Odpór słowny, zbijanie albo zbicie mowy czyjjej, replika. *Cn. Th.* odwod; *Carn.* odporna, prutipovist; *Vind.* prutibranstvu, prutibranva, Widerlegung. Odpór na pomienione rozumienia. *Krom. 24.* Odpór dać, zbić, *Carn.* dolidëvam, widerlegen. Teraz odpór dam na dowody ostatnie. *Petr. Ek. 88.* Dawał mu odpór mądrym pisaniem, i jego fałszów na oczy wymiataniem. *Šk. Dz. 1033.* Srogi to sąd, jeśli piérwjej co osądza, niż odporu na žalobę przesłuchają. *Kosz. Lor. 53 b.* — Odpór wziąć, zbitym zostać, widerlegt werden. Spuszczono akademiki w szranki dysputacyi; ale przeciwnicy krom trudności przekonani, odpór na wszystkim wzięli. *Krom. 521.* — Na odpór być sprzeciwić się; entgegen sein, widerstehen. Część senatorów głos swój podała na Leszka; ale niektórzy temu na odpór byli. *Biel. 108.* — Odporem stać, stawić się, stawać w kroku, nie ustąpić; widerstehen, nicht weichen. Podwaja w przeciwniku dzielność, kto się boi; Przeraza nieprzyjaciół, kto odporem stoi. *Weg. Org. 10.* ODPORCA, y, m., ODPORNIK, a, m.; *Boh.* odpornik, odpůrce; *Ross.* возразитель; odpierający, zbijacz, brońniący, przeciwnik; der Widerstehet, Bertheibiger. Umyslił i dalej korzystać z gnuśności odporców. *Nar. Hst. 4, 297.* Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy szkodnik, szatan. *Gil. Post. 65.* Odpornik w piśmie, lub w prawie przeciwnie piszący lub przeciw komu stawający w sądzie, adwersarz. *Włod.* die Gegenpart. ODPORNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* odpornost; krnąbrność, die Widerspenstigkeit. Wielkie są odporności nasze, i zgrzeszyliśmy przeciw tobie. *Radz. Jer. 14, 7.* Chronię się odporności fałszywie mianowanej umiejętności. 1 *Leop. 1 Thim. 6, 20.* ODPORNY, a, e, ODPÓRNE adverb.; *Boh. et Slov.* odporný; *Ross.* противительный; §. 1 a) odpór dający, odpierający, odporowi służący; widerstehend, Widerstand, Defensiv. Wojna odporna i zaczepna. *Koll. List. 2, 22.* Odporniej wojny zamiarem jest jedynie tylko bronić się. *Jak. Art. 3, 305.* Nie daje zaczepki nikomu; zawsze ma się tylko odporne. *Teat. 21, 168.* — Odporne pismo, xigga, mowa, *Græc. αντίγραμμα. Cn. Th.,* Gegenchrift, Gegenrede. Odporna strona, przeciw której bywa skarga u sądu. *Sax. Porz. 25,* die Gegenpart; (cf. powód, odwód). — b) Odporny przeciwny, krnąbrny; entgegen, widerständig, sich widerstehend. Nigdy cię sobie nie znała odpornym, I zawsze dawał miejsce prośbom mym pokornym. *Otw. Ow. 586.* Wyście zawsze odpornemi byli rozkazaniu pana boga waszego. *Radz. Deut. 9, 23. ib. Numer. 14, 9.* — §. 2) Odporny passive, qui facile refutari potest. *Cn. Th.* widerstehbar, widerlegt; odpieralny, *Ross.* возразительный. Nieodporny, *Ross.* неопровержимый; *Eccl.* неостоялимыъ. Attak Pruskiej narodowej kawaleryi przeciw infanteryi mają za nieodporny. *Pam. 85, 1, 126.* ODPOROWY, a, e, odporowi służący, Defensiv. Odporowa linia w podkopach. *Jak. Art. 3, 304.*
- ODPOŚCIC med. dok., post odbyć, abfasten; *Ross.* отговѣть, отвѣивать.
- ODPOWIADAC, ob. Odpowiedzieć. ODPOWIADACZ, a, m.; *Bosn.* odgovoritegl; *Ross.* отвѣжникъ; *Eccl.* отвѣшатель, отвѣшаватель, отвѣтчикъ; odpowiedź dający, der Antworter. *Cn. Th. Budn. 1. Sam. 14, 39.* ODPOWIADALNOŚĆ, ODPOWIADALNY, ob. Odpowiedzialność. ODPOWIEDNIA, i, ż., ODPOWIEDNICA, y, ż., wyrocznica. *Cn. Th.,* miejsce, gdzie bóg albo bożek do ludzi mówił, pytany, proszony, oraculum. *Włod.* der Orakelsitz, der Ort, wo Orakelsprüche erheilt werden. ODPOWIEDNIK, a, m.; (*Boh.* odpowědnik seditiosus, detractor imperii); który komu nieprzyjacielskie odpowiedział. *Cn. Th.* der Befehder, der einem Feinde ankündigt. Odpowiednik bierze się za człowieka czyniącego pogróżki i przechwalki. *Czech.*

Pr. 1. 206. Odpowiednik i nieprzyjaciel przeciwko nieprzyjacielowi dekretów znajdować nie ma. *Szczerb. Sax.* 76. Nie chciał wojewoda Wołoski wydać Michała, odpowiednika królewskiego, który gdy mu Król wszystko pobrał, tam uciekł był. *Biel.* 342. Wydano edykt przeciwko odpowiednikom pogranicznym. *ib.* 522. Którzy za zdrajcy i odpowiedniki poczytani być mają. *Sax. Porz.* 44. *Pasz. Dz.* 116. *Perduellio*, odpowiednik jawny, zbójca. *Mącz.* ODPOWIEDNY, a, e, od odpowiedzi, odpowiadający, Antwort, antwortend; *Croat.* odgovorni; *Ross.* отвѣдний, отвѣтний; *Eccl.* отвѣдатель. — §. 1) Odpowiedzialny, obowiązany sprawę dawać; *Vind.* sagovorliu, sagovorjatliu; *verantwortlich*. Król nieodpowiedny w szafunkach nikomu. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Przez czułość rozkazom twym nieodpowiedną, Dla niej tylko goreję, i ją kocham jedną. *Teat.* 45. c, 59. — §. Strona odpowiedna, odpowiadająca, odporna, odwodowa, die Gegenpart. Opowiednej stronie zawsze prawo jest przychylniejsze, niż powodowi. *Sax. Porz.* 88. — §. 2) Odpowiedny, nieprzyjacielskie odpowiadający, przyjaźń wypowiadający, Fehde, Befehdung, Befehnd. *Nuntius sanguinarius*, odpowiedny poseł. *Mącz.* Z hardym i odpowiednym poselstwem przyjechali. *Sk. Dz.* 624. Listy odpowiednie. *Stryk.* 659. Odpowiedny nieprzyjaciel. *Teof. Zw. E* 3. główny, na głowę; ein Hauptfeind, gefchworner Feind. Nieodpowiednie, nieopowiednie, nie opowiedzawszy się, unangefündigt. Zjeżdżając do zameczków i miasteczek nieodpowiednie, palił je. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 8, 6. Coż ci się nie upodobało we mnie, żeś mię tak nieodpowiednie opuścił? *Bzow. Roż.* 60. Kiedy Król wszystkie niezgody uspokoić chciał, ali nieodpowiedna śmierć nad nadzieję wszystkich, wszystko zopaczyła? *Podw. Sion.* O 3. ODPOWIEDŹ, i, ż.; *Boh.* odpověď; *Sorab.* 1. wodpowiadź; *Sorab.* 2. wotgrono; *Carn.* odgovor, (odpoved *abrenuntiatio*, zrzeczenie się); *Vind.* odgovor; *Croat.* odvet, odgovor; *Bosn.* odgovor; *Ross.* отвѣдъ, отвѣтъ, отзывъ; *Eccl.* отвѣдное, отсловіе; §. 1 a) na zapytanie, die Antwort. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 51, c, 37. et 21. c, 36; *Slov.* gaka otázka, taká odpověď; *Ross.* по спросу и отвѣтъ. Idę pomyśleć nad odpowiedzią stryjowi. *Teat.* 22. b, 92. Odpowiedź listowna: odpis, respons. Odpowiedź na pozdrowienie, *resalutatio*. *Cn. Th.*, cf. odkłaniać się. — b) Odpowiedź, odpowiedzialność, die Verantwortlichkeit. We Pani będziesz w odpowiedzi za wszystko. *Teat.* 11. b, 39. — §. 2) Odpowiedź nieprzyjacielska, odchwątka, odkazywanie się, wypowiedź, rozbrat; Aufündigung der Freundschaft, Befehdung, Fehdeanfündigung. Odpowiedzi, według wyrazu prawa koronnego (a podług Statutu Litewskiego, pochwałki), na zdrowie cudze, lub na uszkodzenie majątku jego, takowe pogroźki dawniej nawet przez woźnego czyniły się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 348. Zarębowie za niejaka krzywdę swą miastu Wormacyi odpowiedź posłali, i krzywdy swę nad ludźmi onego miasta mścić się chcieli. *Biel.* 545. Aby każdy spokojnie żył, ani się swych krzywd prywatnie mścił; przeto ustawiamy, gdyby kto komu odpowiedź posłał... *Vol. Leg.* 2, 1213. *Stat. Lit.*

27. Odpowiedź komu czynić. *Star. Ryc.* 22. Pełno tu lwów, pełno tu piekielnych niedźwiedzi, Którzy do skonu świata z tobą w odpowiedzi. *Pot. Zac.* 2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ, ODPOWIADALNOŚĆ, ści, ż., powinność sprawowania się komu z czego, die Verantwortlichkeit; *Vind.* sagovor, sagovarjanje; *Ross.* взыскаііе. ODPOWIEDZIALNY, ODPOWIADALNY, a, e, verantwortlich; *Vind.* sagovorliu, sagovorjatliu. ODPOWIEDZIEC, f. odpowie cz. dok., Odpowiadać, *odpowiedać *niedok*; *Boh.* odpověditi, odpowjdati; *Slov.* odpowjdam; *Sorab.* 1. wodpowiedam, wodpowedam; *Vind.* odgovoriti, odgovarjati, antvarth dati, (odpoueti *negare*); *Carn.* odgovoriti, odgovarjam; *Bosn.* odgovoriti, odgovarati; *Rag.* odgovarati; *Slov.* odgovoriti; *Croat.* odpovedam, odgovarjam, odgovoriti; *Ross.* отвѣтствовать, отвѣчать, сказать, сказываю; *Eccl.* отсловіствую; §. 1 a) na zapytanie komu się tłumaczyć, antworten. Ewanielista pisze, iż Pan odpowiedzawszy rzekł do nich; pisze, iż odpowiedział, a nie pisze, aby go kto ocz. pytał. *Rej. Post. Q q* 1. Łacniej pytać, niż odpowiadać. *Cn. Ad.* 440. Mądry nie na wszystko głupim odpowiadają. *Sk. Kaz.* 145. Szalonym przystoi odpowiedzieć, choć ich nie pytają. *Szczerb. Sax.* 254. Jakie pytanie, takie odpowiadanie. *Dwor. F* 3. Echo mu odpowiada. *Teat.* 56. c, 97. Odpowiadam komu na pozdrowienie, *resaluto*. *Cn. Th.*; cf. odkłaniać. — *Transl.* Nikczemne serca, są to źle nastrojone organy, co zazwyczaj fałszywie odpowiadają zwykły. *Zab.* 8, 262. — Odpowiadać komu, stosownym do tego się okazać, n. p. Jeśli koniec początkowi nie odpowie, tak będzie, jakbyśmy nic nie zrobili. *Gaz. Nar.* 2, 52. Stan. Aug., nicht entspricht; *Eccl.* соответствовать. Odpowiadanie czemu *Eccl.* соответствие, соответственность. Odpowiadający *Eccl.* соответственный. Odpowiada co czemu *Eccl.* сождается на что. Nie wątpię o jego dobrej chęci; ale jej wykonanie nie odpowiada. *Pam.* 84, 477. — *Mathem.* Boki odpowiadające, *latera homologa*, entsprechende Seiten, dwóch figur sobie podobnych, są te, które mają położenie podobne, każdy w figurze, do której należy. *Jak. Math.* 1, 71. — b) Odpowiadać za co, odpowiedzialnym być, sprawować się z czego; verantwortlich seyn, Fehdehaft geben; (*Vind.* sagovoriti, sagovarjati, se adresati). Kto będzie bogu odpowiadał za 'ty Nasze ubogie i siostry i braty. *Groch. W.* 559. Spuście się na żony swoje, a czoła wasze dyabelnie za to odpowiadać będą. *Teat.* 55. b, 38. — §. 2) Odpowiadać komu nieprzyjacielskie, odkazać się, odchwalić się, wypowiedać mu przyjaźń; einem die Freundschaft aufündigen, ihm Fehde aufündigen. Przestrzegal biskupa, że mu Jagiełło na gardło odpowiadał. *Biel.* 298. *Minatur illi mortem*; odpowiada mu na głowę, odpowiada mu, że go chce zabić. *Mącz. Minitari ferrum et flammam*, odpowiadać komu ogniem i mieczem. *ib.* (pogrozić). Żołnierz teraz tylko więzy odpowiada, i ich wioskom. *Star. Ref.* 112. Często go zabić groził, często mu odpowiadał. *Sax. Porz.* 155. *Biel.* 327. *Gorn. Sen.* 86. *Zab.* 15, 270. — §. Odpowiadam ci 3 *Leop.* 1 *Paral.* 17, 10. (zwiastuję ci. 1 *Leop.*; ob. Opowiedzieć). ODPOWIEDZICIELKA, i, ż., która odpowiada,

die Antworterinn, Beantworterinn; *Ross.* отвѣтчица. Pytonisa odpowiedzicielka. *Chmiel.* 1, 46.

ODPOZWANIE, ia, n., reconventio. *Czack. Pr.* 2, 102. pozew na wzajem wydany, die Gegenladung.

ODPRAĆ, f. odpierzcie cz. dok., odbyć pranie, abwaschen; *Bosn.* odaprati, opratti; *Croat.* odepiram.

ODPRASOWAĆ cz. dok., odbyć prasowanie, abpressen, abbügeln, fertig pressen oder bügeln; *Ross.* отбъютжить, отбъютживать, отдавить, отдавливать.

ODPRASZAĆ, ob. Odprosić.

ODPRAWA, y, ż., §. 1) odprawienie, dokończenie sprawy jakiej, ułatwienie, odbycie; *Boh.* wybyt, wybytek; *Vind.* dolvpraulenje, dolpoved; *Croat.* odpravlyanye, odprava; *Ross.* отдѣлка; die Beendigung, Verrichtung, Abfertigung, Abthung eines Geschäftes. Postawiwszy sąd świecki, postawił też i duchowny, na odprawę i sądy trudności duchownych. *Sk. Żyw.* 2, 178. Mojżesz Jetra rady około sądów i odpraw ludzkich rad posłuchał. *Sk. Kaz.* 137. Dobra sprawa, prędka odprawa. *Dwor.* E 3. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. Rurki w roślinach są względem odpraw, functiones, wielorakie, wodne, sokowe etc. *Bot. Nar.* 11. Pisać do niego czasu nie mam, bo odpraw mam kilka ciężkich. *Nar. Chodk.* 1, 297; not. responsów, expedycyj. — §. Odprawa, oddalając od siebie; *Vind.* słowa, spulhenje, doldatje, odspulhenje; *Ross.* отставка; die Abfertigung, Verabschiedung, der Abschied. Odprawa posłów Greckich, tragedia. *J. Kchan. Dz.* 61. Jeszcze go trzyma Rzymska nieodprawa. *Groch. W.* 1. (t. j. że go nie odprawują). Odprawa sługi; odprawa żołnierza. *Cn. Th.* (abszyt). Król dlatego bogaci biskupa w intratę, iżby ludzie u niego łaskawą odprawę miewali. *Gorn. Dz.* 149. Dworska odprawa, z gołemi rękoma do domu. *Cn. Ad.* 223. Wszyscy wzięli ode mnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357. (z kwitkiem poszli). Pięć razy mojej rannej nie przyjął wizyty; zawsze mi dano odprawę, mówiąc że spał, albo że zabawny. *Pilch. Sen. list.* 4, 190. (zbito mię tym). — §. Odprawa wyroku sądowego, satisfakcja, ekukcja, wykonywanie; die Vollziehung des Richterspruches. Urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym odprawę na tymże imieniu, z którego się krzywda działa, uczynić. A pan onego imienia téj summy skazanej na arendarzu swym patrzeć będzie, a odprawie urzędowej sprzeciwienia żadnego czynić nie ma. *Stat. Lit.* 176. Sąd na wianowym imieniu żadnej odprawy za winę męża uczynić nie może. *Czack. Pr.* 2, 48. Za winy osobiste żony, odprawa z imienia wianownego czyniona być ma. *ib.* 2, 49. Kto summę wygrawszy, po wypadłym wyroku, odprawy rzeczy czyli wykonania wyroku nie żądał, upominać się już nie może. *Czack. Pr.* 2, 107. — §. Odprawa syna, wypuszczenie z mocy ojcowskiej, wydzielenie, wydział, die Ausstattung. Dzieci już odprawione, że już wezmą odprawę od rodziców za część swoje, mieszczą każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. — §. 2) Odprawa psów, parza dla psów, die Abfütterung der Hunde. Taką odprawą psy dobrzeją. *Tr.* Strębować do odprawy. *id. Ostror. Myśl.* 50. ODPRAWIĆ, f. odprawi cz. dok., Odprawić, odprawia et odprawuje *niedok.*, Odprawować

frequ.; *Boh.* odprawiti, odprawowati, (2. supplicio afficere), wybyti; *Vind.* odpraviti, dolvpraviti, dolpovedeti, prostustoriti, prostupustiti, prezhpustiti, posloviti, slovo dati; *Croat.* odpraviti, odpravlyam; *Bosn.* odpraviti; *Rag.* odpraviti, odpravgljam; *Ross.* отправить, отправлять; §. a) dokończyć, doprowadzić do skutku i zbyć, odbyć, ułatwić, sprawić; abthun, verrichten, vollenden. Odprawię krótkimi słowy ostatek. *Birk. Sk. C.* W skok się z swą mową odprawił. *Past. Fid.* 105. er war gleich damit fertig. Piérwój nizeli przystąpimy do znaków dobrej wody, odprawmy to wprzód, co nam zarzucają, *diluamus. Syxt. Szk.* 42 (zbijmyż). Odprawiwszy się z sejmem, król do Litwy jachał; *peractis comitiis. Krom.* 696. als er mit dem Reichstage fertig war. — §. Odprawić wyrok sądowy, wykonać go, dopełnić go, zadosyć mu uczynić; den Richterspruch vollziehen, ihm Genüge leisten. Jesliby mąż osiadłości nie miał, a żonaby miała imienie, tedy to, co za jej winę będzie skazano, na jejże imieniu odprawiono być ma. *Stat. Lit.* 174. Winę tę przewinoną rychłej może odprawić, lecz nie później. *Sax. Porz.* 41. Odprawienie winy sędziemu. *ib.* 67. Przy statkach mieć potrzeba czołn, dla potrzeb jakich sprawowania, i ceł odprawienia. *Haur. Ek.* 171. Rzemieślnicy, chociażby szosy, strożne i inne podatki miejskie odprawiali, przychodniowi roboty zabronić nie mogą. *Szerb. Sax.* 183. — §. Odprawić sprawę, funkcyę, sprawować, verrichten. Arsenius jednego czasu paciorki odprawując, usłyszał głos takowy. *Dambr.* 333. Na ten czas liturgią odprawował. *Sak. Kal. C.* 3. Synody rozkazują, aby ten sakrament chorym tylko odprawowali. *Pim. Kam.* 195. Nabożeństwo odprawiać *Eccl.* священнодѣйствовати. Janczarowie ustawicznie ronty po ulicach odprawiają. *Teat.* 55. e, 5. Cesarz chciał odprawić tę drogę w lecie, gdyby był nie zachorował. *Pam.* 84, 1072. (odbyć). Tam więcej za miesiąc odprawiło się kupiectwa, aniż w Wenecyi we dwie lecie. *Boter.* 90. — §. b) Odprawić kogo, zbyć go, pozbyć się go; einen loß werden, ihn abfertigen, abweisen. Ni prosbą ni okupem śmierci nie odprawisz. *Toł. Saut.* 41. Na ostatek Tales matkę tym odprawil, iż nierychło ożenić się było. *Glicz. Wych.* O 8. Oeneus za roczny plon szczęście zebrany, Cererę zboż piérwszczyzną, Bacha odprawował winem, treścią Palladską Minerwę hodował. *Zebr. Ow.* 197. (kontentował, er fand sie damit ab). — Odprawić od siebie, oddalić od siebie; einen abfertigen, entlassen, verabschieden. Bez ceremonij odprawiliśmy go. *Teat.* 1, 38. Odprawić żołnierza, rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* (abszytować). Odprawić się ze służby, auß dem Dienste treten. Jak się odprawisz od Pani swojej, tedy masz miejsce u mnie. *Teat.* 30. b, 62. Wolę się na reszcie odprawić; robota ciężka a zawsze piekło w domu. *ib.* 20, 48. et 28. b, 115. — *Transl.* Odprawilem się z światem, tak jako przystało. *Groch. W.* 574. t. j. pożegnałem świat. — §. c) Odprawić syna, wydzielać, z mocy ojcowskiej wypuszczać; der väterlichen Gewalt entlassen, austatten. Ociec u sądu syna swego wyposażyć albo odprawić może, by mu też i najmniej dał, gdy to jeno syn przyjmie. *Szerb. Sax.* 491. Dzieci nieodprawione, co jeszcze są pod zwierzchnością ojcowską.

Sax. Tyl. 29. *Groick. Obr.* 3. Dzieci, którzy nie są odprawieni z imienia za żywota rodziców, biorą imienie przed temi, którzy już są od swych rodziców odprawieni, że już wezmą odprawę od nich za część ich, i że już mieszczą każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. ODPRAWICIEL, ODPRAWIACZ, a, m., który odprawuje, odprawia; *Croat.* odpravitelj; *ber.* Abfertiger, Berrihter. ODPRAWINY, in, plur., odprawienie, odprawa, akt odprawienia; *die.* Abfertigung, Berrihtung, Botsziehung. — §. Po tak wielu odprawin rozświecić kazawszy, i grzech i córkę uznał; *post tot concubitus. Zembr. Ow.* 558. 1. ODPRAWNY, a, e, od oprawy, odprawie służący, Abfertigungss. Audyencya odprawna, Abfertigungsaudienz. *Tr.* Dać list odprawny żonie swojej. 1 *Leop. Math.* 19, 7. rozwodowy, Scheidungss. — 2. ODPRAWNY, a, e, od prawej na lewą idący; *von der Rechten nach der Linken zu.* Bieg tej gwiazdy jest odprawny. *J. Kchan. Dz.* 16.

ODPRÓC, ob. Odpruć.

ODPROSIĆ, f. odprosi cz. dok., Odpraszać *niedok.*; *Boh.* odprosyti, odprošowati; *Sorab.* 1. wotproschuyu; *Sorab.* 2. wotpschoscisch; *Vind.* odprošiti, isprošiti, (odprašhati wyrutać); *Croat.* odprossujem; *Ross.* отпрашиться, отпрашиваться wyprosić się; *Eccl.* отпрашиваю *reposco*, отпрашати, отказываться, отрицаться (zrzec się); §. 1) prośba odzyskać, znowu wyzbrać, wieder erbitten, erbetteln. Syward, będąc od Polaków wypędzony, część sobie królestwa odprosił na nich. *Krom.* 32. — §. 2) Odprosić od czego, prośbą co cofnąć, uwolnić od czego, loß bitten. Xiążęta pojechali na sejm dla odproszenia wojny; *belli deprecandi causa. Zygr. Pap.* 261. Tego tylko odpraszą; *deprecor hoc unum. Zembr. Ow.* 30. Zasłużyli za to karanie niczym nieodproszone. *Tward. W. D.* 92. *in-deprecabilis poena. Cn. Th.*; cf. nieodpuszczony; (*Sorab.* 1. newotproschoniti); *unabbittlich.* Miał bóg nieodproszoną plagą królestwo pokarać. *Sk. Żyw.* 1, 31. Nieodproszone sprawiedliwość. *Kchow. Roż.* — §. 3) Odprosić, na wzajem zaprosić; *gegenseitig einladen*, auch wieder zu sich bitten. Kiedy sprawujesz obiad, nie wzywaj bogatych, by cię też zaś i oni nie odprosilili do siebie, a stałoby się odanie. 1 *Leop. Luc.* 14, 12. — §. 4) Zaproszonych odprosić; *Eingeladene um Berziehung bitten*, sie möchten beßmal nicht kommen, die schon gefchehene Einladung kassiren. Przyjaciół sproszonych odprosiła nazad. *Teat.* 33. d, 22. Naradzmy się, jakby tych gości zaproszonych na obiad odprosić. *Boh. Kom.* 3, 167. — §. Gdyby lud twój przeciw tobie grzeszył, i gdyby pokutując przyszli, i odpraszali cię w tym domu, wysłuchajże je. 1 *Leop. 3 Reg.* 8, 33. przepaszali, abtitten, um Bergebung bitten.

ODPROWADZIĆ, f. odprowadzi cz. dok., Odprowadzać *niedok.*; *Slav.* odprowázým; *Vind.* odpelati; *Croat.* zprevajati, odpelyati; *Slav.* izpratiti; *Bosn.* ispratiti, odrattiti, doprattiti, odpegljati, odvesti; *Ross.* сопроводить, сопроводять; §. 1) odwodząc oddalić od czego, odciągnąć, odwieść, abführen, abbringen von etwas; (*Bosn.* ukloniti koga od koje stvari). Już nie takiego nie znajdzie, coby mię odprowadzić mogło od mego zamysłu. *Teat.* 49. c, 2. Każdy z rozsądnych mężów duszę niejako odprowadza

od ciała, i bardziej z tą szlachetniejszą częścią przestaje. *Pilch Sen. list.* 2, 279. Przeważenie dobra własnego nad powszechnie, odprowadza nas od szczerości umysłu. *Men.* 74, 215. — §. 2) Odprowadzić kogo, n. p. do domu, *reducere domum. Cn. Th.*; *Vind.* sprevoditi, spremitu, spremlati; *einen (nach Hause) begleiten*, daß Geleite geben. O miłę ztąd na ostatnie pożegnanie nas odprowadzali. *N. Pam.* 9, 265. Odprowadzający *Eccl.* проводительный. Odprowadzenie, *Boh.* průwod; *Croat.* zprevadyanye, odpelyanye. ODPROWADZICIEL, a, m.; (*Boh.* průwodce; *Bosn.* dopratitegl); co odprowadza, *ber.* Ableiter. Konduktor, odprowadziciel pioruna, *ber.* Bligableiter. — *Reductor*, odprowadziciel, ten, który kogo zaś na swój stan albo urząd wsadza. *Mącz.*, *ber.* Wiedersefeger. Ten, co kogo do domu odprowadza, *ber.* Begleiter, Geleitgeber. ODPROWADZICIELKA, i, ż., die Begleiterinn.

ODPRUC, ODPRÓC, odpruć, odpróć, f. odporze cz. dok., Odparać *niedok.*; *Vind.* odporgati, sporgat, arstrènat; *Rag.* odparati; *Bosn.* odparati; *Croat.* odparujem; *Ross.* отпороть, отпарывать, опороть, опарывать; zszycie rozłączyć, auftrennen, abtrennen. Odpara z kapelusza brudne już galony, i kładzie złotolite na wierzech burdalony. *Zab.* 12, 65. *Reseco*, odcinam, odrzezuje, odparam co od czego. *Mącz.* — *Fig.* Ani go przyjaźń, ni łaska, ni wiara. Od tak złośnego związku nie odpara. *Chrośc. Luk.* 2, 84.

ODPRYSNAĆ *med. jedntl.*, prysnieniem odłączyć się, absprißen, absprühen; *Ross.* отпрыскать, отпрыскивать, (2. odnogi puszczać; отпрыскъ odnoga, odrostek).

ODPRZĄŚĆ, f. odprzędzie, cz. dok., przedzenie odbyć, abspinnen, aufspinnen; *Sorab.* 2. wotpschěfcz; *Vind.* odpresti; *Ross.* отпрясть. *Haur. Ek.* 37.

ODPRZĄTNAĆ, ODPZRZETNAĆ, f. odprzątnie cz. dok., Odprzątać *niedok.*; *Boh.* odkliditi; na bok odłożyć, odwalić, wieder weg räumen. Las nieprzyjacieli zarąbił był; kazał tedy hetman piechocie drzewa one odprzątnąć. *Biel.* 711. Odprzętniesz ogień od garca. *Sienn.* 524. Ludziom trzeba społecznia mieszkać dla obrony swojej i niewczasów odprzątnania. *Petr. Ek.* 48.

ODPRZEDAC, f. odprzeda cz. dok., Odprzedawać *niedok.*, przedaniem alienować, auß der Hand verkaufen; *Bosn.* priprodatti, priprodavati; *Rag.* priprodatti; *Croat.* preprodajem; *Ross.* перепродать, перепродавать. Gdyby w czasie posesyi zastawnej dziecie dobra zastawne komu innemu odprzedał. . . . *A. Zamoj.* 152. ODPRZEDAŻ, y, ż.; *Rag.* priprodaja; *Ross.* перепродажа. ODPRZEDAWACZ, a, m.; *Rag.* priprodavalaz, f. priprodavaliza, priprodajza; *Bosn.* priprodavač.

ODPRZĘGAĆ *cz. jedntl.* Odprzęgać *niedok.*, od czego wyprzęgać, abspannen, aufspannen; *Ross.* отпрячь, отпрягать.

ODPRZYSIĄDZ się, f. odprzysięże, odprzysięgnę *recipr. dok.*, Odprzysięgać się *niedok.*; *Slav.* odprisahám; *Boh.* odprisahnauti, odprisaham; *Sorab.* 1. wotpžiszaham, wotpšischzaham, wotpžiszahnu szo netžoho, wotpžiszoham szo; *Vind.* dolodperfezhi; *Croat.* odprishesem; *Ross.* отбожиться, отбаживаться; §. 1) pod przysięgą porzucić, sich etwas verschwören. Odprzysięgam się u nóg twych tego szaleństwa. *Teat.* 45. b, 68. Sromotne a człowieka chrze-

ściańskiego niegodne prawdy odprzysiężenie. *Baz. Hst. 31.* — §. 2) Odprzysięgać się czego albo od czego, zapierać się pod przysięgą, przysięgać, że nie jest tak, jak na mię wiodą. *Cn. Th.*, etwas abschwören, sich von etwas los schwören. Urząd temu, który był winien, odprzysięż się od naścia kazał. *Gorn. Wł. L 3 b.* (t. j. przysięgą oczyścić się). Odprzysięgają się, że jako żywi, nic nie dłużni nikomu. *Dambr. 484.* Żaden zmaż jaką naznaczony odprzysięż się nie może; bo kto raz zły, zawsze za niedobrego bywa poczytan. *Szczerb. Sax. 18. Tarn. Ust. 428.* ODPRZYSIĘŻNIK, a, m.; *Croat.* odpriszëznik *abjurator.*

ODPUCHAC *cz. dok.*, oddać; *Croat.* odpuhávam; *Bosn.* odpuhivati, puhati z drugghe strane *restare.*

ODPUSZCIC, *f.* odpuszcic *cz. dok.*; Odpuszczać *niedok.*; *Boh.* odpustiti, odpauštiti; *Slov.* odpuštit, odpuštim, odpuštenj; *Sorab. 2.* hopuščizsch, wodasch; *Sorab. 1.* wotpučžu, wodpuschežu, odpuwschežim, wodacz, wodahwam; *Vind.* odpustit, odpustiti, dolpustiti, odpushati, odpulhanje; *Slav.* odpustiti, oprostiti; *Rag.* odpüstiti, odpústcati; *Bosn.* odpustiti, prostiti, prosehjati; *Croat.* odpúscham; *Hung.* elbótsátom; *Ross.* отпуститъ, отпу́скаъ, оставитъ, оставлять, оставление, простить, прощать; §. 1') puścić od siebie, odprawić, von sich lassen, entlassen. Prosiła go, aby jej nie dał zabijać; ale aby ją w jednej tylko koszuli do domu własnego odpuszcil. *Stryjk. 320.* Turcy, wzięwszy odpuszczenie od Króla, jechali precz. *Stryjk. 646.* Na wielbłądy wkładli swoje rzeczy, i byli gotowi ujechać, wzięwszy odpuszczenie u Króla, jechali precz. *Biel. Sw. 253.* Plato, gdy go Dionizyusz od siebie do domu odpuszczał, rzekł... *Eraz. Jez. H h 2.* Dziecię nie ma się z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wzięwszy, albo przepuszczone od nich będąc. *Eraz. Ob. G i i j.* — §. 2) Odpuszczać komu winę, urazę, karę, dług, wybaczyć, darować; verzeihen, vergeben, erlassen, sünden. Odpusć nam nasze winy, nie poczytaj nam grzechów wszystkich. *Gd. Kat. 51.* Odpuszczenie grzechów; *Sorab. 1.* wodahžžo, zpučženo; *Vind.* odpulhanje, odpulhenje, dolpulhenje; *Bosn.* odpusctenje, proscenje, oproscenje; *Ross.* помилованіе, (cf. miłościwe lato); *Eccl.* простыня. Bóg odpuszcza; bo gdyby nie odpuszczał dla dobroci swojej, aby grzesznicy byli wolni od grzechów, tedyby żaden nie pozostał. *Budn. 4 Ezdr. 7, 68.* Gniew i winę odpuszcic nieprzyjacielom. *Tarn. Ust. 435.* Odpuszczaj łacno drugiemu; nie łacno sobie samemu. *Cn. Ad. 770.* I najmoźniejsze państwa upadają Tym, że występki winnym odpuszczają. *P. Kchan. Jer. 116.* (cf. pobłażać, przez szpary patrzeć). On godzien odpuszczenia, komu natychmiast uczynku jego żal. *Modrz. Baz. 396.* Odpusćmie sobie. *Cn. Ad. 770.* (cf. ty cyt, ja cyt). Grzech przeciw Duchowi ś., zowie się nieodpuszczonym. *Sk. Kaz. 124.* (cf. nieodproszony). — Czy mię tu, Panie Boże odpusć! (Gott verzeih mir! *Sorab. 2.* bohg wodaj!) zle lichu wplątało? *Teat. 43. c, 128.* Mówiąc jakie przekleństwo, powinno się mówić: Panie odpusć! a potem: bodajes dyabła zjadł. *Mon. 74.* Może jest oszust, jakoż, Panie Boże odpusć, i z oczu mu patrzy. *Teat. 26. c, 8.* Dał nam eko-

noma, Bóg mu odpusć, czeka niedobrego. *ib. 54. c, Cii.* Długi wszystkie poddanym odpuszcil. *Star. Zad. t. j.* darował, erlassen, geföhent. Odpusćcie, nie wzięć za zle, nie mieć za zle, wybaczyć, darować; verzeihen, nicht übel nehmen. Odpusćcie mi panowie starokalendarzanie, ten rachunek jest mylny. *Sak. Kal. D 2.* — Z odpuszczeniem uczciwie mówiąc: uczciwszy uszy. *Włod.*, mit Erlaubniß zu melden. *Tworz. Ok. D 2.* ODPUSZCICIEL, a, m., który odpuszcza, der Bergeber, Verzeiher; *Croat.* odpusztitel; *Rag.* odpustitegl. ODPUST, u, m.; (*Boh.* odpust venia; odpustky indulgentiae; *Sorab. 1.* wotpustk; *Carn.* odpustiki; *Vind.* odpust, odpulhanje, odpustiki, odpustik, (odpustiknu letu, odpulhanstvu: miłościwe lato); *Croat.* proschenye; *Eccl.* отпу́ность; *Ross.* отпу́скъ odprawa); odpuszczenie §. 1') odprawa, die Entlassung. Artykuły wojskowe, odpusty, t. j. pensye bez służby, tylko skaleczonym na wojnie naznaczone. *Kłok. Turk. 205.* (congè). — §. 2) Wybaczenie, darowanie winy, die Erlassung, Verzeihung. Prosim odpustu, odpusć mocny Boże. *Bardz. Trag. 101.* — §. 3) Odpust kościelny, indulgentia. *Cn. Th.*, der Ablass. Wielki odpust, sierotę w złym razie ratować. *Pot. Arg. 626.* ODPUSTNY, a, e, — *ie adverb.*, do odpuszczenia, mogący być odpuszczonym; erlässlich, verzeihlich; *Slov.* odpustitelny; *Sorab. 1.* wotpučžné, wodahžžné, zpučženité; *Vind.* odpustliu, dolpustliu; *Bosn.* opuscglivi, vardegni; *Rag.* odpustni ignoscendus, odpustiv ignoscibilis, odpustgliv clemens, *Subst.* odpustglivos; *Croat.* odpusztini, oprosztni remissorios, odpusztlyiv remissibilis; *Hung.* botsánatos; *Ross.* простительный, (разрѣшительный) rozgrzeszający; *Eccl.* прощательный, оставительный, простительный, чрезъ кого бываетъ отпу́шение. Jeśli przeciwko innym była w czym obraza, Prosił aby odpustnie w tym się stała zmaza Niepamiętna. *Chodk. Kost. 52.* (odpuszczając, odpusćwiwszy; cf. *Ross.* прощеникъ ten, któremu odpuszczone, darowano). ODPUSTOWY, a, e, od odpustu, Ablass. Odpustowa, kiermaszowa albo jarmarczna publika. *Mon. 69, 590.* Odpustowy pieniądz *Carn.* devzhëk, svetinëza, sdenshëk, sdevzhëk.

ODPYCHAC, *ob.* Odepchnąć.

ODPYTAĆ *cz. dok.*, ODPYTYWAĆ *cz. częstotl.*; *Eccl.* отпы́тую; pytając odkazywać, abfragen. Znalazca obowiązany jest przeszłego posiadacza odpytywać. *Gal. Cyw. 2, 55.* ODPYTANY, a, e, n. p. Ciebie nazową odpytanym miastem, nie opuszczonym. *Budn. Jes. 62, 12.* (die besuchte und nicht verlassene Stadt. Łutł.), odwiedzany, szukany, o co konkurencya bywa.

1. ODRA, y, ż., rzeka Viadrus w Szląsku. *Biel. 3.* Wyrw. *Geogr. 21*; *Slav.* Odra; der Fluß, die Oder.
2. ODRA, y, ż., (*Etym.* drzeć); §. a) choroba, kur, ospicce, białe pożarnice. *Ern. 684,* die Maser, die Masern, morbilli; *Vind.* lezhize, lezhe, snemeze, maroga, pika; *Sorab. 2.* maržle, wospize; *Croat.* dobercz; *Ross.* корь. (*Ross. et Eccl.* одръ, odra mary, nosze śmiertelne, łoze). Bez, odrę, to jest, czerwone pstrocinny, spedza. *Syr. 1506.* Dziecię w odrze. *Pot. Jow. 55.* — §. b) Odra, odarcie, ubóstwo, nagość; (cf. odartus); Zerlumptheit,

Wadheit. Użaliwszy się mojej wielkiej odry, Bo przejrzeć było przez koszulę ciało, Wrzuciła na mię brudny fartuch modry. *Pot. Syl. 413. Pot. Pocz. 146.*

ODRĄBAĆ cz. dok., rąbiąc odciać, abhauen, abhauen, abspalten; *Sorab. 1.* wotrubam, wotrubnu, wotrubacz; *Croat.* odrublyujem; *Ross.* отрубить, отрубать. Odrąbanie *Ross.* отрубка, отрубание. **ODRĄBEK**; *Ross.* отрубокъ, отрубочекъ odzimek, kłoc; отрубъ odrąbanie, dyametr odrąbanego drzewa.

ODRABIAĆ, ob. Odrobić.

ODRACHOWAĆ, f. odrachuje cz. dok., Odrachowywać częstotl.; *Boh.* odpočísti, odpočít, odpočtu; *Sorab. 1.* wotrachnuyu; *Vind.* odrazhunati; *Ross.* отчесть, отчуту, отчитывать; *Ecll.* отчитаю, отчисляю; odliczyć, aufzählen, aufrechnen. Odrachowałam pieniądze, i schowałam. *Teut. 37, 219.* Pięćdziesiąt kijów każę ci odrachować. *Teut. 28, 51.*

ODRACZAĆ, ob. Odroczyć.

ODRADOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć nacieszyć się, sich recht satt freuen; cf. *Ross.* отрада, отрадный ulżący; *Ecll.* отрадство, отрадствование ulga.

1. ODRADZAĆ, ob. Odrodzić.

ODRADZIĆ, f. odradzi cz. dok., **2. ODRADZAĆ** *niedok.*; *Boh.* odraditi, odrazowati, odwozowati; *Slov.* odrazugi; *Sorab. 1.* wotradziecz, wotpominam, wotnapominam, wotradzam; *Vind.* odsvititi, odratati, odsvituvati; *Croat.* odsvetujem; *Bosn.* odgovarati, odvrachjati; *Ross.* отговарить, отговаривать, отсговътовать, отсговътывать, оттолвить, разговарить, разговарывать; rozradzić, widerratzen. Na rzeczy dobre mamy radzić; a od złych i od grzechu zawsze odradzać. *Hrbst. Nauk. 1 7 b.* Wszyscy mu odradzali, aby się nie gubił; ale mu nikt odradzić nie mógł. *Sk. Żyw. 2, 384.* t. j. przekonać i odprowadzić od przedsięwzięcia.

*ODRANY, a, e, obszarpany, odarty, (cf. odra); abgerissen, zerlumpt. Między niemi też biegła niewiasta odrana, Chuda, blada, straszliwa, szpetnie oszemłana. *Rej. Wiz. 82.* **ODRAPAC** cz. dok.; *Ross.* оцарапать, оцарапывать; w koło podrapać, rund herum abreiben. **ODRAPANINY** plur., gałgany, łachy, Lumpen, Fetten. O szacie godowej nie myślimy, w odrapaninach naszych trwamy. *W. Post. Mn. 365. W. Post. W. 2, 278.* Zdarłszy z siebie odrapaniny, przyodziej na się szatę swadziebną. *Zarn. Post. 2, 419.* **ODRAPANY**, a, e, **ODRAPANO** *adverb.*, oszarpany, abgerissen, zerlumpt, zerfegt. Ubogi Piotr, odrapany, bez pieniędzy, bez złota. *Birk. Syn. Kor. C.* Szpetnie albo odrapano chodzą. *Birk. Dom. 99.* **ODRAPANIEC**, Ńca, m., *Tr.*, odartus, ein Abgerissener, Zerlumpter.

ODRASTAĆ, ob. Odrosnąć.

ODRATOWAĆ, f. odratuje cz. dok., z niebezpieczeństwa wyratować, erretten. Sniło mu się, że karczmarz chce przyjaciela jego zabić, a mógłby za jego rychłym przyjściem być odratowany. *Warg. Wal. 22.* Lud odratował Jonatana, że nie umarł. *Budn. 1 Sam. 14, 45.* Przyypadli nasi, Niemców odgromili, rotmistrza odratowali. *Pap. Herb. 246.* Wielki kosztłożył na odratowanie

zamku od nieprzyjaciela obleżonego. *Vol. Leg. 3, 310. Krom. 715. Budn. 1 Sam. 30, 8.*

*ODRAZ, u, m., **ODRAZA**, y, ż., odbijanie, daß Zurückprallen. Za odrazem miedzi tarczy w lewo mianej, okrutnej Meduzy kształt swym oglądał okiem. *Żebr. Ow. 103.* — Odrasz, raz oddany, der Gegenstieb. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufając że nam dalsze razy zadawane nie będą. *Weryf. pr. Ex. 11; Boh.* odraženina, odraženice uraz u nogi. — **?** Odrasz, wstret; der Abstoßen, daß Zurückschubern; (*Hag.* omraza). Jejmość nie wiem dla jakiej przyczyny wielką miała odrazę od narodu Polskiego. *Kras. Pod. 2, 46. et 36.* Ostrość mowcy stać się może umysłów od dobrej rzeczy odrazą. *Pir. Wym. 141.* Rzetelny człowiek brzydzi się z odrazą tak krzywdzącym podejrzeniem. *Gaz. Nar. 2, 46.* Czego bez odrazy sumnienia sam wydrzeć nie mógł, to przez żyda z spokojnością tegoż sumnienia wydzierał. *Przestr. 245.* **ODRAZIĆ**, f. odrazi cz. dok., Odrażać *niedok.*; (*Boh.* odraziti repellere; *Slov.* odražim; *Sorab. 1.* wodrażu, wodrażam, wodrazem; *Ecll.* возражаю; *Ross.* отразить, отражать); ***1**) odbijać, odpierać, zurück schlagen, abschlagen, abtreiben. Kopie złoczywszy coraz odrażają Turków, jak w gębę dał. *Leszcz. Class. 77.* Częstokroć od zamku Witebskiego Moskwa odpędzona i odrażona została. *Gwagn. 331.* Puszczonej jest między was miecz, a kto jest, coby go miał odrazić od was? **1 Leop. 4 Ezdr. 16, 3.** (odwieść. **3 Leop.**). Poprzysięgają was, abyście od dziełek waszych te gwałcenia pogańskie odrazić mogli. *Janusz. Oks. C 2 b.* Nie chciał wojny podnosić; lecz na się podniesioną odrażać; *propulsare. Krom. 545.* Bóg sam kule odraził, aże poraził. *Miask. Ryt. 2, 6.* Szalony lekarstwa nie cierpi, chcąc lekarza raczej gwałtem od siebie odrazić, niż lekarstwa jego przyjąć. *Eraz. Jez. 6 b.* Bobku uwarzyć i w beczkę wlać, stechlinę odrazi. *Haur. Ek. 100.* Tę zarazę łacno byście odrazić mogli. *Janusz. Pos. C 2.* — Promień się odraża: odbija się, prellt ab. Na wierzchu mocniejsze jest odrażanie promieniów słonecznych. *Cresc. 99.* Blask jakiś od poluru żelaza zabłyśnie, Podobny w miednicy słońcu odrażonemu. *Tward. Pasq. 95.* — **2. Transl.** Odrazić kogo od czego, wstret mu uczynić do tego, *alienare. Cn. Th.*; jemanden von etwas abwendig, abgeneigt machen, abschrecken, ihm davon zurück halten, ihm davor Abstoßen beybringen. Uczyniłbym to zapewne, gdyby mnie nie odraziła od tego pycha Wc Pana nieznosna. *Boh. Kom. 4, 556.* Wiele trudności odrażają częstokroć. *Teat. 52, 15. et 44, 21.* Gdy kogo ciężko urazisz, od siebie odradzisz. *Chmiel. 1, 61.* Odrażać się od czego, *alienari ab aliquo; Rag.* odresettitise; von etwas abgeneigt werden, Abneigung haben. Insze narody się od nauk i obyczajów nie odrażały. *Krom. 6.* Odraził się od nich król. *Sk. Dz. 821.* Prośby utrapionego lekce nie poważaj, Ani się przez chudobę od niego odrażaj. *Prot. Jał. 4.* Odrażenie: wstret; Abneigung, Abstoßen. Imię Korbulona nie było u barbarzyńców w odrażeniu i w zaciętej niechęci. *Nar. Tac. 2, 321.* **ODRAŻKA**, i, ż.; (*Boh.* odrażka, sražka odrażenie, defalkata); odrażenie, wstret, n. p. Z jednej strony czujemy pociąg jakiś do wykonania przed-

święceni naszego, z drugiej odraźkę od tegoż samego, jako od rzeczy niebezpiecznej. *Pilch. Sen. list. 2, 347.* Można być mądrym, bez wystawności, bez odraźki. *ib. 3, 332.* ODRAŻNY, a, e, odrażający; *Ross. отразительный; odbijający, jurüß stoßend.*

ODRETWIAŁOŚĆ, ści, ż., odrętwienie, zdrętwienie, odret, *callus. Cn. Th., (cf. modzela); Slov. mozol, zhrubla kůže od tyla; Croat. siávoszt, súly; harte Haut an den Händen ober Füßen, Schwíelen. ODRETWIEĆ, OTRETWIEĆ, f. odrętwieje, neutr. dok, twardnieć, odrenwieć, okamieć, hart und steif werden; Sorab. 1. wprostnu, wprostnacź; Carn. otterpnem, otterpniti; Bosn. okoritise, skoritise; Croat. otrentujem, otripujem, siávem; Eccl. отерпѣти, propr. et fig. Otrętwienie, zmniejszenie władzy czucia, która jest przywiązana do całej powierzchni ciała. *Dykc. Med. 4, 507. Obducere callum, otrętwieć, zatwierdzieć. Mącz. Otrętwiałe nogi bólu nie czują. Sk. Kaz. 173.* Tępi, otrętwieli, nie czują zacnych pobudek. *J. Ossol. Mow. 72.* Padły im pedzle z otrętwiałej ręki. *Morszt. 4.* Niemasz powstania nadzieje, Gdy sumnienie odrętwieje. *Mon. 70, 222.* Otrętwiałe sumnienie nie czuje i młynskiego kamienia na nie padłego. *Smotr. Apol. pr. Mój przeciw nieszczyściom codzien gorszym umysł odrętwiał dawno. Teat. 42, d. ODRETWIĆ, f. odrętwi cz. dok., Odrętwiać niedok., zdrętwiałym czynić; Bosn. osgjutiti, uciniti sgjuggle; Croat. osulyujem; steif und hart machen, abhärten. A trup na ziemi srogie odrętwiają Parki. *Dmoch. II. 2, 108.* Raz cnota umysł odrętwiwszy, czyni go na wszystkie przygody nieczułym. *Ossol. Sen. 19. indurare.***

ODROBEK, bku, m., odrobienie, odpłacenie czego robotą, daß Abarbeiten. Panowie osadników za różne winy na kary odrobku wskazują, aby kilka lat włością mogli zatrzymywać. *Czack. Pr. 2, 204.* ODROBIĆ, f. odrobi cz. dok., Odrabiać niedok.; *Vind. oddelati, dodelati; Sorab. 1. woddźlam, woddźwam; Ross. отработать, отработывать, subst. отдылка; — §. 1. robotą odpłacić, abarbeiten; Ross. зажить, заживать. Odrobienie wrzód wziętych pieniędzy *Ross. заживаніе.* Pod czas głodu zboża swoje tak obrócić kazał, aby pospólstwo częścią na zamianę rzeczy brało, a częścią aby zarabiało albo też odrabiało. *Krom. 362. — §. 2. Dokończyć roboty, die Arbeit vollenden, daß Tagewerk abarbeiten.* Dość tego na dzisiaj, odrobiło się swoje; teraz posilimy się. *Teat. 52, 39.* Pan nie dba o chłopa, byle mu odrobił pańszczyzną. *Comp. Med. 395. — §. 3. Odrobić, przerobić, żeby czego nie było, (cf. odstać się); ungeschefen machen. Darmo, już się stało; odrobić nie można. Teat. 28, 104.**

ODROBINA, y, ż., ODROBINKA, ODROBINECZKA, i, ż., dem., okruszyna, drobny ułomek, ein Bröckchen, ein kleiner Brocken; *Boh. drobček, drobct; Slov. odrobina, drobek, drobty, zberky, které od stoła zastawagi; Sorab. 1. drebencza; Sorab. 2. drobenza; Vind. drobtina, drohtina, drobez, drobizh, droblei; Croat. drobtina, opaděk; Hung. darab, darabotska; Bosn. mriřva, mriřvica; Ross. крупина, крупинка. Z pięciu chlebów jedli wszyscy, a k temu nabrali odrobin dwanaście koszów. *Sekl. Marc. 6. Farn. 135.* Pod stołeczkiem tej*

dziecinki, Będę zbierał odrobinki. *Groch. W. 370.* Owieczkę karmił odrobinkami swemi u stołu swego. *Rej. Post. Ee 4.* Bierze bezpiecznie odrobinki z ręku jego. *ib. X 4.* Słoniny odrobina. *Hor. Sat. 242. — §. Zachować odrobiny wiary, a odrzucać co jest cięższego z prawa. Lach. Kaz. 1, 76. t. j. drobiazgi, małeństwa, Kleinigkeiten. — §. Transl. Trochę, troszkę, troszeczkę, Sorab. 2. drobenszu, drobensku; Ross. крошечка; ein Wenig, ein Bißchen, (O est ein Brösel). Kto kiedy w słońcu jedną odrobinkę znalazł ciemności? *Birk. Syn. Kor. B 5.* Zatrzymaj się odrobinkę. *Teat. 10, b, 56. ib. 37, 169.* Czybym nie mogła z Wac Panem odrobineczkę pomówić. *ib. 23, 15.**

ODROCYĆ, f. odroczy cz. dok., Odraczać niedok.; *Ross. отсрочить, отсрочивать, пересрочить, пересрочивать; na inszy termin, czas, roczek, odłożyć; auf einen andern Termin verschieben. Jeśli choroba przypadnie blisko przed rokiem (terminem), tedy może odroczenie być, a podkomorzy rok na inszy czas przełożyć ma. *Stat. Lit. 285.* Odroczenie *Ross. отсрочка, отсрочение, пересрочка. Urzędnicy bez żadnych odroczeń sprawę odprawować mają. *Dyar. Grod. 340.* Parlament odroczo- nym został aż do 20 grudnia. *Gaz. Nar. 1, 365.* (limitowanym, suspendowanym). Projekt, odraczający sesje sejmowe do dnia 15 marca. *ib. 2, 55.* Rząd zwoluje, odracza i przedłuża ciało prawodawcze. *N. Pam. 23, 202. Czack. Pr. 1, 187.***

*ODRODA, y, ż.; (*Vind. odrod; Ross. отродіе* rodzaj, pochodź zkąd); odrodzenie, odnowa, neues Wachstum. Wróci się polom uroda, Gdy się dżdżem nawróci odroda. *Kanc. Gd. 314.* ODRODEK, dka, m., wyrodek, odrodny człowiek; *Boh. nerřida, nezdarńik; Croat. izröd; ein auß der Art Geschlagener. Alboż widzieć odrodków, u nas jest nowina? *Kras. Sat. 57.* (*Ross. отродокъ* latorośl, odnożka; ob. Odrośl). ODRODNY, a, e, — ie *adverb.,* odrodzony; *Boh. nerřudny, nezdarńy; Slov. nepodaritij; Sorab. 1. neradně; Vind. odrojen, isroden; Eccl. ізплеменный; auß der Art geschlagen. Zmiękczyć nie mogłam odrodnego serca. *Teat. 46, 75.* Stariej cnoty nieodrodna, Ja się chwale, boś jest godna. *Kras. List. 2, 126.* ODRODZIĆ, f. odrodzi cz. dok., Odradzać niedok., znowu rodzić; *Bosn. priporoditi, opet roditi; Ross. возродить, возраждать, переродить, перераждать; Eccl. отраждаю, возраждаю; wieder gebähren, wieder erzeugen, wieder hervor bringen. Ciebie, fenixie, zwykła śmierć skonek odradzać. I twą starość w niszczącym żarzewie odmładzać. *Zab. 15, 158. Kniaź. ODRODZIĆ się, recipr. §. 1) odrosnąć, na nowo się narodzić; Croat. preporoditise, preporoguyemsze; Bosn. priporoditise, rodit se opet; Ross. отродиться, отражаться, переродиться; Eccl. пречленатися; wieder geboren werden. Dnia weselnego Odradza się człek do stanu innego. *Past. Fid. 99.* Odrodzenie, odrodzenie się, *Sorab. 1. nowy narod; Ross. перерождение; Eccl. отрождение, возрождение, перерождение, пакытытне; die Wiebergeburt. Odrodzenie, odmiana indywiduów w rodzajach i gatunkach. *Śniad. Teo. 163.* Konstytucya całemu narodowi dała odrodzenie.*****

Gaz. 1, 183. odnowę, nowe życie, neues Leben. Odrodzenia się Rzpltej w siły i powagę, nie gruntowniej utwierdzić nie może, jak dobre obyczaje. *ib.* 1, 31. Zydzi mniemali, że w przejściu dusz z ciała do ciała, odrodzenie onych umarłych ludzi w onych żywych być miało, z których dusze brali. *Biał. Post.* 52. — *Theol. moral.* Chrześc jest niejaki duchowne odrodzenie. *Karnk. Kat.* 142. Kto pragnie zbawienia, Trzeba mu w duchu znowu odrodzenia. *Groch. W.* 410. — §. 2) Odrodzić się, odrodnym się stać, wyrodzić się; *Vind.* odroduvatiſe; *Rag.* odrodittise; auß der Art ſchlagen. Nie odrodził się od swoich przodków. *Tr.*

ODROIĆ, *ob.* Roić. ODROKOWAĆ, *ob.* Rokować.

*ODROŚCIĆ *cz. dok.*, Odraszczać *niedok.*, czynić że co odrasta, wieder wachſen maſſen; *Ross.* отроститъ, отращать, отращивать, отпрыскать, отпрыскивать. Robacy ustawicznie gryzą latorośle twoje, tak iż ich odrościć, ani odżywić nie możesz. *Rej. Post. M m* 2. ODROSNAĆ, odrosł, *f.* odrośnie, *odrości *neutr. dok.*, Odrastać *niedok.*; *Boh.* odrust; *Bosn.* odrasti; *Vind.* srastiti, perrastiti, odrastiti; *Rag.* odrástjeti; *Croat.* odrasztújem, prirasztujem, (= 2. *decreſco*); *Ross.* отрасти, отрастать; §. 1) na nowo narosnąć, odrodzić się, wieder wachſen. Z wierzby corok obcinać gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają latorośle. *Haur. Ek.* 162. Rakom nożyce, lub inna noga odcięta, odrasta. *Zool.* 111. — *Prov.* Nie odrości, jako rakowi noga. *Rys. Ad.* 48. — Nie czuje, gdy mu dzień zszedł, długą drogę mierzy, Jak odrosła zdumiewa i zaledwie wierzy. *Kmit. Tr. B* 2. — §. 2) Podrosnąć, aufwachſen, aufſchieſſen. Panienci, byle od ziemi odrosły, zaraz im się gwałtem chce męża. *Teat.* 33. b, 110. — Odrósł, *Carn.* odrasen; *Rag.* odraasto, odraasla, odraaslo = podrosły *partic.*, aufgewachſen, ſchon etwas erwachſen. Panny odrosłe. *Bardz. Trag.* 428. ODROSŁ, *i, ż.*, ODROSŁKA, *i, ż.*, *demin.*, ODROSTEK, *stka, m.*; *Boh.* obnož; *Vind.* israst, odrast, odrastek, poganjek, israstje, odrofelk; *Carn.* odrask; (*Rag.* odrást, *Croat.* odraszt *pubertas*); *Ross.* отродокъ, отпрыскъ, проииченіе; *Ecccl.* прыскъ, отростокъ древа, отърасль, отростокъ, лѣторасль; §. 1) gałązka, która się puszcza z drzewa ściętego. *Włod.* latorośl, ein neuer Schößling, Schosse. Korzenie drzewa starego już nie puszcza z siebie odrosli, ani ze pnia, gdy drzewo będzie ścięte. *Cresc.* 64. Pień zgniły, z którego żadna odrosł nigdy nie wychodzi. *Prot. Kont. B* 3. Korzenie, jeżeli tylko będą na cal ziemią okryte, wyrastają z nich odrostki, turiones. *Bot. Nar.* 35. (cf. *odnoga*). Puste miejsca w lasach zaszczyć młodocianymi drzewami, które się w wysokości równają z odrostkami z korzeni wychodzącami. *Mon.* 74, 707. Odroślka kapusty. *Sienn.* 501. Znowu od korzenia podziemnego sprosne Odrostki trzeba pługiem ciąć na przyszłą wiosnę. *Zab.* 14, 185. *Sak.* (cf. *wilki*) — §. 2) *Transl.* Odrostek, pochodzący z jakiej rodziny, ein Abstammung. Większa część Litwy sprzyjała Zygmontowi III, jako rodziny Jagiellońskiej odrostkowi. *Boh. Zamoj.* 205. Na ODROST = na odrośnienie; zum Anfluge, zum Wiederaufwachſe. Jak wiele narybku na odrost do stawu wsadzić.

Haur. Ek. 138. Kroczków na staw wielki nie zaraz wypuszczać, boby wyginęły; do małych raczej przesadzić sadzawek na odrost. *Haur. Ek.* 141. (cf. *stopniki*). Ryby na odrost z małej sadzawki do stawu przesadzają. *Pot. Pocz.* 318.

ODROWAŻ; *herb.* w polu czerwonym biała strzała z żełczem do góry, którego końce zakrzywione od półstrzały, jakby wąsy dwa. W hełmie trzy pióra strusie, i takż strzała poprzek leżąca. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen. Odarł nieprzyjacielowi wąsy, otdąd go *odrowašem miano. *Bies. Balt. A* 4.

ODRÓŻNIC *cz. dok.*, różniąc oddzielić, unterscheidend absonbern. Głębiej zapuszczano się w istotę rzeczy, troskliwiej odróżniono rzecz główną od potocznej, przyczynę od skutku. *N. Pam.* 9, 301.

ODROZUMNY, *a, e,* rozumu pozbawiający, *n. p.* Odrozumna tęskność. *Oczk. Przym.* 5, verstandberaubend.

ODRWIĆ, *f.* odrwi *cz. dok.*, Odrwiwać *niedok.*, oszukać, oszwabić, okpić; *Croat.* mentuvati; *Vind.* oziganiti, premoſhiti, ofhertati; einen berücken, bevortheilen, betrügen. Gdy się strzeże być oszukanym, Na tak grube odrwienie jest jawnie skazanym. *Jabl. Tel.* 40. Teraz się tylko uczą, jak kogo odrwić, Twarz ochotną pokazać, w sercu zdradę tać. *Opal. Sat.* 132. Ten, co owo nazbyt zwykł ceremonij Zażywać, abo odrwił, abo cię ma wolą odrwić. *ib.* 47. Teraz nie ten mądry, kto dobrze pisze; lecz ten, kto dobrze odrwiwa. *Teat.* 17, 109. Króla i mię chcąc zgubić, odrwił się i zgubił. *Jabl. Tel.* 195. O jakże się odrwi nieborak. *Teat.* 29, 21. Odrwiony swoje głupstwo wini. *Jabl. Ez.* 99. ODRWICIEL, ODRWISZ, ODRWISWIAT, *a, m.*, oszust, der Betrüger, Betrüder, Uebervortheiler. Achamas zdumiony, Od bożka odrwiciela w oczach omamiony. *Jabl. Tel.* 125. Ten, który się najbardziej zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, odrwisz. *Teat.* 15, 63. Nazywali go zdrajcą, oszustem, zwodzcą, odrwiwiatem. *Chrośc. Fars.* 175. Leutebeshreiber. — §. Odrwisz, odrwienie, ocięcie, urwanie, oszukanie, das Uebervortheilen. Krawcy na swój odrwisz lepiej, a niżeli kiedy na szlak skroć umieją. *Mon.* 69, 602.

ODRYĆ, *f.* odryje *cz. dok.*, ryjąc otworzyć, aufwühlen, abwühlen; *Ross.* отрыть, отрывать.

ODRYKNAĆ, *f.* odryknie *cz. jedn.*, Odryczeć *dok.*, Odrykiwać *frequ.*, ozwać się rykiem, remugire. *Cn. Th., Sorab.* 4. wopat hruyu; *Rag.* odmukati, odmukijvam; *Croat.* odmukavam; zurüd brüllen, wieder entgegen brüllen. Byki mocno się siłą daremni ryki, którym odrykiwają i lasy szerokie i wierzchy wesołego Olimpu wysokie. *Otw. Wirg.* 429. reboant. — §. Rykiem odbyć, zbyć, abbrüllen. Bydłę odryczawszy raz bólu abo smętku swego, przestanie, a potem trawką się cieszy; ale zafrasowany człowiek już rozumu spełna nie ma. *Rej. Zw.* 155 b.

ODRYMOWAĆ, *f.* odrymuje *cz. dok.*, odmierzyć, odpłacić; abzahlen, vergelten. Oddam ci to sowito; odrymując szczerze. *Pot. Arg.* 815. Odrymować miarę. *Pot. Jow.* 2, 48. *Pot. Syl.* 212.

*ODRYNA, *y, ż.*; *Rag.* odrína pergula; kuczka, eine Spitze.

Tym, którzy sianożęci mają w cudzej puszczy, wolno na styrtę, na stóg, albo odrynę uczynić albo ogrodzić. *Stat. Lit.* 309. [Odryną zowią szopę na Litwie. 7]

ODRYSOWAĆ, *f.* odrysuje *cz. dok.*, odmalować, rysując określić; *Sorab.* 1. wotzeychuyu; *Boh.* wyznamenati, nawrhnauti, nawrhowati; *Vind.* obrasuvati, podobuvati, napodobuvati, osnaminuvati, sazirklat, sarifsat; *Ross.* обрисовать, срисовать, очертать, очертить, очерчивать, очертить, счерчивать, отгнать, отгнать; *Eccl.* пришарити, нѣскольکو изобразити, наурѣтати, нарисовать; абштейнен, abreißen. Architekt plantę powinien odrysować. *Switk. Bud.* 35. Na obraz bez proporcji odrysowany oczy odwracać trzeba. *Leszcz. Gł.* 120. Odrysowanie, *Vind.* sazierklanje, podobustvu, podobuvanje; *Carn.* posnetje; *Ross.* отгнѣнка, отгнѣнь.

ODRYWAĆ, *ob.* Oderwać. **ODRYWACZ**, *a, m.*, oddzieracz, *avulsor.* *Macz.* Rag. odarválaz; *der* Abreißer, Zerstückler. Kary na odrywacze od kościoła. *Sk. Dz.* 482. **ODRYWEK**, *wka, m.*, *Ross.* отрывокъ; odłamek, oderwa, ein Bruchstück. Biskupstwo Chełmińskie jest odrywkiem dycezyi Płockiej. *Nar. Hst.* 4, 112. Lubelskie województwo kreowane jest z odrywku ziemi Sandomirskiej. *ib.* 7, 158.

***ODRZĄDZIĆ** *cz. dok.*; *Bosn.* odrediti delegare, committere, mandare, statuere; *Ross.* отрядить, отряжать odkazać, wyznaczyć; *отрядъ detachment.*

***ODRZAZAĆ**, **ODRZAZY**, *ob.* Odrzezać.

ODRZEC, *odrzekł, f.* odrzece, odrzeknę *cz. dok.*, Odrzeć *niedok.* (*Boh.* odrjkatı, odrjcy, odrėknauti; *Sorab.* 2. wotepresch, wotrez, wotraknusch; *Carn.* odrėzhi, odrėzhem; *Vind.* odrėzhi, sarezhi, odriekati, nepervolititi, odvoliti, odtajiti; *Ross.* отречь, отрещи, отрекать; *Eccl.* отърицати, зарпцаю, зарѣкаю; odmówić); odpowiedzieć; antworten, erwiedern, entsprechen, gegenreden. Adam ję zbawieniami słowy tak odrzeka. *Przyb. Milt.* 269. *et* 78. *Przyb. Luz.* 16. Tilemon odrzekł na to z posepioną miną. *Zab.* 9, 111. *Zabł.* Tak rzekł Gama, a Samoryn odrzekł... *Przyb. Luz.* 221. **ODRZEC** się czego; zarzec się, zrzec się czego; (*Boh.* odrėknaut se, odrjcy se; *Rag. et Bosn.* odrecchise; *Eccl.* отрещися, отрекаюся; pożegnać, отрицатися, отказыватися, отпращати; *Ross.* отречься); *сѣтъ* etwas verreden, einer Sache entsagen. Nie trzeba żadnej rzeczy się odrzekać, chyba krasć, a nosa sobie ukasić. *Rys. Ad.* 45. Odrzekłby się i niedźwiedz, choć mu grają, tańcu, Ale musi przy kiju chodzić na kagańcu. *Pot. Pocz.* 381. *Twor. Ok. A 1. Nag. Cys.* 16. *Boh. Kom.* 3, 4. *Radz. N. P.* 47. Dziwnie się go odrzekał. *Rej. Post. N 2.* Abyśmy bogu służyli, uczy nas zwykłe we chrzcie odrzekanie szatana. *Hrbst. Lek. E 3.* біе Entfangung. Odrzekać się syna; wyrzekać się. *Cn. Th.*

ODRZEĆ, *odarł, f.* odrze, odrę *cz. dok.*, Odzierać, *Obdzierać niedok.* (*Boh. et Slov.* odrjti; *Sorab.* 1. wodru, wuhuzčam, wuhuzču, kožu zčahnu, wobėlam; *Carn.* oddiram; *Vind.* odrıt, odrıati, dreti, derem; *Rag.* odrjėti, odrıati, odırem; *Bosn.* odrıti, odrıeti; *Croat.* odıram, oderlszem, oguljem); na około zedrzeć ze skóry

albo kory, łupić, abschinden, abreißen, die Haut abziehen. Odzieram płonkę ze skóry; obłupuję. *Cn. Th.* Marsyasz mniemał, że lepiej grał od Apollina, za co od niego ze skóry odarty. *Boh. Kom.* 4, 151. Wrzeszczy, jak gdyby go kto ze skóry odzierał. *Teut.* 25, 120. Chociażby mię obdzierano, jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy mej duszy nie znajdują. *Teat.* 11, 67. Najtrudniejszy do odarcia ogon węgorza. *Teat.* 33. d, 81. Odarłby z skóry; łakomy. *Cn. Ad.* 421. Karczmarz musi gością odzierać. *ib.* 552. (cf. odrzyskóra). Kościół odzieraając, dwonnicę pobijać. *Grod. Dis. E 4 b.* Na pobojujowsku leżącego odzierać. *Warg. Wal.* 77. (cf. *Croat.* odera, plėn praeda). Z drzew wiatr liścia odziera. *Otw. Ow.* 155. — §. I samemu Achitofelowi sucho się tylko nie odarło. *Weresz. Reg.* 112. Nie odrzeć się sucho - nie przepieczęć się to. *Cn. Ad.* 632. *Petr. Hor.* 2, R 2. *W. Post.* W. 3, 410. *Modrz. Baz.* 124. *Wiśn.* 595. eß mirb dir nicht so für genossen hingehen. — *Transl.* Odzierać z czegokolwiek; ogolocić, entblößen. Z cnot animusze własne odzieramy, a w maskary je niecnot ubieramy. *Twadr. Misc.* 185. Nalazł jednego barzo odartego w wierze; i w cnotliwych powinnościach swoich. *Rej. Post. S s 3.* Człowiek z ludzkości odarty. *Zab.* 16, 266. (t. j. obnażony, bez wszelkiej ludzkości, ganz entblößt von...). Będziemy goście wesela niebieskiego, jeżeli się jedno z łaski Pana naszego nieodrżemy. *W. Post. W.* 2, 279. (*Ross.* одранъ, одеръ stare bydło, cf. karw).

ODRZECZNY, *a, e*, nieodrżeczny; unschuldig, unpassend, nicht zur Sache gehörig. (*Vind.* odrėzhliu; odmawiający, zbijający; *Ross.* отрицательный; sprzeczny). Odrżeczne mowy, skutkiem bywają kanikuly. *Petr. Wod.* 17. Człowiek ten, choćby co najodrżeczniejszego powiedział, uchodzi mu. *N. Pam.* 13, 51.

ODRZEZAĆ, ***ODRZAZAĆ**, *f.* odrzeże *cz. dok.*, Odrzynać; *Boh.* odrėzati; *Ross.* отрѣзати, отрѣзывать; abschneiden. Na drzewie skórę odeją albo odewstała, najlepiej odrzazać. *Cresc.* 377. **ODRZEZEK**, *zka, m.*, cokolwiek odezrzniętego; das Abschneidsel, Abgeschnittene, (cf. obrzezek, cf. nieodrżezek); *Boh.* odrėzek, auřezek, oklešky; *Carn.* odrėsk, obrėsk; *Vind.* odrėsek, krajez, kraizhizh, vressek, vreslei; *Rag.* urėzak, utarak; *Croat.* odrėzek; *Bosn.* prırızak, seto se odrıse; *Ross.* отрѣзокъ, срѣзокъ, рѣзень, обрѣзокъ, прирѣзка, срѣзь, отрѣзь, (na отрѣзь niełagodnie, w brew'). ***ODRZAZY**, *n. p.* *Odrzazy ucinki paznogciów, *praesegmina. Macz.*

ODRZUCIĆ, *f.* odrzuci *cz. dok.*, Odrzucać *niedok.*, odmiatać, cisnąć od siebie; weg werfen, von sich weg werfen; *Boh.* odmrštiti, odwrcy, zawrcy, zawrhowati, powrcy, powrhl, opwrcy; *Slov.* odwrhugi; *Sorab.* 2. wotchischisch; *Carn.* doludarem; *Vind.* odvrezhi, savrezhi, saluzhati, odluzhati, samezhmati, odfılnti, odrınti, odfhokniti, oddregniti; *Croat.* odhitavam, odhichujem; *Dal.* odvarchi; *Bosn.* odvercehi, odvrrıchi; *Slav.* uzkrătiti; *Rag.* odvărchi, odmetnuti; *Ross.* отметать, отметну, отметаю, отбросить, отбрасывать; *Eccl.* отмещу, отърижати, отърѣвати, отрѣваю, отърѣжати, отвергати. — *Transl.* Nie przyjąć; verwerfen, nicht annehmen. Kto od-

rzuca dary, wspanialszy jest od darzącego. *Zabl. Dz.* 133. Kto dary odrzuca, znać i dawcę z niemi. *Jag. Wyb. C* 3 b. Ześmy ubodzy, odrzucają nas. *Teat.* 18, 147. Jestem pewny, że Emilia odrzuci tę partya. *Teat.* 38, 192. — Patrzą na się, i obom się jad na serce odrzuci. *Pot. Arg.* 740. t. j. odbija, znowu się odświeża; die Galle steigt ihnen ins Herz. ODRZUCICIEL, a, m., który odrzuca, der Werwerfer, Zurückwerfer; *Rag.* odmetnik; *Croat.* odmetnik, odverzitel. ODRZUT, u, m., *ODRZUTA, y, ż., §. 1) *Activ.* odrzucanie, das Wegwerfen, die Verwerfung; *Boh.* powrhel, zawrzenost; *Sorab.* 1. wotezisk; *Carn.* odpovd, (cf. odpowiedź); *Vind.* odmet, odluzhek, prutivershik; *Rag.* izmët; *Croat.* odmet, odhicheny; *Ross.* отбросокъ. Położmy już mniemanie nasze z zupełną przyjęcia lub odrzutu od czytelnika obojętnością. *Nar. Hst.* 3, 184. Ta ją odrzuta bardzo uraziła, repulsa. *Zebr. Ow.* 548. — §. 2. *Pass.* Odrzut, ODRZUTEK, tka, m, dem., rzecz odrzucona, brak, Auswurf. Pszczoły, te biedne odrzuty pod lichą postacią Noszą cechę człowieka, i są naszą bracią. *Zab.* 9, 106. *Zabl.* Teraz biega jak wściekły i ludzi odrzutek. *Jabl. Tel.* 95. ein Verwerfner, Auswurf der Menschheit. Ja przeklęty od boga! odrzut od zbawienia! *Przyb. Ab.* 225. (wyłączony). Celnicy, prostacy i prawie odrzutki i śmieci świata tego. *W. Post. W.* 2, 524. (*Boh.* osttepyk; *Carn.* pobirk, berkarye; *Croat.* odhitki). Odrzutki w bydle albo bydło podłe, nie dochowania, które ma być odrzucone; *rejiula armenta. Cn. Th.* ODRZUTNY, a, e, odrzucenia godny albo odrzucony, *rejiulus. Cn. Th.* werwerflich; *Vind.* savershliu, odvershliu; *Ross.* отметный.

ODRZWIE, ia, n., ODRZWI plur., antepagmenta. *Cn. Th.* oprawa drzwi; Thürverjierung, Thürfütterung; *Boh.* odřwj; *Sorab.* 1. wotberno; *Vind.* durnik, durna naprava, durni podstavik; *Ross.* наличникъ; *Eecl.* крабника, крабница, коробка. Aciosanego marmuru odrzwi polorowne. *Banial. A* 4 b. Uderz w zawiasę, a niech się zatrząsą odrzwi. *Leop. Amos* 9, 1. Oną krwią pomażecie odrzwia i podwoje. *Radz. Ezod.* 12, 22. *Budn. 1 Reg.* 6, 31. *Prov. Boh.* Mezy odřwj a dweře prstu ne wstrčiti, aby se ne přiskřtinul; między odrzwiami a drzwiami palca nie kładź, żeby się nie przyskrzynał.

ODRZYCHŁOPSKI, a, ie, chlōpa zdzierający, bauernschindend. Panowie odrzychłopszy, słuchajcie... *Birk. Kant. C* 2 b. Z paszczeki odrzychłopskich panów wydarł obłów mieszczańniuka ubogiego. *Birk. Zyg.* 18. *Birk. Kaz. Ob. G* 2 b; cf. odrzyskóra.

ODRZYGNĄĆ, f. odrzygnie cz. jednł., Odrzygnąć dok., Odrzygować niedok., odrzyga praes., odbijanie z żołądka wydawać; rülssen, das Ausstoßen haben; *Rag.* odrighnuti; *Ross.* отрыгать, отрыгнуть. Ludzie słaby żołądek mający, po zażyciu potraw tłustych, niestrawności podlegają; czują odrzyganie lub oddawanie się materyi gorzkiej w gardle palącej. *Krup.* 5, 29. Odrzygowanie się. *ib.* 5, 40. *Sienn.* 146. *Syr.* 410; das Ausstoßen; *Bosn.* odrighnutje, riganje; *Ross.* отрыганіе, отрыжка; (2. отрыжка рецидыва choroby).

ODRZYNAĆ, ob. Odrzynać. ODRZYNA CZ, a, m., obci-

nacz, putator. *Mącz.*, der Beschnneider. ODRZYNA, i, ż., u malarza strych najmocniejszy w malowaniu ściennym. *Magier. Mscr.*

ODRZYSKÓRA, y, m., zdzieracz; ein Schinder, Menschenplader, der den Leuten die Haut über die Ohren abzieht. Okrutnik a odrzyskóra ludzki. *W. Post. W.* 2, 302. Niemiłosiernym i odrzyskórom duch ś. mówi: biada tobie, który insze łupisz, bo też i sam złupiony będziesz. *Żarn. Post.* 127. Stawali się z przesładowników apostołowie, z odrzyskórow a z jawnogrzeszników wielej jałmużnicy. *W. Post. W.* 2, 87.

ODSAĆ, ob. Odesać.

ODSACZYĆ, f. odsaczy cz. dok., Odsaczać niedok., odłączyć, odstrychnąć, absondern, trennen; odstawić, odsunąć, abrüden; (cf. odsadzić). Odsacz stół od ściany. *Tr.* Los stan twój od mojego daleko odsaczył. *Min. Ryt.* 1, 11. Skoro go tylko na stronę odsaczy, prosi go o wytłumaczenie tej mowy. *Pot. Arg.* 162. (t. j. odprowadził). Jak się kto może znać wielkim, jeżeli go cnota od drobiazgu pospółstwa nie odsaczy? *Lub. Roz.* 205. Sromotnie go od wojska odsaczył. *Jabl. Buk. F* 2 b. Różne wywody królewnie przytacza, i wszystkie jako może od jej łaski odsacza. *Pot. Arg.* 148. Umrzeć woli raczej, a od Neropy swęj się nie odsaczy. *Pot. Syl.* 205. (t. j. nie oddali się).

ODSADNIC, OSEDNIC, ob. Osadnić.

ODSADA, y, ż., Fortif. brzeg wału, der Wallstrand oder Gang am Graben. *Tr.*, *Ross.* отсадка, отсаживание odsadzenie. ODSADZIC, f. odsadzi cz. dok., Odsadzać niedok.; *Boh.* odsaditi, odsazowati; *Sorab.* 1. wotsadzam; *Ross.* отсадить, отсаживать; odstawić, oddalić, odsunąć, odsaczyć, odstrychnąć; weg stellen, weg setzen, entfernen, absondern. Wszak się szczep lepiej odsadzony pleni. *Jabl. Buk. D* b. Dobrze się od świata odsadzać, i od niego się kryć. *Sk. Kaz.* 602. Od tej nadziei odsadzony, inne lekarstwo wynalazł. *Birk. Dom.* 86. Przebrzydłego czleka jak najdalej od Rzeczypospolitej odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pilch. Sall.* 37. Mamelukowie w Egipcie odsadzili przyrodzonych swoich panów od wszelkich godności. *Kłok. Turk.* 93. Od niego złą radę odsadzali, która nań wszelkie nieszczęścia przywiodła. *Sk. Dz.* 1063. Jałmużna występki oddala, i grzech przez odsadzi. *Prot. Jabl.* 7. Eliza już obiecana Dorantowi; ale mój Pan myśli go odsadzić, i siebie wszrubować. *Boh. Kom.* 4, 9. weg sprengen. Odsadzę ja go, jak kota od mleka. *Teat.* 17, 54. — §. Odsadzić od piersi: odchowac, cf. odstawić; von der Brust abjegen, entwöhnen; *Slov.* od mleka odsaditi, odlaučiti; *Carn.* odstavljam od mleka; *Sorab.* 1. wotezescham, wot nadrow wotsadzam; *Vind.* oddojiti, odstavititi, od sefeza odvaditi; *Eecl.* отъдонти, отмелчню, престаю млекою питати, измелчню. Skoro dzieci od piersi odsadzą, wysyłają je daleko od matek. *Boter.* 27. *Mon.* 69, 642. *Gliez. Wyeh. J* 5. Gdy Sara syna odsadzić od piersi miała, uczynił Abraham wielki obiad na dzień odsadzenia jego. *Sk. Zyw.* 202. *Sienn.* 466. *Birk. Chodk.* 8. Baranki odsadzić od owiec, odjąć im mleko; *lac agnis subducere. Mącz.* Prosięta odsadzić od

- maciorki. *Cresc.* 567. Cielęta odsadzać od krów. *Zaw. Gosp.*
- ODSĄDZIĆ**, *f.* odsądzi *cz. dok.*, Odsadzać *niedok.*; *Boh.* odsauditi, odsuzowati; *Slov.* odsuzugi; *Vind.* odfojati, soditi, refoditi; *Rag.* odsūditi; *Dal.* odssuditi; *Croat.* odszugujujem; *Bosn.* odsuditi, odrediti, naminiti na seto god *destinare, decidere, adjudicare*; *Ross.* отсудить, отсуждать; (*Eccl.* отсудити мсци, карає); finalnie osądzić, aburtheilen, daß Endurtheil sprechen. Sędzia już sprawę odsądził. *Tr.* — §. Odsądzić, na wzajem osądzić, n. p. Dominikanowie Franciszkany, a ci zaś onych, azaż za heretyków wzajem nie odsądzali? *Zygr. Pap.* 231. — §. Odsądzić kogo od czego, *vel* odsądzić kogo czego. *Dudz.* 124, sądowym wyrokiem go odstrychnąć od czego; einem etwas gerichtlich absprechen. Wielka to sprawa, osądzić kogo dziedzicznego prawa. *Tward. Wł.* 66. Mój przyjaciel od dóbr odsądzony. *Teat.* 46. b, 72. Co się wam dzieje? chcecie mnie od rozumu odsądzić? *Boh. Kom.* 5, 157. Odsądzić od substancyi. *Teat.* 15. c, 5. Odsądzić od czci. *bezecnić Eccl.* отдостоинствовати, неудостоивати. Odsądzony czci, *ob.* Wywołańcie, ein Beschlefter. Odsądzenie czci, *ob.* Bezecność.
- ODSADZKA**, *i, ż.*, n. p. Rachując od odsadzki fundamentowej aż do miejsca, którem rudę zasypują, pieca wysokość miewa łokci piętnaście. *Os. Rud.* 94. podstawa, Untersaß, Unterlage.
- *ODŚCIĆ**, [*z czesk.* odstiti + puścić, fortlassen 3]; n. p. Miłosierdzie jest u niego i gniew; a mocen jest dać opuszczenie prędkie i odścić gniew. *Radz. Syr.* 16, 12.
- ODSEDNIĆ**, **ODSADNIĆ**, *ob.* Osadnić.
- ODSEP**, *u, m.*, **ODSEPISKO**, **ODSYPISKO**, *a, n.*, przysep albo odsep, inaczej odsepisko, *alluvio*, jest przymulenie gruntu do brzegu niegdyś wodą okrytego. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 128; die Anspülung, angepülhtes Erdreich. Rzeki, wylaszczą większe, czasem odsepy, wyspy, oderwiska formują. *ib.* 1, 108. O odsypiskach, gdy od brzegów odsypująca się ziemię na czyj brzeg własny woda zaniesie, i zład grunt jaki uformuje. . . . *A. Zamoj.* 177; cf. odsypać.
- ODSFOROWAĆ**, **ODSWOROWAĆ**, *f.* odsforuje *cz. dok.*, rozsforować psy, ze sfory wypuszczać, die Hunde los lassen. *Tr.*
- ODSIAC**, *f.* odsieje *cz. dok.*, Odsiewać *niedok.*, sianie odbyć; abſäen, mit Samen fertig werden; *Ross.* отсѣять. — §. Kto grunta zasiane bierze w arendę, wychodząc z niej powinien je odsiać, lub na odsiew zboże zostawić. *X. Kam.*, wieder beſäen. — §. Makę odsiać. *Haur. Ek.* 107, do rezły przesiać, abſieben, vollends burſtſieben.
- ODSIADAC**, *ob.* Odsiedzieć.
- ODSIEC**, odsiekł, *f.* odsiecze *cz. dok.*, Odsiekać *niedok.*, Odsiekiwać, *frequ.*; *Boh.* odsekati; *Sorab.* 2. wotszëz; *Sorab.* 1. wotszëknu; *Slav.* odsichi, *Vind.* ofſëkat, vunſekat; *Rag.* odsjecchi, odszejzati, odsieczam, odszejzřvati; *Croat.* odszekavam, odszekujem; *Bosn.* odsicchi; *Ross.* отсѣчь, отсѣкать, оттяпать, оттяпнуть; odciać, abhauen, abſchneiden. Odsiec się komu + broniąc mu się odjąć, odgromić go, sich etneß erwehren. Odsiec się przemocy. *Przyb. Luz.* 74. **ODSIECZ**, *y, ż.*, ***ODSIEK**, *u, m.*; (*Carn.*
- odsek, obsek; *Vind.* prutivdar, prutivſiek + odbijanie, odbicie; *Croat.* odszëchek segmen; *Ross.* отсѣчь, отсѣка + przecięcie komunikacyi, усѣчекъ odcięty kawał; *Eccl.* обсѣчки fragmenta). Odsiecz, pomoc, posiłek wojsku, lub miastu opasanemu. *Włod.*; *Vind.* prepomuzh, perpomaga, ber Entsaß. Dał odsiek najślabszej twierdzy z pola. *Czach. Tr. H* 2. Odsiecz dać, na odsiecz przybyć; *advenire suppetias obsessis. Cn. Th.*, entſeßen. — §. *Transl.* Z sąsiadem do sądowej nie kwap' się odsieczy. *Hor. Sat.* 55, do wyroku czyli rozsądzenia, rozstrzygnięcia sądowego. — §. Odsiecz, odsieczenie, odsiekanie, odbijanie, odpieranie, odpor, Gegenwehr. Nie mają tyle śmiałości, aby się zdobyli na odsiecz złośliwemu językowi, który pojeżdża sobie po przyjaciółach ich nieprzytomnych. *Mon.* 76, 400. **ODSIECZNIK**, *a, m.*, co na pomoc i odsiecz przychodzi obłączonym. *Włod.*, ber Entſeßer, Befreyer von der Belagerung. *Cn. Th.* 769. **ODSIECZNY**, *a, e*, do odsieczy należący. *Włod.*, Entsaß-, Entſetzung-, Befreyungs-. Odsieczny wieniec, *corona obsidionalis, data ei, qui obsidione aliquem liberavit. Cn. Th.* (*Carn.* odseknost apocope).
- ODSIEDZIEĆ**, *f.* odsiedzi *cz. dok.*, Odsiadać *niedok.*; *Boh.* odseděti; §. a) siedzeniem odpłacić, odpokutować; abſtzen, im Gefängniße ſtzen abbußen. Odsiedzieć w więzy dług, zabój, kaźń jaką. *Cn. Th.* Odsiadać długi w więzieniu. *Ern.* 29. (*Vind.* offesti + zsieść; *Ross.* отсидѣть, отсидиваю дрѣтвиеć). — §. b) Odsiedział się chleb + odewstał. *Cn. Th.*, skóra na chlebie powstała. *Włod.*, daß Brot ist abründig geworden. **ODSIEŚĆ**, odsiadł, *f.* odsiędzie *med. jednł.*, Odsieść się *recipr.*, przenieść się, żeby gdzie indziej dalej siedzieć, odsunąć się; weg rüden, sich weiter weg nieber ſeßen. Gdy przyszli nawróceni z żydowstwa, wnet odsiadł się od nich na stronę, aby im nie dał zgorzsenia. *Gil. Post.* 167 b; *Eccl.* отсѣдanie, пребывание въ особномъ мѣстѣ, отъходъ. — §. Drzwi więzienia dobrowolnie odsiadły, Z rąk same łańcuchy odpadły. *Zebr. Ow.* 76. sponte sua patuere fores.
- ODSIODŁAĆ** *cz. dok.*; *Boh.* odsedlati; odkulbaczyć, siodło zdjąć, abſatteln; *Vind.* ofſedlati.
- ODSKOCZYĆ**, *f.* odskoczy *intr. dok.*, Odkakiwać *frequ.*, odkakuje *praes.*; *Boh.* odskočiti; *Sorab.* 1. wotskoczžu, wotskakuyu, skoczžu dëhle; *Vind.* odskozhiti, odpopasti, odhlopuiti; *Bosn.* odskociti; *Rag.* odskocitti, odskakati; *Croat.* odszkakujem; *Ross.* отскакать, отскакивать, отпрыгнуть, отпрыгивать; *Eccl.* отпрыгаю, отскакую; §. a) skokiem się oddalić; weg springen, jurüß springen, auf die Seite springen. Odkoczył od ognia. *Tr.* — *Fig.* Gdy szczęście tłoczy, przyjaciel odskoczy. *Czach. Tr. H* 3. *Odkoczyć się + nagle się cofnąć, n. p. Ujrzawszy Tankred, że Cyrkaczek mdleje, Z wspaniałego gniew serca zaraz składa, I odskoczy się, i tak mu powiada. *P. Kchan. Jer.* 494. Jeśli się Dziw (z którym walczy) obróci, i on się odskoczy. *P. Kchan. Orł.* 1, 293. — §. b) Odbijać się; jurüß preßen, jurüß springen. Kamycezek płaski, rzucony bardzo z ukosa na wodę, pięć i sześć razy zwykł odskakiwać od wierzchu wody. *Rog. Doś.* 3, 384. Jak w miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakują

z opałki boby albo grochy, Gdy je rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy, Tak grot od Menalaja kirysia odskoczył. *Dmoch. Il. 2, 25.* Jak piłką niemi świat włada, Tego wyniosł, ów upada, A upadłszy raz, nie odskoczy. *Dar. Lot. 6.* (t. j. już nie powstanie). Czas mlócenia najlepszy jest zimą, gdy ziarna dla mrozu należyście odskakują. *Kluk. Rosl. 3, 230.* — §. c) *Activ. trans.*: Odskakał skoki, tańce - odbył skacząc; er hat seine Sprünge und Tänze nach der Reihe durchgemacht, beendet. *Tr. ODSKOK, u, m.,* §. a) odskoczenie; *Vind.* odskok, sadskok, vskok, nasaini skok; *Rag.* odskook; daß Zurückspringen. Zlekli się z razu i wstecz pierzchnęli z odskokiem. *Przyb. Mil. 60.* — §. b) Odbijanie, daß Zurückpressen. Odkok armaty przy wystrzeleniu, zawisł od gwałtowności zapalonego prochu, który wywiera moc swoje na wszystkie strony, a ztym z równą dzielnością uderza o dno armaty i o kulę. *Jak. Art. 1, 436. et 3, 305. Jak. Mat. 5, 96.* Różne odbicia i odskoki ciał przezroczystych, wznieczają w oczach naszych rozmaite kolory. *Cyank. Log. 172.*

ODSKROBAĆ, f. odskrobie *cz. dok.*, odskrobuje *praes.*, skrobaniem odczyszczyć; abstrafen, weg fassen; *Sorab. 1.* wotlodacz; *Ross.* скоблить, отскоблить, отскабливать, отскресть, отскребывать. **ODSKROBINY plur.**, opiłki, trociny, cząsteczki odskrobane, Абшабсел; *Sorab. 1.* truwaniki; *Ross.* отскребки.

ODSKUBNAĆ cz. jednł., 'Odskuść *dok.*, Odskubywać *częstotł.*, skubiąc odjąć, skubanie odbyć, abzupfen; *Vind.* odskubiti, odknodrati, odpipati.

ODSŁANIAĆ, ob. Odsłonić.

ODSŁAWIĆ się, f. odsławi się, *recipr. dok.*, odchwalić się, wychwalić się; genug rühmen und preisen. Leczn na co próżnym piórem to na oko stawić, Czego się cała Polska nie może odsławić! *Zab. 10, 323. Książ.*

ODSŁODZIĆ, f. osłodzi *cz. dok.*, Odsładzać *niedok.*, na wzajem osłodzić, wieder versüßen. O jakże lubim koło tego chodzić, Co nam wdzięcznością potrafi osłodzić! *Książ. Poez. 3, 142.*

ODSŁONECZNIK, a, m., odsłoneczny punkt, *aphelium*, w którym sżrodek jakiego planety najdalszym jest od sżrodka słońca. *Hub. Mech. 456. et 527; der weiteste Entfernungspunkt von der Sonne, die Sonnenferne; Contrar. dosłonecznik. ODSŁONIC, f. odsłoni *cz. dok.*, Odsłaniać *niedok.*, odcimiać, odkrywać; *Ross.* отклонить, отсданиваю, разклонить, разклонивать, откутать, откутывать; (*Vind.* odsloniti - odeprzeć, odsunąć); aufheben, den Vorhang weg nehmen, *propr. et fig.* Kto larwę te odsłoni, szczerzeli w tym poganin pokrycieli chodzi? *Tward. Wl. 132.* Oni mu wszystkie te sekreta odsłonili. *Chrośc. Fars. 485.**

ODSŁUCHAĆ się, f. odsłucha się *recipr. dok.*, do woli się nasłuchać, sich satt hören. Tak słiecznie mówi, że odsłuchać się nie można. *Zab. 12, 262. Dudz.* — §. Odsłuchać, do końca usłuchać, słuchanie odbyć, ganz anhören; *Ross.* отслушать. Oni odsłuchawszy króla, odjechali. *1. Leop. Math. 2, 9.* (wysłuchawszy. *3 Leop.*).

ODSŁUGA, i, ż. odsługowanie, *officium mutuum. Cn. Th.,* der Gegendienst; *Ross.* отслуга. **ODSŁUŻYĆ, f.** odsłuży *cz. dok.*, Odsługiwać *frequ.*, odsługuje *praes.*; *Vind.* po-

ushiti, dolpoflushiti; *Rag.* odsluxiti; *Ross.* отслужить, отслуживать; §. 1) *intrans.* na wzajem się przysłużyć; Gegendienste thun, wieder dienen. *Referre parem gratiam,* oddziałać, odsłużyć, odpłacić; oddziaławam, odsługuję. *Mącz.* Nie będę mu miał czym odsłużyć za łaski jego. *Teat. 36, 43.* Bądź mój obrońca, będąc odsługował. *Pieśń. Kat. 166.* — §. 2) *Transit.* Odsłużyć co, służąc nagrodzić, wypłacić się z tego; etwas abtuenen, durch Dienste vergelten. Każdy człowiek ma się o to starać, aby mógł odsługować dobrodziejstwo Pańskie; aczkolwiek takiego człowieka nie najdzie, któryby Panu dobrodziejstwa jego odsłużyć mógł. *Biał. Post. 163.* Czas wymierzony jak tylko który z domowników moich odsłuży, pewien jest do śmierci własnego kawałka chleba. *Mon. 72, 87.* Tego starania całym życiem moim odsłużyć ci nie potrafię. *Teat. 22. b, 73.* Dziwna łaska twoja Boże, Ktoż z nas ją odsłużyć ci może? *Kanc. Gd. 184.* Nieodsłużone łaski. *Teat. 20. b, 178.* nienagrodzone, unvergeltbare.

ODSMAROWAĆ, f. odsmaruje *cz. dok.*, dobrze posmarować; abschmieren, gut beschmieren. Sznurek kredą odsmarowany. *Jak. Mat. 1, 6.*

ODŚMIAĆ, f. odśmieje *intr. dok.*, Odśmiewać *niedok.*, na wzajem się śmiać, śmiech powetować, odszydzić; wieder lachen, daß lachen erwiebern. 'Kunstowi nigdy się nie przeciw', radnieję się odśmiewaj, a tak rychlęj szyderstwa zar-tem zbędziesz, niż gniewając się. *Ezop. 37.* Aza naśmiewcom on nie odśmiewa? *Budn. Prov. 3, 54.* Przed sądem boskim, kiedy tam staniemy, Zda mi się, że na wszystkim sobie odśmiejemy. *Rej. Wiz. 122.* **ODŚMIAĆ się, recipr.,** przestać się śmiać, *risum consumere. Mącz.,* sich satt lachen. **ODŚMIECH, u, m.,** odśmianie się, wyśmiec na wzajem, gegenseitiges Auslachen. Wymiewacze wystawują się na odwet na niebezpieczeństwo wzajemnego odśmiecchu. *Pam. Warsz. 4, 51. Czart.*

ODSNOWAĆ f. odsnuje *cz. dok.*, oddziałać, odrobić; wieder aufmachen, wieder auftrennen, aufwehen, ungeschwehen machen. *Telam reterege,* przędnę odsnować, t. j. po próżnu się starać. *Mącz., cf. oddziałać.*

ODSPAĆ med. dok., spaniem odwetować, abschlafen; *Sorab. 1.* wotfpu.

ODSPIEWAĆ, f. odśpiewa *cz. dok.*, Odśpiewywać *frequ.*, odśpiewuje *praes.*; *Sorab. 1.* wotspewam; *Carn.* odpewam; *Rag.* odpjévati; *Eccl.* вопѣваю; *Ross.* отпѣть, отпѣвать; §. a) do końca dośpiewać, odbyć śpiewanie; abschlingen, herab singen, bis zu Ende singen. Co mi za praca, przez dzień pacierze odśpiewać, A za to mieć wszelki wczas, strawę i wygodę. *Opal. Sat. 160.* Gdy kapłan miał zaczynać ewanelią ś., mieczów dobywali, które zaś chowali, gdy chór odśpiewał. *Twor. Okul. B 2.* Dokończeniem była ta część poematu, która odprawowała się na scenie, gdy chór ostatnią strofę odśpiewał. *N. Pam. 219.* Przegrawszy na klawikordzie i odśpiewawszy aryjkę, poszłam do ogrodu. *Teat. 57, 158.* Odśpiewanie *Ross.* отпѣвъ, отпѣвание, отпѣtie. — §. b) Śpiewaniem odpłacić; mit Singen abzahlen, absingen. Odśpiewać dług. *Tr.* — §. c) *Transl.* Odwołać. *Cn. Th.,* (cf. odszczekać), wiederrufen.

ODSPOD, **ODSPODŹ**, **ODESPODŹ** *adverb.*, od spodu, od dołu, von unten hinauf. Brud jaki odspod oskrob'. *Cresc.* 608. Mniejsze piramidy cegłą są odespodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Odspodź. *Sienn.* 517. **ODSPODEK**, *dka*, *m.*, odspodnia strona, spód, der Untertheil. Rydlem ziemnej tustości dobywać, a odspodek na wierzch wywracać. *Cresc.* 89. Na odspodku. *Pap. Koł. S 4 b.* **ODSPODNI**, *ia, ie*, spodni, dolny, unterer. Linia zwierchnia i odspodnia. *Grzyp. Geom. H b.* Odspodni brzcg rury. *Archel.* 5, 26.

*ODSPOŁKOWAĆ, *f.* odspółkuje *cz. dok.*, odłączyć; abtrennen, scheiden. Spieszno się Mitrydates pod Peluski zamek podszaniecował, Którym się od Syrii Egipt odspółkował. *Bardz. Luk.* 2, 14.

ODSPOWIADAĆ się, *recipr. dok.*, odbyć spowiedź, abbeichten, zu Ende beichten; *Sorab.* 2. wotłpowedasch.

ODŚRZEDNI, *ia, ie*, od środka się oddalający, den Mittelpunkt fliehbend. Siła odśrzednia, *centrifuga.* *Rog. Doś.* 3, 409; *oppos. dośrzednia, centripeta.*

ODSTAC, *f.* odstanie *intr. dok.*, Odstawiać *niedok.*, odłączyć się, odewstać, nie trzymać się swego miejsca; *Sorab.* 1. wotestahwam, wotestiu, wotstajem, wotstanu, wotstanem; *Ross.* отстать, отстоять, откачнуться; abstehen, ablassen, sich los scheiden. Kozak tak mnie okłaniał bez wszelkiej litości, że mi niekiedy mięso odstało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Ryby tak długo warzyć, aby odstały od kości. *Haur. Ek.* 586. Odstały wszystkie kości moje. *Budn. Ps.* 22, 14. Niżeli odejmie chusteczki od rany, niech woda ciepła tak długo nakrapia, aż same wolno odstaną. *Krup.* 5, 400. Okrętu stosowane boki odstawają, Wodę rozpadlinami bardzo zapuszczają. *A. Kchan.* 5. — § Odstać od kogo = wystać, porzucić go, odstąpić go, odkinąć się; (einem abstehen), von ihm austreten, ihn verlassen, von ihm abfallen; *Bosn.* odastattise, ostatic; *Eccl.* препадати, отстати, откстанити. Przystań do Boga, a nie odstawaj. *Hadz. Syr.* 2, 3. Odstanie, apostazya, Iazekanie. *Macz.* (*Ross.* отстояние odległość). Pomorska ziemia odstała od Mieczysława, a do Kazimierza przystała. *Biel.* 102. Węgrowie niektórzy od Matyasza odstawając, do króla Czeskiego przystawali. *Gwagn.* 259. *Star. Ref.* 135. Miłościwy panie, jakoż tu od ciebie odstać? *Rej. Post. O o 4.* Lud ten daleko ode mnie sercami odstał, a tylko chwali mię wargami. *Ody. Św. F f 2 b.* Co od przyrodzenia odstaje, to być tym, co ma z przyrodzenia, przestaje. *Bardz. Boet.* 117; *cf.* odstrzelać się. **ODSTAC** się, *recipr.*, odczynić się, odrobić się, oddziaływać się, rozstać się, ungeschieden gemacht werden. Co się stało, odstać się nie może. *Gorn. Dz.* 28. *Gorn. Sen.* 397. *Teat.* 29, 69. ***ODSTANOWIĆ** się, *f.* odstanowi się *recipr. dok.*, (*Ross.* отстановить, отстановляваю rozstawić); *n. p.* Zwierzę z zwierzęciem odstanowiło się. *Gal. Cyw.* 2, 63. (odbiło się, zparzyło się). Klacz odstanowić: ogiera do niej przypuścić, die Stutte bespringen lassen.

ODSTĄPIĆ, *f.* odstąpi *cz. dok.*, Odstępować *niedok.*; (*Boh.* odstaupiti, odstupowati; *Sorab.* 1. wotstupuju, wotstupiu, wotstupim, wotstupam, wotstupuju, wotstupujem;

Vind. odstopiti, odhenjati; *Croat.* odztupiti, odztuplyujem, odsztuplyam; *Dal.* odsztupiti, odaiti; *Rag.* odstúpiti, odstúpati, odstúpivati; *Bosn.* odstupiti; *Slav.* odstúpiti, uklonitise; *Ross.* отстунить, отступать, соступить, сдать, сдавать, сдавывать, препадать, отстать; *Eccl.* отступи брои боже! *absit!*); § 1) *intrans.* odstąpić od kąd, od czego, od kogo, cofać się, nazad się oddalić; jurist tréten, wetschen, sich entfernen. Nasze przeredzone nieprzyjaciele odstępować poczynały. *Warg. Cz.* 16; (*cf.* ustępować). Dla złości ich odstąpiła od nich święta opieka jego. *Rej. Post. S s 1.* I na krok sprawiedliwości nie odstepuje. *Mon.* 65, 229. Im bardziej kto wywyższony, tym dalej od niego zdają się odstępować życia szczęśliwości. *Teat.* 52, 29. Bóg nas ostrzega, abyśmy od złego odstepowali, a do dobrego przystępowali. *Lat. Kom. C 5*; (*cf.* odstać). Odstepuję od rzeczy, *digredior. Cn. Th.* — Od rozumu odstąpić. *Krom.* 108, w głowę zająć; vom Verstande kommen, den Verstand verlieren. Odstepowanie od rozumu. *Urzel.* 128. — *Transit.* Odstąpić kogo, od kogo = porzucić go, odstać od niego, zostawić go; von einem abtreten, abstehen, ihn verlassen, von ihm abfallen. Kto Boga odstąpi, Pan Bóg też onego. *Pasz. Dz.* 26. Odstąpieni od wszystkich, wyjąwszy trochę przyjaciół. *Kłok. Turk.* 29. Odstepuję kogo = nie trzymam z nim. *Cn. Th.* Odstąpienie od poddaństwa = odpadnienie. *Cn. Th.* (*Vind.* odstop). Swantopek odstąpił od Leszka, ani mu więcej chciał dani dawać z Pomorskiej ziemi, ani posłuszeństwa czynić. *Biel.* 121. Odstąpienie, odpadnienie od wiary. *Cn. Th.*, odszczepieństwo, apostazya. Odstąpienie od posłuszeństwa zakonnego, wystanie z zakonu. *Cn. Th.* Odstąpiony od lekarzów, *deploratus a medicis. Cn. Th.* von den Aerzten verlassen. Tak ciężka choroba był zdjęty, że go doktorowie odstąpili. *Birk. Dom.* 153. — § 2) Odstąpić czego komu = ustąpić, einem etwas abtreten. Żona po śmierci męża, wiana byle zapisanego, odstąpić może, komu chce. *Sax. Tyt.* 52. Odstąpienie *Ross.* сдача. Odstąpiony *Ross.* сдаточный.

ODSTAWAĆ, *ob.* Odstać. **ODSTAWIĆ**, *f.* odstawi *cz. dok.*, Odstawiać *niedok.*, Odstawować *freq.*; (*Boh.* odstawiti, odstawowati; *Sorab.* 1. wotstahwam; *Vind.* odstaviti, odstaulati; *Carn.* odstavlam; *Bosn.* odstaviti; *Croat.* odsztavlyam; *Ross.* отставить, отставлять, отставивать = odprawić, отстановить, отстановляваю = rozstawić); § 1) odstawić, odsunąć; weg rücken, weg stellen, abrücken. Od kipienia strzedz odstawianiem, mieszaniam. *Haur.* 371. Przystaw do ognia w garku, niech zawre, potym odstaw, i odstudź. *Hor. Sat.* 220. — § Odstawić od piersi, odsadzić, odchowić, absetzen von der Brust; *Carn.* odstavlam od mleka, (odstavzhék ablactatus); *Vind.* odstaviti, otdotiti, od sefeza odvaditi; *Eccl.* отмлечняю, отдояю, престаю млекою питати. — *Transl.* Odstawić kogo = uposledzić go, odsadzić; einen jurist stellen, ihn einem andern nachsetzen, ihn jurist setzen. Bóg odstawiwszy Saula, wzwiódł Izraelitom Dawida za króla. *Budn. Act.* 13, 22. — § *Jurid.* Odstawić świadków = odrzucić, ganić świadków, die Zeugen ertverfen. Odstawując dobrowolnie powód świadków, puścił stronę na przysięgę. *Stat. Lit.* 201. Gdyby

sąd uznał, że przeciwnik świadkom próżno ganił i odstawiał, tedy takowy odstawiający tych świadków, każdego świadka powinien nawiązać. *Stat. Lit.* 295. — §. 2) Odstawić - znówu nazad na swoim miejscu postawić, wieder an seinen Platz hin stellen. Skoro głód je ominie a odstawiają stoły, Stracone wspominają swoje przyjaciół. *A. Kchan.* 8. Odstawione na dawne miejsca, powywracane w rozruchu obrazy. *Nar. Tac.* 2, 286. Ziemiopłazy niektóre, gdy je na wznak przewrócisz, póty się w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawia, i własną sobie postawę przywróca. *Pilch. Sen. list.* 4, 177. Lekarz złamaną kość spoił, a wyruszoną na miejsce odstawil. *ib.* 3, 340. Co ogień pochłonie, to pracowita ręka piękniej i wspaniałej odstawi. *ib.* 3, 92. (odbuduje). Lepiej jest na nowo sobie zjednać, i niejako odstawić przyjaciela, niżeli opłakiwać. *ib.* 2, 59. Naród, kiedy mu dozwolono odstawić na nowo świątynią Nieśmiertelnemu, użył do tego wszystkich sił swoich. *N. Pam.* 23, 245. — Odstawić żołnierzy, przenieść z etatu wojennego na garnizonowy. *Bndtk., Nar. Chodk.* 2, 65, vom Krügg- etat auf den Garnisonsetat setzen. ODSTAWNY, a, e, od odstawiania, abszytowy, *Abshieds*. Bez listów odstawnych i pożegnania sługa od pana odjeżdżać nie ma. *Stat. Lit. Czart. Mscr.* ODSTAWKA, i, ż; *Ross.* отставка; odprawa, abszyt, odstawienie od służby, urzędu. (*Vind.* odstavik, odstava; *Carn.* odstavk = a capite = odstęp).

ODSTĘKAĆ *med. dok.; Boh.* odstonawati, odstonati, odstūni; stękanie się odzywać, na wzajem postękać, stękanie odwetować, odpokutować, abströhen.

ODSTEP, u, m., ODSTĘPEK, pku, m.; *Sorab.* 1. wodstupeni; *Vind.* odstop; *Hag.* odstúp; *Cront.* odsztup, odhòd, odhodek; (*Ross.* отступъ, der Abmarsch); odstąpienie. — a) Oddalenie się, ustąpienie, daß Weichen, Entfernen; cofnięcie się, daß Zurückweichen, Zurückziehen. Lew, gdy gwałt, któremu podołać nie może, na się widzi, odstęp czyni; ale z lekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustępie. *Birk. Chodk.* 8. Punkt odziemny i doziemny, odśoneczny i dosłoneczny biegu planet, wszystkie te punkta spólnym imieniem zowią się odstępami, *absides*, äußerste Entfernungspunkte, ztąd linia odstępów, *linea absidum*. *Hub. Mech.* 456. Odstęp i przystęp morski, odlew i wylew *Vind.* odstop, sadtok morja, priedtezhenje ali narastenje, inu odtezhenje morja, bibaviza. — §. b) Odstęp, odstepek, odstąpienie od kogo, porzucenie kogo, odpadnienie, odłączenie się; *Carn.* odstop; daß Verlassen, im Stiche lassen, der Abfall, die Abtrünnigkeit. Czy są słuszne jakieś przyczyny rozvodu? Dla ułomności i złości natury bywają odstepki; bywają, ale niesłuszne. *Petr. Ek.* 84. (cf. separacya). — Groza wspomnieć na one odstepy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. *Birk. Exorb. D;* cf. apostazy; cf. odstac. — §. c) Odstepek czego komu = ustąpienie czego; daß Abtreten einer Sache an jemanden, die Abtretung. Sędzia, potwierdzając kupno jakiego imienia; opowiada on odstepek temi słowy: Pan N. zdawa etc. *Sax. Porz.* 45. *Szczerb. Sax.* 55. Odstepek wiana: żona po śmierci męża, wiana odstąpić może komu chce. *Sax. Tyt.* 52. ODSTĘPCA, y, m., ODSTĘPNIK,

a, m., ODSTĘPIEN, pnia, m.; *Slav.* odstaupnik; *Sorab.* 1. wotstupnik; *Carn.* odstopnek; *Ross.* отступникъ; odstepujący, porzucający; der einen verläßt, von ihm weicht. Idzie tu oto jego nieodstepca, to zapewne i on przyjdzie. *Teat.* 22, 122. (t. j. nieodłączalny przyjaciel; cf. cień jego). — *In malam partem:* Odszczepieniec, zmiennik, przekięczyk, apostata; ein Abgefällner, Abtrünniger. Kto mawia królowi: odstepniu abo zbieglecze? kto zowie xiążęta bezbożnemi! 1 *Leop. Job.* 54, 18. Biskupa odstepnikiem i apostatą uczynił. *Sk. Dz.* 577. Odstepnik Aryanin. *ib.* 229. *Weryf. pr.* 65. Człowiek odstepca chodzi z przewrotnemi usty. *W. Prov.* 6, 12. Wszyscy ci xiążęta są odstepnicy, wszyscy się pokazili. 1 *Leop. Jer.* 6, 28. Stali się pysznemi i odstepcami cnoty. *Mon.* 70, 347. Cesarz Julian odstepnik. *Sk. Żyw.* 1, 4. et 270. *Sk. Dz.* 255. Odstepca od posłuszeństwa twego. *Sk. Dz.* 1042. Turcy najślawniejsze ekspedycje przez odstepców od wiary chrześcijańskiej odprawowali. *Kłok. Turk.* 101. t. j. przez renegatów. ODSTĘPNY, a, e, ODSTĘPNIE *adverb.*; *Ross.* отступный; odstepujący, porzucający; ablassend, verlassend. Jak cienie nieodstepne przyszli za Mecenasem. *Hor. Sat.* 258. Nieodstepny uczeń filozofa. *Pilch. Sen.* 4, 4. Prosi, aby tym usilniej, tym nieodstepniej radzili, im oczywściej odkrywa się kraju niebezpieczeństwo. *Przestr.* 102. um so unablässiger. — Sektę Schiów Turcy za najbardziej odstepną od prawdziwej wiary mają. *Kłok. Turk.* 158. t. j. za najoddalniejszą, für die entfernteste vom wahren Glauben. — Ugoda odstepna = cesya. *Gal. Cyw.* 3, 248. Abtretungsvergleich. — ODSTĘPNE, ego, n., *subst.*, nagroda odstąpienia, Abtrittsgelb. Panna Eliza będzie bogatszą; bo amant odstepne zapłaci. *Teat.* 27. c, 65. ODSTĘPSTWO, a, n, odpadnienie, der Abfall. Odstepstwo od wiary. *Łączw. Zw.* 5. Odstepstwo od kościoła. *Sk. Dz.* 693. Po odstepstwie duchownych Ruskich, od xiążąt nadane majątności są im odjęte. *Weryf. pr.* 21. Odstepstwo Juliana. *Sk. Dz.* 251. (apostazy). Bał się cesarz tego wojownika dla odstepstwa jakiego. *Sk. Żyw.* 1, 60. Życie pełne rozwiozłości i odstepstwa od prawideł samego rozumu. *Xiadz.* 265. ODSTĘPUJE, ob. Odstąpić.

ODSTĘPKAĆ, f. odstępknie cz. *jedn.*; *Boh.* odstrčiti, odstrkowiati; odtrącić, odepchnąć, odstrychnąć, oddalić, oderwać; weg stoßen, entfernen. Jesliby kto, chcąc odstępknąć tego, który rozgraniczenia prosi, przął go być krewnym, do sądu się odesł. *Herb. Stat.* 72. Chciano je prawem od występku w dobra ojczyście odstępknąć. *ib.* 154. Zaczmem się odstępknął od ciebie... *Čzach. Tr. B.* 5.

ODSTRADAĆ, f. odstrada cz. *dok.*, (cf. ostradać), straceni poświęcić, na szanie puścić, odważyć na co, aufß Spiel setzen. Woleliby majątności, zdrowia, gardła na ostatek odstradać, aniżeli się w czym komu przeniwierzyć. *Krom.* 25. By ująć jego rąk, trzeba z chęcią odstradać żywota. *Min. Ryt.* 1, 54. Wisi na pożarcie dana Dziwo-wi Andromeda odstradana. *Suszye. Pieśn.* 3. F b.

ODSTRASZYĆ, f. odstraszy cz. *dok.*, Odstraszać *niedok.*; *Boh.* odstrašiti, ohroziti; *Sorab.* 1. wotrashicž, wot-traschu; *Carn.* odstrashit; *Vind.* odstrashiti; *Dal.* odstra-

- sit; *Ross.* отстрашить, отстрашу, (cf. отстративать товаръ zaasekurować towary); strachem odpedzić, odpłoszyć; abſchrecken, zurück ſchrecken. *Psa* od słoniny, pijaka od flaszki Nic nie odstraszy. *Min. Ryt.* 3, 356. Odstraszanie, *Boh.* odstrach; *Ross.* отстрастка.
- ODSZCZĘCIE**, *f.* odszczęcie *cz. dok.*, Odszczęcać *niedok.*, odrazić, wstręt do czego czynić; *Abſcheu erwecken*, abſchrecken, abſcheuchen. Przyjęciem dumnym i odrażającym wszystkie sąsiedztwo od siebie odszczęcił. *Kras. Pod.* 2, 170. Naleganiem do kielichów na zawsze mię od domu swego odszczęcił. *ib.* 12. *Hul. Ow.* 58. Hiszpani, podbiwszy Peruwianów, powinni byli odszczęcić ich od nieludzkiej zabobności. *Mon.* 68, 449. Każdej kary celem jest odszczęcenie od przestępstwa. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 27.
- ODSTROIC**, *f.* odstroić *act. dok.*, Odstrajać *niedok.*, 1) ze stroju rozbierać, den *Ruß* abnehmen, außfleiden; odstroić, wyzuć kogo. *Tr.* (*Ross.* отстроить, отстроить odbudować na nowo, отстройка odbudowanie). — 2) Odstroić się instrument, regał, lutnia. *Cn. Th.*, rozstroił się, daß Instrument hat sich verstimmt. Odstrojony, rozstrojony, verstimmt. Lutnia nastrojona dla zgodnych dźwięków jest wdzięczna; odstrojona zaś, gdzie głosy z zgodnej melodyi wykroczą, jest przykra. *Zarn. Post.* 3, 514.
- ODSTRONIC** *cz. dok.*, na stronę czyli na bok odłożyć, beseitigen, auf die Seite legen; *Boh.* odstraniti; *Rag.* odstraniti; *Ross.* отсторонить, отстранить. **ODSTRONIE**, *ia, n.*, ustronie; daß Abgelegne, ein abgelegener Ort. Niech będzie w odstroniu niedociekła tajemnica dzielności duszy naszej nad ciałem. *Mon.* 76, 519. **ODSTRONNY**, *a, e*, odłączony, różny, getrennt, verschieden. Duch ś. w bóſtwie od boga istnością nie jest odstronny. *Kanc. Gd.* 134.
- ODSTRUGAĆ** *cz. dok.*; (*Boh.* odstrahati, odstruhovati; *Vind.* odstrugati); struganiem odjąć, abſchnigeln. — **ODSTRUKI**, strużyny, *Abſchnigel*; (*Boh.* odstružky, segmenta obrasa).
- ODSTRYCHNAĆ**, *f.* odstrychnie *act. dok.*, Odstrychać *niedok.*, a) strychulcem zboże w korcu porównać. *Tr.*, den Scheffel mit dem Streichholz abſtreichen. — b) *Transl.* Odstrychnąć kogo od czego, odsadzić, oddalić, odsterknać go, einen von etwas außſchleifen. Kazimierz od działu odstrychniony, na opiece u Władysława ostał. *Krom.* 162. Bał się aby go bracia od państwa nie odstrychnęli. *Biel. Kr.* 474. Xiążę Pruski do rady należy, i od elekcyi słusznie nie ma być odstrychniony. *ib.* 602. Od senatorstwa go odstrychnął. *Warg. Wal.* 64. Żydzci ułożyli, aby od bóźnicy był odstrychnion, któryby go Chrystusem zwał. *Sekl.* (wyłączony, wykluczony, wyklęty). Ządnia straż nie mogła być posiłkowana od średniego szyku, daleko od niej odstrychnionego. *Ustrz. Kruc.* 2, 376. t. j. odciętego, abgeſchnitten.
- ODSTRZELIĆ**, *f.* odstrzelić *cz. dok.*, Odstrzelać *niedok.*, Odstrzeliwać *frequ.*; *Vind.* odstreliti; *Ross.* отстрѣлить, отстрѣливать; a) *intrans.* na wzajem strzelać, na strzelanie strzelaniem odpowiedzieć; niederschießen, zurückschießen. Zaczęli do nas strzelać, nasi odstrzeliwali. *Ld.* Oręża tego cnota ugodzi, gdzie zamysłisz, szczęście w nim nie płaci; i w zad nieodstrzelony ze krwią przylatuje;
- revolat nullo referente. Zembr. Ow.* 182. Odstrzelanie *Vind.* prutipotisk. — b) *Transit.* Odstrzelać kogo od czego, strzelaniem go wstrzymać, odpędzać, odpłaszać, odstraszać, durch Schüsse abhalten. Tatarowie strzałami jak gradem od przeprawy Litwę odstrzeliwali; *transitum prohibebant. Krom.* 784. *Translat.* To ich wielu od nauk odstrzela, odbija; *fugat a proposito studenti. Mącz.* odraża, odstręcza, schreckt sie ab. **ODSTRZELAĆ** się *recipr.*, 1. strzelaniem się bronić, sich mit Schüssen wehren. Moskale zaczęli do naszych strzelać; nasi wzajemnie odstrzeliwali się. *Boh. Zamoj.* 129. — 2. Odstrzelać się od czego, oddalić się, odstępować; sich entfernen, abweisen, trennen. Który się od tego cale odstrzeli, już słaba strzelba i obrona jego. *Rej. Post. a* 5. Tak się od króla odstrzelił, iż się zda, jakoby się woli królewskiej przeciwiał. *Baz. Hst.* 515. Gdy się hetman odstrzeli, i z królem rozdzieli, śmie się oń kusić nieprzyjacieli. *Suszyc. Pieśń.* 3, 2. Nic się nigdzie nie odstrzelił od zwierzchności pana swego. *Rej. Post. E e e* 4. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 15, 25. Prawdziwa mądrość od cnoty się nie odstrzela. *Gorn. Dw.* 575. Względem stroju radzę, abyś się nie od zwyczaju nie odstrzeliwał. *Gorn. Dw.* 113. Od naszych przodków już dawno się Polacy daleko odstrzelili. *Biel.* 412. Nie odstrzelaj się od kościoła prawdziwego. *W. Post. W.* 170. *W. Post. Mn.* 347. *Gorn. Dw.* 108. *Baz. Hst.* 231. To co teraz było na placu, odstrzeliło się od rzeczy naszej. *Gorn. Dw.* 270. t. j. odstąpiło, ist abgeſchweift. Ten lud ezei mię wargami; lecz serce ich daleko się odstrzela ode mnie. *Sekl. Marc.* 7.
- ODSTRZYGAĆ** *f.* odstrzygnie *cz. jedntl.*, Odstrzydz, odstrzyże *dok.*, Odstrzygać *niedok.*, 1. nożyczkami odciąć; mit der Schere abſchneiden, wegſchneiden; *Ross.* отстричь, отстригать. Nożyczki do odstrzyżenia języzka. *Czerw.* 20. Nazbierać odstrzyżków, które tafelnik odstrzyga, rozdy mając cholewy. *Torz. Szk.* 173. — 2. *Transl.* Odstrzygnąć, odstrzychnąć, oddalić, odsadzić; abſchneiden, absondern, entfernen. Nieprzyjaciele od wszystkiego już byli odstrzygnięci. *Chrośc. Luk.* 113. Przebrzydłego człeka, jak najdalej od Rzpltej odsadzić i odstrzygnąć pragnał. *Pileh. Sall.* 37. et 171. *Sekl.* 107. **ODSTRZYZEK**, *żka, m.*, *Boh.*, odstrizek; co odstrzyżono, daß Abſchneißel (mit der Schere). *Torz. Szk.* 173.
- ODSTUDZIĆ**, *ob.* Ostudzić.
- ODSTYROWAĆ**, *f.* odstyruje *act. dok.*, styrem odkierować, absteuern. Łódź swą, skoro od brzegu zechce odstyrować, Ty ją pogodnym wiatrem, ty ją racz kierować. *Błaż. Tłum.* A 6. odbić od lądu.
- ODSUĆ**, *ob.* Odsypać.
- ODSUNAĆ**, *f.* odsunie *act. jedntl.*, Odsuwać *niedok.*, zasunięte odemknąć; wegſchieben, wegrücken; *Boh.* odsednauti, odsedati; *Sorab.* 1. wodfunu, wodſuwam, wodſuham; *Carn.* odmikam, odmikujem, odmizhem; *Vind.* odmiknuvati, gorodtekniti; *Croat.* odmeknuti, odmichem, odverchi; *Ross.* отсунуть, отсовывать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, пятить, отпятить. Zasuwkę odsunąć. *Ld.* Firanki odsunąć, odsłonić. Odsuń zasłone, która twe kryje zasługi. *Toł. Saut.* 12. (odkryj). *Transl.* Oddalić, od-

- sadzić, odstrychnąć; entfernen, außschließen. Odległość od miasta odsuwa nas od łatwego pokupu. *Teat.* 19. c. 89. Jędrzeja Zamojskiego chwalebna praca w układzie praw, odsunięta została. *Gaz. Nar.* 1, 241. Odsunięcie, *Sorab.* 1. wotszuneno; *Ross.* сдвигка, сдвигание. ODSUWALNY, a, e, mogący być odsuniętym; *Ross.* подвижный.
- ODSUROWIC *cz. dok.*, surowym znowu robić, wieder roh machen. Sałata Odsurowiona winem, gardłem się wymiata. *Hor. Sat.* 219. ODSUROWIEĆ *nijk. dok.*, surowości znowu nabierać, wieder roh werden. Mleko w złych żołądkach odsurowieje. *Sak. Probl.* 123.
- ODSUSZYĆ *cz. dok.*, odbyć suszenie, abtrodnen; *Ross.* отсушить.
- ODSWAJAĆ, *ob.* Odswoić.
- ODŚWIECIC, *f.* odświeci *cz. dok.*, Odświecać *niedok.*, święto jakie do końca obchodzić; einen Festtag völlig zu Ende feyern, abfejern. Otto w Rzymie święto bożego narodzenia odświeciwszy, do Rawenny jechał. *Sk. Dz.* 879. *Kosz. Lor.* 1, 9 b. *Miask. Ryt.* 36. (*Sorab.* 1. wotfwiaczuju, wotfwiaczujem; *Vind.* odsvetiti, odsvetzuvati, vunselvetiti *profanare*).
- ODŚWIECIC, *ob.* Oświecić.
- [ODŚWIEGOTAC 4], *ODŚWIEKOTAC, *f.* [odświegoce 4], odświegoce *act. dok.*, odmamrzeć, odpaplać, odszemrać; herabschwähen, nach der Reihe her plappern. Niewielka rzecz kilka pacierzy odświekotać, *Sekl.* 110; cf. odśpiewać.
- ODŚWIĘTNY, a, e, ODSWIĘTNE *adverb.*, święteczny. *Dudz.* 48; od świąt, do świąt służący, świątalny; feyertägig, feyertagß; (*oppos.* powszedni). Szaty odświećne ku posługowaniu na miejscu świętym. *Radz. Exod.* 39, 41., *Ross.* однорядочный. Odświećna suknia *Ross.* однорядокъ, однорядка. Szaty odświećne albo uczciwsze, które obłoczmy, gdy między ludzie idziemy, *forensia. Macz.* W święto wychodząc, jednych ujrzał w dobrych odświećnych sukniach, a drugich w wytartych, spytał czemu ci odświećnych sukien nie mają? *Sk. Dz.* 879. Odświećna pompa. *Otw. Ow.* 581. Częstokroć pod nim leśne boginie Dryady Odświećne swoje tańce odprawiały rady. *Otw. Ow.* 356. t. j. uroczyste. — Odświećnie przystrojona. *Przyb. Ab.* 152.
- ODŚWIEŻYĆ, *ob.* Oświeżyć.
- ODSWOBODZIĆ, *ob.* Oswobodzić.
- ODSWOIC, *f.* odswoi *act. dok.*, Odswajać *niedok.*, oduczyć, odzwyczaić; entwöhnen, abgewöhnen; (*oppos.* oswoić); *Rag.* odsvoitti *abalienare*, odsvoittise *proprietate se abdicare*; (*Vind.* odsvojiti; *Eccl.* отсвоюю, усвоюю przywłaścić sobie cudzą rzecz). Chłop nasz z trudnością od nałogu pijaństwa odswoi się. *Przestr.* 245.
- ODSWOROWAĆ, *ob.* Odsforować.
- ODSYŁAĆ, *ob.* Odesłać. ODSYŁACZ, a, m., który odsyła, der Abschickter, Absenber; *Vind.* navishar, navishavez, *f.* navisharza; (*Ross.* отсылка, отослание); nowe nazwisko znamienia pisarskiego, które w nawiasie napisane liczbą, głoseką lub gwiazdką, odsyła czytelnika do przypisu, podobnym znakiem na dole lub na brzegu położonego. *Kpzc. Gr.* p. 1, 5. daß Anmerkungszeichen, daß auf die Note hin verweist; ein Renvoi; *Ross.* отмѣтка, отмѣточка.
- ODSYPAĆ, *f.* odsypie *act. dok.*; Odsypywać *frequ.*, odsypuje *praes.* a) sypiąc oddzielić, odłączyć; *Sorab.* 1. wodfipu, wodfjam; *Rag.* odossipati; *Bosn.* odsuti, odasuti; *Ross.* отсыпать; abschütten. Rzeka odsypuje. *Zabor. Geom.* 363. przymula, schüttet Ufer an, schwemmt an; cf. odsep, odsepisko. — b) Dobra ograniczywszy, kopcami odsypią lub odsypać nakazą. *Vol. Leg.* 8, 348. t. j. sypiąc kopce odgraniczą; Markhügel schüttend abgränzen. Odsypanie *Ross.* отсыпка, отсыпание; (отсыпной хлѣбъ deputat, ordynarya). — c) *transl.* Odsypać, odpłacić, abbezapfen. Choć mię kto i w pysk uderzy, kiedy za swoje odsypać nie mogę, to sobie pięknie milczę. *Boh. Kom.* 2, 107. Bóg za złe złe płaci, a dobremu za dobre zaśię też hojnie odsypuje. *Rej. Zw.* 147 b. nagradza.
- ODSYROWIC, *ob.* Odsurowić.
- ODSZACHROWAĆ *cz. dok.*, szachrując odłudzić, abschafjern; *Ross.* выбарышничать, выбарышничать.
- ODSZALEĆ, *f.* odszaleje *neutr. dok.*, wyszaleć, przestać szaleć. *Cn. Th.* 1098; außtoben, außtrafen, zu rasen außhören.
- ODSZANCOWAĆ się *recipr. dok.*, szanćce swoje znieść, die Ehansen abbrehen. Joas się odszańcował, i odjechał od Jeruzalem. *1 Leop.* 4 *Reg.* 12, 18.
- ODSZARPAĆ *cz. dok.*, szarpiać oderwać, wegreißen, wegzaufen.
- ODSZCZEKAĆ, *f.* odszczeka *act. dok.*, Odszczekiwać *frequ.*, odszczekuje *praes.*; *Carn.* reykam; *Slov.* odštekávam; §. 1. szczekaniem odpędzić; wegstellen, mit Bellen wegtreiben. Odszczeka pies złodzieja, wilka, *latratu abigit.* *Cn. Th.* — §. 2. *Transl.* Odwołać, cf. oszczekać, *translatione parum decora a canibus sumpta.* *Cn. Th.* widerrufen. (cf. Przymówkę temi słowy odmówić ma: «com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwój matki synem, tom na cię szczekał, jak pies. *Stat. Lit.* 86»). Gniewosz kłamstwa swego odwoływać się, a nadto z pod ławy odszczekiwać musiał. *Krom.* 415. *Biel.* 234. Jesli głos wznieść śmieją potwarcy, daj tego doczekać, Niech mają dar mówienia, ażeby odszczekać. *Kras.* W. 6.
- ODSZCZEP, u, m., ODSZCZEPEK, pku, m., *dem.* rzecz odszczepiana, etwas Abgespaltnes; (*Rag.* odzjep *fragmen*; *Ross.* отщепокъ, ощепокъ, ощепочекъ, сколокъ, сколочекъ *trzaska*). — §. Odszczep, odszczepienie się, odpadnienie; Abfall, Abtrünnigkeit. Pogrozą, za rozkazem gdy nie pójdzie ślepym Papież, Z nim się roztrzygnąć powszechnym odszczepem. *Zab.* 12, 240. ODSZCZEPAC *cz. dok.*, odłupać, odrąbać; abhauen, loshauen; *Rag.* odzjepiti; *Ross.* отщепить, отщепывать, отколоть, откалывать.
- ODSZCZEPIĆ, *f.* odszczepi *act. dok.*, Odszczepiać *niedok.*, odpoić, oddzielić, *prop. et fig.*, abspalten. Jesli członek od członka odszczepia się, jakie to już ciało? *Eraz. Jez. K* k 4. Język ich przez obcowanie z Ligurami odszczepił się od ojczystego; *descivit a patrio.* *Ossol. Sen.* 10. Odszczepił się od wiary. *Fund.* 42; *Bosn.* odmenutise; *Ross.* отменуться. Lucylla biskupów na synod odszczepiony od Kartaginy zwodziła. *Sk. Dz.* 169, cf. odszczepieński.
- ODSZCZEPIENIEC, *ńca, m.*, odstępnik; ein Abgefallner, Abtrünniger; *Slov.* odstapnjik, odpadlec, odměnec, odwoženec; *Boh.* rozdělenec, rozdwogenec, stržek; *Sorab.*

1. wotpadnencz; *Carn.* odstopnėk; *Vind. et Bosn.* odmetnik; *Croat.* odmetnik, odverzitel; *Rag.* odmetnik, razmetnik, *barb.* harka, harkach; *Ross.* отметникъ, отщепенець, раскольникъ, раскольникъ; *Eccl.* rozdornikъ, zakonodnikъ. Heretycy odszczepieńcy, którzy z kościoła wypadli, i od niego oderwali się. *Karnk. Kat.* 71. *Birk. Zamoj.* 15. Odszczepieniec. 5 *Leop. Prov.* 6, 12. (apostata, zbieglec. 1 *Leop.*). *Croat.* neverecz, nevernik. Odszczepieńcem być, *Ross.* расколничать; *Eccl.* раскольничествовати. ODSZCZEPIENCA, ODSZCZEPIENNICA, u, ż., heretyczka. *Birk. Zyg.* 45; eine Abgefällne; *Ross.* раскольница, расколышца. *Cerkiew,* wschodnią odszczepiennicą nazywa. *Smotr. Lam.* 87. ODSZCZEPIENSKI, a, ie, odstępny, odpadły, cf. kacerski, heretycki; abtrünnig, abgefallen; *Rag.* odmetnicki; *Vind.* odmeten; *Ross.* отменный, расколическій, расколичій. Donatus, odszczepieński biskup, Donatystami swoim zwać się kazał. *Sk. Dz.* 224. et 1160. Grzech odszczepieński. *Birk. Gł. Kun.* 13. Namówiono go, aby stał przy stronie odszczepieńskiej. *Sk. Żyw.* 115. *W. Post. Mn.* 510. ODSZCZEPIENSTWO, a, n., odstąpienie, odpadnienie, apostazy, die Abtrünnigkeit; *Sorab.* 1. wotpatnno; *Carn.* odstop; *Vind.* reskol; *Eccl.* разколеніе, разколъ, расщепленіе, несогласіе съ церковію православною, кривокрїе. Najprzyteczniejsze, lecz nowe nauki, Za odszczepieństwa uchodziły sztuki. *Zab.* 16. 79; cf. kacerstwo.
- ODSZCZYKNAĆ, f. odszczyknie *act. jedntl.*, Odszczykiwać *freq.*, szczyknieniem odłamać; abbrechen, abspalten, abrupfen; (*Sorab.* 1. wotczipnu; *Vind.* odfhkerniti, odmekniti, odropasti, odshzhipati, odvzheuiti; *Ross.* отшипнуть, отшипывать). Odszczykując zbytek liści, większe będziesz miał głowy kalarepy. *Kluk. Rośl.* 1, 214.
- ODSZEDŁSZY, ob. Odejęć.
- ODSZEMRAĆ, f. odszemra, odszemrze *act. dok.*, odmruzczać; abmurmeln, der Reife nach bermurmeln, ob. Odswiekotać. Nie podobają się bogu pacierze przez zęby mówione, albo lada jako odszemrane. *W. Post. W.* 164. Kapłani ich, gdy już odszemrzą godziny, tedy ani robią, ani czta. *Eraz. Jęz. D d* 5.
- ODSZLACHCIC *cz. dok.*, wyzuć z szlachectwa, entadeln; *Vind.* odfhlahiti.
- ODSZLAMOWAĆ *cz. dok.*, szlamując odłączyć, abshlammen.
- ODSZLUFOWAĆ *cz. dok.*, szlufowaniem odjąć, abshleifen; *Vind.* odbrusiti, dolsbrusiti, odoistriti; *Ross.* отточить, оттачивать.
- ODSZNUROWAĆ *cz. dok.*, rozsznurować, sznurowanie rozpuścić, abshnuren; *Vind.* gorodshnurati, gorodvesati.
- ODSZPUNTOWAĆ f. odszpuntuje *act. dok.*; *Vind.* odpilati, gorodpilati; *Ross.* ототкнуть, ототкну, оттыкать; szpunt wyjąć, otworzyć beczkę; aufspünden eine Zone, ein Faß. Odszpuntuje butelkę. *Teat.* 20. b, 118. t. j. korek wyjmuje, er stöpfelt sie auf.
- ODSRZÓDPEDNY, a, e, n. p. Odsrządpedna siła, vis centrifuga. *Hüb. Mech.* 389. et 395. oppos. wsrządpedna.
- ODSZOROWAĆ n. p. podłogę, ochędożyć przez mycie. *Wol.* abshueren. — 2. Konie z szorów rozierać, abshirren. *Tr.*
- ODSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, szrubując otworzyć, lub zdjąć; abshrauben, auffshrauben; *Vind.* odferkati, odvreteniti, odlukati; *Ross.* отвертѣть, отвертывать, отвинчивать, отвинтить, вывинтить, вывинчивать.
- ODSZTURKNAĆ *cz. jedntl.*, szturkaniem oderpchnąć, odtracić; zurückstoßen, abstoßen (mit dem Ellbogen); *Sorab.* 1. wotstoreczzu; *Ross.* оттолкнуть, отталкивать.
- ODSZTYCHNAĆ, f. odsztychuje *act. jedntl.*, oddać sztych, *transl.* sznypkę oddać. *Cn. Th.*, einen Gegenstich versehen, weber sticheln; oddać za swoje. *Włod.*
- ODSZUKAĆ, f. odszuka *act. dok.*, Odszukiwać *freq.*, odszukuje *praes.*, straconego szukać, odzyskiwać; verlorneſ suchen, wieder zu finden sich bemühen. Brutus naród Rzymski do odszukania wolności zachęcał. *Faliss. Fl.* 16. Odszukiwasz nas stracone syny. *Suszye. Pieśn.* 1, D. Kto-by zbiegłego przyjął potępieńca, Spólna go za to czekała szubienica, Musiał wszystkiego odstradać, odszukać. *Chrośc. Fars.* 164.
- ODSZUMOWAĆ, f. odszumuje *act. dok.*, szumować *niedok.*, szumowiny odjąć; abshäumen, den Schaum abshöpfen; odpienieć; *Vind.* odpeniti; *Ross.* словить, славливать. Rosół odszumować z piany należy, póki nieczystym będzie. *Wiel. Kuch.* 418. Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuje. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód przasny na wolnym ogniu odszumować trzeba. *Haur.* 448. *Cres.* 550. — *fig.* Tknięte serce wylaniem łez rozworzy swą żalność, i że tak rzekę, odszumuje. *Pilch. Sen. list.* 3, 279.
- *ODSZUROWAĆ, ob. Odszorować.
- ODSZYBOWAĆ *cz. dok.*, szybując oddalić, odsunąć; abshieben, wegshieben; (*Ross.* отшибить, отшибать odbić, odłamać; o ptakach отшибиться oddalić się, odlecieć).
- ODSZYĆ *cz. dok.*, szycie odbyć, abshen, fertig nähen; *Ross.* отшить, отошью, отстрочить.
- ODSZYDZIC, f. odszodzi *act. dok.*, Odszyszać *niedok.*, odżartować; weber spotten, Spott mit Spott vergelten. Nie zaczepiaj, jać radzę, naszego prałata, Boć odszodzi. *Papr. Gn.* 1149. *Dzwon. Stat.* A 3.
- ODTAŃ *adverb.*; *Boh.* odtud, otdad, odsawad; *Slov.* odtud, otdad, otdál, otdel; *Sorab.* 1. wotfal, ztuhde hēw; *Sorab.* 2. wot neta, tuh ztoho, ztuhde; *Carn.* oddusehmal, odtēhmal; *Vind.* pofehman, offehman, (od tamkai, otdotzład), od tega, ofseda, ofsehdb, od teh man, od tod, odunod, od fod, od hunega kraja; *Croat.* odszad, odvezda, odeszle, od onda, od ovud, odtud; *Dal.* odeszle, odszada, od ovude, otle; *Hung.* onnond, etöl; *Rag.* od tuda, oddvle, odovuda, odsada, odsle; *Bosn.* odsad, od sada, odonda, odomeda, odonle; *Slav.* od selę; *Ross.* оттолъ, оттуда, оттуду, отсюда, отсель, отсель, отнынѣ; *Eccl.* отадъ, отънеаже; (cf. *Lat.* inde); — 1. od tego czasu, von jetzt an. Otdad na lat dziesięć! śliczna perspektywa. *Teat.* 52. b, 55. — 2) Od tego miejsca. *Cn. Th.*, von hier an. Otdad się ciągnący. *Eccl.* отънадынн.
- ODTAJAC *med. niedok.*, tajaniem odłączyć się, abshauen; *Vind.* odleduvati, odtapluvati; *Ross.* оттаять, оттаивать, отдасть, отдать.
- ODTAŃCOWAĆ, f. odtančuje *act. dok.*, odskakać taniec,

- sallationem peragere, den Tanz abtanzen, zu Ende tanzen; Ross. оттанцовать, отплясать. — Odtanicować, powetować taniec chybiony. Wol.*
- ODTARGNAĆ** *cz. jednł., Odtargiwać częstł., targnać oderwać; abzaufen, abreißen; Boh. odtrhnauti; Sorab. 1. wottorhnu; Vind. odtergati, prezhvtergati, dolstergati; Croat. odtergavam, odtrgnulszem; Dal. izgulili; Ross. отторгнуть, отторгать, отдергать, отдернуть, отдергивать, оттеребить, оттеребливаю, propr. et fig. Myśli sprawiedliwy, jakby odłargnął grzeszne od złego. 1 Leop. Prov. 21, 12. Nie mógł być od swego przedsięwzięcia od-targnion. Baz. Hst. 30. ODTARGACZ, a, m., który co odtarga, der Abreißer; Eccl. отторгатель.*
- ODTARGOWAĆ** *cz. dok., targując odtrącić; abbingen, abhandeln. Odtargowanie Ross. выторжка, co wytargowano.*
- ODTAŚMOWAĆ** *cz. dok., taśmy odwiązać; Bänder abbinden, ablösen, aufbinden. Chcesz, żebyś zrównał Macedona czynny, Związane workom odtaśmuj czupryny. Mon. 71, 391.*
- *ODTAZYĆ, f. *odtąży neutr. dok., przestać tęsknić; die Bangigkeit verlieren, herzhafter werden. Gdy już jagnięta od-tażą, a ssać zapamiętają, dopiero je do trzody wyganiać. Cresc. 562.**
- ODTKAĆ, ob. Odetkać.**
- ODTŁOCZYĆ** *cz. dok., Odtłaczać niedok., tłocząc odbić, od-cisnąć; abdrängen, abstoßen im Drängen, abpressen; Vind. odtlezhiti. ODTŁUC* *cz. dok. Odtłukiwać częstł., tłukać odbić; abstoßen mit der Mörserfeule, abschlagen mit dem Hammer; Vind. odtouzhi.*
- ODTOCZYĆ, f. odtoczy act. dok., Odtaczać niedok., tokar-sko zupełnie wytoczyć, abdrechseln. U tokarza odtoczył półkuli drewnianej. Jak. Art. 2, 96. — 2. U kowala na brusie odtoczyć, wytoczyć, siekierę, nóż i t. d. X. Kam.; abschleifen, abwegen, abziehen. — 3. Odwalić, taczając od-wiesić; abwälzen, weggeschleifen. Skanderbeg odtoczywszy działa na stronę, jutrzejszy dzień do szturmowania na-znaczył. Baz. Sk. 385. — 2. Odtoczył kogo, od-talić. odprowadzić, odwieść; entfernen, abbringen, ablei-ten; Ross. откатать, откатывать. Toć snadź miłość Al-cyda ode mnie odtoczy. Bardz. Trag. 456. Naprowa-dzić odtaczającego się z drogi. Teat. 6, 97. — 2. Odtoczył ciekliżnę, n. p. piwo, z beczki wytoczyć, abzapfen; Boh. odtociti; Vind. odzhepati, dolzhepati; Ross. отц-дять, отцъживать.**
- ODTOPIĆ** *cz. dok., Odtapiać niedok., topiąc oddzielić, od-być topienie, abschmelzen; Ross. оттопить, оттапливать. Kara ma być krągło śpiczasta, żeby materya odtapiająca się, nieprosto w pion wpadała w tygiel. Torz. Szk. 74.*
- ODTOPNAĆ** *nijk. jednł., nieco płynnym się stać topie-niem; Ross. отжидать; etwaz flüssig werden.*
- ODTRĄCIĆ, f. odrząci act. dok., Odrzącać, *odtręcać niedok., a) odbić, odrazić, oderpchnąć, odszurknać; zurückstoßen, abstoßen; Boh. srazyti; Vind. oddersniti; Ross. оттолкнуть, отталкивать. Smaczno brzmiące strumyczki, Gdy o dro-bne kamyczki Płynąc się odrzącacie, Słodki dźwięk dzia-łacie. Groch. W. 552. t. j. odbijacie się, zurückprellt. Merche one od siebie odrzącił. Papr. Kol. E 4 b. (wy-pchnął ją.) Faryzeuszowie chcieli odrzącić od Pana uczniów**
- jego. *Zarn. Post. 5, 683 b. (odciąć, oddalić). b) Transl. Odpychać, odrzącać od siebie, wstręt czynić; abgeneigt machen, Abneigung erregen, abwendig machen. Lepiej spo-sabiać sobie umysły ludzkie łagodnością, niż je od sie-bie odrzącać surowością. Budn. Apoph. 100. Kosz. Lor. 90. *Odręcać. ib. 129 b. Polacy odrzącali się łakom-stwem Władysława II. Krom. 164. Uczy nas abyśmy naśladować Chrystusa, ani się miłością krewnych, ani ludzką bojaźnią nie odrzącali. W. Post. Mn. 557. Ryb. Ps. 169. Wszyscy się tym od niego odrzącili. Baz. Hst. pr. 1. — c) Odrzącić od summy jakiej, odciągnąć, sub-trahiren, abrechnen, (abschlagen). Odrzącenie, Boh. odrážka, sražka; Ross. вычитание, вычетъ, выворотъ. ODTRET, u, m., odretwiałość, odretwienie, zdrętwienie, callus. Čn. Th, Macz., diße Haut vom Arbeiten, Schwiielen; (cf. Boh. odráženie - wrzód u nogi od uderzenia, cf. odrza). Ob-wód formuje się na około rany skaleczonego drzewa, naksztalt otrętu. Fors. Drz. 11. (distinguas otręt). — 2. Odręt, wstręt od czego, Abschau. By nie sromięzli-wość otrętu czyniła, Zdała się jakby stroić powagę my-sliła; si non obstat reverentia. Żebr. Ow. 251. Dozna-liśmy tego, jakowy odręt miasto zatrzymania, przez nie-sworność pasterzów przyszedł. Gil. Post. 183 b.*
- ODTRZAŚĆ, f. odrzęcie cz. dok., Odrzesać niedok., trze-saniem zrzucić, abschütteln; Vind. odtresti, dolstresti; Ross. оттрясти, оттрясать.**
- ODTRZEĆ, ob. Odetrzeć.**
- ODTRZEPAĆ** *cz. dok., trzepiąc odbić, abklopfen, wegklopfen; Ross. отколотить, отколочивать; (оттрепать odczesać len).*
- *ODTWORZYĆ, ob. Otworzyć.**
- *ODTYCHMIAST** *adverb. temp., odtąd, od tej chwili, (cf. na-tychmiast); von jetzt an. Nie będę pił odtychmiast z te-go wina, aż do dnia onego, gdy je będę pił... W. Math. 26, 30. Te rzeczy odprawivszy, odtychmiast mia-sto opanowali. 1 Leop. 2 Macch. 15, 38.*
- 1. ODTYKAĆ, ob. Odetkać. — 2. ODTYKAĆ komu cz. dok., na wzajem mu tykać, einen wider bußen.**
- ODUCHOWNIC, f. oduchowni act. dok., duchownym uczy-nić, cf. oksiężyć, zum Geistlichen machen. Czerniec, nie bez szarpania się postrzyżenca, głowę mu mniskim spo-sobem oduchownił. Nar. Chodk. 404. cf. omniszyć.**
- ODUCIEC** *cz. dok., uciekając porzucić, beim Weglaufen zu-rück lassen. Synowie Izraelscy zabrali łupy, których od-uciekli Asyryjczykowie. 1 Leop. Jud. 15, 7. (których odbieżeli. 3 Leop.).*
- ODUCZYĆ, f. oduczy act. dok., Oduczać niedok.; Boh. et Slov. odučiti, odučovati; Sorab. 1. wothutzyu; Vind. odvuzhiti, odvaditi, odvajati; Rag. oducitti; Bosn. odu-citti; Croat. odvúcham; Ross. отъучить, отъучать; od-kladać kogo, desuefacere; abgewöhnen, entwöhnen. Macz. Dedoecer, bywam oduczany. Urs. Gr. 244. Słowem uczą, żywotem oduczają. Rirk. Gl. Kun. 29. (cf. inszych nau-czacie, sami nie działacie). Oduczanie, Vind. odvajenje, odvada; Ross. отъучение, отъучка, отваживание, отвадка. Oduczyć się, Slov. preučiti se; Sorab. 1. wothuzam szo, wotwuknucz; Vind. odvuzhitife; Rag. oducittise; Dal.**

odicsitisse; *Ross.* разучиться. Najpotrzebniejsza nauka, złego się oduczyć. *Budn. Apoph.* 22.

*ODUKAŁY, a, e, (cf. hukac się, o świniach), omniszony, karmny; *Rast.*, gemästet. Odukały, piersisty, zanadzysty. *Cn. Syn.* 555. großbrüstig. Tatarów żywność kobyłe mléko, to surowo piją, I od niego jak wieprze odukały tyja. *Pasz. Dz.* 14.

ODUMIZGAĆ się, *f.* odumizga się *recipr. dok.*, umizgi odwetować, wieder careffiren. Patron za umizgi nic nie zrobi, wzajemnie się odumizga. *Teat.* 15. c, 6.

ODUMRZEC, *f.* odumrze *med. dok.*, Odumierać *niedok.*, umierając po sobie zostawić; sterbend hinterlassen, einem absterben, wegsterben von etwas, sterbend von etwas scheiden. (*Boh.* odemrjeti; *Sorab.* 1. wotemru; *Vind.* odvmreti, odvmirati, odshiveti, povmirati, povmreti). Mądrzy ojcowie bacznie dziatki odumierają. *Falib. R.* 3. Nie chciał odumrzeć w niedostatku dzieci. *Klon. Fl. C* 4 b. Przeszał Leszek na tym, co mu był ojciec odumarł; *contentus eo, quem a patre acceperat, principatu. Krom.* 52. Odumarł długów. *Cn. Th.*, er hat Schulden hinterlassen. Odumarł zbioru wielkiego. *ib.* Którego odumrzeć niemożna *Vind.* neodvrmerliu, nepovmerliu. Odumarcie *Boh.* aumrtj. Odumarły, po śmierci zostawiony, hinterlassen, hinterblieben; *Sorab.* 1. wotemteté; *Ecc.* всемертвенный. Wacław pojął Ryxę, córkę odumarłą Przemysła. *Krom.* 310. Odumarłe dobra; *bona mortui quaecunque, sed saepe intestato relicta. Cn. Th.* ODUMARSZCZYŻNA, y, ż, n. p. Po śmierci gospodarza jedno bydłę pan zabrał; i ten dochód nazywał się odumarszczyzną. *Czack. Pr.* 1, 203. Heimgut, Fallgut; *Boh.* odumrt. ODUMOREK, rka, m, n. p. Rzeczy pozostałe odumorków, gdy nie są w inwentarzu wciągnione, chłopci albo je rozkradną, albo jakimkolwiek sposobem poginą. *Groick. Obr.* 117.

ODURZYĆ, *f.* odurzy *act. dok.*, Odurzać *niedok.*, przytomność odjąć albo przytepić, ogłuszyć, ohuknąć; (einen verbläffen), einen der Besonnenheit berauben, betäuben; (*Ross.* одурчить, вздурчить); (*Croat.* odurjavam aversor, odurjavati invidere, oduriti contemnere), (cf. dureń); *Boh.* ohromiti, ohromowati; *Bosn.* obudaliti; *Vind.* obnoriti, shertati, sanoriti, sanorzhuвати, pazhit, spazhit). Piorun z chmury raz po raz urwany, Huknie nad człekiemi i odurzy srodze. *Kniaź. Poez.* 2, 79. Był przez czas dobry w tępym odurzeniu. *Przyb. Milit.* 275. Takimi słowy starca odurzył. *Teat.* 45. c, 150. Piorun mu swoim błyskaniem żrzenicę odurza. *Zab.* 16, 202. ODURZEĆ, *f.* odurzeje *neutr. dok.*, przytomność stracić, tepieć; *Vind.* snoreti, obnoreti; (*Ross.* одуреть zwaryować, oszaleć); an Sinnen stumpf werden, die Geistesgegenwart verlieren. Umysł jego odurzał, rozum go opuścił. *Zab.* 10, 172. Prawdziwie odurzałem, ani myślą trafię, W którym swiata mam szukać życia paragrafie. *Zabl. Amf.* 29. ODU-RZAŁY, ODURZONY - zblaźniony, zblałamucony; (verbläfft), ohne Besonnenheit, sich nicht gegenwärtig; (*Ross.* одурьный zwaryowały). Na łup nieprzyjacielskiej wystawiony strzały, Motłochu podły, czego stoisz odurzały? *Dmoch. Il.* 96. *ib.* 2, 149. Leżą odurzeni w zdroju zapomnienia. *Przyb. Milit.* 15. Głuszec, kiedy gra, tak bywa odurzony, że nie sły-

szy, nie widzi. *Zool.* 239. Klaudyusz z przyrodzenia ograniczonego dowcipu, więcej jeszcze odurzony surowością matki. *Ossol. Sen.* 58. Odurzenie, cf. zahukanie, nieprzytomność zmysłów, zadumienie; die Betäubung, das Verbläffen; *Boh.* ohroma, (cf. ogrom); *Carn.* ommôteza; (*Ross.* одуръ waryacya; *Vind.* oddurnost abominatio; *Carn.* odürn - markotny; *Croat.* odürjavavec, oduritel osor).

ODUSZEWIAĆ się, *cz. niedok.*, [z *cerk.* ОДУШЕВЛЕНІЕ - animare 4]; duszą ożywiać, befeelen. Niemówiątko, gdy już doskonale będzie ciało, *oduszewia się. *Sak. Dusz.* 39.

ODUZDAĆ, *cz. dok.*, uzdę odjąć, (*oppos.* ouzdać); abzáumen; (*Vind.* odvudati, resoglaviti (cf. odgłowić), odbersditi, odhaufrati, vunsviti, isviti; *Rag.* odudzatti). ODUZDNE, ODUZNE, ego, n.; a) podarunek stajennemu od kupionego konia; Halstergeld, Zaumgeld, Sattelgeld. *Tr.*; *Boh.* očasne (cf. *oczas), chomutné, (cf. chomąto). — b) Podarunek temu, co przyniósł jaką rzecz, zwłaszcza darowaną. *Dudz.* 48. *Żebr. Ow.* 46. Biergeld, Tringeld; cf. na piwo, na spilki. — c) Oddarowanie, wzajemny podarunek, Gegengeschenk. Ja im w oduzne dałem wielkie prezenty. *Jabl. Tel.* 139. Złego psa w oduzdnym dano komu. *Bielaw. Myśl. C* 2 b.

ODUŻEĆ, *f.* odużeje *neutr. dok.*, [do sił przyjsć, wzmódz się; porówn. *rusk.* odużaty, erstarken 4]; odrosnąć, podrosnąć, heranwachsen. O przesadzeniu nie myśleć, aż młody roik odużeje w małym swoim uliku. *Kąck. Pas.* 10.

ODWABIĆ, *f.* odwabi *act. dok.*, Odwabiać *niedok.*, wabiąc odciągnąć, odmamić; *Bosn. et. Rag.* odvabiti; *Croat.* odvabljujem; *Boh.* odluzugowati; *Ross.* отманить, отманываю, сманить, сманивать; wegloffen, abloffen, abziehen, wegziehen. Małoz jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiła a odmilowała męża, jeszcze chcesz i syna mi odjąć? *Leop. Genes.* 30, 15. Krotochwile odwabiają młodź od pożyteczniejszych zabaw. *Petr. Pol.* 2, 301. Odszczepienie, gdzie słusznego pasterza ujrza, chcą go odwabić od siebie. *W. Post. Mn.* 559. Naukę tę im podała, żeby przy niej stali, a nikomu od niej nie dopuszczali się odwabiać ani zwodzić. *Gil. Post.* 5, 9 b. Nie trzeba odwabiać poddanych od pilnych robot do powozów nieużytecznych. *Petr. Ek.* 14. Odwabiać ich od sprośności i występków. *Lib. Hor. A* 2. ODWABICIEL, a, m., który odwabia, odmamiel, der Abloffer. *W* rodz. żeńsk. Odwabicielka.

ODWACH, u, m., kordegarda, hauptwach, z *Niem.* die Hauptwache; *Vind.* glavitna stresha; *Slav.* velika stráxa; *Croat.* ztrasnica, (cf. straźnica). Nabroiwszy siła złego, schwytanym i na odwach zaprowadzonym został. *Perz. Cyr.* 5, 97. *Teat.* 44, 84. R. 1708 izba sejmowa stała się odwachem Moskiewskim. *Przestr.* 97.

*ODWADA, y, ż., ratunek od zawady, ein Rettungsmittel, Hülfsmittel; (*Vind.* odvada, odvajenje; *Ross.* отвадка, отваживание oduczenie). Drogich pereł i złota pokłady, Trudnych przygod odwady. *Petr. Hor.* 2, B 3 b. ODWADZIC *f.* odwadzi *act. dok.*, Odwadzać *niedok.*, odchylić przeszkodę, odsunąć, odprzątnąć; wegräumen, aus dem Wege schaffen (*Vind.* odvadići, odvajati - oduczyć). Zawa-

dzić, *impedire*; *expedire* odwadzić; *Mącz.* Ścisniony rękoma za gardło, palcy palce jego odważał. *Otw. Ow.* 347.

ODWAGA, i, ż.; *Boh.* odważliwość; *Slav.* serdcność, (cf. *serce*, serdeczność); *Carn.* korajshsa, (cf. *kuraz*); *Ross.* отважность, (отвага *risque*); 1. śmiałość, odpowiadająca rzeczy, cf. *determinacya*, cf. *męstwo*; die *Berwegheit*, *Stühheit*, der *Muth*. Odwaga jest zaufanie siłom własnym. *Karp.* 2, 110. Mieć odwagę i obrot. *Nieme. Król.* 3, 85. Bądźmy nieszczęśliwemi z odwagą, a nie skarżmy się na fortunę. *Teat.* 9. b. 115. (cf. *stawić się komu*). Łotrowska odwaga do grzechu pomaga. *Dwor. D* 1. — 2. Odwaga - odważny czyn, *Helbenthat*. Po odwagach siła, w zamek wpadli. *Tward. W. D.* 25. Groby tak wielkich bohaterów, którzy dla ojczyzny wielkie odwagi ochotnie czynili. *Star. Zad. A* 3 b. Rzadko wielkim zawisła fortuna przepuszcza odwagom. *Bardz. Trag.* 17. Przez nieład gąsnie w żołnierzu do odwag ochota. *Vol. Leg.* 4, 841. Zgromadzone pułki oczywiście mu czynią chęci do odwag. *Bardz. Luk.* 12. Odprawowanie odwag rycerskich. *Otw. Ow.* 519. — 3. Odwaga czego, odważanie czego, puszczanie na szanę; *daß Drangefen*, *Preißgeben*. Cokolwiek mieczem dobyli z odwagą zdrowia własnego, to... *Kłok. Turk.* 4. Przebiegł z odwagą zdrowia swego. *ib.* 28. Każdy największą odwagę majątności swojej czynił. *Star. Zad. D* 2.

ODWALIĆ, *f.* odwali *act. dok.*, Odwalać *niedok.*; *Boh.* odwaliti, odwaleti, odwalowati; *Sorab.* 1. wotwałacz, wotwałam; *Vind.* odvaliti, odvalati; *Bosn.* odvaliti; *Rag.* odvaliti; *Croat.* odvalujem; *Ross.* отвалить, отваливать, откатать, откатывать; ciężkiego co odchylić, odtaczać, odsuwać, odważyć; *abwälzen*, *wegwälzen*. Odwalcie te kamienie od dziury tej jaskini. 1 *Leop. Jos.* 10. Tyfon nie raz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić; *remoliri*, *evolvere*. *Zebr. Ow.* 116. Kiedy od góry odwali Wiek sztukę skały lub wiatry szalone. *P. Khan. Jer.* 480. Pług rysuje w ziemi brozdy, i skiby odwala. *Dmoch. Il.* 2, 50. Zadrzał zamek Tarpejski, gdy drzwi odwalili. *Bardz. Luk.* 39. — §. Odwalić, odgrzmotnąć, z trzaskiem odciąć; *wegschlagen*, *wegbauen*, *abbauen*. Łeb mu od szyi odwalił. *Zebr. Ow.* 103. Za jednem cięciem obie ręce mu odwalił. *Pam.* 83, 2, 177. On mu rękę odwalił silnym cięciem miecza. *Dmoch. Il.* 1, 114. *ib.* 1, 282. ODWALINA, y, ż.; *Ross.* отвалина; sztuka odwalona, oderwana; cf. *Ross.* отваль *przerwa*, *urwa skalna*; *отвалка* *uwroć*. ODWAŁKOWAĆ *cz. dok.*, wałkowanie odbyć, wałkowaniem odbyć, *abwälfen*; *Ross.* отвалать.

ODWARKNAĆ, *f.* odwarknie *cz. jednł.*, ODWARCZEĆ *dok.*, Odwarkać *niedok.*, Odwarkiwać *frequ.*, odwrykać, odmarkotać, odmrukać, *obmurmurare*. *Mącz.*, *miederbelfern*, *widermurren*.

ODWARZYĆ, *f.* odwarzy *act. dok.*, Odwarzać *niedok.*, *Sorab.* 1. wotważy; *Ross.* отварить, отваривать, (отстрять *jadło ugotować*; *Eccl.* *возваряю*); (cf. *Boh.* odwarzka *jus pruneum*); odgotować, *abkochen*. Lutrowanie wody albo odwarzanie, naprawia wodę. *Cresc.* 10; *Ross.* отварка, отваривание. Odwarzona woda. *ib.* Wątroba,

jeśli oziębla jest, na ten czas krwi dobrej odwarzyć nie może. *Sak. Probl.* 204. (*Ross.* *отваръ* ukróp). — §. Aeson odwarzony Na młodość przez Medei straszne zabobony. *Hor. Sat.* 228. t. j. warzeniem przemieniony; *mieder jung gefottten*.

ODWAŻNY, a, e, ODWAŻNIE *adverb.*; *Boh.* odważliwy, stateczny; (opoważliwy - *temerarius*; opoważliwość - *audacia*); *Vind.* *ferzhan*, *podstopliu*; *Sorab.* 1. sważny, krobwé, (cf. *chrobry*); *Dal.* *szarcsen*; *Hung.* *bator*, (cf. *Stefan Batory*); *Ross.* отважный, отважно; śmiały, *determinowany*; *Stüh*, *berwegen*, *entflossen*. Uwaga by największa, uczynić odważnym tchórza nie potrafi. *Zab.* 5, 38. *Herkules* na śmierć odważny. *Lib. Hor.* 75. ODWAŻNIŚ, ia, m., śmiałek, *etn. Berwegner. Mon.* 73, 509; *Boh.* odważliwec. ODWAŻYĆ, *f.* odważy *act. dok.*, Odważyć *niedok.*; (*Boh.* *odważati*, *odważiti*, *odważowati*; cf. *Ross.* *отважить* *kogo* *ośmielić* *kogo*); §. 1) odważyć, wagą odmierzać, ważyć podzielić; *abwägen*, *abwägen*; *Vind.* *svagati*, *pvagati*; *Croat.* *odvagnuti*; *Bosn.* *omiriti*; *Eccl.* *отважаю*, *отваживаю*; *Ross.* *отвѣсить*, *отвѣшивать*. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz. Także i srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jak.* 10. Sama ziola odważa, na szale złożywszy. *Zebr. Ow.* 355. Kredy odważyć tyle, ile potrzeba na dwa tygłe. *Torz. Szk.* 263. Temi szczęściami sztukami odważyć można od jednego funta aż do stu dwudziestu funtów. *ib.* 120. Odważyli zapłatę za mię 30 srebrnych. 1 *Leop. Zach.* 11, 13. Ziemia na powietrzu wisi, ciężarami odważona swemi; *ponderibus librata suis. Otw. Ow.* 2. Szala odważająca cnotcie myto, a występcom karę. *Psalmod.* 50. *Abraham* odważył pieniądze, tak jak był *zacenil Effron.* 1 *Leop. Genes.* 25, 16. — §. Odważyć co czym - odpowiadającą wagą zapłacić, *mit etwad aufwägen*. W Indyach nasze fraszki bardzo radzi złotem odważają. *Summ. Umiar. A* 3. Chciał się *Kozakom* dwa razy odważyć złotem, trzy kroć srebrem, a raz klejnoty, aby mu tylko dali pokój. *Biel.* 656. — *Fig.* Moskwa nam *Połocko* wzięła, ale *krwią swą* na wielu miejscach dobrze to odważyła. *Gwagn.* 135. — §. 2. Odważyć *zkąd* jaki ciężar - ważyć odwalić, *wyważywszy odsunąć*; *abwälzen*, *wegwälzen*. Nie mógł *Uliss* odważyć ten kamień *niemały*, *któremuby* i *nasze siły* nie zdołały; *Polyfem* sam, bo tak *wyroki nieba* chciały, *Odważył* mu ów ciężar *niewzruszonej skały*. *Min. Ryt.* 1, 526. — §. 3. Odważyć co - na szanę puścić, *narazić* na *niebezpieczeństwo*, *odżałować*; *dran wagen*, *dran segen*, *Preiß geben*, *bloß stellen*, *der Gefahr aussetzen*, *aufß Spiel segen*. Na samym *progu* *Tureckim* odważył *zdrowie* swoje. *Birk. Podz.* 5. Myśmy się na to *sprzysięgli*, a *gardła* odważyli, tak długo na *Porsenę* czyhać, aż musi *gardło* dać. *Rej. Zw.* 86 b. Abo było *Polskę Litwie* na *pustoszenie* odważyć, albo też, *zostawiwszy* dla *odparcia* jej *lud obronny*, *potęgę* sobie *rozerwać*. *Krom.* 328. *Odstąpiwszy* *Witołda*, *koniecznie* go *Krzyżakom*, a *zaraz* z *nim* i *ojczyznę*, *odważyć* było *trzeba*; *plane prodere. Krom.* 440. *Jam* też *mój drogi* *dyament* na *kartę* odważył. *Teat.* 7. d, 48. *Czart.* *Widział* go *król* w *szyku* *Odważone* przy *sobie* *kładącego* *zdrowie*. *Pot. Arg.* 91. Pewne dla nie-

pewnego odważyć. *Pot. Jow.* 134. Wspomina Władysław dobroczynności przodków na stan Krzyżacki hojnie odważone. *Krom.* 516. (t. j. łożone z niepewnością odwdzięku). Odważ część, abyś czynił jałmużnę. *Psalmod.* 55. — §. Odważyć, odważyć sobie: determinować się na niebezpieczeństwo, postanowić, narazić się; *sich zu einer Gefahr entschließen, es wagen, es darauf ankommen lassen.* Kto sobie śmierć odważy, ten się wszystkiego waży. *Cn. Ad.* 400. Gdy traktowaniem nic pozyskać nie mógł, zaraz one buntownicy wojną konać odważył. *Krom.* 664. Krzyżacy już niebezpieczeństwo boju wstępnego odważyć sobie myśleli. *Krom.* 491. Sprzysięgli się Prusacy, odważywszy raczej wszystkie ostateczkie szkody wycierpieć, a niżeli Krzyżakom się poddawać. *Krom.* 622. Od gniewu zwyciężony, odważył sobie wszystko i królewską łaskę mieć za fraszkę. *P. Kchan. Orl.* 128. Raz rozprószeni, znowu potrzebę odważyli. *Psalmod.* 97. *Slov.* odważenij *conamen.* Odważony na co: determinowany, rezolwowany, *entschlossen.* Dusze na śmierć odważone, Stają się bardziej tym nieustraszone. *Suszcz. Piesn.* 3, L 5. Nigdy nie mogli być bezpieczni od ludzi tych na wszystko odważonych. *Ustrz. Kruc.* 2, 595. Mąż nielekliwy, na śmierć natarczywy, I na najgorsze razy odważony. *P. Kchan. Jer.* 557. Więcej czasem godzina odważona sprawi, niż cały rok, co radą i dyskursem bawi. *Pot. Arg.* 156. (cf. odważny). Na odważoną: na złamaną szyję. *Tr.* — ODWAŻYC się *recipr.*, osmielić się, determinować się; *sich erlauben, sich thun entschließen*; *Boh.* opowaziti se, opowazowati se; *Slov.* snažim se; *Sorab.* 2. wažisch, sze doważisch; *Vind.* odnehati, odhenjati, se fergebati, se podstopit, se vupati; *Croat.* preußfamsze; *Ross.* отважиться, отваживаться; *Ecll.* дерзая. Kiedy go Polak wczoraj prażył, Dziś się na niego natrzeć nie odważył. *Jabl. Buk. N b.* Na jedno się odważyć trzeba, abo jej wolność dać wszelką, abo być nieświadomym. *Teat.* 52. d, 90.

ODWDZIĘCZYĆ, *f.* odwdzięczy *act. dok.*, Odwdzięczać *niedok.*, wdzięcznością odpłacić; *danfbar vergelten, erwiedern, vergüten*; *Ecll.* противоблагодарствую, противоблагодарю, противопользую, возблагодарствую. Ile możności będą starała się odwdzięczać świadczone nam dobrodziejstwa. *Teat.* 52. d, 54. Dobroczynny nie ogląda się na odwdzięczenie, ale dobrowolnie czyni dobrze. *Zab.* 7, 250; *Ecll.* возблагодарствую. Nieodwdzięczony, nieodpłatny, nie do odwdzięczenia, nie mogący być odwdzięczonym, *unvergeltbar.* Dobroć twoja jest nieodwdzięczona. *Teat.* 14, 153. Łaska nieodwdzięczona. *ib.* 2, 64. ODWDZIĘK, *u, m.*, ODWDZIĘKA, *i, ż.*, odwdzięczenie, nagroda; *die Vergütung, Erkenntlichfeit.* Winnym w odwdzięk twej łaski darem cię opatrzy. *Zab.* 15, 23. Co on zasłużył odważnie i krwawie, Chce mu Król godną wetować odwdzięką. *Pot. Syl.* 89. Zbawienną ci dam radę, a na odwdzięk tylko o milczenie proszę. *Tr. Tel.* 40.

ODWECOWAĆ *cz. dok.*, wycowaniem odjąć lub odbyć, *abwēßen*; *Boh.* ubrausyti; *Ross.* отточить, оттачивать.

ODWET, *u, m.*, 1) odwetowanie, nagradzanie szkody; *der Erfaß, Schadenerfaß*; (cf. *Rag.* odvjetovanje: obrona; *Croat.* odvetek: dziedzic). Wieku trzeba na takięj równy odwet

szkody. *Nar. Dz.* 5, 196. *Zab.* 12, 254. — 2) Oddawanie za swoje, odraz, *Wiedervergeltung.* Samo odwetu prawo pozwalało Królowi szukać z najeźdźnika zemsty. *Nar. Hst.* 2, 110. Prawo odwetu, *jus talionis.* *Czack. Pr.* 1, 188. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufając, że już dalsze razy od nich zadawane nam nie będą. *Weryf. pr., Ex.* 11. ODWETOWAĆ, *f.* odwetuje *act. dok.*; *Carn.* namestiti, namestem; *Vind.* poverniti, povrazhati, dodrugiti; *Ecll.* изравно пріяти; a) wet za wet oddawać, *Steifheit mit Steifheit vergelten.* *Cn. Th.*, (cf. *Rag.* odvjetovati: bronić, odvjetovanje *patrocinium*, odvjetnik *deprecator*; *Carn.* odvėtnik *protector*; *Croat.* odvjetujem *protego*; *Bosn.* odvittovati *defendere causam*, odvtnik *patronus*). — b) Odzyskać, szkodę nagrodzić; *erfēßen, wieder gewinnen.* Jedna noc często tego nas zbawi, Czego nie odwetuje czas i nie naprawi. *Zab.* 16, 220. Wydartych krajów odwetowanie. *Psalmod.* 24. Jeżeli przegrała zakład, pozwól mi We Pan odwetować. *Teat.* 6. c, 65. — Odwetowany, odwetowany: odzyskanym być mogący, do odwetowania; *erfēßbar, erfēßlich.* Nie uważaj, to rzecz odwetowana, jak się przegra, tak się odegra. *Teat.* 22, 6. Nieodwetowany, *Vind.* nadostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Ross.* не награждённый.

ODWIAĆ, *f.* odwieje *act. dok.*, Odwiewać *niedok.*; *Vind.* odpihati, odmahati; 1. *intrans.* w przeciwnęj strony powiewać, entgegen wehen. Gdy odwiewał wiatr, ogień od wiatru więcej gasnął, niżeli się w górę zbijał. *Baz. Hst.* 41. — 2. *Transit.* Odwiewać *n. p.* pszenicę. *Radz. Luc.* 22, 52; przewiewać, den Weiken sichten. *Lut. h.* (cf. odwiew). *Wiśn.* 521. *Smotr. Lam.* 55. — §. Odwiać, wianiem oddalić; *abwēßen, wegwehen.* Szatan, jako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was ode mnie oddmuchię. *Zarn. Post.* 5, 758 b. Wiatr podróżnemu opończy usilnością swą odwiewa i odkrywa; ale nie tylko żeby ją z niego zwiać miał, owszem ją do siebie tym więcej wędrownik przyciska i przypasuje. *ib.* 55.

ODWIADKI, ODWIEDKI, ODWIDKI *plur.*, odwiedzenie, odwiedziny, oględy, oględziny, wizyta; *Croat.* pochodyenye; *der Besuch, daß Besuch.* Tu mój wierek Filemon przyszedłszy w odwiadki, Często o enot wartości wszczyna dyskurs gładki. *Zab.* 9, 104. *Zabl. zum Besuch.* Rotmistrz odprowadzający straż dzienną, po pilnych odwiedkach okolicznych lasów, doniósł... *Nar. Chodk.* 2, 581. Wyprawił hetman rotmistrzów z podjazdami na odwidki, ale nie pewnego nie przynieśli. *ib.* 2, 377.

ODWIAZAĆ, *f.* odwiazę *act. dok.*, Odwiewywać *frequ.*, odwiezuje *praes.*; *Boh.* odwazowati; *Sorab.* 1. wotweču; *Vind.* odvoslati, gorodvoslati, odvėsati, gorodvesati, gorodrieshiti, dolsvezati; *Bosn.* odvezati, oduzlati, odrjesciti, razvezat; *Slav.* odvėzati; *Rag.* odvėzati, (oduzlati *enodare*, *odwēzlić); *Dal.* odrisiti; *Croat.* odvezati, odvėsujem, odvuzlavam; *Ecll.* отвязати, отвязую, отвязати; *Ross.* вывязать, вывязывать, отвязать, отвязывать; przywiązane odjąć, rozwiązać; *loßbinden, abbinden.* Linę od brzegu odwiaząć. *Otw. Ow.* 462; (cf. odcumować). Do odwiązania, *Croat.* odvuzlyiv; *Sorab.* 1. wotwazanité *solubilis.* Odwiązanie, odwiewywanie, *Carn.* odvęsa; *Vind.*

odvesa, odvesanje, odriehenje; *Croat.* odvèz, odvezanye; *Ross.* отвязна. Odwieszający, odwieszawcz, *Rag.* odvexitegl; *Croat.* odvuzlavec.

ODWICIE, *ob.* Odwinać.

ODWIECZERZE, a, n., ODWIECZERZ *indecl.*, czas odwieczorny, *totum tempus a meridie ad vesperum.* *Cn. Th.*, czas popołudniowy. *Włod.*, die Nachmittagszeit bis gegen Abend; (cf. odpołudnie, przepołudnie). Aż do samego chłodu wieczornego, całe odwieczrze strawić tam mieli. *Lub. Roz.* 366. Wstawszy o śród odwieczrz z łóżka swego, na którym się przesypiał po południu. *Radz.* 2 *Sam.* 11, 2. Na śród odwieczrz, gdy gorąco ominie, owce na pastwę wyganiaj. *Cresc.* 557. ODWIECZOR *adverb.*, czasu poobiednego; nach Tische, Nachmittags. Przyjdę odwieczor. *Włod.* ODWIECZORNY, a, e, przepołudniowy. *Cn. Th.*, nachmittäglich. ODWIECZERZAC *cz. dok.*, wieczerzą odbyć, zu Abend abessen; *Vind.* odvezhierati; *Ross.* отужинать.

ODWIECZNY, a, e, — *ie adverb.*, od wieków będący; *Bosn.* odvika; von Ewigkeit; cf. *Croat.* odvetchni *hereditarius.* ODWIECZNOŚĆ, *ści, ż.*, bycie od wieków, Dauer von Ewigkeit.

ODWIEDKI, *ob.* Odwiadki, Odwiedziny. ODWIEDZIEĆ, *f.* odwiedzi *act. dok.*, Odwiedzać *niedok.*, nawiedzić kogo, nagląć do kogo; *Sorab.* 1. wopotam, wopytam; *Vind.* objaskati; *Croat.* pohoditi; *Ross.* посетитъ, посѣщать; *Ecl.* същу, посѣщю, прѣсѣтити, прѣсѣтити; einen besuchen. Przejżdżając odwiedził dawno znajomego gospodarza. *Kras. Pod.* 2, 11. Brata jego odwiedzam rano, a We Panu po południu miałem złożyć uniżoność moją. *Teat.* 27, 155. Wódz poetów Polskich, w chorobie od Apollina odwiedzony. *Zab.* 10, 97. Odwiedzić położnicę, (*Vind.* na sibel jiti, na sibeu priti). Do odwiedzenia, odwiedzialny *Ecl.* посетителенъ. Odwiedziciel, który odwiedza *Ross.* дозорщик (cf. dozorca), посетитель, *f.* посетительница. (ODWIEDZIE, odwiedę, *ob.* Odwieść). ODWIEDZINY, *G.* odwiedzin *plur.*, nawiedzenie, odwiadki, wizyta, der Besuch; *Ross.* свиданіе, хожденіе; *Ecl.* пришествіе. Wdzięczna Pańskich odwiedzin i pełna pokory, Zabiegła wielkiej gości na wejściu swej nory. *Hor. Sat.* 242. Wesoła z odwiedzin twych. *Zab.* 16, 77. Miejsce to czczone odwiedzinami co rano mojemu. *Przyb. Mill.* 355. (ODWIEDZIONY, *ob.* Odwieść). ODWIEDZONY, *ob.* Odwiedzić.

ODWIERAĆ, ODEWRZEĆ, *ob.* Otworzyć, otwierać.

ODWIERCIC, *f.* odwierci *act. dok.*, odwiertuje *praes.*; (*Croat.* odbertvujem); na nowo prześwidrzyć, frisch aufbohren. Wystrzelany zapał, zalany śpizem, na nowo odwiertuje się. *Jak. Art.* 1, 209. (*Ross.* отвертѣть, отвертѣвать odkręcić, odszrubować; отвертка, отвертокъ szrubowy grajcar; отверточный od odszrubowania).

ODWIERZGNAĆ, *f.* odwierzgnie *act. jedntl.*, Odwierzgać *niedok.*; (cf. *Boh.* odrwcy abjicere; *Rag.* odvarchi = odrzucić; *Bosn.* odverechi, odvrricchi; *Croat.* odvergujem abjicio, odvernyem aversor, odversitel rebellis, apostata; *Ecl.* отъвергати, отвергати); *propr. et transl.* nogami wybijać; *Sorab.* tżepam; *Rag.* odvarchise, hinten außschla-

gen, wiederspanstig seyn. Szalony, któryby chciał mułowi piętami odwierzgnąć. *Pilch. Sen. gn.* 349. t. j. wzajemnie mu odbijać, ihn auch wieder mit den Füßen schlagen. Roztył i odwierzgnął. *W. Deut.* 32, 15. (er ward geil. Euth.).

ODWIEŚĆ, odwiódł, odwiedli, *f.* odwiedzie *act. dok.*, Odwodzić, *niedok.*; *Boh.* odwest, odvoditi; *Slav.* odwësti, odwozugi; *Sorab.* 2. wotwáfëz; *Vind.* odvositi, premarnuat, pregouorit, dounesti; *Bosn.* odvesti, odvoditi, odpegljati; *Croat.* odvajam, odpeelyavam; *Dal.* odvodim, odpelyati; *Rag.* odvësti, odvoditti, odvodim; *Ross.* отвести, отводить; wiodąc oddalić, odprowadzić od czego, odciągnąć, odsunąć, *phys. et mor.*; abführen, ableiten, abziehen, abbringen, zurückführen. Taran nazad odwodzi, aby tym mocniej uderzył. *Gorn. Dw.* 312. (*ob.* Cofać). Zakęci w zamku kluczem zębatym, a snadno Odwiodą się zapory i rygle opadną. *Przyb. Mill.* 64. Odwiedziemy zarosłych pokrzyw, ale mało przez tę dziurę widzieć możemy. *Pot. Arg.* 282. Odwieść kurek u strzelby, den Hahn spannen. Na słowo odwiedź kurek! wielkim palcem się za kurek chwyta; drugie zaś palce przychodzą pod bigiel. *Kaw. Nar.* 235. Przysiadł na odwiedziony kurek. *Teat.* 16, b, 129. (*ob.* Kurek). — §. *Moral.* Odwieść, (cf. *Boh.* odwozawati dehortari). Odwiódł paniczów od swejwoli do Marsowych bojów. *Birk. Zyg.* 26. Prędzej się ludzie do nowych rzeczy przywieść, niż od starych występków odwieść dadzą. *Lub. Roz.* 254. Namową swoją ludzi od grzechów odwodził i odciągał. *Salin.* 4, 482. Świat cały nie odwiedzie mnie od tej ostatniej mojej rezolucyi. *Teat.* 4, b, 155. Odwodzić się od złego, a czynić dobrze, *declina a malo.* *Wróbl.* 86. Nigdy się nie odwiódł od stateczności swojej. *Rej. Ap.* 21. t. j. nie dał się od niej odciągnąć, ließ sich nie abwendig machen. — §. Odwieść się dokąd = oddalić się dokąd; sich entfernen, sich weggeben. Odwiedźże się na stronę od złosliwych tłuszczy świata tego. *Rej. Post. M m* 3. Przemieszkawszy w Kartaginie, odwiódł się na wieś, na życie pustelnicze. *Sk. Dz.* 322. Aż do Kazimierza W. od sądów krajowych odwodziły się strony do Magdeburga. *Krom.* 358. (odwoływały się, apelowowały, ruszały). Król z Witoldem na tajemne rozmowy sam tylko jeden odwiódł się był. *Krom.* 444. Odwodzić kogo na stronę, odwodzić się z kim na osobność. *Cn. Th.* Gdy już chciał Władysław odjechać, to wzdry na tajemne rozmowy Zygmunt się z nim odwodzi. *Krom.* 471. (cf. na bok). — §. *Jurid.* Odwieść się, oczyścić się z obwinienia, sich rechtfertigen. Zwyczajnie obwiniony bliższy się odwieść; ale bywają przypadki, gdzie powód bliższy dowieść. *Sax. Art.* 18. *Tarn. Ust.* 134. *ib.* 19. *Szererb. Sax.* 144.

ODWIESISTY, a, e, — *o adverb.*, obwisły, odwisły, herabhängend. Ludwik wzrostu był średniego, warg trochę odwiesistych. *Krom.* 389. Odwiesiste cyce, *flaccidae mammae.* *Macz. Promisso ventre vaccae*, odwiesistego brzucha. *ib.* Skóra odwiesista, która wołom pod szyją wisa, *palearia.* *Volek.* 658; łałok bydłocy. *Dasyp. R r* 3 b.

ODWIETRZYĆ, *f.* odwietrzy *act. dok.*, zastawiać żelazo na lisa tak, żeby go nie poczuł; daß Fischbein so aufstellen, daß es der Fisch nicht mittert. Lis jeden, choć wielki

frant, nakoniec dobrze odwietrzonemu nie umknął żelazu. Zab. 13, 280. Tręb.

ODWIEW, u, m., odwiewanie, wianie na wzajem z przeciwniej strony, daß Gegenwehen. Zefir z Fawonim, skrzydlaci obrońce, Z odwiewem silnym naprzeciw stanęli. Kniaź. Poez. 2, 150. ODWIEWAĆ, ob. Odwiał.

ODWIEŻĆ, odwiózł, odwieźli, f. odwiezie, odwieżę act. dok., Odwozić niedok.; Boh. odvezli, odwozyti; Sorab. 1. wotwożam, wożu precz; Vind. prezhrvositi, prezhrpelati, napreipelati; Dal. odvezti; Croat. odvásam, odve-selzem; Hung. elviszem; Ross. отвезть, отвозить; wozem odprowadzić; auf dem Wagen zurückführen, wegführen mit dem Wagen; cf. odwóz.

ODWIEZUJE, ob. Odwijać. ODWIJAC, ob. Odwinać.

ODWIKŁAĆ, f. odwikła, odwikle, act. dok., wikłaniem od-jąć, wywikłać, rozwiązać, propr. et transl. abwickeln, ent-wickeln. Krom nauki wiele rzeczy zawikłane przyczyny, żadnym sposobem odwikłane, a na jaśnią okazane być nie mogą. Modrz. Baz. 518.

ODWILGNAĆ, ('ODWILZNAĆ. Tr.), f. odwilgnie; nijak. jedntl., Odwilżeć, Odwilgotnić dok.; Boh. odwilhnauti; Ross. отсырять, отопрять, отопрывать; znowu się wilgotnym stawać, wieder feucht werden. Kluj ten od deszczu odwilgnie i maże się. Haur. Sk. 375. Sklep taki na plute zawsze odwilgnie. Cresc. 55. Kreda, gdy wilgoć do siebie ciągnąć będzie, tak że aż odwilżeje, to taka najlepsza jest do skała. Torz. 237. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. Banial. K 2 b. Odwilgły Ross. отвола-глый. Impers. Odwilgło ma sie na odmiecz, es ist gelin-deß Wetter geworden. Tr. ODWILGŁOŚĆ, sci, ż., substil-lum, wilgoć. Macz., ODWILŻ, y, ż., Dudz. 48, ODWIL-ŻA, y, ż., Tr.; Boh. odgženj, rozgženj, gih; Carn. odmęka, koprenje; Vind. jug, jub, jushje, jushnu vre-me, (cf. jucha); (2. juh + wiatr południowy), rosnu vre-me, kopnezhu vreme, odtaplunjanje; Ross. изморозь; odmiecz, powietrze odwilgłe po mrozie. Włod., rozciecz, Thauwetter. ODWILŻYC, f. odwilży act. dok., Odwilżać niedok., 'Odwilżać, wilgotno czynić, insuccare. Macz., befeuchten, anfeuchten; Ross. отволожить, отволаживать; Eccl. отвлажу. Ocean wszystkę ziemię okrażył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiekcza i odwilża. Biel. Św. E 5 b. Deszczu pogodny zeschłej ziemi odwilżaj jej urodzaje. Kanc. Gd. 311. Ta ziemia nie daje urodzaju, która dżdżem nie bywa odwilżoną. Kulig. Her. 210. Kraina ta wszystka bywała odwilżana, jako raj Pański. 1 Leop. Ge-nes. 13, 10. Nadziałalem sobie stawów, abym odwilżał sad. 1 Leop. Eccl. 2, 7. Ciekąca drzewom dawała woda odwilżenia. Otw. Ow. 590. Befeuhtung. — Cum Dativo. Żywe strugi odwilżały sadom. Pot. Arg. 210. — Medic. Odwilżyć zoładek laxować. Tr. laxiren, abführen.

ODWINAĆ, f. odwinie act. jedntl., Odwijać niedok., ODWI-CIE subst. verb., odwity, odwinięty part. praet.; Vind. odviti; Bosn. odvitti, odmotati; Rag. odvitti, odvijam; Croat. odvijam; Ross. отсучить, отвить, отвивать; (cf. Ross. отвинчивать, отвинчить odszrubować); a) rozwija-jąc odsłonić; abwinden, aufwinden, aufwickeln, aufhüllen. Lilia druga od pierwszej nie jest różna, tylko załomie-

niem i odwicciem listków. Syr. 751; Ross. отвивка, от-вивание. Nie jeden, gdy się zasłony odwiną, Katonem w słowach, w sercu Katyliną. Niemc. P. P. 128. wenn der Vorhang aufgezogen wird. — b) Odwinać od brzegu, odbić od brzegu, odpływać; absegen, abspiffen. Wiatr powstał; my pod żaglem z portu odwijali. Przyb. Luz. 145. et 187. Lach. Kaz. 1, 269.

ODWINSZOWAĆ, f. odwinszuje cz. dok., §. a) na wzajem powinszować, na winszowanie odpowiedzieć, den Glück-wunsch erwidern. Odwinszowawszy łaskawie Wrocławia-nom Władysław, do miasta wchodzi. Krom. 119; cf. od-witać. — §. b) Powinszowanie odbyć, mit Glückwünschen zu Ende kommen. Jużem też wszystkim odwinszował no-wego roku.

ODWIODE, ob. Odwieść. ODWIOZE, ob. Odwieźć.

ODWISNAĆ, odwisł, f. odwisnie neutr. jedntl., obwisnąć, odwisistym być, herab hängen; Sorab. 1. wotwiszuyu; Vind. odvifiti, dolvifiti; Ross. отвиснуть. W ramionach swych uczuł paraliż, że mu ręce i łokcie odwisły. Birk. Dom. 163. ODWISŁY, a, e, partic., ODWISŁO adverb., odwisisty; Boh. odwisly; Ross. отвислый, herab hängenb. Nie mógł rękami odwisłemi karty w brewiarzu przewró-cić. Birk. Gl. Kun. 49. Zwiesiniec ziele na skałach odwisło rośnie. Syr. 1405.

ODWITAĆ, f. odwita cz. dok., na wzajem przywitać, na przywitanie odpowiedzieć; wechselseitig bewillkommen, die Bewillkommung erwidern. Posłowie nasi witali kniazia, a dworzanie jego odwitali. Papr. Herb. 514. Alb. z Woj. 34; cf. odwinszować.

ODWLEC, odwłókl, f. odwlecze cz. dok., Odwłoczyć, Od-wlekać niedok., Odwłaczać frequ; Vind. odvlezhi, prezhr-vlezhi, salvizh; Bosn. odvucchi, poteghnuti, odmaknuti, odmićati; Rag. odvuchi, odvlacim, odmaknutti, odmiz-zati; Croat. odlachiti, odvlachim, odvlachujem; Ross. отв-лечь, отвлекать, отволочить, отволачивать, оттащить, оттащить; Eccl. отвлачаю, отвлекаю, пробавляю; §. a) pedibus vel capillis per terram aliquem trahendo amovere. Cn. Th. weg schleppen, schleppend weg ziehen. Odwłoczył go po ziemi za włosy. Tr. Konie zdechłe, aby od obo-zu odwłoczono, dla smrodu. Tarn. Ust. 300. — §. b) Transl. Odwłoczyć co + odkładać co, etwas aufschieben. Ten mniej daje, kto odwłoczy dary. Pot. Arg. 676; bis dat, qui cito dat. — Odwłoczył mię ode dnia do dnia, od roku do roku. Teat. 53. c. 62. Bóg iści słuby swo-je, przetoż chociaż się odwłaczają, przedsię nie uwła-czają. Gil. Kaz. C c 2 b. Co się odwlecze, to nie ucie-cze. Teat. 21, 180. Pot. Syl. 426. Rys. Ad. 42. aufgeschoben, ist nicht aufgehoben; Slov. co sa odwleče, ne uteče. Prov. Croat. Kayje denész mōch uchiniti, K zutru nēmas odvlachiti; co dziś mozesz zrobić, na jutro nie odwlekaj. — Odwłokło się co + w długą poszło. Cn. Th.; es ist auf die lange Bank geschoben worden. — §. Intrans. Gdy od-właczał oblubieniec, zdrzymały się wszystkie i posnęły. W. Post. W. 3, 29. Math. 15. gdy mieszkał, nie śpie-szył, opóźniał się, ociągał się, Vind. odnalhati, obmu-diti, sakefnitti, pokefniti; Croat. stēntam; Ross. мѣ-шкать, длить; da er jögerte. — §. c) Odwłoczyć rolę,

włoczenie roli odbyć. *Tr.* daß Feld abeggen. **ODWŁOCZNOŚĆ**, ści, ż., możność być odkładanym, die Aufschiebbarkeit; *oppos.* nieodwłoczność. *Warg. Cez. praef. F* 1. **ODWŁOCZNY**, a, e, **ODWŁOCZNIĘ** *adverb.*, odwłaczający, odwłoczony; *zögernd*, *zäudernd*, *verzögertlich*; *Ross.* укоснительный, отложный; (отвлекаемый od odwołania). Wyrzucają mi, żem nazbyt odwłoczny. *Nag. Czc.* 6. Powolność wojny jest znakiem nieodwłocznej ugody. *Teat.* 21, 7. Rychłej pomocy prędkiej trzeba, niż rady odwłocznej. *Jan. Litg. H* 3 b. Nieodwłocznie *Ross.* наскопо. Sprawa nieodwłoczna - nie dająca się odkładać, unaufschiebbar. **ODWŁOCZYCIEL**, a, m., odkładacz, zwłóczyciel; *ber* Aufschieber, Verschieber, Zäuderer; *Croat.* odvlachitel, kësznitel, stentavec; *Carn.* kasne; *Ross.* отлагатель. Fabiusz odwłoczyciel, *cunctator. Faliss. Fl.* 72. **ODWŁOCZYCIELKA** *femin.* — **ODWŁOKA**, i, ż., odwłaczanie, odkładanie, odłożenie; *ber* Aufschub, *ber* Verzög; *Boh.* odtah, odklad, poklid, průtah; *Carn.* odlog, odklad, odvliek, odnashanje, samuja, savliek, odlosbha, odloshik, otlishik; *Croat.* odvlaka, odvlachenje; *Ross.* отволочка, оттяжка, затыжка, отклад, отлагание, отлагательство, отсрочка, отсрочение, мѣшканіе, мѣшкота, волокита, меледа; *Eccl.* возлогъ, пробава, изрокъ. Tyś on sam jest Maxymie, który znakomitą Odwłoką wróciś znowu nam Rzpltą; *cunctando restituit rem. A. Khan.* 177. Pod czas krótka odwłoka wielkim pożytkiem nagradza się. *Lub. Roz.* 467. Odwłoka gniew mógł swe utracić siły. *Otw. Ow.* 135. Odwłoka często szkodliwa. *Cn. Ad.* 772; (cf. nie zasypiaj gruszek w popiele). — Na sprzeczkach ów dzień minał, nazajutrz inne odwłoki wnosili. *Sk. Dz.* 376. W odwłokę co poszło. *N. Pam.* 9, 372; cf. w długą poszło, odwlekle się.

ODWÓD, u, m.; *Boh.* odvod; *Ross.* отводъ; §. a) odwołanie, odwiedzenie, *ob.* Odwieść; daß Abführen, Ableiten, Abbringen. Odwód kurka u strzelby, *Ross.* взводъ, daß Spannen des Jagns. — Odwód wojska, retyrada, ustępowanie wojska zwyciężonego lub zwątlonego. *Jak. Art.* 5, 305, *ber* Rückzug. W październiku wszystkie pozostałe wojska odwód od kraju swego rozpoczęły. *N. Pam.* 1, 119. Part, w odwodzie potyczkę daje. *Psulmod.* 73. Znieść mogą przeciwnika głodem, Upuścił tryumf, uchożąc odwodem. *Mon.* 71, 548. Syn z Sparty wszelkim łzom każe odwodem. *Min. Aus.* 8. (nazad, precz!). — *Aliter*: Odwód wojska - tylna straż, *Vind.* sadnji vliek; *Slav.* ostavek; *ber* Rückzug, Rücktrab. Z Xieciem Kurlandzkim był Kącki w ostatnim odwodzie. *Jabl. Buk.* 3. (cf. odwodowy żołnierz). — *Fig.* Zadrość i pycha na odwodzie zostały. *Pilch. Sall.* 47. *Jabl. Tel.* 66. — *Aliter*: Przyszedł na czele wojska swego na odwód hetmanowi. *Sias. Num.* 1, 156. t. j. na odsiecz, na pomoc, zum Entfas. — §. b) Odwód prawny, oczyszczenie; rechtliche Reinigung, Rechtfertigung; *Vind.* prutigovor, prutistava, isgovor; *Ross.* оговаривание. Długów gdy się kto pize, tedy mu przychodzi odwód, jako nie dłużen. *Saz. Art.* 15. O złodziejstwo obwiniony, z tych dwóch musi jeden odwód wybierać albo żelazo rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzucić rękę zamoczyć. *Szczerb. Sax.*

17. — *Aliter*: Prosili, aby Król poniechawszy wojny z Krzyżakami, kompromis albo odwód uczynił, a wszystkie sprawę na rozsądek Ładysława przypuścił. *Krom.* 604. Bez **ODWODKI**, bez ogródki, ohne Umfänge. Chciałem cię ja przymusić, abys bez ogródki słuchał; bo wiedz, że drudzy nigdy bez odwodki swój ci rady nie dadzą. *Jabl. Tel.* 138. — 1. **ODWODNY**, a, e, od odwołania, Ableitung; *Ross.* отводный; *ob.* Odwodowy. 2. **ODWODNY**, a, e, ze strony wody, od wody; *von der Wasserseite, vom Wasser her.* Na tyku w wodzie wetknionym rób karb odwodny. *Stroj. Staw. B* 4 b. **ODWODOWY**, a, e, od odvodu, t. j. tylnej straży; *vom Hintertreffen, Rücktrab.* U Rzymian w tyle wszystkich szeregów stawiano odwodowych żołnierzy, *triarios. Papr. W.* 1, 54. **ODWODZIĆ**, *ob.* Odwieść. **ODWODZICIEL**, a, m., **ODWODZCA**, y, m., odwodzący, *Eccl.* отводитель (2. woźny, sługa miejski); *ber* Abführer, Ableiter, Abzieher. *Evocator*, odwoźciciel, zwojdzca, który nad przykazanie osobne sobie sejmy a schadzki czyni, zwodząc ludzi. *Mącz.* Odwoźcica od dobrego. *Pilch. Sen. list.* 4, 6. **ODWODZICIELKA**, i, ż., die Ableiterin. Historia jest odwoźcicielką od występków i sprośności żywota. *Stryjk. przedm.* (*Boh.* odwadědo *odwoździdlo). **ODWOJOWAĆ**, *f.* odwojuje *cz. dok.*, §. a) wojując odzyskać, wieder erobern. Dwie potencje dziś biorą, tracą, odwojują małą jaką prowincją. *Zab.* 9, 218. — §. b) *Transl.* Wskrzesać, wieder erwecken. Naród odradzający się, powinien odwojować całą ostrość moralności. *Gaz. Nar.* 1, 80.

ODWOŁAĆ, *f.* odwoła *cz. dok.*, Odwoływać *frequ.*; *Boh.* odwolati, odwolawati; *Vind.* odklizati, dolklizati; *Bosn.* oporecchi, porecchise; *Rag.* porecchi; *Croat.* odzavam, odezavam, oporechem, pogovárjamsze; *Ross.* отозвать, отзывать; cofnąć, co się mówiło, wiederufen. Póty cię będę policzkował, aż odwołasz to, coś niesłusznie powiedział na twego sędziego. *Boh. Kom.* 2, 118. Mają Polacy sobie za najcięższą sromotę, jawne kłamiwych słów odwoływanie; które więc obmowca kłamiwy słowa, jako pies poszczekiwając, odwoływać powinien. *Krom.* 415; (cf. odszczekać). Potknąć się w mowie łatwo, trudno odwołać. *Bach. Epikt.* 38; (cf. słówko wróblem wyleci). — Odwołać posła z jakiego miasta - kazać mu wracać; einen zurück berufen, abrufen. Nieodwołany - którego nie odwołano, albo też, którego trudno odwołać, wrócić, *irrevocabilis. Cn. Th.*; cf. odzowny; *Sorab.* 1. neroczennité. — Odwołał obwiniony albo złoczyńca swego towarzysza, *innocentem proclamavit. Cn. Th.* Odwołała niewiasta złoczyńcę na śmierć skazanego. *Dudz.* 49. *sponsum suum esse declaravit; maritum suum feri postulavit. Cn. Th.*, sie hat ihn sich zum Manne los gebeten. — Odwołać jarmark, *mercatum prohibere. Mącz.* t. j. na inszy go czas ogłosić, odroczyć; für jezt aufkündigen und auf eine andere Zeit ankündigen. — §. Odwoływać się do kogo - odzywać się, sich abberufen; *Sorab.* 1. powowam precz. *Slov.* odwołaćelka *revocatio grammatica.* Odwoływać się do wyższego sądu - apelować. Odwoływanie się, odwoływanie, odzywanie, apelacya; *Ross.* отзывъ; die Abbe-

rufung, daß Appelliren. W każdym zgromadzeniu jest zazdrość, a ząd częste do starszych odwoływania i skargi. *Kras. Pod. 2, 205.*

ODWÓZ, u, m., **ODWÓZKA**, i, ż., *Vind.* odvozhjna; *Ross.* отвозка, отвозъ; §. a) odwożenie, odwiezienie, *reveltio. Cn. Th.*, daß Abführen in einem Fahrzeuge, die Abfuhr, Zurückfuhr. Z odwozem, gdy zboże suche, za pogody do gumna pośpieszyć. *Haur. Ek. 54.* Kto woźników na ten czas nie miał, ten najął furmana, abo u którego z panów na odwóz wyprosił koni. *Gorn. Dw. 202.* — §. b) Przystawienie i odwożenie pojazdem; die Fuhr, (daß Hinfahren und Zurückfahren); podwoy, Vorspann. Powóz nazywano za Piastów powinność dawania podwod pod dwór, kiedy gdzie jechał; a odwóz, kiedy powracał. *Nar. Hst. 4, 37. N. Pam. 15, 84.* Kupami biskupi na odwozach pospolitych biegli po synodach tam i sam. *Sk. Dz. 243.* Biskupom na koncylia potrzeby i odwozy dawano. *ib. 667.* **ODWOZIC**, ob. Odwieźć. **ODWOŻNY**, **ODWOZOWY**, a, e, *Ross.* отвозный; transportowy.

ODWRÓCIĆ, f. odwróci cz. *dok.*, Odwracać *niedok.*; *Boh.* odvratiti, odwraceti, odwracovati; *Sorab. 1.* wotwobroczu; *Sorab. 2.* wothobroschisch; *Vind.* odwrazhati, odverniti, dolpreberrniti, odvoljati; *Bosn.* odvratiti, odvrachjati, odvrrinuti, svratit, uvratit; *Croat.* odvernuti, odvracham, odvernulszem, provernuti, povracham, vrachati; *Dal.* odvarnuti; *Rag.* odvrátiti, odvarnutti; *Ross.* отвратить, отвращать, свернуть, свертъть, свертывать, совратить, совращать; *Eccl.* **ИЗНАЖДАТИ**; gdzie indziej obracać; woñin anders wenden, abwenden, weg wenden, abfehren, weg fehren, *propr. et transl.* Mówi do niej, ale ta odwraca głowę. *Teat. 23. d. 46.* Od oblicza wynędznionego, nie odwróci oczu ani serca. *Pilch. Sen. Jask. 101*; (*Vind.* ozhi odmegniti, samegniti). Konopie suszą przy ścianach, odwracając je kiedy niekiedy na drugą stronę. *Jak. Art. 3, 219.* obracając, umfehren. Odwracać rzekę: obracać gdzie indziej. *Cn. Th.* Odwracać rolę: przeorywać. *Cn. Th.*, den Acker stürzen. Do orania, odwracania, bronowania jest sprzęg folwarczny. *Pam. 83, 534.* — Odwracać się, *recipr.*, n. p. Musiał znowu, zkąd się odwrócił, tam się obrócić. *Ossol. Str. 2.* Chciałam do niego mówić, ale się odwracał ode mnie. *Teat. 57, 52.* Nie widziałeś, jak się odwracał, bojąc się, żebym go nie spostrzegł? *Teat. 17, 39.* wie er sich weg wandte. Co za szaleństwo, odwrócić się od stówrcy, a obrócić się za rzeczą stworzoną. *Psalm. 85.* Odwróć się od złego, a czyni dobrze. *3 Leop. Ps. 36, 27.* (uchyl się albo ustąp. *1 Leop.*). Przepowiadał, iż miało być odstąpienie, t. j. od onej szczerzej nauki odwrócenie. *Żarn. Post. 7.* — *Intransitive*: Odwrócić n. p. Z plonem do Litwy nazad odwrócił. *Nies. 4, 7.* (cofnął się). Odwracać co złego: oddalać, odganiać. *Cn. Th.* abwenden, ablenfen. *Medic.* Odwrócenie wilgotności w ciele na insze miejsce, *revulsio humoris. Cn. Th.* Odwracanie czego modlitwą, żegnaniem, *deprecatio malorum. Cn. Th.* — Pajuk przy drzwiach stojąc, gości odwraca, udając, że pan słaby. *Zab. 13, 205.* er weist die Gäste ab. Odwracać kogo od czego: odrażać, abgeneigt machen. Przywie-

dliście mi tego człowieka, jakby on odwracał lud, a ja żadnej w nim nie znalazłem winy. *1 Leop. Luc. 23, 14.* (t. j. buntował, burzył; *Ross.* отворотить, отворачивать). Odwrócenie woli: niechęć, die Abneigung. *Cn. Th.* wstręt. — Kiedy kogo od siebie odwróconego widział, zaraz o odpuszczenie prosił. *Sk. Żyw. 2, 44.* t. j. odrażonego, nieprzychylnego, abgeneigt. **ODWRÓCICIEL**, **ODWRACACZ**, a, m.; *Croat.* odvrachavec; *Ross.* отвратитель; który co odwraca, oddala; der Abwender, Abfehrer. **ODWRÓCICIELKA**, i, f., cf. odwrótnica. **ODWRÓCIKI** n. p. u szmuklerza są ze spółek i piórek, należą do kółka przętowego. *Magier. Mscr.*, Rehrnadeln, Wendenadeln beyrn Pofamentirer. **ODWRÓT**, u, m.; *Eccl.* отвратъ; odwracanie, odwrócenie, odganianie; daß Abwenden, Abtreiben. (*Ross.* отворотъ kłapa u kamizelki). Dziwów niektórych odwrót i uchrona, Heltrusków nauką była ukazana. *Warg. Wal. 2.* Odwrót w oraniu: uwróć. *Cn. Th.*, die Pflugwendung, die Fehre. Odwrót, odwracana rola, gestürzter Acker. Na odwrotach siał oziminę. *Haur. Sk. 136.* — Odwrót, odstęp, cofnienie; der Zurückzug, Abzug. Kazał dać hasło na odwrót. *Pilch. Sen. gn. 332.* Odwrót wojsku do obozu trąbić. *Jabl. Buk. P. 3. Pam. 84, 465. N. Pam. 4, 90.* Czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu. *Psalm. 68.* Mężnie nieszczęście i odwrót fortuny znosić. *Petr. Ek. 17.* — §. Odwrót, powrót, obrót nazad gdzie był; daß Umwenden, Umfehren, Zurückfehren. Jaropek, poraziwszy Połowców, gdy ich daleko gonił, uszykowali się znowu, a uczyniwszy odwrót, poślali się z nim, i samego pojмали. *Stryjk. 186.* Gdy nasi w dalszą biegną pogoń, nieprzyjacieli dał na odwrót, i pobił ich. *Nar. Hst. 7, 250.* t. j. znowu się ku nim nazad obrócił, znowu się im stawil; er fehrte sich wieder gegen sie, bot ihnen wieder die Stirn. Prosił Skarga, aby mu do komórki zakonnej odwrotu dopuszczono. *Birk. Sk. E.* Okazy ma odwrót trudny, gdy ubieży. *Min. Rył. 4, 153.* Trudny odwrót do światobliwości, kto jej raz odstąpi. *Birk. Dom. 66.* Zbójca koronny bogaty plon wzięwszy, Odwrotem grozi, mało odpocząwszy. *Groch. W. 558.* — *Aliter*: Rozkochawszy się w niej, w nadziei szwankował, Tylko tam, kędy buki cień sklepiły gęsty, Wykradając się z domu, miewał odwrót częsty; *assiduo veniebat. Nag. Wirg. 488.* — Na **ODWRÓT** *adverb.*, na odwet, na odraz, odwetując; dagegen, dafür, zur Belohnung. Wyciał mi policzek, a ja go kijem na odwrót. *Tr. ODWROTNICA*, y, ż., odszczepienica, die Abtrünnige. Nawróć się odwrotnico Izrael. *W. Jer. 5, 12.* Przeto że cudzołożyła odwrotnica Izrael, dałem jej list rozwodny. *ib. 5, 8.* **ODWROTNY**, a, e, **ODWROTNIE** *adverb.*, — §. a) *Activ.* odwracający, oddalający; abfehend, abwendend, ableitend. *Cn. Th.* — §. b) *Passive*: Do odwrócenia, mogący być odwróconym, przywrotny, *revocabilis. Cn. Th.*, abwendbar, wiederrufbar, erseßbar; *Vind.* odvernliu, odbronliu; *Croat.* nazmencze; *Ross.* отворотный, отвратимый, отвратительный (= 2. szkaradny, brzydki); *Sorab. 1.* roczenité. Tył nieodwrotny podał. *Otw. Ow. 548.* Kara lżejsza, odwrotna i nagrodna. *Pilch. Sen. 125.* — §. c) Odwrotny na drugiego, *reciprocus. Cn. Th.* Stosunek odwrotny,

ratio inversa, umgekehrtes Verhältnis. *Jak. Mat. 1, 87. Geom. Nar. 1, 42. Łesk. Mier. 2, 81. Kruml. Chym. 50.* Odwrotnie proporcjonalny. *Jak. Mat. 1, 157. et 87. Geom. Nar. 1, 195. Kpcz. Gr. 3, p. 21.* Reguła trzech odwrotna, *regula trium inversa. Łesk. Mier. 2, 84. Jak. Mat. 1, 156. Solsk. Geom. 2, 58.* — §. d) Odwrotny, odwrotowy, odwracaniu albo wracaniu służący, wracalny, *tropicus. Cn. Th., Wende*: Koła niebieskie odwrotne, die Wendekreise. Odwrotowy wojenny znak. *Cn. Th. Růd. zůgzeitfen, Zeichen zum Růdzuge. Chrosc. Luk. 252.*

ODWRYKNAĆ, *f.* odwryknie *cz. jednł.*, Odwrykać *niedok.*, odwarkać, odmrukać, odmawiać, *responsare. Macz.*, widerbelfern.

ODWSTAWAĆ, *ob.* Odewstawać.

Z ODWSTECZY: na wstecz nazad, odwrotnie, na odwrot; *růdward, zurůd.* Po coż za płochą sławą próżnym grotem Chciwie ciskamy, Bo ona sypiąc z odwsteczy Strzały, kaleczy. *Zab. 15, 313. Rzew.*

***ODWSTYDZIĆ** się, *recipr. dok.*, *Boh.* odstyděti se: *per pudorem liberari.*

ODWZAJEMNIC, *f.* odwzajemni *cz. dok.*, Odwzajemniać *niedok.*, wzajemnością odpłacić; erwiebern, mit Erwiebern lobnen. *Zab. 16, 584.*

ODWYKŁOŚĆ, *ści, ż.* odwyknienie, nie zwyczaj, niepraktyka; *Carn. odvada; Ross. отвычка; Ungewohntheit, Mangel der Übung, Entwöhnung.* Litwa długą odwykłością wojowania zniewiesiała była, *desuetudo. Krom. 759.* **ODWYKNAĆ**, *f.* odwyknie *neutr. jednł.*, Odwykać *niedok.*; *Boh.* odwyknauti, odwykati; *Sorab. 1.* wotwożam szo: *Carn. odvaděti, odvadam se;* (*Sorab. 1.* wotwuknucz; *Vind. odvuzhiti se*: oduczyć się); *Ross. отвыкнуть, отвыкать;* odkładać się czego, *desuescere. Macz.*; entwöhnt werden, sich abgewöhnen. Późno serce odwyknie, w czym się długo ćwiczy. *Bardz. Trag. 212.* Odwykły, odłożony, *desuetus. Macz.*; abgewöhnt, entwöhnt; *Ross. отвыкший, отвыкший.* Obležałym i prac odwykłym na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Zabr. Ow. 361. resides et desuetudine tardi. Desuetudo, odłożenie, odwyknienie. Macz.*

ODYMAC, *ob.* Odać. **ODYMIĆ**, *f.* odymi *cz. dok.*, Odymiać *niedok.*, okopcić, wędzić, *infumare. Macz.*; *Vind. odimiti; beräuchern, rund um räucherig machen.*

1. ODYNIAC, **HODYNIAC**, *ńca, m.*, dzik samiec już stary. *Kluk. Zw. 1, 347; Vind. diuji prafez, diuju prafe; ein Hauptschweln, ein altes wilbes Schwein, cf. pojednyek; (Eecl. пнокъ 1. pustelnik, 2. дувий верпъ, Graec. μονός; Ross. одиноць pojedynczy człowiek, samotny, bez familii).* Oduńce gniewliwe. *Banial. J 2.* Bystry hodyniac. *Hor. 2, 102. Nar. 2.* **ODYNIAC**, *herb*; w polu niebieskim biała strzała, z krzyżem przez szrodek. *Kurop. 3, 56, ein Wappen.*

ODYSKAĆ, *ob.* Odzyskać.

ODZAĆ *cz. dok.*, Odżynać *niedok.*, żęciem odciąć, lub też żęciem odbyć, abtāhen; *Croat. odsinyamsze; Ross. отожать, отжинать.* Odżęcie *Ross. отжинь, odbycie żniwa, cf. wyżnyek.*

ODZALIĆ, **ODZAŁOWAĆ**, *f.* odżałuje *cz. dok.*, § 1) żało-

wanie odbyć, *ob.* Ożałować; zu Erde beklagen, genugsam betrauern, abtrauern; *Vind. se odshaliti, odshalostiti se, sashaluvati, isshaluvati; Sorab. 1.* wotżaruyu; (*Carn. odshaliti consolari*). Eneasz mamki przy jej mogile odżałił. *Otw. Ow. 577.* odpłakał, żalobę po niej odbył. — §. 2) Odważyć 'co, na szanie stawić, narazić; etwas Preiß geben, aufopfern, dran setzen; *Vind. skufiti, vagati na kai, vundajati na kai.* W męstwo się ubierzmy, zdrowia odżałujmy, I nie więcej je jak trzeba miłujmy. *P. Kchan. Jer. 261.* Lepiej raz na taki wydatek pieniędzy odżałować, niżeli na insze drobiazgi. *Kras. Pod. 2, 137.* Desperacko zdrowia odżałowali. *Psalm. 90.* I żywota i zdrowia odżałił dla sławy. *Pot. Poc. 608. Otw. Ow. 372.* Do dzielnego męża należy karami się nawet odżałowania się na męzne sprawy nie odstraszyć. *Siem. Cyc. 540.* Zdrowo przyszli, prawie odżaleni. *Białob. Odm. 26.* Odżałony na wszelakie kaźni i śmierć zostawiony. *Otw. Ow. 565.*

ODŻARTOWAĆ *f.* odżartuje *cz. dok.*, oddać żart. *Cn. Th., Ross. отшутивать; Эфтер; erwiebern. Pot. Jow. 2, 48, cf. odrymować.*

ODŻE, *ob.* Ot, Otże.

ODŻEGAĆ *cz. dok.*, odpalić, spaleniem odjąć, abbrennen; *Croat. odsisem; Ross. отжечь, отжигать, (= 2 probować gorzałkę zapaleniem próbki; отжигъ proba gorzałki zapaleniem; отжигалница naczynie do probowania gorzałki zapaleniem).*

ODŻEGLOWAĆ, *f.* odżegluje *cz. dok.*, pod żaglem odwinąć, odpłynąć; *Vind. odjadriti, odpelati se, odladjati, s' ladio odpelati se; Bosn. odjedriti, odjdriti; Ross. отплыть, отплывать; absegehn.*

ODŻEGNAĆ się czego, *f.* odżegna *recipr. dok.*, Odżegnawać się *niedok. et frequ.*, żegnając odpędzać, odganiać, odwracać robieniem krzyża, *pr. et tr.*; von sich weg segnen, weg kreuzen, verbannen, weg schaffen. Odżegnajmy się grzechu, i z nim czarta. *Wad. Dan. 191.* Śmierci się nikt nieodżegna. *Zegl. Ad. 255.* W imię ojca! ej daj mi pokój! nie mogę się odżegnać od Wc Pana. *Boh. Kom. 1, 90. Teat. 16. b, 136.* Od podwieczorku do kolacyi, a i potym, nieodżegnany gość z Jegomości. *Teat. 31. b, 32.* niezbędny, etn nicht fortzubringender Gast. Cnota rzeczy niepoczciwych uczy się odżegnać. *Rej. Zw. 4.* Miast, wsi, srebra, złota, o co ludzie za Iby chodzą, on się odżegnawa. *Gorn. Sen. 518.* Czemu się tak odżegnawasz? *cur adeo abominaris? Macz.*

ODŻENIĆ, *f.* odżenie, odżone *cz. dok.*, Odżeniać *niedok.*, *Boh. odehnati, odeżenu, (cf. ożonać się); Eecl. отжнети, отжнати; odganiać, odpędzać; abtreiben, weg treiben, zurůd jagen, zurůd treiben.* Oświeć nas z swojej jasności, A odżen wewnętrzze ciemności. *Kanc. Gd. 5.* Kto odżenie strzałę, od strzelca mocnego wystrzeloną? *Leop. 4 Ezdr. 16, 7.* Iżes ty majątność odegnał, odżone cię też, abyś mi kapłanem nie był. *Leop. Hos. 4, 6.* On cię od łupu ze sromem odżenie. *Hor. 2, 134. Kniaż.* **ODŻENIĆ**, *y, m.*, odganiacz, odpędziciel, oddalacz. *Włod. ber Abtreiber, Zurůdtreiber.*

ODŻENIĆ się, *f.* odżeni się *recipr. dok.*, z małżeństwa wy-

Warg. Cz. 151. (Eccl. обдержаніе, обдержтво, все то, что содержится, имущество, ob. Dzierżawa; неодержимо bez gruntu, bez fundamentu; безобдержный; Graec. ἀπεριληπτος, nullo loco vel tempore circumscriptus). ODZIERŻYCIEL, a, m., który co odzierża, ber etwaa erbält, behauptet; *Vind. obdershnik.*

ODZIEWAĆ, ob. Odziać. ODZIEWAĆ, ob. Odziewnać.

ODZIEWALNY, a, e, odzianym być mogący, na wierzch, wierzchny; zum Anziehen, Ober; *Boh. oděwacy; (Ross. одѣяльнй przykrywalny, pościelny).* Pan Jezus dwie suknie miał, jedną całą dzianą, a druga była płaszcz odziewalny. *Gil. Post. 33.* Miał jedną suknią opaloną już na sobie, włożył tedy drugą odziewalną. *W. Post. W. 3, 268.* Kozuch barani meski odziewalny. *Stat. Lit. 395.* ODZIEWA, y, ż., ODZIEWEK, wku, m., odzienie, odzież; Kleidung, Befleidung. Porwawszy na się zbrudzony odziewek. *Zab. 13, 278. Treb. Owieczka z swego runa, niby z drogiego obnażona odziewku. Zab. 13, 55.* Jeden w odziewku, drugi odartusem. *Zab. 14.* Kazimierz testamentem oddał córom swoim wszystkie ubiory albo odziewy łożnicy swęj i innych pokojów. *Biel. Św. 220.* obicia, Befleidungen. ODZIEWISKO, a, n., odzież podła, brzydka, n. p. Dziewczę na nim odziewisko było. *Zebr. Ow. 320.*

ODZIEWNAĆ komu, f. odziewnie intrans. jednł., Odziewać niedok., na drugiego ziewanie ziewaniem odpowiadać; *Graec. ἀντιχασμάομαι. Cn. Th., einem nachgähnen.*

*ODZIEWNY, a, e, odziany, okryty; bekleidet, bedekt. Drzewa odziewne owocem. *Zab. 13, 174.* ODZIEŻ, *ODZIERZ, ODZIEŻA, y, ż., ODZIEŻKA, i, ż., zdrobn.; *Boh. oděw - vestis, (oděj - armatura, oděne - armatus); Slov. oděw, raucha, (cf. rucho); Sorab. 1. wobhlecenžžno, wodžewk; Carn. odeja tegumentum, oblazhilo, obleka; Vind. odeja teges, oblazhilo, odievalu, odizhia, obliek; Croat. oděcha, odělo, odetel, oditel, odev, oprava, halja; Dal. oditya; Rag. odjecchja; Bosn. odjecchja, haglina; Slav. hodicha; Ross. одежда, одежда, одѣяніе; Eccl. риза; (słowo Ruskie. Dudz. 32); odzienie, die Kleidung. Zdradnym oszustom sprawuje odzieżę. *Jabl. Tel. 40.* Widząc jej *odzierze, Zrzuci swoje, a w nie się co rychlej przybierze. *Zab. 6, 7.* Odzieżę. *Petr. Ek. 108.* Zmokła odzieżę schła na pagórku. *Zab. 15, 46.* Czerwonych złotych 300 będzie dosyć na stół, metrów, odzieżę przystojną. *Teat. 19, 83.**

ODZIMNY, a, e, zimowy. *Tr., Winter.* *ODZIMIE, ia, n.; *Ross. озиміе; pozimie, poźna po swojej porze zima, ber Nachwinter.*

ODZIOMEK, ob. Odziemek.

ODZŁORZECZYĆ, f. odzłorzeczy cz. dok., na wzajem zlorzeczyć, na zlorzeczenie zlorzeczając odpowiadać, remaledicere. *Cn. Th.; widerstufen. Włod.*

ODZNACZYĆ, f. odznaczy cz. dok., Odznaczać niedok., §. a) znacząc odróżnić; besonders auszeichnen, abzeichnen, distinguiren, ausmerken. Czucie żywsze, dla odznaczenia go od innych, zwano miłością. *Teat. 41, 114.* Charaktery rzezczy i osób, w twom dziele wprowadzonych, właściwie odznaczone i zachowane być mają. *Pir. Wym. 320.* Planu

w myśli ułożonego na papierze odznaczenie, abrysem zowią. *Kluk. Rosl. 1, 38.* Grzbiety ścian łożowych odznaczają się, i podług tego odznaczenia, zbiera się drzewo ukośnie. *Jak. Art. 1, 289.* — §. b) Odznaczać: na znak znakiem odpowiadać, baß Zeichen erwidern. Na rufie stojąc, żegnał go ręki kiwaniem. Także mu odznaczała, kiwając też za nim. *Otw. Ow. 451.*

ODŻONAĆ, ob. Odżenić.

ODZOW, u, m.; *Ross. отзывка; odgłos; ber Widerschall, Widerhall.* Niechaj się echo coraz odzwowie, A odzow w dalsze podaje lasy. *Zab. 10, 206. Zabł., et 10, 201. Zabł. — §. Odzow do wyższego sądu. Czack. Pr. 2, 105. ib. 100; ob. Odzew.* ODZOWIC, ob. Odezwać. ODZOWNY, a, e, ODZOWNIE adverb., §. 1) odgłos dający; widerhallend, widerhallend. Gaiki gwarem leśnej rzeszy odzowne. *Nar. Dz. 2, 55.* W tym zagrzmi trąba, aż brzegi Wiślane Trzykroć odzownym rozległy się echem. *Kniaz. Poez. 2, 59.* — §. 2) Odzowny: odwołany, do odwołania, mogący być odwołanym, cofniętym, albo od którego odzew, t. j. appellacya, idzie; wideruffbar, widerufflich, abrußbar. Najwięcej używa się negative nieodzowny; *Croat. nedozovlyiv; Ross. непреложный.* Bogów wyroki są nieodzowne i niewzruszone. *Pilch. Sen. list. 2, 266.* Podał się Jowisz losów nieodzownej sile. *Dmoch. II. 2, 115.* Nieodzowny cie wyrok z bładą śmiercią goni. *ib. 2, 127.* Męki wieczne nieodzowne. *Smotr. Apol. 114.* Wyroki sejmu o wszystkich Rzpltej potrzebach nieodzownie stanowią. *Ust. Konst. 2, 268.* Jeżeli nieodzownie wyrzekłeś moje ukaranie... *Przyb. Luz. 104.* Nieodzowne potrzeby. *Przestr. 534.* (t. j. konieczne, gwałtowne). Nieodzowność *Ross. непреложность.*

ODZUĆ, f. odzuję cz. dok., Odzuwać niedok., już pożute znowu gryźć, przeżuwać, wiederfäuen. Zwierzęta odzuwające, wół, baran, kozieł. *Zool. 62.* Bydłętom odzuwającym sa cztery żoładki właściwe. *ib. Kluk. Zw. 1, 41.*

*ODZWIĘCZYĆ, *ODZWONIC cz. dok.; *Eccl. обзвучаю, обзвезваю circumstrepo.*

ODŹWIERNI, ODŹWIERNY, G. ego, subst., wrotny, bramowy, ber Thürhüter; *Slov. wratný; Croat. vratar; Bosn. vrator; Ross. дворникъ, придверникъ, дверникъ.* Prosił odźwiernego, aby go z kościoła nie wypędzał, gdy zamykał; ale wrotny kościelny grubo mu łajac począł. *Sk. Żyw. 1, 229.* Drugi z stopniów święcenia jest odźwiernego; jego urząd nosić klucze kościelne, zamykać, otwierać kościół, wypędzać wykłete. *Karnk. Kat. 264. Kucz. Kat. 2, 616.* Odźwiernych mu nie trzeba, strzegą drzwi dłużnicy. *J. Kchan. Dz. 54.* Odźwierny serca pańskiego. *Zab. 7, 305.* wierniś. ODŹWIERNIA, ODŹWIERNIA, ODŹWIERNICZKA, i, ż., dem., die Thürhüterinn; *Bosn. vratariça; Ross. дверница, придверница.* Odźwiernia bram piekielnych. *Przyb. Milit. 60.* Odźwierniczka. *Sekl. Joan. 18.* — §. Komora odźwiernego, szwajcarnia. *X. Kam., die Thürhüterstube.* ODŹWIERNIE, ego, n., przypustne, podarek odźwiernemu. *Cn. Th., Włod., Einlaßgeld.* ODŹWIERNICTWO, a, n., urząd odźwiernego, baß Thürhüteramt. Odźwiernictwa nie zdano nikomu; *custos in limine nullus* *Zebr. Ow. 287.* — ODŹWIERNIK, a, m., *Medic. pyro.*

lus, prawe żołądka uście. *Perz. Cyr. 1, 178. et 47. die rechte Deffnung des Magens.*

ODZWYCZAĆ, *f. odzwyczać cz. dok.*, Odzwyczać *niedok.*, odkładać, oduczać kogo; abgewöhnen, entwöhnen; *Sorab. 1. wotwożam; Vind. odvaditi, odvajati; Croat. odvagyujem, odvucham; Ross. отвадить, отваживать.* Odzwyczażenie, *Vind. odvada, odvajenje; Ross. отвадка, отваживание.* Odzwyczać się, *ob. Odwyknąć; (Vind. odvadim se).* Nie za tydzień, ani za rok, złym się rzeczem odzwyczać, a przyzwyczać dobrym. *Hrbst. Nauk. h 7 b.*

ODZYĆ, *f. odżyć neutr. dok.*, na nowo rozpocząć żyć; von neuem aufleben, neues Leben bekommen, *cf. ożyć; (Ross. отжить przestać żyć, pożegnać się z życiem; przestać być przy kim).* Gdyby on odżył, i w tymże u świata był szacunku, jak przedtem. *Mon. 65, 462. Siem. Cyr. 536.* Nadzieja w sercach naszych odżyła. *Gaz. Nar. 1, 92.* Odżyła wojna z większym gwałtem w następującym roku. *Nar. Hst. 4, 158; cf. odżywić.*

ODZYSKAĆ, **ODYSKAĆ**, **ODISKAĆ**. (*Cn. Th.*), *f. *odiska*, odzyska *cz. dok.*, Odzyskiwać *frequ.*, odzyskuje *pr.*; przychodzić znowu ku swemu; *Sorab. 1. wopat dostahwam; Vind. oddobiti, doldobiti; Ross. отыскать, отыщу, отыскивать; Eccl. воспристяжеваю; wieder gewinnen, wieder erlangen, wieder erhalten.* Chory siły odzyskiwać zaczyna, i już wychodzi. *Perz. Lek. 310.* Jan Zamojski ziemię Moldawską odzyskał do królestwa Polskiego. *Pap. W. 2, 62.* Niema się co podobać, kiedy kto bez potrzeby cudzego słowa pożyczka, a miasto odzyskał, mówi: rehabilitował. *Corn. Dw. 45.* **ODZYSKANIE**, *a, n.*, **ODZYSK**, *u, m.*, *der Wiedergewinn; Eccl. възстановленіе, възвращеніе, възвращеніе.* **ODZYSKACZ**, **ODISKACZ**. (*Cn. Th.*), *a, m.*, odzyskujący, *der Wiedergewinner; Bosn. dobitnik; Rag. priosvoitegl; Eccl. обрѣтникъ, обрѣтатель.* **ODZYSKALNY**, *a, e*, do odzyskania; *Eccl. избѣщенный, котораго отыскать должно.*

ODZYWAC, *ob. Odezwać.*

ODZYWIĆ, *f. odżywi cz. dok.*, Odżywiać *niedok.*, zgłodniałego niedźnego posilać, *cf. ożywić; Vind. resbiulati, islohkotiti, polohkuvati; mit Nahrung stärken, erquicken.* Wilk łustemi barany swe odżywił głody. *Gaw. Siel. 391.* Cały obóz się trawi, nie mogąc ani się odżywić, ani nieprzyjaciela do bitwy przywieść. *Chrośc. Fars. 279.* Z własnych folwarków ubogich odżywił jak synów. *Chrośc. Job. 105.* Władza odżywiająca, znajduje się w ciałach, mających konieczny wpływ na życie organicznych istot. *Śniad. Teor. 54.* Celsus wylicza te rzeczy, które niejaka tucz i odżywienie ciała dają, *reficiunt.* *Syxt. Szk. 45.* Zmysły moje odżywiają tą nadzieją. *Teat. 49, 111.* *Bogust.* **ODZYWIĆ** się = posiliwszy się ożyć; neues Leben bekommen, zu neuen Kräften kommen. Zgoła wszystko się znowu stworzenie odżywi. *Zab. 15, 160.* Odżywianie się; *recreatio ab aegritudine. Cn. Th.; Wiedergebening.* **ODZYWICIEL**, *a, m.*, odżywiający, *der Wiederbeleber.* Odżywiciel zatopionego świata, Deukalion. *Zab. 4, 364.* **ODZYWNOŚĆ**, *ści, ż.*, jest to własność materji odżywniej, mocą której wszystkie postaci życia przyjąć jest zdolna. *Śniad. Teor. 68.* Belebungskraft. **ODŻYWNŹ**, *a, e*, od-

żywiający, *neu belebend.* Materja odżywna lub ożywna jest ta, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Śniad. Teor. 57.*

O F.

*OFALTORZYJA, *ob. Oferta, Ofertoryum.*

OFARBOWAĆ *cz. dok.*, w koło pofarbować; befärben, umfärben. Ofarbował przyjsie swe niewinną krwią dziełek. *Rej. Post. F 1.*

OFEJDAĆ, *f. ofejda cz. dok.*, osrać, posrać; beschmeißen; (*Croat. ofaytavam humecto*). Nie ciągnij psa za ogon, bo cie ukąsże albo ofejda. *Rys. Ad. 42.* Ofejdawszy oblizuje. *ib. 52.* (*cf. obraziwszy leczyc; uderzywszy pogłaskać.*) Ofejdać się *Boh. neřaditi.*

*OFERT, *u, m.*, **1. OFERTA**, *y, ż.*, ofiarowanie grzeczne, (*z Franc.*, *cf. Lac. offerre, cf. oblata*); böfliche Anerbieten, Dienstantrag. Nie chciała mnie słuchać, gdym do niej palił oferty. *Teat. 54, 31.* *cf. cholewy smalić; da ich ihr die Cour machte.* Słówek, ofertów i tytułów siła. *Past. Fid. 262.* Judasz Pana ofertem wydaje nieszczerym. *Pot. Zac. 41. t. j. pocałowaniem.* — **2. OFERTA**, **OFERTORYUM**, ***OFALTORZYJA**, część mszy ś.; ein Theil der Messe. We mszy owo miejsce po *Dominus vobiscum*, aż do tego, gdy xiądz mówi: *per omnia saecula saeculorum*, ofertoryum się nazywa. *Pim. Kam. 144. ib. 124.* Przy ofercie Król koronowany chleb i wino na ołtarz kładzie. *Gwagn. 191.* Grzegorz papież ustawił we mszy *ofaltorzja. *Biel. Św. 69.* **OFERTOWAĆ** się, *f. ofertuje się recipr. dok.*, usługi swoje ofiarować, swoje Dienste anbieten. Wszędzie się ofertował, lecz nigdzie statecznie. *Bardz. Trag. 454.* **OFERTOWNICZEK**, *czka, m.*, fireyk, unizony sługa całego świata; ein Speichellecker, unterthänigst gehorsamster Diener. Strzeż się ofertowniczków, którzy różne kształty według czasu na się biorą. *Fredr. Ad. 19.*

OFIARA, *y, ż.*, **OFIARKA**, *i, ż.*, *zdrobn.*, *Bals. Św. 1, 106.* *z Lac. offerre; ofiarowanie Bogu; das Opfer, Opfer; Boh. ofera, obět, (ob. Obiata); Slov. obeta, dobrowolný dar; Sorab. 2. hopor, oppor, hoppor; Sorab. 1. wópor; Carn. aldov (cf. hołd, hołdować), vóř, (cf. kolina = bydło od ofiary, ob. Kłóc; kaldovniza = stół od ofiar bitych); Vind. ofer, offer, aldou, mesha, saklani ofer, kervotozhni aldou, kaldovina = ofiara bita, cf. kaldun; Croat. alldov, sártva (cf. żar), poszvetilische; Dal. sartva; Hung. áldás benedictio, áldozat sacrificium; Bosn. posvetilicete, suetilicete (cf. światłość), sgjartva, sgivuića od posvetiliceta; Rag. poklón, dár, posvetilicete, svetilicete, hártva; Slav. prikazalishte (cf. przykazanie); Ross. жертва, святилище; Eccl. свѣща, жрѣтка, приношеніе богу, трѣба (cf. trebnik, cf. trzewa), жертвенная, жремая. W ofierze Bogu co dajem; a w sakramencie łaskę jaką od Boga bierzem. *Sk. Kaz. 285. Karnk. Kat. 201.* *cf. ofiarować Jowiszowi uroczyście czyny, sacra. Zebr. Ow. 179.* Ofiarę człeczą odprawować. *Past. Fid. 511; ein Menschenopfer.* Częstoć sakrament ciała bożego imieniem ofiary bywa mianowany. *Kucz. Kat. 2, 402.* Ofiara bezkrewna. *Bals.**

Niedz. 1, 141; duchowna i bezkrwawa. Sk. Dz. 210. — §. Ofiara, co się ofiaruje; daß bargebrachtē Opfer. U ołtarza stała z złocistemi rogi ofiara. *Otw. Ow. 260.* Chlebna ofiara. *Hul. Ow. 59. —* §. Po odpustach siedzą baby przed kościołem na cmentarzu z ofiarkami (woskowe osóki dęte, lub też części ciała, n. p. ręce, nogi, serce i t. d.), które przechodzą kupują, i wszedłszy do kościoła na ołtarzach składają. *Bandtk.;* Ablassopfer. — §. Ofiara dobrowolna na wsparcie Rzpłtėj. *Jez. Wyr. (cf. ofierniczy rejestr).* Dobroczytność i wspólne udzielanie ofiarami nazwane są. *Salin. 497. —* Na ofiarę dawać: odszkodować, odzalaować, odważyć; aufopfern, Freis geben. Damoklesa rozjuszonemu pospólstwu dajcie na ofiarę; może się krwią jego ułagoda. *Boh. Kom. 2, 519.* Wielkie i bogate miasto łupiestwu na ofiarę poszło. *Pilch. Sall. 236. (oddane, pozwolone było). —* Ofiara czego komu; *Vind. ponudba, daß Anbieten.* Ofiarą dawać: ofiarować, darować; anbieten, hingeben. A wszelkie im pomocy ofiarą podaje, Jakie im tylko mogą starczyć jego kraje. *Przyb. Luz. 57.* OFIARNICKI, a, ie, OFIARNICZY, a, e; *Boh. obětnj; Ross. жертвенный, жерчий; ofiary sprawujący, żerecki, ofiarownicki; Opfer, Opferpriester. Aaron sprawował urząd ofiarniczy. Budn. 1 Chron. 6, 48. Jer. Zbr. 58.* Arystobul ofiarnicze dostojęstwo przemienił w królestwo, na sromotę stanu ofiarniczego. *Jer. Zbr. 29.* OFIARNIK, OFIAROWNIK, a, m., OFIAROCZYŃCA, y, m., (*Chmiel. 1, 30.*); *Vind. ofravez, alduvauz, ofrar, ofruvauz, meshuvauz; Carn. alduvavz, kalduvavnek, kalduvavz; Sorab. 1. wopornik; Eccl. жертвецъ, жръць; der Opferpriester.* Co insi, tłumacząc stary testament, kapłanem zowią, to ja ofiarnikiem, ofiarownikiem; bo prostak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego, jakowi teraz kapłani Rzymscy. *Budn. Bibl. praef.* Ofiarownik, względem ofiary ofiarowania, rzeczą samą ofiarownikiem zostawa; póki ofiary nie będzie ofiarował, póty nie może być ofiarownikiem. *Salin. 4, 496.* Nie kapłanów, nie czystych ofiarowników, ale mocnych sobie obrońców szukają. *Sk. Dz. 503.* Ofiarownik pogański. *Otw. Ow. 655. et 435; (cf. ofiarownica). —* §. Ofiarownik, stół ofiarniczy: der Opfertisch; (*Vind. et Carn. kaldounishe, kaldouniza, kaldouna mifa*). Po przyniesieniu z ofiarownika świętych darów, tę modlitwę kapłan mówi... *Pim. Kam. 135.* OFIARNIKOWY, a, e, do ofiarnika należący, Opferpriester. Wargi ofiarnikowe mają strzedz umiejętności. *Budn. Mich. 2, 7.* OFIARNY, OFIAROWNY, a, e; *Boh. obětnj, (cf. obiata); do ofiar należący, Opfer. Niechaj udziela ołtarz ofiarny. 1 Leop. Exod. 35.* Toporem ofiarownym białego kark zrazić chce byka; *sacrificia securi. Zebr. Ow. 301.* Ceremonie ofiarne. *Biał. Post. 183.* Człowiek w głupich zapędach w rząd się z Bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab. 9, 110. Zabł. OFIAROSTANOWICIEL, a, m., der Oberopferpriester. Przełożonych nad ofiarami ofiarostanowicielmi mianujemy; reges sacrorum. Petr. Pol. 2, 150.* OFIAROWAĆ, ał, uje, cz. *niedok.; (Boh. et Slov. oferowati, oferugi, obětowati, obětugi, prednáseti; Sorob. 2. hopprowasch; Sorab. 1. wopruyu; Carn. ofruvati, ofram, ofrujem, vofram, vofru-*

*jem, aldujem, kalduvam; Vind. offrovati, ofrati, ofruvati, alduvati, kalduvati, ofer saklati; Croat. aldujevati, poszvetiti; Hung. aldozom; Rag. posvėtiti, posvechivati, posvetillovati, poxartviti, prikazati, poklonitti; Ross. жертвовать, пожертвовать; Eccl. жръти, жру); §. 1) Bogu ofiarę czynić, offerri. Prosiła go, aby w domu jej ofiarował, t. j. mszą s. miał. *Sk. Żyw. 2, 400.* Dyakoni, nie jako ofiarujący, ale jako służący, nie dotykając się najśw. sakramentu, patnęę podnoszą; a kapłan, któremu właściwie ofiarować należy, i który już w samym poświęceniu ofiarował, doskonałą już ofiarę bogu dedykując, mówi: twoje z twoich i t. d. *Pim. Kam. 119. —* §. *Constructio obsoleta:* Prusacy do bożka swego z gesiami, z kury i inszemi ptastwy ofiarowali się. *Biel. 45. (t. j. ofiarowali mu ptastwa). —* Mojżesz ofiarował Aarona i syny jego. 1. *Leop. Lev. 8, 6. (t. j. ofiarę sprawując poświęcił). —* Ofiarować Bogu jaka krzywdę, urazę, zdać ją na Boga: Gott anheim stellen. *Mon. 74, 359. —* §. Ofiarować się, ślubem obowiązać się Bogu do czego, n. p. W chorobie swojej ofiarował się do Częstochowy, sc. isć. *X. Kam.; sich durch eine Gelübde verbinden. —* §. 2) *Transl.* Ofiarować, odszkodować, odzalaować, poświęcić; *Vind. gorofrati, gorofruvati; aufopfern.* Ofiaruję się: oddaję się na zgubę za kogo. *Cn. Th. Chrystus ofiarował się samego, przeto ofiarnikiem nazywany bywa. Salin. 4, 323; Ross. предложени. —* §. 3) Ofiarować co komu: potykać go czym, (*cf. orędownać 3.*); anbieten, darbieten, antragen; (*Carn. mołeti, molim, ponudeti, ponudem, ponujam, sporozham; Vind. ponuditi, ponujati, doponuditi, naponuditi, oponuditi, podajati, dodeliti, pomoliti, priedpomoliti; Croat. nuditi, ponuditi, ponujam, ponudilszem, nanujam; Slav. ponuditi*). Lichwiarze do nas się zbiegają, i ofiarują nam pieniądze. *Teat. 23, 51. —* Ofiarować się komu: potykać swoją usługą; sich einem anbieten, antragen. Gdy się kto nazbyt ofiaruje, Albo już zdradził, albo się gotuje. *Cn. Ad. 255. Rys. Ad. 15. Fredr. Ad. 19. Stryjk. Henr. A 5.* Ofiaruje się co, zdarza się, trafia się; es ereignet sich, begegnet, befindet sich. Żydzi zamiast Jehowa czytają Adonai, ilekroć się w piśmie ofiaruje. *Farn. 52. — Obsol.* Ofiarować się komu: stosować się do jego chęci, dogadzać mu; einem zu Gefallen leben, ihm willfahren, sich nach ihm bequemen. Żelim przysłał posła do Zygmunta, iż chce pokój z nim trzymać; a Zygmunt także się ofiarując Tureckiemu cesarzowi, posła odprawił. *Stryjk. 711.* Jagiełło, usłyszawszy o przyjachaniu Witołdowym do Wilna, co rychłiej do Litwy się wyprawił; tam się Witołdowi i układnie ofiarował, i z Skirgajłem go pojednał. *Stryjk. 460.* OFIAROWNICA, y, ż., która ofiaruje Bogu, die Opferpriesterinn. Domu dobrego panny za ofiarownice bogini służyły. *Pot. Syl. 121. Otw. Ow. 432.* OFIAROWNICKI, a, ie, ofiarniczy, Opfer. Wy będziecie mi królestwem ofiarownickim i narodem świętym. *Budn. Exod. 19, 6.* Przeszły Jordan stopy nóg ofiarnickich na susza. *ib. Jos. 4, 18.* OFIAROWNICTWO, a, n., urząd ofiarniczy; Opferpriestertum, Priestertbum. Poświęcisz mi ich na ofiarownictwo. *Budn. Exod. 29, 1.* OFIAROWNIK, ob. Ofiarnik. OFIARUJE, ob. Ofiarować.*

OFICYAŁ, a, m., namiestnik biskupi w sądach i jurysdykcji duchownej. *Kras. Zb. 2, 269*; der bischöfliche Stellvertreter. OFICYALISTA, y, m., powszechnie w prawie Polskim, osobliwie sądowych, urzędników nazwisko. *Kras. Zb. 2, 269*; ein Officialist, Officiant, ob. Oficyant. OFICYALSKI, a, ie, do oficyała należący, Official. Rzeczy oficyalskie. Tr. OFICYALSTWO, a, n., urząd i władza oficyała, das Officialat. Oficyalowie odprawują popis wszystkich osób kościelnych, każdy w oficyalstwie swoim. *Vol. Leg. 5, 168*. OFICYANT, a, m., sacerdos qui sacrificando fungitur. *Cn. Th.*, (cf. celebrant); der das Hochamt verrichtet. — §. Oficyant: oficyalista, *Vind. ofiziantar*.

OFICER, OFICYER, a, m., nazwisko powszechnie urzędników wojskowych, tak Polskiego, jako i cudzoziemskiego autoramentu. *Kras. Zb. 2, 271. Gaz. Nar. 1, 214*; der Officier; *Slav. officir*; *Vind. predstoinik, shlahtni flushnik, isvilhni flushnik, ofezier*. OFICEREK, OFICYEREK, rka, m., demin.; ein Officierchen, Oester. Officierl. Coż się stało z owym młodym oficyerkiem? *Teat. 13, 4*. Ma minę w tym mundurze oficyerków, którzy to nie dawno z pazików powychodzili. *ib. 15, 31*. OFICERKA, i, ż., żona oficerska; die Officierfrau. Wszystkie oficerki garnizonu całego szaleją za moim panem. *Teat. 11, 46*. OFICERSKI, a, ie, do oficera należący; *Slav. officirski*; *Ross. u Kozaków значковий*; Officier. Przyrzekł oficerskim słowem. *Teat. 7, b, 63*. Sprawić się po oficersku. *ib. 48, 62*. OFICERSTWO, a, n., ranga oficerska, Officierrang. *Jabl. Buk. J 3*.

OFICYNA, y, ż., OFICYNKA, i, ż., demin., poboczne budowanie przy pałacu lub dworze pańskim, dla oficyalistów dworskich; Seitengebäude, Nebengebäude für die perschafflichen Officianten. Po prawej ręce dziedzińca była oficyna kuchenna, z izbami dla czeladzi. *Kras. Pod. 1, 6*. Oficyna wygodna. *ib. 2, 159*.

OFICYUM, n., nabożeństwo, obrządek kościelny, osobliwie zaś, pacierze kapłańskie. *Kras. Zb. 2, 269*; die vorgeschriebene Kirchenandacht, cf. agenda. OFICYUSZ, a, m., księga zawierająca oficyum, agenda; die Kirchenagenda. W brewiarzach, dyurnalach, oficyuszach i inszych książkach nabożnych. *Solsk. Geom. 3, 59*; (cf. trebnik).

OFIERNICZY, a, e, od ofiar dobrowolnych; freywillige Gaben betreffend. Protokół ofierniczy. *Gaz. Nar. 2, 278*.

OFKA, i, ż., imię Staropolskie: Agata. *Jabl. Her. Ofka, t. j. Eufemia. Biel. Św. 235*.

OFLINA, y, ż., lina bramująca boki żagla; jest na końcu u hamulca uwiązana, i zakłada się na kule. *Magier. Mskr.*; das Seitentau am Segel.

OFNAL, *Haur. Ek. 178, ob. Hufnal, z Niem. der Hufnagel*.

OFUK, u, m., ofuknienie, fukanie; Schelten, Toben. Prośbom moim dzikim tylko jakimś odpowiadał ofukiem. *Teat. 2, 121*. OFUKNAĆ, f. ofuknie cz. jedntl., Ofukać *niedok.*; (*Boh. offaukati se na někoho, obauzeti, obauzým*; *Carn. nergám, naherkati, saherkati, saherzhati, sadresitise, se obregniti, sareshati na koga, okleti, okounem*); potając; schelten, ausschelten, ausschmähren. Gdy koło niego płakali, ofuknął ich: czemu lepiej pacierza nie mówicie za mnie? co mi po tym płakaniu? *Birk. Zbar. D 3*. OFU-

KNĄĆ się na kogo: obrzucać się. *Cn. Th.*, oburzać się; einen anfahren, hart anlassen.

O G.

OGADAC, f. ogada *act. dok.*, Ogadywać *frequ.*, ogaduje *pr.*, na język brać, zaocznie o kim źle gadać, obnosić go; einen beteden, verláumden; *Vind. obrezhi, obriekati, obmarnuvati, obsierati*; *Croat. ogovarjati, ogovárjam, oblaajem*; *Bosn. opagnkati, pagnkati*; *Ross. вадить, вадять, оболтать, обалтывать, наказать, наказывать, накутать на кого, наябедничать*. Ogadać kogo niewinnie. *Teat. 28, 21*. Nie lubię nikogo ogadywać. *ib. 24, b. F 2*. Liszka wilkowi przyjaćiel psuje, Po całym lesie go ogaduje, Ze żarłok nigdy nie nasycony. *Karp. 7, 17*. Ogadywanie, potwarz, obmowa; *Vind. obriekanje, obmarnuvanje, obrezhenje*; *Croat. ogovor, oblaajavka*; *Ross. об-ность*. Miał materią do ogadywania go. *Mon. 70, 14*.

OGADACZ, a, m., obmowca, potwarca, oszczerca; der Verläumder; *Vind. obriekavec, obmarnuvauz, obriekar, f. obriekarza*; *Croat. oblaajavec, ogovoritel, ogovarjavec*; *Bosn. oprankavaç*; *Ross. поноситель, f. поносительница*.

OGALAĆ, ob. Ogolić. OGAŁACAC, ob. Ogołocić.

OGAŃ wilecza, *Botan., ob. Wilecza ogań*. OGANE CZNIK, a, m., flabellifer. *Mącz.*, oganiacz, z oganką chodzący; der Webeltrager, Webler.

OGANIAĆ, iał, ia, *act. niedok.*, 'Ognać *dok.*, oganka od much, od ptaków etc., bronić, strzedz od szkody; hüten, bewahren, wehren, das Schädliche wegtreibend; *Boh. ohaněti*; (*Sorab. 1. wobhonicz zgruntować*); *Vind. okulgniti, okulgnati*; *Eccl. оганяю*; *Ross. обмахнуть, обмахивать, (обогнать, обогонять доścignąć)*. Oganiać proso cudze: pracować za kogo innego. *Dudz. 48*. Cudzą pszenieć ogania, a jego wróble piją. *Rys. Ad. 7. Pot. Arg. 729. Falib. C 5*. Oganiać cudze konopie. *Nar. Chodk. 1, 169. Rej. Zw. 237*. Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teat. 20, 112*. (czuwa nad nim). Wszystko Bogu podobna, choć człeku nie zda się, Wróbel proso ogania, wilk barany pasie. *Pot. Pocz. 147*. (na opak wszystko). — *Transl. Kazimierz posłów do Jerzego wyprawia, którzyby go ze złego rozumienia ognali; purgare. Krom. 627*. — §. Oganiać co, koło czego, pędem oblecieć; umrennen, jänell umkreifen. Cztery kroć miesiąc w pełnym świat był ognal kole. *Żebr. Ow. 38*. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz lejcem niestanownej ziemi. *Zab. 12, 120. Nar.* — §. Naszczepił winnicę i ognal ją płotem. *1 Leop. Marc. 12, 1. t. j. opędził, obwiódl, otoczył ją płotem; umringte sic*. Ognany trzcina, Drze się Numik do morza z rzeczniemi wodami. *Żebr. Ow. 356. (tectus)*. — *Aliter*: Nie możem ognąć potrzeb naszych. *Summ. Umiar. B 3 b. (opędzić, uspokoić, zadosyć im uczynić)*. Występek ten ognąć mógł, i ochylić słowy. *Żebr. Ow. 324. defendere valuit*. Pan, aby gębę jego ognal, a dopieroż złą, suknią z grzbietu przeda, ażeby ten gębaty grzech sławy mu nie ujął. *Mon. 76, 770*. (aby mu gębę zatkać). — §. Oganiać: odganiać, wegshuehen. Ptaki muszą ludzie

w winnicach oganiać. *Cresc.* 328. OGANIAĆ się *recipr.*, (sich fächeln), wedeln oder fächern von sich wegtreiben. Oganiają się woły, oganiają konie, Bo inaczej nieby im było po ogonie. *Pot. Jow.* 2, 63. Darmo się pies ogania muchom, i macha ogonem. *P. Kchan. Orł.* 1, 295. — *Transl.* Oganiać się komu - odejmować się, sich jemandes erwehren. Ognąć się pogranicznym nieprzyjaciółom nie zdołamy. *Star. Ref.* 55. Nie mamy się poganinowi czym ognąć. *ib.* 41. Tak się dobrze ziemia Inflantska Moskwie oganiała, że jej nic uczynić nie mogła. *Biel.* 349. *Gwagn.* 417. Starosta nie mógł się zbójcom ognąć. *Biel.* 366. OGANIACZ, a, m., *Tr.*, der Fliegenwedler; Oganiaczka *fem.*, ob. Oganechnik. OGANISTY, OGANCYSTY, a, e, rozłożysty, osłaniający, beschattend; (*distg.* ogoniasty). Pasternak polny w wierzchu ma okołki oganicyzaste. *Syr.* 1055. Cedr piękny w gałęzie, i oganisty. *W. Ezech.* 51, 3. Oganiste i gałęziste drzewo. *ib.* 14. *Budn. ib.* Miał drzewo w swym ogrodzie, którego się listem i cieniem niezwyčajnie cieszył oganistym. *Pot. Zac.* 155. OGANKA, i, ż.; *Boh.* ohanka, placacka, pleskacka; *Slov.* ohaňka; *Sorab.* 1. wěchlawa; *Carn.* pokéřz, muhovněk; *Vind.* muhjak, muhounik, muhannik; *Croat.* mahalo, branilo, puhalo; *Ross.* мухогонъ; a) narzędzie do oganiania; der Wedel, Fliegenwedel. Mucha, co skromnym pyszczkiem kawałka dotknęła, Już ucieka, bo na nią oganka machnęła. *Vol. Saut.* 21. Mucha oganką niezegnana. *Pileh. Sen. gn.* 255. Nie leda oganka oganiać się musi, O kogo się ten zły bąk uporeczywił kusi. Ale niemasz oganki na to najpewniejszej, Nie dawać mu przyczyny do złego najmniejszej. *Rej. Wiz.* 102 b. — *Flabellum*, oganka, którą wiatr czynią. *Macz.*, powiewaczka, ein Windfächer. Oganka wieje na niego. *Eraz. Jez. B.* 4 b; cf. wachlarz. b) Oganka - kropidło; der Sprengwedel, Reihwedel. Gdy się biskup do ołtarza gotował, ujrzał kapłana trędowatego, który ogankę trzymał; wzięwszy tedy od niego ogankę, podał ją innemu. *Sk. Żyw.* 1, 514.

OGAR, *OGARZ, a, m., der Stäuber, Stöber, ein Jagdhund; *Boh.* ohaň; (*Ung.* agár, chart). Ogary zapuszczone w knieje, tropem i wiatrem idąc za zwierzem, i głosem go jeszcze swoim przerażając, napędzają na ludzi, po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 1, 390; (cf. brzesznik, brzechun; cf. wietrzny, kopytny). Na zająca potrzeba psów, którzyby go głośnym straszyl szczeniem, jak ogarowie. *Cresc.* 637. Tak *ogarz szczeka, jako i kundys; ale wždy i ogarza poznać kiedy szczeka na wilka, a kiedy zająca goni. *Rej. Zw.* 146 b. Ogarowie kwilą, w głębokie zaciekłszy się cienie. *Tward. Daf.* 7. Wyżeł najduje, ogar goni. *Gorn. Dw.* 197. Strzelec budzi ogary, te śpieszą do niego, Idzie w czaty, na zwierza już upatrzonemu. *Kras. Oss. II* 4 b. Ogar który pojętnym zwierza śledził uchem, Skomli uciesznie panu swojemu za uchem. *Pot. Jow.* 92. Chart pokorny, *ogarz łakomy, wyżeł zdradliwy. *Rys. Ad.* 6. *Ogarz Ceberus. *Rej. Wiz.* 162. Wszysey jak ogary za summami latają. *Zab.* 15, 203. Miana ogarów: cymbał, cwejnós, grzmilas, zagraj, buffon. OGARCISKO, OGARZYSKO, a, n, mizerny ogar, ein elender Stöberhund. *Tr.* OGARCZE, *OGA-

RZE, ęcia, n, szczenie ogarów, ein junger Stöberhund. Ogareta. *Ostror. Mysl.* 11.

OGAREK, rka, m., (*Boh.* oharek; *Bosn.* ugarak, ugarcich od svichje; *Rag.* ugòrak, ugàrak, ugarcich, ugàrcina; *Ross.* огарокъ; (огарки жуел, нагаръ ustrzyżyny świecy; огаръ ogorzalosc od słońca); *Eccl.* угарки, огарки ustrzyżyny knota; *Carn.* ogùrk; *Vind.* ogorek; *Croat.* ogorek - głównia paląca się; dopalony prawie kawałek świecy; ein Endchen Licht, ein kleines Ueberbleibsel von einem verbrannten Lichte. Świeca dogorywała, że przyszło do ogarka. *Birk. Dom.* 88. Jak przed jasną Lampą ogarki, przed tobą twoi przeciwnicy gasną. *Pot. Arg.* 26. — § Nie bój się, a serce twoje niechaj się nie lęka dwu ogarków tych głowien kurzających się. 1 *Leop. Jos.* 7, 4. niedopałków. — §. Udzielał naczynie, w którym one utarte z kagańców ogarki, miano gasić. 1 *Leop. Exod.* 57. (ustrzyżyny, sznupki).

OGARNAĆ, OBGARNAĆ, ogarnał, ogarnęli, f. ogarnie *act. jedntl.*, Ogarnywać *frequ.*, Ogarniać, ogarnia, ogarnuje *niedok.*; (*Boh.* ohrnauti, ohrnowati *succingere*; *Carn.* oggerinti, oggrinem, sagernem; *Vind.* ogerniti, preogerniti *tegere*; *Croat.* ogernđjem *circumamicio*; *Rag.* garnutti, ogarnutti *tegere*; *Bosn.* ogarnuti, ogrrinuti); 1 a) obejmować w około, otaczać; rund um umfassen, umgeben. Ogarniam ręką *Eccl.* огорстаю, огорщаю, объемяю *горстию*. *Circumsideo*, obsiadam w około, obgarniam, oblegam. *Macz.* Grube ciemnoty obgarniają ziemię. *Stas. Num.* 2, 158. Powódz ogarnęła pola, łąki i lasy. *Bardz. Luk.* 55. Ogarnowały mię strachy jako wody. *Radz. Ps.* 88, 18. Strach słuchających serca ogarniać zaczyna. *Przyb. Lus.* 246. Wejrzenie na mnie ogarnęło ich strachem. *Teat.* 49, 44. *Bogusł.* Straszny mię smutek ogarnął. *Teat.* 57, 56. Spustoszenie i niewola ogarniają ojczyznę. *Weg. Marm.* 5, 215. Nie gaśnij sprawiedliwości światła, bo bez twych promieni, ogarną ciemności, opanuje szatan, czart podbije, odstąpi niebo. *Pociej.* 375. Niesnaski ich ogarnują we dnie i w nocy. *Radz. Ps.* 55, 11. Jeśli mam zginać, tego się doczekam, Ze i po śmierci sława mię ogarnie. *Kras. Oss. C.* Niech go tam trzysta nieszczęść ogarnie. *Zabl. Zbb.* 64. Nie mogę o tym wspomnieć, żeby mię zaraz cały śmiech nie ogarnął. *Teat.* 56. b, 110. Ogarnieni pracami wielkimi, i dziwnymi kłopoty i pokusami. *Zarn. Post.* 5, 545. — b) Ogarnać, odziać, okryć; bekleiden, bedecken. Nie miała czym subtelnym ogarnąć naświetszego ciała. *Miask. Ryt.* 22. (*Rag.* ogarnaccja, ogarnac, cf. *Ital.* guarnella, veste di tela da donna; *Bosn.* oglerrinaccja, ogrrinacc; *Croat.* ogernyacha). Ogarnać ubogiego, odziać go, opatrzeć go; einen Armen kleiden, bedecken, versehen. Ogarnąć się - opatrzeć się w odzież, cf. otrząsnąć się, sich mit Kleidung versehen. Nie lubię jeździć na assamble, bo to zaraz ogarnąć się trzeba. *Teat.* 55. d, 65. — Ogarnąć sobie włosy. *Tr.*, ułożwszy uwiązać, z twarzy wygarnąwszy ułożyć. — *Transl.* Ogarnąć cudze wady, niedostatki - przeglądać co komu. *Cn. Th.* übersehen, verzeihen. — 2 a) Ogarnąć - objąwszy zawrzeć, zamknąć, ograniczyć, określić, *phys. et mor.*; einfassen, einschließen, umschließen. Ogień

się ogarnąć nie daje, a ogarniony lub zatkany, gwałtem się wybija. *Archel.* 3. Nauka o powinnościach nie była dawniej tak rozmaita jak teraz; prosta i krótka ogarniała ją moralność. *Mik. Turk.* 408. Krótkością słów wiele rzeczy ogarnąć. *Mon.* 65, 364. *Dambr.* 56. t. j. zamknąć, in wenig Worte viel Sachen einschließen. W die sięciorgu przykazaniach krótkie ogarnienie mamy zakonu bożego. *Kanc. Gd.* 253; cf. summa, treść, ogół, einen kurzen Zusbegriff. — b) Ogarnąć = w się wziąć, *phys. et mor.*, fassen, in sich fassen. Światły tych ksiąg nie ogarnął, by się wszystko wypisować miało. *Sk. Dz.* 726. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy ogarnąć nie mogą. *Boh. Kam.* 5, 247. — c) Ogarnąć myśla, objąć myślą, pojąć; mit Gedanken begreifen, fassen, einsehen. Duch mądrego cały filozofii rozłog ogarnywał. *Pilch. Sen. list.* 5, 52. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieczą rozumem tylko ogarnujemy. *Hrbst. Odp. R 2 b.* Jawne jest niepodobieństwo, ogarnąć Boga zupełnie. *Zach. Kaz.* 1, 12. Nieogarniona wielkość boża. *Gorn. Sen.* 515. t. j. niepojęta, unbegreiflich. Ciało zupełnie okiem ogarnąć nie potrafim, jakoż tym bardziej nieogarnionego Boga. *Zach. Kaz.* 1, 13. Nieogarnione są sady boskie, i niedoścignione drogi jego. *Zabk. Młot.* 429. (niedoszłe drogi jego. *Biał. Post.* 66.). — 5. Ogarnąć z czego = zgarnąć, oczyścić; von etwas reinigen. Rannę oczyścić powinien cyrulik, i ze wszystkich przeciwprzyrodzonych rzeczy ogarnąć. *Perz. Cyr.* 2, 8.

*OGARZ, ob. Ogar. *OGARZE, ob. Ogarze. OGARZYCA, y, ż, samica ogarów, die Ständerhündinn. *Mącz.*

OGASIĆ cz. dok. w około pogasić, rund um auslöschten. Kamień ten zwyczajem wapiennym, naciągnawszy w siebie wilgoci z powietrza, ogasił się i obwalił. *Torz. Szk.* 91.

OGDAKAĆ, f. ogdaczę act. dok., fig. obmawiać, ogadać. *Tr.*, einen bereben, verläumden; *Graec.* περιωωνειν. *Cn. Th.*

*OGĘSZCZONY, a, e, gęsto otoczony, dicht umgeben. Ozdobną Litwy i Rusi gwardya ogęszczony (*stipatus*) Kazimierz do Krakowa przyjeżdża. *Krom.* 574.

OGIAĆ f. ognie act. jednł., Ogiąć niedok.; *Boh.* ohnauti, ohybati; *Vind.* ogibat, opogniti, nagibati, nageniti, okulnageniti, okulnagniti, (sgenit, ogibatife = strzedz się); *Ross.* обогнуть, обгибать; (*Slov.* obibatelka, obibnost *declinatio*); w koło pogiać; umbeugen, herumbeugen.

OGIEN, G. ognia, m.; (*Boh.* oheň, żeż, (cf. żegać); *Slov.* oheň; *Sorab.* 1. wöhen, (wuhen komin); *Sorab.* 2. wogen, hogen; *Carn.* ogn; (cf. ogl = wagi); *Vind.* ogen, ogain, oginj, ogenj; *Croat.* ogěny; *Rag.* ogagn, vatra; *Bosn.* ogagn, vatra, prosvit; *Dal. et Slav.* vatra; *Ross.* огонь; *Ecccl.* огонь; *Sanser.* akni, aghni; *Herb.* *n; *Lat.* ignis; *Angl.* oven; *Dan.* ovne; *Svec.* vgn, ogn; *Hung.* egés; cf. *Graec.* άνω accendo; cf. giąć, (cf. ogniwo); jeden z mniemanych czterech żywiołów, daß Feuer. Ogień się we wszystkich rzeczach stworzonych najduje, a nikt go nie widzi. *Sk. Kaz.* 522. W Litwie i na Polesiu ogień zowią bogaczem, od słowa bóg. *Chmiel.* 1, 26. (ob. Bóg). Na ofiarę bogom ogień ustawiczny z dębiny palili. *Stryjk.* 141. Nie bierzcie prędko ognia żarzystego w tę kadzielnice. *Past. Fid.* 284. Nocni stróże krzy-

czą: ostrożnie z ogniem. *Mon.* 68, 208. Ognia krzesać, ob. Krzesać. Nie może się ogień od czarnych drzew, które pali. *Sk. Kaz.* 300. Gaśnie ogień, gdy nie ma czym wesprzeć swej pożogi. *Bard. Luk.* 45. Górnoloty ogień. *Naz. Dz.* 1, 29. Nie potrzeba ognia do ognia przydawać. *Modrz. Baz.* 37. (cf. oleju do ognia przylać). Ogniem ognia nie zagasisz, wodą raczej. *Birk. Zyg.* 55. Czemu w wodzie ognia szukasz? *Obr.* 29. (cf. w sitowiu seku). Ostrożnie z ogniem żyć koło siarki. *Pot. Syl.* 125. Z ogniem nie igraj, (cf. nie budź licha). Mieczem i ogniem pustoszyć. *Warg. Wal.* 245. Ogień i miecz częstokroć za lekarstwo stawa. *Bardz. Trag.* 217. (cf. gorzko, ale zdrowo). Ogień buduje. *Cn. Ad.* 775. Jak na ogień tam bieży, (cf. na gwałt). Jak ognia się go chroni, (cf. jak węży). — Po ogień przyszedł: przyszedłszy odszedł, nie zagrzawszy miejsca. *Rys. Ad.* 1. *Cn. Ad.* 896. Dobrze o jednym ogniu dwie pieczenie upiec. *Ossol. Str.* 3. (cf. jednym bankietem dwoje wesela odprawić, jednym kłopotem dwa odbyć). *Prov. Slov.* Uš ge železo w ohni; *jaeta est alea.* Ani ohnia nē mā, ani mesta; zgoła ubogi. *Chrbtom* ge k ohnu, a bruchom k stolu; *est fortunatus.* Oheň sa rozmáhá, powest' sa roznaša; ogień się rozdyma, powieść się rozmasza; cf. *fama malum, quo non velocius ullum.* Oheň dawno uhaseni krisiš; ogień dawno ugaszony skrzyszasz, rzecz zapomniona odnawiasz. Na ohni bi ne zhorel; *bipedum nequissimus.* — Ognia dawać = strzelać, *Vind.* ognjati, ognjuvati, strielati; Feuer geben, feuern. W ten czas ognia dadzą owe posłane regimenta ze skrzydła. *Jubl. Buk. K 3 b.* Regiment porwał się na swych officerów, i dał do nich ognia. *Pam.* 83, 445. Gdy kapitulacyi nie przyjęto, rozpoczął się z obu stron ogień. *N. Pam.* 22, 126. (strzelanie). — *Aliter:* Tygle te były tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. (iskry sypały). — *Aliter:* Już cała Litwa w ogniu, gdzie Sapielowie z Ogińskimi waleczą. *Pam.* 85, 2, 250, w wojnie, w rozruchach; (cf. *Vind.* ogenj hrushi = zatargi będą). Ogień Greecki, daß Griechische Feuer. Ognia Greeckiego Grecy najpierwej zażyli, własnością jego jest, gorzeć w morzu, i przez wodę wzbudzać płomień. *Ustrz. Kruc.* 5, 184. *Papr. W.* 1, 241. — Ogień ucieszny. *Archel.* 5, 51 = ognie krotosilne = Feuerwerk, Luftfeuer; *Boh.* ohnostrog; *Ross.* потшшшш оронь. Krotosilne ognie, ochotne ognie, fajerwerki zrobione kunsztownie z różnych przypraw, wyrażające postacie różnych rzeczy. *Jak Art.* 5, 298. Tryumfy, ognie, strzelania, procesye. *Biel.* 475. Ognie puszczarskie. *Gorn. Du.* 8. Z ganku się pięknym tym ogniom przypatrywała. *Niemc. Król.* 5, 75. — Ogień nocny nad ziemią, osobliwie nad trzęsawicami, łakami i cmentarzami w nocy przechodzący się, sa exhalacye kuste i siarczyste, fermentacyą zapalone. *Wyrw. Geogr.* 36. *Ignes fatui*, ognie niestałe. *Zab.* 10, 157. *Irrilichter*; *Boh.* světlíce, bludička; (*Vind.* sliop ognj). — *Figur.* Ogień miłości, ogień gniewu; Feuer der Liebe, Hitze des Hergers. Nad wszystkie ognie i wszystkie żywioły, Miłości! ogniu szlachetniejszy zgoła. *Zab.* 16, 335. Zartym sobie z ich ogniów czyniła. *Past. Fid.* 34. Skoro się

tylko pokazesz, ogień na pana mego występują. *Teat.* 35, b, 101. rumienice; (cf. raki piéc). Drzę cała, ognie na mnie biją. *Teat.* 56. c, 77. (cf. siły na mnie biją.) Nagle po tych słowach, gdyby go ogniem posypano, twarz się wzdeła, z nozdrza się kurzy, z popędliwości pryska ślina, i wrzeszczy. *Przestr.* 59. Nie chcę się na pierwszy narazić ogień; czekam aż burzliwa minie popędliwość. *Teat.* 1. b, 108. *Slov.* Skoro oheñ lapa; *pronus ad iram.* Ognia do ognia przydaje, kto młodemu wino daje. *Cn. Ad.* 776. — §. *Medic.* Piekielny ogień, gangrena, największe zaognienie się jakiej części ciała, a oraz początek psucia się, zgnilizny i obumierania przepalającej się części. *Perz. Cyr.* 1, 117. Ś. Antoniego niemoc; daß heilige Feuer, die Gangrene. *Krup.* 5, 350. Ognik. *Kulig. Her.* 188. (*Carn.* perézhogn; *Bosn.* posgjarica, risipila, resibula nemoceh). Rozjatrzywszy dłubaniem miadzrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69. zaognienie, Entzündung. (*Eecl.* ognica, огневица, горячка, огневая бользнь; *Bosn.* oghnica, gorączka; *ob.* ognio-wa niemoc). OGIENIEK, ňka, m., *demin.*, *Croat.* ognycz; *Ross.* огонек; ein kleiner Feuer, igniculus. *Macz. Włod. Cn. Th.*; cf. ognik; *Boh.* Ohněn Vulkan. OGIENNY, a, e, ogniowy; *Croat.* ognyen, ognjeni; *Ross.* огненный; Feuer. Bez ciepłoty ogniowej nie się nie rodzi. *Sk. Kaz.* 522.

Pochodz. ognik, ogniczek, ognisty, ogniowy, ogniogóry, ogniokrusz, ogniomierz, ogniomienny, ogniobronny, ogniomożny, ogniomiol, ogniorody, ogniowladca, ogniowladny, ogniopióra, ognisko, ogniowaczek, (ogniwo); zaognić, zaognienie.

OGIER, a, m., OGIEREK, rka, m., *demin.* z *Tur.* [ajghyr. *Men.* 474 — 2], ogür. *Czart. Mscr.*; (cf. *Hung.* ökor taurus; *Boh.* oř wierzehowy koń); *Sorab.* 2. hengest; *Boh.* hynšt, hřebee, hřebeček, (cf. źrzebie); *Slov.* wagčak, hynšt; *Carn.* shėbz, pástük; *Vind.* pastuh, poskakožhen konj, rainishar, zielak; *Croat.* paztuh, pasztüh; *Bosn.* pastuh; *Dal.* passtuh; *Rag.* pazdüh; *Slav.* hanjgir, hangir hat; *Ross.* жеребець, жеребчикъ, жеребя, припускной жеребець; *Eecl.* жръвьць, жеребець, некладенный конь; stadnik, koń, der Hengst. Ogier, czyli koń cały, trwalszy na prace i trudy; wałazony słabszy, ale powolniejszy. *Zool.* 377. Adam Miciński w dziele o świerzopach i ograch, mówi obszernie o klaczach i o ogierach, które ogrami nazywa. *Czack. Pr.* 2, 240. Podnosząc nogę pan Ogierowicz z całej siły wilka grzmotnie. *Zab.* 15, 277. *Treb.*, źrzebiec. Ogierok roczny z przyszczyżoną grzywą *Ross.* стригунъ, стригунецъ. OGIERÓWY, a, e, od ogiera, Hengst; *Ross.* жеребцовъ.

*OGŁABIĄĆ, *ob.* Ogłobić.

OGŁADAĆ, OGŁADYWAĆ, *ob.* Obejrzeć. *OGŁADAŁY, a, e, postać jaką mający, kształtowany; geformt, eine Gestalt habend. Podług Kartezjusza Bóg z niczego stworzył bryłę jakąś nieogładałą (niekształtną, nieforemną), którą na równe części różnego kształtu podzielił. *Rog. Doś.* 1, 14. et 3, 85.

OGŁADZAĆ, *ob.* Ogłodzić.

OGŁADZIC *cz. dok.*, Ogładzać *niedok.*, w koło pogłodzić,

beglätten, *pr. et fig.*; *Vind.* obglajati, obgladiti (*oheblować); *Rag.* ogladiti polire; *Croat.* oglaguyjem; *Bosn.* ogladiti, oplagnati, odillati, izdillati; *Ross.* огладить, оглаживать; *Eecl.* оглаждати, оглаждаю. Ze obyczaje w cnotę ogładzone mijaj. *Eraz. Ob. a.*

OGŁASKAĆ, *f.* ogłaska *act. dok.*, Ogłaskiwać *frequ.*; ugłaskać, unosić zwierza dzikiego, ptaka, rochmanić, *pr. et trans.*, człowieka okrocić, udobruchać; (*Rag.* oblaksejatti mitigare); zähmen, zähm machen; (*Slov.* okrocugi; *Sorab.* 1. zkludzam; *Vind.* pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Croat.* pitomim). Tak jako ogłaskane w klatce wiek spokojny żyją zwierze, surowość dawną porzuciły. *Bardz. Luk.* 58. Żyją na pustyniach między lwami i tygrysami, których ogłaskiwają. *Kłok. Turk.* 180. Ogłaskany, łaskawy, rochmany, *Sorab.* 1. zkludně; *Croat.* pitom; *Eecl. et Ross.* рахунъ, недикый. Postrzelił jelenia ogłaskanego. *Oiw. Ow.* 394. Ogłaskać się dać okrocieć. *Cn. Th.* OGŁASKACZ; *ob.* Obkróciiciel; *Croat.* pitomitel.

OGŁASZAĆ, *ob.* Ogłosić.

*OGŁĘDNAĆ, *OGŁĘDOWAĆ, *ob.* Obejrzeć, ogładać. OGŁĘDNY, a, e, od oglądania, do oglądania, oglądający, mogący być oglądanym; Beschau, Besichtigung, zu beschauen, beschbar, beschlich; (*Vind.* oglediu, naglediu, widoeczny, naoczny; *Ross.* осмотрический, росмотровический wizytatorski). — §. Ogłędny, (cf. *Boh.* ohled wzgląd) oglądający się, wzgląd mający, względny; Rücksicht nehmen. Na grób nieogłędny stawisz domy, sepulcri immemor. *Hor.* 1, 501. *Nar.* OGŁĘDNOŚĆ, ści, ż, obaczność, opatrność, przezorność, względność; *Vind.* osirrallost; *Eecl.* облюденіе, осторожность, опасность, Umsicht, Vorsicht, Rücksicht. OGŁĘDNE, ego, n., za ogłędziny zapłata; Besichtigungsgeld, Schaugeld. Widzowego ogłędnego, więcej nie ma być brano, tylko według tego opisu. *Stat. Lit.* 135. OGŁĘDY, OGŁĘDZINY *plur.*, oglądanie; die Besichtigung, daß Besehen; *Boh.* ohljdk, wjdka, (wylehoz komisya do oglądania ad fundum); *Sorab.* 2. hogleđ; *Sorab.* 1. paladani; *Carn.* ogglėd, (ogledału, zwierciadło); *Vind.* ogled, (2. okolica; *Bosn.* ogled, izgled od koje trigovine exemplum, ogledało, zwierciadło); *Ross.* оглядка, осмотръ, досмотръ, засмотръ, смотръ, смотрѣніе, свидѣтельствованіе. Wyprowadzenie wizji czyli ogłędzin ciała ludzi zabitych. *Perz. Cyr.* 3, 1 et 5. Następujące ogłędziny wyprowadziliśmy. *ib.* 9. W ogłędziny jechać dla obaczenia. *Dudz.* 66. Okławisz na ogłędy szyku, w łódce się od swych oddalił. *Chrośc. Fars.* 495. *Rej. Wiz.* 97. Nie idą do kościoła, tylko na rozmowy albo na ogłędy. *Alb. z Woj.* 22. *W. Post. W.* 592. *W. Post. Mn.* 524. t. j. żeby co widzieli, jur Schau. Ogłędy, ogłędziny, nawiedziny, odwidki, nagłądanie do kogo, wizyta, der Besuch. Siedząc doma, nie chodząc w ogłędy, Możesz zwiedzić wszystkie kąty wszędy. *Biel. Św. pr.* Wszedłszy bez wiadomości rodziców w ogłędy do Sychem, panieństwa pozbyła. *Dambr.* 55. Zaprowadził go na ogłędziny do swęj oblubienicy. *Mon.* 70, 655. OGŁĘDZINNY, a, e, ogłędny, do ogłędzin należący; Besichtigungsgeld, Besuch. Ogłędzinny podarek. *Cn. Th.* 616; cf. ogłędne. OGŁĘDOWNIK a, m.,

przepatrownik, wywiadownik, *speculator*. *Macz.* der Bespauer, Bespätiger, *Boh.* auhllessj; *Vind.* ogledauz, ogleduvauz; *Ross.* осмотровикъ, досмотровикъ.

*OGLOBIC, *f.* oglobi *act. dok.*, *Ogłabiać *niedok.*, *zgłabiać *wespołek*, w koło obtykać, *circumpangere*. *Macz.*, ringß um voll stופן. *Circumpactus*, oglobiony, w około obity, zgłobiony. *Macz.* (*Croat.* oglablyem *circumrodo*; *Rag.* oglobitti *proscribere*, *muletare bonis*; *globa proscriptio*).

OGŁODAC, *f.* ogłoda *act. dok.*, Ogłodawać *frequ.*, oszemlać *co*, ogrzyż; *bebeißen*, *benagen*; *Boh.* ohladati; *Croat.* ogglōdam; *Vind.* oglodati, oglajati, obglodati, okuglodati; (*Croat.* oglablyem, ogrizavam, cf. *Lat.* glubeo); *Ross.* оглодать, объѣсть; *Ecll.* ogłoduju, objađaju; (*Ross.* ogłodysz niedojadki; *Rag.* oghlobine *perrosa*). Ogłodane jego niedojadki. *Pol. Pocz.* 647. *Ambedo*, ogrzyżam, ogłodawam, objadam. *Macz.* Grodzą ogłodał i poposał leśny zwierzę. *Kanc. Gd.* 176. Gdzie dziś wasz kościół stoi, tam pies kości ogłodzi. *Pol. Zac.* 61. Ogłodany, oszemłany, ogrzyżony. *Cn. Th.* — *Transl.* Żelazo, jeżeli się nim co robi, ogłodzi się, a jeżeli próżno leży, rdza je kazi. *Budn. Apoph.* 119. t. j. oszemła się, otrze się, szczyrbatym się staje; eß wird schartig. OGŁODACZ, *a, m*; *Vind.* ogłodauz; *der Bebeißer*. OGŁODNIEC, *f.* ogłodnieje *neutr. dok.*, głód cierpieć, o głód przyjąć; *Bosn.* ogladniti; *Hunger leiden*. Ogłodniałym chleb dawa. *Ryb. Ps.* 289. OGŁODZIĆ, *f.* ogłodzi *act. dok.*, Ogładzać *niedok*; a) głodu nabawić, o głód przypawić; eisen hungern machen, Hunger veranlassen; *Rag.* ogładiti; *uzglāditi*; *Croat.* ogładujem; *Ross.* голодить, оголодить. Rolnictwo żywi; inne sztuki ogładzają. *Przestr.* 133. Ruszył się król z Newla, bo się też tam był ogłodził. *Biel.* 716. Ogłodzenie: głód, Hungersth. W czasie drożyzny i ogłodzenia, kazał wyprzedawać zboża swoje uboższym. *Xiądz.* 152. — b) *Fig.* Rzekłbyś pod grubym niebem iż się rodził Beotów, tak się w rozsadek ogłodził. *Nag. Fil.* 215. t. j. tak próżny rozsądku, so leer am Verstande.

OGŁOS, *u, m.*; (cf. *Boh.* ohlas; *Croat.* oglasz *echo*, odgłos; *Ross.* огласка: osława); ogłaszanie, ogłoszenie, obwieszczenie; die Verkündigung, Bekanntmachung. Ogłosu siła, rzeczy mało. *Fredr. Ad.* 28. viel Geschrey, wenig Wille. Ledwie żyje na ten ogłos, gdy mie wzmianką przerazi Hektorowe imię. *Chrośc. Ow.* 3. Spisek pod ogłossem przywrócenia dawnej wolności, rozpostarty. *Konst.* 2, 171. OGŁOSIĆ, *f.* ogłosi *act. dok.*, Ogłaszać *niedok.*; *Boh.* ohlasyti, ohlašovati, prohlasyti; *Sorab.* 1. wozyawnofczam, wozyewam, pžipowedam, bez lud wuwowam; *Vind.* ogłafit, ogłafuwati, regłafiti, okłizat; *Croat.* ogłasziti, ogłaszujem, prezavam; *Bosn.* ogłasiti, progłasiti, razgłasiti, occitovati; *Rag.* progłasiti, lijeiti; *Ross.* провозгласить, провозглашать, повѣстить, повѣщать, обнародовать, обнародывать; (*Ecll.* оглашати, оглашати *uczyc*, zapowiedzieć, wypowiedzieć); *Ecll.* народствовати; obwieszczać, opowiadać, publikować; verkündigen, öffentlich befannt machen, ausrufen. Bóg ociec rozślawił syna, i ogłosił, że jest Bogiem prawdziwym. *Salin.* 2, 571. Zgodę generalną ogłosić. *Teat.* 3. d. 91. Ogłoszony,

Croat. izglossen; *Hung.* gyalázatos. (*Ecll.* оглашенный *katechumen*). Konsulami ogłoszeni są Tulliusz i Antoniusz. *Pilch. Sull.* 47. Twoja chwala będzie Słynać na wieki, ogłoszona wszędzie. *Tward. Wł.* 137. Ogłosić się *passiv.*, *Ecll.* оглашатися; *Ross.* состояться. Ogłoszenie, die Kundmachung; (*Boh.* et *Slov.* ohláška: zapowiedź); *Boh.* prohláška, ohláška; *Ecll.* оглашение (2. *katechizowanie*, 3. *zapowiedź*); *Ross.* обнародование. — 2. *Transitive*: Ogłosić, *n. p.* Brzegi zielone ogłaszał skargami; *querelis impleat*. *Zebr. Ow.* 38. głośnemi uczynił; mit Klagetönen auffüllen, widerhallen lassen. OGŁOSICIEL, *a, m.*, (cf. *Ecll.* огласитель *katecheta*); ogłaszający, opowiadacz, *der Verkündiger*; *Bosn.* occitnik; *Croat.* prezđovich; *Ross.* бирючь. Homer zapewne nie był pierwszym ogłosicielem wojny Trojańskiej. *Gal. Wym.* 448. OGŁOSICIELKA, *i, z.*, die Verkündigerin; (cf. *Croat.* oglasznica *liszt novine donassajuchi*; *Rag.* oglasniza: gazeta). *OGŁOŚNY; *a, e, sonorus*, głośny, głos wydający, ogłaszający; *sonorisch*, tönend; *Croat.* oglaszni; *Ross.* огласительный. Była królewska wieża z ogłośnemi mury, Gdzie był, jak o tym sława, złotą lutnią złożył Syn Latony, zład jej dźwięk w kamień się był wdroył. *Zebr. Ow.* 188. *vocalibus addita muris*.

OGŁÓW, OGŁÓWIA, *i, z.*, OGŁÓWKA, *i, z.*, *demin.*, gatunek uzdy na całą głowę zwierzęcia, eine Art Halfter; *Boh.* ohlaw, wohlaw; *Sorab.* 1. hwowoyicza; *Vind.* ogław, ogławnik; (*Carn.* ogglavje: kapa); *Croat.* ogławnik, ular; *Dal.* ogław, ogławje; (*Carn.* ogław: przyszawa); *Slav.* ular; *Rag.* ogław, oghláv, ogławje; *Bosn.* ogław, julár; *Ecll.* науздникъ, бръдл. Ogłów albo uzdzienica ma być źrębcowi na głowę wdziana. *Cresc.* 519. Ku rychlejszemu ogłaskaniu płochego konia, trzeba iżby wiązany był dwiema mocnemi uzdzienicami albo ogłowiami rzemiennymi. *ib.* 518. Biec koniowi, ogłw ostłowi, a różga na grzbiecie niemądrych. 1 *Leop. Prov.* 26, 3. *W. ib.* Ogłowia a uzda czelusć ich zewrzyj. 5 *Lop. Ps.* 51, 9. (w munsztuku a w wędzidle. 1 *Leop.*). Wsiadał na osła jak najchudszeo, ogłówki miasto uzdy używał. *Sk. Żyw.* 1, 162. Ogłówkę włożyć, *Vind.* ogławiti, navusdati, (ob. Ouzdać); *Rag.* ogławiti; *Bosn.* uogławiti, staviti ogław, zaogławiti, (ogławnik *cecticillus*); *Croat.* zaogławlyujem, ogławim, ogławnichim; *oppos.* odogławnichujem *capistro solvo*; *Vind.* resogławiti, odvusdati.

OGŁUCH, *u, m.*, ogłuszenie, die Betäubung. Każda ogłuszona padłszy w polu leży. Aż się potym z ogłuchu drzące ocucę. *Przyb. Ab.* 190. OGŁUCHNAĆ, ogłuchił, *f.* ogłuchnie *neutr. dok.*; *Boh.* obluchnauti; *Bosn.* et *Rag.* ogłuhnuti; *Croat.* ogłuhujem, ogłussujem, ogłuhelszem; *Sorab.* 1. wobuchnu; *Ross.* глoхнуть, ogłuchnuty, ob. Olehnać, olknać, okłnać.

OGŁUPIEĆ, *f.* ogłupieje *neutr. dok.*, głupim się stać, odurnić, cf. oszaleć, zwaryować; *dumm werden*. On ogłupiał widzę. *Teat.* 28, 71. Ogłupieje z miłości. *Teat.* 53. b, 55. Czyście ogłupieli, czy sowiżzałów rolą gracie? *Teat.* 17. b, 52. On jak jest w miłości zapamiętał, Tak w przyjaźni ogłupiał. *Jak. Baj.* 74.

OGŁUSZYĆ, *f.* ogłuszy *act. dok.*, Ogłuszać *niedok.*; *Boh.*

ohlušiti, ohromiti, ohromowati; *Vind.* ogluſhiti; *Rag.* ogluſciti; (*Bosn.* ogluſcitſe negligere); *Croat.* ogluſſujem; *Ross.* оглушить, оглушать; ſłuchu na czas pozbawić, einen betäuben. Gromy, dżdże, wiatry ſpołem ſię mieſzały Z ludzkimi głoſy, i ſwiat ogłuſzały. *P. Kchan. Jer.* 196. Był między niemi człowiek od czarta ogłuſzony i oniemiony. *Rej. Post. M m 2.* OGŁUSZEC, *neutr.*; *Ross.* переглохнуть - oklnać; betäubt werden, taub werden. Ogłuſzona padła. *Przyb. Ab.* 190. *Teat.* 20, 107. Ogłuſzenie, *Vind.* ogluſhenje, gluſhoba; die Betäubung.

*OGNAĆ, *ob.* Ogniać.

OGNIK, *a, m., 1)* ognieć; *Boh. et Slov.* ohnicek; *Sorab.* 1. wohenczk; *Croat.* ognječ; *Bosn.* oghnić; *Ross.* огонек; *Eecl.* огник; ein kleines Feuer. Ogniki po nocnych cieniach. *Suszyc. Pieśń. 3, F 2 b.* Fałszywe ogniki biorą za żywe ſwiatło. *Jabl. Tel.* 53. (*Vind.* ognienik, ognieni kamen *silex*). 2) Ognik, ogień ś. Antoniego, chorobą. *Krup. 3, 452 et 550.* (daß Antonsfeuer, cf. piekielny ogień). Ziele to wszelkie liſzaje i ogniki ſpedza i goi. *Spicz. 105. ib. 254.* — 3) Ognik, OGNICZEK, *czka, m., 1)* *Lucanus*, rodzaj chrząszczów. *Kluk. Zw. 4, 25;* *Vind.* krefnijza, krefni kokiz; der Feuerwurm. — 2) Ropucha ogniczek; *rana rubeta*, bladżółtawa, wydaje głos, jakoby na rogu trąbiono. *Kluk. Zw. 3, 63;* die Feuerfröte. — 3) Ognik, Ziele, *ob.* Świetliczka.

OGNIC *nijk. dok., w* koło pognić; befaulen, rund um faulen; *Vind.* ogniti; (*Croat.* ognjenim *ignio*); *Ross.* обгнить, обгниваю; *Eecl.* огниваю. Tym ſposobem łożysko samo ognije, a potym tak ogniewszy odpłynie. *Spicz. 179.* Ognieły, w koło pognieły; abgefault, durchgefault. Dziaſła z miesa ognie, jak chedożyć. *Syr. 419.* — *Transl.* Ludzie nieczyści, ognili i obumarli w cielesnościach. *Haur. Sk.* 106.

OGNIEŚĆ, *f.* ognieć *cz. dok.,* Ogniać *niedok., w* koło pognieść; umfneten, umdrücken, rund um bedrücken; *Eecl.* огнистаю.

*OGNIOBOJNY, *a, e, — ie adverb.,* bojący ſię ognia; *Vind.* ognjobojezh, feuerſcheu. OGNIOBRONNY, *a, e,* niedopuszczający ognia, feuerwehrend. Rzeczy, które chymiści nazywają ogniobronniemi, *refractaires*, sadzą oni być nie-stopniemi. *Stas. Buf. 16.* *OGNIODAJNY, *a, e,* ogień dający, feuergebend. *Chodk. Kost. 65.* *OGNIODRZEWNY *n. p.* kwas, *pyrolignite*, brandicht holzſäuricht. *Mier. Mskr.* OGNIOGORY, *a, e,* ogniem gorejący, feuerbrennend. Patrz, jak Bóg z nieba ogniegore groty na ziemi miece. *Petr. Hor. F 3 b.,* pioruny. *Dudz. 19.* *OGNIOGUMNY *n. p.* kwas, *acide pyromaqueux*, brandicht ſteinfäuricht. *Mier. Mskr.* OGNIOKRUSZ, *u, m.,* ten gatunek żelaza, który ſię zimny bić daje, rozpalony zaś kruchoy jest, nazwijmy ogniokrusz. *Kluk. Kop. 2, 211;* reißbrüchiges Eisen. OGNIOKSZTAŁTY, *a, e,* kształt ognia mający, feuergeſtaltet; *Ross.* огневидный, огнезрянный; *Eecl.* огневидный, огнеобразный, огнеподобный. OGNIOMIERZ, *a, m., pyrometrum.* *Hab. Wst. 562;* der Feuermeſſer. OGNIOMETNE *n. p.* woły. *Petr. Hor. 2, N 3;* not. «które ogniem z gęby mieca» feuerathmend, feuerſprend; ogniem technące. *Dudz. 19, ob.* Iskrodmy, *ignivomus;* *Eecl.* огниметный; *Ross.* огнедушущий, огнедымательный; (*Eecl.* огниметыница ма-

china do rzucania ognia na nieprzyjaciela). OGNIOMOŻNY *n. p.* Wulkan. *A. Kchan. 235.* ognioładny; feuergeſtaltig, feuerherrſchend, *ignipotens.* OGNIONOGI, *a, ie,* *ignipes.* *Tr. Croat.* ognjenonog; feuerfüßig. OGNIONOSNY, OGNIONOSZY, *a, e,* *ignifer*, feuertragend. Ognionoſne czarne chmury. *Zab. 15, 531. Nagl.* Ognionoszy wóz ſłoneczny. *Otw. Ow. 55;* *Croat.* ognyonoszec; *Eecl.* огниносный. OGNIOPALENIE, *ia, n., Chym. ignitio.* *Kruml. 342,* die Feuerung. *OGNIOPARE *n. p.* woły strzegły złotego runa. *Otw. Ow. 255. et 256.* *ignivomi,* dychające ogniem; *ob.* Ogniomietne, iskrodme. *OGNIOPŁYNNY, *a, e,* płynący ogniem, feuerfließend; *Croat.* ogniotekni *ignifluis.* OGNIORODY, *a, e,* ogień wydający, *ignigenus*, feuerzeugend. Kruszce ogniorode. Gdy na nie sztuczna chymik wleje wodę, Zaraz ſię burzą, a płomień obfity Wnet wyda, że w nich był ogień ukryty. *Nar. Dz. 1, 181. Otw. Ow. 157. Subst.* OGNIORÓD, *u, m., Zebr. Ow. 78.* *OGNIOROJNY, *a, e, ib. 27, immitans flammam.* OGNIOSKŁADNY, *a, e, n. p.* Ruda żelazna ognioskładna, *pirocite.* *N. Pam. 22, 57.* OGNIOSTRZELNY, *a, e;* *Ross.* онестрельный; feuerſchießend. OGNIOWINNIKOWY *n. p.* kwas, *pyrotartareux;* brandichtweinfteinſäuricht. *Mier. Mskr.* *OGNIOWISTY, *a, e,* ogniokształty, do ognia podobny; feuerartig. Ty Boże stwarzasz anioły twoje duchy, a ſługi twoje płomieniem ognioſtym. *Gil. Post. 291 b.* OGNIOWŁADZCA *n. p.* Wulkan. *A. Kchan. 226.* ognioładny, ogniomozny; *ignipotens;* der Feuerherrſcher. OGNIOWY, *a, e,* do ognia ſłużący, ogieny; Feuer; *Boh.* ohňowy; *Sorab.* 1. wohnowé. Porządki ognioſe. *Ostr. Pr. Kr. 1, 182.* Na gwałt ognioſy bić w dzwony był zwyczaj. *Tward. Wł. 20.* Ognioſy wrozek *Eecl.* огневолебенник. Ognioſe wieszczbiarstwo *Eecl.* огневолебство. Duch ś. przybył w ognioſych dziwnych kształciech językowych *Groch. W. 82;* językoogniokształty; *Eecl.* языкоогнеобразный, *linguigniformis.* Złoto ognioſą mocą w ognioſą barwę bywa obracane. *Urzed. 396.* Barwa płomienisto ognioſa. *Syr. 336.* Ognioſy kolor *Slav.* ognjena boja. Lis ognioſej sierci *Ross.* огнянка, огневка. Nad Donem miewają choroby jakieś, które my gorączkami i łożnicami zowiemy; a oni to zowią ognioſą, bo człek w tej chorobie jak ogień gore. *Gwagn. 477.* Gorące gorączki w ustawicznych trzeciaczkach zowiemy ognioſem. *Sienn. 40. Spicz. 25.* Gorączka ustawiczna, łożna niemoc, którą też zowią ognioſą. *Spicz. 205. ib. 236;* hitige Fieber, *ob.* Ogień, *ob.* Maligna. *OGNIOZWAWY *n. p.* piorun. *Bardz. Luk 120,* cf. strzelisty. *OGNIOZYWA *n. p.* salamandra. *Bielaw. Myśl. A 4 b.;* *Boh.* ohnižl, ohnižiw, ohniwal, ohniwač, ohniwaček, ohniwarek *salamandra;* *Vind. et Croat.* mazharad; *Slov.* ohnižil *pyrausta.* OGNIOPIÓRO, *a, n.,* słodki strup na głowie dziecinnej. *Włod., eine Art Orind, Honiggeschwulst. Cn. Th.* Obsypanie ſwierzbowate mokre, lub suche, lub łupieżowate, gdy twarz opanuje, nazywa ſię ognioſiorem. *Perz. Lek. 141,* (cf. parch). OGNISĆIE, *ob.* Ognisty. OGNISKO, *a, n.;* *Boh. et Slov.* ohniště, *demin.* ohniško, ništěg, (*krb focus cubicularis;* *Boh. et Slov.* ohniško, ohništátko fejerka); *Sorab.* 1. wohnižczo; *Carn.* ognishe; *Slav.* ognjishite; *Rag.* oghnisete; *Bosn.* oghnisete, komin;

Vind. ognishe, sid vkohinj, puefad, zhgálniza, pezh sa rësziuranje; *Croat.* ognishe, komen; *Eecl.* огнише; *Ross.* очагъ, очажекъ, горнило, (шестокъ, шесточекъ ognisko piësowe; жаровникъ ognisko piësca chemicznego; ogniщанинъ wolny sobie człowiek; ogniщный тиунъ sędzia wolnych ludzi); 1 a) miejsce w kuchni, na którym się drevka palą. *N. Pam.* 11, 211. der Feuerherd, der Herd. W sieni jest kuchnia i ognisko, gdzie się jeść gotuje. *Switk. Bud.* 56. Jak ostygnie ognisko, w mieszkaniu pocznie świtać, Żaden cię z twych przyjaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr. B.* 2. Kot jeszcze na ognisku. *Cn. Ad.* 359. (cf. daleko zład do owad; nie rychło się spodziewaj). — b) *Meton.* Ognisko, pomieszkanie, dom; Wohnung, Herd. Zapędził się wpadający nieprzyjaciel aż po ognisko Romula, foyer. *Stas. Num.* 1, 144. — 2) *Transl. Optic.* Ognisko soczewki, focus lentis, w przeziernikach. *Hub. Wst.* 247. *N. Pam.* 19, 85. der Brennpunkt. Miejsce gdzie się promienie od skła sklepiętego odbite, zbierają, ogniskiem zowią. *Krup.* 2, 315. *Kruml.* 20. Ogniska elipsy, dwa punkta na większej osi elipsy, równo od środka odległe. *Sniad. Jeog.* 16. — *Fig.* Żądza pochwał, szlachetnej zawisłości ognisko, i przez jawne chwalebnych czynów widowisko Zapala serce. *Przyb. Luz.* 168. — 3) Ognisko cum vituperio pro ogień, sed hoc significato raro obvium. *Cn. Th.* 1146; *Boh.* ohnisko wielki ogień. **OGNISKOWY**, a, e, do ogniska należący 1) Herdъ. 2) Brennpunktъ; *Ross.* очажный. Ogniskowy dół (*Vind.* sherjauka, ognjiza). Odległość ogniska od skielka, odległością ogniskową distantiam focalem zowiemy. *Hub. Wst.* 254. **OGNISTOŚĆ**, ści, ż.; *Boh.* ohniwost; rozpalenie, napelnienie ogniem, gorącość; die Feurigkeit. **OGNISTY**, a, e, — o, adverb.; *Boh.* ohniwy, (ohnivěti candescere, rozpalic się); *Slov.* ohniwí, ohniwý; *Sorab.* 1. žehliwé; *Carn.* ognen; *Vind.* ognjen, ognjast; *Croat.* ognjen, ognjeni; *Rag.* oghgnevit, oghgnenit, oghgnen; *Bosn.* oghgnen; *Ross.* огнистый, огненный, огнепальный, огнепалый; *Eecl.* огниспальнъ; pełen ognia; feurig, Feuer. Ogniste pilki. *Jak. Art.* 5, 506; Feuerballe. et 2, 95. Ogniste kule. *ib.* 5, 506; *Slav.* vsjano zěrno; Feuerfugeln. *Biel. S. N.* 56. *Archel.* 5, 44. Ogniste garnce. *Archel.* 5, 44; Feuerkúppe. Ogniste baryły. *Jak. Art.* 2, 5; Feuerfasser, Feuer-tonnen. Ogniste kółka. *Archel.* 51. Rozmaite ogniste przyprawy do uciechy służące. *ib.* 49; Feuerpräparate. Postawił bóg przed rajem cherubina i ognisty miecz obojętny. 1 *Leop. Genes.* 3, 24. (płomienisty. 3 *Leop.*). Góry ogniste. *Hub. Wst.* 17. wulkany; Feuerberge, feuerspende Berge. Chmury ogniste. *Past. Fid.* 96. Broń ognista. *Sejm. Grodz.* 2, 19. t. j. strzelba, ein Feuergewehr. Potrzeba na obronę miasta dziesięć tysięcy ludu ognistego. *Weresz. Kijow.* 19. *ib.* 25. (ze strzelbą ognistą). — 3) Ognisty, ogniście adverb., zapalczywy; hitzig, feurig. Ognisty lew. *Fur. Uw.* E 4 b. Ojciec łagodny, miły, spokojny; syn zaś porywezy, ognisty, niedotkliwy. *Boh. Kom.* 5, 220. Ogniście ja Kocham. *Teat.* 6, c, 52. (zapalenie). — Ognisty gorliwy, gorący, n p. Ognista modlitwa. *Birk. Dom.* 64. O zbawieniu dusz słowa żywe i ogniste czynił. *ib.* 85. (cf. strzelisty). Mąż ognistej wymowy, serca ozięble roz-

pala. *ib.* 69. — 4) Ogniste ziele, *arianis, herba ignei coloris, cujus contactu ligna oleo peruncta, accendantur.* *Cn. Th., Plin.* 24, 17. **OGNIWACZ**, a, m., **OGNIWACZEK**, czka, m.; *Boh.* ohniwač, ohniwaček; feniks, wy-czyniec. *Urs. Gr.* 186. der Phönix. Patrzają nań z zadziwieniem jak na ogniwacza, Co go bajka w naturze jedynym naznacza. *Przyb. Milt.* 150. *Ostror. Myśl. F.* — 1. **OGNIWO**, a, **OGNIWKO**, a, n., *dem.*, (*Etym.* ogień); *Vind.* ognivo, ognilo, ognjilu; *Bosn.* oghgnilo, oghgnillo, kressalo; *Croat.* ognjilo, kressalo; *Rag.* oghgnillo, ogagn, (2. ogagn - zamek u strzelby; *Slav.* ognijlo - stalka); *Slav.* chakmak; *Ross.* огнивица, (огниво, огниво, огниво stalka), трутница; krzesiwo, stalka do krzesania; der Feuerstahl, daß Feuerzeug. Uderze jedno w ten krzemień ogniwem, hnetki ogień oglądasz. *Orzech. Qu.* 69. Miej w kalecie ogniwo; a na polu krzemień najdziesz. *Biel.* 202. — *Fig.* Godzienem, ażeby mie żywo, Za zbrodnie pożarło siarczyste ogniwo. *Kulig. Her.* 144. (piekło). — 2) Stalka do ostrzenia, der Wehstahl. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniwkem albo musadkiem pociągną. *Rej. Zw.* 112 b.

2. **OGNIWO**, **OGNIWKO**, a, n., *dem.*, (*Etym.* giąc); łańcuchowy członek, kolce; daß Glied einer Kette; *Vind.* klep, rink; *Carn.* klêp; *Rag.* biocjüh; *Bosn.* biocjvgh; *Croat.* biochuh; *Ross.* кольцо, колечко, звено, (cf. dzwono). Ogniwo do ogniwa wiązać, łańcuch będzie. *Min. Ryt.* 4, 212. Ogniwo ogniwa się dzierży w łańcuchu. *Gorn. Sen.* 241. — *Fig.* Człowiek jest pierwszym ogniwnem łańcucha, którego natura upletła ze stworzeń. *Mik. Obs.* 50. Małżeńskie ogniwa. *Kras. Sat.* 72. t. j. związku; daß Band der Eht. Przyjaźń nas wzajemności ogniwnem spaja. *Pulch. Sen. list.* 565. Przygody ciągną się z nami nieprzerwanem ogniwnem, aż do grobowej deski. *Mon. Ryt.* 70, 806. (pasmem). Wąż kręci się w ogniwa i w przedziona rozmaite. *Weresz. Reg.* 115. (w dzwona, kręgi). — 3) *Metonym.* Ogniwo - łańcuch, die Kette. Na złotym świetny krzyż ogniwie. *Miask. Ryt.* 150.

OGNOIC cz. *duk.*, gnojem obłożyc, w koło pognoić; bedün-gen, mit Dünger belegen, bemisten; *Sorab.* 2 hobgnoisch; *Vind.* ognoyt, obgnojiti; *Bosn. et Rag.* oghnojiti; *Eecl.* огнояю.

OGÓŁ, u, m., 3. 1. gołe miejsce, pustynia; ein kahler Ort. Ci którzy na 'ogółach uciekali, a mieli się ku puszczy, przeciwko nim obrócili się. 1 *Leop. Jos.* 8, 20. — 2. *Transl.* Ogół, oguł, powszechność, generalność; die Allgemeinheit; *Boh.* aukol; *Sorab.* 1. wschichzrodmadnosť. 3. Ogółem, ogólnie, ogólnie - generalnie, w powszechności; im Allgemeinen, überhaupt; *Boh.* aukolem, aukbrkem; *Sorab.* 1. wschichzrodmadne; *Carn.* nasploh, poverh, poverhkje, (cf. powierzchnie); *Vind.* zhresglau-nu, skupzlinu, sevlema, skupnu, poverh, poverhnem; *Slav.* svega; *Croat.* poprek; *Ross.* вообще. Kto zmiarkuje, jak wiele chór ma głosów? jest tam głos cienki, gruby i średni, są głosy niewiast i mężczyzn; dają się głosy wszystkich słyszeć ogólnie; lecz w szczególności żaden. *Pulch. Sen. list.* 2, 378. Ogólnie znaczy to samo co wiele, ale nie wszystko; a zatem prawo ogólne, może mieć wyjątki. *N. Pam.* 6, 318. Ogółem o wszystkich to

mówią. *Smalc.* 182. Wszyscy ludzie ogulem tu są rozumieni. *Salin.* 2, 202. Jaśniej to będzie, gdy szczególnie te rzeczy uważymy, nie ogółem. *Petr. Pol.* 46. Nie po części, ale wszystko ogółem oswobodził. *Warg. Wal.* 50. Otoż jest ogólnie Wszystko, co mi przed wami wyjawić jest wolno. *Przyb. Luz.* 525. Ogółem co kupić. *Tr.*, ob. Hurtem; (*Boh.* aukolnjk hurtownik). — §. Odpowiedzieli mu na ogółach, gniewając się nań. 1 *Leop. Genes.* 34, 13. (na zdradzie 3. *Leop.*). OGOLEC, f. ogoleje *neutr. dok.*, gołym się stawać, fałt wręben. Gdy owce mają parchy, skóra ogoleje. *Wolszt.* 110. OGOLIC, f. ogoli *act. dok.*, Ogałać *niedok.*; §. 1. gołym czynić, ogołocić, obnażyć; *Boh.* oboliti, *Vind.* onagiti, ogoliti; *Rag.* ogolitti, ogolivetli, (ogóliti *decorticare*); *Croat.* ogulujem; *Bosn.* oguliti, ogolitti; *Ross.* оголить, оголять, заголять, заголять; *entblößen*, fałt maßen. Witołd Dowmanta ze wszystkich dzierżaw wyzuł i ogolił. *Strykk.* 307. Wszystek owoc mu ogolił, przecie drzewa nie poraził. *W. Post. W.* 3, 512. Zbije cię, zniszczy kiedy chce, dobra twe ogoli. *Pasz. Dz.* 50. Z swobod swych ogolon. *ib.* 117. *Smotr. Lam.* 184. — §. 2. Ogolić brzytwą; *rafiren*, mit dem Scheermesser abfeeren; *Vind.* obriti; *Slav.* obriati, obricsiti, (cf. brzytwa); *Bosn.* obriciti, obritti; *Rag.* obriati, obricivati; *Dal.* obriati, obrichivati, brichim; *Croat.* obriam; *Ross.* обрить, обривать; *Eccl.* обриваю, обросняю. Ogoli brzytwą głowy i włosy ich i brody. *Budn. Jes.* 7, 20. Czasu żałoby bród nie ogalajcie. *Radz. Levit.* 19, 27. Broda ogolona. *Sk. Dz.* 908. Ogolone głowy. *Teat.* 25. d, 30. (waryaty). Ogolony wila. *Rej. Wiz.* 66 b. — *Fig.* Nie jednego z paniczów tak ogolił, że im worek do tych czas nie obrośnie, *Boh. Kom.* 3, 255. cf. skubnąć, musnąć kogo po kalecie, podskubnąć, oszwabić, wykrzyć. OGOLICIEL, a, m., który ogoli; *ber Entblößer*, Raßmaßer; *Bosn.* ogulitegl *depeculator*; *Croat.* ogulitel *excoriator*. OGÓLNOŚĆ, *ści*, *ż.*, powszechność; *die Allgemeinheit*, *Gesamtheit*. Posłowie ogólności narodu oznaczają. *Gaz. Nar.* 2, 132. W ogólności, *oppos.* w szczególności. OGÓLNY, a, e, — *ie*, *adverb.*, ogół obejmujący, powszechny, generalny; *allgemein*; *Sorab.* 1. wschichzrómadniczi, czelewsehón, czele wscha, czele wsche; *Carn.* useskupne; *Ross.* всеобщий, (cf. obec). Wyobrażenia stają się ogólnymi, gdy od nich odłączamy wszystko, co je przywiezuje do pewnego szczególnego jeststwa. *Cyank. Log.* 92. *Kpcz. Gr.* 3, 3 p. et 1. p. 6. *Śniad. Alg.* 1, 175. Czynię We Panu raport ogólny; szczególniejsza relacją zachowując sobie do ustnej rozmowy. *Mon.* 75, 250. OGOŁOCIĆ, f. ogołoci *cz. dok.*, Ogołacać, Ogałacać *niedok.*, odrzeć, obrać ze wszystkiego, wyzuć, cf. ogolić; (*Bosn.* ogoliti; *Croat.* ogolujem, cf. goły); *entblößen*, *be-rauben*. Przywracając urzędnikom spokojne życie, nie ogołacał ich z dóbr, któremi ich obdarzył. *Zab.* 14, 216. Onby się dla nich z dóbr swych ogołacał. *Boh. Kom.* 2, 257. Familie z honoru ogołocoone. *Teat.* 25. b, 94. Ze wstydem uciekła wrona, Z cudzych piór ogołocoona. *Zab.* 15, 55. Zima ogołocoona. *Dar. Lot.* 19. Przyjaciele, widząc moje ogołocenie, nie znają mnie więcej. *Teat.* 33. d, 7. Ogołociał w co. *Zebr. Ow.* 50. (pozbawiony czego).

OGON, a, m., chwost, włosy na rzapie bydłecym, i sam rzap; *ber Schwanz*, *ber Schweif*; *Boh.* očas, (ob. Oczas); *Slov.* chwóst, očas, chust; *Sorab.* 2. hohon, hoppusch; *Sorab.* 1. wopusch, woposch; *Carn.* rěp, shlóf; *Vind.* rep; *Croat.* rěp; *Dal.* kuda, hvost, ochyas, rep; *Bosn.* rěp; *Ross.* хвостъ, ошибъ, опашъ; *Eccl.* огонки, хвостъ, хоботъ, опашъ. Ogonem się lew, kiedy następuje zwa-da, Do sił budzi; ogonem liś się chartom składa; Ogonem wyzeł ptaka, ogar znaczy zwierza; Ogonem wiewior lata, chociaż nie ma pierza. *Pot. Poc.* 544. Wól rozdrażniony ku górze toczy ogon, kicie podobny. *Tward. Wł.* 70. Zajęczy ogon, ob. Osmyk. Wilezy ogon *Ross.* полъно. Rybi ogon, ob. Plusk. Lisi ogon, znamie błazna, ob. Błazen. — Pies marda ogonem. *Zebr. Ow.* 555. *Rej. Zw.* 83. *ib.* 81 b. Im kota bardziej głaszczesz, tym bardziej ogon wznosi. *Cn. Ad.* 524. Głaszcz ty kotowi w skórę; a on ogon w górę. *Rys. Ad.* 16. Im kot starszy, tym ogon twardszy. *Rys. Ad.* 17. (gałaz zrosła nie da się naginać). Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, A ci co im świat służy, podnieśli ogony. *Rej. Zw.* 269 b. (zhardzieli). Ruszali konceptem, jak martwe ciele ogonem. *Mon.* 71. 521: Ruszyłeś głową, jak zdechłe ciele ogonem. *Pim. Kam.* 61. (popisałeś się rozumem). Dedykacyi arkuusz, a dzieło samo jak myszy ogon. *Mon.* 75, 199. (kuse). Wiedza ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 559. (żeś nie tępy). Dwie sroki za jeden ogon złapać; ob. Sroka, ob. Jeden. Ogon pod siebie. *Zab.* 9, 60. Z bojaźni, jako pies na mrozie, ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 15 b. Póty siedział z pokojem, ogon pod się chował. *Pot. Arg.* 548. Przed nim ogon pod się kryją. *Rej. Wiz.* 51 b. Jak zajac przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiałby umykać. *Glicz. Wych.* H 7. — Koń ogonem wierei. *Alb. na Woj.* 12. (t. j. macha). Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alié go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 b. (nieuk). — Każda liszka swój ogon chwali. *Glicz. Wych.* G 4 b. *Teat.* 48, 42. *Cn. Ad.* 344. Więcej się wskóra lisim ogonem, jak lwim pazurem. *Zab.* 5, 95. (cf. gdzie nie staje wilezej skóry). Lisi ogon nie idzie w towar, nie ujdzie za towar. *Cn. Ad.* 954. — Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsi. *Jabl. Ez.* 89. Kto w ogon wierzy, ten piórko z ogona znajdzie. *Rys. Ad.* 22. Trudno ująć za ogon, gdy się umknie głowa. *Pasz. Dz.* 47. Wołę się za głowę, niż za ogon jąc. *Strykk.* 489. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. *Cn. Ad.* 256. *Rys. Ad.* 14. *Slov.* Kam noha, kam ruka, kam očas, kam hlawa; *scopae dissolutae*. — §. Ogon komu przyszyć. *Cn. Ad.* 1149 kapturek mu przyszyć, szydzić z niego; *Croat.* prissiti komu rep. — §. Sprawa tu za sobą długi ogon wlecze. *Pot. Arg.* 652. jeszcze tu nie koniec. — §. Ogon u szaty białogłowskiej, rucho; *die Schleppe*, *ber Schweif* an einem Weiberfleide. Rznijcie ogony panie, które dziś daleką Kurzawą się za wami na trzy łokcie wleką. *Pot. Zac.* 152. Coż to proszę za rozum Sarmackie matrony, Rogi na głowach stawiać, a włoczyć ogony? *Zęczn. Zw.* 14. Długie szaty pan gani, przebóg a coż rzeka Ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleką? *Pot. Poc.* 582. Własna jest

niewiastom, aby nogi swoje pawim ogonem rady okrywały. *Petr. Ek.* 75. Od każdej szaty za którą się ogon wleczce, niech płacą złotych cztery. *Lek. C 3 b.* Ogonem pokój zamiata. *N. Pam.* 15, 121. Nóg jej nie trudnią ogony. *P. Kehan. Jer.* 155. — §. Ogon komety. *Bardz. Trağ.* 199. Ogon komety, ciąg rozwlekły światła za kometa. *Śniad. Jeog.* 9. Ogon łoża armatnego sam koniec ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. OGONAK, a, m., OGONACZEK, czka, m., *demin.*, gatunek kozuchów; ein Kurzer Zippelpelz. *Tr.* OGONATKA, i, ż., białogłowa-w sukni z ogonem, eine Schlepplleidträgerinn. O mied ogonatk, dekret to surowy, Więc przyjdziecie w kompania z ogonami krowy. *Łączn. Zw.* 14. — §. W muzyce ogonatka, nota, mająca w sobie fuz prostych czyli ćwierciowych not dwie. *Magier. Mskr.* (cf. gołka); eine halbe Note, halbe Tactnote. OGONATY, a, e; *Boh.* očasaty; ogoniasty, *caudatus.* *Macz.*, gefchwänzt, beschwänzt. OGONCZYK, herb; pół strzały białej na pół pierścienia stojącej. W hełmie dwie ręce do góry wyciągnięne. *Kurop.* 2, 56. ein Wappen, ob. Pogończyk. OGONEK, nka, m.; *Boh.* očasek; *Ross.* хвостикъ; *demin. nomin.* ogon; a) daß Schwänzfchen. Fortuna kiwnęła nam ogonkiem tak gładko, że z drabstwa przyszlismy do hrabstwa. *Teat.* 22. b, 6. Sobole, marmurki, ogonki. *Vol. Leg.* 4, 556. gatunek futra. — b) Ogonek u liścia, owocu, szypułki; *Vind.* repizh, klizhek, dershalka na ładi, lhtingelz; der Stiel am Obste, der Stengel. Najpospoliej liście wiszą na ogonku, i dlatego łatwiej się chwieją. *Bot. Nar.* 47. Ogonki liściowe, petioli, są pociągnięciem ostatnim gałązki, z którego utrzymuje się liść. *ib.* 78. Ogonki drobne u korzenia. *Otw. Ow.* 590. — §. Ogonek, miano psa, *Lampurus, a cauda nizida.* *Cn. Th.*, ein Name der Hunde, Glattschwänzchen. OGONIASTY, a, e, *Cn. Th.*, ogon mający, ogonaty, gefchwänzt; (*Boh.* očasaty; *Sorab.* 1. wopuschatē; *Vind.* repasten, repast, reppat, repat; *Slav.* repati; *Bosn.* repast; *Croat.* repàszl; *Ross.* хвостистый, хвостатый; *Ecel.* хвостоватый; cf. chwościsty). OGONIC, ob. Oganiać. OGONICA, y, ż., zadek, der Hintere. Gdy tego olejku włożysz z wełna w ogoniec, robaki zabija. *Śpicz.* 109. Dzieciie czasem bokiem, albo też ogoniec, to jest, zadkiem ku wyjęciu z żywota mateczynego ukazuje się. *Sien.* 444. Musisz u mnie w ogonicy być. *Ezop.* 27. (pożre cie). — §. Ogonica morska, *pastinaca marina.* *Syr.* 545; Pastinake, Heilmurz. — §. Ukaszony od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonicy morskiej. *ib.* 545; vielleicht eine Art Scorpione. OGONICZEK, czka, m., sikorka, *parus caudatus,* najmniejsza z sikorek; ogon ma nadzwyczajnie długi czarniawy. *Kluk. Zw.* 2, 274; die Schwanzmeise. OGONKOWATY, a, e, — o, *adverb.*, na kształt ogonków, wie Schwänzfchen. Liście tego ziele jest ogonkowate. *Jundz.* 286. *ib.* 444. *ib.* 505. *OGONOOKIE n. p. pawie. *Nar. Dz.* 1, 125. oczaste, augenschwänzige Pfauen; cf. farbistochwosty. OGONOWY, a, e, od ogona, albo przy ogonie, albo do ogona należący. *Cn. Th.*, Schwanz; *Ross.* хвостовый. Kość ogonowa-guzica. *Krup.* 1, 115. Ogonowa szpona, Schwanzriegel, sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. Ogonowa sztuka mięsa-siek, oguzic.

OGÓRCZANY, a, e, z ogórków, ogórkowy, Gurfen; *Ross.* огурешный. Sok ogórczany. *Haur. Sk.* 386. Liście ogórczane. *Syr.* 1511. (*Boh.* okurčina). OGÓRCZASTY, a, e, do ogórka podobny, gurfenartig. *Tr.* OGÓREK, rka, m., OGÓRECZEK, eczka, m., *demin.*; *Boh.* okurka, wokurka; *Slov.* uhorka; *Sorab.* 1. gorka, korka; *Sorab.* 2. gurka; *Carn.* murka, kumàra, (angurka-melon; *distig.* *Vind.* ogorek-opalone drzewo, ob. Ogarek); *Vind.* kumara, murka, krastouka; *Hung.* ugorka; *Dal.* vgorka; *Croat.* vugòrek, krasztavec; *Slav.* krasztavac; *Bosn.* ugorka, krastavića; (*Rag.* ugorka *citrusus*); *Ross.* огурецъ, огуричикъ; *Svec.* gurka; *Dan.* agurke; *Dsb.* Umurke; *Angl.* gherkin; *Gall.* cource; cf. *Lat.* anguria; 1. *Germ.* die Gurfe. Prócz pospolitych ogórków są Hollenderskie długie, zielone i białe; są też inspektowe małe. *Kluk. Rosl.* 1, 222. Ogórek ptaszy, osli, niedźwiedz leśny, psi, *cucumis sylvestris,* Gjeselgurke. *Syr.* 1474. *Urząd.* 109. *Krup.* 5, 185. *Prov. Slav.* Prodávate vertlaru krastávce-przedajecie ogrodnikowi ogórki, *sus Minervam.* — 2. *Transl.* Ogórki-węzły u pasa mniejszego; die Knoten in dem Stride, den gewisse Mönche statt des Gurtes tragen. Mniech podpily wziął nas ogórkiem walić czy sandałem. *Teat.* 45. e, 77. OGÓRKOWY, a, e, Gurfen; *Boh.* okurkowy. Ogórkowy ogrodek, *cucumerarium.* *Cn. Th.*; OGÓRNIK, a, m., der Gurfengarten; *Boh.* okurčisté, okurkowiště; *Sorab.* 1. korkowna; *Croat.* vugorische; *Ross.* орыпунне. Kuczka w winnicy, buda w ogórniku. *Budn. Jes.* 1, 8. (w ogrodzie ogórczanym. *Bibl. Gd.*).

OGORSZCZYC, OGORZCZYC, ob. Gorzczyć.

OGORZAŁOŚĆ, ści. ż., OGORZELINA, y, ż.; *Ross.* орапъ; cera od słońca zezerniona, zezerniałość; (*Croat.* ogoreline ambusta); verbrannte Gesichtsfarbe, Sonnenbrand. O zganianiu zmaz z liea, zwłaszcza ogorzałości, śniadości. *Śleszk. Ped.* 55. Ogorzelina, gdy się kto od słońca opali, że cygańskiej cery nabędzie. *Haur. Sk.* 546. Na miejsce rumienidła, będzie ogorzelina. *Radz. Jes.* 5, 24. *Sienn.* 505. OGORZEC, al, eli, f. ogorzeje *neutr. dok.*, *Ogorać niedok.; *Rag.* ogorjetti; *Croat.* ogarjam; *Ross.* обгореть, обгорать; *Ecel.* oropaю; a) zezernić na słońcu; ichmar; gebrant werden, von der Sonne verbrant werden. Kto leży pod słońcem nie zakrywszy się, pewnie ogorzeć musi. *Rej. Zw.* 91 b. Na dworze będąc od gorącości słonecznej rychlej ogora, niż doma od gorącości płomienia domowego. *Glicz. Wych. K* 4. Zimno jest matką białości; gorącość matką jest czarności i ogorzenia. *Sak. Probl.* 21. Ogorzały zezerniony, von der Sonne verbrant; *Boh.* obhoraty, očadlý, osmáhlý; *Carn.* ogoreł; *Croat.* ogorel; *Dal.* oppalyen; *Ross.* обгорѣлъ. Którzy pod Krepakiem mieszkają ku południowi, ogorzalsi są i czarni; którzy z drugiej strony, biali. *Petr. Et.* 88. — b) Opalić się; versengt werden, abbrennen. Ogorzały mu skrzydła. *Cn. Ad.* 743; (*Slov.* ohoreli mu kridla; obięto mu skrzydła, utarto mu rogów). — §. Ziemie leżące pod strefą ogorzala. *Stas. Buff.* 26. zona torrida.

OGÓRZKNAĆ, f. ogorzknie *neutr. jednl.*, gorzkości nabyć; *Bosn.* ogorejalti, ogħrriknuti; bitter werden; (*Ross.* оропчиться зъятрыць się). Gdym to zjadł, ogorzknął mi żołą-

dek. *Budn. Ap.* 10, 10. Ogorzki im żywot ich w tak ciężkiej niewoli. *Budn. Exod.* 1, 14.

OGRADZAC, *ob.* Ogrodzić.

OGRAC, *f.* ogra *act. dok.*, *Ograwać, ogrywać *frequ.*; *Ross.* обграть, обгиривать; we grze kogo skubnąć, cinem im Spiele alleß abgewinnen. *Dudz.* 13. *Cn. Th.*

*OGRANICZE, *a, m.*, ograniczenie, określenie, granice, kres, okres, Begränzung, Gränzen; *Vind.* ograja, ograjenje; *Ross.* сполье. Trzyma się kula świata niewsparta na niczem, Zawsze jednakiem miejsca zjęta ograniczem. *Przyb. Luz.* 311. OGRANICZNY, *a, e*, o granicę mieszkalną, ościenny, angränzend, Gränz; *Sorab.* 1. zpowu mezwaté; *Ross.* смежный, сорубежный, сопредельный, сограничный; *Eccl.* вкупопредельный, смежный. Z ogranicznym sąsiadem wyjechałem w Jowy. *Pot. Jow.* 150. Ograniczny sąsiad, ogranicznik *Croat.* mejash, (*cf.* miedza). Wszystkie powiaty ograniczne najeżdżali. *Krom.* 8. Ograniczenie: o granicę *Ross.* ободворъ, смежно. OGRANICZONOŚĆ, *ści, ż.* okreśność, mierność; *Ross.* ограниченность; die Bergränztheit, Beschränktheit. Nieograniczoność boska. *Rog. Dos.* 1, *praef. Lach. Kaz.* 1, 516. OGRANICZYĆ, *f.* ograniczyć *act. dok.*, Ograniczać *niedok.*; *Boh.* obmeziti, obmezowati; *Sorab.* 1. zamezuu; *Vind.* obmejati, okrajiti; *Eccl.* ograję; *Ross.* ограничить, ограничивать, обмежевать, обмежсывать; określić, granicami objąć, begränzen. *Budn. Ps.* 79, 41. Grunt swój każdy może ograniczyć i ogrodzić, jak najlepiej rozumie, tyle ile jego własny jest. *Szczerb. Sax.* 155. Ograniczony *Ross.* предельный, (*ob.* Przedzielić). Nieograniczony *Eccl.* неограненъ. Bóg niepojęty w dziełach, nieograniczony w uczynkach. *Pocirj.* 335.

OGRAWAC, *ob.* Ograć.

OGRASZKA, OGRAZKA, OGRAZKA, OGRASZKA, *i, ż.*, początek paroxysmu gorączki, zimno poprzedzające gorączkę. *Włod.* Fieberfäuer, Fieberparoxysmus. (*Rag.* groznizza, tresęgljawa; *Croat.* groznicza, zimlicza, febra). Na chorobę, gdy się komu zanosi, bywają ograszki, nudności. *Haur. Sk.* 424. Już się ciągnie chory, już ziewa, już go zimna chyła ograzka. *Pot. Arg.* 385. Zkąd ten zimny na moje twarz się pot wysadza, Co za ograzka członki trzęsie! *Min. Ryt.* 1, 258. Niech przepuści na cie Pan ubóstwo, zimną i palącą ograzkę i gorąca wielkie. 1 *Leop. Deut.* 28, 23. — 2. Ograzka febra, zimnica, gorączka. *Sienn. rej. et.* 383. Cierpiała wielka febrę; a stojąc nad nią, przykazał ograżce, i opuściła ją. 1 *Leop. Luc.* 4, 59. OGRAZA mię, OGRAZA mię, *impers.*, gorączka się poczyna. *Cn. Th.*, daß Fieber überfällt mich. Sok ten dobry na zimnicę, gdy będzie wzięt godzinę przed ograżaniem. *Sienn.* 141. (*t. j.* przed paroxyzmem). Woda ta niedobra, gdyż trapienie albo ograżanie czyni. *Suxt. Szk.* 69. (*dolores*). OGRAŻNY, *a, e*, ogrążający, ogrążkę sprawujący, Schaudern erregend. Grudzień ogrążnym zimnem roku dokończywa. *Zaw. Gosp.*

OGROBLIC, *f.* ogrobli *cz dok.*, groblą otoczyć, umdämmen, mit einem Damme einschließen. Stworca morze piaskiem ogroblił *Sk. Dz.* 1173.

OGRÓD, *u, et a, m.*; *Boh.* zahrada, zahrádka, (*ob.* Zagroda); *Slov.* zahrada; *Sorab.* 2. lagroda, gorta, gumno, (*cf.* gumno); *Sorab.* 1. zahroda, zahrodka; *Carn.* lokovsh, vért, (*ob.* Wirydarz); *Vind.* vert, kouthe, gartl, lokouthe; (*ograd* - błonie, niwa); *Croat.* vért, vart, bascha; *Dal.* vartal, perivoy; *Slav.* bashesa, bostan, vértao, bashcha; *Hung.* kert; *Rag.* perivoj, vartao, G. vartla, vart; *Bosn.* vert, vrrit, vrrital, perivoj, vart, vartal, vortal; *Ross.* вертоградъ, садъ, (*ob.* Sad; огородъ jarzynny, kuchenny ogród); *Eccl.* оградъ, огородъ, вртоградъ, вртъ; [*cf.* *Goth.* uarts herba, uartigards hortus 2]; ogrodzony plac na drzewa owocowe (*cf.* sad), na kwiaty i zioła (*cf.* zielnik), der Garten. Włosi zaczęli u nas ogrody zdobyć rozmaitemi zioły cudzoziemskimi i tutecznymi, przynosząc je z pól, z łąk, z gór, do ogrodów. *Syr.* 1128. Nie w każdym ogrodzie to ziółko się rodzi. *Rys. Ad.* 50. Wrócił się z ogroda. *Rudz. Esth.* 7, 8. W 'ogrodziech naszych (w ogrodach). *W. Post. Mn.* 506. Po za ogród zajeżdżali. *Kras. Pod.* 2, 239. (*cf.* za). OGRODA, OB-GRODA, *y, ż.*; *Boh.* ohrada; *Ross.* ograda; ogrodzenie, die Berzäumung. Dobył każdego zamczku ich, i odzierzał każdą ogrodę ich. 1 *Leop. Jud.* 2, 12. (*twierdę.* 3 *Leop.*). Ogroda gęstego krzewiu nie daje przystępu komu, któreby młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150. Ogrodę rozrzuć. *Gęb. Hym.* 317. Na wilka robią się doły; robią się także ogrody, t. j. mocne ogrodzenia w lesie z fótkami, w które on się przynęca. *Kluk. Zw.* 1, 401, Wolfsgärte. — 2. Szlachcie w ogrodzie równy wojewodzie. *Jeż. Ek. B.* 4, *ob.* Zagroda, na zagrodzie. OGRÓDEK, *dka, m., dem.*, OGRÓDECZEK, *czka, m., demin. sec.*, mały ogród, das Gärtchen; *Vind.* vertizh; *Bosn.* vartač, vartlicch, vrritlicch, vertlicch; *Rag.* vartlich, perivoich, vartich; *Ross.* вертоградецъ, садикъ, (огородецъ kuchenny ogródek); *Eccl.* вертець, вертоградецъ, садокъ. Ogródeczki małe, w których jarzyno sieją. *Star. Dw.* 4. *Birk. Zyg.* 53. Chodząc w tym ogródeczku. *Zab.* 13, 325. *Zabl. Chod. Gesn.* 195. Ziółko jakie wyrwę z mego ogródka. *Gorn. Sen.* 214. Mając was jakoby w ogródku jakim ogrodzone, do jednego was wysieczę. *Jan. Lig. D.* w grodzy, w ogrodzie, w ogrodzeniu. OGRÓDKA, *ob.* Ogroda, ogrodzenie. — *fig.* Ogródka w mówieniu, słowne omawianie, chodzenie koło płotu, obwijanie w bawełnę, Umfchweife im Reben, verbflümteß Reben; *Boh.* oklika, zápolj; (*Slov.* okolkowatelka *periphra*sis); *Vind.* obhod, okulhod, ovink, savink; *Ross.* обинякъ, закоудки, навѣтки, околесина, околесная. Ba patrz! jakoć ci kacerze ogródkki chytre czynią. *Baz. Hst.* 56. Bez OGRÓDKI - w brew, w prost, gotęmi słowami, nie ochylając, nie zawijając w bawełnę; ohne Umfchreibung, ohne Umfchweif, ohne Bemantlung, unummunden, gerade heraus, mit dürren Worten; *Ross.* прямо, прямикъ; *Eccl.* необиновенно. Bez ogródkki mówię *Ross.* горошить, огорошить. Proste me zdania, bez ogródkki żadnej, Niechaj u ciebie maja przystęp snadny. *Chrośc. Job.* 122. Śmiało i bez ogródkki powiem. *Zab.* 15, 280; *Eccl.* необинуюся. Prorok przyszedłszy, bez ogródkki śmiało, Przepowiada mu to, co się dzieć mia-

10. *Leszcz. Hst.* 341. Wolą raczej, aby się pod ich czol-gano nogami, niżeli mówiono kiedy prawdę bez ogródki. *Zabl. Roz.* 78. Zgoła, bez najmniejszej ogródki, wszystkie swoje błędy powiada. *Stas. Num.* 1, 195. OGRODNICTWO, a, n., sztuka ogrodnicza, die Gärtnerey; *Boh.* zahradnictw, *Vind.* vertnarja, vertnina; *Croat.* vertlyaria; *Ross.* садовничество, садоводство, (cf. sadownictwo); *Eccl.* садовѣйствие. OGRODNICZEK, czka, m., czeladnik ogrodnicy, der Gärtnersjunge. OGRODNICZKA, i, ż., die Gärtnerin, cf. sadowniczka; *Boh.* zahradnice, zelenařka, zelinařka; *Croat.* vertlyarica. OGRODNICZY, a, e, do ogrodnika należący, *Boh.* zahradnický; *Rag.* vartarski, vartlarski, perivojnji; *Ross.* огородничій, огородниковъ, садоводственный, садовничій, садовническій; Gärtners. Nóż ogrodnicy. OGRODNIK, a, m.; *Boh.* zahradnik, zelenař, zelinař, zelnik (cf. zielnik), petrželnik; *Slov.* zahradnj; *Sorab.* 2. gartnař; *Sorab.* 1. zahrodnik, farodnik; *Vind.* gortnar, gartner, vertnik, vertar; *Carn.* vertnâr; *Croat.* vertlar, vertlyâr; *Hung.* kertész; *Rag.* vartâr, vartlaar, perivojnji; *Bosn.* vartlar, vertlâr, vrtrilâr; *Slav.* vértlâr; *Ross.* вертоградъ, огородникъ, садовникъ, садовщикъ; *Eccl.* градарь, вртоградарь, вертохранитель; §. a) koło ogrodu chodzący, der Gärtners. Ogrodnik drzewny, sadownik, wirydarznik. *Cn. Th.* Kozła ogrodnikiem posadzić; *Slov.* capa zahradnikom spraviti; *committere lupo ovem.* Ogrodnikiem być *Ross.* садовничать. — §. b) Ogrodnik czyj, na jego ogrodzie mieszkający. Zagrodnik *qu. v.*, półkmeicia. *Mącz.*, ein Halbbauer, Gärtners. OGRODOSTRÓZ, a, m., *Eccl.* садохранитель; der Gartenwächter. OGRODNINA, OGRODOWINA, y, ż.; *Carn.* vertnina; *Vind.* vertnifhtvu, sôle, sele, (ob. Ziele); *Croat.* povertelye, strukely; *Rag.* povartai, povartje, zeglje; *Bosn.* zelje, zeglje, zelen za jesti; *Eccl.* садокне; zielona strawa, jarzyna, rzeczy ogrodowe, włoszczyna, Gartenfrüchte, Gartengewächse, Gemüse. Owoce, ogrodowiny, chleb, piwo, wino, z roślin wyciągamy. *Bot. Nar.* 5. Obiad ich z fruktów, ogrodniny i chleba. *Mik. Turk.* 317. Pędzi osła na targ z ogrodowiną. *Jabl. Ez.* 172. Ogrodniny, jak to spinak, marchew' etc. *Perz. Lek.* 2, 23. Dworka ma tego strzedz, aby pietruszka, szczebrzucha i inna ogrodnina, do kuchni jak najranięj przyniesiona była. *Haur. Ek.* 13. Kiedy ogrodniny wypali posusza, a potem spadną miłe deszcze, co je chłodzą... *Zab.* 9, 248. *Ejsym.* Kocha się w ogrodninie. *Jak. Baj.* 249. OGRODNY, OGRODOWY, a, e; *Boh.* et *Slov.* zahradnj; *Sorab.* 1. zahrodné; *Carn.* vért; *Vind.* verten; *Croat.* vértni, povertelni, provertni; *Ross.* вертоградный, огородный, садовый; *Eccl.* вертный; do ogrodu należny, Garten. Pryap, bóg ogrodny. *Lib. Hor.* 100. Ziemia ogrodowa staje się najwięcej z roślin gnijących. *Kluk. Kop.* 1, 246, *Ross.* материкъ, Muttererde. Ogrodnych rzeczy mają dosyć. *Pasz. Dz.* 120. (ob. Ogrodnina). Zyzność ogrodną i owoce rozkoszne nieprzyjaciel wypustoszył. *Star. Pob. B.* Jarzyny ogrodne są te, które w ogrodziech sieją, jako są pietruszka, rzepa, kapusta etc. *Sienn.* (cf. zbożne). Kwiat to jest, nie ogrodny, ale polny. *W. Post. Mn.* 549. Lilia ogrodna. *Groch. W.*

330. — *Prov.* Umizga się, by ogrodny zajac. *Rys. Ad.* 69. OGRODZA, OGRODZENIE, y, ż., grodza w koło, die Umzäunung; (*Boh.* ohrada objat); *Sorab.* 1. wobhrodzenstwo, wuhroda; *Vind.* ograda, ograja, ograjenje, ogradishe, obdershifhe, redishe, redinstvu, okluk; *Carn.* ogrâja; *Bosn.* ograda, gradina; *Rag.* ograda, obgrada, obzida, graaghja; *Croat.* ograiia, ograda, graja, ograjenje, obor (cf. obora), zagrâda, (cf. zagroda); *Ross.* ограда, забраніе, забрало, оплотъ. Ule mają być w ogrodzie i zamknięciu dobrym sporządzone. *Haur. Ek.* 136. — OGRODZIC, f. ogrodzi *cz. dok.* Ogradzać *niedok.*; *Boh.* ohraditi, obdêlati; *Slov.* ohradjm; *Sorab.* 1. wobhrodzam, wobzahradzam, wobhatzam; *Sorab.* 2. hobgrozisch; *Vind.* ograditi, ograjati, okulsagraditi; *Croat.* ogradyam, ogragujem; *Bosn.* ograditi; *Rag.* ogrâditi, obgrâditi; *Eccl.* оградити, оградити; *Ross.* огородить, оgorаживать, оградить, оградить; §. 1) oparkanic, obwieść płotem dyulowanym, chrościanym, kamiennym i t. d., umzäunen. Grunt swój każdy może ograniczyć i ogrodzić, jak najlepiej rozumie, tyle ile jego własny jest. *Szczerb. Sax.* 155. Ogrodził dom jego zewsząd. *Budn. Job.* 1, 10. Ogrodzony ścianami *Eccl.* стѣнатый. — *Fig.* Zewsząd nieprzyjacielskim wojskiem w koło ogrodzony. *Stryjk.* 191. t. j. otoczony, umringt. Testamentem rzecz ogrodzić, utwierdzić; *cavere testamento. Mącz.*, określić, bestimmen. Ogrodzono tę rzecz prawem; *cautum est legibus. ib.* — §. 2) *Transl.* Ochylać, wymawiać, ochraniając mówić, z ogródką, chodząc koło płotu; beföhningen, bemânteln. Złości swoje skryte farbą cnot ogrodzą. *Chrośc. Job.* 160. Ogrodzić i pokryć niedostatków bliźniego. *Sk. Żyw.* 1, 189. Chciał coś mówić, chciał jako ten błąd ogradzać. *Pot. Arg.* 233. et 527. *Rej. Apoc.* 58. *Mon.* 70, 209. Zaraz bez ogrodzenia żydom mówi Jan s., zem nie ja jest Chrystus. *Sk. Kaz.* 19. bez ogródki, ohne Umzäunung. OGRODZIEC, G. dźca, OGROJEC G. jca, m., ogród, sad, osobliwie ten, w którym Chrystusa modlącego się imali; der Garten, infonderheit der beyrn Delberge, der Delgarten, Delberg; *Bosn.* maslinisete; *Ross.* масличие. Ogrodziec oliwny. *Bzow. Roż.* 65. *Wróbl.* 30. et 46. Pan w ogroju tęsknością strudzon był, a apostołowie spali. *Sk. Kaz.* 110. Pomnę na ogrodziec, pojmanie, sądenie Jezusa. *ib.* 161. *W. Post. W.* 75. — *Translate:* Tam mędry, prawodawcy, i ojczyzny ojce, Posiadają wieczystej rozkoszy ogrojce. *N. Pam.* 21, 364. (obszary). — *§. *Simplex*, prosty, dobry, który nie był w ogroju. *Mącz.* (alluzja do s. Piotra, nieszczwany, niebywalec). Jeden rurał prosty, w ogroju mało co przebywał. *Glicz. Wych. H 7 b.* OGRODZIŃA, y, ż., OGRODZINKA, i, ż., *demin.*, miły lub też lichej ogródek, ein liebes, oder auch ein ärmtliches Gärtdchen. OGRODZISKO, a, n., szpetny ogród, niekształtny, nieforemny, ein häßlicher, unförmlicher Garten; *Ross.* садище, огородище. OGROM, u, m., § 1) *ad auditum*, grzmot, okrzyk. *Dudz.* 24. Getöse, Krachen, Donnern, Saufen. (*Boh.* ohroma odurzenie). — §. 2) *ad aspectum*, Ogrom: OGROMNOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* огромъ, огромность; przestraszająca wiel-

kość, ungeheure Größe, Ungeheurigkeit. Prochem jesteś mizernym, wśród świata ogromu, Przecież Bóg z wyczystego patrzy na cię domu. *Nar. Dz. 2, 205.* Doniesienia te dowiodły ogromność nieszczęść, które nam groziły. *Ust. Konst. 1, 148.* — §. *W górnictwie.* Ogromny, Geföhütte, skupienie się pomieszane żył kruszcowych, tak że miejsce owo wydaje się być niejako zwaliskiem nieporządnym wydatnych kruszców. *Mier. Mscr. (Boh. ohromiti, ohromovati - stupefacere, percellere).* OGROMNY, a, e, OGROMNIE, OGROMNO *adverb.*, *Ross. огромный, ужасный.* — §. Ogluszający, grzmiący, betäubend. Gdy kto podle dzwonów drwa rąbie, abo ogromnie gada, tedy one dzwony dźwięk z siebie wydają. *Sak. Probl. 64.* Ogromnemi bębniami, Krzykliwemi trabami, wdzięcznemi lutniami Chwalcie Pana. *Ryb. Ps. 294.* — §. Srogo wielki, straszny przez wielkość; ungeheuer, schrecklich groß. Ogromni Partom na koniach Dakowie. *Bardz. Trag. 330.* t. j. straszni, silni, sie sind ihnen fürchterlich. Był Piotr nieco przysroższy i też ogromny, *durior et severus. Herb. Art. 128.* Ogromna a straszliwa historia tego zbrodnia. *Baz. Hst. 97.* okropna.

*OGROZA, y, ż, groza, strach, Schrecken. Walczny młody rycerz na wszystko rzuca ogrozę. *Stas. Num. 1, 126, il imprime la terreur; Boh. ohrozili se - deterreri.*

*OGRUBIĆ *cz. dok.*, w koło grubym uczynić, rund um grob machen; *Eccl. odebeľaju; (Rag. ogrubiti; Bosn. ogrubiti, oghrriditi deformare, deturpare, devenustare).* OGRUBIEĆ *nijk. dok.*, w koło zgrubieć, rund um grob werden; *Bosn. oddebilitise; Ross. отолстеть.* Nosił styk w ręce ogrubiałej wielce, *manu rigida. Zebr. Ow. 367.* OGRUBNY, a, e, nieco gruby, gröblich, etwaś grob. Wierzch domu żytną słomą po prostu poszyty, Ogrubną warstwą śniegu cały stał okryty. *Chod. Gesn. 14.* Ogrubne pniaczki. *ib. 145.*

OGRUDZIĆ się, *f. ogrudzi się recipr. dok.*, Ogrudzać się *niedok.*, podbijać się na grudzie, odrętwieć, verbälten. (*Abtq.*) W zimie chartami nie polują, aby się w mróz nie ogrudziły. *Tward. W. D. 2, 250.* Bardzo się nasza pani na piasku ogrudzi. *Rej. Wiz. 106. Biel. S. N. 27.*

OGRYWAC, *ob. Ograć.*

OGRYZĆ, OBGRYŻĆ, *f. ogryzie cz. dok.*, Ogryzać *niedok.*; *ogryzuje praes.; Boh. ohrysti; Vind. ogristi, ogrisuvati, obgrisuvati; Bosn. ogristi, ogrizati; Rag. ogrizati; Croat. ogrizavam, oglablyem; Ross. огрызть, огрызать; ogłodać, oszemlać; benagen, rund um abnagen, beßessen.* Mrówki ziarna ogryzają, aby w trawę się nie obróciły. *Sk. Zyw. 1, 199.* Kozy młode płonki obgryzły. *Stas. Num. 2, 150. Jak. Art. 3, 135.* Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryza. *Eraz. Ob. E i i i.* Kością z pieczeni ogryzioną zwałańa mnie w łeb. *Teat. 22, b, 55.* Palce ogryzuje w kompanii. *Mon. 70, 114.* Gdybyś w takie naczynie nalał szedwaseru, nietylko by glanc obgryzł, aleby całe przegryzł. *Torz. Szk. 162.* OGRYZACZ, a, m.; *Rag. ogrizalaz; Vind. ogrisuvauz; der Benager, Befresser, który co ogryzuje, ogłoda.* OGRYZEK, ka, m.; *Boh. ohryzek; Vind. ogris, ogrisba, nagris, nagrisek; Bosn. ogrizine od slamme, od sjena; Rag. ugrizak; Croat.*

ogriaki; *Ross. огрызок, (ogryza, ogryzen, odgryzujący się drugim); §. 1) ogłodony kawałek, cf. niedojadki; ein benagtes Stüdchen.* Twardej ogryzek kości przed brytana rzucony. *Zab. 11, 24. Koss. Quisquiliae, otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, też ogryzki. Macz., Broden.* Nie pierwszym na świecie miłości igrzyskiem, Wiele się ich przede mną takowym ogryzkiem Podawiło. *Pot. Arg. 313.* Zasadzają częstokroć mniemania swoje na ciemnocie niepewnych historycznej starożytności ogryzków. *Nar. Hst. 2, 16.* — §. 2) Ogryzek, *pomum Adami, krztoń, wystawek na przodzie gardła. Perz. Cyr. 1, 19. et 177. Wejch. Anat. 17. der Adamsapfel, der Kröß, das Größschel.* OGRZAĆ, *f. ogrzeje cz. dok.*, Ogrzewać *niedok.*, *Boh. ohřat, ohřit, ohřwati, (ohřwadlo fejerka); Slov. ohřvam; Sorab. 1. wohrewam, wokzewam, (wohrwadlo fejerka); Vind. ogreti, sgreti, sagreti; Carn. oggręti, oggręjem; Rag. oghriati; Bosn. zgriati, utoplitti, omlaciti, mlako uciniti; Dal. sztepliti; Ross. угреть, угрывать, обогреть, обогрывать, огрываю, огрываю, взогрывать; Eccl. кзгрякати, взогряти; ocieplić, erwärmen.* Ogień browarny jest ogzewający, ogień hutny pożerający. *Torz. Szk. 61. (ob. Ogrzewny).* Słońce ogrzewa i całą żywi naturę. *Teat. 13, 15.* Wódka ta wątrobę oziębłą ogrzewa. *Syr. 284.* Lubię się ogrzać, nim zima przeminie, W małej izdebce, przy małym kominie. *Nar. Dz. 1, 53.* Wyście się tam ogrzali, gdzie się drugi sparzył. *Kras. Sat. 50.* — §. Ogrzewać mleko - sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mleko. *X. Kam.*

OGRZEŚĆ, ogrzebł, *f. ogrzebie cz. dok.*, Ogrzebać *niedok.*, *Boh. ohrabati circumradere, umscharren; Carn. oggrębam; Rag. oghrebsti; Bosn. ogrebsti, oghrrigljusciti.*

*OGRZESZYĆ, *f. ogrzeszy cz. dok.*, *Ogrzeszać *niedok.*, grzechu nabawić, sündigen machen. Nie dawaj ustom twoim, aby o grzech przypawiały ciało twoje. *Budn. Eccles. 5, 5; not. «właściwiej by nie ogrzeszały.»*

OGRZEWAĆ, *ob. Ogrzać.* OGRZEWNY, a, e, *Boh. weyhřewný; ogzewający, ciepły, erwärment, wärment, warm.* Trzeba nam pieców nad pospolite ogzewniejszych. *Kluk. Rosł. 2, 89.* Piec ogzewny prędko się ogrzeje i długo ciepło utrzymuje. *ib. 105. ein Sparofen. (Boh. ohřwadlo - fejerka, focus).*

OGRZMOCIĆ, *f. ogrzmoci cz. dok.*, obić, abprügeln. Pasjonat wielki; mógłby mię ogrzmocić. *Teat. 33, 24.* Kijem go ogrzmocił. *ib. 10, b, 79.* Ociec go ogrzmocił bizunem, jak żaka. *Zabl. Zbb. 2.*

OGUŁ, *ob. Ogół.* *OGUREK, *ob. Ogórek.*

OGUZIE, ia, n., ogonowa sztuka mięsa. *Cn. Th., das Schwanzstüd.*

O H.

OH! *exclam.* och! zadziwienia, o! ah! *Croat. oh! glasz boli ali saloshti. OHO! exclam. vah!* gdy się czemu dziwujemy albo też naśmiewamy. *Macz. Oho! Bawej! gdy kto na nas z niebacznosci przypadnie. Macz., oho! ho! ho! Oho! jużbym do tych czas poradziła sobie. Teat. 10, b. 30.*

OHEBLOWAĆ *cz. dok.*, w koło poheblować, beßobeln; *Slov.* obhoblwati; *Sorab.* 1. wohubluyu; *Vind.* poglajati, obgladiti, obstrugati.

OHETETYCZYĆ *cz. dok.*, heretykiem uczynić, okacerzyć, verfeßern. Zyzani w te swoje nam podane błędy i herezye wpadł, i nas oheretyczył. *Smotr. Apol.* 96. Że wiara u nas nie oheretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu. *Sowit.* 80.

OHŁASZENNY, i. e. catechumen. *Pim. Kam.* 108, ob. Ogłosić.

OHŁOBLE, [dyszle podwójne do zaprzegania na jednego konia, Gabeldeißel, ob. Hołoble 2]; słowo jednej z tych rzeczy, które nie znajdują się w Polsce. *Dudz.* 32. *Ross.* ogołobla żerdź przez stóg do góry sterząca, die Feßelstange; cf. hołoble.

OHUKNAĆ, *f.* ohuknie *cz. jedntl.*, Ohukać *niedok.*, *Boh.* ohromiti, ohromowati; krzykiem ogłuszyć, odurzyć, schreyend betäuben, auß der Fassung bringen. Tatarzy zewsząd go, jakoby wilka ohukają zamkniętego w oborze. *Tward. W. D.* 105. Wilk ohukany, którego swym przestraszył Melampus szeknieniem. *ib.* 2, 235.

[**OHURSTWO**, a, n., *Ross.* огурытво, огурильность; upór, zaciętość, Stüßigkeit, Halsstarrigkeit. 2]. 'Prze ich ku sprawom zbawiennym ociętne 'ohurstwo, przyjsię słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex. praef.* [ob. Oburstwo 2].

OHYDA, **OCHYDA**, **OHIDA** (*Cn. Th.*), y, ź, *Boh.* ohyzda; mierziaczka, niesmak, obrzydzenie, Efel, Abscheu, Grauen. Plugawość nietylko szkodę czyni, ale i ohydę. *Haur. Ek.* 82. Często z godnych rodziców syn, domu ochyda. *Min. Ryt.* 2, 170. Większa ohydę niż ozdobę Polska wymowa bierze, gdy je Łacińskimi natykają słowy. *Fredr. Ad.* OHYDLIWIY, OHYDNY, 'OHISNY, a, e, ohydę przynoszący, mierziony, obmierzły, efelhaft, Grauen verurrsachend; *Slov.* ohyzdný. Wada ta, im lekszą zda się być mało rozumnym, tym ohydliwsza jest w swych skutkach. *Mon.* 75, 196. Gdy od tak wielu wieków, to zawsze za rzecz 'ohisną a wzgardzoną mieli, tedy nie może być to za lekka rzecz poczciano. *Eraz. Jez. D.* 8 b. OHYDLIWOŚĆ, OHYDNOŚĆ, ści, ź, *Slov.* ohyzdnost; mierzioność, ohyda, Efelhaftigkeit, Abscheulichkeit. OHYDZIĆ, OHIDZIĆ (*Cn. Th.*), *f.* ohydzi *cz. dok.* Ohydzać *niedok.*, (*Boh.* et *Slov.* ohyzditi; *Sorab.* 1. woyidžu turpare); mierzionym co albo kogo czynić, oszpecić, oczernić, verfeßeln, häßlich machen, verfeßeren; *Eccl.* огноушати, огноушати. Jedna mała wada piękną rzecz ohidzi. *Cn. Ad.* 310. Mnie i dom cały ohydza. *Teat.* 42. d, B. Mów, co ci do ohydzenia go w oczach moich, na myśl przyjdzie. *Teat.* 29, 59. Wyście nas ohydźili w oczach Faraona. *Bibl. Gd. Ezod.* 5, 21. (przesmrodzili. *Budn.*) Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138.

OHYNAĆ, *ob.* Ochynać.

O J.

OJ! *exclam. doloris, admirat., admonit., exhortat.* Oj! n. p. Oj! boli to, boli, kiedy nam własne dzieci udęczeniem

się stają. *Teat.* 29, 70. Oj tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *Przyb. Ab.* 90. Mówiłem dotąd o starostach, czas jest, oj czas, żebym mówił o chłopach starościńskich. *Gaz. Nar.* 1, 403, Stan. Aug. Czy ja Pan kochia jeszcze? *R.* Oj! i jak kochia! *Teat.* 22. c, 29. Oj oj oj! jakże wstydliva! *ib.* 29, 19.

OJARZMIĆ, *f.* ojarzmi *cz. dok.*, jarzmo nałożyć, podbić pod jarzmo, unterjochen. Opanowali nas. *Budn. Jes.* 26, 13; *not.* «właściwiej: ojarzmili nas, gdyby się nam tak mówić godziło.»

OJCIEC, **OCIEC**, *G.* ojca, *m.*; *Boh.* otec; *Slov.* otec, tatik, tato, (*ob.* Tata); *Sorab.* 1. wotz, nan, (cf. nana); *Sorab.* 2. woschz, votter, nan; *Vind.* ozha, ozhek, atei, ata, tatei, tatek; *Carn.* ozhê, *G.* ozheta, ata; *Croat.* otêcz, otacz, oche, jàpa, japek, japicza, *G.* otcza; *Dal.* otacz, chyako; *Hung.* atya, atya, apa; *Bosn.* otac, roditegl (*ob.* Rodzic), chjacchko; *Rag.* otaz, *G.* ozza, chjacchko; *Slav.* otac, oche; *Ross.* отецъ, 'батька, 'батя, 'батушка; *Turc.* ata; *Roman.* atta; *Graec.* αττα; *Lappon.* atzie, atye; cf. *Germ.* Atte; cf. *nomen proprium* Otto; «nam At, Atta, Hatta, Tatta, Haddo, Hetto, Otto, pro variis dialectis unum et idem sunt, et patrem significant». *Frenz. in Westphal. monum.* 2, 2407.; cf. *Vind.* atati, tatati-paplać; cf. tata; *Angl.* dadde, (cf. dziad); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, (alias *Turc.* baba; cf. baba; cf. *Chald.* אבא; *Lat.* pater; *Ger.* Vater; *Lat.* tata; *Graec.* τέτα); a) ociec, rodzic, der Vater. Ś. Wojciech założywszy klasztor, dał mu imię po Słowiańsku tata; bo tak Słowacy zwali ś. Wojciecha, jako ojca. *Biel. Hst.* 299. Ojcem nie jest, aż kto ma dzieci. *Gorn. Sen.* 344. O ojcie, syna karzącym. *Ezop.* 124. o ojcu karzącym. Jednego ojca, *Eccl.* вкпноотецный. Ojca nasładuje, *patrisso*, *Vind.* se povozhetim; *Carn.* poozhetem se; *Boh.* pataliti se. Ojca złego zły syn. *Cn. Ad.* 686. (*Slov.* Gaki otec, taki sin; jaki ociec, taki syn; jakie drzewo, taki owoc; nie daleko jabłoni jabłko pada; nie urodzi sowa sokoła). Po złym ojcu bywa gorszy syn. *Bial. Post.* 177. *Slov.* Otâe stiskał, a sin wiskał; ociec ścisł (skapił), a syn rozrzucił. Ojca dobrego dobry syn; ojciec dobry złego syna nie urodzi. *Cn. Ad.* 805. Ojca dobrego zły syn; ociec dobry złego syna pod czas urodzi. *ib.*, (*ob.* Wyrodek). Ojca złego dobry syn. *Cn. Ad.* 804. (i czarna kokosz białe jajka niesie; cf. matka; cf. córka). Jeden ociec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca (wychować) żywić nie mogą. *Rys. Ad.* 18. *Cn. Ad.* 508. Panie ojcie! *Cn. Th.* Ociec, nie więcej ocieo o żałości, straciwszy wszystkie syny nieszcześliwy. *P. Khan. Jer.* 232. — §. Stary ociec, dziadek, ojca mego ociec, der Großvater, (cf. stara matka); (*Slov.* stari otec neb tatik, dëdo, dëd; *Slav.* stari otac, did; *Vind.* ozhjak, stari ozha). Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce wneków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. — §. Ociec czeladny, pater familias, der Haushater; (*Bosn.* domachin). Przodkowie nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. Napominał ociec czeladny swoje domowniki,

Farn. 133. *Gil. Post.* 34. ob. Czeladny. — §. Ojciec żony, świekier, zwyczajnie też po prostu ojciec. *Sax. Porz.* 152. der Schwiegervater, ob. Świekier; cf. teśé; *Croat. tazi*, *Eccl.* тѣсть, отецъ богомданный. — b) *Latius*: Ojciec, początek jakiejś rodziny. *Karnk. Kat.* 14, Stammvater, Vater. *Carn.* ozhāk - patryarcha; *Eccl.* отценачалникъ, отцеврховный, начальникъ между отцами. Jeden ociec wszystkich nas jest; idąc wspan to przez zane, to przez podle przodki, tam się wszyscy ostać musimy, gdzie jest nasz przodek pierwszy. *Gorn. Sen.* 196. (t. j. Adam). — Do ojców zebrany poszedł. *Sk. Dz.* 566. (t. j. umarł; er murde zu seinen Vätern versammelt, er ging heim, er starb; cf. poszedł do Abrahama, na tamten świat). Bóg ojciec, Gott der Vater, nietylko, że syna od wieków sobie w bóście równego spłodził; ale też, że jest początkiem i nas wszystkich. *Karnk. Kat.* 16. et 14. Czy nie to jest ojciec twój, co cię posiadał sobie, I stworzył dobrotliwy w onej pierwszej dobie! *Groch. W.* 14. Ojciec niebieski. *Sk. Dz.* 819, der himmlische Vater. Ojeze nasz, któryś jest w niebie, świeć się imię twoje. *Kanc. Gd.* 271, Vater unser, der du bist im Himmel. — Ojeze nasz - pacierz, modlitwa pańska, *Slov.* otcenáš; *Bosn.* ocee nasc; *Vind.* ozhanasch; *Rag.* occenâsc; *Eccl.* отченашъ, господская молитва, господня. — §. Ojciec, który go opatruje, o kim staranie ma, onego wychowywa, za syna go sobie ma. *Bial. Post.* 127. Ojciec ojczyzny, pater patriae. — Królu Rzpłta miej na dobrej pieczy; a ojcem nam bądź, nie ojezymem. *Biel.* 370. — §. U Rzymian, senatorowie, patres conscripti, ojcowie spisani; tak i Kardynałów wyraża. *Groch. W.* 263. — §. Ojciec, fundator, założyciel, początek, przodek; der Vater, der Urheber, der Stifter. Norbertus, ociec zakonu Premonstratensów. *Sk. Dz.* 1110. Kalwin wasz ociec, panowie Dyssydenci. *Birk. o Exorb.* 5. Szymon czarnoksiężnik ojciec i początek heretyków. *Sk. Dz.* 66. §. Ojciec duchowny - spowiednik, der geistliche Vater, der Beichtvater. Symplicyan był ojcem duchownym ś. Ambrożego. *Sk. Dz.* 312. Tych Bóg karze, którzy się ojcom duchownym karać nie dopuszczają. *Sk. Dz.* 322. — §. Ojcowie święci, doktorowie kościelni; die heiligen Väter, die Kirchenväter. Ojcowie chrześcijańscy napisali piękniejsze pieśni, którymi zaraźliwe wyrychali. *Sk. Dz.* 143. — §. Ojciec święty - Papież *qu. v.* der heilige Vater, der Pabst. Ogłoszenie bulli ojca ś. *N. Pam.* 21, 297. — §. Ojciec, ojcowie, tytuł zakonników; Vater, ehrwürdiger Vater, Ordensvater. (*Eccl.* книга объемяющая въ себѣ житія отцевъ - отъубникъ; *Graec.* патерикон). Chodkiewicz w Żmudzi fundował ojce Jezuitów. *Birk. Chodk.* 3. Przewielebnemu w Bogu Ojcu Hieronimowi a Jesu Maria, Definitorowi Karmelitańskiemu. — *Per abbreviat.* O. - ojciec; O. O. - ojcowie; n. p. Kazanie na pogrzebie Maryanny Koniecpolskiej W. O. Hieronyma od ś. Hуаеуntа; t. j. Wielebnego Ojca. — Kollegium O. O. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. — §. *Aliter*: Ojciec duchowny - ojciec chrzesny, der Taufpathe, Taufvater; *Eccl.* крестный отецъ, приемышникъ, восприемникъ. Kmotry albo ojce chrzesne mają nauczać syny swoje chrzesne. *Karnk. Kat.* 127. — OJCOBÓJCA, y, m., OJCOMOR-

DERZ, a, m., *Cn. Th.*, OJCOMORDERCA, y, m., *W.* 1 *Thim.* 1, 9; zabójca ojcowski, der Vatermörder; *Sorab.* 1. nana zamorduwał, f. zamorduwarka; *Vind.* ozhni vmorez, ozhetni vboinik, ozhni vbijenik, f. ozhetna vbioniza; *Ross.* отцеубійца. Jeden był ojcobójca, drugi świętokradca. *Teat.* 46, 44. OJCOBÓJSKI, OJCOMORDERSKI, a, ie, OJCOBÓJCZY, a, e, vatermörderisch. Dał mu się Bóg z ręką ojcobójskich wymknąć. *Petr. Hor.* F 5; (not. «które się waży zabijać ojca swego»). Matkę ojcobójczem zabijasz żelazem. *N. Pam.* 21, 348, ob. Matkobójczy. OJCOBÓJSTWO, OJCOMORDERSTWO, a, n, der Vatermord; *Vind.* ozhni vmor, ozhetni vboi; *Ross.* отцеубійство. Mająż od ojcobójstwa większe być niecnoty? *Varz. Trag.* 546. OJCOIMIENNY, a, e; *Eccl.* отцеименный patronymicus; *Subst.* отцеименное patronymicum. OJCOLUBNIK, a, m.; *Eccl.* отцелубецъ. OJCOPOCHODNY, n. p. Duch ś.; *Eccl.* отчешходный, изходящий отъ отца, какъ духъ св. OJCOPODANY; *Eccl.* отчепреданный; *Graec.* πατροπαρόδοτος, a patribus traditus; (ob. Podanie). OJCOSIEROCTWO, a, n., osieroenie po ojcu, strata ojca, bezojce życie, die Vaterlosigkeit. Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę niepłodności, a gdy mu się podoba, dopuszcza na wielu dzieci ojcosieroctwo. *Psalmod.* 37. OJCOSILNY; *Eccl.* отчесильный, имѣющий равную со отцемъ силу; równej z ojcem siły. — OJCOWIC, OJCZYC, OJCZYCZ, a, m., prawy syn ojca swego, (cf. dobrego Joza), *propr. et transl.* der ächte eheliche Sohn; (cf. - owicz, - owic). (*Eccl.* отчичъ, по отцу таковъ; *Ross.* отчичъ dziedzic dobra dziedzicznego ziemskiego; отчинникъ, вотчинникъ). Nad ojcowicem Bękart przewodził, sługa nad dziedzicem. *Pasz. Bell.* B 3. Prawy ojcowic. *Zebr. Ow.* 28. Zona zła, cieszy się onej swojej zdrady. Onym swym kukuleżem dodawa i rady Jakoby ojcowice do końca oszukać, By mogli przybyszowie w onych dobrach kukać. *Klon. Wor.* 62. — §. Ojcowie, syn ojczyzny, rodak; ein Sohn des Vaterlandes, ein Eingeborner. Lada cudzoziemiec uprzedzi teraz u nas starożytnych ojcowiców stopnie. *Pot. Arg.* 400. Bez zaciągów, ojcowiców dłonie Urosć dały w takową wielkość tej koronie. *Pot. Arg.* 509. Umarł Jan Łaski, prawy ojczyc ojczyzny. *Stryjk.* 745. To o czym wiem dowodnie, jako ojczyc prawy, Spisałem ci rycerstwa tu Polskiego sprawy. *Pap. Gn.* Scytowie tylko a Indowie sami W swych ziemiach z przodków trwają ojczycami. *Stryjk. Gen.* M 3. Pókiśmy ojcowiców sadzili na tronie, Szerzył się orzeł Polski. *Pot. Poc.* 474; (cf. Piast). Póki dawnych u nas ojcowiców plemię rządziło, póty dobrze było. *Pot. Arg.* 419. Wszystkiemu rycerstwu i prawdziwemu ojczyzny ojczycom. *Stryjk. ded.* Wolno obywatelom woj. Smoleńskiego ojczyców Smoleńskich, i dawnością ziemską zasiedziałych poddanych u sądów dochodzić; a jeśliby poddani czyi ojczyc do miast naszych zaszli, tedy.... *Vol. Leg.* 3, 962. (t. j. tam urodzeni, rodacy, eingeborne Untertanen). Mię ojczycia twoich państw, te słowa cieszyły. *Pap. Try. B.*, ob. ojczyznych ludzi. — §. Poddanych zwano ojczycie. *Czack. Pr.* 2, 173, Erbunterthanen. Pojmańców wojennych dzieci uważani są za ojczyców, czyli pod-

danych. *ib.* 217. — §. Ojcowic, z wysokiej familii, familiar, *patricius*, parentelat, z panów pan; *Vind.* patriar, deshelni fhlahtnik, vlastelnik; *Boh.* vlastenec; *Rag.* vlastelin, plemenik, (cf. właściciel, plemiennik); *Croat.* vlastelin; ein *Patricier*. W Rzymie dzieci senatorskie *patricios* jakoby ojcowicami nazwali; my ich paniętami albo krwią panięcą nazwiemy. *Faliss. Fl. przed.* Dorsprungus, *patricius* albo ojczyc z książąt Rzymskich. *Strykk.* 84. *Nar. Dż.* 1, 212. Znikały ze swemi imiony ojczyce. *Zab.* 8, 246. *Nar.* Emiliuszowie z najdawniejszych familij Rzymskich i ojczyców pochodzą. *Zab.* 3, 5. Serca onych ojczyców na ten głos otrzeźwiały. *Warg. Wal.* 79. OJCOWIZNA, y, ż., majątek po ojcu, ojczyzna, spadek ojcowski, (cf. macierzyzna); *väterliche Erbgut*, *daß väterliche*. O dzieci, jakąż macie ojcowiznę wspólną? *Przyb. Milit.* 332. OJCOWSKI, a, ie; *Boh.* otcovsky; *Slov.* otcowski; *Vind.* ozhen, ozheten, ozhetoun, ozhni, ozhino; *Croat.* otchinzki, otchanzki, otchin, otchev, ochin, ochinszki; *Bosn.* occin, ocecv, cevo; *Slav.* otesin, otcsinski; *Rag.* oecin, chjachkin, chjachkov; *Hung.* atyai; *Sorab.* 1. woczowé, nanowé, nanowy; *Ross.* отцовскій, отцевскій, отческій, отчий, отцкій, отцевъ, отческій, баюшкинъ; ojca, od ojca, do ojca należący, ojca się tyżący, od ojca pochodzący, *väterlich*. Ojcowiska łagodność syna psuje. *Cn. Ad.* 804. Daję ci ojcowskie moje błogosławieństwo. *Kras. Pod.* 2, 75. Syn myśli święte często w sercu nosi, Za złość ojcowską pana Boga prosi. *Auszp.* 29. *Subst.* Ojcowskie, sc. dziedzictwo, *ob.* Ojczyzna; *daß väterliche*, *Vatergut*. — Ojcowskie *adverb.*; po ojcowsku, *auf väterliche Art*, *auf Vaterß Weise*. Staraniem naszym to wszystko ojcowskie uspokoić. *Vol. Leg.* 3, 241. Bym ten zły nałóg porzucił, po ojcowsku mi persadował. *Weryf. praef.* Nie ojcowskie toś uczynił; t. j. nie od ojca się tego nauczył, *haud paternum istud*. *Mącz.* Nie ojcowskiego zakroił; nie po ojcowskuś postąpił. *Włod.* — Po ojcowsku - starożytnie. *Cn. Th.* 719. *naß* *der väter Weise*. OJCOWSTWO, OJCOSTWO, a, n., *paternitas*. *Cn. Th.*; *Carn.* ozhanstvu, ozhetstvu; *Vind.* ozhetnost, ozhetje, ozhanstvu, ozhetust; *Croat.* ochansztvo, ochinsztvo; *Hung.* atyaság; *Rag.* ocejanstvo; *Eccl.* отчество, отчество; *Vaterstand*, *väterlicheit*, *Verhältniß* *deß* *Vaterß*. Wszystko, co Bóg ociec ma, syn też ma, okrom ojcostwa. *Sk. Żyw.* 1, 64. Klękam na swe kolana do ojca pana naszego, z którego wszelkie ojcowstwo na niebie i na ziemi. *1 Leop. Ephes.* 3, 15. *Sk. Kaz.* 363. (alleß waß Vater heißt, im Himmel und auf Erden). Wielcy mędrce mało mają talentu do ojcowstwa. *Teat.* 25, 15. (do płodzenia). OJCOWY, a, e, ojcu własny, *Vaterß*; *Ross.* отцевъ. Orzeł dzieci królika przed oczyma ojcowemi rozdrapał. *Ezop.* 126. Ze zawsze Bóg razem był ojcem, po tym poznajemy, gdy w wyznaniu mianujemy złączone imiona bogowe i ojcowe. *Kucz. Kat.* 38. OJCZE, *vocat. nom.* ociec, ojciec. OJCZENKO, a, m, tatulenko, *väterchen*. Jedwabne one słówka: mój braciszeńku, ojceńku. *Klon. Wor. ded.* Będziemy wiele mieć starania o tobie ojceńku. *Teat.* 20, b, 158. Wzbyt mi to dziwno ojceńku. *Zebr. Ow.* 311. OJCZYC, *ob.* Ojcowic. OJCZYM, a, m; *Boh.* otčim;

Slov. otčim, otčim; *Sorab.* 1. woczim, maczocch, (*ob.* Macocha); *Carn.* ôzhem, ozhm; *Vind.* ozhum, popovi ozha, nepristen ozha; *Croat.* ochùh, (cf. machuha - macocha), ozhin; *Hung.* mostoha atya; *Bosn.* occhjuh; *Rag.* ocejuh; *Slav.* otcùh; *Eccl.* овчухъ; *Ross.* отчимъ, *vulg.* вочимъ; *maß* wtóry matki czyjej. *Sax. Porz.* 132, *der* *Stiefvater*. Ojcem nam bądź, nie ojczymem. *Biel.* 370. Ojczym i macocha *Vind.* popou stareishi, nepristni stareishi, (półrodzice). OJCZYMOWY, a, e, OJCZYMSKI, a, ie, *stefväterlich*. Wiec ty tylko jesteś jego ojcem ojczymowym? *Teat.* 20, b, 156. (cf. pasierb', pasierbica). OJCZYSTOŚĆ, ści, ż., ojczyste przyrodzenie, cf. ojcostwo, *väterliche Natur*, *väterlicheit*. Widzę w Rzymie poszlaki ojczystości męstwa, Lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięstwa. *Zab.* 10, 241. OJCZYSTY, a, e; *Sorab.* 1. wocziznansky; *Ross.* отечественный; — 1. od ojca, ojcowski, *väterlich*. Nie darmo poszły ojczyste modlitwy za syny. *Birk. Dom.* 106. Szlachcicowi nie wstyd ojczyste uprawiać zagony. *Tward. Wł.* 216. — §. Ojczysty człowiek. *Czack. Pr.* 2, 173. *ib.* 222. *poddany*, *ob.* Ojczyzny, *ob.* Ojczyc. — b) Ojczysty, od ojczyny, domowy, swojski, własny tej krainy; *Boh.* vlastenský; *Ross.* родимый; *vaterländisch*. Ziemię widzę ojczystą i bogi ojczyste. *Bardz. Trag.* 311. Na tobie ojczysta całość polega. *Zab.* 2, 20. (t. j. całość ojczyzny). Powaga króla Zygmunta, pana mądrego i ojca ojczystego. *Janusz. Oksz. G.* 2. (ojca ojczyzny). Język ojczysty, macierzyński, *die Muttersprache*. Ojczysty domowy dobrze przejął język. *Tward. Wł.* 7. Dekreta Polskim ojczystym językiem mają być pisane. *Vol. Leg.* 7, 689. Czytać dawne języki i obce rozumieć, Dobrze jest; lecz ojczyste naprzód trzeba umieć. *Dmoch. Szt. R.* 17. OJCZYŻNA, y, ż, 1^a). majątność ojczysta; *Boh.* otčžna; *Vind.* ozhni dieu, ozhatina, ozhetinstvu, ozhnu blagu; *Croat.* ochinsztvo, otzohastuo; *Bosn.* occinstvo, ocecvina, ocšina; *Rag.* occinstvo, ocinstvo, djedina, otàchina; *Ross.* отчина, отцовщина; *Eccl.* отчество, отчество; spadek ojcowski, *der väterliche Erbtheil*, *daß väterliche*; (ojcowizna, cf. macierzyzna). Moim zdaniem lepiej uczyni, kto mówiąc o Polsce rzecz: *patria* moja, niżli ojczyzna moja; bo ojczyzna częściej się rozumie to, co gruntu komu ociec jego zostawił. *Gorn. Dw.* 49; (*ob.* Patria). Opiekuni bronią sierot przeciw tym, którzyby im ojczynę odjąć chcieli. *W. Post. W.* 403. Z bratem powinienes się równie ojczyzną dzielić. *Star. Ref.* 55. Żywi mię Bóg chudą ojczyzną moją z żonką i z dziećkami mojemi. *Orzech. Qu.* 53. Napominał ich, aby bratu wrócili ojczynę jego własną, którą mu wzięli. *Biel.* 94. Ojczynie między syny podzieliła. *Warg. Wal.* 47. *Sk. Kaz.* 591. Nałożywszy wszystkie ojczynę na skutek, wszystko oraz, gdy się rozbije, tracą. *Petr. Ek.* 14. — 2) Ojczyzna; *Boh.* vlast, vlastenstvo, domov; (*ob.* Dom); *Sorab.* 1. woczizna; *Vind.* domovina, roistna deshela, ozhetna deshela, ozhatkvu, ozheistvu, domazhi krai, domazha deshella, foja deshela; *Croat.* domovina; *Bosn.* domovina, mjesto u koje se tko rodi, vilast, silas; *Ross.* отчество, отчество, отчество, отчество; *Eccl.* отчество, отчество, отчина, своя, своясь; (cf. svoja,

cf. się, u siebie). Kraj, w którym się kto urodził; das Vaterland, (die Vaterstadt, der Geburtsort). Powinnej miłości ku ojczyźnie, w której się zamykają bracia, i wszystkie powinowactwa nasze, i majątności, nie opuszczajmy. *Star. Ryc. 11.* Wolał Fabi sam własnej ojczyzny ostradać, niżeli wiarę ojczyzna miała stracić. *Warg. Wal. 143.* Matką zowią ojczyznę; bo kto sobie wielką Nie zna jej dobrodziejką, nie zna rodzicielką? *Błaż. Tłum. A 2.* Jaki kto z ojcem, taki z ojczyzną. *Dwor. D 2.* Cnotliwemu wszystek świat ojczyzna. *Pot. Syl. 47.* Gdzie dobrze, tam ojczyzna. *Past. Fid. 254. Pot. Arg. 703.* Wszędzie gdzie żyć będziesz, znajdziesz ojczyznę. *Teat. 38, 249.* Ojczyzna swoją każdemu najmilsza; jaką taką ojczyznę, wolał ludzie niż wyborną gościnę. *Cn. Ad. 805. (Ithaca!). (Eccl. отечественначальникъ заложыciel państwa jakiego).* OJCZYŹNY, a, e, krajowy, rodak; eingeboren, einheimisch. Ludzi ojczyźnych i przychodniów. *Stat. Lit. 37.* (Ludzi ojczyźnych, t. j. poddanych. *Czack. Pr. 2, 175. ib. 222).*

OJUCZYĆ *cz. dok.,* obładować, beladen; n. p. Zebrał jak najwięcej swojskiego bydła, i one ojuczył rozmaitym naczyniem. *Pilch. Sall. 244.* Wodą z rzeki bydłeta ojucza. *ib. 244;* cf. juki.

O K

OKA, *ob.* Oko.

OKADZIC, *f.* okadzi *cz. dok.,* Okadzać *niedok.,* nakadzać w około, pokadzać, rund um herum; *Carn. okkádím;* *Vind. et Bosn. okaditi;* *Rag. okáditi;* *Croat. okagyujem;* *Ross. окоптитъ, окапчивать, (cf. okopcié).* Okadziłam pościel moje mirra. *Budn. Prov. 7, 17.* Daremnie bóstwa mego wzywasz przy ofiarze, Próżno modły ślesz, moje okadzasz ołtarze. *Min. Ryt. 2, 257. Nag. Cyc. 23.* Świeżobarwe kwiaty całe okadziły ustronie. *Przyb. Ab. 284.* t. j. na około napełniły wonią.

OKAGANCZYC, *f.* okagańczy *cz. dok.,* kagańcem okrócić, mit dem Beißforbe händigen. Głaszczą tę bestyą drapieżną, bo jej okagańczyć nie mogą. *Stas. Num. 1, 210.*

OKAL, a, m.; *Boh. okač, okatý;* duże oczy mający. *Tr. ein Großauge.*

OKALAĆ *cz. dok.,* w koło pokalać, beßfmußen; *Bosn. okagljiati, obrriegljiati, ohallaviti, pohallaviti;* *Croat. okalyujem;* *Vind. oklatjati, obmadeshuvati, pogerđiti;* *Sorab. 1. woneschwarnam;* *Eccl. ОКЛАТИ;* (*Ross. окалывать okakač).*

OKALECZYĆ, *f.* okaleczy *cz. dok.,* Okaleczać *niedok.,* obcinać człowieka, einen verstümmeln, zum Strüppel machen. *Cn. Th.;* (*Vind. obfekati, obfekuvati, ohromiti, resvudeniti;* *Carn. ohrometi;* *Croat. oknyasztujem;* *Bosn. okgljastiti).* Okaleczony *Eccl. бѣдныи, бѣдныиъ, усъчень, обрубленъ.* Szukali sposobów, aby go okaleczyli abo zabili. *Zabk. Mł 346.*

OKAMGNIEŃIE, OKIEMGNIEŃIE, ia, n., *Ocemgnienie *qu. v.;* *Boh. okamženj;* *Bosn. maghnutje, trenutje;* *Sorab. 1. woka mikneno, wokomikneni;* *Ross. окомгновление, мгновение ока;* *mgnienie, moment, der Augenblick.* W skok chcą tegoż okamgnienia ciągnąć na nieprzyjaciela. *Nag.*

Fil. 23. Odliczone były pieniądze w okiemgnieniu. *Birk. Krz. 13.*

OKAMIEĆ, OKAMIENIC, *f.* okamieje *neutr. dok.;* *Carn. okkamenim;* *Croat. okamenujem;* *Bosn. okamenitise;* *Ross. окаментъ;* kamieniem się stać, otwardnieć, odrętwieć, okościeć, odrewnieć, versteinert werden, hart werden, verhärtet. Nie chciała zatym gadać; ni, by była chciała, Rzecz jej więcej służyła, szyja okamiała; *saxum jam colla tenebat. Zebr. Ow. 52.* Jakoby na wszelkie prace i trudy okamieli. *Tward. Wł. 62. et. 60. Tward. W. D. 77.* Okamieć w cierpliwości, *obdurescere. Macz. Okamieniało do poznania prawdy serce ich. Smotr. Ex. pr. Okamniały, okamieniały: twardy, verhärtet, abgehärtet. Okamniały na biedy i niewczasu. Leszcz. Class. 39. Calleo, stawam się twardym, okamieniałym. Macz. OKAMIENIAŁOŚĆ, OKAMIAŁOŚĆ, ści, ź.;* *Ross. окаменѣлость; otwardziałość, die Versteinernung, Verhärtung.*

OKAP, u, m., spadek wody deszczowej z dachu, die Dachtraufe; (*Carn. kap; Vind. kap, strehen kap, kapilu, lje-dilu, sjedniza, kapishe, (kap, deshouniza: deszczowa woda); Rag. kappivo, zjedillo, zjedniza; Bosn. kappilo, kappalo od strehi, čidiscete; Croat. kap, czednicza; Sorab. 2. sčezcha; Ross. капельникъ. Okapy do dachów przeryniają się z ukosa. Kluk. Rosl. 2, 155.* Gdyby kto dom swój tak podniósł, iżby sąsiadowi okapem danym przykróść sprawował... *A. Zamoj. 107.* Nad takim dachem okap trzeba dać dobry. *Świtk. Bud. 146.* OKAPAC *cz. dok.,* w koło pokapać, betraufen; *Carn. okkaplém;* *Ross. окапать, окапывать.*

OKAPAC, *f.* okapie *cz. dok.,* w koło pokapać, bebaben; (*Vind. obkopati).* Ziół miękkich nasłały Najady, i w matczynych łzach je okapały; *lacrymis unxere. Zebr. Ow. 259.*

OKAPŁONIC, OKAPŁUNIC, *f.* okapłoni *cz. dok.,* kapłunić *niedok.,* koguta na kapłuna oprawić, fapaunen, zum Fapaun machen. Trudno ma piąć kogut, gdy go okapłonia. *Pot. Pocz. 646. — Transl. Ktoby niewolnika okapłunił, na połowicy dóbr swych ma być karan. Szczerb. Sax. 348, cf. trzebić, wałaszyć.*

OKAPTURZYC, *ob.* Kapturzyć.

OKARA, y, ź., silnia artylleryczna, złożona z dwóch bardzo wysokich kół, obracających się na osi, z nasadem wysokim i z dyszlem, do przeprowadzania ciężarów. *Jak. Art. 3, 506. et 59, der Karren. — 2. Transl. de homine Okara, gruby jak beczka. Rydel., ein Dickwammst.*

OKARCZYĆ, *f.* okarezy *cz. dok.,* obarezyć, okrócić, händigen, fesseln. Jeszcze oni nie złożyli jarzma, którem ich ręce jego okarczyły. *Przyb. Luz. 128.*

OKARMIC, *f.* okarmi *cz. dok.;* *Vind. okermi;* (*Ross. окопмитъ, окармивать: otruć;* do sytości nakarmić, völlig sättigen, abfüttern. Kogut z rana głośniejszy, że jest w sobie łacniejszy, a niżeli gdy okarmiony i syty. *Haur. Sk. 119.* Okarmieni nadzieją prędkiego zwycięstwa. *Warg. Cez. 182. (t. j. pełni nadziei).* [2. *Transl. Okarmić, otruć 2.] Człowiek, któryby był okarmion jadem morskiego zająca, niech zażywa tego proszku. Spicz. 36.*

OKASAC, OBKASAC, *f.* okasze *cz. dok.,* Okęsywać *frequ.,* okęsuje *praes.,* ogryźć, oszemlać, ogłodać, *propr. et*

transl.; *Boh.* okusowati, okausati; *Slov.* obkausati; *Sorab.* 1. wobkuszacz, wobkuszam, wobkuszuyu, wokuscham, wokuschu; *Vind.* obkausati; *Croat.* obkussujem; *Ross.* обкусать, окусать, обкусываю; umbeissen, umnagen. Chleb okaszony. *Eraz. Ob. Eiii.* Obkaszony. *A. Kchan.* 69. Kradzieżą okęsywał dziedzictwo jego. *Faliss. Fl.* 214. Pismo ś. nicują, obcinając i okęsując je. *W. Post. W.* 346. U was świętości Pańskie ocieto, okaszono, zopakowano. *Żarn. Post.* 41. Pismoś okesił, opuściwszy to, co było naprzędniejszego. *Dambr.* 145. Pisma nie okęsujemy. *Żarn. Post.* 49. Okęszony. *ib.* 209. Kościół nas Chrystusa zupełnego, a nie okesonego uczy. *W. Post. W.* 13. Nie na okesone mnie królestwo tu dano, ale na całe. *Biel.* 90. Gdy nas tak nieprzyjacieli okęsił sowito, Gdy nie możemy do wojny żołnierza nastarczyć... *Pot. Arg.* 171. Żyżne kiedyś, teraz nędzne kąty, i okęszone w niezgodzie Inflanty. *Miask. Rył.* 2. 60.

OKAZ, u, m., **OKAZKA**, **OKASKA**, i, ż., ż. a) okazanie, pokazanie; *Carn.* skása; *Vind.* skasa, skasanje, svisha, iskasanje; *Ross.* доказание; daß Zeigen, Weissen, Vorzeigen. Powszechniej na nieprzyjaciela gotowości było znakiem potrójne wywieszenie z wieży tarczy czerwonej. Za pierwszym onę okazem, pytał się, coby to znaczyło? *Nar. Hst.* 3, 302. Żywosć wrodzona jest okazem bieglności rozumu. *Mon.* 65, 34. Wsadzi kapeluszy nowy, wypada wszród ludu; Lud się zdumiewa, jak na okaz cudu. *Zab.* 12, 73. (jak na zjawienie się cudu). Żeby ich okazem potęgi ustraszył, nakazał przeciwko nim wojenną wyprawę. *Nar. Hst.* 3, 314. Stało się to, tylko dla okazu, że jak uszczęśliwić, tak i zgubić może. *Zab.* 12, 244. Twoja ludzkich okazów wspaniałość prawdziwa. *Zab.* 16, 203. Koniec zimy strawili na okazach grzeczności. *Weg. Marm.* 3, 81. Rzekłbyś, iż natura okazkę niejaką wielkich ludzi podała przedtym; właśnie jak oświadczając, iżby takowych namnożyć potrafiła, gdyby więc chciała. *Zab.* 6, 356. (*Boh.* okazka; cf. próbka). — § Okazka chwalebna - popisywanie się, daß Hervorstechen, wenn man sich heroor thut, daß Aufsteigen. Meźnemi czyny na okaz się popisac usiłował. *Pitch. Sall.* 17. — § Okazka naganna z przechwałką, popisywanie się dumne; Prahlerey, Grostbuerey mit etwas. Chcąc okazkę swojej uczynić junakieryi, przyłmuli w sobie miłość bliźniego. *Mon.* 70, 699. Przytaczają podobieństwa z dawniej historyi na próżną erudycyi okazkę. *Kniaz. Pocz.* 2, 151. Nie znajdziesz w Demostenesie żadnego wyrazu mającego za cel przymlenie się lub jaką okazkę. *Nag. Fil.* 15. Ci, co o wielkich rzeczach bez rozmysłu mówią, na okaz to czynią. *Modrz. Baz.* 104. — § Kraina na okaz tylko, niżli w samej rzeczy, zdalna do operacyi. *Pitch. Sall.* 149. t. j. na oko, na pozor; scheinbar, dem Scheine nach. — § b) Okazka wojska, lustra, monstra, okazowanie, popis; die Speerschau, die Musterung, die Revue. Król oglądawszy wojsko, prowadził je pod Borysow, a tam drugi raz był okaz. *Biel. Kr.* 472. Okazkę mieć - lustrować wojsko. *Dudz.* 48. **OKAZAĆ**, f. okaże cz. dok., Okazywać frequ. okazuje praes.; *Boh.* okazati; *Carn.* kasati monstrare; *Sorab.* 2. hopokaszach; *Vind.* skasati, dokasati, perka-

sati, naozhititi; *Ross.* выказать, показывать, доказать, доказывать,казать, оказывать; pokazać, ukazać, zeigen, weisen. Jęła wykładać i okazować swoje szaty i inne ubiory. *Glicz. Wych. C 6 b.* Ktoż mię z was w grzechu być okazać może? *Sekl. Joan.* 8.; (*not.* «o grzech przewodzi abo karze,» dowiesć może). Młodzieńca tego dowiedź do rotmistrza, bo mu ma nieco okazać. 1. *Leop. Act.* 23, 17. (powiedzieć. 3 *Leop.*; doniesć, oznajmić, anzeigen). Człowiek nie może się długo okazać tym, czym nie jest. *Ust. Konst.* 2, 152. Nie ma sposobności okazania zwierzchnie, co wewnątrz jego szacowne jest. *Kras. Pod.* 2, 205. Dzieciom się potrzeba uczyć tego, w czymby się dorosłszy okazać mogli. *Glicz. Wych. K 1 b.* Wstąpił Chrystus w niebo, aby się okazał obliczu boskiemu. *W. Post. Mn.* 257. Przybliżyli się ku miasteczku, a Jezus okazał, jakoby dalej miał iść. *Sk. Kaz.* 189. t. j. pokazywał po sobie, il *faisait semblant*; er machte Wiene weiter gehen zu wollen, er stellte sich, als ob... Wystawił nam Pan tak znaczne okazania pokory i miłości. *W. Post. W.* 236. (próby, przykłady, wzory, wizerunki). Sztuki na teatrze okazywać. *Gaz. Nar.* 1, 48. Wszystko się miasto schodziło na jezdne i konne igrzysko, każdy na one okazowania patrzeć chciał. *Sk. Żyw.* 1, 13. t. j. widowisko. Schauspiel, Scene. Wkrótce potym żaden już na konie, ani na one wozy okazowane nie patrzył. *ib.* — § Okazowanie chępliwe, pompa, wystawienie, Prahlerey mit etwas. Panowie najmują sługi, na okazowanie dostatków swoich, nie dla roboty. *Petr. Ek.* 109. — § Okazać komu łaskę. *Tr.*, świadczyć, einen Gefallen erweisen. Miłość bez okazania, jako i wiara zimna i ostydła. *Hej. Ap.* 29. — § *Milit.* Okazywać się - popisywać się, monstrować się; sich zur Musterung stellen, bey der Speerschau seyn. Na każdy rok naznaczony czas, którego by się stan rycerski zjeżdżał, aby się tam każdy okazywał, tak jako na wojnę jechać powinien. *Paprz. W.* 2, 196. Wiele ich jest, którzy nie darzną się popisować a okazować w prawym chrześcijaństwie. *Gil. Post.* 122 b. Okazowanie - okaz, okazka, popis, monstra, lustra, die Speerschau, die Revue. Okazowania w powieciach na dzień pewny postanawiamy, aby się wiedzieć mogło, jako kto z rycerskiego stanu jest gotów ku obronie ojczyzny. *Vol. Leg.* 2, 624. *Modrz. Baz.* 464. *Warg. Kurc.* 8. *Biel.* 470. *Paprz. W.* 2, 148. *P. Kchan. Orl.* 1, 204. **OKAZALISTY**, a, e, co okazany być może, widoczny, handgreiflich. *Demonstrativum*, okazaliste, jakoby przed oczy podłożone. *Macz.* **OKAZAŁOŚĆ**, ści, ż., §. a) wystawność, pompa, die Praht. — b) Pozor, powierzchowność; der Schein, Anschein, daß Außerliche. Szczere, a nie na okazałość tylko, prawdziwe przywiązanie. *Warg. Wal.* 71. Falszywe miewasz omamienia, Gdy ślepo nie iścizny, lecz się imasz cienia; Okazałość cię zwodzi, chwała i uroda. *Toł. Saut.* 14. **OKAZAŁY**, a, e, **OKAZAŁE** *adverb.*; *Ross.* казистый; a) w oczy uderzający, wystawny, prächtig, ansehnlich. Buk okazały. *Past. Fid.* 8. Konie okazałe. *Pasz. Dz.* 124. *Affectatus scriptor*, który się na wysoką, okazałą a wystawną rzecz sądzi. *Macz. Affectate*, wystawnie, pysznie, okazale. *ib.* Bogacz ten obłoczył się w biesior,

i używał na każdy dzień okazałe. 1 *Leop. Luc. 16, 20.* (hojnie. 3 *Leop.*). — b') Okazały, okazalisty, widoczny, augenscheinlich, handgreiflich. Jako w tym łaski jego wielkość się okazuje, tak też niewdzięczności naszej niezbożność okazalsza jest. *Sekl. 101.*

OKAZYA, yi, ż., OKAZYJKA, OKAZYJECZKA, i, ż., dem.; *Boh. et. Slov. příležitost*; *Sorab. 1. pripravnosć, pripravnosćka, pžitina, pžitinka, (cf. przyczyna); Vind. perloshnost, priloshnost, perkladnost, napushnost; Croat. prilika; Rag. nadogodda, nadometak, namjera; Bosn. prigoda, (cf. przygoda); Dal. nachin; Ross. случай, прилучай, ключение; 1) przygoda do czego, pora, nagoda, nagodna rzecz, nadatek, okoliczność, sposobność, zręczność, dowora, gelegne Zeit, Gelegenheit. Chwytaj okazę z czoła, bo z tyłu łysa. *Teat. 35. d, 4.* Okazyja jest szklanna, raz opuścisz, więcej nie zażyjesz. *Fredr. Ad. 4.* Okazyja się trudno zdarza, łatwo ginie. *Min. Ryt. 4, 153.* Aby okazały się podała. *Teat. 55. b, 5.* Okazyją dawać *Vind. napustiti, naperloshnati, napraviti, (ob. Naprawić).* Krzyżacy najmniejszej okazałyjczyki do szkodenia Polakom nie pomijali. *Krom. 503.* Zażyć okazałyki. *Kłok. Turk. 122.* Radziby się zemścili, by tylko okazały mieli. *Biel. 98.* Burda okazały tylko szuka. *Teat. 26. b, 128.* (by palec zakrzywić). Przy okazały, bey Gelegenheit; *Vind. perloshnu, perkladnu.* — 2. Powod, Gelegenheit, Veranlassung. Stara przypowieść, okazały czyni młodzieja. *Modrz. Baz. 415.* Dobra to rada; chronić się okazały. *Ossol. Str. 5.* Szatan obaczywszy Ewę, że się kochała w drzewie, wziął złąd okazały albo przyczynę, ją kuszenia. *Biał. Post. 252.* — 2. Okazyja jazdy, Gelegenheit zu Reisen, Reisegelegenheit. Opuścił okazały do Krakowa. *Tr.* — 3. Okazyja, akcyja, potrzeba, Action, Treffen. Nie widziałeś mnie w okazały; doznasz mojej śmiałości. *Teat. 12. b, 67.* Byłem w kilku okazałyach; stawilem się gracko. *Teat. 24, 103.**

OKAZYWAĆ, ob. Okazać.

OKESUJE, OKESYWAĆ, ob. Okasać. 'OKFITY, 'OKWITY, ob. Obłity, cf. okwit.

OKIĘLZNAĆ, f. okięlźnie act. jedntl., Okięlznać niedok., (ob. Ochełznać), ouzdać, ogłówkę kłasić; zäumen, Gebiß und Maulkorb anlegen, propr. et fig. *Cz. Th.* Koń okięlznany. *Bardz. Luk. 68.* Mieli konie okulbaczone i okięlznane, żeby byli gotowi na odparcie ataku. *Pam. 85, 2, 192.* Okięlznano nas bardzo, a wielką niewolą nas obciążono. *Kosz. Lor. 108 b.*

OKIEMGNIE, ob. Okamgnienie.

OKIENKO, a, n., dem. nom. okno; OKIENECZKO, a, n., dem. sec.; *Boh. okenko, okýnko, okence; Slov. okenko, obloček; Hung. ablakotska, (cf. obłok); Sorab. 1. wokne-żko; Croat. oblachecz; Dal. prozorich; Ross. окошко, окошко; das Fensterchen. Małe izdebki z okienkami. *Teat. 52. d, 57.* Małe okieneczka. *Haur. Ek. 15.* Oko jest okienkiem całego ciała. *Haur. Sk. 382.* Gołębie latają do okienek swoich. 3 *Leop. Jes. 60, 8.* (do szlaków swoich. 1 *Leop.*). — 2. *Transl.* Okienko w piśmie, w skrypcie, próżno zostawione miejsce, ein leerer Platz in einer Schrift, ein Fenster; *Ross. нямакъ. Privilegia in honores cum spatii, vulgo z okienkami, nemo impetrabit. Vol. 6,**

241. Często podwójne z okienkami przywileje wychodziły z kancelaryi. *Boh. Zamoj. 65.* W takieś sztuczne okienka rejestra zmalował, lżbym się z tobą za sto lat nie dorachował. *Teat. 45. c, 6.* OKIENICA, OKIENNICA, y, ż.; (*Boh. okenice; Sorab. 1. wokencza, wokjianza; (Sorab. 2. faweralo okienica zewnětrzna; zaszuwadlo, zaszuwak wewnětrzna, ob. Zawrzeć, zasunąć); Carn. okniza, oblohnize; Vind. obokniza; Croat. oblochnice (cf. obłok), table; Slav. kapci; Ross. ставень; sed оконница, окончина, rama okienna, 2. okno); der Fensterladen. Okienice w oknach światło, gdy potrzeba, odejmują, upały w lecie wstrzymują, a w zimie od wichrów zasłaniają. *Świtk. Bud. 255.* Okienice do zamykania okien. *Kluk. Rosl. 2, 162.* Kazał pałac zamknąć, okienicami okna zawrzeć. *Gorn. Sen. 540.* Okna nietylko okienicami, ale i kobiercami pozabijali. *Suk. Persp. 33.* — 3. Okienice albo szawki, kędy księgi stawiają, fori. *Volck. 327,* półki, szelbląg. OKIENNY, a, e, od okien, oknom służący, Fenster; *Croat. okneni, prozorni, oblochni; Ross. оконниный. Prawo okienne nadaje prawo do światła i do powietrza. Gal. Cyw. 2, 124.**

OKIPIEĆ, f. okipie intr. dok., Okipiać niedok., skipiać, wykkipiać. *Włod., im. Kofen überlaufen, heraussteben.*

OKIŚĆ, ści, ż., śnieg na gałęziach na kształt kiści zawieszający się, cf. sopol, Eiszapfen. Pierzchał Moskwin niegdys porażony, A gdzie wieczyste okiści i szrony, Krył się w śnieżystych jamach przestraszony. *Kras. Woj. Ch. 24.* Lepszy rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyję pada. *Rej. Zw. 67.*

OKISNAĆ, *najak. jedntl.,* dosyć pokisnąć, hntlanglich säuern, sauer werden; *Sorab. 1. wokisznu; (Bosn. okisnuti made-sco); Ross. окиснуть, окисать.*

OKŁADAC, ob. Obłóżyć. OKŁADANIE, ia, n., 1. (ob. Obłóżyć). 2. Okładanie, cataplasma. *Perz. Cyr. 2, 503, ein Umschlag.* Papkowate okładania na miejsce zaognione przykładać. *Perz. Cyr. 1, 116; Vind. obves, omast; Ross. припарка. Z OKŁADEM, z OKŁADKĄ, z dokładem, z dodatkiem, więcej jeszcze coś niż się wyraziło, und noch etwas. Dał mu 30 ryńskich z okładem. OKŁADKA, i, ż., okładki, okładziny plur., czym co okładają, pokładają; *Boh. okladek; Vind. obklad, okulv dar, pre-verg, okulnaloshba, obgernja; Carn. okklad; Ross. окладъ, обкладка, завертка, обертка; Einfassung, Belegung. Okładki książek. Kluk. Rosl. 2, 162. oprawa, der Einband eines Buches, der Band, die Deckel, die Schalen; (Carn. platinza; Bosn. koriće). W okładkach książek znajduje się czasem świryk. *Zool. 107.* — Okładki drewniane, w których się osadzają rury flintowe i łoża flintowe. *Jak. Art. 3, 300. der Schafst, der Flintenschafst; (Vind. pukshen obliefs, lesen nafad pukshe, shift, rozhiza; Rag. oklop; Slav. kundak). Z bukszpanu bywają czyste do nożów okładziny. *Cresc. 475. Messerschafte, Messerschalen; Carn. elze, helze, (cf. jelce). Z żebrowych kości karpia czynią nożykom okładziny. *Spicz. 155. Nóż bez okładzin, brzeszczot; jak do noża trzeba okładzin, tak do nauki*****

- obyczajów. *Glicz. Wych. L 7 b.* — §. Ochędostwo niewiast, niechaj nie będzie owo zwierzchowne w spleceni włosów, z okładką złota. *Radz. 1 Pet. 3, 3.* (z okładaniem złota, mit Golbumbhängen. *Ruth.*) — §. Na okładkę jechać z kolei, kiedy piaszczysta lub błotnista droga, dla ulżenia koniom. *Skarb. umfahren, umreiten, einen Umweg machen.* — §. Z okładką, *ob. z Okładem.* OKŁADNIK, a, m., rzemieślnik do robienia okładek, *der Schäfte, Heftmacher;* (*Vind.* oblesar, oblesenik). Kości bydłecę wyrabiają tokarze, okładnicy nożów etc. *Kluk. Zw. 1, 239.*
- OKŁAMAĆ, f. okłamię *act. dok.*, Okłamywać *frequ.* okłamuje *praes.*; *Boh.* oklamati, oklamawati; *Slov.* oklamávám; *Carn.* okklámëm, okklameti; *Vind.* oblegati; *Ross.* обоклгать, облыгать, обоклаю, облыгаю; kłamiąc oszukać, beśńigen, betrügen. Czemużeś mię tak okłamała? *1 Leop. 1 Reg. 19, 17.* Lepiej dać się mądrymu karać, niżli pochlebstwem głupim ludziom okłamać. *1 Leop. Eccl. 7, 6.* (oszukan być. *3 Leop.*). *Stryjk. Turk. 1 5.* Warował się krzywych przysiąg na okłamanie. *Ryb. Ps. 41.* Miłowaniem siebie samego człowiek okłaman bywa, a mnie ma się być dobrym, nie będąc nim. *Budn. Apoph. 81. Rej. Post. O o 5.* Jeżeli zapłaty swej nie żądamy, sami siebie okłamywamy. *Budn. Apoph. 80.* Szczęście odmienne wnet ich okłamało. *Stryjk. 220. Slov.* oklamatel *defraudator*, oklamateln *fallax.*
- OKLASK, u, m., klaskanie pochwalne, *daß Beyfallstafchen, daß Beflatstchen;* *Sorab. 2.* zkleskwano. Klaskano długo, i tak, że aż w rynku oklaski słyszane były. *Gaz. Nar. 1, 318.* Oklaskiwacz *Ross.* рукоплексатель.
- OKLEIĆ *cz. dok.*, w koło pokleić, beśleben; *Vind.* oklazhiti, obmortati; *Ross.* оклеить, оклеивать. Wziąwszy koszyczek z sitowia, okliżyła gi, i zasmoliła z wierzcho. *1 Leop. Exod. 2.* (obmazala go klijem a smołą. *3 Leop.*). Oklejenie *Ross.* оклейка.
- OKLEJ, eja, n., ryba do gatunku białych ryb należąca. *Magier. Mskr., ein Weißfisch, Odeley, Udeley.*
- OKŁĘKNAĆ, f. okłęknie *cz. jedntl.*, na około czego pokłęknać; *umfnteen, rund herum fnteen.* Sporządzimy ofiarę w oczach Boga piękną, A oni nas szeroco do koła okłęknią. *Przyb. Ab. 81.* Okłękli grób do koła. *ib. 204.*
- OKLEKTAĆ, f. oklekta *cz. dok.*; (*cf. Ross.* окликагь wołać na kogo). Oklektać komu uszy ustawicznie mu o czym wspominać, *einem beständig von einer Sache reden, einem in den Ohren liegen. Tr.* OKLEKTANY, a, e, §. a) popolity, wszystkim wiadomy. *Dudz. 24.* oklepány, abgedroschen, allgemiein bekannt. — §. b) Oklektany, okroszany, szczwany, nie dba o razy. *Cn. Ad. 291.* kamień bijesz; okamieniały, abgehärtet, abgegorben, *fühlos. Gil. Kat. 308.*
- OKLEP *adverb.*, bez kulbaki, bez siodła, ohne Sattel, ungefattet. (*Sorab. 1.* woklep, wuklep *fasciculus excussi straminis*). Bez uzdy śmiały oklep konia ujeżdża, w wić okiełznanego. *Bardz. Luk. 68.* Jakożby ci na koniach oklep mieli siadać, Ktorzy nie mieli siedząc, tylko leżąc jadać. *Pot. Pocz. 331.* OKLEPIĆ, f. oklepi *cz. dok.*, *Oklepać *niedok.*, obić, otrząsać, beślopfen; *Boh.* oklepati, oklepowati; *Ross.* обхлопать, обхлопывать. OKLEPIEC,
- pca, m., paka lnu 30 funtów wążąca; ein Stoben Flachse, ein Flachsegewicht von 30 Pfund. Tr., cf. kluba.*
- OKLEŚNIC, *ob. Kleśnić.*
- OKŁNAĆ, f. okłnie *neutr. jedntl.*, ogłuchnąć, ogłuszyć, głuchym zostać. *Włod. Cn. Th. Sienn., taub werden.* Jesliby ławnikowi ułomność się jaka przydała, to jest, jesliby olsnał, okłnął... *Szczerb. Sax. 204; ob. Okłnąć.*
- OKLNAĆ, f. okłnie *cz. jedntl.*, Oklinać *niedok.*, zakłąć, beśschwören; *Vind.* okleti, obrotiti, sarotiti; (*Bosn.* okletitise *conspirare*, okletva *conspiratio*); *Ecccl.* оклаести, оклинат.
- *OKŁOSIĆ *cz. dok.*, kłosami obdarzyć, beśbren, mit Aehren versehen; *Croat.* oklaszujem,
- OKMIANY *plur.*, starostwo w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr. 2, 235.* eine Wittbauische Starostey.
- OKNISTY, a, e, (*Boh.* okenaty; *Sorab. 1.* woknoyité; *Croat.* oknast, oblöchen, prozorit); okna mający, okien pełny, *fenestratus; voll Fenster, befenstert. Włod.* — OKNO, a, n., (Okienko, okieneczko, *dem., qu. v.*); *Boh.* okno; *Slov.* okno, oblok, (*cf. obli; cf. obłok*); *Sorab. 1.* wóknno; *Sorab. 2.* hokno, wokno; *Carn.* oknu, obłök; *Vind.* oknu; *Slav.* okno, prozor, oblok, péncxer; *Bosn.* okno, oblok, prozor, ponistra; *Rag.* obłök, obli prózor, prozorich; *Hung.* ablak; *Dal.* prozor, oblok; *Croat.* okno, obłök, prozor, okencze, prozorek, oblohecch; *Ross.* оконница, окно, окошко; §. a) okno, przez które światło wpada do pokojów, *cf. błona, daß Fenster.* Wyjrzała oknem na ulicę. *Teat. 11, 11.* Pod czas parady, ona w oknie, patrzy się, umizga się. *ib. 21, 74.* (*Sorab. 2.* Staune to hokno na schij mesch; ustawicznie okno na (szy) karku mieć • ustawicznie oknem. wygladać). Nie wiele potrzeba, żebyś był za oknem. *Teat. 24, c. 69.* (żebym cię przez okno wyrzucił). Oko do serca okno. *Cn. Ad. 780.* Z okna mąż, w krzesle senator, a na koniu rycerz. *Rys. Ad. 79.* — §. b) Okno • dziura, otwór w ścianie dla błon, dla okna; *Carn. et Vind.* lina, (*cf. luka*); *daß Fensterloch, die Oeffnung.* Okno ukośne albo wnątrz szerokie, na dwór pochodzisto ściśnione, w basztach, w wieżach, bramach, piwnicach. *Cn. Th. Kellerlöcher, Schießlöcher u. Geste* dla strzelby okna poczynił. *P. Kchan. Ork. 1, 422.* Dzik czyniąc sobie okna pyskiem między ciasnemi chrósty, uchodził. *ib. 1, 427.* Oeffnungen. Na gry stawiać, ta rzecz okno do złodziejstwa otwiera. *Eraz. Ob. h i j j.* bramę, wrota. — §. W górnictwie: Okna, die Stollen, Oruben, Schächte, te miejsca, któremi się okrywają wnętrzości ziemi, n. p. jak studnie, które się kopią na wodę. Przedziały zaś takiego okna w ziemi nazywamy szachtami. *Kluk. Kop. 2, 264. Os. Żel. 80.* Okna solne. *ib. 12.* Górnicy soli z okien głęboko pod ziemią wymulonych, dobywają; *ex puteis. Krom. 261.* Kruszce i okna solne. *Stat. Lit. 62. Czack. Pr. 2, 200.*
- OKO, a, n.; (*Boh.* oko; *Sorab. 1.* woko, woczy, wot-schi; *Sorab. 2.* woko, hoko, wozi; *Vind.* oku, ozhi, ozhesa, ozhiése; *Carn.* oku, ozhesa; *Slav.* oko, ocsi; (slipe ocsi-skronie; oko • około); *Croat.* oko, ochi; (szlepe oko • skronie; *Hung.* okos coelus); *Bosn.* okko, occi; (occi sljepi • skronie); *Rag.* okko, occi; *Ross. et Ecccl.* око, очи, очеса, очей; *Ross.* глазъ, (*cf. glądać*); *Graec.*

ὄκος; Lat. oculus; Svec. öga; Dan. øye; Holl. ooghe; cf. Graec. ὄψις; Ger. das Auge); § 1) narzędzie widzenia. *Krup.* 2, 278. et 287. (W tym znaczeniu dawny *Plur.*, albo raczej *Dualis*, miał oce, n. p. Dwie oce mając. *Budn. Math.* 18, 9, zład ocemgniennie. *Kpcz. Gr.* 2, p. 161; dziś *plur.* tak się odmienia: *N. oczu*, *G. oczu*, [właściwie ócz. 2] *D. oczom*, *A. oczu*, *Instr. oczami*, *oczyma*, *Loc. w oczach*). [Gen. oczu i *Instr. oczyma* są szczątki *Dual.* 2]. Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi poglądali. *Pilch. Sen. list.* 420. Ktoż bez języka mówić może, albo bez oczu [*Dual.* 2] widzieć? *Smotr. Apol.* 12. Już nie mógł widzieć, bo mu już oczy były zasły od starości. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 4. (oczy mu poszły, bielmem zasły, ob. Zajść, pójść). Przywrocić oczy, przywrocić wzrok *Eccl.* вооче-сита. Ból oczu *Eccl.* окоболѣние. Oczy płynące, *Vind. gnoine*, *kermeshlive*, *soufezhe ozhi*; *Slov. hnogiwé oči*. Mający oczy płynące, *Vind. kermeshliu*, *kermeshliu*, *kermeshlivez*; *Carn. kermeshliv*, *kermeshlivz*; *Rag. karmegliv*; *Ross. гноетечный*; *Boh. tekooký*, *krhawý*; *Slov. komu se oči hnogi a teknu*, *škamrawý*. Oparzysty, *lippus*, oczu płynących. *Volck.* 488; *Sorab.* 1. kipawcz. Płynienie oczu, oparzystość. *Volck.* 488, *lippitudo*, *Sorab.* 1. woczżow kipeno; *Boh. krhawost*; *Slov. hnogenj očj*; *Carn. karmeshlivost*, *karmeshlink*; *Rag. karmeglstvo*; *Slav. kermelji*, *osno čurenje*; *Ross. гноетечение*, (ob. Gnoj oczny). — Brlok, różnem patrzący, szydłem patrzący, który jedno oko ma mniejsze, niż drugie. *Volck.* 657. (ob. Zez). Kocie oczy jaskrawe, (ob. Jaskrawy). Lubimy damy, które są oka pełnego. *Mon.* 73, 689. Jak się temu panu oczy śmieją! *Teat.* 10, 49. Oczy wypukłe, wpadłe, białe, modrawe, modroblade. *Cn. Th.* 589. Oczy jej, jedyne w świecie oczy. *Teat.* 18, 26. Oczy biegające. *Zab.* 13, 167. Oczy zamrużyć, *Slov. oči zamružit*; *Ross. шурить*, *зашурить*. Oczu mrugających, ob. Mrużek. Oczy wytrząszczyć *Ross. проглазѣть*. Oczy rozdzierać *Ross. тарашить*, *тарашиться*. Oczami mówić. *Mon.* 65, 498. (ob. Migi, mgnąć). Oczami strzelać, *Boh. čumjm*, *lelkugi*; *Carn. sijam*; *Vind. fiati*, *okulfati*, *pomeshkuvati*; *Ross. глѣзѣть*, (cf. glądać). Strzelanie oczami, *Boh. lelky*; *Carn. syalost*. Strzelający oczami *Carn. syálu*, *sijału*. Strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Mill.* 368. Strzydz oczyma, świdrzyć oczyma, n. p. Tak piękną była, iż gdzie się jeno obróciła, wszysej na nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 b. Baraszkując rzuca okiem po wszystkich kątach. *Teat.* 20, b, 54. er wirft einen Blick in jeden Winkel, läßt seine Augen überall herum laufen. Oczy, zartem ślepki *Ross. зѣнки*. Oczy zająca, u myśliwców patry. *Skarb.* (cf. patrzeć). Sto ócz w karuku, sto nosił ócz Argus na czole. *Hul. Ow.* 206. Oczy w ślup poszły, zdrętwiały. *Syr. Reg.* Ty zamkniesz oczy me. *Jabl. Tel.* 238. (ty mnie pochowasz). Wrzeszczy, że mu ledwie oczy na łeb nie wyłażą. *Pilch. Sen. list.* 362. Oczy mu dobrze nie wypadną; nie może się napatrzeć. *Cn. Ad.* 761. Jak piędz do oka, (ob. Piędz). Nie dał mi, coby w oko mógł włożyć. *Pot. Arg.* 339. (nic). Soła w oku być; ob. Sól, cf. kostką w gardle. Jakoby ojcu z oka wypadł. *Bardz. Trag.* 131. podobniuteńki,

wie aus den Augen geschnitten. Jakby z oka matce wyka-pał. *Żegl. Ad.* 93; *Slov. gakobi mu z oka wipadol*. — §. Z oka z pod oka patrzeć, po oku patrzeć bokiem, nieprosto, von der Seite ansehen, anschauen. Kalipso z oka pozierała na Mentora. *Jabl. Tel.* 9. Tu stanęli, a z oka poglądali na mię. *Simon. Siel.* 39. Bierze i słucha go, a sama poziera nań z oka. *Jabl. Ez.* 52. Zaczęły prze-bąkiwać, z pod oka na mnie zazierać. *Teat.* 10, 51. Alboż niewiem, jak ty z pod oka poglądasz na Antka? *ib.* 54. c, A 2. Stał patrząc po oku. *Hor.* 2, 51. *Kniaż.* Twarz z zachmurzonemi Oczyma zanurzywszy w ziemię. *ib.* 54. *Min.* Nie wznosił oczu ponurych. *ib.* 57. *Nar.* Po oku albo kącikami patrzeć na kogo. *Eraz. Ob. E i i j.* Oczy mają być nie po oku patrzące. *ib. a.* Z oka patrzeć, jest znak brzydzącego się kim. *ib. G i i j.* Po oku patrzący, oko zezowate. *Cn. Th.*, sčitelend. — §. Po oku, według oka mierzac, celujac, nach dem Augenmaße. Miesto południowego bronilo też boku, Patrząc do nich ustawnie z hakownic po oku. *Zimor. Siel.* 240. Sięgał go z daleka oszczepem po oku. *P. Kchan. Jer.* 321. Kupid stanąwszy na ustroniu w kroku, Nałożywszy strzałę swą, ciągnie łuk po oku. *Miask. Ryt.* 2, 185. — §. Z oka, przez szpary, n. p. Trzeba im przebaczyć, i na te ich zbrodnie pojrzyć z oka. *Tward. Wl.* 84. — §. *Phrases*: Kto ma złe oczy, ten się słońca strzeże. *Sk. Kaz.* 265. Nie wiedzą, gdzie uchodzić, idą gdzie oczy niosą. *Bardz. Luk.* 13. *Cn. Ad.* 906. *Sk. Żyw.* 1, 326. Idź, gdzie cię zaprowadzą oczy. *Lib. Hor.* 74. wo biš die Augen hinführen. Jadę za oczyma. *Pot. Syl.* 74. [*Dual.* 2]. Przez okno rzuci na świat okiem. *Zab.* 13, 155. *Teat.* 49, 44. Oczy komu otwierać. *Rej. Ap.* 3. Musi to w tym być jaka filuterya; coś mi się oczy otwierają. *Teat.* 7, c, 69. die Augen gehen mir auf. Acz siedzisz na miejscu wysokim, Bóg sprawiedliwy patrzy na cię okiem. *Groch. W.* 251. (jak na przytomnego). Wszystek stoisz mi w oczach, a to im bardziej od ciebie się oddalam. *Pilch. Sen. list.* 341. Nie spuszcza oczu z niej, dopokąd jej tylko dojrzy; już jej widzieć nie może, a jeszcze za nią oczy. *Stas. Num.* 1, 67. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili; Mykamy się wnet z oczu, lądyśmy stracili. *Przyb. Luz.* 145. Jak ich napotkacie, nie spuszczaście ich z oczu. *Teat.* 30, 85. Już było wojsko oboje sobie przyszło na oko. *Warg. Kurc.* 28. *jam erant in conspectu*; sie hatten einander schon im Auge. Jeszcze był na oko nieprzyjacielowi nie przyszedł. *Warg. Cz.* 227. Skoro na oczy przyszło, z wielkim pędem do nieprzyjaciela poskoczą nasi; *ubi in conspectum ventum est. Krom.* 114. — §. W oko oko z twarzą w twarz; ein Auge in's andere, von Angesicht zu Angesicht. Wojsko w pole wyprowadzić, ażeby się chłop z chłopem w oko potykał. *Zab.* 4, 290. Jehowa w pośrodku ludu tego oko w oko widzian. *Budn. Num.* 14, 14. Zszedłszy się z sobą, mówili sobie oko w oko wszystkie urazy. *Boh. Kom.* 1, 42. (cf. czoło w czoło, usta w usta). — §. W oczy, w twarz, z przodu, *oppos.* za oczy, zaocznie, za okiem, in die Augen. W oczy pochlebstwem wabicie, za oczy lżycie, szydzicie. *Zab.* 11, 105. Czego nie sły-

szy bóg albo nie widzi? kogoż zapomni? i coż mu jest za okiem? *Wad. Dan.* 51. (skrytym, niewidzialnym). Droższe były te jego pochwały, przeto że nie w oczy. *Jabl. Tel.* 236. Miedzy niebezpieczeństwami i w oczy i tyle. *Kulig. Her.* 285. To być nie może, iżby w żegludze jedzenie wiatr był po plecach dobrym, a złym w oczy. *Gorn. Sen.* 295. W oko wiatr zowie się, który wieje z przodu idąc do góry. *Magier. Mskr.* Jako w oko, mówi sternik, kiedy mają prosto przed się laskami się odpychać od ładu. *ib.* — Wielka bieda nigdy się nie skryje, chce iść w oczy. *Bardz. Trag.* 78. Gotowem i w oczy mu to powiedzieć. *Boh. Kom.* 1, 268. Niech to to w oczy wyzna. *Teat.* 10, 73. Zadajesz mi kłamstwo w żywe oczy! *Zab.* 13, 275. *Treb.* Na oczy wymawiać, wyrzucać *Vind. enemu v'ozhi vtekniti, vtikuvati.* Na oczy pokazać (*Vind. naozhiti, doperkasati.*) Pozwól mi się wyexplicować, niech mu do oka powiem. *Teat.* 22, b, 125. Występki mu jego na oczy wymiatał. *Sk. Dz.* 515. Ojczyzna nasza w żywe oczy ginie tą nieszczęśliwą praktyką. *Orzech. Qu.* 51. W oczy człowieka chwala, a krom oczu [*Dual. 2*] namówią się o nim co chcą. *Dambr. Kaz.* 19. Fortuna zawzdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim najpiękniej w oczy. *Rej. Zw.* 229 b. Nie zawzdy Mars ostrożny bitwę w oczy daje, Fortelnych sztuk zażywa, gdzie siły nie staje. *Krom.* 336. Chciwi sławy, zabiegli temu złemu w oczy. *Otw. Ow.* 314. Śmiałej w towarzystwie zajrzem śmierci w oczy. *Przyb. Ab.* 45. Śmierć mu w oczy zajrzała. *Jabl. Tel.* 80. *Slov.* Smrť mu pri dverách stogi; má smrť medzi zubami. Nie śmiał mu w oczy patrzeć. *Jabl. Tel.* 90. Zawsze musi co w oczy wpadającego na sobie mieć. *Mon.* 65, 610. (co rażącego, uderzającego). Prawda w oczy kole. *Teat.* 26, 34. Swoboda bliźniego w oczy ich kole. *Psalmod.* 21. (cf. sól w oku). — §. Na moje oczy widziałem, *his oculis meis.* *Mon.* 65, 65. Na swe oko na oko. *Teat.* 54, 48. mit Ieiblichen Augen. Sami to tam widzieli jaśnie na swe oko. *Pasz. Dz.* 100. Na oko widzieli, iż sprawiedliwie i uważnie bardzo rozsądził *Star. Zad. D 3.* Ukazali mu się dyabli na oko, w osobie bestyj najstraszliwszych. *Sk. Żyw.* 1, 251. Który wszystko widział na swe oko, podał to do druku. *Pam.* 84, 304. Wierz mocno, jakobyś na to oczyma [*Dual. 2*] swemi patrzył. *Rej. Post. B 3.* Lew nie tropi zwierząt, ale je na oko goni. *Zol.* 313. Pokazała się na oko niewinność jego. *Sk. Żyw.* 2, 433. (cf. jak na dłoni; oczywiście). Pokazał mu na oko, jak nierozumnie domaga się tego. *Mon.* 64, 857. Na oczy komu co kłaść. *Cn. Th.* Wypisali, a prawie jakoby na oko wymalowali sposób życia jego. *Rej. Post. L 6.* Jaśnie się jako na oko wynurza ślepotą ludzka. *Żarn. Post.* 2, 650. — §. *Aliter:* Nie pokazuj mi się na oczy. *Teat.* 29, 71. Ani mi się nawijaj na oczy. *ib.* 24, c, 35. (t. j. niech ciebie oczy moje nie zobaczą). — Trudno się ojcu z tą nowiną na oczy pokazać. *Budn. Apoph.* 85. (t. j. zbliżyć się do niego). Na potomstwo swe narzekacie, przeklinacie, na oczy nie dacie. *Falib.* 3. (t. j. nie puścić do siebie). — §. Na oko w oczy tylko, co do oka tylko, na pozór; *Vind.* na videfh, na videf, na

ozhi, na lize, navidefhn; vor den Augen, zum Schein, in die Augen nur. Na oko kto co czyni, powierzchownie, na pozór, maskary stroi. *Cn. Th.* 446. Na życie jego następowała, choć się za nim na oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. Ludzie zli mają talent dobrze się pokazać na oko. *Kras. Pod.* 2, 205. Nie na oko służcie, jak ci, którzy się chcą podobać ludziom; ale czyniąc z serca wolą bożą. *Radz. Ephes.* 6, 6. Żydz skóry niewyprawne i na oko tylko ogolone z sierści, wyprowadzają. *Gaz. Nar.* 1, 303. Niby na oko przymilała się Wc Panu, a jak tylko za drzwi wyszedłeś, drwiła z niego. *Teat.* 29, 30. Muszę się pokazywać co do oka obojętnym dla mojej żony. *Teat.* 11, c, 52. Przyjaźń w oczy tylko, i na czas. *Tward. Wł.* 56. — §. Oko, przytomność, patrzenie na co, n. p. W oczach królewskich to sprawił. *Warg. Wal.* 12, t. j. w przytomności; *Ross.* на взглядъ. Straciłem dwa okręty w oczach moich. *Teat.* 2, c, 15. (patrzac na to). Kto konia sprzedaje, nie ślubuje za ślepotę i chromotę, bo to oboje przed oczyma. *Dwor. D.* 2. [*Dual. 2*] (t. j. nie tajne, w oczy wpada). Stawienie świadków przed oczy. *Mon.* 76, 129. Posłowie życzyli sobie z Cesarzem się widzieć, z którym rozumieli, że o wszystkim przy oczu [*Dual. 2*] łatwiejsza sprawa być miała. *Biel.* 477. (oblicznie). Miejsce to już nieraz pańskim twojem udarowałeś okiem. *Zab.* 6, 89. (obliczem, obecnością, przytomnością). Śmierć moja, u sądu oczyma [*Dual. 2*] świecić. *Psalmod.* 11. (stawić się, stanąć). Co mógł Polak i co jego sława, przed oczy kładę. *Jabl. Buk.* (t. j. na jaw wystawie; *Croat.* ochito i jawnie, publicznie). — §. Oko, oczy, władza widzenia, zmysł widzenia, n. p. Głupi jestem; z tym wszystkim mam oczy, widzę co się dzieje. *Teat.* 9, b, 45. Miłości twojej przyznawam, że ma oczy; dobrzesz sobie dobrał. *Jabl. Tel.* 318. Umysłu oko najbystrzejsze mieć potrzeba. *Zygr. Gon.* 240. Oczy więcej widzą niżli oko. *Pot. Arg.* 100. Raz ma strach wielkie oczy, drugi raz ślepy całe. *Pot. Arg.* 58. Strach ich większe miał oczy, niż serce. *Birk. Chm. B 4.* Ci dwaj starcy oczy na się wzięli wszystkich zgromadzonych. *Jabl. Tel.* 148. (t. j. obrócili oczy ich na się). Od wczorajszego dnia, i oka do nas nie pokazał. *Teat.* 22, b, 20. (t. j. ani do nas zajrzał). — §. Oczy sposob widzenia, die Art zu sehen, anzusehen. Mąż nie patrzył tylko oczyma żony. *Teat.* 25, b, 9. er sah mit ihren Augen. Oko to jego. *Cn. Ad.* 994. (cf. ręka to jego, sprawca, pomocnik, seine rechte Hand, Totumfacki). On był w kościele Bożym jedno jego oko. *Groch. W.* 425. Tyś okiem mojem teraz. *Past. Fid.* 301. (prowadzisz mię). Na twoich oczach i skinieniu polegam. *Siem. Cyc.* 346. Oczy komu zaslepić, zamylidlić *Slov.* druhemu oči zaslepit. Na jednacza i pośrednika trzeba człowieka niezaprószonego oka. *Pilch. Sall.* 310. (nieuprzedzonego). Cnota twoja godna jest w mych oczach szacunku. *Teat.* 49, 48. *Bogusł.* (jak ja widzę, czuję, uważam). Apollo postrzelony złotą strzałą Kupidyna, z pierwszych oczu zakocha się w Dafnidzie. *Tward. Daf.* t. j. z pierwszego wejrzenia, z pierwszego zoczenia, z pierwszego rzutu oka, auf den ersten Blid. Kto się temu przypatrzy, choć tylko jednym okiem, tedy to obaczy.

Zygr. Pap. 240. Oko w miłości wodzem. *Gorn. Dw.* 298. — §. Oko, umysłu okno, wewnętrznych skłonności zwierciadło. *Comp. Med.* 698. Co w oczy idzie, to i do serca rado przenika. *Sk. Kaz.* 269. Wpadłem w oko tej damie. *Teat.* 31, 65. Ze dyabły jej wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teat.* 17, 117, *Ross.* *приглянуться.* Dawno go i za oczy, i za serce chwytają. *Hor. Sat.* 15. Czego oko nie widzi, tego serce nie pragnie. *Sk. Żyw.* Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. *Cn. Ad.* 124. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost.* 80. Co z oczu zjeździe, to z myśli wychodzi. *Bratk. E 4 b.* Co z oczu, to i z serca. *Sk. Żyw.* 213. *Żegl. Ad.* 47. *Rys. Ad.* 5. *Cn. Ad.* 108. *Simon. Siel.* 73; *fommt mir auch den Augen, fommt mir auch dem Sinn.* Oczy paś, ob. Paś; cf. *Slov.* Peknoti sa človek ne nage. Oczy łakome. *Simon. Siel.* 40. — Z oczu mu nie patrzy, żeby miał być zdrajcą. *Teat.* 36. c, 104. Może jest filut i oszust, jakoż Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teat.* 26. c, 8. Młodzieniec pięknej urody, a prawie z oczu jego cnota patrzyła. *Sk. Żyw.* 317. Roztrząsajcie jego sposób życia, jego postęпки, patrzcie mu niby w oczy. *Perz. Lek.* 352. Oczy spuścić. *Teat.* 27, 68. (z bojaźni, ze wstydu). — Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. *Teat.* 7, 24. Żelżony siedział w zamku swoim, nie śmiejąc na świat oczu pokazać. *Ust. Konst.* 2, 218. Gdzie oka niemasz, tam i wstydu. *Cn. Ad.* 762. Oko wstydu rozsądnik. *ib.* (cf. czoło). Psu oczy przedał — niewstydlivy. *ib.* 716. (bezczelny). Psu oczy przedał, a czartowi duszę. *Jab. Ez.* 161. Mam punkt honoru; jeszcze psu oczu nie przedał. *Zabł. Zbb.* 82. *Treb. S. M.* 122.; cf. *Ecl.* *обесчашти са.* Kto na się nic wszeteczne nie czuje, jasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdzie ich psina nie przykrywa. *Rej. Zw.* 114 b. — Nie było żadnego, któryby na takie widziadło miał suchemi patrzeć oczyma. *Birk. Gł. Kun.* 26. (któryby nie zapłakał). Sama suchym dola swą okiem znosiła. *Zab.* 5, 435. Miej na wszystkie nędzniki oko miłosierne. *Groch. W.* 300. Miłosiernym okiem pogląda, jak czapla schwyтана. *Mat. z Pod. C 5.* Widząc Pan moje pilność, coraz lepszym okiem na mię zaczynał patrzeć. *Kras. Pod.* 2, 144. Cesarz z niego łaskawe oko miał. *Sk. Żyw.* 2, 66. Galba posłom niewiele grzeczności i łaskawego oka pokazał. *Nar. Tac.* 2, 480. — Świat was przebacza; ale Bóg na was dobre oko ma. *Żarn. Post.* 22. Złe oko *Boh.* beňowe oko, *invidus.* Złemu oku złe się wszystko widzi. *Fredr. Ad.* 23. Zewnątrz z serca ludzkiego idą złe myśli, zdrady, oko złe, pycha, głupstwo. *Żarn. Post.* 3, 515. Z serca pochodzą złodziejstwa, morderstwa, zdrada, złe oko, pycha i szaleństwo. *Odym. Św. F f 3.* Nie poglądań na bliźniego okiem bazyliżkowym. *Psalmod.* 58. Człowiek złych oczu, złego wzroku *Ecl.* *злосритель.* Mniemana choroba z zazdrosnego oka drugiego pochodząca *Ecl.* *призоръ очесъ,* (cf. urok). Przenosić kogo okiem, (ob. Przeniesć). Bóg się brzydzy wyniosłemi oczyma, t. j. pysznym człowiekiem. *Gil. Post.* 34. (ob. z oka patrzeć; cf. nos wyżej gęby). — Oko — bacznosc, uwaga, wzgląd, *Augenmerk,* *Achtamkeit,* *Rüdficht,* *Auge,* *Acht.* Na złe cza-

sy oko mając, zezwolił na to. *Sk. Dz.* 1043. (t. j. wzgląd mając). Potrzeba było na wszystko oko mieć, jeśli taka nauka z dobrem moim. *Falib. I.* 2. Co po śmierci będzie, na to nam oko mieć trzeba. *Sk. Żyw.* 216. Będę miał oko, by przynajmniej schyłek Był życia mego wolny od omyłek. *Nar. Dz.* 2, 57. Król dał Chodkiewiczowi rozkaz, aby rokoszanów miał na oku. *Nar. Chodk.* 1, 236. Ażeby na rokoszanów miał oko. *ib.* 237. Ładne stworzenia niech się mają na oku w kraju obcym. *Teat.* 4. b, 85. sie mögen sich in Acht nehmen. Przypada wieść, że Podole Tatarowie nachodzą; nie przestrzegł jednak król Podolanów, aby się na oku mieli, (*prospicere*). *Krom.* 715. Nie waż lekce nikogo; a nie tylko w skroni. Ale miej oczy w tyle, i w obojęd dłoni. *Pot. Arg.* 403. Trzeba zawsze mieć przed oczyma ten jedyny nauki cel, pożyteczność. *Zab.* 14, 191. Mospanie, gdzie się summa z dobrami jednooczy, Tam na resztę bezpiecznie można zamknąć oczy. *Niemc. P. P.* 23. — Oko — dozór, *Aufficht.* Sługa, choć najlepszy, oka pańskiego potrzebuje. *Kras. Pod.* 1, 100. Na oku kogo mieć; *Slov.* Druhemu wzdzi w patách bił. Na oku ją mają Zawsze, i na piądź jej nie odbiegają. *Past. Fid.* 268. Trwożliwego zwykliśmy mieć na oku, aby osobności na złe nie użył. *Pilch. Sen. list.* 67. Mam na nich oko, żeby dobrze wypełnili, co im zlecono. *Kras. Pod.* 2, 116. Uchybienia te były skutkiem niebacznego lub złego nad niemi oka. *Ust. Konst.* 2, 45. Oko pańskie konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. *Petr. Ek.* 12. *Rys. Ad.* 52. *Hipp.* 34; *Slov.* kdě pán do kutov nahleda, tu hospodárství dobre stogi; *Croat.* prigledba chini dobro konye, rodno polye; *Rag.* gosaarevo oko kdğna pase; cf. pańskie stopy najlepszy nawoz. *Kosz. Lor.* 58. Z oka nie spuszczać *Ross.* *назоромъ.* — §. Oko — rzecz droga, n. p. Więcej ją miłował, niżli własne oczy. *P. Kchan. Orł.* 1, 425. Gdyby można, czyby mu swoje były dawali. *Sk. Dz.* 39. Pierwój oko dam sobie wyłupić, niż ... *Boh. Kom.* 5, 43. Oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście mi je byli. *Leop. Galat.* 4, 15. Urzędnik powinien lasów, jak oka patrzeć. *Haur. Ek.* 9. Ochraniam jak oka mojego. *Comp. Med.* 385. Cnoty, prawdy, miary, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Rej. Zw.* 25 b. Jak oka w głowie strzeże, broni, szanuje. *Cn. Ad.* 292. (cf. jak bożego grobu). — §. Oko, rzecz celna, czoło, ozdoba; *daß Bornehmste in selner Art, Zierde, Schmuck.* Miasto to wspaniałe, oko tamtej strony świata. *Pot. Arg.* 206. — § 2) *Transl.* Oko, plur. oka, n. p. sieci. *Kpcz. Gr.* 2, p. 161, die Augen in einem Neze; *Vind.* kam-piza, kampizhje, pekla; *Rag.* okko, ósece; *Ross.* петля, петелка, петлища. Oka w późcosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, na wywrót robić, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* — Oko pawie, (ob. ogonookie pawie). Oko armaty, ob. Wylot. *Jak. Art.* 3, 306. Oko homby, dziura, którędy proch nasypuje się. *Jak. Art.* 3, 306. Oko formy, koniec formy, w piec wchodzący. *Os. Żel.* 80. Oko ula — dziura; *Carn.* shreręlu; die Deffnung im Bienenstoffe, daß Flugloch. Oko do ulów do wchodzenia ma być ciasne. *Haur. Ek.* 139. Ule mają być okiem na południe postawione. *ib.* 136. Żołny łakome wpuszczają ozory Do oka ulowego, jedzą i maciory. *Klon. Wor.* 45.

— *Medic.* Kurze oka · ówieki, nagniotki, odciski. *Syr.* 1099. et 1180; *Croat.* kurje oko, Hüßneraugen. Racze oczy, ob. Raczy. — §. 3) W rachowaniu: Oko · jedno, raz, ein Auge im Rechnen. Gdy po trzecim kart daniu rachujemy kredę, on miał sto ok. *Pot. Jow.* 190. Sto i oko fraszek. *Min. Rył.* 4, 225. Nie z dużym smakiem czytam sto bajek i oko (*Jabłonowskiego* Ezopa), Rzecz dobra; ale wiersze niezgrabnie się wloką. *Dmoch. Szł. R.* 37. — §. 4) Oko Tureckie · waga trzechfuntowa. *Kpcz. Gr.* 2, p. 161, ein türkisches Pfund; enthält etwa 3 Pfunde. (*Slav.* oka · 2 1/2 funta; *Slav.* kila · 120 oka; oka · pewna miara wina; *Bosn.* oka 1) mjerra od vina al ulja, 2) cetiri litre; *Croat.* oka 1) mera dveh funtov, 2) oka vina *tertiarius*; *Eccl.* oko · trzy funty). Waga mająca w sobie półtrzecia funta Angielskiej wagi a trzy funty Lwowskie. *Moldawia* płaci 10 tysięcy ok wosku etc. *Kłok. Turk.* 77. Wezmę główkę cukru, oko kawy. *Mon.* 71, 394. — §. 5) Oko świata, Weltauge, kamień; wywietrzały opal; kolor onixowy; lecz wcale nie przejrzysty. *Kluk. Kop.* 2, 50. Kocie oko, ob. Koci. Jelenie oko, łania broń, ziele. *Syr.* 132. ob. Łania broń.

Pochodz. oczko, oczyć; zoczyć, przeoczyć, naoczny, zaooczny, zoczny; okal, okulary, okulista; oczywisty, oczywistość; okaty, okasty, oczaty; wielooczny, okragłook; blaskooki, bystrooki, jednooki, krzywooki, małooki, rozoki; przezroczyły, przezroczyłość; okamgnienie, ocemgnienie, okomiar, okotwor.

OKOCIĆ się, ob. Kocić się.

OKOŁ, u, m.; *Boh. et Slov.* okolek; *Rag.* okolijsc; *Hung.* akol; (*Ross.* околъ, околмышъ, околмышекъ · bramowanie, opuszka); 1 a) cyrkuł, koło, obwód, okrag, der Kreis, Umkreis. W pomiernym gruntów tych okole Mam sadowinę, ogród, winnicę, las, pole. *Zimor. Stel.* 136. Wszystkie okole chrześcijańskiego narody. *Janusz. Pos. D. b.* (cf. ogół). Który kiedy naród w swym okole był tak bogaty, któryby czego u sąsiada nie potrzebował? *ib.* A 3 b. W okole · na okole · na około; in die Runde; *Boh. et Slov.* w ūkol. Jeden kieliszek wina obszedł na okole stołu. *Pam.* 85, 1, 138. Miotali na okole pożogi i rozboje. *Nar. Hst.* 2, 398. Wszystko na okole spustoszyli. *ib.* 3, 26. Nie zastanawiaj się na żadnym miejscu w okole tej krainy. 1 *Leop. Genes.* 19. Obtoczą cię w okole wałem. *W. Post.* W. 2, 163. — b) *Transl. fig.* Sehin pożywy z carskim okolem, Polskiemu bije monarsze czołem. *Tward. Misc.* 3. t. j. z gronem, mit der um ihn herum stehenden Familie. Za twardym okolem więził tyran królowy. *Kniaź. Poez.* 2, 72. t. j. murem w okole idącym, Ringmauer. — 2. Okole obory; *Hung.* akol, der Schoppen im Viehhufe. Bydło gdy zaganiają do obory, jeżeli prosto idzie pod okole, będzie niepogoda. *Haur. Sk.* 105. Nie chcę ja, nie chcę z twej obory wołu, Nie chcę i kozła z twójgo okole. *J. Kchan. Ps.* 73. *Ryb. Ps.* 95. Pokonana Moskwa ucieka jak parowana do swych trzoda okolew. *Tward. Wł.* 49. Widziałem płynąc okole pobrzeżny z owcami; cum gregibus stabula. *Zebr. Ow.* 206. — 3. Okole, pale, Pfähle. Potrzeby różne do stawów przysposobić w ziemie i saniami zwięzić okole, chrósty . . . *Haur. Sk.* 144. (OKOŁATAĆ,

f. okołace act. dok.; *Ross.* околоть, окалывать, обкалывать, околотить, околачивать; obijać, rund um beslopfen, beschlagen. Gdy się bitwa skończyła, rycerz spracowany, Położył miecz przed Królem swój okołatany. *Pap. Gr.* 91. otłuczony, abgestoßen, abgeschlagen, stumpf geschlagen). — (OKOŁCOWAĆ cz. dok., kolcami osadzić, benadeln, mit Nadeln, spitigen Zaßen besetzen. Zwierzyniec jest częścią oparkanionym, częścią okołowanym sośnina. *N. Pam.* 263. Baszty dobrze okołowane. *ib.* 8, 153.). OKOŁEK, lka, m.; *Rag.* okolijsc; *Slov.* okołek; *Sorab.* 1. wokolnosc. Okolek koła jest złożony z dzwon, a okuty szynami. *Archel.* 3, 62, der Kranz eines Rades. Okolki, oganki, gronka okragle u ziól. *Cn. Th.*, Samenbolben, Dolben. Wielosił w wierchu gałązek wydaje okolki albo kiści. *Syr.* 304. Kwiat ułożony w okolek, *corymbus*, kiedy kwiatki pod jedną kwitną wysokością; lecz szypułki z różnych miejsc łodygi stopniami wyrastają. *Bot. Nar.* 121. Okolkiem · w okole, im Kreise, in die Runde. Mięta kwitnie żółtym kwiatem okolkiem, jakoby gronami. *Syr.* 492. OKOLIC, f. okoli act. dok., kołem obwieść, na około obtoczyć, opalać, ocyrklować; *Rag.* okolitti n. p. plottom; *Eccl.* околити, околити; (*Rag.* okolitti grad · obledz, okolisciti girare); umjrteln, umkreifen. Obtoczyły mię wdychania śmierci; boleści piekielne okoliły mię. *Sk. Kaz.* 93. Dobywając miasta, okolił go zewsząd poniki. *Tward. W. D.* 2, 254. Konstantyn w tej bitwie kapłany okolony był. *Sk. Dz.* 183. Port górami okolony. *Warg. Radz.* 520. Kutasy Indyjskimi perłami okolone. *Paszsk. Dz.* 81. osadzone. OKOLICA, y, ż., (cf. *Carn.* okulishe ambitus; *Croat.* okolische globus, okolnicza figura sphaerica; *Bosn.* okolisc, oblića globus; *Rag.* okolijsc, krugh · krag, okolisete circumferentia, okolizza cothurnus; *Ross.* околнца okres, ogrodzenie, obora, okole); okolica, kraj na około leżący, die umliegende Gegend, les environs; *Boh.* okolj; *Carn.* okoliza, okolza; *Vind.* okuliza, okolliza, okrai, oskrajna, potouz, ogled, pogled, okulifne, vink, pole; *Sorab.* 1. polna wokolnosc, krayownosc; *Croat.* okolicza; *Bosn.* rusag; *Ross.* околотокъ; *Eccl.* окрестие, мѣсто, поль. *Circumpadanus* campus, okolica Padewska; *Circumcampanus*, okolica Kapuańska. *Cu. Th.* Okolica żyzna *Ross.* приволье. W okolicy, po okolicy · w około, in der Gegend herum. Nad morzem mieszka, tam gdzie gęste stawy I Ren i Moza czynią w okolicy. *P. Kchan. Jer.* 13. Bóg wyrwał was z rąk nieprzyjaciół po okolicy. *W. 1 Reg.* 12, 11. OKOLICZNE, a, n., okole, obwod kraju, die Rundung eines Landes, der Umfang in die Runde. Niedawno od czarnego morza aż do Bałtyckiego ciągnęło się wzdłuż okolicze nasze, a od Krepacku aż w mroźne zachodziło Tryony. *Psalm.* 23. OKOLICZNOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* околичность; · 1°. okolica, okolicze, okole kraju, die umliegende Gegend. Przedał wieś z jej okolicznością. *Groch. W.* 256. Krzyżacy okoliczność wszystkę z tę i z tamtą stronę Warty mieczem burzyli. *Krom.* 333. Okoliczność powiatu Grodzieńskiego szeroka jest, którą przedtym miano za Xięstwo. *Gwagn.* 301. *Calix rosae*, wewnętrzna okoliczność róży, kiedy się kwiat rozkwitnie, gniazdo róży. *Mącz.* — 2)

Okoliczności rzeczy, sprawy : zdarzone przypadki, okazy, Umstände, Beschaffenheiten, Gelegenheiten; *Boh.* okoličnost, okolečnost, okolostogičnost, příležitost; *Slov.* příležitost; *Sorab.* 1. wokowostahžnosc; *Carn.* obstáva, obstavk, sravnost, busia; *Vind.* okulstava, obstava, perstavek, obstavek, perstava, perloshnost, perkladnost, sadershnost; *Bosn.* okolisetvo, okolovina, prigoda; *Rag.* okolise, okolijsctvo; *Croat.* prilika; *Ross.* прилучай, случай, ключение. Wielka mądrość na okoliczności patrzeć; z których odmiany czynić mądry może. Co dziś i na tym miejscu pożytecznie, to jutro i na innym miejscu i w innych osobach szkodzić może. *Sk. Dz.* 37. W różne okoliczności, a może i nieszczęśliwe wpaść możesz. *Teat.* 47 b. Na okoliczność czasu pilnie miał oko. *Pilch. Sen. gn.* 139. Zdałem się na ciebie we wszystkich okolicznościach tego interesu. *Teat.* 20, 52. Gospodarz, przed każdą nadzwyczajną okolicznością w domu, jakie są uczyty, weselne lub sąsiedzkie zjazdy, każdemu z czeladzi powiada, co ma czynić. *Kras. Pod.* 2, 54. Gdyśmy przyszli z pogrzebu, rozmowy ściągają się do okoliczności dnia. *ib.* 2, 256. Profitować z okoliczności. *Teat.* 22, 14. Z okoliczności wyjazdu syna. *ib.* 2, 10. Festyny z okoliczności wesela królowy. *Nieme. Król.* 1, 15. — *Aliter:* Obietnica uczyniona bez wszelakiej wymówki albo okoliczności. *Szczerb. Sax.* 465. (bez warunku). — *Aliter:* Bez okoliczności, Samój ja Sylwi twój pragnę miłości. *Past. Fid.* 84. (t. j. bez przydatków, nie accidentalia, nie bogactw twoich, ciebie pragnę). — Z okolicznościami opowiedzieć, z szczegółami, dokładnie, okolicznie, umständlich; *Ross.* околично. Okoliczności, szczegóły; *Ross.* подробности. *Gall.* detail. Zokolicznienie. *Przyb. Luz.* 222. wyszczególnienie. OKOLICZNY, a, e, OKOLICZNIĘ *adverb.*; "§. 1) w około leżący; *Vind.* okulen, okuleshez; *Ross.* окольный, окрестный; umliegend. Rozeszali po onym wszystkim okolicznym kraju. *Sekl. Math.* 14. Był starosta w mieście i prowincją okoliczną rządził. *Star. Dw.* 55. Patrzył okolicznie, chcąc widzieć, która się go w tłumie dotknęła. *Sekl. Marc.* 5; «not. około.» Spustoszone okolicznie ogniem i mieczem wsie. *Nar. Hst.* 5, 135. Ś. Metodysza świątobliwość okolicznie roznosiła słowa. *Steb.* 30. (po okolicy). — §. 2) Okoliczny, okoliczności wyszczególniający, dokładny, umständlich, ausführlich; (*Ross.* околичный, околично, обстоятельный, подробный, подробно; *Ecc.* подробно, подробнѣ; cf. *Boh.* oklika ambages). Zdanie twe nadto okoliczne; mów wyraźnie jednym słowem. *Teat.* 45. d, 81. *Wyb.* Tośmy napisali okoliczniej, dla objaśnienia niektórych dalszych dziejów. *Nar. Hst.* 6, 280. Mówmy teraz o tym wszystkim okoliczniej. *Nar. Hst.* 5, 283. Mówi tak okolicznie, jak gdyby tu bywał. *Teat.* 51. c, 98. Okolicznemi słowy. *Pot. Arg.* 322. — §. 3) Od okoliczności, okazy, przypadkowy, przygodny, gelegentlich, gelegenheitlich; *Vind.* okulstaun, s perstavami; *Slov.* okołostogni, okołostogični. Okolicznie *Vind.* perloshnu, perkladnu; n. p. Okolicznie się czego nauczyć, etwas gelegentlich erlernen, przy okazji, bey Gelegenheit. — Człowiek okoliczny. *Fredr. Ad.* 94. według okoliczności, za odmianą szczęścia idący, nietrwały, obo-

jętny, der den Mantel nach dem Winde hängt. OKOLISTY, a, e, w około idący, okrągły, krążący w koło, kolisty, bogenförmig, jirfelnd. Włos jej pierścienie kręci okolicie. *Pot. Arg.* 833. Jeszcze ziemia swemi ważna brzemiony nie wisiała w okolistym powietrzu. *Żebr. Ow.* 1. OKOLI-STOŚĆ, ści, ż., *Tr.*, kolistość, die Bogenförmigkeit. OKOŁKI, OKOŁKIEM, ob. Okołek. OKOŁKORODNY, a, e, w okołki wyrastający, Dolben tragend. *Tr.* OKOLNICZY, ego, m., OKOLNIK, a, m., §. 1 a) w Rosyi wójta, który na miejscu sędziego siada, sam Car w każdym znacznym mieście obiera, a zowią go tam okolnikiem. *Gwagn.* 513; *Ross.* окольничий, der Stadtrichter, (Kreisrichter). Glazina Xiążę Smoleński, był potym okolniczym Smoleńskim. *Stryjk.* 608. (cf. starosta cyrkularny). — b) Okolnik : list okolny. *Gaz. Kr.*, cyrkularz; *Ecc.* окруженно послание; ein Kreisbriefen. — §. 2) Rapa albo okolnik, ziele Włochom bardzo pospolite, a rzepie bardzo podobne. *Cresc.* 250, eine Art Rüben. OKOLNY, a, e, OKOLNIE *adverb.*, kołujący, w koło idący, im Kreise herum gehend; *Boh.* okolnj; *Ecc.* окольни, окрестный. Okolny czyli otoczny napis w talarze. *Czack. Pr.* 1, 20. Cały folwark obwiedziony murem okolnym. *Świtk. Bud.* 87. Okolny bieg krwi w ciele naszym. *Zab.* 13, 86. (t. j. cyrkulacja krwi). Obwieszczenie od dziekana, chodzące okolnie po plebanach. *Xiądz.* 194. List okolny : okolnik, cyrkularz; *Ecc.* окруженно послание; ein Kreisbriefen. *Tr.* Circularis magistratus, urząd, którym się w koło obchodzą, okolny. *Cn. Th.*, (cf. kolej). Stosunki naszego narodu z okolnemi narody. *Przestr.* 14. t. j. w około nas mieszkającymi. OKOŁO *praep. et adverb.*; *Boh.* okolo; *Slov.* okolo, wokoł; *Sorab.* 2. hokolo, wokolo; *Sorab.* 1. wokowo, wokolo; *Vind.* okul, okuli, naokulo, v okul, naokul, okroh; *Carn.* okoli, okuli, okróg; *Slav.* okolo, oko; *Croat.* okolo, okulu; *Dal.* okolo, okolicze; *Bosn.* okolo, uokolo; *Rag.* okolo, oko, ū okolo, na okolo, okoli, okolize; *Ross.* около, кругомъ. во кругъ, окрестъ, круговиною, круговинкою; §. a) koło, um — herum; *praepositio juncta rei vel loco, temporis, numero.* Oprawdzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Zyd z natury około siebie nieochędożny. *Comp. Med.* 389, um sich herum. Usilnie około pokoju zaczęto pracować. *Nieme. Król.* 2, 195, am Frieden. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieją, styru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89. (którzy nie umieją chodzić koło tego). Chrześciany za czarowniki miano, około cudów, które czynili. *Sk. Dz.* 69. t. j. dla, co do, co się tyczy cudów, in Ansehung, in Betreff. Miało się to dzieć około lipca. *Teat.* 50. b, 5. (um den Julius herum; około ś. Jana, około wielkiejnocy, około ś. Michała; niedługo przed). Ożenił się coś w około pięćdziesiąt lat wieku swego. *Mon.* 64, 21; *Vind.* perpadnu, perraimnu, nagodnu, nasleplenu; ohngesähr im 50sten Jahre. — §. b) Około *adverb.*, na około, in die Runde herum, im Kreise; *Vind.* okul na okul, okrogokul; *Ross.* коловратно. W około krążąca woda. *Otw. Ow.* 5. Nie wyznając wyraźnie, ale około chodząc, jad Aryański pokrywali. *Sk. Dz.* 217. (koło płotu, ogradzając, ogrodkami). OKOŁOKOPY, plur., cyrkumwallacye,

- Umſchanzung, Verſchanzungen, szaniec polowy, złożony z przedpiersienia i z rowu, broniony małemi narożnikami. *Jak. Art. 3, 306.* OKOŁOMURNY, a, e, na około murów leżący, um die Mauer herum liegend. *Tr. OKOŁOSŁUPIE*, ia, n., *peristylum*, budowanie, gdzie w koło słupy stoją, jako w klasztorach bywają obchody albo ganki. *Mącz.* Säuleneinfassung, ein mit Säulen umgebener Ort.
- OKOMIAR, u, m., daß Augenmaß, umiejętność szacowania na oko każdej odległości. *Łesk. Mier. 191. ib. 73; Vind. ozhefna mera; Ross. глазомѣръ; adj. глазомѣрный.*
- OKON, ob. Okuń.
- OKOP, u, m., OKOPEK, pka, m., dem.; *Boh.* zakop, zakopy; *Sorab. 1.* schancca, przedwóbronencza, przedpażeno; *Carn.* nasip, (ob. Nasep); *Vind.* obkop, sahribernishe, branishe, predkopishe, hribenishe, prekop, sagreb, sasip, shanza; *Ross.* закопъ, окопъ; fossa z wałem na około czego idąca. *Papr. W. 1, 477; cf. szaniec, ein umlaufender Graben mit einem Walle, ein Schanzgraben.* Zamiast parkanu około ogroda daje się też rów i okop z ziemi. *Świtk. Bud. 428.* Okopek mały. *Suszye. Pieśń. 3, H b.*
- OKOPAĆ, f. okopie cz. dok., Okopywać frequ., okopuje, okopywa praes.; *Boh.* okopati, okopawati; *Slov.* obkopati, obkopawam; *Sorab. 1.* wokopyu; *Vind.* obkopati, ohribati, ograberniti, okulkopati, predkopuvati, obranishati; *Rag.* okopatti; *Bosn.* okopati; *Croat.* okāpat; *Ross.* окопать, окопывать, обкопать, обкапывать, окапывать; *Eccl.* окопати, окопати; §. 1) wzruszać ziemię około czego; takie jest n. p. okopywanie drzew, *circumfossura. Cn. Th.*, umgraben, rund um aufgraben. — §. 2) Okopać, okopem obwieść, mit Graben und Wall einschließen. Ogrody też przekopami okopują. *Cresc. 142.* Straszna rzecz, gdy nieprzyjaciel obleże miasto i wałem okopa. *W. Post. W. 2, 166.* Hetman ma się dowiadywać, czy się nieprzyjaciele okopywają. *Tarn. Ust. 246.*
- OKOPCIEĆ, f. okopci cz. dok., odymić, kopciem pobrudzić; *Vind.* ofajati, pofajati; *Ross.* окоптить, ископтить, окапчивать; mit Rauch schmutzig machen, rauchrig machen, beräuchern. Łuczywem światła Stygowego okopciła pokoje. *Bardz. Trag. 541.* Okopcony dom Persefony. *Zab. 4, 589.* Wieszcza przykręj słoty, kawka okopcona. *Toł. Saut. 70.* OKOPCIEĆ, f. okopcieje neutr. dok.; *Ross.* окопѣть; z dymu pobrudnieć, vom Rauche schmutzig werden. Brudno okopciały ołtarz z palenia ofiary. *Otw. Ow. 250, beräuchert; Slov. učadlý.* Mury okopciałe. *Teat. 4. b, 11.* OKOPCIAŁOŚĆ, sci, ż., *Cn. Th.*, Rauchschmutz, Rauchrigkeit, Rauchfarbe.
- OKOPISKO, a, n., miejsce okopane; szczególnie cmentarz żydowski. *Czack. Pr. 1, 110, ein Judentischhof, ob. Kirchhof, cmentarz. 1.* OKOPYWAĆ, OKOPUJE ob. Okopać. OKOPYWACZ, a, m., Okopujący, *circumfossor. Cn. Th.*; *Boh.* okopawać; *Vind.* predkopauz, sakopauz; *Ross.* закопывальщикъ; der Beschäfer, Umgraber, Schanzengraber okopnik.
2. OKOPYWAĆ, częstl. okopuje praes. act., (od kopy gromadnej qu. v.) n. p. Skoro kto zajmie bydło, ma obesłać pana czyje jest, aby na ispasz poszedł, a co kopa na ispaszy przysądzi szkody, pan ma płacić. A gdzieby na kopę isć nie chciał, tedy ten, co zajmie, ma obwieść
- te ispasz ludźmi dobrzemi stroną; a co ta strona abo wżny szkody okopują, on ma zapłacić. *Stat. Lit. 392. t. j. co otaxują, oceniają, schätzen, taxiren.*
- OKORZENIĆ, f. okorzeni act. dok., Okorzeniać niedok., condire. *Mącz.*; (*Boh.* okořeniti; *Vind.* okoreniti, obkoreniti; *Ross.* окоренить; w koło wkorzenieć; cf. *Bosn.* okorim induro, ob. Kora); würgen. Zufkę oszafranić i okorzenieć cynamonem. *Sienn. 482.* Rak morski bardzo niestrawny, musi być dobrze okorzeniony. *Krup. 1, 74; cf. opieprzyć.*
- OKOSIĆ cz. dok., w koło pokosić, rund um bemähen; *Ross.* окосить, окашивать.
- OKOSMACIEĆ nijak. dok., stać się kosmatym; *Bosn.* okosmatiti, zarugnaviti; rauß werden. Uszy okosmacieją i podniosą się, mowa w ryk, nos w nozdrza zamieniają się, słowem człowiek osłem stanie się. *Boh. Dyab. 149.*
- OKOTWOR, u, m., die Augenhöhle. Dziury, w których oczy zostają, nazywają się okotworami, orbita. *Perz. Cyr. 1 50. et 2, 172.*
- OKÓW, u, m., (cf. *Boh.* okow, wokow · Schöpfmeister); a) wszystko, czym co okuto; der Beschlag, womit etwas beschlagen ist; *Boh.* okowek, okuwek; *Rag.* okōv; (*Ross.* obsol. оковъ miara zbożowa, 4 czetwerty); *Ross.* выковка, ковка. Musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Magier. Mskr.* — b) *Plur.* Okowy; *Boh.* okowy; *Bosn.* okove; *Rag.* okovi; *Croat.* okova; *Ross.* okovy; pęta, seßeln, propr. et transl. Nie każdy wolen, który okówów nie nosi. *Bach. Epikt. 1.* Drugi wyszedłszy z oków będzie królem, a drugi bywszy królem, w nędzy zginie. *Biel. Hst. 80.* Młodzian urodziwy, Opowiadając afekt swój prawdziwy, Wzajemne kładzie i bierze okowy. *Opal. Poet. 4.* OKOWAĆ, OKOWANY, ob. Okuć. OKOWACZ, a, m.; *Vind.* okaular, okaulaz; der Beschläger. OKOWANIEC, nca, m., okowany człowiek, *praeferratus. Cn. Th.*, ein Eingeschmiedeter. OKOWEK, wka, m., dem. nom. oków, ein kleiner Beschlag.
- OKOWITA, y, ż, OKOWITKA, i, ż., dem. [z *średn. łac.* aqua vitae 3], wódka alembikowa, cf. przepalanka, abgezogener Brantwein. Wyszynk piw dubeltowych i ordynaryjnych, gorzałek okowitych i prostych. *Vol. Leg. 7, 628.* W wódce kamforowej lub też w okowitce zmaczany. *Perz. Cyr. 1, 119. ib. 2, 7. (cf. sowity).*
- OKOZLIĆ się, ob. Parkocić się.
- *OKOZUSZYĆ cz. dok., kożuchem odziać; *Vind.* obkoshubati, bepelzen.
- OKPIĆ, f. okpi act. dok., Okpiwać frequ.; odrwić, oszważyć, einen übertölpeln, überlisten, betrügen; *Boh.* ochmeliti někogo, kmjnjm; *Sorab. 1.* woyebam; *Carn.* oppehāreti, prequantam; *Vind.* obnoriti, galufati, ogalufati, presherati, prekvantati; *Croat.* mentuvati, vkaniti, eziganiti; *Ross.* морочить, мытарить, обмануть, обманывать, оболстить, обольщать. ОКПИЕНІЕ; *Ross.* морокъ, мытарство. ОКПИЕВACZ, a, m.; *Ross.* шишимора, мытарь.
- OKRA, y, ż.; (*Graec.* ὄκρα); der Oker; *Carn.* ogra; *Ross.* охра, वोхра. Okra staje się z rudy żelaznej, która się rozplynęła. *Os. Rud. 19.* Ochra żelazna. *Scheidt. 136.* Okra jest glinka białozółtawa, palona żółty ma kolor, i za farbę malarzom służy. *Brzost. Duch. 123.* Gatunek okry

czerwonej *Ross.* чернелъ. Okry pełen *Ross.* охристый, z okry ochrannyj, okrą pomalować वोख्रितъ, वोखрю.

OKRASAĆ, *ob.* Okrącić. OKRACIĆ, *ob.* Okręcić. OKRACZAĆ, *ob.* Okroczyć. Na OKRACZKI, *ob.* POKRACZKI. OKRADAĆ, OKRADZIONY, *ob.* Okraść.

OKRĄG, *egu, m.*; (*Boh.* okružek; *Morav.* okružlek łupina); *Carn.* okrōshje, okroshnost, (okrog, okoli - około); *Vind.* okrogliſhe, okroglenje, okrogliſhtvu, okrog, okroglina, okrogla, (okroh, okuli, vokrog, okrog, na okrog - koło, około, w około, na około); *Croat.* okrúg, okruglina, kolobar, okolische, oblina, kerengov; *Hung.* kerekded-ség; *Bosn.* okrug, obhod, okrusgenstvo; *Rag.* okrúgh, obrkúgh; *Ross.* округъ, окружѣ, окружность, круговина, круговенька, круглышъ, круглякъ; (вокругъ, кругомъ w koło, круговиною, круговинкою w około); *Eccl.* окружѣ, ободъ, кружекъ, кражъ; 1 a) krag, gałka pełna nieczcza, *globus. Cn. Th.*, eine groſſe Kugel, *z. B.* die Erdfugel; *Eccl.* мірскій кругъ, въскреленна, водно земный шаръ. U Rzymian przez okrąg świata rozumiano państwo Rzymskie. *Siem. Cys.* 526 - 7. — b) Okrąg ziemi, nie gałka, *sphaera. Cn. Th.* — 2. Okrąg płaskoszeroki, jak talerz. *Cn. Th.*, eine Scheibe, Scheibenrundung. Garneczarz robił na okrągu. 1 *Leop. Jer.* 18, 3. (na krągu. 3 *Leop.*); die Töpferſcheibe. — *Fig.* Okolica, umliegende Gegend. Oczy jej błakające się po rozległym okrągu, samego Alcibiadesa szukały. *Weg. Marm.* 1, 41; *Eccl.* окрестіе, окрестность, околица, предметіе вокругъ града, окружность, окружѣ. — 3. Okrąg czezy wnątrz jako obręcz, albo koło cyrklem nakreszone. *Cn. Th.*, der Kreis, Umkreis. Krzywa linia, która ze wszech stron koło zamyka, nazywa się okręgiem koła, *peripheria. Łesk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 8. *Geom. Nar.* 1, 7. Okrąg koło miesiąca czyli księżycza, *ob.* Kolo jasne; *Vind.* obstretna. — *Aliter:* Okrąg księżycza, przeciąg lat 19, sławny peryod chronologiczny. *Śniad. Jeogr.* 212, obieg, der Mondeumlauf. — *Fig.* Okrąg umiejętności, encyklopedya. *Mon.* 76, 318. — *Transl.* W wielkiej się gromadzie do niego kupili, I okrąg koło niego prędko uczynili. *P. Kchan. Orł.* 1, 288. (koło, grono). — 3. Okrąg, *orbis*, ryba jak sfera okrągła. *Chmiel.* 1, 629. OKRĄGŁAWY, a, e, OKRĄGŁAWO *adverb.*; (*Vind.* okroglasten, okrogliu; *Eccl.* подколесный; *Ross.* кругленькій, кругленикъ, кругловатый); owalny, rundlich, oval, euförmig; (*Sorab.* 1. podowho kulwaté; *cf.* obli). Ziemia jest figury okrągławej, podwyższonej pod ekwatorem, a spłaszczonej ku biegunom. *Wyrw. Geogr.* 9. OKRĄGŁAWOŚĆ, *ſci, ż.*, owalność; *Ross.* кругловатость. OKRĄGLIĆ, OKRĘGLIĆ, *f.* okrągli *act. dok.*, zaokrąglić, wyokrąglić; *Rag.* oblitti, zaoblitti, (*ob.* Obli); *Vind.* okrogleti, okroguvati; *Croat.* obkrusujem, okrusujem, okalamerujem; *Bosn.* okrusgiti, uciniti na okrug oblo, oblitti; *Ross.* окружать, округлять, скруглять, окатить, окачивать; okrągło czynić, abrunden, rund machen. Ugniatał bryłę, okrąglił, hartował. *Przyb. Milt.* 219. Krople, co się w prochu okrągła. *ib.* 221. Sposób okrąglenia ziarenek prochu. *Jak. Art.* 1, 75. OKRĄGLEĆ, OKRĘGLEĆ, *f.* okręgleje *neutr. dok.*, okrągłym się stać, rund werden. Jeśli brzemiennej prawa słabizna więcej

okręgleje, ukazuje na syna. *Sienn.* 441. (*Boh.* okrauhlice - gatunek rzepy, okrauhljik, okrauhljček - dzban mleczny). OKRĄGŁO *adverb.*; *Boh.* okrauhle; *Ross.* кругло; a) rund. Okrągłodługi, okrągły wzdłuż jako drzewo, pale - obły, wałkowany. *Cn. Th.* 621., *Cn. Syn.* 258. länglichrund, walzförmig; *Sorab.* 1. podowho kulwaté. Okrągłokończaty albo kończatookrągły, *turbinatus. Cn. Th.*; *Carn.* zaoklast, rundspitzig. 'Okrągłowzory kościoł. *Zab.* 4, 137. — 'Okrągłolicy, 'okrągłotwarzy *Ross.* круголицый — b) *Transl.* Okrągło, gładko, krótko, rund ab, furz, ohne Umſchweif. Ze żywot jego już od kogo opisany, przetoż mnie dosyć o nim okrągło i trochę powiedzieć było, *obiter. Krom.* 740. Nie ten to czas dawny, już i panowie nauczyli się teraz żyć okrągło. *Zab.* 13, 209. t. j. z menażem, skromno. OKRĄGŁOOK, a, m.; *Carn.* sajozv; ein Cydop. Cyklopowie albo okrągłookowie, w Sycylii, po jednym oku w czele mieli. *Otw. Ow.* 18. Srogi okrągłook Polifem. *ib.* 544. OKRĄGŁOPOCHODZISTY, a, e, *conique. Tr.* fegetförmig. OKRĄGŁOŚĆ, *ſci, ż.*; *Boh.* okrauhlost; *Slov.* okruhlost; *Sorab.* 1. kulwatolcz; *Vind.* okroglost, okroglost, oblina, okrogliſhe; *Bosn.* okrusgenstvo, oblina; *Rag.* okolisc, oblina, okrúgh; *Croat.* okruglost, oblina; *Ross.* круглость, круглота, круглина, округлость, окружѣ, окружность; die Rundung, die Rinde. Niebo, ziemia, morze, i wszystka okrągłość świata tego. *Rej. Ap.* 85. Okrągłość powierzechowna, *convexitas. Solsk. Geom.* 5. (*cf.* obłaczystość). Między figurami architektury, okrągłość czyli wypukła, czyli wydrożona, najpierwsze trzyma miejsce. *Mon.* 72, 472. — *Fig. transl.* Okrągłość mowy, die Rundung. Okrągłością mowy uszy techtać. *Nag. Dem.* 11. Gębę otwierał jak wileczą jamę; ale mi powiedziano, że to dla wdzięku i okrągłości głosu. *Teat.* 53. b, 63. OKRĄGŁY, a, e, OKRĄGLUCHNY, OKRĄGLUTENKI *intensiv.*; *Boh.* okrauhli; *Slov.* okrauhly, okruhly, okruhli; *Carn.* okrogle, okrögl, okroglast, okroglat; *Sorab.* 1. kulwaté; *Vind.* okrogel, okroglat, obel, okrogliten, kuglast, kugloviten; *Croat.* okrugel, obel; *Hung.* kerekded, *Slav.* okrúgao; *Bosn.* obli; *Ross.* круглый, кругль, круговой, круглехонькій, благокруглый; rund. Okrągły zewsząd, jak kula, fugelrund. Wyspa ta rodzi kamienie okrągłuchne, jakby kule do dział. *Boter.* 66. Okrągłe jabłka. *Teat.* 30, 68. W rzeczy okrągłej na kształt piły, niemasz miejsca niższego, ani wyższego. *Gorn. Sen.* 346. Jagodki okrągłuchne. *Groch. W.* 360. Okrągłuchne ziarnka. *Sienn.* 597. Co było czworogranne, to robię okrągłym. *N. Pam.* 14, 263, (*ob.* Okrąglic). Poznałem twarzączkę twoją okrągłuchną jak ogórek. *Mon.* 69, 414. Z okrągła podługowaty. *Wejch. Anat.* 180. Okrągły nie zewsząd, ale w płask, talerz, misa, koło, *scheibenrund.* Okrągła linia, w koło idąc, przychodzi do tego punktu, od którego się poczęła. *Grzep. C* 2, 3itfesslinie. Nie może być cyrkul doskonały, jeżeli cyrkiel tego punktu, w okrągłym zawdzie swoim chybi, od którego począł. *Bals. Św.* 2, 507. — *Transl.* Okrągły - gładki, geründet, glatt. Okrągłe słowa. *Krom.* 672. — *Aliter:* W tym dworze okrągły rok wygodnie przebywać można. *Pilch. Sen. list.* 426. (rok z okładem). — *Aliter:* Obiad okrągły, i bez wymy-

- ślonej przyprawę. *Jabl. Tel.* 169. t. j. skromny, umiarkowany, mäßig, beschränkt, schmal.
- OKRAINIEC, Ńca, m., o granicę mieszkający, der Gränznachbar, (cf. Ukraina, Ukrainczyk). Tam dosyć jest mnogiego ludu, jako to Wołyńców, Nizowców, ukraińców. *We-rif. pr.* [W oryginalne jest: Ukrainców; *Linde* pomylił się. 2]
- OKRAJAC, ob. Okroić. OKRAJEK, ob. Okrawek. *OKRAJKI plur., pogranicze, Gränzenland, Gränzprovinzen. *Tr.*, Załogi pograniczne, Gränzbefazung. *OKRAJKOWY n. p. żołnierz. *Tr.*, granic strzegący, ein Gränzföldat.
- OKRAKIEM adverb., rozkraczając nogi, sperrbeintg, mit auseinander gesperrten Beinen; *Boh.* okroćnē; (*Croat.* okrák pes suillus abscissus). W dworskiej chorobie nosa pozbył, i chodzi okrakiem. *Comp. Med.* 400. *Teat.* 27. b, 12. Dziecię po ziemi okrakiem się włóczy. *Mon.* 70, 596.
- OKRAPIAĆ, ob. Okropić.
- OKRASA, y, ż., a) omasta, muste, czym jedzenie zaprawiają, daß Fett zum Anmachen der Gerichte, die Zuthat. *Condimentum cibi vilis, aut vilium hominum, aut canum, suum etc.*; przyprawa, condimentum honestiorum exquisitius. *Cn. Th.* Olej z ziarn lnowych u nas ludowi w post na okrasę służy. *Kluk. Host.* 3, 526. Psom osypkę z owsa ciepło dawać, i łoju dla okrasy dodać. *Haur. Sk.* 341. Fus pozostały od masła stopionego, folwarcznej czeladzi na okrasę obrócić. *Haur. Ek.* 178. — *Fig.* Śniegi za nawóz albo okrasę na zasiane pola stoją, *ib.* 17. — b) *Transl.* Okrasa (*Boh.* okrasa; *Carn.* okrasha) ozdoba, Schmuck, Puß. Zierde. Ładna bez okrasy przyprawnej, simplex munditiis. *Hor.* 1, 32. *Nar.* Same nawet okrasy, jeżeli nie są potrzebne, gorsze dzieło robią. *Dmoch. Szl. R.* 7. Serc niewinnych okraso, skromności i wstydzie! *Kras. W.* 6. Urodą i wszystkimi cnotami wielką okrasą domowi swemu była. *Sk. Żyw.* 1, 105. Człowiek tak godny, okrasą i klejnotem jest miejskim. *Saz. Porz.* 19. — §. Oto król ulubił sobie okrasę twoję. *Rej. Post. Q q* 5. karność, piękność.
- OKRASIĆ, okradł, f. okradnie act. jedntl., Okradać niedok.; *Boh.* okrašti, okradati; *Sorab.* 1. wokradnu; *Vind.* okrašti, okraduvati, obrupat; *Ross.* окрасть, окрадывать, обокрасть, обокраду, обкрадывать, обворовать, ограбить; einen bestehlen. Trudno złodzieja okrasić. *Rys. Ad.* 67. Okradziony do wielkiego ubóstwa przyszedł. *Sk. Żyw.* 1, 64.
- OKRASIĆ, f. okraši act. dok., Okraszać niedok., a) otłuścić, mit Fett anmachen, ansetzen. Mało jadać powinien i mierznie okraszone potrawy. *Perz. Lek.* 341. — *Transl.* Rolą nawozem okrasili. *Haur. Sk.* 241. *Haur. Ek.* 20. t. j. nagnoili. — b) *fig.* Okraśić (*Boh.* okrasiti, okrašliti, okrašłowati; *Sorab.* 1. wokrasznosczam; *Ross.* окрасить, окрашивать, скрасить, скрашивать); ozdobić, schmücken, zieren; (cf. osmarować). Jadwiga śliczną urodą i pięknością oblicza okraszona. *Nar. Hst.* 7, 268. Miejsce łakami i rozłogami wdzięcznymi okraszone. *Strzyk.* 84. Wielcy ludzie okrasili się krwią nieprzyjaciół rozlaną. *Nag. Cyc.* 26. Kościoł odnowił i okraśił. *Sk. Dz.* 557. Wielkimi zwycięstwami początki panowania swego okraśił. *ib.* 877. Wiara dobrymi uczynkami okraszona. *Birk. Exorb. G b.* Nawet długie nieszczęścia, co na niego były, Dobre jego przymioty bardziej okraśiły. *Jabl. Tel.* 107. Okraszał młodość swoją rozlicznymi cnotami. *Steb.* 2, 251.
- OKRAWAĆ, ob. Okroić. OKRAWACZ, a, m., który okrawa, der Beschnneider. Okrawca wina, vitis putator. *Zebr. Ow.* 368. OKRAWEK, wka, m., OKRAJEK, jka, m., (*Boh.* okragek - kraj, brzeg); *Carn.* krajnek; *Vind.* krajnik, krajez, kraizhizh, (okrajek - bramowanie); *Rag.* okrajak; *Croat.* okrajek, obelek; *Ross.* краюха, краюшка, краюшечка, срѣзень; a) odcięty lub odkrojony kawałek, ein Abgeschnittel, ein abgeschnittenes Stückchen; *Sorab.* 1. wot-szczężenka, pżirezk, pżirubane kruschk. Ostatki, okrawki. *Urs. Gr.* 121. Przy jedzeniu kości obrane, albo inne okrawki, mają być kładzone w jeden kąt talerza. *Eraz. Ob. C.* (*Croat.* obelki, obelinye). Dobry rzemieślnik mało okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Odrobiny i okrawki chleba. *Sk. Żyw.* 2, 103. Drewo krzyża ś. w małych okrawkach po całym świecie rozniesione. *Sk. Dz.* 199. Ukraina ma nazwisko od okrajka ziemi, czyli ostatecznej krainy stykającej się z krajem sąsiedzkim. *N. Pam.* 10, 33. Okrajek łądu Europejskiego, na którym Stambuł. *Mik. Turk.* 36. język, cypel. — *Math.* Okrajek kątomiaru, limbus. *Jak. Mat.* 1, 245. — *Theol.* Obrzezek, die (abgeschnittne) Vorhaut. Abraham wziął sługi swoje, i obrzezał okrawki ich. *1 Leop. Genes.* 17, 23. Obrzezał ciało okrawki swojej. *ib.* 25. *ib.* 14. — b) *Columellares dentes*, okrajki u koni, które w czwartym roku poczynają puszczać, zrzuciwszy ronione zęby. *Mącz.* die Badenähne der Pferde.
- OKRĄŻNOŚĆ, ści, ż., krzywosc koła, obwód. *Mącz.* curvatura; die Kumbung, der Umkreis. OKRĄŻYĆ, OBKĄŻYĆ, OKRĘŻYĆ, f. okreży act. dok., Okrążyć niedok.; *Boh.* okrauziti; *Bosn.* obkrusgiti, okrusgiti, okolo obicchi; *Croat.* okrusujem; *Rag.* okružiti, obrkružiti; *Ross.* окружить, окружать; obiedz, okolić, umlaufen, umzirfeln, einschleifen. Nieprzyjaciele nieznacznie go okrążyli. *Warg. Cez.* 113. et 79. Wielką knieję z każdej strony okrąża myśliwiec. *P. Kchan. Orl.* 1, 248. Obkrążają, uoczą się do koła starego monarchy. *Stas. Num.* 1, 91. (entourent). Okrężając dwory sąsiedzkie. *Ust. Konst.* 2, 5. Okrążałem ziemię, i przechadzałem się po niej. *Dambr.* 106. Morze ziemię obkrążyło. *Otw. Ow.* 355. Pięknym lasem w koło obkrążony. *ib.* 35. Hiszpania górami przykremla, a z inszych stron morzem okrążona. *Star. Woj. A 5. Eccl.* окруженный, обстоимъ, осажденный; okrążający обстоятельный, окружаший. Ocean wszystkie ziemię w koło okrążył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiekcza. *Biel. Św. E 3 b.* Gdy wieniec na głowę włożyła, okrażenie na głowie uczuła. *Sk. Żyw.* 2, 72. t. j. że wieniec na około głowy sam się obracał; er drehte sich rund herum. Za pomnożeniem handlu summy pieniężne w kraju się powiększają, gęściej okrążają. *Kluk. Kop.* 1, 65. t. j. cyrkulują, haben einen stärkeren Umlauf, eine größere Circulation. Popilius patyczkiem okrążył Antyocho. *Pap. Tr. B 2 b.* (ocyrklował, określił). — *Fig.* Okrążyć co słowu, ogradzać, koło płotu chodzić; (cf. *Ross.* окружно говорить); umschreiben, nicht grade heraus sagen. Chciał się okrążaniami od przysięgi wysłiznąć. *Gaz. Nar.* 1, 31.

OKRĄŻYCIEL, a, m., *Rag.* obkruxitegl, der Umkreifer, Umzirfler.

OKRĘCIĆ, OCHRZCIĆ, ob. Chrzcic.

*OKRĘCIANY, a, e, okrętowy, do okrętu należący, Schiff's. Maszty okręciane. *Otw. Ow.* 544. OKRĘCIĆ, *OKRĄCIĆ, OBKRĘCIĆ, f. okręci act. dok., Okręcać, Obkręcać, Okrącać *niedok.*, Okręcywać *frequ.*; (*Hipp.* 57); (*Bosn.* okrenuti; *Slav.* okrétati); kręcąc obwijając, umwittend, umdrehen, umwideln. Pas skórzany kilka razy obkręca. *Stas. Num.* 2, 87. Bluszcze pniaki sobą okręcają. *Otw. Ow.* 156. Okręcane chmieliną winną tyki. *Otw. Ow.* 126. Słupów w około okręcania srebrne; główki ich srebrne. *Budn. Exod.* 27, 17. (*Heffe. Luth.*) OKRĘCIK, a, m., okrętek, dem. nom. okręt, ein Schiffchen; *Carn.* barzhèza; *Vind.* zholniz, zhounizh, ladjiza, barkiza, gondola; *Rag.* laaghja, laaghiza, brodaz, plávca, plávza; *Bosn.* bródać, laghjića, drjevće; *Ross. et Eccl.* корабльчъ, корабльчъ. Wyszedł z portu okręcik mały. *Wys. Aloj.* 174. Jestem okręcik szczupły, mówią szumne nawy, I niezdolnym na morskie zapuszczać się spławu. *Zab.* 15, 165.

OKRĘGLIĆ, OKRĘGLEĆ, ob. Okrąglić. OKRĘGOWY, ob. Okrężny.

OKRĘŚ, u, m., (cf. *Boh.* okršlek orbis terrarum; cf. *Ross.* окрестъ *adverb.*, na około, ze wszystkich stron); określenie, ograniczenie, miejsce ograniczone, granice, daß Begrānzen, die Begrānzung, der begrānzte Raum, die Grānzen; *Vind.* okrai, ogrād, objetje, okulifhe, okrōglifhe; *Ross.* околица, окрестность; *Eccl.* окрестие. Dłonie Park, których okresem ludzkie stoi życie, Które fatów osnowę w trwałe przędą niecie. *Zab.* 15, 8. *Kniaz.* W szczupłym lat okresie, próżno nas myśl dalej niesie. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Już jest flotta na owym okresie wysokim. *Przyb. Luz.* 56. — §. *Grammat.* Okres, peryod, die Periode, der Puntt. Myśl całkowita czyli zupełna zowie się u retorów okresem czyli peryodem. *Kpéz. Gr.* 3, p. 151. *Gol. Wym.* 131. OKRĘSIĆ, *OKRYSIĆ, OKRĘŚLIĆ, OKRYSIĆ, OKRYSIĆ, f. okresi, okresi act. dok., Określać, Okryślać, *Określać *niedok.*, kresem w około opisać, kołem obwieść; *Boh.* okršlm; *Sorab.* 1. zamezuyu, wóbzanknu; *Vind.* okrajiti, opietjati, obmejati, ograditi; *Ross.* очертать, очертить, очерчивать, обмежевать, обмежевывать; *Eccl.* пришарити, муурътати; umkreifen, einen Kreis herum maßen, umzirfeln. Pompilius palcatem około Antyoča, gdzie stał, okresił i rzekł: pierwej, niż z tego kōła wyjdiesz, daj mi respons. *Warg. Wal.* 203. Okryślił. *Kosz. Lor.* 176. Ile ziemi za jednego dnia pługiem okresić może, tyle jego być ma. *W. Post. W.* 18. — *Transl.* Ograniczyć, begrānzen, umfgrānfen, umgrānzen. Sumiennie każdego okrysiwszy kopce, Będziemy mieli gęściejsze i na wojnę chłorce. *Star. Vol. B.* Moc szatańska jest okryślona i ograniczona. *Zqbk. M.* 334. Ktoż śmiały Pana Boga, jak gdyby w kresie będącego, niejakim miejscem okresić? *Kucz. Kat.* 3, 297. Bóg ani wiekim okreszony, Ani w swej mocy zamierzony. *J. Kchan. Ps.* 127.; *Eccl.* необанный, неопредѣльный. — *Math.* Ilości określone, i nieokreślone. *Ustrz. Alg.* 74.

Jak. Mat. 2, 97. Okreszam rzecz, o której mam mówić, zakładam grunt rzeczy; *propono, quid sim dicturus. Cn. Th.*, ich bestimme den Gegenstand der Rede. Określać co słowy, opisywać, (cf. omawiać); umfchreiben, beschreiben. Nie znam go, tylko przez określenie przyjaciela mego. *Teat.* 9, 17. OKRĘSICIEL, a, m., określający, finitor. *Cn. Th.*, der etwas umgrānzt, bestimmt; der Begrānzer, Umgrānzer, Grānzenfeger. *Fem.* OKRĘSICIELKA, i. — OKRĘŚNY, OKRĘŚLNY, OKRYŚLNY, a, e, OKRĘŚNIE, *OKRĘŚNIE, OKRĘŚLNIE, OKRYŚLNIE *adverb.*, (cf. *Ross.* окрестный na około leżący, окрестность okolica); mogący być określonym, dający się ograniczyć, bestimmbar, begrānzbār, begrānzt. Nieokreśny, qui difficulter definiti potest. *Cn. Th.*, nieograniczony, nieogarniony, unbegrānzt. O nieokryślny bóstwa oceanie, Gdzie nieśmiertelność swe ma pomieszkanie. *Zab.* 6, 243. Chłubi się, podbiwszy sobie państwa nieokreślonych granic. *Zab.* 15, 162. *Kniaz.* Nieokreśnienie, bez okreszenia, *indefinite. Cn. Th.* Okreszenie abo okreśnienie, *definite. ib.* OKRĘŚNIK, a, m., *Gramm.* l'article défini. *X. Kam.*

OKRĘT, u, m., OKRĘTEK, tku, *zdrbn.*, (ob. Okręcik); *Boh.* loď, cf. łódź; *Sorab.* 1. tżowne, tżownik, cf. czołn; *Sorab.* 2. lohž, schiffa; *Carn.* ladia, zhovn, zkuln, barka; *Vind.* dzhola, bród; *Dal.* ladva, plav; *Rag.* brood, plav, laghja (cf. plaw), drjevo (cf. drzewo), korabglja; *Slav.* lagja, ladjia; *Bosn.* korabgja, laghja, ladjia, plav, brod, gaha, ghemia, drjevo; *Ross.* корабль; *Eccl.* ладия, всякое мореходное судно, меньшее корабля воинскаго. Okręt, nawa morska wielka żaglowa. *Cn. Th.*, daß Schiff. Lucyna nauczyła Tyfisa po morzu okrętem stęrować. *Bardz. Trag.* 70. Pod miastem z krzywych okrętów wysiadają. *Bardz. Luk.* 32. Tył okrętu, ob. Rufa; przodek okrętu, ob. Sztaba. Ja w małym okrętku jeżdżę. *Biel. Hst.* 126. Okrętem płynący *Eccl.* кораблеходець, кораблекъ, корабельникъ. Okręt wielki Azyatycki, *Carn.* bortun; *Croat.* bortun; (cf. *Ger.* Bording); *Slav.* shajka (ob. Czajka), esamulja. Okręt wojenny *Carn.* vershelu. Okręt rozbojniczy, kaper *Boh.* bergaun. Na okręt wsadzić, *Vind.* vladjati, noterladjati, naladjati; *Bosn.* ukarçati, ukriçati, stauiti ù laghju; *Ross.* нагрузить, нагружать, нагруживать, einfchiffen. Okręt w liny opatrzyć *Ross.* снастить, оснастить, снащу. OKRĘTNIK, a, m., majtek, der Schiffsknecht, Matrose; *Eccl.* корабельникъ. Bosmani abo okrętniki. *Otw. Ow.* 174. et 302. W Turczach pospolicie w czerwonych czapkach chodzą okrętnicy. *Star. Dw.* 42. OKRĘTNY, OKRĘTOWY, a, e; *Slov.* lodnj; *Carn.* barkène; *Sorab.* 1. tżowniczki; *Ross.* ладейный; *Eccl.* корабленный, корабельный; do okrętu należący, okręciany, Schiff's. Okręt i statki okrętne. *Otw. Ow.* 453. Łoża armat okrętowe używają się na okrętach. *Jak. Art.* 1, 271. Cembrowina okrętowa. *Tr. Tel.* 52. Okrętowa bitwa. *Przyb. Luz.* 348, morska; *Eccl.* кораблебранство, ein Seetreffen. Miotła okrętowa *Ross.* швабра. Dno okrętowe *Vind.* ladjednu, ladjouni pod. Okrętowy warsztat, *Carn.* barzhin; *Vind.* ladjalifhe, brodifhe, Schiffswerfte. Kapitan okrętowy, *Vind.* barkolizh,

ladjouski stuiinik; *Ross.* корабельщикъ. Okrętowe stanowisko, port; *Vind.* brodifhe, ladjovifhe, barkalifhe. Pan okrętowy *Carn. et Vind.* barkador, der Schiffspatron. Okrętowy wieniec brał, który pierwszy wskoczył do okrętu nieprzyjacielskiego. *Warg. Wal.* 60. Dla cnych spraw jemu okrętowa korona na skroniach błyszczcy. *A. Kchan.* 235. *corona navalis.* Okrętowe rozbitcie okrętów. *Czack. Pr.* 2, 175. Okrętobicie; *Czack. Pr.* 2, 194, rozbitcie się okrętu, der Schiffbruch; *Vind.* ladjelom, ladjouni potup, barkouski lom; *Ross.* кораблекрушение; *Eccl.* истонпение, (кораблекрушитель topielec naufragus), кораблекрушу naufragium facio.

OKRĘŻACZ, a, m., który okrąża, circulator. *Mącz.*, der um etwas herum freiset, der Umkreisler, Umzirfler. OKRĘŻNICA, y, ż., *Botan. holtonia*, rośnie u nas na błotach, tak że liście na wodzie pływają. *Kluk. Dykc.* 2, 43. OKRĘŻNY, OKRĘGOWY, a, e, w okrąg idący; (*Ross.* окружный cyrkularny, powiatowy); rund um laufend. Pień drzewa składa się z różnych okrężnych stożków powstających z podłużnych żyłek. *Jak. Art.* 3, 165. Gałęzie okręgowe, *verticillati*, po kilka razem w jednej wysokości pnia, lecz w różnych przedziałach wyrastają. *Jundz.* 2, 11. Okręgowe pisma. *Mon.* 75, 401; (ob. Okolne). OKRĘŻNE *subst.*, ob. Obżynki, wieńczyny, wyżynki, uczta żniwiarska po oddaniu panu wieńca kłosisatego; daß Schmitterfest. OKRĘŻYĆ, ob. Okrążyć.

OKROCIĆ, f. okroci *act. dok.*, Okracać *niedok.*; *Boh.* okrotiti; *Slov.* okrocugi; *Bosn.* okratiti; *Croat.* okrachujem; *Vind.* okratit, pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Carn.* okkrajsham, okkráteti, pervadam; *Ross.* окоротить, окрачивать; bydłę, konia, łaskawym uczynić, ogłaskać, załm machen, załmen, bündigen. Konia francuzkim munsztukiem okroci. *Lib. Hor.* 17. Na koniu czarownica nie jeździła, Ale sobie do jazdy wilka okrociła. *P. Kchan.* *Orl.* 168. Zwierz okracać pusty. *Otw. Ow.* 572. Chelzna zajadły gniew i okraca. *Suszye. Pieśn.* 3, 4. — Słuszenie herdego zuchwalca okrocił i rogi mu utarł. *P. Kchan.* *Jer.* 122. Okrocony, cf. okrotny. OKROCIĘĆ, f. okrocieje *neutr. dok.*; *Boh.* okrotnauti; dać się ogłaskać. *Cn. Th.* łaskawym się stać, załm werden, firre werden. OKROCIĆ IEL, a, m., który okraca, der Bändiger. Okrocićiel koni. *P. Kchan.* *Jer.* 428. *Fem.* OKROCIĆ IELKA, i; ob. Okrotnik.

OKROCZYĆ, f. okroczy, *cz. dok.*, Okraczać *niedok.*; *Boh.* okročiti, okračeti; odbiedz, okrążyć krokiem, umfchreiten, umfchreiten, *pr. et fig.* Insuły, które wody okroczyły. *Rej. Ap.* 65. Niebo swym się kołem toczy, A tę ziemię maluczka ze wszech stron okroczy. *Rej. Wiz.* 148. Sarmackim brzegiem okroczone Wisła. *Warg. Wal.* 306. — §. *Okraczać bryły, okraczając rozbijając. *Cn. Th.* 945. rozklepać, auß einander klopfen, platt klopfen. *Zebr. Ow.* 415.

OKROIĆ, f. okroi *cz. dok.*, Okrajać, Okrawać *niedok.*, okroić na około, ukroić, uciąć, rund abschneiden; *Carn.* okkrajsham; *Vind. et Rag.* okrajati; *Ross.* окроить. Żyd futro okroi, a namoczywszy, znowu pięknie wyciągnie. *Grodw. F.* 6. Co się upieczce, okroj, utere permissio. *Cn.*

Ad. 103. — *Transl.* Okroić komu imienie, dóbr mu ująć; *destringere aliquid bonis alicujus.* *Mącz.*, abreißen, abnehmen. Ja ci pomogę, prędzej będzie; okroim sobie czasu więcej od inszych robot. *Teal.* 52, 5, oszczędzimy, ochronimy, zachowamy, mit ersparen Zeit. Okroi mi się kiedy wolny czas do tej roboty. *Min. Ryt.* 4, 28. Twój to Cesarzu czułości dziełem i fortuny, Nam się część okrawa jakaś pracy i sławy. *Koch. Wied.* 37. Cieszy się, że mu jeszcze znaczna summa okroiła się do Warszawy. *Zab.* 15, 203. że mu została, że ją zyskał albo odzyskał; daß er eine ansehnliche Summe davon getragen hat. Z pełna zapłacimy, i jeszcze się nam dobrze na bóty okroi. *Star. Vol. B* 2; (cf. oberwać się, obrywka). Okroi mi się co z czego, korzystam co z czego, ich habe meinen Nutzen bey etwas. Choć mu się nie z ruiny jego nie okroi, Upadek mu, gdzie może, potajemnie stroi. *Pot. Arg.* 148. Coż ci się okroić za tę zdradę w cenie Miało? jaką cię lechtał obienicą? *Min. Ryt.* 1, 143. (*Ross.* кроиться w przykrywaniu pomylić się).

OKROM, *OKROMIA *praepos.*; *Boh.* okrom; *Slov.* krom, tolko; *Ross.* кромъ, окроиъ, сверхъ, развъ; *Eccl.* свѣтнѣ, освѣтъ, §. 1) krom, prócz, wyjąwszy, außer, außgenommen. Żono, okromia mnie, byś różnych przyjaciół nie miała. *Pap. Przyk. B b.* — §. 2) Bez, ohne. Czego komu potrzeba, dziś okrom trudności, Na swoim miejscu znajdzie z jego dozorności. *Groch. W.* 535. Żaden nie może władzy królewskiej okrom wielkich cnot sprawować. *Modrz. Baz.* 58. Cesarz nie nie stanowił, okrom uczonych i mądrych ludzi. *Modrz. Baz.* 61. — §. 3) Mimo, opodal od, außer, außershalb, entfernt, extra. Chwytają psy króliki, gdy je okrom ich jam będące nadchodzą. *Cresc.* 657. Szukał Judasz sposobności, za którą mógłby Jezusa wydać żydom okromia luda kędy na ustroniu. *Żarn. Post.* 3, 754. Mieli tajemnych dozorców, którzy im donosili, gdy bracia w czym sobie okrom oczu starszych, nieprzystojnie poczynali. *Sk. Żyw.* 4, 214.

OKROP, u, m., — 1) okrapianie, (cf. ukrop); daß Beprennen, Bepriegen. Otrząsa się, by mucha z okropu. *Simon. Siel.* 31. Lubo twardym mrozem drzewa powarzone, Moich oczu okropem ożyją skropione. *Zab.* 8, 503. *Nar.* — 2) *Okrop, groza, rzecz okropna, okropność straszliwa, strach, Schrecknis, Grauel, Grauß. Różne obrzydły i dziwaczne czarów okropy. *Przyb. Mill.* 22. et 59. Znowu się okropy rzezi podwajają. *Przyb. Luz.* 124. Trzęsie się na okropy boju. *ib.* 121. Za coż roić okropy przyszłości w umyśle? *Przyb. Ab.* 54. Nagle dwóch królów znikła groźna siła, Co tyle w Hiszpanii okropów rzuciła. *Przyb. Luz.* 99. — OKROPIĆ, f. okropi *cz. dok.*, Okrapiać *niedok.*; *Sorab.* 1. wokrepu; *Vind. et Rag.* okropiti; *Bosn.* okropiti, osekropiti; *Ross.* окропить, окроплять; na około pokropić, umtraufeln. Żalona twarz płaczem okropiła. *Otw. Ow.* 449. *OKROPIEC, pecu, m., (cf. ukrop), n. p. Na niektórych miejscach uniackich to przylewianie okropcu albo ciepłoty do kielicha ustało. *Pim. Kam.* 58. — OKROPNORUCHY n. p. włos Meduzy. *Zab.* 9, 218. *Zubow.* t. j. którym węże okropnie ruszają. OKROPNOŚĆ, ści, ż., okrop, groza, strach, straszliwość

- Vind.* spornust, stermust; *die* Gräßlichkeit. Pobojuwisko zaległe trupami, okropnością przeraża. *Niemc. Syn. Pam. Warsz.* 1, 30. Prawi okropności, wszyscy drżą. *Bardz. Luk.* 60. *OKROPNOWSPANIAŁY, a, e, n. p. Okropnowspaniały opis wojny. *N. Pam.* 6, 302, fürchterlichprächtigt. OKROPNY, a, e, OKROPNIE *adverb.*, straszliwy, gräßlich, fürchterlich; *Vind.* sporn, sterm; *Ross.* ужасный; (*Eccl.* крупный - gruby, gruboziarnisty, cf. krępy; cf. krupy). Dzieją się tu rzeczy okropne w tym domu. *Teat.* 25, 128.
- OKROSTAWIAŁOŚĆ, ści, ż., okrostawienie, krostami obsypanie, Blattern, Ausschlag, Blatterhaftigkeit. Ziele to owrzędziałości i okrostawiałości wewnętrzne leczą. *Syr.* 247. OKROSTAWIEĆ, f. okrostawieje *neutr. dok.*, krostami być obsypanym, voll Ausschlag seyn, mit Blattern bedekt seyn. (cf. *Rag. et Bosn.* okrastaviti incrustare). Jeśli się krostą nie szerzy na skórę, tedy nie trędownym jest, bo to tylko okrostawiał. *Radz. Lev.* 13, 6. Okrostawiały (*Ross.* окоростѣлый - parszywy). Działa okrostawiała. *Sienn.* 467. Płuca okrostawiała. *Haur. Sk.* 396. Z okrostawienia wątroby, wyrzuca się trąd na twarz. *Śleszk. Ped.* 92.
- OKROTNIK, a, m., okrociciel, który okraca, der Wändiger, Zähmer. *Mansuetarius*, okrotnik dzikich zwierząt. *Mącz. OKROTNY, OKROTŁY, a, e,* do okrocenia, mogący być okroconym, ogłaskany, zähmbar. Zwierz nieokrotły. *Klon. Wor.* 25. *Zab.* 3, 196. *Boh.* neskrocený; *Vind.* nevkroten, neokrotliu, neomezliu, nekroten; *Ross.* неукротимый. Śmierć nieokrotna. *Zimor. Siel.* 158. Tytana nieokrotne konie. *Kniaż. Poez.* 2, 249. Nieokrotna chęć święgotania. *Zab.* 15, 409. *Zabł.* Maż nieokrotny, Wściekły, szalony, na śmierć natarczywy. *P. Kchan. Jer.* 337. t. j. nieokrotny. OKROTNOŚĆ, ści, ż., możność bycia okroconym, die Bezähmbarkeit; *oppos.* nieokrotność; *Boh.* neskrocenost; *Vind.* nevkrotnost, neokrotlivost; *Ross.* неукротимость. Nieokrotność kobiecych języków. *Teat.* 25, 9.
- OKRUCH, u, m., odłamek, (*ob.* Odkruszyna); *Sorab.* 1. kruh; *Eccl.* оукроухъ, ломоть, учасокъ; (*Boh.* krušec soli bałwan soli, krusy kawałki soli; cf. *Lat.* crustum, crustosus; cf. *Slav.* etc. kruh - chléb); ein Bruchstück. Niech z boiska okruchy ziarna i mierzwę zaraz zabierają. *Haur. Sk.* 21. Wisiało na skale stare zamczysko, albo raczej okruh rozwalonego zamku. *Ossol. Str.* 3.
- *OKRUCIENSKI, a, ie, do okrucieństwa służący, katowski, Marter. Rozjadawieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. Fortelom okrucieńskim ludzie kupili. *Kosz. Lor.* 175, *ob.* Okrutny. OKRUCIENSTWO, a, n., *die* Grausamkeit; *Boh.* okrutenstwj, żuřiwost; *Sorab.* 1. neszmelnofeč; *Carn.* sivnost; *Vind.* grosovitnost; (*Bosn.* okruhjenstvo - tyrania); *Eccl.* томительство. Okrucieństwo jest skłonność umysłu do surowości. *Pilch. Sen.* 94. Okrucieństwo karzącego, jest jakaś nieużyta zaciętość serca w wyznaczeniu kary. *ib.* 93. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na pół przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319; cf. okrocieć.
- OKRUSZEK, szka, m., OKRUSZYNA, *OKRZYSZYNA, y, z., *dem. nom.* okruh; odłomek, Bruchstückchen, Brocken; *Sorab.* 2. drobenza; *Sorab.* 1. kruschk; *Bosn.* mrriva, mrrivica, (cf. mierzwa); *Vind.* drobtina, drohtina; *Slav.* mervice, měrvöljci; *Ross.* крошечку (- troszeczkę), кроха, крошка, крошечка; *Eccl.* кроушница. (*Ross.* окрошка potrawa z drobnych okrawków pieczeni i ogórków z śmietaną i kwasem; тюра, тюрка okruszyny chlebne do kwasu). Najadłszy się, zebrali okruszków dwanaście kosztów. *Radz. Marc.* 6, 44. Jako łączące ze stołu Pańskiego szezienie okrzyszyny pokarmu jakiego czekam. *Suszyc. Pieśn.* 1, B 3. et 1 E 3. Okruszki soli. *Syr.* 1010; (*Boh.* krusy). Mica, odrobina, kruszyna, właśnie srebrne, złote i t. d., okruszki, które padają u złotnika od rycia. *Mącz.* (*Carn.* okkrüşheti suppilare, delibare). Piasek nie jest czym inszym, tylko okruszynami kamieni. *Kluk. Kop.* 1, 259. *Stas. Buff.* 19. Porzuć tych szkolnych filozofów, którzy z rzeczy najspanialszych jakieś okruszynę robią, i ucząc takiego drobiazgu, rozum upodlają. *Pilch. Sen. list.* 2, 162.
- OKRUTNICA, y, ż., *Boh.* ljtiče; § 1) kobieta okrutna, ein grausames Weib, eine Tyrannin. (*Boh.* litice, sanie, sanietj hydra). OKRUTNIE *adverb.*, § 1) srogo, bez miłosierdzia, grausam; *Boh.* ukrutně, litě; *Ross.* крото (- 1. za nadto kręto, za twardo, 2. okrutno), люто; *Eccl.* лють. Okrutnie się sprawuje okrucieństwa zażywa, srożeje. *Cn. Th.* — § 2) Okrutnie - bardzo, mocno, (cf. haniebnie); sehr, stark, viel. Słowo to okrutnie, bardzo jest w modzie, i tak mówią: ta dama okrutnie grzeczna, a druga okrutnie gruba; jednego okrutnie kocha, drugiego okrutnie nie lubi. Ten Jegomość okrutnie łaskawy; drugi okrutnie surowy; ten okrutnie piękny, tamten okrutnie szpetny. *Mon.* 68, 254. Okrutnie predko płynęli. *Teat.* 53. c, 6. Okrutnie pilny interes. *Boh. Kom.* 4, 276. Człowiek okrutnie bogaty. *ib.* 4, 9. Okrutnie obligowany. *Teat.* 34. b, B 2. OKRUTNIEĆ, f. okrutnieje *neutr. dok.*; *Ross.* лютьтъ; okrutnym się stać. *Włod. exuere humanitatem. Cn. Th.*, grausam werden. Niechajże tedy nie okrutnieją rodzice nad płodem swoim. *Glicz. Wych. D* 1. OKRUTNIK, a, m, człowiek okrutny, tyran, ein Grausamer, ein Tyran; (*Boh.* ukrutnjk, ljtik; *Carn.* sivněk; *Vind.* okrutnik, tiran, neufmilnik, filnik, pregonitnik, triameš; *Bosn.* okrutnik, krrivnik; *Slav.* kěrvolok, kěrvolja; *Ross.* плоторазтерзатель, (cf. pteć); *Sorab.* 1. wobkrutnik yeneye rětze assertor). Aż okrutnicy, kiedy się najbardziej nad ludźmi pastwią, nie pokazują tego, że to czynią sprawiedliwie? *Gorn. Sen.* 266. Niemasz mierzniejszego i sromotniejszego przezwiska nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 b. Dyonizysz, on okrutnik Syrakuzkański. *Weresz. Reg.* 45. Miasto Syceony okrutnicy przez 50 lat trzymali. *Kosz. Cyc.* 161. Żabili okrutnika Metodeusza. *ib.* *OKRUTNOGNIEWLIWOŚĆ, ści, ż., (cf. kwaśnogniewliwość); blutdürstender Zorn, Blutdurst. Temperament ten pochodzi ze krwi czarnej, upalonej, mięszszej, klijowatej, nie da się leda jako do dobrego przywieść; nie da się ani ruszyć, ani ubłagać. *Petr. Et.* 273. OKRUTNOŚĆ, ści, ż., skłonność do okrucieństwa, okrucieństwo, srogość, *die* Grausamkeit; *Boh.* et *Slov.* ukrutnost; *Sorab.* 1. neszmelnofeč; *Vind.* grosovitnost, nevmilnost, samofilnost; *Croat.* ne-

krotkoszt, nekrotkocho; *Dal.* nemilosst; *Bosn.* sgestokost, vrilost, varlost; *Rag.* xestocina; *Ross.* жестокость, крутость. Wielka okrutność Nerona. *Stryjk.* 56. Tatarska okrutność. *Biel.* 458. Wziąwszy miasto, tam pobili szlachtę, i nad pospolitym ludem okrutność wielką czynili. *Biel. Św.* 210 b. Widząc insze miasta okrutność ich, z bojaźni poddawały się im. *ib.* 211. OKRUTNY, a, e, §. 1) skrutny, srogi, bez miłosierdzia, graufam; *Boh.* ukrutný, (krutý *acerbus, austerus*), żuřiwý, ljtý; *Slov.* ukrutný; *Vind.* nevfmilen, nemilulferden, tiranski, grosoviten, prehudoben; *Carn.* namil, sivn; *Bosn.* okrutni, krut, sgestok, varli, nemilli; *Croat.* nekrótek; *Dal.* varli; *Rag.* krút (*ferox*), xestók; *Ross.* крутýй (1. kręty, zbyt skręcony, twardy, 2. srogi, okrutny); *Eecl.* лютый, лютъ (cf. luty), жестокъ, звѣрввидный, сверьпъ, (cf. święrzopa); *Sorab.* 1. neszmelné; (cf. kriud bicz, dyscyplina, kriudowacz biczowac; cf. krew'). Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42 d, A. Zowie ją srogą i okrutną. *Past. Fid.* 149. Znalazł się między niemi jeden śmiały i okrutny herszt. *Pam.* 85, 1, 66. Ból skrutny. *Cziach.* d. 3. — §. 2) Okrutny, bardzo wielki, (cf. haniebný); [*cerk.* окрътъ 2]; sehr groß. Przywalili okrutne kamienie. *W. Jos.* 10, 18. Most z okrutnych kwadratowych kamieni. *Warg. Radz.* 24. Deszcz był okrutny. *Warg. Radz.* 546. Do okrutnych lasów rozbiegli się. *Warg. Cez.* 89. et 94. Na wierzchu okrutne kamienie położyli. *Warg. Cez.* 52. Musiało być kiedy z ciebie okrutne nicdobrego. *Teat.* 50. b, 36; ein schrecklicher Laugenstift. Z temi niewiastami złączył się Salomon okrutną miłością. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 2. (gorąca miłością. 3 *Leop.*).

OKRWAWIĆ, *f.* okrwawi *cz. dok.*; *Boh.* okrwawiti; *Sorab.* 1. wokrawam; *Rag.* okarváviti; *Bosn.* okarvaviti, okrivaviti; *Croat.* okervavlyujem; *Ross.* орудьнить, (cf. rudy); krewią pomazać, blutig machen. Bała się jakiej sromoty nabawić, Gdzieby miała w krwi rece okrwawić. *P. Kchan. Orł.* 1, 87. *Siru. Quin.* 107. Wyższy stopień szaleństwa wystawisz, Gdy go jeszcze szkaradnym zabójstwem okrwawisz. *Nor. Sat.* 207. Niechaj ci w oczach Pirrus okrwawiony stanie. *Morszt.* 327. Zwojowali ich, nie bez okrwawionych dobrze potyczek. *Faliss. Fl.* 103. t. j. nie bez krwawych potyczek.

OKRYĆ, *f.* okryje *cz. dok.*, Okrywać *niedok.*, na około zakryć, osłonić, w koło zasłonić, *propr. et. transl.*; bedecken, umhüllen; *Sorab.* 1. wobkréyu; *Vind.* obkriti, obkrivati, okrivati, skrivati; *Carn.* ođeti, ođevam, (ob. Odziać); *Eecl.* окрываю. Skryła się w szafę, i okryła się, jak najlepiej mogła, materacami i kobercami. *Kłok. Turk.* 25. Okryj nędzę nagich. *Zab.* 13, 523. (t. j. odziewaj). Mając co jeść, i czymbyśmy się okryli, na tym dosyć miejmy. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 6, 7. Zbrojnym nieprzyjacielem pola są okryte. *Teat.* 50, 70. Wały morskie okrywały okręty. *Warg. Cez.* 87. Kiedy okrytsze chciał zastawić stoły, Tedy złapał zajaca.... *Toł. Saut.* 52. (obłitsze). Okrycie, odzież *Vind.* obkrivanje, sakritje, sagernilu.

OKRYŚLIĆ, *ob.* Okręślić, okresić.

OKRYTY, OKRYWAC, *ob.* Okryć. OKRYWCA, *y, m.*, okrywający; *Vind.* okrivauz, skrivauz; der Bedecker, Verhüller.

Prawdy okrywca. *Jabl. Tel.* 186. OKRYWKA, *i, ż.*, w co się co okrywa, die Hülle, Umbedung. Okrywki z tarcie spojonych, któremi żołnierze do szturmującej, od pocisków zasłaniać się zwykli. *Krom.* 134, Sturmbächer. — *Botan.* Okrywka, *involutum*, u kwiatów, których kielich znacznie liściasty, i od kwiatu oddalony. *Bot. Nar.* 95.

OKRZEPŁOŚĆ, *ści, ż.*, brak gibkości przez ostygnięcie, oziębienie, Geronnenheit, Steifheit, Erstarrung. *OKRZEPIĆ *cz. dok.*, okrzepczyć, *ob.* Pokrzepczyć; *Rag.* okrjèpiti, *Croat.* okrepiti, okreplyujem, okreplyajem; *Ross.* окръпить, окръплять. OKRZEPNAĆ, okrzepł, *f.* okrzepnie *neutr. dok.*; (*Croat.* okrepnujem; *Ross.* окръпнуть); *de rebus pinguibus, calore amisso, rigescere. Cn. Th.*, krępkim się stać, gerinnen, geliefen, steif werden. Polewaj grzanki masłem roztopionym, że okrzepną. *Ostror. Myśl.* 18. — *Transl.* Okrzepł, *mortuus jam frigidus. Cn. Th.*, er ist schon kalt, schon steif. Serce ocieżało, Jakom skoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Na okrzepłe lata jego względ mieli, *aetatem. Krom.* 461, unbeholfne Jahre. Przez ocieżane lata i przez okrzepłe zdrowie, nadążyć za niemi nie mógł, *per aetatem et valetudinem. Krom.* 715. t. j. nieczerstwość, Unmunterfeit. Dzisiaj los okrzepły szronem. *Zab.* 13, 156, startt von Reif. — §. I żywe siły w strachu się okrzepły. *Wud. Dan.* 152.?

OKRZESAĆ, *OKRZOSAC, *f.* okrzese *cz. dok.*, Okrzesać, okrzesać *niedok.*, Okrzysywać *frequ.*, obcinać, ociosać, rund um behauen, abhauen; *Vind.* kolbati, pokolbati; *Ross.* отребить, отреблять, (cf. trzebić, otrzebić; cf. *Ross.* окреснить, окресняю roztrząsać rzecz). U drzewa trzeba niepotrzebne gałęzie okrzesać. *Zaw. Gosp.* Sosny okrzysywać nie trzeba. *Haur. Ek.* 165. Proste i wysokie okrzysują drzewa. *Pilch. Sen. Łask.* 105. Okrzysywanie drzew. *Fors. Drz.* 9. Suche gałęzie mieczem okrzysuje. *P. Kchan. Orł.* 1, 372. Cegłę okrzesać *Ross.* хмылить, охмылить, охмыливать. Żeby była piękna z marmuru osoba, na pierwszych zaraz należy zacięciach i okrzysowaniu. *Nag. Cys. praef.* — *Fig.* Okrzesać kogo, ćwiczyć go, heblować; *Rag.* oseritti; *Ross.* школить, вышколить (cf. szkoła), наторить, натаривать, (cf. tor); einen hobeln, schleifen, geschliffen machen. W mieście się okrzesał. *Teat.* 6, 61, dort hat er sich abgeschliffen; *Ross.* наториться. Prostack ci to jakiś nieokrzesany. *Teat.* 4. b, 61; niewykszykany, niewuczosaniec. *Cn. Th.* 540; *Ross.* ослопъ, ослопина, мужикъ; ein ungeschliffener Zöpel. Okrzosany, oklektany, szczwany. *Cn. Ad.* 291.

OKRZETNOŚĆ, *ści, ż.*, pilne uwijanie się, krzątanie się, skrzetność, die Emsigkeit, das Tummeln, die Geschäftigkeit. Siewy, gdy będą za okrzetnością gospodarską sucho odprawione, dobrze gdy potym deszczu spadnie. *Haur. Sk.* 8. W ekonomice trzeba zażyć rozgarnienia i okrzetności. *Haur. Ek.* 182. OKRZETNY, *a, e*, OKRZETNIE *adverb.*, uwijający się, krzątający, skrzetny, pilny, geschäftig, emsig. Koło siebie okrzetny. *Pot. Arg.* 73. *Kłok. Turk.* 235. Okrzetna gospodyni. *Haur. Ek.* 178.

*OKRZĘZWIĆ, *ob.* Orzeźwić.

OKRZOSAC, *ob.* Okrzesać. OKRZOS, *u, m.*, §. 1) krzesanina, gałęzie okrzesane, abgehauene Stücke, Abschnebsel,

Abfall, Späne. Obcinki i okrzos i chróst świeży zebrali. *Warg. Cz.* 66, (cf. okrawek). — §. 2) *Parectatus*, młodzieńczyk, który już brodacieje, okrzos, szpiczak niektórzy mówią. *Macz.*, der schon einen Bart hat, ein Wildschbart. OKRZYK, u, m.; *Boh.* okřík; *Ross.* окрикъ фук, окликъ, окличка; *Eccl.* възгласъ [antiphonia 2], восклицовение, надгласие; §. 1) wrzask dla uczynienia przestradchu. *Włod.*, clamor repente sublatus ad terrendum aliquem. *Cn. Th.*, Zetergeschrey, Gewaltgeschrey. Na wilka okrzyk, a wrona świnię skubie. *Cn. Ad.* 314. (cf. jednemu się zmiele, drugiemu się skrupi). Na wilka okrzyk, a niedźwiedź pszczoły drze. *Rys. Ad.* 48. (cf. bąk się przebijają). — §. 2) Radosny okrzyk, Freudengeschrey. Wchodzący Król powitany został radosnym publiczności okrzykiem. *Ust. Konst.* 1, 145. (cf. oklask). Spólny okrzyk uczynić *Ross.* сликовствовать. (*Eccl.* окличка dawny zabobonny zwyczaj, podług którego w nocy wielkonocnej wychodzili na rozstajnie, a zawoławszy na mimochodzących, z ich odpowiedzi wieszczali o przyszłym losie). OKRZYKNAĆ, f. okrzyknie czy jednł., Okrzyczyć, f. okrzyczy dok., Okrzykać niedok.; *Boh.* okříknauti, okříkowati; *Vind.* oklizati, oklizovati; *Ross.* окрикнуть, окричать, окрикивать, окликать, окликнуть; *Eccl.* надгласяю, възгласяю, восклицая; 1) z krzykiem ofuknąć, einen ansprechen. Nie trzeba go było okrzykać temi słowy: pókiż będziesz spał leniwcze! *Birk. Chmiel. B b.* Potajemnie porwawszy ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, porzuca, co był porwał. *Sowit.* 21. Psy okrzyka, hortatur. *Zebr. Ow.* 260. Pan Jezus okrzyknął Saula: Saule, Saule! przecz mię przesładujesz? *Dambr.* 584. — §. 2) Z krzykiem ogłosić, außsprechen, außrufen. Biskup Kosakowski hetmanem Litewskim brata swego okrzyknął. *Gaz. Nar.* 2, 326. Wprzód okrzyczec *Eccl.* предвоскличаю, praeclamo. Okrzyczany, osławiony, berüchtigt, verführten. Okrzyczany jest za bałamuta. *Teat.* 42. c, 40. (słynie). Jam to, mój kochany, Ten młodzian nieszczęśliwy, ten syn okrzyczany. *Treb. S. M.* 82. Raczej był okrzyczonym, niżeli pochwalonym. *Pilch. Sen. list.* 404. OKRZYKLIWY, a, e. krzyk wydający, głośny, n. p. Okrzykliwe cymbały zabrzmiały, sonabile sistrum. *Zebr. Ow.* 241. OKRZYKNIK, a, m., który okrzykuje, der Aufruher; *Eccl.* восклицатель.

OKRZYPIŃCĄĆ, OCHRZYPIŃCĄĆ, f. okrzypienie neutr. jednł., chrzypki dostać, heiser werden. *Tr.*

*OKRZYSZYNA, ob. Okruszyzna. OKRZYWDZIĆ, ob. Krzywdzić.

OKSEFT, OXEFT, u, m., (*Holl.* okshood); baś Orshoft; beczka jedna z największych do wina i innych płynów. — Oxefsty, antały i inne naczynia do wina. *Kluk. Rosl.* 3, 346. Oksefty dębowe. *ib.* 2, 162. Ah gdybym miał na wsi niepróżne obory, Przy tym antał w piwnicy albo okseft spory. *Zab.* 11, 189.

OKSYMEL, OXYMEL, u, m., (z *Greck.*), ocet z miodem, Essigmeth. Prosty syrop, zowią oxymel, t. j. kwaśny miód; bywa ze dwu części octu, a z jednej miodu przasnego. *Cresc.* 363; (cf. ocet).

OKSZA, y, ż.; (*Slav.* aksta; *Graec.* ἀξυνη; *Lat.* ascia; cf. *Ross. et Eccl.* оксія, острая accent, cf. ostry); §. 1)

siekiera, die Art; *Boh.* ostěpačka, pantok, hlawatka; *Carn.* pantoka, shantläha, tésla, (cf. cieśla); *Croat.* teszla, si-rochka; *szekira*; *Vinü.* dehpolá, shirozhka, shnaidaka, zimbraka; *Ross.* тесла, теслица, тесло, (cf. tesak; cf. barta). Oksza ciesielska. *Pot. Poc.* 458. Bez oksze pługá nie zrobia. *ib.* 249. Na kolki oksza dobra. *ib.* — §. 2) herb, Oksza; z Morawy do Polski przeniesiona barta w herbie, po Polsku okszą zwana. *Pot. Poc.* 456; siekiera w polu czerwonym, ostrzem w prawą; w hełmie takąż, końcem w środek korony utknięta. *Kurop.* 3, 56, ein Wappen; cf. herb akszak. cf. *Ross.* шляхта gatunek siekiery, шляхта, шляхтич szlachta, szlachcie. OKSZYC, a, m., szlachcie herbu oksza, einer von diesem Wappen. Okszyce siekierkę za herb noszą. *Biel.* 59. Stanisław Orzechowski okszyce.

OKTAWA, y, ż., octidialia. *Cn. Th.*; *Boh.* otawa, wotawa, ochtab, ochtaw; *Rag.* osmina; §. 1) achttagige Andacht. Oktawa Bożego ciała. *ib.* — §. 2) Oktawa, octavus dies ogdoadis. *Cn. Th.*; die Octave, der achte Tag nach einem Feste. Od dnia ósmego abo oktawy narodzenia Jezusowego rok poczynamy. *Sk. Kaz.* 507. — §. 3) W Muzyce oktawa, die Octave; ósmy ton. *Tr.*, ósmy ton od jednego tonu do drugiego. W klawiaturze oktaw jest sześć, od lewej ręki do prawej rachując, t. j. półkontraoktawa, wielka oktawa, oktawa niekreślona, oktawa raz kreślona, oktawa dwa razy kreślona, i półoktawa cztery razy kreślona. *Magier. Mscr.* — §. Oktawa i superoktawa, głos pewny w organach. *Magier. Mscr.* — *Adject. Boh.* ochtabnj. OKTERN, u, m., n. p. Oktern papieru. *Dudz.* 49, arkusz w ósmioro złożony, albo ósma część arkusza, ein Octavblatt, cf. duern etc. OKTOICH; *Eccl.* октоихъ, осмогласникъ, книга церковная; *Graec.* ὀκτώηχο; xięga cerkiewna, zawierająca pieśni na ósm głosów.

OKUC, f. okuje cz. dok., Okować niedok.; *Boh.* okauti, okowati; *Carn.* okkovati, okkujem; *Vind.* obkovati, okaulati; *Rag.* okovatti, oklopitti, ogvozditti, okijvam; *Bosn.* okovati; *Croat.* okavam; *Ross.* окувать, окувывать; kując metallem obkładać, beschmieden, beschlagen, einschmieden. Skrzynia okowana z pieniędzmi. *Opal. Sat.* 31. Okowany pas. *Rej. Post. Fff* 2. W kajdany okuć i do więzienia wtrącić. *Weg. Marm.* 1, 157; (*Vind.* vkleniti). Okuty w kajdany, umieszczony w łańcuchach złoczyńców. *Teat.* 49, 44; *Slov.* obtáhnuti. Okucie, oków *Vind.* okantahitu.

OKUDŁANY, a, e, roztarchany, mit zeräussten Haaren. Gdy mąż w domu, okudłana chodzi, Jak który gach przyjedzie, aże się wystroi. *Opal. Sat.* 44.

OKULARY, ów, plur.; *Boh.* breyla; *Sorab.* 2. bréle; *Slov.* okuláry; *Hung.* okulár; *Carn.* hile; *Vind.* ozhniza, kokolori, ozhij, glash sa ozhiefe, ozhefne glashi, ozhefne stekle; *Rag.* ócnize, ocincize; *Bosn.* ocejale; *Ital.* occhiali; *Croat.* ochale, ocháli, ochnyák, ochnicze, ochaliczi; *Ross.* очки; die Brille. Krótki wzrok mającym służą okulary łobczaste; starym zaś okulary sklepiste. *Krup.* 2, 318. Już kantor wzięwszy pieśni foliały i okulary na nos, miał zaśpiewać. *Kras. Mysz.* 63. Włożyć okulary na nos. *Zabl. Bal.* 94. Najłatwiej wzięwszy na nos krzywe okulary, Oстрым wzrokiem po xiążkach wysledzić przywary.

- Dmoch. Szt. R. 94.* — *Fig.* Nie sam syn powinien być oszukany, wsadzę ja i naszemu starcowi okulary na nos. *Teat. 31. c, 79.* (t. j. okpię go; cf. *dym*; cf. *tuman puścić*; cf. *oczy zamydlić*). OKULARNIK, a, m., rzemieślnik od okularów, der Brillenmacher. *Tr.* OKULARYA, yi, ż., *Ross.* очечникъ; *conspicillum.* *Mącz.*, ein Brillenfutteral. OKULAT, a, m., *Tr.* ostro patrzący, ostrowidz. *Cn. Th.*, ein Scharfsichtiger, ein Fuchß.
- OKULBACZYĆ, ob. Kulbaczyć.
- OKULEĆ, OKULAWIEĆ, f. okuleje *neutr. dok.*, kulawym się stać, lahm werden. Kobyła mu okulała, Jakiś ból w samym goleniu dostała. *Teat. 52. c, 42.* Okulawiał na nogę. 1 *Leop. Genes. 32, 31.* (ochramował. 3 *Leop.*).
- OKULISTA, y, ż., oczny doktor; *Slav.* okovrács; *Ecccl.* окуврачъ, очникъ, очница, окулисть; der Augenarzt. OKULIZACYA, OKULIZOWAĆ, ob. Oczkować; cf. szczepić, zaszczepić.
- OKUŃ, ia, m.; *Boh.* wokaun; *Slov.* okun, ostrizek; *Carn.* ostrësh; *Vind.* ostresh; *Sorab. 2.* barž; *Sorab. 1.* pjersk; *Croat.* okon, ostrës; *Bosn.* pirka; *Slav.* bandar; *Ross.* окунь, окунекъ, (cf. *окунуть*, *окунывать* ochunąć, *окурzyć* się); §. 1) der Barß, ein Fißch, rodzaj i gatunek ryb. Okuń właściwy, *perca fluviatilis*, znajduje się w rzekach i jeziorach; jest żarłoczny, żywi się robactwem, żabkami i mniejszymi rybkami. *Zool. 180. Krup. 5, 71.* Z ostrym grzbietem okunie. *Zbil. Żyw. B 2 b.* — §. 2) Okuń, herb; świat, na którym strzała żelazcem do góry, przez strzałę dwa krzyże. *Kurop. 3, 37*, ein Wappen. OKUNIO-WY, a, e, od okunia; *Ross.* окуневый; Barß.
- OKUP, u, m., §. a) ob. Odkup. — §. b) Odkupienie czyje, przedarowanie, przenażęcie, skorumpowanie, die Erlaufung, Bestechung.
- OKUPACYA, yi, ż., ćwiczenie domowe dziecinne. *Kpecz. Gr. 1, p. 54.* praca, którą uczniowie w domu ćwiczyć się mają, robota; was den Kindern in der Schule aufgegeben wird, zu Hause zu machen, zu lernen; Pensum, Aufgabe, Exercitium. Zadają mu czasem w szkołach okupacye wierszami. *Teat. 8, 70.* — §. Okupacya czego, ob. Zajęcie.
- OKUPIĆ, f. okupi cz. dok., (§. 1) *disting.* Odkupić *qu. v.* — §. 2) Przenażać, przedarować, przekupić, erkaufen. Lutek od Konrada złotem okupiony, oddał zamek w jego ręce. *Opal. Sat. 55.* OKUPICIEL, a, m., §. a) Odkupiciel *qu. v.* — §. b) Przekupujący, der Erläufer, Bestecher. OKUPINY, ob. Odkupiny. OKUPNIK, a, m., który się okupuje, n. p. czynszowy kmieć, der Zinsmann, ein Zinsbauer. Do znaczniejszych rolników u nas należą szoltysi, okupnicy, kmiecie. *Świtk. Bud. 441.* (cf. rolnik). OKUPNOŚĆ, ści, ż., możność okupienia, die Erlaufbarkeit. Majetności cudzej trzymanie za czynszem. *Tr.*, der Erbzins. *Kosz. Lor. 165 b.* OKUPNY, a, e, do okupienia, lößkauflich; *emphiteutique. Tr.*, erbzinslich. Okupny grunt. *Miask. Ryt. 114.* Okupne, wykupne pieniądze; *Ecccl.* полонянничныя деньги. OKUPUJE, ob. Okupić et Odkupić.
- *OKURENCYA, yi, ż., §. a) staranie się o co, o jaki urząd, daß Anhalten, Ansuchen um ein Amt. — §. b) Przygoda, przypadek, der Zufall. *Tr.* *OKURENT, a, m., §. 1) tabellarius. *Cn. Th.*, który listy przynosi przypadkiem. *Włod.*
- Okurent, kursor. *Cn. Th. 867*, der Briefbothe, Courier. — §. 2) Starający się o jaki urząd, der um eine Stelle anhalt, cf. konkurent. *OKUROWAĆ *intrans. niedok.*, śpiewać z drugim, dobierać komu w śpiewaniu. *Włod.*, przyśpiewać. *Tr.* wtorować; im Gesange accompagniren, secundiren.
- OKURZYĆ, f. okurzy cz. dok., Okurzać *niedok.*; *Boh.* oku-fiti; *Vind.* oprafhiti; *Ross.* окурить, окуривать; *odymić*, *okopcić*, kurzem ogarnąć, umräuchern, rund um beräuchern. Arcybiskup Króla obranego kadzidłem okurzy. *Stryjk. Henr. C 3. Dmoch. II. 2, 104.* Wszędy kadzidły ołtarz okurzają. *A. Kchan. 320.* Annibal zatrwożył Rzymem, Jego już przedmury okurzywszy dymem. *Tward. Wł. 168.* Wieże Kapitołskie okurzone piorunem. *Nag. Cyc. 72.* Okurż ogniem gniewu twojego naród wszeleczny. *Psalm. 69. Chrośc. Job. 143.*
- *OKUSIĆ się *recipr. dok.*, pokusić się o co; (*Bosn.* okussiti, *oklaznuti delibo*), n. p. Ja się o foremniejszą, niż prosisz, okuszę; *experior majus dare manus.* *Zebr. Ow. 165.*
- OKWEFIĆ cz. dok., kwefem osłonić, umschleiern; *Vind.* obpezhati, objadrati.
- OKWAS, u, m., *oxide*, Säuerling, pierwszy stopień złączenia się kwasotworu z jakimkolwiek bądź ciałem. *Mier. Mskr.* (cf. *przekwas*, *niedokwas*). OKWASIĆ cz. dok.; *Croat.* okvaszujem; (*Bosn.* oquassiti *ma defacio*); dozwolić działania kwasotworu w pewnym stopniu na ciała jakiegokolwiek. *Mier. Mskr.*, ansäuern. Okwaszenie, *oxidation*, die Ansäuierung. *ib.* Okwaszony, *oxidé*, angesäuert. *ib.* OKWASŃNY, a, e, *acidifiable*, säuerbar, imię to służy tym tylko ciałom, które w kwasy zamienić się mogą. *ib.*
- *OKWICIE, *OKFICIE, ob. Obficie. *OKWIT, u, m., okwintnienie, daß Abblühen. Liczba kwiatków w kępi różnym strojem pstrzona, Tam się razem i okwit i owoc wywinie. *Przyb. Ab. 58.* OKWITNAĆ, okwitnąć, okwił, f. okwintnie *neutr. dok.*, Okwitać *niedok.*, przestawać kwitnąć, *deflorescere.* *Mącz.*; *Croat.* oczvetujem; *Ecccl.* оцвѣтати; *abblühen.* *Defloruit haec arbor*, już okwitnęło to drzewo. *Mącz.* Nasienie się z kwiecica tego wykruszy, gdy okwita. *Cresc. 278.* Dni człowiecze są jako kwiat polny, tak prędko okwitna. *W. Post. Mn. 490.* *OKWITOŚĆ, *OKFITOŚĆ, ob. Obfitość. *OKWITY, *OKFITY, ob. Obfity. *OKWITOWAĆ, *OKFITOWAĆ, ob. Obfitować.

O L.

- OLANDER, ob. Holender. OLANÓW, a, m., miasto w Wołyńskim. *Dykc. Geogr. 2, 235*, eine Stadt in Böhmen.
- OŁATAĆ cz. dok., w koło połatać, rund um besiden; (*Bosn.* okerpiti, okrippiti). — *Transl.* Ołatać, n. p. Weź ten kij, a ołataj mu skórę dobrze. *Teat. 30, 58.* (wytrzepaj). OŁATACZ, a, m., który ołata, der Besider; *Bosn.* okrippać, w *rodz. żeńsk.* okrippać.
1. OLAWA, y, ż., żelazo, które z środka gęsi fryszerze wyrabiają; takowe żelazo jest najcięższe. *Os. Żel. 80.* Eisen aus der Mitte der gegossenen Gans. 2. OLAWA, miasto Śląskie. *Dykc. Geogr. 2, 235.* Ołław. OŁAWKA, i, ż., rzeka na Śląsku, die Oßle. *Ern. 171.*

*OLBIĄG, ob. Elbląg.

OLBORA, y, ż., dochód skarbowy z kopania kruszców, Bergwerkseinkünfte, Bergrecht. Skarby ziemne pospolicie należą do skarbu królewskiego, jako złoto, srebro etc., i zowią taki dochód olbory, t. j. ci, którzy kopają, zwykli dawać do skarbu królewskiego dziesiąte niecki. *Petr. Ek. 29. Czack. Pr. 2, 199.* Powinna być porządna ekonomia w saletrach, olborach, rudach. *Vol. Leg. 5, 763. Os. Żel. 29.* OLBORNIK, a, m., dozorca dochodów z olbory, der Berggrath. *Tr.* OLBORNIKOWA, die Berggräthinn. OLBORNY, OLBOROWY, a, e, do olbory należący, Bergrecht's. Pisarz olborny, Bergschreiber. *Tr.*

OLBRACHT, OLBRYCHT, ALBRYCHT, a, m., Albrecht, Albert. Za króla Olbrachta, wyniszczona szlachta. *Rys. Ad. 80.* Olbrachta wielkiego widzisz kapitana. *P. Kchan. Orl. 1, 64.* OLBRYCHCIC *dem., P. Kchan. Orl. 1, 64.*

OLBROM lub Wolwram, starostwo w Krakowskim. *Dykc. Geogr. 2, 235, eine Starostey im Krakauischen.*

OLBRÓT, u, m., der Wallrath. Masztownik, rodzaj wielorybów, daje tustość w aptekach pod imieniem olbrotu, *sperma ceti*, używaną. *Zool. 397. Comp. Med. 509.*

OLBRZYM, *OLBRZYM, a, m.; *Slov. et Boh. volotz*; (cf. *Graec. ὄβριμος*; cf. *ὄβρις, ἰπέρις*; cf. *Germ. ober*); *Sorab. 1. hoborski muž, wóbli muž, riz*; *Sorab. 2. rifa*; *Vind. rifs, stramor, posthastovi junak, orjak, goljat, gorostafnik*; *Croat. shigant*; *Hung. oriás*; *Bosn. velenog, velnog, giganat*; *Dal. vakudlak*, (cf. wilkołek); *Rag. gorostasnik*; *Carn. orjak* (= 1. hajduk), jenák (cf. junak), ris, strámor; *Ross. et Eccl. великанъ, исполинъ, волотъ*; stwolin, stoliman, der Riese. Olbrzymowie, ludzie ogromnej wielkości. *Otw. Ow. 12*; poetowie czynią ich storeczniami i węzónogami. *ib.* Często olbrzyna chcą przerobić karłem. *Pot. Syl. 78.* Bić się z olbrzymami. *Bardz. Trag. 350.* Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyna. *Toł. Saut. 143.* Olbrzym, olbrzymowie. *Cn. Th. 1 Leop. Genes. 6, 3. Radz. Genes. 6, 4. J. Kchan. Ps. 25. Gil. Kat. 200. Farn. 85.* OLBRYZYMKA, i, ż., *P. Kchan. Orl. 1, 165*, *OLBRZY-MICA, y, ż., *Kmit. Spyt. C.*, die Riesinn; *Carn. orjakena*; *Vind. orjakinja, junakinja*; *Ross. великанша.* OLBRYZYMISKO, a, n., szpetny olbrzym, ein ungeflächter Riese. Przerosłe olbrzymisko. *Zab. 9, 53. Zabł. OLBRYZYMOWATY, a, e, przerosły, zbyt wielki, na kształt olbrzyna pochodzący, riesenartig.* Następują na obozy z okrzykami olbrzymowatemi po Goliacku. *Birk. o Exorb. 2.* Wyprowadza nad miarę zwyczajne rzeczy, i czyni je olbrzymowatemi. *Teat. 24, 55. Czart. OLBRYZYMOWY, a, e, OLBRYZYMSKI, a, ie, do olbrzyna należący, od olbrzyna, Riesen*; *Boh. obrowský*; *Slov. obrowý*; *Hung. oriási*; *Sorab. 1. rizowé, woblohmuzowé*; *Vind. stramorski, goliaten, orjakou, risnenaken*; *Ross. исполиновъ, исполинскій*; *Eccl. исполинный*. Wzrost olbrzymowy, wysoki na sześć łokci od stopy do głowy. *P. Kchan. Orl. 1, 423.* Polifem olbrzyskiego wzrostu. *Otw. Ow. 546. (Eccl. исполинствую; Graec. ἀνδιόχομαι, γυγαντιώ fortresco).* Ziemia *olbrzemska. *1 Leop. 26, 19. (olbrzyska. 3 Leop.)*. Olbrzyskie góry na Szląsku *Boh. Krkonoš, Krkonošské hory.* OLBRYZYMSTWO, a, a, n., collect. olbrzymowie,

Riesen, die Riesen. Olbrzymstwo na niebieskie carstwo targano się. *Zebr. Ow. 6.*

*OLCHA. *Dudz. 15, ob. Olsza.* OLCZNAĆ, ob. Olknać, Oklnać. *OLCHOWY. *Dudz. 15, ob. Olszowy.* *OLEDOWAĆ, *OLE-DOWNIK, ob. Hołdować, Hołdownik. OLEDER, ob. Hollender. OLENDRY *plur.*, kępa oblana Wisłą pod Warszawa. *Dykc. Geogr. 2, 236, eine Weichselinsel bey Warschau.* *OLEDZWIĘ, ob. Łędzwię.

OLEISTY, a, e, pełen oleju, olej w sobie mający, ölig, ölhaltig; *Carn. vojlnat*; *Vind. oleinast, poun oleia, oleinat, olejoviten*; *Ross. масляный*, (cf. maśny). Partykuły oleiste odmieniają się przez zgniłość. *Mon. 74, 574.*

OLEJ, eju, m.; *Boh. oleg*; *Slov. oleg, oleg*; *Hung. olaj, olaj*; *Sorab. 2. wolej*; *Sorab. 1. wohli, woliy*; *Carn. vojle, ojle, olje*; *Vind. olei, olje, ole*; *Croat. ólye, olje, ulje*; *Dal. ulyc, vlye*; *Bosn. ulje, uglje*; *Rag. ùglje*; *Ross. масло*; (cf. *Hebr. mesa, ob. Masło*); *Eccl. елеѣ*; *Lat. oleum*; *Graec. ελαιον*; *Anglos. ele*; *Svec. olja*; *Angl. oil*; *Ital. oglio*; *Gall. huile*; *Niederf. Oelfe*; *Germ. das Oel.* Płyny palne, które się w wodzie nie rozwarzają, zowią olejami, dzieła je na wyłączone, i destylowane. *Kruml. Chym. 131. Kluk. Rosl. 3, 347.* Olej jest wszelka tustość z drzewa, z ryb etc. *Sak. Probl. 192.* Oleje niewonne, z prasy otrzymane, zowią mazistemi. *Kruml. Chym. 132.* Z ziarn inowych wybijają olej, malarzom do pokostów potrzebny, a u nas ludowi w post na okrasę zdalny. *Kluk. Rosl. 3, 326, Reinöl*; (cf. konopie wiejska oliwa). Pallas uczyła olej bić. *Biel. Św. 8 b. Prov. Slov.* Tażko s kamena oleg wllaćit; ciężko z kamienia olej wytłoczyć. Olej skalny, *naphtha, Steinöl. Sienn. Wykł. (Vind. pezhni olei, lhtanovez, pezhinsku olei, ogrilza).* Olej ziemny, *petroleum*, gęściejszy od nafty. *Kluk. Kop. 1, 206, Bergöl.* Olej od biskupa poświęcony, z gron oliwnych wyciśniony, zowie się olejem świętym, i służy do ostatniego pomazania. *Karnk. Kat. 251, geweihtes Oel*, (cf. chrzyżmo). Przy ostatecznej świętości, którą świętym olejem albo ostatecznym pomazaniem zowiemy, nie zdrowego niemasz. *Hrbst. Nauk. Z 7.* — §. Zapalczywy i gorący jak olej. *Teat. 31, 59.* Miasto wody, do ognia przylał oleju. *Pot. Zac. 180. Biel. 617.* cf. ognia do ognia, *Oel ins Feuer gießen.* Oleju do płomienia nie przydawaj. *Eraz. Ob. C. Własny olej, pnie się ku górze.* *Rys. Ad. 74.* (oliwa dobywa się na wierzech). — Olej w głowie = rozum, cf. kielbie; *Grilze im Kopfe, geschcut.* Dobra rzecz, mieć olej w głowie. *Teat. 8, b, 47.* Alboż źle było dotąd, a nasi przodkowie Nie mieliż to rozumu i oleju w głowie? *Niemc. P. P. 10.* Nie wiele oleju w głowie. *Rys. Ad. 44. Jak. Baj. 25. Pot. Arg. 538. Tręb. S. M. 7;* (*Rag. ne imatti solli ù glavi*; cf. sól). Oleju mu nie brak. *Teat. 18, b, 4.* — §. Ustawicznie coś rozumuje, a zdaje się, żeby kwaterki oleju z tego nie wycisnął. *Teat. 35, b, 68.* t. j. sensu, treści, jak najmniej. — OLEJARNIA, i, ż., miejsce wybijania oleju, oliwy, die Oelpresse. Nasienie gorczyczne w prasach albo w olejarni wybić. *Syr. 1205; Ross. маслобойня*; *Boh. olegnice, oleгна*; *Bosn. uljenica, usljenica.* OLEJARZ, ob. Olejnik. OLEJCZYK, a, m., makuch olejowy, der Oelfuch. *Tr.*

OLEJEK, jku, m., *demin. nom.* olej; olejek drogi wonny, *unguentum. Cn. Th.*, wöhrliechendes, köstliches Del. Wezmiesz olejek namazywania, i wlejesz na głowę kapłańską. *Budn. Exod. 29, 6. Syr. 12.* Alabastrowa banieczka pełna drogiego olejku. *Leop. Math. 26, 7.* (maści drogiej. 3 *Leop.*) *Galat. Alf. 324.* — Olejki, liche lekarstwa *Ross. мальханъ* — *Olejec z *bielonów. *Spicz. 42, ob. Olej.* OLEJKARZ, a, m.; *Boh. olegkař*; noszący olejki na przedaż, der allerley abgezogene Oele herum trägt. Przesady o olejkarzach. *Perz. Lek. praef.*, (cf. olejkownik). OLEJKARSTWO, a, n.; *Vind. mafilodelitvu, mafilaria.* OLEJKOWAĆ, ał, uje, cz. *niedok.*, olejkiem napuszczać, nacięrać. *Cn. Th.*, salben, ölen, mit wöhrliechenden Oelen anmachen, einreiben. Olejkowanie, olejkiem napuszczanie. *ib.*, namazywanie. *ib.* Olejkowany, *unguentatus. Cn. Th.*; (cf. perfumowany). OLEJKOWNIK, a, m., przekupień olejków, (cf. olejkarz); der mit abgezogenen Oelen handelt. *Tr.*; *Sorab. 1.* żawbwanik; *Vind. tershni pojigrauz, mafilodelauz, mafilovez, mafilar*; *Ross. мальханчикъ.* OLEJKOWY, a, e, od olejków, *Salben*, abgezogene Oele betreffend. Olejkowy słoik. *Cn. Th.* OLEJNIK, a, m., *olearius. Mącz.*, *Boh. olegnik, zabognik*; *Slov. olegnjk*; *Hung. olajtsináló, olaj-ütö*; *Sorab. 1.* woliyownik; *Vind. olenjak, olejar, oleinik*; *Bosn. uljar, koji prodava ulje, f. uljarica*; *Rag. ugljar, f. ugljariza*; *Croat. oljar, ular*; *Ross. масленникъ*; *Eccl. маслопродавецъ, елеопродавецъ*; wybijacz oleju, przekupień olejny, der Delshläger, der Delmann; cf. oliwnik. OLEJNY, a, e; *Boh. olegný*; *Ross. масляный*; *Eccl. елейный*; olejowy, *Del*; przekupień olejny, der Delhöfde. Fusy olejne. *Włod.*; *Boh. zábog.* Olejne naczynie, *Rag. ugljeniza*; *Eccl. елеоприятелище.* OLEJOWAĆ cz. *niedok.*, olejem zaprawić lub obmazać, öfen, beöfen; *Rag. zaulliti, obulliti, nauliti, uliti*; *Ross. маслить, елеопамазать.* Olejowany, a, e, *oleatus, oleo imbutus. Cn. Th.*, geölt, mit Del angetaucht. Olejem konającego pomazać *Ross. et Eccl. елеосвящать.* OLEJOWATY, a, e, *oleosus. Cn. Th.*; *Boh. et Slov. olegowaty*; *Hung. olajos*; *Sorab. 1.* woliyowaté; *Croat. oljen, oljaszt*; *öftig, öartig.* OLEJOWY, OLEJOWNY, OLEJNY, a, e, od oleju, do oleju; *Croat. olyen, Del*. Olejowy rynek. *Cn. Th.* Olejowe drożdże. *ib.*, Fus oliwny albo olejowy. *Cresc. 151.* Olejowy statek. *Tr. Łój się z olejowną wustością nie rad miesza. Sienn. 511.*

OLEK, lka, m., OLELK, a, m., *Alexander*, (z Ruska), n. p. Mój Olku. *Kchow. Fr. 19.* Alexander po Rusku Olek; zład Olelkowic. *Biel. 405.* OLEŚ, ia, m., *demin.*, OLESIA, i, *femin.*

*OLEKAC, cz. *niedok.*, n. p. Zwykł się cieszyć przy pługu wołkom olekając. *Lib. Sen. 9. ?*

*OLEKSZY, [porówn. *rusk. Olesij, Alexy 2*]; n. p. Zawsze ona przypowieść zwyczajna, iż nikt lepszy, nikt godniejszy, nikt cudniejszy, nikt uczeńszy, cnotliwszy, jedno *Olekszy. *Gil. Post. 17 b.*

OLENDER, ob. Holender. OLENDROWAĆ cz. *niedok.*, u krawca, sposób wszywania czyli wprawiania sztuczki w suknie, tak iżby nie było znać. *Magier. Mskr.*, mit der Holländischen Raib nähen.

OLESKO, a, n., 1) zamek Pruski w Sudawii. *Dykc. Geogr.*

2, 236, ein Schloß in Preußen. — 2) Miasto w Wołyńskim, sławne urodzeniem Jana III. *ib.*, eine Stadt in Wolhynien. OLEŚNICA, y, ż., 1) *Olsa, Delß*; *Boh. Olešnice*; miasto i księstwo Śląskie. *Wyrw. Geogr. 2, 237.* — 2) Miasto w Krakowskim, gniazdo rodziny Oleśnickich. *Dykc. Geogr. 2, 236.* OLEŚNICKI, a, ie, *Boh. Olešnický, Oleský, Olšinský.* Ziemia Oleśnicka, *Delß. Nar. Hst. 6, 154.* OLEŚNIK, a, m., *athamanta meum Linn.*, *Carn. hadrijan*; *Boh. koprnik*; gatunek świniaku, *Bärwurz. Kluk. Dykc. 1, 62. Krup. 5, 201. Śleszk. Ped. 417.* — §. Oleśnik swojski, *Delßentß*, Niemcy zowią z Polskiego, bo go Polacy od olszy przezwali, około której naradziej roście. *Sienn. Wykl. et 205, Boh. olešnik daucum, marchew polna. OLESZKOW, a, m.*, starostwo w Mściślawskim. *Dykc. Geogr. 2, 236.* OLESZNA, y, ż., miasto w Kijowskim, przy ujściu rzeki tegoż imienia. *Dykc. Geogr. 2, 236.* OLESZYCE, ye, plur., miasto w Ruskim; pod panowaniem Austriackim. *Dykc. Geogr. 2, 237.*

OLETNEC, ob. Letniec.

OLEWSKO, a, n., miasto w wojew. Brzeskim Litewskim. *Dykc. Geogr. 2, 237.*

OLEXINIEC, ńca, m., nowy i stary, dwa miasta blisko siebie leżące w wojew. Wołyńskim. *Dykc. Geogr. 2, 237.*

OLHA, y, ż., jezioro znaczne w wojew. Mińskim. *Dykc. Geogr. 2, 237*; ein See in der Woiv. Mtněf.

OLIGARCHIA, ii, ż., rząd przedniejszych. *Petr. Pol. 104*; w którym przy niektórych tylko wybranych osobach rządy publiczne zostają. *Kras. Zb. 2, 273, die Oligarchie.*

OLIMP, u, m., góra Tesalska, der Olymp, siedlisko bogów. *OLIMPIEC, pea, m., Jowisz, n. p. Jeśli teraz Olimpiec nie karze tej zdrady, To w przyszłości da pomsty okropne przykłady. *Dmoch. II. 94.*

OLIŚCIC, ob. Omaić.

OLITA y, ż., miasto, królewsczyzna w Wojew. Trockim. *Dykc. Geogr. 2, 237, eine Stadt in der Woiv. Troß.*

1. OLIWA, y, ż.; (*Boh. et Slov. oljwa*; *Sorab. 1.* woliyowka, woliyowna; *Slav. uljka*; *Hung. olajfa, olayfa, olaymagh*; *Creat. olika, ulika*; *Dal. ulika, maszlina, tak drevo kak szad, masslina*; *Bosn. maslina*; *Rag. máslina, máslinizza*; *Eccl. елей масляный*; *Ross. олива*; (*distg. олифа* olej gotowany malarski, kit; олифитъ kitowák); 1) drzewo oliwne. *Cn. Th.*, der Delbaum; *Carn. vojleka*; *Ross. масляное дерево, маслица.* Oliwa polna, *oleaster. Cn. Th. (ob. Oliwisko)*; *Ross. лохъ.* Oliwa znak pokoju. *Pot. Zac. 109. t. j. rószczka oliwna, der Delzweig.* — 2) Sok oliwny, das Baumöl; *Sorab. 2. bommol*; *Ross. деревянное масло.* Oliwa jest prawy olej z oliwek. *M. Urzęd. 449.* Oliwę Prowancą mamy za najlepszą. *Kluk. Dykc. 2, 147.* Konopie wiejską oliwą chłopci zowią. *Ob. post. A 2. (cf. olej).* — 2. OLIWA, herb; lilia z korzeniem; na niej dwie róże; na hełmie pół lwa z językiem wywieszonym. *Kurop. 3, 37*; ein Wappen. — 3) OLIWA, miasto w Wojew. Pomorskim, sławne dawnym opactwem Cystersów. *Dykc. Geogr. 2, 237, das Kloster Olwa. Prov. Bodajes nie miał chleba inszego, jak w Oliwie; bodajes z głodu umarł; przymowa do skamie-*

niałego chleba, który w klasztorze Oliwskim pokazują. OLIWCZANY, a, e, oliwkowy, od oliwek, Oliven. OLIWIANY, ob. Oliwny. OLIWISKO, a, n., oleaster, szpetna oliwa polna, ein häßlicher Oleaster. Nieszczęsne oliwiska drugim drzewom szkodzą. *Otw. Wirg.* 419. OLIWKA, i, ż., OLIWECZKA, dem. nom. oliwa, n. p. W łaźni sobie gorzałeczka, oliwka, mydełkiem grzbiec natrze. *Rej. Zw.* 161 b. — §. Oliwka, *Boh. et Slov.* oliwka; *Hung.* olajfa; *Slav.* uljka; *Vind.* oliva, olejka, olika, olejev bob, oleibar; *Ross.* маслонка, оливка; owoc oliwnego drzewa. *Kluk. Dykc.* 2, 147. Dzieci przy nim wszędzie Jak oliweczki kołem staną w swoim rządzie. *Ryb. Ps.* 263. *Birk. Chodk.* 39. Leśne oliwki *Eccl.* дивомасличіе. — §. *Transl.* Oliwki na sukniach, guziki na kształt oliwek, Knöpfe in Gestalt der Oliven. Każdą rzecz znamionuje cecha, Na toć są szlify, oliwki, kutasy. *Kniaź. Poez.* 2, 155. Bez szlifów i oliwek, choć w prostym paklaku, Panowali od źródeł Dniepra do Krepaku. *Nar. Dz.* 3, 156. OLIWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na oliwkę pochodzący, olivenartig, olivenfarbig. Amerykanie częściej są oliwkowaci, częścią złotawi. *Wyrw. Geogr.* 170. OLIWKOWY, a, e; *Ross.* оливковый; od oliwek, oliwczany, Oliven. *Cn. Th.* Oliwkowe drzewo, *Vind.* olika, olejevo drevo; *Ross.* маслина, масличина. Oliwkowy kolor *Slav.* uljna boja. OLIWNICA, y, ż., 1. OLIWNIK, a, m., oliwny sad, der Delgarten; *Sorab.* 1. woliyownicza; *Vind.* olikouje, olikou vert; *Croat.* olenka, olyenka; *Bosn.* maslinisce; *Ross.* оливковой садъ; *Eccl.* масличное, садъ масличный. Darował mu kilka oliwników, albo sadów i ogrodów. *Sk. Dz.* 616. et 55. Popalił ich winnice i oliwnice. *W. Jud.* 15, 5. *W. Job.* 24, 13, *Budn. Exod.* 25, 14. 2. OLIWNIK, co tłoczy oliwę, der Baumölpreffer. *Tr.* OLIWNY, OLIWIANY, a, e; *Boh.* oliwowy; *Sorab.* 1. woliyownowé; *Rag.* máslinksi; *Croat.* ulikven, olikov, olichni; *Hung.* olajfaból; *Ross.* оливный, масличный; §. a) od oliwy, Oliven, Del. Oliwne drzewo. *Budn. Exod.* 27, 20.; *Vind.* olejku, olika, der Delbaum. Jeśli się kto z zawartym powracał pokojem. Oliwnym zwykle skronie okrywał zawojem. *Pot. Zac.* 109. Oliwny wieniec. *Warg. Wal.* 61, Delfranz. Oto w jednej ręce mamy miecz, w drugiej gałąź oliwną trzymamy. *Jabl. Tel.* 138, Delzweig. Oliwna góra w Palestynie pod Jeruzolimą. *Dykc. Geogr.* 2, 257, der Delberg. — §. b) Oliwny, względem soku oliwnego, oliwowy. *Cn. Th.* Baumöl, Del. Oliwiane beczki. *Boter.* 5. *OLIWORODNY n. p. kraj. *A. Kchan.* 206, rodzący oliwy, olivenerzeugend.

OLKEL, OLKELIK, *Ger.* Hohlfehl, część gzemu złobkowata, czyli wkleśła. *Magier. Mscr.*

OLKNAĆ, *OLCHNAĆ, olknie *neutr. dok.*, (oklnąć. *Cn. Th.*), ochlnąć, ogłuchnąć; *Ross.* глухнуть, оглухнуть; taub werden. Tak była olknęła, i nic nie słyszała, iż trzeba było z nią nie tak słowy, jako kinieniem palców mówić. *Birk. Dom.* 106. Przeciw olchnieniu albo głuchocie lekarstwo. *Syr.* 215. et 526. Oknął. *Szczerb. Sax.* 204. *Oknienie. *Urząd.* 449. *Odchnienie. *Sienn.* 60.

OLKIENIKI, ów *plur.*, miasto w Wojew. Trockim, sławne

konfederacją Olkienicką. *Dykc. Geogr.* 2, 238, eine Stadt in Sittshauen.

OLKUSZ, a, m., Ilkusch, Ilcussi montes, Ilcussium, miasto w Wojew. Krak., sławne górami bogatemi w srebro, cynę i ołów. *Dykc. Geogr.* 2, 238, die Stadt Oskufch im Srafauschen, berühmte durch ihre Bergwerke. *Petr. Ek.* 29. *Adj.* OLKUSKI.

OLMARYA, ob. Almarya.

OŁOBOK; 1) herb, ob. Hołobok. — 2) Ołobok, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 259; *adj.* Ołobocki.

OŁOICZ *cz. dok.*, łojem osmarować, betalgen; *Bosn.* olojiti drjevo *ungere navem*, ob. Smolić, osmolić.

OŁOMUNIEC, Źca, m., forteca i stolica margrabstwa Morawskiego. *Wyrw. Geogr.* 2, 258, *Boh.* Olomauz, Holomauz; *Slov.* Olomuc; *Bosn.* Olmuć; Ołmütz in Mähren. OŁOMUNIECKI, OŁOMUCKI, a, ie, von Ołmütz, Ołmützer; *Boh.* Olomaucký. Biskup Ołomucki. Biskupstwo Ołomuckie. Dyecezya Ołomucka. *Nar. Hst.* 3, 16. OŁOMUŃCZYK, OŁOMUŃCZANIN, a, m., der Ołmützer. OŁOMUŃCZANKA, i, ż., die Ołmützerinn.

OŁÓW iu, m.; *Boh.* olovo, wolowo; *Slov.* olovo; *Slav.* ollovo; *Rag.* ólovo; *Bosn.* olov, olovo; *Hung.* oon, ón; *Croat.* olòv, olovo; *Sorab.* 1. wówoy; *Sorab.* 2. woloj, woluj, woj; *Carn.* svinz; *Vind.* svinz, sviniz, svinez; *Ross.* свинець, cf. zwinąć; (олово:суна; *Eccl.* оловина, питье всякое хмѣльное кромѣ вина винограднаго, sicera); daß Bley; metal miękki, ciemny, ciężki, prędko się topiący, dźwięku żadnego nie mający; z metalów najpoddlejszy. *Kluk. Kop.* 2, 199. Ołowiem spajać, zalewać *Slov.* oloviti, pooloviti; ołowem oblići lutować. — Cięży głowa jak ołów, krztuszę się i nudzę. *Kras. Sat.* 55. Junak ołowiem straszy. *Mon.* 64, 191. t. j. kulą, chce się strzelać, er droht mit Pulver und Bley. Dziś za dobrodziejstwo ołowiem płacą. *Fajib. M.* 2. (złe nagradzają). — §. Spuścili linę z ołowiem do morza, i naleźli głębią na dwadzieścia sążni. *Leop. Act.* 27, 27, ob. Ołowianka, Senfbley. OŁÓWEK, wka, m., Wasserbley, kamień tak miękki, że palce maże; z niego robią wiadome ołówki, Bleystifte, Bleyfedern, do pisania i rysowania. *Kluk. Kop.* 2, 87, *Croat.* olovnicza, plaibaisz, (cf. blejwas); *Slav.* slabaz; *Ross.* карандашъ. Ołówek czerwonny czyli rubryka. *N. Pam.* 22, 65. Dobywa pularesik, i rachuje ołówkiem. *Teat.* 55. e, 19. Ołówkiem liniować. *Jak. Mat.* 1, 6. — §. Ołówek u szmuklerza do kręcenia frezli i kutasów. *Magier. Mskr.* OŁOWIANKA, i, ż., kula ołowiana. *Cn. Th.*, *Rag.* olovniza, etne Bleyflugel. Ołowianka żeglarska, do mierzenia głębokości morza. *Włod. Meni.* 1, 216; *Boh.* olownice; *Vind.* vodomerni svinz, mernu vtonilu, merna jigla; *Rag.* olóvniza, ólovno zárno; *Croat.* olovnicza, olovno zerno; *Ross.* лоть; daß Bleylotz, der Bleywurf. (*Ross.* свинчатка koś do grania ołowiem wylana). OŁOWIANY, OŁOWNY, a, e, z ołowiu, von Bley, Bley; *Boh.* olowény; *Vind.* svinzhen; *Carn.* svinzhen; *Rag.* olovni; *Croat.* olòven; *Sorab.* 1. wówoyané; *Ross.* спивцовый, (оловянный суповый). Ocet ołowiany, acetum lithargirii. *Perz. Cyr.* 2, 326. Plastr ołowiany, emplastrum saturnium. *ib.* 2, 319. Siarczan

ołowiany, *vitriolum Saturni*, sól z kwasu siarczanego, i z ołowiu złożona. *Śniad. Chem.* 2, 169. Saletran ołowiany, *nitras plumbi*, sól z kwasu saletrzanego, i z ołowiu złożona. *ib.* 170. Szpat ołowiany, Bleypatz, kamień szpatowy, którego cetnar do 70 funtów ołowiu wydaje. *Kluk. Kop.* 2, 203. — *Prov.* Lepsza ołowiana zgoda, jak złote prawo. *Mon.* 71, 429. (cf. pokój święty). OŁOWIASTY, OŁOWISTY, a, e, na ołów pochodzący, bleyartig, bleyfarbig; *Sorab.* 1. wowoyité; *Ross.* свинцоватый. OŁOWIEC, wea, m., Bleyweiß, kruszec bardzo bogaty w ołów. *Kluk. Kop.* 2, 202. OŁÓWKOWY, a, e, od ołówka, Bleystift. Pióro ołówkowe. *Rog. Bud.* 31. *Ross.* карандашный. OŁÓWNIA, i, ż, ołowna huta. *Cn. Th.*, bie Bleyhütte, Bleygießerey. OŁÓWNICA, y, ż, ziele s. Antoniego, *molybdaena*, Flöhkraut. *Syr.* 1245. OŁÓWNIK, a, m., (*Slav.* olovár; *Bosn.* olouar; *Rag.* olovar, *vulg.* olovčia; *Croat.* olovár); który około ołowiu robi. *Włod.*, ołów albo ołowiem robiący. *Cn. Th.*, der Bleyarbeiter; który ołowne naczynia robi, *plumbarius*. *Mącz.* OŁÓWNY, a, e, od ołowiu, Bley. Biel ołowna, blejwas, Bleyweiß. *Syr.* 343. *Sienn.* 581. W trumnie ołownej ciało położone. *Wys. Aloj.* 73. Postrzelił Kupido Dafnidę strzałą ołówną a Apollina złotą. *Tward. Daf.*

*OLSACKI, ob. Alzaeki. OLSIANY, ian, plur., miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 258.

OLŚNAĆ, OŚLNAĆ, f. ołśnie neutr. jednl., oślepnąć. *Boh.* oslnauti; *Vind.* fliep gratati, oflepen biti, fliep povstati; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; blind werden. Ołśnął, a gdy pokutował, znowu do wzroku przyszedł. *Sk. Dz.* 555. Wywarzyć drugie oko, że ołśniesz na obie. *Mat. z Pod. C 2.* Od blasku ołśnione źrenice nie widzieć nie mogły; *praestinguat eos fulgor.* *Ossol. Sen.* 44. Ołśnął wprawdzie ten niewidomy na oczy cielesne; ale na duszne oczy lepiej przejrzał. *Dambr.* 138. Ten, który w wieczną onę światłość okiem rozumu patrzeć chce, miasto przejrzania ołśnie, i w błędy niewywikłane zajdzie. *Dambr.* 255. *Rej. Post. B b b, 5.*

OLSTRO, a, n., bie Holster, Niederf. Holster; *Slav.* kubure; *Ross.* ольстра, чышки, чушки; futerał na pistolety, Pistolenholster. Olstra być powinny tak przypięte, żeby płazem, a nie grzbietem, do konia przychodziły. *Kaw. Nar.* 394. I olstro puści (t. j. wystrzelił), gdy hóg przepuści. *Cn. Ad.* 281. *Rys. Ad.* 25. *Alb. na Woj.* 41. Olstro na flasze, na srebro - puzdro. *Włod.*, ein Fläschentutteral, ein Futteral. OLSZTROWY, a, e, od olstra, Holster. *Tr.*

OLSZA, y, ż, *OLCHA (*Dudz.* 14); (*Boh.* wolše, wolšička; lipa liška, bjla wolše; *Slov.* olša, gelša, gelši, gelše; *Sorab.* 1. et 2. wolscha; *Carn.* jevsha, (cf. jevka - iodła); *Vind.* oushik, oushika; *Croat.* jalsa, jalsevo drēvo, jalssa; *Dal.* joha, yoha; *Bosn.* joha; *Ross.* ольха; *Lat.* alnus; *Anglos.* aele, aelre; *Gall.* aulne; *Dan.* elle; *Svec.* al; *Holl.* else; *Niederf.* Ell. Ellsche; *Chald.* ܐܠܫܐ; gemein Deutsch Eller, Otte); bie Erle, leśnorodne drzewo piérwszej wielkości; pień czasem wyrasta do 40 stóp bez gałęzi; rośnie na gruntach mokrych. *Kluk. Rosl.* 2, 29. Z radością olsza się śmieje, Gdy wolny Zefir po-

wieje. *Dar. Lot.* 41. Długa olsza. *Otw. Ow.* 544. Spособne w wodę olsze. *Bardz. Luk.* 45. OLSZANKA, i, ż, §. 1) *Cyprinus phoxinus*, rybka nie dłuższa jak palec, nieco podobna do kielbia. *Kluk. Zw.* 3, 174, eine Art Heiner Fische. (*Ross.* ольшанка *motacilla modularis*). — §. 2) Olszanka, starostwo w powiecie Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 258, eine Starostey in Litthauen. — 3) Miasto w Wojew. Kijowskim, nad zbiegiem rzek Maźniku i Olszanki. *Dykc. Geogr.* 2, 258, eine Stadt im Kiowischen. OLSZAŃSK, a, m., miasto Rosyjskie w wielkorządztwie Woroniczekim. *Dykc. Geogr.* 2, 258, eine Stadt in Rußland. OLSZENIEC, Ńca m., OLSZENIK, a, m., ziele, *Selinum*. *Kluk. Dykc.* 3, 70. Olszeniec, olszenik, olszownik, *Daucus*. *Syr.* 151, Eisenaf, Erlaf, ein Kraut. *Śleszk. Ped.* 417. *Boh.* olešnjik, deyworec. OLSZOWKA, i, ż, grzyb na pniach olszowych rosnący. *Syr.* 1394. et 1395, eine Art Schwämme. OLSZOW, a, m., starostwo w powiecie Szczerzeckim. *Dykc. Geogr.* 2, 258, eine Starostey in Galizien. OLSZOWA, y, ż, dobra i gniazdo domu Olszewskich w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 258, ein Gut in Sierabien, Stammort der Olschewäcker. OLSZOWY, a, e, *OLCHOWY; *Boh.* wolšowy; *Carn.* jevshov; *Vind.* oushji; *Croat.* jalsev; *Ross.* ольховый; od olszy, Erle. Olszowy pniak. *Syr.* 1395. Olchowe kłódki. *Torz. Szk.* 32. Szyty olchowe. *ib.* 18. Olszowy Marcin, *ligneus*, *ineptus*, *stupidus*. *Cn. Ad.* 784; *Ross.* олухъ, дубиновать; *Vind.* ofshieh, szepilu, ein hölzerner Peter, ein ungeschickter Tölpel; cf. ochoczy jak pniak na ptaki; *Slov.* chitri ge, gako oloweni pták. OLSZYNA, y, ż; *Boh.* wolšowj; *Slov.* olši; *Carn.* jevshje; *Vind.* oushje; *Croat.* jalssejve, jalsevina; *Dal.* johische; *Bosn.* johisete; *Slav.* johovina; *Ross.* ольховникъ, олешникъ; §. a) olszowy gaj, ein Erlenwäldchen. Lasy jednego tylko rodzaju drzewa, biorą od nich nazwiska: dębina, olszyna, brzezina. *Ład. H. N.* 88. — §. b) Drzewo olszowe. *Tr.* Erlenholz; *Ross.* ольховина. OLSZTYN, a, m., miasto w Krakowskim z starostwem. *Dykc. Geogr.* 2, 258, eine Stadt und Starostey im Kraufischen. OLSZTYNEK, nka, m., miasto w X. Warmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 259, Menstein, eine Stadt in Ermeland.

OŁTARZ, a, m. OŁTARZYK, a, m., demin., (*Boh.* oltář; *Slov.* oltár; *Hung.* oltár; *Sorab.* 2. holtar; *Sorab.* 1. woltar, wowtar; *Carn.* oltar, altar; *Vind.* oltar, outhar; *Croat.* oltar, oltaricz; *Dal.* oltar; *Bosn.* otar, otar; *Rag.* ottar, ottarich; *Slav.* oltar; *Ross.* алтарь, оltarъ, жертвенникъ, святилище; *Eccl.* алтарь, оltarъ, простилище, оустилище, тръвникъ, тръвнице, (ob. Trebnik); §. 1) z Łac., der Altar; (sed cf. *Ihre Glossar, qui offert vocab. septentrion. vetus elt*; *Angl.* eald = ignis, et ar focus). *Prestół albo oltarz. *Pim. Kam.* 150. Kościół zdobi oltarz, a człowieka miłosierdzie; *Slov.* kostel krási oltár, a človeka miłosrdenstvo. Którzy się z oltarzem bawią, z oltarzem się dzielą. *Budn.* 1 *Cor.* 9, 13. Świąszczennikowi z oltarza żyć potrzeba, nie mając inszej intraty. *Pim. Kam.* 373. Wzięłyby z oltarza. *Cn. Ad.* 420; (*Slov.* i z oltára bi wzal; łakomy nawet i na święte rzeczy). Wielki oltarz, *Slav.* veliki altár; der Hočaltar. (*Slov.*

Prov. Ésce ge daleko welki oltar; daleko ztąd do owąd; jeszcze nie amen). — Heretycy postawili katedrę przeciw katedrze, oltarze przeciw oltarzowi, to jest biskupa swego przeciw katolickiemu. *Sk. Dz.* 178. §. Oltarzyk domowy. *Cn. Th.* Mucyus Scaevola wytrwał ogień na oltarzyku. *Birk. Kant. B* 2. t. j. na ognisku od ofiary. *Dpferheerd.* — §. 2) Oltarz. pewne gwiazdy na niebie. *J. Kchan. Dz.* 16, ein Gestirn. Oltarza podobieństwo wykształtowane jest na niebie z gwiazd. *Otw. Ow.* 59. OŁTARZNY, OŁTARZOWY, a, e, od oltarza, Altar; *Boh. et Slov.* oltarňj; *Vind.* oltarski; *Hung.* oltári; *Ross.* oltарный. Ofiara oltarzna. *Groch. W.* 255. *W. Post. W.* 3, 464. *Żarn. Post.* 3, 34 b. Podstawek oltarzowy. *Budn. Lev.* 4, 30. (*Boh.* oltarňjk; *Bosn.* otrnik = tuwalnia; *Rag.* ottarniza sacellum).

OŁTYWA, OŁTWA, y, ż., miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 239, ein Stadt im Kiiowischen.

OLUTOWAĆ, f. olutuje *act. dok.*, na około polutować, pospajać, umlöten. Rurka w alembiku dobrze ciastem abo gliną olutowana. *Syr.* 181.

OŁYKA, i, ż., piękne miasto w wojew. Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 239, eine Stadt in Wolhynien. *Adj.* OŁYCKI, a, ie, n. p. Ordynacya Ołycka Xiążąt Radziwiłłow. *ib.*

OŁYSIEC, f. ołysieje *neutr. dok.*; *Boh.* olyseti, oplchati; *Bosn.* oplisciviti, (*ob.* Plesz); *Croat.* oplshiveti, oplssivujem, pleshivem; *fahrl.* werden. Podobno co oswiecić miał, to on ołysiał. *Pot. Jow.* 187. *Boh. Kom.* 1, 402. *Mon.* 72, 94.

O M.

OMACAĆ, *ob.* Obmacać. OMACMIE, OMACKIEM, OMACKA, po OMACKU, w OMACKU, OMACKU, *adverb.*, w pociemku rękami macając; *Ross.* ошупью; im Finstern tapend, mit den Händen herumführend, fühlend, nicht sehend. Już nie nie widzi, tylko w miejscu onym Omacmie stawia niebezpieczne nogi. *P. Kchan. Jer.* 178. *Rej. Zw.* 3 b. *Rej. Post. G g* 4. Oczy mgliste, ledwo co omacmie najduje. *Prot. Kont. A* 3., (*Carn.* tãvam, tapam, shtõram, shtorklãm; *Bosn.* batati, gvirati; *Vind.* podpadati, tepati). Polifem oko straciwszy, omacmie zehadzał lasy. *Otw. Ow.* 564. *Wys. Aloj.* 85. Omackiem przychodzą na teatr zaciemniony. *Teat.* 13, 68. Czy po omacku karty grać możecie? *Gorn. Dw.* 210. Po omacku? albo ja to kot? *Teat.* 53. b, 28. W nocy w omacku potkliwie idzie. *Pũch. Sen. gn.* 179. Omacka w nocy namacał. *Star. Dw.* 50. Chodzą w omacku. *Pũch. Sen. list.* 4, 38. Pan bez własnego zdania omacku chodzi. *Jabl. Tel.* 327. Myślimy omackiem, albo raczej nie myśląc chwytamy co pod rękę podpada. *Mon.* 69, 153. — *Transl.* Urodzi się drugi omacmie, i o ojcu nie wzwie, a gdy mu przypą, w niebie go będzie chciał macać. *Glicz. Wych. B* 6 b. — *Subst.* Omacki = chodzenie po omacku, baß Tappen. Wypadł za niemi, nie bojąc się omyłki w noce omacki. *Pot. Arg.* 418 (*dist. Boh.* omacka = sos, podlewa, *ob.* Omoczyć). OMACMICA, y, ż., nocnica, éma, straszydło nocne; *Bosn.* maćicch, hudoba, koja nohjom plasci; ein

Nachtgespenst. *Aniculae vetant pueros edere in tenebris, ne spectrum hoc devorent, quod eos insatiabiles reddat. Cn. Th.* OMACNY, a, e, do zmacania w pociemku czyli po omacku, handgreifflich. Grube a prawie omacne kłamstwo. *Smotr. Apol.* 77. Nie chcą ni widzieć, ni słyszeć, choć już są te rzeczy i omacne, i na wszystek świat głośne. *Smotr. Ex. pr.* Cerkiew' nasza przysłała do takich omacnych ciemnot. *Smotr. Apol.* 60.

OMACZAĆ, *ob.* Omoczyć. OMACZALNY, a, e, omaczaniu służący, zum Eintauschen, Einweidchen. Omaczalne naczynie, *vas embammatis causa. Cn. Th.*

OMACZYĆ *cz. dok.*, maką okurzyć, w koło pomączyć, bemehlen; *Bosn.* omuciti; *Rag.* omuciti, pomuciti, muciti.

OMAIĆ, f. omai *act. dok.*, liściem na około obwieść, beľauben; (*Vind.* oseleniti, oblepeniti; *dist. Croat.* omajati labefactare, agitando infirmare). Omaj wołowi rogi kwiatami. *Chod. Gesn.* 109. Omajony (*Vind.* lepenast, ose-len). Omajony ryciem; mający wyrte do koła bluszczowe liście. *Włod.*

OMAL, OMALE *adverb.*, niewiele, trochę, nicht viel, wenig, etwas Wenigē. Lasu omal. *Teat.* 8. b, 50. Młodzi statku mają omale. *Pot. Arg.* 264. Takowa u mnie przyjaźń jest w pochwałę, Której interes zaszkodzi omale. *Min. Ryt.* 2, 164. OMAŁO, *ob.* Mało.

*OMAM, u, m, omamienie, zamydlenie oczu, die Verblendung. (*Ross.* обманъ oszustostwo). Prawda nie ma tego omamu, którym błąd ludzi. *Stas. Num.* 2, 117. OMAMIĆ, f. omami *cz. dok.*, Omamiać *niedok.*, oczy komu zamydlić, otumanić, zwieść, blenden, bethören, berücken; *Boh.* osãliti; *Vind.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, klamiti, obmotiti; (*Bosn.* izmamim pellicio; *Croat.* omamlyujemsze sopior, deliquium animi patior; *Ross.* обмануть, обманивать oszukać, podejść, взманить, взманивать powabić). Możesz ludzi omamić; boga nie oszukasz. *Kras. Sat.* 22. Omamić jest rzecz nieprzytomną udać za przytomną. *Boh. Dyab.* 361. Spektator omamiony aktora wcale zapomniał, a o osobie tylko udanej myślał. *Teat.* 24, 80. *Czart.* My jak omamieni, patrząc nie widzimy. *Star. Vot. A* 3 b. Człek pocziwy, lada czym łatwo się omami. *Zabl. Amf.* 12. Omamienie, czyn i skutek, illuzya, die Täufung; *Ross.* обманчивость. (*Croat.* omamieca, omilyavicza deliquium, omamlyiv vertiginosus). N. Pam. 2, 222. OMAMICIEL, *OMOMICIEL, a, m., *OMOMILEK, lka, m., mamiący oczy, zwodźca, der Verblender. U Faraona gwałt się znajdowało omomilków, których obłuda Naśladowała istne boskie cuda. *Leszcz. H. S.* 107. Omomiciele u dworu. *ib.* 108. *Ross.* обманщикъ oszust. OMAN, u, m.; *Boh.* et *Sorab.* 1. woman; *Sorab.* 2. olant; *Carn.* olânt, telõhje; *Vind.* veliki tousti koren, voman; *Croat.*, *Bosn. et Rag.* oman; *Slav.* oman, ovnika, veliki koren; *Ross.* оманъ, девесилъ, уманъ, девясилъ, девятисилъ; *helenium*, Altantwurz, ziele, którego korzeń używa się na lekarstwo. *Kluk. Rosł.* 2, 239. *Krup.* 5, 136. Dziewiosł wieśniacy zowią oman pospolity, *inula Helenium. Jundz.* 414. Helena, gdy była w smutku, kładła oman w wino, a pijąc zapomniewała smutku. *Urząd.* 125. [§. Oman, omam, omamienie; Verblendung 2]. Toć ty nas w błędach trzy-

- masz, gdy dawszy przynętę, Bronisz smaku, zawodząc chuć w omany kręte. *Zab.* 9, 45. *Zabl.* OMANEK nka, m., wino z omanem. *Cn. Th.* Mantwein; *Carn.* olantin. OMANOWY, a, e, od omanu, Mant; *Boh.* wománkowy.
- OMARMURZYĆ** cz. dok. marmurem obłożyć, mit Marmor überziehen. Omarmurzeć *pass.*, *Bosn.* omramoritise; *Croat.* omramorujmsze.
- OMARTWIĆ**, f. omarti cz. dok. Omartwiać *niedok.*, martwiąc przylepić, fastend abstumpfen, betäuben, fühllos machen. Przyczyniał ciału omartwienia. *Groch. W.* 250. Lekarstwo członkom odziebionym i omartwionym. *Syr.* 91. Rany omartwione. *ib.* 1421. Ruta niewiastom płód w żywocie omartwia i wypędza. *Syr.* 545. **OMARTWIEĆ** *nijk.* dok., martwym się stać, absterben. Odszczepa omartwiała. *Smotr. Ex.* 14. (*Ross.* омертвѣлость bladeść śmiertelna).
- OMARZNAĆ** *nijk.* jednł., w koło pomarznąć, befrieren; *Boh.* omrznauti; *Vind.* omersniti; *Bosn.* omrriznuti.
- OMASCIĆ**, f. omaści cz. dok. Omaszczać *niedok.*, okrasić; *Boh.* omastiti; (*Vind.* obmastiti - ośpikować); *Bosn.* omastiti; *Croat.* omáscham; fett machen, anmachen. — *Transl.* Popiół spalonego pęrsa rolą omaści. *Haur. Sk.* 30. t. j. ognoi, bünngen. **OMASTA**, y, ż., okrasa, pozłota, fett zum Anmachen; *Boh.* omastek, mastidlo, mastnota, mastnost. Gdy omasty flisom, osobliwie oleju nie staje, to im z piwem kaszę gotować. *Haur. Ek.* 172. *Pilch. Sen. list.* 3, 198. *Dudź.* 48. Chlewne bydło w gospodarstwie użyteczne, i na omasty wygodne. *Haur. Sk.* 59. Sól, wino, dobra wola, bankietów omasta. *Kchow. Fr.* 94. Omasta do posmarowania wozów. *Pot. Jow.* 179. t. j. maź, kołomaż. **OMASTNY**, **OMASNY**, a, e, omaszczający, omastę dający, tłuszczący, tłusty, fett machend, fett; *Boh.* mastný. Gnoj gołębi jest omastny do ziemi. *Haur. Sk.* 128. Barany z omastnych powracają pastwisk. *Zab.* 13, 55. Konia jego puszczają na omastne smugi. *Zab.* 13, 295. *Hor.* Rola dobra, tłusta, omasna. *Haur. Sk.* 25. **OMASZCZAĆ**, ob. Omascić,
- OMATAĆ**, f. omata cz. dok. uwikłać, mataniem oszukać, berücken, überverthellen. Każdego takiego marny świat omatał. *Rej. Wiz.* 12 b. Dobry obywatel nie omata, nie oszali nikogo, pomniąc, że to nieprzystojna. *Petr. Et.* 91.
- OMAWIAC**, ob. Omówić. **OMAZAĆ**, ob. Obmazać.
- OMDLAŁOŚĆ**, ści, ż., słabość, bezsilność, die Ohnmacht, Ohnmächtigkeit; *Sorab.* 1. wotewatzo; *Carn.* omedlewa, samedlevka; *Vind.* omedleuje, omedlaviza, omaganje, omedleuza, oflabetje; *Slav.* obamljénje; *Bosn.* omlohavost, slabost; *Ross.* обморокъ. Przyczyna słabości i omdlałości mowy jest w słabym uczuciu mowcy. *Pir. Wym.* 220. **OMDLEĆ**, f. omdleje *neutr. dok.*, Omdlewać, *Omglewać *niedok.*; *Boh.* omdleti, omdljwati; *Slov.* omdléwam; *Vind.* omedlet, oflabet, omagati; *Carn.* omagam, omedlim, omedletti; *Slav.* obamliti; *Ross.* омереть, обомру, обмирать. (cf. obumrzeć); ohnmächtig werden, in Ohnmacht fallen. Jak się tego dowiedziała, zaraz omdlawszy, upadła na ziemię. *Auszp.* 53. Pływała koło brzegu łódka wywrócona, W bliskości biedna Chloe leżała omdlona. *Chod. Gesn.* 70. (zemdlała). Omdlały, (*Vind.*
- omagan, omotizhen, omozhen, omedlen; *Slov.* obneznanjen). Nogi się chwieją pode mną, dech tracę, omdlewam. *Teat.* 28. b, 181. Widzę go znowu, serce omglewa. *Teat.* 44. b, 34. Omglewanie. *Oczk. Przym.* W twarży skazuje słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46, Hinfühmachten, Hinfsterben. — Coż to, drzysz Muzo, widzę już głos twój omdlony. *Dmoch. Sad.* 51, mdly. **OMDLIĆ** cz. dok., mdłości nabawić, osłabić, ohnmächtig machen; *Bosn.* omlohaviti, oslabiti; *Vind.* omedliti, obferbati.
- *OMELIĆ**, ob. Omylić. **OMEŁTY**, ob. Omléć.
- OMEŻYC**, f. omeży cz. dok., Omeżać *niedok.*, wydać za maż; *Vind.* omoshit; an einen Mann verheirathen, einen Mann geben, bemannen. Omeżył poddanke swoją. *Tr.*
- *OMGLEWAĆ**. *Kosz. Lor.* 180, ob. Omdleć
- *OMGLIĆ** cz. dok., mgłą ocimieć, benebeln, umnebeln; *Vind.* omeglati; *Bosn.* omaghliti; *Croat.* omegltjem obnubilo. Zwinąwszy obłoki, morza i rzeki omgliwszy, niebo ochmurywszy, prawi nam jakoby z nieba posłaniec. *Smotr. Apol.* 27.
- OMIATAC**, ob. Omieść. **OMIECINY**, plur., śmieci, februum. *Mącz.*, Stebrig, Abfebrig, Stebrstaub; (cf. *Ross.* ометина - otręby). Omieciny w młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, mąka subtelna, stochmal. *Cn. Th.*; *Vind.* meu, hmiu, mlinshi prah, meuna moka, poliska. — *Fig.* Odrzućcie wszelką sprośność i omieciny złości. *Radz. Jac.* 1, 21. Staliśmy się, jako omieciny u wszystkich. *Wrtbch.* 201, ob. Pomiotło.
- OMIEDZIC**, f. omiedzi cz. dok., miodem zaprawić, mit Honig zuriichten. Słaz warzyć w wodzie omiedzionej. *Urząd.* 20. Ten sok ocukruj, albo lepiej omiedz miodem czystem. *Spicz.* 12.
- OMIĘG**, u, m., ziele, *Doronicum pardalianches*, gatunek koziego korzenia. *Kluk. Dyke.* 1, 195, Wolfswurz, Sturmhut; piekielne ziele; *Boh. et Slov.* omeg, womég, wlej mléko: (*Ross.* омеръ szalej jadowity).
- *OMIĘKCZYĆ** cz. dok., w koło pomiękzyć, umweichfen, rund um weif machen; *Sorab.* 1. womechschem, (womechscheno lenimentum); *Vind.* omezhit, vmehkuvati; *Bosn.* omekecejati; *Croat.* omekehavam. *Nieomiękły, nie do omiękczenia; *Vind.* neomezhlju, cf. odmiękzyć.
- OMIENIAŁOŚĆ**, ści, ż., chryпка, die Heiferfett. Sok ten omieniałość i ochrapienie odpędza. *Syr.* 189. **OMIENIEĆ**, f. omienieje *neutr. dok.*, (*disting.* oniemieć), okrzypnąć, mówiąc nagle głos utracić. *Cn. Th.*, heifer werden, die Stimme verlieren. Omieniałem już prawie, ratunku wołając. *J. Kchan. Ps.* 97. Wołając na grzeszne omieniejesz, a gardło twoje ochrapieje. *Bzow. Roż.* 56. Omieniały, ochrapiały, *raucus. Mącz.* Omienienie i zaspiłość. *Syr.* 392.
- *OMIENIĆ** cz. dok., wspomnieć, n. p. Przyjechawszy ku górze wyżej omienionej. *Kraj. Chym. B b.*; erwähen.
- OMIERZCHNAĆ**, f. omierzchnie *neutr. jednł.*, mierzchem być napadany; *Rag.* omarknuti, zamarknuti; von der Dämmerung überfallen werden. Podchmielwszy sobie, wychodząc z kiermaszu, Wespól śpiewali, aż też omierzchli w pół lasu. *Zimor. Siel.* 226. noc ich zapadła, zaskoczyła.

OMIERZIC, OBMIERZIC, 'OBMIERZĘCZYĆ, *f. omierzi cz. dok.*, hydzić co komu, *ożadzić; (*Croat.* omraziti, omrasujem - obmówić); einem etwas vereseln; *Rag. et Bosn.* omraziti tkoga tkomu; *Croat.* omrasujem; *Ross.* омерзять, омерзеть; *Ecll.* огночити, огноумати. Obmierzył sobie i zbrzydził Alcynę. *P. Kchan. Orł.* 190. Łakomstwa starym a wilkowi drapieży nikt nie omierzi. *Fulib. O.* Chcieli im swoje błędy zalecić, a ewanielią obmierzęczyć. *Zarn. Post.* 264. Co mi wczora obiecywało pomysłność, dziś sprawuje obmierzenie. *Mon.* 64, 347; mierziaczkę, *Čfel*; *Bosn.* omraza, nenavidost; *Rag.* omraza; *Croat.* omraza odium. **OMIERZICIEL**, *a, m.*, sprawujący omierzenie, der Beresler, der einem etwas zum Čfel macht; *Croat.* merzitel abominator, *f. merzitelicza*; *Rag.* marzitegl aspernator. **OMIERZŁOŚĆ, OBMIERZŁOŚĆ**, *ści, ż.*, ohyda, der Čfel, die Čfelhaftigkeit; *Rag.* omraza; *Vind.* omersanje, slob, slobnost; *Ross.* омерзѣлость, мерзость. Najpodlejsze posługi uczynił, żadną się obmierzłością nie brzydząc. *Sk. Żyw.* 2, 580. W porządku obmierzłości losu mojego. *Teat.* 47. c, 117. **OMIERZLIWY, OBMIERZLIWY, OMIERZŁY**, *a, e*, ohydny, hydliwy, brzydki; *Slov.* oškliwný; *Bosn.* omrriao, mrrizgliv; *Carn.* spórne; *Vind.* grosliu, gnufitliu, sloben, otejen, zhuden; *Ross.* мерзкій, мерзостный, мерзокъ, богомерзкій; *Ecll.* омерзѣлый; *čfelhaft*. Kto wielbi los cudzy, swój mu obmierzliwy. *Zab.* 8, 529. Człowiek omierzliwy *Ross.* мерзавецъ. **OMIERZNAĆ, OBMIERZNAĆ**, *f. obmierznie neutr. jedntl.*, ohydnać; *Rag.* omarznati, omrazitise; *Bosn.* omrriaznuti, dogrustiti; zum Čfel werden. Chceszli komu wino ożadzić, utop' w nim węgorza, i tak daj je pić opilemu, od tych czas mu omierznie, a będzie mu już przykre, tak że go pić nie będzie. *Sienn.* 501. Zbyteknie pracowanie koniem, czyni mu omierznienie skakania albo inszych sztuk jego. *Cresc.* 523. Gnoju w ogrodzie trzeba mieć dostatek, aby dla chudości ziemi ogród gospodarzowi nie omierznał. *Cresc.* 509. Mnie już dawno omierzły te dymy twoje. *Řej. Post. M m m* 2.

OMIERZYĆ *cz. dok.*, w koło wymierzyć, określić, ummessen, rund um abmessen. Kościół wielki, szeroki, nie mając końca, wysoki i nieomierzony. *Podw. Syon. Q 3 b*, nieograniczony.

OMIEŚĆ, *f. omiecie, omiote cz. dok.*, Omiatać, Obmiatać *niedok.*; *Boh.* omesti, omjlati; *Sorab.* 2. homaleč; *Sorab.* 1. wobmëtam; *Rag.* omësti, metem; *Carn.* ommëtam, (ommëlu - miotełka); *Vind.* obmetati; *Ross.* обмѣсть, обмѣтать, обмѣтывать; §. 1) w koło zamiatać, pomiatać, umfegen, befegen. Przywiązaną miotłą u wierchu żerdzi, omiatał kruczganki. *Wys. Aloj.* 342. Miotłą omieciony, zwierzchnownie oczyszczony. *Gil. Post.* 292 b. (*Ross.* обметь 1) zmiatane kupy, 2) sieć na sobole 13 sążni długa). — *Fig.* Darmo przysieść na miejscu, wszystkie cztery kąty Radby obmiotł, jak mówią, nawet i piec piąty. *Zab.* 14, 52. (wszędymył, powsinoga, miejsca nie zagrzeje, er wtrd an feinen Orte warm). — §. 2) Obmiatać, obmieść - obrzucić, rzucić na koło czego; *Vind.* obmetati, obvre-zhi; rund um werfen. Litwa z ostaków spalonego miasta drzewo biorąc, obmiotali zamek w około, i zapalili.

Stryjk. 410. *Vind.* obmet, obmezhanje, obvershenje - obrzucenie.

OMIESZKA, *i, ż.*, **OMIESZKANIE**, *ia, n.*, **OMIESZKANINA**, *y, ż.*, zamieszka, mieszkaniina, odwłoka, zmuda, mitrega, daš Zaubern, Čäumen, die Beršümniß; *Carn.* samuda; *Vind.* muditje, mudenje; *Sorab.* 1. zakomda. Prędkość siła daje; a omieszkanie siła bierze. *Corn. Sen.* 59. Przyzwał ich; a oni też bez omieszkania przyszli. *Stryjk.* 196. Żadnej omieszkaniny w wykonaniu zamiarów nie uczynili. *Krom.* 563. **OMIESZKAĆ**, *f. omieszka cz. dok.*, Omieszkiwać *frequ.*, Omieszkać *niedok.*; *Boh.* prozahaliti; *Sorab.* 1. zakómžam; *Carn.* samudim; *Vind.* samuditi, obmuditi; *Croat.* zamuditi; *Ross.* промигнуть; *Ecll.* покоснѣти, помедлѣти, помешкати, подождати, небрѣжѣти, небрежу; §. a) omieszkać czego - opuścić co, opuścić czas do czego, versäumen. Swojej godziny omieszkała. *Pasz. Dz.* 75. Omieszkałeś lata, niemasz chleba; omieszkałeś targu, nie kupić nie dostaniesz. *Sk. Kaz.* 511. Przenajświętszych ofiar ołtarznych nie omieszkiwajmy. *Groch. W.* 188. — §. b) *Intrans.* Odkładać, nie spieszyć, zaubern, säumen. Czemuż omieszkał wspaniałym do ciebie? *Biał. Post.* 236. — *Cum Dativo:* Starać się będę, abym sprawom J. K. Mści nic nie omieszkał. *Boh. Ossol.* 2, 47. Nie omieszkałeś ojczystej obronie, Choć cię zastała ta wieś w cudzej stronie. *Białob. Odm.* 29. — §. c) Omieszkać do czego, opóźnić się, siß verspäten. Spracowawszy się łowami, tudzież, iż wieczor był zaszedł, do Trok też omieszkał, nocował Król w kotarach. *Stryjk.* 354. Widząc lud, iż omieszkał Mojżesz zniżyć z góry... *W. Exod.* 32, 1. Omieszkał mój pan przyjść. *Budn. Lev.* 12, 45. Nie omieszkał do jego obrony. *Jabl. Tel.* 31. Płakać będą na ostatnim sądzie, iż już do zbawienia omieszkałi. *Sk. Kaz.* 5. Omieszkanie, nieśpieszenie, ociąganie się, daš Čäumen; *Sorab.* 1. zakwileno; *Carn.* kasnuta. — §. d) Omieszkać dom, pomieszkanie w nim mieć, zamieszkać go; *Vind.* obstanuvati en kraj, stanuvati, prebivati v enem kraju; ein Haus bewohnen. Dzikie nieomieszkałe kraje. *Teat.* 47. c, 57. **OMIESZKAŁY**, *a, e*, ugłaskany, żąym. Xiążę miał przy swoim dworze lwa omieszkałego między ludźmi. *Haur. Sk.* 318. **OMIESZKAŁY**, *a, e*, ociągający się, powolny, mitrężny, zaubern; *Sorab.* 1. zakwilerski, (zakwiliečer morator); *Boh.* promeškaly; *Carn.* kasne; *Vind.* kefen. **OMIESZKAŁOŚĆ**, *ści, ż.*, mitrężność, die Langsamfeit; *Vind.* kefnost, toshlivost, mudnost, mudlivost, shuljenje. **OMILKNAĆ** *nijk. jedntl.*, umilknać, zamilknać, ob. Omie-nieć, verstummen; *Sorab.* 1. wobmëlknou, womëlknou; *Vind.* obmouzhati; *Bosn.* omuknuti; *Croat.* omuknujem. **Omilkły Bosn.** omukao, omukla, omuklo, *raucus.*

OMINAĆ, **OBMINAĆ**, *f. ominie cz. jedntl.* Ominąć, **Obminąć** *niedok.*; §. 1) zbaczając mijając, okolić; *Vind.* ogibatife, vgenitife, opustiti; *Croat.* vugnati, vugiblyem; außweichen, umgehen. Często człowiek chce ominąć jeden dół, wpadnie w drugi. *Gorn. Dw.* 156. Przeciwić się każdemu, nie stałoby człeka, Kto nie łaskaw, lepiej go ominąć z daleka. *Simon. Siel.* 94. Zie daleko omin, Lepiej ominąć, niż się powinąć. *Cn. Ad.* 1332. (cf. gdzie

nie przeskoczysz, podleż). Czemu to Waszmość Mospanie Starosto, Obmijaszy pany, a nie idziesz prosto? *Bratk. B 4.* Omijanie, ominienie *Eccl.* обминовение, обходъ, такая дорога, коей мидновать не льзя. — *Transl.* Ja smutnych twoich losów nie ominę, Ciebie wybawiam, ale sama zginę. *Kras. Oss. D 2 b. t. j.* nie opuszczę, ich verlasse dich in deinem Unglücke nicht. — §. 2) *Neutr.* Uplynać, przejść, vorüber gehen, verfließen. Będzie dobrze, gdy złe ominie. *Cn. Ad. 11.* *OMINĘŁY, a, e, upływający, przechodzący, kończący się, vorüber gehend, sich endend. Nasz areyofiarownik trwa na wieki, nie ominęła ma ofiarownictwo. *Budn. Hebr. 7, 12.*

OMINOWAĆ, ał, uje, cz. *niedok.*, z *Łac.*, źle wróżyć, Böseß prophezejen, ahnen. Przeszłych rzeczy żałuje, niniejsze mu ckliwe, Przyszłe zaś ominuje nader nieszcześliwie. *Min.*

*OMKNAĆ, *OMSKNAĆ, OMUSNAĆ, f. omknie cz. *jednł.*, Omykać *niedok.*, osmykać, oberwać, rund um abreißen, bezupfen, abjupfen; *Vind.* omufniti, ofmukniti, omesti, omekniti; (*Bosn.* omusti mulgeo); *Rag.* omüsti; (*Vind.* omufovez, omufnik - drący pióra). *Depilatus*, oberwany, omkniony z włosów. *Mącz.* Ogoli ci brodę brzytwą najemną, i omknie ci brode. *Radz. Jes. 7, 20. Stricta folia ex arboribus*, omknione. *Mącz.* Omsknawszy kwiatki z różdżek, listeczki usiekać. *Syr. 1355.* W ocemgnieniu z drzew Otrys omkniony z gruntu; *nudus erat. Zebr. Ow. 310.* Skóra omknęła się z niego; *direpta per artus. ib. 149.*

OMLEĆ cz. *dok.*, Omielać *niedok.*, w koło pomleć, rund um abmalen, abreiben in der Mühle; *Ross.* обмолотъ. Ryżu przywożą do nas ziarna już omełte; rośnie jak jęczmień. *Spicz. 125.*

OMLET, u, m., z *Franc.* omelette; gatunek jajeczniczy. *Wiel. Kuch.*, eine Art Eyerfuchen.

OMŁODZIC, f. omłodzi cz. *dok.*, Omładzać *niedok.*, omłodzić, młodość przywrócić; *Sorab. 1.* womodzam; *Vind.* omladiti, pomladiti; *verjungen*, jung machen. Na rodzenie Izaaka Bóg zgrzybiałe ciało Abrahama i Sary omłodził i prawie ożywił. *Sk. Żyw. 1, 242.* — Omłodzenie *Vind.* pomladitje.

OMŁÓCIĆ, f. omłóci cz. *dok.*, Omłacać *niedok.*; *Boh.* omlatiti; *Vind. et Bosn.* omlatiti; *Rag.* omlätiti; *Ross.* обмолотить, обмолочу, омолачивать, обмолачивать; do końca wymłócić, ausdreschen. *Tr.* OMŁOT, u, m., omłócenie, das Ausdreschen, die Ausdreschung, Abdreschung. Po omłócie lnu zaraz snopki związać potrzeba. *Przedz. 10.* Byłem przy uprawie, przy żniwie, przy omłócie. *Kras. Pod. 1, 14.* Gdy kłos kwitnie tylko od środka, omłot średni, gdy tylko od wierzchu, omłot podły gospodarze sobie obiecują. *Kluk. Rośl. 3, 206.*

*OMNIEMAĆ się, n. p. Gdy kostki grał, a za szczęśliwym urzuceniem do onego, co z nim grał, rzekł, zabij, legaci też Rzymscy w tym do pokoju weszli, omniemawszy się harcerze onym słowem, rzucili się na nich, słowo igrzyska sobie rozumiejąc i wykładając za rozkazanie. *Warg. Wal. 352.* w mniemaniu omyliwszy się?

OMNISZYĆ, f. omniszy cz. *dok.*, mnichem robić, okaptu-

rzyć, w mniszy habit ubierać, postrzydz na mnicha, zum Mönche machen, den Mönchshabit anlegen. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się jeden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow. 2, 39.* Omniszył go ociec; ale porzucił potem kapiec i zakon. *Nar. Hst. 2, 220.* Uwiadomiono Żółkiewskiego o omniszeniu Szujskiego. *Nar. Chodk. 1, 404.* Prosił opata o wydanie omniszonego Kazimierza. *Nar. Hst. 2, 269.* (postrzyżeńca). — §. Omniszyć świnię, ob. Mniszyć.

OMOCZYĆ, *OBMOCZYĆ, f. omoczy cz. *dok.*, Omaczać, *Obmaczować *niedok.*; *Boh.* omočiti, omačeti; *Sorab. 1.* womaczjuu; *Vind.* omozhiti; *Rag.* omocitti; *Bosn.* omociti, okisnuti, smociti, stopiti, oquassiti; *Croat.* omàchem; *Ross.* обмочить, обмачиваю, обмакнуть, обмакивать; *Eccl.* оmoчаю, омакаю; §. 1) moczyć co w czym, włożyć w co mokrego, eintauchen. W wodce flejtuszki obmaczane. *Syr. 295.* Rozpuściwszy ten sok z miodem, knotki w tym obmaczować. *Syr. 658.* Kąsek chleba w wodzie omaczanego. *Wys. Aloj. 81.* W twoim napoju obmoczę pióro. *Suszyc. Pieśn. 1, C 3 b.* Ręce w krwi niewinnej omaczacie. *W. Post. W. 282.* Język w piekielnym omoczony jądzie. *P. Kchan. Jer. 112.* — §. 2) Omoczyć co w czym oblać, begießen, beneßen, befeuchten. Mieczem krwią pana swego omoczonym, przebił się. *Warg. Wal. 213.* Naczynia służby ewanielickiej nie bydlęcą, ale krwią rozumnych ofiar omoczyli. *Birk. Dom. 120.* Na twarzy łzami omoczona. *P. Kchan. Orl. 1, 105.* Omoczenie *Rag.* omaka. OMOKNAĆ, f. omoknie *neutr. jednł.*, w koło przemoknąć; *Bosn.* okisnuti, stapatise; *Ross.* обмокнуть, обмокать; rund um naß werden. Włos omokły mirrą. *Hor. 2, 107.* *Min.*, umneßt, umfeuchtet. We łzach omokłe oczy. *Min. Ryt. 1, 177.* *OMOKRZYĆ, f. omokrzy cz. *dok.*, omoczyć czym, oblać; *Vind.* omokriti; *Bosn.* omokritt; begießen, umgießen, umfeuchten. Chmury w mokość obrócone będą i ziemię sam i tam omokrzą. *Fur. Uw. G 2.*

*OMOMICIEL, ob. Omamiciel.

OMOŚCIC cz. *dok.*, mostem okryć, bebrüden; (*Ross.* обмостить, обмашивать обрукować).

OMOTAĆ cz. *dok.*, motaniem uwikłać, bewideln, rund um verwideln; *Rag.* omotatti; *Vind.* obmotati, obmotiti, premotiti, smotiti; *Bosn.* omotati; *Croat.* obmátam, omotavam; *Ross.* обмотать, обматывать. *OMOTACZ, *Vind.* premotovez.

OMOWA, OMÓWIĆ, OMÓWKA, OMOWISKO, OMOWNY, ob. Obmowa etc.

OMROCZYĆ cz. *dok.*, Omracać *niedok.*, mrokiem obwieść, ocimić, verbunfeln, verfinstern; *Vind.* obmrazhit, omrazhiti, omerkni; *Ross.* омрачить, омрачать. Już go na poły srogiej śmierci cień omraca. *Tom. Kol. 84.*

OMRÓZIC, cz. *dok.*, w koło pomrozić, befrieren; *Boh.* omrazyti; *Vind.* omrasiti; *Ross.* обморозить.

OMRUCZEĆ cz. *dok.*, w koło mruząc obejść, ummurren, umgnurren; *Sorab. 1.* wobmorkotzu; *Croat.* obmermravam; (*Ross.* обморочить, обморачивать oczarować).

OMSKNAĆ, ob. Omknać.

OMSZEĆ, f. omszeje *neutr. dok.*, mchem obrosnąć, sple-

śnieć, bemoosen, beschimmeln. *Muscousus*, mchem obrosły, omszony, mszysty. *Mącz. Situs*, pleśń, omszenie. *ib.*

OMULIĆ, *f.* omuli *cz. dok.*, Omulać *niedok.*, mułem abo błotem omazać, mit *Œflamm umjubeln*, *beschlammen*. *Cn. Th.*

OMUROWAĆ, OBMUROWAĆ, *f.* omuruje *cz. dok.*, murem obwieść; *Boh.* obezditi; *Vind.* obsidat, obsydat, okulsidati; *Rag.* obzidati; *Croat.* obzidavam; ummauern. Obmurował a oprowił miasta w żydostwie. *1 Leop. 1 Macch. 14, 33.* Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkaniec albo obmurować. *Szczerb. Szaz. 246. ib. 115.* Miasto dobre obronne i obmurowane. *Sk. Żyw. 1, 354; Bosn. obzidan; Eccl. стѣннатыи.* Obmurowałes go w obronie twojej, iż mu nikt zaszkozić nie może. *Sk. Żyw. 2, 371.* Obmurowanie, *Carn.* obsidje; *Rag.* obzida.

OMURZYĆ *cz. dok.*, oczernić, beschwärzen, umschwärzen; *Bosn.* omrrecciti, očrnniti.

OMUSNAĆ, OMSKNAĆ, *ob.* Omknać.

OMYĆ, OBMYĆ, *f.* omyje *cz. dok.*, Omywać, Obmywać *niedok.*; *Boh.* omyti, omywali; *Vind.* omi, omivati, obmiti, obmitivati; *Ross.* обмыть, обмываю, омываю, омыть, омыывать; w koło pomywać, abwaschen. Rece omywasz zmażawszy sumnienie. *Groch. W. 199.* Z rąk twych brud wodą zmywasz, omyj wprzód sumnienie. *ib. 163.* Grzechy krztem są odpuszczone i omyte. *Gil. Kat. 342.* Omycie grzechów. *ib. 308.* (*cf.* ablucya). — Obmyć się z czego, oczyścić się, sich von etwas reinigen. Chciał się obmyć z tego, iż tyle puinałow u niego znalezione. *Nag. Cys. 64.* (*Ross.* обмылокъ reszka mydła z omycia pozostałego, обмылки mydliny). OMYDLIĆ *cz. dok.*, w koło pomydlić, beifehen; *Vind.* olhefati.

OMYKAĆ, *ob.* Omknać

OMYŁA, *y, ż.*, OMYŁKA, *i, ż.*, omylenie się, błąd, ein Versehen, Irrthum, Fehler; *Boh.* omyl; *Slov.* omyl; *Carn.* smdla, smdlnava; *Vind.* smota; *Croat.* pregrëska; *Ross.* погрѣшность, проруха; *Eccl.* осмотрка, ошибка, недогадка, просмотрѣние. Omyłka się stała, bierzemy jedno za drugie. *Teat. 10. b, 74.* Wszystko to jest wielka omyłka. *Ryb. Ps. 115.* Zła intencya błąd czyni; ale omyłka uwalnia od winy. *Zab. 14, 354.* Omyłka nie czyni winy. *Pot. Arg. 87.* Patrz jak Bóg każdą rzecz ku dobremu końcu przywieść umie, a jaką tu szpetną omyłkę sprosny czart wziął, jako ją i dziś na każdym bierze, kto wiernie ufa Bogu. *Rej. Post. E 5.* (omylił się, oszukał się, omyliła go nadzieja, chybiła go). — (*Ross.* *Prov.* И на старуху бывает проруха; i stary popełnia omyłki). Omyłka w służbie *Ross.* прослуга; omyłka drukarska опечатка. W drukowaniu ciąg wielkich, trudno ustrzedz się omyłek. *Budn. Bibl. praef., Druckfehler.* — §. Omyłka, rzecz omylna, chybna, w czym się mylą; etwas Trügendes, Trug, Täuschung. Uważaj, jak się masz kochać w tych doczesnych omyłkach a w ludarstwach świata tego. *Rej. Post. E e 5.* OMYLACZ *a, m.*, omylnik, oszukacz, podchodzieciel, *supplantator.* *Mącz.*, der Irremacher, Irreführer. Świat ten omylny zawzdy miał takie omylacze a takie zwodniki swoje. *Rej. Post. I i 3. ib. I i 2. ib. M 2.* Omylacze a fałcsnicy. *Rej. Ap. 17.*

Fałeczne wykryty tych omylaczów dzisiejszych, którzy wedle mózgu swego pismo szpocą. *W. Post. W. 134.* Nie słuchajcie tych omylaczów, którzy źle o ziołach piszą. *Syr. 677.* OMYŁEK, *lku, m.*, chwaścik, po którego zjedzeniu zawrót głowy cierpią. *Zoffrant, ob. Szalaj.* OMYLIĆ, *OMÉLIC (*Smotr. Nap. 28*), *f.* omyli *cz. dok.*, Omylać *niedok.*, Omyliwać *frequ.*; *Boh.* omeyliti, omeyljm, meyljm; *Sorab. 1.* woyebam; zwodzić, oszukiwać, w błąd wprowadzić, błędu nabawić, einen irre führen, irre machen. Nazwiska dwóch Słowiańskich krajów podobne do siebie, t. j. Rugia i Russia, często omylają pisarzów. *Nar. Hst. 2, 225.* Nie trudno się omylić, kiedy miłość sądzi. *Morszt. 297.* pobłądzić, irren. Zmysły nasze omylić się bardzo łatwo mogą. *Sk. Żyw. 62.* Omyliła mię droga, *viam alienam pro mea arripui.* *Cn. Th.* Wielki ten medyk uchybił tu brodu, i bardzo się omylił. *Syxt. Szk. 164; Ross.* обмишулиться, обмишуливаться. Omylić się w służbie *Ross.* прослужиться. Wzięłam Wc Panią za tę panią, która jest bardzo grzeczna, ałem się omyliła. *Teat. 38, 15.* Omylić się w czyjej osobie, wziąć kogo za kogo innego, einen vernehmen; *Vind.* preposnati, preposnatife. — §. Omylić, nie odpowiadać danej abo powziętej nadziei, zawód uczynić, zwiesić, einen täuschden. Omylił nadzieję naszą. *Pilch. Sen. gn. 291.* Kto przysięga bliźniemu, a nie omyla, podoba się Panu. *1 Leop. Ps. 14, 5.* Chcąc omylić kupce winne, miewają garnek nowy woniącym winem piérwój dobrze napojony; w tymże dają kosztować wina, które przedają, a będzie pod nosem dobrze woniało. *Cresc. 546.* Bóg sobie dufających nie omyla. *Sk. Żyw. 1, 241.* Herod widząc, że był omylon od mędrców, rozgniewał się. *Biał. Post. 63. 3 Leop. Math. 2, 16.* (że go oni omylili. *1 Leop.*). *Sen* śpiącego omyliwa. *Jabl. Tel. 263.* (omamia, ludzi). Nie jeden powziętą o sobie w młodości nadzieję omylił, nim jeszcze do starości przyszedł. *Ossol. Sen. 72.* Faraonie, nie chciej więcej omylać, byś puścić nie miał ludu. *W. Ezod. 8, 29.* Nie bądź fałcznym świadkiem, a nie omylaj nikogo wargami tweimi. *Radz. Prov. 24, 28.* Obiecował, że mię nie miał zdradzić, ani omylić, gdybym mu myśli moje odkryła. *Baz. Hst. 71.* (oszukać). Omyliła mię wieczera, *non qualem sperabam coenam habui.* *Cn. Th.* Omyliła mię droga, *iter ut sperabam ingressus non sum.* *ib.* Wszak się nie omylę na łasce Pana mego. *Teat. 43, 58.* Omyliła go nadzieja; (*cf.* spadło mu z grzanki; *cf.* jakby mu psi objad zjedli; *cf.* chucha w garść). Bóg omylił ich w tym przedsięwzięciu. *Baz. Hst. 2.* (nie zdarzył im). — §. *Aliter:* Wystawił przed się puklerz, i tak cios omylił. *Dmoch. II. 2, 221.* mylnym, chybnym uczynił, odbił, parował. OMYLNIK, *a, m.*, §. 1) omylacz, zwodzca, der Irremacher, Irreführer. Omylnicy powiadają, że jeden był chrzest Janow i Chrystusow. *Biał. Post. 57.* Zwodniki, zdrajce, omylniki. *W. Post. Mn. 383.* Omylniki, wykrotniki prawdy pańskiej. *Rej. Ap. 13. Hrbst. Lek. K 2.* Ci omylnikowie. *W. Post. Mn. 2, 175.* Jeszcze i drugi błąd tych omylników obalony. *Sk. Kaz. 549.* Sąsiad jego, omylnik, nie ewanielik, znak meki bożej stracił był z krzyża, na gruncie jego; Tarnowski pozwał tego omyl-

nika. *Orzech. Tar.* 105. (cf. heretyk, kaczer). — §. 2) *Botan.* Omylnik, ziele; *asarina. Syr.* 47. *Stein Gundermann.* OMYLNOSĆ, ści, ż.; *Boh.* omylnost; pochybność, die *Zeßbarkeit, Zeßlerhaftigkeit.* Omylnosć była pisarzów, którzy omylnie to miejsce pisali. *Biał. Post.* 58. Przetrwali te wszystkie burzki a omylności świata tego. *Rej. Post. Y y 1.* (chyby, niepewności). Omylnosć pomysłnego skutku nie może mu być przypisana. *Mon.* 76, 59. (uchylenie). OMYLNY, a, e, OMYLNIE *adverb.*; *Boh.* omylny, omylně; §. a) mylący, błądzący, błędliwy, irrig, fehlerhaft. Bóg jest słowny w obietnicach swoich, a żydowie w powieściach swoich omylni. *Biał. Post.* 143. Żydowie Boga omylnym czynią, utrzymując, że Mesyasz jeszcze nie przyszedł. *Biał. Post.* 143. Omylnie mniemanie. *Wiśn.* 190. Szawel z uprzejmego serca, ale z omylną głową, wielką Bogu posługę czynić rozumiał, święte jego zabijając. *Sk. Żyw.* 1, 54. Omylnie to miejsce pisano. *Biał. Post.* 58. — §. b) *Act.* Zwodzący, pochybny, niepewny, täuschend. Ach jako rzeczy omylne człowiecze. *P. Kchan. Jer.* 198. Omylny jest żywot ludzki, a snowi i obłudzie podobny. *Sk. Żyw.* 1, 13. Tu się przypatrz, jako to omylnikom omylne rzeczy. *Weresz. Reg.* 121. Będę omylnym duchem w ustach proroków. *1 Leop.* 3 *Reg.* 22, 22. (fałszywym, *3 Leop.*). Świat ten omylny zawždy ma takie omylaczce i zwodniki swoje. *Rej. Post. I i 5.* Przyjaciel omylny. *Rej. Zw.* 91 b. Boras biały hałunowi podobny, tak iż wielom jest omylny. *Sienn.* 593. *Bilinguis,* dwujęzyczny, niepewny, też mówimy omylny. *Macz.* — §. Gdyby chłop piérwój chcący się oddalić od dawnego pana, a potóm u niego dobrowolnie został, tedy za zwiedzenie zapłaci kopę groszy; i ta kara nazywa się omylna. *Czack. Pr.* 2, 201.

OMYTY, OMYWAĆ, *ob.* Omyć.

O N.

1. ON, ONA, ONO; (*Boh.* onen, ona, ono; *Slov.* on, ona, ono; *Sorab.* 1. won, wona, wono, *G.* jeho, iho, jeje; *Sorab.* 2. woni, won, wona; *Carn.* on, ona, onu, (uně, gune = ów), *G.* njega, *f.* nje; *Vind.* on, ona, onu; *Croat.* on, ona, ono, *G.* nyega, *ga, f.* nye; *Hung.* eü; *Rag.* onni, on, òna, òno, *G.* gněgo; *Bosn. et Slav.* on, ona, ono; *Ross.* онъ, она, оно, (оный ów); *Eccl.* e, ego, он-сий, оньснцл, такой то по имени, такой то, тотъ то, *f.* ей; cf. *ἄδρσάδρσ. gunnen;* *Carn. sup.* gun; cf. *Ital.* uom; *Lat.* homo; *Gall.* homme, cf. on; *Dan.* han; *Graec.* ós, ἦ, ó, *Acc.* óv; cf. *Hebr.* אָנִי hu); *demonstr.*; ów, jener, jener da. Tyśli on jest Eneas, bogini którego Anchizesowi encmu Venus urodziła. *A. Kchan.* 25. Pan idzie, on przy nim; gdy Pan chory, on usługuje, zabiega. *Gorn. Sen.* 276. Gdy Pytagorejczyków kto pytał o przyczynę jakiej ich nauki, tylko odpowiadali: on tak powiedział. *Warg. Wal.* 310; (*ipse dixit, ávρὸς ἑατ.*). Każdy w one słowa Pawła ś. pilnie patrzyć ma. *Biał. Post.* 279. Odpłata i na tym świecie i na onym. *Karnk. Kat.* 295. (na tamtym). Zimie lato ustąpić ma, a zima ono miejsce zastępuje dotąd, aż je onoż lato z miejsca

zasię wyprze. *Podw. Wroz.* 37. Przewieźli go na one stronę morza. *1 Leop. Math.* 16, 5. (*Vind.* na hunei strani; *adject.* hunostranski - na onej stronie leżący). One i one tam się cuda przytrafiają. *Zygr. Gon.* 66. (te a te). Mój on Józef mi zginał, niestety mój Józef; Twój on Józef ci zginał, niestety twój Józef! *Min. Rył.* 1, 275. Znikczemniał bardzo, bardzo się odmienił, Jakoby nie on, skoro się ożenił. *P. Kchan. Jer.* 262. Jużem ci nie on; utarć mi rogów. *Cn. Ad.* 664. On ty, *quisquis es, quicquid tibi nomen est.* *Cn. Th.* — *Neutr.* Ono, jencś. Im ono sroźsze a okrutniejsze było, czym mu grożono, tym większy od wybawionego dank odniesiemy. *Gorn. Sen.* 55. — §. Ono, ono iste: *periphrasis obscœnae vel sordidae rei, ut stercoris, podicis, membrorum quae velantur.* *Cn. Th.* (cf. onaczyć); jencś, (was man beß Wohlstandes wegen nicht nennen mag). Świnie tu były, człowieka na potrzebie nie poznały, a ono (gówno) zwietrzyły. *Dwor. F.* 4. Kręci się, by ono iste w przyrębli. *Rys. Ad.* 26. Chętnie mu dała i gęby i onego. *Burl. C.* 1. *Latini similiter usurpant pronomem illud, ut Catullus aliquoties in rebus, quas pudor nominare vetabat.* *Cn. Th.* — 2. ON, ONA, ONO, *pronomem personale.* 3 *personae;* *Boh.* on, ona, ono, *G.* geho, ho, něho, *gj, nj;* *Ross.* онъ, она, оно; *er, ste, eš;* (cf. *annot. Etymol. Abt. 1g.*). *Gen.* jego et go, jej, jęgo; *Dat.* jemu et mu, jej, jemu, *Acc.* jego et go, *obs.* 'Gi, 'Ji *qu. v.,* cf. *Eccl.* и, вмѣсто него ja, je; *Instr.* nim, nią, nim; *Loc.* w nim, w niej, w nim; *Plur. Nom.* oni, one; *Gen.* ich; *Dat.* im; *Acc.* ich, je; *Instr.* niemi; *Loc.* w nich; §. 1) *Genit.* jego, jej, *plur.* ich; *possessiv.* 5 *pers., setn, thr;* *Carn.* njegov, njegova, njegovu; *setn;* *in relatione ad femininum;* *Pol.* jej = *Carn.* njen, njena, njenu, thr; *Croat.* nyegov, -a, -e, *setn, f.* jej - nyeji, -a, -o, *vel nyihov, -a, -o;* *plur. Pol.* ich = *Croat.* nyihov, -a, -o (2. Pański); *Slav.* njegov, njegova, njegovo, *f.* njezin, njezina, njezino, *plur.* njiov, -a, -o; *Bosn.* gnegov, -a, -o; *Eccl.* еговий, оноговый, до него принадлежащий — Jego to, a nie moja przeze mnie gadała mądrość. *Jabl. Tel.* 75. Zna Bóg, którzy są jego. *Biał. Post.* 120, die setn sind, die Setntgen, die thm angehören. Nieszczęśliwi ludzie na wysokich urzędach; gęba ich, nie ich; ręce ich, nie ich; oczy ich, nie ich; ledwie myśl ich *Lub. Roz.* 220. — §. *Obsol.* 'Jejej - jej, 'jeich - ich. Włożył koronę na 'jejej głowę. *Auszp.* 43. Wszystkie 'jeich chóry. *ib.* 111. — §. 2) *Praecedente verbo, non ponitur* jego, jemu, *nisi in necessitate expressionis demonstrationis, antithesis causa,* jego kocha, a ciebie nie cierpi; jemu dałem, nie tobie, *sed antiqui praesertim poetae, non observant hanc regulam sic stricte ut recentiores:* n. p. Dasz półmisków sto, da on tyło troje; Ty go (jego) upoisz, on woźnice twoje. *Groch. W.* 564. — §. 3) *Praecedenti praepositione, mutatio casuum haec est:* *Gen.* niego, niej, niego; *Dat.* niemu, niej; *Acc.* niego, nią, nie; *Instr.* nim, nią; *Loc.* w nim, w niej; *Plur. G.* nich; *Dat.* nim; *Acc.* nich, nie; *Instr.* niemi; *Loc.* w nich. *e. gr.* Bez niej. *Teat.* 19. b, 54. Do niego, ku niemu, ku niej, przez niego, przez nią, z nim, z nią. *Teat.* 19. b, 54. W nim ufam a ty w niej. Do nich

poszedł. Ku nim przystąpił. Przez nich dokazał swego. Z niemi się złączył. W nich jest jego nadzieja.— *Obsol.* Mimo 'on było innych dosyć. *Biel.* 204. mimo niego. — *Not.* 1) *Saepenumero praepositio, per apocopen contrahitur cum* niego, niemu *in unum*; *e. gr.* dlań : dla niego; doń : do niego; nań, (*Ecccl.* *на нь, на него*) : na niego; oń : o niego; poń : po niego; kniemu : ku niemu; przezeń : przez niego; zeń : z niego; zań : za niego. (*Ecccl.* *в нь : въ него : w niego*). — *Exempla* : Oboje swoje lekce ważąc zdrowie, Ona go (jego), on jęj wzajem się bronili, Ona obrony swęj nie dając głowie, Odbija razy, któremi nań (na niego) bili; On także tarcza składał ją, gotowy I nagieję dla nięj nie żałować głowy. *P. Kchan. Jer.* 556. Wiele mam dlań obowiązków. *Teat.* 18, 50. — §. *Not.* 2) Co go, co ją, co je, co ich, co z niemi, co w nich : którego, którą, które, których, z któremi, w których; *ob. Co.* — §. *Not.* 3) *quoad Instrum.*; *e. gr.* Pocałuj syna twójego, ja nim jestem. *Stas. Num.* 2, 130, idź bitć eś. Wymawiał się Cesarz, że się to nie nim działo, ale że mu omylną sprawę dano. *Biel.* 277. t. j. nie przez niego. — §. *Antiqui saepissime loco* nim, nią, niemi, *ponunt*, im, ją, jemi, imi; *e. gr.* Ta maś święta ma być; ciało ludzkie nie będzie ją (nią) mazane. *Radz. Exod.* 30, 52. Oczyma ludzi od czystości odwracała, przeto też jemi (niemi) płakała. *W. Post. Mn.* 55. Chrystus wiernych nie uczynił synami bożemi; ale dał im moc stać się imi. *ib.* 45. Żwada się zaczęła między nami a imi. *Biel.* 419. Pojmał wojewodę Poznańskiego z jego bratem, aby wojewodę Kijowskiego imi odkupił. *ib.* 150. — ONACZYĆ, ył, y, onaczę; *plebeja et abjecta vox est, qua utuntur ii, qui propriam vocem ignorant, vel non meminerunt, item qui obscenam evitare volunt, hanc substituunt. Subdilitia ergo est et generalis admodum, nec activorum tantum verborum, sed et Neutrorum, Passivorum ac Deponentium vicaria*: Onaczyć, ono abo onako czynić, *illud vel illo modo agere. Apud Latinos agere et facere valde generales voces sunt, quibus si addas: illud, illud, illud, repetitum, utcunque vocem Polonicam exprimes. Ch. Th., machen, thun, dieß und jeneß, so und so.* (*Boh.* *onačjm : inaczę*; *Bosn.* *onoditi*; *Rag.* *ónoditi, si usa, quando non si sà spiegare il proprio vocabulo di quel che li fa*). Onaczy się we drzwi, *i. e.* wchodzi; *sic Apulej.: intra limen sese facit, (er thut herein kommen).* *Observe denique vocem Polonicam usurari etiam compositam: doonaczyć, wyonaczyć, rozonaczyć, odonaczyć, quae simplici verbo ineptiora sunt. Cn. Th. (Vind. ongavim : mówiąc z kim używać zamiast We Pan, on: cf. tykać; cf. Waszeć; Ger. erzen).* ONAÐ *adverb.*; *Boh.* *onudy, onady*; *Bosn.* *onuda*; *Rag.* *onuda, onammo*; *Croat.* *onam, onúd*; *Ecccl.* *онудо*; ono miejsce, on czas, dort, da, jener Ort, jene Zeit. Szedł z onąd precz. 1 *Leop. Math.* 19, 15. Trzy mile od onąd do miasteczka. *Bas. Hst.* 51, *Slov.* *odonad*. Jeszcze daleko ztąd do onąd. *Stryjk.* 36, von hier biß dort hin. Poszedł z onąd. *W. 4 Reg.* 22, 1. Czas, jaki jeszcze nie był od onąd, jako narody być pozeły, aż do tego czasu. *Leop. Dan.* 12, 1. ONAKI, a, ie, ONAKO, ONAK *adverb., Graec.*

ó ἐκείνωσ, illius modi. Cn. Th., owaki. Włod., von dieser Art. Onako, *illo modo. Cn. Th., Croat.* onak. (*Boh.* *onaký inszy, onakost, onaknost* odmiennosc). *ONDZIE, ONDZIEZ *adverb. loci*, tam, tamże, da, dort; (*Carn.* *ondi*; *Ital.* *onde*; *Lat.* *hinc, cf. inde*; *Ecccl.* *оньде, вондѣ*; *Boh.* *onde y onde kedy niekedy*; *Slav.* *ondi : tam*; *Slav.* *onda : w ten czas*; *Croat.* *tada, onda : wtedy*). Jesliby wam kto rzekł: oto tu jest Chrystus, abo ondzie, nie wierzcie. *Sk. Kaz.* 445. Uciekając odciągnął, i pokazał im: ondziez są ci, z któremi myśmy bitwę stoczyli. *Budn. Apoph.* 84. ONĘDY *adverb.*, tamtedy. *Włod., illac. Cn. Th., jenen Weg, da durtz, dort hin*; *Croat.* *onud, onuda*; *Ecccl.* *онудоу*. ONEGA, i, ż., rzeka i jezioro w Państwie Rosyjskim. *Dykc. Geogr.* 2, 259, der Fluß und See Onega. *ONEGDA, ONEGDĄJ, *ONEGDY, *ONGI *adverb. temp.*; (*Boh.* *onehda, onehdy*; (*Etym.* *onego dnia*); *Morav.* *ondyno*; *Slov.* *onēhda, onēhdi, onahdi*; *Carn.* *undan, undāne, unkrat nuper*; *Vind.* *vunou, vounuka*; *Slav.* *onomadnje*; *Bosn.* *ondan, trecchi dan, prikosjutra, onomadne*; *Rag.* *ōndan post tertium diem, onomadne nudius quartus, prikōndan post quartum diem*; *Croat.* *onomadne (cf. Croat. neki dan : przed kilką dniami)*; *Sorab.* 1. *wondé, nedawno, wōndano, wōdanko*; *Sorab.* 2. *wongano, ganno*; *Ross.* *онождни, одномеднись, оножнясь, нажнясь*; *Ecccl.* *иногда aliquando, alias, оногда nudius quartus*; §. a) *indifferens vox ad significandum quemvis praeteritum diem, hesterno excepto. Cn. Th. cf. Germ. nächten. Ablig., neulich.* Ciebie Windelicy poznali Ongi, co się posłuszni być Rzymskim zbraniłi Prawom. *Hor.* 2, 291. *Min.* Gdy się ongi srożyła zima. *Mon.* 76, 1. — §. b) *Sed usu praevaluit significatio nudii tertii, praevechoraj, ebegeßtern.* Widziałem onegdaj kawalera tego wjednej z nią kompanii. *Teat.* 5, 30. Onegdą *Gorn. Dw.* 400. Ongi miał sprzeczkę z nim. *Teat.* 11. b, 8. ONEGDĄJSZY, a, e, ebegeßtrig, vorgēßtrig; *Boh.* *onehdeyši*; (*Sorab.* 1. *wondawschi nuperus*; *Ross.* *ономоднишний, оножняшний*). Masz tedy, nie od onegdajszego dnia, lecz od początku wiary, kazania. *Pim. Kam.* 352. ONICH, ONIKS, u, m., kamień ledwie co przezroczyścoci mający; w kolorze podobny do paznokcia ludzkiego. *Kluk. Kop.* 2, 49; *Carn.* *xyon*; *der Онух.* ONICHOWY, a, e, *Cn. Th., von Онух.* ONIECZYŚCIC, f. onieczyci cz. *dok.*, nieczystym uczynić, osprośnić, onierządzić, verunreinigen; *Vind.* *nevzhediti*; *Ross.* *сквернить, сквернавить, осквернить, осквернять, опоганить, опоганивать.* Żydzi, którzyby się od umarłego poskwiernili i onieczycieli... *Sak. Okul.* 2. Głupiego to zaiste rzecz, dziegeciem onieczyszczonemi rękami, różę do nosa podnosić. *Weryf.* 26. Myśmy wiare od przodków niepokalaną przyjęli; aleśmy ją sami onieczycieli, i pokalaną uczynić dopuścili. *Smotr. Apol.* 15. Tym kacerstwem cerkiew' onieczycieli i oniezbożyli. *Smotr. Apol.* 14. ONIEMIEĆ, f. oniemie cz. *dok.*, niemym uczynić, niemoty nabawić, stumm machen. Człowiek od szatana ogłuszony i oniemiony. *W. Post. W.* 2, 191. *Rej. Post. M m* 2. ONIEMIEĆ, f. oniemieje *neutr. dok.*, niemym się stać, cf.

- omienieć), stumm werden, erstummen, verstummen; *Boh.* oněmjm; *Sorab.* 1. wonemu, vobnemu; *Vind.* obnemeti, obnemuvati, obmutastiti; *Croat.* onemújem; *Bosn.* onjemiti; *Rag.* onjemiti, zanjěmity; *Ross.* онѣмѣть, онѣмѣтъ; *Eccl.* опоу-снѣти [vastari 2], онемѣти, сдѣлаться безмолвнымъ. Jużem oniemiał ratunku wołając. *Ryb. Ps.* 130. Żebyś już narzecie oniemiał przemierzły paplaczu. *Teat.* 24. c. 107. Bodajbys oniemiał z swoją mową. *Teat.* 32, 34. — *Prov.* Oniemiał od srebrnika. *Cn. Ad.* 939. (przedarowano go, żeby milczał; cf. zatkano mu gębę; cf. srelrogorz).
- *ONIEMOCNIC się, *f.* oniemocni się *rec. dok.*, w niemoc wpaść, zachorować, krank werden. Układł się Ammon i oniemocnił się, i tak przyszedł król nawiedzić go. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 6.
- ONIERZADZIC *cz. dok.*, o nierząd przypawić, nierządu nabawić, nierządem onieczyścić, osprościć, verunreinigen (durch Unzucht). Wszystkie kościoły, wypadłszy z swego rządu, onierzadziły się schismą. *Smotr. Ex.* 56.
- ONIEZBOŻYC *cz. dok.*, Oniezbożać *niedok.*, o niezbożność przypawić, gottlos machen. Tym bluźnierstwem cerkwie nasze onieczyścił i oniezbożył, aby nas wszystkich od boga odwrócił. *Smotr. Apol.* 14. Bluźnierstwem cerkiew oniezbożać dopuszczamy mu. *ib.* 70.
- ONIKSZTY, ONISZTY, ów, *plur.*, miasto w wojew. Wileńskim. *Dyke. Geogr.* 2, 240. ONISZKI, ów, *plur.*, starostwo w wojew. Trockim. *ib.*
1. ONO, ono iste, *ob.* On, ona, ono. — 2. ONO, ONOŹ, ONOŚCI *interj.*, oto, owo! schau! siehe! (*Slav.* eno + tam); *per apocopen* on, on tam. *Cn. Th.* Ono demonstrat remota, quae alter non videt; oto repentina vel proxima; owo juxta eum, qui demonstrat, sita. *Cn. Th.* Ono baranek boży. *Budn. Joan.* 1, 36. *Eccum ipsum*, onoż go mamy, oności idzie. *Mącz. Eccl.* онѣмѣца. Ujrawszy ją, onoż jest, palcem ukazały. *P. Kchan. Orl.* 1, 169. Otoż go macie. *Kchow. Wied.* 29.
- ONOMATOPOEJA *Slov.* slownotelka.
- ONUCA, y, ż, ONUCZKA, i, *zdrbn.*, szmat do obwijania nóg w bótach; *Croat.* obojki; Leinwand, die Füße zu bewickeln, statt der Strümpfe in den Stiefeln. *X. Kam.*
- ONURZYĆ, *f.* onurzy *cz. dok.*, Onurzać *niedok.*, ze wszystkim ponurzać, *prop. et transl.*, völlig untertauchen. Jam to jest, dla której ty swą waleczną enotą Onurzał się swym męstwem w złych toniach z ochotą. *Błaż. Tłum.* A 2 b. (cf. ochynać).
- *ONZE, *idem ille*, derselbe, der nämliche. *Cn. Th.*, Magnus, starosta Mazowiecki, onże co był pierwój starostą Wrocławskim. *Biel.* 77.
- *ONZEDMI, *indecl. gra* w karty, z *Franc. Teat.* 24. b, 7.

O P.

- OPACHAĆ, opacha *cz. niedok.*, owachać, verteufen, umwittern, rund um bewittern, beschuppenn; (*Bosn.* opahnuti, ovognati olfacere). Pies na ścierw chodząc niezamknięty, Opacha wszystkie zagony. *Bielaw. Myśl.* B 3 b. Patrzno na tego mędrka, na łeb misterny, Co opachał kawiarnie Paryża i Berny. *Nar. Dz.* 3, 116.
- OPACICHA, y, ż, ksieni, abbatisa. *Mącz.*, die Abtissin;

- Boh.* abbatyše, opatkyně; *Carn.* aflashēza; *Croat.* abatisa, opaticza; (*opaticza*; *Hung.* apátza, mniszka, zakonnica); *Ross.* игуменья. Opacina. *Ern.* 64. Największa między mniszkami, opacicha, maxima Vestalis. *Mącz.* Pochlebey z opatami albo opacichami przyjaźń wiodą. *Kosz. Lor.* 41 b. OPACINY, a, e, od opaciny, Abtissin; *Carn.* aflashzhen; *Ross.* игуменьинъ; (*Boh.* abbatyštwj opactwo zakonnic). OPACKI, OPACTWO, *ob.* Opactwo. OPACZNOŚĆ, *sci, ż.*, przewrotność; (*Elym.* pak, opak); Verkehrtheit; (*Sorab.* 1. wopaczność; *Vind.* opazhnost; *Bosn.* opacina nequitia, pravitas; *Rag.* opacina improbitas; opaccina scelus enorme; *Croat. et Dal.* opachina improbitas, perversitas). W tym niejaka jest rozumu opaczność, nikomu nie chceć być obowiązany. *Gorn. Sen.* 446. OPACZNY, a, e, OPACZNIE *adverb.*; *Boh.* opačný; *Sorab.* 1. wopaczńe; *Vind.* opak, opazhen; *Carn.* napěžhn; *Rag.* opak, -a, -o; *Bosn.* opak, zlocest pravus, opa, zlo inique; *Croat.* opachlyivo torve; *Ross. et Eccl.* opakij, opakъ; na opak, przewrotny, verkehrt. Całe piérwszym opaczne powtarzał relacye. *Mon.* 67, 389. (sprzeczne, przeciwne). Niektórzy tak opacznie gadają, iż słowa ich w przeciwnym znaczeniu brać potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 282. Wszystko sobie tłumaczy opacznie. *Teat.* 23, 89. Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co się drugim podoba; na co się drudzy wzdrygają, to im lube. *ib.* 24. c. 14. Będę lajał wzajemnie; a czytelnik baczny, Niech osądzi, jeżeli w zdaniu mym opaczny. *Nar. Dz.* 3, 123. Opaczny sposobem. *Kłok. Turk.* 119. OPACZYĆ; ył, y, *cz. niedok.*, zopaczyć, *f.* zopaczy *dok.*; (*Boh.* opačiti; *Sorab.* 1. pzewopacznu; *Vind.* opazhiti, prepazhiti, preberniti, prebrazhati; *Bosn.* izopaciti; *Rag.* izopaciti, izopacijvam); przewracać, opakować, na opak wywracać, verkehren, umkehren, umbreñen, verdreñen. Słowa pisma ś. jako wyszpocił i zopaczył inaczéj. *Birk. Exorb. D* 3 b. Heretycy pismo opaczą. *Biał. Post.* 81. Wychowanie pomiesza, wywróci a czasem zopaczy, Co gwiazdy przy rodzeniu chciały mieć inaczéj. *Pot. Arg.* 248. Kiedy król niezgody domowe uspokoić chciał; ali nieodpowiedna śmierć wszystko zopaczyła. *Podw. Sion.* O 3. (*Rag.* izopacitegl depravator, *f.* izopacitegliza).
- OPADAĆ, *ob.* Opaść. OPAD, u, m, odpadnie, opadnienie; *Croat.* opad; daß Fallen, Sinken, Herabfallen. Z Pinda Penejus pienisto się ryje, A swym ciężkim opadem, z subtelnemi wije Gęste chmury dymami. *Zebr. Ow.* 19. (dejectu gravi). Opad ziemi *Vind.* opad semle, podlesina, ein Erdfall. Opad morski, opadnienie morskie, die Ebbe. W porcie tym nawet pod czas opadu morskiego, znajduje się wody na 50 stóp. *Pam.* 85, 1, 425. *Slav.* opadanje morskò; *Rag.* ossek; rekessa. OPADLINY *plur.*, ułomki, Bruchstücke. Przemysł zamek Bytomią lub to na dawnych opadlinach, lub też na jakim innym sposobnym miejscu, wywiódł. *Krom.* 259. OPADŁY, OPADYWAĆ, *ob.* Opaść.
- *OPADZAĆ, *ob.* Opędzać.
- OPADZISTY, a, e, często abo łacno opadający, deciduus. *Cn. Th.*, *Croat.* odpadlyiv; *Bosn.* opadiv; leicht abfallend. OPADZISTOŚĆ, *sci, ż.*, die Abfallbarkeit, daß Abfallen. *Tr.*

OPAJAĆ, *ob.* Opoić.

OPAK *adverb.*, na OPAK, w OPAK, przewrotnie, do góry nogami, przeciwnie, inszym sposobem jak się należy, *verkehrt, umgekehrt*; (*Boh.* opak, naopak, na opak obratiti, na ruby; *Sorab.* 1. wopak, wopako, wopaki; *Sorab.* 2. hopaki, hopazne; *Carn.* napək; *Vind.* naupak, napak, na pezhnu; *Croat.* na opak, (opaka, prechka *impedimentum*); *Rag.* náopáko, (opák *perversus*, opaczny); *Bosn.* na opako; (*Slav.* opaka strana nice, opák zuchwały); *Ross.* опакo, na opako; *Eccl.* opakъ, (cf. *облаче* przecież), *отвернъ, на отворотъ*; cf. *Hebr.* הפך *pervertit*, *ob.* Pak). Rady wielkich monarchów Pan w niwecz obraca, Pan ludzkie myśli opak wywraca. *J. Kchan. Ps.* 43. O nędzny świecie! toć u ciebie wszędy a wszędy opak potrawu stawiają. *Rej. Post. H h 6.* Nic w swym miejscu nie leży, wszystek rząd zmieszały, Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Trag.* 263; *Slov.* Wšecko krížom, na opak idě. Prędzěj się na świecie wszystko opak stanie, Nižliby miał ten umysl podlegać odmianie. *Min. Ryt.* 2, 379. Gdzie opak wszystko się dzieje, Głupi z mądrych się śmieje. *Dar. Lot.* 13. Mądry kontent ze swego stanu; opak głupi. *Pilch. Sen. list.* 53. (przeciwnie zaś). Szatan z P. Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce; pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk.* O 8. (cf. jedni sasa, drudzy do lasa). W tym żeś dawała zapłatę, a zapłatyś nie brała, stało się w tobie opak. *3 Leop. Ezech.* 16, 34. (przeko. 1 *Leop.*). Doznaliśmy te żydy nie być winne śmierci, a owszem opak naleźliśmy, że są sprawiedliwi. *3 Leop. Esther.* 16, 15. (przeko. 1 *Leop.*). *ib.* 2 *Paral.* 20, 11. Chwalebne jego przymioty gani, i opak do ludzi udaje. *P. Kchan. Jer.* 112. (opaczy, opakuje, szpoci). Szczęście koło swoje opak obróciło. *Pasz. Dz.* 23. Niech całe gospodarstwo pójdzie w nieład, niech wszystko przewróci się na opak, mnie to nie obejdzie. *Teat.* 24. c, 62. — §. Opak mu ręce związali. *Pieśn. Kat.* 57. *wspak, auf den Rücken.* Związano opak ku grzbietowi ręce Rzymian. *Lib. Hor.* 68. *Bardz. Trag.* 324. et 428. Dał opak ręce katom syn boży, Niestetyż uwił grzech nań powrozy. *Miask. Ryt.* 57. (*Vind.* opak, poprek, krishama). 1. *OPAKOWAĆ, *ał, uje, cz. niedok.*, zapakować *dok.*; (*Boh.* opakowati *repetere*, naopakowati *saepe repetere*; *Slov.* opakugi *gemino*); *Rag.* opakovatti *improbe facere*; *Bosn.* opakovati *perverse agere*; *Croat.* izpachujem, izpachiti, zpachujem; *Dal.* izopachujem, (*ob.* Szpocić, wyszpocić); na opak wywracać, opaczyć, opacznie tłumaczyć, *verkehren, verdrehen.* Alexander wielki, i dziś Turek, mieszanem ludzi, zopakowali wszystek świat. *Biel. Św.* 155. Wedle wymysłów swoich opakują wołą pańską. *Weresz. Reg.* 14. Odszczerpieney pismo nieują, opakują, wykrcęją. *W. Post. Mn.* 429. *W. Post. W.* 84. Fałsznie targa się na ich poczciwość, opakując onych powściągliwe życie. *Gorn. Dw.* 269. (opacznie udając). Słowo boskie na inny kształt wywracać abo opakować. *Rej. Ap.* 7. Świątości Pańskie u nas ocięto, okaszono, zopakowano. *Żarn. Post.* 41. Boskiego postanowienia skażenie i zopakowanie jest niesprawiedliwe. *ib.* 3, 514. Komu nie jest przemierzły człowiek fałszywy, i słowa

swoje opakujący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118.

2. OPAKOWAĆ, *cz. dok.*, w koło popakować, napakować *bepađen.*

OPAL, *u, m.*, der Opal, klejnot, w którym się wszystkich innych klejnotów znajdują kolory, podług różnego ku światłu obrócenia, wydaje kolor purpurowy, błękitny, czerwony, zielony i t. d. *Kłup. Kop.* 2; 44; *Ross.* кошечий глазъ, *ob.* Kocie oko.

OPAŁ, *u, m.*, pał, palenie, daß Brennen, der Brand; *Boh.* paliwo, zatop, (cf. zatopić); *Croat.* opal *ustigo.* W takim ten dzień, o! nazbyt pracującym długi, Zszedł opale, jaki snadź nie był w Polsce drugi. *Tward. W. D.* 86. upał, die Hitze. Puścił Bóg ogień na Sodomę, i dał na opał straszny miasto. *Sk. Żyw.* 205. (t. j. na pożar). — Opał pokojów dwojaki być może, w drewnie i w węglach. *Kłuk. Dykc.* 1, 9. die Heizung; *Vind. et Carn.* kurjava, (cf. kurzyć, kurzawa); *Ross.* топка, (cf. topić). Drzewo na opał, Brennholz, *Vind.* pezhne druve, nietne druve; *Ross.* истоплье. — *Transl. i Fig.* Opał, ogień, Hitze, Feuer. Rycerska jego odwaga w natarczywych wojennych opalach doświadczona. *Nies.* 1, 42. Nie w takich ja byłem opalach, gdyśmy Minorki dobywali. *Boh. Kom.* 5, 135. Kazał pułkom na odwod z samego opalu bitwy obrócić. *Kłok. Turk.* 245. Wściekły go gniew zapalił, i w owym opale odjął rozum. *Hor. Sat.* 207. (t. j. w zapale). Nieszczęśliwy, kto się gniewowi w pierwszym opale nawinie. *Pilch. Sen. gn.* 160. *Tward. W.* 220. *Suszyc. Pieśn.* 5, 1. (*Ross. obs.* onaza rozgniewanie panującego, a zatym wygnanie i konfiskata; bannicy; опальный skonfiskowany). *Boh.* opalek *titio extinctus*, Löschbrand, głównia zgaszona).

OPAŁAĆ, *ał, a, act. niedok.*; (*Boh.* opalati, zopalati; *Slov.* opalati, zuditi, preopálati; *Vind.* oplati, plati, presoditi, plukati, oplukati; *Hung.* palolni, meg-pallom; *Dal.* ressetam, (cf. reszoto); *Croat.* izchinyam, izchiniti, (cf. wyczynić); *Rag.* rescettati; *Carn.* retam, vihtim; *Bosn.* krusgitti sgitto); a) ze zboża pał, proch wytrząsać, (cf. *Łac.* pala wiejaczka); *aufstauben, den Staub aufschütteln, Getreide schwingen.* Kasza w młynie od grubszych plew oczyści się przez przetak; a na koniec jak zowią opalanie, podrzucając na niece, z której plewy opadają. *Kłuk. Rośl.* 5, 264. (cf. opałka; cf. wiać; cf. opelki). — b) *Transl.* Opalać kogo kijem bić smolno, okładać, (cf. palnąć), *einen anegårben, außsprügeln.* Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kijem. *Ern.* 21. Kijem ich u dworu opalają. *Alb. z Waj.* 19. — c) Opalać sztukę chleba, chciwie kasając jeść, nie ukrywając. *Cn. Th.*, *nachher drauf soß beißen, hmeinfressen.*

OPALENICA, *y, ż.*, miasto w wojew. Pozn., gniazdo Opalińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt im Poßnißchen. OPALACZ, *a, m.*, który co opala; *Croat.* opalitel; *Vind.* ofmojavez, smodnik; der Bebrenner, Befenger, der etwas rund um bebrannt. Opalacz pieców, der Beheizter, Einheizter. OPAŁEK, *łka, m.*; *Boh.* opalek; opalona głównia, ein Löschbrand. Siłukwszy go, z dworu by z mia-

sta, opałkami, ale nie bardzo jasnymi, wyświecili. *Glicz. Wych. H 8.* cf. pałka. **OPALENIEC**, ńca, *m.*, pogorzelec, ein Abgebrannter. *Tr.*, ożga. **OPALIĆ**, *f.* opali *act. dok.*, Opalać *niedok.*; *Boh.* opaliti, opalovati, oćaditi; *Bosn.* opaliti; *Rag.* opaliti; *Sorab.* 1. wopalič, wopalim, wopalu; *Dal.* oppaliti; *Croat.* opalyújem, osmuguyújem, szmudim; *Sorab.* 2. szmalisch; *Vind.* fmoditi, ofinojati; *Ross.* опалить, опалять, опаливать; na około popalić, oparzyć, ogorzałym uczynić, umbrennen, bebrennen, umfengen. Miasteczka opalili, wsi i pola około popustoszyli. *Steb.* 86. Nasi w ten czas Wieliż opalili. *Stryjk. Gon. L 5*; cf. *Ger.* Brandschagen. W kuchni opalić, t. j. geß, kapłuna lub zwierzyne opalić nad piecykiem i ogniem dobrze palającym się, ażeby nie okopcić obracając miernie. *Wiel. Kuch.* 418. Opalić drewno, kij, pałkę, nad ogniem hartować. Parkan z drzew na ostrze zaciosanych, a opaleniem stwardniałych. *Nar. Hst.* 5, 149. Kijem opalonym sztych królowi podaje w samą twarz. *Bardz. Trag.* 51. Chodzi z opaloną pałką. *Bies. A 1.* — Motyl do świecy lecać opala się. *Chmiel.* 1, 1185. er versengt sich. Odwii przedź, niż pióro opalił. *Opal. Sat.* 6. ehe man sich versiebt. Tak gładko skłamał, jak gdyby piórko opalił. *Wol. Dicto glitius*, pierwej niżli słowo wyrzekł, jakoby pióro opalił. *Macz. Cn. Ad.* 1015. — Oparzenie lub opalenie, obrażenie ciała od ognia, lub rozpalonych rzeczy. *Perz. Cyr.* 2, 75; *Ross.* ожора, (cf. ożog). — Nie biegaj w dzień, bo się opalisz. *Mon.* 71, 107. (ogorzysz). Wiatrem opalony. *Pol. Arg.* 190. ogorzały, geschwärzt. **OPALIN**, a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Stadt im Chełmschen. **OPALISKO**, a, *n.*, miejsce opalone, rzecz opalona, etwaß Abgebranntes. Skopconej nawy smutne stoją opaliska. *Dmoch. Il.* 2, 106. Nim Troja się zmieni w gruzy, w opaliska. *ib.* 2, 550. cf. perzyna, pogorzeliško, Ащъ-банен.

OPALISADOWAĆ, *cz. dok.*, palisadami okolcować, oparkanie, okolić, bepallisadiren, mit Pallisaden bezäumen. Pochyłość fortecy zewnętrzna jest mocno opalisadowana. *Pam.* 82, 95.

OPAŁKA, i, ż, a) naczynie, w którym opałają zboże od ździebeł, plew, i t. d. *Dudz.* 48, eine Schwinge, Getreideschwinge, Futter Schwinge; *Boh.* opalka, wopalka; *Slov.* opałka, řičice; *Hung.* palló; *Sorab.* 2. lischawa, (cf. lisica); *Carn.* vehtra, hēbn; *Vind.* veuniza; *Croat.* vejāch, (ob. Wiejaczka); *Sorab.* 1. schwinda; *Ross.* ночвы, ночовки, (cf. niecka); *Ecccl.* ищывы; (cf. *Lat.* pala). W miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakuja z opałki boby albo grochy. Gdy je rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy. *Dmoch. Il.* 2, 25. Kury opałkę z zbożem obsiadają. *Karp.* 5, 114. (cf. opałki) Spokojny, jak opałka za wozem. *X. Kam.* nieustannie trzepie. — *Fig.* Koszałki opałki pleść, wici kręcić, troje widy gadać, weder gebauen noch gestofen, Stroßzug; (cf. drwa, kawy); *Boh.* třesky plesky, třeťy, čač. Niemasz nie w głowie jedno koszałki opałki. *Zabl. Zbb.* 89. — b) Szotowie z opałkami chodzą. *Vol. Leg.* 2, 984. Trageřř, Reřř; kosz do noszenia towarów; cf. krupka, króbkka.

OPALNY, a, e, od opału, Brenn. Niedostatek opalnego i budowlanego drzewa. *Mon.* 74, 682. W opalnym lesie odstęp na dwa, a w budowlanym na 4 łokcie jest wystarczający. *ib.* 74, 708. *Ross.* неопалимый *incombustible*; *Ecccl.* неопалишь *non ustulandus*.

OPALOWAĆ, ował, uje, *act. niedok.*, palami obwieść, ogrozić, umpfählen. *Tr.*

OPAMIĘTAĆ się, *f.* opamięta się *recipr. dok.*, przyjsć do siebie, do pamięci, wieder zu sich selbst kommen. Dotąd się opamiętać nie mogę. *Teat.* 26. c, 71; *ob.* Upamiętać się.

OPANCERZYĆ *cz. dok.*, pancierzem oblec, bepanzern; *Vind.* oboklopovati, pooklopiti; *Croat.* oklāplyem.

OPANOWAĆ, *f.* opanuje *act. dok.*; (*Boh.* opanovati; *Rag.* ovlādati, (cf. władać, władza); *Carn.* poblastim se; *Vind.* voblastitife, pooblastitife, pomoistruvati; *Ross.* завладѣть чѣмъ, осилить, осиливать; *Ecccl.* овладѣти); panem czego się robić, objąć, obsieść kraj, twierdze, cf. ojarzmić, okagańczyć, sich bemestern, zum Herrn von etwas machen, *propr. et transl.* Demetrysz twoje serce opanował. *Teat.* 51. d, 3. Trawisz się, melancholia cię opanowała. *Węg. Marm.* 1, 252. Młodość ją opanowała. *Teat.* 15, c, a, t. j. ogarnęła. Życie, które prowadzę, bardzo mi jest obrzydłe; ale mię opanował nałog. *Teat.* 57, 520. Dyabeł rozwiozłości opuścił go, ale na jego miejsce siedmiu go innych opanowało. *Teat.* 4. b, 86; cf. opętać. Opanowanie, *Vind.* pooblastenje; *Croat.* obladane. Niech go opanuje z jego dyskrecją. *Teat.* 52. b, 111. t. j. licha nich go opęta; der Gufuß hoble ihn. Opanowany filut. *Teat.* 51. c, 50. opętany, ein vertenfelter Spießbuße. Te opanowane kobiety, jak zemsty cheiwe. *Teat.* 9. b, 42. Taka gęba opanowana, że nie dopuści sobie interesu przedłożyć. *Boh. Kom.* 1, 50. (wyparzona, wykлектana). — *Transl.* Pokutę grzeszniku tak opanuj, tak ściśnij, jako tonący chwytaj się tablicy. *Pociey.* 164. (ogarniaj, chwytaj, sobie przywłaszczaj). *§. *Intransit.* Zeslij tego, który ma opanować na wszystkijj ziemi. *Rej. Post. B* 6. (panowanie swoje rozciągnąć). **OPANOWAŁY** = opanowany, opętany, besessen. Wzdy się daj użyć, byś też była skałą, i od jaszczurki opanowała. *Petr. Hor.* F 4 b.

OPAR, u, m, (*Boh.* opar vapor; *Ross.* onapa mąka drożdżami zaczyniona do pieczenia chleba); opał, pał, parzenie, daß Brennen, Sengen. Używaj teraz darów, Któreś ręką waleczną z wojennych oparów Uwolnił. *Pot. Arg.* 302. Jako wół potym śniegi ustąpiły, A chwast i cierpkie żagwie się rozwiły, Opar on jedli surowy. *Tward. Misc.* 101. [ob. Parza 7]; (t. j. rzecz parzącą, trującą). — §. Opar, oparzelina na ciele, Brandschaden am Leibe. W tej wodce pióro omaczając, ten opar maczać. *Szpicz.* 107.

OPARCIE, *ob.* Oprzeć.

OPARKANIĆ, *f.* oparkani *act. dok.*, parkanem opasać, ogradać; *Vind.* oplankati; mit einem Bretterzaun umzäunen, bepflanzen, einschließen, *propr. et impropr.* Podług nich lepiej jest oparkanie miasto, a niżeli go murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Koło, miasto drzewiane oparkanione. *Gwagn.* 500. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparka-

nie albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246. Ogrózenie albo oparkanie dworców. *ib.* 247. Drzewa utożsamiając się jedno na drugie, robią jakoby jakie oparkanie. *Karp.* 5, 138. Zwierzyniec był częścią oparkanionym, częścią okolewanym sośniną. *N. Pam.* 263. Pałac oparkaniony wielkim niedobrym murem. *Gorn. Sen.* 273. — *Fig.* Oparkanizacja go twemi dobrodziejstwami. *Gorn. Sen.* 14. (obsypiesz go, lub też osłonisz go od niebezpieczeństw). Żony Sułtańskie zawsze oparkanione jak owce. *Pam.* 85, 1, 145, zamknięte na około, *eingeschlossen.*

OPARKOCIĆ się, *ob.* Parkocić.

OPARTOLIĆ się, *f.* opartoli się *recipr. dok.*, źle ładajako się ożenie, *sich schlecht verheyrathen, eine schlechte Partie treffen.* Nierzędu tego co za koniec! Marne ożenie w domu; jeżeli się w Niemczech gdzie nie opartolił Przewodni woli rodziców. *Opal. Sat.* 4.

OPARSZEĆ, *f.* oparszeje *neutr. dok.*, OPARSZYWIEĆ, *f.* oparszywieje *neutr. dok.*, parszywym się stać, parchu dostać, *täubig werden.* Doświadczeniem nas tego lata uczą starsze, Ze jeśli się nie wietrzy, w jamie lis oparszeje (oparszeje). *Pot. Pocz.* 106. Siedzisz, gdzie się urodził, ani cię wiatr wywiał, Nie dziw, żeś też z lisem swym w jamie oparszywał. *ib.* 107.

OPARTY, *ob.* Oprzęd.

OPARZELISKO, *ob.* Oparzysko. OPARZELINA, OPARZELIZNA, *y, z.*, obraza od ognia, opalenie, opar, oparzenie, *Brandstaden, Brandwunde, Verbrennung.* Nazywamy oparzelizną, gdy ciało, bądź to ogniem, bądź jaką rozpaloną rzeczą, bądź też wrzącą wodą lub tustością, obrażonym zostanie. *Perz. Cyr.* 1, 125. Lekarstwo na oparzelinę, gdy kto od ognia szwank odnosi. *Haur. Sk.* 584. Próba wody działa się przez zanurzenie ręki winowajcy w wodzie wrzącej bez oparzelizny. *Ostr. Pr. Kor.* 2, 140. OPARZELISTY, *a, e,* gorący, parzący, *heiß, brennend.* Kapusta ma być pod wieczor sadzona, ile dnia gorącego; bo oparzelisty czas mdli ją i zwędza. *Syr.* 1115. OPARZYĆ, *f.* oparzy *act. dok.*, Oparzać *niedok.*; *Boh.* opariti; *Vind.* opariti, obariti, respariti, resvrezhliti, svrezheti; *Rag.* opariti, oparliti; *Bosn.* oparriti, oparliti, oprilliti, operliti, isprlliti, osgeechi; *Croat.* oparujem; *Eecl.* опариваю; (*Ross.* опарить, опаривать umniejszać gorąco w łaźni); warem abo ukropem opalić, *abritzen, bebrühen.* Oparzyć świnię, kura. *Cn. Th.* Cheąc oparzyć kurczęta, umoczysz w ukropie, pióra omkniesz, i dotąd maczać będziesz, póki wszędzie nie oczyścisz, nie naruszając skóry. *Wiel. Kuch.* 419. Jakby go oparzył. *Cn. Ad.* 287. *cf.* jakby go zimną wodą oblał, *t. j.* nagle przerażony, *als hätte man ihn mit Eud beschüttet, so stür er zusammen.* Wyleciał ztąd, jak oparzony, nie pożegnawszy mnie nawet. *Teat.* 52, 48. *et* 55. *b,* 54. (*cf.* zagorzały). Skoczył do swęj zdobyczy, jakby oparzony. *Toł. Saut.* 66. (*cf.* postrzelony). — *§.* *Transl.* Ty, kiedy lato oparza krainy, Obrótne w nocy przywracasz godziny. *Bardz. Boet.* 18. (ożega, zażega, osusza). OPARZYSKO, OPARZELISKO, *a, n.*, oparzyste miejsce, ziemia wodnista nigdy nie marznąca, *nassend und nie fricrendes Erdreich, Sumpf, Rohr; irrigua loca, quae hieme non congelantur.*

Cn. Th. Powiadają niektórzy, iż oparzysko jest wilgotność ziemi własna a przyrodzona, która z niej nigdy nie odchodzi. *Cresc.* 105. Oparzeliska, których grunt, ani stały ani rzadki, jest niedostępnym, stają się równie nieużytecznymi rodzajom wód i ziemi. *Stas. Buff.* 44. Boreas oparzyska stwierdza, w lato niedochodne. *Banial. K.* 2. W jego dolinach cierpkie oparzyska. *Jabl. Buk. G.* OPARZYSTY, *a, e,* a) parzący, gorący, *brennend, brühend.* *Tr.* — b) Ziemia oparzysta zowią, której wilgotność jest wrodzona, a nigdy jej nie odchodzi. *Cresc.* 105. *umpffgeß Land.* Bydłe tuczone na miękkiej i oparzystej paszy, prędko się podbija. *Pilch. Sen. list.* 592. Rzeka błotnista a oparzysta. *Nar. Hst.* 5, 196. Egipt, gdzie Nil oparzysty płynie. *Chrośc. Luk.* 57. Zima niestateczna, mokra i oparzysta. *Haur. Sk.* 4. *et* 25. Wiosna oparzysta. *Tward. W. D.* 2, 110. — c) Oczy oparzyste zaognione, *entzündete Augen.* Oparzysty, *lippus,* oczu płynących. *Volck.* 488. (*ob.* Oko). Z nosa mu ciecze, oczy oparzyste. *Sienn.* 251. *Spicz.* 108. OPARZYSTOŚĆ, *ści, z.*, oparzystość oczu, *die Augentzündung. Tr.*; *cf.* płynienie oczu, *ob.* Oko.

1. OPAS, *u, m.*, pasza, karmia, *Nahrung, Futter.* Odsyłać wieprza na opas do browaru. *Torz. Szk.* 25. Bydło do pracy i do opasu. *Weg. Marm.* 5, 146. *Arbeits- und Maststich.* Gorzej niż wilecy ludzie krwi swej karmią się opasem. *Pot. Zac.* 86. Szukają posługi dla opasu i obłowy niegodziwego. *Pilch. Sen. list.* 24. Okropnej w grobach będą gadzinie opasem. *Pot. Jow.* 11. Książ tych nie kupi nikt, choć będą najtańsze, Leżą molom opasem. *Pot. Zac.*

2. OPAS, *u, m.*, a) opasanie, obwiedzenie, okolenie, osaczenie, *das Umgürten, Umzirkeln, Einschließen.* Cokolwiek nam kiedy o obleżonym Saguncie, lub innych miast opasach, Rzymianie podali pióra. *Nar. Chodk.* 2, 46. *Bela-gerungen.* — b) Obwód, koło, *der Kreis, Umkreis.* Od góry Atlasu, Aż do dawnęj Scytyi ciągłych gór opasu. *Przyb. Luz.* 89. Niedalekie od nieba zlatuje drożyny, Już na opasach światła opiera się. *Przyb. Mill.* 76. Szlaki dziewięćkrotnym opasem zawiera. *Przyb. Mill.* 50; (*cf.* opaska). Opasy nawet miasta, aby w czasie zasłona dla mieszczan nie były, z gruntu poobalali. *Nar. Hst.* 5, 312. *t. j.* opasujące go fortyfikacye, obmurowania, oparkanie, *die rings um gehenden Befestigungen.* Łokci piętnaście całych było go opasem: *mensura roboris.* *Zebr. Ow.* 212. (*w koło, w około*). OPASAC, *f.* opasze *act. dok.*; opasuje *pr.*, Opasować *frequ.*; *Boh.* opasati; *Slov.* opasugi; *Sorab.* 1. wóbkaszam, wobpazuyu; *Vind.* opalati, oppafat, obpafati, prepafati, oviti, obgerniti, obdati; *Croat.* opaszati, opashujem, opassujem, obsztiram; *Bosn.* opasati; *Dal.* oppassati; *Ross.* опоясать, опоясываю; *Eecl.* опоясую; a) pasem obwinać, *umgürten.* Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. *Prov.* Kształny w opasaniu, by gęsie jaje w taśmie. *Rys. Ad.* 52. — b) *Transl.* Obwieść, okolić, otoczyć, *umzirkeln, umkreifen, umgeben, umschließen, rund um einschließen.* Różne dzikie zwierze siecią opasował. *Toł. Saut.* 55. Rozumieją, iż lepiej jest oparkanie miasto, niżeli murem opasać. *N. Pam.* 27, 150. Miasto trojako opasane mury potężnymi.

Tward. Wł. 147. Miasta murami opasywać trzeba. *Hul. Ow.* 215. Morze wszystkie ziemie sobą opasało. *Otw. Ow.* 603. Opaszem we środku skrzydłami nieprzyjaciół. *Bardz. Luk.* 119. Opasanie fortecy, ze wszystkich stron różnemi dzielnicami wojska, ażeby jej oderznąć dowóz wszelkiej żywności i wszelką pomoc. *Jak. Art.* 3, 305. (obsaczenie, blokada). Uczynił opasanie a pobocznicę nad wszystkim domem, na wyż pięć łokci. *1 Leop.* 3 *Reg.* 6, 10. (taflowanie. *3 Leop.*).

1. **OPASĆ**, opadł, *f.* opadnie *med. jedntl.*, Opadać *niedok.*, Opadywać *częstl.*; *Boh.* opadnauti, opadati, opadawati, oprchnauti, oprcham; *Sorab.* 1. wopaduyu; *Vind.* opasti, opadati, opaduvati, se festi, se sefuniti, dolopadati, dolpozhenjati, pozhenjati; *Bosn.* opadati, opasti, pasti; *Rag.* opāsti, opanuti, opadati; *Croat.* opazti, opadati, opadam; *Ross.* опасть, опадать; §. 1. *intransit.* opada woda, rzeka, upada, daß Wasser fällt. Wody, które na dole są, zbieżą, a opadną. *3 Leop. Jos.* 3, 13. (spłyną i zginą. *1 Leop.*). Wzbieranie i opadanie oceanu. *fluxus et refluxus*, wezbranie i opadanie; *Slav.* vžrāt i opadanje morsko; *Rag.* plimma i ossek, plimma i rekessa, fluth und Ebbe, Steigen und Fallen. *Wyrw. Geogr.* 15. Opadnienie morza, bieg ustępującego morza. *Śniad. Jeog.* 250. *Hub. Mech.* 468. Już morze brzeg ma, już się i w swoje zmieszczają Łożyska pełne rzeki, strugi opadają. *Otw. Ow.* 21. Mgła opada, der Nebel fällt. Mgła, która umysł osiadła, albo opadnie, albo rzadziej. *Pilch. Sen. gn.* 308. — *Similiter*: Już noc opada, już dnieje, słońce za chwilę powróci. *Kniaz. Poez.* 1, 259. die Nacht neigt sich, geht zu Ende. — §. *Transitive*: Opadła ich woda, *destituit eos aqua. Cn. Th.*, odeszła ich woda; sie haben daß Wasser verloren; daß Wasser fiel, so daß sie nicht weiter schiffen konnten. Tawła cienka, którą miała, Opadła ją, że tylko w samej gzie została. *Przyb. Orł.* 1, 176. W ciele jego robacy gmerali, a jeszcze żywego ciała z boleścią opadywało. *1 Leop.* 2 *Macch.* 9, 9. — §. 2. Opadać, spadać, herabfallen, abfallen. Ilekróć na ś. Marcina zawołał, tylekróć okowy z niego opadały. *Sk. D.* 337. Opada liście z drzew, (cf. listopad). Wszystkie minęło i jako liść z drzewa opadło. *Sk. D.* 343. Gładkość za czasem opada, Jeden los mając z wiosennemi kwiaty. *Zab.* 12, 57. Najsmaczniejsze są jabłka, gdy przez dojrzałość opadają. *Pilch. Sen. list.* 81. Starzy, jak dojrzałe jabłka opadają. *Prot. Kont. D* 2 b. Lasy z liściami opadają. *Ryb. Ps.* 50. t. j. liście tracą, verlieren ihr Laub. *Similiter*: A ty się chwiejesz, z sił opadasz, ledwie co dychasz! *Teat.* 38, 252. (siły utracasz). Z łaski cesarskiej podnoszą się na najwyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadają na ziemię. *Kłok. Turk.* 95. stürzen wieder herab. Opadła suknia na nim; *in pannulos deflavit vestis. Cn. Th.* 708. Lud wynędzniał, i ledwie opadłemi płaty obdziany. *Stas. Num.* 1, 219. mit abgefallnen Lumpen bedekt. Zda mi się coś, że czlecca twarz ze mnie opada. *Zebr. Ow.* 47. Włosy białe, na ramiona i czoło opadły. *Stas. Num.* 2, 85. auf Schultern und Stirne herabfallendes Haar. Opadają mi włosy, *defluunt mihi capilli. Cn. Th.* 629. Włosów oblecenie albo opadnienie. *Oczk. Przym.* 3; *Croat.* opuznjenje, (opuzn-

nec alopecus); *Sorab.* 1. woszew zlezeno. Opadnienie maciczne, gdy się macica w krok osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. daß Herabfallen der Gebärmutter. — *Chym.* Opadnienie, *praecipitatio*, przypadek, w którym płyny przymuszone są, ciała stałe w sobie rozpuszczają. *Śniad. Chem.* 25. daß Nieberschlagen, die Nieberschlagung. — §. Członek mężki, gdy go włoży w wodę zimną, zaraz opadnie i zslakowacieje. *Perz. Cyr.* 2, 242. fällt wieder zusammen. Opadł koń, spadł z ciała, schudł; daß Pferd ist vom Luder gefallen, vom Leibe gefallen, mager geworden. Przed zimą koń ma być dobrze pasiony, aby przez zimę z ciała nie opadł. *Kluk. Rosł.* 3, 116. Opadnienie albo ochudnienie. *Oczk. Przym.* 2. Nie je, schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mun.* 70, 110. Bardzo w tej chorobie opadła albo schudła. *Ern.* 18. Lekarstwo dla osób słabowitych i opadłych z ciała. *N. Pam.* 11, 204. — §. 3. Opasć na czym, napadłszy osieść, zostać się; auf dem Flede, wo man hingelommen ist, sitzen bleiben, haften bleiben. Piszą, jakoby Czech z częścią ludzi swych, na pustych onych i leśnych grunciech miał opasć. *Krom.* 23. Xiążę Ruski, namknawszy się ku naszym, niedaleko taborem opadł; *castra metatus est. Krom.* 274. er setzte sich mit dem Lager. Reszta żołnierstwa, zamiast dania pomocy swoim, na łupach opadła. *Nar. Hst.* 3, 102. sie blieben beyrn Plündern zurück. Okrety na skałach morskich opadają. *Tr.* bleiben sitzen, stranden. Po Sebastyanie, ostatnim królu, Portugalskie królestwo na piątym Karolu opadło sukcesją. *Tward. Pasq.* 1. (stańło, oparło się). — §. 4. *Active transitive*: Opasć kogo, w koło go napaść, obskoczyć go, obstąpić, najść nań, rzucić się nań; *Vind.* popasti, dotipati, dopopasti; über einen herfallen, sich über ihn hermachen. *Adorior*, dojeżdżam, opadam, przypadam na kogo. *Macz.* Z mieczmi kogo opasć, *gladius adoriri. ib.* Gdy nowy biskup w kościele chciał się wziąć do obrządkowania, przeszły pleban opadł go, wyłajał i nie dozwolił obrządkowania. *Gaz. Nar.* 1, 127. Tysiąc wilków z niedźwiedzmi i lwy pomieszanych, opadło nas. *Otw. Ow.* 567. Nie dawajmy mu pokoju, póki nam tego sekretu nie powie; opadnijmy go. *Teat.* 41. b, 216. Kupido opadł Jowisza, i prosi o pomoc. *Morszt.* 96. (cf. podpasć kogo).

OPASĆ, opasł, *f.* opasie *act. dok.*, Opasać *niedok.*, okarmić, opchać, satt füttern, fättigen, vollstopfen, *propr. et transl.* Spodziewał się nieprzyjaciół gotowym obłowem w kraju naszym się opasć. *Tward. W. D.* 64.

***OPASIECZYĆ** *f.* opasieczyc *act. dok.*, opasać, otoczyć; einschließen, umschließen. Trzy okręty nieprzyjacielskie Rzymianin w koło opasieczycy. *Chrośc. Fars.* 209; cf. pasieka.

OPASKA, i, ż, obręcz, wieniec, rzecz drugą opasująca; *Boh.* opasek; *Vind.* opafs, obpafs, opafek; *Ross.* опоясание, опояска; *Eccl.* опоясано, опояска; ein Gürtel, ein Band, eine Binde rund um etwas herum, ein Reif. Opaski u armaty, refy, krańce, są i dla ozdoby i dla mocy. *Archel.* 3, 60. Żeby armata leżała w łożu swoim ciasno, przydano czopom opaski, to jest, krążki opasujące czopy przy armacie. *Jak. Art.* 1, 219. et 3, 125. Opaska koło bazy. *Chmiel.* 1, 78.

OPASKUDZIĆ, *f.* opaskudzi *act. dok.*, w koło popaskudzić, *ruud um besfmuigen*; *Bosn.* oghnusiti; *Ross.* обмарать, обмарывать. Są owoce na pozór śliczne, a tym czasem Smrodem usta i język opaskudzi kwasem. *Pot. Arg.* 68.

OPASNICA, *y. ż.*, pas, der Gürtel. Na chore noszono od ciała s. Pawła chusty i opasnice. 1 *Leop. Act.* 19, 12.

OPASNY, OPASZNY, *a, e*, opasany, z pasem, gegürtet. Wdzięki nieopasne. *Nar. Dz.* 1, 30; (*not.* «malarze Wdzięki wystawują w szatach wolnych, pasami nieściąganych»). Nieopasne narody z Afryki, *discinctae. A. Kchan.* 237.

OPASUJE, *ob.* Opasać. OPASZ *adverb.*, samopas, wolno, frei, zügelloß. I to zaś z miłości pochodzi, że opasz puszczonym językiem pisma nasze opaczynym wykładem obracacie? *Smotr. El.* 50.

OPAT, *a, m.*; *Boh. et Slov.* opat; *Slov.* opatka opacicha, kpati; (*Boh.* geptska mniszka, zakonnica); *Vind.* apt, appat, (apatinja; opacicha); *Carn.* appat, apt, oppat; *Sorab.* 1. abt, *f.* abtżka; *Croat.* abash, *f.* opaticza, (*vulgo* zakonnica); abatisha; *Hung.* appat, apat, apatur, *f.* apátza; *Dal.* oppat; *Slav.* opat, *f.* opaticza; *Rag.* opàt; *Bosn.* opat, *f.* opaticza; (opatia, manastir; klasztor); *Ross.* игумень, (аббатисса ksieni); *Ital.* abbate; 1. z *Lac.* abbas, (*Etyim. Syriac.*); der Abt. Archimandryta, czyli opat. *Steb.* 2, 453. (prałat nad opatstwem przelożony). Opatem być *Ross.* игуменствовать, игуменить. (*Prov. Slov.* Mnich tak odpoweda, gako mu opat spiwa; jakie zapytanie, taka odpowiedź). Kiedyby opat kostek przy sobie nie nosił, tedyby mnichy w nie niegrały. *Rys. Ad.* 28. wie der Abt, so die Mönche; wenn der Abt die Würfel auflegt, hat daß Convent Macht zu spielen. (cf. jaki pan, taki kram). — 2. *Botan.* Opat, gatunek Euforbii, *Euphorbia Myrsinites. Kluk. Dykc.* 1, 213. Opatiek wielki, mlecz wilczy wtory, *tithymalus Myrsinites foemina*, Wolfsmilch; Weiblein. *Syr.* 1488. Mlecz wilczy morski, Opatiek mniejszy, *tithymalus parvulus*, *Esula marina*, Meer-Wolfsmilch. *ib.* 1489. OPATOW, *a, m.*, miasto w Sandomirsk. *Dykc. Geogr.* 2, 240. eine Stadt im Sandom. OPATOWEK, *wka, m.*, miasto w Kaliskim. *ib.* eine Stadt im Kalisch. OPATOWIEC, *wca, m.*, miasto w Sandomirskim. *ib.*, eine Stadt im Sandom.

Pochodź *opacicha*, *opatstwo*, *opatski*, *kuropatwa*.

OPATROWAĆ, OPATRUJE, *ob.* Opatrzyć. OPATRZNIĘ *adverb.*; *Boh.* opatrne; *Rag.* opázno; *Eccl.* опасно; z opatrywaniem, opatrując, pieczołowicie, ostrożnie, rozważnie, przezornie, vorsorglich, vorsichtig. Już opatrniej i mędrzej sobie poczynali, a niż pierwej. *Biel.* 106. Dawid opatrniej się sprawował, niż wszyscy służebnicy Saulowi. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 30. Opatrznie co czynić *Eccl.* опасствовати. Nieopatrzenie a głupie to czynili. *Warg. Wal.* 34. *Żarn. Post.* 3, 612 b. Kto nieopatrzenie czyni, w szkodę popada. *Rys. Ad.* 26, unvorsichtig. OPATRZNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZNOŚĆ, *ści, ż.*; *Boh.* opatrnost, rozšafnost; *Slov.* opatrnost; *Carn.* previdnost, (*ob.* Przewidzieć); *Vind.* skerb, oskerbnost, poskerblivost; *Rag.* prividjenstvo, opaz, opaza; *Croat.* opàza; *Bosn.* opaza; *Ross.* опась (opieka, obrona, protekcya), опаство, опасение, оглядка, промышленность, промысль, (cf. przemysł); *Eccl.* опасность, опасеніе ostrożność, облюденіе;

opatrywanie, pieczołowitość, ostrożność, zabiegłość, rozważność, przezorność, die Vorsorge, Pflege, Vorsicht, Behutsamkeit. Miasto i z przyrodzenia i z opatrności ludzkiej bardzo obronne. *Warg. Cez.* 69. Chory ozdrowieć nie może, bez opatrności i leczenia. *Petr. Pol.* 71. Grzechy drugich, którym się mogło zabezpieć opatrnością naszą, za nasze własne się poczytują. *W. Post. Mn.* 91. Był strofowan od starszego dla nie wiem jakiejś nieopatrności, w co częstokroć wpadał, iż chodził, jakoby od zmysłów oddalony. *Wys. Aloj.* 285. Dosyć nieopatrnie w rzeczy swęj postępują, a sami siebie i insze nieopatrności zwodzą i oszukawają. *Żarn. Post.* 3, 612 b. — §. Opatrzność *raz' szopje*, opatrność Boska, najwyższa opatrność; *Eccl.* богосмотрение, die Vorsehung. Opatrzność boża, ona wszechmocna moc boża, która niebo i ziemię, ze wszystkim stworzeniem jako w ręku jakich trzyma i rządzi. *Kat. Gd.* 17. Opatrzność dlatego nazywa się, iż dla rzeczy najniższych postanowiona, jakoby z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie upatruje. *Bardz. Boet.* 176. Jest opatrność, którą wznasza lub poniża mocarstwa. *Gaz. Nar.* 1, 255. Żyć z jałmużny, jest to nosić barwę opatrności. *Zab.* 5, 42. *Teat.* 4. b, 36. OPATRZNY, *a, e*; *Boh.* opatrny, rozšafný, (cf. szafować; cf. rozgarniony); *Slov.* opatrní, opatrný, pilný; *Vind.* skerboviten, sbatliu; *Bosn.* opazan, koji stoji svarh sebe *providus*; *Rag.* providni; *Croat.* opazen, preszkerbliv; *Ross.* опасливый, опасный, запасчивый, (cf. zapas); o przyszłość pieczołowity, przezorny, obaczny, zabiegły, ostrożny, vorsorgend, vorsorglich, vorsichtig. Nieopatrny dalej nad dzisiaj nie zasięga. *Fredr. Ad.* 44. Głód wszędzie był wielki; jednak Kazimierz W. jako był opatrny, miał pełne stodoły i szpiechlerze zboża w każdym imieniu. *Biel.* 198. Sebastyan był mądrym, w mowie prawdziwym, w radzie opatrzynym. *Sk. Żyw.* 1, 44. Czemuż od nas nie ma być słuchan język skromny, czysty, opatrny, prawdziwy? *Eraz. Jez. I i 7 b.* Ludzie proste i nieopatrne zwodzą. *W. Post. Mn.* 510. Opatrzny wożny. *Herb. Stat.* 220. *titulus.* — *Passiv:* Kazał go podać w opatrne więzienie. *Kraj. Chim. A 4 b. t. j.* w dobrze opatrzone, in ein wohlverwahrtes Gefängniß. Od nieopatrnej i rozpacznej śmierci uchowaj nas Panie. *Modl. Gd.* 106. (nieopatrnej, nieprzygotowanej, bez dyspozycji). Komu chorobę na kamień nieopatrna przygoda rządzi, iż go rodzice mieli, gdyż dziedziży; niech... *Oczk. Przym.* 423. (której zapobiedz niepodobna). OPATRZOWNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZYĆ, *f.* opatrzy *act. dok.*, Opatrzeć, Opatrować, opatruje *niedok.*, Opatrywać *frequ.*; 1. upatrywać, patrząc dochodzić, obaczyć, oglądać, ersehen, zu ersehen suchen, befehen. Opatrz królu człowieka mądrego, i przeloż go włodarzem Egiptu. 1 *Leop. Genes.* 41, 33. Żadnej z córek, a pokój nie puścić Dyonizy, aż dobrze, jeśliby jakiej zdrady a broni nie nosiła, opatrzył. *Warg. Wal.* 341. Opatrzność z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruje. *Bardz. Boet.* 176. (widzi, ogląda). Rozmagał się on człowiek, a gdzie twarz swą obracał, aby opatrzył, drżało wszystko, co pod nim było widziano 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3. (aby spojrział, oglądał). — 2. Obmyślić, za-

biegłość mieć, staranie mieć, besorgen, versorgen, veran-stalten, versehen; *Boh.* opatřiti, opatrowati, ostarati; *Slov.* opatruęi, zaopatruęi; *Sorab.* 1. wobhladam, wobstaram; *Carn.* preskerbeti; *Vind.* oskerbeti, poskerbeti, preskerbeti, saskerbeti; *Croat.* prezkerbiti, prezkerblyujem, preszkerblyujem; *Rag.* providiti; *Ross.* промыслить, промышлять, снарядить, снаряжать (cf. narządzić), снабдить, снабждать, снабжать; *Eccl.* опасаю, стрегу. Klucznik łecie ma zawsze przed objadem opatrować, aby chłodne piwo do stołu bywało. *Haur. Ek.* 38. W każdym przypadku opatrzyło człowiekowi niebo pociechę i pomoc. *Stas. Num.* 1, 202. (zrządziło). Przyszłe rzeczy upatruj i opatruj. *Cn. Ad.* 982. Drugich opatrujesz, a sam tego bardziej potrzebujesz. *Cn. Ad.* 212. *medice cura te ipsum.* Ten co opatruje wielbłąda... *Kłok. Turk.* 202. Opatrując rany głowie zadane, trzeba mieć przy opatrywaniu fajerkę z ogniem. *Perz. Cyr.* 2, 14. Umiała służy opatrzac, potomstwo swoje rozrządzić. *Birk. Zyg.* 48. die Dienerschaft versorgen; *Eccl.* строительствовати кого, призрање имѣть о комъ. Każdy, byleby dobrze służył, na całe życie zyskał uczciwe według stanu swojego opatrzenie. *Kras. Pod.* 2, 195. Versorgung. Zofia będzie miała swe opatrzenie. *Teat.* 18 80; *Ross.* снабждение, снабдение. Duchowni, trzymający opatrzenia duchowne. *Herb. Stat.* 30. t. j. beneficja. Opatrzenie albo solaryum podskarbięgo ma być tysiąc złotych. *Herb. Stat.* 66. t. j. pensja. — §. Opatrzyć kogo czym, albo w co przyrzadzić mu, einen wemil versehen; *Boh.* zasobiti, (cf. przysposobić); *Vind.* oskerbet; *Ross.* запасть, запасть (ob. Zapas), припасть, припасть, надѣлнить, надѣлнить. Opatruję potrzebami dom. *Cn. Th.* Wziąwszy go do siebie, odziewał i wszelkimi rzeczami opatrywał. *Teat.* 5, 6. Słabośmy się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali. *Cn. Th.* 442. Bóg opatrzawa (opatruje) pożywieniem każdego. *Wióbl.* 326. Niech cię Bóg opatrzy; ob. z Panem Bogiem! Niechaj się dadzą rodzice opatrzeć tą sprawą, żeby więcej się starali synom swym o rozum niż o ciało. *Glicz. Wych.* F 4. (niech przyjmą tę radę). — §. Opatrzyć na co, albo od czego, przeciw czemu, gegen etwas vermahren, sichern; (*Ross.* опасть, опасть ochraniać, опасться strzedz się). Jerycho zamknięte i opatrzone było. 3 *Leop. Jos.* 6, 1. (oprawne. 1 *Leop.*) Miasto murem opatrzone. *Prot. Kont.* C 2. (obwarowane, warowne). Opatrzyć się od niebezpieczeństwa, praecavere ab insidiis. *Mącz.* Po onym zachwyceniu tak był na cielesne pokusy opatrzone, iż był w tej mierze jako umarły. *Sk. Zyw.* 2, 205. Takem to opatrzył, a me ita praecautum. *Mącz.* OPATRZYCIEL, OPATRZNIK, *OPATRZOWNIK, a, m.; *Boh.* et *Slov.* opatrownik; *Vind.* oskerbnik, preskerbnik, saskerbnik, oskerblik; *Carn.* preskerbnik; *Rag.* providionik; *Croat.* preszkerbitel; *Sorab.* 1. wobstaraczer; *Ross.* снабдватель; opatrujący co, staranie koło czego mający, der Vorsorger, Verserher, Versorger, Versorger. Kupiec jest jakoby wszystkich ludzi szafarzem, opiekunem, opatrzycielem. *Petr. Ek.* 128. Bóg jest opatrzyciel onęgo, który oddawa łaskę. 1 *Leop. Syr.* 3, 33. Ktoś jest stworzycielem, ten też jest opatrzycielem. *Hrbst. Nauk.* B b. Opatrzyciele

miast i Rzpltych. *Rej. Post. M* 2. (rzadcy). Obrońca i opatrzyciel urzędu. *Szezerb. Sax.* 144. Opatrzyciele kościołów, plebani, opaci, mogą-li za jakim niedostatkiem rzeczy kościelne zastawić? *Sax. Tyl.* 101. Opiekunowie albo opatrzyciele, którzy sieroty mają w swej opatrności. *Chelm. Pr.* 59. Takie opiekuny nie są opatrzycielmi albo kuratorami dóbr sierocinych, którzy mają umysł, aby więcej sobie pożytku, niż sierotom nabywali. *Groick. Obr.* 4. Opatrznik pszczeli. *Cresc.* 597; *Boh.* opatrownjk wčel; der Bienenwärter. *Provisor*, opatrznik, opatrzownik, urzędnik, sprawca. *Mącz.* OPATRZYCIELKA, i, ż.; *Boh.* opatrownice; *Vind.* oskerbniza; *Rag.* providioniza; *Ross.* снабдвательница.

OPATSKI, OPACKI, a, ie, od opata, do opata należący, Abt̄, abteylsch; *Ross.* обатскій, игуменскій, игуменовъ, архимандритскій. OPATSTWO, OPACTWO, a, n., die Abtey; *Boh.* et *Slov.* opatstwo, (*Boh.* abbatysstwj opactwo zakonne); *Hung.* apaturság; *Sorab.* 1. abstwo; *Carn.* oppatya, (oppatovina census abbatialis); *Vind.* apazhe, apatnia; *Rag.* opatya, opattia, opatstvo; (*Bosn.* opatja, manastir = klasztor); *Croat.* opatszto, opatià; *Ross.* аббатство, игуменство, архимандрия; *Eccl.* аббатия. Oliwa, sławne opactwo Cysterskie. *Dyke. Geogr.* 2, 257, ob. Opat, Opacicha.

OPAWA, y, ż., miasto w górnym Śląsku. *Wyrw. Geogr.* 2, 238, Troppau in Schlesien; *Boh.* Opawa. *Adject.* OPAWSKI, a, ie, *Boh.* Opawský, n. p. Opawskie księstwo. *ib.* Piwo Opawskie. *Syr.*

OPCHAĆ, f. opcha act. dok., Opychać niedok., otłoczyć, natłoczyć; *Vind.* obhatiti, opilati, satikati, satekniti, sapreti; rumb anstopfen, voll stopfen; (*Boh.* opichati = pinsare, opicharna = pistrinum). Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpierają. *Pilch. Sen. gn.* 221. Opechawszy obzarstwem wieczornym żołądek... *Hor. Sat.* 168. *Perz. Lek.* 259. Coż na tym, czym brzuch tam opehasz, kiedy wszystko pójdzie w przepaść? *Pilch. Sen. list.* 4, 48. Zbytнім opychaniem ciała duch słabieje. *ib.* 1, 112. Opycha się on nad miarę, i żarłocznie łąduje swój kałdun rozdęty. *ib.* 347.

OPCYA, yi, ż., [z łac. optio = prawo lub wolność wyboru; die Wahl, Vorbehalt der Wahl. 3]; n. p. Przy sprzedaży Starostw powinniśmy na ewikeya, opcyą i powrót kosztów wzgląd mieć. *Gaz. Nar.* 1, 401.

OPECINNY, plur., peta, JEFFELN. Co jest żył, stawów w mym ciecie, Z nich mam opecin tak wiele. *Dar. Lot.* 2.

*OPEDAC contr. = opowiadać, opowiadać; ob. Opowiedzieć.

OPĘDZIĆ, *OPĄDZIĆ f. opędzi act. dok., Opędzać niedok.; §. 1 a) obiedz, pędzić w koło czego, umlaufen, umtreifen. Słońce, które trzystakroć do roku i więcej, świat ten opędza. *Pot. Arg.* 376. Zaś miasta i każdego nie opędził grodu, chcąc go od posłuszeństwa twojego odłudzić? *Pot. Arg.* 134. Niemasz świata, na którym ja nie wojo-wałem, Memi ziemię tryumfy opędziłem całą *Bardz. Luk.* 31. — §. Obwieść, otoczyć, umgeben, umringen. Jest kościół lasem zewsząd opędzony; quod undique silva claudit. *Żebr. Ow.* 19. Opędzone trzcina nogi, incincti. *Żebr. Ow.* 344. Mnie staremu już głowę opędził wiek siwy.

Niemc. P. P. 35. t. j. suto oprószył, daß graue Alter hat schon mein Haupt rund um weiß gefärbt. Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych prędzej nad lata głowę moję opędził. *Nar. Chodk.* 2, 67. — b) Opędzać co czym zbywać, odbywać, abfertigen, hinhalten mit etwas, sich entledigen, bestreiten. Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. *Ostr. Pr. Pol.* 1, 44. Kto nie jest obzartym, Opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Nie jest ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. *Mon.* 75, 279. — §. 2. Opędzić co od czego, odejmować, bronić, gegen etwas wehren, verteidigen. Ojczyznę od Tatarów, Turków, Moskwy, Wołochów opędzali. *Warg. Cz. praef. c.* Opędzić się komu s odjąć mu się, sich jemandes erwehren, ihn abtreiben. Prawieśmy się na koło jako w studni kilkom Wściekłym psom i drapieżnym opędzali wilkom. *Pot. Pocz.* 45. Nie mogła się opędzić chłopcom. *Teat.* 10, 44. Przedpokój pełny dłużników, że nie można się opędzić. *Teat.* 37, 275.

OPĘKACIEĆ, ob. Pękacieć.

OPĘKLI *plur.*, obsiewki, obsiewiny, posład, przesiewki. *Cn. Th.* Ueberkehr, außgeschüttete Körner, Abfalsel; cf. opałka, cf. opałać.

OPĘLZNAĆ, *f.* opęlnie *neutr. jednł.*, (cf. *Boh.* opelichati pennas ponere; *Croat.* opuznjenje lasnih alopecia). Stracić barwę od ognia, od słońca, nieco ogorzeć; teraz mówią spełznąć, ale w różnym trochę znaczeniu. *Włod.*, unſcheinbar werden, seine Farbe verlieren. Często mu starość odetnie i swym Auster wiewem, Często pluta i powietrznym opęlnie wylewem. *Zab.* 15, 157. *Kniaż.* Porzuć członki opętle, czas ci nowych dostać. *Zab.* 15, 159. *Kniaż.*

OPERA, *y, ż*; *Boh.* spewohra *spiewogra; *Vind.* opera, pietnu godersku jigranje, skasaunu pietje, pietnu sgle-dalithe; *die Oper*; poema dramatyczne do śpiewania przystosowane. *Kras. Zb.* 2, 278. *Gol. Wym.* 445. Utrzymywał Włoskie opery i komedye. *Pam.* 83, 2, 49. Na operę pojechali. *Zab.* 3, 132. OPERACYA, *yi, ż* działanie, dzielna moc. *Sk. Dz.* 636. Operacye wojenne. *St. Ob.* 2. Operacya cyrulicka, urzynanie, wyrzynanie.

OPESKIE, starostwo w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240, eine Starostie im Wiln.

OPĘTAĆ, *f.* opęta *act. dok.*, Opętywać *frequ.*, opanovać niby w pęta wzięwszy, osieść kogo; *Boh.* opautám, pauty okowam; *Ross.* опутать, опутываю; einen beſſzen, ihn zum Befessen machen. Komu zagniewaną pierś pomsta opęta, na nie już nie pamięta. *Pot. Arg.* 171. Niech dyabeł już opęta do ostatku. *Mat. z Pod.* 62. (bierz dyable mniej, wzięwszy więcej; wzięwszy konia, weź i bież). Gdy lud widzi nadzwyczajne grymasy i łamanie się, sądzą takiego człowieka być opętanym, beſſen, czyli od czarta nagabany. *Perz. Lek.* 190. *Krup.* 5, 618. (cf. obses); *Sorab.* 1. wobstehnené; *Vind.* obſejen, poſejen, obſiedan; *Croat.* vragometen, vragometnyak; *Rag.* vragoduh, vragodusejan, (cf. wróg); *Ross.* бѣснуетый; *Eccl.* бѣсиль, (ob. Bies). Opętany być *Eccl.* бѣсноватися, бѣснати са. Baby opętane *Eccl.* кликуши. Opętanie, szaleństwo dyabelskie, *daemonomania*. *Krup.* 5, 616. *Perz.*

Lek. 193, die Befessenheit. W opętanych już nie wierzą. *Haur. Sk.* 426. *Opal. Sat.* 18. Od złych duchów opętani bywali. *Birk. Dom.* 164. — §. Czy wszyscy kaci opętali pana mego? *Teat.* 29. c, 3. Krzyczy, jak opętany. *Zab.* 15, 189. Opętana baba. *Teat.* 7. c, 60. Nikt go nie przepije, opętana głowa. *Mon.* 68, 77. (ze katy mocna, tęga). OPĘTANIE *adverb.*, szalenie, verzweifelt, rasend. Opętanie się zakochał w niej. *Teat.* 30. c, 6. et 1. b, 9. OPĘTANIĘC, *ńca, m.*, szaleniec, ein Befessener, ein Rasender. Kogut piał jak opętaniec. *Zab.* 13, 278. *Treb.* Śmiać się muszę z tego opętańca. *Teat.* 52. b, 51.

OPIAĆ, ob. Opiewać.

OPIAĆ, *f.* opnie *act. dok.*, Opinać *niedok.*, ociągać, rozpiąwszy oblec, w koło przypiąć; *Bosn.* obostriti; um etwas herum spannen, rund um aufspannen, aufstecken, umstecken, umbinden. (*Vind.* opietjati = ograniczyć, określić; opietje = okres, powiat; *Carn.* opanka = trzewik do sznurowania; *Lat. med.* banchus; *Dal.* òpna; *Rag.* òpna, òpniza; *Bosn.* opniča, mrjesgica od utrobie omentum). Bindą opnij te oltarze. *Nag. Wirg.* 517. Oltarz bogini wieńcami opięto. *Pot. Syl.* 408. Wawrzynami Tebanki opinają głowy, ornant. *Zebr. Ow.* 142. Głowy opnijcie wawrzynem, innectite. *Zebr. Ow.* 141. Włos bluszczowym wieńcem rozstoczony Opiąwszy Kalliope... *Zebr. Ow.* 115. Koronet opiąć. *Teat.* 15. e, 45. Płaszcz znamienitym zanklem na sobie opięła; *fibula mordebat vestem.* *Zebr. Ow.* 198. Suknia opięta, opięto leżąca, ciasna; *Ross.* шепеткий; ein knapp anliegendes Kleid, eng, wie aufgespannt, wie aufgegossen. Zupan ciasny i opięty na nim. *P. Kchan. Orł.* 1, 79. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Opięto się trzyma. *Mon.* 69, 603. Dla stroju czynią się niewolnikami; wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie mogą. *Teat.* 27. b, 12. Lubiący ciasne opięte suknie, trzewiki *Ross.* шепетливый, шепетный. Para trzewików niegładko na nodze opiętych. *Mon.* 69, 690. Trzewik opięty. *Xiadz.* 19. (cf. *Vind.* opanki = trzewiki kapucyńskie). — §. *Transl.* Rzeki i kałuże mroźne lody opięty; *concreta flumina.* *Krom.* 696. haben sie starren gemacht. Wisła lodem opięta. *Krom.* 241.

OPIATA, *y, ż*, lekarstwo z opium sporządzone, ein Opium; w szczególności opiata w aptece, pewna zaprawa, służąca do chędożenia zębów. *Magier. Mscr.*

OPIĆ się, *f.* opije się *recipr. dok.*, Opijąć się *niedok.*; (*Boh.* opit, opigeti, ochlastati se; *Slov.* opigeti se; *Sorab.* 1. wopiyam szo; *Vind.* vpianitise, opianitise, prepianitise; (opiti, obpivati = odpić); *Bosn.* opitise, opoitise; (opiti, opojiti = opoić; *Ross.* опить, опивать pasorzyci, опиться pić na umor; оливки niedopiwiki); oblać się trunkiem, sich voll saufen, antrinken. Szlacheckiego opiewszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny idąc śpiewa. *Zab.* 9, 144. Na tym morzu, jeśli nie zginie, to się wody opije, nagrażnie, a prawie się jako mięsopustna kiszka nadmie. *Rej. Zw.* 157. (ożłopa się). — *Fig.* Pychą się opijają, rozpusta ich psuje. *Jabl. Tel.* 19. upijają się.

OPICH, *u, m.*, *Boh.* apich, potocznik; *Vind.* opih; *Carn.* apih; *Slov.* miřjk; *Sorab.* 1. mērik; *Croat.* opēh; *apium*, der Eppich. Opich błotny, wodny, żabny, der Wassereppich.

Syr. 1078. *Cresc.* 275. Opich, *buhon*; gatunek tego rodzaju jest galban. *Kluk. Dykc.* 1, 88. Ubrawszy w różne skroń i w opichy. *Anakr.* 65.

OPIĘC, opiekł. *f.* opiecase *act. dok.*, Opiekać *niedok.*; *Boh.* opesy. opekatı; *Sorab.* 2. hopáz; *Vind.* opezhi; *Rag.* opeschi, opesijvam; *Croat.* opěchem; *Eecl.* опекаю; na około upiec, bebraten, rund um abbraten. Pieczenia opieka. *Dwor. H* 2. Piersi kosów opiekane. *Zub.* 8, 544. Opiekane migdałki przechodzą w smaku marony i kasztany. *N. Pam* 17, 212. — *Fig.* Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Parz.* 122. (*Croat.* opěka + cegła).

OPIĘCIE, *ob.* Opiąć.

OPIĘKA, *i. z.*, *OPIEK, *u, m.*, 1) piecza, protekcyja, obrońca, der Schütz, Schirm; *Sorab.* 1. wobarano, zastupeno, wobrowstwo; *Vind.* obranva, oskerbnia; *Bosn.* brana, braniteglstvo; *Rag.* braniteglstvo, brana, obrana, (*ob.* Obrona); (*distg.* *Croat.* opěka + cegła, *ob.* Opiecase, opiekać); *Ross.* опека. опасъ, призрѣніе, оберегательство, заступа, выручка, покровительство. Niech nad wami boży opiek będzie. *Simon. Siel.* 119. *Opiek z nim spotkuje boski. *Gaw. Siel.* 356. Niech cię Bóg ma w swojej świętej opiece. *Ossol. Str.* 5. Bogu w opiek i w obronę Oddawam dziatki i żonę. *M. Kchan.* 509. Szczył mię swym *opiekiem. *J. Kchan. Ps.* 86. Nad sobą znał *opiek pańskiej ręki. *Groch. W.* 2. *Zub.* 9, 555. *Zabl.* Gliński w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbijał się. *clientelas. Krom.* 776. — 2. Opiekuństwo, Vormundschaft; (*Vind.* oskerbnia frut, mladomestnikuvanje; *Ross.* опека). Opieka jest moc nad lat nie mającym, po śmierci ojrowskiej dana, albo od testamentnika albo od urzędu opiekuńcowi. *Sax. Tyl.* 175. Niedorośli, którzy jeszcze nie przyszli do opieki swojej, nie mogą być świadkami. *Chedn. Pr.* 58 (co jeszcze nie wyszli z pod opieki). — *Fig.* Ostrożne Muzy wychowawca swego Nie śmiały jeszcze oddać z opieku zwykłego. *Simon. Siel.* 64. OPIEKAC się, *recipr. contr.* + Opiekować się *niedok.*, kim albo czym w opiece swojej mieć; opiekunem być, die Vormundschaft über jemanden führen, jemandes Vormund seyn, (*Sorab.* 1. wobaram; *Croat.* szkërbim, szkërbeti; *Bosn.* brinnutise, braniti, (*cf.* bronić); *Ross.* попечительствовать, попешися, опекуновать, покровительствовать, радѣть, poradѣть, (*cf.* radzić); *Eecl.* строигельствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ; (опечалитися troszczyć się). On jako brat jej męża. opiekł się jej syny. *Biel. Hst.* 557. Brat starszy lat dorosły, ma się młodszą bracią opiekować. *Stat. Lit.* 245. Cesarzowi o to szło, żeby się rad opiekł Władysławem Jagiellowiczem. *Biel.* 507. — *Ogólniej:* W opiece swojej mieć, protegować, beschützen, in Obhut haben. Pobożnym potomstwem sam bóg się opieka. *Falib. B* 3. Bóg nas stworzył, i nami się opieka. *Karnk. Kat.* 400. Przysiesz mi, że opiekować się będziesz życiem mojej córki. *Stas. Num.* 1, 227. Gdyż się ja twoim nie opiekam, nie opiekaj się też ty moim; *quando ego tuum non curo.* *Maz.* *OPIEKALNIK, OPIEKUN, *a, m.*; *Boh.* et *Slov.* poručník, (*cf.* *Pol.* porucznik); *Sorab.* 1. wobaračzer,

zastupnik, vorminda; *Carn.* irbov varh, girob, (*Ger.* *Gerhab); *Vind.* gerab, oskerbtenik, varih, oskerbtenik, frutni befednik, skerbnik sa frute, mladomestnik, obranik; *Rag.* obranitegl, zastupnik; *Bosn.* branitegl; *Croat.* szkërbitel, tutor; *Ros.* печальникъ, рачитель, радѣтель, покровитель; *Eecl.* печаловникъ, промыслникъ, промыслникъ, который промышляетъ о чемъ, попечитель, тщатель; a) der Vormund. Opiekun zatrudnia się osobą i prawami małoletniego. *Gal. Cyw.* 1, 76. Opiekunów sierot, właściwie opiekunami, opiekunów wdów, kuratorami lub tutorami nazywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 80. Opiekuna zowią jakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który się sam dla młodości swęj rządzić nie może. *Szerzb. Sax.* 285. Sieroty nie mogą nie bez woli opiekalnika. *Sax. Art.* 6. Nie wspominał tutorów, których piekunami albo wypiekunami, nie opiekunami, słusznie nazwał, bo pewnie wypiekł ostątek, i wysuszył dostatki dzieci pozostałych. *Opal. Sat.* 112. — *Ogólniej:* Opiekun, opiekalnik, opiekujący się czymkolwiek, protektor, staranie o czym mający, w pieczy co mający, obrońca, der Beschützer, Verfolger. On sam jest mym bogiem i opiekalnikiem. *Kanc. Gd.* 277. Pan opiekalnik jest wszystkich poddanych i sług jego. *Gil. Kat.* 506. Papież wiernych obrońca i opiekalnik kościoła. *Sk. Dz.* 908. et 828. Pocięzyciel i opiekalnik nasz, Duch s. *W. Post. W.* 411. Józef s., opiekalnik Jezusowy. *W. Post. W.* 56. Urząd opiekuna gołębiego. *Cresc.* 587. t. j. opatrzyciela, der Taubenwärter. — b) *Opiekalnik *pass.*, który w czyjiej opiece, *cliens*; *Boh.* swetepec; *Rag.* odvjetovanik, brangnenik; *Ross.* опасникъ, व्यस्कानेय; der Beschützte, Schutgenosse. Xiążęta Pomorskie Jagiellowi posilków gotowość, jako opiekalnicy obrońcy swemu przyobiecują; *ut* *clientes patrono.* *Krom.* 417 et 247. et 515. *OPIEKALNICA, *y. z.*, *OPIEKALNICZKA, OPIEKUNKA, *i. z.*; *Boh.* poručnice; *Croat.* szkërbitelica; *Rag.* obranitegliza, branitegliza, zastupnica; *Sorab.* 1. wobaračzerka, zastupniczza; *Ross.* покровительница, радѣтельница; protektorka, die Beschützerin. *Tr.* Skarzył się paw przed boginią Juno, jako przed swoją opiekalniczką. *Ezop.* 28. — 2. Opieką małoletniego trudniąca się, Vormünderin. Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczka jest. *Szerzb. Sax.* 27. OPIEKUŃSKI, *a. ie.* OPIEKALNY, OPIEKUNCZY, OPIEKALNICZY, OPIEKUNOWY, OPIEKOWY, *a, e,* od opiekuna lub od opieki, opiekuństwa, Vormunds-, Vormundschafts; *Boh.* poručenský; *Sorab.* 1. zastupniczki; *Rag.* braniteglni; *Croat.* tutorszke; *Ross.* опекунскій, опекуновъ, радѣтельный; *Eecl.* промыслительный, который имѣеть попечение о чемъ. Jeśliby się jaka szkoda stała, za niedbałością opiekunową, powinien ją nagrodzić. *Szerzb. Sax.* 144. (opiekuna). Opiekun niebezpieczeństwu opiekalniczemu podpada, od czasu objęcia opieki. *ib.* 286. Powinność opiekalnicza *ib.* 286. Już wyszła z pod władzy opiekuńskiej *Teat.* 20, 155. Każdy sąd opiekuński ma tak nazwaną księgę opiekuńską, czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Prawo opiekowe. *Gal. Cyw.* 1, 108. (*i. e.* opiekuńskie). — *Fig.* Fryderyk II. oddał

slawę swoje pod opiekunczą straż Muz i filozofii. *N. Pam.* 91, 290. OPIEKUNSTWO, a, n.; *Sorab.* 1. wobarano, zastupeno, vormindstwo, wobrowstwo; *Boh.* poručenstwj, poručenjctwj; *Bosn.* brana, braniteglstvo; *Croat.* tutorstvo; *Ross.* опекуство; trudnienie się opieką nad sierotą, die Vormundschaft. Niechaj opiekunowie rachunki z swego opiekuństwa uczynią. *Chelm. Pr.* 88. Którzy trojakie opiekuństwo na swojej głowie noszą, tedy od czwartego prawem bywają wymówieni. *ib.* 95. *Gal. Cyw.* 1, 108. — *Transl.* Pan samemu Janowi wierne swe w pracę i opiekuństwo poruczył. *Biał. Post.* 110. t. j. w opiekę, Schutz und Schirm. Kazimierz Polskę wziął w swe opiekuństwo. *Stryjk. Gon.* L 2.

OPIELAĆ, ob. Opleć.

OPIENIĆ cz. dok., piana obryzgać, w koło popienić, umschäumen, beschäumen; *Boh.* opěnjm; *Vind.* openiti; *Bosn.* opjennti, opinnuti; *Ross.* опьнять.

OPIENIEK, nka, m, zęb zjedzony, ostatek zęba. *Wład.* ein Stijt von einem abgebrochenen Zahn; zęb przytarty. *Dudz.* 48. OPIENKA, i, z., *agarius lignarius*, gatunek bedłki, rośnie na pninach starych drzew ścietych w kupach. *Kluk. Dykc.* 1, 15; eine Art Baumstämme; *Boh.* opěnka, wopěnka; *Ross.* опенки.

OPIEPHRYĆ, f. opieprzyć cz. dok., pieprzem obsypać, lub przyprawić, pfeffern; *Boh.* opepřiti; *Bosn.* opapriti; *Croat.* oprprjajem, *propr. et transl.* Biedny żywocie, prawda żeś miły, Lecz cię frasunki zbyt opieprzły. *Kchow.* 141. Liczne wzdychanie Dobrze wprzód każde me opieprzy śniadanie. *Chrośc. Job.* 18. Drogo co kupić albo sprzedać, osolić, opieprzyć. *Cn. Th.* — *In bonam partem:* Te słowa złotem opieprzy. *Zab.* 15, 242 okorzeni, würgen. Kto opieprzy, kto nasmaruje, ten pojedzie spojrzej. *Pot. Jow.* 152.

OPIERAĆ, ob. Oprzeć, ob. Oprać. OPIERACZ, a, m., opierający się komu; *Rag.* oprjecitegl, f. oprjecitegliza *conductor*.

OPIERZCHNAĆ, OPIERZGNAĆ, f. opierzchnie *neutr. jedntl.*, ochropowacieć od powietrza, popadać się, aufspringen, wie die Haut von falter Luft. Wargi opierzchłe albo z wiatru osieczone. *Syr.* 1369. Opierzchnienie lica od szrężogi albo słońca, jak wygładzić. *Sienn.* 507. *Śleszk. Ped.* 49. *Syr.* 181. Rola opierzchnie. *Haur. Sk.* 11. (zimnym wiatrem podeschnie). Opierzchnienie włosów, *opierszałość, wylezienie włosów, daß Ausfallen der Haare. Ziele to pleszowatości głowy z opierzchnienia i obłazienia włosów, jest ratunkiem. *Syr.* 184. Pleszowatość głowy albo brody z *opierszałości włosów *Syr.* 198. — §. *Semitritus*, na poły podeptany albo prochem opierszały. *Mącz.* — ? — OPIERZCHLIWOŚĆ, sci, z., odstręczanie się, Zurückhaltung. Potrzeba być szczerym bez opierzchliwości. *Teat.* 39, 122. OPIERZCHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uciążliwy, odstręczający się, ob. Pierzchnąć.

OPIERZYĆ, f. opieprzyć *act. dok.*, Opierszać *niedok.*, a) pierzem okryć, befederu; *Boh.* opeřiti; *Vind.* obperjati, w peratmi obdati; *Rag.* operusejatti; (*Bosn.* operuscjati, perje izguliti; *Croat.* operüssati *deplumo*); *Ross.* оперить, оперять; *Eccl.* вперяю; *Græc.* πτερόω. Opiersza się zno-

wu, wnet skrzydły swobodniej szasta. *Przyb. Milit.* 225. *Transl.* Strzała orlem pierzem opierzona. *Ezop.* 93. Sajakiem się opieprzył. *Falib. R.* 3. — b) Nieprzyjaciel, co tylko wszedł za wroty, Zaraz go Cesarz obległ i opieprzył. *Chrośc. Fars.* 351. OPIERZEĆ, f. opieprzeje *neutr. dok.* w pierze obrosnąć, Federu bekommen, flid werden. Opierszały, flid. *Tr., Boh.* opeřeny.

OPIESZAŁOŚĆ, sci, z., niepośpiech, opieszalność (*Tr.*); *Boh.* wahawost; *Vind.* pozhafnost, kefnost, pomudnost; *Ross.* косность, коснение; die Trägheit, Saumseligkeit. Odpór, który ciała czynią siłę ruszającej, nazywamy siłą opieszalności, czyli bezwładności. *Itog. Dos.* 1, 291. Pijaństwo sprawuje nóg i języka opieszalność. *Mon.* 67, 247. OPIESZAŁY, a, e, niepośpieszny, ophieszały (*Tr.*); träge, saumselig; *Boh.* wahawy, (cf. wahać się); *Vind.* pozhafen, kefen, pomuden; *Ross.* копоткий, копотокъ, косный, косень, копа. Opierszałym być *Ross.* коснить, коснѣть. *OPIESZYĆ; n. p. Wracają nazad; wszystkich za opieszce Sam Eumenes. *Pot. Syl.* 269. — *Boh.* opěšam; *Ross.* опѣшить pieszą maszerować.

OPIĘTY, OPIĘTO, ob. Opiąć.

OPIEW, u. m. §. 1) opiewanie, śpiewanie czego, daß Besingen. Piosnki na opiew tryumfów składane. *Przyb. Luz.* 270. — § 2, Brzmienie, sens, treść, opiewanie, der Inhalt. Pociągał pod swą metropolią, według opiewu danej sobie mocy, wszystkie Polskie biskupstwa. *Nar. Hist.* 2, 348. OPIEWAC, ał, a, cz. *niedok.*, Opiąć, f. opieje *dok.*, *Opiewawać *contin. et iterat*; *Vind.* opeti, orojem; *Eccl.* опѣваю, (cf. обавая, опѣваю, обманывати *incanture*, oczarować, обавателенъ *incantabilis*); *Ross.* воспѣть, воспѣвать, опѣть, опѣвать; a) śpiewaniem oprowiadzać, besingen Alexander na pamięć uczył się tych wierszy, co je Ilijski śpiewak opiał. *Przyb. Luz.* 169. Lepsza cierpliwości siła, W bohaterским męczeństwie opiana nie była. *Przyb. Milit.* 260. Ś. Kostka do P. Maryi modlitwy i z duszą wylewał, Witanie Gabryela i w nocy opiewał *Chodk. Kost.* 39. Dawid Chrystusa opiewawa na swej arbie. 1 *Leop. List. Hier.* 7. (wyśpiewywa. 3 *Leop.*). Niebianie wielką chwiałą i opiewaniem wysławiają boga *Kucz. Kat.* 3, 304; *Sorab.* 1. wóbspěwane *obcantatus*. — *Cum Dativo:* Będę opiewał imieniu Pana Boga. 1 *Leop. Ps.* 12, 6. (będę śpiewał. 3 *Leop.*). — b) Przyspiewywać, okurować. *Cn. Th.*, dobierać komu w śpiewaniu. *Wład.* wtorować, mitsingen, mit Gesang begleiten. Często burmistrz naprzód śpiewa Onę piosnkę oraczką; pospólstwo opiewa. *Klon. Wor.* 15. — § 3. Tak statut opiewa. t. j. ma, opisuje, przepisuje, brzmi. *Cn. Th.*, so lautet daß Gesetz. Wiem ja, co statut opiewa, ojciec za syna odpowiadać nie powinien. *Teat.* 15, c. B.

OPIJAĆ się, ob. Opić się.

*OPIŁAĆ *med. niedok.*, n. p. Patrzenie co czynicie, nietylko ludzkim sądem sádzicie, ale i boskim; a cokolwiek osádzicie, wam to samym opilać. *Kosz. Lor.* 142. ?

OPILCA, y, m: *Boh.* opilec; opoj, pijanica, etn Trunfenbold. OPILCZY, a, e, opojowy, od opilecy, pijany, Trunfenbold, Zecher - Säuffer, Coff. Opilcze serea. *Nar. Tac.* 3, 91. Beczka zawsze ci weźmie pierwszeństwo,

ponieważ więcej ogarnie, niżeli brzuch twój opileczy. *Pilch. Sen. list. 2, 370.*

OPIŁKI, plur., odpilki; *Boh.* opilky, odpilky, okuge, drtiny; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Sorab.* 1. truwanki; *Croat.* otrebine; *Vind.* shagavina; *Ross.* опилки; trociny od piły kruszce piłującej, otrociny, Feißpáne. Opilki albo ten proch, który pada z żelaza, gdy je słórsarze piłują albo piłkami trą, *centrosa scobs.* *Macz.* Mieszaj opilki żelazne z olejkiem koperwasowym. *Wyrw. Geogr. 37.* OPIŁOWAĆ, *f.* opiłuje *cz. dok.*; *Vind.* opiliti; *Ross.* опилить, опиливать; befeilen. A jako my cię lekkim uczynim? czyli my słórsarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Żyw. 2, 110.*

OPIŁSTWO, *a, n.,* §. a) skłonność do zbytniego picia. *Cn. Th. Boh.* opilstw; *Slov.* opilstwo; *Sorab.* 1. wopilstwo, wopitstwo, wopiweztwo; *Eccl.* опійство, пиянство; *Enuffucht, Böllerey.* Pijaństwo jest z opilstwa, z nałogu, z lekkości. *Haur. Sk. 487.* — §. b) Upicie, przebranie w picie, die Trunfenheit. Dzień święty obchodzisz obżarstwem, opilstwem. *Ref. Ap. 11.* Próżna opilstwa starość i obżarstwa. *Prot. Kont. D.* Czyniliście wolą poganów, chodząc w pożądlivościach, opilstwach, biesiadach, pijaństwach. *Dambr. 613. ib. 419.* OPIŁY, *a, e;* *Slov.* opity; *Sorab.* 1. wopily, wopité; §. a) skłonny do zbytniego picia. *Cn. Th., dem Trunke ergeben.* — §. b) Opity, opity, upity; *Boh.* opily betrunfen. Tak bywa, że zwadę czynią z picia, t. j. będąc opili. *Eraz. Jez. E 8 b.* — *Transl.* Nie chep' się szczęściem Tankredzie opity, Nie twe to męstwo, Bóg to wszystko sprawił. *P. Kchan. Jer. 495.* t. j. upojony, beraufcht. Naród w żalościach zatwardziały, I srogim jadem szalenstwa opity. *Ody. Św. 2, K k.*

OPIŃAĆ, *ob.* Opiać.

OPIOŁKI plur., wyrzutki z pielenia, daß Außgegäte, der Außwurf, daß außgegätete Unkraut. Kiedą piela w ogrodzie, opiołki w oborę nosić. *Zaw. Gosp. Haur. Ek. 72.*

OPIŚ, *u, m.;* (*Boh.* opis odpis, przepis, kopia; *Ross.* опись 1. opis, opisanie, 2. spis, rejestr, inwentarz); opisanie, określenie, wyluszczenie, daß Beschreiben, die Beschreibung, die Auseinandersetzung; *Sorab.* 1. wopiszmo, wotpiszmo; *Croat.* popis, (cf. popis); *Ross.* возписание, опредѣленіе; (cf. *Ross.* опись, отписка korespondencya, błąd w pisaniu). Z twoich opisów żywych już przeraża uszy Huk trąb groźny; głos brzmiających kornetów mię głuszy. *Hor. 1, 180.* Z opisu prawa powinien był to czynić z opiewu, z brzmienia, z przepisu, nach der Vorschrift daß Geseß, laut dem Geseße. OPIŚAĆ, *f.* opisze *cz. dok.*, Opisować *niedok.*, Opisować *frequ.*; (*Ross.* описать spisać); pisząc wyluszczać, określać, wystawiać, wykladać, beschreiben, umschreiben, eine Beschreibung machen; *Boh.* opsati; *Sorab.* 1. wopiszuyu, wotpiszuyu; *Vind.* okulpisati, popifati, popifuvati; *Croat.* zpiszati, zpiszujem; *Rag.* razapisati definiré, (cf. rozpisac); *Ross.* возписать, возписывать, опредѣлить, опредѣлять. Opisanie czasu, *chronographia*; miejsca, *topographia*; krajów, *chorographia.* *Cn. Th.* Opisanie, (cf. omówienie, omówić, obmowa); *Vind.* popifanje, popifuvanje, (cf. popis; *Ross.* описание, описывание konfiskata). Zdumiewają się pisarze, gdy takową srogość opisować muszą. *Warg. Wal.*

64. Duszy ludzkiej trudno opisać. *Lub. Roz. 374.* Bóg jest nieopisanym. *ib. t. j.* niemogący być opisanym, nie do opisania, nieopisalny; *Ross.* неописанный, unbeschreiblich. — §. Opisać co komu przez list, perscribere. *Cn. Th.* Użalił się królewic, że go niektórzy w obozie do dworu opisują. *Ossol. Boh. 131.* że go tam donoszą. — *Jurid.* Rany u sądu opisać. *Gorn. Wł. K 4 b.* (opisując je skarżyć się). Rani go kto inny, a on wnet na swego sąsiada rany opisze. *ib. (cf. oprawić).* — §. *Mathem.* Określić albo opisać kołem figurę z prostych linii uczynioną, zowią to, kiedy około niej, koło tak bywa otoczone, że się jej węglów tyka. *Grzep. Geom. E b. Geom. Nar. 1, 151. et 150. Jak. Mat. 1, 46.* ein Figur mit einem Kreise umschreiben; (cf. wpisać). — *Similiter:* Myśl wasza, aby wielkimi a nieporządnymi obwody, tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami, abym pokazał.... *Jan. Lig. A 3 b.* — §. *Jurid.* Opisać kogo albo co, opisanem określić, postanowić, obwarować, krepować, obowiązać, gerichtlich beschreiben, verfahren, schriftlich bestimmen, verbinden, verpflichten; (cf. oprawić). Roztropna nieufność radziła opisać dłużnika, z dołożeniem terminu i upewnieniem summy przez zastawę. *Nar. Hst. 6, 130.* W prawie ledwo dusza się nie opisze. *Falib. M.* Kto się komu w czym opisze, powinien za to dosyć uczynić. *Stat. Lit. 266.* Zygmunt opisał się, aby W. X. L. po śmierci jego na króla Polskiego spadło. *Biel. 311.* OPISARZ, *a, m., Tr.,* który opisuje, der Beschreiber; *Sorab.* 1. wopiszwar; *Vind.* popifar, popifavez; *Carn.* zpiszavec; *Ross.* описатель; w *rodz. żeńsk.* описательница; opisujący, der Beschreiber. OPISNY, *a, e,* — §. Według opisu, opisany, postanowiony, vorgeschrieben, bemelbet. (*Ross.* описный konfiskowany). Na miejsce i czas opisany zjachać się mają. *Herb. Stat. 63.* — §. Do opisania, mogący być opisanym, beschreibbar, beschreiblich, oppos. *Vind.* nepopilliu; *Ross.* неописанный. OPISOWY, *a, e,* od opisu, Beschreibung; *Sorab.* 1. wopiszowé. Traktat opisowy. *Pam. 83, 220.*

OPITY, *ob.* Opieć.

OPIUM *indecl.*, sok makowy, *Arab. Turc.* afijun; *Sorab.* 1. makoyczna yuschka; *Boh.* spanek; *Rag.* drjémak; *Ross.* сонное зелье; *ob.* Opiała.

OPŁACIĆ, *f.* opłaci *cz. dok.*, Opłacać *niedok.*, (cf. *Boh.* oplati, oplaceti, oplacowati remunerari; *Ross.* оплатить, оплачивать za kogo innego zapłacić); zapłatą dogodzić, aufzahlen, völlig bezahlen, erkaufen, mit Geld aufwägen; *Sorab.* 1. wopwatzyu, wopwatžam, wopwatžu. Dłużnika niebędącego w stanie wexlu opłacić, do prochni zapakuja. *Teat. 7. c, 20.* Nieopłacony, nie do opłacenia *Ross.* неоплатный. OPŁACIĆ się *recipr.*, płacąc uwolnić się, odkupić się, sich los kaufen.

OPŁAKAĆ, *f.* opłacze *cz. dok.*, Opłakiwać *frequ.*, opłakuje praes.; *Boh.* oplakati, oplakowati; *Slov.* oplakawati, oplakawam; *Sorab.* 1. wopwakuju; *Vind.* oplakati, objokati, objezhati, obplakati, obplakal, obplakam, oplazhem, obsdihuvati; *Carn.* oplakati, objokam; *Croat.* oplakujem; *Ross.* оплакать, оплакивать, обрыдать; *Eccl.* ослезити, оплакати, оплакивати, оскотвати, обвопляствовати,

окаяваю; płakać po kim, po czym, z powodu czyjego, beweinen. Niewiasta ta przez dawny czas już opłakawa umarłego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 2. Śmierci nie trzeba opłakiwać. *Budn. Cyc. Star.* 36. Chłopieta równie utratę orzechów, jak rodziców opłakują. *Pilch. Sen. gn.* 142. Krwawemi łzami opłakiwać potrzeba tak oslepionych. *Kłok. Turk. praef.* Opłakać jej stratę przez jęki najżadsze. *Przyb. Milit.* 231. Prorok opłakawa niewolstwo swego narodu. *Wróbl.* 191. Wprzód opłakać *Eccl.* *предплачуся, Graec. προανακλέομαι, praedefleo.* Opłakanie *Vind.* oplakanje, objokanje. Życie nasze opłakuj rzewniej Heraklicie, Czas jest nad inne czasy, byś płakał obficie. *Zab.* 15, 174. Opłakajcie (opłaczcie) grzechy wasze. *W. Post.* W. 2, 122. Uniżywszy się, opłaczają grzechy swoje. *ib.* 176. OPŁAKANY, a, e, płakania godny; *Slov.* truchliwy, płacze hodny; *Sorab.* 1. wopwakanité; *Vind.* oplazhliu, shalujezhliu, jokanja vrieden; *Eccl.* *осѣтованъ, оплаканъ, обвопльствуемъ, слезливый*; §. a) beweinenwürdig. Gły na terażniejsze opłakane czasy porzemy... *Star. Ref.* 4. Bóg wie, jak tu opłakane życie bez ciebie wiodłam. *Teat.* 42. d, d. Obronieni od śmierci najokrutniejszej, najopłakańszej. *Nag. Cyc.* 76. — §. Nieopłakany, którego dosyć opłakać nie można; *Ross.* многослезный; nicht genug zu beweinen. Niecierpliwego żądze niewstrzymane, Weigagna w przepaści nie-szczęść mu nieopłakane. *Jabl. Tel.* 357. — §. b) Opłakany, którego już próżno płakać, ożałowany. *Cn. Th.*, wo kein Weinen mehr hilft, ganz verloren. *Deploratus*, opłakany, zaginęły, wniwecz obrócony, o którym już żadnej nadziei nie masz, aby się miał polepszyć. *Mącz.* Do końca utraciwszy siły, i nie mogąc być brzemienna, już była opłakana. *Wys. Ign.* 167. Lekarstwem tym, już od powietrza zarażone i opłakane, o którychby już żadnej nadziei nie było, do pierwszego zdrowia przywodziysz. *Syr.* 706. OPŁAKANIEC, *nea, m.*, człowiek opłakany, ein Beweinenswürdigter. Wszystkich do płaczu poruszysz, sam łezki nie wzruszysz opłakaniec. *Bardz. Trag.* 255. Idziesz do zmarłych opłakańcze. *ib.* 511.

OPŁAMIC *cz. dok.*, w koło poplamieć, rund um bestechen; *Sorab.* 1. woblakuyu; *Carn.* vmadeshiti, vpipati, ommadeshujem, oggnusim; *Vind.* omadeshovat, vmasat, obmadeshuvati, pogerditi; *Bosn.* osctrapati.

OPŁASAC *cz. dok.*, w koło popłasać, potaćcować na około czego, herum tanzen; *Eccl.* *оплачуемъ, около кого пляшуть*

OPŁASZCZYĆ, *cz. dok.*, w koło popłaszczyc, rund um platt machen. Opłaszczony; *Vind.* oplaisian, splaisihom obdan.

OPŁAT, u, m, OPŁATA, y, ż., OPŁATEK,tku, m., *zdrobn.*, OPŁATKA, i, ż., *zdrobn.*, czym się opłacamy, die Zahlung, Erlegung, Leistung der Zahlung, Abzahlung, Abgabe; *Boh.* auplat, auplatek, oplátka; *Sorab.* 1. wopwata; *Ross.* оплата, оплачение. Rzeczypospolitej dorocznemi opłatkami nie obciążał. *Kosz. Lor.* 107. Kwitowe, eksekucyjne, i inne opłatki, są to akcydensa mego urzędu. *Węg. Marm.* 3, 293. — Cnota bez opłatu siedzie. *Zab.* 9, 46. *Zbb.*, bez nadgrody.

OPŁATAĆ, *ob.* Opleść.

OPŁATAĆ *cz. dok.*, w koło popłatać, omotać, rund um verstricken, bestricken; *Vind.* obmreshati, obfhtrikati.

OPŁATCZANY, a, e, z opłatka. OPŁATKOWY, a, e, od opłatka; *Ross.* просвирникъ, Oblat. Ciasto opłatezane. *Tr.* Izba opłatkowa *Ross.* просвиренная. Opłatkowy piekarz, *Ross.* просвирникъ, f. просвирница, просвирня; *Boh.* oplatkař, f. oplatkařka, oplatečnice. OPŁATEK, tka, m.; (*Boh.* oplatek; *Slov.* oplatek, oblatka, hostiga; *Hung.* ostya; (*distig. Boh.* oblatek krzemień); *Sorab.* 2. hoblat, oblat; *Vind.* oblat, hostia, mlinz, mlenz, mefłni mlenzhiz; *Carn.* ublat, oblat, gebanza; *Bosn.* krustulic, skanatica; *cf. Eccl. et Ross.* просфора, ob. Proskura); *die Oblate; a voce Latina corrupta oblatio vel oblata. Cn. Th.* Podali mu w rękę kielich z winem, a k temu patynie, i hostya abo oplatek, który ciałem bożym zowią. *Baz. Hst.* 24. Gdy biskupa chowano, "prospore" albo "oblate" na piersi mu kładziono. *Pim. Kam.* 38.

OPŁATNY, a, e, — ie, *adverb.* opłacający, nagrodny, bezabłend, vergeltend. Zasługi źle opłatne. *Zab.* 12, 245. — §. *Passive:* Za co płacą, zahlbar, zu zahlen. Opłatne wyzwolenia w każdym rzemieśle są talentów przeszkodą. *Stas. Zam.* 11.

OPŁAW, u, m, opław, der Samenfluß, der Fluß, die Samenenergierung, (pollucya). Liście te umniejszają ogień nieczysty, tamują opławy. *Kluk. Rosl.* 2, 224. OPŁAWA, y, ż., u ryby, płetwa, pinna, die Flossfeder, składa się z pargaminowatej błonki, wspartej różnemi kościanemi promieniami, zkad rozsunięta i stulona być może. Są opławy grzbietowe, piersiowe, brzuchowe. *Kluk. Zw.* 3, 85. OPŁAWIĆ, f. opławi *cz. dok.*, Opławiać *niedok.*, §. 1) w pław okazyć, umschwimmen. Sycylią nie tak rychło opławisz. *A. Kchan.* 73. — §. 2) Odpłókać, odrywać od brzegu, abspülen, vom Ufer abreißen. Rzeka brzeg opławiła. *Tr.* Ustąpisz z włosci Tybrem opławionych. *Mon.* 67, 615. *Chodk. Kost.* 40. (owilżonych, obłanych). — §. 3) Opławieć konie z konimi w pław jechać dla omcia ich, die Pferde in die Schwemme reiten. *Tr.* OPŁAWNY, a, e, opławny, opław cierpiący, den Fluß habend. Grzechy tak brzydliwe, jako szmata opławnej niewiasty. *W. Post.* W. 2, 179.

OPŁAZOWAĆ, f. opłazuje *cz. dok.*, płazem obić, mit der flachen Klinge schlagen, fucheln. Dobywaj pałasza, bo cię opłazuje. *Teat.* 31, 81. Dawszy mu kilka razy w gębę, opłazował go serdecznie. *Mon.* 68, 58.

OPLEC, f. opiele *cz. dok.*, Opielac *niedok.*, pielac oczyścić, begäten, gätend reinigen; *Rag.* opljévsti; *Croat.* opleven, oplet *exherbatus*; *Bosn.* oguliti travu; *Ross.* ополоть, опалываю. Po opielaniu wyrwyją len. *Przędz.* 107. Wiele w ogrodzie zawisło na czestem zielska opieleniu. *N. Pam.* 17, 208, *ob.* Oplonowanie.

OPLECEK, eka, m.; *Graec.* τό περιόμιον, amictorium quaecunque cingulo tenus, mulierum praesertim. *Cn. Th.*, kalkanik. *Dudz.* 48, ein Brustflag, Leibchen, Nieder. (*Boh.* oplečko kosz na plecy; *Ross.* оплечье ozdoba na ornacieszalnym od kołnierza do ramion).

OPLEŚĆ, f. oplecie, oplote *cz. dok.*, Opłatać, Opletać *niedok*; *Boh.* oplesti; *Bosn.* oplesti; *Rag.* oplesti, oplottiti;

Vind. oplesti, oplotiti, okulsaplotiti, ograditi; *Croat.* oplechem, oplétam, oplelszem; *Ross.* оплесть, оплетать; plotać okręcać, umflechten. Sprawilem sobie winnicę, i oplotłem ją płotem. *Rej. Post. K 5.* Wino oplata a krąży się około wszystkiego, czego może dostać, *complectitur.* *Mącz. Ciere,* pleść, okręcać, oplatać. *ib.* Winne macie oplatają wiaz przystawiony. *Pilch. Sen. list. 2, 420.* Wąż oplotł się koło laski mojej. *Zebr. Ow. 394.* Butelka oplatana. *Teat. 54. b, 8.* opleciona; *cf.* oplot.

OPLEŚNIEĆ, *f.* opleśnieje *neutr. dok.*, omszeć, pleśnią się okryć; *Vind.* oplefniti, oplefnovati; *Carn.* opperhniti, opperknem; *Rag.* opljesnitise, opljesnavitise; *Bosn.* oplisnitise; *Croat.* oplshiveti, pleshivem, oplshnivujem; *beschimmeln.* (*Boh.* oplzly = brudny). — *Transl.* Charon opleśniały. *Bardz. Luk. 35.* t. j. osiwiwały. *OPLEŚNIELEC, *lea, m.*, opleśniały, siwalec, ein Graupf. Brzydey opleśnielcy. *Bies. D 3.* OPLEŚNIAŁOŚĆ, *ści, ż.*, pleśń, der Schimmel, die Schimmeligkeit. (*Boh.* oplzlost obscoenitas).

OPŁODNIC, OPŁODZIĆ, *cz. dok.*; *Rag.* oploditti; *Ross.* оплодотворить, *ob.* Upłodnić.

OPŁÓKAC, OPŁUKAĆ, *f.* opłóczę *cz. dok.*, Opłókiwać *nie-dok.*, §. a) płócząc oczyścić *prop. et. transl.*, abspülen; *Slov.* oplakat, (*distig. et cf.* oplakać); *Vind.* oplakniti, (opłaknina = umywalnik); *Carn.* oplakovati; *Rag.* oplakati, oplaacem; *Ross.* опполоскать, опполосну, опполаскиваю, опполоснуть, опполоскать, опполаскивать. Córka Faraonowa idzie, żeby się opłókała w rzęce. *1 Leop. Exod. 2, 25.* (żeby się omyła. *3 Leop.*; żeby się skapała). Łzami opłó-kawaj serce a sumnienie swoje. *Rej. Post. G g g 1.* Bolesław zamordowanie Zbigniewa wielą łez opłókał. *Krom. 143.* Ostrością pokuty złości przeszłe opłókał. *ib. 310.* — §. b) Oblać, omoczyć, zmoczyć, begießen, einweihen. Na każdą noc opłóczę łóżko moje, a pościel moje łzami skropię. *Sk. Żyw. 1, 99.* Ten pałasz we krwi twej opłukam. *Teat. 9, 66.*

OPŁONAĆ, ODPŁONAĆ, *f.* opłonie *neutr. dok.*, splonąć, rychło zgorzeć, jako pióro, zgrzebie. *Cn. Th.*, schnell verlobern; (*Rag.* plameti, plamenovati = płomienić; *Carn.* splahnem = wkłęśła mi nabrzmiałość). Opłonał ogień, t. j. z wielkiego mały się stał. *Cn. Th.* daß Feuer hat sich gelegt. — *Transl.* Gniew opłonał = ostygł, udobruchał się, der Zorn hat sich gelegt; (*Vind.* jesa henja, le potolafni, vungnjievatise, vunsjesuvati. vunsferditise, vunsdivjati, isdivjati; *Bosn.* izjeditise, izjadatise). Gniew rychło opłonie, nienawiść ani utonie. *Cn. Ad. 257.* Nigdy się mężowi gniewliwemu nie sprzeciwiała; lecz gdy opłonał, a gniew go minął, dopiero mu się sprawowała. *Sk. Żyw. 1, 275.* gdy zwolniał, da er fälter wurde, gelassener wurde. Obaczył się nazajutrz, gdy opłonał, a rozum od gniewu był uwolniony. *Birk. Sk. C 2.* August, gdy w gniewie był, abecadło mówił, aby nie w owym zapaleniu, ażby opłonał nie poczynał. *Sk. Dz. 335.* Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa, ale na to, gdy odplonie a odgniewa się, bądźli mu się to podobało mieć. *Eraz. Jez. U 2.* Opłonawszy z bojaźni, do swych narowów wrócili się. *Krom. 179.* przyszedłszy do siebie; da sie zu sich selbst gekommen waren,

da sie die Jurdt verloren hatten. Nie do końca jeszcze z potrwożenia nocnego i pierwszej porażki opłonawszy; *non resumtis prorsus animis.* *Krom. 589.*

*OPLONOWAĆ, *n. p.* Po należywym oplonowaniu rośliny ziarno. *Kluk. Rosl. 2, 206, ob.* Opléć, opielać, opielić.

*OPŁOT, *u, m.*, OPŁOTEK, *tka, m., dem.*, oplecienie, ogrodzenie, płot, die Umflechtung, Umzäunung, der Zaun, daß Geshäge; (*Boh.* oplotiti circumsepire, opleść, oplatać, opletenec opłotający); *Ross.* оплотъ. Nasi opłotek drągów onych, któremi nieprzyjaciół tabor obmocnił, przełamują. *Krom. 643.* Kraczą smutne po opłotkach wrony. *Hor. 2, 182.* *Nar.* Idź na drogi i między opłotki. *Radz. Luc. 14, 23.* *Budn. Sekl. Tym,* którzy byli w opłotkach i na ulicach, wieczera ta była zgotowana. *Rej. Post. y 4. ib. D d 2* (pod płotami). Z wierzchu wieńczą je opłoty macicy winnej. *Przyb. Mil. 110.* W tym rajy opłocie. *ib. 122.* (t. j. okole). — *Transl.* Opłotki, granice, Gränzgen. Nie chcę dobrodziejstwa w tak ciasne opłotki wganiać. *Gorn. Sen. 423.* W pewnych opłotkach. *ib. 148.* Miałszy wszystkie w pewnych opłotkach, ostrożnie je trzymaj. *Jan. Lig. B b.* Rzecz swą pewnemi napisz opłotkami. *ib. A 3 b.* Kto się z niniejszego tylko raduje, ten w ciasnych bardzo opłotkach powodzenie swe zawiera. *Pilch. Sen. list. 3, 264.* W ciasnych opłotkach trzymaj ciało twoje. *ib. 1, 112.* OPŁOTNY, *a, e, §. a)* u płotu się znajdujący, im Zaune befindlich. *Tr.* — §. b) *Transl.* Ograniczny, ościenny, angränzend, umher wohnend. U wszystkich opłotnych narodów. *Tr. Tel. 421.*

OPŁOWIĆ, *f.* opłowi *cz. dok.*, płowym uczynić, koloru świeżości pozbawić, bledzić, verschließen machen, bleichen. Mróz świętej tej topoli ani śnieg żaden nie opłowi, Co miesiąc w swą się zieloność odnowi. *Pot. Arg. 210.*

OPŁOWIEĆ, *f.* opłowieje *neutr. dok.*, spelznąć; (*Bosn.* oplaviti slavescere); verschließen, die Farbe verlieren. Barwę opłowiła jak sukniom przywrócić. *Sleszk. Ped. 238.* Ziemia siwa albo opłowiła, podobna do marglu, dobre składa grunta. *Kluk. Kop. 1, 285.* t. j. płowa ziemia, blaßgelb.

OPŁUGAWIĆ *cz. dok.*, w koło popługawić, rund um verunrethigen; *Carn.* oggnusim; *Vind.* ogerditi, oskurniti, oskruniti, opazkati, oshudlat, omadeshovat; *Bosn.* obrri-gljati, ohalloviti, pohallaviti, ostrriviti, opoganiti, oghnusi-siti, ocquarniti, (opogagniv, seto se mosge opoganiti = co może być oplugawionym); *Croat.* opoganujem, oszkrunujem; *Dal.* oszkvarnuti, oszkvarnujem; *Ross.* осквернить осквернять, обгадить, обгажу; *Eccl.* отннннн, оскерннннн.

OPŁUNAĆ, *f.* oplunie *cz. jedntl.*, Opłuć *dok.*, Opłuwać *nie-dok.*, oplwać, plwocinami onieczyścić, bespreyen, bespruden; *Vind.* opluvati, opluniti; *Rag.* ogpljuvati; *Ross.* оплевать, оплевывать. O jak niezbożnie Chrystusa biczowali, oplwali i ukrzyżowali. *Weryf. pr. 64.* Arystyp, gdy go Dionizyus oplwał, snadnie to na sobie znosił. *Kosz. Lor. 2.* OPLUSNAĆ, *f.* oplusnie *cz. jedntl.*, Opluskać *niedok.*, popry-skać na około, besprizen; *Sorab. 1.* wopluszkam, wopluskam; *Ross.* ополоснуть, ополоскать, ополаскивать (= opłókać). Wodą go dobrze oplusnęła. *Zebr. Ow. 60.*

Opluśnie go koń i błotnym ogonem przetnie przez gębę. *Alb. z Woj. 4.* Opluśnienie papieru inkaustem, jak zetrzeć. *Sienn. 581. Śleszk. Ped. 292.* OPLUWACZ, a, m., który co opluwa, der Bespußer, Bespesser; *Rag. opljuvalaz.*

OPŁYNAĆ, f. opłynięcie cz. jedntl., Opływać *niedok. § 1)* *Transitive* na około czego płynąć, opławić, umfließen; *Vind. okulplaviti; Ross. обтечь, обтекать, опыть, опы- вать, (оплывчивый) ciekący.* Wislica miasto, Nidą w koło opłynione. *Stryjk. 189.* Krwawy pot opłynął wszystko święte ciało jego. *Rej. Post. S 4. — § 2)* Opływać czém, oblewać się, überfließen, *propr. et transl.;* (*Boh. oplywati; Sorab. 1. pžehliwam szo; Rag. nadteccchi, nadplivati.*) Za Deukaliona wszystka Grecya była powodzią opłynęła. *Biel. Św. 8 b.* Do ziemi go wywiódł, która opływa mlekiem i miodem. *3 Leop. Exod. 3, 8.* (która opływała mlekiem. *1 Leop.*) Wojnami domowemi, braterską i ojczystą krwią opływającymi, sami siebie porażali. *Stryjk. 187.* Czart myślni go tak trapił, że na wszystkiem ciele potem opływał. *Zygr. Pap. 166.* Strumieniem krwawego potu opłynął. *Bzow. Roz. 94.* Każdy chciał widzieć Króla nowego, wszystkie drogi pełne były, Drzewa, wsi i pagórki ludem opłynęły. *Stryjk. Henr. B 2. —* Miarę dobrą, i wierzchowatą i natłoczoną, tak iż będzie opływała, dadzą wam. *Rej. Post. F f 4;* natłoczoną i potrzesioną i opływającą. *3 Leop. Luc. 6, 58.* (i wierzchowatą. *1 Leop.*) cf. nad strych; *Sorab. 1. pžehliwaczne, zbotni.* Opływać w co, lub w czym obfitować, überfließen haben; *Ross. избыловать, излишествовать; Eccl. прѣнзбытъкъствовати, прѣнзбыти, преизбываю, гобъзти, гобъзвати, (uct. гобъ- зти, угобзти) obficie opatrzyć.* Człowiek opływający we wszystko, nie rzeknie, że ma dosyć. *Zab. 5, 63.* Będiesz zawsze opływał we wszystkie dostatki, Dom modnie meblowany, wieczerze, obiadki. *Niemc. P. P. 30. Teat. 10. c, 50.* Alcybiades opływał w swym szczęściu. *Węg. Marm. 1, 21.* er schwelgte in seinem Glücke; (cf. jak pączek w masle). Przez cały bieg życia w najwielkich pomysłnościach opływał. *Zab. 6, 203.* Życie wesoło, w szczęściu opływajcie, I wszystkich słodkich pociech zażywajcie. *Past. Fid. 332.* Opływający, pływający *Eccl. благодольный.* *OPŁYW, u, m., płynienie w około, żeglowanie, daß Schiffen, Segeln, Umsegeln, Umshiffen. Mogli byli zobaczyć tak rozliczne dziwy, Jakie im nastąpiły długie wód opływy. *Przyb. Luz. 151.* Porzą spokojne morze, szczęsne im opływy. *ib. 326. —* Opływ, opływanie w czym, OPŁYWALNOŚĆ, ści, ż., daß überfließen, Ueberrinnen, der Ueberfluß; *Ross. избылование; Eccl. прѣнзбытъкъствне, преизбыток, излишность, чрез- потреббство; Sorab. 1. zbotnosč.* Z opływalności serca, a nie zmyślenie mówił. *Warg. Radz. 142.* z pełności serca, auß der Fülle des Herzens.

OPOCZKA, i, ż., miasto Rosyjskie w wielkorządztwie Ple- skowskim. *Dykc. Geogr. 2, 240, eine Stadt in Rußland.* OPOCZNA, y, ż., miasto w Moskwie, w dystrykcie Gad- dyskim. *Dykc. Geogr. 2, 240, eine Stadt in Rußland.* OPOCZNO, a, n., miasto powiatowe w Sandomirskim. *Dykc. Geogr. 2, 240, eine Stadt in Sandomirischen.* OPO- CZNY, a, e, od opoki, kamienny, felsen. Rozpadliny opoczne. *1 Leop. Jes. 2, 21.* Serce opoczne przy-

puszcza prawdy k sobie. *Rej. Post. L 5.* (skamieniałe, stwardziałe). OPOCZYSTY, a, e, skalisty, kamienisty, felfig; (*Vind. pezhoun, pezhoujast, pezhounast, pezhinast, skalast, pezhounat, pezhouno.*) Ziarno na opoczystej zie- mi prędko uschło. *Sk. Dz. 1179.* Gdy siał, jedno padło na opoczyste, gdzie nie miało wiele ziemi. *W. Marc. 4, 5.* Co na opoczystych są posiane. *ib. 16.* Nie swym wąż- dym główkom, ale starym doktorom i opoczystemu ko- ściółowi wiarę dawali. *Hrbst. Odp. H 3.* mocno ungrun- towanemu, felsenfest. Z Simona Piotr uczyniony, stał się pasterzem kościoła opoczystego. *Hrbst. Nauk. Q b.* Przy jedności kościelnej i opoczystym Pietrze trwać potrzeba. *Sk. Żyw. 2, 598.* Złe Piotra (petram) opoczystym wy- kładają, gdyż go Pan samą opoką nazwać raczył. *W. Post. W. 3, 262.*

*OPOCZYC cz. dok., Opoczywać częstl.; *Ross. опочить, опо- чивать, ob.* Odpocząć, spocząć, n. p. Kapłaństwo Chry- stusowe nie zostało w Chrystusie; ale się z niego złało na kapłany, i na nich opoczyło (opoczęło, odpoczęło). *Smotr. Apol. 21,* (na nich się oparło, ostało).

OPODAL *adverb.,* obdał, przydał; *Boh. opodal; Ross. одалъ; in einiger Entfernung, etwaß entfernt, ein wenig weit.* Jest dobry sposób dla twojej spokojności, masz wioskę opodal; a tam nikt nam niepotrzebny nie prze- szkodzi. *Węg. Marm. 1, 36.* OPODALNY, a, e, przy- dalszy, obdalny, etwaß fern. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych opodalnych na niebo. *Otw. Ow. 58.*

OPOIĆ, f. opoić cz. dok., Opajać *niedok.;* *Boh. opogiti; Slov. opogugi; Sorab. 1. wopoyu, wopiyu, pjanoho zřinu;* *Carn. opiti, opojenye; Vind. opianiti, vpianiti, dopianiti; Rag. opoitti, opajam; Bosn. opitti, opojiti, omastiti; Croat. opajam; Ross. напоить кого до пьяна, пьянымъ здѣлать; do zbytku napoić, upitym uczynić, propr. et transl., beraufen, beraufst machen, besaufen.* Biada temu, który opaja bliźniego swego. *Rej. Post. H 5.* Opoił nieprzyjaciela opinią, jak gdyby się go bał. *Warg. Cz. 66.* Nigdy go rozkosz tak nie opoiła i znećiła, iżby go od należytych zabaw zawściągnąć mogła. *Pilch. Sall. 287.* Sercem bałwochwalskim opojony. *Zygr. Pap. 42.* Opojony, upity, beraufst. — *Fig. transl.* Jest w domu Tarnowskich moc wielka szabel, Turecką posoką nie zfarbowanych, ale szczerze opojonych. *Warg. Cz. praef. E 3.* t. j. wskroś napojonych, omoczonych; Säbel mit Blute nicht gefärbt, sondern getränkt.

OPOJ, oja, m.; *Slov. opilec; Boh. chlastač; Sorab. 1. wopiwz; Sorab. 2. žrejz; Vind. hud piuz, pianz, koludra- vez, zhriep, zher, pianzhuvauz, berlazh; (Ross. опиваль- щикъ, опивало; опивоха пасорзты); Ross. кулика; Eccl. запойчивый, опинца; § 1)* który ma zwyczaj opić się, pijanica, ein Säufer. Owi przebrzydli i haniebnii opoje, nieraz opiwszy się do umoru, wydziwiają. *Pilch. Sen. łask. 103.* Opoje, którzy żłopiają wino do północy. *Mon. 73, 34.* Ten, który jest pijanym, może nim jest pierwszy raz w życiu, i nie mieć tej skłonności; opój może być nieraz trzeźwym. *Pilch. Sen. list. 2, 360.* Cymber był i wielki opój, i zuchwały gębacz, pił i bluzgał. *ib. 2,*

361. Brodawka hetman, opój i gnuśnik. *Nar. Chodk.* 2, 385. Opój ten czas tylko marnie na rozrzutach traw. *Nar. Hst.* 5, 299. *Hor.* 1, 96. *Nar., Min. Ryt.* 3, 235. *Teat.* 3, 5. — §. 2) *Opój, oju, m., opojenie, zbyteczne picie, *Caufen, Bällerey.* Aby ze zbytecznego opoju w choroby żołnierze nie zapadali, kazał kufy wina porąbać. *Krom.* 455. — §. 3) Opój u nogi końskiej, napuchlina, nagniotek, ein *Außwuchs, eine Geschwulst.* Przypatrz się dobrze, czy też koń jest bez opojów, tak na kolanach, jako też na kostkach. *Hipp.* 14.
- OPOKA, i, ż.; (*Boh.* opuka *tophus*, dziarstwisty kamień); *Carn.* pezhovje *rupetum*, pezhovina *saxetum*, (cf. pieć, spieć, opić); *Vind.* pezh, pezhina, pezhouje; *Croat.* pechina, klišzura; *Slav.* kamenito bërdo, pechina; *Ross.* onoka; *Steinfelsen, Felsenstein, Felsengrund, Felsen;* kamień żywy a rosnący bez zamierzenia; skała *saxum est altum et praeruptum etiam vivum;* opoka *etiam in planis et sub terra latens. Cn. Th.* Opoki i skały, są to owe ogromne wielkością kamienie, które się z pojedynczych różnych kamieni składają; pospolicie z szpatu, kwarcu i łyszcza-ku. *Kluk. Kop.* 2, 101. *Wyrw. Geogr.* 12. Kamień ten kuźniacy nazywają warchem lub opoką. *Torz.* 201. Wykute w opokach skalistych pieczary. *Dmoch. Sqd.* 27. Opoki głową kruszyć nie kusi się tylko szalony. *Smotr. Apol. pr.* (cf. głową muru nie przebijesz; cf. z motyką na słońce). Pan jest opoka ma, moc a dużoś moja. *1 Leop. 2 Reg. 22, 2.* (skała moja i siła. *3 Leop.*). — §. Wszystkie mi idzie jak z opoki, Chwile się ciągną dniami, z miesiąców mam roki. *Zab.* 11, 383. *Zabł.* t. j. oporem idzie, mit *Widerstand.* *Slov.* Se mnu sa všeco trhá; (cf. wszystko mu idzie lodem; cf. jak na grudzie; *oppos. smarownie*).
- OPOL, a, m., Oppeln, miasto w Śląsku. *Dykc. Geogr.* 2, 241. 1. OPOLE, a, n., miasto w Lubelskim. *Dykc. Geogr.* 2, 240. eine *Stadt im Lublitzschen.* 2. OPOLE, rodzaj danielczy w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86. *Pap. W.* 2, 215. eine von den *Steuern und Abgaben unter den Polnischen Herzogen.* *OPOLNY, a, e, n. p. Wespół się witali z *opolną radością. *Stryk. Henr. C.* z obopolną, *wedfsefseitig.* §. Opolna góra, w górnictwie, szyb górnicy na boku opodal leżący, ein *feitwärts liegender Schacht. Tr.* OPOLSKI a, ie, od miasta Opola, Oppeln. Księstwo Opolskie nad Odrą w górnym Śląsku. *Wyrw. Geogr.* 238
- OPONA, y, ż., OPONKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* opona, oponka; (*Etym.* opinać, opiąć, piąć); *Bosn.* oponna, zastor; *Slov.* opona; *Carn.* popętna, propaga; *Sorab.* 1. wobwěschk; *Croat.* karpit, zaszlona, zasltor; *Ecccl.* опона; okrycie, zaszlona, kortyna, obicie, Decke, Vorhang, Tapete; (*Rag.* opának *pera;* *Carn.* opanka *banchus*). Opony robotą haftarską uczynisz, a pięć opon będą spinane pętlcami. *W. Exod.* 26, 1 etc. Uczynisz oponę z szarłatowego jedwabiu. *3 Leop. Exod.* 26, 31. (zaszlone. *1 Leop.*). Uczynili z opon, jakoby kaplicę. *Rej. Post. N n n 2.* Sukna posyła ile potrzeba na oponę meczetu. *Kłok. Turk.* 195. Usłać pałac drogiemi oponami kazał. *Sk. Żyw.* 2, 287. (cf. dywan). Ona i haftowaniem przednią sławę
- miała, Ona i najsztuczniejsze opony wiązała. *Simon. Siel.* 118. (gobelin). Ściany oponami Atalickimi obite. *Warg. Wal.* 313. Teatra obrazami, albo oponami obrazy osób na sobie mającemi, zdobili. *Otw. Ow.* 106. Róże, ucieszne róże, ognie samorodne, Szkarłatne me opony, i gwiaźdy ogrodne. *Zimor. Siel.* 175. Siedzi jako głucha na ścianie opona. *Rej. Wiz.* 74. (t. j. jak malowany). Śmiertelną oponą zasunięte oczy. *Teat.* 47. c, 149. t. j. powłoką, zaszloną, mit dem *Todeschleyer bedeckt.* — *Fig. transl.* Serca nie mając na swoje poprawę, W tym zakłada oponę, powagę i sławę, Żeby błąd popełniony utrzymać koniecznie. *Jabl. Tel.* 141. t. j. zaszlone, pozor, Deckmantel. OPONCZA, y, ż., płaszcz od pluty, ein *Regenmantel;* *Slav.* japunexa; *Bosn.* japunga, plaszct zaput, kapenak, (*ob.* Kopieniak); *Carn.* kepernek, faręsha, (*ob.* Ferezya); *Vind.* dišni plash, faresha; *Croat.* kepenyek, kēpeněk, bunda, japungya, kapenak; *Dal.* kabanicza; *Hung.* kőpenyeg; *Rag.* kabanizza, kabaan, karčnak; *Sorab.* 1. yaka; *Ross.* епанча, плащъ, епанечка, (понька, понява *ciasnocha, gźło*); *Ecccl.* опанча, епанча. Oponcza ode dźdu. *Rys. Ad.* 52. Lepiej przed czasem obmyślić oponczę, niżeli potym umoknąć. *Fredr. Ad.* 118. Mądrego za pogody nabywać oponczy. *Pot. Arg.* 342. Gdy jedziesz w drogę, ano piecze słońce, Nie chroń się dla dźdza wziąć sobie oponczę. *Rys. Ad.* 15. (cf. lepiej być mądrym przed szkodą, jak po szkodzie). OPONCZANY, OPONCZOWY, a, e, *penularius. Cn. Th., Regenmantel*; *Ross.* опанечный. OPONNY, OPONOWY, a, e, od opony, *aulaeus. Cn. Th., Vorhang*; *Tapeten*; *Ross.* опонный.
- *OPONOWAĆ się, [z *łac.* *opponere* przeciwić się, 5] n. p. Oponować się za naród nasz nieprzyjacielowi. *Star. Ref.* 19; (*ob.* Stawić się). Miłosierdzie sprawiedliwości boskiej się nie oponuje, ani sprawiedliwość boża stawia się na *sprzeciwieństwie miłosierdziu jego. *Salin.* 4, 188.
- OPOPIELIĆ, *cz. dok.*, popiołem otrząsnąć, *beasphen, mit Asche bestreuen;* *Bosn.* opopeliti, olusgiti; *Croat.* opopelujem; (*Ecccl.* опопелити, преобратити въ пепель, w *perzynę obrócić*).
- OPOR, u, m., §. 1) opieranie, oparcie, wstrzymywanie, der *Widerstand, das Widerstehen, Widerstreben, Widerstammen.* Opor powietrza, gdy ciała ciężkie spadają, jest mały. *Hub. Mech.* 38. Wszystkie ciała mają tę własność, która je w biegu abo w spoczynku zachowuje, tę nazywają, *vim inertiae;* ja wyrażam słowem opor. *Os. Fiz.* 29; (cf. opie-szałość). — *Moral.* Opor, *Widerseßtschkeit.* Żaden opor i przeciwienieństwo nie enocie ując nie może. *Pilch. Sen. list.* 3, 110. Chcę, żeby zaraz bez oporu Czynić podług mego humoru. *Teat.* 56. d, 16; (cf. upor). — *Adverbialiter* Opoem: jak z opoki, jak na grudzie, lodem, niesmarownie, ciężko, z trudnością, *schwierig, mit Schwierigkeit, schwer, hart.* Wszystko opoem nam idzie. *Boh. Kom.* 1, 189. On że mu handel coś idzie opoem, Narzeka z rana, narzeka wieczorem. *Min. Ryt.* 3, 331. Dąsam się niecierpliw, że mi rym opoem Wielkim idzie, że wena nie chce płynąć piorem. *ib.* 3, 155. Nawet patrzeć na nie przychodzi opoem. *Karp.* 1, 180. Fabiusz Rzym zbawił, rzecz czyniąc opoem. *Zab.* 16, 222. t. j. odwłaczając,

mit Aufstuh, Zaubern. — §. 2) Opor, OPORA, y, ż., OPORKA, i, ż., *dem.*; *Ross.* опоръ, opora; podpora, co podpiera, opiera, abo o którą się co opiera, die Stütze, der Widerhalt. Opor nazywa mularz miejsce, na którym się sklepienie wspiera. *Magier. Mskr.* Zawieszenie, podstawkę, opor w dragach uciążających, bierz za jedno. *Solsk. Arch.* 49. Przy samym przedpiersieniu na pomoście działobitni, utwierdza się poprzecznie sztuka drzewa, nazwana oporą, *heurtoir*, iż na niej opierają się koła armaty, żeby futrowania nie rujnowały. *Jak. Art.* 1, 590. et 3, 507. *Jak. Mat.* 1, 24. *Oporki nie dopuszczają wiadru niżej wstępować w rumursie. *Tr.* OPORCA, y, m., przeciwnik, der Gegner, Widersacher. Potyka swojego oporcę na płaskim skały urwisku. *Stas. Num.* 1, 179. OPORNY, a, e, OPOR-NIE *adverb.*, opor czyniący, widerstammend, widerstehend. *Tr.*; *Sorab.* 1. zaperacznę; (*Bosn.* oporni, resteghnut *extensus*, rozciągly). OPOROW, a, m., w wojew. Łęczyckim, gniazdo Oporowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 241.

OPORZĄDZIĆ, *f.* oporzadzi *cz. dok.*, Oporzadzać *niedok.*, w porządku opatrzyć, in gehörigen Stand setzen, versehen; *Ross.* благоустроить, устроить, устроить, устроить; *Eccl.* опятую. Trzeba oporzadzić karete, i trzymać konie gotowe. *Teat.* 7, 62. W kuchni oporzadzić ptaka. *Wiel. Kuch.* 428. (wynnetrzyć go, patroszyć; *cf.* oprawić wołu, sprawić ryby). Kieszon oporzadził pod czas wojny dobre złotem. *Teat.* 4. b, 87. Otoż to chleb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jejmości codzień burka! Niczego, pięknem się oporzadził! *Teat.* 10, 83. dobrzem się wykierował!

OPOWIADAĆ, *ob.* Opowiedzieć. OPOWIADACZ, a, m., opowiadający, oznajmujący, ogłosiciel, der Verkündiger, Anfager, Erzähler; *Vind.* praulovez, poviedavez; *Croat.* povedavec, pripovedavec; *Bosn.* opovidalac, spovidalac, koji pripovida, pripovidavac; *Rag.* povjēdalaz, skāzalaz, (opoviditegl, opovjedalaz *accusator*); *Ross.* повѣдатель, сказыватель, разказчикъ; *Eccl.* повѣдатель, повѣствователь. Plutarch wieści publicznych wierny opowiadacz. *Kras. Hst.* 115. Alexander W. zazdrościł Achillesowi, że miał dzieł swoich opowiadacza Homera. *Zab.* 12, 159. *Albert.* Opowiadacz nowych nauk. *Dambr.* 236. Opowiadacze ewangelii. *Steb.* 9; (*ob.* Przepowiednik, przepowiadacz). OPOWIADACZKA (*Cn. Th.*), OPOWIADACIELKA, OPOWIEDZICIELKA, i, ż., ogłosicielka; *Croat.* povedavka, die Verkündigerinn. Pan podał rzecz opowiadacielkom wojska wielkiego. *Budn. Ps.* 68, 11. Nauczona Samarytanka od Chrystusa, stała się opowiedzicielką i apostołką Mesyasza. *Bals. Niedz.* 2, 9. OPOWIEDNY, a, e, OPOWIEDNI, ia, ie, OPOWIEDNIE *adverb.*, za opowiedzią, angefast, angefündigt, angemeldet; *Rag.* opovjedni; *Croat.* pripovēdlyiv; *Ross.* повѣствовательный; *Eccl.* повѣдательный, повѣствовательный, словописный (= historyczny). Nieopowiedne nastąpienie na państwa nasze księcia Sudermańskiego. *Vol. Leg.* 3, 497. t. j. bez wypowiedzenia wojny, ohne Kriegserklärung. Nagłe nieopowiedne przygody. *Modl. Gd.* 122. (*cf.* bez wieści; ani *wzwiesz*). Nieopowiedna godzina niedoli. *Fredr. Ad.* 49. Nie mógł na ląd tam wysieść nikt nieopowiednie, Zawsze straż,

zawsze warta i w nocy i we dnie. *Pot. Arg.* 144. bez opowiedzenia się, unangemeldet. Weszłam nieopowiednie. *Teat.* 33. d, 53. *N. Pam.* 5, 215. (*bez* meldowania). Nieopowiednie odejść, milczkiem. *Cn. Ad.* 629. *bez* pożegnania, ohne Beurlaubung, ohne Abschied. Nieopowiednie i kryjomko z miasteczka wychodziła. *Zyw. Jez.* 45. Lokaj nie chciał dalej służyć, i poszedł od pana nieopowiednie. *Mon.* 68, 502. (*bez* pożegnania, *bez* abszytu). OPOWIEDŹ, i, ż.; *Boh.* opowēd; *Rag.* opovjed; *Ross.* повѣданіе, сказаніе, сказываніе; §. 1) opowiadanie, omówienie, opisanie, die Erzählung. Nie potrzebujesz opowiedzi tych delegliwości, które cierpiałem. *Stas. Num.* 2, 102. — §. 2) Ogłoszenie, Verkündigung, Bekanntmachung. Ożenił się z nią i bez opowiedzi. *Mat. z Pod. B* 1; (*cf.* zaopowiedz). — §. 3) Meldowanie, die Anmeldung, daß Anmelden. Kto jest tak śmiały wnieść bez opowiedzi? *Zab.* 13, 560. *Druzb.* Kto tak bez opowiedzi do księżęcia wchodzi? *Teat.* 52, 56. OPOWIEDZIEĆ, *f.* opowie *cz. dok.*, Opowiadać, *Opowiedać, *contr.* *Opedać *niedok.*; *Boh.* opowēdjt, opowjdati; *Slov.* wyprawowati, (*ob.* Prawić, wyprawować); *Sorab.* 1. wopowēdam; *Sorab.* 2. hopowēžesch; *Carn.* perpovedujem; *Bosn.* opoviditi, spovjediti, propoviditi, (*cf.* przypowiedzieć); (opoviditi, 2. oskarżyć *accusare*); *Rag.* opovjēdati, opoviditi, opovjjeti; *Vind.* poviedati, praviti, napovedeti; *Croat.* opovidam, očitujem, pripovēdam, pripovēdati; *Ross.* разсказать, разсказывать (*cf.* rozkazać), пересказать, пересказывать (*cf.* przekazać), сказать, сказываю; *Eccl.* оповѣдую, возвѣщаю, повѣдую, повѣствую, повѣствовати, (*cf.* powieść); §. a) Słownie opisać, wyluszczać, erzählen, melden. Ludziom moim, com widział i słyział opowiedziałem. *Xiadz.* 112. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. list.* 2, 281. Opowiadanie, powieść, *Slov.* wyprawowanj; *Ross.* повѣствованіе. Uspokoję w porządnym opowiedzeniu ciekawość twoją. *Xiadz.* 75. Nie spuszczać się na opowiedzenie ekonomów, komisarz sam przez się wejrzeć ma we wszystko. *Kras. Pod.* 2, 200. Opowiedzieć towar na cle, die Waaren angeben. *Tr.* — §. b) Ogłosić, oznajmić, obwieścić, verkündigen, ankündigen, bekannt machen. Mamyż królowi opowiedzieć te wszystkie słowa? 3 *Leop. Jer.* 36, 16. (zwiastować. 1 *Leop.*). Piękne są słowa tego, który opowiada pokój. 3 *Leop. Jes.* 52, 7. (który zwiastywa pokój. 1 *Leop.*). Opowiadajcie między narody chwałę boską. *W. 1 Paral.* 16, 24. Uczynność inszego opowiadać pamiętaj. *Biał. Post.* 220. *Opowiedziawszy jej anioł wołą boską, zniknął. *Zyw. Jez. B b.* Prorocy przyszłe rzeczy opowiadali. *Zach. Kaz.* 1, 145. Marona ekloga Nad Sykulskiemi pisana lasy Złote nadchodzić *opeda czasy. *Kchow.* 307. Opowiadać się z czym, przy kim, oświadczyć się stojąc przy kim, obstać przy kim, sich für jemanden erklären, seine Parthey nehmen. Własnym swym kosztem, i radą wierną, i nieustraszoną sercem przy Królu się opowiedział. *Birk. Chodk.* 4. Przy stariej religii, lubo wzgardzonej, opowiedział się. *Birk. Zam.* 21. Ktoż dla ojczyzny niesie na plac zdrowie, Ktoż się do gardła przy prawdzie opowie? *Groch. W.*

562. Każdy swych rzeczy pilen, rzadki się opowie Z chęcią swą przy ojczyźnie. *Groch. W. A 3.* — §. Opowiadać wojnę: wypowiadać pokój, den Krieg ankündigen, den Krieg erklären. Jak Sultan wojnę opowie... *Kłok. Turk. 108.* Lewpart opowiedział wojnę smokowi. *Papir. Koł. Q 2.* — §. Opowiedzieć, oznajmić, donieść, *Vind.* meudat, pouedat, opomenit; *melfen, berichten.* Pójdę Jejmości przybycie twoje opowiedzieć. *Teat. 22. c, 31.* Opowiadać kogo do pana przychodzącego: meldować, einen melden, anmelden. A czyż można, abys się tu bez opowiedzenia wdzierał? *R.* Muszę sam, kiedy mnie We Pan żadnym sposobem opowiedzieć nie chcesz. *Teat. 12. c, 23.* (*ob.* Opowiednie, nieopowiednie). Opowiadam się komu, daję znać o sobie, żem przyszedł, albo odchodzę, żem przyjechał, albo odjeżdżam. *Cn. Th.,* (*cf.* żegnać się). Jesliby pan najemnika odprawić, albo też on od pana odejść chciał, to jeden drugiemu w dzień P. Maryi gromnie opowiedzieć powinien. *Szczerb. Sax. 262.* służbę wypowiedzieć, auffkündigen.

OPOŹNIC, OPOŹDZIC, *f.* opóźni cz. *dok.,* Opóźniać *niedok.; Boh.* opozditi, opozdenj; *Vind.* saposditi, posdnti, (*cf.* dni, dzień), poshniti; *Sorab. 1.* zakomdzu; *Croat.* okesnujem; *Bosn.* zakesniti, dočknniti; *Rag.* okasniti, okasnijvam, odoznitti, odoznijvam; *Ross.* опоздать, опаздывать; aż po czasie co wstrzymać, niewczas, niewczasu czynić, omieszkać, verspäten. Głupi, co przez niedbałość w zawodzie opóździ. *Pot. Pocz. 273.* Lepiej opóździć się mało, Niż nigdy nie dojść, gdzie się obiecało. *Pot. Syl. 363.* *Krom. 167.* Kto się opóździ, a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza. *Rej. Post. T u 1.* Opóźnwszy się aż do wieczora *Eccl.* зачерявшийся, котораго ночь застигла. Opóźniłem się bardziej, niżlim się spodziewał z wydaniem kalendarza mojego. *Mon. 64, 57.* Mróz rychły ozimine opóździ. *Haur. Ek. 71.* Ktoby się ze zbożem opóździł ku sianiu... *Cresc. 169.* Ruch niejednostajnie przyspieszony i opóźniony. *Hub. Mech. 117.* Bieg w zegarach opóźnia się znacznie pod czas wielkich upałów. *Hog. Doś. 3, 144.* OPOŹNIAŁOŚĆ, *ści, z,* opieszalszość, die Saumfeligkeit. *Tr.* OPOŹNIAŁY, *a, e,* opieszalszy, saumfelig. *Tr.*

OPRAĆ, *oprał, f.* opierze, opiorę cz. *dok.,* Opierać *niedok.,* §. a) w koło poprać, lub też prać dla kogo, bewaschen, für einen waschen, ihn bewaschen; (*Slav.* oprati; *Carn.* opratti, oppiram; *Vind.* oprati, saprati; *Croat.* opram, opraszlem). Ta praczka opierała siostrę moję. *Tr.* — §. b) *Transl.* Oprać kogo, okładać go kijmi, einen außprügeln, durchnagen. Równne obu występki, pana nikt nie zfuka, A pacholcy przy kozie opiorą hajduka. *Nar. Dz. 3, 121.*

OPRAWA, *y, z,* OPRAWKA, *i, z,* *dem.,* (*Croat.* oprava: odzież, suknia; *Bosn.* oprava *expeditio,* wyprawa; *Rag.* oprava *negotium,* sprawa; *Vind.* oprava, opravilu: sprawa, sprawunek); §. 1 a) oprawa w co się uprawiają czyli wwięzują książki (*cf.* okładki), olstra, miecze, die Einfassung, der Einband, der Ueberzug, der Befschlag; *Ross.* oprava, opravka, выковка, обдѣлка. Oprawa albo oprawka kamienia drogiego. *Cn. Th.,* obwódka. *Włod.* Opra-

wa książki; *Sorab. 2.* wëska, wësane, (*ob.* Wiązanie, wiązać); *Croat.* obvez knige; *Bosn.* pelića od knjige, kotriče; *Ross.* переплетъ; *Eccl.* oprava knjigъ. Książki w rozlicznej oprawie. *Zab. 15, 136.* Oprawa książek à la rustica, po Francusku, Angielsku, Włosku, w skórke, w półskórek, w tektury, w papier, wszywane, kłóte, w półpapierek. *Magier. Mskr.* — Portret ładny, i oprawa przednia. *Teat. 39, 217.* rama, der Rahmen. — b) Oprawa, uprawianie, poprawianie, poprawa; (*Boh.* oprava, opravka), die Verbesserung. Do każdej słusznej oprawy zamku, żaden żołnierz nie żałuje pracy. *Gwagn. 307.* Srebra wasze dawajcie, na oprawę rozpadlin domu bożego. *Budn. 2 Reg. 12, 7.* Szewcy zabawiwszy się oprawką cudzych botów, swoje zdarte noszą. *W. Post. W. 3, 91.* — §. Z owocu znać oprawę drzewa. *Radz. Syr. 27, 6. t. j.* pielęgnowanie, opatrzenie, chodzenie koło niego, die Wartung, Pflege. — §. 2) *Jurid.* Oprawa, uprawianie, opis, zapis, kaucya sprawy, die richtliche Prozeßbeschreibung, Prozeßcaution. Oprawy, *reformationes,* zowią przestrzeżenie w prawie obudwu stron, powodnej przed główną żalobą, opornej przed główną odpowiedzią. *Sax. Porz. 83.* Oprawy sobie czynią obiedwie strony po czytaniu z ksiąg sprawy. *ib. 77. §. 3)* Oprawa, którą mąż żonie względem posagu daje, daß Gegenvermächtniß zur Sicherheit des Brautshageß, die Widerlage, Gegensteuer. Reformacya, czyli oprawa, fundusz dożywotni od męża żonie, w miarę jej posagu dany. *Czack. Pr. 2, 7. N. Pam. 6, 301.* *Szczerb. Sax. 455. ib. 465.* Co na zabezpieczenie lub pomnożenie posagu wyznaczają, zowią to oprawą. *Gal. Cyw. 3, 153.* Biorący mąż z żoną posag, czyni zapis w poblizszych aktach posagu żoninego, w równej onemu sumie. Warunek ten posagu nazywa prawo nasze oprawą, reformacyą posagu. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 207,* (*ob.* Wianować). Książę Konrad z drugą żoną, Krosno, Grejfenstein i Przyń miasteczka, jej na oprawę odłożone, utracił; *quae ei dotalia constituerat. Krom. 278.* (*cf.* wiano). OPRAWCA, *y, m.,* (*Rag.* opravnik, opravitegl *procurator, executor, ob.* Sprawca; *Bosn.* opravilač: jednac kupca); §. a) ceklarz, łapacz, sługa miejski do łapania złodziejów, hultajów. *Włod.,* der Häftner, der Stadtfnecht; *Vind.* berizh, berzh, musel, feihel, pot, utavez, popadiga, rabelnou hłapez, shibavez, tepstnik; *Ross.* паличникъ, истязатель; *Eccl.* бирчий, пошникъ. Słudzy urzędowi, oprawcy albo ceklarze. *Stat. Lit. 347.* Po zdareciu szat nagi miał być od oprawcy biciem szarpany. *Warg. Wal. 53.* (*cf.* kat). *Maleficiorum iudex,* oprawca dicitur. *Vol. Leg. 1, 5.* — §. b) Zbir, rabuś, ein Räuber, Ebitre. Nie dokażę tego bez mocy jakich dobrych oprawców. *Teat. 8. c, 51.* — §. c) Oprawca, naprawca, poduszczyciel, der Anstifter. Z namowy oprawcy to uczynił. *Tr.* OPRAWIĆ, *f.* oprawi cz. *dok.,* Oprawiać, uprawuje *niedok.;* (*Boh.* opraviti, opravovati naprawić, poprawić; *Carn.* oppravěti, oppravlam: sprawić, 2. oppravlam: powtarzam, obmawiam, *cf.* prawić; *Vind.* opraviti, opraulati: sprawić, wykonać, uskutecznić; (*Vind.* opravilu *negotium,* sprawa); *Sorab. 1.* wopraviu, wopraju, wopravim *commemoro, instruo, informo, edo-*

ceo, cf. wprawić; *Sorab.* 2. hopschawisch dysponować chorego; *Croat.* opraviti, opravim, oprávyam 1. tracto, ago, expedio, 2. vestio, amicio, opravlatiszte ubrać się; *Bosn.* opravgljati negotior, expedio; *Rag.* opravgljati, opraviti expedire, opravgljati lenocinari; *Slav.* opraviti, sprawić, opraviti se ubrać się; *Ross.* оправить, оправляю, оправливаю 1. usprawiedliwić, 2. oprawić w oprawę, 3. naprawić; § 1 a) obwieść co czym, mit etwas umgeben; *Ross.* оправлять, обдѣлать, обдѣлывать, выковать, выковывать; oprawić książkę wwiązać książkę, ein Buch einbinden; *Vind.* buque vesati; *Rag.* svézati kgnighe; *Ross.* переплесть, переплетать, (cf. przeplesć); *Ecc.* вяжу книги, переплетаю. Oprawiać co w skórę powlec skórą. *Cn. Th.*, in Leder einbinden, mit Leder überziehen; oprawić co w złoto, w srebro, in Gold und Silber einfassen. Rogi żubrce około krawędzi srebrem (w srebro) oprawiają, i z nich pija. *Warg. Cez.* 143. Oprawić strzelbę; *Vind.* oblesati, oblesuvati, fhistati, sfášten; (cf. puszkarz). Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, i wszystko cedrowemi deskami było okryte. *W.* 3 *Reg.* 6, 18. Miasto oprawione murem. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 17, 2. t. j. obwiedziona, umringt, umgeben, eingefasst. Obmurował i oprawił miasta. 1 *Leop.* 1 *Murch.* 14, 35. Oprawili i obwarowali grób. *ib.* *Math.* 27, 66. Mur około miasta obwiedli, i zamki oprawili. *Gwagn.* 270. t. j. ufortyfikowali na około, befestigen. Wziąwszy zamek Przemyski, oprawił go lepiej. *Biel.* 58. Otto zbudował zamek Sulinieć; Bolesław rozumiejąc, że się to ni ku czemu dobremu niesie, kazał też Miedzyrzecz oprawiać. *Biel.* 454. — b) Oprawić drzewo, pielęgnować, chodzić koło niego, warten, pflegen. Oprawianie drzew, zwłaszcza płonnych, zależy w gnojeniu. *Cresc.* 666. — c) Oprawić, naprawić, poprawić, *Boh.* opraviti, opravovati; *Ross.* оправить, оправляю, оправливаю; ausbessern, verbessern. Oprawili wszystko, co było opadło. *Budn.* 2 *Chron.* 24, 13. Oprawowali rozpadliny domu bożego. *ib.* 2 *Reg.* 12, 8. Mur zbitý oprawował. *P. Kchan. Jer.* 298. Niechaj oprawują budowanie kościelne, jeśli ujrzą, że co poprawić potrzeba. *W.* 4 *Reg.* 12, 5. (niechaj oprawiają miejsca pokazane w domu pańskim, i inne rzeczy, któreby widzieli potrzebować poprawy. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 5). Przecz nie oprawujecie opadłych miejsc kościelnych? *Rudz.* 2 *Reg.* 12. 7. *P. Kchan. Jer.* 299. Oprawiam szaty. *Pol. Syl.* 28. — d) Oprawić wołu, skopu, wieprza, odzierać, oparzyć. *Cn. Th.*, ausflachten, ein geschlachtetes Vieh zurecht. Oprawić wołu, albo insze bydlę lub zwierzyne. *Wiel. Kuch.* 428. (cf. oporządzić ptaka; cf. sprawić ryby). — § Kogut oprawiony, t. j. okaplóniony. *Sienn.* 525. ein geschmittener oder kapunter Hahn. Kurczęta młode, gdy oprawisz, będą z nich kapłuny. *Cresc.* 585. — § 2) *Jurid.* Oprawić sobie, zapisać, opisać, warować. gerichtlich verschreiben, bedingen, gewähren. W prawie najemnym to sobie oprawują, aby najemnik kóz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. Kto co sobie przed prawem oprawi a zachowa, to mu w prawie ma iść. *Sax. Art.* 12 — Oprawia mąż żenie posag, zapisuje, wianuje, er verschreibt ihr daß Gegenvermächtniß.

Wdowa od pierwszego męża wiano oprawione mając, już od drugiego nie ma wiana zapisanego mieć. *Stat. Lit.* 235. Chociaż mąż żenie sumę albo wiano oprawi na wszystkich dobrach swych, przecie one dobra jego są. *Szczerb. Sax.* 462. Gdyby mąż żenie darował pewną sumę za wiano, i oprawiłby jej takową sumę po śmierci swej na domu swym... *Szczerb. Sax.* 463. (zapewniłby jej ją). *ib.* 411. — *Similiter*: Z dzierżawy swojej dziedzictwo oprawi synom swoim. 1 *Leop.* *Ezech.* 46, 18. (da synom swoim. 3 *Leop.*). — §. Szkodę oprawić, szkodę przed sądem zapłacić, nagrodzić, vor Gericht abbüßen, abtun, abzahlen, bezahlen, erlösen. Kto winien gwałtu, ten ma szkody i gwałt oprawić. *Stat. Lit.* 301. Jeżeli chłop chłopu drzewo porąbał, tedy gwałtu trzy ruble zapłacić, a szkodę oprawić powinien. *ib.* 315. Wedle dwunastu tablic ustawy, każdą krzywdę pięcią a dwudziestą grzywien miedzi oprawowano. *Modr. Baz.* 315. Ktoby kogo złał, a skazano mu, aby mu to oprawił... *Sax. Art.* 47. Zelżywych słów oprawować. *ib.* 46. Opraw a nagrodź, jako możesz. *Rej. Zw.* 27 b. **OPRAWICIEL, OPRAWIACZ, a, m.,** który oprawia; (cf. introligator, puszkarz etc.); (*Croat.* opravitel, opravlyavec 1. tractator, curator, 2. vestitor; *Bosn.* opravitegl administrator; *Rag.* opravitegl 1. operator, 2. leno). **OPRAWKA, ob.** Oprawa. **OPRAWNY, a, e.** — ie *adverb.*, oprawiony; § a) oprawny w co, obwiedziony czym; *Ross.* окладный, переплетенный; eingefasst, eingebunden. Książka oprawna; książka nieoprawna, surowa, in crudo, roh. Rysztunki złotem albo srebrem (w złoto albo w srebro) oprawne. *Star. Dw.* 3, in Gold oder Silber gefasst. Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. — §. Miasto oprawne, obmurowane, n. p. Jerycho zamknięte i oprawne było. 1 *Leop.* *Jos.* 6, 1. (opatrzone było. 3 *Leop.*). — § b) Mieso oprawne, oprawione, z skóry odartego bydłęcia, oparzone, oczyszczone, ausgeflachtetes Fleisch. W jatkach za miastem bydła biją, a potem ztamtąd mięsa oprawne rozwożą. *Star. Dw.* 14. — § c) Wdowa oprawna, mająca zapisy posagu swego od męża, der das Gegenvermächtniß verschrieben ist, die ein Leibginge hat. Władysława małżonkę pozostała Mieczysława, jako panią oprawną, według prawa i zachowania zwyczajnego, skupować był powinien. *Krom.* 260.

OPRAŻYĆ cz. dok.; *Sorab.* 1. woprażu *retorreo*; w koło poprażyc, *pr. et fig.* rund um beprágeln, bebreunen, besengen. **OPRĘŻYĆ cz. dok.**, Opreżać *niedok.*, w koło napreżyc, preżąc opiąć, rund um bespannen, ausspannen; (*Bosn.* oprusgiti, pustiti emittere, explodere).

OPRÓC, f. oporze *cz. dok.*, Oparać *niedok.*, w koło popróć, rund um abtrennen; *Bosn.* Oporiti, oparati; *Croat.* oparati.

OPRÓCHNIEĆ nijak. dok., w koło spróchnieć, rund um morich werden; *Bosn.*, otruhnuli.

*OPRICZNY, *OPRYCZNY a, e; *Ross.* опричный oddzielny, udzielny, (*Ross.* опричь = oprócz); abgefondert. Służbie niewolnej przywykli, i bez opricznego panowania zwierzchności przełożonych żywota swego porządnie prowadzić nie mogą. *Stryjk.* 187. **OPRÓCZ, praep.,** prócz, außer; *Boh.* leč, lečby, (cf. lecz); *Carn.* samuzh; *Croat.*

nég, nego; *Dal.* ner; *Rag.* prò, prèma, olisc, izvan, rãzmi, osvèn, savisce; *Slav.* osim, izvan; *Bosn.* izvan, osvem, razma, nego, samo; *Ross.* oprичь, сверхъ, развѣ, (cf. roz-); *Eccl.* опроче, опрочѣ, кромѣ, опричъ, свѣрхъ, освѣнь, скънѣ, безъ, тоушъ; oprócz tego, mimo to, krom tego, okrom tego, okrom ciebie, chyba, wyjąwszy, nad cię, po tobie. *Cn. Th.* Wyznaczono mu z dworu placę pieniężną, i oprócz tego ordynary. *Kras. Pod.* 2, 261. (nad to). Nie chcieli uczynić tego, oprócz dozwolenia Papieżkiego. *Birk. Dom.* 115. t. j. bez, ohne. Ciche oprócz wszelakich chmur pioruny, biły w kapitolium. *Bardz. Luk.* 14. t. j. bez, mimo.

OPROSIĆ się, *f.* oprosi się *recipr. dok.*; *Boh.* oprasyti se; *Rag.* oprāsītise; *Bosn.* oprasitise; *Ross.* опороситься; *ferkeln, Źerkel werfen.* Uważać trzeba, aby świnia oprosiwszy się, łożyska swego nie pożarła. *Kluk. Zw.* 1, 285. Świnie, gdy się oprosi, w osobnym chlewie mieć potrzeba z prosiętami. *Zaw. Gosp.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566; (cf. ocielić się, okocić się, oszczenić się, oźrzebić się).

OPRÓSYZIĆ, OPRÓSYZIĆ *cz. dok.*, prochem obsypać, be-
stäuben; *Vind.* oprahiti, ob. Okurzyć.

OPROTKI, ow, *plur.*, u rybaka, do stalowania niewodu, są to powrozy 60 sążni długości. *Magier. Mskr.* Setle am Zuggarne. 60 Klaster lang.

OPROWADZIĆ, *f.* oprowadzi *cz. dok.*, Oprowadzać *niedok.*, §. a) wszędzie na około poprowadzić, herum führen, umher führen. Xiadz Pleban oprowadził mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiadz.* 77. Chciēj ja oprowadzić po moim ogrodzie i domu. *Zabł. Dz.* 54. Że był dzień niezbyt mroźny, oprowadzał mię wszędy. *Kras. Pod.* 2, 140. et 56. — §. b) Oprowadzić co czymś obwieść, otoczyć, mit etwas umgeben. Miasto mocnymi murami oprowadzi rozkazał. *Nar. Hst.* 6, 246. Aurelian od Rzymu do Ostyi potężnym rzekę murem oprowadził. *Nar. Tac.* 3, 98. Zamek fosami głębokimi oprowadzony. *Steb.* 2, 242.

*OPRYCZYŃCA, y, m., [z *ross. obs.* oprичникъ - halabartnik carski. 4]; oprawca, kat, der Hänger. Iwan siepaczom abo opryczyńcom swoim rozkazał, aby kanclerza na sztuki rozsiekali. *Gwagn.* 550.

OPRYSK, u, m., oprysnienie, oplusnienie, daß Besprizen. Spluskany krwi opryskiem. *Hor.* 2, 526. *Kniaż.* OPRYSKLIWOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* prehlivost: sierzistość, daß Aufbrausen, die Hitzigkeit. OPRYSKLIWY, a, e, — *ie* *adverb.*; *Boh.* prehlivy, prehly; sierzisty, prędko zapalający się w gniewie, hitig, aufbrausend, jähzornig. Człowiek w mowie prędko, i gdyby się na powierzchowności zasadać, opryskliwy. *Kras. Pod.* 2, 64. *Zab.* 8, 328. Opryskliwy ten nasz pan ekonom. *Kniaż. Poez.* 3, 177. OPRYSNAĆ, *f.* oprysnie *act. jednł.*, oplusnąć, besprühen; *Bosn.* otraskati; *Ross.* опрыснуть, опрыскать, опрыскивать. Bratobójstwem i krwią oprysniony świeża. *Hor. Sat.* 224. Oprysniony kropłami krwi. *Tward. Wł.* 98.

OPRYSZEK, szka, m., [porówn. *ross.* рыскаць - skakać, 2]; (*Ross.* oprичникъ, oprичной, oprичина *obsol.* 1) hala-

bartnik Carski, 2) prywatny człowiek; cf. oprичъ - oprócz); rabuś, ein Bußflapper, Strauchdieb; *Boh.* nakeřnjak; *Vind.* popadnik; *Eccl.* путенавтникъ. Napadł na Wołoskie opryszki. *Nar. Chodk.* 2, 376. Z gromadą hultajstwa i opryszków na Śląsk napada. *Nar. Hst.* 3, 198. Niebezpieczne dla opryszków przejazdu. *Vol. Leg.* 4, 27. *Treb. S. M.* 110. *Mon.* 65, 360.

OPRZAŚĆ, *f.* oprzędzie *act. dok.*, Kądziel oprzaś, pensum conficere. *Opz.*; *Sorab.* 2. hopschêsz; *Rag.* oprèsti; *Carn.* opprëdem, opprëdl, opprësti; a) abspinnen, zu Ende spinnen. — b) Oprzaś, przędząc obwinać, opleść, umspinnen, einspinnen. Oprzedzenie się jedwabnika. *Kluk. Zw.* 4, 307.

1. OPRZEĆ się, *f.* oprze się *recipr. dok.*, Opierać się *niedok.*; *Boh.* oprjt se, oprjati se, zepřiti se, zepřel se, zepřu se, bočjm se, bočjwam se; *Bosn.* oprjetise, odoljeti; *Rag.* oprjêcitise, oprjecijvamse, oprjetise, opriecivatisse, opiremse; *Sorab.* 1. zperam szo, zaperam szo, zpedzam szo; *Croat.* oprechujemsze, naszlontitise, opprati, oppiram, opprëm, opprëti se, naslajnam se; *Vind.* navpreti, nadpretife, floniti, nasloniti, perfloniti, gornaslonitife, gorpoflonitife; *Ross.* опереться, операться, опереть, операть, опереться, упереться, барахтаться; (*Eccl.* опираю подпieraю); 1. oprzeć się o co, sich an etwas anlehnen, anstammen. Oprzyj się o mur. *Tr.* Już w drugiej izbie oparty o ścianę, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. — *Botan.* Łodyga oparta, decumbens, gdy z korzenia w górę się podnosi; lecz potym całkowicie o ziemię się opiera. *Jundz.* 2, 13. — *Fig.* W Turczach o Wezyra opiera się wszystko. *Gaz. Nar.* 2, 156. t. j. na nim wszystko polega, od niego zawisło; es beruht alles auf ihm, kommt alles auf ihn an. — *Transl.* Uciekający nie oparł się aż we 12 mil miejsca tego. *Pasz.* 45. t. j. nie wstrzymał się, nie zatrzymał się, er machte nicht eher Halt, als 12 Meilen davon. Tatarowie wpadłszy, aż o Lwów oparli się, t. j. aż tam zacięli się; cf. otrzeć się; sie drangen vor bis Lemberg. Ciało mię przez pysk, aż się szabla na brodzie oparła. *Mon.* 68, 404. — 2. Opierać się przeciw, opór czynić, przeciwić się, *phys. et moral.*, sich entgegenstammen, wiederstreben. W ruchu jedno ciało opiera się drugiemu, a niszczy w nim część szybkości. *Jak. Mat.* 4, 7. Obiedwie strony w tej bitwie mocno się przy zwycięstwie, nie wiedząc komu padnie, opierały, contendere. *Krom.* 115. Im się więcej Opiera i zforcuje, tym proszą goręcej. *Tward. Wł.* 15. Żaden mu się nie oparł, ani zastawił. 1 *Leop.* 2 *Parcl.* 28, 20. Mocnom się opierała zamężciu jej. *Teat.* 38, 117. Starzec mimo opierań, mimo wypraszenia się podróżnych, umywa im nogi. *Stas. Num.* 2, 92. Niewierność przy cnocie mojej oprze się kłamstwu waszemu. *Teat.* 54, 71. Wszystko czynić musi, kto się oprzeć nie zdoła. *Nar. Hst.* 4, 117. Mocniejszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Opiera się, by kot, na ledzie; omnibus nervis connititur, sed frustra. *Cn. Ad.* 790. *Ry.* Ad. 52. — *§. *Activ. transl.* Już mię nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345. *Koss.*, nie obłoż, okłada; cf. oprać, opierze.

2. OPRZEĆ, *f.* oprzeje *neutr. dok.*, zaognieć z tarcia; *Ecll.* опрѣваю, прѣю, прѣю; entzündet werden durch Reibung, mund gerieben werden. Nogi kokosze, gdy włożysz w rzeźwie, oprzeją. *Sienn.* 514. Lekarstwo na oprzenie, które bywa około łonka dziecięcego, dla moczu własnego. *Sienn.* 473. *Spicz.* 189. Maścią tą miejsca oprzałe pomazuj. *Spicz.* 189. — *Fig. transl.* Człeczysko łyse, oprzałe, siwe. *Rej. Zw.* 66. *cf.* parszywy.

OPRZET, *u, m., n. p.* Z strony dziedziców znaczne opuszczenie robocizny, danin, szarwarków, stróży, oprzetów, posług, daremstwczyn, skłonić nie mogło włościan do wzięcia kontraktu. *Pam. Warsz.* 4, 106. *OPRZETNY, *a, e.* okrzetny, krzątający się, emsig, geschäftig, fleißig. Są Niemcy oprzetniejsi i dbalsi gospodarze. *Krom.* 358.

OPRZYKRZYĆ, *f.* oprzykrzy *act. dok.*, Oprzykrzać *niedok.*, oprzykrzyć komu co, ohydzić, omierzić, jemanden einen Widerwillen vor etwas erwecken. Świat sobie oprzykrzyli z pożądliwościami jego. *Rej. Post. A a 4.* Pruski mistrz wojował Polskę jak najbardziej, azaby oprzykrzywszy wojnę Polakom, przy Pomorzu mógł się osiedzić. *Biel.* 183. Oprzykrzyć się, przykrym się stawić, lästigt seyn, wdrüßig seyn. Cożem ci uczynił, albo w czymem się oprzykrzył tobie? 1 *Leop. Mich.* 6, 2. W tym miesiącu mogłoby niebo tęgą zimą się oprzykrzyć. *Fur. Uw. E 4 b.* Lepiej się w domach mieszkac im zлюбиło, Już się im w polach, w puszczech oprzykrzyło. *Stryjk. Gon. M 3.* OPRZYKRZENIE, przykrość, niesmak, uprzykrzenie; *Widrigkeit, Gfcl.* Pijaństwo jest studnia oprzykrzenia i rozlicznych niemocy. *W. Post. W. 5.* 256.

*OPS, [porówn. *niem.* hopß - skok. *Maciejowsk. Pismien.* 1, 219 — 2]; *n. p.* Jedźmy na ops, to jest po staroświecku, na niecenotę. *Biel.* 216; na zabawy wszeteczne. *Nar. Hst.* 7, 184; (może od słowa: obcować, u dawnych *opcować, *Elym.* obec; *cf.* *Ross.* обшати, обшь powszechny, spólny).

OPSNĄĆ się *rec. jedntl.*, o co popsnać się, uderzywszy o co posłżnawi się, über etwas stolpernd ausgleiten. Opsnęły się koniowi nogi, i obalił się.

*OPTASZYĆ, *f.* *optaszcy *act. dok.*, oberwać, oskubać, abreißen, berupfen, bezupfen. Choć im nie jeden kroć ten ogon optaszą, wzdry przecie ponty jeżą, przecie wyżej kaszą. *Pot. Poc.* 425; (może aluzya do sojki, od ptaków z cudzych piór oskubanej).

OPTYKA, *i, ż.* nauka widoku światła. *Kras. Zb.* 2, 279. *Hub. Wst.* 22. *Boh.* prohledáčstwj, prohledáčrstwj; *Rag.* različje, die Optik. OPTYCZNY, *a, e.* — *ie adverb.*, optisch.

*OPTYPATE, [z *franc. aux petits pâtes 3*], małe paszteciki, Pastetchen. *Tr.*

OPUCHA, *y, ż.* *ob.* Opuszka; *Ross.* опушка; bramowanie, wyłogi, wykładanie, der Befag, der Saum am Kleide, die Aufschlage, der Aufschlag. Człowiek kołnierza, abo szukając opuchy, nie da wysiedzieć rysiowi się z lisem. *Pot. Syl.* 523. Towarzysz zrobił sobie kiereje, i nakrył ją rysiemi; Wyszło mu na złe sukno i opucha. *Nar. Dz.* 224. Opucha droższa kozucha. *Rys. Ad.* 53. — §. Czystemu wszystko, choć czyta, choć słucha, Tak gołe czy-

ste, jako i opucha. *Pst. Jow.* 2, 1. OPUHLINA, *y, ż.*; puchlina, opuchnienie; *Sorab.* 2. hopuklina; *Ross.* опухоль, die Geschwulst, w szczególności puchlina wodna, Wassergeschwulst, Wasserjucht. Lekarstwo przeciw opuchlinie. *Cresc.* 180. *Budn. Jes.* 1, 6. Michał Paślago cesarz opuchliną umarł. *Biel. Św.* 77 b. (na puchlinę). Możeli opuchlina, febra albo jakakolwiek niemoc, tak ciało obrazić a dręczyć, jak duszę cheiwość ku pieniądzom? *Eraz. Jez.* 6. OPUCHNAĆ, *f.* opuchnie *neutr. jedntl.*; *Boh.* opuchnauti; *Sorab.* 2. hopuknusch; *Croat.* obuhnutjem, otechem; *Bosn.* obuhnati, otechi; *Ross.* опухнуть; wzdymać się, puchlinę mieć, aufschwellen, die Wasserjucht haben. Opuchły; *Bosn.* obuhnno, -ja, -lo; *Ross.* опухлый; wzdęty, puchlinę cierpiący, aufgeschwollen, wasserjuchtig; człowiek opuchły, wodnisty, abo wodnocielny. *Sekl. Luc.* 13. Kto więcej ma, więcej pragnie; opuchłego najcheiwsze pragnienie. *Fredr. Ad.* 25. *Birk. Exorb. B b.* *OPUGNA, *y, ż.* opugnowanie w dysputacyi, daß Opponiren. Zaproszony na opugnę, wziął sobie za argument, iż etc. *Sk. Żyw.* 1, 416. [z *lac.* 7].

OPUKAŁOŚĆ, *ści, ż.* pękatość, die Bauchigkeit, die Dicke. OPUKAŁY, *a, e.* pękaty. *Cn. Th.*, dickbauchig, bauchig. *Crassus*, miąższy, tłusty, opukały. *Mącz.* Opukała gruszka. *Ern.* 166. OPUKNAĆ się, *f.* opuknie się *recipr. jedntl.*, rozpaść się, zerfallen, zerleżgen, *z. B.* Sonnen, Jaffer zerleżgen. Opukła się beczka. *Cn. Th.*

OPURPURZYĆ *cz. dok.*, w koło popurpurzyć, oczerwienić, bepurpern; *Ross.* очервленить, очервлять; *Ecll.* обгарити, обгаряти, оброщаю, крашу, червленію.

OPUSCIAŁOŚĆ, *ści, ż.*, OPUSZCZAŁOŚĆ miejsce opuszczone, puste, pustość, die Verlassenheit, Einsamkeit, Einöde. Będzie opusciałość pośród ziemi. *Budn. Jes.* 6, 12. Lud siedliska swoje porzuciwszy, opusciałością i zaginieniem ojczyźnie swojej przegrażał. *Faliss. Fl.* 47. 1 *Leop. Esther.* 16, 14. OPUŚCIAŁY, *a, e.* bez mieszkańców, pusty, verlassen, öde; (*Ross.* опустѣть, опустѣвать opustoszeć). Na pustyni opuszczałej bydlęcy żywot wiedli. *Bzow. Roż.* 48. Opusciałe porozdawał role. *Tr. Tel.* 243.

Nieopusciały, niepusty kraj. *Włod.* Słuszna granic opusciałych bronić. *Stryjk. Gon. T.* Wspomoże mię opusciałą, a która chyba ciebie, nie ma żadnego innego spomóżyciela. 1 *Leop. Esther.* 14, 4. Żona opuszczała. *ib. Gal.* 27. Od wszystkich opuszczonej opusciały, *erlebenssissimus. Mącz.*, von allen verlassen. OPUŚCIĆ, *f.* opuści *act. dok.*, Opuszczać *niedok.*; *Boh.* opustiti; *Carn.* oppustim, popustim, popusham; *Sorab.* 1. wopużczam, wopużczu, wopuszczu, wopuszczim; (*Rag.* opustiti, pustoszyć; *Bosn.* opustiti vastare, esse derelictum; *Ross.* опустить, опускать); § a) opuścić co czym, puścić na około czego, obwieść czym, um etwas herum lassen, umgeben. Miasto obmurować dał, wodą *opusciwszy. *Biel. Św.* 220 b. Jupiter wziął dziewczkę Izylis, opuścił ją mgłą, aby nikt nie widział. *Biel. Hst.* 20. Sam się mgłą opuścił, zniknął precz. *Biel. Św.* 71 — §. Spuszczać na dół, zwieszać, herab lassen, fallen lassen, hängen lassen, sinken lassen; *Ross.* сронять, сронить, сроняю, сроню, сранияю, (*ob.* Ronic, poronic). Z opuszczonej szaty

kwiatki wypadaly. *Otw. Ow.* 199. Opuść się naręczej na ziemię. *ib.* 99. Który kraj w lewą się na twą zapatruje matkę, tam się opuść; *hanc terram pete. Zebr. Ow.* 53. Kurczęta skrzydła opuszczają. *Końsk. Lek.* 2, 16. — *Fig.* Chodzi by podskubiony, opuściwszy skrzydła. *Rej. Wiz.* 56 b. (cf. spuścił z kwinty). — Jeżeli w tej chorobie przyrodzenie przemoże, tedy następują obfite wypróżnienia potami, moczem, stolcem, ustami; wypróżnienia takowe nazywają opuszczaniami. *Perz. Lek.* 57. Herabjenkung der Krantheit. Trzymali ręce podniesione, nie chcąc ich opuścić, ażby Bóg narodowi przepuścił. *Tward. Wł.* 101. — *Transl.* Ręce opuszczać, opuszczać się, przedstawiać być czynnym, gnuśnieć; *Bosn.* ohajatisse; die Hände sinken lassen, aufhören thätig zu seyn, träge werden, nachlässig werden, in der Thätigkeit nachlassen. Na zgubę swoje wszyscy prawie ręce opuściwszy, ze łzami patrzyli, rzadki który rękę wyciągnął do broni. *Nies.* 4, 16. Dlatego że w ojczyźnie niepokój, ani sobie, ani komu innemu nie być pożytecznym, nic nie robić, ręce opuścić, i najistotniejsze zaniechać obowiązki. *Mon.* 73, 156. Nie radzę wśród pomysłności rąk opuszczać. *Gaz. Nar.* 1, 183. Nie stójcie z opuszczonemi rękami. *Teat.* 6, 123. Miał się nie źle, ale się opuścił, i więcej karczmy, niż gospodarstwa pilnuje. *Perz. Lek.* 255. Opuścił się całe, smutek odebrał mu sposobność do czynienia potrzebnych zabiegów. *Zab.* 3, 150. *Leszcz. Gł.* 120. Tak się opuścił, że nie zgoła robić, ni o czym myśleć, ni o co starać się nie chce. *Mon.* 73, 154. Jak się to ci mężczyzno opuszczają teraz w galanteryi! *Teat.* 1, 103. Siła ludzi gnije w gnuśnym opuszczeniu. *Jabl. Tel.* 350; *Croat.* zapuschanye; in fauler Trägheit. — §. Opuszczać skórę u rzeźnika, zdejmować skórę z bydłęcia. *Magier. Mskr.*, bey dem Fleischer, einem Viehe das Leder abziehen, abledern. — Opuszczkę szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza czyli okrawa. *Magier. Mskr.* rund um abfchneiden. — §. b) Opuszczać, popuszczam, ulżywam komu. *Cn. Th.*, nachlassen. Móz opuszcza, ustaje, folguje. *Włod.* — §. Opuścić co, przeminąć, puszczać na stronę, ominąć; *Vind.* sapustiti, sapushati, podpustiti, dopustiti, opustiti, popustiti; *Bosn.* zapustiti, ostaviti, mahnuti; *Ross.* опустить, опушать, промигнуть; außlassen, übersehen, übergehen, unterlassen, fahren lassen. Gdyby wszystkie czyny Jezusowe były pisane, żadnego nie opuszczając, światyby nie ogarnął tych ksiąg. *Sekl. Joan.* 21. Te rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. *W. Luc.* 11, 42. Raz opuścisz okazyą, już jej nie zażyjesz. *Fredr. Ad.* 48. (cf. okazyą z tyłu łysa). Strzeż się, abyś dla małego pożytku nie opuszczał wielkiego. *Ezop.* 10. Lepiej jedno dobro opuścić, byle uchodzić dziesięciu złego. *Fredr. Ad.* 3. Opuszczenie *Ross.* прогуль. Opuszczenie w piśmie *Ross.* прописка. Opuszczony w piśmie *Ross.* прописный. — §. Opuścić kogo, odbiedz kogo, zostawić go, porzucić; *Vind.* sapustit, odstavit; einen verlassen. Ty mnie unikasz, ja cię opuścić nie mogę. *Teat.* 18, 131. Nie upadajcie na sercach, wiedząc o swoim od sprzymierzonych opuszczeniu. *Zab.* 4, 212. (*Vind.* sapustilivost, sapushnost). Wszysey od ciebie uciekać będą; a ta

samotność, to opuszczenie stanie się dla ciebie nieszczęściem. *Mon.* 64, 246. Opuszczony od wszystkich człowiek (*Vind.* sapushenik, sapushen, bres pomuzhi). Opuszczeni od ludzi, są w opiece u boga. *Rys. Ad.* 51. Bóg nie opuści, kto się nań spuści. *Zegl. Ad.* 18. Boże, czemuś mię, czemuś mię, mój wieczny Boże opuścił, w mój czas ostateczny! *J. Kchan. Ps.* 28. Siły mnie opuszczają. *Teat.* 18, 102. Żywot twardy i opuszczony na puszczy wiedli; *incultam vitam. Krom.* 72. samotny. OPUŚCICIEL a, m., który opuszcza kogo, der Verlasser; *desertor amicorum. Mącz.*; *Sorab.* 1. wopużcznik; *Bosn.* zapushtenik, koji ostavglja; *Vind.* sapustnik, sapushavez. OPUSTA, y, ż., w oraniu, podwałka. *Cn. Th.*, kawałek ziemi w oraniu lemieszem nietknięty. *Włod.*, ein im Pflügen unberührt geliebeneß und überhopftes Stück Erdreich; (*Ross.* опускъ spuszczenie, spust; опускный do spuszczenia, spustny). OPUSTOSZAŁOŚĆ, ści, ż., opuścialsłość, stan wypustoszony, Vermüstung. Litwa przeszedłszy dla opustoszałości przez powiat Lubelski, w ziemi Sandomirskiej plundruje. *Krom.* 380. OPUSTOSZAŁY, a, e, pusty, opuścialsy, wüste, öde. *Tr.*; *Bosn.* opustiti esse derelictus; *Ross.* опустѣть, опустѣвать. OPUSTOSZYĆ cz. dok.; *Rag.* opustiti; *Bosn.* opustiti; *Ross.* опустошить, ob. Pustoszyc; w koło popustoszyć, ringß um verwüsten. Kraina opustoszona. *Gil. Post.* 58 b. *OPUSTOSZYCIEL, ob. Pustoszyciel. (OPUSZAĆ, ob. Opuszyć). OPUSZCZAĆ, OPUSZCZENIE, ob. Opuścić. OPUSZCZENIE *adverb.*, niedbale, nachlässig, fahrlässig. Pod jarzmem poddaństwa niechętnie i opuszczenie rolę uprawiają. *Mon.* 63, 298. OPUSZCZKA, i, ż., opuszczka rogowa, którą szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza, czyli okrawa. *Magier. Mskr.*, bey dem Schuster, eine Unterlage von Horn, bey dem Zuschneiden der Sohlen. OPUSZKA, i, ż.; *Ross.* опушь, опушка, опушечка, околь, окольшъ, окольшекъ; *dem. nom.* opucha, bramowanie, daß Gebräme. (cf. *Ross.* пушь futro; cf. puch). Ogląda czapkę, opuszkę wstrząsa, i włos przedmucha. *Pot. Jow.* 140. *Pot. Pocz.* 707. — *Transl.* Wziąwszy czerwony złoty, poznał srebro, kęs zwierchniej odskrobawszy opuszkę. *Pot. Jow.* 2, 77. t. j. powłoki, Ueberzug, Hülle. OPUSZYĆ, f. opuszy *act. dok.*, Opuszać *niedok.*, nadymać; *Croat.* opuhavati; *Bosn.* opuhati, oprahati, opuhnuti; a) aufblähen, blähen. Cebula żywot opusza. *Syr.* 1224. *Sk. Kaz.* 84. — b) *Transl.* Opuszyć; *Ross.* пушить, опушать, опушивать; futrem obramować, bepelzen, mit Pelz bebrämen; *Ross.* опушиться опierzyć się, sich befebern. *Fig.* Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, Jednako śmierć oskubie pawia z nietoperzem. *Pot. Pocz.* 437. t. j. obramowała, przystroiła, bebrämen, befebern. OPYCHAĆ, ob. Opchać. OPYCHACZ, a, m., który co w koło poopycha, der Bestoßer; *Vind.* opilavez, satikavez, samahovez, sazhepauz. *OPYT, u, m., *OPYTKA, i, ż., (cf. *Ross.* опытъ próba, опытность doświadczenie; *Slov.* opitowatelka *interrogatio*); dowiadywanie się, opytywanie, indagacya; *Vind.* okulbarik, okulprashnik, okulbaranje, okulprashanje; daß Herumfragen, die Umfrage, die Nachforschung. Dozorcy pewnych

czasów czynili opyt i wywiadowanie około obyczajów ludzkich. *Modrz. Baz.* 126. Jagiełło kazał czynić opytkę o zachowaniu królowej. *Stryjk.* 526. Sędziowie z pilnością około tego wywiadować się mają, i u okolicznych o tego zamordowanego opyt czynić. *Stat. Lit.* 324. *Pim. Kam.* 166. *Ząbk. Mł.* 65. Czynie o tobie opyt u wszystkich, którzy z tamtych stron przychodzą. *Pilch. Sen. list.* 262. *OPYTAĆ, *ZOPYTAĆ, *f.* opyta *act. dok.*, Opytywać *niedok.*; (*Sorab.* 2. hopütasch probować; *Sorab.* 1. wopytam, *vulg.* wopotam *visito*, *convenio aliquem*; *Ross.* опытать probować, doświadczać); dowiadywać się, indagować, herumfragen, nachforschen; *Sorab.* 1. woproschacz, (*cf.* wyprosić); *Vind.* okulbarati, okulpráfhati; *Croat.* opítavam; *Ross.* опросить, опрашивать. Zopytaj sług twoich, tedyć to powiedzą. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 7. Opytać się, *Boh.* optati se, jak najdokładniej wypytać, außforschen. Opytywał mnie się, jak długo pani z nieboszczykiem mieszkała. *etc. Teat.* 15. c, 55.

O R.

ORAĆ, orał, orze *act. niedok.*, Orywać *frequ.*; (*Boh.* worati, orám, oři, worám, woři, zvorám; *Sorab.* 2. worasch; *Sorab.* 1. woram, worem; *Carn.* oráti, orjem; *Vind.* orati, orjem, plushiti, (*cf.* plug, plúżyć); (*Vind.* oralu = plug, *cf.* radło); *Croat.* orati, orjem, oralszem, plúsim, (*rál* = oranie, oranina, *rál* = rola); *Rag.* oratti; *Bosn.* orati, uzorati; *Dal. et Slov.* orati; *Ross.* орать, взорать, орю, пахать, пашу, (*cf.* pachać), (орало, рало = plug, *ob.* Radło; *Ecll.* ralo *vomer aratri*; *Goth.* arian; *Isl.* eria; *Fries.* era; *Angl.* to ear; *Holl.* aeren; *Svec.* aeria; *obs.* Gall. erer; *Hung.* aratni; *Graec.* ἀραιν; *Lat.* arare; in einigen deutſchen Gegenden aren; *inde die Art*; *Chald.* ארע ara = terra); — plugiem ziemię sprawiać, pflügen, adern. Oranie, czyli przewrócenie ziemi plugiem. *Kluk. Rosl.* 3. 154. W wrześnieu trzeba orać na zagon i siać. *Pam.* 85, 1, 901. W przemiany oracz co rok inszą rolę orze. *Simon. Siel.* 39. Rób, orz, pracuj bez przestanku, Do wieczora od poranku. *Jak. Baj.* 159. Kto dobrze orze, Ma chleb w komorze. *Haur. Sk.* 48. Dla zimna leniwić nie orze, przeto prosić będzie w żniwa. *Budn. Prov.* 20, 4. Ten Jegomość, ani sieje, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Głupich nie orzą, nie sieją, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200. (nietrudno o chwast, o kłokol). Orywać. *Star. Vot. A a.* Trudno wilkiem orać. *Falib. R* 2; (*cf.* wilk). — §. *Transl.* Każdy pielgrzym, że tam był, na chropawej korze Imię swe na imionach dawnych nożem orze. *Zimor. Siel.* 132. t. j. wyrzyna, schneidet seinen Namen auß. Flotta płynie, Orząc lekko po mokrej równinie. *Przyb. Luz.* 55. t. j. brózdząc, fürſchen ziehend. W ten czas wód morskich jeszcze nie orały Żadne okręty z wiosły i żaglami. *Odym. Św. Q* 3 b. — Grzbiety nam srodze orali Nieznośnemi plagami. *J. Kchan. Ps.* 191. *Ryb. Ps.* 263. (t. j. karbowali). A ty coś wygrał w pokorze, Iż ci po łbie kto chce orze, A iż cię tak wszyscy znają, Więc ci też na gębie grają. *Rej. Zw.* 231 b. (*cf.* kolki na łbie ciosac). On orząc ludem ślepo

i zuchwale, Waży się mienić ojcem jego, stróżem. *Kniaź. Poez.* 1, 118. t. j. wydziwiająć nad ludem, tyrannistren. ORACKI, a, ie, od orania albo oracza, rolniczy; *Boh.* woračský; *Ecll.* земледѣтельный, Ader =, Pflug =, Landmann =. Nasienie orackie. *Rudz.* 4 *Ezdr.* 8, 44. Stan oracki. *Petr. Pol.* 2, 285. Orackie sztuki. *Jabl. Tel.* 78. ORACTWO, a, n.; *Carn.* orastvo, orastvu, kmetztvu, orazhva; *Vind.* orastvu, oranje, orastvo; *Croat.* rál; *Ross.* хлѣбопашество. Oracki stan i zatrudnienie, rolnictwo, uprawianie ziemi, der Aderbau, Jselbau. Do oractwa i wszelkiej po ziemi roboty, aplikuje poddanych. *Jabl. Tel.* 71. Opuściwszy warsztat, oractwo i gospodarstwo, idą na wojnę. *Modrz. Baz.* 46. Rządca ten godniejszy był do motyki, a do pluga i oractwa, niżli do zbroi. *Baz. Sk.* 577. Ziemia potrzebuje ludzkiej pracy, jako jest oractwo. *Petr. Pol.* 64. — (ORACYA, yi, ż., mowa, rzecz do słuchaczów, eine Rede. Na onej oracya hetmańska, szeroką oracyą odpowiedział. *Falib. R.* Upominek jak żmudzinek, jak fryz oracya. *Mon.* 76, 472. wiele słów, wątku mało. Jezus, widząc że Nikodem oracyą stroi, od słówek go do uczynków wiedzie. *W. Post. Mn.* 263.). — ORACZ, a, m.; (*Slov.* oráč; *Boh.* woráč; *Sorab.* 1. ratař, (*cf.* rataj); *Carn.* oratar, ratar; *Vind.* orauz, orazh, arazh, arazhizh; *Bosn.* orac, rataj; *Rag.* oráč; *Croat.* orach, orachicz; *Dal.* oracs, texaak, (*cf.* ciężki, *cf.* *ciachły, ciągnąć); *Ross.* орачь, оратель, оратай; ратай, хлѣбопашецъ, пахарь; *Ecll.* пахотникъ, браздодереецъ, земледѣльць; *Hung.* arato; *Lat.* arator); orzący, rolnik; der Aderer, Pflüger, der Adermann. Jaki oracz, takie też oranie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 17. *Budn. ib.* Już teraz oracz bezpiecznie pogania w plugu swe woły. *Past. Fid.* 224. *Cresc.* 113. ORACZKA, i ż., oranina, oranie, oracza robota; *Boh.* worba; *Croat.* rál; daš Pflügen, Adern. Deszczyk odmoczył, byłaby dobra oraczka. *Teat.* 52, 9. Myślał o oraczce. *ib.* 52, 41. — §. Oraczka, żona oracza; która orze, die Aderinn, Pflügerinn; *Ecll.* пахотница. ORACZOWY, a, e, do oracza należący, Pflüger =, Aderer =, Adermann =, des Adermann =; *Ross.* пахаревъ. Nasienie oraczowe nie wszystko wznijdzie. *Budn.* 4 *Ezdr.* 8, 43. *Radz. ib.* 1 *Leop. ib.* Praca oraczowa nigdy zlenieć niema. *Gorn. Sen.* 72. ORACZY, a, e, do orania należący. *Włod.*, zum Pflügen oder Aderbau gehörig. Oracza nauka, agricultura. *Cn. Th.* Oraczéj nauki księgi, georgica. *Cn. Th.* Oraczy abo plugowy wieniec, aratrix corona. *ib.* ORALNY, a, e, który można orać. *Włod.*, arabilis. *Cn. Th.*; orny, pflügar, was gepflügt werden kann; *Boh.* worny; *Rag.* orni, ormechi; *Croat.* oratui; *Ecll.* земледѣльный, оральный, оремый; *Ross.* хлѣбопашный, пахатный, орательный. — (ORAN, ia, m., miasto w wojew. Trockim. *Dyke. Geogr.* 2, 241, eine Stadt in Sittſ.). — ORANINA, y, ż., oraczka, oranie, uprawianie ziemi, daš Adern, der Aderbau; (*Boh.* worba, orba, woranj; *Vind.* orja, oranje, orastvu; *Dal.* texanye). Wnet zapoceny żniwiarz z swojej oraniny Przynosi urodzajów bujnych pierwociny. *Przyb. Milit.* 361. Pasterstwo, oranina. *Ryb. Gešl. B* 3.

Pochodz. doorywać, doorać; oborywać, oborać; odory-

- wać, odorać; poorywać; podorywać, podorka; przeorywać, przeorać; worywać, worać; wyorywać, wyorac; zatorywać, zorać; orny, oromy; — §. radło, radlony; — §. rola, rolnik i t. d. — §. ralaj.
- ORANŻE, ob. Pomarańcze, cytryny, pigwy; *Croat. narangya, *adject.* naragyni. ORANŻERYA, yi, ż., ob. Rosliniarnia, trejbauz; *Ross.* теплица; *adj.* тепличный.
- *ORAR, u, m., [z greckolac. orarium, stuła dyakońska 4]; *Ross.* орарь, długa krzyżami osadzona wstęga, noszona przez księży cerkiewnych pod czas mszy na lewym ramieniu, ein langes mit Kreuzen besetztes Band, daß die griechischen Priester bey der Messe über der linken Schulter tragen. Diacon przy poświęceniu najświętszy sakrament ręką i orarem ukazuje. *Pim. Kam.* 120.
- *ORATOR, ob. Mowca, krasomowca, cf. *rzecznik. ORATORKA, i, ż., mowczyzna, kobieta wymowna, eine Rednerinn. Oratorki obfite albo wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną wojnę wszystkim uszom rodzaju ludzkiego. *Mon.* 72, 422. Oratorki, żartowniczkę, nowiniarki, statystki, bajeczniczki. *ib.* 68, 284. Oratorki, obmownice. *ib.* 72, 421. *ORATORSKI, ob. Krasomowski. *ORATORYA, yi, ż., krasomowstwo, die Beredtſamkeit. Cnota ma być we wszystkich naukach przed oczyma, w prokuratorstwie, w oratoryi etc. *Petr. Et.* 52.
- ORAZ *adverb.*, razem, zgładzi, zu gleich *3crit.* Chory i oraz ubogi. *Tr.*, przytym.
- ORCEL, cla, *ORKIEL, kla, m., kamień łamany nieciosany. *Dudz.* 49, ein Bruchstein, Baustein. Kamień łamany z gór, nieciosany, orclami też zowią. *Cn. Th.* 259. Z łupanego białego kamienia orkle i kwadraty ciosać. *Haur. Ek.* 7. Nie wezmą z ciebie kamienia na węgiel, ani orcla na grunt. *1 Leop. Jer.* 51, 26. Orcle te były tak zbytecznie twarde, że tych kamieni nie mogli użyć do budowania. *Petr. Et.* 364. Uładził nawet w orcle niezłomne Tyreńskie z Apulskim morze. *Hor.* 2, 157. *Nar.*, ob. *Orklowy kamień; cf. gładz.
- ORCHOW, a, m., miasto w ziemi Chełmskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 242, gniazdo domu Orchowskich, eine Stadt in der Landschaft Chelm.
- ORCIK *dem. nom.* Ort, qu. v.
- ORCZYCA, y, ż., miasto w Kijowskim, nad rzeką tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 2, 242, eine Stadt und Fluß im Kijowischen.
- ORCZYK, a, m., z *Niem.*, daß Ortschaft; (*Sorab.* 1. worczik; *Boh.* rozporka) bark u sztelwagi, lignum cui funes tractorii utrinque alligantur. *Cn. Th.* Konie u dyszlów w młynie konnym jako najkrócej wiązać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione, dla zakładania postronków od koni. *Solsk. Arch.* 83. Zmudy do orczyków niżeli do siodła lepsze są, że dobrze, przeto lepiej ciągną, niżli niosa. *Pot. Pocz.* 378. t. j. do ciagu, do sprzężaju, zum Zuge, zum Einspannen. ORCZYKOWY, a, e, od orczyka, Ortschafts. *Tr.* — *Metonym.* Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową, Szlacheicem został. *Pot. Pocz.* 378. t. j. służbę stajenną, Stallnechtſdienſt.
- ORDA, ob. Horda.
1. *ORDER, u, m.; *Ross.* ордеръ; 1. ordynans, rozkaz, die Ordre, der Befehl. Król dał order, aby ruszono obóz z miejsca. *Pot. Arg.* 40. Wsiadaj na twój dzielny koń, marszałku Sobieski, Tobie potrzeba order wykonać niebieski. *Kchow.* 346. Aga od porty dał mu order tak. *Jabl. Buk. N.* 4. — 2. ORDER, u, m., der Orden, Ritterorden; *Ross.* орденъ, kawaleria. Zgromadzenia rycerzów, mające swoje prawa, obowiązki i znaki powierchowne, dla różnicy od drugich ludzi, nazywały się ordo ordinum, zkąd wyszło nazwisko orderu. *Nar. Hst.* 2, 156. Orderów Białego Orła i ś. Stanisława, król Polski jest rozdawcą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. — §. *Meton.* Order, n. p. Sędziemu i ordery się kłaniają. *Mon.* 65, 48. t. j. panowie orderowi, Ordensherren. Widzieliśmy ordery, całujące i ściskające wytarte kontusze, żeby mogli pieniędzy dostać. *Teat.* 28, 92. Gdyby chciał tylko, mitraby i ordery do jego córki wdychały. *ib.* 25. c. 21. ORDEROWY, a, e, od orderu rycerskiego, Ordenſ. Wstęga orderowa, ein Ordenſband. Myśli, że jest równy panom orderowym. *Teat.* 32. b, 80 ORDERZYSKO a, n., cum contemptu order, ein miserabler Orden, oder ein miserables Ordenſzeichen. Na pierś szerokie klamrzysko, orderzysko. *Zab.* 9, 83. *ORDNUNK, *ORDUNEK, ob. Ordynek. — (ORDOWY n. p. cybuch, ob. Hordowidowy). ORDYNACKI, a, ie, majoracki, do ordynacyi należący, Majoratſ. Ordynackie dobra. — §. Idźmy na Ordynackie; tam miodek wysmienity. *Teat.* 28, 119. pałac i okolica w Warszawie, od Ordynata Jana Zamojskiego założona. ORDYNACYA, yi, ż.; — §. 1) urządzenie, ustanowienie, die Anordnung, Verordnung. W tym zaprawdę ordynacyi i ekucyi potrzeba, jakoby się miasta w rządzie lepszym zachowały. *Star. Ref.* 42. I ta ordynacya niechajby wiecznie trwała, aby zawzdy starszy młodziej braci rozkazał; bo lepiej iż się jeden uniży, abo i dwaj i czterej, niżby mieli wszyscy upaść. *Biel.* 90. — 2) Ordynacya: majorat. *Kras. Zb.* 2, 290. *Czack. Pr.* 2, 11. daß Majorat. Ordynacya Jana Zamojskiego, Xięcia Ostrogskiego, etc. *Kras. Pod.* 2, 176. — 3) *Eccles.* Ordynacya, obrządek święcenia na kapłaństwo i inne stopnie hierarchii kościelnej. *Kras. Zb.* 2, 290. die Ordination oder Ordinarung eines Geistlichen. *ORDYNALNY, a, e, — ie *adverb.*, ordynaryjny, zwyczajny, ordinär, gewöhnlich. Tablica ordynalnych dział. *Archel.* 11. *ORDYNAND, a, m., ordmandus, duchowny mający być ordynowanym, der zu Ordinirende. Władyka ma patrzeć na naukę i życie stanowlenika, ordynanda. *Pim. Kam.* 149. ORDYNANS, u, m., a) rozkaz, der Befehl, die Ordre. Generał wydał ordynans, aby nazajutrz z rana zaczęto na ład wysiadać. *Pam.* 8, 33. 404. Żołnierz nigdy swojej woli panem; bo zawsze pod ordynansem. *Teat.* 21, 83. Na ordynansie *Ross.* на вѣсти, на вѣстяхъ. Ordynans woli boskiej rzeczami kieruje. *Kchow.* 216. — b) *Meton.* Ordynans, a, m., żołnierz ordynansowy. *Teat.* 47, 29, die Ordinarz, der Soldat, der auf Ordinarz ist; *Ross.* овдинарецъ. Ordynans pieszy *Ross.* вѣстовой. *ORDYNANT, a, m., ordynujący duchownego, der einen Geistlichen ordinirt. *Zygr. Ep.* 33. ORDYNARYA, yi, ż.,

obrok pewny roczny, kwartałowy, ordynaryjna stale ustanowiona płata służby w zbożu, bestimmter Dienstlohn an Getreide; *Ross.* отарница; *Eccl.* житомѣrie. Na ordynarye czeladzi folwarkowej, co kwartał według wielości osób, znaczna część zboża wyjdzie. *Haur. Sk.* 36. Ordynaryja i dyaryja każdemu według prace i postanowienia ma być naznaczona. *Haur. Ek.* 181. Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną, i oprócz tego w zbożu ordynaryja. *Kras. Pod.* 2, 261. Chleb do ordynaryi wchodzący *Ross.* орсытной хлѣбъ. — §. Ordynaryja psm myśliwym. *Haur. Sk.* 341. t. j. regularna ospyka, parza, regelmässiges Futter. *ORDYNARYE *adverb.*, ordynaryjnie, regularnie, zwyczajnie, regelmässig, gewöhnlich. Gospodarz ma się porachować, czym się może ordynarye wychować na rok, czasem też extraordynaryja przydać. *Petr. Ek.* 30. Wszystkich gab w szarąją ordynarye jest 13.400. *Star. Dw.* 32. ORDYNARYJNY, a, e, ORDYNARYJNIE *adverb.*, zwyczajny, zwyczajnie; *Rag.* narédni, gewöhnlich, ordinar. Sejm ordynaryjny, z porządku czyli kolei przypadający. *Ld.* Nic niemasz ordynaryjnieszego, jak widzieć panów zatrzymujących zasługi służącym. *Zab.* 16, 10. ORDYNARYUSZ, a, m., z *Lac.* ordinarium; ordynowany, miejscowy, właściwy; n. p. Kaznodzieja, ordynaryusz u Panny Maryi, gewöhnlicher oder bestellter Prediger bey St. Marien. ORDYNAT, a, m., pan ordynacyi czyli majoratstwa, der Ordinatsherr, Majoratsherr. Pan Ordynat Zamojski. ORDYNATOWA, y, ż., żona ordynata, der Majoratsherrn Gemahlinn, die Ordinatfrau. ORDYNATKA, i, ż., córka ordynatstwa, die Tochter eines Majoratsherrn. ORDYNATSTWO, a, n., ordynat z ordynatową, der Ordinatsherr mit seiner Gemahlinn. Państwo Ordynatstwo przyjechali. — *ORDYNEK, *ORDUNEK, *ORDNUNK, nku, m., z *Niem.* - *Lac.* die Ordnung; *Vind.* ordninga, naredba, red; *Slov.* ordnunk; *Sorab.* 2. ordnunga; a) pewny porządek; n. p. Wszystko w domu twoim, aby rządnie w swym ordynku i ochędożnie było. *Petr. Ek.* 13. Widzim grobowiznę lichą i bez tytułów, bez ordynku wszęgo. *Bardz. Luk.* 149. Ordynek żołnierski, szyk, rząd, Reihe und Glied. Maszerować mają w ordynku dobrym. *Archel.* 2, 21. Hetman aby taki ordnunk albo jako zowią szyk uczynił, żeby jedna rzecz drugiej nie zawadzała. *Tarn. Ust.* 248. Hetman ma się dowiadywać, którym zwyczajem nieprzyjaciel zwykł ciągnąć, jakim ordnunkiem. *ib.* 246. Ordynek, część długi rozciągniona; pewna też liczba żołnierza, alias glid z *Niem.* *Chmiel.* 1, 341. Ani pagórku pilnowali, by go ubieżeli, ani ordunku. *Baz. Sk.* 199. (porządku). — Ordynek dyspozycya batalionów lub szwadronów, postawionych w jedną lub więcej linii. *Papr. W.* 1, 480. die Schlichtordnung. Ordynek musi być inakszy według miejsca, potrzeby, fortelu. *Warg. Cez. praef. G.* Ordynkiem niemal czworogranastym szedł. *Warg. Cez.* 218. bataillon quarre. — b) Ordynek, ordo, klasa, rząd, podział, gatunek, Gattung, Ordnung, Abtheilung. Plebejuszów u nas jest dwój ordynek, jedni w miastach lub wsiach królewskich, drudzy w szlacheckich. *Petr. Pol.* 2, 164. Logikowie mają dziesięć powszechności *praedicamenta*, do których wszystkie rzeczy na świecie sadzą; ja te ordynkami

głównemi wszystkich rzeczy zowią. *Petr. Et.* 19. — (ORDYNIEC, ORDYNKA, ORDYŃSKI, ob. Hordyniec, hordynka). — ORDYNOWAĆ, ował, uje *act. niedok.*; (*Vind.* ordnati, porediti - uporządzić); a) ordynans wydawać, rozkazywać, Order geben, beordern. Pięć ordynuje rot przeciw mostowi. *Bardz. Luk.* 29. — §. Ordynować, adresować, przekazać, adressiren. Do tego kupca są ordynowane wexle moje. *Grod. Dis. D.* 2. Wexelbryf na zordynowane pieniądze. *Grod. Dis. D.* — b) Ordynować duchownego - święcić go, einen Geistlichen ordintren. Modlitwa przy ordynowaniu sług bożych. *Modl. Gd.* 40, ob. Ordynacya 3. *Zygr. Ep.* 53. Ordynowany duchowny *Boh.* zrzenec, zrzeny na knězstwo.

ORDZEWIEĆ, iał, f. ordzewieje *neutr. dok.*, rdzą zająć; *Bosn.* orrighjaviti; brosten, mit Rost anlaufen. Stara ordzewiała blacha. *Sienn.* 614.

OREDOWAĆ, OREDOWAĆ, ał, uje, *act. niedok.*, 1 a) sprawować co od kogo, za kogo, zastępować kogo, für jemanden etwas ausrichten, Austräge verrichten; (cf. *Bosn.* odrediti - delegare; *Elym.* rząd, rzęd; *Slov.* orodowati intercedere). To, gdy tak posłowie w Litwie orędują, dowiedzieli się, w jakimby szczęściu sprawy królewskie były. *Krom.* 512. Duch ś. objawił Elźbiecie, mówiąc, wszystko się w tobie dopełni, co od boga w tobie orędowno przez anioła. *Zyw. Jez.* 16. — b) Orędownać za kim, za kim czynić, przyczyniać się za nim, instancją czynić; *Vind.* doprofiti, sabefeduvati; *Rag.* hodotaiti; *Eccl.* проповѣдати, ходатаиствовати; siđ jemandes annehmen, Fürbitte für ihn thun. Przed ojcem swym Panie przyczyniaj się i oręduj za nami. *Modl. Gd.* 109. Orędownanie za kim, przyczynianie się, intencya, die Fürbitte; *Slov.* orodowanj; *Rag.* hodotajstvo; *Vind.* doproshnja; *Eccl.* приповѣданіе, ходатаиство. — 2. Po Mazowiecku, orędownać, ofiarować, anbieten, darbringen. Oręduję wam za to siwego gasiora i kopę orzechów. *Bies. H.* 1. OREDOwCA, y, m., OREDOwnIK, a, m.; *Boh. et Slov.* orodownik; prokurator, poseł, poslaniec, sprawca. *Cn. Th.*; zastępcza, przyczyniający się za kim, der Vertreter, Fürsprecher; *Vind.* predproshnik, profhnik, besfednik, sabefednik, sagovarnik, oskerbnik; *Rag.* hodotaj; *Ross.* ходатай. Kapłany towarzyszymi, radą, pomocą i orędownikami biskupów, w rozsiewaniu i bronieniu wiary być mają. *Krom.* 59. Nie śmiał się orędowną stawić, ni patronem. *Przyb. Milit.* 80. Jezus orędownik zbawienia naszego. *Krom.* 496. Syn boży jest orędownikiem naszym przed Bogiem. *W. Post. W.* 2, 200. Mamy u Boga wdzięcznego orędownika. *Birk. Dom.* 128. *Gil. Kat.* 208. OREDOwnICA, y, ż., OREDOwnICZKA, i, ż. *dem.*, przyczyniająca się za kim, die Fürsprecherinn; *Vind.* sagovarniza, profhniiza, besfedniiza; *Ross. et Eccl.* ходатаица. Orędownico, nasza pośrednico, nędznych pomoenico. *Pieśn. Kat.* 11. Panno przeczysta, orędowniczko nasza, zjednaj nas z synem twoim. *Sk. Zyw.* 2, 129. Tyś Pani, zbawicielka, tyś orędowniczka. *Teat.* 43. c, 156. OREDOwnICTWO, a, n., urząd orędownika, daś Fürsprecheramt; *Vind.* poskerbnia; *Rag.* hodotajstvo; *Ross.* ходатаиство. OREDOwny, a, e, — ie, *adverb.*, zastępczy, przy-

czynny; *Ecccl. ходатайственный*; *vertretend. fürsprechend.*
 Orędownie. *Przyb. Mitt.* 346. — §. Podzieliwszy się
 Krzyżacy na zamku Gdańskim z Pomorzany gmachami,
 i * orędowną powinnością, wycieczkami Sasów szarpali;
munera cum Pomeranis partiti. Krom. 315. może kolej-
 ną, obrzędową. *ORĘDZIE, *ORENDZIE, ia, n., [*Ecccl.*
орѣдніе instrumentum; *Ruth.* orudie interes, sprawa. 2];
 poselstwo, rzecz poselstwa, rozkazu oznajmienie. *Dudz.*
 49, *Wotſchaft, Auftrag.* Od anioła słyszał to orędzie.
Auszp. 97. Z żądzą czekała, rychło do niej przysła kogo
 z orędzieniem boskiej tajemnicy. *ib.* 95. W czajkach
 wskok niosą królowi orędzie. 89. Przystąpiwszy k niej
 anioł, przepowiedział jej orędzie niebieskie. *Zyw. Jez. B b.*
 OREŻ, a, m., OREŻE, *HOREŻE, a, m.; (*Carn.* orodje,
 orrodje *instrumenta*, orroshje, oroshje *arma*, orroshim
armo; *Vind.* oroshje, oroshtvu, branva = broń, *arma*; *Croat.*
 orusje, orudje, orudelje *instrumenta*, 2, orusie, orudje
arma, orußen, oborusen *armatus*; *Dal.* orusye *arma*;
Rag. orudje = narzędzie, żelezce; oruxje *arma*; *Bosn.*
 orudje, irudje *instrumenta*, orusgje *arma*; orusgjatti
armare; *Slav.* oruxie, oruxati; *Ross.* orudie = narzędzie,
 działo, armata, nawój; (*Ross.* oruzhie *arma*, ruzhie ru-
 śnica, kż ruzhio do broni; *Ecccl.* oruzhijce małe oręże,
 oruzhio uzbrajam, oruzheborstwovati walczyc, bić się);
 cf. *Etyrn.* rzad, rzęd; cf. *Rieders. Rade*; *Ital.* aredo,
 corrodo; cf. *Germ.* Gerätze; cf. *gerada*); broń, *Gewebr,*
Waffen. Oręże rozumiemy kordy, puinały i insze takie,
 które miby człowieka obrazić mógł. *Szczerb. Sz.* 195.
 *Horeża rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.*
 3. (broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). Młodego samo
 oręże na harc wyciąga. *Birk. Oboz K 2.* Zetrze łuk
 i połamie *horeża. 1 *Leop. Ps.* 45, 10. *Horeże wojenne.
 1 *Leop. Jud.* 7, 5. Złożył oręże z siebie. *Budn.* 1 *Sam.*
 17, 22. Widzisz, jako cię twoimże *horeżem biją!
Twor. Wiecz. 62. Nikczemne oręża z ryb morskich ko-
 ści ukształcone. *Teat.* 50, 41. (wachlarze fiszbajnowe). Co-
 by kobiecie nie miało uleż na oręż wdzięku? *Zab.* 11,
 267 *Zabl.* Żydowskim orężem nań idzie, żydowska
 piosnkę mu śpiewa; orłem łowi, podarkami robi. *Cn.*
Ad. 791. — §. Niepodległość swą ustawicznym orężem
 utwierdzili. *Nar. Hst.* 2, 371. t. j. robiąc orężem, wo-
 jowaniem, broniem siebie. OREŻNIK, a, m., *armiger,*
pachole od noszenia za kim oręża, bronionosz, giermek;
der Waffentäger; *Vind.* oproda; *Carn.* oproda, oproda;
Ross. oruzhenocetz. (*sed* oruzhnik, oruzhejnik = pu-
 szkarz). Saul Dawida uczynił orężnikiem swoim. *Sk.*
Zyw. 2, 158. Orężnik przysięga, że osoby pryneypała
 swego bronić będzie w zdarzonej okoliczności. *Nar. Hst.*
 2, 153 — *Transl.* Z Janem biskupem Teodoretą wy-
 kłęto, który Janowi był orężnikiem. *Sk. Dz.* 408. t. j.
 popiecznikiem, pomocnikiem. OREŻNY, a, e, OREŻNIE
adverb; *Nag.* oruxni; *Vind.* oroshjen; *Ecccl.* орѣжнѣ;
 (*Ross.* ruzhejnyj ruśniczny); *Ross.* oruzhnyj, oruzhej-
 nyj; od oręża, orężowy; *Waffen.* Złożył oręże z sie-
 bie do rak stróża orężnego. *Budn.* 1 *Sam.* 17, 22. orę-
 żnika. *Waffenrecht.* Orężny kowal, *der Waffenschmid,* *Vind.*
oroshnjar, *mezhiunik,* (cf. miecznik); *Croat.* orudelyar;

Ecccl. oruzhedłatelj. Orężny skład, zbrojownia, ce-
 kauz, *Carn.* orroshnishe; *Ecccl.* oruzhnicza, oruzhekhra-
 niteljnicza; przełożony nad orężnym składem, sekwart;
Ross. oruzhejniczej, oruzhniczej. — §. Orężny, zbrojny,
gewaffnet, Subst. ein Gewaffneter, Bewaffneter; *Carn.* orro-
 shnik; *Rag.* oruxanik, oruxnik; *Slav.* oboruxan; *Croat.*
 oborusen; *Ross.* oruzhebornyj; *Ecccl.* орѣжнѣ, воору-
 женный, oruzheboretz; (*bezorudnyj instrumentis egenis*).
 Szlachta na Dowmanta orężnie powstaje. *Krom.* 393.
 Kazimierz Podolanom orężnie się wyprawić każe. *ib.* 576.
 — §. *Melon.* Orężny, n. p. Oręża nieprzyjacielskiego po-
 zbawiony, ducha orężnego w sobie zachował. *Nag. Cys.*
 155. t. j. wojennego, nieprzyjacielskiego.

ORGAN, u, m., z *Greck. όργανον*; 1) narzędzie przyrodzo-
 ne, członek ciała działający, das Organ. Rzecz pewna,
 iż rostopność, dowcip, rozum, zawisły po części od
 dyspozycji organów ciała. *Zab.* 12, 283. (*Ecccl.* чувствила
sentiendi organa, ob. Czuć). Nie dopuszczajże temu świa-
 tu marnemu *zapsowywać a zatłumiać w tobie tych człon-
 ków a tych organów swoich. *Rej. Post. M m* 4. (cf. or-
 ganiczny, organizacya). — 2) Organ, *in plurali usitatus*
 ORGANY, 1 a) instrument kościelny do grania na nim; *Boh.*
 warhany; *Slav.* organ, warhany; *Sorab.* 2. orgele; *Sorab.* 1.
 piżezele, (*ob.* Piszczel, piszczałka); *Carn.* orgle, shver-
 golishe, (cf. świergotać); *Vind.* oruve; *Slav.* organ;
Hung. orgona; *Bosn.* organ; *Croat.* orgule; *Dal.* organ;
Rag. zjevnik, (cf. cewa); *Ross.* органы; *Turc.* arghanun;
 die Orgel; ORGANEK, nka, m., *demin., n. p.* W *orga-
 niech rozmaitość głosów się mieni, a przecię wszystkie
 trąby swego głosu pilnują. 1 *Leop. Sap.* 19, 18. Jak
 organy nastroisz, tak grają. *Cn. Ad.* 289. (cf. jakie py-
 tanie, taka odpowiedź). W organach na jedno wiatru
 zadmuchnienie Z wielu rzędów piszczałek odezwie się
 brzmienie. *Przyb. Mitt.* 29. Na organach grać, *Carn.*
 orglam, shvergoleti, (*ob.* Świergotać); *Vind.* orglati, or-
 gle preberati, na orglach jigrati; *Croat.* orgulati; orgelnt,
 die Orgel spfelen. — *Figur.* Mocno się jej w głowie nad-
 psuły organki. *Teat.* 7. c, 62. t. j. waryuje, eß rappelt
 in ihrem Kopfe. Czyć się w głowie organy popsuły?
Teat. 43. b, 32. *Mon.* 67, 378. — b) Organek, orga-
 ny, piszczałka, osobliwie z kilku rurek składana, eine
 mehrtöhrige Pfeife. Faun coraz ulubiony całował organek,
 Co go sam z siedmiu spoił nierównych kolanek. *Zab.* 1,
 191. *Nar. Dz.* 3, 34. Na wierzbnie powiesiliśmy orga-
 ny nasze. 1 *Leop. Ps.* 156, 2. (t. j. instrumenta nasze).
 — *Fig.* Słowik mutety wywiera, A trelnym czyżyk or-
 gankiem przebiera. *Zab.* 9, 17. gardłeczkiem niby pi-
 szczalka. 2 a) *Milit.* Organy, organki, ein mehrläufiger Ge-
 schütz, die Orgel genannt. Organy jest machina składają-
 ca się z wielu rur muszkietowych na jednej łoży osa-
 dzonych, tak się stykających, iż za jednym podpałem
 wszystkie razem ognia dają. *Papr.* W. 1, 272. Było
 tam nieco działek małych i organów. *Star. Dw.* 4. — b)
 Organek = smigownica. *Tr.* eine Feldschlange. — §. Organki
 u rybaka, kijki cienkie w ziemię wbite na około jazu
 na rzęce, które się zawsze chwiją. *Magier. Mskr., bey*
den Fischern, wankende Reßstöcke. — 3. *Bot.* Organki, an-

chusa, rotte Dshenzungenwurzel. Tr. ORGANICZNY, a, e, — ie *adverb.*, organizacyą mający; *Eecl.* огранный, организованный; *organistt.* Organiczne ciała okazują nam pewny skład wewnętrzny, mają widoczne członki i czułość niejaka. *Bot. Nar.* 1. Ciała złożone z nieforemnych części bez wewnętrznego składu, zowiemy nieorganiczne, jak wszystkie rzeczy kopalne. *ib. Scheidt.* 198. — §. *Active*: Siła organiczna lub organizująca, przy pierwiastkowym istocie organicznych utworzeniu, pierwszy raz materią w postać organiczną przelała. *Śniad. Teo.* 41, die Organisationskraft. ORGANISTA, y, m.; *Boh.* warhanik, f. warhanice; *Vind.* orglar, orglavez; *Sorab.* 2. orgelist; *Sorab.* 1. pizczelnik, pizczelniczka; *Bosn.* organista; *Slav.* organishta; *Croat.* organash, organash, organass, orgulass; *Hung.* organista; *Ross.* органистъ; a) co gra na organach, regalach, klawicymbalach. *Cn. Th.*, der Organist. Więcej gajdów, niż organistów. *Cn. Ad.* 1232. (cf. więcej kowalów, niż złotników). Organisty pomocnik, co miechy depce, *Vind.* orglottahznik, orgelni nastopar, nastopovez, der Baldfentretter. — b) Organista, co robi organy: organistrz. *Kluk. Zw.* 3, 62; der Orgelbauer; (*Boh.* warhanař, f. warhanarka; *Vind.* orgeldelavez; *Slav.* orguljar). Robota organistów nie jest igrzysko, ale sztuka. *Petr. Ek.* 110. ORGANISTWO, a, n., a) *ars organorum conficiendorum.* *Cn. Th.*, die Orgelbauerkunst. — b) Służba organisty co gra na organach, die Organistenstelle. ORGANISTOWSKI, a, ie, od organisty, Organisten. ORGANOWY, a, e; *Croat.* orgulni; *Eecl.* органескъ; (*Ross.* огранный, огранский гłośny). Organowe miechy (*Vind.* orgelni mehi). ORGANIZOWAĆ *cz. niedok.*, uorganizować *dok.*, organizacyą czyli rozrządzenie dawać, rozszykować, rozrządzać, organistren; *Eecl.* органствовати. ORKA, i, ż., oranie, orania, das Pflügen, Adern. Na takiej ziemi owies zasieje się bez dalszej orki. *Pam.* 84, 819. *ib.* 85, 1, 905. ORKIEL, ob. Orcel. ORKIESTRĄ, y, ż. z *Greck.* a) miejsce na teatrach, wyznaczone dla muzyki. *Kras. Zb.* 2, 280, das Orchester. — b) *Meton.* Muzykanci na orkiestrze grający, kapella, die Musici, die das Orchester besetzen. ORKISZ, u, m.; *Boh.* špaldá; *Carn.* jarèza pirjovz, pirjovza; *Vind.* spelta, shiteka, shpeuta, szieplenka, pijanka, pirezviza; *Bosn.* oraha, osvah, osvan; *Rag.* osváh; *Ross.* полба, *adj.* полбяный: szpelta, łuska pszenica, płoskurnica, *spelta*; der Dinkel, das Amelforn, zboże średnie między pszenią a jęczmieniem. *Kluk. Rosl.* 3, 136. *Syr.* 950. *Sienn. Cresc.* 164; cf. samopsza. *ORKLOWY n. p. kamień: orcel, *orkiel, ein Bruchstein. Przebiwszy zwierzchnie młotami sklepienie, Spuszczali na gęsty lud orklowe kamienie. *Zimor. Siel.* 236. ORLA, herb: orzeł czerwony w polu białym, z skrzydłami, nogami i ogonem rozczepionymi, bez głowy, na której miejscu niektórzy noszą gwiazdę. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen, ob. Saszor, Szaszor. ORLANKA, i, ż., pieniąż cesarsko-Austryacki z wyciśniętym orłem, 17 krajcarów wartujący, ein Kaiserlicher Oesterreichischer Siebzbener. ORLE, ęcia, n., ORŁATKO, a, n., pisklatko orle; *Ross.* орле-

нокъ, орляцишь; *Eecl.* орля; das Junge des Adlers, ein junges Adlerchen. Młode orleta zrazu białe, z czasem nabývają koloru rudego. *Zool.* 274. Przy starych orłach orleta młode pazury swe zaprawiają. *Nag. Cyc.* 15. Znac i w orletach nikczemne wyrodki. Choć ich wspaniała matka urodziła. *Jabl. Buk. U.* 4. ORLEC, a, m., młody samiec orli, ein junger männlicher Adler. Orlec z drzewa gdy spycha liść płowy, W ten czas jest siwej ziemi posłaniec gotowy. *Kmit. Tr. C.*, (*Ross.* орлец 1. rogowy kamień, 2. kobierzec okrągły z orłem, na którym arcybiskup przy mszy stoi). ORLI, a, e, ORŁOWY, a, e; *Boh.* orliěj; *Bosn.* orlov; *Croat.* orlöv; *Vind.* postoinski; (orlou, vranou, vranski: kruczy); *Sorab.* 1 hodlerski; (*Ross.* орлий, орляный, орловый; a) do orłów należący, Adler: Rodzaj orli należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 274. Odnowi się jako orłowa młodość twoja. *W. Post. Mn.* 522. *Groch. W.* 604. (verjüngt dem Adler gleich). Jan Chodkiewicz czoła był wysokiego, nosa orlego. *Birk. Chodk.* 2; (*Vind.* saferlan nufs; *Ross.* покляпой носъ; ob. Orlikowaty). Głowy orłowe. 1. *Leop. A. Ezdr.* 42, 24. Chorąży orłowy. *Warg. Wal.* 79. et *Warg. Cz.* 86. t. j. od głównej chorągwi Rzymskiej, orłem na wierzchu znakomitej, von der Hauptfahne. Szlachcic orłowy, nowy szlachcic, właz, który szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. (ein für Geld Geabelter; cf. orłem łowić). — b) *Hist. Nat.* Orli kamień, der Adlerstein; *Slov.* orliěj kamën; mający w sobie inne kamyki ruchome i kołace, albo też i nieruchome, lub też ziemię albo wodę. *Kluk. Kop.* 2, 101. *Dykc. Med.* 2, 743. *N. Pam.* 22, 62; *Eecl.* орликъ. Gdy orlica chce jajca nieść, samiec orłowy kamień z Indyi pod nią pokłada, tedy orlica lekko bez boleści zniesie jajca. *Sienn.* 326. Orle pióro, ziele, *myriophyllum*, Taufendblatt. *Syr.* 1531. Orle drzewo, rajskie drzewo, *agallochum.* *Sleszk. Ped.* 417. Paradiesholz, Aloeholz. ORLICA, y, ż, samica orla, die Adlerin; *Boh.* orlice; *Slov.* orlica; *Ross.* орлица, *adj.* орлицинъ. Z orłem wzgóre orlica się wzbija. *Zab.* 14, 165. Syn twój orlicy Polskiej. *Groch. W.* 432. — *Botan.* Orlica, *pteris*, rodzaj krytopłciowy do paproci należący. *Kluk. Dykc.* 2, 240; Adlerfraut, Jarrenfrautweiblein. ORLICZ, a, m., *ORLISZCZKO, ORLISKO, a, n., orzeł podły, *oripelargus* Plinii, *subaquila.* *Cn. Th.*, eine Art schlechter Adler. — *Transl.* Skoro za czasem nie stało orliczów. Ze cudzych Polsce przyszło szukać królewiczów. *Pot. Pocz.* 3. t. j. synów orlicy Polskiej, Piastów. ORLIK, a, m., ORLICZEK, czka, m.; *Boh.* orlicek; 1 a) mały orzeł, ein Adlerchen. Mały orlik już topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. — b) Mniejszy orzeł, orlikiem zwany, jest pospolity; co do kształtu większemu podobny. *Kluk. Zw.* 2, 304, der kleine Adler. — 2. *Botan.* Orlik, *aquilegia*, Adelen, najduje się w lasach, zażywa się za lekarstwo. *Kluk. Rosl.* 2, 240; cynowod, rożyczka. *Urząd.* 31; *Boh.* orlicek, rychlicek; *Carn.* vorliza; *Ross.* орлики. ORLIKOWATY, a, e, na kształt orła, Adlers, wie bęgm Adler. Amerykanin pospolicie nosa orlikowatego. *Zool.* 287, Adlernasé, Habichtnasé; *Vind.* saferlan nufs; *Ross.* покляпой носъ. ORŁÓW, a, m., 1. miasto w wojew. Łęczyckim. 2. W Chełmińskim i w Mazowszu, gniazdo

- famili Orłowskich. 3. Miasto Moskiewskie. *Dykc. Geogr.* 2, 244, ein Name verschiedner Städte. *ORŁOWICZ, a, m., n. p. Przyjrzymy się dwugłowym orłowiczom. *Pot. Arg.* 112. t. j. elektorom Rzeszy Niemieckiej.
- *ORMETEL, tla, m., z Niem. Armmantel, Mantel mit Armmeln; płaszcz z rękawami; n. p. Od ormella kunami podszytego złotych 4, a sobolami złotych 8; od pożyczanego złoty jeden podatku. *Lek. C 3 b.*
- ORMIAN, ORMIANIN, ORMIANCZYK, a, m., z Armenii rodem, abo Ormiańskiej religii będący; *Carn. Armënar*, (armëne flavus, ermen flavi coloris quasi Armenus); *Ross. Армянинъ; Arab. Pers. Ermeni; der Armenter.* Sultan zakochał się w jednym Ormiańczyku. *Kłok. Turk.* 43. ORMIANKA, i, ż., die Armentierin; *Ross. Армянка.* ORMIANSKI, a, ie, Armentisch; *Ross. Армянский.* Góry Armeńskie. 1 *Leop. Genes.* 8, 4. (Ormieńskie. 3 *Leop.*) Arcybiskupstwo Ormiańskie we Lwowie. *Vol. Leg.* 7, 745, Po Ormiańsku *adverb.* — 3. Kamień Ormiański, podobny nieco do lazuruwego; najpierwej go w ziemi Ormiańskiej kopano. *Kluk. Kop.* 2, 65. *Ład. H. N.* 63. ORMIANY *plur.*, okolica w wojew. Podolskim. *Dykc. Geogr.* 2, 245, eine Gegend in Podolien.
- ORMUSKIE perły. *Tward. Wł.* 43, z wyspy Azyatyckiej Ormus, von der Insel Ormus in Indien. *Dykc. Geogr.* 2, 244.
- ORMUSZ, u, m., płonka, *atomum. Cn. Th., Atomumstaude.* Ormusz fałszywy, *pseudatomum. ib.*
- ORNAT, u, m, ORNACIK, a, m., *zdrbn.*, zwierzchni kapłański ubiór przy sprawowaniu mszy, daß Messgewand; *Boh. ornat; Ross. ризы, ризница, ризницы, утварь.* Szata kapłana abo ornat. *Sk. Dz.* 12. *Birk. Exorb. G 4.* Ornaty księży ku mszy miewają. *Sekl.* 107. Nie zwykli miewać mszy bez ołtarza i bez ornatów. *Twor. Okul. E 4.* Krol był ubran w ornat, abo w kapę z złotogłowu, na kształt kapłana Rzymskiego. *Stryjk. Henr. C 3.* Nieboszczyk, kontusz na ornat leguje, Drugi Jegomość w kontuszu tańcuje. *Bratk E 4 b.* ORNATOWY, a, e, od ornatu, Ornat. *Ross. ризный.*
- ORNY, a, e, *OROMY, oralny, co orzą, *berfügbar*, daß sich adern und pflügen läßt; *Boh. worný; Ross. орательный, пахатный; Eccl. оральный, оремый.* Odtrąciwszy lasy, stawy, jeziora, mało co znajduje się ziemi ornej. *Przestr.* 188. Mieście wy swoje folwarki i domy, lecz zład, gdziekolwiek tylko grunt oromy, Niechaj podatek idzie sprawiedliwy. *Chrośc. Fars.* 524.
- *OROB, u, m., [z *grecolac.* orobus = ciecierzycza, *cicer*, *ჭიჭერების 2*]; n. p. Gołębie lepiej się mnożą, gdy jęczmienia suszonego, bobu i też orobu często pożywają. *Cresc.* 586. może grochu?
- ORONIC, f. oroni *act. dok.*, Oroniać *niedok.*, nie donieść płodu, poronić, verwerfen. Tłuste krowy rado oroniają. *Tr.*
- OROSIĆ, f. orosi *act. dok.*; *Ross. опросить, опрощать; rosą omoczyć, umthauen, mit Thau umfeuchten.* OROSIEĆ, f. orosieje *neutr.*, rosą omoknąć, bethaut werden. Orosiałe pastwiska. *Wolszt.* 15. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Banial. K 2 b.*
- ORSZA, y, ż., miasto w wojew. Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 246. *Adj. ORSZAŃSKI* n. p. powiat *ib.*, eine Stadt in Littauen.
- ORSZADA, y, ż., die Mandelmich; z migdałów robione mleko. *Perz. Cyr.* 2, 136; *Vind. mandelnovu mleeeku.*
- ORSZAK, u, m.; (*Hung. orszag, orszak = królestwo; Croat. orszag = kraj, zemia; Carn. ersag = exercitus*); poczet, zgraja, rzesza za kim idąca; cf. komitywa; cf. archandrya; *Vind. drushba, drushtvu, ob. Družba; Rag. druxenie, druxtyo, druxina; zahlreiches Gefolge, Haufen, Schaaren von Leuten.* Z chaty podłej i orszaku ostatniego wyjął swoją familią. *Gorn. Sen.* 223. Zbiorę me dziatki, wnuczki, z prawnuczak orszakiem. *Zab.* 1, 186. *Nar. Pogrzebny orszak, feralis pompa. Dasyp. U 1.*
- ORSZLAM, u, m., tarcica, na której miech kowalski odpoczywa, der Ortstamm, daß Ort Brett. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stolcu, który do orszlamu jest przymocowany. Orszlam ze stolcem mocno musi być utwierdzony, aby miechy z miejsca swego nie usuwały się. *Os. Rud.* 88.
- ORSZULA, i, ż., Ursula, ein Weibname. Niemasz cię Orszulo moja. *J. Kchan. Tr.* 110. *Zbil. Dr. G 3.*
- ORSZYCA, y, ż., rzeka w powiecie Orszańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 246, ein Fluß in Littauen.
- *ORT, u, m., *URT, (*Cn. Th.*), ORCIK, a, m. *dem.*, pieniądz, z Niem. daß Ort, Dertzen, eine Münze; *Boh. ort*, šest bilych; *Sorab.* 2. nort. Zaczęto było bić orty takie, co w talar pięć ich wchodziło; nie wyszło półroczna, aliśmy już ośm ortów na ważki przeciw talarowi kładli. *Star. Ref.* 169. Ortami Szląskiem, które teraz po trzy grosze idą, Polskę żydzi zarazili. *ib.* 99. Nadali nam złych orcików i Czechów nikczemnych. *Gost. Gor.* 90. Ort Gdański gr. 16, r. 1658. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 305. *Gost. Gor.* 49. Urt, czwarta część talera. *Sum. B b.* Urt złotniczy, ćwierć czerwonego złotego. *Cn. Th.* 1198. — *Prov.* Im więcej ortów, tym więcej chetki do nich. *Birk. Exorb. B 6.*, (im więcej ma, tym więcej pragnie). — *Fig.* Womitował, rzucał urtami. *Ern.* 154.
- ORTBANT, u, m., daß Ortband. Zad łoża armatnego, który na ziemi stoi, z wierzchu i z dołu się obja, i zowią to obicie orthant. *Archel.* 3, 61; cf. cybant.
- ORTEL, u, m.; *Boh. ortel, adj. ortelnj; Slov. ortel, saud, rozeznánj; Sorab.* 2. urthel; *in jure Magdeb.* wyrok, skazanie, daß Urthell. Dekret albo ortel, rostrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni. *Szczerb. Sax.* 67. Ortel, skazanie, sentencya, jedno znaczy. *Sax. Porz.* 103. Przez wyrok i ortel będzie wiedzion do miasta. 1 *Leop. Num.* 35. Sędziego straszego przyjdzie służyć ortelu na człowieka grzesznego. *Kanc. Gd.* 275. Ortel sprawiedliwości boskiej niezganiony. *Bzow. Roż.* 63. Nie trzeba słać do siedmiu miast po żadne ortele. *M. Biel. S. N.* 8. (do Magdeburga i innych miast Niemieckich, nauką prawa i ławnikami sławnych). Obieświwszy, dopiero po ortel. *Cn. Ad.* 1082; (cf. sprawa jak w Osieku). Od słowa bożego do doktorów po ortel chodzić. *Żarn. Post.* 3, 631 b. (podać pismo s. decyzji ludzkiej). (*Boh. ortelowati, ortelugi rozsádzać, wyrok dawać.*)

ORTOGRAFIA, ii, ż., z *Greck*, pisownia. *Kpzc. Gr.*, prawy należyty pisanie sposób co do liter, interpunkcyi; *Vind.* pravopisnost; *Ross.* правописание. ORTOGRAFI-CZNY, a, e, — ie, *adverb.*, od ortografii, podług ortografii, orthographisch; *Slov.* dobropisači. — §. *Phys.* Rys ortograficzny, w którym oko wystawić sobie należy w odległości nieskończonej od ziemi. *Śniad. Jeog.* 447.

*ORTOWAĆ. *Haur. Ek.* 126, ob. Hurtować, cf. burtować.

ORYCERZYĆ, f. orycerzy *cz. dok.*, rycerzem uczynić, pasować na rycerza, zum Ritter schlagen. Bolesław ozdobił bardziej osobą swoją order Niemiecki, niżeli przez to orycerzenie wziął na się obowiązek usługi jakiej cesarzowi. *Nar. Hst.* 2, 153.

ORYENT, u, m., wschód, wschodowe kraje. ORYENTAL-NY, a, e, wschodni, orientalsch, morgenländisch. Oryentalne, t. j. wschodnie z Indyi pochodzące klejnoty, zawsze są od okcydentalnych przedniejsze. *Kluk. Kop.* 2, 22. — *Oryentalni kamień. *Złot. A* 2 b; cf. Uryeńskie perły.

ORYGINAŁ, ORYINAŁ, u, m., z czego co kopiuja, przepisują, pierwiastkowe dzieło, daß Original; *Vind.* pred-poduba, perwa poduba, originalstvu, prvi pis, sazhet-kost; *Rag.* mattiza; *Ross.* первообразное, подлинникъ. — W prawie dokument, z którego co przepisują w księgi publiczne. *Cn. Th.*, die Originalschrift, Urfschrift; (cf. autentyk). Alkoran od Mahometa dany jest kopią. Oryginał, co bóg napisał swoją własną ręką, chowają w niebie. *Kłok. Turk.* 154. Często wielka różność obrazu od oryginału. *Leszcz. Gł.* 156. ORYGINALIK, a, m., n. p. To właśnie cudny oryginalik. *Teat.* 29, 21. t. j. oryginalny, osobliwy człeczek. ORYGINALNOŚĆ, ści, ż., daß Originale, die Originalheit. W autorach oryginalność, samorodność. *Teat.* 24. Próżna nasza usilność, żeby co nowego stwarzać; oryginalność, jeżeli się trafi, oznacza umysł nadzwyczajny. *Kras. Pod.* 2, 36. W autorach rzadko znajduje się oryginalność albo samorodność. *Teat.* 24. ORYGINALNY, a, e, ORYGINALNIE *adverb.*, originell; pierworodny, pierwotny; *Eccl.* первообразный, началообразный; *Ross.* началородный, безвиновный, всевиновный.

ORYL, HORYL, a, m., Oryle przez zimę tną drzewo na tratwy, obrabiają belki, bija klepkę; na wiosnę z tratwami płyną. *X. Kam.*, ein Holzflößmacher, ein Botäfnedht auf den Holzflößen. Pobor od flisów, orylów, sterników, rotmanów. *Sejm. Grodz.* 2, 129. — ORYLKA, HORYLKA, i, ż., n. p. Poszedł na orylkę, t. j. na robienie klepek, balów, potrzeb statkowych lub okrętowych. *Rydel.*; Holzarbeit, Faßbaubenmacher, Balkenschlagen ic. Horylka, flisówka. *X. Kam.*, Botäfnedhtdienst auf den Holzflößen.

ORYWAĆ, ORZE, ob. Orać.

ORDZAWIĆ *cz. dok.*, rdzą okryć, berosten, mit Rost überziehen; *Croat.* ohergjavem. ORDZAWIEĆ *nijk.*, na oko-to pordzawieć, rund um verrosten, berosten.

ORZECH, a, et u, m.; *Boh.* ořech; *Sorab.* 2. wořech; *Sorab.* 1. worech, wořech; *Carn.* ořeh; *Vind.* ořeh, orih; *Croat.* ořeh; *Slav.* ořah; *Bosn. et Rag.* ořah; *Ross.* орѣхъ; §. 1 a) die Nuß. Orzech jest ziarno twardą skorupą pokryte. *Kluk. Dykc.* 1, 39. Orzechy w ogólności *Eccl.* краедубіе,

Graec. ἀρρόδρα. Orzech Włoski, die Wälsche Nuß; *Slov.* Wlaský ořeh; *Ross.* Грецкой орѣхъ; mięsistą łupiną pokryty, pod którą twarda skorupa; jądro pokędzierzawione, i drzewną ścianką na czworo podzielone. *Kluk. Rośl.* 2, 44. Orzech wielki *Boh.* kržapak. Laskowe orzechy. *ib.*, Haselnüsse; *Carn.* ořeshnek, leshnek, ořeshnek; *Ross.* леща, орѣшина, (ob. Leszczyna). Orzech sam z skorupy wypadający, Łuszczak *Boh.* weylupek. Orzech tłuczny. *Kmit. Spyt.* (cf. orzechołom). Orzech kamienny, Steinnuß; *Vind.* koshanz, koshauz, koshjak. — §. Orzech wodny, ziele, kotewki, Wassernuß; *Slav.* vodeni orishak; *Ross.* чертовы орѣхи, чилимъ; rośnie w stawach, w jeziorach. *Kluk. Rośl.* 2, 265. *Sienn.* 178. Orzech ziemny, koty ziemne, figi ziemne, ostragalus, Knollenfraut, Christwurz. *Syr.* 1337; buninum, rodzaj roślin, kwiaty w okółkach mający, jeden tylko jest jego gatunek, Rzepnik. *Kluk. Dykc.* 1, 89. — §. *Prov. fig.* Umie on z czarnego białe zrobić, jak orzech zgryźć. *Teat.* 12. b. (t. j. bardzo łatwo). Niech już raz orzech ten będzie zgryziony. *Gaz. Nar.* 1, 159. (t. j. trudność ta uprzątłniona; cf. twarda kostka, sęk). — Sam wezdrgnie się dzieł swoich, jak na orzech przyjdzie. *Chrośc. Job.* 90. (t. j. na zły koniec; cf. o płatne idzie). Jak przyjdzie na orzech, to on ani dudu. *Mon.* 68, 725. (jak przyjdzie robić, walczyć, trudności zażyć). (*Croat. Prov.* Ki orehe hochi jeszti, Pre lupine mora zgriszti; qui commodum appetit, non fugat laborem; kto chce orzech zjeść, zgryzie łupinę; kto szczerze chce, nie zrazi się trudnością). On psuje się tylko nasza folgą, nastąpić z nim na orzech, dopadłszy pogody. *Pot. Arg.* 146. (t. j. żeby mu pokazać, srogim się stawić). Nie gryż z dyablem orzechów. *Rys. Ad.* 42. mit ihm ist nicht gut kirchen essen; (cf. nie igraj z ogniem). (*Slov. Prov.* Dáwat temu lisko-wee, kteri gich hrizt ne móže; dať temu orzechy, który ich gryżć nie móže; cf. po śmierci lekarstwo; cf. dopiero koniowi owsa, kiedy idzie do psa). — Za wszystkie książki na świecie, onby złego orzecha nie dał. *Kosz. Lor.* 40 b. *Vind.* Ne vela pishovega (czerwiwego) oreha; ne dam gluhega oreha, fetne taube Nuß; (cf. szyszka). Świetność tę ze czczym orzechem porównywa. *Smotr. Lam.* 32. — b) *Transl.* Orzech jedwabny, kokon, daß Seideney, der Coccon. Jedwabnik zaprzędzony w orzech. *Przędz.* 71. Orzechy jedwabne są wielkości gołębiego jaja. *Zool.* 146. — §. 2) Orzech, orzechowe drzewo, orzeszyna, der Nußbaum; *Sorab.* 1. worechna; *Slav.* orahovo dervo; *Ross.* орѣшина. Orzech Włoski, nie leśne wprawdzie drzewo, przecież pospolite; dorasta częstokroć pierwszej wielkości. *Kluk. Rośl.* 2, 44. — *Dieter.* Orzech, stokfisz, niewiasta, jednym kształtem żyją, Nic dobrego nie czynią, kiedy ich nie bija. *Rys. Ad.* 53. ORZECHOŁOM, u, m., ORZECHOŁOMIEC, mca, m., narzędzie albo kleszczyki do orzechów. *Cn. Th.*, der Nußknäffer, dziadek; *Boh.* lauskáček; *Sorab.* 1. wořechow wamadwo; *Carn.* wõzhar; *Vind.* ořehoterez, ořehni grisez, ořehogris, ořehnu tiskalze; *Slav.* kreshtelica; *Ross.* орѣховыя щипцы. — §. *Transl.* Orzechołom, epitheton dentium, nucifrangibulum, *Graec.* ὁ καρποκλάκτης. *Cn.*

Th., o zębach mocnych. *Włod.*, gute Zähne, gutes, schärfes Beißwerk. **ORZECHOWCE**, iec, plur., miasto w wojew. Podolskim. *Dyk. Geogr.* 2, 247, eine Stadt in Podolien. **ORZECHOWIEC**, wea, m., *curculio nucum*, owad, który nieznacznie przedziurawiwszy młodą łupinę orzecha, składa w nim swoje jaja. *Kluk. Zw.* 4, 388; *Rußmade*, *Rußwurm*. **ORZECHÓWKA**, i, ż., sojka, *pica nucifraga*, większa od pospolitej; orzechy laskowe łupać umie. *Kluk. Zw.* 2, 296. die *Rußfräße*, der *Rußbeißer*, *Rußbrecher*, *Rußhäßer*; *Carn.* dlâsk; *Ross.* кедровка. **ORZECHOWY**, a, e, od orzecha, *Ruß*; *Boh.* ořechowy; *Sorab.* 1. wořechowé; *Vind.* orehou, orefhen, orehen; *Rag.* orahov; *Bosn.* orahov; *Croat.* orehov; *Ross.* орѣховый. Orzechowe drzewo za najlepsze w Europie poczytane jest. *Kluk. Rosl.* 2, 44. Olej orzechowy. *Urzęd.* 449. Jądro, ziarno orzechowe *Vind.* orehovu serne, orehovu sdernu, derzhe, orehovu jedre, jederze.

Pochodz. *orzeszek*, *orzeszyna*.

ORZEŁ, G. orła, m.; *Boh.* orel, worel; *Slov.* orel; *Dal.* orâl; *Croat.* orel; *Bosn.* oral, orao, oro; *Rag.* oro, orla, orâl; *Slav.* órao; *Vind.* adler, postoina, (orel, orau, oran, vran - kruk); *Carn.* postoina, ta adler; (orl - kruk); *Sorab.* 1. hodler; *Sorab.* 2. hodlař; *Ross.* орелъ; u dawnych Niemców *Ar*, *Adelaar*, *Adeler*, ztąd dziś *Germ.* der Adler; (cf. *Hebr.* ארעב orebh, orev, *corvus*); §. a) *falco fulvus*, wielkości indyka, gnieździ się w wielkich lasach między górami. *Zool.* 274. Co lew u zwierząt, to orzeł nad ptaki, Koronę, państwo i rząd ma wszelaki. *Jabl. Ez.* 134. Orła ptaszmy królem zowią. *Cresc.* Orzeł śmiały. *Banial.* J 2 b; pazurowaty. *ib.* C 2 b; górnotolny. *Bals. Niedz.* 1, 327. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69, 590. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Tam orzeł najstraszliwszym szczekał krzywonosem. *Banial.* J 3 b. Orzeł ogromnie skrzeczy nie jak gołąb grucha. *Przyb.* Ab. 22. Orzeł kwili. *Toł. Saut.* 89. *ib.* 45; *Croat.* orel kloche; *Ross.* клектать, клекчу; *Eecl.* орлиные кличение; *Graec.* κλαγγή. Przy orle żywią się i wróble. *Rys. Ad.* 58. *Cn. Ad.* 822. Uciekając przed orłem, wpadliśmy na sępy. *Pot. Arg.* 561. (cf. z dęszczu pod ryne; cf. poprawił się z pieca na łeb). Orłem łowi-podarkami robi, idzie na kogo, kupnem, *noctua volat.* *Cn. Ad.* 790. (er versucht's mit Befestigung; cf. orłowy szlachcic). — *Dict.* Którzy najlepiej pracy uganiają? Orłowie, którzy na groszu siadają. *Jag. Gr. c.* Złoty orzeł wszędzie doleci. *Tr.* — Orzeł morski, ostrzyż *Ross.* скопа. Orzeł mniejszy, ob. Orlik; (cf. birkut). Orzeł łomignat, ob. Łomignat. Orzeł podły, ob. Orlicz, orliszczko. — §. b) Orzeł, figura, znak panowania, die *Źigur* eines Adlers, *Zeichen* der Herrschaft. Na głównych chorągwiach Rzymskich orzeł z srebra był lany. *Pileh. Sall.* 114; (cf. orzeł, ptak Jowiszowy). Orzeł, herb królestwa Polskiego, ma być biały, w polu czerwonym, z skrzydłami rozszerzonymi, w koronie złotych. *Biel.* 4. *Nies.* 1, 1. *Krom.* 31. *Biel.* 20; (cf. orlicz, orłowicz). Order orła białego, (ob. Order). Orzeł dwugłówny, ob. Dwugłówny. Rzymskiego państwa orzeł dwógłowiasty. *Jabl. Buk.* a b. (*Ross.* op-

лить, заорлять запечатловаć pieczęcią państwa Rosyjskiego). — §. c) Orzeł na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12, gwiazdy, ein Gestirn. — §. d) Orzeł, jakiego dzieci na powietrze puszczają, wyklęjony, szaszor, szyb. *Włod.*, ein papierner Drache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen.

Pochodz. *orla* (herb), *orlanka*, *orle*, *orlątko*, *orlec*, *orli*, *orłowy*, *orlica*, *orlicz*, *orliszczko*, *orlik*, *orliczek*, *orlikowaty*, *orłowicz*.

ORZESZEK, szka, m., dem. nom. orzech; *Boh.* ořšek; *Carn.* oreshzbek; *Vind.* orehez, orehei, orefhei, (oriefhiz - muszkatoowa galka); *Sorab.* 1. wořeschk, wořeschk; *Sorab.* 2. wořeschk; *Croat.* oršesec; *Rag.* orâscik; (*Slav.* orâshak - galka muszkatoowa); *Ross.* орѣшекъ; das *Rußphen*. *Sienn.* 178. — §. Orzeszki, *Źilipendula*, rotter *Steinbrech*, ziele u nas obficie rosnące. *Sienn.* 66. **ORZESZYNA**, y, ż.; (*Boh.* ořšina leszczyna; *Ross.* орѣшина id., sed *орѣшникъ* lasak orzechowy); — §. 1) drzewo orzechowe, der *Rußbaum*. Uważaj, gdy się już odzieje kwiatem Orzeszyn wiele w lesiach... *Otw. Wirg.* 382, (cf. leszczyna). — §. 2) Lasek orzechowy, *nucetum*. *Cn. Th.*, *Rußmâldphen*; *Sorab.* 1. wořeschenza; *Vind.* orehovilhe, oreflje; *Rag.* orascje, orasciaz; *Croat.* oressje. — §. 3) *Calculus fructuum*, oszczeszują, orzeszyny. *Mącz.* Orzeszyny, zwierchnie zielone wylupione z orzechów, *culeolum. ib.*, ob. Łupiny, *Rußschalen*. — §. Orzeszyna, orzech mały, nikczemny, eine elende *Ruß*.

***ORZEWNIC**, ob. Rzewnic, rozzewnic. — *§. Orzewnic, orzewniać, ukoić żal, die *Betrübniß lindern*, trösten. Orzewnia się żal jego; orzewnił się w żale; orzewniam się, jak tylko mogę, drżącym piórem to donieść. *Tr.?*

ORZEŻWIC, f. orzeżwi cz. dok., Orzeżwiać, *Okrzeżwiać niedok.; (*Boh.* okrati, okrâl, okręgi, okrjwati; *Etym.* krzew); rzeżwiejszym czynić, pokrzepić, posilić; (*Etym.* rzeżwy); cf. otrzeżwić, stärken, erquiden. Twe mi mdły umysł słowa orzeżwiły, Jak gnuśne rzeżwi stare wino żyły. *Zab.* 15, 343. Nigdy dżdża powrót nie orzeżwi tyle pól suchych. *Przyb.* Ab. 88. *Reficio*, naprawiam, ochładzam, *okrzeżwiam, aż się pokrzepi. *Mącz.* Ojców dziejami orzeżwi potomków. *Kras. Oss.* B 3. **ORZEŻWIEĆ**, ***ORKZEŻWIEĆ**, (*Mącz.*), f. orzeżwieje *neur. dok.*, pokrzepić się, *gestärkt werden*; *Slav.* osvistitise.

ORZNAĆ, f. orznie cz. jednł., (*disting.* oberznać); obić, ołoić, wafer prügeln. Pójdź, orznij różgą Jasia. *Teat.* 24. c, 32. Powinienby skórę orznać Waści. *ib.* 30, 24.

O S.

OŚ, i, ż.; *Boh.* wos, wosa, os, osa; *Sorab.* 1. wósz, riad; *Carn.* oss, vuos, vösa, (ostnik - lon); *Slov.* osa; *Vind.* vuof, ofs; *Bosn.* ós, osovina od kola; *Croat.* osz; *Rag.* os, osovina; *Dal.* trupina; *Eecl.* ось - oś, (2. ось, u kłosów, arista); *Ross.* ось; *Niederf.* Affe; *Ital.* asse; *Dan.* ax; *Lat.* axis; *Graec.* ἄξων; die Achse, die Ase. Oś u pojazdu mianuje się ta część, około której koło biega. *Archel.* 3, 62. Skoro wyjechał z miasta, oś mu się zlamła. *Gorn. Sen.* 415. Na osi co sprowadzać. *Mon.* 74,

672. wozem, kołem, łądem, zur Achse, zu Wagen, zu Lande. — §. *Math.* Oś, linia średnia, na której się co obraca. *Solsk. Geom.* 5; wszelka linia przechodząca przez środek jakiegokolwiek bryły. *Jak. Art.* 3, 307. Oś obrotu, oś kręcenia się, linia stała, około której bieg jakiego ciała się odbywa, *axis rotationis.* *Śniad. Jeog.* 21. Oś soczewki w przeziernikach, *axis lentis.* *Hub. Wst.* 243. Oś ziemską. *Hub. Wst.* 29. die Erdaſſe. Linia dwa bieguny łącząca, jest osią nieba i ziemi. *Hub. Wst.* 285. *Wyrw. Geogr.* 39. — §. *Anatom.* Oś optyczna, *axis opticus.* *Krup.* 2, 310. Trzeci albo drugi z prawdziwych pacierzów szyi jest rzeczony oś, albo wał, albo biegun, *axis.* *Kirch. Ost.* 105. et 107, das dritte Wirbelbein.

Pochodz. ośny.

1. OSA, ob. Osika, osina.
2. OSA, y, ż.; *Boh.* wosa, was, wusa; *Slov.* osa; *Sorab.* 1. wosza; *Sorab.* 2. wosz, wasza; *Carn. et Slav.* osa; *Vind.* ofa, (cf. ofenza, wofeniza - gąsienica); *Rag.* ossa, medokrada; *Bosn.* osa, medokradića; *Croat.* osza, (oszi-necz, oszinyak, velika osza *fucus*); *Ross.* oca; *Lothar.* voisses, vases; *Gall.* guespe, guêpe; *Ital. et Lat.* vespa; *Angl.* vasp; *Germ.* die Weſpe. Owad dłuższy i przewiezistszy od pszczoły; żyją w małej gromadzie, robią komórki do złożenia jaj, a te do różnych miejsc przylepiają, żyją muszkami lub rabunkiem miodu. *Zool.* 129. — §. Osa jad swój z dobrego kwiecica, z którego też i pszczoła słodkość swoją, bierze. *Szczerb. Sax.* 175. Osy zjad jad biorą, zjad pszczoły miód słodzą. *Pot. Jow.* 232. Zjadłe osy. *Zab.* 16, 64. Zapalczywego, co się leda o co gniewa, zwiemy osą. *Petr. Et.* 273. Jak osa jadowity, gniewliwy. *Cn. Ad.* 260; (cf. sierdzisty). Gdybym ja był tak prędko, jak jest z Waści osa, Byłby ktoś bez rąk, bez nóg, bez uszu, bez nosa. *Zabl. Amf.* 19. — Rozkosz prędko odbiega, żal i ból jako osa żądło zostawują. *Psalm.* 8.

*OSAC, ob. Ossać.

OSACZYĆ, OBSACZYĆ, *f.* osaczy *cz. dok.*; *Venator.*, osoczyć, obwieść, obsadzić, opasać, okolić, umringen, umzingeln; *Ross.* осадить, осаждать, осочить, осачивать. Chce uciekać, aż jazda pola osaczyła. *Bardz. Luk.* 59. Obsaczony od Rzymian zewsząd, jak zwierz w kniei. *Min. Ryt.* 2, 285. Kazał obsaczyć dom cały, Gdzie mieszkał baron zuchwały. *ib.* 2, 147. Knieje obsaczyć. *Chmiel.* 1, 80. Wszystkie jak chytry łowiec, potwarz osaczyła gmachy, Stawiać na koło czarnych zdrad czujne szylwachy. *Nar. Dz.* 151; (cf. osoczny). Widziałem jak nad moim oknem Pająk się swoim osaczył włoknem. *Kniaz. Poez.* 3, 70. (t. j. jak się oprzął). W okoł tęgi mur osaczył. *Nar. Dz.* 2, 74. Obsaczenie, blokada fortecy, opasanie jej dzielnicami wojska, ażeby jej oderznąć dowóz. *Jak. Art.* 3, 305. et 2, 408. — *Fig.* Choć on smutne początki rzeczy swoich baczy, Głęboką w sercu troskę rozumem osaczy. *Pot. Arg.* 41. t. j. obmacnia.

OSACZYĆ, *f.* osaczy *cz. dok.*, Osaczać *niedok.*; sprawić, aby co osiakło, aby wszelka wilgoć do kropki ściekła. *Włod.*, abtrieſen laſſen.

*OSAD, u, m., osadzenie, wyrok; (*Ross.* осуждение; *Boh.*

osud *fatum*; *Bosn. et Rag.* ossuda; *Sorab.* 1. wozudzeno); *der Richterſpruch*, *der Auſſpruch*. Z jej osądu prym otrzymał. *Zab.* 14, 51.

OSADA, OSADZA, y, ż., OSADKA, i, ż. *zdrobn.*; (*Boh.* osada *colonia*; *Slov.* osada *colonia*, *pagus*, *villa*; *Sorab.* wozada *parafia*; *Ross.* осада *oblegzenie*); §. 1) w co jaką rzecz osadzają, oprawa, okładki, die *Einfassung*, *ber Beſatz*. Złotnik piękny rubin osadzą foremną, folgą, uczyni dobrze cudniejszym. *Gorn. Dw.* 155. Drogie kamienie nieskończenie ceną swoją osadę przewyższają. *N. Pam.* 11, 221. Łoża albo osady armat. *Archel.* 5, 15, die *ſavetten*. Osady flint, pistoletów. *Kluk. Roſt.* 2, 162; *Ross.* ложа, *ſlintenſchaft*. Osada herbów, znaczy urodzenie, szlachetność, pokrewieństwo, urzędy i dzieła chwalebne wstawionych ludzi. *Jabl. Her.*, *ber Wappenthalt*. Osadka u miecznika, służy do osadzenia capy. *Magier. Mskr.* — Osada, na czym co osadzają, zasadzają, fundament, grunt, *Grundlage*. Osad, pokład. *N. Pam.* 6, 320. Już dobrą interesu rzuciłem osadę, Skorom osła osiodłał, łatwo i pojadę. *Zabl. Zbb.* 53. — *Botan.* Koniec ten liścia, którym się trzyma ogonka, zowie się osadą, *basis*. *Bot. Nar.* 47, *Grundbe.* — §. 2) Osada, kolonia, miejsce, gdzie się nowi mieszkańcy sadowią, *eine Kolonie*, (cf. wola); *Planzſtadt*, *Planzort*, *Anſiedlung*; *Boh. et Slov.* osada; *Sorab.* 1. nowotne ludzi wobodleno; *Vind.* felifhze, *prefelifhe*, *felitva*, *naſelitva*; *Ross.* колония, *селение* (*ob.* Sieło, sioło), *поселение*, *селитьба*. Osada Kozaków Dońskich *Ross.* станица, (2. stado wilków). Osady dawne tym końcem były założone, aby stolice obywatelów liczbą przeladowane, onych się pozbyły. Osady terażniejsze zamierzają do rozciągnięcia handlu. *Wyrw. Geogr.* 427. Osada chłopska, grunt, na którym chłop osadzony, *das Anſiedel*, *ber Siedelhof* *eines Bauers*. Wszelakie dziedziny osadami się szczycą i zdo-bią. *Haur. Sk.* 41. — §. 3) Osada zamku, miasta, załoga, garnizon, warunek; *Boh.* posadka; *Sorab.* 1. wobszadzizna; *Vind.* *strashobranſhtvu*; die *Beſatzung* *eines Ortes*. Żołnierze na straży zamku, albo osada. *Włod.*

OSADNIC, OSEDNIC, ODSADNIC, OSEDNIC, *f.* osadni *cz. dok.*; §. a) o sedno przyprawić, skórę przetrzeć, *wund reiben*, *wund brüden*, *ein Pferd wund reiten*; *Ross.* осаднить, осаднить, осадненный. Mułowi biodra juk ciężki, grzbiet jeździec odsedni. *Zab.* 9, 89. Koń, co nie statkuje, prędko się odsadni. *Pot. Jow.* 106. Kuleje szkapa, co mu sprzączki nogę odsedniły. *Teat.* 27. b, 13. Stangret siecze konie w osednione grzbiety. *Weg. Org.* 29. — Jeżdząc osadnić się, *ſich den Wolf reiten*. — §. b) Patrzeć jakomyś cnotę osadnili. *Błaż. Plm. C* 2. t. j. skrzywdzili, *fränften*, *verleſen*.

OSADNIK, a, m.; §. a) którym ziemię pustą osadzają, kolonista, *ber Koloniſt*; *Boh.* osadnik; *Sorab.* 1. nowak, nowé wobodlenk; *Vind.* *naſednik*, *ſednik*, *prefelifhzhzar*, *prefelitinik*, *prefeluvauz*; *Ross.* *поселянинъ*, *поселенецъ*, *новоземельцъ*; (*осадникъ* *oblegzony*); *Sorab.* 1. wobszednik *obſessor*; *Eccl.* *маſельникъ*. Chęć zaludnienia wiosek była powodem szlachcie do pomnożenia ich osadnikami. *Nar. Hst.* 3, 367. Przyjęto z obcemi osadnikami prawo Teu-

tońskie. *ib.* 5, 56. Nieszczęśliwe czasy dla Polski rozprószyły tych użytecznych osadników. *Pam.* 84, 563. Powiedzieć zkąd jesteście, jacy i jakiego kraju osadnicy? *Przyb. Luz.* 16. mieszkańcy? — §. b) *Transl.* Osadnik, n. p. Obmowy, żywioł dwornych osadników. *Nar. Hst.* 4, 118. t. j. co pana osadzają, otaczają, die immer um den großen Herrn sind, ihn wie belagert halten. OSADNICZKA, i, ż., żona osadnika, kolonistka, die Kolonistin; *Ross.* поселанка, новоземка. OSADNICZY, a, e, od osadników, Kolonisten. Osadnicze prawo tyczy się miast i miejsc osadzonych. *Czack. Pr.* 1, 279. OSADNY, a, e, §. a) gdzie osada w mieszkaniu być może, habitabilis. *Cn. Th.*, bewohnbar. — §. b) Osadzony, zaludniony, zamieszkały, bewohnt, bevölkert. *Tr.*; (*Slav.* osadni localis, miejscowy; *Ross.* осадный od obleżenia). OSADOWIĆ, f. osadowi cz. *dok.*, mieszkanie czyli siedlisko oznaczyć, osadzić, ansteden. Osadowił się wraz z żoną w Rzymie. *Stas. Num.* 2, 252. er ließ sich dort nieder, osiadł. OSADZCA, y, m, OSADZICIEL, a, m., osadników osadzający, fundator kolonii; *Ross.* населитель, вселитель, (осаждалець oblegający); der Kolonienstifter, der Anleger, Anstebler, Stifter eines Ortes. Lech, osadzca Polski, conditor. *Krom.* 570. Osadzca Tebów, Amfyon. *Kor. Hor.* 20. Argos od osadzcy swego tak rzeczone miasto. *Otw. Ow.* 255. Pierwszym znacznych domów osadzcom, słusznie Jaśnie Wielmożność, Jaśnie Oświeconosc nadawano. *Mon.* 72, 229. Kazimierz IV, był wielki budowniczy, grodów i miasteczek osadziciel. *Mon.* 71, 202.

OSADZIĆ, OBSADZIĆ, f. osadzi cz. *dok.*, Osadzać *niedok.*; *Boh.* osaditi, obsaditi, osazowati; *Vind.* obfaditi, okulfaditi, okulsafaditi; *Croat.* obszagyujem; *Ross.* осадить, осаживать, obsaditi, obsаживаю; *Eccl.* obsadžati, obsażdaю, (= 2. obleżeć, osaczyć); — §. a) osadzić co czym, oprawić, obstarwić, obłóżyć, obwieść czym, mit etwas besetzen, einfassen. Ogrody okopują, albo też płotami lub tarniem osadzają. *Cresc.* 142. (t. j. ogradzają). Zbroję drogim kamieniem osadzić kazała. *P. Kchan. Orł.* 1, 168. Szmaragd lepiej się pokazuje w dobrym osadzeniu złota. *Kosz. Lor.* 124 b. Bóg niebo gwiazdami osadził. *Kanc. Gd.* 359. Kochał się w włosach utraconych, kosztownie osadzonych. *Petr. Pol.* 115. kostbar bestedt. Białogłowa bez cnoty, by się dyamentami, odwierzchu głowy, aż do stóp obsadziła, nie ma zalety. *Petr. Ek.* 18. Brał od Rzpltej 10 łanów, z których był powinien konia jednego osadzać zbrojno, nie przez pacholka, ale sam w osobie swojej. *Star. Ryc.* 14. (t. j. wyprawić). Lekkiemi się ludźmi osadza. *Sk. Dz.* 1064. (t. j. tacy go otaczają). Ci bogacze osadzili się wsiami, żonami, a gospodarstwy swojemu. *Rej. Post. D d b.* Osadzono aresztantów liczną strażą. *Gaz. Nar.* 1, 100. — §. b) Osadzić kraj mieszkańcami, zaludnić, ein Land bevölkern, mit Einwohnern besetzen, ansteden; *Ross.* населить, населять, поселить, поселять, водворить, вселить, вселять. Osadzić pusty kraj, wola otwarzać, zakładać. *Cn. Th.*, (ob. Osada). Pustki osadzić. *Tward. Wł.* 97. Jak osadzić nowego kmiecia, wiele mu dać roli, jaką łakę, jaki sprzężaj, i jak mu zasiać? o tym... *Haur. Sk.* 42. Osadzić staw rybami i narybić

go. Osadzić miasto, twierdzę i w załogę albo osadę żołnierską opatrzyć, mit Besatzung versehen. Osadzony żołnierz, praesidiarius. *Cn. Syn.* 707, garnizonowy; *Sorab.* 1. wobsadzizniczki woyak. — *Aliter:* Osadzić miasto, założyć miasto, eine Stadt anlegen. Nie może się miasto zakryć, na górze osadzone. *W. Math.* 5, 14. Za apostołów jeszcze wiele klasztorów osadzało się. *Sk. Dz.* 40. t. j. fundowane były, sie murben gestiftet, angelegt. Osnowa, związek, skład i osadzenie mowy. *Nag. Fil.* 11. t. j. budowla jej, struktura, układ. — §. c) Osadzić co na czym, zasadzić, auf etwas setzen, legen, stecken, besteden. Osadzam kosę (*Croat.* naszagyam). Kosy wprost osadzone. *Jak. Art.* 2, 597. t. j. wtykane prosto na żerdzi; gerade aufgestekt. Osadzić kurę na jajach. *Haur. Sk.* 119. eine Bruthenne auf Nest setzen. Rozmaite utarczki przegrawał Henryk, który się już był na górze Awentynie osadził. *Sk. Dz.* 1074. t. j. osiadł, er hatte sich dort nieder gelassen, geleßt, Fuß gefaßt. — *Fig.* Wszystkie nadzieje swe na zbrodni i wiarołomstwie osadził. *Pilch. Sall.* 521. t. j. fundował, er setzte ober gründete alle seine Hoffnung auf... — §. d) Osadzić prawo na kogo, na kim. *Cn. Th.*, ein Gericht niedersetzen. Złapawszy Zbigniewa, prawo o nim osadzono. *Biel. Kr.* 74, cf. prawo siedzi. — §. e) Osadzić więźnia, sadzić do więzienia, wsadzić, aresztować; festsetzen, einsetzen, ins Gefängniß setzen, gefangen setzen. Weźcie go w areszt, i osadźcie go w więzieniu. *Teat.* 9, c, 46. Kredytorowie osadzili go w kozie. *Boh. Kom.* 2, 195. Strzeż się, żeby cie nie schwytano i nie osadzono w kozie. *Boh. Kom.* 2, 208. — *Transl.* Czas dzisiejszy ponury osadza nas w domu, szukajmy się jak zabawie. *Kras. Pod.* 2, 98. das trübe Wetter hält uns zu Hause. OSADZICIEL, ob. Osadzca. OSADZICIELKA, i, ż., n. p. Pomona ogrodów uprawczyzna i osadzicielka. *Otw. Ow.* 589. założycielka, Besizerinn, Anlegerinn, Bepflanzerinn.

OSADZIĆ cz. *dok.*, Osadzać *niedok.*, sądzeniem skazać, potępić, aburtheilen, verurtheilen; *Sorab.* 1. wotszudzu; *Bosn.* odsuditi, ossuditi; *Vind.* obfodit, perfodit, safoditi, obfojen reus; *Carn.* obsuditi, obsödem; *Rag.* ossüditi; *Croat.* oszuditi, oszagyujem, obszagyujem; *Ross.* осудить, осуждать. Powiedział sędzia: osadzonyś na śmierć; gotujże się, bo nie ucieczesz. *Baz. Hst.* 31. Drugich niewinnie do ognia osadzali. *ib.* 59. Sędzia ten nie miał władzy sądzić, osądzić, degradować. *Sowit.* 53. Sameś się osadził. *Cn. Ad.* 1627; (cf. dać bicz na siebie). Osądzenie, ob. Osad. OSADZICIEL, a, m., potępiciel, der Verurtheiler, Verdammer; *Bosn.* ossuditegl, sudač; *Rag.* ossuditegl; *Croat.* oszuditel; *Ross.* осудитель, (осужденник, осужненный osadzony, potępieniec; *Eccl.* неосудный in demnandus; *Graec.* ἀκατάκριτος; *Eccl.* неосужденно, *Graec.* ἀκατάκριτος; *Eccl.* неосужденной niehaniebny, nieszkoldliwy; *Sorab.* 1. woszudné fatalis).

OSALAC, ob. Osolic. *OSAŁY, OSSAŁY, ob. Ossać.

OSAMIEĆ, osamiał f. osamieje *nijk.* *dok.*, samotnym zostawać, allein seyn; *Boh.* osamėti, osamjm. Będzie siedział osamiały. 1 *Leop. Lam.* 3, 27. Osamienie od społecności ludzi i pism. *Pam. Warsz.* 5, 159. OSAMIĆ

cz. dok., samotnym uczynić; *Boh.* osamotnjm; *Croat.* oszamochujem; einsam machen, verlassen, ob. Osierocić.

OŚĆ, ści, ż.; *Boh.* ost; *Carn.* ojist, (ojstim - śpicuję, ostrzę; *Croat.* oszti; *Ross.* остъ, остріе); (cf. *Lat.* acus; cf. *Germ.* Aßeln; cf. oś, osa); §. a) każda rzecz śpiczasta, koląca, die Spitze, der Stachel, der Dorn. Wonna róża między cierniem roście, A z przyrodzenia miewa na gałązkach oście. *Pasz. Dz.* 56. Ości róży bronią. *ib.* Oś u kłosa, *arista.* *Cn. Th.*, die Spitze oder Stachel an der Ähre, die Aßel; *Boh.* wosyna, (cf. was); *Sorab.* 1. kwo-skowe kocheż; *Sorab.* 2. zefcz; *Carn.* ersje, resje, ręsa, osje; *Vind.* kłafna špiza, naboda; *Croat.* oszje; *Bosn.* os od klasa; *Rag.* ossje. W chlebie plewiane ości zgłodniałych nie kolą. *Hor. Sat.* 159. Spreustafeln. Dzik postrzegłszy strzelca, ostre wzięży ości. *Rys. Ad.* 63. t. j. szczeciny swoje, seine scharfstaedlichen Borsten. Jeż, gdy się zwinie, ościami się zamknie. *Sienn.* 285. Stacheln deß Jgels. Lis ości ma gęste a ciepłe. *Sienn.* 287. Jaźwiec ości ma więcej białe, niż czarne. *ib.* 284. t. j. sierć, spießige Haar. — *Fig. Prov.* Strzeż się gości, którzy mają swe ości. *Rys. Ad.* 63. (zwadliwych, szorstkich). — §. b) Ryby kości nie mają, lecz tylko ości, Fischgräten, Gräten, pośrednie między twardością kości i chrząstek. *Kluk. Zw.* 3, 384. *Zool.* 65; (*Vind.* špiza (ob. Spica) v ribach, ribni tern, ribja kostiza, kostizh, kostizhiza). Oś rybia powierzchnia na grzbiecie, *spina.* *Cn. Th.*; *Vind.* greben; *Carn.* grebën; (cf. grzebień, cf. grzbiet). — §. c) Oś do łowienia ryb, oścień rybitwi, ośeka, die Fischergabel, der Fischerpfeil. Ryby też ością albo oseką łowią; jest to narzędzie żelazne płaskie, mające kilka zębów, jak włó-czenka na cienkim pręcie nasadzone; tym rybitw postrze- liwszy rybę, ku sobie pociągnie. *Cresc.* 648. Oś na ryby żelazna, osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Ma-gier. Mskr.*

Pochodz. *ościsty*, *oścień*, *ościeniowy*, *osnowy*; *osa*; *oset*, *ostowy*, *ostowaty*; *ostry*, *ostrzyć* cum derivatis; fortassis etiam *kość* cum derivatis; — §. *osła*, *oselka*, *oselnik*, *oselny*.

OSCHŁOŚĆ, ści, ż., brak wilgoci, die Trockenheit. Chory uskarżał się na oschłość w ustach. *Perz. Cyr.* 3, 7. — *Transl.* Oschłość, schnienie, daß Schmäkten. Wyrzekła się wszystkich smaków duchownych, pragnąc cierpieć aż do śmierci oschłości i duszy utrapienia. *Sk. Żyw.* 540. Każdy ma polecieć oschłości ducha swego Bogu. *Żyw. Jez.* 50. (umartwienia swoje). **OSCHŁY**, a, e, osiakły, suchy, bez wilgoci; *Ross.* обсохлый, trocken, dürr. — *Transl.* Nudny, nudzacy, langweilig, trocken. Wszystko to wywo-dzić, rzeczby była długa, oschła i tęskliwa. *Rog. Doś.* 3, 461. — *Polit.* Oschłe asygnacye, dawne, dawno niepłatne, lange rückständig. Co się tknie oschłych asy-gnacyj wojska, w których to asygnacyach oschłych, nie jest im dosyć uczyniono, te województwa z exekucją wy-płaca. *Vol. Leg.* 5, 97. et 545. Oschłe na dobrach re-tenta. *Tr.* **OSCHNAĆ**, osehł, f. oschnie neutr. jedntl., Osychać *niedok.*; *Boh.* oschnauti; *Sorab.* 1. wobsknu; (*Croat.* oszuhelszem - ochudnąć); *Ross.* обсохнуть, осу-хнуть, обсыхать, осыхать; osiaknąć, wilgoć stracić,

suchym się stać, trocken, trocken werden. Z łez mi nie oschną oczy. *Teat.* 10, 70. Oschnienie żył. *Hipp.* 113. (cf. spleczenie). W mialkiej rzęce statki osychają. *Ust. Konst.* 2, 117. t. j. woda ich odbiega, osiakną; die Schiffe trocken ein, bleiben auf dem Strande sitzen. — *Transl. fig.* Osychać - seknąć bez nadziei, w długim oczekiwaniu tęsknić, schmachten, vershmachten vor Verlangen. Osycham bez nadziei w żalu łzawym. *Przyb. Ab.* 15. Osychał biedny szewe bez płacy. *Pot. Jcw.* 181. — *Aliter:* Osychać na czym, mit etwas sitzen bleiben, gleichsam auf den Strand laufen; (cf. na koszu zostać). Departement nie mając innej mocy, oprócz napisania listu rekewizyonalnego, osychać musi na swych chwalebnych zamiarach. *Dyar. Grod.* 93. Przy tej wszystkiej ludzkości, którą mu oświadczono, obawiał się, aby nie osehł na rzeczy. *Ustrz. Kr.* 1, 308. Posel Francuzki, długo koło pieniędzy bawiąc się w Wenecyi, nie dojeżdżając na elekcyą do Polski, tak z onemi pieniędzmi i poselstwem oschnął. *Biel.* 662, (cf. omieszkać).

OŚCIANKI plur., obręb pomieszkania, der Umfang der Wohnung, daß Revier. Panem się liczy, że ma kąty wolne w ojczystych ościankach. *Bach. Epikt.* 1; (ob. Ościenny, ob. Ściana).

OŚCIEŁAĆ, ob. Obścielać, Obesłać.

OŚCIEN, G. ościenia et contracte osna, m., **OŚCIENKA**, i, ż., *zdrobn.*; *Boh.* osten, ostnu, osteneček; *Slov.* osten; *Carn.* ostnu, ojistnik; *Vind.* ofnu, ofl. shela, sheva, oist, oisterz, tern, nabad, nabada, oistnina; *Croat.* oszten, oszt; *Rag.* ostân, scigljak, xàoze (cf. żądło, cf. żadza), osti, ostigl; *Bosn.* ostan, scigljak; *Hung.* ösztön, eus-teüny; *Ross.* остень (2. ostroga), рожень, (cf. rożen); *Ecc.* стрыкло, стрикало, бодило, бодецъ; §. a) bodziec do popędzania bydła, wołów; *Ecc.* волободило, der Stachel, der Treibstachel. Co wygra Afer gnuśny z trzećnianą włóczenką, Co Egipski uczyńi z kijem a ościenką? *Stryjk. Turk.* 4, toż samo *Weresz. Pob. C.* 3. Kto dzierży plug, ostrym ościeniem wołów pogania. *1 Leop. Syr.* 38, 26. Trudno przeciw ościeniowi wierzgać. *W. Act.* 9, 5; przeciw kosturowi. *Cn. Ad.* 37; przeciw osnom. *Radz. Act.* 26, 14. Twardo tobie na osny wierzgać. *Budn. ib.*; *Slov.* tvrdo ge proti ostnu sa spečovat. — *Fig.* Bodziec, pobudka, der Stachel, der Antrieb. Nieśmiertelność sławy, dzielnych mężów osnem swoim do cnoty przypędziła. *Stryjk. praef.* Rozkosz ościeniami pędzi zazywających jej. *Birk. Chodk.* 26; gdy odchodzi, ościenie pełne żalu po sobie zostawuje. *ib.* (cf. żądło). Słowa mądrych są jak ościenie, i jako gwoździe głęboko white. *Birk. Oboz. J.* 4. Prosił Boga, aby odjęty był od niego oścień, to jest pobudka cielesna. *Wys. Aloj.* 48. et 465. — §. b) Oścień rybitwi, oś do łowienia ryb. *Cn. Th.*, ein Fischerpfeil. — §. c) *Condylus*, trzpień, oścień, kłykieć. *Perz. Cyr.* 1, 149, daß Fingergelenk. **OŚCIENIOWY**, a, e, do ościenia nalezący, den Stachel, Treibstachel oder Fischerpfeil angehönd. *Tr.*

OŚCIENNY, a, e, — *ie adverb.*, o ścianę będący, ograni-czny, sąsiedzki; *Ross.* смежный, смежно, ободворъ, сопредельный, sorubezhnyj; dißt neben an, angrenzend,

benachbart. Sejm gotowy zwołany będzie, szczególnież w przypadku wojny ościennój. *Gaz. Nar.* 1, 178. *Konst.* 3 maj. Ościenny sąsiad, OŚCIENNIK, a, m., ściennik, o ścianę się stykający, der Gränznachbar. *Zab. Prz.* 306; *Boh.* meznj, (ob. Miedza); *Dal.* messnik; *Croat.* mejash; *Vind.* mejak. OŚCIENNOŚĆ, ści, ż., stykanie się o ścianę, sąsiedztwo ograniczone, die Gränznachbarschaft. Ościennosc, ściennosc, jest ciągle przypieranie do siebie, albo raczej ciągle stykanie się z sobą dwóch ścian granicznych sąsiedzkich. *Zab. Prz.* 306, *Ross.* смежность, сопредѣлие, споље; (cf. pole, cf. spółny). — (*Ecll.* остьенни, остьняю ościenić, ścianami osłonić).

Na OŚCIEŻ otworzyć: na rozcież, na ścieżę otworzyć; *Vind.* prethroku, po narshirjeifhem, (ob. Szeroko); *Ross.* настъшь, настъжь; *angelweit* aufmachen. (*Carn.* steshaj *expansis manibus pedibusque*, ob. Rozczepierzyć). Na oścież podwoje otworzywszy, dwór liczny wpuszczają na pokoje. *Min. Ryt.* 2, 259. Drzwi są na oścież otwarte. *Teat.* 37, 270. (cf. ścieżka, ście, iście, isć; cf. na przestwór). Pałac na rozcież otwarty. *Ustrz. Klud.* 52.

OŚCISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen ości, kołacy, śladliży, spięśliży, grätig, voll Etacheln, Spizen, Gräten; *Boh.* bodlawý, pichawý, wosynatý; *Carn.* osinat, vosinat, ersuat, resnat; (ojstne - ostry); *Vind.* oisten, ostnoviten, kostizhen; *Ross.* остистый; *Ecll.* остистый. *Acerosus panis*, chleb ościsty, chleb z ościami, z plewami. *Mącz.* Pszenica gołka jest bez ości; wąsatka jest kosmata i oścista. *Syr.* 927. (ostka). Jeż, zwierzątko ościste. *Sienn.* 285. Wszelkie drzewa kołące ościste zwykły też cierpki rodzić owoc. *Haur. Ek.* 163. Piótno grube ościste. *Sk. Żyw.* 2, 74. Ryba oścista. *Tr.*

*OSCZEDNY, ob. Oszczędnny. OSEĆZKA, ob. Oseka.

OSEDNIC, ob. Osadnic.

OSEDZIEĆ, OSZEDZIEĆ, f. osędzieje *neutr. dok.*; *Boh.* ošedivěti; sędziwym czyli siwym się stać, osiwieć, oszedzieć, grau werden. Komu z laty na głowie osędzieją strzechy, Nie wiele ma w chłodnikach, choć lecie, pociechy. *Pot. Arg.* 549. Trytonowie piana osędziali. *Morszt.* 34. Coż powiem o Muszyńskich gajach, miękką wełną osędziali! *canentia. Otw. Wirg.* 401.

OSEKA, i, ż., *OSEK, u, m., OSEĆZKA, i, ż., *zdrbn.*; [*Ecll.* осѣкати 2]; krzywo na hak wyrosnione drewno, ein wie ein Hafen frumm gewachsenes Holz. Co ma być oseką, zaraz rośnie krzywo. *Pot. Arg.* 146. z młodu znać, do czego zdatnym będzie, waś ein Häfchen werden soll, frümmt sich bey Zeiten. — *General.* Hak, bosak, ein Hafen, Bośhafen. Oseki ściany wałą, Gasząc ogień, kiedy się w budynku zapalą, Albo chwytają rzeczy, które woda znosi. *Pot. Pocz.* 679. Każdy u domu swego niech ma drabinę i osekę, abo hak na długim drągu, do rozrywania domów, w przypadku ogniowym. *Modrz. Baz.* 354. Osekiem chwyci okręt nieprzyjacielski. *Chrośc. Luk.* 63. er haft daś feimliche Schiff an. Oseka na ryby, oś do łowienia ryb, ob. Oścień, der Fischhafen. Naczynisz osęczki, łyżki, w których ogień nosić. 1 *Leop. Exod.* 27. (szczypcy). — *Transl. fig.* Trójrzędne kłów oseki piekielny pies rozwinie. *Brud. Ost. C* 11. Mus ma swe

oseki. *P. Kchan. Orl.* 1, 38. (nie chce, ale muszę). OSEKI; *herb.* ein Wappen. *Pot. Pocz.* 679. OSEKOWA-TY, a, e, — o *adverb.*, haczysty, hařig, jařtig. Osekowate kobylenie - rogatki. *Tr.* ein Spanischer Reiter.

OSELBAR, a, m., w *Görnictwie*: co z dolów rudnych woleję wyciaga. *Os. Żel.* 53, im Bergbaue: der Wasserzieher, der daś Wasser auß der Grube schafft, der Wasserbär.

OSELKA *demin.*, ob. Osła. OSELNIK, a, m., który osła ostrzy; *Ross.* точильникъ, der Sphaerenschleifer. OSELNY, a, e, do osel albo oselak należący. *Włod.*, den Schleiffstein oder Streichstein angehend; *Vind.* brufni; *Ross.* оселочный. Oselna góra, cotaria. *Cn. Th.*, gdzie osły łamią; ein Steinbruch, wo Streichsteine gebrochen werden.

OSEP, OSYP, u, m., (cf. osypka); n. p. Dają po wielu miejscach chłopci pewną miarę ziarna, najczęściej owsa, co osepem zowią. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 53. *Nar. Hst.* 2, 86; *Boh.* osep, osyp, seypka, (cf. sep, zsep, zsyпка), Getreideabgabe, Haberabgabe. Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się srezna. *Czack. Pr.* 1, 66. Zamiat dziesięcin w sнопie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano maldratami. *Czack. Pr.* 1, 517; *Boh.* ospówy plat. Maldratowy osep. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 502. — ʒ. Osyp, wał, der Wall, die Verschanzung; *Boh.* osyp. — *Fig.* Tę wola swoje mężnił osypem posłuszeństwa, jak moenemi wały. *Chodk. Kost.* 43. OSEPNY, a, e, od osep, Schüttgetreide; *Boh.* osepnj; n. p. Osepni owczarze. *Vol. Leg.* 2, 989. et 3, 61. co się osepem oplacają, Schäfer, die von den Schafen mit Getreide sich abfinden, (Triffschäfer).

OSEPIAŁOŚĆ, ści, ż., ponurość, Finsternheit, finstereś und düstereś Aussehen. Choroba ta przynosi z sobą osepiałość. *Wolszt.* 28. OSEPIEC, f. osepieje *neutr. dok.*, osowieć, ponuro patrzeć, finster und düster aussehen. Tak osepiałeś; nie częstujesz gości. *Bratk. C b.* OSEPIĆ się, f. osepł się *rec. dok.*, ein finstereś Gesicht machen. Osepłszy się, z fukiem rzekł. 1 *Leop. Genes.* 51, 56.

OSERCIE, ob. Osierdzie.

OSESEK, OSYSEK, ska, m., sysak, sysuń; *Boh.* cysawý, cucasý; *Sorab.* 1. ejcak; *Vind.* mliekni kozhei, oddojek, sefnu prese, kire she bob sgrist ne more, sefnu fvinzhle, mizei; *Ross.* сосунь, сосунокъ, молошникъ; *Ecll.* подсосецный, молозиво, ягненокъ, теленокъ или козленокъ, который не отсосалъ еще маткина молока; jeszcze nie odsadzony od piersi, nieodchowany, jeszcze ssący, noch saugend, noch nicht abgesetzt, Säugling. Epigrama osyskowi. *Kchow. Fr.* 80. *Saupius de animalibus*, n. p. Mochy odsysek swawolnej trzody. *Hor.* 2, 104. *Kniaz.* Osesek mówi się ciele, które cycek ssie u krowy, i żadnej jeszcze nie jada paszy. *Wiel. Kuch.* 419. Osesek, prosiatko, które jeszcze ssie, lacteus porcus. *Mącz.*, ein Spanferkel; *Ross.* ососокъ; *Croat.* oddjek, oddojek, odoche; *Rag.* mlilkosce, prasecch od mljeka; *Sorab.* 1. czędzate proszatko.

OSET, G. stu, m.; *Boh.* bodlak, bodlaček, kardus, (ob. Boś); *Slov.* bodlač; *Sorab.* 2. wozet; *Sorab.* 1. wost; *Vind.* ofsat, ofsez, (cf. ofatiza - szczygiel); *Croat.* strichak, oslebad; *Dal.* osszlyebad; *Bosn.* osset, kardun,

oscegljebad; *Ross.* волчець, осотъ, осетъ; die Distel. Oset pospolity, *carduus vulgaris*, die Wegdistel. *Kluk. Rosl.* 2, 240; *Croat.* cheslyiga drach. Oset szkapi, oset czar-towy, *silvestris*. *Sleszk. Ped.* 417. Waldbdistel. Oset Arabski, *spina Arabica*, *Egyptische* Distel. *Syr.* 668. Oset biały, wielki Wegdistel. *ib.* 667; czarny, *crocodilium*, Schwarzeberwurj. *ib.* 664; miękki Matki Bożej, *atractilis, colus agrestis*, *Ross.* остропесть, остропестро, постропиша, Spillendistel, cf. krokos dziki. Oset wielki, ostropest. *Krup.* 5, 206, Mariendistel. *Syr.* 561; pawłoczny, bękartowy, *Carn.* shetize, *acanthium*, kleine weiße Wegdistel. *ib.* 671. Oset niski, zajęcza rzepa, *carlina*. *Comp. Med.* 22. Oset Włoski, bernadynek, Turecki czubek, *carduus benedictus*. *Cn. Th. Chmiel.* 1, 646; *Bosn.* podlak svinski. Oset kulowy, *echinops*. *Kluk. Dykc.* 1, 197; *Bosn.* sikavića. OSETEK, tka, m., *papilio cardui*, motyl pospolity, którego gąsienica żyje na oście. *Zool.* 140. *Kluk. Zw.* 4, 390, der Distelschmetterling. OSETOWY, a, e, ostowy, od ostu, Distel. Osetowy motyl. *Ład. H. N.* 110. osetek. OSIAC, OBSIAC, f. osieje cz. dok., Osiewać niedok.; *Sorab.* 1. wobszëhyu; *Vind.* obfjati, obfijem, obfievati, obfjal, obfëjem; *Eecl.* обсѣваю, сѣю около; *Ross.* обсѣять; w około posiać, umsäen, besäen. Obsiać, *circumserere*. *Cn. Th.* Przez sześć lat będziesz osiewał rolę twoję. 1 *Leop. Levit.* 25. Role zbożami osiane. *Lib. Hor.* 106; *Sorab.* 1. wobszëhtë. Ulises rolę solą osiewał. *Otw. Ow.* 504. Powoli ludzie domyslili się pługami ziemię orać, i ziarny sobie na żywność osiewać. *Otw. Ow.* 9. — *Fig.* Dusza trwogą obsiana. *Teat.* 2, 65. t. j. obsypana, obłożona. — §. Osiewać krupy przetakami, ob. Podsiewać, rein sieden.

OSIADAC, ob. Osieść. OSIADAC się, ob. Osiedzieć się. OSIADŁOŚĆ, ści, ż., §. a) co kto posiada, posesya; *Ross.* поселение; der Besitz, daß Besitztum. Abraham był bogaty w osiadłości srebra i złota. *W. Genes.* 13, 2. — Miejsce, gdzie kto osiadł, der Wohnort, wo einer ansäßig ist. Józef ojcu swemu dał osiadłość w Egipcie. *Radz. Genes.* 47, 11. Racz spuścić deszcz na ziemię, którąś dał ludowi twemu za osiadłość. 1 *Leop. 5 Reg.* 8, 36. — Osiadłość, dziedzina, majątność, daß Gut, daß man besitzt. Jaka osiadłość, tacy kmiotkowie. *Rej. Wiz.* 115; (cf. dziedzina). — §. b) *Transl.* Osiadłość, ludność mieszkanców, zaludnienie, die Bevölkerung, ansehnliche Zahl Ansäßiger. Nic dla dziedziców pożądanego być nie może, jak przywoita dobr osiadłość; bo przez nieludność poddanych gospodarstwo upada. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 169.

OSIADŁY, a, e, §. a) mający swoją osiadłość, posesy-onat, ansäßig; *Boh.* osedlý, cf. *Germ.* ansiedeln; *Slov.* osedly; *Vind.* nafedezhen, fedezhen, stanujezh, demoviten, posedezh, vhomovitnjen, pobishten, napobishtvan; *Ross.* вселенный Mieszczanin, który ma grunt, dom, karcznię, budę albo kram, albo jatki, słusznie osiadłym będzie nazywan. *Chetm. Pr.* 145. Nieosiadły, odartus, gołota, hołota, obłomek, n. p. Szukać go trzeba po świecie, jako nieosiadłego gołoty. *W. Post. W.* 57. — Miasto to jest wielkie, na morzu osiadłe. *Jer. Zb.* 2, 118. (założone, leżące). — §. b) Osiadły, którego osiadają, otoczony,

umgeben, umringt. Król młody samemi pochlebcy osiadły. *Stas. Num.* 2, 122. — §. c) Kraj osiadły, zamiesz-kany, który osiedli, zaludniony, ludny; bewohnt, bevöl-tert. Od spowinowacenia Litwy z Polską, Polska dopie-ro osiadlejszą, ludniejszą i żywniejszą być poczęła. *Stryjk.* 362. Niemieckie krainy są dobrze osiedlejsze, niż nasze, miasty dobrmi i wsiami. *Biel. Św.* 115. Gdyby wolno było puste grunta pospółstwu osadzać, krajby się daleko osiedlejszy zrobił. *Leszcz. Gł.* 104. Na brze-gu nieosiadłym w królestwie Peru. *Teat.* 50, 5. Oko-lica osiadła w miasta piękne, obronna w zamki. *Min. Ryt.* 2, 167. — §. Osiadły, który co osiadł, posiadał, der etwas in Besitz genommen hat. Tamem temu duszę moje osiadłemu złemu ulżenia szukał. *Smotr. Apol.* 80. — §. Osiadły, nieruchawy, leniwy, gnuśny, ociężały; schwerfällig, nicht leicht zu bewegen. Bez pasyi dusza jest osiadła, leniwa i smutna, nieprędka do przedsięwzięcia, a w wykonaniu opieszala. *Mon.* 69, 155.

OSIĄGAĆ, OSIEGAĆ, ob. Osiegnąć.

OSIĄKNAĆ, osiaknął, osiakł, osiekło, f. osiaknie neutr. jedntl., Osiaknąć niedok.; (*Boh.* osaknauti, cf. act. osaczyć); wilgoci się pozbawić, oschnąć; abtrotfen, die Nässe vertre-ten. Wypuścił Noe gołębicę, aby obaczył, jeśli już osiakły wody. *Leop. Genes.* 8, 8. jeśli opadły, ob daß Wasser gefallen sey. Miotali tych rozbitów, to tam, to sam fale, Aż w ostatku na miałkiej osiaknęli skale. *Pot. Arg.* 196. Na koniec osiakli na skale. *ib.* 229. t. j. tam osiedli, sie blieben auf dem Felsen sitzen. Osiakł korab na górach Ar-meńskich. 1 *Leop. Genes.* 8, 4. (stanął. 3 *Leop.*). Okre-ty osiakły na skałach. *Tr.*, stranden; (cf. oschnąć; cf. wo-da ich odbiegła). — *Fig.* W tym wieś matkę doszła w Knidzie. W jakiej synek osiakł biedzie. *Zab.* 11, 286. *Zabl.* t. j. uwiązł, ugrazł, stecken bleiben in der Not. Gdy Bolesławowi Lignickiemu wierzyeiele dobra brali, osiekła zastawa Lubuska w rękę Brandeburskich, i już więcej do książąt Polskich nie powróciła. *Nar. Hst.* 4, 585. sie bließ dort haßen. Chłuba tylko waleczności przy Polakach zo-stała, dziedzictwo w cudzych rękę osiekło. *ib.* 5.

OSIĄŻENIE, OSIĄNIENIE, ob. Osiegnąć. OSICA, ob. Osika.

OSIDLIC, f. osidli cz. dok., osiecić, oplatać, sidłem ob-wiesić; *Vind.* obmreshati, obshtrikati; umschlingeln, in die Schlinge fangen. Osidloną swoje od niej wolność mężnie wybawił. *Warg. Wal.* 77.

OSIEC, osiekł, f. osieczce, osiekę cz. dok., Osiekać niedok.; *Boh.* osekaty, osekawati; *Croat.* obszekujem, obszekam, cf. obsiec; *Ross.* осечь, оскать; obciosać, beschauen. Drzewo osieczone. *Pap. Herb.* 255. Uchwycono kruka, a osiekłszy mu skrzydła, dano między dzieci ku igraniu. *Ezop.* 28. Nie to człowieka zabić, nic to ręce mu osiec. *Rej. Zw.* 70. Delią włożył osieczna, Właśnie jako kie-dy gęś puści podskubioną. *Zbil. A 3 b.* (kusą). Różga u pęgierza o zloczyńce osieczona. *Haur. Ek.* 178. stumpf gehauen. Różgami go osiekli. *Warg. Wal.* 205; cf. orznąć. *Syr.* 424. voll haufen, mund haufen. — *Transl.* Wargi z wiatru osieczone. *Syr.* 1369. t. j. opierzchle,

Tippen von der Luft rauf, aufgesprungen. Galban rozpadliny z osieczenia od wiatru zimnego léczy. *Syr.* 214.

OSIEĆ, i, ż, (nazwisko jednej z tych rzeczy, które nie znajdują się w Polsce. *Dudz.* 32), suszarnia chmielu, (cf. *Boh.* oseč = prasa winna); der Ort, wo der Hopfen getrocknet wird. [Budynek przy stodole, w którym osuszają snopy wilgotne przed omłóceniem, na Białorusi i w Inflantach. *ob.* *Dzien. Wil.* z r. 1817, str. 665. — 7] Z obieranym chmielem pójdzie się dla ususzenia do osieci. W osieci dym być nie powinien; ciepło w piecu powinno być, ile możności jednostajne. *Kluk. Rosł.* 3, 321. Suszyć ziarno w osieciach, lub do pieców ciepłych na noc całą włożyć. *Brzost. Duch.* 399.

OSIECIC, f. osieci cz. *dok.*, siecią osidlić; *Ross.* осѣтитъ; in das Neß fangen, mit dem Neße umschlingen. Zwodzi ich, aby się osiecili i pojmani byli. *Budn. Jes.* 28, 13.

OSIECKI, a, ie, od miasta Osiek *qu. v.*

OSIEDLIĆ cz. *dok.*, na osadzie czyli siedlisku postanowić kogo, osadzić go, einen ansiedeln; (*Rag.* uselitti; *Eccel.* уселяю; *Ross.* обселяюсь, обселяюсь rozgościć się, cf. osieść). Wszelakie ludzie w ziemi Epireńskiej na wieki się osiedlili. *Baz. Sk.* 262. (osiedli). **OSIEDLICIEL**, ob. Osadziiciel; *Eccel.* вселитель, *Graec.* ἐνοικήτης, in domum inductor. **OSIEDLISKO**, a, n, miejsce osiedlenia, osada, osiadłość, die Ansiedelung, Ansiedelung, Colonie. (*Eccel.* селитка, селитце siedlisko). Przymnożenie krajowi dzieje się przez nadawanie nowych osiedli i woli. *Chmiel.* 1, 397. — **OSIEDZIEĆ** się, f. osiedzi się *recipr. dok.*, Osiedać się *niedok.*; *Boh.* oseděti, obsednauti, obseděti = persedere; *Carn.* obseděti; (*Rag.* obsjesti; *Ross.* обсѣсти, обсѣжду obledz, cf. osieść); zostać się przy czym, utrzymać się przy czym; sitzen bleiben, sich im Besiße behaupten, sich bey etwas erhalten. Aż na trzecim koniu się osiedział, gdy dwu pod nim zabito. *Biel.* 451. Xiążę, że się trudno miał osiedzić na Dobrzyniu, tak przed Litwą, jako przed Krzyżaki, przeto ustąpił z niego Królowi. *Biel.* 180. Osiedzę się na miejscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Rzadki się w szczęściu statecznie osiedział, Słepiej fortunie nie potrzeba wierzyć. *Kras. Mysz.* 8.

OSIĘGNAĆ, osiągnął, *contr.* osiągnął, f. osiągnie et osięże, osięże cz. *jednit.*, Osięgać, Osięgać *niedok.*, objąć, otrzymać, umfassen, enthalten, erreichen, erhalten; *Boh.* obsahnauti, obsahl, obsáhnu, obsahowati = complecti, comprehendere, continere; obsah = objątek, obsahlý objętny, obsahlost objętność; *Carn.* obsesti, obsehem; *Vind.* obfezhi, okulprimiti, okulperjeti; *Dal.* zagarliti; (*Ross.* осязать dotknąć, domasać, осязательный macalny, macający, осязаемый dotykalny). Okrązek jego około trzydzięści łokci osiągnął. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 4, 2. Potomek ma prawo do wszystkiego, do czego zmarły słusne prawo miał; ale coby przodek jego niesłusnie osiągnął, tego też i potomek nie ma mieć. *Szczerb. Sax.* 86. Nie z kart, ale z własnego świata zwiedzenia, chciał osiągnąć umiejętność geografii. *Mon.* 68, 327. Rokoszanie biją się zawzięcie; lecz Cesarz osiągnął wiktoryę. *Bardz. Luk.* 2, 26. Zygmunt III Smoleńskie odzyskał ze wszys-

tkiemi zamkami, jako się w nim przed osiągnięciem od nieprzyjaciela zawierały. *Vol. Leg.* 3, 196. t. j. przed wzięciem nieprzyjaciela, vor der Einnahme.

OSIEK, a, m., miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 247, Ofsig ober Ofiel, eine Stadt in Sandomirschem. — *Prov.* Sprawa jak w Osieku. *Cn. Ad.* 1082. Jeden kowal w Osieku, dwu byli stalmaszy, kowal konia ukradł, złapany miał wisieć, Długo na to Osieckie prawo nie pozwala, Tu każę sprawiedliwość, tu zaś bez kowala Niewygoda; na koniec, gdy się długo waha, Obwieszają za kowala drugiego stalmacha. *Pot. Jow.* 124. Sądy pijane, rząd pijany, jak w Osieku. *Opal. Sat.* 150. Ten ukradł, ów obwieszon, sprawa jak w Osieku, Taka to sprawiedliwość jest naszego wieku. *Min. Ryt.* 3, 359. *Rys. Ad.* 13. *Kpcz. Gr.* 3, p. 94. *Pot. Zac.* 134. den Schuldigen läßt man laufen, den Unschuldigen hängt man auf.

OSIEKLI, ob. Osiec. **OSIEKŁY**, ob. Osięknać.

OSIEŁ, OSIOŁ, sła, m., OSIEŁEK, łka, m., OSIOŁEK *dem.*; (*Boh.* osel, osljk; *Slov.* osel, oslik, osliček; *Sorab.* 1. woszow, wozol; *Sorab.* 2. woszol, wozlik; *Carn.* osl; *Vind.* ofel, ofl, ofou, oflizch; *Croat.* ossal, oszěl, oszlék; *Dal.* oszal, magaracz, tovar, (cf. towar); *Rag.* ossal, osso (G. osla), oslizh, oslovaz, tovar, magarre, magarraz, poslenik; *Bosn.* osao, osal, oslicch, tovar, tovarciech, magarac, magarre; *Slav.* magarac, magaracsih; *Hung.* szamar; *Ross.* оселъ, осленокъ, осленочекъ; *Dan.* äsel, *Angls.* eosul; *Lat.* asselus, asinus; *Gall.* asne, äne; *Svec.* asna; *Isl.* esne; cf. *Hebr.* אָזַל azal = piger fuit); 2. a) der Esel. Osioł, z kształtu do konia podobny, ale mniejszy i brzydszy; uszy ma szerokie i wielkie; leniwy, gnuśny. *Zool.* 379. (cf. muł, muł osieł). Juczny osieł. *Vind.* tovorni ofel; (ob. Towar). Szedł z dwiema osłoma. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 1, (dual. = z osłami). Osieł ryczy. *Chmiel.* 1, 86. *Boh.* gikati; *Carn.* gigam, rigam; *Vind.* gigati, rigati. Osieł dziki, onager. *Cn. Th.*; *Ross.* онагръ, der Waldfesel. Wszystko na szczęście, jak na osła kładzie. *Chrośc. Luk.* 2, 29. Ciało duszy osłem. *Sk. Kaz.* Prózna rzecz wełny szukać u osła. *Min. Ryt.* 3, 353. Gdzie koń nie zdoła, tam osieł czasem pociągnie. *Teat.* 18, b, 16. (*Slav. Prov.* s koña na osła presednaut; przesieść się z konia na osła = poprawić sobie z pieca na łeb, z deszczu pod ryne). Patrz jak osiołek spuściwszy uszy, ledwo krok wlecze powoli. *Hul. Ow.* 152. Leniwy osieł. *Banial. J* 2. Szczurkowie z jednej mąki, osłowie z jednej łaki. *Dwor. D* 3. t. j. jednej faryny, sobie podobni, von gleichem Eselage. Nauczyciel żeby był godny, aby był jak osieł do lutni przystawion; ut asinus ad lyram. *Modrz. Baz.* 555. wie der Esel zum Lautenselagen; *Slov.* rozumí k tomu, gako slepka k piwu. Jest on rozumu tak tępego, lżby mógł mieć i osła stryja rodzzonego. *Hej. Zw.* 3 b. Za głupich osłów nas poczytano. *Teat.* 50, 6. Poślesz-li do Paryża osielka głupiego, Jeśli tu był osłem, tam nie będzie koń z niego. *Rys. Ad.* 55. (kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi). Coż to on mi baję, ten osieł Dardański! *Teat.* 29, 103. Widzisz Dardański osle, o czém tu mowa była! *ib.* 28, 72, ob. Dardański. — 2. b)

Osieł drewniany, na ukaranie żołnierzy, *der hölzerne Esel zur Bestrafung der Soldaten*. Żołnierz śpiewa: Póki w flaszę gorzałeczka, Drwie ja z osła, drwie ja z kija. *Teat. 8, 84.* — §. W arsenale dla folgowania kołom, odejm koła od osi, a wstaw' działo na osła, żeby ten wielki ciężar nie zawsze leżał na kole, ale na owym osle. *Agu. Mskr. X, 1.* kobylnica, koźle, *Boś, Gęstełl.* OSIELSTWO, a, n., osle przymioty, gnusność, tępość; *Croat.* oszlaria; *Slov.* osielstwo. Osielstwo, grubianstwo, *asinitus. Menin. Turc. 1, 243, Gęteley.*

Pochodz. *osle, oslatko, osli, oslica, oslarz, osłopas.* OSIEPAĆ, *f.* osiepa *cz. dok.*, obszarpać, *rund um abreißen.* Osiepana suknia. *Otw. Ow. 563.*

OSIERACĄĆ, *ob.* Osierocić.

OSIERDZIE, ia, n., OSERCE, a, n., (*cf. Boh. et Slov.* osrdj *viscera, exta, Gęsflinge; Vind.* oferzhje; *Carn.* osserzhje *intestina*); błona we wnętrzu poprzeczna, otocząca, przegroda wewnętrzna, *diaphragma. Cn. Th.,* daś *Zwerchfell. Dudz. 49;* błonka w ciele ludzkim, oddzielająca serce od wątroby i śledziony, *praecordia. Włod., Slov.* bránice, která srdce od střev děli; *Croat.* rechicza; *Dal.* opna, (*cf. opiąć*); *Carn.* peréponka, hapân; *Ross.* перепона. Ociekanie osierdzia. *Sleszk. Ped. 387.* Osierdzie wołowe. *Sienn. 274.* Osierdzie u rzeźnika, płuca, serce, kaptur i wątroba. *Magier. Mskr.* — §. Osierdzie (oserce), *pericardium,* moszna sercowe, niby worek czyli pokrowiec serca. *Perz. Cyr. 1, 45. et 176. et 44; Rag.* odsardagl, sarcjanizi; *Eecl.* препонка, перепонка; *der Herzfaß, Herzbeutel.* — *Poet.* Wnętrznosci moje srodze boleją, osierdzia moje i serce moje trwożą się we mnie. *Radz. Jer. 4, 19.* (*cf. Ross.* осердить rozsierdzić).

OSIEROCIĆ, *f.* osieroci *cz. dok.,* Osieracać *niedok.,* sierotą czynić, pozbawić rodziców, dzieci albo przyjaciół; *verwaist machen, zum Waisen machen, der Aeltern, oder Kinder, oder Freunde berauben; Boh.* osamotnjm; *Croat.* oszamochujem; (*cf. sam, samotny, osamocić*); (*Rag.* osiromāsciti, dověsti nā siromāsetvo *pauperare*). Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocieję matka twoja. *Budn. 1 Sam. 15, 32.* Z nadworza miecz osieraca, a w domu śmierć. *Budn. Thren. 1, 20, «not. sierotami czyni.»* Pamiętasz wilezycy, siła się drugim matkom dzieci wzięło, Jak siła krowich i owczych matek osieracałaś. *Jabl. Ez. 112.* Osierocony ojciec z dwójga wdzięcznych dzieci. *Pot. Zac. Sam* ręką wdowczą i osieroconą Stos dREW zapalił i z synem i z żoną. *Morszt. 266.* OSIEROCIEĆ, *f.* osierocieję *neutr. dok.; Boh.* osyřeti; *Rag.* osirottiti; *Ross.* осиротѣть; *Eecl.* осирѣти, обсирѣти; sierotą się stać, osieroconym być, *cf. owdowieć, verwaisten, verwaist werden.* Została niewiasta osierociała, bez męża i bez synów. *1 Leop. Rut. 1, 5.* Przeczbył ja biedna matka miała osierocieję po obu was jednego dnia? *Budn. Genes. 27, 45.* O Rzymie z śmierci Afrykanowej nędzny i osierociał! *Warg. Wal. 111; Boh.* osyřaly. Osierocenie ojcowskie, macierzyńskie, gdy dzieci utracą. *Cn. Th.* Osierocenie synowskie sierotwo. *ib.*

OSIEŚĆ, OBSIEŚĆ, osiadł, osiedli, *f.* osiedzie, osiądę *cz. dok.,* Osiadać *niedok.,* Osiadywać *frequ.; Sorab. 1.*

wóbszëdam; *Carn.* obsesti, obsëdëm; *Vind.* obfesti, obfedeti, obfiedati, obfeduvati, (-obleżec); *Croat.* obszëdam; *Rag.* objesti, obsjedam; *Ross.* обсѣсть, обсѣдять; §. a) siaść na około czego, *sich um etwas herum setzen.* Kiedy mię mężczyzny obsiadą, coż ja mam czynić na ten czas? *Teat. 58, 205.* Zebranie złościwych obsiadło mię, *obsedit. Wróbl. 48.* Wszystkie zgola mię nieszczęścia obsiadły. *Bardz. Trag. 229.* Król młody, samemi pochlebcy obsiadły. *Stas. Num. 2, 122.* — §. b) Osiadać na czym, siaść na czym, usadowić się, stanowisko obierać, *sich wo setzen, nieder lassen; Sorab. 1.* poszenu szo; *Vind.* obstanuvati en kraji, stanuvati; *Croat.* naszelyujemsze, nasztanujemsze; *Rag.* usselittise, nasselittise, ustanitise, ukucehitise; *Bosn.* ustanitise, (*cf. postanowić się*); *Ross.* населиться, поселиться. Różnych czasów różne narody na jednych miejscach z sobą osiadywały. *Krom. 9.* Chwała i bogactwa w domu jego osiadą. *Psalm. 54.* Mawiał, iż w samym tylko Francuzkim języku wszystkie umiejętności osiadły. *Kras. Dos. 49.* Już to w naturze osiadło ludzkiej, aby ich płonne wiodły zwyczaję. *Zab. 12, 293. Zabł.* Kaszel z zatamowania transpiracyi i materji ostręj w płucach osiednienia. *Krup. 5, 656.* Na koszu osieść, nie nie wskórać, z kwitkiem pójść, *sitzen bleiben, nicht aufstehen, zürück bleiben.* O nieszczęśliwości okrutna, otożemy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy. *Teat. 6, 127.* Lubo nasze zamysły na koszu osiadą, Odważne przedsięwzięcia sławne zawsze będą. *Zab. 8, 347.* Kobiety, gdy przebierają, najczęściej z panieństwem na koszu osiadą. *Teat. 21. b, 81.* W gniewie osieść: opłonać, im *3orne erfalten.* Palić, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będą, Jak lud i miasto zgładzę, toż w gniewie osiadę. *Zab. 8, 354. Koss.* — §. Osieść, spuściwszy się na dole zostać, zsiadać, zsiadać się, *sich setzen, sinfen, zu Boden gehen, Vind.* se festi, dolopadati, dolpohenjati; *Ross.* отлечь, отлягу, отлгать. Część nieba ustawicznie się wznosi, część na dół osiada. *Pilch. Sen. list. 289.* Gdy w nawie na wielu miejscach rozsadać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. *ib. 243.* Dom mi osiadł, i porysował się. *ib. 3, 233.* poszedł w ziemię, daś *Hauß hat sich gesenkt.* Ogień, któremu ubywa zarzewnej karmi, sam przez się osiada. *ib. 251. (gaśnie).* — Tygiel, że na kręgu ganczarskim bywa toczony, musi mieć w sobie glęj, aby materya była ciąglą do roboty i nie osiadała. *Torz. 63.* (nie urywała się). — §. c) Osiadać co, siaść na czym, *sich auf etwas setzen, es besetzen, darauf sitzen.* Wielka a płodna kokosz więcej jak pięć a dwadzieścia jajec mogłaby osieść. *Cresc. 581, bebrüten.* — §. Osiadać konia: siadać na koni i jeździć na nim, ein Pferd besteigen, aufsteigen, aufsitzen. Teraz nie umie syn szlachecki konia osieść. *Star. Ref. 172.* Kto nad cie konia kształtowniej osiedzie? *J. Kchan. Dz. 159. Lib. Hor. 71.* Porwawszy wodze, osiadł konia w skoku. *P. Kehan. Orl. 1, 21.* Wynaleźli siodła z strzemionami, i osiadanie koni w nich. *Otw. Ow. 48.* Osiadaniu koni służy siodlarstwo, kowalstwo. *Petr. El. 2.* Trzeciego roku możesz osła osiadać. *Cresc. 546.* Osiadać konia, ujeżdżać go, ein Pferd zureiten. We dwu lat osiadają i

objeżdżają żrzebce. *Glicz. Wych. I 8 b.* Żrzebca wiaższy z pastwiska gospodarze osiadając, kloc mu włóczyć przyprawują, aby się ludzi nosić na sobie przyuczyl. *ib. F 6.* Różność między końmi osiadanymi, a między szkapami nieosiadanymi. *Kosz. Lor. pr.* Nieosiadana szkapamie, a ku żadnej się potrzebie nie zejdzie przez płochosć i niezwycaj. *ib. 18.* — §. Osiadać ziemię, osadowić się na niej, ein Grundstück besetzen, in Besitz nehmen, sich darauf nieder lassen, ansiedeln. Doliny nieprzykre osiadły bogate włosci. *Tward. Wł. 153.* Bronimy się, i osieść się wam nie dopuszczamy. *Smotr. El. 50.* Osiadać jaką rzecz, opanować, robić się jej panem, posiadając ją, in Besitz nehmen. Przyjmujcie naukę więcej, niżli wiele srebra, a obfite złoto osiadajecie w niej. *Leop. Syr. 51, 36.*

OSIEWAĆ, ob. Osiać. **OSIEWACZ**, a, m., osiewający, posiewacz, der Umsäer, Besäer. Wytraćcie osiewacza z Babilonu, i tego, który dzierży sierp pod czas żniwa. *1 Leop. Jer. 50, 16.* Poima oracz żeńca, i ten, co jagody tłoczy, osiewacza. *1 Leop. Am. 9, 15.* **OSIEW**, u, m., **OSIEWEK**, wka, m., **OSIEWKA**, i, ż., ziarna wysiane, wysiew, die Saat, Aussaat; *Ross. обсе́въ, обсе́вка;* (*Ecll. осѣвки, отруби отребы*). Trzydzieści korcy osiewki dadzą trzy korce. *1 Leop. Jes. 5, 10.* Oracz miece na ziemię osiewkę obfitą. *1 Leop. 4 Ezdr. 8, 41.* Część jedna zboża na osiewek pół. *Radz. Genes. 47, 24.* — *Transl.* Błogosławiona niwa, szczęśliwe osiewki, z których wam się synowie rodzą a nie dziewczki. *Pot. Arg. 553.* **OSIEWNY**, a, e, do osiania, mogący być osianym, Saat-. Osiewna rola, Saatfeld, którą możesz i orać i osiewać. *Cresc. 655. et 40.* Pole osiewne i odłogowe. *Cresc. 90.*

OSIKA, i, ż., **OSINA**, **OSICZYNA**, **OSA**, y, ż.; *Boh. osyka, wosyka, zymoláz, zymoliz;* *Sorab. 1. wosza, woszczęca; Vind. jesika, trepetika, jagnet; Carn. jagnéd, (jesika - topola; cf. jesion); Slav. jagnjida; Bosn. jagnét; Croat. jagnyed; Hung. jegenyeta; Ross. осина; die Асье, Асье, Zitterpappel, topola czarna.* — Osa, drzewo pierwszjej wielkości, prosto w górę rosnące; liście wiszą na długich i cienkich gałązkach. *Kluk. Rosl. 2, 31.* Ręce mu drżą, jak osika. *Klon. Wor. 3, zittern wie Асьепауб.* *Slav. Drkotce zimn, gako osika. Sorab. 2. Won sze tschész, ako woszina, ako woszinowi list.* **OSIKOWY**, a, e, od osiki, Асьепа; *Croat. jagnyedov; Sorab. 1. woszczané, woszowé. Osikowy lasek - OSIKOWINA, y, ż., Tr., ein Асьепава́лден; Sorab. 1. woszczina, woszowna; Carn. jagnedje; Croat. jagnyedje; Ross. осинник. **OSIKNAĆ**, f. osiknie cz. jedn. Osikać *dok., opryskać, bespriten.* Uderzy ją w pierś wyostrzonym nożem, Natychmiast go krew gorąca osika. *Zab. 15, 260.**

***OSIM**, ***OSIMNASTY**, ob. Ośim, ośmnasty.

OSIODŁAĆ, f. osiodła cz. *dok.,* Osiodływać *frequ; Boh. osedlati, osedlowati; Sorab. 1. wobszedwacz; Vind. nafedlati, gornafedlati; Rag. ossedlati; Croat. oszedlati; oszedlávam; Bosn. et Slav. osedlati; Ross. осѣдлать; okulbaczyć, satteln. Bardelą żrzebca osiodływać trzeba prawie w pośrodku grzbieta. *Hipp. 39.* Skorom osła*

osiodłał, łatwo i pojadę. *Zabl. Zbb. 33.* — *Fig. transl.* On siedząc nad herbarzem z nosem osiodłanym Pochyła, że pan przodek jego był hetmanem. *Nar. Dz. 3, 149. t. j. z okularami na nosie, mit bebrillter Nase.* Rżekę na przejście osiodłają mostem. *Chrośc. Fars. 144.* Dniestr osiodłają mostem. *Jabl. Buk. E 5.* — §. Osiodłać kogo, opanować, ojarzmić, ująć kogo w kleszcze, podbić; ouzdać, einen zähmen, unterjuchen. Kto kogo zdusza, ten go osiodła. *Jabl. Ez. 181.* Osiodłam go - sam nie swój. *Cn. Ad. 791.* Powszechnym strachem osiodłany drży lud. *Karp. 2, 95.*

OSIOŁ, **OSIOŁEK**, ob. Osieł, Osiełek.

OSIWIEĆ, f. osiwieje *neutr. dok.,* siwym lub sędziwym się stać; *Bosn. osiditi; Croat. oszegyujem; grau werden, graue Haare bekommen.* Nie fraszuj się, osiwiejesz przed czasem. *Cn. Ad. 594.* Osiewiał od kłopotu. *ib. 792.* Bodajbym osiewiał, bodajbym oświał, jeśli to mu wierzę. *Boh. Kom. 1, 402.* Włosy osiewiałe. *Teat. 49, 117. t. j. siwe, sędziwe.* — *Transl.* Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy, Osiewiał nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Class. 98. (t. j. białą, śnieżną).* Wy Grekowie zawsze dziecinami, nauki żadnej osiwiałej nie macie. *Sk. Dz. 116. t. j. sędziwej, poważnej, starzej.* **OSIWIAŁOŚĆ**, ści, ż., osiwienie, daß Grauerwerden, Graufeyn. *Gil. Post. 508 b.*

OSKAPIEĆ, iał, ieli, f. oskapije *neutr. dok.,* skąpym się stać, geizig werden. Gdyby po ożenieniu pan mój oskapił, cożyby się z nami stało? *Teat. 7. c, 14.*

OSKARD, **OSZKARD**, u, m., bika, die Biße, Spißart, narzędzie żelazne do rozwalania murów, rozkopywania ziemi, z rodzaju siekiery i topora, dolabra. *Włod.; (Boh. woškrd - paprzyca); (Croat. teszla dolabra, cf. cieśla; Ecll. оскрѣтъ, оскордець topor).* Oskardu używa się do rąbania muru, i ma dwa końce, jeden płaski, którym mularz przecina cegłę w murze; drugi okragły ostry, który nazywa się dziubas. *Magier. Mskr. Twardym tniez oskardem marmury. Hor. 1, 299.* Głazołomy oskard. *Mon. 75, 594.* Przysiek, świdry, oskardy mieć, dobremu młynarzowi przystoi. *Haur. Ek. 41.* Wyrębowali drzwi jego; toporem i oskardem obalili je. *W. Ps. 73, 6.*

OSKARŻYĆ, f. oskarży cz. *dok.,* Oskarżać *niedok.;* odnosić kogo, obwinać. *Cn. Th., einen anflagen; žalobę nań zanosić; Boh. obžalovati, (cf. zażalenie); Slov. žalovať, (ob. Żalować); Sorab. 1. wobskoržuyu; Carn. thòshem, toshujem (cf. tazyć), werizheti, werizhuvam; Vind. satoshit, natoshiti; Croat. obtusujem; Slav. tevati; Bosn. obaditi (obwadzić), osvaditi (cf. zwada), opoviditi (cf. opowiedzieć), okriviti; Rag. obaditi, obadivati; Dal. obvaditi, osvvaditi; Ross. жалобу приносить, обвинять, доносить; Ecll. извѣтовати, извѣтую, извѣщая, извѣтъ чиню о чемъ на кого, оглаголати, оглаголовати, осудствовати.* Słuchajcie, kto tego szafarza oskarża i odnosi do pana. *Dambr. 382.* Oskarżyć fałszywie, potwarzyć, osoczyć *Ross. оболгать, обалгывать.* Oskarżony, (*Sorab. 1. wobskoržencz; Vind. satoshen, obtoshen.*) Mogący być oskarżonym, do oskarżenia, *Sorab. 1. wobskorženité; Croat. obtuslyiv; Vind. obtoshliu, satoshliu accusabilis.* Oskarżający, ob. Oskarżyciel. Oskarżający przypa-

dek w gramatyce, czwarty, *Accusativus*; *Sorab.* 1. wobskorźwacźne; *Slov.* žalowatliwi; *Croat.* obtusni; *Ross.* обвинительный, винительный падежь. Oskarżenie, obwinienie. *Cn. Th.*, skarga, żaloba; *Vind.* satoshenje, toshuvanje, natoshba, satoshba, potoshba; *Slav.* osvadjenje; *Croat.* obtusenye; *Dal.* oklevetanye; *Ross.* оговоръ, огаголаніе; *Eccl.* возрокъ, изгвѣтъ, извиненіе. Oskarżenie fałszywe, potwarz *Ross.* приклепъ. OSKARŻYCIEL, OSKARZACZ, a, m., OSKARCA, y, m., żalobę na kogo zanoszący, donosiciel, der Ankläger; *Boh.* žalobnjik; *Slov.* žalobnik; *Sorab.* 1. wobskorźnik; *Carn.* werizh, toshnik; *Vind.* toshivz, toshnik, natoshnik, satoshnik; *Croat.* obtusitel; *Rag.* opoviditegl, opovjedalaz; *Bosn.* obaditegl, osvaditegl; *Ross.* винитель, оговорщикъ; *Eccl.* огаголанникъ. Nie będziesz oskarżaczem między ludźmi. 1 *Leop. Levit.* 19, 16. (potwarcą. 3 *Leop.*). Czart, pokusnik, wnet oskarca ludzkiego rodzaju. *Przyb. Mill.* 101. Oskarżyciel oskarżyciela; *Vind.* prutitoshnik, der Gegenfläger. OSKARŻYCIELKA, i, ż., die Anklägerinn; *Boh.* žalobnice; *Vind.* toshivka; *Bosn.* osvaditegljica; *Croat.* obtusitelica. OSKARŻYCIELSKI, a, ie, oskarżycielom służący, delatorius *Cn. Th.*, anklägerisch, Anklage.

OSKLEPIĆ, f. osklepi cz. dok., Osklepiac niedok., w koło zasklepić, sklepieniem obwieść, umwölben; *Rag.* okorriti incrustare; *Vind.* okoriti, obskorjati, okulobskorjati; *Eccl.* очрепая. Sroka gniazdo swoje z wierzchu w koło osklepi. *Haur. Sk.* 355.

OSKLIĆ, OSZKLIĆ cz. niedok., skłem obwieść, beglasen, überglasen. Krejda się w ogniu oszkli. *Torz.* 240. Robią się w hucie jakoby krople dżdżowe oszkłone. *ib.* 74.

OSKOCZYĆ, OSKOCZYĆ, f. oskoczy cz. dok., Obskakać niedok., Obskakiwać frequ., obskakuje praes.; *Boh.* obskočiti, obskakowati; *Vind.* obskozhit, obskakati, okulskakati, okulposkozhuвати; *Ross.* обскакать, обскакивать, обскачу; skakać na około czego, umspringen, umhüpfen. Obskoczył to miejsce na jednej nodze. *Tr.* — *Transl.* Oskoczyć kogo, obstać, osoczyć, einen umringen, einwärtssteßen. Oskoczcie mi tego człowieka; gardło w tym wasze, jeśli by mi uszedł. *Teat.* 20. b, 218. Król oskoczony od Niemców, Rusinów i Węgrów, szukał bezpieczeństwa w mieście własnym. *Nar. Hst.* 3, 260. Od nieprzyjaciół w około oskoczony, poległ; *conclusus in medio. Krom.* 714. To jest fortel największy na Niemca zbrojnego, Oskoczyć go ze wszech stron, czynić go głodnego. *Biel. S. N.* 32. — *Fig.* Oskoczyć, n. p. *Quo reginam ambire furentem audeat affatu*, jakoby na nią słowy zająć, jakoby ją obkoczyć, chytro ująć, złagodzić. *Cn. Th.* 580.

OSKOŁA, y, ż., płynienie soku z drzewa; (*Etym.* kłóć, kole); der Saftfluß der Bäume, wenn durch die Rinde der Baumsaft heraus bringt. Viele z drzew leśnych podpadają płynieniu, a jak ogrodnicy zowią, oskole. *Fors. Drz.* 4. — §. Oskoła, upływanie soków z drzewa, przez ranę, po odcięciu gałęzi. *ib.* 13. das Abzapfen des Baumsaftes durch abschnittliche gemachte Spalten. — §. Oskoła, *betulae incisae succus. Cn. Th.*, der Birken-saft, das Birkenwasser. Na wiosnę, gdy się brzoza do żywego natnie, oskoła wypływa. *Bot. Nar.* 12. OSKOŁY, plur., czas, kiedy sok z drzew

wychodzi; bierze się za wiosnę. *Włod.*, die Baumsaftzeit, der Frühling, sochnica.

OSKOMA, y, ż, OSKOMINA; plur. OSKOMINY, §. 1) skoma, piszczenie zębów na co, co drugi je, poczucie z przytomienia jakiej łakotki, slinka na co; der Appetit zu etwas, wenn einem der Mund nach etwas wässrig wird, die Zähne nach etwas wässern; *Boh.* laskominy, laskowiny, laskomka, (cf. łakomy). Oskominę mieć; (*Croat. barb.* miz-zatise tkomu oskomine chi appetisce avidamente qualche cosa; *Vind.* skominam), *propr. et transl. fig.* Choć mu dokuczca oskoma, już ją spluwał nieborak, żeby matkę ratował. *Pot. Arg.* 697. Wiem ja, żeć szynkowe domy czynią oskomę miasta. *Zab.* 8, 329. *Iżycz.* O młodsze nie trudno otrzeć oskominę. *Simon. Siel.* 32. *Pot. Syl.* 245. Zazdrość przekłeta rodzi oskominy, gdy na cudze szczęście patrzy. *Pot. Arg.* 568. Ścierając tęsknicy swojej oskominy, Zezwalają listowne oddać nawiedziny. *Pot. Arg.* 759. Oskominy komu czynić. *Cn. Th.*, einem den Mund wässrig machen. Oskominy ma na co. *ib.* der Mund wässert mir nach etwas, zęby na to ostrzę; cf. pachnie mi co. — §. 2) Oskominy, drętwienie zębów po kwasach, Stumpfheit der Zähne von sauern Sachen; *Vind.* oskomina, skiminasti sobi, skomina, skominost, skominenje; *Bosn.* oskomine, utrrinutje od zuba; *Rag.* oskomina; *Ross.* оскомина. Kurza noga oskominy zębom odejmuje. *Cresc.* 248. Kto będzie pożywał kwaśnej jagody, oskominy będą mieć zęby jego. 1 *Leop. Jer.* 31, 30. Ojcowie jedli jagodę, a zębom synów ich oskominy. *Budn. Ezech.* 18, 2. (zęby synów drętwieją. *Wujek.*). Póki kto kwaśne jabłka je, póty ma na zębiech oskominę. *Hrbst. Nauk.* K 5 b.

OSKOMY, a, e, skomę mający, chciwy, zazdrosny, wässrigen Mundes, gierig, neidisch. Mimo swych wielkich bogactw był łakomy, Ubogim nieużyty, mający oskomy. *Min. Ryt.* 3, 281, (*Carn.* skominast, cierpki; *Ross.* оскоминный zęby drętwiający; *Boh.* zlaskoměti drętwieć, o zębach).

OSKROBAĆ, f. oskrobie cz. dok., Oskrobawać niedok., Oskrobywać frequ., oskrobuje praes.; *Boh.* oskrabati, oskrabowati; *Vind.* oskubiti, obskubiti; *Carn.* shlëpam; *Ross.* оскресть, оскребать, оскобить, оскобливать; na około poskrobać, beschaben, abschaben. *Abrado*, oskrobawam, uskrobawam, ogolam. *Macz.* Oskrobać marchew, buraki i ryby z łuskwiny i t. d. *Wiel. Kuch.* 419. Nim ziemię narzucono, część niejaka korzenia oskrobywał. *Pilch. Sen. list.* 2, 419. Rybę z łuszczyki oskrobać. *Pot. Jow.* 175. einen Fisch schuppen. — *Fig.* Nie oskrobiesz tu nic, nie urwiesz tu nic. *Tr.*, nie oberwiesz, hier fannst du nichts unterstlagen, schwänzen. OSKROBINY plur., OSKROBINKI demin., Abschabsel. Ramentum, oskrobinki, odrobinki, które za skrobaniem odchodzą. *Macz.*; *Sorab.* 1. woldrapané brudé; *Carn.* shkerbina; *Ross.* оскребки, оскробокъ, поскребокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ.

OSKRZELE, plur.; (*Ross.* оскрыльцы gatunek czapki); skrzele, *branchiae*, któremi ryby oddychają. *Kluk. Zw.* 3, 87; uszy ryb. *Dudz.* 16. die Kiemen, Fischohren. *Non recte pinnae aliqui vocant. Cn. Th.*, ob. Pletwa; *Boh.* pleytwa, plautew; *Sorab.* 2. chrape; *Vind.* perotniza; *Ross.* жабыр.

OSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, Oskrzydlać *niedok.*, bokiem zachodząc otoczyć, überflügeln; *Boh.* okřídlijm; *Rag.* okřileti, (kriliti *protegere*).

OSKUŚĆ, OBSKUŚĆ, *f.* oskubie *cz. dok.*, Oskubnąć *jednł.*, Oskubać *niedok.*, w koło wyskubać, gołym uczynić, umzapfen, bejupfen, bejupfen; *Boh.* ošklubam; *Sorab.* 1. woskolbacž, woskubané; *Vind.* oskubiti, obskubiti (= oskrobać), opipati, obzupati, poknodrati, omufniti, omekniti, omesti, (*ob.* Omsknąć); *Croat.* oszkubujem, operussavam; *Bosn.* oskupsti, ogusiti; *Ross.* оскоблять, оскабливать (= oskrobać). Oskuść ptaki z pierza. *Pot. Jow.* 173. U gęsi corok się oskubują brzuch, szyja i wyższa część skrzydeł. *Kluk. Zw.* 2, 158. Brodę mu ze wszystkim obskubi. *Kłok. Turk.* 29. Skrawek płótna do zawłoki rany, ma mieć oba brzegi z nitek obskubane, by kosmatemi i miękkimi były. *Perz. Cyr.* 1, 76. Pieczenia oskubana. *Dwor. H* 2. — *Transl.* Obskubano go, oszwabiono, ogolono, man hat ihn gerupft, geprellt. *Tr.*

OSŁA, *y, ż.*, OSEŁKA, *i, ż.*, *demin.*; *Carn.* osła, brus; *Hung.* atzel, atzelka; *Vind.* afsli, oliza, bruf, brufni kamien; *Boh.* brus, brausek; *Slov.* brus; *Sorab.* 1. brusz, bruszk, (*cf.* brzusic); *Sorab.* 2. brust, brufezik; *Croat.* brúsz, bruss, ostrilo; *Dal.* bruuss, brusilo, ostrillo, toczio; *Bosn.* brús, brusillo, osctrlillo, toćio; *Slav.* brús; *Rag.* brús, osctrlillo, tozio; *Ecll.* осла, оселка; *Ross.* брусь, брусокъ, брусоцькъ, брусь 1. belka czworograniasta), оселокъ; §. a) der Streichstein, Weßstein, Schleifstein, kamień do chędożenia żelaza, abo ostrzenia z żelaza robionych rzeczy. *Kluk. Kop.* 2, 82. (*cf.* *Ross.* оселина rozwora, drag przednie koła z tylnemi spajający). Osły, oselki ręczne różnie się wyrabiają, częstokroć i z trzonkami dla wygodniejszego trzymania. Robią je z kamienia piaskowego drobno ziarnistego, i gdy się co na nich ostrzy, wodą się maczają. *Kluk. Kop.* 83. (*cf.* toczydło, marmurki). Osła choć sama przez się nie nie kraje, Jednak żelazom tępy ostrosć daje. *Cn. Ad.* 792. Coż po brzytwie bez osły? *Pot. Arg.* 167. — *Fig.* Gniew jest osłą męstwa. *Petr. Et.* 174. (bodźcem). Jam obojgom wam była Osła, na której spólnie się ostrzyła Jednego wiara, drugiej zaś wstydlivość. *Past. Fid.* 331. — §. b) Osła złotnicza, probierski kamień, der Probirstein. Na kamieniu abo na oselce złoto i srebro prawie poznasz. *Budn. Apoph.* 72. Złota próba oselka, ogień; a człowieka złoto. *Cn. Ad.* 1347. — §. c) *Transl.* Osła masła, kawał masła na kształt osły; *Boh.* homole másła, (*ob.* Gomółka); ein Weßen, Butterweßen, jedes Stück in Gestalt eines Weßstein. Oselka masła jedna większa, niż druga. *Ern.* 145.

OSŁABIAŁOŚĆ, *sci, ż.*, słabość, utrata sił; *Boh.* oslablost; *Ross.* ослаба (= ulga); Entkräftung, Kraftlosigkeit. W tej osłabiałości ojczyzny. *Archel. praef.* OSŁABIĆ, *f.* osłabić *cz. dok.*, Osłabiać *niedok.*; *Boh.* oslabiti; *Sorab.* 1. woszwabam, woszwabu, poszwabu; *Vind.* oflabiti, muzvseti, oflabim, vflabiti, slabotiti, omedliti, oberfati, vunsmedleti, vunsmedlupati; *Croat.* oszlabiti, oszlabujem, omahavlyujem; *Bosn.* oslabiti, omlohaviti, obnemochi, squariti, isquariti; *Rag.* oslabiti; *Ross.* разслабить, разсла-

блять, ослабить, ослаблять; sił pozbawić, słabym uczynić, schwächen, schwach machen, abmatten. Od igrzyska usnał osłabiony. *Lib. Hor.* 65. OSŁABIEĆ *nijk. dok.*, OSŁABNAĆ, osłabił *jednł.*; *Boh.* oslabnauti; *Sorab.* 1. woszwabu; *Vind.* oflabet, omedlet, slab gratati, omagati; *Ross.* ослабнуть, ослабѣть, ослабѣвать, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать; siły utracić, z sił spaść, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et transl.* Wojsko znacznie osłabiało. *P. Kchan. Jer.* 290. Osłabił cały jak glina. *Perz. Lek.* 314. Laty stłoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. d. 31. Sól ta zęby osłabiała umacnia. *Syr.* 136. Osłabiały *Boh.* oslably. Osłabiale *adverb.*, słabo, n. p. Dufając w mocne mury, nieprzyjaciel osłabiale sobie poczyna. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 12, 14. (opuszczali się). (*Ross.* et *Ecll.* неослабный irremissus).

OSŁAĆ, *ob.* Obesłać, obścielać.

OSŁACHCIĆ, *ob.* Oszlachcić.

OSŁADA, *y, ż.*, OSZLADA, ślad, stegno, szlak, trop; *Vind.* ofled, flied, sledba; *die Spur.* Tatarowie wziąwszy te zastawy; Poszli, nie jednak bez oszlady krwawej, Gdziekolwiek się obrócili. *Tward. W. D.* 97. Herkules wołów swoich kradzionych szukając, więcej się głosu trzymał, niżeli osłady. *Klon. Wor.* 23. Niemasz żadnej na wodzie osłady. *Pot. Syl.* 104. Nie upatruję oszlady, *vestigia pedum.* *Zebr. Ow.* 125. Przyozdobienia miasta przez Kazimierza W. ledwie teraz osłada jaka zostaje. *Krom.* 367. — *Transl. fig.* Coż mi teraz za pomoc, co niesiesz za radę, Na tak świeża troski mój niezmierną osładę? *Pot. Arg.* 735. *OSŁADŌWAĆ, ał, uje, *cz. niedok.*, osładą łowić, dochodzić, indagare. *Mącz.*, nachspüren, der Spur nachgehen.

OSŁADZAC, *ob.* Osłodzić.

OSŁAK, *a, m.*, wielkie niezgrabne osliisko, ein ungeflächter großer Esel. Dajcie mi muła czy osłaka, Ja go zrobię doktorem miódoplynnym mogę. *Jak. Baj.* 227. (OSŁANIAC, *ob.* Osłonić), OSŁARZ, *a, m.*; *Boh.* oslař, woslař, saumar; *Slov.* oslař; *Sorab.* 1. woszliczeř; *Vind.* et *Carn.* oflar; *Croat.* oszlár, oszlogonecz; *Bosn.* oslař, oslogogna; *Rag.* oslař, oslogonaz; *Dal.* tovarnik; *Slav.* magarc; *Ecll.* осларь; *Ross.* ослятникъ, ослопасъ; pastuch a poganiacz osłów. *Mącz.*, der Eseltreiber. *Zygr. Pap.* 372. *Osliarz. *Volck.* 581. OSŁARKA, *i, ż.*, *die Eseltreiberinn.* *OSŁARNIA *i, ż.*; *Ecll.* осларня; stajnia dla osłów, der Eselstall. OSŁARSKI, *a, ie*, do oslarza należący, Eseltreiber; *Sorab.* 1. woszliczerski. OSŁATKO, *a, n.*; *Boh.* oslatko; *Dal.* oszlich; *Sorab.* 1. woszlatko; żrzebię osle, dař Eselšfüllen. Z oslicą osłatko, dwoje bydlatko. *Pieśn. Kat.* 76. Oslica i osłatko, żrzebię tej oslicy. *Biał. Post.* 9.

OSŁAWA, *y, ż.*; §. 1) *in bonam partem*, sława ze czcią, wielbienie, Ruhm, Ehre. Łacińskie słowo gloria, podobne do czci, różne od chwały, możem wyrazić uwielbienie, osławę, zawołanie. Każdy po wielkich pracach pragnie osławy i zawołania, jakoby nagrody. *Petr. Et.* 313. Ja nie słucham miłości, gdzie idzie o sławę, Miła mi miłość, ale dbam wraz na osławę. *Morszt.* 109. — §. 2)

In malam partem, Osława, ujma sławy, Berüchtigung, übler Ruf; *Vind.* prekliz, dolkliz; *Ross.* осласка, злословие, злославие; (*Ecccl.* **ослава**, **льгота** łgarstwo). Rozpusta męźczyźnie nie niesie tak osławy, jak białogłowom. *Gorn. Dwor.* 267. Bez wszelkiej wstydu osławy, darować grzechy zwykł. *Zygr. Gon.* 306. Sara oplakiwała długo swoje osławę, stawszy się dla niepłodności obmową świata. *Zał. Test.* 266. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyjiej powiadają. *Karnk. Kat.* 362. OSŁAWIACZ, a, m., *Tr.*, OSŁAWCA, y, m., *Otw. Ow.* 431, obmowca; *Croat.* ozloglasitelj; *Ecccl.* злословникъ; *der* Leutebereder, Afterreder. OSŁAWIĆ, f. osławi cz. dok., Osławiać *niedok.*, osławiam *praes.*; *Boh.* oslawiti, oslawowati *illustrare, decorare*; *Ross.* ославить; §. 1') sławnym uczynić, sławę czyją ogłosić, uwielbić go, berühmt machen. Z podłego stanu powstawszy, nauką się osławili Stanisław Zawacki, Stanisław Bartolan Doktor Sandomirski, Jakub Doktor Przemyski. *Petr. Et.* 297. Książę Ostrogski Konstantyn męstwem się wszystkiemu światu osławił. *Modrz. Baz.* 164. Chrystus nie objaśnił a osławił sam siebie, ale ojca swego. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. Bóg syna swego niebieskimi upominki ozdobić, wyświadczyć, a prawie osławić raczył. *Zarn. Post.* 44. Wiecznie go osławił. *Farn.* 10. Umarł Eleazar z wielką czcią i osławieniem imienia swego. *Jer. Zbr.* 73. (z wielką sławą). — 2) Osławić komu co, oznajmić, verkündigen, bekannt machen. Dlatego, abyśmy dobrze i w bojaźni żyli, osławił bóg piekło i roskosz rajską ludziom po śmierci. *Biel. Św.* 33 b. Sam usty swemi szeroko im to osławić raczył. *Rej. Post. S s 1.* — 3) In malam partem, Osławiać, ujmować sławie czyjiej, obmawiać go, ogadać, ogdakać kogo; einen inß Gerabe bringen, ihn verführen, berüchtigt machen; *Sorab.* 1. zlewobmowam; *Vind.* hudu resglafiti, nepofhtenuvati, preklizati, sneglafiti; *Rag.* ozloglasiti; *Bosn.* zloglasiti, ozloglasiti; *Croat.* ozloglassujem, odichujem; *Ross.* озлословить, обезславить, обезславивать. One owieczki przed wszystkim światem przez tę swoją drukowaną kalumnię osławujesz. *Smotr. Lam. pr.* "Szrankowemi słowy go nagabał albo osławił. *Szczerb. Sax.* 6. (lżył, tak że trzeba było w szrankach o to czynić). Strzeż się osławiać kogo, bo ciężko odwoływać. *Birk. Oboz. J* 4. Jużes się nazbyt osławiła w szalbierstwie. *Past. Fid.* 115. Osławiony, *Boh.* zlopowęstný; *Slov.* zlopowęstný; *Sorab.* 1. wobwowaně, (cf. obwołać); cf. zawołany; *Rag.* zloglasni; *Ecccl.* зълославникъ. OSŁAWNY, a, e, osławiający, lżący, eñrenrührtig. Osławne listy ktoby pisał, albo nalezione objawił, ma być święt. *Szczerb. Sax.* 177. (paszkwile). Jeźnierę raczej osławionym (przez pojedynki), niżeli sławnym miejscem znać należy. *Kras. List.* 13. Osławianie *Ross.* злословление, зловѣщаніе, cf. potwarz.

OSŁĘ, ęcia, n., żrzebię osłe, daß Gjelšfüllen; *Sorab.* 1. wozszlaczé, woflik; *Croat.* oszlich; *Dal.* oszłowacz; *Bosn.* pulle, tovarcich; *Ross. et Ecccl.* **осъла**, (ob. Oślątko). Przed rokiem ośląt od siana nie odsadzaj. *Cresc.* 546. *Dl. Prov.* Gospodar ak' nema neg dinar, alli je gospodar; oszłowacz, ak' ima zlat pokrovacz, alli je oszłowacz; cf. z osłęcia koń nie będzie.

OŚLEDNIK, a, m., który osłada zwierza dochodzi, *investigator. Macz.*, *der* der Spur nachjagt, *der* Nachspürer.

OŚLEP, na OŚLEP, w OŚLEP *adverb.*, ślepo, nie bacząc, nie patrząc, bez rozważi, blindlingē. Oslep iść, zamrużywszy oczy. *Cn. Ad.* 793. Nam się nic nie powodzi, bo na oslep wszystko czynimy. *Mon.* 64, 443. Już oslep się daje w ręce twoje. *Past. Fid.* 160. Niemasz nic gorszego, Jako słuchać oslep zawsze rad jednego. *Jabl. Tel.* 180. Co widzisz, tego się oslep przysz. *W. Post. W.* 364. (t. j. koniecznie, jak gdybyś nie widział). OŚLEPIĆ, f. oslepi cz. dok., Oslepiac *niedok.*; *Boh.* oslepiti; *Sorab.* 2. wozszlepisch; *Sorab.* 1. wozszlepam, wozszlepam; *Rag.* osljepiti; *Bosn.* osljepiti; *Vind.* oflepiti, oflepuvati; *Croat.* oszlepiti, oszleplujem, oszleplyujem; *Ross.* ослѣпить, ослѣплять; ślepym uczynić, wzroku pozbawić, blind machen, blenden, *propr. et transl.* Terazbym się rada oslepiła, Tak żałośnego strzegąc się widoku. *P. Kehan. Jer.* 518. Oslepili go, czy mu lżując. *Sk. Dz.* 728. Olexy cesarz brata oslepił; sam też precz wypędzon. *Biel. Św.* 78. *Baz. Sk.* 81. Oslepiam na jedno oko *Croat.* oskilavlyujem, *elusco.* Szczęście go oslepiło. *Boh. Kom.* 2, 457. Oslepiony miłością. *Gorn. Dw.* 308. (omamiony). Oslepiający *Ross.* ослѣпительный. Oslepienie *Boh.* oslepenost. OŚLEPICIEL, a, m., który oslepia, *der* Blindmacher, Blender, Verblender; *Sorab.* 1. wozszlepiciel; *Carn.* slepivz; *Rag.* osljepitegl; *Croat.* oszlepitel. *W. rodz. żeńsk.* OŚLEPICIELKA, i; *Sorab.* 1. wozszlepicerka; *Rag.* osljepitegliza. OŚLEPNAĆ, oslepl, f. oslepnie *neutr. jedntl.*, oślnać, wzrok stracić, blind werden, *propr. et transl.* Bodajem był wprzód oslepl, niż was kiedy obaczył. *Teat.* 21, 65. Czy ja osleplem na ten czas? *Teat.* 15, 69. Zgrzybiały i osleply. *Krom.* 375. Jeden z wyczaju jest niewolnikiem, Drugi fortuną oslepnie czyją. *Zab.* 12, 294. *Zabl.*

OŚLI, a, e, osłowy; *Boh. et Slov.* oslićj; *Vind.* ofeln, oflou, oflast; *Carn.* oslovske; *Rag.* osegli, tovarski, magarski; *Bosn.* oseglj; *Ross.* ослий, ослиный; do osła należąca, Gjelš. Otworźże Waś swoje osłe uszy dobrze, i chciej mi rozumieć. *Teat.* 30, 89. Ośla głowa. *Wad. Dan.* 28; (*Carn.* oslovna). — *Botan.* Ośli ogórek, kolokwintyda. *Urząd.* 100. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedzi, leśny, psi, wszystko jedna rzecz. *Syr.* 1474, Gjelšfüfner, Coloquinten. OŚLIARZ, ob. Oślarz. OŚLICA, y, ż., OŚLICZKA, i, ż., *zdrobn.*; *Boh.* oslice; *Slov.* oslica, oslička; *Sorab.* 1. wozszlicza, wozszliczka; *Sorab.* 2. wozszlowa; *Carn.* osliza; *Vind.* ofliza; *Bosn.* oslića, oslicića, tovarica, tovaricića, magarića; *Rag.* osliza, oslizza, tovariza, magariza, posleniza; *Slav.* magarića; *Croat.* oszlicza, oszlichieća; *Ross.* ослица; *Ecccl.* ослиха, **осъла**; samieca osła, die Gjelšinn. Oślica jedno rodzi osłę, rzadko dwoje. *Zool.* 379. *Asella*, ośliczka. *Mon.* 74, 183. OŚLICZY, a, e, do oslicy należąca, von der Gjelšinn, Gjelšinnen; *Ross.* ослицыъ. Oślicze mleko rozwalnia żołądek. *Dykc. Med.* 4, 338.

OŚLINIĆ, f. oślini cz. dok., Ośliniac *niedok.*; *Boh.* usljniti; *Ross.* муслить; w koło posłinić, mit Speißel beneßen. *Rog. Doś.* 1, 252.

OSLISKO, a, n., *contemn.*, brzydki osieł, ein häßlicher, garstiger Esel. Wół z osłiskiem. *Groch W.* 373. *Jak. Baj.* 112.

OSLIZNAĆ, oslizł, f. osliznie *neutr. jedntl.*; *Boh.* osliznauti; *Ross.* osliznut; ślizkim się stać, glatt werden, schlüpferig werden. *Imperson.* Oslizło, lubrica facta est terra ob glaciem. *Cn. Th.*, eš hat geglatteist, (cf. gołodędz). Słabe ich tam było do murów przystępowanie; bo od dźdźów bardzo było wszędzie oslizło. *Baz. Sk.* 274. OSLIZNAĆ się, ześliznąć się, ausgleiten, abgleiten. Rozbójnik chciał go pchnąć nożem; ale pchnięcie trafiło na pularę i osliznęło się. *Gaz. Nar.* 1, 28. OSLIZNIC, f. oslizni *cz. dok.*, Oslizać *niedok.*, ślizkim uczynić, schlüpferig machen. Kiszki flegmą osliznione. *Wolszt.* 125. Wilgotności z macicy ciekące, oslizają ją, i przyczynę odejścia płodu dawają. *Spicz.* 181.

OSLNAĆ, ob. Olsnąć.

OSŁODA, y, ż., osłodzenie, rzecz słodząca, *Tr.* die Versüßung, daß Versüßen. Traktat ten na Królu wymuszono, acz z niejaką hańbą jego osłodą. *Nar. Hst.* 6, 145. Ucierpienia tego najmiłszą w ojcowskim sercu twoim znajdujesz osłodę. *Dyar. Grod.* 51. Wdzięczna życia osłodo, wierni przyjaciele! *Zab.* 13, 242. *Nar. Muzo*, dni moich osłodo! *Kniaź. Poez.* 5, 27. OSŁODNIEĆ, f. osłodnieje *neutr. dok.*, OSŁODNAĆ *jedntl.*; *Boh.* osladnauti; *Sorab.* 1. wóbszwodnu; słodkim się stać, süß werden. Te gorzkie wody osłodniały im ku picciu. 1 *Leop. Jud.* 5, 15. — *Transl.* Przecież ta zła baba przez te sztuki osłodniała. *Haur. Sk.* 194. OSŁODZIC, f. osłodzi *cz. dok.*, Osładzać *niedok.*; *Boh.* osladit; *Slov.* osladzowat; *Sorab.* 1. woszwódkofczam, fwótke tżinu; *Carn.* oslasnu naredit; *Vind.* osladit, posladkuvati, posladiti, safladzhati, safladkuvati; (obsladuvati - rozweselić); *Rag.* osladiti, rasladiti; *Bosn.* osladiti; *Croat.* oszlągyujem; *Eccl.* осладити, ослаждаю; słodkim uczynić, cf. ocukrować, osmakować, okrasić, süß machen, versüßen. Kwarta mleka osłodzonego. *Teat.* 35, 4. Wina kwaśne niecnotliwi winiarze osładzają srebrną pianą. *Krup.* 5, 111.

*OSŁOMA, ob. Osieł.

OSŁONA, y, ż., osłonienie, zasłonienie w koło; die Umdeckung, Verdeckung, Umhüllung, Bedeckung, *propr. et transl.* Kamień ów w cieniu laurowej osłony. *Kniaź. Poez.* 5, 53. Spólny mieli interes osłony państw swoich od przemocy pogańskiej. *Nar. Hst.* 6, 111. OSŁONIC, f. osłoni *cz. dok.*, Osłaniać *niedok.*, w koło zasłonić, zasłoną obwieść; umhüllen, verhüllen, verschleiern, umdecken, verdecken; *Vind.* saobvesiti, saprestreti; *Boh.* obestřiti, obestřti, *propr. et transl.* Czemużeś to tak wybiegła na słońce nieosłonią? *Kniaź. Poez.* 5, 180. Uciekających kurzawa osłoniła. *Krom.* 601. Zarty jego, niekiedy swawolne, gazą jednak grzechności osłonię, nie urażały. *Kras. Pod.* 2, 62. Chciała swoje kształtownie miłość osłonić przed jego okiem. *Zab.* 10, 202. *Zabl. t. j.* ukryć.

OSŁOPAS, a, m.; *Ross. et Eccl.* ослопасъ; osłarz. *Cn. Th.* der Eselweider, Eseltreiber. OSŁOWY, a, e; *Boh.* oslowy; *Vind.* ofeln, oflou, oflast; *Ross.* ословый; osli, Esel - *Cn. Th.* *Boh.* oslowsky asini similis, eselhaft, osłowaty;

(*Boh.* oslowstwj stoliditas, Eselen, oselstwo; *Vind.* oflowanna; *Slov.* oslowatnut asinescere).

OSŁUCH, u, m., (cf. *Ross.* ослышка osłyszanie się); §. a) posłuch, wieść, daß Hörensagen. W osłuch przyszła, pervenit ad aures. *Żebr. Ow.* 182. Wiem to z osłuchu. *Tr.* Osłuchem i ogłosem świat napełnił. *Tr.*, cf. osława. — §. b) Osłuch wojskowy, posłuch wojskowy, podsłuch; auf Kundtschaft ausgeführte Soldaten, daß Pisset. Coż ludzie na osłuchu, nizeli nam uciekną? *Pot. Arg.* 372. OSŁUCHAC się, f. osłucha się *recipr. niedok.*, Osłuchować się *frequ.*, §. a) Dobrze słuchem przejmować, dowiedzieć się, wohl aufforchen, aufmerken, zur Genüge anhören, satksam erfahren, erforschen; *Vind.* ofshlufhati, obshlufhati; *Rag.* osluhivati, osluseivati; *Croat.* osluhivam subausculto. Posłał, aby co tam się dzieje osłuchowali się. *Warg. Cez.* 37. Jakem się osłuchał lepiej, pokazało się, że jeden targował, drugi dawał a nie liczył etc. *Zab.* 13, 189. Dobrze się napatrzy i osłucha prostaczek. *Teat.* 6, b, 6. — §. b) Osłuchać się - przywyknąć jakiemu słuchowi, głosowi, hukowi; daß Gehör an etwas gewöhnen, einen Gehörseindruck gewöhnt werden. Czasem trzeba w stadzie z rusznic strzelać, czasem trabić, bębnić, aż gdy się osłuchają źrzebięta. *Hipp.* 24; (cf. ostrzelać się, ostrachać się). (*Ross.* ослушаться nieposłusznym być, ослушание, ослушество, ослушательство nieposłuszeństwo). — §. c) *Passive:* Osłuchać się, częstym słyszeniem do uszu naszych przypaść, stracić przykrość, która pierwój razła uszy, dem Gehör gewöhnt werden. Nowe niektóre Polskie słowa osłuchałyby się, gdyby ich gęsta zpowszedniała rozmowa. *Fredr. Ad. praef.* (cf. et *disting.* osłyszec się).

OSŁUFOWAĆ *cz. dok.*, w oko posłufować, odslufować, beschleifen, rund um abschleifen. Gdy ta kompozycya ostygnie, szlufierz tygielki od massy ma oslufować piaskiem. *Torz.* 307.

OSŁUPIEĆ, f. osłupieje *neutr. dok.*, słupem się stać, zdrętwieć, zkamienieć. *Tr.* wie eine Säule da stehen, zur Säule werden, versteuert werden; *Carn.* obsterneti; *Croat.* oszupnutisze, oszupnujem; *Ross.* остодбенъ; (cf. остодонъ grundychwał, pień). Osłupiał aż na te słowa. *Niemc. Król.* 2, 161. Król osłupiał, gdy odkrył, jak zabić chciało Mentora. *Jabl. Tel.* 192. Widział nas wszystkie nieme i osłupiałe. *Niemc. Król.* 4, 155.

OSŁUZĘY, a, e, zwiędły, welf, verwelkt. Osłużył listki róży zapach straciły, i już się ronią. *Kniaź. Poez.* 5, 258. Goły krzak teraz, gdzie róże były, Z kwiatem osłużył w tej smutnej porze, Ani kto wspomniał o Florze. *ib.* 3, 128.

OSŁYSZEĆ się, f. osłyszysz się *rec. dok.*, (cf. osłuchać się); §. 1) słuchem przejąc, dowiedzieć się, erfahren, hören. Wszyscy stawiają się, jako skoro się osłyszają, bądź przez poselstwa, przez listy, naostatek przez same wieści, żeś tak W. K. Mość już postanowił. *Janusz. Oksz. R.* Trzej królowie, gdy się w Jerozalemie o Mesyaszu pytali, wszystko się królestwo osłyszało, iż się narodził. *Sk. Káz.* 517. Uchwaliśmy ruszenie popolite, ku któremu, gdybyśmy się o gwałtownym nieprzyjacielu osłyszeli, sami osobą naszą przyjedziemy. *Vol. Leg.* 1, 608. Gdy Pan

zrozumiał, iż się osłyszeli Faryzeuszowie, że on więcej zwolenników czyni, niż Jan... *Radz. Joan. 4, 1*, (usłyszeli. *Bibl. Gd.*) — §. 2) Osłyszeć się, źle słyszeć, oszukany być przez słuch; (*Ross. ослушаться* a) osłyszeć się, b) nieposłusznym być, nie słuchać; cf. *Boh. oslyšeti denegare*); sich verhören. Osłyszałem się, *fallitur meus auditus. Cn. Th.* Coż, ty się w nim kochasz, czym się osłyszała? *Morszt. 109.* Jabe ich redt gebürt? Przebóg, czy się osłyszałem, Przede mną stroni? czy dobrze zważałem? *Teat. 44. b. 57.* Czy nie osłyszałem się, czy tylko nie nawałnica jaka z wiatrem! *Teat. 11. c, 30, Radz. Z. N. P. 48.* *Ross. ослышка* osłyszenie się, omyłka słuchem.

OŚM, *iu, Num. card.*, liczba śródkująca między siedmią a dziewięcią, *acht*; (*Boh. osm*, *osmi*; *Slov. osem*; *Sorab. 1.* wozm; wozmio, wozm; *Sorab. 2.* wozim; *Slav. osam*; *Bosn. ossam*; *Rag. ossam*; *Carn. osm*, *ossem*, *osem*; *Vind. ofem*, *ofsem*; *Croat. ôszëm*; *Ross. восемь*; *Eccl. восемь, осмь*; *Ind. aschta*; *Hebr. שמונה schmouah*). Figura ośm boków mająca, ośmiokąt. *Jak. Mat. 1, 52.*

Pochodz. *osmak*, *osiemdziesiąt*, *ośmdziesiąty* etc., *osmnasće*, *osmnasty* etc., *osmka*, *osmy*, *osmioro*, *osmiodzienny*, *osmiokąt*, *osmiolećni*, *osmionogi*, *osmioraki*, *osmiornasób*, *osmioróg*, *osmkroć*, *osmkrotny*, *osmset*, *osmsetny*.

OSMAGAC, *f.* osmaga cz. *dok.*, różgami orznać, obić; *Ross. осегнуть*; mit Klüffen durchpeitschen, außsprügeln. Osmagać kazał służalców. *Nar. Tac. 2, 404.* Różgami osmagać. *Pilch. Sen. list. 3, 171.*

OŚMAK, *a, m.*, OSMACZEK, *czka, m.*, *demin.*, (*Boh. osmak*; *Sorab. 2.* wot wozmich, wozimerak; *Rag. osmak*; *Vind. ofmak*, *ofemnjak* = jelen' ośmioroczny; *Bosn. osmak octennis*; *Croat. oszmäk*); 1) liczba ośm' zamykająca, *osmka*, *osmek. Cn. Th.*, der Achte; *Ross. осмерикъ*. — §. Osmak Polski (bo Litewski jest grosz Polski prosty i dwa pieniążki), ośm groszy albo dziewięć; irt stary, teraz go przybyło. *Cn. Th.*, ein Achtgroschenstück; *Vind. rierpar.* — 2) Osmak, (cf. *Ross. осмуха, осмушка*): osma część miary, *ob.* Osmina, der achte Theil eines Maßes; (*Bosn. osmak*, *scinik mjerra, modius*; *Ross. осмакъ* czertwert; *Slav. osmak*, *mirov = maca*). Od kwarty gorzałki po dwa pieniądze, albo od ośmaka siodu gorzalczanego po groszy cztery. *Vol. Leg. 3, 535.*

OSMAK, *u, m*, smak, posmak, *n. p.* Żadnego osmaku nie czuje. *Wolsk.*, der Geschmack auf der Zunge. OSMAKOWAC, *f.* osmakuje cz. *dok.*, smacznie zaprawić, ocukrować, osłodzić. *Tr.*, schmackhaft machen, würzen, zuckern. Księgi swoje ludziom okrasić chciał i osmakować. *Sk. Dz. 340.*

OSMALAC, *ob.* Osmolić. OSMALCZYĆ cz. *dok.*, smalcem zaprawić, schmälzen. Smalcowany, z smalcem, smalczysty, osmalczony. *Cn. Th. 1029.*

OSMAROWAC, *f.* osmaruje cz. *dok.*, w koło posmarować, beschmierem, umschmierem. — *Fig. Transl.* Ociec mu korbaczem boki srodze osmarował. *Zab. 10, 111.* t. j. okładał, obiał, osmagał, er hat ihn mit der Peitsche durchgeschmiert, durchgepeitscht.

OSMAŻYĆ, OBSMAŻYĆ cz. *dok.*, Osmażać *niedok.*, w koło

posmażyć, bepreßeln, rund um beschmoren. Mandrzyki w talerki układają, i w masle obsmażają. *Wiel. Kuch. 417.* Osmażyć, mówi się o konfiturach, z różnego owocu w cukrze smażonych, lub o ciastach, pączkach, w masle lub tłustości smażonych. *ib. 432.*

OŚMDZIESIĄT, *G.* ośmiudziesiąt, *Num. card.*, *Boh. osmdesat*; *Slov. osemdesat*; *Sorab. 1.* wozomdziesiąt; *Sorab. 2.* wozszimżaszet; *Carn. osemdeset*; *Vind. ofemred*, *ofemdeset*, *ofsemdeset*, *ofsemdfet*; *Croat. oszemdeszet*; *Rag. ossamdeset*; *Slav. osamdeset*; *Bosn. ossamdeset*; *Ross. восемьдесятъ*; *Eccl. осмьдесятъ*; ośm razy dziesięć, *achtzig*. Ośmdziesiąt a ośmdziesiąt, albo po ośmdziesiąt, *octogeni. Cn. Th.* Ośmdziesiąt kroć, *octogies. ib.* Sto ośmdziesiąt *Ross. двадцьяноста. OŚMDZIESIĄTLETNY, a, e*; (*Boh. osmdesatlety*; *Vind. ofemredlieten*); lat ośmdziesiąt mający, *octogennarius. Cn. Th. achtzigjährig. OŚMDZIESIĄTNY, a, e*, ośmdziesiąt w sobie mający. *Cn. Th. achtzig enthaltend. OŚMDZIESIĄTY, a, e, Boh. osmdesaty*; *Slov. osmdesáti*; *Sorab. 1.* wozomdziesiąty; *Sorab. 2.* wozszimżaszeti; *Carn. osmdeseti*; *Croat. oszemdeszeti*; *Rag. ossamdeseti*; *Slav. osamdeseti*; *Ross. et Eccl. восемьдесятый, осмдесятый*; po siedmiudziesiąt dziewięcym następujący, der Achtzigste. OSMEK, *ob.* Osmak.

OŚMIAC, *f.* ośmieje cz. *dok.*, Ośmiewać *niedok*; *Vind. obfmiéhali*, *obfmehevati*; *Croat. oszmehovati*, *oszmehávam*; *Sorab. 1.* wozmëscham; *Ross. осмѣять, осмѣхают, осмѣивают*; wyśmiać co, etwaß belachen. Ludzie ci się dziwowali, a ośmiawszy szli szacować się z onych sprośnych obyczajów twoich. *Rej. Zw. 69 b.* Postępków swych obawia się ośmiania. *Teat. 32. c, 34, Ross. осмѣвание, осмѣваніе.*

OŚMIECI, OŚMIECINY *plur.*, śmieci, odrzutki, Schutt, Ausschmutz. *Quisquiliae*, otrzebiny, ośmiecin, wymieciny, ogryzki. *Mącz. Crocomagma*, łuszczyzny albo ośmieci szafrańne, które zostają po wychodzeniu szafranu. *Mącz.*

OŚMIELIĆ, *f.* ośmielić cz. *dok.*, Ośmielać *niedok*; *Boh. osměliti*, *osmělowati*; *Ross. отважить, отваживать, охрабрить*; *Eccl. удерствовати, смѣлымъ учинить*; śmiałym uczynić, dreußt oder süßn machen, erführen. Na tron królów Messyńsyn swe kroki ośmiela. *Teat. 44. c, 16.* Świegoci ci, do tego uczniów ośmielali, od czego jeszcze sami dalekiemi być się czuli. *Pilch. Sen. list. 246.* (*Slov. osmelilka parrhesia*). OŚMIELIĆ się; *Slav. obátritisë*; *Ross. осмѣлятся, осмѣливаться, разбодриться, разбодряться, мужаться*; sich erkühnen, sich erdreußen; cf. ozuchwalić się.

OŚMINA, *y, ż.*, (*Rag. osmina = oktawa*; *Ross. осмина, осминникъ* półzetwerta); ósma część miary, *achtel*, ein Achtel, der achte Theil des Maßes. Na Litwę ustanowiono, że ćwierć trzymać powinna ósmin 2; a za tym ósmina garcy 18. *Vol. Leg. 7, 519. Ostr. Pr. Cyw. 2, 316.* Cztery ćwierci składają beczkę; każda ćwierć ma dwie ósmin, ósmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. Pr. 1, 288.* OŚMIBOCZNY, *a, e*, — *ie adverb.*, o ośmiu bokach, *n. p.* Stolik ośmioboczny. *Pam. 85, 1, 136, achtseitig. OŚMIODZIENNY, a, e*, ośm dni trwający, albo co ósmy dzień przypadający, *achtzigig, acht Tage dauernd, oder alle acht Tage gefällig*; *Boh. osmi-*

denny; *Vind.* ofemdanski; *Croat.* oszmodnevni; *Ross.* осмидневный; *Ecll.* осмодневный. Wyjazd po ośmiopniowym w Krakowie mieszkaniu. *N. Pam.* 9, 275. OŚMIOKĄT, a, m, *octangulum*; *Ross.* осмиугольник; figura o ośmiu kątach. *Solsk. Geom.* 5, ośm boków mająca. *Jak. Mat.* 1, 52, *octogon*, daś *Аѳтеѳ.* OŚMIOKĄTNY, a, e, — *ie adverb.*, o ośmiu kątach, *achtwinkelig*; *Ross.* осмиугольный, осмиконечный. Wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. Krzyż ośmiokątny, abo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. OŚMIOLETNI, ia, ie, *OŚMILETNI; *Boh.* osmiletý; *Rag.* osmeroljetni, osmoljetni, osmerogodni; *Vind.* ofemlieten; *Ecll. et Ross.* осмольтный; lat ośm mający, *achtjährlig*. Teodozyusz Arkadyusza ośmioletniego Augustem uczynił. *Sk. Dz.* 309. Ciąg ośmioletniej wojny. *N. Pam.* 5, 575. OŚMIOMIESIĘCZNY, a, e, — *ie adverb.*; *Boh.* osmimesyčný; miesięcy ośm mający lub co ośm miesięcy przypadający, *achtmonatlich*. OŚMIONOGI, a, ie, *octipes*, o ośmiu nogach, *achtfüßig*. Osmionogi rak. *Zab.* 10, 42. *Koss. Sorab.* 1, wozemnohaté. OŚMIORAKI, a, ie, — *o adverb.*; *Boh.* osmerý; *Sorab.* 1, wozemerč, wozmory; *Sorab.* 2, wozimoraki; *Slav.* osmerostruk; *Ross.* осмеричный; różnych ośm w sobie mający. *Cn. Th.*, *achterley*, *achtjährlig*. Poema Tassa przeplatany ośmiorakim rymem; Jakim je on sam pisał, przełożyłem P. *Kchan. Jer.* (*ottave rime*). (*Ross.* осмерницею ośmkrotnie; осмерикъ ośm zawierający, *ob.* Ośmak). OŚMIORO, orga, n., różnej płci osób ośm, abo ośm sztuk; *Slov.* osmoro; *Vind.* ofmiru; *Slav.* osmero; *Carn.* osmirè; *acht Personen beyderley Geschlechts, oder acht Stück*. Ośmioro dzieci nie ma czym pożywić. *Teat.* 19, b, 82. Mój ojciec miał się nie źle; ale nas było ośmioro, a wieś jedna. *Kras. Pođ.* 2, 142. Ośmioro tyle w OŚMIORNASOB, *octuplum*. *Cn. Th.*, *achtjährlig*, *achtmal so viel*. OŚMIORNASOBNY, a, e, — *ie adverb.*; *Boh.* osmernasobny; *Ecll.* осмочастный; *octuplus*. OŚMIORÓG, u, m.; *herb.* krzyż biały, rozdarty róg każdy mając, a na każdym rogu krzyża jabłko; w hełmie cietrzew z skrzydłami rozpostartemi. *Kurop.* 5, 57. *et* 16, ein *Wappen*. *Chmiel.* 1, 1046. OŚMIOROGI, a, ie, o ośmiu rogach, *achtzig*, *achtjährlig*, n. p. Krzyż ośmiorogi. *Chmiel.* 1, 1045. OŚMIOSCIAN, u, m., *octoedrum*. *Geom.* 2, 50. *N. Pam.* 22, 61, ein *Аѳтеѳ.* OŚMIOSPRZEŻNY, a, e; *Sorab.* 1, wozémpžážně; *octojugis*, *achtspännig*. OŚMIOWIADROWY, a, e; *Boh.* osmiwédernj; o ośmiu wiadrach, *achteimerig*. OŚMKA, i, ż; *Boh.* osmička; *Bosn.* osmina, (*ob.* Osmina); *Ross.* осьмица, осмерка; *Ecll.* осморина; §. a) liczba ośm w kartach, *die Acht in der Karte*. Widzę przy sobie ośmki kierowe. *Teat.* 48, b, 44. Ciągnać bank mówić: siódemka przegraje, ósmka wygra. *ib.* 22, 4. Ósmka dzwonekowa, gołka, w grze družbart zwaney. *Wolsk.* (*C n a p i o nomen hoc ósmka durius esse videtur*). — §. b) Ósma część czego, *daś Achtel*, *der achte Theil*. $\frac{5}{8}$, pięć ósmek. *Jak. Mat.* 1, 60, *Vind.* ofemzhik, ofmi diel; *Slav.* osmina, (*ob.* Osmina); *Ross.* осмичее. Ósmka w muzyce, *Ross.* доманая; *cf.* dwojka, trojka, czwórka, piątka, szóstka etc. OŚMKROC *adverb.*; (*Boh.* osmkrat; *Vind.* ofemkrat, ofem-

barti); ośm razy. *Cn. Th.*, *achtmal*. OŚMKROTNY, a, e, — *ie adverb.*, poósmny. *Cn. Th.*, *achtmaltig*; po ośm kroć powtórzony; *Vind.* ofembarten, ofemkraten, ofmiren; *Ecll.* osmokratny. OŚMNASCIE, G. ośmnastu, *Num. card*; *Boh.* osmnact; *Slov.* osemnacte, osemnást; *Sorab.* 1, wozomnacze; *Sorab.* 2, wozimnaczo; *Vind.* ofemnaist; *Slav.* osamnaist; *Bosn.* ossamnaest; *Rag.* ossamnaes; *Croat.* oszemnyaszt; *Ross.* осьмнадцать; *Ecll.* осьмнадцате; ośm nad dziesięć, *achtzehn*. Jeden za ośmnaście, a drugi za dwadzieścia bez dwóch. *Rys. Ad.* 19. (nie kijem go, ale pałką; nie biały chleb, ale bułka; *idem per diversa*). Około *ośmnaście (ośmnastu) lat. *Petr. Ek.* 8. Ośmnaście kroć, (*Boh.* osmnackrat), *achtzermal*. OŚMNASOBNY, a, e, OŚMNASOBNE *adverb.*, *Tr.*, *ob.* Ośmiornasobny. OŚMNASTKA, i, ż; *Boh.* osmnactka; liczba ośmnaście w sobie mająca, *eine Zahl von Achtzehn*; *der Achtzehner*. — §. Ośmnastka, szkuta 18u flisów potrzebująca. *X. Kam.*, ein *Flußschiff von achtzehn Botstücken*. OŚMNASTNY, a, e, ośmnaście obejmujący, *achtzehn enthaltend*. *Tr.* OŚMNASTOGŁÓWNY, a, e, n. p. *Chirurg*. Obwijacz ośmnastogłówny, *fascia octodecim capitum*. *Perz. Cyr.* 1, 95. — OŚMNASTOŁOKCIOWY, a, e, n. p. Głębina ośmnastołokeiowa. *Boh.* *Dyab.* 2, 158. na łokci ośmnaście, *achtzeiflig*. OŚMNASTY, a, e; *Boh.* osmnactý; *Slov.* osemnasti; *Sorab.* wozomnaty; *Sorab.* 2, wozimnasti; *Vind.* ofemnajsti; *Slav.* osamnaesti; *Ross.* осьмнадцатый; *Ecll.* осмонадесятый, осьмнадцатый; *Num. ordin.*, po siedmiastym następujący, *der Achtzehnte*. *Ósmego następo (ośmnastego) roku. *Budn.* 2 *Chron.* 34, 8. *OSMOŁ, u, m., *poet.*, osmolenie, okopcenie, *daś Beräuchern, der Rauchschmuck*. Czarny słup dymu z swądliwym osmołem Nad pojedynczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146. OSMOLIĆ, f. osmoli *cz. dok.*, Osmalać *niedok.*; *Sorab.* 1, wozszmolu; *Vind.* smoliti, ofsmoliti, ofsmoliti; *Rag.* osmolitti; *Ross.* осмолить, осмаливать; smołą osmarować, *riehen, umpriehen, betbeeren*. Osmalam okręt (*Boh.* oklegugi, oklejam). Uczyniże korab', i osmolisz go wewnątrz i zewnątrz. *3 Leop. Gen.* 6, 14. (okleisz go. *1 Leop.*). — §. Osmolić, obrudzić, okopcić, *beschmutzen, beräuchern, pr. et tr.*, *Vind.* oskurniti, ogerditi; *Rag.* ozkvarniti; *Ross.* обгадить, obgaju, obmargaty, obmarывать. Ocembruj wykopany dół dylami ogniem osmalonemi. *Kluk. Rosł.* 1, 227. *Torz.* 49. Osmolmy tron najwyższy siarką. *Przyb. Mill.* 57. Okręt prochem wysadzony wyrzucił pod niebo sztuki osmalone. *Zab.* 5, 459. Z najniewinniejszej rzeczy ludzie potrafią ją się zgorzyć i najpoczeiwsze serce osmolić. *Teat.* 36, c, 90. t. j. oczernić, obrudzić. OSMORGAC, f. osmorga *cz. dok.*, omknąć, omsknąć, osmyknąć; *Croat.* chehati, cheszati; *Blätter abstreifen*. Zrzynane pokrzywy położa się gdzie na kilka dni, aby się przewiedle liście łatwiej osmorgać dały. *Kluk. Rosł.* 2, 280. Najsmaczniejsze wołom są osmorgane liście brzożowe. *ib.* 3, 114. OŚMPALCOWY, a, e, na ośm paley długi, szeroki, dwudłony. *Cn. Th.*, *acht Daumen lang ober breit*. OŚMPIENIEŻNY, a, e, *octominutalis*. *Cn. Th.*, *acht Heller haltend*.

OSMRÓDZIC *cz. dok.*, Osmradzać *niedok.*, smrodliwie opaskudzić, bestänfern, stinftend machen; *Vind. et Rag.* ofmraditi; *Croat.* oszmragyjem. OSMRÓDZICIEL, *a, m.*; *Rag.* osmraditegl; *Croat.* oszmraditel; der Bestänferer, Beschmutzer, *cf.* oczernić.

OSMSET, *G.* ośmiu set, *Num. card.* achtundert; *Sorab.* 1. wozom stow; *Slav.* osam stō; *Bosn.* ossam sat. OSMSETNY, *a, e, ordin.*; §. a) w rzędzie po 799tym następujący, der Achtbunderste; *Boh.* osmistý; *Rag.* osmóstoli. — §. b) Ośm set mający, *octingenarius*, acht hundert enthaltend. OSMSTOPNY, OSMSTOPY, *a, e, Graec.* οκτάποδος. *Cn. Th.*, achtfüßig. ÓSMY, *a, e*; *Boh.* osmý; *Slav.* ósmi; *Carn.* osmè; *Vind.* ofmi; *Sorab.* 1. wozmy; *Sorab.* 2. wozimi; *Rag.* osmeni; *Slav.* òsmi; *Bosn.* osmi; *Croat.* oszmi; *Eccl. et Ross.* восьмий, осмь; *Ind.* ashttami; *Hebr.* שבע; w rzędzie po siódmym idący, der achte. Jeśli dotrzymasz słowa, będzie to ósmy cud świata. *Teat.* 35. b, 70. et 29, 60. (dziw nad dziwy). Jego świat ósmym mądrym liczył. *Hor. Sat.* 240. Ósmy raz po ósmej, *octavum. Cn. Th.*, achtent. Ósma biła, to jest, godzina ósma, Acht, acht Uhr.

OSMYK, *a, m.*, u myśliwców: zajęczy ogon, der Schwanz eines Hasen, in der Jägersprache; *Ross.* ошнбъ. *OSMYCZNY, *a, e, n. p.* Osmyczny ciołek, *lartens vitulus. Żebr. Ow.* 46. OSMYKNAĆ, OSMKNAĆ, OMKNAĆ, *f.* osmyknie *cz. jednól.*, Osmykać *niedok.*, *Osmykować *frequ.*, liście obrywać, osmorgać, Blätter abstreifen; *Boh.* ošauštám; (*Croat.* osmikavam *extraho, praemendo elicio*; *Ross.* осмыгать, осмыкать powrozy gładzić). Liście wierzehne morwowe osmykają na pokarm jedwabnikom. *Cresc.* 431. Liście z gałęzi osmykować. *ib.* 528. Gałązki nowe rekoma osmyka, *abruptit. Żebr. Ow.* 58. Na grzebieniach drewnianych główki konopne osmykają. *Przedz.* 59.

OSNA, OSNEM - ościenia, ościeniem, *ob.* Oścień.

OSNIEZYĆ *cz. dok.*, śniegiem okryć, beschneen, (beschneien), mit Schnee belegen; *Vind.* obfnegavati; *Eccl.* осянжаюся nive obruor; осянжатиця, осянжитиця *delectari.*

OSNIK, *a, m.*, ostrze o dwóch trzonkach, którym laski obrabiają. *Magier. Mskr.*, nóż mający przy końcach poprzeczne rękojeści; służy do strugania drzewa. *Magier. Mskr.*, ein Schneidmesser mit einem doppelten Griffe. Drzewo wygładzić osnikiem. *Fors. Drz.* 19. (*Vind.* ofnik, ofni fhrebel - łon).

*OSNOW, *u, m.*, OSNOWA, *y, ż.*; *Boh.* osnowa; *Carn.* ossnuj, ossnutk; *Vind.* ofnóva, votek (*ob.* Wątek), ofmitk; (ofnu - tkacze naciągadło); *Sorab.* 1. postawa; *Rag.* ósnova il filato messo in ordine, (symmetria, disegno); *Bosn.* osnova, preghja; *Croat.* osznova, preja, (osznova - fundament; *Dal.* osznova, desinal - obraz); *Ross.* ниченки, ниченныц, основа, (*cf.* основание *zasada, fundament*; основанный, основательный *zasadny, fundamentalny, gruntowny*; основательность *gruntowność*; основатель *zakładacz, fundator*; *Eccl.* основа, фундаментъ); nawicie tkacze, postawa, der Anzettel, daß Scheergarn, die Anscheere bey den Webern. Postawa albo osnowa u tkacza, podłużna przedza w warsztacie. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u szmuklerza, z nici, jedwabiu i t. d.,

wzdłuż ramy nasnuta. *Magier. Mskr.* Nie z jednej przedzy bywa osnowa i watek; ale z lepszej osnowa. *Petr. Pol.* 104. — *Fig.* Osnowa dzieła: plan, der Plan, daß Gewebe, der Inhalt eines Werks. Jeden gniew Achillesa pod piórem Homera, Osnowę Iliady całej rozpościera. *Dmoch. Szt. R.* 66. — §. Osnowa, *tr. fig.* pasmo, ciąg, rzęd, die Folgereihe, der Faden. Damalewicz wszystkich biskupów Kujawskich osnowę aż do lat swoich przeciąga. *Nies.* 1, 143. Bóg nie zna lat swych osnowy i wątku. *Chrośc. Job.* 141. (początku i końca). Bez pieciech żadnej nie znajdziesz życia osnowy. *Zab.* 15, 172. Już jest dekret ferowany, By tu mój osnow życia był zerwany. *Kehow.* 212. by Parka nie dni moich przecięła, Lebensfaden. OSNUĆ, *f.* osnuje *act. dok.*, Osnować *niedok.*, Osnowywać *czestl.*, nicią wyciągnioną obwieść, oprząść; umspinnen, umweben, mit Fäden umziehen; *Boh.* osnowati, osnugi; *Vind.* ofnovat, natrofiti, nazettati; *Bosn.* osnovati; *Croat.* osznavam; *Rag.* osnovatti (2 *disegnare*), *propr. et fig.* Bóg w około ziemi osnował nie powietrznej przedzy. *Przyb. Mil.* 219. Osnować krosna, osnowę postawić. *Cn. Th.*, bey den Webern; anscheren, aufziehen, anzetteln. — Niech dyamentami palce swe okują, Niech szyje zamorskimi perłami osnują. *Zimor. Siel.* 301. t. j. obwodzą, okołują, mit Perlschnüthen umreihen. Śliczne drzewa wesołe rzeki osnuły brzegi. *Pot. Arg.* 206. (t. j. ocyrklowały pasmem). Mistrz wróżenia odpowiedź swoje bajkami osnował. *Bardz. Luk.* 16. t. j. osadził, er bespide sie mit Märchen. — §. Sądzą się być sposobnych Tysiąc na dzień osnować wierszy mym podobnych. *Zab.* 10, 351. t. j. na papier wylewać, tausend Verse einen nach dem andern hinreimen. — §. Osnowywać ściany. *Torz.* 50. okładać dylami, bedielen. — §. Osnuć; *Ross.* основать, основывать, zakładać fundament; *sic apud Skargam* osnowanie budowli - fundament, *Ross.* основание, daß Fundament. Tym mocniejsze budowanie postawisz, im najgłębsze osnowanie puścisz. *Sk. Żyw.* 1, 23. Królestwo, które Bóg daje, mocne ma osnowanie; a którego niesprawiedliwością dostają, upada. *Sk. Dz.* 854.

OSNY, *a, e*, do osi należący *Cn. Th.*, zur Achse gehörig; *Vind.* ofni.

*OSOB, *ob.* Osobno. OSOBA, *y, ż.*, (*Boh. et Slav.* osoba; *Carn.* usëbstvu, pershona, (osób - obses, zakładnik); *Vind.* ofoba, perlhona, samstwu, vëbstvu; *Rag.* sòbstvo, kíp (*cf.* kibić, cegljad (*cf.* czeladź); (bez sobstwa, bezsobni *impersonalis*, bezosobisty, osobitnik *adhaerens*); *Croat.* oszòba, szobsztvo, kíp; *Bosn.* osoba, sobstvo, cegljade, (sobba - izba, pokój, *cf.* u siebie, *cf.* chez lui); *Slav.* sobstvo, (sobba - pokój); *Sorab.* 1. perschona; *Sorab.* 2. parschona, perschona; *Ross.* ocoба; *Etym.* o sobie, *ob.* Sie; *cf.* *Durich.* 1, 199); §. 1 a) persona, człowiek pojedynczy, *individuum*, eine Person, ein einzelner Mensch. Osoba, istność rozumna nierozdzielna. *Salin.* 2. Ile osób, tyle odmian, ile głów, tyle zdań. *Zab.* 8, 264. Była tu jakaś osoba. *Cn. Th.* Sextantibus collatis in capita, na osobę. *Cn. Th.* Ja z mojej osoby, wszystko czyniłem. *Zab.* 14, 207. ich für meine Person. Komplement zbyt wysadny, i nie do osoby. *Kładz.* 62.

t. j. niestosowny do tej osoby; cf. do twarzy). Na dwie osoby pojazd *Ross.* *двумѣстный*, *zweiſtſtig*. W prawie Rzymskim, osoba jest człowiek w pewnym stanie, n. p. cywilnym lub duchownym, uważany. *Ostr. Pr. Cyw.* 1. 20. (cf. *oppos.* rzecz). — §. *Transl.* W warzoną smołę nasyp wapna, mieszając społem, aże się wszystko spuści w jednę osobę. *Cresc.* 33. t. j. w jedno ciało, w jednę istotność, in *einen Körper*. — b) Osobą, w osobie, z osoby: obecnie, *Ross.* *самолично*, in *Person*, *ſelbſt gegenwärtig*. Wszędzie osobą dociera i wygranej popiera. *Suszyc. Pieśń.* 3, G 4. Tym czasem kiedy nie można osobą, Niechaj ten list mój przenocuje z tobą. *Chrośc. Ow.* 294. Sam tu się z osoby stawi. *Teat.* 1, 18. — c) *Gramm.* Osoba, pewne słowa (*verbi*) zakończenie, osobie rzeczownej korrespondujące. *Kpcz. Gr.* 1, p. 137, die *grammatikaliſche Person*, die *Perſonalendigung*. — §. 2 a) Osoba, postać jakiej osoby, figura, kształt, powierzchowność, die *äußere Geſtalt*. Zygmunt, mąż był osoby krasnej, nauki wielkiej *Gwagn.* 666. Była bardzo cudnej osoby. *Biel. Hst.* 69. Młodzieniec nadobny, osobą większy niż drudzy. *Birk. Dom.* 58. Nie tylko od rozumu odszedł; ale i osobę na sobie ludzką stracił, iż się stał na wierzchu wieprzem. *Sk. Żyw.* 2, 242. Okazał mu się anioł w osobie dziecięcia. *Cn. Th.* Dyabeł w osobie wróblika polatujący, przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. — §. *Emphatice*: Osoba - człowiek okazała postawę albo osobę mający. *Cn. Th.*, eine *majeſtätliche Figur*. — b) Ogólnie postać, kształt rzeczy, powierzchowność jej, die *Geſtalt*, daß *Neußere einer Sache*. W sakramencie pod osobą wina daje tobie krew, a pod osobą chleba ciało Jezusowe. *Sk. Kaz.* 50; pod akeydenty chleba i wina. *Sk. Kaz.* 282, podstata *Illyrius*. *Cn. Th. Karnk. Kat.* 181. Manna miała w sobie smaki wszystkich potraw, na które kto pomyślił; miała w sobie smak kapłuni, krom kapłuna, kurapatwi krom kurapatwy; osoby miała, a istotności rzeczy samych nie miała. *Sk. Kaz.* 281. Za rozkazem Jezusa, i osoba i istotność wody, w wino się obróciła; a w sakramencie osoby chleba zostają, a istotność się jego w ciało Pańskie obraca. *Sk. Kaz.* 50. — Pierwej niby trawa zbożna wchodzi, potem się pokazuje osoba zboża, a zatym ukaże się owoc. *Biał. Post.* 230. Nać każda w swej osobie różna od drugiej. *Cresc.* 509. Osoba żrębców i żrębiec ku przypuszczeniu do stada, ma być średnia. *Cresc.* 514. — §. Pod osobą, pod pozorem, pod pretextem, unter dem *Scheine*, unter dem *Vorwande*. Bolesław lud orężny na wozach, pod osobą handłów przedajnych zawieszony, tajemnie do zamku zapuścił. *Krom.* 331. *praetextu mercium*. Prywata przeciwnika swego nieprzyjacielem wolności zowie; będąc sama jadowitym nieprzyjacielem braci swej, pod osobą miłości i życzliwości wszelakiej. *Orzech. Qu.* 19. — §. Osoba, gatunek, die *Gattung*. Uczynił bóg zwierzęta według osób ich, i bydło i robactwo w rodzajach ich. 3 *Leop. Genes.* 1, 25. (uczynił bestye według osób ich, było i robactwo w osobach ich. 1 *Leop.*). Wydała ziemia drzewo czyniące owoc i mające nasienie, jedno każde według osoby swojej. 3 *Leop.*

Genes. 1. Złoto w rozlicznych osobach od nich przyjęli. 1 *Leop. Num.* 31. (w rozlicznych robotach. 3 *Leop.*). — c) Osoba, którą kto na sobie ma, funkcyja, urząd, który reprezentuje, rola którą gra, *Amt*, *Function*, *Geſchäft* daß *einer auf ſich hat*; *Ross.* *лице*, (*ob. Lice*); osoba, rola grająca na teatrze. Granie jakiej osoby, roli *Eccel.* *лицеподхождение*. Wielką na cię osobę ludzka włożyła jednomyślność; tę masz piastować; *personam*, *partem*. *Ossol. Sen.* 36. Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla obyczaju czynili. *Żarn. Post.* 100. Uczciwą, poważną osobę na sobie mieć. *Cn. Th.* OSOBCA, y, m., osobnik, odludek, osobność lubiący; *Ross.* *особнякъ*, *чудодѣй*; ein *Leutesfeuer*, der die *Einsamkeit* liebt. Człowiek pokątny albo osobca. *Fredr. Ad.* 94. (*Croat.* oszebuynik *idiotes*). *OSOBIE, ia, n., powierzchne ciało, osobistość, osoba, figura, kształt, *Geſtalt*, *Perſönlicheit*. Bóg, by miał osobie, abo by miał ciało, Jużciy w jednym miejscu pewnie sieć miała. *Rej. Wiz.* 111 b. — §. Na osobiu będąc. *Eraz. Jez. P.* 8. na osobności, allein, in der *Einsamkeit*. OSOBISCIĘ *adverb.*, osoba, w osobie; *Ross.* *лично* (*ob. Lice*), *самолично*; *perſönlich*. Osobiscie stanął. *Tr.* OSOBISTOŚĆ, ści, ż.; *Rag.* *sobstvos*, *posobstvo*, *posobnos*, *posobitos*; *Croat.* *osobnoszt*, *osobostvto*; *Ross.* *существование*, *самоличность*; 1) okoliczność osobista, tykanie się osoby, die *Perſönlicheit*. — §. Obecność w swojej osobie *Eccel.* *лицебытие*, *perſönliche Gegenwart*. W sprawach osobistoci potrzebujących, natychmiast stawić się mają przed sądem. *A. Zamoj.* 1, 82. — 2) Osobistość, powierzchowność, osoba, daß *Neußerliche*. Osobistość okazała. *Tr.* OSOBISTY, a, o; *Boh.* *osobitný*; *Sorab.* 1. *perszonſki*; *Vind.* *perſhonski*, *oprizhen*, *sam*, *ſafebni*; *Croat.* *osobni*; *Rag.* *osobit*, *posobni*, *osobni*, *ossobitni*, *posobit*, *sobstveni*; *Bosn.* *osobit*, *osobni*; *Ross.* *личный*, *самоличный*; 1) do osoby przywiązany, *perſönlich*. Osobistemi zaletami są te rzeczy, które w nas właśnie znajdują się. *Zab.* 7, 186. Własność osobista wyraża prawo, które ma człowiek nad swoją osobą. *Zab.* 6, 224. Interes osobisty (prywatny) jest największym nieprzyjacielem dobra publicznego. *Przestr.* 29. *perſönlicheſ Interesse*, *Eigennutz*, *Selbstsucht*. — §. *Grammat.* Wyrazy osobiste n. p. ja, ty, my, wy. *Kpcz. Gr.* p. 3, 2, *pronomina personalia*; cf. osobowy; cf. bezosobisty. — 2) Osobisty, w sobie zamknięty, osobliwy, in *ſich gefehrt*, *ſonderbar*, *leutesfeuer*. (*Eccel.* *усобичный*, *на себя надежный* *sobie ufający*). Ludzie często bardziej tego uważają, co osobistszy, niż co mądry; co ponuro patrzy, niż co łagodny i łacny. *Lub. Roz.* 194. — 3) Osobisty, poważnej postury, *anſehnlich von Person*. Pan to był osobisty i okazały. *Tr.* OSOBKA, i, ż., *dem. nom.* osoba; ein *Perſönchen*, eine *kleine oder niedliche Person*, ein *Figürchen*. In najmniejsi królowie nago w maluczkiej osobce, jako na piędzi, z matki wychodzą. *Sk. Kaz.* 615. Piękną do miłośtek wybrałeś osobkę. *Tręb. S. M.* 111. Ta osobka miała jest bardzo. *Teat.* 7, d, 14. OSOBKI *plur.* strawa abo życie różne od pospoliego życia drugich, z którymi kto

mieszka, specyjalami niektórzy zowią. *Cn. Th.*, ganz besondere Speisen, Vetterbissen. OSOBLIWEK, wka, m., lekarstwo celne na jedną osobliwą chorobę, *Specificum*. *Tr.* OSOBLIWOŚĆ, ści, ż.; *Sorab.* 1. przewosobność; *Carn.* susebność, posebność; *Bosn.* posobitost; *Ross.* osobennost, osobliwost; 1. samotność, osobność, die Einsamkeit. Córkę na wieży, aby od ludzi widziana nie była, chował, czemu się ona nie sprzeciwiała, mogąc sobie spokojniej w onej osobliwości nabożeństwa odprawować. *Sk. Żyw.* 2, 393. — 2. Osobliwsza własność, różność; *Rag.* osobitost; das Besondere, die Besonderheit, Sonderbarkeit. W osobliwości się kochają; ich zdanie nie chce się zgadzać z pospolitym innym zdaniem; chwałą to, co inni ganią; ganią zaś, co inni chwałą. *Mon.* 64, 498, cf. dziwak, dziwactwo. — 2. Liczba osobliwości, oppos. liczba wielości. *Farnov.* 37. et 3, *grammat.*, liczba pojedyncza, i liczba mnoga, die einfache Zahl u. f. w. Powołanie to nietylko służy wezwaniem w osobliwości, ale i inszym wszystkim w pospolitości. *Żarn. Post.* 3, 502 b. w szczególności, im Einzelnen, außerschießlich. W osobliwości pojedynczo, w szczególności, insbesondere, einzeln. W osobliwości teraz niektóre rzeczy wyłuszczyć. *Tr.* W osobliwości do opisanja tej prowincyi przystępuję. *Botter.* 80. OSOBLIWIY, a, e, OSOBLIWIE adverb.; *Boh.* zvláštnj, zvlášť; *Slov.* zvláštný, (cf. właściwy); *Sorab.* 1. przewosobné, wosobne, wofebni; *Sorab.* 2. woszebne; *Carn.* slastu, slasti, susebnu, posebej; *Vind.* suseben, poseben, odseben, nasten, poliebe, nasti, suseb, susebnu; *Croat.* poszobni; *Bosn.* posobiti; *Slav.* osobito, návlastito; *Ross.* особый; *Ecccl.* особнякъ, изъятный; 2. 1 a) jednej osoby się tyczący, prywatny, osobny, persónlich, eine Person angehend, Privat. Sąd Pański podług pisma jeden jest osobliwy przy śmierci każdego, a drugi pospolity. *W. Post. W.* 15. Osobliwy list, który od osobliwej osoby, nie jawnego pisarza ręką bywa pisany. *Sax. Porz.* 95. W takim przypadku, jeśli jest biskupem, ma być złożon, jeśli osobliwy człowiek, ma być w kłatwie. *Żarn. Post.* 3, 609 b. (prywatna osoba). Nie tak trapi ona nędza, która jest powszechna; jak owa, która jest osobliwa. *Biał. Post.* 113. Król księdzu to rozkazał na miejscu osobliwym, gdzie tylko sam Król był a ów ksiądz. *Gorn. Dz.* 151. Na osobliwym miejscu, nie przed ludźmi. *Glicz. Wych. G* 4. Zapamiętałego naprzód upominać osobliwie, potem jeśli trzeba i jawnie. *Sekl.* 76. t. j. osobno, besonderé, allein. — b. Pszczoły nie są osobliwej natury jak ptaki, ale w towarzystwie mieszkają. *Cresc.* 601. t. j. osobność lubiącej, einsam, Einsamkeit liebend; cf. *Ross.* дикийвинный. — 2 a) Osobliwy, osoblwszy, różny od innych, różniący się; besonderer, sonderbar. Ten wasz pisarz osobliwy też to człowiek. *Teat.* 15, 93. Mogę się szczycić, że mam osoblwszego amanta. *Węg. Marm.* 1, 11. Dary niech będą, chociaż nie kosztowne, ale osoblwe. *Gorn. Sen.* 39. Ludzie osoblwi, co się w osobliwości, to jest, w dziwactwie kochają. *Mon.* 64, 498. Gniewałby się, gdybym go nie nazwał dobrodziejem moim, i jeszcze osoblwym, lubo mi nic dobrego w całym życiu swoim nie uczynił. *Mon.* 68, 461. Nikomu z apo-

stołów tak osoblwie nie jest poruczony kościół, jako Piotrowi. *Biał. Post.* 111. tak w szczególności, tak szczególnie, wyłącznie; so vorzüglich, außerschießlich. — b. Osobliwy, nadzwyczajny, celny, wyborny; *Ross.* отъбный; vortreflich, hervorstechend, vornehm, außerseht. Ani to dziwno, że nim co osoblwego uroście, długiego czasu potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 318. W czterech dniach dwu osoblwych synów, już młodzieńców ostradał. *Warg. Wal.* 185. Przyjechał król na sejm w wielkim poczcie ludzi osoblwych. *Gorn. Dz.* 43. Ciało umarłej Barbary Król do Wilna prowadził, mając z sobą dwór osoblwych ludzi i sekretarzów duchownych godnych niemało. *ib.* 39. Szusładki te z rozmaitych kamieni były osoblwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. OSOBNIE, OSOBNO ob. Osobny. OSOBNIK, a, m., a) osoba, osobność lubiący; *Vind.* posebnik, sam fvoi; *Ross.* особнякъ, чудодѣй; ein einsamer Mensch. Osobników, co się do żadnej strony nie przyszyli, słuchoać zgoła nie chce. *Jan. Lig. G* b. Osobniki i oderwańce. *ib. G* 2 b; (*Rag.* osobitnik adhaerens). — b) *Theol.* Osobnicy, co Chrystusa dzielą, chcąc osobno ciało a osobno krew' jego pożywać. *Sk. Żyw.* 2, 369. die unter zwey besondern Gestalten das Sacrament behaupten. OSOBNOŚĆ, ści, ż.; *Croat.* oszebúnoszt; *Vind.* osebnost, posebnost, susebnost; *Ross.* особенност, особлиwost; *Ecccl.* особност, оуединеніе; 2. 1. osobliwość, osobliwa własność, właściwość, die Eigentümlichkeit, das Ausgethene, das Besondere. Wiara moja u ludzi, około osobności dworzan przeze mnie opisanych, tym ważniejsza być może, gdy te rozmowy W. K. Mści posyłam. *Gorn. Dw. ded.* — 2. Osobność, stan osobny, stan rozłączenia, separacyi, die Abgesondertheit, die Absonderung. Gdzie o wierze idzie, czy nie lepiej trzymać się w powszechności, niżeli osobności? *W. Post. W. praef.* Na coż ta osobność pokojów? mieszkanie nie powinno tych odłączać, których małżeństwo skojarzyło. *Teat.* 34. b, 2. Widzimy tych, którym szczęście płuży, tłumem przyjaciół opasanych, gdy owi, których szczęście odbiegło, w posepnej osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Ubogi w osobności żyje. *Mon.* 76, 597. — 2. Osobność, miejsce osobne, ustronie, samotność; ein abgesonderter Ort, Abgelegtheit, Einsamkeit. Panów na osobność odwoził, po jednemu upominał, namawiał. *Warg. Cez.* 97. (na bok, na stronę). Jawnie odmówiwszy, w osobności pozwoli. *Cn. Ad.* 304. Nie mógłbym we Pani jednego słówka na osobności powiedzieć? *Teat.* 7. b, 56. Na osobiu. *Eraz. Jez. R* 8. Wczas i pokój w głuchej osobności. *Past. Fid.* 94. Równi monarchom, równi rządczom świata, którym smakuje w osobności chata. *Chrosc. Job.* 17. Pracuj na osobności, bez zgiełku, hałasu, Trzeba żeby co zrobić, i miejsca i czasu. *Dmoch. Szt. R.* 18. Uciekam od ludzi, Osobność tylko lubię, zabawa mnie nudzi. *Szym. Ś. W.* 14. Osobność nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. list.* 3, 177. Wielcy literaci więcej osobnością, niż kompanią bawili się. *Zab.* 12, 263. Ludzie popełniają w kompanii defekta, do których na osobności wielki wstręt mają. *Zab.* 16, 13. Człowiek stworzenie towarzyskie, z przy-

rodzenia osobności nie lubi. *Mon.* 65, 105. OSOBNY, a, e, OSOBNIE, OSOBNÓ, OSOBN, (*Zab.* 10, 49. *Koss.*), *adverb.*; (*Boh.* osobny *personalis*, osobně osobieście, osobą); (*Boh.* zvláštnj, zvlášť, zvláštně, zvláštně, naruzno, paũzno; *Slov.* osobytnj, osobitně; *Carn.* saksebi, suseb, nasamem, narésèn; *Vind.* ofeben, pofeben, fufeben, safebni, fakfebe, vfakfebe, pofiebe, ofebnu, pofebnu, ofebnu, odstrani; *Croat.* oszebuyni, oszèbe, oszebujno, navlaztitò; *Rag.* osobni, osòbit, ossobitni, posòbit, posobno; *Bosn.* osobni, osobiti, posobito, na pose, na samo, sa strane; *Bosn.* ponase; *Slav.* osobit, osimtoza; *Sorab.* 1. wofebne, woszobně, wozzebi, wozzobe, (wowszobitnitè *separabilis*, wowszobnam *separo*); *Sorab.* 2. wozzeba, wozzebne; *Ross.* особый, особенный, опричный, особь, особо, особенно; *Eccl.* особиль, особь, особно, изъащиль; — 1. osobliwy, nadzwyczajny, celny, przedni; *befonder*, *hervorstehend*, *vorzüglich*. Alexander Myszkowski i nauka i uroda i przymioty osobny człowiek. *Gorn. Dw.* 516. Uliss, kiedy otworzył swe usta osobne, Słowa wypuścił śniegu nagłemu podobne. *J. Kchan. Dz.* 52. Osobną w sprawach mądrością oczy na się obracał. *Sk. Żyw.* 2, 454. Kto chce w czym być osobnym, musi się długo ćwiczyć. *Gorn. Dw.* 123. Dwór Maciejowskiego był jedną osobną szkołą rycerskich ludzi. *ib.* 3. Ludzie nauki osobnej. *Modrz. Baz.* 21. Była Judyt osobnie pięknego wejrzania. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. — 2. Osobnemu człowiekowi niewolno mścić się krzywdy, musi biec do władzy publicznej. *Birk. Zyg.* 17. t. j. prywatnemu. — 3. 2. Osobny, odłączony od drugich, *befonder*, *abgefondert*; *Ross.* отхожий. Mamy tam dwór nasz osobny. *Teat.* 19, 40. Bardzo rad na osobnych miejscach, dalekich od ludzi przebywał. *Sk. Żyw.* 1, 509. Czy dziś razem u jednego stołu obiadać chcecie, czy też osobno? *Teat.* 53, 7. jeder *befonder*. Bożnice w Stambule na dziewięciu miejscach położone osobnie. *Star. Dw.* 9. Daleko ciężej człeka lada kłopot zmudzi, Osobno od przyjaciół, od krewnych, od ludzi. *Pot. Arg.* 159. (t. j. daleko od nich). Ptaszki precz od nas zleciały, widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę. *Chod. Gesn.* 15. (samotną) Osobno, samotnie żyć, *Vind.* ofebnuvati; *Eccl.* особствовати, особитися, уединятися. Osobno jedzący *Eccl.* отметадець, который особенно ѣсть, а не съ другими. — 4. Z osobna *adverb.*, osobno, szczególnie, inā *Befondere*. Boska moc mistrzuje około wszystkiego świata, i z osobna około każdej jego części. *Gorn. Sen.* 240. Wydoskonalenie nauk nie zawsze się łączyło z prawdziwą, i z osobna człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. *Zab.* 14, 190. Dla dobrego objęcia rzeczy całej, zwykliśmy uważać każdą część z osobna. *Gol. Wym.* 105. — 5. Osobny pewnej osobie własny, *personalis*, osobowy *Cn. Th.*, osobisty, *persönlich*, eine *Person angehend*. Każdy szlachcic jest wolny co do swjej osoby, od podatków osobnych. *Pam.* 85, 1, 939.

OSOCZNIK, OSSOCZNIK, a, m., *apud Venator.*, 1. co zwierze osocza, obskakuje, ostępuje, okraża; *ber* daß *Wild einzukreuzen sucht*, *ber* *Wildtreiber*. Do lasa przyszło pięćdziesiąt ossoczników, aby ostąpili zwierz Królowi dla

łowu. *Stryjk.* 265. Rzucą się na wytknięte dardy pard zdziczały, Gdy go osocznik na koło otoczył. *Chrośc. Luk.* 178. Od osoczników lew obstępiony. *Leszcz. Class.* 42. Pokryty listem osocznik czuje na dzika. *Tward. Daf.* 7. *Warg. Cez.* 142. *Glicz. Wych. F* 3. *Tward. Wł.* 20. — 2. *Transl.* Osocznik, potwarca, obmowca, ożuwca, żwacz; (*Boh.* sok *surrator maledicus*; *ob.* Sok 2.), etn *Berläumber*. Ktokolwiek sławie drugiego szkodzi, dopuszcza aby go osocznikiem zwano. *Kosz. Cyc.* 156. Rychlejš możemy wierzyć koniowi wykiełzanemu, niż płonnemu słowu którego osocznika. *Kosz. Lor.* 57 b. Potwarce, osoczniczy, podszechuwacze. *W. Post. W.* 3, 443. Osoczniczy dworscy jadowitemi języki wiele szkody czynią. *Kosz. Lor.* 57 b. Jak wiele żałobników i osoczników stoi przed panem, skarżąc na cię o to nierozumne włodarstwo twoje. *Rej. Post. K k* 2., *ib.* *K k k* 4. (*ob.* Osoczny kogo). OSOCZNY, OBSOCZNY, a, e, do osoczenia lub obstąpienia zwierza służyący, *wilbtreibend*. Wsi łowcze, jako i wszelakie inne na jakichkolwiek powinnościach zostawione, z włoki po złotemu płacą. *Vol. Leg.* 3, 50. Za psa osocznego trzy ruble. *Stat. Lit.* 396. OSOCZYĆ, f. osoczy *cz. dok.*, Osaczyć *niedok.*, ostąpić zwierze, obskoczyć; *Ross.* осочить, осачивать (= 2. drzewo obłupić); *Croat.* obszochiti, obszáchem *obretio*; 1. daß *Wild umzingeln*, *einführen*. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie uciecze, na wszystkie się naraża żelaza. *Tward. Wł.* 91. Gdy niedźwiedzia osoczy wszystka włość okoliczna, i tu w tył, tu w oczy, zastąpi mu uchody... *Tward. W. D.* 205. Kozactwo szalone, jako nawał jaki osoczonych niedźwiedzi, na wszystkie oszczepy darło się i żelaza. *ib.* 59. Zwierze osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. *ib.* 72. *Stryjk. praef.* — *Fig.* Żołnierz nasz w cudzej obłąkany krainie; już go osoczonego i niejako związanego bogowie w ręce nieprzyjaciół podają. *Zab.* 3, 198. — 2. *Transl.* Osoczyć kogo u drugiego = udawać go, potwarz nań rzucić, obmówić; (*Boh.* *sociti conviciari*); *Eccl.* *насоунти*, *накаднѣ*; *Ross.* обогать, обаливать; *einen verkommen*. Faryzeuszowie Jezusa u wspólstwa osoczyli, jako proroka fałszywego. *W. Post. W.* 2, 314. Poszedł do Króla, i osoczył je wielą złości. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Niewinnie mię ci ludzie osoczyli papieżowi. *Biel. Hst.* 195. *ib.* 310. Żeby miał do Króla samego oczy, Najpoufalszych plotkami osoczy. *Pot. Sgl.* 258. Na żadnego człowieka wydanie albo osoczenie jawne, tajemne, podejrzane, nikogo karać nie będziemy, aż pokonanego. *Stat. Lit.* 2; *Ross.* *всклепъ*. Szukali, azaby mię w czym podchwycić i osoczyć mogli. *Wróbl.* 90. Iżem się nie osoczył sercem ani usty, przeto zemglone są cnoty moje. *ib.* 70; *not.* «im dłużej człowiek zamleża grzechy swe»; — t. j. iżem sam siebie nie oskarżył, do grzechów się nie przyznał. OSOKA, i, ż., doniesienie, skarga, żałoba, daß *Angehen*. *Anflagen*. Ktoby komu z ulą pszczoły wydarł, a doszliby go kopą (*qu. v.*), albo jaką osoką, tedy zapłaci trzy ruble. *Stat. Lit.* 314.

OSOLIC, f. osoli *act. dok.*, Osalać *niedok.*; *Sorab.* 2. woszolisch; *Bosn.* osoliti; *Vind.* ofolit; *Croat.* oszolyjem;

- Rag.* ossolitti; *Ross.* осолить, осолять; a) dobrze solą zaprawić, przesolić; stark salzen, über und über salzen, versalzen, *propr. et fig.* Frasunki tak osolą te bogactwa, iż ich po chwili, jako niestrawne potrawy wyrzuci drugi. *Birk. Syn. Kor. B 4 b.* (cf. opieprzyć). *Transl.* Osolić co dobrze, drogo zapłacić, theuer bezahlen; (*Vind.* ofolen, drag, drageten - drogi). Sędziami czynili tych, którymby albo życzyli, albo którzyby im to dobrze osolili. *Modrz. Baz. 374.* *Prov.* Osolideš, by Prage. *Rys. Ad. 52.?* — b) *Transl.* Osolić kogo oskarżyć bardzo, naskarżyć na kogo, odnosić kogo. *Cn. Th.*, einen hart anflagen. OSOLICIEL, a, m., który osala, der Salzer, Befalzer; *Ross.* солильщикъ.
- OSORYA, yi, ż.; *herb.* koło złote, u którego dzwona jednego w górze prosto niemasz, a miasto niego miecz na tym miejscu odluczony; w hełmie trzy pióra strusie; Starza go niektórzy zowią, inni Poświstem. *Kurop. 357;* ein Wappen.
- OSOWIAŁOŚĆ, ści, ż., smutna postać by sowy; traurige Figur, traurige Miene, Unmuth, Unlustigkeit. Osowiałość zwierząt, opuszczenie się, spuszczenie skrzydeł, postać nędzna. *Włod.*, daß Hängenlassen der Flügel, malus habitus pecudis et hominis ex frigore, fame, sordibus. *Cn. Th.* OSOWIEĆ, f. osowieje *neutr. dok.*, obwiesić skrzydła, smętnym być, nieochoczym, melankolicznym, cf. osepieć; die Flügel hängen lassen, unlustig seyn, den Kopf hängen, eine traurige leidende Miene haben, melancholisch seyn, de avibus, animalibus, et de homine. Krogulec, gdy będzie smutny, osowiał, znakiem, że chory. *Haur. Sk. 270.* W tym zachoruje sokoł bystropióry, obwisły skrzydła, Ieb mu osowieje. *Kniaz. Pocz. 3, 105.* Koń, jakby nigdy nie on, tak właśnie osowiał, Spuścił oczy, wyrzucił grzywę, karki schylił. *Pot. Jow. 47.* A Waszmość czemu, Mospanie Skarbniku, Tak osowiałeś ni kapłun w kurniku? *Bratk. C b.*
- OSOWY, a, e, od osy, Wespen; *Ross.* осинный. Osowe gniazdo, *Carn.* osinák, vosinek; *Rag.* ossignák; *Croat.* oszynak.
- OSPA, y, ż., 1°. ospyka, omasta, *Ucz.* far caninum. *Cn. Th.*, daß Hundefutter, die Eschlampe, daß Geschlampe; (*Sorab.* 1. woměschk; *Carn.* mēkine). Doprosić się nie mogę, o ospę i baranie nózki dla psów. *Teat. 19. b, 28.* — 2°. Młynarza, iż trudno dojrzeć, gdzie młyn nieobecnie miele, tam kmiotki na ospy lepiej postanowić. *Haur. Ek. 42,* Schüttgetreide; *Vind.* eshbizhje, svierna reja, ob. Osypka. — 3°. Ospa; (*Boh.* oseypka, spala; *Slov.* sypanice, dětinske nešlowice; *Hung.* szeplök; *Vind.* ofepniza, ofepnize, ofepiuze, kosike, (cf. koza); *Carn.* kose, blēki, (cf. flak); *Sorab.* 2. poki; *Sorab.* 1. tzerwené mozel; *Croat.* kozicza, kozicze, koje, bobinka; *Dal.* kozjache, ospice; *Bosa.* ospice, osapnice, seesce (cf. szyszka), barsce, boghigne, kozjaccje; *Slav.* kozjaccje; *Rag.* ospina, óspize, óspine, scēsce; *Ross.* восна, оспа). Ospa, ospice czernone, pożarnice, (cf. krostka), die Pöden, die Blattern. Z wschodnich zaraza stron do nas przybyła, Ospa, niechronnym co jadem zniszczyła Domów pociechy, narodów nadzieje. *Zab. 10, 382.* *Kniaz., not.* «mniemanie jest,
- że ospa początek swój miała w Arabii». Szczepienie ospy, *variolarum inoculatio.* *Perz. Cyr. 2, 126.* Dobra ospa, zła ospa. *Krup. 5, 352.* Dobra ospa poślug zwyczajnego biegu czasu, stajania swoje odprawuje. *Krup. 5, 352.* Ospa fałszywa. *ib. 355,* Windpöden; *Ross.* лопуха. Ospę teraz ledwo nie każdy człowiek odprawić musi. *Haur. Sk. 417;* (*Vind.* ofepizhuvati). W zaszczeplonej ospie najwięcej dwóchsonne dziecię zginie; w zwyczajnej najmniej ósme. *Karp. 4, 128.* Ospa krowia albo ochraniająca. *N. Pam. 20, 195;* *Boh.* krawinka krowinka, Ru hblattern, Schußblattern. — 3°. Ospa Francuzka. *Min. Ryt. 3, 236.* franca, die Franzosen, die Eustfende. Dworska ospa. *Pot. Pocz. 339.* Teskliwa дума chorego żołnierza na kwarcianą ospę. *Kchow. 137.* (cf. kanoniczy katar).
- OSPALCA, y, m., OSPALEC, lea, m.; *Boh.* ospalec; *Slov.* spálek; *Vind.* saľpanez, saľpajavez, driemavez, driemlovez; *Ross.* сонливецъ, копа, хомякъ; ospały człowiek, leniwiec, gnuśnik, ein schláfriger tráger Menich, eine Schlafmüße. A my co czynimy leniwi ospały! czemu się wzdy nie wzbudzamy! *Sk. Żyw. 1, 16.* Wstańże zaraz gnojku, ospalcze! *Opal. Sat. 8.* Idź ospalcze do mrówki; ucz się przezorności na potym. *Kras. Pod. 2, 256.* *Pilch. Sen. list. 2, 363.* W rodz. żeńsk. OSPALKA, i; (*Boh.* ospalkyně); eine Schlafertum. OSPALOŚĆ, ści, ż., OSPALSTWÓ, a, n.; *Boh.* ospalost; *Vind.* saľpanost, poľpanost; *Ross.* сонливость; *nimia ad somnum propensio.* *Cn. Th.*, die Schlafsucht. — *Transl.* Gnusność, lenistwo, Schlaftrigkeit, Faulheit, Trägheit. Lenistwu i ospalstwu dobry czas poświęcać. *Pilch. Sall. 8.* Nie kochaj się w ospalstwie, byś snadź nie zubożał. *Radz. Prov. 20, 13.* Wstań więc, i nie leż dłużej w ospalstwie niegodnym. *Dmoch. II. 2, 170.* Stanął w pośrodku waleczny hetman, aby pozostałych żołnierzy z ciężkiego ospalstwa wzbudził. *Pociej. 386.* OSPALY, a, e, OSPALE *adverb.*; *Boh.* ospalý, ospale; *Slov.* ospanliwe; *Vind.* saľpan, poľpan, driemliu; *Slov.* sanan; *Sorab.* 1. sparné, sparny, zaľparny; *Ross.* сонливый, сонный. Wiele albo łaćno śpiący, somniculosus. *Cn. Th.*, schláffüchtig, verschláfen. Ospały, jak szczurek śpi. *Cn. Ad. 794.* — *Transl.* Gnuśny, leniwy, schláfrig, faul, träge. *Dormitator,* śpiak, ospały, t. j. niedbały w swych rzeczach. *Mącz.* Wasze życie pędzicie w letargu ospale, Życie skończycie, ze snu nie powstawszy cale. *Zab. 15, 101.* W domu go nigdy nie trzyma wygoda, woli być mężem, niżeli ospałym. *Jabl. Buk. C.* Szukać będę nieospale. *Pieśn. Kat. 100.* OSPANIE, ia, n., ospałość, gnuśność, nieczułość, letarg, die Schlaftrigkeit, Nachlässigkeit. Za Stefana Polak, jakoby się z głębokiego porwawszy ospania, za walecznym Panem walecznie szedł. *Swad. 1, 15.* *Fredr.*
- OSPANE n. p. potrawy, ob. Osypać. OSPIANY, a, e, ospowy, od ospy, Pöden, Blattern. Do szczepienia trzeba się starać dostać dobrej ropy ospianej. *Perz. Cyr. 2, 126.* Pecherzyk ospiany. *N. Pam. 20, 201.* OSPICA, plur. OSPICE, OSPICZKI, a) kur, odra, pożarnice. *Ern. 684.* *Boh.* ospice, osutiny; *Sorab.* 2. maržle, wofpicze; *Vind.* lezhize, lezhe, fnemeze, maroga; die Mafern, morbilli, gatunek gorączki z wyrzutem drobnym, mniejszym od

- ospy. *Krup.* 5, 341. Leczenie kuru czyli ośpiczek, ośpic, jest jako i ospy. *ib.* 446. — b) *Ospice czerwone, pierzchnice. *Cn. Th.*, ospa, die Pocken, die Blattern. Ospice luskawe, owcze, Windpocken. *Tr.* — c) Ospice, krosty, w ogólności, Blattern. Wpadła w niejaką chorobę, w której wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.* 59.
- *OSPIESZAŁY. *Tr.*, ob. Opieszaly. *OSPŁYWAC, ob. Oplwac.
- OSPOWATY, a, e, — o *adverb.*, a) ospę mający, die Pocken habend, blatternb. Do zaszczepienia ospy bierze się ropa z ospowatego, żadnym złym chorobom niepodległego. *Krup.* 5, 340. — b) Na twarzy ospowaty, pockenarbig, pockenrübzig; *Vind.* pikast, ofepnizhen, ofepnizhast, pegast, cf. piegawy; *Ross.* рябый, рябоватый, прерябый, шербиноватый (cf. szczyrbaty), шадровитый. Człowiek bardzo ospowaty czyli dziubaty *Ross.* шадра — *Aliter*: Ospowata twarz, francowata. *Pot. Jow.* 200. OSPOWACIEĆ *najak. niedok.*, dziubacieć, stawać się ospowatym, pockenrübzig werden; *Ross.* рябеть, порябеть. OSPOWATOŚĆ, ści, ż., dziubatość, die Pockenrübzigkeit; *Ross.* рябость, рябоватость, рябины. OSPOWY, a, e; *Ross.* оспенный; od ospy, Pocken. Ospowa zaraza. *Krup.* 5, 330, die Pockenseuche. Ospowy dołek, *Vind.* pika, ofepnizhen snanik; *Ross.* шадрина, щедрина, щедринка, щербина, щербинка, рябинка. Ospowe krosty. *N. Pat.* 13, 69. (*distng.* *Boh.* ospowy plat płaca w zbożu; ob. Osep, osypka).
- OSPRAWIEDLIWIĆ *cz. dok.*, usprawiedliwić względem czego, rechtfertigen in Ansehung einer Beschuldigung. Obwinwszy, osprawiedliwić się nie dopuszczają. *Obr.* 2.
- OSPROŚNIC, *f.* osprośni *act. dok.*, sprosnym uczynić, onieczysić, oszkaradzić, häßlich machen, verunreinigen. Wszeteczność, które dom królewski plugawiło, osprośniło wkrótce stolicę i całe państwo. *Stas. Num.* 2, 122.
- OSRAC, *f.* osra *act. dok.*; ofejać, beschreiben. *Pot. Jow.* 2, 32. *Boh.* neřaditi, neřadim; *Vind.* ofrati; *Carn.* osiram; *Ross.* оказывать. Byś miał i burmistrza brata, Ruszysz zamek, osrasz kata. *Rej. Zw.* 257. dostaniesz się pod ręce katowski.
- OSREBRZYĆ *cz. dok.*; *Vind.* prefrebrati, ofrebrniti; *Ross.* осеребрить; *Eecl.* осребряю; w koło posrebrzyć, umfäubern. Osrebrzony *Sorab.* 1. wozlebornenē.
- OSROMOCIEĆ, *f.* osromoci *act. dok.*; (*Vind.* oframotiti, oframuvati, oframotiti, smirjati, oframuvati, saframuvati; *Croat.* oszramochujem, oszramoteny; *Bosn.* osramotiti; *Rag.* osramiti, osramotitti); zhańbić, bezecnym uczynić, einen beschimpfen, schimpflich behandeln, schänden. Perpenna po śmierci od Papiusza osromocoony był. *Warg. Wal.* 94; (*Slav.* osramotjen; *Eecl.* осрамошень, блудодьяніемъ оскверненъ; cf. gwałcić). OSROMOCICIEL, a, m., który osromoci, der Beschimpfer, Verunreiniger; *Vind.* oframotavez, saframuvauz; *Rag.* osramotitegl, ozkvarnitegl; *Croat.* oszramotitel.
- OSROŻYĆ, *f.* osroży *act. dok.*, Osrożać *niedok.*, srogim uczynić, podburzać; grausam machen, wild machen, aufbringen, in Harnisch jagen. Byka kolor czerwony poburza, a lwa biała chusta osroża. *Pilch. Sen. gn.* 355. Często pijaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 371.
- Osrożone umysły. *ib.* 1, 389. Owe złośliwe duchy żwąwą i osrożoną dotkliwość swą, nieraz pomysłnie wyraziły. *Pilch. Sen. lusk.* 91. OSROŻYĆ się *recipr.*, srogim się stać, wild werden, ergrimmen. Bardziej się na nich osroży, gdy ich mało zobaczy. *Pilch. Sen. lusk.* 76. — *Transl.* Gdy się słońce w południu upałem osroży. *Hor. Sat.* 216. t. j. dokuczy, piecze, skwarzy.
- OSRZENIEĆ, OSRZONIEĆ, *f.* osrzenieje *neutr. dok.*, sżronem być obsypanym, (cf. ożrzenieć. *Tr.*, Osędzieć *qu. v.*); bereift werden; *Vind.* oflaniti; *Ross.* индивѣтъ, заиндивѣтъ. *Pruinosus*, pełny sżronu, osrzeniały. *Mącz.* OSRZENIEĆ, OSRZONIEĆ *act. dok.*, sżronem obsypać, bereifen, mit Reif beschütten.
- *OSRZOD n. p. postu. *Biel. Św.* 258 b. Osrzod lata. *Syzt. Sk.* 129, ob. Pośrzod. OSRZODKA, i, ż., OSRZODEK, dka, m., wewnętrzna część w sżrodku, das Inwendige in der Mitte. Wołki same oszrodki zboża zjadają. *Kluk. Rosl.* 3, 258. — Oszrodek chleba, miąższ sżrodkowy, die Brodkfrume, der inwendige weiche Theil des Brotes; *Obb.* die Schwolle; *Boh.* strjda; *Vind.* serdiza; *Carn.* serdiza, srediza; (ossrędk *lira media agri*); *Bosn.* sridica od kruha, sridina, pupa, pupica, mekota; *Croat.* mehehina kruha; *Slav.* sridina; *Ross.* мякишь, мякишекъ. Oszrodka w chlebie wielkim bywa niewypiekła. *Cresc.* 158. Błachę po każdym kupersztychu wybiciu, zaraz trzeba sżrodkiem od chleba rżanego, to jest, oszrodką chlebową wytrzeć. *Haur. Sk.* 376. Indyczęta żywią jajami twardemi, pokrzywami i oszrodkiem chleba siekanemi. *Zool.* 258.
- OSSAC, *f.* ossie *act. dok.*, Osysać *niedok.*, Ossać się *recipr.*, nassać się aż do nadećcia; *Ross.* обсосать, обсасывать; *Eecl.* осысаю; sich anfaugen. Trzeba, aby dzieci z matek swych nie ossały zbytku. *Gost. Gor.* 150. Lepiej potrosze dziecię karmić, albowiem ciała tak ossałe puchną a nadymają się. *Sienn.* 464. *Spicz.* 185. — *Fig.* Choć mu dokucza oskoma, już ją spluwał nieborak, już ją i ossał. *Pot. Arg.* 697.
- *OSSOCZNIK, ob. Osocznik, osoczyć.
- *OSTAC, ostał, *f.* ostanie *intr. dok.*, Ostawać, ostaje *niedok.*, (cf. *et distng.* obstać, obstoje); (*Boh.* ostati, ostawati; *Sorab.* 1. wostanu, wostanem, wostahwam, zwostahnu; *Rag.* ostatti, izostatti; *Bosn.* ostati, ostajati, izostati; *Slav.* ostati; *Vind.* ostati, ostal, ostánem, ostajati, zhiel ostat, prebyti; *Carn.* ostajam; *Croat.* oztati, osztajem, osztalszem); zostać, bleiben, übrig bleiben. Potomkowie, którzy po rodzicach ostawają. *Sax. Art.* 2. W Hiszpanii wiele narodu Gotskiego zostało, posiadło, i ostało i są. *Biel. Św.* 62 b. Wszystkie rzeczy ciepłym swym przyrodzonym stoją dotąd, póki go ostaje. *Syzt. Szk.* 124. (póki go stawać będzie). Tu już żaden plac nie ostanie wątpliwości. *Krom.* 7. (*Rag.* ostaali; *Croat.* ostzali *reliquus*, osztala *cueera*, ob. Pozostały). — 2. Ostać czym • zostać czym, etwaß werden. Jeśliby z książąt Mazowieckich który nie potomku męskiego nie odumarł, po nim Kazimierz dziedzicem miał ostawać. *Krom.* 357. — 3. W naukach kochać się nie ostawajmy. *Star. Ref.* 35. t. j. nie przestajmy, wir wollen nicht aufhören, die Wissenschaft zu lieben. OSTAC się, ostał się, ostojął się,

f. ostoi się, *recipr. dok.*, Ostawać się, ostaje się *niedok.*; *Boh.* ostati, ostogjm, obstati, obstał, obstogjm; *Vind.* obstati, ostati, stanoviten biti, stanovitati, obstanovati; *Ross.* остаться, отстоять, отстаивать, отстояться, устоять, устоявать; utrzymać się stojący, utrzymać się na nogach, sich stehen erhalten, sich auf den Beinen aufrecht erhalten. (*cf. et disting.* obstawać). Gdy zwycięzki wieniec przy tobie zostanie, a przepijania twego z nóg zwaleni wzbraniać się będą, gdy się jeden z całej biesiady ostoisz, przecież beczka ci weźmie pierwszeństwo. *Pilch. Sen. list. 2, 370.* — §. Otrzymać się, osiedzieć się; sich bey etwas behaupten, dabey bleiben, verbleiben, sich erhalten. Ostawan się gdzie, abo przy czym, *persideo. Cn. Th.* Nie ostoisz się, *non consistes illo iudice. ib. Retinere jus*, ostać się przy swym. *ib.* Ostoję się na miejscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu. 78.* Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, łódź bez zdatnego sternika ostać się nie może, a jakże się królestwo ostoi, bez zdolnego do rządu pana? *Nar. Hst. 14, 102.* wie soll ein Reich bestehen? Dom rozdzielony przeciwko sobie, nie ostoi się. *Radz. Math. 12, 25.* Już po moim królestwie, już było nie moje, Ginę, trudno się oprzeć; już się nie ostoję. *Min. Ryt. 2, 275.* Ta wasza cerkiew' żadnym sposobem ostojęć się nie może bez widomego pasterza, jako się ostoi cerkiew' powszechna. *Smotr. Ex. 56.* Ten domysł' ostać się, ani ujęć za prawdziwy nie może. *Salin. 4, 411.* Ostoi się, chociaż bywa zniszczona prawda. *Gil. Post. 232.* Ostoi się to przy mnie: *devolvetur ad me, ad me perveniet. Cn. Th.* t. j. będzie się o mnie opierało, dieß kommt noch in meine Gewalt. — §. Ostać się gdzie, osiedzieć się, zostać tam, mieszkać długo, mieszkanie zasadzić, osieść; lange bleiben, verbleiben, wohnen bleiben, sich niederlassen. Ostać się tam dla smrodu nie może; nie ostoi się nikt przy nim dla smrodu. *Cn. Th.*, es bleibt dort niemand lange, es hält niemand lange aus. Gdzie rozkoszy panują, tam się cnota ostać nie może. *Bardz. Fars. 57.* Lubieżność z cnotą się nie ostoi. *Cn. Ad. 455.* sie vertragen sich nicht mit einander. — §. Ostoję się przy tym, com mówił, dowiodę tego. *Cn. Th.*, ich bleibe bey meinem Sage. Nie ostał się w obietnicach, *non praestitit promissa. Krom. 403.* promissis non stetit, er hat sein Versprechen nicht gehalten. Na sądzie ostatecznym człowiek się przy swym, jako robił, zostoi (*ostoi*) *Sk. Kaz. 4.* na tym skończy, przestanie; es bleibt mit ihm bey dem, wie er gehandelt hat. — §. Książę porażon od Bolesława, ledwo uciekł, i nie ostojął się aż w wielkim Nowogrodzie. *Stryjk. 156.* t. j. nie zatrzymał się, nie oparł się, nie stanął; er machte nicht eher Halt auf der Flucht, als in Nowogrod. — §. Niech się napój ostoi. *Tr. t. j. ustoi; ob.* Ustać, sich setzen.

OSTAFI, jego, *m.*, imię staropolskie, *Eustachius. Jabl. Her. Żywot s.* Ostafiego, poema *Jabłonowkiego.*

*OSTANEZNY, *a, e,* ostateczny, ostatni, der letzte. Ja Jehowa, pierwszy i *ostanezny ja jestem. *Budn. Jes. 41, 4.* *OSTANEK, *nka, m.*, ostatek, reszta, das Ueberbleibsel, der Rest; *Carn.* ostanik, ostanki, osstanki; *Vind.* ostanik, ostanstvu, sadostanik, ostajezhna; *Rug.* ostànak,

ostàtak; *Croat.* osztanek; *Eccl.* останокъ, остатокъ. Bida mnie! żem jako ostanki po sprzatnieniu owoców letnich. *Dambr. 107.* (wyrzutki). W Tauryce dziś jeszcze są ostanki Getów. *Stryjk. 41.* Ktoż pomni teraz Wejentów, żeby kiedy byli? co za ostanki, abo co znak ich? *Fallis. Fl. 25.* (*cf.* ślad, osłada). Ostanek jego zginie do szczętu. *Budn. Num. 24, 20. Żarn. Post. 3, 563 b.* (*Eccl.* останки, мощи relikwie). — OSTANOWIĆ, *f.* ostanowi *act. dok.*, Ostanawiać *niedok.*, obstać, umsteden, umsetzen, umherstellen, um etwas herumstellen. Jelenie ostanowi parkanem w kniei. *Chrośc. Luk. 118.* (*cf.* osoczył). — *Fig. mor.* Abyś się Pana wiernie rozmiłował, a ostanowił w nędznym przybytku duszy swęj społu z Ojcem i Duchem s. *Rej. Post. B b 1.* zamknął, objął, umieścił, ulokował.

OSTAPIĆ, *ob.* Obstać.

OSTARZEC, *nijk.* OSTARZYĆ się *rec. dok.*, Ostarzać się *niedok.*, obstarzym się stać, przystarszym być, älterlich werden, etwas alt werden, veralten; *Sorab. 1.* wostařu; *Vind.* ostarit, ostaritife, postaritife; *Bosn.* ostariti, ostarriti, oveksejatti, (*cf.* wiek); *Croat.* osztařujem, oztaralszem; *Ross.* остарѣть. Zatrzymywał żołnierza, ażby się była żarliwość ona i szaleństwo dzikiego nieprzyjaciela ostarzała. *Fallis. Fl. 121.* Ostarzałe i ogromne buki. *Pot. Arg. 377.* Czemuż wy niższego wzrostu, a niżli przodkowie; a którzy po was mniejszego, niżli wy, jakoby już ostarzałe stworzenia i przemijające czerstwość młodości. *W. 4 Ezdr. 5, 55. Żebr. Ow. 168.* Przeszaną o tym powiadać, gdy się już ona rzecz *ostare. *Eraz. Jez. F f 5 b.* (ostarzeję).

OSTATECZNOŚĆ, *ści, ż.*, ostatni stopień wysunięcia, das Extrem, das Aeußerste; (*Ross.* край, краекъ, краишекъ, крайность, *cf.* skrajność). Z jednej ostateczności wpaadasz w drugą; jak zbytńieś go kochał, tak zbytńie chcesz nienawidzić. *Teat. 22, 141.* Żadne rzeczy do ostateczności posunięte, trwałemi być nie mogą. *Gaz. Nar. 1, 150.* OSTATECZNY, *a, e,* OSTATECZNIE *adverb.*, ostatni, leży, äußerst; *Vind.* sliedni, posliedni, zadni, sliednu, nasliedne, k'sliednem, (*ob.* Śledny, posledny, zadny); *Ross.* остоачный, крайный (*ob.* Skrajny), крайный, квайне. Przyszedeł dzień ostateczny i czas oplakany Trojańskiego królestwa; byliśmy Trojany. *A. Kchan. 41.* Sąd ostateczny. *Sk. Kaz. 4.* das jüngste Gericht; (*Vind.* posliedni den, sodnji den = sądny dzień). Ostateczna świętość, którą świętym olejem, albo ostatecznym pomazaniem zowiemy. *Hrbst. Nauk. Z 7.* (*ob.* ostatnie namazanie). Dziś mu już ostateczne posługi czyniemy, Dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. *Groch. W. 2.* Konradyn, ostateczne Swewów książę. *Birk. Zamoj. 29.* Zguba ostateczna *Eccl.* ВСЕГОУЧЕНЬСТВО. OSTATECZNIE *adverb.*, ostatni raz, zum letzten Mal. Niemasz cię już; tobie teraz ostatecznie dzwonią. *Groch. W. B 4.* Proszę mi ostatecznie i wyraźnie odpowiedzieć. *Teat. 24. c, 18. t. j.* finalnie, (*cf.* zawity); abschließlich. Ostatecznie gubiący; *Eccl.* ВСЕГОУЧЕНЬИЦЪ, *Subst.* ВСЕГОУЧЕНЬИЦЪ, tak że już ratunku nie masz. OSTATEK, *tka, m.*; *Boh.* ostatek, poslez, posledek, (*ob.* Posledź, posladek); *Vind.* ostanik,

zhrefostava, shefostanik, ostanki, ostalu, pobrank, ostanstvu, ostajeza, sadostanik, sraga, sragiza; *Croat.* ostanek; *Dal.* ostalo; *Rag.* ostatak, izostajak, ostānak; *Bosn.* ostak, ostatak, ostalo, ostaći, ostavci, mrrive, (cf. mierzwa); *Sorab.* 1 powostahnka, powostahnki, zbotk, (cf. zbytek, zbywać); *Ross.* осталь, остагокъ, остаточекъ, досталь, одонье, одоньце; *Eecl.* останаькъ, останцы, останаькъ; ostanek, co ostalo czyli zostalo, oszczatek, reszta, daß Ueberbleibsel, der Rest. Miłoby mi dzielić z nią i ostatki majątku mego. *Teat.* 22. c, 35. Bogu poświęcę mdle zgrzybiałej starości mojej ostatki. *ib.* 50, 9. Ostatek rzeczy najpodlejszy, ostatek niestatek. *Cn. Ad.* 794. (cf. szary koniec). Ostatków zbieranie w winnicy, *racematio.* *Cn. Th.* Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwie. *Karnk. Kat.* 301. *Reliquiae*, słowo łacińskie rozumie się ostatki, a ostatki ludzi świętych. *Żarn. Post.* 3, 534 b; *Eecl.* останки, мощи. Ostatek gąsienicy zjadła szarańcza, a ostatek szarańczy zjadł chrzaszcz. *W. Joel.* 1, 4; *not.* czego nie dojadła gąsienica. Ostatek świnię wyrwały. *Rys. Ad.* 52. Uderzyli na nich; wielu ich poranili; ostatek pouciekało. *Sk. Żyw.* 1, 48. t. j. reszta, die Uebrigen. Ostatka się domyslać. *Cn. Ad.* 794. O wy ostatkowie Judey, Pan do was mówi. *Radz. Jer.* 42, 9. ihr Ueberbleibsel Juda's. Na ostatek przyszedł też i on ostatek panien, mówiąc: otworz nam! 1 *Leop. Math.* 23, 11. (i one poprzednie. 3 *Leop.*, ostatnie). — Do ostatka: do ostatniego stopnia, wcale, gąnżlich, wślig. Nie będę do ostatka rozpaczał. *Koll. List.* 1, 10. — Na ostatek, w ostatku, w reszcie, z resztą, cf. na koniec końców, ubrigen, endlich, zuletzt; (*Slov.* na ostatek, na ostatku; *Sorab.* 2. na szletku, na poszletku; *Sorab.* 1. nayposzedé, něhdé yacz, todz yacz; *Carn.* sadnezh; *Vind.* ostanezhnu, ostaunu, sa ostalu, poostaunem, zheftu; *Croat.* zadnyich). Na ostatek, zamykając list, życzył mu wszego dobrego. *Baz. Hst.* 264. Był on mądry, rozsądny, — w ostatku wielce dzielny mąż. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. OSTATNI, ia, ie, OSTATNIE *adverb.*; *Boh.* ostanj, ostatně; *Slov.* posledni, (*ob.* Posledny); *Carn.* sadn, (*ob.* Zadny); *Vind.* sliedni, posliedni, sadni; *Sorab.* 1. poszljeni; *Sorab.* 2. szledni, szlěni; *Slav.* poslidnij; *Eecl.* ostatный; *Ross.* крайний, достальный, конечный, (*ob.* Konieczny); na końcu idący, po którym już nikt nie idzie, leßt, ber die daß leßte. Nie jest ostatnim, chociaż za pierwszym lub drugim idzie. *Klecz. Zdan.* 87. Pierwsza ta i ostatnia będzie prosba moja. *Bardz. Trag.* 499. Ostatni raz ci mówię, ustąp' z oczu moich. *Teat.* 45. c, 61. Ostatniego dnia zawždy czekać czleku Trzeba, ni żaden może przed skończeniem wieku I ostatnim pogrzebem, szczęśliwym być zwanym. *Otw. Ow.* 107. (t. j. przed zgonem, przed śmiercią). Wszystkiemu dzień ostatni wyznaczony. *Ossol. Sen.* 43. Ostatnie namazanie. *Cn. Th.*, die leßte Delung. Ostatnie pomazanie, w Greckiej cerkwi masłoświastwienie. *Sak. Sob. B.* 1. *ib.* A 4 b; ostateczne pomazanie. *Hrbst. Nauk. Z.* 7; (*Vind.* posliedni olei, sliedni, sleti olei; *Croat.* poszedno mazanye). Ostatnia bije. *Wad. Dan.* 128. t. j. godzina ostatnia, die leßte Stunde sflägt. Ostatnia wola; *ob.* Wola, *ob.* Testament,

Ross. духовная. Ostatni do kościoła bywa, co pod dzwonicą mieszkawa. *Cn. Ad.* 795. Ostatni nie ma pochwały, podczas hańby godzin. *ib.* Bodaj wrzód w nogi, kto ostatni, abo kto zostanie. *Cn. Ad.* 796. — 3. Ostatni, najnowszy, n. p. Te damy nie cierpieć nie mogą, coby nie było podług mody ostatniej. *Mon.* 67, 625. nach der leßten, ober neuesten Mode. — §. Ostatni, sam jeden jeszcze resztujący, już więcej prócz tego nie masz, allein noch übrig, leßt, On kiedy go widzi w biedzie, toby mu ostatnie dał. *Teat.* 54. c, 2. t. j. ostatnie pieniądze, ostatki majątku, ostatni grosz, er möchste ihm den leßten Heller geben. Ostatnim (sc. psem) gonimy. *Teat.* 4. b, 36. t. j. już z nami do ostatniego przyszło, już się nam przebrało, resztą gonimy; wir sind auf die Steige gekommen, haben keine Resourcen mehr. Na ostatnią przyszło o resztę idzie. *Cn. Ad.* 536. es ist auf's äußerste gekommen; (cf. na hak przywiedziony). — Ostatnia to rzecz, wymawiać miłość kobiecie, która przestaje kochać. *Teat.* 9. b, 84. Już to ostatnia, gdy do Zaporozża zebrać rady posłemy, jeszcze ostatniejsza, gdy do Krymu. *Birk. Zyg.* 31. Nie już ostatnia: nie już stracona, jeszcze nadzieja jest. *Cn. Ad.* 604. es ist noch nicht ganz auß, es ist noch nicht alleß verloren. — Ostatni — najwyższego stopnia doszły, *semper in malam partem*, najgorszy, außerst, im höchsten Grade, (cf. ostateczność). Naród nasz zbliżył się nad przepaść swęj zguby, po szczeblach aż na samo dno ostatniego ponizenia zstąpił. *Pam.* 83, 1, 234. On mię do ostatniej złości przyprowadzi. *Teat.* 55. b, 19. Prawie ostatnią a opłakaną cielesnością bawił sie. *Warg. Wal.* 222. Będę cię miał za ostatniego, jeżeli się ze mną nie wybijesz. *Boh. Kom.* 4, 242. t. j. za ostatniego tehórza, kpa, gałgana etc.; für den schlechtesten Kerl. Ostatnie środki, sposoby, rzeczy, rady, desperackie, najgorsze, die außersten verzweiffelsten Mittel. Czyż już na zawsze nieszczęśliwy kogo raz dolegliwość zatnie, Czyż dla tego ma brać środki przed się ostatnie! *Zab.* 14, 152. Tonący ostatnich sposobów się chwytą. *Teat.* 43. e, 65. (cf. brzytwy się chwytą). Idź i spraw do obrony lud i do odsieczy, Opuszczony chwyci się i ostatnich rzeczy. *Min. Ryt.* 1, 147. Do ostatniej rady się udać. *Cn. Ad.* 199. — Ostatnie *adverb.*, ostatecznie, ostatni raz, finalnie, kończąc; zum leßten Mal, ganz außschleßlich, wślig. Współ leżąc ostatnie oczy obracali, Współ oba i dusz swych kochanych zbywali. *Otw. Ow.* 226. Bodajbym pierwiej ostatnie skonała, Niżli nowiny takiej doczekała. *J. Kchan. Dz.* 220. OSTAWAĆ, *ob.* Ostać. *OSTAWIĆ, *f.* Ostawi *act. dok.*, Ostawiać, ostawuje *niedok.*; *Boh.* ostawiti, ostawowati; *Sorab.* 1. wostawisch, wostawiam, wostawam, wostaham, wostam, wostahwu; *Croat.* oztaviti, oztavlyam, oztavlyam; *Bosn.* ostaviti; *Dal.* osztaviti; *Rag.* ostaviti, ostavgljati; *Ross.* оставить, оставятъ; 1. a) zostawić, lassen, hinterlassen. Którzy hojniejsi nad swą majątność są, krzywdzą powinowate tym, coby im ostawiać mieli. *Kosz. Cyc.* 26. Coby za potomstwo Lech ostawił, nic pewnego nie mamy. *Krom.* 32. Leszek potomstwa żadnego nie ostawił po sobie. *ib.* 39. Lud od Phokasa dla obrony kraju ostawiony, nagłym

wtargnieniem pobili. *ib.* 8. et 368. Niechaj matka dzięży miasta; żonę tylko Dymitrowi niech ostawi. *Gorn. Dw.* 95. Nie darmo u nas rymują: Wrocław, co przywieziesz to ostaw. *Lek. B 4.* Ostaw dar twój przed onym ołtarzem. *Rej. Post. G g 6.* (zostaw, go, odchodź go tam). — b) Ostawić, porzucić, opuścić, verlassen; *Croat.* oztavitisze; (*Sorab.* 2. sze wostawisch chronić się). Nie ostawiaj mnie, ani mnie opuszczaj Boże. *Budn. Ps.* 27, 9. Gdzie on jest? czemużście ostawili tego męża? *Budn. Exod.* 2, 20. Jehowa nie ostawi go w ręce nieprzyjacielskiej. *Budn. Ps.* 37, 54. — 2. Ostawić od piersi, odstawić, odsadzić, odchowac; von der Brust absetzen, entwöhnen, nicht mehr saugen lassen. Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i ostawione jest, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień ostawienia jego. 1 *Leop. Genes.* 21, 8. *Delicus porcus*, ostawiony wieprzyk, który już więcej nie ssie. *Mącz.* — 3. Ostawić, obstawić, obwieść; umher stellen, rund um besetzen, einschließen. Turcy gdy o nieprzyjacielu wiedzą, tedy się wielbłądy ostawiają miasto obozu. *Biel.* 576. Obozem ostawia pobożnych anioł Pański. *Ryb. Ps.* 60. Gdy się ja temi słupy ostawiam, te się nigdy nie obala. *Rej. Zw.* 50. Ostawienie stołowe. *Sax. Tyt.* 13. t. j. zastawianie w koło.

OSTENTACYA, z *Lac.*, chwalebna, przepych, okazanie się; *Rag.* hvasta.

OSTEP, *OBSTEP, u, m., obstapienie koło kogo albo czego, osaczenie; daß Umhertreten, wenn mehrere um jemanden rund umher treten, daß Einschließen; (cf. *Ross.* оступъ, оступка : potykanie, potknięcie). Gmin go obtoczy i ostępem poima. *Tward. Wł.* 20. Jeśli wszyscy ostępem nań wraz nie pójdziemy, nie nie wskóramy. *Jabl. Tel.* 157. (cf. obława). Ledwie Syloret wspomni o Dodonio, Zaraz go dzieci ostępem ogłusza. *Pot. Syl.* 240. Długo w onym ostępie w jednej stoi mierze, Aż się wzdry co z większego witania przebierze. *Pot. Arg.* 737. — *Apud venator.* Ostep, sieci, któremi zwierza osoczą; Jagdtücher, Jagdgarn. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie uciecze, na wszystkie się narzą żelaza. *Tward. Wł.* 91. Widzicie sami, co za sieci na was, co za ostepy koło was. *Nag. Fil.* 267. Ostep, cześć kniei sieciami osoczona, daß mit Jagdtüchern eingeschlossene Reiter. W tym się obstepie zwierzęta zamknęły. *Past. Fid.* 2. Gedymin, zająchawszy w łowy, czynił ostepy nad Wilią, a z ostępu na ostep przejeżdżał. *Stryjk.* 354. Hetman, mając Szweda, jakoby w obieżnej kniei i ostępie zwierzęcym... *Tward. W. D.* 185. Muszę wyjechać w pole, bo dano znać, że dwóch łosi i kilka dzików w ostępie trzymają. *Teat.* 19. b, 21. Na koniu siedząc, w lesie się między jaskiniami a ostepy zwierzynemi włóczy. *Kosz. Lor.* 153 b. — *Fig. transl.* My w pośrodku i jakoby w ostępie dzikich spółrodaków naszych ponurzeni, żadnej z oświeceńszemi narodami spółki nie mając, jak mogliśmy im być znajomi? *Nar. Hst.* 2, 5. im Mittelpunkte von ihnen, rund um von ihnen eingeschlossen. Skały to tylko, przerwy nieprzebyte, Głuche ostepy, pola nieużyte. *Nar. Dz.* 1, 64. t. j. samotne, od wszystkich oddzielone miejsca, Einöden. Odtąd w odle-

głej pustyni ostępie Parnas pożegnam i pióro przytępie. *Zab.* 13, 225. OSTEPOWAĆ, OSTAPIĆ, ob. Obstapić.

OSTKA, i, ż., pszenica kosmata, oścista, wąsatka, *oppos.* gołka. *X. Kam.,* der Bartweizen, Rauchweizen.

OSTOJA, oi, ż.; herb, dwa księżycy niepełne barkami do siebie, między niemi miecz rękojeścią do góry. *Kurop.* 337, ein Wappen. OSTOI się, ob. Ostać się.

OSTOKRZEW, u, m., aquifolium; ziele. *Cn. Th.,* Stedypalmen, Waldbistel. (*sed vid.* Ostrokrzew). Ostokrzew drugi albo słodki korzeń, *acanos. Cn. Th.,* eine Art Süßholz.

OSTOWATY, a, e, — o *adverb.*, kołący, ościsty miękko jak oset. *Cn. Th.,* diefstelartig, stachlig. OSTOWY, a, e, od ostu, Distel.

OSTRACHAĆ się, ob. Ostraszyc się.

*OSTRADAĆ *act. dok.,* (*distng.* odstradać), stracić, utracić, gubić; verlieren, einbüßen. Wojną ostradanęj ojczyzny dochodzić. *Krom.* 117. Roku 1339 Kazimierz W. Anny żony swej przez śmierć ostradał. *ib.* 345. *W. Post. W.* 2, 355. Pijanice czapek, mieszka, szubek, wacka ostradają. *Gil. Post.* 194. Ostradanie majątności. *Rej. Post. H h 2.*

*OSTRAGANIC się z czym *recipr. dok.,* stragan trzymać, hóc-fen, fett haben, in der Höckerbude verkaufen. Obwołuje woźny, któkolwiek otwiera jatki, albo się z chlebem ostragani, Żeby to jak mógł przedawał najtaniej. *Chrośc. Fars.* 78.

OSTRASZYC, *f.* ostraszyc *act. dok.,* Ostrachać *niedok.;* (*Ross.* острашить, острашать nastraszyć, wstraszyć); z straszącą rzeczą oswajć, (cf. ostrzelać), an schreckende Dinge gewöhnen, daß Erschrecken entwöhnen, unerschrocken machen. Dla wojska powinny być konie na wszystkie przypadki ostrachane. *Kluk. Zw.* 1, 183. Ostraszyl oczy twe. *Birk. Sk. B 4 b.* OSTRASZYC się *recipr.,* serce powiać, otwożyć się; die Zucht verlieren, Herz fassen, sich entblöhen. Ostraszycwszy się żaby, poczęły na drzewo wskakować. *Ezop.* 9. Lud za Mojżeszem idący, mocno się ostraszyl, gdy woda jak mur stanęła. *Biel. Hst.* 31. Józef ostraszycwszy się, wszedł do Piłata, i prosił o ciało Jezusowe. *Sekl. Marc.* 15. Ostraszycwszy się, rzekł. *Rej. Wiz.* 85. *Kosz. Lor.* 131. Najciężej się ostraszyc. *Rys. Ad.* 51; cf. ochynać się.

OSTRAWY, a, e, przyostrzejszy, cokolwiek ostry, ein wenig scharf. *Tr.; Ross.* островатый, востроватый, остренький.

*OSTRAZYĆ, *cz., dok.,* strażą osadzić, n. p. Dla szczupłości wojska zamków ostrazyć nie mógł. *Niemc. Kaz.* 25. mit Waße besetzen, bemannen; *Vind.* obstrashiti : obwarować, warować.

OSTREFOWAĆ, *f.* ostrefuje *act. dok.,* strefami obwieść, umstreifen, mit Streifen umziehen. *Sagulum virgatum,* płaszczyk purpurą ostrefowany, obramowany. *Mącz.*

OSTREK, ob. Ostrzek. OSTREW, ob. Ostrzew.

OSTREGI, OSTRZEŻNICE, *plur., Krup.* 5, 63. OSTREŻYNA, y, ż., chrościna, gatunek jeżyny; *Boh.* ostrużiny; *Vind.* ostrohenza, stroshenza; ein Art Brombeeren, *rubus caesius* *Lin. n. 2*. Ostreżyny, drzewko jest cienkie a kołące, które się po ziemi pnie, i też przy drzewach; niektórzy je niedźwiedziami zowią. *Cresc.* 472. Ocet z ostreżyn albo jeżyn. *Cresc.* 362. Liścia ostreżyny. *Stenn.* 151. Koziół szedł-

szy w g'ry, wspina się po ostregach. *Pot. Pocz.* 441. — *Tr. et fig.* Ości, ostre rzeczy. Dornen, Stacheln, *phys. et mor.* Zrzucon na łeb z zamku, leciał na haki, ciernie i ostregi. *Zab.* 15, 235. Spadły kwiaty, jeszcze się nie-dobrze rozwina, Zostawiwszy mi w sercu ciernie z ostreżyną. *Pot. Pocz.* 397.

OSTRO *adverb.*, ostrze *ob.* Ostry. — OSTRO, a, n., 1. imię, którym nazywają wiatr południowy na morzu śródziemnym. *Tr.*, der Südwind auf dem mittelländischen Meere. — 2. Ostro, miasto w Kijowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250. *OSTROCZYĆ, *f.* ostroczy *act. dok.*, ohydzić, omierzić co komu, wstręt mu czynić do czego: einem etwas verleiden, verfehlen, abscheulich machen. (*Ross.* обстрочить, обстрачивать obszyć). Tak jej go wstyd ostroczy, że patrzeć nań nie może. *Pot. Arg.* 818. *Pot. Pocz.* 475. Jeżeli się tego jej zwierzy, Bez chyby jej go szkaradnie ostroczy. *Pot. Syl.* 416. Tyran twarz szkaradną ostroczy, czoło posepia. *Pot. Arg.* 361. t. j. osroży, er macht ihn mißbeß Gesicht. Cudzoziemski strój przypadł mi do smaku, mój mi się ostroczył. *Pot. Arg.* 89. (t. j. obmierzał mi). Ostroczyć się czym brzydzić się czym, wstręt czuć. Grauen und Ekel empfinden. Nieprzystojną rzeczą plwać człowieku w oczy Poczytał, wiedząc, że się tym każdy ostroczy. *Pot. Zac.* 66.

OSTROG, u, m., §. 1) ostrożenie, ostroża, ogrodzenie ostremi koły, rdzębina; *Ross.* острогъ; Verpallisibirung, ein mit spitigen Pfählen oder Pallisaden befestigter Ort. *Munimentum palis defixis factum, primum, ut mihi videtur, Slavicae artis loca muniendi rudimentum.* *Durich.* 1, 90. Dopiero koło dworów i miasteczek okopy, wały i ostrogi czynicie. *Falib. C.* 1. Nieprzyjaciół wyszedł z swych ostrogów. *Tward. Wł.* 224. Już się nakoniec po długiej podróży, Znajomiej sobie dobrali ostróży. *Karp.* 1, 50. (pomieszkania). Płaty, ostrożenie, dylowanie, mają być jak pod sznur równe. *Haur. Ek.* 104. grodze, Umjannung. — §. 2) Ustawa nasza abo dekret, który jest nazwan ostrog. *Herb. Stat.* 358, r. 1532? — §. 2) Ostrog, m., znaczne miasto w wojew. Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Wolhynien. ztąd OSTROGSKI, a, ie, *adject.* n. p. Ostrogska ordynacya, Ostrogskie księstwo. *ib.* (*Eccl.* острожу, острогомъ облагаю; острожникъ in vallis degens).

1. OSTROGA, i, ż., OSTROŻKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* ostruha, wostruha; *Slov.* ostroha; *Sorab.* 1. wotroha; *Sorab.* 2. wotschog; *Carn.* ostrōga, ojstroga; *Vind.* ostruga, oistroga; *Croat.* osztrōga; *Bosn.* ostroga; *Dal.* osstroga; *Rag.* ostroga; *Slav. Turc.* mahmūza; (*Slav.* ostruga + ostroga u nogi koguciej); *Eccl.* острога конская; (*Ross.* острога оś na ryby); *Ross.* шпора, шпоры, остень, бодецъ; §. 1) kółko kołace, bodziec, do botów przypięty, dla trącenia lub zwarcia konia wierzechowego, der Sporn bei Feiters. Konia w bok będą dwie *ostrodze (*Dual.* + ostrogi). *P. Kchan. Orl.* 1, 8. Wsiadł na koń, i ostrogą zboldszy, w przepaść wskoczył. *Warg. Wal.* 175. Koniowi bystremu musztuka, nie ostróg trzeba. *Cn. Ad.* 357. Zewrzeć, spinać, trącić konia ostrogami, dać koniowi ostrogi, dodać koniowi ostrogi. *Wolsk.*; *Vind.* oi-

strogati, oistroguvati, s' oistrogo pobadati, perbadati, naoistrugati, naganjati; *Ross.* шпорить, пришпорить. Szczuje psami, i konia ostrogami ciśnie. *Hor. Sat.* 21. dem Pferde die Sporen geben. Przypiąć ostroge. *Alb. na Woj.* (t. j. zacząć używać konia). *Prov.* W ostrogach. *Ryz. Ad.* 73. t. j. gotów do wsiadania. — §. W miastach przy początkach panowania królów, ludzi miejskich pasują na kawalerią, i stawiają na stopień szlachejnych rycerzów dla obrony miast. Tych miejskich rycerzów pospolicie nazywamy kawalerami złotej ostrogi. *Nar. Hst.* 2, 154. — *Fig. Jemu chwała do cnoty ostrogi dodaje. *Leszcz. Class.* 75. (t. j. bodźca, pobudki). Pochwalona enota bywa pomnożona, a wielką ostrogę albo pobudkę ma chwała. *Gil. Post.* 176. — §. 2) *Transl.* Ostroga u kurzej nogi, der Sporn an den Füßen der Hähne. Ostrogi u kurów, *calcaria.* *Mącz.* (2. *OSTROGA, *ob.* Ostryga). OSTROGARZ, a, m., rzemieślnik od ostrog, der Spornmacher; *Vind.* ostrugar, ostrugelauz, kiri ostruge diela, vistrogar; *Slav.* ostrugár; *Ross.* шпорникъ. Ostrogarz miał wiele ostrog na przedaj. *Ern.* 1089. *OSTROGIĘTA n. p. węda. *Pot. Pocz.* 483. t. j. z zagietym ostrym końcem, die scharfhaftige Angel. OSTROGLÓŠNY, a, e; *Eccl.* остроглашнь, *Graec.* ὀξύφωνος; scharf tönd. *OSTROGLUPI, ia, ie, *Graec.* ὀξύμοπος. *Cn. Th.*, z głupia frant, scheinbar albern, doch wigig. *OSTROGORŚĆ, ści, ż., ostrogorzkość, scharfe Bitterkeit. Wszystkim jaskrom przyrodzenie dało ostrogorsć, tak w korzeniu, jako w liściu. *Syr.* 874. OSTROGOWY, a, e, od ostrogi, Sporen; *Vind.* oistrogni; *Ross.* острожный; (*distg.* ostróżny). OSTROKĄT, a, m., ostrowęgiel. *Math.* kąt ostry, spiczasty, od prostego mniejszy, ein scharfer Winkel. OSTROKĄTNY, a, e, — *ie adverb.*, scharfwinkelig, spitwinkelig; *Ross.* остроугольный. Trójkąt mający wszystkie trzy kąty ostre, nazywa się trójkątem ostrokątnym, *acutangulum.* *Jak. Mat.* 1, 45. *Łesk.* 17. *Solsk. Geom.* 5. *Geom.* 1, 24. OSTROKONCZĄTY, a, e, — *o adverb.* ostrospiczasty, w ostry koniec wychodzący; *Ross.* остроконечный; scharf zugespitzt. Nóż ostrokończaty. *Czerw. Nar.* 22. Układa się w ostrokończatą Krępak piramidę. *Psalm.* 93, (cf. ostrosłup). (cf. *Ross.* остродонный *ostrodenny, o statkach wodnych ze spiczastem dnem). OSTROKRAĞ, egu, m., *Math.* conus. *Geom.* 2, 174. *Śniad. Alg.* 2, 167. *Łesk.* 2, 179, der mathematische Kegel. OSTROKRAĞOWY, OSTROKRAĞOWY, OSTROKREŻNY, a, e, na kształt kręgła, Kegel, kegelförmig. Stawne linie krzywe pod imieniem ostrokrağowych, *sectiones conicae.* *Śniad. Alg.* 2, 21. Przecięcia ostrokrağowe. *Alg. Nar.* Kegelchnitte. Rura ostrokrağna. *Kruml.* 54. et 24. Im rzadszą jest ziemia, tym bardziej się rozsypuje i kupy jej bardziej się ostrokrağne stają. *Hub. Wst.* 134. Ostrokrağny cis. *Chod. Gesn.* 150. piramidalny. *OSTROKRAJCY, a, e, ostro krajać; *Vind.* oistruresen; scharf schneidend. Syn w Grecyżynie ostromowny ojca ostrokrajczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROKRZEW, u, m., §. 1) drzewko, *acanthus.* *Cn. Th.*, Bärenflau; *Sorab.* 1. holska yahodžina; *Bosn.* malina, (*ob.* Malina); *Croat.* oszād, sztrichak; *Eccl.* подища. — §. 2) Ostrokrzew (*ob.* Ostokrzew), *Ilex aquifolium*; *Carn.* kristarz; *Stechpalmen*

krzew mierniej wielkości, liście ma ślance, ostre i kołące. *Kluk. Rosl.* 2, 63. *Kluk. Dykc.* 2, 55. Świecący się ostrokrzew, ościami kolczatemi uzbrojony. *Karp.* 3, 52. *Min. Aus.* 34. OSTROKWAŚNY, a, e, smaku kwaśnego ostrego, scharffauer; *Ecll.* острокислий; *Graec.* ὀξύγλυκος. OSTROŁĘKA, i, ż., miasto w ziemi Łomżyńskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt im Łomżyńszem. *OSTROMENDARZ, a, m., n. p. Do ostromendarza epigramma. *Kchow. Fr.* 11, zdaje się z *Lat.* emendare, tyle co ostry krytyk, surowy censor, Arystarch. OSTROMLECZNY n. p. korzeń, ziele, Szczeń Pomorska, spina purgatoria, Meerfarntdistel. *Syr.* 682. OSTROMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, ostrej mowy, scharffredend, beißig, anzüglich, *Ecll.* остроглаголюнь. Syn w Grecyznie ostromowny ojca ostrokrajczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROMYŚLNY, a, e, *Petr. Et.* 224; bystry, scharffinnig. OSTRONOSY, a, e, *OSTRONOSI, ia, ie, nosa lub dziuba śpiczastego, spißnäsfig, spißschnäbelig. (*Ross.* остроносый śpiczasty). Kobuz, sokoli ani *ostronosi Zaden drapiecza gniazda tu nie nosi. *Pot. Arg.* 378. OSTROOKI, a, ie, oka czyli wzroku ostrego, bystrego, ostrowidz, scharffaugig; *Ross.* остроокий, остроглазый, острозрительный. Co na to rzecze ostrooki teolog? *Zarn. Post.* 3, 96 b. OSTROPATRZĄCY, a, e, (cf. okulat, ostrowidz), bystrooki, scharffsichtig. *Cn. Th., phys. et metaph.* — OSTROPEST, u, m., ziele, *carduus Mariae*, unser Frauen Distel, ma liście kołące jak oset. *Kluk. Rosl.* 2, 241, *Croat.* sèssliga. *OSTROPIEPRZNY, a, e, — ie *adverb.*, ostrość pieprzu mający, cf. pierny, porny; scharf wie Pfeffer. Polej ziele jest pachnące i ostropieprzne. *Syr.* 476. Smlod ziele, nie różni się od jeleniego korzenia, tylko, że ostropieprniejszy. *ib.* 149. *OSTROPŁAW, ostryga. *Mon.* 75, 590, die Muschel. OSTROPOL, a, m., miasto w wojew. Wołyńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Polhynien. OSTROPYSK, a, m., §. 1. n. p. Niech mię samego Mars dręczy uciskiem, A na kark płytkim czyha ostropyskiem. *Zab.* 15, 566. t. j. ostro siekący pysk, scharf schneidend Gefäß. — §. 2) Ostropysk mysz, die Spitzmaus, pysk ma bardzo zaostrzony. *Kluk. Zw.* 1, 307. *Lad. H. N.* 113. — §. 3) Ostropysk, ryba morska, xiphias. *Cn. Th., der Schwertsfisch*, (cf. iglica). Mieczyk czyli ostropysk ryba, że pysk ma ostro kończysty, z obu szcęk jak miecz, którym sieci przecina, okrety dziurawi. *Chmiel.* 1, 625. OSTOROG, a, m., miasto w wojew. Poznańsk., gniazdo rodziny Ostorogów. *Dykc. Geogr.* 2, 251, eine Stadt im Pofenschen. *OSTOROROZUMNOŚĆ, ści, ż., perspicacia. *Mącz.*; *Croat.* ostropametnoszt; *Ecll.* остропоарие; *der Scharffinn.* *OSTOROROZUMNY, a, e, bystrego rozumu, pojęcia, pojętny, bystry; *Croat.* ostropameten sagaz; *Ecll.* остропоарный. OSTROŚĆ, ści, ż.; *Boh.* ostrost, wostrost, bystrost, břidkost, (cf. bystrość, brzydłość); *Sorab.* 1. wotrošč; *Sorab.* 2. wotsho; *Vind.* ostrust, oistrust, oistrina, bistrust, ripezhust; *Croat.* ostrócha; *Dal.* ostro, břidkosst; *Bosn.* osetrost, esetrinna; *Rag.* osstrina, osornos, ossornos, glutina; *Ross.* острость, острота; *die Scharfe im Steffen, Schneiden.* Ostrość końca rzeczy zaostrzonych, jako igły, różna,

włóćni, koncerza, kołu, kończatość. *Cn. Th.* (śpiczastość). Ostrość krawędzi albo brzuszca wzdłuż idąca, jako noża, siekacza, topora, gnypa, brzytwy, miecza, ostrze, ostrzek. *Cn. Th.* Ostrość by największa, za czasem stepieje. *Cn. Ad.* 796. — *Transl.* Ostrość octu, pieprzu etc.; *Dal.* tarpkoszt, (ob. Cierpkoszt); *Ecll.* брѣдость, острость вкуса, горечь, острожальниє; *die Scharfe des Essigs* ic. — Ostrość oczu, umysłu, bystrość. — Ostrość charakteru, surowość, srogość, *die Härte, Scharfe.* Ostrość tego człowieka, nieznośna mi; przed cnotą jego drzeć trzeba. *Teat.* 49. b, 53. OSTROSIECZNY, OSTROSIECZYSTY, a, e, mocno siekący; *Vind.* oistruresen, scharf haubd. Mars nachylił w twardy raz ostrosiecznej broni, I już bawoł głowy swój najmniej nie uchroni. *Bielaw. Myśl.* A b. Ostrosieczyste w ręku błyskały się miecze. *Pot. Porz.* 20. OSTROŚLUP, a, m., pyramis, die Piramide, der Spitzegel. *Łesk.* 2, 178. *Geom.* 2, 152; śpiczastogran; *Vind.* sgórsaaiostren steber, paramida. OSTROTREĆCZYNA, y, ż., cnierno Egiptskie pachniące, ein wohlriechender Aegyptischer Dornstrauch. *Tr.* OSTROTWARDY, a, e, niegładki a twardy, rauh und hart, scharf anzufühlen. Caper ziele różeczki ma obłe i ostrotwarde. *Syr.* 506. OSTROW, u, m.; (*Bosn.* ostrovo, otok; *Boh.* ostrow, ostrowec, ostrówek; *ostrowean* wyspiarz; *Slov.* ostrow, sigot; *ostrownj* wysepny; *Ross.* островъ wyspa; gaj polami otoczony; ostrowka gatunek barki w skalistych okolicach; *adject.* ostrowecki; ostrowitajinnj; *Ecll.* ostrowenikъ wyspiarz); §. 1) kępa na rzecze, jezierz, stawie, porośla; wysep trawą, chrostem, drzewem odziany. *Cn. Th., ein Holm, eine Flußinsel, mit Eichen und Pappeln bedekt.* Wyspa na Wiśle, gdzie dębowe drzewo z topolowym Z dawna porośla, zowia to ostrowem. *Klon. Fl. E* 3 b, (cf. kępa). *Stat. Lit.* 311. — §. 2 a) Miasto powiatowe w ziemi Nurskiej. — b) Miasto w wojew. Lubelskim. — c) W wojew. Kaliskim. — d) W wojew. Nowogrodzkim. — e) Miasto w Inflanciech. *Dykc. Geogr.* 2, 250, Name verschiedener Städte. OSTROWEGIEŁ, ob. Ostrokat. OSTROWIDZ, a, m., §. a) zwierze, *der Luchz*; *Boh. et Slov.* ostrowid, rys; *Sorab.* 1. luksz; *Vind.* oistroid, rifa, rifs; *Slav.* risopas; *Carn.* oistroid, bistroid, lisovt, levz, lèvzhè, hèvz; *Croat.* ostrovid, heuz; *Ross.* островидъ, рысь. Zwierz w Indyi bardzo bystrego wzroku. *Otw. Ow.* 627. *Gorn. Sen.* 292. *Mon.* 75, 590. *Chmiel.* 1, 86. — §. b) *Transl.* Ostrowidz albo ostrowid, człowiek ostro daleko widzący, bystrooki. *Cn. Th., phys. et mor.*; *Croat.* ostrovid; *Ecll.* острозытель, ein Luchzauge, ein Scharfsichtiger, ein Luchz. *Chmiel.* 1, 585. W cudzych ostrowidzami, a w swoich kretami. *Pilch. Sen. gn.* 244. Ostrowidz on na bliźniego A kret na siebie samego. *Jak. Baj.* 16. By kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Matki ślepe na wady dzieci, a ostrowidze na cnoty ich. *Pot. Arg.* 758. Ostrowidzu zbyt jaskrawie Przypatrujesz się każdej cudzej sprawie. *Mon.* 74, 467. *OSTROWIDNY, a, e, ostro widzący, ostrooki, scharffichtig, scharfen Gesicht; *Vind.* oistrowidezh, bistroiden, bistrogleden; *Croat.* ostrovid; *Ross.* остроглазый. *OSTROWIDNOŚĆ, ści, ż., bystrość oczu, *die Scharfsichtigkeit*; *Vind.* oistrowidezhnost,

bistrovidnost; *Croat.* ostrovidnoszt. OSTROWIDZOWY, OSTROWIDZY, a, e, od ostrowidza, *Ушб*; *Sorab.* 1. lukszowé. Gdyby ludzie mieli wzrok ostrowidzowy, aby wszystkie wewnątrz obaczyć mogli rzeczy... *Bardz. Boet.* 74. — (*Croat.* heuzovina : mięso ostrowidzowe; skóra ostrowidzowa). Trzeba na nich lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. Ostrowidzowe oczy. *Tr.* OSTROWIE, ia, n., miasto w powiecie Orszańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt. OSTROWIEC, wca, m., a) miasto w wojew. Sandomirskim. — b) W powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250. Name verschiedener Städte. OSTROWNIK, a, m., osefnik, sliścierz, bruśnik. *Tr.* 2350, der Schleißer; *ob.* Ostrzyciel; (*distng. Eccl.* островеникъ wyspiarz, *ob.* Ostrów). OSTROWO, a, n., miasto w wojew. Witebskim. *Dykc. Geogr.* 2, 250, eine Stadt in Littauen. (1. OSTROZA, y, ż.; *Ross.* острожка; ostrożność, die Vorsichtigkeit. Zginie, kto się nie ma na ostroży. *Pot. Jow.* 159). 2. OSTROZA, ostrożenie, *ob.* Ostrog. OSTROZEBY, a, e, scharfsähtig; *Eccl.* ostrozubyj. Ostrożebe sierpy. *Zab.* 9, 17. *Pot. Jow.* 53. OSTROZEK, żka, m., małe miasto w Wołyńskiem. *Dykc. Geogr.* 2, 250, ein Städtchen in Wolhynien. (OSTROŻEN, *ob.* Ostrożny). OSTROŻEN, ia, m., ziele *Cirsium*. *Syr.* 1444, ein Kraut. OSTROŻENIE, *ob.* Ostrog. OSTROZIMNY, a, e, — o *adverb.*, scharfsalt. Więcąc powolnych, niż ostrozimnych dni przez tę zimę się spodziewam. *Fur. Uw. E* 2. OSTROZKA, i, ż., §. 1) *dem. nom.* ostroga, ein kleiner Sporn. — §. 2) *Botan.* Ostrożka, ziele s. Katarzyny, brunatek, modrzenniec rogaty. *Urzed.* 101; *Rittersporn, consolida regalis. Kluk. Rosl.* 1, 285. *Kluk. Dykc.* 1, 184; *Boh.* stracka; *Carn.* ostrogli, petelinzhok; *Vind.* divji komin; *Sorab.* 2. kaplanki; *Ross.* живокость.

OSTROŻNIE *adverb.*, nie na oslep, oglądając się, strzegąc się, vorsichtig, vorsichtiglich; *Sorab.* 1. kédźbne; *Ross.* острожно, опасно, (*cf.* opatrzenie). Idzie w rzeczach ostrożnie, jako po ledzie, i pewną radą niepewnym skutkom ugadza. *Gorn. Sen.* 310. Nocny stróż krzyczy: ostrożnie z ogniem; a sam w gębie z zapaloną lulką chodzi. *Mon.* 64, 208. Z kobietkami nie bardzo ostrożnie postępować trzeba. *Teat.* 13, b, 62. Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń sąsiedzkich. *Ust. Konst.* 1, 28. (na ostrożności się mieli). OSTROŻNIEC, iał, *f.* ostrożnieje *neutr. dok.*, ostrożnym się stać, vorsichtig werden. *Ossol. Wyr.* OSTROŻNIK, a, m., strzegący, ostrożnie pilnujący, der Berhüter, Hüter, Wächter. *Cautior alieni periculi*, opatrzyciel, ostrożnik cudzej niebezpieczności. *Mącz.* OSTROŻNIUCHNY, a, e, OSTROŻNIUCHNO *adverb.*, *intens. adject.*, ostrożny, jako najostrożniejszy, gar sehr vorsichtig. *Klon. Wor.* 2. OSTROŻNOŚĆ, ści, ż.; *Vind.* varnost, varlivost, (*cf.* waga, warować); *Bosn.* opaza, (*cf.* opatrność); *Rag.* opaza, opaz, opip, pomgna; *Ross.* острожка, осторожность, предосторожность, осмотрительность, опаство, бережливость; *Eccl.* опасность, опасение, облюденне; strzeżenie się, oglądając na wszystkie strony, die Vorsicht, die Vorsichtigkeit, Behutsamkeit. Miej ostrożność. *Kras. Sat.* 61. Na ostrożności nikt nie stracił. *Gaz. Nar.* 1, 395. Nauczę się ostrożności na drugi raz.

Teat. 29, c, 81. Wszędy dobra ostrożność, lecz najbardziej gdy cię affekt niesie, tam się czuć trzeba mianowicie. *Pot. Arg.* 39. Często zbyt ostrożność czego się kto chroni, W toż albo w co gorszego skrupulata goni. *Pot. Zac.* 8; (*cf.* z deszczu pod rybę; *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*). OSTROŻNY, OSTROŻEN, zna, że; *Boh.* ostražitý, (czujny); *Carn.* prevárn, varn; *Vind.* varn, varliu, previdni; *Bosn.* opazan; *Ross.* осторожный, (*distig.* осторожный ostrogowy); бережливый, бережный, предосторожный, опасный, осмотрительный; *Eccl.* стрезливый; strzegący się, oglądający się, vorsichtig. Lepsza zawsze ostrożna bojaźń. *Teat.* 46, c, 49. Ufać ostrożnie i ostrożnym być ufając. *Lub. Roz.* 127. (*fide, sed cui vide*). Nauczyłeś mię rozumu, będę na cię ostrożniejszy. *Cn. Ad.* 344. Ostrożny, opatrny, oka bystrogo; przed sobą i za sobą widzi. *ib.* 796. Ma-dry ostrożny, na obie albo na wszystkie strony się ogląda. *ib.* 466.

*OSTROŻOŁCISTOŚĆ, ści, ż.; *Eccl.* острожълунис, Scharf-galligkeit, Schärfe der Galle; *adject.* *ostrożołcisty; *Eccl.* острожелчный. *OSTROŻOŁTAWY, a, e, n. p. Ostro-żółtawa sierć. *Otw. Ow.* 557. jasnożółtawy, hellgelblich. *OSTROŻYĆ, *f.* ostroży *cz. dok.*, Ostrożować *niedok.*, ostróżeniem czyli ostrogciem obwieść, verpalltjadiren, mit Sturmstählen einschließen, rund um besetzten; (*Boh.* obstrakti : umfassen), *propr. et transl.* Blokauzy i parkanami nie-przełomionemi oboz ostrożował. *Tward. Wł.* 222. Jeśli wpadną tam nieprzyjaciele, pewnie dobrym rządem Pompejus z Markiem w koło ich ostróżą. *Chrośc. Fars.* 241. Dwór jego na koło groby po polach ostroży. *Chrośc. Luk.* 192.

OSTRUŻYĆ, OBSTRUŻYĆ *cz. dok.*, Ostrugnąć *jednli.*, Ostrugać *niedok.*, Ostrugiwać *częstl.*; (*Boh.* ostrauhati; *Vind.* ostergat, (obstrugati : oheblować); *Croat.* osztrugati; osztruganyé *elimatio*; *Bosn.* ostrugati; (*Slav.* ostrugati ribu : rybę ociosać); *Eccl.* ostrугую; *Ross.* обстружить, обструживать, острогиваю, обстрогиваю oheblować); w koło postrugać, beschniteln. Ostrugany (*Croat.* osztrugan). — *Fig.* Nieostrugane męstwo Wazygotów w czasie zwycięstw przemieniło się w czasie pokoju w gnuśną uległość woli duchownych. *Czack. Pr.* 1, 100. (nieokrzęsane). OSTRUŻYNY *plur.*, trzaski, wiory, części ostrużone, Abjchnitself, Späne; *Boh.* ostružek; *Slov.* stružlina; *Vind.* leber, leberje, trofhliza, ostrushek, iverje, strugalna trofhliza, hoblovina; *Bosn.* ostrughe, kostille, (ostrugotine, strugotine *serrago*); *Croat.* osztrusek, osztrusina; *Ross.* ostrужины; *Eccl.* стружки. Trzaski albo ostrużyny buxbaumowe. *Cresc.* 475. (*Boh.* ostružné podatek 50 groszy Praskich).

OSTRWIE, *plur. nom.* Ostrew, *ob.* Ostrzew.

OSTRY, a, e, OSTRO, OSTRZE *adverb.*, *Compar.* ostrzejszy, *contr.* ostrszy; *Boh.* ostrý, ostro, ostre, wostry, břídký, (*ob.* Brzydki); *Slov.* ostrý, ostro; *Sorab.* 1. wotré; *Vind.* oister, oistru, oistriunu, oistoritnu, oistoben, voister; *Carn.* ojster, ojstr, britke; *Croat.* ostër, bridek, britki (*cf.* brzytwa), lyut, (*cf.* luty); *Dal.* ostar, bidad; *Bosn.* osctar, bidad, britki; *Slav.* oshtar, ostro;

Rag. ósetar, ósctrij, óssóran, ósorni, brijtki; Ross. острый, вострый, остръ, остро; (oppos. tępy); scharf. Ostry na końcu, ostrze śpiczasty. scharf, spizig. Wyzrywają się na parę ostrych rożenek. Teat. 30. b, 5. Nie było rohatyny z końcem ostrszy sztych mającym. Otw. Ow. 197. Nie używają Turcy ostro zakończonej broni. N. Pam. 21, 288. Wieże murowane ostro na kształt piramid. Star. Dw. 4. (cf. ostrosłup). Na ostre albo na ostrze gonić, potykać się kopią, łanzen brechen. Na ostrze gonić, hastis concurrere. Mącz. To bywa w onej gonitwie na ostre za tarczą, że jeden będzie drzewcem przebity, a drugi mało co ranny. Gorn. Sen. 333. Królewic z książęciem gonił na ostre w gończej zbroi. Gorn. Dz. 6. Gdy kogo obwinia o jaki uczynek, on zaś chce się szrankami albo ostrą gońbą wywozić... Szczerb. Sax. 439. (pojedynkiem w szrankach). — Transl. Gonię z kim na ostre po nieprzyjacielsku z kim poczynam. Dudz. 46, mit einem anbiuden. — Ostry wzdłuż albo na krawędzi, brzuszcu, jako nóż, siekacz, szabla, kosa, scharf, scharfendend. Miecz na obie strony ostry. 3 Leop. Genes. 3, 24. (obojętny). Ten na królestwo nastąpi, który ma miecz ostrszy. Budn. Apoph. 102. Języki ostrsze nad miecz obojętny. W. Post. W. 3, 55. Ośla najmniej sama ostro nie będąc, żelazo ostre czyni. Gorn. Dw. 393. — Translate vario modo, Math. Kąt ostry, acutus, ein spitziger Winkel, który mniejszy jest od prostego. Geom. 1, 12. Jak. Mat. 1, 15. Łęsk. 10; (oppos. rozwarty). Ostre kanty u rzemieślników, w robocie ukończonej, czysto wyrobione kanty, scharfe Kanten. Magier. Mskr. — Brzegi rzeki bywają ostre lub pochyłe. Łesk. 67. t. j. prosto przepaściste, scharfe Ufer. Ostre ładunki, scharfe Patronen, woreczki prochem napełnione związane z pociskiem. Jak. Art. 1, 363; (oppos. ślepe ładunki). Ostra ruda, która wiele, lecz kruchego daje żelaza. Os. Zel. 80. et 83. eine spitze Eisenader. Wino cierpkie, ostrym zowią. Cresc. 368. scharf, berbe, sauer; Vind. ripezh, grisezh, serbezhen; Ross. прощадный. Ostry ocet, ostry pieprz. Tr. — Ostry, rażący, przenikliwy Ross. pżkii. Krzyk ostry na około i postrach się szerzy. Dmoch. II. 2, 183. Jedni chcą mowę mieć z ostro umuskaną, drudzy cierpką surowość lubią. Pilch. Sen. list. 3, 288. (wygladzoną z wszelkiej ostrości). Akcent ostry Ross. et Eccl. острая, окция. — Ostry rozum, bystry, przenikający, ein scharfer Verstand, scharffinn. Była ostrego rozumu. Sk. Dz. 375. Przeszawał z ludźmi uczonemi i w rozum ostremi. Groch. W. 512. Naród Polski z przyrodzenia ostry a roztropny jest. Rej. Post. O o o 5. (bystry, pojętny). Zwyczajnie ludzie tego nie widzą, chyba jeśli kto ostrsze oczy w tej mierze ma. Żarn. Post. 3, 121 b. — §. Ostry, surowy, srogi, twardy, scharf, hart, strenge; Sorab. 1. yere, (cf. jary). Alexander Sewerus ostry był bardzo na żołnierską swawola. Star. Ryc. 26. Ojciec mój natury ostrój, rzuca się, gniewa się. Teat. 30. b, 103. Będę się musiał chwycić ostrych szrodków. ib. 1, 23. Szczerość jego nadgrada zbyt ostry sposób myślenia. ib. 49. b. 38. Trzeba mu się ostro stawić. ib. 21. b, 70. Widząc, że się mu przyostrszym stawi, i coś srożej się okazuje, rozumiał, że

ta nieochota z dobrej myśli nie pochodzi. 1 Leop. 2 Macch. 14, 30. W tych okolicznościach ostro docierać trzeba. Teat. 28. b, 134. Zbieg tak ostrych okoliczności każe nam wszystkie siły nasze gromadzić. Gaz. Nar. 2, 242. Jeśli na co ludzie ostrym okiem patrzą, tedy na to, jak W. K. M. urzędy szafujesz. Gorn. Dz. 37. — Medic. Choroby ostre, które prędko i z niebezpieczeństwem bieg swój odprawują. Krup. 5, 6. hitige, gefährliche Krankheiten. Niemocy ostre, jako to, zarażenia powietrza, w piersiach wrzód, wielka niemoc i zapamiętanie z upadu. Spicz. 181. — §. Ostrym prawem, t. j. o gardło odpowiadać. Szczerb. Sax. 240. (kryminalnie, o kryminal). — Botan. Ostre ziele, asperago. Linn., Scharfraut, Frauenkrieg. Kluk. Dyke. 1, 57. OSTRYCH, ob. Ostrzyca ziele.

OSTRYGA, OSTRZYGA, AUSTRYGA (Pap. Herb. 33), *OSTROGA, i, ż.; Boh. austrye; Sorab. 1. austerna; Vind. austrije, (ostriga, saklapniza, muszla, małż); Carn. avshterga, ojssterga, slavka (Slavkovje, Austerlitz, Slavcovium); Croat. ostriga; Rag. kamenica, (cf. kamienica); Bosn. kamenica; Ross. устрепца, устрица; Turc. isticidia, vulg. stridia; Graec. ὄστρεον; Lat. ostrea; Ital. ostreglia; Holl. oster; Svec. ostra; Angl. oister; Germ. die Auster, ostropław. Mon. 75, 590. Ostrygi, muszle złożone, służą u nas za pokarm wytworny. Kluk. Zw. Nie tak smaczne są Weneckie ostrogi, Karaś i łosoś drogi. Petr. Hor. 2, N 2 b. Rano się do niego na likwory schodzą; w wieczor ostrygi i stare wina ciągną. Zab. 13, 204. Ostryga wielka Croat. kapasandra.

OSTRYN, ia, m., OSTRYNIA, i, ż., starostwo w wojew. Wileńskim. Dyke. Geogr. 2, 251, eine Starostie im Wilnaischen. OSTRYZ, ob. Ostrzyż.

1. OSTRZE, a, n., *OSTRZ, a, m.; Boh. et Slov. ostrj; Carn. ojstrina; Vind. oistru, ries, res, oistrina, rös; Croat. óstro; Slav. oshtarje; Bosn. osctrinna, oscetro; Rag. oscetro, oscetrina, osstrina, osornos; Ross. острее, острье, заострокъ, лезвие; ostra część czego, die Scharfe, die Schneide; (oppos. tylec, plaza, sztych). Miecz o dwu ostrzu (Dual. o dwóch ostrzach). W. Prov. 5, 4. Budn. ib., ein zweyschneidiges Schwert, (cf. obojętny). Ostrzem grozi natarczywemu. P. Kchan. Orl. 1, 198. Gdzie radzi ostrzem grają, śmierć taniec zawodzi. Fredr. Ad. 37. Gonić na ostrze, na ostre, ob. Ostry. — Ulgnął w sercu ostrz płytkiego grota. Hul. Ow. 10. t. j. ostry koniec, śpic, die Spitze. Bili na około obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. Nar. Hst. 3, 149. (ostrokończato). Ostrza, wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. Jak. Art. 3, 307. scharfe Werkzeuge. — Ostrze, ostrzwie, Spanische Reiter. Ostrze i kobylenie spuszczone. Tr. 2. OSTRZE, a, n., miasto w wojew. Kijowskim. Dyke. Geogr. 2, 250, eine Stadt im Sijowisshen. OSTRZE adverb., ob. Ostry. OSTRZE, ob. Ostrzyć. OSTRZEC nijak. niedok., zostrzec dok., ostrym się stawać, cf. ostrzyć się, scharf werden. Chodk. Kost. 1. Zęby ode rdzy zostrzałe. Zebr. Ow. 214.

OSTRZEDZ, f. ostrzeże cz. dok., Ostrzegać niedok., (cf. Boh. ostrihati tueri; Slov. ostrjham custodio, ostrjhanj custodia; Vind. obstrezhi, osługiwać; obstrashiti, obwa-

rować; *Eccl.* *остерегаю custodia cingo*; *Ross.* *остеречь, остерегать, оберечь, оберегать*; przestrzegać kogo, marnen. *Cn. Th.* Przeprowadź mi go, przy nim otworzę wam wolą moję; ale przykazuję, żebyś go nie ostrzegł. *Teat.* 39, 166. Ostrzegać sobie co. *Tr.*, warować sobie, sich außbedingen, vorbehalten. — §. Ostrzegać czego, strzedz czego, pilnować, genau in Acht nehmen, beobachten. Ostrzegajże tedy tego każdy człowiecze! *Rej. Post. M m 3.*
 *OSTRZEDZ się, przestrożę sobie z czego wziąć, kajać się; sich zur Warnung dienen lassen, sich ein Beispiel, eine Lehre woraus nehmen. To jest mądry, co się na potym ostrzega. *Ezop.* 13. Jeśli chcesz nieprzyjacielowi uszkodzić, tedy trzeba milczenia, aby się z twęj mowy nieprzyjaciel nie ostrzegł. *Eraz. Jez. L 4 b*; (cf. postrzedz się). Często z podobieństwa rzeczy, od innych sprawionych, i my się obaczyć i ostrzedz możemy. *Modrz. Baz.* 460. kajać się, strzedz się; sich in Acht nehmen, sich hüten vor etwas. Niechaj się ostrzegają srogiej kaźni od Boga. *Biał. Post.* 165. Ostrzegajcie się fałszywych proroków. *W. Post. W.* 447. Ostrzegajcie się od fałszywych proroków. *Rej. Post. I i 2.* Pochlebców najwięcej trzeba się ostrzegać, gdy się postawą i mową najpowolniej stawią. *Kosz. Lor.* 49 b. Ostrzegajże się, abys kiedy nie zapomniał przymierza tego. *W. Deut.* 4, 23. Ostrzegaj się, abys z nim nic nie mówił niełaskawie. *Radz. Genes.* 31, 29. OSTRZEGACZ, a, m., który ostrzega, przestrzega, der Warner; *Ross.* *остерегатель*. Potrzeba mieć jakiegoś ostrzegacza i prawdomowcę rozumnego, i przy wrzawie fałszywych baśni nadstawować ucha jednemu prawdziwemu głosowi. *Pilch. Sen. list.* 3, 169. *N. Pam.* 13, 51.

OSTRZEJA, ob. Ostryga.

OSTRZEK, OSTREK, G. ostrzka, ostrka, m., ostrze, die Schärfe, die Schneide. Siecz ostrkiem i kol sztychem. *Pasz. Bell. B 3 b.* Dwie kosie [dual. 2] ostrkiem do siebie obrócone. *Biel.* 61. Ostrzkiem trzeba przełożyć, *malum sectione egens. Cn. Ad.* 797. man muß Ernst brauchen; (cf. do żywego dojąc).

OSTRZELAC, f. ostrzela *cz. dok.*; §. a) bić z strzelby koło czego, beschießen, bestreuen; (*Vind.* ostreliti, obstrieliti, okulpostreliti). Daje się spadzistość przedpiersieniowi, podług góry, żeby ta dobrze mogła być z niego ostrzelona. *Łesk.* 2, 235. Miejsca te mogą być od nieprzyjaciela widzianymi i ostrzelanymi. *ib.* 2, 235. — §. b) Ostrzelać konia ostrachać go strzelaniem, otrzaskać, an den Schußnaß gewöhnen. Konia od kilku razy ostrzelać można. *Teat.* 33. d, 10. Żołnierz ostrzelany, der Pulver gerochen hat.

OSTRZENIE, ob. Ostrzyć. OSTRZESZOW, a, m., miasto powiatowe w ziemi Wieluńskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 230, eine Stadt. OSTRZE W, strzwia, OSTREW, strwia, m., [kół z świerczyny lub jedliny z sękami na ostro zacięsanymi; *rusk.* ostrywa 2]; §. 1 a) pal z szczeblami do łażenia na mur, na drzewo, der Leiterbaum, die Pfahlleiter, Sturmlleiter, Raahnleiter. Piechota sobie swe ostrwie gotuje. *Kchow. Wied.* 21. *Cresc.* 634; (*Boh.* ostrew, ptjwora; cf. *Vind.* osterva). — b) Rogatki, Spanische Reiter.

Idą aż do tej ulicy, gdzie im ostrwie i spuszczone broń kobylice przejścia. *Pot. Arg.* 86. — §. 2) Ostrzew, herb; ob. Nieczuja. OSTRZEŻNICA. *Krup.* 5, 63. *Cresc.* 22, ob. Ostrężyny. OSTRZYĆ, ył, y, *cz. dok.*, zostrzyć, zaostrzyć, naostrzyć, poostrzyć *dok.*; *Boh.* ostriti, wostřiti, brausyti, brausýwam, břiditi, (cf. brzydzić; cf. brzytwa; cf. brzusić), zbrřiditi, zostřiti; *Slov.* ostriti, ostrim, brausym; *Sorab.* 1. wotzu; *Sorab.* 2. tozisch; *Carn.* ojstrim, ojstim, brusem, brusiti; *Vind.* oistriti, pooistriti, naoistriti, pooistruvati, brusiti; *Dal.* ostriti; *Croat.* ostrim, ostriti, ostrěnye, brusziti, briszati, brishem; *Bosn.* osctrititi, brusiti; *Rag.* osctrititi; *Ross.* острить, мучить (ob. Musat), отточить, оттачивать, (cf. toczyć); *Eccl.* тоути, точу; ostrym czynić, zaostrzać; (*oppos.* tępieć); schärfen, schärf machen. Ostrza żelazo ostrzy. *Kluk. Kop.* 2, 82. Gdy się co na oselkach ostrzy, wodą się maczają. *ib.* 83. Bracia przeciw sobie miecze swe ostrzyli. *Groch. W.* 556. Wzmacniając nowy ten kraj, ostrzemy zawczasu ten miecz, którym Ameryka pomści się na wnukach naszych. *Pam.* 83, 2, 75. Cny rycerzu, ostrz swe żelaza. *Star. Ryc.* 25. Miłość ich rozum i dowcip ostrzyła. *Past. Fid.* 68. sie schärfste ihren Verstand. — Żeby na co ostrzyć. *Teat.* 42. c, 10. oskomę miec, die Zähne auf etwas spitzen. Ostrzył lis apetyt na grona zbyt wysoko wiszące; lecz tylko niemi pasł oczy. *Jak. Boj.* 108. — §. Ostrzę co słowy, rzecz jaką niesłusniejszą, okrutniejszą, niezdrowszą czynię mówiąc. *Cn. Th.*, ich maße es ärger, als es ist. — *Aliter*: Ostrzyć będziesz te przykazania synom twoim. *Budn. Deut.* 6, 7. t. j. ostro nakazać, einschärfen. Ostrzyć, pobudzać, ermuntern. Do potkania serce swe ostrzyli. *Pasz. Chor. A 3 b.* Ostrzyli na krew i serca i bronie. *P. Kehan. Jer.* 230. Daj Boże nam się do wiecznych dóbr nabywania pobudzać i ostrzyć. *Sk. Dz.* 547. — Ostrzyć serce jędrzyć, erbittern. Nie raczcie słuchać tych, którzy się przeciwko kniaziewi ostrzą. *Gorn. Dz.* 98. Buntownicy wielu ludzi na urzędy ostrzyli. *Sk. Dz.* 42. Bóg na Polskę gniew swój ostrzy, kiedy jej godne ludzie bierze. *Gorn. Dw.* 517. t. j. gniewowi swemu folguje, er läßt seinen Zorn aus. Anastazyusz czyniwszy pokój z Persami, na katoliki się ostrzył. *Sk. Dz.* 486. t. j. srożył się, er ließ gegen sie seinen Zorn aus. Arryani ostrzą się na mnie. *Hrbst. Art.* 122. Faryzeuszowie tak się ostrzyli na Jezusa, jak na proroków starych ich przodkowie. *Odym. Św.* 2, O 2. — *Phys.* Ostrzyć się ostrzeć, ostrym się stawać, spitzig werden. Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K 3*; *Slov.* z mladi sa trň ostrí; *Vind.* zguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostati; zhllovek kasho v mladusti, kai ozhe biti v starusti; cf. pokrzywa. OSTRZYCA, y, ż., §. 1) ziele, aparine, Klebfraut, od swojej ostrości nazwana; tudzież sporna, od spinania szat. *Syr.* 557. *Kluk. Rosl.* 2, 241. — §. 2) Ostrzyca druga, turza trawa; *Boh.* ostrice, swjzel; *Croat.* ostricza, peszja trawa; *Bosn.* ergova trawa; *Croat.* toricza; *arundo calama grostis*, gatunek trzciny, rośnie na trawnych błotach; bydłu nie zdrowa. *Kluk. Dykc.* 1, 54, Rohrgras, Schilfgras. OSTRZYCIEL, a, m., oselnik, co żelaza ostrzy. *Cn. Th.*, der Schleifer, Schärfser; *Croat.*

- ostritel; *Carn.* brusár; *Vind.* brufnik, brufar, brufaru; *Ross.* точильщикъ. OSTRZYCIELKA, i, ż., die Schärferstein. (cf. *Croat.* ostrilo cos, ostrilnicza mola acuminaria).
- OSTRZYDZ, ostrzygl, f. ostrzygnie, ostrzyże cz. *jednł.*, Ostrzygać *niedok.*; *Boh.* ostrihati, ostrihovati; *Sorab.* 1. wobtžihuyu, wobtžiham; *Vind.* ostrizhi; *Croat.* obsztrisu-jem, ostrisujem, ostrichi, ostriglyavam, ossiskávam, okolbati; *Rag.* ostricchi, ostrizjam, obstricchi, ostrizati; *Bosn.* ostricchi; *Ross.* ostrичъ, ostrигать; w koło no-życzkami uciąć, mit der Scheere bescheeren, beschneiden, um-scheeren. Poszedł do klasztoru, gdzie się jako kleryk ostrzygl. *Sk. Żyw.* 1, 230. Ostrzyżenie włosów nietylko było znakiem klerycywa, ale też chrześcijaństwa, i nie-jakiego poddaństwa stolicy apostołskiej. *Nar. Hst.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu poślubieni by-wają. *Kucz. Kat.* 2, 614. Żydzi monetę psują ostrzyżnie-niem pieniędzy. *Petr. Pol.* 75.
- OSTRZYGA, ob. Ostryga. OSTRZYGOJAD, a, m., *haema-topus ostralegus*, ptak Indyjski, ostrzygami żyjący. *Kluk.* *Zw.* 2, 18, der Austermann, eine Art Spechte; *Ross.* кри-вокъ, кривецъ.
- OSTRZYŻ, a, m., OSTRYŻ; §. 1) *Botan.* ostrzyż wonny, Cyperski korzeń, galgan dziki, Koszykowe ziele. *Sleszk.* *Ped.* 417, cyperus; *Croat.* peronicza; *Bosn.* perognica, wilber Galgan, Cyperswurzel. Ostrzyż Indyjski, szafrancica, żółcień, *Curcuma.* *Syr.* 28. *Kluk. Dykc.* 1, 173. *Krup.* 5, 201, Gelbwurz. — §. 2) Ostrzyż, *Illyriis*, orzeł morski, *Cn. Th.*; *Boh.* ostriz, *demin.*, ostrizjek, *falco cenchris*, der Bannenweihe; (*Slov.* ostriz jesiotr; *Vind.* ostresh, okuń). OSTRZYZEK, żka, m., co strzyżeniem ucięto, baś Ab-schnetsel; (*Boh.* ostrizek; *Slov.* ostrizky; *Sorab.* 1. wotren-zené kruh; *Croat.* ostrisek; *Rag.* ostrixak; *Bosn.* ostris-gjak, ostriseki, ostrughe, strigotine, kostille). Ostrzyżki z sukna od postrzygacza. *Syr.* 311. Nabierać ostrzy-żków, które tafelnik ostrzyga. *Torz.* 173. OSTRZYŻENIE, OSTRZYŻONY, ob. Ostrzydz. OSTRZYŻYNY *plur.*, akt ostrzyżania, strzyżenia, die Schur.
- OSTUDA, y, ż., ostudzenie, zaziębienie; (*Boh.* ostuda nickszemnik; *Vind.* ostuda, grosa wstret; *Ross.* остуда - vzdrygnienie); die Erkältung. Dusznosc, kaszle, ostuda, ziębiączki jesienne. *Zab.* 5, 355. *Koss.* — §. One "blachy (*vuliginis*), które po ciele pokazuja się, ludzie prości nazywaja ostudami, i wiele baśni o nich plotą. *Syzt. Szk.* 229. Schminde, Leberflecke. OSTUDZIC, f. ostudzi cz. *dok.*, Ostudzać *niedok.*, chłodniejszym czynić, robić, żeby osty-gło, lecić, abkühlen, kühler machen; *Rag.* ostudenitti; *Bosn.* ostudeniti, ostuditi, ohladiti; *Croat.* osztudenivam; *Ross.* остудить, остужать; (*Sorab.* 2. sze wostuzisich mierzić sobie; *Sorab.* 1. wostudza szo mi mierzi mi; *Carn.* osstu-dim, obrudzić; *Vind.* ostuditi se, brzydzić się, ostuden - mierzony). Skoro zawre, odstaw, i ostudź i precedź. *Hor. Sat.* 220. Potrawy ostudzone. *Tward. Wł.* 175. (ob. Ostygly). Ci nawet, których stary wiek ostudzi, Na tak się słodkie obietnice nęca. *Morszt.* 82. Strach krew ostu-dza we mnie; a radość ją grzeje. *Teat.* 46, 37. Jak ja umie ludzić, To w niej rozpalić miłość, to przyjaźń ostu-dzić. *Teat.* 48, b, 15. OSTYDŃAĆ, OSTYGNĄĆ, f. osty-
- gnie *neutr. jednł.*, Ostygać *niedok.*, zimniejszym się stać, oziębnać, letnieć, kühler werden, abkühlen, kalt werden, er-falten; *Rag.* ostinuti; *Ross.* остыть, остынуть, осты-вать, устынуть, устыть, устывать, *phys. et mor.* Co ostygnie jeden materacyk, to drugi ciepły przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80. Oddech w piersi ustaje, krew' w ży-łach ostyga. *Teat.* 44, d, 38. Wszystko ustaje, i miłość moja ostygła. *Weg. Marm.* 1, 151. Z czasem i zapaleczy-wa chuć we mnie ostydła, Za laty popędliwe opadły mnie skrzydła. *Zimor. Siel.* 141. Chęć we mnie nie ostydła. *Zab.* 7, 155. *Weg.* Turcy bardzo teraz ostygli w religii swojej, i łagodniejsze obyczaje przyjęli. *Pam.* 83, 2, 160. Ostydzenie a lenistwo na służbie bożej. *W. Post. W.* 3, 496. *Ostydyły, ostygły, ostudzony, letni; *Vind.* ostuden, kalt, erkaltet. Ostygło, *ostydło *adverb.* — Żeby nas śmierć nie zastała tak ostydyłych i oziębłych w wierze. *W. Post. W.* 2, 341. Żaden ostydło niech nie przystępuje; niech wszyscy będą gorący i zapaleni. *W. Post. W.* 246. Wiara zimna i ostydła. *Rej. Ap.* 29. Pod-nieta ostyłym sercom. *Groch. W.* 27. OSTYGŁOŚĆ, ści, ż., oziębienie, *phys. et moral.*, die Abgekühtheit, die Kältsinnigkeit; *Vind.* ostudnost.
- OSUC, osuł, f. osuje cz. *dok.*, osypać; *Carn.* obsuti, obsu-jem; *Bosn.* obsuti; *Vind.* okulsafuti, obsuti; rund auf-schütten, beschütten. Już się śmiertelnym osuli popiołem. *Chrośc. Ow.* 35, cf. osutka, osutkowy.
- OSUCH, u, m., OSUSZEK, szka, m., *dem.*, §. a) kołacz suchy, twardy, ein harter, trockner Kuchen; *Sorab.* 1. wozsuch; (*Talmuth.* חמץ artocreas). Chleby przasne i osu-chy bez kwasu. 1 *Leop. Exod.* 29, 1. Wujek. *ib.* Sphae-rica, niejakie pączki, kołaczki, placki albo osuszki, okrąg-łemi gałuszkami z ciasta natykane. *Mącz. Pim. Kam.* 302. *Haur. Ek.* 86. — §. b) *Transl.* Kiedy też zginie brzydki osuch stary. *Pat. Syl.* 25. t. j. wyschły dziad, szczepa, ein außgetrockneter alter Mann.
- OSUCIZNA, y, ż, osutki, osutkowa choroba, krosty, Auß-schlag, Blattern; *Comp. Med.* 86.
- *OSUDAR, a, m., [z *ross.* осударь, właściwie росударь skrócone z росподарь pan 2]; der Richter. Każda horda Słowiańska miała swego osudara czyli sędziego. *Nar. Hst.* 6, 184. (*Etym.* sąd; *Slav.* sud).
- OSUMOWAĆ, f. osumuje cz. *dok.*, summy obliczyć, Sum-men zusammen zählen. Bóg liczbę odprawi, iż liczbę osu-mowaną uczyni na ziemi. *Budn. Prov.* 9, 28.
- OSUNAĆ, f. osunie cz. *jednł.*, Osunąć *niedok.*; (*Ross.* оcy-нуться dostać policzków twarzy wpadłych), znacznie po-sunać, hin rücken, hin schieben, gleiten, *propr. et fig.* Brze-gi się osunęły, ziemia się osunęła, z góry ze schodów noga mu się osunęła, i spadł. *X. Kam.* Koń ten z wiel-kim osunieniem przednimi nogami Heliodora uderzył. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 3, 25. Pospólstwo zgodnie się na to osunęło, z usilnością uchwałę onę popierało, naka-zywało. *Pilch. Sall.* 287. Sługa osunął się za przymówką na pana swego. *Ezop.* 108. (porwał się ujmując). Heretyk ten na Troję najsw. się osunął. *Hrbst. Odp. H b.* (od-ważył). Jakoby się na was Piotr ś. osunął, który po-wiedział, iż... *Żarn. Post.* 3, 590. (rozniewał). Osu-

nawszy się Jakób, rzekł... 1 *Leop. Genes.* 30, 2. (rozgniewawszy się).

OSUROWIAŁOŚĆ, *ści, ż.*, osurowienie, die *Rohheit*. Osurowiałość żołądka. *Syr.* 527. **OSUROWIEĆ**, *f.* osurowieje *neutr. dok.*, surowym się stać, roß werden. Osurowiałe rany w zimnej nocy Dopiero bole czuły niesłychane. *P. Kchan. Jer.* 204. Za ranami osurowiałemi Ból mu dojmował, ból się bardzo srożył. *ib.* 253. Masę osurowiałym ustom. *Syr.* 748.

OSUSZEK, OSUSZKI, *ob.* Osuch. **OSUSZYĆ**, *f.* osuszyć *cz. dok.*, Osuszać *niedok.*, w około suchym uczynić, wysuszyć, trocken machen, betrocknen, abtrocknen; *Boh.* osušovati, osušugi; *Vind.* obfulhiti; *Bosn.* ossusciti; *Rag.* osūsčiti, ossūsčiti, suuscim, usūsčiti; *Ross.* осушить, осушивать, обсушивать, осушка, осушение; *Ecccl.* оземленити, оземлению [solo aequare 2], *prop. et fig.* Kiedy oczy z płaczu osuszę? *Geb. Hym.* 323. Darmo mię kto cieszyć ma, oczu nie osuszę, Jużem się w ten płacz włożył, i dziś płakać muszę. *Groch. W. A* 3. Nie mówcie, że natura kraj nasz tak osusza, Iżby nie mogła kiedy spłodzić geniusza. *Przyb. Luz.* 170.

OSUTKA, *i, ż.*, osucizna, wszelkie krosty lub plamy, któremi kto osuty lub obsypany, cf. okrostawiałość, owrzędziałość, *Rag.* scēsce, cf. szyszka; *Boh.* spala; *Carn.* ossip, ossūta; *Außschlag* oder *Plēden*, womit jemand gleichsam beschüttet ist. *Maculae Hepaticae*, osutka. *Comp. Med.* 11. *Leberflecken. Haur. Ek.* 178. (*Boh.* osutiny odra), die *Mafern. Tr.*, *Bosn.* ossutise, ospice iziti *pustulae erumpunt*; (*Carn.* osūjak · miesiąc marzec). **OSUTKOWY**, *a, e, n. p.* Osutkowe choroby, jako to ospa, fryzle etc. *Perz. Lek.* 244. *Kranfheiten mit Außschlag.* Osutkowa gorączka, *febris exantematica. Perz. Lek.* 49. **OSUTY**, *ob.* Osuć.

OSUWAĆ, *ob.* Osunąć. **OSWAJAĆ**, *ob.* Oswoić.

OSWĘDZIĆ *cz. dok.*, Oswędzać *niedok.*, opalić, obżegać, versengen, besengen, bebrennen; (*Vind.* ofmoditi, ofmoditi, safmoditi, posmoditi, posmojati; *Bosn.* osmuditi). Motyl, choć skrzydła oswedzi, Nie jeden z chęci w tenże ogień pędzi. *Mon.* 71, 74. Motyl póty nie przestaje koło świecy gorejącej krążyć, póki swych skrzydeł nie oswedzi, i upadłszy szczypcami starty nie zostanie. *ib.* 70, 242.

OŚWIADCZYĆ, *f.* oświadczy *cz. dok.*, Oświadczać *niedok.*, *Boh.* oswēdčiti, oswēdowati; *Croat.* ochituvati; *Vind.* nafvunati, ofvunati, na snanje dati; *Ross.* изъявить, изъявлять, освидѣтельствовать, засвидѣтельствовать; dać rozpoznać, odzywać się z zdaniem swoim, deklarować się, zapewnić o czym, oznajmić co; erklāren, andeuten, anzeigen, zu erkennen geben, für gewiß andeuten. Nie śmie mi oświadczyć miłości swojej. *Teat.* 35. b, 75. Sama mu się oświadczę, że go kocham. *Teat.* 22. c, 71. Aby oświadczyli miłość swoje, i affekt przeciwko Królowi, złożyli się na 150,000, i to Królowi oddali. *Birk. o Exorb.* 31. Oświadczony (*Ross.* засвидѣтельствованный, cf. zaświadczony). Oświadczenie · deklaracya, zapewnienie przychylności, obietnice; *Neußerung, Gunsterklärung, Freundschaftsversicherung, Verheißung*; *Vind.* nafvunaje, nafvunost, posvunost; *Ross.* изъявление, засвидѣтельствовање. Zby-

teczne oświadczenia i ceremonie nie są oznaczeniem uprzejmiej chęci. *Kras. Pod.* 2, 59. Na oświadczeniach im nie schodzi. *Teat.* 21, 115. Szczera ludzkość czyni niekiedy oświadczenia; ale na czczych się słowach nie zasada; krótkie są, niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 2, 59. Uczyniwszy oświadczenie przytomnym Panom i Profesorom, miał taką mowę. *Zab.* 16, 162. t. j. uczyniwszy im komplement. — Pięknie nas przyjął; tysiąc grzeczności i wdzięczności oświadczył. *Zab.* 12, 199. er hat uns 1000 Höflichkeiten gesagt. Jestem przysłany oświadczyć Panu powinną attencyą. *Mon.* 67, 93. Ihnen die schuldige Achtung zu bezeigen. — §. Oświadczam się przed kim, abo u prawa · protestuję. *Cn. Th.* ich protestire. Oświadczenie · protestacya. *Cn. Th.* Oświadczać się kim · świadczyć kim, einen zum Zeugen anrufen; *Sorab.* 1. wóbszwedkocēzam, wóbszwēdžam. Bóg sam, którym się oświadcza, zostanie sędzią tego. *Vol. Leg.* 4, 794. **OŚWIADCZYCIEL**, *a, m.*, który co oświadcza, der Erklärer, der sich erklārt, declarirt. Przyjaźni oświadczyciel wierny, *veri non dissimulato amoris. Żebr. Ow.* 106.

OŚWIATA, *i, ż.*, odbijanie się światła, oświecenie, szerzenie się światła w koło, światło; die *Erleuchtung*, daß Licht; *Boh.* oswēt; *Ross.* освѣтъ, *phys. et transl.* Szalupa śpieszyła ku morzu; przy oświacie rybacy mogli rozpoznać, że to łódź Moskiewska. *Pam.* 83, 334. Miejsce ono częste ognie i oświata niebieska objaśniała. *Krom.* 352. Na wabną pereł kosztownych oświatę, Przywiódł męża o życia utratę. 2, 118. *Nar.* Historya jest oświatą prawdy, mistrzynią żywota. *Krom. dedyk.* Przyćmione Muzy lustr biorą nowy, Oświata narodu pewna. *Nar. Dz.* 2, 69; (cf. oświt).

OŚWIECIC, *f.* oświeci *cz. dok.*, Oświecać *niedok.*; *Boh.* oswjłiti, oswēcowati; *Sorab.* 1. wóbszwētlam, wóbszwētlam; *Sorab.* 2. huszwētlisch; *Bosn.* osvlati, prosvilliti, profvnuti; *Vind.* ofvietiti, obfvietiti, obfvetlupati, obfstreti, profvietiti; *Croat.* oszvtlávam, preszvechújem, preszvetilszem; *Dal.* prosvitlijujem; *Rag.* osvjetlati; *Ross.* освѣтить, освѣщать, просвѣтить, просвѣщать, осиять, осиявать; *Ecccl.* свѣтлнн сѧ, озарити, озарити, предозарити, предозарити (cf. zorza), свѣтоводити, свѣтоводствовати, свѣтоводителствовати, руководствовати умнымъ свѣтомъ; §. a) światło koło czego szerzyć, światłym uczynić, objaśnić, erleuchten, *phys. et metaph.* Pośpieszymy się; oto im świta, a podobno nie potrzeba, aby słońce nasze oświecało czynności. *Teat.* 13, 71. beleuchten. — Piłki ogniste z naprawą jasno palącą, dla wyzpiegowania czynności nieprzyjacielskich, zowią oświecającami. *Jak. Art.* 2, 95. Leuchtfugel. Wiek to teraz oświecony; wszyscy filozofami. *Teat.* 29, 10. t. j. światły, unser aufgeklärtes Jahrhundert. Oświecenie, *phys. et moral.*, światło, *Erleuchtung, Erhellung, Licht, Beleuchtung, Aufklärung*; *Carn.* svezhēva; *Vind.* obfvietek, obfvietlenje; *Ross.* просвѣщение; *Ecccl.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣта. Starzy kościelni doktorowie częstokroć oświeceniem krzest ś. zowią. *Hrbst. Lek. G. b.* Człowiek bez oświecenia. *Teat.* 15. c, 90. bez światła, ohne Aufklärung. On oświecony lotr, wisząc z Panem, królem go

wyznał. *Sk. Kaz.* 149. Oświecić się, nabrać światła, stać się światłym, sich aufklären, aufgeklärt werden; *Rag.* osvjetitise; *Ecl.* свѣтити са, оупремѣдрити, упрежура-тися. — §. Jasnie oświecony: tytuł książeży, Cure Durck- laucht, Cure Hoheit; *Vind.* svietli, suetli, presvietel; *Rag.* vaseja prisvjëtlos, vasee gospostvo prisvjeetlo; *Ross.* свѣтлѣйшій, пресвѣтлѣйшій, всепресвѣтлѣйшій, сия- тельный, сиятельнѣйшій, (высопкоросвященный tytuł me- tropolitów, cf. najprzewielebniejszy). Co u nas Jasnie Oświecony, to gdzie indziej zowią Wasza Wysokość. *Kras. Pod.* 143. Gdy dobrze czynisz, mam cię pewnie za szlachcica, Niech cię każdy wielmożni, niech jasnie oświeca. *Nar. Dz.* 5, 141. niech ci da tytuł książeży. — §. b) Oświecić ślepego, wzrok niewidomemu przywrócić, einen Blinden sehend machen. Mesyasz ślepe oświecał, głuchym słyszenie przywracał. *Biał. Post.* 38. Chrystus tylko mógł ślepego oświecić. *W. Post. W.* 25. Tobiasz po oświeceniu swoim żył jeszcze 40 lat. *W. Tob.* 14, 1. po przejściu.

OŚWIECIĆ, *cz. dok.*, Oświecać *niedok.*; *Sorab.* 1. wozswę- tżam; *Ross.* освятить, освящать, ob. Poświęcić; weihen. Kapłana raz oświeconego, drugi raz święcić nie można. *Hrbst. Art.* 46. Jaromira chcieli oświecić na biskupstwo. *Biel. Św.* 147. Spodziewali się, iż się oświeci, a na kapłaństwo pasować będzie. *Glicz. Wych. O* 5. **OŚWIE- CICIEL**, *a, m.*, poświęciciel, der Weiher, Heiliger, Ein- weiher; *Ross.* освятитель. Trzecięj osoby jest skutek oświecenie, a tak bóg przez wierne swoje jako oświe- ciciel bywa poznawany. *Smotr. Lam.* 98.

OŚWIECICIEL, *a, m.*, który oświeca, oświecający, der Er- leuchter; *Croat.* preszvetitel, *f.* preszvetitelica; *Ross.* про- свѣтитель, *f.* просвѣтительница; *Ecl.* свѣтоводитель. W nich kraj znajdzie oświecicieli. *Kras. Pod.* 162. Gdy oświeciciel twarz ukaże światu Wszystko żywotnym wnet orzeźwia duchem. *Kniaż. Poez.* 2, 251. (Feb, słońce). **OŚWIECICIELKA**, *i, ż.*, die Erleuchterinn. **OŚWIECONOŚĆ**, *ści, ż.*, w tytule książeżym, Jasnie Oświeconność; die Durck- lauchtigkeit, durcklauchtige Hoheit; *Boh.* oswjeenost; *Vind.* svetlust; *Ross.* сиятельство. Przyjdzie czas, gdzie zwy- czajnym losu igrzyskiem przyćmi się owa zbyt błyszcząca Jasnie Oświeconność lub Jasnie Wielmożność. *Kras. Pod.* 2, 167. Gniewał się na rodzice, którzy dla bła- hego zysku gotowi Jasnie Oświeconność łączyć z Wiel- możnością. *Kras. Doś.* 770. t. j. księżniczkę za szlachci- ca wydawać. **OŚWIECONY**, *ob.* Oświecić. **OŚWIETNOŚĆ**, **OŚWIETNOŚĆ**, *ści, ż.*, świetność w około czego, glanc, Helle, Glanz, Schimmer. Oświetność a blask złotych zbroi i pancierzów. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 5, 3. Uźrzał majestat i oświtność w złocie i w srebrze. 1 *Leop.* 1 *Macch.* 15, 32. **OŚWIETNY** *a, e.* świetny, blask rzucający, glänzend. Twój urząd wielmi oświatny, wysoki a poważny jest. *Macz.* Oświatne niebo. *Zab.* 14, 161.

OŚWIEŻEĆ, **ODŚWIEŻEĆ**, *f.* odświeżeje *neutr. dok.*, świe- żość odzyskać, odmłodnić, wieder frisch werden. Ufajacy w Panu oświeżają, a nie spracują się. *Radz. Jez.* 40, 31. Jądrka orzechowe w wodzie ciepłej moczone, na- były wilgotności, i stały się oświeżale. *Cresc.* 404. Pod

Sylwestrem papieżem kościół chrześcijański oświeżał. *Biel. Św.* 59. **OŚWIEŻYĆ**, **ODŚWIEŻYĆ**, *f.* oświeży *cz. dok.*, Oświeżać, Odświeżać *niedok.*, świeżym uczynić, odmładzać, wieder auffrischen. (*Ross.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую skórę zdierać; освѣжить ochłodzić). W sercu zabol- ałym takowe rozmowy Zle zagojone rany oświeżały. *Pot. Syl.* 471. Czemuż to tak niewzględnie odświeżasz me żale? *Tręb. S. M.* 12. Na sam ten posłuch starzec na- gle się odświeży, I jak młodzian na wsparcie królewica bieży. *Przyb. Luz.* 91. Niech przy tym posągu lud w dorocznym obchodzie odświeża wieniec wdzięczności. *Gar. Nar.* 1, 300. niech odnawia.

***OSWIK**, *n. p.* Oswiki, tkanki, bramki, i inше stroje bia- łogłowskie. *Sax. Tyt.* 6. ? [porówn. zawój, podwika 2].

OŚWIT, *u, m.*, oświnitenie, świtanie, świt, odednienie, brzask; *Croat.* oszvet prima lux; die Morgendämmerung, das Tagen. Gdy jutrenka oświt na niebie roztoczy. *Przyb. Luz.* 17. Wprzód nim dnia trzeciego oświt wróci biały, Z grobu wstałego będą go gwiazdy witały. *Przyb. Mill.* 395. **OŚWITNAĆ**, *f.* oświnitie *intrans. jedntl. impers. et person.*, oświta *pr.*, odednić, tagen, Tag werden; (*Bosn.* osvanuti esse in aurora; *Croat.* oszvenujem diluculo). Skoro lepiej oświnitie, jakoż zorze wschodzą, pójdę z to- bą w drogę. *P. Kchan. Orl.* 1, 76. Jak oświtło. *Bardz. Luk.* 54. Dzień potym oświtł, i gdy pierwsze słońce Rozpuściło po górach promieni swych końce... *Otw. Ow.* 348. Dzień do tej sprawy naznaczony, gdy oświtł... *Birk. Dom.* 115. da der Tag anbrach. Imienia twego o królowa można, Sława, kędy noc mierzchnie, dzień oświnitie. *Pot. Syl.* 474. (t. j. na wschodzie i zachodzie). — *Graec.* Διέφανσεν ἀντοῖς ἐν Χερσῶν, oświtło im, abo i oświtli w Hebron. *Cn. Th. Lucanus*, dniowy, oświtły. *Macz. Isll.* bey Tage. — §. W wielkiej ozdobie zawsze dom Kostków oświtał. *Chodk. Kost.* 8. (słynął, kwitnął, świetnym był). — §. Tuć się oświtują obyczaje panów tych, którzy boga nie znają, w Piłacie, iż okazują spra- wiedliwość potoczną. *Zarn. Post.* 3, 774 b. (może oświecają się, objaśniają się). **OŚWITNOŚĆ**, *ob.* Oświe- tność.

OSWOBODZIC, ***ODSWOBODZIC**, *f.* oswobodzi *cz. dok.*, Oswobadzać *niedok.*; *Boh.* oswoboditi, oswobozowati; *Slov.* oswobozugi; *Sorab.* 1. wozswobodnoszczam; *Vind.* oslobodititi, rieshit, odrefhit; *Carn.* resprostiti; *Rag.* osloboditti, u-loboditti, (cf. swoboda, słoboda); *Slav.* osloboditi, oslobodjen; *Bosn.* osloboditi; *Croat.* oszlobodi- titi, oszlobadyam, oszlobągyam, oszlobodilszem; *Hung.* szabaditanni, felszabaditom, kiszabaditom; *Ross.* освободить, освобождают; wolność przywracać, z niewoli uwolnić, wyratować, wybawić; befreien, erlösen, erretten. Chrystus opętanych od szatana oswobodził. *Biał. Post.* 37. Bóg oswobadza wierne swe od wszelakiego niebezpie- czeństwa, jako oswobodził Mojżesza od utonienia. *ib.* 120. Czemuż nieczystą w oczach cierpisz glinę, I z nieprawo- ści jej nie oswobadzasz? *Chrośc. Job.* 40. **OSWOBO- DZICIEL**, *a, m.*; *Rag. et Bosn.* osloboditegl; *Croat.* oszloboditel; *Hung.* szabadito; *Ross.* освободитель; uwalniacz, der Befreyer, Erreter. Franklin, sławny oswobodziciel

świata nowego. *Gaz. Nar.* 1, 12. OSWOBODZICIELKA, i, ż., die Befreyerinn; *Ross.* освободительница.

OSWOIĆ, *f.* oswoi *cz. dok.*, Oswajac *niedok.*, z czym abo do czego przyzwyczajac do czego, wkładać, wprawiać w co, przyuczać, nakładać kogo czego; einen an etwas gewöhnen, einem etwas gewöhnt machen. (NB. w innych dyalektach ma znaczenie przyswojenia, t. j. przywłaszczenia sobie, n. p. *Bosn.* osvoiti, posvoiti *usurpare*, *Rag.* osvoitti *occupare*, *acquirere*, osvoittise *rinfrancarsi*, *ricuperare il perduto*; *Croat.* oszvajam *approprio*; *Eccl.* оусконти, завладѣти, присконти, зажити, усвою *przywłaszczyć*). Nałóg oswaja z trudem. *Ossol. Baj.* 2. Pierwój ją oswoję, i do tój odrażającej figurki i ubioru. *Teat.* 19. c, 74. — §. Oswoić zwierzęta, okrocić, ułagodzić, obrochmanić, ofaskawić, swojskimi uczynić, Złiere zahn machen. Jaszczurka pospolita oswaja się, łaskawi. *Zool.* 208. sie wird zahn, läßt sich zahnmen. Najoswojeńsza para, łani z jeleniem. *Przyb. Mill.* 352. t. j. najłaskawsza, daß zahnste Paar. — *Tranl.* Panienczka przystojna; tylko że to jakieś stworzenie dzikie. *R.* Niczego to; oswoi się to. *Teat.* 26, 74. wird schon zahn werden. — §. Oswoić się z czym abo do czego, *recipr.* przywyknąć czemu, etwas gewöhnt werden, sich an etwas gewöhnen. Oswoję się do tój odrażającej figurki. *Teat.* 19. c, 7. Oswojony z czym obeznany z tym, przywykły; an etwas gewöhnt, etwas gewöhnt geworden. Człowiek przyjmuje obojętnie największe zbrodnie, jeżeli już z niemi oswojony, jeżeli do nich jego zmysły przywykły; lecz obruszy się zawsze na zbrodnie pomniejsze, jeżeli one są nowe. jeżeli pierwszy raz jego oczy lub uszy ruszą. *Przestr.* 41. — §. *Neutr. passive*: Oswoi się straci rażąca nowość, nawyknąć tego, man wird es gewöhnt. Chociaż cielesność nielada jest przewinieniem, atoli zwyczajem tak się oswoiło, iż to za nie mają. *Pilch. Sall.* 175. OSWOICIEL, OSWAJACZ, a, m.; który kogo oswaja, der Gewöhner; (*Rag.* osvoitegl *conquistatore*, *Eccl.* усвоитель *przywłaszczyciel*).

OSYCHAĆ, *ob.* Oschnąć.

OSYP, *ob.* Osep. OSYPAĆ, OBSYPAĆ, *f.* osypic *cz. dok.*, Obsypować, obsypuje *niedok.*; *Boh.* oseypati, osypati, osypawati; *Sorab.* 1. wozěpam, wobszěpam, wobhatžam, fepnu predk; *Croat.* obszipavam; *Ross.* осыпать (= kameryzować, осыпный kameryzowany); a) osuć, w koło posypać; um etwas herum schütten, rund um beschütten, umstreuen, bestreuen. Pola kwieciem osypane. *Brud. Ost.* A 3. Tworca dziwnym czynem Osypał dla nas niebo licznym światłom gminem. *Nar. Dz.* 4, 10. Ledwie gebę waś osypał, alić już lokajów przyjmuje. *Opal. Sat.* 150. Po kątach stoją wszędzie stoły obsypane złotem. *Zab.* 15, 212. Bogactwy i godnościami go obsypał. *Teat.* 46. c, 3. mit Reichthümern überschüttet. Darmo obsypujesz dobrodziejstwy niestateczny umysł. *Mon.* 65, 265. Każdą sprawę trzeba dobrze złotem osypać. *Kłok. Turk.* 61. Niezawzdy materaców bawełną natkanych, Niezawzdy potraw trzeba zażywać ospanych (osypanych, t. j. korzeniem zaprawnych). *Kmit. Spyt.* 84. gewürzte Speisen. Zle nałogi pismem zganić, a jakoby czym mierzonym osy-

pać. *Glicz. Wych. M* 2. (ohydę na nie rzucić). — *Medic.* Wpadła w chorobę, w której wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.* 59. (cf. osutkowe choroby), mit Blattern überschüttet. Gorączkę cierpiała i osypanie gardła, iż nie przełknąć nie mogła. *Wys. Ign.* 165. t. j. okrostowiałość, die Kehle war mit Blattern verstopft. Osypały mu się wargi, *oscedinem habet. Cn. Th.*, die Mundschwämme, die Schwämme im Munde. — Osypać wałem osuć, obwieść okopem, okopać; (cf. *Ross.* осыпать okop, wał); einen Waß um etwas aufschütten, herumgießen. Jako w krąg prawie góry otoczyły Jerolimę, tak Pan lud swój miły Wałem swej łaski zewsząd osypuje. *J. Kchan. Ps.* 18, 8. (opasuje. *Karp.* 6, 172). Nie wszędzie murami trzeba się bawić, ale insze miejsca wałami tylko, jednakże potężnemi, osypować, by i dwoiestmi abo troiestmi. *Star. Pob. B* 3 b. — b) Ziemia się osypuje: w koło zwala się, rozpada; daß Erdreich fällt rings um herab, erschüttet sich. Ganek w podkopach stępują i cembrują, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. — §. Osypować bydło, mąką razową, osypką albo otrębami sieczkę dla bydła potrzasać, i ukropem, pomyjami, słodzinami, wywarami sparzać, dem Vieh daß Gefotte geben. Potrzebny jest miedziany kociel dla grzania wody dla krów, jeżeli jest zwyczaj osypowania i dawania ciepła słodzin. *Switk. Bud.* 56. OSYPKA, i, ż.; (*Boh.* osypka, oseypka krosty, ospy; *Ross.* осыпка, сыпь osypanie, osucie); — a) omasta, ospa, *Uucz. Cn. Th.*, karmia zwierząt domowych z ziarn, Körnerfutter, die Siebe, daß Gefotte fürs Vieh. Dwie dziewczki i oborę dożyły, i osypkę trzodzie sypały. *Ossol. Str.* 5. Kociel do sparzania osypki dla świni. *Switk. Bud.* 56. Kurczętom osypkę z ciepłą wodą roztworzwszy, do jedzenia dają. *Haur. Sk.* 121. Kapłuny tuczą osypką jęczmienną, wodą roztworzoną. *ib.* Psom myśliwym osypkę z owa ciepło dawać, i łoju dla okraszy dodać. *Haur. Sk.* 341. *Mon.* 71, 189. — b) Osypka, osep, oplata w ziarnach; Bezahlung in Körnern, in Getreide. Z wyki i mącznika także osypki na ordynarye czeladzi dają. *Haur. Sk.* 56. (*Ross.* осыпало chmiel i drobne pienniądze, któremi dawniej na nowożeńców rzucano).

OSYSAĆ, *ob.* Ossać. OSYSEK, *ob.* Osesek.

OSZACOWAĆ, *f.* oszacuje *act. dok.*, otaxować, oenić, taxieren, schätzen. Naznaczenie wartości dla rzeczy, zowie się oszacowaniem. *Gal. Cyw.* 2, 12. Nie wiem, jeśli nie tak głowami kmieciami, jak kostkami grać chcieli, którzy ją za dziesięć grzywien oszacowali. *Modrz. Baz.* 109. (cf. głowizna). Szlachetny naród Polski sam siebie oszacował, tak że żadnego szlachcica w żadnym domu nie masz, którzyby drożej nad sto i dwadzieścia grzywien w Polsce stał. *Orzech. Tarn.* 42. W Polsce głowy są oszacowane. *Gorn. Wl. H.* Bezbożne prawo oszacowało życie ludzkie stu grzywiami. *Leszcz. Gł.* 100. Oszacowane rzeczy, które przez naznaczenie szczególniej wartości mogą być z innemi porównane. *Gal. Cyw.* 2, 12. taxirte Sachen, die eine Taxe oder Schätzung haben. Oszacowany, szacunek jaki mający, którego może jako szacować, aestimabilis. *Cn. Th.* 512. schätzbar, taxbar, sich taxiren lassend, dessen Werth sich bestimmen läßt. Nieoszacow-

wany • nad wszystkie drogie rzeczy droższy, ganj unfähbar; *Sorab.* 1. neschaczwanité; *Slav.* neprocinjen; *Rag.* neprozjeegen; *Vind.* nefhtimanliu, neprezenen; *Ross.* неоцѣненный; *Ecccl.* неоцѣнимый. Coż to za nieoszacowany ten Rejnał. *Kras. Pod.* 2, 216. Człowiek do kompanii nieoszacowany, zwłaszcza jak sobie podweseli. *Mon.* 64, 76. Masz rozum nieoszacowany do wybiegów. *Teat.* 5. b, 4. Jedźże, jakieś nieoszacowany. *Teat.* 24, 138. — *Aliter.* Liczba lat Boga nieoszacowana. *W. Job.* 36, 26. t. j. nie przeliczona, której się naliczyć nie można, unfähbar. Szukała pociechy nieoszacowanej nędzy swojej. *Sk. Dz.* 754. (nad wszystkie taxowanie, nad wymiar nieszczęść pochodzącej). — *Subst.* Nieoszacowność, die Unfähigkeith; *Vind.* nefhtimanlivost. — *§.* Oszacować co czym, odważyć co czym, opłacić czym; erfaffen, bezahlen mit etwas. O dniu szczęśliwym, dniu oczekiwany, ciężkim wzdychaniem, ły oszacowany. *Past. Fid.* 125. — b) *Transl. mor.* Oszacować kogo, obmówić go, osławić, verläumen. Stawilem tu dowody na ochronienie sławy źle oszacowanej. *Krom.* 481. Jeśli mię Panie słusznie oszacował ły człowiek, a ma do mnie jaką winę... *J. Kchan. Ps.* 7. OSZACOWNIK, a, m., Censor Rzymski, oszacownik, szacownik i omowca ludzkich obycajów. *Mącz.*, der Censur, der Schätzer, der Criticus. OSZACUNEK ob. Szacunek.

OSZADZIEĆ, ob. Oszedzieć.

OSZAFRANIC, f. oszafrani act. dok., szafranem zaprawić, safranen, mit Safran anrichten; *Boh.* ošaffranjm. Zufkę oszafranić, a okorzenie cynamonem. *Sienn.* 482.

*OSZAJCA, y, m., w dawnych aktach ręką pisanych na różnych miejscach tyle co dziedzic, lub posesor. *W. rodz. żeńsk.* *Oszejczyzna. *Wypis z aktów wiejskich wsi Siar.*; *Miosz.* cf. osadzca, co osadza wieś osadnikami.

OSZALEĆ, f. oszaleje neutr. dok., szalonym zostać, zwaryować; nárriff werden, verrückt werden, rasen; *Boh.* ztřeštit se; *Bosn.* smamitise, pomamitise; *Ross.* одурѣть, пряхнуться; *Ecccl.* разбуявати, ошалѣти, избезумитися, обезумѣти. Oszalałeś, i kazi-ć się głowa. *P. Kchan. Orł.* 1, 401. Chybaby całe z mózgu oszalała, Coby dać takiej bajce wiarę miała. *Past. Fid.* 94. — *§.* Oszaleć na kogo, wściec się, wüthend loſgehen. Oszalałeś na mię, a pycha twoja wstąpiła do uszu moich. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 19, 18. (ob. osunąć się na kogo). Jeszcze więcej oszalałszy na nie, przesładowałem je aż do obcych miast. 1 *Leop. Act.* 26, 11. — *§.* Zagraż o Cercy i o Penelopie, Dwu oszalałych na jednym chłopie. *Petr. Hor. D. b.* (do szaleństwa rozkochanych). OSZALIĆ, f. oszali act. dok., szalonym kogo uczynić, einen verrückt machen, rasend machen; *Boh.* ztřeštiti; *Vind.* obnoriti, shertati; *Bosn.* smamiti, pomamiti; *Ecccl.* възвѣстн са. Język pochlebny tak oszali człowieka, iż się za pochlebstwem podniesie w pychę, i więcej napęszy człowieka takiego, który się już wyżej rozumie, niżli jest. *Eraz. Jez. P.* Tak go był wściekły apetyt oszalił, Jakoby pod nim kto prochy zapalił. *Zab.* 15, 240. Juno Trojanki oszaliwszy, przez nie okręty zapaliła. *A. Kchan.* 142. Oszaliwszy młodą dziewczynę, znowu babę opętał. *Pot. Arg.* 663. Jegom była

żona, Pókim głupia przez cię nie była oszalona. *J. Kchan. Dz.* 58. *Jabl. Buk. P.* Młodzieniec zoszalony a umotyany jedwabnym *Wenussem. *Glicz. Wych. B 1 b.* — *§.* Drzewem oszaliła płocheho *cielica, ligno deceptit taurum. *Zebr. Ow.* 192. omamiła, oszukała.

OSZAMOTAĆ, f. oszamoce act. dok., szamocąc obalić, umschütteln und umreißen. Piękne to drzewo szpetnie oszamotał. *W. Post. W.* 3, 369.

OSZANĆOWAĆ, f. oszańcować act. dok., okopać, szanćcem osypać, umschanzten, mit Schanzten umgeben. *Tr.*; *Vind.* ograberniti, ohribrati, obkopati; *Croat.* obsanczujem; *Ross.* обшанцовать. — *§.* Uszczypliwe o cesarzu mówienie, nieszczęsnie się im zwiodło a *oszańcowało. *Eraz. Jez. L.* 4 b. na źle im wyszło; ob. szanćuje się komu.

OSZARGAĆ cz. dok., w około poszargać, rund um beschmutzen (z. B. mit Straßentoth); *Ross.* огрязнить.

OSZARPAĆ, OBSZARPAĆ, f. oszarpić act. dok., odrapać, odrzeć, rund um abreissen. Przeklęty niedźwiedź, któregośmy gonili! Cały obszarpany, zostawiłem połowę sprzętów między krzakami. *Teat.* 51. c, 45. OSZARPANIEĆ, ńca, m., odrapany, odarty, odartus, ein Abgerissener, Abgelumpfter, Zerlumpfter; *Croat.* okerpanecz, pernyav; *Ross.* лоскутникъ; *Ecccl.* раздраниця. Żydzi w cudzych krajach nie są tacy śmieszni i oszarpanicy jak u nas. *Comp. Med.* 391. Siedm tysięcy Tatarów nikczemnych, bezbronnych, oszarpanców, pannosi. *Stryjk.* 628. A ty to oszarpancze, ważysz się zdradzać! *Treb. S. M.* 109.

OSZARZEĆ nijak. dok., n. p. Czas zbierania koniczyny jest wtedy, kiedy główki, w których się znajduje nasienie, oszarzeją. *Pam.* 84, 1171. szarego koloru nabierają, ciemnieją, grau werden.

OSZCZĄC cz. dok., w koło poszczać, bepiffen, rund um anpiffen; *Slov.* obštjwám; *Vind.* ofzati, ofzhzhim, obfzati, obfzhzhim. *Prov. Slov.* Anibich ho ně obsčal; nihili illum pendo.

*OSZCZĄDAĆ ob. Oszczędać, Oszcządzać. OSZCZĄDEK, OSZCZĄTEK, tka, m., ostatek, reszta, co się oszczędziło, nie do szczętu poszło; Ueberbleibsel, Rest. Błahe mizernych Krzyżaków oszcządkę pod dobrotliwość Władysława cisną się. *Krom.* 459. Pompejusz zbił na głowę łotrów na morzu; oszczątki jednak ich zebrał, i osadził niemi krainę jedną daleką od morza. *Pilch. Sen. list.* 3, 174. I w późniejszych wiekach w Grecyi widać było gdzie niegdzie oszczątki gustu. *Gol. Wym.* 75; (cf. osłada). Znała popadł w niewolę, stojąc przy oszczątkach jeszcze wolności swojej. *Pilch. Sen. gn.* 354. W spokojności oszczątek ten życia pozostały przepędzajmy. *Pilch. Sen. gn.* 387. Nie cierpieć gniewu, nie zostawić nawet oszcządkę jego. *ib.* 383. *OSZCZĘDLIWOŚĆ, *OSZCZĘDŁOŚĆ, OSCZĘDNOŚĆ, ści, ż., miara w wydawaniu, nierozrzutność, cnota sżrodek trzymająca między rozrzutnością a skępstwem, cf. ekonomika; *Boh.* sporota, (cf. spory, cf. *Germ.* sparen), skrownost, (cf. skromność); *Slov.* strjdmost (cf. wstrzemięźliwość), skrownost; *Sorab.* 1. lutownofcz, (cf. luto); *Vind.* perhranezhnost, dershlivost, pizhlost, shparanie; *Rag.* setedechstvo, setédgna; *Croat.* sparanye; *Ross.* ошадливость, бережь; die Sparsamkeit.

Oszczędność, ostrożność w wydatkach, obaczna na przyszłość, jest roztropna w wstrzemięzliwym użyciu, czuła w zachowaniu od zepsucia i straty rzeczy do nas należących. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Oszczędliwość, parsimonia. *Mącz. Urs. Gr.* 329. Oszczędność w życiu, ubóstwo w szatach. *Swad.* 2, 115. Potrzeby wszelkiej lekarstwem oszczędność. *Min. Ryt.* 3, 149. Oszczędliwość w nich cudowna, nie są obżarci, nie piją wiele. *Birk. Dom.* 148. Wstrzemięzliwość w jedzeniu, oszczędność w ubiorze. *Teat.* 7, 49. Oszczędność wielki dochód. *Cn. Ad.* 798. Oszczędność cłem wielkim nazywają. *Teat.* 42. d, B. Ja oszczędność, t. j. pomierność i pomiarkowanie, za największą poczytuję cnotę. *Siem. Cyc.* 576. Pożna oszczędność na dniu. *Pilch. Sen. list.* 5. Oszczędność z szkodroblnością, szcudrość mięszaj z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798. (nie wyrzucaj, a gdzie trzeba nie żałuj). OSZCZĘDLIWIY, OSZCZĘDNY, OSZCZYMNY, a, e, OSZCZĘDLIWIE, OSZCZĘDNIĘ *adverb.*, nierozrzutny, wie komu, gdzie i co dać, sparjam; *Boh.* skrowný; *Slov.* střjdmý; *Carn.* streliv; *Sorab.* 1. lutwaté, lutuyné, lutowné; *Rag.* scdedeechi; *Vind.* perhranezhen, dershliu, stresliu; *Ross.* ошадливый, разсчитистый, оскудный. Nie są bogate; oszczędne obchodzenie nie może im dostarczać na potrzeby. *Teat.* 7, 10. W domu żyją oszczędno, a między ludźmi pańsko. *Boter.* 54. Oszczymni. *Petr. Et.* 259. Oszczymnym, porzedownym być, teraz skępstwem zowią. *Lek. A* 2. OSZCZĘDZIĆ, *f.* oszczędzi *act. dok.*, Oszczędzać, Oszczędać, Oszczędać, Oszczymiać *niedok.*, (*Etym.* szczać, G. szczętu, szczędu); *Boh.* spořiti, (*cf.* sporzyć; *cf. Germ.* sparen); *Sorab.* 1. lutuyu, pzelutuyu, *cf.* litować; *Vind.* sparat, odsparati, odtroshiti, perhraniti, hranuvati, dershuvati, shparati, dohraniti, sahraniti, (*ob.* Ochronić, *cf.* dzierzeć); *Croat.* spáram; *Ross.* щадить, (пощада szanowanie, miłosierdzie), хранить, беречь, поберечь, поберегать, собить, соблю; ochraniać, nie marnować; sparen, schonen. Wszystko trwonisz, i co oszczędzamy ujmując swej wygodzie, ty na uczty częste to obracasz. *Teat.* 42. d, a. Nie oszczędzając, wszystkich pieniędzmi ujmowali. *Pilch. Sall.* 166. Oszczędać, dłużej będzie; oszczędać w czas, nie na dziś tylko trzeba; oszczędać gotowego lepiej, niż szukać nowego. *Cn. Ad.* 797. (nie wszystko razem; skromnie zażywać; daleko do żniwa). Kto czego wiele ma, nie oszczęda, nie szanuje. *Cn. Ad.* 576. Kto nie oszczęda swego, mniej jeszcze cudzego. *Cn. Ad.* 588. Kto swego nie oszczymia, musi cudzego pożądać. *Lek. A* 2. Czasu oszczędać. *Cn. Ad.* 122. *Pilch. Sen. list.* 3, 26. Pijak na przyszłe się czasy najmniej nie oszczęda. *Klon. Wor.* 54. t. j. nie ogląda się na przyszłość, nie ochrania sobie nic, er spart sich nicht. — § Oszczędać kogo ochraniać, szanować kogo, etneš schonen. Ten prawdziwy duch satyr, ta pierwszej treści próby, Szydzić z wad, karcieć błędy, oszczędać osoby. *Dmoch. Szt. R.* 33. OSZCZĘDZICIEL, a, m., der Sparer; (*Vind.* hranovez, shparavez, hranjar; *Croat.* sparávecz). — W *rodz. żeńsk.* OSZCZĘDZICIELKA. OSZCZEK, u, m., oszczekanie, daš Bebellen. Ogromny zwierz na oszczek szczeniuka nie pojrzy. *Fredr. Ad.* 22. *Pilch. Sen.*

gn. 256. Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyrażnemi, *ternis latratibus.* *Zebr. Ow.* 173. OSZCZEKAĆ *cz. dok.*, OSZCZEKNAĆ, *f.* oszczeknie *jednł.*, oszczekuje *Pr.*, Oszczekiwać *częstł.*; *Sorab.* 1. wobčzowkuyu; *Carn.* ollajam, (*ob.* Łajać); *Ross.* обаять; (*Eccł.* ошукотяю *circumstrepo*); z szczeniem się rzucić na kogo, w koło poszczekać; anbellen, bebellen. Złego psa natura jest, każdego oszczekać. *Bals. Niedz.* 1, 14. Pies domu strzeże, złodzieja oszczeka. *Sax. Tyl.* 184. W ostępie brytan oszczekuje Zawartego jelenia, i nań następuje. *Toł. Saut.* 34. Psia Scylla Sykulskie oszczekuje tonie. *Zebr. Ow.* 162. Leżący w lochu Cerber, potwora straszliwa, Cały Ereb potrójna paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 547. — *Transl.* Oszczekać kogo, obmówić, ogadać, ogdakać, etnen verläumben, (*cf.* odszczekać). On zaraz gotów cię oszczekać. *Pot. Jow.* 179. Albo to Figlacki tak jego oszczekał? *Boh. Kom.* 1, 246. OSZCZEKIWACZ, a, m.; *Sorab.* 1. wobčzowkwař, oblatrator, der Bebellen.

OSZCZENIĆ się, *f.* oszczeni się *recipr. dok.*; (*Boh.* oštěnitise; *Sorab.* 2. sze wofčzenisch; *Croat.* oschenivamsze; *Bosn.* osctenitise; *Rag.* osctenittise); szczenie rodzic, werfen, (von Hunden, Wölfen). Suka, wilczyca oszczeniła się. *Dudz.* 21. (*cf.* oźrzebić się, okocić się, ocielić się). Suka nosi dziewięć tygodni, aż się oszczeni. *Kluk. Zw.* 1, 299. *Cresc.* 569.

OSZCZEP, u, m., OSZCZEPEK, pka, m., *dem.*; (*Boh.* oštj, oštjček, *dist.* oštěpačka *ascia*; *Carn.* ozzep, latorośl; *Ross.* ошепокъ, отщепокъ, ошепочекъ *trzaska*); kopia, der Spieß, der Speer, die Lanze; *Slov.* šip; *Sorab.* 1. žtapak; *Ross.* дротъ, дротикъ. Rzymianie posyłali sąsiadom, z którymi wojować mieli, oszczep z grottem ukrwawionym, z drugiego końca opalony. *Nar. Hst.* 3, 119. Siedm oszczepów krótkich każdemu dał. *Warg. Wal.* 40. *Prov.* Trzej o jednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179. *cf.* na jednym zagonie wszyscy, drey Soldaten und ein Spieß. — § Oszczep, sér owczy goralski, w tworzydełkach wyciskany. *Rydel.* eine Art Schaffäse. OSZCZEPISKO, a, n.; *Boh.* oštěpiště; *Slov.* kopiště; *Carn.* ratishe, pushiza; *Vind.* rozhje, ratifhe; *Ross.* дротовище, ратовище; *Eccł.* дрѣколь [fustis 2], дрѣвца у копей; drewno u oszczepu, der Lanzenstiel, der Schaft des Spießes. Oszczepisko oszczepu Goliata było jako nawój tkacki. *W. 1 Reg.* 17, 7. *Budn. ib.* Wraził mu włócznią w bok, aż do oszczepiska. *Pot. Zac.* 196. *Otw. Ow.* 473. OSZCZEPISTY, a, e, grottem osadzony, mit einem Spieß an der Spitze, spišig. Przyzbroję się żelazem i drewnem oszczepistym. *W. 2 Reg.* 23, 7. OSZCZEPNIK, a, m., oszczepem zbrojny, pod oszczepem służący, der Lanzierer, Lanzenknecht, Spießknecht. Krzywousty na łowach prawie w dzieciństwie dziki i niedźwiedzie zbijał, z podziwieniem przytomnych oszczepników. *Nar. Hst.* 3, 90. OSZCZEPOWY, a, e, od oszczepu, Lanzen. Od razu oszczepowego krew i woda wypłynęła z boku Jezusowego. *Birk. Gl. Kun.* 55.

OSZCZERCA, y, m., szyderz. *Cn. Th.*, der Spötter, co na kogo żeby wyszczerza, obmówca, ożuwca, żwacz, der Anzähner, Anblöfer. Oszczerca chytry; pod pozorem naj-

przyjaźniejszej twarzy, tai się największa jadalność jego. *Mon.* 65, 590. *ib.* 76, 177. Pochlebca nad to chwali, gani zaś oszczerca. *Zab.* 15, 508. Oszczerca jest nie człowiek, prześladowca ludzkiego rodzaju; okrutnik na cnotę. *Mon.* 65, 590. — §. Oszczerca, błazen, kuglarz, żartowniś; teraz za co innego biorą, dla niewiadomości języka. *Włod.*, ein Spaßnarr. OSZCZERCZY, OSZCZER-
NY, a, e, szyderski, urągający, spöttlich, höhrend. O imię święte, imię wierności, oszczernym Pohańbione językiem, komużes ty wiernym! *Przyb. Milt.* 134. Jest to oszczer-
cza miłość kraju. *Przestr.* 112. OSZCZERSTWO, a, n., szyderstwo, Spott, Höhn. Chcą ją ukarać za tak wielkie oszczerstwo. *Teat.* 28. b, 184. Oszczerstwo, udawanym głosem z nieba, ludzi od bronienia się wstrzymywało. *Przestr.* 63. Czas boży! jakie oszczerstwo tego uczynił! *Zygr. Pap. X* 3. OSZCZERZAC n. p. zęby wyszczerzać zęby, die Zähne blößen, die Zähne weissen, (Dester. anzah-
nen). Ubior każdego i oszczerzanie zębów w śmiechu, i chód, okazują, jakim kto jest. *Radz. Syr.* 19, 27. *Wujek. ib.* OSZCZERZAC się szydzić; *Croat.* precze-
rjavamsze, höhnen, verhöhnen. Zbierali się na mię nik-
czemnicy, oszczerzali się, a nie milczeli. *Budn. Ps.* 35, 15. On się na wszystkie nasze duchowne dobro oszcze-
rza. *Weryf. pr.* 66. Wszyscy mi urągają, Wszyscy się oszczerzają. *Ryb. Ps.* 54. Z nas i z was się oszczerzali. *Alb. z Woj.* 16. Stało się urąganie, oszczyrzanie, na-
śmiewanie, od rozmaitych a mizerynych ludzi Panu Jezu-
sowi. *Żarn. Post.* 5, 785.

*OSZCZYMIĆ, *OSZCZYMNÝ, ob. Oszczędzić, Oszczędný.
OSZCZYRNAĆ, OSZCZYKNAĆ, *act. jednól.*, Oszczypać *dok.*; w koło poodszczypać, odszczykać, szczypiąc oberwać, rund um abknippen, abspüßen, bespüßen; *Sorab.* 1. wobzezi-
puyu; *Vind.* obfluzhipati, obfluzheniti, ovmeknuvati, mou-
zhe junati, oskubiti; *Ross.* общипать, общипывать, ошпи-
нуть, ошпипать, ошпипывать. *Decerpere flores*, obrać a oszczypać kwiatki. *Macz.* Jeśli korzenia jego nie wyrwie, a owocu jego nie oszczypie... *Budn. Ezech.* 7, 9. Sztuka chleba palcami obszczypowana. *Eraz. Ob. Ef.*

*OSZEDZIEĆ, OSZADZIEĆ, *f.* oszedzieje *neutr. dok.*, szadzią t. j. szronem się okryć, oszrenieć, *transl.* szedzi-
wym się stać, osiwieć, bereist feyn, grau werden; (*Vind.* obflajati : sadzami obkopcieć); *Sorab.* 1. woschedziwam; *Croat.* oszeguyijem; *Ross.* усаждать. Tego ja, jako wierny, życzliwy, i już prawie laty dojrzałemi oszedziały sługa, z serca żyje. *Gwagn.* 193. Ja sługa oszedziały uniżenie proszę. *Gwagn. ded.* Oszedziałą powolność swą łasce W. P. D. oddaje. *ib.*

OSZEMŁAĆ, *f.* oszemli *act. dok.*, ogłodać, ogryźć. *Cn. Th.*, beagen, bebeißen. Oszemłany, ogryziony, ogłodany, ambe-
sus. *ib.* Robaki to oszemlały. *Dudz.* 49. — *Transl.* Oszem-
łany, oskubany, niegładki, rozczochrany, chropowaty, odrapany, odarty; zerzauft, zerzupft, zerrupft, abgeriffen. Pa-
trzej i soja w klatce oszemłana bywa, Gładsza owa co w lesie wolności zażywa. *Rej. Wiz.* 54 b. Dzielny, choć będzie krzywy nos, oszemłana broda. *Rej. Wiz.* 4. I by-
łabyś tych cudzych krowisk oszemłanych Panią, aniż koz
młustych, koz moich kochanych? *Gaw. Siel.* 376. Baran

starożytnym oszemłany wiekiem. *Pot. Pocz.* 100. Ludzie pracowite oszemłane widzimy. *Budn. Apoph.* 119. Peru-
ka oszemłana. *Mon.* 69, 690.

OSZEWKA, i, ż., u rękawów koszuli, albo po brzegach sukien, lamówka. *X. Kam.*, die Einfassung, der Besatz an den Hemdeärmeln, Kleibern. — §. Oszewka na szkucie, daje się z tarcic; jest do burtnicy przybita, wyżej nad burta, aby pod czas burzy, nie pluskała w statek fala. *Magier. Mskr.*, die Bretwand auf dem Flußschiffe gegen das Hereinschlagen der Wellen.

OSZKALOWAĆ *cz. dok.*, szkalując oczernić, beschimpfen, mit Schimpfreden lästern. Nie przepuścili oni tam żadnemu; ale wszystkich ogółem pomazali, i oszkalowali, zadali im bunt, i t. d. *Smotr. Lam. pr.*

OSZKARADZIĆ, *f.* oszkaradzi *act. dok.*, Oszkaradzać *niedok.*, oszpecić, szkaradnym uczynić, osprościć, häßlich machen, verunstalten; *Sorab.* 1. wożkaředzu; *Croat.* ogergyujem; *Ross.* обезобразить, обезображивать. Ulisses Polifema ciężko oszkaradził. *Kchow. Fr.* 47. *Biel. Hist.* 23. Cechą wypaloną oszkaradzony. *Nag. Cyc.* 15. *Warg. Wal.* 198. (piątnowany). Łupiestwem oszkaradził przyrodzenie swe. *Szczerb. Sax.* 255. (zhañbił). Już się tyła zbrodniami oszkaradziła. *Stas. Num.* 2, 227. (osromociła). — §. Udało się słudze pana okrutnie oszkaradzić. *Pot. Arg.* 734. t. j. szkaradnie go oszukał.

OSZKARD, *ob.* Oskard. OSZKLIĆ, *ob.* Osklić.

OSZLACHCIĆ, OSŁACHCIĆ, *f.* oszlachci *act. dok.*, Oszla-
chcać *niedok.*, szlachcicem uczynić, (cf. oryczerzyć); *Boh.* ošlachtugi; *Vind.* ofhlahititi, pošhlatiti; *Bosn.* oplemeniti, (cf. plemie); *Croat.* oplemenitijem; *Ross.* пожаловать кого дворяниномъ; zum Adelmann machen, adeln. *Cn. Th.* — *Transl.* Lucius Mummusz wszystkie Włoską ziemię wolał oszlachcić, niżli jeden dom swój; albowiem za tym oszlachceniem ziemi, i dom jego daleko oszlachceńszym się stał. *Kosz. Cyc.* 157. zaszczycić, upoważnić, ozdobić; adeln, würdigen, zieren, schmücken. Oszlachcenie miasta Rzymskiego wolnościami. *Faliss. Fl.* 128. Bóg oszlachcia stan małżeński, że jest jedną świętością kościoła. *Biał. Post.* 193. Ojciec oszlachć syna twego czeią tą, którą miał u ciebie, niżeli świat był. *Gil. Kat.* 69. (uwielb go, verfläre ihn). Oszlachcając pospolite życie cnotliwemi uczynki, u wszech ludzi miłość mieli. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 3. Jowisz znamiony swego bóstwa bywa oszlachciony, gdy wstępuje do Junony. *Otw. Ow.* 114. Przyjąłeś nas w poczet ludzi z ciebie dary oszlachcionych. *Kanc. Gd.* 192. Ludziom być pożytecznym, i towarzystwo ludzkie zacnemii sprawami oszlachciać. *Petr. Et.* 68. I ziemia nasza nie jest bez ozdoby, Bo i tę Bóg oszlachcił dziwnymi sposoby. *J. Kchan. Fr.* 16. Król zacnie oszlachcił dom Pański budowaniem. *Radz. Ezdr.* 7, 27.

OSZLADA, *ob.* Oślada.

OSZLOCH, u, m.; *Boh.* ošleych, wošleych; *Vind.* ofhłak, z *Niem.* der Ašchlauß, allium porrum, ziele, śniedek. *Syr.* 869; *Rag.* gljutikka.

OSZNUROWAĆ, *ob.* Obsznurować.

OSZOW, u, m., z *Niem.* Ašhofen, w hucie skłanej piec, w którym się szkło ochładza, a w prostych hutach po-

- pioły w nim przepalają; chłodnik, Kùblosen. *Torz.* 35. et 50.
- OSZPECIĆ, *OSZPACIĆ, *f.* oszpeci *act. dok.*, Oszpecać *niedok.*, szpetnym uczynić, oszkaradzić, hãšliti machen, ver-unstalten; *Boh.* ohawiti; *Ross.* изъуродовать; (*Croat.* ospo-távam deludo, insulto; cf. *szpocić). Wiesniackie dzieci nie tak ospa oszpecone bywają, jak miejskie. *Krup.* 5, 442. Czyściec ziele wyczyści skórę z oszpacenia każdego. *Urząd.* 16. Ktoby oszpecił kogo, jak uczynił, tak mu się stanie, oko za oko, ząb za ząb. *W. Levit.* 24, 19. (okaleczył). Z grzechu pomazany i oszpacony. *Biał. Post.* 94. Nie oszpecajcie się żadną gadziną. *Radz. Levit.* 11, 44; cf. onieczysić się, pysklać się, sić verunreintigen. OSZPETNIEĆ *nijk. dok.*, szpetnym się stać; (*Sorab.* 1. wożpatnu *evilesco*). Najcudniejszy koń, gdy go szpetną gunią zakryją, tedy i oszpetnieje, i nie tak dobrej myśli będzie. *Rej. Zw.* 54.
- OSZPILAĆ, *f.* ospila *act. dok.*, śpilkami opinać. besteden mit Stednadeln, bestednadeln. Ubierałam się i oszpilałam co tchu. *Teat.* 20. b, 85.
- OSZRODKA, *ob.* Oszrodka.
- OSZROTOWAĆ, *f.* oszrotuje *act. dok.*, szrotowaniem ziarna z łupin oczyścić, Getreide schroten, abschroten. Ziarna oszrotowane młyńskim kamieniem. *Syr.* 994.
- OSZTAKIETOWAĆ, *f.* osztakietuje *act. dok.*, sztakietami ogro-dzić, oparkanieć, mit Stäffeten umjāunen. *Tr.*
- *OSZTOKOWAĆ się *recipr. niedok.*, n. p. Mamy się strzedz, abyśmy się pijąc nie zalali, i nie osztokowali. *Eraz. Ob. F.*; *ob.* upić się jak sztok, jak bala.
- OSZTURKAĆ *cz. dok.*, Oszturkać *jednł.*, w koło poszturkać bestoßen, rund um abstoßen; *Boh.* oštaukam, *ob.* Stukać.
- OSZUKAĆ, *f.* oszuka *act. dok.*, *Oszukować, *Oszukawać, oszukuje *niedok.*, Oszukiwać *frequ.*, oszwabić, podejść, omylić kogo, odrwić, okpić, zwieść, einen betrügen, hintergehen; *Boh.* ošiditi, ochmeliti (cf. podchmielić, chmiel), kmjnjm (cf. kmin), oklamati; *Slov.* šidjm, oklamávám, zklamávám; *Carn.* klamiti, ozzeganeti (cf. cygan), okklameti, okklámém, golufam, gollám, prevàrim; *Vind.* galufati, ogalufati, prestruniti, preshertati, premoshiti, oziganiti, petriegati; *Sorab.* 2. torisch; *Sorab.* 1. woyebam, zyebam; *Croat.* vkaniti, ukanyujem, varati, prevariti, prevarujem, prekaniti, prekanuyjem, layharim, szpachujem, shertat, obnorit, cziganiti; *Dal.* prihiniti, prehinivam; *Rag.* varati, prihiniti, podjammiti; *Bosn.* cjalovati (cf. całować, cf. Judasz), privariti, varati, hiniti, uhiniti, vuhviti; *Slav.* privarriti; *Ross.* обмануть, обманывать (cf. omamić), плутовать, сплутовать, цыганить, измѣнить (cf. wymienić), оболстить, шншшморить, мытарить, алырить; *Eccl.* оупремѣдрити са [superbire 2], оболстить, прѣхитрити, лешу, льшу, (cf. lżyć, lgać). Świat chce być oszukanym, niechże się oszukuje. *Teat.* 19. c, 15. (*mundus vult decipi, ergo decipitur*). Tak to zawsze bywa, Jeden drugiego bliźni oszukiwa. *Zab.* 13, 248. Chciałeś oszukiwać tych, którzy cię przedzej oszukać mogą. *Teat.* 15, 111. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał. *Cn. Ad.* 215. Kto się zbyt boi oszukania, uczy czasem, jak

- go oszukać. *Lub. Roz.* 127. Boga nie oszukasz. *Cn. Ad.* 29. Oszukał go, psa za lisa udał. *Cn. Ad.* 799. Żydzi oszukawają radzi chrześciany. *Petr. Pol.* 2, 413. Oszukawają a tracą ludzi swym kłamstwem. *Eraz. Jęz.* N 8. Bóg zna oszukawajacego, i tego którego oszukawają. 1 *Leop. Job.* 12, 16. *Petr. Et.* 182. *Biał. Post.* 143. *Sk. Dz.* 273. *Oszukiwała wszystkich. *Otw. Ow.* 508. Trudno mądrego oszukać. *Rys. Ad.* 66. (*Vind.* neogalufluu, negalaffiu - nie do oszukania, nieoszukalny; *Subst.* negalufifhnost, negalufnost, neogalufivost - *nieoszukalność). Byś się nie oszukał. *Cn. Ad.* 53. Przeworność często skutek oszuka. *Teat.* 1, 95. t. j. omyli, táfufen. OSZUKACZ, OSZUKAWACZ, OSZUKALNIK, OSZUKIWACZ, OSZUST, a, m., zwednik, podchodzieciel. *Mącz.*, szalbierz, szybal, der Betrüger; *Boh.* šeydiř, šjda, kmin, (cf. kmin); *Slov.* oklamatel, bere pař za dvanást; *Sorab.* 1. yebak, yebacz, (cf. jebac); *Carn.* golfivz, goluf, himbëz, fajdážh; *Bosn.* kimbenik, hinac, varalaç, vuhva, cjalovnik; *Vind.* galuf, galufauz, petriegar; *Rag.* varalaz; *Croat.* prevaritel, vkanitel, prekanitel, ukanyivecz, layhàr, tepecz; *Ross.* обманщикъ, оплета, оплестала, оболститель, окута, шншшмора, алырщикъ, обдала, цыганъ, мытарь, обироха, плуть, плутецъ, плуत्याга, плутишка, плутище, баальникъ; *Eccl.* льстивъ. Oszukacze dobrych ludzi, Was też równie kto uludzi. *Jak. Baj.* 36. Dwojaka jest pociecha oszukać oszusta. *Zab.* 5, 56. Mój młodszy bracie oszuscie, chcę cię nauczyć chromać przed kulawemi. *Teat.* 20. b, 10. (będę ci lekye dawał). Oszust który zęcnie i zmysła i mata, Nie oszust, ale tylko człek z wielkiego świata. *Teat.* 43. c, 4. Oszustowie źli w myśli, a do-wcipni i udadni w mowie. *Jabl. Tel.* 329. Filuty, klamecy i oszukiwacze. *Teat.* 55. d, 36. Takim oszukalnikiem być nie chciał, żeby innych nauczał, czego sam nie wierzył. *Sk. Dz.* 457. Zdzierca, machlarz, oszukawacz. *Petr. Et.* 297. OSZUSTKA, i, ż., szalbierka, szybalka, die Betrügerinn; *Bosn.* varaliça, himbeniça; *Croat.* prekanitelicza; *Dal.* ukaitelicza, ukanylivka; *Ross.* обманщица, плутовка. Ta oszustka Zuzanka, nie wydałaż mnie z sekretu? *Teat.* 20. b, 114. et 7. c, 77. OSZUSTAC kogo, *f.* oszusta *act. dok.*, oszukiwać jako oszust, podchodzić po oszustowski, hinterlistig betrügen, überlisten. Jest to oszust, którego ja oszustam. *Teat.* 8. c, 40. Mowa twoja prosta; każdy cię oszusta. *Bach. Epikt.* 60. OSZUSTNY, a, e, — *ie ad-verb.*, OSZUSTOWSKI, a, ie, oszukujący, podchodzący, podstępny, betrügerisch; *Sorab.* 1. yebaczne; *Carn.* himbast, himbëshn, golfiv; *Croat.* ukanyliv, ukanyliv; *Slav.* prevarljiv; *Ross.* обманчивый, обманный, обманческой, алырскій, льстивый. Oszustnej uwierzył Tezeusz żenie. *Jabl. Tel.* 265. OSZUKANSTWO, OSZUSTOWSTWO, OSZUSTWO, a, n.; *Boh.* šeyd, šizunk, škrabunk; *Sorab.* 1. zyebano; *Sorab.* 2. hobschuda; *Carn.* golfia; *Vind.* galufia, shertanje, fmota, galufnost, galufifhnost; *Croat.* vkanyuvanye, prevàra, ukanyivoszt; *Bosn.* privarjenje, varka, himba, vuhvost, podhimbenost, hila; *Ross.* обманъ, алырство, мытарство, морокъ, лылы, плутовство, баальство, бальство; *Eccl.* льщеніе, обманъ, кокарство, льсть; oszukiwanie, podchodzenie, podejście, pod-

stęp, szalbierstwo, bie Betrügerey. Taki leczenia sposób, oszukaństwem nazwać trzeba. *Krup.* 5, 567.

OSZWABIĆ, *f.* oszwabi *act. dok.*, Oszwabiac *niedok.*, (*Etym.* Szwab); oszukać, odrwić, okpić; einen belugten, (O e f t r. polafferen), einen betriegten, hintergehen; (*Boh.* ochmeliti někoho; *Carn.* ozzeganei, (*ob.* Cygan); *Croat.* cziganit; *Vind.* oziganiti). Słodko nucąc piszczałka ptaki w sidła zwabia, Słodką mową i oszust prostaków oszwabia. *Min. Ryt.* 4, 185. *Zab.* 8, 336. — **?* Gońcie za niemi a zadnie ich sieczcie. *Budn. Jos.* 10, 19. *not.* «właściwiej: oszwabiajcie ich, abo ogon ich odcinajcie». OSZWABIACZ, *a, m.*, oszust, szalbierz, ogołociciel, der Betrieger, Fresser, Belugfer. Oszwabiacze i pochlebcy mieli u Filippa łaskę. *Nag. Fil.* 82.

OSZWARCOWAĆ, *f.* oszwarcuje *act. dok.*, szwarcem oczernić, beschwärzen, umfchwärzen, mit Schwärze beschmieren. *In-cero*, owoszczam, oszwarcuje. *Mącz.*

OSZYĆ, *ob.* Obszyć.

OSZYDZIC, *f.* oszydzi *act. dok.*, wyszydzić kogo, einen verhöhn, verspotten. Otoś mię oszydził a skłamales mną. *Radz. Jud.* 16, 10. Oszydzam, calvo. *Urs. Gr.* 257.

*OSZYJNIK, *a, m.*; *Ross.* ошейникъ; alsbant, obróż, daś Halsband; *adject. Ross.* ошейный, *oszyjny.

O T.

OT! *excl.*, *ob.* Oto.

OTABOROWAĆ, OTABOROWAĆ, *act. dok.*, taborem opasać, obwieść; *Vind.* obtaboriti, obdati, obranihati, mit der Wagenburg einfchließen. Otaborować się, plaustris cingi. *Chmiel.* 1, 82. Otaborzonych na Stabieńskich polach buntowników przełamał. *Pap. W.* 2, 304. Naokoło się wozami otaborowali. *Nar. Tac.* 2, 264.

OTACZAĆ, OTACZACZ, *ob.* Otoczyć, otoczyciel.

OTAFLOWAĆ, *f.* otafłuje *act. dok.*, tafłami okryć, betäfeln, umtäfeln; *Vind.* obtablati; *Sorab.* 1. wobdeskuyu. Cały dom wewnątrz był otafłowany forsty cedrowemi. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 18. Obił i otafłował go blachami złotemi. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 5, 8. Ołtarz otafłował cedrem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 20.

OTAJAĆ, *f.* otaje *neutr. dok.*, tając odmieknąć, auftauen. Zima zginęła, śniegi otajały. *Petr. Hor.* L 2 b. Serce moje niechaj z lodu otaje. *Kchow. Roz.* 85.

*OTAK, *u, m.*, [buda, Krämerbude, z *tur.* otagh *tentorium. *Men.* 1, 161 — 2]; targ, der Wochenmarkt, der Markt. Na jarmarkach i otakach pogranicznych koło Wołoch i Ukrainy. *Vol. Leg.* 6, 185.

OTAKSOWAĆ, *ob.* Taxować.

OTAMOWAĆ *cz. dok.*, tamą obwieść, umbdammen, mit einem Dämme umschließen. Wyspę tę od morza sama natura otamowała górcezkami. *Boter.* 75.

OTAŃCOWAĆ *cz. dok.*, w koło potaćcować, umtanzen. Otańcowany, *Eccl.* оплясуемъ, около кого пляшуть; (*cf.* płaść).

OTAPIAC, *ob.* Otopić.

*OTARA, *y, ż.*, [tara, niedoimek w wadze, z *franc.* 2] *n. p.* Funt potaszu uczyni ci 2 zł., nie rachując otary. *Torz.* 208.

OTARASOWAĆ, *f.* otarasuje *act. dok.*, niby tarasem opasać, ogrodzić, umferfern, umfchließen, einfchließen. Sad swój otarasował zewsząd twardemi górami. *Otw. Ow.* 171.

*OTARC źle zamiast Otrzeć *qu. v.*, *Dudz.* 29. OTARCIE, OTARTY *ib.*

*OTARCZYĆ *cz. dok.*, *n. p.* Tyran ten stał jako otarczony i nie o swej mocy przed naszym majestatem. *Tward. Wł.* 38, czy to tarczami okryty?

OTARGAC, OBTARGAĆ, *OTARCHAĆ *cz. dok.*, Otargnąć *jednł.*, Otargiwać *czestł. i niedok.*; *Boh.* otrhati; *Sorab.* 1. wobtorhacž; *Croat.* otergavam; *Bosn.* otarghnuti, otergati, otrrigati, otrighnuti; *Rag.* otargnuti; *Ross.* обдергать, обдергивать, отеребить, отереблять; targnąwszy oberwać, oszarpać; abzaußen, zerrend abreißen. Zali korzenia jej nie wyrwie, a owocu jej nie obtarga? 1 *Leop. Ezech.* 17, 9. Nie dziwuj Królu, żem tak otarchany, Bom z wysokiej krainy do ciebie posłany. *Pap. Try. B 4.* Otargany *Subst.*, *Otarganiec, *Slov.* otrhanek, otrhanec; *Eccl.* отерхаль. Bardzo otargany; *Slov.* otrhaní gako lipa, totus lacer. — *?* Otargać konia, zwierza, obrochmanić, okrócić, ujeżdżać; zähmen, bändigen, zum Zuge abrichten, zureiten. Jak źrzebca z lekka objeżdżać i otargiwać. Do wozu chcąc zaraz z młodu obrócić źrzebca, pozwalam na nasze zwyczajne otargiwanie, to jest, aby był przy drugim koniu wodzony klusem. *Hipp.* 32. Chłop konia dzikiego tak otarga, że mu będzie posłuszen. *Petr. Pol.* 19. Źrzebce, gdy już będą otargane, Niech ciało biorą miąższą sieczką roztykane, Bowiem przed otarganiem wysoka myśl mają, Ani się pojmane zaciąć pozwalają. *Otw. Wirg.* 428. Bydlę nieotargane abo dzikie jeszcze. *Herb. Stat.* 536. Otarganych lwów para. *Otw. Ow.* 583. *Zab.* 8, 598. Schwyttane cielce otargiwać. *Otw. Wirg.* 586.

OTARGOWAĆ, OBTARGOWAĆ *cz. dok.*, targując zakupować, behandeln; *Sorab.* 1. wohandluyu.

OTAŚMOWAĆ, *f.* otaśmuje *act. dok.*, a) obwieść, obszyć lub obwinąć niby tasiemką; *Ross.* оторочить, оторочивать, (*cf.* troki, troczyć); umbandeln, umwideln, umbinden, umnähen, wie mit einem Bande einfassen. Włosem rękę otaśmował. *Bardz. Trag.* 184. Trzewiki otaśmować. — b) *Transl.* Skórę komu otaśmować, orznąć, wygarbować, nacechować; einem daś Fell außgerben, ihm Striemen schlagen. Obawiam się, aby nam skóry nie otaśmował, jak się o tym dowie. *Teat.* 54, 51. et 56. c, 6. et 22. b, 74. *Colisz.*

OTCHŁAŃ, OTCHLINY, OTCHLISKO, OTCHLISTY, *ob.* Odchłań, Odchlisko.

1. OTCHNAĆ, *f.* otchnie *act. jednł.*, ozionąć, parą zarazić, (*cf.* napuchać); giftig anbauchen, mit dem Hauch vergiften. Duchem zarazliwym srogiej śmierci otchniona, Orszula moja u nóg rodzicom martwa upadła. *J. Kchan. Dz.* 114. Kwiatek on wonny jadem otchniony. *Miask. Ryt.* 2, 142. *ib.* 147. *Zebr. Ow.* 161. Źle, acz nie ukąsi, tedy przedsię otchnie. *Biel. Kr.* 165.

2. OTCHNAĆ, *f.* otchnie *act. jednł.*, a) ocucić, obudzić, (*cf.* ocknąć); wecken, erwecken, aufwecken. Noc przesypiamy, gdy nas dzień czwartkowy I słońce otchnie. *Jabl. Buk. J.* 3. Powrócone zorze otchną ją w tych fantazyach, i wszys-

tkie te strachy rozegnał Faeton. *Tward. Pasq.* 38. — *b) *Neutr.* Otechnąć, ocknąć, erwaßen. *Fig.* Już bowiem opłoneły, już otechnęły one Jadem światowym moje żądze zarzucone. *Kor. Hor.* 83.?

OTEPIEĆ, *f.* otepieje *neutr. dok.*, tępy się stać, ostrość stracić; *Ross.* оупиѣтъ, *propr. et fig.*; stumpf werden. *Tr.* OTEPIĆ *cz. dok.*, przytępszym uczynić, abstumpfen; *Rag.* otūpiti; *Bosn.* otupiti; *Croat.* otupujem.

OTEZYĆ, *f.* oteży *act. dok.*, Oteżać *niedok.*, tęgim uczynić, o tęgość pripraviać, stieß, derb, fest machen. Jeżeli mam oteżać grunt rzadki, muszę do niego zażyć gliny. *Kluk. Kóp.* 1, 280; *Vind.* otoguvati, okorniti, oterditi, ozherstiti. OTEŻAŁOŚĆ, ści, ź, niegiętość, nabranie stężałości, tęgość, Steifheit, Derbheit, Festigkeit. Głina piaszczystym gruntom doda oteżności i chłodu. *Kluk. Rosl.* 3, 132.

OTIU haha hahu! *Venator.*, krzyk szczujących, Hegehehrev hehe!! *Tr.*, (cf. hulala).

OTKAĆ, *ob.* Obetkać.

OTŁOCZYĆ, *f.* otłoczy *act. dok.*, Otłaczać *niedok.*; *Boh.* otlačiti; przytłoczyć na około czego, um etwas herum eindrücken, einstampfen, bekneten, umstopfen. Otłoczyć ziemię koło płonki wsadzonej. *Tr.* OTŁOCZYNY *n. p.* lnu i konopi: paklepie. *Włod.*, październ, Flachs, ober Hanfhißfen.

OTŁUC, *f.* otłucze *act. dok.*, Otłukać *niedok.*; (*Boh.* otlaucy, otlaukati; *Vind.* obtlezhi, otlezhi, otouzhi; *Bosn.* oblusciti, ostupati); tłuczeniem obić, wybić z czego; bestampfen, abstampfen, heraus schlagen, herausstampfen. Nasienie lnu ma być kijankami otłukane. *Cresc.* 188. Otłukam jęczmień, proso, pinso. *Cn. Th.* (*Boh.* opichati, (opicharna = Stampfmühle; opišky = canicae, quisquiliae, cf. pęcak). Otłukanie ziarn, pistura frumentorum, die Stampfung, Abhülzung. *Cn. Th.* Nieotłuczony *Eccl.* неотлочь. — 2. Otłuc o co = uderzyć o co = an etwas stoßen, an schlagen. Byk wprzód się doświadcza sam, nim się spotyka, a swe groźliwe rogi o pniaki otłuka. *Przyb. Luz.* 299. Powyż mostu pale bił, aby drzewa na obalenie mostu puszczone, o nie się otłukłszy, mocy takiej nie miały. *Warg. Cez.* 82. t. j. o nie zawadziwszy. — 3. Miecz otłuczony. *Biel.* 178. t. j. tłuczeniem, sieczeniem oblamany, abgestoßen, durch Stoßen und Hauen abgebrochen, abgenugt. Miecz w tym herbie otłuczony; luboć drudzy w tymże herbie cały kładą. *Nies.* 1, 63.

OTŁUK, *u, m.* 1. odłog ziemi, odłogowa rola, Brauchader, Brauchfeld. *Tr.* — 2. Człowiek otłuk, do niczego niezdatny, nie dobrego. *Tr.*, ein Taugenichts. Jesliś otłukiem, co po ptaku chłopu? *Bielaw. Mysl.* E 4. — 3. Otłuk, tłuć, nierządnicą, kurwa, ein gemeine Hure.

OTŁUSCIC, *f.* otłuści *act. dok.*, Otłuszczać *niedok.*, tłustym uczynić, tłustości nabawić, okrasić; *Bosn.* otustiti; fett machen, ansetzen, fettig machen, mit Fett beschmieren. *Tr.*

OTŁUSCIEĆ, *f.* otłuscieje *neutr. dok.*; *Ross.* отлустѣтъ; tłustości nabyć, tłustym się stać, fett werden. Z osiar bydłych ziemia otłusciała. *A. Khan.* 96, *ob.* Otyć.

*OTMĘT, *ob.* Odmęć. OTNE, OTNIE, *ob.* Ociać.

OTO! *per Apocopen* OT! *cum enclitico* OTOŻ, OTOSZ! 1 a) *exclam. demonstr.*; *Lat.* en, ecce! *Graec.* ἴδε, ἴδου, ἴδου! siehe! siehe da! da! (*Boh.* hlehle, hle, hlele (cf. oglądać),

wida! (cf. widzieć); *Slov.* ay, hle, eghle, la, pohled (cf. poglądać), wjz; *Sorab.* 1. lai, hui, hlai; *Sorab.* 2. gledaj, lej, lejscho; *Carn.* glej, glejte, lej, leite, polai, kolte; *Vind.* glei, poglei, lei, gledi, polöi, vidifh; *Croat.* etö, evo, euno, ovo, nut, nüt; *Dal.* evo, etto; *Bosn.* otto, etto, enno, evo, ovo, nüt, nutti; *Slav.* eto; *Rag.* etto, évo, ovo, nutti, enno, onno; *Ross.* вотъ, cъ; *Turc.* öste, iste). — Ono *demonstrat remota, quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima. Cn. Th.* 629, (cf. owo). Piłat ubiczowanego Jezusa żydom pokazując, rzekł: oto człowiek! *Leszcz. Hst.* 681. Zaledwie to postrzeżono, zaczęto wołać: oto on! oto on! *Gaz. Nar.* 1, 186. Widzę postać dzielnego Pompilusza: oto jego oczy, oto ta sama twarz. *Stas. Num.* 1, 56. Jeden za drugim jak leci, Na takich koniach, ot tak prawie małe dzieci. *Niemc. P. P.* 48. (tyćke). Zdaje mi się, że to ot tak po Warszawsku w ciasny kąć nas zapędzi. *Teat.* 22, 89. — 2. *Obsolet.* Bóg z oto tego kamienia mocen jest wskrzesić syny Abrahamowe. 1 *Leop. Luc.* 3, 8. (t. j. z tegoż samego kamienia). Jeszcze nad oto te dwa lata głodu, przyjdą pięć lat. *Radz. Genes.* 45, 6. — b) Oto, *respondens vocanti, interroganti*; ba! siehe da! Wał! nań: Szczęsny, Szczęsny! a on odpowiedział: otom ja Panie! *Niemc. Bibl. Tar.* 15. da bin ich Herr! Odpowiedział Abraham: oto jestem! 3 *Leop. Genes.* 22, 11. (owo ja jest. 1 *Leop.*). Adam gdy się obudził za otwarciem powieki, Postrzegł — co? oto Ewę! *Kras. W.* 54, er sah — was denn? Ewa stand da! Coż jest ta piękność ciała? oto wór gnoju! Co jest to wdzięczne śpiewanie? oto lekkie powietrza poruszenie! Co są potrawy? oto trupy zwierząt! *Bals. Niedz.* 1, 204. — 2. Ot! *ex abrupto*, *n. p.* Ot cię daruję żywotem, Badźże ostrożniejszy potem. *Jak. Baj.* 189. nun! ich schenke dir das Leben. Otże was pogodzę. *Jabl. Ez.* 140. Ot! co temu łajdakowi za myśl przyszła. *Teat.* 2, b, 97. Oestr. schauts! welsch ein Einfall. Biorą się znowu do flaszy, do stołu, a drudzy mówią, nie słuchać, ot baję. *Wad. Dan.* 126. oh! er fabelt. Pani, ot! dobrze się dzieje. *Ossol. Str.* 1. hoho! es geht! Gdy zgubić do reszty zechce dopust boży, Ot tobie pozew woźny o wioskę położy. *Zab.* 16, 125. Otoż nie puszczę. *Teat.* 21, 139. Otoż macie! teraz ja wszystkie-mu winien. *Teat.* 8, 107. — 3. Ot, otże, otoż, otoż masz, otoż tobie! *Insultantis, vel poenas sumentis, vel sumtas gratulantis sermo. Cn. Th.* nun da haben wirs! da hast! siehst du! habe ichs nicht gesagt u. Otoż tobie, schowaj coś ułapi!; masz czegoś chciał; uchwyciłeś. *Cn. Ad.* 801. Pijanica mówi: uraniono mię; otoż tobie pijaństwo. *Biał. Post.* 199. Ciąwszy mię rzecze: otoż tobie ujmować się za drugiego. *Boh. Kom.* 1, 56. Od węża skasana umarła; otoż tobie delicye i wczasy obzowe. *Birk. Chmiel.* A 3 b. Otoż masz! *Teat.* 26, 70. Otoż jest, wszak mnie mój instykt nie omylił, zgadłam. *Teat.* 15, c, 17. Otoż go macie, gadule. *Teat.* 24, c, 22. O rodzice! ot waszej roboty skutki. *Teat.* 46, 21. Otoż tobie! łakomstwo do czego przywodzi. *Prot. Jał.* 20. Otoż tobie bysku mazia. *Cn. Ad.* 801, (*ob.* Byczek).

OTOCZYĆ, *f.* otoczy *act. dok.*, Otaczać *niedok.*; *Boh.* otoči-

ti, otačeti, obkljēti, obkličowati; *Slov.* obkljēti, obkličugi; *Sorab.* 1. wobdahm, wobdahwam, wobzankam; *Sorab.* 2. hobdasch, hobzinisch; *Carn.* obdajam, obdam, prestreți, prestrim; *Vind.* obdati, obdajati, obfesti, obstreti, obstirati, okulobdati; *Dal.* obnyeti; *Croat.* obdajem, obsztiram; *Ross.* обдаты, обдавать; *Ecl.* останаи, останаю; obwieść, oprowadzić, okrażyć, opasać, obskoczyć; *herumführen, umzingeln, einschließen, umringen;* (*Bosn.* obtociti *haglum subsuere limbum;* *Croat.* obtāchem, obtochilzem *circumsuo;* *Ross.* обточить, обтачивать na tokarni odcoczyć). Otcoczyć co koło czego, lub otcoczyć co czym; n. p. Winnicę nasadził i płot około niej otcoczył. *Sekl. Marc.* 12. Anioł twój niech obóc obtoczy około nas. *Modl. Gd.* ein Lager um uns her aufschlagen. Kazimierz W. wiele miast murem obtoczył. *Petr. Pol.* 2, 192. Murami otcoczył. *Sk. Dz.* 523. Otcoczył wojakiem swym miasto. *Sk. Dz.* 748. Saul i lud jego obtaćzali Dawida z ludem jego. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 26. Równinę wysokie bardzo góry otaczają jak wieniec do koła. *Mon.* 70, 816. Góry te mur jeden obtoczył. *Zygr. Pap.* 303. (zamknął, objął). Dwie części miasta morze obtoczyło. *Jer. Zbr.* 2, 111. Morze wodami swemi na koło ziemi obtoczyło. *Otw. Ow.* 517. (ob. Otcoczyświat). Widziałem panią obtoczoną grzeczną młodzieżą. *Teat.* 6. b, 16. Nabożną bracią obtoczony był na jutrzni. *Birk. Dom.* 158. Ból cię i słabość otaczały w koło. *Zab.* 9, 230. Stolarz wymierzył kłodę węgielnicą, i cyrklem otcoczył. 1 *Leop. Jes.* 44, 13. (określił, ocerklował). — Otcoczenie, *actus, das Umzingeln; effect.* rzecz otoczona lub otaczająca, n. p. Dwie siatki miały okrywać a ozdabiać one dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Ganek albo otoczenie balasowe zowie się *podium, peribolus, balastrata.* *Chmiel.* 1, 78. — §. Najpierwej tedy Mikon, skoro tylko zoczył kozionogiego bożka, strachem się otcoczył. *Zimor. Siel.* 204. t. j. strach go opadł, *Schrecken überfiel ihn.* OTOCZNY, a, e, otaczający, w okoł idący, *umschließend, einschließend.* W talarze okolny czyli otcoczny napis. *Czack. Pr.* 20. OTOCZYCIEL, OTACZACZ, a, m., otaczający, *ber Umringer, Umgeber, ber einen umringt, immer um ihn ist;* (*Boh.* otočnj kwiatak niezapominajki). Był młody monarcha pełen enot; ale psuły podłe otaczacze otoczonego. Zepsuty winą niegodnych otcoczytelów młodzian, zapomniał być ojcem ludu. *Kras. List.* 2, 85. OTOCZYNA, y, ż., błona we wnętrzu poprzeczna, osierdzie, przegroda wnętrza, *diaphragma.* *Cn. Th.*, das Zwerchfell; *Carn.* peréponka, hapán; *Croat.* rechicza; *Dal.* opna; *Ross.* перепона, *adj.* перепоночный; (*Boh.* obtačka *redimiculum;* otačka - das Stroß um den Fuß im Stiefel, słoma koło nogi w bócie). OTOCZYSTY, a, e, szeroki, toczący się, buchasty; *weit, viel umfassend, faltig.* Otcoczysty fartuch. *Tr.* OTOCZYŚWIAT, a, m., Ocean, morze wielkie. *Cn. Th.* 426.

1. OTOK, u, m., §. 1) obwód koła matematycz., periferya. *Tr.* die Peripherie; *Carn.* okták - obramowanie; *Croat.* ottok *tumor, insula;* *Vind.* odtok, otok *insula;* *Rag.* obtök *fibria;* *Bosn.* obtoka *limbus, fibria;* otok - wy-

spa; *Slav.* otok - wyspa; otoka - gałąź; *Croat.* otök 1) *insula,* 2) otok, odtok *effluvium;* *Ecl.* отокъ 1) wyspa, 2) gatunek puchliny. — §. 2) Otok, nabrzmiałość, ociekłość, *die Geschwulst.* Ziele to piekielny ogień gasi, twarłości i otoki rozpędza, otok cyecków niewiast ścieńcza, też otok uszu leczy. *Spicz.* 51; *Boh.* otok; *Carn.* ottok; *Vind.* otuk, ottok, gerzha, satezhenje, otekluest, otezhnost, otezhenje; *Rag.* oték; *Slav.* ottok; *Croat.* otok, odtok. — 2. OTOK, posoka, *ber Gitter, ropa.* *Perz. Cyr.* 1, 116. *Sorab.* 1. krawé noy; *Ross.* сукровица, гное-течение; (*Vind.* otezhni - ropić się, *ob.* Ociec). Jątrzenie się czyli otoku zbieranie. *Perz. Lek.* 220. Rana podeszła otokiem. *Pot. Arg.* 681. hat schon Gitter angefest. *Haur. Sk.* 440. Otokiem się miasto zespecziło, Kiedy i ropa z przegniłych wół twarzy płynęła. *Bardz. Trag.* 558. — *Transl.* Z białej się brzozy smaczny otok sączy. *Zab.* 8, 305. (*ob.* Oskoła).

OTOLI, *ob.* Atoli.

OTOMAN, a, m., Turek, *ber Türfe.* I Tatarzyna bił i Otomana. *Jabl. Buk.* a. OTOMANSKI, a, ie, n. p. Otomańska brama, porta, *ob.* Porta. Pakta między Polska i bramą Otomańska. *Steb. pr.*, die Ottomanische Pforte.

OTOPIC, f. *otopi act. dok.* Otapiać *niedok.*, w koło potopić, zanurzyć; *Vind.* obtopiti; *ganj eintauchen.* Już się w morzu otopiły wiosła, I daleko od lądu nawa się odniosła. *Otw. Ow.* 240. — §. Aż się posoką dołki otapiały pełne. *Otw. Ow.* 264. aż przelewały, sie flossen über.

OTOSZ, OTOŻ, *ob.* Oto.

OTRĄBIĆ, f. *otrąbi act. dok.* Otrębować, otrębuje *niedok.* przy trąbie ogłosić, *bey Trompetenschall fund machen, ausblasen.* Teraz otrąbiono w Warszawie, aby dla tych, co pieniędzy nie mają, darmo dawano jeść. *Boh. Kom.* 2, 9. Przywodzi rzeczy oczywiste bez otrębywania i krzyżczenia. *Pam.* 85, 1, 391. (bez hałasu, zgiełku, bez przesady, cicho, skromnie). Otrąbić się, n. p. Już się na lizkę otrąbił i wilka W trąbę łowczą razy kilka. *Kchow.* 25. (odezwał się trąba).

*OTRĄBIE, *ob.* Otręby.

OTRĄCIC, f. *otrąci act. dok.* Otrącać *niedok.*; *Boh.* oštaukám; a) uderzyć o co, an etwas stoßen, schlagen, anrennen. Otrącam głowę, nogę o co - uderzam się o co. *Cn. Th.* Otrącić się. *id.*; n. p. Podnosząc się jakoś nieostrożnie głową moją o zęby i nos jego otrąciłem się, że zaraz chustki wołać począł na otarcie krwi. *Mon.* 73, 62. Gdy się wiatr ocz trąca, tedy bardziej szumi. *Rej. Wiz.* 151. b. gdy się odbija, wenn er wo abpreßt. Dokażę tego, by najtrudniej było, Wszak się już o tę głowę więcej otrąciło. *ib.* 177. t. j. opierało, es ist schon mebr auf meinem Kopfe gewesen. Do kościoła biegając, o ołtarze się otrącając, modlitwami bogu ojezyczne porzucali. *Baz. Sk.* 75. (ocierając się o ołtarze). — §. Otrącić co, trąceniem o co nadpsuć, bestoßen, abstoßen, n. p. Stolik otrącony. *Ld.* Na ścianie wisi łeb jeleni z otrąconemi rogami. *Teat.* 11. b, 3. — b) *Transl.* Otrącać co gorzkiego, *domare durum saporem, lenire amara.* *Cn. Th.* den herben Geschmack benehmen, lindern, milbern. Otrącenie, słodzenie *ib.* *Graec.* τὸ μέλιγμα, czym otrącamy co. *ib.*

*OTRAWIĆ, *ob.* Otruć.

*OTRĘBINY, *OTRZĘBINY, OTRĘBY, *G.* otrąb *plur.*; *Boh.* et *Šlov.* otruby; *Sorab.* 1. wotrubé, mekiné, *ob.* Miękkiny; *Sorab.* 2. wotschubi; *Vind.* otrobi, luski, lufhki, *ob.* Łuszczka; *Carn.* otrōbi, luski, posevk; *Croat.* poszėje, mekina, (otrebine *scobinae*); *Dal.* palya, triće, *Bosn.* paglje, mekine, triće, triće; *Rag.* pàglje, mekinne, mechine; *Ross.* отруби, отреби, отребіе (cf. otrzebić), smerie, (*ob.* Śmiecie); *Eccl.* оствки, отруби, трицы; §. 1) Kleien. *Otręba. *Birk. Dom.* 88. Otręby po spytłowanej mące, można dawać wołom, wieprzom etc. *Kluk. Rosl.* 3, 276. Otrębiny, *apheda.* *Mącz.* Otrzębiny, otręby, *carnica.* *ib.* Bywają otręby z każdego zboża zmełtego zwierzchniej łupinki albo skóreczki ziarna, przez pytel albo przez sito od mąki odłączone. *Syr.* 994. Niedojrzałe ziarna wiele otrąb, a mało mąki dają. *Kluk. Rosl.* 3, 214. Z otrąb mąkę oczyścić. *Sk. Dz.* 419. Otręby do parzy dla psów, *Ross.* мѣсятка; *ob.* Mieszanina. — *Prov. Slov.* Kdo sa medzi otrubi miša, swině ho zežeru; kto się między otręby miesza, świnie go pożrą; (cf. młoto). — §. 2) *Transl.* Otręby na głowie, paprzyska, łupieżę; *Boh.* otrus; *Sorab.* 2. schpelchei, tschup, tschupk; *Sorab.* hwównne schupizne; *Carn.* luski na glavi, grinta; *Vind.* skralop; *Croat.* grinta, grinte; *Bosn.* gubba; *Rag.* grinta, gubba; *Kopfschuppen*, Hauptgrind, Grind. O parchach głównych, o otrębach albo łuskach. *Šlesk. Ped.* 20. Na głowie ma włos czarny, na brodzie otręby. *Pot. Jow.* 161. Łuski albo otręby płci są siostry parchów. *Sienn.* 499. Hautschuppen. — §. Lucyper z nosa bez miary Puszczal aż brzydtko plugawe otręby. *P. Kchan. Jer.* 79. OTRĘBIASTY, a, e, do otrąb podobny, na kształt otrąb, den Kleyen gleiß; *Sorab.* 1. wotrubwaté; *Rag.* mekinnav; *Croat.* poszeichaszt. §. Otrębiasty, OTRĘBISTY, OTRĘBNY, a, e, otrąb pełny, z otrąb; *Boh.* otrubny; *Slov.* otrubný; *Sorab.* 1. wotrubané; *Rag.* mekinav; *Croat.* mekinszki, poszeichaszt; *Carn.* posevzhne; voll Kleien, Kleien. Chleb otrębiasty. *Syr.* 937. Chleb gryzowaty, otrębisty, ludziom delikatnym nie strawny. *ib.* 938. Otrębny chleb, *coniceus panis.* *Mącz.*, *Carn.* posevnek; *Bosn.* pasjacja; *Croat.* kelessicza, mekinjak; (*Boh.* otrubnjak *furfur vendens*). — OTRĘBKI, *plur.*, *zdrbn.* rzeczwn. otręby, kleine Kleien, §. B. Mandelkleien. OTRĘBOWATY, OTRĘBIASTY, OTRĘBOWIAŁY, a, e, mający na głowie otręby, der Kopfschuppen hat, ein Grindkopf, Grindiger; *Sorab.* 1. schupiznoyité; *Croat.* grintav, grintavec, grintavka; *Rag.* grintav, grintavaz, gubav, gubavaz; *Bosn.* gubbavaç, grintavaç. OTRĄBOWIAŁOŚĆ, *sci.* *z.* *z.* łupieżę na głowie. *Syr.* 1085; (cf. parch), der Grind, Schuppigkeit des Kopfes. OTRĘBOWATOŚĆ, *sci.* *z.* *n. p.* Ziele to otrębowatość z twarzy ściera. *Syr.* 599; cf. trąd.

OTRĘBYWAĆ. *ob.* Otrąbić.

OTRĘDOWACIEĆ *nijk. dok.*, w koło trędotatym się stać, rund um außstägig werden. Jesliby się urzędnikowi ulomność przydała, t. j. jesliby ołsnał, olknał, otrędowaciał, tedy nie ma być dlatego złożony z urzędu. *Szczerb. Sax.* 204.

OTRĘT, u, m., (*distng.* odtret), otarcie nogi, zadku etc.,

daß Wundreiben, Aufreiben. *Interrigo*, sedno, gdy się od chodu albo jazdy zedrze skóra na pośladku, też otręt. *Mącz.*, der Wolf im Hintern vom Reiten; (cf. odsednić). *Syr.* 1258. *Ern.* 67. OTRĘTWIEĆ, OTRĘTWIAŁY, *ob.* Odrętwieć.

OTRÓCINY, *plur.*, opilki, Feilspähne, proch, który pilnikiem zejmują pilując. *Sienn. Wykl.*, *Croat.* otrebine.

OTROCZĘ, *ęcia*, n., OTRĄCZĄTKO, a, n., OTROCZEK, *czka*, m., *demin. nom.* otrok = chłopczyzna, chłopiatko; *Carn.* otrozhāj, otrozhé, otrozhje; *Vind.* otrozhizh, otrozhei; daß Knäblein. U żydów ósmego dnia obrzezano otroczę. *Sk. Kaz.* 525. Otroczątko, dziecię nie niewieściej, ale męskiej płci. *Budn. Math.* 2, 8. *not.* Ona ujrzała, a otroczątko płacze. *Budn. Exod.* 2, 6. Niezrosłe otroczki. *Zab.* 10, 251. *Zabl.* OTROCKI, a, ie, męzki, męczyński, Manns. Kozuch otrocki; suknia otrocka. *Tr.*; *Carn.* otrozhje; *Vind.* otroshki, otroshki, otroken = dziecinny; *Ross.* отроческой, отрочь chłopięcy; *Boh.* otrocký; *Sorab.* 1. wotroczi *niewolniczy*. OTRÓK, a, m., (*Boh.* otrok *servus*, *mancipium*, otrokyně *niewolnica*, otroctwj *niewola*, (cf. troczyć, troki); *Sorab.* 1. wotroczk *famulus*, parobek, wotrocżnik, wotrocżisko, wotrocztwo *niewola*; *Carn.* otrok = dziecię, otrozhaj = dzieci, otrozha = dziecinność, dziecinstwo; otrozhněza = położnica; *Vind.* ottrok = dziecię; otrozi = *liberi*, *genus*; otrofhnost, otrokzhaj = dziecinstwo; *Croat.* otrok *infans*; *Ross.* отроча *dziecię*, отроковица 1. *dzieweczka* młodsza od lat dwunastu, 2. *dziewka* służąca; отрочество *dziecinstwo*; otrok, męczyzna, eine Mannsperſon. Nikt, ani otrok, ani biała pleć, mordów ujęć nie mógł; neque vir, neque femina. *Krom.* 394. Otrok od niewiasty lepszy jest. *Petr. Pol.* 21. *Sak. Dusz.* 9. *ib.* 21. *ib.* 57. *Simon. Siel.* 22. Dzieście tam otroków mają żony spolne. *Sk. Dz.* 102. — (2. Otrok u Turków stary żołnierz, wolny od wojny, żołd biorący. *Kłok. Turk.* 233).

OTRUĆ, f. otruje *cz. dok.*, *Otrawić *obsol.*; (*Boh.* otrawiti; *Vind.* otrovati, ozhemeriti, obstrupiti, sastrupiti, samifhenzhati, sadati, savdati, (cf. zadać); *Carn.* saudām; *Bosn.* otrovati *venenare*, *inficere*; zatraviti, zacjarati *fascinare*, *veneficia adhibere*; *Slav.* otrovan = *zarazliwy*, *jadowity*; *Rag.* otrāviti, otrovatti, (otrovatti, raztrovati *inficere contagione*); *Croat.* otrovati, otrāvlyam, ochemerujem, (otrova = *trucizna*, otrōvni = *otruty*); *Ross.* окормить, окармливать (cf. okarmić, okormъ, okormka *otrucie*, *trucizna*, otrava), otraviti, otravlivati; *Eccl.* окормляю, просто и вмѣсто *otravlyaju*; (*zeleinnichestvo* *otrucie*; *Sorab.* 1. zkuzwarstwo); §. a) *trucizna* *zabić*, einen vergiften. Gdyby kto nosił *jad albo *trucinę, azaliby się taki nie strzegł, aby przyjaciołom śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie otrawił? *Eraz. Jęz. B. b.* Nienawisć przywodzi ku zwadzie, ku *otrawieniu ludzkemu. *ib.* O. 8 b. (ku otruciu). — §. b) *Transl.* Ktoż tedy pierwsze życia otruł wam poranki? *Teat.* 43. b, 92. t. j. skaził, wer hat sie euch verberbt? (cf. czas truć). OTRUCIEL, a, m., który go otruł, der Vergifter; *Vind.* obstrupnik, otrovauz; *Rag.* otrōvnik; *Bosn.* ztravnik, f. ztravniça; *Croat.* ochemeritel; *Eccl.* отравникъ.

OTRUCHLEĆ *nijk. dok.*, potruhleć, truchnący odrętwieć, von Bangigkeit erstarren. Otruchlać serce. *Smotr. Apol.* 166.

OTRUPIAŁOŚĆ, *sci, ż.*, odrętwiałość, zdrętwienie, daß Erstarren, daß Starren. Wysokoku winnego znakomity jest skutek w oddalaniu zgniości; przetoż go na oddalenie otrupiałości zażywają. *Kruml.* 560; *sphacelus. ib.* 531; *Ross.* отропѣлость, *adj.* оторопѣлый.

OTRWOŻYC się, *f.* otrwożyć się *recipr. dok.*, z trwogą oswoić się, ostraszyc się; die Bestürzung verlieren, Herz fassen, sich entmannen. Tu nie lza-ć, jedno się otrwożyć. *Rej. Wiz.* 102 b; *ob.* Otrzaskać.

OTRZASKAĆ, *f.* otrzaska *cz. dok.*, trzaskaniem obić, mit Knallen rund um abschlagen. Takową sztukę skła, otrzaskawszy tafelnik, rozprawi z nią tasle. *Torz.* 52. — *ż.* Otrzaskać, do trzasku przyzwyczaić, ostrzelać, anß Knallen und Schießen gewöhnen. Wszyscy to żołnierze otrzaskani, wszyscy tu już starzy. *Pol. Arg.* 155. t. j. ostrzelani, die Pulver gerochen haben. Przywiódł nam otrzaskanych w boju wojowników. *Jabl. Buk. H* 2; *ob.* Otrwożyć.

OTRZAŚĆ, OTRZAŚNĄĆ, OTRZEŚNĄĆ, *f.* otrząśnięcie *cz. jedn.*, Otrząsać *niedok.*; *Boh.* otrásti; *Rag.* otrèsti; *Bosn.* otrosti, otrusiti; *Croat.* otressujem, otreszam, otrossujem; *Ross.* отрясть, отрясать, отрясывать, отряхнуть, отряхивать; trząsać zrzucić, abschütteln; (*Vind.* obtroliti • potrzasać). Wleźć na drzewo, otrząść drugiemu gruszki. *Teat.* 56. b, 25. Od wichru otrząsione (otrząśnione) kwiecie upadają. *Groch. W.* 311. Otrząsnawszy sen staro niedbalstwa. *Star. Pob. A* 2 b. Głupstwo i grubiaństwo, którego akademia nie otrząsała. *Birk. Kaz. Ob. G* 2 b. Świat wszystkim z grzechu otrząsał zbawiciel. *Birk. Kaz. Ob. C* 3 b. Ty tedy otrząśnij twój smutek wielki. *1 Leop. 4 Ezdr.* 10, 24. (zrzucić go z siebie). OTRZAŚNĄĆ się; *Ross.* отрястисъ, отрясываться; *passive* za trząsieniem obłożować się, durch Schütteln los werden, los gehen, abfallen. To się wszystko otrząśnięcie z ciebie, jako gdy wiatr otrząśnięcie liście z drzewka oschłego. *Rej. Post. H* 5. Otrząsał się dąb wielki, różgi zaświszczały, lub nie był wiatr, i samym zadrżał strachem zjęty. *Zebr. Ow.* 180; *intremuit.* — *ż.* Otrząsać się, sobą ruszać, trząsać, sich rütteln, schütteln. Leżał na ziemi jak zabyty; kropi go kijem ojciec, otrząsał się. *Ossol. Str.* 3. Karbowna laty, a przy młodym chłopie, Tak się otrząsa jak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111. Nar. Powstańcież kiedykolwiek, i otrząśnijcie się, a staranie o ojczyźnie mieć poczniecie. *Pilch. Sall.* 96. Gdy Stefaną niektórzy słuchać nie chcieli, otrząsał się raz i drugi, mówiąc, że malowanym królem być nie myślał. *Lub. Roz.* 210. t. j. obruszył się, er rüttelte sich, wurde aufgebracht. — *Aliter.* Coż potym, że masz dosyć, a nie znać po tobie, Mógłbys się ty otrząsać, boby cię z to było. *Rej. Wiz.* 51 b. t. j. ogarnąć się, sich zusammen nehmen, auf sein Aeußeres halten, sich gehörig kleiden. — *ż.* Otrząsać się z czego, zwać z siebie, wydobyć się; von sich abschütteln, sich von etwas los schütteln, los machen. Na tę straszną myśl zachwiała się jego enota; ale wkrótce otrząsa się z tak błahéj postrachy. *Stas. Num.* 2, 7. Wy-

technawszy trochę z trudów wojennych, i otrząsałszy się z biedy, wtargnął do Litwy. *Kur. Pet.* 13. Po wypędzeniu Bolesława, pierwéj niżby się była z rozruchu onego Polska otrząsała, niemieszkając Rusacy wtargnęli. *Krom.* 110. — *ż.* Otrząsać się komu, odjąć mu się, nie dać się, zsadzić z siebie, odgromić go, sich jemandes erwehren. Otrząsać się każdemu; zsadzę z siebie każdego, nie dam sobie na gębie grać. *Cn. Ad.* 566. Paganie z nas się naśmiewają, że się im otrząsać nie możemy. *Star. Ref.* 15. Gdy się Tatarowie wnętrznemi wojnami sami zabijając poczęli, otrząsał się im Dymitr, i poraził ich. *Stryjk.* 379. Gdy się Jan do Turka udał, otrząsał się Ferdynandowi Jan, który już był bardzo namdłał. *Biel.* 529. Łatwo się otrząsał tym, którzy go na drodze zaczepili. *Ustrz. Kruc.* 1, 424. Rozpuszczona młodź, nakształt nieogłaskanych koni, uskromiciela zrucu, i onemu otrząsa się. *Mon.* 71, 737 sich wiedersehen.

OTRZEBIĆ, *f.* otrzebi *cz. dok.*, owałaszyć, wyrzezać, castriren. (*Ross.* отребить, отреблять okrzesać drzewo, отребить, отеребливать oberwać, stargać). Publiusz Poncego wyrzezał albo otrzebił. *Warg. Wal.* 189. Otrzebienie *Eccl.* скопильство, (*ob.* Skop). OTRZEBINY *plur.*; *Ross.* otrebie; ośmieciny, wymieciny, ogryzki, *quisquilae. Macz.*; śmieci, nikczemne podnóżkowe rzeczy. *ib.*, Außerbrig, Außwurf.

OTRZEĆ, OBETRZEĆ, otarł, obtarł, *f.* otrze, obetrze *cz. dok.*, Ocierać, Obcierać *niedok.*; *Boh.* otriti, otrjati, odrbati; *Sorab.* 1. wottru, wótru; *Carn.* obrissat, otternujem; *Vind.* obrifati, obrifsa (cf. obrus), ozhedit, obtreti, obhusati; *Bosn.* otrritti, oterti, obrisati; *Slav.* otèrti, (otar-chich • chustka do nosa, serweta); *Rag.* otarti, ottarti, olirati, otirem; *Croat.* oliram, obrissujem; *Ross.* обтереть, обтирать, етираю, обтираю. (*NB.* a verbo obetrzeć *Obotritae*, gens detersa. *Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2413); w koło zetrzeć, abreiben, abwischen. Żywokost ma moc ocierającą; ropę z płuc ociera i wycyszcza. *Spicz.* 26. Ocieranie, otarcie *Ross.* обтирка. Otrzyj swoje oczy; te lzy jeszcze okrutniejszym czynią rozstanie nasze. *Stan. Num.* 2, 76. abtrodnen. Zapłakane ociera powieki. *Wad. Dan.* 53. *Groch. W.* 357. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto zdierał, Nie ten, kto lzy wyciskał, lecz kto je ocierał. *Kras. W.* 77. Otrzyjcie z oczu swych lzy. *Zab.* 14, 95. Łatwo się lzy ocierają, kiedy jest czym. *Teat.* 19. b, 3. Ocierać, ścierając wygładzić, zgładzić, wegreiben, glatt reiben. — *Fig.* Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladnym, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. (zniesli). Jesli urzędniki weźmiesz na zęby, tedyć otrą czoła, a jawnie bez wstydu wszystko złe broić będą. *Jer. Zbr.* 7. (zetrą wstyd z czoła, nabiiorą ostatniej bezczelności). Człowiek otarty, okrzesany, ćwiczony; gewandt, geübt, erfahren. — *ż.* Nie otrze-ć się sucho • nie przepiecze-ć się, es wird dir nicht für genossen hingeben. I Krakowianom się to sucho nie otarło. *Pap. Herb.* 18. — *ż.* Ocierać się o co, otrącić się o co, sich an etwas reiben, anreiben. Mijali go i suknie się ich on ocierały, a widzieć go nie

mogli. *Sk. Dz. 622.* die Kleider strichen an ihn an, streiften an ihn an. Przechodząc, gdy się jakoś o bok drugiego otarł, do gniewu go pobudził. *Warg. Radz. 99.* — §. b) *Transl. varie:* Ocierać się o kogo, albo dokąd; przedzierać się aż do niego, aż dokąd; bić z kimś o siebie, bić się z kimś o siebie, bić się z kimś o siebie, bić się z kimś o siebie. Obawiam się, żebym wstydu ztąd nie zażył. Żem się otrzeć o przednie rymopisy ważył. *Simon. Siel. ded.* Otarłem się o niebezpieczeństwa. *Nag. Cyc. 102.* Myśl jego była nie zalegać pola, a otrzeć się o mury Konstantynopolskie. *Groch. W. 542.* (cf. oprzeć się), bić dół wprzód. Spustoszyli księstwo, ocierając się aż o przedmieścia stolicy. *Nar. Hst. 5, 169.* Każdy ktokolwiek chociaż lekko się otarł o starożytne Rzymian dzieje, wie to. *Nag. Cyc. praef.;* cf. liczyć, kosztować, wór się nur ein wenig damit abgeben hat. Nie wadzi zajrzeć w tę ich cierpką naukę, ale zajrzeć tylko, i ponieważ o nią się otrzeć. *Pilch. Sen. list. 374.* Pocziwie domatorki, co się jeszcze nie otarły o Warszawę. *Teat. 10, 89.* (nie oswoiły z nią, nie przyjęły jej mód, nie przeszły duchem jej). Choć on jasny się błąd ociera, usta otwiera. *Groch. W. 562.* t. j. choć mu błąd towarzyszy, ob ihm gleich Irrthum auf dem Fusse folgt. Gdy się otarła wieść o jej uszy, mało nie umiera. *P. Kchan. Orl. 1, 141.* gdy przyszła do jej uszy, da es ihr zu Ohren kam. Te słowa nie bez żalu o uszy jej się otarły. *Dambr. 156.* — §. c) Ocierać się z kim, za łby iść, na udry, mit einem anbinden. Zakon Krzyżacki jeszcze się z pogaństwem nie otarł, a już tak obszerne ziemie posiadał. *Nar. Hst. 4, 234.* Jak skały, co moc ubezpiecza, Czekają gromnych obłoków z weselem, Tak się otrzyjmy dziś z nieprzyjacielem. *Kras. Oss. B b.* Miłość nie lubi się z godnemi poszanowania ocierać osobami. *Teat. 3. d. 65.*

OTRZEPAC *cz. dok.,* Otrzepywać *częstl.,* otrzepuje *praes. niedok.,* w koło wytrzeć, potrzeć, beslopfen, rund um außslopfen. (*Croat.* ostrépani circumstrepo; *Ross.* отрывать, отрывать чеша лен, отрывать пачесие). Otrzepany, oklepny, spowszechniały, abgedroschen, gemein.

OTRZESNAĆ *ob. Otrząść.*

OTRZEŹWIĆ *f. otrzeźwić cz. dok.,* Otrzeźwiać *niedok.,* Otrzeźwiać *frequ,* trzeźwym uczynić, roztrzeźwić, nüchtern machen. Trudno się obaczyć pijanemu próżną chwałą. jedno aż będzie zlemi przygodami otrzeźwion. *Petr. Ek. 96.* — §. Otrzeźwić orzeźwić, pokrzepić, ermuntern, stärken, aufrichten. Słowo mi twoje otrzeźwiwa. *Chrośc. Ow. 746.* Skoro przybył bojaźliwe otrzeźwił. *Warg. Cez. 158.* Rozpaczających otrzeźwił, nadzieje ukazując. *ib. 22.* Potrwożone dziwem rycerstwo, wieszczek życzliwym wykładem otrzeźwił. *Warg. Kurc. 8.* **OTRZEŹWIEĆ** *f. otrzeźwieje neutr. dok.,* trzeźwym się stać, roztrzeźwieć, nüchtern werden. Pijany obiecuje, otrzeźwiawszy żałuje. *Cn. Ad. 846.*

OTRZOSKAC *f. otrzoska cz. dok.,* trzosem opasać, mit der Geldfuge umgürten, *propr. et fig.* Lichwiarz otrzoskany doić nie przestaje. *Klon. Wor. 76.* t. j. choć zubożony, w trzosi zapasny, bereichert.

OTRZYMAC *f. otrzyma cz. dok.,* Otrzymywać *frequ.,* Otrzy-

mawać, otrzymuje *niedok.,* odzierać; *Croat.* zdersavati i t. d., erhalten. Otrzymać co dostać, osiągnąć, erhalten, erlangen, erreichen. Trudność w otrzymaniu tej rzeczy, którą kto chce nabyć, daje jej większą cenę. *Teat. 32, 15;* (cf. prędkie nabyć, prędkie odbyć). Gdzie się był dla deszczu skrył, tam pogrzeb otrzymał. *Warg. Wal. 339.* (t. j. tam śmierć znalazł). Otrzymać górę, otrzymać plac, wygrać, zwyciężać, ostać się przy czym; *Bosn.* ugospodaritse; die Oberhand, ober den Sieg erhalten, daß Feld behaupten. Zawzduśmy górę otrzymywali, i działaliśmy zwycięstwo nad nieprzyjaciółmi otrzymali. *Baz. Sk. 583.* Gotowie przyszli aż do Dunaju, wszędzie zwycięstwo otrzymawając. *Stryjk. 39.* Chciałabym z płaczu mojego otrzymać zwycięstwo. *Teat. 46. c. 72.* den Sieg davon tragen. Otrzymać prośbą uprosić. *Cn. Th.,* mit Bitten erlangen, erbitten. — §. Niewierny Mustafa, tym co się poddali, nie otrzymał. *Fur. Uw. F. t. j.* nie dotrzymał obietnicy, hielt sein Wort nicht. **OTRZYMAC** się, utrzymać się, o swęj sile stać, siedzieć. *Cn. Th.,* sich erhalten, sich aufrecht erhalten. — *Transl.* Niszczą sami swoje kraje, żeby się z wielką trudnością otrzymał nieprzyjaciel. *Kłok. Turk. 85.* sich wo behaupten, erhalten. — §. Otrzymać się, wstrzymać się od czego, przewieść na sobie, hamować się. *Cn. Th.* sich enthalten von etwas, sich überwinden.

***OTTA**, *y. m.,* imię; *Otto, Otho. Jabl. Her.*

***OTTAWA**, *y. ż.,* potraw. *Rydel.; Ross.* отава; daß Grummet, Spätheu.

OTUCHA, *y. ż.,* potucha, ufność, serce, dobra nadzieja, Muth, gute Hoffnung; *Ross.* благонадежность; *Eccl.* благоуверенне; *Graec.* ἐπιπίστις. Otucha jest imię dobra, jeszcze nie pewnego. *Pilch. Sen. list. 70.* Otucha, nadzieja wzmocniona ufnością, i zasadzona na prawie i powodach do niej. *Pam. Warsz. 2, 204. Lip.* Mam otuchę; daje mi otuchę; dodał mi otuchy. *Cn. Th.* Zażywaj synu szczęścia, póki ci się godzi, Lecz zbytnia w nim otucha niech cię nie uwodzi. *Min. Rył. 2, 285.* (t. j. ufność, zaufanie, Vertrauen). Dobrą odnosi rzeczom swoim otuchę. *Tward. Wł. 69.* t. j. dobrą nadzieję, dobry znak, gute Anzeichen, gute Hoffnung, (cf. otuszyć).

OTUCZYĆ *f. otuczy cz. dok.,* Otuczać *niedok.,* (cf. neutr. otyć), okarmić, tłustym i otyłym uczynić, fett machen, masten; *Bosn.* otussiti, opritiliti; *Croat.* otuschujem; *Sorab. 1.* wotucznołczam; *Eccl.* отучняю; *propr. et fig. Zab. 16, 203.* Nie podniosę głowy, otuczony będąc utrapieniem i nędzą. *1 Leop. Job. 10, 15.* (nasycon. *3 Leop.*).

OTULIĆ, **OBTULIĆ** *f. otuli cz. dok.,* Otulać *niedok.,* okryć lub obwijać dla ciepła, umhüllen, einhüllen der Wärme wegen; *Vind.* odeti, odievati (*ob.* Odziać), odeniti, odenem, okuloviti, obgerniti; *Ross.* кутать, окутать, окутывать, накутать, накутывать, прикутать, прикутывать, упеленать, упеленывать, укутать, укутывать, завертеть, завернуть, завертывать. Len mierzwą do koła trzy dni otulą, dokąd nie uprę. *Haur. Ek. 39.* Śpią sobie szerokim twoim płaszczem otulone. *Suszye. Pieśń 3, F 2 b.* Chorego trzeba szatami ciepłymi zakryć i obtulić dobrze. *Sienn. 538.* Głowy nigdy zbyt otulonej mieć nie trzeba.

Pir. Pow. 14. Odzienie w zimie ma od mrozu ochraniać; ale nie mają się dzieci zbyt otulać, lekając się jakby pieszczeni wiatru i śniegu. *ib.* 73; *Ross.* опахнуться, опахиваться. Żołądek zawsze trzeba dobrze otulać. *Haur. Sk.* 519.

OTUMANIĆ, *f.* otumani *cz. dok.*, tumanem lub kurzawą obwieść, wzrok odjąć, oczy zamydląć, omamić; umstauben, Staub in die Augen streuen, verblenden. Ach Bógby dał, żeby można otumanić tę panią moją. *Teat.* 15. c, 17.

OTUSZYĆ, *f.* otuszy *cz. dok.*, otuchę uczynić, potuszyć; *Vind.* gorpofzerhiti, naferzhiti; *Offnung* maßen. To gdy ziścisz i ciągly zwyczaj mi otuszy, że me słowa powiewem lekkim wiatr nie wzruszy. *Hul. Ow.* 60.

OTWARCIE, *ob.* Otworzyć.

OTWARDNĄĆ, *nijak. jedntl.*, OTWARDNIEĆ, OTWARDZIEĆ *dok.*, twardym się stać, hart werden, verhärten; *Sorab.* 1. wobtwerdnu; *Vind.* obterdet; *Rag.* otvardnuti, ocvarsnuti; *Bosn.* otvardnuti, otrridnuti, okoritise, okorjepnutise; *Ross.* отвердѣть. *Rigere*, otwardnąć, ściernąć, zdrętwieć. *Mącz.* Widziałem tam ludzi na wszystkie trudy otwardziałych. *Nag. Cyc.* 48. abgehärtet. Choć w srogim niedostatku otwardniały na nędzę i potrzeby, opór długo się przełamać nie dawał. *Nar. Hst.* 2, 408. Musi się, by też nie wiem, jak był cierpliwy i otwardniały, do choroby przyznać. *Pilch. Sen. list.* 409. Na wytrzymanie wszelakich trudów otwardniały. *Pilch. Sen. gn.* 137. Czyliż nie lepiej mężowi otwardnieć na wszystko? *Pilch. Sen. list.* 2, 335. OTWARDNIAŁOŚĆ, OTWARDZIAŁOŚĆ, *sci, ż.*, zatwardnienie, die Verhärtung; *Ross.* отвердѣлость. OTWARDZIĆ *cz. dok.*, w koło zatwardzić, rund um verhärten; *Vind.* oterditi; *Bosn.* otvardnuti, otrridnuti, ocvrriisnuti; *Ross.* ожесточить, ожесточать. Na wszystkie najszersze przypadki otwardź siebie i zhartuj. *Pilch. Sen. list.* 20. Otwardzenie *Vind.* oterdenje, vterdenje.

OTWARTY, OTWARZAĆ, *ob.* Otworzyć. OTWARTOŚĆ, *sci, ż.*, OTWORZYSTOŚĆ, kiedy kto albo co nie jest zamkniętym, die Offenheit, daß Offenheyn. — *Math.* Dwie linie zbiegające się z sobą, mogą między sobą czynić większą lub mniejszą otwartość. *Jak. Math.* 1, 10. otwór, *Offnung*, *offner Raum*. — *§. Moral.* Otwartość, *otworzystość, nieskrytość, *Offenheit*, *Offenherzigkeit*; *Vind.* serzopertnost, perferzhnost, serzovidnost, ozhitnoferzhnost; *Ross.* откровенность. Z męstwa oświeconego wynika otwartość, brzydząca się wybiegami, szczerą, która się nie lęka mówić prawdy pożytecznej. *N. Pam.* 24, 327. Otwartość więcej jeszcze jest jak szczerą; obiedwie przyjaciołki prawdy, szczerą jej nigdy nie uchybi, otwartość jej zataić nie może. *Pam. Warsz.* 4, 40. *Niemc.* OTWIERACZ, *a, m.*, co otwiera; *Rag.* otvoritegl; der Aufmacher, *Deffner*; *cf.* odźwierny, wrotny, klucznik. (*Croat.* odpirách *clavis generalis*). — *Botan.* Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, miesiączi, ziele. *Syr.* 769, *coronilla securidaca Linn.*, Weißkraut, Weißchen. OTWIERALNIA, *i, ż.*, otwór, miejsce, gdzie się co otwiera, die *Offnung*, die *Stelle*, wo sich etwas öffnet. Otwieralnia u skrzyni rumusowej dla chędożenia. *Tr.* OTWIERALNY, *a, e*, otworny, otworzysty, dający się otworzyć, sich öffnen laß-

send, aufmachbar. Beczka otwieralna z boku dla chędożenia. *Solsk. Arch.* 171; *Eccl.* отверстый. (*OTWIERDZIĆ *cz. dok.*; *Boh.* otužiti - *confirmare*, *stabilire*, *indurare*; *Vind.* obterditi; *Croat.* obtvergyujem *obfirmo*; *Sorab.* 1. wokrutžu, wobkrutžu; *Carn.* okkerfzhâm). — OTWOR, *u, m.*, otworzystość, otworzenie, dziura otwarta, otwieralnia; *Bosn. et Rag.* otvor; *Croat.* otvôr; *Sorab.* 1. wotewfenocż; *Vind.* luknja, podretje; *Ross.* отборка, отверстие, полость; die *Offnung*. Otwór słuchowy, *meatus auditorius. Hub. Mech.* 204. Otwór działa, *ob.* Kalibra. Otwór stolni, samo wnijsie do wytni tego gatunku, Mundloch, Stollenmund. *Mier. Mscr.* Otwór mały okrągły *Ross.* ячея, ячейка. Dęcie przez krtań trąby wąską przechodząc, wypada nakoniec przestronniejszym otworem. *Pilch. Sen. list.* 4, 7. Otworem *adverb.*, otwarto, otworzysto, otworzyscie, nie zamknięte; *Croat.* odperto, *cf. Lat.* aperte; *offen*, nicht verschlossen, nicht zugemacht. Otworem co stoi - otworzono *co. Cn. Th.* Skarby me ci stoją niebronny otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. Ta samowładnym bogom wrodna cnota, Otworem trzymać zkrzywdzonym łask wrota. *Zub.* 14, 168. Otworem zostawić, auflassen, *offen lassen*; *Vind.* gorpustiti, gorspustiti, gornehati. OTWORNY, *a, e*, otwieralny, otworzysty, mogący być otworzonym, aufmachbar, aufschließbar. Zamki piekłów nieotwornych. *Hor.* 2, 42. *Nar.* OTWORZELINA, *y, ż.*, OTWORZELISKO, *a, n.*, otwór, odchlin, die *Offnung* eines Schlußeß. Ogień z otworzelin owych wybuchał. *Wez. Zap.* B 3.

OTWORZYĆ, *ODTWORZYĆ, ODEWRZEĆ, otworzył, otwarł, *Part.* otwarty, *f.* otworzy, odewrze, *cz. dok.*, Otwierać, *Otwarzać *niedok.*; *Boh.* otewřiti, otwřrati, odewřiti, odewřel, odewřu, (*oppos.* zawrzić, zawarł); *Slov.* otworit, otewrat, odtwřrati; *Sorab.* 1. wotewefam, wotewrim, wotewriu, wotewricż, wotewril, wotzanknu, *cf.* zamknąć, odemknąć; *Carn.* odpreti, (*cf. Lat.* aperire, *cf.* odprezeć, ofnam; *Vind.* odpřiti, odpřeti, odpirati, gorodpřeti, odpřeti, odpřem, gorodkleniti, gorskleniti; *Slav.* otvoriti, otvoritti; *Bosn.* odapřiti, otvoriti, odpřiti; *Rag.* otvoritti, otvarati; *Dal.* otvoriti, ottvaram; *Croat.* odpiram, odperlszem, odpřeti, odtvergyujem, odkleplyem, odklychujem, (*cf.* klucz); *Ross.* отворить, отворять, отпереть, отпру, отпирать; *Eccl.* отवरзнути, отवरзати, отключая, отмыкая; odemknąć, öffnen, aufmachen; (*oppos.* zawrzić, zamknąć). Kołaczmy we drzwi jego, póki nam nie zechce odewrzić. *Kanc. Gd.* 275. Do kufra dostawać. Otworzyć okna. *1 Leop. Jer.* 22, 14. Zamkam dlatego, żeby otwarte nie było. *Teat.* 31. b, 11. Niech kto chce przychodzi do mnie, drzwi dzień i noc otwarte będą. *Teat.* 52. d, 31. Na jego głos otwarły się piekielne podwoje od razu. *Przyb. Milit.* 64. Drzwi się otwarły. *Kras. Woj. Ch.* 61. thaten sich auf. Gardła ich, jako grób odtworzony. *Wróbl.* 10. Opoki się padały, groby się otwarzały. *W. Post. W.* 253. Otwórzcie się wysokie niedobycie brony, Król wieczny się przybliża, Król nie-

wysławiony. *J. Kchan. Ps. 32.* thut euch auf, öffnet euch! Wrota sobie do upadku otwarzasz. *Sk. Żyw. 1, 25.* Do marnotrawstwa potomstwu szeroko wrota otwiera łakome zebranie. *Falib. R 3, (ob. na Oścież).* Tyś nam Panie niebo otwarł. *Kanc. Gd. 10.* — *Prov.* Pierwój ma być: otwórz: niż pomaga bóg. *Rys. Ad. 54.* — Butelkę otworzyć, odetkać, korek wyjąć *Ross. раскупорить, раскупаривать, откупорить, откупариваю.* — List otworzyć: odpieczętować, aufbrechen, aufmachen einen Brief. Otwierając listy, mówi: to są bilety, w których zaproszeni wymawiają się. *Teat. 59, 23.* List otwarty, otworzony, niezapieczętowany, otworzysty, świadeczny, kredyt, patent, ein offnes Zeugnißschreiben. Listy otworzone obyczajem słusznym mają być dawane przez woźnego i przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit. 23.* — Otworzyć książkę, ein Buch aufmachen. Chcąc czytać książkę, ledwo co otwieram, Na pierwszej karcie twój obraz obziera. *Zab. 14, 125.* *Alio sensu, fig. n. p.* Księga księgi otwiera: explikuje. *Haur. Sk. 1.* ein Buch erklärt das andere. Zaś serce nasze nie gorzało w nas, gdy nam mówił w drodze, i kiedy nam pisma otwarzał? *Sekl. Luc. 24.* (wykładał). — §. Otwarta głowa, pojętna, ein offner Kopf. Kto ma rozum otworzony (otwarty), łatwo to widzi. *Farn. 78.* — Otwierać sobie drogę, słać sobie drogę, sich den Weg öffnen, bahnen. Ziemia zstrząśnieniem swym drogi wodom otwierala. *Otw. Ow. 19.* Z którejkolwiek on strony naciera, Gościniec sobie przez trupy otwiera. *Suszy. Pieśń. 3, G 2.* — Otwierać wzdół. *Czerw. 11.* t. j. przeciąć, ein Geschnür öffnen, aufstehen, aufbauen. Rany bywają z krost złych otworzone. *Spicz. 90.* — *Fig.* Żle zagojoną otworzyłeś ranę. *Teat. 50, 57.* — Ziemia się otwiera: pada się, hiat. *Cn. Th. die Erde thut sich auf, börstet auf.* Cudziej soli zakazano, ponieważ w Polsce nowa sól otworzyła się była. *Krom. 733.* t. j. dobyto jój, albo zjawiła się, man hatte ein neues Salzwerk eröffnet. — *Poet.* Jeszcze się smutne z oczu Izy nie starły, Oto się znowu drugie otwarły. *Groch. W. 554.* t. j. dobyły się, sind hervor gedrungen, ausgebrochen. — Kwiat się otwiera: rozwija się. *Cn. Th. (cf. Bosn. otvoriti se dúb, ciniti listje frondescente).* — Miasto otwarte, nie ma na około żadnego wału, rowu, ani muru. *Pam. 84, 851; Ross. полый, поля.* Otwarte powietrze, wolne, niezamknięte, na otwartym miejscu, freye Luft. Drzewo położone na otwartym powietrzu, wystawione na słońce i na wiatry, wysycha prędko. *Jak. Art. 3, 171.* Otwarte pole: szczere pole. Otwarty bóg, ob. Otworzysty. Otworzyć gaj, las: rozpocząć ścinanie drzewa, den Holzschlag eröffnen. Najprzypożytoży czas do utworzenia gaju dają miesiące zimowe. *Kluk. Hośl. 2, 147.* Otworzyć bal, zacząć tańce. Otwierać sądy: zagaić, das Gericht eröffnen. — *Simil.* Bardzo ciekawa otworzy się robota, jeśli już Jegomość wie o wszystkim. *Teat. 16, c, 93.* (rozpocznie się). — Dom otworzyć *transl.*: otwarty wolny przystęp dawać, ein Haus eröffnen. Myślę trzymać stół otwarty na 200 officerów. *Boh. Kom 3, 160.* offene Tafel. Assamble i banki u siebie otwiera. *Teat. 23, d, 26.* — Worek mój trzymałem mu długi czas otwarty. *Teat. 45, b, 16.* t. j. nie odmówiłem mu wsparcia, ich hielt

ihm meinen Beutel offen. Dla twój pomocy otwarte będą skarby moje. *Teat. 46, c, 43.* Widząc, że bóg więcej dóbr mu przysporzył, Tym też on hojniej rękę swą otworzył. *Prot. Jał. 18.* thut seine milde Hand noch mehr auf. — Gębę otworzywszy, przypatrował się. *Boh. Kom. 4, 203;* cf. gap', das Maul aufspieren und stieren. Gębę otworzywszy, słuchał go. *Teat. 19, b, 43.* — Głupi, żeby otworzyć nie umie przed ludźmi. *Boh. Kom. 1, 308.* t. j. gadać nie umie, trzech nie przelicy; er kann das Maul nicht aufthun, nicht ein geschmeutes Wort vorbringen. Już gęby więcej nie otworzę, będę stał jak głupi. *Boh. Kom. 1, 307.* *Teat. 34, b, G 2.* Filozofowie bezpiecznie gębę na chrześcian otwarli. *Sk. Dz. 86.* t. j. rzucili się na nich mową, na języki ich wzięli. — Otwieram na się gęby ludzkie. *Dudz. 49.* podają się w języki ludzkie, dają ludziom przyczynę, rzecz do mówienia o mnie; cf. wszyscy na mię kraczą; ich bringe mich ins Geschrey, komme in der Leute Mäuler, ins Gerede. — Nie słyhać, aby który biskup usta otworzył, a na niezbożność zawołał. *Sk. Dz. 562.* (cf. ani piśnie). — §. Ucho otwierać, *transl.* ucho dawać, Gehör geben. Fałszom aryańskim ucha nie otwierał. *Sk. Dz. 233.* — Oczy otwierać, *transl.* lepiej co poznawać; die Augen recht aufthun, besser anschauen, prüfen. Oczy komu otwierać, oświecać go, einem die Augen öffnen. Proroctwa co dalej to jaśniej ludziom oczy otwarzają. *Rej. Ap. 3.* Jeżeli on mu oczu nie otworzy, moje staranie daremne. *Teat. 26, 27.* — *Aliter:* Stany wielkie otwierają a ciągną ku sobie oczy i uszy ludzkie, a cokolwiek uczynią, pilnie się każdy przypatruje. *Kosz. Lor. 22* biją w oczy. — § Otworzyć, odkryć, wyjawić, eröffnen, entdecken, offenbaren. Długie lata otwarzają, jakim kto jest. *Sk. Kaz. 549.* Czas wszystko otwiera, wyjawia. *Żegl. Ad. 50.* Krom cudzołozstwa inne się nań winy otworzyły. *Sk. Dz. 815.* (t. j. pokazały się). Gdy oni heretykowie niszczyć poczęli, inny się heretyk Apolloniusz tamże otworzył. *Sk. Żyw. 1, 292.* t. j. zjawił się, er trat auf, ließ sich hören. Otworzyć zdanie, myśl, serce, otworzyć się, odkryć się, zwierzyć się; seine Gedanken, sein Herz eröffnen, entdecken, sich entdecken. Nie leda komu otwarzaj serca twego. *Radz. Syr. 8, 22.* Nie dowierzaj, nie każdemu się otwieraj. *Cn. Ad. 580.* O tym pomyszę, i jutro moje zdanie otworzę. *Mon. 65, 538.* Mów szczerze, otworz mi twoje nieszczęście. *Teat. 21, c, 19.* Otworz mi serce całe. *Teat. 49, b, 70.* Otworzyłam mu twój zanysł. *Teat. 7, 47.* Proszony o otworzenie myśli swoich. *Xiadz. 237.* Jam mu się zupełnie otworzył. *Teat. 48, d, 12.* Z swoim frasunkiem papieżowi się otworzył. *Sk. Żyw. 1, 206.* Otworzył się jój z miłością swoją. *Teat. 51, d, 62* (cf. oświadczyć się). Wolał zginać, niż otwierać to, co na spowiedzi słyssał. *Birk. Gł. Kun. 44.* (wydać). Człek prosty zawsze otworzony umysł na czele nosi. *Past. Fid. 264.* otwarty, niezamknięty, nieskryty, szczery, offenherzig, nicht verschlossen. Otwarty, *adverb.*, otwarcie; (*Vind. ferzoperten, ozhitnolerzen, ferzoviden, prostofzerhen; Ross. отверстий, откровенный, откровенно; Eccl. отъкрывеніе, ob.* 'Otworzysty, 'otworzyście). Człowiek otwarty nic nie chce zataić. *Pam. Warsz. 9,*

43. Nieme. Wesołość otwarta w dzieciach jest bardzo przyjemna. *Teat.* 39, 29. Otwarcie mówiący *Croat.* od-pertogovoritel. OTWORZYSTOŚĆ, ści, ź., otworzenie, otwór, die *Offnung*; *Sorab.* 1. wotewřenofež. Otworzystość nozdrzy. *Cn. Th.* (dziury nozdrzy). Otworzystość uczynię w boku, abo z boku zawartego, dziurę dla widoku. *Cn. Th.* — §. Co dobrego jest, to się najbardziej jasnością i otworzystością zdoła. *Pilch. Sen. list.* 369. niezawilłość, *Deutlichfett.* — §. Otworzystość, otwartość umysłu, serca, die *Offenherzigkeit, Offenheit.* Kędyż wzdzy owa szczerłość, owa otworzystość Staropolska? *Opal. Sat.* 71. Co za otworzystość w mężu uczonym nader zdziwiająca! *Nag. Fil.* 42. *Kosz. Cyc.* 131. Zasadą przyjaźni otworzystość. *Zabl. Roz.* 78. OTWORZYSTY, a, e, OTWORZYSTO *adverb.*, OTWORZYŚCIE *adverb.*, §. 1) *adapertilis. Cn. Th.*, otwieralny, otworny, do otworzenia, *aufmachbar, aufthunbar, aufschließbar*; *Ross.* *отверстый.* — §. b) Otworzysty, otworzony, otwarty, *propr. et transl.*, *offen, unverschlossen.* Lew śpi, otworzyste jednak oczy ma. *Birk. Chodk.* 18. Miasto otworzyste bez murów. *W. Prov.* 25, 28. Szata otworzystą, by czuła Turecka. *Lek. C 3 b.* Wszystko u mnie otworzyście, otworem stoi, *aperta habeo. Cn. Th.* Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychlęj zarazie podlega. *Oczk. Przym.* 13. Uszy głuchych będą otworzyste, otworzą się oczy ślepych. 1 *Leop. Jes.* 35, 6. *Literae publicae*, otworzyste listy. *Mącz. Herb. Stat.* 586. Wiele otworzystości do swojego domu sprowadził, *palam. Siem. Cyc.* 28. Otworzyście go zabił. *ib.* 364. Stało im serca i siła na bóg otworzysty. *Krom.* 137. (t. j. na jawną polną bitwę). Góry niebu otworzyste. *Syr.* 235. Jeśli ładne pismo ś. i otworzyste, czemu się w nim nie zgadzają? *Sk. Kaz.* 81 b. t. j. jawne, jasne, *deutlich.* Przyczyny tego jawne są i otworzyste. *Smalc.* 162. Kucharz otworzysty zdrowia naszego nieprzyjaciel. *Oczk. Przym.* 30. Aby panowie ku rzeczym tajemnym takich nie przypuszczali, którzyby tak otworzyści byli, żeby niczego w sobie zataić nie mogli. *Kosz. Lor.* (tak otwarci, wygadujący się). Otworzyste postępowanie. *Pilch. Sall.* 170. (t. j. nieskryte). W towarzystwie miły, otworzysty, łaskawy. *Sk. Dz.* 779. (szczęry). Kto z bogiem idzie otworzystym czołem, każde takiemu miejsce jest otworem. *Past. Fid.* 160.

OTYC, f. otyje *neutr. dok.*, tyje *praes.*, utyje, rozłyć się; *Sorab.* 1. wotucznu; *Bosn.* oprilititi; *Ross.* *отолеть, дороднѣть, дородничать*; *Eccl.* *отучивваю*; *die* und *fett werden.* Otyły, *obesus. Cn. Th.*; *Carn.* *debel, debelak, pitauz*; *Ross.* *дородный*; *Eccl.* *уплотвѣаемый, благодѣлесный*; *die* und *fett, gut bey Feibe.* OTYŁOŚĆ, ści, ź., die *Fettigkeit, Feistheit*; *Vind.* *dabou*; *Sorab.* 1. *naayednofež, nažranofež.*

OTYCZYĆ, f. otyczy *cz. dok.*, tykami opatrzeć, *bepflöden, mit Pfloßen bestecken.* Gdy chmiel puszcza chmieliny, otyczy się, i aby chmieliny porządniej szły po tykach, naprowadzają się. *Kluk. Ruśl.* 3, 319. OTYKAĆ, Obykać *qu. v.*

OTYLIA, ii, ź., *Botan.* nostrzyk, przytulia, koza, lipka, ziele, komonica swojska, *sertula communis, melilotus.* *Syr.* 417, *Steinfliee.*

OTYNKOWAĆ, f. otynkuje *cz. dok.*, tynkuje *praes.*, tynkiem oblec; *Boh.* *obmjatati*; *Vind.* *oblizhiti, oblikati*, (cf. *oblec*); *übertünchen, betünchen.* Otynkujesz te kamienie wapnem. 1 *Leop. Deut.* 27, 2.

OTYTUŁOWAĆ, *cz. dok.*, tytułem oznaczyć, *betiteln, einen Titel geben*; *Ross.* *отитловать.* Biskup Konstantynopolski powszechnym się najpierwszy otytułował, który tytuł i po dziś dzień patriarchom Konstantynopolskim jest w użyciu. *Smotr. El.* 20. Dwudziesty paragraf otytułował: o wielu niepodobnych rzeczach. *Pim. Kam.* 337. napis mu dał, er hat ihn *überschrieben.*

OTŹE, ob. Oto.

OUF! *excl.*; n. p. Pijacki obudza się i ziewa głośno bardzo: ahi! ouf! ouf! *Teat.* 71. d, 10. *Czart.*

OUZDAĆ, ob. Uzdać.

O W.

ÓW, OWEN, OWA, OWO; G. owego, owej, owego: *tamten, jener da, jener*; *de noto quodam vel certo homine, equo etc.*; *Latinum ille solum on, non reddit proprie Polonicum ów, nisi addatur aliquid, ut: ille alter, noster ille. Cn. Th.*; *Boh.* *onen, tento*; *Sorab.* 1. *hëwë*; *Slav.* *ovaj, ova, ovo*; *Bosn.* *ov, ovi, ova, ovo*; *Rag.* *ovi, -a, -o, saj, sá, sej*; *Carn.* *vn, una, unu, unë, gune*, (cf. *Gall.* *un, l'un*; cf. *Germ.* *ein*); *Vind.* *tisti, testi*, (cf. *Lat.* *iste*; cf. *Pol.* *isty, ten isty*); *Croat.* *ov, -a, -o*; *Eccl.* *овый, овая, овое, овъ, ова, ово*; *Ross.* *оний, оная, оное. Saepissime ów usurpatur in correlatione pronominis ten*; n. p. Ten królem; ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieję naszą, ów ją-zawiesił, *tamten nas podszedł. Pilch. Sen. gn.* 291. Ten to, ten owo, jako kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen.* 25. Ów pigmejczyk w punkcie olbrzymem wyrósł. *Mon.* 64, 380. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orł.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Widząc piękność téj odnowy: Rzecz: Ówże ten stary kapelus, czy nowy? *Zab.* 12, 69. *ist denn daß jener alte Hut?* Jednemu Bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3; (*vel ajas vel neges*, albo tak, albo sak: albo czyni, albo daj pokój). Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* (co mu ślina naniosła). I to i owo tam najdziesz. *Cn. Ad.* 282. (mieszanina, wiele rzeczy rozmaitych; *sunt bona, sunt quaedam mediocera, sunt mala plura*). To w ten, to w ów ten pułk wjechał wmieszany. *J. Kchan. Jer.* 307. (*pleonast: to w ten, to w ów*). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teat.* 30, 56. Ni z tego, ni z owego wszczęła się kłótnia. *Mon.* 75, 50. (nie wiedzieć zkąd). — ÓW *adverb.*, ob. Owo *adverb.* — OWA *adverb. interrog. indir.*; §. a) aza, wąpiąc, azali, awa, abos, *si forte. Cn. Th.*, mogli, *es könnte wohl, vielleicht, es ist möglich.* Proszę, abys wspomniał mię przed Królem, owabys mię wybawił z téj ciemnicy. *Radz. Genes.* 40, 14. *vielleicht könntest du mich befreien.* Proś boga, owabyć śna była odpuszczona ta winą. 1 *Leop. Act.* 8, 22. *ib. Rom.* 1, 9.

Owa się też i we mnie co takiego najdzie, w czym się bardziej niż przedtym kochać będą. *Gorn. Dw.* 28. — §. b) Owa, zgoła, owa zgoła, krótko mówiąc, furz, furz zu sagen, mit einem Worte. Owa krótko mówiąc. *W. Post. W.* 2, 90. Owa krótko powiadając, poraził, pogromił, pobił nieprzyjaciół. *Rej. Post. M m m* 3. Owa wszędzie tarnek pełno, rozruchy, wojny. *W. Post. Mn.* 312. Owa ja w tym nie wiem co powiedzieć, i wolałbym sam spytać kogo. *Gorn. Dw.* 50.

Pochodz. *owąd, owędy, owak, owaki, owedy, owędy, owdzie, owtędy.*

OWAD, u, m., (NB. we wszystkich innych dyalektach: *tabanus*, bąk, n. p. *Slov.* obad; *Boh.* howadnice; (*Boh. et Slov.* howado *pecus*); *Carn.* ovád; *Vind.*, *Slav.*, *Rag.* et *Croat.* obad, obád; (*Bosn.* obád *aculeus*; *Croat.* obadam *pungo*; *Elym.* bość, bodę, badam); *Ross.* оводъ); — owad, robactwo nacinane lotne, *insecta volatica. Cn. Th.*, fliegende Insecten, Geflümelß. Sumitur in genere pro insectis, robactwo, Insecten, Gewürm, Geflümelß; *Boh.* zjžala, zjžalka, hmyz; *Slov.* žižal; *Sorab.* 1. neplek; *Sorab.* 2. nered; *Carn.* merkej, merzhēs, mergoliz; *Vind.* zhemerina, shivotje, shivot (cf. żywot), saklotje, merkei, merzhēs; *Ross.* насекомое. Znakiem owadowi właściwym są różki na głowie, *antennae. Zool.* 105. Kadłub u większej części owadu jest przewieszisty. *Zool.* 100. Owad podziemny, węże i gadzina, To twoi krewni teraz i rodzina. *Zimor.* 161. — *Fig. Ten* 'howad (owad) nieczysty (Tatarowie). *Jabl. Buk. Q b.*

OWAD, ob. Zowąd, *adverb. loci*, tam, tamtędy, dortbit, dort; *Croat.* ovam, ovúd, ovuda; *Eccl.* овамо, туда, овоуду, съ другою. *Prov.* Daleko ztąd do owąd; *Slov.* esče ge daleko welki oltár; *Rag.* velje od reccenóga do ucignenóga; od reccena do stvórena, kako od lijsa do korena; meghu reccenjem i stecenjem, goraje po srjedi daleko od słowa do uczynku.

OWADA, herb; brama złota w polu czerwonym, nad nią korona królewska. *Kurop.* 338, ein Wappen.

OWAK, OWAKO, *adverb.*, inszym sposobem, tamtym sposobem, auf jene Art, in correlat. cum tak. — (*Croat.* ovak *hoc modo*; *Rag.* ovakko; *Bosn.* ovako *ita*; *Sorab.* 2. hewak; *Sorab.* 2. höwak, höwaze, howak, howaz, howaze inaczej). Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli. *Weresz. Reg.* 118. Sami się pomieszali, jeden tak, drugi owak plotąc. *Sk. Dz.* 804. Ni tak, ni owak czynić, jest żyć bez pożytku. *Petr. Et.* 120. Jeden tak, drugi owak. *Cn. Ad.* 308. (jeden szyje, drugi porze; jeden buduje, drugi psuje; jeden robi, drugi trawi). Jeśli się tak nie powiedzie, więc owak. *Cn. Ad.* 318. (jeżeli nie tędy, tedy owędy). Nie każdą potrawę jednako gotować; jedno tak, drugie owak lepsze. *Cn. Ad.* 606. OWAKI, a, ie; *Graec.* ἐκείνιος, *illiusmodi. Cn. Th.*, auf jene Art, von jener Art. W kraju tym jest owaki kamień, który gore jak drwa. *Boter.* 84. Niechaj będzie jakie chce zebranie, nie może to być, aby nie miało mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rej. Ap.* 26. (mieszanie; cf. i to i owo). Król musi wielu ludzi, i takich i owa-

kich przypuszczać. *Budn. Cyc.* 73. Taki owaki - dureń, błazen etc. *Ossol. Wyr.*, ein Strohkopf, ein Esel ic. To jest z gruntu ladaco, to taka owaka. *Mon.* 71, 486.

OWAŁASZYĆ, f. owałaszy *act. dok.*, otrzebić, castriren, verschnetben; *proprie de equis*, wallachen, zum Wallach machen. Mieczysław od Czechów miał być owałaszon, żeby potomstwa nie miał. *Biel.* 48. Owałaszenie *Eccl.* skопечество, неспособность къ дѣтотворенію.

OWALNOŚĆ, ści, ż., jajkowatość, obłość; *Ross.* овальность, die Eyrundigkeit. OWALNY, a, e, — ie, *adverb.*, jajkowaty, obli; *Vind.* obel, jajzofurmen; *Rag.* naobli; *Ross.* овальный, яйцеобразный.

OWAROWAĆ, OWAROWNY, ob. Obwarować.

OWATA, y, ż., jajowa figura, *ovalis. Solsk. Geom.* 5, daß Oval. Doskonała twarzy owata, podobna do figury jaja. *Wyrw. Geogr.* 177.

OWCA, y, ż.; *Boh.* owce; *Slov.* owca; *Sorab.* 2. wojza; *Sorab.* 1. wówcza, wowza, wuza; *Vind.* ouza, bizika, biza, (oven, vuzhji kosel, merkazh - baran; ovez - skopj); *Carn.* ovza, (ovn aries); *Croat.* ovcaza, (oven aries); *Bosn.* ovca; (ovan, brav - baran); *Slav.* ovca, (óvan - baran); *Rag.* óvza, (óvan aries, óvnich dem. ovgni arietinus); *Ross.* овца; (овень - baran); *Lat.* ovis; *Graec.* οἶς; *Angls.* ewe; *Angl.* ewe; *Chald.* ܐܘܨܐ; *Germ.* daß Schaaß. Owca jest samica rodząca; baran samiec cały. *Kluk. Zw.* 1, 255. Młode owce sitowki, jarlaczki. *Haur. Ek.* 126. (cf. dwułopatne owce). Maciora owca *Boh.* zubkyně, bahnice. Owca kocz się raz na rok, jednym, największej dwoma jagniętami. *Zool.* 362. Owca kotna. *Dudz.* 21. Owca beczy, beka. *ib.* Spuszczanie owiec z barany, tak ma być, aby się kociły albo w jesieni albo na początku wiosny. *Cresc.* 559. Stanowienie albo bukowanie owiec. *Gaz. War.* Jedna owca parszywa wszystko stado zarazi. *Cn. Ad.* 309; *Slov.* gedna prašiva owca celé stádo nakazi; *Ross.* одна паршивая овца все стадо мараетъ. Owcę parszywą odłącz od stada, bo wnet w wszystkich też będzie wada. *ib.* 802. Wilkowi owce poruczono. *Rys. Ad.* 75; pewnemuś zlecił; *Slov.* owcu wtku porucil. Odjął wilkowi owce; a sam je pojadł. *Biel. Św.* 119 b. Nie o owce mu idzie, tylko o wełnę, (ob. Wełna). Drzy na baranie wełna, kiedy owce ostrzygą. *Mon.* 74, 338. (cf. i lewek się boi, gdy pieska biją). Tak trzeba robić, żeby i owca była cała i wilk syty. *Zabl. Amf.* 12. Szkarada, kiedy owce mędrsze, niż pasterz. *Gorn. Dw.* 325. Owcom się nie godzi przyganiać pasterzowi. *Sk. Dz.* 24. Gardło mu jako owcy poderzwał. *Sk. Dz.* 691. Nie żądać owca od wilka ratunku. *Bratk. L.* 4. — §. By miał największy rozum i nabożeństwo laik, przedsię owcą jest i tak go zowią. *Sk. Dz.* 834. Baranki i rozumne owce. *Sk. Dz.* 65. sc. trzody Chrystusowej, Lämmer der Heerde Christi; (*plura sub.* baranek, owieczka). Owce wierne karmił, a wilki aryańskie ploszył. *Sk. Dz.* 270. (OWCUG, u, m., z *Niem.* Aufzug, ferrum aut cornu calceum attrahens. *Cn. Th.* narzędzie do wciągania bótów na nogę. *Włod.* Hadenhafen). — OWCZANY, ob. Owczy. OWCZAREK, rka, m., OWCZARCZYK, a, m., podpasterzy, czeladnik owczarski, der Schäfertnecht. Owczarze do pomo-

cy dobrych sobie powinni dobrać owczarczyków. *Kluk. Zw. 1, 266.* Zebyś mi innego owczarka wyszukał do moich owiec. *Teat. 30. c, 10.* OWCZARKA, i, ż, która owce pasie, die Schäfertm; *Boh.* owčacka; *Bosn.* ovčariča; *Vind.* ouzhariza, ouzhna pasteriza, svaizarza, siernza. OWCZARNIA, i, ż, *OWCZYNIEC, Ńca, m.; *Boh.* owčjn, owčinec; *Slov.* owčinec; *Sorab. 1.* wówčžerna; *Sorab. 2.* schaparna, klew, chlew, (cf. chlew); *Carn.* ovzharya, ovzhák, ovzhnák, ovzharna; *Vind.* ouzharja, ourharishtvu, ouzhij hliu, ouzhy hliu, ouzhia stala, ouzhiak, ouzharishe; *Croat.* ovcharnicza; *Bosn.* ovčjariste, ossik, tór, ghdi owce stoje; *Rag.* toor ovcij, staja, obór; *Dal.* obor, (cf. obora); *Slav.* ovesárnica; *Ross.* овчарня, овчарникъ, овчей хлѣвъ; stajnia dla owiec, der Schafstall. Owczarnia jaka powinna być najlepsza. *Kluk. Zw. 1, 264.* Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczkę wilczą wpada. *Sk. Żyw. 1, 198.* Stado w pośrodku owczyńca jego. *Budn. Mich. 2, 12.* Zamknąć wilka do owczarni; (cf. wilka-ś do obory wpucić; pewnemu-ś zlecić). OWCZARNY, a, e, do owczarni należący, zum Schafstall gehörig. Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. *Haur. Sk. 63, Schafsteh.* OWCZARZ, a, m.; *Boh.* owčak; *Sorab. 1.* wówčžer, wówčzer, wučer; *Carn.* ovzhar; bravár; *Vind.* ouzhar, ouzhar, bravár, ouzhji pastir, svaizar, siernik, (cf. szwajcar, sernik); *Croat.* ovchar; *Slav.* ovesár; *Rag.* ovčjár; *Bosn.* ovčjar, bravár, pastir; *Ross.* овчаръ; *Eccl.* овцепасъ, овцепродавецъ; der Schäfer. Owczarze są głównemi rządzcami wszystkich owiec. *Kluk. Zw. 1, 266.* (cf. owczarczyk). Owczarze osepni, państwoi, faleczni. *Vol. Leg. 2, 989, v. sub. his vocibus; Triftschäfer, Łohnschäfer, Saßschäfer, Mengeschäfer.* OWCZARSKI, a, ie, do owczarza należący; *Boh.* owčacky; *Vind.* ouzharski, ouzharjou, ouzhjopasterski; den Schäfer betreffend, Schäfer. Wilk się w pasterską sukmanę przybiera, Owczarskim kijem przednie łapy wspiera. *Żab. 12, 300.* Owczarski pies. *Ross.* овчарка. Owczarski szalasz, *Carn.* ovzharnishe; *Vind.* ouzharnishe, ouzharska huta, ouzharniza. OWCZATKO, a, n., owieczka młoda, jagniątko, ein junges Schäfchen. Owczątko. *Smotr. Lam. 11.* — (ÓWCZESNY, a, e, — ie adverb., OWOCZESNY, w ów czas będący, bamalig, zu jener Zeit; *Boh.* tehdejšj, (ob. Tedy, w tedy); *Ross.* тогдашній. Owoczesni monarchowie. *Niemc. Król. 3, 86.* — OWCZY, a, e, OWCZANY, a, e, od owiec, Schaf; *Boh.* owčj; *Slov.* owčj; *Sorab. 1.* wówčžžé, wówčžži; *Bosn.* ovčji; *Rag.* ovčij; *Vind.* ouzhy, ouzhji, ouzhen; *Carn.* ovzhje, drobenske, (cf. drób, drobiazg); *Croat.* ovchji; *Ross.* овчый; *Eccl.* овьяль, (овьяль barani). Postać owczana. *Jak. Baj. 71.* Nie trzeba nikogo z postawy szacować; często pod owczą barwą tają się wilcy drapieżni. *Ezop. 121.* Fałszywi prorocy przychodzą w owczym odzieniu, a wewnątrz są wilki drapieżne. *Smotr. Lam. 78.* — Po dwóch latach owce gubią dwa zęby, a na tomiast dostają dwa inne, które nazywają owcze zęby, a te owce dwułopatnemi mianują. *Wolszt. 106.* Grudka, gatunek sera owczego, z przegotowanej żętycy robionego. *X. Kam.* Owcze masło. *Vind.* ouzhju maflu, ou-

zhji puter, smetnik, (cf. smietana). Wewnętrzna płodu błona nazwana owczą, płaszczkową, albo przypotokiem, membrana amnios. *Krup. 2, 195,* das Schafhautchen. Naśladowanie ślepe, a jak mówią owcze, gminowi tylko służy. *Kras. Pod. 1, 42.* (cf. imitatorum pecus.). Jeden za drugim owczym biegnąc pędem, Skoro zełgał najpierwszy, wszyscy Igali rzędem. *Kras. W. 34.* Owcze bobki, ob. kozie bobki; *Slov.* owčinec. Owcze bydło, owce i barany. *Vind.* ouzhnina, ouzhja shivina, ouze, drobenze, Schafsteh. Owcza sadzawka. *Cn. Th.,* gdzie owce myją, die Schafschwämme. Owcza stajnia, owczarnia. *Carn.* ovzhnina, der Schafstall. Owcze mięso, *Vind.* ouzhju meflu, ouzhina; cf. baranina, jagnięcina. Owcza skóra; *Ross.* овчина, овчинка; 2) każda skóra surowa, n. p. овчины бараний, телячий, козлянный; овчинникъ garbarz skór owczych. — OWCZYNA, y, ż, OWCZYŃKA, i, ż, zdrbn., biedna owca, ein armseltges Schäfchen.

OWDOWIEĆ, f. owdowieje neutr. dok.; *Boh.* owdowěti; *Vind.* udovati, mentuvati, vudovizhati, saudovati; *Rag.* obudovitti; *Ross.* овдовѣть, вдовѣть; wdowcem abo wdową się stać; verwittwen, verwittwet werden, Wittwer oder Wittwe werden, osierocić, verwaisen, propr. et fig. Śmiercią męża owdowiawszy, wszystka się na służbę bożą udała. *Sk. Żyw. 1, 98.* Owdowiały *Ross.* овдовѣлый. Po miłych synach a dzieciach swoich, otoż już owdowiałam. *Kośak. Cat. A 3.* Uszedłem ztąd, gdzie wolność w cnotę owdowiała, Za czym Rzeczpospolita związku tam nie miała. *Błaż. Tłum. A 4.* Owdowianie, pozbawienie męża lub żony. *Cn. Th.* das Verwittwen. Owdowienie, owdowiałość, wdostwo, Verwittung, Verwasung. W jednym dniu stało się owdowienie nasze. *Niemc. Król. 1, 202.* — 3. Owdowiał Izrael od boga swego. *Budn. Jer. 51, 5. t. j.* jak wdowa opuszczony był. — *OWDOWIĆ cz. dok., *Owdowiać niedok., wdowcem lub wdową uczynić, osierocić, zum Wittwer oder zur Wittwe machen, verwittwen. Owdowiłeś mu w świeżej małżonkę łożnicę. *Dmoch. II. 2, 132.* Państwo Kreteńskie owdowione było. *Jabl. Tel. 61.*

OWDZIE, *OWO TU, adverb., loci, ow sam. *Cn. Th.,* ow tu; 3. a) quietis, in loco, da dort, an jenem Orte; *Croat.* ovde; *Slav.* ovidi; *Eccl.* омыде, вондѣ. Co zacz to jest, co nas owdzie dażących, indziej ciągnie? *Pilch. Sen. list. 395.* Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące. *Smotr. Lam. 2.* Tu i owdzie, hier und dort. Owdzie - owdzie - tu - tam - tu - owo tu; hier - dort. Ogrodnik owdzie wybujałe obcina gałązki, owdzie niektóre przesadza. *Swcd. 1, 15. Transl.* Tak długo chodził, to tu, to owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Khan. Jer. 505.* Nie wiedzieli co czynić kanonicy, owdzie się papieża, owdzie też króla bali. *Biel. 373.* (t. j. z jednej strony —; z drugiej strony). *Rej. Post. K 3.* Prosił Władysława, żeby do Polski z Węgier przyjechał; rozważał to pilnie, widząc, że go owdzie trzeba; owdzie też trzeba. *Biel. 350* (i tu i tam). Widząc Polacy, iż owdzie ich Tatarowie pokazili, a owdzie też wewnętrzne walki, szukali Bolesława. *ib. 138.* — 3. b) Owdzie, ow sam, cum motu ad locum, hue ecce. *Cn. Th.,* dortwärts, dorthinwärts.

— OWEDY: tedy i owedy, *ob.* Tedy. OWĘDY *adverb.*, ow tedy, *motus per locum.* *Cn. Th.*, dort hindurch; *Slav.* ovamo; *Rag.* ovuda; *Croat.* ovud, tud, od ovud. Jeśli nie tedy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318; (*hac non successit, alia aggrediamur via*, jeśli nie tak, to owak). Tędy i owędy *Eccl.* **СЪМО И ОБЪМО**, wszędzie, na wszystkie strony. OWEGDY *adverb. temp.*, n. p. Bóg wszystkich szuka i prosi, owędy aby on z nami wieczerał, a inegdy, aby my z nim obiadowali i wieczerali. *Smotr. Apol.* 8. raz, — drugi raz. OWEN, *ob.* Ow, — a, — o.

OWIAC, OBWIAC *cz. dok.*, OWIONAĆ *jednł.*, Owiewać, Obwiewać *niedok.*, w około czego powiewać, bewēhen, rund um anwehen, umwehen. Aż nie uschnie latorośl, gdy ją obwień wiatr gorący? 1 *Leop. Ezech.* 17, 10. Z miękkiego i ogrzewającego macierzyńskich wnętrzności powicia rozwiązanego, owiało wolniejsze powietrze. *Pilch. Sen. list.* 3, 324. Nieradby, żeby go zły wiatr owionął. *Cn. Ad.* 349. (kocha się w nim, jak ubogi w prosięciu; *cf.* ozionąć). Rozlicznęj farby, zapachu i woni, Niech was kwiateczki owienie Fawoni. *Zab.* 16, 308. *Papr. Kol. B.* 3. Korale roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem twardnieje. *Przyb. Luz.* 57. Duchem wielkiego Boga śmiertelne się jeststwa owiały. *Przyb. Luz.* 7. Tam go wonny majeran zapachowym owiewa wieniem. *A. Kchan.* 26. *cf.* zalatuje go, umduftet ihn. — §. Owiać z czego, wianiem oczyścić, abwehen, durch Wehen reinigen. Wiatry z wilgoci zboże osuszają, i z pyłu owieją. *Tom. Rol.* 96.

— OWICZ, — OWIC, *flexio finalis patronymica*, zakończenie imion synowstwo wyrażające, n. p. Jupiter Saturnowicz, t. j. Saturna syn. *Otw. Ow.* 359. Saturnius, Saturnigena. Anchizesowicz, Anchisiades. Paweł Piotrowicz, Peterssohn; *cf.* ojcowie.

OWIECZKA, i, ż; *Boh.* owečka, owcička; *Sorab.* 1. wóczčiczka; *Sorab.* 2. wojzka; *Rag.* ovciza; *Croat.* ovchicza, ovčina; *Slav.* ovesica; *Carn.* ovzhiza; *Bosn.* ovčica; *Vind.* ouzhiza, bizika, binei, bishiza; *Eccl.* **ОВЪЯ**; *Ross.* овечка; *dem. nom.* owca; §. a) baß Schäfchen, (*cf.* baranek, jagnię). Każdy niewinną wilk owieczkę dusi. *Bratk. H.* b. Ciche stworzenie jak owieczka, i słowa nie bąknęła. *Teat.* 2. b, 124. Złe, być nazbyt dobrym; będziesz — li owieczką, wilk cię zagryzie. *Cn. Ad.* 1332. (*cf.* na pochyłe drzewo). Owieczki głupie. *Corn. Dw.* 287. — §. b) Owieczki, millepedes. *Krup.* 5, 202; owad mnogonogi w sklepach i piwnicach się znajdujący, Schäfchen, Kellervurm, Affel. — §. c) Owieczki, bagniatka na niektórych drzewach. *Tr.*, Käpfchen, Palmen, Schäfchen auf manchen Bäumen. — §. d) Ziele Owieczki, koteczki, kocia stopa, zajęcza noga, ma między trzema listkami czwarte kosmate, jako owca, lagopus. *Urząd.* 186; trifolium arvense *Lin.*, Aderklee, Hasenfuß, Hasenpfötchen.

OWIEDNAĆ, *ob.* Obwiednać. OWIENCZYĆ, *ob.* Obwieńczyć.

OWIĘS, *G.* wsa, *m.*; *Boh.* owes, woves; *Slav.* owes; *Sorab.* 1. wóws, wowsz, wusz; *Sorab.* 2. hówsz; *Carn.* oves, ovs; *Vind.* ovofs, oufs; *Rag.* ovas; *Croat.* ovez, ovesz, zob (*cf.* zob, zobać), sztoklasz, (*cf.* stokłosa); *Dal.* ovez, ovass, zvoib; *Hung.* zab; *Slav.* zdb; *Bosn.*

ovas; *Ross.* овесъ; *Lat.* avena; *Gall.* avoine; *Ger.* der Haber; źdźbło kolankowate z trawnymi liśćmi; ziarna podługowate z obu końców kończaste, jest pospolicym pokarmem (obrokiem) koni i drobiu. *Kluk. Rosl.* 3, 157; *Eccl.* **ЖИТО**, (*cf.* żyto). Owies zimostradny, skorożłwy, wąsatek, czarny. *Haur. Sk.* 11. — *Prov.* Dopiero mu owsa, kiedy chce do psa. *Cn. Ad.* 200. (niewczas dajesz chleba husto, kiedy w gębie zębów pusto; *cf.* Iyżka po obiedzie; lekarstwo po śmierci). Owies święcimy w dzień ś. Szczepana, abyśmy pamiętali, w jakim pałacu narodził się stworzyciel świata. *Hrbst. Nauk.* N 4. b. Owsem tym święconym, na pamiątkę kaminowania ś. Szczepana, pospółstwo zabobonne, na księdza odchodzącego od ołtarza miota, a potem dostaje się księdzu do śpichlerza. *Ossol. Wyr.* — *Prov. Slov.* Kone za owsom beża, a osli ho dostawagu; imperiti eruditus fortunus praecipiant. Owies koniowi nieciężki. *Cn. Ad.* 61. (chléb w drodze nieciężki, Aesopicum onus). OWIESEK, *sk.*, *m.*, *dem.*, *Boh.* owysek; n. p. Owies albo owiesek się w nim rozbryka. *Falib. H.* 2, der Haber sticht ihn. — §. Owiesek. OWSIK, *a*, *m.*, §. a) owies płonny, czczy, nie płodny, stokłosa, mysze zboże, kostrzew, avena fatua; *Boh.* owsyna, swepepec; *Croat.* divja zob; *Carn.* glushpérg, glushz; *Vind.* glufhez; tauber Haber. *Syr.* 991. *et.* 953. *Cresc.* 166. Owsik, avena elatior, Habergras, rodzaj trawy do owsa podobny. *Kluk. Rosl.* 3, 304; rejgras. *Pam.* 83, 1, 909. — §. b) Owiesek, rybka, mrzewska, mrzeweczka. *Cn. Th.*, der Stint, Spirtng; *Boh.* owesnička; *Ross.* овсянка. OWIESIĆ, *ob.* Obiesić. OWIĘŚNY, *a*, *e*, owsiany; *Boh.* owesny; *Croat.* zobeni; Haber. Wódka z trawy owieśnej. *Syr.* 991. Słoma owiesna. *Syr.* 996. Krupy owieśne grucą zowią. *Cresc.* 166, *ob.* Owsianka. OWIĘŚNY, *ego*, *m.*, *subst.*, przełożony nad owsami, der Haberauffeher. Piwniczny, owieśny etc. *Vol. Leg.* 5, 170.

Pochodz. owsiany, owsik, owsisko, owsowy; *Etym.* wisieć, owiesić, obiesić.

*OWIETRZAĆ, *f.* owietrznie *cz. jednł.*, wywietrzyć, außmitemn, außstufen. Nie wielka rzecz, że trznę W łózku, że stół opluję, niechaj to owietrzne. *Pot. Jow.* 2, 17?

OWIEWAĆ, *ob.* Owiać.

**OWILCZONY, *a*, *e*, n. p. Owilczone drzewo, pełne wilków, wyrostków, ein Baum voll Räuber. Owilczona gałąź przy drzewie usycha. *Przyb. Ab.* 161.

OWILGNAĆ, OWILZYĆ, *ob.* Obwilżyć. OWINAĆ, *ob.* Obwinać. OWINIĆ, *ob.* Obwinić. OWIONAĆ, *ob.* Owiać. OWISNAĆ, *ob.* Obwisnąć.

OWLEC, owłoczę, *ob.* Oblec. OWŁOKA, *i*, *ż.*, (*cf.* obłok), powłoka w koło obwiedziona, obwiniecie; die Umhüllung, die Hülle. Biała szata światlejsza nad owłokę srebrną, w która czasem księżyc żywe swity webrną. *Przyb. Ab.* 174.

OWO, *neutr. pronom.* ow, owa, owo. OWO, *per apocop.* OW; *cum enclit.* owoż, owosz *adv.*, demonstrat juxta eum qui demonstrat sita; oto repentina vel proxima; ono romota, quae alter non videt. *Cn. Th.*, ali, aliści! ba! sieje ba! hier! *Bosn.* ouo, euo; *Croat.* ovo, evo, etd; *Dal.* ovo;

Slav. ovo; Rag. ovo, èvo, etto, nutti, enno, onno; (Eccl. ovo albo, częścią). Woła Bóg: Abrahamie! A on: owom ja! sługa twój. Sk. Żyw. 1, 202. Owo ja jest. 1 Leop. Genes. 22, 11. (oto jestem. 3 Leop.). On, który nas zabijał, owo jest! oto go wam stawię jako cichego baranka; owo towarzysz kazania naszego; oto naczynie Ducha ś. Sk. Kaz. 1, 577. Jesliby wam kto powiedział: owo tu jest Krystus, albo ono haj! nie wiercie. 1 Leop. Math. 24, 25. Zawołał Pan Samuela, który odpowiedział: owo ja! i biegał do Heli mówiąc: owo ja, boś mię wołał. 1 Leop. 1 Reg. 3, 4. Pokazuje mi te podpisy: owo są; ja ten i ten podpisuję się; owo senatorowie, owo posłowie. Birk. Exorb. 17. Owo ja też. Cn. Ad. 805. (sam się chwali, chełpliwy). Owości, alić owo! ecce tibi. Cn. Th., daß hast. "Owosz jest, owosz go mamy! eccillum. ib., da haben wir, da haben wir ihn. Jak kazanie czynił, owości jakoby rozgniewany szatan pokaże się. Birk. Dom. 87. Owoż masz naszą panią, coś się o niej pytał. Rej. Wiz. 59. Stanąwszy powiedział: owo my! Chrośc. Job. 151.

OWOC, u, m.; (*Boh. owoce, pljmě, (cf. plemię); Slov. owotce; Croat. vohche, szad, (cf. sad); Rag. vöchje; Bosn. vohje, plod; Ross. овоць; Eccl. dem. овоцька; Oberd. Ob; Ger. daß Obst; Sorab. 2. Izad, (ob. Sad); Carn. säd; Vind. sad, fadje, plod.*) a) Owoc powszechnie, pożytki, urodzaje ziemne wszelakie. Cn. Th., Früchte des Gemächreichs. Wszelki rodzaj owoców obrywa po szczypcie, w miękkich powłokach albo skórach chropowatych, w twardych lupinach, w strączkach gładkich lub kosmatych. Przyb. Mill. 155. Owoc drobnych drzewek, chrościny: jagoda. Cn. Th., Staudenfrüchte, Beeren. Owoc jest część rośliny w samym szrodku kwiatu znajdująca się, składana z ziarn, jądek, pestek i okrycia. Bot. Nar. 126. Owoc jest właściwie jajem rośliny, albo tą częścią, która do rozmnożenia rodzaju służy. Kluk. Rosl. 2, 11. die Frucht. — §. Owoc drzewny, Baumfrüchte, Obst; Ross. овоши, (cf. frukta). Nie jesteście drzewo dobre, które rodzi złe owoce; ani drzewo złe, które daje owoc dobry. 1 Leop. Luc. 6, 45. Trudno dobrych owoców złemu nosić drzewu. Pot. Arg. 163. Jakie drzewo, taki owoc. Cn. Ad. 686. (niedaleko jabłoni jabłko pada; jaki ojciec, taki syn). Jakie nasienie, taki też owoc; jestem pocziwy, bom się z takich rodził. Stryjk. Gon. h 2. Nie z owocu drzewa, ale z drzewa owoc bywa. Wiśn. 226. Szczep ma smakowity, A owoc przykry, gorzki, jadowity. Past. Fid. 67. Owoc z drzewa spadły Ross. падалица, падалъ. Po lasach błakając się, łowami i drzewnymi żywił się owocami. Tr. Tel. 182. Może się na tej pustyni rodzi jaki owoc leśny, którym się możemy pożywić. Teat. 37, 11. Owoc suszony Vind. sulhoba. Owoc obierany Vind. teshina. Owoc przyprawny do chowania w cukrze, w occie. Cn. Th., eingemachte Früchte, (cf. komput). — b) Owoc kokoszy. Haur. Sk. 122. t. j. jaje, (die Hennenfrucht), daß Ey. Owoc kokoszy jaki sadzić, wiedzieć każdej gospodyni potrzeba. ib. 119. Haur. Ek. 133. Akeyza wybierana od jarzyn, mak, zgoła wszelkich kokoszego, gęsiego, kaczego, in-

dycznego owocu. Vol. Leg. 5, 184. — §. Nabywaj koz, któreby już mogły rodzić, i owoc dawać. Cresc. 563. t. j. plód. — c) fig. U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. Budn. Apoph. 24. die Früchte der Wissenschaften sind süß. Czekamy świeżo urodzonych owoców dowcipu twego. Boh. Kom. 4, 155. t. j. nowych plodów, świeżych dzieł, Geistesfrüchte. Otoż to są owoce upornego jej zdania. Teat. 50. b, 14. t. j. skutki, Früchte des Eigensinn, Folgen. Miłość jest częstokroć owocem małżeństwa. Teat. 7, 87. (rodzi się w małżeństwie). Owocu swych prac nie kosztował. Past. Fid. 257. Pierwszy owoc, pierwiastek Ross. начатокъ. Co za honor powracać do domu, niosąc owoce zwycięstwa. Boh. Kom. 5, 213. (laury). OWOCNICA, y, ż., a) owocny skład, owocne schowanie. Cn. Th. Boh. owocnice; Carn. mëdya, masda, sadnishe; Rag. vöchniza; Ross. овошная; Eccl. окоцехранилице. — b) Owocnica, owocniczka, i, ż., owocowa przekupka, die Obsthändlerin, die Obstlerin; Carn. brajnovka. OWOCNIK, a, m., owocowy przekupień. Cn. Th. Boh. owocnik; Rag. vöchjjar; Bosn. jabucjar, koji prodaje jabuke; Slav. vochnjak; Carn. brajnovz; Ross. яблшникъ, овошникъ; der Obsthändler, Obstler. OWOCNY, OWOCOWY, a, e; Boh. owocný; Rag. vöchni; Ross. овошный; a) do owocu należący, Obst. Owocny skład. Cn. Th. (ob. Owocnica). Owocowy ogród. Niemc. Król. 4, 147, (cf. sad); Rag. vochnäk, vöchhisce, vöchniza; Bosn. vöchgnak, perivoj; Ross. овошница. Owocne i kuchenne ogrody. Pam. 83, 566. Drzewo owocowe. 3 Leop. Genes. 1. (jabłczyste. 1 Leop.); Bosn. vöchka. — b) Owocny, OWOCORODNY, owocowy, fruchtbringend, fruchttragend, fruchterzeugend; (Bosn. vöchjan, plodan; Rag. vöchjorodan; Carn. sadosn, sadne, sadovitin; Vind. sadliu, rodouiten, saden, sadjoviten, sadopoun; Croat. szadonszen, szadoven, szadovit). Wysysa ze pnia wszystkie sok owocorodny. Zab. 19, 111. Zabł. Owocorodny las. Pilch. Sen. gn. 211. Praca nieowocna. Teat. 47. c, 56. t. j. niekorzystna, unfruchtbare Arbeit. OWOCOWANIE, ia, n., fructification. Bot. Nar. 93, daß Fruchterzeugen, die Befruchtung. *OWOCZBIERACZ, a, m, Vind. sadjaberauz., der Fruchtjammler.

OWOCZESNY, ob. Owczesny.

OWOLNIC, f. owolni act. dok., Owolniać niedok., uwolnić, frey machen. Owolnić zawieszenie, prawo zawieszzone otworzyć. Cn. Th. 895.

OWOSZCZYĆ, f. owoszczyć act. dok., Owoszczać niedok., woskiem oblewać, umwischen, mit Wachs umgießen; Slov. owoskugi, woskem obtahugi; Sorab. 1. z woszkom wobczahnu; Croat. ovoschujem; Bosn. ovosctitti; Ross. обвощить, обващивать. Incero, owoszczam, oszwarcuje. Mącz.

OWREBOWAĆ, ob. Obrąbać.

OWRZEDZIAŁOŚĆ, OWRZODZIAŁOŚĆ, OWRZODOWIAŁOŚĆ, ści, ż., owrzedzenie, osypanie wrzodami, cf. osutka, Schwären, Geschwüre. Ziele to leczy owrzedziałości i okrostawiałości wewnętrzne. Syr. 247. Liście te dobre do zewnętrznego zażycia w ranach, i owrzodziałości. Kluk. Dykc. 3, 49. Owrzodowiałością gardła i języka zdręczony umarł. Krom. 387. OWRZEDZIEĆ, f. owrze-

dzieje *neutr. dok.*, wrzodami się osypać, voll Geschwüre werden. Łazarz owrzędziały. *Radz. Luc. 16, 20. Budn. ib. W. Post. W. 2, 65.* t. j. wrzodowaty, voll Schwären. Owrzędzenie dziąsł, gdy się przydawa, iż na dziąsłach czynią się krusteczki. *Sienn. 467.* Owrzędzenie męchezra albo osypanie. *Syr. 95. Schwärrender Außschlag. — Fig. Kiedy nam sumnienie owrzędzieje... W. Post. W. 3, 207. Rej. Post. N. 3. Żarn. Post. 2, 411. Zygr. Pap. 237.*

OWSIANKA, i, ż, a) gruce, owsiane krupy. *Mącz.; Carn. toltá; Hafergrütze.* — b) Gatunek gruski; (*Boh.* owesnice), die Haferbirne. **OWSIANY**, a, e, z owsa, owiesny, von Hafer, Hafer. *Slov. owsený; Sorab. 1. wowszné; Vind. oufen; Carn. ovsen; Ross. овсяный.* Gruca albo krupy owsiane. *Sienn. 219.* U Podgorzanów chleb owsiany. *Kluk. Rośl. 3, 138; Carn. et Vind. ovlénák; Ross. овсяный.* Słoma owsiana (*Vind. oufeniza*). Owsiane korzonki, ob. Salsefny. Stokłosa owsiana. *Syr. 992.* **OWSIK** ob. Owiesek. **OWSIKO**, a, n, pole owsowe; (*Boh.* owesniště), baś Haferfeld. *Haur. Sk. 42.* **OWSOWY**, a, e, od owsa, Hafer. *S. Swierzch owsowy. Włod.*

OWSZEKI, **OWSZELKI**, **OWSZEJKI** *adverb.*, a) ze wszystkim, cale, zgoła, koniecznie, do szczętu; gänzlich, ganz und gar, völlig. — (*Etym. *wszy, wszelki, wszystkim*). Nieowszeki źle, *tolerabiliter.* *Mącz.* O zdrowiu jego już owszeki byli zwątpili. *Wys. Kat. 350.* Wino owszeki opuściła, na samej wodzie przestając. *ib. 47.* Wyzdychało wszystkim bydło Egipskie, ale z bydła Israelitów nie owszelki nie zginęło. *1 Leop. Exod. 9, 6.* Rozdarł Samson lwa, nie mając owszeki nie w ręku. *1 Leop. Jud. 14, 6.* Panienska ta owszeki na wszem zdrowa została. *Wys. Ign. 145.* Kto owszeki tak cierpliwy jest, aby to znosić mógł? *Stryjk. 187.* — b) Owszeki, owszem, przeciwnie, im Gegenteil; *Gall. au contraire.* Karać nie masz o co, owszeki się go pożałować godzi. *Pap. Gn. 4164.* Panno najświętsza, jako oczy twe znosić mogły tak srogie widziadło? owszeki serce twe temi gwoździami nie mniej było przebite, niżli ciało syna twego. *W. Post. Mn. 115.* Leszek nie chciał państwa; owszeki je radził Władysławowi przyjąć. *Pap. Herb. Czach. Tr. A 1.* — c) Owszeki, zaiscie, wahrhaftig, gewiß. *Ecator, owszeki, zaprawdę. Mącz.* Owszeki, zaprawdę, *certe. ib.* Owszeki jęty jest miłością; owszeki ten jest, *certe ipse est. Mącz.* Wielka owszeki cnota jest miłość. *W. Post. W. 3, 427.* Wielkie owszeki przymuszenie do posłuszeństwa na lud swój wkłada pan swoim przykładem. *Modrz. Baz. 89.* — §. Żadna sprawa, owszeki rycerska, nie może stać bez porządku. *Vol. Leg. 2, 1695.* t. j. dopiero rycerska, zumal. **OWSZEM** *adverb.*, o wszem, ze wszystkim, ze wszem, zgoła, cale, koniecznie, owszeki; gänzlich, völlig, ganz und gar; *Vind. zielu, se všem, na vše všihe, dokler, kir; Croat. vszikak, zevszema, uszakojachki; Bosn. svakoiako, po svakki nacin, sasma; Rag. svakkáko, svakkójáko, usvêm; Eccl. вѣсно, вѣснѣскы, отъвѣдъ, вѣсна.* Zygmunt August, choć pokój miłował, przecię nie owszem do spraw rycerskich nie był sposobny, bo sam wojska umiał szykować. *Biel. 593. Gwagn. 153.* W interesie nie owszem sumiennym. *Nies. 1,*

38. Dla prostej tej uczynności, nie owszem przejrzania niegodnej, przyjaźń bacznym pozyskać spodziewam się. *Petr. Ek. praef. — 2 a) Owszem, i owszem, est jere adversativa vel correctiva particula immo, quinimmo. Cn. Th.; Boh. owšem; Slov. nýbrž, anobrz; Sorab. 1. hay, halehay; Croat. pache, (ob. *Pak, *lepak); Ross. вопреки, вопреки, (ob. *Przeko); im Gegenteil, au contraire, vielmehr.* Żeby ich skojarzyć, nie wielkiej zażyjemy trudności. *R. Ho! i owszem bardzo wielkiej. Teat. 22, c, 29.* Angelika mu na myśl przychodziła, i owszem nigdy mu z niej nie zchodziła. *P. Kchan. Orł. 1, 219.* Akt wesela podobno ma się prywatnie odprawić? i owszem, rzekł, będziem mieli u siebie prawie całą okolicę. *Kras. Pod. 2, 51.* — b) *Aliquando i owszem affirmationem vel approbationem significat. Cn. Th.,* bardzo dobrze; (*Destr. auf alle Weise*), ja freylich! sehr wohl! *Slov. owšem, nýbrž, anobrz; Carn. pazh, pozh; Sorab. 2. wöwschofcz, sewschim.* Słyszyszże ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzecze: i owszem. *Sekl. Math. 21; not. t. j. tak jest, abo słyszę.* Pozwalacież? i owszem. *Teat. 9, c, 37.* Idź precz! *R. I owszem, zaraz odchodzę. Teat. 29, 84.* Wierzycie, iż wam to mogę uczynić? odpowiedzieli: owszem Panie. *Bibl. Gd. Math. 9, 28.* (iście Panie. *Wujek., ja Herr! & uty.*) **OWTĘDY**, ob. Owędy. **OWTEN**, ob. Ow. **OWTU**, ob. Owdzie.

OXEFT, ob. Okseft.

O Z.

OZADA, y, ż, ziele jakies. *Sienn. Wykl., ein gewisses Kraut.*

OZADZIC, f. ożadzi *act. dok.*; o mierzyć komu co, *żadnym uczynić dla niego, ob. *Żadny; etnem etwas vereiteln, zum Etel machen. Wino komu ożadzić, aby go nie pijał, bo mu o mierzenie i przykre mu będzie. *Sienn. 501.* Kruk starał się, jakoby mógł łabędzia rychło oszkaradzić, A onę jego białosć czarnością ożadzić. *Pap. Koł. N 2 b.*

OZALIĆ, *dok.*, **OZALAC**, **OZAŁOWAC**, (**OBZAŁOWAC** *qu. cf.*) *niedok.*, (cf. odzałować); ozałować, żałoby i żalu, po czym lub po kim, odbywać, odpłakiwać, *dedolere; Vind. obshalovati, obshalostiti; bedauern, beflagen, beweinen; ożalić, przestać żałować, oplakiwać; Trauer und Leid nach einem Verluste endlich stillen, nicht mehr beweinen, zu trauern aufhören; (Bosn. oszjalostiti afficere dolore).* Jużem tego ozałował, *lugere vel dolere ob amissum vel destructum aliquid desit. Cn. Th.* (u *Knapskiego* omyłka; ozałował nie jest *lugere desit*, bo to się wyraża przez ożalić). Abraham oplakał i obzałował żonę swoją. *W. Post. W. 2, 237.* Przyszedł Abraham, aby obzałował i oplakał ją. *1 Leop. Genes. 23.* Przyszedł Król siódmego dnia, by ożalić Daniela, a oto Daniel siedzi między lwami. *1 Leop. Dan. 14, 39.* Nierządnicę swoje przeszłe złości obzałowały. *Ozym Św. 2, o.* Skoro grzechów obzałował, łaskę mu darował. *Kanc. Gd. 206.* Żałował Dawid Amona przez wiele dni. I przestał Dawid przeciw się Absalonowi przeto, że już był ożalił śmierci Amonowej. *1 Leop. 2 Reg. 15, 37 - 39.* Pragnął Dawid wynisć do Absalona, bo już był ożalał po Amonie, który umarł. *Budn. 2 Sam.*

13, 59. Nie ożałujesz tego nigdy, *nunquam te hujus non poenitebit; nunquam te hujus rei poenitentia deseret. Cn. Th.* Nieobżałowany • nieożałowany, którego nigdy nie ożałujesz, nieopłakany, nie genug zu bedauern, zu beweinen. Teraz, póki tchu w ciele ich stroskanym Dostanie, będziesz nie obżałowanym, Będą litować twej niezwrotnej straty, Nie uleczy w nich bolu czas skrzydlaty. *Zimor. Siel. 201.*

OŻANKA, i, ż., ziele, *Teucrium*, ber Gamander, rodzaj, do którego należy kocie ziele, czosnak. *Kluk. Dykc. 3, 109. Boh.* ożanka, zelenec; *Ross.* очанка, роетрогъ, кадило, заячей чеснокъ, дубровка, коневей лукъ. Ożanka mniejsza; płasze oczka, *chamandrys. Śleszk. Ped. 417, Gamanderlein, Balthengel.*

*OŻARKA, i, ż., ptak, [rybołów, *Meme; larus 2*]; kukułka, ber *Kuckul.* Nie będziecie jedli strusia, sowy, ożarki. *Radz. Lev. 11, 16. Budn. ib.* [wodnej kanie. 1 *Leop. Iy-ski. Wujek. 2*]. OŻARZY, ob. Obżarły, Obeżrzeć się.

OZDABIAC, ob. Ozdobić. *OŹD, OŹDNICA, ob. Ozdownia.

OZDOBA, y, ż., OZDOBKA, i, ż., *zárbn.*; *Boh.* ozdoba; *Slov.* ozdoba (ozdobka, ozdobilka figura grammatyczna); *Carn.* snága, zir; *Vind.* snaga, lepota (ob. *Łepski*), lepotinstvu, lepotstvu, tenkustvu, koranda; *Croat.* snaga, kinchenye, kinch, gyungy; *Dal.* vrehá, urés, uresaj, naprava; *Rag.* urés, uresaj, nárescejaj; *Bosn.* urehá, ures; *Sorab.* 1. débenstwo; *Ross.* краса, прикраса, прикрасочка, благолѣпота, нарядъ, наряджаніе, нарядженіе, утварь, убранство; *Eccl.* узорочіе, утвареніе, приборъ, украшеніе; *krasa*, wszystko co ozdabia, przyozdabia, przyozdobienie, die Zierde. Waleczna Korono Polska, Słowiańskiego narodu ozdobo jedyna. *Birk. Kaw. Malt. A 2.* Alcyd ozdoba świata. *Bardz. Trag. 471.* Newton ozdoba wieku naszego. *Rog. Doś. 1, 19.* Ozdoba na szyję, noszenie, łańcuch (*Croat.* klarush). Ozdoby kobiece, ob. *Ochędostwo; *Eccl.* кузнь, вещи драгоцѣнныя особливо къ женскимъ уборамъ принадлежащія. OZDOBIĆ, f. ozdobi *act. dok.*, Ozdabiać *niedok.*; *Boh.* ozdobiti, ozdobovati, wysłechiti; *Slov.* ozdobugi; *Sorab.* 1. wodëbam, wudëbam, debu, wořanofëçam; *Carn.* offernashem, offernashëti; *Vind.* oblepuvati, obzirati, ozirati, polepuvati, iszhediti, sefnahhiti, oblepotiti, fnesti; *Croat.* kinchiti, okinchujem, nakinchujem; *Dal.* naresiti, ussnaxiti; *Rag.* urësiti, nakittiti; *Bosn.* kittiti, nakittiti, naresiti, ukrasiti, uresiti; *Bosn.* ugljaditi, uresiti; *Ross.* нарядить, наряджать, красить, крашу; *Eccl.* оутворити, утворяю, благоукрашаю; okrasić, zdoić, upiększyć, żieren. Sala ozdobiona rozmaitym sprzętem. *Teat. 18, 3.* Litość nade wszystko ozdabia kobietę. *Teat. 46. b, 48.* OZDOBICIEL, a, m., ozdabiacz, przyozdabiacz, zdobiący co, ber *Verzierer*; *Sorab.* 1. debiczëř; *Vind.* oblepuvauz, ozieravez; *Croat.* nakinchitel; *Bosn.* uresitegl; *Eccl.* удобритель. *W rodz. żeńsk.* OZDOBICIELKA; *Vind.* oblepuvauka, ozirarza; *Croat.* nakinchitelicza. OZDOBNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* ozdobnost; *Sorab.* 1. wudëbenofëcz, wscheřadnofëcz, rimofëcz; *Carn.* offernashnost; *Eccl.* добротa; (*Ross.* добротa • dobrota); ułożenie ozdobne, die Zierlichheit. Dziwowali się onej kościoła Jerozolimskiego ozdobności. *Sk.*

Kaz. 451. OZDOBNY, a, e, OZDOBNIIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* ozdobny, ozdobně; *Sorab.* 1. wscheřadné, lesny, (cf. śliczny); *Vind.* ufnahten, zhedin; *Slav.* nakitjen; *Ross.* нарядный, нарядно, уборно, красно; *Eccl.* оутварьнъ, украшень, узорочный; ozdobiony, ozdabiający, krasny, piękny, geziert, żierenb, żierlich, schön. Sprawisz szaty święte Aaronowi ku ozdobnej okrasie jego. 1 *Leop. Exod. 28, 2.* (dla pocziwości i ochędostwa. 3 *Leop.*). Ozdobna siwym włosem głowa. *Bardz. Luk. 146.* Był tak ozdobny ojczyźnie, jako straszny nieprzyjacielowi. *Jag. Wyb. 2 b.* Zierde des Vaterlands, Schreden der Feinde. Ozdobna Pol-szczyzna *Ryb. Ps. praef.* Do rady szedłszy, rzecz ozdobną uczynił. *Kosz. Cyc. A 2 b.* Wiersze te moje nieozdobne. *J. Kchan. Dz. 165.* (proste). S. Paweł acz zaleca małżeństwo, jednak o dziewictwie dosyć ozdobnie i chwalebnie powiada. *Biał. Post. 193.* t. j. ozdabiając, zalecając je, rühmlich und löblich. — *Ozdobogodny; *Eccl.* до-столюпный; *Graec.* ἀξιοπροσηύς, dignus decore; *Subst.* до-столюпность.

OZDOWNIA, *HOZDOWNIA, i, ż., OŹDNICA, OŹNICA, y, ż., *OZD, u, m., suszarnia słodów, słodownia, cf. miel-cuch; die Malzbarre, (ob. Ożdźyc); *Boh.* hwozd; *Vind.* osdiza, fuhuniza, fuhilu, dera, fernazha; *Ross.* обжа-гальня, рига. Hozdownie do suszenia słodów. *Vol. Leg. 7, 135.* Słód z ozdu ma mierzyć urzędnik, aby baczył, jak go wiele przyrosło. *Haur. Ek. 90.* Piec w ozdowni taki być powinien, aby słodowi ciepłem dogrzewał; dym jednak nigdy nie dochodził. *Kluk. Rosl. 3, 269.* Len świeży suszyć trzeba w piekarni, albo dla ostrożności ognia w ozdowni. *Haur. Sk. 82.* Ku suszeniu konopi po-winien być piec na kształt ozdowni; albo i sama ozdo-wnia do tego zażyta być może. *Przedz. 44.* Oźdnice. *Vol. Leg. 5, 625.* — *Transl. fig.* Przed Lucyperem siła pisar-zów, co piszą z małnice, Wiele ich przez dzień przyjdzie do owej oźnice. *Rej. Wiz. 167. b.* (t. j. do piekła). OZDOWNIK, a, m., chodzący koło ozdowni, (cf. miel-carz), ber Malzörner, *Tr. słodownik; Boh.* hwozda.

OZDROWIĆ, cz. dok., zdrowym uczynić, zdrowie wracać, gesund machen; *Carn.* ventam; *Vind.* osdravit, osdraulati, zelyti, (osdrava, osdravik • lekarstwo); *Croat.* ozdravlyū-jem, ozdraviti; *Rag.* ozdraviti, ozdravgljati; *Bosn.* oz-drauiti; *Eccl.* цѣлѣти са, цѣлю (ob. *Cały, ocalić*), здравлю. Ozdrawiający, *Vind.* osdrauliv, osdravezhen; *Eccl.* цѣлѣ-тельный. Do ozdrowienia, do wylęczenia, mogący być ozdrowionym; (*Bosn.* ozdravgliv; *Rag.* ozdrāvni, ozdrav-gliv). Moc ozdrowiająca, lecząca *Vind.* osdrauliuost, osdra-vezhnost. OZDROWICIEL, a, m., który ozdrowia, zdro-wie wraca, ber Gesundmacher; *Croat.* ozdravitel; *Rag.* oz-dravitegl; *Vind.* osdraulenik, osdraular. *W rodz. żeńsk.* OZDROWICIELKA; *Rag.* ozdravitegliza. OZDROWIEĆ, f. ozdrowieje *neutr. dok.*, wzmodz się z choroby; *Boh.* ozdrowěti, křegi, okřegi; *Slav. et Rag.* odraviti; *Vind.* osdravitise, osdraulen biti, se flisati; (osdraulati • lekarstwo brać); *Sorab.* 1. wostrowam; *Sorab.* 2. sze smognusch, smogowasch; *Croat.* ozdraveti, ozdravelszem; *Bosn.* ozdra-vgljati, licit se, strabitse, oporavitise; *Bosn.* priboliti, ostrabitse; *Ross.* оздоровѣть, оздоравливать, обмочься;

Eccl. **цѣлѣти ся**; wieder gesund werden, genesen. Prędzej zachorować, niżli ozdrowieć możemy. *Sk. Żyw.* 1, 3. Cały świat doktorowi dać chory przyrzeka, Ozdrowiawszy wnet z myśli doktor mu ucieka. *Min. Ryt.* 4, 187. Umiarkowanie radzę i już ozdrowiałemu, jeżeli zdrowie zachować zechce. *Pilch. Sen. gn.* 123. (*Bosn.* lagodan *convalescens*, lagodnost *convalescentia*, cf. lagodny). Ozdrowieje, wyleży się. *Cn. Th. Star. Dw.* 50.

*OZDRZEMO *adverb.*, [widomie, zrzejomo; *siđtbar* 2]; n. p. Nie ginie wdzy *ozdrzemo. *Zygr. Gon. A 2 b.* może daremno, próżno.

OZDZYĆ, *ył, y, act. dok.*, sład na ozdowni osuszyć; *Vind.* osditi, osufhati, Małz dörrren. *Torrere frumentum*, sład ożdzyc. *Mącz. Tostum hordeum*, ożdzony jęczmień. *Mącz.* Słady tak ożdzyc, żeby to ożdzienie nie sosnowemi suszono drewkami. *Haur. Ek.* 110.

OZĘDKI, *plur.*, ziele, tobołki, kaletki, *Thlaspi bursa pastoris*, *Zajdenfraut. Syr.* 1211.

OŻEGNAĆ, OBŻEGNAĆ, OZGNAĆ, ożęgl, *f.* ożęgie *act. jedntl.*, Ożęgać, Ożygać, Ożgać, *niedok.*; *Sorab.* 1. wożaham; *Vind.* oshgati; *Croat.* obsisem, obsganye; *Bosn.* osgecchi, oprrliti, isprliti; *Rag.* oxécchi, oxixem; *Ross.* ожечь, ожигаю, обожечь, обжигать; opalić, bebreppen, umbrennen, umfengen, *propr. et fig.* Często opiekun inwentarzem dobrze opiekł i ożęgl ubogie sieroty. *Saz. Porz.* 122, (cf. ożga). Pluto z sinemi policzkami i z kosmy ożęlemi. *Ryb. Geśl. B 2.* Te próbki pomału zasuszyć, potem z tyglami ożgnąć, a w piec skłarski wstawić. *Torz. Szk.* 87. (opalić, osuszyć). Tygle w dymnej izbie suszone, bezpieczniej się ożygają, i dłużej w ogniu trwają, niż te, co wiatrem suszone były. *Torz.* 103. (wystawiają się na ogień). *ib.* 42. — Witułt wrócił się do Pruss, a Wilkomir obżęgl. *Stryjk. Gon. Q 3.* w koło ogniem popustoszył, brandschagen. Plon z Moskwy wywiedli, Uświat zaś obżęgli. *Stryjk. Gon. L 3.* — *Transl.* Prawda żem się zapomniał, ożgawszy się dobrze winem. *Teat.* 13. c, 77. (t. j. rozpalony winem). *OŻEGACZ, *a, m.*, opalacz, der Bebrenner, Umfenger; (*Ross.* обжигальщикъ robotnik co kruszce ożyga). *OŻEG, *ob. Ozog.*

OŻENIĆ, *f.* ożeni *cz. dok.*, Ożeniać *niedok.*; *Boh.* ożeniti; *Rag.* oxenitti; *Vind.* osheniti, (omoshiti - omężyć); *Sorab.* 1. wożeniu, wożenim; *Croat.* oseniti, osenujem; *Eccl.* уневѣстиваю, (*ob.* Niewiasta); żonę dać komu, złączyć go z którą ślubem małżeńskim, einen beweiben, ihm eine Frau geben. Lew syny swe ożeniał, i dał za każdego Gęsty las, aby użył w nim wczasu swojego. *Pap. Kol. P 4 b.* Ożeniony, żonaty *Eccl.* ожененый, женатый. — 2. Ożenić córkę z kim - wydać ją za kogo, die Tochter verheirathen. Bela Małgorzatę ożenił z Romanem. *Nar. Hst.* 5, 21. Uznali Austriacy successorką Gertrudę, ożeniwszy ją z hrabią Badeńskim. *ib.* 5, 19. — §. *Fig.* Połączyć, verbünden. Staniesz się matką i panną; ożeni bóg dziewictwo z płodnością, i dziewicą zostaniesz i matką. *Sk. Kaz.* 539. Dawnych czasów wschodnie strony królestwa z mądrością ożeniały, i mądre królmi czyniły. *Sk. Kaz.* 517. Posłuszeństwo z pokorą ożeniamy. *ib.* 540. OŻENIĆ się *recipr.*; *Boh.* ożenit se; *Vind.* oshenitife; *Bosn.*

osgenitise, udomitise, (cf. postanowić się, osieść); *Eccl.* оженитися; *Ross.* сосвататься, (cf. swatać się); *uxorem ducere*, wziąć sobie żonę, sich eine Frau nehmen, sich mit ihr verheirathen, sie heirathen; (cf. isć za małż). Wielkie poczty bywały swatów, kiedy się kto jechał ożeniać. *Pap. Gn.* 1096. Przed potopem używali i pili, ożeniali się, i za małż dawali. *Sekl. Math.* 24. *Salin.* 5, 123. (cf. bonować, luszykować). Jesliby ty sama chciała, ożeniłbym się z tobą, a tak oboje będziemy sobie ty żoną a ja mężem. *Teat.* 10. b, 39. Rzymianie winę pieniądze kazali tym zapłacić do skarbu, którzy nie ożeniwszy się, wiek swój bez małżeństwa strawili. *Warg. Wal.* 63. Każdy się zmienia, kto się ożeni. *Rys. Ad.* 32. OŻENIENIE, *ia, n.*, OŻENINY *plur.*, daß Beweiben, daß Heirathen, die Verheirathung mit einer; *Vind.* oshenenje, she-nitva; *Eccl.* оженѣнненіе. Wszyscy prawie mają chęć do ożenin, tylko częstokroć ich ubóstwo zraża. *Jabl. Tel.* 172. Zwłoka w ożenieniach zawsze szkodna była. *Simon. Siel.* 41. Każdy powinien przed ożenieniem trzy lata szaleć. *Rys. Ad.* 26.

*OZENNY *plur.*, [z *greckołac.* ozaena, puchlina w nosie; ein Nasengeschwür 2]; n. p. Wrzody w nosie polipem abo ożennami zowią. *Syr.* 190, ein Gewächs in der Nase.

OŻERAC, OBŻERAC, *ob.* Obeżreć. OŻERCA, *ob.* Obżerca. OŻGA, *i, m.*, (*ob.* Ożęgnąć), opaleniec. *Cn. Th.*, ein rund um Bebrannter, Bersengter, ein Abgebrannter. OŻGAC się, OŻGŁY, *ob.* Ożęgnąć.

OZIĘBIĆ, *OZIABIĆ, *f.* oziębi *cz. dok.*, Oziębiać, *Oziębiać *niedok.*, *Oziębiawać *cont.*; *Boh.* oznobiti; ostudzić, *propr. et transl.*, abfühlen, kalt machen. Kapusta kwaśna oziębiawa wszystkie członki. *Sak. Probl.* 183. Łakomstwo ostudza i oziębia gorącość miłości bliźniego. *W. Post. W.* 214. — 2. Oziębić sobie żołądek, głowę. *Tr.*, zaziębić, sich den Magen ic. erkälten, verfallen. — Oziębić się, oziębnać; *Vind.* osebsti se, osebem se, kühl werden, abfühlen. Woda, która prędko się zagrzeje, i prędko oziębia, naleksza jest. *Syxt. Szk.* 51. Bez pomocy ognia nie się nie ogrzeje, a bez powietrza nie oziębi. *Pilch. Sen. list.* 236.

— 3. Oziębiło się *impers.*, oziębło, aer refrigeratus est. *Cn. Th.*, es hat sich abgekühlt, ist kühl geworden. OZIĘBLEC, blea, *m.* człowiek oziębły, obojętny; (*oppos.* zagorzalec); ein Kaltstüntiger, Gleichgültiger. Niechaj złorzeczeniom wieków podany będzie ozięblec. *Gaz. Warsz.* 6, 1620. OZIĘBŁOŚĆ, *ści, ż.*, ostygłość, niegorącość, niegorliwość, letniość, obojętność; *Vind.* mlakovitnost, mlakota, mersloferzhnost, kefnust, merslobnost; der Kaltstinn, die Kälte. Oziębłością płaci oświadczenie najżywszej miłości. *Teat.* 7, 4. OZIĘBNAĆ, oziębnąć, *f.* oziębnie *neutr. jedntl.*, Oziębieć *dok.*, *Oziębniewać, *Oziębnować *cont.*, ostygnąć, ozimnieć, *propr. et transl.*, kalt werden, erkälten; *Boh.* ozabnauti; *Sorab.* 1. wozebam; *Carn.* oseßbam; *Bosn.* ozebsti; *Vind.* osebsti; *Rag.* ozebsti, ozimitise; *Croat.* ozebujem; *Ross.* озябнуть, озябаю. Oziębła potrawa. *Tr.* Niektórzy po obiedzie oziębiewają w rękę i nogach. *Sak. Probl.* 139. Jeśli to cześć powściągnąć się od miłości sędziwemu a oziębłemu ciału, coż krwi młodej a wrzącej! *Gorn. Dw.* 279. Po śmierci Karola Wielkiego

nauki nieco oziębły. *Sk. Dz.* 755. Dla nieprawości wielkiej, miłość oziębiała. *Birk. Dom.* 120. (oziaębia). Ludzie z przodku gorąco pochwyca rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apostoł napomina, aby nie oziębnawali. *Gil. Post.* 53. Oziębły, a, e, nieochotny, letni, obojętny; *Bosn.* ozebuo; *Vind.* mlazhen, krogen, mlakoviten, mersloferzen, mlahnomifeln, mersloben, kefen; unlustig, falt, faltstinnig. Oziębłego byliście ku niemu serca. *Siem. Cyc.* 324. Oziębły w duchu, w nabożeństwie. *Cn. Th.* Ozięble *adverb.*, n. p. Nieprzyjaciela ozięble miłuje. *Past. Fid.* 149, (cf. ozięblość). — §. *Imperson.* Ozięblo: oziębiło się, eś hat sich abgekühlt, ist kühl geworden. — §. Oziębnąć, zaziębnąć, się erkälten. Oziębłem, tak długo stojąc z odkrytą głową. *Tr.*

OZIEJE, OZIONIE, *ob.* Ozionać.

OZIELENIĆ *cz. dok.*, Ozieleniać *niedok.*, w koło zielonym uczynić, zielenią obwieść, *ob.* Omaić, begrünen, belauben, rund um grün machen; *Vind.* oseleniti, oblepeniti, obtraviti, potraviti; *Rag.* ozelenitti; *Bosn.* ozeleniti; *Croat.* ozelenujem; *Eccl.* озеленяю.

OZIEMNIK, a, m., *Julus terrestris Linn.*, gatunek owadu, w ziemi żyje. *N. Pam.* 17, 213, der gemeine ober Erdvießfuß.

OZIERAĆ, OBZIERAĆ, *ob.* Obejrzać.

*OZIERODA, y, ż., [*rusk.* ożereda stożek grochownicy lub fasolownicy 2]; n. p. Na Rusi groch w drabinach przy gumnie (te drabiny ozierodami tam zowią), suszą. *Gwagn.* 335. eine Art Leiter, Früchte u. s. w. darauf zu trocknen, *ob.* Zerdz. *OZIERODNY, a, e; Ozierodna żerdź, eine Stange zu solchen Leitern; n. p. Za wyrabane cudze drzewo, co się zejdzie na żerdź ozierodną, na koły etc., gwałtownik zapłaci po trzy grosze. *Stat. Lit.* 315.

*OZIEWIĆ *cz. dok.*, Oziewnać *jednł.*, Oziewać *niedok.*, n. p. Gdyby nie było przeźrzenia Pańskiego, nigdyby te narzędzia świata tego, ani gęby mogły oziewić w onym upadku twoim. *Rej. Post. F f* 1. rozwieścić, otworzyć; cf. ozionać, ozieje.

OZIMI, ia, ie, et y, a, e, (*quasi* około zimy), Winter; *Boh.* ozymý, ozymnj; *Ross.* озимный, озимый. Gruszka ozimia. *Syxt. Szk.* 261. Ozime zboża sieją się przed zimą, i nie zbierają się aż przyszłego lata. *Kluk. Rosl.* 3, 128. Wintergetreide. Ozima pszenica. *Dudz.* 49; *Ross.* медянка. Zyto ozime, które na zimę bywa siane. *Syr.* 913; (*oppos.* jare zboża). OZIMINA, y, ż.; *Boh.* ozym; *Ross.* озимь, озимница; *Eccl.* озимь, озимина; daß Wintergetreide. (*Bosn.* ozimać; jęczmień; *Croat.* ozimecz). Zboże, które na zimę zwykło się siać, zowią oziminą. *Gwagn.* 334. OZIMNIEĆ, *f.* ozimnieje *neutr. dok.*, oziębnąć, falt werden, erkälten; (*Vind.* osimiti; *Croat.* ozimujem). Trunek ten potwierdza mocno uczynek małżeński, choć już ozimniały. *Sienn.* 184. (ozieębły).

OZIONAĆ, *OZINAĆ, *f.* ozionie, *ozieje *cz. jednł.*, otechnąć, napuchnąć, giftig anhauchen, mit giftigem Hauche ansteden; (*Elym.* ziewnąć). Co mię tylko otacza, zarazą ozionał. *Karp.* 1, 182. Schną lilie i róże, cokolwiek ozieje, Zarażone powietrze, umiera i mdleje. *Ustrz. Klaud.* 57,

Ustrz. Troi. 37. — §. *In bonam partem:* Wenus z Dyaną oddechem swym słodkim te miejsca ozionęły. *Karp.* 3, 29. — §. Wilk go ozionał, der Wolf hat ihn angeschaut, und mit seinem Anbliff auß der Fassung gebracht. Powiadają, że wilk pierwszym swoim widzeniem człowieka ozionie, że zasnąć i ratunku głosem wołać nie może. *Haur. Sk.* 313. Oczywiście wilcze mamią zwierzęta, tak dalece, że nawet i człowiek zawołać nie może, kiedy go wpród wilk postrzeże, bo go przez to samo oczyma omami. *Lub. Roz.* 171. Wilczaszku ozionałeś owieczkę niebogę, Ona za tobą bieży, choć ma w sercu trwozę. *Simon. Siel.* 76. (cf. urok). Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam *ozinie. *Zygr. Ep. A* 2. Nas szatan tak *ozinał, iż dobrowolnie mu w paszczkę bieżemy. *Zarn. Post.* 3, 573. Tak srode nas piekielny wilk *ozinał, iż choć widzimy samolówki jego, dobrowolnie jednak za nim bieżemy. *ib.* 1, 80. — *Transl. fig.* Ozionać co, cheiwie żądać, cheiwe oko na cò rzucić; gterige Augen auf etwas werfen, heftig begehren. Alexander Wielki świat wszystkim myślą ozionał. *Opal. Sat.* 61. Com raz dał, nazad tego nie ozionę. *Morszt.* 186. — §. b) Ozionać kogo, opętać kogo, zjednać jego łaskę sobie. *Dudz.* 49. einen für sich bezaubern, einnehmen.

OZŁOCIĆ, *f.* ozłocić *cz. dok.*, Ozłacać *niedok.*, pozłocić w koło; *Sorab.* 1. wozwotzam; *Vind.* oslatit; *Ross.* озолотить, озолочать, озолочивать, (zbogacić); *Eccl.* озлатити, озлащаю; rund um vergolben, umgolben, übergolben. Ozłocił dom wewnątrz szczerym złotem. *W.* 2 *Paral.* 3, 5. Kiedy pigułka tak dobrze ozłocona, trzeba ją połknąć. *Teat.* 22, 93. Niejeden biedny rolnik tam się długo poccił; By pan gnuśny z łez jego grzbiet szkapi ozłocił. *Nar. Dz.* 3, 152. Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy tym ta mamona, I sama szpetność szkli się jakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. Ozłociłbym go, odważyłbym go złotem; złoty to człowiek. *Cn. Ad.* 806. nieoszacowany, idź mógłte ihn vergolben, daß ist ein Goldmann. Kiedym mu list ten oddała; rozumiałam, że mię ozłoci. *Teat.* 29, 57. Ręce czyje ozłocić. *Teat.* 21, 68; cf. smarować mu ręce. OZŁOCI-CIEL, a, m.; *Sorab.* 1. wozwotzer, wozwotnik; który ozłaca, der Vergolber.

OZŁOPAĆ się *recipr. dok.*, *Teat.* 3, d, 33, [opić się, się voll trinfnen 4]; obeżreć się, objeść się, się bist fressen; *Sorab.* 1. wozłopam szo. Co dzień, skoro się objadło, ozłopało, na łóżko wwałił się, jak bęła. *Mon.* 70, 177.

OZNAĆ się gdzie, abo z kim *recipr. dok.*, obeznać się, Befanntschafft machen. Złe skoro się złodzięj ze psy oznacze. *Mat. z Pod. A* 1.

OZNAĆ, *f.* oznie *cz. jednł.*, Ożynać *niedok.*, zboże skosić, żniwo odprawić, daß Getreide abmahen. W Francyi bardzo prędko zboża ożynają. *Cresc.* 155; *Boh.* ožynám; *Ross.* ожать, ожинать. Ożynanie, ożęcie *Boh.* ožjnka, *ob.* Żniwo.

OZNACZYĆ, OBZNACZYĆ, *f.* oznaczyć *cz. dok.*, Oznaczać *niedok.*, § a) znaki około czego podawać. *Włod.*, umzeichnen, bezeichnen, Zeichen herum machen; *Boh.* určiti; *Sorab.* 1. wobczeychuyu; *Vind.* osnaminuhati; *Bosn.* obiglisgiti;

Croat. ugłaszovitujem; *Ross.* означить, означать, означивать, отмѣтить, отмѣчать, размѣтить, размѣчать. *Circumsignare*, obznaczyć, oścehować. *Maçz.* — §. b) Oznaczać, do poznania podawać, dawać poznać, zu erfennen geben, bezeichnen. Strój częstokroć oznacza, co się wewnątrz świeci. *Kras. Pod.* 1, 30. Minęły te czasy, gdzie broda nieuczesała i łatana suknia, były mądrości oznaczeniem. *Mon.* 72, 709, (ob. Oznaka, znamię). Był to człowiek młody; ile mogłem miarkować, nie oznaczał więcej nad lat 20. *Kras. Hst.* 186. *Dmoch. II.* 38. *N. Pam.* 5, 158. OZNACZYCIEL, a, m.; *Sorab.* 1. wobczeychwař; który oznacza, der Bezeichner. OZNAJMIACZ, OZNAJMICIEL, a, m., oznajmujący co, opowiadacz; *Sorab.* 1. pżizyewičeř; *Vind.* nasnanovez, nasnanuvauz, osnanez, osnanuvauz; *Croat.* obznanitel, nazvesztitel; *Ross.* извѣститель; der Anzeiger, Ankündiger. *Pronuntiator*, oznajmiacz swego mniemania. *Maçz.* Nuntius, poseł, oznajmiciel. *Maçz.* OZNAJMICIELKA, i, ż., die Ankündigerinn, Anzeigerinn. Nuntia, poselka, oznajmicielka. *Maçz.*; *Croat.* nazvesztitelicza; *Ross.* извѣстительница. OZNAJMIĆ, f. oznajmić *cz. dok.*, Oznajmiać, Oznajmować *niedok*; *Boh.* oznamiti, oznamowati; *Slov.* oznamował, oznamugi, ułożym, (cf. ułożyć); *Sorab.* 1. woznamuyu, woznamoščam, wozyewam (ob. Ozwać), pżizyewam (cf. przyzwać), pżipowedom, pżirutzam; *Sorab.* 2. hopschawisch; *Carn.* pomēniti, pomēnem; *Vind.* osnaniti, osnanuvati, sasnaniti, nasnaniti, nasnanuvati, nabirizhati, napovedati, opomenit, posnaniti, nakasati, na snanje dati; *Croat.* oznantjem, objavlyam, poručam, obznanujem, nazvescham, (cf. obwieścić); *Bosn.* navistiti; *Rag.* uznanniti; *Ross.* заявить, заявлять, изъявить, изъявлять, обослать, повѣстить, повѣщать, доложиться, докладываться; *Ecc.* назнaмeнaти, оповѣдую, возвѣщаю, извѣщaвaтн; (oznameniti, oznamenati, oznaczyć); dawać znać o czym, opowiadać, odnosić co, donieść o czym, etwaß anzeigen, melden, fund thun, wissen lassen. Ten właśnie oznajmować rzeczony, który najpierw co nowego opowiada albo objawia. *Salin.* 4, 30. Wszedłszy Tobiasz, oznajmił te wszystkie rzeczy ojcu swemu. 1 *Leop. Tob.* 5, 10. Oznajmujemy tym listem naszym, którym wiedzieć należy. . . . *Vol. Leg.* 1, 752. Ojciec synom oznajmować będzie prawdę twoję. 1 *Leop. Jes.* 38, 19. Wyznamam Jehowę, i oznajmiam moc jego. *Budn. Tob.* 13, 8. To o pierwszym przyjściu Jezusowym oznajmia prorok. *Sk. Kaz.* 13. Wyprawiał królówę Saba Salomon co mu kolwiek zadawała; i nie było nic, czegoby jej jaśnie nie oznajmił. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 9, 2. Józef, gdy doznał uprzejmęj braci chęci ku Benjaminowi, już się im oznajmiać chciał. *St. Żyw.* 4, 323. dać się poznać, sich zu erfennen geben. Oznajmiony, wiadomościu *Ross.* извѣствованный. Oznajmujący, uwiadomijący, *Ross.* извѣстительный, увѣдомительный; *Ecc.* извѣщaвaтeльнъ. — *Grammat.* Tryb oznajmujący, *modus indicativus*; *Slov.* oznamowatelni, oznamowatiwi, oznamugični, oznamowatiwec; *Sorab.* 1. wopowedatē, wopowedawcz; *Vind.* pokasajozha viřna; *Ross.* изъявительное наклонение. Oznajmienie, uwiadomienie, (*oznajm. *Chodk. Kost.* 67); *Vind.* nasnanenje, nasnanstvu, nasnanik, osna-

nenje, napoved, napowieda, nakasa, pomiena, pomienjenje; *Carn.* pomēnk, osnanilu; *Sorab.* 1. wopowedženo, wopokazano; *Ross.* извѣщеніе, извѣстіе, извѣствованіе, заявка, заявленіе, заявливаніе. — §. Oznajmiać się z kim, zaznajomić się, znajomość zabrać, Bekanntschafft machēn. W tym miesiącu ku miłowaniu dobry czas jest, z paniami się oznajmij. *Spicz.* 199. OZNAK, u, m., OZNAKA, i, ż., znak, po którym co poznają, n. p. prognostyk; *Vind.* sposnanitnu snaminje; *Ross.* размѣтка; Zeichen, Anzeichen, Merkmal. Dla swęj wspaniałości jedynie oznaku Wszystkich w piątki obzarców częstował bez braku. *Zab.* 15, 93. Przyjmijcie ten ostatni znak przyjaźni mojęj. *Teat.* 47, 113. Nie widzieli w nich tylko radość i oznak serca przychylnego. *Przyb. Luz.* 39. Przypadki w chorobach są niby oznakami uwiadomijęciami stan chorego. *Perz. Lek.* 66. Na oznakę zjednoczenia się ze stanem miejskim, stan rycerski po nim do ucałowania ręki królewskiej przystąpił. *Gaz. Nar.* 1, 300.

OZNIKA, ob. Ozdownia.

*OZOBAĆ, OBZOBAĆ, f. ozobić *cz. dok.*, dziobem ogłodać, umschñabeln, mit dem Schnabel umfressen, umpfēden. Wiśnie twoje szpacy Świegotliwi i leśni obzobali ptacy. *Zimor. Siel.* 178.

OŻOG, *OŻEG, a, m., (cf. ożegnać), kij, którym posuwają drzewo w piecu. *Włod.*; *Boh.* ožeh, hřeblo, widlice; *Sorab.* 1. peczne rjebwo; *Sorab.* 2. groblo; *Carn.* burkle; *Vind.* burkle, pezhne vile, vřliza; *Croat.* osęg; popechek; *Hung.* azag; *Slav.* oxeg, oxog, vatrāl; *Bosn.* grebbo, popecjak, osgegh, vatragl, lopata od oghna; *Rag.* oxęgh, vatragl; *Ross.* ожегъ, клюка, ключка, кочерга, кочережка, ухватъ, ухватикъ, ухватець; (ожога sparzelizna); der Schürstod, die Ofenfrüde. *Rudicula*, mała palica, którą, gdy warzymy, ognia poprawiamy lub przygrzebamy węgla, ożog, pociaszczek. *Maçz.* *Ożeg, pociask, hama. *Volck.* 393. (ob. Kosior, pogrzebaczka). Ożog, naczynie z drzewa zrobione, do wygarnienia węgla z pieca piekarnego. *Wiel. Kuch.* 419. Daremny ciężar na ziemi, ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga. *Pot. Jow.* 188. Maca drugich ożogiem, kto sam w piecu lega. *Pot. Arg.* 382. (*Slov.* Gaki ge kdo šelma, tak też i o druhich misli; kociel garcowi przygania; sameš taki). Przed dwunastą, nim jeszcze drugie piały kury, Gdy baby na ożogach lecały przez kominy, Na rozstajnie, na bagna i na łyse góry. . . . *Zabl. Zbb.* 27. die Hexen reiten auf der Ofengabel. *Teat.* 11. b, 106. *Zabl. Ml.* 409. I we dnie mądre baby jeżdżą na ożogu. *Pot. Arg.* 79. (t. j. i we dnie dokazują). — §. Szkodziły w lesie pieszym gęstych drzew ożogi. *Jabl. Buk.* O. głównie palących się drzew, Feuerbrände.

*OZOJA, ii, ż., [porówn. Osuna, miasto w Hiszpanii 2]; gatunek win zamorskich, ein überseeischer Wein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery, Ozoje. *Vol. Leg.* 2, 1753.

OŻÓLCIĆ *cz. dok.*, żółtym uczynić, gelb machēn; *Vind.* oshou-zati; *Ecc.* ожелтяю, желтяю.

*OŻON, a, e, ożgly, opalony, umbrannt, verbrannt, umfengt.

- Semiustulandus*, który ma być na poły opalon, nad płomieniem ożon. *Mącz.*
- OŻONAĆ** się, *f.* ożenić się, ożonę się *recipr. jedntl.*, odjąć się, obronić się, i odżonać, to jest, odpędzić nieprzyjaciela; (*Etym.* żonać); *ſich ermehren, den Feind abwehren und wegtreiben.* Niechże mię przyjdzie abo pośle imać, Jeszcze się Rynald tą szabłą ożenie. *P. Kchan. Jer. 117.*
- OZOR**, *u, m.,* **OZOREK**, *rka, m., demin.,* jezor, język, *sed cum express. contemptus,* bie Zunge. (*Ross.* oзоръ, oзорникъ - zuchwalec). Miece się różnie szaleniec, kłajając się w ożór. *Wad. Dan. 75.* Czegoż wykrętny nie zfałszuje ozor? *Zab. 15, 247.* Niech go złe ozory nie tykają. *Pot. Arg. 76.* Wyżyły z pracy dysząc, wywieszają zapienione ozory. *Stas. Num. 1, 153.* — §. *Praesertim:* Ozor, język wołowy etc., który jedzą; *Croat.* volovzki jezik; *Rindszunge, Schweinshunge* it., bie man iſt. Ozory bydłecę, które się wędzić mają, dym jałowcowy przednie uczyni. *Kluk. Zw. 1, 236.* Wiedle ozorki. *Gost. Gor. 86.* geräucherte Zungen.
- OZORZYĆ** *cz. dok.; Eccl.* oзарити, oзарити; oświecić ozorzą, *hemorgenröthen.
- OZOTA**, *y, ż.,* len dziki, leniec, *linum agreste, wilder Lein. Syr. 1022.*
- OZOWIĆ** się, *ob.* Odezwać się. **OZOWCA**, *ob.* Ożuwca.
- OŹRZALCA**, *y, m.,* **OŹRALEC**, **OŹRZALEC**, *lea, m.; (Boh.* oźralec, obeźralec, obžereo; *Slov.* oźralec; *Hung.* részeges; *Sorab. 1.* woźrawcz; *Croat.* osiravec, oserlyivec); obžerca, obžarty, ein Zreffer, ein Biełtraß. Oźralec i opilca. *Radz. Deut. 21, 20. Rej. Post. H 8.* Opilca i oźralca przyjdzie w ubóstwo. *Radz. Prov. 23, 21.* Pijanica i oźralec zubożeje. *Budn. Prov. 23, 21.; (Boh.* oźralkyně obžarta). **OŹRZALSTWO**, *a, n.; Boh.* oźralstw; *Slov.* oźralstwo, obžerstwo; obžarstwo, Böllerey, Gefährigkeit, Biełtrefferey. Bezecnym tym oźrzalstwem, jeśli się kto bawi, Już niemasz nic tak złego, co się w nim nie zjawi. *Rej. Wiz. 30.* Z oźralstwa, opilstwa, szaleństwa zwyczaj wypuścić ich nie chce. *Rej. Zw. 123 b. 1.* **OŹRZAŁY**, **OŹARŁY**, **OŹBARTY**, *ob.* Obeźreć się, Oźreć się. — (2. **OŹRZAŁY**, *n. p.* owoc, *ob.* Doźrzały).
- OŹRZEBIĆ** się, *f.* oźrzebić się *recipr. dok.,* źrzebię urodzić; *Boh.* ohřebiti se; *Bosn.* osgdribitise; *Rag.* oxdrjebitise, xdrieebise; *ſöhlen, ein Füllen werfen.* Świerzopy źrzebne i oźrzebione. *Hipp. 23.* Klacze na oźrzebieniu ostrożnie do roboty zażywać się mają. *Kluk. Rosl. 3, 115.* Źrzebicom, gdy się już oźrzebią, dobrze im podawać jęczmienia. *Cresc. 515.* (cf. ocielić się, oszczenić się, okocić się).
- OŹRZEDLE**, *a, n.,* [poła, ora, ber Saum; porówn. *cerk.* ожерецъ *lumbus 2*], pas, ber Gurt, der Gürtel. Oliwa spływająca na brodę Aaronową i na oźrzedle szat jego. *Budn. Ps. 153.* [kraje odzienia. *Radz. 1 Leop. Wujek. not.* abo na bramy. 2]. (na podolek. *Bibl. Gd.*) — §. [Naszynnik; porówn. *ross.* ожерецъ 4]. Przez moc choroby odmieniło się odzienie moje, jako oźrzedle ścisnęła mię suknia moja. *Budn. Job. 30, 18.* (przeporek. *Bibl. Radz. kołnierz. Bibl. Gd.*). (baš lošh meineš klebeš. Eut h.), cf. rozpór.
- OŹRZENIEĆ**, *Tr.* (cf. ośrzenieć), doźrzałym się stać, reifen, reif werden. Gdy len oźrzeniał, pod dach z nim umykać trzeba. *Tr.*
- OZUCHWALIĆ** się, *f.* ozuchwalić się *recipr. dok.,* ośmielić się zuchwale, *ſich erfrehen.* Gwałciciele ludzkości ozuchwała się ludzi nazwać własnością swoją. *Przestr. 20.* Nigdyby się nie byli na to ozuchwalili. *ib. 250.*
- OZUWCA**, **OŹÓWCA**, *y, m.,* (cf. żuch, żuchwa), oszczerca, *osocznik, obmówca, potwarca; *Ross.* навадникъ, *f.* навадница, наваѣтникъ, *f.* наваѣтница, der Verläumber, Spöter, Verhöbner; (*Boh.* žwáč garrullus); *Boh.* błędzący w rozumie umiętjnemi będą, a ożuwcowie nauczą się zakonu. *Radz. Jes. 29, 24. Budn. ib. not.* ożuwcowie abo żwacze. Z dzikich zwierz najgorszy ożuwca, z domowych podchlebca. *Budn. Apoph. 32. Exod. 46.* Ożówca. *Jan. Lig. C b.* — (**OZWAĆ** się, *ob.* Odezwać się). — **OZWAĆ** *cz. dok.,* żwaniem na około ogryźć, umfauen, — §. Obmówić, potwarzyć, osoczyć; *Boh.* ožiwati; verläumben. Ożwanie, które z potwarzy idzie, jest rzecz zła, a nigdy żadnemu nie przystojna. *Kosz. Lor. 53.*
- OŻYĆ**, *f.* ożyje *neutr. dok.,* *ożyja, *ożywia (*ob.* Ożywić) *pr.,* znowu do życia powrócić, cf. odżyć, *pr. et transl.,* wieder aufleben; *Boh.* obžiwnauti, ožiti, ožigi, obžigi; *Vind.* oshivit, shiu postat, se oshiviti, k' febi priti, reshiveti; *Rag.* oxivjetti, oxivjeti; *Croat.* osivitisze; *Ross.* ожить, оживать; (cf. zmartwychwstać). Może umarł; ale może też ożyje znowu. *Teat. 52. c, 39.* To jest dopiero prawe ożycie, kiedy kto sławnie umiera; bo wszystkie jego pocziwe sprawy ożyją, i znaczniejsze będą niż za żywota. *Gorn. Dwor. 60.* Ożyły, co ożył po obumarciu, *redivivus. Cn. Th.,* (cf. zmartwychwstały). Ożyły, *etiam de muscis, vermibus, avibus, plantis post hie-mem vigentibus. Cn. Th.,* (cf. ożywić).
- OŻYDAĆ**, *ob.* Oczekiwać. **OŻYNAĆ**, *ob.* Ożnać.
- OŻYPAŁKA**, *i, ż.,* trzcinna pałka, *typha. Mącz.,* bie Rohtsolbe.
- OŻYRCA**, *ob.* Ożerca. **OZYWAĆ**, **ODZYWAĆ**, *ob.* Odezwać, **OŻYWIĆ**, **OBŻYWIĆ**, *f.* ożywi *cz. dok.,* Ożywiać *niedok.; Boh.* obžiwiti; *Slov.* obžiwugi, obžiwugem; *Sorab. 1.* wožiwu, wožiwofczam, wodusechnofczam, wohutrobnofczam; *Carn.* osshivim, osshiveti; *Vind.* oshivit, obshiułati, reshiułati, (reshiveti posilić); *Croat.* osivlyujem, osivlyavam; *Rag.* oxivjeti, oxiviti; *Bosn.* osgiviti; *Ross.* живить, живлю, животварить, оживить, оживлять, оживотворить, одушевить, одушевлять; *Eccl.* животворити, животворю (*Graec.* ζωοποιώ), одушествовати, оживотворити, вліяти душу, вдушевляю; (*Graec.* ἐμψυχόω; *Germ.* befeelen); życiem obdarzyć, cf. odżyć, beleben, *propr. et transl.,* pokrzepić, (cf. ożyć). Duch jest, który obżywia. *W. Post. W. 2. 18.* Duchy ożywiające abo serdeczne. *Syr. 502.* Leben&geist. *Krup. 3. 132.* Duch jest ożywiający, a ciało ożywione. *Mon. 64, 314.* Ożywione ciała są te, w których wewnętrzny jakiś ruch i pasmo ciągłych odmian, ma miejsce, które rosną i giną. *Śniad. Teo. 30.* Dokąd żywotne ciepło ożywiało Jego cne ciało... *Groch. W. 116.* Dwa ciała przywiązaniem spojone, jedna zdawała się ożywiać dusza. *Teat. 2, 75. Bars.; Eccl.* содушный,

єдинодоушьяъ, такуюже душу имущій. Duszą ożywioną, *Eccl.* одоушевляющій, душу имѣющій, содушный. Trawę wilgotność bliska ożywiała. *Otw. Ow.* 120. et 26. Wino rozumnie użyte siły osłabione ożywia. *Krup.* 5, 405. Bóg obżywia nas łaską swoją. *W. Post. W.* 549. — §. Ożyć, odżyć, do życia wrócić, życie przywrócić, wskrziesić, von Xeuem beleben, inß Leben bringen, wieder lebendig machen. Łatwiej może być ożywiony członek martwy, który jest w ciele, niżli odcięty. *Hrbst. Nauk.* M 6. Pan ożywia, które chce, gdy im ducha swego użycza, aby ci umarli w grzechach ożyli. *Wiśn.* 583. Bóg, gdyśmy byli umarłymi w grzechach, ożywił nas. *Dambr.* 213. Obżywił niemało ludzi Chrystus, mocą swą, tylko zawoławszy: n. p. młodzieńcze! tobie rozkazuje, wstań! i wnet ożył, i siadł na marach. *Gil. Kat.* 64. — §. Obżyć, wyżyć, n. p. Nie obżywi wszystkich, ernähren. *X. Kam.* Niegodzien jest powietrza, którym się obżywia. *Baz. Sk.* 83. którym żyje, które w się wciąga. OŻYWA, y, ż., ożywianie, daß Beleben; *Vind.* oshiujenje, reshiujenje, oshivetje, reshivitik; *Ross.* животворение. оживотворение; (*Boh.* obžiwa sposób życia, rzemiesło). Moje serce krzepi się w cieszącój ożywie. *Przyb. Milit.* 390. Ty bohatyrska Muzo, przyjdź mi pomodz wiersza, Lub cię właściwiej nazwę, ty ożywo pierwsza. *Przyb. Ab.* 5. t. j. ozywicielko, Beleberinn. OŻYWIACZ, OZYWICIEL, OBŻYWICIEL, a, m., ozywiający, życiodawca, der Beleber, Geber daß Leben;

Rag. oxivitegl; *Croat.* osivitel; *Eccl.* оживитель, животворитель. Herod zabijacz, a Pan ozywiaz. *Bial. Post.* 162. Wąż w zanadrzu ogrzany, ozywiciela swego jadowym ukąszeniem zabił. *Pilch. Sen. gn.* 340. Duch s. dlatego ozywicielem nazywa się, iż dusza z bogiem złączona, bardziej żyje, niżeli ciało, które złączeniem duszy żywi się. *Kucz. Kat.* 170. Obżywieni żyjemy w obzywicielu naszym, a ozywiciel w obzywionych swoich. *Rej. Post. Q* 3. OŻYWNY, OBŻYWNY, a, e, ozywiający, belebend; *Sorab.* 1. woduschnofczacze; *Ross.* живительный, животворный, оживотворительный; (*Rag.* oxivgliv; *Croat.* osivlyiv revocabilis ad vitam, do odżywienia). Materya odżywna lub ożywna, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Śniad. Teo.* 57. W wielu stawach znajdują się ryby, które mniej nad inne ożywnego potrzebują powietrza. *N. Pam.* 3, 280. Nasienia rodzajne wszech rzeczy, silone ziemią obżywną rosły; *vivaci. Zebr. Ow.* 14. Soki ozywne. *Karp.* 3, 57. Już ptaki piérwszy słońca promień przywitały, Gór wierzchołki ożywym światłem zajaśniały. *Karp.* 1, 381. Ozywne słońce. *ib.* 7, 54. Ozywne skarby nieba. *Nar. Dz.* 1, 29. Tam pewna zasług nie chybi zapłata, Ozywym darem siły pokrzepiać. *Zab.* 14, 96. OŻYŻNIC, ob. Użyżnić. OŻŻONY, a, e, *Ustus,* palony, ożżony. *Macz.* ożgły, opalony, bebrannt, umbrannt, umfengt.

Koniec Tomu trzeciego.

Zaczęto drukować dnia 7. września 1856.; **Ukończono** dnia 4. sierpnia 1857.

Pod zarządkiem **Wojciecha Manieckiego** uprzyw. dzierżawcy drukarni,

składali: Wawrzyniec Pałuski,

— Wojciech Sosnowski.

Odciskał na prasie pośpiesznej: Fr. Xawery Pobudkiewicz.

P O P R A W K I.

- Str. 48 przedziałka 2 wiersz 20 z dołu. Martahuz, Martauz, a, m., [właściwie Martalauz, z *tur.* martalos · miles christianus in christianorum confiniis. *Men.* I, 1048. — 2]. *Croat.* martalosz; [żołnierz graniczny węgierski, Ungriſcher Gränzfölbat. Pieszego ludu nie bywa z narodu węgierskiego lecz z postronnego, ale Caklowie, hajducy, martalauzy, Słowacy, ci są bardzo skoczni pieszo, gdzie przyjdzie w górach. *Biel. Spraw. ryc.* 66. Turcy szpiegi mają ze wszech stron i martalauzy, gdzie leży wszystkie wojsko nieprzyjacielskie albo ciągnie, wszystko wiedzą przez nie. *ib.* 53. — 2. *Transl.* Martahuz 2];
- 68   •   2   •   19 z góry. Melabija, *zam.* podanego tam objaśnienia *położ:* [z *greck.* μελάμβιος · nigram i. e. obscuram ducens vitam. *Hesych.* — 3].
- 178   •   1   •   4 z dołu. Muchair, u, m., [z *tur.* machaejjer · camelota tela, *Şhamlot.* *Men.* I, 139. — 2].
- 192   •   1   •   6   •   Myszy. §. 2. Myszy, myszki, choroba końska [gwizdź, *ber Koller. ob. Jungmann.* *Słow.* I, 526. — 2].

Do niniejszego tomu, rękopisma Lindego nie dostarczyły żadnych poprawek; nie omieszkaliśmy atoli z naszej strony dać bacność na znaczniejsze uchybienia autora, a poprawki tego rodzaju znajdują się pod następującemi słowami: maca, macierz, maciora, magora, maksyma, mamzer, mantykora, marcowy, martauz, maruder, margański, masyk, matka, maż, medard, melabija, melissa, mendoweszka, merydyan, metki, miennność, mierzyn, miód, mleć, młyn, mocya, moczny, mołczanka, moldawa, molestya, moryczyć, moskwa, moszcza, motuz, mroszczyć, muc, muchair, multany, muszka, my, mykita, nahuła, najesty, nalewajko, napużać, narzec, nażeleć, neni, niebylica, nieglaźny, nielusy, niet, nietota, niewola, nocwid, norderski, nosacz, niuchnąć, niuń, obar, obchód, obel, obertas, obida, obidzi, objawiciel, oblem, obnuża, obod, obodziasty, obornik, obrość, obroszczony, obrzazg, obrzynek, oburstwo, odczochnąć, oddać, odhwić, odryna, odścić, odświegotać, oduszewić, odużyć, ogier, ogród, ohłoble, ohurstwo, okarmić, oko, okowita, okrainiec, okrutny, okrzyk, olekszy, oman, oniemieć, opar, opcyca, oponować, opryczyńca, opryszek, ops, optypate, opugna, orar, orędzie, orob, osęk, osiec, ostreğa, ostrzek, ostrzew, osudar, oswik, oszczepisko, oszukać, otak, otara, ożarka, ozdrzemo, ozenny, ozieroda, ożłopać, osoja, oźrzedle, i t. d.

Liczby przy takowych sprostowaniach położone, mają takie same znaczenie jak w tomie poprzednim i łatwo obaczy czytelnik że tak P. Jan hr. Załuski, jak P. Stanisław Przyłęcki, P. Dyonizy Zubrzycki i inni, w gorliwości swojej o ulepszenie wydania niniejszego nieustawali. Prócz korekt z obowiązku robionych, zajmował się nią jeszcze przy tym tomie z samej tylko grzeczności P. Stanisław Przyłęcki i P. Jan Szlachtowski, za którąto pomoc z ich strony składam im niniejszem publicznie podziękowanie.

AUGUST BIELOWSKI.

D A L S Z Y C I A G

spisu osób które nabyły ten słownik.

W kancelaryi Zakładu:

	<i>Liczb. egz.</i>
OO. Bernardynów konwent	1
Biblioteka gimnazjalna w Rzeszowie	1
Ćwierzowicz Alexander	1
Dejma Antoni	1
von Geyersdorf Ottomar	1
Gołębiowski Stanisław z Krakowa	1
Baron Jachimowicz Grzegorz, biskup Przemyski	1
Milikowski Jan	13
Mochnacki Dymitr	1
Pelar xięgarz z Rzeszowa	1
Stankiewicz Franciszek	1
Stupnicki Hipolit	1
Tarłowski Alexander z Łańcuta	1
Witman Karol	1
Żupański Konstanty z Poznania	22

*U Stanisława Przyłęckiego,
Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego:*

	<i>Liczb. egz.</i>
Baraniecki Tomasz z Baranówki	1
Kobuzowski Emeryk	1
Hr. Potocki Stanisław z Brzeżan	1
Pragłowski Alexander Dr. praw z Komorowic	1

Liczb. egz.

Szwejkowski Jan Dr. praw i adwokat z Radrusza	1
Zakład gospodarski w Dublanach	1
Ziembicki Grzegorz Dr. medycyny	1

U Mieczysława Potockiego,

w Kociubińczykach:

	<i>Liczb. egz.</i>
Albinowski Franciszek	1
Godzieliński Leopold	1
Horodyski Leonard	1
Horodyski Rudolf	1
Korytko Seweryn	1
Pajgert Kalasanty	1
Pajgert Stanisław	1
Wolański Erazm	1
Zawadzki Antoni	1

U Wojciecha Manieckiego,

dzierżawcy drukarni Ossolińskich:

	<i>Liczb. egz.</i>
X. Brown Józef, prowincyał i administrator Tow. Jez.	1
X. Krasowski Jan, dziekan i proboszcz we Lwowie	1
Lekszycki Józef, dla koła towarzyskiego w Poznaniu	1
Mochnacki Dymitr	1
X. Palkiewicz Antoni, pleban w Zaleszczykach	1

